This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

4° V. 22. c.
78

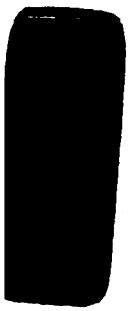

Zbk
II
2
Nb 10 (873

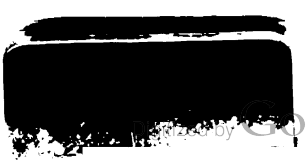

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

[Patrologia]

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS, ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 891) PRO GRÆCIS, FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA ECCLESIÆ SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;

OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM AUTEM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIÆ GRÆCÆ A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIÆ, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLECTITUR, ET AD DUODECIM ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM INDICIBUS PERVENIET. POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA SEPTEM ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUJUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS LXXXVII.

PARS TERTIA.

PROCOPIUS GAZÆUS. J. MOSCHUS. S. SOPHRONIUS HIEROSOL. EPISC. ALEXANDER MONACHUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA *D'AMBOISE*, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1860

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Digitized by Google

SÆCULA VI-VII, ANNI 520-640.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ,

ΤΟΥ ΓΑΖΑΙΟΥ,

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΟΥ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

PROCOPII GAZÆI,

CHRISTIANI RHETORIS ET HERMENEUTÆ,

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA,

HUC USQUE VARIORUM CURIS

JACOBI NEMPE GESNERI, JOANNIS CURTERII, FRANCISCI COMBEFISII, JOANNIS IRIARTII, J.-B. ANSSII VILLOISONIS, CARD. ANG. MAII,

NONNISI FRUSTATIM EDITA,

INGENTI LABORE NUNC IN UNUM CORPUS ADUNATA ET QUAM FIERI POTUIT DILIGENTISSIME RECENSITA ET EMENDATA;

ACCEDUNT

S. SOPHRONII HIEROSOLYMITANI, JOANNIS MOSCHI, ALEXANDRI MONACHI

SCRIPTA VEL SCRIPTORUM FRAGMENTA QUÆ SUPERSUNT.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS TERTIUS.

VENEUNT 3 VOL. 30 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA *D'AMBOISE*, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1860

Digitized by Google

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HAC TOMI LXXXVII PARTE III CONTINENTUR.

PROCOPIUS GAZÆUS.

(CONTINUATIO.)

Panegyricus Anastasii imperatoris, Græce tantum ab J. B. C. Anssio a Villoisone primum editus, Græce et Latine postea in Collectione Byzantina, Bonnæ anno 1829 recusus. *col.* 2793
Descriptio basilicæ Sanctæ-Sophiæ, ex editione Fr. Combefisii. 2827
Monodia in eamdem basilicam terræmotu collapsam, ex edit. J. Iriarte in *Biblioth. Reg. Matrit. cod. Græc. mss.* 2837

JOANNES MOSCHUS, MONACHUS ET EREMITA.

Pratum spirituale, ex Supplemento Ducæi et Cotelerii *Monumentis.* 2951

S. SOPHRONIUS HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

Epistola synodica ad Sergium CP., ex Conciliis. 3147
Orationes VIII juxta editiones Ant. Ballerinii, Angeli Maii, Jacobi Gretseri, Franc. Combefisii, Joan. Bapt. Cotelerii, ex Actis Sanctorum Bolland. et Bibliotheca Patrum. 3201
De peccatorum confessione. 3365
De baptismate apostolorum. 3369
Laudatio SS. Cyri et Joannis, martyrum. ex editione card. Ang. Maii. 3373
Vita sanctæ Mariæ Ægyptiæ. 3697
Anacreontica, ex recensione Petri Matrangæ in *Spicilegio* card. Ang. Maii. 3725
Triodium, ex eodem *Spicilegio.* 3840
Commentarius liturgicus, ex Maio ibid. 3981
Precatio, ex Goari Rituali Græcorum, 4001
Epitaphia Eulogii et Joannis Eleemosynarii, Alexandrinorum præsulum, ex Brunckii *Analectis.* 4009
Fragmentum dogmaticum. *ibid.*
Spuria. — De laboribus, certaminibus et peregrinationibus SS. Petri et Pauli. 4011

ALEXANDER MONACHUS.

De inventione vivificæ crucis, ex Gretsero *De cruce.* 4015
Laudatio S. Barnabæ apostoli. 4095

Parisiis. — Ex typis L. MIGNE

Digitized by Google

MONITUM J. B. C. ANSSII VILLOISONIS

IN PROCOPII PANEGYRICUM.

EX EJUSDEM DIATRIBA DE CODICIBUS GRÆCIS, ANECDOTORUM T. II, P. 27 SEQQ.

—

Quas Photius cod. 160, laudat Procopii orationes varii generis, Fabricius VI, p. 259, exstare vix putat : licet Nic. Alemannus Præf. ad Cæsariensis Procopii ἀνέκδοτα Declamationes Procopii Gazæi ineditas memorare videatur. Operæ igitur pretium facturum me credidi, si, hac occasione data, e cod. S. Marci 428 hic depromerem unam hujusce Procopii Gazæi Orationem, quæ et inedita, et Fabricio ignota, et elegantissima est, et maximam habet cognationem cum dicendi genere, quo usus est Choricius, Procopii discipulus, et Anastasii imperatoris, quem celebrat, vitam illustrat ac de eo multa nobis tradit, quæ nusquam leguntur apud Theophanem, Cedrenum, Zonaram, Evagrium, Theodorum Lectorem, Anastasium Bibliothecarium, Joelem, Victorem Tunnunensem, Malalam, *Chronicon paschale*, comitem Marcellinum, Procopium historicum, Jornandem, Suidam, Baronium, Pagi, Cangium, Tillemont, le Beau, aliosque omnes auctores, quos de Anastasii rebus gestis agentes diligenter volvimus.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

ΣΟΦΙΣΤΟΥ ΓΑΖΗΣ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΙΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ.

—

PROCOPII

ORATORIS URBIS GAZÆ

PANEGYRICUS IN IMPERATOREM ANASTASIUM.

Prodiit in *Scriptorum Historiæ Byzantinæ corporis* part. I. Bonnæ, 1829, p. 490.

—

ARGUMENTUM.

I. Proœmium. II. Laudes Epidamni, unde Anastasio origo. III-IV. Ejus mores, virtutes, educatio. V, VI. Fauste imperium capessit. VII. Vincit Arabes Orientis provincias infestantes. VIII-X. Sui quoque imperii seditiosos populos et præcipue Isauros coercet, victis deinde parcit. XI. Pace æque ac bello præstat. XII. Justissimus et ipse judex et in eligendis judicibus justus. XIII. Crudele chrysargyri vectigal tollit. XIV. Aristidem et Pisistratum æquitate circa vectigalia superat. XV, XVI. Circi spectacula et crudelia et obscena removet. XVII. Magna ejus in singulas urbes beneficia. XVIII. Hierapolitanis aqua carentibus aquæductum ædificat. XIX. Cæsareæ portum deficientem instaurat. XX. Alexandriæ pharum labantem firmat. XXI. Murum ducit a Ponto Euxino usque ad Propontidem. XXII. Civibus clemens, timendus hostibus, morum emendator. XXIII. Ipse moribus castissimis, una conjuge contentus. XXIV. Excellentes antiquitatis homines superat omnes, et singulas singulorum virtutes conjungit. XXV. Comparatur cum Cyro, XXVI, Agesilao, XXVII, Alexandro et Philippo. XXVIII-XXX. Peroratio.

—

Α'. Ἤδη μὲν, ὦ κράτιστε βασιλεῦ, πᾶσα πόλις ἐπὶ σοὶ φρονοῦσα, καὶ τοῖς σοῖς τροπαίοις ἁβρυνομένη, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ὄντως ἥτις ἐστὶ μαθοῦσα τῇ πείρᾳ, πάντα τρόπον μηχανωμένη μὴ κατόπιν ὀφθῆ-

I. Jam quidem, optime imperator, tota urbs propter te superbiens, ac tuis tropæis luxurians, et felicitatem suam qualis sit usu experta, omni ratione contendens dona exæquare, quærit, quo-

Digitized by Google

modo beneficia repenset gratia referenda, ideo vel maxime te admirans, quod munificentia tua ab iis, in quos eam contulisti, repensari nequeat. Is enim ornatus principe dignus est, una cum hostibus etiam subditos superare, illos armis, hos multitudine honorum, utrosque virtutibus. Nostra vero urbs, quæ, benefactoris imagine posita, ipso præsente fruitur, quemadmodum vehemens amator, conspecto quem diligit, surgit, omnisque ætatis homines excitat, et pater puero et senex juveni eum ostendit, et omnes simul spectaculo exsultant. Ac fortasse quidem videbor unus præter cæteros ad tam immensam rerum laudem me convertere, tantaque audacia instigari, ut vel medio ex theatro surrexerim, et recitare quidquam audeam, et quamvis minetur aliquis ab incepto non desistam. Verum hoc non est ita, sed tota urbs ad meritam pro benefactis gratiam referendam movetur; quæ cum tempus non sufficere existimet ut pro se quisque dicat, unanimi omnes sententia oratoris voce contenti sunt : is enim ad dicendum pro urbe electus, una voce omnium cogitata exprimit. Inde autem, mira res, simul et bono me animo esse et timere, accidit : quod enim facta, quæ nihil humile continent, in sublime attollunt orationem, et dicenti expedita sunt, magnum hoc est et splendidum, meque adjuvat : metuo autem, ne rerum abundantia et multitudine obstupefactus, dicendi materia uti nesciens, non eloqui divitias possim, atque consilii inops appaream, sicut in prato jucundo et varium spectaculum præbente omnia quidem pulchra sunt aspectu : spectator autem, cum omnia simul delectent, nescius quid præferat et decerpat, ab omnibus simul abstinens consistit. Sed quanquam res sic se habeat, oratio tamen ad omnia audax fiducia impleta est, et petulanter salit, et præ voluptate bacchatur, fortunaque magis quam consilio confidens, quæ futura sunt nihil curat. Qua de causa audebimus aliquid supra vires, quæ indulgentia egent, animi studio excusati.

II. Tibi enim fortuna quasi futura bene prospiciens, omnia dedit quæ imperatorem Romanum decerent. Et primum, ut par erat, donavit patriam, quæ aliarum terrarum felicitatem superaret : Epidamnum enim canunt scriptores, et cum illis clamans collaudat fama, urbem ex continente proje-

ναι τῶν δωρεῶν (1), ἀμοιβῆς ἀπορεῖ τοῖς ἔργοις ἀμιλλωμένης· καὶ τὸν εὐεργέτην ἐντεῦθεν μᾶλλον θαυμάζει δι' ὧν εὖ ποιεῖ, τῶν εὖ παθόντων νικῶντα τὰς ἀμοιβάς. Πρέπων γὰρ οὗτος βασιλεῖ κόσμος, μετὰ τῶν πολεμίων καὶ τοὺς ὑπηκόους νικᾷν, τοὺς μὲν τοῖς ὅπλοις, τοὺς δὲ τῷ πλήθει τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν, ἀμφοτέρους δὲ ταῖς ἀρεταῖς. Ἡ δὲ ἡμετέρα πόλις, διὰ τῆς εἰκόνος αὐτὸν ἀπολαβοῦσα τὸν εὐεργέτην, ὥσπερ τις δεινὸς ἐραστὴς, ἀνίσταται πρὸς τὴν θέαν, καὶ πᾶσαν ἡλικίαν ἐγείρει· καὶ πατὴρ παιδὶ παραστὰς καὶ πρεσβύτης νέῳ ἥκει καὶ δείκνυσι καὶ σκιρτῶσιν ἅμα τῇ θέᾳ. Ἴσως μὲν οὖν δόξω μόνος παρὰ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τηλικοῦτον ὄγκον πραγμάτων ἰέναι, καὶ τοσοῦτον εἶναί μοι θράσος, ὥστε καὶ θεάτρου μέσος ἀνέστηκα, καὶ τολμῶ τι λέγειν, κἂν ἀπειλῇ τις οὐ παύσομαι. Τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· ὅλη δὲ πόλις ἀνθ' ὧν εὖ πάσχει πρὸς ἀμοιβὴν κινεῖται δικαίαν· καὶ καθ' ἕκαστον ἄνδρα λέγειν οὐχ ἱκανὸν ἡγουμένη τὸν χρόνον, κοινῇ πάντες ψήφῳ τῇ τοῦ ῥήτορος ἀρκοῦνται φωνῇ· ὁ γὰρ ὑπὲρ πόλεως προβεβλημένος τῷ λόγῳ, μιᾷ γλώττῃ τὰς ἁπάντων ὑποκρίνεται γνώμας. Ἐκ δὲ τούτων θαῤῥεῖν τε ἅμα καὶ δεδιέναι με παραλόγως συμβαίνει· ὅτι μὲν γὰρ τὸ τῶν πραγμάτων, ταπεινὸν οὐδὲν ἐφελκόμενον εἰς ὕψος ἐπαίρει τὸν λόγον, καὶ τῷ λέγοντι πρὸς εὐπορίαν καθίσταται, μέγα τοῦτο καὶ λαμπρὸν εἰς εὐτυχίαν ἐμοί· δέδοικα δὲ μὴ τῇ λίαν ὑπερβολῇ καὶ τῷ πλήθει τῶν ὑπαρχόντων καταπλαγείς, οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσομαι τοῖς παροῦσιν, εἰς ἀφωνίαν μεταβάλλω τὸν πλοῦτον, καὶ ἀπορούμενος στήσομαι. Ὥσπερ ἐν λειμῶνι τερπνῷ καὶ ποικίλην παρεχομένῳ τὴν θέαν, πάντα μὲν εἰς κάλλος ὁρᾶται· ὁ δὲ θεατὴς, πάντων ὁμοίως εὐφραινόντων, οὐκ ἔχων ὅ τι προτιμήσει καὶ δρέψεται, πάντων ὁμοίως ἀπεχόμενος ἕστηκεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ, καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων, πάντα τολμῶντες οἱ λόγοι καὶ νῦν ὁμοίως θρασύνονται, καὶ πτδῶσιν ἀτάκτως, καὶ ὥσπερ ὑφ' ἡδονῆς βακχεύοντες πάρεισι, τύχῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ θαῤῥοῦντες, καὶ τῶν μελλόντων οὐδὲν λογιζόμενοι. Ὅθεν τολμήσομέν τι καὶ παρὰ δύναμιν, ἀρκοῦσαν εἰς συγγνώμην τὴν προθυμίαν προβεβλημένοι.

Β'. Σοὶ γὰρ ὥσπερ ἡ τύχη καλῶς τὸ μέλλον μαντευομένη, πρέποντα πάντα παρέσχε τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ· καὶ πρῶτον, ὥσπερ ἔδει, χαρίζεται πατρίδα νικῶσαν τὴν τῶν ἄλλων εὐδαιμονίαν· τὴν γὰρ Ἐπίδαμνον ᾄδουσι (2) μὲν συγγραφεῖς, βοῶσι δὲ καὶ μετ' ἐκείνων αἱ φῆμαι, πόλιν ἐξ ἠπείρου

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(1) Eodem sensu Choricius in illa Oratione funebri, qua eumdem Procopium, suum magistrum, celebrat, apud Fabric. *Bibl. Græc.* t. VIII, p. 862 : Νῦν δὲ τίς οὐ κατόπιν χωρήσει τῶν εἰργασμένων, ὧν τί παρεὶς τίνος μνησθῶ ;

(2) Evagrius Scholasticus, *Ecclesiast. Histor.* l. III, c. 29, p. 357, ed. Vales. Amstelodami : Οὗτος ὁ Ἀναστάσιος πατρίδα τὴν Ἐπίδαμνον ἔχων, ἣ Δυῤῥάχιον νῦν προσηγόρευται, τήν τε Ζήνωνος βασιλείαν καὶ γαμετὴν τοῦ αὐτοῦ Ζήνωνος, τὴν Ἀριάδνην, ἐσαικίζεται. Idem ibidem paulo supra : Ἡ Ἀριάδνη Ἀναστασίῳ τὸν στέφανον ἐπιτίθησιν, οὕπω μὲν ἥκοντι εἰς γερουσίαν, ἐν δὲ τῇ λεγομένῃ τῶν Σιλεντιαρίων σχολῇ καταλεγομένῳ· ex quo, ut ex iis, quæ infra notabimus, apparet Anastasium obscuro natum loco. Silentiarii autem, observante Jacobo Goaro p. 55 et 56 notarum in Cedrenum, Græcis sunt ἡσυχοποιοί, id est, qui ad imperatoris latera silentium et quietem indicant, juxta Agathiam ἐπιστάται τῆς ἀμφὶ τὸν βασιλέα σιγῆς. V. et Fabrott. in Glossario Cedreni. Epidamnus vero, illius patria, erat ἐκ τῆς νέας Ἠπείρου ἐπαρχίας, ut ait *Chronicon Paschale*, de Anastasio videndum p. 329 et seqq.

Digitized by Google

προβεβλημένην εἰς θάλατταν, ὥσπερ ἑκάτερον (3) τῶν στοιχείων οἰκουμένην, καὶ πλεονεκτοῦσαν οἷς φέρειν οἶδε γῆ τε καὶ θάλαττα· πάρεστι γὰρ ἐνταῦθα καὶ νῆσον ἐκ μέρους οἰκεῖν καὶ ἠπειρώτας εἶναι, καὶ τῶν κατ' ἀμφότερα λυπηρῶν ἀφεστάναι, τῷ μὲν θατέρου ψιλῶς ἀπολαύειν· πρόκειται γὰρ ὥσπερ χεῖρα προβαλλομένη τοῖς ἐκ πελάγους, καὶ φιλανθρώπως αὐτοῖς ἁπαντῶσα· καὶ τὸν Ἰόνιόν τις ἐκπλέων προκύπτει τῆς νεὼς, καὶ πρὸς αὐτὴν ἐπιστρέφεται, καὶ ἡδονῇ τῶν ὁρωμένων ἐστιᾶται τὴν θέαν. Αὐτόχθων Ἐπίδαμνος ἐντεῦθεν προῆλθε, καὶ τῇ πόλει τὴν ἐπωνυμίαν χαρίζεται, ὕστερον δὲ πρὸς ἔρωτα κινεῖ καὶ τὸν Ἀπόλλω τὸν Πύθιον, καὶ τῇ τῶν Ἑλλήνων ἀποικίᾳ ταύτην ἐκόσμει, οἷα δὴ μάντις τάχα καλῶς τὸ μέλλον (4) εἰδὼς, ὡς δεῖ πάσης γῆς καὶ θαλάττης κοινὸν εὐεργέτην ἐντεῦθεν ἀναφανῆναι. Οὐκοῦν εἰ τοὺς Ἀθηναίους αὐτόχθονας ἀκούων τεθαύμακας, πάρεστί σοι μετ' ἐκείνων φιλοτιμεῖσθαι· εἰ τὴν Φαιάκων φιλανθρωπίαν ζηλοῖς, ἐντεῦθεν ἡ πόλις. Ἔχει δὲ καὶ Κορινθίων τὸ γένος, καὶ τὴν Σπάρτης φιλοτιμίαν (5), καὶ πρόγονον Ἡρακλέα, καὶ δι' ἐκείνου τὸν Δία.

(3) A ctam in mare, quasi utrumque elementum habitantem, atque fruentem iis, quæ proferunt mare et terra : licet enim ibi et insulam ex parte incolere et in continente vivere, et quæ in utroque molesta sunt vitare, quæ bona, iis plane frui. Jacet porro quasi manum porrigens a mari advenientibus, et amice eis obviam facta; et quisquis e mari Ionio navigat, e navi prospiciens se ad eam convertit, et voluptate e rebus, quas videt, animum pascit. Hic e terra Epidamnus ortus est, qui urbi nomen præbuit; postea vero ad ejus amorem commovit etiam Apollinem Pythium, Græcorumque colonia urbem ornavit; ut vates fortasse bene providens futura : oportere videlicet eum, qui omnes terras et mare beneficiis ornaturus esset, hic nasci. Si B igitur Athenienses tanquam aborigines admiratus es, licet cum illis gloriari; si Phæacum comitatem diligis, ab iis hæc urbs originem habet : tenet etiam Corinthiorum genus, et Spartæ honoris cupiditatem, et inter majores Herculem, et per hunc Jovem.

Γ'. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα παρὰ τοῦ Κρείττονος πρῶτα δῶρα δεξάμενος, οὐκ ἠσχυνας, μὰ Δία, γένος οὕτω λαμπρὸν καὶ διὰ πάντων φῆμον· ἀλλὰ γὰρ ἀπέκρυψας τοὺς προλαβόντας· καὶ τοὺς ἄλλους νικῶντες (6) ταῖς ἀρεταῖς ἐπὶ σοῦ τὴν ἧτταν μεταμανθάνουσι· καὶ νικῶνται νίκην ἡδίστην, καὶ ἦν ἂν εὔξαιντο πατέρες νικᾶσθαι (6*). Ἐκ τοιούτων γὰρ προελθὼν, καὶ τραφεὶς ὥσπερ εἰκὸς τὸν οὕτω τοῖς πᾶσι νενικηκότα, καὶ προϊόντι τῷ χρόνῳ συναύξων τὰς ἀρετὰς, πρέπειν ἡγούμενος ἀρίστου βίου καλὴν ὑποκεῖσθαι κρηπῖδα, τῆς εὐσεβείας τὸ κτῆμα ἐλογίζου· ταῦτα προσετίθεις τῷ πόθῳ, μετῆλθες τῇ πείρᾳ, καὶ πρὸς ἄκρον ἠπείγου τοῦ πράγματος, καὶ θᾶττον ἀφῖξαι. Εἰ κόμπος δὲ ταῦτα καὶ λόγων ἀλαζονεία, πόρρω τῆς ἀληθείας πεπλάνημαι. Ἀλλὰ τούτων μάρτυρες οὐκ ὀλίγοι τινὲς ἢ φαῦλοι, καὶ οὓς ἄν τις παραγράψαι τὸ τῆς γνώμης μεμψάμενος· ἀλλὰ πόλις ὅλη, καὶ βασιλείων ἡ πόλις (7), ἐπὶ σοὶ βοῶσα, καὶ πρὸς ἱερέως ἀνάγουσα σχῆμα (8)· καὶ

III. Hæc et talia prima dona a Numine cum accepisses, non dedecorasti, me Hercule, genus tam splendidum et ab omnibus celebratum, sed offecisti eorum, qui antè fuerunt, lumini : et qui alios virtutibus vincebant, a te superari discunt : et quidem vincuntur victoria suavissima, quomodo patres vinci optent. Talibus igitur prognatus et educatus, ut ei conveniebat qui omnibus rebus C tantopere superaret, et cum temporis progressu virtutes augens, decere existimans optimæ vitæ pulchrum fundamentum poni, id pietatis possessionem esse existimasti. Hoc tibi proponebas desiderio, petebas usu, et ad summum rei provehebaris; ac celerrime ad metam pervenisti. Si nugæ hæc sunt et verborum jactantia, multum a veritate aberravi. Sed horum testes mihi sunt, non pauci quidem et futiles, et quorum testimonium, ut vanorum hominum, aliquis impugnet, sed universa urbs, et quidem regum urbs, quæ de te consentie-

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(3) In cod. ἑκάτερον. Hic Venetiarum descriptionem legere tibi videaris.

(4) Male in cod. τὸ μέλον.

(5) Male in cod. φιτιμίαν.

(6) In cod. νικῶντες· forte νικῶντας, id est : *vicisti majores tuos, qui et omnes alios sua virtute ipsi vincebant.*

(6*) Cangius *Famil. Byzantin.* p. 85 : « Anastasii imperatoris patris nomen hactenus incertum manet apud scriptores : ex quibus duntaxat docemur, Dyrrhachio oriundum, ac religione Arianum fuisse... mater vero Anastasii Manichæa et soror fuit Clearchi Ariani, uti habet Theophanes, p. 117. Ex quo mirum videri haud debet, si hæreticis parentibus natus, toto regni tempore hæreticos ipsos (Eutychianos) tutatus, catholicos tam acriter insectatus sit. » V. Victoris Tunnunensis *Chronicon*, p. 325. De Anastasii parentibus vide et Theodor. Lector. *Histor. Eccles.* l. II, p. 558.

(7) Legere mallem ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων, quemadmodum Constantinopolim vocant Eudocia imperatrix in sua ad Romanum Diogenem epistola nuncupatoria, et auctor annonymus poematis *De capta Constantinopoli* in cod. S. Marci 408, p. 198 Catalogi. D

(8) Ἀνήγου σχῆμα · mallem ἀνάγουσα. Scilicet Anastasius, quod Baronium, Tillemont, le Beau, etc. fugit, antequam imperium adipisceretur, Antiochiæ episcopus non quidem consecratus, sed populi suffragiis electus et designatus fuerat. Theophanes in Chronographia, p. 116 : Τούτῳ δ' αὐτῷ ἔτει Πέτρος ὁ Γναφεὺς (Antiochiæ episcopus) τέθνηκεν, καὶ προεβλήθη ἐπίσκοπος Παλλάδιος, πρεσβύτερος τῆς ἐν Σελευκίᾳ ἐκκλησίας τῆς ἁγίας πρωτομάρτυρος Θέκλης, συνεψηφίσθη δὲ Παλλαδίῳ καὶ Ἰωάννης ὁ Κωνσταντίνου, καὶ Ἀναστάσιος ὁ σιλεντιάριος ὁ κακῶς βασιλεύσας. Quæ ad verbum descripsit Cedrenus, p. 354, et sic e Theophane, ut omnia fere, convertit Anastasius Bibliothecarius in sua *Historia ecclesiastica*, p. 40, ed. Paris. ann. 1649, ed. Fabrotti : « Eodem anno, Petro Cnapheo mortuo, promotus est episcopus loco ejus Pal-

Digitized by Google

bat : et ad sacerdotium te evehebat, et, quod re ipsa testabatur, suffragio confirmabat. Non ita Eumolpus; qui cum regnandi spe excidisset, sacerdotium arripuit, audaciæ, non modestiæ præmium; modo armatus et Martis cultoribus annumeratus, modo veste et habitu mutato sacra subito faciens, et altaribus astans.

IV. Tu vero ut commodum primordium et honorificum testimonium futuri imperii sacerdotis munus accipiebas. Et virtutibus debitum honorem quidem, at rem ipsam non attigisti; cum id tan-

A ἅπερ ἐμαρτύρει τοῖς ἔργοις βεβαιοῦσα τῇ ψήφῳ. Οὐχ οὕτως Εὔμολπος βασιλείας ἀποτυχεῖ [1], τὴν ἱερωσύνην λαβών, καὶ θρασύτητος οὐ βίου σώφρονος ταύτην καρπούμενος ἄθλον· καὶ νῦν μὲν ὅπλα φέρων, καὶ τελῶν εἰς Ἄρεος ὑπηρέτας, νῦν δὲ, μεταμπισχόμενος καὶ σχήματος μεταβολῇ, καὶ θύων ἐξαίφνης καὶ βωμοῖς παριστάμενος.

Δ'. Σὺ δὲ μελλούσης βασιλείας προσῆκον προοίμιον καὶ πρέπουσαν μαρτυρίαν ταύτην ἐδέχου, καὶ ταῖς ἀρεταῖς ὀφειλόμενον τὸ γέρας ἀπείληφας, ἀλλ' οὐ μέχρι τοῦ πράγματος, ἀλλ' ὅσον καὶ τὴν ἀξίαν δει-

VARIÆ LECTIONES.

[1] οὐχ ὡς Εὔμ. τ. βασ. ἀπέτυχες coni N. — Cf. Pausaniam I, 38, 3.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

ladius, presbyter Leucensis (lege Seleuciensis) Ecclesiæ sanctæ primæ martyris Theclæ, cum quo *ejectus* est et Joannes Constantini, atque Anastasius Silentiarius, qui male posthac imperavit : » ubi pro *ejectus* emendo *electus*, cum textus Græcus Theophanis, quem semper κατὰ πόδα sequitur Anastasius Bibliothecarius, habeat συνεψηφίσθη, id est, *simul electus fuit*. Cl. Tillemont, qui Anastasium designatum fuisse Antiochiæ episcopum ignorabat, graviter lapsus est, hæc Theophanis verba sic vertens, *Histoire des empereurs* t. VI, art. 1, p. 532, Ed. Venet. 1739. : *Anastase était à Antioche avec cette dignité (de Silentiaire en 448) lorsqu'il contribua à élever sur le trône de cette Eglise Pallade, Eutychien comme lui ;* scilicet per συνεψηφίσθη falso intellexit : *suum calculum addidit, ut Palladius crearetur episcopus ;* cum potius significet, *simul cum eo electus fuit*. Idem *Histoir. Ecclesiast.* t. XVI, art. 51, p. 381, ed. Venet. 1732. : *On mit en sa place (de Pierre le Foulon) Pallade, prêtre de l' église de Sainte Thècle à Séleucie, par la faveur de Jean fils de Constantin, et d' Anastase qui fut bientôt après empereur.* Scilicet non assecutus est vim vocis συνεψηφίσθη, quam optime declaravit Cangius in suo mediæ Græcitatis Glossario, in Σύμψηφοι, quos dicit eos esse, qui populi clerique suffragiis simul ad episcopatum eligebantur seu proponebantur : nam ut fieri solet in ejusmodi electionibus, alii alium postulabant, inquit Socrates, l. v, c. 2 ; et l. VI, c. II, tanquam τοὺς ἐπισκοπεῖν ἐπιτηδείους, ἢ προσδοκωμένους, ut loquitur Sozomen. l. VII, c. 3, donec, conspirantibus omnium suffragiis, unus eligeretur, vel e tribus ad principem delatis horum unus ad episcopatum proveheretur ; quod Cangius hoc ipso confirmat Theophanis loco, ubi observat tres hic συμψήφους appellari, licet plures forsitan essent ; quod ex iis unum princeps, vel certe metropolita seligeret pro arbitrio ; quippe, uti docemur e Novella 138 Justiniani c. 2, mortuo episcopo, coibant κληρικοὶ καὶ πρῶτοι τῆς πόλεως, inque, propositis sanctis Evangeliis, ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψήφισμα faciebant, ὡς ἐκ τῶν ψηφιζομένων τριῶν προσώπων ὁ βελτίων χειροτονηθῇ τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος. Qui quidem tres electi invicem, sive, ut horumce temporum Latini dicebant, suffraganei, σύμψηφοι et interdum etiam ὑπόψηφοι appellabantur, quemadmodum apud eumdem Socratem l. V, c. 5. : Συναγαγόντες τοὺς ὑποψήφους εἰς ἐπισκοπὴν, εὑρίσκουσι τοὺς πάντας τὸν ἀριθμὸν ἓξ. In eumdem ac Tillemontius errorem inciderunt doctissimi Bollandistæ in *Historia chronologica patriarcharum Antiochenorum*, p. 90, col. 2, t. IV, *Actor. SS. Julii*, Ed. Venet. 1748, ubi sic loquuntur : « Hinc facile suspicari quis posset, imo deberet, non unum hic tantum electum esse patriarcham Antiochenum, sed tres eodem tempore. Verum hæc interpretatio omnino corrigenda est ;

B neque enim Anastasius patriarchatum, sed imperium in ipsos etiam patriarchas tyrannicum affectabat atque aliquanto post consecutus est. Seduxit interpretem vox illa συνεψηφίσθη passive posita. Sed exempla non pauca grammatici proferunt, quibus tempus illud aoristum actionem significare ostendant. Sic igitur locus ille verti debuit : *Palladio vero suffragatus est et Joannes, Constantini filius, et Anastasius Silentiarius* (nomen est dignitatis, de quo vide Cangii *Glossarium*), *qui postmodum pessime imperavit.* Uterque autem in aula, cujus primi erant proceres, valebat plurimum ; unde nihil mirum fuit, si, invitis haud dubie Catholicis, sedem illam Palladius obtinuit, quam tam potenti fultus patrocinio affectabat. »

C Sic supra in adnotatione ad p. 8. observavimus, eosdem Bollandistas lapsos fuisse, cum inter CPolitanos patriarchas recensuerunt quemdam Macarium, qui nunquam patriarcha electus fuit, sed cum duobus aliis συμψήφοις imperatori, qui Philotheum prætulit, indicatus et propositus fuit. Eumdem autem Anastasium antequam imperium adipisceretur, patriarcha Euphemius, utpote hæreticum et Eutychetis sectatorem, e templo ejecerat. Theophanes et *Chronographia* p. 115 : Εὐφήμιος δὲ ὁ ὀρθοδοξότατος Ἀναστάσιον τὸν σιλεντιάριον τὸν κακῶς μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα τῆς Ἐκκλησίας ἐδίωκεν, ὡς αἱρετικὸν καὶ ὁμόφρονα Εὐτυχοῦς, ἐνοχλοῦντα ὁρῶν· τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καθέδραν αὐτῷ ἀνέστρεψεν, ἀπειλήσας αὐτῷ, ὡς, εἰ μὴ παύσοιτο, ἀποκεῖραι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τοῖς ὄχλοις αὐτὸν θριαμβεῦσαι : ubi male Goar. Καθέδραν αὐτῷ ἀνέστρεψε vertit : *eversa ejus in ecclesiæ cœtu sella ;* male etiam Anastasius Bibliothecarius, *Histor. ecclesiastic.* p. 48, hunc locum vertens, habet *sedilia ipsius, quod erat in ecclesia, subvertit :* pejus etiam Cl. Tillemont *Histoire des empereurs*, t. VI, art. 1, p. 552, ed. Venet. Nihil autem clarius ; hæc erat proprie cathedra in ecclesia erecta, in qua publice D docebat et suos errores spargebat Anastasius. Suidas, qui voce Φατρία omnino videndus, eadem fere de Anastasio narrat : Ἀναστάσιος ὁ σιλεντιάριος ὁ μετέπειτα βασιλεύσας, ἐπὶ Εὐφημίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καθέδραν κατασκευάσας, (*cathedra sibi constructa*) μετά τινων ἐφατρίαζεν, κ. τ. λ., de quo vide et Georgium Cedrenum, p. 355. Quæ quidem Suidæ verba male ibidem interpretatur summus homo, sed in quo accuratiorem Græcæ linguæ cognitionem desideres, Cl. Tillemont t. VI, art. 1, p. 552. Magnam autem pietatis speciem præ se ferebat acerrimus ille Catholicorum persecutor. Cl. le Beau *Histoire du Bas-Empire*, t. VIII, p. 310. : *Anastase était dévot sans être chrétien ; il allait à l'église avant le jour, et n'en sortait que quand le peuple s'était retiré ; il jeûnait, il faisait de grandes aumônes. La multitude, toujours dupe de l'hypocrisie, admirait*

Digitized by Google

χθῆναι τὴν σὴν, καὶ φυλαχθῆναι (9) πρὸς μείζω ψῆφον καὶ κοινοτέραν εὐεργεσίαν, καὶ πᾶσιν ὕστερον δῆλον γενέσθαι, ὡς τὰ μέγιστα παρ' ἀνθρώποις, βασιλέως σχῆμα καὶ ἱερέως γνώμην, εἰς ταυτὸν συλλαβών, ἄμφω σεμνύνεις τῇ θατέρου προσθήκῃ. Ἀλλὰ μήπωγε ταῦτα· ἀλλ' ἔτι τῆς εὐσεβείας τοσοῦτον εἶχες τὸν πόθον, καλῶς εἰδὼς ὡς ταύτῃ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὁ σύλλογος ἐπακολουθήσει ῥᾳδίως, ὥσπερ αἰδούμεναι ταύτης τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον συγγένειαν· καὶ οὐ διεψεύσθης τῆς γνώμης. Εἵποντο γὰρ καὶ συνῆσαν ἀλλήλαις, ὥσπερ κοινὸν οἰκητήριον τὴν σὴν εὐτυχοῦσαι ψυχήν· καὶ διὰ πάντων ἐνίκας, φιλάνθρωπος ὢν ἰδεῖν τε ἅμα καὶ πειραθῆναι, φρονήσεως ἐμπείρᾳ [a] τὸν βίον εὐθύνων, τοσαῦτα περισκοπῶν ὅσα σώφρων ὀφθαλμὸς ἐπιτρέποι, καὶ φέρειν εἰδὼς εὐχερῶς ὅπως ἂν ἡ τύχη κρίνεται. Τοιγαροῦν ἐν τοῖς βασιλείοις διάγων εὐδαίμονος βίου παράδειγμα σαυτὸν ἐδείκνυς τοῖς ἄλλοις, ἄρχεσθαι πρὶν ἄρχειν καλῶς ἐπιστάμενος· εἴπερ ἀρίστη μελέτη τὴν πρὸς τὸ δεόντως ἄρχειν ὁδὸν λαμβάνειν ἐκ τῆς τοῦ καλῶς ἄρχεσθαι πείρας. Παρῆν γάρ σοι καὶ δοκιμάζειν ἐπ' ἐξουσίας ὅσα τοῖς κρατοῦσιν ἐπλημμελεῖτο, καὶ ὅσα πρὸς τὴν τῶν ὑπηκόων εὐδαιμονίαν ἐτέλει· καὶ τὰς αἰτίας ἀνεσκόπεις, καὶ ἀσφαλῶς ἐπαιδεύου, ὥσπερ ἐν ἑτέρων τύχαις τὴν τοῦ μέλλοντος μελέτην ποιούμενος.

tum fieret, quod satis esset, ut dignitas tua conspiceretur, te servato ad majus suffragium et benefacta quæ latius paterent; atque ut omnibus postea constaret, quomodo conjunctis quæ summa inter homines sunt, regis dignitate et mente sacerdotis, utrumque alterius adjectione altius tolleres. Verum hujus rei tempus nondum venerat, sed adhuc pietatis insigni tenebaris desiderio, probe gnarus fore ut hanc facile omnes virtutes sequantur, quasi venerantes ejus cum numine cognationem: neque te ea opinio fefellit. Sequebantur enim simul omnes, quasi commune domicilium animum tuum nactæ. Et in omnibus præcellebas, humanus aspectu simul et consuetudine, intelligentia et experientia vitam dirigens, eatenus circumspiciens qua modestia oculum circumferre patitur, et facile tolerare sciens quæcunque fortuna affert. Itaque in regia cum versareris, vitæ felicis exemplar te ipsum cæteris præbebas, parere ante imperandum bene edoctus; siquidem optima præparatio ad recte imperandum consuetudo est bene parendi. Etenim licebat tibi cognoscere quæ imperantes perperam administrarent, et quæ ad civium felicitatem facerent; et in earum rerum causas inquirebas, et egregie erudiebaris, quasi in aliorum casibus futuri exercitationem instituens.

Ε'. Ἤδη δέ τοι παρῆν ὁ χρόνος, ὥσπερ τι χρέος τὸ προσῆκον ἀποδιδοὺς, καὶ πρὸς ἀρχὴν τοσαύτην ἀνέλαμπες· καὶ μετεβάλλετο τοῖς ὑπηκόοις τὰ πράγματα. Ἄμεινον δὲ τῶν προλαβόντων μικρὰ ὑμᾶς ἀναμνῆσαι, καὶ δεῖξαι, πῶς ποτε τούτων ἐχόντων εἰς ὅσην ἡμῖν ἀφῖκται μεταβολήν. Οὐκ ἐάσει δὲ πάντως τὰ μετὰ ταῦτα χρηστὰ τῶν προλαβόντων λυπῆσαι τὴν μνήμην. Ἦν γὰρ ὅτε τοῖς, ὅσοι τὴν τῶν Ῥωμαίων πληροῦσιν ἀρχὴν, οὐκ εὐτυχῶς εἶχε τὰ πράγματα· ἀλλά τις ἄτακτος ἔρως πλεονεξίας ἥκμαζε, καὶ γνώμης ἀπιστία· καὶ συκοφάνται πάντων ἐκράτουν (10). Ὁ δὲ νῦν εὐδαίμων, μικρὸν ὕστερον, τὰς χρηστὰς ἐλπίδας ἀποβαλὼν, εἰς ἀτυχούντων μετεβάλλετο σχῆμα. Ἐν ἴσῳ δὲ ἦν ἔχειν τι καὶ ἀπορεῖσθαι, διὰ τὴν τῶν ὁμοίων ἐλπίδα. Ξένον δέ τι πρᾶγμα καὶ παρὰ φύσιν ὑπῆρχεν· ὁ γὰρ πλοῦτος τοὺς κεκτημένους ἐλύπει. Οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων, καὶ πάντων ἀπειρηκότων ταῖς συμφοραῖς, ὥσπερ Θεὸς ἐκ μηχανῆς ἀναφανεὶς χεῖρα προὔτει-

V. Jam vero tempus aderat, quasi debitum exsolvens, et ad tantum imperium elucebas; et civium status mutabatur. Non alienum autem videtur, me paululum in vobis prioris conditionis memoriam revocare, et ostendere quanta rerum mutatio facta sit. Nec vero quæ secuta sunt bona sinent nos contristari anteactorum memoria. Erat enim tempus, cum non bene se res haberent eorum qui imperio Romano continentur, sed immoderatus quidam lucri amor vigebat et animi perfidia; et calumniatores omnia tenebant. Qui modo felix, is paulo post, bona spe abjecta, miserorum habitum induebat. Nihilque intererat, rem haberes, an egeres, cum idem tibi exspectandum esset. Monstri simile et contra naturam conditio erat; divitiæ enim possidentes angebant. Hisce ita se habentibus, omnibusque per miseriam desperantibus, sicut Deus ex machina apparens manum liberatricem tendebas: et illa protinus finita sunt, et difficulta-

VARIÆ LECTIONES.

[a] Leg. ἐμπειρίᾳ vel ἐν πείρᾳ. N.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

sa vertu. De quo vide Cedrenum p. 537, et Cl. Tillemont *Histoire des empereurs*, t. VI, art. IV, p. 537. Multas ecclesias Constantinopoli restauravit, referente Theodoro, *Histor. ecclesiast.* l. 2, p. 561. De hoc Victor Tunnunensis in *Chronico*, p. 326 : « Messala consule, Constantinopoli, jubente Anastasio, sancta Evangelia, tanquam ab idiotis evangelistis composita, reprehenduntur et emendantur; » de quo adeunda egregia Petri Wesselingii *Dissertatio*. Sic eodem fere tempore, teste Evagrio *Histor. Ecclesiast.* l. III, c. 31, p. 361, multi sanctorum Patrum libri corrupti sunt; multi quoque Apollinaris libri sancto Athanasio et Gregorio Thaumaturgo falso ascripti sunt ab hæreticis, hac fraude multitudinem in sui erroris societatem inducentibus. Anastasius autem, cujus pietatem hic tantopere prædicat Procopius, non solis Eutychianismi, sed et Manichæismi erroribus imbutus erat; de quo vide Cl. le Beau, *Histoire du Bas-Emp.* t. VIII, p. 450 sq.; Theophanem in *Chronographia*, p. 128. etc.

(9) Hæc demonstrant, Anastasium ad Antiochiæ episcopatum propositum quidem, sed non electum fuisse.

(10) Hos omnes ab urbe abegit Anastasius, referente Cedreno, p. 357.

Digitized by Google

tum caligo dissipata est. Divinum vere quoddam placitum versus te movebat suffragia, et quasi uno ore in te populus universus clamando consentiebat, summus senatus assentiebatur, Augusta annuebat, et comitia perfecta sunt. Id nostræ felicitatis principium, hæc prima quies; hoc omnem excitabat urbem felicitatis sensu. Ab illo tempore florent res nostræ et mutatæ sunt : atque nulla eorum vis est, qui nos læserant.

VI. Quibusdam inde a primo nascendi tempore ipsæ fasciæ de purpura sunt, ac statim reges vocantur priusquam fortunam experti sunt. Postea vero sæpius eo dono indigni visi excitant accusatores contra deam, quasi nihil de iis quæ futura occultent sciverit, neque discernere possit, sed temere honores tribuat, et se dedat, non quibus oporteat, sed quibus lubeat. Quin si digni appareant eo culmine, tamen honoris studio, et ne infra hunc relinquantur, virtutes colere videntur. Sed in te eligendo præter exspectationem judicium adhibuit fortuna et justum suffragium tulit. Sequebatur enim virtutes imperium præmii loco et gratiæ donans, et incruentum quidem, et omni fraude remota. Non enim, ut aliis, arma, et prœlia, et cognatorum cædes, et dolus fraude vincens tantum tibi dedit honorem. Hæc infelicis imperii infelicia initia sunt, et eorum propria qui purpura ad explendam lucri cupiditatem induuntur. Tu tibi debitam pie accepisti, neque, me Hercule, frustratus es te eligentium testimonium, sed etiam illorum spes superasti.

VII. Hactenus oratione progressus, tanta rerum multitudine conspecta, idem mihi accidere videtur quod illis qui pontum prospectant. Sæpius enim oculos eo vertentes, mare solum vident : nihil aspectum determinat. Nihilominus periculum est faciendum : neque enim illi navigationem reformidant, neque nos orationem. Nam cum primum sceptra accepisses, decere existimans omne peregrinum et barbarum procul a tuo imperio arcere, et una cum libertate subditis apparere, fieri jussisti, et protinus res ad exitum venit. Namque compereras Orientem, præstantiorem imperii partem, quibusdam finitimis barbaris perturbari, hominibus superbis et ferocibus, qui aliorum bona infestare unice pro virtute agnoscerent; et quidem celeriter ingruentes, celeriter quoque recedentes, et, quo se contulissent, facile latentes : quippe quibus neque locus neque urbs ad habitandum definita est, sed quisnes ἐλευθέριον· κἀκεῖνα πέρας εἶχεν· ἡ δὲ τῶν πραγμάτων ἀχλὺς διελύετο. Δόγμα τι θεῖον ὡς ἀληθῶς ἐπὶ σοὶ τὴν ψῆφον ἐκίνει· καὶ ὥσπερ ἐκ μιᾶς γνώμης ὁ δῆμος ἅπας ἐβόα· μεγάλη βουλὴ προσετίθετο· βασιλὶς ἐπένευεν (11)· ἡ δὲ ψῆφος ἐφέρετο. Αὕτη τῆς ἡμετέρας εὐδαιμονίας ἀρχὴ καὶ κατάστασις (12) πρώτη, τοῦτο πᾶσαν ἤγειρε πόλιν ταῖς εὐπραγίαις, ἐντεῦθεν ἀκμάζει τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ μεταβέβληται, καὶ τῶν λυπούντων λόγος οὐδείς.

Ϛ'. Ἄλλοις μὲν οὖν ἐκ πρώτης γενέσεως ἀλουργίδες καὶ τὰ σπάργανα· καὶ βασιλεῖς εὐθὺς καλοῦνται, πρὶν αἰσθέσθαι τῆς τύχης. Ὕστερον δὲ πολλάκις ἀνάξιοι φανέντες τῆς δωρεᾶς κατηγόρους ἐφιστῶσι τῇ δαίμονι, ὡς οὐδὲν ἠπίστατο τῶν μελλόντων, οὐδὲ κρίνειν οἶδε καλῶς, ἀλλ' εἰκῇ φιλοτιμεῖται, καὶ δίδωσιν ἑαυτὴν οὐχ ὅσοις ἄξιον, ἀλλ' ὅσοις καὶ βούλεται· εἰ δὲ καὶ ἄξιοι φανεῖεν τοῦ πράγματος, ἀλλ' οὖν δοκοῦσι τῇ τῆς τιμῆς ἀνατάσει [a] (12*), καὶ τῷ μὴ κατόπιν ὀφθῆναι ταύτης, ἐπιτηδεύειν τὰς ἀρετάς. Ἐπὶ δὲ σοῦ παραδόξως κρίσιν ἔσχεν ἡ τύχη, ψῆφον ἔγνω δικαίαν. Ἠκολούθει γὰρ ταῖς ἀρεταῖς· ἀμοιβὴν καὶ χάριν τὴν βασιλείαν ἀποδιδοῦσα, καὶ ταύτην ἀναίμακτον, καὶ πάσης ἀπηλλαγμένην ἀπάτης· οὐ γὰρ ὥσπερ ἑτέροις ὅπλα καὶ μάχαι καὶ προσηκόντων σφαγαί, καὶ δόλος ἀπάτῃ νικῶν, τοσαύτην σοι περιτέθεικε τὴν τιμήν. Δυστυχοῦς ταῦτα βασιλείας δυστυχῆ τὰ προοίμια, καὶ τῶν ὅσοι πλεονεξίας ἀφορμὴν τὴν ἀλουργίδα περίκεινται. Ἀλλὰ προσήκουσαν ταύτην προσηκόντως δεξάμενος, οὐκ ἤλεγξας, μὰ Δία, τῶν σε ψηφισμένων [b] τὴν μαρτυρίαν, ἀλλὰ καὶ παρῆλθες τὰς ἐκείνων ἐλπίδας νικῶν.

Ζ'. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος, καὶ πρὸς τοσοῦτον πλῆθος πραγμάτων ὁρῶν, ταυτὸν ἔοικα πάσχειν τοῖς ὅσοι τὰ πελάγη περισκοποῦσι. Πολλάκις γὰρ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιφέροντες (13), θάλατταν μόνην ὁρῶσιν· οὐδὲν δὲ τούτοις ὁρίζει τὴν θέαν. Ὅμως τολμητέον τὴν πεῖραν· οὔτε γὰρ ἐκεῖνοι πλοῦν ἀποκνοῦσι· μήτε τὸν λόγον ἡμεῖς. Ἐπειδὴ γὰρ θᾶττον ἀπειλήφεις τὰ σκῆπτρα, πρέπειν ἡγούμενος πᾶν ὅ τι νόθον καὶ βάρβαρον πόρρω τῆς σῆς ἀρχῆς ἀπελαύνειν, καὶ μετὰ τῆς ἐλευθερίας ἐπιφανῆναι τοῖς ὑπηκόοις, ἐπένευσας ταῦτα, καὶ πρὸς πέρας ἀφίκετο. Ἔγνως γὰρ, ὡς τὴν ἑῴαν λῆξιν, τῆς ἀρχῆς τὸ σεμνότερον, πρόσοικοί τινες ἐπετάραττον βάρβαροι, ἄνδρες ὑβρισταὶ καὶ θρασεῖς, καὶ μίαν ἀρετὴν εἰδότες τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς ἐπιτίθεσθαι· καὶ θᾶττον μὲν ἐπιόντες, θᾶττον δὲ μεθιστάμενοι, καὶ ὅποι ποτὲ γῆς εἰσι ῥᾳδίως λανθάνοντες· οἷς γὰρ μὴ χῶρος, μὴ πόλις εἰς οἰκητήριον ὥρισται, ἀλλ' ὅλην

VARIÆ LECTIONES.

[a] ἀνᾶ cod., ἀνατάσει conj. Villois. [b] Leg. ἐψηφισμένων vel ψηφισαμένων.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(11) Ariadna, quæ, referente Cedreno p. 355, vivente Zenone, suo primo marito, jam tum Anastasium amabat, et de qua v. Cl. le Beau, *Histoire du Bas-Emp.* t. VIII, p. 309; Theophan. p. 117, et Zonaram l. XIV, p. 311, et p. 318 seq. Supra nostrum Procopium audivimus prædicantem, non quidem Anastasii gentis, sed omnium eorum, qui Epidamni nati sunt, antiquissimum et nobilissimum genus. V. Evagr. *Eccles. Histor.* l. III, c. 29, p. 357.

(12) Sic emendavi pro κατάστα, quod in cod.

(12*) Sic (ἀνᾶ) in cod. An ἀναστάσει, vel ἀνατάσει?

(13) Mallem περιφέροντες.

Digitized by Google

ἕκαστος ἐπάγεται τὴν οἰκίαν, αὐτοσχέδιον καλύβην ὅπη τύχῃ συμπηγνύμενος (14), οἱ δὴ τοιοῦτοι τίνος ἂν ἀπόσχοιντο τόλμης. Τούτοις εἰς ἁρπαγὴν προὔκειντο πόλεις, τὸ πρὶν μὲν εὐδαίμονες καὶ λαμπραί, τότε δὲ τῶν βοηθούντων (15) ἔρημοι καὶ συμμαχίας ἐστερημέναι· καὶ ἡ μὲν εἵχετο, ἡ δὲ ἔμελλεν, ἡ δὲ μετανίστατο· καὶ μᾶλλον τοῦ πάθους ὁ τῶν μελλόντων φόβος ἐλύπει· φήμη δέ τις οὐκ εὐτυχὴς τὰς τῶν ἁπάντων διέσειεν ἀκοάς, ἐπ' ἄλλοις ἄλλα διηγουμένη, καὶ πάντα δεινά. Ἦν γὰρ ἀκούειν πόλιν ἁλισκομένην, ἁρπαζομένην εὐδαιμονίαν, ἐλαυνομένας γυναῖκας εἰς ἀσέλγειαν (16) ἠναγκασμένας, ὑβριζομένους παῖδας, αἰκιζομένην πολιάν, ἑλκομένην (17) νεότητα, καὶ παρθένους ἀγομένας, οὐ πρὸς εὐτυχῆ παστάδα καὶ νυμφίον εὐδαίμονα, κατὰ τὰς πρώην ἐλπίδας, ἀλλὰ πρὸς ὕβριν ἐχθροῦ καὶ βαρβάρου καὶ μέχρι τῆς θέας λυποῦντος· πάντα γὰρ προὔκειτο τούτοις. Ὁ δὲ μὴ παθὼν πρώην μὲν μόνῃ τῇ τύχῃ χάριν ἠπίστατο· νῦν δὲ σὲ πάντες ὑμνοῦσι μετὰ ταύτης, ὦ βασιλεῦ, οἱ μὲν [a] διὰ σὲ μὴ (18) παθόντες, οἱ δὲ μὴ προσδοκῶντες πάλιν παθεῖν. Ὁ γὰρ βάρβαρος, τὴν προσήκουσαν πληγὴν δεδεγμένος, κάτω νεύει, καὶ δεσπότην ἐπίσταται, καὶ σωφρονεῖ μὴ βουλόμενος. Αἱ δὲ πόλεις τῶν δραμάτων [b] ἐλεύθεραι· καὶ τείχη, τὰ μὲν γεγηρακότα νεάζει, τὰ δὲ νῦν πρῶτον ἀνίσταται· καὶ σωφρονοῦσιν αἱ πόλεις, ἀσφαλῆ κόσμον ἐπιδεικνύμεναι τοῖς βαρβάροις· φρούρια δὲ πανταχοῦ τῶν ὑπηκόων προβέβληται, καὶ στρατιωτῶν ἡλικία ῥώμῃ καὶ πλήθει συμπεφραγμένων· ἄνδρες ἀκμῇ ζέοντες, καὶ βλέποντές τι νεανικόν, καὶ ὡς ἂν Ὅμηρος εἴπε, θεράποντες Ἄρηος· οὐχ ὥσπερ πρώην ἀσθενεῖς καὶ γεγηρακότες, ἐν τοῖς δεινοῖς ὑπότρομοι, καὶ μεθ' ἡμῶν δεδιότες, καὶ τοῦ σώζοντος μᾶλλον δεόμενοι· καὶ μάρτυς ἡμῖν ἐγγύθεν αὐτὸς (19), τοιαῦτα διατάττων τῷ βασιλεῖ, καὶ πρέπων ἐκείνῳ πρὸς κοινὴν εὐεργεσίαν ὑπηρετεῖν. Ὅθεν γε σὲ πατέρα καλεῖ, καὶ πιστὸν ἡγεῖται, καὶ πάσαις ψήφοις ἐπαινεῖ, καὶ τεθαύμακε καὶ οὔποτε παύσεται.

Η'. Ἀλλὰ γὰρ ὁ λόγος, ἀεὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας ἐχόμενος, ὥσπερ τι ῥεῦμα φερόμενον, ἐνταῦθά που παρήνεγκε βίᾳ. Τοιγαροῦν ἐπανιτέον ὅθεν ἐξέβημεν. Ὁμοίως γὰρ πρέπειν ἐλογίσω τῇ μελλούσῃ καλῶς ἕξειν ἀρχῇ, μὴ μόνον τῶν ἀλλοφύλων κεκαθάρθαι, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀφεστάναι δεινῶν, ἀλλὰ καὶ, εἴ τι μέρος αὐτῆς νοσοῦν ἐστιν ἤδη καὶ

A que totam domum secum vehit, tumultuariam casam ubicunque fuerit compingens. Tales vero homines quo facinore abstineant? Illis ad prædandum exposita erant oppida prius fortunata et splendida, tum vero auxiliis destituta et propugnatoribus privata; e quibus hoc quidem jam captum erat, illud in eo, ut caperetur, erat etiam e quo cives migrarent. Et magis quam ipsa calamitas futuri metus angebat; rumor autem infelix omnium aures perstringebat, alia super alia nuntians, cuncta horrenda. Audire poteras urbem expugnari, divitias auferri, mulieres rapi ad stuprum, pueros nefande tractari, fœdari canitiem, trahi juventutem, et virgines duci, non ad genialem lectum et fortunatum sponsum, secundum spes antea conceptas,

B sed ad libidinem hostis barbari et ipso aspectu fœdi. His enim omnia patebant. Qui vero a malis immunis erat, is prius quidem soli fortunæ gratiam referebat, nunc vero te, Auguste, omnes canunt cum illa, alii te auctore nihil patientes, alii persuasi se nihil rursus passuros esse. Barbarus enim vulnere merito accepto oculos submittit, et dominum agnoscit, et modeste agit quamvis invitus; urbes autem æruminis liberæ sunt; et mœnia, quæ consenuerant juvenescunt, alia nunc primum exoriuntur; civitates modeste agunt, securum ornatum ostendentes barbaris; castella ubique opposita sunt ad tuendos provinciales, et militum juventus robore et multitudine munita: viri ætate

C florentes, et torvum intuentes, et, quomodo Homerus dicat, Martis satellites: non ut antea infirmi, et senio confecti, in rebus asperis trementes, et nobiscum timore perculsi, et ipsi propugnatore indigentes. Et testis nobis prope adest ipse exercitus, principi talia perficiens, et accommodatus servire illi ad communem salutem augendam. Quare te patrem appellat, et tibi confidit, et uno ore laudat, et admiratur, et nunquam admirari desinet.

VIII. Sed oratio, semper rerum seriem prosecuta, quasi fluminis vi huc delata est; redeundum igitur unde digressi sumus. Similiter enim ad imperium bene constituendum oportere existimasti non solum a peregrinis id purgatum esse, et liberatum malis inde nascentibus, sed etiam, si quæ

D ipsius pars morbida esset et ulcerosa, atque a cæ-

VARIÆ LECTIONES.

[a] οἱ δὲ μὴ ed. [b] πραγμάτων conj. R. pro δραμάτων.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(14) Cf. Cl. le Beau, *Histoire du Bas-Emp.* t. VIII, p. 339, seq. Quam quidem adversus Scenitas expeditionem ad annum 498, refert idem. V. Evagr. *Histor. ecclesiast.* l. III, c. 36, p. 366. Theophan. in *Chonographia*, p. 121.

(15) Male in cod. βηθούντων.

(16) Hoc sic imitatur Choricius *Oration. in summum ducem*, apud Fabric. *Biblioth. Græc.* vol. VIII, p. 871: Οὐ γὰρ ἔστι γλυκεῖαν ἄγειν εἰρήνην ὑποψίᾳ πολέμου· ἡ γὰρ ἐλπὶς εἰσιοῦσα τὸν λογισμὸν, κἂν βούληταί τις αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπατήσας ψυχαγωγεῖν αὖτη παρακαθημένη, καὶ θύουσα, καὶ φοβερὰς ἀναπλάττουσα φαντασίας, γῆρας οὐδαμῶς ἐλεούμενον, κόρην ὑβριζομένην, ἑλκόμενον εἰς δουλείαν παιδίον, ἀγομένην ἐκ παστάδος γυναῖκα κ. τ. λ. Scilicet e communi fonte II. IX, 692.

(17) Sic ad marginem emendatum καὶ ἑλκομένην, in textu ἐλωμένην.

(18) Prius μὴ, ut supervacuum, mihi videtur tollendum; nisi vertas: *Qui non passi sunt, tibi debent, quod nihil perpessi fuerint.*

(19) Αὐτός. An ὁ στρατός?

Digitized by Google

teris discreparet, et hanc numeris suis restituere, et unum omnium partium efficere concentum, quemadmodum in corpore. Sciebas enim, homines concordes et se invicem juvantes hostibus esse metuendos, seque contra infestos facile defendere: contra autem inter se dissidentes domi perniciem habere, etsi hostes absint, excitare autem adversus se inimicos et infensos, ratos sibi oblatam esse occasionem per seditionis calamitatem. Verum res quomodo se habuerit, paulo altius ab origine enarrabo.

IX. In Ciliciæ finibus habitat gens ferox, Solorum natio, a maris littore in mediterranea pertingens. Ili itaque, felicitate sua frui nescii, verticem tollunt, et superbiunt contra Romanorum imperium, in suam perniciem jactantia elati. Maxime autem hos commovebat et confidere præter rem faciebat et regio ad expugnandum sane difficilis : arx enim est, plura culmina ad cœlum attollens : et hominum exercitatio. Sunt enim expediti, pernix genus, et alitum ritu super montes delati : unde delapsi nobis incidunt. Diripiebant igitur finitimorum bona, et horrendum in modum minabantur, verbis superbientibus.... ducum turba aliusque apparatus : spes eorum splendidæ erant; sicut in scena ille Agamemno sibi factus videtur, alius autem Achillis imaginem habitu repræsentat, et alius alium imitatur, homines mendici et laribus destituti; at dramate finito scena dissolvitur.

X. Et hi quidem mox experientia doceri debebant, quam benevolum imperatorem ad justam iram coegerint, quanquam pœnam meritam non solverent. Tu vero, Auguste, bis vicisti; feroces pugna, et debellatos clementia, et ostendisti virtutes vere se invicem sustinere. Quos enim fortitudine et imperatoriis artibus subegeras, hos clementia, sorores suas consequens, servare jussit. Et duplex tropæum statuisti, quorum a secundo

Ὕπουλον, καὶ κατὰ τοῦ λοιποῦ διανίσταται (20), καὶ τοῦτο πρὸς εὐρυθμίαν μεταστῆσαι, καὶ μίαν διὰ πάντων δεῖξαι διήκουσαν ἁρμονίαν, ὥσπερ ἐν σώματι. Ἥδεις γὰρ, ὡς ὁμονοοῦντες μὲν ἄνθρωποι καὶ μετ' ἀλλήλων ἱστάμενοι φοβεροί τε τοῖς ἀντιπάλοις εἰσὶ, καὶ τοὺς λυποῦντας θᾶττον ἀμύνονται· αὐτοὶ δ' ἐν ἑαυτοῖς στασιάζοντες οἰκοθεν ἔχουσι τὴν φθοράν, καὶ οὐδενὸς πολεμίου προσδέονται, μᾶλλον δὲ τούτῳ καὶ δυσμενεῖς καὶ μισοῦντας ἐπάγονται, καιρὸν ἡγουμένους οἰκεῖον τῶν ἐν αὐτοῖς νοσούντων τὴν συμφοράν. Ὡς οὖν εἶχε τὸ πρᾶγμα, μικρὸν ἄνωθεν διηγήσομαι

Θ'. Τὴν Κιλικίαν προσοικοῦσι δύσμαχοί τινες ἄνθρωποι, Σολῶν [7] ἔθνος, ἀπὸ θαλάττης ἀνατρέχον εἰς ἤπειρον. Οὗτοι τοίνυν, ὥσπερ οὐ δυνάμενοι μένειν εὐδαίμονες, ὑψοῦ τε αἴρουσι τὸν αὐχένα, καὶ φρονοῦσί τι γαῦρον κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ δυστυχεῖν ἀλαζόνες ὑπῆρχον. Μάλιστα δὲ τούτους ἐκίνει καὶ θαρρεῖν ἐδίδου παρὰ καιρὸν ἥ τε χώρα, δυσάλωτον παρεχομένη τὴν φύσιν· ἄκρα γὰρ ἐνταῦθα παντοδαπὰς κορυφὰς εἰς αὐτὸν ἀνατείνουσα τὸν αἰθέρα· καὶ μέντοι καὶ τῶν ἀνδρῶν ἡ πρὸς τὰ τοιαῦτα μελέτη. Εὐσταλεῖς γὰρ οὗτοι καὶ κοῦφα βαίνοντες καὶ ὥσπερ πτηνοὶ τοῖς ὄρεσιν ἐποχούμενοι (21). Ὅθεν ἐπαρθέντες τὴν καθ' ἡμῶν συνίστανται σκευωρίαν· καὶ ἦγόν τε καὶ ἔφερον τὰ τῶν προσοικούντων, καὶ δεινῶς ἠπείλουν, κόμπῳ ῥημάτων ἐπηχοῦντες. Βασιλέων δὲ ἦν αὐτοῖς προσταγμάτων (22), ἐκ μὴ προσηκόντων [8] στρατηγῶν τε ὄχλος, καὶ ἡ λοιπὴ παρασκευή· καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἦσαν λαμπροί· ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς ὁ μὲν Ἀγαμέμνων ἐξαίφνης εἶναι δοκεῖ· ὁ δὲ φέρει τὴν Ἀχιλλέως εἰκόνα τῷ σχήματι, καὶ ἄλλος ἄλλον μεμίμηται, πτωχοί τινες καὶ ἀνέστιοι· εἶτα πέρας τῷ δράματι, καὶ ἡ σκηνὴ διαλύεται.

Ι'. Καὶ οὗτοι τοίνυν οὐκ εἰς μακρὰν (23) ἔμελλον γνώσεσθαι, ὅσην βασιλέως φιλανθρωπίαν εἰς προσήκουσαν ὀργὴν ἐπεσπάσαντο, εἰ καὶ μὴ πρὸς ἀξίαν τῆς δίκης ἐτύγχανον· ἀλλ' ἐνίκας πάλιν, ὦ βασιλεῦ, καὶ θρασυνομένους μάχῃ (24), καὶ δυστυχοῦντας φιλανθρωπίᾳ (25)· καὶ ἔδειξας ὡς ἀληθῶς ἑπομένας ἀλλήλαις τὰς ἀρετάς. Οὓς γὰρ ἀνδρίᾳ κατηγωνίσω καὶ φρονήσει στρατηγικῇ, καὶ ποικίλῃ τῶν ἀγώνων εὐεργεσίᾳ, τούτους ἡ χρηστότης ἑπομένη ταῖς ἀδελ-

VARIÆ LECTIONES.

[7] Σολύμων conj. N.; cf. Priscian. 81, 82. [8] βασιλέων δὲ ἦν αὐτοῖς προστάγματα, ἐκ μὴ προσηκόντων, στρατ. conj. R., f. βασ. δὲ ἦν αὐτ. πρόσχημα · imperatore gloriabantur — sc. Zenone — qui immerito ad summum fastigium evectus erat? N.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(20) Forte hic intelligit seditionem illam, de qua loquitur Cl. le Beau, *Histoire du Bas-Emp.* t. VIII, p. 319. Deinde post duos annos alia etiam concitata fuit seditio, eo periculosior, quo sævius tunc incumbebat Isaurorum bellum; cf. eumdem t. VIII, p. 326. De prima autem seditione hic loquitur Procopius. Joannes Malala in sua *Chronographia* lib. ις', p. 38, ed. Venetæ : Ἐφίλει δὲ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τὸ Ῥούσιον μέρος Κωνσταντινουπόλεως· τοῖς δὲ Πρασίνοις καὶ Βενέτοις πανταχῆ ἐπεξήρχετο στασιάζουσιν. V. Victor. Tunnunens. p. 337.

(21) Cf. Cl. le Beau, t. VIII, p. 326.

(22) Locus corruptus : forte post προσταγμάτων deest σχῆμα, vel εἰκών, vel quid simile : nam eos exhibet veluti actores tragicos, impositam regum personam, in scena sustinentes. Hi autem horumce Isaurorum duces, στρατηγῶν ὄχλος, a Cl. le Beau recensentur *Histoire du Bas-Emp.* t. VIII. p. 323 seq. Hujusce belli originem vide ibidem, p. 321-323.

(23) Cf. Cl. le Beau, t. VIII, p. 334, post Marcellinum comitem in *Chronico*, pag. 284, t. II, ed. Venet. Operum Sirmondi.

(24) Choricius in oratione in Aratum ducem et in Stephanum : Ἡ τοῦ πολέμου φύσις σωμάτων μὲν ἴσως, γνώμης δὲ κρατεῖν οὐ φιλεῖ.

(25) Contra Cl. le Beau, t. VIII, p. 335, et supra p. 325. Vid. Malalam in *Chronographia*, p. 38 et 39 ed. Venet.

Digitized by Google

φαῖς (26), σώζειν ἐκέλευε· καὶ διπλοῦν ἔστησας τρόπαιον, τοῦ δευτέρου νικῶντος τὸ πρότερον. Τὸ μὲν γὰρ κρατῆσαι πολεμίων, ἴσως ἂν καὶ τύχης γένοιτο μόνης· τὸ δὲ τοῖς προλαβοῦσιν ἀκόλουθα προσθεῖναι τὰ δεύτερα, τοῦτο καὶ τὴν τῆς μάχης ἐπεκόσμησε νίκην, καὶ μόνης ἀρετῆς τοῦτό γε τὸ τρόπαιον Οὐχ ὥσπερ Φίλιππος ὁ Μακεδὼν ὄντως (27) καὶ βάρβαρος καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς συμφοραῖς ἐνακμάζων ἀπάτῃ καὶ δόλῳ δύο καὶ τριάκοντα Χαλκιδικὰς πόλεις ἑλών, οὕτως ἀνεῖλες ὠμῶς, ὡς διαλαθεῖν εἰ γεγόνασι πρόσθεν· καὶ σιωπῶ τοὺς σοφωτάτους Ἀθηναίους, ὅπως Μηλίους καὶ Σκιωναίους [9] διέθηκαν. Σὺ δὲ, δικαίας ἀφορμὰς τῆς κατὰ τῶν ἀδικούντων ὀργῆς εἰληφὼς, οὐχ οὕτως μετῆλθες, ὦ βασιλεῦ· ἀλλ', οἷα πατὴρ ἀγαθὸς (28), ὡς σεαυτὸν ἐκάλεις, σωφρονεῖν μόνον παιδεύσας, καὶ πόλιν (29) ἐδίδους ἣν αὐτὸς ἐδημιούργησας, καὶ χώραν εὐδαίμονα [10] καὶ νῦν δεόντως χρῶνται τῇ (30) Ῥώμῃ, καὶ τῶν ἄλλων (30-31) προβέβληνται. Πρέπων οὗτος βασιλεῖ κόσμος καὶ πάσης κρείττων ἐλπίδος. Καί μοι δοκεῖς Ἀλέξανδρον ἐκεῖνον βασιλικῷ φρονήματι παρελθεῖν· ὃς, ἐπειδὴ τὸν Ἰνδὸν νικήσας εἶχε (32) τῇ μάχῃ, σύμβουλον αὐτῷ ἐπεποίητο τὸν πολέμιον, ὅπως αὐτῷ δέοι κεχρῆσθαι· τοῦ δὲ « βασιλικῶς » εἰπόντος, ἠρώτα μή τι προστιθέναι μέλλει τῇ συμβουλῇ· ὡς δὲ δι' ἑνὸς ῥήματος πᾶσαν ἔφη τὴν ἀρετὴν δεδηλῶσθαι, αἰδεσθεὶς, οἶμαι, τὴν παραίνεσιν, ἴσως ἄκων ὤφθη φιλάνθρωπος. Σὺ δὲ φύσει τὸ καλὸν ἐπιστάμενος, οἴκοθεν εἶχες τὴν συμβουλήν· καὶ χάριν ἴσασιν ἡττηθέντες, οἶμαι, καὶ μίαν ἡγοῦνται συμφορὰν τὸ τοιοῦτον ὄντα λελυπηκέναι.

prius vincitur. Vincere enim hostes fortasse etiam per solam fortunam contigerit; sed prioribus altera adjicere, hoc pugnæ victoriam ornat, et unius virtutis hoc tropæum est. Non, quemadmodum Philippus, vere Macedo et barbarus, et Græcorum calamitatibus florens, fraude et dolo expugnatis duobus et triginta oppidis Chalcidicis, sic crudeliter illos sustulisti, ut incertum sit, num antea fuerint. Taceo sapientissimos Athenienses, quomodo Melienses et Scionenses tractaverint. Tu vero, quem ad iram adversus hostes justæ impellebant causæ, non talem, imperator, ultionem sumpsisti. Sed quemadmodum pater bonus, ut ipse te appellabas, tantum modeste agere eos docuisti, et urbem a te ædificatam donasti et regionem fecundam. Et jam, ut oportet, fortitudine utuntur, et alios protegunt. Decet hic imperatorem ornatus et omni spe major est. Et mihi videris Alexandrum illum animo regio superare; qui, postquam Indum pugna vicerat, hostem consulebat, quomodo se tractari oporteret? quo respondente: « Regie, » iterum quærebat, num quid adjicere vellet huic consilio? Cum vero is uno verbo se totam virtutem indicasse diceret, motus, puto, exhortationis pudore, fortasse invitus humanum illi se præbuit. Tu vero ex ingenio tuo pulchri gnarus, proprio usus es consilio. Et grati sunt victi, et hoc unum dolent, talem a se læsum esse.

ΙΑ'. Οἶμαι μὲν οὖν εἰ καὶ μόνα ταῦτα λέγειν ἦν ἐμοὶ, πρὸς ἱκανὸν πέρας ἀφῖχθαι τὸν λόγον, καὶ οὐ μετρίως τοῖς εἰρημένοις φιλοτιμεῖσθαι. Νυνὶ δὲ πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἀρετὴν φιλονεικοῦντες οἱ λόγοι δεινὸν ἡγοῦνται καὶ πάσης ἀνανδρίας μεστὸν, εἰ μηδὲ λέγειν ψιλῶς καρτεροῦσιν, ἃ τοῖς ἔργοις εὖ ποιῶν ἐκεῖνος οὐ δυσχεραίνει τῷ πλήθει καὶ παύεται. Δυοῖν γὰρ ὄντοιν ἐν ἀνθρώποις καιροῖν, εἰρήνης τε καὶ πολέμου, πρὸς ἀμφότερα μερίζει τὴν ἀρετὴν, καὶ μέτεισιν ἑκάτερον, ὡς αὐτὸ μόνον εἰδὼς, θατέρου δὲ μηδὲν ἐπιστάμενος. Καὶ τῆς μὲν ἐν πολέμοις ἀνδραγαθίας ἱκανὰ δείγματα περὶ ὧν λέγων ἐπαυσάμην ἀρτίως· τῶν δὲ κατ' εἰρήνην ἀγαθῶν μέγιστον ἐκεῖνο, καὶ πολλῶν τῶν κατὰ μέρος αἴτιον, καὶ ὃ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει τὰς πόλεις· ἐξ οὗ γὰρ ἄρχεσθαι πεφύκασιν ἄνθρωποι, καὶ βασιλέως προῆλθεν ὀνομά τε καὶ πρᾶγμα, τῶν κρατούντων ἕκαστος, ἀπορῶν δι' ἑνὸς σώματος πανταχῇ παρεῖναι

XI. Credo equidem, si hæc tantum dicenda haberem, ad sufficientem finem venisse orationem, rebus expositis non mediocriter ornatam. Nunc vero imperatoris virtutem æmulans non ferendum esse arbitratur, remque omnium ignavissimam, si ne eloqui quidem valeat ea, quæ ille dum agit propter multitudinem non fatigatur. Nam cum duo sint apud homines tempora, pax et bellum, ita ille dividit virtutem, ut utrumque administret, quasi id solum didicerit, alterius ignarus. Et fortitudinis in bellis documenta satis multa ea suppeditant, de quibus modo dixi: nunc vero de eo dicendum, quod pacis bonorum maximum est, et multorum deinceps causa, et quod maxime ad felicitatem adducit civitates. Nam ex quo imperari hominibus cœptum, et regis nomen et imperium natum est, unusquisque regnantium, cum uno corpore omnibus sibi subjectis adesse non possit, per eos qui imperii

VARIÆ LECTIONES.

[9] Σκιωναίους R., Σικυωναίους ed. [10] δαίμονα ed.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(26) Ταῖς ἀδελφαῖς, id est ταῖς λοιπαῖς ἀρεταῖς.

(27) Male in cod. ὄντος.

(28) Lege: οἷα πατὴρ ἀγαθὸς, ὡς σεαυτὸν ἐκάλεις σωφρονεῖν μόνον παιδεύσας.

(29) Forte hic vox omissa est, ut πόλιν, vel quid simile; vel potius legendum καὶ πόλιν pro καὶ πάλιν.

(30-31) Restitui τῇ, quod in cod. ante τῶν ἄλλων exciderat.

(32) Forte εἶλε pro εἶχε. Suspicarer Procopium hoc Pori exemplum ideo potissimum protulisse, quod unus ex Isaurorum ducibus vocabatur Indus, nisi hic supplicio affectus et minime βασιλικῶς tractatus fuisset.

Digitized by Google

partem administrant, civitas continet ; et per illos A benefacta tribuens omnibus adesse videtur, et quod natura efficere non potest, id facere conatur prudentia. Hæc igitur ab initio bene constituta spurii quidam homines et ad regiam dignitatem præter jus evecti, lucrum privatum e re publica imperii quærentes, perverterunt, et utilia damnosa fecerunt. Tanquam enim negotiantes vendebant magistratus, et videre poteras sub magistratus titulo vendi provincias iis, qui pecunias dare et accipere vellent, non qui recte agere scirent. Quapropter simul atque in provinciam venissent, id agebant cujus rei causa aderant, et e publica calamitate magistratus locupletabantur.

XII. Sed ex quo tu civitates nobis nutu sustentas, cognovimus, divitiarum insatiabilem amorem, qui justitiam apud homines habitare non sinit, non omnia, ut videbatur, vincere, imo vero præter ex- B spectationem eum aliquando superari. Et tamen propter hunc pater filium prodit, uxor virum, et gentes invicem arma capiunt. Tu vero cum assides tribunali, ante oculos versatur justitia, et tanquam ea cernente, judices in suffragia mittis. Atque tuam sententiam sibi conciliat non qui aurum offerat, sed virtute dives, qui homines felices reddere noverit. Lysander vero, licet Spartanus, et propter res feliciter gestas animo elatus, factis Spartanum mentitus est : cum enim magistratus non ut par erat conferret, cæde et turbis Græcorum gentem implevit, et unius consilio civitates misere vivebant.

XIII. Sed unum vel alterum, quo totam adjuvit C rem publicam, ubi dixero, tunc ad ea quoque orationem convertam, quæ in singulos munifice fecit. Namque scitis ipsi, — atque ut tranquilla me audiatis mente vos rogo, — tributum quoddam acerbum quasi malum horrendum certis temporibus invasisse civitates, singulosque cives corripuisse, alienum a justitia, infaustum subditis nomen, aurum et argentum uno verbo comprehensa. Homines enim operarii, victu quotidiano egentes, qui omnem vitæ spem in manibus repositam haberent, hi quasi sudoris et miseriarum mercedem solvebant: et hoc præter fortunam illos premebat. Agricola circa arbores ingemiscebat : duplici enim infortunio afficiebatur, et labores corpore perferendo, et D ærumnas secum commemorando. Piscator apud

τοῖς ὑπηκόοις, διὰ τῶν κατὰ μέρος ἀρχόντων συνέχει τὰς πόλεις, διὰ τούτων εὐεργετῶν πᾶσι παρεῖναι δοκεῖ· καὶ ὅπερ ἐκλείπει τῇ φύσει, μηχανᾶται τῇ γνώμῃ. Ταῦτα τοίνυν ἐξ ἀρχῆς οὕτω καλῶς ἐγνωσμένα νόθοι τινὲς ἄνθρωποι καὶ παρέγγραπτοι τῇ βασιλείᾳ, κέρδος ἴδιον τὴν κοινὴν πολιτείαν πεποιημένοι, διέφθειράν τε καὶ πρὸς τοὐναντίον τῆς χρείας μετέβαλον (33)· ὡς γὰρ οἱ ἐμπορίας τινὸς προεστηκότες, τὰς ἀρχὰς ὠνίους ἐποίουν· καὶ ἦν ἰδεῖν ἐν ἀρχῆς σχήματι πιπρασκομένας τὰς πόλεις τοῖς χρήματα δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐγνωκόσιν, οὐ τοῖς εὖ ποιεῖν δυναμένοις. Τοιγαροῦν ἅμα τε ταῖς πόλεσιν ἐπεδήμουν, καὶ ἐφ' ᾧ παρῆσαν ἐπράττετο (34), καὶ τῆς [11] κοινῆς συμφορᾶς οἱ τῶν ἀνθρώπων ἡγεμόνες ἐπλούτουν.

ΙΒ'. Ἐξ οὗ δὲ ἡμῖν τὰς πόλεις ἀνέχεις τῷ νεύματι ἔγνωμεν ὡς ὁ τῶν χρημάτων ἄπληστος ἔρως, ὁ τὴν δίκην ἀπείργων παρ' ἀνθρώποις ἐνδιαιτᾶσθαι, οὐ πάντα νικᾷν, ὡς ἔοικεν, εἶχεν, ἀλλὰ γάρ ποτε καὶ παραδόξως ἡττᾶσθαι. Καίτοι διὰ τοῦτο (35) πατὴρ μὲν προδίδωσι παῖδα, γύναιον δὲ τὸν ἄνδρα, καὶ τὰ γένη κατ' ἀλλήλων ὁπλίζεται. Σοῦ δὲ παρακαθημένου τῷ βήματι (36), πρὸ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν ἡ δίκη. Ὥσπερ δὲ ταύτης ὁρώσης μέλλουσι δικασταῖς ἐπιφέρεις τὴν ψῆφον· καὶ εἷλέ σού τις τὴν γνώμην οὐ χρυσὸν προτεινόμενος, ἀλλ' ἀρετῇ πλουτῶν, καὶ μεταβάλλειν ἀνθρώπους εἰς εὐδαιμονίαν εἰδώς. Ὁ δὲ Λύσανδρος, εἰ καὶ Σπαρτιάτης ἦν, καὶ σεμνὸν ἐφρόνει διὰ τὰ πρώην εὐτυχηθέντα, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις τὸν Σπαρτιάτην ἐψεύδετο· τὴν γὰρ τῶν ἀρχόντων αἵρεσιν οὐ προσηκόντως ποιούμενος φόνου καὶ ταραχῆς τὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνέπλησε τὸ γένος, [καὶ δι'] ἑνὸς γνώμην ἐδυστύχουν αἱ πόλεις.

ΙΓ'. Ἀλλὰ γὰρ ἓν ἢ δεύτερον εἰπών, ἔτι τῆς κοινῆς καὶ κατὰ πάντων εὐεργεσίας ἐχόμενον, οὕτω καὶ πρὸς τὴν κατὰ μέρος φιλανθρωπίαν πέμψω τὸν λόγον. Ἴστε γάρ, — καί μοι μηδεὶς ταραττέσθω τὴν γνώμην, — ὡς φόρος τις δυσχερὴς ὥσπερ τι τῶν δεινῶν ἐκ περιόδου ταῖς πόλεσιν ἐπετίθετο, καὶ διὰ πάντων ἐφοίτα, πρόφασιν δικαίαν οὐκ ἔχων, ὄνομα δυστυχὲς τοῖς ὑπηκόοις, χρυσὸς καὶ ἄργυρος (37) εἰς μίαν ἐλθόντες προσηγορίαν. Ὅσοι γὰρ ἀνθρώπων αὐτουργῶν [12] τε καὶ τῶν καθ' ἡμέραν ἐνδεεῖς, καὶ ταῖς χερσὶ πᾶσαν ἐλπίδα πεποιημένοι τοῦ βίου, ὥσπερ ἰδρώτων καὶ δυστυχίας μισθὸν ἐτέλουν· καὶ τοῦτο μετὰ τῆς τύχης αὐτοῖς ἐπετίθετο. Ἔστενε γεωργὸς περὶ τὰ δένδρα (38)· διπλῆν γὰρ εἶχε τὴν συμφοράν, καὶ πονῶν τῷ σώματι, καὶ μεμνημένος τῶν λυπηρῶν· ἁλιεὺς παρὰ τὴν θάλατταν ἠφίει τὸ δί-

VARIÆ LECTIONES.

[11] καὶ διὰ τῆς conj. N. αὐτουργοῦντες καὶ N.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(33) De hoc cf. Cl. le Beau t. VIII, p. 347 seq.

(34) Vendebatur.

(35) Lege διὰ τοῦτον, nempe, ἔρωτα χρημάτων.

(36) In cod. ῥήματι, et alia manu supra τὸ ῥ scriptum est β.

(37) Scilicet vocabatur χρυσάργυρος. Cf. Cl. le Beau, t. VIII, p. 345, qui videndos indicat Evagr. l. III, c. 39, p. 368; Theodorum, l. XXI ; Theophan. p. 123 ; Anastas. p. 50 ; Cedren. p. 357, 358, 363 ; Zonar. p. 54 ; Glycam, l. IV, p. 265. 266; Manass. p. 63 ; Suidam voce Τιμόθεος ; Pagi ad Baronium ; Asseman, *Bibliothec. Oriental.* t. I, p. 268, 269.

(38) Mallem παρὰ τὰ δένδρα, ut infra ὁ ἁλιεὺς παρὰ τὴν θάλασσαν.

Digitized by Google

κτυον (39), θήραν εὐχόμενος λαβεῖν, ἧς μεθέξουσιν ἕτεροι. Ἔμπορος δέ τις (40), μετὰ χειμῶνα καὶ θάλατταν καὶ τύχην ἀγρίαν μόλις τῆς γῆς ἐπιβάς, καὶ πόλιν ἰδὼν, οὐκ ἄμισθον εἶχε ταύτης τὴν θέαν. Καὶ τί δεῖ λέγειν τοὺς ἄλλους (41) ; αἱ γὰρ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων (42) γυναῖκες, δνειδος ἀναγκαῖον λαχοῦσαι τὸν βίον, οὐδὲ τὸ δυστυχεῖν ἐπ' ἀδείας ἐκέκτηντο, ἀλλ' ὤνιον ἐποιοῦντο τὴν τοῦ σώματος ὕβριν· καὶ τοῦ μὴ σωφρονεῖν μισθὸς κατεβάλλετο· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν κοινῶν ἀτυχημάτων ὁ τοῦ βασιλέως θησαυρὸς ἐπληροῦτο. Ταῦτα τῶν πρὶν κρατούντων τινὲς δόξαντες εἶναι φιλάνθρωποι ἠλέουν μὲν, βοηθεῖν δὲ οὐκ εἶχον (43)· ἀλλ' ἐδουλήθησαν μόνον, καὶ μέχρι τούτου τὴν ἀρετὴν ἐνεδείξαντο· τὸ δὲ πρὸς ἔργον ἐκφέρειν μετὰ τῶν ἀδυνάτων ἐθαύμαζον· ἔδει γὰρ σοὶ καὶ τοῦτο τηρεῖσθαι καὶ σὸν ἔργον γενέσθαι μετὰ τῶν ἄλλων, ὅπως ἀρετὴ μὴ λανθάνῃ τοσαύτη μὴ παρόντων αὐτῇ πρὸς ἀξίαν, δι' ὧν ἑαυτὴν ἐπιδείξεται. Ὅθεν παντὸς ἀτόπου κέρδους (44) ἔννοιαν παριδὼν, καὶ ζημίαν θαυμάσας ἐπαινουμένην, ἠβουλήθης, ἐπένευσας, εἰς ἔργον ἀφίκετο. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου τὰ τῆς εὐεργεσίας ἡμῖν· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς μετὰ ταῦτα πονηροῖς γενέσθαι πάλιν ἐπέτρεψας· πᾶσα γὰρ περὶ τούτου συγγραφὴ πυρὸς ἔργον ἐγένετο· καὶ μετὰ τῶν λυπούντων ἡ τούτων ἀνῄρηται μνήμη. Ταῦτα (45) γὰρ προσέταττες ὥσπερ Ὕδρας κεφαλὰς ἐκκαίειν (46) ὅπως μὴ πάλιν ἀνίσχῃ, τὸν σὸν Ἡρακλέα μιμούμενος.

A mare cum rete demitteret, jactum optabat, cujus pars in aliorum cederet lucrum. Mercator autem exantlatis tempestatis et maris periculis et fortuna sæva, ægre in terram egressus, et urbem conspiciens, ne hujus quidem aspectu gratis fruebatur. Quid opus est cæteros commemorare ? cum ne ipsæ quidem meretrices in lupanaribus prostantes, vitæ opprobrium non evitandum sortitæ, in turpitudine despectæ vitæ vacarent injuriis : sed cum vendendam proponerent corporis contumeliam, impudicitia mercede redimebatur. Ut brevi præcidam, ex publica calamitate Augusti thesaurus implebatur. Quare cum ex prioribus imperatoribus nonnulli, qui humanitatis laude florent, misericordia afficerentur, mali tamen medelam inveniebant B nullam. Sed optabant tantummodo, et ita virtutem suam ostendebant. Rem vero conficere, id tanquam supra humanas vires positum admirabantur. Oportebat enim et hoc tibi reservari et abs te perfici cum cæteris, ne tanta lateret virtus, deficientibus magni momenti rebus quibus se ostenderet. Itaque neglecta omni turpis lucri cogitatione et jacturæ cum laude conjunctæ cupidus, voluisti, rem fieri jussisti, et facta est. Nec vero intra hos fines tua in nos benevolentia se continuit, sed ne iis quidem, qui post regnabunt, pravis esse concessisti. Tota enim de ea re scriptio igne consumpta, et una cum illa peste ejus memoria deleta est. Eam enim quasi Hydræ capita exuri jussisti, ne rursus enascerentur ; quo Herculem tibi cognatum imitatus es.

ΙΔ'. Πρώην μὲν οὖν Ἀριστείδης οὐκ εἰωθότας φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησι, ὡς τι μέγα κατορθώσας, τὴν τοῦ Δικαίου προσηγορίαν ἠνέγκατο· καὶ τὸν Ἀριστείδην τις εἰπὼν πάντως προσετίθει τὸν δίκαιον. Σὺ δὲ φόρους οὕτω μεγάλους, ὥσπερ Ἐριννύν τινα κοινὴν (47), μεταστήσας τῶν ὑπηκόων, τίνος

C XIV. Olim Aristides tributis insolitis inter Græcos describendis, quasi rem magnam perfecisset, Justi cognomen accepit, et Aristidem, si quis appellaret, utique adjiciebat, justum. Tu vero tributa tam grandia quasi communem quamdam Erinnyn cum a subditis removeris, quonam cognomine

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(39) Subauditur ἔστενε; nisi potius legendum sit : παρὰ τὴν θάλατταν ἠφίει τὸ δίκτυον.

(40) Male in cod. δὲ τῆς ; ut infra τῆς γῆς pro τῆς γῆς.

(41) Imo singulis jumentorum, asinorum., pecorum, neque canum etiam exceptis capitibus impositum erat hoc tributum. V. Cedrenum, p. 337 et Zonaram, l. xiv, p. 54. Nescio cur Tillemont *Histoire des empereurs*, t. VI, art. v, p. 341, dicat : *Je me fierois peu à ce que Cédrène ajoute, p.* 337. *qu'Anastase abolit vers le même temps deux sortes de Chrysargyres* ; nam de uno eodemque Chrysargyro hic loquitur Cedrenus.

(42) Hic, ut alibi passim, τὰ οἰκήματα significant lupanaria. Evagr. *Histor. eccles.* l. III, c. 39, p. 368.

(43) Fecit hoc imperator persuasus a Timotheo poeta, ut narrat Cl. le Beau, t. VIII, p. 346, auctoribus Suida in v. Τιμόθεος, et scholiaste Aristophanis ad Plutum, p. 20, ibidem a Kustero laudato. Conf. et Henricum Valesium, p. 96 Notar. ad Evagrium, l. III, c. 39, ubi describit elegantem Libanii locum in *Oratione contra Florentium*, p. 427, quem hic ante oculos habuisse Procopius videtur. Ante Theodosium Juniorem et Anastasium, Alexander Sever., referente post Lamprid. in ipsius Vita Cl. Tillemontio, t. VI *Histoire des empereurs*, p. 559.

(44) κέρδους. Male in cod. κέρδος.

(45) Forte ταύτας, id est, συγγραφάς, I, pro ταῦτα.

(46) Male in cod. ἐκχαίειν. Cf. Cl. le Beau l. p. 546 seq.

(47) Ἐριννὺν κοινήν. Sic apud Virgil. *patriæ communis Erinnys*. Hunc autem locum sic expressit Choricius oration. in Summum ducem apud D Fabric. *Biblioth. Græc.* vol. VIII, p. 871 : Οἶσθα τὸν νέον, ὃν ἐναγχός μοι συνέστησας, ᾧ γνώρισμα μέγιστον ὁ πατήρ. Οὗτος ἐμοῦ διηγουμένου ὅπως διένειμας τοῖς αὐτοῦ πολίταις τοὺς φόρους, ἀνέμνησέ με τοῖς περὶ σοῦ λεγομένοις Ἀριστείδου τοῦ Λυσιμάχου. Ἐκεῖνος τοῖς νησιώταις τάξας τὸ σύμμετρον, ἣν ἐπεδείξατο τοῖς Ἕλλησιν ἀρετὴν, ταύτην ἔλαχεν ὄνομα· καὶ σὺ τῶν Ἀραβίων ἑκάστῳ τὴν ἐπιβάλλουσαν διώρισας οὕτω μοῖραν, κ. τ. λ., ubi legere mallem οὗτος ἐμοὶ διηγούμενος, quam ἐμοῦ διηγουμένου; nam hic juvenis ex Arabia redux Choricio narrabat quomodo Summus suis civibus Arabibus tributa solvenda descripsisset. In eadem oratione Pausaniam et Lysandrum memorat Choricius, quemadmodum et in hac Procopius. Uterque eodem modo veteres heroas collatos deprimit, ut suum extollat ; uterque eodem modo historias et fabulas nihil ad rem facientes attexere amat. Deni-

Digitized by Google

digne appellari poteris ? Parva enim præ hisce sunt, propter quæ Aristides hominum admirationem excitavit et Pisistratus. Qui postquam decimas pro vectigali Atheniensibus solvendas imposuisset, prope Hymettum per agrum transiens senem Atticum conspexit saxum fodientem et labore deficientem. Misertus igitur, ut par erat, hominis, misit qui ex eo quæreret quos fructus saxum istud ferret. Ille autem graviter suspirans, « Ærumnas, respondit, et malorum multitudinem ; quorum decumæ Pisistrato debentur. » Scilicet tyrannum adesse nesciebat, cum hæc loqueretur. Qui, sermone hominis ad eum delato, miratus patientiam, et magnum aliquid se donare ratus, saxi immunitatem concessit colono : et tanquam virtutis documentum ex illo tempore Immunis cognominatus est agellus ille. Sed quid Pisistratum et unum senem et sterilem illum agrum commemoro potius quam omnium subditorum libertatem, qua operarii adeo omnes præter spem beati evaserunt, et rustici in agris ad laborum solatium tuas canunt laudes ?

XV. Hisce convenienter et illa fecisti, quæ omnem famam superant. Antea enim civitates inhumanos quosdam ludos celebrabant, in quibus, præsente populo, feris tradebantur homines miseri, spectantibus iis quibus ejusdem naturæ affinitate conjuncti essent. Atque delectabatur, nescio quomodo, hominem dilacerari conspiciens, et ne terra quidem ejus cadaver occultari, sed pro sepulcro ferarum corpora illo impleri.

XVI. Porro alterum erat spectaculum, quod ad contrarium prorsus vergebat. Namque pueri, quasi suam naturam in femineam mutantes corporis habitu feminæ videri volebant, et incessu fracto, manumque pro lingua moventes, totum populum libidinoso aspectu ad furorem incendebant. Homines ita instigati, ad certamina et insaniam acti, odio dividebantur, et in se invicem irruebant. His igitur spectaculis quasi macula subditos purgasti. In utroque nunc homines caste agunt, et civitates salvæ sunt.

XVII. Sed ne longius aberrem, hisce missis ad reliqua dicenda me converto. Non enim satis esse putasti communem utilitatem munificentia tua

A ἂν εἰκότως τύχοις προσηγορίας ; μικρὸν γὰρ πρὸς ταῦτα καὶ Ἀριστείδης καὶ Πεισίστρατος, ἐν οἷς ἑκάτερος ἐθαυμάζετο· ὃς δεκάτην τῶν ἐκ τῆς χώρας γενομένων φόρους τάξας τοῖς Ἀθηναίοις, ἐπειδὴ παρὰ τὸν Ὑμηττὸν διερχόμενος Ἀττικὸν εἶδε πρεσβύτην πέτραν ἐργαζόμενον, καὶ τοῖς μόχθοις ἀπειρηκότα, πέπονθεν, ὡς εἰκὸς, ἐπ' αὐτῷ· καὶ πέμψας ἠρώτα, τίνας αὐτῷ καρποὺς ἡ πέτρα κομίζοι· ὁ δὲ καὶ λίαν στενάξας, « Ὀδύνας, ἔφη, καὶ κακῶν πλῆθος· καὶ τούτων τὴν δεκάτην δεῖ γενέσθαι τῷ Πεισιστράτῳ, » εἶπε, παρεῖναι τὸν τύραννον ἀγνοῶν, καὶ εἰς Πεισίστρατον ἦλθεν ὁ λόγος. Καὶ θαυμάσας ἐκεῖνος τῆς καρτερίας, μέγα τι νομίζων δωρεῖσθαι, ἀτελῆ τὴν πέτραν ἀφῆκε τῷ γεωργῷ· καὶ ὡς εἰς μνήμην ἀρετῆς Ἀτελὲς ἐξ ἐκείνου τὸ χωρίον ἐπωνο-
B μάζετο. Ἀλλά τί μοι λέγειν ἐπῆλθε Πεισίστρατον, καὶ πρεσβύτην ἕνα, καὶ δυστυχὲς ἐκεῖνο χωρίον, πρὸς πάντων ὑπηκόων ἐλευθερίαν, ὅθεν καὶ τῶν βαναύσων ἕκαστος παρ' ἐλπίδας εὐτυχῶν, καὶ γεωργὸς περὶ τὰς ἀρούρας παραμυθίαν τῶν πόνων ᾄδει τὰ σά ;

ΙΕ'. Ἀκόλουθα δὲ τούτοις κἀκεῖνα παρέσχου, καὶ πᾶσαν ἀκοὴν νικῶντα τῷ θαύματι. Πρότερον γὰρ θέας τινὰς ἦγον ἀπανθρώπους (48) αἱ πόλεις. Ἄνδρες γὰρ δυστυχεῖς ἐν μέσῳ δήμῳ παρεδίδοντο τοῖς θηρίοις, θεατὰς ἔχοντες τοὺς τὸ συγγενὲς τῆς φύσεως κεκτημένους· καὶ ἦδετό τις οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνὴρ ἄνδρα διασπώμενον θεωρῶν καὶ μηδὲ γῇ τὸ σῶμα κρυπτόμενον, ἀλλ' ὥσπερ ἀντὶ τάφου τὰς τῶν θηρίων
C πληροῦντα γαστέρας.

ΙϚ'. Ἑτέρα δέ τις παντελῶς πρὸς τοὐναντίον ἀπένευσε θέα. Ἄῤῥενες γὰρ παῖδες, ὥσπερ τὴν ἰδίαν εἰς γυναῖκας ἀμειβόμενοι φύσιν, γυναῖκες ἤθελον εἶναι τῷ σχήματι, καὶ διεκλῶντο τοῖς μέλεσιν, ἀντὶ γλώττης κινοῦντες τὴν χεῖρα, καὶ δῆμον ὅλον πρὸς ἀσελγῆ θέαν ἐκμαίνοντες· ὅθεν ἐκκαιόμενοι πρὸς ἔριν ἄνθρωποι καὶ μανίαν, ἐμερίζοντο τῷ μίσει, καὶ κατ' ἀλλήλων ὠθοῦντο. Ταῦτα τοίνυν, οἷα δή τινα κηλῖδα τῶν ὑπηκόων ἀπεσόβεις· καὶ κατ' ἄμφω σωφρονεῖ τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις· αἱ δὲ πόλεις ἐσώζοντο.

ΙΖ'. Ἀλλ' ἵνα μὴ πόῤῥω τοῦ καιροῦ γένωμαι, πέρας τούτοις ἐπιθεὶς, καὶ δὴ πρὸς τὰ λοιπὰ βαδιοῦμαι τῷ λόγῳ. Οὐ γὰρ ἀρκεῖν ἡγήσω μέχρι τῆς κοι-

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

que facile agnoscitur Choricium sui præceptoris dicendi genus semper expressisse, illiusque orationes in suum succum et sanguinem convertisse.

(48) Ἀπανθρώπους. Sic restitui pro ὑπ' ἀνθρώπους, quod in cod. Cf. Cl. le Beau, l. XXXVIII, t. VIII, p. 348 seq. Tillemont, *Histoire des empereurs*, t. VI, art. IV, p. 538, ed. Venet. : *Il ôta des spectacles publics les combats des hommes contre les bêtes ; à quoi je pense qu'on peut rapporter ce qu'écrit le pape Gélase, qu'il employa son autorité à réprimer les folles passions du peuple pour des choses infâmes.* Quæ quidem potius referenda viderentur ad hæc turpia spectacula, quæ ab Anastasio prohibita nullus alius auctor refert præter nostrum Procopium, sic paulo infra dicentem : Ἄῤῥενες γὰρ παῖδες, ὥσπερ τὴν ἰδίαν εἰς γυναῖκας
D ἀμειβόμενοι φύσιν... δῆμον ὅλον πρὸς ἀσελγῆ θέαν ἐκμαίνοντες κ. τ. λ. Sed Papæ Gelasii, Anastasio imperatori scribentis, verba sic se habent, p. 311, t. V editionis Conciliorum curatæ a doctissimo Nicolao Coleti, dignissimi doctissimorum Coletorum patruo : « Taceo quod pro rebus ludicris populares tumultus nunc etiam vestræ pietatis auctoritas refrenavit. » Unde cum non in hac epistola de rebus turpibus, ut ait Tillemont, sed duntaxat de ludicris agatur, hic a Gelasio respici puto populares illos tumultus, factiones imo et cædes, ob aurigas eorumque ludicra certamina in circo obortas, de quibus Cl. le Beau, ibid. p. 337. Cætera vide apud eumdem, p. 343 seq., ubi narrat horribilem in circo stragem ex hac causa derivatam, in qua 5000 homines trucidati sunt. Conf. eumdem p. 327 et 319.

Digitized by Google

νῆς χρείας τὴν φιλανθρωπίαν ἐκτείνειν, ἀλλ' ὥσπερ εὐεργετεῖν ἀεὶ ποθῶν ἐπισκοπεῖς τοὺς εὖ παθεῖν δεομένους, καὶ ὅσα κατὰ μέρος ἐλύπει τὰς πόλεις. Γνοὺς δὲ ταῦτα προσετίθεις τὸ λεῖπον, καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβάλλειν ἠξίους· καὶ μετεβάλλοντο. Ὧν τὰ πλεῖστα παρεὶς (μείζω γὰρ ταῦτα καὶ τοῦ καιροῦ νικῶντος τὴν χρείαν), ὥσπερ ἐξ ἱερῶν πρέπουσαν ἀρχὴν ποιοῦμαι τῷ λόγῳ.

ΙΗ'. Πόλις ἐστὶν ἱερὰ (49), τῶν πρὸς ἥλιον ἀνισχόντων, πολυάνθρωπος, ἐκ τῆς εὐσεβείας φέρουσα γνώρισμα, καὶ ταῖς θείαις τελεταῖς τῶν ἄλλων προβεβλημένη· ὅθεν εἰς ταύτην φοιτῶσιν Ἰνδοὶ καὶ Πέρσαι καὶ Φοίνικες καὶ Σκυθῶν γένη καὶ τὰ σεμνὰ τῆς Ἑλλάδος, Ἰωνία τε πᾶσα· καὶ ὥσπερ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους κοινήν τις ἂν εἴποι πατρίδα. Αὕτη τῶν ὑδάτων ἐνδείᾳ μετὰ τῶν οἰκητόρων καὶ τοὺς πανταχόθεν ὄντας ἐλύπει. Τοσαῦτα γὰρ παρεῖχεν, ὅσα τῶν ὄμβρων ἡ τύχη· καὶ ἀντ' ἄλλου τινὸς ὑδάτων θησαυροὺς ἐπεποίηντο· καὶ τὴν ἔνδειαν σοφιζόμενοι πρὸς τὸ δεινὸν οὕτω μόλις ἀντεῖχον. Ἀλλὰ μέχρι σοῦ [13] καὶ τοῦτο πάλιν ἐλύπει· τήν τε γὰρ πόλιν ᾗπου δεῖν τιμᾶσθαι τὰ πρέποντα· καὶ δεινὸν ἡγούμενος διὰ μιᾶς ταύτης πάντας ἀνθρώπους πειρᾶσθαι τῶν δυσχερῶν, ὀχετοὺς ὑδάτων εἰς ὕψος ἐπάρας (50), καὶ εἰς ταυτὸν ἀγαγὼν τὰ μὴ [14] διανεστηκότα τοῖς μετεώροις, καὶ δι' ἀνωμάλου καὶ τραχείας γῆς εὐθεῖαν ὁδὸν διατυπώσας τῷ ῥεύματι, πηγὰς διὰ ταύτης πόῤῥωθεν συνῆπτες· καὶ ἐν αὐτοῖς διαφανῆ καὶ ἄφθονα ῥεύματα πέμπουσι, τῇ τῆς φορᾶς ὀξύτητι νικῶντα τὴν θέαν· ὡς καὶ τοὺς ἀφικνουμένους ἐπ' ἀδείας πανηγυρίζειν καὶ σὺν ἡδονῇ πάντας ἐνδιαιτᾶσθαι.

Ιϑ'. Πάλιν τὰ καθ' ἡμᾶς. Τοῦ Καίσαρος πόλιν ἐπώνυμον, ἀπειρηκότος αὐτῇ τοῦ λιμένος τῷ χρόνῳ, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀπειλὴν θαλάττης ἠνεῳγμένου, καὶ μηκέτι σώζοντος τὴν κατηγορίαν τοῖς ἔργοις, ἀλλ' ἐκ τῆς παλαιᾶς τύχης ψιλὸν τοὔνομα κεκτημένου, οὐ περιεῖδες δεομένην καὶ θρηνοῦσαν ἀεὶ τὰς ὁλκάδας, αἳ πολλάκις διαφυγοῦσαι τὸ πέλαγος ἐν τῷ λιμένι τὴν ναυαγίαν ὑπέμειναν. Καὶ οἱ δεόμενοι τῶν φορτίων ἐλεεινότερον εἶχον τὸ πάθος· διαφθειρόμενα γὰρ ἑώρων ὧν ἐν χρείᾳ τυγχάνοντες ἀνόνητον εἶχον τὴν θέαν. Ἀλλὰ γὰρ σοῦ βουληθέντος νεάζει, καὶ θαρσοῦσα δέχεται τὰς ναῦς· καὶ πλήρης τῶν ἐπιτηδείων ἡ πόλις.

Κ'. Παραπλήσιον δέ τι πάθος μικροῦ δεῖν καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου κατείληφε. Πύργος γὰρ ἄγαν ὑψηλὸς, παλαιᾶς ἔργον εὐδαιμονίας, ἐπ' ἄκρου τοῦ λιμένος ἀνέχων, ἐγείρει φλόγα τοῖς ἐκ πελάγους σωτήριον. Καὶ παραμυθεῖται τοὺς ἐκ θαλάττης, προμηνύων τὴν πόλιν. Πρὸς τοῦτον κυβερνήτης ὁρῶν ἰθύνει τὸ σκάφος, καὶ τὴν ναῦν ἀπείρατι [15] σώζει τῶν παρακειμένων κινδύνων· οἱ δὲ ναῦται πρὸς τὴν θέαν ἡδόμενοι κροτοῦσιν εὐθὺς, καὶ δείκνυσιν ἄλλος ἄλλῳ, καὶ

A complecti, sed quasi perpetuo benefaciendi desiderio motus, qui benefactis indigerent, quibusque premerentur singula oppida incommodis circumspiciens, quod deesset suppeditare, atque in meliorem statum eorum rem convertere statuisti. Atque eventus voluntatem consecutus est. Quarum rerum plurimis prætermissis, (ampliora enim hæc sunt, quibus enarrandis tempus non sufficiat,) quasi ex sacris initium orationi decorum petam.

XVIII. Urbs est sacra, in Orientis regionibus sita, frequens, pietate cognita, ac divinis mysteriis aliis præstans. Itaque hanc adeunt Indi, et Persæ, et Pœni, et Scytharum nationes, Græciæque gentes nobiles, et tota Ionia: eamque quasi communem humani generis patriam dixeris. Quam aquæ penuria B laborare, id præter cives etiam advenas undique affluentes vexabat. Tantum enim præbebat quantum imbres forte demitterent: cumque terræ vena deesset, pluviæ thesauros struxerant, qua ratione inopiam arte vincente ægre se sustentabant. Sed et hoc rursus usque ad te angebat. Cum enim censeres urbem illam debito honore afficiendam esse, graviterque ferres per hanc unam omnes homines incommodis laborare, aquæ ductibus in altum exstructis et collectis fontibus, qui in superioribus locis scaturirent, et per salebrosum asperumque terræ solum ducto fluminis alveo, longinquos rivos conjunxisti, qui per illos ductus pellucidam et largam aquæ copiam effundunt, fluminis celeritate C aspectum superante, ita ut nunc advenæ ad voluntatem dies festos celebrent, omnesque hilariter ibi versentur.

XIX. Ad nostras regiones revertor. Urbs, quæ Cæsareo nomine ornatur, re ipsa nomini non amplius respondebat, imo nihil præter nudum nomen ex veteri fortuna servaverat; cum portus vetustate defecisset, omnibusque fluctuum minis pateret. Eam tu non contempsisti orantem, et continuo deflentem navigia, quæ sæpe post superata maris pericula in portu elidebantur. Quin adhuc magis miserandi erant qui mercibus indigerent: perire enim videbant quæ opus essent, incassum oculis oblata. Sed te volente urbs juvenescit, et confidenter recipit D naves: et abundat rebus necessariis.

XX. Non multum abfuit, quin similis casus Alexandriam quoque corriperet. Turris enim prærralta, pristinæ opulentiæ opus, extremo in portu se attollens, excitat flammam e mari advenientibus salutarem, solatium navigantibus, urbem adesse prænuntians. Oculis in hanc conversis gubernator cursum dirigit, et navem servat expertem instantium periculorum. Nautæ vero læti aspectu statim plaudunt, et alius alii eam ostendit et ad urbem se venisse

VARIÆ LECTIONES.

[13] μέχρι σοῦ corrupta esse susp. N. [14] μὴ ante διανεστηκότα del. esse putat N. [15] ἀπείρατον N.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(49) Hierapolis.

(50) De hoc altum apud omnes *Historiæ Byzantinæ* scriptores silentium.

Digitized by Google

sibi invicem narrant, atque ut uno verbo dicam, voluptatem simul et salutem præbet appropinquantibus. Hanc maris fluctus a tergo assultans, ac nudatum paulatim munimentis jam cominus invadens concutiebat et in eo erat, ut in solum dejiceret. Sed tu eam calamitatem medela prævenisti. Substructionibus enim indissolubilibus, quæ sævi maris vim sustinerent, communita, in perpetuum mansuram urbi restituisti.

XXI. Sed quid opus est singulatim enumerare mœnia et portus, ædificiorumque pulchritudinem ac pecuniarum copiam ad comparanda alimenta liberaliter insumptam? quid maximi illius et omnem cogitationem superantis muri exstructionem, qui altus et magnus per totam fere Thraciam ductus est? Nam a mari usque ad mare protenditur, barbaros aditu arcens, omnemque hostium impetum repellens. Itaque parvus præ hoc etiam Themistoclis murus est, licet ejus latitudo celebratur, quod duo plaustra sibi occurrentia ceperit. Equidem existimo Homerum, si viveret et hæc opera conspiceret, valere jussa Achillis ira et navi una incensa, Musas sæpe advocaturum, ne poetica verborum magnificentia nimis infra rerum dignitatem subsistat.

XXII. Etenim præter cætera clementer audis ad te ascendentem, qui sine timore de rebus quæ opus sunt tecum loquitur, dignitatis magnitudinem ab omni fastu immunem conspiciens : quæ tamen Pausaniam Spartanum stolide ad jactantiam extulit, qualis esset, Persarum luxuria convictum. Tu vero clementer et loqueris, et dicentes audis ; vultus terribilis et superbia adversus barbaros et hostes servantur. Nobis judicia exerces benevole, legibus jubes necessaria : cumque tu legitime timeris, justa sunt commercia, et pudica subditorum matrimonia, cognationes genuinæ, neque ambigui propter suspicionem patribus filii.

XXIII. Nobis sane aureum illud sæculum oratione celebratum, reipsa tandem ævum ostendit. Neque enim legibus tantum nobis sancis optima, sed vi-

A τὴν πόλιν ἔχειν κατεπαγγέλλονται· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡδονὴν ἅμα καὶ σωτηρίαν τοῖς ἀφικνουμένοις χαρίζεται. Τοῦτον ἡ θάλαττα κατὰ νώτου προσβαλοῦσα καὶ γυμνοῦσα κατ' ὀλίγον τῶν προβλημάτων, πλησίον ἤδη γενομένη, διέσειέ τε καὶ μικροῦ δεῖν καθεῖλεν εἰς ἔδαφος. Ἀλλ' ἔφθασας τῇ θεραπείᾳ τὸ πάθος. Ἀῤῥαγέσι γὰρ προβόλοις τοῦτον ἀποφραξάμενος καὶ δυσμάχῳ θαλάττῃ μάχεσθαι δυναμένοις, ἀθάνατον ἀπέδωκας (51) τῇ πόλει τὸ κτῆμα.

B ΚΑ'. Καὶ τί δεῖ καθ' ἕκαστον ἀπαριθμεῖσθαι τείχη καὶ λιμένας, οἰκοδομημάτων τε κάλλη καὶ χρημάτων ἀφθονίαν (52), εἰς παρασκευὴν τροφῆς φιλοτιμούμενα; τί δὲ τὸ μέγιστον καὶ κρεῖττον πάσης ἐννοίας τεῖχος ἐγειρόμενον (53), ὑψηλόν τε καὶ μέγα δι' ὅλης ἐν μέρει τῆς Θρᾴκης ἀγόμενον; ἐκ θαλάττης γὰρ εἰς θάλατταν ἕλκεται, τοῖς βαρβάροις ἀποκλεῖον τὴν ἔφοδον, καὶ πᾶσαν πολεμίων ἀπωθούμενον προσβολήν· ὡς μικρὸν πρὸς τοῦτο καὶ τὸ Θεμιστοκλέους εἶναι πλάτους ἕνεκα (54) καὶ τὰς ἀμάξας ἀμφοτέρας φέρειν, εἰ καὶ πρὸς τοὐναντίον ἀλλήλαις ἐπὶ τοῦ τείχους ἐχώρουν. Οἶμαι γὰρ ἄν, εἰ περιῆν Ὅμηρος, καὶ τοιούτων ἔργων καθίστατο θεατής, ἀφέμενον αὐτὸν τῆς μήνιδος τῆς Ἀχιλλέως καὶ μιᾶς ἐμπιπλαμένης [a] ὁλκάδος, πολλάκις ἐνταῦθα καλέσαι τὰς Μούσας, ὅπως ποιητικῇ μεγαλοφωνίᾳ μὴ τῆς ἀξίας ἄγαν ὑστερίζῃ τῶν ἔργων.

C ΚΒ'. Πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις καὶ τῷ προσιόντι φιλάνθρωπον ὑπέχεις τὴν ἀκοήν. Καὶ διαλέγεταί τις ἀδεῶς (55) περὶ τῶν προσηκόντων, ὁρῶν ὡς τὸ τῆς ἀξίας ὑψηλὸν σοβαρὸν οὐδὲν ἐπιδείκνυται· ὅπερ Παυσανίαν τὸν Σπαρτιάτην ἀπειροκάλως εἰς ἀλαζονείαν ἐπῆρεν, ὑπὸ Περσικῆς τρυφῆς ἐλεγχόμενον. Σὺ δὲ λέγεις τε φιλανθρώπως, καὶ λεγόντων ἀκούεις· βλέμμα δὲ δεινὸν καὶ φρόνημα μέγα κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ τῶν ἀδικούντων τετήρηται. Καὶ δικάζεις μὲν ἡμῖν εὐμενῶς· νομοθετεῖς δὲ τὰ προσήκοντα. Καὶ διὰ τὸν σὸν ἔννομον φόβον δίκαια μὲν τὰ συμβόλαια· σώφρονες δὲ τοῖς ὑπηκόοις οἱ γάμοι· γνήσια δὲ τὰ γένη· καὶ οὐκ ἀμφίβολοι τοῖς πατράσι διὰ τὴν ὑποψίαν οἱ παῖδες.

ΚΓ'. Ἀλλὰ γὰρ ἡμῖν τὸ χρυσοῦν ἐκεῖνο γένος, τὸ μέχρι λόγων ᾠδόμενον, μόλις ἀπέδειξε τοῖς ἔργοις ὁ χρόνος. Οὐ μόνον γὰρ ἡμῖν τὰ βέλτιστα διὰ τῶν νό-

VARIÆ LECTIONES.

[a] ἐμπιπραμένης conj. et vert. R., scilicet Odysseam μ. 415 respiciens.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(51) Forte ἀπέδωκας, nisi ἀποφραξάμενος sit nominativus absolutus.

(52) Cf. Cl. le Beau, t. VIII, p. 415-417 ; Malalam, p. 46, ed. Venet., et Cangium in *CPoli Christiana*, l. II, pag. 114.

(53) Cf. Cl. le Beau, t. VIII, p. 453. — et vide Evagr. *Histor. ecclesiast.* l. III, c. 39, p. 367, et Petrum Gyllium in l. I *De topogr. urbis Constantinop.* c. 21. Hic autem murus, ut observat Henricus Valesius ad Evagrium, ex conditoris nomine dictus est Anastasianus. Vid. et Procopium Cæsariensem, *De ædificiis*, l. IV, c. 9, p. 86, et Zonaram, p. 58.

(54) Forte hic deest καὶ ante πλάτους ἕνεκα ; vel potius legendum φέρον pro φέρειν, ut referatur ad Θεμιστοκλέους τεῖχος.

(55) Contra Photium in *Bibliotheca*, art. 69, p. 104, nescire se dicit, cur Hesychius illustris, qui in sexto suæ καθολικῆς Ἱστορίας libro Anastasii gesta narraverat, eum multis aliis clementia et benignitate præstitisse scripserit : Ὃν οὗτος ὁ συγγραφεὺς πραότητί τε καὶ ἡμερότητι, οὐκ οἶδ' ὅπως, πολλῶν ἀποσεμνύνει διενεγκεῖν· quod quidem Chrysargyro sublato tribuendum suspicatur Andreas Schottus.

Digitized by Google

μων νομοθετεις (56), ἀλλὰ καὶ τὸν σὸν βίον νόμον ἔμψυχον καὶ παράδειγμα πρὸς σωφροσύνην τοῖς ἀρχομένοις ἀπέδειξας (57) · φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον πρὸς τὴν τῶν ἀρχόντων ἀπεικάζεσθαι γνώμην. Μίαν γὰρ σύνοικον πεποίησαι, κοινωνὸν βίου καὶ βουλευμάτων, ἣν σοι μετὰ τῆς βασιλείας ἡ τύχη δεδώρηται (58). Εἰ δέ τις ἄλλη καλή τισι δοκεῖ, καὶ λόγος ἐπ' αὐτῇ κινεῖται πολὺς, αὐτή σοι πάντως μετὰ τῆς Ἑλένης ἠγνόηται. Δεινὸν γάρ σοι δοκεῖ τοσούτων (59) μὲν ὑπηκόων κρατεῖν, δουλεύειν δὲ ταῖς ἡδοναῖς τὴν πάντων ἀτοπωτέραν δουλείαν (60), καὶ τὴν ἐξουσίαν ὕλην ἀσελγείας ποιεῖσθαι.

ΚΔ'. Ἀλλὰ γὰρ πεπονθέναι τι ξένον ὁμολογῶ, καὶ ὑφ' ἡδονῆς τῶν σῶν ἀνδραγαθημάτων μὴ μετρεῖσθαι τῇ δυνάμει τοὺς λόγους, ἀλλὰ μακρηγορεῖν, ὡς οὐκ ἐν εἰδόσι τὰ σὰ διηγούμενος. Ὅμως δὲ καὶ ὑμῖν (61-62) ἥδιστον ἀεὶ περὶ τούτων ἀκούειν ὧν ποθοῦσιν ἡμῖν ἐγνώρισε πολλάκις ἡ φήμη. Ἐπεὶ καὶ τοὺς ἐρῶντάς φασι παντὸς μᾶλλον χρόνου [17] ἐπισταμένους τὰ παιδικὰ, ὅσῳ καὶ μᾶλλον εἰδέναι φιλονεικοῦσιν, ὅμως μηδὲν ἡδέως λέγειν τε καὶ ἀκούειν, ὃ μὴ τούτων ἔχει τὴν μνήμην. Τοὺς μὲν οὖν πάλαι λαμπροὺς ἔγωγε πολλάκις ἀκούων τεθαύμακα, καὶ πρὸς τὴν ἀκοὴν διανίσταμαι, καὶ τοὺς τοιούτους ἀεὶ τῶν πραγμάτων ἄρχειν ηὐξάμην, μηδ' ἀνδρῶν ἀγαθῶν φορᾶς ἔρημον ἡμῖν γενέσθαι τὸν βίον. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοὺς τοιούτους ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ σεμνυνομένους εὑρίσκω. Κἂν ἔν τις ἔχῃ μόνον, ὡς πάντα φέρων θαυμάζεται · σὺ δὲ τὰς ἁπάντων συλλαβὼν ἀρετὰς, καὶ τὸ ἑκάστῳ λεῖπον τῇ τοῦ ἑτέρου προσθήκῃ κοσμήσας, δι' ἑνὸς σαυτοῦ τὰς τῶν προλαβόντων εἰκόνας δεικνύει.

ΚΕ'. Κῦρον μὲν οὖν οἱ Πέρσαι θαυμάζουσιν, εὐεργέτην ἅμα καὶ πατέρα καλοῦντες · καὶ τὴν κρίσιν τέως οὐ μέμφομαι · ἐξ ὧν γὰρ ηὐτύχουν τὴν προσηγορίαν ἐδίδοσαν τῷ βασιλεῖ · ἀλλ' οὐκ ἐξ ὧν ἠδίκηντο Μῆδοι καὶ Ἀστυάγης ὠδύρετο, μητρὸς πατὴρ ὑπάρχων τῷ Κύρῳ, καὶ πολιὰν ἔχων δι' ἐκεῖνον αἰχμάλωτον, καὶ, τὸ μέγιστον εἰς συμφορὰν, ἐξ ὧν αὐτὸς ἐδυστύχει, τὸν ἐξ αὐτοῦ τρίτον παιδὸς ὁμοῦ παῖδα καὶ δεσπότην ἀποκαλῶν. Καὶ οὕτως ἀδίκῳ πόθῳ καὶ δράμασιν οἰκείοις (63) τὴν ἀρχὴν ἀνεδέξατο. Καὶ

tam tuam tanquam vivam legem et temperantiæ exemplar civibus proponis. Solent enim plerumque ad principis mores se accommodare subditi Unam conjugem tibi habes sociam vitæ et consiliorum, quam tibi simul cum regno fortuna dedit. Si qua alia pulchra videtur hominibus et sermonibus celebratur, ea tibi haud secus quam Helena ignoratur, quippe cui non ferendum videatur tot imperare subditis, servire autem voluptatibus servitutem omnium teterrimam, et potestate ad libidinem explendam abuti.

XXIV. Sed mirum quoddam mihi accidisse confiteor, meque voluptate de tuis egregie factis dicendi abreptum orationem viribus meis non metiri, sed longum sermonem texere, quasi ignaris hominibus res tuas enarrem. Quanquam vobis quoque semper jucundissimum esse censeo de iis audire, quæ facta esse nos fama relata sæpius libenter audivimus. Hoc modo amantes ferunt, quamvis delicias suas melius quam cætera omnia noscant, unice scilicet de iis solliciti, nihil tamen libentius loqui neque audire, quam quo illorum memoria continetur. — Et homines quidem veteris ævi claros sæpius, cum de iis audirem, admiratus sum, eorumque fama commotus tales semper rebus publicis præesse, utque virorum bonorum proventu humanum genus nunquam careret, precatus sum. Illos tamen alium de alia re se jactare invenio, et, si quis una sola excellat, tanquam omnia consecutum eum admirantur. Tu vero omnium conjunctis virtutibus, adjectoque ex aliorum ornamentis quod unicuique deest, in te uno omnium qui ante fuerunt imagines ostendis.

XXV. Cyrum quidem Persæ admirantur, patrem et salutis auctorem appellantes : quorum judicium hactenus non reprehendam : nam e felicitate sua, regi cognomen dederunt, non propter Medorum calamitates, et quas Astyages deflebat, Cyri avus, canitie conspersus captiva, cujus miseriarum culmen erat, quod nepotem suum, natæ filium simul et dominum appellabat. Quo quidem modo ille per injustam cupiditatem et domesticas tragœdias imperium adeptus est. His peractis libertatis amantes

VARIÆ LECTIONES.

[17] χρήματος pro χρόνου susp. N.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(56) Cf. Cl. le Beau, t. VIII, p. 320. Aliam sapientissimam Anastasii legem vide, ibidem, p. 321. Vid. et Malalam in *Chronogr.* p. 42 ed. Venet.

(57) Hinc Eudocia in sua *Epist.* nuncupatoria p. 11 nostræ ed. : Φιλεῖ τὸ ὑπήκοον φύσει τῇ τοῦ ἡγεμόνος γνώμῃ διαιτᾶσθαι, ἀεὶ πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐπὶ σκοποῦ, στοχαζόμενον.

(58) Scilicet Ariadnam, Zenonis imperatoris, cui successit Anastasius, viduam. Cf. Cl. le Beau, t. VIII, p. 317 seq. At idem ibidem Anastasii filium memorat, qui occisus est in seditione. Ex concubina, ἀπὸ παλλακῆς, inquit Theophan. p. 126, natus erat ante hujusce principis matrimonium qui cum Ariadnam duxit, dicitur a Cedreno, p. 357, et Theophane, p. 117, οὐ πρότερον γαμετῇ συνοικήσας, id est, *qui nondum habebat legitimam conjugem.*

(59) Male in cod. τοσοῦτον.

(60) Hoc, ut multa alia, sic e suo præceptore Procopio imitando expressit Choricius in Declamatione avari patris, filio post rem fortiter gestam virginem amatam præmii loco poscenti contradicentis : Ἄτοπον ἑτέρων κρατοῦντα, μόνου μὴ κρατεῖν ἑαυτοῦ.

(61-62) In cod. ἡμῖν, quod indicat variantem lectionem ὑμῖν.

(63) Forte οἰκτροῖς.

Digitized by Google

ferro et bellis invasit, eosque ad servitutem et leges insuetas adegit : itaque per victoriam de necessariis Asiam obtinuit. Tu vero, nulla cupiditate sed justis suffragiis ad imperium evectus, nobis omnibus idem factus es, quod Cyrus solis Persis : tum vero contra quam ille, consuetis tributis nos liberasti. Et nunc quidem ea unice libertas esse omnibus videtur, tibi sponte obedire et tuis jussis obtemperare.

XXVI. Agesilaum Spartani celebrant et de eo magnifice sentiunt. Et ego quoque cum illis ipsum diligo et admiror unum ex omnibus, qui unquam Spartæ regnarunt; propterea quod, cum parere didicerat, ad imperium accessit. Conspiciebatur in illo vir bonus, spiritus ducens Laconicos, qui barbaros docuerat modeste agere et cognoscere, quæ esset Græciæ indoles. Porro ille quod in patria morbosum et seditiosum esset compescuit, et Spartam consiliis ad concordiam adduxit. Jam vero superbire Spartanis non ultra concedemus, cum novum habeamus Agesilaum, per quem barbarus suspenso clypeo quiescit, et pacem quamvis ingratam amplectitur, quidquid vero imperio turbatum erat ad temperantiam et legitimum ordinem revocatum est. Verum enim amicis injuste adesse, ac præter fas honori servire, unde tunc primum hostium ignes Sparta vidit, floremque apud Leuctra amisit, hæc antiquus ille Agesilaus sibi habeto, nos ab istis longe remoti sumus.

XXVII. Cum vero audirem Alexandrum, Philippi filium, animum tanto imperio dignum exhibuisse, cum manum subditis porrigeret auro redundantem, et voluptatibus corporis imperaret, imo vero divina natura præditum fuisse, antea quidem incredulus fabulam hæc esse temere conflctam putabam. Nunc vero expertus video quæ verbis tradita mirabar. Sic de illo sentio : siquidem talis erat, qualem te usu compertum habemus, credo eum omnibus excelluisse, et Jovis fuisse filium, ac Philippum deceptum.

XXVIII. Atque sic nobis processisti, omnes miraculo occultans. Hinc urbes nostræ felices choreis et ludis vacant. Pax enim in rebus nostris floret, Mars et seditio procul a nobis pulsi sunt, mercatores securi per mare navigant : læta cum spe ager colitur; ac galea cum hasta et gladio in aratra et grata mutata sunt nomina :

Mulieres vero genitoribus similes pariunt natos.

A ταῦτα (64) σιδήρῳ καὶ μάχαις ἐπῆει τοὺς τῆς ἐλευθερίας ἐρῶντας, εἰς δουλείαν ἄγων καὶ νόμους ἀήθεις· κἀκ τῶν προσηκόντων ἀνεδήσατο τὴν Ἀσίαν· σὺ δὲ ἑρωτι μὲν οὐδενὶ, ψήφῳ δὲ δικαίᾳ τὴν βασιλείαν ἀπολαβών, γέγονας ἡμῖν ἅπασιν, ὅπερ μόνοις τοῖς Πέρσαις ὁ Κῦρος· καὶ πρὸς τοὐναντίον ἐκείνῳ τῶν συνήθων φόρων ἀπαλλάξας (65-66). Καὶ νῦν μία δοκεῖ πᾶσιν ἐλευθερία τὸ ὑπὸ σοὶ τελεῖν ἑκόντας, καὶ φιλανθρώπῳ πείθεσθαι νεύματι.

ΚΖ'. Τὸν Ἀγησίλαον ὑμνοῦσιν οἱ Σπαρτιᾶται, καὶ σεμνοί (67) τινές εἰσιν ἐπ' ἐκείνῳ φρονοῦντες· κἀγὼ δὲ μετ' ἐκείνων ἐραστής εἰμι, καὶ τεθαύμακα μόνον τῶν πώποτε Σπάρτης βασιλέων ἄρχεσθαι πρῶτον καλῶς ἐγνωκότα, καὶ οὕτω τὴν ἀρχὴν κομισάμενον. B Ἦν γὰρ ἰδεῖν ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ πνέοντά τι Λακωνικὸν, καὶ τοὺς βαρβάρους παιδεύοντα σωφρονεῖν, καὶ πεπεῖσθαι καλῶς, ὅσον ἦν ἄρα χρῆμα τῆς Ἑλλάδος ἡ φύσις. Ἤδη δὲ καὶ τῆς πατρίδος τὸ νοσοῦν τε καὶ στασιάζον κατέπαυσε, καὶ μίαν τὴν Σπάρτην ἐποίει ταῖς γνώμαις. Ἀλλὰ μέχρι τούτων φρονεῖν οὐδὲν πλέον ἐπιτρέψομεν τοῖς Σπαρτιάταις, τὸν νέον ἔχοντες Ἀγησίλαον, δι' ὃν βάρβαρος ἡρεμεῖ, τὴν ἀσπίδα κρεμάσας, καὶ τὴν εἰρήνην, καίτοι μὴ φίλην οὖσαν ἀσπάζεται· τῆς ἀρχῆς δὲ ὅσον ἄτακτον εἰς σωφρονοῦντας μεταβέβληται, καὶ φέρειν ἔννομον εἰδότας ἀρχήν. Τὸ δὲ τοῖς φίλοις ἀδίκως παρίστασθαι καὶ παρὰ τὸ δέον φιλονεικεῖν, δι' ὃ καὶ πῦρ ποτε πολέμιον τότε πρῶτον εἶδεν ἡ Σπάρτη, καὶ τὸ ἄνθος ἐν Λεύκτροις ἀπέβαλε, ταῦτα δὲ Ἀγησίλαος ὁ πρώην (68) ἐχέτω, πόρρω δὴ [18] τούτων ἡμεῖς.

C ΚΖ'. Ἀλέξανδρον δὲ τὸν Φιλίππου πυθόμενος ἀξίαν γνώμην τῆς τοιαύτης παρέχεσθαι βασιλείας, χρυσίου ῥέουσαν προτείνοντα χεῖρα τοῖς ὑπηκόοις, καὶ τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν κρατοῦντα, ἤδη δὲ καὶ κρεῖττονος (69) γενέσθαι φύσεως, πρώην μὲν ἠπίστουν, καὶ μῦθος ἄλλως (70) ἐδόκει μοι τοῦτο καὶ πλάσμα. Νῦν δὲ τοῖς ἔργοις ὁρῶ, ἃ τοῖς λόγοις ἀκούων ἐθαύμαζον. Τοσοῦτον (71) περὶ τούτου γινώσκω· εἰ τοιοῦτος ἦν ἐκεῖνος, οἷος ἡμῖν αὐτὸς προῆλθες τῇ πείρᾳ, πείθομαι τοῦτον τοῖς πᾶσι νενικηκέναι, καὶ Διὸς εἶναι παῖδα, καὶ Φίλιππον ἠπατῆσθαι.

D ΚΗ'. Καὶ οὕτως ἡμῖν προῆλθες, πάντας ἀποκρύπτων τῷ θαύματι. Ὅθεν ἡμῖν αἱ πόλεις εὐδαίμονες, χοροῖς μεμελημέναι καὶ πανηγύρεσιν· εἰρήνη γὰρ ἡμῖν τοῖς πράγμασιν ἐπανθεῖ· Ἄρης δὲ καὶ στάσις πόρρω τῶν ἡμετέρων πλανᾶται. Πλεῖται μὲν τοῖς ἐμπόροις ἀκινδύνως ἡ θάλαττα· ἐπὶ δὲ κούφαις ἐλπίσιν ἡ γῆ γεωργεῖται· κράνος δὲ καὶ δόρυ καὶ ξίφος εἰς ἄροτρα μετεσκεύασται καὶ φίλας προσηγορίας·

Τίκτουσι δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.

VARIÆ LECTIONES.

[18] δὴ conj. Schop.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(64) Forte μετὰ ταῦτα.

(65-66) Hic mallem ἀπήλλαξας.

(67) Lege σεμνόν, quod refertur ad φρονοῦντες : ut supra : Λύσανδρος, εἰ καὶ Σπαρτιάτης ἦν, καὶ σεμνὸν ἐφρόνει.

(68) Male in cod. πρῶν.

(69) κρείττονος. Supra humanam naturam positæ divinæ. Passim τὸ κρεῖττον pro numine dicitur.

(70) In cod. ἄλλος.

(71) τοσοῦτον. Hoc tantum de hoc teneo.

Digitized by Google

ΚΘ'. Τὰ δὲ τῶν ὡρῶν (72) τεταγμένα, καὶ πάντα κατὰ φύσιν προέρχεται. Τὸ γὰρ Θεῖον εὐμενὲς, ἐπ' εὐσεβέσιν ἔργοις ὁσίως τιμώμενον· καὶ φαιδραὶ μὲν αἱ πόλεις, ἄλλη κατ' ἄλλα σεμνυνομένη· πᾶσαι δὲ κοινὸν προβέβληνται κόσμον, τὰς σὰς εἰκόνας ἐπ' εὐεργεσίαις [19] ἱστῶσαι· καὶ μετ' ἐκείνων ἡμεῖς· ἐφ' αἷς δήμου μὲν οὐ συνάγομεν θέατρα καὶ παρὰ σοὶ, κριτῇ σώφρονι, λίαν ἀπερρίμμενα· ἐν τούτοις γὰρ φορτική τις ἡ τέρψις· καὶ ὄχλον ἀγοραῖον ἰδεῖν ἔστιν εὐφραινόμενον. Ὅθεν ταῦτα μὲν χαίρειν ἐῶμεν· λόγοι δὲ τὰς σὰς εἰκόνας τιμῶσι, καὶ λόγων ἀγῶνες, καὶ διὰ τούτων αἱ Μοῦσαι.

XXIX. Quæ autem anni tempora ferunt, ex ordine et secundum naturam procedunt. Numen enim, cum factis piis caste cultum propitium est. Splendent urbes, alia aliis superbiens; omnes autem communem ornatum induunt, tuis imaginibus benefactorum gratia positis; et nos idem quod illæ facimus. Ad quas inaugurandas non plebis concionem indicimus, rem a te, judice prudenti, magnopere contemptam. Illic enim vilis voluptas, et delectatio turbæ forensis conspicitur. Quare hæc missa fecimus: orationes autem tuas imagines venerantur, et orationum certamina et in illis Musæ.

Λ'. Ἀλλὰ τί ποτε ταύταις ἐπιγράψομεν; τί τῆς ἀξίας ἐχόμενον; ἢ πάντως ἐκεῖνα· « Ἡ πόλις τὸν εὐεργέτην (73), δι' οὗ νῦν αὐχένα τε γαῦρον ἐπαίρω καὶ πόλις εἰμί; » ἀλλ' εἴη σὲ μὲν ἐσαεὶ διέπειν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, πλείστους δὲ τοιούτους ἀγαθοὺς ἔχειν ἄνδρας τῶν πραγμάτων προεστηκότας· τὰς δὲ πόλεις ἐπ' εὐτυχίαις στεφάνους πλέκειν, καὶ γραφὰς ἀνατιθέναι, καὶ ᾄδειν ὑμνούσας [20]· ποιητῶν δὲ παῖδας καὶ ῥήτορας, ἀμφὶ σοὶ κινοῦντας τὴν γλῶτταν, εὐπορεῖν ἀεὶ καὶ τοῖς σοῖς τροπαίοις ἀβρύνεσθαι (74).

XXX. Sed quid tandem his inscribemus? quid pro dignitate satis esse poterit? Num hæc utique: « Urbs auctori salutis, per quem nunc cervicem attollo superbam et urbs sum? » Utinam vero tu in æternum tempus Romanorum imperium regere possis, plurimosque tales habere viros bonos, quos rebus præficias: at civitates ob felix ævum nectant coronas et tabulas dedicent et hymnos canant: denique vatum filii et oratores, tuas laudes celebrantes, semper abundent ac tuis tropæis delectentur.

VARIÆ LECTIONES.

[19] εὐεργεσίαις N., εὐεργεσίας ed. [20] ὕμνους conj. N.

ANSSII VILLOISONIS NOTÆ.

(72) Male in cod. ὁρῶν.

(73) Sic et Choricius in fine Orationis funebris, qua Mariam, Marciani, episcopi Gazæ, matrem, celebravit, inscriptionem apposuit.

(74) Hactenus Oratio Procopii in laudem Anastasii, quem depingit Cl. le Beau, t. VIII, p. 311-314. Vide et *Collectanea* Constantini a Valesio edita, p. 853; et Suidam, qui hæc in vocem Ἀναστάσιος descripsit; ab his enim hoc de Anastasio judicium mutuatus est Cl. le Beau. Cf. idem, p. 316. Procopius in *Historia arcana*, c. 19, p. 57, cum ter centum et viginti millia librarum auri rudis necdum signati in imperiali ærario reliquisse affirmat. Cf. Cl. le Beau, tom. IX, pag. 12, 13.

COMBEFISII MONITUM.

AD PROCOPII RHETORIS LOCUM DE SANCTA SOPHIA.

Quod alii brevioribus delectentur, alii fusioribus; ubi præsertim breviora illa majoris fidei videantur; puta certo auctore ac æquali, qui rerum ipse ex visu testis sit; omnibus me facturum satis putavi, si felici partu ex regia Lupara saniori longe edito Procopio, eruditi viri Claudii Mastreti S. I. opera (novi etiam interpretis) id nactus quod diu ante optaveram, ut tandem ille sic illustratus ac instauratus, lucem aspiceret, priusquam hæc mea, incertique auctoris de Sanctæ Sophiæ ædificio ad umbilicum venirent; hunc illius locum ipse huc transferrem, meoque ipse genio ac stylo componerem; ac, si quando necesse videretur, incerto illi meo compararem, atque alterum altero illustrarem. Qui vellem notas historicas addere, ac vel laudare Justinianum tanto ejus molimine, vel vituperare; præsertim occasione incendii superioris Ecclesiæ ac illius seditionis Nica, in qua tot civium capita periere, parumque abfuit ne et ipse Justinianus, a cujus labe coitionis nec ille prorsus immunis habeatur, qui ante Venetæ factioni tantam licentiam in Prasinos dederit: quos utrosque successor Justinus, ac Justiniano solertia illa cautior ac sapientior, ita coercuit, ut deinceps tantæ illæ turbæ cessarent, ac cives quietem colerent. Partium videbatur docti interpretis, ut Nicolai Alemanii Notas in Ἀνέκδοτα, quas unas repræsentavit, cum Eichelii confutationibus, seu animadversionibus conferret, ejusque vel depelleret crimina, vel quo Justiniani læsam majestatem is recte tueatur, libratis omnibus ac æquo judicio, laudaret. Sic certe regia dignissimum Lupara, ac in ea fere palmarium *Historiæ Byzantinæ*, librum opusque haberemus. Mihi in eam rem ut tentem aliquid, extra metas sit: qui et brevi volumine exque semisse illius urbis decora quædam ac origines tentans, brevi cogor de tabella manum levare. Ἀνεκδότων auctor siquidem ipse Procopius est, ipse sibi majorem forte quam Justiniano labem ascivit, ac quidquid reliquæ ejus historiæ est, plurimum elevavit. Siquidem enim fecit, exemplo Michaeli Psello præivit, ac quorumdam in gente (gentis enim nolim dicere, in qua tot lumina omni retro sæculo claruere, ac quam in Christo,

Digitized by Google

Patrum maxime reverentia charissimam habeam optemque saniorem ac beatiorem) versatile ingenium cujusmodi sit, ac quam versatile, dum utile sequitur, honestum spernit, palam osterdit. Psellus quippe quam luculenta Oratione ad synodum Michaelem Cerularium patriarcham Constantinop. civili potestate sede exstrusum pro synodo exagitavit, ac impietatis, tyrannidis, aliorumque serio accusavit, tam propense eumdem inter hæc vita functum laudavit, cunctaque illius magna et eximia, ut et magnis illis veteris ævi antistibus atque magistris conferendus videri possit, obtrusit; eo maxime nomine efferens, quod sopitam de processione Spiritus sancti a solo Patre Græcorum in Latinos querelam acrius defendit; vixque non emortuum Photianum schisma, in æternum postea conviviscens nullisque cedens remediis exsuscitavit; quo se sorex prodidit, multamque sibi detraxit fidem; atque iis, quos propensius colit, etiam labem ascivit ne et illos par furor exagitaverit, eoque sanctiores habiti sint, quo magis captiosi, atque ab Ecclesiastica pace ac unitate alieni. Latuit res illa eruditissimum Leonem Allatium in suo Syntagmate de Psellis, quod idcirco, aliisque ex causis, secundis suis curis vulgatum auctumque voluerat, ex eorum præsertim Catalogo, quem ei ex Emin. card. Mazarini cod. pridem descripsi; ipso locupletissimo, etsi pluribus carioso ac oblitterato; quam fere sortem Pselli ejusdem codicum queritur idem Allatius. Mihi illius reposita omnia, quæ eorum temporum historiam sacram pariter ac profanam illustrare possint, atque ad *Historiam Byzantinam* momenti sint.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ.

—

PROCOPII RHETORIS

DE SANCTA SOPHIA

F. FRANCISCO COMBEFIS INTERPRETE.

—

Byzantii quondam vilissima capita ac vulgi colluvies excita in Justinianum Augustum rebellione, vocatam Nica (id est, *Vince*, ex coitionis scilicet symbolo) seditionem monere; quam in libris de Bellis, nuda ac accurata narratione exposui. At, ne cuiquam obscurum esset, non minus in Deum, quam contra imperatorem, quippe hominum monstra nefandosque, arma cepisse, eo provecti audaciæ sunt, ut et Christianorum Ecclesiæ (Sophiam Byzantii vocant, id est, Sapientiam a potissima velut dote supremo Numini indito nomine) ignem subjicerent. Id vero tanti Deus piaculi permisit, cujus nempe præscientiam non lateret, quantum instaurati templi decus futurum esset. Ac quidem in cineres penitus redacta jacebat Ecclesia; hanc vero non multo post Justinianus Augustus sic elaboravit, ut quisquis antea Christianus, eorum quæ jam cernimus oblata effigie quadam ac specie designationis, rogatus esset, num Ædem everti, atque in eum modum restitui vellet; illico, mea quidem sententia dirutam videre cupiisset, ut felici vice præsentem hæc formam ornatumque acciperet. Ergo imperator, nulla sumptuum habita ratione, in ædificii sedulo opus incumbere, exque

A Ἄνδρες, ἀγελαῖοί ποτε καὶ ὁ συρφετὸς ὄχλος Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ἐν Βυζαντίῳ ἐπαναστάντες, τὴν Νίκα καλουμένην στάσιν εἰργάσαντο· ἥπερ μοι ἀπαρακαλύπτως ἀκριβολογουμένῳ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδιήγηται λόγοις. Ἐνδεικνύμενοι δὲ ὡς οὐκ ἐπὶ τὸν βασιλέα μόνον, ἀλλ' οὐδέν τι ἧσσον ἐπὶ τὸν Θεὸν, ἅτε ἀποφράδες, τὰ ὅπλα ἀντῆραν· ἐμπρῆσαι τῶν Χριστιανῶν τὴν ἐκκλησίαν ἐτόλμησαν (Σοφίαν καλοῦσιν οἱ Βυζάντιοι τὸν νεὼν, ἐπὶ τὰ καιριώτατα τῷ Θεῷ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπεργασάμενοι). Ἐπεχώρει δὲ αὐτοῖς ὁ Θεὸς διαπράξασθαι τὸ ἀσέβημα, προειδὼς εἰς ὅσον τὸ κάλλος τοῦτο τὸ ἱερὸν μεταστήσεσθαι ἐμελλεν. Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία ἐξηνθρακωμένη τότε ξύμπασα ἔκειτο, βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς τοιαύτην ἀποτετόρνευται οὐ πολλῷ ὕστερον, B ὥστε εἴ τῶν Χριστιανῶν τις ἐπύθετο, εἰ βουλομένοις αὐτοῖς διολωλέναι τὴν ἐκκλησίαν εἴη, καὶ τοιάνδε γενέσθαι, δείξας τι τῶν νῦν φαινομένων ἐκτύπωμα, δοκοῦσιν ἄν μοι ὡς συντομώτατα εὔξασθαι πεπονθυῖαν τὴν ἐκκλησίαν θεάσασθαι, ὅπως δὴ αὐτοῖς εἰς τὸ παρὸν μεταβάλοιτο σχῆμα. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἀφροντιστήσας χρημάτων ἁπάντων, ἐς τὴν οἰκοδομὴν σπουδῇ ἶετο· καὶ τοὺς τεχνίτας ἐκ πάσης γῆς ἤγειρεν ἅπαντας. Ἀνθέμιος δὲ Τραλλιανὸς, ἐπὶ σο-

NOTÆ.

* Edid. Combefisius in Opere cui titulus: *Originum rerumque Constantinopolitanarum manipulus*, Paris, 1664, p. 283.

Digitized by Google

φίᾳ τῇ καλουμένῃ μηχανικῇ λογιώτατος, οὐ τῶν κατ' αὐτὸν μόνον ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοῦ προγεγενημένων πολλῷ, τῇ βασιλέως ὑπούργει σπουδῇ, τοῖς τεκταινομένοις τὰ ἔργα ῥυθμίζων, τῶν τε γεννησομένων προδιασκευάζων ἰνδάλματα (1). Καὶ μηχανοποιὸς σὺν αὐτῷ ἕτερος, Ἰσίδωρος ὄνομα, Μιλήσιος γένος, ἔμφρων τε ἄλλως καὶ πρέπων Ἰουστινιανῷ ὑπουργεῖν βασιλεῖ. Ἦν δὲ ἄρα καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ περὶ τὸν βασιλέα τιμῆς, προκαταστησαμένου τοὺς ἐς τὰ πραχθησόμενα χρησιμωτάτους αὐτῷ ἐσομένους· καὶ αὐτοῦ δὲ βασιλέως τὸν νοῦν εἰκότως ἄν τις ἀγασθείη, τούτου δὴ ἕνεκα, ὅτι δὴ ἐκ πάντων ἀνθρώπων ἐς τῶν πραγμάτων τὰ σπουδαιότατα, τοὺς καιριωτάτους ἀπολέξασθαι ἔσχε.

A toto undique orbe artifices quosque cogere. Anthemius Trallianus, mechanicorum omnium, non sui solum, verum etiam multo superioris ævi, facile princeps, illius propense studio deserviebat, in hoc intentus, ut fabris opus digereret, agendorumque proplasmata ac formas præstrueret. Una aderat alter machinarius, Isidorus nomine, ortu Milesius, singulari vir intelligentia, ac dignus, quem Justinianus imperator operis sibi administrum adjungeret. Qua sane in re Numinis erga ipsum magnifice utentis eluxit dignatio, quod pro rerum agendarum mole, viros longe accommodatissimos ei paraverit. Quin hujus quoque gratia principis animum merito quis admirationi habuerit, quod cœptis maximi momenti, idoneos maxime ex universo hominum genere deligere sciverit.

B

Θέαμα οὖν ἡ ἐκκλησία κεκαλλιστευμένον γεγένηται· τοῖς μὲν ὁρῶσιν ὑπερφυές· τοῖς δὲ ἀκούουσι, παντελῶς ἄπιστον. Ἐπῆρται μὲν γὰρ εἰς ὕψος οὐράνιον, ὅσον καὶ ὥσπερ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων ἀποσαλεύουσα ἐπινένευκεν, ἐπικειμένη τῇ ἄλλῃ πόλει· κοσμοῦσα μὲν αὐτὴν, ὅτι αὐτῆς ἐστιν· ὡραϊζομένη δὲ, ὅτι αὐτῆς οὖσα καὶ ἐπεμβαίνουσα τοσοῦτον ἀνέχει, ὥστε δὴ ἐνθένδε ἡ πόλις ἐκ περιωπῆς ἀποσκοπεῖται. Εὖρος δὲ αὐτῆς καὶ μῆκος οὕτως ἐν ἐπιτηδείῳ ἀποτετόρνευται, ὥστε καὶ περιμήκης καὶ ὅλως εὐρεῖα οὐκ ἀπὸ τρόπου εὑρήσεται. Κάλλει δὲ ἀμυθήτῳ ἀποσεμνύνεται· τῷ τε γὰρ ὄγκῳ κεκόμψευται (2), καὶ τῇ ἁρμονίᾳ τοῦ μέτρου, οὔτε τι ὑπεράγαν, οὔτε τι ἐνδεῶς ἔχουσα· ἐπεὶ καὶ τῶν ξυνειθισμένων κομπωδεστέρα, καὶ τοῦ ἀμέτρου κοσμιωτέρα ἐπιεικῶς ἐστι. Φωτὶ δὲ καὶ ἡλίου μαρμαρυγαῖς ὑπερφυῶς πλήθει. Φαίης ἂν οὐκ ἔξωθεν καταλάμπεσθαι ἡλίῳ τὸν χῶρον, ἀλλὰ τὴν αἴγλην ἐν αὐτῷ φύεσθαι. Τοσαύτη τις φωτὸς περιουσία εἰς τοῦτο δὴ τὸ ἱερὸν περικέχυται [Aug. διακέχ.].

Ecclesia itaque spectaculum pulcherrimum evasit; aspectu eximium ac singulare; omne ad fidem audientibus sibi adimens momentum. In cœli enim axes propemodum fastigium tollens, ac velut navis in anchoris, reliquis altior ædificiis, quanta sese explicat civitas, imminet: quam cum ornet quasi pars, ipsa vicissim eo splendescit, quod ejus ædium una ipsiusque complexu sic surrigatur, ut velut ex specula inde clare civitas conspiciatur. Ejus tanta elegantia, sic apte fusa latitudo ac longitudo producta, ut maxima utraque nihil modum excedat. Commendat eam species inenarrabilis: tum enim molis amplitudine, tum proportione elegantior C prænitet; nihil ut supra modum habeat, nihil quod deficiat: quippe quæ usitato more magnificentior, nimiisque molibus prorsus concinnior exsistat. Luce vero solisque fulgoribus mirabiliter affluit. Dicas, non extrinsecus a sole collustrari locum, sed inibi nasci splendorem; tanta huic templo lucis copia affusa crebrescit.

Καὶ τὸ μὲν τοῦ νεὼ πρόσωπον (εἴη δ' ἂν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, ἵνα δὴ τῷ Θεῷ ἱερουργοῦσι τὰ ἄῤῥητα), τρόπῳ τοιῷδε δεδημιούργηται. Οἰκοδομία τις ἐκ γῆς ἀνέχει, οὐκ ἐπ' εὐθείας πεποιημένη, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγίων ὑπεσταλμένη καταβραχὺ, καὶ κατὰ τὰ μέσα ὑποχωροῦσα, ἐπὶ σχῆμά τε κατὰ ἡμισυ τὸ στρογγύλον ἰοῦσα, ὅπερ οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ἡμικύλινδρον ὀνομάζουσιν, ἐς ὕψος ἀπότομον ἐπανέστηκεν. Ἡ δὲ τοῦ ἔργου τούτου ὑπερβολὴ ἐς σφαῖρας τεταρτημόριον ἀποκέκριται· ὑπερθέν τε μηνοειδές τε αὐτῇ ἕτερον τοῖς προσεχέσι τῆς οἰκοδομίας D

Ac quidem templi frons, nimirum pars obversa orienti, ubi arcana Deo sacra peragi solent, hoc modo constructa est. Ab humo ædificium exstat, non recta productum linea, sed laxa sensim obliquitate flexum, receditque in medio, ac figura semitereti, quam artis periti semicylindrum vocant, in præruptam altitudinem surgit. In quartam sphæræ partem tanti hujus celsa moles operis desinit: cui proxime cohærentia celsius quiddam aliud sustinent, bicornis lunæ instar sinuatum: quod simul concitat admirationem; simul dubiæ

NOTÆ.

(1) *Προδιασκευάζων ἰνδάλματα.* Sunt hæc prototypa ac exemplaria; atque ut Plinium secutus lib. XXXV, cap. 13 (ubi is tradit, *Archesilai proplasmata pluris venire solita ab artificibus ipsis, quam aliorum opera*), Græca voce notiori reddidi, *proplasmata*. Modellum vocant; et est futuri operis structa forma atque idea, cujus designatio summi Architecti est: aliorum artificum ut exsequantur, et in materiam inducant. *Imagines*, qui hæc vocet, non satis ex architecturæ rationibus loqui videatur; cujus hæc primis elementis Vitr. ascribit lib. I, cap. 2. Ubi Gulielmus Philander Castilionus potest videri. Auctor anonym. monstratum ab angelo imperatori in somnis τοῦ οἴκου τὸ σχῆμα, ait: quod non vetat, quin summi architecti fuerit singula designare, quibus ad illud Ædes σχῆμα in materia (formam scilicet) proveheretur.

(2) *Τῷ τε γὰρ ὄγκῳ κεκόμψευται.* Non putem docti esse interpretis, quod repræsentat Regia Lupara, *Nam et nitore et proportione excellit.* Scripserit et ipse *mole;* uti etiam reddit Arnoldus Vesaliensis, *mole politum.* Illud quoque *excellit*, minus est ad vim vocis, κομψεύεται: magisque elegantiam compositionis, et in ea præstantiam, ostendit.

Digitized by Google

compagis specie, timorem parit. Neque enim videtur pendere tuto, sed ibi versantibus infide pendula mole discrimen ostentare, cum tamen qua libratæ molis periculo terret, firmissime nitatur. Utrinque pavimentum columnis premitur, nec ipsis recto ordine, sed intus semicirculari forma dispositis; ita ut sibi invicem tanquam in choro assurgentes, lunato ædificio subsint. Orientem contra excitatus est paries, in quo sunt templi januæ : hinc inde columnæ, et his superiora, structura jam dictis plane simili, semicirculum exhibent. Medio in templo aggeres manufacti, quos vocant pilas, quatuor sunt; duo ad septentrionem, ad meridiem duo; adversi inter se, et æquales, utrumque par, columnas quatuor comprehendit intercapedine sua. Ejusmodi pilarum fabrica lapidibus constat ingentibus; quos diligenter collectos, scite artifices commiserunt. Tam alte evadunt, ut abruptos montium scopulos videre tibi videaris. Insuper eminent arcus quatuor, totidem efficientes latera. Eorum capita bina coeunt, pilarumque illarum fastigiis incumbunt : curvaturæ in immensum sublatæ pendent. Ac duo quidem arcus, quorum alter ad orientem solem, alter ad occidentem spectat, vacuo in aere erecti sunt : reliquæ vero suppositum habent parietem cum columellis. Ædificium aliud sustinent rotundum ac teres : unde semper ortu jucunda dies primum illucescit. Universa enim terra, credo, sublimius est; ac sensim deficit, eatenus de industria tenuatum, ut per ipsius aperturas, lux affatim intret.

ἐπῆρται· τῇ μὲν εὐπρεπείᾳ, θαυμάσιον· τῷ δὲ σφαλερῷ τῆς συνθήσεως, δοκοῦν τι εἶναι φοβερὸν ὅλως. Δοκεῖ γάρ πη οὐκ ἐν βεβαίῳ ἐπῃωρῆσθαι, ἀλλ' ἐπικινδύνως τοῖς ἐνθάδε οὖσι μετεωρίζεσθαι· καίτοι διαφερόντως ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀσφαλείας ἐστήρικται. Τούτων δὴ ἑφ' ἑκάτερα κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσὶν, οὐδὲ αὐτοὶ κατ' εὐθὺ ἑστῶτες, ἀλλ' εἴσω κατὰ σχῆμα τὸ ἡμίκυκλον ὥσπερ ἐν χορῷ ἀλλήλοις ὑπεξανιστάμενοι· καὶ αὐτῶν ὑπεράνωθεν οἰκοδόμημα μηνοειδὲς ἀποχρεμᾶται. Τοῦ δὲ δὴ ἐφου καταντικρὺ τὰς εἰσόδους ἔχων ἐγήγερται τοῖχος, καὶ αὐτοῦ ἑκατέρωθεν οἵ τε κίονες καὶ τὰ αὐτῶν ὕπερθεν ὁμοιότατα τοῖς δεδηλωμένοις, ἐν ἡμικύκλῳ ἑστήκασι. Κατὰ δὲ τὰ τοῦ νεὼ μέσα λόφοι χειροποίητοι ἐπανεστήκασι τέσσαρες, οὓς καλοῦσι πεσούς· δύο μὲν πρὸς βορρᾶν, δύο δὲ πρὸς ἄνεμον νότον, ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοις, κίονας ἐν μέσῳ ἑκάτεροι κατὰ τέσσαρας μάλιστα ἔχοντες. Πεποίηνται δὲ οἱ λόφοι λίθοις εὐμεγέθεσι σύνθετοι, λογάδην μὲν συνειλεγμένοις, ἐς ἀλλήλους δὲ πρὸς τῶν λιθολόγων ἐπισταμένως ἐναρμοσθεῖσιν, ἐς ὕψος μέγα ἰκνοῦνται· εἰκάσαις ἂν αὐτοὺς εἶναι σκοπέλους ὀρῶν ἀποτόμους. Ἐπὶ τούτοις δὲ ἀψίδες τέσσαρες ἐν τετραπλεύρῳ ἀνέχουσιν· καὶ αὐτῶν τὰ μὲν ἄκρα ξυνδύο ξυνιόντα εἰς ἄλληλα, ἐν τῇ ὑπερβολῇ ἐρήρεισται τῶν λόφων τούτων· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐπηρμένα, εἰς ἀπέραντον ὕψος ἠώρηται. Τῶν δὲ ἀψίδων, αἱ μὲν δύο κατὰ κενοῦ τοῦ ἀέρος ἐπανεστήκασι πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύοντά που τὸν ἥλιον· αἱ δὲ λειπόμεναι, οἰκοδομίαν τινὰ καὶ κίονας μικροὺς κομιδῇ ἔνερθεν ἔχουσιν· ὕπερθεν δὲ αὐτῶν κυκλοτερὴς οἰκοδομία ἐν στρογγύλῳ ἐπῆρται· ὅθεν ἀεὶ διαγελᾷ πρῶτον ἡ ἡμέρα (3). Ὑπεραίρει γὰρ, οἶμαι, τὴν γῆν ξύμπασαν, καὶ διαλείπει τὸ οἰκοδόμημα καταβραχὺ ἐξεπίτηδες παρειμένον τοσοῦτον, ὅσον τοὺς χώρους οὗ δὴ τὸ διῃρημένον τῆς οἰκοδομίας ξυμβαίνει εἶναι, φέγγους διαρκῶς ἀγωγοὺς εἶναι.

Hæc vero balbutiente ac gracili lingua expedire, impossibile puto. Arcubus in quadrum connexis, interjectum est opus, triangulis quatuor absolutum. Ima trianguli cujusque pars, arcuum coitu presse intercepta, acutum facit angulum infimum : deinde cum intermedio spatio sursum versus se explicans, ædificio, quod inde circinnato se offert ambitu, terminatur, ac cæteros angulos ibi efficit. Rotundum illud septum mirifice ornat testudo amplissime

Ταῦτα δὲ, οἶμαι, γλώσσῃ (4), τραυλιζούσῃ τε καὶ ἰσχνοφώνῳ οὔσῃ, ἀμήχανά ἐστι. Τῶν ἀψίδων τῆς συμπλοκῆς ἐν τετραγώνῳ ἐξειργασμένης, ἐς τρίγωνα τέσσαρα μεταξὺ τὸ ἔργον ἀποτετέλεσται. Καὶ ἡ μὲν τριγώνου ἑκάστου κρηπὶς πεπιεσμένη τῇ ἐς ἀλλήλας τῶν ἀψίδων ἐνέρσει, ὀξεῖαν ποιεῖται τὴν κάτω γωνίαν· συναναβαίνουσα δὲ τὸ λοιπὸν εὐρυνομένη τῇ μεταξὺ χώρᾳ, ἐς τὸ κυκλοτερὲς τελευτᾷ, ὅ ταύτῃ ἀνέχει· γωνίας δὲ τὰς λειπομένας ἐνταῦθα ποιεῖ-

NOTÆ.

(3) *Ὅθεν ἀεὶ διαγελᾷ πρῶτον ἡ ἡμέρα.* Hic quoque mendo Luparæ, *Unde dies videre semper incipit*, pro, *ridere*, quod et emendatum inter varias lectiones. Non plene omnino Vesaliens. et ut metaphoræ vim satis reddat, *Unde dies primum illucescit*. Ipsa nota, in vere, in aere, atque hic in die, ex Theophr. De *histor. plant.* libr. VIII, 2, etc. Διαγελώσης τῆς ὥρας· *vere jam adulto* et tempore mitescente. *Bud.* Διαγελῶντος ἀεὶ τοῦ ἀέρος· *Aere jam indulgente.* GAZA. Hicque adeo : διαγελᾷ πρῶτον ἡ ἡμέρα.. *Dies primum læta splendescit*, aut quid simile parisque elegantiæ.

(4) *Ταῦτα δὲ, οἶμαι, γλώσσῃ.* Ita mihi ex Vesalien. ipsoque paulo infra Procopio (λόγῳ φράσαι ἀμήχανον, hæc ipsa profitenti, *impossibile ut sermone enarret*) emendandum succurrit : ubi Hœsch. οἶμαι οὐδὲ γλώσσῃ· quod junctum τῷ, ἀμήχανά ἐστι, sensum facit ineptissimum; ipsum quem Mastretus reddidit, ac quo Procopius profiteatur, non esse impossibile aut valde arduum balbutiente lingua et impedita assequi, seu enarrare, ea, quorum tantis miraculum efferi; et quæ omnes facile spectatores in stuporem verterent. Quid si hiulca oratio, scripsitque Procopius, οὐδὲ νῷ ληπτὰ, καὶ γλώσσῃ. *Ne mente quidem comprendi; ut vero lingua balbutiente et impedita, gracilique explicentur, impossibile esse.* Sic sæpe cruces figunt qui auctorum verba ac sententias truncant, unde vix se Lector expediat, fiantque illi vere ἀμήχανα, quæ ipsa ut ab auctoris calamo exierunt, erant εὐμήχανα : *facilia et expedita*; quorum exemplum nefastum edidere nuper Lugdunenses typographi, in *Cursu theologico* Joannis a sancto Thoma, theologi nostræ ætatis clarissimi, ac inter sancti Thomæ discipulos inclyti· non uno aut altero loco, sed fere sexcentis.

Digitized by Google

ται. Τούτου δὲ τοῦ κυκλοτεροῦς παμμεγέθης ἐπανεστηκυῖά τις σφαιροειδὴς θόλος (5), ποιεῖται αὐτὸ διαφερόντως εὐπρόσωπον. Δοκεῖ δὲ οὐκ ἐπὶ στερρᾶς τῆς οἰκοδομίας διὰ τὸ παρειμένον τῆς οἰκοδομίας ἑστάναι· ἀλλὰ τῇ σειρᾷ τῇ χρυσῇ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐξημμένον, καλύπτειν τὸν χῶρον. Ταῦτα δὲ πάντα ἐς ἄλληλα παρὰ δόξαν ἐν μεταρσίῳ ἐναρμοσθέντα, ἔκ τε ἀλλήλων ἠωρημένα, καὶ μόνοις ἐναπερειδόμενα τοῖς ἄγχιστα οὖσι, μίαν μὲν ἁρμονίαν ἐκπρεπεστάτην τοῦ ἔργου ποιοῦνται· οὐ παρέχονται δὲ τοῖς θεωμένοις αὐτῶν τινι ἐμφιλοχωρεῖν ἐπιπολὺ τὴν ὄψιν. Ἀλλὰ μεθέλκει τὸν ὀφθαλμὸν ἕκαστον, καὶ μεταβιβάζει ῥᾷστα ἐφ' ἑαυτό· ἀγχίστροφός τε ἡ τῆς θέας μεταβολὴ ἐς ἀεὶ γίνεται, ἀπολέξασθαι τοῦ ἐσορῶντος οὐδαμῇ ἔχοντος ὅ τι ἂν ποτε ἀγασθείη μᾶλλον τῶν ἄλλων ἁπάντων. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀποσκοποῦντες πανταχόσε (6), τὸν νοῦν τάς τε ὄφρῦς ἐπὶ πᾶσι συννενευκότες, οὐχ οἷοί τέ εἰσι ξυνεῖναι τῆς τέχνης· ἀλλ' ἀπαλλάσσονται ἀεὶ, ἐνθένδε καταπεπληγμένοι ἔχει.

A orbiculata, atque ita ipsi imposita, ut non firmæ inniti fabricæ propter ejus tenuitatem; sed aurea catena ex cœlo apta pendere, et locum tegere videatur. Quæ omnia in sublimi, incredibili opera inter se conserta, aliaque ex aliis suspensa, ac proximis tantum suffulta partibus, unam operis compagem præclarissimam faciunt; neque uspiam hærere diu sinunt contuentium oculos: quippe cum certatim alliciant singula, facillimeque ad se traducant. Perpetuo motu nunc huc fertur visus, nunc illuc; nescientibus spectatoribus quid ex omnibus, quo se eorum potissimum ferat admiratio, eligant: sed et velut undique lustrandi avidi, quocunque fixerint oculum, animum contrahentes et supercilium, artificiatum intelligere non possunt: B sed semper digrediuntur, inde stupentes, quod spectaculo impares sunt. Atque hæc in hunc se modum habent.

τῇ ἐς τὴν ὄψιν ἀμηχανίᾳ. Ταῦτα μὲν τῇδέ πῃ

Μηχαναῖς δὲ πολλαῖς βασιλεύς τε Ἰουστινιανὸς καὶ Ἀνθέμιος ὁ μηχανοποιὸς σὺν τῷ Ἰσιδώρῳ οὕτω δὴ μετεωριζομένην τὴν ἐκκλησίαν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ διεπράξαντο εἶναι· ὧνπερ τὰς μὲν ἄλλας ἁπάσας ἐμοὶ εἰδέναι τε ἄπορον, καὶ λόγῳ φράσαι ἀμήχανον. Μία δέ μοι μόνον ἔν γε τῷ παρόντι γεγράψεται, ᾗ δύναται ἄν τις σύμπασαν τοῦ ἔργου τεκμηριῶσαι τὴν δύναμιν. Ἔχει γὰρ ὧδε· Οἱ λόφοι ὧνπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, οὐ κατὰ ταυτὰ ταῖς ἄλλαις οἰκοδομίαις πεποίηνται, ἀλλὰ τρόπῳ τοιῷδε· Λίθων ἐπιβολὴ ἐν τετραγώνῳ διαπεποίηται, σκληρῶν μὲν φύσιν, ἐργασίαν δὲ λείων· ἐκτομὴν δὲ, εἰ μὲν τὰ προὔχοντα ποιεῖσθαι τῶν τοῦ λόφου πλευρῶν μέλλοιεν, ἐγγωνίων· εἰ δὲ τὴν μεταξὺ κεκλήρωνται χώραν, ἐν τετραπλεύρῳ γεγενημένων. Συνήρμοσε δὲ αὐτοὺς οὐ τίτανος, ἥνπερ ἄσβεστον ὀνομάζουσιν· οὐκ ἄσφαλτος, ἡ Σεμιράμιδος ἐν Βαβυλῶνι φιλοτιμία· οὐκ ἄλλο τοιοῦτον οὐδέν· ἀλλὰ μόλιβδος ἐς τέλμα χυθεὶς, καὶ μεταξὺ πανταχόσε χωρήσας τῶν τε λίθων τῇ ἁρμονίᾳ ἐντετακὼς, καὶ συνδέων ἀλλήλοις αὐτούς. Τοῦτο μὲν οὖν ταύτῃ ἐξείργασται. Ἐπὶ τὰ λειπόμενα δὲ τοῦ νεὼ ἴωμεν.

Ecclesiam tanto vertice fastigiatam Justinianus Augustus et Anthemius machinarius cum Isidoro multis ex arte adhibitis rebus firmarunt: quas omnes nec mente concipere, nec verbis exsequi valeo. Unam duntaxat in præsenti describam: unde quanta sit firmitas operis plane intelligetur: sic enim habet. Pilarum, de quibus mentionem proxime feci, non eadem est ac reliqui ædificii compositio, sed hujusmodi. Quadrata est structura lapidum, quibus natura duritiem, ars lævorem dedit; ita cæsis, ut ii quidem, qui eminentiis laterum cujusque pilæ destinati erant, angulati sint; C quadrati vero, qui in medio sedent. Illos coagmentat, non calx, quam vivam vocant; non bitumen, quo Semiramis magnifice construenda Babylone usa est; non ejusmodi aliud quidpiam; sed plumbum; quod lacunis infusum, omnia permeat interstitia, liquatumque juncturis lapidum, ipsos nectit. Hæc ibi observata fabricæ ratio: nunc ad reliquas templi partes pergamus.

Χρυσῷ μὲν ἀκιβδήλῳ κατήλειπται ἡ ὀροφὴ πᾶσα κεραννῦσα τὸν κόμπον τῷ κάλλει (7)· νικᾷ μέντοι

Tota auro puro illita concameratio, commistam cum decore habens structuræ superbiam: aurum

NOTÆ.

(5) *Ἡμμεγέθης ἐπανεστηκυῖά τις σφαιροειδὴς θόλος.* Vocat anonymus νεωτερικὸν τροῦλον. Trulam vel trulum seu copulam, quæ temerarii ausus aliquid haberet: quod ejus brevi secuta ruina arguit, qua præcipua quæque angustæ illius domus comminuta; ipse scilicet altaris locus, et in eo sacra mensa, quæ ex omnium rerum fusilium speciebus miro artificio conflata, omni auro omnique genere lapidum pretiosior erat: ipsa una, mira concretione exsistens omnia. Soleas quoque et altari vicina loca et ornamenta, cancelli aliaque confracta, nulla deinceps Justini aliorumve principum munificentia, pro priore illa majestate, uni Magno Justiniano debita, reparanda.

(6) *Ὡς ἀποσκοποῦντες πανταχόσε.* Mastr. sequentem vocem, τὸν νοῦν, jungit particip. ἀποσκοποῦντες, cum Palam, sicut et sequens, τάς τε D ὀφρῦς cum sequenti jungenda sit, συννενευκότες: quas etiam conjunctio nectit. Significat vero auctor, quidquid videatur ex tantis illis spectaculis, aspectu stuporem injicere, sensumque ac supercilium videntis detrahere, ut ex alio in aliud spectandi avidus semper digrediatur, nec artificium, quantum est, unquam assequatur. Hæc an velit novus interpr. lector viderit. Antiquus non satis feliciter exprimit.

(7) *Κεραννῦσα τὸν κόμπον τῷ κάλλει.* Tribuit Lupara August. velut habeat κόσμον, ubi tamen æque κόμπον reperi: velit, parem cum elegantia magnificentiam: alterum artis subtilitas maxime præstabat, alterum materiæ pretiositas, aurum scilicet, variique generis pretiosissima marmora, nostro anonymo plenius exposita.

Digitized by Google

marmora æmulo fulgore vincunt. Utrumque latus A quæ circum Ædem porticus ambiunt, adeo non dissepientes structuram templi, ut potius latitudinem ejus amplient; pari quidem cum ipso longitudine ad extrema porrectæ, sed altitudine inferiores. Cameratæ, atque auro decoratæ sunt: altera precantibus viris assignata; altera, feminarum itidem vota precesque Deo offerentium obsequio addicta; nihil habent disparile, nihil diversum. Nec parum confert ad templi decus hæc ipsarum æqualitas, ac venustat exquisita similitudo.

Quis gynæcei superiores ædes describat? Quis tot numero circum ædem porticus, xystosque sermone obeat? quis columnarum atque marmorum quibus egregio templum nitore collucescit, elegantiam cultumque percenseat? In prato floribus convestito versari se quispiam putet, ac merito horum purpuram, illorum viriditatem miretur; alia puniceo, alia candido fulgore prædita; et quæ natura, haud secus ac pictor, coloribus dissimilibus variavit. Ubi quis precaturus illuc ingressus sit, statim intelligit non potentiæ artisve humanæ, sed divini numinis id esse opus, et levata ad Deum mente, cœlum perambulat, sic statuens, non procul eum abesse, verum sede illa potissimum gaudere, quam sibi ipse delegerit. Nec novo solum spectatori hæc incidit cogitatio, sed semper cujusque animo redit, pariter ac si tum primum illa oculis obversarentur. Videndi satietas neminem unquam cœpit: sed qui sunt in templo, aspectu suavissimo oblectantur: egressi, in sermonibus, quos de illo miscent, triumphant. Jam vero quidquid pretiosæ supellectilis huic ædi Justinianus Augustus donavit, aurum, argentum, gemmas, ut singulatim commemorem; fieri nequit: permitto lectoribus ex uno conjecturam facere. Templi locus maxime sacer, et cuivis, præterquam sacerdotibus inaccessus (altare vocant) argenti pondo habet quadraginta millia.

Ut semel finiam, summo, quod aiunt, digito percursis, et oratione brevissima comprehensis, quæ sunt memoratu dignissima; sic Justinianus Augustus, Constantinopolitanam ecclesiam, quæ vulgo D Magna dicitur, ædificavit; non suis modo sumptibus, sed labore etiam ingenii et reliqua virtutis contentione; prout mox declarabo. Arcuum, de quibus paulo supra memini (eos *toros* appellant mechanici) is qui ad solem orientem oppositus est, hinc inde jam surgebat, medioque imperfecto, manum extremam exspectabat:

ἡ ἐκ τῶν λίθων αὐγὴ ἀνταστράπουσα τῷ χρυσῷ. Στοαί τέ εἰσιν ἑκατέρωθι δύο, οἰκοδομίαν μὲν τοῦ νεὼ οὐδεμίαν διειργόμεναι, ἀλλὰ καὶ μεῖζον αὐτοῦ ποιοῦσαι τοῦ εὔρους τὸ μέτρον, καὶ τῷ μήκει μέχρι ἐς τὸ πέρας ξυνεξικνούμεναι, τὸ δέ γε ὕψος καταδεέστεραι. Καὶ αὐταῖς, ἡ τε ὀροφὴ, θόλος· καὶ ὁ χρυσὸς, ἐγκαλλώπισμα. Ταύταιν δὲ ταῖν στοαῖν, ἀτέρα μὲν τοὺς ἄνδρας εὐχομένους διακεκλήρωται· γυναιξὶ δὲ τ' αὐτὸ ποιουμέναις ἡ ἄλλη αἰνεῖται. Παραλλὰξ δὲ οὐδὲν ἔχουσιν, οὐδὲ διαφέρουσι δήπου ἀλλήλαιν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἴσον αὐταῖν τῷ ἱερῷ ἐς κάλλος διήκει, καὶ ὡραΐζει τὸ ἐμφερές.

Τίς ἂν τῶν ὑπερῴων τῆς γυναικωνίτιδος ἑρμηνεὺς γένοιτο; ἢ τάς τε παμπληθεῖς διηγοῖτο στοὰς καὶ τὰς περιστύλους αὐλὰς (8), αἷς ὁ νεὼς περιβέβληται; B Τίς δὲ τῶν τε κιόνων καὶ λίθων διαριθμήσαιτο τὴν εὐπρέπειαν, οἷς τὸ ἱερὸν κεκαλλώπισται; Λειμῶνί τις ἂν ἐντετυχ[ηκ]έναι δόξειεν ὡραίῳ τὸ ἄνθος. Θαυμάσειε γὰρ εἰκότως, τῶν μὲν τὸ ἁλουργὸν, τῶν δὲ τὸ χλοάζον· καὶ οἷς τὸ φοινικὸν ἐπανθεῖ, καὶ ὧν τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει· ἔτι μέντοι καὶ οὓς ταῖς ἐναντιωτάταις ποικίλλει χρόαις, ὥσπερ τις ζωγράφος, ἡ φύσις. Ὀπηνίκα δέ τις εὐθὺς, ὡς οὐκ ἀνθρωπείᾳ δυνάμει ἡ τέχνη, ἀλλὰ Θεοῦ ῥοπῇ τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτετόρνευται· ὁ νοῦς δέ οἱ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπαιρόμενος ἀεροβατεῖ, οὐ μακράν που ἡγούμενος αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' ἐμφιλοχωρεῖν μάλιστα οἷς αὐτὸς εἵλετο. Καὶ τοῦτο οὐ τὴν πρώτην μόνον ἰδόντι ξυμβαίνει, ἀλλὰ διηνεκὲς ἑκάστῳ τ' αὐτὸ τοῦτο δοκεῖ, ὥσπερ ἐνταῦθα τῆς C ὄψεως ἀρχομένης. Τούτου κόρον οὐδεὶς τοῦ θεάματος ἔλαβε πώποτε· ἀλλὰ παρόντες μὲν τῷ ἱερῷ ἄνθρωποι τοῖς ὁρωμένοις γεγήθασιν· ἀπιόντες δὲ, τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ διαλόγοις ἀποσεμνύνονται. Ἔτι μέντοι τῶν κειμηλίων τοῦ νεὼ τοῦδε τά τε χρυσώματα, καὶ τὰ ἐν ἀργύρῳ καὶ λίθοις ἐντίμοις ἅπαντα μὲν φράσαι ἀκριβολογουμένῳ ἀμήχανον, ἅπερ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τῇδε ἀνέθηκε. Ἑνὶ δὲ μόνῳ τεκμηριοῦσθαι τοῖς τάδε ἀναλεγομένοις ἐφίημι. Ὁ γὰρ τοῦ ἱεροῦ τὰ μάλιστα χῶρος ἀβέβηλος, καὶ μόνοις ἱερεῦσι βατὸς, ὅνπερ καλοῦσι θυσιαστήριον, λιτρῶν ἀργύρου μυριάδας ἐπιφέρεται τέτταρας.

Τὰ μὲν οὖν Κωνσταντινουπόλεως ἥνπερ Μεγάλην καλεῖν νενομίκασι, συνελόντι τε καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ διαριθμησαμένῳ εἰπεῖν, λόγῳ τε βραχυτάτῳ τὰ τῶν πραγμάτων ἀξιολογώτατα φράσαι, τῇδε Ἰουστινιανῷ δεδημιούργηται βασιλεῖ. Οὐ χρήμασι δὲ αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ἐδείματο μόνον, ἀλλὰ καὶ πονουμένῃ τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ, ὥσπερ ἐγὼ αὐτίκα δηλώσω. Τῶν ἀψίδων, ὥνπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως (*λώρους* δὲ αὐτὰς οἱ μηχανοποιοὶ ἐπικαλοῦσι) μία τις, ἡ πρὸς τὸν ἀνίσχοντα ἥλιόν ἐστιν, ἐπανειστήκει μὲν ἑκατέρωθεν ἤδη· οὔπω δὲ ὅλη τὸ μέσον συν-

NOTÆ.

(8) *Καὶ τὰς περιστύλους αὐλὰς. Columnatas aulas*, quod reddit Mastretus, mihi satis durum. Alteram altera voce explicare voluit Procopius, suntque illi, quas ita vocat, ipse στοαὶ, seu *porticus*. Peristylia vocat Vitruvius, libr. VI, cap. 4, suntque vestibula, xysti, impluvia: Evangeliorum Latini interpretes reddunt, *atria*. Athenæus tradit, αὐλὴν appellari perflabilem locum; et διαυλωνίζειν dici locum, utrinque ventum excipientem. Ab his locis subdialibus in quibus pro regiarum vestibulis prætorianorum excubiæ, regias ipsas dictas αὐλὰς Menandro et Diphilo, auctor idem Athenæus: nobisque etiamnum sic vocantur. Priore duntaxat sensu Homerus usurpavit.

Digitized by Google

ετέλεστο, ἀλλ' ἔμενεν ἔτι. Οἱ δὲ πεσσοὶ, ὧν δὴ ὕπερθεν ἡ οἰκοδομία ἐγένετο, τῶν ἐγκειμένων σφίσιν οὐκ ἐνεγκόντες τὸ μέγεθος, ἀμηγέπη ἐξαπιναίως ἀποῤῥηγνύμενοι, οὐκ ἐς μακρὰν διαλυθησομένοις ἐῴκεισαν. Οἱ μὲν οὖν ἀμφί τε τὸν Ἀνθήμιον καὶ Ἰσίδωρον τοῖς συμπεπτωκόσι περίφοβοι ὄντες, ἐπὶ τὸν βασιλέα τὸ πρᾶγμα ἦγον, δυσέλπιδες ἐπὶ τῇ τέχνῃ γεγενημένοι. Αὐτίκα δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτῳ μέν ποτε ἠγμένος, οὐκ οἶδα, Θεῷ δὲ, οἶμαι (οὐ γὰρ ἐστι μηχανικὸς), εἰς τὸ πέρας αὐτοῖς περιελίξαι τὴν ἀψῖδα ταύτην ἐπήγγελλεν. *Αὐτὴ γὰρ*, ἔφη, *ἐφ' ἑαυτῆς ἀνεχομένη, τῶν ἔνερθεν πεσσῶν οὐκέτι δεήσει.* Καὶ εἰ μὲν ὁ λόγος ἀμάρτυρος ἦν, εὖ οἶδα ὅτι κόλαξ τε ἂν ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄπιστος ὅλως· ἐπεὶ δὲ μάρτυρες πάρεισι τῶν τηνικάδε πεπραγμένων πολλοὶ, οὐκ ὀκνητέα ἡμῖν ἐπὶ τὰ τοῦ λόγου λειπόμενά ἐστιν. Οἱ μὲν οὖν τεχνῖται τὰ ἐπιτεταγμένα ἐποίουν· ἡ δὲ ἀψὶς ἐπ' ἀσφαλοῦς ἠώρητο πᾶσα, ἐπισφραγίζουσα τῇ πείρᾳ τὴν τῆς ἐννοίας ἀλήθειαν. Τοῦτο μὲν οὖν ταύτῃ ἐξείργασται· κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἀψῖδας, αἵ τε πρὸς μεσημβρίαν τετραμμέναι εἰσὶ καὶ βορρᾶν ἄνεμον, τοιόνδε ξυνενηνέχθη γενέσθαι· Οἱ μὲν λῶροι καλούμενοι ἠώρηντο. Βαρυνόμενα δὲ αὐτοῖς ἐπεπονήκει τὰ ἔνερθεν πάντα· κίονές τε οἱ τῇδε ὄντες, χάλικας μικροὺς, ὥσπερ ἀποξυσθέντες, ἀφίεσαν (9). Καὶ αὖθις μὲν ἄθυμοι τοῖς συμπεπτωκόσιν οἱ μηχανικοὶ γεγενημένοι, τῷ βασιλεῖ τὰ σφίσι παρόντα εἰσήγγελλον. Αὖθις δὲ ὁ βασιλεὺς ἀντετεχνήσατο τάδε. Τούτων δὴ τῶν πεπονηκότων τὰ ἄκρα ὅσα τῶν ἀψίδων ἐπέψαυε, διελεῖν μὲν ἐν τῷ παραυτίκα ἐκέλευσεν· ἐντιθέναι δὲ πολλῷ ὕστερον, ἐπειδὰν τὸ τῆς οἰκοδομίας ὑγρὸν ἀπολώφησεν αὐτοῖς μάλιστα. Καὶ οἱ μὲν κατὰ ταῦτα ἐποίουν· ἡ δὲ κτίσις διαγέγονε τὸ λοιπὸν ἐν ἀσφαλεῖ οὖσα. Φέρεται δέ τι μαρτύριον ὁ βασιλεὺς τοῦ ἔργου τοιόνδε.

A cum pilæ, quibus incumbebat, sub graviori mole fatiscentes, repente facto vitio, imminentis ruinæ speciem præbuerunt. His Anthemius et Isidorus in maximum adducti metum, rem omnem ad imperatorem referunt, nullam ponentes spem in arte. Illico imperator, nescio quo instinctu, cœlesti opinor (neque enim mechanicus est) curvaturam arcus absolvi jubet. *Is namque*, ait, *seipso fultus, pilis suppositis amplius non egebit.* Ac nisi testes proderem, narratio proculdubio adulatoria planeque incredibilis haberetur: cum autem rei tunc gestæ permulti testes adsint, me nihil tenere debet, quominus quod sum exorsus pertexam. Ergo mandata confecerunt artifices: tum arcus in cœlum eductus integer constitit, experimento B probans veritatem consilii. Quo ibi acto, arcubus ad meridiem et aquilonem spectantibus istud accidit. Loris, ut vocant, subtractione templi superbe elatis, quidquid erat inferius, sub pondere laborabat. Columnæ subditæ assulas perinde dimiserant, ac si quis ipsas distrinxisset. Ejusmodi casu perculsi mechanici, iterum imperatori significant quo res loco sit. Ille iterum usus solertia, ita malo occurrit. Succumbentis fabricæ partes summas arcubusque contiguas extemplo dejici, et multo post, ubi structuræ humor penitus excessisset, reponi jussit. Quo ab illis præstito, ædificium ex eo firmitatem obtinuit: nec deest imperatori hoc operis testimonium.

NOTÆ

(9) *Χάλικας μικροὺς ὥσπερ ἀποξυσθέντες, ἀφίεσαν.* De quibus hæc narrat Procopius, πεσσοὶ præcipue erant, seu pilæ illæ atque aggeres, quibus potissimum arcus illi majores nitebantur, uti paulo ante dixit de pilis fatiscentibus sub arcus onere ad Orientem oppositi: in pilis autem nihil calcis adhibitum aut cæmenti auctor Procopius, et ipse auctor anonymus; sed horum loco in petrarum lacunis liquatum plumbum: non ergo illis verbis C columnas cæmentum dimisisse tradit, quod Mastretus reddit: *Columnæ subditæ cæmentum perinde dimiserant, ac si quis eas distrinxisset*, sed assulas, ut vocat Vitruvius, ac lapidum segmenta ex iis dissiliisse; incrustationes μαρμαρώσεις, quibus parietes aliaque obducta erant, labefactatas esse. Id enim imminentis ruinæ indicium, ac vere laborantis fabricæ, nimio injecto molis pondere.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ ΓΑΖΗΣ

ΜΟΝΩΔΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΣΟΦΙΑΝ ΠΕΣΟΥΣΑΝ ΥΠΟ ΣΕΙΣΜΟΥ.

—

PROCOPII SOPHISTÆ GAZÆI

MONODIA IN SANCTAM SOPHIAM TERRÆMOTU COLLAPSAM.

(Iriarte *Reg. Biblioth. Matrit. Cod. Græc. Mss.* p. 264.)

—

Cod. LXXII, fol. 131 : *Τοῦ Προκοπίου σοφιστοῦ Γάζης μονῳδία εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν πεσοῦσαν ὑπὸ σεισμοῦ. Procopii Sophistæ Gazæi Monodia in Sanctam Sophiam terræmotu collapsam.*

Hæc Procopii Monodia, sive Lamentatio censenda est inedita perinde ac cæteræ ejusdem orationes a *Photio* laudatæ, quas ne exstare quidem putat Fabricius *Biblioth. Græcæ vol. VI, pag.* 259. Quamobrem raro prorsus et singulari munere Græcanicæ Παιθοῦς cultores affecturus videor, si Sophistæ disertissimi

Digitized by Google

Orationem, e tumulo, quo *Fabricius* universas condidit, excitatam, protulerim. Ipsam vero jam superstitem, jam incolumem aspice.

Fuit igitur calamitas calamitate, dolor dolore, luctus luctu, gemitus gemitu, et lamentatio lamentatione major et acrior. Ceteræ quidem afflictiones, quales libri et memoriæ ferunt, urbium eversiones, templorum vastationes, domorum destructiones, statuarum excidia, transmigrationes, abductiones, captivitates novimus et scimus. Vidimus quæ non speravimus, non exspectavimus, non mente unquam concepimus ; cujus calamitas major fuit visu quam auditu, quod ante omnes mori cupivissent. Quid est hoc ? mundum nostrum, nostrum cœlum, solem, tectum, effugium, spem, solum delectamentum, solum juvamen, auxilium, propitiatorium, hoc magnificum templum, hanc incomparabilem domum quam ædificavit *sophia*, id est sapientia sub nomine suo, super quam statuit has septem columnas, in qua suas immolavit victimas, et scyphum miscuit ; o dolorem ! o calamitatem ! o malorum magnitudinem ! o Iliadem ! quis linguam non læderet dicendo ? quis libens non suffocaretur antequam loqueretur de hac domo quam sibi Deus selegerat ? quam frequentabat, quam ut magis dicam, ut patriam habitabat, in qua propitius efficiebatur, qua delectabatur, in qua conservabantur pretiosissima, oleum, chrisma, regium dico et sacramentale, miraculosum Christi corpus et sanguis, in qua immolabatur ipse ? quis dicere audebit quod factum est ? quis ferret animus vocem proferre ? templum hoc famosum, celebratum, inviolatum cecidit, puto ; cecidit terræmotu excussum, terræ tremore dejectum. Et qui despicit in terram et facit eam tremere non te reveritus, non collabentem te miseratus est ? ad te enim, o templum, Dei sermo ; et ruinarum acervum factum et disjectum et pulverem ad terram delabentem atque sublatum non attendit ! nulla de te compunxit miseratio ! sine sacrificiis et pulchris ritibus erit, sine cantibus manebit ; nec propterea aliquid passus est in tua eversione, sed faciem suam ut duram petram composuit ! istud si adhuc, ut videtur, oblitus est ; humano modo, dicam, et commotus ut homo factus est, et corporalia induit ; vos autem, ut filii Sion decori et auro comparati, ministri, sacerdotes et sacrificatores magni et novi sacrificii, et si quid aliud est in diaconis et subdiaconis, et his vestes tolluntur et disperduntur, et cantorum et musicorum et psaltarum cohors numerosa, qui, ut Jeremias dicit, molles et malorum expertes, et Dei magnitudines voce celebrantes, quomodo nunc transmigrati estis ? quo convenietis ? quomodo conversa est nostra facies in squalorem ? quomodo festa in lamentationes ? nonne pulchrum fuisset nobis et justum, ut mihi videtur et omnibus, mori antequam commoreremur in hac eversione ? Cum autem Deus vivere nobis dedit et vos rudera tantum nobis reliquit, quæro ubi sedeat vestrum templum, ubi stet venerandum concionatorium ; ubi

Ἦν ἄρα καὶ συμφορὰ συμφορᾶς, καὶ πάθος πάθους, καὶ λύπη λύπης, καὶ οἰμωγὴ οἰμωγῆς, καὶ θρῆνος θρήνου μείζων τε καὶ ἀργαλεώτερος· καὶ τὰ μὲν ἄλλα τῶν παθημάτων ὅσα καὶ βίβλοι καὶ μνῆμαι φέρουσι· πόλεων κατασκαφὰς, ναῶν ἐρημώσεις, οἰκιῶν ἐρειπώσεις, ἀγαλμάτων συμπτώσεις, μεταναστάσεις, ἀπαγωγὰς, αἰχμαλωσίας ἔγνωμέν τε καὶ οἴδαμεν· εἴδομέν τε ἃ οὐκ ἂν ἠλπίσαμεν· οὐκ ἂν προσεδοκήσαμεν· οὐκ ἂν εἰς νοῦν ποτε ἀνετυπώσαμεν· καὶ οὗ μεῖζον οὐκ ἦν κακὸν ἢ ἰδεῖν ἢ ἀκοῦσαι· καὶ οὗ προαποθανεῖν πᾶς ἂν ηὔξατο· τί τοῦτο; τὸν κόσμον ἡμῶν, τὸν οὐρανὸν ἡμῶν, τὸν ἥλιον, τὴν σκέπην, τὴν καταφυγὴν, τὴν ἐλπίδα, τὴν μόνην ψυχαγωγίαν, τὴν μόνην ἀντίληψιν, τὸ ἔρεισμα, τὸ ἱλαστήριον, τὸν περικαλλῆ ναὸν, τὸν ἀσύγκριτον οἶκον ὃν ᾠκοδόμησεν ἡ *Σοφία* ἐπὶ τῷ ἑαυτῆς ὀνόματι· καὶ ᾧ ὑπήρεισε τοὺς ἑπτὰ στύλους ἐκείνους· ὑπὲρ οὗ καὶ τὰ ἑαυτῆς ἔσφαξε θύματα· καὶ τὸν κρατῆρα ἐκέρασεν. Ὦ τοῦ πάθους! ὦ τῆς συμφορᾶς! ὦ τοῦ μεγέθους τῶν κακῶν! ὦ τῆς Ἰλιάδος! Τίς οὐκ ἂν καὶ τὴν ἀγλῶσσαν ἐνδάκοι ὥστε μὴ εἰπεῖν; τίς οὐκ ἂν ἐκὼν ἀποπνιγείη πρὶν ἐκλαλῆσαι τοῦτον ἐκεῖνον ὃν ὁ Θεὸς ἐξελέξατο, ᾧ ἐπεφοίτα, ᾧ μᾶλλον εἰπεῖν ἐνεδήμει, ᾧ ἠρέσκετο, ᾧ ἐπετέρπετο, εἰς ὃν ἀπέκειτο τὰ τιμιώτατα, τὸ μύρον, τὸ χρῖσμα, τὸ βασιλικὸν λέγω, καὶ τὸ ἱερατικὸν, εἶπω τὸ παράδοξον τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα καὶ αἷμα, ἐν ᾧ ἐθύετο οὗτος; Τίς εἰπεῖν τολμήσει τὸ γεγονός; τίς ἐνέγκοι ψυχὴ προενεγκεῖν τὴν φωνήν; οὗτος διώνυμος· ὁ περιβόητος, ὁ ἄσυλος ἔπεσεν, οἶμαι· ἔπεσε σεισμῷ κλονηθεὶς καὶ βρασμῷ γῆς τιναχθείς· καὶ ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, οὐκ ἠδέσθη σε ἄρα; οὐκ ἐλέησε πίπτοντα; πρὸς σὲ γὰρ ὁ λόγος, ναὲ τοῦ Θεοῦ· καὶ χῶμα γινόμενον καὶ διαλυόμενον· καὶ κονιορτὸν πρὸς αὐτὴν πάλιν αἰρόμενον καὶ ἀναφερόμενον οὐκ ἐπεστράφη. Οὐδὲ κατενύγη ἐπὶ σὲ ὁ εὔσπλαγχος. Ἄθυτος δὲ ἔσται καὶ ἀκαλλιέργητος· καὶ διαμενεῖ ἀμελῳδήτος· ἀνθ' ὧν οὐκ ἔπαθέ τι ἐπὶ τῇ συντριβῇ σου· ἀλλ' ἔθηκε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς στερεὰν πέτραν· ἵν' ἰδῇ καὶ αὐτὸ εἰ καὶ νῦν ὡς ἔοικεν ἐπιλέλησται· ἵν' ἀνθρωπίνως εἶπω, καὶ περιπαθῶς ὡς ἄνθρωπός τε ἐγένετο· καὶ τὰ σωματικὰ ἀνεδέξατο· ὑμεῖς δὲ ὡς υἱοὶ Σιὼν οἱ τίμιοι καὶ ἀντιθέμενοι χρυσίῳ· οἱ λειτουργοὶ, καὶ ἱερεῖς, καὶ θύται τοῦ μεγάλου καὶ καινοῦ θύματος· καὶ εἴ τι ἕτερον ἐν διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις· καὶ τοῖς αἴρουσι τὰ σκεύη καὶ καθαιροῦσι· καὶ μελουργοῖς, καὶ ὑμνῳδοῖς, καὶ ψάλταις σύστημά τε καὶ πλήρωμα! οἵ, ὡς Ἱερεμίας φησὶ, τρυφεροί τε καὶ κακῶν ἀπαθεῖς· καὶ τὰς ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι περιφέροντες, πῶς νῦν μετετέθεισθε; ποῦ ἀθροίζεσθε; πῶς ἐστράφη ἡ χαρὰ ἡμῶν εἰς πένθος; πῶς αἱ ἑορταὶ εἰς θρήνους; Οὐ καλὸν ἦν ἡμῖν καὶ ὅσιον, ὡς καὶ ἐμοὶ ἔδοξε καὶ πᾶσι, προαποθανεῖν, ἢ συναποθανεῖν τῷ πτώματι; Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς ζῆν ἡμῖν ἔδωκε καὶ ἐγκατάλειμμα ἡμῖν ὑμᾶς ὑπελείπετο, ζητῶ ποῦ τὸ ἱερὸν ὑμῶν κάθηται νῦν ἢ ἵσταται σεμνολόγημα· ποῦ ἡ σύνοδος· ποῦ ἡ συνέλευσις·

Digitized by Google

που ἡ συζήτησις τῶν Γραφικῶν ῥητῶν τι περὶ τῆς A congregatio? ubi affluentia? ubi expositio scripturæ
συμφορᾶς ἐκείνης φιλοσοφεῖ τε, περὶ εὐδοκήσεως· verborum? utrum aliquid de hac calamitate dis-
περὶ παραχωρήσεως, περὶ οἰκονομίας, περὶ τῶν serat; de benevolentia, de remissione, de dis-
ἀνεφίκτων χρημάτων· εἴ τις ἐδόθη ὑμῖν ἢ ἀπεκα- pensatione, de inaccessis divitiis, utrum aliquis
λύφθη λόγος· εἴπατε καὶ ἡμῖν· καὶ μὴ ἐάσητε μόνῳ datus sit vobis aut absconditus sermo? dicite
τῷ ἀποσπάσματι τοῦ ἱεροῦ ὕμνου προσανέχειν· οὐκ nobis, neque sinite uni e templi fragmentis hymnos
ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ λέγων ἄρχων ἢ προφήτης ἢ adhærere. Non est in hoc tempore loquens prin-
ἡγούμενος· οὐδὲ ὁλοκαύτωσις· οὐδὲ θυσία, οὐδὲ προσ- ceps, propheta aut dux; non holocaustum; non
φορὰ, οὐδὲ θυμίαμα. Οὐ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνω- sacrificium neque oblatio; non incensum, nec locus
πιόν σου καὶ εὑρεῖν ἔλεος· ἀλλ' ὑμεῖς μὲν καὶ σώ- colligendi coram te et inveniendi misericordiam.
ζοισθε καὶ ἴδοιτε τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ ἀναγομένην Vos autem mementote et videte novam Jerusalem
τε εἰς ὕψος καὶ ἀνακαινιζομένην, καὶ ταῖς εὐχαῖς ascendentem in altum et renovatam; precibus ad-
συγκάμοιτε, καὶ δοξασθήσοισθε ἐν αὐτῇ καὶ λαμ- juvate, et glorificabimini in illa et magnificabimini.
πρυνθήσοισθε· σὺ δὲ, ἥλιε, καὶ σελήνη, καὶ ἀστέρες Tu autem, sol et luna, vos stellæ, ubi nunc lucetis?
ὑμεῖς, ποῦ ποτε ἄρτι φαίνετε; ποῦ αὐγάζετε; ποῦ ubi fulgetis? ubi radios mittitis orientes? quæ
τὰς ἀκτῖνας ἀνίσχοντες πέμπετε; ποῖος ὑμᾶς ἕτερος B vos altera domus excipit et hospitatur? qua nunc
οἶκος ἐκδέχεται καὶ ὑποδέχεται; τίνι ἐναβρύνεσθε νῦν; gloriamini? quid illuminatis? quo ornatu gaudetis?
τίνι ἀντιλάμπετε; ποίῳ ἔργῳ ἐνσεμνύνεσθε; τίς ἰδεῖν quis cernere vos superne aspiciens velit? quis non
ὑμᾶς ἄνω βλέπων ἐθέλοι; τίς οὐχὶ μᾶλλον κατακύ- potius caput inclinans in tenebris graditur? Lucem
πτων ἐν σκότει διαπορεύεται, καὶ φῶς ἀποστρέφε- enim abhorrens non timuit circumdari tenebris lugu-
ται; Οὐκ ἔδει σε περιβαλέσθαι σκότος τὸ πένθιμον; bribus. Hoc idem jam secundo illuminas, optime et
ἐκεῖνο τοῦτο ἤδη δεύτερον, φωστήρων ἄριστε καὶ μέ- maxime sol: non plena luna, conica sub umbra submit-
γιστε ἥλιε; οὐχὶ καὶ σὲ, πανσέληνε, κωνοειδεῖ τινι teris, occultaris et deficis; sed ita apparuit quod fa-
σκιάσματι ὑποδραμεῖν καὶ ὑποχρυβῆναι ἢ ἐκλεῖψαι; ctum est ut non factum, et ubi colemini? Ego igitur
Ἀλλ' οὕτω παρείδετε τὸ γεγονὸς ὡς ἀγένητον· καὶ sæpe vos vidi in hoc fulgenti sphærico templo; et
ποῦ ἐνδοξασθήσεσθε; Ἐγωγ' οὖν πολλάκις ὑμᾶς εἶδον videns obstupui, et causam quæsivi, cur ibi habi-
ἐν τῷ σελασφόρῳ περιγνάμπτῳ ναῷ ἐκείνῳ· καὶ taretis; et templi pulchritudinem causam didici
ἰδὼν ἐθαύμασα καὶ τὴν αἰτίαν ἠρεύνησα, δι' ἣν τοῦτο hujus morationis. Et vos quidem reputabam in
ὑπέστητε. Καὶ τὸ τοῦ ναοῦ κάλλος αἴτιον ἔμαθον τῆς amore infelices aut amoris expertes esse, hic mihi
διατριβῆς ἐκείνης. Καίτοι δυσέρωτας ὑμᾶς ᾠμην toto die visus es, sol, ex amica sede exsul, et volvens
εἶναι ἢ ἀνέρωτας· ποτὲ δὲ μοι καὶ δι' ὅλης ἐφάνης C et lucem et fulgens, et libens non abcedebas nec
τῆς ἡμέρας, ἥλιε, ἐμφιλοχωρῶν ἐκεῖσε· καὶ στρεφό- locum mutabas, usquedum nox venerit alternantem
μενος καὶ φαίνων καὶ λάμπων· καὶ ἐκὼν οὐκ ἀφ- tibi lunam ducens. Et illud cernens cogitabam te
ίστασο ἢ μεθίστασο· ἕως ἡ νὺξ ἐπῆλθε τὴν διάδοχόν ut gigantem, ut sponsum e thalamo egredientem
σοι σελήνην φέρουσα. Καὶ τοῦτο ἐγὼ βλέπων ἐλογι- vatem David cecinisse: hic enim prævidit te hujus
ζόμην ὅτι καὶ γίγαντα καὶ νυμφίον ἐκ τοῦ παστοῦ fulgentis templi amore captum, et hæc de te locu-
ἐξερχόμενον ὁ μελῳδὸς Δαυὶδ σε προανεφώνησε. tus est. Et nunc illi collapso non adhæres! Per quæ
Προεῖδε γάρ σε ἐκεῖνος τοῦ παμφαοῦς ἐκείνου ναοῦ major esses? per quæ illustrior? per quæ splen-
ἐρῶντα. Καὶ εἶπε δέ σοι ταῦτα. Καὶ νῦν τοῦτον οὐκ didior eris? Et tu omnium maxime inglorius demit-
ἐνετράπης πίπτοντα δι' ὧν ἦς μείζων· δι' ὧν ἐνδοξό- teris brevi et obscuraberis hac destructione, ut
τερος, δι' ὧν φαιδρότερος ἔσῃ· καὶ σὺ πάντων ἀδό- discas et tu inconstans et volubilis factus, eadem
ξαστος ταπεινωθήσῃ μικρὸν καὶ στυγνάσεις ἐπὶ τῷ ruina prostratus. Hoc autem templum restaurabitur,
πτώματι· ἵνα μάθῃς ἀλλοιωτὸς καὶ αὐτὸς καὶ τρε- ædificabitur, firmabitur aut perficietur? meum
πτὸς γεγονὼς, καὶ φθορᾷ ὑποκείμενος· οὗτος δὲ εἰ scire non est; meum autem, si superstes sum, si
μὲν ἀναστήσεται, καὶ ὑψωθήσεται, καὶ ἐδραιωθήσε- D ingredior, si video, si adoro, si divina eloquia audio,
ται, ἢ συντελεσθήσεται, οὐκ ἐμὸν εἰδέναι· τὸ δ' ἐμὸν Deo igitur hoc et illud sciente. . . . .
εἰ ἐπιβιώσω, εἰ εἰσέλθω, εἰ εἴδω, εἰ προσκυνήσω, εἰ
θεοκλυτήσω, Θεοῦ ἄρα τοῦτο κἀκεῖνο εἰδότος·

Digitized by Google

JOANNES MOSCHUS.

NOTITIA.

(Fabric. *Biblioth. Græc.* edit. Harles. t. X, p. 124.)

—

Joannes Moschus (*a*) cognomento Εὐκρατᾶς (*b*), (unde corruptum *Everatæ* vel *Evirati* nomen concinnavere alii), monasticam vitam in cœnobio S. Theodosii (*c*), Hierosolymis et in deserto ad Jordanem et in nova S. Sabæ laura coluit, Κανονάρχου sive præcentoris etiam officio functus, ut ipse testatur, cap. 50. Hic post visitata temporibus Tiberii et Mauritii imperatorum (*d*) per longinquam peregrinationem quam plurima Syriæ et Ægypti atque Occidentis etiam monasteria, animum ad scribendum appulit notissimumque illum librum de Vitis monachorum illius ætatis usque ad Heraclii (*e*) tempora fabulosis non destitutum narrationibus, composuit ad Sophronium sophistam, discipulum (*f*) et itinerum comitem, (deinde patriarcham Hierosolymitanum), quem ἱερὸν καὶ πιστὸν τέκνον appellat in præfat. et fratrem c. 92 et 135. atque abbatem fratrem, c. 102, meminitque iterum cap. 21, 69, 110, 111, 113, 157, 162 et 77, ubi Stephanum sophistam cum illo frequentasse se testatur. Passim invehitur in hæresin Severi Acephali, neque abnuit, se profecisse ex aliorum scriptis, quæ ante illud tempus de monachorum vita et gestis exstabant. Sic cap. 55, laudat βιβλίον γεροντικὸν, et cap. 112 : Καὶ ἀναγινωσκόντων ἡμῶν εἰς τὸ παραδείσιον τὰ ἀποφθέγματα τῶν ἁγίων Πατέρων. Diem obiisse supremum a. C. 620, a Joanne Bollando adnotatum reperi.

Titulus libri : *Pratum, viridarium, novus paradisus*, Λειμὼν seu Λειμωνάριον et Νέος Παράδεισος sive Νέον Παραδείσιον (*g*). In editis codicibus absolvitur capitibus CCXIX, cum Photius

NOTÆ.

(*a*) Ἰωάννης μὲν ὄνομα αὐτῷ, ἐξ ἐπικλήσεως δὲ ἐλέγετο, ὁ τοῦ Μόσχου. Photius cod. 199. Sic. *Jo. Moschi* dicendus esset ; sed *Jo. Moschus* dicitur, ut Apollonius Molo, Athenodorus Sandon, Apion Plistonices, Herodes Atticus, pro Attici, Plistonicæ, Sandonis, Molonis. Vide Valesium ad Ammian. XIV, 8. Non igitur credibile est, quod Rosweidus prolegom. 12, in Vitas Patrum, Moschum a natione ita dictum suspicatur. Joannis nomen solum scriptor ipse exprimit, c. 77 : *Dixit mihi Sophronius : vere, abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus. Hæc ergo scripsimus, ut et vos pariter ædificemini.* Fabr. Conf. de illo G. I. Voss. De *Histor. gr.* II, c. 23, p. 220. Cave, in *SS. Eccles. Hist. litterar.* I. p. 581 seq. L. Ell. du Pin, *Nouv. biblioth.* tom. VI, pag. 17. R. Ceillier, *Hist. gen. des aut. eccles.* tom. XXVII, pag. 610. Hamberg. *Zuverlæss. Nachricht.* III, p. 469 seqq. Saxius in *Onom. lit.* II, p. 67 seq. qui eum, duce Photio, nominat *Joannem Moschi, scil. filium.* Harl.

(*b*) Apud Cotelerium tom. II, *Monument.* p. 341. Ἰωάννου τοῦ Εὐκρατᾶ βίβλος ἡ ἐπιγεγραμμένη Λειμών. [et ita ab ipso Caveo, l. c.] Confer Cotelerii Notas p. 655, et tom. I, p. 795.

(*c*) Photius, cod. 199.

(*d*) Vide Moschum in *Prato*, cap. 112, 127, 155 ; Photium, *ibid.*

(*e*) Photius, cod. 198.

(*f*) Photius : Τὸ παρὸν σύνταγμα γράφει καὶ προσφωνεῖ Σωφρονίῳ ἢ Σωφρονᾷ τῷ οἰκείῳ μαθητῇ καὶ ἐγχειρίζει αὐτῷ τοῦτο τὴν τοῦ βίου μέλλουσαν ἐφίστασθαι πρὸς τὰ ἀμείνονα προτεθεαμένος μεταβολήν. Joannes Antiochenus a Cotelerio editus tom. I *Monument.* p. 167 : Ἡ τοῦ ὁσίου Ἰωάννου πρὸς τὸν μαθητὴν Σωφρόνιον, ἤτοι ὁ Νέος παράδεισος. Neuter Sophronium illum monet fuisse eumdem cum patriarcha Hierosol. Nihilominus eumdem esse non dubitarunt Patres secundæ Nicænæ synodi, Jo. Damascenus et Nicephorus, sed qui Sophronio ipsi Λειμωνάριον perperam velut auctori tribuunt, ut mox infra dicetur.

(*g*) Cotelerius tom. I *Monument.* p. 748. Lambecius, VIII, p. 399. Fabr. De cod. Cæsar. 43, 2, p. 844 seqq. ed. Kollar. Ille autem cod. duplicem habet præfationem : prior continet vitam Jo. Moschi, ab anonymo conscriptam ; posterior autem est ipsius Jo. Moschi ad Sophronium. In eod. vol. p. 815. seqq. Lambec. recensuit cod. 38, in quo est n. 24, ex Jo. Moschi Limonario cap. 78, continens narrationem stupendi miraculi [seu miræ fabulæ Milesiæ,] puellæ mortuæ, quæ exspoliatorem suum detinuit, nec eum relaxare voluit, donec is promitteret, se monachum futurum. Inscriptio et principium est : Περὶ τοῦ τυμβωρύχου λόγος ὠφέλιμος ἐκ τοῦ Γεροντικοῦ etc. Add. in eod. vol. p. 576, notam Lambec. qui attulit testimonium Leontii de Moscho et Sophronio, auctoribus *Prati spiritualis.* — In cod. 165, n. 21 et 22, duæ narrationes ex Jo. Moschi *Prato spirituali* ; excusæ in Herib. Rosweidi *Vitis Patrum*, ed. Antwerp. 1628 fol. p. 866 et 914. — Fragmenta quædam, in cod. Cæsar. 166 1. — Excerpta ex eo, in Joannis patriarchæ Antioch. eclogis asceticis, in cod. 241, 1. V. Lambec. IV, p. 385 et 387, vol. V, p. 222 seqq. — Florentiæ in bibl. Laur. cod. 3 n. 4, Joannis τοῦ Εὐκράτου pratum spirituale : in quo cod. enarratio dividitur in capita, quæ sub uno tantum numero in editione comprehenduntur in plura subdivisit, observante Bandin. in Cat. codd. Gr. Laurent. I, p. 471. — In eod. cod. n. 6. (et in cod. Coislin. 232 teste Montf. in bibl. Coisl. p. 295.) est *Novus Paradisus* D. Daniel. Scetiotæ, V. Bandin. l. c. — Venetiis in cod. Nanianо 42, 5. Jo. Moschi Limonarium, quod in hoc cod. constat capp. 165. V. Cat. codd. Græc. Nanian. p. 52 sq. in eod. cod. n. 4. Palladii opus dicitur *Novus Paradisus.* Vid. supra in

Digitized by Google

304 διηγήμασι constantem legerit. Sed idem testatur, sua jam ætate fuisse codices alios aliis auctiores (*h*), et in nonnullis διηγήματα sive narrationum capita 342. In margine codicis ms. Margunii vocatur πατερικόν. Vide *Rosweidum*, p. 20, Prolegomenon ad Vitas Patrum.

Prodiit primum typis exscriptus Italice, nescio quo interprete, cujus editionis Lipomanus facit mentionem. Fabr. Fossius in Cat. bibl. Magliabech. tom. II, col. 817 seq. recensuit opus : *Vitæ SS. Patrum*; Italice Vicentiæ 1479 fol. min. Pars prima ascribitur Hieronymo ; secunda Eradio ; tertia Jo. Monacho ; quarta Leontio, episcopo Neapoleos in Cypro ; quinta Theophilo, Sergio et Elchino : quibus additur *Pratum spirituale* Joannis Evirati ad Sophronium, ex Latino Ambrosii Camaldulensis Italice redditum a Feo Belcario, etc. tum aliam edit. Venetiis 1488 fol. min. (et Venet. 1634, 4. V. Paiton. l. c. pag. 139 seq.) col. 818 seq. partim uberius recensuit. — Paitoni in Bibliotheca degli autori antich. Gr. e Lat. volgarizz. tom. II, sub voc. *S. Girolamo*, p. 135 seqq. multas Hieron. Vitarum SS. Patrum versiones enumerat Italicas, quarum multis addita est versio *Prati spiritualis* Italica, (col *Prato spirituale*, riscontrate col Latino et in lingua Toscana ridotte, etc.) Venet. 1542 fol. (In exemplaris fine notatam fuisse edit. primam 1475, monet Paiton.) — Ibid. 1557, fol. — 1565, 4. — 1568, 4. — 1569 fol. — 1579, 4. — Col *Prato fiorito*, Venet. 1580, 4. — Correct. a Jo. Mar. Verdizotti, ibid. 1585, 4. — Emendat. ibid. 1589, 4.—1605, 4.—Bresciæ, 1619, 4. Venet. 1620, 4.—Col *Prato spirituale*, di nuovo in questa ultima impressione corrette et emendate. — *Il Paradiso*, etc. Venet. 1623, 4 ;—1668, 1672, 1678, 4 ; Florent. 1731, 4 ; in tom. II, curante Domenico Maria Manni, qui apud Paiton. p. 141, adnotavit, ab Ambrosio Camaldulensi e Græco in Latinum sermonem translatum fuisse *Pratum spirituale*, a. 1422. Harl.

Deinde Latine ex Ambrosii Camaldulensis interpretatione, in tomo septimo Aloysii Lipomanni, Venet. 1558, 4. Et inde recusus seorsim Coloniæ 1583, et plus simplici vice in *Bibliothecis Patrum*. Idem libri decimi locum occupat in *Vitis Patrum* Heriberti Rosweidi, qui etiam notas breves addidit. Antwerp. 1615; Lugd. 1617 ; Antwerp. 1628, fol.

Græce et Latine denique lucem vidit in *Auctario Bibl. patrum* Ducæano, Paris, 1624, tom. II, p. 1057 ; et in *Bibliotheca Patrum* Paris. a. 1644, 1654, tom. XIII. Sed Græca plurimis capitibus (*i*) trunca, ex mss. codicibus, uno bibl. Regiæ, 2464, et tribus Colbertinis supplevit Jo. Baptista Cotelerius, Supplementaque illa Græce et Latine vulgavit. Paris. 1681, 4, tom. II *Monumentor. Ecclesiæ Græcæ*, p. 341-456.

Paschasius Auriacus (d'Orange) ordinis Minorum lector in conventu Insulensi non Latine vertit Moschi *Pratum* (ut Possevinus tom. II *Apparatus S.* p. 426, tradit), sed Gallice, quæ ejus versio prodiit Lovanii a. 1599. Vide Sweertii *Athenas Belgicas*, p. 592.

Jo. Moschi *Historiolam de Synesio episcopo, et Evagrio philosopho*, ex cod. Barocciano Bibl. Bodleianæ, Gr. et Lat. edidit Car. Christi. Woog. Lips. 1758, 4. *V.* Saxii *Onom.* lit. I, p. 468 ; et II, p. 68. Harl.

Postquam Palladii Lausiacam celebravit Nicephorus VIII, 41, *Hist.*, subjungit : Πολλὴν δὲ καὶ Σωφρόνιος ὁ Ἱεροσολύμων καὶ ἀγαθὴν ἱστορίαν περὶ τούτων (μοναχῶν) ἡμῖν καταλέλοιπεν, Λειμῶνα καὶ Νέον Παράδεισον τὴν συγγραφὴν ὀνομάσας. *Locupletem quoque et utilem de eis* (monachis) *historiam* Sophronius Hierosolymitanus *nobis reliquit*, Prati et novi Paradisi *titulo*, *scripto ei indito*. Intelligit itaque Sophronium, qui in patriarchatu Hierosolymitano successit, a. C. 629, Modesto, et a. 638, diem obiit, de cujus vita consulendus Papebrochius in *Actis Sanctor.* ad 11 Martii tom. II, p. 65 seq., ut dixi volumine superiore octavo p. 199 seq. [s. vol. IX, p. 167 seq. n. 17. nostræ edit.] cum illius scripta persequerer. Joannes Damascenus, lib. I, *Pro imaginibus*, p. 328, affert locum ἐκ τοῦ Λειμωναρίου τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν

NOTÆ.

notit. codd. Palladii *Lausiac. Hist.* — Taurini in cod. quondam Regio 100, sine nomine quidem auctoris, Jo. Moschi Limonarium : inc. Ἀρχὴ τῶν διηγήσεων. *V.* Cat. codd. Gr. Taurin. p. 187. — Paris. in bibl. publ. cod. 916 n. 2, Jo. Moschi, *Pratum spirituale* : primum tamen folium desideratur : idem in cod. 1605 2, et in cod. Coislin. 257. *V.* Montfauc. *Bibl. Coisl.* p. 304, in Paris. cod. 1599, 2, Jo. Eucratæ *Spirit. pratum :* deest autem finis. — In cod. 2731, 8, Jo. Moschi *Oratio funebris* inedita, *in laudem Lucæ Notaræ, magni ducis.* — In cod. Coisl. 370, sine auctoris nomine, centum et quinque capp. spiritualia, quorum maxima pars deest initio. *V.* Montf. *Bibl. Coislin.* p. 573 seq. Harl.

(*h*) Phot. Καὶ τὰ διηγήματα δὲ οὐχὶ τὸν ἴσον ἀριθμὸν ἐν πᾶσιν εὑρήσεις τοῖς βιβλίοις διασεσωσμένα. Ἀλλ' ἔν τισι καὶ εἰς δύο καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριακοσίοις διπλωμένα · τοῦτο μὲν ἐνίων κεφαλαίων ἐπὶ διαιρέσει τοῦ ἀριθμοῦ συναυξομένου, τοῦτο δὲ καὶ διηγημάτων ἔστιν ὧν παρενθήκη. Mentio hujus operis etiam in quæstionibus Anastasii q. 60, p. 398, ubi locus affertur ἐκ τοῦ Λειμωναρίου. Præterea in Vita Gregorii M. scripta a Joanne Diacono circa a. 872, et apud Surium 12 Martii obvia, libr. II, c. 45 : « Nihilominus ex libro qui a Græcis Λειμὼν dicitur, a Latinis vero intelligitur *Campus* vel *Pratum*, præceptor meus inter alia toto orbe diffamata jam miracula interpretatus est mihi scribens : Enarravit nobis presbyter nomine Petrus, de S. Gregorio, » *etc.* ex Moschi cap. 192. Et libr. IV, cap. 63. « Sed ne solis verbis tanti præsulis humilitas inculcari credatur, superest, ut Græcorum relationibus ad me nuper interpretatis eadem patris humilitas vivis operibus demonstretur. In quibus videlicet ita refertur : Enarravit nobis abbas Joannes Persa, » etc. ex Moschi cap. 151.

(*i*) Desunt capita 5, 7, 9, 16, 17. 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28, usque ad 42, 44, 51, 59, 61, 62, 74, 75, 76, 82, 83, 84, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 100, 102, 103, 104, 106, 109, 110, 111, 115, 117, 120, 121, 122, 124, 126, 128, 130, 131, 132, 137, 138, 139, 140, 144, 146, 147, 148, 151, 152, 153, 154, 157, 168, 169, 170. 171, 172, 178, 179, 180, 191, 202, usque ad 206, 208, 209, 211, usque ad 219; et pars capitum 8, 18, 57, 69, 105, 127, 156, 163, 197.

Digitized by Google

Σωφρονίου Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων, eumdemque repetit lib. II, p. 344; et lib. III, p. 352. In synodo secunda Nicæna, a. C. 787 celebrata, actione 4, tom. III *Concil.* edit. Binianæ affertur idem locus τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου ἐκ τοῦ Λειμωναρίου. Et alii tres, actione 5, p. 614 seq. ἐκ τοῦ Λειμωναρίου. Cum eadem iisdem verbis in *Prato* Joannis Moschi legantur, satis apparet Sophronium patriarcham Hierosolym. eumdem esse cum Sophronio Joannis Moschi discipulo, cui pratum ille suum inscripsit: deinde illam de monachis historiam, quam Jo. Moschus scripserat, tributam fuisse ab aliquibus Sophronio (*j*) tanquam auctori, non modo, quoniam Jo. Moschi magistri sui itinerum operisque socius exstitit, sed insuper, quia Sophronius hoc opus publicum fecit, ut ex Prologo græco, qui operi præfixus est, notavit Michael le Quien ad Damascen. tom. I, pag. 323. [Add. supra, vol. VIII, p. 90, med.]

NOTÆ.

(*j*) Confer Rob. Coci censuram scriptorum pag. 423 seq. et Aloysii Lipomanni præfat. ad Moschum.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΕΥΚΡΑΤΑ (a)

ΒΙΒΛΟΣ, Η ΛΕΓΟΜΕΝΗ

ΛΕΙΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΟ ΠΟΛΥΑΝΘΗ ΒΙΩΝ ΔΙΗΓΗΣΙΝ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΟΠΟΡΟΥ ΡΟΔΩΝΙΑΣ ΦΕΡΕΙΝ.

—

BEATI JOANNIS EUCRATÆ

LIBER QUI INSCRIBITUR

PRATUM

QUOD FLORIDAM PROFERAT VITARUM NARRATIONEM CŒLESTIS ROSETI.

(Ducæus, *Supplem.* t. II, p. 1055, et Cotelerius, *Monument. Eccles. Græc.* t. II, p. 341.)

—

ALOYSIUS LIPOMANUS EPISCOPUS VERONENSIS, SINCERO LECTORI.

Liber hic, quem in tertia hujus septimi tomi parte legendum exponimus, *Pratum spirituale* nominatur, ex Græco Latinus per doctum virum Ambrosium Camaldulensem monachum redditus, quem adhuc typis excusum, non nisi vernacula, atque ea Italica lingua habuimus. Tanta autem spiritualium flosculorum amœnitate refertus est, ut in Paradisi deliciis ortus esse videatur. In eo siquidem antiquorum monachorum, et aliorum patrum Deo ex intimis præcordiis servientium redolet vitæ splendor, regularis disciplinæ observantia, pudicitiæ et continentiæ norma, victus et vestitus parcimonia, contra hæreticos invicta constantia, in jejuniis, vigiliis, et orationibus assidua perseverantia, et erga Dominum Jesum Christum eximius et inæstimabilis amor: quinetiam admirabilia quædam ac Spiritu sancto plena responsa, quæ legentium mentes spirituali quadam dulcedine perfundunt: sanctarum denique mulierum invicta fides, castitas incomparabilis, et felix earum in Deo consummatio. O si tales modo inveniremus milites Christo servientes, quam illustris, quam splendida, quam decora esset Ecclesiæ nostræ facies, quam adeo dejectam, et obsoletam, ac supra pelles Salomonis, atque Moysi Æthiopissam (pro dolor) denigratam conspicimus. Quod autem libro huic integra fides præstari possit, nec inter apocrypha censeatur, facit duorum amplissimorum Patrum Græcorum testimonium: quorum alter est Photius patriarcha Constantinopolitanus: alter, Joannes Damascenus, qui in fine primi libri, quem *Pro imaginibus* scripsit, quoddam mirabile factum, quod in hoc libro describitur, narrat, hac nota præmissa, ἐκ τοῦ Λειμωναρίου τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱερο-

NOTÆ.

(*a*) *Ἰωάννου τοῦ Εὐκρατᾶ.* Docemur per istum titulum, et per illum quem ex alio ms. retulimus in notis t. I, Joannem Moschum, celebrem inter ecclesiasticos scriptores virum, dictum etiam fuisse Eucratam: sicut in *Actis S. Maximi* p. xxxv, Sergius ὁ Εὐκρατᾶς, et ab ipso Maximo epistola ad Joannem cubicularium, p. 260, monachi οἱ ἐπίκλην Εὐκρατάδες memorantur, μονὴ τῶν Εὐκρατάδων, act. 1 et 5 synodi CP. Sub Mena. Opus ejus editum fuit, cum Latine, tum etiam Græce in *Bibliotheca Patrum*. Sed Græca plurimis capitibus trunca sunt, quare hoc Supplemento indigebant.

Digitized by Google

σολύμων, hoc est, ex parvo *Prato* sancti Patris nostri Sophronii archiepiscopi Hierosolymorum. Joannes præterea diaconus, postea Romanus Pontifex, in quarto libro, quem de beati Gregorii Vita scripsit, cap. 63, hujus voluminis mentionem fecit, dum mirabile illius sancti Pontificis factum recenset, sic inquiens : « Sed ne solis verbis tanti præsulis humilitas inculcari credatur, superest, ut ex Græcorum relationibus a me nuper interpretatis, eadem patris humilitas vivis operibus demonstretur, in quibus videlicet ita refertur. Enarravit nobis abbas Joannes Persa, sanctus et venerandus vir exsistens (*a*); » et cætera, quæ sequuntur, prout in *Prato* hoc *spirituali*, cap. 151, habentur. Sed quod his omnibus majus est, in secunda Nicæna synodo, quæ pro cultu venerabilium imaginum contra Iconoclastas celebrata est, actione quarta ita legitur : « Eustachius venerabilis monachus, presbyter et præses mansionis Maximi, dixit : Et ego, Patres, sancti Sophronii Patris librum affero continentem multorum sanctorum vitas; et si placet, adducatur. Sancta synodus dixit : Legatur; Stephanus itaque monachus acceptum librum legit : « Ejusdem Patris nostri Sophronii e Limonario; dixit Theodorus abbas, Æliotes, quod erat quidam inclusus (*b*); » et cætera. Ubi totum caput 45, quod in hoc libro habetur, ad verbum redditur. Nihil est ergo quod de fide libri ambigere possis. Verum, scio statim moveberis, et dices : Quæ adduxisti pro libri commendatione, magnum scrupulum menti injiciunt. Namque tam Damascenus quam synodus librum Sophronio patriarchæ Hierosolymitano inscribunt, tu vero sub nomine Joannis cujusdam Evirati ad Sophronium sophistam illum scribentis evulgas. Quomodo ergo hæc convenire possunt inter se? Dubium sane haud contemnendum, et quod me ipsum quoque prima facie valde commovit. Sed profundius postea cogitanti omnis dubitationis caligo perfacile dimota est. Scriptor libri prorsus Joannes anachoreta fuit. Id tibi ex capite 77 voluminis ipsius liquido constare poterit. Photius quoque hunc ipsum auctorem libri Joannem Moschum (natione fortasse) fuisse asserit, cujus cognomen interpres Latinus forsan Eviratum reddidit. Verum Sophronio his de causis attribuitur : vel quia ad ipsum per charissimum socium inscribitur, ut, quemadmodum et Rhetoricorum Ciceronis ad Herennium, et ejusdem ad Atticum epistolæ ad Herennium; et ad Atticum libri nuncupantur : sic Sophronii liber hic dicatur, quia ad Sophronium dirigitur, atque ex eo maxime quod ad usum illius imprimis conscriptus est. Namque auctor ipse in epistola, quam libro præmittit, fatetur se ex hoc *Prato* coronam Sophronio contexuisse, ac per eum aliis deinceps obtulisse : seu quia in hoc libro dicta et gesta ipsius Sophronii pro majori parte continentur. Nam is totius itineris libri hujus auctoris fuit individuus comes, et quæcunque ambobus ambulantibus occurrerunt, vel quærentibus responderi contigit, diligentissime descripta sunt. Quare etiam hæc verba sæpissime iterata videbis : Venimus ego, et Dominus meus Sophronius sophista ad abbatem talem, et cætera. Et ideo semper etiam plurali locutione utitur dicens : « Perreximus, accessimus, vidimus. Narravit nobis senex monasterii dux. » Per quæ omnia conspici datur, scriptorem nunquam solum fuisse in his quæ narrat perquirendis. Sicut ergo Platonis Phædrus, Timæus, Gorgias, et Parmenides; et Tullii liber *De senectute*, Cato major, inscribuntur, a personis, quæ ibi colloquentes et disputantes inducuntur, quid obstabit huic libro, quin Sophronii dicatur, cum in eo is ambulans, visitans, operans, interrogans, et respondens, ubique fere asseratur? Aut demum ex illa causa Sophronio ascribitur, quoniam una cum Joanne prædicto conscriptor (ut ita dicam) forte ejusdem libri fuit. Lege hujus voluminis caput 77, et in ejus principio ita scriptum reperies : « Ego et Dominus meus Sophronius perreximus ad philosophi Stephani domum doctrinæ gratia, » etc. Deinde in fine ejusdem capitis hoc modo scriptum legitur : « Ista cum audivimus, innuit mihi Dominus meus Sophronius, et recessimus, et dixit mihi : Vere, abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus : satis enim ædificati sumus. Hæc ergo scripsimus, ut et vos pariter ædificemini. » Una ergo ex his rationibus, seu potius omnibus simul accedentibus, jure meritoque liber iste Sophronii nomine inscriptus videtur. Nec te moveat, quod in hoc libro Sophronius hic non appellatur Hierosolymorum patriarcha, sed sophista. Nam vocabulum hoc non in malam olim partem, sicut fit modo passim, sed in bonam accipiebatur : nec aliud designabat, quam sapientem, et prudentem hominem : qualis fuit et Libanius ille, ad quem multæ Magni Basilii epistolæ directæ fuerunt, ipsum maximis præconiis efferentes. Potuit ergo vir iste prius et monachus esse, et sophista nuncupari, inde vero ad sanctam Hierosolymorum sedem assumi, ex qua, tanquam digniori loco, postea denominationem acceperit. Quo autem tempore viri hi, qui librum conscripserunt, claruerint, pro certo non habetur. Verum cum magni Gregorii Romani pontificis hujus nominis primi factum narrent, et synchronorum Cæsarum, videlicet Anastasii, Tiberii, Mauritii et Zenonis mentionem faciant, et in sexta synodo hic liber adducatur, conjectura assequi possumus, circa annum Domini sexcentesimum, illum fuisse conscriptum. Lege ergo libenti animo, et fide certa opus istud, candide lector, cujus exemplum ex apostolica bibliotheca accepimus : et ita mores, et vitam tuam ad ejus lectionem compone, ut talium tantorumque virorum, quos hic descriptos invenies, dignus æmulator exsistas : postmodum vero eorum consortio in æterna beatitudine feliciter adjungare. Quod tibi et mihi Dominus præstare dignetur, et omnibus qui Dominum Jesum diligunt in sinceritate. Vale.

NOTÆ.

(*a*) Idem miraculum, in aliis libris, hæreticorum dolo vitiatum legitur.

(*b*) Ejusd. syn. act. 5, in qua etiam citantur consequenter hujus lib. cap. 81 et 180.

Digitized by Google

JOANNIS EVIRATUS

DILECTO SUO IN CHRISTO, SOPHRONIO SOPHISTÆ.

Pratorum faciem verno maxime tempore esse jucundissimam, charissime, perspicuum omnibus est, quam scilicet omnigenam florum grata varietas efficit, intuentium in se provocans aspectum, ac prætereuntes detinens, ipsosque varie pascens. Namque arridet oculis, ac mulcet olfactum. Hujus vere prati pars rosarum rubore vernat: pars item albescens liliis, ab aspectu roseo tuentes, ad se facile advocat. Alia item ex parte violæ rutilant, colorque suo purpuram regis imitantur. Prorsusque varius, ac differens florum innumerabilium aspectus, atque fragantia, undique gratiam pullulat. Hujusmodi præsens quoque opus arbitrare, sancte ac fidelissime fili, Sophroni. Quippe reperies in eo virtutes sanctorum virorum, qui temporibus nostris claruere, ac juxta Psalmistæ sententiam, Secus decursus aquarum plantati sunt. (Psal. I, 3.) Qui cum omnes Deo accepti maxime, gratique fuerint, alius tamen alio virtutis genere magis decoratur: atque ex hac suavi varietate virtutum, grata venustas, amœnaque facies surgit. Ex his ego flores pucherrimos decerpens, coronam tibi ex immarcescibili ac perenni prato contexui, fidelissime fili, eamque tibi, ac per te omnibus offero. Quamobrem præsens quoque opus, pratum appellare placuit, propter oblectationem, suaveolentiam, et utilitatem, quam ex eo legentes capient. Virtus enim vitæ, morumque honestas est, ad quam non sola divinarum rerum meditatio, fidesque recta ducit, verum et aliorum conversatio, vitaque virtutibus plena in scriptis tradita. Quocirca hoc mihi negotium assumpsi confidens in Domino, fili charissime, idque vestræ charitati persuasum esse cupiens, quia apis in morem, utilia quæque, ac vere prosecutus, sanctorum Patrum recte facta pro animarum lucro descripsi.

Τῶν ἐαρινῶν λειμώνων τὴν θέαν, ἀγαπητὲ, πολλῆς εὑρίσκω τέρψεως γέμουσαν, ἣν ἡ παντοδαπὴς τῶν ἀνθέων βλάστη τοῖς θεωμένοις παρέχεται· κατέχουσα τοὺς παριόντας, καὶ ἑστιῶσα ποικίλως αὐτούς· κατά τι μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς φαιδρύνουσα, κατά τι δὲ νῦν τὴν ὄσφρησιν ἡδύνουσα. Τούτου μὲν γὰρ τοῦ λειμῶνος τὸ τυχὸν τῇ τῶν ῥόδων ἐρυθρότητι καταλάμπεται· τοῖς δὲ κρίνοις ἕτερον ἂν εἴη χωρίον· ἱκανῶς ἀπὸ τῶν ῥόδων ἐφ' ἑαυτὰ βιάσασθαι προτρεπόμενα· ἄλλοθεν ἀπαστράπτει τὸ χρῶμα τῶν ἴων, βασιλικῆς ὑπάρχον μίμημα πορφυρίδος· καὶ ὅλως ἡ ποικίλη καὶ διάφορος τῶν ἀμυθήτων ἀνθέων, εὐωδίας τε καὶ τέρψεως χάρισμα πάντοθεν ἀναδοταί. Τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ παρὸν πόνημα ὑπολάμβανε, ἱερὸν καὶ πιστὸν τέκνον Σωφρόνιε. Εὑρήσεις γὰρ ἐν αὐτῷ ἀρετὰς ἁγίων ἀνδρῶν ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν διαλαμψάντων· καὶ κατὰ τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο λόγιον, παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων πεφυτευμένους· καὶ πάντων μὲν χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν θεοφιλῶν ὁμοίως· ἄλλοτε ἄλλου ἐν ἄλλαις ἀρεταῖς ὡραϊζομένου κάλλει τε καὶ εὐπρεπείᾳ, ἐξ ὧν τὰ καλὰ δρεψάμενος ἄνθη πλεκτὸν στέφανον ἀκηράτου λειμῶνος λαβὼν, προσφέρω σοι, τέκνον πιστότατον, καὶ διὰ σοῦ τοῖς πᾶσι. Διὸ καὶ τὸ παρὸν τοῦτο τὸ πόνημα Λειμῶνα ἀπεκαλέσαμεν, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τέρψιν τε καὶ εὐωδίαν, καὶ ὠφέλειαν τοῖς ἐντυγχάνουσιν. Ἀρετὴ γὰρ βίου, καὶ τρόπος σεμνότητος, οὐ μόνον ἡ περὶ τὰ θεῖα μελέτη, καὶ τὸ εὖ πεφρονηκέναι, καὶ περὶ τὰ τῇδε μᾶλλον ἐμφιλοχωρεῖν· ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλων ἀναγράφεσθαι πολιτείας. Διὸ πρὸς τὸ παρὸν ἐλήλακα σύνταγμα, πληροφορῶν τὴν ὑμετέραν, τέκνον, ἀγάπην, ὡς πολλὴν καὶ ἀληθῆ συλλογὴν ἐποιησάμην· ὡς ἐπὶ τῆς σοφωτάτης μελίττης τὰ ψυχωφελῆ τῶν Πατέρων ἀρυσάμενος κατορθώματα. Ἐντεῦθεν οὖν ἄρξομαι λέγειν οὕτως ταῦτα.

CAPUT I.

Vita sancti senis Joannis, et de spelunca Sapsas.

Erat senex quidam habitans in monasterio abbatis Eustorgii, Joannes nomine, quem sanctus Elias archiepiscopus Jerosolymorum voluit præpositum monasterii constituere. Ille vero non acquiescebat, dicens: In montem Sina orationis causa pergere volo. Archiepiscopus autem cogebat eum, ut prius abbas fieret, et postea pergeret quo vellet. Cum vero senex non acquiesceret, dimisit eum spondentem, se, postquam reversus esset, suscepturum regiminis curam. Et ita salutato archiepiscopo iter arripuit, ut ad Sina montem proficisceretur, assumpto secum et discipulo suo. Transvadatoque Jordane fluvio, cum vix uno la-

Ἦν τις γέρων οἰκῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁββᾶ Εὐστοργίου, ὄντινα ὁ ἐν ἁγίοις ἡμῶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἠθέλησεν ποιῆσαι ἡγούμενον τοῦ μοναστηρίου. Ὁ δὲ οὐ κατεδέξατο, λέγων· Ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει θέλω γενέσθαι εὐχῆς χάριν. Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος ἠνάγκαζεν αὐτὸν γενέσθαι, καὶ οὕτως ἀπελθεῖν. Οὐκ ἀνασχεθέντα δὲ αὐτοῦ τὸν γέροντα, ἀπέλυσεν συνταξάμενον, μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν ἡγεμονίαν καταδέχεσθαι. Καὶ δὴ οὕτως ἀσπασάμενος τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ἐξῆλθεν τὴν ὁδοιπορίαν ποιούμενος ἐπὶ τὸ Σίναιον ὄρος, λαβὼν τὸν ἑαυτοῦ μαθητήν. Καὶ διαβάντος τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ὡς ἀπὸ σημείου

Digitized by Google

ἐνὸς, ἤρξατο φρικιᾷν ὁ γέρων καὶ πυρέσσειν. Ὡς δὲ οὐκ ἐδύνατο περιπατῆσαι, εὗρον σπήλαιον μικρὸν, καὶ εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ πρὸς τὸ ἀνεθῆναι τὸν γέροντα. Ὡς δὲ ἐπέμενε πυρέσσων καὶ μήτε κινηθῆναι σχεδὸν δυνάμενος (ἐποίησε γὰρ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ αὐτῷ σπηλαίῳ), θεωρεῖ ὁ αὐτὸς γέρων καθ' ὕπνους τινὰ λέγοντα αὐτῷ· Εἰπὲ, γέρων, ποῦ θέλεις ὑπάγειν; Λέγει δὲ τῷ φανέντι αὐτῷ· Εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος. Λέγει αὐτῷ· Μὴ, παρακαλῶ, μὴ ἀπέλθῃς. Ὡς δὲ οὐκ ἔπεισε τὸν γέροντα, ἀνεχώρησε ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ πυρετὸς πλέον ἐπετίθετο τῷ γέροντι. Πάλιν δὲ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ, ὁ αὐτὸς παρίσταται αὐτῷ, τῷ αὐτῷ σχήματι, λέγων· Τί θέλεις, καλόγηρε, κοπωθῆναι; ἄκουσόν μου, καὶ μηδαμοῦ ἀπέλθῃς. Ἔφη αὐτῷ ὁ γέρων· Αὐτὸς γὰρ τίς εἶ; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ φανείς· Ἐγώ εἰμι Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· καὶ διὰ τοῦτό σοι λέγω, μηδαμοῦ ἀπέλθῃς· τὸ γὰρ σπήλαιον τὸ μικρὸν τοῦτο μεῖζον τοῦ Σινᾶ ὄρους ἐστίν. Πολλάκις γὰρ ἐν τούτῳ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰσῆλθεν ἐπισκεπτόμενός με. Δός μοι οὖν λόγον ὅτι ὧδε κατοικεῖς, κἀγώ σοι τὴν ὑγείαν παρέχω. Ὁ δὲ γέρων ἡδέως καταδεξάμενος συνέθετο μετὰ λόγου παραμένειν τῷ σπηλαίῳ. Παραχρῆμά τε ὑγιάνας διέμεινεν ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς αὐτοῦ ζωῆς· ποιήσας τὸ σπήλαιον ἐκεῖνο ἐκκλησίαν· συναγαγὼν δὲ καὶ ἀδελφότητα. Ἔστιν δὲ ὁ τόπος ὁ ἐπιλεγόμενος Σάψας. Τούτου ἐξ εὐωνύμων προπαράκειται ὁ χείμαρρος Χωρὰθ, εἰς ὃν ἀπεστάλη Ἠλίας ὁ Θεσβίτης ἐν καιρῷ τῆς ἀβροχίας, ὁ ἐπὶ πρόσωπον τοῦ Ἰορδάνου.

A pide processissent, cœpit senior rigore detineri, ac post paululum invasit eum febris. Cum vero in tantum excresceret ardor febris, ut ambulare non posset, invenerunt speluncam parvulam, in quam ingressi sunt ut requiescerent. Cum vero febris ita invalesceret, ut se vix movere posset, in ipsa spelunca tres dies commorati sunt. Tunc senex in somnis aspexit quemdam astantem sibi, et dicentem : Dic, senex, quo ire vis? Respondit : In montem Sina. Dicit ei : Ne, quæso, ne recedas hinc. Cum vero seni id persuadere non posset, abscessit. Febris vero seni acrius infesta erat. Rursus nocte sequenti idem seni astitit eodem habitu, et ait : Quid, senior, affligi vis? audi me, et nusquam hinc proficiscaris. Ait illi senex : Tu quisnam es? Respondet is qui apparuerat : Ego sum Joannes Baptista ; et ideo tibi jubeo ut nusquam recedas, nam spelunca ista brevis major est monte Sina. Quippe in hanc sæpius Dominus noster Jesus, cum me visitaret, ingressus est. Pollicere ergo mihi, quod hic habitabis, et ego mox tibi sanitatem restituo. Quod senex audiens, libenter spopondit se in eadem spelunca permansurum. Et continuo sanus effectus, perseveravit ibidem toto vitæ suæ tempore. Speluncam vero illam fecit ecclesiam, congregavitque fratres. Appellatur autem locus ille Sapsas. Juxta illam ad lævam situs est torrens Chorath, ad quem missus est Elias tempore siccitatis, ex adverso Jordanis.

B

CAPUT II.

De sene, qui in propria spelunca pascebat leones.

Ἄλλος γέρων ἦν ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τοῦ Σάψας, καὶ εἰς τοσαύτην ἦλασεν ἀρετὴν, ὥστε τοὺς λέοντας ἐρχομένους ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ, ὑποδέχεσθαι αὐτὸν, καὶ ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ παραβάλλειν αὐτοῖς· καὶ οὕτως πλήρης ἦν τῆς θείας χάριτος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος.

C Fuit in eodem loco Sapsa, commorans in spelæo senex alius tantæ virtutis, ut leones secum in eadem spelunca susciperet, atque cibum eis in suo sinu præberet, adeo divina gratia plenus erat vir Dei.

CAPUT III.

Vita Cononis presbyteri monasterii Penthucula.

Παρεβάλομεν ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάβα, τῷ Ἀθανασίῳ. Διηγήσατο ἡμῖν ὁ γέρων, λέγων, ὅτι Ὡς ἡμῖν εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ Πενθουκλᾶ, ἦν τις Κόνων, ὀνόματι Κίλιξ, πρεσβύτερος εἰς τὸ βάπτισμα· καὶ ὡς μέγαν ὄντα τὸν γέροντα, ἔταξεν αὐτὸν ποιεῖν τὰ βαπτίσματα, αὐτὸς δὲ ἔχριεν, καὶ ἐβάπτιζεν τοὺς ἐπὶ τοῦτο παραγενομένους. Καθ' ὅτι οὖν ἔχριεν γυναῖκα, ἐσκανδαλίζετο, καὶ διὰ τοῦτο ἤθελεν ἀναχωρῆσαι τοῦ κοινοβίου· καθ' ὅτι οὖν ἔσχεν λογισμὸν τοῦ ἀναχωρῆσαι, ἐφίσταται αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἰωάννης, λέγων· Καρτέρησον, καὶ κουφίσω σε τοῦ πολέμου. Ἐν μιᾷ οὖν ἦλθεν κόρη Περσία, ἐπὶ τὸ βαπτισθῆναι· ἦν δὲ εὐειδὴς πάνυ ὡραία, ὥστε μὴ δυνηθῆναι τὸν πρεσβύτερον αὐτὴν χρῖσαι τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ· καὶ ποιησάσης αὐτῆς δύο ἡμέρας, ἤκουσεν ἀρχιεπίσκοπος Πέτρος, ἐξεπλάγη ἐπὶ τῷ γεγονότι, καὶ ἠθέλησεν ἀφορίσαι διάκονον γυναῖκα ἐπὶ τῷ αὐτῷ. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἐποίησεν, διὰ τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸν τρόπον. Ὁ δὲ πρεσβύτερος Κόνων, λαβὼν

D Cum in monasterium sancti Patris nostri Sabæ profecti fuissemus ad abbatem Athanasium, narravit nobis senex, dicens : Cum essem in monasterio Penthucula, presbyter quidam erat ad baptismi ministerium, Conon nomine, Alexandrinus genere, quem pro vitæ merito Patres jusserant ut baptizaret accedentes. Ipse igitur sancto chrismate ungebat et baptizabat eos qui ad hoc veniebant. Quoties ergo mulierem inungeret, scandalizabatur, atque ideo ex monasterio abscedere volebat. Cum autem ea cogitatione pulsabatur, assistebat ei sanctus Joannes Baptista, dicens : Tolera, et persevera, et ego te ab hoc bello liberabo. Quadam vero die venit puella ex Perside, ut baptizaretur, quæ ita speciosa erat ac tantæ pulchritudinis, ut non posset presbyter nudam eam sancto oleo inungere (1). Cum sic vero puella illic mansisset duos dies, audiens hoc archiepiscopus Petrus obstupuit de sene vehementer, voluitque ad hoc opus delegare diaconissam mulierem;

Digitized by Google

sed id non fecit, ne contra canones fecisse videretur. Conon vero presbyter, sumpta melote sua, recessit, dicens : Jam non amplius in hoc loco manebo. Cum ergo exiisset ad colles, ecce sanctus Joannes Baptista obvius illi factus est, et tranquilla voce affatus est illum, dicens : Revertere ad monasterium tuum, et hoc te bello levabo. Abbas vero Conon ait illi cum indignatione : Vere non revertar. Ecce enim jam toties pollicitus es mihi istud, nec fecisti. Tunc sanctus Joannes eum sedere fecit, amotisque vestimentis ejus, signavit eum ter signo crucis sub umbilico, dixitque ei : Crede mihi, presbyter Conon, volebam te pro hac pugna mercede donari; sed quia non vis, ecce abstuli a te hoc bellum, mercede autem hujus operis carebis. Reversus presbyter in cœnobium, ubi baptizare consueverat, in crastinum unctam puellam baptizavit, neque penitus animadvertit eam esse naturam mulierem. Implevit autem et alios annos duodecim in baptizandi ministerio tanta tranquillitate animi et corporis, ut nullum ultra sentiret carnis motum, neque mulierem natura videret. Atque ita in pace consummatus est.

A τὸ μηλωτάριον αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν, εἰπών ὅτι Οὐ μενῶ εἰς τὸν τόπον τοῦτον. Ὡς οὖν ἐξῆλθεν ἐπὶ τοὺς βουνούς, ἰδοὺ ἀπαντᾷ αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, καὶ πραείᾳ τῇ φωνῇ λέγει αὐτῷ· Ὑπόστρεψον εἰς τὸ μοναστήριόν σου, καὶ κουφίσω σε τοῦ πολέμου· Ὁ ἀββᾶς Κόνων λέγει αὐτῷ μετ' ὀργῆς· Πίστευε, οὐκ ἐπιστρέψω, πολλάκις γὰρ συνέθου μοι, καὶ οὐδὲν ἐποίησας. Κρατήσας οὖν αὐτὸν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐκάθισεν αὐτὸν ἐφ' ἕνα τῶν βουνῶν, καὶ ἀνασκέψας τὰ ἱμάτια αὐτοῦ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ τρίτον κατεσφράγισεν αὐτὸν ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πίστευέ μοι, πρεσβύτερε Κόνων· ἤθελόν σοι ἔχειν μισθὸν ἐκ τοῦ πολέμου, ἐπειδὰν δὲ οὐ θέλεις, ἐκούφισα τὸν πόλεμον, καὶ μισθὸν οὐκ ἔχεις τοῦ πράγματος τούτου. Καὶ ὑποστρέψας εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ βαπτίσματος ὁ πρεσβύτερος Κόνων, τῇ ἐπαύριον χρίσας ἐβάπτισεν τὴν Πέρσισαν, μὴ θεωρήσας ὅλως ὅτι γυνὴ τὴν φύσιν ὑπῆρχεν· ἐποίησεν δὲ καὶ ἄλλα δώδεκα ἔτη χρίων, καὶ βαπτίζων, μήτε κινηθεὶς τὸ σῶμα, μήτε γυναῖκα θεωρήσας ἔτι κατὰ τὴν φύσιν. Καὶ οὕτως ἐτελειώθη.

B

CAPUT IV.

Visio abbatis Leontii.

Narravit nobis abbas Leontius, cœnobii sancti Patris nostri Theodosii antistes, dicens : Postquam fugati sunt ab infidelibus persecutionem passi monachi propter novum monasterium, quod dicitur Laura, illuc ego profectus sum, mansique in eadem Laura. Quodam vero die Dominico descendi in ecclesiam, ut C acciperem sacra mysteria. Ingressusque vidi Angelum stantem ad dextrum altaris cornu, et magno pavore correptus, reversus sum in cellulam meam. Et venit mihi vox de cœlo, dicens : Ex quo sanctificatum est altare istud, ego jugiter illi astare jussus sum.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Λεόντιος τοῦ κοινοβίου τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου, λέγων, ὅτι Μετὰ τὸ διωχθῆναι τοὺς νέους λαυρήτας, ἐκ τῆς νέας λαύρας, ἀπελθὼν ἐκάθισεν εἰς τὴν αὐτὴν λαύραν. Κατελθὼν οὖν ἐν μιᾷ Κυριακῇ, ἀπῆλθον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μεταλαβεῖν· καὶ εἰσελθὼν ἰδον ἄγγελον παρεστῶτα ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ληφθεὶς ἀνεχώρησα ἐν τῷ κελλίῳ μου· καὶ ἦλθέν μοι φωνὴ λέγουσα, ὅτι Ἐξότου ἡγιάσθη τὸ θυσιαστήριον τοῦτο, ἐγὼ ἐπιστεύθην παραμένειν ἐν αὐτῷ.

CAPUT V.

Relatio abbatis Polychronii de tribus monachis.

Abbas Polychronius ejusdem novæ Lauræ presbyter, narravit mihi, dicens : Cum sederem aliquando in monasterio Turrium Jordanis, unum illic ex fratribus animadverti sui ipsius negligentem, et nunquam sanctæ diei dominicæ canonem implentem; post modicum vero temporis eumdem aspexi cum omni studio et alacritate se exercentem. Tunc ego dixi ei : Nunc optime facis, curam tui gerens, frater. Qui ait mihi : Domine Pater, modo moriturus sum, et D post dies tres mortuus est.

Rursus idem abbas Polychronius narravit mihi, dicens : Cum in eodem monasterio Turrium defunctus esset quispiam fratrum, dixit mihi dispensator : Fac charitatem, et veni, ut fratris vasa in locum dispensationis deferamus. Cum ergo ferre cœpissemus, as-

Ὁ ἀββᾶς Πολυχρόνιος διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Εἰς τὴν λαύραν τῶν Πυργίων τοῦ Ἰορδάνου, ἕνα τῶν ἐκεῖσε ἀδελφῶν[1] ἔβλεπον ἀμελοῦντα ἑαυτοῦ, καὶ μηδέποτε πληροῦντα τὸν τῆς ἁγίας Κυριακῆς κανόνα. Εἶτα ὡς μετὰ χρόνον τινὰ, θεωρῶ τὸν οὕτως ἀμελοῦντα, μετὰ πάσης σπουδῆς σχολάζοντα, σὺν προθυμίᾳ πολλῇ. Λέγω οὖν αὐτῷ, ὅτι Καλῶς νῦν ποιεῖς, φροντίζων τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἀδελφέ. Ὁ δὲ λέγει μοι· Κῦρι ἀββᾶ, ἄρτι ἔχω ἀποθανεῖν. Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνεπάη[2].

Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Πολυχρόνιος ὁ τῆς νέας λαύρας πρεσβύτερος διηγήσατό μοι λέγων, ὅτι Καθημένου μού ποτε ἐν τῇ λαύρᾳ τῶν πυργίων (*b*), ἀδελφοῦ τελευτήσαντος, λέγει μοι ὁ οἰκονόμος· Ποίησον ἀγάπην, ἀδελφὲ, ἐλθὲ ἵνα τὰ σκεύη τοῦ ἀδελφοῦ ἀπενέγ-

VARIÆ LECTIONES.

[1] Al. inser. καθημένων. [2] Al. ἀπέθανεν et ἑκοιμήθη.

NOTÆ.

(*b*) *Λαύρα τῶν Πυργίων. Λαύραν τῶν πυργίων τοῦ Ἰορδάνου.* Act. 1 et 5 concilii CP. sub Mena : Πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Πυργίων τοῦ Ἰορδάνου. Πρεσβύτερος τῶν Πυργίων τοῦ Ἰορδάνου.

Digitized by Google

κωμεν[a] εἰς τὸ οἰκονομεῖον. Ὡς οὖν ἠρξάμεθα μεταφέρειν τὰ σκεύη, θεωρῶ τὸν οἰκονόμον κλαίοντα· καὶ λέγω αὐτῷ· Ὄντως σὺ[b], κῦρι ἀββᾶ, τί οὕτως κλαίεις; ὁ δὲ λέγει μοι· Ὅτι σήμερον τὰ τοῦ ἀδελφοῦ[c] σκεύη βαστάζω, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἄλλοι τὰ ἐμά. Καὶ οὕτως ἐγένετο. Τῇ γὰρ δευτέρᾳ[d] ἀνεπάη ὁ αὐτὸς οἰκονόμος, καθὼς εἶπεν.

picio dispensatorem flentem, cui dixi : Quid, quæso, ita ploras, abba? Quia, inquit ille, hodie fratris vasa fero, et post duos dies alii portabunt mea. Tertiaque die requievit frater ille, sicut prædixerat, cum Dominus eum singulariter in spe constituisset.

CAPUT VI.

Ejusdem relatio.

Ὁ ἀββᾶς Πολυχρόνιος ὁ πρεσβύτερος διηγήσατο ἡμῖν ὅτι ἀκηκόει παρὰ τοῦ ἀββᾶ Κωνσταντίνου τοῦ ἡγουμένου τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς Θεοτόκου τῆς νέας, ὅτι ἀνέπαυέ τις τῶν ἀδελφῶν ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Ἱεριχὼ, καὶ τοῦτον ἐλάβομεν, καὶ ἐπηνέγκαμεν εἰς τὰ Πυργία, ἵνα θάψωμεν αὐτὸν ἐκεῖ· καὶ ἐξότου κατήλθομεν ἐκ τοῦ νοσοκομείου, ἕως οὗ ἐφθάσαμεν εἰς τὰ Πυργία, οὐ διέλιπεν ἀστὴρ ἐπάνω τοῦ τελευτήσαντος συνοδοιπορῶν, καὶ φαινόμενος, μέχρι κατεστήσαμεν αὐτὸν ἐν τῇ γῇ.

Idem enim abbas Polychronius presbyter hoc narravit, quod cum esset in monasterio abbatis Constantini antistitis monasterii sanctæ Mariæ Dei genitricis, quæ Nova dicitur, audivit quemdam fratrum in xenodochio Jerichuntino requievisse, quem cum accepissent fratres, ut ferrent ad monasterium Turrium, et sepelirent, ex quo iter agere cum corpore cœperunt, stella supra defuncti caput quasi comes itineris apparere non destitit, donec ipsum sepulturæ traderent.

CAPUT VII.

Vita et mors cujusdam senis qui recusavit abbas fieri in monasterio Turrium.

Γέρων τις ἐκάθητο ἐν τῇ λαύρᾳ τῶν Πυργίων. Οἱ οὖν πρεσβύτεροι τῆς αὐτῆς λαύρας καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ, ἐπειδὴ ἦν τελειωθεὶς αὐτῶν ὁ ἡγούμενος, ὡς μέγαν καὶ εὐάρεστον ὄντα, ἠθέλησαν αὐτὸν ποιῆσαι ἡγούμενον. Ὁ δὲ γέρων παρεκάλει αὐτοὺς, λέγων· Συγχωρήσατέ μοι, Πατέρες, κλαῦσαι τὰς ἁμαρτίας μου. Ἐγὼ γὰρ οὐκ εἰμὶ τοιοῦτος ὥστε[f] φροντίσαι ψυχῶν· ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἔργον τῶν μεγάλων ἐστὶ Πατέρων[g], τῶν περὶ τὸν ἀββᾶν Ἀντώνιον[h] καὶ τοὺς λοιπούς. Καθ' ἑκάστην οὖν ἡμέραν, οὐ συνεχώρουν αὐτῷ, παρακαλοῦντες αὐτὸν οἱ ἀδελφοί· καὶ οὐκ ἐπείθετο. Ὡς δὲ ἐπὶ πολὺ εἶδεν αὐτὸν ἀναγκαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, λέγει τοῖς πᾶσιν· Ἐάσατέ με τρεῖς ἡμέρας εὔξασθαι· καὶ εἴ τι θέλει ὁ Θεὸς, ποιῆσαι ἔχω. Ἦν δὲ Παρασκευὴ ἡμέρα. Καὶ τῇ Κυριακῇ ὄρθρου ἀνεπάη.

Alius quidam senex sedebat in eodem monasterio Turrium. Patres igitur ejusdem monasterii ipsum, ut magnum et virtutibus clarum, voluerunt sibi constituere abbatem. Senex vero orabat, dicens : Ignoscite mihi, Patres, et permittite me flere peccata mea. Ego enim talis meriti non sum, ut possim animarum curam gerere : negotium istud magnorum et excellentium Patrum est, Antonii, Pachomii, sanctique Theodori. Cum vero fratres illi non acquiescerent, ipsumque diebus singulis orarent, videns se ab eis nimium urgeri, dixit eis : Permittite me tribus diebus orare, et quidquid me Deus facere jusserit, faciam. Erat autem Parasceves dies : Dominica vero die mane requievit.

CAPUT VIII.

Vita abbatis Myrogenis hydropici

Γέρων τις ἦν ἐν τῇ λαύρᾳ τῶν Πυργίων ὀνόματι Μυρογένης, καὶ εἰς τοσαύτην σκληραγωγίαν, ὥστε αὐτὸν ὑδρωπικὸν γενέσθαι· ἔλεγεν δὲ συνεχῶς τοῖς παραβάλλουσιν αὐτῷ γέρουσιν πρὸς θεραπείαν· Εὔξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ, Πατέρες, ἵνα μὴ ὑδρωπικὸς γένηται ὁ ἔσω μου ἄνθρωπος· ἐγὼ γὰρ ἐπὶ πολὺ τῇ τοιαύτῃ ἐπιμένειν νόσῳ εὔχομαι τῷ Θεῷ.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Μυρογένους ἀκούσας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων Εὐτύχιος, ἠθέλησεν αὐτῷ πέμψαι τὰς χρείας, καὶ οὐδέποτε ἐδέξατο παρ' αὐτοῦ τιποτοῦν· ὅτι Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, Πάτερ, ἵνα τῆς αἰωνίου ῥυσθῶ κολάσεως.

Senex quidam erat in eodem monasterio Turrium, Myrogenes nomine, qui ob nimiam austeritatem vitæ hydropicus effectus fuerat. Dicebat autem jugiter his senibus, qui ad eum conveniebant visitandi gratia : Orate pro me, Patres, ne interior homo hydropicus fiat. Ego enim, ut in hac infirmitate diutius durem, Deum oro.

De hoc abbate Myrogene cum audivisset Jerosolymitanus archiepiscopus Eustochius, voluit ad eum mittere quæcunque erant necessaria, sed ille nunquam ab eo quidquam consensit accipere. Hoc autem solum illi significabat : Ora pro me, Pater, ut liberer ab æterno cruciatu.

VARIÆ LECTIONES

[a] al. μετετέγκωμεν. [b] al. σοι. [c] al ins. μου. [d] al. inser. ἡμέρᾳ. [f] al. ins. δύνασθαι. [g] al. add. καὶ θεοφόρων. [h] al. Παχώμιον καὶ Θεόδωρον τὸν ἡγιασμένον.

NOTÆ.

Πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης λαύρας τῶν Πυργίων. Πρεσβύτερος τῶν Πυργίων τῶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ. Πρεσβύτερος καὶ μοναχὸς τῶν Πυργίων τοῦ Ἰορδάνου. *Pyrgiorum, Turrium.*

Digitized by Google

CAPUT IX.

De mira cujusdam sancti Patris charitate.

In ipso monasterio Turrium, senex quidam erat A sanctæ nuditatis et eleemosynæ valde studiosus amator. Quadam ergo die venit pauper ad ejus cellulam eleemosynam petens; senex vero, cum non nisi unum panem haberet, proferens ipsum, dedit pauperi. Tunc dicit ei pauper: Nolo panem, sed indumentum. Volens autem senior curare illum, apprehensa manu ejus, introduxit in cellulam suam. Pauper autem cum illic nihil omnino invenisset, nisi solum quod ille induebat, tanta senis virtute compunctus, solvit sacculum suum, et in medio cellulæ quæcunque habebat evacuans, dixit: Sume ista, senior optime, et ego alibi quæram quæ mihi sunt necessaria.

Ἐν αὐτῇ τῇ λαύρᾳ τῶν Πυργίων, ἐκάθητό τις γέρων. Ἦν δὲ ἀκτήμων πάνυ· εἶχεν δὲ καὶ τὸ χάρισμα τῆς ἐλεημοσύνης. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, ἦλθεν πτωχὸς εἰς τὸ πυργίον αὐτοῦ αἰτῶν ἐλεημοσύνην. Ὁ δὲ γέρων οὐκ εἶχεν εἰ μὴ ἕνα ἄρτον, καὶ ἐξενέγκας δέδωκεν αὐτὸν τῷ πτωχῷ. Λέγει αὐτῷ ὁ πτωχός· Οὐ θέλω ἄρτον, ἀλλ' ἱμάτιον. Θέλων δὲ ὁ γέρων ἀποθεραπεῦσαι αὐτὸν πιάσας[10] αὐτὸν τῆς χειρὸς, εἰσήνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸ πυργίον[11] αὐτοῦ. Ὁ δὲ πτωχὸς μηδὲν ὅλως εὑρηκὼς, εἰ μὴ ὃ ἐφόρει μόνον, κατανυγεὶς ἐπὶ τῇ ἀρετῇ τοῦ γέροντος, ἔλυσεν τὸ[12] ἴδιον σακκὴν (*c*), καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐκένωσεν ὅσα εἶχε, λέγων· Λάβε ταῦτα, καλόγηρε, κἀγὼ ἀλλαχοῦ οἰκονομοῦμαι.

CAPUT X.

Vita Barnabæ anachoretæ.

Anachoreta quidam erat in speluncis sancti Jordanis, Barnabas nomine. Hic die quadam cum descenderet bibere aquam de Jordane, infixa est pedi ejus ex arundine festuca, permansitque stimulum pedi infixum tenens jugiter, neque passus est ut eum medicus videret; itaque computruit pes ejus. Coactus vero est ascendere ad monasterium Turrium, sibique unam cellulam accipere. Porro pes ejus in dies putrescebat magis. Dicebat autem his qui ad eum veniebant, quod quanto magis homo exterior patitur, tanto amplius interior viret.

B Ἦν τις ἀναχωρητὴς εἰς τὰ σπήλαια τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, ὀνόματι Βαρνάβης. Οὗτος ἐν μιᾷ κατερχόμενος πιεῖν ἐκ τοῦ Ἰορδάνου, ἐμπαγὲν εἰς τὸν πόδα αὐτοῦ τι ἔσχεν, καὶ ἔμεινεν ἔχων τὸν σκόλοπα, μὴ ἀνεχόμενος ἵνα ἰατρὸς ἴδῃ αὐτόν. Καὶ ἐσάπη ὁ ποὺς αὐτοῦ, καὶ ἠναγκάσθη λαβεῖν ἑαυτῷ πυργίον εἰς τὰ Πυργία. Ὁ δὲ ποὺς αὐτοῦ πρόσκαιρα ἐσήπετο. Ἔλεγε δὲ πᾶσι τοῖς πρὸς αὐτὸν παραβάλλουσιν, ὅτι ὅσον ἔξω πάσχει ἄνθρωπος, τοσοῦτον ὁ ἔξω θάλλει.

Postquam vero ascendit abbas Barnabas ex spelunca sua ad Turres, cum fuisset ibi aliquantulum temporis, anachoreta quidam alius abiit ad speluncam ipsius, ingressusque vidit angelum Dei stantem super altare quod fecerat senior atque sacraverat. Aitque ad angelum anachoreta: Quid hic agis? Cui angelus ille: Ex quo sanctificata sunt ista, a Deo ipso mihi credita sunt [9].

Μετὰ τὸ ἀνελθεῖν τὸν ἀββᾶν Βαρνάβαν τὸν ἀναχωρητὴν ἐκ τοῦ σπηλαίου αὐτοῦ εἰς τὰ Πυργία, καὶ ποιῆσαι χρόνον τινὰ, ἕτερός τις ἀναχωρητὴς ἀπέρχεται εἰς τὸ σπήλαιον αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν θεωρεῖ C ἄγγελον Θεοῦ ἑστῶτα ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ὅπερ ἦν ποιήσας ὁ γέρων ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἁγιάσας. Καὶ λέγει ὁ ἀναχωρητὴς τῷ ἀγγέλῳ· Τί ποιεῖς ὧδε; Λέγει αὐτῷ, Ἄγγελός εἰμι τοῦ Κυρίου, καὶ ἀφ' οὗ ἡγιάσθη, ἐμοὶ ἐπιστεύθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

CAPUT XI.

Vita abbatis Agioduli.

Abbas Petrus presbyter monasterii sancti patris nostri Sabæ, narravit nobis de abbate Agiodulo [Itagiodulo] dicens: Cum is esset antistes dux monasterii beati Gerasimi, contigit fratrem quemdam de illic residentibus mori. Quod cum senex ignoraret, pulsaretque præfectus canonis lignum, quod fratres convenientes mortuum efferrent, ut vidit senex cadaver in ecclesiæ medio jacere, contristatus est valde, quod non illum salutasset priusquam migraret e sæculo. Profectusque secus lectulum ubi jacebat, ait defuncto: Surge, frater, et da mihi osculum. Qui protinus surgens, osculatus est senem. Tum dixit se-

Ὁ ἀββᾶς Πέτρος ὁ πρεσβύτερος τῆς λαύρας τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάβα, διηγήσατο ἡμῖν περὶ Ἀγιοδούλου, λέγων, ὅτι Ὄντος αὐτοῦ ἡγουμένου τῆς λαύρας τοῦ μακαρίου Γερασίμου, συνέβη ἀδελφόν τινα τῶν ἐκεῖ τελευτῆσαι, καὶ οὐκ ἔμαθεν ὁ γέρων. Καὶ κρούσαντος τοῦ κανονάρχου τὸ ξύλον, ἐφ' ᾧ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς συναχθῆναι, καὶ προπέμψαι τὸν τελευτήσαντα, ἐλθὼν ὁ γέρων, καὶ ἰδὼν τὸ λείψανον τοῦ ἀδελφοῦ κείμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐλυπήθη, ὅτι οὐκ ἠσπάσατο αὐτὸν πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ βίου. Ἀπελθὼν δὲ πρὸς τὴν κλίνην λέγει τῷ τεθνεῶτι, Ἔγειρου, ἀδελφὲ, δός μοι ἀσπασμόν. Ὁ

VARIÆ LECTIONES.

[10] al. κρατήσας. [11] al. ἐν τῷ κελλίῳ. [12] al. τόν.

NOTÆ.

(*c*) *Τὸ ἴδιον σακκὴν.* F. σακκὶν pro σακκίον. Al. Τὸν ἴδιον σάκκον, σάρκινον σάκκον dixit Germanus patriarcha, *Auctar.* Combefis. t. I, c. 1516 A. et σάκκινον vel σάκκινον καταπέτασμα *saccinum velum*, c. 1501 B. Nisi quis mecum maluerit σάρκινον *carneum*.

Digitized by Google

δὲ ἀναστὰς ἠσπάσατό τὸν γέροντα. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Κοίμα τὸ λοιπὸν ἕως ἐλθὼν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγείρῃ σε.

A nex. Dormi jam, quousque veniat Christus Filius Dei, et resuscitet te.

Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Ἀγιόδουλος ἀνερχόμενος παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, ἐν τῷ λογισμῷ διενοεῖτο, τί ἄρα γεγόνασιν οἱ λίθοι οἱ ἐκλεκτοὶ οἱ ἐμβληθέντες ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἀντὶ τῶν ἀρχόντων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὡς ταῦτα διελογίζετο παραχρῆμα, διέστη ἔνθα καὶ ἔνθα τὰ ὕδατα, καὶ ἐθεάσατο τοὺς δώδεκα λίθους, καὶ βαλὼν μετάνοιαν τῷ Θεῷ, ἀνεχώρησεν.

Idem abbas Agiodulus cum transiret juxta Jordanis ripas, secum animo et cogitatione volvebat quid actum fuisset de lapidibus injectis a Jesu Nave pro his quos inde sustulerat. Cumque ista cogitaret, confestim hinc et hinc divisæ sunt aquæ. Tunc vidit illos duodecim lapides, prostratusque humi Deo gratias egit, et recessit.

CAPUT XII.

Dictum abbatis Olympii.

Ἀδελφὸς ἠρώτησε τὸν ἀββᾶν Ὀλύμπιον τὸν πρεσβύτερον τῆς λαύρας τοῦ ἀββᾶ Γερασίμου, λέγων· Εἰπόν μοι ῥῆμα. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Μὴ καθίσῃς μετὰ αἱρετικῶν, καὶ κράτει γλώσσης καὶ κοιλίας, καὶ ὅπου κάθῃ, συνεχῶς λέγε, ὅτι Ξένος εἰμί.

Frater interrogavit abbatem Olympium, presbyterum monasterii sancti Gerasimi, dicens : Dic mihi verbum. Qui dixit ei : Ne sedeas cum hæreticis, et B contine linguam et ventrem ; ac ubicunque sederis, dic assidue : Peregrinus sum.

CAPUT XIII.

Vita abbatis Marci anachoretæ.

Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μάρκου τοῦ ἀναχωρητοῦ (οὗτος δὲ ἐκάθητο πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Πενθουκλᾶ) ὅτι ἐπὶ ἑξήκοντα ἐννέα ἔτη ταύτην ἔσχεν τὴν ἐργασίαν, τὰς ἑβδομάδας νηστεύων, ὥστε νομίζειν τινὰς, ὅτι ἄσαρκός ἐστιν. Ἠργάζετο δὲ νύκτα καὶ ἡμέραν περὶ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐδίδου αὐτὰς πτωχοῖς, οὐδὲ παρά τινος ἔλαβεν τιποτοῦν· περὶ τούτου ἀκούσαντες φιλόχριστοι ἦλθον δοῦναι αὐτῷ τὴν ἀγάπην· ὁ δὲ ἔλεγεν· Οὐ λαμβάνω· τὸ γὰρ ἐμὸν χείρεργον τρέφει με, καὶ τοὺς ἐρχομένους πρός με διὰ τὸν Θεόν.

Dicebant de abbate Marco anachoreta, qui morabatur prope monasterium Penthucula per annos sexaginta tres, quod hanc habuerit virtutem hebdomadas integras jejunandi, ita ut putarent quidam eum sine carne esse. Operabatur autem die ac nocte, et distribuebat pauperibus omnia, neque ab aliquo quidpiam accipiebat. De hoc audientes fideles viri, venerunt, ut darent ei agapem, et ait ad eos : Non accipio, quia manus meæ nutriunt me et eos qui propter Deum ad me veniunt.

C

CAPUT XIV.

De fratre qui a spiritu fornicationis impugnabatur, et leprosus effectus est.

Ὁ ἀββᾶς Πολυχρόνιος πάλιν ἡμῖν διηγήσατο, ἡμῖν λέγων, ὅτι Ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ Πενθουκλᾶ, ἀδελφὸς ἦν πάνυ προσέχων αὐτὸν, καὶ ἀσκητής. Ἐπολεμήθη δὲ εἰς πορνείαν, καὶ μὴ εἰσενεγκὼν τὸν πόλεμον, ἐξῆλθεν τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἰεριχὼ πληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. Καὶ ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸ καταγώγιον τῆς πορνείας, εὐθέως ἐλεπρώθη ὅλως· καὶ θεασάμενος ἑαυτὸν ἐν τοιούτῳ σχήματι, εὐθέως ἐπέστρεψεν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, καὶ λέγων, ὅτι Ὁ Θεὸς ἐπήγαγέν μοι τὴν τοιαύτην νόσον, ἵνα ἡ ψυχή μου σωθῇ. Καὶ μεγάλως ἐδόξαζεν τὸν Θεόν.

Abbas Polychronius rursum nobis narravit quod in cœnobio Penthucula frater quidam erat sibi ipsi valde intentus et continens. Cum autem aliquando impugnaretur a spiritu fornicationis, non valens hanc pugnam sustinere, egressus de monasterio, profectus est Jericho, ut concupiscentiæ suæ satisfaceret. Moxque ut meretricis cellam ingressus est, leprosus factus est totus. Videns autem lepram, continuo rediit ad monasterium, Deo gratias referens et dicens : Idcirco Deus hac me castigatione percussit, ut anima mea salva sit, et magnifice glorificabat Deum.

CAPUT XV.

Factum mirabile abbatis Cononis.

Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Κόνωνος τοῦ ἡγουμένου τοῦ Πενθουκλᾶ, ὅτι Ἐν μιᾷ ἀπερχομένου αὐτοῦ ἐπὶ Βίτων ἅγιον τὸ χωρίον ὑπήντησαν αὐτῷ Ἑβραῖοι, καὶ ἠθέλησαν αὐτὸν φονεῦσαι· καὶ γυμνωσάντων αὐτῶν τὰ ξίφη, ἔδραμον πρὸς τὸν γέροντα, καὶ πλησιάσαντες, ἀνέτειναν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τῷ δοῦναι αὐτῷ· καὶ ἔμειναν αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐν τῷ μετεώρῳ ἀκίνητοι. Καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς ὁ γέρων εὐχὴν, καὶ ἀπῆλθον χαίροντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν.

D Dicebant de abbate Conone antistite monasterii Penthucula, quod die quadam cum iret Betamarim, obvios habuit Hebræos. Qui cum eum occidere vellent, districtis gladiis occurrerunt contra senem. Cumque appropinquassent, vibrarentque in eum gladios, manus eorum in sublime suspensæ perstiterunt immobiles. Facta vero oratione, solvit eos senex, et dimisit. Et abierunt gratias agentes Deo.

Digitized by Google

CAPUT XVI.

Relatio abbatis Nicolai de seipso et sociis.

Senex quidam sedebat in monasterio abbatis Petri juxta sanctum Jordanem, Nicolaus nomine, qui nobis narravit, dicens : Cum essem aliquando in Raythu, missi sumus tres fratres in ministerium in Thebaidem. Cum ergo per desertum iter faceremus, erravimus de via, ferebamurque per eremi latam vastitatem. Deficiente vero nobis aqua per aliquot dies, siti arescere cœpimus. Cumque jam et siti et æstu deficientes, progredi ulterius non valeremus, inventis per desertum myricis, jactavimus nos singuli sub umbra arborum, exspectantes mori præ siti. Prostratus vero in umbram ego factus sum in ecstasi, vidique piscinam aqua plenam, et circumfluentem, duos autem supra piscinæ labium assistere, vasque unum ligneum. Tunc cœpi unum ex illis rogare, dicens : Fac mecum charitatem, domine, et da mihi pusillum aquæ, quoniam deficio. Ille vero nolebat. Tunc dicit ad eum alter : Da illi modicum. Qui respondit ei, dicens : Non demus ei, valde enim desidiosus est, et negligens sui. At alter : Utique sane negligens est ac desidiosus, propter hospitalitatem tamen demus ei. Atque ita præbuerunt mihi et his qui mecum erant. Mox autem ut bibimus, confortati sumus, et iter agentes tribus diebus aliis sine potu, pervenimus ad loca habitabilia.

A Γέρων τις ἐκάθητο εἰς τὴν λαύραν τοῦ ἁββᾶ Πέτρου πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, ὀνόματι Νικόλαος. Οὗτος διηγήσατο ἡμῖν λέγων, ὅτι Καθεζομένου μού ποτε εἰς τὴν Ῥαϊθοῦν [13], ἐπέμφθημεν τρεῖς ἀδελφοὶ εἰς διακονίαν, εἰς Θηβαΐδα. Καὶ δὴ ἀπερχόμενοι κατὰ τὴν ἔρημον, ἐπλανήθημεν τὴν ὁδὸν, καὶ περιεφερόμεθα ἐν τῇ ἐρήμῳ. Τοῦ οὖν ὕδατος ἡμῶν δαπανηθέντος, καὶ μὴ εὑρισκόντων ἡμῶν ὕδωρ ἐπὶ ἡμέρας, ἠρξάμεθα ἀπὸ δίψης καὶ ἐκ τοῦ καύματος ἐκλείπειν. Καὶ λοιπὸν μὴ δυνάμενοι βαδίζειν, εὑρόντες εἰς τὴν αὐτὴν ἔρημον δένδρα μυρίκηνα, ἐθήκαμεν ἑαυτοὺς, εἷς ἕκαστος ἡμῶν, ὅπου ηὗρεν τόπον κατάσκιον (*d*), προσδοκῶντες τὸν ἐκ τῆς δίψης θάνατον. Καὶ δὴ ἀνακείμενος ἐγὼ γίνομαι ἐν ἐκστάσει, καὶ θεωρῶ κολυμβήθραν πεπληρωμένην ὕδατος καὶ B περιεχούσαν, καὶ δύο τινὰς ἑστῶτας ἐπάνω εἰς τὸ χεῖλος τῆς κολυμβήθρας, καὶ ἐν ξυλίνῳ καυκίῳ (*e*) ἀντλοῦντας· καὶ ἠρξάμην παρακαλεῖν τὸν ἕνα, λέγων· Ποίησον ἀγάπην, κύριε, δός μοι ὀλίγον ὕδωρ, ὅτι ἐκλείπω. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελέν μοι παρασχεῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ ἄλλος· Δὸς αὐτῷ ὀλίγον. Ἀποκρίνεται αὐτῷ, λέγων· Μὴ δῶμεν αὐτῷ, ὅτι πολὺ ῥάθυμός ἐστιν καὶ ἀμελεῖ ἑαυτοῦ. Λέγει αὐτῷ· Ναὶ, ναὶ, ὅτι μὲν ῥάθυμός ἐστιν, ῥάθυμός ἐστιν· διὰ δὲ τὴν ξενιτείαν αὐτοῦ δώσωμεν αὐτῷ. Καὶ οὕτως παρέσχεν μοι· δοὺς, φησὶν, καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ. Καὶ ἐπίομεν, καὶ ὠδεύσαμεν [14] ἄλλας τρεῖς ἡμέρας μὴ πιόντες· καὶ τότε ἐφθάσαμεν τὴν οἰκουμένην.

CAPUT XVII.

Vita magni senis.

Dicebant de quodam Macno sene, qui in eodem C monasterio abbatis Petri morabatur, quod quinqua-

Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο εἶπεν ὁ αὐτὸς γέρων, περί [15] τινος μεγάλου γέροντος, ἐν τῇ αὐτῇ λαύρᾳ [16] καθ-

VARIÆ LECTIONES.

[13] al. Ῥαϊθοῦ. [14] al. διωδεύσαμεν. [15] al. ἔλεγον περί. [16] al. inser. τοῦ Ἁββᾶ Πέτρου.

NOTÆ.

(*d*) *Τόπον κατάσκιον*. Tritissimæ voces κατάσκιος et κατασκιάζειν. Quarum ultimam reduci velim in locum suum, apud Palladium, *Dialogo de vita S. Chrysostomi*, cap. 18, p. 178 : Εἰς ὕπνον κατέπεσεν, οὔτε τοίχου ἢ πέτρας σκιὰν εὑρίσκων, ἀλλ' ὑπὸ φυτὸν ἀρκεύθινον, ὃ καὶ αὐτὸ ἀμυδρῶς κατασκιάζει. Minime vero κατασκευάζει. Elias *in somnum decidit, neque parietis aut saxi inveniens umbram, sed sub juniperi virgulto, quod et ipsum exiliter obumbrat.* Nec minus in voce haud absimili erratum t. II *Auct.* Combef. c. 237 D. In Andreæ Cretensis Iambis, φωτὸς καταστράπτοντος αὐτοὺς ἀσμίου. *Quos fulguris, lux, in modum blande subit.* Cum edendum fuisset ἀσκίου. Φῶς ἄσκιον lumen significat divinum quod umbra caret. *Lumine umbræ experte collustrante ipsos.*

(*e*) *Καυκίῳ*. Καυκίον et καυκάλιον infra, cap. 15, ut καῦκος et καῦκα, idem sonant ac Latine caucus, caucum, cauculus, caucellus ; id est calix, scyphus, poculum, patera et vas cavum. Circa quæ omissis aliorum animadversionibus, unum expendam locum, ex Indice ad Nicetæ *Annales* petitum. Καύκαλον, μίμημα, p. 95 C, ubi narratur de Aarone mago et dicitur : Καὶ προῦκειτο χελώνης ἔκφορον μίμημα, ἔνδον στέγον τῆς χέλυος ἀνθρωπόμορφον εἴκασμα, πεπεδημένον ἄμφω τὼ πόδε, καὶ τὸ στέρνον ἐλήλαμένον ἧλῳ διαμπερές. Interpr. *Et simulacrum testudinis prolatum, in quo erat imago hominis, qui ambos pedes habebat in compedibus et pectus clavo transfixum.* Verum καύκαλον, vel ut forte scribendum est καυκάλινον, et μίμημα nullatenus quadrant, sed μίμημα respondet voci sequenti εἴκασμα nisi si pro καύκαλον vitiose legerit εἴκελον. Nicetas itaque, mea quidem sententia, explicari debet de cauco et vase concavo ; illiusque verba hoc pacto in Latinum sermonem sunt transferenda : *Et depromptum prostabat testitudineum vasculum, intra testitudinem tegens humanæ formæ imaginem, utroque pede compeditam, et per totum pectus clavo confixam.* Nec me præterit, Salmasium hominem longe doctissimum aliter sentire in Notis ad Spartianum, atque χελώνης καύκαλον exponere testudinis superficiem, quod mihi ideo non placet, tum quia non solum proferebatur superficies testudinis, sed testudo ipsa seu vas e testudine, tum quia coactius videtur interpretamentum. Cogitet etiam prudens lector, utrum in eodem Nicetæ Indice καύκα, quæ καῦκα est ac ἑταιρὶς, erratum sit descriptoris : non enim ausim affirmare, ut et dubito de his in *Vita Eudociæ martyris* n. 2, Martii 1 : Γέγονε καυκίον ἀμόλυντος, quia vestigia ms. lectionis magis premeret καὶ ὀχεῖον.

Digitized by Google

ημένου, ὅτι πεντήκοντα ἔτη ἐποίησεν, καθήμενος εἰς τὸ σπήλαιον αὐτοῦ, μήτε οἶνον πίνων, μήτε ἄρτον ἐσθίων, εἰ μὴ πίτυρα · μετελάμβανεν δὲ τρίτον τῆς ἑβδομάδος.

A ginta annos egisset in spelunca sua, neque vinum bibens, neque panem comedens, nisi tantum furfureum. Tertio autem singulis hebdomadibus communicabat.

CAPUT XVIII.

Vita alterius senis monasterii Lauræ, qui cum leonibus dormiebat.

Διηγήσατο ἡμῖν πάλιν ὁ ἀββᾶς Πολυχρόνιος [17], ὅτι Ἄλλος γέρων ἐκαθέζετο ἐν τῇ αὐτῇ λαύρᾳ τοῦ ἀββᾶ Πέτρου, καὶ πολλάκις ἀναχωρῶν, καὶ μένων εἰς τὰς τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου ὄχθας, ὅπου ηὕρισκεν κοίτην λέοντος, ἐκεῖ ἐκάθευδεν. Ἐν μιᾷ οὖν εὑρίσκει δύο σκύμνια λέοντος εἰς σπήλαιον, καὶ φέρει αὐτὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὸ παλίον [18] ὃ ἦν περιβεβλημένος · καὶ ἔλεγεν, ὅτι Εἰ ἐφυλάττομεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ταῦτα εἶχον ἡμᾶς φοβεῖσθαι · ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, δοῦλοι γεγόναμεν, καὶ μᾶλλον ἡμεῖς φοβούμεθα ταῦτα. Καὶ μεγάλως ὠφεληθέντες οἱ ἀδελφοί, ἀνεχώρησαν εἰς τὰ σπήλαια αὐτῶν.

Narravit nobis abbas Polychronius presbyter de alio sene, qui sedebat in eadem Laura abbatis Petri, quod plerumque abiens, in ripa Jordanis commanebat, et ubi cubile leonis invenisset, illic dormiebat. Die vero quadam tulit duos leonis catulos intra pallium suum in ecclesiam, et dicebat fratribus : Si mandata Domini nostri Jesu Christi custodiremus, ista animalia profecto nos timerent; sed propter peccatum servi effecti, nos illos timere comprobamur. Qua re magnifice ædificati fratres, ad mansiones suas recesserunt.

CAPUT XIX.

Relatio abbatis Eliæ de seipso.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Ἠλίας ὁ βοσκὸς, ὅτι Καθημένου μού ποτε εἰς τὰ μέρη τοῦ Ἰορδάνου ἐν σπηλαίῳ, διὰ τὸ μὴ κοινωνεῖν με τῷ ἀββᾷ Μακαρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ἱεροσολύμων · ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὡς περὶ ὥραν ἕκτην τοῦ καύσωνος σφοδροτέρου ὄντος, ἔκρουσέν τις τῷ σπηλαίῳ μου, καὶ ἐξελθὼν ἐθεασάμην γυναῖκα · καὶ λέγω αὐτῇ · Τί ὧδε ποιεῖς ; Καὶ ἀποκριθεῖσα, λέγει μοι · Κῦρι ἀββᾶ, κἀγὼ τὴν πολιτείαν ταύτην μετέρχομαι, καὶ ὡς ἀπὸ σημείου ἑνὸς τοῦ κελλίου σου καθέζομαι ἔχουσα σπήλαιον μικρόν· ἔδειξέν μοι καὶ τὸν τόπον ὡς ἐπὶ Νότου. Καὶ λέγει μοι, ὅτι Διερχομένη τὴν ἔρημον ταύτην, ἐδίψησα ἐκ τοῦ πολλοῦ καύσωνος, ἀλλὰ ποίησον ἀγάπην, δός μοι ὀλίγον ὕδωρ. Κἀγὼ ἐξενέγκας τὸ βαυκάλιόν μου δέδωκα αὐτῇ. Ἡ δὲ λαβοῦσα ἔπιεν, καὶ ἀπέλυσα αὐτήν. Καὶ μετὰ τὸ ἀπελθεῖν αὐτὴν, ἤρξατο ὁ διάβολος πολεμεῖν με εἰς αὐτὴν, καὶ ἐμβάλλειν λογισμούς. Καὶ κατακυριευθεὶς, καὶ μὴ βαστάξας τὴν πύρωσιν, λαβὼν τὴν ῥάβδον μου, ἐξῆλθον τοῦ σπηλαίου, τοῦ καύσωνος καὶ τοὺς λίθους ἐκκαίοντος, καὶ ἀπῆειν πρὸς αὐτὴν, εἰς τὸ τὴν ἐπιθυμίαν πληρῶσαι. Γενόμενος δὲ ὡς ἀπὸ σταδίου ἑνὸς, τῆς ἐπιθυμίας καταφλεγούσης με, γίνομαι ἐν ἐκστάσει, καὶ εἶδον τὴν γῆν ἀνοιγεῖσαν, κἀμὲ κατασπώμενον, καὶ θεωρῶ σώματα νεκρὰ κείμενα σεσηπότα, καὶ διερῥαγότα, καὶ δυσωδίας ἀνεικάστου ποτὲ πεπληρωμένα, καί τινα ἱερο-πρεπῆ ὑποδεικνύντα τὰ πράγματα, καὶ λέγοντά μοι· Ἰδοὺ τοῦτο γυναικός ἐστιν, τοῦτο ἀνδρός ἐστιν· ἀπόλαυσον ποῖον ὅσον θέλεις τῆς ἐπιθυμίας σου. Διὰ τοιαύτην οὖν ἡδονὴν βλέπε πόσους κόπους θέλεις ἀπολέσαι, ἴδε διὰ ποίαν ἁμαρτίαν θέλετε ἑαυτοὺς ἀποστερῆσαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀβάλε τῇ ἀνθρωπότητι ! Διὰ μίαν ὥραν ὅλον ἐκεῖνον τὸν κάματον θέλεις ζημιωθῆναι ; Ἐγὼ δὲ ἀπὸ τῆς πολλῆς δυσωδίας ἔπεσα εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐλθὼν ὁ φανείς μοι

Narravit nobis abbas Elias, dicens : Cum aliquando morarer in partibus sancti Jordanis in spelæo juxta Eunuchorum monasterium, ideo quod non communicarem Macario archiepiscopo Jerosolymitano, die quadam circa horam sextam, æstu vehementissimo coquente desuper (erat enim Augustus mensis) pulsavit quidam ostium speluncæ meæ : egressus vero vidi mulierem, et dixi ad illam : Quid tu hic facis ? Et respondens, dixit mihi : Et ego, mi pater, ejusdem quo te instituti sum, et quasi uno lapide distat a te spelunca mea. Ostendebat autem et locum quasi ad Austrum. Et ait : Lustravi hanc eremum, et præ æstu nimio siti fatigata sum; fac ergo charitatem, pater, et da mihi pusillum aquæ. Itaque protuli urceum, et dedi ei. Quæ cum sumens bibisset, dimisi illam. Cum autem abiisset, cœpit diabolus impugnare me, immittens cogitationes sordidas in eam. Superatus igitur, neque ferens libidinis ardorem, sumpta virga mea, cellam egressus sum in fervore æstus, cum lapides ignescerent, profectusque sum ad illam, ut implerem turpem concupiscentiam. Cum vero ferme uno stadio ab ejus adhuc spelæo distarem, urente graviter æstu libidinis, repente factus in ecstasi, vidi apertam terram, et me hiatu terræ absorptum. Aspicioque illic cadavera putrida jacentia, et resoluta, et incredibili fetore plena, quemdamque reverendi habitus virum ea mihi demonstrantem, ac dicentem : Ecce istud mulieris est, istud viri, istud pueri; fruere jam ut vis, et quantum libet concupiscentia tua : hujus tamen voluptatis gratia vide quot labores amittere voluisti. Vide propter quod peccatum vos ipsos privare vultis regno cœlorum. Væ humanæ miseriæ ! propter unius horæ voluptatem tanti laboris mercede frustramini. Ego autem præ nimio fetore in terram corrui. Tunc accedens vir

VARIÆ LECTIONES.

[17] al. add. ὁ πρεσβύτερος. [18] al. παλλίον.

Digitized by Google

ille venerabilis, qui mihi apparuerat, erexit me. Et gratias agens Deo, reversus sum in cellam meam.

ἱεροπρεπὴς, ἀνέστησέν με, καὶ τὸν πόλεμον ἔπαυσεν, κἀγὼ ἀνεχώρησα εἰς τὴν κέλλην μου, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ.

CAPUT XX.

Conversio cujusdam militis ad miraculum Dei in se factum, cujus etiam vita compendiose describitur.

Narravit nobis quidam Patrum, accepisse se a quodam milite, quod cum bellum in Africa gererent Romani cum Mauritanis, victique fugarentur a barbaris, ac plurimi illorum passim cæderentur, ipsum quoque unus ex barbaris nactus hastam, ut illum feriret, vibrare cœpit. Quod ille cum cerneret, orare Deum cœpit, ac dicere: Domine Deus, qui apparuisti ancillæ tuæ Theclæ, et eripuisti eam de iniquorum manibus, libera et me de hac necessitate, et salva ex hac acerba morte, mox ibo in eremum, et agam vitam solitariam. Conversus autem neminem ex barbaris vidit. Itaque continuo venit ad hanc Lauram Cupatha, manseratque jam in spelunca, Dei se protegente gratia, annos triginta quinque.

Διηγήσατό μοί τις τῶν Πατέρων, ὅτι δρακονάριος (*f*) τις διηγήσατό μοι λέγων, ὅτι Πόλεμον ἔχομεν εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς μετὰ τῶν Μαυριτιάνων [19]· καὶ ἡττηθέντες ὑπὸ τῶν Βαρβάρων, ἐδιωκόμεθα. Κατεδίωκον οὖν ὀπίσω ἡμῶν οἱ Βάρβαροι, καὶ πολλοὺς ἐξ ἡμῶν ἐφόνευσαν. Ἔφθασεν δὲ, φησὶ, κἀμὲ εἷς Βάρβαρος, καὶ τὸ δόρυ αὐτοῦ ἐξέτεινεν ἵνα κρούσῃ με. Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον, ἠρξάμην παρακαλεῖν τὸν Θεὸν, καὶ λέγειν· Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ φανεὶς τῇ δούλῃ σῇ Θέκλῃ (*g*), καὶ ῥυσάμενος αὐτὴν ἐκ τῶν ἀνόμων χειρῶν, ῥῦσαί με ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης, καὶ σῶσόν με ἀπὸ τοῦ πικροῦ θανάτου τούτου, καὶ ὑπάγω εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἡσυχάζω. Καὶ στραφεὶς, φησὶν, οὐκ εἶδόν τινα τῶν Βαρβάρων. Καὶ εὐθέως ἦλθον εἰς τὴν λαύραν ταύτην τοῦ Κοπραθᾶ. Καὶ ἰδοὺ ἔχω χάριτι Θεοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ἔτη τριακονταπέντε.

CAPUT XXI.

Mors anachoretæ et ejus interfectoris

Abbas Gerontius præpositus monasterii sancti Patris nostri Euthymii narravit mihi et Sophistæ Sophronio, dicens: Tres simul eramus trans mare Mortuum; ambulantibusque nobis in montem, anachoreta quidam alius circa maris ripam deambulabat. Contigit autem Saracenos (2) transire per loca illa et occurrere ipsi; cum ergo præteriissent illum, reversus unus ex eis anachoretæ caput abscidit, nobis de longinquo spectantibus; jam enim conscenderamus montem. Cum vero lacrymaremur tristes propter anachoretæ casum, repente cernimus avem supernæ venientem, raptum Sarracenum in sublime tulisse, atque inde in terram illum dimisisse, ex eoque lapsu Sarracenum interiisse.

Ὁ ἁββᾶς Γερόντιος ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου διηγήσατό μοι [20] λέγων, ὅτι Τρεῖς ἤμεθα βοσκοὶ πέραν τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, ὡς ἐπὶ Βησιμοῦντα. Καὶ περιπατούντων ἡμῶν εἰς τὸ ὄρος, ἄλλος βοσκὸς κάτωθεν ἡμῶν περὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης περιεπάτει. Συνέβη δὲ ἀπαντῆσαι αὐτῷ Σαρακηνοὺς (*h*) διερχομένους τοὺς τόπους ἐκείνους. Ὡς οὖν ἀντιπαρῆλθον αὐτὸν, ὑποστρέψας εἷς τῶν Σαρακηνῶν ἀπεκεφάλισεν τὸν ἀναχωρητὴν, ἡμῶν θεωρούντων ἀπὸ μακρόθεν. Ἤμεθα γὰρ ἡμεῖς εἰς τὸ ὄρος. Δακρυσάντων δὲ ἡμῶν διὰ τὸν ἀναχωρητὴν, ἰδοὺ ἄφνω ὄρνεον ἐλθὸν ἐπάνω τοῦ Σαρακηνοῦ, καὶ ἁρπάσαν [21] ἀνέφερεν ἐπὶ τὸ μετέωρον (*i*), καὶ ἐξαφῆσαν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ὅπου καὶ μέλος γέγονεν ὁ Σαρακηνός.

VARIÆ LECTIONES

[19] al. Μαυριτιανῶν. [20] al. inser. καὶ τῷ σοφιστῇ Σωφρονίῳ. [21] al. inser. αὐτόν.

NOTÆ.

(*f*) *Δρακονάριος* seu δρακονάριος. Πατρωῖνος δρακωνάριος. Epist. Theodoriti 59. Et epist. 133: Θεοδότου τοῦ δρακωναρίου. Leo δρακοναρίους appellat. Latinis *draconarii*. Lib. XX Ammiani Marcellini: *Abstractum sibi torquem, quo ut draconarius utebatur, capiti Juliani imposuit.* Reliqua ad draconarios spectantia, δρακοντοφόρους, signiferos, gestatores vexillorum in quibus dracones depicti, e Glossariis criticorumque Commentariis discentur.

(*g*) *Θέκλῃ*. Labitur memoria vir magnus, mihique dum viveret amicissimus, Henricus Valesius, quando scribit Ad Evagrium, dictam esse Theclam per syncopen pro Theoclea, ut non raro eam appellat Basilius Seleuciensis. Theoclia enim sive Theoclea mater erat, Thecla filia.

(*h*) *Σαρακηνούς*. Concilii Lateranensis IV, capitum 68, est: Περὶ φίγξεως σχήματος Χριστιανῶν, Ἰουδαίων, καὶ Σαρακηνῶν. Ἐν ταῖς (seu potius ἔν τισιν) ἐπαρχίαις παρὰ τῶν Χριστιανῶν τοὺς Ἰουδαίους ἢ Σαρακηνοὺς ἡ τῶν ἐνδυμάτων διαστέλλει διαφορά· ἀλλὰ καὶ ἔν τισιν οὕτως τις ἐπηύξησεν σύγχυσις, ὡς μηδεμίαν διαφορὰν διαιρήσεται, etc. Et primo quidem ad marginem sollicitatur φίγξεως, ut mutetur in σφίγξεως, vel στίξεως. Cum possit esse fixio, a figendo. Deinde vero postrema incommode edundur, facile ex Latinis corrigenda, sic, ὡς μηδεμιᾷ διαφορᾷ διαιρήσεσθαι. *De fixione habitus Christianorum, Judæorum, et Saracenorum. In nonnullis provinciis a Christianis Judæos seu Saracenos habitus distinguit diversitas; sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur.*

(*i*) *Μετέωρον*. Plurimum debemus viro clarissimo nobisque conjunctissimo Emerico Bigotio, vel eo nomine, quod luce donaverit antiquam interpretationem Opusculi Nili de octo vitiis: cujus nimirum ope lectionem elegantissimam deteximus. Nam ubi editiones Græcæ, Combefisiana, Suaresiana, Bigotiana, habent cap. *De superbia*: Ταπεινὸς ἐκεῖνος, καὶ σύμμετρος· ἀλλ' ὁ αὐτὸς Δημιουργὸς ἔπλασεν τοὺς ἀμφοτέρους· vel ἔπλασεν ἀμφοτέρους; vetus ille interpres reddidit: *Nam et si humilis ille, quare et tu elatus? Sed ipse idem condi-*

Digitized by Google

CAPUT XXII.

Vita alterius senis Cononis.

Γέρων τις ἐκαθέζετο εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ ἐν ἁγίοις A Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου τοῦ ἀρχιμανδρίτου, ὀνόματι Κόνων, Κίλιξ τὸ γένος, τοῦτον ἐκτελέσας τὸν κανόνα ἐπὶ τριακονταπέντε ἔτη· κατὰ ἑβδομάδα ἅπαξ μετελάμβανεν ἄρτου καὶ ὕδατος, ἀδιαλείπτως ἐργαζόμενος, καὶ τῆς ἐκκλησίας μὴ ἀπολιμπανόμενος [22].

Senex quidam erat in cœnobio sancti Patris nostri Theodosii, nomine Conon, Cilix gerere, hanc vitæ normam per triginta annos custodiens : semel comedebat in hebdomada panem et aquam, et sine intermissione operans, nunquam de ecclesia egrediebatur.

CAPUT XXIII.

Vita Theoduli monachi.

Ἄλλον δὲ ἐθεασάμεθα γέροντα ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ Θεόδουλον ἀπὸ στρατιωτῶν, πάσας τὰς ἡμέρας νηστεύοντα, καὶ μηδέποτε ἐπὶ πλευρὸν κοιμηθέντα [23].

Alium vidimus senem in eodem monasterio, Theodulum nomine, qui miles antea fuerat. Is dies omnes jejunans, nunquam in latus dormiebat.

CAPUT XXIV.

Vita senis cujusdam habitantis in cellis Cuziba.

Ἦν τις γέρων εἰς τὰ κελλία τοῦ Χωζιβᾶ [24] οἰκῶν, B καὶ διηγοῦντο ἡμῖν περὶ αὐτοῦ οἱ τοῦ αὐτοῦ τόπου γέροντες, ὅτι Ὅτε ἦν ἐν τῇ κώμῃ αὐτοῦ, ταύτην εἶχεν τὴν ἐργασίαν· εἴποτε ἔβλεπέν τινα εἰς τὴν κώμην αὐτοῦ διὰ πολλὴν πενίαν μὴ εὐπορουῦντα σπεῖραι τὸ χωρίον τὸ ἴδιον, ἀπῄρχετο ἐν νυκτὶ μὴ γινώσκοντος τοῦ κυρίου τοῦ χωρίου, καὶ ἐλάμβανεν τὰ ἴδια βοΐδια καὶ σπόρον ἴδιον, καὶ ἔσπειρεν [25] τὸ τοῦ ἑτέρου χωρίον. Ὅτε δὲ ἦλθεν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἔμεινεν εἰς τὰ κελλία τοῦ Χωζιβᾶ [26], τὴν αὐτὴν πάλιν συμπάθειαν εἶχεν ὁ γέρων. Ἀπήρχετο [27] γὰρ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, βαστάζων ἄρτους καὶ ὕδωρ. Καὶ εἴποτε εἶδέν τινα ἀτονήσαντα, ἐβάσταζεν τὸ γομάριν [28] (*j*) αὐτοῦ, καὶ ἀνήρχετο ἕως τοῦ ἁγίου ὄρους τῶν Ἐλαιῶν· καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν ὑπέστρεψεν, βαστάζων, εἴπερ εὗρεν C ἄλλους, τὰ ἐκείνων γομάρια ἕως Ἰεριχώ. Ἦν οὖν ἰδεῖν τὸν γέροντα, ποτὲ μὲν βαστάζοντα γομάριν [29] μέγα, καὶ ἱδροῦντα, ποτὲ δὲ παιδίον εἰς τὸν ὦμον φέροντα· ἔστιν δὲ ὅτε καὶ δύο ἐβάσταζεν. Ἄλλοτε ἐκάθητο, τὰ ὑποδήματα, εἰ ἐκόπη, ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ποιῶν· ἐβάσταζεν γὰρ τὰ ἐπιτήδεια. Ἄλλους ἐπότιζεν ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου παρ' αὐτοῦ ὕδατος· ἄλλοις δὲ καὶ ἄρτους παρεῖχεν. Εἰ δὲ εὗρεν γυμνόν, καὶ τὸ ἱμάτιον ὃ ἐφόρει ἐδίδου αὐτῷ. Καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτὸν διὰ πάσης ἡμέρας κοπιῶντα. Εἴποτε δὲ καὶ νεκρὸν εὗρεν ἐν τῇ ὁδῷ, ἐποίει ἐπάνω αὐτοῦ τὸν κανόνα, καὶ ἔθαπτεν αὐτόν.

Erat senex quidam habitans in cellis Cuziba, de quo narrabant nobis loci ejus seniores, quod dum in vico suo esset, hanc habebat consuetudinem, ut si quem vidisset in vico præ inopia non valentem agrum suum seminare, noctu ibat, ignorante agri domino, semenque secum ferens, pauperis illius serebat agrum. Cum autem venisset in eremum, et moraretur in cellis Cuziba, eadem miserationis faciebat opera. Ibat enim per viam, quæ ducit a Jordane ad sanctam civitatem, ferens panes et aquam. Et si quando videret aliquem lacessentem, portabat onus ejus, et ascendebat usque ad sanctum montem Oliveti, rursusque per eamdem cum cæteris redibat viam, ferens illorum onera usque Jericho. Vidisses senem aliquando ferentem onus ingens, sudantemque sub fasce; aliquando portantem in humeris puerulum, sæpe etiam duos. Nonnunquam sedebat, viri sive mulieris disrupta calceamenta resarciens : ferebat quippe secum quæcunque ad hoc erant necessaria. Alios potabat ea quam ferebat aqua, aliis præbebat panes; si quem vero invenisset nudum, pallium quod ferebat, dabat ei. Eratque dulce, videre senem singulis diebus laborantem. Et si quando mortuum in via reperisset, expletis super eum psalmis consuetis et orationibus, sepeliebat eum.

CAPUT XXV.

De fratre monasterii Cuziba, et sanctæ oblationis verbis, nec non de abbate Joanne.

Ὁ ἀββᾶς Γρηγόριος ὁ ἀπὸ Σχολαρίων, ἔλεγεν ἡμῖν, D ὅτι Ἦν τις ἀδελφὸς ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ Χουζιβᾶ, ὃς ἦν μαθὼν τὴν προσκομιδὴν τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς. Ἐν μιᾷ οὖν ἐπέμφθη ἐνέγκαι εὐλογίας, καὶ ἐρχόμενος ἐν τῷ μοναστηρίῳ, εἶπεν τὴν προσκομιδὴν ὡς ἐν τάξει τῆς στιχολογίας. Καὶ τὰς αὐτὰς εὐλογίας προέθηκαν ἐν τῷ δίσκῳ ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ οἱ διάκονοι· καὶ

Frater quidam erat in cœnobio Cuziba, ut nobis abbas Gregorius ex Scholaribus (3) retulit, qui sanctæ oblationis verba ritumque didicerat. Die ergo quadam missus ut benedictiones ferret, cum jam rediret ad monasterium, verba sanctæ oblationis (4), quasi versus aliquos caneret, dixit. Easdem vero benedictiones imposuerunt diaconi sancto altari. Quas cum

VARIÆ LECTIONES.

[22] al. ἀφιστάμενος et ἐξερχόμενος. [23] al. add. μηδὲ ὑπόδημα φορεσαντα. [24] al. Χουζιβᾶ. [25] al. ἔσπερεν. [26] al. Χουζιβᾶ. [27] al. ἀνήρχετο. [28] al. γομάριον. [29] al. γομάριον.

NOTÆ.

tor utrosque plasmavit. Quod est procul dubio, καὶ σὺ μετέωρος; scriptura profecto longe optima, quamvis punctum interrogans non sit necessarium.

(*j*) *Γομάριν, γομάριον, γομάρια.* Adde *Glossario* Meursii. Dorotheus, doctrina 7 : φορτήσε τις αὐτὸ γομάριν. A γόμος, unde διγομία, Judicum v, 16.

Digitized by Google

abbas Joannes presbyter offerret, qui postea Cæsareæ Palæstinæ episcopus fuit, non vidit, ut solitus erat, sancti Spiritus adventum. Contristatusque valde et cogitans, ne quid forte peccasset in mente, atque ideo se Spiritus sanctus avertisset, ingressus est sacrarium plorans, corruitque in faciem suam. Apparuit autem ei angelus Domini, dicens : Quoniam frater ille qui oblationes attulit, verba sanctæ oblationis in via dixit, sanctificatæ jam ac perfectæ sunt. Ex tunc igitur statuit senior ut nullus deinceps addisceret sanctæ oblationis verba, nisi qui ordinatus ad hoc esset, neque passim ea quispiam diceret, quocunque tempore absque loco consecrato.

A ἐν τῷ προσκομίζειν τὸν ἀββᾶν τὸν Ἰωάννην τὸν τότε πρεσβύτερον ὄντα, τὸ ἐπίκλην Χοζεβίτην· ὃς καὶ ὕστερον γέγονεν Καισαρείας τῆς κατὰ Παλαιστίνην ἐπίσκοπος. Οὐκ ἐθεάσατο κατὰ τὸ ἔθος τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ λυπηθεὶς μήτι ἄρα αὐτὸς ἥμαρτεν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέστη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰσῆλθεν ἐν τῷ διακονικῷ κλαίων καὶ ῥίπτων ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον· καὶ φαίνεται αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου λέγων, ὅτι Ἐξότου ἐν τῇ ὁδῷ ἐπικομιζόμενος τὰς εὐλογίας ὁ ἀδελφὸς ἔλεγεν τὴν ἁγίαν ἀναφοράν, ἡγιάσθησαν, καὶ τελειωμέναι εἰσίν. Καὶ ἀπὸ τότε λόγον ἔθηκεν ὁ γέρων, ὥστε μηδένα μαθεῖν τὴν ἁγίαν ἀναφοράν, μὴ ἔχοντα χειροτονίαν, μηδὲ ὡς ἔτυχεν λέγειν αὐτὴν ἐν οἱῳδήποτε καιρῷ, χωρὶς τόπου ἡγιασμένου.

CAPUT XXVI.

Vita fratris Theophanis, ejusque mirabilis visio, et de communicatione cum hæreticis.

Senex quidam sedebat in Laura Calamonis juxta Jordanem fluvium, Cyriacus nomine, magni apud Deum meriti. Ad hunc profectus est frater peregrinus ex regione Dora, Theophanes nomine, ut interrogaret senem de cogitationibus fornicationis. Quem senior hortari cœpit atque urgere verbis de pudicitia et castitate. Frater itaque magnifice ædificatus, ait seni : Vere, mi Pater, ego nisi in regione mea Nestorianis communicarem, tecum permansissem. Cum vero audisset senex Nestorii nomen, afflictus de perditione fratris, corripiebat eum, et orabat ut recederet ab hac pessima et perniciosa hæresi, accederetque ad sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, dicens non esse aliam salutis spem, nisi recte sentiamus et credamus (ut revera est) sanctam Mariam Dei genitricem esse. Dixit autem frater ille seni : Profecto, domine Pater, omnes hæreses sic dicunt : Nisi nobiscum communices, salvus esse non poteris. Quid ergo faciam infelix, nescio : deprecare igitur Dominum ut reipsa me certum faciat, quænam sit vera fides. Senex autem cum gaudio fratris verba suscepit, dixitque illi : Sede in spelunca mecum, et omnino spem in Deo habeto, quia revelabit tibi ipsius benignitas quæ sit vera fides. Dimissoque fratre in spelunca sua, egressus est senior prope mare Mortuum, orans Deum pro fratre. Circa autem horam nonam diei sequentis aspexit frater quemdam astantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem : Veni, et vide veritatem. Assumensque eum, duxit in locum tenebrosum ac fetidum, ignes evaporantem; atque in ipsis ignibus vidit Nestorium, Eutychen, Apollinarem,

B Γέρων τις ἐκάθητο ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ Καλαμῶνος τῇ οὔσῃ ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ, ὀνόματι Κυριακός· ἦν δὲ μέγας ὁ γέρων κατὰ Θεόν. Τούτῳ παρέβαλεν ἀδελφὸς ξενικὸς, ἐκ τῆς χώρας τοῦ Δαρᾶς (*k*), ὀνόματι Θεοφάνης, ἐρωτῆσαι τὸν γέροντα περὶ λογισμοῦ πορνείας. Καὶ δὴ ὁ γέρων ἤρξατο ἐπαλείφειν αὐτὸν τοῖς περὶ σωφροσύνης καὶ ἁγνείας λόγοις. Ὁ οὖν ἀδελφὸς ὠφεληθεὶς μεγάλως, λέγει τῷ γέροντι· [30] Κῦρι ἀββᾶ, ἐγὼ εἰς τὴν χώραν μου τοῖς Νεστοριανοῖς κοινωνῶ, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν οὐ δύναμαι· ἐπεὶ μετὰ σοῦ εἶχον μεῖναι. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ γέρων τὸ Νεστορίου ὄνομα, ὀλιβεὶς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐνουθέτει αὐτὸν καὶ παρεκάλει ἀποστῆναι τῆς βλαβερᾶς αἱρέσεως ταύτης, καὶ προσελθεῖν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἔλεγεν δὲ αὐτῷ, ὅτι, Οὐκ ἔστιν ἄλλη σωτηρία, εἰ μὴ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν καὶ πιστεύειν, κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον Μαρίαν ὑπάρχειν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς λέγει τῷ γέροντι· Οὕτως, κῦρι ἀββᾶ, ὅλαι αἱ αἱρέσεις οὕτως λέγουσιν, ὅτι Εἰ μὴ μεθ' ἡμῶν κοινωνήσῃς, οὐ σώζει. Τί οὖν ποιήσω, οὐκ οἶδα ἐγὼ ὁ ταπεινός. Δεήθητι οὖν τοῦ Κυρίου, ἵνα ἔργῳ με πληροφορήσῃ τὸ ποία ἐστὶν ἀληθινὴ πίστις. Ὁ δὲ γέρων μετὰ χαρᾶς ἐδέξατο τὸν λόγον τοῦ ἀδελφοῦ· καὶ λέγει αὐτῷ· Κάθου εἰς τὸ κελλίον μου, καὶ ἐλπίδας ἔχω εἰς τὸν Θεὸν, ὅτι ἀποκαλύπτῃ σοι ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἐάσας τὸν ἀδελφὸν εἰς τὸ σπήλαιον αὐτοῦ, ἐξῆλθεν ἐπὶ νεκρὰν Θάλασσαν, δεόμενος περὶ τοῦ ἀδελφοῦ. Καὶ δὴ ὡς περὶ ὥραν ἐνάτην τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ, θεωρεῖ ὁ ἀδελφός τινα ἐφιστάμενον αὐτῷ φοβερὸν τῷ εἴδει, καὶ λέγοντα αὐτῷ·

VARIÆ LECTIONES.

[30] al. præpon. Ὄντως.

NOTÆ.

(*k*) Ἐκ τῆς χώρας τοῦ Δαρᾶς. Ut in Photio, Theophane, Nilo Doxapatrio Δαρὰς Cedreno et Photio Δαρρᾶς apud eumdem Photium minus bene. Pluribus Δάρας. Δάραι Procopio. Stephanus, Δαραὶ, ὃν ῥας (f. ὃ καὶ Δάρας φασὶ, φρούριον Ἀναστασίου πόλεως (An Ἀναστασιούπολις, ex Procopio, Theophane et Cedreno) λεγόμενον ὀχυρώτατον. Juxta *etymologiam* quam tradit Evagrius, lib. III, cap. 37; et post eum Nicephorus, lib. XVI, cap. 37; et Auctor *Etymologici magni*, a Dario illic devicto Interpres nostri Joannis Moschi, *ex regione Dora*. Hoc est, opinor, Δωρᾶς, vel Δῶρας, quemadmodum in ms. Photii apud Holstenium, et *Chronici Alexandrini*, p. 762; quo tamen ultimo in loco suspicari quis posset legendum Δόρας, ob Etymon διότι Δαρεῖον Ἀλέξανδρος ἐκεῖ δόρατι ἔκρουσεν. Videndus ad Procopium Alemannus.

Digitized by Google

ἔρχου καὶ ἴδε τὴν ἀλήθειαν. Καὶ παραλαβὼν αὐτὸν ἀποφέρει εἰς τόπον σκοτεινὸν καὶ δυσώδη μετὰ πυρὸς, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ ἐν αὐτῷ τῷ πυρὶ Νεστόριον καὶ Θεόδωρον [31], Εὐτυχέα καὶ Ἀπολινάριον, Εὐάγριον καὶ [32] Δίδυμον, Διόσκορον καὶ Σεῦῆρον, Ἄρειον, καὶ Ὠριγένην, καὶ ἄλλους τινάς. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ φανείς, ὅτι Οὗτος ὁ τόπος ἡτοίμασται τοῖς αἱρετικοῖς, καὶ τοῖς βλασφημοῦσιν τὴν ἁγίαν [33] Θεοτόκον, καὶ τοῖς ἀκολουθοῦσιν τοῖς δόγμασιν αὐτῶν. Εἰ οὖν ἀρέσκει σοι ὁ τόπος, ἔμμεινον τῷ δόγματί σου· εἰ δὲ πεῖραν τῆς κολάσεως ταύτης λαβεῖν οὐ θέλεις, πρόσελθε τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ καὶ ὁ γέρων διδάσκει. Λέγω γάρ σοι, ὅτι ἐὰν πάσας τὰς ἀρετὰς ποιήσει ἄνθρωπος, καὶ μὴ ὀρθῶς δοξάζει, εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἔρχεται. Καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ, ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν ὁ ἀδελφός. Καὶ ἐλθόντος τοῦ γέροντος, διηγήσατο αὐτῷ ἅπαντα τὰ γενόμενα καθὼς ἑώρακεν. Καὶ προσελθὼν ἐκοινώνησεν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἔμεινεν δὲ μετὰ τοῦ γέροντος εἰς τὸν Καλαμῶνα· καὶ ποιήσας μετ' αὐτοῦ ἔτη ἱκανὰ [34], ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ.

A Dioscorum[e], Severum, Arium, Origenem, et alios quosdam. Dixitque illi is qui apparuerat: Locus iste præparatus est hæreticis, et blasphemantibus, et his qui illorum dogmata sequuntur. Si ergo placet tibi locus, persiste in tuo dogmate; si autem supplicium istud experiri non vis, accede ad sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, quam te senex docet. Dico enim tibi, quia si omnes virtutes homo operetur, nec recte credat, in hoc loco cruciabitur. Atque in hoc verbo venit frater in semetipsum, et redeunti seni narravit omnia quæ viderat, accessitque ad communionem sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Remansit autem cum sene, impletisque quatuor cum illo annis, dormivit in pace.

CAPUT XXVII.

Vita presbyteri villæ Mardandos.

Ἀπὸ δέκα μιλίων τῆς πόλεως Αἰγαιῶν τῆς Κιλικίας κτῆμά ἐστιν ὀνόματι Μάρδαρδος. Ἐν ᾧ ἐστιν ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἐν ᾧ γέρων τις πρεσβύτερος ἐκάθητο. Ἦν δὲ μέγας πάνυ ὁ γέρων καὶ ἐνάρετος. Ἐν μιᾷ οὖν οἱ τοῦ αὐτοῦ κτήματος οἰκήτορες προσέρχονται κατ' αὐτοῦ τῷ ἐπισκόπῳ Αἰγαιῶν, λέγοντες· Ἆρον ἀφ' ἡμῶν τὸν γέροντα τοῦτον, ὅτι θλίβει ἡμᾶς· ἔρχεται γὰρ Κυριακὴ, καὶ ποιεῖ τὴν σύναξιν ὥραν ἐννάτην, καὶ οὐ φυλάττει τὴν νενομισμένην τάξιν τῆς ἁγίας συνάξεως. Καὶ λαβὼν ὁ ἐπίσκοπος τὸν γέροντα κατ' ἰδίαν, λέγει αὐτῷ· Καλόγηρε, διὰ τί οὕτως ποιεῖς; Ἢ ἀγνοεῖς τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τὴν κατάστασιν; Ὁ δὲ γέρων ἔφη αὐτῷ, Ἐπ' ἀληθείας, κύριε ὁ μέγας, οὕτως ἐστὶ, καὶ καλῶς λέγεις. Ἀλλὰ τί ποιῆσαι οὐκ οἶδα. Μετὰ γὰρ τὸν κανόνα τὸν νυκτερινὸν τῆς ἁγίας Κυριακῆς, κάθημαι πλησίον τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου· καὶ ἕως ἂν ἴδω τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπισκιάζον τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, οὐκ ἄρχομαι τῆς συνάξεως. Ὅταν δὲ θεάσωμαι τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε καὶ τὴν λειτουργίαν ἐπιτελῶ. Θαυμάσας δὲ ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἀρετὴν τοῦ γέροντος, καὶ πληροφορήσας τοὺς τοῦ κτήματος, ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ δοξάζοντας τὸν Θεόν.

B Decem fere millibus passuum ab urbe Ciliciæ Ægina villa quædam est, nomine Mardandos, in qua templum est sancti Joannis Baptistæ. In hac senex quidam presbyter sedebat, summi apud Deum meriti, magnarumque virtutum. Quadam vero die villæ ipsius habitatores accesserunt ad episcopum accusantes senem, ac dicentes: Tolle a nobis senem hunc, nam molestus nobis est. Dicit eis episcopus: Quid vobis facit? Dicunt ei: Accedit missam celebrare die Dominico, nunc hora tertia, nunc autem hora nona, ut sibi visum fuerit, neque servat solemnem ac legitimum ordinem sanctæ oblationis. His compertis, episcopus assumens senem seorsum, ait illi: Quid ita facis, senior? an ignoras sanctæ Ecclesiæ statuta? Ait senex: Vera profecto prosequeris, et recte dicis; C verum quid agam, ignoro. Die enim Dominico post nocturnos hymnos, prope sanctum altare sedeo, et quousque videam Spiritum sanctum altare obumbrantem, sancta missarum solemnia non incipio; cum autem advenisse Spiritum sanctum aspicio, tunc ego sacra officia consummo. His auditis, episcopus admiratus virtutem senis, convocat habitatores villæ, satisfaciensque illis, dimisit eos in pace.

Τούτῳ τῷ γέροντι ἀπέστειλεν ὁ ἀββᾶς Ἰουλιανὸς ὁ Στυλίτης προσηγορίαν, πέμψας αὐτῷ καὶ πανίον [35] δεδεμένον ἔχον ἔσωθεν τρεῖς ἄνθρακας [36] πυρός. Ὁ δὲ γέρων δεξάμενος τὸν ἀσπασμὸν καὶ τοὺς ἄνθρακας μὴ ἀποσβεσθέντας, ἀντέπεμψεν τῷ ἀββᾷ Ἰουλιανῷ εἰς [37] τὸ αὐτὸ πανίον, βαλὼν εἰς αὐτὸ ὕδωρ, καὶ δήσας (*l*). Ἀπεῖχον δὲ ἀπ' ἀλλήλων ὡσεὶ μίλια εἴκοσι.

Huic seni misit abbas Julianus Stylites salutationem, mittens ei etiam pannum involutum, habent m intus tres carbones ignis. Senex vero suscipiens salutationem et carbones ardentes, remisit eidem abbati ipsum pannum involutum aqua plenum. Distabant autem ab invicem fere viginti millibus passuum. D

VARIÆ LECTIONES.

[31] Abest ab al. [32] Desunt in al. [33] Non sunt in al. [34] al. δ'. [35] al. πανν. [36] al. πεπυραχτωμένους. [37] Abest ab al.

NOTÆ.

(*l*) Δήσας. Cujus alio in argumento δύσας obtinet locum, t. VII Chrysostomi a Savilio editi, p. 369, l. XXII.

Digitized by Google

CAPUT XXVIII.

Factum mirabile abbatis Juliani Stylitæ.

Narrabat abbas Cyriacus, discipulus prædicti abbatis Juliani Stylitæ, dicens : Venimus ego et pater meus et frater a regione nostra ad abbatem Julianum, audita ejus fama. Ego enim habebam passionem insanabilem, quam nullus hominum curare potuerat. Venientem igitur senex protinus me oratione curavit. Mansimus autem omnes apud eum, et abrenuntiavimus sæculo, constituitque senior patrem meum super frumentum. Quadam vero die venit pater meus, et ait abbati Juliano : Frumentum non habemus. Senex autem de columna respondens ait : Vade, frater, et ipsum quod inveneris, collige hodie, et mole, et de crastino Deus nostri curam habebit. Ille vero in hoc verbo turbatus (sciebat enim se nihil dimisisse) abiit ad cellam suam. Necessitate autem urgente misit ad eum senex, dicens : Accede huc Ille cum vix venire acquievisset, dicit ei senior : Frater Conon, vade, et quod inveneris, fac in cibum fratrum. Ille præ iracundia sumptis horrei clavibus abiit, volens terræ pulverem ferre. Cum autem amotis claustris ostia vellet aperire, non poterat. Erat enim totum horreum frumento plenum. Quo ille viso perterritus, a sene veniam prostratus petiit.

A Διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Κύριλλος [38] ὁ μαθητὴς τοῦ εἰρημένου ἀββᾶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Στυλίτου, ὅτι Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου καὶ ὁ ἀδελφός μου ἤλθομεν ἀπὸ τῆς ἡμῶν χώρας πρὸς τὸν ἀββᾶν Ἰουλιανὸν ἀκούοντες τὰ περὶ αὐτοῦ. Εἶχον γάρ, φησὶν, ἐγὼ πάθος ἀνίατον, ὃ οὐδεὶς τῶν ἰατρῶν [39] θεραπεῦσαι οὐκ ἠδυνήθη. Ἐλθόντα με οὖν εὐθὺς ὁ γέρων εὐξάμενος ἐθεράπευσεν. Ἐμείναμεν οὖν οἱ τρεῖς παρ' αὐτῷ, καὶ ἀπεταξάμεθα. Καὶ κατέστησεν ὁ γέρων τὸν ἐμὸν πατέρα ἐπὶ τοῦ σίτου. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν [40] ἡμερῶν, ἔρχεται ὁ Πατήρ μου, καὶ λέγει τῷ ἀββᾷ Ἰουλιανῷ· Σῖτον οὐκ ἔχομεν. Ἀπεκρίθη ὁ γέρων [41]· Ὕπαγε, ἀδελφὲ, καὶ αὐτὸν ὃν εὑρίσκεις συνάξας, ἄλεσον [42], καὶ περὶ τὴν αὔριον ὁ Θεὸς μεριμνήσει ὑπὲρ ἡμῶν. Ὁ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ, ταραχθεὶς (ᾔδει γὰρ ὅτι οὐδὲν εἴασεν ἐν τῷ B σιτοβολῶνι [43]), ἀνεχώρησεν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. Τῆς δὲ χρείας κατεπειγούσης, δηλοῖ αὐτὸν [44] ὁ γέρων· Δεῦρο ἕως ὧδε. Μόλις οὖν ἐλθόντι λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Ἀδελφὲ Κόνων, ἄπελθε, καὶ ὃ εὑρίσκεις ποίησον λόγῳ [45] τῶν ἀδελφῶν. Ὁ δὲ ὡς ἀπὸ ὀργῆς λαβὼν τὰ κλειδία τοῦ ὁρίου (*m*), ἀπῆλθεν, θέλων ἐνέγκαι τὸν χοῦν. Ἀνοίξας οὖν τὸ κλειδίον [46], ἤθελεν ἀνοῖξαι τὰς θύρας, καὶ οὐκ ἠδύνατο· ἦν γὰρ ὁ σιτοβολὼν ὅλως πεπληρωμένος σίτου. Καὶ ἰδὼν, ἔβαλεν τῷ γέροντι μετάνοιαν (*n*), δοξάζων τὸν Θεόν [47].

CAPUT XXIX.

Miraculum sanctissimæ Eucharistiæ.

Quasi triginta milliaribus ab Ægina civitate Ciliciæ, Stylitæ duo erant separati ab invicem sex millibus passuum. Ex his alter sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ communicabat; alter autem qui etiam plus temporis in columna egerat, Severianæ impietatis erat, variisque modis hæreticus Catholicum criminabatur. Ille vero divinitus inspiratus,

C Ὡς ἀπὸ τριάκοντα μιλίων [48] Αἰγῶν τῆς πόλεως Κιλικίας, στυλῖται δύο εἰσὶν [49], ἀπέχοντες ἀλλήλων ὡς ἀπὸ ἓξ μιλίων [50]. Τούτων ὁ μὲν εἷς τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκοινώνει· ὁ δὲ ἄλλος, ὁ καὶ πλείονα χρόνον ἔχων εἰς τὸν κίονα πλησίον κτήματος λεγομένου Κασσιδωρᾶ, τῆς Σευήρου (*o*) ὑπῆρχεν αἱρέσεως. Καὶ διαφόρως ὁ αἱρετι-

VARIÆ LECTIONES.

[38] al. Κυριακός. [39] al. ἀνθρώπων. [40] Deest in al. [41] al. add. ἐκ τοῦ κίονος. [42] al. ἄλησον σήμερον. [43] al. non habet. [44] al. αὐτῷ. [45] al. εἰς λόγον. [46] al. κλεῖδωμα. [47] Absunt ab al. [48] Al. σταδίων. [49] al. ἦσαν. [50] al. σημείων.

NOTÆ.

(*m*) *Ὁρίου.* Scribitur ὁρίον, ὅριον, *ὁρίον*, ὅριον, ὡρεῖον, ὡρεῖον, ὁρεῖον, ὁρεῖον, ὥριον, *ὡρίον*, horreum. Testimonia in promptu sunt, nec placet coacervare.

(*n*) *Ἔβαλεν μετάνοιαν.* Ad ea quæ t. II, hæc adjungo novæ lectionis. In Typico S. Sabæ f. 13, seu apud Gretserum, *De cruce*, c. 1171, C *ψάλλοντες καὶ μετανοίας τρεῖς*. Emenda et lege *βάλλοντες*, etiam ex Typici, f. 57, et ex Gretserianis c. 1521 C, 2389 A, 2415 C. Præterea male Combefisius t. I, Maximi p. 644, 722, μετανοῶν mutavit in εὐνοῶν.

(*o*) *Σευήρου.* De quo vide etiam quæ refert Theodorus Rhaithuensis in fine Opusculi de Incarnatione, quæ perperam subjuncta fuere Catechetico Gregorii Nysseni. A Victore Tononensi non semel vocatur princeps hæresis; sed semel hæres ediderunt. Jam vero inter varia quæ scripsit Severus, librum quoque composuit adversus Joannem Cæsariensem Grammaticum concilii Chalcedonensis defensorem, teste Anastasio, *Hodegi*, cap. 6. Ex quo corrigi debet Indiculus a Philippo Labbeo viro bene docto editus in Conspectu novæ editionis Damasceni, p. 54, ubi legitur : Σεβήρου τοῦ δυσσεβοῦς ἐν τῷ κατὰ τοῦ Κακαρέως γραμματικοῦ βιβλίῳ, pro Καισαρέως. A Severo dicti Severitæ et Severiani; quod secundum nomen reddi velim Isaaco Catholico, Invectiva 2, in Armenios, t. II, *Auctarii* Combefisiani, c. 405 D. Ἡ τοιαύτη αἵρεσις δικαιοῖ τὴν αἵρεσιν Εὐτυχοῦς καὶ Σευηριανοῦς (non autem Σευηριανοῦ) τοὺς λέγοντας, etc. Neque præteribo jocularem ad Cedrenum *παρερμηνείαν*. Cum enim notasset, falso tamen Cedrenus, aut aliquis ejus Scholiastes, differentiam accentus in nomine Græco Severi, ut Σέβῆρος sit Severus imperator, Σεβῆρος Severus Hæreticus; visum est Xylandro verba Cedrenica : Σεβῆρος ἐβασίλευσεν ἔτη ιζ', μῆνας η'. Σεβῆρος δὲ ὁ αἱρετικὸς λέγεται. Sic vertere, *Severus imperavit annos* XVII, *menses* VIII. *Severus Latinis est, qui Græcis hæreticus*, et ad ea annotare, *Severus qui sit idem quod Hæreticus, ignoro.* Goar autem de truce, rigido, exitiali, quique ideo dici possit αἱρετικὸς, aut forte ἀναιρετικὸς, eadem interpretatus est.

Digitized by Google

κος κατεγίνωσκεν τοῦ ὀρθοδόξου, ἐπιθέμενος [51] καὶ θέλων αὐτὸν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐφελκύσασθαι αἵρεσιν. Καὶ πολλοῖς λόγοις διαπεμπόμενος, ἐδόκει κατακρίνειν αὐτόν. Ὁ δὲ ὥσπερ θεόθεν ἐμπνευσθεὶς ἐδήλωσεν αὐτὸν [52] μερίδα πέμψαι τῆς αὐτοῦ κοινωνίας. Ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς, ὡς ἤδη πλανήσας αὐτὸν, πέμπει αὐτῷ παραχρῆμα, μηδὲν ὅλως ἐνδυάσας. Καὶ δεξάμενος ὁ ὀρθόδοξος τὴν σταλεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ αἱρετικοῦ μερίδα, τοῦτ' ἔστιν τοῦ Σευήρου [53] ποιήσας λέβητα ἔμπροσθεν αὐτοῦ βράσαι, ἣν ἐδέξατο μερίδα ἐνέβαλεν, καὶ διελύθη [54] ἐν τῷ βράσματι τοῦ λέβητος. Λαβὼν δὲ καὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἁγίαν κοινωνίαν, ἐνέβαλεν εἰς τὸν αὐτὸν λέβητα, καὶ παραχρῆμα ὁ λέβης βράζων ἀπεψύγη [55], καὶ ἡ ἁγία κοινωνία σώα καὶ ἄβροχος διέμεινεν· ἥντινα καὶ διαμένει τηρῶν. Ἔδειξεν δὲ ἡμῖν αὐτὴν παραβάλλουσιν αὐτῷ.

A petiit ab eo ut partem sibi mitteret Communionis suæ. Qui gaudio elatus, quod quasi illum seduxisset, protinus misit nihil hæsitans. Suscipiens itaque Catholicus missam sibi ab hæretico Severiani sectatore particulam, in ferventem ollam injecit, moxque resoluta est. Sumptam quoque catholicæ ecclesiæ sanctam communionem in eam conjecit; statimque fervens olla refrigerata est, et sancta communio permansit integra, neque madefacta est. Quam et diligenter servavit, et ostendit nobis cum ad illum venissemus.

CAPUT XXX.

Vita Isidori monachi Melitinensis, alterumque miraculum circa sanctissimam Eucharistiam.

Τάδαι [56] ἐμπόριόν ἐστιν τῆς Κύπρου. Ἐν αὐτῷ μοναστήριόν ἐστιν πλησίον τοῦ [57] λεγομένου [58] Φιλοξένου. Παραβαλόντες οὖν ἐκεῖ, εὕραμεν ἐν αὐτῷ μοναχὸν, τῷ μὲν γένει Μελιτινὸν, τῷ δὲ ὀνόματι Ἰσίδωρον. Τοῦτον ἐθεασάμεθα ἀδιαλείπτως κλαίοντα μετὰ οἰμωγῆς. Παρακαλούμενος δὲ ὑπὸ πάντων, ὥστε ἐνδοῦναι μικρὸν τοῦ πένθους, οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ πᾶσιν ἔλεγεν, ὅτι Πολὺ ἁμαρτωλός εἰμι οἷος οὐ γέγονεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τῆς σήμερον. Ἡμῶν δὲ λεγόντων, ὅτι, Οὕτως, κῦρι ἀββᾶ μετὰ ἀληθείας οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰ μὴ εἷς ὁ Θεὸς, ἀπεκρίθη λέγων· Πείσθητε, ἀδελφοὶ, οὐχ εὗρον ἐν ἀνθρώποις ἁμαρτίαν οἵαν οὐκ [59] ἐποίησα, οὔτε ἐγγράφως οὔτε ἀγράφως. Εἰ δὲ νομίζετε ὅτι ἐμαυτοῦ κατηγορῶ, ἀκούσατέ μου τῆς ἁμαρτίας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ εὔξησθε.

B Dade Cypri emporium est, in eo monasterium est quod dicitur Philoxene: ad id cum venissemus, invenimus ibi monachum genere Melitinensem, Isidorum nomine. Hunc vidimus sine ulla intermissione cum ejulatu flentem. Cum autem rogaretur ab omnibus ut aliquantulum quiesceret, et a fletu temperaret, nulli penitus acquiescebat, dicens omnibus: Nimium peccator sum ultra omnes qui ab initio sæculi fuerunt. Cum autem illi diceremus: Nullus certe sine peccato est, nisi unus Deus, respondebat dicens: Veraciter, fratres, nullum inveni inter homines similem mihi peccatorem, nullumque majus delictum quam meum. Et ut cognoscatis me vera prosequi, audite peccatum meum, ut et vos oretis pro me.

C Ἐγὼ, φησὶν, ὅταν ἤμην ἐν τῷ κόσμῳ, γυναῖκα εἶχον. Ἤμεθα οὖν οἱ δύο τοῦ δόγματος Σευήρου. Ἐλθὼν οὖν ἐγὼ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰς τὸν οἶκόν μου, οὐχ εὗρον τὴν γυναῖκά μου, ἀλλὰ ἀκούω ὅτι ἀπῆλθεν πρὸς τὴν γείτονα κοινωνῆσαι· ἦν δὲ κοινωνοῦσα ἐκείνη εἰς τὴν ἁγίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἔδραμον δὲ εὐθέως [60] κωλῦσαι αὐτήν. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὸν οἶκον τῆς γείτονος, εὗρον τὴν γυναῖκά μου ἤδη προσφάτως λαβοῦσαν τὴν ἁγίαν μερίδα, καὶ κοινωνοῦσαν. Δραξάμενος τοίνυν τοῦ λάρυγγος αὐτῆς, ἐποίησα ἐξεράσαι αὐτὴν τὴν ἁγίαν μερίδα. Καὶ λαβὼν, ἠκόντησα αὐτὴν ἄνωθεν κάτω· ἔπεσε δὲ εἰς βόρβορον. Καὶ εὐθέως εἶδον ἀστραπὴν κατ' αὐτοῦ τοῦ τόπου λαβοῦσαν τὴν ἁγίαν κοινωνίαν. Καὶ μετὰ δύο ἡμέρας, θεωρῶ ἄνδρα [61] Αἰθίοπα (*p*), ῥάκη περιβεβλημένον, καὶ λέγοντά μοι· Ἐγὼ καὶ σὺ ὁμοῦ κατ-

Ego cum essem in sæculo, uxorem habui: eramus autem ambo Severiani dogmatis. Cum ergo die quadam venissem domum, non inveni uxorem meam: audivi autem quod abiisset ad vicinam mulierem ut illi communicaret (erat autem illa catholicæ religionis et fidei) cucurrique protinus volens prohibere. Profectus autem domum, inveni illam jam communicasse. Quare indignatione concitatus apprehendi guttur ejus, fecique illam evomere sacram communionem. Sumptam deinde particulam sanctam huc illucque jactabam, donec in lutum cecidit. Mox autem vidi coruscationem in eodem loco sanctam assumpsisse communionem. Post biduum vero aspicio virum quasi Æthiopem semicinctiis vestitum, dicenD temque mihi: Ego et tu simul in unum supplicium condemnati sumus. Et ego ad eum: Tu, inquam,

VARIÆ LECTIONES.

[51] al. ἐπαγόμενος. [52] al. αὐτῷ. [53] al. Σευηριανοῦ [54] al. inser. εὐθέως. [55] al. ἐψυχράνθη. [56] al. Δάδαι et Δαδαί. [57] al. ἐστι τοῦ. [58] al. λεγομένου τοῦ. [59] Abest ab al. [60] al. inser. θέλων. [61] al. ins. ὡς.

NOTÆ.

(*p*) *Αἰθίοπα.* Huc aliquo modo pertinet locus Palladii Lausiacæ Historiæ cap. 22, extremo, corruptus et ab interprete ex parte præteritus. Αὕτη ἡ ἔνθεος τῆς ἀσκήσεως πολιτεία τοῦ ἀκαταγωνίστου ἀθλητοῦ Μωϋσέως τοῦ τῷ γένει Αἰθίοπος, τὴν δὲ ψυχὴν ἐθίσαντος θείᾳ χάριτι. Quæ sunt interpreti tantum: *Hæc est religiosa et sancta vita quam egit invictus athleta Moses Æthiops.* Tu vero sic mecum sic lege, αἰθήσαντος, ac verte: *Hæc est divina religiosaque vita invicti athletæ Mosis, qui genere fuit Æthiops, animam autem suam divina gratia inflammavit.* Αἰθίοψ et αἰθήσαντος eleganter et apte sibi mutuo respondet.

Digitized by Google

quis es? Respondit: Ego sum qui conditorem omnium Dominum Jesum Christum in maxilla percussi passionis tempore. Atque hac de causa a fletu temperare non possum.

εδικάσθημεν εἰς μίαν κόλασιν. Καὶ λέγω αὐτῷ· Σὺ [63] τίς εἶ; Καὶ ἀπεκρίνατό μοι, λέγων ὁ φανεὶς Αἰθίοψ· Ἐγώ εἰμι ὁ ῥαπίσας (*q*) ἐπὶ τῆς σιαγόνος τὸν Ποιητὴν τῶν ἁπάντων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους. Διὰ τοῦτο οὖν, φησὶν ὁ μοναχὸς, οὐ δύναμαι ἐνδοῦναι τοῦ κλαίειν.

CAPUT XXXI.

Conversio et vita Mariæ meretricis.

Duo senes abierunt ab Ægis in Tharsum, venientesque in stabulum ut requiescerent (erat enim æstus) per dispensationem Dei invenerunt in stabulo tres adolescentes habentes secum unam meretricem. Senes ergo seorsum sederunt, unusque ex eis accipiens sanctum Evangelium legebat. Meretrix vero quæ erat cum adolescentibus, ut vidit legentem senem, relictis illis accessit ad senem, seditque juxta illum. Senex autem illam rejiciens, dixit: Multum, o infelix, impudens es, quæ verita non fuisti accedere ad nos ac sedere. At illa: Ne, quæso, Pater, ne abomineris me, neque abjicias; etsi enim omni peccato plena sum, non tamen repulit venientem ad se meretricem Dominus, et Salvator omnium Christus Deus noster. Respondit ei senex: Sed meretrix illa non permansit meretrix. Tum ipsa: Spero in Filium Dei vivi, quia ab hodierno die neque ego permanebo in peccato hoc. Relinquens igitur adolescentes, et sua omnia, secuta est senes illos. Miserunt autem illam in monasterium prope Ægæ civitatem. Hanc et ego jam anum vidi magnæ prudentiæ feminam, et ista ex ejus ore didici. Erat autem illi nomen Maria.

Δύο τινὲς τῶν γερόντων ἀπήρχοντο ἀπὸ Αἰγῶν εἰς Ταρσὸν (*r*) τῆς Κιλικίας· καὶ ἐλθόντες εἰς πανδοχεῖον κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, ἐφ' ᾧ ἀναπαῆναι αὐτοὺς (ἦν γὰρ καύσων), εὗρον ἐκεῖ τρεῖς νεωτέρους ἀπερχομένους εἰς Αἴγας, ἔχοντας μεθ' ἑαυτῶν μίαν πόρνην. Οἱ οὖν γέροντες ἐκάθισαν κατ' ἰδίαν. Λαβὼν δὲ ὁ εἷς γέρων ἐκ τοῦ πηρίου αὐτοῦ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἀνεγίνωσκεν. Ἡ δὲ πόρνη ἡ οὖσα μετὰ τῶν νεωτέρων, ὡς εἶδεν τὸν γέροντα ἀναγινώσκοντα, καταλείψασα τοὺς νεωτέρους, ἐλθοῦσα ἐκάθισεν πλησίον τοῦ γέροντος. Ὁ δὲ γέρων ἀποτιναξάμενος αὐτῇ λέγει· Πολὺ φαίνει, ὦ ἀθλία, ἀναιδής· οὐκ ἠδέσθης πλησίον ἡμῶν ἐλθεῖν καὶ καθίσαι; Ἡ δὲ ἀπεκρίθη λέγουσα· Μὴ, Πάτερ, μὴ βδελύξῃ με. Εἰ γὰρ καὶ πεπληρωμένη ὑπάρχω πάσης ἁμαρτίας, ἀλλ' οὖν οὐκ ἀπώσατο τὴν προσελθοῦσαν αὐτῷ πόρνην ὁ Δεσπότης τῶν ἁπάντων ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν. Ὁ δὲ γέρων ἀπεκρίθη αὐτῇ· Ἀλλ' ἡ πόρνη ἐκείνη, οὐκέτι ἔμεινεν πόρνη. Ἡ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐλπίζω εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὅτι ἀπὸ τῆς σήμερον [64] οὐδὲ ἐγὼ μένω ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ταύτῃ. Καὶ καταλιποῦσα τοὺς νεωτέρους καὶ τὰ αὐτῆς πάντα, ἠκολούθησεν τοῖς γέρουσιν. Καὶ ἔβαλον αὐτὴν εἰς μοναστήριον, πλησίον Αἰγῶν, τὸ λεγόμενον τοῦ Ναχτιβᾶ. Ταύτην κἀγὼ ἑώρακα γραῦν, πολλῇ συνέσει διάγουσαν· καὶ παρ' αὐτῆς ἀκήκοα ταῦτα [65].

CAPUT XXXII.

Conversio et vita Babylæ (5) *mimi, nec non Cometæ et Nicosæ concubinarum ejus.*

Mimus quidam erat in Tharso Ciliciæ, nomine Babylas: erant autem illi duæ concubinæ; nomen uni Cometa, nomen alteri Nicosa. Vivebat autem luxuriose agens omnia quæ illi dæmon suggessisset. Die vero quadam ingressus ecclesiam, audivit per dispensationem Dei sanctum Evangelium legi. Erat autem ista lectio: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum (*Matth.* III). Compunctusque cœpit cum lacrymis horrere, ac se miserum dicere pro his quæ peccaverat. Confestim igitur egressus extra ecclesiam, vocavit duas amicas suas, dixitque illis: Scitis quomodo vobiscum luxuriose vixerim, utque nunquam alteram plus quam alteram dilexe-

Μῖμός τις ἦν ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ὀνόματι Βαβύλας. Οὗτος εἶχεν δύο φίλας (ὄνομα τῇ μιᾷ), Κομιτῶ [66] καὶ ὄνομα τῇ ἄλλῃ Νικῶσα· ζῶν ἀσώτως, καὶ πράττων ὅσαπερ ἄξια τοῖς συνεργοῦσιν δαίμοσιν. Ἐν μιᾷ οὖν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἠνεγινώσκετο [66] τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἡ περιοχὴ [67] ἡ λέγουσα· « Μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Καὶ κατανυγεὶς εἰς τοῦτο, ἤρξατο μετὰ δακρύων ταλανίζειν ἑαυτὸν, ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις αὐτῷ. Καὶ παραχρῆμα ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καλέσας τὰς δύο φίλας αὐτοῦ, λέγει αὐταῖς· Οἴδατε πῶς ἔζησα μεθ' ὑμῶν ἐν ἀσωτίᾳ, καὶ ὅτι οὐ-

VARIÆ LECTIONES.

[63] al. ins. γάρ. [64] al. add. ἡμέρας. [65] al add. ἦν δὲ αὐτῇ ὄνομα Μαρία. [66] al. Κομητῦ. [66] al. ἀνεγίνωσκεν. [67] al. περικοπή.

NOTÆ.

(*q*) Ὁ ῥαπίσας, etc. Malchus Chrysostomo, hom. 82 in Joannem; Theophani Cerameo, hom. 27; Euthymio, aliis. Unde apud Lambecium, *De bibliotheca Cæsarea*, lib. IV, cod. 164, n. 7, quæstio de nomine ejus qui Christum percussit. Et lib. V, cod. 289, p. 243, inter Georgii *Calybæ* ἐρωταποκρίσεις, tricesima secunda est, περὶ τοῦ ῥαπίσαντος τὸν Χριστόν· *Servum illum Caiphæ, qui in Dominicam Christi faciem colaphum impegerat.* In Damasceno orat. 2 de assumptione Deiparæ. Cyrilli vero Alexandrini sententiam omnes norunt.

(*r*) Εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας. *Chronici Alexandrini* p. 684, seu in *Epitome temporum* Scaligerana, p. 282. Edit. Amstelodam. Εἰς Μόψου κρήνας πρώτιμον ἢ ἀπὸ Ταρσοῦ Κιλικίας. Non puto, sed affirmo legendum, πρώτῃ μονῇ, *prima mansione.*

Digitized by Google

δέποτε προετίμησα μίαν τῆς ἄλλης. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἔχετε πάντα ὅσα ἐκτησάμην ὑμῖν· λάβετε δὲ καὶ τὰ ἐμὰ πάντα, καὶ μερίσασθε· ἐγὼ γὰρ ἀπὸ τῆς σήμερον ὑπάγω, ἀποτάσσομαι, καὶ γίνομαι μοναχός. Αἱ δὲ ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, λέγουσαι μετὰ δακρύων· Εἰς μὲν τὴν ἁμαρτίαν[67*] καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀπώλειαν ἐκοινωνήσαμέν σοι, καὶ ἄρτι ὅτε θέλεις ποιῆσαι τοῦτο τὸ θεάρεστον ἔργον, ἀφίεις ἡμᾶς, καὶ μόνος ποιεῖς; Οὕτως οὐκ ἐᾷς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ καλὸν κοινωνοῦμέν σοι. Καὶ ὁ μὲν μῖμος, εὐθὺς ἑαυτὸν ἀπέκλεισεν εἰς ἕνα τῶν τειχῶν τοῦ πύργου[68] τῆς πόλεως· ἐκεῖναι δὲ πωλήσασαι τὰ ἑαυτῶν, δεδώκασιν πτωχοῖς, καὶ λαβοῦσαι καὶ αὐταὶ τὸ ἀσκητικὸν σχῆμα, ποιήσασαι κελλίον ἑαυταῖς πλησίον τοῦ πύργου, ἑαυτὰς ἀπέκλεισαν. Τούτῳ κἀγὼ συνέτυχον, καὶ ὠφελήθην. Ἔστιν γὰρ ὁ ἀνὴρ πάνυ συμπαθὴς, καὶ ἐλεήμων, καὶ ταπεινόφρων. Γέγραφα δὲ καὶ τοῦτο εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων.

A rim; itaque vestra sunt omnia quæcunque ego acquisivi, accipite insuper mea omnia et dividite inter vos; ego enim ex nunc abrenuntio sæculo, et efficior monachus. Illæ autem ex uno ore responderunt ei cum lacrymis: Ad luxuriam et animarum nostrarum interitum communicavimus tibi; nunc vero quando hoc Deo placitum opus facere vis, dimittis nos, et id solus facis? profecto non ita erit, sed etiam in bono communicabimus tibi. Atque ita mimus quidem inclusit se in una turrium civitatis: illæ vero, venditis omnibus suis, erogatisque pauperibus, accipientes et ipsæ religiosum habitum, fecerunt sibi prope turrem cellulam, et seipsas pariter incluserunt. Hunc et ego vidi, et ab eo valde ædificatus B sum; est enim vir valde humilis et clemens, atque misericors. Scripsi autem et hoc pro utilitate legentium.

CAPUT XXXIII.

Vita sancti episcopi Theodoti.

Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων, ὅτι γέγονεν ἐν Θεουπόλει ἀρχιεπίσκοπός τις ὀνόματι Θεόδοτος, ὃς οὕτω γέγονεν ἀγαθὸς, ἐπειδή ποτε παρῆν ἑορτῆς ἡμέρα (s), ἐκάλει τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων κληρικῶν τινας εἰς ἑστίασιν· οὐ πεισθέντος δὲ ἑνὸς οὐδὲ ὑπακούσαντος τῇ κλήσει, τότε μὲν ἡσυχίαν ἦγαγεν ὁ πατριάρχης, ἄλλοτε δὲ αὐτὸς ἀπῄρχετο παρ' αὐτῷ παρακαλῶν ἐλθεῖν, καὶ κοινῆς ἀπολαῦσαι τραπέζης.

Narravit nobis quidam Patrum quod fuerit in sancta civitate episcopus quidam, nomine Theodotus, tantæ benignitatis, ut cum in una solemnitate invitasset quosdam de clericis suis ad convivium, unusque ex eis venire noluisset, neque invitationi acquievisset, tunc quidem patriarcha siluerit, alias vero ipse ad eum profectus sit, rogans ut veniret, mensæque communis particeps fieret.

Ἔλεγεν δὲ πάλιν περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεοδότου, ὅτι οὕτως ἦν πραῢς καὶ ταπεινόφρων, ὅτι C καθ' ὁδὸν ὢν μετὰ ἑνὸς κληρικοῦ, αὐτὸς μὲν λεκτικίῳ (*l*) ἐπωχεῖτο, τῷ δὲ κληρικῷ ἐπὶ ἀλόγῳ καθημένῳ, εἶπεν ὁ πατριάρχης τῷ αὐτῷ κληρικῷ· Διελώμεθα τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος, καὶ πρὸς ἀμοιβὴν ἡμῖν ἔστω τὰ ἐφ' οἷς ἐπικαθήμεθα. Ὁ δὲ κληρικὸς οὐκ ἠνείχετο τοῦτο ποιῆσαι. Ὕβριν γὰρ ἔλεγεν εἶναι τοῦ πατριάρχου, ἵνα αὐτὸς μὲν εἰσέλθῃ τὸ λεκτίκιον, ὁ δὲ πα-

Dicebat autem rursus de ipso episcopo Theodoto, quod ita fuerit mitis atque humilis, ut cum semel iter ageret cum uno clerico, et ipse quidem lectica veheretur, clericus vero equo insideret, dixerit clerico suo patriarcha: Mutemus vehicula nostra, et tu quidem lectica vehere, ego autem eques ibo. Cum vero clericus id facere recusaret omnino, dicens id dedecus fore patriarchæ, si quidem clericus lectica portaretur, et episcopus equo insidens ingredere-

VARIÆ LECTIONES.

[67*] al. ἀσωτίαν. [68] al. πύργων τοῦ τείχους.

NOTÆ.

(s) *Ἐπειδή ποτε παρῆν ἑορτῆς ἡμέρα.* Sic solebant episcopi clericos mensa excipere diebus festis: uti cernere est in *Vita S. Athanasii*, et apud Rufinum *Hist. eccles.* lib. I, cap. 14.

(*l*) *Λεκτικίῳ.* t. I, p. 415 B, epis, t. 14 S. Chrysostomi, in *Vita Maximi confessoris*, n. 39; *Vita et Martyrio S. Eudociæ*, n. 39, et apud alios a Meursio citatos. Hinc λεκτικάριος, etiam in epistola Theodoriti 110; Anonymus in *Vita Chrysostomi*, Savilianæ editionis, t. VIII, p. 358; l. IX et XVI, λεκτίνιον habet, forsan non absque menda. Porro locus e *Vita Maximi* dignus est qui hic ascribatur, Ἐπεὶ δὲ, ὡς ὁ λόγος ἔφη, πρὸς τὴν ὑπερορίαν τὸν θεῖον ἀπήνεγκαν Μάξιμον, πολλὰ μὲν συνέβη τοῦτον παθεῖν κατὰ τὴν ὁδὸν, καὶ πολλὰς ὑπομεῖναι τὰς ἀλγηδόνας, οἷα μήτ' εἰς λεκτίκιον καθεσθῆναι δυνάμενον, τῷ πάντη κατειργάσθαι τοῖς πόνοις, καὶ ταῖς μυρίαις τετρυχῶσθαι ὀδύναις. Ἀμέλει καὶ εἴς τι χαλάδριον βέργεσι πεπλεγμένον τοῦτον ἐνθέμενοι μόλις καὶ κόπῳ διαβαστάζοντες, τὴν μακρὰν ὁδὸν ἐκείνην ἀπῆγαγον *S. Maximum itaque, ut relatum est, in exsilium deportatum, contigit in via multa pati, multasque subire ærumnas, et doloribus conflictari, cum nec jumento nec lectica sedere posset, omnino scilicet confectus laboribus, innumerisque angoribus attritus. Quamobrem gestatorio vimineo grabbato imponunt, et vix ægreque gestantes, longo illo itinere abducunt.* Quia per illum emendatio et lux oboritur vocabulo corrupto et obscuro, quod legitur in *Vita Dosithei* apud Dorotheum Corderii: Ἐστρώννυε δὲ τοῖς ἀῤῥώστοις πάνυ καλῶς· τοιοῦτος δὲ ἦν περὶ τὸν λογισμὸν ἐλευθέριος καὶ ἐξαγγελτικὸς, ὅτι πολλάκις ἐν ὄσῳ ἐφιλοκάλει στρῶσαι, εἶδε τὸν μακάριον παρερχόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ· Κύριε, κύριε, λέγει μοι ὁ λογισμὸς, Καλῶς στρωννύεις. Καὶ ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, Βαβαὶ, κύριε, ἰδοὺ εἶ καλὸς βρεγγάριος vel βρεγκάριος· μὴ γὰρ καλὸς μόναχος. Apparet enim ex βέργεσι scribi debere βεργάριος, Virgarius, hoc est stratorum vimineorum adornator. *Cæterum ægrotis lectulos commodissime sternebat: adeo autem ingenuus et liber erat in cogitationibus suis manifestandis, ut non raro cum lectulos egregie stravisset, ac beatum Dorotheum illuc transire videret, ei diceret: Domine, domine, cogitatio mihi dicit, eleganter lectulos sternis; et respondit ei ille: Papæ domine, ecce bonus es virgarius, lectorum seu ex virgis stratorum constructor, non vero bonus monachus.*

Digitized by Google

tur, non quievit sanctus et humilis Theodotus, donec ministro persuasit non esse rem istam injuriosam, coegitque illum ita facere.

A τριάρχης εἰς ἄλογον κάθηται. Οὐκ ἀνῆκε δὲ ὁ θεῖος Θεόδοτος, ἀλλὰ πείσας τὸν λειτουργὸν, ὡς οὐκ ἔστιν τὸ γινόμενον αὐτῷ ὕβρις, ἠνάγκασεν οὕτω ποιεῖν.

CAPUT XXXIV.

Vita divi Alexandri patriarchæ Jerosolymitani.

Alium habuit civitas ipsa Dei patriarcham, Alexandrum nomine, adeo pium et misericordem, ut cum illi quidam ex notariis suis furatus esset aurum, et metu perterritus fugiens in Thebaidem Ægypti, incidisset vagus et errans in latrones, ac ductus fuisset ab eis captivus ad extremas Ægypti partes; hoc comperto, divus Alexander redemerit eum vinctum ac captivum octoginta quinque numismatibus. Quo reverso ita pie misericorditerque usus est, ut quidam ex urbis habitatoribus dixerit aliquando nihil B esse utilius quam in Alexandrum peccare.

Ἄλλον δὲ ἔσχεν ἡ αὐτὴ Θεούπολις πατριάρχην ὀνόματι Ἀλέξανδρον, ὃς οὕτω γέγονεν ἐλεήμων καὶ φιλοσυμπαθὴς, ὅτι ποτὲ εἷς τῶν νοταρίων αὐτοῦ κλέψας αὐτοῦ τὸ χρυσίον καὶ φοβηθεὶς ἔφυγεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Θηβαΐδα τῆς Αἰγύπτου. Τούτῳ περιτυχόντες πλανωμένῳ οἱ τῆς Αἰγύπτου καὶ Θηβαίων αἱμοβόροι Βάρβαροι, πρὸς τὰ ἔσχατα τῆς αὐτῶν ἄγουσι χώρας· καὶ μαθὼν ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος, ὠνεῖται μὲν αὐτὸν αἰχμάλωτον ὄντα, πέντε δὲ καὶ ὀγδοήκοντα νομισμάτων. Ἐπανελθόντι δὲ αὐτῷ, οὕτως ἐχρήσατο φιλανθρώπως καὶ ἀγαθῶς, ὡς εἰπεῖν τινα τῆς πόλεως οἰκητόρων ποτέ· Μηδὲν εἶναι τοῦ εἰς Ἀλέξανδρον ἁμαρτάνειν με ἐπωφελέστερον.

Alio quoque tempore unus ex diaconis ejus, coram clericis omnibus injuriis affecit divum Alexandrum. Qui mox prostratus humi veniam petit, dicens : Ignosce mihi, domine frater.

Ἄλλοτε εἷς τῶν διακόνων αὐτοῦ, ἐπὶ πάντων τῶν κληρικῶν ὕβριζεν τὸν θεῖον Ἀλέξανδρον· ὁ δὲ θεῖος Ἀλέξανδρος ἔβαλεν αὐτῷ μετάνοιαν, λέγων· Συγχώρησόν μοι, κῦρι ἀδελφέ.

CAPUT XXXV.

Vita Eliæ (6) *Jerosolymorum archiepiscopi, et de Flaviano Antiochiæ patriarcha.*

Dicebat abbas Polychronius de sancto Elia Jerosolymorum archiepiscopo, quod sicut cum esset monachus, vinum non bibebat, ita nec patriarcha quidem factus bibit, sed eamdem servavit regulam.

Dicebant de eodem archiepiscopo Elia, et de Flaviano Antiochiæ archiepiscopo, quod ab Anastasio C imperatore ambo fuerint exsilio relegati propter sanctam Chalcedonensem synodum; Elias quidem in Haila, Flavianus vero apud Petram. Die vero quadam significaverunt sibi ambo patriarchæ, mutuo dicentes : Anastasius hodie mortuus est; eamus igitur et nos, ut cum illo judicemur. Et post duos dies ambo migraverunt ad Dominum.

Ὁ Ἀββᾶς Πολυχρόνιος ἔλεγεν περὶ τοῦ ἁγίου Ἠλία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων, ὅτι οἶνον οὐκ ἔπινεν ὢν μοναχὸς, οὐδὲ γεγονὼς πατριάρχης, ἀλλ' αὐτὸν ἐφύλαξε τὸν κανόνα.

Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων, καὶ περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας Φλαβιανοῦ, ὅτι Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς τοὺς δύο ἐξώρισεν διὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον τῶν ἐν Καλχηδόνι Πατέρων· Ἠλίαν μὲν εἰς Αἰλὰν, Φλαβιανὸν (*u*) δὲ εἰς Πέτραν. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ ἐδήλωσαν οἱ πατριάρχαι ἀλλήλοις [69], ὅτι Ἀναστάσιος ἐτελεύτησεν σήμερον, καὶ ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα δικασθῶμεν μετ' αὐτοῦ. Καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀπῆλθον πρὸς Κύριον.

CAPUT XXXVI.

Vita Ephræm Antiocheni patriarchæ, et quomodo Styliten monachum a Severianæ hæreseos impietate converterit.

Narravit nobis quidam Patrum de sancto Ephræm Antiocheno patriarcha, quod valde zelans fuerit et fervens circa fidem. Cum enim audisset de Stylite illo qui erat in partibus Hierapolis, quod Severianæ, esset hæreseos, abiit ad illum, ut impietatem dissuaderet illi. Cœpit ergo divus Ephræm cor-

Διηγήσατό ἡμῖν τις τῶν Πατέρων, περὶ τοῦ μακαρίου Ἐφραιμίου [70] τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας [71], ὅτι πάνυ ἦν ζηλωτὴς καὶ θερμὸς περὶ ὀρθόδοξον πίστιν. Ἀκούσας οὖν περὶ ἑνὸς στυλίτου ἐν μιᾷ εἰς D τὰ μέρη Ἱεραπόλεως, ὅτι τῶν Σευήρου ἀκοινωνήτων (*v*) καὶ Ἀκεφάλων [72] ἐστὶν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐ-

VARIÆ LECTIONES.

[69] al. inser. λέγοντες. [70] al. Ἐφραίμ. [71] al. add. τῆς μεγάλης. [72] al. αἱρετικῶν· Al. αἱρετικῶν Ἀκεφάλων.

NOTÆ.

(*u*) *Ἠλίαν. Φλαβιανόν.* Non facile concesserim Theodoreto lectori ac Theophani chronographo, Heliam Hierosolymorum et Flavianum Antiochenum anathema dixisse concilio Chalcedonensi. Colligo magis ex Evagrio et Nicephoro, atque ex Cyrillo Scythopolitano in *Vita S. Sabæ*, loco citato, act. 1 et 5 synodi VII, beatos antistites multa quidem variaque œconomia, necnon erga Anastasium imperatorem adulatione usos fuisse, numquam tamen aperte voluisse synodum anathematizare. Quo de ultimo Soterichus et Xenaias hæretici querelas ad imperatorem detulerunt, referente ipso Theophane.

(*v*) *Σευήρου ἀκοινωνήτων* dictiones ἀκοινώτητος, ἀκοινωνησία, notiores sunt, quam ut egeant explicatione. Ast correctione opus habet decretum synodi Photianæ, p. 283 D, t. II, *Synodici Anglicani* : Ἡ ἁγία σύνοδος τοὺς ἀποστήσαντας τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ

Digitized by Google

τὸν θέλων πεῖσαι αὐτόν. Ὡς δὲ γέγονεν πρὸς αὐτὸν, ἤρξατο ὁ θεῖος Ἐφραίμιος[73] νουθετεῖν καὶ παρακαλεῖν τὸν στυλίτην, εἰς τὸ προσδραμεῖν τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ, καὶ κοινωνῆσαι τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀποκριθεὶς δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ στυλίτης εἶπεν, ὅτι Ἐγὼ τῇ συνόδῳ οὐ κοινωνήσω ὡς ἔτυχεν. Λέγει αὐτῷ ὁ θεῖος Ἐφραίμιος· Καὶ πῶς θέλεις ἵνα ἀποθεραπεύσω σε, ὅτι χάριτι Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἠλευθέρωται ἡ ἁγία Ἐκκλησία ἀπὸ παντὸς ῥύπου αἱρετικῆς διδασκαλίας; Λέγει αὐτῷ ὁ στυλίτης· Ἄψωμεν πῦρ, κῦρι ὁ πατριάρχης, καὶ εἰσέλθωμεν ἐγώ τε καὶ ὑμεῖς[74] καὶ εἴ τις ἐξέλθῃ ἀβλαβής, οὗτος ὀρθόδοξός ἐστιν, καὶ αὐτῷ ὀφείλομεν ἐξακολουθῆσαι. Τοῦτο δὲ εἶπεν πρὸς τὸ ἐκφοβῆσαι τὸν πατριάρχην. Ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ θεῖος Ἐφραίμιος τῷ στυλίτῃ· Ἔδει σε, τέκνον, ὡς Πατρί σου ἀκοῦσαί μου, καὶ μηδὲν πλέον ἀπαιτῆσαι ἡμᾶς. Ἐπειδὴ δὲ ἤτησας πρᾶγμα ὑπερβαῖνον τὴν ἐμὴν ἀθλιότητα[75], τεθαῤῥηκώς εἰμι εἰς τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου, καὶ τοῦτο ποιῶ. Τότε λέγει ὁ θεῖος Ἐφραίμιος τοῖς παρεστῶσιν· Εὐλογητὸς Κύριος, φέρετε ὧδε ξύλα. Ἐλθόντα δὲ τὰ ξύλα· ἅψας αὐτὰ ὁ πατριάρχης ἔμπροσθεν τοῦ κίονος, λέγει τῷ στυλίτῃ· Κάτελθε, καὶ κατὰ τὴν κρίσιν σου εἰσερχώμεθα ἀμφότεροι. Τοῦ δὲ στυλίτου ἐκπλαγέντος ἐπὶ τῇ πρὸς Θεὸν πεποιθήσει τοῦ πατριάρχου, καὶ κατελθεῖν μὴ βουληθέντος, λέγει αὐτῷ ὁ πατριάρχης· Οὐχὶ σὺ τοῦτο προεβάλου γενέσθαι; Καὶ πῶς ἄρτι τοῦτο ποιῆσαι οὐ βούλῃ; τότε ἀποδυσάμενος ὁ ἐφόρει ὁ ἀρχιεπίσκοπος[76] ὠμοφόριον καὶ ἐλθὼν πλησίον τοῦ πυρὸς, ἤῦξατο λέγων· Κύριε, Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ δι' ἡμᾶς καταξιώσας ἐκ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας κατὰ ἀλήθειαν σαρκωθῆναι, δεῖξον ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ πληρώσας τὴν εὐχὴν, ἠκόντησεν τὸ ὠμοφόριον αὐτοῦ εἰς μέσον τοῦ πυρός. Τοῦ δὲ πυρὸς[77] περὶ ὥρας τρεῖς διαμείναντος, καὶ τῶν ξύλων[78] δαπανηθέντων, ἔλαβον τὸ ὠμοφόριον ἐκ τοῦ πυρὸς σῶον, ἀβλαβὲς καὶ ἀκέραιον, μηδεμιᾶς εὑρεθείσης αὐτῷ ἐκ τοῦ πυρὸς αἰτίας. Τότε ὁ στυλίτης ἰδὼν τὸ γεγονὸς, ἐπληροφορήθη, καὶ ἀνεθεμάτισεν Σεουῆρον καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ, καὶ προῆλθεν τῇ ἁγίᾳ[79] Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μακαρίου Ἐφραιμίου ἐκοινώνησεν, καὶ ἐδόξασεν τὸν Θεόν.

ripere Stylitem, et orare, ut accederet ad sanctum apostolicum thronum, et communicaret sanctæ et apostolicæ Ecclesiæ. Respondens vero Stylites ait: Ego synodo prorsus non communico. Dicit ad eum sanctus Ephræm: Et quomodo vis ut curem te, et satisfaciam pro gratia Domini nostri Jesu Christi? sancta Ecclesia libera est ab omni sorde pravitatis hæreticæ. Dicit ad eum Stylites: Accendamus ignem (7), domine patriarcha, et ingrediamur simul, et quem flamma non læserit, ille orthodoxus erit, illumque sequi debemus. Hoc autem dixit, ut terreret patriarcham. Respondit sanctus Ephræm Stylitæ: Oportebat quidem te, fili mi, tanquam patri obtemperare, nihilque a nobis amplius quærere. Quoniam vero rem postulasti excedentem quidem vires infelicitatis meæ, confido tamen in miserationibus Filii Dei, quia tuæ salutis causa et hoc faciam. Tunc ait divus Ephræm astantibus omnibus: Benedictus Dominus; afferte huc ligna. Cum vero allata essent ligna, succendit illa patriarcha ante columnam, dixitque Stylitæ: Descende nunc, ut juxta decretum tuum ingrediamur ambo. Stupefactus ille ad patriarchæ constantiam, descendere noluit. Tunc dixit ad eum patriarcha: Nonne tu hoc fieri petiisti? et quomodo id nunc facere non vis? Tunc exuens se qua indutus erat stola patriarcha, cum accessisset prope ignem, oravit, dicens: Domine Jesu Christe, Deus noster, qui propter nos dignatus es de sancta domina nostra Dei genitrice semperque virgine Maria incarnari et nasci, ostende nobis veritatem. Et completa oratione, jactavit stolam suam in medios ignibus. Cum autem ignis quasi per tres horas durasset, lignaque jam igne consumpta essent, tulerunt inde stolam integram, ita ut nulla ignis indicia in ea deprehendi possent. Tunc Stylites, videns quod factum fuerat, certior de veritate factus, anathematizavit Severum, et ejus hæresim, accedensque ad sanctam catholicam Ecclesiam, de manibus sancti Ephræm communicavit, et glorificavit Deum.

CAPUT XXXVII.

Vita Episcopi, qui cathedra relicta venit in sanctam civitatem, et mutato habitu ministrabat architectis.

Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων περί τινος ἐπισκόπου ὅτι ἐάσας τὴν ἰδίαν ἐπισκοπὴν, ἀπῆλθεν ἐν Θεουπόλει, καὶ ἐργατείας ἔκαμνεν ὑπουργῶν. Ἐκείνου[80] τὸν καιρὸν Κώμης τῆς Ἀνατολῆς ὑπῆρχεν Ἐφραίμιος, ἀνὴρ ἐλεήμων καὶ φιλοσυμπαθής. Διὰ τοῦτο[81] οὖν τὰ κτί-

Quidam patrum enarravit nobis de quodam episcopo, quod relicto episcopatu suo profectus sit ad sanctam civitatem, ibique sumpto operarii habitu, ministraverit architectis. Eo vero tempore vir clemens et misericordiæ operibus deditus Ephremius comes

VARIÆ LECTIONES.

[73] al. Ἐφραίμ. [74] al. σύ. [75] al. ἀθλιοσύνην. [76] al. πατριάρχης. [77] al. inser. ὡς. [78] al. infer. λοιπὸν. [79] al. inser. καθολικῇ. [80] al. inser. οὖν. [81] al. δι' αὐτοῦ et διὰ τούτου.

NOTÆ.

Ἐκκλησίας, καὶ Φωτίου ἁγιωτάτου πατριάρχου, ἀκοινωνησίας ἐπιτιμίῳ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς τῶν πιστῶν συνάξεώς τε καὶ συναυλίας καθυποβάλλει, ἕως ἂν ἐπιμένωσι τῇ ἀποστασίᾳ. Id est: *Sancta synodus eos qui a sancta Dei Ecclesia, sanctissimoque patriarcha Photio abscesserunt, censuræ excommunicationis a perceptione corporis et sanguinis Christi, et a conventu contubernioque cum fidelibus, subjicit, quandiu in apostasia et defectione permanserint.* Inepte editum fuit ἀπατήσαντας, et versum *eos qui decipiunt.*

Digitized by Google

Orientis erat, ac per ipsum ædificia publica reparabantur; civitas enim terræ motu ceciderat. Die autem quadam vidit per visum Ephremius dormientem episcopum, columnamque ignis super eum ad cœlum usque pertingentem. Hoc autem cum non semel, nec bis, sed sæpius cerneret, obstupuit Euphremius (erat quippe visio ipsa terribilis et plena stuporis) cogitabatque apud semetipsum quidnam hoc esset, neque agnoscebat quis esset ille mercenarius, videns illum coma neglecta, veste sordida, vili et abjecto habitu, et nimia exercitatione et continentia, jugisque laboris fatigatione afflictum, et squalidum toto corpus cultu. Accersitum autem operarium ejusmodi Ephremius, percontabatur quisnam esset; cœpitque secorsum agere cum illo, quo vocaretur nomine, et cujus civitatis esset oriundus. Qui ait ad illum : Ego unus pauperum istius civitatis sum; cumque non habeam unde meipsum sustentare valeam, operor ut possum, et Deus de laboribus meis pascit me. Motus ergo divinitus Ephremius, respondit illi, et ait : Crede mihi, non te dimittam, donec mihi omnia de te veraciter prosecutus fueris. Cum vero ita constringeretur, neque se ulterius posset abscondere, dixit illi : Pollicere mihi, quia quandiu fuero in vita hac, nemini dices quæ circa me sunt, et ego, suppresso tantum nomine, vera tibi de me annuntiabo. Juravitque illi comes, nulli se ea dicturum quandiu esset in vita. Tunc ait illi : Ego episcopus sum, et propter Deum dimisi episcopatum meum, et veni huc quasi ad ignotum locum. Affligens autem carnem meam, et operans, ex labore meo modicum panis mihi acquiro; tu vero quantum potes, adjice ad eleemosynam. His enim diebus Deus promovebit te ad apostolicum thronum hujus civitatis, ut pascas populum suum, quem acquisivit per proprium sanguinem Christus verus Deus noster. Ut igitur dixi, eleemosynis insiste, et pro recta fide jugiter sta et decerta. Talibus enim sacrificiis maxime delectatur Deus. Ita ut prædixerat, contigit. Divusque Ephremius, his auditis glorificavit Deum, dicens : Quantos habet occultos famulos, et soli sibi cognitos Deus.

σματα τὰ δημόσια ἀνῳκοδομοῦντο· ἦν γὰρ ἐκ τοῦ σεισμοῦ ἡ πόλις συμπεσοῦσα. Ἐν μιᾷ οὖν κατὰ τοὺς ὕπνους θεωρεῖ ὁ Ἐφραίμιος τὸν ἐπίσκοπον καθεύδοντα, καὶ ἀπ' αὐτοῦ οὐρανοῦ στύλον πυρὸς ἐφεστηκότα ἐπάνω αὐτοῦ. Τοῦτο θεασάμενος οὐχ ἅπαξ [83], ἀλλὰ καὶ πολλάκις, εἰς ἔκπληξιν ἦλθεν ὁ Ἐφραίμιος. Ἦν γὰρ τὸ θαῦμα φοβερὸν καὶ ἐκπλήξεως γέμον. Καὶ ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ τὸ τί ἂν εἴη τοῦτο. Οὐδὲ γὰρ ἐγίνωσκεν ὁ Ἐφραίμιος, ὅτι ὁ ἐργάτης ἐπίσκοπος ὑπῆρχεν· πῶς γὰρ καὶ εἶχεν γνῶναι, ὅτι ἐπίσκοπος ἦν, θεωρῶν κόμην αὐχμηρὰν καὶ ἐσθῆτα ῥερυπωμένην, καὶ εὐτελῆ ἄνδρα, καὶ τεταλαιπωρημένον ἐκ τῆς πολλῆς ὑπομονῆς, ἀσκήσεώς τε καὶ ἐργατείας [83], καὶ τῆς συντριβῆς τοῦ κόπου τοῦ πολλοῦ [84]. Ἐν μιᾷ οὖν μεταστέλλεται ὁ Ἐφραίμιος τὸν ἐργάτην, τόν ποτε ἐπίσκοπον, θέλων παρ' αὐτοῦ μαθεῖν τὸ τίς ἐστιν· καὶ ἤρξατο κατ' ἰδίαν ἐρωτᾷν αὐτὸν, πόθεν τέ ἐστιν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ [85]. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ εἷς εἰμι τῶν πτωχῶν τῆς πόλεως ταύτης, καὶ μὴ ἔχων πόθεν θρέψαι ἐμαυτὸν ἐργατείας ποιῶ, καὶ τρέφει με ὁ Θεὸς ἐκ τῶν κόπων μου. Θεόθεν οὖν κινηθεὶς ὁ Ἐφραίμιος ἀποκρίνεται αὐτῷ, λέγων· Πίστευσόν μοι, οὐ μή σε ἐάσω, ἕως ἂν πάντα κατὰ ἀλήθειαν εἴπῃς τὰ περὶ σοῦ. Μὴ δυνάμενος οὖν λοιπὸν ἑαυτὸν ἀποκρύψαι, λέγει αὐτῷ· Δός μοι λόγον, ὅτι ὅσον εἰμὶ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, οὐδενὶ ἀναγγελεῖς τὰ περὶ ἐμοῦ, κἀγὼ τὰ κατ' ἐμαυτὸν χωρὶς τοῦ ὀνόματός μου καὶ τῆς [86] πόλεως ἀναγγελῶ. Τότε ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεῖος Ἐφραίμιος, ὅτι Οὐ μὴ εἴπω τινὶ τὰ περὶ σοῦ, ἕως ἂν θελήσει σε Θεὸς εἶναι ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ ἐπίσκοπος ὑπάρχω, καὶ τὴν ἐπισκοπήν μου ἐάσας διὰ τὸν Θεὸν, ἦλθον ἐνταῦθα ὡς εἰς ἄγνωστον τόπον, κακοπαθῶν καὶ ἐργαζόμενος ἐργατείας· καὶ ἐκ τοῦ κόπου μου πορίζομαι τὸ μικρὸν τοῦ ἄρτου. Ἀλλ' ὅσον δύνασαι πρόσθες εἰς τὴν ἐλεημοσύνην. Ἐν ταύταις γὰρ ταῖς ἡμέραις ὁ Θεὸς ἀναβιβάζει σε ἐπὶ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ταύτης τῆς Θεουπολιτῶν Ἐκκλησίας, ἵνα ποιμαίνῃς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν. Ὡς οὖν εἶπον ὑμῖν, ὑπὲρ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνίσασθε. Τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Ἐν ὀλίγαις δὲ ἡμέραις οὕτως γέγονεν. Ταῦτα οὖν ἀκούσας ὁ θεῖος Ἐφραίμιος, ἐδόξασε τὸν Θεὸν, λέγων, Πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεὸς, καὶ μόνῳ αὐτῷ γνώριμοι εἰσιν!

CAPUT XXXVIII.

Mors Anastasii (8) *imperatoris impii.*

Narravit nobis vir quidam fidelis de Anastasio imperatore, quod cum ejecisset Euphemium et Macedonium patriarchas Constantinopolitanæ Ecclesiæ,

Διηγήσατο ἡμῖν τις φιλόχριστος περὶ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, ὅτι μετὰ τὸ καθελεῖν Εὐφήμιον καὶ Μακεδόνιον (*a*) τοὺς πατριάρχας Κωνσταντινουπό-

VARIÆ LECTIONES.

[83] al. inser. οὐδὲ δίς. [83] al. ἐγκρατείας. [84] al. ξύλου. [85] al. add. καὶ ποῦ ὑπάρχει πόλεως. [86] absunt ab al.

NOTÆ.

(*a*) *Μακεδόνιον.* Exsilium Macedonii verbis memoralibus et valde observandis refertur a Liberato, *Breviarii*, cap. 19 : *Hoc tempore*, inquit, *Macedonius Constantinopolitanus episcopus, ab Imperatore Anastasio dicitur expulsus, tamquam Evangelia falsasset, et maxime illud Apostoli dictum : « Quia apparuit in carne, justificatum est in spiritu.»* *Hunc enim immutasse, ubi habet*, ὅς, *id est qui, monosyllabum Græcum, littera mutata* o *in* ω *vertisse, et fecisse* ὡς, *id est, ut esset Deus, apparuit per carnem. Tanquam Nestorianus ergo culpatus expellitur per Severum monachum.* Et primo quidem ad ea : *Quia apparuit in carne*, observo, Liberatum, I Tim. III, 16, aut legisse in Græco ὡς, aut Latinum

Digitized by Google

λεως, ἐξώρισεν [87] αὐτοὺς εἰς Εὐχάϊταν ἐπὶ Πόντον, διὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον ἐν Χαλχηδόνι [88] Πατέρων, θεωρεῖ κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἄνδρα τινὰ τέλειον λευχείμονα ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ ἑστῶτα, βαστάζοντα κώδικα γεγραμμένον, καὶ ἀναγινώσκοντα. Καὶ ἀναπτύξας πέντε φύλλα τοῦ κώδικος (*γ*), καὶ ἀναγνοὺς τοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα, εἶπεν αὐτῷ· Ἴδε διὰ τὴν ἀπιστίαν σου ἀπαλείφω δεκατέσσαρα· καὶ τῷ ἰδίῳ δακτύλῳ ἀπήλειψεν, φησίν. Καὶ μετὰ δύο ἡμέρας, ἀστραπῆς (*z*) γενομένης μεγάλης καὶ βροντῆς (*a*), πάνυ θροηθεὶς ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα ἐν θλίψει πολλῇ· ἀνθ' ὧν ἠσέβησεν εἰς τὴν ἁγιωτάτην Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἐκκλησίαν, καὶ τοὺς ποιμένας αὐτῆς ἐξώρισεν.

A ac propter sanctam Chalcedonensem synodum illos Gaitan in Pontum exsilio relegasset, vidit in somnis idem imperator virum quemdam insignem, vestitum amictu candido, contra se stare, Codicem scriptum ferentem, ac legentem. Evolvens autem quinque folia Codicis, legensque imperatoris nomen, ait illi : Ecce propter perfidiam tuam deleo quatuordecim, et digito suo illos delevit. Ac post duos dies facto fulgore magno atque tonitruo, pavore turbatus reddidit spiritum in summa angustia, pro eo quod impius fuit in sanctam Christi Dei nostri Ecclesiam, ejusque pastores auxilio damnavit.

CAPUT XXXIX.

Vita monachi monasterii abbatis Severiani, et quomodo a puella rustica prudenter retractus fuerit, ne cum ea peccaret.

Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ παραγενόμενος, ἤκουσά τινος τῶν πρεσβυτέρων τῆς Ἐκκλησίας διηγουμένου, ὅτι Ἔλεγεν, φησὶν, Ἀναστάσιος ὁ πατριάρχης τι τοιοῦτον· ὅτι μοναχός τις τῆς μονῆς τοῦ ἁββᾶ Σευηριανοῦ ἐπέμφθη εἰς διακονίαν εἰς τὰ μέρη Ἐλευθεροπόλεως. Ὡς οὖν κατέλυσεν εἰς ἕνα γεωργὸν φιλόχριστον, ἔχοντα θυγατέρα μονογενῆ, μητρὸς αὐτῆς ἤδη τελευτησάσης, ποιήσας ὁ μοναχὸς εἰς τὸν οἶκον

B Cum venissem Antiochiam, audivi quemdam de presbyteris ecclesiæ ista narrantem : Dicebat, inquit, patriarcha Anastasius, cum monachus quidam monasterii abbatis Severiani missus fuisset in ministerium in partes Eleutheropoleos, et divertisset ad rusticum quempiam fidelem, habentem filiam unicam, defuncta jam matre illius, maneretque in domo ejus dies aliquot, is qui semper impugnat

VARIÆ LECTIONES.

[87] al. καὶ ἐξορίσαι. [88] al. Χαλκηδόνι.

NOTÆ.

quod, ὅ in quibusdam mss. sumpsisse pro conjunctione, ideoque posuisse *quia* : quemadmodum interpres Græcus epistolæ 5 Martini Papæ I, ad Joannem Philadelphiæ episcopum, *quod manifestatum est in carne*, vertit ὡς ἐφανερώθη ἐν σαρκί. Nisi quis velit, quod non puto, scriptum fuisse a Liberato : *Qui apparuit in carne, justificatus est in spiritu*. Juxta illud Eucherii, epistola de contemptu mundi, n. 54 : *Itaque manifestatus est in carne, justificatus est spiritu, apparuit angelis, prædicatus est gentibus, creditus est in mundo, assumptus est in gloria*. Secundo ex sequentibus colligo quædam exemplaria tempore Anastasii et Macedonii habuisse ὃς Θεὸς, ut mutatione facta ὃς in ὡς intelligeretur ὡς θεὸς, *ut esset Deus*. Subit denique admirari, cum manifesta sit calumnia in Macedonium, tamen Fulbertum rem pro veritate accepisse, epist. 1 : *Et illum Apostoli locum ubi dicit : « Quod apparuit in carne vivificatum* (pro *justificatum*) *est in spiritu. » Quem* (f. *Ad quem*) *locum Macedonius per immutationem Scripturæ apostolicum dictum sic voluit definire, idest, ut esset Deus, apparuit in carne ;* necnon illo vetustiorem Hincmarum, opusculo 33, cap. 18 et 22. Hincmari varians lectio mirifica est. *Quidam* inquit priori loco *ipsas Scripturas verbis illicitis imposturaverunt ; sicut Macedonius Constantinopolitanus episcopus, qui ab Anastasio imperatore ideo a civitate expulsus legitur, quoniam falsavit Evangelia, et illum Apostolis locum ubi dicit : « Quod apparuit in carne, justificatum est in spiritu, » per cognationem Græcarum litterarum* O *et* Θ *hoc modo mutando falsavit. Ubi enim enim habuit* qui, *hoc est* ΟΣ, *monosyllabum Græcum, littera mutatur* ΟmΘ *vertit et fecit* ΘΣ *id est, ut esset Deus apparuit per carnem. Quapropter tunquam Nestorianus fuit expulsus.* Qua de varietate sic sentio, vel Hincmarum vel ipsius exscriptorem mala fide hic egisse, atque in Θ et ΘΣ mutasse Ω et ΩΣ. Suumtamen et unicuique esto judicium.

C

(*γ*) *Κώδικα*. In usu præcipue sunt κώδιξ, κωδίκιον, κωδίκελλος, κοδικίλλιον. Rarius invenies κωδίκους et κωδικέλους, quorum primum occurrit in *Triade martyrum* Combefisiana, p. 18 ; posterius homil. Macarii 29 ; Anonymus in *Demonstrationibus Chronicis* seu *Antiquitatibus CP.* οἱ Κουδικέλιοι. f. Κωδικλιοέι, *qui a codicillis*. Martyrium Theodori militum præfecti, scriptum a Varo, apud Allatium, *De Symeonum scriptis*, p. 113 : Οὖαρος Νοτάριος καὶ Ἀποκοδικέλλων.

D

(*z*) Ἀστραπῆς. Isidorus, lib. III. *Originum*, cap. ult. *Scorpium quoque et sagittarium propter fulgura mensis ipsius appellaverunt. Sagittarius vir equinis cruribus deformatur, cui sagittam et arcum adjunguntur, ut ex eo mensis ipsius fulmina demonstrentur. Unde et sagittarius est vocatus.* Quæ ideo protuli, ut per ea tollerem mendum forte typographicum e Rabano libro *De computo*, cap. 59. t. I *Miscellaneorum* Baluzianorum : *Scorpium et Sagittarium equinis cruribus deformatum, propter flumina* (*fulmina*) *mensium ipsorum, October et November accipiunt.* Huc etiam pertinere potest locus turpissimo mendo deformatus, epist. 58 Theophylacti, ἐκ ταύτῃ καὶ τῷ διεγγίζοις, καὶ τοῦ κεραυνοῦ τηροῦο ἀπείρατος ex interprete : *Ut hoc pacto ad illud saltem propius accedas, et ab ingenti fulmine, te illius penitus inexpertem tueris.* Atque ita emaculandus τῷ Διὶ ἐγγίζοις. Ex vulgari adagio, πόρρω Διός τε καὶ κεραυνοῦ. De quo Paræmiographi, et Synesius, *De regno*, p. 11, ex cujus textu Suidas et Michael Apostolus corrigi debent.

(*a*) Βροντῆς. Præstat consulere antiquos, quam recentioribus licet doctissimis credere. Itaque ex Apollodoro lib. I *Bibliothecæ*, et Tzetze, chiliade 7, vers. 91, erunt Salmonei tonitrua ἐκ βύρσης, non ἐκ κύρσης, in *Vita Nicephori CP.* ab Ignatio diacono scripta, n. 81, ad Martii 13 ; Hesychius, βυρσατόνος, τύμπανον ; vel ex alt. edit. βύρσας, τόνος, τύμπανον. Phavorinus, βυρσάτονος, τοῦ τυμπάνου. Castigandum opinor, βύρσα, τόνος τυμπάνου.

Digitized by Google

homines diabolus immisit fratri sordidas cogitationes, impugnabaturque de puella, et quærebat opportunitatem opprimendi eam. Igitur qui illum oppugnabat dæmon, opportunitatem quoque illi procuravit. Patre enim puellæ proficiscente Ascalonem necessariæ utilitatis gratia, frater ille sciens neminem in domo esse, nisi se solum et puellam, accessit ut illam vi opprimeret. Illa vero ut vidit ipsum totum perturbatum ad nefarium actum properare, dixit ei : Noli turbari, neque fœdum quid contra me moliaris ; pater meus neque hodie neque cras veniet. Audi primum quid dicam. Ego enim (novit Deus) prompte quidquid volueris faciam. Cœpit autem illum ita alloqui : Quantum temporis habes, frater, in monasterio ? Dicit ei frater : Decem et septem annos. Dicit ei iterum : Habes experimentum mulieris ? Ait illi : Non. Ergo tu, inquit puella, vis propter unam horam amittere tot annorum labores ? Quoties fudisti lacrymas, ut carnem tuam Christo Domino puram immaculatamque servares ? et nunc totum laborem illum brevissimæ voluptatis gratia tibi perire vis ? Verumtamen si ut vis audiero te, peccesque mecum, habesne quo assumas et enutrias me ? Dicit ei frater : Non. Tunc illa : In veritate non mentior, si humiliaveris me, multorum malorum causa eris. Dicit ei monachus : Quomodo ? Puella respondens : Primum quidem, inquit, quia perdis animam tuam ; secundo quoniam et anima mea abs te requiretur ; hoc enim tibi juramento protestor per eum qui dixit : Noli me mendacem facere (*Joan.* I) ; quia si humiliaveris me, continuo mihi ipsi laqueo vitam extorquebo, invenierisque homicidii reus, atque in judicio ut homicida judicaberis. Igitur antequam tot malorum causa fias, revertere in pace ad monasterium tuum, et ora pro me. Rediens igitur in semetipsum frater, aa resipiscens, statim reversus est ad monasterium suum, prostratusque abbati, et veniam postulans, oravit, ut ultra jam de monasterio non egrederetur. Et cum in contritione cordis egisset tres menses, migravit ad Dominum.

A τοῦ γεωργοῦ ἡμέρας τινάς, ὁ ἀεὶ πολεμῶν τοὺς ἀνθρώπους διάβολος ἐνέβαλε ῥυπαροὺς λογισμοὺς εἰς τὸν ἀδελφὸν, καὶ ἐπολεμεῖτο εἰς τὴν κόρην, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα ἐπιθῇ [89] αὐτῇ. Ἀλλ' ὁ τὸν πόλεμον ἐμβαλὼν αὐτῷ διάβολος, αὐτὸς καὶ τὴν εὐκαιρίαν ἐποίησεν. Τοῦ γὰρ πατρὸς τῆς κόρης ἀπελθόντος εἰς Ἀσκάλωνα διά τινας ἀναγκαίας χρείας, καὶ εἰδὼς ὁ ἀδελφὸς ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἐστὶν εἰς τὸν οἶκον εἰ μὴ αὐτὸς καὶ ἡ κόρη, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὴν θέλων βιάσασθαι αὐτήν. Ἡ δὲ, ὡς εἶδεν αὐτὸν θορυβούμενον, καὶ ὅλον πρὸς τὴν πρᾶξιν φλεγόμενον, εἶπεν πρὸς αὐτόν· Μηδὲν ταραχθῇς, μηδὲ ἀγενές τι πράξῃς εἰς ἐμέ. Ὁ πατήρ μου οὔτε σήμερον, οὔτε αὔριον ἔρχεται. Ἀλλὰ πρῶτον ἄκουσόν μου εἴ τι λέγω σοι· καὶ ὡς οἶδεν ὁ Κύριος, κἀγὼ μετὰ προθυμίας B εἴ τι θέλεις ποιῶ. Καὶ κατεσοφίστατο αὐτοῦ, λέγουσα τάδε· Σὺ [90], κῦρι ἀδελφὲ, πόσον χρόνον ἔχεις εἰς τὸ μοναστήριόν σου ; Ὁ δὲ ἔφη· Δεκαεπτὰ ἔτη. Πάλιν λέγει αὐτῷ· Ἔχεις πεῖραν γυναικός ; Λέγει αὐτῇ· Οὔ. Ἀπεκρίθη ἡ κόρη τῷ ἀδελφῷ· Καὶ θέλεις διὰ μίαν ὥραν ἀπολέσαι σου τὸν [91] κάματον ; Ποσάκις ἐξέχεας δάκρυα, ἵνα ἄσπιλον τὴν σάρκα ἀπὸ ῥύπου παραστήσῃς τῷ Χριστῷ ; καὶ ἄρτι ὅλον κόπον ἐκεῖνον διὰ βραχεῖαν [92] ἡδονὴν ζημιωθῆναι θέλεις ; πλὴν ἰδοὺ [93] ἀκούω σου ; ἐὰν πέσῃς μετ' ἐμοῦ, ἔχεις ποῦ λαβεῖν με, καὶ θρέψαι ; Λέγει ὁ ἀδελφός· Οὔ. Τότε ἀπεκρίθη ἡ κόρη, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐπ' ἀληθείας οὐ ψεύδομαι· ἐὰν ταπεινώσῃς με, πολλῶν κακῶν αἰτιος γίνῃ. Λέγει αὐτῇ ὁ μοναχός· Πῶς ; Ἀπεκρίθη ἡ κόρη· Ἓν μὲν, ὅτι ἀπολεῖς τὴν ψυχήν σου· C δεύτερον δὲ, καὶ τὴν ἐμὴν ἀπαιτηθήσῃ ψυχήν. Τοῦτο γὰρ ἵνα οἶδας, ὅρκῳ σε πείθω· μὰ τὸν εἰπόντα· « Μὴ ψεύδου [94]· » ἐὰν ταπεινώσῃς με, [95] ἀγχόνῃ ἐμαυτὴν ὑποβάλλω [96] καὶ εὑρίσκῃ καὶ φόνον ποιῶν, καὶ ἐν τῇ κρίσει ὡς φονεὺς κρινόμενος [97]. Πρὶν οὖν γενήσῃ τοσούτων κακῶν αἴτιος, ἄπελθε [98] εἰς τὸ μοναστήριόν σου· καὶ πολλά [99] μοι ἔχεις εὔξασθαι. Ἐλθὼν οὖν εἰς ἑαυτὸν ὁ μοναχὸς [1], καὶ ἀνανήψας, [2] ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ [3] γεωργοῦ, καὶ ἀπῆλθεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ, καὶ ἔβαλεν μετάνοιαν τῷ ἡγουμένῳ [4-5] ἵνα τοῦ λοιποῦ μὴ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ μοναστηρίου. Καὶ ποιήσας τρεῖς μῆνας, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

CAPUT XL.

Vita abbatis Cosmæ eunuchi.

Narravit nobis abbas Basilius presbyter Bicantiorum, dicens : Cum essem Theopoli apud patriarcham Gregorium, venit ab Jerosolymis abbas Cosmas eunuchus Lauræ Pharan, vir singularis religionis, et fidei rectorumque dogmatum valde tenax et zelator, ac divinarum Scripturarum scientia non mediocriter instructus. Cum ergo fuisset ibi senex dies paucos, defunctus est ; et jussit patriarcha pretiosas illius reliquias in monasterio suo sepeliri, ubi et positus erat quidam episcopus. Die igitur quadam

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἁββᾶς Βασίλειος ὁ πρεσβύτερος τῆς μονῆς τῶν Βυζαντίων, λέγων, ὅτι Ὄντος μου ἐν Θεουπόλει πρὸς τὸν ἁββᾶν Γρηγόριον τὸν πατριάρχην, ἦλθεν ἀπὸ Ἱεροσολύμων ὁ ἁββᾶς Κοσμᾶς ὁ εὐνοῦχος, ὁ τῆς λαύρας Φαρὼν [6], ἀνὴρ αὐτῇ τῇ [7] ἀληθείᾳ μοναχὸς, καὶ ὀρθόδοξος, καὶ ζηλωτὴς πάνυ· εἶχεν δὲ καὶ γνῶσιν θείων Γραφῶν οὐ μετρίαν. Ποιήσας οὖν ὀλίγας ἡμέρας, ἐτελεύτησεν ὁ γέρων. Καὶ ἐκέλευσεν ὁ πατριάρχης, ὡς τιμῶν [8] τὸ λείψανον [9], εἰς τὸ κοιμητήριον [10] αὐτὸν ταφῆναι, ἔνθα ἐπίσκοπος

VARIÆ LECTIONES.

[89] al. ἐπιβάλλῃ. [90] al. Σοί. [91] al. τοσούτων ἐτῶν. [92] al. inser. καὶ δυσώδη. [93] al inser. καὶ ὡς θέλεις. [94] al. μή με ψεύσῃ. [95] al. inser. εὐθέως. [96] al. ἀπολῶ. [97] al. κριθήσῃ. [98] al. inser. ἐν εἰρήνῃ. [99] al. μεγάλα. [1] al. ἀδελφός. [2] al. inser. εὐθέως. [3] absunt al. al. ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ. [4-5] al. inser. ἐξειπὼν πάντα, καὶ παρεκάλει. [6] al. Φαρᾶ et Φαρῶν. [7] αὐτῇ τῇ desunt in al. [8] al. τίμιον. [9] al. inser. αὐτοῦ.

Digitized by Google

ἔκειτο. Μετὰ οὖν δύο ἡμέρας [11] ἀπῆλθον, φησὶν, ἵνα ἀσπάσωμαι τὸν τάφον τοῦ γέροντος. Ἦν δὲ ἐπάνω τοῦ τάφου παραλυτικὸς ἀνακείμενος πτωχὸς, ζητῶν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσερχομένων ἐν τῷ ναῷ. Ὡς οὖν εἶδέν με ὁ πτωχὸς βάλλοντα τρεῖς μετανοίας, καὶ ποιήσαντα εὐχὴν πρεσβυτέρου, λέγει μοι· Κῦρι ἀββᾶ, ὄντως μέγας ἦν ὁ γέρων ὃν ἐθάψατε ὧδε πρὸ τῶν δύο ἡμερῶν [12] τούτων. Καὶ ἀπεκρίθην λέγων· Πόθεν γινώσκεις; Ὁ δὲ λέγει μοι· Ἐγὼ παραλυτικὸς ἦμην ἔτη δώδεκα, καὶ δι' αὐτοῦ με ἐθεράπευσεν ὁ Κύριος· καὶ ὅτε ἐν θλίψει γίνομαι, ἔρχεται παραμυθούμενός με, καὶ παρέχει μοι ἀνάπαυσιν.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο, φησὶν, ἔχεις ἀκοῦσαι περὶ αὐτοῦ παράδοξον· Ἀφ' οὗ ἐθάψατε αὐτὸν [13], ἀκούω αὐτοῦ κατὰ νύκτα κράζοντος καὶ λέγοντος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον· Μή μου ἅψῃ· παρ' ἐκεῖ [14]· μὴ ἐγγίσῃς μοι, αἱρετικὲ καὶ ἐχθρὲ τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ παρὰ τοῦ ἰαθέντος παραλυτικοῦ, ἀπῆλθον, καὶ εἶπον ἅπαντα τῷ πατριάρχῃ· καὶ παρεκάλουν τὸν αὐτὸν ἁγιώτατον ἄνδρα, ἵνα λάβωμεν τὸ σῶμα τοῦ γέροντος, καὶ εἰς ἄλλο μνημεῖον ἀποθώμεθα. Τότε λέγει ἡμῖν ὁ [15] πατριάρχης· Πιστεύσατέ μοι, τέκνα, ὅτι οὐδὲν βλάπτεται ὁ ἀββᾶς Κοσμᾶς, ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ· ἀλλ' ὅλον τοῦτο γέγονεν, ἵνα ἡ ἀρετὴ τοῦ γέροντος, καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ γνωστὸς ἡμῖν γένηται, ὁποῖον ἔχει, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγήν· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δόξα τοῦ ἐπισκόπου φανερωθῇ ἡμῖν, ἵνα μὴ ἔχωμεν αὐτὸν ὡς ὀρθόδοξον.

Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Βασίλειος περὶ τοῦ γέροντος τούτου ἀββᾶ Κοσμᾶ, ὅτι Παρέβαλον αὐτῷ καθημένῳ εἰς τὴν λαύραν Φαρών [16]. Καὶ λέγει μοι ὁ γέρων· Ἦλθέν μοί ποτε λογισμὸς λέγων· Τί ἐστιν ὃ λέγει ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς; αὐτοῦ· « Ὁ ἔχων ἱμάτιον, πωλησάτω αὐτὸ, καὶ ἀγορασάτω [17] μάχαιραν; Καὶ αὐτοὶ εἶπον [18]· Ἰδοὺ δύο μάχαιραι. » Καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ, φησὶν, εἰς τὸ ῥητὸν ἠδολέσχουν, καὶ οὐχ εὕρισκον, ἐξέρχομαι ἐκ τῆς κέλλης μου ἐν αὐτῇ τῇ σταθερᾷ μεσημβρίᾳ, ὡς ὀφείλων ἀπελθεῖν εἰς τὴν λαύραν τῶν Πυργίων πρὸς τὸν ἀββᾶν Θεόφιλον, καὶ ἐπερωτῆσαι αὐτῷ [19]. Καὶ δὴ κατὰ τὴν ἔρημον γενόμενος πλησίον τοῦ Καλαμῶνος, θεωρῶ δράκοντα πάνυ παμμεγέθη ἐκ τοῦ ὄρους κατερχόμενον ἐπὶ τὸν Καλαμῶνα· καὶ τοιοῦτος ἦν μέγας, ὥστε αὐτὸν καμάραν [20] ποιεῖν ἐν τῷ κινεῖσθαι. Καὶ εὑρέθην ἄφνω διὰ τῆς καμάρας αὐτοῦ ἀβλαβὴς διερχόμενος. Καὶ ἔγνων, φησὶν, ὅτι ὁ μὲν διάβολος, τὴν σπουδὴν διασκεδάσαι ἠθέλησεν, αἱ δὲ εὐχαὶ τοῦ γέροντος συνέπραξαν. Ἀπελθὼν οὖν, φησὶν, εἶπον τὸ Γραφικὸν τῷ ἀββᾷ Θεοφίλῳ. Καὶ εἶπέν μοι, ὅτι ἡ ἑρμηνεία τῶν δύο μαχαιρῶν αὕτη ἐστὶν, τὸ πρακτικὸν καὶ τὸ θεωρητικόν. Ἐὰν οὖν ἔχῃ τις τὰς δύο ἀρετὰς, τέλειός ἐστιν.

Τούτῳ τῷ ἀββᾷ Κοσμᾷ παρέβαλον εἰς τὴν λαύραν Φαρῶν. Ἔμεινα γὰρ ἐν αὐτῇ ἔτη δέκα. Καὶ ὡς ἐλάλει

profectus sum, ut salutarem sepulcrum senis. Erat autem supra sepulcrum ejus jacens homo quidam pauper, eleemosynam petens ab ingredientibus in templum. Cum ergo conspexisset me pauper tertio prostratum, et seni orationem facientem, dixit mihi: Abba, magnus profecto erat senex ille, quem sepelistis hic ante hos duos menses. Tunc ego ad illum: Unde hoc tu nosti? Qui respondit: Vere, domine abba, ego paralyticus fui annis duodecim, et per ipsum curavit me Deus. Et quoties in tribulatione sum, venit ad me consolationem afferens, mihique refrigerium præstat.

Sed et aliud audi de illo miraculum. Ex qua die ipsum sepelistis usque ad diem hanc, audio illum singulis noctibus clamantem, ac dicentem ad episcopum: Noli me tangere, hæretice; ne appropinques mihi, inimice sanctæ Dei catholicæ Ecclesiæ. Hæc ego audiens ab eo qui sanatus fuerat, perrexi, et omnia ex ordine patriarchæ retuli, orabamque ipsum sanctissimum patriarcham, ut sumptum ex eo loco senis corpus, in sepulcro alio reconderemus. Tunc ait abbas Gregorius patriarcha: Mihi, filii, credite, nihil ab hæretico læditur abbas Cosmas; sed hoc totum factum est, ut senis virtus, zelusque fidei nobis innotesceret, qualis scilicet fuerit, qualisque sit etiam post carnis occubitum, utque episcopi nobis proderetur opinio, ne illum arbitraremur orthodoxum fuisse atque Catholicum.

Dicebat item de eodem sene abbas Basilius, qui cum perrexisset ad eum commorantem in Laura Pharan, ait illi senex: Venit mihi cogitatio aliquando, quid sit, quod ait Dominus discipulis suis: Qui habet vestimentum, vendat illud, et emat gladium (*Lucæ* XXII); illisque dicentibus: Ecce gladii duo hic; respondent: Satis est. Hærebamque in verbo isto, neque quid sibi vellet, intelligebam. Itaque sic cogitabundus exivi de cellula mea, in ipso meridiani solis æstu, ut irem ad Lauram Turrium, ad abbatem Theophilum, et interrogarem eum. Cumque per deserta pergerem, essemque prope Calamonem, aspicio draconem miræ magnitudinis de monte descendere in Calamonem. Erat autem adeo ingens, ut cum se moveret, curvaretur in modum cameræ, vestigiaque terræ altius impressa relinqueret. Ego vero per vestigia illius illæsus ingressus sum, agnovique quia diabolus studium meum impedire voluerit; orationes autem senis juverunt me. Perveniens igitur ad abbatem Theophilum, exposui illi hæsitationem meam. Qui dixit mihi: Duo gladii duas vitas significant, activam et contemplativam. Si quis ergo has duas virtutes habeat, hic perfectus erit.

Ad hunc ipsum abbatem Cosmam perrexi ego, dum esset in Laura Pharan; mansi enim in illa annos de-

VARIÆ LECTIONES.

[10] al. εἰς μοναστήριον. [11] al. Ἐν μιᾷ οὖν. [12] al. μηνῶν. [13] al. add. ἕως τῆς σήμερον. [14] al. ἔτι ἐκεῖ et πιρεκεῖ. [15] al. inser. ἀββᾶς Γρηγόριος ὁ. [16] al. Φαρῶν. [17] al. ἀράτω. [18] al. τῶν δὲ εἰπόντων. [19] al. αὐτόν. [20] al. καμάρας.

Digitized by Google

cem. Cumque mihi loqueretur de salute animæ, et quoddam ex dictis sancti Athanasii Alexandriæ archiepiscopi allegaret, ait ad me senex : Cum inveneris aliquid ex opusculis sancti Athanasii, nec habueris chartas ad scribendum, in vestimentis tuis scribe illud. Tanto talique studio flagrabat erga sanctos Patres nostros, et doctores sanctus senior.

Dicebat autem et hoc abbas Cosmas de seipso, quod nocte sanctæ Dominicæ a vespere usque mane staret psallens et legens, et in cella sua, et in ecclesia, neque omnino sedens; orto autem sole, cum implesset canonem, sedebat legens in sanctis Evangeliis usque ad collectam.

A μοι περὶ σωτηρίας ψυχῆς, ἦλθεν χρῆσις τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Καὶ λέγει μοι ὁ γέρων, ὅτι Ὅταν εὕρῃς λόγον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ μὴ ἔχεις χαρτία, εἰς τὰ ἱμάτιά σου γράψον αὐτόν. Τοιοῦτον πόθον εἶχεν ὁ γέρων, εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας ἡμῶν καὶ διδασκάλους.

Ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἁγίας Κυριακῆς, ἵστατο ἀπὸ ἑσπέρας ἕως πρωῒ ψάλλων καὶ ἀναγινώσκων, ἔν τε τῷ κελλίῳ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ὅλως καθεζόμενος· καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ ἐπλήρωσεν τὸν κανόνα, ἐκαθέζετο ἀναγινώσκων εἰς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον ἕως τῆς συνάξεως.

CAPUT XLI.

Vita abbatis Pauli Nazarbensis.

Vidimus et alium senem in eadem Laura, abbatem B scilicet Paulum, virum sanctum ac Deo deditum, mitissimum atque abstinentissimum. Neminem vero memini me unquam vidisse tanta consolationis ac lacrymarum gratia ornatum; stillabant enim ex oculis ejus jugiter lacrymæ. Implevit ergo sanctus iste senior in vita solitaria annos fere quinquaginta, contentus sola panis eleemosyna, quam ecclesia dabat, nullique omnino colloquens. Erat autem ex Nazarbo.

Ἐν αὐτῇ τῇ λαύρᾳ Φαρὼν [21], ἐωράκαμεν καὶ τὸν ἁββᾶν Παῦλον, ἄνδρα ἅγιον, καὶ ἀνακείμενον τῷ Θεῷ, πραότατον πάνυ καὶ ἀσκητικώτατον, δάκρυα πάμπολλα καθ' ἑκάστης [22] ἐκχέοντα [23] τῆς ἡμέρας. Οὐκ οἶδα εἰ τοιούτῳ συνέτυχον ἐν τῇ ζωῇ μου. Ἐποίησεν οὖν οὗτος ὁ ἅγιος γέρων περὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἡσυχάζων, ἀρκούμενος τῇ εὐλογίᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μόνον, καὶ μὴ συντυγχάνων τινὶ τὸ παράπαν. Ἦν δὲ ἀπὸ Ἀναζαρβοῦ.

CAPUT XLII.

Vita abbatis Anaxanontis servi Dei.

Vidimus in eodem loco abbatem Anaxanontem, virum misericordem et continentissimum, vitamque solitariam in cellula sua agentem tanta districtione, ut per quatuor dies unam tantum oblationem manducaret minutorum viginti (9). Sæpe vero et tota hebdomada eam solam comedebat. Circa extremum vero vitæ suæ venerandus hic vir dolorem incurrit ventris et viscerum. Tulimus itaque illum in sanctam civitatem in domum infirmorum, quæ sub patriarchæ erat cura. Die vero quadam cum prope illum essemus, misit ad illum abbas Conon præpositus Lauræ sancti Patris nostri Sabæ sudarium, unam habens benedictionem, et numismata sex, ita illi significans : Ignosce mihi, quia non permittit me ægritudo ascendere, et te salutare. Senex autem benedictionem quidem retinuit, nummos vero remisit, dicens : Si quidem voluerit Deus ut in hac vita durem, Pater, habeo, nummos decem. Cum vero eos expendero, significabo vobis, et mittetis istos. Ut autem noveris, Pater, post duos dies sæculum istud derelinquo. Quod et factum est. Detulimus autem eum in eamdem Lauram Pharan, et ibi eum sepelivimus. Fuit autem beatus iste, et beati Eustochii contubernalis; ambobusque relictis, in eremo consummatus est. Erat autem ex Ancyra Galatiæ civitate.

Ἐωράκαμεν ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ καὶ τὸν ἁββᾶν Αὐξάνοντα, ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ἄνδρα ἐλεήμονα καὶ ἐγκρατῆ καὶ ἡσυχάζοντα, καὶ τοιαύτην σκληραγωγίαν ἔχοντα, ὅτι εἰς τέσσαρας ἡμέρας μίαν προσφορὰν ἤσθιεν λεπτῶν εἴκοσι· ἔστιν δὲ ὅτι [24] καὶ πᾶσαν C τὴν ἑβδομάδα αὐτῇ μόνον ἠρκεῖτο. Περὶ δὲ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ὁ ἀοίδιμος οὗτος Πατὴρ, εἰς κοιλιακὴν νόσον περιέπεσεν. Ἀνηνέγκαμεν οὖν αὐτὸν ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει. Ἐν μιᾷ οὖν ὡς ἡμεθα πλησίον αὐτοῦ, πέμπει αὐτῷ ὁ ἁββᾶς Κόνων ὁ ἡγούμενος τῆς λαύρας τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάβα, μαλάκιον ἔχον εὐλογίαν καὶ νομίσματα ἕξ, δηλώσας αὐτῷ, ὅτι Συγχώρησόν μοι ὅτι οὐκ ἐᾷ με ἡ ἀσθένειά μου ἀνελθεῖν καὶ ἀσπάσασθαι ὑμᾶς. Ὁ δὲ γέρων τὴν μὲν εὐλογίαν κατέσχεν, τὰ δὲ νομίσματα ἀνταπέστειλεν αὐτῷ, δηλώσας οὕτως, ὅτι Ἐὰν θέλῃ με ὁ Θεὸς εἶναι ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ, Πάτερ, ἔχω νομίσματα δέκα. Ἐὰν οὖν ταῦτα δαπανήσω, δηλῶ ὑμῖν, καὶ πέμπετέ μοι αὐτά. Ἵνα δὲ γνώσκῃς, D Πάτερ, ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας, ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ὅπερ καὶ γέγονεν. Κατηνέγκαμεν οὖν αὐτὸν εἰς τὴν λαύραν Φαρὼν [25], κἀκεῖ αὐτὸν κατεθήκαμεν. Γέγονεν δὲ οὗτος ὁ μακάριος Εὐστοχίου καὶ Γρηγορίου τῶν [26] ἐν ἁγίοις σύγκελλος· καὶ ἐάσας ἀμφοτέρους, εἰς τὴν ἔρημον ἐτελειώθη. Ἦν δὲ καὶ τῷ γένει ἀπὸ Ἀγκύρων τῆς Γαλατίας [26*].

CAPUT XLIII.

Detestabilis mors impii Thalelæi archiepiscopi Thessalonicensis.

Fuit quidam Thessalonicæ archiepiscopus, Thale- Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἦν τις ἀρχιεπίσκοπος τῷ ὀνόματι

VARIÆ LECTIONES.

[21] al. Φαρῶν et Φαρῶ. [22] al. καθεκάστην. [23] al. inser. δι' ὅλης. [24] al. ὅτε. [25] al. Φαρῶν. [26] al. τοῦ. [26*] al. πόλεως.

Digitized by Google

Θαλέλαιος. Οὗτος μηδὲ τὸν Θεὸν φοβούμενος, μηδὲ τὴν ἑτοιμασμένην ἀνταπόδοσιν δεδοικὼς, καταπατήσας δὲ καὶ τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν, καὶ εἰς οὐδὲν θέμενος καὶ τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν ὁ δείλαιος, εὑρέθη ἀντὶ ποιμένος λύκος ἄγριος. Οὗτος γὰρ ἀρνησάμενος τοῦ προσκυνεῖν τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα (ἵλεώς μοι, ὦ Κύριε), εἰδώλοις προσεκύνει. Ἀλλ' οἱ κατὰ καιρὸν τῶν ἁγίων κρατοῦντες Ἐκκλησιῶν τοῦτον κανονικῇ ψήφῳ καθεῖλον. Ὀλίγου δέ τινος χρόνου παρελθόντος, πάλιν ὁ πάσης ἀνομίας πεπληρωμένος, ἠθέλησε πρὸς τὴν ἱερωσύνην ἐπανελθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὸν σοφώτατον Σολομῶντα, πάντα ὑπακούει τῷ χρυσίῳ, ἀνεκλήθη ὡς ὀφείλων ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἰδίαν ἐπισκοπὴν (ἦν γὰρ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα οἱ κατὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν κατοικοῦσιν ἄρχοντες, οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν δώρων, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες). Ἀλλ' ὁ Θεὸς οὐ παρεῖδεν τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν· ἀλλὰ τὴν κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας ἐπενεχθεῖσαν αὐτῷ ψῆφον πάλιν κατέκρινεν, ὡς μὴ ἀρέσκουσαν αὐτῷ. Ἐν μιᾷ γὰρ ἡμέρᾳ ἐνδυσάμενος κοσμίως, ὡς ὀφείλων ἀπελθεῖν πρὸς τοὺς κρατοῦντας, ἵνα πάλιν ψήφῳ ἀπολάβῃ τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν· εἶτα μέλλοντα αὐτὸν προϊέναι ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἔνυξεν αὐτὸν ἡ γαστὴρ αὐτοῦ εἰς ἀφεδρῶνας· καὶ μείναντος αὐτοῦ ὡς περὶ ὥρας δύο, καὶ μὴ ἐξερχομένου, εἰσῆλθόν τινες τῶν ἔξω ἑστηκότων, ὡς ὀφείλοντες εἰπεῖν αὐτῷ, ἵνα ἐξέλθῃ· καὶ εὗρον αὐτὸν τὴν μὲν κεφαλὴν αὐτοῦ κάτω εἰς τὸν σωλῆνα τῶν χρειῶν, καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔχοντα, τὸν τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρείου τοῦ θεομάχου ἰσόρροπον θάνατον αἰώνιον ἀπενεγκάμενον· κἀκεῖνον γὰρ διὰ τῆς τῶν κρατούντων συνεργίας ἐλπίσαντα τυραννικῶς ἐπεμβαίνειν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας θαυμαστὸς καὶ τῆς μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος ἐν ἀφεδρῶσι τὰ τὴν δυσφημίαν ὠδινήσαντα σπλάγχνα διεσκόρπισεν· καὶ τοῦτον διὰ τῆς τῶν κρατούντων ἀδίκου συνδρομῆς ἐλπίσαντα τῶν προτέρων χείρονα διαπράξασθαι ὁ τῆς Θεσσαλονικέων Ἐκκλησίας κυβερνῶν ἄγγελος προφθάσας σὺν τῷ μεγάλῳ μάρτυρι Δημητρίῳ, ἐν ᾧ τόπῳ καθήμενος, καὶ συνδυάζων μετὰ τοῦ ἐξερεθίζοντος ἀκαθάρτου δαίμονος τὰς κατὰ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐπιβουλὰς κατεσκεύασεν, ἐν αὐτῷ τὴν ἀνίερον αὐτοῦ τοῦ ἀχρείου προσηλώσας τοῦ δούλου, τοὺς εὐτάκτως μὴ ἀνεχομένους βαδίζειν πόδας, μετεώρους ἀπέλιπεν, τῆς μελλούσης αὐτὸν ὑποδέχεσθαι κρίσεως τὰ σήμαντρα φέροντας, καὶ ὡς φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

A

B

C

læus nomine. Hic neque Deum timens, neque paratam retributionem expavescens, conculcansque Christianum dogma, ac sacerdotalem honorem et dignitatem spernens, inventus est pro pastore lupus. Abnegans quippe sanctam et consubstantialem Trinitatem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, idola infelix adorabat. Quem ii qui tunc Ecclesiis præerant, communi decreto damnarunt, ac de sede sua deturbarunt. Pauco post tempore nequam ille omni scelere et impietate plenus voluit ad sacerdotalem dignitatem remeare. Quia ergo, juxta sapientissimum Salomonem, omnia obediunt auro (*Eccle.* x), revocatus est in regionem suam (erat autem Constantinopoli in qua habitant principes, qui juxta prophetam justificant impium propter munera, et justum justi tollunt [*Isaiæ* v]). Sed omnipotens Deus sanctam Ecclesiam suam non despexit; sed adversus apostolorum canones latam pro ipso sententiam rursus ut sibi minime acceptam damnavit. Cum enim quadam die ille processurus esset cum superbo ornatu, ut ad imperatores pergeret, sacerdotiumque decretis illorum iterum resumeret, pupugit illum venter, ut pergeret ad necessaria naturæ. Cum vero secretum locum ingressus esset exonerandi ventris causa, mansissetque intus duas jam vel tres horas, neque reverteretur ad suos, ingressi sunt quidam ex his qui illi assistebant, ut illum jam debere progredi monerent, inveneruntque infelicem illum capite deorsum, ubi egerebantur stercora demersum, pedibusque sursum erectis. Erigentes autem illum, invenerunt æquali impii Arii, Dei hostis, morte exstinctum horribili et æterna. [Nam et illum, cum auxilio fretus principum se in Ecclesiam Dei speraret tyrannice ingressurum sanctæ Dei Ecclesiæ mirabilis et magni consilii angelus, ejus viscera quæ nefarium scelus parturiebant, in secessu dissipavit; et hunc auxilio item iniquum principum, cum prioribus se pejora patraturum speraret, Thessalonicensis Ecclesiæ rector angelus cum Magno martyre Demetrio, præveniens, in eo loco in quo sedens, et commercium habens cum impuro dæmone, adversus sanctam Dei Ecclesiam struebat insidias, in eodem inutilis servi pedes, qui recte incedere nolebat, clavis suffixos pendentes reliquit; in quibus indicia eminebant illius judicii, quo plectendus erat, et quam terribile sit in manus incidere Dei viventis (*Heb.* x).]

CAPUT XLIV.

Vita senis monachi prope civitatem Antinoum commorantis, et de oratione pro mortuis.

Τίς τῶν γερόντων διηγήσατο ἡμῖν ἀνελθοῦσιν ἐν Θηβαΐδι, ὅτι γέρων ἐκαθέζετο ἔξω τῆς πόλεως Ἀντινῶ, μέγας, ποιήσας εἰς κελλίον αὐτοῦ ἔτη περὶ τὰ ἑβδομήκοντα. Εἶχεν δὲ μαθητὰς δέκα· ἕνα δὲ ἔσχεν πάνυ ἀμελοῦντα ἑαυτοῦ. Ὁ οὖν γέρων πολλάκις ἐνουθέτει καὶ παρεκάλει αὐτὸν, λέγων· Ἀδελφὲ, φρόντιζε τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἔχεις ἀποθανεῖν, καὶ εἰς κόλασιν ἀπελθεῖν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς πάντοτε παρήκουεν τοῦ γέροντος, μὴ δεχόμενος τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ. Συνέβη οὖν μετά τινα χρόνον τελευτῆσαι τὸν ἀδελφόν.

D

Senex quidam enarravit nobis cum Thebaidam venissemus, quod senex unus morabatur extra civitatem Antinoum, magnæ virtutis vir, qui in cella sua egerat annos septuaginta. Erant autem illi discipuli decem, ex quibus unus erat valde negligens sui. Senex ergo sæpius illum corripiebat, et hortabatur, dicens: Frater, sollicitudinem gere pro anima tua; habes enim mori; et nisi te emendaveris, in supplicium tendes. Frater autem ille semper seni inobediens erat, nec ea quæ ab ipso dicebantur admittebat.

Digitized by Google

Contigit autem post aliquantulum temporis, ut iste moreretur. Contristatus vero senior super illo valde (sciebat enim quod in magna desidia et negligentia de sæculo exiisset), cœpit orare, ac dicere : Domine Jesu Christe, verax Deus noster, revela mihi quid sit circa fratris animam. Aspexit autem in excessu mentis effectus, fluvium ignis, ingentemque in ipso igne multitudinem, ac medium fratrem illum ad collum usque demersum. Tunc ait illi senior : Nonne te propter hanc pœnam orabam, ut curam animæ tuæ ageres, fili? Respondit frater, et ait seni : Gratias ago Deo, Pater, quod vel caput meum requiem habet; per orationes enim tuas supra caput episcopi sto.

A Πολὺ δὲ ἐλυπήθη ἐπ' αὐτῷ ὁ γέρων. Ἤδει γὰρ ὅτι ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ καὶ ἀμελείᾳ ἐξῆλθεν τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ ἤρξατο ὁ γέρων εὔχεσθαι καὶ λέγειν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν Θεὸς, ἀποκάλυψόν μοι τὰ περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τοῦ ἀδελφοῦ. Καὶ δὴ θεωρεῖ ἐν ἐκστάσει γενόμενος ποταμὸν πυρὸς, καὶ πλῆθος ἐν αὐτῷ τῷ πυρὶ, καὶ μέσον τὸν ἀδελφὸν βεβαπτισμένον ἕως τραχήλου. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Οὐ διὰ ταύτην τὴν τιμωρίαν παρεκάλουν σε, ἵνα φροντίσῃς τῆς ἰδίας ψυχῆς, τέκνον; Ἀπεκρίθη ὁ ἀδελφὸς, καὶ εἶπεν τῷ γέροντι· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, Πάτερ, ὅτι κἂν ἡ κεφαλή μου ἄνεσιν ἔχει. Κατὰ γὰρ εὐχάς σου ἐπάνω κορυφῆς ἵσταμαι ἐπισκόπου.

CAPUT XLV.

Vita Monachi inclusi in monte Olivarum, et de adoratione (10) imaginis sanctissimæ Dei genitricis Mariæ.

Dicebat abbas Theodorus Æliotes quod fuerit quidam inclusus in monte Olivarum certator maximus : impugnabat autem illum fornicationis spiritus. Die vero quadam cum instaret illi vehementer, cœpit ejulare senex, et dicere dæmoni : Quandiu non dimittis me? recede jam a me, qui mecum consensisti. Apparuit autem ei dæmon visibiliter, dicens : Jura mihi, quia nemini dices quod tibi dicturus sum, et te non amplius oppugnabo. Juravitque ille senex, dicens : Per inhabitantem in altissimis nulli dicam quæ mihi dixeris. Tunc ait illi dæmon : Noli adorare hanc imaginem, et ultra te non impugnabo. Habebat autem hæc imago expressam figuram dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis Mariæ, ferentem Dominum nostrum Jesum Christum. Ait inclusus dæmoni : Dimitte me ut deliberem. In crastinum autem hoc significavit ipsi abbati Theodoro Æliotæ tunc habitanti in Laura Pharan, narravitque illi omnia. Senex autem ait recluso : Vere, domine abba, illusus es, quia jurasti dæmoni; verumtamen bene fecisti hoc revelans. Expedit autem tibi nullum in illa urbe lupanar omittere, quod non ingrediaris, quam ut neges te adorare Deum, et Dominum nostrum Jesum Christum cum matre sua. Confirmatum igitur et corroboratum pluribus verbis reliquit illum in loco suo. Apparuit ergo dæmon incluso rursus, dicens : Quid hoc est, pessime senex? Nonne tu jurasti mihi quia id nemini diceres? Et quare dixisti ei qui venit ad te : Dico tibi quia ut perjurus in die judicii judicaberis? Respondit inclusus, dicens : Scio quidem, quia juravi, et pejeravi; verumtamen Dominum et Creatorem meum pejeravi, tibi autem non obediam. A te enim ut auctore et pravi consilii et perjurii pœnæ inevitabiles exigentur.

B Διηγήσατο ἡμῖν τις τῶν γερόντων, ὅτι ἔλεγεν ὁ ἁββᾶς Θεόδωρος ὁ Ἡλιώτης, ὅτι ἦν τις ἔγκλειστος εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἀγωνιστὴς πάνυ. Ἐπολέμει δὲ αὐτὸν ὁ δαίμων τῆς πορνείας. Ἐν μιᾷ οὖν ὡς ἐπέκειτο αὐτῷ σφοδρῶς, ἤρξατο ὁ γέρων ἀποδυσπετεῖν, καὶ λέγειν τῷ δαίμονι· Ἕως πότε οὐκ ἐνδίδως μοι; Ἀπόστα λοιπὸν συνεγγήρασαί μοι. Φαίνεται οὖν αὐτῷ ὀφθαλμοφανῶς ὁ δαίμων, λέγων, Ὄμοσόν μοι, ὅτι οὐδενὶ λέγεις ἃ μέλλω σοι λέγειν, καὶ οὐκ ἔτι σε πολεμῶ· καὶ ὤμοσεν ὁ γέρων, ὅτι Μὰ τὸν κατοικοῦντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὐκ εἶπω τινὶ, ἅπερ εἶπῃς μοι. Λέγει αὐτῷ ὁ δαίμων, Μὴ προσκυνήσῃς ταύτῃ τῇ εἰκόνι, καὶ οὐκ ἔτι σε πολεμῶ. Εἶχεν δὲ ἡ εἰκὼν τὸ ἐκτύπωμα τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας, βασταζούσης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Λέγει ὁ ἔγκλειστος τῷ δαίμονι· Ἄφες σκέψωμαι. Τῇ οὖν ἐπαύριον δηλοῖ τῷ ἁββᾷ Θεοδώρῳ τῷ Ἡλιώτῃ, τῷ καὶ διηγησαμένῳ ἡμῖν, οἰκοῦντι τότε ἐν τῇ λαύρᾳ Φαράν· καὶ ἐλθόντι αὐτῷ διηγεῖται πάντα. Ὁ δὲ γέρων λέγει αὐτῷ, Ὄντως ἁββᾶ, ἐνεπαίχθης, ὅτι ὤμοσας· πλὴν καλῶς ἐποίησας ἐξειπών. Συμφέρει δέ τοι εἰς τὴν χώραν ταύτην μὴ ἐᾶσαι πορνεῖον εἰς ὃ μὴ εἰσέρχῃ, ἢ ἵνα ἀρνήσῃ τοῦ προσκυνεῖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μετὰ τῆς αὐτοῦ Μητρός. Στηρίξας οὖν καὶ ἐνδυναμώσας αὐτὸν πλείοσιν λόγοις, ἀπῆλθεν εἰς τὸν ἴδιον τόπον. Φαίνεται δὲ πάλιν ὁ δαίμων τῷ ἐγκλείστῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί ἐστιν κακόγηρε; οὐκ ὤμοσάς μοι, ὅτι οὐδενὶ λέγεις; Καὶ πῶς πάντα ἐξεῖπας τῷ ἐλθόντι πρὸς σέ; Λέγω σοι κακόγηρε, ὡς ἐπίορκος ἔχεις κριθῆναι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. C D Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἔγκλειστος, Ὅτι μὲν ὤμοσα, καὶ ὅτι ἐπιόρκησα, οἶδα, πλὴν τὸν ἐμὸν Δεσπότην καὶ ποιητὴν ἐπιόρκησα, σοῦ δὲ οὐ μὴ ἀκούσω. Σὺ γὰρ καὶ τῆς κακοσυμβουλίας, καὶ τῆς ἐπιορκίας τὴν ἄφευκτον δίκην ὡς αἴτιος ἀπαιτηθήσῃ.

CAPUT XLVI.

Mirabilis visio abbatis Cyriaci Lauræ Calamonis, et de duobus impii Nestorii libris.

Accessimus ad abbatem Cyriacum presbyterum Lauræ Calamonis juxta sanctum Jordanem, narravitque nobis dicens : Die quadam vidi per somnum mulierem honesta facie, purpura indutam, et cum ea viros duos, et ipsos venerando habitu, et aspectu præclaro. Arbitratus autem sum mulierem illam esse

Παρεβάλομέν ποτε τῷ ἁββᾷ Κυριακῷ πρεσβυτέρῳ τῆς λαύρας τοῦ Καλαμῶνος τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ. Καὶ διηγήσατο ἡμῖν λέγων, ὅτι Ἐν μιᾷ θεωρῆσαί με κατὰ τοὺς ὕπνους γυναῖκά τινα σεμνοπρεπῆ, καὶ πορφυροφόρον, καὶ μετὰ ταύτης ἄνδρας δύο ἱεροπρεπεῖς καὶ τιμίους ἑστῶτας ἔξω τῆς κέλλης;

Digitized by Google

μου. Ἐγὼ δὲ ὑπέλαβον τὴν μὲν γυναῖκα τὴν Δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον εἶναι, τοὺς δὲ σὺν αὐτῇ δύο ἄνδρας τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, καὶ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν. Ἐξελθὼν οὖν τῆς κέλλης μου παρεκάλουν αὐτοὺς εἰσελθεῖν, καὶ ποιῆσαι εὐχὴν εἰς τὸ κελλίον μου· αὐτη δὲ οὐκ ἐπένευσεν. Ἔμεινα οὖν ἐπὶ πολὺ δεόμενος αὐτῆς, καὶ λέγων, Μὴ ἀποστραφείην τεταπεινωμένος καὶ κατῃσχυμένος, καὶ ἄλλα πολλά. Ὡς δὲ εἶδέν με τὴν αἴτησιν ἐπιτείνοντα, αὐστηρῶς ἀπεκρίθη μοι λέγουσα, Ἔχεις εἰς τὴν κέλλαν σου τὸν ἐχθρόν μου, καὶ πῶς θέλεις ἵνα εἰσέλθω; Καὶ τοῦτο εἰποῦσα, ἀπῆλθεν. Ἐγὼ δὲ διυπνισθείς, ἠρξάμην θλίβεσθαι, καὶ ἐνενόουν μήτι ἄρα κατὰ διάνοιαν ἥμαρτον εἰς αὐτήν· οὐδὲ γὰρ ὁ ἕτερός τις ἦν ἐν τῷ κελλίῳ, εἰ μὴ ἐγὼ μόνος. Ἐπὶ πολὺ οὖν ἐμαυτὸν ἐκσείσας, οὐχ εὗρον ἐμαυτὸν πλημμελήσαντα εἰς αὐτήν. Ὡς δὲ εἶδον ἐμαυτὸν τῇ λύπῃ καταποντούμενον, ἀνέστην, καὶ ἔλαβον βιβλίον ἐπὶ τῷ ἀναγνῶναι, ὅπως διὰ τοῦ ἀναγνώσματος, τὴν λύπην ἀπορρίψωμαι, βιβλίον δὲ ἦμην χρησάμενος τοῦ μακαρίου Ἡσυχίου τοῦ πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων· καὶ ἀναπτύξας τὴν βίβλον, εὑρίσκω δύο λόγους Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς πρὸς τῷ τέλει αὐτῆς γεγραμμένους· καὶ εὐθέως ἔγνων τοῦτον εἶναι τὸν τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου τὸν ἐχθρόν. Τότε ἀναστὰς ἀπῆλθον, καὶ τὴν βίβλον ἀπέδωκα τῷ δεδωκότι μοι αὐτήν. Καὶ εἶπον αὐτῷ· Λάβε σου τὴν βίβλον, ἀδελφέ· οὐ γὰρ τοσαύτην ἔσχον ὠφέλειαν ἐξ αὐτῆς, ὅσην μοι τὴν ζημίαν προεξένησεν. Κἀκείνου δὲ τὴν ζημίαν ἀνακρίνοντος, τὰ συμβάντα διηγησάμην· καὶ τοῦ ζήλου πλησθεὶς εὐθέως τῆς βίβλου τοὺς δύο λόγους Νεστορίου ἀπέκοψεν, καὶ πυρὶ παρέδωκεν, εἰπὼν ὅτι, Οὐ μὴ μείνῃ εἰς τὸ κελλίον μου ὁ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας ἐχθρός.

A Dominam nostram sanctam Dei genitricem, eosque qui cum illa erant duos viros, sanctum Joannem Theologum et sanctum Joannem Baptistam. Egressusque de cellula orabam illos ut ingrederentur et in cella mea orarent, quæ non consensit. Permansi ergo diutius orans et obsecrans, ac dicens : Ne, quæso, avertatur humilis factus confusus (*Psal.* LXXIII), et alia plurima hujusmodi. Illa igitur ut me vidit instare precibus, eamdemque postulationem iterare, severius mihi respondit, dicens : Habes intra cellam tuam inimicum meum, et vis ut ingrediar? Et his dictis abscessit. Evigilans autem ego affligi cœpi, et cogitabam, num aliquid in mente peccatum contra illam admisissem, neque enim erat alius aliquis in cella mea, nisi ego solus. Diutius igitur meipsum discutiens, nihil inveni, quod in illam peccassem. Cum vero vidissem me nimio mœrore absorberi, surgens accepi librum ut legerem, quo per hujusmodi lectionem dolorem una cogitationesque repellerem. Librum autem ipsum acceperam mutuo a beato Isychio presbytero Jerosolymitanæ Ecclesiæ. Evolvensque librum inveni duos impii Nestoris libros in fine voluminis scriptos, moxque agnovi hunc esse sanctæ Dominæ nostræ Dei genitricis semperque virginis Mariæ inimicum. Tunc surgens abii, librumque illi qui mihi eum accommodaverat, reddidi, dicens illi : Accipe librum tuum, frater, neque enim ex eo tantum utilitatis cepi, quantum detrimenti. Cum vero ille detrimenti ipsius causam sciscitaretur, omnem illi rei ordinem retuli. Qui zelo Dei succensus protinus duos illos Nestorii libros ex volumine præscidit, eosque igni tradidit, dicens : Non manebit in cella mea Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ inimicus.

B

C

CAPUT XLVII.

Miraculum sanctæ Dei genitricis contra Gaianum mimum qui eam in theatro blasphemabat.

Φοινίκης τῆς Λιβανησίας πόλις ἐστίν· ἐν ταύτῃ μῖμος ὑπῆρχεν ὀνόματι Γαϊανός, καὶ κατὰ θέατρον τὴν ἁγίαν Θεοτόκον βλασφημῶν ἐθεάτριζεν. Καὶ παραφαίνεται αὐτῷ ἡ Θεοτόκος λέγουσα, Τί σοι κακὸν ἐποίησα, ὅτι ἐπὶ τοσούτου δήμου διασύρεις με καὶ βλασφημεῖς; Ὁ δὲ ἐγερθείς, οὐ μόνον οὐ διωρθώσατο, ἀλλὰ καὶ πλέον αὐτὴν ἐβλασφήμει. Ἐκ τρίτου φαίνεται αὐτῷ, τὰ αὐτὰ λέγουσα, καὶ νουθετοῦσα αὐτόν. Ὡς οὖν οὐ διωρθώσατο, ἀλλ' ἐπὶ πλεῖον ἐβλασφήμει, ἐν μιᾷ μεσημβρίᾳ ὡς ἐκάθευδεν, φαίνεται αὐτῷ μηδὲν λέγουσα· μόνον δὲ ἐνὶ τῶν δακτύλων αὐτῆς διεχάραξεν αὐτοῦ τὰς δύο χεῖρας, καὶ τοὺς δύο πόδας. Καὶ διυπνισθεὶς εὑρέθη κεκομμένας ἔχων τὰς δύο χεῖρας, καὶ τοὺς δύο πόδας, κορμὸς κείμενος. Ἐπὶ τούτοις οὖν ὁ δείλαιος ἐξομολογήσατο πᾶσιν ἑαυτὸν κατάδηλον ποιῶν, οἷαν ἀντιμισθίαν τῆς βλασφημίας ἀπέλαβεν· καὶ ταῦτα διὰ φιλανθρωπίαν.

Heliopolis Phœnices Libanensis civitas est. In hac mimus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro sanctam Dei genitricem blasphemans, populo spectaculum blasphemiæ præbebat. Apparuit autem illi sancta Dei genitrix, dicens : Quid tibi mali feci, quia coram tanta multitudine mihi detrahis, et blasphemas me? Ille vero surgens, non solum non se correxit, verum etiam plus blasphemabat. Rursus ergo apparuit illi sancta Dei genitrix, corripiens eum, ac dicens : Noli, quæso, noli ita lædere animam tuam. Ille vero rursum deterius illam blasphemabat. Unde ipsa tertio eidem apparens, eadem repetebat. Cum autem se ille non corrigeret, sed plus quoque blasphemiis adjiceret, meridie dormienti sibi apparuit, nihilque dicens, digito solo signavit ejus manus et pedes. Evigilans autem, invenit se truncatum manibus et pedibus. Atque ita infelix ut truncus inutilis jacens, confitebatur omnibus cujus rei gratia, et quomodo hoc passus esset, utque propter blasphemias suas clementer cruciatus fuisset.

D

Digitized by Google

CAPUT XLVIII.

Miraculum item sanctæ Dei genitricis quo Cosmiana uxor Germani patricii coacta est ex hæresi Severiana ad veram Christi fidem redire.

Narravit nobis Anastasius presbyter, et ornamentorum sanctæ resurrectionis Dei et Domini nostri Jesu Christi custos, quia adveniens illuc Cosmiana, uxor Germani patricii, voluit nocte quadam sanctæ Dominicæ sola adorare sanctum Domini nostri Jesu Christi vivificumque monumentum. Et cum appropinquaret januæ sacrarii, apparuit illi visibiliter Domina nostra sancta Dei genitrix cum aliis quoque mulieribus, dicens : Quomodo cum nostra non sis, huc audes ingredi? et prohibebat eam. Neque enim (inquiebat) nostra es. Erat enim de hæresi Severi acephali. Illa vero multum rogabat, ut mereretur ingredi. Ad quam sancta Dei genitrix respondens ait : Crede mihi, mulier, non ingredieris huc, nisi nobiscum communicaveris. Agnito autem quod quia esset hæretica ingredi prohiberetur, quodque nisi accederet ad sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam Christi Domini et Dei nostri, intrare non permitteretur, continuo diaconum accersivit, et veniente sancto calice sacrum corpus sumpsit et pretiosum sanguinem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Atque ita absque ulla prohibitione digna habita est adorare sanctum et venerabile sepulcrum Domini Jesu Christi.

A Διηγήσατο ἡμῖν ὁ Ἀναστάσιος πρεσβύτερος, καὶ κειμηλιάρχης τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσεως, ὅτι ἐλθοῦσα Κοσμιανὴ ἡ γυνὴ Γερμανοῦ τοῦ πατρικίου, ἐθέλησεν ἐν μιᾷ νυκτὶ τῆς ἁγίας Κυριακῆς προσκυνῆσαι μόνη τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν μνῆμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀληθινοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτῷ τοῦ ἱερατείου, ἀπαντήσασα ἡ Δέσποινα ἡμῶν ἡ ἁγία Θεοτόκος ὀφθαλμοφανῶς, μετὰ καὶ ἄλλων γυναικῶν λέγουσα, Ἡμῶν μὴ οὖσα, ὧδε οὐκ εἰσέρχῃ, οὐδὲ γὰρ ἡμετέρα τυγχάνεις (ἦν γὰρ τῆς αἱρέσεως Σευήρου τοῦ Ἀκεφάλου)· ἡ δὲ πολλὰ παρακαλεῖ, τῆς εἰσόδου τυχεῖν. Πρὸς ἣν ἀποκριθεῖσα ἡ ἁγία Θεοτόκος, εἶπεν· Πίστευσόν μοι, ὦ γύναι, ὅτι οὐ μὴ εἰσέλθῃς ὧδε ἕως οὗ κοινωνήσῃς μεθ' ἡμῶν. Ἡ δὲ γνοῦσα ὅτι, διὰ τὸ εἶναι B αὐτὴν αἱρετικὴν, κωλύεται εἰσελθεῖν, καὶ ὅτι εἰ μὴ προσέλθῃ τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οὐκ εἰσέρχεται, ἔπεμψεν εὐθέως εἰς τὸν διάκονον· καὶ ἐλθόντος τοῦ ἁγίου ποτηρίου, μετέλαβεν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως ἀκωλύτως ἠξιώθη τοῦ προσκυνῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν μνῆμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

CAPUT XLIX.

Mirabilis visio ducis Palæstinæ, qua et ipse coactus fuit prædictæ hæresi abrenuntiare, et Christi Ecclesiæ communicare.

Narravit autem nobis et hoc idem presbyter Anastasius, dicens, quod Palæstinæ dux Geveiner aliquando venerit adorare sanctam Christi Domini nostri resurrectionem. Et cum cœpisset ingredi in C sanctum monumentum, aspexit arietem cum impetu super se venientem, cornibusque illum impetentem, ille vero pavore correptus, retro redibat. Custos vero sanctæ crucis Azarias, et qui assistebant lictores (11), timore permoti dicunt ei : Quid est, quid habes, domine? cur non ingrederis? Dicit eis : Ut quid intulistis arietem istum? Qui stupefacti inspexerunt sanctum monumentum, nihilque videntes, aiunt ad illum : Ingredere, nihil tale intus est. Rursum ille ingredi cœpit, sed iterum aspexit arietem contra se venientem, et se introire prohibentem. Istud cum sæpe factum esset, illeque cæteris nihil videntibus, solus arietem cerneret, ait illi crucis custos : Crede mihi, domine, aliquid habes in anima tua, quod te prohibet adorare sanctum, ac venerabile, et vivificum monumentum Salvatoris nostri; itaque moneo ut confiteaDris Domino peccata tua. Clemens enim et misericordissimus cum sit, et tui misereri volens, hujusmodi tibi miraculum ostendit. Ille autem cum lacrymis dixit ei : Vere multis magnisque sceleribus obnoxius sum. Et se ipsum in faciem prosternens, per multas horas permansit flens et confitens Domino. Surrexit deinde, et rursus ingredi voluit, sed iterum ab ariete permissus non est. Tunc ait illi sanctæ crucis custos : Vere aliud est, quod te ingredi vetat. Dixit autem

Διηγήσατο ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ πρεσβύτερος Ἀναστάσιος, ὅτι γενόμενος δοὺξ Παλαιστίνης ὁ Γήβημερ, ἦλθεν ἐν τοῖς πρώτοις προσκυνῆσαι τὴν ἁγίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἀνάστασιν. Καὶ ὡς ἤρχετο προσελθεῖν, ἐθεώρει κριὸν ὁρμῶντα ἐπ' αὐτὸν, καὶ θέλοντα αὐτὸν κερατίσαι. Ὁ δὲ φόβῳ μεγάλῳ παρεχόμενος, ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἀνεπόδισεν, τῷ δὲ παρεστῶτι σταυροφύλακι Ἀζαρίᾳ, καὶ τοῖς παρεστῶσι φραγγελιταῖς, λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν, δέσποτα, ὃ ἔχεις; διὰ τί μὴ εἰσέρχῃ; Λέγει, Διατί εἰσηνέγκατε τὸν κριὸν τοῦτον; Οἱ δὲ ἐκπλαγέντες παρέκυψαν ἔσω εἰς τὸ ἅγιον μνῆμα, καὶ μηδὲν ἑωρακότες, λέγουσιν αὐτῷ κελεύοντες εἰσελθεῖν· Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἔσω τοιοῦτον. Πάλιν δὲ ἐκεῖνος ὥρμησεν εἰσελθεῖν· καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν ἐθεώρει κριὸν ἐπ' αὐτὸν ὁρμῶντα, καὶ εἰσιέναι αὐτὸν μὴ συγχωροῦντα. Τοῦτο πλειστάκις γεγονότος ἐκείνου θεωροῦντος, τῶν δὲ παρεστώτων, μηδὲν ὅλως βλεπόντων, λέγει αὐτῷ ὁ σταυροφύλαξ· Πίστευσόν D μοι, δέσποτα, τιποτοῦν ἔχεις ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ διὰ τοῦτο κωλύῃ τοῦ προσκυνῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν μνῆμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἀλλὰ καλῶς ποιεῖς ἐξομολογούμενος τῷ Θεῷ. Φιλάνθρωπος γάρ ἐστιν, καὶ θέλων σε ἐλεῆσαι, ἔδειξεν θαῦμα τοιοῦτον. Ὁ δὲ μετὰ δακρύων λέγει αὐτῷ, ὅτι Πολλῶν καὶ μεγάλων ἁμαρτιῶν αἴτιος Κυρίῳ ὑπάρχω. Καὶ ῥίψας ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον, ἔμεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν κλαίων, καὶ ἐξομολογούμενος τῷ Θεῷ. Καὶ ἀναστὰς πάλιν τοῦ εἰσελθεῖν, οὐκ ἠδυνήθη, τοῦ φαινομένου κριοῦ, οὐδὲν ἧττον κωλύοντος. Αὐτῷ τότε λέγει σταυ-

Digitized by Google

ροφύλαξ· Ὄντως ἕτερόν ἐστι τὸ κωλύον. Ὁ δὲ λέγει· Ἆρα μὴ τῷ κοινωνεῖν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ τοῦ Σευήρου, κωλύομαι εἰσελθεῖν; Καὶ ᾔτησεν τὸν σταυροφύλακα ἵνα μεταλάβῃ τῶν ἁγίων καὶ ζωοποιῶν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μυστηρίων. Καὶ ἐλθόντος τοῦ ἁγίου ποτηρίου ἐκοινώνησεν· καὶ οὕτως εἰσῆλθεν, καὶ προσεκύνησεν μηδὲν ἔτι θεασάμενος.

A ille : Num fortasse ideo, quia non sanctæ catholicæ Ecclesiæ, sed Severo communico, introire prohibeor? Tunc petiit a custode ut sancta et vivifica Christi Dei nostri mysteria sibi afferrentur. Et allato sancto calice, communicavit. Atque ita ingressus est, et adoravit, nil ultra impedimenti passus, nihilque ulterius cernens, quod se deterreret.

CAPUT L.

Visio et dictum abbatis Georgii inclusi.

Σκυθόπολις δευτέρα ὑπῆρχε Παλαιστίνης μητρόπολις. Ἐν ταύτῃ συνέτυχον τῷ ἁββᾷ Ἀναστασίῳ, καὶ διηγήσατο ἡμῖν περὶ τοῦ ἁββᾶ Γεωργίου τοῦ ἐγκλείστου, λέγων, ὅτι, Ἐν μιᾷ νυκτὶ ἠγέρθην, ἐφ' ᾧ κροῦσαι τὸ ξύλον (ἦμην γὰρ κανόναρχος), καὶ ἤκουσα τοῦ γέροντος κλαίοντος· καὶ ἀπελθὼν παρεκάλουν αὐτὸν, λέγων· Κῦρι ἁββᾶ, τί ἔχεις ὅτι οὕτως κλαίεις; Ὁ δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν αὐτὸν παρεκάλουν ἐγὼ, Εἰπέ μοι τὴν αἰτίαν. Ὁ δὲ στενάξας μέγα ἐκ βάθους τῆς καρδίας, λέγει μοί· Πῶς μὴ κλαύσω τοῦ Δεσπότου ἡμῶν μὴ θέλοντος διαλλαγῆναι περὶ ἡμῶν; Ἐγὼ γὰρ, τέκνον, ᾠόμην ἑστάναι ἔμπροσθεν τινὸς ἐφ' ὑψηλοῦ καθημένου θρόνου. Πολλαὶ δὲ περὶ αὐτὸν ἦσαν μυριάδες παρακαλούντων, καὶ ἱκετευόντων περί τινος πράγματος· ὁ δὲ οὐ παρεκλήθη. Εἶτα προσίεισιν αὐτῷ γυνή τις πορφύραν ἠμφιεσμένη προσπίπτουσα, καὶ λέγουσα, Κἂν δι' ἐμὲ δυσωπήθητι. Ὁ δὲ οὐδὲν ἧττον ἀπαράκλητος μεμένηκεν. Καὶ διὰ τοῦτο κλαίω, καὶ ὀδύρομαι δεδοικὼς τὸ ἀποβησόμενον. Καὶ ταῦτα εἶπέν μοι διαφανούσης πέμπτης· καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, ἥτις ἦν παρασκευὴ, ὥρᾳ θ', σείεται γῆ μεγάλως, καὶ καταβάλλονται πόλεις τῆς παραλίας Φοινίκης.

Scythopolis secunda est Palæstinæ metropolis. In ea convenimus abbatem Anastasium, narravitque nobis de abbate Georgio incluso, dicens : Cum quadam nocte surrexissem, ut pulsarem signum (ea quippe cura mihi ut canonarchæ (12) injuncta fuerat ut excitarem fratres ad collectam) audivi plorantem senem; profectusque ad illum, rogare cœpi, dicens : Quid habes, Pater, quia sic ploras? Ille vero nihil mihi respondit. Rursus cum rogarem illum, ut causam fletus mihi aperiret ingemiscens ille, et ex intimo corde suspirans, ait : Quomodo mihi a fletu temperem, cum Dominus noster Jesus Christus reconciliari nobis nolit? Ego enim, fili, videbar mihi assistere cuidam super excelso throno residenti; multa vero millia circa illum erant orantium illum, atque deprecantium de quadam re, qui illorum precibus flexus non est. Posthæc accessit ad illam mulier quædam purpura induta, prociditque illi, et ait : Vel propter me placare, fili. Ille vero nihilominus inexorabilis mansit. Atque idcirco ploro et ejulo, verens quod futurum est. Hæc mihi dixit abbas Georgius, quinta illucescente feria cœnæ Domini; sequenti vero, id est parasceve, hora diei nona, repentino magnoque terræ motu corruerunt urbes maritimæ Phœnices.

Οὗτος ὁ ἁββᾶς Ἀναστάσιος πάλιν διηγήσατο ἡμῖν καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ τοῦ γέροντος, ὅτι μετὰ χρόνον τινὰ ἱσταμένου ἐν τῇ θυρίδι, ἤρξατο κλαίειν ὁ γέρων, καὶ λέγειν μοι· Οὐαὶ ἡμῖν, ἀδελφὲ, ὅτι οὐδεμίαν ἔχομεν κατάνυξιν, ἀλλ' ἐν ἀμελείᾳ ἐσμὲν, καὶ φοβοῦμαι, ὅτι ἐπὶ θύραις ἐσμέν· καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ κατέλαβεν ἡμᾶς. Καὶ τῇ αὔριον τὸ πῦρ ἐφάνη ἐν οὐρανῷ.

Idem abbas Anastasius hoc item nobis de sene eodem enarravit, quod post aliquantulum temporis, cum ad fenestram staret, plorare senex cœperit; et dixerit illi : Væ nobis, frater, quia nullam habemus compunctionem, sed in negligentia vivimus, et timeo cum ira Dei comprehendat nos, et in januis simus, ut judicemur. Et sequenti die ignis apparuit in cœlo.

CAPUT LI.

Vita Juliani senis monasterii Ægyptiorum.

Ἀναζαρβὸς μητρόπολίς ἐστιν δευτέρας Κιλικίας[27]. Ἐν ταύτῃ ὡς ἀπὸ σημείων δεκαδύο, λαύρα ἐστὶν ἡ λεγομένη τῶν Αἰγυπτίων (*b*). Διηγήσαντο γοῦν ἡμῖν οἱ Πατέρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ὅτι πρὸ ἐτῶν πέντε ἐκοιμήθη ἐνταῦθα γέρων ὀνόματι Ἰουλιανός. Τοῦτο ἐμαρτύρησαν λέγοντες, ὅτι περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη

D Anazarbus metropolis est secundæ Cilicum provinciæ, ab hac fere duodecim milliaribus distat monasterium quod dicitur Ægyptiorum. Narraverunt ergo nobis Patres ejusdem loci quod illic ante annos quinque mortuus esset senex, Julianus nomine, qui circiter annos septuaginta in quodam brevi spelæo mora-

VARIÆ LECTIONES.

[27] Κιλίκων ἐπαρχίας.

NOTÆ.

(*b*) λαύρα ἡ λεγομένη τῶν Αἰγυπτίων. In concilio CP. sub Mena act. 1 et 5 : Κυρίων πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος μονῆς τῶν Αἰγυπτίων.

Digitized by Google

tus esset, nihil omnino sæculi istius possidens, præter cilicium, et sagum, et vasculum ligneum, et librum.

Dicebant autem nobis et hoc de ipso, quod toto vitæ suæ tempore non accendit lucernæ lumen, sed per noctes cœlitus illustrabat eum lux, ita ut clare legere posset.

ἐποίησεν εἰς ἓν σπήλαιον μικρὸν, μὴ κτησάμενος τί ποτε τοῦ αἰῶνος τούτου, πλὴν στιχαρίου τριχίνου, καὶ σαγίου καὶ μεγαλείου (c), καὶ καυκίου [28] ξυλίνου.

Ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ, ὅτι ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, οὐχ ἧψεν λυχναῖον φῶς, ἀλλὰ τὰς νύκτας οὐρανόθεν φῶς κατεφώτιζεν αὐτὸν, δεικνύον αὐτῷ ἀναγινώσκοντι τὴν σύνθεσιν τῶν γραμμάτων.

CAPUT LII.

Dictum abbatis Eliæ solitarii.

Venit frater quidam ad abbatem Eliam solitarium in cœnobium antiqui patris Sabæ, et dixit ei: Dic mihi verbum, Pater. Senex vero dixit fratri: Diebus Patrum nostrorum tres istæ virtutes in amore et studio apud monachos erant : nuditas rerum omnium, mansuetudo, et continentia; nunc autem avaritia, gula et audacia. Quod horum tibi placet arripe.

Παρέβαλεν ἀδελφὸς τῷ ἁββᾷ Ἠλίᾳ τῷ ἡσυχαστῇ εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ σπηλαίου τοῦ ἁββᾶ Σάβα· καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀββᾶ, εἰπέ μοι ῥῆμα. Ὁ δὲ γέρων λέγει τῷ ἀδελφῷ ὅτι, Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν Πατέρων ἡμῶν ἠγαπῶντο αἱ τρεῖς ἀρεταὶ, ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ πραότης, καὶ ἡ ἐγκράτεια· νῦν δὲ κρατεῖ εἰς τοὺς μοναχοὺς ἡ πλεονεξία, καὶ ἡ γαστριμαργία, καὶ ἡ θρασύτης. Ὅ τι θέλῃς κράτησον.

CAPUT LIII.

Vita senis Cyriaci ex monasterio sanctæ Sabæ.

Narravit nobis abbas Stephanus de quodam sene morante in monasterio sancti Patris nostri Sabæ, nomine Cyriaco, quod die quadam descenderit Futhelam [*Græce* κοθυλὰν], parumque remoratus circa mare Mortuum, redierit iterum ad cellam suam. Cum vero esset æstus vehementissimus, ita ut senex pene deficeret, extendens manus suas in cœlum ad Deum, oravit dicens : Domine, tu scis quia jam præ siti ambulare non possum. Statimque nubes circa illum facta est, neque recessit ab eo, quandiu restitueretur cellæ suæ. Distabat autem a cella milliaribus fere duodecim.

Idem abbas Stephanus et hoc nobis de eodem sene narrabat, quod venerint sui die quadam ut illum viderent. Cum ergo venissent ad locum, quærebant ipsius cellulam : quam dum quibusdam ostendentibus didicissent, adeuntes pulsaverunt januam. Quibus cognitis, senex Deum oravit, ne ab ipsis videretur. Et aperiens januam, exiit de cellula sua, et ab eis penitus visus non est : abiensque in desertum redire tandiu noluit, donec illos recessisse cognovit.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἁββᾶς Στέφανος ὁ Τριχῖνας περὶ γέροντός τινος καθημένου ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάβα, ὅτι ἐν μιᾷ κατῆλθεν εἰς τὸν Κοθυλὰν, καὶ ὀλίγον διατρίψας ἐπὶ Νεκρὰν θάλασσαν, ἀνήρχετο πάλιν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. Καύσωνος δὲ σφοδροτάτου ὄντος μέλλων ὁ γέρων ἐκλείπειν, ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν Θεὸν, ηὔξατο λέγων· Κύριε, οἶδας ὅτι οὐ δύναμαι ἐκ τῆς δίψεως περιπατῆσαι· καὶ εὐθέως ἐγένετο νεφέλη περὶ αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀφεστάθη ἀπ' αὐτοῦ ἕως ἀποκαθίστατο εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. Εἶχεν δὲ τὸ διάστημα μίλια ιβ'.

Ὁ αὐτὸς Στέφανος ἔλεγεν ἡμῖν καὶ τοῦτο περὶ τοῦ αὐτοῦ γέροντος, ὅτι ἦλθον ἴδιοι αὐτοῦ ἐν μιᾷ θέλοντες αὐτὸν ἰδεῖν. Ὡς οὖν ἦλθον ἐν τῇ λαύρᾳ ἀπεζήτησαν τὸ κελλίον αὐτοῦ· καὶ τινων ἐπιδειξάντων αὐτὸ αὐτοῖς, καὶ ἀπελθόντες ἔκρουσαν τὴν θύραν. Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ γέρων ηὔξατο τῷ Θεῷ ἵνα μὴ θεωρηθείη ἀπ' αὐτῶν· καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν ἐξῆλθεν τοῦ κελλίου αὐτοῦ μὴ ὁραθεὶς ὑπ' αὐτῶν. Καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν ἔρημον οὐκέτι εἰσῆλθεν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ ἕως οὗ ἀνεχώρησαν.

CAPUT LIV.

Vita monachorum Scythiotarum, et de sene Ammonio.

Venimus postea Terenuthen ad abbatem Theodorum Alexandrinum; aitque nobis senex : Filioli, multum revera perdiderunt Scythiotæ monachi juxta senum prædictionem. Credite enim mihi, filii, quia magna erat charitas apud Scythiotas, magna abstinentia, magna discretio. Vidi ego illic senes, qui nisi

Παρεβάλομεν εἰς Τερενούθην τῷ ἁββᾷ Θεοδώρῳ τῷ Ἀλεξανδρίνῳ· καὶ ἔλεγεν ἡμῖν ὁ γέρων· Φύσει, τέκνον, ἀπώλεσαν οἱ μοναχοὶ τὴν Σκῆτιν κατὰ τὴν πρόῤῥησιν τῶν γερόντων. Πιστεύσατε γάρ μοι, τέκνα, γέροντι, ὅτι μεγάλη ἦν παρὰ τοῖς Σκητιώταις ἀγάπη, καὶ ἄσκησις, καὶ διάκρισις, καὶ ἔφθασα ἐκεῖ

VARIÆ LECTIONES.

[28] al. καυκαλίου.

NOTÆ.

(c) *Μεγαλείου*, et cap. 87, μεγαλεῖον ἔχον ἀργυροῦν σταυρόν, exponi debet de codice sacræ Scripturæ, qui merito per ἀντονομασίαν et excellentiam *magnale* vocetur, *magnalé* Dei, divina *magnalia* continens atque enarrans. *Juris Græco-Romani*, p. 120, de Judæorum jurejurando, κρατησῃ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸ μεγαλεῖον. Et Cyrillus Scythopolitanus in Vita S. Sabæ. cap. 32 : Παρεγγυήσας αὐτοῖς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν λοιπὴν ἀκολουθίαν ἐν ταῖς συνάξεσιν Ἀρμενιστὶ καθ' ἑαυτοὺς λέγειν.

Digitized by Google

γέροντας, ὅτι ἐὰν μή τις παρέβαλεν αὐτοῖς, οὐ μετ- A
ἔλαβον τροφῆς τὸ σύνολον· ἐν οἷς ἦν γέρων τις ὀνόματι Ἀμμώνιος πλησίον μου μένων· καὶ εἰδὼς ὅτι τὴν ἐργασίαν ταύτην εἶχεν, κατὰ Σαββάτου παρέβαλον αὐτῷ, ἵνα δι' ἐμὲ μεταλάβῃ τροφῆς· εἶχον γὰρ ἅπαντες τοῦτο, ᾗτινι δήποτε ὥρᾳ παρέβαλον αὐτοῖς εὐχὴν ποιῆσαι, κἀκείνων εὐχὴν ποιούντων αὐτοὶ τράπεζαν ἐτίθουν, καὶ εὐθέως τροφῆς μετελάμβανον.

quis ad eos venisset, nunquam sumebant cibum: inter quos erat senex quidam, Ammonius nomine, juxta me manens; cujus ego sciens consuetudinem, per omne Sabbatum ad illum veniebam, ut propter adventum meum sumeret cibum. Habebant hoc omnes generaliter, quod quacunque hora accederent ad eos aliqui, permittebant illos orationem facere, illisque orantibus, ipsi mensam apponebant, et continuo cibum sumebant.

CAPUT LV.

Visio cujusdam senis commorantis in Scythi, et de abbate Irenæo.

Ὁ ἀββᾶς Εἰρηναῖος διηγήσατο ἡμῖν λέγων ὅτι γέρων τις καθήμενος εἰς τὴν Σκῆτιν, εἶδε τὸν διάβολον ἐν νυκτὶ, ὅτι σκαλίδα παρεῖχεν τοῖς ἀδελφοῖς· καὶ λέγει ὁ γέρων τῷ διαβόλῳ· Τί ἐστι ταῦτα; Ἀποκρίνεται ὁ διάβολος· Τὸν περισπασμὸν τοῖς ἀδελφοῖς B
παρέχω, διὰ τοῦτο ἀμελεστέρους αὐτοὺς ποιῶν εἰς τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ.

Abbas Irenæus narravit nobis de sene quodam commorante in Scythi, quod diabolum viderit noctu sarculos, rastra, et cophinos præbentem fratribus; dixitque diabolo senex: Quæ ista sunt? Respondit diabolus: Distractionem fratribus præparo, ut his occupati, fiant negligentiores ad orandum et glorificandum Deum.

Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Εἰρηναῖος διηγήσατο ἡμῖν, πάλιν λέγων· Ὅτε ἦλθον Βάρβαροι εἰς τὴν Σκῆτιν, ἀνεχώρησα, καὶ ἦλθον εἰς τὰ μέρη Γάζης, καὶ ἔλαβόν μοι κελλίον εἰς λαύραν· καὶ παρὰ τοῦ ἀββᾶ τῆς λαύρας ἔλαβον βιβλίον γεροντικὸν, καὶ αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἔλαβον ἀναγνῶναι· καὶ εὗρον ἅμα τῷ ἀναπτύξαι τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ὅτι ἀδελφὸς παρέβαλεν γέροντι, καὶ λέγει ὁ ἀδελφός· Εὖξαί μοι, Πάτερ. Ὁ δὲ γέρων εἶπεν, Ὅτε ἦς μεθ' ἡμῶν, εὐχόμην ὑπὲρ σοῦ· νῦν δὲ εἰς τὰ ἴδιά σου ἀπῆλθες, καὶ οὐκέτι εὔχομαι ὑπὲρ σοῦ. Ὡς οὖν ἀνέγνων ἐγὼ τοῦτο, ἔπτυξα τὸ βιβλίον, καὶ λέγω ἐμαυτῷ· Οὐαί σοι, Εἰρηναῖε, ὅτι εἰς τὰ ἴδια ἦλθες· καὶ οἱ Πατέρες οὐκέτι εὔχονται ὑπὲρ σοῦ· C
καὶ εὐθὺς δεδωκὼς τὸ βιβλίον τῷ ἀββᾷ, ἀνεχώρησα, καὶ ἦλθον εἰς τὰ κελλία. Αὕτη ἡ αἰτία ἐγένετό μοι, τεκνα, τοῦ ἐλθεῖν ἐν τόπῳ.

Idem abbas Irenæus narravit nobis dicens iterum: Cum venissent barbari in Scythim, recessi inde, et veni in partes Gazæ, accepique mihi cellulam in monasterio. Abbas vero ipsa die dedit mihi librum ad legendum, in quo senum gesta (13) scripta erant. Moxque ut aperui librum, occurrit oculis capitulum istud, quod venerit quidam frater ad senem, dixeritque illi: Ora pro me, Pater; dixerit autem illi senex: Cum esses nobiscum, orabam pro te; nunc autem ex quo in propria abiisti, non jam oro pro te. Ut ergo legi ego capitulum istud, plicui librum, et dixi in me ipso: Væ tibi, Irenæe, quia in propria venisti, nec jam orant pro te Patres. Moxque librum abbati restituens recessi, et veni in loca ista. Et hæc mihi causa fuit, filioli, veniendi in hunc locum.

CAPUT LVI.

Vita Joannis discipuli senis magni, qui morabatur in vico Caparasma.

Πτολεμαΐς πόλις ἐστὶ τῆς Φοινίκης. Ἐν ταύτῃ κώμη τίς ἐστιν καλουμένη *Παράσημα*. Ἐν ταύτῃ γέρων μέγας ἐκάθητο. Εἶχεν δὲ μαθητὴν ὀνόματι Ἰωάννην, καὶ αὐτὸν μέγαν, καὶ ὑπακοὴν ἔχοντα μεγάλην· ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀπέστειλεν ὁ γέρων τὸν μαθητὴν αὐτοῦ εἰς διακονίαν, δοὺς αὐτῷ καὶ ὀλίγους ἄρτους εἰς ἀνάλωμα. Ὁ δὲ μαθητὴς ἀπελθὼν, καὶ ποιήσας τὴν διακονίαν ἐπανῆλθε φέρων καὶ τοὺς ἄρτους σώους. Ἰδὼν δὲ ὁ γέρων τοὺς ἄρτους, λέγει αὐτῷ· Διατί οὐ μετέλαβες ἐκ τῶν ἄρτων, ὧν δέδωκά D
σοι, τέκνον; Ὁ δὲ βαλὼν μετάνοιαν, λέγει τῷ γέροντι· Συγχώρησόν μοι, Πάτερ, ἐπειδὴ οὐκ εὐλόγησάς με ἀποστέλλων, καὶ ἀνετείλω, ἵνα μεταλάβω, διὰ τοῦτο οὐ μετέλαβον. Καὶ θαυμάσας ὁ γέρων τὴν διάκρισιν τοῦ ἀδελφοῦ, ηὐλόγησεν αὐτόν.

Ptolemais civitas est Phœnices, in hac vicus est qui dicitur Caparasima [*Græce* Παράσημα]. In eo vico senex quidam erat magnus, habebatque discipulum, Joannem nomine, et ipsum magnum, singularisque obedientiæ. Quadam ergo die misit senex discipulum suum in ministerium, dans ei et modicos panes pro victu suo. Profectus est autem discipulus, et completo ministerio rediit, retulitque panes. Videns autem senior panes, ait ei: Fili, quare non comedisti panes quos dedi tibi? Prostratus ille coram sene, dixit ei: Ignosce mihi, Pater, quia non benedixisti mihi, cum mitteres me, neque jussisti ut cibum sumerem, idcirco non sumpsi. Admiratusque senex discretionem fratris, benedixit eum.

Τούτῳ τῷ ἀδελφῷ μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ γέροντος, νηστεύσαντι ἡμέρας τεσσαράκοντα, θεόθεν ὀπτασία γίνεται, λέγουσα· Ἐν οἱῳδήποτε ἂν τὴν χεῖρά σου ἐπιθῇς πάθει, θεραπευθήσεται. Πρωΐας δὲ γενομένης, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, ἰδοὺ ἄνθρωπος ἔρχεται ἔχων τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἔχουσαν εἰς τὸν μαστὸν αὐτῆς καρκίνον. Παρεκάλει οὖν αὐτὸν ἀνὴρ, ἵνα θεραπεύσῃ τὴν αὐτοῦ γυναῖκα. Ὁ δὲ ἔλεγεν ἑαυτὸν ἁμαρ-

Ad hunc fratrem post dormitionem senis, cum jejunasset quadraginta diebus, vox facta est divinitus, dicens: Super quemcunque morbum imposueris manus, curabitur. Mane autem facto, per dispensationem Dei, ecce homo quidam cum uxore veniebat, cujus mamillam cancri morbus consumebat. Rogabat ergo illum vir ejus ut uxorem suam curaret. Qui cum peccatorem se diceret, et indignum ad tale attentam-

Digitized by Google

dum opus, vir ille persistebat orans, ut annueret sibi, uxorisque suæ misereretur. Cum vero imposuisset illi manum, mamillamque signasset, continuo sanata est. Et ex tunc plurima jam per illum signa Deus operatus est, non tantum in vita sua, verum etiam post mortem.

A τωλὸν καὶ ἀνάξιον εἶναι τοῦ τοιούτου ἐπιχειρήματος. Ὁ δὲ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς ἐπέμενεν ἱκετεύων αὐτὸν, ὅπως ἐπινεύσει καὶ ἐλεήσει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ἐπιθέντος οὖν αὐτοῦ τὴν χεῖρα, καὶ σφραγίσαντος τὸ πάθος, παραχρῆμα ἐθεραπεύθη. Καὶ ἐκ τότε πολλὰ σημεῖα δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐποίησεν, οὐ μόνον ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον.

CAPUT LVII.

Mors Simeonis Stylitæ, et de Juliano abbate etiam Stylite.

Quadraginta fere milliaribus ab Ægis civitate Ciliciæ Stylites erat nomine Simeon; hic fulgure percussus interiit. Abbas ergo Julianus Stylites presbyter præter consuetudinem suam insolito tempore dixit discipulis suis : Mittite thymiama in thuribulum (14). Qui dixerunt ei : Dic nobis causam, Pater; orabantque ut diceret eis. Senex autem dixit : Quia modo B frater meus Simeon a fulgure dejectus interiit, et ecce transit anima ejus cum tripudio et exsultatione. Distabant autem ab invicem milliaribus fere viginti quatuor.

Ἀπὸ τεσσάρων σημείων τῆς πόλεως Αἰγαίων Στυλίτης ἵστατο ὀνόματι Συμεών. Οὗτος ἀπὸ ἀστραπῆς καταβληθεὶς, ἐτελεύτησεν. Ὁ οὖν ἁββᾶς Ἰουλιανὸς ὁ Στυλίτης ὁ εἰς τὸν κόλπον, παρὰ τὸν συνήθη καιρὸν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Βάλλετε θυμίαμα. Οἱ εἶπον αὐτῷ· Εἰπὲ ἡμῖν τὴν αἰτίαν, Πάτερ. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ὅτι ἀδελφὸς Συμεὼν ὁ ἐν Αἰγαιαῖς, ὑπὸ ἀστραπῶν καταβληθεὶς, ἐτελεύτησεν, καὶ ἰδοὺ ἀπέρχεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετὰ ἀγαλλιάσεως. Ἀπεῖχον δὲ ἀπ' ἀλλήλων σημεῖα εἰκοσιτέσσαρα.

CAPUT LVIII.

Item de Juliano.

Abbas Stephanus Trichinas, monasterii sancti Patris nostri Sabæ antistes, et hoc de memorato abbate Juliano Stylita narravit, quod leo juxta eum locum in quo morabatur apparuerit, plurimosque peregrinos et indigenas necare solitus fuerit. Die ergo quadam advocans discipulum suum senex, Pancratium nomine, dixit ei : Vade ferme duo millia passuum ad Austrum, inveniesque illic leonem jacentem, cui dices : Humilis Julianus in nomine Jesu Christi filii C Dei vivificantis omnia tibi præcipit ut recedas ab hac provincia. Profectus vero frater invenit leonem jacentem. Cumque verba senis illi dixisset, continuo recessit leo.

Ἁββᾶς Στέφανος ὁ Τριχῖνας καὶ τοῦτο διηγήσατο ἡμῖν περὶ τοῦ ἁββᾶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Στυλίτου· ὅτι λέων ἐφάνη περὶ τὸν τόπον, καὶ πολλοὺς ξένους καὶ αὐτόχθονας διέφθειρεν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἐκάλεσεν ὁ γέρων τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Παγκράτιον ὀνόματι, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἄπελθε ὡς ἀπὸ δύο σημείων ὡς ἐπὶ Νότον, καὶ εὑρήσεις ἐκεῖ λέοντα ἀνακείμενον· καὶ εἰπὲ αὐτῷ· Λέγει ὁ ταπεινὸς Ἰουλιανὸς, ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἀναχώρησον τῆς χώρας ταύτης. Ὁ δὲ ἀδελφὸς ἀπελθὼν εὗρεν τὸν λέοντα ἀνακείμενον. Καὶ εἰπόντος τοῦ μαθητοῦ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ γέροντος, εὐθέως καὶ παραχρῆμα ἀνεχώρησεν ὁ λέων, καὶ πάντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν.

CAPUT LIX.

Vita abbatis Thalelæi (15) *Cilicis.*

Abbas Petrus presbyter ejusdem monasterii, narravit nobis de abbate Thalelæo Cilice, quod sexaginta annos transegisset in vita monastica nunquam flere desistens, dicensque jugiter : Tempus hoc nobis ad pœnitentiam indultum est, et valde requiretur a nobis si illud neglexerimus

Ὁ ἁββᾶς Πέτρος ὁ πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς λαύρας, διηγήσατο ἡμῖν περὶ τοῦ ἁββᾶ Θαλελαίου τοῦ Κίλικος, ὅτι ἐποίησεν ἑξήκοντα χρόνους ἐν τῷ μοναχικῷ, μηδέποτε διαλείπων τοῦ κλαίειν, ἔλεγεν δὲ ἀεί· Τὸν καιρὸν τοῦτον δέδωκεν ὁ Θεὸς, εἰς μετάνοιαν, καὶ πάνυ ἔχωμεν αὐτὸν ζητῆσαι.

CAPUT LX.

Factum egregium sanctimonialis feminæ, per quod compunctus adolescens ejus amator, monachus effectus est.

Quidam vir fidelis narravit nobis, cum in Alexandria essemus, tale quiddam : Sanctimonialis, inquit, quædam sedebat in domo sua vitam solitariam ducens; salutisque suæ valde sollicita, jejuniis ac vigiliis vacabat jugiter, multasque faciebat eleemosynas. Sed bonorum omnium semper invidus diabolus, tantas in virgine virtutes non ferens, contra illam pulverem excitavit. Immisit enim adolescenti cuidam turpem de illa diabolicamque cupidinem. Manebat autem extra limen ejus adolescens. Cum ergo virgo illa domo sua vellet egredi, atque ad ecclesiam ora-

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ φιλόχριστος οὗσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τι τοιοῦτον. Μονάστριά τις, φησὶ, ἐκάθητο εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, ἡσυχάζουσα καὶ φροντίζουσα τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς καὶ ἀγρυπνίαις διατελοῦσα, καὶ πολλὰς ἐλεημοσύνας ποιοῦσα. Ἀλλὰ ἀεὶ πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων διάβολος, μὴ φέρων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς τῆς παρθένου ἐπίουρεν κατ' αὐτῆς κονιορτόν. Ἀνέβαλε γάρ τινι νεωτέρῳ πόθον εἰς αὐτὴν σατανικόν. Ἔμενεν δὲ τοῦ οἴκου ἔξωθεν ὁ νεώτερος. Ὅτε οὖν ἐβούλετο ἡ μονάστρια ἐξελθεῖν, καὶ τοῦ οἴκου αὐτῆς ἀπιοῦσα εἰς

Digitized by Google

τὸν εὐκτήριον οἶκον εἰς τὸ εὔξασθαι, οὐκ εἶα ὁ νεώτερος, ὀχλῶν, καὶ θλίβων αὐτὴν, οἷα ἁρμόζει τοῖς φιλέρωσι· ὥστε λοιπὸν ἀναγκασθῆναι τὴν μονάστριαν ἐκ τῆς ὀχλήσεως τοῦ νεωτέρου μὴ ἐξιέναι τοῦ αὐτῆς οἴκου. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ πέμπει ἡ μονάστρια τὴν ὑπηρετοῦσαν αὐτῇ πρὸς τὸν νεώτερον, λέγουσα· Ἐλθὲ, θέλει σε ἡ κυρία μου. Ὁ δὲ νεώτερος ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὴν χαίρων, ὡς ἐπιτυχὼν τοῦ ἰδίου σκοποῦ. Ἡ δὲ μονάστρια καθέζετο εἰς τὸ ἱστάριον αὐτῆς. Λέγει οὖν τῷ νεωτέρῳ, Κάθου. Καὶ καθίσασα, λέγει αὐτῷ· Οὕτως σὺ, κύριε ἀδελφὲ, διὰ τί οὕτως με θλίβεις, καὶ οὐκ ἐᾷς με ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ οἴκου μου; Ἀπεκρίθη ὁ νεώτερος, λέγων· Οὕτως, δέσποινα, πάνυ σε ποθῶ· καθ' ὅτι σε εἶδω ὅλως ὡς πῦρ γίνομαι, Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Τί γὰρ εἶδές μου καλὸν, ὅτι οὕτως με ἀγαπᾷς; Ὁ δὲ νεώτερος λέγει· Τοὺς ὀφθαλμούς σου· αὐτοὶ γὰρ καὶ ἠπάτησάν με. Ἡ δὲ μονάστρια ὡς ἤκουσεν, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἠπάτησαν τὸν νεώτερον, κρατοῦσα τὸ κερκίδιον αὐτῆς ἔδακεν, καὶ ἐξέβαλεν τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς αὐτῆς. Καὶ τοῦτο ἰδὼν ὅτι δι' αὐτὸν ἐξέβαλεν ἡ μονάστρια τοὺς β' ὀφθαλμοὺς, κατανυγεὶς ἀπῆλθεν εἰς Σκῆτιν, καὶ ἐγένετο καὶ αὐτὸς δόκιμος μοναχός.

tionis gratia occurrere, ingerebat se illius oculis improbus et impurus adolescens, nec illam egredi sinebat, amatoria quædam verba procacibus nutibus illi insusurrans; adeo ut jam præ nimia molestia adolescentis cogeretur virgo domo sua nusquam progredi. Die igitur quadam misit ancillam suam virgo ad illum ut ei diceret: Veni, vocat te domina mea. Abiit ergo ad illam gaudens, et stuprum committere gestiens. Sanctimonialis vero sedebat in cubili suo; ingresso igitur adolescenti ait: Sede. Cumque sedisset: Dic, oro te, frater, inquit illa, cur ita mihi molestus es, nec permittis me domo mea egredi? Respondit adolescens: Vere, domina, te multum amo, et quando te inspicio, totus in tui concupiscentiam inflammor. Quæ ait ad illum: Quidnam in me pulchrum vidisti, quia sic amas me? Ait adolescens: Oculos tuos; ipsi enim seduxerunt me. Virgo vero ut audivit quia oculi ejus illum seduxissent, sumpto radio textorio mox oculos eruit. Hoc autem cum vidisset adolescens, eruisse scilicet sibi virginem oculos, compunctus corde abiit in Scythim, ibique sæculo renuntians, effectus est probatissimus monachus.

CAPUT LXI.

Vita abbatis Leontii Cilicis.

Ἔλεγόν τινες τῶν Πατέρων περὶ τοῦ ἁββᾶ Λεοντίου τοῦ Κίλικος, ὅτι εἰς τὸ τάγμα (*d*) τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας τῆς νέας ἦν σπουδαῖος· καὶ ἐποίησεν περὶ τὰ τεσσαράκοντα πέντε ἔτη τοῦ ναοῦ μὴ ἐξερχόμενος. Πάντοτε δὲ ἦν σύννους, προσέχων ἑαυτῷ.

Dicebant quidam Patrum de abbate Leontio Cilice, quod in obsequio dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis fuerit ferventissimus, ac per quadraginta annos nunquam de illius templo recesserit. Erat autem semper miræ gravitatis, et sibi jugiter intendens.

Ἔλεγον δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἰ ἐθεώρει πτωχὸν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, εἰ μὲν ἦν τυφλὸς, ἐδίδου αὐτῷ ἀπὸ χειρός· εἰ δὲ ἦν βλέπων, ἐτίθει ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἢ εἰς βάσιν κίονος, ἢ εἰς σκαμνίον (*e*), ἢ εἰς τὰ βαθμίδια τοῦ ἱερατείου τὰ φολερὰ (*f*), κἀκεῖθεν ἐλάμβανεν αὐτὰ ὁ πτωχός. Ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ γέροντος ὅτι, Διατί, Πάτερ, οὐ δίδως ἀπὸ χειρός; Ἀπεκρίνατο λέγων· Συγχώρησόν μοι, Πάτερ· οὐ γάρ εἰμι ἐγὼ ὁ παρέχων, ἀλλ' ἡ Δέσποινά μου ἡ Θεοτόκος, ἡ κἀμὲ καὶ αὐτοὺς τρέφουσα.

Dicebant et hoc de illo, quod si vidisset pauperem venientem ad se, si quidem ille esset cæcus, per manum illi porrigebat eleemosynam; si autem videns, ponebat ante illum, aut in columnæ basi, aut in scamno, aut in sanctuarii gradibus. Atque inde illam tollebat pauper. Interrogatus autem a sene: Quare, Pater, per manus non das eleemosynas? respondit: Ignosce mihi, Pater; neque enim ego sum qui illam præbeo, sed domina mea sancta Dei genitrix, quæ et me, et illos nutrit.

CAPUT LXII.

Vita abbatis Stephani monasterii Æliotarum presbyteri.

Διηγήσατο ἡμῖν τις τῶν γερόντων περὶ τοῦ ἁββᾶ Στεφάνου τοῦ πρεσβυτέρου τῆς λαύρας τῶν Αἰλιωτῶν, ὅτι καθημένου αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ἐνέβαλεν αὐτῷ λογισμοὺς ὁ δαίμων λέγων· Ἀναχώ-

Narravit nobis unus ex senibus de abbate Stephano presbytero monasterii Æliotarum, quod cum sederet in cella sua, immisit illi cogitationes dæmon dicens: Recede, nihil enim hic proficis. Senex autem dicebat

NOTÆ.

(*d*) *Τάγμα.* Psellus, *Dialogo de operatione dæmonum*, p. 18 : τοῖς ἀντικειμένοις πράγμασιν. Ex Gaulmino, πνεύμασιν, per me τάγμασιν.

(*e*) *Σκαμνίον, σκάμνος, σκάμνον, σκαμνεῖον.* Unde σκαμνάλια, et forte σκαμνάριος, in Prochori *Historia*, ubi vulgo, Σκαμβάριος δέ τις ὀνόματι Σέλευκος. Apud Hilarium veteres editiones *scamnellum* et *scamnello* pro *scabellum* et *scabello*. In psal. CXVIII, 91.

(*f*) *Τὰ φολερά.* Et cap. III, hic, φόλεις, φολερά. Usitatum φόλεις. Rarum φολερά. Unde fuit depravatum, cap. 83 Joannis nostri, ἀπὸ φαλερῶν ε'. Quod non intelligens Ambrosius Camaldulensis interpres, nec valens emendare, penitus omisit. In *Chronico* Marcellini, *Nummis, quos Romani Terentianos* vel *Teruncianos vocant, Græci follares*, aut *follerales. Anastasius princeps suo nomine figuratis, placibilem plebi commutationem distraxit.*

Digitized by Google

dæmoni : Non audio te, scio enim quis es; ferre non potes ut aliquis salvetur; sed Christus Filius Dei vivi ipse te conteret.

ρησον, οὐκ ὠφελῇ ὧδε. Ὁ δὲ γέρων ἔλεγεν τῷ δαίμονι· Οὐκ ἀκούω σε [29]. Οἶδά σε τίς εἶ. Οὐ θέλεις ἰδεῖν τινα σωζόμενον· ἀλλὰ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, αὐτός σε συντρίψει.

CAPUT LXIII.

De eodem.

Dicebant de eodem abbate Stephano, quod cum sederet in cella sua et legeret, venit iterum diabolus visibiliter, dixitque ei : Recede, nihil enim hic proficis. Tunc ille dæmoni : Si vis ut recedam, fac ut id in quo ego sedeo ambulet. Sedebat autem in sella viminea. Quo audito, dæmon confestim sellam illam per totam cellam ambulare fecit. Senex autem aspiciens versutiam dæmonis, ait illi : Nempe quoniam ita velox et astutus es, non hinc recedo. Factaque ab eo oratione, dæmon evanuit.

Ἔλεγον περὶ τοῦ αὐτοῦ, ὅτι καθημένου αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, καὶ ἀναγινώσκοντος, ἦλθεν πάλιν ὁ δαίμων ὀφθαλμοφανῶς λέγων αὐτῷ· Ἀναχώρησον ἔνθεν, ὦ γέρων, οὐκ ὠφελῇ. Τότε λέγει τῷ δαίμονι· Εἰ οἶδα ὅτι θέλεις με ἀναχωρῆσαι, ποίησον ἵνα ὅπου κάθημαι περιπατήσῃ. Ἐκάθητο δὲ εἰς θρόνον πλεκτόν. Ὁ δὲ δαίμων ἀκούσας ἐποίησεν παραχρῆμα περιπατῆσαι, οὐ μόνον τὸν θρόνον, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ κελλίον. Ὁ δὲ γέρων θεασάμενος τὴν πανουργίαν τοῦ δαίμονος, λέγει αὐτῷ· Ὄντως ἐπειδὴ καὶ γοργὸς εἶ, οὐκ ἀναχωρῶ· καὶ ποιήσαντος αὐτοῦ εὐχὴν ἀφανὴς γέγονεν ὁ ἀλλότριος δαίμων.

CAPUT LXIV.

De eodem.

Tres senes venerunt ad abbatem Stephanum presbyterum, et cum perseverarent loquentes de utilitate animæ, tacebat senior. Dicunt ei senes illi : Nihil nobis respondes, Pater? utilitatis gratia venimus ad te. Tunc ait illis : Ignoscite mihi, usque modo non animadverti quid locuti sitis; verumtamen quod habeo, hoc dico vobis. Ego die noctuque nihil aliud aspicio, nisi Dominum nostrum Jesum Christum in ligno pendentem. Quod cum audissent, multum ædificati recesserunt.

Τρεῖς τῶν γερόντων παρέβαλον τῷ αὐτῷ ἀββᾷ Στεφάνῳ τῷ πρεσβυτέρῳ, καὶ ὡς ἔμειναν λαλοῦντες περὶ ὠφελείας ψυχῆς, ἐσιώπα. Οἱ δὲ γέροντες λέγουσιν αὐτῷ· Οὐδέν ἡμῖν ἀποκρίνῃ, Πάτερ· δι' ὠφέλειαν ἤλθομεν πρὸς σέ. Τότε λέγει αὐτοῖς· Συγχωρήσατέ μοι, ἕως ἄρτι οὐκ οἶδα τί ἐλαλήσατε· πλὴν ὃ ἔχω, λέγω ὑμῖν· Ἐγὼ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν ἄλλο θεωρῶ εἰ μὴ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμάμενον. Καὶ ὠφεληθέντες ἀνεχώρησαν.

CAPUT LXV.

De eodem.

Abbas Joannes, cognomento Molybas, narravit nobis de venerando sene isto beato Stephano presbytero, quod cum aliquando jecur illius graviter infirmaretur, ex qua infirmitate sancta illa anima migravit a corpore, coegerunt illum medici carnem manducare. Erat autem illi frater sæcularis quidam, sed valde religiose et secundum Deum vivens. Factum est autem cum carnes comederet presbyter, supervenit frater ejus sæcularis, vidensque illum vescentem carnibus, scandalizatus est, et valde contristatus, quod ex tanta abstinentia atque continentia in extremo vitæ suæ tempore ad comedendum carnes devolutus esset. Mox ergo in exstasi factus, vidit quemdam dicentem sibi : Quare sic de presbytero scandalizatus es, quia illum vesci carnibus vidisti? Nescis quia necessitate compulsus, et propter obedientiam id fecit? Nempe propterea scandalizari non debuisti; nam si merita et gloriam fratris tui videre cupis, retro convertere, et vide. Conversusque vidit fratrem suum crucifixum cum Domino. Atque ad eum is qui illi apparuerat : Ecce in qua gloria frater tuus est. Glorifica ergo eum qui glorificat eos qui se diligunt in veritate.

Ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ἐπίκλην Μολυβᾶς, διηγήσατο ἡμῖν περὶ τοῦ γέροντος, λέγω δὴ τοῦ ἀββᾶ Στεφάνου, λέγων, ὅτι χαλεπῶς ἐν ἀσθενείᾳ καὶ νόσῳ ὑπῆρχεν· τοῦτον ἰατροὶ ἠνάγκασαν θύματος μεταλαβεῖν. Εἶχε δὲ ὁ μακάριος οὗτος ἀδελφὸς κοσμικὸν πάνυ εὐλαβῆ, καὶ κατὰ Θεὸν ζῶντα. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐσθίειν τὸν πρεσβύτερον τὸ θῦμα, ἐλθεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν κοσμικόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσκανδαλίσθη, καὶ ἐλυπήθη πάνυ, ὅτι, φησίν, ἀπὸ τῆς τοσαύτης ἀσκήσεως καὶ ἐγκρατείας, εἰς τὴν τελευτὴν αὐτοῦ θυτοῦ μετέλαβεν. Καὶ εὐθέως γίνεται ἐν ἐκστάσει, καὶ θεωρεῖ τινα λέγοντα αὐτῷ· Τί ἐσκανδαλίσθης εἰς τὸν πρεσβύτερον, ὅτι εἶδες αὐτὸν ἐσθίοντα θυτοῦ; Οὐκ οἶδας ὅτι δι' ἀνάγκην μετέλαβεν καὶ δι' ὑπακοήν; Ὄντως οὐκ ὤφειλες σκανδαλισθῆναι. Εἰ δὲ θέλεις ἰδεῖν ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστὶν ὁ ἀδελφός σου, στράφηθι εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ βλέπε. Καὶ στραφείς, φησίν, εἶδεν τὸν πρεσβύτερον ἐσταυρωμένον, ὡς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει, φησίν, ὁ φανείς· Ἴδε ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστίν. Δόξαζε οὖν τὸν δοξάζοντα τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.

VARIÆ LECTIONES.

[29] al. σοῦ.

Digitized by Google

CAPUT LXVI.

Vita abbatis Theodosii solitarii.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Ἀντώνιος ὁ ἡγούμενος A τῆς λαύρας τῶν Αἰλιωτῶν, ὁ κτίσας αὐτὴν, περὶ τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου Ἡσυχαστοῦ, λέγων· Πρὸ τοῦ ἡσυχάσαι θεωρῶ γεγονὼς ἐν ἐκστάσει, ὡς ἔλεγεν, τινὰ νεανίαν οὗ τὸ εἶδος ὑπῆρχεν ὑπὲρ τὸν ἥλιον. Καὶ κρατήσας με, φησὶ, τῆς χειρὸς, λέγει μοι· Δεῦρο ὅτι παλαῖσαι ἔχεις, καὶ εἰσφέρει με εἰς θέατρον οὗ τὸ μέγεθος ἐξειπεῖν οὐ δύναμαι. Καὶ θεωρῶ πεπληρωμένον τὸ θέατρον ἀνδρῶν, τὸ μὲν ἓν μέρος λευκοφορούντων, τὸ δὲ ἕτερον Αἰθιόπων. Ὡς οὖν εἰσήνεγκέν με εἰς τὸ σκάμμα τοῦ θεάτρου, θεωρῶ ἄνδρα Αἰθίοπα, ὑπερμεγέθη, οὗ ἡ κεφαλὴ ἐπὶ τῶν νεφελῶν ὑπῆρχεν, γενναῖον καὶ δυσειδῆ. Τότε λέγει μοι ὁ φανείς μοι νεανίας, Μετὰ τούτου ἔχεις παλαῖσαι. Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον τὸν ἄνδρα, δειλιάσας ἠρξάμην τρέμειν, καὶ καταπλήττειν, καὶ παρακαλεῖν ἀπάγοντά με, λέγων· B Τίς δύναται ἀνθρώπων φύσιν ἔχων θνητὴν μετὰ τούτου παλαῖσαι; εἰσελθε οὖν μετὰ πάσης προθυμίας. Ἅμα γὰρ τῷ διαιρήσασθαι, ἐγὼ βραβεύω, καὶ νικητικόν σοι στέφανον παρέχω. Ὡς οὖν εἰσῆλθεν εἰς τὸ σκάμμα, καὶ ἠρξάμεθα πρὸς ἀλλήλους διαιρεῖσθαι, εὐθέως ἐλθὼν ὁ καλὸς βραβευτὴς, καὶ βραβεύσας δίδωσίν μοι στέφανον. Καὶ ὁ μὲν δῆμος τῶν Αἰθιόπων ὁλολύξαντες ἄφαντοι γεγόνασιν. Τὸ δὲ ἄλλο μέρος τῶν ἀσπροφορούντων ἐπαίνους ἀνέπεμπον πρὸς τὸν ἐπινεύσαντα, καὶ παρασχόντα μοι τὴν καλὴν νίκην.

Abbas Antonius præpositus monasterii Æliotarum, qui etiam illud ædificavit, narravit nobis de abbate Theodosio, quod senex ipse hæc de seipso narrabat: Priusquam ad vitam solitariam transissem, factus in exstasi aspexi virum quemdam, cujus speciem claritatem solis vinceret. Hic tenens manum meam: Veni, ait, quia pugnare et luctari te convenit; et induxit me in theatrum infinitæ magnitudinis. Aspexi autem theatrum plenum viris ex una parte candido amictu, ex alia vero nigro vestitus. Cum ergo injecisset me in theatrum, aspicio virum miræ magnitudinis Æthiopem, cujus caput turpissimum penetrabat nubes. Tunc ait ad me juvenis ille qui mihi apparuerat: Cum hoc luctari te oportet. Ego qui aspectu viri illius proceri territus eram, tremere ac pavere cœpi, orabamque juvenem illum splendidum, qui me induxerat in theatrum, dicens: Quis hominum mortali conditione et infirmitate circumdatus, cum hoc luctari posset? Non ipsum universum genus humanum, si in unum confluat, huic resistere prævalet. Ait autem ad me juvenis ille præclarus: Prorsus cum illo te luctari opus est. Ingredere igitur cum omni alacritate et fiducia; mox enim ut tu illum adorsus fueris, ego adjutor adero, tibique victoriæ coronam reponam. Ut ergo ingressus ad certamen sum luctarique invicem cœpimus, continuo præclarus ille judex nostri certaminis adfuit, mihique coronam dedit. Atque plebs illa obscura, Æthiopumque multitudo ingens ejulantes evanuerunt; pars vero reliqua candidatorum gratias illi et laudes referebant, qui me juverat, ac præclara victoria donaverat.

CAPUT LXVII.

De eodem.

Περὶ τούτου τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου τοῦ Ἡσυχαστοῦ C διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Κυριακὸς ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, λέγων ὅτι, Τριακονταπέντε ἔτη ἐποίησεν ὁ γέρων ἡσυχάζων, δύο ἡμέρας νηστεύων, καὶ σιωπήσας (g) τὸ σύνολον, μήτε λαλήσας πρός τινα. Ἀλλ' εἰ ἄρα τί ποτ' οὖν εἶπει [30], διὰ ψήφου ἐδήλου. Τοῦτον κἀγὼ ἑώρακα ἐν τῇ αὐτῇ λαύρᾳ τῶν Αἰλιωτῶν. Ἔμεινα γὰρ ἐν αὐτῇ ἔτη δέκα.

De hoc abbate Theodosio solitario narravit nobis abbas Cyriacus ejus discipulus, quod triginta quinque annos egerit in solitudine, semper post biduum comedens, et jugiter silentium servans, neque ad aliquem loquens; cæterum si loqui voluisset, signo potius quam verbo utebatur. Hoc et ego vidi. Mansi enim in eodem Æliotarum monasterio annis decem.

CAPUT LXVIII.

De eodem.

Περὶ τούτου τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου ἀκούσας Ἀβράμιος ὁ ἡγούμενος τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας τῆς Νέας, ὅτι οὐκ εἶχεν ἱμάτιον ἐν τῷ χειμῶνι φορέσαι, ἠγόρασεν αὐτῷ καμίσιον. Καὶ δὴ ὡς ἐφόρει αὐτὸ ἐν μιᾷ καὶ καθεύδει· ἐκάθευδεν γὰρ εἰς θρόνιον ὁ γέ- D

De abbate Theodosio cum audisset Abramius antistes sanctæ Mariæ novæ, quod non haberet pallium quo hieme uteretur, emit illi. Quod postquam senior accepit, quadam die cum obdormiret (dormiebat autem in cella senex), ascenderunt latrones, et exue-

VARIÆ LECTIONES.

[30] al. ἤθελεν εἰπεῖν.

NOTÆ.

(g) *Σιωπήσας τὸ σύνολον.* A Meursio editus Eusebius, in Canticum canticorum, p. 42: Ἀποδεκτικὴ δέ ἐστιν σιωπὴ, ἐν τῷ ἐπιστημόνως κρύπτοντι, καὶ τῷ μισουμένῳ τὰ θειότερα, καὶ μείζω τῆς τῶν ἀκροατῶν δυνάμεως. Non dubito quin scribendum sit, ἀποδεκτὴ, et μυουμένῳ vel μυομένῳ et ἀκροατῶν. Id est: *Laudandum porro est silentium, in eo qui perite celat, quique diviniora et auditorum vires superantia edoctus est,* aut *occultat.*

Digitized by Google

runt illum pallio, abeuntesque secum illud tulerunt. Quo facto, nihil omnino locutus est senex.

ρων· ἀνῆλθον λῆσται, καὶ ἀπέδυσαν αὐτὸν τὸ κουσούλλιον (*h*), καὶ λαβόντες ἀπῆλθον· καὶ τούτου γινομένου, οὐδὲν ὅλως ἐλάλησεν ὁ γέρων.

CAPUT LXIX.

Vita abbatis Palladii, et senis Thessalonicensis inclusi, nomine David.

Perreximus una ego et dominus Sophronius Sophista, priusquam sæculo renuntiaret, in Alexandriam ad abbatem Palladium, virum sanctum, et verum servum Dei, qui monasterium suum habebat in Thelazomeno [*Græce*, Ἀθασόμενον]. Cumque illum pariter deprecaremur, ut verbum nobis ædificationis impenderet, cœpit senex ita ad nos loqui : Filioli, tempus jam abbreviatum est, certemus hic modicum, atque laboremus ut immortalibus bonis in æternum perfruamur. Videte martyres, videte pugiles cœlestes, quomodo viriliter et fortiter cuncta superarunt. Quos præteritum quidem tempus agnovit, vivunt autem semper in memoria nostra, vixque satis illorum tolerantiam admirari possumus. Attestantur audientium singuli, stupentes ad tantam beatorum martyrum patientiam, quæ vere naturam excedit humanam. Quorum aliis quidem effossi sunt oculi, aliis excisa crura, illis amputatæ manus, istis abscissi pedes. Et illos quidem ignis repente consumpsit, istos autem lentius adurens, diu cruciavit. Atque alios nimirum profundum maris excepit, alios flumina absorbuerunt ; alios item ferarum dentes, veluti malefactores quosdam et sceleratos, vivos acceperunt ; alios variis exquisitisque suppliciis præmortuos in cibum acceperunt. Cæterorum omnia contra illos bellatores Dei tormentorum genera excogitata dicere non possumus, quæ suggessit humani generis inimicus dæmon, invidia martyrum ipsorum et livore tabescens. O quam fortiter sustinuerunt ! o quanto fidei ardore pugnaverunt, imbecillitatem corporis animæ virtute superantes, et quæ speraverunt præmia, præsentibus laboribus digniora et longe excellentiora capientes. Quæ profecto omnia firmissimam illorum in utramque partem fidem ostendebant. Illinc quidem, quia laborantes modicum, eximiis bonis in æternum perfruuntur, inde vero, quia horrenda corporibus illorum invecta supplicia, quæ inimicus noster diabolus induxit, fortissime sustinuerunt. Si igitur tribulationes toleremus, et cum Dei gratia vincamus, vere Dei amatores invenimur, Deusque nobiscum est, pugnans ipse in nobis, et vincens, laboresque nobis ac sudores dignationis suæ gratia allevans. Scientes igitur, filioli, quali

Παρεβάλομεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐγὼ καὶ ὁ κῦρις Σωφρόνιος ὁ σοφιστὴς, πρὸ τοῦ ἀποτάξασθαι αὐτὸν, πρὸς τὸν ἀββᾶν Παλλάδιον, ἄνδρα θεοφιλῆ καὶ δοῦλον Θεοῦ, ἔχοντα τὸ μοναστήριον αὐτοῦ εἰς τὸν [31] *Λιθαζόμενον* καὶ παρεκαλοῦμεν αὐτὸν λόγον εἰπεῖν ἡμῖν ὠφελείας. Ὁ δὲ γέρων ἤρξατο ἡμῖν λέγειν· Τέκνα, ὁ καιρὸς τὸ λοιπὸν συνεσταλμένος ἐστίν· ἀγωνισώμεθα ἐνταῦθα ὀλίγον, καὶ πονέσωμεν, ἵνα μεγάλων ἀγαθῶν εἰς αἰῶνα ἀπολαύσωμεν. Βλέπετε τοὺς μάρτυρας, βλέπετε τοὺς ὁσίους, βλέπετε τοὺς ἀσκητὰς, πῶς ὑπέμειναν ὡς ἀνδρεῖοι. Οὓς ὁ μὲν παρελθὼν οἶδεν χρόνος, θαυμάζομεν δὲ ἀεὶ τούτων ἡμεῖς τὸ καρτερικόν. Μαρτυρεῖ δέ που καὶ τῶν ἀκουόντων ἕκαστος πολλῷ τῷ θάμβει, τὴν ὑπομονὴν τῶν μακαρίων μαρτύρων, τὴν ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν ἀνθρώπων· ὀφθαλμοὺς ὅπως ἐξορύττοντο· οἱ δὲ σκέλη ὅπως ἐξεκόπτοντο· καὶ οἱ μὲν χεῖρας, οἱ δὲ πόδας ἐπηροῦντο. Καὶ τοὺς μὲν ἀθρόον πῦρ, τοὺς δὲ σχολαίον ὅπως ἀνήλισκεν· καὶ τοὺς μὲν ὅπως ποταμοὶ, τοὺς δὲ θάλασσα κατεπόντιζεν· καὶ τοὺς μὲν ζῶντας ὅπως ὥσπερ τινὰς κακούργους ὠμοβόροι θῆρες διεχωρίζοντο, τοὺς δὲ ἄλλους καὶ καιναῖς ἐπινοίαις προαποθανόντας οἰωνοὶ κατεσθίοντο· καὶ ὅλως εἰ πάσας τὰς κατ' αὐτῶν ἐπινοηθείσας τῶν κακῶν εἰδέας (*i*) εἴποι τις, ὅσας ὁ ἐχθρὸς δαίμων ἐπήγαγεν κατὰ τῶν θεοφιλῶν μαρτύρων καὶ ἀσκητῶν, ὅπως ὑπέμειναν, ὅπως ἠγωνίσαντο· τὴν μὲν ἀσθένειαν τοῦ σώματος, τῇ τῆς ψυχῆς ἀνδρείᾳ νικήσαντες· τὰ δὲ ἐφ' οἷς ἤλπισαν χρηστὰ τῶν παρόντων πόνων ἀξιώτερα προσδοκήσαντες κομισάμενοι. Ἅπερ αὐτῶν ἐδείκνυεν τὴν εἰς ἑκάτερα πίστιν βεβαίαν· τὴν μὲν, ὅτι πονέσαντες ὀλίγα, μεγάλων ἀγαθῶν εἰς αἰῶνας ἀπολαύουσιν· τὴν δὲ, ὅτι τὰς παραδόξους κατὰ τοῦ σώματος βασάνους, ἃς ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος ἐπήγαγεν, γενναίως ὑπέμειναν. Ἐὰν οὖν ὑπομείνωμεν τὰς θλίψεις, καὶ σὺν Θεῷ καρτερήσωμεν, φιλόθεοι ὄντως εὑρισκόμεθα, καὶ ὁ Θεὸς ἔσται συναγωνιζόμενος ἡμῖν, καὶ κρειττόνως ἡμῖν ἀνήσει τοὺς πόνους. Εἰδότες, τέκνα, τοίνυν τὸν καιρὸν, ποίας ἐργασίας δεῖται, ἐπιγνῶμεν ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἡσυχίας. Ἐν τούτῳ γὰρ τῷ καιρῷ ἀναγκαῖον χρήσασθαι ἡμᾶς τῇ καλῇ μετανοίᾳ, ὅπως ναοὶ Θεοῦ χρηματίσωμεν (*j*).

VARIÆ LECTIONES.

[31] ed. τό.

NOTÆ.

(*h*) *Κουσούλλιον*. Et cap. 151, infra, κουσσοῦλιν (quod vertitur *casulam*, cap. 63, lib. IV *Vitæ Gregorii* ; sicut in eadem *Vita*, lib. II, cap. 45. καμίσιον). Tomo autem I istorum *Monumentorum*, p. 491, C. κουσσούλιον, vestis genus. In Lexico cod. Reg. 2602, κάμασος καὶ κάμασον, τὸ πικότζουλον. Psellus *De grammatica*, κάμασον, τὸ πικούτζουλον, pro ἐπικούτζουλον ex Meursio. Τὰ πτερύγια τῶν κουτζούλων, vel κοτζύλων, apud Georgium Alexandrinum in *Vita Chrysostomi*, n. 42, p. 217. l. XXII. Nec plura invenire potui circa hanc vocem. Deducitur forte aut a κουτζός, *mutilus*, *decurtatus*, aut a *cosuere cusire*, *cusuere*, *consuere*, *coudre*.

(*i*) *Εἰδέας*. Cyrillus, *in Malachiam*, n. 23. Τῆς ἀρετῆς τὸ κάλλος ἐκφανεστέραν ἔχει τὴν εἰδέαν, εἰ δὴ παρακέοιτό τις φαυλότης, ἢ ἁμαρτία. *Virtutis elegantia, si qua nequitia, aut peccatum fuerit e regione collatum, splendidior apparet.* Est ergo typographicum erratum ἔνδειαν.

(*j*) *Χρηματίσωμεν*. Sancti Cyrilli præclare contra Catharos disserentis *Comment. in Malachiam*, n. 38, verba ut clara sint atque etiam sana, ad hunc

Digitized by Google

Οὐ γὰρ ἡ τυχοῦσα (*k*) ἡμῖν γίνεται τιμὴ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι (*l*).

A operatione et exspectatione tempus indiget, dignoscamus nos ipsos per quietem et silentium. In hoc enim indulto nobis tempore, necesse est nos uti bona et præclara ope pœnitentiæ, ut Dei templa esse mereamur; neque enim modicus et brevis honor nobis in futuro sæculo recompensabitur.

Εἶπεν πάλιν· Μνημονεύσωμεν τοῦ μὴ ἔχοντος ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι (*m*). Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Ὅτι ἡ θλῖψις, κατὰ τὸν Παῦλον, ὑπομονὴν ἐργάζεται· δεκτικὸν οὖν ποιήσωμεν τὸν ἑαυτῶν νοῦν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Εἶπεν πάλιν· Τέκνα, μὴ ἀγαπήσωμεν τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.

Dixit iterum: Memores semper illius simus, qui non habuit ubi caput reclinaret (*Matth.* VIII). Ait rursus ipse senior: Quoniam, juxta Paulum apostolum, tribulatio patientiam operatur (*Rom.* V), faciamus mentem nostram capacem regni cœlorum. Ait iterum: Filioli, non diligamus mundum, neque ea quæ in mundo sunt (*1 Joan.* II).

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Τοὺς λογισμοὺς τηρήσωμεν, ὅπερ ἐστὶν φάρμακον σωτηρίας.

Dixit iterum: Observemus cogitationes, quod medicamentum salutis est.

Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Παλλάδιος, ἐρωτηθεὶς ὑφ' ἡμῶν, ὅτι Ποίησον ἀγάπην, Πάτερ, εἰπὸν ἡμῖν πόθεν καὶ ἐκ ποίων λογισμῶν ἦλθες εἰς τὸ μοναχικόν. Ἦν δὲ Θεσσαλονικεὺς ὁ γέρων, καὶ διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Ἐν τῇ χώρᾳ μου ἔξωθεν τοῦ τείχους τῆς πόλεως ὡς ἀπὸ σταδίων τριῶν, ἐγκλειστος ἦν, τῷ μὲν γένει Μεσοποταμινὸς, τῷ ὀνόματι Δαβὶδ, ἐνάρετος πάνυ καὶ ἐλεήμων καὶ ἐγκρατευτής. Ἐποίησεν ἐν τῷ ἐγκλειστηρίῳ περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοὺς βαρβάρους κατὰ νύκτα ἐφυλάσσοντο τὰ τείχη τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οἱ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος φυλάσσοντες τὸ τεῖχος, καθ' οὗ μέρους καὶ τὸ ἐγκλειστήριον ὑπῆρχεν τοῦ γέροντος, θεωροῦσιν ἐν μιᾷ νυκτὶ, ὅτι δι' ὅλων τῶν θυρίδων τῆς κέλλης τοῦ ἐγκλείστου, πῦρ ἐξήρχετο. Ἐνόμισαν οὖν οἱ στρατιῶται, ὅτι βάρβαροι ἔβαλον πῦρ εἰς τὸ κελλίον τοῦ γέροντος. Πρωΐας δὲ γενομένης ἐξελθόντες οἱ στρατιῶται, εὗρον τὸν γέροντα ἀβλαβῆ, καὶ τὴν κέλλαν ἀλώβητον, καὶ ἐξέστησαν. Πάλιν δὲ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ τὸ αὐτὸ ἐθεώρουν πῦρ εἰς τὴν κέλλαν τοῦ γέροντος· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐφαίνετο. Τοῦτο δὲ πάσῃ τῇ πόλει, καὶ τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ κατάδηλον ἦν, ὥστε πολλοὺς ἀγρυπνεῖν εἰς τὸ τεῖχος κατὰ νύκτα τῆς τοῦ πυρὸς θέας ἕνεκεν. Ἔμεινε γὰρ γινόμενον ἕως τῆς τελευτῆς τοῦ γέροντος. Τοῦτο τὸ θαῦμα οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ ὀλίς μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις θεωρήσας, λέγω ἐν ἐμαυτῷ· Εἰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τοσαύτην δόξαν ὁ Θεὸς χαρίζεται τοῖς δούλοις αὐτοῦ,

Idem abbas Palladius, rogatus a nobis ut ædificationis nostræ causa diceret nobis qua ratione quibusque cogitationibus ad monasticum statum accessisset; erat autem senex Thessalonicensis, et narravit nobis, dicens: In regione mea senex quidam extra muros civitatis quasi stadiis tribus inclusus erat ex Mesopotamia, nomine David, virtutibus valde ornatus, misericors et continens. Transegit autem in cellula inclusus fere annos octoginta [*Alias* septuaginta]. Quoniam vero propter metum barbarorum nocte muri civitatis custodiebantur a militibus, hi qui illam muri partem observabant, quæ senis cellulam respiciebat, nocte quadam aspexerunt quia ex fenestris cellulæ ignis egrediebatur. Putaverunt autem milites barbaros in cellam senis ingessisse ignem. Mane autem facto, ingressi milites invenerunt et senem illæsum, et cellam omnino incombustam, et obstupuerunt. Rursus igitur sequenti nocte eumdem aspicientes ignem, admirabantur. Non solum autem sequenti nocte ignis in cella senis apparuit, verum et multo tempore, ita ut universæ civitati manifestum factum fuerit, plurimique nocte in muro sæpe vigilarint, inspiciendi ignis gratia. Visus autem ignis ille usque ad obitum senis. Hoc ego miraculo non semel et bis, sed sæpius inspecto, dixi in me ipso: Si in hoc sæculo tantam gloriam servis suis largitur Deus, quantam putas eis reservavit in futuro, quando et illorum facies fulgebunt ut sol? Ista mihi,

NOTÆ.

fere modum constituantur et legantur: Ὅθεν ἰδεῖν ἔστιν, ὡς δεινήν τινα τῷ βίῳ τὴν νόσον εἰσφέρουσι οἱ τὴν τῆς μετανοίας κιβδηλεύοντες χάριν, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἐπιφημίζοντες οὐκ ἀληθῶς τὸ τῆς καθαρότητος ὄνομα· καίτοι πῶς οὐκ ἄμεινον ἐννοεῖν, ὅτι τὸ οἴεσθαί τε καὶ χρηματισθῆναι καθαροὺς, ἀκαθαρσίας αὐτοῖς τῆς ἐσχάτης ἐπίκλημα φέρει; Hoc est: *Unde cernere est, illos gravem in vitam morbum invehere, qui pœnitentiæ gratiam adulterant, et sibi ipsis falso puritatis nomen ascribunt: quanquam quo modo non erat melius cogitare, quod putare se et vocare puros, crimen illis infert extremæ impuritatis?* Δεινὴν posui pro δεινά· οὐκ ἀληθῶς pro ἀληθως, et χρηματισθῆναι pro χρῆναι, ut et cap. 9. lib. I *in Joannem*, t. IV, p. 105 B; supplendum conjicio χρηματισθέντες, ubi habetur οἱοὶ δὲ οἱ χρι..... τοῦ Θεοῦ, quod et sequentia ostendunt.

neque meaiocrem afflictionem nostram.

(*l*) Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Chrysostomus in *Comparatione regis et monachi*, paulo ante finem: Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ πραγμάτων ἱκανῶς εἰρῆσθαί μοι δοκεῖ. Εἰ δὲ καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν μέλλοντα βουληθείημεν ἐξετάζειν. Videtur legendum αἰῶνα. Idem, seu quis alius, in principium indictionis I. V, Savil. p. 815, l. XXIII: Οὐ προσκυνοῦμεν ἀγῶνα τὸν εἰς φθορὰν ἡμᾶς ἕλκοντα. Volo pariter αἰῶνα.

(*k*) Ἡ τυχοῦσα. Inepte apud Dorotheum, doctrina 13, ediderunt: Οὐ παρεβλέπει ὁ Θεὸς, ὁ οὕτως ἐλεήμων, οὐδὲ τὴν ψυχρὸυσαν ἡμῶν θλῖψιν· pro τυχοῦσαν· *Non despicit Deus, qui ita misericors est,*

(*m*) Τοῦ μὴ ἔχοντος ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. Elegantissimus erit locus Palladii, si commode legatur. In *Vita Chrysostomi*, cap. 19: Εἷς ἀνωφελὴς, καὶ ἀγύρτης, ὄχλος ἐστὶν· οἷος ἦν ὁ εἰπὼν τῷ Ἰησοῦ· « Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι, ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. » Οὗ φυγὼν τὸν ὄχλον ὁ Σωτὴρ εἶπεν τό· « Αἱ ἀλώπεκες, » καὶ τὰ ἑξῆς. Hoc est: *Unus inutilis, et agyrta, turba est: qualis erat is qui dixit Jesu: « Magister, sequar te, quocunque ieris. » Cujus fugiens turbam Servator, dixit illud: « Vulpes foveas habent; » et reliqua.* (*Matth.* VIII, 20.)

Digitized by Google

filioli, causa exstitit arripiendi monasticum habitum, et hanc conversationem eligendi.

ποίαν ἄρα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ὅτε καταλάμψει τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὡς ὁ ἥλιος; Αὕτη μοι γέγονεν αἰτία, τέκνα, τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὸ μοναχικὸν τοῦτο σχῆμα.

CAPUT LXX.

Vita monachi Addas Mesopotameni inclusi.

Dicebat et hoc nobis senex, quod post hunc abbatem David venit et alius monachus, nomine Addas, et ipse de Mesopotamia, et seipsum inclusit ad aliam partem civitatis, in quadam magna platano, fecitque sibi fenestram, ex qua etiam cum advenientibus colloquebatur. Cum ergo venissent barbari, et omnem provinciam prædati essent, contigit eos per locum illum transire. Cumque unus ex eis conspecto sene, gladium eduxisset, ut illum occideret, sublatam in sublime manum ut feriret, demittere nequivit, sed ea suspensa immobilis perstitit. Quod cum cernerent barbari cæteri, admirati rogabant senem, ut socium eorum curaret. Senex igitur, facta oratione, curavit eum, et ita dimisit in pace.

Ἔλεγεν δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ γέρων, ὅτι μετὰ τοῦ ἁββᾶ Δαυὶδ ἦλθεν καὶ ἄλλος μοναχὸς ὀνόματι Ἀδδᾶς, καὶ αὐτὸς Μεσοποταμινὸς, καὶ ἐνέκλεισεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀπὸ μέρος τῆς πόλεως εἰς πυθμένα πλατάνου. Ἐποίησεν δὲ ἐν αὐτῇ μικρὰν θυρίδα· ὅθεν καὶ συνετύγχανεν τοῖς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένοις. Ὅταν οὖν οἱ βάρβαροι ἦλθον, καὶ πᾶσαν τὴν χώραν ἐληλάτησαν, συνέβη αὐτοῖς διὰ τοῦ τόπου ἐκείνου διέρχεσθαι καὶ ἰδὼν εἷς τῶν βαρβάρων τὸν γέροντα παρακύπτοντα, ἐξῆρεν τὸ ξίφος, καὶ ἀνατείνας τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ δοῦναι αὐτὸν, ἔμεινεν ἐκτεταμένην ἔχων τὴν χεῖρα καὶ ἀκίνητον. Τοῦτο θεασάμενοι καὶ οἱ λοιποὶ βάρβαροι, καὶ θαυμάσαντες, ἐδέοντο τοῦ γέροντος προσπίπτοντες αὐτῷ. Καὶ ποιήσας εὐχὴν γέρων ἴασατο αὐτὸν, καὶ οὕτω ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ.

CAPUT LXXI.

Pulchrum dictum homicidæ ad monachum qui eum sequebatur dum duceretur ad decollandum.

Narravit nobis iterum idem abbas Palladius, dicens, quod in Arsenoite, quæ civitas Thebaidis est, tentus fuerit quidam homicidii reus; qui cum diu cruciatus esset, tandem sententiam decollationis accepit. Cum ergo duceretur extra civitatem sex millibus passuum (illic enim etiam perpetrarat homicidium) monachus quidam retro sequebatur ut illum decollari conspiceret: qui autem ad decollandum ducebatur, cum vidisset monachum sequentem, ait illi: Nunquid, abba, non habes cellulam, et opus manuum? Respondit monachus: Parce mihi, frater; et cellam enim et opus habeo. Qui respondens ait illi: Quare ergo non resides in cella et defles peccata tua? Dicit ei monachus: Vere, frater mi, valde meipsum negligo, compunctionemque anima mea non habet, et idcirco venio ut aspiciam te, dum morieris, ut vel sic in compunctionem veniam. Tunc ait illi reus: Vade, frater, per Dominum; sede in cella tua, et gratias age Salvatori Jesu Christo. Ex quo enim ille homo factus est, et pro nobis peccatoribus mortuus est, homo jam non moritur æterna morte.

Ὁ αὐτὸς πάλιν ἁββᾶς Παλλάδιος διηγήσατο ἡμῖν λέγων, ὅτι Εἰς τὴν Ἀρσενοΐτην (πόλις δέ ἐστιν αὕτη τῆς Θηβαΐδος) ἐκρατήθη τις φόνον ποιήσας, καὶ βασανισθεὶς πολλὰ, ἔλαβεν ἀπόφασιν, ἵνα ἀποκεφαλισθῇ. Ὡς οὖν ἀπήγετο ἔξω τῆς πόλεως ἀπὸ μιλίων ἓξ (ἐκεῖ γὰρ ἦν καὶ τὸν φόνον ποιήσας), μοναχός τις ἠκολούθει ὀπίσω αὐτοῦ ὡς ὀφείλων ἰδεῖν, πῶς ἀποκεφαλίζεται. Ἐν δὲ τῇ ὁδῷ ὑπάγων ἀποκεφαλισθῆναι, θεωρήσας τὸν μοναχὸν ἀκολουθοῦντα, λέγει αὐτῷ· Οὕτως σοι, κῦρι ἁββᾶ, οὐκ ἔχεις κελλίον ἢ ἐργόχειρον; Ἀπεκρίθη ὁ μοναχὸς, λέγων· Φύσει, ἀδελφὲ, καὶ κελλίον, καὶ ἐργόχειρον ἔχω. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Καὶ διὰ τί οὐ κάθῃ εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ κλαίεις τὰς ἁμαρτίας σου; Λέγει αὐτῷ ὁ μοναχός· Οὕτως, ἀδελφὲ, πάνυ ἀμελῶ ἐμαυτοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἔρχομαι θεωρῆσαι πῶς ἀποθνήσκεις, ἵνα κἂν οὕτως εἰς κατάνυξιν ἔλθω. Τότε λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Ὕπαγε, κῦρι ἁββᾶ, κάθου εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ εὐχαρίστησον τῷ Θεῷ τῷ σώσαντι ἡμᾶς. Ἀφ' οὗ γὰρ αὐτὸς ἐνηνθρώπησεν, καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἄνθρωπος οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει τὸν αἰώνιον θάνατον.

CAPUT LXXII.

Relatio abbatis Palladii de sene homicida, qui adolescentem falso de eodem crimine accusabat.

Et hoc item narravit nobis ipse abbas Palladius, dicens: Senex quidam sæcularis qui homicidium fecerat, detentus est a magistratu in Alexandria. Qui cum cruciaretur, dicebat et alium fuisse secum cædis illius socium. Is autem de quo senex dicebat, adolescens erat viginti ferme annorum. Multis ergo suppliciis ambo affecti sunt. Et senex quidem dicebat: Mecum fuisti, quando perpetravi homicidium. Adolescens vero denegabat, nihil se conscium esse homicidii, neque cum illo se fuisse asserens. Cum ergo cruciati fuissent, sententiam ambo acceperunt

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἁββᾶς Παλλάδιος, λέγων, ὅτι Γέρων τις κοσμικὸς ἐκρατήθη φόνον ποιήσας· ὑπὸ τοῦ νόμου δὲ Ἀλεξανδρείας κολαζόμενος, ἔλεγεν, καὶ ἄλλον εἶναι σὺν αὐτῷ κοινωνὸν τοῦ φόνου. Ὃν δὲ ἔλεγεν ὁ γέρων, νεώτερος ἦν παῖς ὡς ἐτῶν εἴκοσι· πολλὰ οὖν καὶ ἀμφότεροι ἐτιμωρήθησαν. Καὶ ὁ μὲν γέρων ἔλεγεν· Μετ' ἐμοῦ ἦς ὅτε ἐποίησα τὸν φόνον. Ὁ δὲ νεώτερος ἔλεγεν μὴ ἔχειν πρᾶγμα εἰς τὸν φόνον, μηδὲ εἶναι μετ' αὐτοῦ. Ὡς οὖν πολλὰ ἐκολάσθησαν, λαμβάνουσιν ἀπόφασιν, ἵνα ἀμφότεροι φουρκισθῶσιν. Ἀπῆλθον οὖν ἐπὶ τὸ Πέμπτον· ἐκεῖ γὰρ

Digitized by Google

τοὺς τοιούτους εἰώθασι κολάζειν. Ἔστι δὲ καὶ ἀπὸ ἑνὸς σταδίου ἱερὸν καταλελυμένον τοῦ Κρόνου. Ὡς οὖν ἦλθον εἰς τὸν τόπον, ἐθέλησαν ὅ τε δῆμος καὶ οἱ στρατιῶται τὸν νεώτερον πρῶτον κρεμάσαι ἐν τῷ ξύλῳ. Βαλὼν οὖν μετάνοιαν τοῖς στρατιώταις, ἔλεγεν· Διὰ τὸν Κύριον ποιήσατε ἀγάπην, καὶ κατὰ ἀνατολὰς κρεμάσατέ με, ἵνα προσέχω μόνος ὡς κρεμῶμαι. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ στρατιῶται· Διὰ τί; Λέγει αὐτοῖς· Οὕτως, κύριοί μου, οὐκ ἔχω, ταπεινός, εἰ μὴ ἑπτὰ μῆνας, ὅτε ἔλαβον τὸ ἅγιον βάπτισμα, καὶ γέγονα Χριστιανός. Ὡς οὖν ἤκουσαν οἱ στρατιῶται, ἐδάκρυσαν ἐπὶ τῷ νεωτέρῳ. Ὁ δὲ γέρων χολώσας μέγα λέγει· Τὸν Σέραπιν, ἐμὲ ἐπὶ τὸν Κρόνον προσέχειν ποιήσατε. Τότε ὡς ἤκουσαν οἱ στρατιῶται τὴν βλασφημίαν τοῦ γέροντος, ἐάσαντες τὸν νεώτερον, πρῶτον τὸν γέροντα ἐκρέμασαν. Ὡς οὖν ἐφούρκιζον τὸν γέροντα, ἰδοὺ καβαλλάριος πεμφθεὶς ἀπὸ τοῦ Αὐγουσταλίου, εἶπε τοῖς στρατιώταις· Τὸν νεώτερον μὴ φονεύσητε, ἀλλὰ φέρετε αὐτόν. Ὥστε χαρὰν γενέσθαι τοῖς στρατιώταις ἅπασι τοῖς παρισταμένοις. Καὶ ἀπαγαγόντες αὐτὸν, εἰς τὸ πραιτώριον εἰσήγαγον· καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν ὁ Αὐγουστάλιος. Ὁ δὲ νεώτερος παρ' ἐλπίδα σωθεὶς, ἀπελθὼν γέγονεν μοναχός. Τοῦτο δὲ γεγραφήκαμεν πρὸς ὠφέλειαν πολλῶν.

A ut furcis suspenderentur. Abierunt ergo quinto extra urbem milliario, illic enim hujusmodi reos punire consueverant. Distabat autem ab eo loco fere uno stadio Saturni templum eversum. Cum igitur ad locum venissent et populus et milites, adolescentem primo suspendere in ligno voluerunt; adolescens autem prostratus in solo militas orabat, dicens: Per Dominum facite charitatem, et ad Orientem me suspendite, ut illum videam quando suspensus ero. Dicunt ei milites: Quam ob causam? Quibus adolescens: Vere, domini mei, non habeo infelix ego plus quam septem menses ex quo sanctum baptisma suscepi, et Christianus factus sum. Cum hoc audissent milites lacrymati sunt super adolescente. Senex autem cum hoc audisset, fremens graviter dixit militibus: Per Serapim facite (16), ut ego aspiciam contra Saturnum. Cum vero audissent milites blasphemiam senis, omisso adolescente, senem primo suspenderunt. Cum vero illum in ligno suspenderent, ecce eques ab Augustali celeriter missus, ait militibus: Adolescentem nolite interficere, sed reducite illum. Factum est autem ingens gaudium militibus et cunctis assistentibus. Et reducentes eum introduxerunt in prætorium, absolvitque illum Augustalis. Adolescens vero præter spem salvus factus, abiens monachus effectus est. Hoc autem ad nostram et legentium utilitatem scripsimus, ut sciamus quia novit Dominus pios a tentatione liberare.

B

CAPUT LXXIII.

Vita Joannis militis Alexandrini.

Καὶ τοῦτο ἡμῖν διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Παλλάδιος, λέγων, ὅτι Ἦν τις Ἀλεξανδρείας στρατιώτης, ὀνόματι Ἰωάννης, βίον ἔχων τοιοῦτον· Πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἀπὸ ὄρθρου ἕως ὥρας ἐννάτης ἐκαθέζετο εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, πλησίον τῆς διαβάθρας τοῦ ἁγίου Πέτρου, μόνος φορῶν σακκομάχην καὶ πλέκων μαλάκια, σιωπῶν καὶ μηδὲν ὅλως λαλῶν πρός τινα. Ἐκαθέζετο δὲ ἐν εὐκτηρίῳ ποιῶν τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ, μόνον τοῦτο λέγων μετὰ μέλους· « Κύριε, ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, » ἵνα μὴ αἰσχύνωμαι προσευχόμενος. Τοῦτον τὸν στίχον εἰπὼν, ἐσιώπα ὡς ἐπὶ ὥραν μεγάλην· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ὥραν τὸν αὐτὸν ἀνελάμβανεν στίχον. Ἔλεγεν δὲ αὐτὸν ἑβδομον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, μηδὲν ἄλλο τὸ σύνολον λέγων. Καὶ τῇ ἐννάτῃ ὥρᾳ ἀπεδύετο τὸ σακκομάχιον [21] ὃ ἐφόρει τὸ στρατιωτικὸν σχῆμα, τουτέστιν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὑπῆγεν εἰς τὰ ἴδια σίγνα. Μετὰ τούτου κἀγὼ ἔμεινα χρόνους ὀκτὼ, καὶ μεγάλως ὠφελήθην ἐν τῇ σιωπῇ καὶ ἐν τῇ καταστάσει αὐτοῦ.

C Hoc etiam nobis idem abbas Palladius narravit, dicens: Erat in Alexandria miles quidam, Joannes nomine, hunc habens ordinem vitæ. Diebus singulis a mane usque in horam nonam sedebat in monasterio solus juxta gradus sancti Petri, cilicio indutus, et sportellas texens, tacens omnino, et nulli quidquam loquens; sedebat autem in oratorio laborans manibus suis, atque hoc solum canebat dulciter: Domine, ab occultis meis munda me (*Psal.* xviii), ut non confundar orans. Hunc versum cum dixisset, una ferme hora tacebat, et rursum eumdem resumebat versum, ipsumque septies per totam diem repetebat, nihil omnino aliud dicens. Hora autem nona exuebat cilicium, induebatque militarem habitum, id est, indumenta sua, atque ita ad propria signa properabat. Cum hoc et ego annos octo mansi, multumque ædificatus sum in silentio et instituto suo.

D

CAPUT LXXIV.

Ejusdem Palladii verax dictum de hæresibus.

Νουθετῶν δὲ ἡμᾶς ὁ γέρων, καὶ τοῦτο ἔλεγεν ἡμῖν, ὅτι Πιστεύσατέ μοι, τέκνα· ἄλλο οὐδὲν ἐποίησεν τὰ σχίσματα καὶ τὰς αἱρέσεις εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, εἰ μὴ τὸ σφόδρα μὴ ἀγαπᾷν ἡμᾶς τὸν Θεὸν καὶ ἀλλήλους.

Corripiens nos aliquando senex, ipse ita nobis dicebat: Credite mihi, filioli, nihil aliud schismata et hæreses introduxit in sanctam Ecclesiam, nisi quod non Deum et nos invicem valde diligimus.

VARIÆ LECTIONES.

[21] Al. σακκομάχην, καί.

Digitized by Google

CAPUT LXXV.

Miraculum Domini erga uxorem et filiam viri fidelis, qui hospitio suscipere monachos consueverat.

Idem abbas Palladius cum alias ad ipsum venisse- A mus, tale quiddam enarravit nobis : Erat, inquit, in Alexandria vir quidam fidelis, religiosus valde et misericors, et hospitio suscipiens monachos. Habebat autem uxorem, et ipsam humilem valde, et jejunantem quotidie. Erat autem illis et filiola quasi annorum sex. Quadam vero die vir ille pius profectus est Constantinopolim ; erat enim negotiator. Relictis ergo domi uxore, et puella, et uno servo, abiit ut navigaret. Cum vero iret ad navem, ait ad illum uxor : Cui nos commendatos relinquis, domine? Respondit vir ejus : Dominæ nostræ sanctæ Dei genitrici. Die vero quadam cum sederet uxor et operaretur, habens et puellam secum, servus ille ex suggestione diabolica voluit necare dominam et ejus filiam, et diripere quidquid haberent, et fugere. B Sumpto igitur ex coquina cultro, perrexit in triclinium ubi erant ambæ. Cum vero venisset ante januam, comprehensus est cæcitate, ita ut neque triclinium ingredi, neque ad coquinam reverti posset. Cum autem una ferme hora perstitisset, frustraque conaretur ingredi, cœpit vocare dominam suam, dicens : Veni hucusque. Illa admirans, quod in medio januæ persistens, ad illam non ingrederetur, sed clamaret, ait illi : Tu magis huc veni, ignorans, quod cæcitate teneretur. Puer autem cœpit illam adjurare, ut iret prope illum ; illa vero juravit, non se ituram. Tunc ait illi : Mitte vel puellam. Quæ noluit, sed ait : Si quid vis, ipse potius veni. Videns autem servus, quod nihil potuisset agere, seipsum gladio percussit, et corruit. Domina vero illius cum C vidisset quid egerat, clamavit, continuoque vicini accurrerunt. Ingressi sunt autem et ex officio prætorii nonnulli, puerumque reperientes adhuc vivum, didicerunt ab ipso omnia, et glorificaverunt Dominum qui ostenderat miracula, et matrem salvaverat cum filia

Ὁ αὐτὸς ἁββᾶς Παλλάδιος διηγήσατο ἡμῖν ἄλλοτε προσβαλοῦσιν αὐτῷ τι τοιοῦτον, ὅτι Ἦν τις φιλόχριστος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ λίαν εὐλαβὴς, καὶ ἐλεήμων καὶ ξενοδοχῶν τοὺς μοναχούς· ἔσχεν δὲ καὶ γυναῖκα, καὶ αὐτὴν πάνυ ταπεινὴν, καὶ νηστεύουσαν πᾶσαν ἡμέραν· εἶχεν δὲ καὶ θυγάτριον ὡς ἐτῶν ἓξ ὄν. Μιᾷ οὖν ἀπεδήμησεν ὁ φιλόχριστος οὗτος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει· ἦν γὰρ πραγματευτής. Ἐάσας οὖν τήν τε γυναῖκα καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἕνα δοῦλον εἰς τὸν οἶκον, ἀπῆλθεν πλεῦσαι. Ὡς δὲ ἀπήρχετο ἐν τῷ πλοίῳ, λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Τίνι ἡμᾶς ἐᾷς, κύριε; Λέγει αὐτῇ ὁ ἀνήρ· Τῇ Δεσποίνῃ ἡμῶν τῇ Θεοτόκῳ. Ἐν μιᾷ οὖν ὡς ἐκάθητο ἡ γυνὴ, καὶ ἐργάζετο, ἔχουσα καὶ τὸ παιδίον, ὁ δοῦλος ἐνεργηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἠθέλησεν φονεῦσαι τὴν γυναῖκα, καὶ τὸ παιδίον, καὶ λαβεῖν εἴ τι ἔχουσιν, καὶ φυγεῖν. Καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ μαγειρίου μάχαιραν, ἦρχετο εἰς τὸν τρίκλινον, ἔνθα ἦν ἡ κυρία αὐτοῦ. Ὡς οὖν ἔφθασεν τὸ πρόθυρον τοῦ τρικλίνου ὁ παῖς, ἐκρατήθη ἀορασίᾳ, καὶ οὐκ ἠδύνατο οὐδὲ ἐπὶ τὸν τρίκλινον, οὐδὲ ἐπὶ τὸ μαγειρίον [33] ἀπελθεῖν. Ὡς δὲ ἐπὶ ὥραν μίαν ἐποίησεν, πυκτεύων καὶ βιαζόμενος ἑαυτὸν, ἵνα εἰσέλθῃ, ἤρξατο κράζειν τὴν κυρίαν αὐτοῦ, λέγων· Ἐλθὲ ἕως τῶν ὧδε. Ἡ δὲ ἐθαύμαζεν, ὅτι εἰς τὸ μέσον τῆς θύρας ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς αὐτὴν, ἀλλὰ κράζει, καὶ λέγει αὐτῷ· Σὺ ἐλθὲ ὧδε μᾶλλον, μὴ γινώσκουσα ὅτι ἀορασίᾳ κρατῆται. Ὁ δὲ παῖς ἤρξατο ὁρκίζειν αὐτὴν, ἵνα ἀπέλθῃ πλησίον αὐτοῦ. Ἡ δὲ ὤμοσεν μὴ ἀπελθεῖν πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ λέγει αὐτῇ· Πέμψον μοι κἂν τὸ παιδίον. Ἡ δὲ οὐδὲ τοῦτο ἐποίησεν, εἰποῦσα· Ἐὰν θέλῃς ἐλθὲ σύ. Τότε ὁ παῖς, ὡς οὐδὲν ἠδυνήθη ποιῆσαι, ἔδωκεν ἑαυτῷ τῷ μαχαιρίῳ, καὶ ἀνεγκάτησεν ἑαυτόν. Ἡ δὲ κυρία αὐτοῦ θεασαμένη ὃ ἐποίησεν, ἔκραξεν· καὶ εἰσῆλθον οἱ γείτονες· εὐθὺς ἦλθον καὶ οἱ τοῦ πραιτωρίου, καὶ ηὗρον τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ἅπαντα· καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν, ὃς ἔδειξεν θαυμάσια, καὶ ἔσωσεν τὴν μητέρα καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς.

CAPUT LXXVI.

Submersio Mariæ mulieris peccatricis.

Et hoc item Palladius ipse narravit nobis : Audivi, inquit, nauclero quodam enarrante, tale aliquid, quod die quadam cum navigaret, vectores habens viros et mulieres, venissetque in altum, cæteris omnibus bene navigantibus, aliis quidem Constantinopolim, aliis vero Alexandriam, et aliis alio, vento illis flante prospero, ipse solus navigare non poterat. D Et mansimus, inquit, quasi dies quindecim, nihil ex eo loco ubi eramus, moti. Versabamur igitur in magna mœstitia et desperatione, nescientes quidnam istud sibi vellet. Ego vero, ut nauclerus cui cura navis incumbebat et omnium quæ in ipsa erant, cœpi rogare Deum pro hac re. Quadam vero die venit ad me vox, dicens : Mitte foras Mariam, et bene

Καὶ τοῦτο δὲ ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἁββᾶς Παλλάδιος διηγήσατο, λέγων, ὅτι Ἀκήκοα διηγουμένου τινὸς ναυκλήρου τι τοιοῦτον, ὅτι Ἐν μιᾷ ὡς ἔπλεον, ἔχων ἐπιβάτας ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἐλθόντες οὖν εἰς τὸ πέλαγος, καὶ πάντων εὐπλοούντων, τῶν μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῶν δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῶν ἄλλων ἀλλαχοῦ, τοῦ ἀνέμου ἐπιτηδείου ὄντος αὐτοῖς, ἡμεῖς μόνοι οὐκ ἠδυνάμεθα πλεῦσαι, καὶ ἐμείναμεν ὡς ἐπὶ ἡμέρας ιε', μὴ κινηθέντες τοῦ τόπου οὗ ἦμεν. Ἤμεθα οὖν ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ καὶ ἀμηχανίᾳ, τὸ τί ἄρα ἐστὶν τοῦτο. Ἐγὼ δὲ ὡς ναύκληρος καὶ ἔχων τὴν φροντίδα τοῦ τε λοιποῦ πλοίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πάντων, ἠρξάμην δέεσθαι τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου. Καὶ ἐν μιᾷ ἔρχεταί μοι φωνὴ ἀοράτως λέ-

VARIÆ LECTIONES.

[33] Pro μαγειρεῖον.

Digitized by Google

γουσα· Βάλε κάτω Μαρίαν,' καὶ εὐπλοῆς. Ἐγὼ δὲ ἐλογιζόμην τί ἂν εἴη τοῦτο, τίς ἐστιν Μαρία. Ὡς οὖν ἠπόρουν περὶ τούτου, πάλιν ἔρχεταί μοι φωνή· Εἰπόν σοι· Βάλε κάτω Μαρίαν, καὶ σώζεσθε. Τότε ἐγὼ ἐσκεψάμην τι τοιοῦτον. Καὶ κράζω ἀθρόως· Μαρία. Οὐ γὰρ ᾔδειν τίς ἦν ἡ Μαρία. Ἡ δὲ ἀνακειμένη εἰς τὸ στρῶμα αὐτῆς, ὑπήκουσεν λέγουσα· Τί κελεύεις, κύριε; Τότε λέγω αὐτῇ· Ποίησον ἀγάπην, ἐλθὲ ἕως ὧδε. Ἡ δὲ ἀναστᾶσα ἦλθεν. Ὡς οὖν ἦλθεν, ἔλαβον αὐτὴν κατιδίαν, καὶ λέγω αὐτῇ· Βλέπεις, ἀδελφὴ Μαρία, ποίας ἁμαρτίας ἔχω, καὶ δι' ἐμὲ ὑμεῖς ὅλοι ἔξετε ἀπολέσθαι.] Ἡ δὲ στενάξασα μεγάλως, εἶπεν· Οὕτως, κύριέ μου ναύκληρε, ἐγώ εἰμι ἡ ἁμαρτωλός. Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῇ· Γυνή, ποίας ἁμαρτίας ἔχεις; Καὶ αὐτή· Οἴμοι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἁμαρτία ἣν οὐκ ἔπραξα, καὶ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας ὅλοι μέλλετε ἀπολέσθαι. Τότε διηγήσατό μοι, φησίν, ἡ γυνή τι τοιοῦτον· Οὕτως, κύριε ὦ ναύκληρε, ἐγὼ ἡ ἀθλία ἄνδρα ἔσχον, καὶ δύο παιδία ἐξ αὐτοῦ, τὸ ἓν ὡς ἐννέα χρόνων, καὶ τὸ ἄλλο ὡς πέντε ἐτῶν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐτελεύτησεν ὁ ἀνήρ μου, καὶ ἔμεινον χήρα. Στρατιώτης δὲ πλησίον μου ἔμενεν, καὶ ἠθέλησα ἵνα λάβῃ με εἰς γυναῖκα· καὶ ἔπεμψα πρὸς αὐτόν τινας. Ὁ δὲ στρατιώτης λέγει· Οὐ λαμβάνω γυναῖκα ἐχουσαν τέκνα ἀπὸ ἄλλου ἀνδρός. Τότε ἐγὼ ὡς ἤκουσα ὅτι οὐ θέλει με λαβεῖν διὰ τὰ παιδία, ἅμα δὲ καὶ φιλοῦσα αὐτὸν, ἔσφαξα τὰ δύο μου παιδία ἡ ἀθλία, καὶ ἐδήλωσα αὐτῷ, ὅτι Ἰδοὺ νῦν οὐδένα ἔχω. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ στρατιώτης περὶ τῶν παιδίων τὸ τί ἐποίησα, λέγει· Ζῇ Κύριος κατοικῶν ἐν οὐρανῷ, οὐ μὴ λάβω αὐτήν. Ὅθεν φοβηθεῖσα μὴ φανερὸν τοῦτο γένηται, καὶ ἀποθάνω, ἔφυγον. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ παρὰ τῆς γυναικὸς, οὐδὲ οὕτως ἠθέλησα βαλεῖν αὐτὴν εἰς τὸ πέλαγος· ἀλλ' ἐσοφισάμην, φησίν, καὶ λέγω αὐτῇ· Ἰδοὺ ἐμβαίνω εἰς τὸν κάραβον· καὶ ἐὰν περιπατήσῃ τὸ πλοῖον, γίνωσκε, γῦναι, ὅτι αἱ ἐμαὶ ἁμαρτίαι ἐνεργοῦσιν ἐν τῷ πλοίῳ. Τότε, φησίν, φωνῶ τὸν καραδιάν, λέγων· Ἔσω τὸν κάραβον. Ὡς οὖν κατῆλθον εἰς τὸν κάραβον, οὐδὲν πλέον, οὔτε τὸ πλοῖον οὔτε ὁ κάραβος ἐκινήθη. Τότε ἀνελθὼν εἰς τὸ πλοῖον, λέγω τῇ γυναικί· Κάτελθε καὶ σὺ εἰς τὸν κάραβον. Ἡ δὲ κατῆλθεν· καὶ ἅμα τοῦ κατελθεῖν, εὐθὺς ὁ κάραβος βαλὼν ὡς πέντε γύρους, ὀρθόδυθος ἀπῆλθεν. Τὸ δὲ πλοῖον οὕτως ἔπλευσεν, ὅτι διὰ τριῶν ἡμίσεως ἡμερῶν ἠνύσαμεν πλοῦν, ὃν εἴχομεν ποιῆσαι διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν.

navigabis. Cœpi ergo cogitare quidnam hoc esset, et quæ esset Maria. Cum autem hæsitarem de hoc, venit vox de novo, dicens: Dixi tibi: Mitte foras Mariam, et salvi eritis. Tunc ego cogitans quid istud esset, exclamavi continuo, O Maria. Nesciebam enim quæ esset Maria. Illa vero jacens in loco suo, ut audivit, respondit, dicens: Quid jubes, domine? Tunc aio ad illam: Fac charitatem, veni hucusque. Exsurgens autem continuo venit. Cum ergo venisset ad me, accepi eam seorsum, et dixi ei: Vides, Maria soror, quod peccata mea sunt, ut propter me vos omnes pereatis? Illa vero altius ingemiscens, ait: Vere, domine mi nauclere, ego peccatrix sum. Et dixi illi: Quæ peccata habes, mulier? Et illa: Væ mihi, inquit, quia non est peccatum quod ego non egerim, et propter peccata mea vos omnes in periculo constituti estis. Tunc enarravit mihi mulier quæ circa se erant, dicens; Profecto, domine nauclere, infelix ego virum habui, ex quo duos filios genui; cumque ad ætatem pervenissent, unus annorum novem, alius quinque, mortuus est vir meus, et remansi vidua. Miles autem quidam habitabat juxta me, quem ego maritum accipere volui, misique ad ipsum quosdam. Ille autem non acquievit, dicens: Non accipio uxorem quæ habeat ex altero viro filios. Ego autem videns quod propter filios nollet me accipere uxorem, inducta amore ejus, occidi duos filios meos, indicavique illi dicens: Ecce modo nullum habeo filium. Miles vero cum audisset quid egissem de filiis, ait: Vivit Dominus qui in cœlis habitat, quia te non accipiam. Unde ego metuens, ne hoc manifestum fieret, et morerer, fugi. Hæc ego audiens ex ore mulieris, ne sic quidem illam in mare projicere volui, sed differens dixi ad illam rursus: Ecce ego ascendo in carabum (17), et si ambulaverit navis, scito quia peccata mea in navi operantur. Vocavique continuo scapharium, et dixi: Produc scapham. Cumque ascendissem in illam, nihilo magis vel navis vel scapha mota est. Tunc ascendens navim, dixi mulieri: Descende et tu in scapham. Quæ mox ut descendit, scapha se continuo quinquies gyrans, in profundum cum muliere submersa est. Navis autem post hæc tanta velocitate cucurrit, ut tribus diebus ac dimidio navigationem peregerimus, quam diebus quindecim peracturi eramus.

CAPUT LXXVII.

Relatio trium pauperum cæcorum, quomodo excæcati fuerint.

Ἀπήλθομεν ἐν μιᾷ εἰς τὸν οἶκον Στεφάνου τοῦ σοφιστοῦ, ἐγὼ καὶ ὁ κύριος Σωφρόνιος, ἵνα πράξωμεν ἣν δὲ μεσημβρινόν. Ἔμενεν δὲ εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον, ἣν ᾠκοδόμησεν ὁ μακάριος πάπας Εὐλόγιος, τὴν ἐπονομαζομένην τῆς Δωροθέας. Ὡς οὖν ἐκρούσαμεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ φιλοσόφου, παρέκυψεν κόρη λέγουσα· Καθεύδει, ἀλλ' ὀλίγον ἐξικακήσατε. Τότε δὴ λέγω τῷ κυρίῳ Σωφρονίῳ· Ἄγωμεν ἐν τῷ Τετραπύλῳ, κἀκεῖ μένωμεν. Ἔστιν δὲ ὁ τόπος τοῦ Τετραπύλου πάνυ σεβάσμιος παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι·

Ego et dominus meus Sophronius perreximus ad philosophi Stephani domum, doctrinæ gratia; erat autem meridianum tempus. Morabatur hic apud ædem sanctæ Dei genitricis, quæ cognominatur Dorotheæ, quam ædificavit beatus papa Eulogius ad Orientem, juxta magnum Tetrapylum (18). Cum ergo pulsaremus philosophi ostium, puella respiciens ait nobis: Dormit ille, oportet exspectare pusillum. Tunc aio domino meo Sophronio: Eamus ad Tetrapylum, et illic maneamus. Est autem locus ille Ale

Digitized by Google

xandrinis venerabilis; dicunt enim Jeremiæ prophetæ ossa ex Ægypto sumpta ab Alexandro conditore urbis illic fuisse reposita. Cum ergo illuc venissemus, neminem invenimus nisi cæcos tres; erat enim meridies. Perreximus ergo juxta illos cæcos quiete ac silenter, sedimusque habentes libros nostros. Loquebantur autem cæci ad invicem multa. Dixitque unus ad alium : Tu quomodo effectus es cæcus ? Respondit ille : Nauta eram cum essem adolescens, et cum ab Africa navigaremus, in mari oculis repente captus sum, nec valens ambulare, albuginem in oculis habui. Dixit autem hic alii cæco : Tu vero quomodo effectus es cæcus ? Respondit et ille dicens : Vitri ad usus varios fundendi artifex fui, et ex igne amisi duos oculos meos, et cæcus effectus sum. Aiunt autem ambo hi qui interrogati fuerant ad tertium : Dic et tu quomodo factus es cæcus ? Respondit : Vere ego vobis dicam : Cum essem adolescens, laborem valde oderam, et recusabam, luxuriosusque factus sum. Cumque non haberem necessaria victui, furari jam cœperam. Die vero quadam cum mala multa perpetrassem, stabam in quodam loco, vidensque mortuum efferri optime indutum, secutus sum funus, ut viderem ubi poneretur. Venerunt autem retro sanctum Joannem, et ibi posuerunt illum in monumento, peractisque officiis recesserunt. Ego mox ut illos recessisse vidi, ingressus monumentum, exui ipsum, nihil ei relinquens præter unum linteamen. Cum ergo progredi inciperem de monumento, multis onustus pannis, dicit mihi improba mea cogitatio : Accipe et linteum, quia bonum est. Redii autem infelix ego, ut sumpto etiam linteo, nudum illum relinquerem. Tunc resedit coram me mortuus, extendensque super me manus suas, digitis suis eruit oculos meos. Ego igitur miserabilis, dimissis omnibus, cum magna tribulatione et periculo exivi de monumento. Ecce et ego dixi vobis quomodo cæcus factus sum. Ista cum audissemus, innuit mihi dominus meus Sophronius, et recessimus. Et dixit mihi : Vere, abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus; satis enim ædificati sumus. Hæc ergo scripsimus, ut et vos pariter ædificemini ; vere enim nullus male faciens Deum latere potest. Et nos quidem hanc narrationem ab eo qui passus fuerat audivimus.

A λέγουσι γάρ, ὅτι τὰ λείψανα Ἱερεμίου τοῦ προφήτου ἀπὸ Αἰγύπτου λαβὼν Ἀλέξανδρος ὁ κτίστης τῆς πόλεως, ἐκεῖ αὐτὰ κατέθετο. Ὡς οὖν ἀπήλθομεν εἰς τὸν τόπον, οὐδένα εὕρομεν, εἰ μὴ τρεῖς τυφλούς· μεσημβρινὸν γὰρ ἦν. Ἀπήλθομεν οὖν πλησίον τῶν τυφλῶν μεθ' ἡσυχίας καὶ σιωπῆς, καὶ ἐκαθίσαμεν ἔχοντες τὰ βιβλία ἡμῶν. Ἐλάλουν δὲ οἱ τυφλοὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ λέγει ὁ εἷς τῷ ἄλλῳ· Ὄντως σοι πῶς γέγονας τυφλός; Καὶ ἀπεκρίθη λέγων· Ναύτης ἤμην νεώτερος· καὶ ἀπὸ Ἀφρικῆς ἐπλέομεν, καὶ ἐν τῷ πελάγει ὀφθαλμιάσας, καὶ μὴ ἔχων πῶς περιοδευθῶ, τὰ λευκώματα ἔσχον ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ ἐτυφλώθην. Λέγει καὶ τῷ ἄλλῳ· Σὺ πῶς γέγονας τυφλός; Ἀπεκρίθη κἀκεῖνος λέγων· Ὑαλοψὸς ἤμην τὴν τέχνην, καὶ ἐκ τοῦ πυρὸς ἐπίχυσιν ἔσχον οἱ δύο B ὀφθαλμοί, καὶ ἐτυφλώθην. Λέγουσιν ἄλλῳ κἀκεῖνοι· Σὺ πῶς γέγονας τυφλός; Ὁ δὲ ἀπεκρίθη· Ὄντως ἐγὼ λέγω ὑμῖν· ὅταν ἤμην νεώτερος, ἐμίσησα τὸν κάματον πάνυ· γέγονα δὲ καὶ ἄσωτος. Οὐκ ἔχων οὖν πόθεν φάγω λοιπὸν, ἔκλεπτον. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν μετὰ τὸ ποιῆσαί με πολλὰ κακὰ, ἱστάμην οὖν ἐπὶ τὴν ἀγοράν, καὶ θεωρῶ νεκρὸν ἐξοδιζόμενον καλῶς φοροῦντα. Ἀκολουθῶ οὖν ὀπίσω τοῦ ἐξοδίου, ἵνα θεωρήσω ποῦ μέλλουσιν αὐτὸν θάπτειν. Οἱ δὲ ἦλθον ὀπίσω τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καὶ ἔθηκαν αὐτὸν εἰς μνημεῖον, καὶ ἀπῆλθον. Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον ἀπελθόντας αὐτοὺς, εἰσῆλθον εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ ἀπέδυσα αὐτὸν εἴ τι ἐφόρει, ἐάσας αὐτῷ ἓν μόνον ὀθώνιον. Ὡς οὖν ἔμελλον ἐξέρχεσθαι ἐκ τοῦ μνημείου, λαβὼν πολλὰ πάνυ, ἡ κακή μου πρᾶξις λέγει μοι· Λάβε καὶ τὸ C ὀθώνιον αὐτοῦ, ὅτι πιθανόν ἐστιν. Ὑπέστρεψα οὖν ὁ δείλαιος ἐγώ. Καὶ ὡς ἀπέδυον αὐτὸν τὸ ὀθώνιον, ἵνα γυμνὸν αὐτὸν ἐάσω, ἀνακάθηται ὁ νεκρὸς ἔμπροσθέν μου, καὶ ἐκτείνας τὰς δύο χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ, τοῖς δακτύλοις αὐτοῦ ἔξεσέν μου τὴν ὄψιν, καὶ ἐξέβαλεν τοὺς δύο μου ὀφθαλμούς. Τότε ἐγὼ ὁ ἄθλιος ἐάσας πάντα, μετὰ θλίψεως πολλῆς καὶ κινδύνου, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ μνήματος. Ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν κἀγὼ πῶς γέγονα τυφλός. Ταῦτα ἀκουσάντων ἡμῶν, νεύει μοι ὁ κύριος Σωφρόνιος. Καὶ ἀνεχωρήσαμεν ἐξ αὐτῶν. Καὶ λέγει μοι· Ὄντως σοι, κῦρι ἀββᾶ, μὴ πράξωμεν σήμερον. Μεγάλως γὰρ ὠφελήθημεν. Ὠφεληθέντες οὖν γεγραφήκαμεν, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀκούοντες ταῦτα ὠφεληθῆτε. Ἀληθῶς γὰρ, ὅτι οὐδεὶς ποιῶν κακὸν, λανθάνει Θεόν· καὶ τοῦ μὲν διηγήματος τούτου ἡμεῖς αὐτήκοοι παρὰ τοῦ πεπονθότος γεγόναμεν.

CAPUT LXXVIII.

Stupendum miraculum puellæ mortuæ, quæ exspoliatorem detinuit, nec eum relaxare voluit, donec is promitteret se monachum futurum.

Aliud autem huic simile abbas Joannes, monasterii Gigantum Pater, cum Theopolim venisset, narravit nobis, dicens : Ante modicum temporis venit ad me adolescens quidam, et ait mihi : Amore Dei suscipe me, volo enim pœnitere. Dicebat autem hoc cum multis lacrymis et singultibus. Ego autem cum illum cernerem valde contritum, et cum magna mœstitia, dixi illi : Dic mihi causam tantæ compunctionis, neque me celes quidquam ; potens est enim

D Ὁ δὲ ἀββᾶς Ἰωάννης, ὁ τῆς μονῆς τῶν Γιγάντων ἡγούμενος, παραγενομένοις ἡμῖν ἐν Θεοῦ τῇ πόλει πρὸς αὐτὸν, διηγήσατο ἕτερόν τι τοιοῦτον, ὅτι Πρὸ ὀλίγου χρόνου ἦλθε πρός με νεώτερός τις λέγων μοι· Διὰ τὸν Θεὸν δέξαι με· θέλω γὰρ μετανοῆσαι. Ἔλεγε δὲ τοῦτο μετὰ τῶν πολλῶν δακρύων. Ἐγὼ δὲ, ὡς εἶδον αὐτὸν πάνυ συντετριμμένον, καὶ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ὑπάρχοντα, λέγω αὐτῷ· Εἰπέ μοι, πόθεν εἰς τοσαύτην ἦλθες κατάνυξιν. Ὁ δὲ λέγει

Digitized by Google

μοι· Ὄντως σοι, κῦρι ἀββᾶ, πολὺ ἁμαρτωλός A
εἰμι. Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ πάλιν· Πίστευέ μοι, τέκνον, ὅτι ὥσπερ πολλά ἐστι καὶ διάφορα τὰ ἁμαρτήματα, οὕτως πολλά ἐστι καὶ τὰ ἰάματα. Ἀλλ' εἰ θέλεις ἰατρείας τυχεῖν, εἰπέ μοι εἰς ἀλήθειαν τὰς πράξεις σου, ὅπως κἀγὼ ταύταις ἁρμόζοντα προσάγω τὰ ἐπιτίμια. Ἄλλως γὰρ θεραπεύεται ὁ πόρνος, καὶ ἑτέρως ὁ φονεύς, καὶ ἄλλως ὁ φαρμακός· καὶ ἕτερον τὸ τοῦ πλεονέκτου βοήθημα. Ὁ δὲ μέγα στενάξας καὶ τύψας τὸ ἑαυτοῦ στῆθος, συνεσχέθη τοῖς δάκρυσι καὶ τοῖς στεναγμοῖς· καὶ ἐκ τῆς πολλῆς ταραχῆς τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐδὲ φωνὴν ἐλευθέραν ἀφιέναι ἠδύνατο. Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον αὐτὸν οὕτως εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἀπόῤῥητον λύπην ἐκπεπτωκότα, καὶ μηδ' ὅλως δυνάμενον τὴν ἰδίαν συμφορὰν ἐξαγγεῖλαι, λέγω αὐτῷ· Τέκνον, ἄκουσόν μου B
καὶ βίασον μικρὸν τὸν ἑαυτοῦ λογισμόν, καὶ εἰπὲ τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἔχει Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν παρασχεῖν σοι τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν. Ὁ γὰρ διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς ἀμέτρους αὐτοῦ οἰκτιρμοὺς, πάντα διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν παθὼν, καὶ τελώναις μὲν συναλισθείς, πόρνην δὲ μὴ ἀποστραφείς, καὶ λῃστὴν προσδεξάμενος, καὶ φίλος χρηματίσας ἁμαρτωλῶν, ὕστερον καὶ σταυρὸν προσεδέξατο, καὶ σὲ προσδέξεται, μετανοοῦντα καὶ ἐπιστρέφοντα, ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ χερσὶν, ἀγαλλόμενος. Οὐδὲ γὰρ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν.

Deus adjuvare te. Et ait mihi: Vere, domine abba, magnus peccator sum. Ad quem ego rursus: Crede mihi, sicut multa et varia sunt vulnera, ita plurima quoque sunt varia medicamenta. Sed tu si curari vis, dic mihi in veritate opera tua, ut ego congrua illis admoveam epitimia (19). Aliter enim curatur fornicator, aliter homicida; aliudque est avari remedium, alia mendacis medicina; atque alio iracundus, alio fur, alio adulter medicamine sanatur. Et ne tibi plurima vitia enumerem, quemadmodum in corporalibus infirmitatibus variis varia quoque remedia adhiberi conspicimus, ita et animæ vitiis, quæ plurima sunt, medicina quoque varie succurrit. Ille autem altius ingemiscens, et pectus suum percutiens lacrymis ac singultibus confundebatur, et præ nimia perturbatione et mœstitia animo deficiebat, neque vocem liberam emittere valebat. Ego vero ut illum animadverti ad desperationem tristitiamque intolerabilem lapsum, et neque quid passus esset, neque quid egisset mali, neque calamitatem suam enuntiare valentem, aio ad illum: Fili, audi me, et aliquantulum vim fac cogitationi tuæ, et nuntia mihi quid a te factum sit; potest enim Dominus noster præbere tibi auxilium suum. Nam qui propter ineffabilem clementiam suam, et immensas miserationes omnia pro salute nostra passus est, quique cum publicanis conversatus est, et meretricem ad se venientem non repulit, latronemque suscepit, et amicus peccatorum appellatus est (*Matth.* IX; *Luc.* VII; *Luc.* XXIII; *Matth.* XI), ipse, fili, te quoque pœnitentem conversumque suis manibus suscipiet gaudens. Non enim vult mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat (*Ezech.* XVII, XXXIII).

Τότε βιασάμενος ἑαυτὸν καὶ μικρὸν ἐπισχὼν τῶν C
δακρύων, λέγει μοι· Ἐγὼ, κύριε ἀββᾶ, ὁ πάσης ἁμαρτίας πεπληρωμένος, ἀνάξιος οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, πρὸ δύο τούτων ἡμερῶν ἀκούω, ὅτι τινὸς τῶν πρώτων τῆς πόλεως ταύτης, θυγάτηρ παρθενεύουσα ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη μετὰ πολλῶν τῶν ἱματίων εἰς ἓν μνημεῖον ἔξω τῆς πόλεως. Ὅπερ ἀκούσας, ἐκ συνηθείας ὧν τῆς ἀθεμίτου πράξεως ταύτης, ἀπέρχομαι νυκτὸς εἰς τὸ μνημεῖον, ἠρξάμην ἀποδύειν αὐτήν· καὶ ἐξέδυσα αὐτὴν πάντα ὅσα ἐφόρει· μηδὲ τοῦ ἐνδοτέρου αὐτῆς χιτωνίσκου φεισάμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ στερήσας αὐτὴν, καὶ γυμνὴν αὐτὴν ποιήσας ὡς ἐγεννήθη. Μέλλοντός μου λοιπὸν τοῦ τάφου ἐξελθεῖν, ἀνακάθηται ἐκείνη ἔμπροσθέν μου, καὶ ἐκτείνασα τὴν ἀριστερὰν αὐτῆς χεῖρα, ἐκράτησεν τῆς δεξιᾶς μου χειρὸς, καὶ λέγει μοι· Ἁπλῶς, ἄν- D
θρωπε, οὕτως ἔδει σέ με γυμνῶσαι; Οὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεόν; Ἆρα οὐ δέδοικας τὸ κρῖμα τῆς μελλούσης ἀνταποδόσεως; ἆρα οὐδὲ ὡς νεκράν με ὤφειλες οἰκτεῖραι; Ἆρα οὐδὲ τὴν κοινὴν ἠδέσθης φύσιν; Ἀλλὰ Χριστιανὸς ὤν, οὕτως γυμνήν με ἔκρινας παραστῆναι τῷ Χριστῷ, μηδὲ τὴν φύσιν αἰδεσθείς; Ἆρα οὐκ αὐτὴ ἡ φύσις σε ἔτεκεν; Ἆρα οὐ τὴν ἰδίαν ὕβρισας μητέρα σὺν ἐμοί; Ποίαν ἔχεις, ἄθλιε, τῶν ἀνθρώπων ἀπολογίαν δοῦναι ὑπὲρ ἐμοῦ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ; Ὅτι ζώσης μου ξένος ἄνθρωπος οὐκ εἶδεν τὸ πρόσωπόν μου, καὶ σὺ μετὰ θάνατον καὶ ταφὴν ἐγύμνωσάς με, καὶ γυμνὸν

Tunc ille vim sibi faciens, et a singultibus et lacrymis modicum temperans, ait mihi: Ego, domine mi abba, plenus omni scelere, et nec cœlo dignus nec terra, cum ante hoc biduum audissem, divitis cujusdam ex primariis civitatis hujus filiam virginem esse defunctam, et cum multis ac pretiosis vestibus sepultam in uno extra civitatem monumento, ex consuetudine pessimi istius operis, abii noctu ad tumulum, ingressusque cœpi exspoliare illam. Et cum omnibus jam ipsam exuissem, quibus erat induta, nec interulæ quidem ipsius parcens, sed eam quoque illi auferens, nudamque ipsam, ut nata fuerat, relinquens, e sepulcro egredi volebam. Tunc illa resedit coram me, sinistramque manum suam extendens, apprehendit dexteram meam, et ait ad me: Nequissime hominum, itane decuit te nudare me? an tu non times Deum, neque metuis damnationem ultimæ retributionis? nonne vel saltem mortuæ misereri debuisti? Sed Christianus existens, ita me nudam assistere Christo honestum fore judicasti? neque sexum muliebrem reveritus es? nonne hic sexus te peperit; nonne matrem quoque tuam hac in me injuria violasti? Quam, infelicissime hominum, rationem redditurus es Christo de scelere in me perpetrato ante ipsius tribunal tremendum, quod vivente me nullus extraneus unquam vidit faciem meam, et tu post mortem et sepulturam denudasti me, et nudum aspexisti corpus meum? Væ humanæ miseriæ,

Digitized by Google

ad quam infelicitatem devoluta est? Quo corde, homo, quibus manibus (20) accedens, sumis sanctum et pretiosum corpus Domini nostri Jesu Christi?

Ego autem, ut ista conspexi et audivi, pavore et formidine totus comprehensus, tremens ac metuens, vix aio ad illam : Dimitte me, et istud ultra non faciam. Quæ ait : Profecto non ita erit. Tu enim ut voluisti, huc intrasti; sed non ita ut volueris, hinc egredieris. Nam sepulcrum istud commune erit ambobus. Neque putes te confestim moriturum, sed cum hic plures dies cruciatus fueris, malam male animam perditus reddes. Ego autem orabam illam cum lacrymis, ut dimitteret me, multum illam per omnipotentem Dominum adjurans, spondensque, et juramento confirmans, me iniquum istud ac nefarium opus ultra non facturum. Tandem post multas preces et lacrymas, crebrosque meos singultus, respondens illa dixit mihi : Si vis vivere et ab hac necessitate liberari, promitte mihi, quia si te dimisero, non solum ab his nefariis et profanis actibus tuis recedes, sed statim perges, et sæculo renuntians efficieris monachus, agesque pœnitentiam pro his quæ male gessisti, serviens Christo. Ego autem juravi ei, dicens : Per Deum, qui suscepturus est animam, non solum quæ dixisti faciam, sed ab hodierna die non ingrediar in domum meam; sed hinc abiens, in monasterium proficiscar. Tunc ait puella ad me : Induc me, sicut invenisti prius indutam. Cum vero illam induissem, rursum se collocans, mortua est. Hæc ego cum ab adolescente audissem, refovens eum ac erigens verbis, et provocans ad pœnitentiam et continentiam, totondi illum, indutumque monastico habitu inclusi in spelunca in monte, magnifice gratias Deo agentem, certantemque viriliter pro anima sua.

ἐθεάσω τὸ ἐμὸν σῶμα. Ἀβάλε τῇ ἀνθρωπότητι, εἰς ποίαν ταλαιπωρίαν κατήντησεν! Ποίᾳ καρδίᾳ ἢ ποίαις χερσὶν προσερχόμενος μεταλαμβάνεις τοῦ παναγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

Ἐγὼ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἰδὼν, δειλιάσας καὶ ἔμφοβος γενόμενος μόλις τρέμων, λέγω αὐτῇ, Ἀπόλυσόν με, καὶ οὐκ ἔτι ποιῶ αὐτό. Ἡ δὲ λέγει μοι, Οὕτως ὡς ἠθέλησας ἦλθες· ὡς θέλεις ἔνθεν οὐκ ἐξέρχῃ· ἀλλ' ὁ τάφος ἀμφοτέροις κοινὸς γενήσεται. Καὶ μὴ νομίσῃς, ὅτι παραχρῆμα ἔχεις ἀποθανεῖν, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας βασανιζόμενος κακὴν κακῶς τὴν ψυχήν σου ἀποδώσεις. Ἐγὼ δὲ παρεκάλουν αὐτὴν μετὰ δακρύων ἀπολῦσαί με, πολλὰ ἐξομνύμενον κατὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ὡς οὐκ ἔτι ποιήσω τὴν ἀθέμιτον καὶ παράνομον ταύτην πρᾶξιν· τότε μετὰ τὰ πολλὰ παρακαλέσαι με αὐτὴν, καὶ πολλὰ δάκρυα καταγαγεῖν, ἀποκριθεῖσα λέγει μοι· Ἐὰν θέλῃς ζῆν, καὶ ῥυσθῆναι τῆς ἀνάγκης ταύτης, δός μοι λόγον, ὅτι ἐὰν ἀπολύσω σε, οὐ μόνον ἐκ τούτων ἀφίστασαι τῶν μυσαρῶν καὶ βεβήλων πράξεων, ἀλλ' εὐθέως καὶ παραχρῆμα ὑπάγεις, καὶ ἀποτάσσῃ, καὶ γίνῃ μοναχὸς καὶ μετανοεῖς ὑπὲρ ὧν ἔπραξας, καὶ δουλεύθεις τῷ Χριστῷ. Ἐγὼ δὲ ὤμοσα αὐτῇ λέγων, ὅτι Οὐ μόνον ὅσα μοι εἶπῃς, ποιήσω, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας οὐκ εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν μου, ἀλλ' εἰς μοναστήριον ἐντεῦθεν ἀπέρχομαι. Τότε λέγει μοι ἡ κόρη· Ἔνδυσόν με ὡς εὗρές με· καὶ κηδεύσαντός μου αὐτὴν, πάλιν ἀναπεσοῦσα ἀπέθανεν. Εὐθέως οὖν ἐγὼ ὁ ἄθλιος καὶ ἁμαρτωλὸς ἐξελθὼν ἐκ τοῦ μνημείου, ἦλθον ἐνταῦθα. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ παρὰ τοῦ νεωτέρου, καὶ ἐπαλείψας αὐτὸν τοῖς περὶ μετανοίας καὶ ἐγκρατείας λόγοις, μετὰ χρόνον ἐκούρευσα αὐτόν· καὶ ἐνδύσας αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐνέκλεισα αὐτὸν ἐν σπηλαίῳ εἰς τὸ ὄρος ἔνδον τῆς πόλεως, μεγάλως εὐχαριστοῦντα τῷ Θεῷ, καὶ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς.

CAPUT LXXIX.

Maximum et stupendum miraculum sacratissimæ Eucharistiæ sub Dionysio Seleuciæ episcopo.

Cum venissemus Seleuciam, convenimus abbatem Theodorum episcopum ejusdem civitatis. Ille autem narravit nobis, dicens : Sub sanctæ memoriæ Dionysio hujus civitatis episcopo, prædecessore meo, tale quiddam contigit. Vir quidam erat in hac civitate negotiator valde religiosus et dives, sed hæreticus; erat enim de Severi sectatoribus. Habebat autem servum fidelem quemdam, sanctæ et apostolicæ Ecclesiæ communicantem. Hic secundum provinciæ consuetudinem, die sanctæ Cœnæ Dominicæ sumptam communionem involvit in linteo mundissimo, et in armario reposuit. Contigit autem, ut post sanctum Pascha vir ille fidelis mitteretur Constantinopolim, negotii cujusdam gratia, dimissa per oblivionem sancta communione in armario; dedit autem ejus clavem domino suo. Quadam vero die aperiens armarium dominus, invenit linteolum, involutasque in eo sanctas particulas communionis. Contristatus est autem in hoc, et hæsitabat, quid-

Παραγενόμενοι εἰς Σελεύκειαν τὴν πρὸς Ἀντιόχειαν, συνετύχομεν τῷ ἁβᾷ Θεοδώρῳ ἐπισκόπῳ τῆς αὐτῆς Σελευκείας πόλεως· καὶ διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Γέγονεν ἐπὶ τοῦ μακαρίου Διονυσίου τοῦ πρὸ ἐμοῦ ἐπισκόπου ταύτης τῆς πόλεως, τι τοιοῦτον· Ἦν τις ἀνὴρ πραγματευτὴς ἐνταῦθα, πάνυ εὐλαβὴς καὶ πλούσιος· ἦν δὲ αἱρετικὸς τῶν Σεβήρου δογμάτων, ἔχων δὲ πιστικὸν κοινωνοῦντα τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὗτος ὁ πιστικὸς κατὰ τὸ ἔθος τῆς χώρας ἔλαβεν κοινωνίαν τῇ ἁγίᾳ πέμπτῃ. Καὶ βαλὼν αὐτὴν ἐν μουζικίῳ ἀπέθετο ἐν τῷ ἰδίῳ ἁρμαρίῳ. Συνέβη δὲ μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα τὸν πιστικὸν πεμφθῆναι ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ πραγματείαν, ἐάσαντα κατὰ λήθην τὰς ἁγίας κοινωνίας ἐν τῷ ἁρμαρίῳ αὐτοῦ. Δέδωκεν δὲ τὸ κλειδίον τοῦ ἁρμαρίου τῷ αὐθέντῃ. Ἐν μιᾷ οὖν ἀνοίξας τὸ ἁρμάριον ὁ αὐθέντης εὗρεν τὸ μουζίκιον ἔχον τὰς ἁγίας κοινωνίας. Ἐλυπήθη δὲ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἠπορήθη τί ποιήσει αὐτάς. Οὐδὲ γὰρ μεταλαβεῖν

Digitized by Google

ἐξ αὐτῶν ἠνείχετο, διὰ τὸ αὐτὰς μὲν εἶναι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸν δὲ τῆς Σεβήρου αἱρέσεως. Καὶ τότε μὲν ἔασεν αὐτὰς ἐν τῷ ἁρμαρίῳ, λογισάμενος, ὅτι κατέρχεται ὁ πιστικὸς, καὶ μεταλαμβάνει αὐτάς. Ὡς δὲ ἔφθασεν ἡ ἁγία ἡμέρα τῆς μεγάλης πέμπτης, τοῦ πιστικοῦ μὴ κατελθόντος, ἠβουλήθη αὐτὰς ὁ αὐθέντης καῦσαι, ἵνα μὴ πάλιν μείνωσιν εἰς δεύτερον ἐνιαυτὸν, καὶ ἀνοίξας τὸ ἁρμάριον θεωρεῖ, ὅτι ὅλαι ἅγιαι μερίδες ἄσταχυν ἐβλάστησαν. Φόβῳ δὲ πολλῷ καὶ τρόμῳ ληφθεὶς ἐπὶ τῷ καινῷ καὶ παραδόξῳ θεάματι, λαβὼν τὰς ἁγίας μερίδας σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, κράζων τό· Κύριε, ἐλέησον, δρομαίως ἐπεχώρει ἐπὶ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Διονύσιον τὸν ἐπίσκοπον. Τοῦτο δὲ τὸ μέγα καὶ φοβερὸν, τὸ ὑπὲρ πάντα λόγον, καὶ πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν ἐνθύμησιν θαῦμα, οὐχ οἱ δύο, οἱ τρεῖς ἐθεάσαντο, οὐδὲ ὀλίγοι καὶ εὐαρίθμητοι μόνον, ἀλλὰ ὅλη ἡ ἐκκλησία, πολῖται, καὶ ἐγχώριοι, αὐτόχθονες, ἐπιξενούμενοι, ὅσοι τὴν ἤπειρον ὁδεύουσιν, καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν πλέουσιν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροντες καὶ ἀφήλικες, νέοι καὶ πρεσβύτεροι, δεσπόται καὶ οἰκέται, πλούσιοι καὶ πένητες, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, σοφοὶ καὶ ἰδιῶται, οἱ ἐν κλήρῳ, οἱ ἐν παρθενίᾳ, οἱ ἐν ἀσκήσει, οἱ ἐν χηρείᾳ, οἱ ἐν σεμνῷ γάμῳ, οἱ ἐν ἐξουσίαις, οἱ ἐν δυναστείαις. Καὶ οἱ μὲν, Κύριε, ἐλέησον, ἐβόων, ἄλλοι δὲ ἄλλως ἠνύμνουν. Πάντες δὲ τῷ Θεῷ εὐχαρίστουν ἐπὶ ταῖς ἀνεκδιηγήτοις καὶ παραδόξοις αὐτοῦ θαυματουργίαις. Πολλοὶ δὲ ἐκ τούτου τοῦ θαύματος πιστεύσαντες προσῆλθον τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

nam de illis faceret, nam ex ipsis communicare nolebat, eo quod essent sanctæ catholicæ Ecclesiæ, ipse vero Severianæ hæresis. Et tunc quidem dimisit eas in armario, ut erant, cogitans quia rediturus esset servus, et sumpturus eas. Cum autem venisset Cœna Domini, neque servus ille fidelis rediisset, voluit eas dominus ipsius comburere, ne rursus et in secundum annum servarentur. Apertoque armario, vidit omnes sanctas particulas culmos et spicas germinasse. Unde ingenti timore ac tremore comprehensus in novo admirandoque spectaculo, sumens sanctas particulas, et cum omni domo sua clamans Kyrie eleison, cucurrit ad sanctam ecclesiam, ad sacrosanctum et venerabilem Dionysium episcopum. Hoc autem magnum et terribile, et omnem rationem, omnemque mentem, et omnem cogitationem excedens miraculum, non unus, aut duo, aut tres, vel pauci aliqui viderunt, sed omnis ecclesia, civesque et rustici, indigenæ et hospites, quique continentem ambulant, et qui mare navigant, viri et mulieres, senes et impuberes, juvenes et seniores, domini et servi, divites et pauperes, principes et subditi, sapientes et simplices, virgines et monachi, viduæ ac nuptæ, qui in potestate sunt constituti, et qui illorum reguntur imperio. Et illi quidem clamabant Kyrie eleison, cæteri autem aliter Deum laudabant, omnes vero pariter Deo gratias agebant pro ineffabilibus ejus mirabilibus. Plurimi igitur ex hoc miraculo credentes adjecti sunt sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ.

CAPUT LXXX.

De fonte concesso a Deo fratribus monasterii in Scopulo ad orationes abbatis eorum Theodosii.

Παρεβάλομεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου εἰς τὸν Σκόπελον. Ὅρος δέ ἐστι μεταξὺ Σελευκείας τῆς ἠπείρου, καὶ Ῥόσσου τῆς Κιλικίας· καὶ οἱ Πατέρες τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἀνήγαγον ἡμᾶς ἐπάνω τοῦ μοναστηρίου, ὡς ἀπὸ σαγιττοβόλου ἑνός. Καὶ ὑπέδειξαν ἡμῖν, λέγοντες, ὅτι Τὴν πηγὴν ταύτην πάνυ οὖσαν καλὴν καὶ μεγάλην ἐκ Θεοῦ ἔχομεν· καὶ φασιν, Οὐκ ἔτι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ Θεοδώρητος ἡμῖν ἐστιν. Πολλὰ γὰρ ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν καὶ μέγας Θεοδόσιος ἐνήστευσεν, καὶ δάκρυα ἐξέχεεν μετὰ πολλῶν γονυκλισιῶν, ἵνα ὁ Θεὸς παράσχῃ ἡμῖν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ὕδατος τούτου· ὅτι πρῶτον, ἐκ τοῦ χειμάρρου ἐγέμιζον οἱ Πατέρες ἡμῶν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν ἀεὶ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν, παρέσχεν ἡμῖν τὴν εὐλογίαν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ Πατρὸς ἡμῶν. Πρὸ δύο οὖν ἐτῶν τινες τῶν ἀδελφῶν ἠτήσαντο τὸν ἡγούμενον, ἵνα λουτρὸν κτίσωσιν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ὁ δὲ ἀββᾶς ἡμῶν ἐδυσχέραινεν ἐπὶ τούτῳ· πλὴν παρεχώρησεν συγκαταβὰς τῇ ἀσθενείᾳ τῶν ἀδελφῶν. Καὶ δὴ κτίζεται τὸ λουτρὸν, καὶ ἔλουσεν ἅπαξ μόνον, καὶ παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ τοιαύτη καὶ τηλικαύτη Θεοδώρητος πηγή. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ὑμῖν λέγομεν, πολλὰ ἐνηστεύσαμεν, καὶ πολλὰς δεήσεις ἐποιήσαμεν μετὰ πολλῶν δακρύων· καὶ οὐκ ἐξῆλθεν τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς. Ἐποίησεν οὖν ἐνιαυτὸν μὴ ἐξερχόμενος.

Pervenimus ad monasterium abbatis Theodosii in Scopulo. Est autem mons inter Seleuciam et Rosum Ciliciæ, patresque loci illius duxerunt nos supra monasterium, quantum est jactus sagittæ, et ostenderunt nobis fontem magnum valde ac speciosum, dixeruntque nobis : Fons iste, fratres, naturalis non est, sed nobis divinitus indultus est; sanctus enim pater noster Theodosius multum jejunavit, multumque lacrymarum fudit, ac multis orationibus et genuflexionibus obtinuit, ut Deus nobis aquæ istius solatium et usum præstare dignaretur. Ante enim ex torrente Patres nostri aquam hauriebant; sed Deus, qui facit voluntatem timentium se (*Psal.* CXLIV), sua infinita bonitate præstitit nobis aquæ istius benedictionem per orationes sancti Patris nostri. Verum ante hoc biennium quidam ex fratribus petierunt a Patre monasterii, ut lavacrum ædificarent in monasterio. Abbas autem graviter id quidem ferebat, cessit tamen, fratrum infirmitati condescendens. Ædificatum est igitur lavacrum in monasterio, semelque tantummodo lavatum est in eo, cum statim exsiccatus est talis tantusque a Deo nobis præstitus fons. Et in veritate vobis dicimus, Christiani, multum jejunavimus, multum oravimus, multas genuflexiones egimus, ut aquam reciperemus, nihilque profecimus. Annus ergo integer sine aqua fontis impletus est,

Digitized by Google

eramusque in magna tribulatione. Statim vero ut Pater noster bonus et mitis destruxit lavacrum, Deus aquam iterum reddidit nobis.

καὶ ἐν πολλῇ θλίψει ὑπήρχομεν. Ὡς οὖν ὁ Πατὴρ ἡμῶν ἔστρεψεν τὸ λουτρὸν, εὐθέως ὁ Θεὸς πάλιν τὸ ὕδωρ ἡμῖν ἔδωκεν.

CAPUT LXXXI.

De puteo aqua impleto, submissa imagine ejusdem abbatis Theodosii.

Narraverunt nobis Patres ipsi et istud, dicentes: Mulier quædam fidelis in partibus Apameæ his diebus puteum fodit; cumque plura expendisset, ingentesque labores tolerasset, et effosso puteo in magnam altitudinem, aquam non invenisset, in mœrore et afflictione multa erat, et propter laborem et propter impensas. Apparuit autem ei sic afflictæ mulier quædam in somnis, dicens: Mitte in Scopulum, et adduci tibi fac imaginem abbatis Theodosii, et per ipsum tibi Deus aquam præstabit. Mulier autem protinus duos homines misit ex suis, accepitque imaginem sancti. Quam cum in puteum submisisset, statim aqua manavit, ita ut dimidium putei impleretur. Tulerunt autem nobis ex eadem aqua, et bibimus, et glorificavimus Deum.

Διηγήσαντο ἡμῖν οἱ αὐτοὶ Πατέρες καὶ τοῦτο, λέγοντες, ὅτι Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις γυνή τις φιλόχριστος εἰς τὰ μέρη Ἀπαμείας φρέαρ ὤρυξεν· καὶ πάμπολλα δαπανήσασα, καὶ βάθος πολὺ κατελθοῦσα, οὐχ εὗρεν ὕδωρ· καὶ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ὑπῆρχεν, καὶ διὰ τὸν κόπον καὶ διὰ τὰς δαπάνας. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν θεωρεῖ ἡ γυνή τινα αὐτῇ λέγοντα· Πέμψον καὶ φέρε τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἁββᾶ Θεοδοσίου τοῦ εἰς τὸν σκόπελον, καὶ τὸ ὕδωρ δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς παρέχει σοι. Ἡ δὲ γυνὴ εὐθέως πέμψασα δύο ἀνθρώπους, ἔλαβεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου, καὶ ἐχάλασεν αὐτὴν εἰς τὸ φρέαρ. Καὶ εὐθέως καὶ παραχρῆμα ἐξῆλθεν τὸ ὕδωρ· ὥστε τὸ ἥμισυ τοῦ λάκκου πληρωθῆναι. Ἔφερον οὖν ἡμῖν οἱ διασώσαντες τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐδοξάζομεν πάντες τὸν Θεόν.

CAPUT LXXXII.

Vita Joannis senis monasterii Scopuli.

Joannem quemdam senem in eodem monasterio vidimus, de quo dicebant nobis ejusdem loci Patres: Vere, Christiani, magnus est senex, dæmonibusque terribilis. Quicunque enim huc venerit vexatus ab immundo spiritu, curat eum continuo senior.

Ἰωάννην ὀνόματι γέροντα ἐθεασάμεθα ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ. Ἔλεγον δὲ ἡμῖν οἱ Πατέρες τοῦ αὐτοῦ τόπου περὶ αὐτοῦ, ὅτι Ὄντως, Χριστιανοί, μέγας ἐστὶν, καὶ φοβερὸς ὑπάρχει τοῖς δαίμοσιν. Οἷος γὰρ ἔλθῃ ὧδε ἐνοχλούμενος ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου, παρέχει αὐτῷ τὴν ἴασιν.

CAPUT LXXXIII.

De eodem.

Dicebant nobis et hoc de illo ipsius loci Patres, quod ad vigesimum quartum milliarium monasterii emporium est, quod Exile promontorium dicitur. In eo emporio nauclerus quidam, constructa navi triginta millium modiorum, volens eam in mare deducere, duas hebdomadas cum operariis plurimis egit (habebat autem quotidie trecentos operarios), nec potuit illam de loco suo movere, aut in mare deducere. Fuerat enim a pessimis hominibus incantata navis. Erat igitur in magna tribulatione et angustia dominus navis, et quid ageret, omnino ignorabat. Per dispensationem autem Dei abiit senex ad partes illas. Nauclerus autem, conspecto sene, agnoscensque sanctum virum, ait illi: Ora, domine abba, pro navi ista, per artes enim magicas in mare descendere non potest. Dicit ei senior: Vade, fac ut cibum sumam, et Deus juvabit te. Hoc autem dixit senex, ut nauclerus abiret domum. Cum vero ille abiisset, accessit senex solus ad navem, et tertio se in terram prosternens, et orans Deum, tertio signavit navim signo sanctæ crucis in nomine Domini nostri Jesu Christi. Veniens deinde senex in domum naucleri, dixit illi: Vade ad navem tuam, et deduc illam in mare. Nauclerus autem credens verbis senis, abiit cum paucis, illisque trahentibus, mox in mare deducta est navis.

Ἔλεγον δὲ ἡμῖν οἱ τοῦ αὐτοῦ τόπου Πατέρες καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ, ὅτι Ὡς ἀπὸ κδ' μιλίων τοῦ μοναστηρίου ἐμπόριόν ἐστιν, Λεπτὴ Ἄκρα λεγόμενον. Ἐν τούτῳ τῷ ἐμπορίῳ, ναύκληρός τις ἔχων πλοῖον μυριάδων τριῶν ἡμίσυ, καὶ θέλων αὐτὸ καθελκῦσαι εἰς θάλασσαν, ἐποίησεν δύο ἑβδομάδας μετὰ πολλῶν ἐργατῶν· ἔλεγεν δὲ ὅτι τριακοσίους ἐργάτας εἶχεν εἰς τὴν ἡμέραν· καὶ οὐκ ἠδυνήθη χαλάσαι τὸ πλοῖον εἰς τὴν θάλασσαν, οὐδὲ κινῆσαι αὐτὸ ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ. Ἦν γὰρ ἀπὸ ἀνδρῶν κακούργων τὸ πλοῖον. Ἐν πολλῇ οὖν ἀθυμίᾳ ἦν ὁ κύριος τοῦ πλοίου καὶ θλίψει, καὶ τί ποιῆσαι οὐκ εἶχεν. Κατ' οἰκονομίαν δὲ Θεοῦ ἀπῆλθεν ὁ γέρων εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Θεωρήσας οὖν ὁ ναύκληρος τὸν γέροντα, καὶ πεῖραν ἔχων αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· Κῦρι ἁββᾶ, εὔξαι τῷ πλοίῳ, ὅτι ἀπὸ μαγίας οὐ κατέρχεται εἰς τὴν θάλασσαν. Λέγει ὁ γέρων τῷ ναυκλήρῳ· Ὕπαγε, ποίησόν μοι ἵνα μεταλάβω τροφῆς, καὶ ὁ Θεὸς ἔχει βοηθῆσαι. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ γέρων, ἵνα ὁ ναύκληρος ἀπέλθῃ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον. Ἀπῆλθεν οὖν μόνος ὁ γέρων εἰς τὸ πλοῖον· καὶ βάλλει τρεῖς μετανοίας τῷ Θεῷ, καὶ σφραγίζει τὸ πλοῖον τρίτον τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐλθὼν ὁ γέρων εἰς τὸν οἶκον τοῦ ναυκλήρου, λέγει αὐτῷ· Ὕπαγε, τὸ πλοῖόν σου κατένεγκε εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ δὲ ναύκληρος πιστεύσας τῷ γέροντι, ἀπῆλθεν μετ' ὀλίγων πάνυ. Καὶ ἑλκυσάντων αὐτῶν, εὐθὺς εἰς θάλασσαν εὑρέθη. Καὶ πάντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν.

Digitized by Google

CAPUT LXXXIV.

Vita et mors anachoretæ ejusdem monasterii servi De..

Οἱ τῆς αὐτῆς μονῆς Πατέρες διηγήσαντο ἡμῖν λέγοντες, ὅτι Ἀναχωρητὴς εἰς τὰ ὄρη ταῦτα ἦν, πάνυ μέγας κατὰ Θεὸν, καὶ πολλὰ ἔτη ποιήσας βοσκόμενος. Ἐτελεύτησεν δὲ εἰς ἓν μικρὸν σπήλαιον, καὶ οὐκ ἔγνωμεν· ἐνομίζομεν δὲ ἡμεῖς, ὅτι εἰς ἄλλην ἔρημον ἀπῆλθεν. Τινὰ νύκτα οὖν ἔρχεται κατὰ τοὺς ὕπνους, καὶ φαίνεται τῷ νῦν Πατέρι ἡμῶν, τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ ποιμένι ἀββᾷ Ἰουλιανῷ, λέγων· Λάβε τινάς, καὶ δεῦρο ἔπαρόν με ἐκ τοῦ τόπου ὅπου κεῖμαι, εἰς τὸ ὄρος τὸ λεγόμενον ἡ Ἔλαφος. Λαβὼν οὖν ὁ Πατὴρ ἡμῶν τινας, ἀνήλυθεν εἰς τὸ ὄρος ὅπου αὐτὸς εἶπεν. Καὶ πολλὰς ὥρας ζητήσαντες, οὐχ ηὕρομεν τὸ λείψανον τοῦ ἀναχωρητοῦ. Ἦν γὰρ διὰ τὸν χρόνον ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου σκεπασθεῖσα τῶν ξύλων καὶ τῶν χιόνων. Μὴ εὑρόντων οὖν ἡμῶν, λέγει ὁ ἀββᾶς, Δεῦρο, τέκνα, κατέλθωμεν. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἡμᾶς κατέρχεσθαι, ἰδοὺ ἔλαφος ἐλθοῦσα καὶ σταθεῖσα ἀπό μικροῦ ἡμῶν, ἤρξατο τοῖς ποσὶν αὐτῆς ὀρύσσειν τὴν γῆν. Ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν θεωρήσας λέγει ἡμῖν· Πιστεύσατε, τέκνα, ἐκεῖ τέθαπται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὀρύξαντες εὕρομεν τὸ λείψανον σῶον· καὶ ἠνέγκαμεν εἰς τὴν μονὴν, καὶ ἐθάψαμεν αὐτόν.

A Ejusdem monasterii Patres narraverunt nobis, dicentes : Anachoreta quidam in his montibus erat, magnus valde secundum Deum, plurimos annos vitam solitariam ducens. Mortuus est autem in parva quadam spelunca, nobis nescientibus ; arbitrabamur enim omnes, quod ad aliam eremum migrasset. Nocte vero quadam venit in somnis, et apparuit ei qui nunc est, patri nostro, bono et optimo pastori, abbati Juliano, dicens : Sume tecum aliquos, et veni, tollens me de loco ubi jaceo, in monte qui vocatur Cervus. Sumpsit igitur quosdam ex nobis Pater noster, et ascendit in montem quem ille dixerat. Cumque per plures horas quæsissemus, non invenimus anachoretæ reliquias. Erat enim speluncæ ingressus pro tempore nivibus et lignis coopertus. B Cum ergo non invenissemus, dixit senior : Venite, descendamus, filii. Cumque descendere inciperemus, ecce caprea venit, et stetit non longe a nobis, cœpitque pedibus suis humum fodere. Quod cum Pater noster aspiceret, dixit nobis : Credite mihi, filii, illic sepultus est servus Dei. Fodientes igitur invenimus corpus ejus integrum ; quod sublatum in monasterium cum honore sepelivimus.

CAPUT LXXXV.

Quomodo triticum ejusdem monasterii germinaverit propter cessationem consuetæ eleemosynæ.

Διηγήσαντο δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο, λέγοντες, ὅτι Συνήθεια ἦν κατὰ μεγάλην ἁγίαν πέμπτην ἔρχεσθαι ἐνταῦθα τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ὀρφανοὺς ταύτης τῆς χώρας, καὶ λαμβάνειν αὐτοὺς ἀπὸ ἡμίσεως μοδίου σῖτον, ἤτοι καὶ ἀπὸ πέντε εὐλογιῶν καὶ ἀπὸ φαλερῶν ε', καὶ ἀπὸ ξεστίου οἴνου, καὶ ἀπὸ ἡμίσεως C ξεστίου μέλιτος. Πρὸ τούτων οὖν τριῶν ἐτῶν γέγονεν στένωσις τοῦ σίτου, καὶ ἐπιπράσκετο ὁ σῖτος εἰς τὴν χώραν ταύτην τοῦ νομίσματος μόδιοι δύο.

Narraverunt autem nobis rursus et hoc, dicentes. Consuetudo fuit, ut in cœna Domini pauperes omnes et pupilli regionis hujus confluerent huc, et acciperent medium tritici sextarium, benedictiones tredecim, et sextarium vini, mediumque sextarium mellis pro quolibet. Ante hoc autem triennium, magna tritici sterilitas fuit, vendebaturque triticum in regione hac, sextarii duodecim uno numismate.

Ὡς οὖν ἦλθον αἱ νηστεῖαι, λέγουσίν τινες τῶν Πατέρων τῷ ἡγουμένῳ ἡμῶν, ὅτι Κύριε ἀββᾶ, ἐφετῶς μὴ παράσχῃς τὴν κατὰ καιρὸν συνήθειαν τοῖς πτωχοῖς· ἵνα μὴ τοῖς ἀδελφοῖς στενωθῇ τὸ μοναστήριον, ὅτι σῖτος οὐχ εὑρίσκεται. Ὁ δὲ ἀββᾶς ἤρξατο λέγειν τοῖς ἀδελφοῖς· Μὴ κόψωμεν, τέκνα, τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατέρος ἡμῶν. Βλέπετε, ἐντολή ἐστιν τοῦ γέροντος, οὐ συμφέρει ἡμῖν. Ὄντως αὐτός ἐστιν ὁ φροντίζων. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἔμειναν ἀναγκάζοντες τὸν ἀββᾶν, ὅτι Οὐκ ἀπαντᾷ τοῦτο ἡμῖν δοῦναι, οὐδὲ παρέχομεν. Τότε λυπηθεὶς ὁ ἡγούμενος· Ὑπάγετε, εἴ τι θέλετε, ποιήσατε. Κατὰ οὖν συνήθειαν οὐ δέδωκαν τὴν εὐλογίαν τῇ ἁγίᾳ πέμπτῃ, καὶ τῇ ἁγίᾳ παρασκευῇ. Ἀπῆλθεν ὁ κρατῶν τὸ ὄριον, καὶ ἀνοίξας θεωρεῖ ὅτι οὗτος ὁ σῖτος ἐβλάστησεν· καὶ λοιπὸν ἠναγκάσθησαν ῥίψαι εἰς θάλασσαν. Τότε ὁ ἀββᾶς ἤρξατο λέγειν τοῖς ἀδελφοῖς· Ὁ ἀθετῶν τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Πατέρος αὐτοῦ, ταῦτα πάσχει, τοὺς πόνους τῆς παρακοῆς τρυγήσατε. Πεντακόσιοι μόδιοι εἶχον ἀπελθεῖν, καὶ εἴχομεν καὶ τὸν Πατέρα ἡμῶν Θεοδόσιον θεραπεῦσαι διὰ τῆς ὑπακοῆς, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς

Cum ergo venissent jejunii dies, dicunt abbati nostro quidam ex patribus : Noli, domine Pater, secundum consuetudinem dare pauperibus triticum, ne desit monasterio ; triticum enim non invenitur. Abbas autem cœpit dicere fratribus : Non infringamus, filii, benedictionem Patris nostri Theodosii. Videte, mandatum senis est, non expedit nobis illud transgredi, vere ipse est qui curam nostri gerit. Fratres autem in sua perstiterunt sententia, dicentes abbati : Non suppetit nobis quod dare possimus. Tunc abbas contristatus ait illis : Ite, et secundum quod vultis facite. D Non itaque, ut consuetum erat, dederunt benedictionem in die sancto Cœnæ et Paresceves. Profectus postmodum qui præerat horreis, aperuit ostia, et reperit triticum totum germinasse ; quare coacti postea sumus illud in mare projicere. Tunc cœpit abbas noster dicere fratribus : Qui Patris nostri monita irrita facit, ista patitur ; labores nunc inobedientiæ metite. Quingentos modios daturi eramus, et Patri nostro Theodosio per obedientiam placuisemus, fratresque nostros pauperes consolati

Digitized by Google

fuissemus; nunc vero quinque fere millia modiorum tritici perdidimus. Quid lucrati sumus, filii? quantum nobis ipsis nocuimus? Duo profecto mala egimus. Unum, quia mandatum Patris nostri præterivimus, alterum, quia spem in Deum non habuimus, sed in horreo nostro. Vel ex hoc discamus, fratres, quia Deus est qui disponit omne humanum genus, quodque sanctus Theodosius invisibiliter pro nobis filiis suis curam sollicite gerit.

ἡμῶν τοὺς πτωχοὺς παραμυθήσασθαι. Ἰδοὺ ἀπώλετο ὁ σῖτος περὶ τὰ πεντακισχίλια μόδια. Τί ὠφελήσαμεν ἑαυτοὺς, τέκνα; Ὄντως δύο ταῦτα τὰ πονηρὰ ἐποιήσαμεν· ἓν, ὅτι τὴν ἐντολὴν τοῦ Πατέρος ἡμῶν παρέβημεν· δεύτερον δὲ, ὅτι εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἡμῶν οὐκ ἔσχομεν, ἀλλ' εἰς τὸ ὁρίον ἡμῶν. Λοιπὸν, ἀδελφοὶ, ἐκ τούτου μάθωμεν, ὅτι Θεός ἐστιν ὁ διοικῶν πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὅτι ὁ ἅγιος Θεοδόσιος ἀοράτως φροντίζει ὑπὲρ ἡμῶν τῶν τέκνων αὐτοῦ.

CAPUT LXXXVI.

De altero ejusdem monasterii anachoreta qui statim ut communionem sacram sumpsit, consummatus est.

Abbas Egiarius narravit nobis, dicens: Cum exissem ex Ægis post solemnitatem, hiemsque acrior inhorruisset, veni in monasterium Scopuli. Cumque illic essem, tale aliquid contigit: Anachoreta quidam in partibus illis erat solitarius, veniebatque sancto die Dominico, et sumebat veneranda mysteria. Semel autem scandalizatus anachoreta, quinque fere hebdomadas mansit, nunquam juxta consuetudinem in monasterium veniens: quapropter fratres monasterii contristabantur. Cum ergo in illo monasterio essem, venit Dominico die. Quem cum vidissent fratres monasterii, gavisi sunt, prostratique petebant veniam, et ille similiter prostratus veniam petiit, feceruntque charitatem. Anachoreta vero cum accepisset corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, posuit seipsum in ecclesiæ medio, statimque consummatus est, cum prorsus antea non ægrotasset. Cognoverunt ergo monasterii Patres, quia præscisset diem obitus sui anachoreta, et idcirco venisset, ut nihil habens adversus aliquem migraret ad Dominum.

Θωμᾶς ὁ Αἰγιάριος διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Ἐξερχόμενος ἀπὸ Αἰγαιῶν [34] μετὰ τὴν ἑορτὴν, χειμῶνος μεγάλου γινομένου, παρέβαλον εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁβᾶ Θεοδοσίου τοῦ εἰς τὸν Σκόπελον. Καὶ ὡς ἤμην ἐκεῖ, γέγονέν τι τοιοῦτον· Ἀναχωρητής τις εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ὑπῆρχεν βοσκόμενος· καὶ ἤρχετο κατὰ ἁγίαν Κυριακὴν, καὶ μετελάμβανεν τῶν ἁγίων μυστηρίων. Ἐν μιᾷ οὖν ἐσκανδαλίσθη ὁ ἀναχωρητὴς, καὶ ἐποίησεν ὡς πέντε ἑβδομάδας, καὶ οὐ παρεγένετο ἐν τῷ μοναστηρίῳ κατὰ τὴν συνήθειαν. Καὶ οἱ τοῦ μοναστηρίου ἐλυποῦντο. Ὅτε οὖν ἤμην ἐκεῖ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἦλθεν ἐν Κυριακῇ. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ τοῦ μοναστηρίου Πατέρες, ἐχάρησαν· καὶ ἔβαλον αὐτῷ μετάνοιαν. Ἔβαλεν δὲ καὶ αὐτὸς, καὶ ἐποίησαν ἀγάπην. Καὶ μεταλαβὼν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ ἀναχωρητὴς, ἔθηκεν αὐτὸν [34*] εἰς μέσον τῆς ἐκκλησίας, καὶ εὐθὺς ἐτελειώθη, μὴ ἀσθενήσας τὸ σύνολον. Ἔγνωσαν οὖν οἱ Πατέρες τοῦ μοναστηρίου, ὅτι προέγνω τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ὁ ἀναχωρητὴς, καὶ διὰ τοῦτο ἦλθεν, ἵνα μὴ ἔχων κατά τινος, ἀπέλθῃ πρὸς Κύριον.

CAPUT LXXXVII.

Inventio corporis Joannis anachoretæ nuncupati Humilis.

Venimus in quemdam vicum sex millibus a Roso distantem, et duo senes sæculares hospitio nos susceperunt in ecclesia fundi sui. Vicus autem ad radices montis erat. In ecclesia igitur ipsa ostenderunt nobis marmoream tabulam, dicentes; Christiani, magnus in hoc monumento anachoreta jacet. Diximus autem eis: Hoc unde nostis? Et dixerunt nobis: Ante annos septem aspiciebamus nos vici hujus habitatores per noctem in vertice montis lucem quasi ignem, nos ergo putabamus quod ignem aliquis illic accendisset. Cumque per dies plurimos istud aspiceremus, ascendimus die quadam, et nulla ignis indicia vidimus; neque ignem, neque aliquid in silva igne adustum. Rursum sequenti nocte vidimus eadem lumina. Tribus igitur continuis mensibus ignem hunc vidimus. Nocte vero quadam assumentes quosdam ex vico cum armis propter feras, ascendimus in montem ad lucem quæ apparuerat, mansimusque ubi lux erat usque ad diem sequentem. Mane vero facto, aspicimus modicam speluncam in eo loco ubi lumina

Παρεβάλομεν εἰς κτῆμα ἀπὸ ἓξ μιλίων Ῥόσσου, καὶ δύο κοσμικοὶ γέροντες ἐξενοδόχησαν ἡμᾶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ κτήματος αὐτῶν. Τὸ δὲ κτῆμα ἦν ὑπὸ τὴν βάσιν τοῦ ὄρους. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὖν ἔδειξαν ἡμῖν πλάκας· καὶ λέγουσιν ἡμῖν, ὅτι Ἐν τούτῳ τῷ μνημείῳ, Χριστιανοὶ, μέγας ἀναχωρητὴς κεῖται. Λέγομεν αὐτοῖς· Πόθεν οἴδατε; Οἱ δὲ εἶπον ἡμῖν· Πρὸ ἑπτὰ χρόνων ἐθεωροῦμεν οἱ τοῦ κτήματος τούτου κατὰ νύκτα, ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους τὸ φῶς ὡσεὶ πυρός. Ἡμεῖς οὖν ἐνομίζομεν διὰ τὰ θηρία. Ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας τοῦτο ἐθεωροῦμεν. Ἀνήλθομεν οὖν ἐν μιᾷ, καὶ σημεῖον οὐδὲν ἴδομεν, οὐδὲ τὰ φῶτα, οὐδὲ καιόμενον εἰς τὴν ὕλην τιποτοῦν. Πάλιν... νυκτὶ ἐθεωροῦμεν τὰ αὐτὰ φῶτα... οὖν ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὸ πῦρ... Ἐν μιᾷ οὖν λαμβάνομέν τινας... νυκτὸς μετὰ ὅπλων διὰ τὰ θηρία, ἀνερχόμεθα εἰς τὸ ὄρος πρὸς τὸ φῶς, καὶ ὅπου τὸ φῶς ἦν, ἐμείναμεν ἕως πρωΐ. Καὶ τῷ πρωΐ θεωροῦμεν μικρὸν σπήλαιον, ὅπου τὰ φῶτα ἐφαίνετο· καὶ εἰσελθόντες εὑρίσκομεν τὸν ἀναχωρητὴν νεκρόν. Ἐφόρει δὲ στιχάριον

VARIÆ LECTIONES.

[34] Al. Αἰγῶν. [34*] Al. ἑαυτόν.

Digitized by Google

τρίχινον, καὶ ἀπὸ σειρᾶς μαντίον · ἐκράτει δὲ καὶ μεγαλεῖον ἔχον ἀργυροῦν σταυρόν. Ὑπρομεν δὲ μετ' αὐτοῦ πτύχια γεγραμμένα οὕτως · *Ἐτελεύτησα ἐγὼ Ἰωάννης ὁ ταπεινὸς ἐν ἰνδικτιόνι πεντεκαιδεκάτῃ.* Ἐψηφίσαμεν οὖν χρόνον, καὶ ηὕραμεν ὅτι εἶχεν ἑπτὰ ἔτη τελευτήσας. Οὕτως δὲ ἦν, ὡς σήμερον τελειωθείς. Καὶ βαστάξαντες αὐτὸν, ἐθάψαμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. A videramus. Ingressi autem invenimus anachoretam defunctum. Erat autem indutus cilicio et pallio, tenebatque in manibus argenteam crucem. Invenimus etiam chartam ita scriptam : *Defunctus sum ego Joannes Humilis Indictione quinta decima.* Computatis ergo annis, invenimus eum ante septem annos defunctum esse ; ita vero erat integer, ac si die eadem obiisset. Sublatum ergo in ecclesia cum honore sepelivimus.

CAPUT LXXXVIII.

Vita abbatis Thomæ apocrisiarii (21) *cœnobii Apamiensis, et de miraculo corporis ejus post mortem.*

Ἐν Θεοῦ πόλει παραγενομένων ἡμῶν, πρεσβύτερός τις τῆς ἐκκλησίας διηγήσατο ἡμῖν περί τινος ἁβᾶ Θωμᾶ, ὅτι ἀποκρισιάριος ἦν κοινοβίου τῶν μερῶν Ἀπαμείας. Ἦλθεν οὖν ἐν Θεοῦ πόλει διὰ χρείας τοῦ μοναστηρίου. Καὶ ὡς ἐχρόνισεν ἐνταῦθα, ἐτελεύτησεν ἐν Δάφνῃ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας. Οἱ οὖν τοῦ τόπου κληρικοὶ, ὡς ξένον ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ ξενοταφίῳ. Τῇ οὖν ἄλλῃ ἡμέρᾳ θάπτουσιν γυναῖκα, καὶ τιθέασιν αὐτὴν ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα δευτέρα · καὶ περὶ ὥραν ἐννάτην ἀνέβρασεν αὐτὴν ἡ γῆ. Οἱ δὲ τοῦ τόπου ἰδόντες τὸ γεγονὸς, ἐθαύμασαν · εἶτα πάλιν εἰς ἑσπέραν ἔθαψαν αὐτὴν εἰς τὸ αὐτὸ μνημεῖον, καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ εὗρον τὸ λείψανον ἐπάνω τοῦ τάφου. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα καὶ ἔθαψαν αὐτὸ εἰς ἄλλο μνημεῖον. Μετὰ οὖν ὀλίγας ἡμέρας πάλιν ἔθαψαν γυναῖκα, καὶ ἔθηκαν ἐπάνω τοῦ μοναχοῦ · μὴ νομίσαντες ὅτι οὐκ ἐᾷ ἐπάνω αὐτοῦ γυναῖκα ταφῆναι. Ὡς οὖν καὶ ταύτην ἀνέβρασεν ἡ γῆ, τότε ἔγνωσαν, ὅτι ὁ γέρων οὐ παραδέχεται γυναῖκα ταφῆναι ἐπάνω αὐτοῦ. Τότε οὖν ἀνήγαγον τῷ πατριάρχῃ Δομνίνῳ, καὶ ἐποίησεν πᾶσαν τὴν πόλιν μετὰ κηρῶν ἐλθεῖν εἰς Δάφνην, καὶ μετὰ ψαλμῳδίας καταγαγεῖν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ἐκείνου · καὶ ἀπέθηκαν αὐτὸ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ, ἔνθα πολλὰ λείψανα ἁγίων μαρτύρων κεῖται · ποιήσας ἐπάνω αὐτοῦ καὶ εὐκτήριον μικρόν. B C

Cum venissemus Theopolim, presbyter quidam ipsius ecclesiæ narravit nobis de abbate Thoma, quod apocrisiarius fuerit cœnobii quod est in partibus Apamiæ. Venit ergo senex Theopolim pro utilitate monasterii, et cum hic remoraretur, defunctus est in Daphne in templo sanctæ Euphemiæ. Clerici autem ipsius loci sepelierunt eum quasi peregrinum inter peregrinorum sepulcra : sequenti vero die humaverunt et mulierem, et imposuerunt illam super eum. Erat autem hora secunda; circa horam vero sextam evomuit illam terra. Loci vero illius accolæ videntes quod factum fuerat, mirati sunt. Deinde rursum vespere sepelierunt ipsam in eodem tumulo, et sequenti die invenerunt corpus supra sepulcrum. Accipientes ergo corpus, in alio monumento ipsum posuerunt. Post paucos autem dies, iterum sepelierunt aliam mulierem supra abbatem Thomam, non cogitantes loci ipsius clerici quia non permittit quempiam super se sepeliri. Et illam ergo rursus evomuit terra. Tunc agnoverunt, quia non permittit senex mulierem super se humari, abeuntesque nuntiaverunt patriarchæ Domino. Qui omnem simul civitatem cum cereis ascendere fecit in Daphnem, et cum psalmodia sancti viri reliquias in urbem ferre. Deposuerunt autem sancti corpus in cœmiterio, ubi multa martyrum corpora condita sunt, feceruntque supra ipsum breve oratorium.

CAPUT LXXXIX.

Inventio corporis sancti anachoretæ in monte Amano.

Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων ἡμῖν ἐν Θεοῦ πόλει, λέγων, ὅτι Ἀνήλθομεν ἐν μιᾷ εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀμανὸν, διά τινα χρείαν, καὶ εὗρον σπήλαιον, καὶ εἰσελθὼν εὑρίσκω ἀναχωρητὴν κλίναντα μὲν τὰ γόνατα αὐτοῦ, τὰς δὲ χεῖρας ἐκτεταμένας ἔχοντα εἰς τὸν οὐρανὸν, ἔχοντα δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ἕως ἐδάφους. Ἐγὼ δὲ νομίσας αὐτὸν ζῆν, ἔβαλον αὐτῷ μετάνοιαν, λέγων · Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, Πάτερ. Ὡς οὖν οὐδὲν ἀπεκρίθη μοι, ἐγερθεὶς ἀπῆλθον πλησίον αὐτοῦ ἀσπάζεσθαι αὐτόν. Καὶ κρατήσας αὐτὸν εὗρον αὐτὸν νεκρόν. Καὶ ἐάσας ἐξῆλθον. Καὶ ἀπελθὼν ὀλίγον, θεωρῶ ἄλλο σπήλαιον, καὶ εἰσελθὼν, εὗρον γέροντα. Ὁ δὲ λέγει μοι · Καλῶς ἦλθες, ἀδελφέ · εἰσῆλθες εἰς τὸ ἄλλο σπήλαιον τοῦ γέροντος ; Ἐγὼ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπον αὐτῷ · Ναὶ, Πάτερ. Καὶ λέγει μοι · Μή τι ἐκεῖθεν ἔλαβες ; Καὶ εἶπον, Οὔ. Τότε λέγει μοι · Φύσει, ἀδελφὲ, ἔχει ὁ γέρων τελειωθεὶς ἔτη δεκαπέντε. Οὕτως δὲ ἦν ὡς πρὸ μιᾶς ὥρας κοιμηθείς, καὶ ποιή- D

Narravit nobis quidam Patrum, cum Theopoli essemus, quod ascenderit quadam die in montem Amanum cujusdam necessitatis causa, inveneritque speluncam. Ingressus autem in illam, reperit anachoretam genibus flexis, manibusque in cœlum extensis, cujus crines capitis usque in pavimentum extendebantur. Cum autem putaret eum vivere, prostratus ante illum ait : Ora pro me, Pater. Ipse vero nihil respondente, surgens prope illum accessit, ut salutaret eum et amplexaretur ; sed tenens ipsum, invenit mortuum. Itaque illo dimisso, exivit. Et cum paululum processisset, vidit aliam speluncam ; ingressusque invenit senem. Qui ait ad illum : Bene venisti, frater ; ingressusne es aliam speluncam ? Et respondens ait illi : Utique, Pater. Rursum dixit ei : Num aliquid inde accepisti ? Respondit : Non. Et ille : Vere, frater, quindecim anni jam elapsi sunt ex quo consummatus est. Ita vero erat, ac si ante unam horam

Digitized by Google

obdormisset. Cumque fecisset senex orationem pro ipso, glorificans Deum recessi.

A σαντός μοι τοῦ γέροντος εὐχήν, ἀνεχώρησα δοξάζων τὸν Θεόν.

CAPUT XC.

Mors duorum anachoretarum montis Pterygii.

Duo anachoretæ erant supra Rosum in monte, qui dicitur Phterigius prope Piapen fluvium, et juxta monasterium abbatis Theodosii in Scopulo. Erat autem ex his alter senex, alter junior, senisque discipulus. Cum vero defunctus esset senex, facta oratione discipulus sepelivit eum in monte. Post dies vero paucos descendens de monte anachoretæ discipulus, venit juxta loca habitabilia, invenitque hominem quemdam exercentem terram, et ait illi : Fac charitatem, frater, accipe fossorium et sarculum, et veni mecum. Rusticus vero continuo secutus est eum. Cumque venisset in montem, ostendit anachoreta sarculari sepulcrum senis sui, et dixit ei : Fode hic. Cum autem effodisset sepulcrum, anachoreta stetit ad orationem. Finita vero oratione, osculatus est sæcularem dicens : Ora pro me, frater. Descendensque collocavit semetipsum supra senem suum, et continuo reddidit spiritum. Sæcularis autem rursus operto sepulcro, Deo gratias egit. Cum autem descendisset de monte, quantum jactus est lapidis, ait intra semetipsum : Vere debui accipere benedictionem sanctorum; reversusque, illorum sepulcrum invenire non potuit.

Δύο ἀναχωρηταὶ ἦσαν ἐπάνω ὄρους Σινᾶ [36], εἷς τὸ ὄρος τὸ λεγόμενον Πτερύγιον, πλησίον τοῦ Πιαπὶ ποταμοῦ, καὶ τῆς μονῆς τοῦ ἁββᾶ Θεοδοσίου τοῦ εἰς τὸν Σκόπελον. Καὶ τελειωθέντος τοῦ γέροντος, ποιήσας εὐχὴν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, ἔθαψεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος. Μετὰ οὖν ὀλίγας ἡμέρας, κατελθὼν ὁ μαθητὴς τοῦ ἀναχωρητοῦ ἐκ τοῦ ὄρους, ἦλθεν πλησίον τῆς οἰκουμένης, καὶ εὑρίσκει τινὰ ἄνθρωπον ἐργαζόμενον τὴν γῆν αὐτοῦ· καὶ λέγει αὐτῷ· Ποίησον ἀγάπην, καλόγηρε, λάβε ὄρύγιον καὶ ἀμμὴν, καὶ δεῦρο μετ' ἐμοῦ. Ὁ δὲ γεωργὸς εὐθὺς ὑπήκουσεν τοῦ ἀναχωρητοῦ. Καὶ ὡς ἀπῆλθον [36] εἰς τὸ ὄρος, ὑπέδειξεν ὁ ἀναχωρητὴς τῷ κοσμικῷ τὸν τάφον τοῦ γέροντος αὐτοῦ, τὸ μνῆμα τοῦ ἀναχωρητοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὄρυξον ὧδε. Καὶ δὴ ὀρύξαντος αὐτοῦ τὸ μνῆμα, ὁ ἀναχωρητὴς ἐστάθη εἰς προσευχήν· καὶ πληρώσας τὴν εὐχὴν, ἠσπάσατο τὸν κοσμικὸν, εἰπών· Εὔξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, κῦρι ἀδελφέ. Καὶ κατελθὼν ἔθηκεν ἑαυτὸν ἐπάνω τοῦ γέροντος αὐτοῦ, καὶ παρέδωκεν τὴν ψυχὴν [37]. Ὁ δὲ κοσμικὸς πάλιν τὸν τάφον σκεπάσας, ηὐχαρίστησεν τῷ Θεῷ. Καταβὰς δὲ ὡσεὶ λίθου βολὴν, ἐκ τοῦ ὄρους, ἔλεγεν ἑαυτῷ· Ὄντως εἶχον λαβεῖν εὐλογίαν τῶν ἁγίων. Καὶ δὴ ὑποστρέψας, οὐχ ηὗρε τὸν τάφον τῶν ἁγίων.

B

CAPUT XCI.

Vita abbatis Gregorii anachoretæ, et Thalelæi ejus discipuli.

Dicebant quidam ex Patribus de abbate Gregorio anachoreta, quod triginta quinque annos egisset nudus deserta circumiens.

Dicebant item de illo, quod cum esset in montibus monasterii abbatis Theodosii in Scopulo, habebat discipulum. Quo defuncto, cum non haberet senex instrumenta ut humum foderet et sepeliret corpus fratris, descendit de monte prope mare, invenitque applicantem navem. Oravit autem nauclerum et nautas, ut ascenderent secum in montem, et sepelirent fratrem. Illi autem prompto animo obedierunt seni, sumentesque instrumenta necessaria, ascenderunt cum eo, et fodientes humaverunt corpus fratris. Unus autem ex nautis, nomine Thalelæus, compunctus in virtute senis, orabat eum ut cum illo moraretur. Senex autem dixit ei : Non potes ferre pœnitentiæ laborem. Ait ille : Ita, sane tolerare possum. Mansitque cum sene anno uno, nimium in sacra exercitatione laborans. Post peractum autem annum prostravit se frater Thalelæus seni, dicens : Ora pro me, Pater; nam per orationes tuas Deus abstulit a me laborem; neque enim jam fatigor, neque me aeris inclementia affligit, non æstu uror, non hieme rigesco, sed in multa requie sum. Senex vero benedixit eum, peractisque cum sene duobus aliis annis cum dimidio,

C

D

Ἔλεγόν τινες τῶν Πατέρων περὶ τοῦ ἁββᾶ Γεωργίου τοῦ ἀναχωρητοῦ, ὅτι τριάκοντα πέντε ἔτη ἔμεινεν γυμνὸς περιερχόμενος εἰς τὰς ἐρήμους.

Ἔλεγον δὲ πάλιν περὶ αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἦν ἐν τοῖς δρεσιν τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁββᾶ Θεοδοσίου εἰς τὸν Σκόπελον, εἶχεν μαθητήν· καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ, μὴ ἔχων ἐργαλία [38] ὁ γέρων, ἵνα ὀρύξῃ καὶ θάψῃ τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ, κατέβη ἐκ τοῦ ὄρους παρὰ θάλασσαν· καὶ εὗρεν πλοῖον ὁρμοῦντα [39]. Καὶ παρακαλεῖ τόν τε ναύκληρον καὶ τοὺς ναυτικοὺς, ἵνα ἀνέλθωσιν εἰς τὸ ὄρος μετ' αὐτοῦ, καὶ θάψωσιν τὸν ἀδελφόν. Οἱ δὲ προθύμως ὑπήκουσαν τοῦ γέροντος· καὶ λαβόντες τὰ ἐπιτήδεια, ἀνῆλθον σὺν αὐτῷ· καὶ ὀρύξαντες ἔθαψαν τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ. Εἷς οὖν τῶν ναυτικῶν, ὀνόματι Θαλαῖλεος [40] κατανυγεὶς ἐπὶ τῇ ἀρετῇ τοῦ γέροντος, παρεκάλει αὐτὸν, ἵνα συμμείνῃ αὐτῷ. Ὁ δὲ γέρων λέγει, μὴ δύνασθαι αὐτὸν ὑπομεῖναι τὸν κόπον τῆς ἀσκήσεως. Ὁ δὲ νεώτερος ἔλεγεν· Ναὶ πάντως ἔχω ὑπομεῖναι. Καὶ δὴ μείνας μετὰ τοῦ γέροντος, ἐποίησεν μετ' αὐτοῦ ἐνιαυτὸν ἕνα, κοπιῶν πάνυ δὴ ἐν τῇ ἀσκήσει. Μετὰ οὖν τὸν ἐνιαυτὸν, βάλλει μετάνοιαν ὁ ἀδελφὸς Θαλαῖλεος τῷ γέροντι, λέγων· Εὔξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, Πάτερ, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἀπῆρεν ἀπ' ἐμοῦ τὸν κόπον, καὶ οὐκέτι κοπιῶ, οὐδὲ οἱ ἀέρες με καταπο-

VARIÆ LECTIONES.

[36] al. Ῥωσσοῦ. [36] al. ἀνῆλθεν. [37] al. τὸ πνεῦμα. [38] Pro ἐργαλεῖα. [39] al. ὁρμοῦν. [40] al. Θαλέλαιος, et inf.

Digitized by Google

νοῦσιν· οὐδὲ γὰρ εἰς τὸν καύσωνα φλέγομαι, οὐδὲ πάλιν ἐν τῷ χειμῶνι ῥιγῶ· ἀλλ' ἐν πολλῇ ὑπάρχω ἀναπαύσει. Ὁ δὲ γέρων ηὐλόγησεν αὐτόν. Καὶ ποιήσας ἄλλους δύο ἡμισυ χρόνους ὁ ἀδελφὸς Θαλαῖλεος, προέγνω τὴν τελευτὴν αὐτοῦ. Καὶ παρακαλεῖ τὸν γέροντα, λέγων· Λάβε με εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἵνα προσκυνήσω τὸν ἅγιον σταυρὸν, καὶ τὴν ἁγίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνάστασιν. Ἐν ταύταις γὰρ ὁ Κύριος προσλαμβάνεταί με. Ὁ δὲ γέρων λαβὼν αὐτὸν, ἀπῆλθεν ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει. Καὶ προσκυνησάντων αὐτῶν τοὺς ἁγίους καὶ σεβασμίους τόπους, κατελθόντων δὲ καὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἰορδάνην, καὶ βαπτισθέντων (*n*), μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐκοιμήθη ὁ ἀδελφὸς Θαλαίλεος. Καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ὁ γέρων ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ Κοπρουθᾶ [61]. Καὶ μετὰ χρόνον τινὰ, ἀνεπάη ὁ ἀββᾶς Γεώργιος ὁ ἀναχωρητής· καὶ ἔθαψαν αὐτὸν οἱ ἑαυτῶν ἐκκλησίαν.

A frater Thalelæus præscivit obitum suum gravitque senem, dicens : Duc me, quæso, Jerosolymam, ut adorem sanctam crucem, et sanctam Christi Domini et Dei mei resurrectionem ; his enim diebus Dominus assumet me. Senex autem eo sumpto, profectus est in sanctam civitatem. Itaque cum adorassent sacra et venerabilia loca, descendissentque in sanctum Jordanem, et ibi lavissent, post dies tres obdormivit in Domino frater Thalelæus, sepelivitque illum senex in monasterio Copratha. Post aliquantulum vero temporis requievit et abbas Gregorius anachoreta, sepelieruntque illum ejusdem monasterii Patres in ecclesia.

CAPUT XCII.

Vita fratris Gregorii Cappadocis, et inventio corporis Petri solitarii sancti Jordanis.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀββᾶς Γεώργιος ὁ ἀρχιμανδρίτης τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου τῆς διακειμένης κατὰ τὴν ἔρημον τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, ἐμοὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ Σωφρονίῳ τῷ σοφιστῇ λέγων, ὅτι Εἶχον ἀδελφὸν ἐνταῦθα ὀνόματι Γεώργιον Καππαδόκην· εἶχεν δὲ διακονίαν εἰς Φασιλαῖδα [62]. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἀδελφῶν ποιούντων ψωμία, ὑπέκαιεν τὸν φοῦρνον (*o*) ὁ ἀδελφὸς Γεώργιος. Εἶτα μετὰ τὸ καῦσαι [63] αὐτὸν τὸν φοῦρνον, οὐχ εὗρεν ἔνθα ὤφειλεν σφογγίσαι [64] τὸν φοῦρνον, τῶν ἀδελφῶν τοῦτο κρυψάντων, πρὸς τὸ πειράσαι αὐτόν. Εἰσῆλθεν οὖν, καὶ ἐσφόγγισεν [65] τὸν φοῦρνον εἰς τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ· καὶ μηδὲν τὸ σύνολον βλαβεὶς ἐκ τοῦ πυρὸς ἐξῆλθεν. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας ἐπετίμησα τοῖς ἀδελφοῖς ὡς πειράσασιν αὐτόν.

B Narravit nobis venerabilis Pater noster abbas Gregorius archimandrita monasterii sancti Patris nostri Theodosii, quod positum est in eremo sanctæ Christi Domini nostri civitatis, mihi scilicet et fratri Sophronio sophistæ, dicens : Habui hic fratrem nomine Gregorium Cappadocem ; habebat autem ministerium suum in Phaselide. Die vero quadam cum fratres facerent panes, succendebat clibanum frater Gregorius. Sed cum succendisset illum, non invenit cum quo deberet extergere furnum ; fratres enim ipsum pannum absconderant, ut tentarent eum. Ingressus est ergo furnum, vestimentoque suo illum detersit, nihil omnino ab igne læsus. Ego autem, hoc audito, corripui fratres, quod ita ipsum tentassent.

Διηγήσατο ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Γεώργιος Πατὴρ ἡμῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ Γεωργίου, λέγων, ὅτι Ἐν μιᾷ ἔβοσκεν χοίρους ἐν Φασιλαῖδι, καὶ ἦλθον δύο λέοντες ἵνα χοῖρον ἁρπάσωσιν. Καὶ λαβὼν τὴν ῥάβδον αὐτοῦ, ἐδίωξεν αὐτοὺς ἕως τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου.

C Narravit nobis et hoc idem abbas Gregorius Pater noster, de eodem fratre Gregorio dicens : Die quadam pascebat porcos in Phaselide ; veneruntque duo leones, ut porcum raperent. At ille sumens virgam suam, persecutus est eos usque ad sanctum Jordanem.

Πάλιν ὁ αὐτὸς Πατὴρ ἡμῶν διηγήσατο ἡμῖν λέγων, ὅτι Ἤμελλον οἰκοδομεῖν τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Κηρυκοῦ ἐν Φασιλαῖδι· καὶ ὤρυξαν τὰ τοῦ ναοῦ θεμέλια. Φαίνεταί μοι κατὰ τοὺς ὕπνους μοναχός τις πάνυ ἀσκητὴς, φορῶν ἀπὸ σειρᾶς κολόβιον, καὶ μικρὸν εἰς τοὺς ὤμους αὐτοῦ ἐπιριπτάριον ἀπὸ ψιαθίου· καὶ λέγει μοι πραείᾳ τῇ φωνῇ· Εἰπὲ, κῦρι ἀββᾶ Γεώργιε, ἁπλῶς ἔδοξέν σοι μετὰ τοσούτου κόπους καὶ τοσαύτην ἄσκησιν ἔξω με ἐᾶσαι οὗ κτίζεις ναοῦ ; Ἐγὼ δὲ

Rursus idem pater noster narravit nobis, dicens : Cum ædificare inciperem templum sancti Quirici (22) in Phaselide, effodiens templi fundamenta, apparuit mihi in somnis monachus quidam magnæ, ut videbatur, abstinentiæ, indutus palma, ferensque in humeris parvulum colobium de psiathio, dixitque mihi voce mitissima : Dic, abba Gregori, nunquid post tantos labores tantamque abstinentiam debuisti me D extra templum, quod ædificas, dimittere? Ego autem

VARIÆ LECTIONES.

[61] al. Κοπραθά. [62] al. Φασηλαῖδα. [63] al. ὑποκαῦσαι. [64] al. σπογγίσαι. [65] al. ἐσπόγγισε.

NOTÆ.

(*n*) *Καὶ βαπτισθέντων.* Non simplex lotio, sed pietatis opus : juxta illud in fine *Itinerarii* Willebrandi ab Oldembourg, Symmictorum Allatianorum, 1 : *Igitur et nos carnem interioris nostri hominis restitui et mundari sperantes, descendimus, et lavabamur in eodem Jordane.* Idemque in nonnullis aliis *Itinerariis.*

(*o*) *Τὸν φοῦρνον*, et cap. 184, τὸν φουρνόν. Aliis est φοῦρνος. Vide *Vitam Nili Junioris*, p. 31 ; et *Glossarium* Meursii. A φοῦρνος fit φουρνητόριν seu φουρνητόριον, quod per furnum transiit, furno coctum et præparatum est ; in narratione de rebus Armeniæ, *Auctar.* Combefis. II, c. 281 B.

Digitized by Google

senis vocem habitumque reveritus, ait ad illum. Non, domine; absit a me ut hoc faciam. Et ille: Vere hoc fecisti. Dixi autem ad illum: Quisnam es tu, domine? Ego, inquit, sum Petrus solitarius sancti Jordanis. Itaque surgens mane, perrexi, et quæsivi fodiens circa templum. Cumque foderem, inveni corpus ejus ita jacens, sicut in somnis illum videram. Constructoque oratorio, feci monumentum præclarum in dextera templi parte, et illic eum deposui.

A τὸ ἱεροπρεπὲς τοῦ γέροντος αἰδεσθεὶς, λέγω αὐτῷ· Οὕτως γὰρ σὺ, κύριε, αὐτὸς τίς ὑπάρχεις; Ὁ δὲ ἔφη· Ἐγώ εἰμι Πέτρος ὁ βοσκὸς τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου. Ἐγὼ δὲ ἀναστὰς τῷ πρωΐ, ἐξέτεινα τὴν διαγραφὴν τοῦ ναοῦ. Καὶ ὡς ὀρύσσω, εὗρον αὐτοῦ τὸ σῶμα κείμενον, ὡς καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις αὐτὸν ἐθεασάμην. Καὶ ᾠκοδομήσας τὸ εὐκτήριον, ἐποίησα μνημεῖον κάλλιστον εἰς τὸν δέξιον ἔμβολον· κἀκεῖ αὐτὸν κατεθέμην.

CAPUT XCIII.

Vita abbatis Sisinii qui episcopatui renuntiavit, et ejus discipuli.

Narravit nobis idem Pater noster Gregorius, dicens: Quadam die profectus sum ad abbatem Sisinium anachoretam. Erat autem hic senex, qui relicto episcopatu suo propter Christum, venerat prope castellum, quod appellatur Be habara, et a sancto Jordane sex ferme milliaribus distat, ibique vitam solitariam agebat. Cum ergo venissem ad senem, et diu pulsarem, post multam horam aperuit discipulus ejus, et ait mihi: Vere, domine abba, infirmatus est senex usque ad mortem, oravitque Deum, ne de hoc sæculo migraret, donec audiret advenisse te in hanc regionem. Iveram enim Constantinopolim pro necessitate cœnobii ad piissimum imperatorem Tiberium. Cum ergo profectus esset ad senem, annuntiassetque illi meum adventum, post prolixam horam descendit, dicens mihi: Ascende, Pater. Ascendentes autem invenimus senem obdormisse in pace. Cognovi igitur quia mox ut didicit me esse, qui pulsaveram, migravit ad Dominum. Et cum illum amplexaret, ait mihi delunctus leni ac miti voce: Bene venit abbas meus; rursumque obdormivit. Nuntiavi igitur in locis illis, ut venirent et sepelirent senem. Cum ergo venissent, et monumentum foderent, ait discipulus senis fodientibus sepulcrum: Facite charitatem, et aliquantulum latius fodite, ut duos capiat. Et cum illi foderent, posuit seipsum in psiathio, et requievit in pace. Sepelivimusque duos simul, senem scilicet et discipulum ejus.

Διηγήσατο δὲ ἡμῖν ὁ αὐτὸς Πατὴρ ἡμῶν Γεώργιος λέγων, ὅτι Ἐν μιᾷ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀββᾶν Σισίνιον τὸν ἀναχωρητήν. Ἦν δὲ οὗτος ὁ γέρων ἐάσας τὴν ἰδίαν ἐπισκοπὴν διὰ τὸν Θεὸν, καὶ ἐλθὼν πλησίον κώμης ἐπιλεγομένης Βεταναβάρεως (ἀφέστηκεν δὲ τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου ὡς σημείοις ἓξ), ἡσυχάζων. Ὡς οὖν ἀπήλθομεν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐκρούσαμεν πολλὰ, μετὰ πολλὴν ὥραν ἤνοιξεν ἡμῖν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, καὶ λέγει μοι οὕτως [66]· Κύρι ἀββᾶ, ἠσθένησεν ὁ γέρων μέχρι θανάτου, καὶ ηὔξατο τῷ Θεῷ μὴ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ τοῦ βίου, ἕως ἂν ἀκούσῃ ὅτι ἦλθες ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ. Ἤμην γὰρ ἐν Κωνσταντινουπόλει, διὰ χρείαν τοῦ κοινοβίου, πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα Τιβέριον. Ὡς οὖν ἀνῆλθεν πρὸς τὸν γέροντα, καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ περὶ ἐμοῦ, ποιήσας ὥραν πολλὴν, κατῆλθεν, λέγων ἡμῖν· Κελεύσατε. Καὶ ἀνελθόντες εὕρομεν τὸν γέροντα τελειωθέντα. Ἔγνων οὖν ὅτι ὡς ἤκουσεν ὅτι ἐγὼ ἦμην ὁ κρούων, τότε πρὸς Κύριον ἀπῆλθεν. Καὶ ὡς ἀσπάζομαι αὐτὸν, λέγει μοι ὁ τεθνηκὼς πραέως· Καλῶς ἦλθεν ὁ ἀββᾶς μου· καὶ πάλιν ἐκοιμήθη. Τότε ἐδήλωσα εἰς τὸ κτῆμα, ἵνα ἔλθωσιν καὶ θάψωσιν τὸν γέροντα. Ὡς οὖν ἦλθον καὶ ὤρυσσον τὸ μνημεῖον, λέγει ὁ μαθητὴς τοῦ γέροντος τοῖς τὸν τάφον ὀρύσσουσιν· Ποιήσατε ἀγάπην, καὶ μικρὸν πλατύτερον ὀρύξατε, ἵνα τοὺς δύο χωρήσῃ. Καὶ ἐν τῷ ὀρύσσειν αὐτοὺς, ἔθηκεν ἑαυτὸν εἰς τὸ ψιάθιον, καὶ ἀνεπάη. Καὶ ἐθάψαμεν τοὺς δύο ὁμοῦ, τόν τε γέροντα, καὶ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ.

CAPUT XCIV.

Vita abbatis Juliani episcopi Bostrensis.

Idem Pater noster Gregorius archimandrita narravit nobis de abbate Juliano episcopo Bostrense, quod cum recessisset de cœnobio, et factus esset Bostrensis episcopus, quidam ex habitatoribus ipsius civitatis odio nominis Christi voluerunt eum veneno occidere, corrumpentesque pecuniis ministrum ejus qui ipsi porrigebat poculum, dederunt illi venenum, ut cum porrigeret metropolitæ poculum, venenum in calicem mitteret. Puer autem ita ut dictum fuerat fecit, deditque calicem veneno infectum sancto Ju-

Ὁ αὐτὸς Πατὴρ ἡμῶν Γεώργιος ὁ ἀρχιμανδρίτης διηγήσατο ἡμῖν περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἰουλιανοῦ τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Βόστρων, λέγων, ὅτι μετὰ τὸ ἀπελθεῖν αὐτὸν ἐκ τοῦ κοινοβίου, καὶ γενέσθαι ἐπίσκοπον ἐν Βόστροις, τινὲς τῶν κτητόρων τῆς πόλεως, μισόχριστοι ὄντες, ἠθέλησαν αὐτὸν διὰ φαρμάκων ἀνελεῖν. Καὶ δὴ πείθουσι τὸν ἐπικέρνην (*p*) αὐτοῦ διὰ χρημάτων, καὶ διδοῦσιν αὐτῷ ἀναιρετικὸν, ἵνα ὡς κιρνᾷ τῷ μητροπολίτῃ, βάλῃ τὸ φάρμακον εἰς τὸ ποτήριον αὐτοῦ. Ὁ δὲ παῖς ὡς ἐδιδάχθη, οὕτως καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[66] al. ὄντως.

NOTÆ.

(*p*) *Τὸν ἐπικέρνην.* Magis in usu est πιγκέρνης, *pincerna*, et πικέρνης. Interdum tamen reperitur ὁ ἐπικέρνης, quod est magis Græcum. Sic p. 184 *Juris Græco-Romani*; et p. 322, post *Excerpta* Codini.

Digitized by Google

ἐποίησεν. Καὶ ἐπιδεδωκὼς τὸ ποτήριον ὁ παῖς τῷ θείῳ Ἰουλιανῷ μεμαγευμένον· ἐδέξατο, καὶ θεόθεν ἔγνω τὴν ἐπιβουλήν, καὶ τοὺς ταύτην πεποιηκότας. Δεξάμενος οὖν τὸ ποτήριον, τέθηκεν αὐτὸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, μηδὲν ὅλως εἰπὼν τῷ παιδί· καὶ πέμψας μεταστέλλεται πάντας τοὺς κτήτορας, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῷ κατασκευάσαντες. Ὁ δὲ θεῖος ὄντως Ἰουλιανὸς, μὴ θέλων παραδειγματίσαι τοὺς πεποιηκότας, πραέως λέγει τοῖς πᾶσιν· Ἐὰν νομίζετε τὸν ταπεινὸν Ἰουλιανὸν διὰ φαρμακείας φονεῦσαι, ἰδοὺ ἔμπροσθεν ὑμῶν αὐτὸ πίνω. Καὶ σφραγίσας τρίτον τὸ ποτήριον τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ, καὶ εἰπὼν, Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πίνω τοῦτο τὸ ποτήριον, καὶ ἔμπροσθεν πάντων πιὼν αὐτὸ ἀβλαβὴς διέμεινεν· καὶ ἰδόντες ἔβαλον αὐτῷ μετάνοιαν.

A liano. Susceptit vero illum sanctus vir, ac divinitus agnovit insidias. Susceptum ergo calicem ante se posuit, nihil omnino dicens puero; mittensque accersivit omnes primates civitatis, inter quos erant et qui illi insidias paraverant. Vir autem beatissimus nolens eos publicare qui hoc fecerant, voce mitissima omnibus dixit: Si arbitramini humilem Julianum veneno occidere, ecce coram vobis pestiferum calicem bibo. Signansque ter digito suo calicem, et dicens: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, bibo hunc calicem: bibit illum coram omnibus totum, atque illæsus perstitit. Quod illi cum vidissent, prostrati veniam petierunt.

CAPUT XCV.

Vita Patricii senis monasterii in Scopulo.

Ἦν τις γέρων οἰκῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου, τὸ μὲν γένος Σεβαστοπόλεως τῆς Ἀρμενίας· τὸ ὄνομα αὐτοῦ Πατρίκιος, γέρων πάνυ (ἔλεγεν γὰρ αὐτὸν ἐτῶν ἑκατὸν δεκατριῶν), πραῦς καὶ ἡσύχιος. Διηγήσαντο οὖν ἡμῖν οἱ τοῦ αὐτοῦ τόπου Πατέρες περὶ τοῦ ἐναρέτου τούτου γέροντος, ὅτι ἡγούμενος ἦν τοῦ κοινοβίου τοῦ Ἀβαζάνου, καὶ ἐάσας τὴν ἡγουμενίαν, φοβηθεὶς τὸ κρῖμα (μεγάλων γὰρ ἀνδρῶν ἔλεγεν εἶναι τὰ λογικὰ ποιμαίνειν πρόβατα) ἦλθεν ἐνταῦθα ἐν ὑποταγῇ, τοῦτο μᾶλλον κρίνας ὠφέλειαν εἶναι ψυχῆς.

B Erat quidam senex in eodem cœnobio abbatis Theodosii sancti Patris nostri, genere quidem Sebastensis, nomine autem Patricius, senex valde (dicebat enim se esse annorum centum et tredecim) mitis et quietus. Narraverunt ergo nobis de illo ipsius loci Patres, quod fuisset præpositus monasterii Abazani, dimisissetque præpositi officium, periculum et judicium metuens (magnorum enim virorum esse dicebat, pascere rationales oves) ac venisset illuc, ut sub obedientia viveret, hoc judicans animæ utilius esse.

CAPUT XCVI.

De eodem, et de Juliano Arabe cæco.

Ἔλεγον δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἄλλος ὧδε γέγονε γέρων, τὸ μὲν γένος Ἄραψ, τὸ δὲ ὄνομα Ἰουλιανὸς, ἀπὸ ὀμμάτων (*q*). Οὗτος ὁ ἀββᾶς Ἰουλιανὸς ἐσκανδαλίσθη ποτὲ εἰς Μακάριον τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἱεροσολύμων, καὶ διέκρινε τὸ κοινωνῆσαι αὐτῷ (*r*). Ἐν μιᾷ οὖν ὁ ἀββᾶς Ἰουλιανὸς δηλοῖ τῷ ἀββᾷ Συμεῶν τῷ εἰς τὸ Θαυμαστὸν ὄρος (ἀπέχει δὲ ἀπὸ Θεουπόλεως τὸ ὄρος μίλια ἐννέα), λέγων· Τυφλός εἰμι, πούποτε ἀπελθεῖν οὐ δύναμαι, οὔτε δὲ ἔχω τὸν δυνάμενόν με περιποιήσασθαι, καὶ κοινωνῆσαι Μακαρίῳ διακρίνομαι. Ἀλλὰ δήλωσόν μοι, Πάτερ, τί ὄφειλον ποιῆσαι περὶ τοῦ πορνεύσαντος ἀδελφοῦ, καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ ὁρκωμοσίαν ποιήσαντος. Δηλοῖ δὲ ὁ ἀββᾶς Συμεὼν τῷ ἀββᾷ Ἰουλιανῷ, λέγων· Μὴ ἀναχωρήσῃς, μηδὲ θελήσῃς

C Dicebant autem nobis et hoc de ipso: Cum alius hic fuisset senex, genere Arabs, Julianus nomine, captus oculis, ipse aliquando scandalizatus est in Macarium archiepiscopum Jerosolymitanum, nolebatque communicare illi. Quadam ergo die abbas Julianus significavit abbati Simeoni, qui erat in monte mirabili (distat autem a Theopoli mons ipse milliaribus novem) dicens: Cæcus sum, et quo abeam nescio; neque vero habeo qui possit auxiliari mihi, et communicare Macario detrecto. Indica mihi, Pater, quid agere debeam de fratre, qui fornicatus est, et de illo, qui se cum eo juramento constrinxit. Respondit autem abbas Simeon abbati Juliano, dicens: Ne recedas, neque te ipsum a sancta Ecclesia separes;

NOTÆ

(*q*) Ἀπὸ ὀμμάτων. Una voce ἀπόμματος. De Christo Gregorius papa, epistola ad Germanum CP. act. 4 synodi 7: Καὶ ἀπομμάτους ὠμμάτωσεν. *Et cæcos illuminavit.* Sic t. 1, hujus *Sylloges*, p. 570 B. Ἦν ἀπὸ δούλων· *fuerat servus.* Et in *Vita Eupraxiæ*, n. 20, Martii 13, ἣν ἔλεγον ἀπόδουλον εἶναι. Hoc est opinor, *quam dicebant fuisse ancillam.*

(*r*) Διέκρινε τὸ κοινωνῆσαι et κοινωνῆσαι διακρίνομαι. Hinc Diacrinomeni, hæretici, quorum mentio apud Leontium, *De sectis*, act. 4, 5, 6 et 7; Photium, cod. 24; Nicephorum, *Hist.* lib. XVIII, cap. 45. Præcipue vero memoratur Joannes Diacrinomenus, cujus *Historia ecclesiastica* citatur act. 5 concilii generalis septimi. Ἰωάννης, inquit Theodorus Lector, lib. II ὁ Διακρινόμενος μετὰ Σεβήρου ἱστορεῖ. Seu potius meo quidem judicio κατὰ Σεβήρου, *adversus Severum*, quamvis Nicephorus legisse se μετὰ ostendat, dum scribit, lib. XVI, cap. 29. Ἱστορεῖ δὲ Ἰωάννης ὁ αὐτῷ (Σεβήρῳ) διακρινόμενος. Quinetiam hujus Historiæ meminit Photius, *Bibliothecæ* cap. 41; sed quod conjicit esse Joannis presbyteri Ægeatæ, graviter errat: siquidem Joannes Ægeates vel Ægeota Nesterianus fuit, auctore ipso Photio, cod. 55 et Leontio act. 9; utique legitur in libello *Precum ante epistolam* Hormisdæ, 75; et in concilio generali 6, act. 11 et 13. Historicus autem Joannes Diacrinomenus, oppositæ prorsus hæreseos, necnon juxta Photium laudator conciliabuli Ephesini, Dioscori et sociorum. Denique in *Demonstrationibus chronicis*, quas exhibuit publico usui Franc. Combefisius, ὁ Διακρινόμενος est Joannes iste.

Digitized by Google

neque enim illa male habet, gratia Domini nostri Jesu Christi Filii Dei. Sed et hoc scito, frater, quod si quis in hæresim inciderit, in cœnobio vestro, habetis senem magnum, nomine Patricium. Hic autem senex juxta sacrarium infra omnes moratur, prope occidentalem ecclesiæ murum; dicitque et ipse pro omnibus sanctam orationem oblationis, et ipsius oblatio sancta existimatur.

σεαυτὸν χωρῆσαι τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας. Οὐδὲ γὰρ ἔχει κακὸν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Πλὴν καὶ τοῦτο γίνωσκε, ἀδελφὲ, ὅτι εἴ τις ἐὰν προσκομίσει (s) ἐν τῷ κοινοβίῳ ὑμῶν, ἔχετε ἐκεῖ γέροντα ὀνόματι Πατρίκιον· οὗτος δὲ ὁ γέρων ἵσταται ἔξω τοῦ ἱερατείου, ὑποκάτω πάντων, πλησίον τοῦ κατὰ δυσμὰς τοίχου τῆς ἐκκλησίας· καὶ λέγει καὶ αὐτὸς τὴν ἁγίαν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς, καὶ αὐτοῦ λογίζεται ἡ ἁγία ἀναφορά.

CAPUT XCVII.

Vita et mors duorum fratrum monachorum, qui nunquam ab invicem separari juraverant.

Dicebat autem abbas Joannes anachoreta, cognomento Rutilus, audisse se ab abbate Stephano Moabita referente, quia cum esset in cœnobio sancti abbatis Theodosii magni monachorum principis, erant illic duo fratres, qui sibi invicem juraverant quod neque in vita, neque in morte ab invicem separarentur. Cum ergo cunctos in cœnobio ædificarent, unus ex eis impugnatus a fornicatione, dixit fratri suo : Dimitte me, frater, quia impugnor a fornicatione, et ferre non prævalens, volo ad sæculum reverti. Frater autem rogare cœpit eum, dicens : Noli, quæso, frater mi, noli perdere laborem tuum. Tunc is dicit ei : Aut dimitte me abire, aut tu veni mecum, ut voluptati satisfaciam. Frater autem ille cum nollet eum dimittere, abiit cum illo in civitatem. Ingressus igitur est in meretricis diversorium is qui impugnabatur : frater autem ille foris stans, pulverem de terra super caput suum jaciebat, et semetipsum affligebat. Postquam vero ille completo fœdo opere e lupanari egressus est, dixit ad eum frater : Quid lucratus es ex peccato, frater mi? quantum inde detrimentum cepisti? Eamus rursus in cœnobium. Qui ait : Non jam possum in eremum venire, vade a me; ego enim in sæculo maneo. Cum igitur multum rogaret eum, nihilque proficeret, neque se ille sequi jam ad eremum vellet, mansit et ipse cum illo in sæculo; laborabantque ambo manibus suis, ut viverent

Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ ἀναχωρητὴς ὁ ἐπίκλην Πυῤῥὸς, ὅτι Ἀκήκοα διηγουμένου τοῦ ἀββᾶ Στεφάνου τοῦ Μωαβίτου, ὅτι Ὡς ἦμεν ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου κοινοβιάρχου, ἦσαν ἐκεῖ δύο ἀδελφοὶ ποιήσαντες ὁρκωμοσίαν, ἵνα μήτε ἐν τῇ ζωῇ, μήτε ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν χωρισθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ὡς οὖν ἦσαν ἐν τῷ κοινοβίῳ πάντας οἰκοδομοῦντες, ὁ εἷς ἀδελφὸς ἐπολεμήθη εἰς πορνείαν, καὶ μὴ δυνάμενος βαστάσαι τὸν πόλεμον, λέγει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ἀπόλυσόν με, ἀδελφὲ, ὅτι εἰς πορνείαν πολεμοῦμαι, καὶ θέλω ἀπελθεῖν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ δὲ ἀδελφὸς ἤρξατο παρακαλεῖν αὐτὸν, καὶ λέγειν· Μὴ, ἀδελφὲ, μὴ ἀπολέσῃς τὸν κόπον σου. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἢ ἐλθὲ μετ' ἐμοῦ, ἵνα τὴν πρᾶξιν ποιήσω, ἢ ἀπόλυσόν με ἀπελθεῖν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς μὴ θέλων ἀπολῦσαι αὐτὸν, ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν. Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ καταγώγιον τῆς πορνείας ὁ πολεμηθείς· ὁ δὲ ἄλλος ἀδελφὸς ἔξω ἱστάμενος χοῦν λαβὼν ἐκ τῆς γῆς, ἔβαλλεν εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν· καὶ ἑαυτὸν συνέτριβεν. Ὡς οὖν ἐξῆλθεν ὁ εἰσελθὼν εἰς τὸ πορνεῖον ποιήσας τὴν πρᾶξιν, λέγει αὐτῷ ὁ ἄλλος ἀδελφός· Τί ὠφελήθης, ἀδελφέ μου, ἐκ τῆς ἁμαρτίας; τί δὲ οὐκ ἐβλάβης; Ἄγωμεν πάλιν εἰς τὸν τόπον ἡμῶν. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, Οὐκ ἔτι δύναμαι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἔρημον. Σὺ οὖν ὕπαγε. Ἐγὼ γὰρ εἰς τὸν κόσμον μενῶ. Ὡς οὖν πολλὰ ποιήσας οὐκ ἔπεισεν αὐτὸν ἀκολουθῆσαι αὐτῷ εἰς τὴν ἔρημον, ἔμεινεν καὶ αὐτὸς σὺν αὐτῷ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἔκαμνον οἱ δύο ἐργασίας, ἵνα τραφῶσιν.

Per idem tempus abbas Abramius, qui postmodum factus est episcopus Ephesi, et nuper monasterium construxit Constantinopoli dictum Abramitarum, bonus ac mitis pastor, ædificabat monasterium suum, quod dicitur Byzantiorum. Abeuntes autem duo fratres laborabant in opere, ministrantes cæmentariis. Sumptam vero mercedem operis amborum frater ille qui in fornicationem lapsus fuerat, quotidie pergens in civitatem consumebat in luxuria. Alius vero quotidie jejunans et psallens, cum omni quiete faciebat opus, nemini aliquid loquens. Videntes autem illum artifices diebus singulis neque comedentem, neque aliquid loquentem, sed semper cogitanti similem, retulerunt de illo et de conversatione ejus

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ὁ ἀββᾶς Ἀβράμιος ὁ πρώην μὲν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει λεγομένων τῶν Ἀβραμιτῶν μονὴν συστησάμενος, ὁ καὶ γεγονὼς ὕστερον ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου, ὁ καλὸς καὶ πρᾶος ποιμὴν ἔκτιζεν τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον, τὸ ἐπιλεγόμενον τῶν Βυζαντίων. Ἀπελθόντες οὖν οἱ δύο ἀδελφοὶ ἔκαμνον ἐκεῖσε ἐργασίας, καὶ ἐλάμβανον τὸν μισθόν. Καὶ ὁ ἐμπεσὼν εἰς πορνείαν, ἐλάμβανεν τῶν δύο τὸν μισθόν, καὶ ὑπῆγεν καθ' ἑκάστην εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐδαπάνα αὐτὸν εἰς ἀσωτίας. Ὁ δὲ ἄλλος πᾶσαν ἡμέραν ἐνήστευσε, καὶ μετὰ πάσης ἡσυχίας ποιῶν ἦν τὸ ἔργον· μὴ λαλῶν πρός τινα. Τοῦτον θεωροῦντες καθ' ἑκάστην οἱ τεχνῖται, μήτε ἐσθίοντα, μήτε λαλοῦντα, ἀλλὰ σύννουν ἀεὶ, λέ-

NOTÆ.

(s) *Εἴ τις ἐὰν προσκομίσει.* Interpres Ambrosius, *Si quis inciderit.* An legebat προσκόψει? Cyrillus Alexandrinus apud Eustratium, quem luce donavit Allatius, p. 571, 572 : Τὰς ὑπέρ γε τῶν κεκοιμημένων ποιεῖσθαι λιτὰς, προσκομίζειν τε, καὶ μεγάλα (f. μάλα) ἐμφρόνως οἰονεὶ παρόντι Χριστῷ διὰ τῆς ἁγίας καὶ μυστικῆς θυσίας.

Digitized by Google

γουσι τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, τῷ ἐν ἁγίοις ἀββᾷ Ἀβραμίῳ. Τότε ὁ μέγας Ἀβράμιος μεταστέλλεται τὸν ἐργάτην ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, καὶ ἐρωτᾷ αὐτὸν, λέγων· Πόθεν εἶ, ἀδελφέ; καὶ τίς σού ἐστιν ἡ ἐργασία; Ὁ δὲ πάντα ἐξωμολογήσατο αὐτῷ, καὶ ὅτι Διὰ τὸν ἀδελφὸν πάντα ὑπομένω, ἵνα ὁ Θεὸς βλέπων τὴν ἐμὴν θλῖψιν, σώσῃ τὸν ἀδελφόν μου. Ταῦτα ἀκούσας ὁ θεῖος Ἀβράμιος, λέγει τῷ ἀδελφῷ· Καὶ Κύριος ἐχαρίσατό σοι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ὡς οὖν ἀπέλυσεν ὁ ἀββᾶς Ἀβράμιος τὸν ἀδελφὸν, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, ἰδοὺ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κράζων· Ἀδελφέ μου, λάβε με εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα σωθῶ. Εὐθέως οὖν λαβὼν αὐτὸν, ἀπῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον, πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, καὶ ἐνέκλεισεν αὐτὸν, καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον μεγάλως κατὰ τὸν Θεὸν προκόψας πρὸς πνεῦμα, ἀπεδήμησεν. Ἔμεινεν δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ κατὰ τὸν ὅρκον, ἵνα ἐκεῖ τελειωθῇ καὶ αὐτός.

A sancto abbati Abramio. Tunc magnus revera Abramius accersivit operarium in cellam suam, et interrogavit eum, dicens: Unde es, frater? et quod est opus tuum? Ille autem omnia illi per ordinem confessus est, et quia fratris sui gratia sustineret omnia, ut Deus (inquiens) meam tribulationem videns salvet fratrem meum. His auditis, Abramius dixit fratri: Et Dominus donavit tibi animam fratris tui. Cum ergo dimisisset eum sanctus Abramius, exiissetque de cellula, ecce frater ille advenit clamans: Mi frater, assume me in eremum, ut salvus fiam. Continuo autem assumpsit eum, et abierunt ad speluncam prope sanctum Jordanem, et incluserunt se. Post modicum vero temporis, cum magnifice secundum Deum profecisset spiritu frater ille, qui in fornicationem inciderat, migravit ad Dominum. Mansit autem superstes frater in eadem spelunca juxta juramentum, quousque et ipse moreretur.

B

CAPUT XCVIII.

De eodem fratre superstite.

Τούτῳ τῷ ἀδελφῷ καθημένῳ ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀδελφοῦ, παρέβαλέν τις γέρων ὀπὸ τῆς λαύρας τοῦ Καλαμῶνος, καὶ λέγει αὐτῷ· Εἰπέ μοι, ἀδελφὲ, ἐν τῷ τοσούτῳ χρόνῳ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀσκήσεως τί κατώρθωσας; Λέγει αὐτῷ ὁ ἀδελφός· Ὕπαγε καὶ ἔρχου μετὰ δεκάτην ἡμέραν, καὶ λέγω σοι. Ὁ δὲ γέρων ἐλθὼν τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ εὗρε τὸν ἀδελφὸν τελειωθέντα, καὶ ὄστρακον γεγραμμένον οὕτως· Συγχώρησόν μοι, Πάτερ, ὅτι οὐδέ ποτε ποιῶν τὸν κανόνα μου, ἀφῆκα τὸν νοῦν εἰς τὴν γῆν.

Ad hunc fratrem post mortem alterius fratris veniens senex quidam ex monasterio Calamonis, ait illi: Dic mihi, frater, in tanto tempore solitariæ vitæ, spiritalisque exercitii, quid lucratus es? Dixit ei frater: Vade, et post decimum diem veni ad me, et dicam tibi. Senex autem abiens, post decimum diem rediit, invenitque fratrem migrasse ad Christum, et testam, in qua sic scriptum erat: Ignosce, Pater, quia nunquam, dum opus Dei agerem, aut horis constitutis psallerem, mentem meam dimisi in terram.

CAPUT XCIX.

Vita Antonii senis monasterii in Scopulo.

Διηγήσαντο ἡμῖν οἱ τῆς αὐτῆς μονῆς Πατέρες, ὅτι Πρὸ τούτων τῶν χρόνων, ἐγένετο ἐνταῦθά τις γέρων ὀνόματι Ἴανθος. Ὃς ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἀπῆρεν ἐπὶ τὸν Κουτιλᾶν. Ἐν μιᾷ οὖν ὡς ἦν εἰς τὴν ἔρημον, ἰδοὺ Σαρακηνοὶ ἐλθόντες εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἰδόντες τὸν γέροντα, εἷς ἐξ αὐτῶν γυμνώσας τὸ ξίφος αὐτοῦ, ἤρχετο πρὸς τὸν γέροντα, θέλων φονεῦσαι αὐτόν. Ὁ δὲ γέρων θεασάμενος τὸν Σαρακηνὸν ἐρχόμενον ἐπ' αὐτὸν, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, τὸ θέλημά σου γενέσθω. Καὶ εὐθέως ἠνοίχθη ἡ γῆ, καὶ κατέπιεν τὸν Σαρακηνόν. Ὁ δὲ γέρων ἐσώθη· καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν δοξάζων τὸν Θεόν.

Narraverunt nobis Patres ejusdem monasterii sancti Patris nostri Theodosii, dicentes: Ante hos annos defunctus est hic senex quidam, Antonius nomine. Is in vita sua maxime jejuniis operam dans, profectus est in locum qui Cotulas dicitur. Quadam ergo die cum esset in eremo, ecce Saraceni (23) in partes illas venientes viderunt senem, unusque ex eis educto gladio venit contra senem, volens necare illum. Senex autem ut vidit Saracenum contra se venientem, intuens in cœlum, ait: Domine Jesu Christe, voluntas tua fiat. Statimque aperta est terra, et absorbuit Saracenum illum, senexque salvatus est, et glorificans Deum in monasterium ingressus est.

C

CAPUT C.

Vita Petri Pontici monachi.

Πάλιν ἡμῖν διηγήσαντο οἱ τοῦ αὐτοῦ τόπου Πατέρες, ὅτι Ἦν τις ἐνταῦθα πρεσβύτερος Πέτρος ὀνόματι, τῷ γένει Πόντιος, πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα πεποιηκώς. Περὶ τούτου γέροντος Θεόδωρος ὁ γεγονὼς ἐπίσκοπος Ῥόσσου[67] ἔλεγεν ἡμῖν, ὅτι Ἐν μιᾷ ἦλθεν ἐγγιστά μου εἰς τὸν Ἰορδάνην, εἰς τὴν λαύραν τῶν Πυργίων· ἐκεῖ γὰρ ἦμην καθήμενος. Καὶ λέγει μοι· Ποίησον ἀγάπην, ἀδελφὲ Θεόδωρε, δεῦρο μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινά[68]· ὅτι

D

Rursus narraverunt nobis prædicti loci Patres, quod illic fuerit quidam senex, Petrus nomine, genere Ponticus, multis præclarisque virtutibus ornatus. De hoc sene Theodorus, qui fuit episcopus Rosensis, dicebat nobis, quod die quadam convenit illum ad Jordanem in monasterio Turrium, illic enim ipse morabatur, eique dixit: Fac charitatem, frater Theodore, veni mecum in montem Sina, quia illuc proficisci votum habeo. Qui cum nollet non obedire, dixit

VARIÆ LECTIONES.

[67] al. Ῥωσσοῦ. [68] al. Σινᾶ.

Digitized by Google

ad eum : Eamus. Cum vero transissent Jordanem, dixit ad Theodorum senior : Veni, frater Theodore, oremus ut usque ad montem Sina nullus nostrum comedat. Ad quem ille : Vere, Pater, ego hoc facere non possum. Prostravit autem se senex, et oravit, et usque ad Sina nihil comedit. Sumptis igitur illic sanctis mysteriis, tunc et cibum sumpsit. Similiter et a Sina usque Alexandriam ad sanctum Menam pervenerunt, nihil omnino comedente sene. Ibique denuo communicans, post communionem cibum sumpsit. Et a sancto Mena usque in sanctam civitatem venerunt, cum nihil omnino gustasset senior in via. Cum vero in sancta Christi Dei nostri resurrectione percepisset veneranda mysteria, tunc demum accepit et cibum. In hoc ergo toto tali tantoque itinere nisi tertio non comedit senex, semel in Sina monte, semel in Alexandria, et semel in sancta civitate.

A εὐχὴν ἔχω [49]. Ἐγὼ δὲ μὴ θέλων παρακοῦσαι τοῦ γέροντος, λέγω αὐτῷ· Ἄγωμεν. Ὡς οὖν ἐπεράσαμεν τὸν ἅγιον Ἰορδάνην, λέγει μοι ὁ γέρων· Ἀδελφὲ Θεόδωρε, δεῦρο βάλωμεν μετάνοιαν ἵνα ἕως τοῦ Σινὰ μηδεὶς ἡμῶν φάγῃ. Λέγω αὐτῷ· Ὄντως, Πάτερ, τοῦτο ἐγὼ οὐ δύναμαι ποιῆσαι. Καὶ ἔβαλεν ὁ γέρων μετάνοιαν, καὶ ἕως τοῦ Σινὰ οὐ μετέλαβέν τινος. Μεταλαβὼν δὲ εἰς τὸ Σινὰ τῶν ἁγίων μυστηρίων, τότε καὶ τροφῆς μετέλαβεν. Ὁμοίως καὶ ἀπὸ τοῦ Σινὰ ἀπήλθομεν εἰς τὸν ἅγιον Μηνᾶν Ἀλεξανδρείας [50], μὴ μεταλαβόντος αὐτοῦ τροφῆς. Κἀκεῖ δὲ κοινωνήσας μετέλαβεν τροφῆς. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ἤλθομεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, μηδενὸς ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ὅλως γευσαμένου. Κοινωνήσας δὲ καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀνάστασιν, μετέλαβεν τότε B τροφῆς. Ἐν ὅλῃ οὖν τοιαύτῃ καὶ τηλικαύτῃ ὁδῷ, εἰ μὴ τρίτον οὐκ ἔφαγεν ὁ γέρων, ἅπαξ εἰς τὸ Σινὰ ὄρος, καὶ ἅπαξ εἰς τὸν ἅγιον Μηνᾶν, καὶ ἅπαξ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν.

CAPUT CI.

Vita Pardi monachi Romani.

Narraverunt etiam nobis de alio sene Patres ejusdem monasterii, dicentes : Erat hic senex quidam, qui ante modicum tempus defunctus est, Pardus nomine, genere Romanus. Hic dum esset junior, mulio fuerat. Die igitur quadam abiit Jericho cum mulis. Et cum esset in xenodochio, inventus est illic puer parvulus, quem, agente diabolo, mulus calce percussit et occidit, ignorante hoc abbate Pardo. Afflictus vero super hoc multum abbas Pardus, abiit in Arnonem, et effectus est anachoreta, lugens semper, di- C cens : Ego feci homicidium, et ut homicida in judicio damnatus sum. Erat autem illic prope torrentem leo. Diebusque singulis ibat abbas Pardus ad cubile leonis, stimulans et provocans leonem, ut exsurgeret et devoraret eum ; leo autem nihil omnino illum lædebat. Videns autem senex, quia nihil proficeret, ait in seipso : Dormiam in via, per quam leo pergit ad fluvium ; nam cum transibit ut eat ad bibendum, devorabit me. Cum ergo jaceret, ecce leo post paulum venit, et quasi ratione præditus esset, cum omni quiete transilivit senem, neque omnino illum tetigit. Tunc senior certior factus est quod Deus remisisset illi peccatum, et veniens rursus in monasterium suum, vixit in magna continentia, ædificans omnes vitæ suæ exemplo usque ad diem obitus sui. D

Διηγήσαντο ἡμῖν καὶ περὶ ἄλλου γέροντος οἱ τῆς αὐτῆς μονῆς Πατέρες, λέγοντες, ὅτι Ἦν τις ἐνταῦθα τοὔνομα ἀββᾶς Παῦλος, ὅστις πρὸ ὀλίγου χρόνου ἀνεπαύσατο, Ῥωμαῖος τῷ γένει. Ἐν μιᾷ οὖν ἀπῆλθεν μετὰ τῶν βορδονίων· καὶ ἐν τῷ ξενοδοχείῳ εὑρέθη παιδίον μικρὸν, καὶ ἐκ τοῦ διαβόλου, ἀγνοοῦντος τοῦ ἀββᾶ Παύλου, ἐπάτησεν ὁ βόρδων τὸ παιδίον, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτό. Θλιβεὶς οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ ἀββᾶς Παῦλος, ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ἀρονάν· κἀκεῖ γέγονεν ἀναχωρητὴς, θρηνῶν τὸν θάνατον τοῦ παιδίου πάντοτε, καὶ λέγων, ὅτι Ἐγὼ ἐποίησα τὸν φόνον τοῦ παιδίου, καὶ ὡς φονεὺς ἔχω κριθῆναι ἐν τῇ κρίσει. Ἦν δὲ πλησίον λέων, καὶ καθ' ἑκάστην ὁ ἀββᾶς Παῦλος ὑπῆγεν εἰς τὴν κοίτην τοῦ λέοντος νύσσων, καὶ ἀγριαίνων αὐτὸν, ἵνα ἀναστῇ καὶ φάγῃ αὐτόν· ὁ δὲ λέων οὐδ' ὅλως ἐβλαπτεν αὐτόν. Τότε ὡς εἶδεν ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, λέγει ἐν ἑαυτῷ· Κοιμηθῶ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ λέοντος, καὶ ἐν τῷ ἔρχεσθαι αὐτὸν, καὶ ὑπάγειν εἰς τὸν ποταμὸν πιεῖν ὕδωρ, τρώγει με. Ὡς οὖν ἔπεσεν, ἰδοὺ μετὰ μικρὸν καὶ ὁ λέων καὶ ὡς ἐπὶ ἀνθρώπου μετὰ πάσης τῆς ἡσυχίας ὑπερεπήδησε τὸν γέροντα· καὶ οὐδὲ ὅλως ἥψατο αὐτοῦ. Τότε ὁ γέρων ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ Θεὸς συνεχώρησεν αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ ἐλθὼν πάλιν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ, διῆγεν πάντας ὠφελῶν καὶ οἰκοδομῶν ἕως τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ ἀναπαύσεως.

CAPUT CII.

Relatio Sophronii sophistæ de eo quod sibi in via contigerat.

Cum interrogatus esset abbas Sophronius sophista frater meus, assistebamus prope illum ego et abbas Joannes scholasticus, et abbas Quiricus, et alii quidam ex Patribus, dixitque nobis : Pergebam modo in via, et ante me adolescentulæ choream agebant, tripudiabantque dicentes : Bene veniat Sophronius ; coronatus est Sophronius.

Μέλλοντος τελειοῦσθαι τοῦ ἀββᾶ Σωφρονίου τοῦ σοφιστοῦ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ, παριστάμεθα πλησίον αὐτοῦ ἐγὼ καὶ ὁ ἀββᾶς ὁ Σχολαστικὸς, καὶ ὁ ἀββᾶς Κηρυκὸς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Πατέρων. Καὶ λέγει ἡμῖν, ὅτι Εἰς ὁδὸν ἀπῆν, καὶ ἔμπροσθέν μου νεάνιδες χορὸν ποιήσασαι ἐχόρευον λέγοντες [51]· Καλῶς ἦλθεν Σωφρόνιος· ἐστεφανώθη Σωφρόνιος.

VARIÆ LECTIONES.

[49] al. inser. ἐκεῖσε. [50] al. εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Digitized by Google

CAPUT CIII.

Vita et virtutes abbatis Stratigii.

Ἔλεγον περὶ τοῦ ἁββᾶ Στρατηγίου τοῦ ἡγουμένου A τῆς αὐτῆς μονῆς τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου, οἱ τῆς αὐτῆς μονῆς Πατέρες, ὅτι τὰ τρία ταῦτα πλεονεκτήματα ἐκτήσατο ὑπὲρ πάντα μοναχὸν τῆς γενεᾶς ταύτης· τὸ νηστεύειν πολλά, τὸ ἀγρυπνεῖν πολλά, τὸ ἐργάσασθαι πολλά.

Dicebant de abbate Stratigio, Patre insignis monasterii sancti Patris nostri Theodosii, monasterii ipsius Patres, quod tres istas virtutes possederit supra ætatis nostræ monachos, jejunium, vigilias, et jugе opus.

CAPUT CIV.

Vita abbatis Nonni presbyteri.

Διηγήσατο ἡμῖν ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου, ὁ ἁββᾶς Θεοδόσιος, ὁ γεγονὼς ἐπίσκοπος τῆς Καπιτουλιάδος, περὶ τοῦ ἁββᾶ Νόννου, λέγων, ὅτι Ἐν μιᾷ, πρὸ τοῦ κροῦσαι τὸ ξύλον (*t*) τὸ νυκτερινὸν, ἀνακείμενος ἐγὼ ἐν τῷ κλι- B νιδίῳ μου, ἤκουσά τινος λέγοντος, Κύριε, ἐλέησον, πραείᾳ καὶ ἡσυχίῳ φωνῇ. Καὶ ἀριθμήσας πεντακόσια τὸ, Κύριε, ἐλέησον, ἠθέλησα εἰδέναι τίς ἐστιν ὁ λέγων· καὶ παρακύψας διὰ τῆς θυρίδος τοῦ κελλίου μου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, θεωρῶ τὸν γέροντα κείμενον εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ ἀστέρα φωτοειδῆ ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καταυγάζοντά μοι τὸ τίς ἐστιν ὁ γέρων.

Narravit nobis in cœnobio sancti Patris nostri Theodosii, abbas Theodosius, qui fuit episcopus Capituliadis, de abbate Nonno presbytero, quod nocte quadam, antequam pulsaret nocturnum signum, dum jaceret ipse in lectulo suo, audivit quemdam leni voce dicentem, Kyrie eleison. Cumque quinquaginta vicibus hoc ille iterasset, voluit ipse scire quis esset qui hoc dicebat. Et aspiciens, inquit, in ecclesiam per cellulæ meæ fenestram, vidi senem procumbentem genibus suis, et stellam lucidissimam super caput ejus ostendentem mihi quis esset senex.

Ἕτερος δέ τις τῶν γερόντων τοῦ αὐτοῦ κοινοβίου διηγήσατο ἡμῖν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἁββᾶ Νόννου, λέγων, ὅτι Ἐν μιᾷ πρὸ τοῦ κροῦσαι τὸ ξύλον, ἐξελθὼν τοῦ κελλίου μου ἀπίην ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ θεωρῶ τὸν γέροντα ἔμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας ἑστῶτα, καὶ ἐκτεταμένας ἔχοντα τὰς δύο χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εὐχόμενον. Ἔλαμπον δὲ αἱ χεῖρες αὐτοῦ, ὡς B λαμπάδες πυρός. Καὶ φοβηθεὶς ἀνεχώρησα.

Alius autem quidam de senibus ipsius cœnobii narravit nobis de eodem abbate Nonno, dicens : Nocte quadam priusquam pulsaret signum, egressus de cellula mea, ibam ad ecclesiam. Et aspicio senem ante ecclesiam stantem, et extensis in cœlum manibus orantem : lucebant autem manus ejus quasi lampades ignis. Quare metu perterritus recessi.

CAPUT CV.

Vita sancti senis Christophori, genere Romani.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὄντες παρεβάλομεν τῷ ἁββᾷ Θεοδούλῳ τῷ ὄντι ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἐν τῇ Φάρῳ. Καὶ διηγήσατο ἡμῖν ὁ γέρων λέγων, ὅτι Ἐν τῷ κοινοβίῳ ἀπεταξάμην τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως· καὶ εὗρον ἐκεῖ γέροντα μέγαν, ὀνόματι Χριστοφόρον, Ῥωμαῖον τῷ γένει. Ἐν μιᾷ οὖν βάλλω αὐτῷ τὴν μετάνοιαν, λέγων· Ποίησον ἀγάπην, ἁββᾶ, εἰπέ μοι τὴν ἐκ νεότητός σου ἐργασίαν. Καὶ πολλὰ παρακληθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ὁ γέρων, καὶ γνοὺς ὅτι δι' ὠφέλειαν ψυχῆς αὐτὸν ἐρωτῶ, διηγήσατό μοι, λέγων, ὅτι Ὅτε ἀπεταξάμην, τέκνον, πολλὴν εἶχον θέρμην εἰς τὸ μοναχικόν· καὶ τὰς μὲν ἡμέρας ἐσχόλαζον εἰς τὸν κανόνα, τὰς δὲ νύκτας ἀπηρχόμην εἰς τὸ σπήλαιον· ἔνθα, ὅ τε ἐν ἁγίοις Θεοδόσιος καὶ οἱ

Cum in Alexandria essemus, accessimus ad abbatem Theodorum, qui erat in sancta Sophia prope Pharum. Et narravit nobis senex, dicens : Ego in cœnobio sancti patris nostri Theodosii, quod est in eremo sanctæ Christi Dei nostri civitatis, sæculo renuntiavi; invenique illic senem magnum valde, nomine Christophorum, Romanum genere. Die igitur quadam prostratus ante illum, dixi : Fac charitatem, pater, et dic mihi quid in juventute tua operabaris. Cumque multum a me rogatus fuisset senex, aguito quod propter utilitatem animæ illum rogassem, enarravit mihi, dicens : Quando sæculo renuntiavi, fili, magnum habui fervorem, summamque desiderii alacritatem ad monasticam vitam; ac diebus quidem exercebar in regulari psalmodia, noctibus vero pergebam

VARIÆ LECTIONES.

[a] Pro λέγουσαι.

NOTÆ.

(*t*) *Κροῦσαι τὸ ξύλον.* Apud Allatium, *De confessione utriusque Ecclesiæ*, c. 1560 : Κρούει τὸ κροῦσμα; c. 1569 : Κροῦσμα ποιῆσαι. In vita S. Sabæ : Κρούσματος ὥρα. Et in Iambis Theodori Studitæ : Κρουσματοῦντος τοῦ ξύλου. Et : Σάλπιζε καιρῷ τὸ ξύλον. Et, ἐπειδὰν σαλπίσῃ τις τὸ ξύλον. Per metaphoram qua Dionysio pseudo-areopag. Οἱ ἀπερισάλπιγκτοι τῶν ἱερῶν τελετῶν· *Quando aa collectam tuba insonuerit.* In *Regula sancti Pachomii*, n. 2; Anastasius ad act. 4 synodi 7 : *Orientales ligna pro campanis percutiunt.*

Digitized by Google

in speluncam, in qua et sanctus Theodosius, et sancti Patres reliqui orare consueverant; descendensque in speluncam, centies flectebam genua, et procidebam Deo per gradus singulos; sunt autem numero decem et octo. Cumque per omnes gradus descendissem, permanebam illic, donec pulsaret signum. Tunc ibam ad synaxim cum Patribus. Cum autem opus istud undecim annis absque intermissione fecissem, cum jejuniis multis, et continentia, et nuditate rerum omnium, et obedientia, et labore corporali, veni nocte quadam secundum consuetudinem, ut in speluncam descenderem. Cumque implessem inclinationes corporis per singulos gradus, venturusque essem in speluncæ pavimentum, factus in exstasi, video totum speluncæ pavimentum candelis plenum, ex quibus aliæ quidem accensæ erant, aliæ non. Aspicio autem et duos viros chlamyde indutos, candidoque habitu amictos, easdem candelas præparantes. Ego autem dixi illis : ut quid posuistis hic candelas istas, nec permittitis nos descendere, et orare? Qui respondentes dixerunt mihi : Patrum candelæ sunt. Dixi autem ad eos rursum : Cur aliæ ex illis ardent, aliæ non? Responderunt : Qui volunt candelas suas accenderunt, et qui nolunt, non accenderunt. Aio ad illos iterum : Facite charitatem; candela mea ardet, an non ardet? Illi autem dixerunt : Ora, et accendimus illam. Tunc dico illis : Adhuc oro. Et quid usque modo faciebam? Atque in hoc verbo ad me ipsum reversus sum, conversusque ultra jam neminem vidi. Tunc dixi in meipso : Christophore, majori labore opus est. Et mane facto, recessi de monasterio, et profectus sum ad montem Sina, nihil ferens mecum, nisi quo induebar tantum. Cumque illic egissem annos quinquaginta, venit mihi vox, dicens : Christophore, Christophore, redi in cœnobium tuum ubi etiam bene certasti, ut illic consummeris cum Patribus tuis. Et modico tempore posteaquam mihi ista dixerat, sancta illius anima in pace requievit.

Rursum enarravit nobis idem Theodorus de eodem abbate Christophoro. Dicebat, inquit, senex : Die quadam ascendi in sanctam civitatem, ut adorarem sanctam crucem. Et cum adorassem, et jam exirem, aspicio fratrem quemdam in limine atrii pretiosæ crucis, neque intrantem, neque exeuntem. Aspicio item et duos corvos impudenter ante illius faciem volantes, et alis suis oculos ejus importune impetentes, nec illum intrare permittentes. Intellexi vero eos dæmones esse, et dixi illi : Dic, frater, cur stas in medio januæ, nec intras? Qui ait mihi : Ignosce mihi, Pater mi, cogitationes habeo, ex quibus una mihi dicit : Ingredere, et adora pretiosam crucem. Alia dicit : Non, sed vade, et fac responsum (24), et alia vice adorabis. Ego autem ut audivi, tenui manum ipsius, et introduxi in templum; et continuo fugerunt corvi. Cumque fecissem illum adorare sanctam crucem, et sanctam Christi Domini resurrectionem, dimisi eum in pace. Hæc autem, inquit Theodorus, mihi senex enarravit, quia vidit me multum in ministeriis distentum, et orationis negligentem.

A λοιποὶ ἅγιοι κεῖνται Πατέρες, πρὸς τὸ εὔξασθαι. Καὶ κατερχόμενος εἰς τὸ σπήλαιον, κατὰ βαθμὸν ἓβαλον τῷ Θεῷ μετανοίας ἑκατόν. Εἰσὶ δὲ βαθμοὶ τὸν ἀριθμὸν δεκαοκτώ. Καὶ ὅτε πάντας κατῆλθον τοὺς βαθμοὺς, διετέλουν ἕως οὗ ἔκρουσεν τὸ ξύλον· τότε ἀνηρχόμην εἰς τὸν κανόνα. Μετὰ οὖν τὸ ποιῆσαί με ἔτη δέκα τὴν ἐργασίαν ταύτην, μετὰ νηστείας, καὶ πολλῆς ἐγκρατείας, καὶ κόπου, ἔρχομαι ἐν μιᾷ κατὰ τὴν συνήθειαν κατελθεῖν εἰς τὸ σπήλαιον· καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαί με τὰς κατὰ βαθμὸν μετανοίας, ὡς ἔμελλον εἰς τὸ ἔδαφος κατιέναι τοῦ σπηλαίου, γίνομαι ἐν ἐκστάσει, καὶ θεωρῶ ὅλον τοῦ σπηλαίου τὸ ἔδαφος κανδηλῶν πεπληρωμένον· καὶ αἱ μὲν ἦπτον, αἱ δὲ οὔ. Θεωρῶ δὲ καὶ δύο ἄνδρας τὰς χλαμύδας ἡμφιεσμένους, καὶ λευχειμονοῦντας, ἐπισκευάζοντας τὰς αὐτὰς κανδήλας. Ἐγὼ δὲ εἶπον αὐτοῖς, Διατί ἐθήκατε τὰς κανδήλας ταύτας, καὶ οὐ συγχωρεῖτε ἡμῖν κατελθεῖν, καὶ εὔξασθαι; Οἱ δὲ ἀπεκρίναντό μοι λέγοντες, ὅτι τῶν Πατέρων εἰσὶν αἱ κανδῆλαι. Ἐγὼ δὲ πάλιν εἶπον πρὸς αὐτούς· Καὶ διατί αἱ μὲν ἅπτουσιν, αἱ δὲ οὐχ ἅπτουσιν· οἱ δὲ πάλιν ἀπεκρίναντό μοι· Οἱ θέλοντες, τὰς ἑαυτῶν ἀνῆψαν. Τότε λέγω αὐτοῖς· Ποιήσατε ἀγάπην. Ἡ ἐμὴ κανδῆλα ἅπτει ἢ οὔ; Οἱ δὲ ἔφησαν, Εὖξαι καὶ ἅπτομεν αὐτήν. Καὶ λέγω ἐγω ἀκμήν· Εὖξαι, καὶ ἕως ἄρτι, τί ἐποίουν; Καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ἦλθον εἰς ἐμαυτὸν, καὶ στραφεὶς, οὐδένα ἐθεασάμην. Τότε λέγω ἐμαυτῷ· Χριστόφορε, εἰ θέλεις σωθῆναι, τοῦ κόπου περισσοτέρου χρεία. Καὶ πρωΐας ἀνεχώρησα ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου. Καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, μηδὲν ἀποφερόμενος, εἰ μὴ ἃ ἐφόρουν καὶ μόνον. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαί με ἐκεῖ πεντήκοντα χρόνους ἐν ἀσκήσει, ἦλθέν μοι φωνὴ λέγουσα· Χριστόφορε, Χριστόφορε, ἄπελθε εἰς τὸ κοινόβιόν σου, ἐν ᾧ καλῶς ἠγωνίσω, ἵνα ἐκεῖ τελειωθῇς μετὰ τῶν Πατέρων σου. Καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον τοῦ εἰπεῖν μοι ταῦτα ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ ἡ ἁγία αὐτοῦ ψυχὴ ἐν ἀγαλλιάσει.

Πάλιν ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Θεόδουλος διηγήσατο περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀββᾶ Χριστοφόρου. Ἔλεγεν δὲ, φησὶν, ὁ γέρων, ὅτι Ἐν μιᾷ ἀνῆλθον ἐκ τοῦ μοναστηρίου εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν προσκυνῆσαι τὸν ἅγιον σταυρόν. Καὶ μετὰ τὸ προσκυνῆσαί με, φησὶν, ἐν τῷ ἐξιέναι, θεωρῶ τινα ἀδελφὸν ἐν τῷ πυλεῶνι τοῦ μεσιαύλου τοῦ ἁγίου σταυροῦ, μήτε εἰσιόντα, μήτε ἐξιόντα. Θεωρῶ δὲ καὶ δύο κόρακας ἀναιδῶς πετομένους εἰς πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τοῖς πτερυξὶ κοσσίζοντας αὐτοῦ τὰς ὄψεις, καὶ μὴ ἐῶντας αὐτὸν εἰσελθεῖν ἐν τῷ ναῷ. Καὶ γνοὺς ἐγὼ δαίμονας αὐτοὺς εἶναι, λέγω αὐτῷ· Εἰπὲ, ἀδελφὲ, τί ἕστηκας εἰς τὸ μέσον τοῦ πυλῶνος, καὶ οὐκ εἰσέρχῃ; Ὁ δὲ, φησὶν, λέγει μοι· Συγχώρησόν μοι, κῦρι ἀββᾶ, λογισμοὺς ἔχω· ὁ εἷς μὲν λέγει μοι, Εἴσελθε, προσκύνησον τὸν τίμιον σταυρόν· ἄλλος δὲ λέγει μοι· Οὔ, ἀλλ' ὕπαγε, ποίησον ἀπόκρισιν, καὶ ἄλλοτε προσκυνεῖς Ἐγὼ δὲ ὡς ἤκουσα, κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς εἰσήγαγον εἰς τὸν ναόν· καὶ εὐθέως ἔφυγον οἱ κόρακες ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ ποιήσας αὐτὸν προσκυνῆσαι τὸν ἅγιον σταυρὸν, καὶ τὴν ἁγίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ

Digitized by Google

ἡμῶν ἀνάστασιν, ἀπέλυσα αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ. Ταῦτα δέ μοι, φησὶν, ὁ γέρων διηγήσατο, ἐπειδὴ ἐώρα με πολὺ ἐν ταῖς διακονίαις περισπώμενον, καὶ τῆς εὐχῆς ἀμελοῦντα.

CAPUT CVI.

Relatio abbatis Theodori de monacho Syro Severiano.

Διηγήσατο ἡμῖν πάλιν ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Θεόδουλος λέγων, ὅτι ξενοδοχεῖόν ἐστιν ἐνταῦθα πλησίον τοῦ Φάρου, ἀνάμεσον τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ ἁγίου Φαύστου, ἔχον καὶ ξενοδόχον. Οὗτος ἐν μιᾷ παρεκάλεσέν με ἀπελθεῖν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, καὶ τοποποιῆσαι αὐτὸν ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας. Ἀπελθὼν οὖν ἐκεῖ εὗρόν τινα μοναχὸν ξενοδοχούμενον, Σύρον τῷ γένει, μηδὲν ἔχοντα πλὴν στιχαρίου τριχίνου καὶ παλλίου, καὶ ὀλίγων ἄρτων. Ἵστατο δὲ διαπαντὸς ἐν μιᾷ γωνίᾳ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας στιχολογῶν, καὶ μὴ συντυγχάνων τινί. Καταλαβούσης δὲ τῆς ἁγίας Κυριακῆς, ἀπῆλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγω αὐτῷ· Ἔρχῃ, κῦρι ἀδελφὲ, εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ἵνα μεταλάβῃς τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν μυστηρίων; Ὁ δὲ λέγει· Οὔ. Λέγω αὐτῷ· Διὰ τί; Λέγει μοι καὶ αὐτός· Ὅτι τῶν Σευήρου εἰμὶ, καὶ οὐ κοινωνῶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀκούσας δὲ ἐγὼ ὅτι οὐκ ἐκοινώνει τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἅμα δὲ καὶ θεωρῶν τὴν καλλίστην αὐτοῦ πολιτείαν καὶ τὸν ἐνάρετον βίον, ἀπῆλθον κλαίων ἐπὶ τῷ κελλίῳ μου, καὶ κλείσας τὴν θύραν, ἔρριψα ἐμαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐδεόμην αὐτοῦ μετὰ δακρύων πολλῶν, λέγων· Δέσποτα Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τὴν ἄφατόν σου καὶ ἀμέτρητον φιλανθρωπίαν κλίνας τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καταβὰς διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, ὁ σαρκωθεὶς ἐκ τῆς Δεσποίνης τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀποκάλυψόν μοι, τίνες καλῶς καὶ ὀρθῶς πιστεύουσιν, ἡμεῖς οἱ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ οἱ τὰ Σευήρου φρονοῦντες. Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἦλθέν μοι φωνὴ ἀοράτως λέγουσα· Ἄπελθε, Θεόδουλε, καὶ θεωρεῖς τὴν πίστιν αὐτοῦ. Ἀπελθὼν οὖν τῇ ἐπαύριον ἐγὼ, ἐκαθέσθην ἔμπροσθεν αὐτοῦ, προσδοκῶν τι ἰδεῖν κατὰ τὴν λεχθεῖσάν μοι φωνήν. Καὶ ὡς ἔμεινα ἐπὶ μίαν ὥραν καθήμενος, καὶ ἀτενίζων εἰς αὐτὸν, ἑστῶτα καὶ τῇ Σύρῳ φωνῇ στιχολογοῦντα, θεωρῶ, ὡς ἐπὶ Κυρίου, τέκνα, περιστερὰν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καθημένην ἠσβολωμένην ὡς ἀπὸ μαγείρου καὶ ἐσκυλμένην καὶ δυσώδη. Τότε ἔγνων ὅτι φανεῖσα μοι ζοφώδης καὶ δυσώδης περιστερὰ, ἡ πίστις αὐτοῦ ἐστιν. Ταῦτα δὲ ἡμῖν διηγήσατο μετὰ πολλῶν δακρύων καὶ στεναγμῶν, ὡς ἐπὶ τῆς ἀληθείας ἡ μακαρία αὐτοῦ ψυχή.

A Narravit iterum nobis idem abbas Theodorus, dicens: Xenodochium est hic prope Pharum, inter sanctam Sophiam et sanctum Faustum: qui autem illi præerat, die quadam oravit me ut irem in xenodochium, et ibi morarer paucis diebus. Abiens igitur inveni illic monachum quemdam hospitio susceptum, Syrum genere, nihil habentem præter cilicium, et pallium, et panes paucos. Stabat autem in uno angulo, semper die noctuque psallens, et nemini loquens. Veniente vero die sancta Dominica, abii ad illum, dicens: Veni, frater, ad sanctam Sophiam, ut communices sanctis venerandisque mysteriis. Qui ait: Non venio. Ad quem ego: Cur, oro te? Ait mihi: Quia Severianus sum, et non communico Ecclesiæ. Audiens ego, quia non communicaret sanctæ et apostolicæ Ecclesiæ, simulque videns illius optimam conversationem, vitamque virtutibus plenam, abii lugens in cellulam meam, et clausa janua, prostravi meipsum in faciem coram Domino per dies tres, et orabam illum cum lacrymis multis, dicens: Dominator Christe Deus noster, qui propter ineffabilem tuam immensamque clementiam inclinasti cœlos, et descendisti propter salutem nostram, qui incarnatus es ex sancta Domina nostra Dei genitrice semperque virgine Maria, revela mihi qui sint qui bene et recte credunt; nosne qui sanctæ Ecclesiæ jungimur, an qui Severo consentiunt. Die vero tertia venit mihi vox invisibiliter, dicens: Vade, Theodore, inspice fidem ipsius. In crastinum igitur profectus, sedi ante illum, exspectans videre aliquid, juxta quod mihi vox dixerat: et cum mansissem sedens quasi una hora, et intuerer in ipsum stantem, et voce Syra psallentem, vidi teste Deo, filii, columbam super caput ejus stantem fuliginosam, veluti ex coquina venientem, squalidam ac fetidam. Tunc agnovi eam, quæ mihi apparuerat, caliginosam fetidamque columbam, ipsius esse fidem. Hæc autem nobis narravit in veritate cum multis lacrymis et singultibus sancta ipsius anima.

B C

CAPUT CVII.

Vita abbatis Gerasimi.

Ὡς ἀπὸ μιλίου ἑνὸς τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου τοῦ ποταμοῦ λαύρα ἐστὶ τοῦ ἁγίου ἀββᾶ Γερασίμου λεγομένη. Ἐν αὐτῇ τῇ λαύρᾳ παραβαλοῦσιν ἡμῖν διηγήσαντο οἱ ἐκεῖ καθεζόμενοι Πατέρες περὶ τοῦ ἁγίου τούτου, ὅτι περιπατῶντι ἐν μιᾷ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, ὑπήντησεν αὐτῷ λέων πάνυ ὠρυόμενος ἐκ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ. Εἶχεν γὰρ ἀπὸ καλάμου σκώλοπα ἐμπαγέντα αὐτῷ, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀγκωθῆναι αὐτοῦ τὸν πόδα, καὶ πλήρη πύου γενέσθαι. Ὡς οὖν ἐθεώρησεν ὁ λέων τὸν γέροντα, ἦλθεν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐπεδείκνυεν αὐτῷ τὸν πεπληγμένον πόδα ἐκ τοῦ ἐμπαγέντος αὐτῷ σκώλοπος, κλαίων τρόπον τινὰ, καὶ δεόμενος τῆς παρ' αὐτοῦ θεραπείας τυχεῖν.

Uno fere milliario distat a Jordane monasterium, quod abbatis Gerasimi dicitur. In hoc monasterium advenientibus nobis narraverunt qui illic morabantur senes de abbate Gerasimo, quod die quadam ambulans super Jordanis ripam, obvium habuit leonem valde rugientem, suspenso pede, cui infixus erat ex calamo aculeus, adeo ut ex hoc pes ipse intumuisset, et sanie plenus effectus esset. Cum igitur vidisset leo senem, ostendebat illi vulneratum ex infixo aculeo pedem, flens quodammodo et obsecrans ut illi curam adhiberet. Cum ergo vidisset eum senex tali necessitate constrictum, sedens apprehendit ejus pedem, aperiensque vulnus eduxit aculeum infixum, cum magna pu-

D

Digitized by Google

tredinis copia, diligenterque depurgato vulnere, et panno alligato, dimisit eum. Leo autem cum se curatum vidisset, noluit senem deserere, sed ut charus discipulus, quocunque pergeret, magistrum sequebatur, ita ut admiraretur senex tantam feræ gratitudinem. Igitur ex tunc senex nutriebat eum, mittens ante illum panem et infusa legumina.

A Ὡς δὲ εἶδεν αὐτὸν ὁ γέρων ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ, καθίσας, καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τοῦ ποδὸς, καὶ ἀνατεμὼν αὐτὸν, ἐξέβαλε τὸν κάλαμον μετὰ πολλῶν ὑγρῶν, καὶ καλῶς περικαθαρίσας τὸ τραῦμα, καὶ δήσας τὸν πόδα παννίῳ, ἀπέλυσεν. Ὁ δὲ λέων θεραπευθεὶς οὐκ ἔτι εἴασεν τὸν γέροντα, ἀλλ' ὡς γνήσιος μαθητὴς ὅπου δ' ἂν ἀπήρχετο ἠκολούθει αὐτῷ· ὥστε θαυμάζειν τὸν γέροντα τὴν τοσαύτην εὐγνωμοσύνην τοῦ θηρίου· καὶ λοιπὸν ἀπὸ τότε ὁ γέρων ἔτρεφεν αὐτὸν, βάλλων αὐτῷ ἄρτον καὶ βρεκτὰ ὄσπρια.

Habebat autem ipsum monasterium asinum unum, ad ferendam aquam pro necessitate fratrum de Jordane. Consuetudinem autem fecerat senex, ut curam pascendi asini leo haberet. Itaque abiens cum illo juxta Jordanis ripas, pascentem observabat. Quadam autem die dum pasceretur asinus, leo se ab illo longiuscule avertit; cum ecce camelarius ex Arabia veniens, inventum asinum accepit, et secum duxit. Leo vero, amisso asino, rediit in monasterium tristis valde, et dejecta facie ac cervice, ad abbatem suum. Abbas igitur Gerasimus putavit quod asinum comedisset leo, et ait illi: Ubi est asinus? Ille vero quasi homo stabat tacens, et deorsum aspiciens. Dicit ei senex: Comedisti eum; benedictus Dominus. Quidquid faciebat asinus, amodo facies tu. Ex tunc igitur leo, jubente sene, portabat cantherium (23) capientem amphoras quatuor, ferebatque aquam in monasterium.

Εἶχεν δὲ ἡ λαύρα ὄνον δι' ὕδωρ εἰς τὴν χρείαν τῶν γερόντων. Ἐκ γὰρ τοῦ ἁγίου τοῦ Ἰορδάνου πίνουσιν ὕδωρ. Ἀπέχει δὲ ἐκ τῆς λαύρας ὁ ποταμὸς, μίλιον ἕν. Συνήθειαν οὖν εἶχον οἱ Πατέρες διδόναι τῷ λέοντι τὸν ὄνον, ἵνα βόσκῃ αὐτὸν παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου. Ἐν μιᾷ οὖν βοσκόμενος ὁ ὄνος ὑπὸ B τοῦ λέοντος, ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ οὐκ ὀλίγον διάστημα· καὶ ἰδοὺ καμηλάριοι ἐρχόμενοι ἀπὸ Ἀραβίας, καὶ εὑρόντες τὸν ὄνον, λαβόντες αὐτὸν ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια. Ὁ δὲ λέων ἀπολέσας τὸν ὄνον, ἦλθεν εἰς τὴν λαύραν πάνυ στυγνὸς καὶ κατηφὴς πρὸς τὸν ἀββᾶν Γεράσιμον. Ἐνόμιζεν οὖν ὁ ἀββᾶς, ὅτι ἔφαγεν τὸν ὄνον ὁ λέων· καὶ λέγει αὐτῷ· Ποῦ ὁ ὄνος; Ὁ δὲ ὥσπερ ἄνθρωπος εἱστήκει σιωπῶν, καὶ κάτω νεύων. Λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Ἔφαγες αὐτόν; εὐλογητὸς Κύριος. Εἴ τι ἐποίει ὁ ὄνος, ἀπ' ἄρτι σὺ μέλλεις ποιεῖν. Ἀπὸ τότε οὖν ὁ λέων κελεύσαντος τοῦ γέροντος ἐβάσταζεν τὸ κανθήλιον κεράμια τέσσαρα ἔχον, καὶ ἔφερεν τὸ ὕδωρ.

Die vero quadam venit miles quidam ad senem benedictionis gratia. Qui cum videret leonem bajulantem aquam, didicissetque causam, misertus est ejus, proferensque tria numismata dedit senibus, ut emerent asinum ad ipsius aquæ ministerium, et liberarent ea necessitate leonem. Brevi autem transacto tempore, postquam liberatus a labore fuerat, camelarius ille, qui asinum abstulerat, veniebat ferens triticum, ut venundaret illud in sancta civitate, habens et asinum secum. Et cum transisset Jordanem, accidit ut occurreret leoni; quo viso, dimisit camelos, et fugit. Leo autem, cognito asino, cucurrit ad eum, et ore, ut solebat, ejus capistrum mordens, traxit eum cum tribus camelis, et gaudens simul et rugiens, quod perditum asellum reperisset, venit ad senem. Senex vero, qui prius putabat quod asinum leo comedisset, tunc vero didicit quia insidias passus fuisset D leo. Imposuit autem nomen leoni Jordanem. Egit itaque leo in monasterio cum fratribus plus quam quinque annos, nunquam recedens a sene.

Ἦλθεν οὖν ἐν μιᾷ στρατιώτης εὔξασθαι πρὸς τὸν γέροντα, καὶ ἰδὼν τὸν λέοντα τὸ ὕδωρ βαστάζοντα, C καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν, ἠλέησεν αὐτόν. Καὶ ἐκβαλὼν τρία νομίσματα ἔδωκε τοῖς γέρουσι, ἵνα ἀγοράσωσιν ὄνον εἰς τὴν χρείαν τοῦ ὕδατος, καὶ τὸν λέοντα τῆς τοιαύτης λειτουργίας ἐλευθερώσωσι. Μετὰ οὖν χρόνον τινὰ τοῦ ἐλευθερωθῆναι τὸν λέοντα, ὁ καμηλάριος ὁ τὸν ὄνον λαβὼν, ἤρχετο πάλιν σῖτον πωλῆσαι ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει, ἔχων τὸν ὄνον μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ περάσας τὸν ἅγιον Ἰορδάνην κατὰ συγκυρίαν ὑπηντήθη τῷ λέοντι. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εἴασεν τὰς καμήλους, καὶ ἔφυγεν. Ὁ δὲ λέων, γνωρίσας τὸν ὄνον, ἔδραμεν ἐπ' αὐτὸν, καὶ τῷ στόματι δακὼν αὐτοῦ, ὡς εἰώθειν, τὸ δουλίριον, ἕσυρεν αὐτὸν, καὶ τὰς τρεῖς καμήλους· χαίρων ὁμοῦ καὶ κράζων, ὡς τὸν ὄνον ὃν ἀπώλεσεν, εὑρηκὼς, ἦλθεν πρὸς τὸν γέροντα. Ὁ γὰρ γέρων εἶχεν ὅτι λέων ἔφαγεν τὸν ὄνον. Τότε ἔγνω ὁ γέρων, ὅτι ἐσυκοφαντήθη ὁ λέων. Ἐπέθηκεν δὲ ὄνομα τῷ λέοντι Ἰορδάνην. Ἐποίησεν οὖν μετὰ τοῦ γέροντος ἐν τῇ λαύρᾳ λέων, πενταετῆ χρόνον ἀχώριστος αὐτοῦ πάντοτε ὤν.

Cum autem migrasset ad Dominum abbas Gerasimus, et a Patribus sepultus esset, per dispensationem Dei leo tunc in monasterio inventus non est. Post modicum vero venit leo in monasterium, et quærebat senem suum. Abbas autem Sabbatius Cilix, qui et discipulus fuerat abbatis Gerasimi, viso illo, dixit ei: Jordane, senex noster dimisit nos orphanos, et migravit ad Dominum; sed accipe, et comede. Leo autem comedere nolebat, sed jugiter huc atque illuc se vertens circumspiciebat, quærens videre senem suum,

Ὅτε δὲ πρὸς Κύριον ἀπεδήμησεν ὁ ἀββᾶς Γεράσιμος, καὶ ὑπὸ τῶν Πατρῶν ἐτάφη, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ὁ λέων οὐχ εὑρέθη τῇ λαύρᾳ. Μετὰ γοῦν ὀλίγον καιρὸν ἦλθεν ὁ λέων, καὶ ἐζήτει τὸν γέροντα. Ὁ δὲ μαθητὴς τοῦ γέροντος, καὶ ὁ ἀββᾶς Σαββάτιος, ἰδόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ, Ἰορδάνη, ὁ γέρων ἡμῶν ἀφῆκεν ἡμᾶς ὀρφανοὺς, καὶ πρὸς Κύριον ἀπεδήμησεν, ἀλλὰ δεῦρο, φάγε. Ὁ δὲ λέων φαγεῖν οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ συνεχῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ τῇδε κἀκεῖσε ὑπέστρεφεν, τοῦ ἰδεῖν τὸν γέροντα αὐτοῦ, ὠρυόμενος

Digitized by Google

μεγάλα, καὶ μὴ φέρων αὐτοῦ τὴν ἀπόλειψιν. Ὁ δὲ ἀββᾶς Σαββάτιος ἰδόντες αὐτὸν, καὶ οἱ λοιποὶ Πατέρες τρίβοντες τὸν νῶτον αὐτοῦ, ἔλεγον αὐτῷ· Ἀπῆλθεν ὁ γέρων πρὸς Κύριον, ἐάσας ἡμᾶς· καὶ ταῦτα αὐτῶν λεγόντων οὐκ ἠδύναντο ἐκ τῶν βοῶν οὐδὲ ἐκ τῶν ὀδυρμῶν παῦσαι αὐτόν. Ἀλλ' ὅσον αὐτὸν ἐδόκουν διὰ λόγων θεραπεύειν, καὶ μεταβάλλειν, τοσοῦτον ὠρυόμενος αὐτὸς μᾶλλον καὶ μᾶλλον διετέλει, καὶ βοαῖς μείζοσιν ἐκέχρητο τὸν θρῆνον ἐπαύξων, καὶ δεικνύων διὰ τῶν φωνῶν καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, τὴν λύπην ἣν εἶχεν μὴ βλέπων τὸν γέροντα. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Σαββάτιος· Δεῦρο μετ' ἐμοῦ, ἐφ' ὅσον οὐ πιστεύεις ἡμῖν. Καὶ δεικνύω σοι ὅπου κεῖται ὁ γέρων ἡμῶν· καὶ λαβὼν αὐτὸν ἀπήνεγκεν, ὅπου ἦσαν θάψαντες αὐτόν. Ἀπεῖχον δὲ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὡς ἡμισυ μιλίου. Καὶ σταθεὶς ὁ ἀββᾶς Σαββάτιος ἐπάνω τοῦ τάφου τοῦ ἀββᾶ Γερασίμου, λέγει τῷ λέοντι· Ἰδοὺ ὁ γέρων ἡμῶν· καὶ ἔκλινεν τὰ γόνατα αὐτοῦ ὁ ἀββᾶς Σαββάτιος. Ὡς οὖν εἶδεν ὁ λέων πῶς ἔβαλεν μετανοίας, κρούων τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σφοδρῶς εἰς τὴν γῆν καὶ ὠρυόμενος, παραχρῆμα ἀπέθανεν ἐπάνω τοῦ τάφου τοῦ γέροντος.

Τοῦτο δὲ γέγονεν, οὐχ ὡς ψυχὴν λογικὴν ἔχοντος τοῦ λέοντος· ἀλλ' ὡς τοῦ Θεοῦ θέλοντος δοξάσαι τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν, οὐ μόνον ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον, καὶ δεῖξαι ποίαν εἶχον τὰ θηρία ὑποταγὴν πρὸς τὸν Ἀδὰμ πρὸ τοῦ αὐτὸν παρακοῦσαι τῆς ἐντολῆς, καὶ τῆς ἐν Παραδείσῳ τρυφῆς ἐκπεσεῖν.

A ac rugitu magno ipsius absentiam se ferre non posse significans. Abbas autem Sabbatius, et senes reliqui fricantes ejus cervicem, dicebant ei : Migravit senex ad Dominum, et dimisit nos. Sed ista dicentes non poterant tamen illius voces et ejulatus mitigare, sed quanto amplius ipsum verbis fovere ac solari se existimabant, tanto ipse magis ejulabat, majorique rugitu utebatur, et lamenta adjiciebat, ostendens ex voce, facie, et oculis mœrorem, quem habebat non videns senem. Tunc ait illi abbas Sabbatius : Veni mecum, ex quo non credis nobis, et ostendam tibi ubi positus est senex noster. Sumensque eum, duxit ubi illum sepelierant. Distabat autem ab ecclesia quasi passibus quinque. Et stans abbas Sabbatius supra sepulcrum abbatis Gerasimi, dixit leoni : Ecce hic se-
B nex noster sepultus est. Et inclinavit genua sua abbas Sabbatius supra sepulcrum senis. Cum ergo id leo audisset, et vidisset prostratum super tumulum abbatem Sabbatium, et flentem, tunc et ipse prostravit se, percutiens in terram caput suum vehementer, et rugiens ; atque ita continuo defunctus est super sepulcrum senis.

Hoc autem totum factum est, non quia animam rationalem habuisse leo putandus sit, sed quod Deus voluerit glorificantes se glorificare, non solum in vita hac, sed etiam post mortem, et monstrare nobis qualem primo homini habuerint subjectionem bestiæ, priusquam inobediens esset mandato, et antequam excideret e paradiso deliciarum.

CAPUT CVIII.

Vita presbyteri virginis, ejusque uxoris itidem virginis.

Ἐν Σάμῳ τῇ νήσῳ γενόμενοι παρεβάλομεν ἐν τῷ
C κοινοβίῳ τῷ ἐπιλεγομένῳ τοῦ Χαριξένου, τῷ ἀββᾷ Ἰσιδώρῳ τῷ ἡγουμένῳ ἀνδρὶ ἐναρέτῳ, καὶ ἀγάπην πολλὴν κεκτημένῳ πρὸς πάντας, καὶ ἁπλότητι καὶ ὑπακοῇ ἀμέτρῳ κεκοσμημένῳ. Ὃς μετὰ χρόνον τινὰ καὶ ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς Σαβιῶν γέγονε πόλεως· καὶ διηγήσατο ἡμῖν λέγων, ὅτι

Ὡς ἀπὸ μιλίων ὀκτὼ τῆς πόλεως κτῆμά ἐστιν ἔχον καὶ ἐκκλησίαν. Εἶχεν οὖν πρεσβύτερον πάνυ θαυμαστὸν, ὃν οἱ γονεῖς καὶ μὴ θέλοντα γάμῳ προσομιλῆσαι ἠνάγκασαν. Ὁ δὲ οὐ μόνον οὐ κατεσύρη τῇ
D ἀπάτῃ τῆς ἡδονῆς, καίτοι νέος ὢν καὶ νομίμῳ γυναικὶ συζευχθείς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐποίησεν σωφρόνως καὶ καθαρῶς ζῆσαι σὺν αὐτῷ. Ἔμαθον οὖν ἀμφότεροι τὸ ψαλτήριον, καὶ οἱ δύο ἐποίουν ἐν τῷ ἅμα τὴν ψαλμῳδίαν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, φυλάξαντες ἑαυτοὺς παρθένους μέχρι γήρους. Οὗτος οὖν ὁ πρεσβύτερος ἐν μιᾷ διεβλήθη τῷ ἐπισκόπῳ τὴν διαβολὴν ψευδῆ. Καὶ ἀγνοῶν τὰ κατ' αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος, πέμψας, ἤγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κτήματος, καὶ δέδωκεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, ὅπου εἰώθασιν οἱ πταίοντες κληρικοὶ ἐγκλείεσθαι καὶ φυλάττεσθαι.

Ὡς οὖν ἦν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἔφθασεν ἐν ἁγίᾳ Κυριακῇ, καὶ τῇ νυκτὶ φαίνεται αὐτῷ νεώτερός τις εὐειδὴς πάνυ, λέγων αὐτῷ· Ἔγειρου, πρεσβῦτα, ὕπαγε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου, ἵνα τὴν ἁγίαν ποιήσῃς προσκομιδήν. Λέγει αὐτῷ ὁ πρεσβύτερος· Οὐ δύναμαι, ἐπειδὴ ἐγκεκλεισμένος εἰμί. Λέγει αὐτῷ ὁ φα-

C Cum in Samum insulam venissemus, vidimus in cœnobio, quod Charixeni appellatur, abbatem Isidorum ipsius monasterii præpositum, virum eximiæ virtutis, et magnæ ad omnes charitatis, simplicitateque et humilitate maxime ornatum : quem etiam post aliquantulum temporis episcopum in eadem regione constitutum scimus. Hic enarravit nobis, dicens :

Est in octavo hujus civitatis milliario vicus habens etiam ecclesiam : in hac presbyter quidam fuit valde mirabilis, quem parentes invitum et renitentem uxorem accipere compulerunt. Verum ille non solum voluptatis illecebra captus non est, quamvis juvenis existeret, et legitimæ conjunctus uxori, sed et ipsam induxit caste secum ac pudice vivere. Didicerunt igitur ambo psalterium, amboque simul in ecclesia
D psallebant, servantes se ipsos virgines usque in finem. Hic itaque presbyter die quadam falsa calumnia apud episcopum accusatus est. Quem episcopus ignorans institutum ejus, accersivit ex vico, et misit in carcerem, in quem solebant peccantes clerici includi et custodiri.

Cum igitur esset in carcere, adveniente sancto die Dominico, apparuit ei juvenis formosus valde, dixitque ei : Surge, presbyter, vade in ecclesiam tuam, ut sanctam oblationem offeras. Ait illi presbyter ; Non possum, quia inclusus sum. Dixit ei is qui apparuit : Ego tibi aperio carcerem ; veni, sequere me. Aperiens

Digitized by Google

que januam, ante illum exiit : Cum vero egressi essent, ambulavit ille usque dum mille passibus distaret a vico presbyteri. Facta autem die, qui custodiebat carcerem ingressus est, requirens eum ubi clausus fuerat. Et non inveniens, perrexit ad episcopum dicens : Effugit presbyter, me habente clavem. Putans igitur episcopus quia effugisset, misit unum de servis episcopatus dicens : Vade, et vide si presbyter in vico suo est, nihilque illi interim dicas. Profectus ergo puer illum invenit in ecclesia sanctam oblationem offerentem. Reversusque dixit episcopo, illic esse presbyterum, ac eum se reperisse offerentem sacrificium. Episcopus autem magis ac magis contra illum indignatus, juravit quod in crastinum eum cum summa ignominia reduceret.

Sequenti autem nocte apparuit presbytero is qui primo apparuerat, dicens : Veni, ut eamus ubi te episcopus incluserat in civitate. Assumensque illum adduxit rursum, et reposuit in carcere, ignorante custode carceris. Mane vero diei sequentis didicit e carcerario episcopus quia in custodia presbyter se ignorante inventus esset. Mittens episcopus sciscitabatur a presbytero quomodo de carcere exisset, et quomodo rursus absque carcerarii notitia ingressus esset. Qui respondit : Juvenis quidam speciosus valde et optime vestitus, episcopatus vestri, ut dicebat, minister, aperuit mihi ostium, et præcedebat me usque ad unum milliare prope vicum nocte Dominicæ, idemque rursus sequenti nocte veniens reduxit me. Episcopus igitur accersivit omnes servos episcopatus, sed nullum ex ipsis recognovit presbyter. Tunc intellexit episcopus quod angelus Dei fuerat qui hoc egisset, ne virtus presbyteri prorsus occultaretur, sed ut omnes discerent, et glorificarent Deum, qui glorificantes se glorificat. Et de ipso valde ædificatus, dimisit illum a se in pace, multa contra eos clamans qui illum injuste accusaverant.

νείς· Ἐγώ σοι ἀνοίξω τὴν φυλακήν, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι· καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν τῆς φυλακῆς ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξῆλθε. Καὶ ἐξελθὼν ἀκολουθεῖ ἕως ἀπὸ μιλίου ἑνὸς τοῦ κτήματος αὐτοῦ· ἡμέρας δὲ γενομένης ἔνθα παρακέκληται, καὶ μὴ εὑρὼν αὐτὸν ἀνῆλθεν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, λέγων, ὅτι Ἀπέδρασεν ἀπ' ἐμοῦ, ἔχοντος μου τὴν κλεῖν· καὶ νομίσας ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι ἀπέδρασεν, ἀποστέλλει ἕνα παῖδα τοῦ ἐπισκοπίου λέγων· Ἄπελθε καὶ βλέπε τὸν πρεσβύτερον εἰ ἐστιν ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ, καὶ μηδὲν αὐτῷ τέως ποιήσῃς. Ἀπελθὼν οὖν ὁ παῖς εὗρεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ποιοῦντα, καὶ ἐπαναλύσας, εἶπεν τῷ ἐπισκόπῳ, ὅτι Ἐκεῖ ἐστιν, καὶ ὅτι προσκομίζοντα αὐτὸν ἔφθασα. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος μεῖζον ἀγανακτήσας κατ' αὐτοῦ, ὤμοσεν, ὅτι Αὔριον μετὰ πολλῆς ἀτιμίας φέρω αὐτόν.

Καὶ τῇ νυκτὶ τῆς δευτέρας πάλιν φαίνεται αὐτῷ τῷ πρεσβυτέρῳ ὁ πρώην φανείς, λέγων αὐτῷ· Δεῦρο ὅπως ἀπέλθωμεν ὅπου σε ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῇ πόλει ἔβαλεν, καὶ λαβὼν αὐτὸν ἤνεγκεν πάλιν, καὶ ἀπέθετο αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ μὴ νοήσαντος τοῦ ταύτην πεπιστευμένου, καὶ πρωῒ τῇ δευτέρᾳ μανθάνει ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι ὁ πρεσβύτερος ἐν τῇ φυλακῇ εὑρέθη ἀγνοοῦντος αὐτοῦ. Πέμψας οὖν ὁ ἐπίσκοπος ἐπυνθάνετο παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου, πῶς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ πῶς πάλιν εἰσῆλθεν ἄνευ τῆς εἰδήσεως τοῦ φύλακος. Ὁ δὲ λέγει, ὅτι Παῖς νέος εὐειδὴς πάνυ καλῶς φορῶν, τοῦ ἐπισκοπίου, ὡς ἔλεγεν αὐτὸς, καὶ ἤνοιξέν μοι, καὶ προηγεῖτό μοι ἕως ἑνὸς μιλίου κτήματος ἀδίκως. Ταύτῃ τῇ νυκτὶ πάλιν ἐλθὼν εἰσήγαγέν με. Ἔφερεν δὲ ὁ ἐπίσκοπος πάντας τοὺς παῖδας τοῦ ἐπισκοπίου· οὐδὲν αὐτῶν ἐπεγίνωσκεν ὁ πρεσβύτερος. Τότε ὁ ἐπίσκοπος συνῆκεν, ὅτι ἄγγελος ὑπῆρχεν Θεοῦ ὁ τοῦτο ποιήσας, ἵνα μὴ ἀρετὴ τοῦ πρεσβυτέρου καθόλου κρυβῇ, ἀλλὰ ἵνα ἅπαντες μάθωσιν, καὶ δοξάσωσιν τὸν Θεὸν τὸν δοξάζοντα τοὺς δούλους αὐτοῦ. Καὶ οἰκοδομηθεὶς εἰς αὐτὸν, ἀπέλυσεν αὐτὸν μετ' εἰρήνης, πολλὰ κατακράξας τῶν διαβαλλόντων αὐτόν

CAPUT CIX.

Vita abbatis Georgii, qui nunquam turbabatur.

De abbate Georgio, Patre monasterii abbatis Theodosii, narravit nobis abbas Theodosius ejus discipulus bonus ac mitis et humilis, qui fuit episcopus Capitoliadis, quod duodecim annos observasset eum, si vel semel turbaretur, et nunquam turbatum vidit, idque in hoc tempore, quando omnis desidia, et negligentia, et mollities, et inobedientia regnat. Quis autem, aiebat, ita frenavit oculum, sicut Pater noster sanctus Georgius? Quis ita posuit januam auribus, sicut beatus ille? Quis ita continuit linguam, sicut Pater noster? Quisnam solaris radius ita illustravit terram, sicut Pater noster nostrum omnium corda radiavit?

Περὶ τοῦ ἁββᾶ Γεωργίου τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ ἁββᾶ Θεοδοσίου, διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἁββᾶς Θεοδόσιος ὁ τούτου μαθητὴς, ὁ καλὸς καὶ πρᾶος καὶ ταπεινόφρων, ὁ γεγονὼς ἐπίσκοπος τῆς Καπιτωλιάδος, ὅτι δώδεκα ἔτη ἐποίησεν, ἅπαξ τηρήσας ἰδεῖν αὐτὸν ταραχθέντα, καὶ οὐκ ἴδε ταραχθέντα· καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, ἔνθα πᾶσα ἀμέλεια καὶ.... καὶ ἀνυποταξία πολλὴ βασιλεύει. Τίς δὲ, φησὶν, οὕτω τὸν ὀφθαλμὸν ἐχάμωσεν ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν ἁγίοις Γεώργιος; Τίς ἔστησεν θύραν τῇ ἀκοῇ, ὡς μακάριος; τὴν γλῶσσαν ἐδέσμευσεν, ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν; ποία ἀκτὶς ἡλιακὴ οὕτως τὴν γλῶσσαν [82] κατεφώτισεν, ὡς ὁ ἡμέτερος Πατὴρ πάντων ἡμῶν τὰς καρδίας κατέλαμψεν;

VARIÆ LECTIONES.

[82] Int. γῆν.

Digitized by Google

CAPUT CX.

Dicta egregia sancti cujusdam senis Ægyptii.

Ἔλαβον τὸν κύριόν μου Σωφρόνιον, καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὴν λαύραν τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρός τινα γέροντα, πάνυ μέγαν, τῷ γένει Αἰγύπτιον· καὶ λέγω τῷ γέροντι· Εἰπὸν ἡμῖν λόγον, κῦρι ἀββᾶ, τὸ πῶς ὀφείλομεν μετ' ἀλλήλων καθίσαι· ὅτι ὁ κύριος ὁ σοφιστὴς βουλὰς ἔχει τοῦ ἀποτάξασθαι. Λέγει ὁ γέρων· Καλῶς ποιεῖς, τέκνον, ἀποτασσόμενος, καὶ σώζων τὴν ψυχήν σου. Καθίσατε οὖν εἰς κελλίον, ὅπου βούλεσθε, νηφαλέως μόνον, ἔχοντες ἡσυχίαν, καὶ προσευχόμενοι ἀπαύστως, καὶ ἐλπίδας ἔχω εἰς τὸν Θεὸν, τέκνον, ὅτι ἀποστέλλει ὑμῖν τὴν γνῶσιν αὐτοῦ εἰς τὸ φωτίσαι ὑμῶν τὸν νοῦν. A

Assumpsi dominum meum Sophronium, et perreximus in monasterium quod ab Alexandria decem et octo passuum millibus distat, ad senem quemdam magnæ virtutis, Ægyptium genere, dixique seni : Dic nobis verbum, Pater, quomodo debemus simul habitare, quia dominus Sophista voluntatem sæculo renuntiandi habet. Ait senex : Bene facis, fili, renuntians sæculo, salvansque animam tuam. Sedete igitur in cella, ubi vultis, sobrie et vigilanter, quietem ac silentium servantes, et sine intermissione orantes; et spem habeo in Deum, fili, quod mittet vobis scientiam suam ad illuminandas animas vestras.

Εἶπεν πάλιν· Εἰ σωθῆναι, τέκνα, θέλετε, φεύγετε τοὺς ἀνθρώπους. Σήμερον γὰρ ἡμεῖς οὐ παυόμεθα πάντα κρούοντες πυλῶνα, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν γυρεύοντες, εἴ που δυνηθῶμεν φιλαργυρίας ἢ κενοδοξίας ὀψώνια ἑαυτοῖς ἀγοράσαι, καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἐμπλῆσαι ματαιότητος. B

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Φεύγωμεν λοιπὸν, τέκνα, ὅτι ὁ καιρὸς ἤγγισεν.

Εἶπεν πάλιν· Ἀββᾶλαι (u), πόσα κλαύσομεν, καὶ μετανοήσομεν, ἐφ' οἷς νῦν οὐ μετανοοῦμεν !

Dixit iterum : Si salvari, filii, cupitis, fugite homines. Hodie enim nos non desistimus omnium terere limina, omnemque civitatem ac regionem circuire, sicubi possimus avaritiæ vel inanis gloriæ nobis ipsis stipendia acquirere, et animas nostras implere vanitate.

Dixit iterum senex : Fugiamus jam, filii, quoniam appropinquat tempus.

Dixit iterum : Væ, væ, quantum flebimus, quantumque pœnitebimus pro eo quod modo pœnitere nolumus.

Εἶπεν πάλιν, ὅτι, Οὔτε ἐγκωμιαζόμενοι, ἑαυτοὺς [88] κρατοῦμεν, οὔτε πάλιν λόγον ὑποφέρομεν. Τὸ μὲν γὰρ ἡμῖν φιλοδοξίαν ἐργάζεται, τὸ δὲ λύπην ἡμῖν ἐμποιεῖ τοῖς ταλαιπώροις. Ὅπου δὲ λύπη καὶ κενοδοξία, οὐδὲν ἀγαθὸν εὑρίσκεται.

Dixit iterum : Neque cum laudamur, nos ipsos continemus sub humilitate; neque rursus cum vituperamur, toleramus. Aliud quippe nobis inanem gloriam suggerit, aliud mœstitiam nobis miseris facit : ubi vero tristitia et inanis gloria est, nihil boni reperitur. C

Εἶπεν πάλιν, ὅτι Οἱ Πατέρες ἡμῶν, ὡς μεγάλοι καὶ θαυμαστοὶ, ἐποίμαινον πολλούς· ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς, ἑνὸς προβάτου ἄρχειν οὐ δύναμαι, ἀλλὰ πάντοτε θηριάλωτος γίνομαι.

Dixit iterum : Patres nostri, ut magni atque mirabiles, pascebant multos; ego autem humilis unam ovem regere non valeo, sed semper ferarum morsibus pateo.

Εἶπεν πάλιν, ὅτι Τῶν δαιμόνων ἔργον τοῦτό ἐστιν, ἵνα μετὰ τὸ ῥίψαι τὴν ψυχὴν εἰς ἁμαρτίαν, τότε εἰς ἀπόγνωσιν ἡμᾶς ἐμβάλωσιν, ἵνα τελείως ἡμᾶς ἀπολέσωσιν. Ἀεὶ γὰρ οἱ δαίμονες λέγουσιν τῇ ψυχῇ· Πότε ἀποθανεῖται καὶ ἀπολεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ; Ἐὰν οὖν νήψῃ ἡ ψυχὴ, καὶ αὐτὴ ἀντιβοήσει πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἴπῃ· Οὐκ ἀποθανοῦμαι, ἀλλὰ ζήσομαι καὶ διηγήσομαι τὰ ἔργα Κυρίου. Ἐπειδὴ οὖν πολλὴν ἀναίδειαν ἔχουσιν οἱ δαίμονες, καὶ αὐτοὶ πάλιν ἀντεπιστρέφουσιν λέγοντες· Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη, ὡς D

Ait rursus : Dæmonum opus hoc est, ut cum animam in peccatum dejecerint, tunc nos in desperationem præcipitent, ut perfecte nos perdant. Semper enim dæmones dicunt animæ : Quando morietur, et peribit nomen ejus ? Si igitur sobria fuerit anima, et ipsa ad eos econtra clamabit, et dicet : Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini (*Psal.* CXVII). Quoniam igitur magnam habent impudentiam dæmones, et ipsi rursus clamant, dicentes : Transmigra in montem, velut passer (*Psal.* X). Idcirco et nos

VARIÆ LECTIONES.

[88] al. την ταπείνωσιν.

NOTÆ.

(u) Ἀββᾶλαι. Cap. 19 et 78, ἀββᾶλε. Sic enim quoque solet efferri, atque etiam ἀββᾶλε. Estque notissima ex grammaticis dictio. Pseudo-Theophilus Alexandrinus, seu pseudo-Chrysostomus Savilii, t. VIII, c. 857, qui ex multis variarum bibliothecarum codicibus verus est · Christophorus Alexandrinus, sermone, *Cui vita humana sit similis :* Ἀββᾶλε τῇ ἀνθρωπότητι, ἀββᾶλε μοι; Gregentius, f. 25 : Ἀββᾶλε ὅτι τὰς ἀσθενείας ὑμῶν ἐβάστασε· Theodorus Studita *Laudatione in tertiam inventionem capitis sancti Joannis Baptistæ :* Ἀββᾶλαι τοῦ ἀσελγεστάτου συμποσίου ! *Proh impudicissimum convivium !* In sanctum Platonem, n. 27 : *Vah ! ob ea quæ gesta tunc fuerunt. Apage facinora tunc temporis perpetrata* ! Constantinus, *De administratione imperii*, paulo ante finem, p. 228 : Ἀββᾶλα λοιπὸν τῷ πιστεύοντι Χερσωνίτῃ πολίτῃ. Ubi Meursio est *vox non intellecta.* Sed aut legendum ἀββᾶλαι, aut ἀββᾶλαι per apocopen transiit in ἀββᾶλα, ut et in ἄββαλ apud Phavorinum et in *Etymologico magno.* Epigrammate 70 *Paradisi* Joannis Geometræ, Ἀββᾶλε ζωῆς ! Atque eodem modo malim accipere in *Metaphrasi* Apollinaris, psal. LXVIII, 8 : Ἀββᾶλε, πῶς τὸ πάροιθεν ἄναξ ἠγήσατο λαῶν, quam cum interprete pro ἀνάβαλε, *cunctare.* Vid. Damascenum, *De fidelibus defunctis*, in fine.

Digitized by Google

ad illos dicere debemus : Nam et ipse Deus meus, et Salvator meus, adjutor meus, non emigrabo (*Psal.* LXI).

Dixit iterum senex : Esto janitor cordis tui, ne intret peregrinus, dicens : Noster es, an adversariorum?

A στρουθίον· διὸ καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν πρὸς αὐτοὺς λέγειν· Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεός μου καὶ Σωτήρ μου, ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ μεταναστεύσω.

Εἶπεν πάλιν· Γενοῦ θυρωρὸς τῆς καρδίας σου, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ τις ξένος, λέγων (*v*)· Ἡμέτερος εἶ ἢ τῶν ὑπεναντίων;

CAPUT CXI.

Factum cujusdam viri calvi et sacco induti.

Ego et sodalis meus Sophronius, cum in Alexandria essemus, die quadam perreximus ad Theodosii ecclesiam, obviumque habuimus in vico virum quemdam calvum, indutum sacco usque ad genua. Videbatur autem quasi fatuus et amens. Dixit igitur mihi abbas Sophronius : Da mihi nummos, et videbis virtutem venientis. Dedi ergo illi quinque nummos : qui acceptos dedit illi qui videbatur ut amens. B Accepit autem eos ille, nihil omnino loquens. Nos autem clam illum secuti sumus e vestigio. Ille vero cum flexisset a via, extendit in cœlum manum suam dexteram habentem nummos, et post hæc prostravit se coram Deo, positisque in terra nummis abiit.

Ἐγὼ καὶ ὁ ἑταῖρός μου Σωφρόνιος ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ὄντες, ἀπήμεν ἐν μιᾷ ἐπὶ τὴν Θεοδοσίου ἐκκλησίαν· καὶ ἀπαντᾷ ἡμῖν ἄνθρωπός τις φαλακρὸς φορῶν ἀπὸ σακκομαχίου ἕως τῶν γονάτων· ἐφαίνετο δὲ ὡς σαλός (*x*). Λέγει οὖν μοι ὁ ἀββᾶς Σωφρόνιος· Δός μοι φολερὰ, καὶ θεωρεῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἐρχομένου. Δίδωμι αὐτῷ πέντε φόλεις. Ὁ δὲ λαβὼν δίδωσι τῷ φαινομένῳ ὡς σαλῷ. Ὁ δὲ ἔλαβεν, μηδὲν ὅλως λαλήσας. Ἡμεῖς δὲ ἐν τῷ λεληθότι κατηκολουθήσαμεν ὀπίσω. Ὁ δὲ ὡς ἐκαμψεν τὴν ῥύμην, ἐκτείνει τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἔχουσαν καὶ τὰ φολερὰ, ἄνω εἰς τὸ ὕψος, καὶ μετὰ τοῦτο βάλλει μετάνοιαν τῷ Θεῷ, καὶ θεὶς τὰ φολερὰ εἰς τὴν γῆν, ἀπῆλθεν.

CAPUT CXII.

Vita et mors Leonis monachi, genere Cappadocis.

Temporibus imperii Tiberii fidelissimi Cæsaris, ascendimus in Oasim, vidimusque illic magnum in divinis rebus monachum, genere quidem Cappadocem, nomine autem Leonem. De hoc multi multa digna admiratione narrabant nobis. Nos autem ad illius pertingentes familiare colloquium, magnumque C experimentum capientes sancti hujus viri, magnifice ædificati sumus, et maxime in humilitate ejus, et silentio, et nuditate rerum omnium, et charitate, quam ad omnes habuit. Dicebat ergo semper venerabilis hic senex : Credite mihi, filii, quia regnare habeo. Nos autem dicebamus ei : Crede nobis, abba Leo, quia nullus ex Cappadocia unquam regnavit ; importunam ergo habes istam cogitationem. Ille vero rursus dicebat : Veraciter, filii, regnare habeo. Nemo autem poterat eum ab hac cogitatione removere.

Cum igitur venissent Mazices, et universam provinciam illam devastassent ac diripuissent, venerunt et in Oasim, et monachos quidem plures occiderunt, plurimosque captivos duxerunt. Inter quos acceperunt et abbatem Joannem (erat autem hic lector magnæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ) et abbatem Eustathium Romanum, et abbatem Theodorum Cilicem. Erant autem tres isti infirmantes. Cum ergo vincti fuissent, ait abbas Joannes barbaris : Ducite me in civitatem, et faciam ut episcopus det pro nobis numismata viginti quatuor. Accepit ergo illum unus

Ἐν ταῖς ἀρχαῖς Τιβερίου τοῦ βασιλέως καὶ πιστοτάτου Καίσαρος ἀπήλθομεν εἰς Ὄασιν, ἐν ᾗ γενόμενοι ἐθεασάμεθα αὐτόθι μέγαν κατὰ Θεὸν μοναχὸν τῷ γένει Καππαδόκην. Ὄνομα δὲ αὐτῷ Λέων. Περὶ τούτου πολλοὶ πολλὰ καὶ θαυμαστὰ διηγήσαντο ἡμῖν. Ἡμεῖς δὲ εἰς συντυχίαν αὐτοῦ ἐλθόντες, καὶ πεῖραν πολλὴν τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἐσχηκότες, μεγάλως ὠφελήθημεν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ἀκτημοσύνῃ, καὶ ἀγάπῃ, ᾗ εἶχεν πρὸς πάντας. Ἔλεγεν οὖν ἡμῖν ὁ ἀοίδιμος οὗτος γέρων, ὅτι Πιστεύσατέ μοι, τέκνα, βασιλεύσαι ἔχω. Ἡμεῖς οὖν λέγομεν αὐτῷ, ὅτι Πίστευσον ἀββᾶ, λέγων, ἀπὸ Καππαδοκίας οὐδέποτέ τις ἐβασίλευσεν· ἀκαίρως οὖν ἔχεις τὸν λογισμὸν τοῦτον. Ὁ δὲ πάλιν ἔλεγεν· Ὄντως, τέκνα, βασιλεῦσαι ἔχω, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο πεῖσαι αὐτὸν ἀποστῆναι τοῦ λογισμοῦ τούτου.

Ὅταν οὖν ἦλθον οἱ Μάζικες, καὶ πᾶσαν τὴν χώραν ἐκείνην διήρπασαν, ἦλθον εἰς τὴν Ὄασιν, καὶ πολλοὺς μὲν μοναχοὺς ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ καὶ ᾐχμαλώτευσαν· ἐν οἷς ἔλαβον ἀπὸ τῆς λαύρας τὸν ἀββᾶν Ἰωάννην (ἦν δὲ οὗτος ἀναγνώστης γενόμενος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως). Καὶ τὸν ἀββᾶν Εὐστάθιον τὸν Ῥωμαῖον, καὶ τὸν ἀββᾶν Θεόδωρον· ἦσαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς ἀσθενοῦντες. Μετὰ οὖν αἰχμαλωτισθῆναι αὐτοὺς, λέγει ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης τοῖς βαρβάροις· Λάβετέ με εἰς τὴν πόλιν, καὶ ποιῶ τὸν ἐπίσκοπον δοῦναι ὑμῖν νομίσματα εἰκοσιτέσσαρα.

NOTÆ.

(*v*) Λέγων. Josue v, 13, ad quem textum corruptus est pseudo-Chrysostomus, t. V editionis Etonensis, p. 997, l. XII : Ὁ τὴν μάχαιραν ἀσπασάμενος, καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ συμπλέκεσθαι τοῖς πολέμοις προτρεπόμενος. Nam σπασάμενος; ostendunt verba sacra, καὶ ἡ ῥομφαία ἐσπασμένη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Magis quoque probarem, πολεμίοις. *Qui gladium evaginavit, et Jesum filium Nave ad confligendum cum hostibus cohortatus est.*

(*x*) Σαλός. Alias alia, et alii. Nunc nomen novum produco in lucem, e Niconis Pandectæ ms. cujus λόγος λγ', continet in titulo : Καὶ ὅτι τοὺς τὸ σαλάτον κατὰ τὸν μέγαν Συμεὼν vel Συμεῶνα καὶ Ἀνδρέαν ἐπιτηδεύοντας, οἱ θεῖοι νόμοι ἀποδοκιμάζουσι· καὶ παντάπασιν ἄρτι τὰ τοιαῦτα κωλύουσιν.

Digitized by Google

Ἔλαβεν οὖν αὐτὸν εἰς τῶν Βαρβάρων· καὶ φέρει αὐτὸν πλησίον τῆς πόλεως. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης πρὸς τὸν ἐπίσκοπον. Εὑρέθη δὲ καὶ ὁ ἀββᾶς Λέων ἐν τῇ πόλει, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Πατρῶν· διὸ οὐδὲ ἐκρατήθησαν. Εἰσελθὼν οὖν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ἤρξατο παρακαλεῖν τὸν ἐπίσκοπον, ἵνα τὰ νομίσματα δῷ τῷ βαρβάρῳ. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος οὐχ εὑρέθη ἔχων εἰ μὴ ὀκτὼ νομίσματα. Ἠθέλησαν οὖν δοῦναι αὐτὰ τῷ βαρβάρῳ. Καὶ οὐκ ἔλαβεν, λέγων· Ἢ δότε μοι κδ' νομίσματα ἢ μοναχόν. Ἠναγκάσθησαν οὖν οἱ ἀπὸ τοῦ κάστρου δοῦναι τὸν ἀββᾶν Ἰωάννην τῷ βαρβάρῳ, κλαίοντα καὶ ὀδυρόμενον· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὰς σκηνὰς αὐτῶν. Μετὰ οὖν τρεῖς ἡμέρας λαβὼν ὁ ἀββᾶς Λέων ὀκτὼ νομίσματα, ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον ὅπου οἱ Βάρβαροι ἦσαν· καὶ παρεκάλει λέγων· Λάβετε κἀμέ, καὶ τὰ ὀκτὼ νομίσματα, καὶ ἀπολύσατε τούτους, ὅτι ἀσθενοῦσιν, καὶ οὐχ ὑπουργοῦσιν ὑμῖν· καὶ φονεῦσαι αὐτοὺς ἔχετε. Ἐγὼ δὲ καὶ ὑγιαίνω, καὶ δουλεύω ὑμῖν. Τότε οἱ Βάρβαροι ἔλαβον αὐτὸν, καὶ τὰ ὀκτὼ νομίσματα λεγόμενα, καὶ ἀπέλυσαν τοὺς τρεῖς. Ἀπῆλθεν οὖν ὁ ἀββᾶς Λέων ἕως τινὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ἀτονήσαντα ἀπεκεφάλισαν αὐτόν· καὶ ἐπλήρωσεν ὁ ἀββᾶς Λέων τὴν λέγουσαν Γραφήν· « Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. » Τότε καὶ ἡμεῖς ἔγνωμεν, ὅτι τοῦτο ἦν ὃ ἔλεγεν, ὅτι Βασιλεῦσαι ἔχω. Ὄντως γὰρ ἐβασίλευσεν, θεὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

A ex barbaris, et duxit prope civitatem, ingressusque est abbas Joannes ad episcopum. Inventus est autem in urbe et abbas Leo, et alii quidam Patrum, atque ideo tenti non fuerant. Ingressus igitur abbas Joannes cœpit orare episcopum ut barbaro numismata daret; episcopus autem non plura quam octo numismata habere inventus est. Voluerunt ergo dare barbaro octo numismata, et noluit accipere, dicens: Aut viginti quatuor numismata præbete mihi, aut monachum date. Coacti igitur sunt, qui erant in civitate rursus abbatem Joannem barbaro dare flentem et ejulantem. Adduxit autem illum in sua tabernacula barbarus. Post tres ergo dies, sumptis octo numismatibus, abbas Leo in eremum exiit, ubi erant barbari, oravitque illos, dicens: Accipite me cum B octo numismatibus, et tres istos dimittite, qui infirmi sunt, neque pergere per eremum possunt; nam interficietis eos, et detrimentum patiemini: ego vero sanus sum, et serviam vobis. Tunc barbari acceperunt abbatem Leonem, et octo numismata, et dimiserunt illos tres. Abiit ergo abbas Leo usque ad quemdam locum, et cum præ debilitate pergere ultra non posset, barbari decollaverunt eum. Implevitque abbas Leo Scripturam dicentem: Majorem hac dilectionem nemo habet quam ut ponat quis animam suam pro amicis suis (*Joan.* xv). Tunc nos quoque cognovimus quidnam esset quod dixerat, Quia regnare habeo. Veraciter enim regnavit, qui posuit animam suam pro amicis suis.

CAPUT CXIII.

Admonitio abbatis Joannis de Petra.

Ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀββᾶν Ἰωάννην τὸν τῆς πέτρας, λαβὼν καὶ τὸν ἑταῖρον Σωφρόνιον, καὶ ἐπηρωτήσαμεν αὐτὸν εἰπεῖν ἡμῖν λόγον. Ὁ δὲ γέρων εἶπεν· Ἀγαπήσατε τὴν ἀκτημοσύνην, καὶ τὴν ἐγκράτειαν. Πιστεύσατέ μοι γὰρ λέγοντι, ὅτι Ὅτε ἤμην ἐν τῇ Σκήτει, ἐν τῇ νεότητί μου, τὶς τῶν Πατέρων τὸν σπλῆνα αὐτοῦ ἐπόνεσεν, καὶ χρασίον ὄξους ἐζητήθη, εἰς τὰς τεσσάρας λαύρας τῆς Σκήτεως, καὶ οὐχ εὑρέθη· τοσαύτη οὖν παρ' αὐτοῖς ἀκτημοσύνη καὶ ἐγκράτεια. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ Πατέρες ὡσεὶ τρισχίλιοι πεντακόσιοι.

C Ad abbatem Joannem de Petra perrexi, sumpto mecum et sodali Sophronio, rogavimusque illum dicentes: Dic nobis verbum. Senex autem ait: Amate nuditatem rerum omnium, et continentiam. Credite dicenti mihi, cum adolescens morarer in Scythi, quidam senum splene indoluit, et modicum aceti quæsitum est in quatuor ejus loci monasteriis, et inventum non est. Tanta erat apud eos paupertas, et nuditas, et continentia. Erant autem ibi Patres quasi ter mille et quingenti.

CAPUT CXIV.

Vita abbatis Danielis Ægyptii.

Ὁ αὐτὸς γέρων διηγήσατο ἡμῖν πάλιν περὶ τοῦ ἀββᾶ Δανιὴλ, τοῦ Αἰγυπτίου, λέγων, ὅτι Ἀνῆλθεν ὁ γέρων ἐν μιᾷ εἰς Τερενούθην, τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ πωλῆσαι. Νεώτερος δέ τις παρεκάλει τὸν γέροντα, λέγων· Διὰ τὸν Θεὸν, καλόγηρε, δεῦρο εἰς τὸν οἶκόν μου. Καὶ ποίησον ἐπάνω τῆς γυναικός μου εὐχὴν, ὅτι στεῖρά ἐστιν. Ὁ δὲ γέρων βιασθεὶς ὑπὸ τοῦ νεωτέρου, ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν εὐχὴν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ. Καὶ τοῦ Θεοῦ θελήσαντος ἔσχεν ἡ γυνὴ κατὰ γαστρός. Τινὲς οὖν ἄνδρες μὴ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ἤρξαντο διαβάλλειν τὸν γέροντα, καὶ λέγειν, ὅτι Ἀληθῶς ὁ νεώτερος ἀγονός ἐστι· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀββᾶ Δανιὴλ ἔσχεν ἡ γυνή. Ἦλθεν οὖν ἡ ἀκοὴ αὕτη πρὸς τὸν γέροντα. Καὶ δη-

D Narravit autem nobis sanctus senex de abbate Daniele Ægyptio, dicens: Ascendit senex ipse die quadam in Therenuten, ut opus manuum suarum venderet. Adolescens autem quidam precabatur senem, dicens: Per Deum, senior, veni in domum meam, et fac orationem super uxorem meam, quia sterilis est. Senex autem compulsus a juvene abiit cum illo in domum suam, fecitque orationem super uxorem ejus, et volente Deo mulier in utero concepit. Viri ergo quidam non timentes Deum cœperunt seni detrahere, et dicere: Vere juvenis iste infecundus est, sed mulier a sene prægnans facta est. Venit igitur hæc fama ad senis aures, et scripsit senex marito mulieris, dicens: Cum pepererit uxor tua, num-

Digitized by Google

tia mihi. Cum ergo peperisset uxor illius, seni significavit juvenis, dicens : Per Deum et orationes tuas, Pater, genuit uxor mea. Tunc abbas Daniel ingressus ait juveni : Fac prandium, et voca cognatos et amicos tuos. Cum igitur prandirent, sumens senex puerulum in manibus coram omnibus dixit infantulo : Quis est pater tuus, infans? Ait autem infans : Hic, ostendens digito manus suæ juvenem. Erat autem infantulus dierum viginti quinque.

λοῖ ὁ γέρων τῷ ἀνδρὶ τῆς γυναικὸς, ὅτι Ὅταν γεννήσῃ ἡ γυνή σου, δήλωσόν μοι. Ὅταν οὖν ἐγέννησεν ἡ γυνὴ, δηλοῖ αὐτῷ ὁ νεώτερος, λέγων· Διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εὐχῶν σου, Πάτερ, ἐγέννησεν. Τότε ἀββᾶς Δανιὴλ ἀπελθὼν λέγει τῷ νεωτέρῳ· Ποίησον ἄριστον, καὶ κάλει σου τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους σου. Ὡς οὖν ἠρίστων, λαβὼν ὁ γέρων τὸ παιδίον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἔμπροσθεν πάντων λέγει τῷ παιδίῳ· Τίς ἐστιν ὁ πατήρ σου; Λέγει ὁ παῖς· Οὗτος· δείξας τῷ δακτύλῳ τῆς χειρὸς τὸν νεώτερον. Ἦν δὲ ὁ παῖς ἡμερῶν εἴκοσι δύο, καὶ ἐδόξασαν πάντες τὸν Θεὸν τὸν φυλάσσοντα ἀλήθειαν τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ.

CAPUT CXV.

Admonitiones abbatis Joannis Cilicis.

Dicebat ab bas Joannes Cilix præpositus Raythu fratribus : Filii, sicuti fugimus mundum, fugiamus concupiscentias carnis (*I Joan.* II).

Dixit iterum : Imitemur Patres nostros, qui cum tanta austeritate vitæ et silentio sederunt in loco isto.

Dixit iterum : Ne sordidemus locum istum, filii, quem patres nostri a dæmonibus emundaverunt.

Ait rursus : Locus iste monachorum, non negotiatorum est.

Dixit iterum : Inveni hic senes, qui septuaginta annos hoc eodem in loco egerant, herbis solum et palmarum fructibus viventes.

Dixit iterum senex : Septuaginta et sex annos habeo in hoc loco, multa mala et horrenda perpessus a dæmonibus.

Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ Κίλιξ ὁ ἡγούμενος τῆς Ῥαϊθοῦ, τοῖς ἀδελφοῖς· Τέκνα, ὡς ἐφύγομεν τὸν κόσμον, φύγωμεν καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός.

Εἶπεν πάλιν· Μιμησώμεθα τοὺς Πατέρας ἡμῶν· μετὰ ποίας σκληραγωγίας καὶ ἡσυχίας ἐκάθισαν ὧδε.

Εἶπεν πάλιν· Μὴ ῥυπώσωμεν, τέκνα, τὸν τόπον τοῦτον, ὃν οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐκαθάρισαν ἀπὸ τῶν δαιμόνων.

Εἶπεν πάλιν· Ὁ τόπος οὗτος ἀσκητῶν ἐστιν, οὐ πραγματευτῶν.

Εἶπεν πάλιν· Ἔφθασα γέροντας, ἀπὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ποιήσαντας, βοτάνας καὶ φοίνικας ἐσθίοντας μόνον.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Ἑβδομήκοντα ἓξ ἔτη ἔχω ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, πολλὰ δεινὰ καὶ κακὰ παθὼν ὑπὸ τῶν δαιμόνων.

CAPUT CXVI.

De fratre cui falso objiciebatur subtraxisse numisma.

Narravit nobis abbas Andreas Messenius, dum essemus in Raythu, dicens : Cum essem adolescens, recessimus ego et abbas meus de Raythu, et venimus in Palæstinam; mansimus autem apud senem quemdam. Senex ergo qui suscepit nos, habebat unum numisma, quod ubi posuisset, per errorem oblitus, suspicatus est quod junior ego furatus illud essem. Licebat ergo senex Patribus loci ipsius, quia frater Andreas numisma accepit. Quod cum audisset abbas meus, vocavit me, et ait mihi : Dic, Andrea, tu numisma senis accepisti? Ad quem ego : Ignosce, abba; ego nihil accepi. Habebam autem pallium, quod abiens vendidi numismate, et accipiens numisma profectus sum ad senem, et prostratus illi veniam petii, et dixi : Ignosce mihi, abba, quia Satanas decepit me, et accepi numisma tuum. Erat autem illic et sæcularis quidam. Ait ad me senex : Vade, fili, nihil perdidi. Iterum igitur prostratus veniam petebam dicens : Per Dominum, abba, accipe numisma, ecce hoc est; et fac mihi orationem, quoniam Satanas immisit mihi ut furarer illud, et affligerem vos. Dixit iterum senex : Fili, non perdidi quidquam. Cum vero illi non acquiescerem, tunc ait mihi sæcularis ille : Vere, domine frater, hesterno die cum huc venissem, inveni senem plorantem, et prostratum, petentemque veniam in magna afflictione animi, dixique illi : Fac

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Ἀνδρέας Μεσσήνιος, ὅτι Ὅτε ἤμην νεώτερος, ἀνεχώρησα ἐγὼ καὶ ἀββᾶς μου, ἀπὸ τῆς Ῥαϊθοῦ, καὶ ἐξήλθομεν εἰς Παλαιστίνην· ἐμείναμεν δὲ πρὸς ἕνα γέροντα. Ὁ οὖν γέρων ὁ ὑποδεξάμενος ἡμᾶς, εἶχε νόμισμα ἕν. Ἐπλανήθη ποῦ τέθηκεν αὐτὸ, καὶ ὑπέλαβεν ὅτι ὁ νεώτερος ἐγὼ αὐτὸ ἔκλεψα. Ἔλεγεν οὖν ὁ γέρων τοῖς Πατράσιν τοῦ τόπου, ὅτι Ὁ ἀδελφὸς Ἀνδρέας τὸ νόμισμα ἔλαβεν. Ἤκουσεν δὲ ὁ ἀββᾶς μου, καὶ φωνήσας με, λέγει· Εἰπὲ, Ἀνδρέα, σὺ ἔλαβες τὸ νόμισμα τοῦ γέροντος; Λέγω ἐγώ· Φεῖσον, ἀββᾶ, οὐδὲν ἔλαβον. Εἶχον οὖν παλλίον, καὶ ἐπώλησα τοῦ νομίσματος· καὶ λαβὼν τὸ νόμισμα, ὑπάγω πρὸς τὸν γέροντα, καὶ βάλλω αὐτῷ μετάνοιαν· καὶ λέγω· Συγχώρησόν μοι, ὦ κύριε ἀββᾶ, ὅτι ὁ Σατανᾶς ἐχλεύασεν, καὶ ἔλαβον τὸ νόμισμά σου. Εὑρέθη δὲ ἐκεῖ καὶ ὁ κοσμικός τις, καὶ λέγει μοι ὁ γέρων· Ὕπαγε, τέκνον, οὐδὲν ἀπώλεσα. Πάλιν οὖν ἔβαλον μετάνοιαν, λέγων· Διὰ τὸν Κύριον ἀπόλαβε τὸ νόμισμα, ἰδοὺ τοῦτό ἐστιν, καὶ ποιῆσόν μοι εὐχὴν ὅτι ὁ Σατανᾶς ἐνέβαλέν μοι, ἵνα κλέψω αὐτὸ, καὶ θλίψω σε. Λέγει ὁ γέρων· Τέκνον, οὐκ ἀπώλεσα τιποτοῦν. Ὡς οὖν οὐκ ἔπεισέ με, τότε λέγει μοι ὁ κοσμικός· Ὄντως, κύριε ἀδελφὲ, τῇ χθὲς ἐλθὼν εὗρον τὸν γέροντα κλαίοντα, καὶ βάλλοντα μετάνοιαν, καὶ ἐν θλίψει πολλῇ ὄντα. Ὡς οὖν εἶδον τὸν γέροντα ἐν τοιαύτῃ θλίψει, λέγω αὐτῷ· Ποίησον ἀγάπην· τί

Digitized by Google

ἐστιν ὃ ἔχεις; Λέγει μοι ὁ γέρων, ὅτι Τὸν ἀδελφὸν ἐσυκοφάντησα, ὅτι τὸ νόμισμα ἔλαβεν· καὶ ἰδοὺ, εὗρον αὐτὸ, ὅπου τέθηκα αὐτό. Τότε ὁ γέρων οἰκοδομηθεὶς ἐπ' ἐμὲ, ὅτι οὐκ ἔλαβον, καὶ ἐπήνεγκα αὐτὸ, λέγων· Λάβε τὸ νόμισμα· ἐγὼ γὰρ αὐτὸ ἔλαβον.

A charitatem; quid est quod habes? Et dixit mihi senex: Quia fratrem injusta calumnia exagitavi, dicens quod numisma furatus esset, et ecce inveni illud. Tunc senex ædificatus est in me, quod cum non accepissem numisma, detulerim illud ad eum dicens: Accipe numisma, ego enim illud cepi.

CAPUT CXVII.

De fratre dæmoniaco ab abbate Andrea sanato.

Ἀδελφὸς δαιμόνιον ἔχων, παρέβαλεν τῷ ἀββᾷ Συμεῶνι τῷ Στυλίτῃ εἰς τὸ Θαυμαστὸν Ὄρος, ἵνα εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιήσῃ, καὶ ἀποδιώξῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸν δαίμονα. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Συμεών· Ποῦ κάθῃ; Λέγει ὁ ἀδελφός· Εἰς Ῥαῖθοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ γέρων· Θαυμάζω, ἀδελφὲ, πόσον κόπον ὑπέμεινας, καὶ τοσαύτην ὁδὸν ἦνυσας, ἵνα πρός με ἔλθῃς, εἰς ἄνθρωπον ἁμαρτωλὸν, τοιούτους Πατέρας ἔχων ἐν τῇ λαύρᾳ σου. Ὕπαγε οὖν πρὸς τὸν ἀββᾶν Ἀνδρέαν, καὶ βάλε αὐτῷ μετάνοιαν, ἵνα εὔξηται ὑπὲρ σοῦ, καὶ εὐθέως θεραπεύει. Ὁ δὲ ἀδελφὸς ἀπελθὼν εἰς Ῥαῖθοῦ, ἔβαλεν μετάνοιαν τῷ ἀββᾷ Ἀνδρέᾳ, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Συμεώνιος, λέγων· Εὔξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀββᾶ. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀνδρέας· Ἔλαβεν τὴν χάριν τῆς ἰάσεως ὁ ἀββᾶς Συμεώνιος. Καὶ ποιήσαντος αὐτοῦ εὐχὴν, εὐθέως ἐκαθαρίσθη ὁ ἀδελφὸς, καὶ ηὐχαρίστησεν τῷ Θεῷ.

B Frater quidam dæmonium habens accessit ad abbatem Simeonem Stylitem, in admirabilem montem, rogans ut pro se oraret, et effugaret ab eo dæmonem. Dixit ei abbas Simeon: Ubi moraris? Qui ait: In Raythu. Ad quem senex: Miror, inquit, frater, cur tanto te labore fatigaveris, tantumque itineris peregeris, ut venires ad me peccatorem hominem, cum tales ac tantos Patres habeas in monasterio tuo. Vade igitur ad abbatem Andream, et roga illum ut oret pro te, et statim curabit te. Venit igitur frater in Raythu; et sicut sibi mandaverat beatus Simeon, prostravit se illi, rogans et dicens: Ora pro me, Pater. Dixit ei abbas Andreas: Accepit gratiam hujus curationis abbas Simeon. Cumque fecisset orationem, continuo mundatus est frater, et gratias reddidit Deo.

CAPUT CXVIII.

Vita Menæ diaconi monachi in Raytha.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Σέργιος ὁ τῆς Ῥαῖθοῦ, περί τινος ἀδελφοῦ διακόνου γενομένου τῶν ἐκεῖσε, ὀνόματι Μηνᾶ, λέγων οὕτως, ὅτι Οὗτος ἐξῆλθεν εἰς διακόνημα εἰς τὸν κόσμον, καὶ τί γέγονεν αὐτῷ, οὐκ ἴσμεν, πλὴν ὅτι εἴασε τὸ σχῆμα μοναχικὸν, καὶ γέγονε λαϊκός. Μετὰ οὖν χρόνον πολὺν ἀπῆλθεν ἐν Θεουπόλει· καὶ ὡς ἀνήρχετο ἀπὸ Σελευκείας, εἶδε τὸ μοναστήριον τοῦ ἐν ἁγίοις ἀββᾶ Συμεὼν τοῦ Στυλίτου, ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λέγει ἐν ἑαυτῷ, Ἀνέλθω, καὶ ἴδω τὸν μέγαν Συμεώνην· οὐ γὰρ ἦν αὐτὸν θεασάμενος πώποτε. Ἀνῆλθεν οὖν, καὶ τῷ κίονι πλησιάσας, ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ ἀββᾶς Συμεὼν, ἐπιγνοὺς ὅτι μοναχὸς ἦν, καὶ ὅτι χειροτονίαν διακόνου ἔχει, φωνεῖ τὸν ὑπηρετοῦντα αὐτῷ, λέγων· Φέρε τὸ ψαλίδιον ὧδε, καὶ ἐνέγκαντι λέγει αὐτῷ· Εὐλογητὸς Κύριος, κούρευσον ἐκεῖνον, δείξας αὐτὸν αὐτῷ ἰδίῳ δακτύλῳ. Ἦσαν γὰρ πολλοὶ περὶ τὸν κίονα. Ὁ δὲ θαυμάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἅμα δὲ καὶ φόβῳ μεγάλῳ ληφθεὶς, κατεδέξατο μηδὲν ὅλως φθεγξάμενος, ἐννοήσας ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε τῷ ἁγίῳ γέροντι τὰ κατ' αὐτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Συμεὼν, Ποίησον εὐχὴν διακόνου· καὶ εὐξαμένου, λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος· Ὕπαγε εἰς Ῥαῖθοῦ, ὅθεν ἐξῆλθες· κἀκείνου λέγοντος αἰσχύνεσθαι, καὶ μὴ δύνασθαι φέρειν τὴν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐντροπὴν, πάλιν λέγει αὐτῷ· Πίστευέ μοι, τέκνον, ἐπὶ τούτῳ, οὐκ ὀφείλεις ἐντραπῆναι. Ἱλαρῷ γὰρ προσώπῳ οἱ Πατέρες ὑποδέξονταί σε, καὶ χαρὰ αὐτοῖς γενήσεται, καὶ ἀγαλλίασις ἐπὶ τῇ σῇ ἐπιστροφῇ. Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς σημεῖον ἔχει ποιῆσαι ἐν σοὶ, ἵνα γνῷς, ὅτι συνεχώρησέ σοι ἡ αὐτοῦ εὐσπλαγχνία τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Καὶ δὴ

C Narravit nobis abbas Sergius in Raythu de fratre quodam illic diacono, Mena nomine, et ait: Cum exisset aliquando Menas ad ministerium, reversus est ad sæculum: quid autem illi contigerit, nescimus, nisi quia reliquit monasticum habitum, et sæcularis effectus est. Post multum vero temporis profectus est Theopolim, et cum rediret Seleuciam, vidit monasterium sancti abbatis Simeonis Stylitæ de longe, et ait intra se: Ascendam, et videbo magnum Simeonem; nunquam enim eum viderat. Euntem vero et jam columnæ appropinquantem ut vidit abbas Simeon, divinitus agnoscens quod esset monachus, et quia diaconus ordinatus fuisset, vocavit ministrum suum, dicens: Affer huc forfices. Cumque attulisset, ait illi: Benedictus Dominus; tonde illum, ostendens eum digito, erant enim ibi multi circa columnam. Admiratus autem ille in verbo senis, simulque timore magno comprehensus suscepit tonsuram, nihil omnino loquens; intellexit enim quia Deus revelasset seni de se. Cum minister ergo totondisset illum, ait ei magnus Simeon: Fac orationem diaconi. Et cum orasset, ait illi iterum: Perge in Raythu, unde etiam existi. Dicente autem illo, se verecundari, Patrumque aspectus ferre non posse; rursus ait illi abbas Simeon: Crede mihi, fili, quia vereri omnino non debes; hilari enim facie et grato animo te suscipient Patres, gaudiumque illis fiet et exsultatio in conversione tua. Et hoc autem scito, fili, quia Deus signum in te facturus est, ut agnoscas quoniam ignovit tibi illius immensa et ineffabilis bonitas peccatum istud. Venientem igitur in Raythu supinis manibus exce-

Digitized by Google

perunt patres, miseruntque ipsum in sanctum sacrarium. Quadam igitur die Dominica cum ferret sanctum et vivificum sanguinem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, continuo exiit oculus ejus unus; atque ex hoc signo cognoverunt Patres quia ignovisset illi Deus peccatum istud, juxta verbum magni Simeonis.

A ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς Ῥαῖθοῦ ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Πατέρες ὑπτίαις χερσὶν, καὶ ἔβαλον αὐτὸν καὶ εἰς τὸ ἱερατεῖον. Καὶ ἐν μιᾷ Κυριακῇ ὡς ἐβάσταζε τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν αἷμα τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἰφνίδιον ἐξῆλθεν ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐκ τοῦ σημείου τούτου ἔγνωσαν, ὅτι συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ Θεὸς τὴν ἁμαρτίαν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ δικαίου Συμεών.

CAPUT CXIX

De dæmone qui in habitu monachi profectus est ad cellam cujusdam senis in Raythu.

Dicebat nobis abbas Eusebius presbyter ejusdem monasterii Raythu, cum ad illum venissemus, quod dæmon in habitu monachi profectus fuit ad cellam senis, et cum pulsasset januam, aperuit senex, et dixit illi : Ora. Dæmon autem ait : Et nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Senex autem rursus B dixit : Ora. Et dæmon similiter ait : Nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Tunc senex, Ora, et dic : Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, etiam nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Hoc autem cum dixisset senex, dæmon quasi vim passus ab igne, evanuit.

Ἔλεγεν ἡμῖν ὁ ἁββᾶς Εὐσέβιος ὁ πρεσβύτερος τῆς λαύρας Ῥαῖθοῦ παρεβαλοῦσιν αὐτῷ, ὅτι δαίμων ἀπῆλθεν εἰς κελλίον γέροντος ἐν σχήματι μοναχοῦ. Καὶ κρούσαντος αὐτοῦ τὴν θύραν, ἤνοιξεν αὐτῷ ὁ γέρων, καὶ λέγει αὐτῷ· Εὔξαι. Ὁ δὲ δαίμων λέγει· Νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Ὁ δὲ γέρων ἐκ τρίτου λέγει αὐτῷ, Εὔξαι. Ὁ δὲ δαίμων λέγει· Νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Ὁ δὲ γέρων λέγει αὐτῷ· Κακῶς ἦλθες, εὔξαι, καὶ εἰπέ· Δόξα Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ τοῦτο εἰπόντος τοῦ γέροντος, ὁ δαίμων ὡς ὑπὸ πυρὸς διωχθεὶς ἀφανὴς ἐγένετο.

CAPUT CXX.

De tribus monachis mortuis inventis a piscatoribus Pharonitis.

Narraverunt nobis Pharonitæ piscatores, dicentes: Die quadam ivimus in Buchrin trans mare Rubrum, et cum plurimos pisces cepissemus, reversi sumus, et venimus prope Pere'eum. Volentesque transfretare in Raythu, prohibiti sumus a ventis contrariis, ac maris tempestate detenti sumus per dies nonaginta. C Ven'entes autem in quoddam maximum desertum, invenimus subter unum saxum tres anachoretas defunctos, indutos colobiis de sibino (26), melotesque

Διηγήσαντο ἡμῖν Φαρονῖται ἁλιεῖς, λέγοντες· Ἐν μιᾷ ἀπήλθομεν εἰς τὸ Βουχρὶ πέραν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης· καὶ ἁλιεύσαντες πλείστους ἰχθύας, ἀνήλθομεν, καὶ ὡρμίσαμεν ἐγγὺς Πτελέου. Καὶ θελήσαντες διαπεράσαι εἰς τὴν Ῥαῖθοῦ, ἐκωλύθημεν διὰ τῶν ἐναντίων ἀνέμων, καὶ κατεσχέθημεν διὰ χειμῶνος τῆς θαλάσσης ἡμέρας ἐννενήκοντα· καὶ διερχόμενοι τὴν μεγίστην ἔρημον ἐκείνην, εὕρομεν ὑπὸ μιᾶς πέτρας τρεῖς ἀναχωρητὰς τεθνηκότας . . .

illorum juxta eos erant positæ. Accepimus itaque illos, et duximus ad navem, continuoque æstuans mare tranquillum factum est, et venti contrarii in opportunos conversi sunt. Et transfretavimus secundis ventis, et venimus in Raythu : Patres autem sepelierunt eos cum antiquis senibus

CAPUT CXXI.

Vita et mors abbatis Gregorii Byzantini, et alterius Gregorii Pharonitæ ejus discipuli.

Narraverunt nobis ipsius loco Patres, de abbate Gregorio Byzantino, et discipulo ejus, abbate Gregorio Pharonite, quod in insula quadam maris Rubri manserint. Illa vero insula aquam non habebat : sed ex continenti afferebant aquam sibi in usus suos, habebant enim ratem, cum qua exibant, et afferebant. Quadam autem die miserunt ratem in mare, ligantes illam ad saxum quoddam. Nocte vero illa, facta est unda vehemens, ruptoque fune periit ratis. Manserunt autem Patres illi, non habentes unde sibi aquam deferrent. Post octo itaque menses, venerunt monachi de Raythu, et invenerunt ambos mortuos. Invenerunt autem et in dorso testudinis, ita scriptum : *Abbas Gregorius Pharonites, viginti et octo diebus aquam non libens defunctus est ego autem, dies triginta septem transegi, ex quo non bibi.* Invenimus vero ambos integros, sumentesque illos, sepelivimus in Raythu.

CAPUT CXXII.

De duobus monachis, qui nudi ingressi sunt ecclesiam ut communicarent, nec visi sunt ab aliquo, nisi ab abbate Stephano.

Ven mus ad abbatem Stephanum Cappadocem, in Sina monte ; narravitque nobis, dicens : Cum essem ego in Raythu, ante hos annos, quinta feria cœnæ Domini eram in ecclesia. Cumque consummaretur sancta oblatio, Patresque omnes assisterent, ecce video duos quosdam anachoretas ecclesiam ingredi : erant autem nudi, nullusque Patrum alius animadvertit quod nudi essent, nisi ego solus. Cum igitur communicassent Dominico corpori, et sanguini, exierunt de ecclesia, et abibant. Ego autem una cum illis exivi. Cum ergo egressi essemus, prostravi me illis, dicens : Facite charitatem, accipite me vobis-

Digitized by Google

cum. Cognoverunt autem, quia videram illos nudos, et dixerunt mihi : Bene sedes, quiesce. Rursus ego rogabam illos, ut acciperent me secum, tunc dixerunt mihi, Non potes nobiscum esse, sede, bona enim tibi sedes est. Facientes autem mihi orationem, vidente me, super aquas Rubri maris pedibus ingressi sunt, et trans mare abierunt.

CAPUT CXXIII.

Vita abbatis Zosimi Cilicis.

Παρέβαλον τῷ ἁββᾷ Ζωσίμῳ τῷ Κίλικι εἰς τὸ Σινᾶ, ὡς ἐκαθήμην ἐν τῷ Σινά. Ἦν γὰρ παραιτησάμενος τὴν ἐπισκοπὴν ὁ γέρων· καὶ πάλιν ἦλθεν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ· μεγάλην γὰρ ἄσκησιν ἐκτήσατο. Καὶ διηγήσατό μοι, λέγων, ὅτι Ὡς ἤμην νεώτερος, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ Σινᾶ ὄρους, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἀμμωνιακὴν, ἵνα μείνω ἐκεῖσε εἰς κελλίον. Καὶ εὗρον αὐτόθι γέροντα φοροῦντα ἀπὸ σιβίνου κολλόβιον. Καὶ ὡς εἶδέν με ὁ γέρων, πρὶν ἀσπάσασθαι αὐτὸν, λέγει μοι· Τί ὧδε παρεγένου, Ζώσιμε; Ὕπαγε σὺ τῶν ἔνθεν. Οὐ γὰρ δύνασαι καθίσαι ὧδε. Ἐνόμισα οὖν ἐγὼ ὅτι ἐγνώριζέν με, καὶ βάλλω αὐτῷ μετάνοιαν, λέγων, Ποίησον ἀγάπην, καλόγηρε, πόθεν με οἶδας; Ὁ δὲ λέγει μοι· Πρὸ δύο ἡμερῶν, ἐφάνη μοί τις λέγων, ὅτι Ἰδοὺ ἔρχεται ἐγγύς σου μοναχὸς ὀνόματι Ζώσιμος. Μὴ ἐάσῃς αὐτὸν μεῖναι ὧδε· θέλω γὰρ αὐτῷ τὴν Ἐκκλησίαν Βαβυλῶνος; τὴν κατ' Αἴγυπτον πιστεῦσαι. Καὶ σιωπήσας καὶ ἀφήσας με, ἀπῆλθεν ἀπ' ἐμοῦ ὡσεὶ λίθου βολήν. Καὶ ποιήσας ὡσεὶ δύο ὥρας εὐχόμενος, ἦλθεν πρός με, καὶ καταφιλήσας τὸ μέτωπόν μου, λέγει μοι· Φύσει, τέκνον, καλῶς ἦλθες. Ὁ Θεὸς γὰρ ἤγαγέν σε ὧδε, ἵνα τὸ σῶμά μου θάψῃς. Λέγω οὖν αὐτῷ· Πόσους χρόνους ἔχεις ὧδε, ἁββᾶ; Ὁ δὲ λέγει μοι, Τεσσαράκοντα πέντε ἔτη πληρῶ· καὶ ἐφάνη μοι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς πῦρ. Καὶ λέγει μοι· Εἰρήνη σοι, τέκνον, καὶ εὔχου ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔθηκεν ἑαυτὸν, καὶ ἀνεπαύσατο ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ δὲ ὀρύξας ἔθαψα αὐτὸν, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀνεχώρησα δοξάζων τὸν Θεόν.

A Perreximus ad abbatem Zosimum Cilicem in monte Sina, ubi morabatur; renuerat enim episcopatum senex, et redierat in cellulam suam. Erat autem vir magnæ abstinentiæ, narravitque nobis, dicens : Cum essem junior, exivi de Sina, et abii in Ammoniacem ut illic morarer, invenique ibi senem vestitum colobio de sibino. Senex autem ut vidit me, priusquam illum salutarem, ait mihi : Quid huc advenisti, Zosime? vade, non enim potes hic sedere. Existimans autem quia cognovisset me, prostravi me ante illum, dicens : Fac charitatem, Pater, unde me nosti? Senex autem dixit mihi : Ante duos dies apparuit mihi quidam, dicens : Ecce veniet ad te monachus quidam, nomine Zosimus; non permittas eum hic manere; volo enim ecclesiam Babylonis, quæ in Ægypto est, illi credere. Tacuitque senex, et dimisso me, abiit a me quantum est jactus lapidis. Et cum duas horas in oratione complesset, venit ad me, et osculans faciem meam, ait mihi : Fili charissime, bene venisti; Deus enim te huc adduxit, ut commendes terræ corpus meum. Dixi autem ei : Quot annos in hoc loco habes, abba? Dixit ad me : Quadraginta et quinque annos impleo. Et apparuit mihi facies ejus tanquam ignis. Et ait mihi : Pax tibi, fili, et ora pro me. Et hæc dicens collocavit seipsum, et requievit. Ego autem, effossa humo, sepelivi eum, et post duos dies recessi glorificans Deum.

CAPUT CXXIV.

Ejusdem relatio.

Διηγήσατο δὲ ἡμῖν ὁ γέρων καὶ τοῦτο, λέγων, ὅτι Πρὸ ἔτη εἰκοσιδύο ἀνῆλθον εἰς τὸν Πορφυρίτην, θέλων καθίσαι ἐκεῖ· ἔλαβον δὲ καὶ τὸν μαθητήν μου Ἰωάννην μετ' ἐμοῦ. Ὡς οὖν ἀπῆλθομεν, εὑρίσκομεν ἐκεῖ δύο ἀναχωρητὰς, καὶ ἐμείναμεν πλησίον αὐτῶν. Ἦν δὲ εἷς μὲν Μελιτινὸς, ὀνόματι Θεόδωρος· ὁ δὲ ἄλλος, Παῦλος, ἐκ τῆς τῶν Γαλατῶν χώρας. Καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος ἦν ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ ἁββᾶ Εὐθυμίου. Ἐφόρουν δὲ κολόβια ἐκ δερμάτων βουβάλων. Ἐμείναμεν δὲ ἐκεῖ ὡς εἰς δύο χρόνους· ἀπείχομεν δὲ ἀπ' ἀλλήλων ὡς ἀπὸ δύο σταδίων. Ἐν μιᾷ οὖν ὡς ἔτι κάθηται Ἰωάννης ὁ μαθητής μου, κρούει αὐτὸν ὄφις, καὶ εὐθὺς τέθνηκεν, αἱμορρόησας δι' ὅλων τῶν μορίων αὐτοῦ. Ἐν θλίψει οὖν ὑπάρχων, ἀπῆλθον πρὸς τοὺς ἀναχωρητάς. Καὶ ὡς εἶδόν με τεταραγμένον καὶ τεθλιμμένον, πρὸ τοῦ εἴπω τιποτοῦν, λέγουσίν μοι· Τί ἐνι, ἁββᾶ Ζώσιμε; ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός; Λέγω αὐτοῖς· Ναί. Ἐλθόντες οὖν μετ' ἐμὲ, καὶ ἰδόντες ἐρριμμένον εἰς τὴν γῆν, λέγουσίν μοι· Μὴ λυποῦ, ἁββᾶ Ζώσιμε, βοηθεῖ ὁ Θεός. Καὶ φωνήσαντες τὸν ἀδελφὸν, λέγουσιν· Ἀδελφὲ Ἰωάννη, ἐγείρου, ὁ γέρων δέεταί σου.

C Narravit autem nobis et hoc senex, dicens : Ante annos viginti duos ascendi in Porphyritem, volens illic morari; accepi autem et discipulum meum Joannem mecum. Cum ergo illuc venissemus, invenimus duos anachoretas, mansimusque prope illos. Erat autem alter quidem ex his Galata, nomine Paulus; alter vero Melitinus, nomine Theodorus, ex monasterio fuerat abbatis Euthymii. Ferebant autem colobia ex pellibus bubalorum. Mansi autem illic ferme duos annos, distabamusque ab invicem quasi duobus stadiis. Die autem quadam cum sederet Joannes discipulus meus, percussit eum serpens, statimque defunctus est, sanguinem ex omnibus partibus fundens. In multa igitur angustia existens, abii ad anachoretas : qui statim ut viderunt me turbatum et D afflictum, antequam aliquid dicerem ad eos, dicunt mihi : Quid est, abba Zosime? mortuus est frater? Dico illis : Ita sane, mortuus est. Venientes igitur mecum, videntesque ipsum in terra jacentem, dicunt mihi : Noli contristari, abba Zosime; adest divinum adjutorium. Vocantesque fratrem dixerunt :

Digitized by Google

Frater Joannes, surge, quia senex te opus habet. Continuoque surrexit frater de terra. Quærentes autem bestiam, et invenientes, tenuerunt eam, et in conspectu nostro illam in duas partes disruperunt. Tunc dicunt mihi : Abba Zosime, vade in Sina : Deus enim tibi committere vult ecclesiam Babylonis. Continuo itaque recessimus nos. Cumque venissemus in Sina, post paucos dies abbas misit me et duos alios in ministerium in Alexandriam; tenensque nos papa Alexandrinus beatissimus Apollinaris, omnes tres fecit episcopos, unum quidem Heliopoleos, alium Leontopoleos, me vero in Babylonem misit.

A Καὶ εὐθὺς ὁ ἀδελφὸς ἠγέρθη ἐκ τῆς γῆς. Ζητήσαντες δὲ τὸ θηρίον, καὶ κρατήσαντες αὐτὸ, ἔμπροσθεν ἡμῶν εἰς δύο ἔκοψαν αὐτό. Τότε λέγουσίν μοι· Ἀββᾶ Ζώσιμε, πορεύου εἰς τὸ Σινά. Ὁ Θεὸς γὰρ πιστεῦσαί σοι θέλει τὴν Ἐκκλησίαν Βαβυλῶνος. Εὐθὺς οὖν ἡμεῖς ἀνεχωρήσαμεν. Καὶ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς τὸ Σινὰ, μετ ὀλίγας ἡμέρας ὁ ἀββᾶς τοῦ Σινὰ ἔπεμψεν ἐμὲ καὶ ἄλλους δύο εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Καὶ κρατήσας ἡμᾶς ὁ ἀββᾶς[84] Ἀλεξανδρείας, ὁ μακαριώτατος Ἀπολινάριος, ἐποίησεν τοὺς τρεῖς ἐπισκόπους· τὸν μὲν εἰς Ἡλιούπολιν, τὸν δὲ εἰς Λεοντόπολιν, κἀμὲ εἰς Βαβυλῶνα.

CAPUT CXXV.

Factum pulchrum abbatis Sergii anachoretæ.

Narraverunt nobis quidam patrum in Sina de abbate Sergio anachoreta, quod cum moraretur in Sina, constituebat illum dispensator super burdones (27). Cum ergo die quadam properaret, ecce leo jacebat in via : porro burdonarii, burdonesque, viso leone, timore correpti, recesserunt. Tunc abbas Sergius sumens de pera unam eulogiam, profectus est ad leonem, dixitque ei : Accipe eulogiam Patrum et recede de via, ut transeamus. Sumptaque leo eulogia recessit.

B Διηγήσαντο ἡμῖν τινες τῶν Πατέρων τοῦ Σινὰ, περὶ τοῦ ἀββᾶ Σεργίου τοῦ ἀναχωρητοῦ, λέγοντες, ὅτι Ὡς ἔμεινεν ἐν τῷ Σινὰ, ἔβαλεν αὐτὸν ὁ οἰκονόμος εἰς τὰ βορδόνια. Ὡς οὖν ἤρχετο ἐν μιᾷ, ἰδοὺ λέων ἐν τῇ ὁδῷ ἀνέκειτο. Ὡς δὲ ἶδον τὰ βορδόνια, καὶ οἱ βορδονάριοι, τὸν λέοντα, φόβῳ συσχεθέντες ἀφεστάθησαν. Τότε ὁ ἀββᾶς Σέργιος λαβὼν ἐκ τοῦ μαργονίου αὐτοῦ μίαν εὐλογίαν, ἀπῆλθεν πρὸς τὸν λέοντα, καὶ λέγει αὐτῷ, Λάβε τὴν εὐλογίαν τῶν Πατέρων, καὶ ἄπελθε ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἵνα παρέλθωμεν. Καὶ λαβὼν ὁ λέων τὴν εὐλογίαν, ἀνεχώρησεν.

CAPUT CXXVI.

Egregia responsio abbatis Orenti montis Sina.

Dicebant nobis ejusdem loci sancti Patres de abbate Orento, quod die quadam Dominica ingressus est senex in ecclesiam verso sago suo, ita ut foris villosus esset. Stante igitur eo in choro, venerunt quidam de dispensatoribus loci, et dixerunt seni : Cur ita, Pater, ingressus es converso sago tuo in ecclesiam ad derisionem nostram coram peregrinis? Respondit ei senex : Vos evertistis Sina, et nemo vobis dixit aliquid, et ego quia converti sagum meum, dicitis mihi : Quare convertis sagum tuum? Ite, corrigite quæ evertistis, et ego corrigam quæ everti.

C Ἔλεγον ἡμῖν οἱ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου τόπου Πατέρες περὶ τοῦ ἀββᾶ Ὀρέντου, ὅτι ἐν μιᾷ Κυριακῇ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν στρέψας τὸ καμάσιον αὐτοῦ, καὶ ἔξω φορέσας τὰ τούτου μαλλία. Ἱσταμένου οὖν αὐτοῦ εἰς τὸν χορὸν, εἶπον αὐτῷ οἱ τὸν τόπον οἰκοῦντες[85]· Καλόγηρε, διὰ τί οὕτως εἰσῆλθες, καὶ ἐξαγωγὴν ἡμᾶς ποιεῖς ἔμπροσθεν τῶν ξένων; Ὁ δὲ γέρων εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐστρέψατε τὸ Σινὰ, καὶ οὐδεὶς ὑμῖν εἶπεν τίποτε· κἀγὼ ἵνα στρέψω τὸ καμάσιόν μου, ἐγκαλεῖτέ με; Ὑπάγετε· κἀγὼ διορθοῦμαι ἃ ἔστρεψα.

CAPUT CXXVII.

Vita abbatis Georgii sancti montis Sina, et alius cujusdam ex Galatia Phrygiæ.

Narravit nobis abbatissa Damiana solitaria, mater abbatis Athenogenis episcopi Petrensis, dicens: Erat quidam abbas in sancto monte Sina, nomine Georgius, magnæ virtutis et abstinentiæ vir. Huic abbati Georgio magni Sabbati die sedenti in cellula sua venit desiderium faciendi sacrum diem resurrectionis in sancta civitate, et sumere veneranda mysteria in sancta Christi Dei nostri Resurrectione (28). Per totam ergo diem senior hujusmodi cogitatione sollicitabatur et orabat. Cum itaque sero factum esset, venit discipulus ejus dicens ei : Jube, Pater, ut eamus ad synaxim. Senex autem respondit ei : Vade et tempore sanctæ communionis veni ad me, et pergam. Mansit itaque senex in cellula. Cum autem ad-

D Διηγήσατο ἡμῖν ἡ ἀμμὰ Δαμιανὴ, ἡσυχάστρια, ἡ μήτηρ τοῦ ἀββᾶ Ἀθηνογένους τοῦ ἐπισκόπου Πετρῶν, λέγουσα, ὅτι Ἦν τις ἡγούμενος ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει Σινὰ, ὀνόματι Γεώργιος, μέγας πάνυ καὶ ἀσκητής. Τούτῳ τῷ ἀββᾷ Γεωργίῳ ἐν μεγάλῳ Σαββάτῳ ἦλθεν ἐπιθυμία, καθιζομένου αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ὅτι ἤθελον, φησὶν, ποιῆσαι τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει, καὶ μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων μυστηρίων ἐν τῇ ἁγίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσει. Διὰ πάσης οὖν τῆς ἡμέρας ἔμεινεν ὁ γέρων ἀδολεσχῶν ἐν τοῖς λογισμοῖς τούτοις, καὶ εὐχόμενος· ὡς οὖν γέγονεν ἑσπέρα ἦλθεν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, λέγων αὐτῷ· Κέλευσον, Πάτερ, εἰς τὸν κανόνα. Ὁ δὲ γέρων ἀπεκρίθη αὐτῷ· Ὕπαγε· καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς

VARIÆ LECTIONES.

[84] Int. πάπας. [85] Int. οἰκονομοῦντες.

Digitized by Google

ἁγίας μεταλήψεως δεῦρο, καὶ ἔρχομαι· Ἔμεινεν λοι- A venisset tempus sanctæ communionis in sancta Re-
πὸν ὁ γέρων ἐν τῷ κελλίῳ. Ὅταν οὖν ἔφθασεν καιρὸς surrectione, inventus est senex prope archiepisco-
τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἀναστάσει, εὑρέθη pum beatum Petrum, qui præbuit illi cum presby-
ὁ γέρων πλησίον τοῦ ἐπισκόπου Πέτρου τοῦ μακα- teris sanctam communionem. Videns igitur eum pa-
ρίου, καὶ παρέχει αὐτῷ τὴν ἁγίαν κοινωνίαν μετὰ triarcha, dixit Menæ syncello seu assessori suo (29):
τῶν πρεσβυτέρων. Ἰδὼν οὖν αὐτὸν ὁ πατριάρχης λέ- Quando venit abbas montis Sina? Respondit ille:
γει Μηνᾷ τῷ συγκέλλῳ αὐτοῦ· Πότε παραγέγονεν ὁ Per orationes vestras, domine, non vidi illum nisi
ἀββᾶς τοῦ Σινά; Ἀπεκρίθη ὁ σύγκελλος· Μετὰ εὐχὰς nunc solummodo. Tunc ait patriarcha: Dic illi ut non
ἡμῶν, δέσποτα, οὐχ ἑώρακα αὐτὸν, δέσποτα, εἰ μὴ recedat; volo enim ut mecum sumat cibum. Ille vero
νῦν καὶ μόνον. Τότε ὁ πατριάρχης λέγει τῷ συγ- profectus id dixit seni. Qui ait: Voluntas Dei fiat.
κέλλῳ· Εἰπὲ αὐτῷ, Μὴ ἀναχωρήσῃς. Θέλω γὰρ, ἵνα Cum ergo senex dimisisset synaxes, adorato sancto
μετ' ἐμοῦ μεταλάβῃς τροφῆς· Ὁ δὲ σύγκελλος ἀπελθὼν monumento, inventus est in cellula sua. Et ecce di-
εἶπεν τῷ γέροντι. ὁ δὲ εἶπεν· Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ scipulus ipsius pulsavit, et dixit: Pater, veni, ut
γενηθήτω. Ὡς οὖν ἀπέλυσεν ὁ γέρων τὰς συνάξεις καὶ communices. Senex vero profectus in ecclesiam cum
προσεκύνησεν γέρων τὸ ἅγιον μνῆμα, εὑρέθη γέρων discipulo suo, iterum sumpsit veneranda mysteria.
ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ B Petrus autem archiepiscopus contristatus, quod illi
κρούων, καὶ λέγει, Πάτερ, κέλευσον, ἵνα μεταλάβῃς. inobediens fuisset, post solemnitatem misit ad epi-
Ὁ δὲ γέρων ἀπελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ scopum Phari abbatem Photinum, et ad patres Sina,
μαθητοῦ αὐτοῦ μετέλαβεν τῶν ἁγίων μυστηρίων. Ὁ ut abbatem ad se mitterent. Cum ergo venisset qui
δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πέτρος; λυπηθεὶς, ὅτι ἑαυτοῦ παρ- attulerat litteras, dedissetque illas, misit et senex tres
ἠκουσεν, μετὰ τὴν ἑορτὴν πέμπει πρὸς τὸν γέροντα presbyteros, abbatem scilicet Stephanum Cappado-
γράμματα, καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φαρὰν τὸν ἀββᾶ cem, magnum illum virum, cujus et supra memini-
Φώτιον, καὶ πρὸς τοὺς Πατέρας τοῦ Σινὰ, ἵνα τὸν mus (*Cap.* 122); et abbatem Zosimum, cujus etiam
ἀββᾶν φέρωσιν πρὸς ἑαυτόν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ superius mentionem fecimus (*Cap.* 123), et abbatem
γράμματα ἐπιφερόμενος, καὶ δέδωκεν τὰς ἐπιστολὰς, Dulcitium Romanum, ad patriarcham, purgavitque
ἀπέστειλεν τρεῖς πρεσβυτέρους, τὸν ἀββᾶν Στέφανον se ipsum senior scribens ac dicens: Absit a me, mi
τὸν Καππαδόκην, τὸν μέγαν· καὶ τὸν ἀββᾶν Ζώσι- domine sanctissime, ut sanctum angelum vestrum
μον (καὶ αὐτοῦ δὲ μνήμην πεποιήμεθα), καὶ τὸν ἀβ- contempserim. Scripsit autem et hoc ad eum: Ut
ββᾶν Δουλκήτιον, τὸν Ῥωμαῖον, πρὸς τὸν πατριάρχην· sciat beatitudo vestra, post sex menses Christo Do-
καὶ ἀπελογήσατο γράψας ὁ γέρων, καὶ λέγων· Μὴ C mino ac Deo nostro simul occursuri sumus, et illic
γένοιτό μοι, δέσποτά μου ἁγιώτατε, ὅτι κατεφρόνησα adorabo vos. Egressi itaque presbyteri dederunt pa-
τοῦ ἁγίου ἀγγέλου ὑμῶν. Ἔγραφεν καὶ τοῦτο, Ἵνα triarchæ litteras: dixerunt autem et hoc ei, quoniam
γνῷ ἡ ὑμετέρα μακαριότης, ὅτι μετὰ ἓξ μῆνας, ὁμοῦ senex multos annos habebat, ex quo non venerat in
ἐχόμεν τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἀπαντῆ- Palæstinam. Ostendebant item et litteras episcopi
σαι, κἀκεῖ ὑμᾶς προσκυνῆσαι. Ἐξελθόντες οἱ πρεσβύ- Phari simul contestantes quod ferme septuaginta
τεροι διδάσιν τὰ γράμματα τῷ πατριάρχῃ. Ἔλεγον annos haberet senex, ex quo de sancto monte Sina
οὖν, ὅτι Πολλὰ ἔτη ἔχει μὴ ἐξελθὼν εἰς Παλαιστίνην non exierat. Sanctus vero ac mitissimus Petrus affe-
γέρων. Ἐπεδείκνυον δὲ καὶ τὰ γράμματα τοῦ Φαρὰν rebat testes eos qui tunc adfuerant episcopos et cle-
μαρτυροῦντα τούτοις, ὅτι περὶ τὰ ο' ἔτη ἔχει ὁ γέ- ricos, dicentes: Vere nos senem vidimus, et omnes
ρων μὴ ἐξελθεῖν τοῦ ἁγίου ὄρους Σινά· ὁ δὲ θεῖος καὶ osculo sancto illum salutavimus. Postquam igitur
πρᾶος Πέτρος μάρτυρας τοὺς εὑρεθέντας ἐπισκόπους, impleti sunt sex menses, requieverunt in pace senex
καὶ τὸν κλῆρον, λέγοντας, ὅτι Ἡμεῖς ἑωράκαμεν τὸν et patriarcha, juxta scilicet ipsius senis prophe-
γέροντα, καὶ πάντες τῷ φιλήματι τῷ ἁγίῳ ἠσπασά- tiam.
μεθα. Μετὰ οὖν τὸ πληρωθῆναι ἓξ μῆνας, ἀνέπαυον ὁ γέρων καὶ ὁ πατριάρχης, κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ γέροντος.

Διηγήσατο δὲ ἡμῖν ἡ αὐτὴ ἀμμὰ Δαμιανὴ καὶ D Narravit nobis eadem abbatissa Damiana et hoc
τοῦτο, λέγων [56], ὅτι Κατὰ παρασκευὴν, πρὸ τοῦ ἐγ- dicens: Die sancto Parasceves, antequam includerer, abii ad sanctum Cosmam et Damianum, et illic totam noctem peregi. Venit itaque sero annus quædam ex Galatia Phrygiæ, et dabat omnibus qui in templo erant duo minuta: die igitur quadam neptis mea, et fidelissimi imperatoris Mauritii, veniens in sanctam civitatem orationis gratia, egit ibi annum integrum. Assumpsi ergo eam, et adduxi ad sanctos Cosmam et Damianum. Cum igitur in oratorio essemus, aio cognatæ meæ: Vide, filia, quia venit annus

κλεισθῶ, ἀπίην εἰς τὸν ἅγιον Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν, κἀκεῖ πᾶσαν τὴν νύκτα ἐποίουν. Ἦρχετο οὖν τῇ ἑσπέρᾳ μία γραῖα Φρυγογαλάτισσα, καὶ παρεῖχεν πᾶσιν τοῖς οὖσιν εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ δύο λεπτῶν. Ἤδειν οὖν αὐτήν· ἐπειδὴ πολλάκις μοι ἔδωκεν. Ἐν μιᾷ οὖν ἀνεψιὰ ἐμὴ καὶ τοῦ πιστοτάτου βασιλέως Μαυρικίου, ἐλθοῦσα εὐχῆς χάριν ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει, ἐποίησεν χρόνον. Ἔλαβον οὖν αὐτὴν, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν ἅγιον Κοσμᾶν καὶ Δαμιανόν. Ὡς οὖν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ

VARIÆ LECTIONES.

[56] Pro λέγουσα.

Digitized by Google

quædam dans duo minuta (ea enim mihi sæpius dederat), sume illa, ne superbias. Illa autem indignans dicebat : Mandatum habeo accipere? Tunc dixi ei : Etiam, accipe ; mulier enim sancta est et magnæ virtutis : tota enim hebdomada jejunat, et quidquid in hebdomada laborans lucratur, erogat his qui in templo inveniuntur. Est autem vidua quasi annorum octoginta. Sume igitur duo minuta, et da illa tu quoque alteri : tantum ne respuas anus istius sacrificium. Ista nobis loquentibus, ecce anus veniens duo minuta erogabat; veniensque dedit mihi cum omni silentio; dedit autem et nepti meæ, dicens : Accipe ista, et comede. Cum ergo abiisset, agnovimus quod Deus illi revelasset quod dixeram ei, ut acciperet et alteri pauperi daret. Misit igitur unum ex pueris suis, et de duobus minutis emit lupinos, et comedit. Asseverabat autem coram Deo dicens, eos tanquam mel dulces fuisse, ita ut miraretur et glorificaret Deum, qui dat gratiam servis suis.

A ἡμεθα, λέγω τῇ συγγενεῖ μου· Βλέπε, κυρία, ὅτι ἔρχεται μία γραῦς διδοῦσα ἀπὸ δύο νομίων· λάβε αὐτά, μὴ ὑπερηφανίσῃς. Ἡ δὲ ἐδυσχέραινεν λέγουσα· Ἐντολὴν ἔχω λαβεῖν; Τότε εἶπον αὐτῇ· Ναὶ λάβε, ὅτι ἡ γυνὴ κατὰ Θεὸν μεγάλη ἐστίν· ὅλην γὰρ τὴν ἑβδομάδα ῥογεύει αὐτὰ τοῖς εὑρισκομένοις ἐν τῷ ναῷ· ἔχει δὲ χήρα περὶ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη. Λάβε οὖν αὐτά, καὶ δὸς αὐτὰ καὶ σὺ ἄλλῳ· μόνον τὴν θυσίαν τῆς γραΐας μὴ ἀποστρέψῃς. Ταῦτα ἡμῶν λαλούντων, ἰδοὺ ἡ γραῦς ἐρχομένη καὶ διδοῦσα· καὶ ἐλθοῦσα ἔδωκεν μετὰ πάσης ἡσυχίας καὶ σιωπῆς. Δέδωκεν δὲ καὶ τῇ ἐμῇ ἀνεψιᾷ, εἰποῦσα· Λάβε ταῦτα, καὶ φάγε. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν, ἔγνωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν αὐτῇ ὅτι εἶπον, Λάβε καὶ δὸς αὐτὰ πτωχῷ. Ἔπεμψεν οὖν ἕνα παῖδα αὐτῆς, καὶ ἔλαβεν εἰς τὰ δύο λεπτὰ θερμία, B καὶ ἔφαγεν, καὶ διεβεβαιώσατο κατὰ τοῦ Θεοῦ, λέγουσα, ὅτι γλυκέα ἦσαν ὡς τὸ μέλι· ὥστε θαυμάσαι αὐτὴν, καὶ δοξάσαι τὸν Θεὸν τὸν διδόντα χάριν τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

CAPUT CXXVIII.

Vita Adelphii episcopi Arabessi, et de beato Joanne Chrysostomo.

Perreximus ad abbatem Athanasium in monasterium sancti Patris nostri Sabæ, narravitque nobis, dicens : Audivi referente abbate Athenogene episcopo Petræ, filio abbatissæ Damianæ, tale aliquid :

Παρεβάλομεν τῷ ἁββᾷ Ἀθανασίῳ ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάββα, καὶ διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι ἠκηκόει διηγουμένου τοῦ ἁββᾶ Ἀθηνογένους τοῦ ἐπισκόπου Πετρῶν, τοῦ υἱοῦ τῆς ἀμμᾶς Δαμιανῆς, τι τοιοῦτον.

Fratrem habuit avia mea Joanna, nomine Adelphium, episcopum Arabessi, sororem quoque abbatissam monasterii mulierum. Quadam vero die abiit episcopus ad monasterium visitandæ sororis gratia. Et cum intraret atrium monasterii, vidit unam C de sororibus a dæmone correptam, et in pavimento projectam. Convocans igitur episcopus sororem suam, ait illi : Placetne tibi ut soror ista perturbetur a dæmone, et dehonestetur? An ignoras quia judicium portas omnium sororum, ut abbatissa? Quæ dixit ei : Et ego quid possum facere adversus dæmonem? Episcopus autem rursum dixit ei : Et quid hic tot annis facis? Factaque oratione, episcopus mundavit a dæmone sororem illam.

Ὅτι ἀδελφὸν εἶχεν ἡ μάμμα μου Ἰαννία, ὀνόματι Ἀδέλφιον ἐπίσκοπον Ἀραβήσσου (y)· εἶχεν δὲ καὶ ἀδελφὴν ἡγουμένην τῆς μονῆς τῶν γυναικῶν. Ἐν μιᾷ οὖν ἀπῆλθεν ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὸ μοναστήριον, εἰς ἐπίσκεψιν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ εἰσιέναι αὐτὸν ἐν τῷ μεσαύλῳ τοῦ μοναστηρίου, θεωρεῖ μίαν τῶν ἀδελφῶν ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐνοχλουμένην, καὶ ἐν τῷ ἐδάφει ἐῤῥιμμένην. Καλέσας οὖν ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, λέγει αὐτῇ· Ἀρέσκει σοι πῶς ἡ ἀδελφὴ αὕτη ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἀδικεῖται καὶ ἀσχημονεῖ; ἢ ἀγνοεῖς ὅτι κρῖμα βαστάζεις ὅλων τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἡγουμένη; Ἡ δὲ λέγει αὐτῷ· Κἀγὼ τί ἔχω ποιῆσαι πρὸς τὸν δαίμονα; Ὁ δὲ ἐπίσκοπος πάλιν λέγει αὐτῇ· Καὶ ὧδε τί ποιῇ τοσαῦτα ἔτη; Καὶ ποιήσας εὐχὴν ὁ ἐπίσκοπος, ἐκαθάρισεν τὴν ἀδελφήν.

Rursus idem abbas Athanasius narravit nobis de eodem episcopo Adelphio, dicens, sese venerabilem Joannam sororem ipsius ita referentem audisse : Cum sanctissimus episcopus Constantinopolitanus Joannes Chrysostomus in Cucusum in exsilium missus est, in domo nostra mansit. Ex hoc igitur ingentem confidentiam et charitatem habuimus ad Deum. Dicebat ergo frater meus Adelphius : Cum in exsilio mortuus esset beatissimus Joannes, dolorem pertuli incredibilem, quod talis ac tantus vir, orbisque magister, lætificans Ecclesiam Dei, a throno suo exsul defunctus est. Deprecabar ergo, inquit, Deum cum multis lacrymis, ut ostenderet mihi dignaretur, in quo statu esset, et an cum patriarchis adnumeratus

Πάλιν ὁ αὐτὸς Ἀθανάσιος διηγήσατο ἡμῖν περὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου Ἀδελφίου, λέγων, ὅτι ἀκηκόει παρὰ τῆς ἀμμᾶς Ἰαννίας τῆς τούτου ἀδελφῆς, λεγούσης, ὅτι Ὅταν ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως D Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξωρίσθη εἰς Κουκουσὸν, εἰς τὸν οἶκον ἡμῶν ἔμεινεν. Ἐν τούτῳ οὖν πολλὴν παῤῥησίαν καὶ ἀγάπην εἴχομεν πρὸς τὸν Θεόν. Ἔλεγεν οὖν Ἀδέλφιος ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς, ὅτι Ὅταν ἐτελεύτησεν ὁ μακάριος Ἰωάννης ἐν τῇ ἐξορίᾳ, λύπην εἶχον ἀφόρητον, ὅτι οὗτος ὁ ἀνὴρ, ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, ὁ τοῖς λόγοις εὐφράνας τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἔξω τοῦ θρόνου ἐκοιμήθη. Ἐδεόμην δὲ τοῦ Θεοῦ μετὰ πολλῶν δακρύων, ἵνα δείξῃ μοι αὐτὸν ἐν ποίᾳ καταστάσει ἐστίν· καὶ εἰ μετὰ τῶν πατριαρχῶν

NOTÆ.

(y) Ἀδέλφιον ἐπίσκοπον Ἀραβήσσου. Vulgatius, Ἀραβίσσου. Et notitiæ Græcæ multum variant. De duobus Adelphiis Arabissi, vide Chrysostomi *Vitas*, cum *Encycliis* Leonis. Nam inter utrumque fuit Adolius, concilii Chalcedonensis tempore.

Digitized by Google

ἐτάγη. Ἐπὶ πολὺν οὖν χρόνον τοῦτο εὐχόμενος, ἐν μιᾷ γενόμενος ἐν ἐκστάσει καὶ θεωρῶ ἄνδρα πάνυ εὐειδῆ, κρατήσαντά με τῆς δεξιᾶς χειρός· ὑπήγαγέν με εἰς τόπον λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον, ἐδείκνυέν μοι τοὺς τῆς εὐσεβείας κήρυκας καὶ τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλους. Ἐγὼ γὰρ, φησὶ, περιεσκόπουν ἰδεῖν ὃν κατεθυμίως εἶχον τὸν μέγαν Ἰωάννην τὸν ἀγαπητὸν ἐμόν. Ὡς οὖν ἐνέδειξέν μοι πάντας, καὶ ἑνὸς ἑκάστου τὸ ἴδιον ὄνομα εἶπεν, καὶ κρατήσας με πάλιν τῆς χειρὸς, ἐξέβαλέν με ἔξω. Ἐγὼ δὲ ἐκλελυπημένος ἠκολούθουν αὐτῷ, μὴ ἐωρακὼς μετὰ τῶν Πατέρων τὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην. Ὡς οὖν ἐξηρχόμην, ὁ ἐφεστὼς τῆς θύρας λέγει μοι· Οὐδεὶς ἐρχόμενος ὧδε λυπούμενος ἐξέρχεται. Τότε λέγω αὐτῷ· Αὕτη μοί ἐστιν λύπη, ὅτι τὸν ἐμὸν προσφιλέστατον Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως οὐχ ἑώρακα μετὰ τῶν ἄλλων διδασκάλων. Ὁ δὲ πάλιν λέγει μοι· Ἰωάννην τὸν τῆς μετανοίας λέγεις; Ἄνθρωπος ἐκεῖνον ἐν σαρκὶ οὐ δύναται αὐτὸν ἰδεῖν· ἐκεῖ γὰρ παρίσταται, ὅπου ὁ θρόνος ὁ Δεσποτικός.

esset. Cum ergo diutius orassem, in exstasi effectus sum, aspexique virum nimis speciosum, qui tenens manum dexteram meam, adduxit me in locum quemdam illustrem et gloriosissimum, ostendebatque mihi ecclesiæ doctores. Ego vero circumspiciebam, videre quærens quem cupiebam, magnum Joannem dilectissimum meum. Cum ergo ostendisset mihi omnes, et uniuscujusque proprium nomen expressisset, rursus tenens me per manum, eduxit me foras. Ego autem sequebar illum tristis, quod non vidissem cum patribus et Ecclesiæ magistris beatum Joannem. Cum itaque egrederer, is qui præerat januæ, apprehendens me dixit mihi : Quid habes? cur tristis es? nemo unquam huc ingressus, tristis exivit. Tunc dixi illi : Hæc mihi causa mœroris est, quod amantissimum mei Joannem episcopum Constantinopolitanum una cum cæteris doctoribus non vidi. Rursum dixit mihi : Joannem dicis pœnitentiæ ducem? Aio ego : Illum sane. Respondens autem dixit mihi : Ipsum homo in carne vivens videre non potest, illic enim assistit, ubi thronus est Domini.

CAPUT CXXIX.

Vita cujusdam Stylitæ.

Ὁ αὐτὸς πάλιν ἀββᾶς Ἀθανάσιος διεγήσατο, ὅτι ἀκήκοεν τοῦ ἀββᾶ Ἀθηνογένους τοῦ ἐπισκόπου Πέτρου, λέγοντος, ὅτι Ἐν τῇ χώρᾳ σου Στυλίτης ἦν, καὶ πάντες οἱ ἐρχόμενοι πρὸς αὐτὸν κάτω ἑστῶτες ἐλάλουν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν κλίμακα. Εἴποτε εἶπεν αὐτῷ ἀδελφὸς, ὅτι Θέλω σοι εἰπεῖν λογισμὸν, ἔλεγεν αὐτῷ καὶ αὐτὸς πραεῖᾳ τῇ φωνῇ· Ἐλθὲ εἰς τὸ κουβούκλιον, καὶ ἀπῆρχεν εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ κίονος. Καὶ οὕτως ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους ἀμφότεροι τοῦ μὲν Στυλίτου ἄνω, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ κάτω· καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἑστώτων ἐκεῖ οὐδεὶς ἤκουεν τῶν λεγομένων.

Abbas idem Athanasius narravit nobis, audisse se narrantem abbatem Athenogenem episcopum Petræ, quod in provincia sua fuerit Stylites quidam, ad quem omnes qui veniebant, inferius stantes loquebantur, eo quod non haberet scalam. Si quando igitur dixisset illi frater : Volo tibi dicere cogitationem; dicebat et ipse illi leni voce : Veni ad gradus columnæ; ibatque ipse ad aliam columnæ partem; et ita loquebantur mutuo, Stylita quidem superius stante, fratre autem inferius. Cæterorum vero qui assistebant, nullus ea quæ dicebantur audire poterat.

Ἔλεγε, φησὶ, καὶ τοῦτο ὁ ἀββᾶς Ἀθανάσιος περὶ τοῦ αὐτοῦ Στυλίτου, ὅτι Δύο βοσκοὶ ἀγάπην ἔχοντες πολλὴν πρὸς ἀλλήλους, παρέβαλον αὐτῷ ἐπὶ πολλὰ ἔτη οἱ δύο ἐν τῷ ἅμα, μηδέποτε χωρὶς ἀλλήλων ἐλθόντες. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἦλθεν ὁ εἷς λάθρα τοῦ ἑταίρου παραβαλεῖν αὐτῷ· καὶ κρούσαντος τὸν πυλεῶνα ἐπὶ πολλὰς ὥρας, οὐκ ἐπέτρεψεν ὁ γέρων ἀνοῖξαι αὐτῷ· ὥστε ἀκηδίας αὐτῷ γενομένης ὑποστρέψαι· Ὑποστρέφοντι δὲ ὑπήντησεν αὐτῷ φίλος αὐτοῦ ἀπερχόμενος καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Στυλίτην· καὶ πάλιν ἀπέστρεψεν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ, ἵνα οἱ δύο ἐν τῷ ἅμα εἰσέλθωσιν πρὸς τὸν γέροντα. Ὡς οὖν ἔκρουσε τὸν πυλεῶνα, ἐδήλωσεν ὁ γέρων, ἵν' ὁ ὕστερος εἰσέλθῃ μόνος. Εἰσελθὼν οὖν ὕστερος ἤρξατο παρακαλεῖν τὸν γέροντα εἰσελθεῖν καὶ τὸν ἄλλον. Ὁ δὲ γέρων ἔλεγε μὴ δύνασθαι αὐτὸν δέξασθαι μείναντι δὲ, καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας παρακαλοῦντι λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Ὁ Θεὸς ἀποστρέφει αὐτὸν, τέκνον, καὶ οὐ δύναμαι αὐτὸν δέξασθαι· καὶ ἀπελθόντων εἰς τὰ οἰκεῖα μετὰ δύο ἡμέρας ἐτελεύτησεν.

Dicebat et hoc abbas Athenogenes de eodem Stylita; quod duo sæculares se mutuo valde diligentes, pergebant ad eum multis annis ambo simul, et nunquam unus sine altero proficiscentes. Quadam ergo die venit, nesciente socio suo, alter ad illum; eumque plures horas pulsaret januam, noluit illi senex aperire, ita ut ille tædio devictus reverteretur. Revertenti autem occurrit amicus ejus, pergens et ipse ad Stylitem, rursumque reduxit eum secum, ut ambo simul ingrederentur ad senem. Cum ergo pulsarent januam, mandavit senex ut qui posterior venerat, ingrederetur solus. Ingressusque posterior cœpit rogare senem, ut et alius introiret. Senex autem dixit ei se non posse illum suscipere. Perseveranti vero, et per multam horam deprecanti ait senex. Deus illum aversatur, fili, et ego illum suscipere non possum. Cumque ad propria rediissent, post duos dies ille defunctus est.

CAPUT CXXX.

Admonitiones abbatis Athanasii, et mirabilis ejus visio

Ἔλεγεν ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Ἀθανάσιος, ὅτι Οἱ πατέρες ἡμῶν τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν ἀκτημοσύνην μέ-

Dicebat idem abbas Athanasius : Patres nostri continentiam, et paupertatem, ac nuditatem rerum

Digitized by Google

omnium usque ad mortem servaverunt; nos autem ventres nostros et crumenas dilatavimus.

Dixit iterum senex : Sub Patribus nostris in studio erat, distractiones animi vitare; nostris vero temporibus olla obtinuit, et opus manuum.

Narravit nobis et istud abbas Athanasius de se, Venit, inquiens, mihi aliquando cogitatio, dicens : Quid putas erit certantibus et non certantibus? Et cum factus essem in extasi, venit ad me quidam dicens mihi : Sequere me ; adduxitque me in quemdam locum plenum luminis et gloriæ, statuitque me juxta unam januam, cujus species enarrari non potest : audiebamus autem interius quasi multitudinem innumerabilem laudantium Deum. Cumque pulsaremus, audivit quispiam intus, et dixit : Quid vultis? Ait ductor meus : Ingredi volumus. Respondit ille : Non huc ingredietur quispiam in negligentiæ degens; sed si intrare vultis, abite, certate, nihil æstimantes vanitates sæculi.

χρι θανάτου ἐτήρησαν · ἡμεῖς δὲ ἐπλατύναμεν τὰς κοιλίας ἡμῶν καὶ βαλάντια.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων · Ἐπὶ τῶν Πατέρων ἡμῶν περισπουδαῖον ἦν τὸ ἀπερίσπαστον · νυνὶ δὲ πράττει ἐπὶ ἡμῶν χύτρα καὶ χειρεργον.

Διηγήσατο ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ ἀββᾶς Ἀθανάσιος, ὅτι Ἦλθέν μοί ποτε λογισμὸς λέγων · Ὅ τι ἄρά ἐστι τοῖς ἀγωνιζομένοις καὶ τοῖς μὴ ἀγωνιζομένοις; καὶ ἐγενόμην ὡς ἐν ἐκστάσει, καὶ ἦλθέν τις λέγων μοι· Ἀκολούθει μοι · καὶ ἀπήγαγέν με ἔν τινι τόπῳ φωτὸς πεπληρωμένῳ, καὶ ἔστησέν με παρὰ μίαν πύλην, ἧς τὸ εἶδος οὐκ ἔστι διηγήσασθαι · καὶ ἠκούομεν ὡς ἀπὸ πλήθους ἔνδοθεν ἀναριθμήτου ὑμνούντων τὸν Θεόν. Καὶ κρουσάντων ἡμῶν, ἐπήκουσέν τις ἔσωθεν λέγων · Τί θέλετε; Λέγει ὁ ὁδηγῶν με · Εἰσελθεῖν θέλομεν. Ὁ δὲ ἀπεκρίθη λέγων μοι · Οὐκ εἰσέρχεται ὧδέ τις, ἐν ἀμελείᾳ ζῶν · ἀλλ' ἐὰν θέλητε εἰσελθεῖν, ἀπέλθατε ἀγωνίσασθαι, μηδὲν μέντοι ἐν τῷ κόσμῳ τῷ ματαίῳ λογιζόμενοι.

CAPUT CXXXI.

Vita abbatis Zachæi sanctæ Sion.

Narravit nobis Procopius scholasticus Porphyreonites de abbate Zachæo, dicens : Duo filii mei in Cæsarea degebant ; facta est autem in Cæsarea magna mortalitas, egoque affligebar propter filios meos, ne morerentur, et ignorabam quid agerem. Dicebam autem in me ipso : Si mittam et accipiam eos inde, iram Dei fugere possibile non est; sed si dimittam eos illic, morientur, et non videbo illos. Nesciens itaque quid agere deberem, dixi : Vadam ad abbatem Zachæum, et quod dixerit mihi, hoc faciam. Perrexi igitur in sanctam Sion (illic enim semper morabatur) et non inveni eum. Veni autem in atrium sanctæ Mariæ Dei genitricis, et inveni illum stantem in angulo atrii, dixique illi de filiis meis. Cum ergo me audisset, ad Orientem conversus est, et intendit in cœlum quasi per horas duas, nihil omnino loquens. Tunc vero conversus ad me, dixit mihi : Confide, ac noli affligi ; filii tui non morientur in hac peste, sed et post duos dies cessabit de Cæsarea mortalitas. Quod et factum est juxta verbum senis. Et ista quidem Procopius scholasticus, ut dixi, enarravit nobis.

Διηγήσατο ἡμῖν Προκόπιος ὁ σχολαστικὸς ὁ Πορφυρεωνίτης, περὶ τοῦ ἀββᾶ Ζακχαίου, λέγων, ὅτι Οἱ δύο υἱοί μου ἐν Καισαρείᾳ ἀνεγίνωσκον. Γέγονεν οὖν μέγα θανατικὸν ἐν Καισαρείᾳ, καὶ ἐθλιβόμην διὰ τὰ τέκνα μου, μὴ ἀποθάνωσιν, καὶ τί ποιῆσαι οὐκ ᾔδειν · Ἔλεγον γὰρ ἐν ἐμαυτῷ · Ἐὰν πέμψω, καὶ λάβω αὐτοὺς, ὀργὴν Θεοῦ φυγεῖν οὐκ ἔνι. Ἀλλ' ἐάσω αὐτοὺς ἐκεῖ; μή πως ἀποθάνωσιν, καὶ μὴ ἴδω αὐτούς. Μὴ γινώσκων οὖν τὸ τί ὄφειλον ποιῆσαι, λέγω · Ὑπάγω πρὸς τὸν ἀββᾶν Ζακχαῖον, καὶ εἴ τι εἴποι μοι, τοῦτο ποιῶ. Ὑπάγω οὖν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιών · ἐκεῖ γὰρ διαπαντὸς ἐσχόλαζε · καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν. Καὶ ἔρχομαι ἐν τῷ μεσαύλῳ, καὶ λέγω αὐτῷ περὶ τῶν υἱῶν μου. Ὡς οὖν ἤκουσεν, κατὰ ἀνατολὰς ἐστράφη, καὶ προσεῖχεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκτεταμένος ὡς ὥρας δύο μηδὲν λαλήσας. Τότε στραφεὶς πρός με, λέγει μοι · Θάρσει, μὴ θλιβῇς · τὰ παιδία σου οὐκ ἀποθνήσκουσιν εἰς τὸ θανατικὸν, ἀλλὰ καὶ μετὰ δύο ἡμέρας παύει τὸ θανατικὸν ἀπὸ Καισαρείας . . .

CAPUT CXXXII.

De eodem.

Abbas autem Cyprianus, cognomento Cuculas, cujus monasterium est extra portam Cæsare, narravit nobis, cum ad illum venissemus, dicens : Cum vastaret urbem istam sæva illa et horenda mortalitas, inclusi me ipsum in cella mea, deprecans clementiam Domini, ut nostri misereretur, et averteret imminentem iram. Venitque mihi vox dicens : Abbas Zachæus accepit hanc gratiam.

CAPUT CXXXIII.

De sancto monacho, qui Saracenum venatorem per duos dies immobilem reddidit.

Narravit Saracenus gentilis, ex his qui in Clismate morabantur, hæc nobis dicens : Cum abiissem ad montem abbatis Antonii, ut venarer, pergens aspicio monachum in monte sedentem, tenentemque librum, et legentem. Ascendi igitur ad eum volens illum cædere, fortassis autem etiam necare. Cumque venissem prope illum, extendit contra me ma-

Διηγήσατο Σαρακηνός τις Ἕλλην εἰς τὸ Κλίσμα τοῖς πολιτευομένοις, καὶ ἡμῖν λέγων, ὅτι Ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦ ἀββᾶ Ἀντωνίου, ἵνα θηρεύσω. Ὡς οὖν ὑπήγαγον, θεωρῶ εἰς ὄρος μοναχὸν καθήμενον, καὶ κρατοῦντα βιβλίον, καὶ ἀναγινώσκοντα. Ἀνῆλθον οὖν πρὸς αὐτὸν, σίναι αὐτὸν, τάχα δὲ καὶ φονεῦσαι. Καὶ ὡς ἦλθον πλησίον αὐτοῦ, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ

Digitized by Google

τὴν δεξιάν πρός με, εἰπών, Στῆθι· καὶ ἐποίησα δύο νυχθήμερα, μὴ δυνηθεὶς ὅπου κινηθῆναι ἀπὸ τοῦ τόπου. Τότε λέγω αὐτῷ· Τὸν Θεὸν, ὃν σέβεις, ἀπόλυσόν με. Ὁ δὲ λέγει μοι· Πορεύου εἰς εἰρήνην. Καὶ οὕτως ἠδυνήθην ἀναχωρῆσαι ἀπὸ τοῦ τόπου, οὗ ἦν.

A num suam dexteram, dicens : Sta; egique illic duos dies, et duas noctes nullo modo moveri prævalens ex eo loco, ubi eram. Tunc dixi illi : Per Deum, quem colis, dimitte me. Ille autem dixit mihi : Vade in pace. Et ita recedere potui de loco, in quo eram.

CAPUT CXXXIV.

Vita Theodori anachoretæ.

Ἀναχωρητὴς ἦν εἰς τὰ μέρη τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου ὀνόματι Θεόδωρος. Οὗτος ἦλθεν εἰς τὸ κελλίον μου, λέγων· Ποίησον ἀγάπην, ἀββᾶ Ἰωάννη, καὶ βλέπε μοι βιβλίον ἔχον ὅλην τὴν Νέαν Διαθήκην. Ζητήσας οὖν μανθάνω, ὅτι ὁ ἀββᾶς Πέτρος ὁ γεγονὼς ὕστερον ἐπίσκοπος Χαλκηδόνος, ἔχει. Ἀπῆλθον οὖν, καὶ εἶπον αὐτῷ, καὶ ἔδειξέν μοι ἐν σώματι πολὺ καλῷ. Λέγω αὐτῷ· Πόσου ἐστίν; Λέγει μοι καὶ αὐτὸς, Νομισμάτων γ'. Πάλιν λέγει μοι· Σὺ αὐτὸς θέλεις ἀγοράσαι, ἢ ἄλλος; Λέγω αὐτῷ· Πίστευσόν μοι, Πάτερ, B ἀναχωρητὴς αὐτὸ θέλει. Τότε λέγει μοι ὁ ἀββᾶς Πέτρος· Ἐὰν ὁ ἀναχωρητὴς αὐτὸ θέλῃ, λάβε αὐτῷ δωρεάν. Ἰδοὺ καὶ τρία νομίσματα, καὶ εἰ μὲν ἀρέσκῃ αὐτῷ τὸ βιβλίον, κρατήσῃ αὐτό· εἰ δὲ οὐκ ἀρέσκει αὐτῷ, ἰδοὺ τὰ τρία νομίσματα, ἀγόρασον αὐτῷ οἷον θέλει. Λαβὼν οὖν ἐγὼ ἀνήνεγκα τῷ ἀναχωρητῇ. Ὁ δὲ ἔλαβεν τὸ βιβλίον, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον. Ἐποίησεν οὖν δύο μῆνας, καὶ ἀνελθὼν ἀναχωρητὴς ἦλθεν εἰς τὸ κελλίον μου, λέγων· Οἶδας, ἀββᾶ Ἰωάννη, ὅτι ὁ λογισμός μου θλίβει με, ὅτι δωρεὰν ἔχω τὸ βιβλίον; Λέγω αὐτῷ· Μὴ θλίβου, ὁ ἀββᾶς Πέτρος πλούσιός ἐστιν, καὶ καλὸς, καὶ χαίρει ἐπὶ τούτου. Λέγει μοι πάλιν ὁ ἀναχωρητής· Οὐκ ἀναπαύομαι εἰ μὴ δῶ τὴν τιμήν. Καὶ λέγω αὐτῷ· C Καὶ ἔχεις, ἵνα δῷς τὴν τιμήν; Λέγει μοι, Οὔπως. Ἀλλὰ δός μοι σακκομάχην, ἵνα φορέσω. Ἦν γὰρ γυμνός. Ἔδωκα οὖν αὐτῷ τὸ σακκομάχιον καὶ κατανόχιον παλαιὸν, καὶ ἀπῆλθεν, καὶ ἐκάμνεν ἐργασίας εἰς τὸν λάκκον, ὃν ἐποίει ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων εἰς τὸ Σινᾶ, ᾧ ὄνομα Ἰωάννης. Καὶ ὡς ἐλάμβανεν ἡμερούσιον φόλεις πέντε, ἤρχετο οὖν ἐγγύς μου εἰς τὴν λαύραν τῶν Αἰλιωτῶν· ἔτρωγεν δὲ ἡμέριον δέκα μόνα θέρμα, καὶ ἔκαμνεν πᾶσαν τὴν ἡμέραν. Ποιήσας οὖν ἐκ τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ φόλεων νομίσματα γ', λέγει μοι· Λάβε τὸ κέρμα, δὸς αὐτῷ· εἰ δὲ μὴ θέλοι, ἐπίδος αὐτῷ τὸ βιβλίον. Ἐγὼ οὖν ἀπελθὼν εἶπον τῷ ἀββᾷ Πέτρῳ ταῦτα. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν δέξασθαι, οὔτε τὸ κέρμα, οὔτε τὸ βιβλίον· ὅμως ἐποίησα αὐτὸν λαβεῖν τὸ κέρμα, καὶ μὴ ἀποστρέψαι τὸν D κόπον τοῦ ἀναχωρητοῦ· ὁ δὲ ἔλαβεν. Καὶ ἀπελθὼν ἐγὼ δέδωκα τὸ βιβλίον τῷ ἀναχωρητῇ, καὶ μετὰ χαρᾶς ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον.

Anachoreta quidam erat in partibus sancti Jordanis, nomine Theodorus. Hic venit ad cellam meam dicens : Fac charitatem, abba Joannes, et quære mihi librum, qui contineat totum Testamentum novum. Quærens igitur inveni, quia abbas Petrus, qui postea fuit Chalcedonensis episcopus, talem haberet. Abii itaque, et dixi ei; et ostendit illum mihi in membranis valde pulchrum (30). Et dixi ei : Quantum valet? Qui respondit : Tria numismata. Dixit iterum mihi : Tu illum emere vis, an alius? Et aio illi : Crede mihi, Pater, anachoreta ipsum vult. Tunc ait mihi abbas Petrus : Si anachoreta ipsum vult, gratis illum accipe. Sume autem et tria ista numismata, et si quidem placet illi liber, teneat illum; sin autem illi non placet, ecce habes tria numismata, eme illi juxta votum suum. Sumens ergo librum, detuli anachoretæ : qui sumpto libro abiit in eremum. Cum autem duos fere menses egisset, rediens anachoreta venit in cellam meam, dicens : Scito, abba Joannes, quia cogitatio mea me affligit, eo quod gratis habeo librum. Aio autem ad illum : Noli pro hoc affligi; abbas Petrus dives est et bonus, gaudetque in hoc. Ait mihi rursus anachoreta : Vere non requiesco, nisi pretium do. Dico illi : Et habes pretium, ut des? Dicit mihi : Non; sed da mihi saccum, ut me induam, erat enim nudus. Dedi ergo illi saccum et palliolum, et abiit, operariusque factus est in eo lacu, quem fecit patriarcha Jerosolymorum Joannes in Sigma [*Gr.*, Sina], accipiebatque quotidianum stipendium novem minuta. Veniebat ergo prope me in monasterium Æliotarum, comedebatque decem solum lupinos, et die tota laborabat. Cum itaque fecisset de mercede sua minuta numismatum trium, ait mihi : Accipe pretium, et librum, et vade ad dominum suum : et si quidem vult minuta, da illi; sin autem non vult, redde illi librum. Ego igitur veniens nuntiavi hæc abbati Petro : qui neque pretium, neque librum accipere volebat. Persuasi tamen ei ut pecuniam acciperet, neque repudiaret anachoretæ laborem, quam tandem accepit. Et pergens ego dedi librum anachoretæ; qui gaudens remeavit in eremum.

CAPUT CXXXV.

De quinque virginibus quæ exire voluerunt e monasterio, et a dæmonio correptæ sunt.

Παρεβάλομεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Εὐνούχων εἰς τὸν ἅγιον Ἰορδάνην, ἐγώ τε καὶ ἀδελφὸς Σωφρόνιος, καὶ διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Νικόλαος, ὁ πρεσβύτερος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, λέγων, ὅτι Ἐν τῇ χώρᾳ μου (ἦν δὲ Λύκιος) μοναστήριόν ἐστι παρθένων ὡς ὀνομάτων τεσσαράκοντα. Ἐν τούτῳ οὖν τῷ μοναστηρίῳ ἐβουλεύσαντο πέντε παρθένοι φυγεῖν νυ-

Accessimus ad Eunuchorum monasterium juxta sanctum Jordanem ego et frater meus Sophronius. Narravitque nobis abbas Nicolaus ipsius monasterii presbyter, dicens : In regione mea (erat autem ex Lycia) monasterium virginum est ferme quadraginta. In hoc ergo monasterio quinque virgines sibi invicem condixerunt ut noctu de monasterio

Digitized by Google

fugerent, et acciperent viros. Nocte vero quadam cum dormirent sanctimoniales omnes, illis consultantibus ut vestimenta sua acciperent et fugerent, continuo quinque omnes a dæmonio correptæ sunt. Quo facto, non amplius exierunt e monasterio, sed confessæ peccata sua, gratias egerunt Deo, dicentes: Gratias agimus magnorum indultori munerum Deo, qui flagellum hoc nobis induxit, ut animæ nostræ non perirent.

κτὸς ἐκ τοῦ μοναστηρίου, καὶ λαβεῖν ἑαυταῖς ἄνδρας. Ἐν μιᾷ οὖν νυκτὶ, πασῶν τῶν μοναστριῶν καθευδουσῶν, βουλομένων αὐτῶν λαβεῖν τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ φυγεῖν, παραχρῆμα αἱ πέντε ἐδαιμονίσθησαν. Καὶ τούτου γενομένου οὐκ ἔτι ἐξῆλθον ἐκ τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ' ηὐχαρίστουν τῷ Θεῷ, καὶ ἐξωμολογοῦντο τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, λέγουσαι· Εὐχαριστοῦμεν τῷ μεγαλοδώρῳ Θεῷ τῷ ἐπάγοντι ἡμῖν τὴν παιδείαν ταύτην, ἵνα μὴ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἀπόλωνται.

CAPUT CXXXVI.

De charitate abbatis Sisinii erga mulierem Saracenam.

Narravit autem nobis et abbas Joannes ejusdem monasterii presbyter, dicens: Audivi ab abbate Sisinio anachoreta referente ac dicente: Die quadam eram in spelunca mea prope sanctum Jordanem, et cum psallerem Tertiam, ecce Saracena quædam ingressa in speluncam meam, posuit se coram me nudans semetipsam: ego vero turbatus non sum, sed impleta psalmodia mea cum omni quiete et timore Dei, dixi ad illam Syriace: Sede, ut loquar tibi, et tunc faciam quod vis. Quæ ut resedit, dixi illi: Christiana es, an gentilis? Quæ ait: Christiana. Dixi ad illam iterum: Et nescis quia qui fornicantur, in supplicium eunt? Quæ ait: Scio plane. Tunc dixi illi: Cur ergo fornicari vis? Respondit: Quia esurio. Et ait ad eam: Noli fornicari, sed veni quotidie, et ut Deus disposuerit, dabo tibi cibum tuum. Ex illa ergo die veniebat ad me diebus singulis, et si quid Deus mittebat mihi, præbebam illi cibum, quousque recessi de illis locis.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἁββᾶς Ἰωάννης ὁ πρεσβύτερος τῆς μονῆς τῶν εὐνούχων, ὅτι ἀκήκοε παρὰ τοῦ ἁββᾶ Σισιννίου τοῦ ἀναχωρητοῦ διηγουμένου, καὶ λέγοντος, ὅτι Ἐν μιᾷ ἦν εἰς τὸ σπήλαιόν μου, πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου· καὶ ὡς ἔψαλλον τὴν Τρίτην, ἰδοὺ Σαρακήνισσα ἐλθοῦσα, καὶ εἰσελθοῦσα εἰς τὸ σπήλαιόν μου. Ἔθηκεν οὖν ἑαυτὴν ἔμπροσθέν μου γυμνώσασα ἑαυτήν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐταράχθην, ἀλλὰ ποιήσας τὸν κανόνα μου μετὰ πάσης ἡσυχίας καὶ φόβου Θεοῦ, καὶ πληρώσας, λέγω αὐτῇ Ἑβραϊστί· Ἀνακάθισον, ἵνα λαλήσω σοι, καὶ τότε εἴτι θέλεις ποιῶ. Ἡ δὲ ἀνεκάθισεν. Τότε λέγω αὐτῇ· Χριστιανὴ ὑπάρχεις ἢ Ἕλλην; Ἡ δὲ εἶπεν· Χριστιανή. Λέγω αὐτῇ πάλιν· Καὶ οὐκ οἶδας ὅτι οἱ πορνεύοντες ὑπάγουσιν; Ἡ δὲ εἶπέν μοι· Ναὶ, οἶδα. Τότε λέγω αὐτῇ· Καὶ διὰ τί θέλεις πορνεῦσαι; Ἡ δὲ ἀπεκρίθη μοι λέγουσα· Ὅτι πεινῶ. Τότε λέγω αὐτῇ κἀγώ· Μὴ πορνεύσῃς, καὶ ἔρχου καθ' ἡμέραν· καὶ ἐξ ὧν ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ πορεῖχον αὐτῇ τὴν τροφήν· ἕως οὗ ἀνεχώρησα ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων.

CAPUT CXXXVII.

Relatio abbatis Joannis de abbate Callinico.

Dixit iterum idem abbas Joannes: Cum essem junior, cupiebam pergere ad magnos et nominatissimos Patres, ut ab eis benedicerer et ædificarer. Audiens igitur de abbate Callinico magno illo, qui in monasterio abbatis Sabæ inclusus erat, oravi quemdam ex familiaribus illius, ut me ad illum duceret. Abii itaque ad illum. Assidens vero is qui me adduxerat frater ad fenestram senis, per multam horam loquebatur cum eo; ego vero in meipso cogitabam, quia nunquam viderat me senior, ne forte non grate susciperet me. Cum vero frater ille recederet, permisit me ingredi, et salutare senem, et benedici ab eo, dicens ad eum: Ora et pro isto servo tuo, Pater, quia inter primos huc venit. Senex autem dixit: Agnosco illum, fili. Nam ante viginti dies descendi ad sanctum Jordanem, et occurrit mihi in via, dicens: Ora pro me. Et ego interrogavi eum: Quod est nomen tuum? Aitque mihi: Joannes. Extunc igitur agnoseo eum. Hoc audiens ego cognovi, quia quando cogitavi accedere ad illum, revelavit illi Deus et nomen meum, et quis essem.

Εἶπεν πάλιν ὁ αὐτὸς ἁββᾶς Ἰωάννης, ὅτι Ὅτε ἤμην νεώτερος, ἐπόθουν ἀπέρχεσθαι πρὸς τοὺς μεγάλους καὶ ὀνομαστοὺς γέροντας, ὥστε εὐλογεῖσθαι καὶ ὠφελεῖσθαι παρ' αὐτῶν. Ἤκουσα οὖν περὶ τοῦ ἁββᾶ Καλλινίκου τοῦ μεγάλου, τοῦ εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁββᾶ Σάββα, τοῦ ἐγκλείστου· καὶ παρεκάλεσά τινα τῶν συνήθων αὐτοῦ ἀπενεγκεῖν με πρὸς αὐτόν. Ἀπῆλθον οὖν πρὸς αὐτόν. Καὶ παρακαθίσας ὁ ἐνέγκας με ἀδελφὸς τῇ θυρίδι, ἐλάλει σὺν αὐτῷ διὰ πολλὴν ὥραν. Ἐγὼ δὲ ἐν ἐμαυτῷ διέλαβον, ὅτι οὐδέποτέ με ἑώρακεν ὁ γέρων, καὶ οὐκ ἔχει γνησίως με δέξασθαι. Ὑποχωρήσας οὖν ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος, ἐπέτρεψέν με εἰσελθεῖν καὶ ἀσπάσασθαι τὸν γέροντα καὶ εὐλογηθῆναι παρ' αὐτοῦ, εἰπὼν αὐτῷ· Εὔξαι καὶ ὑπὲρ τοῦ δούλου σου τούτου, Πάτερ, ὅτι ἐν πρώτοις ἦλθεν ἐνταῦθα. Ὁ δὲ γέρων εἶπεν· Φύσει, τέκνον, γνωρίζω αὐτόν. Πρὸ γὰρ εἴκοσι ἡμερῶν κατῆλθον εἰς τὸν ἅγιον Ἰορδάνην, καὶ ὑπήντησέν μοι, εἰς τὴν ὁδὸν, καὶ εἶπέν μοι· Εὔξαι ὑπὲρ ἐμοῦ· κἀγὼ ἐρώτησα αὐτὸν, Τί τὸ ὄνομά σου; καὶ εἶπέν· οἱ Ἰωάννης· καὶ ἀπὸ τότε γινώσκω αὐτόν. Τοῦτο οὖν ἀκούσας ἐγὼ, ἔγνων ὅτι ὅτε ἐνεθυμήθην ἀπελθεῖν πρὸς αὐτὸν, ἀπεκάλυψεν αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ τὸ ὄνομά μου, καὶ τὸ τίς εἰμι.

Digitized by Google

CAPUT CXXXVIII.

De abbate Sergio anachoreta, et de monacho gentili, qui baptizatus est.

Διηγήσατο δὲ καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ γέρων, ὅτι Ὅτε ἦν ὁ ἀββᾶς Σέργιος ἀναχωρητὴς εἰς τὸν Ῥουβᾶν, μετὰ τὸ ἀναχωρῆσαι αὐτὸν ἐκ τοῦ Σινᾶ, ἔπεμψεν ἐνταῦθα εἰς τὸ μοναστήριόν τινα μοναχὸν νεώτερον ἐπὶ τὸ βαπτισθῆναι. Ἡμῶν δὲ τὴν αἰτίαν, διατί βαπτίζεται, ἐπερωτώντων, ἔλεγεν ἡμῖν ὁ διακονητὴς αὐτοῦ τοῦ ἀββᾶ Σεργίου ὁ ἀββᾶς Σέργιος, ὅτε[87] Οὗτος ἦλθεν, θέλων μεῖναι μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐγὼ δὲ ὡς διακονητὴς ἐδεξάμην αὐτὸν, πολλὰ νουθετήσας αὐτὸν, μὴ ἀδοκιμάστως* ἑαυτὸν εἰς τοιαύτην διαγωγήν. Ὡς δὲ ἔγνων τὴν ἔνστασιν αὐτοῦ, τῇ ἐξῆς λαβὼν αὐτὸν ἀπῆλθον πρὸς τὸν γέροντα. Ὁ δὲ γέρων εὐθὺς ἰδὼν αὐτὸν, πρὸ τοῦ μέ τι λαλῆσαι, λέγει μοι κατιδίαν· Τί θέλει ὁ ἀδελφὸς οὗτος; Ἐγὼ δὲ εἶπα· Παρακαλεῖ εἶναι μεθ' ἡμῶν. Τότε λέγει μοι ὁ γέρων· Πίστευε, ἀδελφὲ, οὗτος οὐκ ἐβαπτίσθη. Ἀλλ' ἀπένεγκε αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν τῶν Εὐνούχων, καὶ ποιοῦσιν αὐτὸν βαπτισθῆναι ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ (*z*). Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν λόγον ἐκπλαγείς, ἠρώτων τὸν ἀδελφὸν, τίς εἴη καὶ πόθεν εἴη. Ὁ δὲ ἔλεγεν ἑαυτὸν ἐκ τῆς Δύσεως εἶναι, καὶ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ Ἕλληνας ὑπάρχειν, καὶ μὴ εἰδέναι δὲ εἰ ἐβαπτίσθη, ἢ οὔ. Τότε οὖν κατηχήσαντες αὐτὸν, ἐποιήσαμεν αὐτὸν βαπτισθῆναι εἰς τὸν ἅγιον Ἰορδάνην· καὶ ἔμεινεν εἰς τὸ μοναστήριον, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ.

A Narravit autem nobis et hoc idem senex, dicens: Cum esset abbas Sergius anachoreta in Roban, postquam recesserat de Sina, misit huc in monasterium monachum quemdam juvenem, ut baptizaretur. Interrogantibus autem nobis causam cur nunc baptizaretur, ait nobis minister ipsius abbatis Sergii: Abbas Sergius quando ad nos venit, volens in eremo manere nobiscum, hunc mihi instituendum tradidit: ego autem illum plurimum admonui, ne se huic instituto inconsiderate ac sine probatione addiceret. Cum autem illum ejusque constantiam pervidissem, sumens eum abii ad senem. Senex autem mox ut vidit illum, antequam quidquam illi loquerer, ait mihi seorsum: Quid vult frater iste? Dixi autem ei: Orat manere nobiscum. Tunc dixit mihi: Crede, frater, iste baptizatus non est, sed adduc illum in monasterium Eunuchorum, et fac illum baptizari in sancto Jordane. Ego autem ad verba senis stupens, interrogavi fratrem quis esset, et unde esset. Ille autem ex Occidente se esse ait, parentesque habere gentiles, ac nescire utrum baptizatus esset, an non. Tunc itaque catechizantes eum, fecimus in Jordane baptizari, permansitque in monasterio, Deo gratias agens.

B

CAPUT CXXXIX.

Prædictio abbatis Sergii de Gregorio præposito monasterii Pharan.

Περὶ τούτου τοῦ ἀββᾶ Σεργίου τοῦ ἀναχωρητοῦ, διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Σέργιος ὁ Ἀρμένης, ὁ αὐτοῦ μαθητὴς, ὅτι Πολλὰ ἠνόχλει ὁ ἀββᾶς Γρηγόριος, ὃς ἦν ἡγούμενος τῆς λαύρας Φαρῶν, ἵνα λάβω αὐτὸν πρὸς τὸν γέροντα. Ἐν μιᾷ οὖν κατήγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν γέροντα· ἦν δὲ ὁ γέρων τότε περὶ τὰ μέρη τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Ὡς οὖν ἐθεώρησεν αὐτὸν ὁ γέρων, ἡσπάσατο αὐτὸν πάνυ ἀσμένως, καὶ ἐνέγκας ὕδωρ, ἔνιψεν αὐτοῦ τοὺς πόδας (*a*), καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας διελάλησεν αὐτῷ περὶ ὠφελείας ψυ-

De hoc abbate Sergio anachoreta narravit nobis abbas Sergius Armenius ejus discipulus, quod plurimum sibi molestus fuerit abbas Gregorius, qui erat C præpositus monasterii Pharan, ut illum duceret ad senem. Die ergo quadam adduxit illum ad ipsum. Erat autem senex tunc circa regionem maris Mortui. Cum igitur vidisset eum senex, libentissime salutavit, allataque aqua lavit pedes ejus, ac per totam diem collocutus cum eo de ædificatione animæ, die alia dimisit eum. Postquam vero abscessit

VARIÆ LECTIONES.

[87] f. ὅτι.

NOTÆ.

(*z*) *Βαπτισθῆναι ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ.* Quo de more Eusebius, *De vita Constantini*, lib. IV, cap. 62. D Eusebius et Hieronymus, *De locis Hebraicis*, auctor *Vitæ sancti Basilii*, apud Amphilochium, cap. 4; Theodoritus, *Hist. eccl.* lib. I, cap. 32; Joannes Moschus noster, cap. 176; Alexander Monachus, in Gretsero, *De cruce*, c. 1231 D. Quibus adde *Itinerarium Antonini*, cum *Hodœporico*, sancti Willibaldi.

(*a*) *Ἔνιψεν αὐτοῦ τοὺς πόδας.* Quod spectat ad loturam pedum, afferam insignem ad Origenem emendationem, tom. 32, in Joannem p. 347-375: Καὶ ὁ εὐαγγελιστής γε ἐν τούτοις μοι δοκεῖ διεγείρων ἡμῶν τὸν νοῦν ἐπὶ τῶν νοερῶν τῶν κατὰ τὸν τόπον, μὴ τετηρηκέναι μὲν σωματικὴν περὶ τοῦ νίψασθαι τὴν ἀκολουθίαν. Ita edidit præstantissimus et celeberrimus vir Petrus Daniel Huetius, conjectura facta ex hisce codicis Reg. Ἐν τοὺς μοι δοκεῖ. Mihi vero perplacet, ἔνθους μοι. Et verto: *Quin et evangelista numine afflatus, videtur mihi, excitans mentem nostram ad intelligentiam spiritualem præsentis loci, non observasse corporalem lavandi consequentiam. Vita Joannis Chrysostomi*, ab incerto seu anonymo scripta, p. 324, l. XXI, loco insigni, obscuro, per doctissimum clarissimumque Savilium non intellecto, et eapropter apponendo hic: Τούτοις ὁ μέγας καταπλαγείς, καὶ ἔνθους ὥσπερ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις γενόμενος, ἀνεσκόπει· καὶ γάρ πως ἡ ψυχὴ τὸ χρηματιζόμενον. Id est, *His magnus ille perculsus, et velut ad ea verba divinitus inspiratus, considerabat. Ipsius etenim anima quodammodo admonebatur.* Sed ut ad rem redeam, quid sit balatoforum in testamento sancti Remigii, apud Flodoardum, lib. I, cap. 28, nemo, quod sciam, docuit: *Aliis pauperibus tribus, ubi fratres quotidie pedes lavare debent, quibus etiam balatoforum, quod dicitur, xenodochium, ad hoc ministerium statui, solidus unus dabitur.* Nec ego possum explicare monstrum lectionis; duntaxat possum per conjecturam corrigere, scribendo *balanaforum* aut *balaneophorum*, βαλανειοφόρον, quod ita a balneo et lavacro dictum sit.

Digitized by Google

abbas Gregorius, dixi, inquit, ego seni : Scis, Pater, quia scandalizatus sum, quod cum plurimos episcopos, presbyteros, et alios duxerim ad te, nullius unquam illorum pedes lavasti nisi tantum abbatis Gregorii. Tunc ait ad me senex : Fili, ego quis sit abbas Gregorius, nescio; hoc tantum scio, quia patriarcham excepi in speluncam meam. Nam et pallium sanctum illum ferentem vidi, et Evangelium. Quod ita factum est : post sex enim annos ipsum abbatem Gregorium, ita ordinante Deo, patriarcham Theopolitanum factum vidimus, sicut prædixerat senex.

A χῆς· τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἀπέλυσεν αὐτόν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ ἀββᾶς Γρηγόριος, λέγω τῷ γέροντι· Οἶδας, Πάτερ, ὅτι ἐσκανδαλίσθην, ὅτι πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ ἄλλους τινὰς ἔφερα πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς αὐτῶν ἔνιψας τοὺς πόδας, εἰ μὴ τοῦ ἀββᾶ Γρηγορίου καὶ μόνου; Τότε λέγει ὁ γέρων πρός με· Τέκνον, ἐγὼ τίς ἐστιν ὁ ἀββᾶς Γρηγόριος οὐκ οἶδα· τοῦτο μόνον οἶδα, ὅτι πατριάρχην ἐδεξάμην εἰς τὸ σπήλαιόν μου. Καὶ γὰρ ὠμοφόριον αὐτὸν εἶδα περιβεβλημένον, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον βαστάζοντα. Ὅπερ καὶ γέγονεν· μετὰ γὰρ ἓξ χρόνους ἠξίωσεν ὁ Θεὸς τὸν ἀββᾶν Γρηγόριον πατριάρχην γενέσθαι ἐν Θεουπόλει, καθὼς προεῖδεν ὁ γέρων.

CAPUT CXL

Vita ejusdem Gregorii patriarchæ Theopolitani.

Dicebant quidam senum de hoc patriarcha Theopolitano Gregorio, quod his maxime virtutibus fuisset insignis, eleemosynis scilicet, injuriarum oblivione, et lacrymis. Habebat autem et compassionem maximam ad eos qui peccabant. Quarum omnium rerum nos sæpe experimenta cepimus.

B Ἔλεγόν τινες τῶν γερόντων περὶ τοῦ ἀββᾶ Γρηγορίου τοῦ πατριάρχου Θεουπόλεως, ὅτι κατόρθωσεν ταύτας τὰς ἀρετὰς, ἐλεημοσύνην, ἀμνησικακίαν, δάκρυα. Εἶχεν δὲ καὶ συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας πολλήν. Ὧν καὶ ἡμεῖς πλείστην πεῖραν ἐσχήκαμεν.

CAPUT CXLI.

Prudens responsio abbatis Olympii.

Frater quidam venit ad abbatem Olympium in monasterium abbatis Gerasimi prope Jordanem; et dixit ei : Abba, quomodo sedes in spelunca ista propter æstus magnitudinem, et cyniphes? Respondit ei senex : Fili, ista idcirco tolero, ut futuris cruciatibus liberer; ideo cyniphes patior, ut immortalem effugiam vermem; similiter et æstum hunc perfero, sempiterni ignis supplicia metuens; hæc enim sunt temporalia; illa vero finem nullum habent.

Ἀδελφὸς παρέβαλεν τῷ ἀββᾷ Ὀλυμπίῳ εἰς τὴν λαύραν τοῦ ἀββᾶ Γερασίμου πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, καὶ λέγει αὐτῷ, Πῶς κάθῃ ὧδε ἔχων τοσοῦτον καύσωνα, καὶ τοσούτους κνίφας [57*]; Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ γέρων· Ὑπομένω γὰρ τοὺς σκνίφας [58], ἵνα τὸν σκώληκα τὸν ἀκοίμητον διαφύγω. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν καύσωνα τοῦτον βαστάζω, δεδοικὼς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον· τοῦτο γὰρ πρόσκαιρον, ἐκεῖνο δὲ τέλος οὐκ ἔχει.

CAPUT CXLII.

Alia prudens responsio abbatis Alexandri.

Frater alius perrexit ad abbatem Alexandrum, ipsius monasterii abbatis Gerasimi antistitem, et ait illi : Abba, volo ex eo loco, ubi habito, discedere; valde enim acedia et tædio animi laboro. Respondit ei abbas Alexander : Istud, fili, signum est quia nec regnum cœlorum, nec æternum cruciatum in mente habes. Nam si ista sollicita intentione cogitares, nullam in cella tua acediam sentires.

C Ἄλλος ἀδελφὸς παρέβαλεν εἰς τὴν λαύραν τοῦ ἀββᾶ Γερασίμου, τῷ ἀββᾷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἡγουμένῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀββᾶ, θέλω ἀναχωρῆσαι ἐκ τοῦ τόπου οὗ κάθημαι, ὅτι πάνυ ἀκηδιῶ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀλέξανδρος· Φύσει, τέκνον, σημεῖόν ἐστι τοῦτο, ὅτι οὐκ ἔχεις κατὰ νοῦν οὔτε τὴν κόλασιν τὴν αἰώνιον, οὔτε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐπεὶ οὐκ εἶχες ἀκηδιᾶσαι.

CAPUT CXLIII.

Vita David latronum principis, postea monachi effecti.

Cum venissemus in Thebaidem, convenimus sophistam Philamonem in urbe Antinoo. Narravitque nobis utilitatis nostræ gratia de latrone quodam, nomine David, qui apud Hermopolim plurimos exspoliabat, plures etiam interficiebat, et innumera perpetrabat mala, ita ut nullus ei in his crudelitatis operibus conferri posset, eratque famosissimus inter omnes. Die vero quadam cum exerceret latrocinia cum sociis plus quam triginta, rediens in semetipsum, compunctusque in his quæ perpetraverat sceleribus, relictis sociis abiit ad monasterium. Cum-

D Παρεβάλομεν εἰς Θηβαΐδα, καὶ συνετύχομεν εἰς τὴν Ἀντινόου πόλιν τῷ σοφιστῇ Φοιβάμωνι, ὠφελείας χάριν, καὶ διηγήσατο ἡμῖν λέγων, ὅτι Ληστής τις ἦν περὶ τὰ μέρη τῆς ἐρήμου πόλεως, ὀνόματι Δαβίδ, πολλοὺς γυμνώσας, πολλοὺς δὲ καὶ φονεύσας, καὶ πάμπολλα κακὰ ποιήσας, ἵνα οὕτως εἴπω, ὡς οὐδεὶς ἄλλος. Ἐν μιᾷ οὖν ὡς ἔτι ἦν εἰς τὸ ὄρος λῃστεύων, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ πλείους τῶν τριάκοντα, ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν κατανυγείς ἐφ' οἷς κακῶς διεπράξατο, καὶ καταλιπὼν ἅπαντας τοὺς μετ' αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς μοναστήριον. Καὶ κρούσαντος αὐτοῦ τὸν πυλῶνα τοῦ μο-

VARIÆ LECTIONES.

[57*] al. πάγετο. [58] al. τὰς σκνίπας.

Digitized by Google

ναστηρίου, ἐξῆλθεν ὁ πυλωρὸς, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί θέλεις; Ὁ δὲ ἀρχιληστὴς λέγει αὐτῷ· Μοναχὸς θέλω γενέσθαι. Καὶ εἰσελθὼν ὁ θυρωρὸς ἀπήγγειλεν τῷ ἀββᾷ τὰ περὶ αὐτοῦ. Ἐξελθὼν οὖν ὁ ἀββᾶς, καὶ θεωρήσας αὐτὸν, ὅτι γέρων ὑπῆρχεν, λέγει αὐτῷ· Οὐ δύνασαι ὧδε εἶναι, ὅτι πολὺν κόπον ἔχουσιν οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἡ ἄσκησις αὐτῶν μεγάλη ἐστὶν, καὶ εἶ λοιπὸν ἄλλης ἕξεως, καὶ τὸν κανόνα τοῦ μοναστηρίου οὐ δύνασαι ὑπενεγκεῖν. Ὁ δὲ παρεκάλει λέγων, Ναὶ ποιῆσαι ἔχω, μόνον δέξαι με. Ὁ δὲ ἀββᾶς ἐπέμενεν, λέγων, Οὐ ποιεῖς. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἀρχιληστὴς, Ἵνα γινώσκῃς, ὅτι ἐγὼ Δαβὶδ εἰμὶ ὁ ἀρχιληστὴς, καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον ὧδε, ἵνα κλαύσω τὰς ἁμαρτίας μου· εἰ δ' οὐ θέλεις δέξασθαί με, ὅρκοις σε πληροφορῶ, καὶ τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ, ὑπάγω πάλιν εἰς τὴν προτέραν μου τέχνην, καὶ φέρω οὓς εἶχον μετ' ἐμαυτοῦ, καὶ πάντας ὑμᾶς φονεύω, καὶ στρέφω καὶ τὸ μοναστήριον ὑμῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀββᾶς ἐδέξατο αὐτὸν ἔνδον τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἀποκείρας αὐτὸν, δέδωκεν αὐτῷ τὸ ἅγιον σχῆμα. Ἤρξατο οὖν ἀγωνίζεσθαι, καὶ τῇ ἐγκρατείᾳ, καὶ τῇ ὑπακοῇ καὶ ταπεινοφροσύνῃ πάντας τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὑπερέβαλεν. Ἦσαν δὲ μοναχοὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ὀνόματα. Πάντας οὖν ὠφελῶν, πάντων ὑπογραμμὸς γέγονεν. Ἐν μιᾷ οὖν καθημένου αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ἐνεπέστη ἄγγελος Κυρίου, λέγων αὐτῷ· Δαυὶδ, Δαυὶδ, συνεχώρησέν σοι Κύριος Θεὸς τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ ἔσῃ ἀπὸ τοῦ νῦν σημεῖα ποιῶν. Ὃς ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ ἀγγέλῳ· Οὐ δύναμαι πιστεῦσαι, ὅτι ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἁμαρτήματά μου τὰ βαρύτερα ψάμμου θαλάσσης συνεχώρησέν μοι ὁ Θεὸς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. Ὁ δὲ ἄγγελος λέγει αὐτῷ· Εἰ τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου, ἀπιστήσαντός μοι διὰ τὸν υἱὸν, οὐκ ἐφεισάμην, ἀλλ' ἐδέσμευσα αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν, παιδεύων αὐτὸν μὴ ἀπιστεῖν τοῖς λαληθεῖσιν ὑπ' ἐμοῦ, σοῦ ἔχω φείσασθαι; Διὸ ἔσῃ μὴ λαλῶν ἀπὸ τοῦ νῦν τὸ παράπαν. Ὁ δὲ ἀββᾶς Δαυὶδ ἔβαλεν μετάνοιαν, λέγων· Ὅταν ἤμην εἰς τὸν κόσμον τὰ ἀθέμιτα καὶ τὰς αἱματοχυσίας ποιῶν, ἐλάλουν, καὶ ὅτε θέλω δουλεῦσαι τῷ Θεῷ, καὶ ὕμνους αὐτῷ προσφέρειν, τὴν γλῶσσάν μου δεσμεύεις τοῦ μὴ λαλεῖν; Τότε ὁ ἄγγελος ἀπεκρίθη λέγων· Ἔσῃ εἰς τὸν κανόνα μόνον λαλῶν, ἔξωθεν δὲ τοῦ κανόνος σιωπῶν τὸ παράπαν. Ὅπερ καὶ γέγονεν. Πολλὰ γὰρ σημεῖα δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐποίησεν. Ἐψαλλεν δὲ τοὺς ψαλμούς· ἄλλο δὲ ῥῆμα ἢ μέγα ἢ μικρὸν οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι. Ὁ δὲ διηγησάμενος ἡμῖν ταῦτα ἔλεγεν, ὅτι Πολλάκις ἐθεασάμην αὐτὸν, καὶ ἐδόξασα τὸν Θεόν.

A que pulsaret monasterii januam, exiit ostiarius, et dixit ei : Quid vis? Princeps autem latronum ait : Monachus fieri volo. Ingressus vero ostiarius nuntiavit abbati de illo. Egressus ad illum abbas, et videns quia jam senex esset, dixit ei : Non potes hic manere; multum enim laborem tolerant fratres, abstinentiaque magna est, et tu cum aliter assuetus sis, districtionem monasterii ferre non prævales. Ille autem orabat, dicens : Utique faciam omnia, tantummodo suscipe me. Porro abbas in sententia sua persistebat, dicens : Non potes ferre. Tunc ait illi latronum princeps : Ut scias, ego sum David princeps latronum, et idcirco veni huc, ut deflem peccata mea. Si autem me suscipere nolueris, sub jurejurando tibi protestor per eum qui in cœlo habitat, quia rursus ad priorem statum remeabo, et assumptis mecum sociis meis, vos omnes interficiam, totumque monasterium evertam. His auditis, abbas suscepit eum intra monasterium, tondensque illum tradidit ei religiosum habitum. Cœpit igitur in spiritali militia veteranus tiro pugnare, et abstinentiæ ac obedientiæ, humilitatisque studiis cunctos qui erant in monasterio transcendere (erant autem fere septuaginta monachi), cunctos ædificans, omnibusque existens forma virtutis, et sanctitatis exemplum. Die vero quadam sedente illo in sua cellula, missus est ad eum angelus Dei, dicens : David, David, remisit tibi Deus peccata tua, et eris ex nunc signa faciens. Qui respondens dixit : Credere non possum quod omnia peccata mea illa plura quam arena maris atque graviora, tam brevi tempore mihi remiserit Deus. Cui angelus ait : Si sacerdoti Zachariæ (31) non credenti mihi, cum illi filium pollicerer, non peperci, sed ejus vinxi linguam, docens illum non debere esse incredulum his quæ a me dicebantur, nec tibi quidem parciturus sum : idcirco eris amodo non loquens. David autem prostratus humi ait : Cum essem in sæculo, nefaria scelera faciens, et humanum sanguinem fundens, loquebar; modo quando servire Deo volo, laudesque illi offerre, tune linguam meam, ne loquar, ligas? Respondit illi angelus : Cum implebis psalmodiæ canonem, loqueris, præter canonem vero penitus tacebis. Quod et factum est, plurimaque per illum Deus miracula ostendit. Psallebat igitur psalmos, nullum vero verbum aliud omnino loqui poterat. Qui vero nobis ista narravit, se illum vidisse asserebat, et Deum glorificasse.

CAPUT CXLIV.

Admonitiones unius ex senibus qui erant in Cellis.

Ἔλεγέ τις τῶν γερόντων τοῖς ἀδελφοῖς εἰς τὰ Κέλλια· Μὴ αἱρετήσωμεν Αἰγυπτίαις δουλεύειν ἡδοναῖς, αἳ* Φαραῶ τῷ ὀλεθρίῳ τυράννῳ.

Εἶπεν πάλιν· Εἴθ' ὅσην περὶ τὰ κακὰ σπουδὴν ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, τοσαύτην εἶχον περὶ τὰ καλά· καὶ ὅσον σπεύδουσι περὶ τὰ θέατρα καὶ τὰς ἀσθενεῖς ἑορτὰς, περὶ φιλοχρηματίαν καὶ κενοδοξίαν καὶ ἀδικίαν, μετέθηκαν εἰς πόθον εὐσεβείας! Οὐκ ἂν ἠγνοή-

Dicebat quidam e senibus fratribus qui erant in Cellis : Non appetamus Ægyptiis servire voluptatibus, quæ Pharaoni pernicioso tyranno obnoxios faciunt.

Dixit iterum : Utinam quantum studii circa mala habent homines, tantum haberent circa bona; et ingens ad spectacula studium, et ad vanas turpesque solemnitates, nec non avaritiam, et inanem gloriam atque injustitiam, transferrent ad

Digitized by Google

affectum pietatis. Nunquam profecto ignorassemus quantum a Deo honorati sumus, et contra dæmones possumus.

Dixit iterum senex : Deo majus nihil est, sed neque par, neque quod non maxime inferius sit. Quid ergo aliis fortius ac beatius, qui Deum habent adjutorem?

Dixit iterum : Ubique quidem Deus est, piis autem et in spirituali exercitio sudantibus propinquat ; non his qui professione sola honestantur, sed his qui illustrantur operibus. Ubi vero Deus est, quis insidiari valet, aut nocere poterit?

Dixit iterum : Hominum virtus non in natura consistit, hæc enim variabilis est, sed in proposito pietatis, et in Dei adjutorio. Curemus itaque animam nostram, filii, quemadmodum et corpus facimus.

Rursus ait senex : Colligamus animæ curationes, hoc est pietatem, justitiam, humilitatem, subjectionem. Maximus enim animarum medicus Christus Deus noster prope est, vultque curare nos. Non ergo negligamus, neque aspernemur.

Ait rursum : Docet nos Dominus sobrios ac frugales esse, nos autem miseri per delicias defluimus in voluptates.

Dixit iterum senex : Commendemus nos ipsos Deo, quemadmodum ait Paulus (*Rom.* VI), quasi ex mortuis viventes, neque præteritis intendentes, obliviscamur anteriora ; sed secundum destinationem persequamur ad bravium supernæ vocationis (*Philip.* III).

Interrogatus hic senex a fratre quodam, quid causæ esset cur assidue judicaret fratres, respondit : Quia necdum te ipsum cognovisti. Nam qui se ipsum novit, fratrum vitia non aspicit.

A σαμεν ὅσον ὑπὸ Θεοῦ τετιμήμεθα, καὶ κατὰ δαιμόνων ἰσχύομεν.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Θεοῦ μεῖζον οὐδὲν ἄλλο, οὐδὲ ἴσον, οὐδὲ ὀλίγον ἀπολιμπανόμενον. Τί τοίνυν τοῦ τὸν Θεὸν ἔχοντος βοηθὸν ἰσχυρώτερον ἢ μακαριώτερον ;

Εἶπεν πάλιν· Πανταχοῦ μὲν ὁ Θεὸς ὑπάρχει· ἐγγίζει δὲ τοῖς εὐσεβοῦσιν καὶ ἀγωνιζομένοις, τοῖς οὐ μέχρις ἐπαγγελίας σεμνοῖς, ἀλλὰ δι' ἔργων λαμπροῖς. Ὅπου δὲ ὁ Θεὸς, τίς ἐπιβουλεύειν βουλήσεται, ἢ τίς ἰσχύει βλάπτειν (*b*) ;

Εἶπεν πάλιν· Ἀνθρώπων ἰσχὺς οὐκ ἐν τῇ φύσει· ῥεπτὴ γὰρ αὕτη· ἀλλ' ἐν τῇ προθέσει, τοῦ Θεοῦ βοηθοῦντος. Θεραπεύσωμεν οὖν τὴν ψυχὴν ἡμῶν, B τέκνα, ὅσον τὸ σῶμα.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Συναγάγωμεν τὰ τῆς ψυχῆς θεραπεύματα, τοῦτ' ἔστιν εὐσέβειαν, δικαιοσύνην, ταπεινοφροσύνην, ὑποταγήν. Ὁ γὰρ μέγιστος ἰατρὸς τῶν ψυχῶν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐγγύς ἐστι, καὶ θέλει θεραπεῦσαι ἡμᾶς. Μὴ οὖν καταφρονήσωμεν.

Εἶπεν πάλιν· Διδάσκει ἡμᾶς ὁ Κύριος σώφρονας εἶναι· ἡμεῖς δὲ οἱ ἄθλιοι, διὰ τῆς τρυφῆς μειζόνως τὰς ἡδονὰς περιεργαζόμεθα.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Παραστήσωμεν ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, ὡς Παῦλός φησιν, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες· μήτε βλέποντες εἰς τὰ ὀπίσω, τῶν ἔμπροσθεν (*b'*) ἐπιλανθανώμεθα· ἀλλὰ κατὰ σκοπὸν διώκωμεν εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως.

C Ἠρωτήθη γέρων ὑπό τινος ἀδελφοῦ· Διατί συνεχῶς κρίνω τοὺς ἀδελφούς; Ἀπεκρίθη ὁ γέρων· Ὅτι οὔπω ἔγνωκας ἑαυτόν. Ὁ γὰρ ἑαυτὸν γινώσκων, τὰ τῶν ἀδελφῶν οὐ θεωρεῖ.

CAPUT CXLV.

Vita beati Gennadii patriarchæ Constantinopolitani, et de ejus lectore Charisio.

Accessimus in cœnobium quod dicitur Salama, nono ab Alexandria milliario distans, invenimusque illic duos presbyteros senes, qui dixerunt nobis, Constantinopolitanæ Ecclesiæ se esse presbyteros, narrabantque nobis de beato Gennadio Constantinopolitano patriarcha, quod fuerit mitissimus, et mundus corpore, multumque continens.

Dicebant et hoc nobis de ipso, quod cum molestaretur a plurimis de quodam clerico nimis delinquente, Charisio nomine, accersivit eum patriarcha, ipsumque emendare conatus est. Cum vero nihil increpando proficeret, permisit illum paterna et eccle-

Παρεβάλομεν ἐν τῷ ναῷ Ἀλεξανδρείας εἰς τὸ κοινόβιον Σαλαμᾶ, καὶ εὕρομεν ἐκεῖ δύο γέροντας. Ἔλεγον δὲ ἡμῖν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ διηγήσαντο ἡμῖν περὶ τοῦ μακαρίου Γενναδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι ἐνωχλεῖτο ὑπὸ πολλῶν διά τινα κληρικὸν πάνυ κακῶς ζῶντα, τοὔνομα Χαρίσιον. Καὶ μεταστειλάμενος αὐτὸν ὁ πατριάρχης, ἐπειράθη νουθετεῖν αὐτόν. Ὡς οὖν οὐδὲν

NOTÆ.

(*b*) *Βλάπτειν.* Non sine indignatione leges ista apud Cyrillum ad Joan. XII, 46, p. 691 : Καὶ ἵνα αὐτοὶ μὴ ἰσχύοντες βλέψαι τὸν οὐδὲν ἀδικήσαντα, τοὺς δυνατωτέρους κατ' αὐτοῦ ἐρεθίσωσι· *Utque cum ipsi non possent in os intueri eum qui nihil injustum fecerat, potentiores adversus eum irritarent atque accenderent.* Quanta enim ἀβλεψία, non percepisse βλάψαι, *lædere eum qui nulla injuria affecerat.*

(*b'*) *Τῶν ἔμπροσθεν.* Philipp. III, 14 : Ἕν δὲ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· *Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero* D *quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.* Ad quæ respiciens Cæsarius, quæst. 171, scripserat : Ὁ γὰρ πολὺς ἐκεῖνος καὶ ὑψηλὸς τὴν διάνοιαν, ἀεὶ διὰ ταύτης θέων οὐδέποτε τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος ἔληξεν. Hoc est, *Magnus enim ille et mente excelsus, per hanc* (virtutem) *perpetuo currens, nunquam ad ea quæ priora sunt extendere se cessavit.* At bellis hominibus placuit edere ἐπεκτεινομένοις ἔληξεν, cum hac versione sua, *nunquam ad ulteriora se pervenisse dixit.* I nunc, et linguæ Græcæ notitiam neglige, ut editionibus fidens, auctores Græcos intelligas.

Digitized by Google

ὠφέλησεν διὰ νουθεσίας, ἐπέτρεψεν, καὶ ἐπαίδευσεν αὐτὸν Πατρικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς. Ἐπεὶ οὖν ἔγνω ὁ πατριάρχης μηδὲν ὠφελούμενον τὸν κληρικὸν (ἐσχόλαζεν γὰρ τοῖς φόνοις καὶ γοητείαις), ἀποστέλλει τινὰ τῶν τὰς ἀποκρίσεις διακονούντων (ἦν γὰρ ἀναγνώστης τῶν ἐκεῖσε ὁ Χαρίσιος), καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εἰπὲ τῷ ἁγίῳ Ἐλευθερίῳ· Ὁ στρατιώτης σου, ἅγιε Ἐλευθέριε, ἁμαρτάνει πολλά, καὶ ἢ διόρθωσαι αὐτὸν, ἢ ἔκκοψον. Ἦλθεν οὖν ὁ ἀποκρισιάριος εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἐλευθερίου, καὶ σταθεὶς ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, προσέχων εἰς τὴν κόγχην, ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, λέγει τῷ μάρτυρι· Δηλοῖ σοι, ἅγιε μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, ὁ πατριάρχης Γεννάδιος, δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ὁ στρατιώτης σου πολλὰ ἁμαρτάνει· ἢ διόρθωσαι αὐτὸν, ἢ ἔκκοψον. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐν νεκροῖς εὑρέθη ὁ τῶν κακῶν ἐργάτης· καὶ πάντες ἐκπλαγέντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν. A

siastica censura flagellari. Postquam vero didicit in nullo meliorem fieri, neque per verba, neque per flagella (vacabat enim homicidiis et magicis præstigiis), misso quodam apocrisiario suo jussit ut diceret sancto martyri Eleutherio (erat enim lector in ipsius oratorio Charisius): Miles tuus, sancte Dei Eleutheri, multum peccator est; aut emenda illum, aut excide. Venit igitur apocrisiarius in oratorium, stansque ante altare, ac intendens ad sepulcrum martyris, extendensque manum suam ait martyri: Patriarcha Gennadius significat vobis, sancte Christi martyr Eleutheri, per me peccatorem, quia miles tuus multum peccat. Aut emenda illum, aut præcide eum. In crastinum vero mortuus inventus est scelerum opifex Charisius, et omnes obstupefacti glorificaverunt Deum. B

CAPUT CXLVI.

Visio Eulogii patriarchæ Alexandrini.

Οὔσιν ἡμῖν ἐν τῷ ἐννάτῳ ἐν τῷ κοινοβίῳ Τουγαρᾶ, διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Μηνᾶς ὁ κοινοβιάρχης, περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πάππα Εὐλογίου, λέγων, ὅτι Ἐν μιᾷ νυκτὶ, ἐν ὅσῳ ποιεῖ τὸν κανόνα κατιδίαν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἐπισκοπίου, θεωρεῖ πλησίον αὐτοῦ ἑστῶτα Ἰουλιανὸν τὸν ἀρχιδιάκονον. Ὡς δὲ ἶδεν αὐτὸν, ἐταράχθη, διότι ἐτόλμησεν εἰσελθεῖν μὴ μηνύσας. Πλὴν ἐσιώπησεν. Καὶ πληρώσας τὸν ψαλμὸν, ἔβαλεν μετάνοιαν. Ἔβαλεν δὲ καὶ ὁ ὀφθεὶς αὐτῷ ἐν εἴδει τοῦ ἀρχιδιακόνου. Εἶτα ἀναστάντος τοῦ πάππα, καὶ προσκυνήσαντος, ἐκεῖνος ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐπιστραφεὶς οὖν ὁ πάππας λέγει αὐτῷ· Ἕως οὗ οὐκ ἐγείρῃ; Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐὰν μὴ σὺ αὐτὸς ὀρέξῃς τὴν χεῖρα καὶ ἀναστήσῃς με, οὐ δύναμαι ἐγείρεσθαι. Τότε ὁ ἀββᾶς ἐκτείνας αὐτοῦ τὴν χεῖρα, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἤγειρεν. Ἤρξατο δὲ πάλιν τοῦ ψαλμοῦ· καὶ στραφεὶς οὐκέτι ἔβλεπέ τινα. Μετὰ οὖν τὸ πληρῶσαι αὐτὸν τὸν κανόνα τὸν ἐωθινὸν, ἐφώνησεν τὸν κουβουκλάριον αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Διατί οὐκ ἐμήνυσας τὸν ἀρχιδιακόνου εἴσοδον (*c*), ἀλλ' οὕτως ἀμηνυτὶ εἰσῆλθεν πρός με, καὶ τοῦτο ἐν νυκτί; Ὁ δὲ ἔλεγεν μήτε ἑωρακέναι τινὰ, μήτε δὲ εἰσελθεῖν. Ἀπιστήσας δὲ ὁ πάππας λέγει· Κάλεσόν μοι ὧδε τὸν θυρωρόν. Καὶ ἐλθόντι, λέγει αὐτῷ· Οὐκ ἀνῆλθεν ὁ ἀρχιδιάκονος Ἰουλιανὸς ὧδε; Ὁ δὲ μεθ' ὅρκου διεβεβαιώσατο, ὅτι οὔτε ἀνῆλθεν οὔτε κατῆλθεν. Καὶ τότε μὲν ἡσύχαζεν ὁ πάππας. Πρωΐας δὲ γενομένης, ἀνῆλθεν ἀρχιδιάκονος Ἰουλιανὸς εἰς προσκύνησιν. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ πάππας· Διατί οὐκ ἐφύλαξας τὴν τάξιν, ἀρχιδιάκονε Ἰουλιανὲ, ἀλλ' ἀμηνυτὶ (*d*) ἀνῆλθες πρός με τῇ νυκτὶ ταύτῃ; Ὁ δὲ λέγει· Μὰ τὰς εὐχὰς τοῦ δεσπότου μου, οὔτε ἀνῆλθον ὧδε, οὐδὲ κατῆλθον τοῦ οἴκου μου, εἰ μὴ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καὶ C D

Cum essemus in eodem cœnobio, narravit nobis abbas Menas, cœnobii ipsius Pater, de sancto papa Alexandrino Eulogio, dicens: Nocte quadam cum sibi matutinam laudem celebraret in episcopatus oratorio, vidit prope se assistere Julianum archidiaconum. Quem ut vidit turbatus est, cur fuisset ausus ingredi, nihil illi nuntians, tacuit tamen. Et cum implesset psalmum, prostravit se humi. Fecit hoc ipsum et is qui in specie Juliani archidiaconi apparuerat. Deinde cum oratione facta surrexisset patriarcha, ille nihilominus in pavimento jacebat. Conversus autem pontifex dicit illi: Quamdiu non surgis? Ait: Nisi mihi ipse manum porrigas et erigas me, surgere non possum. Tunc extendit manum suam Eulogius, ac tenens erexit illum, cœpitque iterum psallere. Post paululum autem conversus, neminem vidit. Cum igitur implesset matutinas laudes, vocavit cubicularium suum, dixitque illi: Cur non annuntiasti mihi archidiaconi ingressum; sed ita non nuntiatus intravit ad me hac nocte? at ille neque vidisse se aliquem neque ingressum esse asseveravit. Non credidit patriarcha, sed ait: Voca mihi huc ostiarium. Cui venienti ait: Nonne ingressus est huc Julianus archidiaconus? Ille vero cum juramento affirmabat illum neque ingressum neque egressum esse. Tacuit quidem tunc patriarcha: mane autem facto, ascendit archidiaconus Julianus, ut adoraret, dixitque illi pontifex: Quare non servasti ordinem, archidiacone Juliane, sed absque nuntio ascendisti ad me nocte ista? Qui ait: Per orationes domini mei, neque huc ascendi, neque de domo descendi, nisi hora ista tantum. Intellexit tunc magnus Eulogius Julianum se vidisse martyrem, hortantem se ad erectionem templi sui, quod

NOTÆ.

(*c*) *Τὸν ἀρχιδιακόνου εἴσοδον.* Vel τοῦ, vel τήν.

(*d*) *Ἀμηνυτί.* Adverbium lexicis addendum, quod etiam reperi in Nili Opusculis, p. 379, clarumque est ex similibus multis, ut est *ἀνιδρωτί*. Hoc sæpe occurrit, et reddi debet Cyrillo in Isaiam, p. 808 B, ubi contraria, ut sententia, sic dictione, σὺν ἱδρῶτι.

Digitized by Google

ex tempore ferme resolutum et antiquatum, ruinam sui minabatur; magnaque cum alacritate amantissimus martyris porrexit manus, ejusque erexit templum, a fundamentis ipsum instaurans et omnigeno ornatu illustrans, ut sacro martyri conveniebat.

A μόνον. Τότε συνῆκεν ὁ μέγας Εὐλόγιος Ἰουλιανὸν ἐωρακέναι τὸν μάρτυρα, προτρεπόμενον αὐτὸν πρὸς ἔγερσιν τοῦ ἰδίου ναοῦ. Ἦν γὰρ ἐκ τοῦ χρόνου φθαρεὶς καὶ παλαιωθείς, καὶ πτῶσιν ἀπειλῶν. Ὁ δὲ φιλόμαρτυς καὶ θεῖος Εὐλόγιος μετὰ πολλῆς προθυμίας θεμελίων αὐτὸν οἰκοδομήσας, καὶ παντοίῳ κόσμῳ

ἔβαλε τὴν χεῖρα, καὶ ἤγειρεν τὸν τούτου ναὸν, ἀπὸ λαμπρύνας, ὡς ἱερῷ ἔπρεπεν μάρτυρι.

CAPUT CXLVII.

Mirabilis emendatio epistolæ beati Leonis Romani pontificis ad Flavianum scriptæ.

Narravit nobis et hoc abbas Menas ejusdem cœnobii Pater, audisse se eumdem abbatem Eulogium Alexandrinum patriarcham dicentem : Cum profectus essem Constantinopolim, fruitus sum contubernio domni Gregorii Romani archidiaconi, summi et singularis viri; narravitque mihi de sanctissimo ac beatissimo Leone (32) Romano pontifice, dicens haberi scriptum in ecclesia Romana, quod cum scripsisset epistolam ad sanctum Flavianum Constantinopolitanum episcopum contra impios Eutychen ac Nestorium, posuerit eam super tumulum principis apostolorum Petri, et orationibus ac vigiliis et jejuniis vacans, oraverit ipsum summum apostolum, dicens : Si quid ut homo vel minus caute posui, vel etiam omisi, tu, cui a Domino Deo Salvatore nostro Jesu Christo et sedes hæc et ecclesia commissa est, emenda. Post quadraginta vero dies apparuit ei apostolus oranti, et dixit ei : Legi, et emendavi. Sumensque epistolam de sepulcro beati Petri, aperuit eam et invenit apostolica manu emendatam.

B Διηγήσατο (*e*) ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ ἀββᾶς Μηνᾶς, ὁ κοινοβιάρχης τοῦ αὐτοῦ κοινοβίου, ὅτι ἀκηκόει τοῦ αὐτοῦ ἀββᾶ Εὐλογίου πάππα Ἀλεξανδρείας, λέγοντος, ὅτι Ἀνελθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ ἀρχιδιακόνῳ Ῥώμης τῷ κυρῷ Γρηγορίῳ ἀνδρὶ... καὶ ἐναρέτῳ, καὶ διηγήσατό μοι περὶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου Λέοντος τοῦ πάπα Ῥώμης, ὅτι ἐμφέρεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ῥώμης ἐγγράφως, ὅτι γράψας τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Φλαβιανὸν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ Εὐτυχέως καὶ Νεστορίου τῶν δυσωνύμων, τέθηκεν αὐτὴν ἐν τῷ τάφῳ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, καὶ δεήσεσι καὶ νηστείαις καὶ χαμευνίαις σχολάσας ἐδέετο τοῦ πρωτοστάτου [59] τῶν μαθητῶν, λέγων· Ὅ [60] τι ὡς ἄνθρωπος παρέλειψα, αὐτὸς ὡς πεπιστευμένος τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν θρόνον παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διόρθωσαι. Καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὤφθη αὐτῷ ὁ ἀπόστολος εὐχομένῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀνέγνων καὶ διορθωσάμην. Καὶ δὴ λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἀνέπτυξεν καὶ εὗρεν χειρὶ τοῦ ἀποστόλου διορθωθεῖσαν.

CAPUT CXLVIII.

Visio Theodori, episcopi Darnæ, de eodem beatissimo Leone.

Theodorus sanctissimus episcopus Darnæ civitatis, C quæ in Libya est, narravit nobis, dicens : Cum essem cubicularius sancti papæ Eulogii, vidi in somnis virum reverendi habitus, statura procerum, dicentem mihi : Nuntia meum papæ Eulogio adventum. Ad quem ego : Quis es, domine, qui jubes ut nuntiem? Respondens ille dixit mihi : Ego sum Leo Romanus pontifex. Ingressus igitur ego nuntiavi, dicens : Sanctissimus et beatissimus papa Leo Romanæ sedis antistes convenire vos vult. Cum hoc audisset papa Eulogius, exsurgens concitus cucurrit in occursum ejus. Salutantesque se invicem, oratione facta, resederunt. Tunc vero divinus et eximius Leo dixit sancto Eulogio : Scis quare huc venerim ad vos? Respondit ille : Non. Ait ipsi : Veni ut vobis gratias agerem, quia rite et magnifice pro epistola mea respondistis, D quam scripseram ad fratrem meum Flavianum Constantinopolitanum patriarcham, sensum quidem et sententiam meam aperientes, hæreticorum autem ora

Θεόδωρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Δάρνης τῆς ἐν Λιβύῃ, διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Ὡς ἤμην σύγκελλος τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Εὐλογίου, θεωρῶ κατὰ τοὺς ὕπνους ἄνδρα σεμνοπρεπῆ, καὶ μέγαν, λέγοντά μοι· Μήνυσόν με πρὸς τὸν πάπαν Εὐλόγιον. Καὶ λέγω αὐτῷ· Τίς εἶ, δέσποτα; Πῶς κελεύεις ἵνα μηνύσω; Αὐτὸς ἀποκριθεὶς λέγει μοι· Ἐγώ εἰμι Λέων ὁ πάπας Ῥώμης. Εἰσελθὼν οὖν ἐγὼ ἐμήνυσα, λέγων· Ὁ ἁγιώτατος καὶ μακαριώτατος πάπας Λέων Ἐκκλησίας Ῥωμαίων πρόεδρος προσκυνῆσαι ὑμᾶς θέλει. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ πάπας Εὐλόγιος, δρομαίως ἀναστὰς ὑπήντησεν αὐτῷ· καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους καὶ εὐχὴν ποιήσαντες ἐκαθέσθησαν. Τότε ὁ θεῖος ὄντως καὶ θεοφόρος Λέων λέγει πάπᾳ Εὐλογίῳ· Οἶδας διατί ἦλθον πρὸς ὑμᾶς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὔ. Λέγει αὐτῷ· Ἦλθον εὐχαριστῆσαι ὑμῖν, ὅτι καλῶς καὶ μεγάλως ἀπελογήσασθε ὑπὲρ τῆς ἐπιστολῆς μου, ἣς ἔγραψα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν Φλαβιανὸν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως· τὴν μὲν

VARIÆ LECTIONES.

[59] al. πρώτου. [60] Int. Εἰ.

NOTÆ.

(*e*) *Διηγήσατο.* Cod. Regio 1026, f. 31 : Ἐκ τοῦ Λειμωναρίου κεφ. σα'· Διηγήσατο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ἀρχιδιάκονος Ῥώμης Γρηγόριος ὁ Διάλογος τῷ πάπᾳ Ἀλεξανδρείας Εὐλογίῳ, ὅτι ἐμφέρεται, etc. Varias lectiones margini apposui

Digitized by Google

ἐμὴν γνώμην φανερώσαντες, τὰ δὲ τῶν αἱρετικῶν ἐποφράξαντες στόματα. Ἴσθι δὲ, ἀδελφὲ, ὡς οὐκ ἐμοὶ μόνον τὸν ἔνθεν ὑμῶν ἐχαρίσασθε κόπον, ἀλλὰ καὶ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων Πέτρῳ, καὶ πρό γε πάντων αὐτῇ τῇ ὑφ' ἡμῶν κηρυττομένῃ ἀληθείᾳ, ἥτις ἐστὶν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ταῦτα οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ τρὶς θεασάμενος, καὶ τῷ τρισσῷ τῆς ὁράσεως πιστευθείς, διηγησάμην τῷ ἐν ἁγίοις πάπᾳ Εὐλογίῳ. Ὁ δὲ ἀκούσας ἐδάκρυσεν· καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, ηὐχαρίστησεν τῷ Θεῷ, λέγων· Εὐχαριστῶ σοι, Δέσποτα Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἀνάξιον ὄντα με, κήρυκα πεποίηκας τῆς σῆς ἀληθείας γενέσθαι· καὶ δι' εὐχῶν τῶν θεραπόντων σου Πέτρου καὶ Λέοντος, ὡς τῆς χήρας δύο λεπτὰ, καὶ τὴν μικρὰν ἡμῶν προθυμίαν, ἡ σὴ ἀγαθότης προσεδέξατο.

A obstruentes. Scito autem, frater, quia non mihi tantum vestrum divinum laborem studiumque contulistis, sed etiam supremo culmini apostolorum Petro, et ipsi præ omnibus quæ a nobis prædicatur veritati, quæ est Christus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis terque conspiciens, trina apparitione firmatus enarravi sancto papæ Eulogio. Qui cum audisset, lacrymatus est, extendensque in cœlum manus suas, Deo gratias retulit dicens : Gratias tibi ago, dominator Christe Deus noster, quia cum indignus sim, veritatis tuæ præconem me facere dignatus es, et per orationes servorum tuorum Petri ac Leonis, parvam et modicam alacritatem nostram, tanquam duo viduæ minuta, summa et ineffabili benignitate tua suscipere dignatus es.

CAPUT CXLIX.

Stupenda relatio Amos patriarchæ Jerosolymitani de sanctissimo Leone pontifice Romano.

Κατελθόντος τοῦ ἀββᾶ Ἀμμῶς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ χειροτονηθέντος πατριάρχου, ἀνῆλθον πάντες οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ· ἐν οἷς ἀνῆλθον ἐγὼ μετὰ τοῦ ἡγουμένου μου. Καὶ ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς Πατέρας ὁ πατριάρχης· Εὔξασθέ μοι, Πατέρες, ὅτι μέγα φορτίον καὶ δυσβάστακτον ἐνεχειρίσθην, καὶ φοβεῖ με τὸ πρᾶγμα τῆς πατριαρχίας οὐ μετρίως. Πέτρου γὰρ καὶ Παύλου καὶ Μωϋσέως, καὶ τῶν τοιούτων ἐστὶν τὸ ποιμαίνειν ψυχὰς λογικὰς, ἐγὼ δὲ ταλαίπωρός εἰμι· πλεῖον δὲ πάντων φοβεῖ με τῶν χειροτονιῶν τὸ βάρος. Εὗρον γὰρ ἐγγράφως, ὅτι ὁ μακάριος, φησὶ, Λέων, ὁ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας γενόμενος πρόεδρος, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας παρέμενε τῷ τάφῳ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, νηστείαις καὶ δεήσεσι προσκαρτερῶν, αἰτῶν τὸν ἀπόστολον Πέτρον, ἵνα πρεσβεύσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Θεῷ εἰς τὸ συγχωρηθῆναι τὰ πλημμελήματα αὐτοῦ. Καὶ δὴ πληρωθεισῶν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὤφθη αὐτῷ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, λέγων· Ἐδεήθην ὑπὲρ σοῦ, καὶ συνεχωρήθη σοι πάντα τὰ ἁμαρτήματα, πλὴν τῶν χειροτονιῶν. Τοῦτο οὖν μόνον ἀπαιτηθήσῃ, εἴτε καλῶς εἴτε καὶ ὡς ἄλλως ἐχειροτόνησας, οὓς ἐχειροτόνησας.

B Cum descendisset abbas Ammos Jerosolymam, et patriarcha ordinatus esset, venerunt omnes monasteriorum eremi abbates, ut adorarent eum, inter quos adfui et ego cum abbate meo. Cœpitque patriarcha dicere patribus : Orate pro me, Patres; magnum enim onus et intolerabile mihi injunctum est, sacerdotiique dignitas me terret immodice. Petri enim et Pauli et similium est regere rationales animas, ego autem infelix peccator sum. Plus autem quam cætera timeo ordinationum sarcinam; nam inveni scriptum quia beatissimus et æqualis angelis papa Leo, qui Romanorum Ecclesiæ præfuit, per quadraginta dies perseveravit ad sepulcrum apostoli Petri, vigiliis et orationibus insistens, petensque ab apostolo ut pro se apud Deum intercederet, ut dimitterentur sibi peccata sua. Impletisque diebus quadraginta, apparuit ei apostolus Petrus, dicens : Oravi pro te, et dimissa sunt tibi omnia peccata tua, præterquam impositionis manuum· hoc enim solum abs te requiretur, sive bene, sive fortassis aliter id egeris.

C

CAPUT CL.

Vita et sanctitas episcopi civitatis Rumelli.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος, ὅτι ἀπὸ τριάκοντα μιλίων Ῥώμης πόλις ἐστὶ μικρὰ, Ῥωμίλλα λεγομένη. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐπίσκοπος ἦν πάνυ μέγας καὶ ἐνάρετος. Ἐν μιᾷ οὖν εἰσῆλθόν τινες ἀπὸ Ῥωμίλλης πρὸς τὸν μακαριώτατον πάπαν Ῥώμης Ἀγαπητὸν, καὶ διαβάλλουσι τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἴδιον, πρὸς τὸν πάπαν λέγοντες, ὅτι εἰς δίσκον ἡγιασμένον ἐσθίει. Ὁ δὲ πάπας ἐπὶ τῇ ἀκοῇ καταπλαγεὶς ἀποστέλλει δύο τινὰς τῶν κληρικῶν, καὶ ἤγαγον τὸν ἐπίσκοπον δεδεμένον, καὶ πεζεύοντα, ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐλθόντα ἔβαλεν εἰς φυλακήν. Ποιήσας οὖν ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῇ φυλακῇ τρεῖς ἡμέρας ἔφθασεν ἡ ἁγία Κυριακή. Καὶ ὡς καθεύδῃ ὁ πάπας, διαφανείσης τῆς ἁγίας Κυριακῆς, θεωρεῖ κατὰ τοὺς ὕπνους λέγοντα αὐτῷ, ὅτι Ταύτῃ τῇ Κυριακῇ μὴ προσκομίσῃς, μήτε σὺ μήτε ἄλλος τις τῶν κληρι-

D Narravit nobis abbas Theodorus Romanus, dicens : Est procul a Romana urbe breve oppidum, quod Rumellum dicitur : in eo oppidulo episcopus erat magnæ virtutis et meriti. Die ergo quadam habitatores oppidi ingressi sunt ad beatissimum Romanum antistitem Agapetum, accusantes episcopum suum, ac dicentes : Quia in sanctificato vase manducat. Pontifex autem solo auditu perculsus, mittit duos ex clericis, ut vinctum episcopum, et pedibus iter agentem Romam perducerent; venientem vero continuo misit in carcerem. Cum ergo tres dies in carcere egisset episcopus, venit Dominicus dies. Et cum papa quiesceret, illucescente Dominico die vidit in somnis quemdam astantem sibi, ac dicentem : Hac die Dominica neque tu offeras salutarem hostiam, neque alius quispiam episcoporum qui sunt in urbe ista,

Digitized by Google

nisi solus episcopus quem habes carcere inclusum; illum enim hodie offerre volo. Expergefactus autem papa, et de visione quam viderat hæsitans, dicebat in seipso : Talem contra illum accusationem suscepi, et ipse habet offerre? Venit igitur ei secundo vox in visione, dicens : Dixi tibi ut episcopus qui est in carcere solus offerat. Ambigenti adhuc tertio apparuit illi eadem repetens. Expergefactus autem pontifex, misit in carcerem, et accersito ad se episcopo, percontabatur eum, dicens : Quod est opus tuum? Episcopus autem illi nihil aliud respondit, nisi : Peccator sum. Cum vero episcopo persuadere non posset ut aliud diceret, tunc ait ad eum papa : Hodie tu offerre debes. Cum ergo sancto altari assisteret, et papa prope illum astaret, diaconis altare circumdantibus, cœpit sancta missarum solemnia episcopus. Et cum complesset orationem oblationis, antequam concluderet ipsam, cœpit secundo, ac deinceps tertio, et quarto dicere ipsam sanctæ oblationis orationem. Cunctis vero eam moram moleste ferentibus, dicit ei pontifex : Quid hoc est, quod jam quarto hanc orationem dixisti, nec eam concludis? Tunc respondit episcopus : Ignosce mihi, Pater sancte; quia non vidi juxta consuetudinem sancti Spiritus descensum, idcirco non terminavi orationem. Sed, sancte mi domine, diaconum illum prope me assistentem, qui flabellum (33) tenet, ab altari remove; ego enim illi dicere non audeo. Tunc jussu divi Agapeti recessit diaconus, et continuo vidit episcopus et papa sancti Spiritus adventum. Sed et velum, quod altari superimpositum erat, ultro sublatum est, texitque papam et episcopum et diaconos omnes qui sancto altari astabant, quasi per tres horas.

κῶν, ἢ τῶν ἐπισκόπων τῶν ὄντων ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ ὁ ἐπίσκοπος ὃν ἐν τῇ φυλακῇ ἐγκατάκλειστον ἔχεις· ἐκεῖνον θέλω σήμερον, ἵνα προσκομίσῃ. Ὡς οὖν διυπνίσθη ὁ πάπας, εἶπεν ἐπὶ τῇ ὁράσει, ἣν εἶδεν, λέγων ἐν ἑαυτῷ, Τοιαύτην κατηγορίαν ἐδεξάμην κατ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἔχει προσκομίσαι; Ἦλθεν οὖν αὐτῷ ἐκ δευτέρου φωνὴ ἐν ὁράσει λέγουσα· Εἰπόν σοι, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ὢν ἐν τῇ φυλακῇ, ἐκεῖνος προσκομίσαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τρίτου ὀφθεὶς αὐτῷ διαποροῦντι, τὰ αὐτὰ εἶπεν αὐτῷ. Ὁ δὲ πάπας διυπνισθεὶς ἀποστέλλει εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ λαμβάνων τὸν ἐπίσκοπον, ἐπυνθάνετο αὐτοῦ λέγων· Τί ἐστιν ἡ ἐργασία σου; Ὁ δὲ ἐπίσκοπος οὐδὲν ἄλλο ἀπεκρίνετο, εἰ μὴ, ὅτι Ἁμαρτωλός εἰμι. Ὡς οὖν οὐκ ἔπεισεν τὸν ἐπίσκοπον ἄλλο εἰπεῖν, τότε λέγει αὐτῷ ὁ πάπας· Σήμερον σὺ ἔχεις προσκομίσαι. Καὶ δὴ παραστάντος αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ τοῦ πάπα παρισταμένου πλησίον αὐτοῦ, καὶ τῶν διακόνων κιγκλισάντων τὸ θυσιαστήριον, ἤρξατο ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, καὶ πληρώσας τὴν εὐχὴν τῆς ἁγίας προσκομιδῆς, πρὸ τοῦ τὸ συμπέρασμα ἐπιθῇ εὐχῇ, ἤρξατο ἐκ δευτέρου, καὶ πάλιν ἐκ τρίτου καὶ τετάρτου τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς. Πάντων οὖν ξενιζομένων ἐπὶ τῇ βραδύτητι, λέγει αὐτῷ ὁ πάπας· Τί ἐστιν τοῦτο ὅτι ἰδοὺ τέταρτον τὴν ἁγίαν εὐχὴν εἶπες, καὶ οὐ τελεῖς αὐτήν; Τότε ἀπεκρίθη ὁ ἐπίσκοπος· Συγχώρησόν μοι, ὦ ἅγιε πάπα, ὅτι οὐκ εἶδον κατὰ τὸ σύνηθες τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοίτησιν· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐτέλεσα· πλὴν τὸν διάκονον τὸν κατέχοντα τὸ ῥιπίδιον, ἀπόστησον ἐκ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, ὅτι ἐγὼ οὐ τολμῶ εἰπεῖν. Τότε ὁ θεῖος Ἀγαπητὸς κελεύει, καὶ ἀπέστη ὁ διάκονος, καὶ εὐθὺς εἶδον ὅ τε ἐπίσκοπος καὶ ὁ πάπας τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσίαν· ἀλλὰ καὶ τὸ καταπέτασμα κείμενον ἐπάνω τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου αὐτομάτως ἐπήρθη, καὶ ἐσκέπασεν τόν τε πάπαν καὶ τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ὅλους τοὺς παρισταμένους τοὺς διακόνους σὺν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ ἐπὶ ὥρας τρεῖς.

Tunc venerandus Agapetus, agnita sanctitate episcopi ex perspecto miraculo, quamque falsam calumniam perpessus esset cognoscens, quod illum ita vexaverat tristis effectus, statuit non jam amplius per subreptionem quidpiam agere, sed cum maturo consideratoque judicio, et magna longanimitate procedere.

Τότε γνοὺς ὁ θεῖος Ἀγαπητὸς, ὅτι μέγας ἐστὶν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἐσυκοφαντήθη· καὶ ὅτι οὕτως ἔθλιψεν αὐτὸν, λυπηθεὶς, λόγον τέθεικεν, μηκέτι κατὰ τὴν ἁρπαγὴν νοῆσαί τι, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς σκέψεως καὶ πολλῆς μακροθυμίας.

CAPUT CLI.

Relatio abbatis Joannis Persæ de beatissimo Gregorio Romanæ urbis episcopo.

Perreximus ad abbatem Joannem Persam, narravitque nobis de magno Gregorio beatissimo Romanæ urbis episcopo, dicens : Cum ivissem Romam, ut adorarem ad sepulcrum sanctorum apostolorum Petri et Pauli, staremque die quadam in medio civitatis, audio papam Gregorium per locum illum transiturum; cogitavi itaque adorare illum. Cum autem prope me esset papa, videretque me progredi ut adorarem illum (loquor Deo teste, fratres), primus ipse prostravit se humi coram me, neque ante surrexit, quam me primo surrexisse cerneret. Et cum multa humilitate salutans me, manu sua tria numismata tradidit, jubens mihi dare quæcunque erant necessaria. Glorificavi itaque Deum, quod tantam illi con-

Παρεβάλομεν εἰς τὰ μονίδια τῷ ἁββᾷ Ἰωάννῃ Πέρσῃ, καὶ διηγήσατο ἡμῖν περὶ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ μακαριωτάτου τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου, λέγων, ὅτι Ἀπῆλθον ἐν Ῥώμῃ προσκυνῆσαι τὰς θήκας τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου· καὶ ἐν μιᾷ, ὡς ἱστάμην εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως, θεωρῶ τὸν πάπαν Γρηγόριον δι' ἐμοῦ μέλλοντα παριέναι. Ἐλογισάμην οὖν βαλεῖν αὐτῷ μετάνοιαν. Ἰδόντες δέ με οἱ τοῦ ὄψικίου αὐτοῦ, ἤρξαντο ὁ καθεὶς αὐτῶν λέγειν μοι· Ἁββᾶ, μὴ βάλε μετάνοιαν. Ἐγὼ δὲ ἠγνόουν διατί μοι τοῦτο λέγουσιν. Πλὴν ἄτοπον εἶναι ἐνόμισα μὴ βαλεῖν αὐτῷ μετάνοιαν. Ὡς οὖν πλησίον μου ἐγένετο ὁ πάπας, θεωρήσας ὅτι ὑπῆγον βαλεῖν μετάνοιαν, ὡς ἐπὶ κυρίῳ, ἀδελφοί· πρῶτος ἔβαλεν

Digitized by Google

εἰς τὴν γῆν μετάνοιαν, καὶ οὐ πρότερον ἀνέστη, ἕως οὗ ἐγὼ πρῶτος ἠγέρθην. Καὶ ἀσπασάμενός με μετὰ πολλῆς ταπεινοφροσύνης, παρέσχεν μοι διὰ χειρὸς νομίσματα τρία, κελεύσας δοθῆναί μοι καὶ κουσσούλιν, καὶ τὰς χρείας μου πάσας. Ἐδόξασα οὖν τὸν Θεὸν, τὸν χαρισάμενον αὐτῷ τοιαύτην ταπείνωσιν πρὸς ἅπαντας, καὶ ἐλεημοσύνην, καὶ ἀγάπην.

A iulerat humilitatem, et misericordiam, et charitatem ad omnes.

CAPUT CLII.

Vita et dicta Marcelli Scythiotæ, abbatis monasterii Monidion.

Παρεβάλομεν ἐν τῇ λαύρᾳ τῶν Μονιδίων τῷ ἀββᾷ Μαρκέλλῳ τῷ Σκητιώτῃ· καὶ θέλων ἡμᾶς ὁ γέρων ὠφελῆσαι, διηγήσατο λέγων, ὅτι Ὅτε ἤμην εἰς τὴν χώραν μου (ἦν δὲ ἐξ Ἀπαμείας), ἡνίοχον εἶχεν τὰ ἐκεῖ ὀνόματι Φιλέρημον· Ἐν μιᾷ οὖν ἡττηθέντος αὐτοῦ τὸ βαΐν (*f*), ἀνέστησαν οἱ τοῦ μέρους αὐτοῦ κράζοντες αὐτῷ· Φιλέρημος εἰς πόλιν βαΐν οὐ λαμβάνει. Μετὰ οὖν τὸ ἐλθεῖν με εἰς Σκῆτιν, εἴποτε ἐπολέμησέν με ὁ λογισμός μου, εἰς πόλιν ἀπελθεῖν, ἢ εἰς κτῆμα, εὐθὺς ἔλεγον ἐμαυτῷ· Μάρκελλε, Φιλέρημος εἰς πόλιν βαΐν οὐ λαμβάνει. Καὶ χάριτι Χριστοῦ, οὗτος ὁ λογισμὸς [61] ἐποίησέν με μὴ ἐξελθεῖν τὴν Σκῆτιν ἐπὶ ἔτη λε', ἕως οἱ Βάρβαροι ἦλθον, καὶ ἐπώλησάν με εἰς Πεντάπολιν, καὶ τὴν Σκῆτιν ἐρήμωσαν.

Accessimus ad abbatem Marcellum Scythiotam in monasterium Monidion, volensque senior prodesse nobis, narravit, dicens : Quando eram in provincia mea (erat autem ex Apamia), auriga quidam illic erat, nomine Phileremus. Quadam ergo die cum superatus fuisset, surrexerunt qui ex parte ejus erant, clamantes ei : Phileremus coronam in civitate non accipit. Cum itaque venissem postmodum in Scythim, si quando me pulsaret cogitatio mea, ut recederem in B civitatem, aut villam, continuo dicebam in meipso : Marcelle, Phileremus coronam in civitate non accipit. Et Christi gratia ista cogitatio fecit ut de Scythi non egrederer per annos triginta quinque, donec venientes barbari apprehenderunt me, et vendiderunt Pentapoli, Scythimque desolaverunt.

Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Μάρκελλος διηγήσατο ἡμῖν ὡς περὶ ἄλλου γέροντος καθημένου ἐν τῇ Σκήτει (αὐτὸς δὲ ἦν), ὅτι Ἐν μιᾷ ἠγέρθη νυκτὸς, ἐφ' ᾧ τὸν κανόνα ποιῆσαι. Καὶ ὡς ἄρχεται τοῦ κανόνος, ἀκούει φωνῆς βουκίνου (*g*) ὡς ἐν πολέμῳ· καὶ ταραχθεὶς ὁ γέρων ἐπὶ τοῦτο, ἐν ἑαυτῷ διελογίζετο· Πόθεν φωνὴ ὧδε; στρατιῶται ὧδε οὐκ εἰσὶν, οὔτε δὲ πόλεμός ἐστιν ἐνταῦθα. Καὶ ὡς οὕτω διελογίζετο, ἰδοὺ πλησίον αὐτοῦ ἐλθὼν δαίμων, λέγει αὐτῷ· Ναὶ πόλεμός ἐστιν. Ἐὰν οὖν οὐ θέλεις πολεμῆσαι καὶ ἀντιπολεμηθῆναι, C ὕπαγε, κοιμοῦ, καὶ οὐ πολέμησαι.

Idem abbas Marcellus quasi de alio sene morante in Scythi (ipse autem erat) narravit dicens quod nocte quadam surrexerit ut psalmos ex more caneret. Cumque psallere cœpisset, audivit vocem buccinæ quasi bellicum clangentis, turbatusque senex cogitabat, dicens : Unde hoc in loco vox buccinæ perstrepit? milites hic non sunt, bellum hinc abest. Et cum ista secum volveret, dæmon prope illum veniens dixit ei : Utique bellum est. Si ergo oppugnari ac repugnare non vis, vade, dormi, et non oppugnaberis.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Πιστεύσατέ μοι, τέκνα, οὐδὲν οὕτως ταράσσει καὶ διεγείρει καὶ παροξύνει καὶ τραυματίζει καὶ ἀπόλλει καὶ ἀνιᾷ καὶ ἐπιφέρει καθ' ἡμῶν τοὺς δαίμονας καὶ αὐτὸν ἀρχέκακον Σατανᾶν, ὡς τὸ μελετᾶν ἡμᾶς διαπαντὸς τοὺς Ψαλμούς. Πᾶσα μὲν γὰρ ἡ ἁγία Γραφὴ ὠφέλιμός ἐστι, καὶ λυπεῖ οὐ μετρίως τοὺς δαίμονας· ἀλλ' οὐχ οὕτως τούτους λυ-

Dixit iterum senex : Credite mihi, filioli, nihil ita perturbat, et concitat, et irritat, et vulnerat, et perdit, atque contristat, et contra nos commovet dæmones, ipsumque perditionis auctorem Satanam, sicut perpetua psalmorum meditatio. Nam omnis quidem divina Scriptura utilis nobis est contristatque non mediocriter dæmones, non tamen ita sicut psal-

VARIÆ LECTIONES.

[61] al. λόγος.

NOTÆ.

(*f*) *Baΐν*, seu *baΐον*. Remittam te ad alios, ubi D posuero scholium seu observatiunculam cod. Reg. 1067, f. 212.

Baΐα διὰ τί λέγονται οἱ κλάδοι τῶν φοινίκων ;

Ἐπειδὴ τῇ Ἑβραίων φωνῇ ἡ σελήνη βαΐον ὀνομάζεται. Ὁ γοῦν φοίνιξ τὸ δένδρον καθ' ἑκάστην πρόοδον τῆς σελήνης, ἣν τινες γένναν καλοῦσιν, ἐκ τῆς ἑαυτοῦ καρδίας ἀναδίδωσι· καὶ διὰ τοῦτο τούτους τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων, Ἑβραῖοι, βαΐα προσαγορεύουσιν· ἀπὸ τοῦ περὶ τὸ δένδρον συμβαίνοντος παραδόξου κατονομάζοντες. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡμεῖς ἐξ ἐκείνων παραλαβόντες, καλοῦμεν αὐτὰ βαΐα.

Quamobrem rami palmarum, βαΐα dicuntur?

Quia Hebræorum lingua luna nominatur βαΐον. *Itaque palma arbor, quolibet lunæ processu, quem nonnulli nativitatem vocant, ex suo corde ramos producit : eaque de causa ramos illos palmarum, Hebræi* βαΐα *nuncupant ; ab inopino quod arbori contingit denominantes. Simili ratione et nos ab illis accipientes* βαΐα *indigitamus.*

Aliter Callistus in *Synaxario* : Ἐδήλουν δὲ διὰ τῶν βαΐων, οἱονεὶ τῶν κλάδων. Βαΐον γὰρ παρ' Ἑβραίοις ὁ ἁπλοῦς κλάδος λέγεται. In *Triodio* Græcorum, τῶν βαΐων Sabbato, βαΐον παρ' Ἑβραίοις ὁ ἁπαλὸς κλάδος λέγεται. Grammatici. Græci deducunt, παρὰ τὸ βίᾳ τίλλεσθαι. *Balsamoni* vox latina est, aliis Ægyptia. Sed quis nescit nugas etymologistarum? Chronici Alexandrini vocati, p. 7821 : Καὶ προσῆλθεν τῷ βασιλεῖ Οὐαλεντινιανῷ ἡ γυνὴ τῷ βαΐῳ πρωΐ. Lege vel σὺν τῷ βαΐῳ, vel βαΐων. *Et accessit mulier cum palma mane ad imperatorem Valentinianum.* Aut : *Et accessit ad imperatorem Valentinianum mulier mane festi Palmarum.*

(*g*) *Βουκίνου*, *βούκινον* et *βύκινον*, *buccina.* Unde βουκινάτωρ et βυκινάτωρ. *Juris Græco Romani*, p. 49, βικινάτωρ, sed præstat βυκινάτωρ, ut p. 232, et 506; necnon apud Blastarem, p. 72 E.

Digitized by Google

terium. Sicut enim in plebe si una pars laudet imperatorem, alia pars ob id non contristatur, neque movetur contra laudantes; cum vero ad injurias et contumelias non laudantium conversi fuerint, tunc adversus eos excitantur; ita et dæmones non ita commoventur neque contristantur in aliis Scripturis, quèmadmodum in psalmis. Nam cum psalmos meditamur, partim quidem nobis ipsis Deum laudando oramus, partim vero maledictis insequimur dæmones. Ut cum dicimus: Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam (*Psal.* L). Et iterum: Ne projicias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me (*Ibid.*). Et: Ne projicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me (*Psal.* LXX), nobis ipsis oramus. Tunc vero persequimur dæmones, cum dicimus (*Psal.* LXVII): Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. Et rursus: Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani; et transivi, et ecce non erat; quæsivi eum, et non est inventus locus ejus (*Psal.* XXXVI). Et illud: Gladius eorum intret in corda ipsorum (*Ibid.*). Et iterum: Lacum aperuit, et effodit eum, et incidit in foveam quam fecit. Convertatur dolor ejus in caput ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet (*Psal.* VII).

Dixit iterum senex: Credite mihi, filii, dicenti. Quemadmodum magna laus et magna gloria et regnum est abrenuntianti sæculo, et monasticum arripienti institutum, quia pretiosiora sunt intellectualia quam sensibilia; ita magna confusio et ignominia est monacho qui relinquit monasticum habitum, etiamsi efficiatur imperator.

Dixit iterum: Homo similitudo Dei fuit ab initio, factus est autem similitudo bestiæ postquam a Deo excidit (*Gen.* I).

Rursus ait: Etiam natura excitat concupiscentias, fratres, sed jugis et intenta abstinentia has etiam exstinguit.

Dixit iterum senex: Agnosce experimento bonam vitam, neque jam ut invalidus timeas.

Ait rursus: Noli mirari, si homo cum sis, angelus

A πεῖ, ὡς τὸ Ψαλτήριον. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν δημοτῶν, ἐὰν τὸ μέρος τὸ ἓν τὸν βασιλέα εὐφημῇ, τὸ ἄλλο μέρος οὐ λυπεῖται, οὐδὲ κινεῖται κατ' αὐτῶν· ἐπὰν δὲ εἰς ὕβρεις τραπῶσιν, τότε διεγείρονται κατ' αὐτῶν· οὕτως καὶ οἱ δαίμονες, οὐ τοσοῦτον λυποῦνται οὐδὲ ταράσσονται ἐπὶ τῆς ἄλλης Γραφῆς, ὡς ἐπὶ τοῖς Ψαλμοῖς. Μελετῶντες γὰρ τοὺς Ψαλμοὺς, τὰ μὲν ἑαυτοῖς εὐχόμεθα, τὰ δὲ τοὺς δαίμονας καταρώμεθα (*h*). Ὡς ὅταν λέγωμεν· « Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου. » Καὶ πάλιν· « Μὴ ἀποῤῥίψῃς με εἰς καιρὸν γήρους, ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύνην (*i*) μου μὴ ἐγκαταλίπῃς με. » Τὰ δὲ τοὺς δαίμονας καταρώμεθα· ὡς ὅταν πάλιν λέγωμεν· « Ἀναστήτω ὁ Θεὸς, καὶ διασκορπισθήτωσαν

B οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν. » Καὶ πάλιν· « Διασκόρπισον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα. » Καὶ πάλιν· « Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. » Καὶ τὸ, « Ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς καρδίαν αὐτῶν. » Καί· « Λάκκον ὤρυξεν, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο· ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ εἰς κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται. »

C Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Πιστεύσατέ μοι, τέκνα, λέγοντι, ὡς μέγας ἔπαινος καὶ μεγάλη δόξα, καὶ βασιλεία ἀποτασσομένῳ καὶ γενομένῳ μοναχῷ, ἐπειδὴ τιμιώτερά ἐστι τὰ νοητὰ τῶν αἰσθητῶν· οὕτω καὶ μεγάλη ἐστὶν αἰσχύνη καὶ ἀτιμία μοναχῷ ἐῶντι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ γινομένῳ βασιλεῖ.

Εἶπεν πάλιν· Ἄνθρωπος ὁμοίωμα Θεοῦ ἦν κατὰ τὴν ἀρχήν· γέγονε δὲ ὁμοίωμα θηρίων, ἐκπεσὼν τοῦ Θεοῦ.

Εἶπεν πάλιν· Καὶ ἡ φύσις ἐγείρει τὰς ἐπιθυμίας, ἀδελφοί· ἀλλ' ἡ τῆς ἀσκήσεως ἐπίτασις (*j*) ἀποσβενύει αὐτάς.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Γνῶθι τῇ πείρᾳ τὸν ἀγαθὸν βίον, καὶ μὴ φοβηθῇς ὡς ἀδύνατον.

Εἶπεν πάλιν· Μὴ θαυμάσῃς εἰ ἄνθρωπος ὢν, ἀγ-

NOTÆ.

(*h*) *Καταρώμεθα.* In Zachariam Cyrillus, p. 673 D. Τοῦτό τι παθεῖν ἐπειρᾶτό τινα τῶν εἰς Χριστὸν δεδυσσεβηκότων ὁ μακάριος Δαβὶδ, λέγων· Καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Sed non dubito quin scripserit ἐπηρᾶτο. Ad hunc sensum: *Hoc ut contingeret cuidam in Christum impiorum, imprecabatur beatus David dicens: « Diabolus stet a dextris ejus. »* Psal. CVIII, 6, de Juda. Parque mendum offendes in Anastasii quæst. 62, p. 410: Τί δὲ οἱ θαυμάσιοι Πέτρος καὶ Παῦλος; οὐχὶ ὁ μὲν θάνατον ἐπὶ Ἀνανίαν καὶ Σαπφείραν, ἐπήγαγεν; ὁ δὲ πήρωσιν Ἐλύμᾳ τῷ μάγῳ ἐπαγόμενος (imo ἐπαρώμενος vel cum cod. Reg. 1789, ἐπαρασάμενος) ἐπῆγαγε; *Quid vero admirabiles illi Petrus et Paulus? Annon ille mortem attulit Ananiæ et Saphiræ? Hic autem, Etymam magum exsecratus orbavit oculis?*

(*i*) *Αἰσχύνην.* Ἰσχὺν volebat scribere.

(*j*) *Ἐπίτασις.* Corrupte apud Cyrillum, ad Joan. XIII, 6, t. IV, p. 722 D, impressum est στάσιν pro τάσιν. Τὸ ἀπονίζεσθαι τοὺς πόδας, μετρίως ἀποχαλᾷ τὴν ἐκ τοῦ βαδίσματος τάσιν· *Pedum ablutio aliquantum relaxat et resolvit distensionem ex incessu ortam.* Item in *Epistolis* Nili, lib. III, epist. 142, ἀνάστασιν pro ἀνάτασιν· Καὶ πάντως ἐπάνω φανείημεν τῆς δυσθυμίας, τῆς δολουργῶς ἀπὸ τῆς ἀκαθάρτων πνευμάτων ἡμῖν ὑποσπειρομένης, πρὸς τὸ παραλῦσαι ἡμῶν καὶ ἐκνευρίσαι τὴν δικαίαν ἀνάτασιν· *Et omnino supra tristitiam esse appareamus, quæ in nobis insidiose ab impuris spiritibus disseminatur, ad dissolvendam et enervandam justam nostram contentionem.* Editio Possini epist. 99, ἐννοιαν.

Digitized by Google

γελος γενέσθαι δυνήσῃ. Πρόκειται γὰρ ἡ ἰσάγγελος δόξα, καὶ ταύτην ὁ ἀγωνοθέτης (*k*) τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐπαγγέλλεται.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Οὐδὲν οὕτω προσάγει Θεῷ τοὺς μοναχοὺς, ὡσεὶ τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερίσπαστον παρέχουσα ἡ καλὴ καὶ σεμνὴ καὶ φιλόθεος ἀγνεία· καθὰ μεμαρτύρηκεν αὐτῇ τὸ πανάγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ θείου Παύλου.

A fieri possis. Proposita enim tibi est par angelis gloria, eamque agonotheta noster certantibus spondet.

Dixit iterum senex : Nihil ita Deo monachos familiares efficit, ut pulchra et honesta et Deo gratissima castitas, quæ sicut sanctus et divinus Spiritus attestatur per beatum Paulum, honestatem et perseverantiam jugiter vacandi Domino sine distractione præstat (*I Cor.* VII).

Εἶπεν πάλιν· Τέκνα, ἀφῶμεν γάμους, καὶ παιδογονίας τοῖς εἰς γῆν βλέπουσιν, καὶ τοῖς τὰ παρόντα ποθοῦσιν, καὶ μὴ τὰ μέλλοντα μελετῶσιν, μηδὲ περὶ τὴν αἰωνίων μίμησιν [62] ἀγαθῶν ἐσχολακόσιν, μήτε τῶν προσκαίρων ἀπαλλάττεσθαι δυναμένοις.

Dixit iterum : Filii, dimittamus nuptias procreationemque liberorum his qui terrena respiciunt, et præsentia desiderant, nec futura meditantur, atque ad æternorum bonorum acquisitionem non attendunt, et a temporalibus et momentaneis eripi nequeunt.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Σπεύσωμεν ἀπελθεῖν ἀπὸ σαρκικοῦ βίου, ὡς Ἰσραὴλ δουλείας Αἰγυπτίας.

B Dixit iterum : Festinemus a carnali vita migrare, sicuti carnalis Israel ab Ægyptia servitute (*Exod.* XIV).

Εἶπεν πάλιν· Λαμπρὰς καὶ γλυκείας ἔχομεν τοῦ Θεοῦ δωρεὰς προκειμένας, ἀδελφοὶ, ἀντὶ τῆς τοῦ κόσμου δριμείας ἡδονῆς.

Ait rursus : Præclara et dulcia Dei munera habemus proposita, fratres, pro sæculari molesta voluptate.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Φύγωμεν τὴν μητέρα πάντων τῶν κακῶν, τὴν φιλαργυρίαν.

Dixit iterum senex : Fugiamus matrem omnium malorum avaritiam (*I Tim.* VI).

CAPUT CLIII.

Responsio monachi monasterii Raythu ad fratrem sæcularem.

Δύο ἀδελφοὶ ἦσαν κοσμικοὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, πάνυ εὐλαβεῖς, καὶ νηστεύοντες πολλά. Ὁ οὖν εἷς ἐλθὼν ἐν Ῥαΐθοῦ, ἀπετάξατο, καὶ γέγονε μοναχός. Μετὰ οὖν χρόνον ἦλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ κοσμικὸς ἐν Ῥαΐθοῦ, ἵνα ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μοναχόν. Ὡς οὖν ἔμεινεν πρὸς αὐτὸν, θεωρεῖ ὁ κοσμικὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν μοναχὸν μεταλαμβάνοντα τὴν ἐννάτην C ὥραν, καὶ σκανδαλισθεὶς λέγει αὐτῷ· Ἀδελφὲ, ὅταν ἦς κοσμικὸς, ἐν τῷ κόσμῳ οὐ μετελάμβανες τροφῆς, πρὶν δῦναι τὸν ἥλιον. Τότε λέγει αὐτῷ καὶ ὁ μοναχός· Ὄντως, ἀδελφὲ, ὅτε εἰς τὸν κόσμον ἤμην, ἐκ τῶν ὠτίων μου ἐτρεφόμην· ἡ γὰρ κενοδοξία τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ ἔπαινος, οὐ μετρίως ἔτρεφον, καὶ ἐπεκούφιζον τὸν πόνον τῆς ἀσκήσεως.

Duo fratres sæculares erant Constantinopoli, multum religiosi, multumque jejunantes. Unus igitur ex his veniens in Raythu, sæculo abrenuntiavit, et factus est monachus. Post aliquantulum vero temporis venit et sæcularis frater ejus in Raythu, ut videret fratrem suum monachum. Cum ergo morare- C tur apud eum, vidit sæcularis fratrem suum monachum se reficientem nona hora, scandalizatusque dixit illi : Frater, cum esses sæcularis, nunquam ante solis occasum sumebas cibum. Tunc ait illi monachus : Profecto, frater, quando eram in sæculo, aures meæ nutriebant me ; vana enim hominum gloria et laus non mediocriter me reficiebant, jejuniique laborem leviorem reddebant.

CAPUT CLIV.

Vita Theodori sæcularis, hominis Dei.

Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἰορδάνης ὁ βοσκὸς, ὅτι Τρεῖς ἀναχωρηταὶ ἀπήλθομεν πρὸς τὸν ἀββᾶν Νικόλαον εἰς τὸν χείμαρρον Βετασίμους· ἀναμέσον γὰρ τοῦ ἁγίου Ἐλπιδίου καὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ λεγομένου τῶν Ξένων, εἰς σπήλαιον ἐκαθέζετο· καὶ ηὕρομεν ἐγγὺς αὐτοῦ κοσμικόν τινα· καὶ λαλούντων ἡμῶν περὶ σωτηρίας ψυχῆς, λέγει ὁ ἀββᾶς Νικόλαος τῷ κοσμικῷ· Εἰπὸν ἡμῖν τιποτοῦν καὶ σύ. Ἀπεκρίθη ὁ κοσμικὸς, λέγων· Τί ἔχει ὠφελῆσαι ὑμᾶς κοσμικός ; Κἂν εἴθε ἐδυνάμην ἐμαυτὸν ὠφελῆσαι ! Λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Πάντως ἔχεις εἰπεῖν. Τότε λέγει ὁ

Dicebat abbas Jordanes solitarius : Tres simul anachoretæ perreximus ad abbatem Nicolaum in tor- rentem Betasimum (inter sanctum enim Elpidium et D monasterium quod dicitur Peregrinorum, in spelunca morabatur) invenimusque cum illo sæcularem quemdam. Loquentibus autem nobis de animæ salute, dixit abbas Nicolaus sæculari : Dic nobis et tu aliquid. Respondit sæcularis, et ait : Quid vobis prodesse possum ? Utinam vel mihi ipsi prodesse valerem. Dixit ei senex : Prorsus aliquid dicturus es. Tunc ait sæcularis : Habeo viginti duos annos, ex quo præterquam

VARIÆ LECTIONES.

[62] Int. κτῆσιν.

NOTÆ.

(*k*) Hoc epithetum vir omni laude major Carolus Fresnius, in *Dissertatione de inferioris ævi numismatibus*, cap. 67, ponit in nummo Heraclii : longe rectius quam ii qui legendum putaverant, λογοθέτης, νομοθέτης. Quanquam ἀθλοθέτης propius accedit ad ectypum ; ut cuilibet patebit.

Digitized by Google

Sabbato et Dominico die nunquam me sol comedentem vidit. Eram autem mercenarius in villa divitis hominis, iniqui et avari, cum quo mansi annis quindecim, die noctuque operans, neque mercedem mihi reddere volebat, sed per annos singulos affligebat non mediocriter. Itaque dixi in meipso : Theodore, si toleraveris hunc virum, pro mercede, quam tibi debet, cœlorum regnum tibi præparabit. Servavi autem et corpus meum mundum a muliere usque in hodiernum diem. Hæc nos cum audivissemus, magnifice ædificati sumus

A κοσμικός· Ἔχω εἴκοσι δύο χρόνους, ὅτι χωρὶς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, ἥλιος οὐκ ἴδεν με ἐσθίοντα. Εἰμὶ δὲ μίσθιος εἰς κτῆμα πλουσίου ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ πλεονέκτου· καὶ ἐγγὺς αὐτοῦ ἔχων ἔτη πεντεκαίδεκα, νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενος, καὶ μισθὸν οὐκ ἀνέχεταί μοι παρασχεῖν, ἀλλὰ κατ' ἐνιαυτὸν θλίβει με οὐ μετρίως. Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐμαυτῷ, ὅτι Θεόδωρε, ἐὰν ὑπομείνῃς τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἀντὶ τοῦ μισθοῦ οὗπερ εἶχέν σοι παρασχεῖν, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔχει σοι προξενῆσαι. Ἐφύλαξα δὲ καὶ τὸ σῶμά μου καθαρὸν μέχρι τῆς σήμερον ἀπὸ γυναικός. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες ἡμεῖς, ὠφελήθημεν μεγάλως.

CAPUT CLV.

Relatio abbatis Jordanis de tribus Saracenis qui se invicem interfecerunt.

Dicebat et hoc nobis de abbate Nicolao abbas Jordanes : Narrabat, inquit, senex, quia imperante fidelissimo imperatore Mauritio, quando Namanes Saracenorum nationis dux prædam egit, cum circuirem ego prope Arnonem et Aidonem, aspicio Saracenos tres, habentes secum unum adolescentem valde formosum, annorum ferme viginti, vinctum atque captivum. Ut ergo vidit me adolescens, flere cœpit, et orare, ut ab eis illum acciperem. Ego autem Saracenos rogare cœpi, ut dimitterent eum. Unus autem illorum Græco sermone respondit, et ait : Non dimittimus eum. Et ego rursum illis dixi : Accipite me, et hunc dimittite, quia fatigationem non sustinet. Ait mihi et ipse rursus : Non dimittimus eum. Dixi eis tertio : Vel pretium pro illo non accipitis? Date mihi illum, et quidquid petieritis, ego afferam vobis. C Respondit : Non possumus tibi dare illum ; sacerdoti enim nostro promisimus, quia si quid pulchrum ceperimus, offeremus illud ei, ut ipsum in sacrificium offerat. Sed vade jam ; nam si moram feceris, caput tuum in terram projiciam. Tunc prostratus ego humi dixi : Salvator noster Christe Deus, salvum fac servum tuum. Et continuo tres Saraceni dæmonio repleti evaginatis gladiis se invicem conciderunt. Assumensque ego adolescentem in speluncam meam, refovi illum, et jam noluit recedere a me; sed renuntians sæculo, cum septem annos in habitu monastico implesset, requievit. Erat autem genere Tyrius.

B Ἔλεγεν δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο περὶ τοῦ ἀββᾶ Νικολάου ὁ ἀββᾶς Ἰορδάνης, ὅτι διηγήσατο ὁ γέρων, ὅτι Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πιστοτάτου ἡμῶν βασιλέως Μαυρικίου, ὅταν Ναμὴς ὁ τῶν Σαρακηνῶν φύλαρχος τὴν πραΐδα πεποίηκεν, ὡς ἐγύρευον πλησίον τοῦ Ἀννωνὰ καὶ τοῦ Αἰδονὰ θεωρῶ τρεῖς Σαρακηνοὺς ἔχοντας ἕνα νεώτερον εὐειδῆ πάνυ, ὡς ἐτῶν κ' αἰχμάλωτον. Ὡς οὖν εἶδέν με ὁ νεώτερος, ἤρξατο κλαίειν πρός με, ἵνα λάβω αὐτὸν ἀπ' αὐτῶν. Ἐγὼ δὲ ἠρξάμην παρακαλεῖν τοὺς Σαρακηνούς, ἵν' ἀπολύσωσιν αὐτόν. Ὁ δὲ εἷς τῶν Σαρακηνῶν ἀπεκρίθη μοι Ἑλληνιστί, καὶ λέγει· Οὐκ ἀπολύομεν αὐτόν. Κἀγὼ εἶπον πάλιν αὐτοῖς· Λάβετέ με, καὶ τοῦτον ἀπολύετε, ὅτι θλιβῆναι οὐ δύναται. Λέγει μοι καὶ αὐτός· Οὐκ ἀπολύομεν αὐτόν. Εἰ διὰ λογαρὴν οὐκ ἀπολύετε αὐτόν ; Δότε μοι αὐτὸν, καὶ ὑπάγων ἐπέτω, καὶ φέρω ὑμῖν εἴτι θέλετε. Λέγει μοι καὶ αὐτός· Οὐ δυνάμεθα δοῦναί σοι αὐτόν· ἐπειδὴ τῷ ἱερεῖ ἡμῶν συνεταξάμεθα, ὅτι Εἴτι καλὸν αἰχμαλωτίσωμεν, προσφέρομέν σοι αὐτὸ, ἵνα θυσίαν αὐτὸ προσαγάγῃς. Λοιπὸν ὕπαγε σὺ, ἐπεὶ τὴν κεφαλήν σου ῥίπτομεν εἰς τὴν γῆν. Τότε βάλλων ἐγὼ μετάνοιαν τῷ Θεῷ, λέγω· Ὦ Σωτὴρ ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς, σῶσον τὸν δοῦλόν σου. Καὶ εὐθέως οἱ τρεῖς Σαρακηνοὶ δαιμονισθέντες, καὶ τὰ ξίφη αὐτῶν ἐγύμνωσαν, καὶ ἀλλήλους κατέκοψαν. Καὶ ἔλαβον τὸν νεώτερον εἰς τὸ σπήλαιόν μου, καὶ οὐκέτι ἠθέλησεν ἀναχωρῆσαι ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἀπετάξατο· καὶ ποιήσας ζ' χρόνους εἰς τὸ μοναχικὸν, ἀνέπαυσεν· ἦν δὲ τὸ γένος Τύριος.

CAPUT CLVI.

Responsio cujusdam senis ad duos philosophos.

Duo philosophi accesserunt ad senem, et rogaverunt eum, ut verbum spiritalis utilitatis eis diceret. Senex vero tacebat. Rursum philosophi dixerunt; Nihil nobis respondes, Pater? Tunc senex ait illis; Quod isti philologi, hoc est stu-

D Δύο φιλόσοφοι παρέβαλον γέροντι, καὶ ἐπερώτησαν αὐτὸν εἰπεῖν αὐτοῖς λόγον ὠφελείας. Ὁ δὲ γέρων ἐσώπα. Πάλιν οἱ φιλόσοφοι εἶπον· Οὐδὲν ἡμῖν ἀποκρίνῃ, Πάτερ ; Τότε ὁ γέρων λέγει αὐτοῖς· Ὅτι μὲν φιλολόγοι ἐστὲ οἶδα, ὅτι δὲ οὐκ ἀληθεῖς φιλόσοφοι

Digitized by Google

μαρτυρῶ. Μέχρις οὗ ποτε μανθάνετε λαλεῖν, οἱ ἀεὶ τὸ λαλεῖν οὐκ εἰδότες; Γενέσθω οὖν ὑμῶν φιλοσοφίας ἔργον, τὸ ἀεὶ μελετᾷν τὸν θάνατον, καὶ τῇ σιωπῇ καὶ ἡσυχίᾳ ἑαυτοὺς φυλάττετε.

diosi verborum, scio; quod autem non sitis veri philosophi, hoc est sapientiæ studiosi, attestor. Quamdiu enim loqui discitis, qui loqui semper nescitis? Sit ergo philosophiæ vestræ opus, mortem semper meditari; et silentio ac quieti servate vos.

CAPUT CLVII.

Relatio duorum monachorum monasterii Subevorum Syrorum de cane, qui fratri viam ostendit.

Παρεβάλομεν ἐγὼ καὶ ὁ σοφιστὴς Σωφρόνιος ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ Καλαμῶνος, πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, τῷ ἀββᾷ Ἀλεξάνδρῳ· καὶ ηὕρομεν ἐγγὺς αὐτοῦ δύο μοναχοὺς τῆς μονῆς Σουβίβων τῶν Σύρων. Διηγήσαντο δὲ ἡμῖν, λέγοντες, ὅτι Πρὸ τούτων τῶν δέκα ἡμερῶν ἦλθέν τις ξενικὸς γέρων, καὶ ἐλθὼν εἰς Σούβιβα τῶν Βέσων, δέδωκεν εὐλογίαν. Παρεκάλεσεν οὖν τὸν ἀββᾶν τοῦ μοναστηρίου, λέγων· Ποίησον ἀγάπην, καὶ ἀπόλυσον εἰς τὸ πλησίον μοναστήριον τῶν Σύρων, ἵνα ἔλθωσιν καὶ λάβωσιν καὶ αὐτοὶ τὴν εὐλογίαν· ἵνα δὲ καὶ αὐτοὶ δηλώσωσιν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Χωρεμβῆ, ἵνα ἔλθωσιν. Τότε ἔπεμψεν ὁ ἀββᾶς ἀδελφὸν πρὸς τὸν ἡγούμενον Σουβίβων τῶν Σύρων. Ἐλθὼν οὖν ὁ ἀδελφὸς λέγει αὐτῷ· Δεῦρο ἕως τοῦ μοναστηρίου τῶν Βεσσῶν· δήλωσον δὲ καὶ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Χωρεμβῆ, ἵνα ἔλθωσιν. Ἀπεκρίθη ὁ γέρων· Φύσει, ἀδελφὲ, οὐδένα ἔχω ἵνα ἀποστείλω· ἀλλὰ ποίησον τελείαν τὴν ἀγάπην, καὶ ὕπαγε, καὶ εἶπον αὐτοῖς. Λέγει ὁ ἀδελφός· Οὐδέποτε ἀπῆλθον, καὶ οὐκ ἐπίσταμαι τὴν ὁδόν. Τότε ὁ γέρων λέγει τῷ κυναρίῳ· Ἄπελθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἕως τοῦ κοινοβίου τοῦ Χωρεμβῆ, ἵνα εἴπῃ τὴν ἀπόκρισιν. Ἀπῆλθεν οὖν ὁ κύων μετ' αὐτοῦ ἕως οὗ ἔστησεν αὐτὸν πλησίον τοῦ πυλῶνος τῆς μονῆς. Ἔδειξαν δὲ ἡμῖν καὶ αὐτὸν τὸν κυνὰ οἱ διηγησάμενοι· εἶχον γὰρ αὐτὸν μεθ' ἑαυτῶν.

Perreximus ego et sophista Sophronius in monasterium Calamonis juxta sanctum Jordanem, ad abbatem Alexandrum, invenimusque apud eum duos monachos monasterii Subevorum Syrorum. Narraverunt autem nobis, dicentes: Ante hos decem dies venit quidam peregrinorum susceptor eleemosynas erogans, et veniens in Subiba Besorum, dedit eulogiam. Rogavit igitur abbatem monasterii, dicens: Fac charitatem, et mitte in proximum monasterium Syrorum, ut accipiant et ipsi venientes eulogiam, et nuntient monasterio Charembe ut veniant et ipsi. Tunc abbas misit fratrem ad abbatem Subevorum Syrorum. Profectus itaque frater, dixit ei: Veni usque ad monasterium Besorum, nuntia vero et monasterio Charembe, ut veniant et ipsi. Respondit senex: Frater, ignosce, quia nullum habeo quem mittam, sed fac perfectam charitatem, et pergens ipse, nuntia eis. Ait autem frater: Nunquam illuc perrexi, nec viam scio. Tunc ait senex catulo suo: Vade cum fratre isto usque ad monasterium Charembe, ut nuntiet eis quod vult. Abiit ergo canis cum fratre, donec statuit illum juxta monasterii januam. Ostenderunt autem nobis et canem ipsum, qui ista narraverunt; habebant enim illum secum.

CAPUT CLVIII.

De asino qui monasterio nuncupato Mardes inserviebat.

Ὄρος ἐστὶν περὶ τὴν Νεκρὰν θάλασσαν, τὸ Μάρες καλούμενον· ἐν τούτῳ τῷ ὄρει κάθηνται ἀναχωρηταί. Κῆπον δὲ ἔχουσιν διεστηκότα ἀπ' αὐτῶν σημείοις ἓξ, περὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, ὡς ἐπὶ λαγγάδα. Ἔχουσιν δὲ καὶ διακονητὴν ἐξ αὐτῶν ἐκεῖ. Οἵαν οὖν ὥραν θέλουσιν ἀναχωρηταὶ πέμψαι εἰς τὸν κῆπον διὰ λάχανα, στρωννύουσιν τὸν ὄνον, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ὕπαγε εἰς τὸν κῆπον πρὸς τὸν διακονητὴν, καὶ φέρε ἡμῖν λάχανα. Ὁ δὲ ὑπάγει πρὸς τὸν κηπουρὸν μόνος· καὶ σταθεὶς πρὸς τὴν θύραν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ κρούει τὴν θύραν· καὶ εὐθέως ὁ κηπουρὸς φορτίσας αὐτὸν λάχανα, ἀπολύει. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν τὸν ὄνον ἑκάστοτε ἀνερχόμενον μόνον, καὶ διακονοῦντα τοῖς γέρουσιν μόνον, ἄλλῳ δέ τινι μὴ παρέχοντα.

Mons est circa mare Mortuum, qui Mardes vocatur, excelsus valde. In eo monte anachoretæ commorantur: est autem illis et hortus ad radicem montis, sexto ferme lapide ab eis distans, circa maris labium: proinde habent anachoretæ et illic ministrum. Quacunque ergo hora volunt ad hortum pro oleribus mittere, sternunt asinum, et dicunt ei: Vade in hortum ad ministrum, et affer nobis olera. Qui mox ad hortulanum solus vadit, stansque ante januam, capite pulsat. Statim igitur egressus hortulanus ipsum oleribus onerat, onustumque dimittit. Videreque est asinum quotidie solum ascendentem, et descendentem, et ministrantem senibus tantum, alii vero nulli obsequentem.

Digitized by Google

CAPUT CLIX.

Vita abbatis Sophronii solitarii, et admonitiones Menæ ducis cœnobii Severiani.

Dicebat abbas Menas antistes cœnobii abbatis Severiani de abbate Sophronio solitario, quod circa mare Mortuum moratus sit nudus per annos ferme septuaginta, herbas in cibum sumens. A Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Μηνᾶς ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἀββᾶ Σεβηριανοῦ, περὶ τοῦ ἀββᾶ Σωφρονίου τοῦ βοσκοῦ, ὅτι περὶ τὴν Νεκρὰν θάλασσαν ἔβοσκε, ποιήσας γυμνὸς ἔτη ἑβδομήκοντα, τὰς βοτάνας ἐσθίων μόνον, καὶ μηδενὸς ἑτέρου μεταλαμβάνων.

Et hoc rursus de illo dicebat, audisse se narrantem senem, et dicentem : Oravi Dominum ne dæmones speluncæ meæ propinquarent. Aspiciebam vero dæmones venientes, stantesque a longe tribus fere stadiis, neque ulterius appropinquare valentes.

Ἔλεγε καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠκηκόει αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι Ἐδεήθην τοῦ Κυρίου, ἵνα μὴ πλησιάσωσι δαίμονες εἰς τὸ σπήλαιόν μου· καὶ ἐθεώρουν αὐτοὺς ἐρχομένους ἕως ἀπὸ τριῶν σταδίων τοῦ σπηλαίου, καὶ μὴ δυναμένους πλησίον ἐλθεῖν.

Idem abbas Menas dicebat cœnobii fratribus : Fugiamus, filii, sæcularium colloquia ; solent enim nocere junioribus monachis.

Ὁ αὐτὸς Μηνᾶς ἔλεγε τοῖς ἐν κοινοβίῳ οὖσιν ἀδελφοῖς· Τεκνία μου, φύγωμεν τὰς κοσμικὰς ὁμιλίας. Οἴδασι γὰρ βλάπτειν, ἐξαιρέτως δὲ τοὺς νεωτέρους.

Dicebat iterum senex : Omnis ætas pœnitentiam agere debet, juvenes simul ac senes, ut æterna vita frui cum gloria et laude mereamur : juvenes quidem, quia in flore ætatis, cum fervet concupiscentia, cervicem suam sub jugum pudicitiæ miserunt ; senes vero, quia inolitam sibi ex multis temporibus malorum anticipationem transferre ad meliora potuerunt. B Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Ἡλικία πᾶσα ὀφείλει μετανοεῖν νεωτέρων τε καὶ γερόντων, ὡς ζωῆς αἰωνίου ἀπολαύειν μετὰ ἐπαίνου καὶ δόξης πολλῆς μέλλουσα· οἱ μὲν νέοι, ὅτι ἐν ἀκμῇ τῆς ἐπιθυμίας τὸν ἑαυτῶν αὐχένα ὑπὸ ζυγὸν ὑπέταξαν· οἱ δὲ γέροντες, ὅτι τὴν ἐκ πολλῶν χρόνων ἐθισθεῖσαν αὐτοῖς κακὴν πρόληψιν μεταθεῖναι δεδύνηνται.

CAPUT CLX.

Quomodo dæmon apparuerit cuidam seni in forma pueri nigerrimi.

Narravit nobis abbas Paulus, antistes cœnobii abbatis Theognosti, quia dixerit senex quidam : Cum die quadam sederem in cellula mea, operarerque manibus meis (texebam autem canistrum, et psalmos repetebam), ecce per fenestram ingressus est quasi puer Æthiops, et stans coram me, saltare cœpit, psallentique mihi dixit : Senex, nonne bene salto ? Ego autem nihil respondi. Rursus ait mihi : Non tibi placet hæc saltatio mea ? Nihil autem respondenti C mihi ait : Ecce putas te, male senex, magnum aliquid agere. Dico tibi, quia et in sexagesimo quinto, et in sexagesimo sexto et in sexagesimo septimo psalmo errasti. Tunc surgens ego coram Deo adoravi prosternens me, et ille evanuit.

Διεγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Παῦλος ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἀββᾶ Θεογνίου, ὅτι ἔλεγέν τις γέρων ἀσκητής, ὅτι Ἐν μιᾷ ὡς ἐκαθήμην εἰς τὸ κελλίον μου, καὶ ἔκαμνον τὸ ἐργόχειρόν μου, ἐκέντουν δὲ κανίσκια, καὶ ἐστιχολόγουν, καὶ ἰδοὺ εἰσῆλθεν διὰ τῆς θυρίδος ὡς παῖς Σαρακηνὸς φορῶν μαζάριον· καὶ σταθεὶς ἔμπροσθέν μου, ἤρξατο ὀρχεῖσθαι, καὶ στιχολογοῦντί μοι, εἶπέν μοι· Γέρων, καλῶς ὀρχοῦμαι ; Ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἀπεκρίθην. Καὶ πάλιν λέγει μοι· Ἀρέσκει σοι, πῶς ὀρχοῦμαι, γέρων ; Μηδὲν οὖν ἀποκρινομένου μου αὐτῷ ὅλως, λέγει μοι· Τί νομίζεις κακόγηρε, ὅτι μέγα πρᾶγμα ποιεῖς ; Λέγω σοι, καὶ εἰς τὸν ἑξηκοστὸν πέμπτον, καὶ εἰς τὸν ἑξηκοστὸν ἕκτον καὶ εἰς τὸν ἑξηκοστὸν ἕβδομον, ἐπλανήθης. Τότε ἀναστὰς ἐγὼ ἔβαλον μετάνοιαν τῷ Θεῷ· καὶ εὐθέως ἀφανὴς ἐγένετο.

CAPUT CLXI.

Vita abbatis Isaac Thebæi, et quomodo etiam ei apparuit dæmon in figura adolescentis.

Lycos Thebaidis civitas est : ab hac mons quidam sex millibus passuum distat, habitantque in eo monachi alii quidem in speluncis, alii autem in cellis. Profecti ergo nos illuc, convenimus abbatem Isaac, Thebæum genere ; narravitque nobis senior, dicens. Ante annos quinquaginta duos cum operarer conopionem (34), in laborando erravi, affligebarque, quia errorem nec reperire nec emendare valebam. Totum ergo diem consumpsi, me frustra concidens, et quid agerem ignorabam. Et cum fere desperarem, ecce per fenestram ingressus adolescens ait mihi : Errasti ; sed da mihi opus ut illud corrigam. Aio au- D Πόλις ἐστὶν ἐν Θηβαΐδι καλουμένη Λυκώ. Ἐν ταύτῃ ὄρος ἐστὶν ἀπὸ ἓξ μιλίων. Καθέζονται οὖν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει μοναχοί· οἱ μὲν εἰς σπήλαια, οἱ δὲ εἰς κελλία. Ἀπελθόντες οὖν ἡμεῖς ἐκεῖ, παρεβάλομεν τῷ ἀββᾷ Ἰσαάκ, Θηβαίῳ ὄντι τῷ γένει. Καὶ διεγήσατο ὁ γέρων λέγων, ὅτι Πρὸ τῶν πεντήκοντα δύο ἐτῶν ὡς εἰργασάμην τὸ ἐργόχειρόν μου, ἔκαμνον δὲ κονωπίωνα μέγαν, ἐπλανήθην, καὶ ἐθλιβόμην, ὅτι τὸ σφάλμα μου οὐχ εὕρισκον. Ἐποίησα οὖν ὅλην τὴν ἡμέραν ἀδολεσχῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκόν τι ποιῆσαι. Καὶ ὡς ἤμην ἀδολεσχῶν, ἰδοὺ διὰ τῆς θυρίδος εἰσέρχεται νεανίσκος λέγων μοι, Ἐπλανήθης, ἀλλὰ

Digitized by Google

δός μοι, ἵνα διορθώσωμαι αὐτό. Λέγω αὐτῷ· Ὕπαγε σὺ τῶν ὧδε, καὶ μὴ γένηταί μοί ποτε. Ἀπεκρίθη μοι καὶ αὐτός· Ἀλλὰ ζημιοῖ; ἑαυτόν, ἐὰν κακῶς ποιήσῃς αὐτόν. Λέγω αὐτῷ· Περὶ τούτου σοὶ μὴ μελέτω. Πάλιν λέγει μοι· Ἀλλ' ἐλεῶ σε, ὅτι τὸν κόπον σου ἀπόλλεις. Τότε εἶπον αὐτῷ· Κακῶς ἦλθες ὧδε μετὰ τῶν φερόντων σε. Τότε λέγει μοι· Ἀληθῶς σύ με ἠνάγκασας ὧδε ἐλθεῖν, καὶ ἐμὸς εἶ. Λέγω αὐτῷ· Πῶς τοῦτο λέγεις; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὅτι ἔχεις τρεῖς Κυριακὰς κοινωνῶν, καὶ ἐχθραίνων τῷ γείτονί σου. Ἐγὼ δὲ εἶπον· Ψευδῆ λέγεις μοι. Καὶ αὐτός· Οὐ διὰ τὸ μάττιν τῆς φακῆς ἐμνησικάκησας αὐτῷ; Καὶ ἐγώ εἰμι ὁ ἐπὶ τῆς μνησικακίας, καὶ ἀπ' ἄρτι ἐμὸς εἶ. Ὡς οὖν ἤκουσα ταῦτα ἐγὼ, ἐάσας τὸ κελλίον μου, ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀδελφὸν, καὶ ἔβαλον αὐτῷ μετάνοιαν, καὶ ἐποιησάμην ἀγάπην, καὶ ὑποστρέψας εὗρον, ὅτι ἔκαυσεν τὸν κονωπίωνα, καὶ τὸ ψιάθιον, ὅπου τὴν μετάνοιαν ἔβαλλον, διὰ τὸ φθονῆσαι αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἀγάπῃ.

A tem ad illum : Vade hinc, absit hoc a me. Respondit mihi et ipse : Certe damnum tibi est, si male opus facias. Tunc dixi ei : Noli de hoc ipse curam gerere. Ait ad me denuo : Misereor tui, quia laborem tuum perdis. Et respondi illi : Male huc venisti, et tu, et qui te adduxerunt. Dixit autem mihi : Vere tu me huc adduxisti, et meus es. Aio ad illum ego : Cur hoc? Respondit ille mihi : Quia tres dies Dominicos egisti communicans, et inimicus es vicini tui. Dixi autem illi : Mentiris. Tunc ipse mihi : Non mentior ; nam propter lenticulam iratus es illi. Et ego sum, qui præsum iræ et memoriæ injuriarum. Es amodo meus. His ego auditis, mox egressus cellulam, abii ad fratrem, et prostratus ab illo veniam petii, reconciliatique sumus. Reversus autem inveni illum B destruxisse et conopionem, et stoream in qua prostratus eram, quod charitati nostræ invideret.

CAPUT CLXII.

Responsio abbatis Theodori Pentapolitani super solutione abstinentiæ vini.

Ἀπὸ εἴκοσι μιλίων Ἀλεξανδρείας λαύρα ἐστὶ λεγομένη τοῦ Καλαμῶνος, ἀνὰ μέσον τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου, καὶ τοῦ Μαφορᾶ. Ἐν ταύτῃ παρεβάλομεν τῷ ἁββᾷ Θεοδώρῳ, λαβόντες καὶ τὸν σοφιστὴν Σωφρόνιον, καὶ ἐπηρωτήσαμεν αὐτὸν, λέγοντες· Καλόν ἐστι, Πάτερ, ἐὰν παραβάλωμεν πρός τινα, ἢ ἐὰν C παραβάλῃ ἡμῖν τις, λύειν ἐκ τοῦ οἴνου; Ἀπεκρίθη ἡμῖν ὁ γέρων, Οὔ. Λέγομεν οὖν αὐτῷ· Καὶ πῶς οἱ ἀρχαῖοι ἔλυον Πατέρες; Ἀπεκρίθη ὁ γέρων· Οἱ ἀρχαῖοι Πάτερες ὡς μεγάλοι καὶ δυνατοὶ ἴσχυον καὶ λῦσαι καὶ πάλιν δῆσαι. Ἡ δὲ ἡμετέρα γενεά, τέκνον, οὐκ ἔστιν ἱκανὴ λῦσαι καὶ δῆσαι· ἀλλ' ἐὰν λύσωμεν, οὐκ ἔτι κρατοῦμεν τὴν ἄσκησιν ἡμῶν.

Quinto decimo ab Alexandria milliario monasterium est, quod vocatur Calamon, inter Octavum decimum et Maphora. In hoc vidimus abbatem Theodorum Pentapolitanum (erat autem nobiscum Sophista Sophronius) et interrogavimus eum : Bonum est, Pater, quoties vel ipsi ad aliquem pergimus, vel si quis venit ad nos, vini abstinentiam solvere? Respondit nobis senior, et ait : Non. Aio autem ad eum : Et quomodo antiqui Patres solvebant? Respondit senex : Antiqui Patres, ut magni et potentes, et solvere poterant, et iterum ligare; nostra vero generatio, filii, solvere ac ligare non sufficit; nam si solvamus ritum abstinentiæ nostræ, non amplius vitæ nostræ religiosæ austeritatem retineremus

CAPUT CLXIII.

Vita abbatis Pauli Helladici

Ἔλεγεν ὁ ἁββᾶς Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Καλαμῶνος τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ, ὅτι Ἐν μιᾷ ὡς ἤμην πρὸς τὸν ἁββᾶν Παῦλον τὸν Ἑλλαδικὸν εἰς τὸ σπήλαιον αὐτοῦ, ἰδού τις ἐλθὼν, ἔκρουσε τὴν θύραν, καὶ ἐξελθὼν ὁ γέρων ἤνοιξεν αὐτῷ. Καὶ ἐξενεγκὼν ἄρτον καὶ βρεκτὰ ἔβαλεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἔτρωγεν. Ἐγὼ δὲ ὑπέλαβον, ὅτι ξένος ἐστὶ, καὶ παρακύψας διὰ τῆς θυρίδος, θεωρῶ, ὅτι λέων ἐστί. Καὶ λέγω τῷ D γέροντι· Διατί, καλόγηρε, δέδωκας αὐτῷ φαγεῖν; φράσον μοι τὴν αἰτίαν. Ὁ δὲ λέγει μοι· Παρήγγειλα αὐτῷ μὴ ἀδικῆσαι μήτε ἄνθρωπον μήτε κτῆνος, καὶ, Ἔρχου ἡμερήσιον, καὶ παρέχω σοι τὴν τροφήν σου. Καὶ ἰδοὺ ἔχω ἑπτὰ μῆνας, ὅτι ἔρχεται δεύτερον τῆς ἡμέρας, καὶ παρέχω αὐτῷ τὴν τροφήν.

Πάλιν μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρέβαλον αὐτῷ θέλων ἀγοράσαι παρ' αὐτοῦ φλασκία. Καὶ λέγω αὐτῷ· Τί ἐστιν, καλόγηρε; Πῶς ἔχει ὁ λέων; Ἀπεκρίθη μοι, Κακῶς. Λέγω αὐτῷ, Διατί; Ὁ δὲ λέγει μοι, Τῇ παρελθούσῃ ἡμέρᾳ ἦλθεν ὧδε, ἵνα παράσχω αὐτῷ φαγεῖν, καὶ θεωρῶ ὅλην τὴν γενειάδα αὐτοῦ ἡμαγμέ-

Dicebat abbas Alexander, monasterii Calamonis, quod est prope Jordanem, Pater : Die quadam cum essem apud abbatem Paulum Helladicum in spelæo ipsius, ecce quidam veniens pulsavit, egressusque senior aperuit ei, et proferens panem et cicer infusum, posuit ante illum, et manducabat. Ego autem putabam quia peregrinus esset, et aspiciens per fenestram, vidi quia leo erat. Dixi itaque seni : Cur, Pater, præbes illi manducare, dic mihi causam? Qui ait mihi : Quia illum monui ut neminem læderet, neque hominem, neque jumentum, dicens : Veni quotidie, et dabo tibi cibum tuum. Et ecce jam septimus hic mensis est, ex quo bis quotidie advenit, et do illi manducare.

Rursum post paucos dies perrexi ad eum, volens, ab illo emere vas vinarium, id quippe erat senis opus, et dixi ei : Quid est, Pater? quomodo se habet leo? Et ait mihi : Male. Et dixi ad eum : Quare? Respondit : Præterita die venit huc, ut darem illi manducare, videns vero ejus mentum sanguine in-

Digitized by Google

fectum, dixi illi: Quid est? Inobediens fuisti mihi, et carnes manducasti. Benedictus Dominus, non jam tribuo tibi ut comedas cibum Patrum carnium devorator; recede. Ille vero discedere nolebat. Tunc accepto funiculo, triplicans illum, tres illi plagas cum eo dedi, et recessit.

νην, καὶ λέγω αὐτῷ· Τί ἐστι; Παρήκουσάς μου, καὶ σαρκὸς ἔφαγες. Εὐλογητὸς Κύριος, οὐκ ἔτι παρέχω σοι τὴν βρῶσιν τῶν Πατέρων, σαρκοφάγε. Ὕπαγε ἔνθεν. Ὁ δὲ, οὐκ ἤθελεν ἀπελθεῖν. Τότε λαβὼν σχοινίον, καὶ τριπλώσας αὐτὸ, παρέσχον αὐτῷ τρεῖς πληγὰς, καὶ ἀπῆλθεν.

CAPUT CLXIV.

Responsio abbatis Victoris solitarii ad monachum pusillanimem.

Frater venit ad abbatem Victorem solitarium in monasterium Elusæ, et dixit ei: Quid faciam, Pater, quia dominatur mihi passio pusillanimitatis? Respondit senex: Morbus animæ est. Sicut enim capti [an non ægri?] oculis quando magis patiuntur, plus sibi videntur lumen intueri, qui vero sanos habet oculos, modicum; ita et pusillanimes ex modica tentatione cito perturbantur, et magnam illam esse existimant; qui vero anima sani sunt, magis in tentationibus gaudent.

Ἀδελφὸς παρέβαλεν τῷ ἀββᾷ Βίκτορι τῷ ἡσυχαστῇ εἰς τὴν λαύραν Ἐλούσης, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί ποιήσω, Πάτερ, ὅτι κατακυριεύει μου τὸ πάθος τῆς ὀλιγωρίας; Ἀπεκρίθη ὁ γέρων· Ἀῤῥωστία ψυχῆς ἐστιν. Ὥσπερ γὰρ οἱ ὀφθαλμιῶντες, ἐπειδὴ μᾶλλον πάσχωσιν, πλέον φῶς δοκοῦσιν βλέπειν, οἱ δὲ ὑγιαίνοντες, ὀλίγον· οὕτως καὶ οἱ ὀλιγόψυχοι, ὑπὸ μικρᾶς ὀλιγωρίας ταχέως ἐξάπτονται, καὶ νομίζουσιν πολλὴν εἶναι τὴν ὀλιγωρίαν, οἱ δὲ ὑγιαίνοντες τὴν ψυχὴν, μᾶλλον ἐν τοῖς πειρασμοῖς χαίρουσιν.

CAPUT CLXV.

Vita latronis nuncupati Cyriaci.

Narravit quidam vir fidelis de latrone quodam, Cyriaco nomine, qui latrocinia exercebat circa Emaus, quæ est Nicopolis, qui adeo truculentus et immanis fuit, ut lupus vocaretur. Hic secum habuit alios latrocinii socios, non solum Christianos, verum et Judæos et Samaritanos. Quadam ergo die profecti sunt quidam ex agro Nicopoleos in sanctam civitatem magna hebdomada, ut per baptismum illuminarent filios suos. Quod cum fecissent, et reverterentur in agrum suum, ut celebrarent sanctum Resurrectionis diem, occurrerunt iis latrones, principe suo absente: et viri quidem fuga evaserunt; mulieres autem, projectis nuper baptizatis filiis, tenuerunt Hebræi et Samaritani, et habuerunt eas. Fugientibus igitur viris obvius fuit latronum princeps, et ait illis: Cur fugitis? Illi autem dixerunt, quid sibi contigisset. Sumens ergo illos venit ad socios suos, inveniensque infantes in humum projectos, cum sciscitatus esset quinam hoc fecissent, sceleris decollavit auctores, reddensque viris filios (nam uxores, quia inquinatæ fuerant, recipere passi non sunt) salvavit eos latronum princeps, et reduxit usque ad agrum suum. Post modicum vero temporis tentus est latronum princeps, egitque in carcere decem annos, nullusque principum illum occidit, ad postremum vero etiam absolutus est. Dicebat ergo semper: Quia propter infantes illos amaram effugi mortem. Aspiciebam enim illos frequenter in somnis dicentes mihi: Noli timere, nos pro te satisfacimus. Locuti autem postea cum illo sumus ego et abbas Joannes presbyter monasterii Eunuchorum, et hæc eadem nobis ipse narravit, glorificans Deum.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ φιλόχριστος περί τινος λῃστοῦ ὀνόματι Κυριακοῦ, ὅτι ἐλῃστευεν περὶ τὰ μέρη Ἐμαοῦς, ἥτις ἐστὶν Νικόπολις· καὶ τοιούτως γέγονεν πικρὸς, καὶ ἀπάνθρωπος, ὅτι λύκον αὐτὸν ἐκάλουν. Εἶχεν δὲ σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλους λῃστεύοντας οὐ μόνον Χριστιανοὺς, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίους καὶ Σαμαρείτας. Ἐν μιᾷ οὖν ἦλθον ἀπὸ κτήματος τῶν μερῶν Νικοπόλεώς τινες εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν τῇ μεγάλῃ ἑβδομάδι φωτίσαι τὰ παιδία αὐτῶν. Ὡς οὖν ἐφώτισαν καὶ ὑπέστρεφον εἰς τὸ ἴδιον κτῆμα, ἵνα ποιήσωσιν τὴν ἁγίαν ἀναστάσιμον ἡμέραν, ὑπήντησαν οὖν αὐτοῖς οἱ λῃσταὶ οὐ παρόντος τοῦ ἀρχιλῃστοῦ. Καὶ οἱ μὲν ἄνδρες φυγῇ ἐχρήσαντο· τὰς δὲ γυναῖκας κρατήσαντες, καὶ ῥίψαντες τὰ νεοφώτιστα, οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Σαμαρεῖται, ἔσχον αὐτάς. Ὡς οὖν οἱ ἄνδρες ἔφυγον, ὑπήντησεν αὐτοῖς ἀρχιλῃστὴς, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, Τί φεύγετε; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ τὸ συμβὰν αὐτοῖς. Λαβὼν οὖν αὐτοὺς ἦλθεν πρὸς τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ, καὶ εὗρεν τὰ παιδία ἐῤῥιμμένα εἰς τὴν γῆν. Καὶ μαθὼν τίς ἐποίησεν, ἀπεκεφάλισεν τοὺς πεποιηκότας τὸ μύσος, καὶ ποιήσας τοὺς ἄνδρας λαβεῖν τὰ παιδία; τῷ μὴ ἀνασχεθῆναι τὰς γυναῖκας ψαῦσαι διὰ τὸν ἐπ' αὐταῖς μολυσμὸν, διέσωσεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιλῃστὴς ἕως τοῦ κτήματος αὐτῶν. Μετὰ οὖν ὀλίγον χρόνον ἐκρατήθη ὁ ἀρχιλῃστὴς, καὶ ἐποίησεν ἐν τῇ φυλακῇ δέκα χρόνους, καὶ οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων ἐφόνευσεν αὐτόν. Ὕστερον δὲ καὶ ἀπελύθη. Ἔλεγεν οὖν ἀεὶ, ὅτι διὰ τοὺς παῖδας ἐκείνους τὸν πικρὸν ἔφυγον θάνατον. Ἔβλεπον γὰρ αὐτοὺς κατ' ὄναρ λέγοντάς μοι, Μὴ φοβοῦ, ἡμεῖς ὑπὲρ σοῦ ἀπολογούμεθα. Συνετύχομεν δὲ αὐτῷ ἐγὼ καὶ ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ πρεσβύτερος τοῦ κοινοβίου τῶν Εὐνούχων· καὶ τὰ αὐτὰ ἡμῖν διηγήσατο, καὶ ἐδοξάσαμεν τὸν Θεόν.

CAPUT CLXVI.

Vita latronis monachi effecti et postea in sæculari habitu decollati.

Dicebat abbas Sabbatius: Cum sederem in monasterio abbatis Firmini, venit latro quidam ad

Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Σαββάτιος· Ὡς ἐκαθήμην εἰς τὴν λαύραν τοῦ ἀββᾶ Φιρμίνου, ἦλθέν τις λῃστὴς πρὸς

Digitized by Google

τὸν ἀββᾶν Ζώσιμον τὸν Κίλικα, καὶ παρεκάλει τὸν γέροντα, λέγων, Ποίησον ἀγάπην διὰ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ πολλῶν φόνων κύριος ὑπάρχω· ποίησόν με μοναχὸν, ἵνα τὸ λοιπὸν ἡσυχάσω ἐκ τῶν κακῶν μου. Ὁ δὲ γέρων νουθετήσας αὐτὸν ἐποίησεν αὐτὸν μοναχὸν, παρασχὼν καὶ τὸ ἅγιον σχῆμα. Μετ' ὀλίγας μὲν οὖν ἡμέρας λέγει αὐτῷ ὁ γέρων, Πίστευσόν μοι, τέκνον, ὅτι ὧδε μεῖναι οὐ δύνασαι· εἰ γὰρ ἀκούσει ἄρχων, κρατήσει· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀντιφαντιασταί σου ἐλθόντες φονεύσουσίν σε· ἀλλ' ἄκουσόν μου, καὶ ἀποφέρω σε εἰς τὸ κοινόβιον ἀπέχον τῶν ὧδε. Καὶ ἀπήνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ ἀββᾶ Δωροθέου, πλησίον Γάζης καὶ τοῦ Μαιουμᾶ. Καὶ ποιήσας χρόνους ἐννέα, καὶ μαθὼν τὸ Ψαλτήριον καὶ ἄπασαν τὴν μοναχικὴν κατάστασιν, ἀνέρχεται πάλιν εἰς τὰ Φιρμίνου πρὸς τὸν γέροντα, καὶ λέγει αὐτῷ, Κύριε ἀββᾶ, ποίησον ἔλεος μετ' ἐμοῦ, καὶ δός μοι τὰ ἱμάτιά μου, τὰ κοσμικὰ, καὶ λάβε μοναστικά. Ὁ δὲ γέρων λυπηθεὶς λέγει πρὸς αὐτὸν, Διὰ τί, τέκνον; Ἀπεκρίθη λέγων· Ἰδοὺ ἐννέα, ὡς οἶδας, Πάτερ, ἔτη ἔχω εἰς τὸ κοινόβιον, καὶ ὡς ἐπὶ μοὶ ἐνήστευσα, καὶ ἐγκρατευσάμην, καὶ μετὰ πάσης ἡσυχίας καὶ φόβου Θεοῦ ἔζησα ἐν ὑποταγῇ, καὶ ἐπίσταμαι, ὅτι αὐτοῦ ἀγαθότης συνεχώρησέν μοι τὰ πολλά μου κακὰ, πλὴν θεωρῶ ἑκάστοτε παῖδα λέγοντά μοι· Διατί με ἐφόνευσας; Τοῦτον θεωρῶ κατὰ τοὺς ὕπνους, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῷ ἀριστηρίῳ ταῦτά μοι λέγοντα, καὶ μίαν ὥραν οὐκ ἐνδίδωσί μοι. Διὰ τοῦτο οὖν, Πάτερ, θέλω ἀπελθεῖν, ἵνα ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἀποθάνω. Μάτην γὰρ ἐφόνευσα τὸ παιδίον. Λαβὼν οὖν τὰ ἱμάτια, καὶ φορέσας ἐξῆλθεν ἐκ τῆς λαύρας, καὶ ὑπάγει εἰς τὴν Διόσπολιν, καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κρατηθεὶς ἀπεκεφαλίσθη.

abbatem Zosimum Cilicem, et rogabat senem, dicens: Fac charitatem, per Deum te precor, quia multis homicidiis obnoxius sum. Fac me monachum, ut jam tandem desistam a sceleribus meis. Senex vero exhortans illum, fecit monachum, et sanctum ei habitum dedit. Post modicum vero temporis dixit ad illum senior: Crede mihi, fili, non potes hic habitare; nam si audierit princeps, tenebit te; similiter autem et adversarii tui necabunt te. Sed audi me, et ducam te in cœnobium abbatis Dorothei prope Gazam et Majumam. Illuc igitur ivit. Ubi cum moratus esset annis novem, didicissetque psalterium, et cunctam monasticam observationem, rediit rursus in Firmini monasterium, ad senem, et ait illi: Fac misericordiam mecum, Pater, et da mihi vestimenta mea sæcularia, et recipe monastica. Senior autem tristis effectus ait illi: Cur, fili? Qui respondens ait: Ecce novem (ut nosti, Pater) annos egi in cœnobio, et quantum potui jejunavi, et continenter vixi, et cum omni quiete, et timore Dei fui in subjectione, et scio quia illius infinita bonitas multa peccata mea remisit mihi; verumtamen aspicio sæpius puerulum astantem, et dicentem mihi: Cur me occidisti? Hunc autem aspicio in somnis, et in ecclesia, et cum ad communionem pergo, et in refectorio hæc eadem mihi dicentem; et vel una hora non sinit me quiescere. Ideo itaque, Pater, ibire volo, ut pro puerulo moriar. Frustra enim, et sine ulla causa occidi puerulum ipsum. Sumptis ergo vestimentis suis, exiit. Et cum sic indutus pergeret Diospolim, tentus est, et sequenti die decollatus.

CAPUT CLXVII.

Vita et mors abbatis Pœminis solitarii.

Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἀγαθόνικος ἡγούμενος τοῦ κοινοβίου τοῦ καστελλίου τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σαβᾶ, ὅτι Ἐν μιᾷ κατῆλθον εἰς τὴν Ῥουβᾶν παραβαλεῖν τῷ ἀββᾷ Ποιμένι τῷ βοσκῷ. Καὶ δὴ εὑρὼν αὐτὸν, εἶπον αὐτῷ τοὺς λογισμούς μου. Ὡς οὖν ὀψία γέγονεν εἰασέ με εἰς σπήλαιον. Ἦν δὲ χειμὼν, καὶ γέγονεν κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα κρύος μέγα, καὶ πάνυ ἐρίγωσα. Ἐλθὼν οὖν τῷ πρωῒ γέρων λέγει μοι, Τί ἐστι, τέκνον; Λέγω αὐτῷ, Συγχώρησόν μοι, Πάτερ, χαλεπὴν ἐποίησα νύκτα ἐκ τοῦ κρύους. Λέγει μοι καὶ αὐτὸς, Φύσει, τέκνον; Ἐγὼ οὐκ ἐρίγωσα. Ἐθαύμασα δὲ ἐγὼ ἀκούσας· ἦν γὰρ γυμνός. Καὶ λέγω αὐτῷ· Ποίησον ἀγάπην, πῶς οὐκ ἐρίγωσας; Ὁ δὲ λέγει· Λέων ἐλθὼν, πλησίον μου κεκοίμηται, καὶ αὐτός με ἐθέρμανεν. Πλὴν λέγω σοι, ἀδελφὲ, ὑπὸ θηρίων ἔχω βρωθῆναι. Λέγω αὐτῷ· Διὰ τί; Ὁ δὲ λέγει μοι, Ὅτι εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ὅτε ἦμην (ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἀμφότεροι Γαλάται), ποιμὴν προβάτων ἦμην, καὶ παρεῖδον ξένον παροδίτην, καὶ ἔφαγον αὐτὸν τὰ κυνάρια τὰ ἐμὰ, καὶ δυνάμενος σῶσαι αὐτὸν, οὐκ ἔσωσα, ἀλλ' εἴασα αὐτὸν, καὶ ἀπέκτειναν αὐτὸν οἱ κύνες. Καὶ οἶδα, ὅτι κἀγὼ οὕτως ἔχω ἀποθανεῖν. Καὶ μετὰ τρεῖς χρόνους ἐβρώθη ὑπὸ θηρίων κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ γέρων.

Dicebat abbas Agathonicus, antistes cœnobii castelli sancti Patris nostri Sabæ: Descendi die quadam in Ruba, ut pergerem ad abbatem Pœmenem solitarium. Cum ergo reperissem eum, et dixissem illi cogitationes meas, sero dimisit me in unam speluncam; erat autem hiems; fuitque nocte illa frigus maximum, ac nimia vi algoris obrigui. Veniens ergo ad me mane senior, ait mihi: Quid est, fili? Aio ad illum: Ignosce mihi, Pater, duram pertuli noctem ex frigore. Dixit autem mihi: Ego, fili, frigus nullum sensi. Miratus sum valde hoc audiens, erat quippe nudus. Et dixi ad eum: Fac charitatem, quomodo tantam frigoris asperitatem non sensisti? Dixit autem mihi: Venit leo, et obdormivit juxta me, et ipse me calefecit. Verumtamen dico tibi, frater, quoniam a feris devorandus sum. Aio ad illum: Cur, quæso? Et dixit mihi: In provincia nostra cum essem (erant autem ambo Galatæ) pastor ovium eram, et contempsi transeuntem peregrinum, et a canibus comestus est. Cum enim illum salvare possem, non feci; sed dimisi eum, et a canibus discerptus est, scioque quia et ego ita mori debeo. Quod et factum est; post tres enim annos a bestiis, ut dixerat, et ipse discerptus est.

Digitized by Google

CAPUT CLXVIII.

Dicta abbatis Alexandri senis.

Dicebat abbas Alexander senex fratribus: Patres nostri deserta et tribulationes persequebantur, nos autem civitates et requiem sequimur.

Dixit iterum senex: Sub Patribus nostris virtutes istæ vigebant, nuditas et humilitas; in nobis autem avaritia et superbia regnat.

Ait rursus: Patres nostri nunquam facies suas lavabant; nos autem lavacra publica balneaque frequentamus.

Dixit iterum senex: Heu mihi, filii, quia conversationem vere angelicam destruximus. Ait autem ad illum abbas Vincentius discipulus ejus: Infirmi profecto sumus, Pater. Dicit ei senex: Quid dicis, Vincenti, quia infirmi sumus? Crede mihi, fili, Olympici corpore et robusti sumus, sed anima nostra imbecilla est.

Dixit iterum: Multum comedere et bibere, et bene vestiri possumus; abstinere autem et humiliari non valemus.

Rursus dixit: Væ tibi, Alexander, væ tibi; quanta erit confusio tua quando cæteri coronabuntur.

A Ἔλεγεν ὁ ἁββᾶς Ἀλέξανδρος ὁ γέρων, ὁ τοῦ ἁββᾶ Βικεντίου, τοῖς ἀδελφοῖς· Οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐδίωκον τὰς ἐρήμους καὶ τὰς θλίψεις· ἡμεῖς δὲ διώκομεν τὰς πόλεις καὶ τὴν ἄνεσιν.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Ἐπὶ τῶν Πατέρων ἡμῶν, αὗται αἱ ἀρεταὶ ἤκμασαν, ἡ ἀκτημοσύνη, καὶ ἡ ταπείνωσις· σήμερον δὲ πολιτεύεται ἡ φιλοχρηματία [63] καὶ ἡ ὑπερηφανία.

Εἶπεν πάλιν· Οἱ Πατέρες ἡμῶν οὐδέπω τὴν ὄψιν αὐτῶν ἔνιπτον· ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ λουτρὰ τὰ δημόσια ἀνοίγομεν.

B Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Οὐαί μοι, τέκνα, πολιτείαν ἀγγελικὴν ἠφανίσαμεν. Λέγει αὐτῷ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ὁ ἁββᾶς Βικέντιος· Ἀσθενεῖς ἐσμεν ἀληθῶς, Πάτερ. Λέγει ὁ γέρων· Τί λέγεις Βικέντιε, Ἀσθενεῖς ἐσμεν; Πίστευέ μοι, τέκνον, ὡς Ὀλυμπικοί [64] ἐσμεν τῷ σώματι, ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐστιν ἡ ἀσθενοῦσα.

Εἶπεν πάλιν· Φαγεῖν καὶ πιεῖν πολλά, καὶ φορέσαι καλῶς δυνάμεθα· ἐγκρατεύσασθαι δὲ καὶ ταπεινοφρονῆσαι οὐ δυνάμεθα.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Οὐαί σοι, Ἀλέξανδρε, οὐαί σοι· πῶς ἔχεις καταισχυνθῆναι, ὅταν ἄλλοι στεφανοῦνται!

CAPUT CLXIX.

Vita senis cujusdam capti oculis in monasterio abbatis Sisci.

Erat senex quidam in Scythi captus oculis in monasterio abbatis Sisci. Distabat autem cella ipsius a puteo fere mille passibus, et nunquam passus est ut sibi alius afferret aquam, sed facto fune, unum ipsius caput ad puteum ligavit, et alterum in cella sua. Jacebat autem funis in terra. Quando ergo pergebat haurire sibi aquam, supra funem ambulabat. Hoc autem faciebat senex, ut inveniret puteum. Cum autem arena propter ventum operuisset funem, tenebat ipsum manu, et excutiebat, et rursus illum in terra ponebat, et super eum ambulabat. Frater autem quidam rogabat senem, ut se permitteret illi afferre aquam. Cui respondit senex: Fili, viginti jam et duo anni sunt ex quo mihi semper ita hausi aquam, et laborem meum tu modo auferre vis?

C Ἦν τις γέρων ἀπὸ ὀμμάτων εἰς τὴν Σκῆτιν, ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁββᾶ Σισοῖ· ἀπεῖχεν δὲ τὸ κελλίον αὐτοῦ ἐκ τοῦ φρέατος ὡσεὶ δίμοιρον μιλίου. Καὶ οὐκ ἠνέσχετό (*l*) ποτε, ἵνα ἄλλος αὐτῷ γεμίσει ὕδωρ· ἀλλὰ ποιήσας σχοινίον, τὴν μίαν αὐτοῦ ἀρχὴν εἰς τὸ φρέαρ ἔδησεν, καὶ τὴν ἄλλην εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, καὶ ἔκειτο εἰς τὴν γῆν. Ὅτε οὖν ὑπῆγεν γεμίσαι ἑαυτῷ ὕδωρ ἐπάνω τοῦ σχοινίου περιεπάτει. Τοῦτο δὲ ὁ γέρων ἐποίησεν, ἵνα κατ' αὐτοῦ τοῦ φρέατος εὑρίσκηται. Ὅτε οὖν ἡ ψάμμος ἐκ τοῦ ἀνέμου, ἐκάλυψεν τὸ σχοινίον, ἐκράτει τῇ χειρὶ τὸ σχοινίον, καὶ ἐκτίνασσεν αὐτὸ, καὶ ἐτίθη αὐτὸ πάλιν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐπάνω αὐτοῦ περιεπάτει. Ἀδελφὸς οὖν παρεκάλεσεν τὸν γέροντα, ἵνα φέρῃ αὐτῷ ὕδωρ. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ γέρων· Φύσει, ἀδελφὲ, ἔχω οὕτως γεμίζων ἐμαυτῷ ἔτη εἰκοσιδύο, καὶ θέλεις τὸν κόπον μου λαβεῖν;

CAPUT CLXX.

Vita cujusdam sanctæ mulieris in eremo defunctæ.

Distabat ab Jerosolymis fere viginti passuum millibus monasterium quoddam, quod Sampsonis dicitur. Ex hoc monasterio duo Patres abierunt ad mon-

D Μοναστήριόν ἐστιν ἀπέχον ἀπὸ Ἱεροσολύμων . . . ἐπιλεγόμενον Σαμψῶ. Ἐκ τούτου τοῦ μοναστηρίου δύο τῶν Πατέρων ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ Σινὰ ὄρος, εὐχῆς

VARIÆ LECTIONES.

[63] al. πολυκτημοσύνη. [64] al. παγκρατιασταὶ καὶ πύκται.

NOTÆ.

(*l*) Ἠνέσχετο. Hom. 25, Paschali sancti Cyrilli, p. 299 C: Οἱ γὰρ ἀκάθεκτοι πρὸς πλεονεξίαν, ἀεὶ τοῖς οὖσι προστιθέναι σπουδάζοντες τὰ οὐκ αὐτοῖς μᾶλλον, τοῖς δὲ πέλας προσήκοντα, τάχα που καὶ μόνοι τὴν γῆν οἰκήσιμον ἔχειν ἐπείγονται, γειτόνων οὐκ ἀνεχόμενοι. Non ἀπεχόμενοι· *Qui enim immoderata cupiditate habendi laborant, semper iis quæ possident adjicere studentes ea quæ ad vicinos potius, quam ad ipsos spectant, quodammodo soli habitare terram conantur, qui finitimos pati non possint.*

Digitized by Google

ἕνεκα. Καὶ ἐπανελθόντες ἐν τῷ μοναστηρίῳ διηγήσαντο ἡμῖν, λέγοντες· Μετὰ τὸ προσκυνῆσαι ἡμᾶς εἰς τὸ ἅγιον ὄρος, ἐπανερχομένοις συνέβη κατὰ τὴν ἔρημον πλανηθῆναι· καὶ ἐφερόμεθα ὡς ἐπὶ πελάγους ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ἐν μιᾷ οὖν θεωροῦμεν μικρὸν σπήλαιον μακρόθεν, καὶ ὡρμήσαμεν ἐπ' αὐτό. Πλησιάσαντες δὲ τῷ σπηλαίῳ, θεωροῦμεν περὶ αὐτὸ πηγάδιον πάνυ μικρὸν, καὶ περὶ τὸ πηγάδιον ὀλίγα βοτάνια, καὶ ἴχνη ἀνθρώπου· καὶ λέγομεν πρὸς ἑαυτοὺς, ὅτι Ἀληθῶς ὧδε Θεοῦ δοῦλός ἐστιν. Εἰσελθόντες οὖν, οὐδένα ἐθεωρήσαμεν, μόνον δὲ ἠκούομέν τινος βρυχομένου. Ὡς οὖν ἐπὶ πολὺ ἐζητήσαμεν τόπον, εὑρίσκομεν ὡς ἐν τάξει φάτνης, καί τινα ἀνακείμενον ἐπ' αὐτῷ· καὶ πλησιάσαντες πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ, παρεκαλοῦμεν αὐτῷ λαλῆσαι ἡμῖν. Ὡς οὖν οὐκ ἀπεκρίθη ἡμῖν, τότε κρατήσαμεν αὐτόν. Καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ θερμὸν ἦν ἔτι, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ πρὸς Κύριον ἀπεληλύθει. Τότε ἐγνωμεν ὅτι ἐν τῷ εἰσελθεῖν ἡμᾶς εἰς τὸ σπήλαιον, ἀνεπάη. Λαβόντες οὖν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκ τοῦ τόπου ὅπου ἔκειτο, ὠρύξαμεν ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ, καὶ εἷς ἐξ ἡμῶν, ὃ περιβέβλητο παλλίον ἀφελόμενος, εἰς αὐτὸ ἐνετυλίξαμεν τὸ σῶμα τοῦ γέροντος, καὶ ἐν αὐτῷ τοῦτο ἐκηδεύομεν. Ηὕρομεν [δὲ] ὅτι γυνὴ ὑπῆρχεν. Καὶ ἐδοξάσαμεν τὸν Θεόν. Καὶ ποιήσαντες τὸν κανόνα ἐπάνω αὐτῆς, ἐθάψαμεν αὐτήν.

A tem Sina orationis gratia, reversique in monasterium narraverunt nobis dicentes : Cum adoravissemus in sancto monte, et jam reverteremur, contigit nos eremi devia errando sequi, ferebamurque sicut in pelago per mediam solitudinem dies plurimos. Die vero quadam aspicimus de longinquo speluncam brevem, ad quam tendentes, cum jam speluncæ propinquaremus, cernimus exiguum fontem, et circa fontem herbas modicas, et vestigia hominis; dicebamusque apud nos ipsos : Vere hoc in loco servus Dei est. Ingressi igitur neminem vidimus; solummodo autem cujusdam vagientis vocem audiebamus. Cum ergo diu quæsissemus, invenimus veluti præsepium, et in eo jacentem quemdam, appropinquantesque servo Dei, rogabamus ut loqueretur nobis. Cum vero nihil B responderet nobis, tunc accedentes tenuimus eum, et corpus quidem ipsius adhuc erat calidum, anima autem ad Dominum migraverat. Tunc vero agnovimus, quia in ingressu nostro intra speluncam requieverat. Fodimus ergo in ipsa spelunca, unusque ex nobis pallium, quo erat indutus, accepit, ut in ipso senis corpus involveret. Sumentes autem illud de loco in quo jacebat, cum ipsum ex more curaremus, invenimus esse mulierem, et glorificavimus Deum. Completoque super illud officio, sepelivimus.

CAPUT CLXXI.

Vita duorum mirabilium virorum, Theodori philosophi et Zoili lectoris.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δύο ἦσαν ἄνδρες θαυμαστοὶ καὶ ἐνάρετοι, ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ φιλοσόφος, καὶ Ζώϊλος ὁ ἀναγνώστης· ἡμεῖς δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλὴν C ἐσχήκαμεν συνήθειαν· τοῦ μὲν διὰ τὰ μαθήματα, τοῦ δὲ διὰ τὸ κοινὴν ἔχειν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀναστροφήν. Καὶ ὁ μὲν ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ φιλόσοφος, οὐδὲν ἐκέκτητο, εἰ μὴ στιχαροφελόνιον καὶ ὀλίγα πάνυ βιβλία, ἐκοιμᾶτο δὲ ἐν σκαμνίῳ εἰς οἷαν ὥραν εὕρισκεν ἐκκλησίαν· ὕστερον δὲ καὶ ἀπετάξατο εἰς τὸ τοῦ Σαμαλᾶ κοινόβιον, κἀκεῖσε τὸν βίον ἐπλήρωσεν. Ὁ δὲ ἀναγνώστης ὁ Ζώϊλος, καὶ αὐτὸς τὴν ἴσην εἶχεν ἀκτημοσύνην. Οὐδὲν γὰρ οὐδὲ οὗτος ἐκέκτητο, εἰ μὴ στιχαροφελόνιον, καὶ αὐτὸ πάνυ παλαιὸν, καὶ ὀλίγα βιβλία· ἐσχόλαζεν δὲ εἰς τὰ καλιγραφία (*m*). Καὶ αὐτὸς δὲ τελειωθεὶς ἐν Κυρίῳ ἐτάφη εἰς τὸν Λιθαζόμενον, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἀββᾶ Παλαδίου.

Erant in Alexandria duo viri mirabiles, magnæque virtutis, abbas scilicet Theodorus philosophus et Zoilus lector. Fuit autem nobis cum utroque summa familiaritas, cum altero quidem disciplinæ et studiorum gratia; cum altero vero, quod communis nobis esset patria et educatio. Atque abbas quidem Theodorus nihil possidebat, nisi penulam, et paucos libros: dormiebat autem in scabello, ac in quamcunque ecclesiam ingrediebatur. Ad ultimum vero etiam sæculo renuntiavit in cœnobio Salcime, ibique vitam glorioso fine conclusit. Lector autem Zoilus et ipse æqualem præferebat paupertatem. Nihil enim ipse quoque possidebat præter vetustam penulam et paucos libros; exercebat autem se in scribendo libros. Et ipse autem consummatus in Domino, sepultus est in monasterio abbatis Palladii.

Περὶ τούτου τοῦ ἀββᾶ Θεοδώρου τοῦ φιλοσόφου, καὶ τοῦ ἀναγνώστου Ζωΐλου, παραβαλόντες τινὲς τῶν Πατέρων τῷ κυρῷ Κοσμᾷ τῷ σχολαστικῷ, ἠρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· Τίς τῶν ἀμφοτέρων μᾶλλον ἐν τοῖς τῆς ἀσκήσεως πόνοις ἐνεκαρτέρησεν; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Κοινὰ μὲν ἐπ' ἀμφοῖν τὰ ἐδέσματα, τὰ στρώματα, τὰ ἐσθήματα, καὶ ἡ πάντων τῶν περιττῶν

D De duobus istis, Theodoro scilicet philosopho et Zoilo lectore, pergentes quidam Patrum ad dominum Cosmam scholasticum, interrogaverunt eum, dicentes: Quis eorum magis in spirituali exercitio laboravit? Qui ait ad illos : Similia quidem fuerunt utriusque et alimenta, et stramenta, et indumenta, rerumque omnium superfluarum abstinentia, et nuditas, et humi-

NOTÆ.

(*m*) Ἐσχόλαζεν εἰς τὰ καλιγραφία. Infra Balsamon, *De jejuniis*, n. 21 : Ποῖος κανὼν ταύτας ἐκαλλιγράφησε; Καλλιγραφίας δυσδιόρθωτον τέχνην appellat auctor *Vitæ Nili junioris*, p. 37. Et in Anastasii *Hodego*, p. 204, ubi habetur : Πρὸς Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον, καὶ λογογράφον τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν, τὸν λεγόμενον Κλειδοποιόν. Exemplar Regium 1052 καλλιγράφον exhibet atque καθιδοποιόν; *Juris Græco-Romani* p. 1, p. 470, καλλιγραφήσαντας ἢ κακιγραφήσαντας; actione 14 sextæ synodi, καλῶς καλλιγραφεῖ.

Digitized by Google

lus, et frugalitas : sed abbas Theodorus philosophus discalceatus in magna imbecillitate oculorum vetus omne novumque Testamentum didicit. Habuit tamen consolationem fratrum, contubernium et visitationes amicorum, avocationemque multam, cum doceret, et cum operaretur. Zoili vero lectoris non solum hospitalitas laudanda, verum etiam solitudo ejus et immensa fatigatio, orisque custodia digna commendatione est. Ille enim sine amicorum familiariumque contubernio atque commercio, ab omni sæcularium rerum actione feriatus, nulli seipsum refrigerio et oblectationi permisit, ne minimum quidem ab ullo ministerium admittens; ipse enim coquebat, ipse lavabat, nulla lectionum capiens solatia, paratus semper aliis obsequi, nullamque habens curam æstus aut frigoris, aut corporeæ infirmitatis, mundus semper a risu, et tristitia, et effusione, et angore existens, qui præter indumenti asperitatem, etiam a multitudine pediculorum indesinenter consumebatur. Habuit tamen et iste plus quam prior ex processibus non mediocre refrigerium, habens facultatem liberam quocunque vellet, die noctuque procedere, quamvis hanc libertatem et laboris magnitudo retundebat, et raro processu sæcularium familiaritatem excludebat. Unusquisque igitur mercedem propriam accipiet, et secundum labores proprios, et juxta resurrectionis mensuras, et intellectualis spiritalisque munditiæ et ministrationis, et timoris Dei, ac charitatis, et compunctionis, et jugis psalmodiæ, et orationis, et intentissimæ fidei, et occultæ hominibus latentisque virtutis.

ἀποχὴ, καὶ ἡ ταπείνωσις, καὶ ἡ ἀκτημοσύνη, καὶ ἡ αὐτάρκεια. Ἀλλ' ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ φιλόσοφος, ἀνυπόδετος, ἐνἀσθενείᾳ πολλῇ τῶν ὀφθαλμῶν, τὴν παλαιὰν καὶ νέαν ἐξέμαθεν· πλὴν ἔσχεν παραμυθίαν τὴν τῶν ἀδελφῶν συνδιαίτησιν, καὶ τῶν φίλων ἔντευξιν, καὶ ἀπαγωγὴν πολλὴν, ὅτε ἔπραττεν, καὶ ὅτε ἐξηγεῖτο. Τοῦ δὲ ἀναγνώστου Ζωΐλου, οὐ ξενιτεία μόνον ἐπαίνου ἀξία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐρημία, καὶ ὁ ἄμετρος κόπος, καὶ ἡ τοῦ στόματος φυλακὴ, καὶ ὅτι ἄφιλος, ἀνίδιος, ἀσυναλάλητος, ἐν πάσῃ κοσμικῇ ἀπραξίᾳ, καὶ πρὸς οὐδεμίαν παραθυμίαν ἐκδέδωκεν, καὶ μηδὲ ψιλῆς παρ' οὐδενὸς ὑπηρεσίας ἀνεχόμενος· αὐτὸς ἥψει (*n*), αὐτὸς ἔπλυνεν, μηδὲ τὴν ἐκ τῶν ἀναγνωσμάτων ἔχων παραψυχήν· ἕτοιμός τε καὶ ἄλλοις ὑπηρετεῖν, μηδεμίαν ἔχων φροντίδα κρύους ἢ θάλπους ἢ ἀῤῥωστίας σωματικῆς, καθαρεύων ἀεὶ καὶ γέλωτος καὶ στυγνίας καὶ ἀκηδίας καὶ διαχύσεως, πρὸς τῇ τοῦ ἱματίου τραχύτητι, καὶ ὑπὸ πλήθους φθειρῶν ἀταπείνωτος ἀναλισκόμενος. Ἀλλ' ἔσχεν καὶ οὗτος παρὰ τὸν πρῶτον, ἐκ τοῦ προϊέναι οὐ μετρίαν ψυχαγωγίαν, πᾶσαν ἄδειαν ἔχων εἰς παννύχιον καὶ πανημέριον πρόοδον· ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν ἄδειαν ἡ ἀμετρία τοῦ κόπου παρεκρούετο, καὶ πολλῇ τῇ συναναστροφῇ τὸ ἐξῃρημένον πρὸς κοσμικοὺς ἐπεδείκνυτο. Ἕκαστος οὖν τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον, καὶ κατὰ τὰ μέτρα τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς νοερᾶς καὶ τῆς κατὰ νοῦν καθαρότητος, καὶ φόβου Θεοῦ, καὶ ἀγάπης, καὶ λειτουργίας, καὶ κατανύξεως, καὶ ἀμετεωρίστου ψαλμῳδίας τε καὶ εὐχῆς, καὶ τῆς ἐκτενοῦς πίστεως, καὶ τῆς κεκρυμμένης ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ λεληθυίας εὐαρεστήσεως τοῦ Θεοῦ.

CAPUT CLXXII.

Vita prædicti Cosmæ scholastici.

De isto domno Cosma scholastico, multi quidem multa, et alia alii, et plurimi plurima nobis retulerunt. Quæ vero nos vidimus, et quæ diligenter assecuti sumus, ea tantum pro legentium utilitate conscribimus. Erat enim vir iste humilis, misericors, abstinens, virgo, quietus, sine ira, socialis, peregrinorum susceptor, amator pauperum. Plurimum itaque nobis utilitatis contulit vir iste mirabilis, non solum ex aspectu, sed etiam ex doctrina sua, et quod magnam haberet librorum copiam super omnes qui erant in Alexandria, eosque prompte ac libenter volentibus accommodaret. Erat autem et nihil possidens; in tota namque domo ejus nihil vidisses aliud quam libros, et scabella, et lectulum, et mensam. Licebat vero omnibus ingredi, et interrogare quæ ad utilitatem pertinerent, et legere. Diebus autem singulis intrabam ad eum ipse, et, teste veritate, nunquam ad illum ingressus sum, quin ipsum aut legentem, aut scribentem contra Judæos invenirem. Magno enim fervebat zelo convertendi gentem illam ad veritatem. Ideo et sæpe misit me ad Hebræos quosdam, ut per

Περὶ τούτου δὲ κυροῦ Κοσμᾶ τοῦ σχολαστικοῦ, πολλοὶ μὲν πολλὰ, ἄλλοι δὲ ἄλλα, καὶ πλεῖστοι πλεῖστα ἡμῖν διηγήσαντο. Ὧν δὲ ἡμεῖς αὐτόπται ἦμεν, καὶ οἷς ἀκριβῶς παρηκολουθήσαμεν, ταῦτα γράφομεν, πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ταπεινόφρων, ἐλεήμων, ἐγκρατὴς, παρθένος, ἥσυχος, ἀόργητος, φιλοέταιρος, φιλόξενος, φιλόπτωχος. Πολλὴν οὖν ἡμῖν ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ ὠφέλειαν ἐνεποίει, οὐ μόνον θεωρούμενος καὶ διδάσκων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν πολύβιβλον ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὄντας, καὶ προθύμως παρεῖχεν τοῖς θέλουσιν. Ἦν δὲ καὶ ἀκτήμων· ἐν ὅλῳ γὰρ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἕτερον οὐδὲν ἦν θεωρῆσαι, εἰ μὴ βιβλία, καὶ κλίνην, καὶ τράπεζαν. Ἐξὸν δὲ ἦν παντὶ ἀνθρώπῳ εἰσιέναι, καὶ ἐπρωτᾷν τὰ πρὸς ὠφέλειαν, καὶ ἀναγινώσκειν. Καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν εἰσερχόμην πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς ἐπὶ τῆς ἀληθείας, οὐδέποτε εἰσῆλθον, καὶ οὐχ εὗρον αὐτὸν ἢ ἀναγινώσκοντα, ἢ κατὰ Ἰουδαίων συγγραφόμενον· πολὺν γὰρ ζῆλον εἶχεν εἰς τὸ ἐπιστρέφειν Ἑβραίους ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Διὸ καὶ πολλάκις με ἔπεμψεν

NOTÆ.

(*n*) Αὐτὸς ἥψει. Doctrina 11 Dorothei, ante medium : Μὴ, τὸ ἔψῃ τὸ καλῶς. Leg. Μὴ τὸ ἔψητο καλῶς· *Non illud recte coctum fuerat.* Scribi etiam posset, ἑψηνόν, *res cocta.*

Digitized by Google

πρός τινας Ἑβραίους ἵνα ἀπὸ Γραφῆς αὐτοῖς διαλεχθῶ, διὰ τὸ αὐτὸν μὴ ταχέως ἐξέρχεσθαι τοῦ οἴκου αὐτοῦ. A

Τούτῳ τῷ κυρῷ Κοσμᾷ τῷ σχολαστικῷ παρέβαλον ἐν μιᾷ, καὶ ἔχων πολλὴν παῤῥησίαν πρὸς αὐτὸν, λέγω αὐτῷ· Ποίησον ἀγάπην, πόσον χρόνον ἔχεις ἡσυχάζων; Σιωπῶντι δὲ καὶ μηδὲν ἀποκρινομένῳ, πάλιν λέγω αὐτῷ· Διὰ τὸν Κύριον, εἰπόν μοι. Ὁ δὲ μικρὸν ἐπισχὼν λέγει μοι· Ἔχω τριάκοντα τρεῖς χρόνους. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας, ἐδόξασα τὸν Θεόν.

litteras illis colloquerer. Non enim facile domo egrediebatur ipse.

Ad hunc domnum Cosmam scholasticum die quadam profectus sum; cumque mihi magna ad illum esset fiducia, interrogavi eum, dicens: Fac charitatem, die mihi quantum temporis habes in hoc instituto. Tacenti vero, et nihil respondenti, rursum dixi illi: Per dominum dic mihi. Cum autem se ille paulum sub silentio continuisset, ait mihi: Triginta et tres annos habeo. Quod ego audiens, glorificavi Deum.

Ἄλλοτε πάλιν παραβαλὼν αὐτῷ, ἐπερώτησα αὐτὸν λέγων· Ποίησον τελείαν τὴν ἀγάπην, εἰδὼς ὅτι δι' ὠφέλειαν ψυχῆς ἐπερωτῶ σε· λέγε μοι, ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἐγκρατείας, τί κατόρθωσας; Ὁ δὲ μέγα στενάξας ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας, λέγει μοι· Τί ἀνὴρ κοσμικὸς ἔχει κατορθῶσαι καὶ μάλιστα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καθεζόμενος; Ἐγὼ δὲ πάλιν παρεκάλουν αὐτὸν, λέγων· Διὰ τὸν Κύριον εἰπόν μοι, καὶ ὠφέλησόν με. Τότε πολλὰ βιασθεὶς παρ' ἐμοῦ, λέγει μοι· Συγχώρησόν μοι, τὰ τρία ταῦτα οἶδα, ὅτι κατόρθωσα, τὸ μὴ γελᾶσαι, τὸ μὴ ὀμόσαι, τὸ μὴ ψεύσασθαι. B

Alias iterum accessi ad illum, et interrogavi eum, dicens: Fac perfectam charitatem, sciens quia propter utilitatem animæ interrogo te. Dic mihi, quæso, in tanto tempore instituti tui, quietis et continentiæ, quid adeptus es? Ille vero ingemiscens, et ex intimo corde suspirans, ait mihi: Quid potest sæcularis homo virtutis adipisci, et maxime residens in domo sua? Ego autem rursus illum rogabam, dicens: Per Dominum dic mihi, ut ipse quoque proficiam. Tunc vero multum coactus a me, dixit: Ignosce mihi; tria ista consecutus sum, non jurare, non mentiri, non ridere.

CAPUT CLXXIII.

Factum mirum Theodori anachoretæ, qui oratione sua in mari dulcem aquam effecit.

Ἦν τις ἀναχωρητὴς εἰς τὰ μέρη τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, ὀνόματι Θεόδωρος, εὐνοῦχος. Οὗτος ἠναγκάσθη διὰ χρείαν τινὰ κατελθεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ δὴ εἰσῆλθεν ἐν πλοίῳ. Καὶ χρονοτριβησάντος τοῦ πλοίου εἰς τὸ πέλαγος, ἔλειψεν τὸ ὕδωρ, καὶ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ καὶ ἀμηχανίᾳ ἦσαν οἱ ναῦται καὶ ἐπιβάται. Ἐγερθεὶς δὲ ὁ ἀναχωρητὴς, καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν Θεὸν σώζοντα ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς ἡμῶν· καὶ ποιήσας εὐχὴν, καὶ σφραγίσας τὴν θάλασσαν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ, λέγει τοῖς ναύταις, Εὐλογητὸς Κύριος· ἀντλήσατε ὅσον δεῖσθε ὕδωρ. Καὶ ἐγέμισαν ὅλα τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἐκ τῆς θαλάσσης γλυκέος ὕδατος, καὶ πάντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν. C

Anachoreta quidam erat in partibus Jordanis, nomine Theodorus, eunuchus. Hic necessitate quadam compulsus est Constantinopolim pergere, ingressusque est navem. Cum vero navis diutius detineretur in pelago, defecit aqua, erantque nautæ et vectores in magna anxietate et desperatione. Surgens autem anachoreta, et expandens in cœlum manus suas ad Deum, qui salvat de morte animas nostras, facta oratione, signavit mare signo crucis, et ait nautis: Benedictus Dominus, haurite quantum aquæ opus habetis. Impleveruntque omnia vasa sua de mari aqua dulci; et omnes glorificaverunt Deum.

CAPUT CLXXIV.

Factum nauclerl viri religiosi, qui pluviam a Domino impetravit.

Ὁ ἀββᾶς Γρηγόριος ἀναχωρητὴς διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Κατερχόμενος ἐκ τοῦ Βυζαντίου εἰς πλοῖον, εἰσῆλθεν δὲ καὶ εἰς σκριβῶν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν εὔξασθαι ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει. Ἦν δὲ ὁ ναύκληρος πάνυ εὐλαβὴς, καὶ νηστευτής. Ὡς οὖν ἐπλέομεν, ἀφειδῶς ἐδαπάνων τὸ ὕδωρ οἱ παῖδες τοῦ σκριβῶνος. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ μεσοπέλαγος ἔλειψεν ἡμῖν τὸ ὕδωρ, καὶ ἦμεν ἐν πολλῇ ἀνάγκῃ, καὶ ἦν θέαμα ἰδεῖν ἐλεεινὸν, γυναῖκας, καὶ παῖδας, καὶ παιδία μικρὰ τῇ δίψῃ ἐκλελοιπότα, καὶ κειμένους ὡς νεκρούς. Ποιησάντων δὲ ἡμῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὡς ἡμέρας γ', καὶ λοιπὸν ἐλπίδα ζωῆς μὴ ἐχόντων, ὁ σκριβὼν μὴ φέρων τὴν θλῖψιν, ἐξήνεγκεν τὸ ξίφος αὐτοῦ, θέλων ἀποκτεῖναι τόν τε ναύκληρον, καὶ τοὺς ναύτας. Ἔλεγεν γὰρ, ὅτι Οὗτοί εἰσιν αἴτιοι τοῦ ἀπολέσθαι ἡμᾶς, ἐπειδὰν οὐκ ἐγέμισαν εἰς τὴν χρείαν ἡμῶν ὕδωρ. Ἐγὼ δὲ τὸν σκριβῶνα παρα- D

Abbas Gregorius anachoreta narravit nobis, dicens: Cum ex Byzantio descenderem, ingressus sum navim: intravit autem et scriba quidam cum uxore sua, profecturus ad sanctam civitatem orationis causa. Erat autem nauclerus religiosus valde, multumque jejunans. Cum ergo navigaremus, scribæ servi frustra consumebant aquam. Postquam vero in medium pelagus venimus, defecit nobis aqua, eramusque in magna tristitia. Et erat miserabile spectaculum, videre mulieres, et pueros, et infantes siti arescentes, et veluti mortuos jacentes. Cum ergo dies tres in hac necessitate fecissemus, scriba ipse tribulationem non sustinens, educto gladio, et nautas et nauclerum volebat occidere. Dicebat enim: Hi sunt nostræ perditionis auctores, quia non sumpserunt aquam ad sufficientiam. Ego autem orabam scribam dicens: Noli hoc facere, sed magis deprecemur Dominum nostrum

Digitized by Google

Jesum verum Deum, qui facit magna et mirabilia, quorum non est numerus. Ecce enim et nauclerus, ut vides, tertium hunc agit diem, jejunio et orationi vacans. Cumque acquievisset scriba, quarta die circa sextam horam surgens nauclerus, clamavit voce magna, dicens: Gloria tibi, Christe Deus noster, ita ut omnes miraremur in voce ipsius. Dixitque nautis: Submittite membranas (35). Et cum explicuissent eas, ecce nubes supra navem veniens, tantum pluit aquæ, donec impleverunt vasa ad necessitatem nostram. Erat autem miraculum grande et terribile, quod velificante nave, nubes illa consequeretur nos, et extra navem non plueret.

A καλέσας, ἔλεγον, Μὴ ποιήσῃς τοῦτο, ἀλλὰ μᾶλλον δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ ποιοῦντος μεγάλα, καὶ ἀνεξιχνίαστα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ ναύκληρος, ὡς ὁρᾷς, τρίτην ταύτην ἡμέραν ἔχει τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ εὐχῇ σχολάζων. Καὶ ἡσυχάσαντος τοῦ σκριβῶνος, τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ὡς περὶ ὥραν ἕκτην, ἐγερθεὶς ὁ ναύκληρος, μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐκέκραγεν, λέγων· Δόξα σοι, Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὥστε ἡμᾶς καταπλαγῆναι ἐπὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ. Καὶ λέγει τοῖς ναύταις· Χαλάσατε τὰς διφθέρας, καὶ ὡς ἐφήπλωσεν αὐτὰς, ἰδοὺ νεφέλη ἐλθοῦσα ἐπάνω τοῦ πλοίου, τοσοῦτον ὕδωρ ἔβρεξεν ἕως οὗ ἐγέμισεν πᾶσαν τὴν χρείαν ἡμῶν. Ἦν δὲ τὸ θαῦμα μέγα καὶ φοβερὸν, ὅτι ἀνεμίζοντος τοῦ πλοίου συνηκολούθει ἡμῖν ἡ νεφέλη, καὶ ἔξωθεν τοῦ πλοίου οὐκ ἔβρεξεν.

CAPUT CLXXV.

Relatio de Zenone imperatore, viro eleemosynario.

Narravit nobis quidam Patrum de Zenone imperatore, dicens quod mulierem quamdam in filia ipsius injuriose tractavit. Hæc autem vacabat in templo Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis, orans eam et deprecans, et cum lacrymis dicens: Vindica me de Zenone imperatore. Cum ergo multis diebus hoc faceret, apparuit ei sancta Dei genitrix, dicens: Crede mihi, mulier, ultionem tuam sæpe facere volui, sed manus ejus prohibet me. Erat enim valde misericors, et eleemosynas faciens

B Διηγήσατο ἡμῖν τις τῶν Πατέρων περὶ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως, λέγων, ὅτι γυναῖκα ἠδίκησεν εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐσχόλαζεν εἰς τὸν ναὸν τῆς παναγίας Δεσποίνης ἡμῶν τῆς Θεοτόκου Μαρίας παρακαλοῦσα αὐτὴν, καὶ λέγουσα μετὰ δακρύων· Ἐκδίκησόν με ἀπὸ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως. Ὡς οὖν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τοῦτο ἐποίει, φαίνεται αὐτῇ ἡ παναγία Θεοτόκος, λέγουσα· Πίστευσόν μοι, γύναι, πολλάκις ἤθελον ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησίν σου, ἀλλ' ἡ δεξιὰ χεὶρ αὐτοῦ κωλύει με. Ἦν γὰρ ἐλεήμων πάνυ.

CAPUT CLXXVI.

Pulchra relatio abbatis Andreæ de decem viris peregrinantibus, inter quos fuit et adolescens Hebræus.

Abbas Andreas Octavi decimi, cum essemus in Alexandria, narravit nobis, dicens: Cum essem juvenis, indisciplinatus valde et inquietus fui. Die ergo quadam persecutionem passi pro nostra inquietudine, fugimus in Palæstinam ego et novem alii; inter quos unus quidam erat industrius, alius autem Hebræus. Cum ergo venissemus in eremum, infirmatus est Hebræus usque ad mortem, et Deo teste, in magno mœrore constituti eramus, nescientes quid illi faceremus. Verumtamen ut est consuetudo socialis charitatis, non illum deseruimus, sed unusquisque nostrum pro viribus ferebat eum, volentes vel in civitatem, vel in emporium illum ducere, ne moreretur in eremo. Cum vero adolescens ex inedia et vehementissima febre, immoderatoque labore et siti præ solis æstu totus jam fere resolutus esset atque deficeret, propinquans ad exitum, neque portari posset, decrevimus cum multis lacrymis illum dimittere in eremo, et abscedere, metuentes ne nos ipsi quoque siti deficeremus. Cum igitur illum in arena plorantes posuissemus, videretque nos abire velle, cœpit nos adjurare, dicens: Per Deum qui fecit cœlum et terram, per Deum qui inclinavit cœlos, et descendit pro salute humani generis, per Deum qui judicaturus est vivos et mortuos, nolite pati ut Hebræus moriar, sed tanquam Christiani facite mecum misericordiam, et baptizate me, ut Christianus de hac vita exeam, et ad Dominum pergam. Nos vero dicebamus ei: Vere, frater, non licet nobis hoc facere, sæculares enim

C

D

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Παλλάδιος, ὅτι Ἀκήκοα διηγουμένου τινὸς τῶν Πατέρων, ὀνόματι Ἀνδρέα, ᾧ καὶ ἡμεῖς συνετύχομεν, ὅτι Ὡς ὑπῆρχον νεώτερος, γέγονα ἄτακτος πάνυ. Καὶ πολέμου καὶ ἀταξίας γενομένης, ἐγὼ καὶ ἄλλοι ἐννέα ἐφύγομεν ἐπὶ Παλαιστίνην, ὧν ὁ εἷς μὲν φιλόπονος ἦν, καὶ ὁ ἕτερος Ἑβραῖος. Ἐλθόντων δὲ ἡμῶν ἐπὶ τὴν ἔρημον, ἠσθένησεν ὁ Ἑβραῖος μέχρι θανάτου, καὶ ἐν ἀθυμίᾳ ἦμεν πολλῇ, μὴ εἰδότες τί ποιῆσαι αὐτῷ. Πλὴν οὐκ εἰάσαμεν αὐτὸν, ἀλλ' ἕκαστος ἡμῶν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐβάσταζεν αὐτόν. Θέλοντες δὲ ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς πόλιν, ἢ εἰς ἐμπορεῖόν, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀποθάνῃ, ἐπειδὴν ὁ νεώτερος, ἐκ τῆς ἀσιτίας καὶ τοῦ σφοδροτάτου πυρετοῦ καὶ τοῦ ἀμέτρου κόπου καὶ τῆς ἐκ τοῦ καύματος δίψης, ὅλως διελύθη, καὶ ἤμελλεν ἐκλείπειν (λοιπὸν γὰρ καὶ πρὸς τὴν ἔξοδον ἦν, καὶ οὐδὲ βασταχθῆναι ἴσχυεν), ἐβουλευσάμεθα μετὰ πολλῶν δακρύων ἐᾶσαι αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἀπελθεῖν, ὑφορώμενοι τὸν ἐκ τῆς δίψης θάνατον καὶ εἰς ἡμᾶς γενησόμενον. Ὡς οὖν ἐθήκαμεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄμμον, κλαίοντες, καὶ εἶδεν ἡμᾶς ἀπιέναι μέλλοντας, ἤρξατο ὁρκοῦν ἡμᾶς λέγων· Τὸν Θεὸν τὸν μέλλοντα κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, μὴ ἐάσητέ με Ἰουδαῖον ἀποθανεῖν, ἀλλ' ὡς Χριστιανόν. Ποιήσατε οὖν ἔλεος μετ' ἐμοῦ, καὶ βαπτίσατέ με, ἵνα κἀγὼ Χριστιανὸς ὑπεξέλθω τοῦ βίου τούτου, καὶ πρὸς Κύριον ἀπέλθω. Ἡμεῖς δὲ ἐλέγομεν αὐτῷ· Οὕτως, ἀδελφὲ, οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν τι τοιοῦτον ποιῆσαι· κοσμικοὶ γάρ ἐσμεν· τοῦτο γὰρ τὸ ἔργον ἐπισκόπων ἐστι,

Digitized by Google

καὶ πρεσβυτέρων· πλὴν οὐδὲ ὕδατά εἰσιν ὧδε. Ὁ δὲ ἐπέμεινε τοῖς αὐτοῖς ἡμᾶς ὅρκοις μετὰ δακρύων ἐνορκῶν, καὶ λέγων· Μὴ στερήσητέ με τῆς τοιαύτης δωρεᾶς, Χριστιανοί. Ἐν πλείστῃ οὖν ἀπορίᾳ ὄντων ἡμῶν, θεόθεν ὁ φιλόπονος κινηθεὶς λέγει ἡμῖν· Ἐγείρατε αὐτὸν, καὶ ἐκδύσατε. Καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου ὄρθιον αὐτὸν στήσαντες ἐξεδύσαμεν. Ὁ δὲ φιλόπονος πληρώσας ψάμμου τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐπὶ τρὶς κατέχεεν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, λέγων, Βαπτίζεται Θεόδωρος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡμῶν ὑπακουσάντων τὸ Ἀμὴν, καθ' ἕκαστον ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος, καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου, ἀδελφοὶ, οὕτως αὐτὸν ἰάσατο, καὶ ἐνίσχυσεν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὡς μηκέτι φανῆναι ἐν αὐτῷ λείψανον ἀῤῥωστίας· ἀλλ' ὑγιῶς καὶ ἐῤῥωμένως ἐν πάσῃ προθυμίᾳ τὸ λοιπὸν τῆς ἐρήμου προέτρεχεν ἡμῶν. Ἐλθόντες δὲ ἐν Ἀσκαλῶνι, ἀνηγάγομεν τὰ περὶ τούτου τῷ μακαρίῳ καὶ ἐν ἁγίοις Διονύσῳ τῷ ταύτης ἐπισκόπῳ, τὸ ὅπως συνέδῃ τῷ ἀδελφῷ κατὰ τὴν ὁδόν. Ὁ δὲ ὅσιος ὄντως Διονύσιος τούτων ἀκούσας, ἐννεὸς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τούτῳ γέγονε θαύματι, καὶ τὸν κλῆρον ἅπαντα συγκαλεσάμενος, ἀνατίθεται αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, καὶ εἰ ἄρα ὤφειλεν αὐτῷ λογισθῆναι εἰς βάπτισμα ἡ τῆς ψάμμου ἐπίχυσις ἢ οὔ. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι, ὤφειλεν αὐτῷ λογισθῆναι διὰ τὸ παράδοξον τοῦ θαύματος· οἱ δὲ ἔφασκον, Οὔ. Καὶ γὰρ ὁ θεολόγος Γρηγόριος πάντα ἐξαριθμεῖται τὰ βαπτίσματα, βάπτισμα λέγων Μωσαϊκὸν, ἀλλ' ἐν ὕδατι, καὶ πρὸ τούτου δὲ ἐν νεφέλῃ καὶ θαλάσσῃ βάπτισμα· καὶ τὸ Ἰωάννου οὐκέτι μὲν Ἰουδαϊκόν. Οὐ γὰρ ἐν ὕδατι μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάνοιαν· βαπτίζει καὶ Ἰησοῦς, ἀλλ' ἐν Πνεύματι· τοῦτο ἡ τελειότης. Οἶδα καὶ τέταρτον βάπτισμα τὸ διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος, οἶδα καὶ πέμπτον ἔτι τὸ τῶν δακρύων. Ποῖον οὖν τούτων ἐβαπτίσατο, ἵνα καὶ κυρώσωμεν αὐτό; Καὶ μάλιστα τοῦ Κυρίου πρὸς Νικόδημον λέγοντος, Ἐὰν μήτις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· οἷς καὶ ἀντέλεγον ἕτεροι· Τί οὖν; ἐπειδὴ οὐ γέγραπται περὶ τῶν ἀποστόλων, ὅτι ἐβαπτίσθησαν, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Πάλιν δὲ τούτοις ἄλλοι ἀντεφέροντο λέγοντες· Ναὶ, ἀληθῶς ἐβαπτίσθησαν, καθὼς Κλήμης ὁ Στρωματεὺς, ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τῶν ὑποτυπώσεων μέμνηται· Φησὶ γὰρ, τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν ἐξηγούμενος τὸ λέγον· « Εὐχαριστῶ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα. » ὁ Χριστὸς λέγεται Πέτρον μόνον βεβαπτικέναι, Πέτρος δὲ Ἀνδρέαν, Ἀνδρέας Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, ἐκεῖνοι δὲ τοὺς λοιπούς. Τούτων δὲ καὶ ἑτέρων πλειόνων λαληθέντων, ἔδοξε τῷ μακαρίῳ Διονυσίῳ τῷ ἐπισκόπῳ ἀποστεῖλαι τὸν ἀδελφὸν εἰς τὸν ἅγιον Ἰορδάνην, κἀκεῖσε βαπτίζεσθαι. Τὸν δὲ φιλόπονον ἐκεῖνον διάκονον ἐχειροτόνησε.

A sumus; hoc autem episcoporum et presbyterorum opus est; sed neque aqua hic est. Ille vero persistebat similiter adjurans nos, et plura etiam cum lacrymis adjiciens, ac dicens: Nolite, Christiani, me privare hoc divinitus indulto munere. Cum ergo in magna hæsitatione essemus, industrius ille divinitus inspiratus ait nobis: Erigite illum, et exuite. Ereximus itaque cum magno labore illum, erectumque tenentes exuimus. Industrius autem ille implens ambas manus suas arena (56), tertio effudit super caput ejus, dicens ita: Baptizatur Theodorus in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Nobis vero per singula nomina sanctæ et consubstantialis et adorandæ Trinitatis respondentibus Amen (Dominus Deus testis est, fratres), ita continuo sanavit et corB roboravit eum Christus Deus noster, ut nullum jam in eo pristinæ infirmitatis remaneret indicium, vel qualiscunque passionis; sed sanus et valens cum omni alacritate et florido aspectu, quod reliquum erat itineris, per eremum ambulavit semper nos præcedens, ita ut admirantes talem et tam subitam mutationem, omnes laudaverimus et glorificaverimus ineffabilem majestatem et benignitatem Christi Dei nostri. Venientes autem Ascalonem, adduximus eum ad beatum ac sanctum Dionysium ejus urbis episcopum, narrantes quæ fratri in via contigissent. Quibus auditis, sanctus admirandusque Dionysius, stupens ad tam novum inauditumque miraculum, convocato clero exposuit ei totum negotium, ut decernerent, utrum effusio illa arenæ reputanda esset C fratri in baptismum, an non. Et alii quidem dicebant debere reputari illi in baptismum propter inauditam miraculi magnitudinem; alii vero dicebant, Non. Theologus quippe Gregorius omnia baptismata dinumerat (*Gregor. Nazianz. orat.* 39, quæ est, *In sancta Lumina*): Baptizabat, inquiens, Moyses, sed in aqua, et antea in nube, et in mari. Baptizavit et Joannes non jam quidem Judaice; non enim in aqua solum, sed et in pœnitentia. Baptizat autem et Jesus, sed in Spiritu sancto. Istud perfectio est. Scio et quartum baptismum per martyrium et sanguinem. Scio et quintum, lacrymarum scilicet. Hæc ille. Quo igitur horum, illi inquiebant, iste baptizatus est, ut etiam ipsius baptisma roboremus, maxime cum Dominus D ad Nicodemum dicat: Nisi quis natus fuerit denuo ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum Dei (*Joan.* III)? His alii contradicebant sic: Quid ergo? Quia scriptum de apostolis non est, quod baptizati sint, idcirco non intrant in regnum Dei? Alii rursus econtra inferebant, dicentes: Ita sane, illi baptizati sunt, sicut et Clemens Stromateus meminit in quinto Hypotyposeon [a], apostolicum enim illud dictum exponens, quo dicitur, Gratias ago Deo, quia neminem vestrum baptizavi (*I Cor.* I): Christus, inquit, dicitur Petrum solum baptizasse, Petrus Andream, Jacobum et Joannem, illi autem reliquos. Hæc igitur et alia plurima cum dicta essent, visum est beato Dionysio mittere fratrem illum ad sanctum Jordanem, illicque baptizari; industrium autem illum ordinavit diaconum.

Digitized by Google

CAPUT CLXXVII.

Mala mors monachi Ægyptii, qui habitare voluit in cella Evagrii hæretici.

Dicebat abbas Joannes Cinx commorantibus nobis in Nono Alexandriæ : Venit ad nos Ægyptius monachus, narravitque nobis, dicens : Ad monasterium Cellularum frater ex longinqua regione perveni, volens ibi habitare, prostratusque presbytero orabat, ut in Evagrii cella moraretur. Presbyter autem dicebat non posse eum illic habitare, recedensque presbyter, ait fratri : Fili, dæmon acerrimus illic habitat; qui enim seduxit Evagrium, et a vera fide removit, immisitque illi scelerata dogmata, ille non permittit aliquem ibi morari. Frater autem persistebat, dicens : Profecto si hic maneo, in illa moraturus sum. Tunc presbyter coactus dixit ei : Judicio tuo vade, et eam accipe. Sedit igitur frater in cellula una hebdomada; venienteque Dominico die, perrexit ad sanctam ecclesiam : videns autem illum presbyter consolatus est; sollicitus enim pro illo erat. Veniente autem alio die Dominico, non venit ad ecclesiam. Cumque illum non videret presbyter, misit duos fratres, ut viderent cur non venisset ad ecclesiam. Qui venientes ad cellulam, invenerunt fratrem injecto fune seipsum suffocasse.

Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ Κίλιξ, ὅτι Καθημένων ἡμῶν εἰς τὸ Ἔννατον Ἀλεξανδρείας, παρέβαλεν ἡμῖν ὁ Αἰγύπτιος μοναχὸς, καὶ διηγήσατο λέγων, ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν λαύραν τῶν κελλίων ἀδελφὸς ἀπὸ ξένης, θέλων καθίσαι· καὶ βαλὼν μετάνοιαν τῷ πρεσβυτέρῳ, παρεκάλει, ἵνα εἰς τὸ κελλίον Εὐαγρίου καθίσῃ. Ὁ δὲ πρεσβύτερος ἔλεγεν αὐτῷ μὴ δύνασθαι καθίσαι ἐκεῖ. Ὁ δὲ ἀδελφὸς ἔλεγεν, ὅτι Ἐὰν μὴ μείνω ἐκεῖ, πάντως ἀναχωρῶ. Λέγει αὐτῷ ὁ πρεσβύτερος· Φύσει τέκνον, χαλεπὸς δαίμων οἰκεῖ ἐκεῖ. Ὁ γὰρ πλανήσας Εὐάγριον, καὶ ἀποστήσας αὐτὸν ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ ἐμβαλὼν αὐτῷ τὰ μυσαρὰ δόγματα, οὐκ ἐᾷ ἐκεῖ καθίσαι τινά. Ὁ δὲ ἀδελφὸς, ἐπέμενεν λέγων, ὅτι Ἐὰν ὧδε μένω, ἐκεῖ ἔχω καθίσαι. Τότε λέγει ὁ πρεσβύτερος· Τῷ κρίματί σου ὕπαγε, κάθου. Καὶ δὴ ἀπελθὼν ὁ ἀδελφὸς ἐκάθισεν μίαν ἑβδομάδα, καὶ ἐλθούσης τῆς ἁγίας Κυριακῆς, ἦλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος, παρεκλήθη. Τῇ δὲ ἐρχομένῃ Κυριακῇ οὐκ ἦλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· καὶ παρακαλεῖ δύο ἀδελφοὺς ὁ πρεσβύτερος, ἵνα ἀπελθόντες μάθωσι διατί οὐ παρεγένετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν· καὶ ἀπελθόντες οἱ ἀδελφοὶ ἐν τῷ κελλίῳ, εὗρον τὸν ἀδελφὸν βαλόντα σχοινίον εἰς τὸν τράχηλον, καὶ ἀπαγξαμενον.

CAPUT CLXXVIII.

Vita senis cœnobii Scholarium, viri simplicis.

Narravit nobis abbas Gregorius presbyter cœnobii Scholarium, quod ibi senex magnus, magnæque abstinentiæ moratus sit : erat autem simplex circa fidem, et ubicunque eum esse contigisset, indiscrete communicabat. Quadam igitur die apparuit ei angelus Dei, dicens : Die, senex, si mortuus fueris, quomodo vis sepeliamus te? ut Ægyptii monachi faciunt, an ut Jerosolymitæ? Senex autem respondit ei : Nescio. Tunc ait angelus : Cogita, et delibera; post tres autem hebdomadas veniam, et dices mihi. Pergens ego senex ad alium, narravit ei quæ sibi dixerat angelus. Quod cum audisset senex, stupefactus ex auditu, diutiusque intendens in eum, ac divinitus inspiratus dixit ei : Ubi sumis sancta mysteria? Respondens ille ait : Ubicunque invenio. Tunc ait illi senex : Non tibi ultra contingat ut extra sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam communices, ubi nominantur sanctæ quatuor synodi, Nicæna, trecentorum decem et octo Patrum; Constantinopolitana, centum et quinquaginta; Ephesina prima, ducentorum; Chalcedonensis, sexcentorum et triginta. Cum autem venerit angelus, dic ei : Sicut Jerosolymitæ sepeliri volo. Post tres igitur hebdomadas

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Γεώργιος ὁ πρεσβύτερος τοῦ κοινοβίου τῶν Σχολαρίων, ὅτι εἰς τὰ Μονίδια γέρων μέγας πονικὸς ἐκαθέζετο, ἦν δὲ ἁφελὴς [65] περὶ τὴν πίστιν, καὶ ὅπου ηὗρισκεν, μετελάμβανεν ἀδιακρίτως. Ἐν μιᾷ οὖν ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος Θεοῦ, λέγων· Εἰπὲ, γέρων, ἐὰν ἀποθάνῃς, πῶς θέλεις ἵνα ἐνταφιάσωμέν σε; ὡς οἱ Αἰγύπτιοι μοναχοὶ ἐνταφιάζουσιν, ἢ ὡς οἱ Ἱεροσολυμῖται; Ὁ δὲ γέρων ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων· Οὐκ οἶδα. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἄγγελος· Σκέψαι, καὶ ἔρχομαι μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας, καὶ λέγεις μοι. Ἀπελθὼν οὖν ὁ γέρων πρὸς ἄλλον [66], διηγήσατο αὐτῷ ἅπερ ἤκουσε παρὰ τοῦ ἀγγέλου. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ γέρων, ἐννεὸς γέγονεν ἐπὶ τῇ ἀκοῇ· καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν ἐπιπολὺ, θεόθεν κινηθεὶς, λέγει αὐτῷ· Ποῦ μεταλαμβάνεις τῶν ἁγίων μυστηρίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Ὅπου εὕρω. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Μηκέτι δόξῃ σοι ἔξωθεν τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας κοινωνῆσαι, ἔνθα ὀνομάζονται αἱ ἅγιαι [67] τέσσαρες σύνοδοι, ἡ ἐν Νικαίᾳ τῶν τιη', καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ρν', καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ πρώτη τῶν σ', καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι [68] χλ' (*o*). Καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ ἄγγελος, λέγε αὐτῷ· Ὡς οἱ Ἱεροσολυμῖται θέλω.

VARIÆ LECTIONES.

[65] al. ἀμελής. [66] al. add. γέροντα διακριτικόν. [67] al. infer. οἰκουμενικαί. [68] al. Χαλκηδόνι.

NOTÆ.

(*o*) Nactus sum ista in codice Regio 1026, f. 188 : Ὅρος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου Πατέρων ἁγίων ἐν Χαλκηδόνι, οἷς ἦν ἀριθμὸς ἑπτὰ συνθέτους ἔχων δραμούσας εἰς ἑαυτὸν ἐννάδας. Hoc est : *Definitio sanctæ et œcumenicæ quartæ synodi Patrum sanctorum apud Chalcedonem, quorum numerus septem compositos continebat in se recurrentes novenarios.* Ex hac ergo opinione fuerunt Patres Chalcedonenses numero duntaxat 567.

Digitized by Google

Μετὰ οὖν τρεῖς ἑβδομάδας ἦλθεν ὁ ἄγγελος, καὶ λέγει τῷ γέροντι· Τί ἔνι γέρων; ἐσκέψω; Ὁ δὲ γέρων λέγει αὐτῷ· Ὡς Ἱεροσολυμῖται θέλω. Λέγει αὐτῷ ὁ ἄγγελος· Καλῶς, καλῶς. Καὶ εὐθέως παρέδωκεν τὴν ψυχήν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα μὴ τοὺς κόπους αὐτοῦ ἀπολέσῃ ὁ γέρων, καὶ μετὰ αἱρετικῶν κατακριθῇ.

A venit angelus, et dixit seni: Quid est senex? cogitasti? Dixit autem illi senex: Sicut Jerosolymitæ volo. Dicit ei angelus: Bene, bene. Et continuo reddidit spiritum. Hoc autem totum factum est, ne labores suos perderet, et cum hæreticis condemnaretur.

CAPUT CLXXIX.

Vita sanctimonialis feminæ, quæ erat ex sancta civitate.

Παρεβάλομεν τῷ ἁββᾷ Ἰωάννῃ τῷ ἀναχωρητῇ τῷ λεγομένῳ Ῥουβῷ, καὶ διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Ἤκουσα λέγοντος τοῦ ἁββᾶ Ἰωάννου τοῦ Μωαβίτου, ὅτι Μονάστριά τις ἦν ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει, πάνυ εὐλαβὴς καὶ κατὰ Θεὸν προκόπτουσα. Φθονήσας οὖν ὁ διάβολος τῇ παρθένῳ, ἐμβάλλει νέῳ τινὶ σατανικὸν εἰς αὐτὴν ἔρωτα. Ἡ δὲ θαυμασία ἐκείνη παρθένος θεωρήσασα [69] τῆς τοῦ δαίμονος ἐπιβουλῆς καὶ τῆς τοῦ νέου ἀπωλείας, λαβοῦσα εἰς ἓν μαλάκιον ὀλίγα βρεκτὰ (*p*), ἔρχεται εἰς τὴν ἔρημον· καὶ τῷ νέῳ διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τὸ ἀνενόχλητον καὶ τὴν σωτηρίαν πραγματευομένη, καὶ ἑαυτῇ τὴν ἐκ τῆς ἐρημίας ἀσφάλειαν. Μετὰ πολὺν οὖν χρόνον, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, ἵνα μὴ ἄγνωστος ἡ ἐνάρετος αὐτῆς μείνῃ πολιτεία, θεωρεῖ αὐτὴν ἀναχωρητής τις ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, καὶ λέγει αὐτῇ· Ἀμμᾶ, τί ποιεῖς εἰς τὴν ἔρημον ταύτην; Ἡ δὲ λαθεῖν θέλουσα τὸν ἀναχωρητήν, λέγει αὐτῷ· Συγχώρησόν μοι, ὅτι ἐπλανήθην τὴν ὁδόν· ἀλλὰ ποίησον ἀγάπην, Πάτερ, διὰ τὸν Κύριον, καὶ δεῖξόν μοι αὐτήν. Ὁ δὲ θεόθεν γνοὺς τὰ κατ' αὐτὴν, λέγει αὐτῇ· Πίστευσόν μοι, ἀμμᾶ, οὔτε πεπλάνησαι τὴν ὁδὸν, οὔτε ὁδὸν ἐπιζητεῖς· ἀλλ' ὡς γινώσκουσα ὅτι τὸ ψεῦδος ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶν, εἰπέ μοι τὴν αἰτίαν ἐν ἀληθείᾳ, δι' ἣν ἦλθες ἐνταῦθα. Τότε λέγει αὐτῷ ἡ παρθένος· Συγχώρησόν μοι, ἁββᾶ, νεώτερός τις ἐσκανδαλίσθη εἰς ἐμὲ, καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ἔρημον ταύτην, κρίνασα μᾶλλον ὧδε ἀποθανεῖν, ἢ πρόσκομμά τι (*q*) τινι γενέσθαι, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν. Λέγει αὐτῇ πάλιν ὁ γέρων· Καὶ πόσον χρόνον ἔχεις ὧδε; Ἡ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἔχω χάριτι Χριστοῦ ἔτη ιζ'. Πάλιν λέγει αὐτῇ ὁ ἀναχωρητής· Καὶ πόθεν ἐσθίεις; Ἡ δὲ ἐκβαλοῦσα τὸ μαλάκιον καὶ τὰ βρεκτὰ ἐν αὐτῷ, λέγει τῷ ἀναχωρητῇ· Ἴδε τοῦτο τὸ μαλάκιον ὃ βλέπεις, μετ' ἐμοῦ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως, ἔχον καὶ τὰ μικρὰ ταῦτα βρεκτὰ, καὶ οἰκονομίαν τοιαύτην εἰς ἐμὲ τὴν ταπεινὴν ἐποίησεν ὁ Θεὸς, ὅτι χρόνον τοσοῦτον ἐξ αὐτῶν ἐσθίω, καὶ οὐκ ἠλαττώθησαν. Καὶ τοῦτο δὲ γίνωσκε, Πάτερ, ὅτι οὕτως με ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης ἐσκέπασεν, ὅτι τὰ ιζ' ἔτη ταῦτα, οὐκ ἴδεν με ἄνθρωπος, εἰ μὴ σὺ μόνος σήμερον· ἐγὼ δὲ πάντας ἐθεώρουν. Καὶ ταῦτα μαθὼν ὁ ἀναχωρητὴς, ἐδόξασεν τὸν Θεόν.

Perreximus ad abbatem Joannem anachoretam, qui appellatus est Rutilus, narravitque nobis, dicens: Audivi abbatem Joannem Moabitam narrantem, ac dicentem: Sanctimonialis quædam erat in sancta civitate, religiosa valde, et secundum Deum proficiens. Invidit ergo diabolus virgini, immisitque juveni cuidam impurum et diabolicum in eam amorem. Virgo autem illa mirabilis cum diaboli sensisset insidias, perditionem adolescentis miserata, sumpto cilicio uno, paucisque infusis cibariis, venit ad eremum, adolescenti ex recessu suo quietem a tentatione ac salutem parans, et sibi ipsi ex solitudine securitatem et augmenta meritorum. Post multum vero temporis per dispensationem Dei, ne ipsius excellens conversatio maneret incognita, vidit eam anachoreta quidam in solitudine Jordanis, et ait illi: Quid, mater, in hac solitudine facis? Illa vero latere anachoretam cupiens, ait illi: Ignosce mihi, quia erravi de via; sed per Dominum, Pater, fac charitatem, et ostende illam mihi. Ille vero divinitus de illa admonitus, ait ei: Crede mihi, mater, non tu errasti de via, neque viam requiris. Itaque sciens quia mendacium de diabolo est (*Joan.* VIII), dic mihi veritatem causæ propter quam huc venisti. Tunc ait illi virgo: Ignosce mihi, abba: adolescens quidam scandalizatus est in me, et propterea veni in hanc eremum, melius existimans hic mori, quam offendiculum cuiquam fieri, juxta Apostoli vocem (*II Cor.* VI). Dicit illi iterum senior: Et quantum temporis hic habes? Quæ ait illi: Habeo gratia Christi annos decem et septem. Rursum ait ad illam anachoreta: Et unde nutriris? Illa vero cilicium et infusa (37) proferens, dixit anachoretæ: Ecce cilicium istud, quod vides, mecum de civitate exiit et ista pauca infusa. Talemque dispensationem in me humilem ostendit Deus, ut tanto tempore istis nutriar, neque imminuta sint. Et hoc autem scito, Pater, quia sic me ipsius benignitas protexit, ut per istos decem et septem annos nullus homo me viderit, nisi tu solus hodie; ego autem aspiciebam omnes. Et hæc audiens anachoreta, magnifice glorificavit Deum.

VARIÆ LECTIONES.

[69] al. αἰσθομένη.

NOTÆ.

(*p*) *Βρεκτά.* Ordo monasterii Casulorum laudatus per Allatium, *De missa præsanctificatorum*, n. 7: Ἐσθίομεν ἄρτον, καὶ φάβα βρεκτόν. *Comedimus panem, et fabam aqua maceratam.* Moschi nostri, cap. 163, Ἄρτον καὶ βρεκτά· interpres, *panem et cicer infusum*; e mss. Καὶ ἐρεβίνθια βρεκτά.

(*q*) *Πρόσκομμά τι.* Supposititius Chrysostomus in Christi Nativitatem, apud Savilium, t. VII,

Digitized by Google

CAPUT CLXXX.

Vita Joannis (38) *anachoretæ, qui in spelunca villæ Suchus morabatur.*

Narravit nobis sanctissimus Dionysius presbyter sanctæ eccle-iæ Ascalonitarum, et sacrorum vasorum cu-tos, de abbate Joanne anachoreta, dicens : Quasi vere magnus in generatione ista fuit, atque ad commendationem summorum illius apud Deum meritorum, hoc de ipso miraculum narrabat : In spelunca, inquit, morabatur senex in partibus villæ quæ dicitur Sochus, viginti fere milliaribus ab Jerusalem. Habebat autem senex in spelunca imaginem immaculatæ Dominæ nostræ Dei genitricis, semperque virginis Mariæ, in ulnis ferentem Jesum Christum Dominum et Salvatorem nostrum. Quoties igitur abire volebat ad locum aliquem, vel per vastam solitudinem, sive Jerosolymam ad adorandam sanctam crucem et venerabilia loca, vel in Sinai montem orationis gratia, sive ad martyres distantes ab Jerosolymis multis prolixisque intervallis (erat enim senex martyrum reverentiæ mirabiliter deditus, et nunc quidem pergebat Ephesum ad sanctum Joannem, nunc autem Euchaitam ad sanctum Theodorum, nunc vero ad sanctam Theclam in Seleuciam Isauriæ, nunc ad sanctum Sergium in Saraphas, et modo ad istum, modo ad illum sanctum), reficiebat candelam, et accendebat, ut sibi consuetudo erat, atque ad orationem stans, et Deo ut suum iter dirigeret supplicans, dicebat ad Dominam, intendens in imaginem ipsius : Sancta Domina nostra Dei genitrix, quia longum iter iturus sum diebus multis perficiendum, candelæ tuæ tu curam habe, eamque ne exstinguatur juxta propositum meum serva ; ego enim adjutorio tuo comitante iter arripio. Hisque ad imaginem dictis, egrediebatur, peractoque proposito itinere, revertebatur, aliquando post mensem, sæpe etiam post duos vel tres menses, nonnunquam post quinque vel sex, et ita reperiebat integram candelam et ardentem, sicut eam, cum iter arriperet, dimiserat, et nunquam hanc a seipsa exstingui vidit neque de somno surgens, neque a peregrinatione rediens, neque ex eremo in speluncam pergens.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ὁσιώτατος Διονύσιος, ὁ πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ τῆς τῶν Ἀσκαλονιτῶν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας, περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἀναχωρητοῦ, λέγων, ὅτι Ὄντως μέγας ἐν τῇ παρούσῃ γενεᾷ κατὰ Θεὸν γέγονεν ἄνθρωπος· καὶ πρὸς σύστασιν τῆς αὐτοῦ πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, τοῦτο τὸ θαῦμα περὶ αὐτοῦ διηγεῖτο. Ἐν σπηλαίῳ, φησὶν, ὁ γέρων ἐκάθητο εἰς τὰ μέρη Σοχοῦς τοῦ κτήματος ἀπὸ μιλίων μικρῷ πρὸς Ἱεροσολύμων κ'· εἰκόνα δὲ εἶχεν ὁ γέρων ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ τῆς παναγίας ἀχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐν ἀγκάλαις φέρουσαν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Καθότι οὖν ἐβούλετο ἀπελθεῖν εἰς τόπον τινὰ, ἢ εἰς ἐρήμους μακρὰς, ἢ εἰς Ἱεροσόλυμα, πρὸς τὸ προσκυνῆσαι τὸν ἅγιον σταυρὸν καὶ σεβαστοὺς τόπους, ἢ καὶ εἰς τὸ Σιναῖον ὄρος, πρὸς τὸ εὔχεσθαι, καὶ εἰς μάρτυρας ἀφεστῶτας Ἱεροσολύμων πολλοῖς καὶ μακροῖς διαστήμασιν (ἦν γὰρ φιλομάρτυς ὁ γέρων, καὶ νῦν μὲν ἀπίη πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωάννην εἰς Ἔφεσον, νῦν δὲ εἰς τὸν ἅγιον Θεόδωρον εἰς Εὐχάϊταν [70], καὶ ἄρτι μὲν εἰς τὴν τῶν Ἰσαύρων εἰς τὴν ἁγίαν [71] Θέκλαν εἰς Σελεύκειαν, ἄρτι δὲ εἰς τὸν ἅγιον Σέργιον εἰς τὸ Σαφᾶς· καὶ ποτὲ μὲν εἰς τοῦτον, ποτὲ δὲ εἰς ἐκεῖνον τὸν ἅγιον ὥδευσεν), ἐσκεύαζεν τὴν κανδήλαν (r), καὶ ἥπτεν ὡς εἶχεν συνήθειαν, καὶ πρὸς ἱκεσίαν στὰς, καὶ τὴν πορείαν αὐτῷ κατευθυνθῆναι τὸν Θεὸν ἱκετεύσας, ἔλεγεν εἰς τὴν Δέσποιναν, εἰς τὴν εἰκόνα αὐτῆς προσέχων· Ἁγία Δέσποινα Θεοτόκε, ἐπειδὴ ὁδὸν μέλλω βαδίσαι μακρὰν, πολλῶν ἡμερῶν προθεσμίαν ἔχουσαν, τῆς κανδήλας σου φρόντισον, καὶ σβεννυμένην αὐτὴν κατὰ τὴν ἐμὴν πρόθεσιν φύλαξαι· ἐγὼ γὰρ τὴν σὴν βοήθειαν συνοδοιπόρον ἔχων ἀπέρχομαι. Καὶ ταῦτα πρὸς τὴν εἰκόνα φήσας, ἐξήρχετο. Καὶ τὴν προτεθεῖσαν πορείαν ποιήσας, ὑπέστρεφεν, ποτὲ μὲν διὰ μηνὸς, ποτὲ δὲ διὰ δύων καὶ τριῶν, ἔστιν δὲ ὅτε καὶ διὰ πέντε καὶ ἕξ· καὶ οὕτως εὕρισκεν τὴν κανδήλαν ἐσκευασμένην τε καὶ ἁπτομένην, καθάπερ αὐτὴν πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν ἐξερχόμενος εἶασεν, καὶ οὐδέποτε αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς σβεσθεῖσαν ἑώρακεν, οὔτε ἐξ ὕπνου ἀνιστάμενος, οὔτε ἐξ ἀποδημίας ἐπαναστρέφων, οὔτε ἐξ ἐρήμου φοιτῶν εἰς τὸ σπήλαιον.

CAPUT CLXXXI.

De eodem.

Dicebat nobis et hoc de ipso idem venerabilis Dionysius presbyter, quod die quadam ambulabat senex in finibus villæ Sochus, ubi erat spelunca ipsius, ambulansque leonem vidit ingentem e regione venientem. Pergebat autem in via valde angusta inter duas sepes posita, quibus agricolæ rura sua munire consueverunt, spinosas frutices plantantes. Tantam vero

Ἔλεγεν δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο περὶ τοῦ αὐτοῦ ὁ αὐτὸς Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος, ὅτι Ἐν μιᾷ περιεπάτει ὁ γέρων ἐν τοῖς ὁρίοις Σοχοῦς τοῦ κτήματος· ἔνθα ἦν αὐτοῦ καὶ τὸ σπήλαιον· καὶ περιπατῶν μέγαν ἐθέασε λέοντα ἐξ ἐναντίας ἐρχόμενον, καὶ πλησίον γινόμενον. Περιεπάτει δὲ ἐν ὁδῷ πάνυ στενῇ μεταξὺ δύο προκειμένῃ φραγμῶν, οἷς οἱ γεωργοὶ περιφράττειν

VARIÆ LECTIONES.

[70] al. Εὐχαΐτας. [71] al. ὁσιομάρτυρα.

NOTÆ.

p. 369, l. III, IV : Ἐξ ἐκείνης ὁ θάνατος τὸν κόσμον διατρέχων, εἰς σὲ δὲ προσκόψας πεσεῖται. Intolerabilis menda προσμόψαν nec quidquam præter solitum Boisius.

(r) *Κανδήλαν.* Ad *Glossarium* Joannis Meursii adde vocem κανδηλάριος, ex Theodori Studitæ *Catechesibus* in *Bibliotheca Scorialensi*, ubi catechesis 2 libri I est : Περὶ τῆς μερίμνης τοῦ κανονάρχου, κανδηλαρίου, καὶ νοσοκόμου.

Digitized by Google

αὐτῶν τὰς ἀρούρας εἰώθασιν, τὰ τῶν ξύλων ἀκανθώδη φυτεύοντες· καὶ τοσαύτην ἡ ὁδὸς ἐκ τῶν ἀκάνθων εἶχεν στένωσιν, ὡς μόλις ἕνα τινὰ μηδὲν ἐπιφερόμενον ἐν αὐτῇ πεζεύοντα δέχεσθαι, καὶ ἀκωλύτως μὴ συγχωρεῖσθαι βαδίζειν τὸν ἐν αὐτῇ πορευόμενον. Ὡς δὲ ἀλλήλοις προσήγγισαν, ὅ τε γέρων καὶ ὁ λέων, οὔτε ὁ γέρων ὑπέστρεψεν εἰς τὸ ὀίσθον δοῦναι τῷ λέοντι, οὔτε διὰ τὸ πάνυ στενὸν τῆς ὁδοῦ ὁ λέων ὑποστρέφειν ἐδύνατο, οὔτε παρελθεῖν ἀμφοτέρους ἐνεδέχετο. Θεωρήσας οὖν ὁ λέων τοῦ Θεοῦ τὸν θεράποντα προβαίνειν βουλόμενον, καὶ μηδαμῶς ὑποστρέφειν θέλοντα, εἰς τοὺς ὄπισθεν πόδας στὰς, καὶ γενόμενος ὀρθιος ἐπὶ τῶν ἐξ ἀριστερῶν τοῦ γέροντος ἀνεκλίθη φραγμῶν, καὶ τῷ βάρει, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ σώματος μικρὰν εὐρυχωρίαν ποιήσας ἀνεμπόδιστον τῷ δικαίῳ τὴν πορείαν παρέσχεν· καὶ οὕτω παρῆλθεν ὁ γέρων τὸ ὀπίσθιον προσφαύων τοῦ λέοντος· καὶ τότε μετὰ τὴν αὐτοῦ πάροδον ὁ λέων ἐξαναστὰς τοῦ φραγμοῦ, τὴν οἰκείαν ὁδὸν παρελήλυθεν.

A semita illa præ sentibus angustiam habebat, ut vix unum aliquem vacuum et expeditum pedibus incedentem susciperet, et ne illum quidem sine impedimento libere transire permitteret. Cum ergo sibi invicem appropinquassent senex et leo, neque senex retro rediit, ut leoni transitum liberum daret, neque propter nimias semitæ angustias leo reverti poterat, neque utrumque simul transire omnino possibile erat. Videns igitur leo Dei servum procedere volentem, et nequaquam retro redire sustinentem, erexit se in posteriores pedes, erectusque stans ad lævam senis, pondere ac viribus corporis repulsa maceria, modicam seni latitudinem præstitit, iter sine impedimento justo viro præbens; atque ita transivit senior dorsa leonis perfricans. Post cujus transitum exsurgens de sepi leo, peregit et ipse iter suum.

Τῷ ἀββᾷ Ἰωάννῃ παρέβαλεν ἀδελφὸς, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ. Καὶ λέγει αὐτῷ, Πῶς κάθῃ ὧδε, Πάτερ, μὴ ἔχων τὰς χρείας σου; Ἀπεκρίθη ὁ γέρων· Τὸ σπήλαιον τοῦτο, τέκνον, κήρωμά ἐστι· δὸς, λάβε.

Ad hunc abbatem Joannem pergens frater quidam, cum nihil in spelunca illius invenisset, ait seni: Quomodo hic moraris, pater, non habens quæ sunt necessaria? respondit senex, et ait: Spelunca ista, fili, spiritualis mercatura est; dat, et accipit.

CAPUT CLXXXII.

Vita abbatis Alexandri Cilicis, qui prope mortem a dæmone arreptus est.

Μοναστήριόν ἐστι πλησίον τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ, τοῦ ἁγίου Σεργίου, ὡς ἀπὸ σημείων δύο, τὸ ἐπονομάζομενον Ξηροπόταμος. Ἐν τούτῳ ἡγούμενος ἦν εὐλαβὴς πάνυ ὁ ἀββᾶς Εὐγένιος ὀνόματι, ὕστερον δὲ γέγονεν ἐπίσκοπος Ἑρμοπόλεως τῆς κατ' Αἴγυπτον· ἥτις διάκειται ἐν μεθορίοις τῆς πρώτης Θηβαΐδος. Οὗτος διηγήσατο ἡμῖν παραβαλοῦσιν ἐν τῷ μοναστηρίῳ περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Κίλικος, ὅτι μετὰ τὸ καταγηρᾶσαι αὐτὸν ἐν τοῖς σπηλαίοις τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, ἔλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἑαυτοῦ· καὶ περὶ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ, κλινήρης γέγονεν ἐπὶ μῆνας τρεῖς. Καὶ πρὸ δέκα ἡμερῶν τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημῆσαι αὐτὸν, ἐδαιμονίσθη ἐκ φθόνου διαβολικοῦ. Ἤρξατο οὖν ὁ γέρων πρὸς τὸν δαίμονα λέγειν· Πρὸς ἑσπέραν ἦλθες, ἄθλιε. Τοῦτο μέγα οὐκ ἔστιν· ὅτι ἐν κλίνῃ λέλυμαι, καὶ ἀκίνητος ὑπάρχω. Ἔδειξας πάνυ, ἄθλιε, τὴν ἀσθένειάν σου, καὶ μὴ θέλων. Εἰ γὰρ ἦς δυνατὸς καὶ ἴσχυες, ὤφειλες ἐλθεῖν πρὸ ἄλλων πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα ἐτῶν ἐγγύς μου, ἵνα διὰ τοῦ ἐνδυναμοῦντός με Χριστοῦ, ἔδειξά σοι τὴν ἀσθένειάν σου, καὶ κατέβαλόν σου τὸ φρύαγμα, καὶ συνέτριψά σου τὸν ἀκαμπῆ αὐχένα. Νῦν δὲ οὐκ ἐμή ἐστιν ἀσθένεια, ἀλλ' ἡ καταπονοῦσά με. Πλὴν εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, πρὸς ὃν ἀπερχόμενος ἐνδείξομαι τὴν ἀδικίαν ἣν ὑπέστην ὑπὸ σοῦ, ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν τοσούτων ἐτῶν κακοπάθειαν, περὶ τὴν ἔξοδον ἐπέβης μοι ἀνελεημόνως. Ταῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν μετὰ καὶ ἄλλων πλειόνων λέγων, τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ μετὰ πάσης ἡσυχίας τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ παρέδωκεν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ.

Prope sanctam Bethleem monasterium est sancti Sergii, quod duobus circiter milliaribus distat, et cognominatur Xeropotamus: in hoc antistes fuit valde religiosus abbas Eugenius, qui postmodum episcopus Hermopolis factus est in Ægypto, quæ est in finibus sita Thebaidis. Hic, cum ad eum venissemus, narravit nobis de abbate Alexandro Cilice, quod cum inter speluncas sancti Jordanis senuisset, accepit illum in monasterio suo. Qui circa finem vitæ suæ lectulo decubuit quasi menses tres. Ante decem vero dies quam migraret ad Dominum, a dæmone arreptus est. Et cœpit senex ad dæmonem dicere: Ad vesperam venisti, miser, hoc magnum non est; quoniam in lectulo devinctus sum, et moveri non possum; ostendisti, miserrime, imbecillitatem tuam. Nam si potens et valens esses, ante hos quinquaginta, vel sexaginta annos debueras appropinquare mihi, ego enim per confortantem me Christum ostendissem tibi infirmitatem tuam, ac dejecissem rugitum tuum, atque contrivissem rigidam illam tuam inflexamque cervicem. Nunc autem non mea est imbecillitas, sed infirmitas est quæ premit me. Gratias tamen ago Deo, ad quem proficiscens, ostendam injuriam quam abs te passus sum, quia post tot annorum labores et fatigationem, circa exitum sic atrociter in me invasisti. Ista et alia plurima horis singulis dicens, decima die cum omni quiete Domino Christo spiritum in pace reddidit.

CAPUT CLXXXIII.

Mirabile factum senis Ægyptii, nomine David.

Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ Κίλιξ, ὅτι Καθημένου

Dicebat abbas Theodorus Cilix: Cum adhuc mo-

Digitized by Google

rarer in Scythi, erat illic senex Ægyptius, nomine David, qui die quadam ad metendum profectus est. Habent enim consuetudinem Scythiotæ, ut abeant ad villas, et metant. Ascendit ergo senex in villam, et sub mercede operabatur. Conduxit autem illum agricola quidam. Cum itaque meteret senex, die quadam circa horam septimam æstus magnus factus est. et abiit senex in quoddam tugurium, et sedit. Veniens autem agricola, et videns sedentem senem, dicit ei cum iracundia : Cur non metis, senex? nescis quia mercedem tibi reddo. Dixit ei : Ita sane; sed quia æstus magnus est, et grana tritici de spicis decidunt, idcirco paululum exspecto, donec transeat æstus, neque damnum patiaris. Dicit ad eum agricola : Surge, labora, et ardeant omnia. Cui respondit senex : Et vis ut ardeant? Dixit ille cum iracundia : Ita plane. Tunc surrexit senior, et ecce continuo ardere cœpit ager. Currens autem agricola venit ad alios senes, qui in alia parte agri operabantur, et orabat eos ut venirent et deprecarentur senem ut oraret et ignem exstingueret. Venientes autem senes prostraverunt se humi; ille autem dixit eis : Dixit ipse ut arderet. Exoratus tamen ab eis abiit, et stans medius inter ea quæ arserant, et ea quæ non arserant, oravit, et continuo exstinctus est ignis, et salvata est pars reliqua ruris.

μου ἐν τῇ Σκήτει, ἦν ἐκεῖ τις γέρων ὀνόματι Δαβίδ. Ἐν μιᾷ οὖν ἀπῆλθεν θερίσαι μετὰ καὶ ἄλλων μοναχῶν. Τοῦτο δὲ ἔθος ἐστὶ ἐπὶ τοῖς Σκητιώταις; ἀπέρχεσθαι εἰς τὰ κτήματα, καὶ θερίζειν. Ἀνῆλθεν οὖν ὁ γέρων εἰς κτῆμα, καὶ ἡμερομίσθει. Εἷς δὲ γεωργὸς ἐμισθώσατο αὐτόν. Ὡς οὖν ἐθέριζεν ὁ γέρων, γέγονεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ περὶ ὥραν ἕκτην καύσων πολὺς, καὶ ἀπῆλθεν ὁ γέρων εἰς μίαν καλύβην, καὶ ἐκάθισεν. Ἐλθὼν δὲ ὁ γεωργὸς, καὶ ἰδὼν αὐτὸν καθήμενον, λέγει αὐτῷ μετ' ὀργῆς· Διότι οὐ θερίζεις, γέρων; Οὐκ οἶδας, ὅτι μισθόν σοι παρέχω; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ, ἀλλ' ἐπειδὴ καύσων ἐστὶν πάνυ, καὶ οἱ κόκκοι τοῦ σίτου ἐκ τῶν σταχύων ἐκπίπτουσι, διὰ τοῦτο μικρὸν ἀναμένω, ἵνα παρέλθῃ ὁ καύσων, καὶ μὴ ζημιοῦσαι. Λέγει αὐτῷ ὁ γεωργός· Ἐγείρου, κάμνε, κἂν καῇ ὅλα. Λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Καὶ θέλεις ἵνα καῇ; Λέγει αὐτῷ ὁ γεωργὸς μετὰ θυμοῦ· Ναὶ, εἶπόν σοι. Τότε ἀνέστη ὁ γέρων, καὶ ἰδοὺ ἄφνω ἤρξατο καίεσθαι ὁ ἀγρός. Τότε φοβηθεὶς ὁ γεωργὸς, ἦλθεν εἰς τὸ ἄλλο μέρος, ὅπου οἱ ἄλλοι γέροντες ἐθέριζον, καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς, ἵνα ἐλθόντες παρακαλέσωσι τὸν γέροντα, ἵνα εὔξηται καὶ καταπαύσῃ τὸ πῦρ. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν ἔβαλον μετάνοιαν τῷ γέροντι. Ὁ δὲ εἶπεν, Αὐτὸς εἶπεν καῆναι. Ὅμως δὲ παρακληθεὶς ὁ γέρων ὑπ' αὐτῶν, ἀπῆλθεν, καὶ στὰς μεταξὺ τῶν ἤδη καυθέντων, καὶ τῶν μὴ καυθέντων; ηὔξατο, καὶ παραχρῆμα ἐσβέσθη τὸ πῦρ τῆς ἀρούρας, καὶ ἐσώθη τὸ λοιπὸν, καὶ ἐθαύμασαν οἱ πάντες, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν

CAPUT CLXXXIV.

Vita abbatis Joannis Eunuchi, nec non juvenis, monachi, qui nunquam bibere statuerat, atque alterius senis valde orationibus dediti.

Eramus in Nono Alexandriæ, cum accessimus ad monasterium abbatis Joannis eunuchi utilitatis gratia. Invenimus autem ipsum senem qui egerat in habitu monastico annos octoginta, ita misericordem, ut alium neminem illi similem viderimus; non solum enim ad homines, verum et ad bruta animalia misericors erat. Quid ergo faciebat senex? Nullum opus aliud habebat, nisi hoc : Surgens de mane ibat ad canes omnes qui erant in monasterio, et cibum præbebat illis. Similiter et parvis formiculis farinam apponebat, triticumque majoribus formicis. Madefaciebat et paximatia, et ea super tecta projiciebat, ut volucres comederent. Ita degens jugiter, nihil cum moreretur in suo monasterio dimisit, non portam, non fenestram, non spetlum (39), non candelam, non tabulam, et ne singulis immorans prolixior sim, non dimisit omnino terrenum aliquid. Nunquam vel una hora tenuit vel librum, vel pecuniam, vel indumentum, sed omnia egenis dabat, omnem curam suam ad futura transferens.

Narrabant autem et hoc de ipso, misericordiam ejus et compassionis affectum commendare volentes. Die quadam venit ad eum agricola quidam, petens ut aureum nummum illi mutuo daret. Cum vero ille non haberet (nec enim unquam aurum tenebat senex) misit continuo, et mutuavit a monasterio numisma, et dedit homini qui id a se petierat, pollicenti post unum mensem hoc se illi redditurum. Cum vero præteris-

Ὄντες ἡμεῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐν τῷ Ἐννάτῳ παρεβάλομεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁββᾶ Ἰωάννου, τοῦ Εὐνούχου, ὠφελείας χάριν· εὕρομεν δὲ ἄνδρα γεγηρακότα, πεπήσαντα εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη, ἐλεήμονα, οἷον ἄλλον οὐχ ἑωράκαμεν οὐ μόνον πρὸς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἄλογα ζῶα. Τί γὰρ ἐποίει ὁ γέρων ἄλλο ἔργον οὐκ εἶχεν ἀλλ' ἢ τοῦτο· Ἐγειρόμενος ἀπὸ πρωΐ, παρέβαλλεν τοῖς κυναρίοις ὅλοις τοῖς οὖσιν ἐν τῇ λαύρᾳ, ὁμοίως μὲν ἔβαλλεν σεμίδαλιν τοῖς μικροῖς μυρμηκίοις, σῖτον δὲ τοῖς μεγάλοις, ἔβρεχεν δὲ καὶ παξαμάδας, καὶ εἰς τὰ δώματα ἔῤῥιπτε, ἵνα τὰ πετεινὰ φάγωσιν· οὕτως διάγων οὐκ εἴασεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ, οὐ θύραν, οὐ θυρίδα, οὐ σπετλὸν, οὐ κανδήλαν, οὐ πίνακα, καὶ ἵνα μὴ ὅλα λέγων μῆκος ἐμποιῶ τῷ διηγήματι, οὐκ εἴασεν ὅλως τῶν ἐπιγείων οὐδὲν, οὐκ ἐκράτησέν ποτε ἕως μιᾶς ὥρας, οὐ λογάρην, οὐ χρῆμα, οὐχ ἱμάτιον, ἀλλὰ πάντα παρεῖχεν τοῖς δεομένοις, πᾶσαν φροντίδα τῶν μελλόντων ποιούμενος.

Διηγοῦντο καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ, τὸ ἐλεῆμον καὶ φιλοσυμπαθὲς παραστῆναι βουλόμενοι, ὅτι Ἐν μιᾷ ἦλθέν τις γεωργὸς πρὸς αὐτὸν, αἰτῶν ἐν νόμισμα ἐκ χρυσοῦ δοῦναι αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ γέρων οὐκ εἶχεν (οὐ γὰρ ἐκράτει ποτὲ χρυσίον), ἔπεμψεν αὐτὸν, καὶ ἐδανείσατο ἀπὸ μοναστηρίου, καὶ δέδωκεν τῷ ἀνθρώπῳ εἰρηκότι αὐτῷ, ὅτι Μετὰ ἕνα μῆνα παρέχω σοι αὐτό. Ὡς δὲ παρῆλθον ἔτη δύο, καὶ οὐ δέδωκεν αὐτὸ

Digitized by Google

(οὐδὲ γὰρ ἔσχεν ὁ γεωργὸς), μετακαλεῖται αὐτὸν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης, καὶ λέγει αὐτῷ· Δός μοι τὸ νόμισμα, ἀδελφέ. Ὁ δὲ εἶπεν, Γινώσκει ὁ Θεὸς, ὅτι οὐκ ἔχω. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Εὕρόν σοι πόρον, δι' οὗ ὠφέλησας ἀποδοῦναί μοι αὐτό. Ὁ δὲ εἶπεν τῷ γέροντι, Εἴ τι κελεύεις, εἰπέ μοι, καὶ ποιῶ· νομίσας ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἔργον αὐτῷ θέλει ἐπιτάξαι. Τότε λέγει ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης· Ὅταν εὐκαιρῇς, καὶ οὐκ ἔχῃς τι ἐργάσασθαι, ἔρχου καὶ βάλε τριάκοντα μετανοίας, καὶ τάξω σοι ἓν κεράτιον, καὶ παρεῖχεν αὐτῷ φαγεῖν καὶ πιεῖν· καὶ συνθέμενος τοῦτο ποιεῖν τῷ ἀνθρώπῳ καθ' ὅτι ηὐκαίρει, ἤρχετο, καὶ βάλλοντι αὐτῷ τὰς μετανοίας, ἐχάρισεν αὐτῷ ὁ γέρων μίαν χάριν, τοῦτό ἐστιν ἓν κεράτιον· καὶ παρεῖχεν αὐτῷ φαγεῖν, καὶ πιεῖν· καὶ ἐδίδου αὐτῷ παξαμάδας εἰς λόγον τοῦ οἴκου αὐτοῦ πέντε. Ὅταν οὖν ἐπλήρωσεν τὰ κδ' κεράτια, ὅ ἐστιν νόμισμα, ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ συντόμιον ὁ γέρων, καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν, δεδωκὼς αὐτῷ καὶ εὐλογίας.

Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Ἰωάννης Εὐνοῦχος διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Ἀνῆλθον ἐν Θηβαΐδι ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ ἀββᾶ Ἀπολλὼ, καὶ εἶδον ἐκεῖ ἀδελφὸν νεώτερον ἔχοντα πατέρα κατὰ σάρκα, καὶ αὐτὸν μοναχόν. Συνετάξατο οὖν ὁ νεώτερος μὴ πιεῖν μήτε ὕδωρ, μήτε οἰνάρας, μήτε ὕδωρ [ὑγρὸν] ἕως τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ἦσθιεν γὰρ σερῆς καὶ τρόζημα καί τινα λάχανα τὰ δυνάμενα παραμυθήσασθαι αὐτῷ ἐκ τῆς δίψης. Εἶχεν δὲ διακονίαν τὸ βάλλειν εἰς τὸν φοῦρνον τοὺς ἄρτους. Ὡς οὖν ἐποίησεν χρόνους τρεῖς, ἠσθένησεν. Ἐν οἷς καὶ πρὸς Κύριον ἀπελήλυθεν. Ἐπειδὴ οὖν ἐκ τοῦ πυρετοῦ ἐφλέγετο, καὶ ἐκ τῆς ἀμέτρου δίψης, παρεκαλεῖτο ὑπὸ πάντων, ἵνα μικρὸν εὔκρατος μεταλάβῃ, καὶ οὐδὲ ὅλως ἠνέσχετο ὁ ἀδελφός. Ὁ ἀββᾶς οὖν τοῦ κοινοβίου μετεκαλέσατο ἰατρὸν, ἵνα τί δύνατόν ἐστιν παραμυθήσηται αὐτὸν τὸν κάμνοντα. Ἐλθὼν οὖν ἰατρὸς, καὶ θεασάμενος τὸν ἀδελφὸν ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ, καὶ πολλὰ παρακαλέσας αὐτὸν, εἰς τὸ μικρὸν μεταλαβεῖν εὐκράτου, καὶ μὴ ποιῆσαι αὐτὸν, λέγει τῷ ἀββᾷ· Φέρετέ μοι ὧδε σκάφην μεγάλην, καὶ βαλὼν εἰς αὐτὴν τέσσαρα κιλίκια χλιαροῦ ὕδατος ἐποίησεν βληθῆναι, ἕως τῶν μηρῶν αὐτοῦ ἐπὶ μίαν ὥραν· καὶ διεβεβαιοῦτο ἡμῖν ὁ θεῖος γέρων (ἐκεῖ γὰρ εὑρέθη, φησὶν, ὅτε ἀνήγαγον αὐτὸν ἐκ τοῦ ὕδατος), ὅτι μετρήσας τὸ ὕδωρ ὁ ἰατρὸς παρ' ἓν κιλίκιον εὗρον τὸ ὕδωρ. Ἰδοὺ περὶ ἃ οἱ ἀσκηταὶ ἐπέμενον, ἐγκρατευόμενοι ἄσκησιν, βιαζόμενοι διὰ τὸν Θεὸν ἑαυτοὺς, ἵνα τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωσιν ἀγαθῶν.

Ὁ αὐτὸς ἡμῖν πάλιν διηγήσατο, ὅτι Ἐν αὐτῷ τῷ κοινοβίῳ εἰσῆλθον εἰς κελλίον ἑνὸς γέροντος, καὶ ἐθεασάμην ὅτι ὅπου ἔβαλλεν μετανοίας, πλὰξ ἦν, καὶ ἐπάνω αὐτῆς ἔβαλλεν, καὶ ὅπου τὰ γόνατα καὶ τὰς χεῖρας ἔπηξεν, πλέον τεσσάρων δακτύλων βάθος ἐκοίλανεν τὴν πλάκα. Τοσαύτας ἔβαλλεν μετανοίας.

sent anni duo, et agricola illud non redderet, accersivit illum abbas Joannes, et ait illi : Da mihi numisma, frater. Qui dixit, novit Deus quia non habeo. Tunc ait illi senex : Agnosce, frater, quia inveni tibi modum per quem possis mihi illud reddere. Qui ait seni : Jube quidquid vis, et faciam ; putans homo quod senior sibi aliquid injungere vellet. Tunc dixit abbas Joannes : Cum tibi opportunum est, nec habes quid facias, veni huc, et triginta genuflexiones pro me facito, et dabo tibi unum argenteum. Cui cum ille libenter consensisset, quoties illi vacabat ab opere, pergebat ad senem, et completo orationum numero dabat ei senex juxta constitutum, argenteum nummum, dabatque illi comedere et bibere, tribuens insuper paximatia pro tota domo sua. Cum igitur implesset viginti quatuor argenteos, id est, aureum nummum, accepit ab eo senex, et dimisit illum, dans ei etiam benedictiones.

Idem abbas Joannes eunuchus narravit nobis, dicens : Ascendimus in Thebaidem ad cœnobium abbatis Apollo, vidimusque ibi juniorem fratrem habentem etiam carnalem patrem, et ipsum monachum. Statuit ergo juvenis nunquam bibere aquam, neque vinum, neque potionem aliam toto vitæ suæ tempore. Edebat igitur olera quædam comestibilia, quæ ipsum ex siti recreare poterant : habebat autem et ministerium coquendi panes. Cum vero tres annos hoc abstinentiæ modo cucurrisset, incidit in gravissimam ægritudinem, ex qua etiam defunctus est. Cumque febre ureretur, et ex immensa siti fatigaretur, hortabatur ab omnibus ut vel modicam potionem degustaret ; neque prorsus hoc facere frater ille passus est. Abbas igitur accersito medico, ut languenti, si qua ratione posset, subveniret, precabatur. Qui cum venisset et videret fratrem in tali necessitate, rogare eum cœpit, ut modicum alicujus potionis acciperet. Sed cum ille non acquiesceret, dixit abbati : Afferte mihi huc vas magnum. Quo allato, mittens in illud tepentis aquæ amphoras quatuor, fecit illum intus immitti usque ad femora per unam horam. Affirmabat autem nobis abbas Joannes (illic enim aderat) quod cum illum ex aqua eduxissent, metiens medicus aquam, invenit eam ex magna parte imminutam. Ecce quam vim sibi intulerunt continentes monachi, seipsos propter Deum his necessitatibus subdentes, ut sempiternis fruerentur bonis.

Idem rursus nobis enarravit, dicens : Ingressus sum in eodem cœnobio cellulam senis cujusdam, vidique quia ubi stare ad orationem solebat, tabula erat supposita. Ubi autem genua figebat et manus, concavum erat plusquam digitorum quatuor : ex frequentia quippe et usu continuæ orationis cavaverat tabulam.

CAPUT CLXXXV.

Vita mulieris fidelis, quæ mira sapientia virum suum gentilem ad fidem convertit.

Ἐν Σάμῳ τῇ νήσῳ διηγήσατο ἡμῖν ὁ θεοφιλὴς καὶ φιλόπτωχος Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ κυροῦ Παύλου

Cum in Samo insula essemus, narrabat nobis venerabilis pauperum cultrix Maria mater domni Pauli

Digitized by Google

candidati, dicens : Cum essem in civitate Nisibe, erat ibi Christiana mulier, virum habens gentilem. Erant autem pauperes, habebant tamen quinquaginta miliarisia (40), quod numismatis genus est. Die vero quadam ait vir uxori suæ : Demus hæc numismata feneratori, ut aliquod solatium ex eis capiamus ; ea enim sigillatim consumimus, et deficiunt. Respondens autem illa bona uxor, ait viro : Si placet ea fenerari, veni, demus illa sub fenore Deo Christianorum. Dicit ei vir ejus : Et ubi est Deus Christianorum, ut demus ei? Ait illa : Ego tibi ipsum ostendam ; si enim huic dederis ea, non solum non illa perdes, sed et usuras tibi persolvet, et capitale duplum reddet. Qui ait illi : Eamus, ostende mihi illum, et demus ei. Illa vero assumens virum suum, duxit in sanctam ecclesiam : habet autem ecclesia illa quinque magnas januas. Cum ergo induxisset illum in ecclesiæ porticum, ostendit ei pauperes, dicens : Istis si præbueris, Deus Christianorum ipsa accipit ; isti enim omnes sui sunt. Qui mox cum gaudio numismata cœpit erogare pauperibus ; reversique sunt in domum suam.

Cum vero post menses tres necessitate sumptuum angustarentur, ait vir uxori suæ : Soror, nihil ut video, daturus est nobis Deus Christianorum ex debito illo, et nunc angustiamur inopia. Respondit mulier, et ait illi : Profecto dabit : vade ubi illa dedisti ; et exhibebit ea tibi cum omni alacritate. Quo audito, ille currens abiit in sanctam ecclesiam ; veniensque in loco ubi erogaverat numismata pauperibus, et circuiens totam ecclesiam, neminem vidit qui sibi debitum redderet, nisi solos pauperes denuo sedentes. Cum ergo cogitaret in seipso, cui diceret aliquid, vel a quo exigeret, aspexit ante pedes suos in marmore jacere numisma unum ex illis, quæ pauperibus ipse erogarat, inclinansque se, et accipiens illud, abiit in domum suam, et ait conjugi suæ : Ecce profectus sum in ecclesiam, et crede mihi, mulier, quia Deum Christianorum non vidi, ut dixisti, nullusque mihi aliquid dedit, nisi quod hoc numisma ibi positum vidi, ubi ego prius erogaveram. Tunc ait ad eum mulier illa mirabilis : Ipse est, qui tibi hoc invisibiliter præstitit ; ille enim invisibili potestate manus suæ disponit hunc mundum. Sed vade, domine mi, eme nobis aliquid, ut comedamus hodie, rursusque ipse providebit nobis. Abiit ille, et emit sibi panem, et vinum, et piscem, et veniens domum dedit uxori. Quæ accipiens piscem, cœpit ipsum purgare, exenteransque illum, invenit in visceribus ejus lapidem valde mirabilem, ita ut miraretur mulier illius pulchritudinem ; non tamen sciebat quid esset. Servatum autem ostendit revertenti viro, dicens : Ecce hunc lapidem in pisce reperi. Videns autem et ipse, miratus est quidem ipsius pulchritudinem, ignorabat tamen quid esset.

A τοῦ κανδιδάτου λέγουσα, ὅτι Ἦν γυνὴ ἐν τῇ πόλει Νισίβει, Χριστιανή· καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Ἕλλην. Εἶχον δὲ ν' μιλιαρίσια. Ἐν μιᾷ οὖν λέγει ἀνὴρ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ὅτι Δανείσωμεν τὰ μιλιαρίσια ταῦτα, ἵνα μικρὰν ἔχωμεν ἐξ αὐτῶν παραμυθίαν· ἐπεὶ ἓν καὶ ἓν ἀναλίσκοντες, ὅλα ἔχομεν δαπανῆσαι. Ἀπεκρίθη ἡ γυνή, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐὰν κελεύοις δανεῖσαι αὐτὰ, δεῦρο, δάνεισον αὐτὰ τῷ Θεῷ τῶν Χριστιανῶν. Λέγει αὐτῇ ὁ ἀνήρ· Καὶ ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ἵνα δανείσωμεν αὐτῷ; Λέγει αὐτῷ ἐκείνη. Ἐγώ σοι αὐτὸν ὑποδείξω· οὐ μόνον οὐκ ἀπόλλοις αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τόκους σοι παρέχει, καὶ τὰ κεφάλαια διπλασιάζει. Ὁ δὲ λέγει αὐτῇ, Ἄγωμεν, δεῖξόν μοι αὐτὸν, καὶ δανείσωμεν αὐτῷ. Ἡ δὲ λαβοῦσα τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀποφέρει αὐτὸν ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ. Ἔχει δὲ ἡ ἐκκλησία τῆς Νισίβεως πέντε πυλεῶνας μεγάλους. Ὡς οὖν εἰσήνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸν πόρτικα τῆς ἐκκλησίας, ἔνθα οἱ μεγάλοι πυλεῶνές εἰσιν, ἔδειξεν αὐτῷ τοὺς πτωχοὺς, εἰποῦσα· Τούτοις ἐὰν παράσχῃς, ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν ταῦτα λαμβάνει. Οὗτοι γὰρ πάντες αὐτοῦ εἰσιν. Ὁ δὲ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς παρέχει τὰ ν' μιλιαρίσια τοῖς πτωχοῖς καὶ ἀπῆλθεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

Καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας στενωθέντων αὐτῶν εἰς δαπάνησιν, λέγει ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικί· Ἀδελφὴ, οὐκ ὀφείλει παρασχεῖν ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν τί ποτε ἐκ τοῦ χρέους ἐκείνου, ὅτι στενούμεθα. Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ γυνὴ, λέγει αὐτῷ· Ναὶ, ὕπαγε ὅπου δέδωκας, καὶ παράσχῃ σοι μετὰ πάσης προθυμίας. Ὁ δὲ δρομαῖος ἀπῆλθεν ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ. Καὶ γενόμενος ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὰ μιλιαρίσια ἔδωκεν τοῖς πτωχοῖς, καὶ γυρεύσας ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, ὡς ἐνόμιζεν ἰδεῖν τινα τὸν παρασχεῖν αὐτῷ τι ὀφείλοντα, εἰ μὴ μόνον τοὺς πτωχοὺς καθεζομένους πάλιν· καὶ ὡς διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ τίνι εἴποι ἢ τίνα ἀπαιτήσοι, θεωρεῖ ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐν τῷ μαρμάρῳ ἓν μιλιαρίσιον μέγα κείμενον ἐξ ἐκείνων ὧν καὶ ῥογεύσας ὑπῆρχεν συναδελφοῖς, καὶ κλίνας, καὶ λαβὼν αὐτὸ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· καὶ λέγει τῇ συμβίῳ αὐτοῦ· Ἰδοὺ, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν, καὶ πίστευέ μοι, γύναι, οὐκ εἶδον, ὡς εἶπας, τὸν Θεὸν τῶν Χριστιανῶν, καὶ οὐδέν μοι δέδωκεν, πλὴν ὅτι τοῦτο εὗρον τὸ μιλιαρίσιον ἐκεῖ κείμενον ὅπου κἀγὼ δέδωκα ν' μιλιαρίσια. Τότε λέγει αὐτῷ ἡ θαυμασία γυνή· Αὐτός ἐστιν ὁ ἀφανῶς σοι τοῦτο παρασχών. Ἀόρατος γάρ ἐστιν, καὶ ἀοράτῳ δυνάμει καὶ χειρὶ τὸν κόσμον διοικεῖ. Ἀλλ' ὕπαγε, κύριέ μου, ἀγόρασαι ἡμῖν τί ποτε, ἵνα φάγωμεν τὴν σήμερον, καὶ πάλιν αὐτός σοι χορηγεῖ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἠγόρασεν αὐτοῖς ἄρτον, καὶ οἶνον, καὶ ὀψάριον· καὶ ἐλθὼν δίδωσιν τῇ γυναικί. Ἡ δὲ λαβοῦσα τὸ ὀψάριον, ἤρξατο αὐτὸ καθαίρειν, καὶ ἀναῤῥήξασα αὐτὸ εὑρίσκει εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ λίθον πάνυ θαυμαστὸν, ὥστε τὴν γυναῖκα θαυμάσαι εἰς αὐτόν. Οὐ μέντοι ᾔδει τί ἐστιν, πλὴν ὅμως ἐφύλαξεν αὐτόν. Ἐλθόντος δὲ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, ἔδειξεν αὐτῷ τὸν λίθον ὃν εὗρεν, λέγουσα· Ἰδοὺ, τοῦτον τὸν λίθον εὗρον ἐν τῷ ὀψαρίῳ. Ὁ δὲ ἰδὼν, ἐθαύμασεν μὲν καὶ αὐτὸς αὐτοῦ τὸ κάλλος, ἠγνόει δὲ αὐτοῦ τὴν φύσιν.

Digitized by Google

Καὶ μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτοὺς, λέγει αὐτῇ· Δός μοι A αὐτὸν, καὶ ὑπάγων πωλῶ αὐτὸν, ἐὰν ἄρα καὶ εὕρω λαβεῖν εἰς αὐτὸν τί ποτε. Οὐδὲ γὰρ αὐτὸς, ὡς ἔφην, ᾔδει τί ἐστιν, ἰδιώτης ὤν. Λαβὼν οὖν τὸν λίθον ἀπέρχεται εἰς τὸν τραπεζίτην. Αὐτὸς δὲ ἦν καὶ ἀργυροπράτης. Ἦν δὲ ὁ καιρὸς τοῦ στεῖλαι αὐτόν· (λοιπὸν γὰρ ἑσπέρα ἦν), καὶ λέγει τῷ ἀργυροπράτῃ, Θέλεις ἀγοράσαι τὸ λιθάριον τοῦτο; Ὁ δὲ ἀργυροπράτης ἰδὼν αὐτὸν, λέγει· Καί τί θέλεις λαβεῖν εἰς αὐτό; Λέγει αὐτῷ ὁ πωλῶν Δὸς εἴ τι θέλεις. Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Λάβε πέντε μιλιαρίσια. Ὁ δὲ πωλῶν νομίσας αὐτὸν καταπαίζειν, λέγει αὐτῷ· Καὶ παρέχεις αὐτὰ εἰς τοῦτο; Νομίσας δὲ ἀργυροπράτης, ὅτι κατ' εἰρωνείαν αὐτῷ οὕτως ἀπεκρίθη, λέγει αὐτῷ, Καὶ λάβε δέκα μιλιαρίσια. Ὁ δὲ πωλῶν νομίσας πάλιν χλευάζειν, ἐσιώπα. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀργυροπράτης· Λάβε σοι κ' μιλιαρίσια εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ ἐσιώπα, μηδὲν ἀποκρινόμενος. Ὡς δὲ εἰς λ' καὶ μετὰ τοῦτο μέχρι ν' μιλιαρισίων ἀνῆλθεν ὁ ἀργυροπράτης, ἐξομνύμενος ταῦτα παρασχεῖν ἐν ἀληθείᾳ, τότε ἀπιδὼν εἰς ἑαυτὸν, καὶ εἰς ἔννοιαν λαβὼν, ὅτι εἰ μὴ ἦν τοῦτο πολύτιμον, μιλιαρίσια ν' οὐ παρεῖχεν εἰς αὐτόν· κατ' ὀλίγον δὲ ὁ ἀργυροπράτης ἀναβιβάζων, παρέχει αὐτῷ ἕως τριακοσίων μιλιαρισίων μεγάλων. Καὶ ταῦτα λαβὼν, καὶ τὸν λίθον δεδωκὼς, ἔρχεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χαίρων. Ἡ δὲ ἰδοῦσα αὐτὸν λέγει αὐτῷ· Πόσου αὐτὸ πέπρακας; νομίζουσα ἢ ε' ἢ ι' φόλεων αὐτὸ πεπρακέναι. Ὁ δὲ ἐξενέγκας τὰ τριακόσια μιλιαρίσια, ἔδωκεν αὐτῇ, εἰπὼν τοσούτου πεπρακέναι αὐτό. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ φιλανθρώπου C θαυμάσασα ἀγαθότητα λέγει πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ, ἄνερ, ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ποῖός ἐστιν ἀγαθὸς, καὶ εὐγνώμων, καὶ πλούσιος· ὁρᾷς πῶς οὐ μόνον τὰ ν' μιλιαρίσια, ἀλλὰ καὶ τὸν τόκον αὐτῶν σοι παρέσχεν δανείσαντι αὐτῷ, ἀλλ' εἰς ὀλίγας ἡμέρας ταῦτα ἐξαπλάσας δέδωκεν. Γίνωσκε οὖν ὅτι οὐκ ἔστιν Θεὸς ἕτερος, οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰ μὴ αὐτὸς μόνος· καὶ πεισθεὶς διὰ τοῦδε τοῦ θαύματος, πεῖρα μαθὼν καὶ οὕτως τὴν ἀλήθειαν, γέγονεν εὐθέως Χριστιανὸς, καὶ ἐδόξασεν τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Χριστὸν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, πλεῖστα εὐχαριστῶν τῇ συνέσει τῆς ἰδίας γυναικὸς δι' ἧς αὐτῷ τὸ γνῶναι Θεὸν ἐν ἀληθείᾳ δεδώρηται.

Cum autem comedisset, ait uxori: Da mihi lapidem, ut vadam, et vendam illum, si quid fortassis pretii de illo accipere contingat. Neque enim, ut dixi, noverat et ipse, quid esset, ut pote simplex et rudis. Tulit itaque lapidem, et abiit ad trapezitam, cujus erat proprium talia emere et vendere, invenitque illum jam clausis omnibus egredientem (ad vesperum enim jam dies erat) et ait illi: Vis emere hunc lapidem? Ille vero considerans lapidem, dixit ei: Quid vis ut tibi pro eo solvam? Ait autem ille: Da quidquid vis. Ad quem ipse: Accipe, inquit, quinque numismata. Putans autem venditor quia illuderet sibi, dicit ei: Et tantum vis pro illo persolvere? Existimans trapezita, quod ita ille per ironiam loqueretur, ait ipsi: Accipe decem pro eo numismata. B Venditor iterum se irrideri arbitrans, tacuit. Dicit illi trapezita: Viginti numismata accipe. Ille autem tacebat nihil respondens: Cum vero ad triginta, quadraginta, et quinquaginta numismata emptor ascenderet, et se daturum ea juramento affirmaret, cœpit ille amplius lapidem æstimare. Paulatim vero emptor ascendens usque ad trecenta numismata pervenit, deditque illa vendenti. Ipse igitur, dato lapide, acceptaque pecunia, venit ad uxorem suam gaudens. Quæ cum videret illum exsultantem, dixit: Quanto illum vendidisti? Putabat autem quod illum quinque vel decem minutis vendidisset. Tunc ille trecenta numismata proferens, dedit illa uxori suæ dicens, tanto se illum vendidisse. Illa vero summam divinæ bonitatis clementiam admirans, dixit ei: Ecce Deus Christianorum qualis est, quam bonus, quam gratus, quam dives! Vides quia non solum quinquaginta numismata tibi reddidit, quæ tu illi mutuasti, sed paucis diebus ipsa tibi sextuplicata restituit? Agnosce igitur quia non est Deus alius, neque in terra, neque in cœlo, nisi ipse solus. Ille vero miraculo admonitus, cum experimento didicisset et ipse veritatem, effectus est repente Christianus, et glorificavit Deum et Salvatorem nostrum Christum cum Patre et Spiritu sancto, plurimas referens gratias prudentissimæ uxori suæ, per quam vera Dei notitia ipsi in veritate concessa est.

CAPUT CLXXXVI.

Vita Moschi mercatoris Tyrii.

Παρεβάλομεν εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ σπηλαίου τοῦ D ἀββᾶ Σάβα, τῷ ἀββᾷ Εὐσταθίῳ τῷ ἡγουμένῳ. Κομερκιάριος ἦν, ὀνόματι Μόσχος. Καὶ διηγήσατο ἡμῖν παραβαλοῦσιν ἐν Τύρῳ· Ὡς ἤμην κομερκιάριος, ἑσπέρας βαθείας ἀπῆλθον λούσασθαι, καὶ εὑρίσκω κατὰ τὴν ὁδὸν γυναῖκα ἱσταμένην εἰς τὴν σκοτίαν. Κἀγὼ ἀπελθὼν προσέβαλον αὐτῇ· ἡ δὲ συνέθετο ἀκολουθεῖν ὀπίσω μου. Ἐγὼ δὲ ἀπὸ τῆς διαβολικῆς χαρᾶς, οὐδὲ ἐλουσάμην· ἀλλ' ὥρμησα εἰς τὸ δεῖπνον; Καὶ πολλὰ προετρεπόμην αὐτὴν, καὶ οὐκ ἠνέσχετο γεύσασθαι· τέλος πάντων ἀνέστημεν κοιμηθῆναι, καὶ ὡς ἤλθον τοῦ ἁσπάσασθαι αὐτὴν, ἀνέκραξε μεγάλῃ τῇ φωνῇ μετὰ δακρύων·

Perreximus in cœnobium speluncæ abbatis Sabæ, ad abbatem Eustachium ipsius cœnobii præpositum, narravitque nobis, dicens: Erat Tyri mercator quidam, nomine Moschus; is nobis, cum Tyrum venissemus, hoc retulit, dicens: Cum essem super commercia, profundo vespere abii lavatum, et in via reperi mulierem stantem in tenebris. Ad quam ego ubi perrexi, consensit sequi post me. Præ diabolico itaque gaudio non lavi, sed ad cœnam properavi, multumque orabam illam, ut comederet; sed illa gustare quidquam passa non est. Tandem surreximus; et cum ad cubandum venissemus, vellemque illam amplexari, voce magna cum lacrymis clamavit dicens: Væ

Digitized by Google

mihi miseræ! Tremefactus itaque interrogabam causam fletuum. Illa vero amplius ejulans ait : Vir meus negotiator est, et naufragium fecit, perdiditque et sua et aliena, et propterea in carcere inclusus est, nec habeo quid faciam, ut vel panem illi ministrem, atque ideo præ nimia paupertate corpus meum exponere proposui, ut illi panem inveniam, omnia enim deperierunt. Et dixi illi : Quantum est debitum ? Quæ ait : Quinque auri libræ. Proferens autem aurum dedi illi, dicens : Ecce Dei nutu non tetigi te; da aurum, et redime virum tuum, et orate pro me.

Οὐαί μοι τῇ ἀθλίᾳ ! ἔντρομος δὲ γενόμενος ἠρώτων τὴν αἰτίαν· ἡ δὲ πλεῖον κλαίουσα, λέγει, ὅτι Ἀνήρ μου πραγματευτής ἐστιν, καὶ ἐναυάγησεν, καὶ ἀπώλεσεν ἴδια καὶ ἀλλότρια. Καὶ ἔστιν εἰς φυλακὴν διὰ τὰ ἀλλότρια· καὶ μὴ ἔχουσα τί ποιήσω, ἵνα καὶ ἂν ἄρτον λάβω αὐτῷ, προσεθέμην προδοῦναι τὸ σῶμά μου, ἀπὸ πολλῆς ἀτιμίας, ἵνα εὕρωμεν κἂν ἄρτον. Ὅλα καὶ διήρπασαν. Καὶ λέγω, τί ἄλλο ἐστὶ χρέος; Καὶ λέγει, Ἐπὶ ε' λίτρας. Καὶ λαβὼν τὸ χρυσίον δέδωκα αὐτῇ, ἔπειθον· Ἰδοὺ διὰ τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ οὐχ ἡψάμην σου, δὸς καὶ εὔγαλε, καὶ εὔξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ.

Deinde post aliquantulum temporis calumnia contra me conflata est apud imperatorem, quod commercii cuncta dissipassem. Mittens autem imperator diripuit omnem substantiam meam, nudumque pertractum Constantinopolim in carcerem misit. Ubi cum plurimum temporis egissem, solo uno vestimento præter camisiam indutus, die quadam audio quod imperator me vellet occidere; itaque de vita desperans plorabam. Flentem autem et ejulantem sopor oppressit, vidique in somnis quasi mulierem illam, quæ aliquando virum habuerat in carcere, dicentem mihi : Quid est quod habes, domine Mosche? Quare hic inclusus es? Me autem respondente : Calumniam perpessus sum, et puto quia occidet me imperator. Ait mihi : Vis ut loquar pro te imperatori, et dimittet te ? Ad quam ego : Nunquid ille cognoscit te? Ait : utique novit. Expergefactus autem ambigebam quid hoc esset. Astitit autem mihi secundo et tertio eadem repetens, et dicens : Noli timere, ego te absolvam cras.

Εἶτα μετὰ χρόνον τινὰ λοιδορία κατ' ἐμοῦ πρὸς τὸν βασιλέα γίνεται, ὅτι τὰ κομερκίου ἐσκόρπισα· καὶ πέμπει ὁ βασιλεὺς, καὶ διαρπάζει τὴν οἰκίαν μου, καὶ ἀπὸ ὑποκαμίσου ἀνασπᾷ με ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ δίδωσί με εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ποιῶ ἱκανὸν χρόνον μετὰ τοῦ παλαιοῦ καμισίου. Ἡμερούσιον δὲ ἤκουσα, ὅτι ὁ βασιλεὺς βούλεται ἀποκτεῖναί με. Καὶ λοιπὸν ἀπεῖπον τῆς ζωῆς μου, καὶ κλαίοντός μου, καὶ ὀδυρομένου ὕπνωσα. Καὶ θεωρῶ ὡς τὴν ἐλευθέραν τὴν τότε ἔχουσαν τὸν ἄνδρα ἐν τῇ φυλακῇ, καί φησι· Τί ἐν τὸ ἔχεις, κύριε Μόσχε; Διὰ τί κατέχῃ ὧδε; Καὶ μοῦ εἰρηκότος, ὅτι Ἐλοιδορήθην, καὶ, νομίζω, ἀποκτενεῖ με βασιλεύς· καὶ λέγει μοι· Θέλεις καὶ λαλῶ περὶ σοῦ βασιλεῖ, καὶ ἀπολύει; Καὶ λέγω αὐτῇ· Καὶ οἶδέν σε ὁ βασιλεύς; Καὶ λέγει, Ναί. Καὶ ἐξυπνίσθην, καὶ διηπόρουν τί τοῦτο. Καὶ πάλιν δεύτερον καὶ τρίτον τὸ αὐτὸ λέγουσα· Μὴ φοβηθῇς· αὔριον γὰρ ἀπολύει.

Diluculo autem, imperatore jubente, adduxerunt me in palatium. Cumque ingressus essem, ille ut aspexit me putri et scissa indutum tunica, dixit mihi : Ecce nunc tui misertus sum; vade, et emendare de reliquo. Aspiciebam autem mulierem illam ad dexteram imperatoris astantem, et dicentem mihi : Confide, et noli timere. Jussitque rex mihi universa restitui, addensque mihi bona plurima, restituit me in priorem statum, faciens me præterea locum tenentem.

Καὶ περὶ διάφαυσιν λαμβάνουσίν με εἰς το παλάτιον, τοῦτο βασιλέως ἐπιτρέψαντος. Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, καὶ εἶδεν μετὰ τοῦ ῥυπαροῦ ἱματίου, λέγει μοι· Σπλαγχνίζομαί σοι, τῷ ἄρτι διόρθωσαι τοῦ λοιποῦ. Ἐθεώρουν δὲ τὴν γυναῖκα ἐκείνην ἱσταμένην δεξιᾷ τοῦ βασιλέως, καὶ λέγουσάν μοι· Θάῤῥει, καὶ μὴ φοβηθῇς. Κελεύει ἀναλαβεῖν με τὴν οὐσίαν μου ὁ βασιλεὺς, καὶ δώσας καὶ ἀγαθὰ πολλὰ μετὰ πολλῆς τιμῆς ἀπεκατέστησέν με εἰς τὸν τόπον μου, ποιήσας με καὶ τοποτηρητήν.

Ipsa igitur nocte apparuit mihi rursus eadem mulier, et ait mihi : Scis, quæ sim ego ? illa sum cum qua fecisti misericordiam, et propter Deum non tetigisti corpus meum. Ecce et ego liberavi te a periculo. Vides clementiam Dei, quomodo per me, cui fecisti misericordiam, apparuit tibi misericors, quasi dicens : Hoc propter me fecisti, et ego magnificavi misericordiam meam super te.

Αὐτῇ οὖν τῇ νυκτὶ φαίνεται ἡ αὐτὴ γυνὴ, καὶ λέγει μοι· Οἶδας τίς εἰμι; Μεθ' ἧς ἐποίησας ἔλεος, καὶ οὐχ ἥψω τοῦ σώματός μου, διὰ τὸν Θεόν. Ἰδοὺ κἀγὼ ἠρησάμην σε ἀπὸ κινδύνου. Βλέπεις τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; τοῦτ' ἔστιν, δι' ἐμὲ ἐποίησας, κἀγὼ ἐμεγάλυνα ἔλεός μου ἐπὶ σέ.

CAPUT CLXXXVII.

Doctrina abbatis Joannis Cyzici pro acquirendis virtutibus.

Cum a sancta Gethsemane ascenderemus in sanctum montem Oliveti, monasterium offendimus abbatis Abramii. Hujus monasterii pater erat abbas Joannes ex Cyzico; interrogavimus autem eum die quadam, dicentes : Quomodo virtutem possidet quispiam? Respondit senior, et ait : Qui virtutem possidere voluerit, nisi prius oderit virtuti ex diametro contrariam

Ἀπερχομένων ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἁγίας Γεθσημανῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν, μοναστήριόν ἐστι τοῦ ἁββᾶ Ἀβραμίου ἐπονομαζόμενον, ὃ καὶ συνεστήσατο ὁ μέγας Ἀβράμιος τῆς νέας ἐκκλησίας τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, γενόμενος μετὰ Εὐδόξιον ἡγούμενος. Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ ὁ ἡγούμενος ἦν ὁ ἁββᾶς Ἰωάννης ὁ Κυζη-

Digitized by Google

κηνός. Ἠρωτήσαμεν οὖν αὐτὸν ἐν μιᾷ λέγοντες, Πῶς κτᾶταί τις ἀρετάς; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ γέρων· Ἐὰν θέλει τις ἀρετὴν κτήσασθαι, εἰ μὴ πρῶτον μισήσῃ τὴν ἀντιδιάμετρον αὐτῆς κακίαν, οὐ δύναται κτήσασθαι αὐτήν. Ἐὰν οὖν θέλῃς τὸ πένθος, μίσησον τὸν γέλωτα. Θέλεις ταπείνωσιν ἔχειν; μίσησον τὴν ὑπερηφανίαν. Θέλεις ἐγκρατὴς εἶναι; μίσησον τὴν λαιμαργίαν. Θέλεις σώφρων εἶναι; μίσησον τὴν λαγνείαν. Θέλεις ἀκτήμων εἶναι; μίσησον τὴν ὕλην. Θέλεις ἐλεήμων εἶναι; μίσησον τὴν φιλαργυρίαν. Ὁ θέλων οἰκεῖν τὴν ἔρημον, μισεῖ τὰς πόλεις· ὁ θέλων ἡσυχίαν ἀσκεῖν, μισεῖ τὴν παῤῥησίαν· ὁ θέλων ξένος εἶναι, μισεῖ τὴν φανητίαν· ὁ θέλων ἐγκρατὴς γενέσθαι τῆς ὀργῆς, μισεῖ τὸ μετὰ κοσμικῶν διάγειν· ὁ δὲ θέλων ἀμνησίκακος εἶναι, μισεῖ τὰς λοιδορίας· ὁ θέλων ἀπερίσπαστος εἶναι, καταμόνας μενεῖ· ὁ θέλων κρατῆσαι γλώσσης, φραξάτω τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκούειν πολλά· ὁ θέλων τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἔχειν ἀεί, μισήσει τὴν σωματικὴν ἀνάπαυσιν, ἀγαπήσει δὲ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν στενοχωρίαν· καὶ οὕτως δυνήσεται δουλεῦσαι εἰλικρινῶς τῷ Θεῷ.

A malitiam, eam acquirere ac possidere non potest. Si igitur habere vis luctum, semper odio habeas risum. Si humilitatem habere desideras, superbiam semper exsecrare. Si continens esse cupis, ingluviem odi. Si pudicus, detestare luxuriam. Si nudus, materiam fuge. Qui vult esse misericors, avaritiam caveat. Qui eremum habitare desiderat, civitatis frequentiam odio habeat. Qui cupit invenire quietem, fiduciam oderit. Qui peregrinus esse vult, apparentiam (41) seu cupiditatem ostendendi se odio habeat. Qui iracundiam continere desiderat, multorum consortia fugiat. Qui injurias oblivisci vult, maledicta detestetur. Qui sine distractione esse appetit, solitarius maneat. Qui continere vult linguam, obstruat aures ne multa audiat. Qui Dei timorem habere semper cupit, corporalem oderit requiem, diligatque
B afflictionem et angustiam.

CAPUT CLXXXVIII.

Vita duorum fratrum trapezitarum Syrorum.

Ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ ἡγούμενος τῆς παλαιᾶς λαύρας, διηγήσατο ἡμῖν, ὅτι Δύο ἦσαν ἀδελφοὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀργυροπράται Σύροι. Καὶ λέγει ὁ μειζότερος ἀδελφὸς τῷ μικροτέρῳ· Δεῦρο, κατέλθωμεν εἰς Συρίαν, καὶ κτήσωμεν τὸν γονικὸν ἡμῶν οἶκον. Λέγει αὐτῷ ὁ μικρότερος· Καὶ διατί οἱ δύο, ἵνα ἐάσωμεν τὸ ἀργυροπράτιον; Ἀλλ' ἢ κάτελθε, καὶ μενῶ ὧδε, ἢ κατέρχομαι, καὶ μεῖνον αὐτός. Δοκεῖ οὖν ἀπὸ συμβάσεως, ἵνα κατέλθῃ ὁ μικρός. Ὡς οὖν κατῆλθεν ὁ μικρότερος, μετ' ὀλίγον χρόνον θεωρεῖ καθ' ὕπνους ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει μείνας, εἶδε γέροντα ἱερ[illegible], λέγοντα αὐτῷ· Οἶδας ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἐπόρ[illegible]εν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ καπήλου; Ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐλυπήθη, λέγων ἐν ἑαυτῷ· Ἐγώ εἰμι ὁ αἴτιος· διατί γὰρ ἀπέλυσα αὐτὸν μόνον; Καὶ πάλιν μετά τινα χρόνον θεωρεῖ τὸν αὐτὸν λέγοντα αὐτῷ· Οἶδας ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔπεσεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ καπήλου; Πάλιν ἰδὼν αὐτὸν ἐλυπήθη. Πάλιν τρίτον μετὰ χρόνον θεωρεῖ τὸν αὐτὸν λέγοντα αὐτῷ· Οὐκ οἶδας ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἀπώλεσεν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ εἰς τὴν τοῦ καπήλου ἐξεκυλίσθη; Καὶ γράφει αὐτῷ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Συρίαν, ὅτι Εὐθὺς καὶ παραχρῆμα εἴασον ἅπαντα, καὶ κατάλαβε τὸ Βυζάντιον. Ὁ δὲ δεξάμενος τὰ γράμματα, ἐάσας πάντα, ἀνῆλθεν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Τότε ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαμβάνει αὐτὸν εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ ἤρξατο μετὰ λύπης ἐγκαλεῖν αὐτὸν, λέγων· Καλῶς, ὅτι ἐπόρνευσας εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ καπήλου; Ὁ δὲ ἀκούσας ἤρξατο ὀμνύειν τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος, ὅτι Οὐκ οἶδα τί λέγεις, οὔτε ἐπόρνευσα οὔτε οἶδα εἰς ἁμαρτίαν, εἰ μὴ τὴν νομικὴν γυναῖκα. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ ἀδελφὸς ὁ μείζων ταῦτα, λέγει αὐτῷ· Οὐκοῦν ἄλλο τί σοι χαλεπώτερον πέπρακται; Ὁ δὲ διέβαλεν τοῦτο· Οὐδὲν οἶδα ἄτοπον διαπραξάμενος, εἰ μὴ ὅτι μοναχοὺς εὗρον εἰς τὴν κώμην ἡμῶν τοῦ δόγματος Σεβήρου, καὶ ἀγνοῶν εἰ κακόν ἐστιν, ἐκοινώνουν αὐτοῖς· ἄλλο τιποτοῦν

Abbas Theodorus antiqui monasterii præpositus, narravit nobis, dicens : Erant Constantinopoli fratres duo trapezitæ Syri; dixitque major ex illis minori fratri : Veni, descendamus in Syriam, et possideamus paternam domum nostram. Dixit illi junior : Cur ambo dimittimus hic ministerium nostrum? Descende ipse, et ego hic manebo; vel ego descendam, et tu
C hic remane. Convenit ergo inter eos, ut descenderet junior. Cum itaque descendisset, post breve tempus is qui Constantinopoli remanserat, vidit in somnis senem quemdam speciosum et magnæ reverentiæ, dicentem sibi : Scis quia fornicatus est frater tuus in uxorem cauponis? Qui exsurgens a somno, contristari cœpit, et intra semetipsum dicere : Ego illi causa fui istius lapsus, cur enim dimisi illum solum? Aspexit autem eumdem secundo dicentem sibi : Scis, quia frater tuus corruit in uxorem cauponis? Quo viso, rursum contristatus est. Tertio conspicit eumdem dicentem sibi : Nescis quia frater tuus perdidit liberam mulierem, et in uxorem cauponis effusus est? Scripsit igitur ad illum ex Constantinopoli, ut statim dimissis omnibus veniret Byzantium. Qui acceptis fra-
D tris litteris, statim dimisit omnia, venitque ad fratrem suum. Ille vero mox ut vidit eum, duxit in majorem ecclesiam, et cœpit mœstus culpare illum, ac dicere : Bene fecisti, frater, quia cauponis uxorem adultera sti? Quod ille cum audisset, jurare per Deum omnipotentem cœpit, quod neque adulteraverat, neque mulierem ullam noverat præter legitimam uxorem. Cum hæc major frater audisset, ait illi : Nunquid aliud quidpiam peccati gravioris abs te gestum est? Ille autem asseverabat, dicens : Vere nihil mihi conscius sum iniquitatis admisisse, nisi quod monachos in villa nostra reperi Severiani dogmatis, ignoransque an malum esset, communicavi eis. Aliud quodlibet ignoro me fecisse. Intellexit tunc major natu frater hoc esse quod illi dictum fuerat, fornicatum scilicet

Digitized by Google

eum fuisse, quia sancta catholica et apostolica ecclesia omissa, in hæresim Severi acephali, qui revera caupo est, corruens confusus erat, ac nobilitatem rectæ fidei contaminarat.

οὐκ οἶδα, ὅ τι ἐποίησα. Τότε συνῆκεν ὁ μείζων ἀδελφὸς, ὅτι τοῦτο ἦν τὸ πορνεῦσαι αὐτὸν ὅτι τὴν ἁγίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν εἴασεν, εἰς τὴν αἵρεσιν Σεβήρου τοῦ Ἀκεφάλου τοῦ ὄντος καπήλου, ἔπεσεν, καὶ κατῃσχύνθη, καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ὀρθῆς κατεμόλυνεν πίστεως.

CAPUT CLXXXIX.

Vita mulieris quæ fidem servavit viro suo negotiatori, et ambo a Deo adjuti sunt.

Venimus Ascalonem in xenodochium Patrum, narravitque nobis abbas Eusebius presbyter, quod negotiator quidam navigans perdidisset omnia et sua et aliena, evasissetque ipse naufragium. Qui cum venisset huc, a creditoribus comprehensus et in carcerem missus est, direptaque sunt omnia quæcunque domi habebat, et conjugis etiam ipsius vestimenta. Illa igitur ex multa anxietate, et tristitia, et inopia non poterat virum vel pane nutrire. Sedente igitur illa die quadam in carcere et gemente, intravit vir quidam magnus vinctis dare eleemosynam. Videns vero mulierem liberam sedentem cum viro suo, vulneratus est in amore ipsius, erat enim speciosissima, mandavitque illi per carcerarium ut ad se veniret. Illa videns quod agapen acceptura esset, libenter accessit. Qui sumens illam seorsum, ait ei : Quid est quod habes, et cujus rei gratia hic es? Quæ illi cuncta enarravit. Ait autem ipse : Si persolvero debitum, dormies mecum nocte ista? Illa autem vere pulcherrima et pudicissima dixit ei : Audivi, domine, dicentem Apostolum, quia mulier non habet potestatem proprii corporis, sed vir (*II Cor.* VII). Permitte ergo, domine, ut interrogem virum meum, et quidquid ille jusserit faciam. Veniensque omnia nuntiavit viro suo. Ille, ut prudentissimus, et uxori suæ maximo devinctus affectu, raptus non est spe et desiderio evadendi carceris injurias; sed ingemiscens cum lacrymis ait uxori : Perge, perge soror, abrenuntia homini; spero enim in Dominum nostrum Jesum Christum, quia non derelinquet nos usque in finem. Exsurgens autem illa dimisit a se hominem, dicens : Dixi viro meo, et non vult.

Παρεβάλομεν ἐν Ἀσκάλωνι, ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῶν Πατέρων· καὶ διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Εὐσέβιος ὁ πρεσβύτερος, ὅτι Πραγματευτής τις τῆς πόλεως ἡμῶν πλεύσας, ἀπώλεσε τὰ ἴδια καὶ τὰ ἀλλότρια, ἐσώθη δὲ αὐτὸς ὁ μόνος. Ἐλθὼν οὖν ἐνταῦθα καὶ κρατηθεὶς ὑπὸ τῶν δανεισάντων αὐτῷ, ἐβλήθη εἰς φυλακὴν, διαρπαγεὶς καὶ πάντα τὰ ἐντῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Καὶ οὐ κατελείφθη αὐτῷ πλὴν ὧν ἐφόρει αὐτὸς, καὶ ἡ αὐτοῦ γαμετή. Ἐκείνη οὖν ἀπὸ πολλῆς ἀδημονίας καὶ στενώσεως ὡς ἐντολὴν ἐλάμβανεν, ἵνα κἂν ἄρτῳ θρέψῃ τὸν ἄνδρα. Καθημένης οὖν αὐτῆς ἐν μιᾷ καὶ ἐσθιούσης μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰς τὴν φυλακὴν, εἰσῆλθε μέγα πρόσωπον δοῦναι εὐποιΐαν τοῖς ἐμβεβλημένοις ἐκεῖσε, καὶ ἑωρακὼς τὴν ἐλευθέραν ἅμα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς καθεζομένην, ἐτρώθη εἰς αὐτὴν (ἦν γὰρ ὡραιοτάτη πάνυ), καὶ δηλοῖ αὐτὴν διὰ φυλακίτου. Ἡ δὲ ἀσμένως ἀπῆλθεν προσδοκῶσα ἀγάπην λαβεῖν. Καὶ λαβὼν αὐτὴν κατ' ἰδίαν λέγει αὐτῇ· Τί ἐστιν ὃ ἔχεις; διὰ τί εἶ ὧδε; Καὶ διηγήσατο αὐτῷ τὸ πᾶν. Καὶ λέγει αὐτῇ· Ἐὰν πληρῶ τὸ χρέος σου, κοιμᾶσαι μετ' ἐμοῦ τὴν νύκτα ταύτην; Ἡ δὲ ὡς ἀληθῶς ὡραιοτάτη καὶ σώφρων, λέγει αὐτῷ· Ἤκουσα, δέσποτά μου, τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι ἡ γυνὴ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν τοῦ ἰδίου σώματος, ἀλλ' ὁ ἀνήρ Εἴασον, δέσποτα, ἐρωτήσω τὸν [illegible] μου· καὶ ὃ κελεύει, ποιῶ. Καὶ ἐλθοῦσα ἀν[illegible]εν τῷ ἀνδρὶ πάντα. Ὁ δὲ γέμων τῆς συνέσεως καὶ στοργῆς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, οὐ συνηρπάγη τοῦ ἐλευθερωθῆναι τῆς φρουρᾶς· ἀλλὰ μέγα στενάξας, μετὰ δακρύων λέγει τῇ γυναικὶ αὐτοῦ· Ἄπελθε καὶ ἀποσύνταξαι, ἀδελφὴ, τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐλπίζομεν εἰς τὸν Θεὸν, ὅτι οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃ ἡμᾶς εἰς τέλος. Καὶ ἀναστᾶσα, ἀπέλυσεν τὸν ἄνθρωπον, εἰποῦσα· Εἶπον τῷ ἀνδρί μου, καὶ οὐκ ἠθέλησεν.

Per id autem temporis latro quidam injectus fuerat in ipsum carcerem priusquam negotiator vinciretur : hic omnia inspiciebat, et audiebat viri ac mulieris verba, ingemuitque apud semetipsum, dicens : Ecce in quo isti casu existunt, neque tamen libertatem suam prodiderunt, ut pecunias acciperent, et dimitterentur, sed pudicitiam pluris quam pecuniam existimaverunt; vitæque istius commoda, ut illius pulchritudinem non violarent, contempserunt. At ego quid faciam miser, qui nunquam cogitavi quod Deus esset, et idcirco homicidiorum auctor fui? Vocans autem illos ad se per fenestram ejus cellulæ, ubi vinctus detinebatur, dixit eis : Ego latro sum et cardium patrator, quamobrem quacunque hora præses voluerit, ad mortem ut homicida ducendus sum. Considerans vero pudicum consilium vestrum,

Καὶ κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν, ἦν τις ὁδοστάτης ἐμβεβλημένος τῇ φυλακῇ ἐνδότερον, καὶ πάντα κατεσκόπει τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς διαλεγομένων, καὶ ἐστέναξεν καθ' ἑαυτὸν, λέγων· Ἰδοὺ ἐν ποίᾳ περιστάσει οὗτοι τυγχάνουσι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἑαυτῶν οὐ προδέδωκαν διὰ χρήματα τοῦ λαβεῖν καὶ τοῦ ἐλευθερωθῆναι. Ἀλλὰ τὴν σωφροσύνην πλούτου παντὸς ἠγήσαντο, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πάντων κατεφρόνησαν· καὶ τί ποιήσω ἐγὼ ὁ ἄθλιος, ὁ μηδέποτε ἐν νῷ λαβὼν, ὅτι κἂν ἔστι Θεός· καὶ διὰ τοῦτο καὶ φόνων πολλῶν εἰμι αἴτιος; Καὶ καλέσας αὐτοὺς πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς θυρίδος, οὗ ἦν ἐμβεβλημένος, λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ λῃστὴς ἦμην, καὶ πολλὰ κακὰ, καὶ πολλοὺς φόνους ἐποίησα, καὶ οἶδα ὅτι ἦν ἂν ὥραν ἔλθῃ ὁ ἡγεμὼν, καὶ ἔλθω εἰς πρόοδον, ἀποθανεῖν ἔχω ὡς φονεύς. Ἰδὼν οὖν τὴν σωφροσύνην

Digitized by Google

ὑμῶν, κατενύγην εἰς ὑμᾶς· ἀλλ' ἀπέλθατε εἰς τόνδε τὸν τόπον τοῦ τείχους τῆς πόλεως, καὶ ὀρύξαντες λάβετε τὰ χρήματα ἃ εὑρήσετε ἐκεῖ. Καὶ ἔχετε αὐτά, ἵνα πληρώσητε τὰ δάνεια ὑμῶν, καὶ ἄλλην πολλὴν εὐλογίαν. Καὶ εὔξασθέ μοι, ἵνα κἀγὼ εὕρω ἔλεος.

Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπιστὰς τῇ πόλει ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν τὸν λῃστὴν ἐξενεχθῆναι, καὶ ἀποκεφαλισθῆναι· καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν, λέγει ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· Κελεύεις, κύριέ μου, ἀπέρχομαι ὅπου ἠρμήνευσεν ἡμῖν ὁ λῃστής, καὶ βλέπω εἰ ἄρα ἠλήθευσεν; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὡς δοκεῖ σοι, ποίησον. Ἡ δὲ λαβοῦσα μικρὸν σκαλίδιον, ἐσπέρας, καὶ ἐπιστᾶσα τῷ τόπῳ, καὶ ὀρύξασα, εὗρεν χύτραν ἐσκεπασμένην, ἔχουσαν τὸ χρυσίον. Καὶ φρονίμως χρησαμένη, κατὰ μικρὸν δέδωκεν· ὡς δῆθεν ἀπὸ τούτου καὶ τοῦ ἄλλου δανειζομένη, ἕως πάντας ἐπλήρωσεν· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξέβαλε καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Ἔλεγε δὲ ὁ διηγησάμενος ἡμῖν· Ἰδοὺ ὥσπερ ἐφύλαξαν οὗτοι τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· οὕτως ἐμεγάλυνεν τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν.

compunctus sum : itaque pergite, et in loco illo civitatis fodite, et accipite quas inveneritis pecunias; cumque persolveritis debitum, plurima etiam eulogia remanebit vobis, et orate pro me, ut et ego inveniam misericordiam.

Post paucos autem dies ingressus civitatem præses, latronem educi jussit et decollari. Sequenti autem die dixit mulier viro : Si jubes, mi domine, vadam ad locum quem denotavit latro, si forte vera sint quæ ille prosecutus est. Qui ait : ut tibi videtur facito. Illa vero sumpto brevi sarculo, vespere ad locum abiit, et fodiens, ollam invenit diligentissime opertam, sumensque illam profecta est. Prudenti vero usa consilio, paulatim creditoribus reddebat debita, ut ex hoc ab aliis pecuniam mutuari putaretur. Implevit autem omnem debiti solutionem, virumque de carceris custodia eduxit. Dicebat autem qui ista narravit : Ecce quoniam servaverunt isti mandatum Domini nostri Jesu Christi, magnificavit et ipse in eis misericordiam suam.

CAPUT CXC.

Miraculum de ligno donato abbati Brochæ Ægyptio.

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ Ἀθανάσιος ὁ κατὰ τὸν ζημαρχὸν Ἀντιοχείας, λέγων περὶ τοῦ ἁββᾶ Βροχᾶ Αἰγυπτίου ἐν Σελευκείᾳ, πλησίον Ἀντιοχείας· Εὗρεν ἔξωθεν τῆς πόλεως τόπον ἔρημον, καὶ ἐζήτει ποιῆσαι ἑαυτῷ ἐκεῖ μικρὸν κελλίον. Καὶ διοικοδομήσας οὐκ εἶχεν ξύλα στεγάσαι αὐτό. Καὶ εἰσελθὼν ἐν μιᾷ ἐν τῇ πόλει, εὑρίσκει Ἀνατόλιον τὸν ἐπιλεγόμενον τοῦ Κυρτοῦ, κτήτορα ὄντα Σελευκείας, ἔξω τοῦ οἴκου αὐτοῦ καθεζόμενον. Καὶ προσελθὼν αὐτῷ λέγει· Ποίησον ἀγάπην, δός μοι μικρὸν ξύλον, ἵνα στεγάσω τὴν οἰκίαν μου. Ὁ δὲ μελαγχολήσας λέγει αὐτῷ· Ἰδοὺ ξύλον, ἔπαρον, καὶ ἄπελθε· δείξας αὐτῷ μεγάλην καταρτὴν ἣν εἶχεν ἔμπροσθεν τοῦ οἴκου αὐτοῦ κειμένην, ἥτις εἰς πλοῖον ἐποίει μυριάδων ε'. Λέγει αὐτῷ ὁ ἁββᾶς Βροχὰς, Εὐλόγησον, καὶ ἐπαρῶ αὐτό. Λέγει αὐτῷ Ἀνατόλιος πάλιν μελαγχολῶν, Εὐλογητὸς Κύριος. Ὁ δὲ ἀγκαλισάμενος τὸ κατάρτιον, καὶ κουφίσας αὐτὴν μόνος ἐκ τῆς γῆς, τέθεικεν αὐτὴν εἰς τὸν ὦμον αὐτοῦ· καὶ λαβὼν ἀπῆλθεν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. Καὶ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος ὁ Ἀνατόλιος, ἐχαρίσατο αὐτῷ τὸ τηλικοῦτον ξύλον εἰς τὴν χρείαν αὐτοῦ ἥνπερ ἐβούλετο· ἐξ οὗπερ οὐ μόνον τὴν ῥηθεῖσαν αὐτοῦ κέλλαν ἐστέγασεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ τῷ κατ' αὐτὸν μοναστηρίῳ ἐποίησεν πράγματα.

Narravit nobis Athanasius Antiochenus de abbate Brocha Ægyptio, dicens : Cum venisset vir ille ex Ægypto in Seleuciam, quæ prope Antiochiam est, invenit extra civitatem locum desertum, quærebatque construere sibi in eo parvam cellulam. Quam cum exstruxisset, neque haberet unde illam operiret, ingressus urbem die quadam invenit Anatolium, qui cognominatus est Curvus, Seleuciæ et Antiochiæ unum ex primariis, sedentem extra domus suæ limen, dixitque ei : Fac, domine, charitatem, et da mihi ligna modica, ut tegam cellulam meam. Ille vero maxime indignans, ait illi : Ecce lignum, tolle et discede; ostendens illi trabem maximam, quam habebat jacentem ante domum suam, de qua facta esset arbor navis onerariæ quinquaginta millium. Ait illi abbas Brochas : Benedic, et tollam illud. Dicit ei rursus Anatolius stomachans, Benedictus Dominus. Apprehendit ille trabem, solusque levavit de terra, et imposuit humeris suis, abiitque cum illa ad cellulam suam. Stupore autem percussus Anatolius in eo quod factum fuerat insigni præclaroque miraculo, largitus est ei lignum illud, ex quo non solum cellulam suam, ut petierat, operuit, sed et alia plurima ministeria exercuit.

CAPUT CXCI.

Vita compendiosa sancti Joannis Chrysostomi patriarchæ Constantinopolitani.

Ἔλεγεν περὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δικαίως ἐπονομασθέντος Χρυσοστόμου, διὰ τὸ τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου καθαρὸν καὶ διαυγὲς ....καὶ σωτήριον ἔλαβεν βάπτισμα, οὔτε ὤμοσεν, οὔτε ὁμόσαι οὔτε τινὸς κατελάλησεν, οὔτε ἐψεύσατο, οὔτε εὐτραπέλα ἐλάλησεν, οὔτε εὐτραπελίαν ἐδέχετο.

Dicebant de sancto Joanne Constantinopolitano archiepiscopo, qui juste et dignissime pro puritate doctrinæ, et splendore venustissimi eloquii Chrysostomus (42) cognominatus est; quod ex quo salutarem baptismum accepisset nunquam omnino juraverit, neque aliquem jurare compulerit, neque mentitus sit, neque alicui unquam maledixerit, neque scurrilia locutus sit, neque jocos admiserit.

Digitized by Google

CAPUT CXCII.

Relatio de quodam monacho monasterii divi Gregorii(43) papæ, quomodo post mortem ab excommunicatione fuerit absolutus.

Narravit nobis sanctus quidam presbyter, Petrus nomine, veniens ex Romana urbe, de beatissimo Gregorio ejusdem civitatis Antistite, quod cum esset summus pontifex, monasterium virorum maximum ædificaverit, mandatumque dederit, ut nullus monachorum proprium aliquid haberet, ne unum quidem obolum. Frater ergo monasterii habebat sæcularem fratrem, a quo petiit dicens : Tunicam non habeo, ideo fac in me charitatem, et eme illam mihi. Dixit illi sæcularis frater : Ecce tria hæc numismata, accipe, et eme tibi ut placet. Sumens ergo monachus tria numismata, habuit illa apud se. Quod cum alius monachus vidisset, abiit et nuntiavit abbati. Quo audito, abbas renuntiavit, et ipse sanctissimo papæ Gregorio. Beatus vero Gregorius hoc audiens, jussit eum, ut qui monasterii regulas prætergressus esset, a communione separari. Post modicum vero temporis moritur frater ille ita separatus, nesciente papa Gregorio. Post duos autem vel tres dies abiit abbas, et nuntiavit illi, dicens : Frater ille defunctus est. Quo ille audito non mediocriter contristatus est, quod antequam absolveretur excommunicationis vinculo, migrasset a sæculo : scribensque orationem in forma epistolæ, dedit uni ex archidiaconis, jubens illi ut iret et supra sepulcrum fratris illam legeret. Per ipsas vero litteras absolvebat ab excommunicationis nexibus mortuum. Abiens igitur archidiaconus, sicut illi fuerat imperatum, super sepulcrum fratris brevem illam chartulam legit. Eademque nocte vidit abbas defunctum fratrem, et ait illi : Nonne mortuus es, frater? Qui ait : Ita sane. Rursus interrogavit eum abbas : Et ubi fuisti usque hodie? Dixit ei frater : Veraciter, domine, in carcere fui usque heri; hesterno autem die absolutus sum. Notum vero factum est omnibus quia qua hora archidiaconus absolutionis verba super fratrem legerat, fuerat ab excommunicatione absolutus, liberataque est de judicio et damnatione anima ipsius.

A Διηγήσατο ἡμῖν ὁ πρεσβύτερος ὀνόματι Πέτρος, προσελθὼν ἀπὸ Ῥώμης, περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Γρηγορίου τοῦ πάπα τῆς αὐτῆς πόλεως· Ὁ γεγονὼς πάπας ἔκτισεν μοναστήριον ἀνδρῶν μέγα, καὶ δέδωκεν ἐντολὴν, ἵνα μηδεὶς τῶν μοναχῶν ἴδιον ἔχῃ τί ποτε μηδὲ ἕως ὁβολοῦ. Ἀδελφὸς οὖν τοῦ μοναστηρίου εἶχεν ἀδελφὸν κοσμικὸν, καὶ ᾔτησεν αὐτὸν, λέγων· Καμίσιον οὐκ ἔχω· ἀλλὰ ποίησον ἀγάπην, ἀγόρασόν μοι. Λέγει αὐτῷ ὁ κοσμικός· Ἰδοὺ τρία νομίσματα, λαβὼν ἀγόρασόν σοι, οἷον ἀρέσκει σοι. Λαβὼν οὖν ὁ μοναχὸς τὰ τρία νομίσματα, ἀπελθὼν ἀνήγγειλεν τῷ ἡγουμένῳ· ὁ ἡγούμενος ἀκούσας ἀπελθὼν ἐπήγγειλεν τῷ ἁγιωτάτῳ πάπᾳ· ὁ δὲ μακάριος Γρηγόριος, μαθὼν ἀφώρισεν αὐτὸν ἀπὸ κοινωνίας, ὡς παραλύσαντα τοὺς κανόνας τοῦ μοναστηρίου. Μετὰ οὖν ὀλίγον χρόνον ἐτε- B λεύτησεν ὁ ἀδελφὸς ὁ ἀφωρισμένος, μὴ μαθόντος τοῦ πάπα. Μετὰ οὖν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἀπελθὼν ἠγούμενος, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἀνέπαυσεν. Ἐπὶ τοῦτο οὖν οὐ μετρίως ἐλυπήθη, ὅτι οὐ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ τοῦ βίου τούτου, οὐκ ἔλυσεν αὐτὸν τὸ τοῦ ἀφορισμοῦ ἐπιτίμιον· καὶ γράψας εὐχὴν ἐν πιτακίῳ δέδωκεν ἑνὶ τῶν ἀρχιδιακόνων, κελεύσας αὐτῷ ἀπελθεῖν, καὶ ἐπάνω τοῦ ἀδελφοῦ ἀναγνῶναι αὐτήν. Ἦν δὲ εὐχὴ λύουσα αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀφορισμοῦ τὸν τεθνεῶτα. Ἀπελθὼν οὖν ἀρχιδιάκονος, ὡς ἐπετράπη, ἐπάνω τοῦ ἀδελφοῦ ἀνέγνω τὴν ἐπιστολὴν τὴν ἔχουσαν τὴν εὐχήν· καὶ τοιαύτῃ νυκτὶ θεωρεῖ ἡγούμενος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἀποθανόντα· καὶ λέγει ὁ ἡγούμενος· Καὶ ποῦ ἦς ἕως τῆς σήμερον; Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἀδελφός· Οὕτως, κύριε, εἰς τὴν φυλακήν· καὶ C ἕως τῆς χθὲς οὐκ ἀπελύθην. Ἐγνώσθη οὖν τοῖς πᾶσιν, ὅτι ἐν οἵᾳ ὥρᾳ ἀρχιδιάκονος τὴν εὐχὴν εἶπεν ἐπάνω τοῦ τάφου, ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐλύθη ἐκ τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ ἠλευθερώθη ἐκ τοῦ κατακρίματος ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

CAPUT CXCIII.

Factum mirabilis charitatis sancti abbatis Apollinaris patriarchæ Alexandrini erga juvenem divitem ad inopiam redactum.

Narraverunt nobis de sancto abbate Apollinari Alexandrino patriarcha, quod valde fuerit misericors, et compassionis visceribus affluens, cujus rei indicium id afferebant. Erat, aiebant, Alexandriæ juvenis quidam, qui primarii civitatis dignitateque ac divitiis clarissimi filius fuerat. Parentibus itaque illius defunctis, qui infinita illi bona tam in auro quam in navalibus commerciis dereliquerant, non satis feliciter et prospere ea gubernans, perdidit omnia, atque ad extremam inopiam deductus est, cum neque gulæ neque luxuriæ vacaverit, quæ solent divitum exhaurire patrimonia, sed in casus varios atque naufragia inciderit. Itaque ex opulentissimo pauperrimus effectus est, juxta illud Psalmistæ : Ascendunt usque in cœlos, et descendunt usque ad abyssos (*Psal.* cvi). Namque adolescens quanto fuerat pecuniis sublimior, tanto per inopiam inferior factus est.

Διηγήσατο ἡμῖν περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις ἀββᾶ Ἀπολιναρίου τοῦ πάπα Ἀλεξανδρείας, ὅτι Πάνυ ἦν ἐλεήμων, καὶ συμπαθής· καὶ ἔλεγον τοῦτο πιστούμενον, ὡς ἦν τις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νεώτερος υἱὸς, γεγονὼς τῶν πρώτων τῆς πόλεως. Ὧν τελευτησάντων, καὶ πολλὰ τῶν αὐτῶν ἐν πλοίοις καὶ ἐν χρυσίῳ καταλελοιπότων, ἀστοχήσας περὶ τὴν τούτων διοίκη- D σιν, καὶ πάντα ἀπολέσας, καὶ εἰς πενίαν ἐσχάτην ἐλάσας, οὐ φαγὼν, οὐδὲ εἰς ἀσωτείαν δαπανήσας, ἀλλὰ ναυαγίοις διαφόροις περιπεσών, καὶ ἀπὸ μεγάλων γεγονὼς μικρὸς, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον· « Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων· » οὕτως καὶ ὁ νεώτερος πολὺ ἄνω παρέχων ἐν χρήμασι, πολλῷ πλέον κάτω γέγονεν.

Digitized by Google

Τοῦτο ἀκηκοὼς ὁ μακάριος Ἀπολινάριος, καὶ θεωρήσας ἐν τοιαύτῃ ἀσχολίᾳ καὶ πενίᾳ τὸν νεώτερον γενόμενον, γινώσκων δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ γονεῖς, καὶ ἐπιστάμενος ὅπως ἦσαν ἐν πλούτῳ, ἠθέλησεν ἐλεῆσαι αὐτὸν, καὶ δοῦναι μικρὰν ἀγάπην εἰς ἀποστροφὴν, καὶ ἠσχύνετο. Καὶ καθότι ἐθεώρει αὐτὸν ἐν τῷ σηκρήτῳ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐδάκνετο, βλέπων ἐσθῆτα ῥερυπωμένην, καὶ πρόσωπον σκυθρωπὸν ἔχοντα· ἃ τῆς ἐσχάτης πτωχείας καθέστηκε σύμβολα· ὡς οὖν ἦν ἐν τοιαύτῃ φροντίδι ὁ πάπας, ἐν μιᾷ θεόθεν κινηθεὶς, βουλὴν ὄντως θαυμασίαν βουλεύεται, καὶ πρέπουσαν τῇ αὐτοῦ μακαριότητι. A

Illoc audiens beatus Apollinaris, vidensque in quantum miseriæ et paupertatis adolescens delapsus esset, cum parentes ejus fuissent locupletissimi, miseratus illius casum, exiguum ipsi charitatis impendere voluit subministrando alimenta, sed erubescebat. Et quoties videbat illum, in secreto conscientiæ suæ angebatur, cernens vestem sordidam, et luridam faciem, quæ sunt extremæ paupertatis indicia. Cum igitur hujusmodi curis angeretur pontifex, die quadam divinitus inspiratus, consilium profecto mirabile invenit, ipsiusque sanctitati maxime conveniens.

Καὶ πέμψας ἤγαγε τὸν νομικὸν τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· καὶ λαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδίαν, λέγει αὐτῷ, Δύνῃ μοι φυλάξαι μυστήριον, κύριε ὦ νομικέ; Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐλπίζω, δέσποτα, εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· ὅτι ἐὰν κελεύσῃς, οὐ μὴ ἀνθρώπῳ εἴπω οὐδὲ μάθοι τις ἐξ ἐμοῦ τί ποτε ὧν θαῤῥήσῃς τῷ δούλῳ σου. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ πάπας Ἀπολινάριος· Ὕπαγε, ποίησον γραμμάτιον χρεωστικὸν πεντήκοντα χρυσίων λιτρῶν, ὡς ἀπὸ τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας, εἰς τὸν Μακάριον τόνδε τὸν πατέρα τοῦδε τοῦ νεωτέρου, καὶ βάλε, καὶ μάρτυρας, καὶ κομπλατίονα, καὶ ἆρε μοι αὐτὸ τὸ πρόσωπον. Ὁ δὲ νομικὸς τὸ κελευθὲν ἀπὸ τοῦ πάπα εὐθὺς καὶ παραχρῆμα ποιήσας ἤνεγκεν τὸ χειρόγραφον, καὶ δέδωκεν αὐτῷ. Ἐπειδὴ οὖν ὁ πατὴρ τοῦ νεωτέρου εἶχεν χρόνους δέκα ἢ καὶ πλεῖον τελευτήσας, ὁ δὲ χάρτης νέος ἦν, λέγει αὐτῷ ὁ πάπας· Ὕπαγε, κύριε ὦ νομικὲ, σῶσον τὸν χάρτην ἐν σίτῳ ἢ ἐν κριθῇ, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας φέρε μοι αὐτόν. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἦλθεν μετὰ τὰς ῥηθείσας ἡμέρας φέρων τὸ γραμμάτιον τῷ πάπᾳ. Τότε λέγει τῷ νομικῷ ὁ πάπας· Ὕπαγε ἄρτι, καὶ εἰπὲ τῷ νεωτέρῳ· Τί μοι παρέχεις, καὶ δώσω σοι γραμμάτιον ὠφελοῦν σε, καὶ βλέπε, κύριε ὦ νομικὲ, πλεῖον τριῶν νομισμάτων παρ' αὐτοῦ μὴ λάβῃς· καὶ πάρασχε αὐτῷ τὸ γραμμάτιον. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ νομικὸς, ὅτι Οὕτως, δέσποτά μου, εἰ κελεύεις μοι, οὐδὲ ταῦτα λαμβάνω. Λέγει αὐτῷ ὁ πάπας, Ναὶ πάντως θέλω, ἵνα λάβῃς τρία νομίσματα. Τότε ὑπάγει ὁ νομικὸς πρὸς τὸν νεώτερον· Τί μοι παρέχεις, καὶ παρέχω σοί τί ποτε, τὰ μέγιστά σου εὐεργετοῦν; Ὁ δὲ συνέθετο ὃ ἐὰν βούληται, παρέχειν. Καὶ σκεψάμενος ὁ νομικὸς λέγει αὐτῷ, ὡς Πρὸ τῶν ε' ἢ καὶ ἓξ ἡμερῶν ζητῶν χάρτας ἐν τῷ οἴκῳ μου εὗρον τὸ γραμμάτιον τοῦτο, καὶ μέμνημαι, ὅτι ὁ Μακάριος ὁ πατὴρ θαῤῥῶν εἰς ἐμὲ, εἴασέν μοι αὐτὸ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας· καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ συνέβη μεῖναι παρ' ἐμοὶ ἕως τῆς σήμερον, καὶ λήθῃ παρέδραμεν, καὶ οὐκ ἦλθεν εἰς νοῦν μου δοῦναί σοι αὐτό. Λέγει αὐτῷ ὁ νεώτερος· Καὶ τί σὺ κελεύεις παράσχω; Λέγει αὐτῷ γ' νομίσματα. Τότε λέγει ὁ νεώτερος· Καὶ οἶδας, ὅτι εὔπορόν ἐστιν τὸ πρόσωπον ὀφεῖλον τὸ χρέος; Ναὶ ὄντως· καὶ εὔπορόν ἐστιν, καὶ εὔγνωμον, καὶ ἀπαιτῆσαι αὐτὸ ἔχεις ἀκόπως. Λέγει αὐτῷ ὁ νεώτερος· Γινώσκει ὁ Θεὸς, ὅτι οὐκ ἔχω, ἀλλὰ ἐὰν ἀπετίθη, καὶ ἄλλο σοι παρέχω, εἴ τι θέλεις μετὰ τῶν τριῶν νομισμάτων. Τότε παρέχει αὐτῷ τὸ γραμμάτιον τῶν πεντηκόντα λιτρῶν. B C D

Accersivit itaque Nomicum (44) seu dispensatorem sanctissimæ ecclesiæ, seorsumque illum alloquens, dixit ei : Potes mihi servare secretum, domne dispensator : Qui ait : Spero, domine, in Filium Dei, quia quodcumque mihi jusseris, nemini dicam, neque discet unquam id aliquis ex me quod mihi servo tuo aperueris. Tunc ait ad illum episcopus Apollinaris : Vade, conscribe chirographum debiti quinquaginta librarum auri, quæ a sanctissima ista ecclesia Macario illius miseri adolescentis patri debebantur, et appone testes et stipulationem et rata, et affer illud mihi. Dispensator continuo, quod sibi fuerat a pontifice injunctum, cum omni celeritate peregit, attulitque chirographum, et dedit illi. Cum itaque pater adolescentis ante decem annos defunctus esset, chartaque chirographi nova videretur, ait illi pontifex : Vade domne dispensator, chirographum istud vel in tritico vel in hordeo absconde, et post paucos dies affer illud ad me : quod ille cum fecisset, præfinito die chirographum retulit quasi subvetustum, deditque pontifici. Tunc ait ille : Perge modo, domne dispensator, et dicito adolescenti : Quid mihi daturus es, si tibi dedero chirographum magnæ pecuniæ quæ debetur tibi? Et cave, ne plus quam tria numismata ab illo accipias, et præbe illi chirographum. Respondens autem dispensator : Vere, mi domine, si jusseris, nihil accipiam. Dixit ei ille : Volo omnino ut tria numismata accipias. Perrexit autem ille ad juvenem sicut ipsi jussum fuerat, et dixit ei : Dabis mihi tria numismata, si ostendero tibi aliquid magnæ utilitatis tuæ? Ille vero pollicitus est illi quidquid vellet se daturum. Fingens autem dispensator, ait illi : Ante quinque vel sex dies evolvens instrumenta ecclesiastica, reperi chirographum istud, et memini, quia Macarius pater tuus mihi multum confidens, ipsum mihi diebus aliquot permisit. Defunctoque ipso, contigit illud apud me usque hodie manere ; oblivione enim subreptum mihi est, nec unquam venit in mentem ut illud redderem tibi. Ait illi adolescens : Nosti an locuples sit persona illa quæ debet? Dixit ei dispensator : Ita sane locuples, et grata est, potesque ab illo debitum sine labore recipere. Dixit ei junior. Novit Deus quia modo nihil habeo ; sed si recepero, quod meum est, quidquid petiisti, dabo tibi, ultra tria etiam numismata. Tunc dedit ei dispensator instrumentum quinquaginta librarum.

Digitized by Google

Suscepto itaque chirographo, perrexit ad sanctissimum pontificem, prostratusque ante illum dedit ei chirographum. Cum ergo accepisset ille instrumentum ipsum, ac legisset, cœpit se ipsum turbatiorem ostendere, dixitque ei : Et ubi fuisti usque modo ? Pater tuus ante decem annos defunctus est. Pergę, nolo tibi nunc respondere. Qui dixit illi : Veraciter, mi domine, non ego illud habui, sed dispensator illud habebat, et nesciebam. Sed Deus ipsius misereatur, quia modo ipsum mihi reddidit, dicens se illud inter chartas suas domi invenisse. Pontifex vero illum interim remisit, dicens : Deliberabo mecum, servato apud me chirographo. Post unam igitur hebdomadam rediit ad episcopum junior, iterumque deprecabatur eum. Ille autem quasi nihil ei dare vellet, dicebat : Quare tantum distulisti proferre chirographum? Dixit illi adolescens : Mi domine, scit Deus quia non habeo unde familiam meam nutriam ; itaque, si Deus inspirat vobis, miseremini mei. Tunc dixit illi sanctus Apollinaris, fingens se illius precibus cedere : Summam quidem integram ego tibi restituam ; hoc autem obsecro, mi domine frater, ne a sancta hac ecclesia usuras exigas. Tunc procidens illi adolescens ait : Quidquid voluerit et jusserit mihi dominus meus, hoc faciam ; et si ex principali summa placet minuere aliquid, minue. Dixit illi episcopus : Non id quidem ; satis est, si nobis usuras dimittis. Tunc proferens quinquaginta auri libras, dedit ei, et dimisit eum, orans eum pro usuræ remissione. Hoc opus summi Apollinaris, ista sancta illius ars atque misericordia. Ita vero Deus juveni cooperatus est per sanctam ejus benedictionem, ut ex tanta inopia emergeret, atque in priorem suum statum ordinemque remearet, plusque etiam quam parentes sui opum ac pecuniarum copia excelleret, ac præterea magna lucra animæ consequeretur.

A Λαβὼν οὖν τὸ γραμμάτιον ἀνέρχεται πρὸς τὸν ἁγιώτατον πάπαν, καὶ βάλλει αὐτῷ μετάνοιαν, καὶ ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὸ γραμμάτιον. Ὡς οὖν ἔλαβεν ὁ πάπας, καὶ ἀνέγνω αὐτὸ, ἤρξατο ποιεῖν ἑαυτὸν ταρασσόμενον. Καὶ λέγει αὐτῷ · Καὶ ποῦ ἦς ἕως ἄρτι ; Ὁ πατήρ σου πλέον τῶν δέκα χρόνων τελευτήσας, ὕπαγε, κύριε, οὐ ποιῶ σοι ἀπόκρισιν. Ὁ δὲ λέγει τῷ πάπᾳ · Ὄντως, δέσποτα, οὐκ εἶχον αὐτὸ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ νομικὸς εἶχεν, καὶ οὐδὲ ἤδειν, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐλεήσῃ, ὅτι ἄρτι μοι αὐτὸ δέδωκεν, εἰρηκὼς, ὅτι Ζητῶν χάρτας εὗρον αὐτό. Ὁ δὲ πάπας ἀπεπέμψατο αὐτὸν, τέως λέγων, Σκέψομαι, πάλιν κρατήσας τὸν χάρτην παρ' ἑαυτῷ. Μετὰ οὖν μίαν ἑβδομάδα ἀνῆλθεν ὁ νεώτερος πρὸς τὸν πάπαν. Καὶ πάλιν ὁ πάπας ἐγκαλεῖ αὐτῷ, Διατί ἐβράδυνας, λέγων, προσ- B αγαγεῖν τὸ γραμμάτιον ; ὡς ὄῆθεν μὴ θέλων δοῦναι αὐτῷ τίποτε. Λέγει αὐτῷ ὁ νεώτερος, Δέσποτά μου, οἶδεν ὁ Θεὸς, ὅτι οὐκ ἔχω, ἵνα θρέψω τοὺς ἐμούς · εἴ τι οὖν ὁ Θεὸς ἐμβάλοι ὑμῖν, ἐλεήσατέ με. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἐν ἁγίοις Ἀπολινάριος, σχηματισάμενος ὅτι εἶξεν τῇ παρακλήσει αὐτοῦ · Εἰς πλήρεις σοι παρέχω, τοῦτο δὲ παρακαλῶ, κύριέ μου ἀδελφὲ, μὴ ἀπαιτῆσαι τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν τόκους. Τότε ἔβαλεν μετάνοιαν ὁ παῖς, λέγων· Εἴ τι βούλεταί μου ὁ δεσπότης καὶ κελεύει, τοῦτο ποιῶ, καὶ ἐκ τοῦ κεφαλαίου ἐὰν κελεύῃς μειῶσαι, μείωσον. Ὁ δὲ πάπας, λέγει, Οὐκ · ἀλλ' ἀρκεῖ μοι, ἵνα τοὺς τόκους ἡμῖν παραχωρήσῃς · τότε ἐξενέγκας δέδωκεν τὰς πεντήκοντα τοῦ χρυσίου λίτρας, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν, εἰπὼν καὶ ἐπευξάμενος ὑπὲρ τῆς παραχωρή- C σεως, φησὶν, τῶν τόκων. Αὕτη ἡ ἐργασία ἡ κρυπτὴ τοῦ θείου Ἀπολιναρίου, αὕτη ἡ καλλίστη πρᾶξις αὐτοῦ, καὶ ἡ συμπάθεια. Οὕτως δὲ ὁ Θεὸς καὶ τῷ νεωτέρῳ συνέφθασεν διὰ τῆς αὐτοῦ εὐλογίας, ὅτι ἐξανέστη ἐκ τῆς τοσαύτης πτωχείας, καὶ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ τάξιν ἦλθεν, καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ ἐν πλούτῳ καὶ περιουσίᾳ χρημάτων διέπρεψεν, μετὰ καὶ τοῦ μεγάλως ὠφεληθῆναι τὴν ψυχήν.

CAPUT CXCIV.

Admonitio senis qui morabatur in Scythi, facta cuidam monacho ne ingrederetur tabernas.

Senex quidam morabatur in Scythi : hic die quadam venit Alexandriam, ut opus manuum suarum venderet, viditque ibi juniorem monachum ingressum esse cauponam. Qua re senex vehementer afflictus, manebat foris exspectans, donec egredienti juveni colloqueretur. Quod et factum est. Mox enim D ut egressus est juvenis, tenuit illum senior per manus, et seorsum illum ducens, dixit ei : An nescis, domine frater, quia habitum angelicum fers ? ignoras, quia juvenis es? Non nosti quia multi sunt inimici nostri laquei? Nescis quia et per oculos, et per aures, et per figuras varias et habitus, monachi in civitatibus læduntur? Tu autem in cauponas intrepide ingrederis, et quæ non vis audis, et quæ sunt noxia vides, inhonestisque et viris et mulieribus conjungeris. Noli itaque, fili mi, noli, obsecro, sic agere, sed fuge in eremum, ubi cum Dei adjutorio salvari potes. Respondit ei junior : Perge senior, Deus non quærit nisi cor mundum. Tunc expandens in cœlum ambas manus

Γέρων τις ἐκάθητο ἐν Σκήτει, καὶ ἀνέβη ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ πωλῆσαι, καὶ θεωρεῖ νεώτερον μοναχὸν εἰσελθόντα εἰς τὸ καπηλεῖον. Ἐπὶ τούτῳ ὁ γέρων ἐθλίβη, καὶ ἀνέμεινεν ἔξω, ἵνα ὅταν ἐξέλθῃ, συντύχῃ αὐτῷ · ὅπερ καὶ γέγονεν. Μετὰ γοῦν τὸ ἐξελθεῖν τὸν νεώτερον, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ γέρων, ἔλαβεν αὐτὸν κατ' ἰδίαν, καὶ λέγει αὐτῷ · Κύρι ἀδελφὲ, οὐκ οἶδας, ὅτι τὸ σχῆμα τὸ ἅγιον περιβέβλησαι ; οὐκ οἶδας ὅτι νεώτερος εἶ ; οὐκ οἶδας, ὅτι πολλαί εἰσιν αἱ παγίδες τοῦ διαβόλου ; οὐκ οἶδας ὅτι καὶ δι' ὀφθαλμῶν, καὶ δι' ἀκοῆς, καὶ διὰ σχημάτων οἱ μοναχοὶ βλάπτονται, ἐν ταῖς πόλεσι διάγοντες ; Σὺ δὲ εἰς τὰ καπηλεῖα ἀδεῶς εἰσερχόμενος, καὶ ἃ οὐ θέλεις, ἀκούεις, καὶ ἃ οὐ θέλεις, θεωρεῖς, καὶ ἀσέμνως καὶ γυναιξὶ συναναστρέφῃ. Μὴ, παρακαλῶ, ἀλλὰ φύγε εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου δύνῃ ὡς θέλεις σωθῆναι. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ νεώτερος · Ὕπαγε, καλόγηρε, ὁ Θεὸς οὐ χρῄζει, εἰ μὴ καρδίαν καθαράν. Τότε ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπεν ὁ γέρων· Δό-

Digitized by Google

ξα σοι ὁ Θεὸς, ὅτι ἔχω ἐν τῇ Σκήτει πεντήκοντα ἔτη καὶ καρδίαν καθαρὰν οὐκ ἐκτησάμην· καὶ οὗτος εἰς τὰ καπηλεῖα ἀναστρεφόμενος καρδίαν καθαρὰν ἐκτήσατο. Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν ἀδελφὸν, λέγει· Ὁ Θεὸς καὶ σὲ σώσαι, καὶ ἐμὲ μὴ καταισχύνῃ ἀπὸ τῆς ἐμαυτοῦ ἐλπίδος.

A suas senex ait : Gloria tibi, Deus ; ecce enim ego habeo in Scythi annos quinquaginta quinque, et mundum cor non habeo; hic autem in tabernis conversans cordis munditiam possidet. Et ad fratrem conversus dixit : Deus et te servet, et me non confundat a spe mea.

CAPUT CXCV.

Vita Evagrii philosophi a Synesio Cyrenes episcopo ad Christi fidem conversi.

Ὄντων ἡμῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Λεόντιος Ἀπαμεὺς ἀνὴρ φιλόχριστος καὶ εὐλαβὴς, ἦλθεν ἀπὸ Πενταπόλεως· ἐκεῖσε γὰρ ἐν Κυρηνίᾳ ἀπὸ χρόνων ἱκανῶν ἐποίει τὴν οἴκησιν. Ἦλθεν δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Ἀλεξανδρείας τῆς αὐτῆς πόλεως Κυρήνης, καὶ ἐν συντυχίᾳ γεγονότων ἡμῶν, διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι Ἐπὶ Θεοφίλου τοῦ μακαρίου πάπα Ἀλεξανδρείας γέγονεν ἐπίσκοπος ἐν Κυρήνῃ Συνέσιος ὁ φιλόσοφος· ὅστις ἐλθὼν ἐν Κυρήνῃ εὗρεν ἐκεῖ φιλόσοφόν τινα Εὐάγριον ὀνόματι ἑταῖρον αὐτοῦ, ἐν τοῖς παιδευτηρίοις γινόμενον, καὶ φίλον αὐτοῦ γνήσιον ὄντα, καὶ ἐμμανῶς περὶ τὴν τῶν εἰδώλων λατρείαν ὑπάρχοντα· ὃν ὁ ἐπίσκοπος Συνέσιος μεταθεῖναι ἐβούλετο καὶ οὐ μόνον ἐβούλετό τε καὶ ἔσπευδεν, ἀλλὰ καὶ ἀγῶνα πολὺν ἔσχεν καὶ μέριμναν, διὰ ἣν πρὸς αὐτὸν ἀρχῆθεν ἐκέκτητο. Ὁ δὲ οὐκ ἠνείχετο, οὐδὲ παρεδέχετο αὐτοῦ παντελῶς τὴν διδασκαλίαν. Πλὴν ὁ ἐπίσκοπος ἐκ τῆς πολλῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας οὔτε ἐδειλίασεν, οὐδὲ ἀπέσχετο τοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν διδάσκειν καὶ παρακαλεῖν, καὶ νουθετεῖν ὅπως εἰς Χριστὸν πιστεύσας δέξηται αὐτοῦ τὴν ἐπίγνωσιν. Ὥστε ἐν μιᾷ καὶ τοῦτο εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν τὸν φιλόσοφον· Ὄντως, κύριε ὦ ἐπίσκοπε, μετὰ πάντων καὶ τοῦτό μοι ἀπαρέσκει, ὃ λέγετε οἱ Χριστιανοὶ, ὅτι καὶ συντέλεια τοῦ κόσμου τούτου γίνεται, καὶ μετὰ τὴν συντέλειαν πάντες οἱ ἐξ αἰῶνος γενόμενοι οἱ ἄνθρωποι ἐν τούτῳ τῷ σώματι ἀνίστανται, καὶ τὴν σάρκα ταύτην ἄφθαρτον ἔχοντες καὶ ἀνώλεθρον, εἰς αἰῶνας βιώσουσιν, τὰς ἀμοιβὰς ἀπολήψονται, καὶ ὅτι ὁ ἐλεῶν πτωχὸν, Θεῷ δανείζει, καὶ ὁ σκορπίζων εἰς πτωχοὺς καὶ πένητας χρήματα, ἐν οὐρανοῖς θησαυρίζει καὶ ἑκατονταπλασίονα αὐτῷ μετὰ ζωῆς αἰωνίου ἀπὸ Χριστοῦ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ κομίζεται, ἅπερ ἅπαντα ἀπάτη μοι, καὶ χλεύη, καὶ μῦθος γίνεται, καὶ λεγόμενα φαίνεται. Ὁ δὲ Συνέσιος ὁ ἐπίσκοπος διεβεβαιοῦτο, πάντα τῶν Χριστιανῶν ἀληθῆ εἶναι, καὶ μηδὲν ἔχειν ψεῦδος, ἢ ἀληθείας ἀλλότριον, καὶ διὰ πολλῶν ἀποδείξεων ταῦτα οὕτως ἔχειν ἐπειρᾶτο δεικνύειν.

Cum Alexandriæ essemus, Leontius Apamiensis, vir religiosus ac fidelissimus, venit ex Pentapoli ; multis enim jam annis Cyrene moratus fuerat. Venit autem diebus Eulogii sancti Alexandrini patriarchæ, ejusdem Cyrenensis urbis futurus episcopus. Cumque in familiari colloquio essemus, narravit nobis, dicens : Fuit temporibus Theophili beatissimi patriarchæ Alexandrini Cyrene episcopus Synesius philosophus. Qui cum venisset Cyrenem, reperit illic philosophum quemdam, Evagrium nomine, qui sodalis suus in studiis liberalibus fuerat, amicum sibi charissimum, sed religione gentilem, et culturæ idolorum maxime deditum, eum episcopus Synesius ab idololatria transferre ad culturam Christi satagebat, curamque ingentem ejus rei sibi assumpserat pro charitate quam erga ipsum a principio habuerat. Ille vero minime id patiebatur, neque illius doctrinam admittere volebat : episcopus tamen præ nimio ad illum amore ne sic quidem tædio victus desistebat diebus illum singulis hortari, et instruere, ac inducere ut Christo crederet, ipsiusque sacramenta susciperet. Cumque illi quotidie ista monita dare persisteret, dixit ad eum semel philosophus : Vere, mi domine episcope, cum cæteris quæ mihi displicent in Christianis hoc est, quod consummationem sæculi istius futuram dicunt, et post consummationem omnes qui ab initio sæculi fuerunt homines, in isto corpore resurrecturos, carnemque hanc incorruptibilem recepturos, et immortalem, atque ita in perpetuum victuros, sicque eorum quæ in corpore gesserunt præmia percepturos : eum etiam qui misereatur pauperis, fenerari Deo, et qui dispergit in pauperes et inopes, in cœlo sibi thesauros reponere, et centuplicata quæ erogaverit in regeneratione cum æterna vita a Christo esse reddenda. Quæ omnia cum dicuntur, deceptio, et irrisio, et fabula mihi videntur : episcopus autem Synesius asseverabat omnia Christianorum vera esse, nihilque omnino habere falsum vel veritati contrarium, idque multis documentis asserebat, et persuadere illi nitebatur.

Καὶ δὴ μετὰ πολὺν χρόνον ποιήσας αὐτὸν γενέσθαι Χριστιανὸν, βαπτίζει καὶ αὐτὸν, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Μετὰ οὖν χρόνον τινὰ τοῦ βαπτισθῆναι, δίδωσι τῷ ἐπισκόπῳ χρυσίων μὲν δηνάρια τρία εἰς λόγον τῶν πτωχῶν, λέγων· Δέξαι τὰ τρία κεντηνάρια καὶ δίδος πτωχοῖς καὶ ποίησόν μοι γραμμάτιον, ὅτι ταῦτά μοι ἀποδώσει Χριστὸς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Ὁ δὲ τὸ χρυσίον δεξάμενος, προθύμως ἐποίησεν αὐτῷ τὸ γραμμάτιον ὡς ἤθελεν.

Post multum vero temporis, cum illum induxisset Christianum fieri, baptizavit ipsum et filios ejus, cunctosque domesticos illius. Cæterum non multo postea quam baptizatus fuerat, dedit episcopo auri tria centenaria in usum pauperum, dicens : Accipe aurum istud, et distribue illud pauperibus, et fac mihi cautionem manu tua, quod Christus mihi ipsum reddet in futuro sæculo. Qui suscepto auro, prompte illi, ut petebat, cautionem fecit.

Ζήσας δὲ χρόνους τινὰς μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἠσθένησεν τὴν ἐπὶ θάνατον ἀσθένειαν· καὶ μέλλων

Vixit itaque post baptismum annos aliquot philosophus, ac tandem infirmatus est ad mortem. Cum vero

Digitized by Google

morti proximus esset, dixit filiis suis : Quando curabitis funus meum, chartam istam in meis manibus ponite, et me cum illa sepelite. Mortuo autem illo, fecerunt filii sicut eis ipse præceperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertia vero post sepulturam die apparuit episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens : Veni ad sepulcrum, ubi jaceo, et accipe chirographum tuum; accepi enim debitum, satisfactumque mihi est, atque ut certior ejus rei fias, propria mea subscripsi manu. Ignorabat autem episcopus quod chirographum illud consepelissent ei.

A τελευτᾷν λέγει, τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, ὅτι Ὡς κηδεύετέ μοι, τοῦτον τὸν χάρτην θέτε εἰς τὰς χεῖράς μου, καὶ οὕτως μετ' αὐτοῦ θάψατέ με. Οἱ δὲ τελευτήσαντος αὐτοῦ καθὼς ἐνετείλατο αὐτοῖς, καὶ πεποιήκασι, καὶ θάπτοντες αὐτὸν μετὰ τοῦ ἰδιοχείρου κατώρυξαν· καὶ τῇ τρίτῃ τῆς ταφῆς ἡμέρᾳ φαίνεται τῷ ἐπισκόπῳ Συνεσίῳ νυκτὸς καθεύδοντι, λέγων· Ἐλθὲ εἰς τὸν τάφον ἔνθα κατάκειμαι, καὶ λάβε σου τὸ ἰδιόχειρον. Ἔλαβον γὰρ τὸ χρέος, καὶ ἐπληρώθην, καὶ οὐδένα λόγον ἔχω πρὸς σὲ, καὶ, πρὸς τὴν πληροφορίαν σου, ἰδιόχειρον ἐν αὐτῷ καθυπέγραψα. Ἠγνόει δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι συνετάφη τῷ φιλοσόφῳ τὸ αὐτοῦ ἰδιόχειρον.

Mane autem facto, accersitis filiis ejus dixit : Num aliquid cum patre vestro in monumento posuistis? Illi putantes quod eos de pecuniis interrogaret, dixerunt ei : Nihil, domine, præter pannos consuetos. Quid igitur? Nunquid vel chartam aliquam consepelistis ei? Tunc recordati illi (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei : Ita sane, domine; chartam enim quamdam moriens dedit nobis, et ait : Quando sepelietis me, chartam istam mihi in manibus date, nullo penitus sciente. Tunc dixit illis episcopus somnium quod nocte illa viderat, sumensque illos cum clericis ac primariis civitatis accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inveneruntjacentem philosophum, chirographumque manu episcopi conscriptum suis manibus tenentem. Accipientes autem chirographum ex illius manibus, aperuerunt, inveneruntque in eo noviter manu philosophi subscriptum ita : « Ego Evagrius philosophus tibi, sanctissimo domino Synesio episcopo salutem. Accepi debitum in his litteris manu tua conscriptum, satisfactumque mihi est, et nullum contra te habeo jus propter aurum quod dedi tibi, et per te Christo Deo et Salvatori nostro. » Qui vero convenerant, hoc videntes obstupuerunt, et per multas horas clamaverunt, Kyrie eleison, glorificantes Deum qui facit mirabilia, talemque ac tantam promissionum suarum evidentiam dat servis suis.

B Καὶ πρωΐας μεταστειλάμενος τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ποτε κατεθήκατε μετὰ τοῦ φιλοσόφου ἐν τῷ τάφῳ ; Οἱ δὲ ἐνόμιζον, ὅτι περὶ χρημάτων αὐτοῖς λέγει, καὶ εἶπον αὐτῷ, Οὐδὲν, δέσποτα, πλὴν τῶν ἐνταφίων αὐτοῦ. Τί οὖν, φησὶν, οὐδὲ χάρτην τινὰ συνεθάψατε αὐτῷ ; Οἱ δὲ ἀναμνησθέντες (ἠγνόουν γὰρ, ὅτι περὶ χάρτου λέγει) λέγουσιν αὐτῷ· Ναὶ, δέσποτα, χάρτην τινὰ τελευτῶν δέδωκεν ἡμῖν, λέγων· Ὡς θάπτετέ με, τοῦτόν μοι τὸν χάρτην δότε κρατεῖν εἰς τὰς χεῖρας, μηδενὸς τὸ παράπαν γινώσκοντος· τότε εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἐπίσκοπος τὸν ὄνειρον ὃν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην θεασάμενος ἦν· καὶ λαβὼν αὐτοὺς μετὰ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν κτητόρων, καί τινας ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀπίη ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ φιλοσόφου. Τοῦτον ἀνοίξαντες εὑρίσκουσιν τὸν φιλόσοφον κείμενον, καὶ τὸ ἰδιόχειρον τοῦ ἐπισκόπου C ταῖς οἰκείαις χερσὶν κατέχοντα, καὶ λαβόντες ἐκ τῶν αὐτοῦ χειρῶν τὸ ἰδιόχειρον ἤνοιξαν, καὶ εὗρον αὐτὸν νεωστὶ γεγραμμένον τῇ χειρὶ τοῦ φιλοσόφου, οὕτως· Ἐγὼ Εὐάγριος φιλόσοφός σοι τῷ ὁσιωτάτῳ κυρίῳ Συνεσίῳ ἐπισκόπῳ χαίρειν. Ἔλαβον τὸ ἐν τούτῳ τῷ πιττακίῳ σου γεγραμμένον, καὶ ἐπληρώθην, καὶ οὐδένα λόγον ἔχω πρὸς σὲ, ἕνεκα οὗ δέδωκά σοι χρυσίου, ἤγουν διὰ σοῦ, Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν. Κατεπλάγησαν δὲ οἱ βλέποντες, καὶ ἐπὶ ὥρας πολλὰς, τὸ, Κύριε ἐλέησον, βοῶντες, ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ποιοῦντα θαυμασίαν, καὶ τοιαύτην ἀεὶ πληροφορίαν διδόντα τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

Asserebat autem et hoc idem dominus Leontius, cautionem illam manu philosophi subscriptam servari usque hodie, atque in sacrario sanctæ Cyrenensis ecclesiæ custodiri; et quicunque sacrarii custos D ingrederetur, hanc illi cum cæteris vasis sacris assignari custodiendam cum omni diligentia, atque eum deinceps successori suo integram illam inviolatamque reconsignare.

Διεβεβαιοῦντο δὲ καὶ τοῦτο ὁ αὐτὸς κύριος Λεόντιος, ὅτι τὸ ἰδιόχειρον τὸν ἔχον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ φιλοσόφου σώζεται μέχρι τῆς σήμερον, καὶ ἐν τῷ κειμηλιαρχείῳ τῆς ἐκκλησίας Κυρήνης κεῖται· οἷος ἂν προβληθῇ κειμηλιάρχης ἐκεῖ, μετὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ αὐτὸ παραλαμβάνει, καὶ φυλάττει αὐτὸ ἐπιμελῶς, καὶ μετ' αὐτῶν σῶον καὶ ἀβλαβὲς ἐπιδίδοται.

CAPUT CXCVI.

Miraculum, quod pueris Apamensibus contigit, qui joco verba sanctæ consecrationis protulerunt.

Narravit nobis Gregorius Africanæ provinciæ præfectus, fidelis vir, et monachorum ac pauperum amator, bonisque omnibus semper congaudens :

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ Γεώργιος ὁ τῆς Ἄφρων χώρας ὕπαρχος γεγονὼς, ὁ φιλόχριστος καὶ φιλομόναχος καὶ φιλόπτωχος, ὁ πᾶσι χαίρων τοῖς ἀγαθοῖς οἷς ἀγαπᾷ ὁ Θεός.

In provincia, inquit, mea (erat autem Apamensis secundæ Syrorum provinciæ, ex oppido quod dicitur Thorax) ager est ab urbe quasi quadraginta milliaribus distans, qui Gonagus dicitur; in hoc, sive in

Ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ μου (ἦν δὲ τῶν μερῶν Ἀπαμείας τῆς δευτέρας τῶν Σύρων ἐπαρχίας)· ὅτι χωρίον ἐστὶν ἀπὸ μιλίων τῆς πόλεως τεσσαράκοντα, τὸ Γοναγὸν καλούμενον. Ἐν τοῖς ὄρεσιν οὖν τοῦ αὐτοῦ κτή-

Digitized by Google

ματος ὡς ἀπὸ μιλίου ἑνὸς παιδία ἕβοσκον θρέμματα. Καὶ οἷα συμβαίνει, καὶ ὀφείλει γίνεσθαι παιδίοις, ἠθέλησαν παῖξαι κατὰ τὴν τῶν παίδων συνήθειαν. Καὶ ὡς ἔπαιζον, λέγουσι πρὸς ἀλλήλους· Δεῦτε, ποιήσωμεν σύναξιν, καὶ προσενέγκωμεν προσφοράν· καὶ τούτου πᾶσιν ἀρέσαντος, προεβάλοντο ἐξ αὐτῶν ὡς ἐν τάξει πρεσβυτέρου, καὶ ἄλλους δύο, ὡς ἐν τάξει διακόνων. Καὶ ἔρχονται εἰς μίαν πέτραν ὁμαλήν· καὶ γὰρ ἔπαιζον. Καὶ ἐπὶ τῇ πέτρᾳ, ὡς ἐν τάξει θυσιαστηρίου διεθήκασι τοὺς ἄρτους, καὶ ἐν καυκίῳ ὀστρακίνῳ οἶνον. Καὶ παρίστανται, ὁ μὲν ὡς πρεσβύτερος, οἱ δὲ ὡς διάκονοι, ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Καὶ ὁ μὲν τὴν προσκομιδὴν ἔλεγεν, οἱ δὲ τοῖς φακιολίοις ἐῤῥίπιζον. Εὑρέθη δὲ ὁ ῥηθεὶς πρεσβύτερος τὴν ἀναφορὰν ἐπιστάμενος· ἐπειδὴ καὶ ἡ συνήθεια ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέδραμεν, ὥστε τοὺς παῖδας ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου ἱερατείου ἵστασθαι ἐν ταῖς ἁγίαις συνάξεσιν, καὶ πρώτους μετὰ τοὺς κληρικοὺς τῶν ἁγίων μεταλαμβάνειν μυστηρίων. Ἐπειδὴ δὲ ἔν τισι τόποις ἐκφωνεῖν μεγάλως εἰώθασιν οἱ πρεσβύτεροι, εὑρέθησαν τὰ παιδία, τὴν εὐχὴν τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς ἐκμανθάνοντα, ἐκ τοῦ συνεχῶς αὐτὴν ἐκφωνεῖσθαι.

ejus finibus pueri pascebant pecora, et ut solet pueris contingere, puerili consuetudine voluerunt ludere. Cumque luderent, dixerunt ad invicem: Venite celebremus missam, et offeramus sacrificium, et communicemus, sicuti semper in sancta ecclesia presbyter facit. Quod cum placuisset omnibus, constituunt ex eis unum in ordine presbyteri, duosque alios pueros in ministrorum officio, veniuntque ad saxum quoddam (erant enim in planitie) ac supra saxum in morem altaris apponunt panem, et vas testeum cum vino: assistuntque, unus quidem coram altari, qui fungebatur officio presbyteri, medius, duo vero alii hinc atque hinc veluti ministri. Et ille quidem sanctæ oblationis verba dicebat, illi vero fasciolis quæ ferebantur, pro flabellis utentes, auram faciebant. Qui vero presbyteri fungebatur officio, ideo sanctæ oblationis verba sciebat, quia consuetudo fuit in ecclesia, ut pueri in missis ante sacrarium assisterent, primique post clericos communicarent sanctis Christi Dei nostri venerandisque mysteriis. Quoniam vero quibusdam in locis alta voce consueverunt presbyteri sancti sacrificii orationes pronuntiare, pueri ut propius astantes sæpius eas audiendo didicerant.

Ὡς οὖν πάντα πεποιήκασιν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνήθειαν, πρὶν τοὺς ἄρτους μελίσωσιν, πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελήλυθεν, καὶ τὰ προσκομισθέντα πάντα κατέφαγεν, καὶ τὴν πέτραν κατέκαυσεν ἅπασαν· ὡς μηδὲ τὸ παράπαν μήτε τῆς πέτρας, μήτε τῶν ἐν αὐτῇ προσενεχθέντων καταλειφθῆναι μνημόσυνον. Καὶ τοῦτο ἀθρόως γενόμενον θεασάμενοι οἱ παῖδες, εἰς τὴν γῆν ἀπὸ φόβου κατέπεσαν, καὶ ἡμιθανεῖς μεμενήκασιν, ῥῆξαι φωνὴν ἢ ἀναστῆναι ἐκ τῆς γῆς μὴ δυνάμενοι. Μὴ εἰσελθόντων δὲ αὐτῶν εἰς τὸ κτῆμα τῇ ὥρᾳ ᾗ εἶχον ἔθος εἰσέρχεσθαι, ἀλλ' ἐκπλήκτων κειμένων εἰς τὸ ἔδαφος, ἐξῆλθον οἱ τούτων γονεῖς ἐκ τοῦ κτήματος ἰδεῖν τίνος χάριν κατὰ τὸ ἔθος οὐ παρεγένοντο. Καὶ ἀναζητοῦντες, εὗρον αὐτοὺς κειμένους, μήτε τινὰ τῶν παρόντων γινώσκοντας, μήτε λαλῆσαι τοῖς λαλοῦσιν ἰσχύοντας. Οὕτως ἡμιθανεῖς αὐτοὺς οἱ γονεῖς θεασάμενοι, ἕκαστος τὸ ἴδιον παιδίον βαστάσας εἰς τὸ κτῆμα ἀπήνεγκεν· καὶ ἐν ἐκστάσει τοιαύτῃ τὰ τέκνα ὁρῶντες ἐξίσταντο· τὴν τῆς ἐκστάσεως αἰτίαν μαθεῖν μὴ δυνάμενοι. Καὶ πολλάκις αὐτοὺς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐρωτῶντες, ἀποκρίσεως παρ' αὐτῶν οὐκ ἐτύγχανον, καὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς οὐδὲν ὅλως μαθεῖν ἠδυνήθησαν, ἕως οὗ ἡ ἡμέρα ἐκείνη πᾶσα καὶ ἡ νὺξ παρῆλθεν. Τότε γὰρ οἱ παῖδες εἰς ἑαυτοὺς κατ' ὀλίγον ἐλθόντες, ἅπαντα αὐτοῖς διηγήσαντο, ὡς ἐπράχθη τε καὶ γεγένηται. Καὶ λαβόντες αὐτοὺς οἱ γονεῖς, καὶ τοὺς τοῦ αὐτοῦ κτήματος κτήτορας, ἐξῆλθον, καὶ τὸν τρόπον ὑπέδειξαν, ἐν ᾧ τὸ παράδοξον τοῦτο θαῦμα ἐγένετο, ἴχνη τινὰ τοῦ καταβάντος πυρὸς ὑποφαίνοντες.

Cum igitur omnia secundum ecclesiasticam consuetudinem fecissent, priusquam panes frangerent ac communicarent, ignis cœlitus delapsus, quæ proposita erant consumpsit omnia, saxumque totum combussit, ita ut nihil omnino neque saxi, neque eorum quæ fuerant superposita relinqueretur. Hoc repente factum cum pueri vidissent, in terram omnes præ timore corruerunt, ac diutius semivivi permanserunt, neque erumpere vocem, neque de terra surgere valentes. Cum vero non redirent domum hora qua consueverant reverti, sed pavidi in pavimento jacerent, exierunt e villa parentes eorum, ut viderent cujus rei gratia consueto legitimo tempore non revertissent. Egressi autem pueros omnes humi jacentes invenerunt, neque agnoscentes aliquos, neque loqui se alloquentibus valentes. Parentes itaque semivivos eos aspicientes, unusquisque filium suum assumentes, domum retulerunt, videntesque pueros in hujusmodi excessu diutius durantes, mirabantur nimium, causam stuporis eorum omnino ignorantes, nec discernere valentes, sæpiusque illos per totum diem interrogantes, responsum nullum accipere ab eis potuerunt, et quæ illis acciderant scire omnino nequiverunt, donec dies illa et nox tota præteriit. Tunc enim et pueri paulatim in se ipsos reversi, cuncta ipsis retulerunt quæ gesta fuerant, et quæ illis contigerant. Assumentes vero parentes suos et omnes loci ipsius habitatores, egressi sunt, et locum eis ostenderunt, in quo mirabiliter ista contigerant, vestigia quædam elapsi ignis indicantes.

Οἵτινες τῶν γεγονότων ἀκούσαντες, καὶ ἐξ αὐτοῦ πεισθέντες τοῦ πράγματος, εἰς τὴν πόλιν εἰσέδραμον, καὶ πάντα τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως καθ' ἑξῆς ἀνήγαγον. Ὁ δὲ θαυμάσας τῶν λεγομένων τὸ μέγε-

Audientes vero quæ facta fuerant, et ipsis indiciis rerum admoniti, in civitatem cucurrerunt, cunctaque episcopo civitatis nuntiaverunt: qui perculsus magnitudine et novitate miraculi, cum omni clero

Digitized by Google

festinus accurrit, vidensque pueros, et rursus ab eis quæ evenerant audiens, et cœlestis ignis vestigia intuens, pueros quidem omnes continuo in monasterium immisit, locum vero monasterium fecit latissimum, supra locum autem ignis ecclesiam construxit, et sanctum erexit altare,

A θος, ἐν τῷ τόπῳ σὺν παντὶ τῷ κλήρῳ ἐξῆλθεν, καὶ τοὺς παῖδας ἰδὼν, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀκηκοὼς τὰ γενόμενα, καὶ τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανίου πυρὸς θεασάμενος, τοὺς μὲν παῖδας εἰς μοναστήριον ἔβαλεν, τὸν δὲ τόπον εὐαγὲς μοναστήριον πεποίηκεν· ἐπάνω τοῦ τόπου τοῦ πυρὸς τὴν ἐκκλησίαν ᾠκοδόμησε, καὶ τὸ ἅγιον στήσας θυσιαστήριον.

Dicebat autem ipse domnus Gregorius fidelissimus vir, unum se istorum puerorum aspexisse, ejusque monasterii ubi miraculum acciderat, monachum ipsum cognovisse. Et istud quidem magnum revera ac divinum stupendumque miraculum Gregorius venerabilis nobis ætate nostra contigisse enarravit.

Ἔλεγεν δὲ ἡμῖν ὁ αὐτὸς κῦρος Γεώργιος, ὅτι ἕνα ἐξ αὐτῶν τῶν παίδων ἦν θεασάμενος ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ, ἔνθα τὸ τοιοῦτον θαῦμα γέγονεν, καὶ τοῦτο μὲν τὸ θεῖον καὶ ἀγγελικὸν θαῦμα διηγήσατο Γεώργιος ὁ φιλόχριστος.

CAPUT CXCVII.

Relatio Ruffini de sancto Athanasio et aliis pueris sodalibus.

Ruffinus autem qui ecclesiasticam conscripsit historiam, simile quiddam priori ætate gestum a pueris ludentibus narrat. Ait enim, cum puerilia conscriberet Athanasii sanctissimi, magni propugnatoris ac præconis veritatis magnæque Alexandrinæ civitatis episcopi, et orbis totius doctoris inclyti, quomodo scilicet ipsius promotio ad episcopatum ex præscientia divina initium sumpsisset. Consequens autem mihi videtur esse, pauca de viri antiquitate repetere, et qualis a puero fuerit vitæ qualisve instituti, meminisse, quemadmodum ab his qui cum illo familiarissime vixerunt, accepimus (*Ruff.*, l. I *Hist. c.* 14). Eo igitur tempore quo Alexander sanctissimus Alexandrinæ Ecclesiæ post Achillam præerat, juxta prædictionem sancti Petri archiepiscopi et martyris, qui impium Arium damnavit; cum die quadam ex eminentiore loco mare intueretur, aspexit pueros in littore ludentes, ut consuetudo pueris est, episcopumque imitantes, ac ecclesiasticos ritus omnes. Cum ergo pueros illos diutius intueretur, majora quædam et sacratiora illos aggredi mysteria videt. Turbatus itaque continuo, clericos advocans eis ostendit, quæ ipse conspexerat, præcepitque ut irent et pueros omnes apprehenderent, atque ad se adducerent. Venientes igitur pueros interrogat quis eis ludus fuerit, quidve, et quomodo gesserint. Illi vero, utpote pueri, perterriti, ab initio quidem negare cœperunt, postea vero totam seriem exposuerunt, confessique sunt se quosdam baptizasse catechumenos per Athanasium, quem sibi pueri episcopum fecerant. Tunc igitur diligenter inquirens ab iis, et quinam baptizati fuissent, et quid, et quomodo interrogati, quidve respondissent; cum ab eo qui interrogaverat, cuncta didicisset, comperto quod omnia juxta ritum religionis nostræ peregissent, rem in commune cum clericis agitans, definivit ut dicitur, eos qui baptismo consecrati fuerant, cum omnia circa se solemniter peracta fuissent per interrogationes et responsiones, secundo quidem non oportere baptizari, sed impleri ea quæ solent a sacerdotibus fieri. Porro Athanasium, et cæteros, quos ille ut sacerdotes et diaconos habuerat in ministerio, convocatis eorum paren-

B Ῥουφῖνος δὲ ὁ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν γεγραφηκὼς, ὅμοιόν τι κατὰ τοὺς πάλαι καιροὺς ὑπὸ παίδων παιζόντων πραχθὲν, ἀνεγράψατο. Φησὶ γὰρ περὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου μὲν τῆς ἀληθείας προμάχου καὶ κήρυκος, τῆς δὲ μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων προεδρεύσαντος πόλεως, καὶ πάντας νηφαλίως, καὶ κατὰ τὸ Θεῷ δοκοῦν ποιμάναντος, τὰ παιδικὰ διηγούμενος, καὶ ὅτι θεόθεν αὐτῷ ἡ εἰς τὴν προεδρίαν προέλευσις προγνώσει θείᾳ τὴν ἀρχὴν ἐκομίσατο, τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ ἀνδρὸς ἀναλαβεῖν, καὶ οἷου ἐκ παιδὸς γέγονεν βίου, καὶ ποίας ἀναγωγῆς μνησθῆναι, καθὰ παρελάβομεν· καὶ ἡμᾶς εἰσενεγκεῖν τῷ ἀκροατῇ. Ὁ ἐν ἁγίοις Ἀλέξανδρος ὁ πάπας τῆς Ἀλεξανδρείας, μετὰ Ἀχιλλᾶν γενόμενος, κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ μάρτυρος πρόῤῥησιν, τοῦ τὸν δυσσεβῆ Ἄρειον κατακρίναντος, ἐν μιᾷ παρακύπτων, καὶ θεωρῶν τὴν θάλασσαν βλέπει παρὰ τὸν αἰγιαλὸν παίζοντας, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς παιδίοις, καὶ μιμουμένους ἐπίσκοπον, καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐξ ἔθους γινόμενα ἅπαντα. Προσέχων δὲ ἐπὶ πολὺ εἶδεν ὅτι πράττονταί τινα παρ' αὐτῶν ἀπόκρυφα τῶν μυστηρίων. Ταραχθεὶς τοίνυν, καὶ παραχρῆμα τοὺς κληρικοὺς καλέσας, ὑπέδειξεν ἅπερ ἔπραττον, καὶ προσέταξεν ἀπελθεῖν, καὶ κατασχεῖν πάντας τοὺς παῖδας, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀγαγεῖν. Παραγενομένους δὲ ἠρώτα τί ἦν αὐτῶν τὸ παίγνιον, καὶ τί ἔπραττον. Ἐκεῖνοι δὲ πτοηθέντες, ἅτε παῖδες ὄντες, ἅπαν τὸ πρᾶγμα κατ' ἀξίαν αὐτῷ διηγοῦνται, ὅτι καὶ ἐβάπτισάν τινας κατηχουμένους δι' Ἀθανασίου, ὃν κατέστησαν ἑαυτοῖς οἱ παῖδες ἐκεῖνοι ὡσανεὶ ἐπίσκοπον. Τότε τοίνυν ἐπιμελῶς ἐπιζητήσας παρ' αὐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος, τίνας ἐβάπτισαν, καὶ μαθὼν, καὶ εὑρὼν, ὅτι κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἡμετέρας θρησκείας πάντα ἐκεῖνα ἐτέλεσαν, ἀνακοινωσάμενος τοῖς ἑαυτοῦ κληρικοῖς, ὥρισεν τοὺς ἀξιωθέντας τοῦ ἁγίου λουτροῦ ἐκ δευτέρου μὴ χρῆναι βαπτισθῆναι· Ἀθανάσιον δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς καταλεγέντας κληρικοὺς τοῖς γονεῦσι παρηγγύησεν τοῦ ἀνάξαι ἐν νουθεσίᾳ καὶ παιδείᾳ Κυρίου, μάλιστα Ἀθανάσιον, ὃν μετ' οὐ πολὺ τῷ Θεῷ καθιέρωσεν. Θείοις δὲ χαρίσμασι κατα-πλουτῶν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ τηνικάδε ἐν μείζονι βαθμῷ προβιβασθεὶς διέπρεψεν. Ἀθανάσιον δὲ καὶ τοὺς ἄλλους, οὓς ἐν ἐκείνῃ τῇ παιγνίᾳ πρεσβυ-

Digitized by Google

τέρους ἔδοξεν ἔχειν ἢ διακόνους, προσκαλεσάμενος αὐτῶν τοὺς γονεῖς, ὑπὸ μαρτυρίᾳ Θεοῦ παρέδωκεν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε ἐκεῖ αὐτοὺς τρέφεσθαι.

A tibus, sub Deo teste ecclesiæ tradidit, ut illic nutrirentur.

Μικροῦ δὲ διαδραμόντος χρόνου, ὅτε καὶ παρὰ τοῦ σημειογράφου (s) τελείως, καὶ παρὰ τοῦ γραμματικοῦ αὐτάρκως Ἀθανάσιος ἐπαιδεύθη, παραχρῆμα ὡς πιστὴ τοῦ Θεοῦ παραθήκη παρὰ τῶν γονέων παραδίδοται τῷ ἱερεῖ, καὶ ὡσανεί τις Σαμουὴλ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ ἐτρέφετο. Καὶ ἡνίκα πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Ἀλέξανδρος ἐπορεύετο ἐν τῇ γήρᾳ, ἐπελέγετο εἰς τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ, καὶ βαστάζειν τὸ τῆς ἱερωσύνης περιβόλαιον, ὃ προσηγορεύετο Ἐφοὺδ τῇ παρ' Ἑβραίων φωνῇ.

Modico itaque transacto tempore, cum et a notario perfecte, et a grammatico sufficienter (45) Athanasius jam instructus esset, continuo quasi fidele depositum Dei, sacerdoti a parentibus traditur, et veluti Samuel quidem in templo nutritur. Quoties vero Alexander in senectute ad episcopos proficisceretur, iste sequebatur eum, ferens sacerdotii amictum, qui Hebraice appellabatur Ephod.

Τοσοῦτοι δὲ ἐγένοντο τοῦ Ἀθανασίου τούτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς ἀγῶνες, ὥστε δοκεῖν περὶ τούτου γεγράφθαι ἐκεῖνο τὸ εἰρημένον· « Ἐγὼ ἐπιδείξω τούτῳ, ὅσα αὐτὸν ὑπομεῖναι χρὴ ὑπὲρ τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος. » Εἰς γὰρ τὸν τούτου διωγμὸν πᾶσα ἡ οἰκουμένη συνεφράξατο [72], καὶ ἐκινήθησαν καὶ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ βασίλεια καὶ στρατὸς συνῆλθον κατ' αὐτοῦ· ἐκεῖνος δὲ τὸ τοῦ Θεοῦ λόγιον ἐφύλαττεν, τὸ λέγον· « Ἐὰν οὖν στῶσιν κατ' ἐμοῦ παρεμβολαί, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου· ἐὰν ἐπαναστῇ μοι συμβουλὴ [73], ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπιῶ. » Πλὴν ἐπειδὴ τοιαῦται καὶ τοσαῦται αὐτοῦ φέρονται πράξεις, ὥστε τὸ μὲν μέγεθος τῶν πραγμάτων μηδέν μοι συγχωρεῖν παρελθεῖν, τὸ δὲ πλῆθος τῶν πράξεων ἀναγκάζει με πολλὰ σιωπᾷν, ἐν ἀδήλῳ κάμνει μου ὁ λογισμὸς, τὸ μὴ δύνασθαι ἐπιδέξασθαι, τί μὲν δεῖ κρατῆσαι, τί δὲ δεῖ παραλείπειν. Καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγων μνημονεύωμεν τῶν ἀνηκόντων τῷ πράγματι· τὰ δὲ ὑπόλοιπα ἡ φήμη διηγήσεται. Πάντως δὲ ἐλάττονα τῆς ἀληθείας ἀπαγγελεῖ ἡ φήμη· προσθεῖναι γάρ τι τῇ ἀληθείᾳ οὔτε δυνήσεται, οὔτε εὑρήσει.

Tanta vero et tam præclara contra hæreticos Athanasii in sancta Ecclesia fuere certamina, ut illud de eo scriptum esse videatur, quod dictum est : Ego ostendam ei, quanta pro nomine meo illum oporteat pati. Nam in ejus persecutionem totus conspiravit orbis, commoti sunt reges terræ et gentes, et regna exercitusque contra illum convenerunt. Porro ipse divinum illud eloquium opere implebat, quo dicitur : Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum ; si exsurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo (*Psal.* XXVI). Vere enim tanta illius ac talia feruntur opera, ut magnitudo quidem rerum nihil me præterire persuadeat, multitudo vero gestorum plurima tacere compellat. Fluctuat itaque ambigua mens, neque plane dignoscere valet quid conscribere, quid omittere debeat. Atque ideo paucorum meminimus, quæ ad rem pertinent ; reliqua vero fama enarrabit, quæ profecto minora quam se habeat veritas enuntiabit, veritati quippe nihil addere poterit.

CAPUT CXCVIII.

Responsio sancti Athanasii episcopi Alexandrini, num quis sine fide baptizari possit.

Ἠρωτήθη ποτὲ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ πάπας Ἀλεξανδρείας, εἰ δύναται βαπτισθῆναι μήτε πιστεύων κατὰ τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν καὶ τὸ κήρυγμα· καὶ εἰ βαπτισθῇ δι' ἄλλας τινὰς προφάσεις πιστεύειν ὑποκρινόμενος, τί ἄρα ἔσται, ἢ πως αὐτὸν δέχεται ὁ Θεός. Καὶ ἀπεκρίθη λέγων· Ἠκούσατε ἀπὸ τῶν παλαιῶν, ὡς τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ καὶ μάρτυρι, θνήσεως γενομένης, καὶ ἁπλῶς πολλῶν ἐπιτρεχόντων τῷ βαπτίσματι φόβῳ τοῦ θανάτου, ὤφθη τις αὐτῷ, ἐν ἀγγέλου μορφῇ, λέγων· Ἕως πότε ἀποστέλλετε ἐνταῦθα βαλάντια ἐσφραγισμένα μὲν, κενὰ δὲ πάντη, καὶ οὐδὲν ἔχοντα ἔσωθεν ; Τοιγαροῦν ὅσον ἐκ τῆς τοῦ ἀγγέλου φωνῆς ἔνι στοχάσασθαι, τὴν μὲν σφραγῖδα τοῦ βαπτίσματος ἔχοντες, ἐπειδὴ ὅλως εὐεργετηθῆ-

Interrogatus est aliquando prædictus sanctus Athanasius postquam Alexandriæ episcopus constitutus fuit, an posset quispiam sine fide baptizari secundum ritum et prædicationem Christianorum ; aut si credere se simulans, aliquibus aliis occasionibus baptizatus fuisset, quid de illo sentiendum, aut quomodo suscipiat illum Deus. Et respondit, dicens : Audivi aliquando a senioribus nostris quod beato Petro episcopo et martyri, cum facta esset mortalitas, et plerique ad baptisma mortis timore confugerent, apparuerit Angelus humana specie, dicens : Quandiu huc mittitis marsupia ista, signata quidem, inania autem prorsus et vacua, et nihil intus habentia ? Erunt itaque, quantum ex angeli voce conjicere licet, signum habentes

VARIÆ LECTIONES.

[72] f. συνεφρυάξατο. [73] f. συμβολή.

NOTÆ.

(s) *Σημειογράφου.* Invenies in Lexicis, ut et σημειογραφεῖν. At σημειογραφεῖον non invenies, quod legitur pag. paulo ante citata *Hodegi* Anastasiani, statim post verba relata : Συγκαθεζομένων ἡμῶν ἐν τῷ σημειογραφείῳ τοῦ Καισαρίου. Apud Allatium, *De perpetua consensione*, etc., col. 674 : Ἀπὸ τῶν σιγνογραφιῶν. Theodorus Studita, *De sancto Platone*, n. 16 : Ἐσυρμαιογράφησεν. Ἐσπουδαιογράφησεν ; Aristeas, χρυσογραφία ; Syncellus, βίβλοι κεχρυσογραφημέναι

Digitized by Google

baptismi, quoniam et beneficium aliquod existimarunt se consequi, si baptisma susciperent, atque idcirco baptizati (46) sunt.

A ναί τι νομίζοντες, εἰ τὸ βάπτισμα λάβοιεν, ἐβαπτίσθησαν.

CAPUT CXCIX.

Relatio de sene quodam simplice, qui cum sacramentum offerret, angelos videbat.

Narravit quidam Patrum, quod senex quidam mundus et sanctus existens, cum offerret sacramentum, videbat angelos sibi dextra lævaque assistentes. Porro hic ab hæreticis consecrationis ritum perceperat, et veluti simplex et rudis divinorum dogmatum, quando offerebat, in simplicitate et innocentia dicebat quæ non decebant secundum rectam fidem, ignorans quod falleretur.

Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων, ὅτι τις τῶν γερόντων καθαρὸς καὶ ἅγιος ὤν, ἐν τῷ ποιεῖν αὐτὸν τὴν προσκομιδήν, ἀγγέλους ἔβλεπεν ἐκ τῶν δεξιῶν αὐτοῦ καὶ ἐξ εὐωνύμων ἱσταμένους. Ἦν δὲ οὗτος ἐξ αἱρετικῶν παραλαβὼν τὴν προσκομιδήν, καὶ ὡς ἄπειρος τῶν θείων δογμάτων, ἐν τῷ προσφέρειν ἐν ἁπλότητι καὶ ἀκακίᾳ, ἔλεγεν, ἀγνοῶν ὅτι σφάλλεται.

Per divinam igitur dispensationem perrexit ad eum diaconus quidam peritissimus divinorum dogmatum. Contigit autem sanctum senem, præsente illo, sacrificium offerre. Dixit autem ei diaconus : Verba, quæ in offerendo dixisti, rectæ fidei non sunt, sed hæreticorum et pravæ opinionis hominum. Senex autem confidens, quoniam videbat angelos dum offerebat, non intendit his quæ dicebantur a diacono, sed contempsit. Diaconus autem persistebat, dicens : Falleris, abba; non enim admittit fides catholica ista quæ dicis, neque mater Ecclesia. Cum autem videret diaconi constantiam in se arguendo senex, atque in oblatione salutari sanctos angelos, ut consueverat, intueretur, ait eis : Diaconus iste mihi hæc et ista dicit : quomodo se habet veritas? Dicunt ei angeli : Ausculta ei, nam vera loquitur, et recte ista prosequitur. Dixit autem eis senex : Quare vos non dixistis mihi? Dixerunt autem illi angeli : Deus ita disposuit, ut homines ab hominibus corrigantur. Et fratri.

Κατ' οἰκονομίαν δὲ παρέβαλεν αὐτῷ τις ἀδελφὸς, πεῖραν ἔχων τῶν θείων δογμάτων. Συνέβη δὲ τὸν γέροντα ἐπὶ αὐτοῦ ποιῆσαι τὴν προσφοράν· καὶ εἶπεν ὁ ἀδελφὸς (διάκονος γὰρ ἦν)· Ταῦτα ἃ εἶπας, Πάτερ, εἰς τὴν προσκομιδήν, οὐκ εἰσὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀλλὰ κακοδόξου. Ὁ δὲ γέρων ὡς ὅτι ἀγγέλους βλέπει ἐν τῷ προσφέρειν, οὐ προσέσχεν τοῖς λεχθεῖσιν, ἀλλὰ κατεφρόνησεν. Ἐπέμενεν δὲ ὁ διάκονος λέγων· Σφάλλῃ, καλόγηρε· οὐ γὰρ παραδέχεται ταῦτα ἡ Ἐκκλησία. Ὡς οὖν εἶδεν ἑαυτὸν ὁ γέρων οὕτως ἐγκαλούμενον, καὶ ἐλεγχόμενον ὑπὸ τοῦ διακόνου, εἶδεν συνήθως τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἠρώτησεν αὐτούς· Ἐπειδὴ ὁ διάκονος οὕτως μοι λέγει, τί ἐστιν ὃ λέγει; Εἶπον δὲ αὐτῷ· Ἀνάσχου, καλῶς σοι λέγει. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς ὁ γέρων· Καὶ διὰ τί οὐκ εἴπατέ μοι ὑμεῖς; Εἶπον δὲ αὐτῷ· Ὅτι ὁ Θεὸς οὕτως ᾠκονόμησεν, ἄνθρωπον δι' ἀνθρώπων διορθοῦσθαι. Καὶ ἀπὸ τότε διωρθώσατο εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ.

CAPUT CC.

Quomodo juvenis aurifex a viro patricio sit in filium adoptatus.

Narravit nobis quidam sanctorum Patrum, quod juvenis quidam ingeniosus se ad aurificem pro discenda arte contulerit, quam dum solerter addisceret, unus ex patriciis injunxit eis, ut crucem auream lapidibus pretiosis ornatam facerent, quo illam ecclesiæ offerret. Et quoniam valde ingeniosus erat adolescens, injunxit illi magister ejus id opus. Cœpit ergo adolescens cogitare intra se, ac dicere : Si iste tantas offert pecunias Christo, cur non et ego mercedem meam in istam crucem conferam, ut eam mihi, tanquam duo minuta viduæ, computet Christus? Cogitans igitur quantum mercedis esset accepturus, mutuatur id, et in crucem mittit. Veniens itaque patricius ponderat crucem, priusquam in illa lapides includerentur, invenitque plus habere ponderis quam constituerat. Cœpit itaque minitans urgere adolescentem, quasi fraudem fecisset, aurumque adulterasset. Tunc ait illi adolescens : Novit ille qui solus cordium scrutatur arcana, quia nihil tale feci. Sed cum viderem te tantum pecuniarum Christo Domino obtulisse, cogitavi immittere mercedem meam, ut et ego partem habeam tecum, utque me suscipiat Christus, quemadmodum duo minuta viduæ illius accepit. Stu-

Διηγήσατο ἡμῖν τις τῶν Πατέρων, ὅτι ὁ νεώτερός τις εὐφυὴς ἀπελθὼν ἐμαθητεύθη τινὶ χρυσοχόῳ, καὶ μανθάνει τελείως τὴν τέχνην. Ἐπιτάσσει οὖν αὐτῷ τις τῶν πατρικίων ποιῆσαι σταυρὸν διάλιθον, ἵνα προσενέγκῃ αὐτὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ἐπειδὴ πάνυ εὐφυὴς ἦν ὁ νεώτερος, παραχωρεῖ αὐτῷ τοῦτο ἔργον ὁ ἐπιστάτης. Λογίζεται οὖν ὁ νεώτερος, ὅτι οὗτος τοσαῦτα χρήματα προσφέρει τῷ Χριστῷ, διὰ τί οὐ κἀγὼ μίξω τὸν μισθόν μου εἰς τὸν σταυρὸν, ἵνα με λογίζηται Χριστὸς ὡς δύο λεπτὰ τῆς χήρας ἐκείνης; Λογίζεται οὖν πόσον μισθὸν λαμβάνειν μέλλῃ, καὶ κιχρᾶται, καὶ βάλλει εἰς τὸ σταύρινον. Ἐλθὼν οὖν ὁ πατρίκιος σταθμίζει τὸν σταυρὸν πρὸ τοῦ κλεισθῆναι τοὺς λίθους, καὶ εὑρίσκει αὐτὸν πρὸς τὴν ὁλκὴν ἣν δέδωκεν, ἔχον περισσόν. Ἤρξατο ἀπειλεῖν, ὅτι δόλον ἐποίησεν κυβεύσας τὸν χρυσοῦν. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ νεώτερος· Ὁ μόνος γινώσκων τὰ ἐγκάρδια, ἐπίσταται ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησα. Ἀλλὰ ἰδὼν πόσα χρήματα προσήνεγκας τῷ Χριστῷ, ἐλογισάμην βαλεῖν τὸν μισθόν μου, ἵνα κἀγὼ ἔχω μέρος μετὰ σοῦ, καὶ προσδέξηταί με ὁ Χριστὸς, ὡς τὰ δύο λεπτὰ τῆς χήρας ἐκείνης. Ἐκπλαγεὶς οὖν ἐπὶ τοῦτο ἐκεῖνος, εἶπεν· Ναὶ, τέκνον, οὕτως ἐλόγισας; Λέγει αὐτῷ·

Digitized by Google

Ναί. Ἔφη αὐτῷ· Ἐπειδὴ τοῦτο ἐλόγισας, καὶ ὅλην A τὴν προαίρεσίν σου ἐκαίνωσας τῷ Χριστῷ, θελήσας μέρος ἔχειν μετ' ἐμοῦ, ἰδοὺ ἀπὸ τῆς σήμερον ποιήσω σε υἱὸν καὶ κληρονόμον. Καὶ ἔλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν κληρονόμον.

pefactus ille dixit juveni : Itane, fili, cogitasti? Ait ille : Ita sane. Patricius vero dixit illi : Quoniam ita cogitasti, totamque voluntatem tuam obtulisti Christo, volens habere partem mecum, ecce ex hodierna die suscipio te mihi in filium, hæredemque constituo. Et assumpsit eum secum, atque hæredem suum fecit.

CAPUT CCI.

Vita viri Constantinopolitani nobilissimi, cui pater moriens Dominum Jesum Christum reliquit curatorem.

Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων, ὅτι ποτὲ διὰ χρείαν τινὰ ἀνῆλθον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὡς δὲ κάθημαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰσέρχεταί τις τῶν κατὰ κόσμον λαμπρῶν, πάνυ φιλόχριστος, καὶ θεασάμενός με ἐκάθισεν· καὶ ἤρξατο ἐρωτᾷν περὶ σωτηρίας ψυχῆς. Ὡς οὖν εἶπον αὐτῷ, ὅτι τοῖς καλῶς διοικοῦσιν τὰ ἐπίγεια τὰ οὐράνια δίδοται, ἔλεγεν· Καλῶς εἶπας, Πάτερ, ὅτι μακάριος ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα B πρὸς Θεὸν, καὶ ἑαυτὸν ἔκδοτον δίδωσι τῷ Θεῷ. Καὶ ἔλεγεν· Ἐγὼ τέκνον εἰμί τινος τῶν κατὰ τὸν κόσμον πολὺ ἐνδόξων. Ἦν δὲ ὁ πατήρ μου πολὺ ἐλεήμων, καὶ πολλὰ παρεῖχεν τοῖς πτωχοῖς. Μιᾶς οὖν τῶν ἡμερῶν καλεῖ με, καὶ δεικνύει μοι ὅλα τὰ χρήματα, καὶ λέγει μοι· Τέκνον, τί ἡδέως ἔχεις; ἀφήσω σοι τὰ χρήματα ἢ τὸν Χριστὸν κουράτορᾶ; Ἐγὼ δὲ οἰκοδομούμενος, εἰς ἃ ἐποίει, εἶπον αὐτῷ· Τὸν Χριστὸν μᾶλλον· ταῦτα γὰρ πάντα σήμερον αὔριον παρέρχονται. Λοιπὸν ἐξ ὅτε ἤκουσεν τῶν παρ' ἐμοῦ, ἀφειδῶς παρεῖχεν, ὥστε αὐτὸν τελευτήσαντα ὀλίγα ἀφιέναι. Ἐγὼ δὲ πτωχὸς ὢν, ταπεινὸς προηρχόμην, ἔχων τὴν ἐλπίδα εἰς Θεὸν, ᾧ καταλέλοιπέν με.

Narravit quidam Patrum, dicens : Ascendi aliquando Constantinopolim cujusdam necessitatis gratia ; cumque in ecclesia sederem, ingressus est quidam sæcularis, maxime illustris atque fidelissimus. Is cum aspexisset me, accedens salutavit cum omni charitatis officio. Et post salutationem sedit juxta me, et cœpit interrogare de his quæ pertinent ad animæ salutem. Cumque ego illi dicerem quod his qui rite terrena disponunt, cœlestia quoque donantur : Bene, inquit, pater, dixisti. Nam vere beatus est, qui spem suam in Deum ponit, et se ipsum totum committit Deo. Et dicebat : Ego filius sui cujusdam sæcularis gloria clarissimi. Erat autem ipse pater meus eleemosynis maxime deditus, et plurima pauperibus distribuebat. Die ergo quadam vocavit me, et ostendit mihi omnes pecunias, dicens : Fili, quid tibi gratius est, ut dimittam tibi pecunias istas, an Christum curatorem tuum? Ego, cum placerent mihi quæ faciebat, respondi me Christum malle. Ista enim omnia prætereunt, et hodie sunt, et cras non erunt? Christus autem manet in æternum. Quod ille cum audisset, omnia jam libere et larga manu pauperibus erogabat, ita ut moriens pauca admodum mihi relinqueret. Ego autem jam pauper effectus, humilis procedebam, spem meam habens in Christum, cui me ille reliquerat.

Ἦν δέ τις πλούσιος πάλιν καὶ τῶν μεγάλων, C ἔχων γυναῖκα φιλόχριστον καὶ φοβουμένην τὸν Θεόν· εἶχεν δὲ θυγατέρα μονογενῆ. Λέγει οὖν αὐτῇ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· Ταύτην μονογενῆ τὴν θυγατέρα ἔχομεν, καὶ τοσαῦτα ἀγαθὰ ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ Κύριος· τίνος οὖν χρήζει; Ἐὰν ἐπιζητήσωμεν δοῦναι αὐτὴν τινι ὁμοτίμῳ ἡμῶν, οὐ καλῷ δὲ τοῖς τρόποις, θλίβει αὐτὴν ἀεί· ἀλλὰ μᾶλλον ζητήσωμεν αὐτῇ ἄνθρωπον ταπεινὸν, καὶ φοβούμενον τὸν Κύριον, ἵνα κατὰ Θεὸν ἀγαπᾷ αὐτὴν καὶ θάλπῃ. Λέγει αὐτῷ· Καλῶς ἐβούλευσας· ὕπαγε οὖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εὖξαι ἐκτενῶς, καὶ κάθισον ἐκεῖ, καὶ ὅστις εἰσέρχεται πρῶτος, οὗτός ἐστιν ὁ ἀποσταλεὶς παρὰ Κυρίου. Ἐποίησεν οὖν οὕτως, καὶ μετὰ τὸ εὔξασθαι, καὶ καθίσαι, εὑρέθην ἐγὼ εὐθὺς εἰσερχόμενος. Πέμπει οὖν παραχρῆμα δοῦλον, καὶ καλεῖ με, καὶ ἤρξατο ἐρωτᾷν με· Πόθεν εἶ; Ἐγὼ δὲ εἶπον αὐτῇ· Ἐκ τῆς πόλεώς εἰμι τῆσδε, καὶ τοῦδε υἱός. Ἡ δὲ εἶπεν· Ἐκείνου τοῦ ἐλεήμονος; Καὶ λέγει μοι· Ἔχεις γυναῖκα; Εἶπον δὲ αὐτῇ· Οὔ. Εἶπον δὲ αὐτῇ ἃ ἐλάλησέν μοι ὁ πατήρ μου, καὶ ἃ εἶπον αὐτῷ. Καὶ δοξάσασα τὸν Κύριον, εἶπεν· Ἰδοὺ ὁ καλὸς κουράτωρ σου ὃν ἐξελέξω, ἔπεμψέν σοι γυναῖκα καὶ χρήματα, ἵνα χρήσῃ ἀμφοτέροις μετὰ φόβου τοῦ Θεοῦ. Καὶ εὔχομαι τὴν ὁδὸν τοῦ πατρός μου μέχρι τέλους ὁδεῦσαι.

Erat autem alius quidam dives valde, et primarius, habens uxorem fidelem Christo, et timentem Dominum, habebat autem et filiam unicam. Dixit ergo illa viro suo : Hanc solam habemus filiam, tantaque bona nobis largitus est Deus; cujus ergo rei indiget? Si quæsierimus dare illam alicui primario, et diviti, qui non sit bonis moribus, affliget eam semper. Quæramus illi virum humilem, et timentem Dominum qui secundum Deum illam diligat et foveat. Qui dixit illi : Recte dixisti. Perge ergo in ecclesiam, et ora intentissime, atque illic reside, et qui primus ingressus fuerit, hic illi a Domino missus est sponsus. Fecit igitur ut jusserat vir ejus ; cumque orasset, et sederet, ingressus sum ego primus. Mittens ergo illa servum suum, continuo accersivit me, cœpitque interrogare, dicens : Unde es? Ego autem dixi illi : Ex hac civitate sum talis filius. Dixit autem mihi : Illius eleemosynarii? Et dixi : Ita illius sum filius. Tunc ait mihi : Habes uxorem? Et dixi : Non. Narravique illi quæ mihi dixerat pater meus, et quæ ego responderam ipsi. Illa vero glorificans Dominum, ait : Ecce bonus curator tuus misit tibi uxorem, et pecunias, ut utaris utrisque cum timore Dei. Deditque mihi filiam suam et pecunias. Ego autem oro ut patris mei viam usque in finem teneam.

Digitized by Google

CAPUT CCII.

Vita Abibæ sæcularis hominis filii, servi Dei.

Narravit aliquis Patrum, quod sæcularis quidam habuerit filium pium, religiosum, virginem, et ab ipsis annis puerilibus continentiæ rerum omnium assuetum, adeo ut vinum jam non biberet. Habebat autem in votis sedere in solitudine : pater vero ejus volebat illum sæculi obligare negotiis, neque poterat ; nam hoc ille minime patiebatur. Erant et illi alii fratres, ipse autem major natu omnibus. Cum autem illius institutio a patris voluntate esset remotissima, objurgabat illum assidue pater, exprobrans illi ipsam continentiam, et dicens : Cur similis non es fratribus tuis, nec te ipsum negotiis exponis? Ille vero sustinebat tacens. Omnes vero diligebant eum pro illius religione et modestia.

Cum vero pater ejus moriturus esset, quidam ex genere ipsius, et alii Abibæ (hoc enim erat filio nomen) amantissimi, putantes quod illum odisset pater ejus propter assiduas illius objurgationes, convenerunt, dicentes : Ne forte privet hæreditate servum Dei pater, pro illo deprecemur. Erat enim dives valde. Pergunt itaque ad eum, et dicunt : Convenimus aliquid abs te precaturi. Quibus ille ait : Quid vultis a me petere? Pro domno Abiba oramus, ne illum negligas. Tum pater : Pro illo rogatis me? Dicunt ei : Utique. Qui ait : Vocate illum huc. Putaverunt autem quod juxta consuetudinem objurgare eum vellet. Cumque ingressus fuisset, ait illi pater : Appropinqua mihi. Et cum appropinquasset ei, tenuit pedes ejus plorans, et dicens : Ignosce mihi, fili mi, et ora Deum, ne mihi imputet quoniam afflixi te. Tu enim quærebas Christum, et ego sæculariter movebar. Vocat autem et alios filios, et ait illis : Hic dominus vester et pater est; quidquid dixerit, facite, et quod vos habere voluerit, in ipsius potestate erit. Admiratique sunt omnes. Statim vero ut mortuus est pater ipsorum, distribuit fratribus partes. Ipse vero sumens partem suam, dedit eam pauperibus, nihil sibi omnino reservans. Fecit autem sibi parvam cellulam, ut solitarius degeret; moxque cum consummasset cellam infirmatus est atque ad finem pervenit.

Aderat autem illi frater ejus, cui dixit : Vade, frater, fac domui tuæ consolationem. Aderat quippe celebritas sanctorum apostolorum. Dixit ei frater ejus : Quomodo dimittam te, et abibo? Ait illi : Vade, et cum venerit hora mea, ego te vocabo. Cum ergo venisset hora, surrexit ad fenestram, et pulsavit. Intendit autem in eum frater ejus. Et ille ipsi annuit, dicens : Veni. Statim vero ut venit frater ejus, tradidit spiritum Domino. Omnesque mirati sunt, et glorificaverunt Deum, dicentes : Eximia charitate, qua dilexit Christum, dignum invenit finem.

A Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων, ὅτι κοσμικός τις εἶχεν υἱὸν εὐλαβῆ καὶ παρθένον ἐγκρατῆ εἰς πάντα, καὶ ἀπὸ μικρόθεν λοιπὸν οὐκ ἔπινεν οἶνον · εἶχεν δὲ σκοπὸν τοῦ ἀναχωρῆσαι. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἤθελεν αὐτὸν ἐμβαλεῖν εἰς τὰ πράγματα, καὶ οὐκ ἠνείχετο · εἶχεν δὲ καὶ ἄλλους ἀδελφοὺς, αὐτὸς δὲ ἦν ὁ μείζων. Καὶ ἐπειδὴ οὐχ ἥρμοζεν ὁ σκοπὸς αὐτοῦ τῷ σκοπῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀεὶ ὠνείδιζεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπιπλήττων αὐτῷ διὰ τὴν ἐγκράτειαν, λέγων · Διατί οὐκ εἶ ὅμοιος τῷ ἀδελφῷ [a] σου, καὶ ἐπιδιδοῖς σεαυτὸν εἰς τὰ πράγματα; Ὁ δὲ ἐκαρτέρει σιωπῶν. Πάντες δὲ ἠγάπων αὐτὸν διὰ τὴν εὐλάβειαν αὐτοῦ καὶ τὴν σωφροσύνην.

B Ὅτε δὲ ἤμελλεν πατὴρ αὐτοῦ τελευτᾷν, τινὲς τοῦ γένους αὐτοῦ, καὶ ἄλλοι ἀγαπητοὶ, δοκοῦντες ὅτι μισεῖ αὐτὸν ὁ πατὴρ, ἐκ τοῦ ἐπιπλήττειν αὐτῷ, συνάγονται, καὶ λέγουσι · Μήποτε στερήσῃ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ τῆς κληρονομίας ὁ πατήρ · ἀλλὰ παρακαλέσωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ (ἦν γὰρ πλούσιος). Καὶ ἀνέρχονται πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ · Τίποτε ἔχομεν παρακαλέσαι σε. Λέγει αὐτοῖς · Τί θέλετε παρακαλέσαι με; Λέγουσιν αὐτῷ · Περὶ τοῦ κυρίου Ἀβίβου (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα αὐτῷ) · ἵνα μὴ παρίδῃς αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς · Ὑπὲρ αὐτοῦ παρακαλεῖτέ με; Λέγουσιν αὐτῷ · Ναί. Λέγει αὐτοῖς · Καλέσατέ μοι αὐτὸν ὧδε. Ἐνόμισαν δὲ ὅτι ἐπιπλῆξαι αὐτῷ θέλει κατὰ τὸ ἔθος. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν, λέγει αὐτῷ · Ἔγγισόν μοι. Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἤπλωσεν ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, κλαίων καὶ C λέγων · Συγχώρησόν μοι, τέκνον μου, καὶ παρακάλεσον τὸν Θεὸν, ἵνα μὴ λογίσηταί μοι εἴ τι ἐθλιβόν σε · ὅτι σὺ τὸν Χριστὸν ἐζήτεις, ἐγὼ δὲ κοσμικῶς ἐκινούμην. Καλεῖ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς · Οὗτος κύριος καὶ πατὴρ ὑμῶν. Ὅ τι εἶπεν, Ἔχετε τί ποτε, ἔχετε · εἶπεν, Οὐκ ἔχετε, οὐκ ἔχετε. Καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Καὶ εὐθέως τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς αὐτῶν, δίδωσιν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ τὸ μέρος αὐτῶν, καὶ λαμβάνει τὸ μέρος αὐτοῦ, καὶ δίδωσιν αὐτὸ τοῖς πτωχοῖς παντελῶς, μηδὲν ἀφήσας ἑαυτῷ. Ἔκτισεν δὲ μικρὸν κελλίον εἰς τὸ ἀναχωρῆσαι, καὶ μετὰ τελειῶσαι τὸ κελλίον, ἀσθενεῖ.

D Φθάνει οὖν τὸ τέλος αὐτοῦ. Καὶ παρεκάθετο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Καὶ λέγει αὐτῷ · Ὕπαγε, καὶ ποίησον τῷ οἴκῳ σου παράκλησιν, ὅτι ἁγία ἡμέρα ἐστίν. Ἦν γὰρ ἡ πανήγυρις τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ · Πῶς ἀφήσω σε, καὶ ἀπέλθω; Λέγει αὐτῷ · Ἄπελθε, καὶ ὅτε ἔρχεται ἡ ὥρα, ἐγώ σε καλῶ. Ὅτε οὖν ἦλθεν ἡ ὥρα, ἀνέστη εἰς τὴν θυρίδα, καὶ κρούει, καὶ προσέχει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ νεύει αὐτῷ, ὅτι Δεῦρο. Καὶ εὐθέως ὅτε ἦλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, παρέδωκεν τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ. Καὶ πάντες ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν, λέγοντες · Ἀξίως τῆς ἀγάπης ἧς ἠγάπησε τὸν Χριστὸν, ηὗρεν τὸ τέλος.

VARIÆ LECTIONES.

[a] Int. τοῖς ἀδελφοῖς.

Digitized by Google

CAPUT CCIII.

Relatio de quodam lapidario, qui prudenti consilio vitam in mari servavit.

Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων, ὅτι ποτὲ λιθουργός A τις, ὃν καλοῦσι καβιδάριον, ἔχων λίθους πολυτίμους καὶ μαργαρίτας, ἀνέβη εἰς πλοῖον μετὰ τῶν παίδων αὐτοῦ, θέλων ἀπελθεῖν καὶ πραγματεύσασθαι. Συνέβη δὲ αὐτὸν κατ' οἰκονομίαν ἀγαπῆσαι παιδά τινα τοῦ πλοίου, ὅστις ἐποίει αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν, καὶ ἀνεπαύετο καὶ αὐτὸς παρ' αὐτοῦ ἐσθίων ἐξ ὧν ἤσθιεν. Μιᾶς δὲ τῶν ἡμερῶν ἀκούει ὁ παῖς τῶν ναυτῶν ψιθυριζόντων, καὶ βεβαιωσάντων παρ' ἑαυτοῖς, ἵνα ῥίψωσιν τὸν καβιδάριον εἰς τὴν θάλασσαν, δι' οὓς εἶχεν λίθους. Εἶτα τοῦ παιδὸς μετὰ πολλῆς στυγνότητος εἰσελθόντος πρὸς τὸν ἐλεύθερον (*t*) κατὰ τὸ ἔθος ποιῆσαι αὐτῷ τὴν ὑπηρεσίαν, λέγει αὐτῷ· Τί στυγνὸς εἶ, παιδίον, σήμερον; Ἐκεῖνος ἐταμιεύσατο λέγων οὐδέν. Πάλιν οὖν ἠρώτα αὐτὸν λέγων· Οὕτως εἰπέ μοι, τί ἔχεις; Τότε ἐξαφῆ κλαυθμὸν, καὶ λέγει B αὐτῷ· Ὅτι οὕτως οὕτως ἐβουλεύσαντο οἱ ναῦται περὶ σοῦ. Λέγει αὐτῷ· Ἀκριβῶς; Ἀπεκρίθη αὐτῷ· Ναὶ, οὕτως ἐβεβαίωσαν περὶ σοῦ παρ' ἑαυτοῖς. Τότε καλεῖ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἴ τι ἂν εἴπω ὑμῖν, ποιήσατε ἀόκνως καὶ ἄνευ τινὸς λογισμοῦ. Τότε ἁπλοῖ σινδόνα, καὶ ἄρχεται λέγειν αὐτοῖς· Φέρετε τά μου ζιχία (*u*). Καὶ ἤνεγκαν. Καὶ ἀνοίξας ἤρξατο ἁπλοῦν τὰ λιθάρια, καὶ μετὰ τὸ τεθῆναι πάντα, ἤρξατο οὕτως λέγειν· Αὕτη ἡ ζωή ἐστιν; Διὰ ταῦτα κινδυνεύω, θαλασσομαχῶ, καὶ μετ' ὀλίγον ἀποθνήσκω, μηδὲν λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου; Λέγει τοῖς παισὶν αὐτοῦ· Ἐκκενώσατε πάντα εἰς τὴν θάλασσαν. Εὐθέως οὖν μετὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ, ἠκόντησαν αὐτὰ εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐξέστησαν οἱ ναῦται, καὶ διεσκεδάσθη ἡ βουλὴ C αὐτῶν.

Narravit quidam Patrum, quod aliquando lapidarius quidam, habens lapides pretiosissimos, et gemmas, et margaritas, navem conscendit cum filiis suis, peregre ire cupiens et negotiari. Contigit autem illum ex dispositione Dei puerum quemdam qui erat in navi diligere, qui illi quoque in navi ministrabat, et ipse etiam ab eo reficiebatur, comedens ex his quæ ille comedebat. Die vero quadam audivit nautas puer submurmurantes inter se, et statuentes illum in mare projicere pretiosorum lapidum causa. Venit autem puer ille mœrens ad virum prædictum, ut ex consuetudine sua ipsi ministraret. Qui ait illi: Cur hodie ita mœstus es, fili? Ille vero dissimulabat dolorem, et tacebat. Rursum interrogavit eum, dicens: Dic mihi veraciter quid habes? Tunc ille erumpens in fletum ait illi: Sic et sic consilium fecerunt nautæ de te. Dixit autem ei: Nosti hoc diligenter? Ait: Utique, sic de te apud se ipsos statuerunt. Tunc advocans filios suos dixit eis: Quodcunque dixero vobis, impigre et absque ulla disceptatione perficite. Tunc explicans sindonem cœpit eis dicere: Afferte capsulas. Quas cum tulissent, aperiens eas cœpit educere lapides. Et cum omnia explicuisset, et in omnium conspectum posuisset, sic dicere cœpit: Hæc vita est? propter ista periclitor? et cum mari pugno? et post modicum morior? nihilque mecum ex isto sæculo fero? Dixit autem filiis suis: Projicite in mare ista omnia. Mox itaque ut locutus est, tulerunt ea, et in mare projecerunt. Porro nautæ obstupuerunt, consilium suum dissipatum esse cognoscentes.

CAPUT CCIV.

Quomodo mulier religiosa et timens Deum, monachum a turpi desiderio compescuerit.

Ἔλεγέν τις, ὅτι ἐδάχθη τις ὑπὸ ὄφεως, καὶ εἰσῆλθεν εἰς πόλιν τινὰ περιοδευθῆναι (*v*). Ὑπεδέξατο αὐτὸν δὲ γυνὴ εὐλαβὴς καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν. Ὅτε δὲ εἶχεν μικρὰν ἄνεσιν τῶν πόνων, ἤρξατο ὁ διάβολος σπείρειν αὐτῷ λογισμοὺς εἰς αὐτὴν, καὶ ἤρξατο θέλειν ἅψασθαι τῆς χειρὸς αὐτῆς. Ἡ δὲ ἔλεγεν αὐτῷ· Μὴ οὕτως, Πάτερ, Χριστὸν ἔχῃς· μνήσθητι τῆς λύπης καὶ τῆς μετανοίας, ἧς μέλλεις μετανοεῖν καθήμενος ἐν τῷ κελλίῳ

Dicebat aliquis Patrum: Frater quidam a serpente morsus est, ingressusque est civitatem ut curaretur. Suscepit autem illum religiosa quædam mulier, et timens Dominum, et curabat eum. Cum vero modicum cœpisset a doloribus deseri, cœpit illi diabolus immittere turpes cogitationes in eam, volebatque tangere ipsius manum. Quæ dixit ei: Non ita, Pater; Christum time, recole tristitiam et pœnitentiæ dolorem, quem in cella tua passurus es, memento gemituum

NOTÆ.

(*t*) *Ἐλεύθερον.* Ἐλεύθερος, *liber, ingenuus, honestus, probus*, ἐλευθέρα, *libera, ingenua, honesta, matrona, uxor.* Sic apud Cyrillum Alexandrinum, lib. VII *Contra Julianum*, p. 229 A: Ἐλευθέρα γυναικί· Et τὴν εὐφυᾶ καὶ ἐλεύθερον, p. autem 244 D. Γάμων ἐλευθέρων λῆσται. Occurritque ἐλευθέρας nomen sæpe in Basilio, Chrysostomo, Palladio, Moscho, aliisque; interdum vero imperitia librariorum evasit in ἐλευθερίαν, ut apud Chrysostomum non semel observarunt viri docti. Cui adde Basilium, epist. 188, cum Nostro cap. 188. Sed et puto Palladium in *Dialogo de vita Chrysostomi*, p. 155, scripsisse: Οὐ τῷ σκοπῷ τῆς ἐλευθέρας προσέχων, ἀλλὰ τοῖς Θεοφίλου θρύλλοις. *Scopo probæ mulieris non attendens, sed Theophili fabulis.* Loquitur de

Olympiade, quanquam ἐλευθερίας retineri posset, atque exponi de libertate et liberalitate.

(*u*) *Ζιχία.* Non memini me alibi legere. Interpres Ambrosius, *capsulas.* Quod potest esse βιχία.

(*v*) *Περιοδευθῆναι.* Ad quid explicarem verbum quod obscurum non est? Cur ergo Nota? Ut emendetur sancti Nili epistola 283, lib. II: Ἵνα γνῷς σαφέστατα καὶ τοῦ ἐχθροῦ τὴν μανίαν, καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν κηδεμονίαν, θᾶττον περιοδεύσαντός σε, ὡς εὐνούστατον δοῦλον. *Ut clarissime cognoscas et adversarii rabiem, et Christi sollicitudinem, qui te veluti servum dilectissimum quantocius curavit.* Περιοδυνήσαντος contrarium plane sensum reddit.

Digitized by Google

et lacrymarum quas effusurus es. Hæc ille et alia similia cum ab ea audisset, fugit ab ipso pugna diaboli, jamque erubescens inde fugere volebat, non valens præ pudore in ipsius faciem intendere. Illa rursus eum in visceribus Christi miserans, dicebat ipsi: Noli discedere, Pater, opus adhuc habes fomentis. Non erat puræ animæ tuæ illa cogitatio, sed perditi corruptorisque diaboli suggestio. Atque ita sine scandalo curatum illum a se cum viatico dimisit.

σου · μνήσθητι τῶν στεναγμῶν καὶ τῶν δακρύων, ὧν μέλλεις ποιεῖν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα παρ' αὐτῆς καὶ ἕτερα τοιαῦτα, ἔφυγεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ πόλεμος, καὶ διατραπεὶς ἤθελεν φυγεῖν, μὴ δυνάμενος ἀτενίσαι εἰς αὐτήν. Ἡ δὲ πάλιν ἐν σπλάγχνοις Χριστοῦ ἔλεγεν αὐτῷ · Μηδὲν διατραπῇς, χρείαν ἔχεις ἔτι περιοδευθῆναι · οὐκ ἦν τῆς καθαρᾶς σου ψυχῆς διαλογίσασθαι ἐκεῖνα, ἀλλὰ τοῦ φθονεροῦ διαβόλου ἦν ἡ ὑποβολή. Καὶ οὕτως ἀσκανδαλίστως θεραπεύσασα αὐτὸν ἀπέλυσεν μετὰ ἐφοδίων.

CAPUT CCV.

De alia muliere prudente, quæ se impetentem monachum sapienti consilio rejecit.

Narravit nobis quidam quod aliquis manens in cœnobio missus est pro responsis cœnobii. Erat autem quidam religiosus sæcularis in vico morans, apud quem ille divertebat, quoties veniret in vicum. Habebat vero ille filiam nuper viduam relictam, quæ vixerat cum viro suo unum aut duos annos. Cum ergo frater ille ingrederetur et egrederetur ad eos, impugnari de illa cœpit. Quæ, ut erat prudens, id cognovit, et observabat se ut non veniret in conspectum ejus. Quadam vero die intravit pater ejus proximam civitatem cujusdam necessitatis causa, dimittens eam in domo solam.

Veniens autem frater ille secundum consuetudinem, solam eam reperit, et dixit ei : Ubi est pater tuus? Cui illa : Ingressus est civitatem. Cœpit ergo turbari ab impugnatione, volens insurgere in eam. Quæ cum omni prudentia dixit ad illum : Noli turbari ; pater meus usque sero non revertetur : hic ambo sumus ; scio autem quod vos monachi sine oratione nihil facitis, surge itaque et ora Deum, et quidquid miserit in cor, hoc faciamus. Ille vero non acquiescebat, sed perturbabatur magis. Quod illa ubi animadvertit, ait illi : Nunquid cognovisti unquam mulierem? Dicit ei : Non, sed scire volo quidnam sit. Quæ ait illi : Idcirco turbaris, quia ignoras fetorem infelicium mulierum. Et volens illi passionem imminuere, dixit : Nunc ego sum in menstruis, et nemo mihi appropinquare potest, neque odorari præ fetore. His ille allisque plurimis ab ea auditis, compunctus et in seipsum rediens, lacrymatus est.

Διηγήσατό τις, ὅτι ἀδελφὸς μένων ἐν κοινοβίῳ, ἐπέμπετο εἰς ἀποκρίσεις τοῦ κοινοβίου · ἦν δέ τις κοσμικὸς εὐλαβὴς εἰς κώμην τινά, καὶ ἐδέχετο αὐτὸν κατὰ πίστιν ὁσάκις ἤρχετο εἰς τὴν κώμην. Εἶχεν δὲ ὁ κοσμικὸς μίαν θυγατέρα προσφάτως χηρεύσασαν, μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐνιαυτὸν ἕνα ἢ δύο ζήσασαν. Εἰσερχόμενος οὖν καὶ ἐξερχόμενος ὁ ἀδελφὸς πρὸς αὐτοὺς, ἐπολεμήθη πρὸς αὐτήν · ἐκείνη δὲ συνετὴ οὖσα ἐνόησεν, καὶ ἐφύλαττεν ἑαυτὴν, μὴ ἐλθεῖν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Μιᾷς οὖν τῶν ἡμερῶν εἰσῆλθεν ὁ πατὴρ αὐτῆς εἰς τὴν πόλιν ἐγγὺς διὰ χρείαν, ἀφήσας αὐτὴν μόνην ἐν τῷ οἴκῳ.

Ἐλθὼν δὲ ὁ ἀδελφὸς κατὰ τὸ ἔθος, εὑρίσκει αὐτὴν μόνην ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ λέγει αὐτῇ · Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; Λέγει αὐτῷ · Εἰς τὴν πόλιν εἰσῆλθεν. Ἡρξατο οὖν ταράσσεσθαι ὑπὸ τοῦ πολέμου, θέλων ἐπαναστῆναι αὐτῇ. Λέγει αὐτῷ ἐκείνη μετὰ συνέσεως · Μηδὲν ταραχθῇς · ὁ πατήρ μου ἕως ὄψὲ οὐκ ἔρχεται. Ὧδέ ἐσμεν οἱ δύο · οἶδα δὲ ὅτι ὑμεῖς οἱ μοναχοὶ μηδὲν πράττετε ἐκτὸς προσευχῆς. Ἐγείρου οὖν, εὔξαι τῷ Θεῷ, καὶ εἴ τι ἐμβαλεῖ εἰς τὴν καρδίαν σου, τοῦτο ποιήσωμεν. Ὁ δὲ οὐκ ἠνείχετο, ἀλλ' ἐταράσσετο ἐκ τοῦ πυλέμου. Λέγει αὐτῷ · Τῷ ὄντως σὺ ἔγνως ποτὲ γυναῖκα; Λέγει αὐτῇ · Οὔ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο θέλω ἵνα εἴδω τί ἐστιν. Λέγει αὐτῷ · Διὰ τοῦτο οὖν ταράσσῃ, ἀγνοῶν τὴν δυσωδίαν τῶν ἀθλίων γυναικῶν. Καὶ θέλουσα μειῶσαι τὸ πάθος αὐτοῦ, λέγει, ὅτι Ἐν τοῖς μηνιαίοις εἰμὶ, καὶ οὐδεὶς δύναταί μοι προσεγγίσαι, οὐδὲ ὀσφρανθῆναί μου, ἀπὸ τῆς δυσωδίας, ταλανίζουσα τὸ σῶμα αὐτῆς. Ἀκούσας δὲ ταῦτα παρ' αὐτῆς καὶ ἄλλα τοιαῦτα, σιανθεὶς (x) ὀτικ καὶ ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν ἐδάκρυσεν.

Postquam vero vidit illum puella ad seipsum redisse, dixit ei : Ecce si te audissem, et obtemperassem tibi, jamque peccatum perpetravissemus, qua deinceps facie, quibus oculis aspicere potuisses patrem meum, vel reverti ad monasterium tuum, et audire psallentium sanctorum chorum? Deprecor itaque ut sobrius ac vigilans sis, nec velis jam propter brevem voluptatem perdere tot labores quot pertulisti,

Ὅτε οὖν εἶδεν ὅτι εἰσῆλθεν εἰς ἑαυτὸν, λέγει · Ἰδοὺ, εἰ ἤκουσά σου, καὶ ἐπείσθην σοι, ἤδη ἡμεθα ἀπαλλαγέντες, τελέσαντες τὴν ἁμαρτίαν. Ποίᾳ οὖν ὄψει εἶχες λοιπὸν θεάσασθαι τὸν πατέρα μου, ἢ ἀπελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριόν σου, καὶ ἀκοῦσαι τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων ἐκείνων ψαλλόντων; παρακαλῶ οὖν σε, νήψον, καὶ μὴ θελήσῃς διὰ μικρὰν ἡδονὴν ἀπολέσαι τοὺς τοιούτους καμάτους (y) ὅσους

NOTÆ.

(x) *Σιανθείς.* Verbum minus usitatum Dorothei, doctrina 71 : Εἶδον πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν ὀβριζοντας καὶ σιαίνοντας αὐτόν. *Aspiciebam multos fratres contumelia afficientes et commoventes seu irritantes ipsum.*

(y) *Καμάτους.* In *Auctario novissimo* Combefisii, t. I, p. 199 B. Irenæus, Ἡ ὄνος τύπον εἶχε σώματος Χριστοῦ · ἐφ' ὃν πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐκ καυμάτων ἀναπαυόμενοι, ὡς ὑπ' ὀχήματος βαστάζονται. Vix quemquam dubitaturum arbitror, quin legi debeat καμάτων. *Asina* Balaami, *figura erat corporis Christi ; super quem cuncti homines a laboribus quiescentes, velut curru gestantur.*

Digitized by Google

ἔχεις, καὶ στερηθῆναι αἰωνίων ἀγαθῶν. Ἀκούσας δὲ αὐτῆς ταῦτα τὰ ῥήματα, ὁ ἀδελφὸς, ὁ παθὼν τὸ διήγημα, ἔλεγεν τῷ ἐξηγησαμένῳ, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, τῷ διὰ τῆς συνέσεως καὶ σωφροσύνης αὐτῆς μὴ ἐάσαντι αὐτὸν τελείως ἐκπεσεῖν.

A aeternisque privari bonis. Audiens autem hæc ipsius verba frater ille qui passus fuerat tentationem, qui que ista retulit, gratias agens Deo, qui illum per mulieris prudentiam et pudicitiam ne funditus periret eripuerat, reversus est ad monasterium, et peccati sui pœnitentiam egit.

CAPUT CCVI.

Qua arte mulier (47) quædam illustris mansuetudinem edocta sit.

Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων, ὅτι μία συγκλητικὴ ἦλθεν εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων· καὶ κατελθοῦσα εἰς Καισάρειαν, μᾶλλον ἤρεσεν αὐτῇ ἡσυχάσαι ἐκεῖ. Παρεκάλει οὖν τὸν ἐπίσκοπον, λέγουσα· Δός μοι μίαν παρθένον, ἵνα τυποῖ με καὶ διδάσκῃ με τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Ἐκλεξάμενος οὖν ὁ ἐπίσκοπος μίαν ταπεινὴν, δίδωσιν αὐτῇ. Μετὰ οὖν χρόνον, ἀπαντήσας αὐτῇ ὁ ἐπίσκοπος, λέγει· Πῶς ἡ παρθένος ἡ δοθεῖσά σοι; Ἡ δὲ εἶπεν· Καλὴ μέν ἐστιν, οὐ πάνυ δὲ ὠφελεῖ τὴν ψυχήν μου, ἐπειδὴ ἀφίει με ποιῆσαι τὰ θελήματά μου, ταπεινὴ οὖσα· χρείαν δὲ ἔχω ἵνα ἐπιπλήττῃ μοι, καὶ μὴ συγχωρῇ μοι ποιεῖν τὰ θελήματά μου. Πάλιν οὖν λαβὼν ὁ ἐπίσκοπος ἄλλην σκληράν, δίδωσιν αὐτῇ, ἥτις ἔλεγεν αὐτῇ· Μωροπλουσία, ἄλλα τοιαῦτα ἐπιπλήττουσα αὐτῇ. Μετὰ ταῦτα πάλιν ἠρώτα αὐτὴν ὁ ἐπίσκοπος· Πῶς ἡ παρθένος; Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀληθῶς αὕτη ὠφελεῖ μου τὴν ψυχήν. Καὶ οὕτως διέλαμψεν ἐν μεγάλῃ πραότητι.

B Narravit quidam ex Patribus, quod mulier illustris et ex senatorio genere, venerit adorare sancta loca. Cumque descendisset Cæsaream, placuit sibi illic requiescere, rogavitque episcopum, dicens : Da mihi unam virginem, ut informet me et doceat timorem Dei. Eligens autem episcopus virginem humilem, tradidit ei. Post aliquantulum vero temporis occurrens illi episcopus, ait : Quomodo se gerit virgo quam assignavi tibi? Quæ ait : Bona quidem est, sed non valde prodest animæ meæ : permittit enim me voluntates meas facere, cum sit humilis. Sumens autem episcopus unam duriorem dedit ei, quæ illam objurgabat, appellans eam fatuam divitem, et his similia illi exprobrans. Post tempus aliquod rursum illam rogavit episcopus : Quomodo se habet altera virgo? Quæ dixit : Revera ipsa prodest animæ meæ, Atque ita magnam acquisivit mansuetudinem.

CAPUT CCVII.

Vita puellæ Alexandrinæ, quæ a sanctis angelis de sacro fonte fuit levata.

Διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Θεώνας, καὶ ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος, ὅτι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Παύλου τοῦ πατριάρχου κόρη τις κατελείφθη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῆς, ἐχόντων περιουσίαν πολλήν. Ἦν δὲ ἀκμὴν ἀβάπτιστος. Μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν διακρίνουσα εἰς τὸν παράδεισον, ὃν κατέλιπον αὐτῇ οἱ γονεῖς αὐτῆς (εἰσὶ γὰρ παράδεισοι μέσον τῆς πόλεως ἐν τοῖς οἴκοις τῶν μεγιστάνων)· οὕτως οὖν αὐτῆς ἐν τῷ παραδείσῳ, ὁρᾷ τινα ἄνθρωπον, εὐτρεπίσαντα ἑαυτὸν εἰς τὸ ἀπάγξασθαι. Τρέχει οὖν, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί ποιεῖς, καλὲ ἄνθρωπε; Λέγει αὐτῇ· Τὸ ὄντως σοι ἄφες με, γύναι, ὅτι ἐν πολλῇ θλίψει εἰμί. Λέγει αὐτῷ ἡ κόρη· Εἰπέ μοι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τάχα δύναμαί σοι βοηθῆσαι. Λέγει αὐτῇ· Πολλὰ χρεωστῶ, καὶ ἄχθομαι σφόδρα ὑπὸ τῶν δανειστῶν μου· καὶ ἠρετισάμην ταχέως ἀποθανεῖν, καὶ μὴ οὕτως ὀδυνηρὰν ζωὴν ζῆν. Λέγει αὐτῷ ἡ κόρη· Δέομαί σου, ἰδοὺ, ὅσα ἔχω, λάβε, καὶ ἀπόδος, μόνον μὴ ἀπολέσῃς ἑαυτόν. Καὶ λαβὼν ἐκεῖνος, ἀπέδωκεν τὸ χρέος.

C Narravit nobis abbas Theonas et Theodorus, quod Alexandriæ sub Paulo patriarcha puella quædam relicta fuerat pupilla a parentibus magna facultate locupletibus : erat autem adhuc sine baptismo. Die vero quadam ingressa pomarium quod sibi reliquerant parentes ejus (sunt enim in medio civitatis pomaria), vidit quemdam parantem sibi laqueum ut se præfocaret. Cucurrit igitur, et dixit ei : Quid facis, homo? Dixit autem ei : Dimitte me, mulier, quoniam in multa tribulatione sum. Quæ ait illi : Dic mihi causam, et fortassis juvare te potero. Dixit illi : Gravi ære alieno premor, et valde suffocor a creditoribus, elegique potius vitam semel finire, quam ita misere vivere. Quæ dixit illi : Quæso te, accipe omnia quæ habeo, et redde, tantum ne perdas teipsum. Sumens vero ille reddidit omnia.

D

Στενωθεῖσα δὲ λοιπὸν ἐκείνη, καὶ μὴ ἔχουσα τὸν φροντίζοντα αὐτῆς, ἔρημος οὖσα ἀπὸ γονέων, ἠναγκάσθη, καὶ ἥρξατο πορνεύειν.

Puella ergo angustari cœpit, non habens qui sibi curam gereret. Itaque destituta parentum solatio, fornicari instituit, et inde sibi victum quærere.

Καὶ ἔλεγόν τινες τῶν γινωσκόντων αὐτὴν, ἐν ποίᾳ ὑποστάσει ἦσαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· Τίς οἶδεν τὰ κρίματα Θεοῦ, πῶς συγχωρεῖται ψυχὴν δι' αἰτίαν τινὰ παραπίπτειν;

Dicebant ergo viri qui noverant illam, quo in statu erant parentes ejus : Quis novit ista, nisi solus Deus? quomodo scilicet permittatur anima labi propter causam aliquam ipsi soli cognitam, et ad tempus derelinqui.

Ὅμως μετὰ χρόνον τινὰ ἠσθένησεν· καὶ ἦλθεν εἰς ἑαυτήν. Καὶ κατανυγεῖσα ἔλεγεν τοῖς γείτοσι· Διὰ τὸν Κύριον ποιήσατε ἔλεος μετὰ τῆς ψυχῆς μου, καὶ

Post aliquantulum temporis infirmata est puella, et in se reversa compuncta est, oravitque vicinos, dicens : Propter Dominum facite misericordiam cum

Digitized by Google

anima mea, et loquimini papæ, ut me faciat Christianam. Omnes autem aspernabantur eam, dicentes: Quis hanc suscipiat, quæ meretrix est? affligebatur autem vehementer. Cum vero in his esset angustiis, astitit illi angelus in specie hominis, cum quo misericordiam fecerat. Cui illa dixit: Cupio fieri Christiana, et nemo vult pro me loqui. Qui ait: Nunquid revera istud cupis? Respondit illa: Utique domine, et deprecor te ut hoc mihi impetres. Qui ait: Noli tristari, ego adducam aliquos, qui te accipient. Adduxit ergo alios duos et ipsos sanctos angelos, duxeruntque illam in ecclesiam: rursumque seipsos transformantes in personas quasdam illustres, et notas ex ordine Augustalis, vocant clericos, presbyterum scilicet et diaconum, qui in hoc ipsum constituti erant. Dicunt eis clerici: Vestra charitas pro ea pollicetur? Illi autem responderunt: Etiam, nos pro illa pollicemur. Sumentes ergo illam baptizaverunt, et albis nuper baptizatorum vestibus induta rursus ab eis subvecta est. Quam cum deposuissent, evanuerunt.

A λαλήσατε τῷ πάπᾳ, ἵνα ποιήσῃ με Χριστιανήν. Καὶ πάντες κατεφρόνουν αὐτῆς, λέγοντες· Ἄρα δέχεται ταύτην πόρνην οὖσαν; Καὶ ἦν ἐν θλίψει πολλῇ διὰ τοῦτο. Ἐν τούτοις δὲ οὔσης αὐτῆς, καὶ ἀθυμούσης, ἐπέστη αὐτῇ ἄγγελος Κυρίου ἐν τῷ σχήματι τοῦ ἀνθρώπου, μεθ' οὗ ἐποίησεν τὸ ἔλεος. Καὶ λέγει αὐτῇ· Τί ἐστιν ὃ ἔχεις; Ἡ δὲ εἶπεν· Ὅτι ἐπιθυμῶ γενέσθαι Χριστιανή, καὶ οὐδεὶς θέλει λαλῆσαι περὶ ἐμοῦ. Λέγει αὐτῇ· Ἐν ἀληθείᾳ ποθεῖς; Ἡ δὲ εἶπεν· Ναί, δέομαί σου. Λέγει αὐτῇ· Μηδὲν ἀθυμήσῃς. Ἐγὼ φέρω τινὰς, καὶ λαμβάνουσίν σε εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Φέρει οὖν ἄλλους δύο καὶ αὐτοὺς ἀγγέλους, καὶ ἀποφέρουσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ πάλιν μετασχηματίζονται εἰς πρόσωπά τινα περιφανῆ τῶν ἀπὸ τῆς τάξεως τοῦ Αὐγουσταλίου· καὶ καλοῦσιν τοὺς κληρικοὺς τοὺς ἐπὶ τῶν φωτισμάτων τεταγμένους. Καὶ λέγουσιν αὐτοῖς οἱ κληρικοί· Ἡ ἀγάπη ὑμῶν παρεγυᾶται αὐτήν; Λέγουσιν αὐτοῖς· Ναί. Ποιήσαντες οὖν οἱ κληρικοὶ τὰ πρὸς τὴν ἀκολουθίαν ἐπὶ τῶν μελλόντων βαπτίζεσθαι, ἐβάπτισαν αὐτὴν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐνδύσαντες αὐτὴν καὶ τὰ νεοφωτιστικὰ ἐνδύματα· καὶ λευκοφοροῦσα, εἰσῆλθεν βασταζομένη ὑπ' αὐτῶν· καὶ θέντες αὐτὴν, ἀφανεῖς ἐγένοντο.

B

Vicini ergo cum illam ita albis indutam viderent, postquam recesserunt illi, dicunt ei: Quis te baptizavit? Nuntiavit autem eis rem totam, dicens: Venerunt quidam et tulerunt me in ecclesiam, locutique sunt clericis, et baptizaverunt me. Et dixerunt ad eam: Qui sunt illi? Cum vero non posset dicere qui essent, illi abeuntes nuntiaverunt episcopo. Dixit autem episcopus his qui ad baptizandum constituti erant: Vos illam baptizastis? Et confessi sunt se illam baptizasse exoratos ab illo et illo Augustalibus. Porro accersitis ex prætorio his quos clerici dixerant, dixit episcopus: Num ipsi pro ista fide jussistis? Qui dixerunt: Neque novimus, neque conscii sumus nobis hoc fecisse. Tunc vero jam cognovit episcopus Dei hoc opus esse. Convocansque illam dixit ei: Dic mihi, filia, quid gessisti boni? Quæ ait: Meretrix existens et paupercula, quid boni operari potui? Dixit illi episcopus: Nihil ne omnino operata es? dixit ei: Non, nisi quod videns quemdam qui a creditoribus premebatur, se suffocare volentem, data illi omni substantia mea liberavi eum. Et his dictis continuo obdormivit in Domino, liberata a delictis tam voluntariis quam involuntariis. Tunc episcopus glorificans Dominum, dixit: Justus es, Domine, et rectum judicium tuum (*Psal.* CXVIII).

Οἱ οὖν γείτονες ἰδόντες αὐτὴν λευκοφοροῦσαν, εἶπον αὐτῇ· Τίς σε ἐβάπτισεν; Καὶ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, λέγουσα· Ὅτι τινὲς ἐλθόντες, ἔλαβόν με εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἶπον τοῖς κληρικοῖς, καὶ ἐβάπτισάν με. Καὶ ἔλεγον αὐτῇ· Τίνες οὗτοι; Ὡς οὖν οὐκ εὗρισκεν εἰπεῖν, ἀπελθόντες ἀνήγγειλαν τῷ πάπᾳ. Καλεῖ οὖν ὁ πάπας τοὺς ἐπὶ τοῦ φωτιστηρίου. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ταύτην ὑμεῖς ἐβαπτίσατε; Ὡμολόγησαν οὖν ὅτι παρακληθέντες ὑπὸ τοῦδε καὶ τοῦδε τοῦ Αὐγουσταλίου. Μεταπέμπεται οὖν ὁ ἐπίσκοπος τοὺς ὀνομασθέντας, καὶ πυνθάνεται παρ' αὐτῶν, εἰ αὐτοὶ ἐνεγγυήσαντο αὐτήν. Καὶ εἶπον· Οὔτε οἴδαμεν, οὔτε γινώσκομεν τοὺς τοῦτο πεποιηκότας. Καὶ τότε ἔγνω ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι θεῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτὴν, εἶπεν· Εἰπέ μοι, θύγατερ, τί πέπρακταί σοι ἀγαθόν; Λέγει αὐτῷ· Πόρνη οὖσα καὶ πτωχὴ, τί ἀγαθὸν εἶχον διαπράξασθαι; Λέγει αὐτῇ· Οὐδὲν ἀγαθὸν ὅλως οἶδας ἑαυτὴν πράξασαν; Λέγει αὐτῷ, Οὐκ· εἰ μὴ εἶδόν τινα θέλοντα ἀπάγξασθαι, πνιγόμενον ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ αὐτοῦ· καὶ πᾶσαν τὴν ὕπαρξίν μου δοῦσα, ἠλευθέρωσα αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ· ἐλευθερωθεῖσα καὶ αὐτὴ τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων τῶν πλημμελημάτων. Τότε δοξάσας ὁ ἐπίσκοπος τὸν Κύριον, εἶπεν· Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου.

C

D

CAPUT CCVIII.

Pulchra responsio senis, facta fratri qui a tristitia impugnabatur.

Frater, qui a tristitia impugnabatur, interrogavit senem, dicens: Quid faciam, quia cogitationes meæ insurgunt adversum me, dicentes: Inutiliter et importune renuntiasti, salvari non potes. Dixit ad eum senior: Scis, frater, quia etsi non possumus terram repromissionis ingredi, expedit nobis ut cadamus in deserto, quam ut revertamur in Ægyptum?

Ἀδελφὸς κρατούμενος ὑπὸ λύπης, ἠρώτησεν γέροντα [75], λέγων· Τί ποιήσω, ὅτι οἱ λογισμοί μου ἐπιτίθενταί μοι, λέγοντες, ὅτι Ἀκαίρως ἀπετάξω, σωθῆναι γὰρ οὐκ ἔχεις [76]; Λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Οἶδας, ἀδελφὲ, κἂν μὴ δυνάμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, συμφέρει ἵνα τὰ κῶλα ἡμῶν πέσῃ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἢ ὑποστρέψαι εἰς Αἴγυπτον;

VARIÆ LECTIONES.

[75] al. τὸν ἀββᾶν Νόνον. [76] ul. δύνῃ.

Digitized by Google

CAPUT CCIX.

Pulchra admonitio cujusdam sancti viri super verbis orationis Dominicæ : Et ne nos inducas in tentationem.

Εἶπέν τις τῶν ἁγίων· Ὅταν εὐχώμεθα πρὸς Κύριον λέγοντες· Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· οὐχ ἵνα μὴ πειραθῶμεν λέγομεν· ἀδύνατον γὰρ τοῦτο· ἀλλ' ἵνα μὴ καταποθῶμεν ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ, ἐν τῷ πρᾶξαί τι ἀπαρέσκον Θεῷ· τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. Καὶ γὰρ οἱ ἅγιοι μάρτυρες, πειρασθέντες διὰ τῶν βασάνων, καὶ μὴ νικηθέντες, οὐκ εἰσῆλθον εἰς πειρασμόν· ὡς οὐδὲ ὁ μαχόμενος μετὰ θηρίου, ἕως οὗ μὴ βρωθῇ ὑπ' αὐτοῦ· ὅταν δὲ βρωθῇ, τότε εἰσῆλθεν εἰς τὸν πειρασμόν. Οὕτως καὶ ἐπὶ παντὸς πάθους, ἕως οὗ μὴ νικηθῇ ὑπὸ τοῦ πάθους. A

Dixit quidam sanctorum : Cum oramus ad Dominum, dicentes : Ne nos inducas in tentationem (*Matth.* VI) ; non ut non tentemur oramus (hoc enim possibile non est), sed ne a tentatione absorbeamur, si aliquid agamus quod displiceat Christo; hoc enim est non intrare in tentationem. Sancti enim martyres tentati per supplicia, nec superati, non intrarunt in tentationem, sicuti neque qui pugnat cum bestia, quousque non devoratur ab ea : cum vero devoratus fuerit, tunc introivit in tentationem. Ita et in omni passione fit ; neque enim intramus in tentationem, nisi a passione superemur.

regula

CAPUT CCX.

Quomodo sanctus episcopus altercantem secum alterum humilitate superavit.

Διηγήσατο τίς τῶν Πατέρων, ὅτι δύο ἐπίσκοποι ἐγγύτεροι ἀλλήλων ὄντες ἔσχον ποτὲ πρὸς ἀλλήλους ὀλιγωρίαν. Ἦν δὲ ὁ εἷς πλούσιος, ὁ δὲ ἄλλος ταπεινότερος· καὶ ἐζήτει ὁ πλούσιος κακοποιῆσαι τὸν ἄλλον. Ἤκουσεν δὲ ἐκεῖνος, καὶ ἔλεγεν τῷ κλήρῳ αὐτοῦ, εἰδὼς τί ἐμελλεν ποιεῖν· Ἔχομεν νικῆσαι τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι. Καὶ ἔλεγον αὐτῷ· Τίς δύναται, δέσποτα, πρὸς τοῦτον; Ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς· Ἀναμείνατε καὶ ἔχετε ἰδεῖν. Ἐπιτηρεῖ οὖν· καὶ ὅτε εἶχεν ὁ συνεπίσκοπος αὐτοῦ πανήγυριν ἁγίων μαρτύρων, λαμβάνει τὸν κλῆρον αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἀκολουθήσατέ μοι, καὶ ἔχομεν νικῆσαι. Οἱ δὲ ἔλεγον ἐν ἑαυτοῖς· Τί ἄρα ἔχει ποιῆσαι; Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐρχομένου αὐτοῦ μετὰ τῆς λιτῆς, ὡς ἤγγισαν, πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ μετὰ τοῦ κλήρου αὐτοῦ, λέγων· Συγχώρησον ἡμῖν, δέσποτα, δοῦλοί σού ἐσμεν. Ἐκεῖνος δὲ ἐκπλαγεὶς εἰς ὃ ἐποίησεν, κατανυγεὶς τῇ ψυχῇ, τοῦ Θεοῦ μεταλαβόντος τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπιλαμβάνεται τῶν ποδῶν αὐτοῦ, λέγων· Σύ μου δεσπότης καὶ πατήρ· καὶ ἀπὸ τότε μεταξὺ αὐτῶν μεγάλη ἀγάπη γέγονεν. Καὶ ἔλεγεν τῷ κλήρῳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἔχομεν νικῆσαι διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ; Καὶ ὑμεῖς οὖν ὅτε ἔχετε, πρὸς ἀλλήλους τοῦτο ποιεῖτε, καὶ νικῶτε. B C

Quidam ex Patribus narravit de duobus vicinis episcopis, quod aliquando inter eos simultas quædam exorta sit. Erat autem ex his alter quidem dives et astutus, alter vero humilis valde ; quærebatque astutus ille alium lædere. Quod cum ipse comperisset, ait clero suo : Christi gratia vincere possumus. Dixeruntque illi : Quis, domine, adversus istum prævalere possit? Et ait illis : Exspectate paulisper, et videbitis misericordiam Dei. Observavit igitur diem, qua ille martyrum festivitatem celebraret, assumensque clerum suum ait illis : Sequimini me, et quidquid me facere videritis, et vos facite, prorsusque victores erimus. Dicebant ergo : Quid putas facturus est? Venit igitur ad episcopum, et pertranseunte Litania, populoque totius civitatis congregato, procidit ad pedes ejus cum toto clero suo, dicens : Ignosce nobis, domine, servi tui sumus. Stupefactus ille, atque compunctus in tanta episcopi humilitate, Deo cor illius immutante, pedes illius tenuit, dicens : Tu meus et dominus et Pater es. Factaque est inter eos ex illa die magna charitas atque concordia. Dicebat autem clero suo humilis ille : Nunquid non per Christi gratiam vicimus? et vos ergo cum habetis inimicum, ita facite, et victores eritis.

Εἶπεν πάλιν ὁ γέρων· Πλεονεκτεῖ (*z*) ὁ ταπεινὸς εἰς δόξαν καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα· διότι ὁ μὲν εἰς πρόσωπον μόνον, ὁ δὲ ταπεινὸς καὶ εἰς πρόσωπον καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται.

Dixit iterum senex : Majorem habet gloriam humilis quam rex; ille enim solum in faciem laudatur ; hic autem semper et ubique laudatur, et beatus prædicatur.

CAPUT CCXI.

De sene magnæ virtutis, qui fratrem sua illi suffuratum a carcere liberavit.

Διηγήσατό τις τῶν ἡγουμένων, ὅτι Ἐμεινεν ἐγγὺς τοῦ κοινοβίου ἡμῶν γέρων τις· ἦν δὲ ἀγαθὸς τὰ τῆς ψυχῆς. Ἐγειτνίαζεν δὲ αὐτῷ ἀδελφός. Καὶ ἀπόντος τοῦ γέροντος, ἐνεργηθεὶς ὁ ἀδελφὸς, ἀνοίξας τὴν D

Narravit nobis abbas quidam, dicens : Erat prope cœnobium nostrum senex quidam lenissimi animi, maximæque virtutis. Habebat autem in vicino cellæ suæ fratrem, qui per instigationem die quadam dum

NOTÆ.

(*z*) *Πλεονεκτεῖ.* Accipitur πλεονεκτεῖν in bonam et in malam partem : in bonam, apud Cyrillum, in Nahum, p. 477 E : Ἔφοντο γὰρ ὅτι νενικήκασι οὐχ ἑκόντος αὐτοῦ, καὶ ὁμοῦ τοῖς Ἰουδαίοις τὴν ἐπαμύνουσαν αὐτοῖς πεπλεονεκτήκασι χεῖρα. In malam, apud eumdem, ad Michæam, p. 452 D : Ἐπονηρεύσαντο, πεπλεονεκτήκασιν (sic malo quam πεπλεονάκασιν) καὶ δίωγμοὺς εἰργάσαντο κατὰ τῶν ἁγίων.

Digitized by Google

abesset senex, ingressus est cellam ejus, librosque Illius et vasa diripuit. Cum ergo rediisset senex, et aperto ostio, vidisset vasa omnemque supellectilem sublatam esse, perrexit ad fratrem, ut nuntiaret ei quid sibi contigisset, invenitque vasa adhuc in medio posita; nondum enim frater ea reposuerat. Nolens autem senior confundere vel arguere fratrem, simulata necessitate, continuo ad necessaria naturæ egressus est, ibique permansit per multam horam, donec frater ille vasa de medio tolleret, atque reponeret. Veniens autem postmodum senex, de alia re illum alloqui cœpit, neque ipsum omnino arguit.

Post paucos autem dies deprehensum est a quibusdam fratris furtum, missusque est in carcerem, sene nihil penitus sciente. Comperto autem quod in carcerem frater ille conjectus esset, ignorans causam senior, venit ad monasterium nostrum, ad quod accedere sæpe consueverat, dixitque mihi : Fac charitatem, et da mihi aliqua esculenta. Et alo ad illum : Num aliquem habes hospitem? Dixit autem mihi : Habeo sane. Accepit autem ea senior, ut iret ad fratrem in carcerem, et consolaretur ac reficeret eum. Ut autem ingressus est carcerem, procidit frater ille ad pedes ejus, dicens : Propter te hic detineor, abba; ego enim sum qui tua omnia furatus fui : sed ecce liber tuus apud illum est, et pallium tuum, et cætera illo et illo in loco sunt. Dixit ei senior : Certus esto, fili, idque firmiter tene, quia non idcirco ad te veni, neque enim sciebam penitus quod propter me hic esses; imo comperto quod hic detinereris inclusus, indolui, ingressusque sum consolandi tui causa : nam ecce quæ attuli pro refectione tua : faciam autem omnia, ut te de carcere liberem. Profectusque rogavit pro eo quosdam de principibus; quibus cum nota esset viri virtus, mittentes eduxerunt fratrem illum de custodia.

A κέλλαν αὐτοῦ, εἰσελθὼν ἔλαβεν τὰ βιβλία αὐτοῦ καὶ τὰ σκεύη. Ὡς οὖν ἦλθεν ὁ γέρων, ἀνοίξας τὸ κελλίον, καὶ εὑρὼν τὰ σκεύη αὐτοῦ ἡρπαγμένα, ἦλθεν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀναγγεῖλαι αὐτῷ· καὶ εὗρεν τὰ σκεύη ἀκμὴν ἐν τῷ μέσῳ· οὔπω γὰρ ἦν ὁ ἀδελφὸς συστείλας αὐτά. Καὶ θέλων ὁ γέρων μὴ καταισχῦναι αὐτὸν μηδὲ ἐλέγξαι, ἐποίησεν αὐτὸν ὡς ὅτι ἐνοχλεῖ αὐτὸν ὁ ξαστὴρ αὐτοῦ, καὶ ἀπελθὼν ἔμεινεν ὡς εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἱκανὴν (*a*) ὥραν, ἕως οὗ συστεῖλαι καὶ ἐκ τοῦ μέσου τὰ σκεύη. Καὶ ἐλθὼν μετὰ ταῦτα ὁ γέρων, ἤρξατο ἐρωτᾷν αὐτὸν περὶ ἄλλου πράγματος, καὶ τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἤλεγξεν.

Μεθ' ἡμέρας δὲ ὀλίγας, ηὑρέθησαν τὰ σκεύη τοῦ γέροντος, καὶ λαβόντες τινὲς ἔβαλον εἰς φυλακήν, τοῦ δὲ γέροντος τὸ σύνολον μὴ μαθόντος. Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ὅτι εἰς τὴν φυλακήν ἐστιν, τὴν B αἰτίαν οὐκ εἰδὼς δι' ἣν εἰς τὴν φυλακήν ἐστιν· ἀλλ' ἐλθὼν [77], φησὶν ὁ ἡγούμενος, πρός με· ἐπύνκαζεν γὰρ πρὸς ἡμᾶς· καὶ λέγει μοι· Ποίησον ἀγάπην, δός μοι ὀλίγα ὠά, καὶ ὀλίγα καθαρά (*b*). Λέγω αὐτῷ· Πάντως τινὰς ἔχεις σήμερον; Λέγει μοι· Ναί. Ἦν δὲ λαβὼν αὐτὰ ὁ γέρων εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ποιήσῃ παράκλησιν τῷ ἀδελφῷ. Ὡς οὖν εἰσῆλθεν εἰς τὴν φυλακὴν, πίπτει ὁ ἀδελφὸς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Διὰ σέ εἰμι ὧδε, ἀββᾶ· ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ κλέψας τὰ σκεύη σου· ἀλλ' ἰδοὺ τὸ βιβλίον σου παρὰ τῷδέ ἐστιν, καὶ τὸ ἱμάτιόν σου παρὰ τῷδε. Λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· Πληροφορηθῇ ἡ καρδία σου, τέκνον, οὐ διὰ τοῦτο εἰσῆλθον· οὐδὲ γὰρ ὅλως ἔμαθον, ὅτι δι' ἐμὲ εἶ ὧδε· ἀλλὰ ἀκούσας ὅτι ὧδε εἶ, καὶ λυπηθείς, εἰσῆλθον ποιῆσαί σοι παράκλησιν· καὶ ἰδοὺ C ἔδε τὰ καθαρὰ καὶ τὰ ὠά. Πλὴν πάντα ποιήσω ἕως οὗ ἐκβάλω σε ἐκ τῆς φυλακῆς. Καὶ ἀπελθὼν παρεκάλεσέν τινας τῶν μεγάλων· ἦν γὰρ γνωστὸς αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ· καὶ πέμψαντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἐκ τῆς φυλακῆς.

CAPUT CCXII.

De duobus senibus, qui mira patientia erga latrones usi sunt.

Dicebat quidam senum : Accessit ad nos senex magnæ virtutis; legentibusque nobis patrum Vitas atque sententias (delectabatur enim senex ille ea potissimum lectione, ita ut esset illi semper in ore et in corde; unde et ex ea maximum virtutis fructum acquisivit), ad eum senem legendo ventum est, ad quem ingressi latrones dixerunt : Omnia, quæ habes in cella tua, tollere venimus (*Apud Pelag., libell.* XVI, *n.* 13). Ipso vero dicente : Quæcunque videntur vobis, filii, tollite, tulerunt omnia, et abierunt. Et cum solum marsupium quod pendebat reliquissent, senex, illo accepto, post eos sequebatur clamans ac dicens : Accipite, filii, a me quod tollere

Ἔλεγέν τις τῶν γερόντων, ὅτι Παρέβαλεν ἡμῖν γέρων ἐνάρετος· καὶ ἀναγινωσκόντων ἡμῶν εἰς τὸν παράδεισον τὰ ἀποφθέγματα τῶν ἁγίων Πατέρων· ἠγάπα γὰρ ὁ γέρων πάντοτε διέρχεσθαι αὐτὰ, καὶ ἔνδον αὐτὰ ἐνέπνεεν, ὅθεν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκαρπώσατο πᾶσαν ἀρετήν· ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς τὸν γέροντα ἐκεῖνον, πρὸς ὃν ἦλθον οἱ λῃσταὶ, καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι Πάντα τὰ ἐν κέλλῃ σου λαβεῖν ἤκαμεν· καὶ αὐτοῦ εἰπόντος· Ὅσα δοκεῖ ὑμῖν, τέκνα, λάβετε. Λαβόντες D πάντα, καὶ ἀπελθόντες, ἐπελάθοντο τὸ μαρσύππιον ὃ ἦν ἐν τῷ [78] κρεμάμενον. Ὁ οὖν γέρων, φησὶν, λαβὼν τοῦτο, ἐπεδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν, βοῶν καὶ λέγων αὐτοῖς· Τέκνα, λάβεσθε παρ' ἐμοῦ ὃ ἐπελάθεσθε ἐν

VARIÆ LECTIONES.

[77] f. ἦλθεν. [78] An ἐντὸς vel del. vel add. κελλίῳ.

NOTÆ.

(*a*) Ἱκανήν. Tollo per levem occasionem leve mendum ab Aristea De LXX, quæst. 17 : Μὴ πολλῶν ὀρέγου, τῶν δι' ἱκανῶν πρὸς τὸ βασιλεύειν. Interpr. *Neque multas jurisdictiones ad tuum regnum pertrahere cupias;* scribendo τῶν δὲ ἱκανῶν. Hoc est : *Ne mula cupias, sed quæ sufficiunt ad regnandum.*

(*b*) Καθαρά. Ex sensu verti *bellaria.* Neque enim alibi ejusmodi significatione inveni. At interpres Ambrosius quod non intelligebat, laxius transtulit. In *Glossariis*, καθαρὸς ἄρτος, *Siligineum.* Quid vero sit cœna pura neminem latere potest.

Digitized by Google

τῷ κελλίῳ ἡμῶν. Οἱ δὲ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀνεξικακίᾳ τοῦ γέροντος, ἀπεκατέστησαν αὐτῷ πάντα τὰ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, καὶ μετενόησαν, εἰπόντες πρὸς ἀλλήλους· Ἀληθῶς οὗτος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐστιν.

Ὡς οὖν ἀνεγνώκαμεν τοῦτο, λέγει μοι ὁ γέρων· Οἶδας, ἀββᾶ; τοῦτο τὸ ἀπόφθεγμα πάνυ με ὠφέλησεν. Λέγω αὐτῷ· Πῶς, Πάτερ; Καὶ λέγει μοι· Ποτὲ μὲν ὄντος μου ἐν τοῖς τόποις τοῖς κατὰ τὸν Ἰορδάνην, ἀνέγνων τοῦτο, καὶ ἐθαύμαζον τὸν γέροντα, καὶ ἔλεγον· Κύριε, καταξίωσόν με κατ' ἴχνος τούτου ἐλθεῖν, ὁ καταξιώσας με ἐλθεῖν εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο. Ὡς οὖν εἶχον τὸν πόθον τοῦτον, μετὰ δύο ἡμέρας ἰδοὺ λῃσταὶ ἐπιῤῥίπτουσιν. Ὡς οὖν ἔκρουσαν τὴν θύραν, καὶ ἔγνων ὅτι λῃσταί εἰσιν, εἶπον ἐμαυτῷ· Χάρις τῷ Θεῷ, ἰδοὺ καιρὸς ἐνδείξασθαι τὸν καρπὸν τοῦ πόθου μου. Ἀνοίξας δὲ, ἐδεξάμην αὐτοὺς μετὰ ἱλαρότητος, ἦψα δὲ λύχνον, καὶ ἠρξάμην δεικνύειν αὐτοῖς τὰ πράγματα, λέγων· Μὴ θορυβεῖσθε, πιστεύω τῷ Κυρίῳ, ὅτι οὐ μὴ κρύψω ἀφ' ὑμῶν τί ποτε. Λέγουσίν μοι· Ἔχεις χρυσίον; Λέγω αὐτοῖς· Ναὶ, ἔχω τρία νομίσματα. Ἤνοιξα οὖν τὸ σκεῦος ἔμπροσθεν αὐτῶν. Καὶ λαβόντες ἀπῆλθον μετ' εἰρήνης. Ἐγὼ δὲ χαριέντως εἶπον αὐτῷ· Ὑπέστρεψαν, ὥσπερ ἐκεῖνοι ἐπὶ τοῦ γέροντος; Ὁ δὲ λέγει μοι εὐθέως· Οὔ· μὴ ποιήσῃ ὁ Θεός. Οὐ γὰρ τοῦτο ἤθελον, ἵνα ὑποστρέψωσιν.

A oblii estis de cella nostra. Quamobrem admirantes illi senis tolerantiam, omnia suis locis in cellulam reversi restituerunt, dicentes ad invicem : Vere hic homo Dei est.

Cum igitur hoc legeremus, ait ad me senex : Hoc exemplum mihi multum profuit, abba. Ad quem ego : Quomodo, Pater? Et ait mihi : Cum aliquando morarer prope loca Jordanis, legi hoc, et mirabar hunc senem, et dicebam : Domine Deus, qui me ad hunc habitum vocare dignatus es, fac me dignum hujus vestigia sequi. Et cum arderem summo affectu imitandi eum, post biduum supervenerunt latrones, et pulsantibus illis januam, agnovi quia latrones essent, dixique in meipso : Deo gratias; tempus B est ut ostendam fructum desiderii mei. Aperiens autem januam, hilariter suscepi eos, et accendi lucernam, et cœpi eis omnia ostendere, dicens ad eos : Nolite turbari; confido in Domino, quia nihil celabo vos. Aiunt autem mihi : Habes aurum? Et dixi eis : Etiam, habeo tria numismata, posuique illa coram eis; qui accipientes ea abierunt in pace. His ego auditis, jocans dixi seni : Nunquid isti ad te reversi sunt, quemadmodum illi ad senem? qui statim dixit mihi : Non; avertat hoc Deus; neque enim voluissem ego ut reverterentur.

CAPUT CCXIII.

Cur signa et prodigia divinitus in sancta Ecclesia fiant.

Ἔλεγέν τις τῶν γερόντων περὶ θείων τεράτων γινομένων καὶ νῦν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, διὰ τὰς ἀναφυείσας καὶ ἀναφυομένας ἀθέους αἱρέσεις, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τοῦ ἀκεφάλου Σευήρου καὶ τῶν λοιπῶν ὀλεθρίων σχίσματα, πρὸς ἀσφάλειαν καὶ βεβαίωσιν τῶν ἀσθενεστέρων ψυχῶν, καὶ τὴν αὐτῶν ἐκείνων εἰ βούλοιντο ἐπιστροφήν. Πρὸς γὰρ διὰ τῶν θείων Πατέρων, καὶ εἴ τι ἄνωθεν διὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων ὁσημέραι γινομένων σημείων, ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἕτι καὶ σήμερον.

Dicebat senex quidam : Signa et prodigia divinitus usque hodie in Ecclesia fiunt propter eas quæ pullularunt, et quotidie pullulant, impias hæreses, et C maxime propter acephali Severi, et cæterorum perniciosa schismata, ad munimen ac firmitatem infirmarum animarum, atque ad illorum ipsorum, si ita voluerint, conversionem. Propterea igitur et a sanctis Patribus, et a beatissimis martyribus ab initio fidei usque hodie fiunt mirabilia in sancta catholica et apostolica Ecclesia.

CAPUT CCXIV.

Miraculum fontis baptismalis in Cœanensium civitate.

Σοροῦδα κώμη τίς ἐστιν ὑπὸ τὴν ἐνορίαν τῆς πόλεως Κοιανέων, ἐν ᾗ ἐστιν φώτισμα (*c*), ἐν τοῖς ἁγίοις Θεοφανίοις ἱδροῦν, καὶ ἐκ τῶν ἱδρώτων γεμιζόμενον διὰ τριῶν ὡρῶν, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα πάλιν, οὐκ ἀθρόως, ἀλλὰ κατὰ μέρος, διὰ τῶν αὐτῶν τριῶν ὡρῶν μειούμενον.

Soruba vicus quidam est ad radices montis, in quo sita est Cœanensium civitas. In eo baptisterium est, quod in sanctis Epiphaniis sudat, qui sudor per tres horas continuis incrementis augetur, et post baptisma peractum decrescere incipit, et tribus aliis horis sensim deficit.

NOTÆ.

(*c*) *Φωτισμα.* Quemadmodum Ecclesia vocatur D locus in quo fit cœtus, ἐκκλησία, ita hoc capite et sequenti φώτισμα dicitur locus in quo illuminatio, φώτισμα, baptismus, celebratur : qui locus vulgo nominatur φωτιστήριον, φωτιστήρ, βαπτιστήριον, βαπτιστήρ, *baptisterium*. An vero apud alium scriptorem φώτισμα hoc sensu accipiatur, plane nescio. Non tamen multum dissimiliter in *Symmictis* Allatii, p. 1, p. 38 et 62, locus est βάπτισις, et βάπτισις Χριστοῦ. Quod vero spectat ad φώτισμα seu φωτισμόν, baptismum, observavi Theodorum Gazam interpretem *Orationum* sancti Chrysostomi *de incomprehensibili Dei natura*, orat. 4, p. 775 A, t. I, posuisse *post sacri lavacri splendorem*, pro eo quod Græce est, μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ λουτροῦ. Quia nimirum legebat, ἀπόφαυσιν, nomine minus usitato. Quemadmodum διαφαύματος scripserat auctor *Martyrii SS. Maximi, Dadæ et Quintiliani*, n. 3. (Qua voce etiam utitur Cyrillus Scythopolita in *Vita Sabæ*, cap. 17 et 67.) Ediderunt autem, διαφαίματος, et tentaverunt corrigere, διαυγάσματος. Ad Aprilis 13, Pseudochrysostomus, *De turture*, seu *De Ecclesia* : Εἴ τίς ἐστιν ἐνταῦθα κατηχούμενος, μετανοείτω, προσερχέσθω τῷ Θεῷ, τῷ ὕδατι βαπτιζέσθω, τῷ βλέμματι (an πνεύματι) φωτιζέσθω.

Digitized by Google

CAPUT CCXV.

Aliud miraculum baptisterii castelli Cedrebatis.

Est et in castello Cedebratis, quod sub monte Ænoandron civitatis situm est, baptisterium, quod in paschali sanctæ resurrectionis festivitate, cum sit lapis unus, ex se ipso continuo impletur. Duratque aqua illa usque ad Pentecosten, moxque transacta Pentecoste evanescit. Utraque vero ista miracula in provincia Lyciæ fiunt. Si quis autem hæc ita esse non credit, usque ad Lyciam, non grande iter est, pergat, ut rei veritas fidem illi faciat.

A Ἔστι δὲ καὶ ἐν τῇ κώμῃ Κεδρεβάτοις, τῇ οὔσῃ ὑπὸ τὴν ἐνορίαν Οἰνοανδῶν τῆς πόλεως, φώτισμα, ὅπερ ἐν τῇ πασχαλίᾳ ἑορτῇ τῆς ἀναστάσεως, μονόλιθον ὄν, ἀφ' ἑαυτοῦ γεμίζεται ἄφνω, καὶ κρατεῖ ἕως τῆς Πεντηκοστῆς τὸ ὕδωρ, καὶ ἄφνω μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἀφανὲς γίνεται. Ταῦτα ἀμφότερα θαύματα, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Λυκιας. Εἰ δὲ τούτοις τις ἀπιστήσει, οὐ πολὺς μέχρι τῆς Λυκίας ὁ σκυλμὸς, πρὸς πληροφορίαν τῆς ἀληθείας.

CAPUT CCXVI.

Prudens consilium de non temere definiendo, deque non servando quæ temere definita fuerint.

Cum essem semel in sancta civitate, venit ad me vir quidam fidelis, et dixit mihi : Quia quædam indignatio oborta est inter me et fratrem meum, et ille non vult reconciliari mihi; alloquere illum, et ad reconciliationem exhortare. Quod ego libentissime suscipiens, conveni fratrem illius, locutusque cum illo sum ea quæ ad charitatem et concordiam pertinere videbantur. Visusque est interim obtemperare mihi, postmodum vero dixit ad me : Reconciliari nequeo, quia juravi per crucem, ultra illi non reconciliari. Quo audito, subridens aio ad illum : Juramentum tuum talem habet vim, ac si dixisses : Per pretiosam crucem tuam, Christe, non observabo mandata tua, sed inimici tui diaboli voluntatem faciam. Non solum enim non debemus ea servare, quæ a nobis pessime definita fuerint, sed etiam maxime pœnitentiam agere et affligi in his quæ contra nostram salutem male definivimus. Nam si Herodes pœnitentiam egisset, neque jusjurandum quod stulte emiserat, servasset, nunquam profecto maximum illud scelus admisisset, ut præcursorem Christi decollaret. Quod quidem ipsius Basilii sententia confirmatur, quam de Evangelio sumpsit, quando voluit Dominus lavare pedes beati apostoli Petri, cum ille primo pertinaciter obsistens, postea sententiam mutavit.

Ἄλλοτε γενομένου μου εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, ἔρχεταί τις φιλόχριστος, καὶ λέγει μοι· Ἐπειδὴ μικρὰν ἀηδίαν ἐσχήκαμεν μετ' ἀλλήλων, ἐγώ τε καὶ ὁ ἀδελφός μου, καὶ οὐ θέλει διαλλαγῆναί μοι, ἀλλὰ παρακλήθητι, καὶ λάλησον αὐτῷ. Ἐγὼ δὲ μετὰ χαρᾶς δεξάμενος τὸν λόγον, καὶ καλέσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐλάλησα αὐτῷ τὰ συντείνοντα αὐτῷ εἰς ἀγάπην καὶ εἰρήνην. Καὶ ἔδοξε μὲν πείθεσθαί μοι. Ὕστερον δὲ λέγει μοι· Οὐ δύναμαι διαλλαγῆναι αὐτῷ, ὅτι ὤμοσα εἰς τὸν σταυρόν. Ἐγὼ δὲ ὑπομειδιάσας εἶπον αὐτῷ· Ὁ ὅρκος σου τοιαύτην δύναμιν ἔχει ὅτι μὰ τὸν τίμιον σταυρὸν, Χριστὲ, οὐ μὴ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ ἐχθροῦ σου τοῦ διαβόλου ποιήσω. Καὶ γὰρ οὐκ ὀφείλομεν μόνον στῆσαι τὸ κακῶς ὁρισθὲν [79] ὑφ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον μετανοεῖν καὶ θλίβεσθαι ἐφ' οἷς κακῶς ὡριζόμεθα καθ' ἑαυτῶν· καθώς φησιν ὁ θεοφόρος Βασίλειος. Καὶ γὰρ Ἡρώδης εἰ μετενόησεν, καὶ μὴ ἔστησεν τὸν ὅρκον αὐτοῦ, οὐκ ἂν εἰργάσατο τὸ μέγα ἁμάρτημα ἐκεῖνο, ἀποκεφαλίσας τὸν τοῦ Χριστοῦ πρόδρομον. Καὶ λοιπὸν ἤνεγκα αὐτῷ τὴν χρῆσιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἣν ἤνεγκεν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτε ἠθέλησεν ὁ Κύριος νίψαι τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου Πέτρου, κἀκεῖνος ἀντεῖπεν [80].

CAPUT CCXVII.

Optimum senis consilium, ne monachus mulieri appropinquet.

Dixit senior quidam : Filioli, sal ex aqua est, et si appropinquaverit aquæ, continuo solvitur, et deficit : et monachus similiter ex muliere est; itaque si appropinquat mulieri, solvitur et ipse, atque in id desinit, ut jam monachus non sit.

Εἶπεν γέρων Τεκνία, τὸ ἅλας ἐκ τοῦ ὕδατός ἐστιν, καὶ ἐὰν προσεγγίσῃ ὕδατι, λύεται καὶ ἀφανίζεται. Ὁμοίως καὶ ὁ μοναχὸς ἐκ τῆς γυναικός ἐστιν, καὶ ἐὰν προσεγγίσῃ γυναικὶ, λύεται, καὶ εἰς τὸ μὴ εἶναι, μοναχὸς δηλονότι, τελευτᾷ.

CAPUT CCXVIII.

Quomodo abbas Sergius injuriantem agricolam patientia confuderit.

Narravit nobis abbas Sergius, antistes monasterii abbatis Constantini, dicens : Cum aliquando iter ageremus cum quodam sancto sene, erravimus de via, et neque scientibus nobis neque volentibus, inter sata inventi sumus, et aliqua de satis volentes

Διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἀββᾶς Σέργιος ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἀββᾶ Κωνσταντίνου, ὅτι Ποτὲ ὁδευόντων μετά τινος ἁγίου γέροντος, ἐπλανήθημεν τὴν ὁδὸν, καὶ μὴ θελόντων ἡμῶν, μηδὲ γινωσκόντων ἡμῶν ποῦ πορευώμεθα, ηὑρέθημεν εἰς τὰ σπόριμα (*d*), καὶ κατ.

VARIÆ LECTIONES.

[79] al. ῥηθὲν. [80] al. add. καὶ ταῦτα ἀκούσας, διηλλάγη τῷ ἀδελφῷ.

NOTÆ.

(*d*) *Σπόριμα.* Ex Glossis, *sationes*, *sata*, *segetes*, a σπείρω. Quod verbum misere prima littera truncatum jacet in *Auctario* Combefisiano primo, c. 841 E, ubi Gregorius Antiochenus de sepulcro Dominico loquentem sic introducit angelum : Δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ἐν ᾧ παρεις ὁ ἄσπορος κόκκος τοῦ

Digitized by Google

ἐπατήσαμεν ὀλίγα τῶν σπορίμων. Ἠσθημένος δὲ ὁ γεωργὸς [ὅς] ηὑρέθη ἐκεῖ ἐργαζόμενος, ἤρξατο ὑβρίζειν πολλὰ μετ' ὀργῆς, καὶ λέγειν οὕτως· Ὑμεῖς μοναχοί; Ὑμεῖς φοβεῖσθε τὸν Θεόν; Εἰ εἴχετε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν, τοῦτο οὐκ ἐποιεῖτε. Εὐθέως δὲ λέγει ἡμῖν ὁ ἅγιος γέρων· Διὰ τὸν Κύριον, μηδεὶς λαλήσῃ. Καὶ ἔλεγεν αὐτῷ· Καλῶς λέγεις, τέκνον μου· εἰ γὰρ εἴχομεν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ταῦτα οὐκ ἐποιοῦμεν. Πάλιν ἐκεῖνος ὕβριζεν μετὰ θυμοῦ. Πάλιν λέγει ὁ γέρων· Ἐν ἀληθείᾳ λέγεις, τέκνον, εἰ ἤμεθα ἀληθινοὶ μοναχοί, οὐκ ἂν τοῦτο ἐποιήσαμεν. Ἀλλὰ διὰ τὸν Κύριον συγχώρησον, ὅτι ἡμάρτομεν. Ἐκπλαγεὶς οὖν ἐκεῖνος, ἐλθὼν ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ γέροντος, λέγων· Ἡμάρτηκα, συγχώρησόν μοι· καὶ διὰ τὸν Κύριον λάβετέ με μεθ' ὑμῶν. Καὶ ἔλεγεν ὁ μακάριος Σέργιος, ὅτι Ἐπ' ἀληθείας μεθ' ἡμῶν ἠκολούθησεν, καὶ ἐλθὼν, ἔλαβεν τὸ σχῆμα.

A nolentesque calcavimus. Quod cum vidisset agricola (erat enim illic operans) cœpit contra nos injuriosa multa proferre cum iracundia, dicens : Vos monachi estis? vos timetis Deum? si timorem Dei ante oculos habuissetis, hoc profecto non fecissetis. Tunc ait nobis sanctus senior : Per Dominum nullus ei respondeat. Conversusque ad illum, dixit : Recte locutus es, fili mi; nam si timorem Dei haberemus, non ita fecissemus. Ille rursus furens, contumeliis impetebat nos. Rursumque dixit senior ad illum : Vera prosequeris, fili; nam si veri monachi essemus, istud non egissemus, sed per Dominum indulge nobis quoniam peccavimus. Stupefactus ergo ille ad tantam senis humilitatem, accessit propius, prostravitque se ad pedes senis, dicens : Peccavi, in- B dulge mihi, et per Dominum assumite me vobiscum. Dicebatque beatus Sergius, quia secutus sit illos rusticus, et acceperit habitum.

CAPUT CCXIX.

Quomodo frater quidam humilitate diacono de se conquerenti conciliatus sit.

Διηγήσατό μοι γέρων πρᾶγμα τοιοῦτον, ὅτι Ποτὲ ἐκάθισα μικρὸν χρόνον εἰς τὴν λαύραν τοῦ ἁββᾶ Γερασίμου, καὶ ἔσχον τινὰ ἀγαπητόν. Καθημένων δὲ ἡμῶν μιᾶς τῶν ἡμερῶν, καὶ λαλούντων περὶ ὠφελείας, ἐμνήσθην τὸν λόγον [81] τοῦτον [82] τοῦ ἁββᾶ Ποιμένος [83]. Καὶ λέγει μοι, ὅτι Ἐγὼ, πατὴρ, πεῖραν ἔχω τῶν λόγων τούτων, καὶ τῆς ἀναπαύσεως [84] τῆς ἐνεργείας αὐτῶν. Ποτὲ γὰρ ἔσχον τινὰ διδάσκαλον [85] γνήσιον ἀγαπητὸν τῆς λαύρας, καὶ οὐκ οἶδα πόθεν εἶχεν εἰς ἐμὲ ὑπόνοιαν περὶ πράγματος φέροντος αὐτῷ λύπην, καὶ ἤρξατο στυγνάζειν μοι. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐγὼ στυγνὸν, ἠρώτησα μαθεῖν τὴν αἰτίαν. Καὶ λέγει μοι· Ὅτι τόδε τὸ πρᾶγμα ἐποίησας. Ἐγὼ δὲ μὴ συνειδὼς ἐμαυτῷ [86], παντελῶς τοιοῦτον πρᾶγμα ποιήσαντα, ἠρξάμην πληροφορεῖν αὐτὸν, ὅτι Οὐ σύνοιδα ἐμαυτῷ [87] τοῦτο ποιήσαντα. Λέγει μοι· Συγχώρησον, οὐ πληροφοροῦμαι. Ἀναχωρήσας δὲ ἐγὼ εἰς τὸ κελλίον μου, ἠρξάμην ἐρευνᾷν τὴν καρδίαν μου, εἴ τι τοιοῦτον πρᾶγμα πέπρακταί μοι, καὶ οὐχ ηὕρισκον. Βλέπω οὖν αὐτὸν κατέχοντα τὸ ἅγιον ποτήριον, καὶ ἐπιδιδόντα [88]· καὶ ὀμνύω αὐτῷ κατ' αὐτοῦ, ὅτι οὐ σύνοιδα ἐμαυτῷ τοῦτο ποιήσαντι [89]· καὶ οὐκ ἐπείσθη. Ἐλθὼν οὖν πάλιν εἰς ἐμαυτὸν, καὶ μνησθεὶς τούτων τῶν λόγων τῶν ἁγίων Πατέρων, [90] καὶ πιστεύσας αὐτοῖς, ἔστρεψα μικρὸν τὸν λογισμόν μου, καὶ λέγω ἐν ἐμαυτῷ· Διάκων γνησίως ἀγαπᾷ με, καὶ ἀπὸ ἀγάπης κινούμενος ἐθάρρησέν μοι ὃ εἶχεν ἡ καρδία αὐτοῦ περὶ ἐμοῦ, ἵνα νήψω, καὶ τοῦ λοιποῦ φυλάξω ἐμαυτὸν, καὶ μὴ ποιήσω αὐτό. Πλὴν ψυχὴ ἀθλία, ἐπειδὴ λέγεις, Οὐκ ἐποίησα τὸ πρᾶγμα τοῦτο,

Narravit nobis senior quidam de se, dicens : Cum aliquando morarer ad breve tempus in monasterio abbatis Gerasimi, habebam quemdam mihi maxime dilectum fratrem in contubernio. Die vero quadam sedentibus nobis, et de utilitate animæ loquentibus, mentionem feci ego de sermone quodam abbatis Pœmenis. Qui ait ad me : Ego experimento didici verborum istorum vim et tranquillitatem, ac vehementem efficaciam illorum. Habui enim semel diaconum quemdam monasterii mihi charissimum, atque amantissimum mei. Huic, nescio unde, venit suspicio de C me cujusdam rei sibi inferentis mœrorem, cœpitque contristari, et me non ut solebat intueri. Videns autem ego illum tristem, causam ab eo tristitiæ percontari cœpi. Qui dixit mihi : Quia rem istam fecisti. Ego cum nihil mihi omnino ipsius rei conscius essem, cœpi illi satisfacere, ac dicere nullam ipsius rei me habere conscientiam. Et ait mihi : Ignosce, frater, mihi satisfactum non est. Profectus itaque ab illo in cellulam meam, cœpi examinare cor meum, an tale aliquid a me fuisset admissum, neque inveniebam. Cum ergo ille teneret sanctum calicem in manibus, fratribusque distribueret, accessi ad eum, et juravi per ipsum calicem, nihil me omnino tale gessisse. Nec sic quidem illi satisfactum est. D Rursus vero in me ipsum rediens, verbaque ista sanctorum Patrum memoria repetens, eisque credens, verti paulisper cogitationem meam, et dixi in me ipso : Diaconus iste intentissime diligit me, et charitate motus hoc dixit mihi, quod erat in

VARIÆ LECTIONES.

[81] al. τοῦ λόγου. [82] Int. τινά. [83] al. add. τοῦ αἰτιᾶσθαι ἑαυτὸν ἕκαστος πάντοτε ἐν παντὶ πράγματι. [84] Int. inser. καί. [85] l. διάκονον. [86] al. ἐμαυτόν. [87] al. ἐμαυτόν. [88] al. μεταδιδόντα. [89] al. σύνοιδα ἐμαυτόν τι τοιοῦτον ποιήσαντα. [90] al. add. λέγω δὲ τοῦ ἑαυτὸν αἰτιᾶσθαι.

NOTÆ.

σώματος, πολύχουν ἄσταχυν ἀθανασίας ἐβλάστησε. *Venite, videte locum, in quo granum non satum solutum corpore, numerosam immortalitatis spicam germanavit.* Sed quis dubitaverit quin scribendum sit σπαρείς, ad hunc sensum, *in quo satum granum illud corporis quod sine semine prodiit?*

Digitized by Google

corde suo de me, ut sobrius ac vigilans sim, et de cætero custodiam me ipsum, et istud ultra non faciam : sed tu, infelix anima, dum dicis, Non feci hanc rem, innumera mala gessisti, et latent te. Ubi sunt quæ fecisti heri, vel nudiustertius, vel ante decem dies? recole ea si potes. Et hoc itaque fecisti, sicut et illa, et latet te similiter ut illa. Sic itaque animo affectus, quasi revera id fecissem, sed inter cætera oblitus essem, cœpi gratias referre Deo et diacono, quoniam per ipsum Dominus dignum me fecisset recognoscere peccatum meum, et pœnitentiam de ipso agere. Surgens igitur perrexi ad diaconum ut pœnitentiam agerem, et illi referrem gratias. Ut ergo pulsavi ipsius januam, continuo aperiens, primus se mihi prostravit, dicens Ignosce mihi, nam a dæmonio mihi suggestum est, ut rem illam falso de te suspicarer. In veritate enim Deus me certum reddidit innocentiæ tuæ, neque omnino permisit ut illi satisfacerem, dicens mihi : Non est necesse. Ego igitur maxime ædificatus, glorificavi Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum incommutabilem atque individuam Trinitatem, cui est honor, et imperium, et magnificentia, et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

A μυρία κακὰ οὐ πέπρακταί σοι, καὶ ἔλαθες αὐτά; Ποῦ εἰσιν τὰ |*al.* ἃ] ἐποίησας χθὲς ἢ πρόχθες, ἢ πρὸ δέκα ἡμερῶν; μέμνησαι αὐτῶν; οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἐποίησας ὡς ἐκεῖνα, καὶ ἔλαθες, ὡς καὶ τὰ πρῶτα. Καὶ οὕτως διέθηκα τὴν καρδίαν μου, ὅτι ἐν ἀληθείᾳ ἐποίησα αὐτό, ἀλλ' ὥσπερ ἔλαθον τὰ πρῶτα, οὕτως καὶ τοῦτο. Ἠρξάμην οὖν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ τῷ διακόνῳ, ὅτι δι' αὐτοῦ κατηξίωσέν με ὁ Κύριος ἐπιγνῶναι τὸ σφάλμα μου, καὶ μετενόησα περὶ αὐτοῦ. Ἀναστὰς οὖν ἐν τοιούτοις λογισμοῖς, ἦλθον μετανοῆσαι τῷ διακόνῳ, καὶ εὐχαριστῆσαι αὐτῷ, ὅτι δι' αὐτοῦ ἔγνων τὸ σφάλμα μου. Καὶ ὡς ἤκρουσα εἰς τὴν θύραν αὐτοῦ, ἀνοίξας βάλλει μοι μετάνοιαν πρῶτος, λέγων· Συγχώρησόν μοι, ὅτι ἀπὸ δαιμόνων ἐχλευάσθην, ὑπονοήσας περὶ σοῦ εἰς τὸ πρᾶγμα B ἐκεῖνο. Ἐν ἀληθείᾳ γὰρ ἐπληροφόρησέν με ὁ Θεὸς, ὅτι οὐκ ἔχεις πρᾶγμα. Καὶ ἔλεγεν ὅτι οὐδὲ ἀφῆκέν με πληροφορῆσαι αὐτὸν, λέγων· Οὐκ ἔστιν χρεία. Καὶ μεγάλως ὠφεληθείς, ἐδόξασα Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ᾧ πρέπει κράτος, καὶ μεγαλοπρέπεια, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ROSWEYDI NOTÆ.

(1) *Nudam eam sancto oleo inungere.*] Obtinuit olim tam viros quam feminas nudas corporibus baptizare, itaque inungere.

(2) *Saracenos.*] De monachis a Saracenis interfectis Martyrologium Romanum 19 Februarii : « In Palæstina commemoratio sanctorum monachorum, et aliorum martyrum, qui a Sarracenis sub duce Alamundaro ob fidem Christi sævissime cæsi sunt. » Ubi Baronius notat : Iisdem cæsi sunt hi Sarracenorum incursionibus, quarum mentio habetur in rebus gestis sancti Joannis Silentiarii, quas refert Metaphrastes die 13 Maii, itemque in Vita sancti Sabæ abbatis apud eumdem die 5 Decembris, ac in Actis etiam sancti Euthymii abbatis, quæ idem recitat die 20 Januarii. Consentiunt iisdem quæ habentur in Prato spirituali, cap. 21 et 99. Una eademque persecutio Sarracenorum santos monachos diversisque diebus occidit, ut non mireris si inferius de monachis cæsis a Sarracenis sæpe agatur. Hactenus Baronius.

(3) *Ex scholaribus.*] In Græco est, ἀπὸ Σχολαρίων. Hervetus verterat *scholasticus*. Ex militiæ ordine scholares sunt.

(4) *Verba sanctæ oblationis.*] Infra, cap. 196, habes item verba oblationis a puero prolata, et panem una cum saxo, quod pro altari erat, igne cœlesti consumptum ; quod reverentiæ causa factum credo, ne videlicet tam sanctum mysterium puerilibus ludicris exponeretur.

(5) *Babylæ.*] Ut hic ecclesiam ingrediens, audita fortuita Evangelii sententia ad meliorem frugem convertitur, idem pluribus aliis contigit. Vide dicta ad Vitam sancti Antonii cap. 2, n. 9.

(6) *Eliæ.*] De Elia in exsilium misso exstat mentio in Vita sancti Sabæ, auctore Cyrillo, 5 Decemb. Vide Baronium, tomo VI, anno Christi 513, Symmachi papæ 15, Anastasii imp. 23, et Theodorici regis 21.

Quod vero hic habetur, *post duos dies*, monet Baronius tomo eodem, anno Christi 518, Hormisdæ papæ 5, Anastasii imp. 28, Theodorici regis 26, duos, inquiens, nimirum dies a scriptis litteris, non autem ab obitu Anastasii numerandos. Certe in Vita sancti Sabæa Cyrillo monacho conscripta, 5 Decembris, Elias ipse ex visione et revelatione narrat se decimo die Anastasium ea hora mortuum seculturum.

(7) *Accendamus ignem.*] Frequens ea in causa fidei ad ignem provocatio. Exempla aliquot congessi in dissertat. de Fide hæreticis servanda cap. 12.

(8) *Anastasii.*] Baronius, tomo VI, anno Christi 495, Gelasii papæ 4, Anastasii imp. 5, Theodorici regis 3, agit de Euphemio in exsilium misso ab Anastasio ; anno vero Christi 514, Symmachi papæ 13, Anastasii imp. 21, Theodorici regis 19, de Macedonio in exsilium ab eodem Anastasio pulso.

Quæ hic habes de *quatuordecim* deletis, intellige de annis. Zonaras, tomo III, in Anastasio : καὶ αὖθις ὄναρ ἰδεῖν λέγεται ὁ βασιλεὺς ἑκεῖνος, ἄνδρα τινὰ φοβερὸν, τόμον κατέχοντα, καὶ λέγοντα πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ διὰ τὴν κακοπιστίαν σου, ἀπαλείφω τῆς ζωῆς σου ἔτη τεσσαρεσκαίδεκα : « Denuo aliud vidisse somnium memoratur rex, virum terribilem, qui librum manu gestaret et diceret : Ecce ob perversitatem fidei tuæ, annos XIV vitæ duæ deleo. » Vide Baronium, tomo VI, anno Christi 518, Hormisdæ papæ 5, Anastasii imperatoris 20, Theodorici regis 26.

(9) *Minutorum viginti.*] Existimo in Græco fuisse λεπτῶν vel φολεῶν, nam deest hic nobis ille textus. Infra, cap. 151 : « Accipiebatque quotidianum stipendium novem minuta. »

(10) *Et de adoratione.*] Septima synodus generalis, quæ est secunda Nicæna, actione 4 et 5 exemplum hoc ex hoc libro Græce citat.

(11) *Lictores qui assistebant.*] Græce φραγγελιβαί. Intelligit lictores ducis. Hervetus verterat, *et cæteri qui assistebant.*

(12) *Ut canonarchæ.*] Hoc Herveto deerat. Appositum ex Græco, in quo κανόναρχος, id est, qui canoni psalmorum cantandorum præest.

(13) *Senum gesta.*] In Græco est βιβλίον Γεροντικόν. Ita liber ille appellabatur. Ex Gerontico ms. quædam vertit Raderus noster parte III Viridarii sui. Sic *Verba Seniorum* dicebantur quæ Patres illi scite proferebant.

(14) *Mittite thymiama in thuribulum.*] Jam olim in honorem sanctorum thymiama incendi solitum.

(15) *Thalelæi.*] Raderus noster, Viridarii parte I, putat hunc eumdem cum Thalelæo martyre tempore Numeriani, de quo Menæa, 20 Maii. Sed vereor ut ratio temporis aliud suadeat : siquidem Moschus audivit ex Petro, quæ de hoc hic habentur ; at Petrus centenis annis a Numeriani imperio distat. Alter

Digitized by Google

opinandi occasio forte fuit, quod hic dicatur Cilix ; et alter in Menæis dicatur Azarbi in Cilicia abditus. Sed ibidem dicitur profectus a Libano ; quare Libanites est.

Verisimilius hunc eumdem esse cum Thalelæo Theodoreti, cap. 28 Philothei, quia uterque Cilix, et idem de pœnitentia dictum habent. Theodoretus eum vidit, et Moschus audivit narrari ex Petro. Sic tempora convenire poterunt.

(16) *Per Serapim facite.*] Ita locus hic nunc restitutus ex Græco. Ante nullo sensu erat, *Serapim facite.*

(17) *Carabum.*] Ex sequentibus intelligitur quid *carabus* sit. Dicitur enim : *Produc scaphum.*

(18) *Tetrapylum.*] Porticus vel templum quatuor columnarum ordinibus constans. In Græco omittitur, *ad Orientem juxta Tetrapylum ;* ejus loco est, τὸν ἐπονομαζομένην τῆς Δωροθέας : *quæ cognominabatur Dorotheæ*, de beatæ Virginis æde. *Tetrapyli* Alexandrini meminit Sophronius archiepiscopus Jerosolymitanus, agens de miraculis Joannis et Cyri martyrum : Εἴσειθι γοῦν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ Τετραπύλῳ νήστης καθεύδησον : « Ingredere itaque Alexandriam, et in magno Tetrapylo jejunus dormi. » Quæ citantur in septima synodo, act. 4.

(19) *Epitimia.*] Retinui Græcam vocem ἐπιτίμια, id est, *multas.* Ecclesiastici quidam scriptores Latini hoc usurpant vocabulum. Vide Onomasticon.

(20) *Quibus manibus.*] Manibus olim viri, feminæ linteolo Eucharistiam excipiebant et sumebant.

(21) *Apocrisiarii.*] Infra, cap. 145, *misso quodam apocrisiario suo.* Est fere *apocrisiarius*, Græcis ἀποκρισιάριος, legatus ecclesiæ negotia tractans.

(22) *Templum sancti Quirici.*] Videndum an non hic ipse, qui *sanctus Quiriacus* in Romano Martyrologio dicitur, 29 Septembris : « In Palæstina sancti Quiriaci anachoretæ, » cujus Vitam a Metaphraste descriptam apud Laurentium Surium eo mense habes.

(23) *Sarraceni.*] Vide hic dicta supra, ad cap. 21, de Sarracenorum incursionibus, et martyribus sub iis passis.

(24) *Responsum.*] Quid hic *responsum* sit, jure hæreas. Suspicor in Græco fuisse προσφωνάριον, quod interpres prima et obvia notione *responsum* vertit. Videndum tamen num hic vertendum sit, *sportam*, vel simile quid. Suggerebat videlicet monacho cogitatio, ut non adoraret crucem, sed in cellam rediret, et sportas texeret. Vide dicta sup., ad lib. v, libel. x, n. 18.

Quod si *responsum* hic communi notione intelligitur, cape fratrem hunc missum pro responsis cœnobii. Sic infra, cap. 205 : « aliquis manens in cœnobio missus est pro responsis cœnobii. »

(25) *Canthelium.*] Sunt *canthelia*, καυθήλια, onera asinis imponi solita.

(26) *Sibino.*] Idem mox accurrit caput 123 : « vestitum colobio de sibino. » Quid *sibinum* sit, nondum mihi lectum.

(27) *Burdones.*] Vide dicta ad Vitam Simeonis Stylitæ, cap. 20, n. 24.

(28) *In sancta Christi Dei nostri resurrectione.*] Hoc loco *Resurrectio* est templum Christi resurrectioni dicatum.

(29) *Syncello seu assessori suo.*] Servavi Græcum vocabulum *syncellus*, qui apud Græcos est proximus a patriarcha.

(30) *In membranis valde pulchrum.*] Græce est : ἐν σώματι πολὺ καλῷ.

(31) *Zachariæ.*] Zachariam non perfecte credidisse angelo, Lucas, cap. I, testatur. Non dubitavit Zacharias de Dei potentia, qui noverat Isaacum de sterili Sara et Abrahamo genitum, sed de voluntate Dei. Quare in supplicium dubitationis cessit illi taciturnitas. Augustinus lib. L Homiliarum, homil. 44 : « Accepit Zacharias supplicium taciturnitatis, merito infidelitatis : quia non credidit, tacuit ; sic enim recte dictum est psalmo CXV : *Credidi, propter quod locutus sum ;* quia Zacharias non credebat, merito non loquebatur. » Ambrosius, lib. II in Lucam : « Incredulitas Zachariæ affatum eripuerat et auditum. »

(32) *Leone.*] Baronius, tomo VI, anno Christi 449, Leonis papæ 10, Theodosii 42, Valentiniani 25, impp., ad hanc de Leonis encyclica (quæ inter epistolas Leonis est 10) visionem notat : Sed præstat, inquit, audire potius sententiam Petri, quam visionem Petri, dicentis : *Firmiorem quavis visione habemus sermonem propheticum* (*II Pet.* I), etc. Etenim majorem sibi ea epistola fidem vindicat ex divinis Scripturis, traditionibusque sanctæ Ecclesiæ, et communi sanctorum Patrum consensu, quam ex recensita modo visione. Hactenus Baronius.

Qui ad sequentis capitis visionem de sancto Eulogio defensore epistolæ sancti Leonis ista quoque addit : At certioris fidei certiorisque quoque testimonii apud me est de epistola sancti Leonis publica concilii œcumenici Chalcedonensis assertio et prædicatio, quam quælibet privatæ hujusmodi visiones. Ita Baronius. Vide apud eumdem plura de hac Leonis encyclica elogia.

Ad sequens caput 149, de Leone ita notat Baronius anno 461, Hilarii papæ 1, Leonis 5, et Severi 1, inpp. Sed quid est : *Omnia tibi sunt dimissa peccata, præter manuum impositionem?* Num peccata ex parte dimitti possunt? Minime gentium, si ad culpam referas. Cæterum quoad pœnam dici debent dimissa fuisse sancto Leoni peccata. Quod enim facile sit in his peccare etiam prudentem episcopum, jure sanctus Apostolus monet ita Timotheum : *Nemini cito manus imposueris, neque communicaveris peccatis alienis* (*I Tim.* V). Illis ergo remanebat sanctus Leo delictorum pœnis obligatus, quæ illi perpetrassent, qui ab eo indigne promoti fuissent ad ordines. Tunc namque dicuntur præsules communicare peccatis alienis, dum indignis conferunt honores et ministeria. Hinc sibi timens Propheta rex, ait : *Ab alienis parce servo tuo* (*Psal.* XVIII). Quod si hæc fiunt in viridi, quid fiet in arido (*Luc.* XXIII)? Leone quis sanctior atque prudentior, ut tantum periculum liber transiliat?

(33) *Flabellum.*] Græce ῥιπίδιον. Ejus in sacro faciendo usus, quod diaconus gestat.

(34) *Conopionem.*] Servavit interpres Græcam inflexionem, quod nunc κωνωπεῖον, nunc κωνωπεών dicitur, *conopeum* Latinis usitatum, pro textili tentorio culicibus arcendis comparato.

(35) *Membranas.*] Ut hic membranas ad aquam pluviam excipiendam explicant, sic alii nautæ vellera et pelles exponunt, tum ad pluviam tum ad rorem colligendum.

(36) *Arena.*] Nec arena littoralis, nec quocunque modo madefacta potest esse materia baptismi ; siquidem materia baptismi aqua esse debet, qua quis ablui possit. Vide Scholasticos in III partem divi Thomæ, et in primis Franciscum nostrum Suarez, t. III, in III partem, ad q. 66, art. 4, disp. 20, sect. 1.

(37) *Infusa.*] Quæ hæc infusa sint, difficile divinare. Nam varii cibi infundi possunt et macerari. Hic ante : « paucisque infusis cibariis. » Aliquoties in Theodoreto supra habens « lentem aqua madefactam. » Hic infra, cap. 184. « Infundebat et paximatia seu madefaciebat. »

(38) *Joannis.*] Citatur hæc historia in septima synodo generali, quæ est II Nicæna, act. 5, ubi pro *Saraphus* habetur *Araphas.*

(39) *Spetlum.*] Reposui hoc ex Græco textu σπίτλον, quod interpres omiserat, videtur fenestra intelligi ex speculari lapide.

(40) *Miliarisia.*] Retinui Græcam vocem μιλια-

Digitized by Google

ρισια, quod certi nummi genus. Interpres *numismata* A verterat.

(41) *Apparentiam.*] Græce est, φαντασίαν, id est, cupiditas se ostentandi

(42) *Chrysostomus.*] Henricus Savilius, notis suis ad tomum VIII Chrysostomi Græce a se editi, existimat non indignum observatu temporibus inter quintam synodum, anno 553, et sextam, anno 680 celebratam (quibus Georgium Vitæ Chrysostomi scriptorem vixisse probabile esse ait) *Chrysostomi* cognomen ignotum fuisse. Sed refellit eum Joan. Moschus seu Sophronius hic, qui temp re Georgii istius vixere, et hujus cognominis Chrysostomi meminere.

(43) *Gregorii.*] Habetur hæc narratio in Vita sancti Gregorii, lib. II, cap. 45 per Joannem Diaconum scripta, qui eam citat ex libro, qui a Græcis Λειμών dicitur, a Latinis vero intelligitur *Campus* vel *Pratum*. Qui hic ipse liber est, quem præ manibus habemus. Citat ille ex interpretatione præceptoris sui, B ubi quod hic est, *tunicam non habeo*, vertit ille, *casulam non habeo*. Eodem modo idem, lib. IV, c. 63: « Et jussit mihi dari casulam, et necessitates meas omnes. » Ubi noster interpres Ambr. Camaldulensis hic, cap. 181 : « Jubens mihi dari quæcunque erant necessaria, » decurtate. Omisit enim illud de *casula* seu *tunica*.

(44) *Nomicum seu dispensatorem.*] Varia *Nomici*, Νομικοῦ, ut hic in Græco textu, est significatio. Hic dispensatorem significat.

(45) *A notario perfecte, et a grammatico sufficienter.*] *Notarius* hic est qui præest pueris ad prima elementa et litteras formandas. Vide Onomasticon.

(46) *Idcirco sunt baptizati.*] Baronius, tomo III, anno Christi 310, § 13. Significat nimirum ejusmodi sacramentum consecutos, non autem, quod aiunt, rem sacramenti, ipsam gratiam abluentem peccata.

(47) *Mulier.*] Joannes Cassianus, collat. XVIII, cap. 14, simile exemplum religiosæ feminæ, quæ patientiæ acquirendæ intenta erat, narrat.

ANNO DOMINI DCXL.

S. SOPHRONIUS

HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(FABRIC. *Biblioth. Græc.* ed. Harles. IX, p. 162.)

Sophronius, Damascenus, Joannis Moschi familiaris, ex sophista (*a*) monachus S. Sabæ, ac denique post Modestum ab a. C. 629 ad 638 (*b*) *patriarcha Hierosolymitanus*. Vide Papebrochium in *Actis SS.* ad 11 Martii, tom. II, pag. 65 seq. Sergii, Cyrique, Monothelitarum constans adversarius, de quo Combefisius in *Historia Monothelitarum*, pag. 22 seq. Sub ejus nomine feruntur :

1. Fragmentum hypomnematum *De laboribus, certaminibus et peregrinationibus apostolorum Petri et Pauli*, Lat. in *Bibl. Patrum*, Paris. 1575, tom. II, et 1589, et 1654. tom. VII, col. 107 et 108; col. 1618, tom. IV, et Lugd. 1677, tom. V. pag. 1123. Incipit : *Petrus genere fuit Hebræus*. Elogium Sophronii in Petrum et Paulum apostolos, Græce incipit : Πάλιν ἡμῖν δυὰς ἀδιάλειπτος. FABR. Sophronii *Oratt.* Latine in *Bibl. maxima Patrum*, Lugd. tom. XII, p. 206-214. — *Homiliæ*, Gr. in cor. Escorial. *V.* Plüer, *Itiner. per Hispan.* p. 190. — It. in bibl. Vaticana, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth.* I, p. 134, B. — In cod. Coislin. 282, in Marci Monachi Collectione dictorum adversus Barlaam et Acindynum, loca quoque Sophronii nostri adducuntur. *V.* Montfauc. *Bibl. Coisl.* pag. 404 seq. — In bibl. Vaticana Sophron. *De vita et martyrio SS. apostolor. V.* Montfauc. *Bibl. biblioth.* I, p. 101 *A*. Et conf. infra, vol. IX, p. 135 ed. vet. HARL.

2. Fragmentum *De baptismate apostolorum*, Græce et Lat. apud Lambecium, III, p. 52 seq. [p. 138 seqq. ed. Kollar.], et ad calcem Pseudo-Dorothei, Tyrii, (*c*) quem cum

NOTÆ.

(*a*) *Sophistam* Sophronium appellat Jo. Moschus. cap. 92, et in Præfat. [*V.* inf. vol. IX, p. 22 ed. vet.)

(*b*) Alii 636, quorum sententiam Papebrochius loco laudato oppugnat probabilibus argumentis. FABR. Saxius in Onom. lit. II, pag. 75, prodit, Sophronium ab a. 633 fuisse patriarcham Hierosolymitanum, laudatque Pagii Critic. Baron. 633, VI, VII, p. 274-276, a. 636 (quo Sophronius e vita decessit), III, IV, p. 314. 315, tom. IX, atque in *Analectis* Moshemii, *Hist. ecclesiast.* sæc. VII, part. II, cap. 2, § 5. (0) — Caveus, in *Hist. litterar. script. eccl.* I, p. 579, ad a. 629. Hoc demum anno, n. 629, Sophronium scribit, patriarchæ Hierosolymitani dignitatem esse consecutum, et, indefessus, ait, orthodoxæ veritatis vindex, qui præsens Alexandriæ factus a. 633, Cyrum sub obtentu pacis ineundæ hæresin in Ecclesiam invexisse strenue exclamavit, et communionem ei renuntiavit, etc. Tum recenset ejus scripta. Add. Lambec. *Comm. de Cæsar.* III, p. 137 seq. not. 2, ubi is de Sophronio ejusque ætate agit, aliosque laudat VV. DD. de illo disputantes, et supra, vol. VIII, p. 553, not. q. HARL.

(*c*) Vid. supra, vol. VII, p. 455. HARL.

Digitized by Google

libris de vita Moysis, a Gaulmino illustratis, edidi Hamb. 1714, 8, pag. 552 seq. Sub Theodoreti nomine ex cod. Regio Symeonis Logothetæ Gr. ac Lat. exstat in Appendice Cangiana ad *Chron. paschale*, pag. 438 Fabr. Lambec. III, cit. p. 138 seqq. not. 1-3. Atque Kollar. not. A; et ad cod. 30, p. 123; et in additam., p. 542 seqq. de singularibus quibusdam Sophronii narrationibus atque opinionibus disserit. (Sed conf. Cavei judicium, p. 579.) Præterea Kollar. ad pag. 137, notat id Fragmentum ex Sophronio decerptum esse a Theodoreto, Cyri episcopo; ideoque in cod. Regio huic Theodor. id tribui: atque consulere jubet Epiphan. in hæresi Antidicomarianitarum, n. 17; Petrum Siculum in *Historia Manichæorum*, pag. 183 et Glycam in *Annalibus*, pag. 209, etc. — Idem Fragm. ex Sophronii Hypomnematibus desumptum est Vindob. in cod. Cæsar. 320, n. 3. *V.* Lambec. V, p. 589 seq. Harl.

3. Fragmentum ex *Encomio S. Joannis, theologi et evangelistæ*, Græce et Lat. apud Cotelerium ad *Constitutt. apostol.* III, 6. Aliud apud Lambecium, III, pag. 100 (*d*). Meminit et hujus encomii Hippolytus Thebanus in *Chronico*: Ἐγκωμιάζων δὲ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὁ μέγας Σωφρόνιος, διδάσκει τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ὅτι Πατὴρ τοῦ Θεολόγου Ζεβεδαῖος ἦν, Σαλώμη δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, etc.

4. *In S. Joannem Præcursorem.* Latine in *Bibl. concionatoria* Combefisii. Incipit: Δίδου ἡμῖν ἡ φωνὴ τοῦ λόγου, τὴν φωνήν. [Conf. infra, vol. IX, p. 99, vet. ed.]

5. *In S. Joannem Chrysostomum.* Memoratur ab anonymo Saviliano Fabr. *V.* Lambec. comm. VIII, pag. 635 sqq. de cod. Cæsar. 27, cum Kollarii nota, et supra. vol. VIII, p. 457 et 458. Harl.

6. *Laudes Joannis Eleemosynarii.* Meminit Leontius. Fabr. Conf. Lambec. VIII, pag. 575 sqq. de Cod. 19 s. *Menologio Græcor.*, etc. Harl.

7. *In Christi Natalitia*; sermo habitus a. C. 638, Hierosolymis jam per Saracenos captis. Exstat Latine in *Bibliothecis Patrum*, ut tom. XII, edit. Lugd. pag. 206. Fabr. In cod. bibl. publ. Paris. 1171, n. 20. — Vindobon. in eod. 303, n. 1, *Menologio Græcorum* in Sept. inserta sunt *Troparia Sophronii Hieros. in Vigilia natalis Christi cantari solita*, et n. 3; ejusdem *Horologium magnæ Parasceves*, cum antiquis notis musicis. *V.* Lambec. V, p. 568 seq. — Add. infra, vol. XIII, p. 806, not. Harl.

8. *Sermo de Hypapante Domini*, e ms. Mediceo versus et Latine editus a Bollando in *Actis SS.* tom. I Februarii, pag. 274 seq. Fabr. Vindobon. in cod. Cæs. 39, n. 1, Excerpta ex Sophr. *Orat. in Annuntiatione Deiparæ. V.* Lambec. VIII, p. 818. — Oratio ipsa in cod. Coislin. 274. V. Montfauc. *Bibl. Coisl.* p. 389. — Paris. in bibl. publ. cod. 1184, n. 3, *Orat. in Præsentationem*; et cod. 1452, 3, *Hom. in Purificationem.* Add. infra, vol. IX, p. 114 ed. vet. Harl.

9. *In SS. quadraginta duos martyres* (*f*) Amorienses, Latine in *Bibl. concionatoria* Combefisii. Incipit: Ἐπὶ τὰ μαρτυρικὰ ἔπαθλα. Fabr. Græce in cod. Paris. bibl. 1447 n. 3. Conf. infra, vol. IX, p. 121 vet. ed. Harl.

10 *Encomium SS. Cyri et Joannis.* Citat Joannes Damascenus, l. III *De imaginibus*, tom. I edit. novæ p. 387; et septima synodus act. 4, ubi Fragmenta duo exinde afferuntur tom. III Binii, p. 561 seq. Edere promisit integrum Græce et Latine Papebrochius ad 11 Martii tom. II, p. 67. Laudat Allatius, *contra Creyghtonum*, pag. 517 seq. Incipit: Ἄλλοι μὲν ἄλλως τοὺς ἁγίους τιμήτωσαν. Fabr. Conf. infra, vol. IX, pag. 70. Harl.

11. *Vita S. Mariæ Ægyptiacæ* Latine ex Pauli, diaconi Neapolitani, versione [Ap. R. Heribert. Rosweid. *De vitis Patrum*, pag. 381. *V.* infra, vol. IX, pag. 28 vet. ed.] Apud Surium ad 2 April. et Græce in *Actis. SS.* ad calcem tom. I Aprilis. pag. XIII. Licet Sophronium auctorem esse neget Papebrochius, tom. I April. pag. 69, Græce tamen sub Sophronii nomine exstat MS. in bibl. Cæsarea. Vide Lambecium IV, pag. 128 [p. 294, Koll. cod. 151 n. 13], et V, pag. 27 [p. 62. Koll. cod. 210, n. 32]; lib. VIII, pag. 231 [p. 491. Koll. cod. 15, n. 28.] Etiam in Montfauc. *Bibl. Coisliniana*, p. 126. [Add. p. 121 ad. calcem cod. 58, — pag. 196 cod. 121, n. 34; — p. 401, cod. 284, fol. 148; et p. 149, cod. 304, n. 25. *H.*] Incipit: Μυστήριον βασιλέως κρύπτει καλόν. Citatur et a Damasceno, III, *De imag.* pag. 388. Fabr. Add. codd. Monach. in bibl. elect. 27 et 75. (*V.* Cat. codd. Gr. Bavar. p. 7 et 24.) — Venet. Nanian. 59, n. 5; et 96, n. 3. (Cat. codd. Gr. Nanian. p. 66 et 138. — In bibl. Bodlei. n. 290, inter codd. Gr. Oliv. Cromvell. — In tom. II Catal. codd. Angliæ, etc. n. 6157, inter codd. Thomæ Gale. — Taurini in bibl. Regia, codd. 21 et 320. *V.* Cat. codd. Gr. Taur. p. 92 et 402 (*g*). Florentiæ, in bibl. Laurent. Med. cod. 34, n. 11, plut. 7. *V.* Bandin. Cat. Gr. codd. Laur. I. p. 294 seq., qui præter alia laudat Gudii *Epistolas*, p. 278. Rosweidum habuisse Vitam Mariæ Ægyptiacæ, a Metaphraste Græce scriptam, et adnotat Papebrochium Mariam illam ad a. Chr. 421 revocare. — Ibid. in cod.

NOTÆ.

(*d*) Cod. 59, n. 13, pag. 264 seq. ed. Kollar. — Paris. in bibl. publ. cod. 186, n. 2, excerpta ex illo encomio. Harl.

(*e*) Hallucinatur Harlesius; etenim sive in volumine septimo, ubi Patrum sermones de Præcursore, sive etiam in aliis Combefisii tomis, hunc frustra quæres. Edit.

(*f*) Sophronii esse non potest. Vid. infra Ang. Mai præfationem historiæ Cyri et Joannis. Edit.

(*g*) In ejusd. bibl. Taur. cod. 105, fol. 414, est ex Sophronii *Synodica*, cap. 35, *De hæreticis atque hæresiarchis*; atque in cod. 271, fol. 76, Sophronii *De interpunctione*. *V.* Cat. cit. pag. 198 et 375. Harl.

Digitized by Google

35, n. 12; et Bandin. l. c. p. 459, observat, ac alia, sed antiqua, manu litteris rubris ascriptum fuisse : συγγραφεὺς παρὰ Σωφρονίου Ἱεροσολυμίτου. — In cod. bibl. Sfortianæ, teste Montfauc. in Bibl. biblioth. *mss.* I, pag. 699 A. — Paris. in bibl. publ. codd. triginta. — Mosquæ in bibl. synod. cod. 39, fol. 201, sub nomine Sophronii ; at sine auctoris nomine in cod. 41, n. 5. *V.* Matthæi *Notit. codd. Mosq.* pag. 61 ; add. eumdem V. D. in Præf. ad Euthymii Zigabeni *Comment. in IV Evangelia*, tom. I, p. 37 ; et infra vol. IX vet. ed. HARL.

12. *SS. archangelorum et angelorum Encomium.* Exstat Latine ex versione Theodori Peltani in bibliothecis Patrum, ut tom. XII edit. Lugd. pag. 209. FABR. Græce Monachii in cod. elect. 114, fin. *V.* Cat. codd. Gr. Bavar. p. 45. — Paris. in bibl. publ. cod. 137, n. 4. Sic. citatur in Cat. codd. Paris. II, p. 22. Chrysostomi, vel Sophronii potius *Oratio in laudem S. Michaelis archangeli ;* pari modo, ibid. n. 5. *Orat. in festo angelorum dicta.* (*V.* supra, vol. VIII, p. 469, et pag. 508.) HARL.

13. *In exaltationem venerandæ crucis, et in sanctam* ἀνάστασιν. Sermo Græce et Latine editus a Jacobo Gretsero tom. II *De cruce*, pag. 88. Hinc Latine in *Bibl. Patrum*, tom. XII edit. Lugd. pag. 212. Incipit : Σταυροῦ πανήγυρις, καὶ τίς οὐ σκιρτήσειε ; Verterat et ante Gretserum Achilles Statius. FABR. In codd. quinque bibl. Paris. publ. *Orat. in S. crucem.* — Oxon. in cod. Barocc. n. 234. — Florent. in bibl. Laur. Med. cod. 4, n. 6, plut. 4, *Sermo in exaltationem crucis. V.* Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 520. — In cod. Vaticano 903 *De veneratione crucis, in media Dominica Quadragesimæ*, teste Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, p. 33, C. — Inter codd. bibl. Sfortianæ *Encomium in exaltationem crucis*, teste eodem, l. c. pag. 701 A. Add. infra, vol. IX, pag. 93 ed. vet. HARL.

14. *In adorationem sanctæ crucis et de jejunio.* Lat. ab eodem Gretsero pag. 283 edit. primæ ; et in *Bibl. Patrum*, tom. XII edit. Lugd. pag. 213. Incipit : Καὶ οἱ ἰατροὶ μέν. Vertit Godfridus Tilmannus. FABR. *V.* infra vol. IX, p. 91, vet. edit. HARL.

15. *Carmen Anacreonticum de Simeone sene Christum suscipiente*, quod melle ipso, ut ait, suavius Græce edidit Allatius in *Diatriba de Simeonibus*, pag. 5 seq. Incipit : Ἀπὸ βηθλεὲμ παρέλθω.

16. *Epistola synodica ad Sergium, patriarcham CPol.* quæ incipit : Βαβαὶ, βαβαὶ μακάριστοι, atque exstat Latine (non integra quidem) apud Baronium tom. VIII, ad. a. 633, n. 8 seq. ; ubi testatur, in codice alio Græco non ad Sergium, sed ad Honorium papam inscribi. Græce et Latine integra in Actis sextæ synodi, habitæ adversus Monothelitarum hæresin CPoli a. C. 680, act. 10, tom. III edit. Binianæ, pag. 113-132. In hac Synodica legitur longa illa enumeratio hæreticorum, quam dedi volumine superiore, pag. 483 seq. FABR. ; seu vol. VIII nostræ edit. p. 353 sqq., ubi in not. *q* plures memoravi codd. quibus addes cod. Laurent. 12, n. 35, plut. 6, ubi est particula ex confessione fidei S. Sophronii, Hierosolym., quam misit ad œcumenicam sextam synodum : eaque, ut ait Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 122, in Actis concilii CPolitani III, act. 11. Et est pars Epistolæ ejusdem Sophronii, *Sergio, patriarchæ CPolitano*, inscriptæ, Labbeanæ *Concil.* editionis tom. VII, p. 887. — Ibid. in cod. 8, n. 55, plut. 9, inter definitiones breves Patrum de substantia et natura, hypostasi et persona legitur, p. 305, ex Sophronii Hieros. epistola ad Honorium, Romæ pontificem. (Bandin. I, p. 402.) — In cod. Barocciano 185, e Sophronii Hier. Synodicis scriptis, Romam missis, excerpta ; et ejusdem (ut videtur confectori Cat. mss. Angliæ, etc. I, p. 24) : *Confessio de incarnatione Christi ;* et in cod. 197, e Synodico Sophronii *De S. Trinitate ;* id. *De incarnatione Christi.* — In vol. II Catalogi mem. inter codd. Vossian. n. 2138, Sophronii Συνοδικαὶ διατάξεις. — Et inter codd. Th. Gale, n. 5838, Cat. de hæresibus et hæresiarchis, ex Sophronii Synodicis. — An ex hac epistola est Sophronii opusc. *De illis, qui officium ecclesiasticum non recitant ?* quod est in cod. Paris. bibl. publ. 1632, n. 12.

Quæ Fabricius, infra XI. p. 45 ed. vet. scripserat, huc reducam : « Sophronii, patriarchæ Hierosol., a. C. 638 defuncti, Collectio ex synodis ms. in bibl. Galliar. reginæ matris, in 4, memoratur a Petro Pithœo, nec aliunde mihi nota est. » Imprimis, quæ Fabricius infra de scriptoribus, in Photii *Biblioth.* censuræ subjectis, in vol. XI, pag. 484 seqq. vet. ed. litteris consignarat, ad h. loc. commodiorem referenda arbitror. Ita vero Fabric : « Cod. 231 Sophronii, patriarchæ Hierosol., Synodica missa ad Honorium (*h*), qui episcopus Romanus fuit ab a. 626 ad 638. Eadem est haud dubie, quæ, missa ad Sergium, CPol. patriarcham (ab a. 610 ad 639) ; servata exstat integra in actione undecima synodi sextæ, CPoli in Trullo habitæ, a. 680, tom. III ed. Binianæ, et Labbeanæ VI ; et novissimæ Harduinianæ, tom. III, p. 1257—1296. Nam in eadem leguntur, quæ Photius adnotavit, omnia, Magnus cum Apollinario percussus anathemate, Theodoreti contra Cyrillum scripta reprobata ; duo distincti Origenes, vetustior alter, et alter cognomine Adamantius : nec non Jacobus, Syrus, a quo Acephali Jacobitæ dicti, cum aliis hæreticis condemnatus. Ex hac Synodica locum, ubi hæreses et hæreticos anathemati subjicit exhibui (*i*) [vol. VIII, pag. 353 seqq.] Satis autem constat vel ex ipsis Honorii et Sergii nominibus, recentius

NOTÆ

(*h*) Fugit hic locus Photii Combefisium in *Histor. Monothelitarum*, p. 31, ubi tamen recte conjicit, hanc Synodicam a Sophronio missam ad Honorium, non ad Joannem papam, uti tradunt Cedrenus et Zonaras.

(*i*) Conf. Oudin. *De scriptor. eccles.* I, col. 1605 seq. ubi quoque codd. in quibus Sophronii libelli *De Trinitate et incarnatione Christi* ex synodico occurrunt, memorantur. HARL.

Digitized by Google

esse et subditititium additamentum, quod post verba [p. 357, lin. 15], καὶ τὴν ἀσέβειαν σύστοιχοι exhibent Cotelerius tom. I, p. 528 : Πρὸς τούτοις ἀνάθεμα ἔστωσαν καὶ κατάθεμα Κῦρος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μοιχὸς ἀθεσμότατος, Θεόδωρος Φαρανίτης, Σέργιος Κωνσταντινουπόλεως, Ὑπάριος Ῥώμης, οἱ τῆς τῶν Μονοθελητῶν αἱρέσεως ἀρχηγοὶ καὶ συνήγοροι, Πύῤῥος, Παῦλος, Πέτρος, οἱ τῆς βασιλίδος πρόεδροι, τῆς ἀσεβείας δὲ πρόβολοι, ἑαυτοῖς καὶ τῇ ἀληθείᾳ μαχεσάμενοι, Μακάριος Ἀντιοχείας καὶ Στέφανος ὁ τούτου μαθητὴς καὶ ἀπονοίας διδάσκαλος Πολυχρόνιος, νέος Σίμων Μάγος, καὶ ὁ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, μέχρι νῦν τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενος Ἀρμάσιος τὸ κάθαρμα, οἵ τε σὺν αὐτοῖς αἱρετικοὶ καὶ τῆς ὀρθοδοξίας πολέμιοι, Σαῤῥακηνικῷ φρυάγματι σεμνυνόμενοι. *Præter hos anathema sit et catathema Cyrus, Alexandriæ Ecclesiæ sceleslissimus adulter ; Theodorus, Pharanita ; Sergius, CPolitanus ; Honorius, Romanus, Monotheletarum hæresis duces et patroni : Pyrrhus, Paulus, Petrus, regiæ quidem urbis antistites, verum impietatis propugnatores, secum et cum veritate pugnantes ; Macarius, Antiochenus, ejusque discipulus simulque amentiæ magister, Stephanus, Polychronius, novus Simon Magus ; et, qui Alexandriæ veritatem adhuc oppugnat, Harmasius, piacularis homo, quique cum illis hæretici atque orthodoxæ fidei hostes, Saracenico fastu elati.* » Hactenus Fabricius. HARL.

17. In Actis synodi septimæ, sive Nicænæ secundæ (a. C. 787 celebratæ), aliquoties laudatur Sophronius, afferunturque loca sub illius nomine ἐκ τοῦ Λειμωναρίου. Vide tom. III, edit. Binianæ, pag. 562, 613, 614 et 615. Etiam apud Jo. Damascenum, lib. I *De imaginibus*, tom. I, pag. 328 edit. novæ ; II, pag. 344. Et Sophronio tribuit Nicephorus, lib. VIII *Hist.* cap. 41. At constat auctorem Λειμωναρίου, sive *Prati spiritualis*, quo vita et dicta solitariorum describuntur, non esse Sophronium, sed Sophronii amicum, Joannem Moschum (*j*), qui opus illud Sophronio dedicavit, quemque in præf. ἱερὸν καὶ πιστὸν τέκνον, alibi, ut cap. 92, 102, 135, fratrem vocat. Meminit et Sophronii cap. 21, 69, 110, 111, 113, 157, 162 et 77, ubi nomen auctor ipse suum ponit : *Dixit mihi Sophronius : Vere, abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus.* Et Stephanum sophistam se cum illo refert frequentasse. Sophronium etiam ipsum sophistam appellat cap. 92 ; abbatem vero, cap. 102. Non diffitetur hic scriptor, qui κανονάρχης inter monachos fuit (cap. 50) ; et temporibus Tiberii II imp. Oasin Ægypti petiit (c. 112) ; præ manibus se habuisse *Vitas Patrum* et *sententias* ante ipsum, nescio quibus auctoribus, descriptas, cap. 212, βιβλίον γεροντικὸν (*k*), cujus meminit p. 50. Ex his credibile est fabulas, quas non paucas habet, cum bona fide transcripsisse. Palladii abbatis, velut æqualis sui, meminit cap. 176 ; passimque invehitur in hæresin Severi Acephali. Cum Italice modo typis excusum exstaret hoc opus, Latine ex Ambrosii Camaldulensis versione primus edidit Aloysius Lipomannus, Venet. 1558, 4. Deinde post editionem Coloniensem, 1583 (et Bigneanam in *Bibliotheca Patrum*, Paris. 1575, tom. II ; et 1589, tom. VII). Heribertus Rosweidus, in *Vitis Patrum* Antwerp. 1617, 1628, fol. lib. X, additis etiam brevibus notis. Aliam Paschasii Auriaci, ordinis Minorum Insulani versionem, dubito, an editam, memorat Possevinus, tom. II *Apparatus sacri*, p. 426. Hinc Græce et Latine in *Auctario Bibl. Patrum* edidit Fronto Ducæus, tom. II, p. 1057, Paris. 1624, fol. Lacunas ex codice 2466 bibl. Regiæ Paris. et tribus bibl. Colbertinæ supplevit ; multaque emendavit Cotelerius, tom. II *Monument. Ecclesiæ Græcæ*, Paris. 1681, 4. p. 341-456. Exstat quoque Græce et Latine in *Bibl. Patrum*, Paris. 1654, tom. XIII. FABR.] Plura leges infra, vol. IX, lib. V, cap. 32, § 11, 12 et 13, pag. 21 seqq. ed. vet. Adde Oudin. l. c. pag. 1607 ; et infra, vol. X, p. 205 ed. vet. — In cod. Coislin. 369 ; Λειμὼν Ἰωάννου καὶ Σωφρονίου, πατριαρχῶν, etc., constat capp. 296, et in fine deficit. V. Montfauc. in *Bibl. Coisl.* p. 573. — In cod. 3585, Sophronii, patriarchæ, *Pratum spirituale*, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth. mss.* I, p. 123 *A*. Add. Lambec. comm. VIII, pag. 575, not. 3. — Dublini inter cod. Narcissi, Dublin. archiepiscopi, n. 1262 Catal. etc., est Sophronii *Hortus monasticus*, seu *Pratum spirituale*, Arabice. HARL.

18. *Acta S. Anastasii* Persæ, Sophronium auctorem, habere conjicit Baronius ad a. C. 627, n. 1.

De sermone supposititio *De Assumptione Mariæ*, vide Lambec. Comm. VIII, p. 316 seqq. in primis p. 322-326 seqq. — Ex eo quoque in cod. Selden. 53 in bibl. Bodlei. Cat. codd. Angl. etc. n. 3383. — In ead. bibl. n. 272, Sophron. patriarcha *De moribus et consuetudinibus*. — In eod. Cat. codd. inter codd. bibl. publ. Cantabrig. n. 2331, *Pars prima glossarum* ab Eusebio, Hieronymo, Sophronio (forsan Hieronymi amico), Hebr. Græce, Lat. composita et exposita.

Hymnos aliaque poemata confecit. Vide paulo ante ad n. 7. — In codd. Naniano 154, n. 33, Ποίημα Σωφρονίου, etc. inc. Δοξάζομέν σε, Δέσποτα φιλάνθρωπε, etc. *V.* Catal. codd. Gr. Nan. p. 349. — In cod. Barroc. 96, sec. Catal. codd. Angliæ, etc. I, p. 11, occurrit et citatur Sophronii, patr. Hierosol. *Carmen in Thermas* ; idem cum illo, quod circumfertur in Appendice *Anthologiæ Gr.* conf. supra, vol. IV, p. 432, 487, seqq. ; vol. VII, p. 170, sect. 24.

NOTÆ.

(*j*) Τοῦ Μόσχου, vide Photium cod. 190, et Heriberti Rosweidi Prolegomena ad Vitas Patrum, pag. 20 seq. Pro *Joanne Evirato*, ut habet Lipomanni editio, Græcus codex, quem Cotelerius inspexit, habet Ἰωάννου τοῦ Εὐκρατᾶ, *Joannis Eucratæ*, tom. II *Monument.* p. 341, 655. Lambecium, VIII, pag. 599 [p. 854. seq. ed. Koll.]

(*k*) Nonnulli hoc Joannis Moschi Λειμωνάριον appellant νέον πατερικὸν, alii νέον παράδεισον, respectu vetustioris Λειμωναρίου nempe, de quo Photius. 198.

Digitized by Google

ANG. MAII PRÆFATIONES.

I.

Script. Vet. Collect. X, p. XXIV.

Cogitanti mihi de Sophronii, viri sanctissimi, ante medium sæculum septimum patriarchæ Hierosolymorum, tum insignibus erga Ecclesiam meritis, tum etiam non paucis scriptis, permirum videri solet, nondum hæc, in tanto typorum apud nos usu fuisse collecta, neque idoneo voluminis apparatu conjunctim edita ; imo vero complura in codicibus mss. ad hanc usque diem indecore prorsus retineri. Quæ igitur sparsim sunt vulgata, veluti in concilio generali sexto, in sanctorum Actis, in Patrum Lugdunensi Bibliotheca, apud Gretserum, *De cruce;* apud Combefisium in *Bibliotheca PP. concionatoria*, atque apud Allatium, non ignoro ; sed præterquam quod pars illorum nonnisi Latine exstat, sine Græco originali; ea sane incommode sus deque quæruntur, et illustratione debita carent ; atque, ut dixi, fraternorum librorum adhuc latentium comitatum desiderant. Itaque cepi consilium instruendi mediocrem tomum, quem postea in lucem emittam, quo cuncta Sophronii opera, cum Hesychii etiam presbyteri Hierosolymitani non paucis scriptis haud pœnitendis, complexurus sum. Et sane apud me habeo Græcos utriusque auctoris textus complures : Sophronii autem studeo pene præ cæteris divulgare copiosissimam, quam præ manibus habeo, de SS. Cyro et Joanne historiam, genuinum certissimumque beati Patris fœtum, et diu nimis in Græcorum Latinorumque codicibus pressum. Interim vero nihil vetat, quominus hic duo collocem in antecessum S. Sophronii scripta : primo videlicet in SS. Petrum et Paulum AA. panegyricam orationem, quam veluti gemmulam in Vaticano codice Græcam reperi, brevique hora Latinam feci ; deinde typici quoddam fragmentum, sacris quos superius descripsi, hymnis quodammodo consonum, cum finalibus regi et sacrorum antistiti acclamationibus : nam officii quoque divini ordinem a S. Sophronio nostro fuisse instauratum, testatur auctor priscus Simeon Thessalonicensis apud Allatium in Dissert. de ecclesiasticis Græcorum libris quam nunc rem Vaticanus codex confirmat.

II.

Spicileg. Rom. IV, p. v.

1. Ex Sophronianis lucubrationibus primam pono in sanctum Domini Præcursorem luculentam laudationem, quam ff. 20, longius quoque se fuisse producturum dicit Sophronius, nisi corporis infirmitas, et instans sacræ liturgiæ tempus finem dicendo imposuisset. Hæc est de illarum homiliarum numero, quas ecclesiastici patres, ac præcipue episcopi, Græci atque Latini, per anni circulum sive de sanctis, sive de tempore, sive de sacris Libris, aliisve argumentis, in concione populi recitabant. Prorsus autem hallucinatur Theophilus Harlesius, *Biblioth. gr.* ed. nov. t. IX, p. 163, dum ait Sophronii de Præcursore Domini sermonem exstare Latine editum a Combefisio in *Bibliotheca concionatoria.* Etenim sive in volumine septimo, ubi Patrum sermones leguntur de Præcursore, sive etiam in aliis Combefisii tomis, hunc frustra quæres. Quia vero Combefisius tom. I, in Præf. p. 41, ait, Allatium habuisse inter cæteros hunc quoque Sophronii sermonem (quem quidem nunquam edidit, præter hæc initialia verba δίδου ἡμῖν ἡ φωνὴ τοῦ λόγου φωνήν), idcirco Harlesius, Combefisii verbis perperam intellectis, putavit eum exstare apud ipsum Combefisium, quod secus omnino est. Cæteroquin hanc Sophronii orationem in Præcursorem, necnon duas ejusdem alias in occursum Jesu infantis ac Simeonis, et in sanctos angelos, possedit mss. Holstenius, teste ipsomet in Epistolis ed. Boissonadi, p. 210. Sed enim quod aiunt Fabricius, Harlesius et Combefisius, habuisse Allatium apud se sermonem Sophronii de XL matyribus (am oriensibus), is non prædictorum tantummodo, verum etiam Allatii error fuit, a falso codicum titulo obtrusus : etenim ego in pala tino Vat. codice (quem ipsum Allatius, ut puto, vidit) sermonem illum Sophronio inscriptum vidi ; sed tamen prima statim lectione comperi, compositum esse vivente Theophilo imperatore, ideoque duobus post Sophronium sæculis, quæ ipsa martyrum amoriensium ætas est.

2. Insperatum aliud Sophronii scriptum in Ottoboniano Vat. codice nactus sum, quo sacrosanctæ liturgiæ instrumenta, vestes, ministrorum officia, sacri operis ordo, etc., recensentur atque explicantur. Utilis sane doctrina atque pretiosa ! quanquam opusculum in medio abrumpitur, atque haud scio an uspiam integrius aliquando occursurum sit. Interim moneo, diversum plane ab hoc Sophroniano esse opusculum ejusdem ferme tituli, quod sub Germani Byzantini patriarchæ nomine prodiit Græce Parisiis typis Morellianis anno 1560.

3. Sequuntur venustissima Sophronii carmina Anacreontica ; quorum laus tota merito pertinet ad ingeniosissimum Siculum sacerdotem Petrum Matrangam, Athanasiani Græcorum collegii in alma urbe prorectorem. Itaque ipse verbis suis in præfatione atque in scholiis a se additis Spartam hanc pro dignitate exornabit.

4. Dum Sophronii scripta in Vaticanis præsertim codicibus vestigarem, incidi in amplum *triodium* quoddam, pulcherrimis litteris antiqua manu descriptum, atque ab hactenus editis totum differens, optimi generis et prorsus orthodoxi. Melodi in eo loquuntur Antonius monachus, Clemens quidam (*a*) Joannes monachus (scilicet Damascenus), Josephus, Leo despota, Sergius, Sophronius, atque studita Theodorus ; copiosissimi quidem omnium Sophronius ac Theodorus. Ego vero, reliquis omissis, Sophronii tamen

NOTÆ.

(*a*) Ex ascetico Clementis serm. 27 vidi excerptum in cod. Vat. cujus initium : Ἐν τῇ κάτωμὲν βίῳ.

Digitized by Google

gratia non recusavi laborem omnia excerpendi, quæ nomine ejus inscripta erant. Pium sane opus, et religionis dulcedine delibutum, quod auctoris animum cœlestibus affectibus inflammatum demonstrat. Jam Sophronium alias quoque ecclesiastici officii partes composuisse, notum est; nominatimque de *typico* admonet nos codex bibliothecæ Coislinianæ apud Montfauconium. p. 591: Ἀρχὴ τυπικοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίας λαύρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Σάβα συντεθὲν καὶ συγγραφὲν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πατρὸς καὶ ἱερομοναχοῦ κυροῦ Σωφρονίου· αὕτη ἡ ἀκολουθία γίνεται καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν Ἱεροσολύμων ἁγίαις μοναῖς. Sophronii fragmentum dogmaticum habes a me impressum in tomo VII *Script. vet.* p. 22, idque arbitror pertinere ad ejus de Trinitate et Incarnatione Opusculum, quod in codd. aliquot superesse creditur. Insuper in cod. Vat. 483, f. 158. Σωφρονίου παράφρασις εἰς τὸ περὶ μνήμης, καὶ ἀναμνήσεως, καὶ ὕπνου, καὶ ἐγρηγόρσεως, καὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς. Denique in miscello codice Vat. Fragmentum quoddam Sophronii legebam, de laude virginitatis, quod hic ascribo. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων. Ὅσον δὲ παρθενίας καὶ σωφροσύνης τὸ μεταξὺ, αὐτὰ βοᾷ τὰ τῶν ἀρετῶν ἀξιώματα· καὶ ὁ κρείττων υἱῶν καὶ θυγατέρων τόπος, ὁ μόνοις ἐκεῖσε διδόμενος τῆς ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σαρκὸς τὴν ἐν Χριστῷ παρθενίαν τιμήσασι, καὶ μιμηταῖς τῆς τοῦτον τεκούσης ἀχράντου Παρθένου γενομένοις τε καὶ ὑπάρξασι· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πᾶσιν ἐπιφανὴς ἐφανέρωσε, μὴ πάντας εἰπὼν τούτου τυγχάνειν χωρητικοὺς, τοῦ τῆς παρθενίας λέγω χαρίσματος, ἀλλὰ μόνους ἐκείνους οἷς ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀξίοις κατὰ θείαν ἠὐτρέπισε πρόγνωσιν.

5. De duabus SS. Cyri et Joannis historiis earumque interpretationibus, accurate infra locuti sumus in monito p. 226-229; quare nunc verbis temperandum est. Illud apprime gratulor et gaudeo, quod tres Græcos magni Cyrilli, etsi brevissimos sermones modo mihi divulgare datum sit, a Sophronio biographo nobis conservatos, quorum nemo tamen meminerat, nedum aliqua editio exstabat; hique item in Latino Anastasii textu recurrunt.

6. Inter eos qui Sophronii de SS. Cyro et Joanne opus legebant, Petrus Parthenopensis erat, non illepidus sæculi undecimi desinentis scriptor, cujus notitiam, p. 267, exhibuimus. Id apprime demonstrat primi postremique miraculi interpretatio, quæ est in cod. Vat. 6075. Sed insuper studio proprio prædictorum martyrum historiam scripsit Petrus cum critico prologo, qui non sine fructu legetur. Sanctorum scilicet Cyri et Joannis jam temporibus illis celebris fuisse cultus videtur in urbe Neapoli; quem cultum, sancti Cyri scilicet, felicissime ibidem suscitavit atque restituit nostra haud procul ætate sanctus Franciscus de Hieronymo S. I., perque ejus reliquias prodigia plurima edidit, quo fit ut veterum abs Sophronio narratorum fama, his recentibus confirmetur: præsertim quia, æque ac Sophronius, ipsius Cyri M. adhortatione aut visione ad eum honorandum videtur Franciscus fuisse impulsus (*b*). Est autem Petrus biographus non ignobilis; quare et sanctæ Julianæ, Coronatorum quatuor, et sanctæ Catharinæ passiones ab eo scriptas in eodem codice vidi, quarum tamen nonnisi prologos dedi, qui aliqua se commendant eruditione, auctorisque ætatem declarant.

NOTÆ.

(*b*) Vide ejusdem sancti Francisci Vitam auctore Longaro Oddo, lib. II, 4.

SANCTI SOPHRONII HIEROSOLYMORUM PATRIARCHÆ

VITA EX VARIIS COLLECTA.

(Bollandist. *Acta sanct. Mart.* t. II, p. 65.)

CAPUT I.

Communia cum magistro suo Joanne Moscho studia Alexandriæ; unde Prati spiritualis auctor dictus.

1. Sophronium, Hierosolymitanæ Ecclesiæ episcopum sexagesimum secundum, ex civitate Damasco, multiplici eruditione, divinarum Litterarum scientia et pietate insignem natum esse, asserit Græcorum *Menologium* hoc die: assentiuntur et Meneæ: a quibus parentum nomina proferuntur, quæ patri Plintas, matri Myro fuere. Sacrarum doctrinarum studium in eo ingens fuisse, nec minorem studio peritiam posterioris vitæ Acta luculenter probant: dialecticarum quoque præceptionum atque rhetoricæ artis professionem in adolescentiori, et necdum monasticam vitam professo, indicat honorifica Sophistæ appellatio; sub qua ejus nomini Pratum spirituale inscribit Joannes Moschus: siquidem Sophronius Joannis discipulus sociusque A hic est, de quo agimus. Esse autem maxima cum probabilitate creditur S. Joanni Damasceno, τὸ Λειμωνάριον τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων citanti ac producenti, in fine libri quem pro imaginibus conscripsit, altero duntaxat a morte Sophronii sæculo, eadem autem in Palæstina vivens.

2. At qua ratione, qui Joannis Moschi certo esse cognoscitur tam ex Photio vol. 199 quam ipsa prologi ad Sophronium inscriptione; Sophronio ipsi tribuitur a Damasceno, necnon a Nicæna secunda synodo ad sacrarum imaginum cultum restituendum, non multo postquam Damascenus scripserat, celebrata? In hujus enim actione 4, suggerente Eustachio, hegumeno mansionis Maximi, B Stephanus monachus e Limonario Patris nostri Sophronii legit ad verbum ea, quæ cap. 45 *Prati*, ut diximus, *spiritualis* continentur. Respondet Aloy-

Digitized by Google

sius Lipomannus, Veronensis episcopus, cujus studio præclarum illud opus ex Hieronymi Camaldulensis versione primum Latinis typis subjectum fuit : « Sophronio his de causis attribui ; vel quia ad ipsum per charissimum socium inscribitur ; quemadmodum et rhetorica Ciceronis ad Herennium, et ejusdem ad Atticum epistolæ, ad Herennium et ad Atticum libri appellantur : sic Sophronii liber hic dicatur, quia ad Sophronium dirigitur : atque ex eo maxime, quod ad usum illius in primis conscriptus est. Namque auctor ipse in epistola, quam libro præmittit, fatetur se ex hoc Prato coronam Sophronio contexuisse, ac per eum aliis deinceps obtulisse. »

3. Seu quia in hoc libro dicta et gesta ipsius Sophronii pro majori parte continentur : nam is totius itineris libri hujus auctoris fuit individuus comes ; et quæcunque ambobus ambulantibus occurrerunt, vel quærentibus responderi contigit, diligentissime descripta sunt. Quare etiam hæc verba sæpissime iterata videbis : Venimus ego et dominus meus Sophronius sophista ad abbatem talem, etc. Et ideo semper etiam plurali locutione utitur, dicens : Perreximus, accessimus, vidimus, narravit nobis senex monasterii dux. Per quæ omnia conspici datur, scriptorem nunquam solum fuisse in his quæ narrat perquirendis. Sicut ergo Platonis Phædrus, Timæus, Gorgias, et Parmenides, et Tullii liber de senectute Cato Major inscribuntur a personis, quæ ibi colloquentes et disputantes inducuntur ; quid obstabit huic libro, quin Sophronii dicatur ; cum in eo is ambulans, visitans, operans, interrogans et respondens ubique fere asseratur ? Aut demum ex illa causa Sophronio ascribitur, quoniam una cum Joanne prædicto conscriptor, ut ita dicam, forte ejusdem libri fuit. Lege hujus voluminis caput 77 et in ejus principio ita scriptum reperies : « Ego et dominus meus Sophronius perreximus ad philosophi Stephani domum doctrinæ gratia ; » etc. Deinde in fine ejusdem capitis hoc modo scriptum legitur : « Ista cum audivimus, innuit mihi dominus meus Sophronius, et recessimus, et dixit mihi : Vere, Abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus ; satis enim ædificati sumus. » Hæc ergo scripsimus, ut et vos pariter ædificemini.

4. « Una ergo ex his rationibus, seu potius omnibus simul accedentibus, jure meritoque liber iste Sophronii nomine inscriptus videtur ; » quibus Lipomanni rationibus hæc quoque adjungatur si placet : quod Sophronii opera vulgari liber ac celebrari primum cœperit, quem ipse a magistro Romæ, ubi perfectus demum est, moriente, velut testamento acceptum, una cum defuncti cadavere in Palæstinam attulerat, quemadmodum paulo post videbimus. Quod tamen pro secunda ratione assumit Aloysius, fuisse Sophronium individuum auctoris comitem, id post ea intelligendum est tempora, quibus hic illi sese in Ægypto conjunxit : nam credibile non est omnibus iis quæ in Palæstina Syriaque narrata fuere, audiendis (quamvis comites adfuisse indicet Joannes pluraliter loquens), comitem semper habuisse Sophronium qui necdum monasticæ professionis voluntatem susceperat, et nusquam in iis nominatur. Dicunt quidem Græcorum Menæa quod « ad Magni Theodosii cœnobium se conferens, ibi in quiete et silentio divinarum Litterarum meditatione roborarit animum : et præterea (cum majori adhuc studio discendæ philosophiæ arderet) Alexandriam navigarit ; » verum perturbatis rebus temporibusque, in eo elogio memorantur plura ; et quod a viro factum mox constabit, adolescenti tribuitur, siquidem de suscepto habitu monastico intelligere Menæa volumus : nam alioqui sciendi proficiendique avidum adolescentem patriæ suæ vicina monasteria non infrequenter adiisse, ipsumque illud S. Theodosii, et in eo jam tum famosum Joannem, Limonarii postea auctorem cognovisse, colligitur ex hoc initio capitis 91 : « Narravit nobis venerabilis Pater noster abbas Gregorius archimandrita monasterii S. P. N. Theodosii, mihi scilicet et fratri Sophronio Sophistæ. »

5. Ubi quod eum appellet fratrem, haud aliter potest accipi quam per anticipationem quamdam ejus vocis, qua inter se utebantur Romæ, cum ista scriberentur : alias Dominum appellat capite 69. « Perreximus una ergo et dominus Sophronius, priusquam sæculo renuntiaret, in Alexandriam ad abbatem Palladium. » Et expressius cap. 77 supra citato, et cap. 110 : « Assumpsi, inquiens, dominum meum Sophronium, et perreximus in monasterium, quod ab Alexandria decem et octo passuum millibus distat, ad senem quemdam magnæ virtutis, Ægyptium genere, dixique seni : Dic nobis verbum, Pater, quomodo debemus simul habitare : quia dominus Sophista voluntatem sæculo renuntiandi habet. Ait senex : Bene facis, fili, renuntians sæculo, salvansque animam tuam ; sedete igitur in cella, ubi vultis, sobrie et vigilanter, quietem ac silentium servantes, et sine intermissione orantes. »

6. His porro aliisque similibus monitis excitatum Sophronium credo monasticum habitum assumpsisse : atque huc spectare, quod de versione eidem oblata per viam legitur cap. 102. « Cum interrogatus esset abbas Sophronius Sophista, frater meus, assistebamus prope illum ego et abbas Joannes Scholasticus, et abbas Quiricus et alii quidam ex Patribus, dixitque nobis : Pergebam modo in via et ante me adolescentulæ choream agebant, tripudiabantque dicentes : Bene veniat Sophronius : coronatus est Sophronius. » An autem deinceps quoties Limonarii auctor in plurali dicit : « ivimus, perreximus, » etc., intelligi debeat Sophronius adfuisse, etiamsi hoc non exprimatur, ambigi merito potest ; nec enim de nihilo esse videtur quod cap. 262 tam clare hoc

Digitized by Google

addat: « Vidimus abbatem Theodorum Pentapolitanum (erat autem nobiscum Sophista Sophronius) et interrogavimus eum, » etc.

7. Atque ex his, historiæ elucidandæ causa hic prolatis, alterum quoque intelligi potest: videlicet, quale studium fuerit, cujus in utroque cupiditas par tam arcta illos inter se necessitudine copularit: hoc agebant nempe ut ex iis, quæ ubique videdant audiebantque, selectiores, ut sic loquar, flosculos carperent, et in illud quod meditabantur pratum transferrent, ad suum aliorumque profectum: cujus rei exempla possent ex nominato libro proferri varia: unum hic pro omnibus est, quod capite undecimo reperitur, his verbis: « Ego et sodalis meus Sophronius cum in Alexandria essemus, die quadam perreximus ad Theodosii ecclesiam, obviumque in via habuimus in vico virum quemdam calvum, indutum sacco usque ad genua: videbatur autem quasi fatuus et amens. Dixit igitur mihi abbas Sophronius: Da mihi nummos, et videbis virtutem venientis. Dedi ego illi quinque nummos; qui acceptos dedit illi, qui videbatur ut amens: accepit autem eos ille, nihil omnino loquens: nos autem clam illum secuti sumus e vestigio: ille vero cum flexisset a via, extendit in cœlum manum suam dexteram habentem nummos, et post hæc postravit se coram Deo, positisque in terra nummis abiit. »

8. Circuibant nempe tanquam apes argumentosæ æque discipulus atque magister: et in spirituales favos junctim referebant quæ collegerant. Eoque alludit pars illa hymni a Græcis soliti hoc die decantari, cujus initiales litteræ hunc versum constituunt:

Σωφροσύνης μέλπω τὸν ἐπώνυμον, αἴσιμα ῥέζων·

Sapientiæ nomen ferentem cano, quod æquum est [*faciens:*

hujus, inquam, hymni versus a fine decimus tertius huc alludit, cum dixit: Ὅλος ἀνάθημα Θεὸς τὰς τῶν ἀσκητῶν φυτουργίας περιπτάμενος, σοφὲ, λειμῶνα τὸν σὸν κατεφύτευσας, ἀρετῶν ἐμμελέτημα τῷ Θεῷ τῷ ἐν ὑψίστοις καθιερώσας. « Totus Deo devotus, ascetarum circumvolitans plantationes, limona, id est, pratum tuum consevisti, studiosam exercitationem virtutum Deo, qui est in altissimis, offerens: » Ut hic Limonarii opus Sophronio non obscure tribuatur, tanquam alteri illius auctori.

9. Primi porro auctoris elogium (quod bona ex parte Photius Bibliothecæ suæ inseruit, integreque ex MS. codice Vaticano antiquo a Francisco Olivarii Latine redditum, Heribertus noster Rosweydus edidit inter vitas Patrum) hic juvat proferre; quoniam ad res discipuli illustrandas non parum conducere videtur, ut ejus magistri historia cognita ex parte aliqua habeatur. Sic igitur habet: « Conscriptus est hic liber Prati, seu Vitæ sanctorum ac virtute præditorum Deoque placentium Patrum, qui in ipso continentur, reliquæque perutiles ani- A mæ narrationes, ac scite dicta sacrorum justorum, Christique amantium Patrum et Fratrum, a Joanne sanctæ memoriæ presbytero, et monacho cognomento Moscho: qui principio quidem sæculo renuntiavit in monasterio sancti Patris nostri Theodosii, abbatis et archimandritæ omnium, quæ sunt Hierosolymis, cœnobiorum sive monasteriorum: cum autem in deserto ad sanctum Jordanem non exiguo tempore versatus esset cum sanctis Patribus, qui illic degunt, eorumque virtutes collegisset, eas huic operi inseruit. Cumque habitaret in Novo, quod dicitur, monasterio, quod a sancto et magno Patre nostro Saba ejusque discipulis constructum ad hoc usque tempus permanet, audiens qua tyrannide Persæ Romanos oppressissent, occasione cædis Mauritii imperatoris ejusque liberorum, a Novo monasterio secedens, perrexit ad partes Antiochiæ magnæ. »

10. « Atque inde rursus, cum prævalere gentem videret, Alexandriam se contulit; et tota quæ circa illam est solitudine peragrata (fuerat enim jam a principio imperii Tiberii missus in Ægyptum ad ministerium obeundum) et usque ad Oasim, proximamque illi solitudinem perveniens; postquam eos qui illic erant Patres invisit, atque inde rursus audivit sancta loca fuisse occupata, et Romanos metu correptos; Alexandria relicta, ad magnam Romanorum urbem navigio appulit una cum charissimo discipulo suo Sophronio. Dum autem essent in itinere, diversas insulas lustrarunt. Tali vero donatus a Domino gratia fuit vir beatus, ut si quid de vita rebusque gestis virtute insignium virorum audisset vel vidisset, id scriptis mandaret: quo factum est, ut et Romæ cum esset, idem consilium sit exsecutus. » Hactenus elogium, cujus pars altera propius Sophronii vitam attingens sequenti paragrapho proferetur. Hic tantum observo Tiberium, quo regnare incipiente, visendi Ægypti occasionem Moschus habuit, æræ Christianæ anno 579 exeunte, imperii habenas suscepisse: Mauritium autem, cujus mortem secutæ clades eidem Moscho necessitatem attulere Palæstinæ deserendæ, ex vita sublatum circa finem anni 602.

11. Quod autem Antiochiam discedens socium Sophronium duxerit, atque adeo testem habuerit multorum, quæ visa a se auditaque scribit a Patribus circa Antiochiam degentibus; ab eoque adhuc sæculari sumptibus ad iter necessariis adjutus sit, suspicari possumus, affirmare nequaquam; cum Menæa dicant ipsum Alexandriæ inventum a Sophronio: quod tamen magnam apud nos vim non habet propter alios in isto elogio, quod ex Menæis inferius subjiciemus, parachronismos: aliud autem nullum in contrarium est argumentum: neque ratio ulla temporum repugnat, quominus jam tum Moscho potuerit adhærere: nam si annos saltem sexaginta vixisse Sophronium concedas, fuit ille, moriente Mauritio, viginti trium amplius annorum:

Digitized by Google

quæ sane ætas itinerum studiorumque laboribus maxime est opportuna.

CAPUT II.

Sanctorum Cyri et Joannis miracula scribit, sancto Joanni Eleemosynario familiaris; Romam abit; redit in Palæstinam.

12. Omissis igitur conjecturis, hoc certi habemus ex præcedentibus, Moschi contubernio usum esse Sophronium in Ægypto, primum quidem sæcularem, deinde monachum: item utrumque simul obiisse regionis illius monasteria, atque in ipsa usque deserta penetrasse: quid autem Alexandriæ speciatim egerit Sophronius, partim ex argumento *Prati spiritualis* liquet, maxime ex capitibus præcitatis 77, 110, 111 aliisque: partim ex D. Joannis Eleemosynarii Vita, insignique de SS. Cyro et Joanne volumine, ibidem per Sophronium scripto; quod ad XXXI Januarii, quo die sancti isti coluntur, frustra desideratum, et periisse creditum, feliciter reperimus in Romano itinere nostro, et quidem utraque lingua, servamusque ingentis thesauri vice suo tempore proferendum, cum supplementum operi semper crescenti non contemnendum adjiciemus: illius autem scribendi occasionem et præscriptionem comitata sunt mirabilia, ex protheoria seu præfatione cognosce:

13. Propter ægritudinem oculorum ad Cyrum et Joannem martyres accurrentes apud eorum basilicam morabamur, miraculorum exundantiam intuentes, hæc memorantia scripta volebamus legere, quæ nos martyrum certamen instruerent, quæve de præcedentibus miraculis prædicarent: nihilque invenientes quæ diximus, nisi tantum duos breves sermones magni Cyrilli, qui propugnator et præco exstitit veritatis, ad zelum sumus intolerabilem excitati. Si pagani quippe falsa conscribentes, cum nihil verum nec fabulis liberum dicant, tot libros super dæmoniis conscripserint: nos ad instar quadrupedum, secundum amicos justi Job, tacebimus tanta ac talia veritatis, quæ Christus Deus noster est, opera magnifica contuentes per veros famulos ejus effecta?... idcirco et nos flagrantiori zelo ferventes ad confessionem sanctorum cucurrimus pie procidentes in faciem, totoque animo devoventes, ut si nobis concesserint visionis officium, de certamine eorum, quæque ab eis fiunt, eorum miracula conscriberemus, divina gratia cooperante nobis...,

14. Unde assurgentes, et apud nos postmodum recollecti; hinc quidem martyrum celsitudinem spectabamus, et miraculorum quæ fiebant multitudinem cernebamus, inde imbecillitatem nostram. .. unde recusare hanc, quæ in votis Deo et martyribus ejus a nobis promissa est, redemptionis oblationem voluimus: sed hæc nos agere volentes Salomon coercebat, dicens: « Juxta quod vovisti Deo, votum tuum ne tardaveris exsolvere. » .... His igitur viris obstrictus, interdum quidem scribere propter priora perterritus, interdum non scribere propter sequentia contremiscens, et quid agerem nesciens, atque ad eosdem martyres confugiens, quid agendum esset ab eorum sanctimonia deposcebam. Illi vero affectus suscipientes propositum, scribere præcepere, præsidium et consilium suum conferre pollicentes. Multoties itaque scribentibus nobis apparuere, quod repromiserant adimplentes: nunc quidem atramentum et calamum porrigentes, nunc vero quaternionem sumentes, et quæ nos fefellerant corrigentes: interdum, utpote narrationibus gaudentes, vultus hilaritate monstrabant ea se cum delectatione discutere: quod et nos sæpius patimur, dum lætis oculis pervenerimus ad loca gratiam relationis habentia. Millies quippe nobis, dum in aliis occuparemur, conquesti sunt, et tanquam negligentem increpavere, dicentes: Quousque non perficis veritatem? hæc de scriptura et laude sui nominis defendentes: quæ omnia si scribere velimus, eos qui lecturi sunt onerabimus. Sufficit autem per hæc modo, sæpius nobis ab eis collatum præsidium, dum scriberemus, astruere; Deumque atque eos testes veritatis, quæ in his est, habentes.

15. In primis ergo horum martyriale certamen conscripsimus, et quod in templo sint venerabilis Marci depositi, et quomodo demum in ædem Evangelistarum sunt deinde transpositi: horum occasiones et semina ex vocibus sancti Cyrilli colligentes. Post quæ, has septem decadas miraculorum conscripsimus; millia decadum multarum habentes describere; si utique nos dicere possemus, audire vero, qui hæc lecturi sunt, valuissent.... et harum quidem septem decadum tres primariæ ea, quæ post martyriale certamen sepulturamque et translationem gesta sunt, continent; sed et quartæ dimidium Cyri et Joannis, quæ in Alexandrinis factæ sunt virtutes, enumerat; quartæ vero residuum et decas quinta ea, quæ in Ægyptiis et Lybicis acta sunt, prædicant; sexta autem et septima beneficia, quæ advenis concessa sunt, intimant.... Nos autem non ignoramus quod sacris miraculorum narrationibus mollis stylus magis congruat et solutus: sed nos hunc relinquentes, extensum suscepimus, ut per hunc concitum sanctorum fervorem et ad curas egentibus conferendas, designemus instantiam. »

16. Hæc ibi atque alia plura, brevitatis causa hic prætermissa, punctique signata: in ipso vero de laudibus dictorum sanctorum sermone, qualis fuerit oculorum infirmitas et quomodo ab ea curatus sit, clarius sic exponit: « Nos quippe oculis infirmati, nos Salvator totius corporis appellavit lucernam.... et cæcitatem afferre infirmitatem hanc a medicis audientes, quorum alii quidem vitium hoc effusionem, alii vero platycorian, seu pupillæ dilationem nominabant; ad nos bene operantes sanctos, Cyrum scilicet et Joannem, profecti sumus, omnem nostram vivendi spem in divinitus illis data gratia suspendentes, et humanum

Digitized by Google

auxilium, tanquam infirmum et contra passionem minus validum, repellentes : at illi fidem admittentes.... celerem præbuere sanitatem languoris, et de futuris, quod hinc nihil essemus passuri, quæ Asclepiadæ nos passuros dixere, certos reddidere : Homericam nostram cæcitatem per visiones et ænigmata, ut illis gratum est effugantes. »

17. Sed hæc privata Sophronii studia fuere, quæ nemo mirabitur alienis sæpe occupationibus fuisse interrupta : qui modo legerit quanto, tam ipse quam ejus magister Joannes, in pretio fuerint apud sanctum Joannem Eleemosynarium, Alexandrinæ urbis archiepiscopum : et quanta publicarum curarum pars ad eos pertinuerit. De quibus hæc Leontius num. 60, in Vita a nobis edita ad 23 Januarii. « Misit ei Deus viros sapientes et semper memorandos, Joannem et Sophronium : consiliarii enim erant veraciter boni, quibus et tanquam patribus indiscrete obediebat, et gratias agebat tanquam constantibus maxime et viriliter agentibus militibus pro pietate religionis. Etenim sancti Spiritus virtute freti, cum Severianitis ac cæteris circa regionem nostram existentibus immundis hæreticis sapientia sua ac disputationibus pugnas habentes et conflictum, multa quidem castella pluresque ecclesias, similiter et monasteria ab ore talium bestiarum, tanquam boni pastores, evellere studuerunt : propter quod et maxime plurimum honorabat sanctos hos ille vere sanctissimus. »

18. Imo domesticos illos videtur habuisse : ita familiariter in Vita per Metaphrasten conscripta num. 9, eum sub vesperam domi suæ mœstum interrogat, quod alius audebat nemo, « divinus qui aderat Sophronius : Quid est, inquiens, o vir divine, quod te afficit molestia?... Ille autem miti et leni voce : Hodie, inquit, miserandus Joannes non ab aliquo ullam accepit mercedem, neque illum vel minimum piaculum potuit offerre Christo pro multis et magnis suis delictis.... Cum itaque sacrosanctus intellexisset Sophronius, quid sibi vellet, quod ab eo dictum fuerat : Te potius, inquit, lætari oportet et non tristitia affici, o beatissime domine, quod tibi commissum gregem feceris vivere in tanta pace, ut nullus de re aliqua cum vicino habeat controversiam : sed tanquam angeli aliqui absque ulla lite et contentione homines vivant in terra. »

19. Quem igitur habuit in hierarchico munere ministrum probatissimum, et suarum virtutum arcanorumque conscium dum viveret, eumdem etiam habuit a funere laudatorem : « In ejus enim (ut testantur Menæa) beata pace sopiti mortem hic Sophronius de immenso ipsius eleemosynarum thesauro excellentissimaque virtute funebrem laudationem scripsit, ipseque multis lacrymis obitum ejus est prosecutus. » Hujus laudationis Leontius meminit num. 2 : « Jam quidem, inquit, et alii ante nos de hoc admirabili viro et summo sacerdote Joanne philosophati sunt, potentes exsistentes in opere et in sermone. Dico enim Joannem et Sophronium Dei cultores, et amatores virtutum, et pietatis propugnatores : attamen quamvis tales essent, de dignitate et merito viri istius multa omiserunt..., deinde vero, quia sapientes et potentes in opere et sermone, amatores historiæ erant, sapienter et sublimiter materiam depinxerunt. »

20. Prius tamen, quam emigraret e vivis antistes sanctissimus, Alexandriam reduces Joannes atque Sophronius, peragrata interiori Ægypto, invenere turbata omnia : « Dum Persæ Jordanis loca, Palæstinam et sanctam civitatem armorum vi subegerunt. Capto vero Hierosolymorum patriarcha Zacharia, pretioso etiam et vivifico Crucis ligno locis illis erepto, captivorum hominum multitudinem innumeram in Persidem abduxerunt » et universam populati sunt Syriam. « Qui autem eorum manus effugere potuerunt (ut ex Metaphraste describit Baronius, quamvis auctores confundens Leontium nominet) et laici, tam ii, qui magistratum gerebant quam privati ; et clerici cum episcopis confugerant Alexandriam. » Sed nec illic diu tutis esse licuit : anno enim sequenti Persæ Ægyptum, Alexandriam, et Libyam ad usque fines Æthiopiæ subegerunt. Id, futurum Joannes Moschus prævideRat : ergo cum Sophronio cæterisque discipulis navim conscendens Romam navigat, et in Cyprum quidem una cum Joanne patriarcha recepisse se, eoque defuncto, per Ciliciam aliosque Asiæ tractus, qui in Limonario memorantur, Samumque, et Archipelagi insulas, demum in Italiam pervenisse facile crederem, si quod pro ea opinione argumentum offeretur.

21. Nunc autem in alto auctorum silentio divinare non licet : quod tamen inter tam multa, quæ in Cypro facta auditaque narrat Moschus, nulla sit mentio discessus ab Alexandria in comitatu patriarchæ, non me commovet : video enim, quod toto illo opere ne semel quidem Joannes patriarcha nominetur : ideo fortassis, quod quæcunque de eo commemoranda noverant Moschus et Sophronius, retulerint in Vitam ejus a se conscriptam Romæ : quod si ab hac diversa fuit Laudatio funebris per Sophronium, eamque constaret in exsequiis dictam, tum vero certum pene foret simul cum episcopo in Cypro adfuisse Sophronium. Verum de his nihil liquet. Fortassis etiam Limonarii opus non integrum ad nos pervenit ; sed bona parte mutilum : nam ut Photius ait : « Non eumdem narrationum numerum servatum in omnibus libris deprehendas : cum in quibusdam ad duo et quadraginta supra trecentas sese extendant (hodie autem solum novemdecim supra ducenta capita numerantur), idque vel ex capitum quorumdam divisione, vel certe aliorum interjectione adaucto numero. »

22. In exitu erat papæ Deus-dedit pontificatus, vel Bonifacii Vinchoatus, quando Romam cum suis

Digitized by Google

Joannes appulit, ubi credibile est, non infructuosam tantorum virorum fuisse præsentiam, ut de gliscentibus repullulantibusque in dies per Orientem hæresibus Romana sedes plenius informaretur: quas Sophronii præcipue partes fuisse existimo; nam devexa magistri senectus quietem potius postulabat: qui interim, ne posteritati esset inutile senile otium suum, ex omnibus quæ viderat, audierat, adnotarat ad ædificationem profutura, Limonarium seu *Pratum spirituale* conscripsit, cum « suæ ad Deum migrationis tempus prævidisset, » inquit Elogii superius prolati auctore, quod in hunc modum prosequitur: « Non tamen juxta ordinem eorum, quæ audita vel spectata a se fuerant; sed ut paria erant inter se, tam quæ audita quam quæ spectata fuerant, sibi invicem copulata scriptis mandavit. Cum autem ab his terrestribus secessurus esset tumultibus, atque ad tranquillam et quietam vitam transiturus, advocato charissimo suo discipulo librum hunc ei tradidit, quo sanctorum Patrum Vitæ ac res gestæ Deo acceptæ continentur: eique mandavit, ut reliquias suas ne Romæ relinqueret, sed arca lignea inclusas ad montem Sinæum transferre conaretur, quantum in eo situm esset, ut cum sanctis, qui illic sunt, Patribus deponerentur. Quod si quem exoriri barbaricum tumultum accideret, quo id fieri prohiberetur: in monasterio S. Theodosii, in quo ab initio sæculo nuntium remiserat, ipsas deponi. »

23. Hoc igitur implere mandatum cum studeret charissimus discipulus, assumpto secum Joanne cum suis discipulis (erant quippe duodecim numero) magnum Joseph imitatus est, qui cum fratribus suis Israelem sumens ex Ægypto transtulit ad patres suos, quemadmodum ipsi fuerat a genitore mandatum. Cum autem ille Ascalonem appulisset, et fieri non posse didicisset, ut ad sanctum montem Sina perveniret, propter tyrannicas incursiones eorum, qui vocantur Agareni; assumptis B. Joannis reliquiis, initio octavæ indictionis Hierosolymam venit; et invento antistite magni monasterii sancti Patris nostri Theodosii Georgio presbytero, postquam illi cuncta renuntiavit, quæ fuerant a sene præcepta, cum illis Fratribus monasterii, qui tum inventi in urbe fuerunt, et monachis, qui cum ipso degebant, B. Joannem devexerunt: et sicut jusserat, in S. Theodosii cœmeterio deposuit, una cum sanctis Patribus qui illic jacent, reliquumque vitæ suæ tempus in eodem cœnobio transegit. » Hactenus præfixum *Prato spirituali* elogium, cujus postrema verba, nisi alium a Sophronio Hierosolymitano Moschi socium fuisse velimus credere (contra totius pene Græcæ antiquitatis consensum, quem sequitur auctor Menæorum), necesse est benignius interpretemur de longe maxima vitæ reliquæ parte, cujus tredecim omnino anni in cœnobio acti sint; tres autem duntaxat in patriarchatu.

24. Annum reversionis significat octavæ indictionis character vicesimum supra sexcentesimum fuisse; quod sane admiratione non caret: cum non minus de hoc quam sequenti anno credibile sit verum fuisse, quod ait Theophanes ad annum Heraclii 11, Chrosroem dominationis suæ jugum omnibus intolerabile per crebras cædes atque vectigalia fecisse. Ad annos porro in monasterio traductos a Sophronio potius quam ad breve tempus episcopatus, pleraque illius, quæ nunc periisse dolemus, opera existimo pertinere: necnon sanctorum Vitas: si quidem præter taxatas hactenus, scripsit aliquas: prout S. Mariæ Ægyptiacæ Vitam, quæ nunc in manibus est ab eo descriptam Nicephorus Callistus auctor est, *Historiæ eccles.* lib. 17, cap. 5; idemque de Anastasii Persæ Vita suspicatur ad annum 622 eminentissimus Baronius: quam utramque talem esse fatemur, ut nihil contineat, unde Sophronii esse vel non esse certo possit negari vel affirmari: multum alioqui diversus est stylus ab eo, quo SS. Cyri et Joannis laudationem atque miracula descripta per eumdem auctorem gaudemus nos reperisse, et quidem indubitata.

CAPUT III.

Patriarchatus Sophronii et certamina adversus Monothelitas.

25. Gemebat interim sub immani Persarum servitute captiva Hierosolyma et cum ea Syria universa, donec injurias suas ulciscens Deus, blasphemum Chosroem ter prælio victum, per parricidales filii Sirois manus vita simul et regno expulit; redditisque utrinque captivis pax inter Heraclium Siroemque coaluit, anno Christianæ æræ 628, captivi Zachariæ locum implente Modesto cum vicarii nomine (episcopum quidam minus recte scribunt statim ab urbe capta) monasterii Theodosiani abbate, qui difficillimo tempore afflictissimæ diœcesos curas sustinens monachorum regimen transtulerat in Georgium: quamvis illi ex cœnobio, ut ea ferebant tempora, nec murato, nec adversus quotidianas Persarum infestationes ulla ex parte tuto, intra urbem se receperant: quæ Sophronio Roma revertenti cum magistri corpore ejusque sociis causa fuit veniendi Hierosolymam, et, ut mihi quidem videtur, ibidem remanendi usque ad conclusam pacem; quando licuit monachis ad veteres sedes aut potius vetustarum sedium ruinas remigrare, et episcopatui suo restitutus Zacharias est ab Heraclio imperatore, salutiferæ crucis lignum ad suum locum referente.

26. Hæc anno 629 contigere, quando etiam existimo Sophronium, ex Zachariæ pontificis, vicariique Modesti mandato, sacris codicibus restituendis, in ordine ad divinum Officium toto Hierosolymitano patriarchatu prisco more decoreque concinendum, intendisse: id enim ex Simeonis Thessalonicensis verbis constat, citatis a Leone

Digitized by Google

Allatio dissert. 1 de libris Græcorum, pag. 7, qui eum auctorem hactenus ineditum, et ante sexcentos annos clarum, in dialogo contra hæreses sic loquentem inducit. « Ordinatior et suavior.... ex Hierosolymitano monasterii S. Sabæ typico ordo præscribitur, qui etiam ab uno eoque solo perfici potest.... et absque cantu.... Etenim S. P. N. Saba eum ordinem præscripsit a sanctis Euthymio et Theoctisto acceptum : hi porro a majoribus et homologeta Charitone desumpserunt. Sacri vero Sabæ constitutionem, ut audivimus, locis illis irruptione Barbarorum vastatis deperditam, Sophronius sanctæ civitatis patriarcha studio laboreque restituit : et post eum rursus... Joannes Damascenus renovavit, scriptoque demandatam tradidit : » quia scilicet Saraceni fidem Sophronio datam non servantes, simul et sancto patriarchæ, sancta a canibus conculcata videre non sustinenti, vivendi finem ex mœrore attulerant ; et libris quoque ac rebus omnibus sacris vastitatem maximam, primo barbaricæ irruptionis impetu : nam postea, constabilito in Syria ac Palæstina Saracenorum imperio, egere modestius et facile Damasceno fuit deperdita instaurare. Et hæc quidem diu in sola Hierosolymitana Ecclesia fuere usurpata : nunc autem postquam exstincta propemodum est Orientalis Ecclesia, sub imperio Turcarum, « reliquis aliarum Ecclesiarum ritibus ob mutescentibus, inquit Allatius, ille qui S. Sabæ fuisse dicitur, uti melius et rebus accommodatior, ideoque plausibilior apud Græcos invaluit : quo non tantum qui S. Sabæ regulis nomina dedere, sed cæteri etiam aliorum Ordinum sectatores, et sacerdotes in sæculo vitam agentes, et quod maximum est, universa fere Græcia ad recitanda divina officia diriguntur. »

27. Anno 630 imperatorem adhuc Hierapoli morantem convenit Athanasius, Jacobitarum patriarcha, et simulans Chalcedonensem se admittere synodum, duas in Christo naturas profitendo, vafra sua interrogatione circumvenit quærens unicave an gemina in Christo operatio atque voluntas dicenda foret : incautumque in Monothelitarum protraxit hæresim, cujus incendium totum fere orientale conflagravit imperium : ne autem deflagraret, Sophronii potissimum opera factum, catholici omnes scriptores agnoscunt. Ipse enim tectos primus dolos aperuit, latebrasque quærentem hæresim in lucem protraxit, prout ad hunc annum quo perniciosam scintillam in animum Heraclii Athanasius injecit, refert Theophanes, totam Monothelicæ flammæ historiam sub unum hic aspectum ponens, et quæ annis pluribus quam quinquaginta gesta sunt, usque ad 682 scilicet, continua narratione pertexens ; ut nemo existimare debeat ex mente Theophanis principium sedentis Hierosolymæ Sophronii ad hunc annum esse referendum, quamvis id dici videatur, quo adjuncte tabulæ chronographicæ Zachariam pontificem exhibent, uti et anno sequenti.

28. Anno autem 632 habemus in iisdem tabulis episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ Modestum : eum qui Zachariæ vicarius antehac fuerat, et duobus annis sedisse indicatur, Hujus quoque antistitis patriarchatus omnino turbulentus fuit novis ex Arabia motibus per Saracenos, contra quos per suos duces pugnans Heraclius, alternante fortuna victus victorque aliquoties, tandem anno 634, substituti in locum mortui Modesti Sophronio, « quasi rebus in desperatis Syria relicta, et venerandis lignis Hierosolyma asportatis, Constantinopolim recessit, » ut inquit ad hunc annum Theophanes. Interim vivente adhuc Modesto, quem ex die cultus sacri eidem in Menæis delati 18 Decembris mortuum suspicamur ; adeoque anno 634 apud Græcos jam a trimestri inchoato : Modesto, inquam, adhuc vivente, Cyrus Alexandrinus patriarcha collegit Alexandriæ synodum mense Maio, ut ex sextæ synodi Actis docemur ; et Monothelitarum hæresi, hactenus clam gliscenti, viam aperuit ; eo simulato prætextu, quod hæreticos omnes in Egypto positos Ecclesiæ catholicæ jungere posset, si duarum voluntatum et operationum voces silentio supprimeret : satis esse dicens, si in Christo tantum theandrica voluntas et operatio diceretur, ex qua duarum in Christo naturarum exacta satis professio ederetur ; eo quod, etsi non voces, res ipsæ tamen expressæ haberentur.

29. « Res visa est, inquit ad hunc annum Baronius, speciem præferens pietatis et charitatis ; si (ut dicebant) absque detrimento catholicæ fidei, voces interdum tacerentur, quibus discordiæ nutrirentur. Verum dolo malo cuncta tunc acta esse, exitus declaravit : » nec fraudulenter agi Sophronium latuit : « Gloriabantur siquidem inde Jacobitæ et Theodosiani, inquit Teophanes, palam jactantes se non quidem cum Chalcedone, ac Chalcedonem secum doctrina communicare : et una quoque admissa, unicam quoque Christi naturam docere. » Itaque agnoscens hæreticorum dolos atque fallacias pacis involucro tectas, scripsit ad Sergium Constantinopolitanum patriarcham ; qui catholicam simulans pietatem, etsi occultum in pectore venenum foveret, orthodoxus ab omnibus habebatur, miroque plausu exceperat missum ad se Alexandrinæ pseudosynodi decretum et unionem aqua male tinctam, ut loquitur Theophanes ; rogans ut illud de unica operatione capitulum synodi Alexandrinæ deberetur : imo et Constantinopolim ea de causa ad eumdem Sergium profectus est, ut ipse Sergius testatur in Epistola ad Honorium papam. Cujus ex sextæ synodi actione 12 hic proferimus verba.

30. « Sophronius venerabilis monachus apud Alexandriam tum temporis positus, cum præfato sanctissimo Papa (Cyrum intelligit) quando, ut diximus, admirabilem illam circa eos, qui dudum hæretici fuerant, Dei beneplacito unitatem componebat ; atque cum eo de iisdem capitulis pertra-

Digitized by Google

ctabat, adversatus est; et contra dixit ad unius operationis capitulum, duas omnino operationes Christi Dei nostri dignum inquiens censeri... Quia igitur per hoc cum litteris ejusdem sanctissimi comministri ad nos conjunxit, de hoc quoque apud nos sermonem movendo insistens, ut de talibus adimeretur capitulis, post factam unitionem, vox unius operationis : durum nos hoc arbitrati sumus : quomodo enim non esset durum et valde onerosum, quando hoc resolvere, evertere erat futuram quidem omnem illam concordiam, quæ bene fuerat effecta, tam apud Alexandrinam civitatem quam per universas sub ea provincias; quæ nullo tempore acquieverant usque nunc, nomen saltem simplex divini atque laudabilis Patris Leonis, aut sancti et magni atque universalis Chalcedonensis concilii mentionem facere. Multis igitur a nobis de hoc motis sermonibus, ad prænominatum venerabilem Sophronium, postremo adhortati eum sumus, testimonia nobis proferre sanctorum ac probabilium Patrum, illorum videlicet, quos omnes communiter doctores confitemur, et quorum dogmata legem sanctæ Dei cognoscunt Ecclesiæ, duas nominatim et ipsis verbis operationes in Christo dicendas tradentia. Ille autem hoc facere penitus non valuit....

31. Hanc igitur contentionem incipientem accendi videntes, necessarium judicavimus attritas potius sanctorum Patrum voces et synodice definitas semper sequi : et neque quæ raro a quibusdam Patribus dicta sunt, et non circa hæc intentionem habentibus, quasi planam et inambiguam de eis doctrinam exponerent, ad regulam et legem per omnia dogmaticam reducere; quale est et quod de una operatione ab eis dictum est : neque iterum quæ nullatenus dicta sunt a probabilibus Patribus, nunc vero ab aliquibus proferuntur, duas, inquam, operationes proferre. Et ad ultimum stetit ac placuit, quatenus prædictus Sophronius venerabilis nullum sermonem de cætero, de una sive duabus operationibus movere debeat : sed ei sufficiat præfata cautaque ac trita sanctorum Patrum recta traditio atque doctrina. His itaque contentus sæpe nominatus venerabilis vir, et hæc custodire certificans, petimus nos etiam per epistolam de his ei præbere responsum; quatenus hujusmodi epistolam (ut ait) ostendat iis, qui forsitan interrogare eum de prædicta quæstione voluerint : quod et alacriter egimus, et ille quidem in his hinc enavigavit. Hactenus Sergius caute ac vafre : qui et sensa sua in sequentibus Romani Pontificis judicio subjicit : et utrique duntaxat parti indicat indicendum silentium : licet obscure innuat primas ac potiores partes eorum esse, qui unicam asserebant operationem in Christo.

32. Sophronius autem quamprimum Constantinopoli rediit in Palæstinam (quod vix ante finem Julii vel etiam Augusti vel Septembris factum possumus arbitrari) et Modestus morte sua vacuam sedem patriarchalem reliquit, ad eamdem evectus est; id quod in supra citata epistola Sergius auditu se didicisse commemorat, necdum autem de ordinatione illius Synodicas litteras suscepisse. Suscepit autem non multo post: nam ut Theophanes ait: « Sophronius Hierosolymorum episcopus institutus, congregatis quibus præerat episcopis, Monotheliticum dogma condemnavit, synodicaque Acta Sergio Constantinopoleos et Joanni » (Honorium voluit dicere : nam Joannes eo nomine Tertius ante annos sexaginta duos vita functus erat, cum forte adhuc puer esset Sophronius : quartus vero nonnisi triennio post Sophronii mortem elapso electus fuit; et tamen hunc calami seu memoriæ lapsum ex Theophane Anastasius bibliothecarius transcripsit, ex Anastasio *Historiæ miscellæ* auctor, ex his aliisque pari errore seductis Baronius in notis ad *Martyrologium:* sed ipse se in *Annalibus* correxit) : Acta, inquam, synodica Sergio Constantinopoleos et Honorio Romæ episcopo transmisit per procuratorem Leontium, Sanctæ Resurrectionis diaconum, et secretarii cancellarium, primumque notarium; eique additum socium Polyeuctum litteras Sophronii deferentes. Quæ quidem litteræ in Actis sextæ synodi integræ recitantur : « in quibus, ut ait Photius, orthodoxam sententiam accurate expendit, et sacrorum dogmatum doctrinam minime vulgarem demonstrat... rogat autem corrigi si quid in epistola vel omissum vel aliter dictum quam par sit. »

33. Nempe de Sergio nihil sinistri adhuc suspicabatur Sophronius, ideoque de novis vocibus silentium optanti sive fuco fallaciisque consentiens, ab eo discesserat, et nunc ad eumdem litteras bona fide mittebat : quod idem et Honorius Pontifex fecerat : atque ad priorem Sergii respondens epistolam : « Litterarum, inquit, ad eumdem Sophronium directarum suscipientes exemplar, et intuentes satis provide circumspecteque fraternitatem vestram scripsisse, laudamus novitatem vocabuli auferentem, quod posset scandalum simplicibus generare : nos enim in quo pervenimus oportet ambulare... confitentes Dominum Jesum Christum operatum divina, media humanitate, Verbo Dei naturaliter unita; eumdemque operatum humana, ineffabiliter atque singulariter assumpta carne discrete, inconfuse atque inconvertibiliter plena divinitate. » Hæc Honorius pacis atque tranquillitatis ecclesiasticæ causa, nec ipse de Sergio quidquam suspicans mali; verum ejus iniquitatem retexit tempus, et synodus œcumenica prædicta multoties condemnavit : Actione autem 13 hoc de Sophronio testimonium Patres congregati tulere : « Pertractavimus autem et Synodica Sophronii venerabilis memoriæ, quondam archiepiscopi sancti Dei Hierosolymorum civitatis, et hæc reperientes cum vera fide convenientia, Apostolicisque et sanctorum atque probabilium Patrum doctrinis paria, utpoteque sunt orthodoxa, recepimus, et ut salubria sanctæ Catholicæ Ecclesiæ

Digitized by Google

susceptimus, et nomen ejus inseri sanctis diptychis sanctarum ecclesiarum justum esse judicavimus. »

CAPUT IV.

Romam mittitur Stephanus a Sophronio : hic urbe a Saracenis capta moritur.

34. Cæterum cum minime quiesceret Cyrus illiusque asseclæ, unam prædicare in Christo voluntatem non amplius indicti a Sergio silentii legibus se teneri Sophronius credidit, eorumque temeritati obviam ire volens, « dedit in duobus libris sexcenta testimonia ad evictionem impietatis eorum et veritatis ostentionem, » ut in concilio Lateranensi sub Martino I pontifice testatus est Stephanus, olim super hisce legatus ad Honorium missus ab ipso Sophronio, qui « Revocare, inquit, minime eos valuit: commovit autem contra se ad insidias et B malignam detractionem; » dum scilicet omnium turbarum in ecclesia per ipsum exsurgentium causam esse clamitant Sophronium; qui (ut Pyrrhus Constantinopolitanus post illius mortem in disputatione cum sancto Maximo ait) « tempore inopportuno sermonem de operationibus excitavit; » a qua calumnia egregie idem Maximus Sophronium vindicavit, ostenditque omnem culpam refundendam in Sergii « mutabilitatem et inconstantiam, in alias alio tempore transeuntis sententias, et nullo sensu permanentis, » dum scilicet vult orthodoxus videri: nec tamen ab ea, quam Heraclio instillaverat, opinione recessisse.

35. Quid autem Sophronius? pergit Stephanus: « Nullo modo propter hoc reveritus est omnino ille, C nec timuit timorem ubi non erat timor: quoniam justus sicut leo, confidit [1]. Zelo autem Dei et fiducia repletus, duxit me indignum et statuit in sanctæ Calvariæ loco, ubi propter nos, ipse qui super nos secundum naturam Deus est, Dominus noster Jesus Christus sponte crucifigi secundum carnem dignatus est; et ibi alligavit me vinculis insolubilibus dicens: Tu dabis rationem ipsi, qui propter nos secundum carnem in hoc sancto loco sponte crucifixus est Deus, quando cum gloria in terribili ejus adventu judicaturus est vivos et mortuos, si distuleris et postposueris fidem ejus periclitantem: licet ego hoc facere corporaliter, ut nosti, propter emersam ex nostris peccatis incursionem Saracenorum præpedior. Quantocius ergo de finibus terræ ad terminos ejus deambula, donec ad apostolicam Sedem, ubi orthodoxorum dogmatum fundamenta exsistunt, pervenias, non semel, non bis, sed multo sæpius; aperiens sacris viris ibidem consistentibus omnia secundum veritatem, quæ in istis partibus mota sunt: et non quiescas instantius expetens atque exorans eos, donec ex apostolica prudentia, quæ in Deo est, ad victoriam judicium perducere debeant, et noviter introductorum dogmatum perfectam faciant secundum canones destructionem.... »

36. Hac sui patriarchæ adjuratione adactus Stephanus, quid egerit passusque sit, pergit in hunc modum synodo explicare: « Igitur in his pertimescens ego atque perterritus, propter impositam mihi terribilem in tremendo ac venerabili loco conjurationem, necnon et creditum mihi ex Dei permissu episcopale ministerium (Dorensis Ecclesiæ videlicet) considerans, sed et supplicationem omnium pene habitantium orientalem tractum reverendissimorum episcoporum, et Christianorum populorum consonanter prædicto beatæ memoriæ Sophronio ad hoc me invitantium, utpote primum Hierosolymitanæ diœceseos (sacerdotali scilicet in officio cum a Sophronio adjuraretur, prout præfatur in principio) non dedi secundum Scripturam somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem, et requiem temporibus meis, quatenus adimplere debuissem ejusmodi desiderabilem jussionem. Sed absque ulla mora propter hoc ipsum tantummodo huc properavi: a quo tempore tertio visus sum vestris apostolicis adesse vestigiis, expetens ac deprecatus, quod ille et omnes libenter postulare noscuntur, hoc est, fidei Christianorum periclitanti manum porrigere.

37. Quod addiscentes contrarii, non levibus me implicuerunt afflictionibus, præceptiones propter me per loca et provincias dirigentes, quatenus comprehendi, et ferris constrictus ad eos deberem destinari, sicut omnes cognoscunt: sed Dominus auxiliatus est mihi, et liberavit me ab omnibus persequentibus me, ad propositum currentem, et ad bravium properantem vestræ apostolicæ sedis. Neque despexit Deus preces cum lacrymis oblatas supplicum suorum, sed excitavit non equidem mediocriter præcessores apostolicosque præsules in commotione, necnon contestatione prædictorum virorum. » Hos apostolicos præsules arbitramur fuisse Severinum, Joannem et Theodorum, quorum primus non modo non suscepit Heraclii imperatoris a Sergio sociisque concinnatam ecthesim, ad quod per Isacium Italiæ exarchum coactum illum esse mendaciter gloriatur Cyrus, in epistola ad Sergium, in concilii Lateranensis secretario 3 producta : sed, ut ibidem ait Martinus, « eam condemnavit et anathematizavit. » — « Joannes, quoque teste Theophane, convocata episcoporum synodo, Monothelitarum sectam inflicto anathemate damnavit; » atque, ut ex S. Maximo docet Baronius, ad annum 640 operam dedit, ut requisitus is qui Honorii primam epistolam scripserat, illius sensum dilucide interpretaretur ad imperatorem Constantem scribens, ut sic ansa tolleretur hæreticis calumniose ventilandi nomen Romani Pontificis, velut pro se facientis. Theodorus denique, qui Pyrrhum, S. Maximi disputatione conversum, benigne exceperat, ejusdem, mox ubi Ravennam appulit, ad vomitum reversi, cætero-

[1] Prov. xxviii, 1.

Digitized by Google

rumque, qui cum eo communicaverant, abdicationem et condemnationem propria manu exaravit; ex vivifico Christi sanguine stillam excutiens in atramentum, idque ad coryphei apostolorum sepulcrum inter missarum solemnia calice afferri jusso, atque in universo ecclesiæ conventu ad id convocato, » ut habemus ex Theophane.

38. Cum autem Paulum æque hæreticum Constans fecisset patriarcham, eique adhærens Joppensis episcopus Sergius (qui patriarchalem auctoritatem jam inde a Persarum recessu, vivente videnteque Sophronio, sæculari potestate nixus arrogarat, et episcopos sibi consentientes sacrilege ordinarat) iisdem adjutoribus mire turbaret subjectas Hierosolymitano patriarchatui ecclesias; tum denuo Orthodoxorum rogatu secunda vice (nam prima ad indictum a Joanne concilium venisse crediderim anno 640) Romam appulit, causaque exposita, loci sacri servator ordinatus a Theodoro papa, de mandato ejus in hæresi pertinaces deposuit, eosque recepit tantum, « qui libellum pœnitentiæ obtulerunt, quorum libellos, » inquit in concilio Lateranensi, « nuper deferens obtuli sacratissimæ præsidenti Sanctitati vestræ, Martino ter beatissimo papæ anno 649 : atque hæ tertiæ vices fuerunt, quibus se dicit Stephanus apostolicis Patrum Romæ congregatorum vestigiis adesse, ex quo tempore fuerat a S. Sophronio adjuratus : atque huc eæ insidiæ pertinent, quas sibi Romam venturo positas, superius est conquestus.

39. Verum hæc ad posteriora pertinent tempora et S. Sophronii mortem secuta, ad illius autem historiam pertinet propius, quod anno 635 Saraceni, cæsis duobus prætoribus, Sacellario et Bahane, quadraginta millia militum ducentibus; splendide triumphantes, Damascum, Sophronii patriam, bene composito exercitu aggressi, eamque potiti sint, et reliqua simul Phœniciæ provincia : in qua cum proprias sedes constituissent, mox in Ægyptum tendunt, et ipsam quoque sibi subjiciunt: sequenti autem anno Umarus in Syriam destinavit Jasdium, et totam Saracenio adjunxit imperio : per se vero expeditionem suscepit in Palæstinam; in qua cum omnia passim oppida præsidiis occuparet; agros vero viasque haberet latrociniis infestas, non potuerunt sanctæ civitatis incolæ diem natalem Domini in Bethleem solita pietate peragere; sed ad eos Saracenorum metu intra urbem conclusos, habuit orationem Sophronius quæ in *magna Patrum Bibliotheca* exstat, et illius temporis calamitates graphice enarrat : nusquam tamen obsidionis vel oppugnationis in ea fit mentio, eoque magis movemur, ut credamus nonnisi post Januarium anni 636 datum esse obsidioni principium, qua per biennium continuata, hoc scilicet anno, et 37 fortassis toto (saltem juxta Græcos annum a Septembri inchoantes) Urbem fide data Umarus obtinuit, ut narrat Theophanes, Umari ingressum, et secutam Sophronii mortem describens his verbis :

40. « Sophronius autem Hierosolymorum antistes fidem ab eo pro totius Palæstinæ incolumitate acceperat. Umarus itaque cilicinis camelorum vestibus, iisque laceris et sordidis opertus, et hypocrisim plane diabolicam pietatis velamine ostentans, sanctam civitatem ingreditur; et mox templum a Salomone constructum, in impietatis et blasphemiæ oratorium illud conversurus, sibi ostendi postulavit. Hunc cum Sophronius vidisset : Hæc est vere, inquit, abominatio desolationis a propheta Daniel prænuntiata, quæ modo stat in loco sancto : multaque simul lacrymarum copia insignis ille pietatis propugnator Christianam gentem deflebat. Intra templi igitur septa dum ille moraretur, precibus apud eum agebat patriarcha, ut acceptam a se sindonem ac vestem indueret : quam cum assumere detrectasset, episcopus vix exoravit, ut ista gestaret, donec solita indumenta lavarentur; et propriis resumptis, statim ista Sophronio restituit.

41. « In ea rerum calamitate Sophronius præclaris verbis et gestis Hierosolymorum Ecclesiam olim amplificans, de Heraclio et Monothelitarum ipsi addictorum pravitatibus et commentis, deque Sergio et Pyrrho confutatis clarissima tropæa referens, defunctus est, » magno utique rei catholicæ detrimento, quæ fortissimum pugilem amisit eo tempore, quo Antiocheno, Alexandrino, Constantinopolitanoque patriarchis una cum Heraclio contra ipsam certantibus, maxime vacillabat : cum Pyrrho tamen necdum patriarcha Sophronio fuit, si qua fuit, contentio : hujus namque annus primus cum 29 Heraclii componitur a Theophane, atque adeo cum anno Christi 639; cum intra paucos ab urbe dedita menses exspiravit Sophronius, mense, ut credimus, Martio anni præcedentis : neque enim Baronio possumus assentiri ad annum Heraclii 15 cœptam obsideri urbem statuenti : nam quod ad annum 26 Heraclii Theophanes susceptam referens in Palæstinam expeditionem, etiam sanctæ civitatis deditionem et Sophronii mortem narret, id non alia facit de causa, quam quod hujus expeditionis historiam noluerit per plures annos distrahere satisque habuerit indicasse, hoc anno sic cœptam obsideri Hierosolymam, ut nonnisi sequenti, id est biennii spatio, capta sit : quo posito omnino consequens est, ut Sophronius (siquidem est Martio mense, eo, quo colitur die, ex hoc sæculo translatus) annum 38 vivendo ingressus sit tribus integris in patriarchatu expletis : quibus additi menses vel hebdomades non multæ eorum quibus ordinatus mortuusque est annorum fortassis vix dimidium annum aut etiam trimestre constituent : namque contra Cyrum post Alexandrinam synodum Sophronius egisse legitur, dum eunt redeuntque nuntii totum fere annum 634 abstulere.

Digitized by Google

42. Hierosolymitanorum patriarcharum catalogus, apud Nicephorum Constantinopolitanum patriarcham, finem accipit in Sophronio: post cujus mortem pastore viduatam remansisse Ecclesiam quidam ex Zonara colligunt, qui sub Constantino Pogonato œcumenici concilii, anno 689 celebrati, principes enumerans, et excusans cur Hierosolymitanus et Alexandrinus patriarchæ non adfuerint, ait: «Neque Alexandria neque Hierosolyma patriarcham habebant a Saracenis occupatæ; » sed ut tunc nulli in iis ecclesiis fuerint: non tamen recte dixeris nullos omnino sub Saracenis fuisse, cum varii in historiis nominentur: qua de re pluribus ad Acta martyrum Sabaitarum 20 Martii, ubi de Elia ejusque successoribus. Quare nihil vetat Theodorum, Theodori pontificis Romani anno 641 electi patrem, sancto Sophronio suffectum credere, quem Florarium sanctorum ms. 15 Kal. Aprilis divis addit his verbis: « Item sancti Theodori Hierosolymorum episcopi, patris sancti Theodori Papæ. » Neque refragantur pontificum Romanorum catalogi, sive in antiquissimis olim Palatinæ, nunc Vaticanæ bibliothecæ membranis, sive apud Anastasium Bibliothecarium; qui simili fere exemplo usus, ita de hoc pontifice scribit: « Theodorus natione Græcus, ex patre Theodoro, episcopo de Hierosolyma, » sive « de civitate Jerusalem, » ut est in præcitatis membranis. Sed nec filium nec patrem alibi reperimus sanctis annumeratos.

42. Celebris autem sancti Sophronii cultus hoc die apud Latinos æque ac Græcos est atque in Martyrologiis Galesinii, Molani secundæ editionis, Baroniique Romano recensetur hoc die: a Græcis autem in Anthologio, Menologio, majoribusque Menæis, ex quibus hoc vitæ compendium damus, quamvis rerum ordine nonnihil perturbato conscriptum, maxime ubi de Hierosolymitano patriarchatu agitur, velut ante captam a Persis sanctam civitatem suscepto, quod, ut jam vidimus, ad ultimos vitæ annos pertinet: commoratio vero Alexandrina cum Joanne Eleemosynario ad mediæ ætatis annos, ut ex hactenus deductis clare liquet.

VITÆ EPITOME.

Ex Mœneis Græcorum.

Hic maximum Ecclesiæ sidus ex Phœnice thurifera, urbe Damasco originem traxit, plorum et frugalium soboles parentum. Patri nomen erat Plinthas, matri Myro. Sophronius per præstantem vim ingenii, studio tamen et cura auctam, mox ad omnium scientiarum culmen quasi ultra fines naturæ, evasit. Cum adhuc Damasci degeret, virtutem eorum tamen, qui in solitudine erat, æmulabatur. Deinde ad magni Theodosii cœnobium se contulit, ubi in quiete et silentio cum Deo familiariter agebat, et pectus divinarum Litterarum meditatione mentemque constabiliebat, cogitationesque omnes et sensus, in obsequium Christi redigebat. Præterea, cum majori adhuc studio discendæ philosophiæ arderet, Alexandrinam urbem nobilissimam navigat, ibique Joannem quemdam, sapientiæ et prudentiæ laude florentissimum clarissimumque virum, convenit; cujus et contubernalis et convictor sociusque factus, cum eo concordi plane animo vixit; a quo et ipse sapientiam hauriebat, et vicissim quæ norat, magistro suo impertiebatur. Factum inde, ex assidua lectione, ut nescio quæ nox et caligo oculos ejus occuparit, sed a sanctis Cyro et Joanne divinitus curatus est, qui aliud sostrum ab eo non petivere, quam uti quotidiana per eos patrata miracula litteris consignaret, quod præstitit diligenter. Postea Hierosolymorum pontifex ob singularem vitæ sanctimoniam creatus est; sed civitate sancta ab impiis Persis capta, Alexandriam se ad Joannem, qui ab eleemosyna nomen invenit, et thronum apostolicum administravit, profectus est. In cujus beata pace sopiti mortem hic Sophronius de immenso ipsius eleemosynarum thesauro, excellentissimaque virtute funebrem laudationem scripsit, ipseque multis lacrymis ipsius obitum est prosecutus. Posteaquam vero in sanctam civitatem revertit, exprimi non potest quanta cura laboreque Ecclesiam sibi a Deo commendatam rexerit: somnum enim oculis non dedit nec palpebris dormitationem; neque enim contra vim impetumque hostium æternorum; sed contra hæreticorum quoque exitialia dogmata illi depugnandum erat; quos scriptis et auctoritate Patrum in viam revocabat, suisque ipse disputationibus exarmabat et frangebat. Interim plurima et nobilia ingenii monumenta ad Ecclesiæ utilitatem reliquit, quibus et cum virtute vivere, et ex præcepto divino tractare præsentia docemur. Ex quorum numero est liber ille omni admiratione prædicandus, quo res gestas Mariæ Ægyptiacæ cum angelis merito comparandæ, et ultra humanæ vitæ modum progressæ, explicavit. Hæc illius vivendi ratio, qua se Deo probavit, alios erudivit, Christi linguam vicariam exhibuit, commissumque sibi gregem rexit et intra triennium pontificatus beata potitus pace ad Dominum est translatus.

Digitized by Google

SANCTI SOPHRONII HIEROSOLYMITANI

EPISTOLA SYNODICA

AD SERGIUM PATRIARCHAM CONSTANTINOPOLITANUM.

(MANSI, *Concil. general. Coll.* XI, p. 461.)

—

Domino in omnibus sanctissimo (1), ac beatissimo fratri, et consacerdoti Sergio, archiepiscopo et patriarchæ Constantinopoleos, Sophronius, inutilis servus sanctæ Christi Dei nostri civitatis.

Papæ! papæ! beatissimi, quam mihi nunc amabilis quies, et multo quam pridem amabilior, ex quo de incurioso silentio in causarum turbam decidi, et terrenis quibusdam fluctibus opprimor. Papæ! papæ! Deo honorabiles, quam nunc suavis est mihi pusillitas, et non mediocriter quam pridem suavior ex quo de stercore et humo, ineffabili nimiaque penuria ad solium pontificale ascendi! et multum cerno fluctum conjungi, et fluctus sequens periculum. Non enim ita esse suavia conspiciuntur suavia ante insuavium experimentum atque notitiam, sicut post experimentum et incursum apparent tristium: sic salus his, qui post salutem ægrotant, optabilis; sic tranquillitas, qui post tranquillitatem fluctuantur, gratissima: sic divitiæ his, qui post divitias egent, amabiles; et omnia quis ita considerabit exsistere, ipsa quidem esse ac permanere naturali atque essentiali qualitate, qualia et ante experimentum contrariorum apparebant, meliora tamen post horum effici scientiam et sustinentibus multo pretiosiora, necnon et jucundiora et desiderabiliora. Et hoc nobiscum Job laudabilis ita se habere decernet splendidissime, utrorumque experimentum accipiens ac recte definiens, meritoque judex in his, quæ a nobis dicuntur, progrediens, sententiamque indeclivem et immunificam statuens. Quid ergo ait ille decertator indomitus, mutationem passus jucundorum, et in æstuationem angentium veniens? « Quis putas me constituet in mense dierum, quibus me Deus tuebatur, quando lucerna ejus super caput meum splendebat, quando lumine ejus gradiebar in tenebris; quando eram in itineribus lætus; quando Dominus inspiciebat tabernaculum meum; quando eram opulentus nimis et in comitatu meo pueri mei; quando effluebant viæ meæ butyro, montes autem mei fluebant vacte; quando progrediebar diluculo in civitate,

A Δεσπότῃ πάντων ἁγιωτάτῳ, καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ, καὶ συλλειτουργῷ Σεργίῳ, ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, Σωφρόνιος, ἀχρεῖος δοῦλος τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως.

Βαβαί! βαβαί! παμμακάριστοι, πῶς μοι φίλον νῦν τὸ ἡσύχιον, καὶ πολὺ τοῦ πρὶν προσφιλέστερον, ἀφ' οὗπερ ἐξ ἡσυχίας ἀπράγμονος εἰς πραγμάτων τύρβην ἐλήλυθα, καὶ χερσαίοις τισὶ καταντλοῦμαι τοῖς κύμασι! Βαβαί! βαβαί! θεοτίμητοι, πῶς μοι νῦν ἠδὺ τὸ ἐλάχιστον, καὶ τοῦ πρὶν οὐ μετρίως ἡδύτερον, ἀφ' οὗπερ ἐκ κοπρίας, καὶ γῆς, καὶ ἀφάτου καὶ πολλῆς ταπεινότητος εἰς θῶκον ἱεραρχικὸν ἀνελήλυθα. Καὶ πολὺν ὁρῶ συνεζευγμένον τὸν κλύδωνα, καὶ τῷ κλύδωνι παρομαρτοῦντα τὸν κίνδυνον. Οὐχ οὕτω γὰρ B ἡδιστα καθοράται τὰ ἥδιστα πρὸ τῆς τῶν ἀηδῶν πείρας καὶ γνώσεως, ὡς ὅταν μετὰ πεῖραν καὶ ἔφοδον τῶν λυπηρῶν καταφαίνηται· οὕτως ὑγεία τοῖς μεθ' ὑγείαν νοσοῦσι τριπόθητος· οὕτω γαλήνη τοῖς μετὰ γαλήνην χειμαζομένοις ἐπίχαρτος· οὕτω πλοῦτος τοῖς μετὰ πλοῦτον πενομένοις ἐράσμιος· καὶ πάντα τις οὕτως ἂν ἴδοι τυγχάνοντα αὐτὰ μὲν ὄντα καὶ μένοντα φυσικῇ καὶ οὐσιώδει ποιότητι, ὁποῖάπερ καὶ πρὸ τῆς τῶν ἐναντίων πείρας ἐφαίνετο. Κομψότερα δὲ μετὰ τὴν τούτων γνῶσιν γιγνόμενα καὶ τοῖς αὐτὰ δεδεγμένοις πολὺ τιμιώτερα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τερπνότερα, καὶ πολὺ ποθεινότερα. Καὶ τοῦτο ἡμῖν Ἰὼβ ὁ ἀοίδιμος συμψηφιεῖται λαμπρότατα, διὰ πείρας ἑκατέρων γενόμενος, καὶ τὰς ψήφους ὀρθὰς ὁριζόμενος, καὶ δίκαιος ἂν εἴη κριτὴς τῶν λεγομένων C ἡμῖν προερχόμενος, καὶ κρίσιν ὁρίζων ἀπροσκλινῆ καὶ ἀδέκαστον. Τί οὖν ἐκεῖνος ὁ ἀθλητὴς φησιν ὁ ἀδάμαστος, τῶν ἡδόντων παθῶν τὴν μετάβλησιν, καὶ τῶν λυπούντων ἐλθὼν εἰς ἐπίκλυσιν; « Τίς ἄν με θείη κατὰ μῆνα τῶν ἔμπροσθεν ἡμερῶν, ὧν με ὁ Θεὸς ἐφύλαξεν, ὡς ὅτε ἤγει ὁ λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου; ὅτε τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει, ὅτε ἤμην ἐπιβρίθων ὁδοὺς, ὅτε ὁ Κύριος ἐπισκοπὴν ἐποιεῖτο τοῦ οἴκου μου· ὅτε ἤμην ὑλώδης λίαν, κύκλῳ δέ μου οἱ παῖδες· ὅτε ἐχέοντό μου αἱ ὁδοὶ βουτύρῳ, τὰ δὲ ὄρη μου ἐχέοντο γάλακτι· ὅτε ἐξεπορευόμην ὄρθριος ἐν πόλει, ἐν δὲ πλατείαις ἐτίθετό μου ὁ

NOTÆ.

(1) Est hæc Sophronii synodica Epistola Græca in ms. bibl. Regis Christianiss. Cod. 2951, al. 1026, fol. 73. HARDUINUS.

Digitized by Google

δίφρος. Ἰδόντες με νεανίσκοι ἐκρύβησαν, πρεσβύται δὲ ἐπανέστησαν ἀδροὶ δὲ ἐπαύσαντο λαλοῦντες, δάκτυλον ἐπιθέντες ἐπὶ στόματι, οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐμακάρισάν με. » Οὐκοῦν εἰκότως κἀγὼ, μακαριώτατοι, σὺν Ἰὼβ τῷ πεντάθλῳ βοήσομαι, τῶν πάλαι μοι προσόντων καλῶν τῇ μνήμῃ βαλλόμενος. Γαληνὸς ταῦτα βίος ἦν καὶ ἡσύχιος, καὶ ταπεινότης οὐδένα γινώσκουσα κλύδωνα. Τίς ἂν με θείη κατὰ μῆνα ἔμπροσθεν ἡμερῶν, ὧν με ὁ Θεὸς ἐφύλαττεν ἄθλιπτον, ὡς ὅτε ἤγγει ὁ λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου εἰρηναίαν βιοῦντος ζωὴν καὶ ἀκύμαντον, ὅτε τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει, ὅτε τῆς ἡσυχίας ἐτρύγων τοὺς βότρυας, ὅτε γαλήνης ἐβριθόμην γεννήμασιν, ὅτε ἀταραξίας ἐτρύφων βλαστήμασιν, ὅτε ἀμεριμνίας ἠγαλλίων τοῖς ἄνθεσιν, ὅτε ἀφοβίας ἐστεφανούμην τοῖς κάλυξιν, ὅτε ἀπραγμοσύνης ἡστιώμην ταῖς χάρισιν, ὅτε τῆς ἐπιγείου πενίας ἀπήλαυον, ὅτε τῆς ἀκινδύνου κοπρίας ἤρουν τοὺς αὔλακας, ὅτε τῆς ἀκυμάντου πτωχείας τὴν θάλατταν ἔπλεον, ὅτε τῆς χθαμαλῆς ἑστίας ἐγαννύμην τοῖς κάλλεσιν, ὅτε τῆς χαμαιτρόφου διαίτης μάννα τὸ μελίῤῥυτον ἤσθιον, ἄλλος τις Ἰσραὴλ καὶ αὐτὸς θεωρούμενος, καὶ τρυφὴν τρυφῶν εἰρηνικὴν καὶ οὐράνιον ἄνευ γογγυσμοῦ καὶ γνώμης ἀγνώμονος;

et in plateis sedes mea ponebatur? Videntes me juniores abscondebantur : seniores vero assurgebant, majores natu autem desinebant loqui, digitum ori suo imponentes : audientes vero, beatificabant me [1]. » Ergo ego etiam merito, beatissimi, cum Job quinquies victore clamabo; memoria pristinorum bonorum, quæ mihi aderant, pulsatus. Tranquilla hæc fuerant, vita cum silentio, et nullam fluctuationem agnoscens pauperies. Quis putas me constituet in mense dierum anteriorum, quibus me Deus absque tribulatione servabat, quando fulgebat lucerna ejus super caput meum, pacificam vitam degentis et influctuabilem, quando lumine ejus gradiebar in tenebris, cum vindemiabam racemos silentii, dum serenitatis honestabar germinibus, dum imperturbationis delectabar palmitibus, dum securitatis floribus collætabar, dum intrepidationis flosculis coronabar, dum incuriæ gratiis convescebar, quando terrestri fruebar pauperie, quando sulcos impericulosi stercoris exarabam, quando influctuosæ paupertatis mare transmeabam, quando humilis cellæ pulchritudinibus congaudebam [quando victus, quem humi sumebam, melle] quando arvalis victus mellifluo illo manna deliciasque epulabar cœlestes atque pacificas,

vescebar, alius quidam Israel, et ipse cernendus, citra murmurationem ingratumve propositum?

Ἐπεὶ οὖν ταῦτα καὶ τούτων πέρα, σοφώτατοι, εἰς ἐμὲ τὸν τρισάθλιον ἀνάγκῃ μεγάλῃ καὶ βίᾳ θεοφιλῶν κληρικῶν, καὶ εὐλαβῶν μοναχῶν, καὶ πιστῶν λαϊκῶν, τῶν πάντων πολιτῶν τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, τῶν χειρί με βιασαμένων, καὶ τυραννίδι δρασάντων γεγένηται, οἷοις οὐκ οἶδα οὐδὲ ἐπίσταμαι κρίμασιν, ἀξιῶ τοὺς πανιέρους ὑμᾶς καὶ προτρέπομαι, μὴ μόνον εὐχαῖς καθαραῖς ταῖς πρὸς Κύριον ἐπικουρεῖν ἐμοὶ βιωτικῶς θαλαττεύοντι, εἶτα δὲ καὶ κινδυνεύοντι, καὶ στηρίζειν με μικροψυχίαις ὀκλάζοντα, ἀλλὰ καὶ θεοπνεύστοις διδάγμασι ποδηγεῖν πρὸς τὴν τῶν πραχτέων ἐγχείρησιν, τοῦτο μὲν ὡς πατέρες καὶ φύσαντες, τοῦτο δὲ ὡς ἀδελφοὶ καὶ ὁμαίμονες. Δότε γοῦν ὑμεῖς ἐμοὶ πατρικῶς τε καὶ ἀδελφικῶς τὰ αἰτήματα δίκαιά γε τυγχάνοντα, κἀγὼ ταῖς ὑμετέραις ποδηγίαις ἐφέψομαι, καὶ συμπλοκὴν τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐμπορεύσομαι, ἣν ἡ πίστις συνδεῖ τοὺς ὁμόφρονας, καὶ ἡ ἐλπὶς συνενοῖ τοὺς εὐθύφρονας, καὶ ἡ ἀγάπη συνδεσμοῖ τοὺς θεόφρονας. Ὧν τὸ σχοινίον τὸ ἔντριτον, κἂν τριῶν τουτωνὶ τῶν θείων ἀρετῶν συμπλεκόμενον οὔτε λύσιν ἐπίσταται, οὔτε ῥῆξιν ὑφίσταται, οὔτε χωρισμὸν παραδέχεται· ἀλλ' ἔστιν ἀληθῶς ἀδιάῤῥηκτον, εἰς μίαν συνάγον εὐσέβειαν τοὺς τὴν πλοκὴν αὐτοῦ πλουτοῦντας τὴν ἔνθεον. Ἐπεὶ δέ τις ἀποστολικὴ καὶ ἀρχαία παράδοσις ἐν ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἁγίαις Ἐκκλησίαις κεκράτηκεν, ὅπως οἱ πρὸς ἱεραρχίαν ἀγόμενοι τοῖς πρὸς αὐτῶν τὰς ἱεραρχίας χειρίζουσι πάντα εἰλικρινῶς ἀνατίθωνται, ὅπως φρονοῖεν, καὶ ὅπως πίστεως ἔχοιεν, ἣν Παῦλος αὐτοῖς ὁ σοφώτατος ἄγαν ἀσφαλῶς παραδέδωκεν, ἵνα μὴ εἰς κενὸν τὰ δρομήματα τεύ-

Quoniam igitur hæc, et ultra hæc, sapientissimi, in me ter afflictum necessitate magna, et vi Deo amabilium clericorum religiosorumque monachorum, et fidelium laicorum horum omnium civium hujus sanctæ Christi Dei nostri civitatis qui violenta manu me compulerunt, et more tyrannico coegerunt, peracta sunt, quibus nescio judiciis neque percipio, quæso sacratissimos vos, et exhortor, non solum mundis orationibus ad Dominum me adjuvare [in hujus vitæ negotiis] vitaliter fluctuantem, pariterque periclitantem, et confortare me pusillanimitatibus nutabundum, sed et a Deo inspiratis institutis introducere operandum inceptum. Hoc quidem, ut patres, et prolatores [progenitores]; hoc vero, sicut fratres et consanguinei. Date ergo vos mihi paterne simul atque fraterne, quæ postulo, justa quippe sunt, et ego vestram pedeductionem sequar, et copulam ad vos habere merebor, qua fides consentaneos nectit, et spes recte sapientes unificat, et charitas divina sentientes addensat, quorum funis triplex, et ex istis tribus divinis constringitur virtutibus, neque solutionem agnoscit, neque disruptionem admittit, neque separationem sustinet, sed est veraciter indisruptus, in unam congregans pietatem eos, qui copula ejus divina ditati sunt. Quia vero quædam apostolica, atque prisca traditio in sanctis Dei per totum orbem Ecclesiis tenuit, ut qui ad pontificatum ducuntur, iis qui ante illos pontificatus regunt, omnia sinceriter conferant, vel exponant, qualiter sapiant, et qualiter fidem detineant, quam Paulus [2] eis sapientissimus nimis

[1] Job xxix, 2-10. [2] II Cor. vi, 1.

Digitized by Google

caute contradidit, ut non cursus suos in vacuum peragant (inanis namque eis omnis cursus existeret, si in quolibet fides violaretur). Ille quippe sacer, qui Dei voces audivit, et cœlum ipsum habuit magistrum [scholam], et paradisi contemplator pro tempore [ante tempus] factus est, et verborum aliis hominibus ineffabilium fuit auditor, formidabat (sicut ipse ait [a]) et perterrebatur, ne forte cum aliis prædicaret Christi salutiferam prædicationem, ipse reprobus efficeretur. Unde et in Hierosolymis ascendebat Christi cœlestis discipulus, et divinis, qui præerant, subjiciebatur discipulis, et evangelicam, quam prædicabat, doctrinam innotescebat eis, qui alios putabantur præcedere, et ipsius eos faciebat doctrinæ participes, munimen sibi despondens, et eis, qui post eum fuerant ejus susceptori doctrinas, quibus formula salutis cunctis probabilis factus est, qui ejus sequi vellent vestigia. Huic proinde et nos consuetudini servientes, et legem optimam arbitrati, omne, quod olim decenter effectum est, maxime, apostolico roboratum instructo : qualiter de fide teneamus, scribimus, et a Deo instructis vobis ad probandum dirigimus, ne forte terminos æternos transgredi, quos patres nostri posuerunt [b], æstimemur, non discernere tantum scientibus ab incertis proba dogmata, sed et redintegrare, quæ minus sunt, propter perfectam in Christo charitatem exacte potentibus, atque valentibus. Illa igitur dicturus advenio, quæ ab initio in sancta et catholica Ecclesia natus, et nutritus perdidici, et a mollibus percepi unguibus sapere, et prædicantibus vobis a Deo inspiratis audivi.

Credo igitur beati (secundum quod a principio credidi) in unum Deum Patrem omnipotentem, sine principio penitus, et sempiternum, omnium visibilium atque invisibilium Factorem. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, qui sempiterne et intemporaliter [sc. impassibiliter] ex ipso natus est Deo et Patre : et non aliud principium quam Patrem cognoscentem, sed nec aliunde quam ex Patre ipso substantiam habentem, lumen de lumine consubstantiale, Deum verum de Deo vero consempiternum. Et in unum Spiritum sanctum, qui sempiterne a Deo Patre procedit, et lumen, et Deum ipsum agnoscendum vere Patri et Filio consempiternum, consubstantialem atque contribulem, ejusdemque essentiæ atque naturæ, similiter et deitatis. Trinitatem consubstantialem cohonorandamque, ac coassistricem, connaturalem, et cognatam, atque contribulem, in unum correcapitulandam deitatem, atque in unam copulandam communem dominationem, absque personali confusione, et absque substantiali divisione. Trinitatem itaque in unitate credimus, et unitatem in Trinitate glorificamus : Trinitatem quidem pro tribus subsistentiis, unitatem autem

A χοιεν· κενὸς γὰρ αὐτοῖς ἅπας ὁ δρόμος ἐγίγνετο, ἀδικουμένης κατά τι τῆς πίστεως. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ θεσπέσιος, ὁ Θεοῦ φωνῶν ἀκροασάμενος, καὶ οὐρανὸν αὐτὸν ἐσχηκὼς παιδευτήριον, καὶ παραδείσου θεωρὸς γενόμενος πρόωρος, καὶ ῥημάτων ἐτέροις ἀῤῥήτων ἀνθρώποις πυθόμενος, ἐδεδίει καὶ ἔτρεμε, καὶ ὡς αὐτός φησιν, ἐπεφόβητο, μήπως ἄλλοις κηρύξας Χριστοῦ τὸ σωτήριον κήρυγμα, αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται. Ὅθεν καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνήρχετο ὁ Χριστοῦ μαθητὴς ἐπουράνιος, καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ θείοις μαθηταῖς ὑπεκλίνετο, καὶ τὸ εὐαγγελικὸν ὅπερ ἐκήρυττε δίδαγμα, τοῖς τῶν ἄλλων δοκοῦσι προῦχειν ἐγνώριζε, καὶ κοινωνοὺς αὐτοὺς ἐποιεῖτο τοῦ δόγματος, τὸ ἀσφαλὲς ἑαυτῷ μνηστευόμενος, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν δεχομένοις αὐτοῦ τὰ διδάγματα, καὶ τύπος
B ἅπασι σωτηρίας γινόμενος ἄριστος τοῖς ἀκολουθεῖν αὐτοῦ βουλουμένοις τοῖς ἴχνεσι. Τούτῳ τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τῷ ἔθει δουλεύοντες, καὶ νόμον ἡγούμενοι κάλλιστον πᾶν τὸ τοῖς πάλαι πρεπόντως γινόμενον, ἀποστολικῷ μάλιστα κρατυνθὲν ἐγχειρήματι, τὸ ὅπως ἔχομεν, περὶ πίστεως, γράφομεν. Καὶ τοῖς θεοσόφοις ὑμῖν πρὸς δοκιμὴν ἀποστέλλομεν, ἵνα μὴ ὅρια μετατιθέντες αἰώνια, ἅπερ ἡμῶν οἱ Πατέρες ἔθεντο δόξωμεν, οὐ διακρίνειν μόνον εἰδόσιν ἀπὸ τῶν νόθων τὰ δοκίμια δόγματα, ἀλλὰ καὶ προσαναπληροῦν τὰ λείποντα διὰ τὴν καὶ ἐν Χριστῷ τελείαν ἀγάπησιν δυναμένοις ἀκριβῶς καὶ ἰσχύουσιν. Ἐκεῖνα γοῦν λέξων ἐλεύσομαι, ἅπερ ἀπ' ἀρχῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ τῇ ἁγίᾳ καὶ καθολικῇ τεχθεὶς καὶ τραφεὶς ἐκμεμάθηκα, κἀξ ἁπαλῶν φρονεῖν ὀνύχων παρείληφα, κ.τ.λ.
C κηρυττόντων ὑμῶν τῶν θεοπνεύστων ἀκήκοα.

Πιστεύω τοίνυν, μακάριοι, καθάπερ ἀρχῆθεν πεπίστευκα, εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ἄναρχον παντελῶς καὶ ἀΐδιον, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων Ποιητήν. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἀΐδιος καὶ ἀπαθῶς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· καὶ οὐκ ἄλλην ἀρχὴν ἢ τὸν Πατέρα γινώσκοντα, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλοθέν ποθεν ἢ ἐκ τοῦ Πατρὸς τὴν ὑπόστασιν ἔχοντα· φῶς ἐκ φωτὸς ὁμοούσιον, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ συναΐδιον. Εἰς ἓν Πνεῦμα ἅγιον τὸ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ φῶς καὶ Θεὸν καὶ αὐτῷ γνωριζόμενον, καὶ ὂν ἀληθῶς Πατρὶ καὶ Υἱῷ
D συναΐδιον, ὁμοούσιόν τε καὶ ὁμόφυλον, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ φύσεως, καὶ ὡσαύτως δὲ καὶ θεότητος. Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ὁμότιμον καὶ ὁμόθρονον, συμφυᾶ καὶ συγγενῆ καὶ ὁμόδοξον, εἰς μίαν συγκεφαλαιουμένην θεότητα, καὶ εἰς μίαν συναγομένην κοινὴν κυριότητα, ἄνευ προσωπικῆς ἀναχύσεως, καὶ ὑποστατικῆς ἐκτὸς συναιρέσεως. Τριάδα γὰρ ἐν μονάδι πιστεύομεν, καὶ μονάδα ἐν Τριάδι δοξάζομεν· Τριάδα μὲν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσι, μονάδα δὲ τῷ μοναδικῷ τῆς θεότητος. Ἥ τε γὰρ ἁγία Τριὰς ἀριθμητὴ ταῖς προσωπικαῖς ἐστιν ὑποστάσεσιν, ἥ τε παναγία μονὰς πάσης ἐκτός ἐστιν ἀριθμήσεως. Καὶ ἡ μὲν

[a] II Cor. XII, 4. [b] Prov. XXII, 28.

Digitized by Google

ἀδιαίρετον ἔχει διαίρεσιν, καὶ ἀσύγχυτον φέρει συν- A propter singularitatem deitatis. Nam sancta Trini-
άφειαν· διαιρουμένη γὰρ ταῖς ἀριθμηταῖς ὑποστάσε- tas numerabilis personalibus est subsistentiis, et
σι, καὶ ἀριθμουμένη ταῖς προσωπικαῖς ἑτερότησι τῷ sancta unitas extra omnem numerum est : et hæc
ταυτῷ τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσεως ἥνωται, καὶ τὸν quidem indivisibilem habet divisionem, et incon-
παντελῆ μερισμὸν οὐ προσίεται. Ἥ τε μονὰς ἑνιαία fusam gerit conjunctionem. Cum dividitur namque
τέ ἐστι καὶ ἄζυγος, καὶ πᾶσαν φεύγει τὴν κατ' οὐ- numeralibus subsistentiis, et numeratur persona-
σίαν ἀρίθμησιν. Εἷς γὰρ Θεὸς ἡμῖν ἀραρότως πι- libus alternitatibus, identitate essentiæ atque na-
στεύεται, ὅτι καὶ θεότης μία διαπρυσίως[1] κηρύσσεται, turæ conjungitur, et omnimodam partitionem non
κἂν ἐν Τριάδι προσώπων γινώσκηται. Καὶ εἷς Κύ- recipit. Unitas enim singularis et incomputabilis
ριος ἡμῖν ἀναγγέλλεται, ὅτι καὶ κυριότης μία βε- omnem refugit secundum essentiam numerum.
βαίως διέγνωσται, κἂν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι δείκνυ- Unus enim Deus a nobis [congruenter] enixius
ται· οὔτε καθὸ εἷς Θεὸς ὁ Θεὸς καὶ μία θεότης ἐστὶ creditur, quoniam et deitas una flagranter prædi-
διαιρούμενος, καὶ εἰς τρεῖς θεοὺς μεριζόμενος, ἢ εἰς catur, licet in Trinitate personarum agnoscitur.
τρεῖς θεότητας ἐκφερόμενος· οὔτε καθὸ εἷς Κύριος ὁ Et unus Dominus a nobis annuntiatur ; quoniam et
εἷς Κύριος διιστάμενος, καὶ εἰς κυρίους τρεῖς εὑρυ- dominatio una firmiter agnoscitur, licet in tribus
νόμενος, ἢ κυριότητας τρεῖς πλατυνόμενος. Ἀρεια- B subsistentiis demonstretur : neque secundum quod
νῶν τὸ δυσσέβημα εἰς ἀνίσους θεοὺς τὸν ἕνα κατα- unus est Deus, et una est deitas, est divisibilis, et
τέμνον Θεὸν, καὶ εἰς ἀνομοίους θεότητας τὴν μίαν in tres deos partibilis, vel in tres deitates produ-
μερίζον θεότητα, καὶ εἰς ἑτερογενεῖς τρεῖς κυριότη- cendus : neque secundum quod unus est Dominus,
τας τὴν μίαν διιστῶν κυριότητα. Οὔτε καθὸ Τριὰς ὁ unus Dominus distans est, et in tres dominos
εἷς Θεός ἐστι καὶ γνωρίζεται, καὶ ὑποστάσεις τρεῖς expandendus est, ac in tres dominationes dilatan-
καταγγέλλεται, καὶ εἰς τρία πρεσβεύεται πρόσωπα, dus est : (Arianorum hæc est impietas, quæ in
καὶ Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ Πνεῦμα ἅγιον λέγεται, συ- inæquales deos unum concidit Deum, et in dissimi-
στελλόμενος, ἢ συντιθέμενος, ἢ συγχεόμενος, καὶ εἰς les deitates unam partitur deitatem, et in alteri-
μίαν ἑαυτὸν συναλείφων ὑπόστασιν, καὶ εἰς ἓν συγ- genas tres dominationes unam distinguit domina-
κρίνων οὐκ ἀριθμούμενον πρόσωπον. Σαβελλιανῶν τὸ tionem ;)neque secundum quod Trinitas unus Deus
ἀνόμημα εἰς μίαν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις συγχέον est, et agnoscitur, et subsistentiæ tres pronun-
ὑπόστασιν, καὶ εἰς ἓν τὰ τρία. συμφύρον πρόσωπα tiantur, (2) et tres obsecrantur [creduntur] personæ,
πρόσωπον. Ποῦ γὰρ Τριὰς, ὦ δυσσεβέστατοι, εἰ πρὸς atque Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, dicitur
ἓν καθ' ὑμᾶς ἡ Τριὰς συναχθήσεται πρόσωπον, καὶ C coarctatus, sive compositus, vel confusus, et in
πρὸς μίαν δραμεῖται συγκεχυμένην ὑπόστασιν; Ἥ unam seipsum colligens subsistentiam, in unamque
ποῦ μονὰς, ὦ μανικώτατοι, εἰ πρὸς οὐσίας τρεῖς ἡ coercens non numerandam personam. (Sabellianorum
μονὰς ἐξαχθήσεται, καὶ πρὸς φύσεις τρεῖς πλατυν- ista est pravitas, in unam substantiam tres
θήσεται, καὶ εἰς τρεῖς θεότητας πληθυνθήσεται; confundens subsistentias, et in unam personam
easdem tres conspergens personas.) Ubi enim est Trinitas, o impiissimi, si in unam personam
secundum vos Trinitas ipsa colligitur, et in unam concurrat confusibilem subsistentiam ? Vel ubi
unitas, o furiosissimi, si in tres essentias ipsa unitas efferetur, et in tres naturas dilatabitur, et in
tres deitates multiplicabitur ?

Ἀσεβὲς γὰρ παρ' ὀρθοδόξοις ἑκάτερον, καὶ πάντη Impium quippe est orthodoxis utrumque, et a
τῆς εὐσεβείας ἐξώκειλε, τό τε μοναδικὸν καθ' ὑπό- veritate prorsus projectum est, tam singularitas
στασιν, τό τε τριαδικὸν ἐν ταῖς φύσεσι. Τὸ μὲν γὰρ secundum subsistentiam, quam ternalitas in naturis.
πρὸς Ἰουδαϊσμὸν εὐθὺς ἀποφέρεται, καὶ ἑαυτῷ συν- Illud enim statim ad Judaismum deducit, et a sese
αποφέρει τὸν λέγοντα· τὸ δὲ πρὸς Ἑλληνισμὸν ἐκ- dicentem simul abducit [defertur, et secum simul
κυλίεται, καὶ ἑαυτῷ συνεκκυλίει τὸν φάσκοντα. Καὶ abducit dicentem] : hoc vero ad Paganismum de-
ἡ πάντως Ἑλληνίζει ὁ τοῦτο μανικῶς σὺν Ἀρείῳ volvitur, et sese asserentem convolvit [secum si-
φθεγγόμενος, ἢ Ἰουδαΐζει, ἐκεῖνο δυσσεβῶς σὺν Σα- D mul ass. c.]. Et aut omnino paganus est, qui hoc
βελλίῳ δεχόμενος. Καὶ διὰ τοῦτο καλῶς τοῖς θεολό- furiose cum Ario perhibet : aut Judæus est, qui
γοις τεθέσπισται, μονάδα μὲν ἡμᾶς φρονεῖν μιᾷ καὶ illud impie cum Sabellio suscipit. Et ideo bene
ἑνιαίᾳ θεότητι, καὶ τῷ ταυτῷ τῆς οὐσιώδους τε καὶ a deiloquis sancitum est, unitatem quidem nos
φυσικῆς κυριότητος· Τριάδα δὲ ταῖς ἀσυγχύτοις τρι- sapere una et singulari deitate, et identitate essen-
σὶν ὑποστάσεσι, καὶ τῷ διαφόρῳ τῆς τρισαρίθμου tialis atque naturalis dominationis : Trinitatem
προσωπικῆς ἑτερότητος· ἵνα μήτε τὸ ἓν μείνῃ[2] Σα- autem tribus inconfusis subsistentiis, et diver-
βέλλιον πάντη ἓν θεωρούμενον, καὶ πᾶσαν ὑποστατι- sitate numerandæ personalis alteritatis, quatenus nec ipsum unum Sabellianum subsisten-

VARIÆ LECTIONES.

[1] διαπόρως. [2] Ισ. σεμνύνῃ.

NOTÆ.

(2) Ms. noster, *et in tribus personis colitur.* Hard.

Digitized by Google

tialem multitudinem abjecit : neque omnia, omnem unitatis vocem repellentia deitatis, essentiæ, atque naturæ. Quemadmodum igitur unum Deum didicimus sapere, ita et unam deitatem confiteri percepimus, et sicut subsistentias tres exorare [colere] didicimus, ita et tres glorificare personas instruimur, non alium unum Deum præter tres cognoscentes personas, neque tres consubstantiales personas Trinitatis, quæ sunt, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, alteras præter unum Deum agnoscentes. Et idcirco unum hæc tria, in quibus est deitas, prædicamus : et tria unum, quorum est deitas, annuntiamus, sive (quod est accuratius ac manifestius dicere) quæ Deus est, atque agnoscitur : hoc ipsum quippe, et unum est, et tria creditur, et tria prædicatur, et unum veraciter annuntiatur. Et neque unum, quatenus unum est, tria recipitur, neque tria, secundum quod tria sunt, unum advertitur, quod est mirabile, et omni certe plenum stupore. Hoc ipsum namque, et numerabile est, et refugit numerum. Numerabile quidem tribus suis subsistentiis, refugit autem numerum singularitate deitatis. Unitas quippe ejus essentiæ, atque naturæ numerari penitus non admittit, uti non et differentiam deitatis introducat, et ex hoc essentiæ, et naturæ, et deorum multitudinem unum principium faciat. Omnis namque numerus contubernalem habet differentiam, et omnis differentia atque discretio numerum superinducit, ut insitum.

Numeratur ergo beata Trinitas non essentiis, nec naturis, nec diversis deitatibus, ternisve dominationibus, absit, sicut insaniunt Ariani, et sicut novæ tritheiæ, id est, ter deitatis latratores [latrant doctores,] essentias tres, et tres dominationes, et tres similiter vaniloquentes deitates, sed subsistentiis et proprietatibus [intellectualibus perfectis, per semet subsistentibus, numero divisibilibus, et non dividendis deitate. Dividitur itaque indivise sancta Trinitas, et divise rursus conjungitur. In personis namque divisionem habens, indivisa permanet, et insecabilis per essentiam et naturam, similiter et deitatem. Et idcirco nequaquam tres deos dicimus, neque tres naturas in sancta Trinitate glorificamus, neque tres essentias in ea prædicamus, neque tres confitemur deitates, non consubstantiales, non alterius substantiæ, non ejusdem originis, neque alterius originis, neque quæ singulariter in ea prædicantur, in multitudinem deducere permittimus, nec quemquam ejus unitatem dividere sinimus, neque tres quosdam deos esse cognoscimus, aut tres quasdam naturas, vel tres quasdam essentias deitatis novimus, non unigenas, aut alienigenas, non ejusdem speciei, aut alterius speciei, sed nec penitus deos, aut naturas, vel essentias, aut deitates agnovimus, vel cognoscentes scimus. Sed et eum, qui recipit, vel

A Ἄρειον τρία διαπᾷξ προνοούμενα, καὶ πᾶσαν μοναδικὴν φωνὴν διωθούμενα θεότητος, καὶ οὐσίας, καὶ φύσεως. Ὥσπερ οὖν φρονεῖν ἕνα Θεὸν ἐδιδάχθημεν, οὕτω καὶ μίαν θεότητα καθομολογεῖν παρειλήφαμεν· καὶ ὥσπερ ὑποστάσεις τρεῖς πρεσβεύειν ἐμάθομεν, οὕτω καὶ πρόσωπα τρία δοξολογεῖν ἐπαιδεύθημεν, οὐκ ἄλλον τὸν ἕνα Θεὸν παρὰ τὰ τρία γινώσκοντες πρόσωπα, οὔτε τὰ τρία τῆς Τριάδος ἑμοούσια πρόσωπα, ἅπερ ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕτερα παρὰ τὸν ἕνα Θεὸν ἐπιστάμενοι. Καὶ διὰ τοῦτο ἓν τὰ τρία τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης κηρύττομεν, καὶ τὰ τρία ἕν, ὧν θεότης ἐστὶν ἐξαγγέλλομεν· ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν καὶ σαφέστερον, ἃ ἡ θεότης ἐστὶ καὶ γινώσκεται. Τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ἓν ἐστι καὶ τρία πιστεύεται καὶ τρία δοξάζεται, καὶ ἓν ἀληθῶς
B ἀναγγέλλεται. Καὶ οὔτε τὸ ἓν ᾗ ἓν ἐστι, τρία λαμβάνεται· οὔτε τὰ τρία καθὸ τρία [a] τυγχάνει, ἓν ἐξακούεται· ὃ καὶ παράδοξον καὶ πάσης γέμον ὄντως ἐκπλήξεως. Τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ἀριθμητόν ἐστι, καὶ διαφεύγει τὴν ἐξαρίθμησιν· ἀριθμητὸν μὲν ταῖς ἑαυτοῦ τρισσαῖς ὑποστάσεσι, διαφεῦγον δὲ τῷ ἑνικῷ τῆς θεότητος τὴν ἀρίθμησιν. Τὸ γὰρ ἑνικὸν αὐτοῦ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως ἀριθμεῖσθαι παντελῶς οὐκ ἀνέχεται, ἵνα μὴ καὶ διαφορὰν εἰσοίσῃ θεότητος, καὶ λοιπὸν οὐσίας καὶ φύσεως, καὶ πολυθεΐαν τὴν μοναρχίαν ἐργάσοιτο· πᾶς γὰρ ἀριθμὸς τὴν διαφορὰν κέκτηται σύνοικον, καὶ πᾶσα διαφορὰ καὶ διάκρισις τὸν ἀριθμὸν συνεπάγεται σύμφυτον.

C Ἀριθμεῖται γοῦν ἡ μακαρία Τριὰς οὐκ οὐσίαις καὶ φύσεσι καὶ διαφόροις θεότησιν, ἢ τρισσαῖς κυριότησιν, ἄπαγε, ὡς Ἀρειανοὶ μαίνονται, καὶ οἱ τῆς νέας τριθεΐας λυττῶσιν ἡγούμενοι, οὐσίας τρεῖς, καὶ φύσεις τρεῖς, καὶ τρεῖς κυριότητας, καὶ τρεῖς ὁμοίως κενολογοῦντες [b] θεότητας· ἀλλ' ὑποστάσεσι καὶ ἰδιότησι νοεραῖς, τελείαις καθ' ἑαυτὰς ὑφεστώσαις, ἀριθμῷ διαιρεταῖς, καὶ οὐ διαιρεταῖς τῇ θεότητι. Διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως ἡ παναγία Τριάς, καὶ διῃρημένως πάλιν συνάπτεται. Τοῖς γὰρ προσώποις τὴν διαίρεσιν ἔχουσα ἀδιαίρετος μένει, καὶ ἄτμητος οὐσίᾳ καὶ φύσει, ὡσαύτως δὲ καὶ θεότητι. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τρεῖς θεοὺς λέγομεν, οὔτε τρεῖς φύσεις
D ἐπὶ τῆς Τριάδος δοξάζομεν, οὔτε τρεῖς ἐπ' αὐτῆς οὐσίας κηρύττομεν, οὔτε τρεῖς ὁμολογοῦμεν θεότητας, οὐχ ὁμοουσίους, οὐχ ἑτεροουσίους, οὐχ ὁμοφύλους, οὐχ ἑτεροφύλους, οὐδ' ὅσα μοναδικῶς ἐπ' αὐτῆς προκηρύττεται, εἰς πλῆθος ἐκφέρειν ἀφίεμεν, ἢ τινα τὴν αὐτῆς διαιρεῖν συγχωροῦμεν ἑνότητα. Οὔτε δὲ τρεῖς τινας θεοὺς ἐπιστάμεθα, ἢ τρεῖς τινας φύσεις, ἢ τρεῖς τινας οὐσίας, ἢ τρεῖς τινας θεότητας οἴδαμεν· οὐχ ὁμογενεῖς, οὐχ ἑτερογενεῖς, οὐχ ὁμοειδεῖς, οὐχ ἑτεροειδεῖς· ἀλλ' οὔτε δὲ ὅλως θεοὺς ἢ φύσεις ἢ οὐσίας ἢ θεότητας ἐγνωμεν, ἢ γινώσκοντας οἴδαμεν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἔχοντα ἢ φρονοῦντα, ἢ γινώσκοντα, τοῖς ἀναθέμασι βάλλομεν. Ἡμεῖς γὰρ μίαν ἀρχὴν τὴν μίαν ἴσμεν θεότητα, μίαν βασιλείαν, μίαν

VARIÆ LECTIONES.

[a] τριὰς. [b] καινολογοῦντες.

Digitized by Google

ἐξουσιαν, μίαν δύναμιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν βούλησιν, μίαν θέλησιν, μίαν δεσποτείαν, μίαν κίνησιν, εἴτε τῶν μετ' αὐτὴν ὄντων ἁπάντων δημιουργικήν, εἴτε προνοητικήν, εἴτε συστατικὴν καὶ συντηρητικήν· μίαν κυριότητα, μίαν ἀϊδιότητα, καὶ ὅσ' ἄττα μοναδικὰ καὶ ἀσύζυγα τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ φύσεως ἐν τρισὶν ἐστι προσωπικαῖς ὑποστάσεσιν· οὔτε τὰς ὑποστάσεις συγχέοντες, καὶ εἰς μίαν αὐτὰς ὑπόστασιν ἄγοντες· οὔτε τὴν οὐσίαν τὴν μίαν μερίζοντες, καὶ εἰς οὐσίας τρεῖς αὐτὴν κατατέμνοντες, καὶ τὴν μίαν διὰ τοῦτο διαιροῦντες θεότητα· ἀλλ' ἔστιν εἷς Θεὸς, μία θεότης ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι λάμπουσα, καὶ τρεῖς ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα ἐν θεότητι μιᾷ γνωριζόμενα. Διὰ τοῦτο τέλειος Θεὸς ὁ Πατὴρ, τέλειος Θεὸς ὁ Υἱὸς, τέλειος Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπειδὴ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ἕκαστον πρόσωπον ἀμέριστον καὶ ἀνελλιπῆ καὶ τελείαν ἔχει θεότητα. Καὶ ὡς μὲν Θεὸς τὸ αὐτὸ καθέστηκεν ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα· ὡς δὲ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕτερον καὶ ἕτερον, καὶ ἕτερον οὐ λέγεται. Κἀντεῦθεν ταῦτα τοῖς θεολήπτοις κηρύττεται, Θεὸς, καὶ Θεὸς, καὶ Θεὸς, ἀλλ' εἷς τὰ τρία Θεός· οὐ γὰρ ἄλλος Θεὸς ὁ Πατὴρ, οὐδὲ ἄλλος Θεὸς ὁ Υἱὸς, οὐδὲ ἄλλος πάλιν Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον[a]· ἐπεὶ μηδ' ἄλλη φύσις ὁ Πατὴρ, μηδ' ἄλλη φύσις ὁ Υἱὸς, μηδ' ἄλλη πάλιν φύσις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τοῦτο γὰρ καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους θεοὺς ἐκτεχνάζεται, καὶ τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους ἐκτίκτει θεότητας. Ἀλλὰ Θεὸς μὲν ὁ Πατὴρ, Θεὸς ὁ Υἱός· ὁμοίως δὲ Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς μιᾶς ἀμερίστως καὶ ἀνελλιπῶς τὰ τρία πρόσωπα πληρούσης θεότητος, καὶ ἐν ἑκάστῳ οὔσης ὁλοτελῶς καὶ ὁλικῶς. Θεότης γὰρ μερισμὸν οὐχ ὑφίσταται. Καὶ ἐν τοῖς τρισὶ προσώποις πληρωτικῶς καὶ ἐντελῶς, οὐ μεριστῶς ἥγουν ἐκ μέρους πληροῦσα, ἀλλ' ἐν ἑκάστῳ πληρεστάτως ὑπάρχουσα, καὶ μία γε μένουσα, καὶ εἰ ἐν προσώποις τρισὶ διαφαίνοιτο· καὶ πρὸς θεοτήτων πληθυσμὸν οὐκ ἐκτρέχουσα, καὶ εἰ ἐν τρισὶν ἐστιν ὑποστάσεσιν· ἵνα μὴ σωματικήν τινα πάθῃ διαίρεσιν ἡ ὄντως ἀπαθὴς καὶ ἀσώματος. Καὶ πάσχειν οὐκ εἰδυῖα τὰ τῆς κτίσεως ἴδια.

sapit, aut novit, anathematibus percellimus. Nos enim unum « principium unius nominis deitatis [principatum, unam nov. deitatem,] unum imperium, unam potestatem, unam virtutem, unam operationem, unum consilium, unam voluntatem, unam dominationem, unum motum, tam omnium, quæ post eam sunt, creatricem, quamque providam, et stabilientem, atque conservatricem, unam dominationem, unam sempiternitatem, et quæque sunt talia singularia, et incomposita unius essentiæ atque naturæ in tribus personalibus subsistentiis, neque subsistentias confundentes, et in unam eas subsistentiam deducentes, neque unam eamdemque essentiam partientes, et in tres eam essentias discerpentes, et unam ex hoc dividentes deitatem, sed est unus Deus, una deitas in tribus subsistentiis fulgens, et tres subsistentiæ, et personæ in deitate una cognoscuntur. Propterea perfectus Deus est Pater, perfectus Deus est Filius, perfectus Deus est Spiritus sanctus, idcirco quod unam eamdemque singula quæque persona inseparabilem, indiminutam, atque perfectam habet deitatem. Et juxta quod Deus quidem est, ipsum [idipsum] exsistit unumquodque, dum seorsum consideratur, ipsa intelligentia, quod non separabile, separante : ut Pater tamen, et Filius, et Spiritus sanctus, aliud, et aliud, et aliud non dicuntur. Et idcirco hæc a Dei capacibus prædicantur, Deus, et Deus, et Deus : sed unus est hæc tria Deus. Non enim alius Deus Pater, nec alius Deus Filius, neque alius iterum Deus Spiritus sanctus, quia nec alia natura est Pater, nec alia natura est Filius, neque alia iterum natura est Spiritus sanctus. Hoc enim et multos atque diversos deos opinatur [callide infert], multasque et varias generat deitates, sed Deus quidem est Pater, Deus vero est Filius, similiter Deus est et Spiritus sanctus, eo quod indivise et indiminute eædem tres personæ una impleantur deitate, et in unaquaque earum funditus tota sit. Nam deitas divisionem non sustinet, et in tribus ipsis personis plenifice, atque perfecte, non partibiliter, sive ex parte easdem implens personas, sed in unaquaque exsistens plenissima, et una permanens, licet in tribus personis monstretur, et ad deitatum multitudinem non excurrens, licet in tribus sit subsistentiis, ut non corporalem quamdam sustineat sectionem, quæ certe est impassibilis, et incorporea, et pati nesciens quæ creaturæ sunt propria.

Ἔστιν οὖν μετὰ τοῦ εἶναι Θεὸς Πατὴρ ὁ Πατὴρ, καὶ οὔτε Υἱὸς, οὔτε Πνεῦμα ἅγιον, ἀλλ' ὅπερ ὁ Υἱὸς κατ' οὐσίαν ἐστὶ, καὶ κατὰ φύσιν τὸ Πνεῦμα τυγχάνει τὸ ἅγιον· καὶ ἔστι μετὰ τοῦ εἶναι Θεὸς ὁ Υἱὸς, καὶ οὔτε Πατὴρ, οὔτε Πνεῦμα πανάγιον, ἀλλ' ὅπερ ὁ Πατὴρ κατὰ φύσιν κηρύττεται, καὶ ὃ κατ' οὐσίαν τὸ Πνεῦμα καθοράται τὸ ἅγιον. Καὶ ἔστι μετὰ τοῦ εἶναι Θεὸς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὔτε Πατὴρ θεωρούμενον, οὔτε Υἱὸς λαμβανόμενον, ἀλλ' ὅπερ ὁ Πατὴρ κατ' οὐσίαν πεπίστευται, καὶ ὅπερ ὁ Υἱὸς κατὰ φύσιν ἀγγέλλεται. Τὸ μὲν διὰ τὴν φύσιν,

Est igitur cum hoc, quod Deus Pater ipse Pater, et neque Filius, neque Spiritus sanctus, sed quod Filius est, secundum substantiam, et quod naturaliter Spiritus sanctus exsistit, et est cum hoc quod Deus est Filius ipse Filius, et neque Pater, neque Spiritus sanctus : sed quod Pater secundum naturam prædicatur, et quod secundum substantiam Spiritus sanctus conspicitur : et est cum hoc quod Deus est Spiritus sanctus ipse Spiritus sanctus, et neque Pater esse cernitur, neque Filius esse suscipitur ; sed quod Pater secundum essentiam creditur, et quod Filius

VARIÆ LECTIONES.

[a] πανάγιον.

Digitized by Google

secundum naturam annuntiatur. Hoc quidem propter naturam, et identitatem substantiæ, et cognationem essentiæ, illud vero propter alterificas horum trium proprietates, propterque dissimilitudinem proprietatum, quæ inconfuse unamquamque figurant personam. Sicut enim esse Deus unaquæque inconvertibiliter possidet, ita et proprietatem, per quam ipsa persona figuratur, immutabilem et immobilem obtinet, quæ eidem soli est insita, et ab ipsis aliis personis eam discernit, et consitam [connaturalem], atque cohonorificandam, consubstantialem quoque, et consessivam Trinitatem absque confusione conservat. Trinitas igitur est, non solum una deitatis perfectione perfecta, sed superperfecta, et ultra deitatem gloria, ac sempiternitate et imperio non dispertita, neque alienata. Neque enim creatum quid aut servile est in Trinitate, neque subintroductitium, tanquam quod prius quidem non exstiterit, postremo vero introgressum. Neque igitur defuit Patri Filius, neque Filio Spiritus sanctus, sed inconvertibilis et incommutabilis eadem Trinitas semper est. Et de sancta quidem, ac consubstantiali, sempiternaque, et principali, omniumque Opifice, et regina Trinitate qualiter sentiam, atque glorificem, et venerer (ut breviter dicere suppetit), manifeste vobis aliquid clarumque digessi. Neque enim amplius quid fari permittit harum synodicarum syllabarum compendium. Qualiter quoque, et de incarnatione unius de eadem venerabili Trinitate Dei Verbi, et Filii clementissima atque admirabili, hoc est, de summa exinanitione, ad nos quoque terrenos divina atque deifica descensione, tenear atque sentiam, et tenere a sanctis Patribus, qui secundum vos a Deo inspirati sunt, mihi est traditum, tanquam coram ipsa veritate, quæ conspicit universa, synodicam hanc litteram scribens, expono, et ad vestrum destino sapientissimum auditum.

A καὶ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα καὶ τὸ συγγενὲς τῆς ὑπάρξεως, τὸ δὲ διὰ τὰς ἑτέρας τῶν τριῶν ἰδιότητας, καὶ τὸ τῶν ἀσυγχύτως ἕκαστον χαρακτηριζόντων πρόσωπον ἰδιωμάτων ἀνόμοιον. Ὥσπερ γὰρ τὸ, Θεὸς, ἕκαστον ἀμετάπτωτον κέκτηται, οὕτω καὶ τὴν τοῦ προσώπου χαρακτηριστικὴν ἰδιότητα ἀμετάβλητον καὶ ἀκίνητον λέλογχε τὴν αὐτῷ καὶ μόνῳ προσοῦσαν, καὶ τῶν ἄλλων προσώπων αὐτὸ διακρίνουσαν, καὶ τὴν ὁμοφυᾶ καὶ ὁμότιμον, ὁμοούσιόν τε καὶ ὁμόθρονον Τριάδα τηροῦσαν ἀσύγχυτον. Τριὰς οὖν, ἡ Τριὰς οὐ τελεία μόνον τῇ τῆς μιᾶς θεότητος τελειότητι, ἀλλὰ καὶ ὑπερτελὴς καὶ ὑπέρθεος δόξῃ, καὶ ἀϊδιότητι, καὶ βασιλείᾳ, μὴ μεριζομένη, μηδὲ ἀπαλλοτριουμένη. Οὔτε οὖν κτιστόν τι ἢ δοῦλον ἐν τῇ Τριάδι, οὔτε ἐπείσακτον, ὡς πρότερον μὲν οὐχ ὑπάρχον, ὕστερον δὲ B ἐπεισελθόν· οὔτε οὖν ἐνέλειψε Πατρὶ Υἱὸς, οὔτε Υἱῷ Πνεῦμα· ἀλλ' ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος ἡ αὐτὴ Τριὰς ἀεί. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου ἀϊδίου τε καὶ ἀρχικῆς καὶ πάντων Δημιουργοῦ, καὶ βασιλίδος Τριάδος τὸ ὅπως φρονῶ, καὶ δοξάζω, καὶ σέβομαι, ὡς ἐν βραχέσιν εἰπεῖν, δῆλον ὑμῖν καὶ σαφὲς διατέθεικα. Οὐ γάρ τι πλέον συνεχώρει τούτων φάναι τῶν συνοδικῶν συλλαβῶν τὸ ἐπίτομον. Ὅπως δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ ἑνὸς αὐτῆς πανσέπτου Τριάδος Θεοῦ Λόγου καὶ Υἱοῦ φιλανθρώπου τε καὶ παραδόξου σαρκώσεως, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν ὑπερτάτης κενώσεως, πρὸς τοὺς ἐπιγείους ἡμᾶς θεϊκῆς καὶ θεοποιοῦ καταβάσεως ἔχω καὶ φρονῶ· καὶ κηρύττειν ἐκ Πατέρων ἁγίων καὶ τῶν καθ' ὑμᾶς θεοπνεύστων παρέλαβον, ὡς ἐπὶ C τῆς ἀληθείας αὐτῆς τῆς ἐφορώσης τὰ σύμπαντα, γράμμα τουτὶ τὸ συνοδικὸν γράφων ἐντίθημι, καὶ πρὸς τὴν ὑμῶν ἐκπέμπω τῶν πανσόφων ἀκρόασιν.

Credo et de hac, sanctissimi, quod Deus Verbum, unigenitus Patris Filius, qui ante omnia sæcula et tempora impassibiliter de eodem natus est Deo et Patre, miserationem induens, et humanitatis misericordiam circa humanum nostrum lapsum, spontanea voluntate, et Dei gignentis consilio [sponte sua et Dei g. voluntate], et divino complacito Spiritus non separatus a gremio generantis, ad nos humilis descendit. Est enim sicut ejusdem voluntatis Patri, et Spiritui, ita et essentiæ [infinitæ] inexplicabilis, et naturæ circumscriptionem nullo modo sustinens, aut secundum nos localem transmeatum; naturaliter sciens efficere divinam operationem, et uterum intactum ingressus virginitatis castitate lustratum [puritate fulgentem] Mariæ sanctæ, præclaræque, quæ Dei sunt sapientis, ab omni contagione liberatæ [liberæ], et corporis, et animæ, et intellectus, incarnatur qui erat incarneus, et formam suscipit nostram, qui secundum divinam essentiam, quantum ad habitum et speciem, inexformabilis; et corporatur

Πιστεύω καὶ περὶ ταύτης, θειότατοι, ὡς ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ τοῦ Πατρὸς μονογενὴς Υἱὸς, ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ χρόνων ἀπαθῶς ὑπ' αὐτοῦ γεννηθεὶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οἶκτον λαβὼν καὶ φιλάνθρωπον ἔλεον τοῦ ἀνθρωπίνου ἡμῶν ὀλισθήματος ἑκουσίῳ θελήματι, καὶ Θεοῦ βουλήσει τοῦ φύσαντος, καὶ συνευδοκίᾳ θείᾳ τοῦ Πνεύματος, κόλπων μὴ χωρισθεὶς τοῦ γεννήσαντος πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς καταβέβηκεν. Ἔστι γὰρ ὥσπερ τῆς αὐτῆς βουλήσεως τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, οὕτω καὶ οὐσίας ἀπείρου καὶ φύσεως· περιγραφῆς οὐδαμῶς ἀνεχόμενος, ἢ τῆς D καθ' ἡμᾶς τοπικῆς μεταβάσεως, κατὰ φύσιν ὃρᾷν εἰωθὼς[a] θεϊκὴν τὴν ἐνέργειαν, καὶ μήτραν εἰσδὺς ἀπειρόγαμον, παρθενίας ἀγλαΐζομένην ἁγνότητι, Μαρίας τῆς ἁγίας καὶ φαιδρᾶς καὶ θεόφρονος καὶ παντὸς ἐλευθέρας μολύσματος τοῦ τε κατὰ σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ διάνοιαν, σαρκοῦται ὁ ἄσαρκος, καὶ μορφοῦται τὸ ἡμῶν ὁ κατ' οὐσίαν τὴν θείαν ὅσον εἰς σχῆμα καὶ εἶδος ἀμόρφωτος, καὶ σωματοῦται καθ' ἡμᾶς ὁ ἀσώματος, καὶ ἄνθρωπος κατὰ ἀλήθειαν γίνεται ὁ ἀεὶ Θεὸς γνωριζόμενος· καὶ μητρικῆς κοι-

VARIÆ LECTIONES.

[a] εἰδὼς L.

Digitized by Google

λίας εγγάστριος ὁ τοῦ ἀϊδίου Πατρὸς ἐγκόλπιος δεί- A
κνυται, καὶ ὁ ἄχρονος ἀρχὴν χρονικὴν καταδέχεται·
οὐ φαντασίᾳ ταῦτα γινόμενος ἅπαντα, καθὰ Μανι-
χαίοις καὶ Οὐαλεντίνοις δοκεῖ τοῖς παράφροσιν, ἀλλ'
ἀληθείᾳ καὶ πράγματι ὅλον ἑαυτὸν κενώσας πατρικῷ
καὶ οἰκείῳ θελήματι, καὶ ὅλον προσλαβὼν τὸ ἡμέτε-
ρον φύραμα, σάρκα φημὶ τὴν ἡμῖν ὁμοούσιον, καὶ
ψυχὴν λογικὴν τὴν ψυχαῖς ταῖς ἡμετέραις ὁμόφυλον,
καὶ νοῦν τῷ νῷ τῷ ἡμῶν παραπλήσιον. Ταῦτα γὰρ
ἄνθρωπός ἐστι καὶ γινώσκεται· καὶ ἄνθρωπος κατὰ
ἀλήθειαν γέγονεν ἐξ αὐτῆς ἄκρας τῆς ἐν Παρθένῳ τῇ
παναγίᾳ συλλήψεως. Ἄνθρωπος γὰρ χρηματίζειν
ἐβούλετο, ἵνα τῷ ὁμοίῳ ἀναλαθάρῃ τὸ ὅμοιον, καὶ τῷ
συγγενεῖ τὸ συγγενὲς ἀνασώσηται, καὶ τῷ συγγενεῖ
τὸ συμφυὲς ἐκλαμπρύνει. Διὰ τοῦτο Παρθένος ἁγία
λαμβάνεται, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἁγιάζεται, καὶ οὕ- B
τως ὑπουργεῖ τῇ σαρκώσει τοῦ Κτίσαντος ὡς καθαρὰ
καὶ ἁγνὴ καὶ ἀμόλυντος. Σαρκοῦται γοῦν ὁ Λόγος καὶ
Θεὸς τὸ ἡμέτερον οὐ προπλασθείσῃ σαρκὶ συναπτό-
μενος, ἢ προμορφωθέντι καὶ κατ' αὐτὸ[7] προϋποστάντι ποτὲ προσπλεκόμενος σώματι, ἢ προϋποστάσῃ ψυχῇ συντιθέμενος, ἀλλὰ τότε τούτοις παραγενομένοις πρὸς ὕπαρξιν, ὅτε αὐτοῖς ὁ Λόγος αὐτὸς καὶ Θεὸς συνετίθετο φυσικῶς σύγχρονον ἔχοντα τῇ ὑπάρξει τὴν ἕνωσιν, καὶ οὐ πρὸ τῆς πρὸς τὸν Λόγον ἀληθεστάτης συμβάσεως καθ' ἑαυτὰ γενόμενα πώποτε, ἢ τινος ἀνθρώπου τῶν καθ' ἡμᾶς ἑτέρου τὸ παράπαν ὑπάρξαντα, ἀλλὰ σύνδρομον ἔχοντα τῇ φυσικῇ τοῦ Λόγου συμβάσει τὴν ὕπαρξιν, καὶ οὐκ ἐκείνης οὐδὲ ὡς ἐν ὀφθαλμοῦ ῥιπῇ ταύτην προτερεύουσαν ἔχοντα, ὡς Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς βομβεῖ, καὶ Νεστό- C
ριος. Ἅμα γὰρ σὰρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ· ἅμα σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἔμψυχος λογική· ἐν αὐτῷ γὰρ καὶ οὐ καθ' ἑαυτὴν ἔσχε τὴν ὕπαρξιν.

secundum nos, incorporeus. Et homo juxta veritatem efficitur, qui semper Deus agnoscitur; et materno ventre gestari monstratur, qui sempiterni Patris in sinu est: et intemporeus, principium recipit temporale, non per phantasiam factus hæc omnia (ut Manichæis et Valentinis videtur insanis), sed re et veritate totum seipsum exinaniens paterna et propria voluntate, et totam nostram assumens massam, carnem, inquam, nobis consubstantialem, et animam rationalem, animabus nostris contribulem, et mentem menti nostræ comparem. Hæc namque homo est, et cognoscitur; et homo secundum veritatem factus est ab ipso summo conceptu de sanctissima Virgine. Homo enim fieri voluit, ut simili consimilem mundificaret, et cognato cognatum salvificaret, et connaturali connaturale illustraret. Ideo Virgo sancta accipitur, et anima, corpusque sanctificatur, atque ita ministravit in incarnatione Creatoris, ut mundo, et casta, atque incontaminata. Incarnatur ergo Verbum Deus, quod nostrum est, non præfactæ carni copulatus, præformatove, atque in sese præsubsistenti aliquando corpori conlinitus [counitus], (5) vel animæ præexsistenti conjunctus: sed tunc his ad subsistendum [G. exsistentiam] venientibus, quando eis ipsum Verbum, et Deus copulatus est; naturaliter contemporalem habens unitionem, atque subsistentiam; et non [G. cont. habentia exsistentiæ unionem, et non] ante verissimum ipsius Verbi conventum in seipsis unquam exstiterunt, vel cujuspiam secundum nos alterius hominis penitus exstiterunt, sed cum verbis ipsius naturali conventu subsistentiam habitura concurrerunt [exsistentiam habentia conc. illum], et nec quantum in ictu oculi hanc quam illam priorem habentia, sicut Paulus Samosatenus perstrepit, atque Nestorius. Simul quippe caro, simul Dei Verbi caro, animata rationalis, simul Dei Verbi caro animata rationalis. In illo itaque, et non per semetipsam habuit exsistentiam unam [G. *non habet* unam].

Ἅμα γὰρ τῇ συλλήψει τοῦ Λόγου ταῦτα παρῆχθη πρὸς σύστασιν, καὶ ἡνώθη αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν ἅμα τῷ πρὸς σύστασιν ἄγεσθαι τὴν ὄντως ἀληθῆ καὶ ἀμέριστον, τὴν μήτε διαίρεσιν πάσχουσαν, μήτε τροπὴν εἰσδεχομένην καὶ σύγχυσιν· ὑπ' αὐτοῦ παραγόμενα, καὶ ἐν αὐτῷ συνιστάμενα, καὶ αὐτῷ συντιθέμενα, καὶ χρόνον οὐδένα τὸ σύνολον τῆς οἰκείας συ- D
στάσεως προτερεύοντα φέροντα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀσυγχύτου τε καὶ ἀτμήμου συνθέσεως. Ἐκ τῶν οὖν ἀχράντων παρθενικῶν αἱμάτων τῆς παναγίας καὶ ἀχράντου Παρθένου Μαρίας ὁ Λόγος σαρκωθεὶς κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, κἂν τῇ παρθενικῇ γαστρὶ κυοφορούμενος, καὶ τὸν χρόνον πεπληρωκὼς τῆς ἐννόμου κυήσεως, ἐν πᾶσι τοῖς φυσικοῖς καὶ ἁμαρτίαν οὐ φέρουσι τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ὁμοιούμενος, καὶ τὴν ἡμετέραν οὐκ ἀπαξιῶν ἐμπαθεστάτην εὐτέλειαν, τίκτεται Θεὸς ἀνθρωπίνῳ τῷ σώματι, ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ σχήματι,

Cum conceptu quippe Verbi, hæc ad subsistendum [G. ut consisterent] prolata sunt, et secundum subsistentiam ei unita sunt, quando ad subsistentiam [G. consistentiam] prolata sunt: quæ certe vera est et insecabilis, quæ neque divisionem perpetitur, neque mutabilitatem, aut confusionem admittit ab ipso prolata et in ipso consistentia, et cum ipso composita [G. ipsi adjuncta], nullumque prorsus tempus propriæ constitutionis tulerunt, quod inconfusam atque inseparabilem ad eum compositionem præcederet. Ex inviolabili namque et virginali sanguine immaculatæ Virginis Mariæ, Verbum vere factum est incarnatum, et veraciter homo, et in utero virgineo deportatus, et tempus explevit legitimi puerperii, et per singula naturalia, et peccatum non trahentia, nobis hominibus similis factus, nostramque non dedignatus passibilem vilitatem,

VARIÆ LECTIONES.

[7] καθ' αὐτό.

NOTÆ.

(5) Ms. noster, *contextus*. HARD.

Digitized by Google

nascitur Deus humano corpore, similiterque et habitu [figura] animam rationalem et incorpoream habente, quod ipse in semetipso, et nequaquam alter rationali animavit spiritu, et Virginem generantem conservavit, et Θεοτόκον eam proprie, et veraciter demonstrat, vel si Nestorius vecors scinditur, et ejus Deo rebellis exercitus lacrymatur, et lamentatur, et ejulat, et iterum cum eo discerpitur. Deus namque erat, qui ex sancta Virgine Dei Genitrice Maria genitus est, et secundum hanc temporalem propter nos nativitatem suscepit post primam ejus et sempiternam illam ex Patre, naturalem atque ineffabilem, nativitatem, quanquam incarnatus nascebatur ob similitudinem nostri carnalium : totus Deus collaudandus, totus idem ipse apparens homo perfectus. Deus idem noscendus : perfectus homo idem ipse innotescendus : ex duabus quippe naturis unitionem habuit, deitate, et humanitate : et in duabus perfectis noscebatur naturis, deitate et humanitate.

Neque enim unitioni mutatio quælibet, vel confusio intercessit, neque differentiæ, dualitatique formarum, sive substantiarum post unitionem divisio quædam, aut sectio est intromissa, licet hoc contristet quidem furentem Nestorium, illud vero tabefaciat Eutychem desipientem (4). Nam quæ secundum subsistentiam ad invicem uniuntur, neque mutationem acceptant, neque divisionem agnoscunt : neque scit quæ confusionis sunt propria, neque sectionis discit indicia. Quod, prout apparet Eutyches ignorans atque Nestorius, et unitionis secundum subsistentiam non addiscentes virtutem, juxta quam et incarnatum est Verbum, et caro animata et intellectualis immutabiliter deificata est : hic quidem in confusionis pelagum jactatur, hic vero in divisionis voraginem dejicitur. Et idcirco ille quidem refugit confiteri dualitatem naturarum, hic vero unam Dei Verbi naturam incarnatam se subtrahit prædicare, vel etiam unam ejus compositam subsistentiam dicere metuit; timorem refugæ metuentes, ubi timor nullus inhabitat. Nos vero sensu vivido utriusque horum servilem propellentes amentiam, et super petram pietatis stantes intrepidi, et secundum subsistentiam Verbi ad carnem, quæ ex nobis est intellectualem, et animatam, convenientiam prædicamus, et unum Christum, et Filium incarnatum Verbum obsecramus (5), [asserimus] et unam ejus subsistentiam compositam dicimus, et in duabus eum annuntiamus naturis, et duas ejusdem Dei Verbi nativitates credimus, unam quidem ex Deo Patre, quam intemporalem et sempiternam scimus, secundam ex Dei Genitrice matre, quam et modernam et temporalem cognoscimus, et unam Dei Verbi naturam in eo

A ψυχὴν λογικὴν καὶ ἀσώματον ἔχοντι, ὅπερ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ καὶ οὐχ ἕτερος λογικῷ ἐνεψύχωσε Πνεύματι. Καὶ Παρθένον τηρεῖ τὴν γεννήσασαν, καὶ Θεοτόκον αὐτὴν κυρίως καὶ ἀληθῶς ἀναδείκνυσι, κἂν Νεστόριος ὁ παράφορος ῥήσσηται, καὶ τούτου τὸ θεομάχον στρατόπεδον δακρύῃ καὶ θρηνῇ καὶ ὀδύρηται, καὶ σὺν ἐκείνῳ πάλιν σπαράττηται. Θεὸς γὰρ ἦν ὁ ἐκ Παρθένου τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας τικτόμενος, καὶ δευτέραν δι' ἡμᾶς καὶ χρονικὴν προσδεχόμενος γέννησιν μετὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ καὶ ἀΐδιον τὴν ἐκ Πατρὸς φυσικὴν καὶ ἀνέκφραστον γέννησιν, κἂν σεσαρκωμένος ἐτίκτετο διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοὺς σαρκικοὺς ὁμοιότητα· ὅλος Θεὸς ἀνυμνούμενος, ὅλος ὁ αὐτὸς B προσφερόμενος ἄνθρωπος· τέλειος Θεὸς ὁ αὐτὸς γινωσκόμενος, καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς γνωριζόμενος· ἐκ δύο γὰρ φύσεων ἔσχε τὴν ἕνωσιν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν δύο τελείαις ἐγνωρίζετο φύσεσι, θεότητί τε καὶ ἀνθρωπότητι.

Οὔτε γὰρ τῇ ἑνώσει τροπή τις ἢ φυρμὸς ἐμεσίτευσεν, οὔτε τῇ διαφορᾷ καὶ δυάδι τῶν μορφῶν ἤτοι τῶν οὐσιῶν μετὰ τὴν ἕνωσιν διαίρεσίς τις ἢ τομὴ εἰσεκρίνετο· κἂν τοῦτο μὲν λυπῇ τὸν μεμηνότα Νεστόριον, ἐκεῖνο δὲ τήκῃ Εὐτυχῆ τὸν κακόφρονα. Τὰ γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἀλλήλοις ἑνούμενα οὔτε τροπὴν συνεισδέχεται, οὔτε γνωρίζει διαίρεσιν, οὔτε συγχύσεως οἶδε τὰ ἴδια, οὔτε τομῆς λαμβάνει τὰ σύμβολα· ὅπερ, ὡς ἔοικεν, Εὐτυχὴς ἀγνοῶν καὶ Νεστόριος, καὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως μὴ μαθόντες τὴν δύναμιν, C καθ' ἣν ὁ λόγος σεσάρκωται, καὶ ἡ σὰρξ ἔμψυχος καὶ ἔννους ἀμεταβλήτως τεθέωται, ὁ μὲν εἰς τὸ τῆς ἀναχύσεως ἀκοντίζεται πέλαγος, ὁ δὲ εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως καταφέρεται βάραθρον. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν φεύγει καθομολογεῖν τὴν δυάδα τῶν φύσεων, ὁ δὲ μίαν καθομολογεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην συστέλλεται, ἢ καὶ μίαν αὐτοῦ σύνθετον λέγειν ὑπόστασιν δέδοικε· φόβον οἱ δραπέται φοβούμενοι, οὗ φόβος οὐδεὶς πολιτεύεται. Ἡμεῖς δὲ ῥωμαλέῳ φρονήματι τὴν ἑκατέρου τούτων δούλην παρελάσαντες ἄνοιαν, καὶ ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς εὐσεβείας ἑστῶτες ἀδείμαντοι, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν τοῦ Λόγου πρὸς σάρκα τὴν ἐξ ἡμῶν τὴν ἔννουν καὶ ἔμψυχον κηρύττομεν σύμβασιν, καὶ ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν τὸν σαρ- D κωθέντα Λόγον πρεσβεύομεν, καὶ μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν λέγομεν σύνθετον, καὶ ἐν δυσὶν αὐτὸν ἀγορεύομεν φύσεσι, καὶ δύο τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου γεννήσεις πιστεύομεν· μίαν μὲν τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς, ἣν καὶ ἄχρονον καὶ ἀΐδιον οἴδαμεν· καὶ δευτέραν τὴν ἐκ τῆς Θεοτόκου μητρὸς, ἣν καὶ πρόσφατον καὶ χρονικὴν ἐπιστάμεθα· καὶ μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν ἐπ' αὐτοῦ σεσαρκωμένην δοξάζομεν, ἀλλ' οὐχ ὡς Ἀπολινάριος καὶ Εὐτυχὴς καὶ Διόσκορος λέγουσιν, ἀλλ' ὡς ὁ σοφὸς ἡμῖν παραδέδωκε Κύριλλος. Καὶ τὰ τῶν φύσεων σώζεσθαι φάσκομεν ἴδια, καὶ τὴν τῶν

NOTÆ.

(4) Nicephorus Cp. in refutatione ms. Eusebii et Epiphanidæ fol. 277, hæc describit ex epistola Sophronii ad Honorium. Hard.

(5) Ms. noster, *solimus*. Id.

Digitized by Google

ἡνωμένων διαφορὰν ἐπαγγέλλομεν, τὴν ὡς φυσικῇ [8] μὲν λεγομένην καὶ οὖσαν ποιότητι, ἐν οὐσιώδει δὲ νοουμένην καὶ οὖσαν ποσότητι [9], καὶ οὔτε τὴν Νεστοριανὴν τομὴν δεδιττόμεθα, οὔτε τὴν Εὐτυχιανὴν τροπὴν εὐλαβούμεθα· ἐπεὶ μήτε ὡς ὁ ματαιόφρων Νεστόριος σχετικὴν τὴν ἕνωσιν λέγομεν, ἢ ἰσοτιμίᾳ καὶ ταυτοβουλίᾳ καὶ θελημάτων ῥοπῇ καὶ ταυτότητι παραληροῦμεν τὴν σύμβασιν. Μήτε ὡς Εὐτυχὴς ὁ θεήλατος κατὰ σύγχυσίν τινα καὶ ἀλλοίωσιν Θεοῦ Λόγου καὶ σαρκὸς ἐψυχωμένης νοερῶς, ἤτοι τῶν φύσεων καὶ οὐσιῶν καὶ μορφῶν φληναφοῦμεν τὴν σύνθεσιν, τῶν ἐξ ὧν ἐπὶ Χριστοῦ ἡ θαυμασία γεγένηται σύμβασις. Ὅθεν τὴν βασιλικὴν ὁδὸν καὶ μέσην ὁδεύοντες, καὶ ἀποστυγοῦμεν τὴν σύγχυσιν, καὶ τὴν τομὴν μυσαττόμεθα· μόνην δὲ κατὰ ψυχὴν ἀσπαζόμεθα τὴν ἀσύγχυτον ὁμοῦ καὶ ἀμέριστον θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος ἕνωσιν, ἣν μόνην [10] γνωρίζειν ἐπίσταται ἡ φυσικὴ καθ' ὑπόστασιν σύνοδος.

A incarnatam glorificamus, et non sicut Apollinaris, Eutychesque et Dioscorus dicunt, sed sicut sapiens nobis tradidit Cyrillus, et quæ sunt naturarum, salvari dicimus propria, et unitorum differentiam recitamus, quæ ut in naturali quidem dicitur, et est qualitate, in essentiali vero intelligitur, et est quantitate: et neque Nestorianam sectionem metuimus, neque Eutychianam mutationem veremur, quia neque sicut insulsus Nestorius, affectualem unitionem dicimus, aut isotimia, quod est honoris æqualitate, aut tautobulia, quod est consilii concordia, nec voluntatum momento, et identitate deliramus hanc conventionem; neque sicut Eutyches a Deo propulsus secundum confusionem quamdam, aut mutabilitatem Dei Verbi, et carnis intellectualiter animatæ, sive naturarum, atque substantiarum, et formarum compositionem garrimus, ex quibus in Christo admirabilis facta est conventio: B unde regiam viam, et mediam gradientes, et confusionem, et sectionem abominamur, solam autem ex animo veneramur inconfusam, simulque indivisam deitatis atque humanitatis unitionem, quam solam cognoscit naturalis secundum subsistentiam conventio.

Ταύτῃ γὰρ ἀλλήλαις ἑνούμεναι θεότης τε καὶ ἀνθρωπότης ἐσχήκασιν, ἵνα μήτε τροπὴν ὑπομένοιεν, μήτε διαίρεσιν πάθοιεν. Ὁ γὰρ τῆς ἑνώσεως λόγος, τῆς φυσικῆς, φημὶ, καὶ καθ' ὑπόστασιν (οὔτε γὰρ ἑτέραν ἕνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ παρὰ ταύτην ἐπίσταμαι), οὐκ ἀγνοεῖ μὲν τὴν διαφοράν, ἐξίστησι δὲ διαμπὰξ τὴν διαίρεσιν, καὶ τηρεῖ συνδραμόντα πρὸς ἕνωσιν ἄτρεπτα, καὶ τῶν ἡνωμένων μερισμὸν οὐκ εἰσδέχεται· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστὸν ὀνομάζοντες, καὶ Θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ διφυᾶ καὶ διπλοῦν κατὰ τὰς φύσεις κηρύττομεν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν θεότητι τέλειον (7)· διὸ καὶ ἐν δυσὶν αὐτὸν δογματίζομεν φύσεσι, καὶ ὁμοούσιον ὡς Θεὸν τῷ Πατρὶ τὸν αὐτὸν ἀναγράφομεν, καὶ ὁμοούσιον τῇ μητρὶ καὶ ἡμῖν τὸν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον φάσκομεν, ὁρατὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἀόρατον, κτιστὸν τὸν αὐτὸν ὡσαύτως καὶ ἄκτιστον, σῶμα τὸν αὐτὸν καὶ ἀσώματον, ἁπτὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἀνέπαφον, περιγραπτὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἀπερίγραφον, ἐπίγειον τὸν αὐτὸν καὶ οὐράνιον, σάρκα τὸν αὐτὸν ἐψυχωμένην λογικὴν [11] καὶ θεότητα, πρόσφατον τὸν αὐτὸν καὶ ἀΐδιον, ταπεινὸν τὸν αὐτὸν καὶ ὑπέρτατον, καὶ ὅσα διττῆς ἀμερίστως εὑρίσκεται φύσεως· κἂν τὸ μὲν ὑπῆρχεν ἀεὶ, ὡς φύσιν ἔχων ἀΐδιον, τὸ δὲ δι' ἡμᾶς ἐν χρόνοις ἐσχάτοις ἀτρέπτως ἐγένετο, ὡς φύσιν προσλαβὼν τὴν ἀνθρώπειον. Εἰ γὰρ ἡ ἕνωσις ἄτρεπτος ἦν καὶ ἀμέριστος, ὥσπερ καὶ ἄτρεπτός ἐστι καὶ ἀμέριστος μένει, καὶ τὰ δύο ἀναλλοιότως διάφορα [12] σημαινόμενα, καὶ ἀμερίστως [13] ἑτερότητι συλλάμποντα. Φύσεις ταῦτα καὶ οὐσίαι καὶ μορφαὶ καθεστήκασιν, ἐξ ὧν ἡ ἀπόῤῥητος γέγονεν ἕνωσις, καὶ ἐν αἷς εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς κατοπτεύεται.

Hanc quippe cum alterutrum copulatæ deitas et humanitas habuerunt, ut neque conversionem sustineant neque divisionem patiantur. Unitatis namque ratio, quæ naturalis, inquam, est, atque secundum subsistentiam, (neque enim alteram unitionem in Christo præter istam agnosco) non ignorat quidem differentiam, divisionem autem prorsus expellit (6). Quæ vero ad unitatem concurrerunt, inconversa conservat, partitionemque unitorum non admittit, et ideo ex deitate et humanitate, et ex duabus naturis Christum nominantes, et Deum eumdem et hominem, et diphya, quod est, bis genitum [biformem], duplicemque secundum naturas prædicamus. Similiter autem, et in deitate perfectum, et in humanitate eumdem scimus perfectum, idcirco et in duabus eum ut docemus naturis, et Patri consubstantialem, ut Deum, hunc ipsum asserimus, et consubstantialem matri, et nobis hunc ipsum ut hominem asserimus, visibilem hunc ipsum et invisibilem, creatum hunc ipsum similiter et increatum, corporeum hunc ipsum et incorporeum, contrectabilem hunc ipsum et incontrectabilem, circumscriptum eumdem et incircumscriptum, terrenum eumdem et cœlestem, carnem hunc ipsum animatam rationalem et divinitatem, recentem hunc ipsum et sempiternum, humilem hunc ipsum et sublimissimum, et quæque duplicis inseparabiliter reperiuntur naturæ; vel si alterum quidem semper exstitit, ut sempiternam habens naturam; alterum vero propter nos in novissimis temporibus inconvertibiliter factus est, utpote humanam assumens

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[8] φυσικῆς ποιότητος. [9] ποιότητι. [10] μόνῃ. [11] λογικῶς. [12] ἀναλλοιώτῳ διαφορᾷ. [13] ὁμερίστῳ.

NOTÆ.

(6) Citatur hæc a Nicephoro CP. in Antirrheticis mss. ex Synodica Sophronii ad Honorium. HARD.

(7) Deest, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τὸν αὐτὸν οἴδαμεν τέλειον. HARD.

Digitized by Google

naturam. Si enim inconvertibilis erat et inseparabilis unitio, sicut et inconvertibilis est et inseparabilis permanet, et duo duo immutabiliter differentia significantur, et inseparabiliter alteritate confulgent, naturæ et substantiæ, et formæ sunt hæc, ex quibus ineffabilis unitio facta est, et in quibus unus idemque Christus conspicitur, et unum unum manet, quod ex ipsis effectum est, non jam dualiter divisum, sed ea, ex quibus factum est, sine sectione et transversione demonstrans : subsistentia hoc exstat, et persona composita, ex inconfuso constans temperamento, quæ partitionem convenientium nescit : sed esse unum, et permanere unum, indivisum sortitur, neque et duo, juxta quod unum exsistit, efficitur, neque confundit, et in singularem redigit unitatem, naturalemque et essentialem identitatem ea, ex quibus naturaliter convenit, sed est unum, et duo hoc ipsum agnoscibile, unum quidem secundum subsistentiam atque personam, duo vero secundum ipsas naturas atque naturales earum proprietates, ex quibus, et esse unum sortitum est, et natura duplex permanere servavit.

A Μένει καὶ τὸ ἓν ἐν, τὸ ἐξ αὐτῶν γεγονὸς ἀποτέλεσμα, μηκέτι δίχα διαιρούμενον, καὶ τὰ ἐξ ὧν ἄνευ τομῆς καὶ τροπῆς ἐνδεικνύμενον. Ὑπόστασις τοῦτο τυγχάνει καὶ πρόσωπον σύνθετον ἐξ ἀσυγχύτου συστὰν ἀνακράσεως καὶ μερισμὸν οὐκ εἰδυῖα [a] συμβάσεως, καὶ τὸ εἶναι ἓν καὶ μένειν ἓν λαχὸν ἀδιαίρετον· καὶ οὔτε δύο, καθὸ ἓν ὑπάρχει γινόμενον· οὔτε συγχέον καὶ πρὸς μίαν ἄγον ἑνότητα, καὶ φυσικὴν καὶ οὐσιώδη ταυτότητα τὰ ἐξ ὧν φυσικῶς συνενήνεκται· ἀλλ' ἔστιν ἓν καὶ δύο τὸ αὐτὸ γνωριζόμενον· ἓν μὲν κατὰ τὴν ὑπόστασίν τε καὶ πρόσωπον, δύο δὲ κατὰ τὰς φύσεις αὐτὰς, καὶ τὰς φυσικὰς αὐτῶν ἰδιότητας, ἐξ ὧν καὶ τὸ εἶναι ἓν διεκλήρωσε, καὶ τὸ μένειν τῇ φύσει διπλοῦν διεφύλαξεν.

Unde idem ipse unus manens Christus, et Filius, et unigenitus, inseparatus in utrisque naturis conspicitur, et quæ sunt utriusque substantiæ, naturaliter operabatur, secundum insitam unicuique essentialem qualitatem, sive naturalem proprietatem. Quod si naturam haberet singularem et inconjunctam, sicut et subsistentiam atque personam, non ageret utique, neque unus idemque Filius et Christus perfecte efficeret quæ utriusque erant naturæ. Quando enim deitas expers corporis naturaliter operata est? vel quomodo corpus deitate frustratum actiones operatum est quæ essentialiter deitatis esse noscuntur? Verum Emmanuel, dum unus est, in eo ipso utraque, id est Deus et homo, quæ naturæ utriusque sunt veraciter gessit, secundum aliud atque aliud, quæ gesta sunt operans : secundum quod Deus quidem est, idem ipse est quæ divina sunt; secundum quod homo, idem ipse est quæ humana sunt : seipsum omnibus volens ostendere, quod Deus idem ipse et homo sit : et ideo ipse, tam quæ divina sunt agit, quam quæ humana, similiter et dicit et loquitur. Non alius quidem miracula operatus est, alius autem perpetravit humana, passionesque sustinuit, sicut Nestorius vult, sed unus quidem idemque Christus et Filius, qui et divina gessit, et humana : secundum aliud vero et aliud sicut divinus protestatus (8) est Cyrillus [docuit Cyrill.], quia et in utrisque habuit potestatem inconfusam, nec non et impartibilem. Secundum quod Deus ergo sempiternus idem ipse exsistebat, patrabat miracula : secundum quod homo vero idem ipse modernus agnoscebatur, faciebat humilia et humana. Sicut enim in Christo utraque natura indiminute proprietatem suam custodit, ita et operatur utraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit, Verbo operante quod

B Ὅθεν ὁ αὐτὸς μένων εἷς Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ μονογενὴς ἀδιάτμητος ἐν ἑκατέραις ὁρᾶται ταῖς φύσεσι, καὶ τὰς ἑκατέρας φυσικῶς οὐσίας εἰργάζετο κατὰ τὴν ἑκατέρᾳ προσοῦσαν οὐσιώδη ποιότητα, ἢ καὶ φυσικὴν ἰδιότητα. Ὅπερ εἰ τὴν φύσιν ἔσχε μοναδικήν τε καὶ ἀσύζυγον, καθὰ καὶ τὴν ὑπόστασίν τε καὶ τὸ πρόσωπον, οὐκ ἂν διεπράξατο· καὶ οὐκ ἂν ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τὰ τῆς ἑκατέρας ἐντελῶς κατειργάζετο φύσεως. Πότε γὰρ θεότης ἀμέτοχος σώματος, ἔργα φυσικῶς κατειργάσατο σώματος; ἢ πότε σῶμα χηρεῦον θεότητος πράξεις ἐνήργησεν οὐσιωδῶς γνωριζομένας θεότητος; Ὁ δὲ Ἐμμανουὴλ εἷς ὢν καὶ ἐν ταυτῷ τὰ ἑκάτερα, τουτέστι Θεός τε καὶ ἄνθρωπος, τὰ ἑκατέρας ἕδρα κατὰ ἀλήθειαν φύσεως, κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο ἐνεργῶν τὰ πραττόμενα. Καθὸ μὲν C Θεὸς ὁ αὐτὸς τὰ θεῖα, καθὸ δὲ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς τὰ ἀνθρώπινα. Ἑαυτὸν τοῖς πᾶσι δεῖξαι βουλόμενος, ὡς Θεὸς ὁ αὐτὸς εἴη καὶ ἄνθρωπος. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς τά τε θεῖα ποιεῖ καὶ ἀνθρώπινα, ὁμοίως καὶ λέγει καὶ φθέγγεται. Καὶ οὐκ ἄλλος μὲν τὰ θαύματα πέπραχεν, ἄλλος δὲ τὰ ἀνθρώπινα τέτευχε, καὶ παθήματα πέπονθεν, ὡς Νεστόριος βούλεται. Ἀλλ' εἷς μὲν καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς καὶ Υἱὸς ὁ τὰ θεῖα δεδρακὼς καὶ ἀνθρώπινα, κατ' ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο, ὡς ὁ θεῖος ἐπρέσβευσε Κύριλλος. Ἐπειδὴ καὶ ἐν ἀμφοτέροις ἔσχε τὴν ἐξουσίαν ἀσύγχυτον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀμέριστον. Καθὸ μὲν γὰρ Θεὸς ὁ αὐτὸς ὑπῆρχεν ἀΐδιος, ἕδρα τὰ θαύματα· καθὸ δὲ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς ἐγνωρίζετο πρόσφατος, ἐποίει τὰ ταπεινὰ καὶ ἀνθρώ- D πινα. Ὥσπερ γὰρ ἐν Χριστῷ ἑκατέρα φυλάττει φύσις ἀνελλιπῶς τὴν ἑαυτῆς ἰδιότητα, οὕτω καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρα μορφὴ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας τοῦθ' ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε· τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου τοῦθ', ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου μετὰ τῆς κοινωνίας δηλονότι τοῦ σώματος· τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ἅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος, κοινωνοῦντος αὐτῷ

VARIÆ LECTIONES.

[a] εἰδυίας.

NOTÆ.

(8) Ms. noster, *affirmavit*. Hard.

Digitized by Google

δηλαδὴ τοῦ Λόγου τῆς πράξεως· καὶ ταῦτα ἐν ὑποστάσει μιᾷ γνωριζόμενα, καὶ τὴν βδελυρωτάτην [15] τομὴν διωθούμενα. Οὔτε γὰρ διῃρημένως ἐνήργουν τὰ ἴδια, ἵνα καὶ μεριαμὸν αὐτῶν ὑποπτεύσωμεν.

Verbi est, cum communione scilicet corporis, et carne exsequente quod carnis est, communicante ei videlicet Verbo in eadem operatione, dum quando hæc in una subsistentia cognoscantur, et in una persona considerentur, et insulsissimam sectionem propellant. Neque enim divise operabantur propria, ut et divisionem earum suspicemur.

Μὴ σκιρτάτω διὰ τοῦτο Νεστόριος ἑαυτὸν βουκολῶν ὁ παράφορος, ὅτιπερ ἑκατέρα μορφὴ ἐν τῷ ἑνὶ Χριστῷ καὶ Υἱῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας τοῦθ', ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν, ἔπραττεν. Οὔτε γὰρ τῆς θατέρας κατ' αὐτὸν διεστῶσα τοῦτο, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν, ἔπραττεν· οὐ γὰρ δύο κατ' αὐτὸν χριστοὺς καὶ υἱοὺς τοὺς ἐνεργοῦντας δοξάζομεν, ἕνα μὲν κατὰ φύσιν Υἱὸν καὶ Χριστὸν τὰ παράδοξα, ἕτερον δὲ κατὰ χάριν Υἱὸν καὶ Χριστὸν τὰ πτωχότερα. Καὶ εἰ δύο τὰς κοινῶς ἐνεργούσας μορφὰς δογματίζομεν, ἑκάστην κατὰ τὴν ἑαυτῆς φυσικὴν ἰδιότητα, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν καὶ Χριστὸν τὸν τὰ ὑψηλὰ καὶ πτωχὰ φυσικῶς ἐργαζόμενον κατὰ τὴν ἑκάστης τῶν δυεῖν αὐτοῦ φύσεων φυσικὴν οὐσιώδη ποιότητα λέγομεν. Αἱ γάρ τοι φύσεις ἀμετάβλητοι μένουσαι καὶ ἀσύγχυτοι, καὶ δύο τηλαυγῶς γνωριζόμεναι, καὶ οὐ συγκεχυμένως ἐνωθεῖσαι τούτων παντελῶς ἀπεστέρηντο [16], καὶ ἐν ὑποστάσει μιᾷ διεδείκνυτο. Μὴ μάτην πηδάτωσαν Εὐτυχὴς καὶ Διόσκορος οἱ τῆς οὐκ οὔσης ἀθέου συγχύσεως πρόβολοι, ἀλλὰ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἑκάστη φύσις τὸ ἴδιον ἔπραττε, καὶ τὴν διαίρεσιν φεύγουσα, καὶ τὴν τροπὴν οὐ γινώσκουσα, καὶ τὴν διαγορὰν πρὸς τὴν θατέραν φυλάττουσα, καὶ τὴν κοινωνίαν καὶ σύνθεσιν ἀδιάλυτον καὶ ἀῤῥαγῆ διασώζουσα. Ἔνθεν εὐσεβοῦντες, καὶ ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς ὀρθοδοξίας ἱστάμενοι, ὥσπερ τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἐνεργεῖν τὰ ἑκάτερα λέγομεν, ἐπειδὴ Θεὸς ὁ αὐτὸς ὑπῆρχε καὶ ἄνθρωπος, καὶ οὐδεμίαν ἐνθυμούμεθα σύγχυσιν· οὕτως οὐδὲ ἑκατέραν μορφὴν μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἐνεργεῖν τὰ ἴδια φάσκοντες, ἐπειδήπερ δύο μορφαὶ καθεστήκασιν ἐν τῷ ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Χριστῷ φυσικῶς ἐνεργοῦσαι τὰ ἴδια, τινὰ τὸ παράπαν ἐννοοῦμεν διαίρεσιν, ὡς ἐνταῦθα μὲν Εὐτυχὴς, ἐκεῖσε δὲ συκοφαντεῖν ἡμᾶς ἐθέλει Νεστόριος, ἐξ ἐναντίας ἀλλήλων ἱστάμενοι, καὶ τὸν καθ' ἡμῶν τῶν εὐσεβῶν δυσσεβῆ μερισάμενοι πόλεμον· οὓς εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι καὶ τῆς [17] ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν ἴσμεν ἐνέργειαν, τὴν οὐσιώδη λέγω καὶ φυσικὴν καὶ κατάλληλον, ἀδιαιρέτως ἐξ ἑκατέρας προϊοῦσαν οὐσίας καὶ φύσεως, κατὰ τὴν ἐμπεφυκυῖαν αὐτῇ φυσικὴν καὶ οὐσιώδη ποιότητα, καὶ τὴν ἀμέριστον ὁμοῦ καὶ ἀσύγχυτον τῆς θατέρας οὐσίας συνεπαγομένην συνέργειαν. Τοῦτο γὰρ καὶ τῶν ἐνεργειῶν ἐπὶ Χριστοῦ ποιεῖ τὸ διάφορον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ εἶναι τὰς φύσεις, τῶν φύσεων. Οὐ ταυτὸν γὰρ θεότης τε καὶ ἀνθρωπότης κατὰ τὴν φυσικῶς ἑκάστῃ προσοῦσαν ποιότητα, κἂν εἰς ὑπόστασιν μίαν ἀλλήλαις ἀῤῥάστως συνέδραμον, καὶ εἰς ἓν ἀσυγχύτως συν-

Non exsultet pro hoc Nestorius, seipsum seducens errorem, ideirco quod utraque forma in uno Christo et Filio, cum alterius communione operabatur quod proprium habuit. Neque enim ab altera ejus dissidens, quod proprium [ab aliquo d. ipsa habuit, sejuncta quod p.] habuit, operabatur. Neque enim secundum ipsum duos christos aut filios, qui operantur [opinamur] glorificamus: unum quidem, secundum naturam Filium et Christum, quæ mira sunt: secundum vero, secundum gratiam Filium et Christum, quæ humiliora sunt: quanquam duas formas, quæ communiter operantur, edocemus, unamquamque secundum suam naturalem proprietatem, sed unum eumdemque Filium et Christum, qui et sublimia et humilia naturaliter operatur, secundum uniuscujusque duarum ejus naturarum naturalem et essentialem qualitatem, asserimus. Naturæ namque incommutabiles manentes et inconfusæ, et duæ manifeste cognoscendæ, et non confusibiliter copulatæ, his penitus non erant frustratæ, et in una subsistentia monstrabantur. Non vane prosiliant Eutyches et Dioscorus, nequaquam exsistentis impiæ confusionis prolatores: sed unaquæque natura cum alterius communione agebat quod proprium habuit, et divisionem refugiens, et conversionem ignorans, et differentiam ad alterum conservans, communionemque et compositionem insolubilem atque indisruptam persalvans. Hinc pie sentientes et super terminos rectæ fidei consistentes, sicut unum eumdemque Christum et Filium operari utraque dicimus, eo quod Deus idem ipse erat et homo, nullamque excogitamus confusionem, ita nec utramque formam cum alterius communione operari propria disserentes, eo quod duæ formæ, in uno eodemque Christo naturaliter propria operantes, exstant, ullam penitus consideramus divisionem, sicut hic quidem Eutyches, illic vero nobis vult calumniari Nestorius, e diverso ad invicem consistentes, et adversum nos pios impium prœlium partientes: quos pro nihilo reputantes, et utriusque naturæ utramque novimus operationem, essentialem dico, naturalem, et congruam, indivise de unaquaque procedentem essentia et natura, juxta insitam ei naturalem atque essentialem qualitatem, et inseparabilem simulque inconfusam alterutrius essentiæ una secum cooperationem adducentem. Hoc quippe et operationum, quæ in Christo sunt, differentiam facit, sicut et naturas esse naturarum. Non enim

VARIÆ LECTIONES.

[15] καὶ ἐν προσώπῳ ἑνὶ θεωρούμενα. [16] L. οὐκ ἐστέρητο. [17] οἳ καὶ τὴν.

Digitized by Google

idipsum est deitas, et humanitas secundum qualitatem unicuique naturaliter inditam, licet in unam subsistentiam, ad invicem ineffabiliter concurrerint, et in unam personam sint inconfuse compositæ, et unum eumdemque nobis Christum et Filium effecerint, secundum subsistentiam ad invicem concurrentes [per concurrentiam adinvicem et compositionem secundum subsistentiam] atque compositæ. Etenim Deus Verbum Deus Verbum est, et non caro, quanquam carnem rationaliter animatam assumpsit, hancque sibi unitione naturali et secundum subsistentiam adunivit. Ipsa vero caro, caro est animata rationaliter, et non Verbum, licet Dei Verbi caro conspicitur. Et ideo neque eamdem habent indifferenter operationem ad invicem post unitionem naturalem ac inconfusam, id est, veram, et secundum subsistentiam : neque unam solam naturalem penitusque differentem quatenus [ne]fin essentiam unam, et unam naturam eas cognoscamus [cogamus,] quæ ab Acephalorum pueris

A ετέθησαν πρόσωπον, καὶ τὸν αὐτὸν ἡμῖν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἀπετέλεσαν διὰ τῆς καθ' ὑπόστασιν πρὸς ἀλλήλας συνδρομῆς καὶ συνθέσεως· ὅ τε γὰρ Θεὸς Λόγος Θεὸς Λόγος ἐστὶ, καὶ οὐ σὰρξ, κἂν εἰ σάρκα λογικῶς ἐψυχωμένην προσείληφε, καὶ ἑνώσει ταύτην φυσικῇ καὶ καθ' ὑπόστασιν ἥνωσεν. Ἥτε σὰρξ, σὰρξ ἐστιν ἐψυχωμένη λογικῶς, οὐ Λόγος, καὶ εἰ Θεοῦ Λόγου σὰρξ κατοπτεύεται. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως ἀλλήλαις ἐνέργειαν μετὰ τὴν ἕνωσιν τὴν φυσικὴν καὶ ἀσύγχυτον, τουτέστι τὴν ἀληθῆ καὶ καθ' ὑπόστασιν ἔχουσιν· οὐδὲ μίαν καὶ μόνην αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν λέγομεν, ἢ οὐσιώδη καὶ φυσικὴν, καὶ παντελῶς ἀπαράλλακτον, ἵνα μὴ καὶ εἰς οὐσίαν μίαν, καὶ φύσιν μίαν αὐτὰς συνελάτωμεν, τὴν Ἀκεφάλων παιζομένην παισὶ, καὶ αὐτοῖς ἀναι-

B δῶς προφερομένην αὐτοῖς ῥήμασι σύνθετον.

earum operationem dicimus, sive essentialem, et Inditur, et ipsis verbis impudenter profertur composita.

Quemadmodum igitur utriusque essentiæ, atque naturæ, ex quibus nobis in Christo inconfusa facta est unitas, et unum Christum perfecit et Filium, totum Deum, totum eumdem ipsum credendum, et hominem, utramque naturalem confitemur operationem, ne naturas, quæ inconfuse unitæ sunt, confundamus : siquidem ex operationibus tantum, secundum eos, qui sunt talia callentes, naturæ noscuntur, et essentiarum semper differentiam ex differentia operationum est insitum comprehendere : ita, et omnem vocem et operationem, seu divina quædam sit, et cœlestis, sive humana, atque terrena, ex uno eodemque Christo et Filio edocemus procedere, ex unaque ejus composita, et singulari subsistentia, qui incarnatus Deus Verbum exstabat, qui et utramque inseparabiliter et inconfuse operationem, secundum naturas suas a seipso naturaliter proferebat. Secundum divinam quidem naturam suam, juxta quam erat etiam Patri consubstantialis, divinam et inexplanabilem : secundum humanam vero, juxta quam et hominibus nobis ipse consubstantialis mansit, humanam atque terrenam, unicuique naturæ amicam et congruam : et non sinens quemquam aspicientium scandalizari, quod non sit idem ipse Deus et homo, qui hæc et illa naturaliter operabatur. In eo quidem, quod D idem ipse unus Christus et Filius operabatur utraque, Nestorii cœnulentam obstruens effluentiam : nec enim duos juxta eum christos et filios, sicut diximus, qui operantur hæc atque illa, opinamur : in eo vero quod ostendebat, quæ utriusque naturæ sunt propria, inconfusa post unitionem manentia, et utramque earumdem similiter proferebat operationem, ipsa naturali ratione cognoscendis naturis, propriamque naturam naturaliter explanantibus, ex qua inseparabiliter, atque natu-

Ὥσπερ οὖν τὴν ἑκατέρας οὐσίας καὶ φύσεως, ἐξ ὧν ἡμῖν ἀσυγχύτως ἐπὶ Χριστοῦ γέγονεν ἡ ἕνωσις, καὶ τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἀπετέλεσεν ὅλον Θεὸν, ὅλον τὸν αὐτὸν πιστεύομεν ἄνθρωπον, ἑκατέραν φυσικὴν ὁμολογοῦμεν ἐνέργειαν, ἵνα μὴ τὰς ἀσυγχύτως ἑνωθείσας φύσεις συγχέωμεν, εἴπερ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν καὶ μόνων κατὰ τοὺς τὰ τοιαῦτα δεινοὺς αἱ φύσεις γνωρίζονται. Καὶ τῶν οὐσιῶν ἀεὶ τὸ διάφορον ἐκ τοῦ διαφόρου τῶν ἐνεργειῶν καταλαμβάνεσθαι πέφυκεν· οὕτω καὶ πᾶσαν φωνὴν καὶ ἐνέργειαν, κἂν θεία τις ᾖ καὶ οὐράνιος, ἢ ἀνθρωπίνη τε καὶ ἐπίγειος ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προϊέναι Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ δογματίζομεν, καὶ τῆς μιᾶς αὐτοῦ συνθέτου καὶ μοναδικῆς ὑποστάσεως, ὃς σεσαρκωμένος τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐτύγχανεν, ὁ καὶ ἑκατέραν ἀμερίστως καὶ ἀσυγχύτως ἐνέργειαν κατὰ τὰς ἑαυτοῦ φύσεις ἐξ ἑαυτοῦ φυσικῶς προβαλλόμενος· κατὰ μὲν τὴν θείαν αὐτοῦ φύσιν, καθ' ἣν ἦν καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, τὴν θεϊκὴν καὶ ἀνέκφραστον· κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην, καθ' ἣν καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος ἔμεινε, τὴν ἀνθρωπείαν καὶ πρόσγειον· τὴν ἑκάστῃ φύσει φίλην καὶ πρόσφορον· καὶ οὐκ ἐῶν τῶν ὁρώντων τινὰ σκανδαλίζεσθαι, ὡς οὐ Θεὸς ὁ αὐτὸς εἴη, καὶ ἄνθρωπος, ὁ ταῦτα κἀκεῖνα φυσικῶς ἐργαζόμενος· διὰ μὲν τοῦ τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἐνεργεῖν τὰ ἑκάτερα, τὴν Νεστορίου μιαρὰν ἐμφράττων ἀπόῤῥοιαν· οὔτε γὰρ δύο κατ' αὐτὸν χριστοὺς καὶ υἱοὺς, ὡς εἰρήκαμεν, τοὺς ἐνεργοῦντας ταῦτά τε κἀκεῖνα πρεσβεύομεν· διὰ δὲ τοῦ δεικνύναι τὰ ἑκατέρας ἴδια φύσεως ἀσύγχυτα μετὰ τὴν ἕνωσιν μένοντα, καὶ ἑκατέραν τῶν αὐτῶν ὁμοίως προφέρειν ἐνέργειαν, τῷ φυσικῷ λόγῳ γνωριζομένων τῶν φύσεων, καὶ τὴν οἰκείαν φύσιν φυσικῶς ἑρμηνευούσῶν [18] ἀφ' ἧς ἀμερίστως καὶ φυσικῶς ἐπηγάζετο, καὶ οὐσιωδῶς ἀνεβλύστανε [19] τὴν Εὐτυχοῦς ἐκτρέπων φιλοσύγχυτον βλάστησιν. Ἐντεῦθεν τόκον

VARIÆ LECTIONES.

[18] ἑρμηνεύουσαν. [19] ἀνεβλάστανε.

Digitized by Google

τεχθεὶς τὸν ἡμέτερον γαλακτοτροφεῖται καὶ αὔξεται, καὶ τὰς σωματικὰς μεθηλικιώσεις διέρχεται, ἄχρις οὗ πρὸς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἡλικίας ἀφίκετο τέλειον· καὶ πεῖναν τὴν ἡμῶν καὶ δίψαν προσδέχεται, καὶ κόπον καθ' ἡμᾶς τὸν ἐξ ὁδοιπορίας ὑπέμεινεν. Ἐποιεῖτο γὰρ καὶ τὴν πορευτικὴν ἡμῖν ὁμοίως ἐνέργειαν, ἥτις ἀνθρωπίνως ἐνεργουμένη, καὶ κατ' οὐσίαν ἀνθρωπίνην προβαίνουσα, τῆς ἀνθρωπείας αὐτοῦ φύσεως ἐτύγχανεν ἔνδειξις. Ὅθεν καὶ τόπον ὡς ἡμεῖς ἐκ τόπου μετέβαινεν, ἐπεὶ καὶ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ φύσιν τὴν ἡμῶν ἔσχεν ἀμείωτον, καὶ περιγραφῆς ἠνέσχετο σώματος, καὶ σχῆμα τὸ ἡμῖν ἁρμόζον πεφόρηκε. Σωματικὴ γάρ, τουτέστι σώματος, καὶ ἡ μορφὴ τυγχάνει τοῦ σχήματος, καθ' ἣν ἐν μήτρᾳ συλληφθεὶς διεπέπλαστο, καὶ ἣν εἰσαεὶ διετήρησεν, καὶ εἰς αἰῶνα τηρεῖ τὸν ἀπέραντον. Διὰ τοῦτο πεινῶν διετρέφετο, διὰ τοῦτο διψῶν ἐποτίζετο, καὶ ὡς ἄνθρωπος ἔπινε. Διὰ τοῦτο παιδικῶς ἐβαστάζετο ἀγκάλαις παρθενικαῖς ἐποχούμενος, καὶ κόλποις μητρικοῖς ἀνακείμενος. Διὰ τοῦτο κοπιῶν ἐκαθέζετο, καὶ ὕπνου χρῄζων ἐκάθευδεν. Ἀλλὰ καὶ ἤλγει τυπτόμενος, καὶ μαστιζόμενος ἔπασχε, καὶ πόνους ὑπέμεινε σώματος, χεῖρας καὶ πόδας τῷ σταυρῷ περονούμενος· ἐδίδου γὰρ ὅτε καὶ ἤθελε φύσει τῇ ἀνθρωπείᾳ καιρὸν ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν τὰ ἴδια· ἵνα μὴ φαντασία τις καὶ θέα διάκενος ἡ αὐτοῦ περιώνυμος κρίνοιτο σάρκωσις. Οὐ γὰρ ἀκουσίως ταῦτα ἢ ἀναγκαστῶς προσεδέχετο, κἂν φυσικῶς αὐτὰ καὶ ἀνθρωπίνως προσίετο, καὶ ἀνθρωπίναις κινήσεσιν ἐποίει καὶ ἔπραττεν· ἄπαγε τῆς βδελυκτῆς ἐνθυμήσεως.

Θεὸς γὰρ ἦν ὁ ταῦτα πάσχειν σαρκικῶς ἀνεχόμενος, καὶ σώζων ἡμᾶς τοῖς οἰκείοις παθήμασι, καὶ βραβεύων ἡμῖν δι' αὐτῶν τὴν ἀπάθειαν. Ἀλλ' ὅτε πάσχειν καὶ πράττειν καὶ ἐνεργεῖν ἀνθρωπίνως αὐτὸς ἐβεβούλητο, καὶ τοὺς ὁρῶντας ὠφελεῖν ἐψηφίζετο, δι' οὓς καὶ ἄνθρωπος κατὰ ἀλήθειαν γέγονε· καὶ οὐχ ὅτε αἱ φυσικαὶ κινήσεις καὶ σαρκικαὶ κινεῖσθαι φυσικῶς πρὸς ἐνέργειαν ἤθελον, εἰ καὶ οἱ ἐπιβουλεύοντες ἄθεοι τὰς ἐπιβουλὰς πληροῦν παντόλμως ἐγλίχοντο. Σῶμα γὰρ παθητὸν καὶ θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἐνεδύσατο, καὶ τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαβλήτοις ἡμῶν ὑποκείμενον πάθεσι. Καὶ τούτῳ τῇ οἰκείᾳ φύσει καταλλήλως πάσχειν καὶ δρᾶν συνεχώρησε μέχρι τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. Ἐκεῖσε γὰρ καὶ τὸ παθητὸν ἡμῶν καὶ θνητὸν καὶ φθαρτὸν καταλέλυκε, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἐλευθερίαν ἡμῖν ἐχαρίσατο. Τὰ μὲν οὖν ταπεινὰ καὶ ἀνθρώπινα οὕτως ἑκουσίως ὁμοῦ καὶ φυσικῶς, μένων καὶ ἐν τούτοις Θεὸς ἐπεδείκνυτο· ταμίας γὰρ ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ παθῶν ἀνθρωπίνων καὶ πράξεων, καὶ οὐ μόνον ταμίας, ἀλλὰ καὶ πρύτανις, καὶ εἰ φύσιν παθητὴν φυσικῶς ἐσεσάρκωτο. Καὶ διὰ τοῦτο ἦν ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ τὰ ἀνθρώπινα· οὐκ ἐπειδήπερ φύσις ἦν οὐκ ἀνθρώπειος, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἑκουσίως γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος γεγονὼς ἑκουσίως αὐτὰ προσεδέχετο· καὶ οὐ τυραννικῶς ἢ ἀναγκαστῶς ἔστιν ὅτε καθ' ἡμᾶς καὶ ἀβουλήτως, ἀλλ' ἡνίκα καὶ ὅσον ἐβούλετο, καὶ συγχωρεῖν αὐτὸς

A raliter emanabat, et essentialiter exundabat, Eutychetis avertens confusioni socium germen. Deinde partu nostro natus lacte nutritur et crescit, et corporales ætates [ætatum mutationes] discurrit, donec ad humanæ ætatis perfectionem pertingeret, et esuriem nostram, et sitim, et fastidium juxta nos ex itinere sustinet. Faciebat quippe et incedendi similiter nobis operationem, quæ humaniter actitata, et secundum humanam substantiam progrediens humanæ ejus naturæ erat ostensio. Unde et ex loco, sicut nos, ad locum commigrabat : quia et veraciter factus est homo, et naturam nostram habuit indiminute, et circumscriptionem carnis suscepit, et habitum nobis competentem indutus est. Corporalis enim, id est, corporis, et forma B ipsius habitus exsistit, juxta quam in utero conceptus formabatur, et quam semper servavit, et in sæculum [G. interminabile] indivise conservabit. Idcirco esuriens cibabatur, ideo sitiens potabatur, et ut homo bibebat : ideo pueriliter bajulabatur, ulnis virginalibus supervectus, et materno sinu repositus ; ideo fatigatus sedebat, et somni indigens dormiebat : sed et dum cæderetur, dolebat, et verberatus patiebatur, et dolores sustinuit corporis, manus et pedes in cruce transfixus. Dabat itaque, cum volebat, humanæ naturæ tempus operari, et pati quæ sua sunt, ne forte phantasia quædam, et visio inanis, nominabilis ejus judicaretur incarnatio. Neque enim involuntarie hæc, vel necessitate suspiciebat, vel si naturaliter ea, et humane admittebat, et humanis motionibus actitabat, atque C operabatur. Absit hæc abominabilis suspicio.

Deus nempe erat, qui hæc pati carnaliter acquiescebat, uti nos propriis passionibus salvaret, et per hæc nobis immunitatem impartiret, quando pati agereque, et operari humanitus idem ipse volebat, et considerantibus prodesse decernebat, propter quos et homo veraciter factus : et non cum naturales motus atque carnales moveri naturaliter ad operandum volebant : et dum insidiatores insidias audacter delectabantur perficere. Corpus enim se passibile, et mortale, atque corruptibile induit, et naturalibus nostris, atque irreprehensibilibus subjectura ægrimoniis, et huic, quæ naturæ suæ decenter conveniebant, pati atque D patrare indulsit, usque ad resurrectionem ex mortuis. Ibidem quippe, et passibile nostrum, et mortale, atque corruptibile dissolvit, et horum nobis libertatem donavit. Quæque igitur humilia atque humana sunt, ita sponte simul, et naturaliter, manens etiam in his Deus, demonstrabat. Erat namque ipse sibi ταμίας ac reconditor passionum humanarum, et actionum, et non solum reconditor, sed et arbiter, quanquam natura passibilis erat, qua naturaliter incarnatus erat. Et ideo erant humana ejus ultra hominem, haud quidem, quod natura humana non fuerat, sed quia sponte factus est homo ; et homo factus sponte hæc recipiebat, et non tyrannice, vel necessitate, ut nos plerum-

Digitized by Google

que, et involuntarie : sed quando, et quantum volebat, et permittebat ipse, tam iis, qui afflictiones ingerebant, quamque ipsis passionibus, quæ secundum naturam agebantur, annuebat. Verum illa divina præclaraque et sublimia, et nimirum nostram vilitatem superantia, quæ erant miracula, et prodigia, et admirandorum operum prolatio : quæ erant, inseminata conceptio, Joannis intra uterum exsultatio, partus ipse incorruptibilis, illibata virginitas, quæ ante partum et in partu et post partum est intemerabilis, pastorum cœlestis instructio, magorum stellivoca convocatio, munificentia cum hac simul, et adoratio, litterarum indocilis scientia. « Quomodo namque hic (inquiunt) litteras scit, cum non didicerit [8] ? » Partim [speciatim] redarguens amicorum ignorantiæ malevolum desiderium, ex aquis vinalis refectio, infirmorum corroboratio, cæcorum aspectus, emendatorum [mutilatorum] erectio, paralyticorum constrictio, claudorum recte currendi motio, leprosorum supermicans mundatio, esurientium repentina repletio, persequentium orbitas, ventorum mitigatio, maris tranquilla sedatio, super aquas corporalis incessio, immundorum spirituum expulsio, elementorum subita conturbatio, ultronea sepulcrorum apertio, ex mortuis triduana resurrectio, corruptionis non moritura destructio, mortis indeficiens dejectio, custoditi signaculi lapidis, et sepulcri incoercibilis exitus, januarum clausarum indetractabilis ingressus, in cœlum a terra nimium admirabilis et corporalis ascensio, et omnia, quæ his sunt similia, et sermonis naturam, et vocis virtutem transcendentia, et omnem humanum intellectum superantia : quæ omnia ultra naturam et sermonem humanum effecta, divinæ Dei Verbi essentiæ, atque naturæ profecto exsistebant indicia, etsi per carnem agebantur et corpus, et non sine carne rationaliter animata gerebantur : non tamen propter hæc Deum Verbum æstimemus incarneum, nec absque corpore astruamus, idcirco quod ea patrabat, quæ corporea superexcellunt. Etenim Verbum veraciter caro factum est, et incarnatum, absque mendacio corporatum est, et unus Filius cognoscebatur, qui omnem ex se proferebat operationem, divinam et humanam, exiguam et immanem [amplissimam], humilem atque cœlestem, carnalem et incorpoream, visibilem et invisibilem, circumscriptam et dualitati, et ex scipsa eam incessabiliter prædicantem, et flagranter annuntiantem.

Unus itaque idemque cum sit secundum subsistentiam Filius, indivisus, duarum naturarum idem ipse noscatur, secundum aliam quidem divina signacula operabatur, secundum aliam vero humilia recipiebat. Et propterea a Deo instructi asseverant, qui pro Christo Deo vero præmiis co-

A τοῖς τὰ πάθη προσφέρουσι, τοῖς τε παθήμασιν αὐτοῖς ἐνεργουμένοις κατὰ φύσιν ἐπένευσε. Τὰ δὲ θεῖα καὶ λαμπρὰ καὶ ὑπέρτατα, καὶ νικῶντα προδήλως ἡμῶν τὴν εὐτέλειαν, ἅπερ ἦν θαυμαστὰ καὶ τεράστια, καὶ τῶν παραδόξων ἔργων ἡ πρόοδος, ὁποίαπερ ἦν ἡ ἄσπορος σύλληψις, ἡ Ἰωάννου ἐγγάστριος σκίρτησις, ὁ τόκος ὁ ἄφθορος, ἡ παρθενία ἡ ἄχραντος, ἡ πρὸ τοῦ τόκου καὶ ἐν τῷ τόκῳ καὶ μετὰ τὸν τόκον ἀλώβητος, ἡ τῶν ποιμένων οὐράνιος μύησις, καὶ τῶν Μάγων ἀστροκίνητος ἕλκυσις, δωροφορία τε σὺν αὐτῇ καὶ προσκύνησις, ἡ γραμμάτων ἀμαθὴς τευτος εἴδησις (« Πῶς γὰρ οὗτος, φασὶν, οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς ;) » μερικῶς ἐπελέγχουσα τῶν τῆς ἀγνοίας ἐραστῶν τὸν κακότροπον ἔρωτα, ἡ ἐξ ὑδάτων οἰνώδης ἐμφόρησις, τῶν ἀσθενῶν ἡ ἐπίῤῥωσις, τῶν τυφλῶν ἡ ἀνάβλεψις, τῶν κυλλῶν ἡ ἀνόρθωσις, τῶν παραλύτων ἡ σύσφιγξις, τῶν χωλῶν ἡ εὐθύδρομος κίνησις, τῶν λεπρῶν ἡ ὑπέρλαμπρος κάθαρσις, τῶν πεινώντων ἡ σχέδιος πλήρωσις, τῶν διωκόντων ἡ πώρωσις [10], τῶν ἀνέμων ἡ κοίμησις, τῆς θαλάττης ἡ γαληναία κατάστασις, ἡ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐνσώματος βάδισις, ἡ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐκδίωξις, ἡ τῶν στοιχείων αἰφνίδιος κίνησις, ἡ τῶν μνημείων αὐτόματος ἄνοιξις, ἡ ἐκ νεκρῶν τριήμερος ἔγερσις, ἡ τῆς φθορᾶς οὐ τελευτῶσα κατάλυσις, ἡ τοῦ θανάτου μὴ παυομένη καθαίρεσις, ἡ φυλαττομένης τῆς τοῦ λίθου καὶ τοῦ τάφου σφραγῖδος ἀκώλυτος ἔξοδος, ἡ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀκράτητος εἴσοδος, ἡ εἰς οὐρανοὺς ἀπὸ γῆς πολυθαύματος καὶ ἐνσώματος ἄνοδος, καὶ πάντα τὰ τούτοις παρόμοια, τὰ καὶ λόγου φύσιν, καὶ φωνῆς ὑπερβαίνοντα δύναμιν, καὶ πᾶσαν ἀνθρωπείαν ὑπερνικῶτα διάνοιαν. Ἅπερ ἅπαντα ὑπὲρ λόγον καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην τελούμενα, τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου θείας οὐσίας καὶ φύσεως ὁμολογουμένως ὑπῆρχε τεκμήρια, εἰ καὶ διὰ σαρκὸς ἐνηργεῖτο καὶ σώματος, καὶ οὐ δίχα σαρκὸς λογικῶς ἐψυχωμένης ἐπράττετο. Καὶ οὐ διὰ ταῦτα τὸν Θεὸν Λόγον τοπάσομεν ἄσαρκον, ἢ σώματος αὐτὸν ἐκτὸς δογματίσομεν, ὅτιπερ ἔδρα τὰ σωμάτων ὑπέρτερα. Καὶ γὰρ ἀληθῶς ὁ Λόγος σεσάρκωται, καὶ ἀψευδῶς σαρκωθεὶς σεσωμάτωται, καὶ εἷς Υἱὸς ἐγινώσκετο ὁ πᾶσαν ἐξ αὐτοῦ προφέρων ἐνέργειαν θείαν τε καὶ ἀνθρώπειον, ταπεινὴν καὶ ὑπέρογκον, χθαμαλὴν καὶ οὐράνιον, σαρκικὴν καὶ ἀσώματον, ὁρατὴν καὶ ἀόρατον, περιγραπτὴν καὶ ἀπερίγραφον, ἀναλογοῦσαν αὐτοῦ τῇ δυάδι τῶν φύσεων, καὶ δι' ἑαυτῆς αὐτὴν ἀσιγήτως κηρύττουσαν, καὶ διαπρυσίως ἀγγέλλουσαν.

B

C

D

incircumscriptam, convenientem naturarum ejus

Εἷς γὰρ ὢν καὶ ὁ αὐτὸς καθ' ὑπόστασιν Υἱὸς ἀδιαίρετος, καὶ δύο φύσεις ὁ αὐτὸς γνωριζόμενος, κατ' ἄλλην μὲν τὰς θεοσημείας εἰργάζετο, κατ' ἄλλην δὲ τὰ ταπεινὰ παρεδέξατο. Καὶ διὰ τοῦτό φασιν οἱ θεόφρονες, οἱ ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀληθοῦς στεψάμενοι, καὶ τὸ φάσκειν θεόθεν δεξάμενοι, τὰς θειοτάτας συν-

[8] Joan. VII, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[10] πήρωσις.

Digitized by Google

ἔσεις [21] ἡμῖν ἐξυφαίνοντες· ὡς ὅταν ἀκούσῃς περὶ τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ τὰς ἐναντίας φωνὰς, καταλλήλως μέριζε ταῖς φύσεσι τὰ λεγόμενα· ἂν μέν τι μέγα καὶ θεῖον, τῇ θείᾳ φύσει προσνέμων· ἂν δέ τι μικρὸν καὶ ἀνθρώπινον, τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμενος· οὕτω γὰρ καὶ τὸ τῶν φωνῶν ἀσύμφωνον διαφεύξῃ, ἑκάστης, ἃ πέφυκεν ἴδια, δεχομένης φύσεως, καὶ τὸν Υἱὸν τὸν ἕνα καὶ πρὸ πάντων αἰώνων καὶ πρόσφατον κατὰ τὰς ἁγίας Γραφὰς ὁμολογήσεις. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ φασι, πᾶσαν μὲν ἐνέργειαν οὐκ ἄν τις χωρίσαι [22] τῆς μιᾶς υἱότητος, τῆς δὲ φύσεως, ἧς ἐστιν οἰκεῖον τὸν γινόμενον, τῷ λόγῳ γνωρίσειεν· οὐκοῦν κάλλιστα λίαν αὐτοῖς δεδογμάτισται τὸ, ἕνα μὲν ὁμολογεῖν τὸν Ἐμμανουὴλ· οὕτως γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος σαρκωθεὶς ὀνομάζεται· καὶ τὸν αὐτὸν ἅπαντα δρᾷν καὶ οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον, τά τε ὑψηλὰ καὶ ἐλάχιστα παντοίας ἐκτὸς διαστάσεως. Δι' ὧν καὶ τῶν αὐτοῦ φύσεων ἀσύγχυτος ἡ διπλόη γνωρίζεται, καὶ εἰς ὑποστάσεις δύο καὶ πρόσωπα διαμπὰξ ὁ αὐτὸς οὐ μερίζεται· ἀλλ' ἔστιν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Υἱὸς καὶ Χριστὸς ἀδιάτμητος, ἐν δυσὶν ἀδιαιρέτως γνωριζόμενος φύσεσι· καὶ αὐτοῦ τὰ πάντα τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ διαβεβαιούμεθα, καὶ πάσας αὐτοῦ καὶ τὰς φωνὰς καὶ τὰς ἐνεργείας πιστεύομεν· κἂν αἱ μὲν αὐτῶν εἰσι θεοπρεπεῖς, αἱ δὲ οὕτω πάλιν ἀνθρωποπρεπεῖς, αἱ δὲ μέσην τινὰ τάξιν ἐπέχουσιν, ὡς ἔχουσαι τὸ θεοπρεπὲς ἐν ταὐτῷ καὶ ἀνθρώπινον. Ταύτης δέ φαμεν τῆς δυνάμεως καὶ τὴν κοινὴν [23] καὶ θεανδρικὴν λεγομένην ἐνέργειαν, οὐ μίαν ὑπάρχουσαν, ἀλλ' ἑτερογενεῖ καὶ διάφορον, ἣν ὁ ἐξ Ἀρείου πάγου Παύλῳ τῷ θείῳ θείως ζωγρηθεὶς θεηγόρος Διονύσιος ἔφησεν, ὡς τὸ θεοπρεπὲς ἐν ταὐτῷ καὶ ἀνθρώπινον ἔχουσαν, καὶ διὰ τῆς χαριεστάτης τε καὶ συνθέτου προσῳδίας τὴν ἑκάστης οὐσίας καὶ φύσεως ἑκάστην ἐντελῶς δηλοῦσαν ἐνέργειαν. Προαιώνιον τοίνυν τὸν Θεὸν Λόγον δοξάζοντες καὶ τῷ Πατρὶ συναΐδιον, χρονικὴν ὑπομεῖναι πρεσβεύομεν γέννησιν, ἣν ἐκ Παρθένου τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοτόκου Μαρίας σαρκωθεὶς ἀπετίκτετο. Καὶ διὰ τοῦτο δύο τὰς γεννήσεις γεγεννῆσθαι πρὸς τῶν εὐσεβούντων εἰκότως πιστεύεται. Καὶ τέλειος ὢν ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι, τέλειος ἦν ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι· οὔτε τῇ διαφορᾷ τῶν οὐσιῶν διαιρούμενος, οὔτε τῇ τῆς ὑποστάσεως καὶ τοῦ προσώπου ταυτότητι τὰς φύσεις ἄγων πρὸς οὐσιώδη ταυτότητα· ἀλλ' ἐξ ὧν καθ' ὑπόστασιν πέφηνε φύσεων, ἐν αὐταῖς ἀδιαιρέτως ἔμεινε, πάντα σοφῶς καὶ ἀληθῶς ὑπελθὼν τὰ ὑμέτερα ἔργα καὶ πάθη φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πράγματα, τὰ μώμου μακρὰν καὶ μολύσματος, καὶ ἐν οἷς ἁμαρτίας ἴχνος τινὸς μὴ εὑρίσκεται· ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ τις δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ τὸ σύνολον ηὕρηται. Καὶ συναναστραφεὶς ἀνθρωπίνως ἡμῖν, ἅτε τέλειος γνωριζόμενος ἄνθρωπος, κἂν Θεὸς ὁ αὐτὸς ἀπαραλείπτως ἐτύγχανε, καὶ θαυματουργήσας ὡς ἔπρεπε.

ronati sunt, et loqui divinitus acceperunt, divinas nobis intelligentias [confessiones] contexentes : sicut cum audieris unius filii contrarias voces, convenienter naturis, quæ dicuntur, partire : si quidem quid magnum et divinum est, divinæ naturæ exhibens : si vero quid parvum est et humanum, humanæ reputans : sic enim et dissonantiam vocum effugies, unaquaque natura proprietates, quæ ei sunt insitæ, receptante, et ipsum Filium unum tam ante omnia sæcula, quam modernum, secundum sacras Scripturas confiteberis. Sed et hoc in uno Filio asserunt : omnem quidem operationem nullus ab uno Filio seqnestraverit. Cujus vero naturæ sit quod geritur, per propriam operationem insinuet [ratione cognoveris] : ergo nimis pulcherrime ab eis est explanatum, unum quidem confiteor Emmanuel (ita quippe Deus Verbum incarnatus nuncupatur) et eumdem omnia patrare, et non alium et alium, tam sublimia, quamque exigua citra ullam distantiam, per quæ, et ejus naturarum inconfusa qualitas recognoscitur, et in substantias duas, atque personas ipse prorsus non dispertitur, sed est unus idemque Filius, et Christus inseparabilis in duabus indivise agnoscendus naturis, et ipsius unius Filii cuncta esse certificamus, et omnes ejus, et voces, et operationes credimus : licet quædam earum sint Deo decibiles, quædam vero ita rursus humanæ, quædam vero medium quemdam ordinem obtinent, tanquam habentes in hoc ipso Deo dignum quid et humanum. Hujus vero asserimus esse virtutis etiam illam, quæ dicitur nova [communis], et deivirilis operatio, non unam exsistentem, sed diversi generis, ac differentem , quam ex Areopago a Paulo egregio divinitus captus, Deo vocatus [G. deiloquus] asseruit Dionysius, utpote Deo decibile in hoc ipso, et humanum habentem perque alacrem [elegantem], atque compositam dictionem, uniuscujusque substantiæ, atque naturæ unamquamque perfecte significantem operationem. Ante sæcula igitur esse Deum Verbum glorificantes [asserentes] Patrique coæternum, temporalem sustinuisse annuntiamus nativitatem, qua ex Virgine, vere ac proprie Dei Genitrice Maria incarnatus nascebatur. Et idcirco duabus nativitatibus nasci a piis merito creditur : et perfectus idem exsistens in deitate, perfectus erat idem in humanitate, nequaquam per differentiam substantiarum divisus, neque per identitatem subsistentiæ atque personæ, naturas ipsas deducens ad identitatem substantiæ : sed ex quibus secundum subsistentiam naturis est declaratus, in ipsis inseparabilis mansit, omnia sapienter, et vere nostra gerens opera, et passiones naturales atque irreprehensibiles, quæ procul a macula atque pollutione sunt, et in quibus cujuspiam peccati vestigium non reperitur. Peccatum namque non fecit, nec quilibet dolus in ore ejus pror-

VARIÆ LECTIONES.

[21] συναινέσεις. [22] χωρήσειε. [23] καινήν.

Digitized by Google

sus inventus est; et conversatus una nobiscum humane, utpote qui sciebatur homo perfectus, etiam Deus idemque indiminute exstabat, miraculaque, ut decuerat, faciens.

Perfectus quippe Deus noscebatur, quamvis esset humanæ carni intellectualiter animatæ commixtus; ad spontaneam passionem ascendit, et ultro Judæis est proditus : imo ipse seipsum illis, ob salutem hominum, sponte prodidit, et ligatur, et colaphis cæditur, et inspuitur, et flagellatur, et illuditur, et chlamyde purpurea tanquam rex omnium induitur, et arundo tanquam sceptrum regium regaliter ei contraditur, et Pilato judicante damnatur, ad extremum patibulo configitur, et manibus, atque pedibus cruentatur salutiferæ cruci conclavatus, et cum latronibus levatur, et acetum potatur, et fel degustat, et magna voce clamans animam tradit Patri, et latus lancea perforatur, sanguinem quoque, et aquam salutarem post mortem profundit; et emortuus de cruce deponitur, et accuratur, et myrrha conditur, et sepultura triduana sepelitur, et triduanus resurgens de sepulcro progreditur; et una secum cunctos mortuos suscitat ex sepulcro, ex corruptione ad immortalitatem eos perducens per suam resurrectionem ex mortuis; et discipulis resurgens a mortuis, manifestatur; et cibo ac potu rei fidem accommodat, et tactu manuum apostolicarum carnis propriæ resurrectionem probat, et Spiritum sanctum eis impertit, tanquam cognatum sibi atque connaturalem; et elevatur in cœlos, imo uti cœlorum dominator ascendit, et dexteræ assidet Genitoris, solium habens paternum, et regale, et sublime. Unde et iterum veniet, judicium vivorum et mortuorum facturus, et singulis redditurus secundum opera, quæ unusquisque operatus est, sive frugi, atque bona gessit, seu nequam, et vituperabilia operatus est, quem una cum Patre, et Spiritu sancto omnino regnare credimus, regnum vere immortale, et finem nequaquam aut terminum suscepturum. Sed et de incarnationis dispensatione, hoc est, de admirabili Dei Verbi incarnatione ad nos humiles assimilatione qualiter dico ac sentio, breviter demonstravi. Verum de principio visibilis mundi et constitutione, quæ facta est, et consummatione, quam non longe suscipiat, confiteor Deo honorabiles, quod omnia non tantum visibilia, sed et invisibilia unus Deus condidit, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus; illa sempiterna natura, quæ nescit exordium, et ex non exsistentibus protulit ut exsisterent, et non exsistentia repente [G. nullo negotio] protulit, et horum multorum millium differentias prudenter produxit. Omnia enim per unigenitum Filium Pater in Spiritu sancto fecit, quæ et sapienti providentia continet, ut Deus suis operibus præsidens, principiumque omnibus temporale constituens, sensibilia quidem fini tempo-

A Τέλειος γὰρ Θεὸς ἐγινώσκετο, καὶ ἀνθρωπείᾳ νοερῶς ἐψυχωμένῃ σαρκὶ συνεκέκρατο. Ἐπὶ τὸ πάθος τὸ ἑκούσιον ἄνεισι, καὶ ἑκουσίως Ἰουδαίοις προδίδοται, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν αὐτοῖς δι' ἀνθρώπων σωτηρίαν ἑκουσίως προδίδωσι· καὶ δεσμεύεται, καὶ κολαφίζεται, καὶ ἐμπτύεται, καὶ μαστίζεται, καὶ χλευάζεται, καὶ χλαμύδα πορφυρᾶν ὡς βασιλεύων τῶν ὅλων ἐνδύεται, καὶ κάλαμον ὡς σκῆπτρον βασιλικὸν βασιλικῶς ἐγχειρίζεται, καὶ Πιλάτου κατακρίνεται κρίνοντος, καὶ τέλος ξύλῳ προσπήγνυται, καὶ χεῖρας καὶ πόδας αἱμάσσεται τῷ σωτηρίῳ σταυρῷ προσηλούμενος, καὶ λῃσταῖς συνεπαίρεται, καὶ ὄξος ποτίζεται, καὶ χολῆς ἀπογεύεται, καὶ μέγα βοήσας τῷ
B Πατρὶ τὴν ψυχὴν παραδίδωσι, καὶ τὴν πλευρὰν τῇ λόγχῃ τιτρώσκεται, καὶ ὕδωρ καὶ αἷμα σωτήριον μετὰ θάνατον προχέει καὶ νέκρωσιν, καὶ νεκρὸς τοῦ σταυροῦ καταφέρεται, καὶ κηδεύεται, καὶ σμυρνίζεται, καὶ ταφὴν τριήμερον θάπτεται, καὶ τριήμερος ἀναστὰς τοῦ τάφου προέρχεται, καὶ πάντας ἑαυτῷ τοὺς νεκροὺς συνανίστησιν, ἐκ τάφου καὶ φθορᾶς πρὸς τὴν ἀτελευτῶσαν αὐτοῦ ζωὴν ἐπαγόμενος διὰ τῆς αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ἐμφανίζεται, καὶ πιστοποιεῖται βρώσει καὶ πόσει καὶ ἁφῇ χειρῶν ἀποστολικῶν τῆς οἰκείας σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν, καὶ Πνεῦμα τούτοις, παρέχει πανάγιον, ὡς συγγενὲς αὐτῷ καὶ ὁμόφυλον· καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναφέρεται, μᾶλλον δὲ ὡς καὶ τῶν οὐρανῶν δεσπόζων ἀνέρχεται, καὶ δεξιὸς τοῦ τεκόντος καθέζεται, θῶκον ἔχων τὸν πατρικὸν καὶ βασιλικὸν καὶ ὑπέρτατον. Ὅθεν καὶ πάλιν ἐλεύσεται
C κρίσιν ζώντων καὶ νεκρῶν ποιησόμενος, καὶ ἀποδώσων ἑκάστῳ κατὰ τὰς πράξεις, ἅσπερ πέπραχεν, εἴτε ἀγαθὰς [24] πράξεις καὶ καλὰς, εἴτε φαύλας καὶ ψεκτὰς κατειργάσατο· ὃν σὺν Πατρί τε καὶ Πνεύματι καὶ βασιλεύειν τῶν ὅλων πιστεύομεν βασιλείαν ἀληθῶς ἀτελεύτητον, καὶ τέλος οὐκ ἐπιδεχομένην καὶ πλήρωμα. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, ταὐτὸν δὲ φάναι, τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως, καὶ πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς ὁμοιώσεως, ὡς λέγω καὶ φρονῶ, διὰ βραχέων ἐγνώρισα· περὶ δὲ τῆς τοῦ ὁρωμένου κόσμου γεγονυίας ἀρχῆθεν συστάσεως, καὶ συντελείας, ἣν [25] οὐκ εἰς μακρὰν ὑποδέξοιτο, ὁμολογῶ,
D θεοτίμητοι, ὡς πάντα, οὐ μόνον τὰ ὁρατὰ, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀόρατα ὁ εἷς Θεὸς ἐτεκτήνατο, ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἀΐδιος φύσις καὶ ἄναρχος, κἀκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, καὶ οὐκ ὄντα πρὶν ἐσχεδίασε, καὶ τὰς τούτων μυρίας διαφορὰς σοφῶς προεβάλετο. Πάντα γὰρ διὰ τοῦ Μονογενοῦς ὁ Πατὴρ ἐν ἁγίῳ πεποίηκε Πνεύματι, ἃ καὶ προνοίᾳ σοφῇ συγκρατεῖ τῶν οἰκείων ἔργων ὡς Θεὸς προϊστάμενος, ἀρχήν τε τοῖς πᾶσι χρονικὴν ὁρισάμενος, τὰ μὲν αἰσθητὰ τέλει χρονικῷ καθυπέβαλε, τὰ δὲ νοητὰ καὶ ἀόρατα τούτων ἀξίας ἠξίωσε μείζονος, καὶ θνήσκει μὲν οὐδαμῶς, οὐδὲ φθείρεται κατὰ τὸ τῶν αἰσθη-

VARIÆ LECTIONES.

[24] ἀγαθάς τις. [25] ἥς.

Digitized by Google

τῶν ῥευστὸν καὶ εὐπάροιστον, οὐ μὴν ἐστι τὴν φύσιν ἀθάνατα, ἢ πρὸς οὐσίαν μετελήλυθεν ἄφραστον [26], ἀλλὰ χάριν αὐτοῖς ἐχαρίσατο φθορᾶς αὐτὰ καὶ θανάτου διείργουσαν.

A rali supposuit, intellectualia vero et invisibilia his meliori dignitate dignatus est, et nullatenus quidem moriuntur, neque corrumpuntur, juxta quod sensibilia defluunt, atque pertranseunt, non tamen sunt immortalia per naturam, neque in essentiam incorruptibilem transeunt, sed gratiam eis largitus est, a corruptione ea, et a morte coercentem.

Οὕτως ἀνθρώπων ψυχαὶ διαμένουσιν ἄφθαρτοι· οὕτως ἄγγελοι διατελοῦσιν ἀθάνατοι· οὐ φύσιν ἀληθῶς, ὡς ἔφημεν, ἄφθαρτον, ἢ οὐσίαν κυρίως ἀθάνατον ἔχοντες, ἀλλὰ χάριν ἐκ Θεοῦ κληρωσάμενοι ἀθανασίας χορηγὸν, καὶ ἀφθαρσίας αὐτοῖς ὑπάρχουσαν πρόξενον· ἀλλ' οὐκ ἐπειδήπερ αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ Θεοῦ χάριτι τὴν φθορὰν ἀπεώσαντο τὴν πᾶσι κτιστῆς φύσεων [27] ἐμφολεύουσαν, διὰ τοῦτο καὶ πρὸ σωμάτων αὐτὰς ὑποπτεύσομεν, ἢ πρὸ τῆς τοῦ ὁρωμένου κόσμου παραγωγῆς καὶ συμπήξεως ἐν ἀϊδίῳ τινὶ ζωῇ τελεῖν ἐννοήσομεν, καὶ βίον ἔχειν οὐράνιον φήσωμεν [28], ἀσαρκόν τε καὶ ἀσώματον ζώσας ζωὴν τὴν ἀΐδιον ἐν οὐρανῷ ποτε μὴ ὑπάρχοντι, ὡς Ὠριγένης ὁ παράφορος βούλεται, καὶ οἱ τούτου συμμύσται καὶ σύμφρονες Δίδυμος καὶ Εὐάγριος, καὶ ὁ λοιπὸς αὐτῶν μυθομέριμνος ὅμιλος· οἵπερ οὐ τοῦτο μόνον πεπλανημένως δοξάζουσιν Ἑλληνικοῖς ἐμφερόμενοι δόγμασι, καὶ τὴν Χριστιανῶν καταῤῥυποῦντες εὐγένειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν σωμάτων τούτων, ὧν νυνὶ περικείμεθα, ἀνοήτως ἀναιροῦσιν ἀνάστασιν, μυρία δεινὰ βατταρίζοντες τῆς δυσσεβοῦς αὐτῶν μυθοπλαστίας ἐπάξια· οἷς ἀρκεῖ πρὸς ἐπίπληξιν τὸ Παύλῳ πρὸς Κορινθίους λεγόμενον· « Ὡς εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· » καὶ λοιπὸν, οὕτως αὐτοῖς τοῖς λογισμοῖς ματαιάζουσι, τὸ, Κενὴ ἄρα [29] ἡ πίστις ὑμῶν, προστεθήσεται· ἢ οὐ μέρος, ὦ οὗτοι, τῆς ἡμῶν σεπτῆς ὁμολογίας γεγένηται καὶ ταυτησὶ τῆς σαρκὸς ἡ ἀνάστασις; Καὶ σαρκὸς γὰρ ὁμολογεῖν ἀπαιτούμεθα τῷ σωτηρίῳ προσιόντες βαπτίσματι. Διὰ τοῦτο γὰρ, καθά τινι τῶν σοφῶν τεθεώρηται, καὶ πᾶσα τοῦ Μονογενοῦς ἡ λαμπρὰ καὶ διάσημος οἰκονομία λαμπρῶς πεπραγμάτευται, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ, καὶ τὴν σάρκα ἀθανατίσῃ· οὐ τοῦτο δὲ μόνον οἱ παράφρονες σφάλλονται, καὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ παρακρούονται· ἦν γὰρ αὐτῶν ὡς ἐν συγκρίσει κακῶν καὶ φορητὸν τὸ δυσσέβημα· ἀλλὰ καὶ ἕτερα μυρία παρὰ τὴν ἀποστολικὴν καὶ πατρῴαν ἡμῶν παράδοσιν λέγουσι, παραδείσου φυτείαν ἐκβάλλοντες, ἐν σαρκὶ πεπλάσθαι τὸν Ἀδὰμ οὐ βουλόμενοι, τὴν ἀπ' αὐτοῦ τῆς Εὔας διάπλασιν ψέγοντες, τὴν ἠχὴν ἀθετοῦντες τοῦ ὄφεως, τὰς τῶν οὐρανίων ταγμάτων ταξιαρχίας οὕτω μὲν ἀρχῆθεν ἐκ Θεοῦ κεκτίσθαι [30] κωλύοντες, ἐκ καταδίκης δὲ προγενεστέρας καὶ παρατροπῆς αὐτὰς φανταζόμενοι· ὡς ἐν ἑνάδι τε νόων πάντα παρῆχθαι τὰ λογικὰ, ἀθέως ὁμοῦ καὶ μυθικῶς ὀνειρώττοντες, τῶν ὑπερουρανίων ὑδάτων τὴν κτίσιν κακίζοντες, τέλος εἶναι κολάσεως θέλοντες· καὶ πάντων μὲν τῶν αἰσθητῶν παντελῆ φθορὰν παρεισφέροντες· πάντων δὲ τῶν λογικῶν, ἀγγέλων, ἀνθρώ-

Sic hominum animæ permanent incorruptæ, sic angeli immortales perseverant, non naturam revera, sicut asserui, incorruptam proprieve immortalem habentes essentiam, sed gratiam a Deo sortiti sunt, quæ immortalitatem largitur, et incorruptionem eis providet. Sed non idcirco quod hominum animæ gratia Dei corruptionem repulerunt, quæ omnibus creaturis naturaliter insidet, ideo et ante corpora eas fuisse suspicabimur, vel ante B hujus visibilis mundi productionem, atque compaginem in sempiterna quadam vita positas arbitrabimur, vitamve habuisse cœlestem asseremus, incarneam seu incorpoream vitam viventes perpetuam in cœlo aliquando non exsistenti, sicut Origenes erroneus constituit, et hujus complices, atque consentanei Didymus, et Evagrius, et reliqua earum fabularum excogitatrix sodalitas; qui quidem non hoc solum errando pronuntiant Paganorum concreti dogmatibus [similia docentes], et Christianorum nobilitatem sordidantes, sed et istorum corporum, quibus nunc sumus amicti, imprudenter perimunt resurrectionem, multa callide balbutientes impiissimis eorum et fabulosis figmentis condigna, quibus ad castigationem suffi- C cit, quod a Paulo ad Corinthios dictum est : « Quod si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit [26], » et reliqua : ita eorum cogitationibus [et ita iam cog.] vanescentibus, illud adjicietur : Ergo vana est fides vestra; annon est pars vobis nostræ adorandæ confessionis, et carnis istius resurrectio? Nam et carnis resurrectionem exquirimur confiteri, ad salutarem baptismum accedentes, juxta quod quidam sapientium contemplatus est, quod cunctum Unigeniti præclaræ insignisque dispensationis præclarum mysterium erat, et negotium, ut imaginem salvet, et carnem immortalem efficiat. Non solum autem in hoc desipientes falluntur, et a recto itinere divagantur (esset nam- D que eorum tanquam in comparatione malorum tolerabilis impietas), sed et alia multa extra apostolicam atque paternam nostram traditionem asseruerunt, paradisi plantationem projicientes, in carne Adam formatum fuisse nolentes, ex eo Evam formatam fuisse vituperantes, serpentis sonitum refutantes, cœlestium officiorum [ordinum] principatus ita quidem principio a Deo creatos fuisse prohibentes, ex condemnatione vero pristina et transgressione eos confingentes. Sicut in unitate autem mentium omnia rationabilia fuisse producta,

[26] II Cor. xv, 16.

VARIÆ LECTIONES.

[26] L. ἄφθαρτον. [27] L. κτιστοῖς φυσικῶς. [28] φήσομεν. [29] καὶ ἄρα ματαία. [30] κεκτῆσθαι.

Digitized by Google

impie simul et fabulose somniantes, super cœlestium aquarum creaturam pessimantes (9), [improbantes], finem esse volentes supplicii et omnium quidem sensibilium omnimodam corruptionem subintroducentes, omnium vero rationabilium, angelorum, hominum, dæmonum restaurationem adstruentes, et iterum in unitatem fabulosam horum differentias profundentes, cum et nihil a nobis differre Christum, quem ipsi delirando perdocent, non quem nos pie prædicamus, gloria seu honore, sive regno sive dominatione dæmoniose scaturiunt, millia quædam proferentes de diabolico cordis eorum et impio thesauro, non una fæculenta subversione tantummodo, sed millibus proximos potantes, et animas hominum mortificantes, miseri, pro quibus Christus mori dignatus est, et pro quorum redemptione suum divinum sanguinem fudit, et munus præ omni dignitate divinius suam animam posuit. Nos vero rectæ immaculatæque fidei ac pudicæ lacte potati rationali et sine dolo, et bonum verbum degustantes, universa eorum tenebrosa dogmata repellentes, et omnibus horum nefandorum vaniloquiis liberi, et paternis nostris superincedentes vestigiis, et præsentis sæculi consummationem dicimus, et vitam illam, quæ post præsentem vitam futura est, credimus æternum permansuram; et immortale habemus supplicium; illam quidem indesinenter exhilarantem laudabilium operum patratores, istud vero incessabiliter affligens, necnon et crucians eos, qui hinc affectatores malorum effecti sunt, et pœnitentiam agere noluerunt, priusquam hinc evaderent, et exirent: « Vermis enim eorum non morietur, » inquit Christus judex et veritas, « et ignis eorum non exstinguetur [27]. »

Hæc sapere atque credere, sapientissimi, ex apostolica et evangelica, atque prophetica et legali, et ex paterna et doctrinali prædicatione percepimus, et manifesta vobis prudentissimis fecimus, nihilque vobis occultavimus. Consequens cæterum exsistit, et competens, ac pristinæ traditioni conveniens, sacratissima concilia paternorum nostrorum, atque sacratissimorum conventuum manifesta litteris facere, quæ tanquam lustrantia nostras animas confovemus, et per sæcula habere nos exoramus, quatenus cum eis et beatam vitam participemus, uti eorum filii nobiles, ac successores. Quatuor itaque in divinis Ecclesiæ dogmatibus magna sacraque et universalia concilia suscipimus, evangelicis illustrata fulgoribus, et splendificata evangelicarum configurationum, et speciminum quantitate. His principari dicimus Nicænum trecentorum decem et octo Deum gerentium patrum conventum, qui ex divino nutu concitus, Arianæ rabiei dejecit contagia. Post illum vero tempore, non gloria sive gratia, secundus congregatur conventus, qui in regiam convocatus est civitatem. Quinquaginta vero et centum a Deo instituti Patres exsti-

A των, δαιμόνων ἀποκατάστασιν φάσκοντες, καὶ πάλιν εἰς ἑνάδα μυθικὴν τὰς τούτων διαφορὰς ἀναχέοντες ὅτε καὶ μηδὲν ἡμῶν διαφέρειν τὸν Χριστὸν, ὃν αὐτοὶ ληρῳδῶς δογματίζουσιν, οὐχ ὃν ἡμεῖς εὐσεβῶς προσκηρύττομεν, δόξῃ, ἢ τιμῇ, ἢ βασιλείᾳ, ἢ δεσποτείᾳ δαιμονιωδῶς ἀναβράττουσι· καὶ μυρία ἄττα προφέροντες πρὸς τοῦ διαβολικοῦ καὶ δυσσεβοῦς τῆς καρδίας αὐτῶν θησαυρίσματος, οὐ μιᾷ μόνον ἀνατροπῇ θολερᾷ, ἀλλὰ μυρίαις τὸν πλησίον ποτίζοντες, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων θανατοῦντες οἱ δείλαιοι, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀποθανεῖν κατηξίωσε, καὶ λύτρον αὐτοῦ τὸ αἷμα τὸ θεῖον ἐξέχεε, καὶ δῶρον ὑπὲρ πᾶσαν ἀξίαν θειότατον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κατεβάλετο. Ἡμεῖς δὲ πίστεως ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου καὶ σώφρονος τὸ λογικὸν ποτισθέντες γάλα καὶ ἄδολον, καὶ καλὸν Θεοῦ
B ῥῆμα γευσάμενοι, ἅπαντα τὰ ἐκείνων σκοτεινὰ διωσάμενοι δόγματα, καὶ τούτων ὄντες ἀπάντων τῶν ἀθέσμων αὐτῶν φληνάφων ἐλεύθεροι, καὶ τοῖς πατρῴοις ἡμῶν ἐπιβαίνοντες ἴχνεσι, καὶ τοῦ παρόντος κόσμου συντέλειαν λέγομεν, καὶ τὴν ζωὴν ἐκείνην τὴν μέλλουσαν τὴν μετὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν διαιωνίζειν πιστεύομεν, καὶ τὴν κόλασιν ἀτελεύτητον ἔχομεν· τὴν μὲν ἀλήκτως εὐφραίνουσαν τῶν ἀρίστων ἔργων τοὺς πράκτορας, τὴν δὲ ἀπαύστως ἀλγύνουσαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κολάζουσαν τοὺς ἐνθάδε γεγονότας ἐραστὰς τῆς φαυλότητος, καὶ μετανοεῖν οὐ θελήσαντας πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἐκδρομῆς καὶ ἐκβάσεως. « Ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, » φησὶ Χριστὸς ὁ κριτὴς, ἡ ἀλήθεια· « καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται. »

C Ταῦτα φρονεῖν καὶ πιστεύειν, σοφώτατοι, ἔκ τε ἀποστολικῆς καὶ εὐαγγελικῆς, ἔκ τε προφητικῆς καὶ νομικῆς, ἔκ τε πατρῴας καὶ διδασκαλικῆς παρειληφότες κηρύξεως, καὶ δεδρακότες ὑμῖν τοῖς πανσόφοις κατάδηλα, καὶ μηδὲν ὑμᾶς ἀποκρύψαντες· ἀκόλουθον λοιπόν ἐστι καὶ ἁρμόδιον· καὶ τῇ παλαιᾷ παραδόσει κατάλληλον, τὰς ἱερὰς συνόδους τῶν πατρικῶν ἡμῶν καὶ πανιέρων ἀθροίσεων δήλας ποιεῖν ἐπὶ γράμματος, ἃς ὡς φωταγωγοὺς ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς περιέπομεν, καὶ δι' αἰῶνος ἔχειν εὐχόμεθα, ὅπως αὐταῖς καὶ τῆς μακαρίας ζωῆς κοινωνήσαιμεν, ὡς παῖδες αὐτῶν εὐγενεῖς καὶ διάδοχοι. Τέτταρας τοίνυν ἐπὶ τῶν ἐνθέων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων μεγάλας καὶ ἱερὰς οἰκουμενικὰς συνόδους δεχόμεθα, εὐαγγελικαῖς φαιδρυνομένας λαμπρότησι, καὶ χα-
D ρακτήρων εὐαγγελικῶν ἀγλαΐζομένας ποσότητι· τούτων πρωτεύειν φαμὲν τὸ ἐν Νικαίᾳ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων συνέδριον, ὅπερ ἐκ θείας ἀθροισθὲν ἐπινεύσεως τῆς Ἀρείου λύττης καθαιρεῖ τὰ μιάσματα. Μετ' ἐκεῖνο δὲ τῷ χρόνῳ, οὐ δόξῃ καὶ χάριτι, συναθροίζεται δεύτερον ἄθροισμα τὸ ἐν τῇ βασιλίδι συνειλεγμένον τῶν πόλεων. Πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν θεόσοφοι Πατέρες ἐτύγχανον, οἱ

[27] Isa. LXVI, 24; Marc. IX, 43.

NOTÆ.

(9) Ms. noster, *vituperantes*. HARD.

Digitized by Google

καὶ τοῦτο πληροῦν θεόθεν ἠγμένοι τὸ ἄθροισμα, ὃ τὴν τρικέραυνον Μακεδονίου, Ἀπολλιναρίου τε καὶ Μάγνου σβεννύει δυσσέβειαν, καὶ τῆς τοσαύτης χαλεπῆς πυρακτώσεως τῶν εὐσεβούντων τὰ συστήματα ῥύεται. Τρίτον μετὰ τοῦτο μόνῳ τῷ χρόνῳ δοξάζω συνέδριον τὸ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον ἐκ θείας ἐνεδρεῦσαν βουλήσεως· τὸ γὰρ Διοσκόρου λεγόμενον δεύτερον τῆς Εὐτυχοῦς ἀδοκίμου γνώμης πεφώραται σύστοιχον· ὅπερ πρῶτον συνέδριον διακοσίων μὲν ἁγίων Πατέρων ἐγνωρίζετο πλήρωμα, καταβάλλει δὲ τὸν ἀνθρωπολάτρην Νεστόριον, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν Χριστομάχον ἀσέβειαν. Καὶ τέταρτον μετὰ τὰ τρία τῷ χρόνῳ μόνῳ θεόσοφον ἀθροίζεται σύνταγμα τῶν ἑξακοσίων ἁμοῦ καὶ τριάκοντα πανυμνήτων Πατέρων, καὶ δαδούχων τῆς πίστεως, ὅπερ ἐν Χαλκηδόνι μὲν τὴν θείαν ποιεῖται θεόθεν συνέλευσιν, καὶ συναθλοῦσαν εἶχεν Εὐφημίαν τὴν μάρτυρα, τὴν καὶ μέχρι τῆς σήμερον προμαχοῦσαν αὐτῶν τοῦ ὅρου τῆς πίστεως, καὶ τῆς αὐτῶν περιφήμου καὶ μεγίστης ἀθροίσεως λόγον πολὺν ποιουμένην καὶ ἄπαυστον.

terunt, qui et hoc implere concilium divinitus ducti sunt, quod trifulgurem Macedonii, Apollinarisque, et Magni impietatem exstinxit, et de tam magna atque difficili inflammatione cœtus piorum eripuit. Tertium post hoc tempore solo concilium glorifico, quod in Epheso prius ex divina voluntate consedit (nam secundum quod Dioscori dicitur, illius reprobæ intelligentiæ Eutychetis comprehenditur consonum) quod primum concilium ducentorum quidem sanctorum Patrum plenitudo noscebatur: dejecit autem hominicolam Nestorium, et omnem ejus Christo rebellem impietatem. Quartus quoque post hæc tria tempore tantum a Deo instructus congregatur conventus sexcentorum simul et triginta laudabilium Patrum, et illustratorum fidei, qui in Chalcedone quidem divinum divinitus fecit conventum, et concertantem habuit Euphemiam martyrem; quæ et usque hactenus super fidei eorum definitione pugnat, et pro opinatissimo eorum maximoque conventu verbum plurimum, et incessabile facit.

Κατασφάττει δὲ τὴν ξυνωρίδα τὴν βέβηλον, Εὐτυχῆ φημι καὶ Διόσκορον, καὶ τὴν τούτων ἀποῤῥάττει θεομάχον κακόνοιαν ἐκ τῆς Ἀπολλιναριανῆς ὥσπερ πηγῆς καταῤῥέουσαν, καὶ πληροῦσαν πάντας τῆς ἀσεβείας τοὺς ῥύακας. Ἐκβάλλει δὲ μετὰ τῆς τούτων ἀσεβεστάτης αἱρέσεως διὰ τῶν αὐτῆς ὀρθοδόξων προῤῥήσεων καὶ τὴν Νεστορίου τοῦ θεομάχου παμμίαρον αἵρεσιν· καὶ κατὰ ταύτης γὰρ ὡς ἔτι τῇ ἀναιδείᾳ σπαιρούσης ἠθροίζετο. Ὅθεν καὶ τελείως αὐτὴν ἀπενέκρωσε, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐλῶν ἐξωστράκισεν. Ἐπὶ ταύταις δὲ ταῖς μεγάλαις καὶ οἰκουμενικαῖς πανσέπτοις τε καὶ πανιέροις τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ὁμοτίμοις ἀθροίσεσι τέσσαρσι, καὶ πέμπτην ἁγίαν ἄλλην παρὰ ταύτας καὶ μετὰ ταύτας συστᾶσαν, οἰκουμενικὴν δέχομαι σύνοδον, τὴν ἐν τῇ βασιλίδι καὶ αὐτὴν γενομένην τῶν πόλεων, Ἰουστινιανοῦ τοῦ τότε τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας διέποντος, καὶ πάντα αὐτῆς τὰ λαμπρὰ διορίσματα· ἥτις κυροῦσα [31] μὲν τὴν ἐν Χαλκηδόνι περιώνυμον ἤθροισται σύνοδον· ἀναιρεῖ δὲ καὶ ἐκρίπτει πρὸς ὅλεθρον πρωτοτύπως μὲν Ὠριγένην τὸν ἄφρονα, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ ὀνειρώδη κομψεύματα, καὶ πολυειδοῦς ἀσεβείας πλήρη συγγράμματα· Εὐαγρίου δὲ σὺν αὐτῷ καὶ Διδύμου τὰ δόγματα· καὶ πάντα αὐτῶν τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τερατώδη, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μυθώδη ληρήματα· μεθ' οὓς τὸν Μοψουεστίας ἐκτίλλει Θεόδωρον, τὸν Νεστορίου τοῦ θεομάχου διδάσκαλον, καὶ ὡς μυσαρὸν σὺν τοῖς αὐτοῦ βλασφήμοις συγγράμμασι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐκρίπτει ζιζάνιον· Θεοδωρίτου δὲ τὰ κακῶς κατὰ τοῦ τῆς εὐσεβείας προμάχου Κυρίλλου καὶ δυσσεβῶς γεγονότα συντάγματα, καὶ ὅσα κατά γε τῶν δώδεκα τοῦ αὐτοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου κεφαλαίων, τῆς τε πρώτης ἁγίας ἐν Ἐφέσῳ συνόδου καὶ τῆς ὀρθῆς ἡμῶν κατηγόρησε πίστεως, Νεστορίῳ τῷ δυσσεβεῖ χαριζόμενος· κἀκεῖνα ταύτης ποιεῖ τῆς κα-

Perimit vero profanam dualitatem, Eutychen, inquam, et Dioscorum, et eorum obturat Deo rebellem malitiam, ex Apollinarii unda tanquam fonte defluentem, et replentem omnes impietatis rivulos, ejecitque cum istorum impiissima hæresi per suas orthodoxas assertiones, et Nestorii Deo rebellis immundissimam hæresim. Nam et contra hanc, adhuc impudenter respirantem convenerat. Unde et eam perfecte interemit, et ab ecclesiasticis atriis expulit. Super his autem magnis, et universalibus, venerandis quoque ac sacratissimis sanctorum beatorumque Patrum honore coæquandis quatuor conventibus, etiam quintum sanctum, præter istos, et post istos aliud concilium universaliter constitutum suscipio, quod in regia urbe etiam id celebratum est, Justiniano tunc sceptra Romani imperii dispensante, omnesque ejus præclaras definitiones, quod ad confirmationem quidem nominatissimi Chalcedonensis concilii congregatum est. Perimit autem, et in interitum projicit principaliter quidem Origenem insanum, et omnes ejus pomposas somnolentias, et plena multæ impietatis commenta; Evagrii quoque cum eo, et Didymi dogmata omnia eorum pagana, atque prodigiosa, nec non et fabulosa deliramenta. Post quos et Mopsuestenum evellit Theodorum magistrum Deo rebellis Nestorii, et ut immundum zizanium cum suis blasphemis opusculis ab apostolica Ecclesia projicit. Scripta quoque Theodoriti, quæ male et impie adversus Cyrillum propugnatorem pietatis effecta sunt, et quæque tam contra duodecim ejusdem divini Cyrilli capitula, quamque sanctum primum Ephesinum concilium, nostræque fidei rectitudinem accusavit, impio favendo Nestorio; etiam illa istius condemnationis obnoxia faciens, quæ pro Diodoro, et Theodoro satisfaciens scripserat.

VARIÆ LECTIONES.

[31] κυροῦσθαι.

Digitized by Google

Cum quibus et epistolam, quæ dicitur Ibæ, ad Marim Persam scriptam obtruncavit, id est, exstirpavit, utpote non tantum rectis infestam dogmatibus, sed et omni impietate refertam. Illa igitur sacra, et magna universaliaque sancta quatuor amplector concilia, et uno sensu confoveo. Super his vero, et hanc quintam honoro, atque honorifico, et veneror, et cuncta eorum libenter recipio tam in dogmatibus, et diversis doctrinis, quamque hæreticorum anathematibus, et definitionibus. Unde et comprobo, atque suscipio, quos susceperunt, et probaverunt. Et anathematizo, atque abjicio, quos anathemati submiserunt, et abjectos a sancta nostra catholica Ecclesia censuerunt. Has beatas et sanctas quinque synodos assequens, unam tantum fidei definitionem agnosco, et mathema unum novi, et symbolum, quod sapientissima, atque beata trecentorum decem et octo Deum gerentium patrum sancta Nicæna multitudo ex sancto effata est Spiritu, quod in Constantinopoli centum et quinquaginta a Deo inspiratorum Patrum congregatio confirmavit, et in Epheso primum ducentorum divinorum Patrum corroboravit concilium, et in Chalcedone, sexcentorum triginta sacratissimorumque Patrum suscepit et stabilivit conventio, et incommutabile indisruptumque et immobile flagranter asseruit conservari.

A ταχρίσεως μέτοχα, ἅπερ καὶ ὑπὲρ Διοδώρου καὶ Θεοδώρου ἀπολογούμενος γέγραφε· μεθ' ὧν καὶ τὴν Ἴβα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πέρσην γεγράφθαι λεγομένην Μάρην ἀπερρίζωσεν, ὡς οὐ μόνον ὀρθῶν δογμάτων ἀντίπαλον, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀσεβείας ἀνάπλεων. Ἐκείνας μὲν οὖν τὰς ἱερὰς καὶ μεγάλας καὶ οἰκουμενικὰς ἁγίας τέτταρας συνόδους ἀσπάζομαι, καὶ φρονήματι ἑνὶ περιπτύσσομαι· ἐπὶ ταύταις δὲ καὶ ταύτην τὴν πέμπτην τιμῶ καὶ γεραίρω, καὶ σέβομαι. Καὶ πάντα αὐτῶν ἀσμένως προσίεμαι τά τε ἐν δόγμασι, καὶ διαφόροις διδάγμασι, καὶ τοῖς κατὰ τῶν αἱρετιζόντων ἀναθεματισμοῖς καὶ ὁρίσμασιν· ὅθεν καὶ ἀσμενίζω καὶ δέχομαι, οὓς ἐδέξαντο καὶ ἠσμένισαν· καὶ ἀναθεματίζω καὶ ἀποβάλλομαι, ὅσους ἀναθέματι καθυπέβαλον, καὶ ἀποβλήτους τῆς καθολικῆς καὶ ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἠγήσαντο· ταύταις ταῖς ἁγίαις καὶ μακαρίαις πέντε συνόδοις ἑπόμενος ἕνα καὶ μόνον ὅρον ἐπίσταμαι πίστεως, καὶ μάθημα ἓν οἶδα καὶ σύμβολον, ὅπερ ἡ πάνσοφος καὶ μακαρία τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων θεσπεσία πληθὺς ἐξ ἁγίου προσεφθέγξατο Πνεύματος, ὃ καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοπνεύστων Πατέρων ἐπεκύρωσεν ἄθροισις· καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ πρώτη τῶν διακοσίων ἐνθέων Πατέρων ἐβεβαίωσε σύνοδος· καὶ ἡ τῶν ἐν Χαλκηδόνι ἑξακοσίων τριάκοντα πανιέρων B Πατέρων προσεδέξατο καὶ ἐκράτυνε σύμβασις, καὶ ἀπαράτρωτον καὶ ἀῤῥαγὲς καὶ ἀσάλευτον διαπρυσίως ἔφη φυλάττεσθαι.

Suscipimus deinde, eisdemque unis amplectimur cuncta quoque sacratissimi Cyrilli divina et a Deo instructa conscripta, utpote omni rectitudine plena, et omnem hæreticorum impietatem demolientia, præcipue autem illas ad Nestorium Deo odibilem, et a Deo projectum, duas synodicas epistolas, secundam quoque, et tertiam, in qua et duodecim connexa sunt capitula, quæ omnem Nestorii malitiam, sanctorum apostolorum æquinumeris exussit carbonibus. Cum istis vero suscipio et synodicam epistolam, quæ scripta est ad sanctissimos orientales episcopos, in qua et voces eorum sacras appellavit, pacemque cum eis firmavit. Cum quibus, et ipsas Orientalium episcoporum litteras connumerabiles, et indissolubiles dicimus utpote ab ipso divino Cyrillo susceptas, et ab ipso esse testatas vocibus non ambigendis orthodoxas. Illis similiter sapientissimi Cyrilli sacris inscriptis tanquam sacram, et cohonorandam suscipio, ejusdemque rectæ fidei propagatricem, et a Deo condonatam, atque a Deo inspiratam epistolam magni, atque præclari Leonis sanctissimi Romanæ Ecclesiæ, imo omnium quæ sub sole sunt, luminaris; quam divino manifeste permotus Spiritu contra Eutychen maledictum, et Deo odibilem desipientemque Nestorium, ad Flavianum laudabilem scripsit regiæ urbis episcopum; quam et firmamentum rectæ fidei appello, atque definio, hos qui ita eam optime definierunt, sanctos Patres sequens, utpote omnem quidem rectitudinem fidei nos instruentem, omnem vero pravitatem hæreticam perimentem, et

Δεχόμεθα δὲ καὶ ἀγκάλαις ταῖς αὐταῖς καὶ ἀσμενίζομεν πάντα τοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου τὰ θεῖά τε C καὶ θεόσοφα συγγράμματα, ὡς πάσης ὀρθότητος γέμοντα, καὶ πᾶσαν αἱρετικῶν καθαιροῦντα δυσσέβειαν· ἐξαιρέτως δὲ τὰς πρὸς Νεστόριον τὸν θεοστυγῆ καὶ θεήλατον δύο συνοδικὰς ἐπιστολάς, τήν τε δευτέραν καὶ τὴν τρίτην, ᾗ καὶ τὰ δυοκαίδεκα συνῆπται κεφάλαια· ἅπερ ἅπασαν τὴν Νεστορίου κακόνοιαν ἀποστόλων ἁγίων ἰσαρίθμοις κατέφλεξεν ἄνθραξι. Σὺν ταύταις δέχομαι καὶ τὴν πρὸς τοὺς τῆς Ἑῴας ἁγιωτάτους προέδρους συνοδικὴν γραφεῖσαν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ καὶ ἱερὰς αὐτῶν τὰς φωνὰς ἀπεκάλεσε, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εἰρήνην ἐκράτυνεν. Αἷς συναρίθμια καὶ αὐτὰ τῶν ἀνατολικῶν προέδρων τὰ γράμματα λέγομεν, ὡς ὑπ' αὐτοῦ Κυρίλλου τοῦ θείου δεχθέντα, καὶ εἶναι πρὸς αὐτοῦ μαρτυρούμενα φωD ναῖς ἀναμφιλέκτοις ὀρθόδοξα. Τούτοις ὁμοίως τοῖς ἱεροῖς Κυρίλλου τοῦ πανσόφου χαράγμασιν ὡς ἱερὰν καὶ ὁμότιμον δέχομαι, καὶ τῆς αὐτῆς ὀρθοδοξίας γεννήτριαν καὶ τὴν Θεόδοτον ἐπιστολὴν καὶ θεόπνευστον τοῦ μεγάλου, καὶ λαμπροῦ, καὶ θεόφρονος Λέοντος τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· μᾶλλον δὲ τῆς ὑφ' ἡλίῳ πάσης φωστῆρος, ἣν θεῖῳ σαφῶς ἐνεργούμενος Πνεύματι κατ' Εὐτυχοῦς τοῦ κακόφρονος, καὶ Νεστορίου τοῦ θεοστυγοῦς καὶ παράφρονος· πρὸς Φλαυϊανὸν τὸν ἀοίδιμον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων πρόεδρον γέγραφεν· ἣν καὶ στήλην ὀρθοδοξίας καλῶ καὶ ὁρίζομαι, τοὺς οὕτως αὐτὴν καλῶς ὁρισαμένους Πατράσιν ἁγίοις ἑπόμενος, ὡς πᾶσαν μὲν ὀρθοδοξίαν ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσαν, πᾶσαν δὲ κακοδοξίαν αἱρετικὴν ὀλοθρεύουσαν, καὶ τῶν τῆς ἁγίας ἡμῶν

Digitized by Google

καθολικῆς Ἐκκλησίας θεοφρουρήτων αὐλῶν ἀπελαύ- A
νουσαν. Μεθ' ἧς ἐνθέου συλλαβῆς καὶ χαράγματος,
καὶ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὰ δόγματα, ὡς
ἐκ στόματος προϊόντα Πέτρου τοῦ κορυφαίου προσ-
λεμαι καὶ καταφιλῶ καὶ ἀσπάζομαι, καὶ πάσῃ ψυχῇ
περιπτύσσομαι. Ταῦτα, καθὼς προεῖπον, δεχόμενος
τὰ ἱερὰ πέντε τῶν μακαρίων Πατέρων καὶ θεῖα συν-
έδρια, καὶ τὰ Κυρίλλου πάντα τοῦ πανσόφου συγ-
γράμματα, καὶ μάλιστα κατὰ τῆς Νεστορίου μανίας
γενόμενα, καὶ τὴν τῶν ἀνατολικῶν προέδρων συλ-
λαβὴν τὴν πρὸς αὐτὸν γραφεῖσαν τὸν θειότατον Κύ-
ριλλον, καὶ παρ' αὐτοῦ μαρτυρηθεῖσαν ὀρθόδοξον,
ὅσα τε Λέων ὁ τῆς Ῥωμαίων ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας
νομεὺς ἁγιώτατος γέγραφε, καὶ μάλιστα κατὰ τῆς
Εὐτυχιανῆς καὶ Νεστοριανῆς βδελυρίας συνέταξε·
ταῦτα μὲν ὡς Πέτρου, ἐκεῖνα δὲ ὡς Μάρκου γινώ- B
σκω ὁρίσματα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντα πάντων τῶν
τῆς καθολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἐκκρίτων μυσταγω-
γῶν θεόσοφα διδάγματα, εἴτε ἐν λόγοις τε καὶ συγ-
γράμμασιν, εἴτε ἐν ἐπιστολαῖς τισι περιείληπται.
Καὶ συλλήδδην εἰπεῖν, ἅπαντα δέχομαι καὶ ἀσπάζο-
μαι, ὅσαπερ ἡ ἁγία καθολικὴ ἡμῶν Ἐκκλησία προσ-
ίεται· καὶ πάντα τοὔμπαλιν ἀποστρέφομαι, καὶ
ἀναθεματίζω, καὶ λογίζομαι βέβηλα, ὅσα καὶ αὐτὴ
πανσόφως βδελύττεται, καὶ τῆς οἰκείας εὐσεβείας
ἠγεῖται πολέμια, οὐ μόνον βιβλίδια, καὶ λογίδρια,
καὶ θεομάχα καὶ παρέγγραπτα δόγματα, ἀλλὰ καὶ
αἱρετικὰ καὶ κακόδοξα, καὶ κακοδόξων αἱρέσεων
ἡγησάμενα πρόσωπα· καὶ πρὸς πληροφορίαν ἡμῶν
ἀπαράλειπτον αὐτὰ διαρθροῦμαι τὰ πρόσωπα, ἅπερ
ἀναθεματίζω καὶ ποιοῦμαι κατάκριτα, οὐ γλώττῃ C
μόνον καὶ στόματι, ἀλλὰ καὶ καρδίᾳ καὶ πνεύματι,
ὡς τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἡμῶν πίστεως ὀφθέντα
διὰ πάντων ἐπίδουλα.

Ἀνάθεμα τοίνυν εἰσαεὶ καὶ κατάθεμα, ἀπὸ τῆς
ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος, Πα-
τρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος ἔστωσαν, πρῶ-
τον μὲν Σίμων ὁ Μάγος, ὁ πασῶν πρῶτος κακίστων
κἀκίστως ἀρξας αἱρέσεων· μεθ' ὃν καὶ Κλεόβιος,
Μένανδρος, Φίλητος, Ἑρμογένης, Ἀλέξανδρος ὁ Χαλ-
κεὺς, Δοσίθεος, Γόρθεος, Σατορνῖνος, Μασβόθεος,
Ἀδριανὸς, Βασιλείδης, Ἰσίδωρος ὁ τούτου υἱὸς καὶ
τὴν μανίαν ὑπέρτερος, Ἔβίων, Καρποκράτης, Ἐπι-
φανὴς, Πρόδικος, Κήρινθός τε καὶ Μήρινθος, Οὐα-
λεντῖνος, Φλωρῖνος, Βλαστὸς, Ἀρτέμων, Σεκοῦνδος,
Κασσιανὸς, Θεόδοτος, Ἡρακλέων, Πτολεμαῖος, Μάρ- D
κος, Κολορβάσος, Ἀδέμις ὁ Καρύστιος, Θεόδοτος ὁ
σκυτεὺς, Θεόδοτος ἕτερος, Εὐφράτης ὁ Περσικὸς,
Μονοῖμος ὁ Ἄραψ, Ἑρμογένης, Τατιανὸς ὁ Σύρος,
Σεβῆρος, Ἀσκληπιόδοτος, Βαρδησάνης, Ἁρμόνιος
ὁ τούτου υἱὸς καὶ τὴν πλάνην ἰσόρροπος, Ἑρμόφι-
λος, Κέρδων, Σακέρδων, Μαρκίων ὁ Ποντικὸς,
Ἀπελλῆς, Ἀπολλωνίδης, Πότιτος, Πρέπων, Πίθων,
Συνερὸς, Θεόδοτος ὁ τραπεζίτης, Μοντανὸς, Πρί-
σκιλλά τε καὶ Μαξίμιλλα αἱ τούτου μανιώδεις μαθή-
τριαι, Νέπος, Ἐλκεσέως [38], Ὠριγένης, Ὠριγένης

ab a Deo custoditis atriis nostræ sanctæ catholicæ
Ecclesiæ effingantem: cum qua divina syllaba, et
scriptura, et cunctas ejus epistolas, et dogmata,
tanquam prolata ex ore Petri principis apostolo-
rum, amplector, et perosculor, et veneror, et ani-
ma tota complector. Hæc, sicut prædixi, sacra, et
divina quinque beatissimorum Patrum concilia
suscipiens, omniaque conscripta, præsertim Cyrilli
sapientissimi, quæ contra Nestorii insaniam facta
sunt, et epistolam orientalium episcoporum, quæ
ad eumdem divinum Cyrillum scripta est, quam et
ipse orthodoxam esse testatus est, quæque Leo
sanctissimæ Romanæ Ecclesiæ sanctissimus dis-
pensator scribit, et maxime quæ contra Eutychia-
nam et Nestorianam profanationem scripsit: hæc
quidem ut Petri, illa vero ut Marci definitiones
agnosco; nec non et omnia omnium nostræ ca-
tholicæ Ecclesiæ probabilium instructorum a Deo
instructa didagmata, seu in verbis et scriptis, sive
in epistolis quibuslibet comprehensum est. Et, ut
concinne dicam, cuncta suscipio, et amplector,
quæque sancta catholica nostra Ecclesia suscipit:
et cuncta e regione refuto, atque anathematizo,
et profana esse reputo, quotquot et ipsa sapienter
abominatur, et propriæ pietati æstimat esse con-
traria, non solum codicillos et verbula, et Deo
repugnantia, et privata [spuria] dogmata, sed et
hæreticas et maledicas, maledicarumque sectarum
doctrices personas. Et ut nihil desit ad vestram
satisfactionem, ipsas quoque personas exprimo,
quas anathematizo, et condemnatas efficio non lin-
gua tantum et ore, sed corde et spiritu, utpote
quæ sanctæ catholicæ nostræ fidei in omnibus in-
sidiantes ostensæ sunt.

Anathema itaque in perpetum, et catathema a
sancta et consubstantiali et adoranda Trinitate
Patre, et Filio, et Spiritu sancto sint, primum qui-
dem Simon Magus, qui primus pessimis hæresi-
bus pessimus principiavit; post quem Cleobius,
Menander, Philetus, Hermogenes, Alexander Æra-
rius, Dositheus, Gortheus, Saturninus, Masbotheus,
Hadrianus, Basilides, Isidorus ejus filius, et furo-
re superior, Ebion, Carpocrates, Epiphanes, Pro-
dicus Cerinthusque, et Merinthus, Valentinus, Flo-
rinus, Blastus, Artemon, Secundus, Cassianus,
Theodotus, Heracleon, Ptolemæus, Marcus, Color-
basus, Ademis Carystiensis, Theodotus [Cerdo
Coriarius] Scyteus, Theodotus alter, Euphrates
Persicus, Monoimus Arabs, Hermogenes, Tatia-
nus Syrus, Severus, Asclepiodotus, Bardesanes,
Harmonius ejus filius, et errore consimilis, Her-
mophilus, Cerdon, Sacerdon, Marcion Ponticus,
Apelles, Apollonides, Potitus, Prepon, Pithon,
Theodotus [Synarus] Trapezita, Montanus, Pris-
cillaque, et Maximilla hujus furiosæ discipulæ,
Nepos, Helcesæus Origenes, alter Origenes qui et

VARIÆ LECTIONES.

[38] L. Ἐλκεσεύς. F. scrib. Ἐλκεσαΐος.

Digitized by Google

35, n. 12; et Bandin. l. c. p. 459, observat, ac alia, sed antiqua, manu litteris rubris ascriptum fuisse : συγγραφεὶς παρὰ Σωφρονίου Ἱεροσολυμίτου. — In cod. bibl. Sfortianæ, teste Montfauc. in Bibl. biblioth. *mss.* I, pag. 699 A. — Paris. in bibl. publ. codd. triginta. — Mosquæ in bibl. synod. cod. 39, fol. 201, sub nomine Sophronii ; at sine auctoris nomine in cod. 41, n. 5. *V.* Matthæi *Notit. codd. Mosq.* pag. 61 ; add. eumdem V. D. in Præf. ad Euthymii Zigabeni *Comment. in IV Evangelia*, tom. I, p. 37 ; et infra vol. IX vet. ed. HARL.

12. *SS. archangelorum et angelorum Encomium.* Exstat Latine ex versione Theodori Peltani in bibliothecis Patrum, ut tom. XII edit. Lugd. pag. 209. FABR. Græce Monachii in cod. elect. 114, fin. *V.* Cat. codd. Gr. Bavar. p. 45. — Paris. in bibl. publ. cod. 137, n. 4. Sic. citatur in Cat. codd. Paris. II, p. 22. Chrysostomi, vel Sophronii potius *Oratio in laudem S. Michaelis archangeli* ; pari modo, ibid. n. 5. *Orat. in festo angelorum dicta.* (*V.* supra, vol. VIII, p. 469, et pag. 508.) HARL.

13. *In exaltationem venerandæ crucis, et in sanctam* ἀνάστασιν. Sermo Græce et Latine editus a Jacobo Gretsero tom. II *De cruce*, pag. 88. Hinc Latine in *Bibl. Patrum*, tom. XII edit. Lugd. pag. 212. Incipit : Σταυροῦ πανήγυρις, καὶ τίς οὐ σκιρτήσειε ; Verterat et ante Gretserum Achilles Statius. FABR. In codd. quinque bibl. Paris. publ. *Orat. in S. crucem.* — Oxon. in cod. Barocc. n. 234. — Florent. in bibl. Laur. Med. cod. 4, n. 6, plut. 4, *Sermo in exaltationem crucis. V.* Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 520. — In cod. Vaticano 903 *De veneratione crucis, in media Dominica Quadragesimæ*, teste Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, p. 33, C. — Inter codd. bibl. Sfortianæ *Encomium in exaltationem crucis*, teste eodem, l. c. pag. 701 A. Add. infra, vol. IX, pag. 93 ed. vet. HARL.

14. *In adorationem sanctæ crucis et de jejunio.* Lat. ab eodem Gretsero pag. 283 edit. primæ ; et in *Bibl. Patrum*, tom. XII edit. Lugd. pag. 213. Incipit : Καὶ οἱ ἰατροὶ μέν. Vertit Godfridus Tilmannus. FABR. *V.* infra vol. IX, p. 91, vet. edit. HARL.

15. *Carmen Anacreonticum de Simeone sene Christum suscipiente*, quod melle ipso, ut ait, suavius Græce edidit Allatius in *Diatriba de Simeonibus*, pag. 5 seq. Incipit : Ἀπὸ Βηθλεὲμ παρέλθω.

16. *Epistola synodica ad Sergium, patriarcham CPol.* quæ incipit : Βαβαὶ, βαβαὶ μακάριστοι, atque exstat Latine (non integra quidem) apud Baronium tom. VIII, ad. a. 633, n. 8 seq. ; ubi testatur, in codice alio Græco non ad Sergium, sed ad Honorium papam inscribi. Græce et Latine integra in Actis sextæ synodi, habitæ adversus Monothelitarum hæresin CPoli a. C. 680, act. 10, tom. III edit. Binianæ, pag. 113-132. In hac Synodica legitur longa illa enumeratio hæreticorum, quam dedi volumine superiore, pag. 483 seq. FABR. ; seu vol. VIII nostræ edit. p. 353 sqq., ubi in not. *q* plures memoravi codd. quibus addes cod. Laurent. 12, n. 35, plut. 6, ubi est particula ex confessione fidei S. Sophronii, Hierosolym., quam misit ad œcumenicam sextam synodum : eaque, ut ait Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 122, in Actis concilii CPolitani III, act. 11. Et est pars Epistolæ ejusdem Sophronii, *Sergio, patriarchæ CPolitano*, inscriptæ, Labbeanæ *Concil.* editionis tom. VII, p. 887. — Ibid. in cod. 8, n. 55, plut. 9, inter definitiones breves Patrum de substantia et natura, hypostasi et persona legitur, p. 305, ex Sophronii Hieros. epistola ad Honorium, Romæ pontificem. (Bandin. I, p. 402.) — In cod. Barocciano 185, e Sophronii Hier. Synodicis scriptis, Romam missis, excerpta ; et ejusdem (ut videtur confectori Cat. mss. Angliæ, etc. I, p. 24) : *Confessio de incarnatione Christi* ; et in cod. 197, e Synodico Sophronii *De S. Trinitate* ; id. *De incarnatione Christi.* — In vol. II Catalogi mem. inter codd. Vossian. n. 2138, Sophronii Συνοδικαὶ διατάξεις. — Et inter codd. Th. Gale, n. 5838, Cat. de hæresibus et hæresiarchis, ex Sophronii Synodicis. — An ex hac epistola est Sophronii opusc. *De illis, qui officium ecclesiasticum non recitant ?* quod est in cod. Paris. bibl. publ. 1632, n. 12.

Quæ Fabricius, infra XI. p. 45 ed. vet. scripserat, huc reducam : « Sophronii, patriarchæ Hierosol., a. C. 638 defuncti, Collectio ex synodis ms. in bibl. Galliar. reginæ matris, in 4, memoratur a Petro Pithœo, nec aliunde mihi nota est. » Imprimis, quæ Fabricius infra de scriptoribus, in Photii *Biblioth.* censuræ subjectis, in vol. XI, pag. 484 seqq. vet. ed. litteris consignarat, ad h. loc. commodiorem referenda arbitror. Ita vero Fabric : « Cod. 231 Sophronii, patriarchæ Hierosol., Synodica missa ad Honorium (*h*), qui episcopus Romanus fuit ab a. 626 ad 638. Eadem est haud dubie, quæ, missa ad Sergium, CPol. patriarcham (ab a. 610 ad 639) ; servata exstat integra in actione undecima synodi sextæ, CPoli in Trullo habitæ, a. 680, tom. III ed. Binianæ, et Labbeanæ VI ; et novissimæ Harduinianæ, tom. III, p. 1257—1296. Nam in eadem leguntur, quæ Photius adnotavit, omnia, Magnus cum Apollinario percussus anathemate, Theodoreti contra Cyrillum scripta reprobata ; duo distincti Origenes, vetustior alter, et alter cognomine Adamantius : nec non Jacobus, Syrus, a quo Acephali Jacobitæ dicti, cum aliis hæreticis condemnatus. Ex hac Synodica locum, ubi hæreses et hæreticos anathemati subjicit exhibui (*i*) [vol. VIII, pag. 353 seqq.] Satis autem constat vel ex ipsis Honorii et Sergii nominibus, recentius

NOTÆ

(*h*) Fugit hic locus Photii Combefisium in *Histor. Monothelitarum*, p. 31, ubi tamen recte conjicit, hanc Synodicam a Sophronio missam ad Honorium, non ad Joannem papam, uti tradunt Cedrenus et Zonaras.

(*i*) Conf. Oudin. *De scriptor. eccles.* I, col. 1605 seq. ubi quoque codd. in quibus Sophronii libelli *De Trinitate et incarnatione Christi* ex synodico occurrunt, memorantur. HARL.

Digitized by Google

esse et subditicium additamentum, quod post verba [p. 357, lin. 15], καὶ τὴν ἀσέβειαν σύστοιχοι exhibent Cotelerius tom. I, p. 528 : Πρὸς τούτοις ἀνάθεμα ἔστωσαν καὶ κατάθεμα Κῦρος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μοιχὸς ἀθεσμότατος, Θεόδωρος Φαρανίτης, Σέργιος Κωνσταντινουπόλεως, Ὀνώριος Ῥώμης, οἱ τῆς τῶν Μονοθελητῶν αἱρέσεως ἀρχηγοὶ καὶ συνήγοροι, Πύῤῥος, Παῦλος, Πέτρος, οἱ τῆς βασιλίδος πρόεδροι, τῆς ἀσεβείας δὲ πρόβολοι, ἑαυτοῖς καὶ τῇ ἀληθείᾳ μαχεσάμενοι, Μακάριος Ἀντιοχείας καὶ Στέφανος ὁ τούτου μαθητὴς καὶ ἀπονοίας διδάσκαλος Πολυχρόνιος, νέος Σίμων Μάγος, καὶ ὁ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, μέχρι νῦν τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενος Ἁρμάσιος τὸ κάθαρμα, οἵ τε σὺν αὐτοῖς αἱρετικοὶ καὶ τῆς ὀρθοδοξίας πολέμιοι, Σαῤῥακηνικῷ φρυάγματι σεμνυνόμενοι. ***Præter hos anathema sit et catathema Cyrus, Alexandriæ Ecclesiæ scelestissimus adulter ; Theodorus, Pharanita ; Sergius, CPolitanus ; Honorius, Romanus, Monotheletarum hæresis duces et patroni : Pyrrhus, Paulus, Petrus, regiæ quidem urbis antistites, verum impietatis propugnatores, secum et cum veritate pugnantes ; Macarius, Antiochenus, ejusque discipulus simulque amentiæ magister, Stephanus, Polychronius, novus Simon Magus ; et, qui Alexandriæ veritatem adhuc oppugnat, Harmasius, piacularis homo, quique cum illis hæretici atque orthodoxæ fidei hostes, Saracenico fastu elati.*** » Hactenus Fabricius. HARL.

17. In Actis synodi septimæ, sive Nicænæ secundæ (a. C. 787 celebratæ), aliquoties laudatur Sophronius, afferunturque loca sub illius nomine ἐκ τοῦ Λειμωναρίου. Vide tom. III, edit. Binianæ, pag. 562, 613, 614 et 615. Etiam apud Jo. Damascenum, lib. I *De imaginibus*, tom. I, pag. 328 edit. novæ ; II, pag. 344. Et Sophronio tribuit Nicephorus, lib. VIII *Hist.* cap. 41. At constat auctorem Λειμωναρίου, sive *Prati spiritualis*, quo vita et dicta solitariorum describuntur, non esse Sophronium, sed Sophronii amicum, Joannem Moschum (*j*), qui opus illud Sophronio dedicavit, quemque in præf. ἱερὸν καὶ πιστὸν τέκνον, alibi, ut cap. 92, 102, 135, fratrem vocat. Meminit et Sophronii cap. 21, 69, 110, 111, 113, 157, 162 et 77, ubi nomen auctor ipse suum ponit : *Dixit mihi Sophronius : Vere, abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus.* Et Stephanum sophistam se cum illo refert frequentasse. Sophronium etiam ipsum sophistam appellat cap. 92 ; abbatem vero, cap. 102. Non diffitetur hic scriptor, qui κανονάρχης inter monachos fuit (cap. 50) ; et temporibus Tiberii II imp. Oasin Ægypti petiit (c. 112) ; præ manibus se habuisse *Vitas Patrum* et *sententias* ante ipsum, nescio quibus auctoribus, descriptas, cap. 212, βιβλίον γεροντικὸν (*k*), cujus meminit p. 50. Ex his credibile est fabulas, quas non paucas habet, cum bona fide transcripsisse. Palladii abbatis, velut æqualis sui, meminit cap. 176 ; passimque invehitur in hæresin Severi Acephali. Cum Italice modo typis excusum exstaret hoc opus, Latine ex Ambrosii Camaldulensis versione primus edidit Aloysius Lipomannus, Venet. 1558, 4. Deinde post editionem Coloniensem, 1583 (et Bigneanam in *Bibliotheca Patrum*, Paris. 1575, tom. II ; et 1589, tom. VII). Heribertus Rosweidus, in *Vitis Patrum* Antwerp. 1617, 1628, fol. lib. X, additis etiam brevibus notis. Aliam Paschasii Auriaci, ordinis Minorum Insulani versionem, dubito, an editam, memorat Possevinus, tom. II *Apparatus sacri*, p. 426. Hinc Græce et Latine in *Auctario Bibl. Patrum* edidit Fronto Ducæus, tom. II, p. 1057, Paris. 1624, fol. Lacunas ex codice 2466 bibl. Regiæ Paris. et tribus bibl. Colbertinæ supplevit ; multaque emendavit Cotelerius, tom. II *Monument. Ecclesiæ Græcæ*, Paris. 1681, 4. p. 341-456. Exstat quoque Græce et Latine in *Bibl. Patrum*, Paris. 1654, tom. XIII. FABR. Plura leges infra, vol. IX, lib. V, cap. 32, § 11, 12 et 13, pag. 21 seqq. ed. vet. Adde Oudin. l. c. pag. 1607 ; et infra, vol. X, p. 205 ed. vet. — In cod. Coislin. 369 ; Λειμὼν Ἰωάννου καὶ Σωφρονίου, πατριαρχῶν, etc., constat capp. 296, et in fine deficit. V. Montfauc. in *Bibl. Coisl.* p. 573. — In cod. 3585, Sophronii, patriarchæ, *Pratum spirituale*, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth. mss.* I, p. 123 *A*. Add. Lambec. comm. VIII, pag. 575, not. 3. — Dublini inter cod. Narcissi, Dublin. archiepiscopi, n. 1262 Catal. etc., est Sophronii *Hortus monasticus*, seu *Pratum spirituale*, Arabice. HARL.

18. *Acta S. Anastasii* Persæ, Sophronium auctorem, habere conjicit Baronius ad a. C. 627, n. 1.

De sermone suppositicio *De Assumptione Mariæ*, vide Lambec. Comm. VIII, p. 316 seqq. in primis p. 322-326 seqq. — Ex eo quoque in cod. Selden. 53 in bibl. Bodlei. Cat. codd. Angl. etc. n. 3383. — In eod. bibl. n. 272, Sophron. patriarcha *De moribus et consuetudinibus*. — In eod. Cat. codd. inter codd. bibl. publ. Cantabrig. n. 2331, *Pars prima glossarum* ab Eusebio, Hieronymo, Sophronio (forsan Hieronymi amico), Hebr. Græce, Lat. composita et exposita.

Hymnos aliaque poemata confecit. Vide paulo ante ad n. 7. — In codd. Naniano 154, n. 33, Ποίημα Σωφρονίου, etc. inc. Δοξάζομέν σε, Δέσποτα φιλάνθρωπε, etc. *V.* Catal. codd. Gr. Nan. p. 349. — In cod. Barroc. 96, sec. Catal. codd. Angliæ, etc. I, p. 11, occurrit et citatur Sophronii, patr. Hierosol. *Carmen in Thermas* ; idem cum illo, quod circumfertur in Appendice *Anthologiæ Gr.* conf. supra, vol. IV, p. 432, 487, seqq. ; vol. VII, p. 170, sect. 24.

NOTÆ.

(*j*) Τοῦ Μόσχου, vide Photium cod. 190, et Heriberti Rosweidi Prolegomena ad Vitas Patrum, pag. 20 seq. Pro *Joanne Evirato*, ut habet Lipomanni editio, Græcus codex, quem Cotelerius inspexit, habet Ἰωάννου τοῦ Εὐκρατᾶ, *Joannis Eucratæ*, tom. II *Monument.* p. 341, 655. Lambecium, VIII, pag. 599 [p. 854. seq. ed. Koll.]

(*k*) Nonnulli hoc Joannis Moschi Λειμωνάριον appellant νέον πατερικὸν, alii νέον παράδεισον, respectu vetustioris Λειμωναρίου nempe, de quo Photius. 198.

Digitized by Google

ANG. MAII PRÆFATIONES.

I.

Script. Vet. Collect. X, p. XXIV.

Cogitanti mihi de Sophronii, viri sanctissimi, ante medium sæculum septimum patriarchæ Hierosolymorum, tum insignibus erga Ecclesiam meritis, tum etiam non paucis scriptis, permirum videri solet, nondum hæc, in tanto typorum apud nos usu fuisse collecta, neque idoneo voluminis apparatu conjunctim edita ; imo vero complura in codicibus mss. ad hanc usque diem indecore prorsus retineri. Quæ igitur sparsim sunt vulgata, veluti in concilio generali sexto, in sanctorum Actis, in Patrum Lugdunensi Bibliotheca, apud Gretserum, *De cruce;* apud Combefisium in *Bibliotheca PP. concionatoria*, atque apud Allatium, non ignoro ; sed præterquam quod pars illorum nonnisi Latine exstat, sine Græco originali; ea sane incommode sus deque quæruntur, et illustratione debita carent ; atque, ut dixi, fraternorum librorum adhuc latentium comitatum desiderant. Itaque cepi consilium instruendi mediocrem tomum, quem postea in lucem emittam, quo cuncta Sophronii opera, cum Hesychii etiam presbyteri Hierosolymitani non paucis scriptis haud pœnitendis, complexurus sum. Et sane apud me habeo Græcos utriusque auctoris textus complures : Sophronii autem studeo pene præ cæteris divulgare copiosissimam, quam præ manibus habeo, de SS. Cyro et Joanne historiam, genuinum certissimumque beati Patris fœtum, et diu nimis in Græcorum Latinorumque codicibus pressum. Interim vero nihil vetat, quominus hic duo collocem in antecessum S. Sophronii scripta : primo videlicet in SS. Petrum et Paulum AA. panegyricam orationem, quam veluti gemmulam in Vaticano codice Græcam reperi, brevique hora Latinam feci ; deinde typici quoddam fragmentum, sacris quos superius descripsi, hymnis quodammodo consonum, cum finalibus regi et sacrorum antistiti acclamationibus : nam officii quoque divini ordinem a S. Sophronio nostro fuisse instauratum, testatur auctor priscus Simeon Thessalonicensis apud Allatium in Dissert. de ecclesiasticis Græcorum libris quam nunc rem Vaticanus codex confirmat.

II.

Spicileg. Rom. IV, p. v.

1. Ex Sophronianis lucubrationibus primam pono in sanctum Domini Præcursorem luculentam laudationem, quam ff. 20, longius quoque se fuisse producturum dicit Sophronius, nisi corporis infirmitas, et instans sacræ liturgiæ tempus finem dicendo imposuisset. Hæc est de illarum homiliarum numero, quas ecclesiastici patres, ac præcipue episcopi, Græci atque Latini, per anni circulum sive de sanctis, sive de tempore, sive de sacris Libris, aliisve argumentis, in concione populi recitabant. Prorsus autem hallucinatur Theophilus Harlesius, *Biblioth. gr.* ed. nov. t. IX, p. 163, dum ait Sophronii de Præcursore Domini sermonem exstare Latine editum a Combefisio in *Bibliotheca concionatoria*. Etenim sive in volumine septimo, ubi Patrum sermones leguntur de Præcursore, sive etiam in aliis Combefisii tomis, hunc frustra quæres. Quia vero Combefisius tom. I, in Præf. p. 41, ait, Allatium habuisse inter cæteros hunc quoque Sophronii sermonem (quem quidem nunquam edidit, præter hæc initialia verba δίδου ἡμῖν ἡ φωνὴ τοῦ λόγου φωνήν), idcirco Harlesius, Combefisii verbis perperam intellectis, putavit eum exstare apud ipsum Combefisium, quod secus omnino est. Cæteroquin hanc Sophronii orationem in Præcursorem, necnon duas ejusdem alias in occursum Jesu infantis ac Simeonis, et in sanctos angelos, possedit mss. Holstenius, teste ipsomet in Epistolis ed. Boissonadi, p. 210. Sed enim quod aiunt Fabricius, Harlesius et Combefisius, habuisse Allatium apud se sermonem Sophronii de XL matyribus (am oriensibus), is non prædictorum tantummodo, verum etiam Allatii error fuit, a falso codicum titulo obtrusus : etenim ego in pala tino Vat. codice (quem ipsum Allatius, ut puto, vidit) sermonem illum Sophronio inscriptum vidi ; sed tamen prima statim lectione comperi, compositum esse vivente Theophilo imperatore, ideoque duobus post Sophronium sæculis, quæ ipsa martyrum amoriensium ætas est.

2. Insperatum aliud Sophronii scriptum in Ottoboniano Vat. codice nactus sum, quo sacrosanctæ liturgiæ instrumenta, vestes, ministrorum officia, sacri operis ordo, etc., recensentur atque explicantur. Utilis sane doctrina atque pretiosa ! quanquam opusculum in medio abrumpitur, atque haud scio an uspiam integrius aliquando occursurum sit. Interim moneo, diversum plane ab hoc Sophroniano esse opusculum ejusdem ferme tituli, quod sub Germani Byzantini patriarchæ nomine prodiit Græce Parisiis typis Morellianis anno 1560.

3. Sequuntur venustissima Sophronii carmina Anacreontica ; quorum laus tota merito pertinet ad ingeniosissimum Siculum sacerdotem Petrum Matraugam, Athanasiani Græcorum collegii in alma urbe prorectorem. Itaque ipse verbis suis in præfatione atque in scholiis a se additis Spartam hanc pro dignitate exornabit.

4. Dum Sophronii scripta in Vaticanis præsertim codicibus vestigarem, incidi in amplum *triodium* quoddam, pulcherrimis litteris antiqua manu descriptum, atque ab hactenus editis totum differens, optimi generis et prorsus orthodoxi. Melodi in eo loquuntur Antonius monachus, Clemens quidam (*a*) Joannes monachus (scilicet Damascenus), Josephus, Leo despota, Sergius, Sophronius, atque studita Theodorus ; copiosissimi quidem omnium Sophronius ac Theodorus. Ego vero, reliquis omissis, Sophronii tamen

NOTÆ.

(*a*) Ex ascetico Clementis serm. 27 vidi excerptum in cod. Vat. cujus initium : Ἐν τῇ κάτωμὲν βίβλῳ.

Digitized by Google

gratia non recusavi laborem omnia excerpendi, quæ nomine ejus inscripta erant. Pium sane opus, et religionis dulcedine delibutum, quod auctoris animum cœlestibus affectibus inflammatum demonstrat. Jam Sophronium alias quoque ecclesiastici officii partes composuisse, notum est; nominatimque de *typico* admonet nos codex bibliothecæ Coislinianæ apud Montfauconium. p. 591: Ἀρχὴ τυπικοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίας λαύρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Σάβα συντεθὲν καὶ συγγραφὲν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πατρὸς καὶ ἱερομοναχοῦ κυροῦ Σωφρονίου· αὕτη ἡ ἀκολουθία γίνεται καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν Ἱεροσολύμων ἁγίαις μοναῖς. Sophronii fragmentum dogmaticum habes a me impressum in tomo VII *Script. vet.* p. 22, idque arbitror pertinere ad ejus de Trinitate et Incarnatione Opusculum, quod in codd. aliquot superesse creditur. Insuper in cod. Vat. 483, f. 158. Σωφρονίου παράφρασις εἰς τὸ περὶ μνήμης, καὶ ἀναμνήσεως, καὶ ὕπνου, καὶ ἐγρηγόρσεως, καὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς. Denique in miscello codice Vat. Fragmentum quoddam Sophronii legebam, de laude virginitatis, quod hic ascribo. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων. Ὅσον δὲ παρθενίας καὶ σωφροσύνης τὸ μεταξὺ, αὐτὰ βοᾷ τὰ τῶν ἀρετῶν ἀξιώματα· καὶ ὁ κρείττων υἱῶν καὶ θυγατέρων τόπος, ὁ μόνοις ἐκεῖσε διδόμενος τῆς ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σαρκὸς τὴν ἐν Χριστῷ παρθενίαν τιμήσασι, καὶ μιμηταῖς τῆς τοῦτον τεκούσης ἀχράντου Παρθένου γενομένοις τε καὶ ὑπάρξασι· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πᾶσιν ἐπιφανεὶς ἐφανέρωσε, μὴ πάντας εἰπὼν τούτου τυγχάνειν χωρητικοὺς, τοῦ τῆς παρθενίας λέγω χαρίσματος, ἀλλὰ μόνους ἐκείνους οἷς ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀξίοις κατὰ θείαν ἠὐτρέπισε πρόγνωσιν.

5. De duabus SS. Cyri et Joannis historiis earumque interpretationibus, accurate infra locuti sumus in monito p. 226-229; quare nunc verbis temperandum est. Illud apprime gratulor et gaudeo, quod tres Græcos magni Cyrilli, etsi brevissimos sermones modo mihi divulgare datum sit, a Sophronio biographo nobis conservatos, quorum nemo tamen memineral, nedum aliqua editio exstabat; hique item in Latino Anastasii textu recurrunt.

6. Inter eos qui Sophronii de SS. Cyro et Joanne opus legebant, Petrus Parthenopensis erat, non ille lapidus sæculi undecimi desinentis scriptor, cujus notitiam, p. 267, exhibuimus. Id apprime demonstrat primi postremique miraculi interpretatio, quæ est in cod. Vat. 6075. Sed insuper studio proprio prædictorum martyrum historiam scripsit Petrus cum critico prologo, qui non sine fructu legetur. Sanctorum scilicet Cyri et Joannis jam temporibus illis celebris fuisse cultus videtur in urbe Neapoli; quem cultum, sancti Cyri scilicet, felicissime ibidem suscitavit atque restituit nostra haud procul ætate sanctus Franciscus de Hieronymo S. I., perque ejus reliquias prodigia plurima edidit, quo fit ut veterum abs Sophronio narratorum fama, his recentibus confirmetur: præsertim quia, æque ac Sophronius, ipsius Cyri M. adhortatione aut visione ad eum honorandum videtur Franciscus fuisse impulsus (*b*). Est autem Petrus biographus non ignobilis; quare et sanctæ Julianæ, Coronatorum quatuor, et sanctæ Catharinæ passiones ab eo scriptas in eodem codice vidi, quarum tamen nonnisi prologos dedi, qui aliqua se commendant eruditione, auctorisque ætatem declarant.

NOTÆ.

(*b*) Vide ejusdem sancti Francisci Vitam auctore Longaro Oddo, lib. II, 4.

SANCTI SOPHRONII HIEROSOLYMORUM PATRIARCHÆ

VITA EX VARIIS COLLECTA.

(BOLLANDIST. *Acta sanct. Mart.* t. II, p. 65.)

CAPUT I.

Communia cum magistro suo Joanne Moscho studia Alexandriæ; unde Prati spiritualis auctor dictus.

1. Sophronium, Hierosolymitanæ Ecclesiæ episcopum sexagesimum secundum, ex civitate Damasco, multiplici eruditione, divinarum Litterarum scientia et pietate insignem natum esse, asserit Græcorum *Menologium* hoc die: assentiuntur et Meneæ: a quibus parentum nomina proferuntur, quæ patri Plintas, matri Myro fuere. Sacrarum doctrinarum studium in eo ingens fuisse, nec minorem studio peritiam posterioris vitæ Acta luculenter probant: dialecticarum quoque præceptionum atque rhetoricæ artis professionem in adolescentiori, et necdum monasticam vitam professo, indicat honorifica Sophistæ appellatio; sub qua ejus nomini Pratum spirituale inscribit Joannes Moschus: siquidem Sophronius Joannis discipulus sociusque A hic est, de quo agimus. Esse autem maxima cum probabilitate creditur S. Joanni Damasceno, τὸ Λειμωνάριον τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων citanti ac producenti, in fine libri quem pro imaginibus conscripsit, altero duntaxat a morte Sophronii sæculo, eadem autem in Palæstina vivens.

2. At qua ratione, qui Joannis Moschi certo esse cognoscitur tam ex Photio vol. 199 quam ipsa prologi ad Sophronium inscriptione; Sophronio ipsi tribuitur a Damasceno, necnon a Nicæna secunda synodo ad sacrarum imaginum cultum restituendum, non multo postquam Damascenus scripserat, celebrata? In hujus enim actione 4, suggerente Eustachio, hegumeno mansionis Maximi, B Stephanus monachus e Limonario Patris nostri Sophronii legit ad verbum ea, quæ cap. 45 *Prati*, ut diximus, *spiritualis* continentur. Respondet Aloy-

Digitized by Google

sius Lipomannus, Veronensis episcopus, cujus studio præclarum illud opus ex Hieronymi Camaldulensis versione primum Latinis typis subjectum fuit : « Sophronio his de causis attribui ; vel quia ad ipsum per charissimum socium inscribitur ; quemadmodum et rhetorica Ciceronis ad Herennium, et ejusdem ad Atticum epistolæ, ad Herennium et ad Atticum libri appellantur : sic Sophronii liber hic dicatur, quia ad Sophronium dirigitur : atque ex eo maxime, quod ad usum illius in primis conscriptus est. Namque auctor ipse in epistola, quam libro præmittit, fatetur se ex hoc Prato coronam Sophronio contexuisse, ac per eum aliis deinceps obtulisse. »

3. Seu quia in hoc libro dicta et gesta ipsius Sophronii pro majori parte continentur : nam is totius itineris libri hujus auctoris fuit individuus comes ; et quæcunque ambobus ambulantibus occurrerunt, vel quærentibus responderi contigit, diligentissime descripta sunt. Quare etiam hæc verba sæpissime iterata videbis : Venimus ego et dominus meus Sophronius sophista ad abbatem talem, etc. Et ideo semper etiam plurali locutione utitur, dicens : Perreximus, accessimus, vidimus, narravit nobis senex monasterii dux. Per quæ omnia conspici datur, scriptorem nunquam solum fuisse in his quæ narrat perquirendis. Sicut ergo Platonis Phædrus, Timæus, Gorgias, et Parmenides, et Tullii liber de senectute Cato Major inscribuntur a personis, quæ ibi colloquentes et disputantes inducuntur ; quid obstabit huic libro, quin Sophronii dicatur ; cum in eo is ambulans, visitans, operans, interrogans et respondens ubique fere asseratur ? Aut demum ex illa causa Sophronio ascribitur, quoniam una cum Joanne prædicto conscriptor, ut ita dicam, forte ejusdem libri fuit. Lege hujus voluminis caput 77 et in ejus principio ita scriptum reperies : « Ego et dominus meus Sophronius perreximus ad philosophi Stephani domum doctrinæ gratia ; » etc. Deinde in fine ejusdem capitis hoc modo scriptum legitur : « Ista cum audivimus, innuit mihi dominus meus Sophronius, et recessimus, et dixit mihi : Vere, Abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus ; satis enim ædificati sumus. » Hæc ergo scripsimus, ut et vos pariter ædificemini.

4. « Una ergo ex his rationibus, seu potius omnibus simul accedentibus, jure meritoque liber iste Sophronii nomine inscriptus videtur ; » quibus Lipomanni rationibus hæc quoque adjungatur si placet : quod Sophronii opera vulgari liber ac celebrari primum cœperit, quem ipse a magistro Romæ, ubi perfectus demum est, moriente, velut testamento acceptum, una cum defuncti cadavere in Palæstinam attulerat, quemadmodum paulo post videbimus. Quod tamen pro secunda ratione assumit Aloysius, fuisse Sophronium individuum auctoris comitem, id post ea intelligendum est tempora, quibus hic illi sese in Ægypto conjunxit : nam credibile non est omnibus iis quæ in Palæstina Syriaque narrata fuere, audiendis (quamvis comites adfuisse indicet Joannes pluraliter loquens), comitem semper habuisse Sophronium qui necdum monasticæ professionis voluntatem susceperat, et nusquam in iis nominatur. Dicunt quidem Græcorum Menæa quod « ad Magni Theodosii cœnobium se conferens, ibi in quiete et silentio divinarum Litterarum meditatione roborarit animum : et præterea (cum majori adhuc studio discendæ philosophiæ arderet) Alexandriam navigarit ; » verum perturbatis rebus temporibusque, in eo elogio memorantur plura ; et quod a viro factum mox constabit, adolescenti tribuitur, siquidem de suscepto habitu monastico intelligere Menæa volumus : nam alioqui sciendi proficiendique avidum adolescentem patriæ suæ vicina monasteria non infrequenter adiisse, ipsumque illud S. Theodosii, et in eo jam tum famosum Joannem, Limonarii postea auctorem cognovisse, colligitur ex hoc initio capitis 91 : « Narravit nobis venerabilis Pater noster abbas Gregorius archimandrita monasterii S. P. N. Theodosii, mihi scilicet et fratri Sophronio Sophistæ. »

5. Ubi quod eum appellet fratrem, haud aliter potest accipi quam per anticipationem quamdam ejus vocis, qua inter se utebantur Romæ, cum ista scriberentur : alias Dominum appellat capite 69. « Perreximus una ergo et dominus Sophronius, priusquam sæculo renuntiaret, in Alexandriam ad abbatem Palladium. » Et expressius cap. 77 supra citato, et cap. 110 : « Assumpsi, inquiens, dominum meum Sophronium, et perreximus in monasterium, quod ab Alexandria decem et octo passuum millibus distat, ad senem quemdam magnæ virtutis, Ægyptium genere, dixique seni : Dic nobis verbum, Pater, quomodo debemus simul habitare : quia dominus Sophista voluntatem sæculo renuntiandi habet. Ait senex : Bene facis, fili, renuntians sæculo, salvansque animam tuam ; sedete igitur in cella, ubi vultis, sobrie et vigilanter, quietem ac silentium servantes, et sine intermissione orantes. »

6. His porro aliisque similibus monitis excitatum Sophronium credo monasticum habitum assumpsisse : atque huc spectare, quod de versione eidem oblata per viam legitur cap. 102. « Cum interrogatus esset abbas Sophronius Sophista, frater meus, assistebamus prope illum ego et abbas Joannes Scholasticus, et abbas Quiricus et alii quidam ex Patribus, dixitque nobis : Pergebam modo in via et ante me adolescentulæ choream agebant, tripudiabantque dicentes : Bene veniat Sophronius : coronatus est Sophronius. » An autem deinceps quoties Limonarii auctor in plurali dicit : « ivimus, perreximus, » etc., intelligi debeat Sophronius adfuisse, etiamsi hoc non exprimatur, ambigi merito potest ; nec enim de nihilo esse videtur quod cap. 262 tam clare hoc

Digitized by Google

addat: « Vidimus abbatem Theodorum Pentapolitanum (erat autem nobiscum Sophista Sophronius) et interrogavimus eum, » etc.

7. Atque ex his, historiæ elucidandæ causa hic prolatis, alterum quoque intelligi potest: videlicet, quale studium fuerit, cujus in utroque cupiditas par tam arcta illos inter se necessitudine copularit: hoc agebant nempe ut ex iis, quæ ubique videdant audiebantque, selectiores, ut sic loquar, flosculos carperent, et in illud quod meditabantur pratum transferrent, ad suum aliorumque profectum: cujus rei exempla possent ex nominato libro proferri varia: unum hic pro omnibus est, quod capite undecimo reperitur, his verbis: « Ego et sodalis meus Sophronius cum in Alexandria essemus, die quadam perreximus ad Theodosii ecclesiam, obviumque in via habuimus in vico virum quemdam calvum, indutum sacco usque ad genua: videbatur autem quasi fatuus et amens. Dixit igitur mihi abbas Sophronius: Da mihi nummos, et videbis virtutem venientis. Dedi ego illi quinque nummos; qui acceptos dedit illi, qui videbatur ut amens: accepit autem eos ille, nihil omnino loquens: nos autem clam illum secuti sumus e vestigio: ille vero cum flexisset a via, extendit in cœlum manum suam dexteram habentem nummos, et post hæc postravit se coram Deo, positisque in terra nummis abiit. »

8. Circuibant nempe tanquam apes argumentosæ æque discipulus atque magister: et in spirituales favos junctim referebant quæ collegerant. Eoque alludit pars illa hymni a Græcis soliti hoc die decantari, cujus initiales litteræ hunc versum constituunt:

Σωφροσύνης μέλπω τὸν ἐπώνυμον, αἴσιμα ῥέζων·

Sapientiæ nomen ferentem cano, quod æquum est [*faciens:*

hujus, inquam, hymni versus a fine decimus tertius huc alludit, cum dixit: Ὅλος ἀνάθημα Θεὸς τὰς τῶν ἀσκητῶν φυτουργίας περιπτάμενος, σοφὲ, λειμῶνα τὸν σὸν κατεφύτευσας, ἀρετῶν ἐμμελέτημα τῷ Θεῷ τῷ ἐν ὑψίστοις καθιερώσας. « Totus Deo devotus, ascetarum circumvolitans plantationes, limona, id est, pratum tuum consevisti, studiosam exercitationem virtutum Deo, qui est in altissimis, offerens: » Ut hic Limonarii opus Sophronio non obscure tribuatur, tanquam alteri illius auctori.

9. Primi porro auctoris elogium (quod bona ex parte Photius Bibliothecæ suæ inseruit, integreque ex MS. codice Vaticano antiquo a Francisco Olivarii Latine redditum, Heribertus noster Rosweydus edidit inter vitas Patrum) hic juvat proferre; quoniam ad res discipuli illustrandas non parum conducere videtur, ut ejus magistri historia cognita ex parte aliqua habeatur. Sic igitur habet: « Conscriptus est hic liber Prati, seu Vitæ sanctorum ac virtute præditorum Deoque placentium Patrum, qui in ipso continentur, reliquæque perutiles animæ narrationes, ac scite dicta sacrorum justorum, Christique amantium Patrum et Fratrum, a Joanne sanctæ memoriæ presbytero, et monacho cognomento Moscho: qui principio quidem sæculo renuntiavit in monasterio sancti Patris nostri Theodosii, abbatis et archimandritæ omnium, quæ sunt Hierosolymis, cœnobiorum sive monasteriorum: cum autem in deserto ad sanctum Jordanem non exiguo tempore versatus esset cum sanctis Patribus, qui illic degunt, eorumque virtutes collegisset, eas huic operi inseruit. Cumque habitaret in Novo, quod dicitur, monasterio, quod a sancto et magno Patre nostro Saba ejusque discipulis constructum ad hoc usque tempus permanet, audiens qua tyrannide Persæ Romanos oppressissent, occasione cædis Mauritii imperatoris ejusque liberorum, a Novo monasterio secedens, perrexit ad partes Antiochiæ magnæ. »

10. « Atque inde rursus, cum prævalere gentem videret, Alexandriam se contulit; et tota quæ circa illam est solitudine peragrata (fuerat enim jam a principio imperii Tiberii missus in Ægyptum ad ministerium obeundum) et usque ad Oasim, proximamque illi solitudinem perveniens; postquam eos qui illic erant Patres invisit, atque inde rursus audivit sancta loca fuisse occupata, et Romanos metu correptos; Alexandria relicta, ad magnam Romanorum urbem navigio appulit una cum charissimo discipulo suo Sophronio. Dum autem essent in itinere, diversas insulas lustrarunt. Tali vero donatus a Domino gratia fuit vir beatus, ut si quid de vita rebusque gestis virtute insignium virorum audisset vel vidisset, id scriptis mandaret: quo factum est, ut et Romæ cum esset, idem consilium sit exsecutus. » Hactenus elogium, cujus pars altera propius Sophronii vitam attingens sequenti paragrapho proferetur. Hic tantum observo Tiberium, quo regnare incipiente, visendi Ægypti occasionem Moschus habuit, æræ Christianæ anno 579 exeunte, imperii habenas suscepisse: Mauritium autem, cujus mortem secutæ clades eidem Moscho necessitatem attulere Palæstinæ deserendæ, ex vita sublatum circa finem anni 602.

11. Quod autem Antiochiam discedens socium Sophronium duxerit, atque adeo testem habuerit multorum, quæ visa a se auditaque scribit a Patribus circa Antiochiam degentibus; ab eoque adhuc sæculari sumptibus ad iter necessariis adjutus sit, suspicari possumus, affirmare nequaquam; cum Menæa dicant ipsum Alexandriæ inventum a Sophronio: quod tamen magnam apud nos vim non habet propter alios in isto elogio, quod ex Menæis inferius subjiciemus, parachronismos: aliud autem nullum in contrarium est argumentum: neque ratio ulla temporum repugnat, quominus jam tum Moscho potuerit adhærere: nam si annos saltem sexaginta vixisse Sophronium concedas, fuit ille, moriente Mauritio, viginti trium amplius annorum:

Digitized by Google

quæ sane ætas itinerum studiorumque laboribus maxime est opportuna.

CAPUT II.

Sanctorum Cyri et Joannis miracula scribit, sancto Joanni Eleemosynario familiaris; Romam abit; redit in Palæstinam.

12. Omissis igitur conjecturis, hoc certi habemus ex præcedentibus, Moschi contubernio usum esse Sophronium in Ægypto, primum quidem sæcularem, deinde monachum: item utrumque simul obiisse regionis illius monasteria, atque in ipsa usque deserta penetrasse: quid autem Alexandriæ speciatim egerit Sophronius, partim ex argumento *Prati spiritualis* liquet, maxime ex capitibus præcitatis 77, 110, 111 aliisque: partim ex D. Joannis Eleemosynarii Vita, insignique de SS. Cyro et Joanne volumine, ibidem per Sophronium scripto; quod ad XXXI Januarii, quo die sancti isti coluntur, frustra desideratum, et periisse creditum, feliciter reperimus in Romano itinere nostro, et quidem utraque lingua, servamusque ingentis thesauri vice suo tempore proferendum, cum supplementum operi semper crescenti non contemnendum adjiciemus: illius autem scribendi occasionem et præscriptionem comitata sunt mirabilia, ex protheoria seu præfatione cognosce:

13. Propter ægritudinem oculorum ad Cyrum et Joannem martyres accurrentes apud eorum basilicam morabamur, miraculorum exundantiam intuentes, hæc memorantia scripta volebamus legere, quæ nos martyrum certamen instruerent, quæve de præcedentibus miraculis prædicarent: nihilque invenientes quæ diximus, nisi tantum duos breves sermones magni Cyrilli, qui propugnator et præco exstitit veritatis, ad zelum sumus intolerabilem excitati. Si pagani quippe falsa conscribentes, cum nihil verum nec fabulis liberum dicant, tot libros super dæmoniis conscripserint: nos ad instar quadrupedum, secundum amicos justi Job, tacebimus tanta ac talia veritatis, quæ Christus Deus noster est, opera magnifica contuentes per veros famulos ejus effecta?... idcirco et nos flagrantiori zelo ferventes ad confessionem sanctorum cucurrimus pie procidentes in faciem, totoque animo devoventes, ut si nobis concesserint visionis officium, de certamine eorum, quæque ab eis fiunt, eorum miracula conscriberemus, divina gratia cooperante nobis...,

14. Unde assurgentes, et apud nos postmodum recollecti; hinc quidem martyrum celsitudinem spectabamus, et miraculorum quæ fiebant multitudinem cernebamus, inde imbecillitatem nostram.... unde recusare hanc, quæ in votis Deo et martyribus ejus a nobis promissa est, redemptionis oblationem voluimus: sed hæc nos agere volentes Salomon coercebat, dicens: « Juxta quod vovisti Deo, votum tuum ne tardaveris exsolvere. » .... His igitur viris obstrictus, interdum quidem scribere propter priora perterritus, interdum non scribere propter sequentia contremiscens, et quid agerem nesciens, atque ad eosdem martyres confugiens, quid agendum esset ab eorum sanctimonia deposcebam. Illi vero affectus suscipientes propositum, scribere præcepere, præsidium et consilium suum conferre pollicentes. Multoties itaque scribentibus nobis apparuere, quod repromiserant adimplentes: nunc quidem atramentum et calamum porrigentes, nunc vero quaternionem sumentes, et quæ nos fefellerant corrigentes: interdum, utpote narrationibus gaudentes, vultus hilaritate monstrabant ea se cum delectatione discutere: quod et nos sæpius patimur, dum lætis oculis pervenerimus ad loca gratiam relationis habentia. Millies quippe nobis, dum in aliis occuparemur, conquesti sunt, et tanquam negligentem increpavere, dicentes: Quousque non perficis veritatem? hæc de scriptura et laude sui nominis defendentes: quæ omnia si scribere velimus, eos qui lecturi sunt onerabimus. Sufficit autem per hæc modo, sæpius nobis ab eis collatum præsidium, dum scriberemus, astruere; Deumque atque eos testes veritatis, quæ in his est, habentes.

15. In primis ergo horum martyriale certamen conscripsimus, et quod in templo sint venerabilis Marci depositi, et quomodo demum in ædem Evangelistarum sunt deinde transpositi: horum occasiones et semina ex vocibus sancti Cyrilli colligentes. Post quæ, has septem decadas miraculorum conscripsimus; millia decadum multarum habentes describere; si utique nos dicere possemus, audire vero, qui hæc lecturi sunt, valuissent.... et harum quidem septem decadum tres primariæ ea, quæ post martyriale certamen sepulturamque et translationem gesta sunt, continent; sed et quartæ dimidium Cyri et Joannis, quæ in Alexandrinis factæ sunt virtutes, enumerat; quartæ vero residuum et decas quinta ea, quæ in Ægyptiis et Lybicis acta sunt, prædicant; sexta autem et septima beneficia, quæ advenis concessa sunt, intimant.... Nos autem non ignoramus quod sacris miraculorum narrationibus mollis stylus magis congruat et solutus: sed nos hunc relinquentes, extensum suscepimus, ut per hunc concitum sanctorum fervorem et ad curas egentibus conferendas, designemus instantiam. »

16. Hæc ibi atque alia plura, brevitatis causa hic prætermissa, punctique signata: in ipso vero de laudibus dictorum sanctorum sermone, qualis fuerit oculorum infirmitas et quomodo ab ea curatus sit, clarius sic exponit: « Nos quippe oculis infirmati, nos Salvator totius corporis appellavit lucernam.... et cæcitatem afferre infirmitatem hanc a medicis audientes, quorum alii quidem vitium hoc effusionem, alii vero platycorian, seu pupillæ dilationem nominabant; ad nos bene operantes sanctos, Cyrum scilicet et Joannem, profecti sumus, omnem nostram vivendi spem in divinitus illis data gratia suspendentes, et humanum

Digitized by Google

auxilium, tanquam infirmum et contra passionem minus validum, repellentes : at illi fidem admittentes.... celerem præbuere sanitatem languoris, et de futuris, quod hinc nihil essemus passuri, quæ Asclepiadæ nos passuros dixere, certos reddidere : Homericam nostram cæcitatem per visiones et ænigmata, ut illis gratum est effugantes. »

17. Sed hæc privata Sophronii studia fuere, quæ nemo mirabitur alienis sæpe occupationibus fuisse interrupta : qui modo legerit quanto, tam ipse quam ejus magister Joannes, in pretio fuerint apud sanctum Joannem Eleemosynarium, Alexandrinæ urbis archiepiscopum : et quanta publicarum curarum pars ad eos pertinuerit. De quibus hæc Leontius num. 60, in Vita a nobis edita ad 23 Januarii. « Misit ei Deus viros sapientes et semper memorandos, Joannem et Sophronium : consiliarii enim erant veraciter boni, quibus et tanquam patribus indiscrete obediebat, et gratias agebat tanquam constantibus maxime et viriliter agentibus militibus pro pietate religionis. Etenim sancti Spiritus virtute freti, cum Severianitis ac cæteris circa regionem nostram existentibus immundis hæreticis sapientia sua ac disputationibus pugnas habentes et conflictum, multa quidem castella pluresque ecclesias, similiter et monasteria ab ore talium bestiarum, tanquam boni pastores, evellere studuerunt : propter quod et maxime plurimum honorabat sanctos hos ille vere sanctissimus. »

18. Imo domesticos illos videtur habuisse : ita familiariter in Vita per Metaphrasten conscripta num. 9, eum sub vesperam domi suæ mœstum interrogat, quod alius audebat nemo, « divinus qui aderat Sophronius : Quid est, inquiens, o vir divine, quod te afficit molestia?... Ille autem miti et leni voce : Hodie, inquit, miserandus Joannes non ab aliquo ullam accepit mercedem, neque ullum vel minimum piaculum potuit offerre Christo pro multis et magnis suis delictis.... Cum itaque sacrosanctus intellexisset Sophronius, quid sibi vellet, quod ab eo dictum fuerat : Te potius, inquit, lætari oportet et non tristitia affici, o beatissime domine, quod tibi commissum gregem feceris vivere in tanta pace, ut nullus de re aliqua cum vicino habeat controversiam : sed tanquam angeli aliqui absque ulla lite et contentione homines vivant in terra. »

19. Quem igitur habuit in hierarchico munere ministrum probatissimum, et suarum virtutum arcanorumque conscium dum viveret, eumdem etiam habuit a funere laudatorem : « In ejus enim (ut testantur Menæa) beata pace sopiti mortem hic Sophronius de immenso ipsius eleemosynarum thesauro excellentissimaque virtute funebrem laudationem scripsit, ipseque multis lacrymis obitum ejus est prosecutus. » Hujus laudationis Leontius meminit num. 2 : « Jam quidem, inquit, et alii ante nos de hoc admirabili viro et summo sacerdote Joanne philosophati sunt, potentes exsistentes in opere et in sermone. Dico enim Joannem et Sophronium Dei cultores, et amatores virtutum, et pietatis propugnatores : attamen quamvis tales essent, de dignitate et merito viri istius multa omiserunt..., deinde vero, quia sapientes et potentes in opere et sermone, amatores historiæ erant, sapienter et sublimiter materiam depinxerunt. »

20. Prius tamen, quam emigraret e vivis antistes sanctissimus, Alexandriam reduces Joannes atque Sophronius, peragrata interiori Ægypto, invenere turbata omnia : « Dum Persæ Jordanis loca, Palæstinam et sanctam civitatem armorum vi subegerunt. Capto vero Hierosolymorum patriarcha Zacharia, pretioso etiam et vivifico Crucis ligno locis illis erepto, captivorum hominum multitudinem innumeram in Persidem abduxerunt » et universam populati sunt Syriam. « Qui autem eorum manus effugere potuerunt (ut ex Metaphraste describit Baronius, quamvis auctores confundens Leontium nominet) et laici, tam ii, qui magistratum gerebant quam privati; et clerici cum episcopis confugerant Alexandriam. » Sed nec illic diu tutis esse licuit : anno enim sequenti Persæ Ægyptum, Alexandriam, et Libyam ad usque fines Æthiopiæ subegerunt. Id futurum Joannes Moschus prævideRat : ergo cum Sophronio cæterisque discipulis navim conscendens Romam navigat, et in Cyprum quidem una cum Joanne patriarcha recepisse se, eoque defuncto, per Ciliciam aliosque Asiæ tractus, qui in Limonario memorantur, Samumque, et Archipelagi insulas, demum in Italiam pervenisse facile crederem, si quod pro ea opinione argumentum offeretur.

21. Nunc autem in alto auctorum silentio divinare non licet : quod tamen inter tam multa, quæ in Cypro facta auditaque narrat Moschus, nulla sit mentio discessus ab Alexandria in comitatu patriarchæ, non me commovet : video enim, quod toto illo opere ne semel quidem Joannes patriarcha nominetur : ideo fortassis, quod quæcunque de eo commemoranda noverant Moschus et Sophronius, retulerint in Vitam ejus a se conscriptam Romæ : quod si ab hac diversa fuit Laudatio funebris per Sophronium, eamque constaret in exsequiis dictam, tum vero certum pene foret simul cum episcopo in Cypro adfuisse Sophronium. Verum de his nihil liquet. Fortassis etiam Limonarii opus non integrum ad nos pervenit; sed bona parte mutilum : nam ut Photius ait : « Non eumdem narrationum numerum servatum in omnibus libris deprehendas : cum in quibusdam ad duo et quadraginta supra trecentas sese extendant (hodie autem solum novemdecim supra ducenta capita numerantur), idque vel ex capitum quorumdam divisione, vel certe aliorum interjectione adaucto numero. »

22. In exitu erat papæ Deus-dedit pontificatus, vel Bonifacii Vinchoatus, quando Romam cum suis

Digitized by Google

Joannes appulit, ubi credibile est, non infructuosam tantorum virorum fuisse præsentiam, ut de gliscentibus repullulantibusque in dies per Orientem hæresibus Romana sedes plenius informaretur: quas Sophronii præcipue partes fuisse existimo; nam devexa magistri senectus quietem potius postulabat: qui interim, ne posteritati esset inutile senile otium suum, ex omnibus quæ viderat, audierat, adnotarat ad ædificationem profutura, Limonarium seu *Pratum spirituale* conscripsit, cum « suæ ad Deum migrationis tempus prævidisset, » inquit Elogii superius prolati auctore, quod in hunc modum prosequitur: « Non tamen juxta ordinem eorum, quæ audita vel spectata a se fuerant; sed ut paria erant inter se, tam quæ audita quam quæ spectata fuerant, sibi invicem copulata scriptis mandavit. Cum autem ab his terrestribus secessurus esset tumultibus, atque ad tranquillam et quietam vitam transiturus, advocato charissimo suo discipulo librum hunc ei tradidit, quo sanctorum Patrum Vitæ ac res gestæ Deo acceptæ continentur: eique mandavit, ut reliquias suas ne Romæ relinqueret, sed arca lignea inclusas ad montem Sinæum transferre conaretur, quantum in eo situm esset, ut cum sanctis, qui illic sunt, Patribus deponerentur. Quod si quem exoriri barbaricum tumultum accideret, quo id fieri prohiberetur: in monasterio S. Theodosii, in quo ab initio sæculo nuntium remiserat, ipsas deponi. »

23. Hoc igitur implere mandatum cum studeret charissimus discipulus, assumpto secum Joanne cum suis discipulis (erant quippe duodecim numero) magnum Joseph imitatus est, qui cum fratribus suis Israelem sumens ex Ægypto transtulit ad patres suos, quemadmodum ipsi fuerat a genitore mandatum. Cum autem ille Ascalonem appulisset, et fieri non posse didicisset, ut ad sanctum montem Sina perveniret, propter tyrannicas incursiones eorum, qui vocantur Agareni; assumptis B. Joannis reliquiis, initio octavæ indictionis Hierosolymam venit; et invento antistite magni monasterii sancti Patris nostri Theodosii Georgio presbytero, postquam illi cuncta renuntiavit, quæ fuerant a sene præcepta, cum illis Fratribus monasterii, qui tum inventi in urbe fuerunt, et monachis, qui cum ipso degebant, B. Joannem devexerunt: et sicut jusserat, in S. Theodosii cœmeterio deposuit, una cum sanctis Patribus qui illic jacent, reliquumque vitæ suæ tempus in eodem cœnobio transegit. » Hactenus præfixum *Prato spirituali* elogium, cujus postrema verba, nisi alium a Sophronio Hierosolymitano Moschi socium fuisse velimus credere (contra totius pene Græcæ antiquitatis consensum, quem sequitur auctor Menæorum), necesse est benignius interpretemur de longe maxima vitæ reliquæ parte, cujus tredecim omnino anni in cœnobio acti sint; tres autem duntaxat in patriarchatu.

24. Annum reversionis significat octavæ indictionis character vicesimum supra sexcentesimum fuisse; quod sane admiratione non caret: cum non minus de hoc quam sequenti anno credibile sit verum fuisse, quod ait Theophanes ad annum Heraclii 11, Chrosroem dominationis suæ jugum omnibus intolerabile per crebras cædes atque vectigalia fecisse. Ad annos porro in monasterio traductos a Sophronio potius quam ad breve tempus episcopatus, pleraque illius, quæ nunc periisse dolemus, opera existimo pertinere: necnon sanctorum Vitas: si quidem præter taxatas hactenus, scripsit aliquas: prout S. Mariæ Ægyptiacæ Vitam, quæ nunc in manibus est ab eo descriptam Nicephorus Callistus auctor est, *Historiæ eccles.* lib. 17, cap. 5; idemque de Anastasii Persæ Vita suspicatur ad annum 622 eminentissimus Baronius: quam utramque talem esse fatemur, ut nihil contineat, unde Sophronii esse vel non esse certo possit negari vel affirmari: multum alioqui diversus est stylus ab eo, quo SS. Cyri et Joannis laudationem atque miracula descripta per eumdem auctorem gaudemus nos reperisse, et quidem indubitata.

CAPUT III.

Patriarchatus Sophronii et certamina adversus Monothelitas.

25. Gemebat interim sub immani Persarum servitute captiva Hierosolyma et cum ea Syria universa, donec injurias suas ulciscens Deus, blasphemum Chosroem ter prælio victum, per parricidales filii Sirois manus vita simul et regno expulit; redditisque utrinque captivis pax inter Heraclium Siroemque coaluit, anno Christianæ æræ 628, captivi Zachariæ locum implente Modesto cum vicarii nomine (episcopum quidam minus recte scribunt statim ab urbe capta) monasterii Theodosiani abbate, qui difficillimo tempore afflictissimæ diœcesos curas sustinens monachorum regimen transtulerat in Georgium: quamvis illi ex cœnobio, ut ea ferebant tempora, nec murato, nec adversus quotidianas Persarum infestationes ulla ex parte tuto, intra urbem se receperant: quæ Sophronio Roma revertenti cum magistri corpore ejusque sociis causa fuit veniendi Hierosolymam, et, ut mihi quidem videtur, ibidem remanendi usque ad conclusam pacem; quando licuit monachis ad veteres sedes aut potius vetustarum sedium ruinas remigrare, et episcopatui suo restitutus Zacharias est ab Heraclio imperatore, salutiferæ crucis lignum ad suum locum referente.

26. Hæc anno 629 contigere, quando etiam existimo Sophronium, ex Zachariæ pontificis, vicariique Modesti mandato, sacris codicibus restituendis, in ordine ad divinum Officium toto Hierosolymitano patriarchatu prisco more decoreque concinendum, intendisse: id enim ex Simeonis Thessalonicensis verbis constat, citatis a Leone

Digitized by Google

Allatio dissert. 1 de libris Græcorum, pag. 7, qui eum auctorem hactenus ineditum, et ante sexcentos annos clarum, in dialogo contra hæreses sic loquentem inducit. « Ordinatior et suavior.... ex Hierosolymitano monasterii S. Sabæ typico ordo præscribitur, qui etiam ab uno eoque solo perfici potest.... et absque cantu.... Etenim S. P. N. Saba eum ordinem præscripsit a sanctis Euthymio et Theoctisto acceptum : hi porro a majoribus et homologeta Charitone desumpserunt. Sacri vero Sabæ constitutionem, ut audivimus, locis illis irruptione Barbarorum vastatis deperditam, Sophronius sanctæ civitatis patriarcha studio laboreque restituit : et post eum rursus... Joannes Damascenus renovavit, scriptoque demandatam tradidit : » quia scilicet Saraceni fidem Sophronio datam non servantes, simul et sancto patriarchæ, sancta a canibus conculcata videre non sustinenti, vivendi finem ex mœrore attulerant; et libris quoque ac rebus omnibus sacris vastitatem maximam, primo barbaricæ irruptionis impetu : nam postea, constabilito in Syria ac Palæstina Saracenorum imperio, egere modestius et facile Damasceno fuit deperdita instaurare. Et hæc quidem diu in sola Hierosolymitana Ecclesia fuere usurpata : nunc autem postquam exstincta propemodum est Orientalis Ecclesia, sub imperio Turcarum, « reliquis aliarum Ecclesiarum ritibus ob mutescentibus, inquit Allatius, ille qui S. Sabæ fuisse dicitur, uti melius et rebus accommodatior, ideoque plausibilior apud Græcos invaluit : quo non tantum qui S. Sabæ regulis nomina dedere, sed cæteri etiam aliorum Ordinum sectatores, et sacerdotes in sæculo vitam agentes, et quod maximum est, universa fere Græcia ad recitanda divina officia diriguntur. »

27. Anno 630 imperatorem adhuc Hierapoli morantem convenit Athanasius, Jacobitarum patriarcha, et simulans Chalcedonensem se admittere synodum, duas in Christo naturas profitendo, vafra sua interrogatione circumvenit quærens unicave an gemina in Christo operatio atque voluntas dicenda foret : incautumque in Monothelitarum protraxit hæresim, cujus incendium totum fere orientale conflagravit imperium : ne autem deflagraret, Sophronii potissimum opera factum, catholici omnes scriptores agnoscunt. Ipse enim tectos primus dolos aperuit, latebrasque quærentem hæresim in lucem protraxit, prout ad hunc annum quo perniciosam scintillam in animum Heraclii Athanasius injecit, refert Theophanes, totam Monothelicæ flammæ historiam sub unum hic aspectum ponens, et quæ annis pluribus quam quinquaginta gesta sunt, usque ad 682 scilicet, continua narratione pertexens; ut nemo existimare debeat ex mente Theophanis principium sedentis Hierosolymæ Sophronii ad hunc annum esse referendum, quamvis id dici videatur, quo adjuncte tabulæ chronographicæ Zachariam pontificem exhibent, uti et anno sequenti.

28. Anno autem 632 habemus in iisdem tabulis episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ Modestum : eum qui Zachariæ vicarius antehac fuerat, et duobus annis sedisse indicatur, Hujus quoque antistitis patriarchatus omnino turbulentus fuit novis ex Arabia motibus per Saracenos, contra quos per suos duces pugnans Heraclius, alternante fortuna victus victorque aliquoties, tandem anno 634, substituti in locum mortui Modesti Sophronio, « quasi rebus in desperatis Syria relicta, et venerandis lignis Hierosolyma asportatis, Constantinopolim recessit, » ut inquit ad hunc annum Theophanes. Interim vivente adhuc Modesto, quem ex die cultus sacri eidem in Menæis delati 18 Decembris mortuum suspicamur; adeoque anno 634 apud Græcos jam a trimestri inchoato : Modesto, inquam, adhuc vivente, Cyrus Alexandrinus patriarcha collegit Alexandriæ synodum mense Maio, ut ex sextæ synodi Actis docemur; et Monothelitarum hæresi, hactenus clam gliscenti, viam aperuit; eo simulato prætextu, quod hæreticos omnes in Egypto positos Ecclesiæ catholicæ jungere posset, si duarum voluntatum et operationum voces silentio supprimeret : satis esse dicens, si in Christo tantum theandrica voluntas et operatio diceretur, ex qua duarum in Christo naturarum exacta satis professio ederetur; eo quod, etsi non voces, res ipsæ tamen expressæ haberentur.

29. « Res visa est, inquit ad hunc annum Baronius, speciem præferens pietatis et charitatis; si (ut dicebant) absque detrimento catholicæ fidei, voces interdum tacerentur, quibus discordiæ nutrirentur. Verum dolo malo cuncta tunc acta esse, exitus declaravit : » nec fraudulenter agi Sophronium latuit : « Gloriabantur siquidem inde Jacobitæ et Theodosiani, inquit Teophanes, palam jactantes se non quidem cum Chalcedone, ac Chalcedonem secum doctrina communicare : et una quoque admissa, unicam quoque Christi naturam docere. » Itaque agnoscens hæreticorum dolos atque fallacias pacis involucro tectas, scripsit ad Sergium Constantinopolitanum patriarcham; qui catholicam simulans pietatem, etsi occultum in pectore venenum foveret, orthodoxus ab omnibus habebatur, miroque plausu exceperat missum ad se Alexandrinæ pseudosynodi decretum et unionem aqua male tinctam, ut loquitur Theophanes; rogans ut illud de unica operatione capitulum synodi Alexandrinæ deberetur : imo et Constantinopolim ea de causa ad eumdem Sergium profectus est, ut ipse Sergius testatur in Epistola ad Honorium papam. Cujus ex sextæ synodi actione 12 hic proferimus verba.

30. « Sophronius venerabilis monachus apud Alexandriam tum temporis positus, cum præfato sanctissimo Papa (Cyrum intelligit) quando, ut diximus, admirabilem illam circa eos, qui dudum hæretici fuerant, Dei beneplacito unitatem componebat; atque cum eo de iisdem capitulis pertra-

Digitized by Google

ctabat, adversatus est; et contra dixit ad unius operationis capitulum, duas omnino operationes Christi Dei nostri dignum inquiens censeri... Quia igitur per hoc cum litteris ejusdem sanctissimi comministri ad nos conjunxit, de hoc quoque apud nos sermonem movendo insistens, ut de talibus adimeretur capitulis, post factam unitionem, vox unius operationis : durum nos hoc arbitrati sumus : quomodo enim non esset durum et valde onerosum, quando hoc resolvere, evertere erat futuram quidem omnem illam concordiam, quæ bene fuerat effecta, tam apud Alexandrinam civitatem quam per universas sub ea provincias; quæ nullo tempore acquieverant usque nunc, nomen saltem simplex divini atque laudabilis Patris Leonis, aut sancti et magni atque universalis Chalcedonensis concilii mentionem facere. Multis igitur a nobis de hoc motis sermonibus, ad prænominatum venerabilem Sophronium, postremo adhortati eum sumus, testimonia nobis proferre sanctorum ac probabilium Patrum, illorum videlicet, quos omnes communiter doctores confitemur, et quorum dogmata legem sanctæ Dei cognoscunt Ecclesiæ, duas nominatim et ipsis verbis operationes in Christo dicendas tradentia. Ille autem hoc facere penitus non valuit....

31. Hanc igitur contentionem incipientem accendi videntes, necessarium judicavimus attritas potius sanctorum Patrum voces et synodice definitas semper sequi : et neque quæ raro a quibusdam Patribus dicta sunt, et non circa hæc intentionem habentibus, quasi planam et inambiguam de eis doctrinam exponerent, ad regulam et legem per omnia dogmaticam reducere; quale est et quod de una operatione ab eis dictum est : neque iterum quæ nullatenus dicta sunt a probabilibus Patribus, nunc vero ab aliquibus proferuntur, duas, inquam, operationes proferre. Et ad ultimum stetit ac placuit, quatenus prædictus Sophronius venerabilis nullum sermonem de cætero, de una sive duabus operationibus movere debeat : sed ei sufficiat præfata cautaque ac trita sanctorum Patrum recta traditio atque doctrina. His itaque contentus sæpe nominatus venerabilis vir, et hæc custodire certificans, petimus nos etiam per epistolam de his ei præbere responsum; quatenus hujusmodi epistolam (ut ait) ostendat iis, qui forsitan interrogare eum de prædicta quæstione voluerint : quod et alacriter egimus, et ille quidem in his hinc enavigavit. Hactenus Sergius caute ac vafre : qui et sensa sua in sequentibus Romani Pontificis judicio subjicit : et utrique duntaxat parti indicat indicendum silentium : licet obscure innuat primas ac potiores partes eorum esse, qui unicam asserebant operationem in Christo.

32. Sophronius autem quamprimum Constantinopoli rediit in Palæstinam (quod vix ante finem Julii vel etiam Augusti vel Septembris factum possumus arbitrari) et Modestus morte sua vacuam sedem patriarchalem reliquit, ad eamdem evectus est; id quod in supra citata epistola Sergius auditu se didicisse commemorat, necdum autem de ordinatione illius Synodicas litteras suscepisse. Suscepit autem non multo post: nam ut Theophanes ait: « Sophronius Hierosolymorum episcopus institutus, congregatis quibus præerat episcopis, Monotheliticum dogma condemnavit, synodicaque Acta Sergio Constantinopoleos et Joanni » (Honorium voluit dicere : nam Joannes eo nomine Tertius ante annos sexaginta duos vita functus erat, cum forte adhuc puer esset Sophronius : quartus vero nonnisi triennio post Sophronii mortem elapso electus fuit; et tamen hunc calami seu memoriæ lapsum ex Theophane Anastasius bibliothecarius transcripsit, ex Anastasio *Historiæ miscellæ* auctor, ex his aliisque pari errore seductis Baronius in notis ad *Martyrologium:* sed ipse se in *Annalibus* correxit) : Acta, inquam, synodica Sergio Constantinopoleos et Honorio Romæ episcopo transmisit per procuratorem Leontium, Sanctæ Resurrectionis diaconum, et secretarii cancellarium, primumque notarium; eique additum socium Polyeuctum litteras Sophronii deferentes. Quæ quidem litteræ in Actis sextæ synodi integræ recitantur : « in quibus, ut ait Photius, orthodoxam sententiam accurate expendit, et sacrorum dogmatum doctrinam minime vulgarem demonstrat... rogat autem corrigi si quid in epistola vel omissum vel aliter dictum quam par sit. »

33. Nempe de Sergio nihil sinistri adhuc suspicabatur Sophronius, ideoque de novis vocibus silentium optanti sive fuco fallaciisque consentiens, ab eo discesserat, et nunc ad eumdem litteras bona fide mittebat : quod idem et Honorius Pontifex fecerat : atque ad priorem Sergii respondens epistolam : « Litterarum, inquit, ad eumdem Sophronium directarum suscipientes exemplar, et intuentes satis provide circumspecteque fraternitatem vestram scripsisse, laudamus novitatem vocabuli auferentem, quod posset scandalum simplicibus generare : nos enim in quo pervenimus oportet ambulare... confitentes Dominum Jesum Christum operatum divina, media humanitate, Verbo Dei naturaliter unita; eumdemque operatum humana, ineffabiliter atque singulariter assumpta carne discrete, inconfuse atque inconvertibiliter plena divinitate. » Hæc Honorius pacis atque tranquillitatis ecclesiasticæ causa, nec ipse de Sergio quidquam suspicans mali; verum ejus iniquitatem retexit tempus, et synodus œcumenica prædicta multoties condemnavit : Actione autem 13 hoc de Sophronio testimonium Patres congregati tulere : « Pertractavimus autem et Synodica Sophronii venerabilis memoriæ, quondam archiepiscopi sancti Dei Hierosolymorum civitatis, et hæc reperientes cum vera fide convenientia, Apostolicisque et sanctorum atque probabilium Patrum doctrinis paria, utpoteque sunt orthodoxa, recepimus, et ut salubria sanctæ Catholicæ Ecclesiæ

Digitized by Google

susceptimus, et nomen ejus inseri sanctis diptychis sanctarum ecclesiarum justum esse judicavimus. »

CAPUT IV.

Romam mittitur Stephanus a Sophronio : hic urbe a Saracenis capta moritur.

34. Cæterum cum minime quiesceret Cyrus illiusque asseclæ, unam prædicare in Christo voluntatem non amplius indicti a Sergio silentii legibus se teneri Sophronius credidit, eorumque temeritati obviam ire volens, « dedit in duobus libris sexcenta testimonia ad evictionem impietatis eorum et veritatis ostentionem, » ut in concilio Lateranensi sub Martino I pontifice testatus est Stephanus, olim super hisce legatus ad Honorium missus ab ipso Sophronio, qui « Revocare, inquit, minime eos valuit: commovit autem contra se ad insidias et B malignam detractionem; » dum scilicet omnium turbarum in ecclesia per ipsum exsurgentium causam esse clamitant Sophronium; qui (ut Pyrrhus Constantinopolitanus post illius mortem in disputatione cum sancto Maximo ait) « tempore inopportuno sermonem de operationibus excitavit; » a qua calumnia egregie idem Maximus Sophronium vindicavit, ostenditque omnem culpam refundendam in Sergii « mutabilitatem et inconstantiam, in alias alio tempore transeuntis sententias, et nullo sensu permanentis, » dum scilicet vult orthodoxus videri: nec tamen ab ea, quam Heraclio instillaverat, opinione recessisse.

35. Quid autem Sophronius? pergit Stephanus: « Nullo modo propter hoc reveritus est omnino ille, C nec timuit timorem ubi non erat timor: quoniam justus sicut leo, confidit [1]. Zelo autem Dei et fiducia repletus, duxit me indignum et statuit in sanctæ Calvariæ loco, ubi propter nos, ipse qui super nos secundum naturam Deus est, Dominus noster Jesus Christus sponte crucifigi secundum carnem dignatus est; et ibi alligavit me vinculis insolubilibus dicens: Tu dabis rationem ipsi, qui propter nos secundum carnem in hoc sancto loco sponte crucifixus est Deus, quando cum gloria in terribili ejus adventu judicaturus est vivos et mortuos, si distuleris et postposueris fidem ejus periclitantem: licet ego hoc facere corporaliter, ut nosti, propter emersam ex nostris peccatis incursionem Saracenorum præpedior. Quantocius ergo de finibus terræ ad terminos ejus deambula, donec ad apostolicam Sedem, ubi orthodoxorum dogmatum fundamenta exsistunt, pervenias, non semel, non bis, sed multo sæpius; aperiens sacris viris ibidem consistentibus omnia secundum veritatem, quæ in istis partibus mota sunt : et non quiescas instantius expetens atque exorans eos, donec ex apostolica prudentia, quæ in Deo est, ad victoriam judicium perducere debeant, et noviter introductorum dogmatum perfectam faciant secundum canones destructionem.... »

[1] Prov. XXVIII, 1.

36. Hac sui patriarchæ adjuratione adactus Stephanus, quid egerit passusque sit, pergit in hunc modum synodo explicare: « Igitur in his pertimescens ego atque perterritus, propter impositam mihi terribilem in tremendo ac venerabili loco conjurationem, necnon et creditum mihi ex Dei permissu episcopale ministerium (Dorensis Ecclesiæ videlicet) considerans, sed et supplicationem omnium pene habitantium orientalem tractum reverendissimorum episcoporum, et Christianorum populorum consonanter prædicto beatæ memoriæ Sophronio ad hoc me invitantium, utpote primum Hierosolymitanæ diœceseos (sacerdotali scilicet in officio cum a Sophronio adjuraretur, prout præfatur in principio) non dedi secundum Scripturam somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem, et requiem temporibus meis, quatenus adimplere debuissem ejusmodi desiderabilem jussionem. Sed absque ulla mora propter hoc ipsum tantummodo huc properavi: a quo tempore tertio visus sum vestris apostolicis adesse vestigiis, expetens ac deprecatus, quod ille et omnes libenter postulare noscuntur, hoc est, fidei Christianorum periclitanti manum porrigere.

37. Quod addiscentes contrarii, non levibus me implicuerunt afflictionibus, præceptiones propter me per loca et provincias dirigentes, quatenus comprehendi, et ferris constrictus ad eos deberem destinari, sicut omnes cognoscunt: sed Dominus auxiliatus est mihi, et liberavit me ab omnibus persequentibus me, ad propositum currentem, et ad bravium properantem vestræ apostolicæ sedis. Neque despexit Deus preces cum lacrymis oblatas supplicum suorum, sed excitavit non equidem mediocriter præcessores apostolicosque præsules in commotione, necnon contestatione prædictorum virorum. » Hos apostolicos præsules arbitramur fuisse Severinum, Joannem et Theodorum, quorum primus non modo non suscepit Heraclii imperatoris a Sergio sociisque concinnatam ecthesim, ad quod per Isacium Italiæ exarchum coactum illum esse mendaciter gloriatur Cyrus, in epistola ad Sergium, in concilii Lateranensis secretario 3 producta : sed, ut ibidem ait Martinus, « eam condemnavit et anathematizavit. » — « Joannes, quoque teste Theophane, convocata episcoporum synodo, Monothelitarum sectam inflicto anathemate damnavit; » atque, ut ex S. Maximo docet Baronius, ad annum 640 operam dedit, ut requisitus is qui Honorii primam epistolam scripserat, illius sensum dilucide interpretaretur ad imperatorem Constantem scribens, ut sic ansa tolleretur hæreticis calumniose ventilandi nomen Romani Pontificis, velut pro se facientis. Theodorus denique, qui Pyrrhum, S. Maximi disputatione conversum, benigne exceperat, ejusdem, mox ubi Ravennam appulit, ad vomitum reversi, cætero-

Digitized by Google

rumque, qui cum eo communicaverant, abdicationem et condemnationem propria manu exaravit; ex vivifico Christi sanguine stillam excutiens in atramentum, idque ad coryphei apostolorum sepulcrum inter missarum solemnia calice afferri jusso, atque in universo ecclesiæ conventu ad id convocato, » ut habemus ex Theophane.

38. Cum autem Paulum æque hæreticum Constans fecisset patriarcham, eique adhærens Joppensis episcopus Sergius (qui patriarchalem auctoritatem jam inde a Persarum recessu, vivente videnteque Sophronio, sæculari potestate nixus arrogarat, et episcopos sibi consentientes sacrilege ordinarat) iisdem adjutoribus mire turbaret subjectas Hierosolymitano patriarchatui ecclesias; tum denuo Orthodoxorum rogatu secunda vice (nam prima ad indictum a Joanne concilium venisse crediderim anno 640) Romam appulit, causaque exposita, loci sacri servator ordinatus a Theodoro papa, de mandato ejus in hæresi pertinaces deposuit, eosque recepit tantum, « qui libellum pœnitentiæ obtulerunt, quorum libellos, » inquit in concilio Lateranensi, « nuper deferens obtuli sacratissimæ præsidenti Sanctitati vestræ, Martino ter beatissimo papæ anno 649 : atque hæ tertiæ vices fuerunt, quibus se dicit Stephanus apostolicis Patrum Romæ congregatorum vestigiis adesse, ex quo tempore fuerat a S. Sophronio adjuratus : atque huc eæ insidiæ pertinent, quas sibi Romam venturo positas, superius est conquestus.

39. Verum hæc ad posteriora pertinent tempora et S. Sophronii mortem secuta, ad illius autem historiam pertinet propius, quod anno 635 Saraceni, cæsis duobus prætoribus, Sacellario et Bahane, quadraginta millia militum ducentibus; splendide triumphantes, Damascum, Sophronii patriam, bene composito exercitu aggressi, eamque potiti sint, et reliqua simul Phœniciæ provincia : in qua cum proprias sedes constituissent, mox in Ægyptum tendunt, et ipsam quoque sibi subjiciunt: sequenti autem anno Umarus in Syriam destinavit Jasdium, et totam Saracenio adjunxit imperio : per se vero expeditionem suscepit in Palæstinam; in qua cum omnia passim oppida præsidiis occuparet; agros vero viasque haberet latrociniis infestas, non potuerunt sanctæ civitatis incolæ diem natalem Domini in Bethleem solita pietate peragere; sed ad eos Saracenorum metu intra urbem conclusos, habuit orationem Sophronius quæ in *magna Patrum Bibliotheca* exstat, et illius temporis calamitates graphice enarrat : nusquam tamen obsidionis vel oppugnationis in ea fit mentio, eoque magis movemur, ut credamus nonnisi post Januarium anni 636 datum esse obsidioni principium, qua per biennium continuata, hoc scilicet anno, et 37 fortassis toto (saltem juxta Græcos annum a Septembri inchoantes) Urbem fide data Umarus obtinuit, ut narrat Theophanes. Umari ingressum, et secutam Sophronii mortem describens his verbis :

40. « Sophronius autem Hierosolymorum antistes fidem ab eo pro totius Palæstinæ incolumitate acceperat. Umarus itaque cilicinis camelorum vestibus, iisque laceris et sordidis opertus, et hypocrisim plane diabolicam pietatis velamine ostentans, sanctam civitatem ingreditur; et mox templum a Salomone constructum, in impietatis et blasphemiæ oratorium illud conversurus, sibi ostendi postulavit. Hunc cum Sophronius vidisset : Hæc est vere, inquit, abominatio desolationis a propheta Daniel prænuntiata, quæ modo stat in loco sancto : multaque simul lacrymarum copia insignis ille pietatis propugnator Christianam gentem deflebat. Intra templi igitur septa dum ille moraretur, precibus apud eum agebat patriarcha, ut acceptam a se sindonem ac vestem indueret : quam cum assumere detrectasset, episcopus vix exoravit, ut ista gestaret, donec solita indumenta lavarentur; et propriis resumptis, statim ista Sophronio restituit.

41. « In ea rerum calamitate Sophronius præclaris verbis et gestis Hierosolymorum Ecclesiam olim amplificans, de Heraclio et Monothelitarum ipsi addictorum pravitatibus et commentis, deque Sergio et Pyrrho confutatis clarissima tropæa referens, defunctus est, » magno utique rei catholicæ detrimento, quæ fortissimum pugilem amisit eo tempore, quo Antiocheno, Alexandrino, Constantinopolitanoque patriarchis una cum Heraclio contra ipsam certantibus, maxime vacillabat : cum Pyrrho tamen necdum patriarcha Sophronio fuit, si qua fuit, contentio : hujus namque annus primus cum 29 Heraclii componitur a Theophane, atque adeo cum anno Christi 639; cum intra paucos ab urbe dedita menses exspiravit Sophronius, mense, ut credimus, Martio anni præcedentis : neque enim Baronio possumus assentiri ad annum Heraclii 15 cœptam obsideri urbem statuenti : nam quod ad annum 26 Heraclii Theophanes susceptam referens in Palæstinam expeditionem, etiam sanctæ civitatis deditionem et Sophronii mortem narret, id non alia facit de causa, quam quod hujus expeditionis historiam noluerit per plures annos distrahere satisque habuerit indicasse, hoc anno sic cœptam obsideri Hierosolymam, ut nonnisi sequenti, id est biennii spatio, capta sit : quo posito omnino consequens est, ut Sophronius (siquidem est Martio mense, eo, quo colitur die, ex hoc sæculo translatus) annum 38 vivendo ingressus sit tribus integris in patriarchatu expletis : quibus additi menses vel hebdomades non multæ eorum quibus ordinatus mortuusque est annorum fortassis vix dimidium annum aut etiam trimestre constituent : namque contra Cyrum post Alexandrinam synodum Sophronius egisse legitur, dum eunt redeuntque nuntii totum fere annum 634 abstulere.

Digitized by Google

42. Hierosolymitanorum patriarcharum catalogus, apud Nicephorum Constantinopolitanum patriarcham, finem accipit in Sophronio: post cujus mortem pastore viduatam remansisse Ecclesiam quidam ex Zonara colligunt, qui sub Constantino Pogonato œcumenici concilii, anno 680 celebrati, principes enumerans, et excusans cur Hierosolymitanus et Alexandrinus patriarchæ non adfuerint, ait: «Neque Alexandria neque Hierosolyma patriarcham habebant a Saracenis occupatæ; » sed ut tunc nulli in iis ecclesiis fuerint: non tamen recte dixeris nullos omnino sub Saracenis fuisse, cum varii in historiis nominentur: qua de re pluribus ad Acta martyrum Sabaitarum 20 Martii, ubi de Elia ejusque successoribus. Quare nihil vetat Theodorum, Theodori pontificis Romani anno 641 electi patrem, sancto Sophronio suffectum credere, quem Florarium sanctorum ms. 15 Kal. Aprilis divis addit his verbis: « Item sancti Theodori Hierosolymorum episcopi, patris sancti Theodori Papæ. » Neque refragantur pontificum Romanorum catalogi, sive in antiquissimis olim Palatinæ, nunc Vaticanæ bibliothecæ membranis, sive apud Anastasium Bibliothecarium; qui simili fere exemplo usus, ita de hoc pontifice scribit: « Theodorus natione Græcus, ex patre Theodoro, episcopo de Hierosolyma, » sive « de civitate Jerusalem, » ut est in præcitatis membranis. Sed nec filium nec patrem alibi reperimus sanctis annumeratos.

42. Celebris autem sancti Sophronii cultus hoc die apud Latinos æque ac Græcos est atque in Martyrologiis Galesinii, Molani secundæ editionis, Baroniique Romano recensetur hoc die: a Græcis autem in Anthologio, Menologio, majoribusque Menæis, ex quibus hoc vitæ compendium damus, quamvis rerum ordine nonnihil perturbato conscriptum, maxime ubi de Hierosolymitano patriarchatu agitur, velut ante captam a Persis sanctam civitatem suscepto, quod, ut jam vidimus, ad ultimos vitæ annos pertinet: commoratio vero Alexandrina cum Joanne Eleemosynario ad mediæ ætatis annos, ut ex hactenus deductis clare liquet.

VITÆ EPITOME.

Ex Mœneis Græcorum.

Hic maximum Ecclesiæ sidus ex Phœnice thurifera, urbe Damasco originem traxit, plorum et frugalium soboles parentum. Patri nomen erat Plinthas, matri Myro. Sophronius per præstantem vim ingenii, studio tamen et cura auctam, mox ad omnium scientiarum culmen quasi ultra fines naturæ, evasit. Cum adhuc Damasci degeret, virtutem eorum tamen, qui in solitudine erat, æmulabatur. Deinde ad magni Theodosii cœnobium se contulit, ubi in quiete et silentio cum Deo familiariter agebat, et pectus divinarum Litterarum meditatione mentemque constabiliebat, cogitationesque omnes et sensus, in obsequium Christi redigebat. Præterea, cum majori adhuc studio discendæ philosophiæ arderet, Alexandrinam urbem nobilissimam navigat, ibique Joannem quemdam, sapientiæ et prudentiæ laude florentissimum clarissimumque virum, convenit; cujus et contubernalis et convictor sociusque factus, cum eo concordi plane animo vixit; a quo et ipse sapientiam haurlebat, et vicissim quæ norat, magistro suo impertiebatur. Factum inde, ex assidua lectione, ut nescio quæ nox et caligo oculos ejus occuparit, sed a sanctis Cyro et Joanne divinitus curatus est, qui aliud nostrum ab eo non petivere, quam uti quotidiana per eos patrata miracula litteris consignaret, quod præstitit diligenter. Postea Hierosolymorum pontifex ob singularem vitæ sanctimoniam creatus est; sed civitate sancta ab impiis Persis capta, Alexandriam se ad Joannem, qui ab eleemosyna nomen invenit, et thronum apostolicum administravit, profectus est. In cujus beata pace sopiti mortem hic Sophronius de immenso ipsius eleemosynarum thesauro, excellentissimaque virtute funebrem laudationem scripsit, ipseque multis lacrymis ipsius obitum est prosecutus. Posteaquam vero in sanctam civitatem revertit, exprimi non potest quanta cura laboreque Ecclesiam sibi a Deo commendatam rexerit: somnum enim oculis non dedit nec palpebris dormitationem; neque enim contra vim impetumque hostium æternorum; sed contra hæreticorum quoque exitialia dogmata illi depugnandum erat; quos scriptis et auctoritate Patrum in viam revocabat, suisque ipse disputationibus exarmabat et frangebat. Interim plurima et nobilia ingenii monumenta ad Ecclesiæ utilitatem reliquit, quibus et cum virtute vivere, et ex præcepto divino tractare præsentia docemur. Ex quorum numero est liber ille omni admiratione prædicandus, quo res gestas Mariæ Ægyptiacæ cum angelis merito comparandæ, et ultra humanæ vitæ modum progressæ, explicavit. Hæc illius vivendi ratio, qua se Deo probavit, alios erudivit, Christi linguam vicariam exhibuit, commissumque sibi gregem rexit et intra triennium pontificatus beata potitus pace ad Dominum est translatus.

Digitized by Google

SANCTI SOPHRONII HIEROSOLYMITANI

EPISTOLA SYNODICA

AD SERGIUM PATRIARCHAM CONSTANTINOPOLITANUM.

(Mansi, *Concil. general. Coll.* XI, p. 461.)

Domino in omnibus sanctissimo (1), ac beatissimo fratri, et consacerdoti Sergio, archiepiscopo et patriarchæ Constantinopoleos, Sophronius, inutilis servus sanctæ Christi Dei nostri civitatis.

Papæ! papæ! beatissimi, quam mihi nunc amabilis quies, et multo quam pridem amabilior, ex quo de incurioso silentio in causarum turbam decidi, et terrenis quibusdam fluctibus opprimor. Papæ! papæ! Deo honorabiles, quam nunc suavis est mihi pusillitas, et non mediocriter quam pridem suavior ex quo de stercore et humo, ineffabili nimiaque penuria ad solium pontificale ascendi! et multum cerno fluctum conjungi, et fluctus sequens periculum. Non enim ita esse suavia conspiciuntur suavia ante insuavium experimentum atque notitiam, sicut post experimentum et incursum apparent tristium: sic salus his, qui post salutem ægrotant, optabilis; sic tranquillitas, qui post tranquillitatem fluctuantur, gratissima: sic divitiæ his, qui post divitias egent, amabiles; et omnia quis ita considerabit exsistere, ipsa quidem esse ac permanere naturali atque essentiali qualitate, qualia et ante experimentum contrariorum apparebant, meliora tamen post horum effici scientiam et sustinentibus multo pretiosiora, necnon et jucundiora et desiderabiliora. Et hoc nobiscum Job laudabilis ita se habere decernet splendidissime, utrorumque experimentum accipiens ac recte definiens, meritoque judex in his, quæ a nobis dicuntur, progrediens, sententiamque indeclivem et immunificam statuens. Quid ergo ait ille decertator indomitus, mutationem passus jucundorum, et in æstuationem angentium veniens? « Quis putas me constituet in mense dierum, quibus me Deus tuebatur, quando lucerna ejus super caput meum splendebat, quando lumine ejus gradiebar in tenebris; quando eram in itineribus lætus; quando Dominus inspiciebat tabernaculum meum; quando eram opulentus nimis et in comitatu meo pueri mei; quando effluebant viæ meæ butyro, montes autem mei fluebant vacte; quando progrediebar diluculo in civitate,

A Δεσπότῃ πάντων ἁγιωτάτῳ, καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ, καὶ συλλειτουργῷ Σεργίῳ, ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, Σωφρόνιος, ἀχρεῖος δοῦλος τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως.

Βαβαί! βαβαί! παμμακάριστοι, πῶς μοι φίλον νῦν τὸ ἡσύχιον, καὶ πολὺ τοῦ πρὶν προσφιλέστερον, ἀφ' οὗπερ ἐξ ἡσυχίας ἀπράτμονος εἰς πραγμάτων τύρβην ἐλήλυθα, καὶ χερσαίοις τισὶ καταντλοῦμαι τοῖς κύμασι! Βαβαί! βαβαί! θεοτίμητοι, πῶς μοι νῦν ἥδὺ τὸ ἐλάχιστον, καὶ τοῦ πρὶν οὐ μετρίως ἡδύτερον, ἀφ' οὗπερ ἐκ κοπρίας, καὶ γῆς, καὶ ἀφάτου καὶ πολλῆς ταπεινότητος εἰς θῶκον ἱεραρχικὸν ἀνελήλυθα. Καὶ πολὺν ὁρῶ συνεζευγμένον τὸν κλύδωνα, καὶ τῷ κλύδωνι παρομαρτοῦντα τὸν κίνδυνον. Οὐχ οὕτω γὰρ B ἥδιστα καθοράται τὰ ἥδιστα πρὸ τῆς τῶν ἀηδῶν πείρας καὶ γνώσεως, ὡς ὅταν μετὰ πεῖραν καὶ ἔφοδον τῶν λυπηρῶν καταφαίνηται· οὕτως ὑγεία τοῖς μεθ' ὑγείαν νοσοῦσι τριπόθητος· οὕτω γαλήνη τοῖς μετὰ γαλήνην χειμαζομένοις ἐπίχαρτος· οὕτω πλοῦτος τοῖς μετὰ πλοῦτον πενομένοις ἐράσμιος· καὶ πάντα τις οὕτως ἂν ἴδοι τυγχάνοντα αὐτὰ μὲν ὄντα καὶ μένοντα φυσικῇ καὶ οὐσιώδει ποιότητι, ὁποίαπερ καὶ πρὸ τῆς τῶν ἐναντίων πείρας ἐφαίνετο. Κομψότερα δὲ μετὰ τὴν τούτων γνῶσιν γιγνόμενα καὶ τοῖς αὐτὰ δεδεγμένοις πολὺ τιμιώτερα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τερπνότερα, καὶ πολὺ ποθεινότερα. Καὶ τοῦτο ἡμῖν Ἰὼβ ὁ ἀοίδιμος συμψηφιεῖται λαμπρότατα, διὰ πείρας ἑκατέρων γενόμενος, καὶ τὰς ψήφους ὀρθὰς ὁριζόμενος, καὶ δίκαιος ἂν εἴη κριτὴς τῶν λεγομένων C ἡμῖν προερχόμενος, καὶ κρίσιν ὁρίζων ἀπροσκλινῆ καὶ ἀδέκαστον. Τί οὖν ἐκεῖνος ὁ ἀθλητὴς φησιν ὁ ἀδάμαστος, τῶν ἡδόντων παθῶν τὴν μετάβλησιν, καὶ τῶν λυπούντων ἐλθὼν εἰς ἐπίκλυσιν; « Τίς ἄν με θείη κατὰ μῆνα τῶν ἔμπροσθεν ἡμερῶν, ὧν με ὁ Θεὸς ἐφύλαξεν, ὡς ὅτε ἠὔγει ὁ λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου; ὅτε τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει, ὅτε ἦμην ἐπιβρίθων ὁδοὺς, ὅτε ὁ Κύριος ἐπισκοπὴν ἐποιεῖτο τοῦ οἴκου μου· ὅτε ἦμην ὑλώδης λίαν, κύκλῳ δέ μου οἱ παῖδες· ὅτε ἐχέοντό μου αἱ ὁδοὶ βουτύρῳ, τὰ δὲ ὄρη μου ἐχέοντο γάλακτι· ὅτε ἐξεπορευόμην ὄρθριος ἐν πόλει, ἐν δὲ πλατείαις ἐτίθετό μου ὁ

NOTÆ.

(1) Est hæc Sophronii synodica Epistola Græca in ms. bibl. Regis Christianiss. Cod. 2951, al. 1026, fol. 73. Harduinus.

Digitized by Google

δίφρος. Ἰδόντες με νεανίσκοι ἐκρύβησαν, πρεσβύται δὲ ἐπανέστησαν ἀδροὶ δὲ ἐπαύσαντο λαλοῦντες, δάκτυλον ἐπιθέντες ἐπὶ στόματι, οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐμακάρισάν με. » Οὐκοῦν εἰκότως κἀγὼ, μακαριώτατοι, σὺν Ἰὼβ τῷ πεντάθλῳ βοήσομαι, τῶν πάλαι μοι προσόντων καλῶν τῇ μνήμῃ βαλλόμενος. Γαληνὸς ταῦτα βίος ἦν καὶ ἡσύχιος, καὶ ταπεινότης οὐδένα γινώσκουσα κλύδωνα. Τίς ἂν με θείη κατὰ μῆνα ἔμπροσθεν ἡμερῶν, ὧν με ὁ Θεὸς ἐφύλαττεν ἄθλιπτον, ὡς ὅτε ηὔγει ὁ λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου εἰρηναίαν βιοῦντος ζωὴν καὶ ἀκύμαντον, ὅτε τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει, ὅτε τῆς ἡσυχίας ἐτρύγων τοὺς βότρυας, ὅτε γαλήνης ἐβριθόμην γεννήμασιν, ὅτε ἀταραξίας ἐτρύφων βλαστήμασιν, ὅτε ἀμεριμνίας ἠγαλλίων τοῖς ἄνθεσιν, ὅτε ἀφοβίας ἐστεφανούμην τοῖς κάλυξιν, ὅτε ἀπραγμοσύνης ἡστιώμην ταῖς χάρισιν, ὅτε τῆς ἐπιγείου πενίας ἀπήλαυον, ὅτε τῆς ἀκινδύνου κοπρίας ἤρουν τοὺς αὔλακας, ὅτε τῆς ἀκυμάντου πτωχείας τὴν θάλατταν ἔπλεον, ὅτε τῆς χθαμαλῆς ἑστίας ἐγαννύμην τοῖς κάλλεσιν, ὅτε τῆς χαμαιτρόφου διαίτης μάννα τὸ μελίῤῥυτον ἤσθιον, ἄλλος τις Ἰσραὴλ καὶ αὐτὸς θεωρούμενος, καὶ τρυφὴν τρυφῶν εἰρηνικὴν καὶ οὐράνιον ἄνευ γογγυσμοῦ καὶ γνώμης ἀγνώμονος;

et in plateis sedes mea ponebatur? Videntes me juniores abscondebantur : seniores vero assurgebant, majores natu autem desinebant loqui, digitum ori suo imponentes : audientes vero, beatificabant me [1]. » Ergo ego etiam merito, beatissimi, cum Job quinquies victore clamabo; memoria pristinorum bonorum, quæ mihi aderant, pulsatus. Tranquilla hæc fuerant, vita cum silentio, et nullam fluctuationem agnoscens pauperies. Quis putas me constituet in mense dierum anteriorum, quibus me Deus absque tribulatione servabat, quando fulgebat lucerna ejus super caput meum, pacificam vitam degentis et influctuabilem, quando lumine ejus gradiebar in tenebris, cum vindemiabam racemos silentii, dum serenitatis honestabar germinibus, dum imperturbationis delectabar palmitibus, dum securitatis floribus collætabar, dum intrepidationis flosculis coronabar, dum incuriæ gratiis convescebar, quando terrestri fruebar pauperie, quando sulcos impericulosi stercoris exarabam, quando influctuosæ paupertatis mare transmeabam, quando humilis cellæ pulchritudinibus congaudebam [quando victus, quem humi sumebam, melle] quando arvalis victus mellifluo illo manna vescebar, alius quidam Israel, et ipse cernendus, citra murmurationem ingratumve propositum? deliciasque epulabar cœlestes atque pacificas,

Ἐπεὶ οὖν ταῦτα καὶ τούτων πέρα, σοφώτατοι, εἰς ἐμὲ τὸν τρισάθλιον ἀνάγκῃ μεγάλῃ καὶ βίᾳ θεοφιλῶν κληρικῶν, καὶ εὐλαβῶν μοναχῶν, καὶ πιστῶν λαϊκῶν, τῶν πάντων πολιτῶν τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, τῶν χειρί με βιασαμένων, καὶ τυραννίδι δρασάντων γεγένηται, οἷοις οὐκ οἶδα οὐδὲ ἐπίσταμαι κρίμασιν, ἀξιῶ τοὺς πανιέρους ὑμᾶς καὶ προτρέπομαι, μὴ μόνον εὐχαῖς καθαραῖς ταῖς πρὸς Κύριον ἐπικουρεῖν ἐμοὶ βιωτικῶς θαλαττεύοντι, εἶτα δὲ καὶ κινδυνεύοντι, καὶ στηρίζειν με μικροψυχίαις ὀκλάζοντα, ἀλλὰ καὶ θεοπνεύστοις διδάγμασι ποδηγεῖν πρὸς τὴν τῶν πραχτέων ἐγχείρησιν, τοῦτο μὲν ὡς πατέρες καὶ φύσαντες, τοῦτο δὲ ὡς ἀδελφοὶ καὶ ὁμαίμονες. Δότε γοῦν ὑμεῖς ἐμοὶ πατρικῶς τε καὶ ἀδελφικῶς τὰ αἰτήματα δίκαιά γε τυγχάνοντα, κἀγὼ ταῖς ὑμετέραις ποδηγίαις ἐφέψομαι, καὶ συμπλοκὴν τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐμπορεύσομαι, ἣν ἡ πίστις συνδεῖ τοὺς ὁμόφρονας, καὶ ἡ ἐλπὶς συνενοῖ τοὺς εὐθύφρονας, καὶ ἡ ἀγάπη συνδεσμοῖ τοὺς θεόφρονας. Ὧν τὸ σχοινίον τὸ ἔντριτον, κἂν τριῶν τουτωνὶ τῶν θείων ἀρετῶν συμπλεκόμενον οὔτε λύσιν ἐπίσταται, οὔτε ῥῆξιν ὑφίσταται, οὔτε χωρισμὸν παραδέχεται· ἀλλ' ἔστιν ἀληθῶς ἀδιάῤῥηκτον, εἰς μίαν συνάγον εὐσέβειαν τοὺς τὴν πλοκὴν αὐτοῦ πλουτοῦντας τὴν ἔνθεον. Ἐπεὶ δέ τις ἀποστολικὴ καὶ ἀρχαία παράδοσις ἐν ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἁγίαις Ἐκκλησίαις κεκράτηκεν, ὅπως οἱ πρὸς ἱεραρχίαν ἀγόμενοι τοῖς πρὸς αὐτῶν τὰς ἱεραρχίας χειρίζουσι πάντα εἰλικρινῶς ἀνατίθωνται, ὅπως φρονοῖεν, καὶ ὅπως πίστεως ἔχοιεν, ἣν Παῦλος αὐτοῖς ὁ σοφώτατος ἄγαν ἀσφαλῶς παραδέδωκεν, ἵνα μὴ εἰς κενὸν τὰ δρομήματα τεύ-

Quoniam igitur hæc, et ultra hæc, sapientissimi, in me ter afflictum necessitate magna, et vi Deo amabilium clericorum religiosorumque monachorum, et fidelium laicorum horum omnium civium hujus sanctæ Christi Dei nostri civitatis qui violenta manu me compulerunt, et more tyrannico coegerunt, peracta sunt, quibus nescio judiciis neque percipio, quæso sacratissimos vos, et exhortor, non solum mundis orationibus ad Dominum me adjuvare [in hujus vitæ negotiis] vitaliter fluctuantem, pariterque periclitantem, et confortare me pusillanimitatibus nutabundum, sed et a Deo inspiratis institutis introducere operandum inceptum. Hoc quidem, ut patres, et prolatores [progenitores]; hoc vero, sicut fratres et consanguinei. Date ergo vos mihi paterne simul atque fraterne, quæ postulo, justa quippe sunt, et ego vestram pedeductionem sequar, et copulam ad vos habere merebor, qua fides consentaneos nectit, et spes recta sapientes unificat, et charitas divina sentientes addensat, quorum funis triplex, et ex istis tribus divinis constringitur virtutibus, neque solutionem agnoscit, neque disruptionem admittit, neque separationem sustinet, sed est veraciter indisruptus, in unam congregans pietatem eos, qui copula ejus divina ditati sunt. Quia vero quædam apostolica, atque prisca traditio in sanctis Dei per totum orbem Ecclesiis tenuit, ut qui ad pontificatum ducuntur, iis qui ante illos pontificatus regunt, omnia sinceriter conferant, vel exponant, qualiter sapiant, et qualiter fidem detineant, quam Paulus [2] eis sapientissimus nimis

[1] Job xxix, 2 10. [2] II Cor. vi, 1.

Digitized by Google

caute contradidit, ut non cursus suos in vacuum peragant (inanis namque eis omnis cursus exisseret, si in quolibet fides violaretur). Ille quippe sacer, qui Dei voces audivit, et cœlum ipsum habuit magistrum [scholam], et paradisi contemplator pro tempore [ante tempus] factus est, et verborum aliis hominibus ineffabilium fuit auditor, formidabat (sicut ipse ait [a]) et perterrebatur, ne forte cum aliis prædicaret Christi salutiferam prædicationem, ipse reprobus efficeretur. Unde et in Hierosolymis ascendebat Christi cœlestis discipulus, et divinis, qui præerant, subjiciebatur discipulis, et evangelicam, quam prædicabat, doctrinam innotescebat eis, qui alios putabantur præcedere, et ipsius eos faciebat doctrinæ participes, munimen sibi despondens, et eis, qui post eum fuerant ejus susceptori doctrinas, quibus formula salutis cunctis probabilis factus est, qui ejus sequi vellent vestigia. Huic proinde et nos consuetudini servientes, et legem optimam arbitrati, omne, quod olim decenter effectum est, maxime, apostolico roboratum instructo : qualiter de fide teneamus, scribimus, et a Deo instructis vobis ad probandum dirigimus, ne forte terminos æternos transgredi, quos patres nostri posuerunt [b], æstimemur, non discernere tantum scientibus ab incertis proba dogmata, sed et redintegrare, quæ minus sunt, propter perfectam in Christo charitatem exacte potentibus, atque valentibus. Illa igitur dicturus advenio, quæ ab initio in sancta et catholica Ecclesia natus, et nutritus perdidici, et a mollibus percepi unguibus sapere, et prædicantibus vobis a Deo inspiratis audivi.

Credo igitur beati (secundum quod a principio credidi) in unum Deum Patrem omnipotentem, sine principio penitus, et sempiternum, omnium visibilium atque invisibilium Factorem. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, qui sempiterne et intemporaliter [sc. impassibiliter] ex ipso natus est Deo et Patre : et non aliud principium quam Patrem cognoscentem, sed nec aliunde quam ex Patre ipso substantiam habentem, lumen de lumine consubstantiale, Deum verum de Deo vero consempiternum. Et in unum Spiritum sanctum, qui sempiterne a Deo Patre procedit, et lumen, et Deum ipsum agnoscendum vere Patri et Filio consempiternum, consubstantialem atque contribulem, ejusdemque essentiæ atque naturæ, similiter et deitatis. Trinitatem consubstantialem cohonorandamque, ac coassistricem, connaturalem, et cognatam, atque contribulem, in unum correcapitulandam deitatem, atque in unam copulandam communem dominationem, absque personali confusione, et absque substantiali divisione. Trinitatem itaque in unitate credimus, et unitatem in Trinitate glorificamus : Trinitatem quidem pro tribus subsistentiis, unitatem autem

A χοιεν· κενὸς γὰρ αὐτοῖς ἅπας ὁ δρόμος ἐγίγνετο, ἀδικουμένης κατά τι τῆς πίστεως. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ θεσπέσιος, ὁ Θεοῦ φωνῶν ἀκροασάμενος, καὶ οὐρανὸν αὐτὸν ἐσχηκὼς παιδευτήριον, καὶ παραδείσου θεωρὸς γενόμενος πρόωρος, καὶ ῥημάτων ἑτέροις ἀῤῥήτων ἀνθρώποις πυθόμενος, ἐδεδίει καὶ ἔτρεμε, καὶ ὡς αὐτός φησιν, ἐπεφόβητο, μήπως ἄλλοις κηρύξας Χριστοῦ τὸ σωτήριον κήρυγμα, αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται. Ὅθεν καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνήρχετο ὁ Χριστοῦ μαθητὴς ἐπουράνιος, καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ θείοις μαθηταῖς ὑπεκλίνετο, καὶ τὸ εὐαγγελικὸν ὅπερ ἐκήρυττε δίδαγμα, τοῖς τῶν ἄλλων δοκοῦσι προὔχειν ἐγνώριζε, καὶ κοινωνοὺς αὐτοὺς ἐποιεῖτο τοῦ δόγματος, τὸ ἀσφαλὲς ἑαυτῷ μνηστευόμενος, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν δεχομένοις αὐτοῦ τὰ διδάγματα, καὶ τύπος

B ἅπασι σωτηρίας γινόμενος ἅριστος τοῖς ἀκολουθεῖν αὐτοῦ βουλουμένοις τοῖς ἴχνεσι. Τούτῳ τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τῷ ἔθει δουλεύοντες, καὶ νόμον ἡγούμενοι κάλλιστον πᾶν τὸ τοῖς πάλαι πρεπόντως γινόμενον, ἀποστολικῷ μάλιστα κρατυνθὲν ἐγχειρήματι, τὸ ὅπως ἔχομεν, περὶ πίστεως, γράφομεν. Καὶ τοῖς θεοσόφοις ὑμῖν πρὸς δοκιμὴν ἀποστέλλομεν, ἵνα μὴ ὅρια μετατιθέντες αἰώνια, ἅπερ ἡμῶν οἱ Πατέρες ἔθεντο δόξωμεν, οὐ διακρίνειν μόνον εἰδόσιν ἀπὸ τῶν νόθων τὰ δοκίμια δόγματα, ἀλλὰ καὶ προσαναπληροῦν τὰ λείποντα διὰ τὴν καὶ ἐν Χριστῷ τελείαν ἀγάπησιν δυναμένοις ἀκριβῶς καὶ ἰσχύουσιν. Ἐκεῖνα γοῦν λέξων ἐλεύσομαι, ἅπερ ἀπ' ἀρχῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ τῇ ἁγίᾳ καὶ καθολικῇ τεχθεὶς καὶ τραφεὶς ἐκμεμάθηκα, κἀξ ἁπαλῶν φρονεῖν ὀνύχων παρείληφα, καὶ

C κηρυττόντων ὑμῶν τῶν θεοπνεύστων ἀκήκοα.

Πιστεύω τοίνυν, μακάριοι, καθάπερ ἀρχῆθεν πεπίστευκα, εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ἄναρχον παντελῶς καὶ ἀΐδιον, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων Ποιητήν. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἀΐδίως καὶ ἀπαθῶς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· καὶ οὐκ ἄλλην ἀρχὴν ἢ τὸν Πατέρα γινώσκοντα, ἀλλ' οὐδὲ ἀλλοθέν ποθεν ἢ ἐκ τοῦ Πατρὸς τὴν ὑπόστασιν ἔχοντα· φῶς ἐκ φωτὸς ὁμοούσιον, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ συναΐδιον. Εἰς ἓν Πνεῦμα ἅγιον τὸ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ φῶς καὶ Θεὸν καὶ αὐτῷ γνωριζόμεναν, καὶ ὂν ἀληθῶς Πατρὶ καὶ Υἱῷ

D συναΐδιον, ὁμοούσιάν τε καὶ ὁμόφυλον, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ φύσεως, καὶ ὡσαύτως δὲ καὶ θεότητος. Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ὁμότιμον καὶ ὁμόθρονον, συμφυᾶ καὶ συγγενῆ καὶ ὁμόδοξον, εἰς μίαν συγκεφαλαιουμένην θεότητα, καὶ εἰς μίαν συναγομένην κοινὴν κυριότητα, ἄνευ προσωπικῆς ἀναχύσεως, καὶ ὑποστατικῆς ἐκτὸς συναιρέσεως. Τριάδα γὰρ ἐν μονάδι πιστεύομεν, καὶ μονάδα ἐν Τριάδι δοξάζομεν· Τριάδα μὲν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσι, μονάδα δὲ τῷ μοναδικῷ τῆς θεότητος. Ἥ τε γὰρ ἁγία Τριὰς ἀριθμητὴ ταῖς προσωπικαῖς ἐστιν ὑποστάσεσιν, ἥ τε παναγία μονὰς πάσης ἐκτός ἐστιν ἀριθμήσεως. Καὶ ἡ μὲν

[a] II Cor. xii, 4. [b] Prov. xxii, 28.

Digitized by Google

ἀδιαίρετον ἔχει διαίρεσιν, καὶ ἀσύγχυτον φέρει συνάφειαν· διαιρουμένη γὰρ ταῖς ἀριθμηταῖς ὑποστάσεσι, καὶ ἀριθμουμένη ταῖς προσωπικαῖς ἑτερότησι τῷ ταυτῷ τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσεως ἥνωται, καὶ τὸν παντελῆ μερισμὸν οὐ προσίεται. Ἥ τε μονὰς ἐνιαία τέ ἐστι καὶ ἄζυγος, καὶ πᾶσαν φεύγει τὴν κατ' οὐσίαν ἀρίθμησιν. Εἷς γὰρ Θεὸς ἡμῖν ἀραρότως πιστεύεται, ὅτι καὶ θεότης μία διαπρυσίως[1] κηρύσσεται, κἂν ἐν Τριάδι προσώπων γινώσκηται. Καὶ εἷς Κύριος ἡμῖν ἀναγγέλλεται, ὅτι καὶ κυριότης μία βεβαίως διέγνωσται, κἂν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι δείκνυται· οὔτε καθὸ εἷς Θεὸς ὁ Θεὸς καὶ μία θεότης ἐστὶ διαιρούμενος, καὶ εἰς τρεῖς θεοὺς μεριζόμενος, ἢ εἰς τρεῖς θεότητας ἐκφερόμενος· οὔτε καθὸ εἷς Κύριος ὁ εἷς Κύριος διιστάμενος, καὶ εἰς κυρίους τρεῖς εὐρυνόμενος, ἢ κυριότητας τρεῖς πλατυνόμενος. Ἀρειανῶν τὸ δυσσέβημα εἰς ἀνίσους θεοὺς τὸν ἕνα κατατέμνον Θεὸν, καὶ εἰς ἀνομοίους θεότητας τὴν μίαν μερίζον θεότητα, καὶ εἰς ἑτερογενεῖς τρεῖς κυριότητας τὴν μίαν διιστῶν κυριότητα. Οὔτε καθὸ Τριὰς ὁ εἷς Θεός ἐστι καὶ γνωρίζεται, καὶ ὑποστάσεις τρεῖς καταγγέλλεται, καὶ εἰς τρία πρεσβεύεται πρόσωπα, καὶ Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ Πνεῦμα ἅγιον λέγεται, συστελλόμενος, ἢ συντιθέμενος, ἢ συγχεόμενος, καὶ εἰς μίαν ἑαυτὸν συναλείφων ὑπόστασιν, καὶ εἰς ἓν συγκρίνων οὐκ ἀριθμούμενον πρόσωπον. Σαβελλιανῶν τὸ ἀνόμημα εἰς μίαν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις συγχέον ὑπόστασιν, καὶ εἰς ἓν τὰ τρία. συμφύρον πρόσωπα πρόσωπον. Ποῦ γὰρ Τριὰς, ὦ δυσσεβέστατοι, εἰ πρὸς ἓν καθ' ὑμᾶς ἡ Τριὰς συναχθήσεται πρόσωπον, καὶ πρὸς μίαν δραμεῖται συγκεχυμένην ὑπόστασιν; Ἥ ποῦ μονὰς, ὦ μανικώτατοι, εἰ πρὸς οὐσίας τρεῖς ἡ μονὰς ἐξαχθήσεται, καὶ πρὸς φύσεις τρεῖς πλατυνθήσεται, καὶ εἰς τρεῖς θεότητας πληθυνθήσεται;

propter singularitatem deitatis. Nam sancta Trinitas numerabilis personalibus est subsistentiis, et sancta unitas extra omnem numerum est : et hæc quidem indivisibilem habet divisionem, et inconfusam gerit conjunctionem. Cum dividitur namque numeralibus subsistentiis, et numeratur personalibus alternitatibus, identitate essentiæ atque naturæ conjungitur, et omnimodam partitionem non recipit. Unitas enim singularis et incomputabilis omnem refugit secundum essentiam numerum. Unus enim Deus a nobis [congruenter] enixius creditur, quoniam et deitas una flagranter prædicatur, licet in Trinitate personarum agnoscitur. Et unus Dominus a nobis annuntiatur ; quoniam et dominatio una firmiter agnoscitur, licet in tribus subsistentiis demonstretur : neque secundum quod unus est Deus, et una est deitas, est divisibilis, et in tres deos partibilis, vel in tres deitates producendus : neque secundum quod unus est Dominus, unus Dominus distans est, et in tres dominos expandendus est, ac in tres dominationes dilatandus est : (Arianorum hæc est impietas, quæ in inæquales deos unum concidit Deum, et in dissimiles deitates unam partitur deitatem, et in alterigenas tres dominationes unam distinguit dominationem ;)neque secundum quod Trinitas unus Deus est, et agnoscitur, et subsistentiæ tres pronuntiantur, (2) et tres obsecrantur [creduntur] personæ, atque Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, dicitur coarctatus, sive compositus, vel confusus, et in unam seipsum colligens subsistentiam, in unamque coercens non numerandam personam. (Sabellianorum ista est pravitas, in unam substantiam tres confundens subsistentias, et in unam personam easdem tres conspergens personas.) Ubi enim est Trinitas, o impiissimi, si in unam personam secundum vos Trinitas ipsa colligitur, et in unam concurrat confusibilem subsistentiam ? Vel ubi unitas, o furiosissimi, si in tres essentias ipsa unitas efferetur, et in tres naturas dilatabitur, et in tres deitates multiplicabitur ?

Ἀσεβὲς γὰρ παρ' ὀρθοδόξοις ἑκάτερον, καὶ πάντη τῆς εὐσεβείας ἐξώκειλε, τό τε μοναδικὸν καθ' ὑπόστασιν, τό τε τριαδικὸν ἐν ταῖς φύσεσι. Τὸ μὲν γὰρ πρὸς Ἰουδαϊσμὸν εὐθὺς ἀποφέρεται, καὶ ἑαυτῷ συναποφέρει τὸν λέγοντα· τὸ δὲ πρὸς Ἑλληνισμὸν ἐκκυλίεται, καὶ ἑαυτῷ συνεκκυλίει τὸν φάσκοντα. Καὶ ἢ πάντως Ἑλληνίζει ὁ τοῦτο μανικῶς σὺν Ἀρείῳ φθεγγόμενος, ἢ Ἰουδαΐζει, ἐκεῖνο δυσσεβῶς σὺν Σαβελλίῳ δεχόμενος. Καὶ διὰ τοῦτο καλῶς τοῖς θεολόγοις τεθέσπισται, μονάδα μὲν ἡμᾶς φρονεῖν μιᾷ καὶ ἐνιαίᾳ θεότητι, καὶ τῷ ταυτῷ τῆς οὐσιώδους τε καὶ φυσικῆς κυριότητος· Τριάδα δὲ ταῖς ἀσυγχύτοις τρισὶν ὑποστάσεσι, καὶ τῷ διαφόρῳ τῆς τρισαριθμου προσωπικῆς ἑτερότητος· ἵνα μήτε τὸ ἓν μείνῃ[2] Σαβέλλιον πάντη ἐν θεωρούμενον, καὶ πᾶσαν ὑποστατικὴν πληθὺν ἐκτρεπόμενον· μήτε τὰ τρία σεμνύνῃ τὸν

Impium quippe est orthodoxis utrumque, et a veritate prorsus projectum est, tam singularitas secundum subsistentiam, quam ternalitas in naturis. Illud enim statim ad Judaismum deducit, et a sese dicentem simul abducit [defertur, et secum simul abducit dicentem] : hoc vero ad Paganismum devolvitur, et sese asserentem convolvit [secum simul ass. c.]. Et aut omnino paganus est, qui hoc furiose cum Ario perhibet : aut Judæus est, qui illud impie cum Sabellio suscipit. Et ideo bene a deiloquis sancitum est, unitatem quidem nos sapere una et singulari deitate, et identitate essentialis atque naturalis dominationis : Trinitatem autem tribus inconfusis subsistentiis, et diversitate numerandæ personalis alteritatis, quatenus nec ipsum unum Sabellianum subsisten-

VARIÆ LECTIONES.

[1] διαπόρως. [2] *Isc.* σεμνύνῃ.

NOTÆ.

(2) Ms. noster, *et in tribus personis colitur.* Hard.

Digitized by Google

tialem multitudinem abjecit : neque omnia, omnem unitatis vocem repellentia deitatis, essentiæ, atque naturæ. Quemadmodum igitur unum Deum didicimus sapere, ita et unam deitatem confiteri percepimus, et sicut subsistentias tres exorare [colere] didicimus, ita et tres glorificare personas instruimur, non alium unum Deum præter tres cognoscentes personas, neque tres consubstantiales personas Trinitatis, quæ sunt, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, alteras præter unum Deum agnoscentes. Et idcirco unum hæc tria, in quibus est deitas, prædicamus : et tria unum, quorum est deitas, annuntiamus, sive (quod est accuratius ac manifestius dicere) quæ Deus est, atque agnoscitur : hoc ipsum quippe, et unum est, et tria creditur, et tria prædicatur, et unum veraciter annuntiatur. Et neque unum, quatenus unum est, tria recipitur, neque tria, secundum quod tria sunt, unum advertitur, quod est mirabile, et omni certe plenum stupore. Hoc ipsum namque, et numerabile est, et refugit numerum. Numerabile quidem tribus suis subsistentiis, refugit autem numerum singularitate deitatis. Unitas quippe ejus essentiæ, atque naturæ numerari penitus non admittit, uti non et differentiam deitatis introducat, et ex hoc essentiæ, et naturæ, et deorum multitudinem unum principium faciat. Omnis namque numerus contubernalem habet differentiam, et omnis differentia atque discretio numerum superinducit, ut insitum.

Numeratur ergo beata Trinitas non essentiis, nec naturis, nec diversis deitatibus, ternisve dominationibus, absit, sicut insaniunt Ariani, et sicut novæ tritheiæ, id est, ter deitatis latratores [latrant doctores,] essentias tres, et tres dominationes, et tres similiter vaniloquentes deitates, sed subsistentiis et proprietatibus intellectualibus perfectis, per semet subsistentibus, numero divisibilibus, et non dividendis deitate. Dividitur itaque indivise sancta Trinitas, et divise rursus conjungitur. In personis namque divisionem habens, indivisa permanet, et insecabilis per essentiam et naturam, similiter et deitatem. Et idcirco nequaquam tres deos dicimus, neque tres naturas in sancta Trinitate glorificamus, neque tres essentias in ea prædicamus, neque tres confitemur deitates, non consubstantiales, non alterius substantiæ, non ejusdem originis, neque alterius originis, neque quæ singulariter in ea prædicantur, in multitudinem deducere permittimus, nec quemquam ejus unitatem dividere sinimus, neque tres quosdam deos esse cognoscimus, aut tres quasdam naturas, vel tres quasdam essentias deitatis novimus, non unigenas, aut alienigenas, non ejusdem speciei, aut alterius speciei, sed nec penitus deos, aut naturas, vel essentias, aut deitates agnovimus, vel cognoscentes scimus. Sed et eum, qui recipit, vel

A Ἀρειον τρία διαμπὰξ προνοούμενα, καὶ πᾶσαν μοναδικὴν φωνὴν διωθούμενα θεότητος, καὶ οὐσίας, καὶ φύσεως. Ὥσπερ οὖν φρονεῖν ἕνα Θεὸν ἐδιδάχθημεν, οὕτω καὶ μίαν θεότητα καθομολογεῖν παρειλήφαμεν· καὶ ὥσπερ ὑποστάσεις τρεῖς πρεσβεύειν ἐμάθομεν, οὕτω καὶ πρόσωπα τρία δοξολογεῖν ἐπαιδεύθημεν, οὐκ ἄλλον τὸν ἕνα Θεὸν παρὰ τὰ τρία γινώσκοντες πρόσωπα, οὔτε τὰ τρία τῆς Τριάδος ὁμοούσια πρόσωπα, ἅπερ ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕτερα παρὰ τὸν ἕνα Θεὸν ἐπιστάμενοι. Καὶ διὰ τοῦτο ἓν τὰ τρία τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης κηρύττομεν, καὶ τὰ τρία ἕν, ὧν θεότης ἐστὶν ἐξαγγέλλομεν· ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν καὶ σαφέστερον, ἃ ἡ θεότης ἐστὶ καὶ γινώσκεται. Τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ἓν ἐστι καὶ
B τρία πιστεύεται καὶ τρία δοξάζεται, καὶ ἓν ἀληθῶς ἀναγγέλλεται. Καὶ οὔτε τὸ ἓν ᾗ ἓν ἐστι, τρία λαμβάνεται· οὔτε τὰ τρία καθὸ τρία [a] τυγχάνει, ἓν ἐξακούεται· ὃ καὶ παράδοξον καὶ πάσης γέμον ὄντως ἐκπλήξεως. Τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ἀριθμητόν ἐστι, καὶ διαφεύγει τὴν ἐξαρίθμησιν· ἀριθμητὸν μὲν ταῖς ἑαυτοῦ τρισσαῖς ὑποστάσεσι, διαφεῦγον δὲ τῷ ἑνικῷ τῆς θεότητος τὴν ἀρίθμησιν. Τὸ γὰρ ἑνικὸν αὐτοῦ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως ἀριθμεῖσθαι παντελῶς οὐκ ἀνέχεται, ἵνα μὴ καὶ διαφορὰν εἰσοίσῃ θεότητος, καὶ λοιπὸν οὐσίας καὶ φύσεως, καὶ πολυθεΐαν τὴν μοναρχίαν ἐργάσοιτο· πᾶς γὰρ ἀριθμὸς τὴν διαφορὰν κέκτηται σύνοικον, καὶ πᾶσα διαφορὰ καὶ διάκρισις τὸν ἀριθμὸν συνεπάγεται σύμφυτον.

C Ἀριθμεῖται γοῦν ἡ μακαρία Τριὰς οὐκ οὐσίαις καὶ φύσεσι καὶ διαφόροις θεότησιν, ἢ τρισσαῖς κυριότησιν, ἄπαγε, ὡς Ἀρειανοὶ μαίνονται, καὶ οἱ τῆς νέας τριθεΐας λυττῶσιν ἡγούμενοι, οὐσίας τρεῖς, καὶ φύσεις τρεῖς, καὶ τρεῖς κυριότητας, καὶ τρεῖς ὁμοίως κενολογοῦντες [b] θεότητας· ἀλλ' ὑποστάσεσι καὶ ἰδιότησι νοεραῖς, τελείαις καθ' ἑαυτὰς ὑφεστώσαις, ἀριθμῷ διαιρεταῖς, καὶ οὐ διαιρεταῖς τῇ θεότητι. Διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως ἡ παναγία Τριάς, καὶ διῃρημένως πάλιν συνάπτεται. Τοῖς γὰρ προσώποις τὴν διαίρεσιν ἔχουσα ἀδιαίρετος μένει, καὶ ἄτμητος οὐσίᾳ καὶ φύσει, ὡσαύτως δὲ καὶ θεότητι. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τρεῖς θεοὺς λέγομεν, οὔτε τρεῖς φύσεις
D ἐπὶ τῆς Τριάδος δοξάζομεν, οὔτε τρεῖς ἐπ' αὐτῆς οὐσίας κηρύττομεν, οὔτε τρεῖς ὁμολογοῦμεν θεότητας, οὐχ ὁμοουσίους, οὐχ ἑτεροουσίους, οὐχ ὁμοφύλους, οὐχ ἑτεροφύλους, οὐδ' ὅσα μοναδικῶς ἐπ' αὐτῆς προκηρύττεται, εἰς πλῆθος ἐκφέρειν ἀφίεμεν, ἢ τινα τὴν αὐτῆς διαιρεῖν συγχωροῦμεν ἑνότητα. Οὔτε δὲ τρεῖς τινας θεοὺς ἐπιστάμεθα, ἢ τρεῖς τινας φύσεις, ἢ τρεῖς τινας οὐσίας, ἢ τρεῖς τινας θεότητας οἴδαμεν· οὐχ ὁμογενεῖς, οὐχ ἑτερογενεῖς, οὐχ ὁμοειδεῖς, οὐχ ἑτεροειδεῖς· ἀλλ' οὔτε δὲ ὅλως θεοὺς ἢ φύσεις ἢ οὐσίας ἢ θεότητας ἐγνωμεν, ἢ γινώσκοντας οἴδαμεν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἔχοντα ἢ φρονοῦντα, ἢ γινώσκοντα, τοῖς ἀναθέμασι βάλλομεν. Ἡμεῖς γὰρ μίαν ἀρχὴν τὴν μίαν ἴσμεν θεότητα, μίαν βασιλείαν, μίαν

VARIÆ LECTIONES.

[a] τριάς. [b] καινολογοῦντες.

Digitized by Google

ἐξουσιαν, μίαν δύναμιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν βούλησιν, μίαν θέλησιν, μίαν δεσποτείαν, μίαν κίνησιν, εἴτε τῶν μετ' αὐτὴν ὄντων ἁπάντων δημιουργικήν, εἴτε προνοητικήν, εἴτε συστατικὴν καὶ συντηρητικήν· μίαν κυριότητα, μίαν ἀϊδιότητα, καὶ ὅσ' ἄττα μοναδικὰ καὶ ἀσύζυγα τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ φύσεως ἐν τρισὶν ἐστι προσωπικαῖς ὑποστάσεσιν· οὔτε τὰς ὑποστάσεις συγχέοντες, καὶ εἰς μίαν αὐτὰς ὑπόστασιν ἄγοντες· οὔτε τὴν οὐσίαν τὴν μίαν μερίζοντες, καὶ εἰς οὐσίας τρεῖς αὐτὴν κατατέμνοντες, καὶ τὴν μίαν διὰ τοῦτο διαιροῦντες θεότητα· ἀλλ' ἔστιν εἷς Θεὸς, μία θεότης ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι λάμπουσα, καὶ τρεῖς ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα ἐν θεότητι μιᾷ γνωριζόμενα. Διὰ τοῦτο τέλειος Θεὸς ὁ Πατὴρ, τέλειος Θεὸς ὁ Υἱὸς, τέλειος Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπειδὴ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ἕκαστον πρόσωπον ἀμέριστον καὶ ἀνελλιπῆ καὶ τελείαν ἔχει θεότητα. Καὶ ὡς μὲν Θεὸς τὸ αὐτὸ καθέστηκεν ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα· ὡς ἐκ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕτερον καὶ ἕτερον, καὶ ἕτερον οὐ λέγεται. Κἀντεῦθεν ταῦτα τοῖς θεολήπτοις κηρύττεται, Θεὸς, καὶ Θεὸς, καὶ Θεὸς, ἀλλ' εἷς τὰ τρία Θεός· οὐ γὰρ ἄλλος Θεὸς ὁ Πατὴρ, οὐδὲ ἄλλος Θεὸς ὁ Υἱὸς, οὐδὲ ἄλλος πάλιν Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον[a]· ἐπεὶ μηδ' ἄλλη φύσις ὁ Πατὴρ, μηδ' ἄλλη φύσις ὁ Υἱὸς, μηδ' ἄλλη πάλιν φύσις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τοῦτο γὰρ καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους θεοὺς ἐκτεχνάζεται, καὶ τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους ἐκτίκτει θεότητας. Ἀλλὰ Θεὸς μὲν ὁ Πατὴρ, Θεὸς ὁ Υἱός· ὁμοίως δὲ Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς μιᾶς ἀμερίστως καὶ ἀνελλιπῶς τὰ τρία πρόσωπα πληρούσης θεότητος, καὶ ἐν ἑκάστῳ οὔσης ὁλοτελῶς καὶ ὁλικῶς. Θεότης γὰρ μερισμὸν οὐχ ὑφίσταται. Καὶ ἐν τοῖς τρισὶ προσώποις πληρωτικῶς καὶ ἐντελῶς, οὐ μεριστῶς ἥγουν ἐκ μέρους πληροῦσα, ἀλλ' ἐν ἑκάστῳ πληρεστάτως ὑπάρχουσα, καὶ μία γε μένουσα, καὶ εἰ ἐν προσώποις τρισὶ διαφαίνοιτο· καὶ πρὸς θεοτήτων πληθυσμὸν οὐκ ἐκτρέχουσα, καὶ εἰ ἐν τρισὶν ἐστιν ὑποστάσεσιν· ἵνα μὴ σωματικήν τινα πάθῃ διαίρεσιν ἡ ὄντως ἀπαθὴς καὶ ἀσώματος. Καὶ πάσχειν οὐκ εἰδυῖα τὰ τῆς κτίσεως ἴδια.

A sapit, aut novit, anathematibus percellimus. Nos enim unum « principium unius nominis deitatis [principatum, unam nov. deitatem,] unum imperium, unam potestatem, unam virtutem, unam operationem, unum consilium, unam voluntatem, unam dominationem, unum motum, tam omnium, quæ post eam sunt, creatricem, quamque providam, et stabilientem, atque conservatricem, unam dominationem, unam sempiternitatem, et quæque sunt talia singularia, et incomposita unius essentiæ atque naturæ in tribus personalibus subsistentiis, neque subsistentias confundentes, et in unam eas subsistentiam deducentes, neque unam eamdemque essentiam partientes, et in tres eam essentias discerpentes, et unam ex hoc dividentes deitatem, sed est unus Deus, una deitas in tribus subsistentiis fulgens, et tres subsistentiæ, et personæ in deitate una cognoscuntur. Propterea perfectus Deus est Pater, perfectus Deus est Filius, perfectus Deus est Spiritus sanctus, idcirco quod unam eamdemque singula quæque persona inseparabilem, indiminutam, atque perfectam habet deitatem. Et juxta quod Deus quidem est, ipsum [idipsum] exsistit unumquodque, dum seorsum consideratur, ipsa intelligentia, quod non separabile, separante : ut Pater tamen, et Filius, et Spiritus sanctus, aliud, et aliud, et aliud non dicuntur. Et idcirco hæc a Dei capacibus prædicantur, Deus, et Deus, et Deus : sed unus est hæc tria Deus. Non enim alius Deus Pater, nec alius Deus Filius, neque alius iterum Deus Spiritus sanctus, quia nec alia natura est Pater, nec alia natura est Filius, neque alia iterum natura est Spiritus sanctus. Hoc enim et multos atque diversos deos opinatur [callide infert], multasque et varias generat deitates, sed Deus quidem est Pater, Deus vero est Filius, similiter Deus est et Spiritus sanctus, eo quod indivise et indiminute eædem tres personæ una impleantur deitate, et in unaquaque earum funditus tota sit. Nam deitas divisionem non sustinet, et in tribus ipsis personis plenifice, atque perfecte, non partibiliter, sive ex parte easdem implens personas, sed in unaquaque exsistens plenissima, et una permanens, licet in tribus personis monstretur, et ad deitatum multitudinem non excurrens, licet in tribus sit subsistentiis, ut non corporalem quamdam sustineat sectionem, quæ certe est impassibilis, et incorporea, et pati nesciens quæ creaturæ sunt propria.

Ἔστιν οὖν μετὰ τοῦ εἶναι Θεὸς Πατὴρ ὁ Πατὴρ, καὶ οὔτε Υἱὸς, οὔτε Πνεῦμα ἅγιον, ἀλλ' ὅπερ ὁ Υἱὸς κατ' οὐσίαν ἐστὶ, καὶ κατὰ φύσιν τὸ Πνεῦμα τυγχάνει τὸ ἅγιον· καὶ ἔστι μετὰ τοῦ εἶναι Θεὸς ὁ Υἱὸς, καὶ οὔτε Πατὴρ, οὔτε Πνεῦμα πανάγιον, ἀλλ' ὅπερ ὁ Πατὴρ κατὰ φύσιν κηρύττεται, καὶ ὃ κατ' οὐσίαν τὸ Πνεῦμα καθορᾶται τὸ ἅγιον. Καὶ ἔστι μετὰ τοῦ εἶναι Θεὸς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὔτε Πατὴρ θεωρούμενον, οὔτε Υἱὸς λαμβανόμενον, ἀλλ' ὅπερ ὁ Πατὴρ κατ' οὐσίαν πεπίστευται, καὶ ὅπερ ὁ Υἱὸς κατὰ φύσιν ἀγγέλλεται. Τὸ μὲν διὰ τὴν φύσιν,

D Est igitur cum hoc, quod Deus Pater ipse Pater, et neque Filius, neque Spiritus sanctus, sed quod Filius est, secundum substantiam, et quod naturaliter Spiritus sanctus exsistit, et est cum hoc quod Deus est Filius ipse Filius, et neque Pater, neque Spiritus sanctus : sed quod Pater secundum naturam prædicatur, et quod secundum substantiam Spiritus sanctus conspicitur : et est cum hoc quod Deus est Spiritus sanctus ipse Spiritus sanctus, et neque Pater esse cernitur, neque Filius esse suscipitur ; sed quod Pater secundum essentiam creditur, et quod Filius

VARIÆ LECTIONES.

[a] πανάγιον.

Digitized by Google

secundum naturam annuntiatur. Hoc quidem propter naturam, et identitatem substantiæ, et cognationem essentiæ, illud vero propter alterificas horum trium proprietates, propterque dissimilitudinem proprietatum, quæ inconfuse unamquamque figurant personam, Sicut enim esse Deus unaquæque inconvertibiliter possidet, ita et proprietatem, per quam ipsa persona figuratur, immutabilem et immobilem obtinet, quæ eidem soli est insita, et ab ipsis aliis personis eam discernit, et consitam [connaturalem], atque cohonorificandam, consubstantialem quoque, et consessivam Trinitatem absque confusione conservat. Trinitas igitur est, non solum una deitatis perfectione perfecta, sed superperfecta, et ultra deitatem gloria, ac sempiternitate et imperio non dispertita, neque alienata. Neque enim creatum quid aut servile est in Trinitate, neque subintroductitium, tanquam quod prius quidem non exstiterit, postremo vero introgressum. Neque igitur defuit Patri Filius, neque Filio Spiritus sanctus, sed inconvertibilis et incommutabilis eadem Trinitas semper est. Et de sancta quidem, ac consubstantiali, sempiternaque, et principali, omniumque Opifice, et regina Trinitate qualiter sentiam, atque glorificem, et venerer (ut breviter dicere suppetit), manifeste vobis aliquid clarumque digessi. Neque enim amplius quid fari permittit harum synodicarum syllabarum compendium. Qualiter quoque, et de incarnatione unius de eadem venerabili Trinitate Dei Verbi, et Filii clementissima atque admirabili, hoc est, de summa exinanitione, ad nos quoque terrenos divina atque deifica descensione, tenecam atque sentiam, et tenere a sanctis Patribus, qui secundum vos a Deo inspirati sunt, mihi est traditum, tanquam coram ipsa veritate, quæ conspicit universa, synodicam hanc litteram scribens, expono, et ad vestrum destino sapientissimum auditum.

A καὶ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα καὶ τὸ συγγενὲς τῆς ὑπάρξεως, τὸ δὲ διὰ τὰς ἑτέρας τῶν τριῶν ἰδιότητας, καὶ τὸ τῶν ἀσυγχύτως ἕκαστον χαρακτηριζόντων πρόσωπον ἰδιωμάτων ἀνόμοιον. Ὥσπερ γὰρ τὸ, Θεὸς, ἕκαστον ἀμετάπτωτον κέκτηται, οὕτω καὶ τὴν τοῦ προσώπου χαρακτηριστικὴν ἰδιότητα ἀμετάβλητον καὶ ἀκίνητον λέλογχε τὴν αὐτῷ καὶ μόνῳ προσοῦσαν, καὶ τῶν ἄλλων προσώπων αὐτὸ διακρίνουσαν, καὶ τὴν ὁμοφυᾶ καὶ ὁμότιμον, ὁμοούσιόν τε καὶ ὁμόθρονον Τριάδα τηροῦσαν ἀσύγχυτον. Τριὰς οὖν, ἡ Τριὰς οὐ τελεία μόνον τῇ τῆς μιᾶς θεότητος τελειότητι, ἀλλὰ καὶ ὑπερτελὴς καὶ ὑπέρθεος δόξῃ, καὶ ἀϊδιότητι, καὶ βασιλείᾳ, μὴ μεριζομένη, μηδὲ ἀπαλλοτριουμένη. Οὔτε οὖν κτιστόν τι ἢ δοῦλον ἐν τῇ Τριάδι, οὔτε ἐπείσακτον, ὡς πρότερον μὲν οὐχ ὑπάρχον, ὕστερον δὲ B ἐπεισελθόν· οὔτε οὖν ἐνέλειψε Πατρὶ Υἱὸς, οὔτε Υἱῷ Πνεῦμα· ἀλλ' ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος ἡ αὐτὴ Τριὰς ἀεί. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου ἀϊδίου τε καὶ ἀρχικῆς καὶ πάντων Δημιουργοῦ, καὶ βασιλίδος Τριάδος τὸ ὅπως φρονῶ, καὶ δοξάζω, καὶ σέβομαι, ὡς ἐν βραχέσιν εἰπεῖν, δῆλον ὑμῖν καὶ σαφὲς διατέθεικα. Οὐ γάρ τι πλέον συνεχώρει τούτων φάναι τῶν συνοδικῶν συλλαβῶν τὸ ἐπίτομον. Ὅπως δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ ἑνὸς αὐτῆς πανσέπτου Τριάδος Θεοῦ Λόγου καὶ Υἱοῦ φιλανθρώπου τε καὶ παραδόξου σαρκώσεως, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν ὑπερτάτης κενώσεως, πρὸς τοὺς ἐπιγείους ἡμᾶς θεϊκῆς καὶ θεοποιοῦ καταβάσεως ἔχω καὶ φρονῶ· καὶ κηρύττειν ἐκ Πατέρων ἁγίων καὶ τῶν καθ' ὑμᾶς θεοπνεύστων παρέλαβον, ὡς ἐπὶ C τῆς ἀληθείας αὐτῆς τῆς ἐφορώσης τὰ σύμπαντα, γράμμα τουτὶ τὸ συνοδικὸν γράφων ἐντίθημι, καὶ πρὸς τὴν ὑμῶν ἐκπέμπω τῶν πανσόφων ἀκρόασιν.

Credo et de hac, sanctissimi, quod Deus Verbum, unigenitus Patris Filius, qui ante omnia sæcula et tempora impassibiliter de eodem natus est Deo et Patre, miserationem induens, et humanitatis misericordiam circa humanum nostrum lapsum, spontanea voluntate, et Dei gignentis consilio [sponte sua et Dei g. voluntate], et divino complacito Spiritus non separatus a gremio generantis, ad nos humilis descendit. Est enim sicut ejusdem voluntatis Patri, et Spiritui, ita et essentiæ [infinitæ] inexplicabilis, et naturæ circumscriptionem nullo modo sustinens, aut secundum nos D localem transmeatum; naturaliter sciens efficere divinam operationem, et uterum intactum ingressus virginitatis castitate lustratum [puritate fulgentem] Mariæ sanctæ, præclaræque, quæ Dei sunt sapientis, ab omni contagione liberatæ [liberæ], et corporis, et animæ, et intellectus, incarnatur qui erat incarneus, et formam suscipit nostram, qui secundum divinam essentiam, quantum ad habitum et speciem, inexformabilis; et corporatur

Πιστεύω καὶ περὶ ταύτης, θειότατοι, ὡς ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ τοῦ Πατρὸς μονογενὴς Υἱὸς, ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ χρόνων ἀπαθῶς ὑπ' αὐτοῦ γεννηθεὶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οἰκτον λαβὼν καὶ φιλάνθρωπον ἔλεον τοῦ ἀνθρωπίνου ἡμῶν ὀλισθήματος ἑκουσίῳ θελήματι, καὶ Θεοῦ βουλήσει τοῦ φύσαντος, καὶ συνευδοκίᾳ θείᾳ τοῦ Πνεύματος, κόλπων μὴ χωρισθεὶς τοῦ γεννήσαντος πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς καταβέβηκεν. Ἔστι γὰρ ὥσπερ τῆς αὐτῆς βουλήσεως τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, οὕτω καὶ οὐσίας ἀπείρου καὶ φύσεως· περιγραφῆς οὐδαμῶς ἀνεχόμενος, ἢ τῆς καθ' ἡμᾶς τοπικῆς μεταβάσεως, κατὰ φύσιν ὁρᾶν εἰωθὼς[a] θεϊκὴν τὴν ἐνέργειαν, καὶ μήτραν εἰσδὺς ἀπειρόγαμον, παρθενίας ἀγλαϊζομένην ἁγνότητι, Μαρίας τῆς ἁγίας καὶ φαιδρᾶς καὶ θεόφρονος καὶ παντὸς ἐλευθέρας μολύσματος τοῦ τε κατὰ σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ διάνοιαν, σαρκοῦται ὁ ἄσαρκος, καὶ μορφοῦται τὸ ἡμῶν ὁ κατ' οὐσίαν τὴν θείαν ὅσον εἰς σχῆμα καὶ εἶδος ἀμόρφωτος, καὶ σωματοῦται καθ' ἡμᾶς ὁ ἀσώματος, καὶ ἄνθρωπος κατὰ ἀλήθειαν γίνεται ὁ ἀεὶ Θεὸς γνωριζόμενος· καὶ μητρικῆς κοι-

VARIÆ LECTIONES.

[a] εἰδὼς L.

Digitized by Google

λίας εγγάστριος ὁ τοῦ ἀϊδίου Πατρὸς ἐγκόλπιος δείκνυται, καὶ ὁ ἄχρονος ἀρχὴν χρονικὴν καταδέχεται· οὐ φαντασίᾳ ταῦτα γινόμενος ἅπαντα, καθὰ Μανιχαίοις καὶ Οὐαλεντίνοις δοκεῖ τοῖς παράφροσιν, ἀλλ' ἀληθείᾳ καὶ πράγματι ὅλον ἑαυτὸν κενώσας πατρικῷ καὶ οἰκείῳ θελήματι, καὶ ὅλον προσλαβὼν τὸ ἡμέτερον φύραμα, σάρκα φημὶ τὴν ἡμῖν ὁμοούσιον, καὶ ψυχὴν λογικὴν τὴν ψυχαῖς ταῖς ἡμετέραις ὁμόφυλον, καὶ νοῦν τῷ νῷ τῷ ἡμῶν παραπλήσιον. Ταῦτα γὰρ ἄνθρωπός ἐστι καὶ γινώσκεται· καὶ ἄνθρωπος κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἐξ αὐτῆς ἄκρας τῆς ἐν Παρθένῳ τῇ παναγίᾳ συλλήψεως. Ἄνθρωπος γὰρ χρηματίζειν ἐβούλετο, ἵνα τῷ ὁμοίῳ ἀναλαθάρῃ τὸ ὅμοιον, καὶ τῷ συγγενεῖ τὸ συγγενὲς ἀνασώσηται, καὶ τῷ συγγενεῖ τὸ συμφυὲς ἐκλαμπρύνει. Διὰ τοῦτο Παρθένος ἁγία λαμβάνεται, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἁγιάζεται, καὶ οὕτως ὑπουργεῖ τῇ σαρκώσει τοῦ Κτίσαντος ὡς καθαρὰ καὶ ἁγνὴ καὶ ἀμόλυντος. Σαρκοῦται γοῦν ὁ Λόγος καὶ Θεὸς τὸ ἡμέτερον οὐ προπλασθείσῃ σαρκὶ συναπτόμενος, ἢ προμορφωθέντι καὶ κατ' αὐτὸ[7] προϋποστάντι ποτὲ προσπλεκόμενος σώματι, ἢ προϋποστάσῃ ψυχῇ συντιθέμενος, ἀλλὰ τότε τούτοις παραγενομένοις πρὸς ὕπαρξιν, ὅτε αὐτοῖς ὁ Λόγος αὐτὸς καὶ Θεὸς συνετίθετο φυσικῶς σύγχρονον ἔχοντα τῇ ὑπάρξει τὴν ἕνωσιν, καὶ οὐ πρὸ τῆς πρὸς τὸν Λόγον ἀληθεστάτης συμβάσεως καθ' ἑαυτὰ γενόμενα πώποτε, ἢ τινος ἀνθρώπου τῶν καθ' ἡμᾶς ἑτέρου τὸ παράπαν ὑπάρξαντα, ἀλλὰ σύνδρομον ἔχοντα τῇ φυσικῇ τοῦ Λόγου συμβάσει τὴν ὕπαρξιν, καὶ οὐκ ἐκείνης οὐδὲ ὡς ἐν ὀφθάλμοῦ ῥιπῇ ταύτην προτερεύουσαν ἔχοντα, ὡς Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς βομβεῖ, καὶ Νεστόριος. Ἅμα γὰρ σὰρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ· ἅμα σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἔμψυχος λογική· ἐν αὐτῷ γὰρ καὶ οὐ καθ' ἑαυτὴν ἔσχε τὴν ὕπαρξιν.

secundum nos, incorporeus. Et homo juxta veritatem efficitur, qui semper Deus agnoscitur; et materno ventre gestari monstratur, qui sempiterni Patris in sinu est: et intemporeus, principium recipit temporale, non per phantasiam factus hæc omnia (ut Manichæis et Valentinis videtur insanis), sed re et veritate totum seipsum exinaniens paterna et propria voluntate, et totam nostram assumens massam, carnem, inquam, nobis consubstantialem, et animam rationalem, animabus nostris contribulem, et mentem menti nostræ comparem. Hæc namque homo est, et cognoscitur; et homo secundum veritatem factus est ab ipso summo conceptu de sanctissima Virgine. Homo enim fieri voluit, ut simili consimilem mundificaret, et cognato cognatum salvificaret, et connaturali connaturale illustraret. Ideo Virgo sancta accipitur, et anima, corpusque sanctificatur, atque ita ministravit in incarnatione Creatoris, ut munda, et casta, atque incontaminata. Incarnatur ergo Verbum Deus, quod nostrum est, non præfactæ carni copulatus, præformatove, atque in sese præsubsistenti aliquando corpori conlinitus [counitus], (5) vel animæ præexsistenti conjunctus: sed tunc his ad subsistendum [G. exsistentiam] venientibus, quando eis ipsum Verbum, et Deus copulatus est; naturaliter contemporalem habens unitionem, atque subsistentiam; et non [G. cont. habentia exsistentiæ unionem, et non] ante verissimum ipsius Verbi conventum in seipsis unquam exstiterunt, vel cujuspiam secundum nos alterius hominis penitus exstiterunt, sed cum verbis ipsius naturali conventu subsistentiam habitura concurrerunt [exsistentiam habentia conc. illum], et nec quantum in ictu oculi hanc quam illam priorem habentia, sicut Paulus Samosatenus perstrepit, atque Nestorius. Simul quippe caro, simul Dei Verbi caro, animata rationalis, simul Dei Verbi caro animata rationalis. In illo itaque, et non per semetipsam habuit exsistentiam unam [G. *non habet* unam].

Ἅμα γὰρ τῇ συλλήψει τοῦ Λόγου ταῦτα παρῆχθη πρὸς σύστασιν, καὶ ἡνώθη αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν ἅμα τῷ πρὸς σύστασιν ἄγεσθαι τὴν ὄντως ἀληθῆ καὶ ἀμέριστον, τὴν μήτε διαίρεσιν πάσχουσαν, μήτε τροπὴν εἰσδεχομένην καὶ σύγχυσιν· ὑπ' αὐτοῦ παραγόμενα, καὶ ἐν αὐτῷ συνιστάμενα, καὶ αὐτῷ συντιθέμενα, καὶ χρόνον οὐδένα τὸ σύνολον τῆς οἰκείας συστάσεως προτερεύοντα φέροντα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀσυγχύτου τε καὶ ἀτμήμου συνθέσεως. Ἐκ τῶν οὖν ἀχράντων παρθενικῶν αἱμάτων τῆς παναγίας καὶ ἀχράντου Παρθένου Μαρίας ὁ Λόγος σαρκωθεὶς κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, κἂν τῇ παρθενικῇ γαστρὶ κυοφορούμενος, καὶ τὸν χρόνον πεπληρωκὼς τῆς ἐννόμου κυήσεως, ἐν πᾶσι τοῖς φυσικοῖς καὶ ἁμαρτίαν οὐ φέρουσι τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ὁμοιούμενος, καὶ τὴν ἡμετέραν οὐκ ἀπαξιῶν ἐμπαθεστάτην εὐτέλειαν, τίκτεται Θεὸς ἀνθρωπίνῳ τῷ σώματι, ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ σχήματι,

Cum conceptu quippe Verbi, hæc ad subsistendum [G. ut consisterent] prolata sunt, et secundum subsistentiam ei unita sunt, quando ad subsistentiam [G. consistentiam] prolata sunt: quæ certe vera est et insecabilis, quæ neque divisionem perpetitur, neque mutabilitatem, aut confusionem admittit ab ipso prolata et in ipso consistentia, et cum ipso composita [G. ipsi adjuncta], nullumque prorsus tempus propriæ constitutionis tulerunt, quod inconfusam atque inseparabilem ad eum compositionem præcederet. Ex inviolabili namque et virginali sanguine immaculatæ Virginis Mariæ, Verbum vere factum est incarnatum, et veraciter homo, et in utero virgineo deportatus, et tempus explevit legitimi puerperii, et per singula naturalia, et peccatum non trahentia, nobis hominibus similis factus, nostramque non dedignatus passibilem vilitatem,

VARIÆ LECTIONES.

[7] καθ' αὐτό.

NOTÆ.

(5) Ms. noster, *conlexius*. Hard.

Digitized by Google

nascitur Deus humano corpore, similiterque et habitu [figura] animam rationalem et incorpoream habente, quod ipse in semetipso, et nequaquam alter rationali animavit spiritu, et Virginem generantem conservavit, et Θεοτόκον eam proprie, et veraciter demonstrat, vel si Nestorius vecors scinditur, et ejus Deo rebellis exercitus lacrymatur, et lamentatur, et ejulat, et iterum cum eo discerpitur. Deus namque erat, qui ex sancta Virgine Dei Genitrice Maria genitus est, et secundum hanc temporalem propter nos nativitatem suscepit post primam ejus et sempiternam illam ex Patre, naturalem atque ineffabilem, nativitatem, quanquam incarnatus nascebatur ob similitudinem nostri carnalium : totus Deus collaudandus, totus idem ipse apparens homo perfectus. Deus idem noscendus : perfectus homo idem ipse innotescendus : ex duabus quippe naturis unitionem habuit, deitate, et humanitate : et in duabus perfectis noscebatur naturis, deitate et humanitate.

Neque enim unitioni mutatio quælibet, vel confusio intercessit, neque differentiæ, dualitatique formarum, sive substantiarum post unitionem divisio quædam, aut sectio est intromissa, licet hoc contristet quidem furentem Nestorium, illud vero tabefaciat Eutychem desipientem (4). Nam quæ secundum subsistentiam ad invicem uniuntur, neque mutationem acceptant, neque divisionem agnoscunt : neque scit quæ confusionis sunt propria, neque sectionis discit indicia. Quod, prout apparet Eutyches ignorans atque Nestorius, et unitionis secundum subsistentiam non addiscentes virtutem, juxta quam et incarnatum est Verbum, et caro animata et intellectualis immutabiliter deificata est : hic quidem in confusionis pelagum jactatur, hic vero in divisionis voraginem dejicitur. Et idcirco ille quidem refugit confiteri dualitatem naturarum, hic vero unam Dei Verbi naturam incarnatam se subtrahit prædicare, vel etiam unam ejus compositam subsistentiam dicere metuit; timorem refugæ metuentes, ubi timor nullus inhabitat. Nos vero sensu vivido utriusque horum servilem propellentes amentiam, et super petram pietatis stantes intrepidi, et secundum subsistentiam Verbi ad carnem, quæ ex nobis est intellectualem, et animatam, convenientiam prædicamus, et unum Christum, et Filium incarnatum Verbum obsecramus (5), [asserimus] et unam ejus subsistentiam compositam dicimus, et in duabus eum annuntiamus naturis, et duas ejusdem Dei Verbi nativitates credimus, unam quidem ex Deo Patre, quam intemporalem et sempiternam scimus, secundam ex Dei Genitrice matre, quam et modernam et temporalem cognoscimus, et unam Dei Verbi naturam in eo

A ψυχὴν λογικὴν καὶ ἀσώματον ἔχοντι, ὅπερ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ καὶ οὐχ ἕτερος λογικῷ ἐνεψύχωτε Πνεύματι. Καὶ Παρθένον τηρεῖ τὴν γεννήσασαν, καὶ *Θεοτόκον* αὐτὴν κυρίως καὶ ἀληθῶς ἀναδείκνυσι, κἂν Νεστόριος ὁ παράφορος ῥήσσηται, καὶ τούτου τὸ θεομάχον στρατόπεδον δακρύῃ καὶ θρηνῇ καὶ ὀδύρηται, καὶ σὺν ἐκείνῳ πάλιν σπαράττηται. Θεὸς γὰρ ἦν ὁ ἐκ Παρθένου τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας τικτόμενος, καὶ δευτέραν δι' ἡμᾶς καὶ χρονικὴν προσδεχόμενος γέννησιν μετὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ καὶ ἀΐδιον τὴν ἐκ Πατρὸς φυσικὴν καὶ ἀνέκφραστον γέννησιν, κἂν σεσαρκωμένος ἐτίκτετο διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοὺς σαρκικοὺς ὁμοιότητα· ὅλος Θεὸς ἀνυμνούμενος, ὅλος ὁ αὐτὸς B προσφερόμενος ἄνθρωπος· τέλειος Θεὸς ὁ αὐτὸς γινωσκόμενος. καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς γνωριζόμενος· ἐκ δύο γὰρ φύσεων ἔσχε τὴν ἕνωσιν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν δύο τελείαις ἐγνωρίζετο φύσεσι, θεότητί τε καὶ ἀνθρωπότητι.

Οὔτε γὰρ τῇ ἑνώσει τροπή τις ἢ φυρμὸς ἐμεσίτευσεν, οὔτε τῇ διαφορᾷ καὶ δυάδι τῶν μορφῶν ἤτοι τῶν οὐσιῶν μετὰ τὴν ἕνωσιν διαίρεσίς τις ἢ τομὴ εἰσεκρίνετο· κἂν τοῦτο μὲν λυπῇ τὸν μεμηνότα Νεστόριον, ἐκεῖνο δὲ τήκῃ Εὐτυχῆ τὸν κακόφρονα. Τὰ γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἀλλήλοις ἑνούμενα οὔτε τροπὴν συνεισδέχεται, οὔτε γνωρίζει διαίρεσιν, οὔτε συγχύσεως οἶδε τὰ ἴδια, οὔτε τομῆς λαμβάνει τὰ σύμβολα· ὅπερ, ὡς ἔοικεν, Εὐτυχὴς ἀγνοῶν καὶ Νεστόριος, καὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως μὴ μαθόντες τὴν δύναμιν, C καθ' ἣν ὁ λόγος σεσάρκωται, καὶ ἡ σὰρξ ἔμψυχος καὶ ἔννους ἀμεταβλήτως τεθέωται, ὁ μὲν εἰς τὸ τῆς ἀναχύσεως ἀκοντίζεται πέλαγος, ὁ δὲ εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως καταφέρεται βάραθρον. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν φεύγει καθομολογεῖν τὴν δυάδα τῶν φύσεων, ὁ δὲ μίαν καθομολογεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην συστέλλεται, ἢ καὶ μίαν αὐτοῦ σύνθετον λέγειν ὑπόστασιν δέδοικε· φόβον οἱ δραπέται φοβούμενοι, οὗ φόβος οὐδεὶς πολιτεύεται. Ἡμεῖς δὲ ῥωμαλέῳ φρονήματι τὴν ἑκατέρου τούτων δούλην παρελάσαντες ἄνοιαν, καὶ ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς εὐσεβείας ἑστῶτες ἀδείμαντοι, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν τοῦ Λόγου πρὸς σάρκα τὴν ἐξ ἡμῶν τὴν ἔννουν καὶ ἔμψυχον κηρύττομεν σύμβασιν, καὶ ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν τὸν σαρ- D κωθέντα Λόγον πρεσβεύομεν, καὶ μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν λέγομεν σύνθετον, καὶ ἐν δυσὶν αὐτὸν ἀγορεύομεν φύσεσι, καὶ δύο τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου γεννήσεις πιστεύομεν· μίαν μὲν τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς, ἣν καὶ ἄχρονον καὶ ἀΐδιον οἴδαμεν· καὶ δευτέραν τὴν ἐκ τῆς Θεοτόκου μητρὸς, ἣν καὶ πρόσφατον καὶ χρονικὴν ἐπιστάμεθα· καὶ μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν ἐπ' αὐτοῦ σεσαρκωμένην δοξάζομεν, ἀλλ' οὐχ ὡς Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχοῦς καὶ Διόσκορος λέγουσιν, ἀλλ' ὡς ὁ σοφὸς ἡμῖν παραδέδωκε Κύριλλος. Καὶ τὰ τῶν φύσεων σώζεσθαι φάσκομεν ἴδια, καὶ τὴν τῶν

NOTÆ.

(4) Nicephorus CP. in refutatione ms. Eusebii et Epiphanidæ fol. 277, hæc describit ex epistola Sophronii ad Honorium. HARD.

(5) Ms. noster, *colimus*. ID.

Digitized by Google

ἡνωμένων διαφορὰν ἐπαγγέλλομεν, τὴν ὡς φυσικῇ [8] μὲν λεγομένην καὶ οὖσαν ποιότητι, ἐν οὐσιώδει δὲ νοουμένην καὶ οὖσαν ποσότητι [9], καὶ οὔτε τὴν Νεστοριανὴν τομὴν δεδιττόμεθα, οὔτε τὴν Εὐτυχιανὴν τροπὴν εὐλαβούμεθα· ἐπεὶ μήτε ὡς ὁ ματαιόφρων Νεστόριος σχετικὴν τὴν ἕνωσιν λέγομεν, ἢ ἰσοτιμίᾳ καὶ ταὐτοβουλίᾳ καὶ θελημάτων ῥοπῇ καὶ ταυτότητι παραληροῦμεν τὴν σύμβασιν. Μήτε ὡς Εὐτυχὴς ὁ θεήλατος κατὰ σύγχυσίν τινα καὶ ἀλλοίωσιν Θεοῦ Λόγου καὶ σαρκὸς ἐψυχωμένης νοερῶς, ἤτοι τῶν φύσεων καὶ οὐσιῶν καὶ μορφῶν φληναφοῦμεν τὴν σύνθεσιν, τῶν ἐξ ὧν ἐπὶ Χριστοῦ ἡ θαυμασία γεγένηται σύμβασις. Ὅθεν τὴν βασιλικὴν ὁδὸν καὶ μέσην ὁδεύοντες, καὶ ἀποστυγοῦμεν τὴν σύγχυσιν, καὶ τὴν τομὴν μυσαττόμεθα· μόνην δὲ κατὰ ψυχὴν ἀσπαζόμεθα τὴν ἀσύγχυτον ὁμοῦ καὶ ἀμέριστον θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος ἕνωσιν, ἣν μόνην [10] γνωρίζειν ἐπίσταται ἡ φυσικὴ καθ' ὑπόστασιν σύνοδος.

A incarnatam glorificamus, et non sicut Apollinaris, Eutychesque et Dioscorus dicunt, sed sicut sapiens nobis tradidit Cyrillus, et quæ sunt naturarum, salvari dicimus propria, et unitorum differentiam recitamus, quæ ut in naturali quidem dicitur, et est qualitate, in essentiali vero intelligitur, et est quantitate: et neque Nestorianam sectionem metuimus, neque Eutychianam mutationem veremur, quia neque sicut insulsus Nestorius, affectualem unitionem dicimus, aut isotimia, quod est honoris æqualitate, aut tautobulia, quod est consilii concordia, nec voluntatum momento, et identitate deliramus hanc conventionem; neque sicut Eutyches a Deo propulsus secundum confusionem quamdam, aut mutabilitatem Dei Verbi, et carnis intellectualiter animatæ, sive naturarum, atque substantiarum, et formarum compositionem garrimus, ex quibus in Christo admirabilis facta est conventio: unde regiam viam, et mediam gradientes, et confusionem, et sectionem abominamur, solam autem ex animo veneramur inconfusam, simulque indivisam deitatis atque humanitatis unitionem, quam solam cognoscit naturalis secundum subsistentiam conventio.

B

Ταύτῃ γὰρ ἀλλήλαις ἑνούμεναι θεότης τε καὶ ἀνθρωπότης ἐσχήκασιν, ἵνα μήτε τροπὴν ὑπομένοιεν, μήτε διαίρεσιν πάθοιεν. Ὁ γὰρ τῆς ἑνώσεως λόγος, τῆς φυσικῆς, φημὶ, καὶ καθ' ὑπόστασιν (οὔτε γὰρ ἑτέραν ἕνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ παρὰ ταύτην ἐπίσταμαι), οὐκ ἀγνοεῖ μὲν τὴν διαφοράν, ἐξίστησι δὲ διαμπὰξ τὴν διαίρεσιν, καὶ τηρεῖ συνδραμόντα πρὸς ἕνωσιν ἄτρεπτα, καὶ τῶν ἡνωμένων μερισμὸν οὐκ εἰσδέχεται· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστὸν ὀνομάζοντες, καὶ Θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ διφυᾶ καὶ διπλοῦν κατὰ τὰς φύσεις κηρύττομεν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν θεότητι τέλειον (7)· διὸ καὶ ἐν δυσὶν αὐτὸν δογματίζομεν φύσεσι, καὶ ὁμοούσιον ὡς Θεὸν τῷ Πατρὶ τὸν αὐτὸν ἀναγράφομεν, καὶ ὁμοούσιον τῇ μητρὶ καὶ ἡμῖν τὸν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον φάσκομεν, ὁρατὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἀόρατον, κτιστὸν τὸν αὐτὸν ὡσαύτως καὶ ἄκτιστον, σῶμα τὸν αὐτὸν καὶ ἀσώματον, ἁπτὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἀνέπαφον, περιγραπτὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἀπερίγραφον, ἐπίγειον τὸν αὐτὸν καὶ οὐράνιον, σάρκα τὸν αὐτὸν ἐψυχωμένην λογικὴν [11] καὶ θεότητα, πρόσφατον τὸν αὐτὸν καὶ ἀΐδιον, ταπεινὸν τὸν αὐτὸν καὶ ὑπέρτατον, καὶ ὅσα διττῆς ἀμερίστως εὑρίσκεται φύσεως· κἂν τὸ μὲν ὑπῆρχεν ἀεὶ, ὡς φύσιν ἔχων ἀΐδιον, τὸ δὲ δι' ἡμᾶς ἐν χρόνοις ἐσχάτοις ἀτρέπτως ἐγένετο, ὡς φύσιν προσλαβὼν τὴν ἀνθρώπειον. Εἰ γὰρ ἡ ἕνωσις ἄτρεπτος ἦν καὶ ἀμέριστος, ὥσπερ καὶ ἄτρεπτός ἐστι καὶ ἀμέριστος μένει, καὶ τὰ δύο ἀναλλοιότως διάφορα [12] σημαινόμενα, καὶ ἀμερίστως [13] ἑτερότητι συλλάμποντα. Φύσεις ταῦτα καὶ οὐσίαι καὶ μορφαὶ καθεστήκασιν, ἐξ ὧν ἡ ἀπόῤῥητος γέγονεν ἕνωσις, καὶ ἐν αἷς εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς κατοπτεύεται.

C

D

Hanc quippe cum alterutrum copulatæ deitas et humanitas habuerunt, ut neque conversionem sustineant neque divisionem patiantur. Unitatis namque ratio, quæ naturalis, inquam, est, atque secundum subsistentiam, (neque enim alteram unitionem in Christo præter istam agnosco) non ignorat quidem differentiam, divisionem autem prorsus expellit (6). Quæ vero ad unitatem concurrerunt, inconversa conservat, partitionemque unitorum non admittit, et ideo ex deitate et humanitate, et ex duabus naturis Christum nominantes, et Deum eumdem et hominem, et diphya, quod est, bis genitum [biformem], duplicemque secundum naturas prædicamus. Similiter autem, et in deitate perfectum, et in humanitate eumdem scimus perfectum, idcirco et in duabus eum ut docemus naturis, et Patri consubstantialem, ut Deum, hunc ipsum asserimus, et consubstantialem matri, et nobis hunc ipsum ut hominem asserimus, visibilem hunc ipsum et invisibilem, creatum hunc ipsum similiter et increatum, corporeum hunc ipsum et incorporeum, contrectabilem hunc ipsum et incontrectabilem, circumscriptum eumdem et incircumscriptum, terrenum eumdem et cœlestem, carnem hunc ipsum animatam rationalem et divinitatem, recentem hunc ipsum et sempiternum, humilem hunc ipsum et sublimissimum, et quæque duplicis inseparabiliter reperiuntur naturæ; vel si alterum quidem semper exstitit, ut sempiternam habens naturam; alterum vero propter nos in novissimis temporibus inconvertibiliter factus est, utpote humanam assumens

VARIÆ LECTIONES.

[8] φυσικῆς ποιότητος. [9] ποιότητι. [10] μόνῃ. [11] λογικῶς. [12] ἀναλλοιώτῳ διαφορᾷ. [13] ἀμερίστῳ.

NOTÆ.

(6) Citatur hæc a Nicephoro CP. in Antirrheticis mss. ex Synodica Sophronii ad Honorium. HARD.

(7) Deest, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τὸν αὐτὸν οἴδαμεν τέλειον. HARD.

Digitized by Google

naturam. Si enim inconvertibilis erat et inseparabilis unitio, sicut et inconvertibilis est et inseparabilis permanet, et duo duo immutabiliter differentia significantur, et inseparabiliter alteritate confulgent, naturæ et substantiæ, et formæ sunt hæc, ex quibus ineffabilis unitio facta est, et in quibus unus idemque Christus conspicitur, et unum unum manet, quod ex ipsis effectum est, non jam dualiter divisum, sed ea, ex quibus factum est, sine sectione et transversione demonstrans : subsistentia hoc exstat, et persona composita, ex inconfuso constans temperamento, quæ partitionem convenientium nescit : sed esse unum, et permanere unum, indivisum sortitur, neque et duo, juxta quod unum exsistit, efficitur, neque confundit, et in singularem redigit unitatem, naturalemque et essentialem identitatem ea, ex quibus naturaliter convenit, sed est unum, et duo hoc ipsum agnoscibile, unum quidem secundum subsistentiam atque personam, duo vero secundum ipsas naturas atque naturales earum proprietates, ex quibus, et esse unum sortitum est, et natura duplex permanere servavit.

A Μένει καὶ τὸ ἓν ἓν, τὸ ἐξ αὐτῶν γεγονὸς ἀποτέλεσμα, μηκέτι δίχα διαιρούμενον, καὶ τὰ ἐξ ὧν ἄνευ τομῆς καὶ τροπῆς ἐνδεικνύμενον. Ὑπόστασις τοῦτο τυγχάνει καὶ πρόσωπον σύνθετον ἐξ ἀσυγχύτου συστὰν ἀνακράσεως καὶ μερισμὸν οὐκ εἰδυῖα [14] συμβάσεως, καὶ τὸ εἶναι ἓν καὶ μένειν ἓν λαχὸν ἀδιαίρετον· καὶ οὔτε δύο, καθὸ ἓν ὑπάρχει γινόμενον· οὔτε συγχέον καὶ πρὸς μίαν ἄγον ἑνότητα, καὶ φυσικὴν καὶ οὐσιώδη ταυτότητα τὰ ἐξ ὧν φυσικῶς συνενήνεκται· ἀλλ' ἔστιν ἓν καὶ δύο τὸ αὐτὸ γνωριζόμενον· ἓν μὲν κατὰ τὴν ὑπόστασίν τε καὶ πρόσωπον, δύο δὲ κατὰ τὰς φύσεις αὐτὰς, καὶ τὰς φυσικὰς αὐτῶν ἰδιότητας, ἐξ ὧν καὶ τὸ εἶναι ἓν διεκλήρωσε, καὶ τὸ μένειν τῇ φύσει διπλοῦν διεφύλαξεν.

Unde idem ipse unus manens Christus, et Filius, et unigenitus, inseparatus in utrisque naturis conspicitur, et quæ sunt utriusque substantiæ, naturaliter operabatur, secundum insitam unicuique essentialem qualitatem, sive naturalem proprietatem. Quod si naturam haberet singularem et inconjunctam, sicut et subsistentiam atque personam, non ageret utique, neque unus idemque Filius et Christus perfecte efficeret quæ utriusque erant naturæ. Quando enim deitas expers corporis naturaliter operata est? vel quomodo corpus deitate frustratum actiones operatum est quæ essentialiter deitatis esse noscuntur? Verum Emmanuel, dum unus est, in eo ipso utraque, id est Deus et homo, quæ naturæ utriusque sunt veraciter gessit, secundum aliud atque aliud, quæ gesta sunt operans; secundum quod Deus quidem est, idem ipse est quæ divina sunt; secundum quod homo, idem ipse est quæ humana sunt : seipsum omnibus volens ostendere, quod Deus idem ipse et homo sit : et ideo ipse, tam quæ divina sunt agit, quam quæ humana, similiter et dicit et loquitur. Non alius quidem miracula operatus est, alius autem perpetravit humana, passionesque sustinuit, sicut Nestorius vult, sed unus quidem idemque Christus et Filius, qui et divina gessit, et humana : secundum aliud vero et aliud sicut divinus protestatus (8) est Cyrillus [docuit Cyrill.], quia et in utrisque habuit potestatem inconfusam, nec non et impartibilem. Secundum quod Deus ergo sempiternus idem ipse exsistebat, patrabat miracula : secundum quod homo vero idem ipse modernus agnoscebatur, faciebat humilia et humana. Sicut enim in Christo utraque natura indiminute proprietatem suam custodit, ita et operatur utraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit, Verbo operante quod

B Ὅθεν ὁ αὐτὸς μένων εἷς Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ μονογενὴς ἀδιάτμητος ἐν ἑκατέραις ὁρᾶται ταῖς φύσεσι, καὶ τὰς ἑκατέρας φυσικῶς οὐσίας εἰργάζετο κατὰ τὴν ἑκατέρᾳ προσοῦσαν οὐσιώδη ποιότητα, ἢ καὶ φυσικὴν ἰδιότητα. Ὅπερ εἰ τὴν φύσιν ἔσχε μοναδικήν τε καὶ ἀσύζυγον, καθὰ καὶ τὴν ὑπόστασίν τε καὶ τὸ πρόσωπον, οὐκ ἂν διεπράξατο· καὶ οὐκ ἂν ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τὰ τῆς ἑκατέρας ἐντελῶς κατειργάζετο φύσεως. Πότε γὰρ θεότης ἀμέτοχος σώματος, ἔργα φυσικῶς κατειργάσατο σώματος; ἢ πότε σῶμα χηρεῦον θεότητος πράξεις ἐνήργησεν οὐσιωδῶς γνωριζομένας θεότητος; Ὁ δὲ Ἐμμανουὴλ εἷς ὢν καὶ ἐν ταυτῷ τὰ ἑκάτερα, τουτέστι Θεός τε καὶ ἄνθρωπος, τὰ ἑκατέρας ἕδρα κατὰ ἀλήθειαν φύσεως, κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο ἐνεργῶν τὰ πραττόμενα. Καθὸ μὲν C Θεὸς ὁ αὐτὸς τὰ θεῖα, καθὸ δὲ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς τὰ ἀνθρώπινα. Ἑαυτὸν τοῖς πᾶσι δεῖξαι βουλόμενος, ὡς Θεὸς ὁ αὐτὸς εἴη καὶ ἄνθρωπος. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς τά τε θεῖα ποιεῖ καὶ ἀνθρώπινα, ὁμοίως καὶ λέγει καὶ φθέγγεται. Καὶ οὐκ ἄλλος μὲν τὰ θαύματα πέπραχεν, ἄλλος δὲ τὰ ἀνθρώπινα τέτευχε, καὶ παθήματα πέπονθεν, ὡς Νεστόριος βούλεται. Ἀλλ' εἷς μὲν καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς καὶ Υἱὸς ὁ τὰ θεῖα δεδρακὼς καὶ ἀνθρώπινα, κατ' ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο, ὡς ὁ θεῖος ἐπρέσβευσε Κύριλλος. Ἐπειδὴ καὶ ἐν ἀμφοτέροις ἔσχε τὴν ἐξουσίαν ἀσύγχυτον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀμέριστον. Καθὸ μὲν γὰρ Θεὸς ὁ αὐτὸς ὑπῆρχεν ἀΐδιος, ἕδρα τὰ θαύματα· καθὸ δὲ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς ἐγνωρίζετο πρόσφατος, ἐποίει τὰ ταπεινὰ καὶ ἀνθρώ- D πινα. Ὥσπερ γὰρ ἐν Χριστῷ ἑκατέρα φυλάττει φύσις ἀνελλιπῶς τὴν ἑαυτῆς ἰδιότητα, οὕτω καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρα μορφὴ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας τοῦθ' ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε· τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου τοῦθ', ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου μετὰ τῆς κοινωνίας δηλονότι τοῦ σώματος· τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ἅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος, κοινωνοῦντος αὐτῷ

VARIÆ LECTIONES.

[14] εἰδυίας.

NOTÆ.

(8) Ms. noster, *affirmavit*. Hard.

Digitized by Google

δηλαδὴ τοῦ Λόγου τῆς πράξεως· καὶ ταῦτα ἐν ὑποστάσει μιᾷ γνωριζόμενα, καὶ τὴν βδελυρωτάτην [15] τομὴν διωθούμενα. Οὔτε γὰρ διηρημένως ἐνήργουν τὰ ἴδια, ἵνα καὶ μεριαμὸν αὐτῶν ὑποπτεύσωμεν.

Μὴ σκιρτάτω διὰ τοῦτο Νεστόριος ἑαυτὸν βουκολῶν ὁ παράφορος, ὅτιπερ ἑκατέρα μορφὴ ἐν τῷ ἑνὶ Χριστῷ καὶ Υἱῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας τοῦθ', ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν, ἔπραττεν. Οὔτε γὰρ τῆς θατέρας κατ' αὐτὸν διεστῶσα τοῦτο, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν, ἔπραττεν· οὐ γὰρ δύο κατ' αὐτὸν χριστοὺς καὶ υἱοὺς τοὺς ἐνεργοῦντας δοξάζομεν, ἕνα μὲν κατὰ φύσιν Υἱὸν καὶ Χριστὸν τὰ παράδοξα, ἕτερον δὲ κατὰ χάριν Υἱὸν καὶ Χριστὸν τὰ πτωχότερα. Καὶ εἰ δύο τὰς κοινῶς ἐνεργούσας μορφὰς δογματίζομεν, ἑκάστην κατὰ τὴν ἑαυτῆς φυσικὴν ἰδιότητα, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν καὶ Χριστὸν τὸν τὰ ὑψηλὰ καὶ πτωχὰ φυσικῶς ἐργαζόμενον κατὰ τὴν ἑκάστης τῶν δυεῖν αὐτοῦ φύσεων φυσικὴν οὐσιώδη ποιότητα λέγομεν. Αἱ γάρ τοι φύσεις ἀμετάβλητοι μένουσαι καὶ ἀσύγχυτοι, καὶ δύο τηλαυγῶς γνωριζόμεναι, καὶ οὐ συγχεχυμένως ἐνωθεῖσαι τούτων παντελῶς ἀπεστέρηντο [16], καὶ ἐν ὑποστάσει μιᾷ διεδείκνυτο. Μὴ μάτην πηδάτωσαν Εὐτυχὴς καὶ Διόσκορος οἱ τῆς οὐκ οὔσης ἀθέου συγχύσεως πρόβολοι, ἀλλὰ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἑκάστη φύσις τὸ ἴδιον ἔπραττε, καὶ τὴν διαίρεσιν φεύγουσα, καὶ τὴν τροπὴν οὐ γινώσκουσα, καὶ τὴν διαγορὰν πρὸς τὴν θατέραν φυλάττουσα, καὶ τὴν κοινωνίαν καὶ σύνθεσιν ἀδιάλυτον καὶ ἀῤῥαγῆ διασώζουσα. Ἔνθεν εὐσεβοῦντες, καὶ ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς ὀρθοδοξίας ἱστάμενοι, ὥσπερ τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἐνεργεῖν τὰ ἑκάτερα λέγομεν, ἐπειδὴ Θεὸς ὁ αὐτὸς ὑπῆρχε καὶ ἄνθρωπος, καὶ οὐδεμίαν ἐνθυμούμεθα σύγχυσιν· οὕτως οὐδὲ ἑκατέραν μορφὴν μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἐνεργεῖν τὰ ἴδια φάσκοντες, ἐπειδήπερ δύο μορφαὶ καθεστήκασιν ἐν τῷ ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Χριστῷ φυσικῶς ἐνεργοῦσαι τὰ ἴδια, τινὰ τὸ παράπαν ἐννοοῦμεν διαίρεσιν, ὡς ἐνταῦθα μὲν Εὐτυχὴς, ἐκεῖσε δὲ συκοφαντεῖν ἡμᾶς ἐθέλει Νεστόριος, ἐξ ἐναντίας ἀλλήλων ἱστάμενοι, καὶ τὸν καθ' ἡμῶν τῶν εὐσεβῶν δυσσεβῆ μερισάμενοι πόλεμον· οὓς εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι καὶ τῆς [17] ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν ἴσμεν ἐνέργειαν, τὴν οὐσιώδη λέγω καὶ φυσικὴν καὶ κατάλληλον, ἀδιαιρέτως ἐξ ἑκατέρας προϊοῦσαν οὐσίας καὶ φύσεως, κατὰ τὴν ἐμπεφυκυῖαν αὐτῇ φυσικὴν καὶ οὐσιώδη ποιότητα, καὶ τὴν ἀμέριστον ὁμοῦ καὶ ἀσύγχυτον τῆς θατέρας οὐσίας συνεπαγομένην συνέργειαν. Τοῦτο γὰρ καὶ τῶν ἐνεργειῶν ἐπὶ Χριστοῦ ποιεῖ τὸ διάφορον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ εἶναι τὰς φύσεις, τῶν φύσεων. Οὐ ταυτὸν γὰρ θεότης τε καὶ ἀνθρωπότης κατὰ τὴν φυσικῶς ἑκάστῃ προσοῦσαν ποιότητα, κἂν εἰς ὑπόστασιν μίαν ἀλλήλαις ἀῤῥάστως συνέδραμον, καὶ εἰς ἓν ἀσυγχύτως συν-

Verbi est, cum communione scilicet corporis, et carne exsequente quod carnis est, communicante ei videlicet Verbo in eadem operatione, dum quando hæc in una subsistentia cognoscantur, et in una persona considerentur, et insulsissimam sectionem propellant. Neque enim divise operabantur propria, ut et divisionem earum suspicemur.

Non exsultet pro hoc Nestorius, seipsum seducens erroneus, ideirco quod utraque forma in uno Christo et Filio, cum alterius communione operabatur quod proprium habuit. Neque enim ab altera ejus dissidens, quod proprium [ab aliquo d. ipsa habuit, sejuncta quod p.] habuit, operabatur. Neque enim secundum ipsum duos christos aut filios, qui operantur [opinamur] glorificamus : unum quidem, secundum naturam Filium et Christum, quæ mira sunt : secundum vero, secundum gratiam Filium et Christum, quæ humiliora sunt : quanquam duas formas, quæ communiter operantur, edocemus, unamquamque secundum suam naturalem proprietatem, sed unum eumdemque Filium et Christum, qui et sublimia et humilia naturaliter operatur, secundum uniuscujusque duarum ejus naturarum naturalem et essentialem qualitatem, asserimus. Naturæ namque incommutabiles manentes et inconfusæ, et duæ manifeste cognoscendæ, et non confusibiliter copulatæ, his penitus non erant frustratæ, et in una subsistentia monstrabantur. Non vane prosiliant Eutyches et Dioscorus, nequaquam exsistentis impiæ confusionis prolatores : sed unaquæque natura cum alterius communione agebat quod proprium habuit, et divisionem refugiens, et conversionem ignorans, et differentiam ad alterum conservans, communionemque et compositionem insolubilem atque indisruptam persalvans. Hinc pie sentientes et super terminos rectæ fidei consistentes, sicut unum eumdemque Christum et Filium operari utraque dicimus, eo quod Deus idem ipse erat et homo, nullamque excogitamus confusionem, ita nec utramque formam cum alterius communione operari propria disserentes, eo quod duæ formæ, in uno eodemque Christo naturaliter propria operantes, exstant, ullam penitus consideramus divisionem, sicut hic quidem Eutyches, illic vero nobis vult calumniari Nestorius, e diverso ad invicem consistentes, et adversum nos pios impium prœlium partientes : quos pro nihilo reputantes, et utriusque naturæ utramque novimus operationem, essentialem dico, naturalem, et congruam, indivise de unaquaque procedentem essentia et natura, juxta insitam ei naturalem atque essentialem qualitatem, et inseparabilem simulque inconfusam alterutrius essentiæ una secum cooperationem adducentem. Hoc quippe et operationum, quæ in Christo sunt, differentiam facit, sicut et naturas esse naturarum. Non enim

VARIÆ LECTIONES.

[15] καὶ ἐν προσώπῳ ἑνὶ θεωρούμενα. [16] L. οὐκ ἐστέρητο. [17] οἳ καὶ τὴν.

Digitized by Google

idipsum est deitas, et humanitas secundum qualitatem unicuique naturaliter inditam, licet in unam subsistentiam, ad invicem ineffabiliter concurrerint, et in unam personam sint inconfuse compositæ, et unum eumdemque nobis Christum et Filium effecerint, secundum subsistentiam ad invicem concurrentes [per concurrentiam adinvicem et compositionem secundum subsistentiam] atque compositæ. Etenim Deus Verbum Deus Verbum est, et non caro, quanquam carnem rationaliter animatam assumpsit, hancque sibi unitione naturali et secundum subsistentiam adunivit. Ipsa vero caro, caro est animata rationaliter, et non Verbum, licet Dei Verbi caro conspicitur. Et ideo neque eamdem habent indifferenter operationem ad invicem post unitionem naturalem ac inconfusam, id est, veram, et secundum subsistentiam : neque unam solam naturalem penitusque differentem quatenus [ne]fin essentiam unam, et unam naturam eas cognoscamus [cogamus,] quæ ab Acephalorum pueris inditur, et ipsis verbis impudenter profertur composita.

A ετέθησαν πρόσωπον, καὶ τὸν αὐτὸν ἡμῖν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἀπετέλεσαν διὰ τῆς καθ' ὑπόστασιν πρὸς ἀλλήλας συνδρομῆς καὶ συνθέσεως· ὅ τε γὰρ Θεὸς Λόγος Θεὸς Λόγος ἐστὶ, καὶ οὐ σάρξ, κἂν εἰ σάρκα λογικῶς ἐψυχωμένην προσείληφε, καὶ ἑνώσει ταύτην φυσικῇ καὶ καθ' ὑπόστασιν ἥνωσεν. Ἥτε σὰρξ, σάρξ ἐστιν ἐψυχωμένη λογικῶς, οὐ Λόγος, καὶ εἰ Θεοῦ Λόγου σάρξ κατοπτεύεται. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως ἀλλήλαις ἐνέργειαν μετὰ τὴν ἕνωσιν τὴν φυσικὴν καὶ ἀσύγχυτον, τουτέστι τὴν ἀληθῆ καὶ καθ' ὑπόστασιν ἔχουσιν· οὐδὲ μίαν καὶ μόνην αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν λέγομεν, ἢ οὐσιώδη καὶ φυσικὴν, καὶ παντελῶς ἀπαράλλακτον, ἵνα μὴ καὶ εἰς οὐσίαν μίαν, καὶ φύσιν μίαν αὐτὰς συνελάτωμεν, τὴν Ἀκεφάλων παιζομένην παισὶ, καὶ αὐτοῖς ἀναB δῶς προφερομένην αὐτοῖς ῥήμασι σύνθετον.

Quemadmodum igitur utriusque essentiæ, atque naturæ, ex quibus nobis in Christo inconfusa facta est unitas, et unum Christum perfecit et Filium, totum Deum, totum eumdem ipsum credendum, et hominem, utramque naturalem confitemur operationem, ne naturas, quæ inconfuse unitæ sunt, confundamus : siquidem ex operationibus tantum, secundum eos, qui sunt talia callentes, naturæ noscuntur, et essentiarum semper differentiam ex differentia operationum est insitum comprehendere : ita, et omnem vocem et operationem, seu divina quædam sit, et cœlestis, sive humana, atque terC rena, ex uno eodemque Christo et Filio edocemus procedere, ex unaque ejus composita, et singulari subsistentia, qui incarnatus Deus Verbum exstabat, qui et utramque inseparabiliter et inconfuse operationem, secundum naturas suas a seipso naturaliter proferebat. Secundum divinam quidem naturam suam, juxta quam erat etiam Patri consubstantialis, divinam et inexplanabilem : secundum humanam vero, juxta quam et hominibus nobis ipse consubstantialis mansit, humanam atque terrenam, unicuique naturæ amicam et congruam : et non sinens quemquam aspicientium scandalizari, quod non sit idem ipse Deus et homo, qui hæc et illa naturaliter operabatur. In eo quidem, quod D idem ipse unus Christus et Filius operabatur utraque, Nestorii cœnulentam obstruens effluentiam : nec enim duos juxta eum christos et filios, sicut diximus, qui operantur hæc atque illa, opinamur : in eo vero quod ostendebat, quæ utriusque naturæ sunt propria, inconfusa post unitionem manentia, et utramque earumdem similiter proferebat operationem, ipsa naturali ratione cognoscendis naturis, propriamque naturam naturaliter explanantibus, ex qua inseparabiliter, atque natu-

earum operationem dicimus, sive essentialem, et in essentiam unam, et unam naturam eas cognoscamus [cogamus,] quæ ab Acephalorum pueris inditur, et ipsis verbis impudenter profertur composita.

Ὥσπερ οὖν τὴν ἑκατέρας οὐσίας καὶ φύσεως, ἐξ ὧν ἡμῖν ἀσυγχύτως ἐπὶ Χριστοῦ γέγονεν ἡ ἕνωσις, καὶ τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἀπετέλεσεν ὅλον Θεὸν, ὅλον τὸν αὐτὸν πιστεύομεν ἄνθρωπον, ἑκατέραν φυσικὴν ὁμολογοῦμεν ἐνέργειαν, ἵνα μὴ τὰς ἀσυγχύτως ἑνωθείσας φύσεις συγχέωμεν, εἴπερ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν καὶ μόνων κατὰ τοὺς τὰ τοιαῦτα δεινοὺς αἱ φύσεις γνωρίζονται. Καὶ τῶν οὐσιῶν ἀεὶ τὸ διάφορον ἐκ τοῦ διαφόρου τῶν ἐνεργειῶν καταλαμβάνεσθαι πέφυκεν· οὕτω καὶ πᾶσαν φωνὴν καὶ ἐνέργειαν, κἂν θεία τις ᾖ καὶ οὐράνιος, ἢ ἀνθρωπίνη τε καὶ ἐπίC γειος ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προϊέναι Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ δογματίζομεν, καὶ τῆς μιᾶς αὐτοῦ συνθέτου καὶ μοναδικῆς ὑποστάσεως, ὃς σεσαρκωμένος τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐτύγχανεν, ὁ καὶ ἑκατέραν ἀμερίστως καὶ ἀσυγχύτως ἐνέργειαν κατὰ τὰς ἑαυτοῦ φύσεις ἐξ ἑαυτοῦ φυσικῶς προβαλλόμενος· κατὰ μὲν τὴν θείαν αὐτοῦ φύσιν, καθ' ἣν ἦν καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, τὴν θεϊκὴν καὶ ἀνέκφραστον· κατὰδὲ τὴν ἀνθρωπίνην, καθ' ἣν καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος ἔμεινε, τὴν ἀνθρωπείαν καὶ πρόσγειον· τὴν ἑκάστῃ φύσει φίλην καὶ πρόσφορον· καὶ οὐκ ἐῶν τῶν ὁρώντων τινὰ σκανδαλίζεσθαι, ὡς οὐ Θεὸς ὁ αὐτὸς εἴη, καὶ ἄνθρωπος, ὁ ταῦτα κἀκεῖνα φυσικῶς ἐργαζόμενος· διὰ μὲν τοῦ τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστὸν D καὶ Υἱὸν ἐνεργεῖν τὰ ἑκάτερα, τὴν Νεστορίου μιαρὰν ἐμφράττων ἀπόῤῥοιαν· οὔτε γὰρ δύο κατ' αὐτὸν χριστοὺς καὶ υἱοὺς, ὡς εἰρήκαμεν, τοὺς ἐνεργοῦντας ταῦτά τε κἀκεῖνα πρεσβεύομεν· διὰ δὲ τοῦ δεικνύναι τὰ ἑκατέρας ἴδια φύσεως ἀσύγχυτα μετὰ τὴν ἕνωσιν μένοντα, καὶ ἑκατέραν τῶν αὐτῶν ὁμοίως προφέρειν ἐνέργειαν, τῷ φυσικῷ λόγῳ γνωριζομένων τῶν φύσεων, καὶ τὴν οἰκείαν φύσιν φυσικῶς ἑρμηνευούσῶν [18] ἀφ' ἧς ἀμερίστως καὶ φυσικῶς ἐπηγάζετο, καὶ οὐσιωδῶς ἀνεβλύστανε [19] τὴν Εὐτυχοῦς ἐκτρέπων φιλοσύγχυτον βλάστησιν. Ἐντεῦθεν τόκον

VARIÆ LECTIONES.

[18] ἑρμηνεύουσαν. [19] ἀνεβλάστανε.

Digitized by Google

τεχθεὶς τὸν ἡμέτερον γαλακτοτροφεῖται καὶ αὔξεται, καὶ τὰς σωματικὰς μεθηλικιώσεις διέρχεται, ἄχρις οὗ πρὸς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἡλικίας ἀφίκετο τέλειον· καὶ πεῖναν τὴν ἡμῶν καὶ δίψαν προσδέχεται, καὶ κόπον καθ' ἡμᾶς τὸν ἐξ ὁδοιπορίας ὑπέμεινεν. Ἐποιεῖτο γὰρ καὶ τὴν πορευτικὴν ἡμῖν ὁμοίως ἐνέργειαν, ἥτις ἀνθρωπίνως ἐνεργουμένη, καὶ κατ' οὐσίαν ἀνθρωπίνην προβαίνουσα, τῆς ἀνθρωπείας αὐτοῦ φύσεως ἐτύγχανεν ἔνδειξις. Ὅθεν καὶ τόπον ὡς ἡμεῖς ἐκ τόπου μετέβαινεν, ἐπεὶ καὶ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ φύσιν τὴν ἡμῶν ἔσχεν ἀμείωτον, καὶ περιγραφῆς ἠνέσχετο σώματος, καὶ σχῆμα τὸ ἡμῖν ἁρμόζον πεφόρηκε. Σωματικὴ γὰρ, τουτέστι σώματος, καὶ ἡ μορφὴ τυγχάνει τοῦ σχήματος, καθ' ἣν ἐν μήτρᾳ συλληφθεὶς διεπέπλαστο, καὶ ἣν εἰσαεὶ διετήρησεν, καὶ εἰς αἰῶνα τηρεῖ τὸν ἀπέραντον. Διὰ τοῦτο πεινῶν διετρέφετο, διὰ τοῦτο διψῶν ἐποτίζετο, καὶ ὡς ἄνθρωπος ἔπινε. Διὰ τοῦτο παιδικῶς ἐβαστάζετο ἀγκάλαις παρθενικαῖς ἐποχούμενος, καὶ κόλποις μητρικοῖς ἀνακείμενος. Διὰ τοῦτο κοπιῶν ἐκαθέζετο, καὶ ὕπνου χρῄζων ἐκάθευδεν. Ἀλλὰ καὶ ἤλγει τυπτόμενος, καὶ μαστιζόμενος ἔπασχε, καὶ πόνους ὑπέμεινε σώματος, χεῖρας καὶ πόδας τῷ σταυρῷ περονούμενος· ἐδίδου γὰρ ὅτε καὶ ἤθελε φύσει τῇ ἀνθρωπείᾳ καιρὸν ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν τὰ ἴδια· ἵνα μὴ φαντασία τις καὶ θέα διάκενος ἡ αὐτοῦ περιώνυμος κρίνοιτο σάρκωσις. Οὐ γὰρ ἀκουσίως ταῦτα ἢ ἀναγκαστῶς προσεδέχετο, κἂν φυσικῶς αὐτὰ καὶ ἀνθρωπίνως προσίετο, καὶ ἀνθρωπίναις κινήσεσιν ἐποίει καὶ ἔπραττεν· ἄπαγε τῆς βδελυκτῆς ἐνθυμήσεως.

Θεὸς γὰρ ἦν ὁ ταῦτα πάσχειν σαρκικῶς ἀνεχόμενος, καὶ σώζων ἡμᾶς τοῖς οἰκείοις παθήμασι, καὶ βραβεύων ἡμῖν δι' αὐτῶν τὴν ἀπάθειαν. Ἀλλ' ὅτε πάσχειν καὶ πράττειν καὶ ἐνεργεῖν ἀνθρωπίνως αὐτὸς ἐβεβούλητο, καὶ τοὺς ὁρῶντας ὠφελεῖν ἐψηφίζετο, δι' οὓς καὶ ἄνθρωπος κατὰ ἀλήθειαν γέγονε· καὶ οὐχ ὅτε αἱ φυσικαὶ κινήσεις καὶ σαρκικαὶ κινεῖσθαι φυσικῶς πρὸς ἐνέργειαν ἤθελον, εἰ καὶ οἱ ἐπιβουλεύοντες ἄθεοι τὰς ἐπιβουλὰς πληροῦν παντόλμως ἐγλίχοντο. Σῶμα γὰρ παθητὸν καὶ θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἐνεδύσατο, καὶ τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαβλήτοις ἡμῶν ὑποκείμενον πάθεσι. Καὶ τούτῳ τῇ οἰκείᾳ φύσει καταλλήλως πάσχειν καὶ δρᾶν συνεχώρησε μέχρι τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. Ἐκεῖσε γὰρ καὶ τὸ παθητὸν ἡμῶν καὶ θνητὸν καὶ φθαρτὸν καταλέλυκε, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἐλευθερίαν ἡμῖν ἐχαρίσατο. Τὰ μὲν οὖν ταπεινὰ καὶ ἀνθρώπινα οὕτως ἑκουσίως ὁμοῦ καὶ φυσικῶς, μένων καὶ ἐν τούτοις Θεὸς ἐπεδείκνυτο· ταμίας γὰρ ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ παθῶν ἀνθρωπίνων καὶ πράξεων, καὶ οὐ μόνον ταμίας, ἀλλὰ καὶ πρύτανις, καὶ εἰ φύσιν παθητὴν φυσικῶς ἐσεσάρκωτο. Καὶ διὰ τοῦτο ἦν ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ τὰ ἀνθρώπινα· οὐκ ἐπειδήπερ φύσις ἦν οὐκ ἀνθρώπειος, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἑκουσίως γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος γεγονὼς ἑκουσίως αὐτὰ προσεδέχετο· καὶ οὐ τυραννικῶς ἢ ἀναγκαστῶς ἐστιν ὅτε καθ' ἡμᾶς καὶ ἀβουλήτως, ἀλλ' ἡνίκα καὶ ὅσον ἐβούλετο, καὶ συγχωρεῖν αὐτὸς

raliter emanabat, et essentialiter exundabat, Eutychetis avertens confusioni socium germen. Deinde partu nostro natus lacte nutritur et crescit, et corporales ætates [ætatum mutationes] discurrit, donec ad humanæ ætatis perfectionem pertingeret, et esuriem nostram, et sitim, et fastidium juxta nos ex itinere sustinet. Faciebat quippe et incedendi similiter nobis operationem, quæ humaniter actitata, et secundum humanam substantiam progrediens humanæ ejus naturæ erat ostensio. Unde et ex loco, sicut nos, ad locum commigrabat : quia et veraciter factus est homo, et naturam nostram habuit indiminute, et circumscriptionem carnis suscepit, et habitum nobis competentem indutus est. Corporalis enim, id est, corporis, et forma ipsius habitus exsistit, juxta quam in utero conceptus formabatur, et quam semper servavit, et in sæculum [G. interminabile] indivise conservabit. Idcirco esuriens cibabatur, ideo sitiens potabatur, et ut homo bibebat : ideo pueriliter bajulabatur, ulnis virginalibus supervectus, et materno sinu repositus ; ideo fatigatus sedebat, et somni indigens dormiebat : sed et dum cæderetur, dolebat, et verberatus patiebatur, et dolores sustinuit corporis, manus et pedes in cruce transfixus. Dabat itaque, cum volebat, humanæ naturæ tempus operari, et pati quæ sua sunt, ne forte phantasia quædam, et visio inanis, nominabilis ejus judicaretur incarnatio. Neque enim involuntarie hæc, vel necessitate suspiciebat, vel si naturaliter ea, et humane admittebat, et humanis motionibus actitabat, atque operabatur. Absit hæc abominabilis suspicio.

Deus nempe erat, qui hæc pati carnaliter acquiescebat, uti nos propriis passionibus salvaret, et per hæc nobis immunitatem impartiret, quando pati agereque, et operari humanitus idem ipse volebat, et considerantibus prodesse decernebat, propter quos et homo veraciter factus : et non cum naturales motus atque carnales moveri naturaliter ad operandum volebant : et dum insidiatores insidias audacter delectabantur perficere. Corpus enim se passibile, et mortale, atque corruptibile induit, et naturalibus nostris, atque irreprehensibilibus subjectura ægrimoniis, et huic, quæ naturæ suæ decenter conveniebant, pati atque patrare indulsit, usque ad resurrectionem ex mortuis. Ibidem quippe, et passibile nostrum, et mortale, atque corruptibile dissolvit, et horum nobis libertatem donavit. Quæque igitur humilia atque humana sunt, ita sponte simul, et naturaliter, manens etiam in his Deus, demonstrabat. Erat namque ipse sibi ταμίας ac reconditor passionum humanarum, et actionum, et non solum reconditor, sed et arbiter, quanquam natura passibilis erat, qua naturaliter incarnatus erat. Et ideo erant humana ejus ultra hominem, haud quidem, quod natura humana non fuerat, sed quia sponte factus est homo; et homo factus sponte hæc recipiebat, et non tyrannice, vel necessitate, ut nos plerum-

Digitized by Google

que, et involuntarie : sed quando, et quantum volebat, et permittebat ipse, tam iis, qui afflictiones ingerebant, quamque ipsis passionibus, quæ secundum naturam agebantur, annuebat. Verum illa divina præclaraque et sublimia, et nimirum nostram vilitatem superantia, quæ erant miracula, et prodigia, et admirandorum operum prolatio : quæ erant, inseminata conceptio, Joannis intra uterum exsultatio, partus ipse incorruptibilis, illibata virginitas, quæ ante partum et in partu et post partum est intemerabilis, pastorum cœlestis instructio, magorum stellivoca convocatio, munificentia cum hac simul, et adoratio, litterarum indocilis scientia. « Quomodo namque hic (inquiunt) litteras scit, cum non didicerit [8]? » Partim [speciatim] redarguens amicorum ignorantiæ malevolum desiderium, ex aquis vinalis refectio, infirmorum corroboratio, cæcorum aspectus, emendatorum [mutilatorum] erectio, paralyticorum constrictio, claudorum recte currendi motio, leprosorum supermicans mundatio, esurientium repentina repletio, persequentium orbitas, ventorum mitigatio, maris tranquilla sedatio, super aquas corporalis incessio, immundorum spirituum expulsio, elementorum subita conturbatio, ultronea sepulcrorum apertio, ex mortuis triduana resurrectio, corruptionis non moritura destructio, mortis indeficiens dejectio, custoditi signaculi lapidis, et sepulcri incoercibilis exitus, januarum clausarum indetractabilis ingressus, in cœlum a terra nimium admirabilis et corporalis ascensio, et omnia, quæ his sunt similia, et sermonis naturam, et vocis virtutem transcendentia, et omnem humanum intellectum superantia : quæ omnia ultra naturam et sermonem humanum effecta, divinæ Dei Verbi essentiæ, atque naturæ profecto exsistebant indicia, etsi per carnem agebantur et corpus, et non sine carne rationaliter animata gerebantur : non tamen propter hæc Deum Verbum æstimemus incarneum, nec absque corpore astruamus, idcirco quod ea patrabat, quæ corporea superexcellunt. Etenim Verbum veraciter caro factum est, et incarnatum, absque mendacio corporatum est, et unus Filius cognoscebatur, qui omnem ex se proferebat operationem, divinam et humanam, exiguam et imminuem [amplissimam], humilem atque cœlestem, carnalem et incorpoream, visibilem et invisibilem, circumscriptam et dualitati, et ex seipsa eam incessabiliter prædicantem.

Unus itaque idemque cum sit secundum subsistentiam Filius, indivisus, duarum naturarum idem ipse noscatur, secundum aliam quidem divina signacula operabatur, secundum aliam vero humilia recipiebat. Et propterea a Deo instructi asseverant, qui pro Christo Deo vero præmiis co-

τοῖς τὰ πάθη προσφέρουσι, τοῖς τε παθήμασιν αὐτοῖς ἐνεργουμένοις κατὰ φύσιν ἐπένευσε. Τὰ δὲ θεῖα καὶ λαμπρὰ καὶ ὑπέρτατα, καὶ νικῶντα προδήλως ἡμῶν τὴν εὐτέλειαν, ἅπερ ἦν θαυμαστὰ καὶ τεράστια, καὶ τῶν παραδόξων ἔργων ἡ πρόοδος, ὁποίαπερ ἦν ἡ ἄσπορος σύλληψις, ἡ Ἰωάννου ἐγγάστριος σκίρτησις, ὁ τόκος ὁ ἄφθορος, ἡ παρθενία ἡ ἄχραντος, ἡ πρὸ τοῦ τόκου καὶ ἐν τῷ τόκῳ καὶ μετὰ τὸν τόκον ἀλώβητος, ἡ τῶν ποιμένων οὐράνιος μύησις, καὶ τῶν Μάγων ἀστροκίνητος ἕλκυσις, δωροφορία τε σὺν αὐτῇ καὶ προσκύνησις, ἡ γραμμάτων ἀμαθὴς τευτος εἴδησις (« Πῶς γὰρ οὗτος, φασὶν, οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς ;) » μερικῶς ἐπελέγχουσα τῶν τῆς ἀγνοίας ἐραστῶν τὸν κακότροπον ἔρωτα, ἡ ἐξ ὑδάτων οἰνώδης ἐμφόρησις, τῶν ἀσθενῶν ἡ ἐπίῤῥωσις, τῶν τυφλῶν ἡ ἀνάβλεψις, τῶν κυλλῶν ἡ ἀνόρθωσις, τῶν παραλύτων ἡ σύσφιγξις, τῶν χωλῶν ἡ εὐθύδρομος κίνησις, τῶν λεπρῶν ἡ ὑπέρλαμπρος κάθαρσις, τῶν πεινώντων ἡ σχέδιος πλήρωσις, τῶν διωκόντων ἡ πώρωσις [10], τῶν ἀνέμων ἡ κοίμησις, τῆς θαλάττης ἡ γαληναία κατάστασις, ἡ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐνσώματος βάδισις, ἡ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐκδίωξις, ἡ τῶν στοιχείων αἰφνίδιος κίνησις, ἡ τῶν μνημείων αὐτόματος ἄνοιξις, ἡ ἐκ νεκρῶν τριήμερος ἔγερσις, ἡ τῆς φθορᾶς οὐ τελευτῶσα κατάλυσις, ἡ τοῦ θανάτου μὴ παυομένη καθαίρεσις, ἡ φυλαττομένης τῆς τοῦ λίθου καὶ τοῦ τάφου σφραγῖδος ἀκώλυτος ἔξοδος, ἡ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀκράτητος εἴσοδος, ἡ εἰς οὐρανοὺς ἀπὸ γῆς πολυθαύματος καὶ ἐνσώματος ἄνοδος, καὶ πάντα τὰ τούτοις παρόμοια, τὰ καὶ λόγου φύσιν, καὶ φωνῆς ὑπερβαίνοντα δύναμιν, καὶ πᾶσαν ἀνθρωπείαν ὑπερνικῶτα διάνοιαν. Ἅπερ ἅπαντα ὑπὲρ λόγον καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην τελούμενα, τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου θείας οὐσίας καὶ φύσεως ὁμολογουμένως ὑπῆρχε τεκμήρια, εἰ καὶ διὰ σαρκὸς ἐνηργεῖτο καὶ σώματος, καὶ οὐ δίχα σαρκὸς λογικῶς ἐψυχωμένης ἐπράττετο. Καὶ οὐ διὰ ταῦτα τὸν Θεὸν Λόγον τοπάσομεν ἄσαρκον, ἢ σώματος αὐτὸν ἐκτὸς δογματίσομεν, ὅτιπερ ἔδρα τὰ σωμάτων ὑπέρτερα. Καὶ γὰρ ἀληθῶς ὁ Λόγος σεσάρκωται, καὶ ἀψευδῶς σαρκωθεὶς σεσωμάτωται, καὶ εἷς Υἱὸς ἐγινώσκετο ὁ πᾶσαν ἐξ αὐτοῦ προφέρων ἐνέργειαν θείαν τε καὶ ἀνθρώπειον, ταπεινὴν καὶ ὑπέρογκον, χθαμαλὴν καὶ οὐράνιον, σαρκικὴν καὶ ἀσώματον, ὁρατὴν καὶ ἀόρατον, περιγραπτὴν καὶ ἀπερίγραφον, ἀναλογοῦσαν αὐτοῦ τῇ δυάδι τῶν φύσεων, καὶ δι' ἑαυτῆς αὐτὴν ἀσιγήτως κηρύττουσαν, καὶ διαπρυσίως ἀγγέλλουσαν.

Εἷς γὰρ ὢν καὶ ὁ αὐτὸς καθ' ὑπόστασιν Υἱὸς ἀδιαίρετος, καὶ δύο φύσεις ὁ αὐτὸς γνωριζόμενος, κατ' ἄλλην μὲν τὰς θεοσημείας εἰργάζετο, κατ' ἄλλην δὲ τὰ ταπεινὰ παρεδέξατο. Καὶ διὰ τοῦτό φασιν οἱ θεόφρονες, οἱ ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀληθοῦς στεφάμενοι, καὶ τὸ φάσκειν θεόθεν δεξάμενοι, τὰς θειοτάτας συν-

incircumscriptam, convenientem naturarum ejus incircumscriptam, convenientem naturarum ejus incircumscriptam, convenientem naturarum ejus et flagranter annuntiantem.

[8] Joan. VII, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[10] πήρωσις.

Digitized by Google

ἔσεις [21] ἡμῖν ἐξυφαίνοντες· ὡς ὅταν ἀκούσῃς περὶ τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ τὰς ἐναντίας φωνάς, καταλλήλως μέριζε ταῖς φύσεσι τὰ λεγόμενα· ἂν μέν τι μέγα καὶ θεῖον, τῇ θείᾳ φύσει προσνέμων· ἂν δέ τι μικρὸν καὶ ἀνθρώπινον, τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμενος· οὕτω γὰρ καὶ τὸ τῶν φωνῶν ἀσύμφωνον διαφεύξῃ, ἑκάστης, ἃ πέφυκεν ἴδια, δεχομένης φύσεως, καὶ τὸν Υἱὸν τὸν ἕνα καὶ πρὸ πάντων αἰώνων καὶ πρόσφατον κατὰ τὰς ἁγίας Γραφὰς ὁμολογήσεις. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ φασι, πᾶσαν μὲν ἐνέργειαν οὐκ ἂν τις χωρίσαι [22] τῆς μιᾶς υἱότητος, τῆς δὲ φύσεως, ἧς ἐστιν οἰκεῖον τὸν γινόμενον, τῷ λόγῳ γνωρίσειεν· οὐκοῦν κάλλιστα λίαν αὐτοῖς δεδογμάτισται τὸ, ἕνα μὲν ὁμολογεῖν τὸν Ἐμμανουήλ· οὕτως γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος σαρκωθεὶς ὀνομάζεται· καὶ τὸν αὐτὸν ἅπαντα ὁρᾷν καὶ οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον, τά τε ὑψηλὰ καὶ ἐλάχιστα παντοίας ἐκτὸς διαστάσεως. Δι' ὧν καὶ τῶν αὐτοῦ φύσεων ἀσύγχυτος ἡ διπλόη γνωρίζεται, καὶ εἰς ὑποστάσεις δύο καὶ πρόσωπα διαμπὰς ὁ αὐτὸς οὐ μερίζεται· ἀλλ' ἔστιν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Υἱὸς καὶ Χριστὸς ἀδιάτμητος, ἐν δυσὶν ἀδιαιρέτως γνωριζόμενος φύσεσι· καὶ αὐτοῦ τὰ πάντα τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ διαβεβαιούμεθα, καὶ πάσας αὐτοῦ καὶ τὰς φωνὰς καὶ τὰς ἐνεργείας πιστεύομεν· κἂν αἱ μὲν αὐτῶν εἰσι θεοπρεπεῖς, αἱ δὲ οὕτω πάλιν ἀνθρωποπρεπεῖς, αἱ δὲ μέσην τινὰ τάξιν ἐπέχουσιν, ὡς ἔχουσαι τὸ θεοπρεπὲς ἐν ταὐτῷ καὶ ἀνθρώπινον. Ταύτης δέ φαμεν τῆς δυνάμεως καὶ τὴν κοινὴν [23] καὶ θεανδρικὴν λεγομένην ἐνέργειαν, οὐ μίαν ὑπάρχουσαν, ἀλλ' ἑτερογενεῖ καὶ διάφορον, ἣν ὁ ἐξ Ἀρείου πάγου Παύλῳ τῷ θείῳ θείως ζωγρηθεὶς θεηγόρος Διονύσιος ἔφησεν, ὡς τὸ θεοπρεπὲς ἐν ταὐτῷ καὶ ἀνθρώπινον ἔχουσαν, καὶ διὰ τῆς χαριεστάτης τε καὶ συνθέτου προσρήσεως τὴν ἑκάστης οὐσίας καὶ φύσεως ἑκάστην ἐντελῶς δηλοῦσαν ἐνέργειαν. Προαιώνιον τοίνυν τὸν Θεὸν Λόγον δοξάζοντες καὶ τῷ Πατρὶ συναΐδιον, χρονικὴν ὑπομεῖναι πρεσβεύομεν γέννησιν, ἣν ἐκ Παρθένου τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοτόκου Μαρίας σαρκωθεὶς ἀπετίκτετο. Καὶ διὰ τοῦτο δύο τὰς γεννήσεις γεγεννῆσθαι πρὸς τῶν εὐσεβούντων εἰκότως πιστεύεται. Καὶ τέλειος ὢν ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι, τέλειος ἦν ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι· οὔτε τῇ διαφορᾷ τῶν οὐσιῶν διαιρούμενος, οὔτε τῇ τῆς ὑποστάσεως καὶ τοῦ προσώπου ταυτότητι τὰς φύσεις ἄγων πρὸς οὐσιώδη ταυτότητα· ἀλλ' ἐξ ὧν καθ' ὑπόστασιν πέφηνε φύσεων, ἐν αὐταῖς ἀδιαιρέτως ἔμεινε, πάντα σοφῶς καὶ ἀληθῶς ὑπελθὼν τὰ ὑμέτερα ἔργα καὶ πάθη φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πράγματα, τὰ μώμου μακρὰν καὶ μολύσματος, καὶ ἐν οἷς ἁμαρτίας ἴχνος τινὸς μὴ εὑρίσκεται· ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ τις δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ τὸ σύνολον ηὑρηται. Καὶ συναναστραφεὶς ἀνθρωπίνως ἡμῖν, ἅτε τέλειος γνωριζόμενος ἄνθρωπος, κἂν Θεὸς ὁ αὐτὸς ἀπαραλείπτως ἐτύγχανε, καὶ θαυματουργήσας ὡς ἔπρεπε.

A ronati sunt, et loqui divinitus acceperunt, divinas nobis intelligentias [confessiones] contexentes : sicut cum audieris unius filii contrarias voces, convenienter naturis, quæ dicuntur, partire : si quidem quid magnum et divinum est, divinæ naturæ exhibens : si vero quid parvum est et humanum, humanæ reputans : sic enim et dissonantiam vocum effugies, unaquaque natura proprietates, quæ ei sunt insitæ, receptante, et ipsum Filium unum tam ante omnia sæcula, quam modernum, secundum sacras Scripturas confiteberis. Sed et hoc in uno Filio asserunt : omnem quidem operationem nullus ab uno Filio sequestraverit. Cujus vero naturæ sit quod geritur, per propriam operationem insinuet [ratione cognoveris] : ergo B nimis pulcherrime ab eis est explanatum, unum quidem confiteor Emmanuel (ita quippe Deus Verbum incarnatus nuncupatur) et eumdem omnia patrare, et non alium et alium, tam sublimia, quamque exigua citra ullam distantiam, per quæ, et ejus naturarum inconfusa qualitas recognoscitur, et in substantias duas, atque personas ipse prorsus non dispertitur, sed est unus idemque Filius, et Christus inseparabilis in duabus indivise agnoscendus naturis, et ipsius unius Filii cuncta esse certificamus, et omnes ejus, et voces, et operationes credimus : licet quædam earum sint Deo decibiles, quædam vero ita rursus humanæ, quædam vero medium quemdam ordinem obtinent, tanquam habentes in hoc ipso Deo di- C gnum quid et humanum. Hujus vero asserimus esse virtutis etiam illam, quæ dicitur nova [communis], et deivirilis operatio, non unam exsistentem, sed diversi generis, ac differentem, quam ex Areopago a Paulo egregio divinitus captus, Deo vocatus [G. deiloquus] asserunt Dionysius, utpote Deo decibile in hoc ipso, et humanum habentem perque alacrem [elegantem], atque compositam dictionem, uniuscujusque substantiæ, atque naturæ unamquamque perfecte significantem operationem. Ante sæcula igitur esse Deum Verbum glorificantes [asserentes] Patrique coæternum, temporalem sustinuisse annuntiamus nativitatem, qua ex Virgine, vere ac proprie Dei Genitrice Ma- D ria incarnatus nascebatur. Et idcirco duabus nativitatibus nasci a piis merito creditur : et perfectus idem exsistens in deitate, perfectus erat idem in humanitate, nequaquam per differentiam substantiarum divisus, neque per identitatem subsistentiæ atque personæ, naturas ipsas deducens ad identitatem substantiæ : sed ex quibus secundum subsistentiam naturis est declaratus, in ipsis inseparabilis mansit, omnia sapienter, et vere nostra gerens opera, et passiones naturales atque irreprehensibiles, quæ procul a macula atque pollutione sunt, et in quibus cujuspiam peccati vestigium non reperitur. Peccatum namque non fecit, nec quilibet dolus in ore ejus pror-

VARIÆ LECTIONES.

[21] συναινέσεις. [22] χωρήσειε. [23] καινήν.

Digitized by Google

sus inventus est; et conversatus una nobiscum humane, utpote qui sciebatur homo perfectus, etiam Deus idemque indiminute exstabat, miraculaque, ut decuerat, faciens.

Perfectus quippe Deus noscebatur, quamvis esset humanæ carni intellectualiter animatæ commixtus; ad spontaneam passionem ascendit, et ultro Judæis est proditus : imo ipse seipsum illis, ob salutem hominum, sponte prodidit, et ligatur, et colaphis cæditur, et inspuitur, et flagellatur, et illuditur, et chlamyde purpurea tanquam rex omnium induitur, et arundo tanquam sceptrum regium regaliter ei contraditur, et Pilato judicante damnatur, ad extremum patibulo configitur, et manibus, atque pedibus cruentatur salutiferæ cruci conclavatus, et cum latronibus levatur, et acetum potatur, et fel degustat, et magna voce clamans animam tradit Patri, et latus lancea perforatur, sanguinem quoque, et aquam salutarem post mortem profundit; et emortuus de cruce deponitur, et accuratur, et myrrha conditur, et sepultura triduana sepelitur, et triduanus resurgens de sepulcro progreditur; et una secum cunctos mortuos suscitat ex sepulcro, ex corruptione ad immortalitatem eos perducens per suam resurrectionem ex mortuis; et discipulis resurgens a mortuis, manifestatur; et cibo ac potu rei fidem accommodat, et tactu manuum apostolicarum carnis propriæ resurrectionem probat, et Spiritum sanctum eis impertit, tanquam cognatum sibi atque connaturalem; et elevatur in cœlos, imo uti cœlorum dominator ascendit, et dexteræ assidet Genitoris, solium habens paternum, et regale, et sublime. Unde et iterum veniet, judicium vivorum et mortuorum facturus, et singulis redditurus secundum opera, quæ unusquisque operatus est, sive frugi, atque bona gessit, seu nequam, et vituperabilia operatus est, quem una cum Patre, et Spiritu sancto omnino regnare credimus, regnum vere immortale, et finem nequaquam aut terminum suscepturum. Sed et de incarnationis dispensatione, hoc est, de admirabili Dei Verbi incarnatione ad nos humiles assimilatione qualiter dico ac sentio, breviter demonstravi. Verum de principio visibilis mundi et constitutione, quæ facta est, et consummatione, quam non longe suscipiat, confiteor Deo honorabiles, quod omnia non tantum visibilia, sed et invisibilia unus Deus condidit, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus; illa sempiterna natura, quæ nescit exordium, et ex non exsistentibus protulit ut exsisterent, et non exsistentia repente [G. nullo negotio] protulit, et horum multorum millium differentias prudenter produxit. Omnia enim per unigenitum Filium Pater in Spiritu sancto fecit, quæ et sapienti providentia continet, ut Deus suis operibus præsidens, principiumque omnibus temporale constituens, sensibilia quidem fini tempo-

A Τέλειος γὰρ Θεὸς ἐγινώσκετο, καὶ ἀνθρωπείᾳ νοερῶς ἐψυχωμένῃ σαρκὶ συνεκέκρατο. Ἐπὶ τὸ πάθος τὸ ἑκούσιον ἄνεισι, καὶ ἑκουσίως Ἰουδαίοις προδίδοται, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν αὐτοῖς δι' ἀνθρώπων σωτηρίαν ἑκουσίως προδίδωσι· καὶ δεσμεύεται, καὶ κολαφίζεται, καὶ ἐμπτύεται, καὶ μαστίζεται, καὶ χλευάζεται, καὶ χλαμύδα πορφυρᾶν ὡς βασιλεύων τῶν ὅλων ἐνδύεται, καὶ κάλαμον ὡς σκῆπτρον βασιλικὸν βασιλικῶς ἐγχειρίζεται, καὶ Πιλάτου κατακρίνεται κρίνοντος, καὶ τέλος ἐκρίῳ προσπήγνυται, καὶ χεῖρας καὶ πόδας αἱμάσσεται τῷ σωτηρίῳ σταυρῷ προσηλούμενος, καὶ λῃσταῖς συνεπαίρεται, καὶ ὄξος ποτίζεται, καὶ χολῆς ἀπογεύεται, καὶ μέγα βοήσας τῷ Πατρὶ τὴν ψυχὴν παραδίδωσι, καὶ τὴν πλευρὰν τῇ λόγχῃ τιτρώσκεται, καὶ ὕδωρ καὶ αἷμα σωτήριον μετὰ B θάνατον προχέει καὶ νέκρωσιν, καὶ νεκρὸς τοῦ σταυροῦ καταφέρεται, καὶ κηδεύεται, καὶ σμυρνίζεται, καὶ ταφὴν τριήμερον θάπτεται, καὶ τριήμερος ἀναστὰς τοῦ τάφου προέρχεται, καὶ πάντας ἑαυτῷ τοὺς νεκροὺς συνανίστησιν, ἐκ τάφου καὶ φθορᾶς πρὸς τὴν ἀτελευτῶσαν αὐτοῦ ζωὴν ἐπαγόμενος διὰ τῆς αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ἐμφανίζεται, καὶ πιστοποιεῖται βρώσει καὶ πόσει καὶ ἁφῇ χειρῶν ἀποστολικῶν τῆς οἰκείας σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν, καὶ Πνεῦμα τούτοις, παρέχει πανάγιον, ὡς συγγενὲς αὐτῷ καὶ ὁμόφυλον· καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναφέρεται, μᾶλλον δὲ ὡς καὶ τῶν οὐρανῶν δεσπόζων ἀνέρχεται, καὶ δεξιὸς τοῦ τεκόντος καθέζεται, θῶκον ἔχων τὸν πατρικὸν καὶ βασιλικὸν καὶ ὑπέρτατον. Ὅθεν καὶ πάλιν ἐλεύσεται C κρίσιν ζώντων καὶ νεκρῶν ποιησόμενος, καὶ ἀποδώσων ἑκάστῳ κατὰ τὰς πράξεις, ἅσπερ πέπραχεν, εἴτε ἀγαθὰς [24] πράξεις καὶ καλὰς, εἴτε φαύλας καὶ ψεκτὰς κατειργάσατο· ὃν σὺν Πατρί τε καὶ Πνεύματι καὶ βασιλεύειν τῶν ὅλων πιστεύομεν βασιλείαν ἀληθῶς ἀτελεύτητον, καὶ τέλος οὐκ ἐπιδεχομένην καὶ πλήρωμα. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, ταὐτὸν δὲ φάναι, τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως, καὶ πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς ὁμοιώσεως, ὡς λέγω καὶ φρονῶ, διὰ βραχέων ἐγνώρισα· περὶ δὲ τῆς τοῦ ὁρωμένου κόσμου γεγονυίας ἀρχῆθεν συστάσεως, καὶ συντελείας, ἣν [25] οὐκ εἰς μακρὰν ὑποδέξοιτο, ὁμολογῶ, θεοτίμητοι, ὡς πάντα, οὐ μόνον τὰ ὁρατὰ, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀόρατα ὁ εἷς Θεὸς ἐτεκτήνατο, ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἀΐδιος φύσις καὶ ἄναρχος, D κἀκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, καὶ οὐκ ὄντα πρὶν ἐσχεδίασε, καὶ τὰς τούτων μυρίας διαφορὰς σοφῶς προεβάλετο. Πάντα γὰρ διὰ τοῦ Μονογενοῦς ὁ Πατὴρ ἐν ἁγίῳ πεποίηκε Πνεύματι, ἃ καὶ προνοίᾳ σοφῇ συγκρατεῖ τῶν οἰκείων ἔργων ὡς Θεὸς προϊστάμενος, ἀρχήν τε τοῖς πᾶσι χρονικὴν ὁρισάμενος, τὰ μὲν αἰσθητὰ τέλει χρονικῷ καθυπέβαλε, τὰ δὲ νοητὰ καὶ ἀόρατα τούτων ἀξίας ἠξίωσε μείζονος, καὶ θνήσκει μὲν οὐδαμῶς, οὐδὲ φθείρεται κατὰ τὸ τῶν αἰσθη-

VARIÆ LECTIONES.

[24] ἀγαθάς τις. [25] ἧς.

Digitized by Google

τῶν ῥευστὸν καὶ εὐπάροιστον, οὐ μὴν ἐστι τὴν φύσιν ἀθάνατα, ἢ πρὸς οὐσίαν μετελήλυθεν ἄφραστον [26], ἀλλὰ χάριν αὐτοῖς ἐχαρίσατο φθορᾶς αὐτὰ καὶ θανάτου διείργουσαν.

rali supposuit, intellectualia vero et invisibilia his meliori dignitate dignatus est, et nullatenus quidem moriuntur, neque corrumpuntur, juxta quod sensibilia defluunt, atque pertranseunt, non tamen sunt immortalia per naturam, neque in essentiam incorruptibilem transeunt, sed gratiam eis largitus est, a corruptione ea, et a morte coercentem.

Οὕτως ἀνθρώπων ψυχαὶ διαμένουσιν ἄφθαρτοι· οὕτως ἄγγελοι διατελοῦσιν ἀθάνατοι· οὐ φύσιν ἀληθῶς, ὡς ἔφημεν, ἄφθαρτον, ἢ οὐσίαν κυρίως ἀθάνατον ἔχοντες, ἀλλὰ χάριν ἐκ Θεοῦ κληρωσάμενοι ἀθανασίας χορηγὸν, καὶ ἀφθαρσίας αὐτοῖς ὑπάρχουσαν πρόξενον· ἀλλ' οὐκ ἐπειδήπερ αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ Θεοῦ χάριτι τὴν φθορὰν ἀπεώσαντο τὴν πᾶσι κτιστῆς φύσεων [27] ἐμφολεύουσαν, διὰ τοῦτο καὶ πρὸ σωμάτων αὐτὰς ὑποπτεύσομεν, ἢ πρὸ τῆς τοῦ ὁρωμένου κόσμου παραγωγῆς καὶ συμπήξεως ἐν ἀϊδίῳ τινὶ ζωῇ τελεῖν ἐννοήσομεν, καὶ βίον ἔχειν οὐράνιον φήσωμεν [28], ἄσαρκόν τε καὶ ἀσώματον ζώσας ζωὴν τὴν ἀΐδιον ἐν οὐρανῷ ποτε μὴ ὑπάρχοντι, ὡς Ὠριγένης ὁ παράφορος βούλεται, καὶ οἱ τούτου συμμύσται καὶ σύμφρονες Δίδυμος καὶ Εὐάγριος, καὶ ὁ λοιπὸς αὐτῶν μυθομέριμνος ὅμιλος· οἵπερ οὐ τοῦτο μόνον πεπλανημένως δοξάζουσιν Ἑλληνικοῖς ἐμφερόμενοι δόγμασι, καὶ τὴν Χριστιανῶν καταῤῥυποῦντες εὐγένειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν σωμάτων τούτων, ὧν νυνὶ περικείμεθα, ἀνοήτως ἀναιροῦσιν ἀνάστασιν, μυρία δεινὰ βατταρίζοντες τῆς δυσσεβοῦς αὐτῶν μυθοπλαστίας ἐπάξια· οἷς ἀρκεῖ πρὸς ἐπίπληξιν τὸ Παύλῳ πρὸς Κορινθίους λεγόμενον· « Ὡς εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· » καὶ λοιπὸν, οὕτως αὐτοῖς τοῖς λογισμοῖς ματαιάζουσι, τὸ, Κενὴ ἄρα [29] ἡ πίστις ὑμῶν, προστεθήσεται· ἢ οὐ μέρος, ὦ οὗτοι, τῆς ἡμῶν σεπτῆς ὁμολογίας γεγένηται καὶ ταυτησὶ τῆς σαρκὸς ἡ ἀνάστασις; Καὶ σαρκὸς γὰρ ὁμολογεῖν ἀπαιτούμεθα τῷ σωτηρίῳ προσιόντες βαπτίσματι. Διὰ τοῦτο γὰρ, καθά τινι τῶν σοφῶν τεθεώρηται, καὶ πᾶσα τοῦ Μονογενοῦς ἡ λαμπρὰ καὶ διάσημος οἰκονομία λαμπρῶς πεπραγμάτευται, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ, καὶ τὴν σάρκα ἀθανατίσῃ· οὐ τοῦτο δὲ μόνον οἱ παράφρονες σφάλλονται, καὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ παρακρούονται· ἦν γὰρ αὐτῶν ὡς ἐν συγκρίσει κακῶν καὶ φορητὸν τὸ δυσσέβημα· ἀλλὰ καὶ ἕτερα μυρία παρὰ τὴν ἀποστολικὴν καὶ πατρῴαν ἡμῶν παράδοσιν λέγουσι, παραδείσου φυτείαν ἐκβάλλοντες, ἐν σαρκὶ πεπλάσθαι τὸν Ἀδὰμ οὐ βουλόμενοι, τὴν ἀπ' αὐτοῦ τῆς Εὔας διάπλασιν ψέγοντες, τὴν ἠχὴν ἀθετοῦντες τοῦ ὄφεως, τὰς τῶν οὐρανίων ταγμάτων ταξιαρχίας οὕτω μὲν ἀρχῆθεν ἐκ Θεοῦ κεκτίσθαι [30] κωλύοντες, ἐκ καταδίκης δὲ προγενεστέρας καὶ παρατροπῆς αὐτὰς φανταζόμενοι· ὡς ἐν ἑνάδι τε νόων πάντα παρῆχθαι τὰ λογικὰ, ἀθέως ὁμοῦ καὶ μυθικῶς ὀνειρώττοντες, τῶν ὑπερουρανίων ὑδάτων τὴν κτίσιν κακίζοντες, τέλος εἶναι κολάσεως θέλοντες· καὶ πάντων μὲν τῶν αἰσθητῶν παντελῆ φθορὰν παρεισφέροντες· πάντων δὲ τῶν λογικῶν, ἀγγέλων, ἀνθρώ-

Sic hominum animæ permanent incorruptæ, sic angeli immortales perseverant, non naturam revera, sicut asserui, incorruptam proprieve immortalem habentes essentiam, sed gratiam a Deo sortiti sunt, quæ immortalitatem largitur, et incorruptionem eis providet. Sed non idcirco quod hominum animæ gratia Dei corruptionem repulerunt, quæ omnibus creaturis naturaliter insidet, ideo et ante corpora eas fuisse suspicabimur, vel ante hujus visibilis mundi productionem, atque compaginem in sempiterna quadam vita positas arbitrabimur, vitamve habuisse cœlestem asseremus, incarneam seu incorpoream vitam viventes perpetuam in cœlo aliquando non exsistenti, sicut Origenes erroneus constituit, et hujus complices, atque consentanei Didymus, et Evagrius, et reliqua earum fabularum excogitatrix sodalitas; qui quidem non hoc solum errando pronuntiant Paganorum concreti dogmatibus [similia docentes], et Christianorum nobilitatem sordidantes, sed et istorum corporum, quibus nunc sumus amicti, imprudenter perimunt resurrectionem, multa callide balbutientes impiissimis eorum et fabulosis figmentis condigna, quibus ad castigationem sufficit, quod a Paulo ad Corinthios dictum est: « Quod si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit [26], » et reliqua: ita eorum cogitationibus [et ita iam cog.] vanescentibus, illud adjicietur: Ergo vana est fides vestra; annon est pars vobis nostræ adorandæ confessionis, et carnis istius resurrectio? Nam et carnis resurrectionem exquirimur confiteri, ad salutarem baptismum accedentes, juxta quod quidam sapientium contemplatus est, quod cunctum Unigeniti præclaræ insignisque dispensationis præclarum mysterium erat, et negotium, ut imaginem salvet, et carnem immortalem efficiat. Non solum autem in hoc desipientes falluntur, et a recto itinere divagantur (esset namque eorum tanquam in comparatione malorum tolerabilis impietas), sed et alia multa extra apostolicam atque paternam nostram traditionem asseruerunt, paradisi plantationem projicientes, in carne Adam formatum fuisse nolentes, ex eo Evam formatam fuisse vituperantes, serpentis sonitum refutantes, cœlestium officiorum [ordinum] principatus ita quidem principio a Deo creatos fuisse prohibentes, ex condemnatione vero pristina et transgressione eos confingentes. Sicut in unitate autem mentium omnia rationabilia fuisse producta,

[26] II Cor. xv, 16.

VARIÆ LECTIONES.

[26] L. ἄφθαρτον. [27] L. κτιστοῖς φυσικῶς. [28] φήσομεν. [29] καὶ ἄρα ματαία. [30] κεκτῆσθαι.

Digitized by Google

impie simul et fabulose somniantes, super cœlestium aquarum creaturam pessimantes (9), [improbantes], finem esse volentes supplicii et omnium quidem sensibilium omnimodam corruptionem subintroducentes, omnium vero rationabilium, angelorum, hominum, dæmonum restaurationem adstruentes, et iterum in unitatem fabulosam horum differentias profundentes, cum et nihil a nobis differre Christum, quem ipsi delirando perdocent, non quem nos pie prædicamus, gloria seu honore, sive regno sive dominatione dæmoniose scaturiunt, millia quædam proferentes de diabolico cordis eorum et impio thesauro, non una fæculenta subversione tantummodo, sed millibus proximos potantes, et animas hominum mortificantes, miseri, pro quibus Christus mori dignatus est, et pro quorum redemptione suum divinum sanguinem fudit, et munus præ omni dignitate divinius suam animam posuit. Nos vero rectæ immaculatæque fidei ac pudicæ lacte potati rationali et sine dolo, et bonum verbum degustantes, universa eorum tenebrosa dogmata repellentes, et omnibus horum nefandorum vaniloquiis liberi, et paternis nostris superincedentes vestigiis, et præsentis sæculi consummationem dicimus, et vitam illam, quæ post præsentem vitam futura est, credimus æternum permansuram; et immortale habemus supplicium; illam quidem indesinenter exhilarantem laudabilium operum patratores, istud vero incessabiliter affligens, necnon et crucians eos, qui hinc affectatores malorum effecti sunt, et pœnitentiam agere noluerunt, priusquam hinc evaderent, et exirent: « Vermis enim eorum non morietur, » inquit Christus judex et veritas, « et ignis eorum non exstinguetur [7]. »

Hæc sapere atque credere, sapientissimi, ex apostolica et evangelica, atque prophetica et legali, et ex paterna et doctrinali prædicatione percepimus, et manifesta vobis prudentissimis fecimus, nihilque vobis occultavimus. Consequens cæterum exsistit, et competens, ac pristinæ traditioni conveniens, sacratissima concilia paternorum nostrorum, atque sacratissimorum conventuum manifesta litteris facere, quæ tanquam lustrantia nostras animas confovemus, et per sæcula habere nos exoramus, quatenus cum eis et beatam vitam participemus, uti eorum filii nobiles, ac successores. Quatuor itaque in divinis Ecclesiæ dogmatibus magna sacraque et universalia concilia suscipimus, evangelicis illustrata fulgoribus, et splendificata evangelicarum configurationum, et speciminum quantitate. His principari dicimus Nicænum trecentorum decem et octo Deum gerentium patrum conventum, qui ex divino nutu concitus, Arianæ rabiei dejecit contagia. Post illum vero tempore, non gloria sive gratia, secundus congregatur conventus, qui in regiam convocatus est civitatem. Quinquaginta vero et centum a Deo instituti Patres exsti-

A πων, δαιμόνων ἀποκατάστασιν φάσκοντες, καὶ πάλιν εἰς ἑνάδα μυθικὴν τὰς τούτων διαφορὰς ἀναχέοντες ὅτε καὶ μηδὲν ἡμῶν διαφέρειν τὸν Χριστὸν, ὃν αὐτοὶ ληρῳδῶς δογματίζουσιν, οὐχ ὃν ἡμεῖς εὐσεβῶς προσκηρύττομεν, δόξῃ, ἢ τιμῇ, ἢ βασιλείᾳ, ἢ δεσποτείᾳ δαιμωνιωδῶς ἀναβράττουσι· καὶ μυρία ἄττα προφέροντες πρὸς τοῦ διαβολικοῦ καὶ δυσσεβοῦς τῆς καρδίας αὐτῶν θησαυρίσματος, οὐ μιᾷ μόνον ἀνατροπῇ θολερᾷ, ἀλλὰ μυρίαις τὸν πλησίον ποτίζοντες, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων θανατοῦντες οἱ δείλαιοι, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀποθανεῖν κατηξίωσε, καὶ λύτρον αὐτοῦ τὸ αἷμα τὸ θεῖον ἐξέχεε, καὶ δῶρον ὑπὲρ πᾶσαν ἀξίαν θειότατον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κατεθάλετο. Ἡμεῖς δὲ πίστεως ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου καὶ σώφρονος τὸ λογικὸν ποτισθέντες γάλα καὶ ἄδολον, καὶ καλὸν Θεοῦ

B ῥῆμα γευσάμενοι, ἅπαντα τὰ ἐκείνων σκοτεινὰ διωσάμενοι δόγματα, καὶ τούτων ὄντες ἁπάντων τῶν ἀθέσμων αὐτῶν φληνάφων ἐλεύθεροι, καὶ τοῖς πατρῴοις ἡμῶν ἐπιβαίνοντες ἴχνεσι, καὶ τοῦ παρόντος κόσμου συντέλειαν λέγομεν, καὶ τὴν ζωὴν ἐκείνην τὴν μέλλουσαν τὴν μετὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν διαιωνίζειν πιστεύομεν, καὶ τὴν κόλασιν ἀτελεύτητον ἔχομεν· τὴν μὲν ἀλήκτως εὐφραίνουσαν τῶν ἀρίστων ἔργων τοὺς πράκτορας, τὴν δὲ ἀπαύστως ἀλγύνουσαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κολάζουσαν τοὺς ἐνθάδε γεγονότας ἐραστὰς τῆς φαυλότητος, καὶ μετανοεῖν οὐ θελήσαντας πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἐκδρομῆς καὶ ἐκβάσεως. « Ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, » φησὶ Χριστὸς ὁ κριτὴς, ἡ ἀλήθεια· « καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται. »

C Ταῦτα φρονεῖν καὶ πιστεύειν, σοφώτατοι, ἔκ τε ἀποστολικῆς καὶ εὐαγγελικῆς, ἔκ τε προφητικῆς καὶ νομικῆς, ἔκ τε πατρῴας καὶ διδασκαλικῆς παρειληφότες κηρύξεως, καὶ δεδρακότες ὑμῖν τοῖς πανσόφοις κατάδηλα, καὶ μηδὲν ὑμᾶς ἀποκρύψαντες· ἀκόλουθον λοιπόν ἐστι καὶ ἁρμόδιον· καὶ τῇ παλαιᾷ παραδόσει κατάλληλον, τὰς ἱερὰς συνόδους τῶν πατρικῶν ἡμῶν καὶ πανιέρων ἀθροίσεων δῆλας ποιεῖν ἐπὶ γράμματος, ἃς ὡς φωταγωγοὺς ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς περιέπομεν, καὶ δι' αἰῶνος ἔχειν εὐχόμεθα, ὅπως αὐταῖς καὶ τῆς μακαρίας ζωῆς κοινωνήσαιμεν, ὡς παῖδες αὐτῶν εὐγενεῖς καὶ διάδοχοι. Τέτταρας τοίνυν ἐπὶ τῶν ἐνθέων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων μεγάλας καὶ ἱερὰς οἰκουμενικὰς συνόδους δεχόμεθα,

D εὐαγγελικαῖς φαιδρυνομένας λαμπρότησι, καὶ χαρακτήρων εὐαγγελικῶν ἀγλαϊζομένας ποσότητι· τούτων πρωτεύειν φαμὲν τὸ ἐν Νικαίᾳ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων συνέδριον, ὅπερ ἐκ θείας ἀθροισθὲν ἐπινεύσεως τῆς Ἀρείου λύττης καθαιρεῖ τὰ μιάσματα. Μετ' ἐκεῖνο δὲ τῷ χρόνῳ, οὐ δόξῃ καὶ χάριτι, συναθροίζεται δεύτερον ἄθροισμα τὸ ἐν τῇ βασιλίδι συνειλεγμένον τῶν πόλεων. Πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν θεόσοφοι Πατέρες ἐτύγχανον, οἱ

[7] Isa. LXVI, 24; Marc. IX, 45.

NOTÆ.

(9) Ms. noster, *vituperantes*. HARD.

Digitized by Google

καὶ τοῦτο πληροῦν θεόθεν ἠγμένοι τὸ ἄθροισμα, ὃ τὴν τρικέραυνον Μακεδονίου, Ἀπολλιναρίου τε καὶ Μάγνου σβεννύει δυσσέβειαν, καὶ τῆς τοσαύτης χαλεπῆς πυρακτώσεως τῶν εὐσεβούντων τὰ συστήματα ῥύεται. Τρίτον μετὰ τοῦτο μόνῳ τῷ χρόνῳ δοξάζω συνέδριον τὸ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον ἐκ θείας ἐνεδρευῦσαν βουλήσεως· τὸ γὰρ Διοσκόρου λεγόμενον δεύτερον τῆς Εὐτυχοῦς ἀδοκίμου γνώμης πεφώραται σύστοιχον· ὅπερ πρῶτον συνέδριον διακοσίων μὲν ἁγίων Πατέρων ἐγνωρίζετο πλήρωμα, καταβάλλει δὲ τὸν ἀνθρωπολάτρην Νεστόριον, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν Χριστομάχον ἀσέβειαν. Καὶ τέταρτον μετὰ τὰ τρία τῷ χρόνῳ μόνῳ θεόσοφον ἀθροίζεται σύνταγμα τῶν ἑξακοσίων ἅμοῦ καὶ τριάκοντα πανυμνήτων Πατέρων, καὶ δαδούχων τῆς πίστεως, ὅπερ ἐν Χαλκηδόνι μὲν τὴν θείαν ποιεῖται θεόθεν συνέλευσιν, καὶ συναθλοῦσαν εἶχεν Εὐφημίαν τὴν μάρτυρα, τὴν καὶ μέχρι τῆς σήμερον προμαχοῦσαν αὐτῶν τοῦ ὄρου τῆς πίστεως, καὶ τῆς αὐτῶν περιφήμου καὶ μεγίστης ἀθροίσεως λόγον πολὺν ποιουμένην καὶ ἄπαυστον.

A terunt, qui et hoc implere concilium divinitus ducti sunt, quod trifulgurem Macedonii, Apollinarisque, et Magni impietatem exstinxit, et de tam magna atque difficili inflammatione cœtus piorum eripuit. Tertium post hoc tempore solo concilium glorifico, quod in Epheso prius ex divina voluntate consedit (nam secundum quod Dioscori dicitur, illius reprobæ intelligentiæ Eutychetis comprehenditur consonum) quod primum concilium ducentorum quidem sanctorum Patrum plenitudo noscebatur: dejecit autem hominicolam Nestorium, et omnem ejus Christo rebellem impietatem. Quartus quoque post hæc tria tempore tantum a Deo instructus congregatur conventus sexcentorum simul et triginta laudabilium Patrum, et illustratorum fidei, qui in Chalcedone quidem divinum divinitus fecit conventum, et concertantem habuit Euphemiam martyrem; quæ et usque hactenus super fidei eorum definitione pugnat, et pro opinatissimo eorum maximoque conventu verbum plurimum, et incessabile facit.

Κατασφάττει δὲ τὴν ξυνωρίδα τὴν βέβηλον, Εὐτυχῆ φημι καὶ Διόσκορον, καὶ τὴν τούτων ἀποφράττει θεομάχον κακόνοιαν ἐκ τῆς Ἀπολλιναριανῆς ὥσπερ πηγῆς καταῤῥέουσαν, καὶ πληροῦσαν πάντας τῆς ἀσεβείας τοὺς ῥύακας. Ἐκβάλλει δὲ μετὰ τῆς τούτων ἀσεβεστάτης αἱρέσεως διὰ τῶν αὐτῆς ὀρθοδόξων προῤῥήσεων καὶ τὴν Νεστορίου τοῦ θεομάχου παμμίαρον αἵρεσιν· καὶ κατὰ ταύτης γὰρ ὡς ἔτι τῇ ἀναιδείᾳ σπαιρούσης ἠθροίζετο. Ὅθεν καὶ τελείως αὐτὴν ἀπενέκρωσε, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐλῶν ἐξωστράκισεν. Ἐπὶ ταύταις δὲ ταῖς μεγάλαις καὶ οἰκουμενικαῖς πανσέπτοις τε καὶ πανιέροις τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ὁμοτίμοις ἀθροίσεσι τέσσαρσι, καὶ πέμπτην ἁγίαν ἄλλην παρὰ ταύτας καὶ μετὰ ταύτας συστᾶσαν, οἰκουμενικὴν δέχομαι σύνοδον, τὴν ἐν τῇ βασιλίδι καὶ αὐτὴν γενομένην τῶν πόλεων, Ἰουστινιανοῦ τοῦ τότε τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας διέποντος, καὶ πάντα αὐτῆς τὰ λαμπρὰ διορίσματα· ἥτις κυροῦσα [21] μὲν τὴν ἐν Χαλκηδόνι περιώνυμον ἠθροισται σύνοδον· ἀναιρεῖ δὲ καὶ ἐκρίπτει πρὸς ὄλεθρον πρωτοτύπως μὲν Ὠριγένην τὸν ἄφρονα, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ ὀνειρώδη κομψεύματα, καὶ πολυειδοῦς ἀσεβείας πλήρη συγγράμματα· Εὐαγρίου δὲ σὺν αὐτῷ καὶ Διδύμου τὰ δόγματα· καὶ πάντα αὐτῶν τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τερατώδη, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μυθώδη ληρήματα· μεθ' οὓς τὸν Μοψουεστίας ἐκτίλλει Θεόδωρον, τὸν Νεστορίου τοῦ θεομάχου διδάσκαλον, καὶ ὡς μυσαρὸν σὺν τοῖς αὐτοῦ βλασφήμοις συγγράμμασι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐκρίπτει ζιζάνιον· Θεοδωρίτου δὲ τὰ κακῶς κατὰ τοῦ τῆς εὐσεβείας προμάχου Κυρίλλου καὶ δυσσεβῶς γεγονότα συντάγματα, καὶ ὅσα κατά γε τῶν δώδεκα τοῦ αὐτοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου κεφαλαίων, τῆς τε πρώτης ἁγίας ἐν Ἐφέσῳ συνόδου καὶ τῆς ὀρθῆς ἡμῶν κατηγόρησε πίστεως, Νεστορίῳ τῷ δυσσεβεῖ χαριζόμενος· κἀκεῖνα ταύτης ποιεῖ τῆς κα-

Perimit vero profanam dualitatem, Eutychen, inquam, et Dioscorum, et eorum obturat Deo rebellem malitiam, ex Apollinarii unda tanquam fonte defluentem, et replentem omnes impietatis rivulos, ejecitque cum istorum impiissima hæresi per suas orthodoxas assertiones, et Nestorii Deo rebellis immundissimam hæresim. Nam et contra hanc, adhuc impudenter respirantem convenerat. Unde et eam perfecte interemit, et ab ecclesiasticis atriis expulit. Super his autem magnis, et universalibus, venerandis quoque ac sacratissimis sanctorum beatorumque Patrum honore coæquandis quatuor conventibus, etiam quintum sanctum, præter istos, et post istos aliud concilium universaliter constitutum suscipio, quod in regia urbe etiam id celebratum est, Justiniano tunc sceptra Romani imperii dispensante, omnesque ejus præclaras definitiones, quod ad confirmationem quidem nominatissimi Chalcedonensis concilii congregatum est. Perimit autem, et in interitum projicit principaliter quidem Origenem insanum, et omnes ejus pomposas somnolentias, et plena multæ impietatis commenta; Evagrii quoque cum eo, et Didymi dogmata omnia eorum pagana, atque prodigiosa, nec non et fabulosa deliramenta. Post quos et Mopsuestenum evellit Theodorum magistrum Deo rebellis Nestorii, et ut immundum zizanium cum suis blasphemis opusculis ab apostolica Ecclesia projicit. Scripta quoque Theodoriti, quæ male et impie adversus Cyrillum propugnatorem pietatis effecta sunt, et quæque tam contra duodecim ejusdem divini Cyrilli capitula, quamque sanctum primum Ephesinum concilium, nostræque fidei rectitudinem accusavit, impio favendo Nestorio; etiam illa istius condemnationis obnoxia faciens, quæ pro Diodoro, et Theodoro satisfaciens scripserat.

VARIÆ LECTIONES.

[21] κυροῦσθαι.

Digitized by Google

Cum quibus et epistolam, quæ dicitur Ibæ, ad Marim Persam scriptam obtruncavit, id est, exstirpavit, utpote non tantum rectis infestam dogmatibus, sed et omni impietate refertam. Illa igitur sacra, et magna universaliaque sancta quatuor amplector concilia, et uno sensu confoveo. Super his vero, et hanc quintam honoro, atque honorifico, et veneror, et cuncta eorum libenter recipio tam in dogmatibus, et diversis doctrinis, quamque hæreticorum anathematibus, et definitionibus. Unde et comprobo, atque suscipio, quos susceperunt, et probaverunt. Et anathematizo, atque abjicio, quos anathemati submiserunt, et abjectos a sancta nostra catholica Ecclesia censuerunt. Has beatas et sanctas quinque synodos assequens, unam tantum fidei definitionem agnosco, et mathema unum novi, et symbolum, quod sapientissima, atque beata trecentorum decem et octo Deum gerentium patrum sancta Nicæna multitudo ex sancto effata est Spiritu, quod in Constantinopoli centum et quinquaginta a Deo inspiratorum Patrum congregatio confirmavit, et in Epheso primum ducentorum divinorum Patrum corroboravit concilium, et in Chalcedone, sexcentorum triginta sacratissimorumque Patrum suscepit et stabilivit conventio, et incommutabile indisruptumque et immobile flagranter asseruit conservari.

Suscipimus deinde, eisdemque unis amplectimur cuncta quoque sacratissimi Cyrilli divina et a Deo instructa conscripta, utpote omni rectitudine plena, et omnem hæreticorum impietatem demolientia, præcipue autem illas ad Nestorium Deo odibilem, et a Deo projectum, duas synodicas epistolas, secundam quoque, et tertiam, in qua et duodecim connexa sunt capitula, quæ omnem Nestorii malitiam, sanctorum apostolorum æquinumeris exussit carbonibus. Cum istis vero suscipio et synodicam epistolam, quæ scripta est ad sanctissimos orientales episcopos, in qua et voces eorum sacras appellavit, pacemque cum eis firmavit. Cum quibus, et ipsas Orientalium episcoporum litteras connumerabiles, et indissolubiles dicimus utpote ab ipso divino Cyrillo susceptas, et ab ipso esse testatas vocibus non ambigendis orthodoxas. His similiter sapientissimi Cyrilli sacris inscriptis tanquam sacram, et cohonorandam suscipio, ejusdemque rectæ fidei propagatricem, et a Deo condonatam, atque a Deo inspiratam epistolam magni, atque præclari Leonis sanctissimi Romanæ Ecclesiæ, imo omnium quæ sub sole sunt, luminaris; quam divino manifeste permotus Spiritu contra Eutychen maledictum, et Deo odibilem desipientemque Nestorium, ad Flavianum laudabilem scripsit regiæ urbis episcopum; quam et firmamentum rectæ fidei appello, atque definio, hos qui ita eam optime definierunt, sanctos Patres sequens, utpote omnem quidem rectitudinem fidei nos instruentem, omnem vero pravitatem hæreticam perimentem, et

ταχρίσεως μέτοχα, ἅπερ καὶ ὑπὲρ Διοδώρου καὶ Θεοδώρου ἀπολογούμενος γέγραφε· μεθ' ὧν καὶ τὴν Ἴβα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πέρσην γεγράφθαι λεγομένην Μάρην ἀπερρίζωσεν, ὡς οὐ μόνον ὀρθῶν δογμάτων ἀντίπαλον, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀσεβείας ἀνάπλεων. Ἐκείνας μὲν οὖν τὰς ἱερὰς καὶ μεγάλας καὶ οἰκουμενικὰς ἁγίας τέτταρας συνόδους ἀσπάζομαι, καὶ φρονήματι ἑνὶ περιπτύσσομαι· ἐπὶ ταύταις δὲ καὶ ταύτην τὴν πέμπτην τιμῶ καὶ γεραίρω, καὶ σέβομαι. Καὶ πάντα αὐτῶν ἀσμένως προσίεμαι τά τε ἐν δόγμασι, καὶ διαφόροις διδάγμασι, καὶ τοῖς κατὰ τῶν αἱρετιζόντων ἀναθεματισμοῖς καὶ ὁρίσμασιν· ὅθεν καὶ ἀσμενίζω καὶ δέχομαι, οὓς ἐδέξαντο καὶ ἠσμένισαν· καὶ ἀναθεματίζω καὶ ἀποβάλλομαι, ὅσους ἀναθέματι καθυπέβαλον, καὶ ἀποβλήτους τῆς καθολικῆς καὶ ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἠγήσαντο· ταύταις ταῖς ἁγίαις καὶ μακαρίαις πέντε συνόδοις ἑπόμενος ἕνα καὶ μόνον ὅρον ἐπίσταμαι πίστεως, καὶ μάθημα ἓν οἶδα καὶ σύμβολον, ὅπερ ἡ πάνσοφος καὶ μακαρία τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων θεσπεσία πληθὺς ἐξ ἁγίου προσεφθέγξατο Πνεύματος, ὃ καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοπνεύστων Πατέρων ἐπεκύρωσεν ἄθροισις· καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ πρώτη τῶν διακοσίων ἐνθέων Πατέρων ἐβεβαίωσε σύνοδος· καὶ ἡ τῶν ἐν Χαλκηδόνι ἑξακοσίων τριάκοντα πανιέρων Πατέρων προσεδέξατο καὶ ἐκράτυνε σύμβασις, καὶ ἀπαράτρωτον καὶ ἀῤῥαγὲς καὶ ἀσάλευτον διαπρυσίως ἕφη φυλάττεσθαι.

Δεχόμεθα δὲ καὶ ἀγκάλαις ταῖς αὐταῖς καὶ ἀσμενίζομεν πάντα τοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου τὰ θεῖά τε καὶ θεόσοφα συγγράμματα, ὡς πάσης ὀρθότητος γέμοντα, καὶ πᾶσαν αἱρετικῶν καθαιροῦντα δυσσέβειαν· ἐξαιρέτως δὲ τὰς πρὸς Νεστόριον τὸν θεοστυγῆ καὶ θεήλατον δύο συνοδικὰς ἐπιστολάς, τήν τε δευτέραν καὶ τὴν τρίτην, ᾗ καὶ τὰ δυοκαίδεκα συνῆπται κεφάλαια· ἅπερ ἅπασαν τὴν Νεστορίου κακόνοιαν ἀποστόλων ἁγίων ἰσαρίθμοις κατέφλεξεν ἄνθραξι. Σὺν ταύταις δέχομαι καὶ τὴν πρὸς τοὺς τῆς Ἐφέσας ἁγιωτάτους προέδρους συνοδικὴν γραφεῖσαν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ καὶ ἱερὰς αὐτῶν τὰς φωνὰς ἀπεκάλεσε, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εἰρήνην ἐκράτυνεν. Αἷς συναρίθμια καὶ αὐτὰ τῶν ἀνατολικῶν προέδρων τὰ γράμματα λέγομεν, ὡς ὑπ' αὐτοῦ Κυρίλλου τοῦ θείου δεχθέντα, καὶ εἶναι πρὸς αὐτοῦ μαρτυρούμενα φωναῖς ἀναμφιλέκτοις ὀρθόδοξα. Τούτοις ὁμοίως τοῖς ἱεροῖς Κυρίλλου τοῦ πανσόφου χαράγμασιν ὡς ἱερὰν καὶ ὁμότιμον δέχομαι, καὶ τῆς αὐτῆς ὀρθοδοξίας γεννήτριαν καὶ τὴν θεόδοτον ἐπιστολὴν καὶ θεόπνευστον τοῦ μεγάλου, καὶ λαμπροῦ, καὶ θεόφρονος Λέοντος τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· μᾶλλον δὲ τῆς ὑφ' ἡλίῳ πάσης φωστῆρος, ἣν θεῖῳ σαφῶς ἐνεργούμενος Πνεύματι κατ' Εὐτυχοῦς τοῦ κακόφρονος, καὶ Νεστορίου τοῦ θεοστυγοῦς καὶ παράφρονος· πρὸς Φλαυϊανὸν τὸν ἀοίδιμον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων πρόεδρον γέγραφεν· ἣν καὶ στήλην ὀρθοδοξίας καλῶ καὶ ὁρίζομαι, τοῖς οὕτως αὐτὴν καλῶς ὁρισαμένοις Πατράσιν ἁγίοις ἑπόμενος, ὡς πᾶσαν μὲν ὀρθοδοξίαν ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσαν, πᾶσαν δὲ κακοδοξίαν αἱρετικὴν ὀλοθρεύουσαν, καὶ τῶν τῆς ἁγίας ἡμῶν

Digitized by Google

καθολικῆς Ἐκκλησίας θεοφρουρήτων αὐλῶν ἀπελαύ- A
νουσαν. Μεθ' ἧς ἐνθέου συλλαβῆς καὶ χαράγματος,
καὶ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὰ δόγματα, ὡς
ἐκ στόματος προϊόντα Πέτρου τοῦ κορυφαίου προσ-
λεμαι καὶ καταφιλῶ καὶ ἀσπάζομαι, καὶ πάσῃ ψυχῇ
περιπτύσσομαι. Ταῦτα, καθὼς προεῖπον, δεχόμενος
τὰ ἱερὰ πέντε τῶν μακαρίων Πατέρων καὶ θεῖα συν-
έδρια, καὶ τὰ Κυρίλλου πάντα τοῦ πανσόφου συγ-
γράμματα, καὶ μάλιστα κατὰ τῆς Νεστορίου μανίας
γενόμενα, καὶ τὴν τῶν ἀνατολικῶν προέδρων συλ-
λαβὴν τὴν πρὸς αὐτὸν γραφεῖσαν τὸν θειότατον Κύ-
ριλλον, καὶ παρ' αὐτοῦ μαρτυρηθεῖσαν ὀρθόδοξον,
ὅσα τε Λέων ὁ τῆς Ῥωμαίων ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας
νομεὺς ἁγιώτατος γέγραφε, καὶ μάλιστα κατὰ τῆς
Εὐτυχιανῆς καὶ Νεστοριανῆς βδελυρίας συνέταξε·
ταῦτα μὲν ὡς Πέτρου, ἐκεῖνα δὲ ὡς Μάρκου γινώ- B
σκω ὁρίσματα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντα πάντων τῶν
τῆς καθολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἐκκρίτων μυσταγω-
γῶν θεόσοφα διδάγματα, εἴτε ἐν λόγοις τε καὶ συγ-
γράμμασιν, εἴτε ἐν ἐπιστολαῖς τισι περιείληπται.
Καὶ συλλήδδην εἰπεῖν, ἅπαντα δέχομαι καὶ ἀσπάζο-
μαι, ὅσαπερ ἡ ἁγία καθολικὴ ἡμῶν Ἐκκλησία προσ-
ίεται· καὶ πάντα τοὔμπαλιν ἀποστρέφομαι, καὶ
ἀναθεματίζω, καὶ λογίζομαι βέβηλα, ὅσα καὶ αὐτὴ
πανσόφως βδελύττεται, καὶ τῆς οἰκείας εὐσεβείας
ἠγεῖται πολέμια, οὐ μόνον βιβλίδια, καὶ λογίδρια,
καὶ θεομάχα καὶ παρέγγραπτα δόγματα, ἀλλὰ καὶ
αἱρετικὰ καὶ κακόδοξα, καὶ κακοδόξων αἱρέσεων
ἡγησάμενα πρόσωπα· καὶ πρὸς πληροφορίαν ἡμῶν
ἀπαράλειπτον αὐτὰ διαρθροῦμαι τὰ πρόσωπα, ἅπερ
ἀναθεματίζω καὶ ποιοῦμαι κατάκριτα, οὐ γλώττῃ C
μόνον καὶ στόματι, ἀλλὰ καὶ καρδίᾳ καὶ πνεύματι,
ὡς τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἡμῶν πίστεως ὀφθέντα
διὰ πάντων ἐπίδουλα.

Ἀνάθεμα τοίνυν εἰσαεὶ καὶ κατάθεμα, ἀπὸ τῆς
ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος, Πα-
τρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος ἑστωσαν, πρῶ-
τον μὲν Σίμων ὁ Μάγος, ὁ πασῶν πρῶτος κακίστων
κακίστως ἀρξας αἱρέσεων· μεθ' ὃν καὶ Κλεόβιος, Μέν-
ανδρος, Φίλητος, Ἑρμογένης, Ἀλέξανδρος ὁ Χαλ-
κεὺς, Δοσίθεος, Γόρθεος, Σατορνῖνος, Μασβόθεος,
Ἀδριανὸς, Βασιλείδης, Ἰσίδωρος ὁ τούτου υἱὸς καὶ
τὴν μανίαν ὑπέρτερος, Ἔβιων, Καρποκράτης, Ἐπι-
φανὴς, Πρόδικος, Κήρινθός τε καὶ Μήρινθος, Οὐα-
λεντῖνος, Φλωρῖνος, Βλαστὸς, Ἀρτέμων, Σεκοῦνδος,
Κασσιανὸς, Θεόδοτος, Ἡρακλέων, Πτολεμαῖος, Μάρ- D
κος, Κολορβάσος, Ἀδέμις ὁ Καρύστιος, Θεόδοτος ὁ
σκυτεὺς, Θεόδοτος ἕτερος, Εὐφράτης ὁ Περσικὸς,
Μονοῖμος ὁ Ἄραψ, Ἑρμογένης, Τατιανὸς ὁ Σύρος,
Σεβῆρος, Ἀσκληπιόδοτος, Βαρδησάνης, Ἁρμόνιος
ὁ τούτου υἱὸς καὶ τὴν πλάνην ἰσόρροπος, Ἑρμόφι-
λος, Κέρδων, Σακέρδων, Μαρκίων ὁ Ποντικὸς,
Ἀπελλῆς, Ἀπολλωνίδης, Πότιτος, Πρέπων, Πίθων,
Συνερὸς, Θεόδοτος ὁ τραπεζίτης, Μοντανὸς, Πρί-
σκιλλά τε καὶ Μαξιμίλλα αἱ τούτου μανιώδεις μαθή-
τριαι, Νέπος, Ἐλκεσέως [25], Ὠριγένης, Ὠριγένης

ab a Deo custoditis atriis nostræ sanctæ catholicæ
Eccclesiæ effingantem: cum qua divina syllaba, et
scriptura, et cunctas ejus epistolas, et dogmata,
tanquam prolata ex ore Petri principis apostolo-
rum, amplector, et perosculor, et veneror, et ani-
ma tota complector. Hæc, sicut prædixi, sacra, et
divina quinque beatissimorum Patrum concilia
suscipiens, omniaque conscripta, præsertim Cyrilli
sapientissimi, quæ contra Nestorii insaniam facta
sunt, et epistolam orientalium episcoporum, quæ
ad eumdem divinum Cyrillum scripta est, quam et
ipse orthodoxam esse testatus est, quæque Leo
sanctissimæ Romanæ Ecclesiæ sanctissimus dis-
pensator scribit, et maxime quæ contra Eutychia-
nam et Nestorianam profanationem scripsit: hæc
quidem ut Petri, illa vero ut Marci definitiones
agnosco; nec non et omnia omnium nostræ ca-
tholicæ Ecclesiæ probabilium instructorum a Deo
instructa didagmata, seu in verbis et scriptis, sive
in epistolis quibuslibet comprehensum est. Et, ut
concinne dicam, cuncta suscipio, et amplector,
quæque sancta catholica nostra Ecclesia suscipit:
et cuncta e regione refuto, atque anathematizo,
et profana esse reputo, quotquot et ipsa sapienter
abominatur, et propriæ pietati æstimat esse con-
traria, non solum codicillos et verbula, et Deo
repugnantia, et privata [spuria] dogmata, sed et
hæreticas et maledicas, maledicarumque sectarum
doctrices personas. Et ut nihil desit ad vestram
satisfactionem, ipsas quoque personas exprimo,
quas anathematizo, et condemnatas efficio non lin-
gua tantum et ore, sed corde et spiritu, utpote
quæ sanctæ catholicæ nostræ fidei in omnibus in-
sidiantes ostensæ sunt.

Anathema itaque in perpetum, et catathema a
sancta et consubstantiali et adoranda Trinitate
Patre, et Filio, et Spiritu sancto sint, primum qui-
dem Simon Magus, qui primus pessimis hæresi-
bus pessimus principiavit; post quem Cleobius,
Menander, Philetus, Hermogenes, Alexander Æra-
rius, Dositheus, Gortheus, Saturninus, Masbotheus,
Hadrianus, Basilides, Isidorus ejus filius, et furo-
re superior, Ebion, Carpocrates, Epiphanes, Pro-
dicus Cerinthusque, et Merinthus, Valentinus, Flo-
rinus, Blastus, Artemon, Secundus, Cassianus,
Theodotus, Heracleon, Ptolemæus, Marcus, Color-
basus, Ademis Carystiensis, Theodotus [Cerdo
Coriarius] Scyteus, Theodotus alter, Euphrates
Persicus, Monoimus Arabs, Hermogenes, Tatia-
nus Syrus, Severus, Asclepiodotus, Bardesanes,
Harmonius ejus filius, et errore consimilis, Her-
mophilus, Cerdon, Sacerdon, Marcion Ponticus,
Apelles, Apollonides, Potitus, Prepon, Pithon,
Theodotus [Synarus] Trapezita, Montanus, Pris-
cillaque, et Maximilla hujus furiosæ discipulæ,
Nepos, Helcesæus Origenes, alter Origenes qui et

VARIÆ LECTIONES.

[25] L. Ἐλκεσεύς. F. scrib. Ἐλκεσαῖος.

Digitized by Google

Adamantius, Sabellius Libycus, Novatus, Paulus Samosatenus, Epigenus, Cleomenes, Noetus Smyrnensis, Manes, cui impii furoris cognomen, Sabatius, Arius, Meletius, Aetius, Eunomius, Asterius, Eudoxius, Donatus, Macedonius, qui sancto reluctatus est Spiritui, et Pneumatomachi appellationem dignam accepit, Apollinarius Laodicensis, et ejus filius Apollinarius, Magnus, Polemon, Pelagius, Cœlestius, Julianus, ejusdem furoris defensores, Theodorus Mopsuestenus, et Nestorius fœdæ anthropolatriæ fœdissimi prædicatores, Cyrus et Joannes Cilices, ejusdem impietatis impii productores, Eutyches, Dioscorus Eutychetis defensor, et advocatus Barsumas, Zooras, Timotheus qui dicitur Ælurus, Petrus Moggus, id est, Balbus; et Acacius, qui henoticum, id est, [cenoticon] vanitatem Zenonis machinati sunt, Lampetius auctor nec nominandæ Marcionistarum (10) hæreseos, Didymus, et Evagrius Origenianæ vanitatis primi secretales fœdissimi. Petrus Fullo, qui ad hymnum trisagii crucem ausus est coaptare. Petrus alter, Ibericum, et barbaræ mentis contagium, Esaias hujus Petri collega, qui aliam Acephalorum inter Acephalos hæresim propagaverunt. Cum quibus omnibus, et præ omnibus, et post omnes, et secundum omnes, et super omnes sit et Severus anathema, horum sævissimus discipulus, qui præ omnibus Acephalis tam novis quam veteribus, demonstratus est crudelissimus tyrannus, et sanctæ Ecclesiæ catholicæ immanissimus inimicus, sanctissimæque Antiochenæ ecclesiæ adulter iniquissimus, et corruptor exsecrabilis. Theodosius quoque Alexandrinus, Anthimus Trapezuntius, Jacobus Syrus, Julianus Halicarnasseus, Felicissimus, Gajanus Alexandrinus, a quibus Gajanitarum sive Julianistarum superinventa est hæresis. Dorotheus ejusdem impiæ hæresis propugnator. Paulus, qui Fuscus non solum appellatione, sed et secundum veritatem. Joannes Grammaticus, cognomento Philiponus, id est, studiosus, imo Matæoponus, id est, irritus laborator, Conon quoque et Eugenius: hi tres, tritheiæ, id est, triplicis deitatis, ter maledicti propugnatores. Themistius, qui fuit ignorantiæ pater, et genitor, atque seminator nefandissimus, qui Christum verum Deum nostrum diem judicii nescisse delirabat, nesciens quæ ipse, jam a Deo projectus, assereret, et non recognoscens, quæ ignorando loquebatur. Nisi enim ignorasset verborum suorum virtutem, non utique lethiferam ignorantiam peperisset, et ignorantiæ fœditatem ferventer defenderet, ignorare Christum non secundum id quod Deus erat sempiternus, sed secundum quod veraciter homo factus, diem consummationis, atque judicii ex insipientia mentis eructans, et purum eum efficiens hominem, et hoc

A ἕτερος ὁ καὶ Ἀδαμάντιος, Σαβέλλιος ὁ Λίβυς, Νοβάτος, Παῦλος ὁ ἐκ Σαμοσάτων, Ἐπίγενος, Κλεομένης, Νόητος ὁ Σμυρναῖος, Μάνης ὁ τῆς ἀθέου μανίας ἐπώνυμος, Σαββάτιος, Ἄρειος, Μελέτιος, Ἀέτιος, Εὐνόμιος, Ἀστέριος, Εὐδόξιος, Δονάτος, Μακεδόνιος ὁ τῷ ἁγίῳ μαχεσάμενος Πνεύματι, καὶ Πνευματομάχου προσηγορίαν ἀξίαν δεξάμενος· Ἀπολλινάριος ὁ Λαοδικεὺς, καὶ ὁ τούτου υἱὸς Ἀπολλινάριος, Μάγνος, Πολέμων, Κελέστιος, Πελάγιος, Ἰουλιανὸς, οἱ τῆς αὐτῆς μανίας ὑπέρμαχοι· Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, καὶ Νεστόριος, οἱ τῆς μιαρᾶς ἀνθρωπολατρείας μιαρώτατοι κήρυκες· Κῦρός τε καὶ Ἰωάννης οἱ Κῶλικες, οἱ τῆς αὐτῆς ἀθεΐας ἀθεώτατοι πρόβολοι· Εὐτυχὴς, Διόσκορος ὁ Εὐτυχέως ὑπερασπιστὴς καὶ συνήγορος, Βαρσουμᾶς· Ζωόρας,

B Τιμόθεος ὁ λεγόμενος Αἴλουρος· Πέτρος ὁ Μογγὸς καὶ Ἀκάκιος οἱ τὸ κενωτικὸν [33] τεκτηνάμενοι Ζήνωνος· Λαμπέτιος ὁ τῆς δυσωνύμου τῶν Μαρκιωνιστῶν αἱρέσεως ἔξαρχος· Δίδυμος καὶ Εὐάγριος οἱ τῆς Ὠριγενιανῆς τερθρείας μυστηριάρχαι παμμίαροι· Πέτρος ὁ κναφεὺς ὁ τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ προσαρμόσαι σταυρὸν θρασυνόμενος· Πέτρος ἕτερος τὸ Ἰβηρικὸν καὶ φρενοβάρβαρον μίασμα· Ἡσαΐας ὁ τοῦ παρόντος Πέτρου συνόμιλος, οἱ ἄλλην ἀκέφαλον ἐν Ἀκεφάλοις καταδείξαντες αἵρεσιν· μεθ' ὧν ἁπάντων καὶ πρὸ πάντων καὶ μετὰ πάντας καὶ κατὰ πάντας καὶ ὑπὲρ πάντας ἔστω καὶ Σεβῆρος ἀνάθεμα, ὁ τούτων μαθητὴς ἐκμανέστατος, καὶ πάντων χρηματίσας Ἀκεφάλων τῶν νέων καὶ τῶν παλαιῶν ὠμότατος τύραννος, καὶ τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐχθρὸς δυσμενέστατος, καὶ τῆς Ἀντιοχέων

C ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας μοιχὸς ἀνομώτατος, καὶ φθορεὺς βδελυρώτατος· Θεοδόσιός τε ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Τραπεζούντιος Ἄνθιμος, Ἰάκωβος ὁ Σύρος, Ἰουλιανὸς ὁ Ἁλικαρνασσεὺς, Φελικίσσιμος, Γαϊανὸς ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἀφ' ὧν ἡ τῶν Γαϊανιτῶν, ἤγουν Ἰουλιανιστῶν, ἐπιγέγονεν αἵρεσις· Δωρόθεος ὁ τῆς αὐτῆς ἀθέως ὑπερμαχήσας αἱρέσεως· Παῦλος ὁ Μελανὸς, οὐ μόνον δὲ λεγόμενος, ἀλλὰ καὶ γενόμενος κατὰ ἀλήθειαν· Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς ὁ τὴν ἐπωνυμίαν Φιλόπονος, μᾶλλον δὲ Ματαιόπονος, Κόνων τε καὶ Εὐγένιος, οἱ τρεῖς τῆς τριθεΐας τρισκατάρατοι πρόμαχοι· Θεμίστιος ὁ τῆς ἀγνοίας πατὴρ, καὶ γεννήτωρ, καὶ σπορεὺς ἀθεσμότατος, ὃς ἀγνοεῖν Χριστὸν τὸν

D ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν τὴν ἡμέραν ἐφληνάφει τῆς κρίσεως, ἀγνοῶν ἅπερ αὐτὸς ὁ θεήλατος ἔφασκε, καὶ μὴ εἰδὼς ἅπερ ἀμφιγνοῶν ἀνεφθέγγετο. Εἰ μὴ γὰρ ἠγνόει τῶν οἰκείων λόγων τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν τὴν ὀλέθριον ἄγνοιαν τέτοκε, καὶ τοῦ τῆς ἀγνοίας ἄγους θερμῶς ὑπερήσπιζεν, ἀγνοεῖν τὸν Χριστὸν, οὐ καθὸ Θεὸς ὑπῆρχεν ἀΐδιος, ἀλλὰ καθὸ γέγονεν κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, τὴν ἡμέραν τῆς συντελείας καὶ κρίσεως ἐξ ἀφρόνων φρενῶν ἐρευγόμενος, καὶ ψιλὸν αὐτὸν ἐργαζόμενος ἄνθρωπον· καὶ ταῦτα τερατείαν ἐπιφημίζων ἑαυτῷ τὴν Ἀκέφαλον, καὶ φύσιν μίαν

VARIÆ LECTIONES.

[33] ἑνωτικὸν intelligit.

NOTÆ.

(10) Pro *Marcianistarum* ex Timotheo presb. Hard.

Digitized by Google

αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ φανταζόμενος σύνθετον· ἔστω δὲ σὺν αὐτῷ καὶ Πέτρος ὁ Σύρος ἀνάθεμα, καὶ Σέργιος ὁ Ἀρμένιος, οἱ τῆς μικρᾶς τριθείας ἡγούμενοι, καὶ μηδὲ οὕτω πρὸς ἑαυτοὺς συμφωνήσαντες, μηδὲ τὰ αὐτὰ παραπλησίως ἀλλήλοις δοξάσαντες· Δαμιανὸς, ὁ τούτων μὲν ὑπερβαλλόντως ἀντίπαλος, νέος δὲ φανεὶς ἐν ἡμετέροις χρόνοις Σαβέλλιος. Μεθ' ὧν καὶ οἱ αὐτῶν τῆς ἀσεβείας διάδοχοι ἀνάθεμα ἔστωσαν καὶ κατάθεμα, Ἀθανάσιός τε ὁ Σύρος, καὶ ὁ Ἀποζυγάριος Ἀναστάσιος, καὶ οἱ τὴν τούτων ἀσύμβατον σύμβασιν, ἀσυμβάτως τε καὶ ἀμαθῶς προσιέμενοι, καὶ ἀλογίστων δίκην κτηνῶν ὑπ' αὐτῶν βουκολούμενοι· καὶ ἀλλήλοις μὲν φησι[34-35] φιλικῶς συμφερόμενοι, ὑπ' ἀλλήλων δὲ τοῖς ἀναθεματισμοῖς ἐχθρωδῶς τιτρωσκόμενοι.

Ἐνδυέσθωσαν δὲ σὺν αὐτοῖς, καὶ περιβαλλέσθωσαν τὸ ἀνάθεμα καὶ κατάθεμα καὶ Βενιαμὶν ὁ Ἀλεξανδρεὺς, καὶ Ἰωάννης, καὶ Σέργιος, καὶ Θωμᾶς, καὶ Σεβῆρος οἱ Σύροι, οἱ ἔτι ζῶντες ζωὴν τὴν ἐπάρατον, καὶ πολεμοῦντες ἐμμανῶς τὴν εὐσέβειαν· κοινωνείτω δὲ αὐτοῖς τῆς τῶν παρόντων ἀναθεματισμῶν κατακρίσεως καὶ Μηνᾶς ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ τῆς τῶν Γαϊανιτῶν προμαχῶν καὶ προασπίζων αἱρέσεως, καὶ πολεμῶν ἐμφανῶς τῆς ἀληθείας τὸ κήρυγμα, καὶ πάντες σὺν αὐτοῖς οἱ τούτου κοινωνοὶ καὶ ὁμόφυλοι, καὶ τὴν ἀσέβειαν σύστοιχοι· βαλλέσθωσαν (11) δὲ τοῖς ἴσοις αὐτοῖς ἀναθέμασι καὶ πᾶσαι αἱ αἱρέσεις αἱ μετὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν ἀκμάσασαι, καὶ Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν πολεμεῖν θρασυνόμεναι, τουτέστιν ἡ Νικολαϊτῶν, ἡ Εὐχιτῶν, ἡ Καϊανῶν, ἡ Ἀδαμιανῶν, ἡ Μαρβιλιωτῶν (12), ἡ Βορβοριανῶν, ἡ Νασηνῶν, ἡ Στρατιωτικῶν, ἡ Ἀφονιτῶν (13), ἡ Πιθιανῶν[36-37], ἡ Σοφιανῶν, ἡ Ὀφιτῶν, ἡ Ἀντιτακτιτῶν, ἡ Περατικῶν, ἡ Ὑδροπαραστατῶν, ἡ Ἐγκρατιτῶν, ἡ Μαρκιωνιστῶν, ἡ Φρυγῶν, ἡ Πεπουζιανῶν, ἡ Ἀρτοτυριτῶν, ἡ Τασκοδούργων, ἡ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν, ἡ Ναζωραίων, ἡ Μελχισεδεκιτῶν, ἡ Ἀντιδικομαριανιτῶν, ἡ Ταθηριανῶν, ἡ Μαρτιανῶν, ἡ Δουλιανῶν, ἡ Ἀνθρωπομορφιτῶν, ἡ Ἱερακιτῶν, ἡ Μεσαλλιανῶν, ἡ Εὐτυχιτῶν, ἡ Ἀκεφάλων, ἡ Οὐερσουνουφιτῶν, ἡ Ἡσαϊανῶν, ἡ Ἀγνοϊτῶν, ἡ Ἰακωβιτῶν, ἡ Τριθεϊτῶν, καὶ εἴ τις ἑτέρα παρ' αὐτὰς καθέστηκε δυσσεβὴς καὶ θεήλατος αἵρεσις.

Ἅπαντας τοίνυν τοὺς προαναφερομένους αἱρεσιάρχας, καὶ τὰς μετὰ τούτους ὀνομασθείσας δυσσεβεστάτας αἱρέσεις καὶ σχίσματα ἀναθεματίζω καὶ καταθεματίζω ψυχῇ καὶ καρδίᾳ καὶ στόματι, ἐννοίᾳ

A monstruositatem sibi defamans Acephalam, et naturam unam ejusdem Christi Salvatoris nostri compositam vaticinans [imaginans]. Sit autem et cum eo Petrus Syrus anathema, et Sergius Armenius tritheiæ minores [G. minoris] doctores, et nec sic ad invicem consonantes, neque eadem similiter cum alterutro opinati. Damianus horum quidem excellenter adversarius, novus autem demonstratus temporibus nostris Sabellius ; cum quibus et eorum impietatis successores anathema sint, et catathema, Athanasius quoque Syrus, et Apozygarius Anastasius, et qui eorum inconvenientem convenientiam inconvenienter, et indocte suscipiunt, et irrationabiliter tanquam jumenta ab eis seducuntur. Et cum invicem quidem quasi amicabiliter

B comminiscantur [conjunguntur, G.], (14) invicem vero inimicis anathematibus sauciantur.

Induantur autem cum eis, et amiciantur anathema, et catathema, et Benjamin Alexandrinus, et Joannes, et Sergius, Thomasque, et Severus Syri, qui adhuc vivunt vitam exsecrabilem, et crudeliter pietatem expugnant. Participetur etiam cum eis his anathematibus, et Menas Alexandrinus, Gajanitarum propugnator, atque defensor hæreseos, et in aperto expugnans veritatis prædicationem, et omnes cum eis consortes, atque contribules, et impietate consentanei. Submittantur autem eisdem anathematibus et omnes hæreses, quæ post Christum adoleverunt, et Christi Ecclesiam ausæ sunt

C expugnare, id est, Nicolaitarum, Euchitarum, Caianorum, Adamianorum, Marbiliotarum, Borborianorum, Nasenorum, Stratioticorum, Aphonitarum, Sethianorum, Sophianorum (15), Ophitarum, Antitactitarum, Peraticorum, Hydroparastatarum, Encratitarum , Marcionistarum , Phrygum , Pepuzianorum, Artotyritarum, Abrodicorum, Tessaradecatitarum [Tascodurgorum], Nazaræorum, Melchisedechianorum, Antidicomarianitarum, [Martianorum] Tatherianorum (16), Cyrcianorum, Spatirianorum [*for.* Sphæronistarum], Dulianorum, Anthropomorphitarum [Venustianorum], Hieracitarum, Messalianorum, Eutychitarum, Acephalorum, Versunophitarum (17), Isaianorum, et Agnoitarum, Jacobitarum, Tritheitarum, et quæque alia pravitas

D exstiterit impia, et a Deo projecta hæresis universa.

Igitur superius nominatos hæreseon principes, et quæ post eos anathematizatæ sunt impiissimæ hæreses, et schismata, anathematizo, et catathematizo anima, corde, et ore, mente quoque, et

VARIÆ LECTIONES.

[34-35] L. φύσει vel σφίσι. [36-37] Ἡφιονητῶν. L. Σηθιανῶν.

NOTÆ.

(11) Additamentum hoc loco insertum in ms. cod. Reg. 2536, sed spurium, vide apud Cotelerium tom. I. *Monum.* p. 790. HARD.

(12) In cod. Reg. 1026, Βαρβυλλιωτῶν. In cod. 2536, Βαρδιλιωτῶν. Apud Theodoret. l. I. *Hæret. fab.* c. 13, Βαρδιλιῶται. HARD.

(13) Al. Ἡφιωνητῶν: forte pro Φηβιωνιτῶν. HARD.

(14) Pro *commiscentur* : legente Latino interprete συμφυρόμεναι. HARD.

(15) Forte, Ophianorum, sive Ophitarum, et in Græco, ἡ Ὀφιανῶν ἢ Ὀφιτῶν. HARD.

(16) Legendum videtur *Psathyrianorum Cyrtianorum*, *Psathyrianorum Dulianorum*, et in Græco : ἡ Ψαθυριανῶν, ἡ Κυρτιανῶν, ἡ Δουλιανῶν, ex Theodoreto l. IV. *Hæretic, fab.* c. 4. HARD.

(17) Alibi, *Barsanuphitarum*. HARD.

Digitized by Google

verbis, atque sermonibus. Et omnem alium hæresis auctorem perditum, et omnem aliam profanissimam hæresim, et omne aliud schisma a Deo dejectum, quotquot nostra sancta catholica Ecclesia anathematizat. Anathematizo autem, et catathematizo etiam omnes eorum consentaneos, qui easdem cum eis impietates æmulantes, sine pœnitudine in eis sunt mortui, et quiqui usque nunc in eisdem perseverant, et expugnant catholicæ nostræ Ecclesiæ prædicationem, et fidem nostram rectam, et immaculatam impetunt : et anathematizo iterum similiter omnia eorum Deo repugnantia scripta, quæ contra nostram sanctissimam catholicam Ecclesiam composuerunt, et adversus fidem nostram rectam, atque immaculatam conscripserunt. Anathematizo autem cum eisdem profanis hæresibus, et omnem aliam Deo odibilem, et maledicam hæresim, quam sancta nostra catholica Ecclesia anathematizare, atque condemnare consueta est, eorumque auctores, et genitores, et eorum probrosas, atque fœdissimas loquelulas, atque codicillos, sola honorans, et tenens, sentiensque et venerans sancta nostræ Ecclesiæ catholicæ et apostolicæ dogmata, quæ partim [speciatim] vobis, et breviter edidi, propter synodicarum literarum ut dixi, compendium. Cum quibus hinc etiam migrare deprecor, quando hoc Deus præceperit. Unde et vestram quæso paternam sanctitatem, has a mea humilitate suscipientem jure synodico litteras, paternis oculis conspicere, et fraternis obtutibus cernere : et si quid per ignorantiam culpatum [offensum] est, sive per oblivionem prætermi sum est, aut per festinationem minus animadversum est, aut per compendium minus expressum est, et nullatenus memoratum, aut per immobilitatem linguæ est tacitum, aut per linguæ gravitatem, et vocis nimiam exilitatem, aut per sermonum agrestium infirmitatem, et nobis nolentibus siluit, adjectionibus, et dictionibus adimplere, ex paterna procedentibus plenitudine, et emendationibus corrigere, et robur amicissimum tribuere, fraternis operatum studiis, paternisque irrigatum propositis : ut neque quod in eis, deest, imperfectum semper appareat : neque quod infirmum est, et per ignorantiam fortassis plerumque fefellit, invalidum jugiter maneat, et per totam vitam ægrotet.

Quod cum amicabiliter a vobis fuerit factum, me quidem locupletabit atque salvificabit, vobis autem beatissimis testificabitur de compassionis caro affectu, hoc idem est dicere de filii atque fraternitatis dilectione. Ita vero ex vobis ego ditatus, et quod defuit, redintegratus, et quod infirmum est, medicatus, et quod claudicabat, correctus, paternis fraternisque divitiis coronatus, quales vobis gratias referre, et una cum his gau-

A τε καὶ λόγοις καὶ ῥήμασι, καὶ παντα ἕτερον αἱρεσιάρχην ὀλέθριον, καὶ πᾶσαν ἑτέραν παμβέβηλον αἵρεσιν, καὶ πᾶν ἕτερον σχίσμα θεήλατον, ὅσουσπερ ἡ ἁγία καὶ καθολικὴ ἡμῶν Ἐκκλησία ἀναθεματίζει. Ἀναθεματίζω δὲ καὶ καταθεματίζω καὶ πάντας αὐτῶν τοὺς ὁμόφρονας, τοὺς τὰς αὐτὰς αὐτοῖς ἀσεβείας ζηλώσαντας, καὶ ἀμετανοήτους ἐν αὐταῖς τελευτήσαντας, καὶ τοὺς ἔτι καὶ νῦν ἐν αὐταῖς διαμένοντας, καὶ πολεμοῦντας τῆς καθολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας τὸ κήρυγμα, καὶ πίστιν ἡμῶν τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον βάλλοντας· καὶ ἀναθεματίζω πάλιν παραπλησίως καὶ πάντα αὐτῶν τὰ θεομάχα συγγράμματα, ἃ κατὰ τῆς ἁγιωτάτης ἡμῶν καθολικῆς Ἐκκλησίας συνέταξαν, καὶ κατὰ τῆς ὀρθῆς ἡμῶν καὶ ἀμωμήτου συνεγράψαντο πίστεως· ἀναθεματίζω δὲ σὺν αὐταῖς B ταῖς βεβήλοις αἱρέσεσι καὶ πᾶσαν ἑτέραν θεοστυγῆ καὶ κακόδοξον αἵρεσιν, ἣν ἡ ἁγία καθολικὴ ἡμῶν Ἐκκλησία ἀναθεματίζειν καὶ κατακρίνειν συνείθισται, καὶ τοὺς ἐξάρχους αὐτῶν καὶ γεννήτορας, καὶ τὰ αὐτῶν μυσαρὰ καὶ παμμίαρα λογίδριά τε καὶ βιβλίδια· μόνα τιμῶν, καὶ κρατῶν, καὶ φρονῶν, καὶ σεβόμενος τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας τὰ δόγματα, ἅπερ μερικῶς ὑμῖν καὶ διὰ βραχέων ἐκτέθειμαι διὰ τὸ τῶν συνοδικῶν γραμμάτων, ὡς εἶπον, ἐπίτομον· μεθ' ὧν καὶ ἀπαίρειν τῶν ἐντεῦθεν προσεύχομαι, ὅτε Θεὸς τοῦτο γενέσθαι προστάξειεν. Ὅθεν καὶ τὴν ὑμετέραν ἀξιῶ πατρικὴν ἁγιότητα, ταῦτα πρὸς τῆς ἐμῆς ταπεινότητος θεσμῷ συνοδικῷ δεχομένην τὰ γράμματα, πατρῴοις θεωρῆσαι τοῖς ὄμμασι, καὶ ἀδελφικοῖς κατανοῆσαι τοῖς C βλέμμασι, καὶ εἴ τι δι' ἄγνοιαν ἔπταισται, ἢ διὰ λήθην ἐλλέλειπται, ἢ διὰ σπουδὴν παρεώραται, ἢ διὰ συντομίαν κεκώφωται καὶ οὐδαμῶς ἐμνημόνευται, ἢ διὰ γλώττης ἀκινησίαν σεσίγηται, ἢ διὰ βραδυγλωττίαν καὶ φωνῆς μεγίστην ἰσχνότητα, ἢ διὰ λόγων ἀγροικοτέρων ἀσθένειαν καὶ μὴ βουλομένων ἡμῶν σεσιώπηται, προσθήκαις ἀναπληρῶσαι καὶ φθέγμασιν, ἐκ πατρικῆς προερχομένοις πληρώσεως, καὶ διορθώσεσιν ἰδῦναι, καὶ ῥῶσιν προσφιλεστάτην χαρίσασθαι ἀδελφικοῖς ἐνεργουμένην σπουδάσμασι, καὶ πατρικαῖς ἀνομβρουμένην προθέσεσιν [28], ἵνα μὴ τό τε ἐλλιπὲς ἐν αὐτοῖς καὶ εὐτελὲς εἰσαεὶ διαφαίνοιτο, μήτε τὸ ἀσθενὲς καὶ ἀγνοίᾳ πολλάκις σφαλλόμενον ἀῤῥωστοῦν εἰσαεὶ διαμένοι, καὶ δι' ὅλου ταῦ D βίου νοσηλευόμενον

Ὅπερ φιλικῶς ὑφ' ὑμῶν καὶ γνησίως γιγνόμενον πλουτίσῃ μὲν ἐμὲ καὶ ἰάσηται, μαρτυρήσῃ δὲ τοῖς μακαριωτάτοις ὑμῖν τὸ συμπαθὲς καὶ φιλόστοργον, ταὐτὸ δὲ εἰπεῖν τὸ φιλάδελφόν τε καὶ φιλότεκνον· οὕτω δὲ πρὸς ὑμῶν ἐγὼ πλουτιζόμενος, καὶ τὸ ἐλλιπὲς προσαναπληρούμενος, καὶ τὸ ἀσθενὲς ἰατρευόμενος, καὶ τὸ χωλὸν ἀνορθούμενος, καὶ ῥώσει καὶ πλούτῳ πατρικῷ καὶ ἀδελφικῷ στεφανούμενος, πηλίκην ἔχειν χάριν ὑμῖν καὶ χαρὰν σὺν αὐτῇ νομισθῆ-

VARIÆ LECTIONES.

[28] προσθέσεσιν.

Digitized by Google

ομαι, ἢ εὐφροσύνη τρυγᾷν καὶ ἡδονὴν τὴν ἀνωτάτω γνωσθήσομαι! Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰδείη μόνος Θεὸς, εἰδείην δὲ καὶ αὐτὸς ἐγὼ, θεοτίμητοι, ὁ τὴν τοιαύτην κερδαίνων εὐπάθειαν, καὶ τὴν λαμπρὰν εὐεργεσίαν δρεπόμενος. Εἰδείητε δὲ τάχα καὶ αὐτοὶ καὶ μαθήσοισθε, εἰ καρδίας τῆς ἐμῆς τὸ θερμὸν εἰς εὐσέβειαν ἴδοιτε, καὶ τῆς ψυχῆς τὸ πολὺ πρὸς ἀγάπησιν ψυχικοῖς ὀφθαλμοῖς θεωρήσοιτε. Περὶ τούτων οὖν ἐπὶ πλέον ὑμᾶς αἰτεῖν τοῖς λόγοις ἀφέμενος (οἶδα γὰρ, ὡς ταῦτα πάντως πληρώσετε[89] καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων ἐλαχίστων αἰτήσεων, ἀδελφικῆς ἀγάπης πυρσῷ πυρακτούμενοι, καὶ πόθῳ πατρικῷ φλογιζόμενοι), ἐκεῖνο δυσωπῶ, καὶ δυσωπῶν οὐδέποτε παύσομαι, ὥστε καὶ εὐχαῖς πρὸς Θεὸν καὶ δεήσεσιν ἐμὲ περιέπειν θερμότατα τὸν δεδιότα καὶ τρέμοντα, καὶ τὸ βάρος βαστάζειν τοῦ προσεπιτεθέντος μοι ζυγοῦ μὴ δυνάμενον· καὶ οὐ τοῦτά γε μόνον, ἀλλ' ὅπως καὶ τὸ Χριστοῦ μοι τοῦτο συμβόσκοιτε ποίμνιον· ὅπερ ποιμαίνειν μὲν αὐτὸς ἐγκεχείρισμαι, ἀδυνατῶ δὲ, μὴ ἐπικουρούντων ὑμῶν ἀντιλήψεσι, ποιμαίνειν τοῦτο καὶ τρέφειν ἐνθέοις τισὶ καὶ ὠφελίμοις βλαστήμασι, καὶ φυλάττειν ἀβλαβὲς καὶ ἀπήμαντον. Καὶ διὰ τοῦτο πρεσβεύω καὶ δέομαι, ἵνα μὴ βλάβην ταῦτα τὴν οἱανοῦν ὑπομένοντα παρὰ τὴν ἐμὴν ἀπειρίαν καὶ ἀτεχνίαν, καὶ οὐκ ἀρκοῦσαν πρὸς τὸ δεόντως νέμειν ἀδράνειαν, ὡς αὐτὸς αὐτοῖς λυμηνάμενος ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως κρίνωμαι, καὶ τῶν κλεπτόντων καὶ σφαττόντων καὶ ἀπολλύντων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τὰ πρωτίμητα πρόβατα οὐ τελευτῶσαν ὑφέξω τὴν κόλασιν. Τὴν γὰρ τούτων σωτηρίαν τε καὶ ἐπαύξησιν, καὶ τὴν πάσαις ταῖς ἀρίσταις κορυφουμένην πιότητα οἶδα σαφῶς καὶ ἐπίσταμαι πρὸς τοῦ ἀρχιποιμένος Χριστοῦ εὐθυνθησόμενος. Ἀλλ' εἴ τι, θεοτίμητοι, δύνασθε, Χριστοῦ χαριζομένου τὸ δύνασθαι, βοηθεῖν ἡμῖν ἀγωνίσασθε· ἵνα μὴ καὐτὸς ἐγὼ, καὶ τὰ Χριστοῦ ταῦτα τὰ τιμιώτατα πρόβατα θηριάλωτοι παρὰ τὴν ἐμὴν ἀδυναμίαν γενοίμεθα.

Τὴν ἴσην δὲ ὑμῖν πλουσίαν ἄγω παράκλησιν, ἵνα ἐκτενῆ ποιῆσθε καὶ ἄπαυστον τὴν πρὸς Θεὸν ἱκετείαν καὶ δέησιν ὑπὲρ τῶν φιλοχρίστων καὶ γαληνοτάτων ἡμῶν βασιλέων, τῶν θεόθεν τῆς βασιλείας λαχόντων τοὺς οἴακας· ὅπως αὐτοῖς φιλοικτίρμων Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος, ὁ καὶ δύναμιν ἔχων ἰσοσθενῆ τῷ βουλήματι, ταῖς ὑμετέραις θεοδέκτοις εὐχαῖς μειλιττόμενος, ἐτῶν μὲν πληθὺν αὐτοῖς πολλὴν προσχαρίσηται, νίκας τε μεγίστας κατὰ Βαρβάρων δοίη καὶ τρόπαια, καὶ παίδων παισὶν αὐτοὺς στεφανώσειε, καὶ εἰρήνῃ θείᾳ χαρακώσειε, καὶ σκῆπτρα παράσχοι κραταιὰ καὶ ἐνδύναμα, Βαρβάρων μὲν ἁπάντων, μάλιστα δὲ Σαρακηνῶν, ὀφρὺν καταθράττοντα, τῶν δι' ἁμαρτίας ἡμῶν ἀδοκήτως νῦν ἡμῖν ἐπαναστάντων, καὶ πάντα λῃζομένων ὠμῷ καὶ θηριώδει φρονήματι, καὶ δυσσεβεῖ καὶ ἀθέῳ τολμήματι. Διὸ περισσῶς τοὺς μακαρίους ὑμᾶς ἱκετεύομεν ἐκτενεστάτας πρὸς Χριστὸν τὰς δεήσεις ποιήσασθαι, ὅπως ταύτας εὐμενῶς πρὸς ὑμῶν προσηκάμενος καταβάλλοι θᾶττον

A dium habere æstimabor, sive lætitiam vindemiasse et delectamentum eximium recognoscar? Sed hoc quidem noverit solus Deus; noverim autem etiam ego ipse, Deo honorabiles, qui hujusmodi compassionem [commodum] lucrifacio, et præclaro beneficio potior. Noveritis autem reor et vos, et addiscetis, si cordis mei fervorem circa pietatem videritis, et quod plurimum animæ ad charitatem est oculis animæ creveritis. Super his igitur amplius vos verbis poscere desinens, (scio enim quod hæc per omnia complebitis, et ante nostras humillimas supplicationes fraternæ charitatis ardore concremati, affectuque paterno inflammati) illud quæso et postulans nunquam desinam, quatenus orationibus apud Deum me flagrantissime foveatis metuentem, atque trementem, et onus sufferre mihi jugi impositi nequientem: et non hoc solummodo, sed ut hunc quoque Christi gregem mecum pascatis, qui mihi quidem ad regendum commissus est: invalidus autem sum, nisi vestris præsidiis adjuver ad regendum hunc, atque nutriendum divinis quibusdam, et profuturis germinibus, ad conservandum quoque innoxium, et illæsum. Idcirco exoro, et deprecor, ut nullam hic grex noxam sustineat per meam imperitiam, et inertiam, et opportune regere non sufficientem impotentiam, et tanquam ego ipse eum læsissem, in die judicii judicer, et furantium latronum, atque occidentium, et perdentium pretiosissimas oves Christi Dei, immortale tormentum suscipiam. Harum enim salutem, et augmentum, et pinguedinem pascuis optimis excellentem scio, et aliquando a Christo pastorum principe a me exigendam agnosco: sed siquid, Deo honorabiles, potueritis, Deo ad suffragandum nobis condonante, virtutem concertate, ne et ego ipse, et hæ pretiosissimæ Christi oves propter meam imbecillitatem a bestiis capiamur.

Æqualem autem vobis opulentam postulationem offero, ut instantem ad Deum obsecrationem, atque deprecationem fundatis pro Christo dilectis, et tranquillissimis nostris imperatoribus, qui divinitus imperii gubernacula meruerunt, quatenus ipse misericordissimus atque humanissimus Deus, qui etiam virtutem habet æquiparem voluntati, vestris Deo acceptabilibus orationibus mitigatus annorum quidem eis copiosam multitudinem condonet, victoriasque maximas adversus barbaros impendat, et tropæa, et filiis filiorum eos coronet, et pace divina circumdet, et sceptra fortia concedat, atque vigentia Barbarorum omnium, maximeque Saracenorum supercilia confringat, qui ex nostris peccatis ex insperato nunc super nos surrexerunt, omniaque diripiunt crudeli ferinoque proposito, et impia profanaque audacia. Unde plus quam etiam vos sanctissimos poscimus, instantissimas ad Christum petitiones effundere, ut has

VARIÆ LECTIONES.

[89] πληρώσοιτε.

Digitized by Google

propitius a vobis suscipiens, cito dejiciat eorum furore plenam jactantiam, et viles eos, sicut et antea, sub scabellum a Deo conservandis nostris imperatoribus tribuat, ut et ipsa dierum lætitiam habeant, qui in terris nostrum habent imperium, a bellicis perturbationibus quiescentes, et cuncta eorum cum eis lætetur respublica sceptris eorum firmissime communita, et per eos pacifico statu jucunditatis procreatoribus racemis vescatur. Jure proinde supplico vestræ fraternæ dilectioni, Leontium Deo amabilem diaconum sanctæ Christi Dei nostri resurrectionis, et nostri venerabilis secretarii cancellarium, primumque notariorum, et religiosum fratrem nostrum Polyeuctum, qui hujus nostræ synodicæ scripturæ ministri sunt, placido vultu conspicere, et condecenti condescensione suscipere. Hoc quippe vestrum nimium speciale constat indicium, quod et aspicientes vos admirantur, quod et in sublimitate maxima exsistitis, et maximam humilitatem estis induti. Sed et cunctis vestris præclaris proprietatibus spiritaliter atque hilariter complectimini, et animæ spiritalia largimini stipendia, et ad nos celeriter remittite alacres atque gaudentes, quod talem sunt meriti conspicere Byzantinorum antistitem, lætificantes quoque etiam nostram pusillitatem, dum splendide nobis quæ vestra sunt, disserunt a Deo condonatam animæ valetudinem, et a Deo concessam corporis sanitatem : et desiderabilia scripta conferre, quæ rectam nobis fidem illustrent et habitum animæ candificent, et pastoralem nos disciplinam instituant, et constantissimos ad regendum hic Christi gregem efficiant, ut discretionis ac scientiæ præsidio muniti, a caulis ovium divina Providentia nobis commissarum baculo pastoralis vigilantiæ furentes ac insidiantes lupos arceamus : populumque nobis commissum periculi immunem Creatori præsentemus, pro laboribus nostris ab æquissimo judice mercedem munifice recepturi. Omnem quæ cum sacratissimis vobis est, Deo amabilem, et jucundam fraternitatem, plurimum in Christo Deo ego humilis et pusillus, et hi qui mecum sunt omnes fratres salutamus : incolumis in Domino ora pro me, sanctissime frater.

A αὐτῶν τὰ μανίας πλήρη φρυάγματα, καὶ εὐτελεῖς αὐτοὺς ὑποπόδιον, καθὰ τὸ πρότερον, τοῖς θεοσδότοις ὑμῶν βασιλεῦσι δωρήσοιτο· ἵνα εὐημεροῖεν μὲν αὐτοὶ οἱ τὸ ἐπὶ γῆς ἡμῶν βασίλειον ἔχοντες, πολεμικῶν θορύβων παυσάμενοι· εὐημεροῖ δὲ σὺν αὐτοῖς καὶ ἅπαν αὐτῶν τὸ πολίτευμα, σκήπτροις τοῖς αὐτῶν καρτερῶς χαρακούμενον, καὶ εἰρηνικῆς δι' αὐτῶν καταστάσεως τοὺς εὐφροσύνης τοκέας δρεπόμενον βότρυας. Ἀντιβολῶ δὲ δικαίως ὑμῶν τὸ φιλάδελφον, Λεόντιον τὸν θεοφιλέστατον διάκονον τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσεως, καὶ τοῦ εὐαγοῦς ἡμῶν σεκρέτου καγκελλάριόν τε καὶ πρωτονοτάριον· καὶ τὸν εὐλαβέστατον ἡμῶν ἀδελφὸν Πολύευκτον, τοὺς τοῖσδε ἡμῶν τοῖς συνοδικοῖς διακονουμένους χαράγμασιν, εὐμενέσι προσώποις θεάσασθε, καὶ B συγκαταβάσει πρεπώδει προσδέξασθε. Τοῦτο γὰρ ὑμῶν καὶ τὸ ἰδιώτατον πέφυκε γνώρισμα, ᾧ τοὺς θεατὰς ὑμῶν ἀεὶ καταπλήττετε, ἐν ὕψει τε μεγίστῳ τυγχάνοντες, καὶ μεγίστην ἐνδεδυμένοι ταπείνωσιν. Ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ὑμῶν τοῖς λαμπροῖς ἰδιώμασι πνευματικῶς καὶ ἱλαρῶς δεξιώσασθε, καὶ ἐφόδια ψυχῆς πνευματικὰ καὶ λαμπρὰ προσχαρίσασθε, καὶ θᾶττον ὡς ἡμᾶς ἀντιπέμψατε γαννυμένους καὶ χαίροντας, ὅτι τοιοῦτον ἱστορεῖν Βυζαντίων ἠξίωνται πρόεδρον· χαροποιοῦντά τε καὶ ἡμῶν τὴν εὐτέλειαν ἐν τῷ διηγεῖσθαι κομψῶς ἡμῖν τὰ ὑμέτερα, ῥῶσιν ψυχῆς θεοδώρητον, καὶ ὑγείαν τοῦ σώματος θεόσδοτον, καὶ νέμειν ποθούμενα γράμματα, τὰ πίστιν ἡμῖν τὴν ὀρθὴν ἐκφαιδρύνοντα, καὶ τὸ ἦθος τῆς C ψυχῆς ἐκλευκαίνοντα, καὶ τὴν ποιμαντικὴν ἡμᾶς ἐπιστήμην παιδεύοντα, καὶ θαῤῥαλέους πρὸς τὸ ποιμαίνειν τὰ ἐνθάδε Χριστοῦ ποιούμενα ποίμνια. . .

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

. . πᾶσαν τὴν σὺν τοῖς πανιέροις ὑμῖν θεοφιλῆ καὶ φαιδρὰν ἀδελφότητα πλεῖστα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἐγώ τε ὁ ταπεινὸς καὶ ἐλάχιστος, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ προσαγορεύομεν· ἐῤῥωμένος ἐν Κυρίῳ ὑπερεύχου μου, ἀγιώτατε ἀδελφέ.

Digitized by Google

SANCTI SOPHRONII HIEROSOLYMITANI

ORATIONES.

S. Sophronii (1) *archiepiscopi Hierosolymitani in Christi Servatoris natalitia, quæ tum in Dominicam diem inciderant, Oratio* (2).

Lætam illustremque præsentem diem cerno utpote gemino nos splendore et luce perfundentem, geminaque lætitia et jucunditate genus nostrum cumulantem. Non quod dûplicem nobis solem ostendat, eaque ratione duplici nos gratia irradiet, sed quod unus idemque justitiæ Sol, quem offert, dupliciter quodammodo nobis, qui in terris ætatem degimus, exoriatur, duplicemque splendorem et gloriam mortalium generi subministret ; et duplex tandem spiritale gaudium eidem afferat. Hinc quidem ex utéro virgineo exortus, inde vero ex aditis inferorum antris excitatus. Ut exortus immensa mortalium animos lætitia delibutos reddidit : ut vero excitatus, tristem mortem peremit, omnesque, quos detinebat mortuos, illi ademit : et nobis qui in terrestri hæc regione versamur, ad incorruptam immortalemque vitam iter aperuit. In unum namque utraque coierunt, juxta illud, quod in Psalmis fertur : « Misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatæ sunt. Veritas de terra orta est, et justitia de cœlo prospexit. Etenim Dominus Noster Jesus Christus dabit benignitatem, et terra nostra dabit fructum suum [1]. » Christi namque exortus, ejusdemque ex mortuis resurrectio in unum diem inciderunt. Jure proinde meritoque lucem hanc dierum Dominam appellaveris, ut quæ communem omnium Dominum nobis ex mortuis exhibebat redivivum, natalitiaque ob illius ex Virgine ortum, solemnitate aucta et cumulata sit. Nihil videri his potest splendidius, nihil mentis oculis observari jucundius. Ecquid enim divinissimo Dei Optimi Maximi exortu animo pertractari potest illustrius ? Quid celebratione dignius ? Quid rursum eidem Dei ex mortuis resurrectione cogitari potest lætius ? Quid obiri festivius ? Et enim ille vera lux, quæ ex vera luce æterne indivulseque nascitur : quæque nobis hodie bifariam oritur, per nativitatem nimirum, et resurrectionem, duplicesque salutares radios impertitur : utraque enim salutari gaudio referta est. Quamobrem lætæ quoque festivæque voces præsentem hanc solemnitatem illustrant fidelesque duplici nomine ad festum hunc diem celebrandum invitant. Hic virgo, quæ eum in lucem edidit, angelum non absque justissima causa, ejusmodi oratione se compellantem accipit : « Ave, gratia plena, Dominus tecum [2] ; quasi dicat maledictio quæ Evæ jam olim irrogata fuerat, jam tandem per te finem facit. Hic rursum pastores vigilantes, nocturnasque custodias observantes, angelum ejusmodi nuntium ad se deferentem audiunt : « Ecce evangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo : quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David [3]. » Per quem et servamur, et excusso servitutis jugo, in Dei filios gratis cooptamur. Illic vero illustres feminæ Christi redemptionis discipulæ, ipsummet Dominum *Avete*, clamantem exaudiunt [4]. Qui sane Christus omnibus tantæ hujus lætitiæ auctor exsistit. Nam et per ipsum mors mortua est, et terribile illud condemnationis nostræ judicium quasi exterritum, abolitum est, et legale maledictum dissolutum est et Evæ pœna restincta est, et mortis imperium eversum est, et mortuorum resurrectio, mortem in seipsam sævire amplius non sinens, luculenter inchoata est. Ibi, propter admissam in paradiso prævaricationem, maledictio illa : « In dolore paries filios [5], » omnino proscri-

[1] Psal. LXXXIV, 11-13. [2] Luc. I, 28. [3] Luc. II, 10, 11. [4] Matth. XXVIII, 9. [5] Gen. III, 16.

NOTÆ.

(1) Sophronium hunc posteriorem esse priore illo altero cujus ut presbyteri meminit, descripsitque vitam sanctus Hieronymus in *Scriptorum ecclesiasticorum catalogo :* cum ille sancto Hieronymo σύγχρονος ad tempora Joannis 44. Hierosolymitani pontificis vixerit. Hic vero cum in sua de Christi natalitiis oratione multis agat de immani sævaque tyrannide Saracenorum qui per id tempus oppidum Bethleem occupabant, satis indicat se illum esse Sophronium 62, ac postremum Pontificem Hierosolymitanum, cujus meminit Nicephori Constantinopolitani Chronologia.

Pleniora de S. Sophronio Hierosolymitano episcopo suppeditabit tomo VIII *Annalium ecclesiasticarum* exact. 13, sextæ synodi ex concilio Romano sub S. Martino Papa, secretario 2, tomo III. Ex Theophane in Miscella et aliis. Consule quoque notas ad *Romanum Martyrologium* 11 Martii. Consignatur obitus sancti Sophronii sub Heraclio imperatore, anno salutis 636, 11 Martii, quo die ejus natalis inter sanctos inscriptus habetur publicis Latinæ et Græcæ Ecclesiæ tabulis. *Biblioth. Patrum*, t. XII. 206.

(2) Attexuntur huic quædam etiam de immani sævaque Saracenorum tyrannide, qui per id tempus oppidum Bethleem, vel occuparant, vel certe obsessum tenebant.

Digitized by Google

pta est ; quippe cum lætitia et gaudium Christi natalitia exceperint : hic vero alterum illud maledictum, nempe : « Terra es, et in terram reverteris [6], » penitus evacuatum est, eo quod vita resurrectionem ex mortuis propalam ostenderit ; siquidem maledictio et pœna erat illud : « In dolore paries filios ; » Adami vero alterum illud : « Terra es, et in terram redibis ; » utriusque autem parcam et miseram vitam perpetuo ducere. Verum enimvero potentissimus horum Liberator et Redemptor per suam nativitatem et resurrectionem in medium se tulit, verumque Redemptorem et Liberatorem sese declaravit. Nihil enim exstat, quod Dei potentiam vincat. « Dominus namque mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit, » ut scriptum est [7]. Sed neque quidquam comperiri quoque potest, quod omnipotenti illius nutui obsistere valeat. Manus ejus propter peccata hominem verberant ; eædem rursus propter ingentem ejusdem benignitatem, percussum sanant. Ast quis sum ego, qui quæ videmus, et audimus, pro dignitate exponam ? Destituor enim oratione, et lingua, et ore, quibus divinorum illorum festorum miracula pro merito edisseram. Ea propter maxime perplexus, summaque in rerum difficultate constitutus, angelorum hymnum mutuo accipiam, illumque Deo humanam naturam sortito, necnon e sepulcro et mortuis hodierna luce exsuscitato, ingenti voce decantabo, clareque et perspicue personabo : « Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis [8]. » Nam quo nos sublimes efficeret, magisque cœlestes, quam terrenos esse ostenderet e sublimi ad nos viles abjectosque descendit. Bello rursum, quod sub aspectum non cadit, impetitos, securitate et pace donavit, suoque Patri reconciliavit, et nostram cum Deo Patre pacificationem in seipso faciens, se pacem nostram esse demonstravit. Et nos æque, qui longissime a divino aspectu rejecti proscriptique eramus, ita suis virtutibus exornavit et instauravit, ut et Deo probaremur, et clementi oculo ab eodem aspiceremur. Et sepis maceria e medio sublata, illud quoque præter cætera nobis impertitus est, ut Dei claritatem revelata facie contemplari queamus [9]. Denique nos, qui pridem ob delicta nostra in mortem incurreramus, eademque ultro et quasi data opera nobis absciveramus : « Deus enim mortem non fecit, neque, (cum sit optimus) in vivorum perditione lætatur [10], » denuo in vitam asseruit, et e sepulcro et interitu exsuscitavit, dicereque nos jussit : « Ubi est, mors, victoria tua ? ubi est stimulus tuus, inferne [11] ? » Christus enim ad nos humiles sese demittens, nostrumque ortum sponte subiens, et ut verus homo mortem oppetens, utraque defregit et obscuravit.

« O altitudo divitiarum sapientiæ et potentiæ divinæ [12] ! » O benignitatem vere immensam ! Etenim cum antea non essemus, ex nihilo nos produxit. Insano rursum temerarioque consilio, in interitum prolapsos, necnon in mortis barathrum præcipites actos, ex tumulo denuo exsuscitavit ; morteque, qua valide tenebamur, debellata, ipsam vivendi naturam iterum nobis restituit, atque adeo ipsam spiritalem vim, æque ut ante, infundere nunquam desiit. Cum enim Deus sit, iis, qui ope illius indigent, dona et beneficia vere divina et magna jugiter impertit. Ea propter rursum clamo, semperque cum cœlestibus illis exercitibus clamabo : « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis [13]. » Ecquid enim convenientius vereque decentius, et reipsa quoque illustrius dicere possunt, qui natum Deum celebrare, laudibusque evehere cupiunt, quam : « Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis ? » Deus in terra agit ; et quis in cœlum non evadat ? Deus e Virgine natus in medium prodit : et quis hodie divinus non efficiatur ? Quis, quo propius ad eum accedere queat, ad virginitatis sanctitatem non anhelet ? continentiamque alacri animo non complectatur ? Deus vilibus abjectisque panniculis involvitur : et quis est, qui, si quid forte vile abjectumque quandoque occurrat, quo divinitatis particeps fiat, obviis ulnis illud non excipiat ? Nec enim alia de causa humana paupertate sese convestivit Deus, quam ut sua nos gratia Deos efficeret. Atque hoc Psalmista David, idemque Christi parens, prophetiæ dono illustratus, Christique ex se nasciturі beneficia edoctus, ac præclara divinaque ejusdem facta liquido per spiritum conspicatus, disertis jam olim verbis exposuit : « Ego, ait : « dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes [14]. » Deus inter nos est, veterem hominem exuti, ipsumque, quoad ejus fieri potest, æmulati, divini efficiamur. Celsissimus factus est terrenus ; et nos nostræ quoque mentis proposita, animique desideria sursum subrigamus, divinorumque munerum capaces nos reddere studeamus.

Deus in præsepio palam proponitur, nobisque, qui et fame tabescimus, et jumentorum more nulla pene ratione ducimur, seipsum ultro in cibum exhibet. Ecquis euchobruto illo alimento tanquam divinis dapibus, divinaque charitate prorsus indigno abjecto, in illius divinitate se non oblectet ? Vere dixerim : « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. » Tripudio, pastorumque more exsulto, dum voces ejusmodi plane divinas audio ; et ad præsepe, quod Deum excepit, statim convolare gestio, necnon ad cœleste illud specus toto animi impetu raptus, mysterium, quod in ipso latet, coram conspicari, atque hymnum illum : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, in recens nati gloriam et honorem depromere ardenter desidero.

Quin divinos quoque Magos veneror, magnique

[6] Gen. III, 19. [7] I Reg. II, 6. [8] Luc. I, 14. [9] Ephes. II, 14, 15. [10] Sap. I, 13. [11] Osee XIII 14 ; I Cor. XV, 55. [12] Rom. XI, 33. [13] Luc. II, 14. [14] Psal. LXXXI, 6.

Digitized by Google

facio : et cursum, quo Deo addicti, divinaque edocti viri illi usi, ad cœlestem Bethleem devenerunt, majorem in modum admiror. Accesserunt huc autem, Herodis quidem furorem, infantumque trucidatorem gladium, nihil quidquam veriti : stellam vero luce sua viam præmonstrantem, ducem utique sublimem, planeque cœlestem, ad sublime illud cœlesteque iter commode conficiendum, peropportune nacti. Horum ego comes esse peropto ; natoque Deo munera quædam offerre percupio ; etsi ille hoc tempore ab amicis non exigat aurum, aut myrrham, aut thus (hæc enim aliaque ad vitæ usum necessaria, tanquam universorum conditor et Dominus, egentibus familiarius ipse donare solet, quam ab ullis omnino postulare.) Auri autem loco fidei sinceritatem exigit. Pro myrrha autem incorruptam animæ corporisque integritatem deposcit : tum doctrinæ rursum prædicationis puritatem ; tum orthodoxum tandem circa fidem sensum et intellectum. Thuris autem vice bonorum operum suaveolentiam a nobis efflagitat : non quo horum acceptione dives evadat : verum quo nos per ea opulentiores reddat. Ecquid enim exstat usque sublimium cœlestiumve rerum, aut illustrium beneficiorum, quorum thesaurus et fons immensumque pelagus non est Deus ? Neque horum solum origo et causa est, sed magnificus quoque liberalisque, si egentes adsunt, eorumdem dator.

Verum Magi divinique pastores ad Bethleem, quæ Deum excepit, proficiscantur, stellamque comitem et itineris ducem habeant, et miraculum illud plane stupendum coram contemplentur, contemplantesque obstupescant, et dona Magis digna hilariter offerant, et angelorum doxologiam ingeminent : *Gloria in excelsis Deo*, recinentes, *et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Nihil illi formident, nihil extimescant ; non insani Herodis furias, non aliud ullum metum incutere solitum animo pertractent ; sed divinis tantum meditationibus se occupent, infantemque pannis involutum, et in divino præsepio positum, defixa oculorum acie spectent, qui infans universorum est servator, Deusque et Dominus vere inexplicabilis ; etsi nostri causa, qui carnales sumus, adeoque puram nudamque illius divinitatem intueri nequibamus, humanæ carnis corporisque velamine sit obtectus. Nos autem propter innumera peccata nostra, gravissimaque errata, earum rerum contemplatione indigni effecti, cursu illuc contendere, præstoque adesse prohibemur, sed vel inviti et nocentes domi manere cogimur ; nullis sane corporis vinculis astricti, verum Saracenico metu absterriti et compediti ; tristitiaque, nostra quidem infelicitate digna, indigna autem bonis, quæ nobis alioqui debebantur, veluti tempestate quadam jactati. Quandoquidem, si miseria nostra bonis illis digna fuisset, omnino nos quoque prope loca illa positi (nec enim a longinquo illa aspicimus) cum pastoribus choros duceremus, et cum Magis Deo dona afferremus, et cum angelis odam illam : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, decantaremus.

Verum enimvero ejusmodi voces vel hoc loco depromere inoffense sinimur ; at ipsum vero præsepe, et specum illam vere sublimem cœlestemque contueri, tanquam spectaculo ejusmodi indigni, omnino vetamur. Vere generis nostri principem, primumque parentem Adamum a paradisi habitatione miserabiliter proscriptum, hic imitamur. Etenim ob nefaria peccata lapsusque, quæ prava præposteraque mente subinde designamus, tam gravia, vel multo quoque graviora tristioraque patimur, quam ille. Nam ut ille a paradisi deliciis proscriptus, exsulque factus, et gravissima irrevocabilique Dei sententia inde ejectus, oculis quidem paradisi hortum usurpabat (e regione enim illius habitabat) ad ipsum autem denuo regredi non valebat ; ut qui flammeam illam versatilemque romphæam, quæ aditum ad ejusmodi locum præcludebat, ipsumque ob designatum prævaricationis peccatum bono illo ardenter cupito orbabat, ob oculos versari cerneret ; ita nos quoque hodierna die multamur : quandoquidem civitatem Bethleem, quæ Deum excepit vicinam habemus, neque in ipsam tamen ingredi permittimur, non quidem ardentem illam ? versatilemque paradisi romphæam, conspicantes, sed efferatum, planeque barbarum, atque omni revera crudelitate plenum Saracenorum gladium extimescentes. Hic enim gladius horrendum fulminans, cædemque spirans et intentans, beatæ illius visionis exsortes nos reddit, domique citra ulteriorem progressionem manere compellit. At vero licet Agarenorum sica æque nunc fulminet, ac romphæa illa quæ paradisi ostium quondam asservabat ; attamen si nos voluerimus, hoc est, si conversi Deum nostri causa natum per studiosa opera ex animo quæsiverimus, ut antea fuerat, sedata mox et mitis evadet. Si, inquam, nos peccatorum flammas per pœnitentiam restinxerimus, et Deum Optimum Maximum propter nos et secundum nos natum religiose coluerimus, operumque, quæ ille exsecrari solet, studium intermiserimus, ardoris sui sensum facile deponet. Qua, quæso, fronte ad Deum accedere audemus, qui nullam, neque animi fecunditatem, neque corporis castimoniam muneris loco deferimus ? Quomodo ipsi appropinquare non veremur, qui operum, quæ illi lætitiam et voluptatem parere dignoscuntur, suaveolentiam nullam obtinemus ? Præsertim cum flagitiosorum operum graveolentiam infestissime odisse non ignoremus ? Metuo autem magnoque tremore constringor, ne qui orthodoxam fidem habere videmur, secundum illam quoque laborare deprehendamur : ut qui eam solam, hoc est ab honestarum actionum conjugio sejunctam, bonorumque operum comitatu destitutam, oberrare permiserimus. Si enim fides stu-

Digitized by Google

diosa fragrantium operum actione orbata, secundum Jacobum fratrem Domini [15], qui hujus quoque gregis pastor aliquando exstitit, est mortua, quomodo nos rectum cursum tenebimus, qui fidem operibus, quasi aliis quibusdam exornare non curamus? neque animos nostros pernicibus operum misericordiæ pennis obarmamus? Quamobrem, fratres animo meo exoptatissimi, opera, quæso, cum fide consociemus, neque ob operum, quæ adesse oportebat, absentiam, eam infirmemus: ita enim fiet, ut quemadmodum fide fortes validique consistimus (neque enim Christi gratia defensi conservatique, ulla illam ex parte labefactavimus), sic bonis quoque operibus firmemur: et Christum ipsum qui honestis actionibus impense delectatur, fide simul et operibus non parum recreemus, clementissimamque ejusdem celsitudinem nobis promereamur. Ipse enim est, qui tanquam legislator, hæc decreta diserte pronuntiat: « Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui est in cœlo [16]. » Rursum: « Si diligitis me, mandata mea servate [17]. » Item « Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis [18]. » Si itaque paternam illius voluntatem fecerimus, veramque et orthodoxam fidem constanter retinuerimus, Ismaelitarum romphæam facili negotio amoliemur; Saracenicamque sicam a nobis avertemus; et Agarenorum arcam confringemus; et divinam Bethleem non longo post tempore contemplabimur; et quæ in illa sunt admirabilia contuebimur, et admirandorum operum opificem Christum conspicabimur: et una cum angelis doxologiam illam: « Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, » magna sonoraque voce decantabimus, operamque ea re Christo cum primis gratam navabimus. Est enim ille iis rebus, quæ salutem nostram promovere et procurare natæ sunt addictissimus.

Annon cum Dei Verbum esset, æternumque ex æterno Patre ortum haberet, impollutum matris Virginis uterum propter nos inhabitavit? Veramque in illa, et ex illa carnem suscepit? Suscepit autem ex ea carnem non prius quidem formatam et exsistentem, quam indissolubili vinculo illi conjungeretur: sed una cum ipso, et in ipso Verbi complexu, exsistentiam sortitam. Ipsius namque constitutio et ratio cum ipsa compositione ad punctum coibat, ipsique coæva erat. Quam etiam carnem rationalis vitæ spiritu animatam sibi secundum hypostasin adjunxit, ut illustre illud fidei lume.. Leo, docet, et sapientissimus Cyrillus magnus ille cœlestis doctrinæ præco, præclare veræque pietati et religioni admodum consentance, confirmat. Christus namque salutis nostræ causa nobis per omnia assimilatus, et similis expertem conceptionem habuit (viri enim, ut nasceretur, A synergia nulla egebat), et Virginis utero se circumscribi sustinuit, et hominum more pro sua clementia in lucem edi voluit, et in manifestissimum omnipotentis divinitatis suæ judicium et argumentum, Virginem, ex qua prodiit, integram incorruptamque conservavit, ipsamque nihilominus Deiparam esse palam ostendit. Quin et ipsa vicissim virgo luculentum ineffabili illius divinitati testimonium perhibuit: testatum, inquam, orbi fecit, ipsum esse verum Deum, verumque Dei Filium, ejusdem cum Patre naturæ et substantiæ: etsi ab illis, in quorum oculos incurrebat, homo tantum nostri similis fuerit habitus. Coruscat autem et licet hic Filius duabus naturis divina una, humana altera, interim nulla ex parte est divisus; B manet enim unus Christus, et unus Filius, omnis expers mutationis, confusionis, sectionis, et divisionis. Annon idem ille, cum dives esset, unaque cum regno imperium in omnes obtineret, quo nos, qui pauperrimi eramus, immortales illius opes consequeremur, in nostram mendicitatem ultro sese dimisit? Nonne, cum increatus, imo vero creator, universæque creaturæ conditor esset, quo nos in increatæ naturæ suæ consortium eveheret, inter creaturas censeri voluit? Nonne cum omnis materiæ, corporeæque concretionis exsors degeret, quo nos caducis istis fluxisque corporibus et carnibus superiores efficeret, nostraque corpora incorruptione vestiret: et carnem C nostram immortalitate donaret, caro et corpus fieri in animum induxit? Annon, cum secundum divinitatem nullis limitibus circumscriberetur, quoad immensum regnum suum aditum nobis patefaceret, carnem mole definitam sibi ascivit? Annon cum ab omni peccato vacuus, sanctusque et per omnia impollutus esset? « Peccatum enim non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus [19]. » Nostri causa peccatoribus annumeratus est? et in peccatricis carnis similitudinem, in lucem fusus est? Qui enim peccatum ignorabat, eum Pater, in quem nullum peccatum cadit, propter nos peccatum fecit [20]: ut carne ab omni peccato immuni, peccati condemnationem evacuaret, nosque peccatores a contractis peccatorum sordibus expiaret. D Nonne cum Filius et liber foret, naturalisque Domini polleret, quo nos libertatis dono ornatos, Deo Patri quasi filios offerret, inter servos censeri sustinuit? Per ipsum enim id assecuti sumus, ut Altissimi filii nominemur et simus. Interim illud adoptionis donum non natura, sed gratia nacti sumus. Annon, cum æternus et impatibilis, et immortalis esset, quo nos ab interitu omnique patiendi necessitate liberaret, et a mortis vinculis multiplicibusque catenis quibus irretiti tenebamur, expediret et vindicaret, carnem nostram patibilem mortalemque induit? Annon hæc omnia præstitit, modoque divinissimo implevit, et con-

[15] Jac. II, 17. [16] Matth. VII, 51. [17] Joan. XIV, 12. [18] Joan. XV, 14. [19] Isa. LIII, 95; I Petr. II, 22. [20] II Cor. V, 21.

Digitized by Google

summavit? Utique; nec enim contingit Deum proposito suo frustrari. Nam quid animo concipi potest, quod Deus, si velit, non efficiat? Aut quis est, qui omnipotenti efficacissimæque ejusdem voluntati sua voluntate, ut maxime id contendat, obsistere valeat? Hujus tanti numinis, fratres, festum diem nos hodie obimus, etiamsi magna cum tristitia illud faciamus: ut qui locum, in quo Deus Verbum, et Dominus per exortum, qui verbis explicari nequit, apparuit, propinquum habeamus, neque ad illum tamen accurrere valeamus. Sane idem fere hic nobis usu venit, quod divinissimo Moysi [21]. Hic enim in montem præcelsum subvectus, promissionis terram oculis quidem usurpabat avidissimeque in illam ingredi cupiebat; verum quod virgæ suæ verbere aquarum fluenta et rivos e petra educturus, Deum non benedixit, nequaquam huc ingredi permissus est [21]. Et ille quidem ad eum modum terra multum desiderata orbatus, mœroreque exhaustus, hinc ad Deum emigravit. Nos autem, qui his non dissimilia patimur, quid faciemus? Nam etsi de cœlestibus donis animo voluptatem capimus, et lætamur, et religiose nos oblectamus, et quasi continuum gaudium haurimus; contristamur tamen, turbamur non parum, quod locum cominus aspicere non licet, ibique festivum conventum agitare, ubi vera lux exorta est, ubi æterna vita floruit, ubi tandem donorum et gratiarum omnium thesaurus aspectabili forma apparens, omnes, qui cum fide et pietate intuentur, illustrat et recreat, cœlestique gaudio uberrime exsatiat; ac tales illis opes impertitur, qui neque defluunt, neque deficiunt; efficitque ut non absque gaudio et oblectatione, cum angelis, pastoribus et Magis: *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, concinant. Adamo tantum primo generis nostri parenti, divinoque Moysi misere admodum hodierna luce assimilamur: verum Davidis quoque parentis sortem cum primis exacte exprimimus: ut qui iisdem pene difficultatibus hoc tempore involvamur, obstaculisque præpediamur, quibus olim ille. Etenim David in regem a Deo assumptus, cum Philistæorum acie undique circumjecta aliquando coerceretur spiritali siti, quali forsan nos modo, arens ardensque salutarem aquam ex cisterna, quæ erat in Bethleem, bibere desiderabat? Aqua autem quam mystice ille expetebat, et viva erat, et omnes qui ex ea bibebant, divina virtute vivos efficiebat: « Si scires donum Dei, » aiebat Christus, fons ille vitæ nunquam deficiens ad Samaritanam; « et quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsan petivisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. Omnis qui bibet ex aqua hac, sitiet iterum; qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam [22]. » Cisterna hæc sacra sanctissimam Virginem designabat, quæ et uterum gestura, et Deum paritura erat. Quod enim hic transigebatur, prophetia et figura erat de Christo, qui est aqua viva omnibus vitam infundens, deque mystica et spiritali cisterna, quæ aquam illam, quæ nunquam deficit, utero comprehensam, in lucem dedit, hoc est de impolluta Virgine.

Hanc autem cisternam et aquam bifariam rex David videre desiderabat, intenseque gestiebat, spiritalibus nimirum et corporeis oculis: illis quidem, ut illustrissimus propheta; his vero, ut consummatissimus justus: Hoc ergo desiderio intus ardens aiebat: « O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna, quæ est in Bethleem juxta portam [23]. » Cognoscere hinc licet, quam apte nos hoc tempore iis assimilemur, qui Christum quondam, cum spiritalibus, tum corporeis quoque oculis contueri exoptabant. Ad quod veterum desiderium Christus Dominus aqua illa viva alludens, alicubi ita concionatur: « Multi prophetæ et justi cupierunt videre, quæ videtis, et non viderunt, et audire, quæ vos auditis, et non audierunt [24]. » Huc etiam spectant, quæ apostolus Petrus ad eos, qui in Christum Servatorem crediderant, ea de re scribit: « Quem, ait, cum non videritis, diligitis, in quem nunc quoque non videntes creditis. Credentes autem exsultatis lætitia inenarrabili et glorificata, reportantes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarum: de qua salute exquisiverunt atque scrutati sunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi, prænuntians ea quæ in Christo sunt passiones, et posteriores glorias. Quibus revelatum est, quod non sibimet ipsis, vobis autem ministrabant ea quæ nunc annuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cœlo, in quæ desiderant angeli prospicere [25]. » Si ergo justi, et prophetæ, et angeli, Christi nativitatem et locum in quo exoptatissimus ejusdem ortus contigit, contueri desiderabant, et desiderant; quid mirum est, si nos abjecti minimique, qui ejusdem religionis et pietatis participes, orthodoxæque fidei, cohæredes effecti sumus, ardenter istud desideremus. Et quænam causa, quæso, divinum Davidem, cum et germanus Bethleemita esset, ortumque e deifera Bethleem duceret impediebat, quo minus Bethleemiticæ cisternæ aquam, quam tantopere expetebat, tantaque aviditate sitiebat biberet? Eadem prorsus, quæ nos hoc tempore; nam et ipse quoque æque ac nos modo, ob hostilem metum, ad sacram Bethleem cursu contendere, aquamque concupitam haurire prohibebatur. Quid autem homini contingere potest miserabilius, quam bonum desideratum ob oculos positum habere, neque desiderato tamen frui posse: quandoquidem tum

[21] Num. xx, 12. [22] Joan. iv, 10 seqq. [23] II Reg. xxiii, 15. [24] Matth. xiii, 17. [25] I Petr. i, 8-12.

Digitized by Google

temporis quoque, proinde, ac nunc, Philistæorum statio Bethleem obsidebat : eaque res illum, quemadmodum nos quoque hac tempestate, quo minus bonum illud usque adeo beatum et desideratum (quippe quo nihil nobis obtingere potuisset felicius, aut honoratius, aut oblectabilius) consequamur, impedit, et absterret, ne ad divinam Bethleem accederet, absterrebat et impediebat.

Verum licet ille e Bethleemica cisterna aquam bibere desiderans, propter infestam Philistæorum aciem, quæ Bethleem summis semper laudibus prædicandam, tunc obsessam tenebat, ad deiferam illam civitatem, per id tempus pervenire non posset; nihilominus expetitam aquam, siquidem sensilem aquam bibere placuisset, obtinuit. Etenim tres fortissimi satellites, validissimique propugnatores, regis desiderio comperto, ipsumque non sine æquissima causa dicere audientes : « O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna, quæ est in Bethleem juxta portam : » rati aquæ quæ sensu percipitur desiderio illum teneri, cum essent, ut conjicere et dicere licet, ad mortem illius causa subeundam promptissimi, in manifestum vitæ discrimen proruerunt : regi per hoc animi sui robur, infractamque audaciam probare volentes, vel certe eximiam et admiratione dignam in principem suum benevolentiam, invictamque erga salutarem ejusdem sermonem, studium et ardorem demonstrare instituentes. Siquidem : « Majorem hac dilectionem nemo habet, ait Salvator, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. » — « Irruperunt ergo tres fortes, ait Scriptura, in castra Philistinorum, et hauserunt aquam de cisterna Bethleem, quæ erat juxta portam, et attulerunt ad David [37]. » Hic tu jam Davidis pietatem, virtutumque omnium reginam discretionem considera. Nam ut regnorum habet historia, noluit aquam illam bibere, verum libavit eam Domino, dicens : « Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc : num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, et animarum periculum bibam [38] ? »

Noluit ergo vir ille plane divinus aquam hanc bibere. At cur noluit? quia prophetiæ lumine illustratus, fore prævidebat, ut Judæi aquæ illi vivenți, omniaque vivificanti secundum carnem e Bethleem exorituræ, et e lacu virgineo nascituræ, et in lucem prodituræ, hoc est, Christo fidem denegaturi essent. Ut vates ergo sanctissimus Judæorum in Christum perfidiam facto adumbrabat. Ob id, inquam, divinus ille vir aquam ad se delatam haurire noluit, quia insanos sceleratosque Judæos Christi prædicationi in suum ipsorum interitum et perditionem, nequaquam credituros præsagiebat, certoque prævidebat. At nos vero, qui Christum Servatorem gratanter suscipimus, et orthodoxa fide ornati sumus, et exsecrandam Judæorum incredulitatem aversamur, et spuriam fœdamque eorumdem amentiam modis omnibus detestamur, sacram Bethleem adire enixe avemus, divinamque cisternam, quæ juxta portam exstat, Deiparamque Virginem mystice designat (hæc namque aquam vivam quæ vitam dat mundo effudit), mentis oculis contemplari, et salutem, quæ in ipsa apparuit, hoc est Christum, qui humanum ortum hac luce in ea subiit (hic enim nostra est salus, et vita, et redemptio) accurate contueri, adire nequaquam possumus. Tenemur profecto desiderio, et siti æque nos torrente, atque altera illa torrebat regem; videre autem aquam, ut decantatus ille David, et vel solo aspectu animam visumque inde pascere propter Saracenorum metum omnino non valemus. Etenim impiorum Agarenorum statio æque nunc, ut dictum est, illustrem Bethleem occupat et obsidet, ut quondam Philistæorum; nec ullum prorsus transitum ad illam indulget. Interminatur enim cædem et interitum, si quis ad sanctam illam civitatem egredi, divinissimæque ac nobis optatissimæ Bethleem appropinquare ausus fuerit. Quare intra civitatis hujus portas conclusi, necnon in divino hoc Dei Genitricis templo constituti, festum hunc diem anniversariamque solemnitatem, non citra tristitiam obimus publiceque celebramus : Vestram proinde in Christo Deo nostro dilectionem hortor, rogoque et obsecro, etc.

In codice Græco, quo usus sum, deest orationis epilogus, quem ex chartæ spatio quod reliquum erat, tres aut quatuor periodos excessisse non puto.

[37] Joan. xv, 13. [37] II Reg. xxiii, 16. [38] ibid. 17.

ANTON. BALLERINI PRÆFATIO IN SEQUENTEM HOMILIAM.

Quo loco habenda S. Sophronii scripta, § I. — *Homilia, quæ nunc editur, nulli ex ejusdem opusculis secunda censeri debet*, § II, III. - *Indicia, quæ hanc homiliam certum Sophronii fetum evincunt.* § IV. — *Quandonam homilia habita fuerit*, § V.

I. Quod Sophronii Hierosolymitani egregium hoc in Deiparæ laudem opusculum nancisci datum mihi fuerit, inventumque e tenebris in publicam lucem producere, idque iis temporis adjunctis præstare, cum immaculatæ beatissimæ Virginis conceptu inter eas veritates, quæ fide tenendæ sunt, per solemne Ecclesiæ judicium asserto, ejusdem augustæ Reginæ ac Dominæ nostræ gloria clarioribus nitet radiis, atque uberiori lucis suæ suavitate universum orbem exhilarat; habeo enimvero, cur ipse mihi maximopere gratuler. Et sane dum præclarissimum illud ecclesiasticæ eruditionis lumen, Angelum Maium, cer-

Digitized by Google

no, eo maxime curas suas contulisse, ut universim (1) quidem patriarcharum, qui Orientales sedes tenuerunt, scripta rimaretur, prorsus autem singulari studio, si quæ reperiri adhuc possent operum sancti Sophronii reliquiæ, inquireret; dum eumdem eximium virum cerno, tantum sancto huic doctori detulisse, ut vehementer doleret (2), tum quod quæ edita sunt ejusdem scripta, nondum in tanto typorum usu collecta essent et idoneo voluminis apparatu conjunctim edita, tum quod complura alia in codicibus mss. ad nostros usque dies indecore prorsus retinerentur; dum cerno denique Sophroniana quæque tanto in pretio apud eum fuisse, ut vix dum reperta in mss. codicibus avidissime arripuerit, ac vulganda censuerit tum *Historiam SS. Cyri et Joannis* (3), utut nihil, præter horum sanctorum martyrum laudationem ac miracula ad ipsorum sepulcrum perpetrata, contineat, tum Triodium (4), quanquam hoc idem, sin minus integrum, plurima tamen ex parte in communi Græcorum Triodio jam prostaret, tum binas homilias, in sanctissimos apostolos Petrum ac Paulum alteram, quam necdum editam existimavit, (5), alteram in sanctum Domini Præcursorem (6), et cum his quæcunque demum reperit ejusdem auctoris scriptiones aut scriptionum nactus est fragmenta (7); curnam ipse non existimaverim, sane pretiosam ad manus mihi delatam esse margaritam, cum luculentissimam hanc sancti doctoris *in Annuntiationis mysterium* homiliam adipisci fortunate contigit?

II. Videlicet si Eminentissimo, quem laudo, viro tanquam de inventa gemma gratulari sibi licuit (8), cum primum ipsi in Vaticano codice homilia occurrit, quæ est in SS. Petrum ac Paulum; næ nobis pari aut fortasse etiam potiori jure de ea, quæ modo offertur in Deiparæ Annuntiationem, gratulationis argumentum præbetur. Si quæras enim, quid tandem adeo singulare præferant Sophroniana, quod tanto sapientissimi Mali studio excitando par foret, ex hujus ad Sophronii elucubrationes sive præfationibus sive scholiis disces facile, id non modo præclaris sancti patriarchæ pro Ecclesia gestis, laboribusque adversus hæreses, acephalorum præsertim ac monothelitarum, exantlatis tribuendum esse, sed potissimum penitissimæ planeque eximiæ ejus in sacris dogmatibus scientiæ deberi, ut propterea et *sapientissimum* eum a sancto confessore Germano appellatum esse (9), ac de ejus scriptis verissime dictum comperiamus, quod œcumenicum vi concilium (Act. 13), de synodicis ejusdem litteris affirmavit, eas se *pro orthodoxis habere, et tanquam sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ perutiles suscipere*, quodque de ipsis litteris pronuntiavit in sua *Bibliotheca* (Cod. 230) Photius, ipsas scilicet *orthodoxam sententiam accurate expositam exhibere, et sacrorum dogmatum doctrinam minime vulgarem præferre.*

III. Atqui si accurata ac luculenta divinorum dogmatum enucleatio ac propugnatio potissima ratio haberi debet, quæ Sophronii nobis opuscula commendet; profecto nihil hæsitans affirmaverim, post synodicam ejusdem epistolam a Patribus Concilii vi œcumenici probatam æque ac laudibus cumulatam, vix aliud ejus opusculum promi posse, quod cum hac, quam modo edimus, homilia comparandum videatur. Et sane quanquam prolixa hæc oratio in mysterio Virginis ab angelo salutatæ explanando et celebrando proprie versetur; tamen vel in ipsis ejus initiis, occasione sibi consulto comparata ex illa, quam tertio repetit, læti nuntii proclamatione, catholicam de sacrosancto augustissimæ Triadis mysterio doctrinam proponendam explicandamque assumit; idque tam late decem paragraphis prosequitur, ut hac tractatione veluti altera ex præcipuis orationis partibus absoluta, in codicibus tum Viennensi Cæsareo, tum Coisliniano ad oram libri adnotata ea verba invenias, τέλος τῆς θεολογίας, *finis theologiæ*, tractationis scilicet de S. Triadis mysterio. Ibi autem cernere est Sophroninm non modo purissimos doctrinæ catholicæ latices adversus veteres Sabellianorum, Arianorum, ac Pneumaticorum errores promentem, sed et novas exagitantem impietates acephalorum ac theopaschitarum, qui, duce Petro Cnapheo, trisagium hymnum corrumpentes, atque omnia sus deque miscentes, crucis prædicationem ad augustissimam Trinitatem stulte transferebant. Ubi vero proprium homiliæ argumentum pertractandum aggreditur, præter eximia illa, quæ sive de primæva creati hominis condititione, sive de funestissimo humani generis lapsu, sive de misericordissimo Dei prostratum hominem erigentis consilio scribit, de ipso incarnationis dominicæ mysterio tam dilucide et præclare doctrinam Ecclesiæ adversus omnigenas hæreses explanat, ut tantum non illis ipsis synodicis litteris, quas a synodo sexta collaudatas diximus, comparari hoc opusculum possit. His porro omnibus fac insuper illa addas plane splendidissima, quæ salutationem angelicam explanans de celsissimis beatæ Deiparæ prærogativis mira tum pietate tum sapientia tradit, quæque frustra in aliis, quæ nobis supersunt, ejusdem scriptis requiris; et exinde plane colliges, quam merito hoc opusculum præstantissimum haberi possit *ex paucis illis* (ut cum Baronio ad ann. 636, n. 5 loquar) *quæ nobis supersunt, nobilissimi hujus et divinitus afflati ingenii monumentis*, cujus *doctrina egregia et eloquentia* promeruerunt, *ut plane inter nobiliores Orientalis Ecclesiæ magistros censeatur adnumerandus.*

IV. Cæterum sincerum magni Sophronii fetum hanc homiliam habendam esse, argumenta suadent extrinseca juxta atque intrinseca. Et extrinsecum quidem indicium sufficiens suppeditat manuscriptorum codicum auctoritas. Sophronii enim nomine oratio inscripta reperitur 1. in exemplari, quod penes se habuisse testatur Michael Le Quien (10); 2. in Coisliniano codice 274 (qui nunc in Parisiensi imperiali

NOTÆ.

(1) Vid. Præfat. ad tom. X *Spicilegii Romani*, § 6, pag. VI.

(2) Vid. Præfat. ad tom. X *Novæ Collectionis veterum scriptorum*, § 16, pag. 24.

(3) In tom. III *Spicilegii Romani*.

(4) *Spicilegii Romani*, tom. IV.

(5) *Vet. Script. Nov. Collect.* tom. X pag. XXV. Nil porro mirum, quod hanc homiliam inde ab anno 1666, interprete Joanne Francisco Albano, Clemente dein hujus nomine undecimo Romano pontifice, Romæ excusam fuisse, eruditissimum virum latuerit, quando id ipsum generatim scriptores historiæ litterariæ latuit: latendi autem causa haud obscura est, quod nempe opusculum ne vicenis quidem pagellis constans, atque ab adolescente septemdecim vix annos nato vulgatum, non eam de se famam potuit excitare, quæ extra Urbis mœnia longe lateque pervolitaret; unde factum est, ut cito in tenebras, e quibus emerserat, remearit, et ægre aliquod ejusdem exemplar in bibliothecarum Urbis miscellaneis reperire liceat.

(6) *Spicilegii Romani* vol. IV.

(7) In tomi X *Nov. Collect. Vet. Script.* pag. XXXI habes Sophronii Troparium, in *Præf.* tom. III *Spicilegii Romani scriptiunculam de peccatorum confessione*, in IV tomo mutilum *Tractatum de re liturgica*, et in ejusdem tomi *Præfatione* (pag. VIII) fragmentum *De laude virginitatis.*

(8) Vid. Præfat, tom. XVI *Nov. Collect.* V. S. § 16.

(9) S. German. *De hæresib. et synodis*, n. 39; apud Maium *Spicileg. Roman.* tom. VII, pag. 52.

(10) In not. ad § 12 Homiliæ S. Joannis Damasceni *in Sabbatum sanctum*, Damasc. Opp. tom. II, pag. 820. Nov. Edit. t. III, hujus Patrolog. t. XCVI col. 611. EDIT.

Digitized by Google

Bibliotheca asservatur), e quo et apographum, quod nunc edimus, desumptum est; 3. in codice 3383 Bibliothecæ Bodleianæ in mss. codd. Joannis Seldeni codice 53 n. 7., prout scribit Casimirus Oudinus (11); 4. in ms. codice inter Græcos historicos nunc 128 (Lambecio vero 39) bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, licet non integra ibi oratio, sed quædam tantummodo exhibeantur excerpta; et hæc quidem ad eam homiliam pertinere, quam hic edimus, certo licuit argumento nosse, postquam vir eximius Fridericus Pilat pro sua humanitate aliquot ex iis excerptis exscribenda et transmittenda ad me curavit: pro quo atque aliis in me beneficiis gratissimum ipsi me profiteor; 5. in codicibus, qui apud schismaticos Græcos servantur; unde Nicodemus monachus in Heortodromio (12) et orationem ipsam Sophronii esse ex auctoritate codicum in variis monasteriis, quæ ibi recensct, exsistentium expresse affirmat (13), et plura dein fragmenta ex ipsa in decursu exscribit. Porro cum hisce testibus nemo contradicat; nam nullus allegatur codex, qui eamdem orationem alii, quam magno Sophronio Hierosolymitano episcopo, tribuat, neque ullus exstat inter viros eruditos, qui ejusdem homiliæ mentionem injecerit, deque ejus auctore dubium aut controversiam aliquam moverit; ex criticæ artis regulis apud omnes receptis ratum esse exploratumque debet, homiliam Sophronio abjudicari nullo modo posse.

Huc accedunt argumenta intrinseca; quæcunque enim in homilia demum inspicias, nihil invenies, quod non plane Sophronio congruat. Convenit ratio styli; eadem quippe hic, atque in aliis ejusdem elucubrationibus, eloquentiæ vis, iidem amplificandæ et exornandæ orationis modi, eadem illa in dicendo facundia, ut prolixiores luxuriantesque sæpe occurrant periodi (14). Congruit ratio sententiarum; non modo enim iidem eximiæ pietatis sensus, eadem affectuum vehementia, idemque relucet omnigenæ doctrinæ apparatus; verum etiam eædem prorsus sententiæ iisdemque fere verbis prolatæ: eædem in sacris dogmatis proponendis atque explicandis formulæ, eadem denique vel in rebus minus obviis usurpata argumenta (15). Convenit singulare illud Sophronii studium nullam prætermittendi, imo nullam non accersendi occasionem sinceras Ecclesiæ doctrinas inculcandi, adversasque hæreses redarguendi (16). Convenit denique ratio errorum, quos frequentius homiliæ auctor exagitat, Nestorianorum scilicet, et potissimum Eutychianorum ac Polycephalæ (ut ipse vocat) Acephalorum sectæ. Id enim et aliis Sophronii scriptis commune est, ætatique Sophronii ita est proprium, ut prorsus nefas sit, in alia tempora hanc orationem transferre.

V. Quod vero in hac homilia Sophronius ne verbum quidem injecerit, quod ad Monothelitarum errores referri queat; Michael Le Quien potius quam inde concluderet, homiliam alteri scriptori tribuendam, maluit affirmare (17), id a litteris Honorii Romani pontificis, qui ea de controversia silentium indixisset, repetendum esse. At nihil opus est ejusmodi hypothesi; fieri enim potuit, ut Sophronius hanc orationem haberet, antequam in episcopum Hierosolymitanum eligeretur, ac proinde antequam Cyrus Alexandrinus ac Sergius Constantinopolitanus venenum hæreticum aperte disseminassent. Imo aliquod ejus rei indicium in ipsa homilia non deest, ubi (§ 48) se Sophronius ἐλαχίστου titulo designat, qui sane in concione ad populum habita, monachi potius, quam episcopi conditioni congruit. Sed et illud prætereundum non est, monumenti illius, quod silentium Sophronio indictum ab Honorio tradit, epistolæ scilicet ejusdem Honorii, quæ in sexta synodo lecta perhibetur, non satis firmam esse fidem (18). Addiderim ulterius, etsi sua illi Honorii epistolæ fides constaret, tamen ne hac quidem ratione quæstionem solvi, cur Sophronius doctrinam de duplici Christi Domini voluntate et operatione in ea homilia prorsus tacitus prætermiserit. Narrat enim epistola, illud seu consilium seu præceptum silentii de una vel duplici Christi voluntate servandi Sophronio transmissum ab Honorio fuisse per Stephanum Dorensem, quem Sophronius ipse propter eamden Monothelitarum causam Romam ad Honorium miserat. Porro plane incertum est, an post reditum Stephani tamdiu Sophronius adhuc vixerit, ut dein hanc homiliam in Virginis Annuntiationem habere potuerit (19).

NOTÆ.

(11) *Comment. de scriptor. eccles.* ad. ann. 630, vol. I, col, 1606.

(12) Ἑορτοδρόμιον, ἤτοι ἑρμηνεία εἰς τοὺς ᾀσματικοὺς κανόνας, κ. τ. λ. *Venet.* 1836.

(13) Pag. 288 in not. ad prolegom. canon. in Annuntiationem.

(14) Exempla ejusmodi periodorum ut aliquot innuam, fac videas § 1 *Homiliæ in SS. apostolos Petrum et Paulum* (N. *Collect. Vet. Script.* tom. X, pag. XXIX), tum § 5 *Sermonis in laudem SS. Cyri et Joannis* (*Spicil. Rom.* vol. III, pag. 37-41), ubi unica periodus quatuor implet pagellas.

(15) Manifesto id apparet ex collatione eorum locorum, quæ in hac homilia vel de S. Trinitate vel de incarnatione agunt, cum litteris ejusdem synodicis. Item quod in hac homilia (§ 44) legis, Deum voluisse, dum nasceretur, matrem intactam servare, ut exinde sua evinceretur divinitas, illud ipsum reperies cum *Homilia in Christi Natale* (*Bibl. PP. Lugd.* tom. XII, pag 208), tum in ejusdem *Oratione in Occursum* (§ 8 apud Bollandianos Febr. tom. I pag. 276).

(16) Exempla habes tum in exordio *Homiliæ in SS. apostolos Petrum et Paulum*, ubi omnino præter orationis scopum doctrinam inculcat de duabus Christi naturis, tum in *Sermone in occursum Domini*, in quo et illud animadversione dignum, quod cum diutius jam et plures (§ 5, 8, 9 et 11) adversus hæreses tum Nestorii tum Eutychis et Acephalorum verba fecisset, tamen denuo (§ 22) duas Christi naturas prædicandi occasionem capit ex duabus volucribus, quæ tunc oblatæ dicuntur (apud Bolland. l. c. pag. 272).

(17) Loc. sup. cit.

(18) In Romano nostro collegio hæc propugnata est thesis: *Quæ feruntur mutuæ Honorii ac Sergii epistolæ, eas aut confictas aut saltem interpolatas habendas esse affirmamus.* De quo quidem argumento nonnulla aliquando me editurum confido. Illud unum hic prænoneo, momenta, quæ in hanc me sententiam impulerunt, alia esse ac hypothesim, quam de interpolatis synodi VI Actis Em. Baronius propugnavit.

(19) Unicum homiliæ exemplar habere ad manus licuit, e Coisliniano codice, ut dixi, diligentissime exscriptum. Cum tamen nonnulla excerpta e codice Cæsareo Vindobonensi receperim, alia vero fragmenta apud Nicodemum monachum repererim, variantes lectiones, quas collatione instituta deprehendi, subinde adnotabo.

Digitized by Google

II.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου [1].

A *Sancti Hierosolymorum patriarchæ Sophronii sermo in annuntiationem sanctissimæ Deiparæ.*

ANTON. BALLERIN. *Sylloge monument.* II, 33.

Εὐλόγησον, Πάτερ. *Benedic, Pater.*

Α'. Εὐαγγέλια, ἀδελφοί, εὐαγγέλια, καὶ πάλιν ἐρῶ, εὐαγγέλια· οὐχ ὅτι πάντων εὐαγγελίων ἐστὶν ὑψηλότερα, θειότερά τε καὶ κομψότερα, καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς ἐξοχώτερα· οὐδ' ὅτι ὡραῖόν με τὸν αὐτῶν ἀποδείκνυσιν ἄγγελον, καὶ ὡραίους μου τοὺς πόδας ποιεῖ καὶ ἐργάζεται (ἀγαθῶν γὰρ ἁπάντων ἐστὶν ἀγαθώτερα, καὶ χρηστῶν ἁπάντων χρηστότερα, καὶ πάντων θαυμασίων θαυμασιώτερα, καὶ πάντων συμπαθῶν συμπαθέστερα, καὶ φοβερῶν ἁπάντων καὶ φρικτῶν φοβερώτερά τε καὶ φρικτότερα)· ἀλλ' ὅτι καὶ τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος τρισσούμενα τὴν ὑπερτάτην δηλοῖ καὶ θείαν ἀριθμησιν. Ἅπαν γὰρ τὸ ἐν ἱεροῖς καὶ θείοις τρισσού- B μενον δόγμασιν, ἢ καὶ θεοσόφοις κηρύγμασι, καὶ σεπτοῖς ἀπαγγέλμασι, τιμὴ τῆς μακαρίας Τριάδος ὁρίζεται, Πατρὸς, φημὶ, καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος· ἥτις καὶ Τριάς ἐστι, καὶ μονὰς κατοπτεύεται· καὶ μονάς ἐστι, καὶ Τριὰς ἐξευρίσκεται· τὸ μὲν ταῖς τρισσαῖς ὑποστάσεσι, τὸ δὲ τῇ μιᾷ καὶ μόνῃ θεότητι, ἤγουν οὐσίᾳ καὶ φύσει.

I. Bonum nuntium, fratres, bonum nuntium: dicam etiam tertio, bonum nuntium; non modo quia lætis quibusque nuntiis sublimius hoc est, divinius, et præclarius, atque ob incomparabiles excellentias eminentius; neque modo quia me, qui illud ipsum affero, jucundum visu exhibet, meosque pedes tum aspectu tum re ipsa efficit speciosos [1], quandoquidem et quovis bono melius idem est, et quavis re utili utilius, et universis mirabilibus admirabilius, et omnibus misericordiæ divitiis miseratione locupletius, atque venerandis omnibus ac tremendis venerandum magis ac magis tremendum; verum etiam quia tertio repetitum sublimissimum illum ac divinum beatæ et principantis Trinitatis numerum declarat. Omnia enim quæcunque in sacris divinisque dogmatibus, sive etiam in divinioris sapientiæ prædicationibus, augustisque enuntiationibus tripliciter efferuntur, in gloriam deputantur beatissimæ Trinitatis, Patris, inquam, et Filii, et Spiritus sancti; quæ et Trinitas est, et unitas cognoscitur; et unitas est, et Trinitas deprehenditur; hoc quidem propter tres hypostases; illud vero propter unam solamque divinitatem, substantiam nempe atque naturam.

Β'. Μία γὰρ τῆς ὑπερουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος ἡ οὐσία κηρύττεται, ὡς εἰς μίαν καὶ μόνην ἀναγομένης θεότητα. Διὸ καὶ τὸ ὁμοούσιον, τό τε συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον, ἀῤῥαγὲς ἔχει καὶ στερῥὸν καὶ ἀσκέδαστον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἁπλήθυντον. Ἡ γὰρ ἁγία Τριάς, ἡ πάντων κρατοῦσα τῶν ὄντων καὶ C ἄρχουσα, καὶ πάντων κτιστῶν βασιλικῶς καὶ θείως δεσπόζουσα, ἀριθμεῖται μὲν ταῖς ἑαυτῆς ὑποστάσεσι· Τριὰς γάρ ἐστι καὶ πιστεύεται· τῇ δὲ οὐσίᾳ καὶ φύσει, ὡσαύτως δὲ καὶ θεότητι, πάσης κρείττων ἐστὶν ἀριθμήσεως. Οὐ γὰρ πρὸς τριαδικὴν ἐξαρίθμησιν καὶ κατ' οὐσίαν ἐκφέρεται· ἐπειδὴ τῶν προσωπικῶν ἑαυτῆς ὑποστάσεων ποιεῖται τρισσὴν τὴν ἀρίθμησιν. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ μεριστὴ ταῖς ὑποστάσεσι δείκνυται, καὶ μένει κατὰ τὴν φύσιν ἀμέριστος, καὶ τοῖς προσώποις διαιρετὴ καταγγέλλεται. Ἰδίᾳ γὰρ τούτων ἕκαστον φαίνεται, καὶ τὴν

II. Supersubstantialis enim, omnisque vitæ auctricis Trinitatis una prædicatur substantia, utpote quæ in unam solamque adunatur divinitatem. Quamobrem tum substantiæ, tum essentiæ, tum naturæ integra manet unitas, stabilisque atque indivisa, imo vero et multiplicationis expers. Etenim sacrosancta illa Trinitas, quæ exstantia omnia potestate sua continet et moderatur, et creatis universis regali divinoque dominatur imperio, numerum quidem quoad suas ipsius personas admittit; quippe Trinitas est et creditur: quoad substantiam vero, naturamque juxta ac divinitatem, omnem superat numerationem. Neque enim, quamvis personalium sui ipsius hypostaseon ternario polleat numero, idcirco ad ternarium numerum quoad substantiam quoque se protendit. Propterea et distinctionem præfert (1) in hypostasibus; et dum

[1] Rom. x, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[1] Sermonis hujus excerptis in Vindob. Cæs. codice sequens titulus præfigitur: Τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων κυρίου Σωφρονίου ἐκ τοῦ εἰς Εὐαγγελισμὸν λόγου. Ἐκ περικοπῆς· Τὸ μέγιστον ὧδε ἡ θεολογία.

NOTÆ.

(1) Ne, quæso, Janseniani existiment, præformatam hic a sancto Sophronio fuisse eam loquendi formulam, quæ, uti in dogmatica Constitutione *Auctorem Fidei*, inquit s. m. Pius VI, *facile rudes præsertim et incautos in fraudem impellere valet*, quippe quæ tradens, *Deum in tribus personis distingui, vi verborum hoc erroris periculum* subinfert, *ut essentia divina distincta in personis putetur.* D Subjectum enim, quod in hoc Sophronii loco et *distinctionem præferre* dicitur, et *distinctum quoad personas* prædicatur, et *distinctionem obtinere* perhibetur, non est *natura* aut *essentia divina*, sed sacrosancta atque adoranda *Trinitas*. Eam autem Apostolicæ Constitutionis sententiam nunc meminisse haud inutile visum fuerit, quando formulam illam loquendi, quam SS. Pontifex graviori potius

Digitized by Google

indistincta manet in natura, in personis distincta prædicatur. Quoad hasce enim singulas, distincta, quoad naturam vero indiscreta apparet. Exinde ratione plane mirabili ac stupenda distinctionem pariter obtinet atque unitatem; quoniam neque propter id, quod unum est, naturam scilicet, confunditur, adeo ut in unam quoque ac solam coarctetur personam; neque iterum propter eas, quæ tres sunt, personas inquam subsistentes, in diversa ac prorsus sejuncta discinditur; sed unum illud integrum manet et indivisum, omnemque disjunctionem pariter ac compositionem respuens.

A φύσιν ἀδιαίρετος. Ὅθεν καὶ παράδοξον ἀληθῶς καὶ κατάπληκτον τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν ἕνωσιν κέκτηται· ὅτι μήτε διὰ τὸ ἕν, ὅπερ ἡ φύσις ἐστὶν, ἀναχέεται καὶ πρὸς μίαν ἐλαύνει καὶ μόνην [1] ὑπόστασιν· οὔτε διὰ τὰ τρία, ἐκφύλως καὶ παντελῶς διατέμνεται, ἅπερ πρόσωπά ἐστιν ἐνυπόστατα· ἀλλ' ἔστιν ἀῤῥαγὲς καὶ ἀμέριστον, καὶ πάντα μερισμὸν καὶ συζυγίαν ἀρνούμενον.

III. Est enim hoc ipsum in Trinitate mirabile ac stupendissimum, quod, quamvis unum sit atque idem secundum naturam, et Deus unus sit, atque una Divinitas; tria tamen in personis invenitur; non quasi natura ipsa seu deitas dividatur, sed quia in suis ipsius hypostasibus ac personis in numerum confusionis omnis expertem dilatatur. Quemadmodum enim Deus est Pater, sic Deus est Filius, itemque Deus est Spiritus sanctus. Et quatenus eorum unusquisque dicitur Deus, unicam præfert trium personarum substantiam; quatenus autem Pater, et Filius, et sanctissimus Spiritus (hæc enim trium personarum ac vere trium ipsius hypostaseon proprie sunt nomina (2), quibus beata Trinitas quoad personas ad invicem sine divisione naturæ distinguitur), tres vere sunt et creduntur, et a fidelibus universis, itemque a cœlestibus atque invisibilibus virtutibus, magna voce celebrantur, et glorificantur, hinc terno sanctitatis præconio collaudatæ, hinc vero una naturalis dominationis prædicatione coadunatæ. Namque « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus exercituum [2], » clamaverunt sex alas habentia Seraphim [3], qui multo melius profecto, ac nos, theologiæ norunt rationes, utpote qui propius, quem nos, ad Deum accedunt, atque e purissimis illius splendoribus participant, sinceraque ejus luce illuminantur. Sacratissima enim Trinitas ter ab ipsis sancta prædicatur, et terna sanctificatione ac glorificatione honoratur; per eam autem vocem, « Dominus exercituum, » in unum dominatum sine confusione contrahitur. Quemadmodum enim illud, « Sanctus, sanctus, sanctus, » ter ab iisdem Seraphim conclamatum, trium beatæ Trinitatis personarum nu-

B

C

D

Γ'. Τοῦτο γὰρ καὶ τὸ θαυμαστὸν αὐτῆς ἐστι καὶ φρικτότατον, ὅτι ἓν καὶ ταυτὸν κατὰ τὴν φύσιν ὑπάρχουσα, καὶ Θεὸς εἷς καὶ θεότης μία τυγχάνουσα, τρία τοῖς προσώποις εὑρίσκεται, οὐ τὴν φύσιν ἢ τὴν θεότητα τέμνουσα, ἀλλὰ τὰς ἑαυτῆς ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα εἰς ἀρίθμησιν οὐ συγχεομένην εὐρύνουσα. Ὥσπερ γάρ ἐστι Θεὸς ὁ Πατὴρ, οὕτω Θεὸς ὁ Υἱὸς, οὕτω Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ καθὸ μὲν Θεὸς ἕκαστον λέγεται, μίαν τῶν τριῶν προσώπων τὴν οὐσίαν παρίστησι· καθὸ δὲ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα πανάγιον (ταῦτα γὰρ τῶν τριῶν προσώπων καὶ τῶν τριῶν ἀληθῶς αὐτῆς ὑποστάσεων ἀκριβῶς ἐστι τὰ ὀνόματα, οἷς ἀλλήλων ἡ μακαρία αὐτὴ Τριὰς ἄνευ μερισμοῦ διαστέλλεται φύσεως), τρία ὄντως ἐστὶ καὶ πιστεύεται, καὶ ὑπὸ πάντων πιστῶν, καὶ τῶν οὐρανίων τε καὶ ἀοράτων δυνάμεων, μεγαλοφώνως κηρύττεται καὶ δοξάζεται, ἐν τρισὶ μὲν ἁγιασμοῖς ἀνυμνούμενα, εἰς μίαν δὲ συνιόντα φυσικὴν κυριότητα. « Ἅγιος γὰρ, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαὼθ, » τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφὶμ ἀνακέκραγε, τὰ μᾶλλον ἡμῶν θεολογίας λόγους γινώσκοντα, ὡς μᾶλλον ἡμῶν Θεῷ πλησιάζοντα, καὶ καθαρᾶς αὐτοῦ φωταυγείας ματέχοντα, καὶ ἀκεραίοις αὐγαῖς ἐλλαμπόμενα. Τρισσῶς γὰρ ὑπ' αὐτῶν τρισαγία ἡ Τριὰς ἁγιάζεται, καὶ τρισὶν ἁγιασμοῖς καὶ δοξολογίαις γεραίρεται· καὶ εἰς κυριότητα μίαν τὴν, « Κύριος Σαβαὼθ, » φωνὴν ἀσυγχύτως συνάγεται. Ὥσπερ γὰρ τὸ, « Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, » τριπλῶς ὑπ' αὐτῶν τῶν Σεραφὶμ κελαδούμενον, τῶν τριῶν τῆς μακαρίας Τριάδος προσώπων τὴν ὑμνουμένην ἀρίθμησιν δείκνυσιν· οὕτω τὸ, « Κύριος Σαβαὼθ, » μίαν, καὶ μόνον λεγόμενον τὴν μίαν ἐμφαίνει καὶ μόνην αὐτῶν κυριότητα, καθ' ἣν καὶ εἷς τὰ τρία Θεὸς ἀσυγχύτως ἐστὶ καὶ δοξάζεται, καὶ ἡ μία θεότης ἐν

[1] Isa. VI, 3. [2] Isa. V, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[1] Cod. repetit μίαν, at loca similia palam faciunt legendum μόνην.

NOTÆ.

imprudentiæ quam pravo inconditæ illius turbæ Pistorii congregatæ animo tribuere maluit, recentius in libris vernacula lingua conscriptis et magna præterea laude cumulatis et semel et iterum usurpatam rursus non sine dolore reperimus.

(2) *Hæc enim, proprie et accurate loquendo, nomina sunt trium personarum, triumve hypostaseon:* Ταῦτα γὰρ, τῶν τριῶν προσώπων καὶ τῶν τριῶν..... ὑποστάσεων ἀκριβῶς ἐστι τὰ ὀνόματα. Ita Sophronius; et ex hisce quoque confirmatur quam merito s. m. Pius VI, in dogmatica Constitutione *Auctorem Fidei* notaverit inscitiam Pistoriensis conciliabuli ita de hac re statuentis, perinde ac exactior loquendi forma postularet, ut augustissimæ Triadis personæ appellarentur *Pater*, *Verbum*, *Spiritus sanctus*, minus vero exacte denominarentur *Pater*, *Filius*, *et Spiritus sanctus*. Porro si hac mere de causa, apostolicæ quidem sedis judicio, Pistoriense conciliabulum reprehensione non caruit; quid vero sentiendum de recenti illa falsi nominis scientia, quæ (uti legimus in Petri Leroux Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, cap. 8,) loquendi formam æque atque ipsam dogmatis substantiam inscite juxta ac perverse corrumpens, sanctissimæ Triadis mysterium ita exhibet, ut personæ Patris locum teneat *realitas entis*, locum Filii *entis idealitas*, *amor* vero locum Spiritus sancti sibi vindicet?

Digitized by Google

Τριάδι γεραίρεται. Διὰ τί γὰρ μὴ μόνον ἅπαξ εἰπόντα σεσίγηκε; μηδὲ κεκραγότα δὶς, σεσιώπηκεν, ἀλλὰ τρὶς ἀναλαμβάνει τὸ, « Ἅγιος; » Ὅτι μὴ μία καὶ μόνη ἡ τῆς Τριάδος ἐστὶν ὑπόστασις · ἄπαγε τῆς Σαβελλιανῆς δυσσεβείας τὸ βδέλυγμα ! μήτε δύο ταύτης [a] καὶ μόνα τυγχάνει τὰ πρόσωπα · ἄπαγε τῆς Μακεδονιανῆς βδελυρίας [b] τὸ ἄθεον ! ἀλλὰ τρὶς βοᾷ, καθὼς ἔφην, καὶ κραυγάζει τὸ, « Ἅγιος, » καὶ ἀκαταπαύστοις τοῦτο προσφέρει τοῖς χείλεσι, καὶ ἀσιγήτοις ἀγγέλλει τοῖς στόμασιν, ἐπειδὴ τρεῖς τῆς μακαρίας Τριάδος καὶ πάντων ἀρχικωτάτης αἱ ὑποστάσεις ὁρίζονται, καὶ τρία αὐτῆς τὰ συγγενῆ τυγχάνει καὶ ὁμόφυλα πρόσωπα, τὰ μίαν ὁμοτίμως θεότητα, καὶ μίαν ἰσοσθενῶς κυριότητα, καὶ μίαν τῶν ἁπάντων ἀρχὴν καὶ βασιλείαν ἀδιάῤῥηκτον ἔχοντα.

A merum collaudatum ostendit, sta illud, « Dominus exercituum, » unicam, semelque pronuntiatum unam ac solam declarat ipsarum dominationem, secundum quam et Deus unus tres inconfuse sunt et glorificantur, atque una deitas in Trinitate honoratur. Cur enim, cum semel eam vocem protulissent, non tacuerunt? neque siluerunt, cum bis clamassent, sed ter illud « Sanctus » repetunt? Quia scilicet Trinitatis non una solaque est hypostasis; apage Sabellianam exsecrabilem impietatem : sed neque duæ ac solæ sunt ipsius personæ; apage Macedonianæ impudentiæ atheismum : sed ter clamant, ut dixi, ingeminantque illud « Sanctus, » idemque labiis indesinenter efferunt, atque ore silere nescio prædicant, quoniam beatæ, ac summi exstantium omnium principii, Trinitatis tres definiuntur hypostases, tresque coessentiales ac consubstantiales sunt illius personæ, unam pari honore deitatem, unamque pari fortitudine dominationem, atque unum in res omnes imperium regnumque sine scissione possidentes. (2)

Δ'. Διὸ καὶ ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι, οἱ ταύτης προσκυνηταὶ γνησιώτατοι καὶ δοῦλοι τυγχάνοντες, ἀσχέτως κηρύττειν ὑμῖν εὐαγγέλια θέλοντες, τρισσὰ εὐαγγέλια λέγομεν, Εὐαγγέλια, εὐαγγέλια, φάσκοντες, καὶ πάλιν, Εὐαγγέλια, κράζοντες, κἀνθάδε τῆς μακαρίας τὴν τιμὴν εἰσάγοντες Τριάδος, κἂν μὴ τριαδικὸς ὁ λόγος, ἀλλ' οἰκονομικὸς, τοῦ ἑνὸς τῆς αὐτῆς πανσέπτου Τριάδος καθέστηκε, καὶ μόνην ἡμῖν εὐαγγελίζεται τοῦ Λόγου τὴν ἄφιξιν. Καλὸν γάρ ἐστι, καὶ πᾶσι πιστοῖς προσφιλέστατον, τὸ ἐν [c] ἑκατέροις ἀγγέλλειν ἑκάτερα, καὶ ἀσύγχυτον τηρεῖν ἑκατέρων τὴν δήλωσιν, τοῦτ' ἔστι κἂν τοῖς οἰκονομικοῖς κελαδήμασι Λόγους τριαδικοὺς ἐξαγγέλλεσθαι, κἂν τοῖς τριαδικοῖς ἤγουν θεολογικοῖς ἐξαγγέλμασι τὰ οἰκονομικὰ προσφέρεσθαι ῥήματα (ἐπειδὴ καὶ τῆς Τριάδος εἷς ὁ Λόγος γνωρίζεται, ὁ τὴν οἰκονομίαν ὑπελθὼν τὴν ἀνθρώπειον, καὶ σώσας ἅπαν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων τὸ φύραμα), διεσταλμένοις μέντοι καὶ ἰδιοτρόποις νοήμασιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προσρήμασιν, ἵνα μή τις ἐντεῦθεν φυρμὸς καὶ ἀνάχυσις τίκτηται τῶν τε θεολογικῶν καὶ τριαδικῶν προσκηρύξεων, τῶν τε οἰκονομικῶν καὶ ἑτεροίων προσρήσεων, διὰ τὴν τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς συγκατάβασιν.

B IV. Quapropter et nos omnium minimi, qui adoratores ejusdem sincerissimi, servique sumus, cum fausta vobis evangelizare cupidissime exoptemus, *bonum nuntium*, semel et iterum et tertio repetimus, *bonum nuntium*, clamantes, *bonum nuntium*, atque iterum *bonum nuntium* ingeminantes, beatæ scilicet Trinitatis honorem huc quoque inferentes, etiamsi sermo, non quidem ad Trinitatem, sed ad dispensationem spectans, circa alteram summæ ipsius adorandæ Trinitatis personam versetur, nobisque solum Verbi adventum annuntiet. Opportunum enim cunctisque gratissimum contingit fidelibus, quod utrobique utriusque mentio injiciatur, et simul inconfusa servetur utriusque explicatio, videlicet quod et ea, quæ pertinent ad Trinitatem, memorentur, cum de dispensatione disseritur, et rursus laudationibus theologicis, seu circa Trinitatem versantibus, nonnulla de dispensatione subinferantur (quandoquidem et unus esse de Trinitate Verbum dignoscitur, qui humanam dispensationem in se suscepit, totamque nostram, hominum scilicet, massam salvam fecit); diversis tamen et cuique propriis (id fiat) conceptibus juxta atque invocationibus, ut ne qua scilicet, propter Dei ac Verbi ad nos miseros descensum, permixtio inde et confusio pariatur prædicationum tum earum quæ ad theologiam atque Trinitatem, tum earum quæ ad dispensationem aut ad alterum ordinem referuntur.

C

Ε'. Ἐλαυνέσθωσαν γοῦν ταύτης ἡμῶν τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως, Σαβέλλιοι, Μάρκελλοι, Ἄρειοι, Εὐνόμιοι, Εὐδόξιοι Ἀστέριοι, καὶ ὅσοι τούτοις εἰσὶν ὅμοιοι, καὶ τὴν ἀθεΐαν ὁμόθρησκοι, οἱ τῆς θεολογίας

V. Procul itaque ab hac sacra nostra panegyri sunto Sabellii, Marcelli, Arii, Eunomii, Eudoxii, Asterii, et quotquot alii hisce similes, impietatique pariter devoti reperiuntur; qui dispensationis

VARIÆ LECTIONES.

[a] C. Cæs. αὐτῆς. [b] C. Cæs. βδελλυρίας. [c] Cod. ἓν.

NOTÆ.

(2) Hinc et Damascenus in epistola ad Jordanem archimandritam *de Trisagio hymno*, cap. II Opp. Tom. I, pag. 483; Nov. Edit. t. II; hujus Patrolog. t. XCV, col. 27. EDIT. *Ad hunc porro modum definite pronuntio, Deum per Seraphim ac per Trisagium hymnum unam in tribus hypostasibus divinitatem ac dominationem tanquam per arithmeticam quamdam declarationem Isaiæ revelasse. Cur enim non bis, aut quater, aut sexcenties vocem hanc* Sanctus *ceciderunt? Quid item est, cur nec bis, nec ter, aut quater, aut sexcenties, hæc verba,* Dominus Sabaoth, pleni sunt cœli et terra gloria ejus, *pronuntiarunt, verum vocem* Sanctus *ter, vocabulum autem* Dominus *semel duntaxat Seraphim exclamarunt? An non ut ostenderent tres quidem esse sanctas hypostases, unam vero trium dominationem, unum imperium, gloriam unam essentiamque et Deitatem?*

Digitized by Google

dogmatibus theologicos permiscent sermones, ac semel ipsi implicantes et confundentes, ad veritatem assequendam plane impotes deprehenduntur. Sed profecto et Petri (3) procul absint, et Severi (4) universaque labiis innumerisque linguis hæresis Acephalorum ; qui ut sese nobis fidelibus ac piis impiissime ac scelestissime opponant, Trisagii cantico præpostere subtexentes crucem, inconfusæ Trinitatis doctrinas confuderunt (5). Nam dum et ipsi ter illud « Sanctus, sanctus, sanctus, » concinunt, triplici sanctificationi crucem impie subnectunt. At enim si hymnus *Trisagios* est Trinitatis proprius, quomodo, homines divinæ sapientiæ vere imperiti, eidem crucem imperite adjungunt?

Non enim de Trinitate crux prædicatur, sed ad Filium, unum de Trinitate, per misericordissimam incarnationem factum hominem, et crux pertinet et crucifixio : crux quippe salutarem illius prædicat mortem, quam cruci affixus pro nobis secundum carnem subiit.

VI. Cum vero miseri illi nec Verbi incarnationem profiteantur, neque etiam diversarum substantiarum, deitatis inquam et humanitatis, unionem dicant, neque generationem ejus ex Virgine divina vereque Dei Genitrice prædicent, quæ tamen omnia cruci prævia sint oportet, ita fit ut, sacrosanctis dogmatibus blasphemam divinitatis passionem (6) perverso consilio immiscentes, crucem quoque impie proferant.

Scelerati enim et stulti Eutychetis confusionem omnem insane sectantes, totumque ejus maxime fæculentum calicem poti, omnia permiscent, confundunt omnia ; iis, quæ theologiæ sunt, inserunt quæ sunt dispensationis; quæ theologiæ sunt, ad

Λ τοὺς λόγους τοῖς τῆς οἰκονομίας συμφύροντες δόγμασι, καὶ ὑφ' ἑαυτῶν συμφυρόμενοι καὶ συγχεόμενοι, καὶ τάληθὲς εὑρεῖν μὴ δυνάμενοι · καὶ μὴν καὶ Πέτροι, καὶ Σευῆροι, καὶ πᾶσα τῶν Ἀκεφάλων ἡ μυριόχειλός τε καὶ μυριόγλωσσος αἵρεσις · οἱ διὰ τὴν πρὸς τοὺς πιστοὺς ἡμᾶς καὶ θεόφρονας δυσσεβεστάτην τε καὶ μιαρὰν ἀντιπάθειαν, τῇ τρισαγίᾳ φωνῇ σταυρὸν παρυφάναντες, τῆς ἀσυγχύτου Τριάδος τοὺς λόγους συνέχεαν. Τρὶς γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸ, « Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, » φάσκοντες, σταυρὸν ἀσεβῶς τοῖς τρισὶν ἁγιασμοῖς ἐπιφέρουσιν. Εἰ γὰρ τῆς Τριάδος ὕμνος ὁ Τρισάγιος πέφυκεν ἴδιος, πῶς ἀπαιδεύτως σταυρὸν αὐτῷ προσαρμόζουσιν οἱ τὴν θείαν ὄντως σοφίαν ἀπαίδευτοι ;

B Οὐ γὰρ τῆς Τριάδος ὁ σταυρὸς καταγγέλλεται, ἀλλὰ τοῦ σαρκωθέντος Υἱοῦ τὴν φιλάνθρωπον σάρκωσιν, τοῦ τῆς Τριάδος ἑνὸς, καὶ ὁ σταυρὸς αὐτός ἐστι καὶ ἡ σταύρωσις, κηρύττων αὐτοῦ τὴν σωτήριον νέκρωσιν, ἣν δι' ἡμᾶς σαρκικῶς ἐνεκροῦτο σταυρούμενος.

Γ'. Τοῦ Λόγου γὰρ σάρκωσιν οὐκ εἰπόντες οἱ τάλανες, οὔτε μὴν ἑτερογενῶν οὐσιῶν ὀνομάσαντες ἕνωσιν, θεότητός τε, φημὶ, καὶ ἀνθρωπότητος, ἀλλ' οὔτε τὴν ἐκ Παρθένου τῆς Θείας αὐτοῦ καὶ κυρίως Θεοτόκου κηρύξαντες γέννησιν, ἅπερ ἅπαντα σταυροῦ χρεὼν καθηγήσασθαι, σταυρὸν ἀθέσμως προσφέρουσι, τὴν μιαρὰν θεοπάθειαν ἱεροῖς μιγνύναι βουλόμενοι δόγμασιν.

C Εὐτυχοῦς γὰρ τοῦ μιαροῦ καὶ παράφρονος ὅλην νενοσηκότες τὴν σύγχυσιν, καὶ ὅλην πεπωκότες [a] τὴν πολύφυρτον κύλικα, πάντα συγχέουσι, τοῖς θεολογικοῖς τὰ οἰκονομικὰ καταμίσγοντες, τοῖς οἰκονομικοῖς τὰ θεολογικὰ καταθλίβοντες, ἄμφω τὰς φύσεις εἰς

VARIÆ LECTIONES.

[a] Cod. πεποκότες.

NOTÆ.

(3) Taxatur hoc loco Petrus cognomine Γναφεύς, *Fullo* videlicet appellatus, secta Eutychianus, qui ter Antiochenam sedem annis 471, 476, et 485 invasit.

(4) Severus hic indigitatur ex eadem Monophysitarum secta, qui anno 512, expulso Flaviano II Antiocheno episcopo, eamdem sedem occupavit.

(5) Crimen corrupti per scelestum hoc additamentum hymni Trisagii in Petrum Fullonem sic rejicit Damascenus (Epist. ad Jordanem archimandr., *de hymno Trisagio*, cap. 5, pag. 485 ; Nov. Edit. t. II; hujus Patrolog. t. XCV, col. 51. EDIT.) *Cnaphei hoc deliramentum est, qui ingenti tumens arrogantia, aperto, ut dicitur, capite..... ac si ipsismet Seraphim sapientior foret, ac mysteriorum intelligentior, Trisagium hymnum tanquam inelegantem pannum quemdam fullonum more expurgare veritus non est. Etenim si Trisagium hymnum de Filio solo dicamus, omnis prorsus sublata est ambiguitas, atque cum Maronitis Trisagio crucifixionem adjicimus. Verum absit, ut vel hoc labiis usurpemus.....* Et reipsa eumdem Petrum Cnapheum hoc nomine sic Romanus Pontifex Felix III in epistola ad ipsum data redarguit : *Ut serpens Evæ, tu ipse quoque erroris venena multitudini fidelium atque auribus infudisti : traditamque ab angelis sanctissimam laudationis formam corrupisti, inserens illi : Qui crucifixus es pro nobis.*

(6) Id ipsum Petro Fulloni exprobraverat Felix Papa III (epist. 4) inquiens : *Quandoque enim dicis, Trinitatem propter nos crucifixam, non Christum, et cæt.* Mox autem subdit pontifex, quo se hæreticus reciperet : *Quandoque autem..... venisti ad pejus..... totum hymnum ad Filium referendo.* Qua de re juverit attulisse quæ adversus Severum disputat imperat. Justinianus in opusculo *Adversus Monophysitas*, Græce per Ang. Maium edito (*VV. SS. Nov. Collect.* tom. VII, pag. 311 ; hujus Patrologiæ t. LXXXVI col. 1103. EDIT.) : *Nam et hoc Severus ausus est dicere, hymnum Trisagium ad solum Filium referri, Patre et sancto Spiritu a doxologia exclusis. Hoc porro nihil est aliud quam Filium, juxta Arii furorem, a Patris sanctique Spiritus substantia sejungere, eumque inducere alterius substantiæ ; aut, sin minus hoc, at perinde est ac negare, juxta Nestorii blasphemiam, Christum esse Deum unumque sanctæ Trinitatis ; at idem est ac quartæ cuidam personæ, secundum illorum dementiam, hunc hymnum deferre : non pervidentes, se per id, quo honorem Filio tribuere se existimant, eumdem inhonorare, ipsumque ab adoratione, quæ Patri ac Spiritui sancto defertur, separare.*

Digitized by Google

φύσιν μίαν ἐλαύνοντες, οὐσίας τὰς δύο πρὸ; οὐσίαν μίαν συνάπτοντες, τὰς ἑκατέρας μορφὰς θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος τῶν οἰκείων δογμάτων ἐκβάλλοντες, καὶ μορφὴν εἶναι μίαν Χριστοῦ καὶ οὐσίαν καὶ φύσιν βουλόμενοι· ἵνα μήτε τῆς θεολογίας οἱ λόγοι ἀκραιφνεῖς καὶ ἀκέραιοι μένωσι, μήτε τῆς οἰκονομίας τὰ δόγματα ἐλευθεριάζῃ τῆς Εὐτυχιανῆς αὐτῶν, μᾶλλον δὲ δυστυχοῦς, τροπῆς καὶ συγχύσεως. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν εἰς ἀσεβείας βυθὸν κυδιστήσαντες φυρέσθωσαν, καὶ τοῖς τῆς ἀσεβείας περικλυζέσθωσαν ῥεύμασιν.

Ζ'. Ἡμεῖς δὲ τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι, καὶ τῆς ἐκείνων ἀκεφάλου τερθρείας ἀντίπαλοι, τῶν πατρῴων ἡμῶν δογμάτων γνησίως ἐχώμεθα· καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων ἄγρυπνοι γενόμενοι φύλακες, λόγους τριαδικοὺς ἐπιστάμενοι, καὶ λόγους οἰκονομίας γινώσκοντες, καὶ μηδὲ τούτους ἐκείνοις συγχέωμεν, μήτε τούτοις ἐκείνους συμφύρωμεν, ἀλλ' ἑκάστοις τὸ πρέπον ἁρμόζωμεν, καὶ τόπον καὶ τρόπον καὶ καιρὸν ἀφορίζωμεν [7] ἴδιον. Καὶ οὕτως ἔξω σκανδάλων ἐσόμεθα, καὶ πλάνης αἱρετικῶν ἀκοινώνητοι, καὶ μανίας ἑτεροδόξων ἐλεύθεροι· καὶ ἐπὶ τῆς ἐνθέου στησόμεθα πίστεως, ὑπὸ μηδενὸς τῶν πονηρῶν πνευμάτων στροβούμενοι, μηδὲ πρὸς ἔννοίας πονηρὰς ἐκφερόμενοι, εἰς ἃς ἡμῶν ἐλεεινῶς οἱ ἀντίπαλοι, τὸ ἑστάναι καλῶς παρωσάμενοι, καὶ τὸ φυλάττειν ἀφέντες ἀσφαλῶς τὴν πατρῴαν εὐσέβειαν, ἐμπεπτώκασι, καὶ ὀλώλασι, καὶ δυσσεβείας αἱρετικῆς κλυδωνίζονται κύμασιν.

Η'. Οὐκοῦν τούτων ἡμεῖς καλῶς πεφευγότες τῆς ἀσεβείας τὴν ἄβυσσον, καὶ ἐπὶ τῆς ἀσείστου πέτρας τῆς πίστεως σὺν ἀσφαλείᾳ τοὺς πόδας ἐρείσαντες, καὶ εἰς ὄρος ὑψηλὸν ἀναβαίνοντες, καὶ ἐπ' ἄκρων δογμάτων ἱστάμενοι κατὰ τὰ εὐαγγελικὰ καὶ προφητικὰ διατάγματα, καὶ τὴν φωνὴν, ὡς σθένος ἡμῖν, μᾶλλον δὲ ὡ; δοίη Θεὸς, ἀνυψώσαντες, Εὐαγγέλια, εὐαγγέλια, κράξωμεν, καὶ πάλιν φαμὲν, Εὐαγγέλια, καὶ τῆς Τριάδος τὸ σέβας γεραίροντες, καὶ τοῦ τῆς Τριάδος ἑνὸς Θεοῦ Λόγου τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν ᾄδοντες. Ταῦτα γάρ ἐστιν ἡμῶν, ἀδελφοὶ, τὰ εὐαγγέλια, ἅπερ τοῖς πιστοτάτοις ὑμῖν εὐαγγελίζεσθαι προεληλύθαμέν τε καὶ κηρύττειν βουλόμεθα σήμερον.

Καὶ τὴν ὑμῶν ἀγάπην προτρέπομεν, ἑαυτὴν εὐπρεπῶς καθαρίσασαν, τὰ τοιαῦτα ἡμῶν εὐαγγέλια δέξασθαι. Τὸν γὰρ, ὡς χρεὼν, ἑαυτὸν καθαρίσαντα, οὐ βδελύττεται, οὐδὲ μὴν ἀποστρέφεται ταυτὶ τὰ ἱερὰ ἡμῶν εὐαγγέλια· ἀλλὰ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιεῖται [8] σωτήριον, καὶ φωτὸς αὐτὸν πληροῖ καὶ ἐλλάμψεως, καὶ Θεοῦ θεῖον ἐργάζεται τέμενος, τὴν φύσιν ἄνθρωπον μὲν ὄντα, καὶ πλουτοῦντα Θεοῦ τὴν ἐμφάνειαν.

dispensationem pertrahunt; naturas binas in unam redigunt naturam, in substantiam unicam conjungunt duas substantias, duplicem et divinitatis et humanitatis formam a propriis placitis expungunt, unamque Christi formam et substantiam, ac naturam definiunt; adeo ut neque theologiæ rationes sinceræ apud illos atque intemeratæ maneant, neque dispensationis dogmata ab eutychiana ipsorum seu potius dystychiana conversione atque confusione serventur immunia. Verum in impietatis abyssum ultro præcipites delapsi confundantur illi quidem, et impietatis fluctibus circumagantur.

VII. Nos vero pietatis alumni, acephalorumque illorum præstigiis inimici, patrum nostrorum dogmata fideliter servemus; et traditionum apostolicarum custodes vigiles effecti, cum rationes ad Trinitatem pertinentes habeamus perspectas, et quæ sint dispensationis rationes sciamus, neque has cum illis confundamus, neque his illas commisceamus; sed singulis quibusque, quod par sit, adaptemus, suumque locum, et modum, et tempus proprium definiamus. Et sic a scandalis longe remoti, et ab hæreticorum aberrationibus immunes, et ab heterodoxorum insania liberi erimus; divinaque in fide constanter persistentes, nequaquam ab ullis malis spiritibus circumagemur, neque in perversa illa figmenta pertrahemur, in quæ adversarii nostri, dum felici frui stabilitate parvipendunt, paternamque pietatem diligenter custodire negligunt, miserabiliter prolapsi sunt, et perierunt, atque hæreticæ impietatis fluctibus jactantur.

VIII. Quoniam itaque impietatis eorum abyssum feliciter devitavimus, ac super inconcussa fidei petra secure pedem defigentes montem excelsum conscendimus, atque in summis dogmatibus secundum evangelica et prophetica documenta consistimus; jam et vocem, prout vires nobis suppetunt, seu potius prout Deus dederit, attollentes clamemus: « Bonum nuntium, bonum nuntium, » iterumque dicamus: « Bonum nuntium, » et Trinitatis nempe gloriam celebrantes, et Dei Verbi, unius de Trinitate, misericordem ad nos descensum laudibus prosequentes. Hoc enim est, fratres, felix nuntium nostrum, quod ut vobis fidelissimis fausto omine afferremus et in concionem prodivimus, et verba facere hodierna die instituimus.

Vestram autem charitatem hortamur, ut, vosmetipsos convenienter purificantes, ad faustam hanc nostram annuntiationem excipiendam aptos exhibeatis. Eum enim, qui semet, prouti oportet, emundaverit, sacra hæc nostra felicissima annuntiatio non tædio afficit, neque sane arcet; sed mansionem apud ipsum facit salutarem, ac luce ipsum atque charitate implet, eumque, utut natura hominem exsistentem, augustum deitatis templum, ac splendidissimæ Dei præsentiæ munere divitem efficit.

VARIÆ LECTIONES.

[7] Cod. ἀφορίζομεν. [8] Cod. ποιῆται.

Digitized by Google

Omnes itaque convenite, omnes festinate, omnes concurrite, omnes convolate, omnes alterutrum prævenite, columbæ vobis pennas induentes, ut et voletis, et feliciter in Christo quiescatis [4], vel assumentes velocissimæ capreæ pedes, ut cœlestia nuntia auribus excipere possitis; ut angelo felicissima nuntia enarranti credatis; ut annuntiantem Dei ad homines adventum piis auribus auscultetis; ut denique nos quoque conventum hunc vestrum cernentes alacrem, cœtumque ad præcelsa nuntia nostra audienda paratissimum, gaudentes pariter atque exsultantes clamare possimus : « Bonum nuntium, bonum nuntium, bonum nuntium, » terna felicis nuntii proclamatione fidem nostram comprobantes.

Πάντες ἀθροίζεσθε, πάντες συνάγεσθε, πάντες σπουδάζετε, πάντες συνθέετε, πάντες συντρέχετε, πάντες ἀλλήλων προτρέχετε, περιστερᾶς ἑαυτοῖς περιθέμενοι πτέρυγας· ὅπως καὶ πετασθήσοισθε, καὶ καλῶς ἐπὶ Χριστὸν καταπαύσοιτε· ἢ πόδας εὐδρομούσης δορκάδος δεξάμενοι, ἵνα οὐρανίων εὐαγγελίων ἀκούσοιτε, ἵν' ἀγγέλου εὐαγγέλια λέγοντος πείθοισθε, ἵνα Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους ἀγγέλλοντα ἄφιξιν φιλοθέοις ἀκοαῖς ἀκροάσοισθε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ὑμῶν τὴν ὀξεῖαν συνάθροισιν, καὶ τὴν πρὸς ἀκρόασιν τῶν ὑψηλῶν ἡμῶν εὐαγγελίων προθυμοτάτην συνέλευσιν, χαίροντες ὁμοῦ καὶ γαννύμενοι κράζωμεν· Εὐαγγέλια, εὐαγγέλια, εὐαγγέλια, τῷ τρισσῷ τοῦ κηρύγματος τῶν εὐαγγελίων βεβαιοῦντες τὴν πίστωσιν.

IX. Et sane tunc veritas emergit, mendacium autem nunquam prævalet, neque infaustissimus incredulitati aditus prorsus aperietur. Nihil enim perniciosum magis, quam incredulitas adversus effata divina. Propterea Judæi in præceps acti sunt; propterea aberrarunt Samaritæ : propterea in tenebris versantur gentiles; propterea hæretici corruerunt; quia cum Dei evangeliis fidem denegarent, neque divinis oraculis obsequerentur, sed pertinaciter et hostiliter eadem impugnarent, anima simul et corpore demortui, atque æternæ vitæ expertes, veræque lucis exsortes reperti sunt. Nunquam enim mendacium, usque dum mendacium est et cognoscitur, veritatem assequitur; neque tenebræ, quousque tenebræ sunt, suaque persistunt in caligine, unquam illuminantur, neque ullum prorsus refulgentis luminis radium recipiunt. Propterea fulgidæ annuntiationes nostræ vobis, qui lucem ultro excipitis, magna voce proferuntur; neque enim incredulorum auribus proponi illæ patiuntur, neque in tenebrosis cordibus habere sedem ipsis arridet.

Θ'. Ἔνθα γὰρ ἡ ἀλήθεια πρόεισιν, οὔτε ψεῦδός ποτε πολιτεύεται, οὔτε ἀπιστία χώραν ἕξει κακίστης εἰσδύσεως· ἀπιστίας γὰρ οὐδὲν πρὸς λόγους θεικοὺς χαλεπώτερον. Ἔνθεν Ἰουδαῖοι πεπτώκασιν· ἔνθεν Σαμαρεῖται πεπλάνηνται· ἔνθεν Ἕλληνες ἐν σκότει διάγουσιν· ἔνθεν αἱρετικοὶ κατεβλήθησαν, εὐαγγελίοις Θεοῦ μὴ πιστεύσαντες, εὐαγγελίοις Θεοῦ μὴ ὑπείξαντες, ἀντίθετοί τε καὶ ἀντίπαλοι μείναντες, καὶ νεκρωθέντες, ψυχαῖς τε καὶ σώμασι, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀκοινώνητοι, καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς φανέντες ἀμέτοχοι. Οὐ γὰρ καταλαμβάνει ψεῦδός ποτε τὴν ἀλήθειαν, ἕως οὗ ψεῦδός ἐστι καὶ γινώσκεται· οὐδὲ σκοτία φωτίζεται πώποτε, ἕως σκότος ἐστὶ καὶ ἐζόφωται [9], καὶ παντοίως ἀμοιρεῖ [10] φωτοφόρων ἑλλάμψεων. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ φωτεινὰ ἡμῶν εὐαγγέλια τοῖς φωτοδόχοις ὑμῖν μεγαλοφώνως κηρύττεται· οὐ γὰρ βούλεται ἀπίστων ἀκοαῖς κατατίθεσθαι, οὐδὲ καρδίαις φιλεῖ σκοτειναῖς ἐναυλίζεσθαι.

X. Vos itaque tanquam filii lucis [8], ac luce nutrita germina, lucentia nostra pariterque illuminantia excipite læta nuntia. Jam enim de ipsorum virtute vos illuminati estis, et divina eorum mysteria illuminatis vestris mentibus illuxerunt, purisque illa cordibus excepistis; et Dei Filium cum fide et gaudio recipientes, ac solum Salvatorem vestrum eum habentes, filii Dei facti estis. « Quotquot enim, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus; qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt [6]. » Vos ergo, quippe Dei filii lucidissimi, lucidissima illa audite Dei nuntia, per quæ Dei filii facti estis, et terrena ignobilitate abjecta, cœlestem nacti estis nobilitatem, humanamque aspernati originem, divinam generationem adepti estis. Vos itaque, qui ob perfectam sacrarum annuntiationum fidem divina institutione digni evasistis, vos, inquam, eas auribus excipite.

Ι'. Ὑμεῖς οὖν, ὡς τέκνα τοῦ φωτὸς καὶ φωτότροφα γεννήματα, τῶν φωτεινῶν ἡμῶν καὶ φωτιστικῶν εὐαγγελίων ἀκούσατε. Ὑμεῖς γὰρ καὶ τὴν αὐτῶν ἐφωτίσθητε δύναμιν, καὶ τὸ αὐτῶν θεόσοφον μυστήριον ψυχαῖς φωτειναῖς ἐπελάμφθητε, καὶ καρδίαις καθαραῖς ὑπεδέξασθε, καὶ Θεοῦ τέκνα γεγόνατε, τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν πιστῶς καὶ ἀσμένως εἰσδεξάμενοι, καὶ μόνον ὑμῶν Σωτῆρα γνωρίσαντες. « Ὅσοι γὰρ ἔλαβον αὐτὸν, φησὶν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. » Ὑμεῖς οὖν, ὡς Θεοῦ παῖδες φανότατοι, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ φανοτάτων εὐαγγελίων ἀκούσατε, δι' ὧν Θεοῦ παῖδες γεγόνατε χάριτι, καὶ οὐρανίαν εὐγένειαν ἔσχετε, τὴν χοϊκὴν δυσγένειαν ῥίψαντες, καὶ θείαν προσειλήφατε γέννησιν, τὴν ἀνθρωπείαν ἀποθέμενοι πρόοδον. Ὑμεῖς οὖν τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἀκούσατε, οἱ τῆς τούτων τελειοτάτης πίστεως θείας ἀξιωθέντες μυήσεως.

[4] Psal. LIV, 7. [5] 1 Thess. V, 5. [6] Joan. I, 12, 13.

VARIÆ LECTIONES.

[9] Cod. ἐζόφωται. [10] C. Ces. ἀμαυρεῖ.

Digitized by Google

Τίνα δὲ ἡμῶν ἐστι τὰ εὐαγγέλια; ἢ τί τὸ τούτων ὑπάρχει κατόρθωμα; λεγόντων ἡμῶν, πιστῶς ἀκροάσασθε. Ἐροῦμεν γὰρ ἐμμελέστατα, ὡς αὐτὸς ἡμῖν, ὁ δι' ἡμῶν ὑμῖν νῦν εὐαγγελιζόμενος, δίδωσι [11].

A At annuntiatio nostra, quænam tandem illa est? Aut quodnam exspectandum est ab ea beneficium? Dicentem fideliter auscultate. Præstantissima enim dicemus, prout nobis ille largitur, qui fausta nunc vobis per nos annuntiat.

ΙΑ'. Κτίσας οὖν ἐν ἀρχῇ ὁ Θεὸς οὐκ ὄντα τὰ σύμπαντα, ὅσα μετ' αὐτόν ἐστι, καὶ ὑπ' αὐτοῦ παρήχθη πρὸς γένεσιν, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, αἰσθητὰ καὶ νοούμενα, οὐράνια καὶ ἐπίγεια, κτίζει κατ' οἰκείαν εἰκόνα καὶ ἄνθρωπον, ἐκ λογικῆς αὐτὸν ψυχῆς κατασκευάσας καὶ σώματος· ὃν καὶ εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν τῆς οἰκείας ἀγαθότητος τέθεικεν, αὐτεξούσιον αὐτῷ ζωὴν χαρισάμενος, καὶ παραδείσου θείου ποιήσας οἰκήτορα· καὶ καλὸν αὐτὸν τεκτηνάμενος, θείαν ἐντολὴν αὐτῷ καὶ σωτήριον ὥρισεν, ἵνα μὴ τῷ μεγέθει τῆς εἰκόνος ἐπαίρηται, μηδ' ἐκ τῆς πρὸς Θεὸν ὁμοιώσεως, Θεοῦ φύσιν ἀσυνέτως φαντάζηται.

XI. Cum Deus igitur in principio e nihilo condidisset universa, quotquot nempe præter ipsum sunt et ab ipso acceperunt exsistendi initium, visibilia et invisibilia, sensibilia et intelligibilia, cœlestia ac terrestria; hominem quoque ad propriam suam imaginem creavit, ex anima illum rationali et corpore compingens; quem cum libera suique juris vita donasset, ac paradisi divini habitatorem constituisset, propriæ bonitatis et imaginem et similitudinem eum effecit. Cumque bonum illum condidisset, divinum ac salutare ei mandatum imposuit, ne forte imaginis nobilitate superbiret, neve, ob similitudinem cum Deo, naturam quoque divinam sibi insipienter communisceretur.

B

Ἀλλ' οὗτος τοσαῦτα πρὸς Θεοῦ λαβών, τοῦ τοῦτον τεκτηναμένου, χαρίσματα (βασιλεὺς γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἐπιγείων προὐβέβλητο, ὑπ' αὐτοῦ Θεοῦ προδήλως τοῦ κτίσαντος βασιλευόμενος καὶ ἀρχόμενος, ὡς καὶ πάντα τὰ κτίσματα), οὐκ ἤνεγκε τῶν δώρων τὸ μέγεθος, ἀλλὰ Θεοῦ λαβεῖν σπουδάζει ταυτότητα, καὶ εἶναι Θεὸς ὁ κτιστὸς ἐπεθύμησεν ἄνθρωπος· καὶ φαντασθεὶς κακῶς ἁπάτῃ τοῦ ὄφεως τὰ θεῖα καὶ ὑψηλὰ καὶ ὑπέρτατα, πρὸς θάνατον καὶ φθορὰν καταφέρεται, καὶ πίπτει πτῶμα δεινότατον, ὁ θείας φύσεως ἁρπάσαι βουλόμενος τὸ ἄξιωμα. Τοῦτο γὰρ καὶ ἦν δικαιότατον, ἄχραν ταπείνωσιν ταπεινωθῆναι τὸν παρ' ἀξίαν ἑαυτὸν ὑψοῦν ἐθελήσαντα. Ἐπεὶ καὶ « πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, » ὡς κακῶς ἁρπάζειν πειρώμενος, ὅπερ αὐτῷ Θεὸς μὴ δεδώρηται. « Οὐ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, » ὡς ὁ μέγας Ἀπόστολος ἔφησεν, « ἀλλ' ὁ ὑπὸ Θεοῦ, τοῦ διδόντος καλούμενος. »

C

XI. Verum hic cum tanta a Deo Creatore suo munera accepisset, licet enim Dei conditoris sui regno et imperio, non secus ac reliquæ creaturæ omnes, uti par erat, subjiceretur; rex tamen eorum omnium, quæ supra terram sunt, constitutus ab ipso fuerat), donorum magnitudinem non tulit, sed æqualitatem cum Deo assequi conatur; et cum homo esset et creatus, Deus esse appetiit; atque ita dum divina sibi et sublimia et celsissima quæque, serpentis fallacia, male comminiscitur, in mortem et corruptionem deturbatur; dumque divinæ naturæ arripere vult dignitatem, horrendo lapsu corruit. Namque et illud æquissimo factum est jure, ut qui se extollere præter meritum voluerat, in summam abjectionem provolveretur; quoniam et « omnis qui se exaltat, humiliabitur [7], » tanquam qui male sibi usurpare illa contenderit quæ Deus ipsi largitus non fuerit. « Nec enim quisquam sumit sibi honorem, » ut inquit magnus Apostolus, « sed qui a Deo [donante] vocatur [8]. »

ΙΒ'. Ἦν οὖν τῷ θανάτῳ κρατούμενος οὗτος, φθορᾷ συμφθειρόμενος, ἀπὸ γῆς προερχόμενος, ὁ ἁρπάσαι Θεοῦ τὴν τιμὴν θρασυνόμενος, καὶ πάλιν εἰς γῆν καθελκόμενος, σήμερον σαρκικῇ γεννήσει γεννώμενος, καὶ αὔριον θανάτῳ σαρκικῷ θανατούμενος, σήμερον ἐν ζῶσιν ὁρώμενος, καὶ αὔριον ἐν νεκροῖς ἀριθμούμενος. Καὶ ταύτην τὴν δίκην ὁ Θεὸν ἀδικῆσαι θελήσας ἤνεγκεν ἄνθρωπος, ἐξ οἰκείας τοῦτο παθὼν βουλῆς καὶ προθέσεως, κακῶς τῷ αὐτεξουσίῳ χρησάμενος, ὅπερ εἰλήφει τιμηθεὶς πρὸς τοῦ κτίσαντος, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐπρεπεστάτην ὁμοίωσιν, καὶ εἰκονικὴν περιφάνειαν. « Ὁ γὰρ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ ἀπωλείᾳ ζώντων εὐφραίνεται. »

XII. Hic itaque, qui honores arripere divinos temere adnisus fuerat, in mortis potestatem redactus jacebat, corruptione tabescens: et egressus e terra, denuo in terram resolvi properabat, hodie carnali generatione nascens, cras vero carnali morte occumbens, hodie in vivis apparens, cras in mortuis recensitus. Et merito hanc tulit homo sententiam, qui Deo ausus fuerat injuriam inferre suomet e consilio arbitratuque hanc vicem percipiens, dum libera sui potestate, quam a Deo conditore per summum honorem pro excellentissima cum ipso similitudine ac nobilissima imagine acceperat, prave abutitur. *Neque* enim *Deus mortem fecit, nec lætatur in perditione viventium* (7).

D

[7] Luc. XIV, 11. [8] Hebr. V, 14.

VARIÆ LECTIONES.

[11] Ad oram codicis hoc loco legitur : Τέλος τῆς θεολογίας· *Finis Theologiæ*; et in Cæs. codice, fol. 7. lin. 12 : Τέλος τῆς αὐτοῦ θεολογίας καὶ τοῦ τριαδικοῦ λόγου· *Finis Theologiæ ipsius* (Sophronii) *et sermonis de Trinitate.*

NOTÆ.

(7) Sap. I, 13. LXX paulo aliter : Ὅτι ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων.

Digitized by Google

Et vere infelix evaserat ac summopere miserabilis qui pridem erat beatissimus; quando paradisi possessor conspiciebatur, quando primus constitutus fuerat paradisi incola, quando vita laboribus vacua molestiarumque experte fruebatur, quando sine tunica ullisve indumentis dies agebat, quando non timebat aerum mutationes, quando molestiam frigoris non noverat, quando ignorabat concretiones glaciei, quando æstus non afficiebatur ardoribus, quando, etsi nudus incederet, non erubescebat, quando non experiebatur passionum conflictus, quando non affligebatur morborum cruciatibus, quando ab humana servitute immunis, quando a barbarica tyrannide liber erat; quando nullas exactoris tributorum audiebat interpellationes; quando non fugiebat occurrentis feneratoris aspectum, quando non pavebat ferarum laniatus; quando felicitate summa potiebatur, quando paradisi vescebatur fructibus, quando bonis omnibus affatim fruebatur; quando divina collustrabatur luce, quando terrestribus creaturis, quamvis et ipse creatus, tanquam rex dominabatur: quando Dei præferebat imaginem, et propter suam cum Deo similitudinem mirum in modum refulgebat.

A Καὶ ἦν ἐλεεινὸς ὄντως καὶ οἰκτιστος, ὁ πάλαι μακαριστὸς, ὅτε παραδείσου κτήτωρ ἐφαίνετο, ὅτε παραδείσου πρῶτος οἰκήτωρ ἐτέθειτο[12], ὅτε ζωὴν ἄπονον εἶχε καὶ ἄμοχθον, ὅτε γυμνὸς καὶ ἀχίτων διέτριβε, ὅτε τῶν ἀέρων τὰς τροπὰς οὐκ ἐδείμαινεν, ὅτε τοῦ κρύους ἠγνόει τὴν σύμπηξιν, ὅτε τοῦ καύσωνος τὸν φλογμὸν οὐκ ἠπίστατο, ὅτε περιάγων γυμνὸς οὐδ' ἠσχύνετο· ὅτε παθῶν προσβολὰς οὐκ ἐδέχετο, ὅτε νοσημάτων ἀλγηδόνος οὐκ ἤσθετο, ὅτε δουλείας ἀνθρωπίνης ἀπήλλακτο, ὅτε τυραννίδος βαρβαρικῆς ἠλευθέρωτο, ὅτε φορολόγων ὀχλήσεις οὐκ ἤκουεν, ὅτε δανειστῶν συναντήσεις οὐκ ἔβλεπεν, ὅτε θηρῶν οὐκ ὠρύοδει[13] σπαράγματα, ὅτε εὐημερίαν ἄκραν ἐκέκτητο, ὅτε παραδείσου καρποῖς ἀπετρέφετο, ὅτε πάντων ἀγαθῶν ἀφθόνως ἀπήλαυεν, ὅτε B Θεοῦ φωταυγείας ἐδέχετο, ὅτε κτισμάτων γηΐνων, κτιστὸς πεφυκὼς, ἐβασίλευεν, ὅτε Θεοῦ εἰκὼν ἐχρημάτιζε, καὶ ὁμοιώσει Θεοῦ θαυμαστῶς ἐφαιδρύνετο.

Quibus sane omnibus, postquam salutare Dei mandatum transgressus est, utpote in Deum ipsum rebellis, exspoliatur, ac nudus et pristino destitutus splendore relinquitur; atque a paradiso quidem e vestigio expellitur, inque terram rursus, quippe corruptibilis ob prævaricationem effectus, revertitur; excessu autem stultitiæ, pristinam illam exuens dignitatem, qua Deus Ipsum creans exornaverat, similis jumentis evadit. Atque ita dum per vim divinitate potiri se posse putat, corruptionis, mortis et passionum servitute premitur. C

Ὅνπερ ἁπάντων ἐντολὴν Θεοῦ παραβὰς τὴν σωτήριον, ὡς εἰς Θεὸν ἐπταικὼς, ὀρφανίζεται· καὶ γυμνὸς καὶ ἀλλότριος τῆς προτέρας ἀγλαΐας καθίσταται, καὶ παραδείσου μὲν εὐθὺς ἐξορίζεται, εἰς γῆν δὲ πάλιν, ὡς φθαρτὸς δι' ἁμαρτίαν γεγονὼς, ἀποστρέφεται· καὶ ὁμοιοῦται διὰ πληθὺν ἀνοίας τοῖς κτήνεσι, τὴν προτέραν τιμὴν ἀποθέμενος, ἣπερ αὐτὸν ὁ κτίσας Θεὸς ἐκαλλώπισε. Δουλεύει γοῦν φθορᾷ καὶ θανάτῳ καὶ πάθεσι, τυραννικῶς πλουτεῖν νομίσας θεότητα.

XIII. Verum qui eum e nihilo, quod prius erat, educens creaverat, in tali conditione ipsum cum cerneret, misericordia tactus est; et tactus misericordia ad miserandum est conversus; in miserando autem imis se visceribus commotum ostendit; intimis demum visceribus non utcunque, sed uti hominum amantissimus, commotus, pro summa qua pollebat benignitate, ac pro summa erga hominem dilectione, ad ipsum salvandum atque reparandum divina prorsus misericordia excitatur. Hinc antiquum illud et amoris erga homines plenum consilium exsequitur, quod ab ipso initio sua in homines charitate impulsus constituerat. Opus enim suum, psalmator ipse cum esset, non ferebat labefactatum cernere, atque in terram ac corruptionem lapsum interire.

ΙΓ'. Ἀλλὰ τοῦτον ὁ κτίσας καὶ παραγαγὼν οὐχ ὑπάρχοντα πρότερον, ἐν τάξει τοιαύτῃ θεασάμενος, ᾤκτειρε· καὶ οἰκτείρας ἠλέησε, καὶ ἐλεήσας σπλαγχνίζεται, καὶ σπλαγχνισθεὶς, ὡς φιλάνθρωπος, οἷάπερ ὢν ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ καὶ ἀνάκλησιν, σπλάγχνοις θείκοῖς διανίσταται· καὶ βουλὴν πληροῖ ἀρχαίαν τε καὶ φιλάνθρωπον, ἣν φιλανθρώπως ἀρχῆθεν βεβούλευται. Οὐ γὰρ ἔφερεν, ὡς πλάστης, θεωρεῖν αὐτοῦ τὸ πλάσμα φθειρόμενον, καὶ εἰς γῆν καὶ φθορὰν[14] ἀπολλύμενον.

XIV. At vero quodnam est consilium, quod ad salutem ac redemptionem hominum Deus excogitavit? Id proclamet in medium prodiens admirandus ille Esaias, qui Deum sine semine concipiendum prædixit, ipsumque e Virgine generandum in antecessum enarravit; qui pro divini hujus consilii exsecutione laudis canticum Deo in gratiarum actionem concinens, ita exclamavit[9]: « Domine, D

ΙΔ'. Καὶ τίς ἡ βουλὴ, ἣν Θεὸς ἐβουλεύσατο πρὸς ἀνθρώπων σωτηρίαν καὶ λύτρωσιν; Ἡσαΐας βοάτω παρελθὼν ὁ θαυμάσιος, ὁ καὶ τὴν ἄσπορον Θεοῦ προφθεγξάμενος σύλληψιν, καὶ τὴν παρθενικὴν αὐτοῦ προδιηγησάμενος γέννησιν· ὃς ἐπὶ τῇ πληρώσει τῆς Θείας βουλήσεως, ᾠδὴν ᾄδων Θεῷ χαριστήριον, « Κύριε, ὁ Θεός μου, δοξάσω σε, κέκραγεν· ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ πράγ-

[9] Isa. xxv, 1 seqq. sec. LXX.

VARIÆ LECTIONES.

[12] Cod. ἐτέθητο. [13] Cod. ὠρύόδει. [14] Nic. pag. 245 om. εἰς γῆν καὶ φθοράν.

Digitized by Google

ματα, βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινήν· γένοιτο· ὅτι ἔθηκας πόλεις ὀχυρὰς εἰς χῶμα, τοῦ πεσεῖν αὐτῶν τὰ θεμέλια· τῶν ἀσεβῶν πόλις εἰς τὸν αἰῶνα οὐ[15] μὴ οἰκοδομηθῇ. Διὰ τοῦτο εὐλογήσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχός· καὶ πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων εὐλογήσουσί σε. Ἐγένου γὰρ πάσῃ πόλει ταπεινῇ βοηθὸς, καὶ τοῖς ἀθυμοῦσι δι' ἐνδειαν σκέπη. Ἀπὸ ἀνθρώπων πονηρῶν ῥύσῃ αὐτούς. »

A Deus meus (8), glorificabo te (9); in hymnis collaudabo nomen tuum, quoniam mirabilia fecisti, consilium antiquum verum (10). Fiat (11). Quoniam firmas urbes posuisti in tumulum, ut cadant ipsarum fundamenta (12); ne ædificetur in æternum civitas impiorum. Propter hoc benedicet tibi populus pauper (13); benedicent tibi et civitates hominum injuriam patientium (14). Quia factus es adjutor omni civitati pauperi, et præsidium iis (15), qui propter inopiam animo fracti erant· Ab hominibus scelestis liberabis eos. »

Ταῦτα ἡμῶν, ἀδελφοὶ, τὰ θεῖά ἐστιν εὐαγγέλια· ταῦτα ὑμῖν[16] εὐαγγελιζόμεθα σήμερον, οὐχ ὡς μετέπειτα γίνεσθαι μέλλοντα, ἀλλ' ὡς ἤδη θείως γενόμενα, καὶ σεσωκότα τῆς καταδίκης τὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς τὴν προτέραν τοῦτον ἀναγαγόντα λαμπρότητα καὶ μακαριότητα, καὶ Θεοῦ φίλον ὡς τὸ πρὶν ἐργασάμενα.

Hoc est, fratres, divinum nuntium quod afferimus: hæc vobis hodierna die evangelizamus, non quasi deinceps eventura, sed uti divinitus jam facta, quæque hominem jam præstiterunt a condemB natione liberum, inque pristinum decus beatitatemque restituerunt, ac Deo amicum non secus ac primitus effecerunt.

ΙΕ'. Πῶς δὲ ἡμῶν ἡ σωτηρία Θεῷ πραγματεύεται; ἢ πῶς ἡ ἀνάκλησις πράττεται; συνετῶς καὶ πανσόφως ἀκούσατε (σοφὰ γάρ ἐστι καὶ ὑπέρφρα καὶ πάσης σοφίας ἀνθρωπίνης ἐπέκεινα), θείαν ἀναλαβόντες διάνοιαν καὶ ἀξίαν θεϊκοῦ ἐπαγγέλματος.

XV. At qua tandem ratione, inquies, salus nostra a Deo perficitur? aut quomodo ista fit restitutio? Dum auribus divinam hanc, divinisque pollicitationibus dignissimam adinventionem accipitis, pro vestra prudentia atque sapientia animum advertite. Sapientiæ enim plena, imo plenissima hæc sunt, omnemque humanam sapientiam longe excedentia.

Οὐκ ἄλλως κρίνει σῶσαι τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν οἰκείαν εἰκόνα λυτρώσασθαι, ὁ πλάσας ἀρχῆθεν τὸν ἄνθρωπον καὶ κατ' οἰκεῖον τοῦτον εἰκόνα τευξάμενος, ἢ φύσει γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ τὴν οἰκείαν εἰκόνα οἰκεῖον ποιησάμενος φόρημα[17]. Ἐντεῦθεν τὰ ἄμικτα μίγνυται, ἐντεῦθεν ἀκράτως κιρνᾶται τὰ ἄκρατα, ἐντεῦθεν συντίθεται τὰ ἀσύνθετα, ἐντεῦθεν C τὰ ἀσύνδετα σφίγγεται, ἐντεῦθεν τὰ θεῖα ἀνθρώπινα γίνεται, ἵνα τὰ ἀνθρώπινα θειότερα γένηται· ἐντεῦθεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, μένων Θεὸς καὶ Θεοῦ Λόγος, παχύνεται· ἐντεῦθεν ὁ ἄκτιστος, ὡς ἐξ ἀκτίστου Θεοῦ γεννηθεὶς, μένων ἄκτιστος, κτίζεται· ἐντεῦθεν ὁ ὕψιστος, ταπεινὸς ἐξαγγέλλεται, καὶ ὁ ἀόρατος, ὁρατὸς κατοπτεύεται, καὶ ὁ ἀνέπαφος, ἁφὴν καταδέχεται· καὶ ὁ ἀσώματος, ἐνσώματος πρόεισι, καὶ ὁ ἄσαρκος, σὰρξ ἀναγράφεται· καὶ ὁ ἀπαθὴς, παθητὸς προσκηρύττεται· καὶ ὁ φύσιν ἔχων ἀθάνατον, φύσει θνητὸς ἀναγορεύεται, ἵνα τὴν παθητὴν καὶ θνητὴν ἀνθρωπότητα πρὸς ἀθανασίαν ἀγάγοι λαμπρὰν καὶ

Is, qui hominem ab initio plasmavit, ipsumque ad propriam suam imaginem condidit, non alia ratione hominem salvandum, propriamque imaginem redimendam esse judicat, quam si ipse natura fiat homo, propriamque imaginem proprium suum efficiat indumentum. Hinc impermista miscentur; hinc sine mutatione confluendo utraque temperantur integra et sincera. Inde suapte natura disjuncta conjunguntur; inde non connectenda nectuntur; exinde divina fiunt humana, ut humana diviniora fiant. Inde Dei Verbum, manens Deus et Dei Verbum, in materiam dilatatur. Inde increatus, quippe a Deo increato genitus, increatus manens, creatur. Exinde Altissimus prædicatur humilis, et invisibilis oculis visibilis cernitur, et impalpabilis palpatur, et incorporeus prodit corporeus, et carnis expers carnem habens describitur, et impassibilis proclamatur passibilis; et qui naturam habet immortalem, natura pronuntiatur mortalis, ut

VARIÆ LECTIONES.

[15] Cod. τοῦ. [16] Cod. ὑμᾶς. [17] Cod. φόρεμα.

NOTÆ.

(8) Vulgat. Lat. magis consone cum textu Hebraico: *Domine, Deus meus es tu*; pronomen μου abest a Vatic. cod. 70.

(9) Vulgatus addit conjunctionem *et*, quæ tamen etiam a textu Hebraico abest

(10) Vulg. *cogitationes antiquas, fideles.*

(11) Vulg. *Amen.* Sophronius hic Vatic. omittit vocem Κύριε, quam retinet codex Alexandrinus, quemadmodum et editio Aldina. Hinc patet codicem a Sophronio adhibitum neque cum Alexandrino, neque cum Vaticano perpetuo cohærere.

(12) Vaticanus codex oppositam sic præfert sententiam: Ὅτι ἔθηκας πόλεις ὀχυρὰς τοῦ μὴ πεσεῖν αὐτῶν τὰ θεμέλια· *Quia posuisti civitates in tumulum; civitates munitas ut non caderent fundamenta earum.* Particula tamen negativa μὴ abest etiam a D Codice Alexandrino. Cæterum cum Cod. Alex. non secus ac Vaticanus ac reliquæ editiones vocem πόλεις ita repetant: Ὅτι ἔθηκας πόλεις εἰς χῶμα, πόλεις ὀχυρὰς τοῦ πεσεῖν .., subesse suspicio potest, hanc repetitionem a Codice Sophronii amanuensium vitio abfuisse.

(13) Vulgatus cum texta Hebraico, *populus fortis.*

(14) Vulg. cum Hebr. *civitas gentium robustarum.*

(15) Ubi Sophronius habet ἀθυμοῦσι, reliqui Græci codices versionis LXX legunt ἀθυμήσασι.. Vulgatus cum Hebr. *Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua: spes a turbine, umbraculum ab æstu.*

Digitized by Google

scilicet passibilem mortalemque humanitatem ad immortalitatis splendorem atque ad impassibilitatem adducat, Deoque inimicam atque rebellem ipsi Deo ac Patri reconciliet.

A ἀπάθειαν, καὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσοικειώσῃ τὴν ἐχθρὰν Θεοῦ καὶ πολέμιον.

XVI. At quo (inquis) pacto hæc adimplentur, quomodo efficiuntur, atque ad opus non fallaciter deducuntur? Tremendum enim illud est et terrificum, et auribus hominum, qui vel divinissima quæque humanis rationibus dimetiuntur, prorsus incredibile. Verum ubi Deus est, qui denuntiat, silet humanarum ratiocinationum vilitas. Deo enim cuncta facillima sunt, et possibilia, imo et factu non ardua, quæcunque demum facere voluerit. Divinæ scilicet et eminentissimæ potestatis hæc est nota præclarissima atque excellentissima, et creatæ omni naturæ prorsus incommunicabilis; atque inde B fit, ut quæ supra naturam humanam sunt, ac vim omnem creatam prætergrediuntur, in admirationem ac stuporem rapiant.

ΙϚ'. Καὶ πῶς τοῦτο πληροῦται, καὶ πράττεται, καὶ εἰς ἔργον ἄψευστον διάγεται; Ἔστι γὰρ φοβερὸν καὶ κατάπληκτον, καὶ ἀνθρώπων ἀκοαῖς ἀπιστότατον, ἀνθρωπίνοις νοούντων λογισμοῖς τὰ θειότατα. Ἀλλ' ἔνθα Θεός καταγγέλλεται, ἀργεῖ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν ἡ εὐτέλεια. Πάντα γὰρ ῥᾷστα Θεῷ καὶ δυνατὰ καὶ εὐπόριστα, οἷά γε δρᾶν ἐθελήσειε. Καὶ θείας τοῦτο καὶ ὑπερτάτης δυνάμεως ἀριδηλότατόν ἐστι καὶ ἐξαίρετον γνώρισμα, καὶ πάσῃ φύσει κτιστῇ παντελῶς ἀκοινώνητον· ἔνθεν γάρ ἐστι θαυμαστὰ καὶ κατάπληκτα τὰ φύσεως ἀνθρωπίνης ὑπέρτερα, καὶ πᾶσαν κτιστὴν ὑπερβαίνοντα δύναμιν.

At quomodo Deus id perficit? Quomodo ad egregium finem perducit? Præclare nos id docet a Deo inspiratus Lucas, qui et bonum illud sacrorum omnium sacratissimum nuntium nostrum conscripsit, ut nemo ob rei magnitudinem incredulus exsistat, neve aliquis, infirmus cum ipse sit et impotens atque ad divinius quodque facinus ineptus, Deo impotentiam fallaciter attribuat. Audistis nuper, utpote ipso proclamante, quomodo « mense septimo missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth ad Virginem desponsatam viro, cui nomen Joseph, de domo David, et nomen Virginis Maria [10]. » Audis Deum misisse, et rei fidem non vis habere? Noli de iis diffidere quæ Deus ordinavit; sed potius summa cum pietate crede, Deum, quæcunque demum facere voluerit, ea perficere pro omnipotentia sua valere. Deinde vero a quonam alio mitti posset angelus, nisi prorsus a solo Deo, qui ipsum creavit, et ex non existantibus substantiavit, universamque angelicam naturam ex tempore condidit? Si itaque constat Deum esse, qui misit, missum autem angelum fuisse in comperto est, quomodo quæ dicta sunt, vera non erunt? Hæc utique stupeant universi; at Dei virtutem cum norint prorsus infinitam esse ac vere omnipotentissimam, enarratis fidem ne abnuant.

Καὶ πῶς τοῦτο Θεῷ διανύεται, καὶ πρὸς πέρας περιώνυμον ἄγεται; Διδάσκει σαφῶς ἡμᾶς Λουκᾶς ὁ θεσπέσιος, τὸ πάντων ἱερῶν ἱερώτατον συγγράφων ἡμῶν Εὐαγγέλιον, ἵνα μηδεὶς ἀπιστῇ τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος, ἵνα μηδεὶς ἀδυναμίαν Θεοῦ καταψεύσηται, ἀσθενὴς ὑπάρχων αὐτὸς καὶ ἀδύναμος, καὶ πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν θειοτέραν ἀνίκανος. Καθάπερ αὐτοῦ βοῶντος, ἀρτίως ἠκούσατε, ὡς « Τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ Θεοῦ, εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρὲτ, πρὸς Παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου Δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς Παρθένου Μαριάμ. » Ἀκούεις Θεὸν ἀποστείλαντα, καὶ ἀπιστεῖν ἐθέλεις τῷ πράγματι; Μὴ ἀπίστει Θεοῦ τῷ διατάγματι, ἀλλὰ μᾶλλον εὐσεβέστατα πίστευε, ὡς πληροῦν ἐστι Θεὸς δυνατώτατος, ἅπερ ἂν καὶ πράττειν βουλήσοιτο. Ἄγγελος δὲ πρὸς τίνος ἂν ἑτέρου καὶ στέλλοιτο, ἢ πρὸς μόνου πάντως Θεοῦ, τοῦ ποιήσαντος καὶ ἐξ οὐκ ὄντων αὐτὸν οὐσιώσαντος, καὶ πᾶσαν φύσιν ἀγγελικὴν σχεδιάσαντος; Εἰ οὖν Θεὸς ὁ στείλας διέγνωσται, καὶ ἄγγελος ὁ σταλεὶς προσκηρύττεται, πῶς οὐκ ἀληθὲς τὸ λεγόμενον; Ταῦτα θαυμαζέτωσαν ἅπαντες· μὴ ἀπιστείτωσαν δὲ τῷ κηρύγματι, Θεοῦ τὸ σθένος γινώσκοντες, ὡς παναλκές ἐστι καὶ ἀληθῶς παντοδύναμον.

XVII. Verum quid missus beatus ille angelus ad Virginem integerrimam dicit? Aut quomodo faustissimum hoc nuntium ipsi defert? Et qualia portenta per ipsam magnificentia hæc divina molitur? « Ave gratia plena, Dominus tecum [11]. »

A gaudio (16) incipit eam alloqui ille gaudii nuntius. Noverat enim et plane sciebat, nuntium illud suum universis hominibus atque omnibus pariter creaturis gaudium parare, et quoslibet a quibuscunque dolores expellere; noverat, ex di-

D

ΙΖ'. Τί δὲ σταλεὶς ὁ μακαριστὸς ἄγγελος πρὸς τὴν Παρθένον φησὶ τὴν ἀπείρανδρον; ἢ πῶς αὐτῇ τῶν τοιούτων εὐαγγελίων ἀπαγγέλλει τὴν δήλωσιν; καὶ ὅσα τίκτει δι' αὐτῆς τὸ τοιοῦτον Θεοῦ μεγαλούργημα; « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. »

Ἀπὸ χαρᾶς πρὸς αὐτὴν ὁ τῆς χαρᾶς ἄγγελος ἄρχεται. Ἤδει γὰρ, καὶ ἠπίστατο, ὡς πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ πᾶσιν ὡσαύτως τοῖς κτίσμασι χαρᾶς αὐτοῦ τὸ διάγγελμα πρόξενον [18] γίνεται, καὶ λύπης ἁπάσης τοῖς πᾶσιν ὀλέθριον· ἤδει γὰρ, ἐκ τούτου

[10] Luc. I, 26, 27. [11] Luc. I, 28.

VARIÆ LECTIONES.

[18] Nic. abest πρόξενον.

NOTÆ.

(16) Nempe a salutatione, qua alios læto animo esse jubemus.

Digitized by Google

θεογνωσίᾳ τὸν κόσμον αὐγάζεσθαι· ᾔδει, τῆς πλάνης τὴν ἀχλὺν ἀφανίζεσθαι· ᾔδει, τοῦ θανάτου τὸ κέντρον ἀμβλύνεσθαι· ᾔδει, τῆς φθορᾶς τὴν δύναμιν φθείρεσθαι· ᾔδει, τοῦ ᾅδου τὴν νίκην καθέλκεσθαι· ᾔδει, τὸν ἀπολλύμενον ἄνθρωπον σώζεσθαι, τὸν τούτοις πάλαι δουλεύοντα, ἀφ' οὗ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἀπελήλαται, καὶ τῆς ἐκεῖσε μακαρίας διατριβῆς ἐξελήλαται. Διὰ τοῦτο χαρὰν αὐτοῦ τῶν εὐαγγελίων τὸ προοίμιον τίθησι, διὰ τοῦτο χαρὰν αὐτοῦ τῶν λόγων προφθέγγεται, διὰ τοῦτο χαρὰ τῶν εὐαγγελίων τουτωνὶ προηγήσατο, ὡς πᾶσι γενησομένων χαρὰ τοῖς πιστεύουσιν. Ἔδει γὰρ ἀπὸ χαροποιῶν[19] λόγων καὶ ῥημάτων ἄρχεσθαι τῆς χαρᾶς τὰ θεῖα μηνύματα. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ ἄγγελος πρὸ πάντων χαρὰν ἀναφθέγγεται, τῶν οἰκείων εἰδὼς εὐαγγελίων τὴν ἔκβασιν, καὶ ὡς χαρὰ φανεῖται παγκόσμιος ἡ αὐτοῦ τελειωμένη διάλεξις.

ΙΗ'. Ποίαν γὰρ οὐχ ὑπερβαίνει χαρὰν καὶ τερπνότητα, τὸ πρὸς τὴν μακαρίαν Παρθένον γενόμενον καὶ τῆς χαρᾶς μητέρα διάγγελμα; Χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς ἐπουρανίου γεννήτρια· χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς ὑπερτάτης μαιεύτρια· χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς σωτηρίου μητρόπολις· χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς ἀθανάτου παραίτιε· χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς ἀλέκτου μυστικὸν καταγώγιον· χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς ἀῤῥήτου ἀξιάγαστος ἄρουρα· χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς ἀρεύστου πηγὴ παμμακάριστος· χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς ἀϊδίου θεοφόρον κειμήλιον· χαίροις, ὦ χαρᾶς τῆς ζωοπαρόχου φυτὸν εὐθαλέστατον· χαίροις, ὦ Θεοῦ Μήτηρ ἀνύμφευτε· χαίροις, ὦ Παρθένε μετὰ τόκον ἀσύλητε· χαίροις, ὦ πάντων παραδόξων παραδοξότατον θέαμα. Τίς σου φράσαι τὴν ἀγλαΐαν δυνήσεται; Τίς σου φάναι τὸ θαῦμα τολμήσειε; Τίς σου κηρύξαι θαρσήσει τὸ μέγεθος; Ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἐκόσμησας, Ἀγγέλων τὰς τάξεις νενίκηκας· τῶν Ἀρχαγγέλων τὰς φωταυγείας ἀπέκρυψας· τῶν Θρόνων τὰς προεδρίας, δευτέρας σου ἀπέδειξας· τῶν Κυριοτήτων τὸ ὕψος ἐσμίκρυνας· τῶν Ἀρχῶν τὰς καθηγήσεις προέδραμες· τῶν Ἐξουσιῶν τὸ σθένος ἠνεύρωσας[20]· τῶν Δυνάμεων δυναμωτέρα προελήλυθας δύναμις· τὸ τῶν Χερουβὶμ πολυόμματον γηΐνοις ὀφθαλμοῖς ὑπερέβαλες· τὸ τῶν Σεραφὶμ ἑξαπτέρυγον ψυχῆς θεοκινήτοις πτεροῖς ὑπερῆβηκας· καὶ πάσης ὑπερέσχες τῆς κτίσεως, ὡς πάσης πλέον τῆς κτίσεως καθαρότητι λάμπουσα, καὶ τὸν πάσης Κτίστην δεξαμένη τῆς κτίσεως, καὶ τοῦτον κυοφοροῦσα καὶ τίκτουσα καὶ Θεοῦ Μήτηρ ἐκ πάσης γεγεννημένη τῆς κτίσεως.

vina hujus mysterii cognitione mundum lumine collustrari; noverat, erroris disjici caliginem; noverat retundi mortis aculeum; noverat vim corruptionis infringi; noverat inferno victoriam auferri; noverat salutem perdito affulgere homini, qui horum malorum jugo jamdiu premebatur, ex quo scilicet a paradisi deliciis expulsus, et a beato illo domicilio ejectus fuerat. Propterea legationis suæ exordium a gaudio ducit; propterea sermonibus suis gaudii voces præmittit; propterea faustis hisce nuntiis gaudium antecedit, utpote quæ omnibus credentibus gaudio futura erant. Et sane par omnino erat, ut divina gaudii denuntiatio a sermonibus verbisque gaudium elicientibus sumeret initium. Propterea enim et angelus gaudium ante omnia renuntiat, quia faustæ legationis suæ non ignorat exitum, ac probe novit colloquium quod habebatur, in totius mundi gaudium manifeste esse cessurum.

XVIII. Et profecto quodnam gaudium, aut quænam reperiri potest jucunditas, quam non longe excedat alloquium ad Virginem illam beatam ac gaudii parentem habitum? Gaude, o supercœlestis gaudii genitrix. Gaude, o sublimissimi gaudii nutrix. Gaude, o salutaris gaudii sedes princeps. Gaude, o immortalis gaudii auctrix. Gaude, o ineffabilis gaudii mysticum diversorium. Gaude, o indeficientis gaudii fons beatissime. Gaude, o gaudii æterni deiferum cimelium. Gaude, o vivificantis gaudii arbor virentissima. Gaude, o innupta Dei Mater. Gaude, o Virgo post partum integerrima. Gaude, o spectaculum præ mirabilibus omnibus summe admirandum. Quisnam tuum eloqui splendorem poterit? Quisnam portentum, quod ipsa es, enarrare verbis audeat? Quisnam magnificentiam tuam effari se posse confidet? Tu hominum exornasti naturam: Angelorum ordines superasti; tu fulgores Archangelorum obtenebrasti; tu sublimes Thronorum sedes infra te ostendisti; tu altitudinem Dominationum depressisti; tu Principatum ducatibus præcurristi; tu enervasti fortitudinem Potestatum; tu ipsis Virtutibus potentior virtus prodiisti; tu Cherubim oculatissimum visum terrestribus oculis vicisti; tu Seraphim sex alas habentium volatus animæ pennis divinitus agitatis transvolasti; tu denique omnem creaturam longe transgressa es, quippe quæ præ omni creatura enituisti puritate (17), et omnium creaturarum conditorem in te excepisti; ipsumque et sinu tuo gestasti, et genuisti, et sola ex omnibus creaturis Dei mater effecta es.

VARIÆ LECTIONES.

[19] Cod. χαροποιοῦ. [20] Cod. ἐνεύρωσας.

NOTÆ.

(17) Inspice attente, quomodo sanctus Sophronius singularissimam Mariæ puritatem (καθαρότητα) accenseat nominibus, quibus ipsa et spectaculum summopere admirandum, et miraculum inenarrabile, et naturæ ornamentum, et præcelsior universis ac singulis cœlestibus ordinibus, ac denum omni creatura præstantior celebratur. At vero, quo pacto esset puritatis miraculum, si quod fœdissime singulos filios hominum deturpat, ipsam quoque deturpasset? Quo pacto angelicos ordines puritate longe excederet? Quo pacto creatura quæpiam Virgine Deipara purior excogitari non posset?

Digitized by Google

XIX. Propterea tibi acclamo : « Ave, gratia plena, » quoniam et præ omnibus creaturis (18) gratiæ muneribus cumulata fuisti. Et hujusmodi in te gaudii et gratiæ causam utique scio, ac plane perspectam habeo ; atque idcirco clamans et simul gratulans adjicio : « Dominus tecum ; » qui quidem tanquam conditor universis dominatur creaturis ; tecum vero est, utpote in sinu tuo gestatus, et per ineffabilem conceptionem tuam in utero tuo clausus. « Dominus tecum ; » qui æternaliter quidem ex Patre natus, cum Patre semper conjunctus intelligitur ; nunc vero tecum per conceptionem adest, ac tremendam ex te assumptionem carnis exsequitur. « Dominus tecum ; » qui primam inde habet generationem æternam, hinc vero secundam ex te generationem nanciscitur. « Dominus tecum ; » qui una cum Patre universis sane dominatur creaturis : verum ex te formam servi induit, atque humanum genus a servitute liberat. Propterea enim Dominus factus est servus, ut servum gratia sua efficeret dominum. « Dominus tecum ; » qui cum extra cujuslibet creaturæ censum prius emineret, nunc visus est cum te creata, et per te inter alias creaturas connumeratus est. In te enim creatur increatus ; et Creator procedit ex te creatus. In te cerno increatum factum creaturam ; et carnis expertem in te factum carnem intueor.

XX. Qui ad te, o Virgo, legationem mittit, in cœlo carne carebat et corpore ; hic vero carnem et corpus eum factum conspicio. In cœlo utpote increatus super omnem creaturam eminebat ; hic vero in te virgine ipsum et creaturam et manufactum opus sine sui mutatione effectum invenio. In cœlo quidem Deum humana natura carentem contemplabar ; quomodo enim in cœlo cerneretur humanitas ? Absit, ut novi somnient Origenes ; aut iterum insaniant Didymi ; aut denuo in contentione audacissimi Evagrii fabulas inanes in furorem acti enarrent, et cum detestandis Græcis fœdere inito, præcedentem animarum vitam excogitent. Hic vero eum cerno hominem sine mutatione factum ; et miraculum in miraculo contemplor, quoniam ipse et Deus est immutabilis, et homo est inexplicabilis ; duplex quoad naturam, sed non duplex quoad hypostasim ; una enim eademque persona constat, at in duabus naturis manifeste compertus ; neque propter naturarum, quibus coalescit, duplicitatem divisus, neque iterum pro-

Ιθ'. Διὰ τοῦτό σοι, « Χαῖρε κεχαριτωμένη, » προσφθέγγομαι · ἐπειδὴ καὶ πάσης πλέον ἐχαριτώθης [21] τῆς κτίσεως · καὶ τῆς τοιαύτης ἐν σοὶ χαρᾶς τε καὶ χάριτος γνωρίζω καὶ οἶδα τὸ αἴτιον · διὸ καὶ ἐπιφέρω βοῶν καὶ φθεγγόμενος · « Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ · » ὁ πάσης μὲν, ὡς Κτίστης, κυριεύων τῆς κτίσεως · μετὰ σοῦ δὲ, ὡς ἐν κοιλίᾳ τῇ σῇ βασταζόμενος, καὶ κυοφορίαν κυοφορούμενος ἄφραστον. « Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ · » ὁ ἀϊδίως μὲν ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς, καὶ μετὰ Πατρὸς ἀεὶ θεωρούμενος · μετὰ σοῦ δὲ νῦν τῇ συλλήψει γινόμενος, καὶ ἐκ σοῦ φοβερὰν ποιησάμενος σάρκωσιν. « Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ · » ὁ πρώτην μὲν ἔχων ἀΐδιον γέννησιν, καὶ δευτέραν ἐκ σοῦ προσδεχόμενος [22] γέννησιν. « Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ · » ὁ πάσης μὲν σὺν Πατρὶ κυριεύων τῆς κτίσεως, ἐκ σοῦ δὲ δούλου μορφὴν ἐνδυόμενος, καὶ δουλείας ἐλευθερῶν τὸ ἀνθρώπινον. Διὰ τοῦτο γὰρ δοῦλος ὁ Κύριος γίνεται, ἵνα τὸν δοῦλον ἀποδείξῃ χάριτι κύριον. « Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ · » ὁ πρώην μὲν πάσης ἔξω τυγχάνων τῆς κτίσεως, νυνὶ δὲ μετὰ σοῦ τῆς κτιστῆς καθορώμενος, καὶ διὰ σοῦ τοῖς κτιστοῖς γενόμενος συνάριθμος [23] · ἐν σοὶ γὰρ ὁ ἄκτιστος κτίζεται, καὶ ἐκ σοῦ κτιστὸς ὁ Κτίστης προέρχεται. Κτίσμα βλέπω ἐν σοὶ γεγονότα τὸν ἄκτιστον, καὶ σάρκα θεωρῶ τελεσθέντα τὸν ἄσαρκον.

Κ'. Ἄνω μὲν στέλλων, ὦ Παρθένε, πρὸς σὲ, ἄσαρκος ἦν καὶ ἀσώματος · ὧδε δὲ σάρκα σκοπῶ καὶ σῶμα γενόμενον. Ἄνω μὲν ἄκτιστος ἦν πάσης ἐξῃρημένος τῆς κτίσεως · ὧδε δὲ κτίσμα τοῦτον εὑρίσκω καὶ ποίημα ἀτρέπτως ἐν σοὶ τῇ Παρθένῳ γενόμενον. Ἄνω μὲν Θεὸν ἐώρων γυμνὸν ἀνθρωπότητος (ποῦ γὰρ ἀνθρωπότης ἐν οὐρανῷ κατοπτεύοιτο ; Μὴ πάλιν Ὠριγέναι ληρείτωσαν · μὴ πάλιν μαινέσθωσαν Δίδυμοι · μὴ πάλιν Εὐάγριοι θυμομαχοῦντες λυττάτωσαν [24] μύθους κενοὺς ἀφηγούμενοι · καὶ προδιστὴν ψυχῶν φανταζόμενοι, καὶ Ἕλλησι μυσαροῖς συσπενδόμενοι) · ὧδε δὲ ἀναλλοιώτως ὁρῶ γενόμενον ἄνθρωπον καὶ θαῦμα ἐν θαύματι, ὅτι καὶ Θεός ἐστιν ἀναλλοίωτος, καὶ ἄνθρωπός ἐστιν ἀνερμήνευτος · τὴν φύσιν διπλοῦς, ἀλλ' οὐ διπλοῦς τὴν ὑπόστασιν, ἓν καὶ ταυτὸν ἔχων τὸ πρόσωπον · ἐν φύσεσι δὲ διττοῖς γνωριζόμενος, μήτε διὰ τὸ τῶν φύσεων διττὸν διαιρούμενος, μήτε διὰ τὸ τῆς ὑποστάσεως ταυτὸν καὶ ἑνικὸν καὶ ἀσύζυγον, τῶν, ἐξ ὧν ἐστι, φύσεων δημιουργῶν [25] τὴν ἀνάχυσιν · οὔτε τῆς ἄνω Τριάδος τῆς τῶν ὅλων ἀρχικῆς αὔξων τὴν ἀρίθμησιν, καὶ εἷς

VARIÆ LECTIONES

[21] Cod. ἐχαριτώθη. [22] Cod. προσδεχόμενον. [23] Cod. συναρίθμιος. [24] Cod. λυτάτωσαν. [25] Cod. δημιουργόν.

NOTÆ.

(18) Quo sensu in Ecclesia acciperentur verba Gabrielis ad Virginem apud sanctum Lucam, en testis etiam sanctus Sophronius accedit. Is nempe munerum divinorum cumulus intelligendus est Mariæ collatus, ut quæcunque demum cæteris creaturis tributa noveris vel excogites, longe infra gratias, quibus nobilissime exornata fuit sancta Virgo, haberi debeant. Atqui nemo ignorat, non modo cœlestes spiritus, sed et primos humani generis parentes e divinis Creatoris manibus gratia sanctificante ornatos prodiisse. Quomodo ergo creaturarum omnium prærogativæ nobilioribus Virginis prærogativis cedunt, si ad originem quod spectat, nedum cæteris omnibus ipsa anteeat, infinito intervallo splendidior non modo sanctorum angelorum, non modo protoparentum, sed ipsius quoque diaboli et angelorum ejus ortus dicendus sit ?

Digitized by Google

τῶν ἀνθρώπων τοῖς ἀνθρώποις δεικνύμενος, καὶ Θεὸν τὸν αὐτὸν εὑρίσκω καὶ ἄνθρωπον, καὶ τοῦ θαύματος θαυμάζω τὸ μέγεθος.

pter hypostasis identitatem et singularitatem et unicitatem pariens naturarum confusionem; neque supernæ, omnia pro nutu moderantis, Trinitatis numerum augens, et simul tamen unus ex hominibus inter homines apparens. Atque ita eumdem et Deum deprehendo et hominem, ac magnitudinem miraculi plane obstupesco.

ΚΑ'. « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. » Καὶ τί ταύτης ἂν εἴη τῆς χαρᾶς, ὦ Παρθενομῆτορ, ἀνώτερον; Ἢ τί ταύτης ἂν τῆς χάριτος γένοιτο μεῖζον, ἧς μόνη σὺ θεόθεν κεκληρονόμηκας; ἢ χαριέστερόν τε καὶ φαιδρότερον; Πάντα σου κατόπιν βαδίζει τοῦ θαύματος· πάντα σου κάτω κεῖται τῆς χάριτος· πάντα δευτερεύει τὰ ἔγκριτα, καὶ τὸ ἧττον κληροῦται τῆς λαμπρότητος. « Θεὸς μετὰ σοῦ· » καὶ τίς ἀμιλλᾶσθαι τολμήσειε [26]; Θεὸς ἐκ σοῦ· καὶ τίς εὐθὺς οὐχ ἡττηθήσεται, καὶ μὴ μᾶλλόν σοι χαίρων ἀφήσει τὸ προῦχον καὶ ἔξοχον; Διὰ τοῦτό σοι τὰ μέγιστα φθέγγομαι, τὰ σὰ θεωρῶν ἐν πᾶσι κτιστοῖς προτερήματα· « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. » Ἐκ σοῦ γὰρ ἡ χαρὰ οὐ μόνον ἀνθρώποις κεχάρισται, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄνω δυνάμεσι δίδοται.

XXI. « Ave, gratia plena, Dominus tecum. » Et quid sublimius esse queat hoc gaudio, o Virgo mater? Seu quid excellentius esse possit hac gratia, quam tu sola divinitus sortita es? Aut quid ea jucundius ac splendidius excogitari potest? Omnia distant a miraculo quod in te cernitur, omnia infra gratiam tuam jacent; secundas tenent omnia vel probatissima, et claritate plane inferiori potiuntur. « Dominus tecum; » et quisnam tecum contendere ausit? Deus ex te; ecquis e vestigio tibi non cedat, et non magis tibi primatum præcellentiamque gaudens tribuat? Propterea, tuas præ creaturis omnibus eminentes prærogativas intuens (19), summis tibi plausibus acclamo: « Ave, gratia plena, Dominus tecum. » Ex te enim gaudium non modo hominibus impertitum est, sed supernis quoque virtutibus tribuitur.

ΚΒ'. Οὕτως « εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν· » ὅτι τῆς Εὔας τὴν κατάραν εἰς εὐλογίαν μετέβαλες [27]· ὅτι τὸν Ἀδάμ, ὄντα τὸ πρῶτον ἐπάρατον, εὐλογηθῆναι διὰ σοῦ παρεσκεύασας. Οὕτως « εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν· » ὅτιπερ ἡ εὐλογία τοῦ Πατρὸς διὰ σοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀνέτειλε, καὶ κατάρας αὐτοὺς τῆς παλαιᾶς ἠλευθέρωσεν. Οὕτως « εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν· » ὅτι διὰ σοῦ οἱ σοὶ προπάτορες σώζονται· σὺ γὰρ τὸν Σωτῆρα γεννήσεις, τὸν τούτοις σωτηρίαν θεϊκὴν ἐργαζόμενον. Οὕτως « εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν· » ὅτι καρπὸν ἀσπόρως ἐβλάστησας, τὸν πάσῃ γῇ τὴν εὐλογίαν δωρούμενον, καὶ κατάρας αὐτὴν τῆς ἀκανθοφόρου λυτρούμενον. Οὕτως « εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν· » ὅτι, γυνὴ τῇ φύσει ὑπάρχουσα, Θεοτόκος γενήσῃ τῷ πράγματι. Εἰ γὰρ ὁ ἐκ σοῦ τεχθησόμενος, σεσαρκωμένος Θεός ἐστι κατὰ ἀλήθειαν, Θεοτόκος σὺ δικαιότατα λέγοιο, ὡς Θεὸς κατὰ ἀλήθειαν τίκτουσα.

XXII. Vere « benedicta tu in mulieribus, » quoniam Evæ maledictionem in benedictionem commutasti; quoniam Adam, qui prius jacebat exsecratione perculsus, ut per te benediceretur, effecisti. Vere « benedicta tu in mulieribus, » quoniam benedictio Patris per te affulsit hominibus, eosque a veteri maledicto liberavit (20). Vere « benedicta tu in mulieribus, » quia per te progenitores tui salutem inveniunt; tu siquidem genitura es Servatorem, qui divinam ipsis salutem comparabit. Vere « benedicta tu in mulieribus, » quoniam sine semine eum protulisti fructum, qui benedictionem terrarum orbi elargitur, ipsumque a maledictione spinas germinante redimit. Vere « benedicta tu in mulieribus, quia, mulier naturali conditione cum sis, Dei tamen genitrix reipsa fies. Etenim si qui ex te nasciturus est, secundum veritatem Deus est incarnatus, ipsa jure meritoque diceris Deipara, quippe quæ Deum verissime paris.

ΚΓ'. Ἀλλ' ἡ μακαρία Παρθένος καὶ ἔνθεος, ἰδοῦσα τὸν θεσπέσιον ἄγγελον οὕτω πρὸς αὐτὴν ἀφικόμενον καὶ τοιούτοις αὐτὴν προσφθεγγόμενον ῥήμασι, τὴν ἁγίαν ψυχὴν ἐταράττετο· καὶ τοὺς λόγους τοῖς λο-

XXIII. At beata illa ac divina Virgo cum angelum divinorum interpretem hoc modo ad se advenientem vidisset, atque hisce dictis se alloquentem [audivisset (21)], sancta turbabatur anima, et sermo-

VARIÆ LECTIONES.

[26] Ad oram codicis θελήσεις. [27] Cod. μετέβαλας.

NOTÆ.

(19) Rursus Sophronius inculcat, nullum in creaturis cerni gratiæ donum, quod longe nobilius in sancta Virgine non resplendeat.

(20) Manifestam hic habes sanctæ Virginis a communi cæterorum miserrimo statu sejunctionem illam, quam passim in SS. Patrum scriptis recurrentem contueri licet. Quid porro est *vetus maledictio*, nisi æternæ mortis sententia in omnes propter commune omnibus peccatum lata? Cum ergo sententiæ indoles postulet ut ab ea maledictione liber ille habeatur qui ad liberandos alios idoneus censetur, sua sponte hinc elucet, sanctam Deiparam a communi omnium reatu immunem hic prædicari, seu potius hanc Virginis beatitatem uti exploratam præsumi.

(21) Nisi quis malit, vocem aliquam e Græco textu excidisse, habemus Sophronium anacolutho ac figurata locutione (*zeugma* appellant) utentem, non secus ac usum esse Herodotum, putaverunt grammatici in ea pericope (lib. IV, cap. 106): Ἐσθῆτα δὲ φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην· ubi scilicet unico verbo adjuncta cernuntur bina nomina, quorum tamen alterum eidem verbo minus apte cohærere videtur. Verumtamen par erit, ut certiori aliquo hujus figuræ exemplo posthac grammatici utantur· ut enim in var. Herod. le-

Digitized by Google

nes illos apud se perpendens scrutabatur, quid sibi vellent angeli verba, secum ipsa inquirens et diligenter investigans. Stupebat enim, ac mirabatur angelicæ salutationis indolem. « Ipsa vero, inquit, videns, turbata est in sermone ejus, et cogitabat, qualis esset ista salutatio (22). » Erat enim, erat humanæ quoque intelligentiæ plena ; proindeque nihil eorum, quæ dicebantur, re accurate non perpensa, admittebat. Quippe animo recogitans Evæ deceptionem, timebat ac verebatur, ne denuo seipsam quoque dolosus serpens, non secus atque illam, deciperet. Prudenter itaque omnia expendebat, nequando alloquium serpentino illi simile seipsam forte e divina claritate in præceps ageret.

A γισμοῖς ἀνεσκάλευε, λογιζομένη καθ' ἑαυτὴν καὶ μαστεύουσα τῶν ἀγγελικῶν ῥημάτων τὴν δύναμιν· ἐθαμβεῖτο γὰρ, καὶ ἐθαύμαζε τῶν ἀγγελικῶν ἀσπασμῶν τὴν ποιότητα. « Ἡ δὲ γὰρ, φησὶν, ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ· καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. » Ἦν γὰρ, ἦν καὶ ἀνθρωπίνης συνέσεως ἔμπλεως, καὶ τῶν λεγομένων οὐδὲν ἀδασανίστως προσίετο. Ἐδεδίει γὰρ καὶ ὑπέτρεμε, τῆς Εὔας τὴν ἀπάτην γινώσκουσα, μήπως αὐτὴν ὁ ὄφις ὁ δόλιος, καθὰ κἀκείνην, ἀπατήσοι τὸ δεύτερον· καὶ διὰ τοῦτο πάντα συνετῶς ἐδοκίμαζε, μήπως αὐτὴν ὀφιόμορφον πρόσφθεγμα θεϊκῆς ἐκβάλοι λαμπρότητος.

XXIV. Porro cum illam hoc pacto secum ipsam colluctantem cœlestis nuntius, ad eam missus, cerneret, protinus ab omni illam timore liberat, terroremque ac metum, omnimodamque eximit perturbationem, lætissima ei et jucundissima et suavissima effatus. « Ne timeas, inquit, Maria [12] ; » non sum ei similis, qui matrem tuam decepit ; non sum ei similis, qui hominem olim supplantavit : non sum ei similis, qui progenitores tuos quondam e paradisi deliciis exstrusit ; non sum ei similis, qui a beata vita hominem deturbavit, atque in vitam ærumnis plenam induxit : non sum ei similis, qui mortem præ invidia generavit [13], et universos homines obnoxios morti effecit : non sum ei similis, qui universos homines e limo terræ conditos, et suam a Dei manu formationem sortitos, divini præcepti effecit prævaricatores, ac rursus in terræ limum convertit : non sum ei similis, qui Adamum, amicitia Dei prius fruentem, Deo reddidit inimicum.

Angelus ego sum Dei omnipotentis, et dux certo cuidam angelicorum agminum exsisto, atque inter Dei angelos Gabriel nuncupor. A Deo autem Patre omnipotente ad te, immaculatam omnisque labis expertem Virginem, missus sum, ut unigeniti ejusdem Filii, qui omnia ad exsistendum perduxit, atque ex non exstantibus ad exsistentiam vocavit, tum descensum in te Virginem, tum summe celebrandam ejus in te conceptionem, et divinissimam ex te incarnationem, et admirabilissimam in tuo utero gestationem, et incomprehensibilem ex te nativitatem annuntiem.

Per hæc inimici machinamenta omnia labefactantur, per hæc universa hostis inventa simul cum ipso eorum inventore disjiciuntur ; per hæc

B Κδ'. Ἀθρήσας δὲ οὕτως αὐτὴν ἐναγώνιον ὁ σταλεὶς πρὸς αὐτὴν ἐπουράνιος ἄγγελος, φόβου παντὸς ἐλευθεροῖ, καὶ δεδίξεως [28], καὶ ταραχῆς ἐκβάλλει παντελοῦς καὶ κυνήσεως, καί φησι πρὸς αὐτὴν ἱλαρώτατα καὶ χαριέστατα καὶ ἡδύτατα· « Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· » οὐκ εἰμι κατ' ἐκεῖνον, τὴν μητέρα τὴν σὴν ἀπατήσαντα· οὐκ εἰμι κατ' ἐκεῖνον, τὸν τὸν ἄνθρωπον πάλαι σφάλαντα· οὐκ εἰμι κατ' ἐκεῖνον, τὸν πρώην σου τοὺς προπάτορας τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐξορίσαντα· οὐκ εἰμι κατ' ἐκεῖνον, τὸν ἐκ μακαρίας ζωῆς ἐκβεβληκότα τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦτον ἐπωδύνῳ ζωῇ προσαρμόσαντα· οὐκ εἰμι κατ ἐκεῖνον, τὸν φθόνῳ τεκόντα τὸν θάνατον, καὶ πάντας ἀνθρώπους θνητοὺς ἐργασάμενον· οὐκ εἰμι κατ' C ἐκεῖνον, τὸν πάντας ἀνθρώπους τοὺς ἐκ γῆς γεγονότας, καὶ λαβόντας χειρὶ Θεοῦ τὴν διάπλασιν, θείας ἐντολῆς παραβάτας ποιήσαντα, καὶ πάλιν εἰς γῆν ἀποστρέψαντα· οὐκ εἰμι κατ' ἐκεῖνον, τὸν, πρώην τὸν Ἀδὰμ φίλον Θεοῦ χρηματίζοντα, Θεοῦ ἐχθρὸν ἀναδείξαντα.

Ἄγγελός εἰμι Θεοῦ παντοκράτορος, καὶ ἐν ἀγγελικοῦ τινος ἡγοῦμαι στρατεύματος, καὶ ἐν ἀγγέλοις Θεοῦ Γραβριὴλ ὀνομάζομαι. Καὶ λέγειν πρὸς σὲ, τὴν ἄσπιλον καὶ ἄμωμον Παρθένον, ἐκ Θεοῦ Πατρὸς παντοκράτορος ἐσταλμαι, τὴν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, τοῦ τὰ πάντα παραγαγόντος πρὸς ὕπαρξιν, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι καλέσαντος, ἐπὶ σὲ τὴν Παρθένον κατάβασιν, καὶ τὴν ἐν σοὶ πολυύμνητον σύλληψιν, καὶ τὴν ἐκ σοῦ πανυπέρτατον [29] σάρκωσιν, D καὶ τὴν ἐν σοὶ πολυθαύμαστον κύησιν, καὶ τὴν ἐκ σοῦ ἀκατάληπτον γέννησιν.

Δι' ὧν ἅπαντα τοῦ ἐχθροῦ τὰ σπουδάσματα λύεται· δι' ὧν ἅπαντα τοῦ ἐχθροῦ τὰ εὑρήματα σὺν αὐτῷ τῷ τούτων εὑρετῇ καταλύεται· δι' ὧν ἄνθρω-

[12] Luc. I, 30. [13] Sap. II, 24.

VARIÆ LECTIONES.

[28] Abest hæc vox a lexicis ; sed facile a δεδίσκομαι deducta apparet. [29] Ita ced.

NOTÆ.

ction. suadet Joannes Schweighæuser, iste de Androphagis locus sic videtur restituendus : Ἐσθῆτα δὲ (Ἀνδροφάγοι) φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην· γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι. Vid. Herodot. tom. II, part. I, p. 298 et part. II, p. 159 edit. Argentor. 1816.

(22) Luc. I, 29. Ἡ δὲ ἰδοῦσα, κ. τ. λ. Versionis tamen Latinæ quædam exemplaria etiam ante emendationem Hieronymianam legebant, *cum audisset*, uti patet ex sancti Ambrosii scriptis.

Digitized by Google

πος σώζεται, καὶ θανάτου φθορᾶς ἐξανίσταται· δι' A homo salvatur, et a corruptione mortis resurgit ; ὧν τῆς πλάνης ἡ νὺξ ἀφανίζεται· δι' ὧν ὁ παραδείσου per hæc nox erroris evanescit ; per hæc homo, γενόμενος ἔξοικος ἄνθρωπος, πάλιν οἰκεῖ τὸν παρά- a paradiso jam extorris, rursus paradisum incolit ; δεισον· δι' ὧν ὁ τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας γυμνωθεὶς per hæc, qui draconis versutia amicitiam Dei amiσυμβουλίᾳ τοῦ δράκοντος, Θεοῦ φίλος πάλιν καθ- serat, rursus Dei amicus constituitur. ίσταται.

Καὶ διὰ τοῦτό σοι βοῶ, ὦ μακαρία Παρθένε καὶ Et idcirco tibi, o Virgo beata, et Dei omnium Θεοῦ γενησομένη τοῦ τῶν ὅλων Σωτῆρος γεννήτρια· Salvatoris futura genitrix, clamo : « Ave, gratia plena, « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογη- Dominus tecum ; benedicta tu in mulieribus [14] ; » μένη σὺ ἐν γυναιξίν· » ὅτι τοιούτων τυχεῖν μεγα- quoniam et digna exstitisti, quæ tantorum magnaλείων ἠξίωσαι· ὅτι καὶ ἡ χαρὰ ἡ οὐράνιος ἐκ σοῦ lium potireris (23), et cœleste ex te gaudium mundo τῷ κόσμῳ τεχθήσεται, καὶ ἡ εὐλογία ἡ ἔνθεος, ἡ τὴν parietur, et divina benedictio, quæ veteris maleπάλαι κατάραν ἀμβλύνουσα, διὰ σοῦ τοῖς ἀνθρώποις dictionis vim retundit, per te in homines dimanat. πηγάζεται.

ΚΕ'. Ἐπαινῶ σου, ὦ Θεομῆτορ, καὶ αὐτὸς ἐγὼ XXV. Et ipse quidem tuam, o Dei Mater, collaudo τὴν ἀσφάλειαν, καὶ τὴν σύνεσιν πάνυ ἀποδέχομαι, B cautam prudentiam, ac prorsus sapientiam approbo, ὅτι φοβῇ τοῦ δολίου τὰ θήρατρα· ὅτι φοβῇ τοῦ μισ- quod nempe dolosi illius laqueos expavescas ; quod ἀνθρώπου θηρὸς τὰ τεχνάσματα· ὅτι δειλιᾷς τὰ belluæ illius, odio in homines flagrantis, timeas κρυπτὰ τοῦ διαβόλου τοξεύματα· ὅτι δειμαίνῃ καὶ insidias ; quod verearis absconditas diaboli sagitδέδοικας τὰ ποικίλα τοῦ ὄφεως καὶ ἀληθῶς θανατη- tas ; quod serpentis versutos ac vere mortiferos φόρα φυσήματα, ἵνα μὴ Εὔα τις κατ' ἐκείνην ἄλλη afflatus metuas ac formides, ne secunda quæpiam καὶ σὺ χρηματίσειας [20].

« Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ Verum « ne timeas, Maria ; invenisti enim apud τῷ Θεῷ » τὴν ἀθάνατον· εὗρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ Deum gratiam [15] » perire nesciam ; invenisti apud τὴν ὑπέρλαμπρον· εὗρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ τὴν πο- Deum gratiam præ qualibet eximiam; invenisti λύευκτον· εὗρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ τὴν ὑπέρφω- apud Deum gratiam omnibus votis expetendam ; τον· εὗρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ τὴν σωτήριον· εὗρες invenisti apud Deum gratiam omnium gratiarum χάριν παρὰ τῷ Θεῷ τὴν ἀκλόνητον· εὗρες χάριν splendidissimam ; invenisti apud Deum gratiam, παρὰ τῷ Θεῷ τὴν ἀσάλευτον· εὗρες χάριν παρὰ τῷ nunquam elanguentem ; invenisti apud Deum graΘεῷ ἀνίκητον [21]· εὗρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ τὴν ἄϊδιον. C tiam, quæ te salvam præstet ; invenisti apud Deum gratiam, quæ nullo impetu quatiatur ; invenisti apud Deum gratiam plane invictam ; invenisti apud Deum gratiam perenniter duraturam (24.)

[14] Luc. I, 38. [15] Ibid. 30.

VARIÆ LECTIONES.

[20] Cod. χρηματήσειας. [21] Nic. tria incisa omittit ; post sequens vero incisum nonnulla permiscet quæ pertinent ad § XXVII.

NOTÆ.

(23) Sophronium habes suo calculo suffragantem communi SS. Patrum sententiæ, qua affirmant dignam exstitisse Mariam, quæ in Dei matrem eligeretur. Atqui notum est, id maxime ad singularissimam ejusdem puritatem spectare. Qua de re juverit hic oculis subjicere, quæ in liturgicis Ecclesiæ Græcæ precibus legimus (Men. ad diem 12 Febr. Od. α') : *Verbum suprema Deitatis majestate fulgens (et) carnis prius expers, tu, o undequaque sancta, peperisti carne indutum. A sæculo enim tu* D *sola, o purissima ab omni macula, propter micantes puritatis radios, et propter pulchritudinem virginitatis, et propter charismata quamlibet labeculam repellentia, digna apparuisti.* (Σὺ σαρκωμένον. Παναγία, τέτοκας τὸν πρὶν ἀσώματον Θεαρχικὸν Λόγον· μόνη ἐξ αἰῶνος γὰρ ἀκτῖσι καθαρότητος, παρθενίας τε κάλλει, καὶ παναμώμοις χαρίσμασι πέφηνας ἀξία, πανάμωμε.) De voce autem Θεαρχικόν, quæ in hoc canone recurrit, legenda sunt, quæ advertit Eustathius Thessalonicensis (*Comment. in hymn. Pentecost. Damasceni*, n. 82; *Spicileg. Rom.*, tom. V, p. 245), monens eam esse vim dictionis, ut nihil sublimius dici queat : Οὐκ ἂν ὀρθῶς εἴποιμεν εἶναί τι ὑπέρτερον.

(24) Inducitur hic Gabriel gratiam sanctæ Virgini divinitus collatam miris efferens encomiis, et per hæc ejusdem animum confirmans, ne scilicet deplorandum primæ matris Evæ lapsum sibi quoque metuat. Eam autem in rem archangelus tacite comparationem quamdam inter Mariæ atque Evæ gratiam instituit, et duplici ex capite gratiam Deiparæ tanquam præstantiorem celebrat. Ac primo quidem illud utriusque gratiæ discrimen attingit, quod ad illum sanctæ Virginis metum eximendum pressius facit, et temporariæ gratiæ protogenitricis (hæc enim a congenita sibi gratia cito excidit), stabilem Mariæ gratiam opponit, quam propterea ἀθάνατον, ἀμείωτον, σωτήριον, ἀκλόνητον, ἀσάλευτον, ἀνίκητον, atque ἄϊδιον appellat : quæ quidem invicte præterea ostendunt, quam vetus, quamque explorata fuerit in Ecclesia doctrina, qua traditur sanctissimam Dei Genitricem in gratia confirmatam fuisse. Deinde vero nonnulla alia interserit, quæ universim ad ejusdem gratiæ præcellentiam prædicandam spectant, uti cum eam dicit ὑπέρλαμπρον, πολύευκτον, ὑπέρφωτον. Porro facillime patet, gratiam Deiparæ haud ὑπέρλαμπρον, aut ὑπέρφωτον, aut πολύευκτον præ gratia Evæ dici posse, nisi Evæ consortem Deiparam in eo statuas, quod ad primam spectat originem. Quid enim æquiparari illi gratiæ potest, quæ efficiat, ut nunquam non charissima Deo anima exstiterit, nunquam non cœlesti illa claritate refulserit? Quænam gratia majori pretio habenda ac potiori exoptanda affectu, quam quæ impediat, ne inter prima exsistendi initia anima Deo invisa, diabolo mancipata, in se turpissima fuerit?

Digitized by Google

Et alii quidem, iique plures, ante te eximia sanctitate floruerunt. Sed nemini, quemadmodum tibi, plena gratia impertita est. Nemo, sicut tu, beatitate auctus est : nemo, sicut tu, sanctitate exornatus est : nemo, sicut tu, ad tantum magnificentiæ est evectus : nemo, sicut tu, purificante gratia præoccupatus est (25) ; nemo, sicut tu, splendida luce est circumfusus : nemo, sicut tu, cœlesti lumine refulsit ; nemo, sicut tu, præ omni celsitudine exaltatus est. Et merito quidem ; nemo enim, sicut tu, ad Deum tam prope accessit ; nemo, sicut tu, Dei donis ditatus est ; nemo, sicut tu, Dei gratiæ particeps fuit. Omnia vincis, quæcunque inter homines emineant ; omnia superas munera, quæ effusa e Dei largitate in quoslibet dimanaverint (26). Plus enim omnibus inhabitantis Dei possessione ditescis. Nemo sic in se Deum complecti potuit ; nemo potuit sic frui Dei præsentia ; nemo dignus est habitus, qui sic per Deum illuminaretur ; ac propterea non modo Deum omnium Conditorem ac Dominum in te excepisti, sed eum habes ex te ineffabiliter incarnatum. atque in utero tuo gestatum, et post hæc genitum, et universos homines a paterna condemnatione redimentem, ac salutem, quæ nullum finem habitura sit, ipsis elargientem.

A Πολλοὶ μὲν πρὸ σοῦ [32] γεγόνασιν ἅγιοι · ἀλλ' οὐδεὶς κατὰ σὲ κεχαρίτωται · οὐδεὶς κατὰ σὲ μεμακάρισται · οὐδεὶς κατὰ σὲ καθηγίασται · οὐδεὶς κατὰ σὲ μεμεγάλυνται [33] · οὐδεὶς κατὰ σὲ προκεκάθαρται · οὐδεὶς κατὰ σὲ περιηύγασται · οὐδεὶς κατὰ σὲ ἐκπεφώτισται · οὐδεὶς κατὰ σὲ ὑπερύψωται · οὐδεὶς γὰρ κατὰ σὲ Θεῷ [34] προσεπέλασε · καὶ [35] οὐδεὶς κατὰ σὲ Θεοῦ δώροις πεπλούτηκεν · οὐδεὶς κατὰ σὲ Θεοῦ χάριν ἐδέξατο · πάντα νικᾷς τὰ παρὰ ἀνθρώπους [36] ἐξαίρετα · πάντα νικᾷς τὰ παρὰ Θεοῦ [37] δοθέντα τοῖς πᾶσι δωρήματα · πάντων γὰρ πλέον Θεοῦ πλουτεῖς τὴν κατοίκησιν · οὐδεὶς οὕτω χωρῆσαι Θεὸν δεδύνηται · οὐδεὶς οὕτω Θεοῦ παρουσίαν ἴσχυσε δέξασθαι · οὐδεὶς οὕτω φωτισθῆναι Θεὸν κατηξίωται. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον τὸ Θεὸν τὸν ἁπάντων Κτίστην καὶ Δεσπότην προσδέδεξαι, ἀλλὰ καὶ ἔχεις ἐκ σοῦ παραδόξως σαρκούμενον καὶ κυοφορούμενον, καὶ μετὰ ταῦτα γεννώμενον, καὶ πάντας ἀνθρώπους καταδίκης πατρῴου λυτρούμενον, καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς εὐπαυσομένην δωρούμενον.

XXVI. Et propterea tibi clamavi, atque iterum vehementer clamabo : « Ave, gratia plena, Dominus tecum ; benedicta tu in mulieribus. » Ne ex-

ΚϚ'. Καὶ διὰ τοῦτό σοι κέκραγα, καὶ πάλιν ἐρῶ διαπρύσιον [38] · « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ · εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί. » Μὴ ταράττου,

VARIÆ LECTIONES.

[32] Nic. pag. 213, addit, καὶ ἄλλοι. [33] In margin. μεγαλύνεται. [34] Nic. τῷ Θεῷ κατὰ σέ. [35] Nic. omitt. καί. [36] Nic. παρ' ἀνθρώποις. [37] Nic. πρὸς Θεοῦ. [38] Cod. διαπύρσιον

NOTÆ.

Comparatio igitur a Sophronio instituta gratiam exsistentiæ coævam in Maria non minus quam in prima matre Eva, astruit, imo præsumit.

(25) Merito quæri hic potest, quid sibi velit sanctus Sophronius, cum inquit, *Virginem Mariam purificante gratia præoccupatam fuisse*, seu magis ῥητῶς *Virginem* (*utique ope gratiæ*) *præmundatam fuisse*. Nam si generatim sermo esset de gratia humanam voluntatem prævéniente, sane obvius foret sensus, atque ad illud fidei dogma propositio referenda esset, quo adversus hæreticos Pelagianos ac Semipelagianos profitemur, gratiam divinam humanis meritis non rependi, sed eamdem prævenire humanum quodlibet non modo opus bonum, sed etiam desiderium, ipsumque credulitatis affectum. At enim liquido apparet sancti doctoris sententiam nullatenus huc spectare posse. Ut enim reliqua prætermittamus, quis non videat, Sophronium singularem aliquam Deiparæ prærogativam celebrare his verbis voluisse ? Porro quod eo sensu quispiam Dei gratia præoccupetur, adeo singulare dici non debet, ut hæreticus audiat, quisquis affirmet, aut exstitisse unquam aut exsistere quempiam posse hominem gratia exornatum, quem hac ratione gratia non prævenerit : *alioquin*, ut inquit Apostolus (*Rom.* xi, 6), *gratia jam non est gratia*. Sententia igitur sancti Sophronii, ad quidpiam aliud est referenda, quod et capax sit purificationis per gratiam, quodque purificatio ipsa prævertere vero aliquo sensu dicatur. At vero tale aliquid evidentissime habes in ipsa humana Deiparæ natura. Purificationis enim non capax modo, sed et indiga per se in præsenti conditione, est humana natura, quippe in primo parente vitiata : tum autem etiam prævertere naturam purificatio rectissime dicitur, cum gratia purificans non jam inductam delet culpam, sed ne indicatur antevertendo impedit. Et hunc quidem sensum ipsa Sophronii verba important. Singularis enim Virginis prærogativa in eo statuitur, quod ipsa *præpurgata* fuerit (προκεκάθαρται, dum cæteri Adæ filii non *præpurgari*, sed *purgari* dicuntur. At quodnam demum discrimen inter *purgatum* et *præpurgatum* reperias, nisi quod illic maculam purgatio subsequitur, ut eam auferat, hic prævenit, ne inficiat ? Singulare igitur privilegium quod eo loci Sophronius de beata Dei Matre deprædicat, nullum est aliud, quam singularissima ejusdem ab originali infectione præservatio.

Sed et dignissimus, qui consideretur, est totus hujus loci contextus. Sophronius enim, uti liquet, ad instar cujusdam principii, e quo deinde tot tantasque Deiparæ prærogativas deducat, præmittit illud, quod ex Evangelio constat, Mariam *plenam gratia* fuisse. Ac rursus horum magnalium quasi rationem postea redditurus, *gratiæ plenitudinem* iterum inculcat, cui subnectit immensum illum munerum divinorum cumulum, quo Deipara munera cuivis creaturæ collata infinito intervallo excedit. Palam est ergo, ex mente SS. Patrum tum *in ea gratiæ plenitudine*, tum in illo donorum divinorum præ omnibus excessu, et munus illud, angelis et protoparentibus commune, contineri, vi cujus gratia divina ipsi exsistendi initio coæva profitenda sit.

(26) Si gratiæ munera Mariæ collata longissime excedunt *quæcunque a Dei largitate in quoslibet dimanaverint* ; profecto aut absurdissime affirmandum est, originem peccato infectam sanctæ origini longe præcellere, aut verius fatendum est, Virginem Deiparam non modo æque ac protoparentes cœlestesque spiritus, in gratia creatam fuisse, sed longe nobilioribus gratiæ donis in eadem illa prima sui origine ex magnificentissima Dei liberalitate ac sapientia fuisse exornatam.

Digitized by Google

τῶν ἐμῶν ῥημάτων ἀκούουσα· μὴ φοβοῦ, πυνθανομένη τῆς ἐμῆς πρὸς σὲ διαλέξεως· οὐκ ἀπάτην ἄγω τοῖς ἀνθρώποις ὀλέθριον· οὐ φθόνον θανάτου γεννήτορα τοῖς ἐμοῖς ὁμοδούλοις προξενεῖν παραγέγονα· πᾶσαν ταραχὴν τῆς σῆς καρδίας ἀπέλασον· πάντα δισταγμὸν τῆς σῆς διανοίας ἐξόρισον· πάντα φόβον τῆς σῆς ψυχῆς ἀποδίωξον· οὐ φοβερὸς πρὸς σὲ παραγέγονα, εἰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους φοβερώτατος φαίνομαι· οὐκ ἐχρησάμην τῷ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς ἀξιώματι· οἶδα γάρ, πρὸς τίνα παρὼν διαλέγομαι· οἶδα, πρὸς τίνα θεόθεν ἀπέσταλμαι· οἶδα, τίνι διακονεῖν προκεχείρισμαι.

Τοὐναντίον ἐγώ σε θεωρῶν καταπλήττομαι, καὶ φόβου καὶ δέους ἐμπίπλαμαι· τοὐναντίον ἐγώ σου θαυμάζω τὸ μέγεθος, καὶ τρόμου πληροῦμαι καὶ δείματος· ἐγώ σου τὴν χάριν δεδίττομαι· ἐγώ σου τὴν λαμπρότητα τέθηπα. Ἐγὼ δοῦλός εἰμι Θεοῦ [39] καὶ διάκονος· σὺ δὲ Μήτηρ ἔσῃ Θεοῦ, τοῦ ἐμοῦ Δεσπότου [40] καὶ Κτίσαντος [41], οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ γεννήτρια, καὶ τροφὸς ἀδιήγητος μαζῶν αὐτὸν παρθενικῶν ἀποτρέφουσα χεύμασι, τὸν πάσῃ σαρκὶ « τροφὴν διδόντα τὴν εὔκαιρον. » Ἐγὼ λάτρις εἰμὶ Θεοῦ, καὶ λειτουργὸς ἀποκρίσεων· σὺ δὲ Θεὸν αὐτὸν ἔχεις ἐγγάστριον ἐν σοὶ σαρκικῶς διαιτώμενον, καὶ ἐκ σοῦ νυμφικῶς προερχόμενον, καὶ πᾶσι τὴν χαρὰν πρυτανεύοντα, καὶ αἴγλην θεΐκὴν χαριζόμενον. Ἐν σοὶ γάρ, ὦ Παρθένε, « Θεὸς, » ὡς ἐν οὐρανῷ τινι καθαρωτάτῳ καὶ λάμποντι, « τὸ οἰκεῖον ἔθετο σκήνωμα· » καὶ « ἐκ σοῦ, ὡς ἐκ παστοῦ νυμφίος, πορεύσεται· » καὶ δρόμον ἐκμιμούμενος γίγαντος, ὁδὸν ἐν βίῳ δράμοι τὴν ἐν πᾶσιν ἐσομένην τοῖς ἐν βίῳ σωτήριον, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν διατείνουσαν, καὶ θέρμης ἐνθέου πληροῦσαν τὰ σύμπαντα, καὶ σὺν αὐτῇ φωτοζώου φαιδρότητος.

KZ'. Ὅθεν σοι καὶ πάλιν βοῶ τῆς χαρᾶς τὸ μακάριον πρόσφθεγμα· « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· » χαρὰν κομίζων ἐλήλυθα, οὐ φόβον ἀνθρώποις ὀλέθριον· χαρᾶς ὑπάρχω διάκονος, οὐ λύπης ὑπηρέτης γνωρίζομαι· χαρᾶς ἄγγελος πέφηνα [42] οὐ λύπης κήρυξ γινώσκομαι. Τί [43] φοβῇ τόν σε [44] τοὐναντίον φοβούμενον; Τί δειλιᾷς τὸν δειλιῶντά σου τὸ ἄξίωμα; Τί δεδίττῃ τὸν χάριν τὴν σὴν δεδιττόμενον; Τί εὐλαβῇ τὸν ἀγλαΐαν τὴν σὴν εὐλαβούμενον; Δοῦλός εἰμι καὶ λάτρις ἐλάχιστος τοῦ σοῦ Παιδὸς καὶ γεννήματος. Αὐτός με, μὴ ὄντα, πεποίηκεν· αὐτός με πρὸς σὲ τῶν οὐρανίων χωρίων ἀπέστειλε, τὴν αὐτοῦ σοι μηνύων χαροποιὸν ἄφιξιν· τὴν αὐτοῦ σοι βοῶ ἀπερίγραφον σύλληψιν· τὴν αὐτοῦ σοι καταγγέλλω ἀνερμήνευτον σάρκωσιν· τὴν αὐτοῦ σοι προσφθέγγομαι χαρᾶς ἁπάσης γεννήτριαν γέννησιν.

KH'. Καὶ διὰ τοῦτό σοι λέγω, Παρθένε πανύμνητε· « Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ

A pavescas ad verba mea; ne metuas ad meum alloquium; non struo dolos hominibus funestos: non adveni, ut genitricem mortis invidiam conservis meis propinem: pavorem omnem abige e corde tuo; e mente tua dubitationem omnem depelle: ejice quamlibet ab animo tuo formidinem; non asto tibi tremendus, utut maxime tremendum cæteris omnibus me exhibeam, neque præfero dignitatis meæ majestatem; novi enim quamnam præsens alloquar; novi ad quam divinitus missus fuerim; novi cuinam ministerium præstare jussus sim.

Ego contra, te conspiciens, formidine metuque perculsus expavesco: egomet contra timore correptus ac tremens stupeo magnificentiam tuam. B Ipse gratiam tuam vereor; ipse splendorem tuum admiratione defixus suspicio. Ego quidem Dei servus et minister sum; tu autem eris Dei ac Domini et Creatoris mei Mater; imo vero et genitrix et ineffabilis altrix uberum virginalium fluentis illum enutries, qui omni carni « præbet escam in tempore opportuno [16]. » Ego Dei sum famulus, ac responsa ferendi fungor munere; tu vero intra sinus tui claustrum Deum ipsum habes in te secundum carnem immorantem, et ex te procedentem veluti sponsum, et gaudium omnibus comparantem, ac divinum universis lumen impertientem. In te enim, o Virgo, tanquam in purissimo nitentique cœlo, « Deus posuit tabernaculum suum [17]; » et « procedet ex te tanquam sponsus a thalamo [18]; » C ac imitans cursum gigantis [19], in vita sua viam curret viventibus salutarem in cunctis futuram, quæque a summis cœlis usque ad summos cœlos se protendens, omnia divino calore atque una simul vivifico splendore repleat.

XXVII. Proinde etiam iterum beatam hanc gaudii salutationem tibi inclamo: « Ave, gratia plena, Dominus tecum. » Gaudium afferens veni, non exitii metum hominibus infero; gaudii sequester exsisto, non doloris minister agnoscor; adsum lætitiæ angelus, haudquaquam infausta denuntio. Quid times e converso te timentem? Quid expavescis dignitate tua expavescentem? Quid ab eo terreris, qui gratia tua terretur? Quid vereris eum, qui tuum splen- D dorem veretur? Servus sum, et minimus Filii ac germinis tui famulus. Ipse me, cum non exsisterem, condidit; ipse me e plagis cœlestibus ad te misit, jucundissimum suum tibi (per me) significans adventum; ineffabilem ejus tibi nuntio conceptionem: inenarrabilem ejus tibi revelo incarnationem; ejusdem nativitatem omnis gaudii genitricem tibi notam facio.

XXVIII. Et idcirco tibi, o Virgo omni laude dignissima, dico: « Ne timeas, Maria: invenisti

[16] Psal. CXLIV, 15. [17] Psal. XVIII, 6. [18] ibid. [19] ibid 7.

VARIÆ LECTIONES.

[39] Nic. pag. 223, omitt. Θεοῦ. [40] Nic. Θεοῦ ἐμοῦ, Δεσπότου. [41] Nic. his continuo adjungit, quæ habes § seq.: χαρᾶς ἄγγελος, κ. τ. λ. [42] Nic. pag. 223, πέφυκα. [43] Nic. addit, proprio ut videtur marte οὖν. [44] Nic. omitt. σε.

Digitized by Google

enim gratiam apud Deum [20]. » Invenisti gratiam, quam nulla penitus mulierum invenit : invenisti gratiam, quam nemo novit : invenisti gratiam, quam nemo sortitus est.

Θεῷ. » Εὗρες χάριν, ἣν γυναικῶν οὐδεμία τὸ σύνολον [45] εὗρηκεν· εὗρες χάριν, ἣν οὐδεὶς ἐθεάσατο· εὗρες χάριν, ἣν οὐδεὶς εἰσεδέξατο [46].

Et qualem istam? Audi [21]. « Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur; et dabit ei Dominus Deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis. » Hæc ut tibi significarem, e cœlis missus sum; ut hæc tibi perspicue annuntiarem, misit ipse qui ex te nasciturus est; ut tibi hæc verbis ac sermonibus enarrarem, mandavit Verbum Patris; ut hæc tibi proponerem, unigenitus Dei Filius imperavit; hanc mihi legationem imposuit in cœlis, at ipsum hic præsentem intueor; in cœlo hoc munus mihi commisit, et ipsum cerno in te Virgine commorantem (27). Æternus erat, qui ad te Virginem devenit : nescius erat temporis, qui in tempore a te concipitur; expers erat carnis, qui secundum carnem ex te nascetur : erat incircumscriptus, qui in te circumscriptionem recipit.

Καὶ ποίαν ταύτην; ἄκουε. « Ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξεις υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριός ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. » Ταῦτα πρὸς σὲ βοᾷν οὐρανόθεν ἀπέσταλμαι· ταῦτά σοι σαφῶς εὐαγγελίσασθαι, ὁ ἐκ σοῦ τεχθησόμενος πέπομφε· ταῦτά σοι μηνῦσαι λόγοις καὶ ῥήμασιν, ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς ἐγκεκέλευσται· ταῦτά σοι διαλέξασθαι, ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διεθέσπισεν· ἄνω μοι τὸ διάγγελμα δέδωκε, κἀνθάδε αὐτὸν κατασκέπτομαι· ἐν οὐρανῷ μοι τὸ ῥηθὲν ἐνεχείρισε, καὶ ἐν σοὶ τῇ Παρθένῳ τοῦτον θεωρῶ διαιτώμενον. Ἀΐδιος ἦν, ὁ πρὸς σὲ τὴν Παρθένον ἀφικόμενος· ἄχρονος ἦν, ὁ ἐκ σοῦ χρονικῶς κυϊσκόμενος· ἄσαρκος ἦν, ὁ ἐκ σοῦ σαρκικῶς τεχθησόμενος· ἀπερίγραπτος ἦν, ὁ ἐν σοὶ περιγραφῆς ἀνεχόμενος.

XXIX. « Ecce concipies in utero. » Neque tamen mihi cogites, o Virgo, reliquarum mulierum conceptionem. Ecce concipies in utero conceptione satus experte, conceptione ineffabili, conceptione inenarrabili, conceptione divina, quam non viri inchoaverit consuetudo, neque virilis effecerit congressus, quam nemo hominum verbis explicare valeat. Et sane quonam pacto illi, qui secundum naturam nascuntur, poterunt ea, quæ supra naturam sunt, effari? Cum itaque conceptus tuus naturæ ordinem prætergrediatur, ratiocinationibus, quæ secundum naturam sunt, ne insistas.

ΚΘ'. « Ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρί. » Καὶ μὴ νόει μοι, ὦ Παρθένε, τῶν ἄλλων γυναικῶν τὴν σύλληψιν. Ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ σύλληψιν ἄσπορον, σύλληψιν ἄφραστον, σύλληψιν ἀῤῥητον, σύλληψιν ἔνθεον, ἣν οὐκ ἀνδρὸς ἐγεώργησε σύνοδος, οὐκ ἀῤῥενος εἴργασται σύμβασις, ἣν ἀνθρώπων ἐξειπεῖν οὐδεὶς ὁ δυνάμενος. Πῶς γὰρ οἱ κατὰ φύσιν γεννώμενοι, τὰ ὑπὲρ φύσιν εἰπεῖν ἐξισχύσουσιν; Ὑπερφυοῦς οὖν οὔσης σου τῆς συλλήψεως, τοὺς κατὰ φύσιν λογισμοὺς μὴ ἐξέταζε.

« Paries autem filium, » cui non tantum natura sit tempori mortique obnoxia, sed qui simul naturam habeat æternam ac tempora omnia omnesque vicissitudines transcendentem. « Et paries filium, » qui non solum visibilis in carne cernatur, sed invisibili quoque incorporeaque substantia constet, « Et paries filium, » qui non modo tuus, o Virgo, filius appareat, verum etiam Dei Filius agnoscatur. Et paries filium, » qui non solum deprehendatur homo, sed verus etiam creda- tur Deus. « Et paries filium, » non salutis, quæ ab alio sit, indigum, sed salutem omnibus hominibus conferentem.

« Τέξῃ δὲ υἱὸν, » οὐ μόνον χρονικὸν καὶ ἐπίκηρον, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀΐδιον, καὶ πάντων χρονικῶν ἀρχικώτερον· « καὶ τέξῃ υἱὸν, » οὐ μόνον σαρκικὸν θεωρούμενον, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀσώματον· « καὶ τέξῃ υἱὸν, » οὐ μόνον σοῦ τῆς Παρθένου φαινόμενον, ἀλλὰ δὴ καὶ Θεοῦ Υἱὸν γινωσκόμενον· « καὶ τέξῃ υἱὸν, » οὐ μόνον γνωριζόμενον ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ Θεὸν ἀληθῆ πιστευόμενον· « καὶ τέξῃ υἱὸν, » οὐ σωτηρίας τῆς παρ' ἑτέρου δεόμενον, ἀλλὰ σωτηρίαν πᾶσιν ἀνθρώποις δωρούμενον.

[20] Luc. I, 30. [21] ibid. 31-33.

VARIÆ LECTIONES.

[45] Nic. pag. 213, τοσύνολον. [46] Nic. ἐδέξατο.

NOTÆ.

(27) Sunt et alii nonnulli e veteribus, qui cum sancto Sophronio opinati sunt Verbi incarnationem tunc perfectam fuisse, cum angelus sanctam Virginem salutans ea verba protulit : *Ave, gratia plena, Dominus tecum :* quod quidem Sophronius adhuc disertius infra (§ 36) affirmat, cum angelum inducit dicentem sanctæ Virgini : *Jam concepisti, ex quo illud* Ave *protuli.* De hujus opinionis pretio nihil attinet hoc loco disserere; hinc tamen ultro se rursus prodit portentosa Nicodemi monachi inscitia (vid. *Præfat. ad orat. Isidori Thessalon.*, § 8, 9, part. I, pag. 204, 205), qui hanc Sophronii orationem plus semel allegat, et nihilominus cum aliis Græculis addit, Virginem Deiparam ab originali peccato tunc demum emundatam fuisse, cum illud impletum est, quod posterius subdidit angelus, *Spiritus sanctus superveniet in te*, etc. Sic mira istorum sapientia novissimum oculis nostris monstrum subjicit, Virginem jam Dei Verbo fœtam, et adhuc tamen peccato inquinatam, ac proinde Deo invisam et diabolo mancipatam!

Digitized by Google

« Καὶ » διὰ τοῦτο « καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, » ὅπερ ὄνομα *Σωτὴρ* ἑρμηνεύεται. Ἔδει γάρ, ὦ Παρθένε, τὸν Σωτῆρα τῶν ὅλων τικτόμενον, αὐτὸ κληροῦσθαι τοῦ *Σωτῆρος* τὸ ὄνομα· ἵνα κἀξ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος δηλῶται [47] τοῦ τεχθέντος ἡ δύναμις, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σημαίνηται τοῦ σοῦ παιδὸς ἡ σωτήριον λόχευσις. A

Λ'. « Οὗτος ἔσται μέγας, » ὡς « μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος » καλούμενος, καὶ « Θεὸς ἰσχυρὸς » ἀνύμνούμενος καὶ « θαυμαστὸς τοῦ Πατρὸς » κελαδούμενος « σύμβουλος, » καὶ « Ἄρχων εἰρήνης » φαινόμενος, καὶ πάσης, ὡς Ποιητὴς, ἐξουσιάζων τῆς κτίσεως, καὶ τοῖς ἐπιγείοις εἰρηνοποιῶν τὰ οὐράνια. Τὰ γὰρ τῆς οἰκείας ἀρχῆς κατορθώματα ἐπὶ τοῦ οἰκείου ὤμου φορεῖ καὶ βραχίονος· οὐ γὰρ ἑτέρου δυνάμει, οἰκείᾳ δὲ μᾶλλον κατορθοῖ τὰ πραττόμενα, εἰρηναίαν τοῖς πᾶσι πηγάζων κατάστασιν. Ἀλλὰ καὶ « πατὴρ αἰῶνός » ἐστι « τοῦ μέλλοντος, » ὁ μόνος ἐκ μόνου τεχθεὶς Θεοῦ τοῦ γεννήτορος, καὶ πατὴρ ὑπάρξας αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, καὶ πρὸ πάντων αἰώνων σὺν αὐτῷ τῷ Πατρὶ δοξαζόμενος. Περὶ οὗ καὶ Ἡσαΐας προλαβὼν προεφήτευσε· « Παιδίον, λέγων, ἐγεννήθη ἡμῖν, καὶ υἱὸς ἐδόθη ἡμῖν· » τὸ σὸν, ὦ Παρθένε, παιδίον, οὗ σοι νῦν ἀγγέλλω τὴν γέννησιν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· « καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος, Θαυμαστὸς, Σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, Ἐξουσιαστὴς, Ἄρχων εἰρήνης, Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. » B

« Οὗτος ἔσται μέγας· » οὐχ ὡς μὴ μέγας ὢν, μετέπειτα δὲ γεννησόμενος, ἀλλ' ὡς ἀεὶ μέγας ὢν, καὶ μετὰ ταῦτα δὲ γενησόμενος. Μεγάλου γὰρ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ φύσιν Υἱὸς γνωριζόμενος, μέγας καὶ αὐτὸς διορίζεται, καὶ τῇ φύσει Θεὸς κηρυχθήσεται· συμφυὴς γὰρ ὢν Θεῷ τῷ γεννήτορι, πάντως καὶ τὴν σὴν ἕξει κατ' οὐσίαν ταυτότητα. Ἄνισον γὰρ ἑαυτῷ Θεὸς Υἱὸν καὶ ἀνόμοιον οὐκ ἄν ποτε τίκτων γεννήσειεν, ἀλλὰ πάντως συμφυῆ καὶ πανόμοιον, καὶ ἐν πᾶσι φυσικοῖς ἀπαράλλακτον. C

ΛΑ'. « Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται. » Μέγας μὲν γάρ ἐστιν ἀεὶ, καὶ ὑψίστου Θεοῦ Υἱὸς προσηγόρευται, ὡς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Υἱὸς αὐτοῦ μονογενὴς κηρυττόμενος· *ἔσται* δὲ, φημὶ καὶ *κληθήσεται*, οὐχ ὡς ταῦτα μὴ ὢν, μὴ οὕτως ὑπόπτευε· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκ σοῦ ταῦτα βοῶ πολυθαύμαστον γέννησιν, καὶ τὴν ἐκ σοῦ σαρκικὴν ἐνανθρώπησιν. Τὸ *ἔσται* γὰρ καὶ *κληθήσεται*, χρονικὰ πεφυκότα προρήματα, ὡς καθ' ὑμᾶς τοὺς ἀνθρώπους γενόμενος ἄνθρωπος εἴρηται, ἐπεὶ καὶ καθ' ὑμᾶς κατ' ἀλήθειαν πρόεισιν. D

«Et » propterea « vocabis nomen ejus Jesum; » cujus sane nominis interpretatio est *Salvator*. Oportet enim, o Virgo, ut qui nascitur in omnium salutem, nomen ipsum *Salvatoris* sortiatur; ut ex ipso quoque nomine manifestetur nati potestas, ac filii tui nativitas universis hominibus salutifera ostendatur.

XXX. « Hic erit magnus, » quippe [22] « magni consilii Angelus » appellatus, et « Deus fortis [23] » celebratus, et prædicatus « mirabilis consiliarius Patris, » et declaratus « Princeps pacis, » et, utpote Conditor, creaturarum omnium dominator, ac [24] terrestribus pacem cum cœlestibus concilians. Præclara enim principatus sui facinora feret super humerum brachiumque suum [25]; quippe non alterius, sed sua ipsius virtute ac potentia rem geret, pacificam omnibus comparans conditionem. Sed est præterea « Pater futuri sæculi [26], » solus ex solo Deo genitore genitus, et futuri sæculi Pater exsistens, et ante omnia sæcula cum ipso Patre glorificatus. De quo Isaias quoque, tempora præcurrens, prophetavit inquiens: « Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, » tuus nempe parvulus, o Virgo, cujus tibi nunc nativitatem annuntio: « Cujus principatus super humerum ejus: et vocatur nomen ejus magni consilii Angelus, Mirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Dominator, Princeps pacis, Pater futuri sæculi (28). »

« Hic erit magnus; » non instar illius, qui, magnus cum non sit, magnus postea sit evasurus, sed tanquam qui semper magnus et est et deinceps permanebit. Cum enim eum Dei ac Patris Filium secundum naturam esse constet, ipse quoque magnus decernitur et natura Deus prædicabitur. Et profecto ille eamdem tecum substantiam habebit, qui prorsus ejusdem etiam cum Deo Patre naturæ exsistit. Neque enim, dum generat Deus, inæqualem sibi dissimilemque posset progignere. Sed eadem omnino essentia præditam, et perfecte similem, et omnibus naturalibus proprietatibus sibi prorsus æqualem.

XXXI. « Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur. » Semper enim magnus est, et Filius proclamatur Altissimi, utpote ab ipso magno Deo natus et unigenitus ejusdem Filius declaratus. Dico autem *erit* et *vocabitur*, non quasi reipsa ejusmodi ipse modo non sit; ne id suspiceris; sed hæc propter summe admirandam ejus ex te nativitatem, et propter humanæ carnis ex te assumptionem dico. Illa enim verba *erit* et *vocabitur*, quæ locutiones sunt temporis, de illo dicta sunt, quatenus homo, vobis hominibus similis, factus est; nam vere etiam vobis similis enascitur.

[22] Isa. IX, 6, sec. LXX. [23] ibid. sec. communiorem lectionem: nam a cod. Vat. hæc absunt. [24] Coloss. I, 20. [25] Isa. IX, 6. [26] ibid.

VARIÆ LECTIONES.

[47] Cod. δηλοῦται.

NOTÆ.

(28) Isa. IX, 6. Cum tam varia sit penes veteres sive Græcos sive Latinos celeberrimi hujus versiculi lectio, haud inutile fuerit ex hoc Sophronii loco nosse, quamnam lectionem Palæstini codices præferrent.

Digitized by Google

Similiter et illud : « Dabit ei Dominus Deus sedem David patris ejus; et regnavit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis [27]. » Hæc enim omnia propter carnalem ejus ex te generationem de illo affirmantur. Postquam enim semel propter vos homo, vobis similis, fieri dignatus est, simul et perfectus homo audire, et humana omnia pati non abnuit, ut scilicet neque se audientibus videretur spectrum, neque ab intuentibus phantasma putaretur, et miraculum verissimi sui ad vos descensus factis probaret, utque evidentia assumptæ a se propter vos humanæ naturæ argumenta præberet. Nam quomodo homo, qui terrenæ particeps nativitatis non fuerit, nec terrenam gerat abjectionem (quid enim terra abjectius est?), vel magnus fiet, vel verus Altissimi Filius vocabitur (29)? Aut quomodo (homo) æternum Davidis thronum sortiretur? Aut quomodo in domo Jacob (homo) semper regnaret, et regnum ejus finem non habebit? David enim et Jacob secundum sensum mysticum acceptus, ipse intelligitur Christus. Nam ipse fortis manu, id est virtute, exsistit, et supplantavit hostes vestros (30), et victoriam adversus eos vobis donavit. Per quem illi quoque ex hominibus, qui in ipsum credant, merito antiquum illum Judæorum populum supplantabunt, et utpote Christo egregie fideles inventi, primogenituram, quæ, si tempus spectes, illius (Judaici) populi erat, obtinebunt.

Verum cum naturam ipse æternam, atque incomprehensibilem ex Patre habeat nativitatem, hæc (humana) assumere et in se suscipere per indutam ex te piissima carnem, et per nativitatem ex te Dei matre sibi eligit; ut nempe illa eadem, quæ secundum immortalem naturam ipse possidet, hæc vobis quoque, quibus sua in vos homines charitate etiam consubstantialis secundum carnem secundum gratiam divinam donaret.

XXXII. At illa Dei capax, Deumque gestans, ac plane immaculata (31), atque universis simul crea-

Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ, « Δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ · καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας · καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. » Ταῦτα γὰρ ἅπαντα τῆς ἐκ σοῦ χάριν σαρκικῆς ἀναφωνεῖται γεννήσεως. Ἅπαξ γὰρ δι' ὑμᾶς γενέσθαι καθ' ὑμᾶς ἀνασχόμενος ἄνθρωπος, καὶ πάντα δι' ὑμᾶς τὰ ἀνθρώπινα ἀκοῦσαί τε καὶ παθεῖν καταδέχεται, ἵνα μὴ φάσμα νομισθῇ τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα μὴ δόκησις δόξῃ τοῖς βλέπουσιν, ἵνα τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀληθοῦς συγκαταβάσεως τοῖς πράγματι δείξῃτὸ μέγεθος, ἵνα τῆς οἰκείας δι' ὑμᾶς ἐνανθρωπήσεως παραστήσῃ σαφῆ τὰ τεκμήρια. Ἐπεὶ πῶς ἄνθρωπος, μὴ χοϊκὴν λαχὼν τὴν ἐκλόχευσιν, καὶ χοϊκὴν φορῶν ταπεινότητα (τί γὰρ χοός ἐστι ταπεινότερον;), ἢ μέγας γενήσεται, ἢ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται γνήσιος; ἢ πῶς Δαβὶδ ἀδιάδοχον θρόνον κληρώσειεν; ἢ πῶς ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ ἀεὶ βασιλεύσειε, καὶ οὐκ ἔξει τέλος αὐτοῦ τὸ βασίλειον; Δαβὶδ γὰρ καὶ Ἰακὼβ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἑρμηνεύεται πρὸς θεωρίαν μυστικὴν λαμβανόμενος. Αὐτὸς γὰρ καὶ κραταιὸς χειρὶ, ἤτοι δυνάμει, καθέστηκε, καὶ τοὺς ὑμῶν ἀντιπάλους ἐπτέρνισε, καὶ τὴν κατ' αὐτῶν νίκην ὑμῖν ἐδωρήσατο. Δι' οὗ καὶ οἱ εἰς αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων πιστεύοντες, τὸν πάλαι τῶν Ἰουδαίων λαὸν εἰκότως πτερνίσουσι, καὶ τὰ κατὰ χρόνον αὐτοῦ πρωτοτόκια, ὡς καλῶς Χριστῷ πεπιστευκότες, κομίσονται.

Ἀλλὰ ταῦτα κατὰ φύσιν ὢν τὴν ἀΐδιον, καὶ τὴν ἐκ Πατρὸς ἀκατάληπτον γέννησιν, διὰ τὴν ἐκ σοῦ τῆς θεόφρονος σάρκωσιν, καὶ δέχεσθαι λέγεται · ἵν' ἅπερ αὐτὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ τὴν ἀθάνατον, ταῦτα καὶ ὑμῖν κατὰ χάριν τὴν θείαν δωρήσηται οἷς καὶ φιλανθρώπως γεγέννηται κατὰ σάρκα, τὴν ἐκ σοῦ, τὴν παθητὴν καὶ θνητὴν ὁμοούσιος.

passibilem et mortalem ex te susceptam factus est,

ΛΒ'. Ἀλλ' ἡ θεοδόχος κυοφόρος Παρθένος καὶ πάναγνος καὶ πάσης ὁμοῦ τῆς κτίσεως προὔχουσα,

[27] Luc. I, 32.

NOTÆ.

(29) Sensus est : « Quomodo vere affirmari posset, *hominem* aut magnum evasurum esse, aut verum Altissimi Filium appellatum iri, aut Davidis throno regnoque æterno potiturum, nisi iste, de quo hæc prædicuntur, vere homo esset, et omnia, quæ sunt hominis, haberet, ac propterea nisi humanam nactus esset nativitatem, humanamque abjectionem vere assumpsisset? »

(30) Hæc videlicet spectant ad illud Geneseos (XXVII, 36) : *Juste vocatum est nomen ejus Jacob : supplantavit* (LXX ἐπτέρνισε) *enim me en altera vice :* tum ad illud Osee (XII, 3, 4) : *In utero supplantavit fratrem suum, et in fortitudine sua directus est cum angelo, et invaluit ad angelum, et confortatus est.*

(31) Etiam iste Sophronii locus (vide enim, quæ alias de eadem re advertimus in not. ad § 14 Orat. Isidori Thessal. *in Deiparæ Præsentationem*, part. I, pag. 445) eos redarguit, qui voces ἁγνεία, ἁγνή, πάναγνος, cum sæpissime de Deipara dicantur, nunquam non coarctant ad virginalem ejusdem castitatem significandam. Dum enim Sophronius scribit, ἡ Παρθένος καὶ πάναγνος, apertissime virginalem puritatem distinguit ab τῆς ἁγνείας, et exinde elucet, eas voces latius ad omnimodam puritatem exprimendam usurpatas fuisse. Neque vero putes, id singulare Sophronio fuisse; nam (ut alia nunc missa faciam) ecce tibi eadem distinctio et in Menæis occurrit (die 10 Dec. ad Vesp.) : Λαὸν τὸν ἀνομώτατον ἀδίκως καθηλοῦντά σε ἐπὶ ξύλου ἡ Παρθένος καὶ ἁγνὴ καὶ Μήτηρ σου ὁρῶσα, ὡς Συμεὼν προέφησε, τὰ σπλάγχα, Σῶτερ, διετέτρωτο · *Cum ab improbissimo populo inique te, o Salvator, clavis in ligno configi cerneret innocens illa et Virgo et Mater tua, doloris gladio corde transfigebatur.*

Illud etiam adverte, quomodo SS. Patrum animis altissime defixa imago tum puritatis omnimodæ tum altissimæ præ omnibus creaturis eminentiæ, quæ refulgent in sancta Virgine, efficiat, ut hæ laudes, etiam ubi nihil tale res postulat, sponte sua e calamo fluant, ac proinde Sophronius etiam

Digitized by Google

σύλληψιν θείαν ἀκούσασα, καὶ θαυμαστὴν κυοφορίαν μανθάνουσα, καὶ τόκον εὐαγγελιζομένη παράδοξον, ἐπὶ τοῖς λεγομένοις θαυμάζουσα, καὶ τὴν γυναικείαν φύσιν γινώσκουσα, καὶ τὰς τούτων συλλήψεις φυσικῶς ἐξετάζουσα, καὶ τοὺς τούτων τοκετοὺς συνετῶς ἀνακρίνουσα, ὡς οὐκ ἐκτὸς ἀνδρικῆς συνελεύσεως ταῦτα πώποτε γίνεται, καὶ ἐσυτὴν ἄθικτον βλέπουσα, καὶ τῆς τοιαύτης συνηθείας κἂν μέχρις ἐνθυμήσεως ἄγευστον, πρὸς Γαβριὴλ φησι τὸν ἀρχάγγελον, τὸν ταῦτα αὐτῇ τὰ μεγαλεῖα, Θεοῦ μεγάλα μηνύοντα πράγματα, καὶ τὰ τῆς χαρᾶς εὐαγγέλια φάσκοντα· « Καὶ πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; » Πῶς σου πιστεύσω τοῖς ῥήμασιν ὑπὲρ ἀνθρωπείαν φύσιν τυγχάνουσι; Πλείστας τεκούσας γυναῖκας ἐώρακα, καὶ ἄνευ ἀῤῥένων συμβάσεως οὐδεμίαν εἶδον γεννήσασαν. Καὶ πῶς ἐπ' ἐμοὶ ταῦτα γενήσεται τὰ φυσικὰ μὴ δραμούσῃ δρομήματα; Καὶ πῶς υἱοῦ μήτηρ ἄῤῥενος γίνομαι, ἡ πάμπαν ἄῤῥενος ἀγνοοῦσα συνάφειαν; Τάχα με νομίζεις, ὦ ἄγγελε, ὡς ἐπείπερ ἀνδρὶ κατὰ νόμον τὸν Μωσέως μεμνήστευμαι, ὅτι καὶ κοίτην ἀνθρωπείαν ἐώρακα, ἀφ' ἧς αἵ τε συλλήψεις καὶ κυοφορίαι καὶ τόκοι βλαστάνουσιν; Οὕπω τὴν πρὸς τὸν ἐμὸν μνηστῆρα καὶ φύλακα, γαμικὴν πεποίημαι σύνοδον. Καὶ πῶς σύλληψίν μοι μηνύεις καὶ γέννησιν, καὶ πάντως παιδὸς τεχθησομένου γαλούχησιν;

turis eminentior Virgo, cum de divina conceptione audivisset, et de mirabili perseu·isset gestatione in utero, tum de partu illo mirabili intellexisset; enimvero ad hos sermones mirabunda hærebat; neque enim muliebrem naturam ignorabat; considerabat proinde conceptiones, quæ secundum naturæ leges fiunt, prudenterque animadvertebat, etiam sequentia puerperia absque virili congressu nunquam locum habere. Porro cum semet intactam, atque ab hujusmodi consuetudine, imo et ab hujusmodi cogitationibus plane illibatam nosset; ad Gabrielem archangelum, qui ipsi singularia hæc magnalia, ac divinæ magnificentiæ opera significabat, ferebatque faustum gaudii nuntium, reponit : « Et quomodo erit hoc mihi, quoniam virum non cognosco [28]? » Quomodo verbis tuis, quæ a legibus naturæ humanæ statis adeo recedunt, fidem habebo? Mulieres parientes equidem vidi plurimas; at quampiam earum, quæ genuerit sine congressu virili, nullam novi. Quomodo itaque in me, quæ hasce naturæ vias nuspiam calcavi, fieri hæc poterunt? Quo pacto mater sim ipsa masculi, quæ masculi consuetudinem prorsus ignoro? Nunquid quia viro secundum legem Moysis desponsata sum, propterea existimas, o angele, me cubile humanum, e quo initium dicunt et conceptiones et prægnationes et partus, vidisse? Nunquam ad sponsum et custodem meum conjugali consuetudine accessi. Quomodo ergo conceptionem, et generationem, et omnino nasciturі filii lactationem mihi memoras?

ΛΓ'. Μᾶλλον ἀγνοεῖς, ὦ τῶν ὑπὲρ φύσιν εὐαγγελίων διάκονε, ὡς οὐκ ἀνδράσι Μαρία συντέθραπται, οὐδὲ παισὶ προσωμίλησεν ἄῤῥεσι; Γνῶθι παρθενίας τῆς ἐμῆς τὴν λαμπρότητα, καὶ οὐ φήσεις μοι τὴν ἀπείρανδρον σύλληψιν. Γνῶθί μου τῆς ἁγνείας τὸ μέγεθος, καὶ οὐ λέξεις μοι κυοφορίαν ἀνύμφευτον. Γνῶθί μου τῆς σωφροσύνης τὸ ἄμωμον, καὶ οὐκ εἴποις μοι τόκον ἀφύσικον. Γνῶθί μου τὴν ἀθιγῆ καθαρότητα, καὶ οὐ βοήσεις μοι γαλούχησιν ἄπιστον.

XXXIII. An vero ignoras, o supernaturalium rerum nuntiandarum minister, Mariam neque cum viris educatam (32), neque inter pueros masculos versatam unquam fuisse? Nosce splendorem virginitatis meæ; et de conceptione ista sine viri congressu verba sane non facies. Nosce castitatis meæ excellentiam; et de ista prægnatione conjugii experte sermonem non injicies. Nosce pudoris mei a quavis labe immunitatem; et non dices mihi isto de partu præter naturæ leges. Nosce integerrimam puritatem meam; et lactationem istam incredibilem mihi nequaquam loqueris.

Μᾶλλον οὐκ ἔμαθες, ὡς ἐκ πρώτης εὐθέως γεννήσεως εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἀνατέθραμμαι ἅγια, ἔνθαπερ ἀνὴρ οὐχ εὑρίσκεται, ἔνθα τις ἀνδρῶν οὐκ εἰσέρχεται, ἔνθαπερ ἀῤῥένων οὐδεμία κατοπτεύεται πάροδος. Γνῶθι τῆς ἐμῆς ἀναστροφῆς τὸ σεβάσμιον, καὶ μή μοι σαρκικὰς ἐννοίας ἀγόρευε. Γνῶθι τῆς ἐμῆς διαίτης τὸ πάναγνον, καὶ μή μοι συνηθείας μητέρων ὑπόπτευε.

Quin etiam et illud incompertum tibi videtur, me a prima statim nativitate in Sanctis sanctorum, ubi vir nullus occurrit, quo nemo virorum pedem infert, quo nullus cernitur viri cujusvis accessus, enutritam fuisse. Cognosce sanctam vitæ meæ rationem, et ne carnales menti meæ cogitationes objicias. Considera summam conversationis meæ puritatem; neve illa, quæ, matribus sunt consueta, de me suspiceris.

Οὐ ταυτὸν παρθενία καὶ γάμος, ὦ ἄγγελε· οὐ

Non unum idemque sunt, o angele, virginitas et

[28] Luc. I, 34.

NOTÆ.

hoc loco Deiparam et purissimam (πάναγνος) et creaturis omnibus præcellentiorem (πάσης τῆς κτίσεως προὔχουσα) concelebret.

(32) Hæc referenda sunt ad historiam quæ tradit Mariam templo oblatam, atque in ejusdem templi recessibus educatam fuisse. Luculentius id patet ex iis, quæ angelus inducitur Virgini respondens (inf. § 34). Mariæ ex voto parentum Annæ ac Joachimi templo oblatæ testem habes etiam Cosmam, cujus *Commentarios in S. Gregorii Nazianzeni Carmina*, Græce edidit vir Em. Angelus Mai, *Spic. Rom.* tom. II, part. II. (Vid. *Comm. ad Carm.* II, v. 423, p. 36.)

Digitized by Google

connubium : non idem sunt continentia et conjugalis consuetudo; non idem sunt puritas plane sacra, et feminæ virique conventus. Etsi enim « honorabile sit connubium, et torus » secundum legem Moysis sit «immaculatus[29];» at certe multum illis eminet gratia virginitatis. Magnum ista inter et illam discrimen interest; neque illam omnino inter se comparationem invicem admittunt. Quonam igitur pacto eximias virginitatis prærogativas ipse posthabens, quæ sunt connubii ac tori, nuntias ac proponis ?

Propterea nuntium istud tuum formido; propterea sermonem tuum timeo; propterea salutationem tuam non admitto, antequam omnia mature dispiciam, et prudenter explorem, ac diligenter perpendam; nequando, sermonibus ab humana fide alienissimis fidem habens, ipsa quoque mente decipiar, et matris meæ Evæ vestigia premam, ac miseris hominibus majorum adhuc malorum, graviorumque calamitatum auctrix evadam (33)

A ταυτὸν ἀζυγία καὶ σύμβασις· οὐ ταυτὸν ἁγνεία παντελὲς, καὶ θῆλυς κοίτη καὶ ἄῤῥενος. Εἰ γὰρ καὶ « τίμιος ὁ γάμος » καθέστηκε, « καὶ ἡ κοίτη » κατὰ νόμον ἐστὶ τὸν Μωσέως « ἀμίαντος, » ἀλλ' οὖν πολὺ τούτων τῆς παρθενίας ἡ χάρις ὑπέρκειται. Πολὺ τούτων κἀκείνης ἐστὶ τὸ διάφορον· καὶ οὐδεμίαν πρὸς ἄλληλα ταῦτα τὸ παράπαν δέχεται σύγκρισιν. Πῶς οὖν αὐτὸς ἀφεὶς τὰ παρθενίας γνωρίσματα, τὰ γάμου καὶ κοίτης ἀγγέλλεις προβλήματα ;

Διὰ ταῦτά σου δειλιῶ τὸ διάγγελμα· διὰ ταῦτά σου φοβοῦμαι τὴν πρόσρησιν· διὰ ταῦτά σου τὸν χαιρετισμὸν οὐ προσίεμαι, ἄνευ συνετῆς ἐρευνήσεως, ἄνευ σοφῆς ἀνακρίσεως, ἄνευ ἀληθοῦς ἐξετάσεως, μήπως B λόγοις ἀπίστοις πιστεύσασα, ἀπατηθῶ καὶ αὐτὴ τὴν διάνοιαν, καὶ μητρὸς ἐμῆς τῆς Εὔας βαδίσω τοῖς ἴχνεσι, καὶ γένωμαι τοῖς ἀθλίοις ἀνθρώποις μειζόνων κακῶν καὶ συμφορῶν χειρόνων προμνήστρια.

[29] Hebr. XIII, 4.

NOTÆ.

(33) Haud putaverim, ita hæc sensa Deiparæ a S. Sophronio tribui quasi persuasum reipsa sancto doctori fuerit, tunc sanctam Virginem hæc elocutam fuisse. Citius dixerim, more eorum, qui ex Gr. laudibus celebrantes sancti Præcursoris nativitatem, hunc utut in utero matris adhuc inclusum anticipatione quadam inducunt sublimia quæque de divinis disserentem, sic sanctum Sophronium ista de sancta Dei Genitrice pro sensis potius, quæ C fidelibus inesse de eadem noverat, quam pro rei gestæ verisimilitudine protulisse, atque eadem plane de causa factum cernis, ut Gabrielis archangeli ad Virginem alloquiis illa Sophronius intermisceat, quæ ad refutandas hæreses Nestorii et Eutychetis adversus incarnationis Dominicæ mysterium opportuna videbantur, licet ea ab angelo tunc dicta fuisse, nemo sibi persuadeat.

Cæterum haud levis momenti fuerit, apud christianam plebem exploratissima tunc ea fuisse, quæ in hac Sophronii oratione legimus. Concludi enim inde potest, vulgatissimam ergo in Ecclesia doctrinam exstitisse, quæ tradit, eum locum in divina regenerationis humanæ œconomia tribuendum esse Deiparæ, qui in prima olim humani generis conditione veteri illi Evæ datus fuerat, adeo ut quæcunque primæ hujus matris propria fuerunt, ad sanctam Dei Genitricem transferenda sint. Et sane, nonne ex his Sophronii verbis patet, comparationem Mariam inter et Evam eo usque perductam fuisse, ut sanctæ Virginis deceptio (si qua locum habuisset), et lapsus nonnisi primæ matris deceptioni et lapsui æquiparanda forent, neque minus ab illius quam hujus gestis aut rectis aut pravis universi humani generis seu sospitas seu pernicies penderet ?

Sed et ulterius aliquid ex his elucet; quod pressius ad rem præsentem spectat, nempe ex recepta tunc doctrina non aliam, ac Evæ fuerit ante lapsum, Mariæ conditionem exstitisse. Propterea hypotheticam illam sanctæ Virginis deceptionem non cum ulla ex omnigenis prævaricationibus eorum, qui in statu naturæ lapsæ versantur, sed cum Evæ errore conferri hic cernis. Propterea Virgo se comparat Evæ (sup. § 23), cum ad hanc serpens primo accessit, et quam idcirco (§ præs. paulo inf.) diserte dicit *adhuc malit æ expertem*. Propterea angelus (§ 24 et 25) cum plura verset, quo testetur se non eum esse, qui in errorem ac perniciem impellat, nullas insidias memorat ac nullas ruinas, nisi quæ ad protoparentum lapsum pertinent. Huc et illud spectat, quod ejusmodi fingitur deceptio, quæ, non secus ac Evæ factum est, a divina charitate (§ 23) dejiciat : nam hæc utique idoneum sensum habent, si sanctam Virginem eo loci constitutam reputes, quem tenuit Eva ante peccatum ; contra vero nonne carent omni sensu, si Mariam quoque lapsis hominibus accenseas ? Orationis enim series non aliter lapsos homines exhibet aut exhibere hic potest (vid. a § 12 ad 18) quam peccati tenebris et umbra mortis involutos, quibus idcirco restauratio per incarnationis opus divinitus paratur ; nullus ergo locus superest divinæ gratiæ luci, e qua Maria excidere possit, siquidem ipsam quoque inter lapsos connumeres. Huc denique collineat, quod graviores adhuc ruinæ universo humano generi ex hypothetica Mariæ ruina impendere perhibeatur (§ præs.) : nunquid enim hæc palam non faciunt, ex recepta tunc doctrina veteri Evæ sic Mariam fuisse substitutam, ut, non secus atque illa, novi ordinis principium foret, novumque denuo quoddam periculum ac veluti certamen in ipsa instauraretur, cujus exitus novæ aut felicitatis aut infelicitatis origo humano generi exsisteret ? Hinc est, quod et sanctus Proclus (homilia 6, § 16) dæmones non modo consilia de sancta Virgine expugnanda tanquam de summa rerum agitantes, sed etiam expresse tanquam cum secunda Eva, æque ac prior illa, adhuc innocenti et integra bellum parantes inducat : *At iterumne* (inquit) *cum secunda Eva nobis instat certamen ? Instruendane acies adversus impollutam mulierem ? ..... Quonam itaque modo naviculam ejusmodi tempestate jactabimus ? ..... Quonam modo discerpemus ovem ? ..... Quonam modo diripiemus civitatem ?* Ἀλλὰ πάλιν ἡμῖν ἐστι πρὸς δευτέραν ὁ πόλεμος, πρὸς ἄφθορον γυναῖκα ἡ παράταξις; Quo in loco ut vim earum vocum ἄφθορον γυναῖκα plene percipias, adverte, quod contra Proclus subdidit de priori Eva : Ἐκείνη τῆς φθορᾶς μεταλαβοῦσα, τῆς ὑπερκειμένης ἀξίας λαβέσθαι διενοεῖτο· *Illa cum corruptionem sibi assumeret, eminentem dignitatem capessere se existimabat ;* Ἄφθορον ergo Proclus Mariam dicit, utpote ab illa cor-

Digitized by Google

Ὅθεν σοι καὶ πάλιν φυσικῶς ἀποκρίνομαι· « Καὶ πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; » καὶ ἄνδρα, καθὼς ἔφης, τέξομαι; Ἄπιστον διάγγελμα· λόγων ἀκολουθίας ὁ λόγος ἀλλότριος, καὶ τῆς κοινῆς συνηθείας ἀπόξενος. Διόπερ οὐκ ἂν αὐτὸν πώποτε δέξωμαι, εἰ μὴ λόγον ἀκόλουθον φήσεια; τῆς τῶν παρὰ σοῦ λεγομένων ἐκβάσεως· λόγου [48] γὰρ ἐκτὸς ἀποδόσεως, οὐκ ἂν τι τοιοῦτον τὸ σύνολον γένηται. Δὸς οὖν λόγον τοῦ σοῦ διαγγέλματος, καὶ τότε σου πιστεύσω τοῖς ῥήμασι. Σωφρονεστέραν με καὶ ἔμφρονα τῆς Εὔας ποιεῖ τὸ παράπτωμα· εἰς ὅπερ αὐτὴν, ἀπόνηρον οὖσαν καὶ ἄπλαστον καὶ λογισμῶν ἐρεύνης ἀμέτοχον, τὸ δολερὸν ἐκεῖνο κατήγαγε τοῦ ἀρχεκάκου δράκοντος σύριγμα. Δευτέρα γοῦν Εὔα οὐκ ἂν ποτε γένωμαι, λόγοις ἀηθέσι πιστεύτασα. A Ac proinde, habita naturalium legum ratione, iterum dico tibi : « Quomodo erit hoc mihi, quoniam virum non cognosco ; » et virum nihilominus, ut, inquis, pariam ? Haud fide dignum proponis ; a cohærentia cujusque sermonis propria alienus, et a communi consuetudine abhorrens est iste sermo. Quamobrem nunquam illi acquiescam, nisi declares, qua congrua ratione, quæ a te dicuntur, ad exitum deduci queant. Ac sane nisi ratio explicetur, quidquam simile prorsus non fiet. Da itaque rationem propositionis tuæ, et tunc dictis tuis credam. Cautiorem me ac prudentem facit Evæ præceps lapsus, in quem, cum adhuc malitiæ expers ac simplex illa esset, et incuriosa sermones perpendendi, fraudulentus ille totius malitiæ principis draconis sibilus ipsam dejecit. Absit itaque, ut, inauditis istis sermonibus fidem habens, altera Eva aliquando evadam.

ΛΔ'. Τούτων ἀκηκοὼς ὁ ἀρχάγγελος τοῦ παρθενικοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ ἀμώμου φάσκοντος στόματος, πάλιν ἡμέρως πρὸς αὐτὴν ἀποκρίνεται· καὶ τῶν φυσικῶς ἠπορημένων, ὑπερφυῶς τὴν λύσιν παρέχεται, καὶ λογισμῶν ἐρεύνης ἀπαλλάττει τὴν πάναγνον.

Οἶδα, ὦ Παρθένε, καὶ πέπεισμαι, ὡς κοίτην ἀνδρὸς οὐ τεθέασαι· βλέπω σου τῆς παρθενίας τὸ ἄχραντον· θεωρῶ σου τῆς διανοίας τὸ ἔνθεον· βλέπω σου τῆς ἁγνείας τὸ ἄθικτον· κατανοῶ σου τὴν ἀκραιφνῆ καθαρότητα. Ἐπίσταμαι, ὡς εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἀνετράφης καὶ ηὔξησας Ἅγια· καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἔχεις κατά τε σῶμα καὶ ψυχὴν ἁγιότητα. Γινώσκω, ὡς μόνον ὄνομα πράγματος ἔρημον ὁ Ἰωσὴφ κεκλήρωται· οὐ γὰρ ὡς τόκου σοι γεωργὸς προελήλυθεν, ἀλλ' ὡς ὑπηρέτης τόκου πιστὸς καὶ φιλόθεος. B XXXIV. Hæc archangelus ab ore virgineo et immaculato ad ipsum loquente cum accepisset, placide vicissim ad eam respondet ; et quæ naturali ratione explicari non poterant, horum solutionem e supernaturalibus præbet, atque innocentissimam illam a rationum investigatione relevat.

Novi (inquit), o Virgo, et certum mihi est, viri torum te nunquam vidisse. Scio, quam intemerata virginitas tua ; perspicio, quam divinæ sint cogitationes tuæ ; video, quam intacta castitas tua ; perspectam habeo, sincerissimam puritatem tuam. Non ignoro te in Sanctis sanctorum enutritam fuisse, atque ibi adolevisse, et quam exinde et corporis et animæ sanctitatem serves. Novi, Josephum merum (conjugis) nomen sine re sortitum esse ; neque enim tanquam sator tibi prolis comparuit (54), sed ut fidelis et Deo charus filii tui minister. C

Τί μοι σὺ φθέγγῃ νῦν τὰ ἐξαίρετα ; Ἐγώ σοι τὰ τούτων ὑπέρτερα φθέγξομαι [49]. Σύ μοι λέγεις φυσικὰ καὶ ἀνθρώπινα· ἐγὼ δέ σοι ὑψηλὰ βοῶ καὶ θειότατα. Εἰ τῶν ἐμῶν ἐγνώκεις λόγων τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν μοι γυναίων συνηθείας παρέφερες· οὐκ ἂν μοι λόγους ταπεινοὺς προσεκόμιζες· οὐκ ἂν μοι νόμους ἐκραύγαζες φύσεως, ὧν ἐκτὸς οὐδέποτε τίκτει τὰ θήλεα. Οἶδα καὶ αὐτὸς τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν, κἂν εἰ καὶ [50] ἄνθρωπος τὴν φύσιν οὐ πέφυκα. Οἶδα κἀγώ, ὡς ἀνδρὸς ὁμιλία καὶ θήλεος γεννᾷν εἴωθε τὸν τικτόμενον ἄνθρωπον. Οὐκ εἰμὶ τούτων ἄγνωτος [51] τὴν εἴδησιν, εἰ καὶ τούτων εἰμὶ τὴν ἐνέργειαν ἄπειρος· ἄλλη γὰρ φύσις ἐστὶν ἡ ἀσώματος, καὶ ἄλλη πάλιν ἡ σωμάτων φύσις καθέστηκε· καὶ ἄλλος τῶν D At quorsum quæ ad rem non pertinent, hæc mihi tu modo promis ? Iis sublimiora ego pandam tibi. Tu narras mihi naturæ consentanea et humana ; ego vero excelsa tibi dicturus veni ac divinissima. Si sermonum meorum vim nosses, non mihi mulierum objiceres consuetudines ; non mihi humilia illa reponeres ; non commemorares mihi naturæ leges, præter quas feminæ nunquam pariant. Ipse quoque, quanquam natura homo non sim, humanam novi consuetudinem. Novi et ego, viri et mulieris conversatione homines, quotquot nascuntur, generari consuevisse. Non sum horum ignarus, quanquam rei et operis plane exsors, cum alia sit natura incorporea, et alia contra eorum natura

VARIÆ LECTIONES.

[48] Cod. λόγον. [49] Nic. pag. 247, φθέγγομαι. [50] Nic. omitt. εἰ καί. [51] Nic. ἀγνώτης.

NOTÆ.

ruptione (φθορᾶς) immunem, quam esu ligni prior Eva incurrit.

In confesso igitur esse debet, comparationem Mariam inter et Evam eo spectare, ut Maria Evæ ante lapsum innocenti ceu nova ac nobilior Eva æquiparetur, quemadmodum novus Adam Christus veteri Adamo suffectus fuit. Quod utrumque Zeno Veronensis complectitur, cum divinam charitatem mundi restauratricem alloquens inquit (lib. I, tract. II, n. 9, p. 25, Veron., 1739) : *Tu Evam in Mariam redintegrasti : tu Adam in Christo renovasti.* Sed de his plura in Commentario.

(54) Nisi quis potius quam προελήλυθεν legendum putet προσελήλυθεν, ut sensus sit : *neque enim adjunctus est tibi tanquam prolis sator.*

Digitized by Google

quæ corpore constant ; atque alia corpore carentibus lex sit et vitæ ratio (35), alia corpus habentibus consuetudo. Sepone, quæso, abjecta et terrena, et excelsa potius ac cœlestia intuere : vilia illa atque humillima relinque, et mecum in admiranda ac plane sublimissima obtutum defige. Non partum juxta naturæ leges nunc tibi propono, qui procedat ex viri et carnis voluntate [30] ; sed tibi partum annuntio, qui et supra naturæ leges, et a communi ordine remotus sit.

A ἀσωμάτων ὅ τε νόμος ἐστὶ καὶ ἡ δίαιτα, καὶ ἄλλη σωμάτων ἐστὶν ἡ συνήθεια. Ἄφες μοι τὰ χαμερπῆ [52] καὶ ἐπίγεια, καὶ βλέπε μοι τὰ ὑψηλὰ καὶ οὐράνια· ἄφες μοι τὰ εὐτελῆ καὶ ἐλάχιστα, καὶ ὅρα μοι τὰ θαυμαστὰ καὶ παμμέγιστα. Οὐ φυσικόν σοι τόκον εὐαγγελίζομαι σήμερον, τὸν ἐκ θελήματος ἀνδρὸς καὶ σαρκὸς προερχόμενον· ἀλλὰ τόκον σοι τὸν ὑπὲρ φύσιν φημὶ καὶ συνήθειαν.

XXXV. Virginem nunquam genuisse, scio, o Virgo ; attamen tu generabis virgo perspecta, et virgo perseverans. Novi, citra viri consortium mulierem nunquam peperisse ; at certe voluntate sua Deo partum decernente, tu (virgo) paries. Haudquaquam semet ipsa condidit humana natura, adeo B ut leges quoque suas sibi definiat. Deus, qui naturam fabricavit, et congruas ei leges statuit, potest etiam, quotiescunque ipse velit, ejusdem leges, quas ipse condens præfinivit, immutare. Deus est, qui vult ; ecquis Dei se decretis opponat ? Utique mulieres omnes, quæ matres fiant, prius cum viris conveniunt, et tunc matres evadunt : tu vero, Deo ita volente, mater fies, virgo tamen, custodiente te Deo, exsistens et permanens. Aliam in te Deus novo opere efficiet conceptionem ; aliam in te exstructionem Deus ostensurus est. Nam nihil prorsus eorum, quæ facere velit, impossibile ei est ; sed velle ipsi simul est efficere, creaturarum, quarum ipse conditor est potentissimus, nulla ei- C dem obsistente. Quomodo ergo Deus, qui omnia potest, te quoque, o Virgo, matrem efficere non poterit ? Nisi forte præfinitis limitibus, et consueto ordini, quem ab initio constituit, ille quoque subjiciatur, atque ipse serviat legibus, quibus voluit ut homines deservirent. Haud probanda ista sententia ; haud satis pium hoc est responsum ; haud Deo accepta ejusmodi dicta : Deum nempe statuere legibus suis obnoxium, et contendere, Deum ordini servis præstituto ipsum servum subjici. Gratulor tuam cernens prudentiam ; gaudeo animadvertens cautelam tuam ; lætor tuam perspiciens sapientiam, etsi verbis meis contradixeris. Non enim ab incre- D dulitate profectos sermones tuos judico, neque sapientisque investigationis, et mentis accurate

ΛΕ'. Οἶδα, ὡς οὐδέποτε παρθένος, ὦ Παρθένε, γεγέννηκεν· ἀλλὰ σὺ γεννήσεις, παρθένος ὁρωμένη καὶ μένουσα. Οἶδα, ὡς ἀνδρὸς ἄνευ συμβάσεως οὐδέποτε τέτοκε γύναιον· ἀλλὰ σύ γε τέξῃ, Θεοῦ τὸν τόκον θεσπίζοντος. Οὐχ ἑαυτὴν ἡ ἀνθρωπεία φύσις εἰργάσατο, ἵνα καὶ νόμους οἰκείους ὁρίσηται. Θεὸς, ὁ ταύτην τευξάμενος καὶ νόμους ὁρίσας τοὺς πρέποντας, καὶ δύναται, ὅτε καὶ βούλεται, τοὺς νόμους ἀμεῖψαι τῆς φύσεως, οὓς αὐτὸς τεκνουργῶν διωρίσατο. Θεὸς ὁ βουλόμενος· καὶ τίς Θεοῦ θεσμοῖς ἀντιτάξοιτο ; Πᾶσαι μὲν γὰρ αἱ γυναῖκες μητέρες γινόμεναι, πρῶτον ἀνδράσι συνέρχονται [53]· σὺ δὲ, παρθένος τηρουμένη καὶ μένουσα, μήτηρ ἐκ Θείου γενήσῃ Θελήματος. Ἄλλην ἐπὶ σοὶ Θεὸς καινουργήσει τὴν σύλληψιν· ἄλλην ἐπὶ σοὶ Θεὸς τὴν ἀπότευξιν [54] δείξειεν [55]. Ἀδυνατεῖ γὰρ αὐτῷ τὸ παράπαν οὐδὲν, ὧν ἂν ἐθελήσειε ποιεῖν· ἀλλ' ἔργον εὐθέως τὸ θέλημα γίνεται, κτισμάτων αὐτῷ μηδενὸς ἀντιπίπτοντος, ὧν αὐτὸς ἐργάτης ἐστὶ δυνατώτατος. Πῶς οὖν Θεὸς, ὁ πάντα δυνάμενος, καὶ σὲ, ὦ Παρθένε, μητέρα ποιεῖν οὐ δυνήσοιτο ; εἰ μὴ νόμοις καὶ ὅροις καὶ ἔθεσιν, οἷς αὐτὸς πρότερον ἔθετο, ὡς ἐκείνοις καὶ αὐτὸς ὑποκείμενος, καὶ νόμοις δουλεύων, οἷς ἀνθρώπους δουλεύειν ἐθέσπισεν. Οὐ καλὸν τὸ ἀπόφθεγμα· οὐκ εὐσεβὴς ἡ ἀπόκρισις· οὐ θεοφιλὴς ἡ ἀπόφασις, Θεὸν ποιεῖν τῶν οἰκείων νόμων ὑπόδουλον, Θεὸν δουλεύειν τοῖς ἑῶν δούλων ἐθέλειν ἐθίσμασι [56]. Χαίρω σου θεωρῶν τὸ νηφάλιον· χαίρω σου κατανοῶν τὴν ἀσφάλειαν· χαίρω σου βλέπων τὴν φρόνησιν, κἂν τοῖς ἐμοῖς ἀντιφθέγγῃ προσθέγμασιν. Οὐ γὰρ ἀπιστίας κρίνω τὰ ῥήματα, οὐδ' ἀντιλογίας οἶδα τὰ φθέγματα, ἀλλὰ σοφῆς καὶ συνετῆς ἐρευνήσεως καὶ διανοίας ζητητικῆς καὶ φρονήσεως.

contendentis voces in his reperio, sed prudentis atque intelligenter omnia scrutantis responsum.

XXXVI. « Concipies igitur in utero, » sicuti dixi : quin imo, ut video, et jam concepisti, ex quo tibi illud *Ave* protuli, vocemque gaudii effectricem locutus sum : « Et paries filium, » qui et te, cum non esses, creavit, et ante te omnes condidit creaturas. Concta enim per Dei Verbum facta sunt ;

ΛϚ'. « Συλλήψῃ οὖν ἐν γαστρὶ, » καθὼς εἴρηκα· μᾶλλον δὲ ἤδη, ὡς ὁρῶ, καὶ συνείληφας, ἀφ' οὗ σοι τὸ *Χαῖρε* ἠγόρευσα, καὶ φθογγήν σοι χαροποιὸν διαλέλεγμαι· « Καὶ τέξῃ υἱὸν, » τόν σε μὴ οὖσαν ποιήσαντα, καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν πρὸ σοῦ τεκτηνάμενον. « Λόγῳ γὰρ Θεοῦ τὰ πάντα γεγένηται· » καὶ Λόγον

[30] Joan. I, 13.

VARIÆ LECTIONES

[52] Nic. τὰ χαμηλα. [53] Nic. pag. 249, καὶ τότε μητέρες προέρχονται : neque prorsus hanc lectionem abjecerim, præsertim cum in similibus vocibus, συνέρχονται et dein προέρχονται, ratio prostet, cur altera particula oculo excidere potuerit. [54] Nisi forte legendum sit ἀπότεξιν. [55] Nic. δείξει. [56] Cod. ἐθίμασι : suspicari autem et illud licet, Sophronium, qui, ut inquit Photius (cod. 251), ἐννεωτερίζει πανταχοῦ τοῖς ῥήμασι, scripsisse ἐθήμασι, quod iotacismi vitio versum sit in ἐθίμασι.

NOTÆ.

(35) Vide exploratam in Ecclesia doctrinam de angelorum natura plane incorporea.

Digitized by Google

Θεοῦ καὶ Θεὸν, ὦ Παρθένε, γεννήσειας, οὐ γυμνὸν ἀνθρωπότητος, καθὰ ἐκ Πατρὸς ἀΐδίως γεγέννηται, ἀλλὰ σάρκα γεγονότα καὶ ἄνθρωπον ἄνευ τροπῆς καὶ συγχύσεως, ἄνευ μεταβολῆς καὶ μειώσεως, ἄνευ σωματικῆς ἀλλοιώσεως· ὁ γὰρ Θεὸς, ὁ καὶ τούτων δημιουργὸς κραταιότατος, τούτων ἐστὶ κατὰ φύσιν ἀπείραστος· ὑμῖν γὰρ τοὺς ὅρους, οὐχ ἑαυτῷ διωρίσατο.

Τέξῃ οὖν Υἱὸν, ὡς προείρηκα, τοῦ Θεοῦ τὸν ἀΐδιον, ὃς καὶ Λόγος ἐστὶ τοῦ Γεννήτορος· καὶ τοῦτον οὐκ ἄσαρκον, ἀλλὰ σαρκὶ συμπεπλεγμένον καὶ αἵματι, καὶ ψυχὴν νοερὰν καὶ ἀόρατον ἔχοντα, καὶ ὅσαπερ ἐστὶν ὁ κατὰ φύσιν ὁρώμενος ἄνθρωπος· ὃς ἐπὶ σὲ, τὴν ἀμόλυντον, « ὡς ἐπὶ πόκον ὑετὸς, κατερχόμενος, » σάρκα μὲν ἐκ σῶν αἱμάτων παρθενικῶν προσλαβόμενος, ψυχὴν δὲ δημιουργῶν αὐτὸς, καθὼς βούλεται, ἑνώσας τε ταῦτα καὶ συμμίξας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν εἰς ἑνὸς Υἱοῦ μὴ τεμνομένην ὑπόστασιν, ἐκ σοῦ παραδόξως τεχθήσεται, παρθένον σε φυλάττων τὴν τίκτουσαν, καὶ Θεοτόκον σε ποιῶν τὴν ἀπείρανδρον. Τέξῃ δὲ, ὅτε τῆς κυοφορίας τὸν χρόνον πληρώσεις. Βούλεται γὰρ ὁ φιλάνθρωπος, βούλεται καὶ κατὰ τοῦτο ποιεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ πρὸς ἀνθρώπους ὁμοίωσιν, ἵν' ἐν ἅπασιν ἄνθρωπος γένηται, μήτε τοῦ εἶναι Θεὸς ἐξιστάμενος, μήτ' ἀνθρωπείου μετασχὼν ἁμαρτήματος. Μὴ οὖν μοι λοιπὸν ἀνθρωπίνοις λέγε νοήμασι· « Καὶ πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; »

ΛΖ'. Πρὸς ὃν καὶ πάλιν ἡ παναγία Παρθένος θάρσος ἀδείμαντον ἔχουσα, ἀτρόμοις ἀποκρίνεται χείλεσιν· Ἄκουε, ὦ τῆς ἐμῆς παραδόξου συλλήψεως καὶ τῆς ἐμῆς λοχείας παρθενικῆς καὶ γεννήσεως ἄγγελε· πῶς οὐκ ἔχω σου θαυμάσαι τὰ ῥήματα; πῶς οὐκ ἔχω σου τεθηπέναι τὰ φθέγματα; Πράγματα γάρ μοι λέγεις ὑπέρτατα, τὰ μήπω μέχρι τοῦ νῦν ἐν ἀνθρώποις γενόμενα. Οἶδ', ὡς πάντα Θεὸς κατεργάζεται, ἅπερ ἂν διαπράξασθαι πρόθοιτο. Ἀλλ' ὅπερ αὐτὸς εὐαγγελίζῃ μοι ῥήμασιν, οὕπω μέχρι τῆς σήμερον γέγονε.

Πολλάκις μὲν γὰρ στείρωσιν ἔχοντα γύναια, καὶ πέτρας ξηρὰς ἐκμιμούμενα, Θεοῦ μετὰ ταῦτα θεσπίσαντος, τέτοκε. Παρθένος δὲ ἀγνείαν ἄφθορον ἔχουσα, καὶ συζυγίας ἀνδρὸς καθαρεύουσα, οὕπω μέχρι τῆς σήμερον τέτοκεν. Οἶδα, στείραν τὴν Σάῤῥαν ἔτη πολλὰ διανύσασαν· ἀλλ' ὕστερον τὸν Ἰσαὰκ ἐγέννησεν, ὅτε πρὸς γῆρας ὡράτο βαδίζουσα, καὶ τρίχα λευκὴν ἐπεκόμιζε τῆς οἰκείας παλαιότητος μάρτυρα· ἐπεὶ Θεὸς διετάξατο, καὶ ἀδύνατον ἦν, εἰ μὴ γένηται. Οἶδα, Ῥεβέκκαν στείραν ὑπάρχουσαν, καὶ γονὴν μετὰ ταῦτα βλαστήσασαν δίδυμον· ἦν Ἰακὼβ καὶ Ἡσαῦ ἐπλήρουν οἱ σύγγονοι, ἐξ ἑνὸς πατρὸς καὶ μιᾶς ἐμφανῶς στείρας μητρὸς μετ' ἔτη πολλὰ προερχόμενοι. Οἶδα τὴν Ἄνναν τὴν ἀτεκνίαν λύουσαν, καὶ τὴν στείρωσιν κλαίουσαν, τῆς οἰκείας μητρὸς [57] ὀδυρομέ-

tu autem, o Virgo, ipsum et Verbum Dei et Deum gignes, non humanæ quidem naturæ expertem, prout æternaliter ex Patre genitus est, sed carnem et hominem, sine ulla tamen conversione et confusione, sine mutatione et imminutione, et sine corporali transversione factum ; nam expers horum Deus est natura sua, licet potentissimus eorum operator ; fines enim vobis, non ipse sibi constituit.

Paries itaque, ut antea dixi, æternum Dei Filium, qui et Verbum est Patris ; et hunc non carnis expertem, sed carni et sanguine adunatum, anima intelligenti atque invisibili ac denique iis omnibus præditum, quibus instruitur quisquis secundum naturam homo cernitur. Qui in te immaculatum « descendens, tanquam pluvia in vellus [31], » carnem ex virgineo tuo sanguine assumens, animam vero, quemadmodum ipsi placet, creans, et hæc sibimet copulans atque secundum hypostasim in unius Filii non divisam personam conjungens, ex te ineffabili modo nascetur, te virginem, dum paris, custodiens, et te connubii nesciam efficiens Dei Genitricem. Paries autem, cum gestationis in utero tempus expleveris. Vult enim hominum ille amator, vult in hoc quoque semet hominibus similem præbere, ut neque Deus esse desinens, neque humanum peccatum participans, in cæteris omnibus humanam in se exprimat conditionem. Ne amplius ergo mihi illud, ex humana cogitatione profectum, reponas : « Et quomodo erit mihi istud, quoniam virum non cognosco? »

XXXVII. Ad quem iterum quoque sanctissima Virgo, firmissimam habens fiduciam, securis respondet labiis : Audi, o conceptionis meæ ineffabilis ac virgineæ prægnationis partusque mei nuntiator : nunquid non habeo, quod in verbis tuis plane demirer ? Nunquid non est mihi, cur ad dicta tua obstupescam ? Sublimissima quippe, et huc usque nuspiam inter homines facta mihi enarras. Novi, Deum, quæcunque sibi agenda præstituerit, ad opus deducere. At nondum ad hodiernam usque diem factum est, quod mihi sermo tuus annuntiat.

Sæpe equidem mulieres, quæ sterilitate laborabant, quæque aridæ prope rupi comparandæ erant, prolem, Deo deinceps ita volente, consecutæ sunt. Virgo vero, incorruptam servans castitatem, et a viri consortio munda, nuspiam usque in præsens peperit. Novi Saram multos annos sterilem exegisse ; sed postea, cum ad senium properare cerneretur, provectæque ætatis suæ testes gereret canos capillos, Isaacum genuit ; Deus enim præcepit, et impossibile erat, ut illud non fieret. Novi, sterilem exstitisse Rebeccam, geminumque deinde fœtum edidisse, cum Jacobum eodem tempore gestaret et Esau, qui ex uno patre unaque ex matre manifeste sterili, post multos annos enati sunt. Factam fecundam Annam scio, quæ et suam plora-

[31] Psal. LXXI, 6.

VARIÆ LECTIONES.

[57] Palam est, hic μητρὸς stare pro μήτρας.

Digitized by Google

bat sterilitatem, et mortem propriæ vulvæ lamentabatur, ac propterea a cibo potuque abstinebat, quod infecunditatis calamitatem non ferret ; sed ista quoque cum universorum Deum cum lacrymis deprecaretur, Samuelem generavit, et abrogat sterilitatis leges, quoniam Deus voces ipsius exaudivit, ac desiderium ejus, utpote potens, explevit. Hisce et eam connumerabo, quæ me post sterilitatem protulit, ac per preces genuit me, Mariam. Etenim ipsa quoque Annæ (36) nomen gerebat, communemque habebat cum nomine infecunditatem. Sed et ipsa cum Deum, cui omnia subsunt, exorasset, ac multas ei preces obtulisset, ut mater evaderet assecuta est : ipsa ex Dei ordinatione generat, infecunditatis legibus abrogatis. Alias quoque plures steriles enumerare licet, quæ ex singulari Dei providentia matres effectæ sunt. At virginem quampiam in vita sua genuisse, quod ipse, ut inquis, nuntiare advenisti, ad hanc usque diem nondum audivi.

A νην τὴν νέκρωσιν, καὶ διὰ τοῦτο βρώσεως ἀπεχομένην καὶ πόσεως, ἐπειδὴ τῆς στειρώσεως τὸ ἄλγος οὐκ ἔφερεν· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ σὺν δάκρυσι τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἱκετεύουσα, Σαμουὴλ ἀποτέτοκε, καὶ τῆς στειρώσεως τοὺς θεσμοὺς παραγράφεται, ἐπεὶ Θεὸς αὐτῆς τῶν φωνῶν ἐπακήκοε, καὶ τὴν αἴτησιν· ὡς δυνατὸς, ἀνεπλήρωσε. Ταύταις συναριθμήσω καὶ τὴν ἐμὲ μετὰ στείρωσιν φύσασαν, κἀξ ἱκετείας με τὴν Μαρίαν γεννήσασαν. Ἄννης γὰρ καὶ αὐτὴ τὴν προσηγορίαν ἐκόμιζε, καὶ σὺν τῇ προσηγορίᾳ τὴν στείρωσιν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν δυτωπήσασα, καὶ δεήσεις αὐτῷ πολλὰς προσκομίσασα, τὸ γενέσθαι μήτηρ προσείληφεν· ἧτις γεννᾷ, Θεοῦ διατάξαντος, τῆς ἀγονίας τοὺς θεσμοὺς ἀθετήσασα. Καὶ στερίφας πολλὰς ἀριθμήσασθαι δύναμαι, μητέρας ἐκ θείου γενομένας προστάγματος. Παρθένον δὲ οὔπω μέχρι τῆς σήμερον ἤκουσα, καθ' ὅλον τὸν βίον γεννήσασαν, ὅπερ αὐτὸς λέγειν, ὡς λέγεις, ἐλήλυθας.

B

XXXVIII. Non itaque Dei jussis fidem abnuo ; nam eorum omnium, quæ operari ipse voluerit, operator omnino ostenditur. Sed eorum, quæ dixisti, vim miror ; et quod ipsa præferunt inopinati simul et novi, hominumque auribus inauditi, id obstupesco : ac merito inquiro, quo pacto hæc fient, et qua ratione exitum sortientur. Idcirco neque, cum responsum tibi facerem, dixi : « Non erit hoc mihi prout dixisti, quoniam virum non cognosco ; » sed sciscitata a te sum, « Quomodo erit hoc mihi, quoniam virum non cognosco ? » Neque enim id aliquando factum est, neque virgo noscitur, quæ genuerit ; quamobrem interrogavi, ut modum discerem, quo virgo mater fiam, ac filii germinisque semen cum non susceperim, filium pariam. Atque eadem de causa prorsus merito a te denuo sciscitur, inquiens : « Et quomodo erit hoc mihi, quoniam virum non cognosco ? » Non enim incredulitatis verba profero ; tantummodo accuratam rei posco declarationem. Dicito conceptionis modum, ac generationis causam explica ; neque non verbis incredulam, sed mandatis obsequentem habebis. Impossibile est enim, ut non fiat, quidquid Deo placitum fuerit.

ΑΗ'. Οὐκ ἀπιστῶ γοῦν Θεοῦ τῷ προστάγματι· ἐργάτης γὰρ ἀναδείκνυται πάντων, ὧν ἐργάσασθαι θελήσειεν. Ἀλλὰ θαυμάζω τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, καὶ τούτων ἐκπλήττομαι τὸ παράδοξον ὁμοῦ καὶ παράξενον, καὶ ἀκοαῖς ἀνθρώπων ἀσύνηθες· καὶ ζητῶ δικαίως, πῶς τοῦτο γενήσεται, ἢ τρόπον ὁποῖον ἕξει τὴν πλήρωσιν. Ὅθεν οὐδὲ ποιουμένη πρὸς σὲ τὴν ἀπόκρισιν, Οὐκ ἔσται μοι τοῦτο, καθὼς ἔφησας, ἔφησα, « ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω [58], » ἀλλὰ, « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, » σὲ [59] προσηρώτησα, « ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω ; » Οὐδὲ γὰρ γέγονε πώποτε, οὐδὲ παρθένος ὁρᾶται γεννήσασα· διὸ τὸν τρόπον μαθεῖν ἐπεζήτησα, καθ' ὃν ἐγὼ μήτηρ παρθένος γενήσομαι, καὶ τέξω παῖδα, παιδὸς μὴ δεξαμένη σποράν καὶ γεννήματος [60]. Καὶ διὰ τοῦτό σε πάλιν ἐρωτῶσά φημι σωφρονέστατα· « Καὶ πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω ; » Οὐ γὰρ ἀπιστίας ῥήματα προφέρομαι, ἀλλ' ἀκριβείας ζητῶ τὴν ἀπόδειξιν. Τὸν τρόπον εἰπὲ τῆς συλλήψεως, καὶ τῆς γεννήσεως τὴν αἰτίαν ἐρμήνευσον, καὶ ἕξεις με οὐκ ἀπιστοῦσαν τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ πειθαρχοῦσαν τοῖς φθέγμασι [61]. Τὸ γὰρ Θεῷ δοκοῦν τῶν ἀδυνάτων ἐστὶν, εἰ μὴ γένηται.

C

XXXIX. Hæc ab illa vere Dei Genitrice futura cum audisset archangelus nuntiorum lator, ipsius responsum hujusque sapientiam admiratus, reponit : Optime profecto et sapientissime, o Dei Mater Virgo, memorasti, quomodo olim mulieres,

ΑΘ'. Ταῦτα πρὸς αὐτῆς τῆς γενησομένης ἀληθῶς Θεομήτορος ὁ τῶν εὐαγγελίων ἀκηκοὼς, κῆρυξ ἀρχάγγελος, θαυμάσας αὐτῆς τὴν ἀπόκρισιν καὶ τὸ ταύτης συνετὸν, ἀπεκρίνατο· Ἀριστά γε καὶ σοφώτατα, ὦ Θεομῆτορ Παρθένε, διείλεξαι, ὡς πάλαι γυναῖκες

D

VARIÆ LECTIONES.

[58] Nic., pag. 214, om. ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. [59] Nic. om. σέ. [60] Nic. seqq. omittit usque ad οὐ γάρ. [61] Nic. φθέγμασιν.

NOTÆ.

(36) Si viro Em. Angelo Maio visum est *non negligendum Cosmæ testimonium, utpote priscum, pro Anna divæ Virginis Genitrice* (in not. ad Cosm. *Comm. in Carm.* ci Greg. Naz., *Spic. Rom.* tom. II, part. II, p. 217) ; sane neque Sophronii, qui Cosmam sæculi intervallo antecessit, testimonium videbitur contemnendum. Sed et antiquius ejusdem traditionis testimonium Emus Maius nobis suppeditavit in *Carmine* Victorini *de Nativitate, Vita, Passione et Resurrectione Domini*, in quo ista leguntur (*Classic. Auct.* tom. V, pag. 582) :

Anna Deo placuit, Genitrix quæ sancta docetur.
Edidit hæc Mariam. Dominum quæ Virgo recepit,
Conceptum verbo spiritalis gratia fudit.

Digitized by Google

στεῖραι τυγχάνουσαι πρότερον, μητέρες παίδων γε- A steriles antea cum essent, matres deinde liberorum factæ sunt, ac miserante Deo et propter misericordiam suam indulgente Domino et Creatore ac Conditore naturæ, propriam quodammodo naturam vicerunt, ac supra naturæ vires filios procrearunt. Ubi enim Deus annuerit, cedunt naturæ fines ac leges.

γόνασιν ὕστερον, καὶ φύσιν τρόπον τινὰ τὴν ἑαυτῶν ἐδιάσαντο, καὶ παῖδας ὑπὲρ φύσιν τετόκασι, σπλαγχνισθέντος Θεοῦ καὶ οἰκτείραντος τοῦ Δεσπότου καὶ Κτίστου καὶ Πλάστου τῆς φύσεως. Ὅπου γὰρ Θεὸς ἐπινεύσειε, τῆς φύσεως ἀργεῖ τὰ ὁρίσματα.

Ὥσπερ οὖν ἐκεῖναι, Θεοῦ διατάξαντος, τῆς οἰκείας τὰ πάθη νενικήκασι φύσεως, καὶ πάθη μεγάλα παραλύσασαι φύσεως, κοιλίας καρπὸν προσηγάγοντο· οὕτω καὶ σὺ, ἡ ἐκ στείρας τῆς Ἄννης βλαστήσασα, καὶ τῆς τεκούσης τὴν φύσιν νικήσασα, ἁγνὴ παρθένος τυγχάνουσα, καὶ παρθένος μετέπειτα μένουσα, τέξῃ παραδόξως υἱὸν ἄσπορον καὶ ἀνήροτον, αὐτοῦ σε τοῦ τικτομένου κελεύοντος. Αὐτὸς γάρ ἐστι καὶ τῆς φύσεως Κύριος, ὡς Κτίστης αὐτῆς τυγχάνων καὶ πρύτανις. Θεὸς γάρ ἐστιν ἀκατάληπτος, κἂν ὡς ἄνθρωπος ἐκ σοῦ τῆς Παρθένου τεχθήσεται. Ἐπεὶ καὶ ἔπρεπεν αὐτῷ, καὶ ὠφείλετο, ἀνθρώπῳ φιλανθρωπίᾳ γινομένῳ δι' ἀνθρώπων ἁπάντων ἐκλύτρωσιν, ἐκ μόνης Παρθένου τὸν τοκετὸν ἐπιδείξασθαι, ἡδονῆς ἐκτὸς γαμικῆς καὶ συμβάσεως ποιησαμένῳ τὴν ἐκ σοῦ περιφανῆ καὶ σωτήριον σάρκωσιν.

Quemadmodum ergo illæ, Deo disponente, propriæ naturæ vicerunt infirmitatem, domitoque acerbo naturæ vitio, uteri fructum attulerunt; sic et tu, quæ e sterili Anna progenita, gignentis quoque naturam devicisti, pura exsistens virgo, et virgo dein perseverans, filium sine cujuspiam opere aut semine, ipso id a te volente, qui ex te nascitur, ineffabili modo paries. Ipse enim Dominus est et B naturæ, utpote naturæ ipsius creator et provisor. Est enim Deus incomprehensibilis, etiam ex te Virgine nasciturus sit tanquam homo. Deinde vero cum propter suam in homines charitatem ad omnium hominum redemptionem ipse fiat homo, conveniebat etiam, atque ipsi debebatur, (37) ut, remoto quovis conjugali congressu ac voluptate, conspicuam ac salutarem ex te perficiens incarnationem, nativitate ex sola Virgine gloriari posset.

Μ'. Εἰ δὲ ὅτι παρθένος καθαρὰ καὶ ἀμόλυντος οὕτω μέχρι καὶ τήμερον τέτοκεν, οὐδὲ μήτηρ ἀσπόρου ποτὲ παιδὸς ἀνηγόρευται, ἀμφιβολόν σου ποιεῖ τὴν διάνοιαν, καὶ μαθεῖν ἐπιζητεῖς, πότε παρθένος γεγέννηκεν· κἀγώ σε διερωτῶ καὶ πυνθάνομαι, πότε γὰρ Θεὸς ἐνηνθρώπησεν· ἢ πότε σαρκωθῆναι Θεὸς κατεδέξατο· ἢ πότε Θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος· ἢ πότε Θεὸς ἀσπόρως συνείληπται· ἢ πότε κυοφορίας Θεὸς ἠνέσχετο· ἢ πότε Θεὸς σαρκικὴν ἐκ γυναικὸς ἐπεδείξατο γέννησιν· ἢ πότε Θεὸς γυναικείων μαζῶν ἀπεθήλασεν· ἢ πότε Θεὸς κλαυθμυρισμὸν ἀπηνέγκατο· ἢ πότε Θεὸς ἡλικίας αὔξησιν εἴληφεν· ἢ πότε Θεὸς σὺν τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν [69] πεπολίτευται· ἢ πότε Θεὸς ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀπέθανεν· ἢ πότε Θεὸς σταυροῦ προσήλωσιν ἔσχηκεν· ἢ πότε Θεὸς λόγχῃ τὴν πλευρὰν ἐκκεκέντηται· ἢ πότε Θεὸς τριήμερον ταφὴν ὑπελήλυθεν· ἢ πότε Θεὸς πάντα ταῦτα πάσχων τεθέαται, ἵνα παθῶν ἁπάντων τὸν ἄνθρωπον

XL. Quod si hoc animum tuum suspensum tenet, quod necdum ad hodiernam usque diem intemerata ac munda virgo pepererit, nec sine viri opera quæpiam unquam mater pueri fuerit compellata, et dici tibi postulas, quandonam virgo pepererit; ego quoque te interrogo, et percontor, quandonam C Deus humanam naturam induerit, vel quando Deus dignatus fuerit incarnari, vel quando Deus factus sit homo, vel quando Deus sine semine conceptus fuerit, vel quando Deus in utero gestari tulerit, vel quando Deus carnalem ex muliere nativitatem habuerit, vel quando lac Deus e femineis suxerit uberibus, vel quando vagitus Deus emiserit, vel quando ætatis acceperit incrementum, vel quando Deus inter vos homines conversatus fuerit; vel quando Deus pro hominibus mortuus sit; aut quando cruci affigi Deus passus fuerit; vel quando D Deus latus trasfixus sit lancea: vel quando Deus

VARIÆ LECTIONES.

[69] Cod. ἡμῖν.

NOTÆ.

(37) Dignum sane est, quod animadvertatur Sophronio quoque suffragante, non ex absoluta rei necessitate, sed ex decentia repetendum esse, quod Verbum Dei Filius, carnem humanam assumens, e matre Virgine præter naturæ ordinem nasci voluerit. Quæ quidem doctrina explorata adeo et scholæ theologis fuit, ut eximius Suarez (in part. III, q. 22, disp. 10, sect. 3), cum hanc thesim statuisset: *Dicendum vero est, absque ulla dubitatione, potuisse Deum hominem concipi et generari ex muliere opera viri*; continuo subdat: *Hanc assertionem censeo adeo certam, ut contraria nec probabilis nec verisimilis sit.* Exinde vero liquet, haud rem acu eos tangere, qui putant, ideo ejusmodi conceptionis rationem in Christo repugnasse, quod repugnet, Christum originali Adæ peccato inlici potuisse, atque hinc permoveri se affirmant, ne Virginem Deiparam, quæ consueto naturæ ordine concepta est, ab Adamitico peccato exemptam fuisse existiment. *Etiam si*, inquit idem Suarez (in III part., quæst. 15, disp. 33, sect. 2), *per seminalem propagationem conciperetur* (*Christus*), *si supponamus factam esse unionem a primo instanti conceptionis ejus, etiam non posset ex vi talis conceptionis peccatum originale contrahere.* Cur nam vero? Quia scilicet non adeo necessarius est nexus inter generationem ab Adam ordinario modo deductam et originalem labem, ut hæc duo invicem sejungi, Deo sic dispensante, non queant. Hinc et illa nonnullorum Patrum sententia, sanctum Domini Præcursorem, quem nemo certe credidit sine seminali propagatione conceptum, ab originis vitio fuisse præservatum.

Digitized by Google

triduanum subierit sepulcrum; aut quando Deus perferre hæc omnia visus sit, ut hominem malis universis eriperet, et mortis quidem atque corruptionis impetum frangeret, suam vero imaginem, hominem videlicet, incorruptibilem restitueret atque immortalem. Si itaque, o Virgo, nunquam hæc facta sunt, sed in tempus præsens fuerant reservata, atque eadem implenda per te fore jam antea prædictum divinitus fuerat; qui fieri potuit, ut alia virgo (hoc enim, ad probandum et confirmandum partum tuum virgineum, a me audire voluisti) ante te generaret? Nunquam virgo peperit, o Virgo, nunquam peperit; sed neque virgo altera post te, o Virgo, aliquando pariet; sed neque, o Virgo, unquam exstitit virgo Dei mater, neque post te solam Dei matrem, o Virgo, alia quæpiam virgo (Dei Mater) exsistet. Tu enim, et tu sola inter mulieres virgo es paritura, et tu sola inter mulieres Dei mater es appellanda. « Semel enim in consummatione sæculorum [59], » unigenitus Filius Dei ac Patris naturam humanam induturus erat, et carnem ex te, atque ex te sola, mirabiliter assumptam ostendet.

A ρύσηται, καὶ θανάτου μὲν καὶ φθορᾶς ὁλοθρεύσῃ τὴν ἔφοδον, ἄφθαρτον [62] καὶ ἀθάνατον ἀναστήσῃ τὴν οἰκείαν εἰκόνα, τὸν ἄνθρωπον. Εἰ τοίνυν μηδέποτε ταῦτα, ὦ Παρθένε, γεγένηται, εἰς τὸν παρόντα δὲ καιρὸν ἐτετήρητο, καὶ πληροῦσθαι διὰ σοῦ προτεθέσπιστο· πῶς ἂν ἄλλη παρθένος σου πρωτέρα γεγένηκεν, ὅτι τοῦτο παρ' ἐμοῦ μαθεῖν ἐπεζήτησας πρὸς πίστωσιν καὶ παράστασιν τῆς σῆς παρθενικῆς ἀποτέξεως; Οὐ τέτοκέ ποτε παρθένος, ὦ Παρθένε, οὐ τέτοκεν· ἀλλ' οὔτε μετὰ σὲ παρθένος ἑτέρα, ὦ Παρθένε, πώποτε τέξεται· ἀλλ' οὔτε Θεομήτωρ, ὦ Παρθένε, παρθένος γεγένηται· οὔτε μετὰ σὲ παρθένος τις ἄλλη, ὦ Παρθένε, τὴν μόνην Θεομήτορα, γίνεται [63]. Σὺ γὰρ καὶ μόνη γυναικῶν παρθένος γεννήσειας, καὶ σύ γε μόνη Θεομήτωρ ἐν γυναιξὶ χρηματίσειας. « Ἅπαξ γὰρ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων » ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐνανθρωπήσειε, καὶ τὴν ἐκ σοῦ καὶ μονῆς θαυμαστὴν ἐπιδείξεται σάρκωσιν.

B

XLI. Hoc porro Dei propositum per te, ac per te solam, exitum accepturum esse, propheticis tibi verbis persuadebo. Mirabilis ergo ille Isaias, prævidens Dei ac Verbi ex te incarnationem, divinamque atque seminis expertem conceptionem, tum dolorum exsortem gestationem, et nativitatem ineffabilem, atque inenarrabilem lactationem, sic manifesto ante proclamavit: « Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel (38). » Videsne, Virgo pura et immaculata, quomodo eam, quæ paritura erat Emmanuelem, absolute *virginem* appellavit? quæ quidem tu, et sola exsistis, non autem alia quæpiam ante vel post te videbitur. Non enim ille, a Deo inspiratus, dixit: Ecce virgines in utero habebunt, et parient filios, et vocabunt nomina eorum Emmanuel, adeo ut etiam alteram parientem virginem tibi exhibere possim. Unus enim est Emmanuel, quem tu, o Virgo, gignes secundum carnem, alius autem Emmanuel, ut alia quoque virgo admirandum sortiatur partum, neque prius exstitit, neque posthac exsistet, et tu unica es, o Virgo, divina hujusce genitrix, neque altera quæpiam vel ante te Dei mater nominata est, vel post te insuper erit.

C

ΜΑ'. Καὶ ὅτι τοῦτο Θεοῦ τὸ ἐπάγγελμα διὰ σοῦ καὶ μόνης τὴν πλήρωσιν ἔμελλε δέξασθαι, προφητικοῖς σε πιστώσομαι ῥήμασιν. Ἡσαΐας γοῦν ὁ θαυμάσιος τὴν ἐκ σοῦ τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ προορώμενος σάρκωσιν, σύλληψίν τε θείαν καὶ ἄσπορον, καὶ κυοφορίαν ἀνώδυνον, καὶ γέννησιν ἄφραστον, καὶ γαλούχησιν ἄλεκτον, ὧδε φανερῶς προανακέκραγεν· « Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. » Ὁρᾷς, Παρθένε ἁγνὴ καὶ ἀμόλυντε, ὡς παρθένον ἀναντιῤῥήτως προηγόρευσε τὴν τὸν Ἐμμανουὴλ τέξεσθαι μέλλουσαν; ἧτις σὺ καὶ μόνη καθέστηκας, καὶ οὐχ ἑτέρα τις πρὸ σοῦ ἢ μετὰ σὲ θεαθήσεται. Οὐ γὰρ, Ἰδοὺ αἱ παρθένοι, φησὶν ὁ Θεόπνευστος, ἐν γαστρὶ ἕξουσι, καὶ τέξονται υἱοὺς, καὶ καλέσουσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν Ἐμμανουὴλ, ἵνα καὶ ἄλλην παρθένον παραστήσω σοι τίκτουσαν. Εἷς γὰρ ὁ Ἐμμανουὴλ, ὃν σὺ σαρκικῶς, ὦ Παρθένε, γεννήσειας, καὶ οὐκ ἄλλος ὁ Ἐμμανουὴλ ἢ πρότερον γέγονεν, ἢ μετὰ ταῦτα γενήσεται, ἵνα καὶ ἄλλη παρθένος τόκον τέκοι παράδοξον· καὶ μία σὺ εἶ, ὦ Παρθένε, ἡ τούτου θεία γεννήτρια [64], καὶ οὐκ ἄλλη τις πρὸ σοῦ Θεομήτωρ πεφήμισται, ἢ μετὰ σὲ προσγενήσεται.

D

XLII. Aptissime igitur et convenientissime tibi acclamavi: « Ave, gratia plena, Dominus tecum. » Quod enim lingua Hebraica dicitur Emmanuel, in Græcum sermonem translatum intelligitur « Nobiscum Deus. » At vero, quandonam Deus cum hominibus conversatus, vobisque hominibus commu-

ΜΒ'. Οὐκοῦν κάλλιστά σοι καὶ πρεπωδέστατα κέκραγα· « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. » Τὸ γὰρ Ἐμμανουὴλ Ἑβραϊκῇ διαλέκτῳ λεγόμενον, εἰς Ἑλλάδα φωνὴν ἀμειβόμενον, « Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς, » ἐκλαμβάνεται. Πότε δὲ Θεὸς μετὰ ἀνθρώπων γεγένηται, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὑμῖν συνηρίθμηται [65],

[59] Hebr. IX, 26.

VARIÆ LECTIONES.

[62] Excidisse hinc videtur particula δέ. [63] Aut excidit, aut certe subintelligitur hic repetita vox Θεομήτωρ. [64] Cod. γεννήτρεια. [65] Cod. συναρίθμηται.

NOTÆ.

(38) Isa. VII, 14, sec. LXX. Vulgatus enim paulo aliter: *Ecce Virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel.*

Digitized by Google

εἰ μὴ νῦν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς τοῦ αἰῶνος, ὅτε καὶ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπελάβετο, » καὶ σάρκα τὴν ἐκ σοῦ προσανείληφε ;

Τὸ γὰρ Ἐμμανουὴλ ἐξηγούμενον, διττῆς ἑρμηνείας καθέστηκε· φύσεως ἀνθρωπίνης καὶ θείας, ἐξ ὧν καὶ συντέθειται, ἐν αἷς καὶ γνωρίζεται. Τέλειος γὰρ ὢν Θεὸς, προαιώνιος, τέλειος ἐν σοὶ γέγονεν ἄνθρωπος, τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἐκ σοῦ προσλαβόμενος, καὶ ταύτην ἑαυτῷ συνθεὶς καθ' ὑπόστασιν· φυλάξας [37] ἀναλλοίωτον, τὴν φυσικὴν ἑκατέρας ποιότητα φύσεως, καὶ τὰ τούτων φυσικὰ καὶ οὐσιώδη γνωρίσματα. Ὅ τε γὰρ Θεὸς Λόγος, Θεὸς Λόγος μεμένηκε, καὶ εἰ φύσιν σαρκὸς φυσικῶς ἠμφιάσατο· ἥ τε σὰρξ ἐμψυχωμένη λογικῶς, ἣν ἐκ τῶν σῶν ἀχράντων αἱμάτων προσείληφε, καὶ πνεύματι ζωῆς λογικῆς ἐψύχωσε, σὰρξ λογικῶς ἐμψυχωμένη μεμένηκε, καὶ εἰ μόνου Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἐγνωρίζετο, ἡνωμένη αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, καὶ εἰς ἑνὸς προσώπου καὶ μιᾶς ὑποστάσεως συνδρομὴν οὐ τεμνομένην συνθέουσα, οὐδὲ μὴν τὰ ἑνούμενα τρέπουσαν, καὶ εἷς οὐσίας ταυτότητα φέρουσαν.

Εἰ καὶ ἑκατέρων οὖν ὁ Χριστὸς διεφύλαξε τῶν φύσεων καὶ οὐσιῶν τὸ διάφορον· εἷς Υἱὸς καὶ Χριστὸς ἐκ σοῦ τῷ κόσμῳ φανήσεται, οὐ δεικνὺς υἱῶν καὶ χριστῶν τὸ διάφορον. Ὁ γὰρ ὢν Θεὸς ἀληθὴς, ἄνθρωπος ἀληθὴς καὶ τεχθήσεται, ψεῦδος οὐδὲν ἐνδεικνύμενος, ὧν ἂν καλοῖτο καὶ λέγοιτο. Διὰ τοῦτο Ἐμμανουὴλ προσκληθήσεται, ὡς ἄμφω πεφυκὼς κατὰ ἀλήθειαν, καὶ Θεὸς ὁ αὐτὸς ἀπερίγραφος, καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς κατὰ ἀλήθειαν· τὸ μὲν κατὰ τὴν ἐκ Πατρὸς ἄϊδιον γέννησιν, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἐκ σοῦ τῆς Μητρὸς χρονικὴν καὶ ἐνσώματον κύησιν. Οὕτω γὰρ σώζειν τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ηὐδόκησεν· ὅπερ εἰς τοσαύτην ἑαυτὸν καθῆκεν ὁ ἀκένωτος κένωσιν, ἵνα τὴν κενωθεῖσαν εἰς γῆν διαφθορᾶς ἀνθρωπότητα, πάλιν ἐκ γῆς ἀναστήσῃ, καὶ οὐρανίων κλήρων ποιήσῃ μέτοχον, ἀντὶ τῆς ἐν παραδείσῳ τὸ πρὶν ἀπολαύσεως.

ΜΓ'. Καὶ πῶς τοῦτο, ὦ θεοδόχε Παρθένε, γενήσεται, ἐρῶ καὶ φράζω τοῖς ῥήμασιν, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο πρὸς σὲ λέξων ἐλήλυθα· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. » Ἔχεις σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν, ἔχεις ἀληθῆ τὴν ἀγόρευσιν. Πνεῦμα ἅγιον ἐπὶ σὲ, τὴν ἀμόλυντον, κάτεισι, καθαρωτέραν σε ποιησόμενον, καὶ καρποτόκον σοι παρεξόμενον δύναμιν. « Ἐπισκιάσει δέ σοι ἡ Θεοῦ » παντοδύναμος « δύναμις, » τοῦτ' ἔστιν, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ Υἱὸς ὁμοούσιος. Οὗτος γὰρ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ χεὶρ ἐστι καὶ βραχίων καὶ δύ-

meratus est, nisi modo in novissimis diebus sæculi, quando et « Semen Abrahæ apprehendit [33] » et carnem, quæ ex te est, assumpsit ?

Emmanuel enim, si interpretemur, duplicem habet significationem, naturæ scilicet humanæ et divinæ, e quibus etiam constituitur, et in quibus cognoscitur. Perfectus enim Deus ante sæcula, perfectus in te factus est homo, humanam ex te naturam assumens, sibique hanc coaptans secundum hypostasim, naturalem utriusque naturæ qualitatem ac naturales et essentiales utriusque proprietates immutabiles servans. Nam et quod erat Deus Verbum, etsi naturam carnis realiter indutus est ; itemque quod erat caro, anima rationali prædita, quam e sanguine tuo immaculato assumpsit, rationalisque vitæ spiritu animavit, caro anima rationali prædita permansit, etsi caro cognoscatur unius Dei Verbi, ipsi secundum hypostasim conjuncta, et in unius personæ atque unius hypostasis indivisibilem conveniens unionem, quæ sane neque connexas naturas immutat, neque in unius substantiæ identitatem adducit.

Etsi igitur Christus utriusque naturæ ac substantiæ discrimen servaverit ; tamen unus Filius et Christus ex te manifestabitur mundo, nullam (plurium) filiorum et christorum diversitatem præferens. Namque idem, qui verus est Deus, verus quoque nascetur homo, nihil eorum, quæ vocetur, et dicatur, non verissimum ostendens. Vocabitur idcirco Eminanuel, quippe qui verissime utrumque sit, et Deus idem incircumscriptus, et idem homo secundum veritatem : illud quidem secundum æternam ex Patre nativitatem ; hoc vero secundum temporalem et corpoream ex te matre generationem. Sic enim ipsi complacuit humanam salvare naturam ; is videlicet, qui exinaniri non potest, in hujusmodi exinanitionem semetipsum demisit, ut humanitatem, in terram corruptionis misere deturbatam, rursus e terra erigeret, et loco deliciarum, quibus fruebatur primitus in paradiso, hæreditatis cœlestis participem efficeret.

XLIII. Quonam autem modo, o Dei capax Virgo, id perficiendum sit, dicam, verbisque enarrabo, cum ad hoc quoque tibi revelandum advenerim : « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi ; ideoque et quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei [34]. » Ecce habes perspicuam declarationem, veram habes explicationem. In te immaculatam Spiritus sanctus descendet, nitidiori te exornaturus puritate, virtutemque tibi ferendi fructum collaturus. « Obumbrabit » autem « tibi » omnipotens « Dei virtus, » Dei Verbum scilicet (39), atque consubstantialis

[33] Hebr. II, 16. [34] Luc. I, 35.

VARIÆ LECTIONES.

[37] Coll. φυλλάξας.

NOTÆ.

(39) Non singularis est Sophronii sententia, Verbum Dei Filium beatam Virginem obumbrasse ; id ipsum legere est et in homilia Joannis Geometræ (§ 16) ; imo et in Synodica Severi Antio-

Digitized by Google

Filius. Ipsius enim Dei ac Patris hic et manus est et brachium et virtus, ac per ipsum Pater tanquam per Filium fecit omnia, et « In ipso omnia constant [35] : » ipse ineffabili modo ex te carnem assumet, et satus expertem ex te conceptionem subibit, humanæque menti imperviam ex te nativitatem in opus deducet.

A

XLIV. « Propterea et quod nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. » Si itaque Filius Dei vocabitur, qui ex te Deipara Virgine nasciturus est, quomodo non virgo apparebit illa, quæ ipsum est paritura? Quod enim virgo immaculata exsistens ineffabili generatione pepereris, quodque post incorruptum partum virgo permanseris, id luculentissime et citra quamlibet ambiguitatem omnipotentem illius divinitatem evincet. Si enim Deus est qui ex te nascitur, quemadmodum reipsa Deus et est et prædicatur, quid igitur erit, quod, si voluerit, efficere ipse non possit? Deus namque est, licet præterea nascatur ut homo; et homo est, licet te parientem, uti etiam Deus, servet virginem.

B

Idcirco enim ad te Virginem ego Gabriel missus fui, ut vel ipso meo nomine palam faciam, eum, qui ex te Virgine intemerata gignitur, Deum pariter esse atque hominem. Nam et hoc nomen *Gabriel*, si ad interpretationem deducatur, Deum simul atque hominem enuntiat (40). Profecto cum multi in cœlo essent angeli, nullum tamen eorum mittendum censuit; sed me, qui unus ex ipsis noscor, nominorque Gabriel, ideo misit, ut non solum alloquiis, sed et meo ipso nomine perspicue tibi significarem, eum qui ex te nasciturus est, Deum simul hominemque exsistere, atque « omnia verbo virtutis suæ portare [36], » et, quippe qui sanctus sit, universorum quoque hominum sanctificaturum nativitatem, et Filium vocatum iri Altissimi, atque eos qui in ipsum credant, filios Altissimi per gratiam effecturum. Cæterum verbis meis, o Virgo, fidem habe : hæc enim reipsa ex omni parte implebuntur. Vera siquidem tibi loquor, utpote veritatis præco ac nuntius.

C

Atque ut in fide immota perseveres, ad firmius argumentum ac certum indicium exitus, quem sermo meus sortietur, et hoc haud anceps signum præbeo : « Ecce enim Elisabeth cognata tua et ipsa concepit filium in senectute sua; et hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis; quia non

D

[35] Coloss. I, 17. [36] Hebr. I, 3.

ναμις, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ Πατὴρ, ὡς δι' Υἱοῦ, τὰ πάντα πεποίηκε, καὶ « ἐν αὐτῷ τὰ πάντα συνέστηκε, » τὴν ἐκ σοῦ ποιησόμενος ἀνερμήνευτον σάρκωσιν, καὶ τὴν ἐκ σοῦ ἐνδειξόμενος ἀγεώργητον σύλληψιν, καὶ τὴν ἐκ σοῦ ἐργασόμενος ἀπερινόητον γέννησιν.

ΜΔ'. « Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. » Εἰ τοίνυν Θεοῦ Υἱὸς, ὁ ἐκ σοῦ τεχθησόμενος τῆς Θεοτόκου Παρθένου, κληθήσεται, πῶς οὐ παρθένος ἡ τοῦτον γεννῶσα φανήσεται; Δεῖγμα γὰρ τοῦτο σαφὲς καὶ ἀκράδαντον γνώρισμα ἔσται τῆς αὐτοῦ τῶν πάντων κρατούσης θεότητος, τὸ παρθένον σε τυγχάνουσαν ἄσπιλον τεκεῖν τὴν ἀνέκφραστον γέννησιν, καὶ παρθένον μεῖναι μετὰ τὴν ἄφθορον λόχευσιν. Εἰ γὰρ Θεὸς, ὁ ἐκ σοῦ τῆς παρθένου τικτόμενος, ὥσπερ οὖν καὶ Θεὸς ἔστι καὶ κηρύττεται, τί οὐκ ἂν βουληθεὶς διαπράξαιτο; Θεὸς γάρ ἐστι, κἂν εἰ καὶ ὡς ἄνθρωπος τίκτηται· καὶ ἄνθρωπός ἐστι, κἂν εἰ καὶ ὡς Θεὸς παρθένον σε φυλάττῃ τὴν τίκτουσαν.

Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς ἐγὼ Γαβριὴλ πρὸς σὲ τὴν Παρθένον ἀπέσταλμαι, ἵνα μου καὶ αὐτῷ δηλῶ τῷ ὀνόματι, ὡς Θεὸς ὑπάρχει καὶ ἄνθρωπος ὁ ἐκ σοῦ τῆς ἀχράντου Παρθένου τικτόμενος. Καὶ γὰρ καὶ τὸ *Γαβριὴλ* ὄνομα εἰς ἑρμηνείαν ἀγόμενον, Θεὸν ἀγορεύει καὶ ἄνθρωπον. Ἐπεὶ πολλοὶ κατ' οὐρανὸν [68] ἐτύγχανον ἄγγελοι, ἀλλ' οὐδένα τούτων στεῖλαι βεβούλευται [69]· ἀλλ' ἐμὲ, τὸν τούτων ἕνα φαινόμενον, Γαβριὴλ δὲ ὀνομαζόμενον, ἔπεμψεν, ἵνα καὶ λόγῳ τῷ ἐμῷ καὶ ὀνόματι δηλώσω σοι σαφῶς τὸν ἐκ σοῦ τεχθησόμενον, ὡς Θεός ἐστι καὶ ἄνθρωπος, καὶ « πάντα φέρει τῷ τῆς οἰκείας δυνάμεως ῥήματι· » καὶ, ὡς ἅγιος εἶη, καὶ τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων ἁγιάσοι τὴν γέννησιν, καὶ ὡς Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ υἱοὺς Ὑψίστου ποιήσειε χάριτι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. Λοιπὸν τοῖς ἐμοῖς, ὦ Παρθένε, πίστευε ῥήμασι· πάντως γὰρ οὗτοι [70] πραγματικῶς πληρωθήσονται. Ἀληθεύω γάρ σοι φθεγγόμενος, ὡς ἀληθείας κήρυξ καὶ ἄγγελος.

Καὶ πρὸς σὴν πληροφορίαν καὶ πίστωσιν μείζονα τῆς τῶν ἐμῶν ῥημάτων πληρώσεως, καὶ σημεῖον ἀναντίῤῥητον δίδωμι, ὅπως μένοις περὶ τὴν πίστιν ἀσάλευτος· « Ἰδοὺ γὰρ Ἐλισάβετ, ἡ συγγενής σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ· ὅτι οὐκ

VARIÆ LECTIONES.

[68] Nic. κατ' οὐρανὸν πολλοί. [69] Nic. p. 223 βεβούληται. [70] Ita cod. et subintellig. λόγοι.

NOTÆ.

cheni ad Theodosium Alexandrinum, cujus excerptum ex Arabico codice vulgavit eminentissimus Maius (*Spicil. Rom.* tom. III, p. 723), sic eadem recurrunt : *Æternum Dei Verbum, Patris virtus, per se Virginem obumbravit, uti Evangelia docent.*

(40) In S. Germani CP. ejusdem ac præsens argumenti oratione (§ 46) eadem nominis *Gabrielis* recurrit interpretatio, licet ad significandum pertrahatur non quidem duplicem Christi Domini naturam, sed potius reconciliationem inter Deum et humanum genus ope divinæ incarnationis perficiendam. Cæterum notum est Hebraicam vocem גַּבְרִיאֵל pro eo usurpari quod est *vir Dei.*

Digitized by Google

ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα. » Καὶ τοῦτό σοι δεῖγμα γενήσεται κράτιστον, ὡς πάντα μου τὰ ῥήματα, πρὸς σὲ, τὴν πᾶσι σεπτὴν, εὐαγγέλια, τέλος ἀληθὲς καὶ σωτήριον δέξεται πρὸς ἀνθρώπων ἁπάντων.ζωὴν καὶ ἐκλύτρωσιν. Τῆς γὰρ αὐτῆς παρὰ Θεῷ τυγχάνει δυνάμεως, καὶ τὸ, στεῖραν τεκεῖν τὴν οὐ τίκτουσαν, καὶ τὸ, παρθένον τεκεῖν τὴν ἀνύμφευτον. Σὺ οὖν χαῖρε, ὦ κεχαριτωμένη παρθένε καὶ ἔνθεε, ἐφ' οἷς σοι Θεὸς ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης κεχάρισται, καὶ ἐφ' οἷς Θεοῦ τὸν Υἱὸν, τὸν πάντων χαρὰν γενησόμενον τῶν ἀνθρώπων τῷ γένει, γεννήσειας.

ΜΕ'. Πρὸς ὃν ἡ Θεομήτωρ Παρθένος πιστεύσασα, καὶ ὡς ἔσται πάντως τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου, θαρσήσασα, πράως ὁμοῦ καὶ ταπεινῶς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρθενικῶς ἀποκρίνεται· τὸν « πρᾶον γὰρ καὶ ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ » Χριστὸν γεννᾷν ἡ πάναγνος ἔμελλε, καὶ πλουτεῖν αὐτὴν ἔδει τὴν αὐτοῦ ταπεινότητα καὶ πραότητα· « Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. »

ΜΖ'. Γαβριὴλ μὲν οὖν ὁ ἀρχάγγελος ταῦτα πρὸς τῆς Θεοτόκου Παρθένου [71] πυθόμενος, εἰς οὐρανὸν ἀνελήλυθεν, ὅθεν πρὸς αὐτὴν καὶ ἀπέσταλτο [72]. Ἡ δὲ Θεὸν ἐκυοφόρει τὸν στείλαντα, τὸν ἄνω μὲν σὺν Πατρὶ δοξαζόμενον, κάτω δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς, σαρκικῆς κυοφορίας ἀνεχόμενον. Ἅμα γὰρ ὁ Λόγος καὶ Θεὸς πρὸς αὐτὴν παραγέγονε, καὶ διὰ τῆς τοῦ ἀγγέλου φωνῆς, εἰς τὴν θείαν αὐτῆς νηδὺν εἰσελήλυθε καὶ σεσάρκωτο, καὶ ἄνευ τροπῆς σεσωμάτωτο, σάρκα προσλαβὼν ἐξ αὐτῆς τὴν ἀνήροτον, καὶ ταύτην ἑνώσας ἑαυτῷ κατ' ἀλήθειαν, λογικῶς μὲν ἐμψυχωμένην, οὐ προϋποστᾶσαν δὲ τῆς [73] πρὸς αὐτὸν ἀνεκφράστου συνθέσεως. Ἅμα γὰρ σὰρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ· ἅμα σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ [74]· ἐν αὐτῷ [75] γὰρ τὴν ὑπόστασιν [76], καὶ οὐ πρὸ αὐτοῦ τὴν σύστασιν ἔσχηκεν.

Οὔτε τινὸς ἑτέρου σὰρξ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων γέγονε πώποτε, καὶ τότε τῷ Θεῷ Λόγῳ συνέδραμε [77], καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο σύνθεσιν· ἀλλ' ἐν τῷ [78], τὸ εἶναι σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ, καὶ Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ ἐκ παρθενικῶν καὶ ἀχράντων αἱμάτων ληφθεῖσα τῆς ἀχράντου Παρθένου κεκλήρωκεν. Οὐδεμία γὰρ τοῖς διαιρεῖν τὸν ἕνα Υἱὸν καὶ Χριστὸν εἰς δύο υἱοὺς καὶ Χριστοὺς ἀσεβέστατα θέλουσιν ἐμ-

A erit impossibile apud Deum omne verbum [37]. » Hoc utique validissimum tibi argumentum erit, omnia verba mea, fausta hæc ad te omnibus venerandam nuntia, certissimum ac salutarem exitum ad universorum hominum vitam ac redemptionem esse receptura. Divinæ enim virtuti perinde est efficere sive ut pariat sterilis, quæ impos erat gignendi, sive ut pariat virgo ignara connubii. Tu ergo, o Virgo, gratia plena ac divina, lætare de muneribus quibus Deus, universorum Dominus, te cumulavit, et quibus Filium Dei, qui universo hominum generi gaudio futurus est, generabis.

XLV. Ad quem Virgo Dei Genitrix plane credens, et confidens, omnia prorsus perfectum iri, quæcunque sibi a Domino dicta fuerant, mansuete simul et humiliter (nam « mitem et humilem corde [38] » Christum purissima illa generatura erat, atque oportebat (41) ut propria illius humilitate et mansuetudine eximie ornaretur), imo vero et ratione Virgini consentanea respondit : « Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum [39]. »

XLVI. Porro cum Gabriel archangelus hoc a Virgine Deipara responsum tulisset, in cœlum, unde et missus ad eamdem fuerat, reversus est. Ipsa vero Deum, qui illum miserat, gestabat in utero, in cœlo quidem cum Patre glorificatum, in terris vero et ex ipsa in utero secundum carnem gestari sustinentem. Simul enim Verbum ac Deus ad ipsam descendit, ac per angeli vocem divinum ejus ingressus est sinum et incarnatus est, et sine sui mutatione corpus induit, carnem non satam ex ipsa assumens et sibimet hanc vere uniens, atque eam rationali quidem anima præditam, non tamen ante ineffabilem cum ipso conjunctionem jam subsistentem. Simul enim caro, simul Dei Verbi caro, simul caro animata rationalis; subsistentiam enim habuit in ipso, exsistentiam vero ante id ipsum non habuit.

Neque enim ea aliquando caro fuit cujuspiam alterius hominis nobis similis, quæ dein cum Deo Verbo conjuncta fuerit, in compositionemque cum ipso concurrerit ; sed simul atque esse cœpit caro animata rationalis, ex virginali atque intemerato Virginis immaculatæ sanguine desumpta, accepit etiam ut esset caro animata rationalis Verbi Dei. Nulla enim unum Filium et Christum in duos fi-

[37] Luc. I, 36. [38] Matth. VI, 29. [39] Luc. I, 38.

VARIÆ LECTIONES.

[71] Cod. πρὸς τὴν Θεοτόκον Παρθένον. Idem et in Cæsar. codicis fragmento legitur. [72] Cod. Cæs. ἀπέσταλται. [73] Cod. τήν. [74] Nic. pag. 221 addit, ἅμα Θεοῦ Λόγου σάρξ· sed forte e præcedentibus, quæ ipse non affert, huc ea transtulit. [75] Nic. ἑαυτῷ. [76] Nic. intra parenthesim addit, ἤτοι τὸ εἶναι, sed plane inscite ; caro enim in Verbo quidem subsistebat, sed in se *erat*, atque *esse* sui proprium habebat : nec minus inscite, uti patet, illud αὐτῷ immutavit in ἑαυτῷ. [77] Nic. sequens incisum omittit. [78] Nic. ἐν αὐτῷ τῷ.

NOTÆ.

(41) Ecce doctrinam illam apud SS. Patres exploratissimam, oportuisse ut Filio quam simillima Genitrix exsisteret. E quo principio cum S. Sophronius summam sanctæ Virginis humilitatem ac mansuetudinem hic arguat, alii, ut vidimus, pari jure eam in Virginis puritatem innocentiamque deducunt, quæ a quavis labe immunis prædicanda sit. Vid. Orat. Isidor. Thessalon. *in Nativ. Deip.* § 17, part. I, pag. 243.

Digitized by Google

lios et Christos dividere impiissime volentibus (42), nulla (inquam) præsto est sive demonstratio sive prætextus, ut affirmare possint, eam (carnem Verbi) substitisse aliquando per se ipsam, et propriam habuisse personam, deinde vero sic eum Verbo et Deo in naturalem unionem convenisse. Quæ enim seorsim exsistunt, atque ab invicem sejuncta conspiciuntur, nunquam unitionem naturalem et secundum hypostasim accipiunt. Ubi autem naturalis primitus non adsit unitio, neque ea, quæ est secundum hypostasim, fit conjunctio, neque una atque eadem assurgit hypostasis, neque una atque eadem, indivisa pariter et individua, omnemque respuens divisionem, persona prædicatur.

A φασις ἢ πρόφασις ἔνεστιν, ὡς ὑπέστη ποτὲ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἴδιον ἔσχηκε πρόσωπον, καὶ εἶθ' οὕτως τῷ Λόγῳ καὶ Θεῷ πρὸς ἕνωσιν φυσικὴν συνελήλυθε. Τὰ γὰρ ἀνὰ μέρος ὄντα, καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἐν χωρισμῷ θεωρούμενα, οὐδέποτε φυσικὴν, ἢ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν δέχεται. Ὅπου δὲ ἕνωσις φυσικὴ μὴ προέρχεται, μηδ' ἡ καθ' ὑπόστασιν γίνεται σύνθεσις, οὐδὲ μία [79] καὶ ἡ αὐτὴ ὑπόστασις δείκνυται, οὔτε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ καταγγέλλεται πρόσωπον, ἀδιαίρετον ὁμοῦ καὶ ἀμέριστον, καὶ πᾶσαν τομὴν διωθούμενον.

VARIÆ LECTIONES.

[79] God. οὐδεμία.

NOTÆ.

(42) Manifeste hic Sophronius docet, hunc quoque errorem Nestorio tribuendum, quod Dominicæ carnis seu naturæ humanæ exsistentiam non contemporaneam qualicunque, quam admisit, conjunctioni cum Deo Verbo, sed plane huic præcedentem tradiderit. Et ne putes, his Samosatensem Paulum (qui § seq. simul cum Nestorio ac Theodoro memoratur) potius quam Nestorium impeti, videsis quæ eadem de re Sophronius habet in celeberrima sua Synodica (*supra*) : Σαρκοῦται γοῦν Λόγος ὁ Θεὸς, ... οὐ προπλασθείσῃ σαρκὶ συναπτόμενος, ἢ προμορφωθέντι καὶ καθ' αὐτὸ προϋποστάντι ποτὲ προσπλεκόμενος σώματι ... ἀλλὰ τότε τούτοις παραγενομένοις πρὸς ὕπαρξιν, ὅτε αὐτοῖς ὁ Λόγος ... συνετίθετο· φυσικῶς σύγχρονον ἔχοντα τῇ ὑπάρξει τὴν ἕνωσιν, καὶ οὐ πρὸ τῆς πρὸς τὸν Λόγον ἀληθεστάτης συμβάσεως καθ' ἑαυτὰ γενόμενα πώποτε ... ἀλλὰ σύνδρομον ἔχοντα τῇ φυσικῇ τοῦ Λόγου συμβάσει τὴν ὕπαρξιν, καὶ οὐκ ἐκείνης, οὐδὲ ὡς ἐν ὀφθαλμοῦ ῥιπῇ ταύτην προτερεύουσαν ἔχοντα, ὡς Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς βομβεῖ καὶ Νεστόριος. Ἅμα γὰρ σάρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σάρξ, κ. τ. λ. *Incarnatur ergo Verbum Dei, ... non præformatæ carni semel coaptans, aut præformato corpori aliquando in se subsistenti se conjungens, sed his ad exsistentiam tunc venientibus, quando ipse Deus Verbum eisdem copulabatur : naturalem* nempe *unionem habent contemporaneam exsistentiæ, non vero exstiterunt in se aliquando ante verissimum cum Verbo conventum : ... sed synchronam naturali Verbi conjunctioni exsistentiam habent, non autem, ut Samosatensis Paulus ac Nestorius perstrepit, hanc illi tempore præcedentem habent, ne ictu quidem oculi. Simul quippe caro, simul Verbi Dei caro*, etc.

¶ Porro hæc quoque conferre debent ad abstergendam labem qua inconsulto vel sanctus pontifex Leo M. aspergitur. Scilicet cum Leo quoque et apertissime et sæplus (vid. epist. 59, ad cler. et pleb. Constantinop., cap. 5, epist. 102, ad episc. Galliar., cap. 3, et serm. 28, in Nativ. Dom., 8, cap. 5, edit. Baller.) Nestorium vitiati dogmatis circa tempus unionis Verbi cum carne incuset, jam si vera est sententia Joannis Garnerii (*De hær. et libr. Nestor.*, diss. 1, § 3, pag. 286), *de unionis tempore Nestorium ab Ecclesiæ sententia non recessisse*, eo res adducitur, ut sanctus doctor insigni imprudentia (ne temeritate dicamus, aut calumnia) falsum Nestorio crimen dicendus sit imposuisse. Atqui hoc ipsum morari Garnerium debuit, ne præceps eam in opinionem veniret. Quid enim? Nonne sanctus Leo quo tempore controversia Nestoriana agitabatur, sancti Cœlestini lateri, utpote Romanæ Ecclesiæ archidiaconus, assidebat, primasque in gerendis negotiis partes agebat? Nonne sanctus Leo, quod Garnerius non diffitetur, ad manus habuit Nestorii scripta, etiam ea e quibus suam Garnerius opinionem firmat, quæ et refutanda ad Joannem Cassianum ante ipsam synodum Ephesinam transmisit? Nonne, cum synodus Ephesina celebraretur, ad Leonem Cyrillus de gravissimis concilii negotiis, quo ad sanctum Cœlestinum deferrentur, scribebat? Cuinam vero e Romano clero, vel quandonam apostolicæ sedi perspectas Nestorii res affirmabimus, si tunc incompertas putemus sancto Leoni, qui propterea tam crasse erraverit, atque insuper ad affirmanda ea, de quibus ignorabat, temere progressus fuerit?

Miratur Garnerius (*l. c.*) *hominum aliud Nestorio tribuentium sententiam.* Atqui mirandum potius, quod tam facile sibi ipse suaserit, tot viros doctrina et sanctitate præclaros, quorum prolixum catalogum tum ex Oriente, tum ex Occidente, si locus ferret, facile foret subjicere, et quorum multi cœvi factis fuerunt, nihil aut certe minus, quam ipse viderit, de hac re parvidisse, ac temere scripsisse. Præsertim vero, quod summa argumentorum pro ea sententia in verbis demum Nestorii sita sit, ut merito domui in summa arena fundatæ comparari queat. Numquid enim ea Nestorii dicta evincunt, ipsum aliter docuisse nunquam? Sane ut id affirmes, unica tibi præsto est ratio, ut Nestorii in doctrinis semel prolatis constantiam vindices. Atqui occurret tibi sanctus Cœlestinus, quo auctore (*Epist. ad Nestor.*, n. 2) Nestorius *vera involvens obscuris, rursus utraque confundens, vel confitetur negata; vel nititur negare confessa;* occurret tibi et Marius Mercator, lectorem monens (*Dissert. de XII anathem. Nest.*, n. 22), ut *cautus sit de* Nestorii *varietate et inconstantia, quam*, ait, *utrum astutia an vecordia ad alliciendum auditorem habeat, non est facile nosse : quovis tamen pacto constat, eum varium esse, sibique contrarium.* Agitur ergo de re judicata : ac tantumdem constantiæ Nestorii deferre licet, quantum fidei tribuere consuevimus hominis testimonio, qui solemni judicio maxime mendacissimus fuerit proclamatus. Non adeo ergo de ea constantia præsumendum fuit, ut tot Patres antiqui, quibus nemo unus e veteribus contradixerat, inscitiæ damnarentur.

Cæterum aliqua Garnerio excusatio ex eo non defuerit, quod Petavius, quem oppugnandum sibi proposuit, leviuscule hoc argumentum pertractaverat. Nunc autem eo minus dubitandi locus superest, quo certius corruunt et binæ ratiunculæ, quas Garnerius in rem suam addidit, scilicet 1. Quod Nestorius Mariam Χριστοτόκον constanter dixerit; 2. Quod Cyrillus ejusmodi errorem non reprehenderit. Jam enim ab anno 1833 Em. Maius sancti Cy

Digitized by Google

ΜΖ'. Ὥσπερ δὲ τοὺς τοιούτους παράφρονας ἡ ἀδιαίρετος ἐκκλίνει τοῦ Λόγου καὶ ἀμέριστος σάρκωσις, καὶ πάντη τῶν τῆς εὐσεβείας τροφίμων ἐξίστησι (Νεστόριοι οὗτοι καὶ Παῦλοί εἰσι, καὶ Θεόδωροι, καὶ οἱ τούτων πρὸς θεομάχον μανίαν συνόμιλλοι [80]), οὕτω καὶ τοὺς συγχέειν τὰς φύσεις θέλοντας, καὶ φύσιν μίαν ἐξ ἀμφοτέρων ἐργάσασθαι σπεύδοντας φύσεων, συλλόγων ἔξω τῶν εὐσεβῶν ἀποπέμπεται. Οὔτε γὰρ, κατὰ τὴν ἐκείνων μανίαν, ὁ Λόγος σαρκούμενος, τρέψας ἑαυτοῦ πρὸς σάρκα τὴν φύσιν σεσάρκωται, ἀλλ' οὔτε τὴν σάρκα τὴν ἔννουν καὶ ἔμψυχον, ἣν ἐκ Παρθένου ταυτησὶ τῆς Θεοτόκου προσείληφε, πρὸς φύσιν ἑαυτοῦ τὴν θείαν ἠλλοίωσε, καὶ θεϊκὴν πρὸς οὐσίαν μετέβαλεν· ἀλλ' ἔμεινεν ἄτρεπτος, καὶ μεταβολῆς παντοίας ἀνώτερος, καὶ συγχύσεως πάσης ἐλεύθερος, καὶ σάρκα σαρκωθεὶς τὴν ἡμῖν ὁμοούσιον, καὶ γενόμενος δι' ἡμᾶς κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος. Μεμένηκε δὲ καὶ ἡ σὰρξ ἀναλλοίωτος, καὶ πάσης ἔξω τροπῆς καὶ συγχύσεως· καὶ τῷ λόγῳ συμβᾶσα πρὸς σύστασιν, καὶ ἐνωθεῖσα καθ' ὑπόστασιν αὐτῷ τὴν ἀμέριστον, ἔχουσα μὲν τὸ πρὸς ἡμᾶς ὁμοούσιον ἄτρεπτον, καὶ σώζουσα, ὅσον εἰς φύσιν καὶ οὐσίαν καὶ ὕπαρξιν, ἀπαράλλακτον πρὸς ἡμᾶς τὴν ὁμοίωσιν, οὐδένα δὲ τοῦ Λόγου μερισμὸν ὑπομένουσα, ἢ τομὴν καὶ διαίρεσιν πάσχουσα· ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου ἰδία καὶ ἰδικὴ χρηματίζουσα, καὶ πρὸς ὑπόστασιν αὐτῷ μίαν συντρέχουσα, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν, ἐπὶ τῶν ἰδίων ὅρων τῆς φύσεως ἑστῶσα καὶ μένουσα δείκνυται· διαφορὰν μὲν φυσικὴν πρὸς αὐτὸν ὑποφαίνουσα, διαφορὰν δὲ προσωπικὴν πρὸς αὐτὸν οὐ γινώσκουσα, ἀλλ' εἰς μίαν μὲν σὺν αὐτῷ τελοῦσα καὶ μόνην ὑπόστασιν, καὶ ταύτην ἐνιαίαν καὶ σύνθετον (οὐ γὰρ ἁπλῆν καὶ ἀσύνθετον), οὐκ εἰς μίαν δὲ φύσιν συνθέουσα σύνθετον· ἀρχὴ γὰρ τοῦτο τυγχάνει συγχύσεως, καὶ κρηπὶς ὑπάρχει τρεπτικῆς ἀλλοιώσεως.

XLVII. Quemadmodum autem inseparabilis hæc et individua Verbi incarnatio tali stultitia insignes præterit, cujusmodi sunt Nestorii, Pauli, et Theodori, horumque in furore adversus Deum collegæ, atque eos proinde a veræ pietatis alumnis plane excludit; sic a piorum cœtu etiam eos removet, qui conantur naturas confundere, atque ex utraque natura unam nituntur naturam efficere. Neque enim Verbum, dum carnem assumeret, suam ipsius naturam in carnem (secundum illorum insaniam) vertendo incarnatus est; neque rursus carnem mentis compotem et animatam, quam ex hac eadem Virgine Deipara assumpsit, in suam ipsius divinam naturam immutavit, in divinamque substantiam convertit; sed immutatus permansit, et a qualibet conversione remotus, ab omnique confusione immunis, et carnem nobis consubstantialem induit, ac verus propter nos homo factus est. Itemque caro nihil prorsus mutata permansit caro, cujuslibet et conversionis et confusionis expers; et conjuncta Verbo, ut consistere possit, ipsique secundum individuam hypostasim adunata, id quidem, quod nobis est consubstantiale, sine ulla mutatione retinet, et in nullo pariter mutatam nobiscum similitudinem, quoad naturam et essentiam et substantiam, servat; neque tamen ullam a Verbo divisionem sustinet, neque scissionem aut sejunctionem ullam patitur; sed ipsius Verbi propria est et peculiaris; dumque propter unionem cum eo secundum hypostasim in unam cum ipso personam convenit, propriis tamen naturæ suæ finibus consistens ac perseverans ostenditur; diversam quidem ab ipso (Verbo) prælerens naturam, non tamen diversam ab eodem personam ullatenus habens, sed in unam et solam cum ipso hypostasim, eamque unitam et compositam (43) (non enim simplex ea est et incomposita), non autem in unam compositam naturam convenieus; hinc enim suum confusio ducit initium hoc convertentis illius mutationis exsistit fundamentum.

Ὥσπερ οὖν τοὺς διαιροῦντας καὶ τέμνοντας ὁ Λόγος σαρκωθεὶς ἀποσείεται, οὕτω καὶ τοὺς ἄμφω τὰς φύσεις συγχέοντας, καὶ κρᾶσιν αὐτῶν καὶ ἀλλοίωσιν φάσκοντας, περιβόλων ἱερῶν ἀποβάλλεται [81]· Σευῆροι οὗτοι [82] καὶ Εὐτυχεῖς, καὶ Διόσκοροι, Ἀπολινά-

Verbum igitur incarnatum quemadmodum illos rejicit, qui scissionem ac divisionem inducunt; ita et eos, qui ambas naturas confundunt, ipsarumque mistionem atque mutationem prædicant, a sacris septis repellit. Ejusmodi sunt Severi, et

VARIÆ LECTIONES.

[80] Ita cod. pro συνόμιλοι, vel forte pro συνάμιλλοι, quanquam usitatum reperiamus quidem ἀμιλλότερος, non vero ἄμιλλος. [81] Cod. Cæs. ἀποφαίνεται. [82] Codex Cæsareus duplici mendo sic binas voces in unam contrahit: σευκροιοῦτοι.

NOTÆ.

rilli homiliam Græce edidit (*Collect. vet. script.*, vol. VIII, part. II, pag. 108), eamque an. 1814 rursus dedit versione auctam (*Nov. PP. Bibl.*, vol. II, pag. 75), qua utraque ea ratio plane eliditur. En tibi vel unam Cyrilli sententiam, qua et errorem illum arguit, et ideo abusive ab iis Mariam dici Christiparam contendit (n. 10, pag. 82): Εἰ δὲ μετὰ τὴν ἕνωσιν κέχριται, τὴν δὲ ἕνωσιν οὐ βούλονται λέγειν πρὶν ἐκ τῆς Παρθένου τεχθῆναι, οὐδὲ Χριστοτόκος οὐκέτι πρὸς αὐτῶν ἡ Παρθένος ὁμολο- *Jam si post conjunctionem Jesus unctus* [illegible] *nullam dicere volunt antea sequitur ut isti ne Christiparam quidem Virginem fateantur.* Et hæc quidem panca pro argumenti, nimis forte multa pro loci ratione, ad tuendos Patres dicta fuerint.

(43) Consuetum fuisse SS. Patribus, maxime Græcis, ut Christi Domini personam *compositam* dicerent, ostendit Dionysius Petavius, idque altero ejusdem sancti Sophronii testimonio ex encyclica illius epistola confirmat: simul vero egregie, pro more suo, disputat, quo sensu hæc accipienda sententia sit, et quomodo conciliari commode queat cum eorum sive veterum sive e schola recentiorum qui *simplicem* dicendam esse Christi personam contendunt. Vid. *De incarnat.*, lib. III, cap. 12-16

Digitized by Google

Eutychetes, et Dioscori; Apollinarii quoque et Polemones, et ante istos Simones, Valentini, Marciones, Basilidæ, Manetesque (44) ac Mænandri, et quæ nunc omnia agitat, universa acephalorum polycephala hæresis; quæ quidem unum communeque adversus pietatem bellum gerit, innumera vero ac nunquam finem habentia in se ipsa bella patitur. Hæc itaque vere augusta, imo vero augustissima, divinisque piorum auribus plane digna, quæ modo annuntiamus, nos quidem suaviter invitant; sed a solemni lætitia felicis eorum annuntiationis sceleratos illos ac stultos foras expellunt, quippe qui impie de iisdem et sentiunt et loquuntur.

A ριοί τε καὶ Πολέμωνες, καὶ πρό γε τούτων Σίμωνες, Οὐαλεντῖνοι, Μαρκίωνες, Βασιλεῖδαι, Μανέντες τε καὶ Μαίνανδροι, καὶ ἡ νῦν κακῶς ἀνασκάλλωσα, πᾶσα τῶν Ἀκεφάλων αἵρεσις πολυκέφαλος· ἡ ἕνα μὲν πόλεμον καὶ κοινὸν πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἔχουσα, μυρίους δὲ πρὸς ἑαυτὴν καὶ παυομένους [83] μηδέποτε φέρουσα [84]. Ταῦτα οὖν τὰ ὄντως ἱερὰ καὶ πανίερα, καὶ ἀκοῶν ἐνθέων ἐπάξια τῶν εὐσεβούντων ἡμῶν εὐαγγέλια, ἡμᾶς μὲν ἡδέως προσίεται, ἐκείνους δὲ τοὺς μιαροὺς καὶ παράφρονας ἔξω διώκει ταυτησὶ τῆς εὐαγγελίου αὐτῶν πανηγύρεως, ὡς ἀσεβῶς αὐτὰ νοοῦντας ἐκείνους καὶ λέγοντας.

XLVIII. Ego autem minimus (45) ad hæc prædicanda hodie cum prodierim, ad vos solos pietatis fideique filios, ac pie illa, quæ dicuntur, excipientes, clamo voce magna, et palam promulgo, et dico: « Bonum nuntium, bonum nuntium, bonum nuntium. » Bonum nuntium Salvatoris nostri; bonum nuntium Dei propter nos incarnati; bonum nuntium divini ad nos adventus; bonum nuntium Dei naturam humanam e nobis assumentis; bonum nuntium conceptionis Dei sine semine; bonum nuntium Dei in virgineo sinu gestati; bonum nuntium Dei cum carne sine mutatione conjuncti; bonum nuntium, cujus virtute nos abjecti erigimur, et deificamur, et dii secundum gratiam efficimur. Jam non amplius correptionem timemus; non amplius passionibus terremur; non amplius mortem expavescimus; non amplius scelestum diabolum trepidamus; non amplius occultas ejus insidias metuimus; non amplius manifestam ejusdem tyrannidem formida-

MH'. Ἐγὼ δὲ ὁ ἐλάχιστος, ὁ τούτων προελθὼν B κήρυξ τήμερον, πρὸς μόνους ὑμᾶς, τοὺς εὐσεβείας παῖδας καὶ πίστεως, καὶ δεχομένους εὐσεβῶς τὰ λεγόμενα, μεγαλοφώνως βοῶ, καὶ διαῤῥήδην κηρύττω καὶ φθέγγομαι· « Εὐαγγέλια, εὐαγγέλια, εὐαγγέλια. » Εὐαγγέλια [85] τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, εὐαγγέλια τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ δι' ἡμᾶς· εὐαγγέλια τῆς Θεοῦ παρουσίας πρὸς ἡμᾶς· εὐαγγέλια ἐνανθρωπήσεως Θεοῦ τῆς ἐξ ἡμῶν· εὐαγγέλια ἀσπόρου συλλήψεως Θεοῦ· εὐαγγέλια κυοφορίας Θεοῦ παρθενικῆς· εὐαγγέλια ἀτρέπτου συνδρομῆς Θεοῦ πρὸς σάρκα· εὐαγγέλια, ἐφ' οἷς ἡμεῖς οἱ ἀπόβλητοι ὑψούμεθα καὶ θεούμεθα καὶ θεοὶ κατὰ χάριν γινόμεθα. Οὐκέτι φθορὰν δεδιττόμενοι· οὐκέτι πάθη φοβούμενοι· οὐκέτι θάνατον τρέμοντες· οὐκέτι τὸν μιαρὸν ὀῤῥωδοῦντες διάβολον· οὐκέτι τὰς ἀφανεῖς αὐτοῦ προσβολὰς εὐλαβούμενοι· C οὐκέτι τὰς φανερὰς αὐτοῦ τυραννίδας δειμαίνοντες· ἀλλ' ὅλοι θεοὶ φαινόμενοι, ὅλοι θεοειδεῖς εὑρισκόμενοι, ὅλοι τῆς ἄνω χορείας [86] γραφόμενοι, ὅλοι πολί-

VARIÆ LECTIONES.

[83] Cod. Cæs. πανομίους. [84] Cod. Cæs. hic finem fecit hisce verbis: τέλος καὶ τούτων, eorum nempe quæ ex Sophronii sermone scriptor decerpserat. [85] Nic. pag. 242 omittit hæc εὐαγγέλια, quam deinde vocem ex sequenti inciso et hic et deinceps suffuratur, usque ad πρὸς σάρκα, ubi sermoni abrupto conjungit quæ § 50 occurrunt: Ἄρα μὴ ταπεινὴ, κ. τ. λ. [86] Cod. χορίας.

NOTÆ.

(44) Communior apud Græcos inflexio nominis Manetis est Μάνης, Μάνους; ita enim, ut aliquos allegem, Cyrillus Hierosol. (*Catech.* VI, n. 24), Nazianzenus (orat. 25, al. 23, § 8), Nyssenus (*Contr. Eunomium*, orat. 10), Chrysostomus (*De Virginit.*, § 3), Epiphanius (hæres. 66, § 1, 2), Damascenus (*De hæres.*, § 66). Eusebius tamen Cæsariensis (*Hist. eccl.* lib. VII, cap. 31) nomen pro Manetis ingenio flectens, utitur voce Μανὴς, quasi a μαίνομαι (*insanio*) dictus sit, utpote qui, prout idem subdit, τὴν φύσιν μανιώδης (*suapte natura furiosus*) exstiterit, et τυφούμενος ἐπὶ τῇ μανίᾳ. Eadem de causa licet Socrates (*Hist. eccl.* lib. I, cap. 22) de Manete scripserit: μετονομάζει ἑαυτὸν Μάνην, (*semet Manem appellat*), tamen in titulo ejusdem capitis legimus: περὶ τοῦ Μανέντος. Utramque pariter formam habes in *Historia Manichæorum* a Petro Siculo conscripta, in qua (n. 11, apud Mai, *N. PP. Bibl.*, tom. IV, part. II, pag. 15) et δυσώνυμος Μάνης (*infausti nominis Manes*) occurrit, et (n. 21, pag. 29) τοῦ Μανέντος μαθητὴς Κωνσταντῖνος (*Manetis discipulus Constantinus*), quanquam Petrus, non secus ac Socrates, scribit (n. 12, pag. 17): ἀντὶ Κουβρίκου Μάνην ἑαυτὸν ὠνόμασεν (*pro Cubrico Manetem se nominavit*). Attamen Nicetas Choniates (*de Manichæis*, apud Mai, ibid., pag. 110) vocem Μανέντα adhibet, ubi et de nomine assumpto a Manete agit: Ἐκεῖνος γὰρ Κούβρικος ἐκαλεῖτο πρότερον, εἶτα μετεκάλεσεν ἑαυτὸν Μανέντα (*Is enim antea Cubricus appellabatur; deinde semet Manetem nominavit*); licet nec alia forma desit apud eumdem Nicetam, qui mox subdit: Δηλοῖ δὲ ὁ Μάνης τῇ Βαβυλωνίων γλώσσῃ τὸ σκεῦος (*significat autem Manes Babyloniorum lingua vas*). Imo apud Theodoretum cernere est (*Hæret. fabul.* lib. I, c. 26) non modo Μάνης, et Μανέντος, sed tertia quadam inflexione εἰς Μάνητα. Hæc adnotata fuerint, ut pateat, quorsum Sophronius usus fuerit voce Μανέντες, quam eadem ætate usurpavit et sanctus Maximus, ubi (tom. II, p. 18) Severo exprobrat, quod et Μανέντος φαντασίαν docuerit.

(45) Et ex his colligi potest hanc orationem a sancto Sophronio adhuc monasticam vitam agente habitam fuisse, antequam scilicet Hierosolymitanam Ecclesiam gubernandam susciperet. Licet enim episcopus cum episcopo agens interdum semet ἐλάχιστον appellat, uti Cyrus Alexandrinus in inscriptione epistolæ ad Sergium Constantinopolitanum (act. 13 synod. VI), non eadem tamen ratione oves suas pastor alloqui solebat.

Digitized by Google

ται τῆς ἄνω πόλεως Ἱερουσαλὴμ θεωρούμενοι. Ἔνθα γὰρ ἂν σχῶμεν ἡμῶν τὸ πολίτευμα, ἐκεῖ καὶ τοὺς κλήρους δεξόμεθα, καὶ τὰς ἀῤῥήτους μονὰς κατοικήσομεν[87].

ΜΘ'. Τούτων ἁπάντων, ἀδελφοί, τὰ εὐαγγέλια φέροντες, πρὸς τοὺς φιλτάτους ὑμᾶς ἀφικόμεθα τήμερον. Τούτων γὰρ ἁπάντων ἀρχὴ καὶ ῥίζα καὶ κρηπὶς καὶ θεμέλιος τὰ νῦν πρὸς ὑμᾶς εὐαγγέλια πέφυκεν. Ἐκ τούτων γὰρ, ὡς ἐμάθετε, πᾶσα ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀφθονία πηγάζει, ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τινος ἀναβλύζουσα, καὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν οἰκουμένην ἀρδεύουσα, καὶ εὐφραίνουσα καὶ ἐκτρέφουσα, καὶ εἰς οὐρανίους αὐλὰς ἀναφέρουσα, καὶ τῶν ἐκεῖσε θειοτάτων μονῶν καὶ μακαρίων δωρεῶν κοινωνοὺς ἀποφαίνουσα. Καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις βοῶ γεγηθὼς διαπρύσιον· « Εὐαγγέλια, εὐαγγέλια, εὐαγγέλια· » πρὸς ἅπερ ὑμᾶς καλῶ καὶ προτρέπομαι, καὶ ἅπερ ὑμᾶς ἑορτάζειν βεβούλημαι σήμερον. Ἔνθεν γὰρ ἡμῶν ἡ σωτηρία προέρχεται· ἔνθεν ἡμῖν ἡ ἐλευθερία πυρσεύεται· ἔνθεν ἡμῶν ἡ πρὸς Θεὸν υἱοθεσία μαιεύεται· ἔνθεν ἡμῶν ἡ ἀνάκλησις τίκτεται· ἔνθεν ἡμᾶς ὁ Λόγος σώζειν καὶ Θεὸς ἀφικόμενος τῆς σωτηρίας ἅπάρχεται. Ταύτην τῆς εἰς ἡμᾶς εὐσπλαγχνίας ποιεῖται προοίμιον· ταύτην τῆς ἡμῶν θεουργίας τὴν ἀρχὴν ἐπεδείξατο· ἧς ἀνθρώποις οὐδὲν θυμηρέστερον· ἧς γηΐνοις οὐδὲν τιμαλφέστερον· ἧς τοῖς θνητοῖς οὐδὲν χαριέστερον. Ὅθεν ὁ δεύτερος Ἀδὰμ, τὴν παρθένον γῆν προσλαβόμενος, ἀναμορφώσας ἑαυτὸν ἀνθρωπίνῳ τῷ σχήματι, δευτέραν ἀρχὴν τῇ ἀνθρωπότητι τίθεται, τὴν τῆς προτέρας ἀνακαινίζων παλαίωσιν, καὶ δευτέραν ἡμῖν δεικνὺς ἀπαλαίωτον, τὸ μὲν συγγενὲς πρὸς ἐκείνην καὶ ὁμόφυλον ἔχουσαν, οὐ φέρουσαν δὲ πρὸς αὐτὴν τῆς ζωῆς τὸ ὁμότροπον, οὔτε τῆς ἀξίας καὶ δόξης ἱερᾶς τὸ ἰσόῤῥοπον. Ἐκείνη διὰ τὸν πρῶτον Ἀδὰμ κατεκρίνετο· αὕτη διὰ τὸν δεύτερον Ἀδὰμ ἠλευθέρωται μέμψεως. Ἐκείνη διὰ τὸν πρῶτον Ἀδὰμ, θείκῶν αὐγῶν ἐξωρφάνισται· αὕτη διὰ τὸν δεύτερον Ἀδὰμ, οὐρανίων αὐγῶν ἀναπέπλησται. Ἐκείνη διὰ τὸν πρῶτον Ἀδὰμ, τὸν ἐκ γῆς χοϊκὸν καὶ χοόφρονα, δουλείας ζυγὸν ὑπεδάσταξεν· αὕτη διὰ τὸν δεύτερον Ἀδὰμ καὶ Θεοῦ Υἱὸν ὁμοούσιον, υἱοθεσίας ἀξίωμα δέχεται· καὶ, « Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ, » κράζειν καὶ βοᾷν κατεπλούτησεν.

Ν'. Ἆρα μὴ μικρὰ ἡμῶν, ἀδελφοί, τὰ εὐαγγέλια; ἆρα μὴ εὐτελὴς τῶν ἡμετέρων εὐαγγελίων ἡ κήρυξις; ἆρα μὴ ταπεινὴ καὶ κατάπτυστος[88] τῶν ἡμῶν εὐαγγελίων ἡ ἔκλαμψις; ἢ[89] οὐ πᾶσαν ὑπερβαίνει

mus; sed omnes dii cernimur, omnes Deo similes deprehendimur, omnes cœlesti choreæ ascripti, omnes supernæ civitatis Jerusalem cives conspicimur. Ubi enim conversationem nostram habemus (46), ibi hæreditatem quoque accipiemus, et ineffabilem mansionem obtinebimus.

XLIX. Horum omnium bonorum nuntium lætissimum ad vos dilectissimos, fratres, hodie pervenientes attulimus. Namque horum omnium origo, et radix, et fundamentum, et basis ea sunt, quæ modo vobis annuntiavimus. Ex his siquidem, uti nostis, tanquam e fonte quodam dimanans, nobis omnis bonorum copia profluit, atque universam pariter terram irrigat, et exhilarat, et nutrit, et ad cœlestes aulas reducit, et divinissimarum, quæ illic sunt, mansionum, ac beatorum munerum participes efficit. Ac propterea sæpius vehementi voce cum gaudio exclamo : « Bonum nuntium, bonum nuntium, bonum nuntium ; » propter hoc vos voco et excito, et ut hodierna die hoc festive celebraretis, optavi. Inde enim salus nostra procedit; inde nobis elucet libertas; inde nostra in Dei filios adoptio enascitur; inde nostra revocatio paritur; inde Verbum ac Deus ad nos salvandos accedens salutiferum opus inchoat. Hoc suæ in nos misericordiæ facit exordium; hoc statuit deificationis nostræ initium, quo nihil jucundius hominibus, quo nihil terrestribus pretiosius, quo nihil mortalibus gratius; unde secundus Adam, terra virgine (47) assumpta, se ipsum humano habitu (ut primum quondam Adamum) formans, alterum humanitati creationis initium facit, prioris renovans vetustatem, et secundam nobis exhibens non inveteratam, quæ ejusdem cum (priori) illa est naturæ atque ejusdem propaginis, non tamen eosdem habet cum illa vitæ mores, neque dignitatis et sublimis gloriæ pondus. Illa per primum Adam condemnata fuit; hæc a crimine per secundum Adam est liberata. Illa per primum Adam divinis exspoliata fuit splendoribus; hæc per secundum Adam cœlesti luce est restaurata. Illa per primum Adam « e terra terrenum [40], » ac terrena sapientem servitutis jugum subiit; hæc per secundum Adam et consubstantialem Dei Filium « adoptionis in filium » dignitatem recepit, et clamandi ac vocandi, « Abba, Pater [41], » potestate aucta est.

L. Nunquid, fratres, levis momenti hoc nostrum est nuntium? Nunquid nullius pretii annuntiationis nostræ est præconium? Nunquid exiguus ac despiciendus nuntii nostri splendor? An potius non

[40] I Cor. xv, 47. [41] Rom. viii, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[87] Cod. κατοικήσωμεν. [88] Nic. pag. 242 omitt. καὶ κατάπτυστος. [89] Nic. omitt. ἢ.

NOTÆ.

(46) Patet e contextu hæc Sophronii verba ad illud Apostoli spectare (*Philipp.* III, 20) : Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, *nostra autem conversatio in cœlis est.*

(47) Frequentissima apud SS. Patres occurrit comparatio sanctæ Virginis cum terra illa virgine, e qua primus Adam formatus est. Comparationem autem inde etiam institui, quod utraque terra purissima fuerit, nec maledictioni subjecta, in Commentario prosequimur.

Digitized by Google

omnem fulgorem, omnemque nitorem superat, atque omnem obscurat venustatem? Propterea ad vos consortes, eademque sapientes clamo, et clamans, « Bonum nuntium, bonum nuntium, bonum nuntium, » non satior. Sermonem excurrere adhuc volentem et ulterius expedito gressu progredi cupientem, cohibeo. Jam enim defessos auditores cerno, quanquam sublimium annuntiationum nostrarum auditione nondum satiatos. Spiritum siquidem promptum habetis, sed carnem infirmam [92]; quoniam et sermonis satietate tenemini, et laborem ferre ulterius non valetis. Scio autem satietatem sermonis, utut divinus hic sit et sublimis, etiam audiendi alacritati inimicam esse, præsertim vero si quis in sermonibus audiendis ad fastidium sit pronus. Sancte igitur et sublimi sensu sublimium ac sanctarum annuntiationum nostrarum sublimem sanctamque celebremus solemnitatem, ac digno ipsam ac decenti honore prosequamur, ut per ipsam invictissime consequamur bona illa cœlestia, quorum ipsa nobis radix et fons, et mater apparuit in ipso Christo Jesu Domino nostro, quocum Patri et sancto Spiritui gloria, honor, imperium, majestas in sæcula sæculorum. Amen.

A λαμπρότητα, καὶ πᾶσαν ὑπεραίρει φαιδρότητα, καὶ πᾶσαν [90] ἀποκρύπτει κομψότητα; καὶ [91] διὰ τοῦτο βοῶ πρὸς τοὺς κοινωνοὺς ὑμᾶς καὶ ὁμόφρονας· καὶ [92], « Εὐαγγέλια, εὐαγγέλια, εὐαγγέλια, » βοῶν οὐ κορένυμαι. Ἔτι τρέχειν βουλόμενον καὶ καλῶς εὐδρομεῖν ἐφιέμενον, ἐπέχω τὸν λόγον. Κεκμηκότας γὰρ ὁρῶ τοὺς ἀκούοντας, καὶ ταῦτα μὴ κορεσθέντας τῆς τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἡμῶν ἀκροάσεως. Τὸ μὲν γὰρ πνεῦμα πρόθυμον ἔχετε, ἀλλ' ἀσθενῆ τὴν σάρκα· ἐπεὶ καὶ λόγου κόρον περίκεισθε, καὶ ἐπὶ πλεῖον μοχθεῖν οὐκ ἰσχύετε. Οἶδα δὲ ταῖς ἀκοαῖς καὶ λόγου κόρον πολέμιον, κἂν θεῖος ᾖ καὶ ὑπέρτατος, καὶ μάλιστα ταῖς ἀψικόρως [93] πρὸς λόγων ἐχούσαις ἀκρόασιν. Ἱερῶς τοίνυν καὶ ὑψηλῶς τῶν ὑψηλῶν ἡμῶν εὐαγγελίων καὶ ἱερῶν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἱερὰν ἑορτὴν ἑορτάσωμεν· καὶ ἀξίως αὐτὴν καὶ πρεπόντως τιμήσωμεν· ἵνα δι' αὐτῆς ἀμαχότατα τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν· ὧν ἡμῖν αὕτη ῥίζα καὶ πηγὴ καὶ γεννήτρια πέφηνεν, ἐν αὐτῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμή, κράτος, μεγαλωσύνη, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

III.

Oratio de Hypapante sive occursu Domini,

Ex ms. Græco Medicco Regis Franciæ. Edid. Bollandiani. *Act. Sanct.*, Februar. t. I, p. 274.

—

Cap. I. *Mysteria Christi celebranda. Hujus festi solemnitas.*

1. Aliud Christi est hoc mysterium, alia hæc est Christi Dei nostri magnificentia. Magna enim semper sunt illius miracula, ut quæ orationum aditus accessusque vincant omnium, omnisque excedant virtutem sapientiæ, non humanæ modo, sed etiam angelicarum, earumque quæ sub aspectum non cadunt, Virtutum. Sermo namque et lingua quædam, quæ a nobis hominibus comprehendi nequeat, cœlestibus angelis seorsum data est. Quapropter et magna voce cum magno Paulo exclamabo: Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor hujus sæculi? » [93.1] Ubi rhetorum ornamenta? Ubi philosophorum problemata? Ubi grammaticorum facetæ artes? Certe stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi, et supervacaneam vanamque, et inutilem vel ideo magis demonstravit, quia hæc sapientia donum etiam ac munus gratiæ erat, ad

C observationem inquisitionemque Dei, vanoque ex errore resipiscendum, incredulis gentibus data. Verum « quia per mundi sapientiam non cognovit mundus Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes [3]. » Et hæc jure cum Paulo clamo, ipseque etiam nunc admirabundus exclamabo: « O altitudo divitiarum et sapientiæ et scientiæ Dei? Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus? Nullus enim cognovit sensum Domini, neque quisquam consiliarius ejus fuit [4]. » Nam quo modo res creata mentem videat Conditoris, vel ingenium intellectumque illius possit comprehendere? Vel quo modo figmentum det consilium ei, qui ipsum finxerit, quasi committenti se figmenti consilio, indigentique imperfecto ad perfectionem? Ideo apud insipientes, quod prædicatur, stultitia est: quia sapientia hominum infatuata est. Ideo Academia obdormiit, Stoa (1) conticuit, vacat Peripatus, dor-

D

[92] Matth. xxvi, 41. [93.1] I Cor. i, 20. [3] I Cor. i, 21. [4] Rom. xi, 33-35

VARIÆ LECTIONES.

[90] Nic. πᾶσιν. [91] Nic. omitt. καί. [92] Nic. partic. καὶ postponit ter repetita voci εὐαγγέλια. [93] Cod. ἐφικόρως.

NOTÆ.

(1) Schola Stoicorum et Peripateticorum.

Digitized by Google

mit Lycæum (2), Athenæ proculcatæ sunt : ut ne, relicto Deo omnium Conditore, deos faciant res ab ipso creatas. Hæc enim contra Deum Deique militant: sapientiam, quæ ea quæ videntur, Deo esse majora judicant, neque Deum eorumdem Conditorem videre cupiunt. Propterea tradita ea silentio sunt, atque in profundum oblivionis projecta.

2. Hinc potius Nazareth prædicatur, in qua Evangelia Dei recitata sunt : prænuntiatur hinc Bethlehem, ubi Deus in carne nascitur (3).... ubi Deus miracula patrans vitam degit. Præsignatur hinc Golgotha, ubi Deus crucem suscipit : hinc canitur resurrectio, in qua e sepulcro Deus rursum exsurgit [a] : prædicatur hinc Sion, ac latera Aquilonis præsignificantur, ubi Christus, cum a mortuis resurrexisset, apparet : hinc gloria mons Olivarum afficitur, e quo cum humana natura in cœlum Deus revertitur. Ablata sunt priora, atque alia introducta : infatuata illa, hæc demonstrata sunt : illa in cinerem redacta, hæc illustrata : illa juste, quia Deum non honoravere, contempta sunt; convenienter hæc, quia Deo, ut oportebat, dedere gloriam, vicissim gloriæ commendata sunt. Illa enim hominibus erant offensioni, trahebant ad interitum, in inferni barathrum deferebant; ast hæc hominibus et saluti sunt, eosque e morte ad vitam reducunt, et e terra in cœlum revehunt. Illis in oblivionem actis, hæc festo jam colimus : hæc hodierna die universi concelebramus : his, ut par est, initiamur. Dei enim festa sunt, atque mysteria, quæ, cum juxta hominum conditionem apte perficiuntur, tum mystice sese perficientem ipsa perficiunt.

3. At quod nunc etiam hoc mysterium sit (hujus enim est præsens hæc celebritas) vel quæ hæc Christi magnificentia (hujus enim est hæc pompa atque progressus) continuo nos roget quispiam, vel infidelitate detentus, vel etiam ignorantiam religionis affectans: Ecclesiæ namque filiis, initiatisque a sancto Spiritu, omnia, quæ Christum attinent, manifesta sunt atque cognita, nihilque est eorum, quæ peraguntur, ignotum. Ego vero et clamabo, atque eloquar, prædicaboque, quæ festi hujus sunt propria. « Non enim erubesco Evangelium Christi, » quod clamavit ante nos Paulus, sed extraneorum sapientum per ipsum fastus pudore suffundo. « Virtus enim Dei, quæ comprehendi nequit, est in salutem omni credenti [a]. » Et vero qui possit fieri, ut potentiam Numinis ineffabilem proferre erubescam ? mysteria nostra frustra ne incusent Aristagoræ (4), Anaxagoræ, Anaximandri, Pythagoræ, Aristoteles, Platones, sapientiæ jam corruptæ sapientissimi defensores, qui quæ dicunt nesciunt, eaque quæ asserunt intelligere nequeunt, quos merito et piscatorius (5) nota perstrinxit calamus, et artis sutoriæ scalpellum demessuit, mortuaque et insensilia ostendit esse ferræ retrimenta : verum his e sapiente nostra celebritate dimissis (quippe qui Dei sapientiam et ex se ipsi expulerunt, et inani se vanaque stultitia repleverunt) nos ore cuncti theologico miranda atque a Deo recte facta accinamus, purisque mentibus celebremus. Hoc enim et divinis Dei festis conducit maxime, atque hic eos, qui festa sua concelebrent, requirit.

4. Natus est æternus ille Christus in carne, ac more nostro sibi matrem sumpsit, quæ ipsum indubitate et ineffabiliter genuit : atque hanc nos, qui salutem ex ipsa decerpsimus, mystice nuper festo die coluimus. Post quem rite octavus dies exspectatam carnis circumcisionem excepit : tum vero tanquam mystæ clientesque Dei, quique divina Dei dona acceperimus, rursum mystice hanc peregimus. Aliud autem nunc succedit illis mysterium alioque mortalibus dono gratificatur. Nihil enim a Deo nato proficiscitur, quin ad hominum utilitatem omnino referatur : præ desiderio certe humiles abjectosque extollendi, nostra hominum causa natus est. Quodnam autem nunc etiam illud est, quod ut Deum decet, celebramus mysterium ? Progressus Christi perquam admirabilis, adventus Christi felicitate plenissimus, Christi perdifficilis explicatu oblatio, Christi e divinissimo quidem Bethleemo excedentis, adventantis autem hanc in urbem Hierosolymam (6), de loco in locum transgressio.

5. Ecquis potest hanc Dei ex alio in alium locum migrationem effari ? Quapropter, o viri, eadem nobiscum sapientia repleti, ineffabilia Jesu Christi mysteria, atque ejusmodi ut nequeat ea flumen orationis complecti. Quomodo enim Dei non circumscripti progressum, ejusdemque ex aliis in alia loca transgressionem audiens, non continuo ridebit dicentem, tanquam incredibilia in hominum mentes nulloque pacto recipienda inducentem ? Prodit tamen incircumscriptus (reprehendant licet gentiles hoc præconium, insipientia ejus notata), prodit qui naturalem ambitum (quippe Deus) non sustinet, imo, qui natura potentiaque infinitus est, (finita enim hæc natura est finitæque virtutis) nostro hominum more prodit : rumpatur licet, qui Filium ait esse alium, qui processerit, in alioque

[a] Psal. LXVII, 3. [a] Rom. I, 16.

NOTÆ.

(2) Gymnasium Athenis, in quo docuit Aristoteles.

(3) Desunt nonnulla, potissimum de urbe Hierosolymitana.

(4) De his philosophis agit Laertius in libris De Vitis philosophorum, et passim antiqui.

(5) Apostolos Petrum et Paulum intelligit : ita eosdem S. Chrysostomus aliique Patres describunt.

(6) Græce ταύτην τὴν πόλιν, ubi se degere indicat.

Digitized by Google

dellrat, qui non processerit, atque ita filiorum Christorumque par nobis somniat miser ille Nestorius. Ille vero potius et ex se sibi persuadet impie, et Christi mysterium nefando ausu dilacerat. Voluit enim procedere duntaxat natum ex Virgine, non autem natum ex Patre Filium, Verbum illud sempiternum. At verum manifestumque Deus fecit progressum. Vere enim erat caro factus et corpus, comprehensusque fuerat circumscriptione corporea : exasperetur licet is, qui naturam carnis in Verbo negat, quod caro factum est, progressionemque merum spectrum fuisse somniat, miser Eutyches. Si enim Verbi, quod caro factum est natura mansisset unica, fuisset spectrum, quod apparebat, et nuda umbra hoc Christi esset mysterium, nec vere Verbum incarnatum. Etenim quomodo Verbum, si non assumpsit naturam carnis, immutabiliter caro factum est ? At Verbum revera caro factum est, conversionemque in carnem nullo modo sustinuit ; inviolataque ex Virgine accepit naturam carnis, secundum quam ex ea etiam est progenitum. Idem et dissolutionem non admittit naturarum, et in naturis innotescit duabus : neque ob differentiam earum divisum, quemadmodum insanus furebat Nestorius : neque confundens substantiam (7), quorum in hypostasi facta est conjunctio. Ita unus idemque et in eodem exsistens, Deus innotescit et homo, exhibet personam unicam, constitutam, ex ambabus constantem naturis ; attamen, quæ erant ambarum propria, non confundentem : ex quibus enim immutabiliter componebatur, indivise in iisdem apparet, nec mysterium confundens suum, neque suam personam dividens.

Cap. II. *Occursus Christi. Lumina collata. Dies purgationis.*

6. Ita cœlestis ille Bethlemita procedit : ita apparet aspectabilis, qui fugit aciem oculorum : ita expers ille corporis in carne monstratur : ita venit circumscriptus, qui circumscribi non potest. At in occursum curramus ejus universi, qui tam pie illius colimus veneramurque mysterium, propenso cuncti animo eamus. Quis illi primus occurret ? Quis Deum oculis cernet primus? quis Deum primus excipiet ? Quis primus ulnis portabit Deum? Neminem pigeat cursus accelerati, nemo ad gressum concitatum claudicet, nemo pium abrumpat exitum, nemo ad divinum occursum tardet : nemo celebritatis degustatæ spectetur expers, nemo mysteriorum exsors appareat, nemo lucifera hilaritate privetur : nemo ad cursum Simeonis senis velocissimum fiat languidior, nemo anu illa Anna pede tardior judicetur, ut ne quo modo senes vereque grandævi illum, quem desiderium viderint pedibus, citoque cursu destitui, non solum incusent, sed remissum etiam animum, fortasse et infidelem, eidem propheticis verbis exprobrent. Nemo igitur sit occursus non particeps, nemo ab luce (8) ferenda alienus.

7. Cereorum etiam splendorem addimus, tum ostendendo splendorem accedentis divinum, a quo cuncta splendescunt, pessimisque depulsis tenebris illustrantur abundantia lucis æternæ ; tum vel maxime manifestando splendorem animæ, quicum nos occurrere Christo necesse sit. Ut enim Dei Mater Virgoque integerrima, veram ulnis tulit lucem, iisque adfuit, qui jacebant in tenebris ; ita et illustrationibus illius nos illustrati, ac lumen omnibus apparens tenentes manibus, ei qui vere lux est, obviam ire festinemus. Nam profecto, quia lux venit in mundum [6], eumque tenebris circumfusum illustravit, et quia visitavit nos Oriens ex alto, atque his qui in tenebris sedebant, affulsit [7] ; hoc nostrum est mysterium ; idcirco lampades tenentes incedimus, idcirco lumina ferentes accurrimus, tum ita designantes, quod illuxit nobis, lumen ; tum splendorem, ab eo nobis affuturum, innuentes. Quapropter curramus una, Deo cuncti occurramus : ne, si facere id piguerit, vel de animo ab eo ingrato aliquando accusemur, vel de metuendo ipsius contempti crimine : audiamusque, quod etiam dicentem eum prius audierant tenebris illis involuti, nec illustrandi Judæi : « Quia Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem : erant enim eorum mala opera [8] (semper enim animum obscurat malitia, nec eum sinit videre lucem) : vel etiam illa (quod sacrum ait Evangelium) « Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt [9]. » lux ergo illa vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum [10], venit. Omnes ergo, o fratres, illuminemur ; omnes illustremur. Nemo nostrum maneat hoc non initiatus splendore, nemo oppletus illum nocte persistat ; sed prodeamus omnes splendidi : illustrati eamus obviam simul universi, lucemque illam claram ac sempiternam excipiamus cum sene Simeone : exsultantesque cum eo animis, Genitori Patrique lucis, qui misit lucem veram, caliginemque depulit, ac nos omnes effecit splendidos, cum gratiarum actione hymnum concinamus. Dei enim salutare, quod paravit ante faciem omnium populorum atque ad nostram novi Israelis gloriam manifestavit, etiam nos per ipsum vidimus, fuimusque veteri illo obscuroque crimine, uti vitæ præsentis vinculis viso Christo Simeon [11], confestim absoluti. Nos etiam Christum e Bethlehemo ad nos profectum complexi fide, facti sumus ex gentibus, Dei populus (ipse enim Dei Patrisque salutare est) oculisque Deum carnem factum con-

[6] Joan. III, 19. [7] Luc. I, 78. [8] Joan. III, 19. [9] Joan. I, 5. [10] Joan. I, 9. [11] Luc. II, 31.

NOTÆ.

(7) Græce, οὔτε συγχέων τὴν ἕνωσιν (potius οὐσίαν) τῶν ἐξ ὧν ἡ καθ' ὑπόστασιν γέγονεν ἕνωσις.

(8) Græce φωτοφορίας ἀλλότριος, allusione ad cereos qui ferebantur, facta.

Digitized by Google

speximus, ac visa Dei præsentia ulnisque mentis admissa, novus Israel nuncupamur, eamque festis anniversariis, in oblivionem ejus nunquam venturi, celebramus.

8. Verum Christusne ubique præsens accedit (9)? An lux implens omnia procedit in medium? Nihil enim illius, cum natura non circumscripta sit, nullaque abs re arceri valeat, velitque legem implere priscam, vacuum est claritate. Imo vero accedit, ortumque suum omnino summum præsignificans, de se Mosaico vaticinatus est ore. At quale hoc vaticinium? « Omne masculinum adaperiens vulvam, inquit, sanctum Domino vocabitur [12]. » Quod quidem præceptum, magis tamen denuntiationem propheticam, etiam solus implevit, cum ex utero Virginis solus ipse prospexit, eamque tamen virginitate non privavit sua, ejusdemque, cum procederet, vinculum non dissolvit : quod de solo ipso aperte prædictum erat. Nam et ipse solus e sola natus est Virgine, et a seminis experte vulva solus est genitus, et solus e Virginis utero progressus, ipsam Virginem conservavit, non corrupta ejus gratia nascens, illius non minuto splendore in lucem veniens, vinculo illius non soluto progrediens : quæ et Deum ostendunt eum esse, qui nascitur, et Deiparam declarant proprie eam esse quæ parit. Ubi scelestus iterum videtur esse Nestorius, qui neque Deum dicere vult eum qui nascitur; nec Deiparam eam sustinet vocare quæ peperit : ubi exsecrandus quoque Eutyches spectatur, qui carnem negat Domino ejusdem, atque nobis, esse naturæ. Quo enim modo Verbum, quod caro nostra fieri causa sustinuit, « Caro factum est [13], » si natura carnis ab eo ex nobis neque vere assumpta, neque ita ipsi juncta erat, ut ostenderet liquido, eamdem, quam nos, naturam Verbum ante corporis expers suscepisse, atque ita vere hominem factum esse nobiscum, si neque habeat corpus ejusdem eum corporibus nostris generis, neque animam ejusdem, qua nostræ constant naturæ? At vere « Verbum caro factum, » nos servare cupit : et exsistens in ipso Deus vere factus homo, nihil falsi præsefert, neque homines nos decepit; sed nostra natura suscepta gratificatus est nobis suam.

9. Etenim, si hoc ita non erat ut credimus, quomodo, qui hæc scribit, ait Evangelista : « Et postquam impleti sunt dies purgationis eorum [14]? » Qualis porro purgationis, o abominande Eutyches, si caro in Christo non erat vera? si natura humana adunata non erat Verbo? nam divina expers corporis quali eget purgatione? quæ contaminatio in experte carnis divinitate conspicitur? Quanquam ut hominum conditio exigebat, humilius hoc conscriptum est, vel maxime ob te amentiamque tuam imaginariam, atque instar Manichæorum attonitum stuporem tuum. Nam neque, qui omnium est expiator Christus, ulla expurgatione indigebat, accepta præsertim carne illa sola immaculata : neque quæ peperit, inviolata illa impollutaque vere Virgo, quæ omnium genuit expiamentum, expiatione per legem præscripta eguit. Quanquam hoc, secundum legem, ascriptum sit, ut ne Christus dissolutor esse legis existimaretur.

Cap. III. *Ad occursum admittuntur orthodoxi, repelluntur hæretici.*

10. Quid autem vel ipsa inviolatis gestavit ulnis, vel quid Simeon excepit suis, præter Deum carnemque corpusque factum? Et Deum affectu religioso propheta suscipiebat, ac Patri Deoque illum deferebat, et legem implebat spiritu, « Nunc, » gratis inquiens labiis, « dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, in pace [15]. » Quod ei ex Spiritu dictum erat [16], non visurum se mortis aditum, nisi prius videret Christum Domini, legisque vinculum solveretur. Senex enim ille obtinebat personam legis. « Quia, inquit, viderunt oculi mei Salutare tuum [17]. » Non enim erat Salutare lex illa Mosaica. Lex autem vetus et senex et infirma, viso Christo, hoc est Salutari Dei, et ab infirmitate ad salutem reducebatur; et vetustate, quæ illi aderat, convenienter novitati renovata, eximebatur : lumen enim veterem Israel omni vetustate liberans, ad eumque gentes adducens, oculis cernebatur. Idcirco clamat, clamansque enuntiat : « Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, in pace; quia viderunt oculi mei Salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuæ Israel [18]. » Exsistens novus e veteri (et Galilæa gentium illustratur, et novus Israel demonstratur) Christum, lumen, aspexit.

11. Quid autem vidit etiam oculis, nisi cognatum nobis corpus atque conspicuum, convincensque inscitiam Eutychetis e Manichaica semente productam? Ex natura enim sua fugit aspectum Deitas, nec hominum oculis cerni potest. Excedant ergo hac nostra celebritate simul Eutyches ac Nestorius ejusdem hostes et adversarii, illiusque lætitiam violare certantes : hic quidem Christum dividens individuum, ille vero impie ea, quæ confundi non possunt, confundens : nec enim unquam a talibus nostra se patitur adornari celebritas. Idcirco purgamini, idcirco nitescite, idcirco Christi mysteria, velut Christo amici, colite; etenim aliter sibi obviam accurrentes neque admittit, neque oculis videre sustinet : verum a celebritate sua

[12] Exod. XIII, 2; Luc. II, 23. [13] Joan. I, 14. [14] Luc. II, 22. [15] Luc. II, 29. [16] ibid. 26. [17] ibid. 30. [18] ibid. 31.

NOTÆ.

(9) Intelligi solam Christi deitatem infra patet, ubi hæretici de ea male sentientes perstringuntur.

Digitized by Google

eos exsules esse jubet, profanosque constituit et occursus ad se exsortes. Abeant una cum his Eunomii et Eudoxii (10-11) et Asterii (12), et cum ipsis Manichæi et Apollinarii (13), Severi ac (14) Dioscori (15), omnisque Acephalorum (16) misera illa ac vere capite carens gangræna. Illi quidem quia ob carnem Christi conspicuam, et inaspectabilem perfectamque deitatem imminuere et abrogare conati sunt, eamque alterius efficere naturæ, substantiæque a natura, quæ est in Patre, qui genuit, contendere diversæ, in creatis eam rebus audacter numerantes, ac decernentes Christum Deum creatum esse, et, secundum utramque naturam, divinam, inquam, et humanam adorandum esse. Hi vero ob illam Christi, quæ non videtur, deitatem, etiam carnem ejus eludere ementirique volunt : qui ea quæ unius solum naturæ propria sunt, abripientes, conjunctarum confusionem substantiarum imaginantur : et miseras Apollinarii Polemonisque (17) præstigias libenti animo accipiunt. Quibuscum Ebiones (18) ac Samosateni (19), Pauli et Bardesanæ collocentur, nostroque e festo hoc exigantur. Hi quidem, quia Christum solummodo nudum hominem ac nobis parem arbitrati sunt, ilsque quæ deitatis sunt propria, carentem, ac ne Deum quidem ullo modo nominaverunt. Illi vero, quod Christum non æternum esse Deum Patrique æternitate parem, sed ex Maria affirmabant solum ex ipsa ineffabili incarnatione Deum exstitisse rati.

12. Et si quidem universi, quotquot vel impie secundum ipsos insanierunt, vel secundum eosdem evaserunt insane impii, a divino Christi occursu repellantur, ut nos, qui recte sentimus, cuncti hunc festo colentes die, hæreseos multifariæ nulla labe suscepta Christo Deo eamus obviam, eumque cum sene Simeone et cum anu ac vate Anna excipiamus. Ambo enim antiquabantur, et lex videlicet, et secuti illam prophetæ, dimissionem exspectabant. Nam usque ad repletam luminibus Christi ostensionem, et obtinuit lex, et prophetæ vaticinantes, a Deo erga Christum sapienter peracta mysteria, admirandaque de Christo oracula prædixerunt. Nos ab ethnicorum multitudine in novum translati Israel, novusque Dei populus appellati, confiteamur vicissim, ac Psalmos accinentes, « Cantemus Domino canticum novum [10]. » Nos pulchre renovati Christique præsentia in altum sublati, abjecto splendore vetustateque gentili simul ac legali universa, omnique eam, quæ carnem sapiat, clarissimaque hac Christi celebritate indigna, cantemus Domino canticum novum. Renovati etenim sumus, novique facti e veteribus, jussique canticum novum canere Deo ac Patri, qui Christi nos præsentia et innovavit universos et populum illius novum esse demonstravit. « Cantemus Domino canticum novum : quia mirabilia fecit [10], » atque per Christi quidem præsentiam mirabilius, per quam omnia innovantur, recuperantur perdita vetera, nova conspiciuntur, atque in Deum sublata in primam juventutem transferuntur.

13. Qualia autem hæc sint, evidenter tradit lyra Spiritus : « Salvavit ipsum dextera ejus, inquiens, et brachium sanctum ejus [11]. » Et quænam hæc, quæso, dextera Dei ac genitoris, et brachium sanctum exstitit, nisi solus ille, per quem omnia fecit Filius? per quem, quæ ante non erant, condidit, et e non exsistentibus ad exsistendum perduxit : quæ postea ad interitum ac vetustatem repentia (veterascens enim res unaquæque et consenescens ex naturæ suæ habitu semper ad interitum vergit)

[10] Psal. CXVII, 1. [10] Psal. CXVII, 1. [11] Psal. CXVII, 2.

NOTÆ.

(10-11) Eudoxius Arianus Constantinopolitanæ invasor sedis baptizavit Valentem imperatorem, cui se adjunxit Aetius magister Eunomii, dein ab Eudoxio constituti episcopi Cyziceni, quem expulsum apud se Constantinopoli detinuit. Ita Socr. l. IV, c. 1 et 7, et S. Epiphan. hæres. 73, n. 38, qui hæreticis Anomœis annumerat, quorum princeps Eunomius habebatur.

(12) Asterius Sophista in persecutione Maximiani Christianam fidem ejuravit. S. Epiphan. hæres. 76, n. 3. Agunt de eo homine Cappadoce et Ariano, ejusque libris Socr. l. I, c. 24; Sozom. l. II, c. 31; S. Athanasius *De Synodo*, aliique.

(13) Apollinaris Laodiceni hæreses describit Epiphan. hæresi 77, n. 22; scilicet Christum corpus e cœlo detulisse, animam non assumpsisse, corpus divinitati consubstantiale fuisse. Agit de eo Sozomen. l. VI, c. 25, et alii : eum S. Damasus papa Romæ in synodo damnavit anno 373.

(14) Severus sedem Antiochenam expulso S. Flaviano per vim invasit anno 513, ex secta Acephalorum, oppugnator concil. Chalcedonensis. Colunt SS. Flavianus, et Elias tunc quoque per ipsum e sede Hierosolymitana pulsus, 4 Julii.

(15) Dioscorus episcopus Alexandrinus patronus Eutychetis, cum eo in concilio Chalcedonensi damnatus. De eo agemus 18 Febr. ad *Vitam S. Flaviani episcopi Constantinopolitani*, ab ejus factionis hominibus in exsilium pulsi.

(16) Cum Petrus Moggus in sedem Alexandrinam anno 482 receptus, Henotico Zenonis imperatoris admisso, Catholicos simul et hæreticos offendisset, Eutychiani plures ab utrisque deficientes, Acephali, id est, sine capite sunt appellati : in varias mox sectas divisi.

(17) Polemonem ex scriptis Apollinarii ansam nactum, dixisse in Christo substantiarum confusionem factam, et commistionem divinitatis et corporis tradit Theodoretus, l. IV *Hæret. fabul.* cap. 9.

(18) Ebion princeps hæresis, quæ Christum nudum hominem appellavit, contra quem et Cerinthum S. Joannes suum Evangelium scripsit. Agunt de eo Theodoretus in compendio *hæreticarum fabularum*, earumque lib. II, cap. 1; S. Epiphanius hæresi 51, aliique.

(19) De Paulo Samosateno agit S. Ephræm Syrus in Testamento quo Bardesanem strenue confutatum esse tradit Theodoretus lib. I *Hær. fab.*, cap. 22; de hoc etiam agit S. Epiphanius hæresi 22.

Digitized by Google

omnipotente quoque dextera et excelso omnimodeque sancto brachio servat. Confitentur enim splendore cognitionis divinæ locupletati, præclareque et corpore et animo, et intellectu lustrati solum Christum esse cognoscique qui per carnis similitudinem ob rerum omnium conditarum recuperationem ad nos venit; per quem et manifeste servamur, et antiqua nostra vetustate eximimur, redimimurque ac Deo efficimur nova conspersio [21], apparentes nos jam veteris acidique fermenti.

14. Nos enim vere sumus dicimurque Dei dextera inexspectato modo conservatæ creaturæ, ac potenti ejus brachio renovatæ : de quibus David vaticinando modulans tenere cantabat : « Salvavit ipsum dextera ejus et brachium sanctum ejus [22]; » salute scilicet indigebamus, ac recessum redemptionemque ab exitiali vetustate petebamus : quibus Psaltes secum adventu Christi ad salutem indigentibus, addicit dexteræ ac brachii Patris corroborationem ad renovandum gloriosam, ut in cantico hoc divinitus inspirato exponitur : « Notum fecit Dominus salutare suum : in conspectu gentium relevavit justitiam suam [23]. » Quod et Simeon (id est, lex) suscipiens, clamitabat ad Deum, sibi concesso salutari, id est, Christo gratificantem : « Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace [24]. » Pax enim cœlestibus ac terrestribus vere Christus significatur. « Quia viderunt oculi mei Salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuæ Israel [25]. » Completum est vaticinium : perfecta promissio : illustratum est, quod errabat : affectum est gloria, quod erat inglorium : atque ego (et in me lex) abii a vetustate, neque tantum evasi novus, verum etiam tuum, Domine, conspicatus Salutare, oculisque senilibus gloriam tuam intuitus, vigorem prorsus expertem rugæ juvenilemque recepi. Etenim Christus lumen gentibus factus est, et Israelem novum genitum vocatumque novum, excellenti mirificaque affecit gloria, dispertitus illi gloriam vere expertem senii, et luce nunquam consenescente, neque ex lege agente rugas illustrans.

Cap. IV. *Simeonis et Annæ prophetiæ explicatæ.*

15. Et ille quidem grandævus Simeon, viso Dei salutari, gratis hæc cum ipso verbis sermocinabatur; illud Dei ac Patris Salutare ulnis gerens, quo is salutem transmisit omnibus eximiamque dedit redemptionem. Conversus autem et ad Virginem, quæ Salutare Dei in carne genuit peperitque, et ad Josephum, qui putabatur pater hujusce luminis, innotuit tamen a carnali partu lucis omnino alienus : « Ecce, inquit, positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel [27]; » in ruinam servorum litteræ, in resurrectionem filiorum gratiæ; in ruinam, legalem adhuc colentium vetustatem, in resurrectionem amantium evangelicam novitatem; in ruinam gloriantium paternitate carnali Abrahæ, in resurrectionem factorum Abrahæ filiorum per fidem; in ruinam indutorum prudentiam Adæ veteris, in resurrectionem sapientium indumentum Adæ novi; in ruinam sapientium pulverea ac terrena, in resurrectionem cupientium excelsa atque cœlestia. Primus enim Adam e terra factus, pulvereus, terrenum habuit affectum. Hic autem secundus Adam, qui et in carne meis portatur manibus, et ipse me ferentem divine fert, peregre venit ad nos e cœlo, omnibusque adventum suum fideliter admittentibus, ac primi quidem Adæ vestem respuentibus, novi vero nativitatem desiderantibus, cœlestem largitur censum. Quotquot enim eum cum fide receperint, iis adoptionem immortalem filiorum apud Deum ac Patrem confert [28], qui neque ex voluntate carnis gignuntur, neque ex voluntate viri constituuntur, sed ex Deo secundum gratiam nascuntur : nec enim e substantia ejus naturaque proveniunt.

16. Solus enim hic, o Virgo Mater inviolata, ex Deo secundum naturam genitus est ac Deo Patri consubstantialis; solus ex Deo natus genitore, Filiusque ejus unicus agnoscitur, et certe ex te Virgine incarnatus, generationem humanam ex te suscepit. Ac tuam ipsius, quæ et magna Dei conspexisti mysteria, et thesaurum gratiæ nobis hunc peperisti, animam pertransibit anceps gladius [29], ac mentem stupore percussam ensis percurret, quando eum oculis conspexeris sponte clavis cruci affixum atque inter latrones medium sublatum, interimere ipsam mortem, a qua occidebamur; nobis vero, qui juste moriebamur, donare vitam; ac ligatis legionibus dæmonum, solvere peccatorum vinculis hominem, antiquitus a dæmone alligatum. At non persistet, neque omnino in te permanebit gladius ille pertransiens : nunquam enim, o Dei Mater, in divini ex te conceptus, miræque ex te progenerationis oblivionem adducta fueris. Corripieris certe quodam humano stupore ex iis, quæ infandæ Crucifixionis tempore eventura sunt; quomodo Deus qui per naturam neque mori, ac ne pati quidem potest, in crucem agi sustineat, quomodo, qui ab angelis sempiterna effertur gloria, idem latronum medius contumeliis afficiatur, quomodo, qui escam præbet omnibus esurientibus, quique potum dat omnibus sitientibus, fel bibat et acetum : quomodo vita illa, quæ dat vitam omnibus ea carentibus, subeat necem : quomodo latus illi hasta confodiatur, qui lancea sensum omnem oculorum fugiente mortem confoderit; quomodo, qui mortem corruptionemque sepelit, qui sepultos tumulis eximit, qui sortitis ex Adamo corpora cademque

[21] I Cor. v, 7. [22] Psal. xcvii, 1. [23] ibid. 3 [24] Luc. ii, 29. [25] ibid. 30. [27] ibid. [28] Joan. i, 12. [29] Luc. ii, 35.

Digitized by Google

mortua ob contractam ejusdem Adami primi parentis labem circumferentibus, vitam reddit a morte excitatis, ferat tridui sepulturam! percelleris enim nonnihil, hæc videns omnia : at non diu parebis ambigens : animam quippe tuam ac mentem pertransibit perculsionum tantarum tamque terribilium gladius. At non persistet : nec mansionis stationisve locum occupabit, ocissime quippe depulsus abs tuo illo seminis experte conceptu, atque abs tuo illo semper virgineo partu.

17. His omnino nihil est vel horribilius, vel, iis qui non intelligunt, visu incredibilius. Idcirco revelantur ex multis cordibus cogitationes, quæ conspicere nequeunt divina tua ac mira mysteria, quæ nec cœlorum virtutes quidem videre potuerunt. Idcirco cadit, qui non credit, præconio : resurgit autem atque ad vitam immortalitatemque illustratur, qui preli tuæ credit, ipsumque ore Deum prædicat, teque, quæ genueris, sentit esse Deiparam. Idcirco Christus ita ex te natus, ignaris mysteriorum ejus vere ponetur in signum, cui contradicetur [36], patienturque illi lapsum, a quo erigi non poterunt, participes redditi infidelitatis; excitationemque a mortuis, vitamque, quæ in cœlis est, propterea quod vitæ æternæ non crediderint, nunquam contemplabuntur. Hæc locutus desistit, dominationemque legis, ipsum legislatorem jam advenientem suæque ipsius legis consilio perfecte stantem conspicatus, simul sistit. Processit enim Christus, complementum legis; Paulique sententiæ [37] qui contradicat est nemo. Unde in salutem quidem credenti est, at infidelem habenti animum in interitum ac ruinam.

18. Adstat Anna etiam huic operi, anilibus incedens gressibus. Nam et illam advocabat mysterium impleturam prophetiæ gratiam, dum prophetico spiritu testatur quod notum fecit Dominus salutare suum, ac quod in conspectu gentium revelavit justitiam suam : et quod non sit lex [38], quæ in umbra figuraque prævaluerit, hominibus imponens onera importabilia [39], revelata jam cunctis gratia, suave habente jugum et onus leve facilequeportatu [40]. Et quod non sit lex vaticinantur de Christo prophetæ, ubi, qui iisdem inspiravit vaticinia, vaticinatumque eos misit, ipse jam adventarit. Quæ quidem Anna cum prophetiæ clareret gratia, diceretque ad eos, qui exspectabant redemptionem Israel [41], consolationem ingenerabat iis undique divinam, venisse omnium Redemptorem, apparuisse Salvatorem universi, qui velit imaginem redimere suam, cupiatque homini a se creato salutem conferre. Nam ideo Christo est nomen Jesus : quippe et Jesus Salvator exponitur.

19. Hæc autem omnia cum et re ipsa fierent, et propalarentur verbis, stupebat Maria Dei Mater, admirabatur una cum ipsa præsens Josephus. Postquam tamen, quæ a lege injuncta erant, consummassent (omnia namque quæ legis erant, Christus venerat implere et legalibus finem præceptis imponere); revertuntur in Nazareth, ubi a Gabriele archangelo fuerat salutata, quæ mundo genuit Salvatorem, et de seminis experte conceptu gravida, et virgo a partu manens, videntibusque declarans universis, notum factum esse Salutare Dei, lumen gentibus illuxisse, omnibus terrarum finibus justitiam redemptionemque Dei apparuisse : ac divinam gloriam claritatemque æternam omnis interitus, corruptionisque nesciam induisse eos, qui illum exspectabant [42].

Cap. V. *Mysterium turturum et columbarum oblatarum Epilogus.*

20. Quid autem volunt et turtures, aut cur pulli columbarum accepti sunt, quæ Christus adiens Hierosolymam ad sistendum se Genitori Deo in sacrificium deferebat? aut quam ob rem par unum ex alterutro genere obtulit, si, quæ hunc genuit, virgo manserit? offerebat pro se Patri hæc animalia, quæ pura deprehenduntur, interque volucres eximia : ac, præterquam quod ambo munda sint nec profana, horum genus utrumque simul, propriam quamdam virtutem continet : ostenduntque aves illæ, eximium esse aliquid atque selectum, præter cætera, innatum sibi, quod spiritaliter contemplantibus afferat utilitatis haud parum. Præceptum namque servandæ legis non intra solam consistit litteram : abditum etiam quiddam continet, et eminens magis eo, quod apparet, atque incomparabili pretio excedens. Ideo littera me occidit, solam sequentem litteram; Spiritus autem vivificat spiritui bene obtemperantem [43] : et dum littera a velamine dehiscit quodammodo, spiritus subeuntem fundum, ac denudantem thesaurum illic abditum, atque ita opes illas infinitas adeptum perficit. Puræ erant aves turtures et columbæ, sicuti dictum est, ac turtures quidem summa temperantia, quam adeo amplectuntur, ut, si conjugi mors contigerit, nec superstes cum alio convenire sustineat, vitam reliquam agat cælibem, viduitatemque colat potius quam ut connubialem cum alio mare contactum sufferat. Columbæ vero sunt purissimæ a malitia, omnisque noxiæ expertes, quas ideo ob simplicitatem suam vacuitatemque malitiæ Christus simplices vocat [44], quæque ad suos quoque persecutores, tanquam mali nil passæ, mox redeant : quod summæ signum est innocentiæ, multæque ut sic dicam, simplicitatis indicium. Et quidem casti turtures, degunt privati ac solitarii; at insontes columbæ non modo cicures, domorumque incolæ, sed etiam hominum peramantes. Id persuadeat illa peramabilis columba, ad Noe in arcam rediens, oleæ ramum ore afferens, et misericordiam declarans Domini diluviique finem,

[36] Luc. II, 35. [37] Rom. I, 16. [38] Psal. CXVII, 2. [39] Matth. XXIII, 4. [40] Matth. XI, 30. [41] Luc. I, 38. [42] Luc. III, 7. [43] II Cor. III, 6. [44] Matth. X, 10.

Digitized by Google

mystice vero, ut Patri Spirituique videbatur, benignum Christi adventum, quem extremis temporibus per amorem misericordiæ vere plenum, exhibuit. Erat quippe tunc quoque vespera, cum ad Noe, secundum ab auctore generis Adamo vitæ genitorem, frondifera illa prophetice revolavit; atque ad futuram nobis inclinante sæculo Christi Dei misericordiam prænuntiavit.

21. Vult ergo Christus manifestissime, ad se accedentes temperantiæ cum primis habere puritatem innocentiæque splendorem sapere, atque his magis illustrari, ipsumque Christum, qui eos condidit, et ea qua erga homines fuit misericordia, eosdem servaturus descendit, exhilarare; ut is et videat et lætetur, libensque illos simul occurrentes excipiat. Nec enim alia re ulla sic Deus colitur, atque temperantiæ et castimoniæ omnisque innocentiæ perfectione. Est autem honestum, suave ac quietum, negotiorumque æstu liberum, et Deo, quoad fieri id quidem potest, adhærere, et nulla ab re implicari studiosius, distractum scilicet atque occupationibus mundanis avulsum: quibus etiam illud canticum videtur dicere: « Vacate et videte, quoniam ego sum Deus [39], » tanquam in solitaria sibi vita vacaturis semper amans commonstrare sanctimoniam suam illuminantem. Honestate effulgent etiam similiter tum mansuetudo, tum communio amorque mutuus, quo quis agere recte poterit, tum qua convenienter erga proximum alliciatur misericordia, cum eaque naturaliter conjuncta humanitas, in quibus fit ipso cum Deo prægrandis assimilatio.

22. Cur autem volucres binas attulit? sic enim lex afferre imperabat: quia unus idemque Christus naturis duplex cernitur, e duabus quidem naturis adunatus, atque in duabus sine divisione confusioneque innotescens, tam divina quam humana, ex quibus etiam est compositus. Verum nos ipsi etiam constantes animo atque corpore, constituti sumus duplices, apparentesque et in animo et in corpore, ut ambobus etiam, quod honestum est, faciamus; neque altera quidem parte expleamus virtutem, claudicemus autem altera, virtutumque splendore careamus. Atque hoc ipse Dominus, qui virtutis universæ bonus dator agnoscitur, cum doceret, aiebat: « Estote perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est [40]. » Imperfectum enim inexpletumque si quid est, Deo etiam non acceptum continuo esse judicatur.

23. Hoc itaque scientes etiam nos, desideratissimi, Christo Deo ita simul eamus obviam: temperantiam afferentes, apportantes castimoniam, ferentes innocentiam, injuriarum oblivionem ostendentes, separantes nos ipsi a curis sæcularibus, Deoque sistentes puros, conferentes morum lenitatem, benevolentiam, amoremque habentes in omnes mutuum, addicentesque ad hæc omnia miserentem omnium animum, prodeuntique ex animo commiserante misericordia abundantes, ita Christum accipiamus accedentem, ita spectemus Christum, ita Christum divina quadam ratione stringamus ulnis, verbisque coram confiteamur propheticis, illius ad nos adventum laudantes, eamque, quam erga nos exercuit, misericordiam ore magnisque vocibus prædicemus, ut et regnum cœlorum adipiscamur, et æternis fruamur bonis in ipso Christo Redemptore ac Salvatore nostro Deo, cum quo optimo Deo Patri sanctissimoque Spiritui gloria, honor, et adoratio undique sit et nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[39] Psal. LXV, 11. [40] Matth. V, 48.

IV.

Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων λόγος εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν.

Sophronii patriarchæ Hierosolymitani oratio (1) *in exaltationem venerandæ crucis, et in sanctam resurrectionem.*

Interprete Godfrido Tilmano. — GRETSER, III 226.

Σταυροῦ πανήγυρις, καὶ τίς οὐ σκιρτήσειεν; ἀναστάσεως κήρυξις, καὶ τίς οὐ γελάσειεν; Ὁ μὲν γὰρ ἐν τόπῳ Κρανίου παγεὶς καὶ τὸν Δεσπότην προσηλωμένον ἔχων τῆς κτίσεως, « τὸ καθ' ἡμῶν χειρό-

Crucis panegyris est et solemnitas, quis non exsultaverit? Resurrectionis prædicatio est, quis non in hilaritatem diffundatur? Nam crux, quæ in Calvariæ loco fixa fuit, universorumque condito-

NOTÆ.

(1) Habemus hanc orationem ex bibliotheca Maximi Margunii. Latine versa est jam olim ab Achille Statio, Lusitano, cujus versio, postquam hanc novam confeceram, Roma ad me missa est a R. P. Hieronymo Brunello, Societatis nostræ presbytero. Auctor orationis hujus est Sophronius patriarcha Hierosolymitanus, cujus anniversariam memoriam Græci et Latini agunt 2 die Martii. Græci hoc Elogio: « Sancti Patris nostri Sophr. patriarchæ Hierosolymitani, ex civitate Damasco, multiplici eruditione, divinarum litterarum scientia et pietate insignis. Floruit temporibus Heraclii, cujus anno 19 ad sedem illam evectus est, mortuus anno 28 ejusdem: « Cum, ut inquit Cedrenus, diu multumque adversus Heraclium, et cum eo sentientes Sergium, ac Pyrrhum Monothelitas, decertasset, » et multa scripta Ecclesiæ reliquisset; inter quæ liber qui *Pratum spirituale* inscribitur; *Vita Mariæ Ægyptiacæ*, varia Encomia in sanctos, duæ homiliæ in crucem; et Epistola synodica ad Joannem Pontif. Max. et Sergium episcopum Constantinopolitanum. Vide Cedrenum et Zonaram in Heraclio. Habuit Sophronius orationem hanc pridie Exaltationis sanctæ crucis, nempe 13 Septembris; quo die celebratur Hierosolymis dedicatio templi, quod *Anastasis* seu *Resurrectio* vocabatur. Typicum Sabæ, 13 die, Τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας Χριστοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσεως· *Dedicatio sanctæ Christi Dei nostri Resurrectionis.* Et de hac resurrectione loquitur in tota hac oratione Sophronius; non autem de festo Resurrectionis seu Paschæ.

Digitized by Google

rem affixum tenuit, illud : « *Quod contra nos erat, chirographum disrupit* [1], » et nos a peccati nexibus exsolvit (chirographum, inquam, quod progenitor noster Adamus, Dei mandata transgressus, subsignavit) effecitque, ut omnibus lætitiis pleni incedere, et instar vitulorum solutis vinculis saltare possimus. « Ubi enim abundavit iniquitas, ibi superabundavit et gratia [2]; » resurrectio vero mortis corruptionem exterminavit, tenebrasque inferni expulit, et mortuos ex sepulcris excitavit, et *ab omni facie*, ut cum propheta loquar, *lacrymas abstersit*; gratiamque, quæ hæreditate et successione non comparatur, omnibus impertivit. Non enim particulare est resurrectionis donum, neque ad paucos quosdam hujus beneficii amplitudo sese extendit. Omnis namque creaturæ Deus et Dominus erat, qui secundum humanam naturam sepulcrum vel potius resurrectionem in ipsa effecit; qui beneficia ad paucos manare solita dare non solet; apud quem personarum acceptio nihil loci habet. Nam cum verissimus sit rerum omnium Dominus, in omnes gratiæ salutisque dona effundit, rationem enim habet suæ imaginis, eamque perfectissime renovat, quandoquidem omnis homo, nemine excepto, ad similitudinem Dei efformatus est.

γραφον ἔρρηξε, » καὶ δεσμῶν ἁμαρτίας ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν, ὅπερ Ἀδὰμ ἡμῶν ὁ προπάτωρ ὑπέγραφε, παραβὰς τοῦ Θεοῦ τὰ ἐντάλματα, καὶ σὺν θυμηδίᾳ σκιρτᾷν παρεσκεύασεν, ὡς ἐκ δεσμῶν ἀνειμένα μοσχάρια. « Ἔνθα γὰρ ἡ ἁμαρτία ἐπλεόνασεν, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐπερίσσευσεν. » Ἡ δὲ τοῦ θανάτου τὴν φθορὰν ἐξωστράκισε, καὶ τοῦ ᾅδου τὸν ζόφον ἀπήλασε, καὶ τοὺς τεθνεῶτας τῶν τάφων ἀνέστησε, καὶ προσώπου παντὸς, προφητικῶς εἰπεῖν, ἀπήλειψε δάκρυον, καὶ τὴν χάριν τὴν ἀληθῶς ἀδιάδοχον ἀνθρώπῳ παντὶ προσκεχάρισται. Οὐ γὰρ μερικὸν τὸ τῆς ἀναστάσεως δώρημα, οὐδ' εἰς ὀλίγους τινὰς ἡ ταύτης ἐδείχθη κατόρθωσις. Θεὸς γὰρ ἁπάσης ὑπῆρχε τῆς κτίσεως, ὁ ἀνθρωπείᾳ σαρκὶ τὴν ταφὴν ἐν αὐτῇ ποιησάμενος, μᾶλλον δὲ τὴν ἀνάστασιν· ὃς μερικὰς οὐκ οἶδε παρασχέσθαι χάριτας, οὐδὲ προσωποληψία τις παρ' αὐτῷ πολιτεύεται. Πάντων γὰρ Θεὸς ἀληθὴς γνωριζόμενος, εἰς πάντας ἀνθρώπους τῆς σωτηρίας ἐκτείνει τὸ χάρισμα, εἰκόνος τῆς ἰδίας φειδόμενος, καὶ ταύτην ἀνανεῶν τελειώτατα, ἐπεὶ καὶ πᾶς ἐπίγειος ἄνθρωπος ἐν εἰκόνι Θεοῦ πεπλαστούργηται.

Crucis memoria agitur; quis hominum se ipsum non crucifixerit? Hunc enim Deus pro maxime legitimo et germano adoratore agnoscit, qui seipsum mundo crucifixit, quique opere ipso suum erga crucem cultum et amorem comprobat. Resurrectionis encænia sunt; quis fidelium non renovabitur, omni illa morte, quam passiones et immoderatæ cupiditates afferunt, repulsa, animæque immortalitate et incorruptione induta? Alia enim mors est animæ, alia corporis; illam enim mortem generat peccatum, ut hujus cathedræ princeps Jacobus, frater Domini, scriptum reliquit [3]; hanc vero parere consuevit resolutio elementorum, ex quibus cujuslibet essentia constituitur. Certe immortalis itidem animæ separatio et quasi mors quædam est, etiam si hoc medicorum decretis minime approbetur (quippe qui solam corporum curationem promittant), nam et hoc primo homini, cum divinum præceptum prævaricatus esset, disertis verbis, ab hujus universi procreatore, loco pœnæ, impositum est. Crux in altum extollitur; quis a terra in altum mystice sese non attollet? nam ubi liberator in altum effertur, ibi oportet, ut et is, qui liberatur, pariter ascendat, desiderio semper cum Servatore versandi, semperque permansurum auxilium ab illo accipiendi. Hodie procedit resurrectio, suaque progressione omnia illustrat et ornat. Cras crux manifestatur, munera cultoribusque largitur. Hodie resurrectio expanditur, cras crux in edito loco quodammodo supervolat; illa quidem mortem publice traducens; hæc vero turbas dæmonum; illa per seipsam prædicans et proclamans, mortem jam vere deletam esse, hæc

Σταυροῦ προῆλθε μνημόσυνα, καὶ τίς ἀνθρώπων ἑαυτὸν οὐ σταυρώσειε; Τοῦτον γὰρ οἶδε προσκυνητὴν γνησιώτατον. Τὸν ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ σταυρώσαντα, καὶ ἑαυτὸν δεικνύντα τοῖς πράγμασιν, ὃς σταυροῦ φίλος πεφώραται γνήσιος. Ἀναστάσεως τὰ ἐγκαίνια, καὶ τίς πιστὸς οὐκ ἀνακαινισθήσεται, πᾶσαν παθῶν ἀπωσάμενος νέκρωσιν, καὶ ἀφθαρσίαν ψυχῆς ἐνδυσάμενος; Ἄλλος γὰρ ψυχῆς διορίζεται θάνατος, καὶ ἄλλος τοῦ περὶ αὐτὴν γινώσκεται σώματος. Ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἡ ἁμαρτία κυΐσκει τὸν θάνατον, ὡς ὁ ταύτης τῆς καθέδρας ἀρχηγὸς καὶ ἡγούμενος ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος γέγραφε. Τοῦτον δὲ ἡ τῶν στοιχείων ἀνάλυσις γεννᾷν πέφυκεν, ἐξ ὧν οὐσιωδῶς καὶ συνίσταται. Ναὶ μὴν καὶ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ἀναχώρησις, κἂν ἰατρῶν παισὶ μὴ δοκῇ τοῖς μόνα θεραπεύειν ἐπαγγελλομένοις τὰ σώματα· ἐπειδὴ τῷ ἀνθρώπῳ τῆς θείας ἐντολῆς παρακούσαντι τοῦτ' αὐτὸ πρὸς τοῦ Κτίσαντος σαφὲς ἐπιτίμιον ἐδέδοτο. Σταυρὸς εἰς ὕψος ἐπαίρεται, καὶ τίς ἀπὸ γῆς μυστικῶς οὐχ ἁρθήσεται; Ἔνθα γὰρ ὁ Λυτρωτὴς ὑπεραίρεται, ἐκεῖ καὶ ὁ λυτρωθεὶς φοιτᾷ καὶ διάλλεται, ποθῶν ἀεὶ συνεῖναι τῷ σώσαντι, καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου τρυγᾷν οὐ φθειρομένην ἀντίληψιν. Σήμερον ἡ ἀνάστασις πρόεισι, καὶ φαιδρύνει τῇ προόδῳ σύμπαντα· αὔριον ὁ σταυρὸς ἐμφανίζεται, καὶ τοῖς προσκυνηταῖς τὰ δῶρα παρέχεται. Σήμερον ἡ ἀνάστασις ἥπλωται, καὶ αὔριον ὁ σταυρὸς ὑπερίπταται· ἡ μὲν τὴν φθορὰν στηλιτεύουσα, ὁ δὲ τῶν δαιμόνων τὰς φάλαγγας· ἡ μὲν δι' ἑαυτῆς προκηρύττουσα, ὡς ἀληθῶς τεθνάτωται ὁ θάνατος· ὁ δὲ διαγγέλλων τοῖς ἅπασιν, ὡς πᾶσα κακουργία δαιμόνων κατήργηται, καὶ ὡς πᾶσα αὐτῶν ἐκνενέκρωται μιαρὰ καὶ ψυχοφθόρος ἐνέργεια. Καὶ ὢ τοῦ θαύματος! καὶ τί εἰπεῖν ἀπορῶ τὸ μυ-

[1] Coloss. II, 14. [2] Rom. V, 20. [3] Jac. I, 15.

Digitized by Google

στήριον ; πάλαι μὲν γὰρ τῆς ἀναστάσεως ὁ σταυρὸς προηγήσατο, ἄρτι δὲ ἡγεμόνα καὶ πρόδρομον ὁ σταυρὸς τὴν ἀνάστασιν κέκτηται.

A autem omnibus annuntians, omnem dæmonum improbitatem exinanitam, omnemque animas perdendi perniciosum conatum jam ad nihilum recidisse.

O miraculum, et quid cunctor mysterium edicere? Olim quidem crux resurrectionem antecedebat ; nunc vero resurrectio dux et velut anteambulo crucis est.

Ὦ τῆς θαυμαστῆς ἀγταμείψεως ! Ὁρῶ γὰρ κἀνθάδε τοῦ Σωτῆρος τὸ λόγιον ἀναφανδὸν ἐπ' αὐτοῖς ἐκπληρούμενον· « Ἰδοὺ γὰρ οἱ ἔσχατοι γεγόνασι πρῶτοι, καὶ τὸ ἔμπαλιν οἱ πρῶτοι πεφήνασιν ἔσχατοι. » Καὶ τίς ἄρα φάναι δυνήσεται τουτωνὶ τῶν ἀμοιβῶν καὶ ἀλλαγμάτων τὸ αἴτιον ; Οὐ γὰρ δρόμοις τισὶ τούτων χρωμένων, ἡ μὲν προπεπήδηκεν, ὁ δὲ ὡς βραδὺς ἐφυστέρησε. Τί γὰρ μὴ, ὡς καὶ πρότερον, ὁ μὲν θεῖος σταυρὸς προανατείλας ἐξήστραψεν, ἡ δὲ φωτοφόρος ἀνάστασις μετ' ἐκεῖνον τριήμερος ἔλαμπε ; Καὶ τί μὲν συνειδότες ἡμῶν οἱ γεννήτορες τούτων τὴν ἀμοιβὴν ἐποιήσαντο, λέγειν ἀναμφιβόλως οὐκ ἔχομεν. Οἰόμεθα δὲ καὶ στοχαζόμεθα, τοὺς ἐκ τῶν περάτων ἀφικνουμένους πρὸς τὴν αὐτῶν ζωηφόρον προσκύνησιν τῆς ὑστερήσεως καὶ τῆς προπορεύσεως εἶναι τὸ αἴτιον· ὅπως πρότερον οὗτοι τῆς ἀναστάσεως τὴν περιχαρῆ καὶ λαμπρὰν ἑορτὴν ἑορτάσαντες, μετὰ δὲ ταύτην εὐθὺς σταυροῦ τὴν μακαρίαν ὕψωσιν βλέποντες, ἐφόδιον καλὸν καὶ σωτήριον τὴν αὐτοῦ πανσθενεστάτην συμπόρευσιν ἔχοιεν, ἐν ὁδοιπορίαις συνθέουσαν ἐν πελάγει συμπλέουσαν, καὶ τὴν πανταχοῦ σωτηρίαν βραβεύουσαν, καὶ ἐκ πάντων ἐναντίων φυλάττουσαν, καὶ αὐτοῖς ὑμῖν δεικνῦσαν τοῖς πράγμασιν, ὡς πάντα τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα ἡ παναλκεστάτη τοῦ σταυροῦ περιείληφε δύναμις, καὶ ὡς τὰ πάντα πλήρωσε, καὶ ἀκόπως παντὶ παραγίνεται, τῶν δυσχερῶν τοὺς πιστοὺς διασώζουσα καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς εὐσεβοῦσι πυρσεύουσα, καὶ τὰ πάντων ἐχθρῶν καταργοῦσα βουλεύματα.

O admirandam permutationem ! Video enim et hic Salvatoris verbum perspicue impletum esse : « Ecce novissimi facti sunt primi [a]. » Et quisnam hujus vicissitudinis et permutationis causam explicare poterit ? Neque enim cursus velocitate usa, illa antegressa est ; hæc, ut tardior, subsecuta. Cur igitur non, ut prius, divina crux prius exorta refulsit ; luciflua vero resurrectio triduo post illam resplenduit ? Equidem quid majores nostri spectarint in hac permutatione facienda, nemo nostrum pro certo et explorato dixerit. B Arbitramur autem, nobisque, conjectura ducti, persuademus, eos, qui ex finibus terræ ad utriusque adorationem sese conferunt, hujus subsecutionis et antegressionis causam fuisse, ut obito prius et celebrato lætissimo et splendidissimo Resurrectionis festo ; post hoc autem statim crucis exaltatione conspecta, potentissimum ejus comitatum, quasi egregium et salutare viaticum secum asportent ; habeantque crucem in terra quidem simul gradientem, in mari simul navigantem comitem ; tanquam salutis utique largitricem, omniumque incommodorum profligatricem, quæ reipsa demonstret, quomodo immensa crucis virtus omnes fines terræ complexa sit, et ut omnia compleat ; et quam omnibus locis absque labore præsens sistatur ; eripiens fideles ex cunctis difficultatibus salutemque piis concilians, et omnia hostium consilia irrita reddens.

Τάχα δέ τις καὶ ἕτερος λόγος ἔνεστι κρύφιος, ὃν ἴσασι καὶ ἐπίστανται οἱ πάλαι γεγονότες ταυτησὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι, ὃν ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι μὴ εἰδέναι τανῦν σαφῶς ὁμολογεῖν οὐκ αἰδούμεθα. Δοίη δὲ ὁ Θεὸς καὶ τούτου τὴν εἴδησιν, ὡς ἀραρότως πιστεύομεν, διὰ μόνην ὑμῶν τῶν πιστοτάτων ὠφέλειαν. Τί τοίνυν τούτων ἡμῖν τῶν μακαρίων ἑορτῶν ὑψηλότερον ; τί τούτων ἡμῖν τῶν ἱερῶν πανηγύρεων ἐν τοῖς οὖσίν ἐστιν ἱερώτερον ; ἢ πῶς χαρησόμεθα καὶ σκιρτήσομεν τούτων τὰς ἑορτὰς ἑορτάζοντες ; Ἀναστάσεως ἔλλαμψις, καὶ σταυροῦ δᾳδοῦχος προσκύνησις. Ταῦτα ἡμῖν τῆς πάσης σωτηρίας τὰ τρόπαια. D Ταῦτα ἡμᾶς θανάτου καὶ παθῶν λυτρωσάμενα, καὶ τῆς δαιμόνων κακίστης λυμάνσεως, πρὸς τὸν Δεσπότην ἡμῶν ἐπανήγαγε, τὰ κατηφῆ καὶ σκυθρωπὰ καταλύσαντα, καὶ τῶν χαροποιῶν ἡμῖν τὴν αὐγὴν ἐκπετάσαντα. Ἢ οὐ ζωῆς ἡμῖν ἡ ζωοτόκος ἀνάστασις δωρεῖται τῆς ἀθανάτου τὴν εἴσοδον ; ἢ οὐ παθῶν ἡμῖν ἀπολύτρωσιν ἐγγενᾷ καὶ ὁ σταυρὸς ἀνυψούμενος ; Καὶ γὰρ ἀληθῶς ταῦτα τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειώσεως πάλιν ἡμᾶς μετόχους ἀνέδειξε, δι' ἣν καὶ γεγέννηται καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐπὶ γῆς ἀνατέτακε.

Forte subest alia occultior ratio comperta veteribus hujus Ecclesiæ magistris ; quam nobis ignotam esse publice fateri non erubescimus. Deus det, ut et hujus cognitionem consequamur, ut merito credimus, propter solam vestram, qui maxime fideles estis, utilitatem. Quid igitur beatissimis hisce solemnitatibus sublimius ? Quid his sacris conventibus et festis in tota rerum universitate est sanctius ? Quomodo non efferemur gaudio, et exsultabimus, dum hæc festa celebramus ? Eu resurrectionis claritas, et crucis fulgida adoratio : hæc omnis nostræ salutis tropæa sunt. Hæc a morte cunctisque pravis animi motibus nos liberarunt ; et a durissima dæmonis vexatione expeditos ad Dominum nostrum reduxerunt, fugataque omni tristitia et anxietate, lucem eorum, quæ lætitia refertissima sunt, expanderunt. Annon vitæ genitrix resurrectio ingressum ad immortalem vitam nobis largitur ? Annon crux exaltata a passionibus perturbationibusque nos liberat ? Vere hæc similitudinis illius cum Deo et familiaritatis denuo nos participes fecerunt ; cujus gratia etiam instituta et nobis omnibus terram incolentibus exorta sum.

[a] Matth. xix, 30

Digitized by Google

Cognita igitur horum plena mysteriis virtute, et quantis beneficiis nos affecerint, et quæ dona nobis itidem conciliarint, ita præclare et pie illa celebremus, prout ipsamet coli exoptant : non in « cubilibus et impudicitiis; non in contentione et æmulatione; non in rapinis et injustitiis [4]. » Omitto reliqua scelera commemorare; audeo enim dicere, fratres charissimi, ejusdem fidei nobiscum consortes, iisdemque spiritualibus fructibus et donis cumulati, si quis hoc modo ea venerari velit, futurum, ut talem non tantum non respiciant aut admittant, sed et aversentur et abominentur, tanquam hominem, qui vitam illis indignam agat, et facta illis plane exosa perpetret. Quapropter hortor et admoneo, ut illa fugiamus et caveamus, quæ odio esse scimus tam augustis et venerandis mysteriis : illa autem omni studio amemus et agamus, quæ ipsis grata et accepta novimus. Grata vero sunt et jucunda omnia ; quæ agentem ad salutem ducunt, et quæ viam ad æternam vitam præmonstrant. Annon vitam nullo fine terminandam, lucemque minime celeriter diffugere solitam hominibus impertierunt, postquam a Christo resplenduerunt? Igitur et nos mutemus nostrum vivendi institutum, depositaque priore conversatione, tanquam noxia et perniciosa, in novitate vitæ, facili cursu, feremur. Annon vitæ hæreditatem resurrectio nobis donat? An non crux nostrum veterem hominem crucifixit?

A Τούτων τοιγαροῦν τὴν μυστικὴν γινώσκοντες δύναμιν, καὶ ὅσον ἡμᾶς εὐεργέτησε, καὶ ὥνπερ ἡμῖν ταῦτα γεγένηται πρόξενα, οὕτως αὐτὰ καλῶς καὶ εὐσεβῶς ἑορτάσωμεν, ὡς αὐτὰ τιμώμενα βούλεται, « μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, μὴ ἁρπαγαῖς καὶ ἀδικίαις · » καὶ τῶν λοιπῶν σιγῶ τὸν κατάλογον. Τολμῶ γὰρ εἰπεῖν, ἀδελφοὶ γνησιώτατοι, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμῶν πίστεως σύγκληροι, καὶ γονὰς τὰς αὐτὰς πνευματικὰς συμπλουτήσαντες, ὡς τὸν οὕτως αὐτὰς ἑορτάζειν ἐθέλοντα, οὐ μόνον οὐχ ὁρᾷ, οὐ προσίεται, ἀλλὰ καὶ ἀποστρέφεται, καὶ βδελύττεται, ὡς ἀπρεπῶς αὐτοῖς πολιτευόμενον, καὶ τὰ μισητὰ πάμπαν αὐτοῖς ἐργαζόμενον. Διὸ παρακαλῶ καὶ προτρέπομαι, ταῦτα μισεῖν καὶ ἐκτρέπεσθαι, ἅπερ ἡμῶν μισεῖ τὰ σεβάσμια · κἀκεῖνα φιλεῖν καὶ B ἐργάζεσθαι, ἅπερ ἀρέσκειν αὐτοῖς ἐπιστάμεθα. Ἀρέσκειν δὲ καὶ τέρπειν ἐπίστανται, ὅσα πρὸς σωτηρίαν ἐπανάγει τὸν πράσσοντα, καὶ ὅσα πρὸς ζωὴν ὁδηγεῖ τὴν αἰώνιον. Ἡ οὐ ζωὴν ἡμῖν μὴ τελευτῶσαν, καὶ φῶς ἡμῖν οὐ δυόμενον ἤστραψε Χριστόθεν ἀνθρώποις ἐκλάμψαντα ; Οὐκοῦν ἀμείψωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἑαυτῶν πολιτεύματα, καὶ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν ἀποδυσάμενοι ὡς βλαβερὰν καὶ ὀλέθριον, ἐν καινότητι ζωῆς εὐδρομήσωμεν. Ἡ οὐ ζωῆς ἡμῖν ἡ ἀνάστασις δωρεῖται τὴν κλήρωσιν ; ἢ οὐ τὸν παλαιὸν ἡμῶν ὁ σταυρὸς ἀπεσταύρωσεν ἄνθρωπον ;

Si igitur resurrectionem colimus, et hujus festum feriamur, vitam quoque novam diligamus, qua non solum verbis amici erimus, sed et ipsius C quam maxime germani et legitimi antistites et sacerdotes. Si vero crucem salutamus et exosculamur, cur non et cupiditates simul « cum membris » (quæ super terram) crucifigimus, ut cum Paulo clamare liceat : « Christo confixus sum cruci ; vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus [5]. » Si ergo Christus vivere dicitur in illis, qui seipsos mundo crucifixerunt, et « membra, quæ super terram sunt, mortificarunt [6], » ut Paulus clamat et attestatur, cur non et nos similia opera suscipimus, et omne, quod super terram est, membrum mortificamus, passiones, appetitiones malas, et cætera de genere eodem, ut et in nobis Christus vivat, vitamque senii expertem largiatur? Sectemur igitur pacem cum omnibus, et simul cum illa D sanctificationem nobis comparemus; nam sine his « nemo unquam Deum videbit [7], » ut Paulus testis est : qua de causa Christus pax nominatur : « Ipse enim est, inquit, pax nostra [8]. » Quin et « sanctificatio [9] » appellatus est. Pax quidem, ut pacificæ concordiæ et conjunctionis auctor, uniens cœlestia terrestribus, unamque ex ambobus Ecclesiam constituens. Sanctificatio vero et redemptio (nam et hoc nomen præter cætera adeptus est) eo quod sit liberator noster, qui captivi fuimus; neque a dæmonum duntaxat et perturbationum jugo nos liberavit, sed et divinam quamdam sanctificationem pectoribus nostris inspersit.

Εἰ οὖν τὴν ἀνάστασιν σέβομεν, καὶ ταύτης τὴν ἑορτὴν ἑορτάζομεν, καὶ καινοτέραν ζωὴν ἀγαπήσωμεν, δι' ἧς οὐκ ἐσόμεθα φίλοι μόνῳ τῷ στόματι, ἀλλὰ καὶ μύσται αὐτῆς οἰκειότατοι. Εἰ δὲ καὶ τὸν σταυρὸν ἀσπαζόμεθα, τί μὴ καὶ τὰ πάθη συσταυροῦμεν τοῖς μέλεσιν, ἵνα Παύλῳ καὶ ἡμεῖς συμβοήσωμεν · « Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός ; » Εἰ οὖν ἐν τούτοις ζῇν ὁ Χριστὸς ἐπαγγέλλεται ἐν τοῖς ἑαυτοὺς τῷ κόσμῳ σταυρώσασι, καὶ « τὰ ἐπίγεια μέλη νεκρώσασιν, » ὡς Παῦλος βοᾷ καὶ μαρτύρεται, τί μὴ τοιαῦτα καὶ ἡμεῖς ἐργαζόμεθα, καὶ μέλος ἅπαν νεκροῦμεν ἐπίγειον, πάθος, ἐπιθυμίας κακάς, καὶ τούτων τὴν λοιπὴν συναρίθμησιν, ἵνα καὶ ζήσῃ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστὸς, καὶ ζωὴν τὴν ἀγήρω δωρήσηται ; Οὐκοῦν τὴν μετὰ πάντων εἰρήνην διώκωμεν, καὶ τὸν ἁγιασμὸν σὺν αὐτῇ πορισώμεθα ; τούτων γὰρ χωρὶς « οὐκ ἂν ποτέ τις τὸν Κύριον ὄψεται, » ὡς Παῦλος πάλιν ἡμῖν μεμαρτύρηκε. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ εἰρήνη Χριστὸς καταγγέλλεται · « Αὐτὸς γάρ ἐστι, φησὶν, ἡ εἰρήνη ἡμῶν · » καὶ « ἁγιασμὸς » προσωνόμασται. Εἰρήνη μὲν, ὡς εἰρηναίαν κομίσας ὁμόνοιαν, ἑνώσας τε τοῖς ἐπὶ γῆς τὰ οὐράνια, καὶ Ἐκκλησίαν μίαν ἄμφω τευξάμενος. Ἁγιασμὸς δὲ καὶ ἀπολύτρωσις (πρὸς γὰρ τοῖς προτέροις καὶ τοῦτο κηρύττεται), ὡς λυτρωτὴς ἡμῶν τῶν αἰχμαλώτων γενόμενος, καὶ οὐ μόνον ἡμᾶς δαιμόνων καὶ παθῶν λυτρωσάμενος, ἀλλὰ καὶ ἁγιασμὸν ἡμῖν ἐμφυτεύσας τὸν ἔνθεον.

[4] Rom. XIII, 13. [5] Galat. II, 19. [6] Coloss. III, 5. [7] Hebr. XII, 14. [8] Ephes. II, 14. [9] I Cor. I, 30.

Digitized by Google

Ἅπερ ἐκ φωνῆς τῆς ἐμῆς ἐπακούσητε, πάσῃ A σπουδῇ καὶ προθέσει διώκωμεν καὶ κτώμεθα, καὶ ἁρπάζωμεν, καὶ Χριστῷ δι' αὐτῶν συναπτώμεθα, τὴν καλὴν καὶ μακαρίαν συνάφειαν. Τὸν γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀφικνούμενον, οὐ μὴ ἐκβάλῃ ἔξω τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος καὶ μακαριότητος, ἅπαγε ! Σπεύσωμεν οὖν ταυτηνὶ τὴν συμφωνίαν πρὸς αὐτὸν κτήσασθαι, ἧς οὐκ ἔστι τι προτιμότερον, καὶ τὸ ζῆν Χριστὸν ἐν ἡμῖν ἐξωνήσασθαι δράμωμεν, οὗπερ οὐδέν ἐστι κραταιότερον, ἵνα τοῦτον τὸν πλοῦτον κτησάμενοι, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἀπολαύσωμεν, καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον εὕρωμεν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Quæ ergo ex me jam audiistis, omni studio, diligentia et conatu sectemur, mentibus infigamus, et cupide arripiamus, eorumque interventu cum Christo, præclaro illo et felicissimo nexu copulemur. Nam eum, qui hac ratione instructus ad ipsum accedit, non repellet a sua bonitate et beatitudine; absit ! Quapropter posita mora enitamur, ut hanc conjunctionem cum Deo nobis comparemus, qua nihil est excellentius ; curemusque ut Christus in nobis vivat, quo nihil est validius et potentius, ut his opibus ditati potiamur etiam regno cœlorum, vitamque æternam inveniamus, in ipso Christo Deo et Salvatore nostro, cum quo Patri, et sancto Spiritui gloria nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

V.

Σωφρονίου τοῦ ἐν μοναχοῖς ἁγιωτάτου, μετὰ ταῦτα δὲ πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ὁμιλία λεχθεῖσα εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ τῇ μέσῃ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς· καὶ ὅτι διὰ νηστείας εἰλικρινοῦς δυνατὸν ἐκκαθαρθέντας τὸν νοῦν, ἀκατακρίτως προσελθεῖν, καὶ μετασχεῖν τῶν θείων μυστηρίων. B

Sophronii monachorum sanctissimi, postea patriarchæ Hierosolymitani, oratio dicta in adorationem venerandæ ac vivificæ crucis media S. Quadragesimæ hebdomade; et quod mente per jejunium sincerum purificata Eucharistiæ et divinorum mysteriorum possimus compotes fieri.

Interprete Godefrido Tilmanno. — GRETSER. II, 226.

Οἱ τῶν ἰατρῶν πάντες (2), πολλάκις μὲν ἐπιγιγνώσκοντες τὰς εἰσόδους τῶν ἐπερχομένων ἡμῖν νόσων, φάρμακά τινα ἐξεπίτηδες κεραννύντες, ἀποτρέπουσι τὰς δι' ἀνορεξίαν τοῦ σώματος μελλούσας ἐπεισέρχεσθαι ἀῤῥωστίας, πρὸς τὸ μὴ νομήν τινα λάβῃ καὶ δυσφόρητον ἄλγος ἐμποιήσῃ τῷ κάμνοντι. Πολλάκις δὲ εἰώθασιν ἐκ τῆς πολυπειρίας καὶ τὰ ἐγχρονίζοντα πάθη τοῖς σώμασιν εὐχερῶς ἀποκρούεσθαι, καὶ μάλιστα εἰ τύχοι ὁ κάμνων ἑαυτὸν ἐπιδεδωκέναι ταῖς C τοῦ ἰατροῦ χερσὶ, καὶ πειθήνιος γενόμενος ἕποιτο ταῖς πράξεσι ταῖς τούτου. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς πεποίηκε, καὶ φάρμακον ἀκεσώδυνον προστίθησιν ἡμῖν τὴν ἱερὰν ταύτην καὶ παν-άριστον νηστείαν, οὐ χρόνοις καὶ καιροῖς ὁριζομένην, ἀλλὰ διηνεκῶς φυλαττομένην, ὡς τὰς ὀρέξεις τῆς σαρκὸς χαλινοῦσαν, καὶ τὴν νομὴν τὴν ἐκ τῆς ἡδυπαθείας τῷ σώματι ἐπιγινομένην προσαναστέλλουσαν, πρὸς τὸ μὴ καταστρατευσάμενον ἐκ τῆς καθ' αὐτὸ φιληδονίας ὑποβρύχιον τὸ πνεῦμα ποιήσῃ, καὶ πτῶμα οὐ μικρὸν ἀπεργάσηται. Καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου κήρυκος Παύλου φωνὴν ἀλλήλων προσάντη παρατάττονται. « Ἡ σὰρξ γὰρ, φησὶν, ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. Ταῦτα δὲ ἀλλήλοις ἀντίκεινται. » D

Et quidem medici plerumque omnes, simul ac cognoverint morborum nobis ingruentium assultus primos, solerti quapiam et ex composito temperata permistione pharmacorum, multifariam infirmitatem, per stomachi fastidium alioqui in nobis coorituram, depellunt e corporibus, et ita abalienant, ut ulcus nullum depascens adeat ægrotus, nullo incommodiore aut toleratu difficili sensu doloris afflictetur. Quin et illi ipsi, multa suæ artis freti peritia, subinde consueverunt diuturnos quoque affectus, nullo prope negotio, velut ab radice revellere e corporibus ac profligare, idque cumprimis contingit, si qui incommode habet, eloret se totum ac dedat manibus medicantis, et iis, quæ ab illo præscripta sunt observanda, per omnia moriger obsecundet. Ad eum sane modum benignus et clemens Deus noster nobiscum egit. Pharmacum siquidem nobis suggerit doloris omnis delinitivum, sacrum nempe hoc ac longe optimum jejunium. Non id intelligi velim, quod stata dimensione temporis circumscribitur, aut certe per occasionem se offert, sed quod continenter et anxia sedulitate observatur, quippe quod intemperantem carnis appetitum omnem, velut freno quopiam injecto, coercet ac frangit. Adde quia et id ulceris, quod insinuare se assolet, corporis per captatam studio illecebram voluptatum, ipso statim aditu supprimit: nedum sponte sua militans adversum se, per eam vitæ indulgentioris mollitiem, in barathrum perditionis præcipitet et immergat spiritum, ac proinde ruinam operetur haud mediocrem. Revera enim juxta mentem eximii illius præconis Pauli, adversum se hæc velut in acie consistunt ac decertant. « Caro enim, ait, concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Hæc enim sibi invicem adversantur [10]. »

[10] Galat. v, 17.

NOTÆ.

(2) Mendose Gretserus Οἱ τῶν ἰατρῶν πάντες πολλάκις, *Medici plerumque omnes*, pro vera lectione quam res ipsa clamat et confirmant codices Vaticani, Οἱ τῶν ἰατρῶν παῖδες πολλάκις, *Medici sæpenumero*. Ang. Mai, *Spicileg. Rom.* IV, præf. pag. IX.

Digitized by Google

Dirimendi igitur istius duelli causa, dilectissimi, universorum Deus universis nobis magnopere profuturum hoc jejunium dierum quadraginta proposuit, ad tolerandos fortiter, qui supersunt, agones, et ad profligandos spiritus, circumsistentis nos aeris incolas, ut extersa tandem vitiligine peccati per vitæ munditiam ad diem Dominicam pertingamus vivificantis et triduanæ resurrectionis, purique purum Deum propius contemplemur, ipsi coexcitemur ad vitam, cum ipso glorificemur, denique et ab eodem amanter excipiamur. Nam et viator, cum ob destinatum initio locum debeat quotidie gradum promovere, si modo contempletur aliquando interquieturum se a defatigatione arreptæ peregrinationis; etiamsi is sit quamlibet lassus de prolixitudine viæ difficilioris, spe tamen quam optima dum alitur obtinendi refrigerii, majori accingitur alacritate ad iter conficiendum. Et ipsi plane viatores sumus hanc nostram perbrevem vitam trajicientes celeri admodum curriculo. Et hi quidem qui probe fuerint perfuncti vita, prono occursu provehentur ad supernam illam regiam, ubi eatenus fuerat illorum conversatio. Contra, qui improbe (sicut ego) comperientur vixisse in lacu longe infimo, at illorum congruenti vitiis, quibus superstites adhuc in miserandam servitutem totos se addixerant, cum iisdem illic defossi conspicientur.

Dixeris: Ecqua tandem ratione possit quis cursu contendere ad ea, quæ sursum sunt, tantisper dum vita hæc superstes est? Qui id fiat, rogas? Ego dico: qui expurgata mente per contemplationem sublimiter evolant, et supernis illis virtutibus collætantur; qui hostis totius generis humani demolitionem celebrant festiviter ac jucunde. Itaque per jejunium neutiquam observatu difficile, perdet contactum intemerati ad vivificantis ligni, perinde ac utraque hominis parte, perpurgati (ceu dictum jam est) exsultemus una cum virtutibus illis cœlorum municipibus, quibus nos concives fore spes est, quando e cœlis judex advenerit. Rogas, qui id fiat? Quo primum tempore cœlitus aspiratam menti nostræ affulgentiam per adversantium nobis spirituum depulsionem, digni habebimur, qui mundis labiis reverenter attingamus vivificantem et intaminatam crucem. Et quando benignus Deus noster per sanctorum Patrum traditionem hanc nobis indixit viam, viam dico magnopere commodi et utilis jejunii, ut cum quidvis quamlibet pusillum de nostro labore adjecerimus, a squalenti situ peccatorum expiati ac repressis surrepentium affectionum insidiis, absolutam remissionem percipere mereamur, per venerabilem attactum vivificantis ligni, ipso clementer indulgente, qui eidem affixus est, ceu deinceps perspicuum evadet. Alioqui quonam pacto alterutrum alteri profuerit, nosque velut manu deducat ad Dominicam diem sanctæ Resurrectionis? Jejunium quidem agilitatem parit corpori, venerandæ autem crucis adoratio, quæ sincera prorsus sit, mentem remolitur et avocat ab obscenorum maxime operum confusanea turpitudine, nosque ceu reduces ad cœlestem illam revocat regiam. Hæc sane a nobis ut observentur,

A Διὰ τοῦτο οὖν, ἀγαπητοί, τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν προῦπτον ἅπασιν ἡμῖν προτέθεικεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, πρὸς τὸ περισσοτέρους πάντως ἀγῶνας καὶ ἀνατροπὴν τῶν ἀερίων πνευμάτων· ἵνα τελέως αὐτοὺς ἐκκαθάραντες, φθάσωμεν διὰ καθαρᾶς βιώσεως εἰς τὴν Κυρίαν ἡμέραν τῆς τριημέρου καὶ ζωηφόρου ἀναστάσεως, καὶ καθαροὶ τῷ καθαρῷ ἡμῶν Θεῷ ἐποφθείημέν τε καὶ συναναστησώμεθα, καὶ σὺν αὐτῷ δοξασθησώμεθα, καὶ φιλικῶς ὑπ' αὐτοῦ προσδεχθείημεν. Ἐπεὶ καὶ ὁδοιπόρος, ὅταν ἐφ' ᾧ τόπῳ ὀφείλῃ καθ' ἡμέραν ἐπιβαίνειν, εἰ μόνον θεατὴς γένοιτο τῆς καταπαύσεως, τῆς ὁδοιπορίας πλείονα τὴν προθυμίαν πεποίηται, κἂν ἄρα εἴη κεκμηκὼς τῷ πλήθει τῆς χαλεπωτάτης ὁδοῦ, τῇ ἐλπίδι τῆς ἀναψύξεως λίαν τρεφόμενος. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ὁδῖταί ἐσμεν, διὰ τῆς βραχείας ἡμῶν ζωῆς ἀνατρέχοντες, καὶ τὴν διόδευσιν ἡμῶν ποιοῦντες· οἱ μὲν καλῶς ζήσαντες πρὸς τὰ ἄνω βασίλεια, ὅπου ἡμῶν τὸ πολίτευμα, καταντῶντες· οἱ δὲ ἀσεβῶς, κατ' ἐμὲ, βιοτεύσαντες, ἐν λάκκῳ που κατωτάτῳ τῶν ἑαυτῶν παθῶν, οἷς καὶ καταδουλωθέντες βιοῦντες κατείχοντο, ἐν αὐτοῖς ἐκεῖθεν κατωρυγμένοι φανήσονται

B Καὶ πῶς, φασὶν, οἷόν τέ τινα ἀναδραμεῖν πρὸς τὰ ἄνω ἔτι περιόντα ἐν τῷδε τῷ βίῳ; Πῶς; Ἐγὼ λέγω· διὰ τοῦ καθαρτικοῦ νοὸς ἀναπτερούμενοι, καὶ ταῖς ἄνω δυνάμεσι συναγαλλόμενοι, τὴν κατάλυσιν ἑορτάζοντες τοῦ πανόλου ἐχθροῦ· ὥστε ψυχῇ καὶ σώματι

C διὰ τῆς πραείας νηστείας, καὶ τῆς προσψαύσεως τοῦ ζωοποιοῦ καὶ ἀχράντου ξύλου, ὡς ἑκατέρωθεν καθαρθέντες συσκιρτῆσαι, ὡς ἔφαμεν, ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν, αἷς καὶ πολῖται γενησόμεθα, ἡνίκα κατ' οὐρανῶν ὁ κριτὴς παραγένηται. Καὶ πῶς, φησὶ, τοῦτο γένοιτο; Ὅταν ἀγνοῖς τοῖς χείλεσι διά τε τῆς ἡγεμονικοῦ ἡμῶν ἐλλάμψεως, καὶ τῆς ἀποτροπῆς καὶ ἐναντιώσεως τῶν ἐναντίων πνευμάτων, τοῦ ζωοποιοῦ καὶ ἀχράντου σταυροῦ τῆς καθαρᾶς προσψαύσεως ἄξιοι φανησόμεθα· ἐπεὶ καὶ ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς διὰ τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων παραδόσεως τὴν ὁδὸν ἡμῖν ταύτην ἀνεδείξατο, τῆς ἐπωφελοῦς, φημὶ, νηστείας· ἵνα μικρὸν ἀναθέντες τῆς ἡμῶν ταλαιπωρίας, τοῦ ῥύπου τε καθαρθέντες, καὶ τὰς τῶν

D παθῶν ἐπιβουλὰς ἀναστείλαντες, τὴν τελείαν ἄφεσιν τῆς τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου προσψαύσεως παρὰ τοῦ ἐν αὐτῷ παγέντος λῃψώμεθα, ὡς λοιπὸν ἔστιν ἰδέσθαι· ἑτέρως πῶς τῷ ἑτέρῳ συναντιλαμβανόμενον, καὶ χειραγωγοῦν πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, ἡ μὲν νηστεία τὸ κοῦφον τοῦ σώματος ἀποτελοῦσα, ἡ δὲ τοῦ θείου σταυροῦ καθαρώτατη προσκύνησις τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπάγουσα τῆς τῶν αἰσχίστων ἔργων συγχύσεως, καὶ πρὸς τὰ ἄνω βασίλεια ἐπάγουσα. Ταῦτα ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γενέσθαι πεποίηκεν, ὁ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς τῇ σωτηρίῳ αὐτοῦ τοῦ σταυροῦ προσηλώσει κατεργασάμενος, καὶ τῷ μεσασμῷ τῆς θείας ταύτης νηστείας χρηστὰς ἡμῖν ἐλπίδας ὑπέφηνε τῆς ἀναστάσεως.

Digitized by Google

mediator Dei et hominum providit, qui salutem nostram operatus est in medio terræ, huic cruci apprime salutari affixus, perque hoc jejunium spem bonam secuturæ resurrectionis nobis indicavit.

Ἀλλ' ὦ νηστεία, θεόσδοτον ἐργαλεῖον, ἡ συγκόπτουσα ὡς πέλεκυς τὰς ἀναφυείσας ἡμῖν ἐμπαθεῖς ὀρέξεις, ὅπερ ἀπολέσας ὁ Ἀδὰμ, ἐξόριστος δέδεικται τῆς τοῦ παραδείσου συμβιώσεως, συντηρήσας δὲ Μωϋσῆς θεάπτης ἐγένετο. Ὦ νηστεία δυνατωτέρα πυρὸς, ἡ τὸ πῦρ τὸ Χαλδαϊκὸν τεφρώσασα, καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας ἀτρώτους διαφυλάξασα. Ὦ νηστεία ἡ τὸν προφήτην Ἰωνᾶν λυπήσασα, καὶ τὴν Νινευϊτῶν πόλιν φυλάξασα· καὶ εἴ τις τὰς ὁδοὺς τῆς νηστείας ἐθελήσειεν ἐξιχνιάσαι, τάχα ἂν δυνηθῇ καταλαβέσθαι τὰ Θεοῦ ἄπειρα κρίματα. A Sed enim, o jejunium, organum plane ferreum nobis Dei providentia subministratum, quo ceu acutissima bipenni intempestivi vitiosique appetitus in nobis repullulascentes præsecantur. Et quidem Adam mox id ut perdidit, extorris declaratus est a communione paradisi : contra, Moyses, eo penes se conservato, Deum videre promeruit. O jejunium igne quovis præpollentius, quod et Chaldaicum illum ignem redegit in cineres, tresque pueros conservavit citra vulneris vestigium. O jejunium, quod cum aliquantum mœroris Jonæ prophetæ invexisset, civitatem Ninivitarum servavit incolumem. Si quis proinde velit persequi vestigiatim multifariam jejunii viam, utique nullo prope negotio assequi possit, quin et nonnihil ex arcanis Dei judiciis percipere valebit.

Ἀλλ' ἵνα μὴ τὴν νηστείαν μόνην, καὶ τὰ ζωοποιὰ αὐτῆς χαρίσματα ἐγκωμιάσωμεν, φέρε προθῶμεν ἐν μέσῳ τὸ ἐν μέσῳ τῆς νηστείας προτεθὲν ἡμῖν ζωοποιὸν ξύλον τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ ἐν μέσῳ τῆς γῆς προσπαγὲν εἰς σωτηρίαν ἡμῶν. Τί καὶ πῶς αὐτὸ ἀνυμνοῦντες ἔν τε στόματι καὶ καρδίᾳ ; Οὕτως εἴπωμεν βοῶντες καὶ λέγοντες αὐτῷ· Χαίροις, σταυρὲ τίμιε, ἐν ᾧ τὰς χεῖρας ὑφαπλώσας ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς καὶ Λόγος, ἐνηγκαλίσατο ἡμᾶς, καὶ προσήγαγε τῷ ἐπουρανίῳ Πατρί. Χαίροις, σταυρὲ, δι' οὗ ἐκκαθαίρονται ἡμῶν αἱ αἰσθήσεις πάσης κηλίδος διὰ τῆς ὁλοκαρδίου ἡμῶν ἐν σοὶ περιπτύξεως. Χαίροις, σταυρὲ, ὁ χαρὰν ἀνεκλάλητον τοῖς πατράσιν ἡμῶν διὰ τοῦ ἐν σοὶ καθηλωθέντος ἀψεύστως προξενήσας. Χαίροις, σταυρὲ, ἐκθάμβωσις τῆς φλογίνης ῥομφαίας, ὡς νῶτα δούσης διὰ σοῦ τῷ εὐγνώμονι λῃστῇ. Χαίροις, σταυρὲ, ὃν κατέχοντες ἡμεῖς νυνὶ ὁ πιστὸς λαὸς, τὸ ξθνος τὸ ἅγιον εἰς ἱκετηρίας σου προσάγομεν τῷ ἐν σοὶ προσπαγέντι Χριστῷ καὶ Θεῷ, διὸ καὶ πάνυ καυχώμεθα ἐπὶ σοὶ, ὡς τοῦ Δεσπότου ἡμῶν ἐν σοὶ τὰς ἀχράντους χεῖρας ἐκτανύσαντος, καὶ ἐν σοὶ ἐκχυθέντος τοῦ θεορρύτου αἵματος τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου, τοῦ ἀοράτου Πατρὸς, οὗτινος οἱ εὐσεβῶς μετέχοντες σήμερον ἐξιλεοῦνται τῷ ζωοποιῷ ἡμῶν Θεῷ ἐπὶ τῶν ἤδη κακῶν αὐτοῖς πλημμεληθέντων, καὶ τὴν λύσιν αὐτῶν διά τε τὴν αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς γενομένην ἄκραν συγκατάβασιν, καὶ διὰ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ζωοπαρόχου αὐτοῦ πάθους εὐχερῶς ποριζόμεθα. Ne interim solitarium quidem jejunium deprædicemus, aut certe ea sola, quæ per jejunium conferuntur homini, beneficia meritis attollamus præconiis : agite, in medium depromamus, quod in medio jejunii adorationis gratia proponi solet, lignum vitale venerandæ Crucis, quodque nostra salutis causa defixum est in medio terræ : quid aut certe quo nos pacto debitas illi exsolvemus laudes ? Ore nimirum juxta ac corde. Hunc plane in modum ei ipsi voce exserta dicamus : Salve, crux pretiosa, in qua ipse Dei Filius ac Verbum expansis manibus circumplexus nos est, et cœlesti suo conciliavit Patri. Salve, crux, cujus salutari interventu, nostri sensus ab omni probro expurgantur sordentis maculæ, per humilem complexum toto corde nostro sibi exhibitum. Salve, crux, quæ ineffabile gaudium patribus nostris conciliasti, per B C eum qui tibi clavis confixus est. Salve, crux, hebetatio flammeæ illius rhomphææ aciem obtundens, ac si terga det tui unius gratia, non male grato latroni. Salve, crux, cujus præsentiam nunc obtinentes nos populus fidelis, gens sancta, supplici cum devotione offerimus te Christo ac Deo, ei utique, qui confixione clavorum tibi cohærere voluit. Eoque in tui unius gratiam magnifice gloriamur et exsultamus, nimirum quoniam Dominus noster innoxius prorsus, nec ullius maculæ colore interpunctas manus expandere in te dignatus est, in te quoque effusus sanguis ille est, a Deo profluens, nempe a Filio, qui idem sanguinis particeps hodie effecti, quicunque pie te colunt, repropitiantur vivificanti Deo nostro pro eatenus male sibi commissis, eorumque absolutionem facile promeremur accipere per summam ejus condescensionem, qui tanta gessit nostri causa, perque commemorationem vivificæ passionis ipsius.

Χαίροις, σταυρὲ, νικοποιὸν ὅπλον τοῦ μεγάλου Βασιλέως, ὁ ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ φρικτῇ αὐτοῦ ἐλεύσει μέλλων συνδιαπορευθῆναι ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι, καὶ ταῖς τῶν δικαίων ἁπάντων ὁμηγύρεσιν, οἳ καὶ συνεκλάμψουσί σοι ὡς φωστῆρες, δηλοῦντες καὶ προοδοποιοῦντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως τῆς κτίσεως ἁπάσης, οὗ ἡ ἐνέργεια τῆς χάριτος, καὶ τοῦ ἀμήχανου κάλλους, τῆς ἐν σοὶ ἐναποκειμένης δόξης, ἧς ἔλαβες παρὰ τοῦ ἐπὶ σοὶ προσηλωθέντος Ἰησοῦ ἐκφαντικώτερον σὺν τοῖς δικαίοις συναστράψει εἰς αἰσχύνην μὲν τῶν Ἰουδαίων εἰς καύχημα δὲ τῶν τὰς D Salve, crux, magni illius Regis scutum, cujus prætentu paratur victoria omnis, quod et in secundo ac formidabili ejus adventu viam præmuniet cœlestium virtutum choris, et universo justorum cœtui, qui instar luminarium tibi præradiabunt prænuntiantes, et adventui Regis universæ creaturæ prægredientes, cujus quidem vis gratiæ efficax adeo, neque non inimitabilis decor gloriæ in te repositæ, quam ab ipso mutuata es Jesu, qui tibi cohæsit clavis suffixus, et idem expressius, palamque conspiciendus una cum justis, in pro-

Digitized by Google

brum quidem ac dedecus Judæorum; e diverso in eorum gloriam et exsultationem, qui propriam tibi ac divinitus insitam vim sedulo contemplati fuerint in hac adhuc constituti concreta ac rudi mole gravissimæ carnis. At certe, veneranda crux, Christianorum quidem tutelaris et fidissima custos, universorum autem ex adverso occursantium insultuum potentissima profligatrix, aspice nos eo, qui in te est splendore, vim qualemcunque perspectivam cordis nostri, ea claritate enitescere facito, et illustra, ut tale aliquid spontanei eligamus perpeti, cujusmodi patientissime pertulit nostri causa Filius ipse et idem Verbum invisibilis Patris, nimirum ut in ipsius gratiam et nos, quemadmodum ipse prior pro nobis, animas nostras ad mortem usque deponamus. Id etenim si voluerimus perpeti, et ejusmodi honestam atque perutilem non inviti ingrediemur viam, nimirum poterimus omni cum alacritate Christi passionibus effici conformes, quarum sancta æmulatione, per efficacem vim tuæ virtutis efficito, ad id ut indemnati pertingamus, teque digne contemplemur, et summa cum observatione colamus, inexpugnabili potestate subnixi ejus, qui per se mortem ipsam mortificavit; simul etiam dignos reddito, qui hilariter ac festive spectemus lucifluum diem, observamus in arrham quidem expressioris ac participii eorum, quæ reposita sunt nobis, et contingat consortes fieri gratia et clementi erga nos benignitate Domini nostri Jesu, gloria una cum sancto ipsius Spiritu nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A ἰδίας καὶ θείας σου ἐνεργείας ἐν τῷ παχεῖ τούτῳ καὶ βαρυτάτῳ σαρκίῳ τεθεακότων. Ἀλλ', ὦ σταυρὲ τίμιε, φύλαξ μὲν ἀσφαλέστατε τῶν Χριστιανῶν, ἀναιρέτα δὲ δυνατώτατε ἁπασῶν τῶν ἐναντίων ἐφόδων, αὔγασον ἡμᾶς τῇ σοι ἐναποκειμένῃ αἴγλῃ· φώτισον ἡμῶν τὸ ὀπτικὸν τῆς καρδίας, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐλώμεθα τοιοῦτόν τι πεπονθέναι, οἷον ἐπὶ σοὶ πέπονθεν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ ἀοράτου Πατρὸς ὑπὲρ αὐτοῦ τε ἡμᾶς, ὥσπερ αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν, θεῖναι μέχρι θανάτου τὰς ἡμετέρας ψυχάς. Καὶ γὰρ εἰ τοῦτο ἐλέσθαι θελήσωμεν παθεῖν, καὶ τὴν καλὴν ταύτην ὁδὸν καὶ χρηστὴν αἱρετίσασθαι, δυνησόμεθα μετ' εὐκολίας καὶ τοῖς πάθεσιν αὐτοῦ συμμορφωθῆναι, ἧς ἀκαταχρίτους διὰ τῆς σῆς ἐνεργειῶν δυνάμεως φθάσαι καὶ γενέσθαι θεάμονας ἀξίους καὶ προσκυνητὰς B τῇ ἀκαταμαχήτῳ ἐξουσίᾳ τοῦ διὰ σοῦ θάνατον νεκρώσαντος, ποίησον, κατιδεῖν δὲ ἅμα καὶ τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν καὶ φαεσφόρον τοῦ Πάσχα μεθ' ἱλαρᾶς εὐφροσύνης ἀξίωσον, εἰς ἀῤῥαβῶνα μὲν τοῦ ἐκτυπωτέρου τε καὶ ἀληθεστέρου Πάσχα, εἰς ἀπόλαυσιν μὲν τῶν αἰωνίων ἐκείνων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς μετασχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, ἅμα καὶ τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

VI.

Sophronii Hierosolymorum episcopi, sanctorum Archangelorum, et Angelorum, cæterarumque cœlestium Virtutum Encomion.

Interprete Theodoro Peltano. — Combef. Biblioth. Concionat. VIII, 226.

O divini materiæque expertes Dei exercitus! o mente rationeque præditæ intelligentiæ! At præstat gradatim, et ex ordine vos prædicare, magnificare, et invocare. O Seraphim, quæ sex alis exornata, inque prima cœlestium exercituum acie collocata, vestro ardore cæteros omnes incenditis. Vos estis, quæ propter inconcussam stabilitatem, corporeæque concretionis vacuitatem, tum ob æternitatem vobis communicatam, cognoscendique et inflammandi virtutem, expressum quoddam divinæ similitudinis simulacrum præ vobis fertis; vos secundaria lumina, emanatione plane beata, e prima luce prodeuntia, recte appellamini, ut quæ immensum infinitumque trini unicique principatus illius, numeris omnibus absoluti, splendorem, quantum fas est, citra ullum medium excipiatis, exceptumque cæteris mentibus et intelligentiis communem faciatis. Cum vos ergo ob incendendi expiandique vim, qua polletis, quaque omnem malitiam omnemque fœditatem absumere et expiare consuevistis, incensorum et calfactorum nomini-

C bus designemini, internos, obsecro, animæ meæ accessus, a vitiorum sordibus expiate, spinosaque materia quæ eidem cohæret, incensa absumptaque, divinum sermonem pectori meo inserite; ac cordis mei tenebris penitus eliminatis discussisque, intimos mentis meæ sensus illuminate.

O vos, Cherubim, oculis plena et quadriformia, quæ internis viribus formæ vestræ cognatis, appositaque proportione respondentibus, vi ratiocinante nimirum, et irascente: fortitudine rursum, et cœlesti celsitudine, ample magnificeque exculta, omnique sapientia plena estis (quare etiam cognitionis fontes et scaturigines appellamini), divini verbi cognitione me expolite, itaque contra veterem serpentem incendite, et e terra in sublime poD tenter evehite.

O Throni ardore accensi et inaccessi, qui Dei Opt. Maximi sedes, vehiculum, et requies estis omnique humili abjectaque servitute superiores: utpote summum illum omnium regem inter vos complexi, me ab omni fraude et exsecrando opere liberate, Deique gloria et majestate dignum efficite.

O venerandæ Dominationes, hoc nominis ea de causa sortitæ, quod divinam auctoritatem vestro munere exprimatis, cœlestiumque bonorum communicationem vere proprieque citra ullum prorsus impedimentum excipiatis: donate mihi ut,

Digitized by Google

animi perturbationibus, quæ mentem corrumpunt, imperare, dæmonisque insidiis, quæ animum graviter lædunt usque ad ultimum vitæ spiritum dominari queam.

O Potestates, quæ appellationem functioni vestræ consentaneam consecutæ, nulla prorsus servitute valetis premi, nullo turbine concuti : quæque ab illo solo principatu, a quo omnis potestas fluit, potestatem et firmitatem nactæ estis : impertiamini mihi potestatem contra aspectabiles et inaspectabiles hostes, qui contra animam meam insurgunt, mentemque meam in captivitatem redigere contendunt, et gressus meos, ne secundum Deum dirigantur, evertere nituntur.

O immotæ masculæque Virtutes, quæ propter animi robur et fortitudinem invictamque virium præstantiam, divinam potentiam et vim adumbratis ; me debilem ac infirmum divino robore et fortitudine circumcingite et quo spiritales illos angues, et scorpios viriliter propulsem proteramque, idoneum reddite.

O flecti moverique nescii Principatus, qui a divino principatu omnis principii experte, omnisque principatus auctore, et nomen, et dignitatem principatus citra controversiam accepistis, quique tertio angelorum choro prælati estis, fidi adeste : et quo de infestissimis hostibus triumphem, iisdemque ad finem usque imperterrite et sine vulnere resistam, sedulam operam navate.

O ter sanctissime, summeque amande, et venerande sacræ militiæ princeps, et administer Michael, angelorum coryphæe, omni cultu omnique laude et celebratione dignissime ; qui Judaici populi ductor quondam exstitisti, ipsique planam ad meliora salutique viciniora viam, summa fide ostendisti, quique ingenti illa horrendaque, ac longe lateque per omnia sonitum spargente tuba, olim personiturus es : cujus quidem terribili clangore, qui a sæculo mortui fuerant, ex abditis terræ receptaculis resurgent ; et terra veluti funda rotata, e fundamentis movebitur ; et elementa dissolventur, et sol atro colore perfundetur, et in cilicini sacci modum obscurabitur ; et luna tota in sanguinem convertetur ; et stellæ perinde ac grossus e ficu, dum valida vi venti agitantur, e cœlo in terram decident ; et universus aer, quasi tetris nubibus obductus, in noctem vertetur ; et cœlum instar libri involutum e medio facesset ; et mons omnis, et vallis, et insula, et civitas e sedibus suis emovebuntur ; et magnates, et potentes, et duces, et terræ judices, et reliqui populi humiliabuntur ; et quod gravissimorum dolorum, et gemituum, stridorumque dentium, ac omne genus suppliciorum, tempus jam adesse cernent, præ timore et horrore exanimabuntur. Quando ergo omnes, qui in vivis adhuc degunt in momento (2), et quasi in ictu oculi emorientur, statimque immutabuntur ; quando mare et flumina, et infernus ingenti impendentium malorum formidine metuque concussa, quos detinebant, mortuos emittent ; quando justi quidem, aeris nubibus subvecti, obviam Christo Domino rapientur, in omnem æternitatem vitam cum eo acturi ; peccatores autem ad supplicia, quæ in illos constituta sunt, amandabuntur ; quando tandem omnia illa admirabilia, quæ exspectantur per sonitum quem daturus es, consummabuntur ; tunc, o sancte archisatrapa, errantium ductor, prolapsorum excitator, animorum propugnator, corporum conservator, dæmonum exterminator, universæque creaturæ illustrator ; tunc, obsecro te, tunc fidus causæ meæ patronus adesse ne gravere. O sanctissime Michael, qui populum Israeliticum Dei mandato per mare trajectum, in terra promissionis constituisti, et Jesum Nave contra adversarios armasti, et Moysi tabernaculum a sanguinario hoste liberasti, et multorum aliorum sanctorum animas illuminasti, meos quoque internos sensus illustra, internumque animæ meæ oculum illumina ; et cor meum, vitæ hujus fluctibus agitatum, confirma ; et mentem meam ad terrena inclinatam, sursum ad cœlestem prudentiam subleva ; et remissas manus meas, contra bello assuetos hostes confirma ; et emortuos pedes meos, ne semitam, quæ ad cœlos ducit, deserant, corrobora ; et cervicem meam peccatis onustam subrige ; et cicatrices meas, quæ graveolentiam exhalant, planeque computrescunt, sana ; et ardentium libidinum perturbationumque incendium seda ; et cæteras tandem miseriarum et laborum meorum molestias cura. Iterum, re et nomine Michael, te oro, et quanto possum sensu obtestor, ut e vitæ hujus curriculo exituro, lætus pacatusque appareas, meque sub honorato alarum tuarum velamine abscondas atque ex angustis obscurisque inferorum locis ereptum, in loca tabernaculi admirabilis constituas, deducens « usque ad domum Dei, in voce exsultationis, et confessionis et soni festum celebrantium [1]. »

Tu quoque, divinissime angelorumque præstantissime Gabriel, qui mundi es exoptatissimus, gaudiique et lætitiæ dator optimus ; qui divinorum arcanorum interpres es scientissimus, bonorumque omnium administer et procurator primarius ; qui sacrorum tandem ministrorum dux et princeps es augustissimus ; agedum mentem et cor meum instrue, et ad universa Dei judicia et justificationes dirige. Qui Ezechieli [2] in Chobar visionem illam plane divinam patefecisti, sterilitatis meæ labem dissolve. Qui infecundum ante Elisabethis uterum a vinculo, quo tenebatur, Dei jussione solvisti [3], eamdemque fructuosam effecisti,

[1] Psal. XLI, 5. [2] Ezech. I, 1 seqq. [3] Luc. I, 36.

NOTÆ.

(2) Vivi tempore judicii in ipso raptu morientur et immutabuntur. Aliqui tamen sentiunt, non morituros, sed tantum immutandos.

Digitized by Google

meam quoque infelicem afflictamque animam, grata quadam venustate, internaque lætitia, et luce perfunde, qui beatissimam inculpatissimamque sacratissimæ purissimæque Dominæ nostræ Genitricis Dei Mariæ animam, læta salutarique annuntiatione ingenti gaudio imbuisti [a]; Evæque tristitiam, ejusdemque luctum, certæ salutis sponsione in lætitiam transformasti; paucis, qui totius mundi mœrorem in gaudium convertisti, vesteque luctuosa discissa, omnes lætitiæ stola induisti; te etiam atque etiam, o Gabriel, veræ lætitiæ conciliator et dator, rogo obtestorque, ut me, gravi ægritudine pressum, clementer visites, divinaque virtute atque animi jucunditate impleas, necnon a tormentis Belial, aspectabiliumque et inaspectabilium hostium periculis exemptum, per tuam auctoritatem et apud Deum intercessionem, justorum et sanctorum cœtui adjungas, et tandem in locis illis, quæ omnibus deliciis affluunt, tuto colloces.

O vos, reliqui omnes angeli et archangeli, cœtus cœlestis, corona impenetrabilis, phalanx præstantissima, multitudo immensa, exercitus innumerus, celsitudo inaccessa, magnitudo incomprehensa, chorus incomparabilis, notitia omni indagatione superior, lætitia inexplicabilis, pompa summe admirabilis, quantitas cogitationem omnem excedens, subtilitas mensuram ignorans, agilitas cui alia nulla est similis, ordo infinite multiplex, celeritas infanda, substantia quæ circumscribi nequit, gloria mentis cogitatione comprehendi nescia, vis omni virtute et robore major; vos omnium Regis estis administri, vos venti, et spiritus, et aquæ, et Principes, et equi, et exercitus, et diaconi, et apostoli, et prædicatores, et prophetæ, et evangelistæ, et rerum divinarum interpretes, et custodes, et præsides, et conservatores, et abactores, et conductores et viæ duces, et inquisitores, et libripendes, et calculatores, et curatores, et illuminatores, et opum datores, et luminaria, et lucernæ, et lampades, et montes, et colles, et nubes, et judices, et susceptores, et relatores, et defensores, et decertatores, et propugnatores, et divina specula, et simulacra, et imagines, et nautæ, et naves, et gubernatores. Vos ii estis, qui cœlum cursu expeditissimo transmittitis; qui motu celerrimo incitatissimoque per aerem discurritis; qui cœlum et æthera repletis; qui nulli non homini custodes et comites adestis; qui Creatoris voluntatem indefleхe perficitis; qui vocem sermonum ejus citra intermissionem auditis, qui semper crescitis et proficitis, perpetuaque incrementa sumitis (solus enim Deus est, in quem nulla cadit mutatio); qui cœlestia corpora vocamini; qui mentes Deique tabernacula appellamini; qui carbones, et turbines, et flammæ nominamini: qui mystæ, mysteriorumque interpretes, et omnium Regis amici, et musici, necnon sacrorum ministri, et diaconi dicimini.

A Cum igitur tali tantaque gloria sitis exornati, totque prærogativis cumulati, merito vestram benignitatem rogo et obsecro, o boni omnisque maculæ exsortes angeli et archangeli: vestræ, o impolluti spiritus, magnificentiæ supplico, conservare vitam meam inoffensam, spem infractam, mores inculpatos, dilectionem erga Deum et proximum integram, et ab omni offensione liberam. Manu me, quæso, ducite et deducite, et ad omnem salutarem Deoque acceptam semitam dirigite. Iterum, o divini spiritus, vos rogatos plurimumque obtestatos cupio, quando in ultimo vitæ meæ hiatu, ex luteo hoc vase excedere compellar, vosque omnes actiones meas trutina expensuri estis, cunctaque, quæ vel palam, vel clam designavi, calculaturi, ut tunc vel omnes, vel ii certe, quos Deus ex vestro ordine tum mittet, quo infelicem miseramque animam meam excipiant, placidos clementesque vos mihi exhibeatis, bilancemque, quam pravis meis operibus perdite gravavi, dextere sublevetis, eamdemque tanquam solius clementis Dei ministri, quavis ratione et arte exonerare studeatis. Porro autem bonorum honestorumque operum loco, de quibus spem concipere licebat, immensam Domini misericordiam, in medium proponite, beneficum clementemque Deum, o laudatissimæ præstantissimæque mentes, orantes, ut per vestram intercessionem, omnes afflictiones, et morbos, et calamitates, quæ unquam in vita pertuli, in criminum meorum compensationem condemnationisque, et cruciatuum non vulgarium, quos juste promeritus fueram, relaxationem et condonationem admittere, eorumdemque vice et loco habere et calculare dignetur: quo, inimico per divinam gratiam perfecte semel superato debellatoque, ob servatam miseram animam meam, ingens gaudium oriatur in cœlo: conditore ter benignissimo vos convocante, et dicente: « Congratulamini mihi, amici, quia inveni ovem [b], » quæ olim in montibus aberraverat. Denique, cum consummationis dies advenerit, et mundi finis jam præ foribus urserit, et cœli contremiscent, et firmamentum nutabit, et terræ fundamenta quatientur, et abyssus abyssi præ timore obrigescet, et inferi formidine horrebunt, et immensi maris divisiones in ignem vertentur, et elementa omnia a facie ignis, ut cera, dissolventur, et qui in terræ recessibus obruti jacebunt, exsuscitabuntur, et mundi hujus figura pertransibit, et tremendus judex in limine ipso assistet, vosque adventum illius antevertentes, terminos finesque terræ percurretis, quo universos mortales, qui a sæculo mortem obierant, in unum cogatis, illosque incorrupto judici simul omnes sistatis, quo singuli de omni opere, omnique cogitatione, et animi conceptione rationem reddant: tunc, obsecro vos, neque unquam usque ad vitæ finem obsecrare desinam, qui omnia lustratis, publicaque Dei ministeria non absque auctoritate obitis, et hoc ipso

[a] Luc. I, 28. [b] Luc. XV, 6.

Digitized by Google

regiam quamdam dignitatem præ vobis geritis, quod et sceptra, et virgas, et hastas defertis (per hæc enim coercendi, et puniendi vim, quâ polletis, evidenter ostenditis), tunc, inquam, tunc, obsecro, propitii adeste, miseroque, et infelici tanquam ter optimi regis illius principes, parcite, et me a tristi illa, iracundaque sententia, quæ in ignem æternum amandat, per vestram apud Deum intercessionem liberate. Contra vero lætæ, et jucundæ illius vocationis, vitæque, quæ omni mœrore caret, nullaque re indiget, me una cum meis synergis, et cognatis, quorum nomina, et vocationem novit is, qui nihil nescit, participem efficite, et gaudii tandem quod nunquam finem facit, hæredem declarate.

O Domine, Servator, Deus et Verbum, qui dominatum in excelso obtines : qui principio cares, universaque continues : qui ingenti roboré polles, omnibus vitam, omnibus timorem affers; qui cœlum et terram, omniaque, quæ illorum ambitu continentur, solo nutu condidisti [6,7]; qui primum quidem angelos mente concepisti, tuusque conceptus opus fuit : quod enim mente conceperas, id solo verbo explesti, et absolvisti. Mox pari arte et facilitate hominem e terræ pulvere, secundum tuam imaginem et similitudinem formasti [8], efformatumque, et modicum quid ab angelis diminutum [9], et liberó arbitrio ornatum, omnium creatarum rerum regem et dominum constituisti; nempe quo bonis illis, quæ illi in paradiso præparaveras, frueretur, quibus etiam tantisper fruitus est dum a serpente, et uxore captus, atque seductus, divina tua mandata prævaricatus est, degustando nimirum lethiferæ arboris pomum : quare e regia dignitate e vestigio excidit, paradisoque exclusus, in pœnam factis suis dignam incurrit; puta in fletum, et servilem habitum, in sudorem, laborem et molestiam, in tristitiam et dolorem, et quod suppliciorum omnium vere est acerbissimum, in justam tandem mortem, dissolutionemque in terram, ex quâ primo susceptus, productusque fuerat. Tu autem, Domine, vere clemens, et miseri- cors, peculium, quod præ cæteris omnibus tibi charum, diaboli tyrannis oppresserat, nequaquam aspernatus es; verum tremendum illud mysterium, quod ante omnia sæcula definieras, expleturus, teipsum, qui Patris es sapientia, et mens, et Verbum, et character, et terminus, et imago, et sigillum, et Filius, et forma expressa, exinanivisti. Nam et in casta Virgine per Spiritum sanctum inhabitasti, et ortum ex ea, qui omnem rationem excedit, sumpsisti. Nec enim virginea claustra omnino solvisti; sed carnis expers, modo, quem tu nosti, in eam ingressus, carne indutus ex ea denuo egressus es, uteri ostio clauso, ut ante erat, relicto. Mox crucem subiisti, felle, et aceto inter se permistis, potatus, lanceaque ad latus tuum adacta, confossus. Mortem tandem sponte perpessus, mortem ipsam peremisti, mundumque universum immortalitate donasti; et prolapsam, deformatamque imaginem, in integrum instaurasti, et veterem maledictionem, quæ per lignum irrogata fuerat delevisti. Tu ergo universorum Rex et Conditor, qui unus tantarum, tamque admirabilium rerum architectus es, cunctaque, quæ usque exstant, in communem mortalium utilitatem condidisti, ac pœnæ obnoxios non sine paterna affectione punire consuevisti, quando pro tribunali sedens, omnes ad judicium es adducturus, statione dextera cum iis omnibus, quorum memoriam in mente habeo, me dignare. O omnium inspector, occultorumque cognitor, criminibus, quæ ullo unquam tempore perpetravi, oblivioni traditis, immortalis thalami ostium, hoc est, cœlestem gloriam mihi pande. O immortalis Sponse, benedictionis vocem fac nos audire. O benefice, justorum numero me accense, tuique gaudii, inculpatæ Matris tuæ, angelorumque sanctorum, et apostolorum, et prophetarum, et martyrum, et justorum omnium, qui a sæculo fuerunt, precibus intercedentibus, consortes nos effice, qui cum Patre tuo, et Spiritu sancto es benedictus nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[6,7] Esther. XIII, 10. [8] Gen. I, 26, 27. [9] Psal. VIII, 6.

VII.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον.

Encomium in sanctum Joannem Præcursorem.

ANG. MAI *Spicileg. Rom.* t. IV, p. 130.

α'. Δίδου, ὦ φωνὴ τοῦ Λόγου φωνήν· δίδου ἡμῖν, ὦ λύχνε τοῦ φωτὸς, τὴν αὐγήν· δίδου ἡμῖν, ὦ τοῦ Λόγου Πρόδρομε, τοῦ λόγου τὸν δρόμον, ἵνα σε πρὸς ἀξίαν τοῖς σοῖς εὐφημήσαντες ἐντρυφήσωμεν σήμερον· ὑμνεῖν γάρ σε κατὰ χρέος πατρῷόν [a] τε καὶ ἰδικῶν πάντων πλέον, ὦ Βαπτιστὰ, προθυμούμεθα.

1. O vox Verbi, da vocem! Tu lucerna luminis, da nobis splendorem! O Verbi Præcursor, da nobis verbi cursum, ut hodie exsultemus dignis teipsum celebrando laudibus! Nos enim impulit animus ut majorá tibi canamus quam patribus et coetaneis tuis, o beate Joannes! plus tuis cumulati

VARIÆ LECTIONES.

[a] πατρῴων.

Digitized by Google

sumus muneribus quam majorum tuorum omnium. Cum grates debitas a nobis effundere nequeamus, denuo ad te benignum confugimus datorem, ut præconiis nostris dux et magister adesse velis; ne forsan te solis verbis prædicantes, propter verborum exilitatem et dedecus, gloriæ tuæ detractores potius videamur quam grati laudatores. Qui verborum nostrorum simplicitatem ignorant, sermonem requirunt comparem magnitudini et dignitati Præcursoris, nec unquam veniam concedunt oratori, cum viribus deficientibus, propositum suum non attingit, et flammam ab aliis exspectatam non accendit. Quicunque te gloriæ corona redimire voluerit, semper a digna longissime aberit; nemo enim totis exclamat faucibus, nisi furat et mente solita excesserit. Quid igitur mihi agendum est, qui, per singulas horas, muneribus tuis innumeris veluti arbor ad aquas, undis indesinenter affluentibus, sua agmina sumit, ita ex vivificante infusione tua meum profectum capio? Quid gratius, an silere et nullatenus clamare, si quis digne profari nesciat? An clamare quo quis possit modo ita ut indomitum mentis sensum demonstret, etiamsi præ vocis imbecillitate ingentem clamorem edere nequeat? Hic profecto veniæ dignus est, quia sapientium partes complectitur. Inter decem leprosos a Domino mundatos, fuit quidam alienigena, ex Samaria oriundus; ingratæ turbæ adnumeratur quæ benefactori suo fausta ex viribus non deprecabantur: languore enim purgati, gloriam Deo non tribuerunt, qui ipsis mundationem dederat.

2. Ideo non est silendum, sed tibi laudes ex affectu tribuendæ sunt, etiamsi ad celsitudinem tuam non attingamus. Nequaquam carpamus probrum illorum novem, celebratam autem societatem illius habeamus, qui gratior judicatus fuit. Clama in nobis, o Baptista, sicut prius clamasti in deserto: deserti enim sumus et verbo et voce et splendore, quibus gloriæ tuæ corona complectitur. Imo et altius clama in nobis: clamabimus cum clamaveris, et silebimus cum silueris, etsi ingentes edituri essemus clamores. Clamor noster ad nihilum reputabitur, nisi ex divino clamore tuo suum fragorem hauserit, et nusquam terrarum vox nostra audietur, nisi e voce tua magna sonitum sumpserit. Ideo plus magisque te in adjutorium invocamus et adprecamur, ut linguam nostram, voce carentem, a vinculis absolvas, veluti nascendo linguam patris Zachariæ solvisti! Da quoque supplicibus nobis vocem ad præconia tua longe lateque diffundenda, quemadmodum infans genitorem tuum voce donasti ad nomen tuum publice proferendum. Si lingua ejus alligata fuit dum per adventum tuum illam solveres et ad salutandum teipsum, moveres, quomodo linguam nostram in laudem tuam movebimus,

Ἐπειδὴ δὲ πάντων πλέον ἐκ προγόνων σου ταῖς δωρεαῖς ἐνεβρύνθημεν, καὶ οἴκοθεν τοῦτο δρᾷν οὐ δυνάμενοι, πάλιν ἐπὶ σὲ τὸν φιλόδωρον τρέχομεν, καὶ σὲ γενέσθαι χορηγὸν ἡμῖν τῶν ἐπαίνων αἰτούμεθα. Ἵνα μή σε μόνον τοῖς ἐξ ἡμῶν λόγοις γεραίροντες, ὑβρισταί τινες εἶναι τῆς μικροπρεπείας τῶν λόγων καὶ ἀτιμίας δόξωμεν, ἢ ἐπαινέται τε καὶ εὐχάριστοι, παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι τὴν ἡμῶν ἐν λόγοις εὐτέλειαν, ἀλλὰ τῷ μεγέθει ἢ ἀξίᾳ τοῦ τιμωμένου ἀπαιτοῦσιν εἶναι τὸν λόγον ἐφάμιλλον· καὶ μὴ δι-
δοῦσι συγγνώμην τῇ προθέσει τοῦ λέγοντος, τοῦ πόθου τὴν φλόγα μὴ φερούσῃ, εἰ τὸ ὑπὲρ αὐτὴν ἐκ βίας ἐφάπτοιτο. Ὅτι μὲν γὰρ οἱ σε ταῖς εὐφημίαις στεφανοῦν ἐθελήσοιεν πόρρω που τῆς ἀξίας καὶ πάνυ μακρὸν ἀπολείπονται, οὐκέτι οὐδεὶς ὡς οὐχ ὅλῳ κατρύξειε τῷ στόματι, εἰ μὴ μέμηνε καὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξέστη φρονήματος. Τί οὖν χρὴ διαπράττεσθαι τὸν οἷον ἐμὲ μυρίοις σου καθ' ὥραν ἑκάστην δωρεαῖς, ὥσπερ τι δένδρον παρ' ὕδασι τὴν φυτείαν λαχὸν, ἀρδευόμενον καὶ ἀλήκτως παραρρέουσαν ἔχοντα τῆς σῆς ἐνεργητικῆς χύσεως τὴν ἐπίδοσιν; Ἆρα σιγᾷν καὶ μηδὲν ὅλως βοᾷν χαριστήριον ὅτι κατ' ἀξίαν μὴ δεδύνηται, ἢ βοᾷν ὡς οἷός τε εἴη καὶ δύνηται, καὶ ταύτῃ δεικνύναι τῆς ἐνούσης αὐτῷ γνώμης τὸ ἀσχετον; κἂν ἡ βοὴ ταύτης τὸ μέγεθος δι' οἰκείαν φανεροῦν μὴ ἰσχύσῃ σμικρότητα. Ὁ μὲν γὰρ καὶ ἀποδοχῆς ἄξιος κρίνεται, κἂν τὴν τῶν εὐγνωμονούντων μοῖραν λογίζηται· καθὰ κἀκεῖνος ὁ ἐν τῇ δεκάδι τῶν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος καθαρθέντων λεπρῶν ἀλλογενὴς καὶ ἀλλόφυλος· ὁ δὲ τῷ τῶν ἀχαρίστων στίφει συνάπτεται, τὸν εὐεργέτην οὐκ εὐφημῶν κατὰ δύναμιν, καθὰ καὶ οὗτοι εἰληφότες μὲν τῆς νόσου τὴν κάθαρσιν, οὐ δεδωκότες δὲ δόξαν Χριστῷ τῷ ταύτην αὐτοῖς δεδωκότι τὴν κάθαρσιν.

β'. Οὐκοῦν οὐ σιωπητέον, λεκτέον δέ σοι ποθητῶς τὸ ἐγκώμιον, εἰ καὶ κατόπιν τῆς σῆς μεγαλειότητος λέξοιμεν· ὡς ἂν μὴ τούτων τῶν ἐννέα τὸν μῶμον δρεψόμεθα· ἀλλὰ τοῦ κριθέντος εὐγνώμονος τὴν ἐπαινετὴν ἑταιρίαν ἁρπάσωμεν. Βόησον τοίνυν, ὦ Βαπτιστὰ, καὶ νῦν ἐν ἡμῖν ὡς ἐν ἐρήμῳ τὸ πρότερον. Ἔρημοι γὰρ καὶ ἡμεῖς λόγου καὶ φωνῆς καὶ ταῦτα βλαστώσης αὐγῆς καθεστήκαμεν· ἐξ ὧν σοι καὶ δι' ὧν ὁ τῆς εὐφημίας ἀναπλέκεται στέφανος· βόησον καὶ νῦν ἐν ἡμῖν γεγωνότερον. Βοησόμεθα γὰρ εἰ βοήσειας, καὶ σιγήσομεν εἰ σιγήσειας, κἂν μεγαλοφώνως βοᾷν προῃρήμεθα. Εἰς οὐδὲν γὰρ ἡμῶν ἡ βοὴ λογισθήσεται, μὴ τῇ θειοτέρᾳ σου βοῇ τὸ σθένος λαμβάνουσα· καὶ οὐδαμόθι γῆς ἡμῶν ἡ φωνὴ ἀκουσθήσεται, μὴ ἐκ τῆς μεγάλης σου φωνῆς δεχόμενοι τὸ εὔηχον. Διὸ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς συμμαχίαν σε προκαλούμεθα καὶ λῦσαι δεόμεθα τὴν γλῶτταν ἡμῶν ἀφωνίᾳ δουλεύουσαν, ὥσπερ καὶ Ζαχαρίας τῷ πατρὶ πάλαι γενόμενος ἔλυσας· καὶ δοῦναι φωνὴν ἱκετεύομεν πρὸς τὴν τῆς σῆς εὐφημίας ἀνάῤῥησιν, καθὰ κἀκείνῳ τικτόμενος δέδωκας πρὸς τὴν τοῦ σοῦ δημηγορίαν ὀνόματος. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος τὴν γλῶτταν πεπέδητο ἕως αὐτὴν ἡ σὴ προέλευσις ἔλυσε, καὶ τῆς σῆς προσηγορίας κεκίνηκε πρόοδος, πῶς ἂν ἡμεῖς πρὸς τὴν σὴν εὐφημίαν τὴν γλῶτταν

Digitized by Google

κινήσοιμεν, μὴ σοῦ ταύτην κινοῦντος καὶ στρέφοντος καὶ πρὸς τὸ σὸν αὐτὴν κατευθύνοντος στάδιον;

γ'. Ἀλλά μοι πρὸς τὴν βαλβίδα τῶν λόγων ὁ λογος ἐλθὼν, καὶ πρὸς τὴν τῶν σῶν θαυμάτων πληθὺν ἐκθαμβούμενος, ἀπορίᾳ συνέχεται μείζονι, ὅθεν τῆς κατὰ σὲ διηγήσεως ἄρξηται. Τὴν γέννησιν εἴποι πρώτην ἦν ὁ Γαβριὴλ προεμήνυσε ὡς χαρᾶς ἐσομένην τῷ κόσμῳ προοίμιον; Ἀλλὰ τὴν κυοφορίαν ἣν ἡ στεῖρα γραῦς ὡς ὑπερφυᾶ περιέκρυβε; Ἀλλὰ τὴν ἐγγάστριον ὄρχησιν τὴν πρώτην Θεὸν ἐγγάστριον πᾶσι κηρύξασαν; Ἀλλὰ τὴν ἐκ στείρας ἀπότεξιν ἱστορεῖν ἐπεθύμησε; Ἀλλὰ καὶ πορείαν τριήμερον ἦνυσε καὶ χρόνον τριμηνιαῖον παρέμεινεν, ἵνα τὴν θαυμαστήν σου θεωρήσασα γέννησιν τὸ τῆς Τριάδος ἑνὸς μήτηρ ἀπειρόγαμος ἔσεσθαι οὐ συνελήφθη βεβαίως τε καὶ ἀραρότως πιστεύσειεν; Ἀλλὰ τὴν γαλούχησιν ἣν ξηρός σοι μασθὸς θηλὴν διὰ γῆρας βαθὺ παραδόξως προέχευεν; Ἀλλὰ τὴν ἐν ἐρήμῳ δίαιταν ἣν ὁ κόσμος χωρεῖν οὐκ ἠδύνατο, τὴν ἐκ τῆς ἐρήμου πρὸς τὸν Ἰσραὴλ τελευταίαν καὶ πρώτην ἀνάδειξιν δι' ἧς αὐτοῖς τὸν Χριστὸν ἐξεκάλυπτε, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐκήρυττε. Ἀλλὰ τὸν Ἰορδάνην ἐν ᾧ τὸν λεὼν ἐκαθάριζες, καὶ δι' οὗ σε Χριστὸς ἐκαθάρισε, λειτουργόν σε λαβὼν ποιήσας τοῦ οἰκείου βαπτίσματος; Τὴν νομοθεσίαν ἣν φιλανθρώπως τοῖς πειθομένοις ἐθέσπιζες; Τὴν ἀπειλὴν ἣν ἐμβριθῶς τοῖς ἀπειθοῦσι προέφερες; Τὴν παρρησίαν δι' ἧς ἄρχοντας καὶ βασιλέας κατέπληττες, καὶ ἣν ἀξίως ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης ἐτρόμασε, καὶ εἰ πάθει γυναίου τὸ δέος ἀπέβαλε; Τὴν γενναίαν ἀποτομὴν καὶ τῆς τιμίας κεφαλῆς τὴν ἀφαίρεσιν, δι' ἧς σεαυτὸν διπλοῦν τοῦ Σωτῆρος κατέστησας Πρόδρομον, οὐκ ἐπὶ γῆς μόνον αὐτοῦ προῖὼν καὶ προτρέχων, ἀλλὰ καὶ εἰς ᾅδην γιγνόμενος Πρόδρομος καταδοκοῦσι καὶ μένουσιν, ὥσπερ τοῖς ἐπὶ γῆς προκηρύττων αὐτοῦ τὴν σωτήριον ἄφεσιν;

δ'. Ἀλλὰ τί τῶν σῶν ἐπέλθωμεν πρότερον; ἢ τί καταλείψωμεν δεύτερον; ἑκάστου τὴν ὑπεροχὴν σύγκληρον ἔχοντος καὶ φιλονεικοῦντος εἰκότως εἰς προοίμιον τάττεσθαι καὶ τὸ πέρας ἐφ' ἑαυτῷ πάσης τῆς παρούσης ἐγκωμιαστικῆς διαλέξεως δέχεσθαι, καὶ μὴ συγχωροῦντος ἐπ' ἄλλο τι τὴν γλῶτταν διήγημα φέρεσθαι, ὅπως ἂν ἀτελὲς αὐτῷ μὴ ἑαθῇ καὶ ἀπροπλήρωτον. Δοκεῖ δὲ ἡμῖν ἔχειν καλῶς εἰ τοῦ χρόνου καὶ ἡμεῖς τὴν τάξιν φυλάξοιμεν, καὶ τῷ χρόνῳ πρωτεύουσαν, καὶ νῦν πρωτεύσοι ταῖς λέξεσιν· ἵνα καὶ τάξιν λάβοι τὴν πρέπουσαν, ἁρμόδιον ἑκάστῳ καὶ βραχεῖαν παρέχων διήγησιν, καὶ φύγοι τῆς χρονικῆς ἐναλλαγῆς τὴν ἀνάχυσιν· ἐπαινῶν ἐν τούτῳ Λάβαν τὸν δόλιον, ὅτι τῶν θυγατέρων τὴν ἥττονα πρὸ τῆς πρεσβυτέρας γάμῳ κατεγγυᾶν οὐκ ἠνέσχετο, καὶ ταῦτα ποθουμένην καὶ πρόκριτον νομισθεῖσαν τῷ γήμαντι, οὐ μόνης χάριν σωματικῆς, ἀλλὰ καὶ ψυχικῆς ὡραιότητος ἕνεκα; Οὐκοῦν ἐπαναγέσθω πάλιν ἡμῖν ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου καὶ τοῦ θαυμαζομένου τὴν σύλληψιν, εἰ τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου προοίμιον καὶ πάντων ἐφεξῆς ἐν τάξει τιθέτω τὸν ἔπαινον, ὡς αὐτὸς ὁ παρ' ἡμῶν εὐφημούμενος τὸν λόγον ἡμῖν χορηγεῖν ἐπι-

A nisi illam moveas, vertas et ad cursum tuum dirigas?

3. Verbo autem ad exordium verborum stante, præ multitudine prodigiorum obstupesco et qua progrediar via magis obstupesco, cum mirabilia tua sint proferenda. Quid prius dicendum? An generatio tua, quam Gabriel archangelus ceu gaudii initium mundo annuntiavit? An prægnatio tua, quam mulier sterilis et superadulta in se abscondidit? An saltatio interna, quæ Deum in visceribus mundo indicavit? Quis generationem ex sterili enarrare audebit? Nonne et trium dierum iter perfecit et tres permansit menses, ut admirabilem ortum tuum videret et firmiorem atque gratiorem ex præsentia carperet fidem intemerata mater illa, quæ B conjugii expers, unum e Trinitate editura fuit? Quis lactationem dicet, quam tibi ex siccis uberibus præstavit mulier annis incurva? Vivendi rationem in deserto, quam mundus capere non potuit? Manifestationem ex deserto, quæ ultima et prima ad Israel facta est, Christum revelavit, et regnum cœlorum prædicavit? Jordanem, in quo populum purificasti, per quem Christus teipsum purificavit, cum teipsum in ministrum baptismatis sui assumpserit? Præcepta, quæ perhumaniter dedisti obsequentibus, et minas quas in perfringentes duriter protulisti? Libertatem qua reges et principes corripuisti, qua Herodes rex merito contremuit etiamsi propter libidinem mulieris terrorem excusserit? Generosam venerabilis capitis tui ablationem, per quam duplex Salvatoris Præcursor C constitutus es; non enim in terris solum præiisti et antevolasti, sed in inferos descendisti præcursor illis qui ibidem exspectabant et remanebant, quemadmodum in terra salutiferam redemptionem prædicasti.

4. Verum ad quænam tuorum procedemus prius, et quæ secundo reponemus loco? Qui superabundantem substratam habet materiam, et palmam referre desiderat, aptissime quædam ad exordium ordinat et ad finem suum singula laudis momenta dirigit; nec unquam concedit ut lingua ad extranea confugiat, ne forte incompleta sit oratio et a proposito aberret. Nobis igitur pulchrum videtur si D temporis ordinem sequamur (præstat enim tempus gestis, præstet quoque verbis); ita conveniens exponitur rerum series, consonans et brevis fluit factorum narratio, attamen temporum variantium confusio vitabitur. Nonne callidus ille celebratur Laban qui filiarum suarum natu minorem ante majorem desponsari non permisit, etiamsi a sponso desiderata et in præmium efflagitata fuerit, propter gratiam corporis et dotes animæ? Reducamus igitur verbum ad initium verbi et admirabilem conceptionem illam, quæ introitus fuit ad vitam et ad res subsequentes. Adsit nobis prædicandus ille Præcursor et laudes nostras ad finem perducat. Attamen inopportunum non erit ut rem altius desumamus; apparebit enim infantem, antequam in

Digitized by Google

utero conceptus fuerit, magnum esse futurum et exspectantibus bona majora oriturum, propter deflebile Adami nobis haud ignotum excidium. Cujus ruinæ causa omnes miserrime versamur et in terram corruptionemque abibimus, qui semel omnes audivimus : « Terra es et in terram reverteris [9]. » Hæc enim contra naturam nostram lata est sententia ; hominum vitæ immista est non sola infelicitas, sed et quid contra Deum. Creatorem et Dominum totius mundi reliquimus et minorem habuimus quam conservos nostros creatos, imo et factu-
B ras manuum nostrarum Deos, appellavimus ! Ideo ignominiæ passionibus inserviebamus, quia ignominiosis idolis et dæmonibus tribuebamus honorem Dei solius honorandi ! Talis naturæ nostræ erat infirmitas, quæ supereminentem non acceperat magnitudinem, ut maximæ indigeret medelæ, scilicet ut Creator noster suis similis esset creaturis, ut Deus quoad nos fieret homo per conjunctionem cum carne humana, omnium nostrum naturales passiones in se susciperet et diabolo non afficeret. Sic demonstranda erat summa rerum differentia ! Sic sub cœlo salvandus erat homo, voluntarie cum suis vincendus et constringendus passionibus, ad pristinam felicitatem, quam illi Deus ab initio comparaverat.

σώσασθαι τὸν τούτοις ἐκουσίως κρατηθέντα τε καὶ κρατούμενον ἄνθρωπον, καὶ πρὸς τὴν πρώτην αὐτὸν ἐπανάγειν μακαριότητα, ἣν αὐτῷ καὶ ἀπ' ἀρχῆς δημιουργήσας συνέζευξε.

5. Hanc felicitatem promisit Deus primo illo Abraham, in cujus semine omnes tribus terræ benedicere largitus est, propter unigeniti Filii sui,
C et Verbi incarnationem ; post Abraham hanc et Davidi per juramentum confirmavit : de fructu enim lumborum ejus statuit Regem gloriæ in thronum suum, ex omnibus maxime regalem, ponere, cum sæculum præsens ad finem pervenerit et lex scripta in definito tempore plenitudinem acceperit. Hanc videre et contemplari desideraverunt non solum Abraham et David, qui tantas promissiones accipere meruerunt, sed et multi prophetæ et reges. Quemadmodum in Evangeliis beata discipulorum conjungebatur societas, ita sanctorum omnium vehemens desiderium ibat ad Christum ; novissima hujus sæculi jam aderant : Evangelium salutarem habebat promulgationem, et lex per Christum exspectatam plenitudinem consequebatur ; prophetæ
D et justi omnes in Jerusalem exspectabant redemptionem Israel, qua instante a Spiritu edocti, præsentem intueri cupierunt non solis animæ sed corporis quoque oculis, antequam ex hac vita discesserint. Non modo desiderabant sed etiam deprecabantur et Deo supplicationes offerebant, et quoniam digni erant, petitiones suas consecuti sunt. Talis erat Simeon, qui Christum ut sacerdos in ulnas accepit et Domino totius creationis benedixit ; talis erat Anna, quæ longum viduitatis suæ tempus honeste perficiendo, dies noctesque consumendo in

A νεύσειεν. Τάχα δὲ καὶ ταύτης ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀγαγεῖν οὐκ ἀσύμφορον· δείξειε γὰρ καὶ οὕτως αὐτὸν καὶ πρὸ ταύτης τῆς ἐν κοιλίᾳ συλλήψεως μέγαν τινὰ γενησόμενον καὶ ἐπὶ μειζόνων ἀγαθῶν προσδοκίᾳ φανούμενον, τὴν ἐν Ἀδὰμ ἡμῶν αὐχ ἀγνοούμενον ἔκπτωσιν. Διὰ ταύτης γὰρ πάντως ἀθλίως ἐπράττομεν καὶ εἰς γῆν καὶ φθορὰν ἀπελήγομεν, ὡς ἅπαξ οἱ πάντες τὸ, « Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, » πειθόμενοι· τοῦτο γὰρ τῆς ἡμῶν ἐτύγχανε φύσεως ὑπὲρ τῆς ἡμῶν παρακοῆς τὸ κατάκριμα. Οὐκ αὐτὴ δὲ μόνη τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἡ ἀθλιότης ἐδείκνυτο, ἀλλ' εἶχεν αὐτῇ συμμεμιγμένον τὸ ἄθεον. Τὸν γὰρ Κτίστην τοῦ παντὸς καὶ Δεσπότην ἐάσαντες ταῖς ὁμοδούλοις ἐλατρεύομεν κτίσμασιν, καὶ θεοὺς ὠνομάζομεν τῶν ἰδίων ἡμῶν χειρῶν τὰ ποιήματα. Διὸ
B καὶ τοῖς τῆς ἀτιμίας ἐδουλεύομεν πάθεσι, ἐπειδὴ τοῖς ἀτίμοις εἰδώλοις καὶ δαίμοσιν τοῦ μόνου τιμίου Θεοῦ τὴν τιμὴν προσεφέρομεν. Τοῦτο τῆς ἡμῶν φύσεως ἦν τὸ ἀῤῥώστημα, ὃ μεγέθους ὑπερβολὴν οὐ δεχόμενον μεγίστης ἰατρείας ἐδέετο. Αὕτη δὲ ἦν τὸ τὸν Κτίστην ἡμῖν ὁμοιωθῆναι τοῖς κτίσμασιν, καὶ τὸν Θεὸν ἄνθρωπον γενέσθαι καθ' ἡμᾶς διὰ τῆς πρὸς σάρκα τὴν ἀνθρωπίνην συνθέσεως· καὶ πάντων ἡμῶν ἀναλαβεῖν ἐν ἑαυτῷ τὰ φυσικὰ καὶ διαβολὴν οὐκ ἐμποιοῦντα παθήματα· καὶ τοῦτον παντελῆ τὸν ἀφορισμὸν ἐπιδείξασθαι, καὶ οὕτω περιφανῶς διαδημιουργήσας συνέζευξε.

ε'. Ταύτην Θεὸς καὶ ποιεῖν πρώτῳ τῷ Ἀβραὰμ ἐπηγγείλατο, καὶ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ πάσας εὐλογηθῆναι τὰς φυλὰς τῆς γῆς ἐχαρίσατο, διὰ τῆς
C ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου σαρκώσεως· ταύτην μετὰ τὸν Ἀβραὰμ τῷ Δαβὶδ ἐπωμόσατο, καὶ ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ἐπὶ τὸν βασιλικώτατον αὐτοῦ θρόνον τὸν βασιλέα τῆς δόξης τιθέναι συνέθετο, ὅτ' ἂν ὁ παρὼν αἰὼν ἐπὶ τὸ τέλος ἀφίκοιτο καὶ τοῦ γραπτοῦ νόμου ὁ διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καιρὸς τὸ πλήρωμα δέξοιτο. Ἦν ἰδεῖν καὶ θεάσασθαι οὐ μόνος Ἀβραὰμ καὶ Δαβὶδ οἱ τὰς τοιαύτας ἐπαγγελίας ἀξιωθέντες κληρώσασθαι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ μετ' ἐκείνους προφῆται τε καὶ βασιλεῖς ἐπεθύμησαν, καθάπερ ἐν Εὐαγγελίοις πρὸς τὴν τῶν οἰκείων μαθητῶν μακαρίαν ὁμήγυριν, αὐτὸς ἡ πάντων ἁγίων ἐπιθυμία Χριστὸς ἀπεφήνατο. Παρῆν οὖν τοῦ παρόντος αἰῶνος τὰ ἔσχατα, καὶ ἡ ἐπαγγε-
D λία τὴν οἰκείαν ἑκάστου ἐνέκβασιν, καὶ ὁ νόμος τὴν προσδοκωμένην αὐτῷ διὰ Χριστοῦ προσεδέχετο πλήρωσιν· καὶ πάντες οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ προφῆται καὶ δίκαιοι τὴν τοῦ Ἰσραὴλ προσδεχόμενοι λύτρωσιν, καὶ Πνεύματι παύτην ἐφεστῶσαν μανθάνοντες, ἐπόθουν αὐτῆς τὴν παρουσίαν θεάσασθαι, οὐ μόνον ψυχῆς ἀλλὰ καὶ σώματος ὄμμασιν πρὶν τῆς παρούσης ζωῆς ἐκδημήσωσιν. Καὶ οὐ μόνον ἐπόθουν, ἀλλὰ καὶ ηὔχοντο καὶ Θεῷ δεήσεις προσέφερον, καὶ τῶν αἰτουμένων (ἄξιοι γὰρ ἦσαν) ἐτύγχανον. Τοιοῦτος ἦν ὁ Συμεὼν ὁ Χριστὸν ὡς ἱερεὺς ἐν ἀγκάλαις δεξάμενος, καὶ Δεσπότην αὐτὸν πάσης ὁμολογήσας τῆς

[9] Gen. III, 19.

Digitized by Google

κτίσεως. Τοιαύτη ἡ Ἄννα ἡ τὴν πολυχρόνιον ἐκείνην χηρείαν κοσμίως ἀνύσασα, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ Θεῷ προσεδρεύουσα, ἡ τότε προφητικῷ παρασταθεῖσα τῷ Πνεύματι, καὶ παρόντα Χριστὸν τοῖς τότε παροῦσιν ὑπέφαινε. Τοιοῦτος ἦν ὁ Ἀριμαθαῖος Ἰωσὴφ ὁ τῆς ἁπάντων ζωῆς τολμηρὸς ἐνταφιαστής, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον εὐσχήμων βουλευτὴς κηρυττόμενος, ὅτι τὴν μὲν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Σωτῆρος βουλὴν ὡς αἰσχρὰν παρῃτήσατο καὶ ἀσχήμονα. « Οὗτος γάρ, φησὶν, οὐκ ἦν συγκατατιθέμενος τῇ βουλῇ καὶ τῇ γνώμῃ αὐτῶν. » Ταύτην δὲ μόνος αὐτὸς ὡς λαμπρὰν καὶ εὐσχήμονα, εὐσχημόνως καὶ λαμπρῶς ἐβουλεύσατο. Τοιοῦτος καὶ Ζαχαρίας ὁ πρεσβύτης τε καὶ ἱερεὺς ἐγνωρίζετο, ὃς καὶ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ὑπέραγμον καὶ τοῦτο γήρᾳ παρεπομένου θανάτου τὸν ἄδετον δεήσεις ἐκτενεῖς καὶ συχνὰς τῷ Θεῷ προσεκόμιζε μὴ στερηθῆναι τοῦ πᾶσι προσδοκωμένου θεάματος, μηδὲ πρὸ τῆς τούτου θέας τὸν ἐλπιζόμενον καὶ ἐπὶ θύραις ὄντα θεάσασθαι θάνατον. Ταύτην ὁ πρεσβύτης ἀεὶ προσῆγεν τὴν δέησιν· τοῦτο μὲν ἅπασι ταχέως ἐκλάμψαι τῆς σωτηρίας τὸ φῶς ἐπευχόμενος· τοῦτο δὲ καὶ ἑαυτῷ τὴν τούτου τοῦ φωτὸς ἀνατολὴν ἰδεῖν ἐξαιτούμενος. Καὶ ἵνα μὴ κατὰ τὸν ταύτης αὐτὸν τὸν χρόνον ἀκμάζοντα ταύτης ἁρπαγῆναι τῆς θεωρίας ἀμέτοχον, περὶ τούτου διηνεκῆ τὴν πρεσβείαν ποιούμενος, καὶ μάλιστα ὅτε Θεῷ τὰς κατὰ νόμον λατρείας προσέφερεν, ἵνα τούτων ταχέως ἡ ἀμείψις ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον καὶ τελειότερον γένηται, καὶ λυτρωθῶσι τοῦ βάρους οἱ τὸν αὐτὸν ζυγὸν ἐπικείμενον ἔχοντες κλῆροι, κατὰ τὸν τῆς ἐφημερίας καιρὸν τὴν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων μετὰ θυμιάματος εἴσοδον, ἔνθα τοῦ ἔτους ἅπαξ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ μόνον εἰσέτρεχεν, αἷμα ταῖς χερσὶν ἐπαγόμενος καὶ διαῤῥήδην δεικνὺς τῷ αἰνίγματι τὴν ἐσομένην μίαν καὶ μόνην Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος προσένεξιν, ἣν ἑαυτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἀρχιερεὺς καὶ ἀμνὸς ὑπὲρ ἡμῶν εἰς σφαγὴν τῶν ἀνθρώπων προσήγαγεν.

A templo Domini, tunc spiritu prophetico astitit, et Christum præsentem assistentibus manifestavit; talis erat Joseph ab Arimathæa, qui Dominum vitæ audacius sepelivit. Hic prædicatur consiliarius honestus, quia Judæorum consilium in Salvatorem tanquam malum et indecorum rejecit; « Is enim, dicitur, eorum consilio et sententiæ non adnumeratus est; » sua solus uti splendida et honesta honeste et splendide consiliavit. Talis ostenditur Zacharias senex et sacerdos, qui annis jam incurvatus, supplices et frequentes Deo effundebat preces, ne morte senectutem iusequente, orbaturus esset illo ab omnibus exspectato intuitu; neque, ante aspectum illum, speratam et portis insidentem mortem videret. Postulationem indesinenter deferebat senex, ut B citius omnibus effulgeret lux salutis et ipse lucis hujus ortum videret. Ne forsan, tempore jam instante, hujus spectaculi non fieret particeps, et ad eumdem semper et in omnibus respiciebat finem, et maxime cum Deo præscripta obsequia præstaret, ut servitium illud quam citissime mutaretur in cultum magis spiritualem et perfectum; atque onere liberarentur, qui comparem sibi sortem habebant. Nam pro ratione temporis et vicis cum incenso stabant ad introitum in Sancta sanctorum; illuc autem solus summus sacerdos et semel in anno ingrediebatur, sanguinem suis deferens manibus et evidenter ostendens hoc ænigmate, unicam et solam Christi Salvatoris futuram oblationem, quam sibi C Deo et Patri summus sacerdos et agnus sacrificium pro nobis hominibus obtulit.

ς'. Ἐνταῦθα γοῦν καὶ Ζαχαρίας γενόμενος (ἦν γὰρ τῆς τοιαύτης λειτουργίας ἐπάξιος), καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ παρεστὼς, καὶ περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Λόγου τὸν φύσαντα προσδεχθεὶς τῇ ἐπιμονῇ τῆς δεήσεως, δεξιὸν τοῦ θυσιαστηρίου καθ' οὗ τὴν τοῦ θυμιάματος εὐωδίαν προσέφερεν, οὐράνιον ἑστῶτα κατενόησεν ἄγγελον, ἀγγελίαν αὐτῷ δεξιὰν καὶ οὐράνιον φέροντα. Γαβριὴλ οὗτος ἦν ὁ τουτωνὶ τῶν μηνυμάτων διάκονος, ὁ καὶ τῇ προσηγορίᾳ πρὸ τῶν λόγων δηλῶν τὸ ἐξάγγελμα· τὰ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου θείας ἐνανθρωπήσεως μηνύσων ἥκει προοίμια, περὶ ἧς καὶ ὁ πρεσβύτης ἐκτενῶς ἐλιτάνευεν· ὃν ἰδὼν ὁ θεσπέσιος ἄγγελος ἐπὶ τῇ ὀπτασίᾳ κλονούμενον, καὶ τῷ φόβῳ τὸν κλόνον συναύξοντα, « Ἐταράχθη γὰρ, φησὶ, Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν· » τοῦ νόμου γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸν σάλον εἰκόνιζε, καὶ τὴν πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν ὑπετύπου πολιτείαν μετάθεσιν· ἀφαιρεῖται πρῶτον τοῦ φόβου τὸν τάραχον, καὶ εἶθ' οὕτω τῶν Εὐαγγελίων ἅπτεται. Οὐ γὰρ φόβου ἦν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἀφοβίας καὶ τερπνότητος πρόξενα· τί λέγων; « Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου. » Μονονουχὶ βοῶν, Τί δέδοικας, ὦ πρεσβύτα; τί δέ-

6. Eo devenerat Zacharias, qui tali ministerio dignus, ante altare stabat, in adventum Verbi genitorem continuis efflagitabat precibus et ad dextram altaris incensum suavitatis offerebat, cum astantem angelum de cœlis perspiceret, ipsi nuntia optata et cœlestia reportantem. Quorum minister erat Gabriel, et data salute, verbis autem nondum datis, jam mandatum suum ostendit: venit enim ad Verbi Dei divinam incarnationem prænuntiandam, quam senex ille suppliciter expostulabat. Hunc mirabilis angelus visione commotum intelligit et timore plus magisque commotum: « Turbatus est dicitur, Zacharias videndo et timor irruit [1-2], »; in seipso fragorem legis significabat et translationem vitæ figuratæ in Evangelium. Motum timoris tollit primo angelus, deinde nuntiandorum initium facit: res enim dicendæ non ad timorem sed ad fiduciam et gaudium provocant. Quid ergo nuntiat? « Ne timeas, Zacharia, quia exaudita est deprecatio tua; » [3] ac si diceret: Quid times, o senex? quid times, cum tuis respondeatur efflagitationibus? quid trepidas, cum onere legis eximaris? quid tur-

[1-2] Luc. I, 12. [3] ibid. 13.

Digitized by Google

baris, cum umbræ declinationem videas? Veneranda sunt nuntia mea, sed audientibus non terribilia : magna enim tibi committenda sunt mysteria, et audientem te, graviter non decet commotione et terrore detineri, sed mecum lætari et congaudere. Etenim in gaudium et lætitiam hæc eveniunt : hominum redemptio adest, dejectorum propinquat resurrectio, finis legis accedit et tempus gratiæ exoritur. Non longe abhinc, tuis autem oculis horum caput cernes : Verbum Dei ex Virgine carnem factum et vestrum hominum more genitum et omne genus humanum liberatum ; non solum rerum quas videre desiderasti eris speculator, sed et beatus minister. Ut verbis meis fidem adhibeas, novo prodigio in fiducias te conducam, ea tibi indicando quæ de cætero nunquam videre sperasti. Quænam sunt? « Uxor tua Elisabet gignet filium tibi, et vocabis nomen ejus Joannem : et erit gaudium tibi et exsultatio, et multi in nativitate ejus gaudebunt : erit enim magnus coram Domino : et vinum et siceram non bibet, et Spiritu sancto replebitur ex utero matris suæ; et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum ; et ille præcedet in spiritu et virtute Eliæ, et convertet corda patrum in natos et incredulos in prudentiam justorum, parare Domino plebem expeditam [a]. »

A δοικας περὶ ὧν αἰτεῖς λαμβάνων ἀπόκρισιν; τί φοβῇ νομικῆς ἀχθηδόνος λυτρούμενος; τί ταράττει τῆς σκιᾶς ὁρῶν τὴν ἀπόδασιν; τί καταπλήττει τῶν σαλευομένων ὁρῶν τὴν μετάστασιν; φοβερὰ μὲν γάρ εἰσι τὰ ὑπ' ἐμοῦ μηνυόμενα, ἀλλ' οὐ φόβου ποιητικὰ τοῖς ἀκούουσι· καὶ μεγάλα σοι λέγειν ἔχω μυστήρια, ἀλλ' οὐ πρέπει σε τούτων ἀκριβῶς ἀκροώμενον ταραχῇ καὶ φόβῳ συνέχεσθαι· ἀλλὰ χαίρειν σὺν ἐμοὶ καὶ εὐφραίνεσθαι· εὐφροσύνης γὰρ καὶ χαρᾶς ποιητικὰ ταῦτα καθέστηκε. Πάρεστι τῶν ἀνθρώπων ἡ λύτρωσις· ἐλήλυθε τῶν πεπτωκότων ἡ ἔγερσις· τοῦ νόμου τὸ πέρας ἀφίκετο· τῆς χάριτος ὁ καιρὸς ἀνατέταλκε. Καὶ ὄψει τούτων οὐκ εἰς μακρὰν ἐν ὀφθαλμοῖς τὸ κεφάλαιον, τὸν Θεὸν Λόγον ἐκ Παρθένου σαρκούμενον, καὶ καθ' ἡμᾶς [b] τοὺς ἀνθρώπους τικτόμενον, καὶ ὅλον τοῦ ἀνθρωπείου γένους τὸ φῦλον ῥυόμενον. Καὶ σὺ τούτων οὐ μόνον ἔσῃ θεατὴς ἅπερ ὁρᾷν ἐπεθύμησας, ἀλλὰ καὶ ὑπηρέτης γενήσῃ μακάριος. Ἵνα δὲ τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις πιστεύσειας, καὶ ξένῳ σε θαύματι πρὸς πίστιν ἐπάγομαι, ἐκεῖνά σοι διηγούμενος ἅπερ ὁρᾷν τὸ λοιπὸν οὐκ ἐπίστευες· τίνα ταῦτα; « Ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην· καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται· ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον Κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα

B

οὐ μὴ πίῃ, καὶ Πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν· καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐν Πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιοῦ, καὶ ἐπιστρέψῃ καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. »

7. Audis quomodo angelorum vocibus celebretur Joannes antequam in utero concipiatur? Ex sterili natus est Samuel, ast non ex longæva et patre annis provectiore ; natus quidem est Isaac ex senioribus ab ævo et virtute gignendi decidentibus, sed a Spiritu sancto in utero non est repletus. Verum et cæteris privilegiis nullus alius ante nativitatem suam insignitus est veluti Joannes. Propheta erat Samuel et videns vera prædixit; nam futura tanquam præsentia vidit : vinum quoque et siceram non bibit : ast desertum non inhabitavit nec alimentis utebatur alienis, neque in nativitate sua multorum factus est gaudium sicut Joannes, qui ortu suo lætitiam attulit orbi universo. Fructus quoque ex sterili celebratur Joseph ille continens ; verum antea jam benedictus erat Jacob quam illum ex sterili Rachel genuerat : continens erat Joseph, et contra Ægyptiacam stabilivit mirabile continentiæ tropæum, sed denuntiatus non fuit dux virginitatis uti Joannes : quantum igitur virginitas a continentia distet, ipsamet virtutum dignatio demonstrat et præstantissimus ille filiorum filiarumque locus, iis tantum in cœlo concessus, qui virginitatem Christi anima et corpore simul colunt et imitatores facti sunt intemeratæ Virginis quæ

C

ζ'. Ὁρᾷς οἷα τῆς Ἰωάννου καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς ἐν κοιλίᾳ συλλήψεως εἶναι μαρτυρεῖται φωναῖς ἀγγελικαῖς τὰ αὐχήματα; Ἐτέχθη μὲν γὰρ ἐκ στείρας καὶ Σαμουὴλ, ἀλλ' οὐκ ἐκ γηραιᾶς οὐδὲ πατρὸς προβεβηκότος καὶ γέροντος. Ἐτέχθη καὶ Ἰσαὰκ ἐκ γηραιῶν μὲν καὶ τοῦ τίκτειν ἐνηλλαχότων τὸν καιρὸν καὶ τὴν δύναμιν· ἀλλ' οὐ Πνεύματος ἁγίου ἐκ νηδύος αὐτῆς ἐνεπίμπλατο· ἀλλ' οὔτε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τούτων οὐδεὶς ὡραΐζετο, οἷς Ἰωάννης καὶ πρὸ τοκετῶν ὡραΐζεται. Καὶ προφήτης μὲν ἦν ὁ Σαμουὴλ, καὶ ὡς βλέπων ἀληθῶς ἐχρημάτιζε· ἔβλεπεν γὰρ ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα καὶ οἶνον οὐ πέπωκεν οὐδὲ σίκερα, ἀλλ' ἔρημον οὐ κατῴκησεν οὐδὲ ξέναις ἀνθρώποις τροφαῖς διετρέφετο· ἀλλ' οὔτε γεννώμενος χαρὰν πολλοῖς ἐνεποίησεν, ὥσπερ Ἰωάννης ὁ μέγιστος ἔδραμε τῆς παγκοσμίου χαρᾶς προγεννώμενος ἡγούμενος. Ἐγεγόνει στείρας καρπὸς καὶ Ἰωσὴφ ὁ σοφώτατος· καὶ πρὸ τοῦ γε ὁ ἐκ στείρας αὐτὸν Ῥαχὴλ γεννησάμενος Ἰακὼβ ὁ μακάριος· καὶ σώφρων μὲν ἦν Ἰωσὴφ (ἔστησε γὰρ κατὰ τῆς Αἰγυπτίας τὸ τῆς σωφροσύνης ἀξιάγαστον τρόπαιον), ἀλλ' οὐ παρθενίας στρατηγὸς ὡς Ἰωάννης ἐγένετο· ὅσον δὲ παρθενίας καὶ σωφροσύνης τὸ μεταξύ, αὐτὰ βοᾷ τὰ τῶν ἀρετῶν ἀξιώματα· καὶ ὁ κρειττων υἱῶν· καὶ θυγατέρων τόπος, ὁ μόνοις ἐκεῖσε διδόμενος τοῖς ψυχῆς ὁμοῦ

D

[a] Luc. I, 14-17.

VARIÆ LECTIONES.

[b] καθ' ὑμᾶς.

Digitized by Google

καὶ σαρκὸς τὴν ἐν Χριστῷ παρθενίαν τιμήσασι, καὶ μιμηταῖς τῆς τοῦτον τεκούσης ἀχράντου Παρθένου γενομένοις τε καὶ ὑπάρξασιν. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πᾶσιν ἐπιφανὲς ἐφανέρωσε, μὴ πάντας εἰπὼν τούτου τυγχάνειν χωρητικοὺς, τοῦ τῆς παρθενίας, λέγω, χαρίσματος, ἀλλὰ μόνους ἐκείνους ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀξίους κατὰ θείαν ἠὐτρέπισται πρόγνωσιν. Ἠγαπήθη Θεῷ καὶ Ἰακὼβ ἔτι κατὰ τὴν μητρῴαν νηδὺν διατώμενος· ἐῤῥέθη γὰρ θείᾳ φωνῇ πρὸς τὴν τοῦτον ἐγκόλπιον φέρουσαν, « Τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, καὶ τὸν Ἡσαῦ ἐμίσησα· » ἀλλ' οὐ Πνεύματος ἁγίου κυοφορούμενος γέγονεν ἔμπλεως· καὶ Θεῷ παλαίειν παννύχιος ἴσχυσε· νὺξ γὰρ ἀγνοίας τότε Θεοῦ τοῖς πᾶσιν ἐκέχυτο· ἀλλ' οὐ Θεοῦ προτρέχειν καὶ Θεὸν βαπτίζειν δεδύνητο, ὃ μόνος ἐν ἀνθρώποις Ἰωάννης ποιεῖν ἀπετόλμησεν. Ὄρθρος γὰρ ὁ τῆς θεογνωσίας ἀναβεβήκει, λοιπὸν καὶ τῆς ἀληθοῦς ἡμέρας ἡ φαιδρότης ἐπέλαμπε· κἀκ τῆς πάλης ὁ ἀπάλαιστος τῷ μηρῷ διὰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐκ μηροῦ γεννησομένους, ἐπέσκαζε, καὶ ὅλως ὀξυδρομεῖν οὐκ ἠδύνατο, προμηνύων αὐτῶν ἐμφανῶς τῷ αἰνίγματι, τὸ πρὸς τὴν θείαν χάριν ἐπιδημοῦσαν τῷ βίῳ βραδὺ καὶ δυσκίνητον καὶ τὴν ἐκ τούτου φανησομένην αὐτῶν πανολέθριον χώλανσιν, ἣν Ἰωάννης παντελῶς οὐχ ὑπέμεινε, καίτοι κατ' ἐκείνους ἐξ Ἰακὼβ καταγόμενος· ἀλλ' εὔδρομός τις πρὸς ταύτην καὶ Πρόδρομος γίγνεται τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀπιστίας, καὶ νυκτὸς πόῤῥω καταλείπων τὰ μυστήρια.

A Deum genuit. Hoc etiam Salvator luculentissime ostendit dicens : « Non omnes capiunt illud [8], » virginitatis donum affirmo, sed ii soli quos Jesus per divinam suam præscientiam disposuerit. A Deo amatus est Jacob cum adhuc in utero matris exsisteret; matri enim filium sinu gestanti voce divinitus delapsa dictum fuit : « Jacob dilexi et Esau odio habui [9]; » attamen utero gestatus a Spiritu sancto non fuit repletus. Nocte quidem Deo colluctare potuit, tunc enim nox ignorantiæ divinæ ubicumque diffundebatur : ast Deo præcurrere et Deum baptizare nequivit : unicus inter homines id facere ausus est Joannes. Aurora surgente, surrexit et notitia Dei et splendor veritatis per diem colluxit : invictus sed femore claudus de lucta recessit Jacob, B (ratione eorum qui ex femore ipsius erant orituri), ideo citius currere non potuit, et hoc ænigmate significat vitam et arduam et immobilem, quæ divina gratia afflante, in perniciosam paralysin abiit. Hanc omnino expertus non est Joannes, etiamsi ex Jacobo descenderit : e contra celerrime ad gratiam cucurrit et Domino præcucurrit : procul secedendo a Judæorum infidelitate et a mysteriis nocturnis.

η'. Ἠβουλόμην δὲ καὶ τὸν Σαμψὼν παραγαγεῖν εἰς παράθεσιν. Ἐκ στείρας γὰρ καὶ αὐτὸς ἐγεγέννητο, καὶ δεήσεως τῆς πρὸς Θεὸν βλαστὸς ἀναπέφηνε, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐκὼν οὐκ ἐκείρατο· « Ξυρὸν γὰρ, φησὶν, οὐκ ἀνέβη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· » καὶ ἄλλοις δὲ θείοις τισὶν ἐκόμα δωρήμασιν· ἀλλ' ἡ Δαλιδὰ καὶ νῦν τὸ πορνίδιον πάλιν αὐτὸν γενναίως κρατήσασα ἀκολουθεῖν ἡμῖν πρὸς Ἰωάννην οὐκ εἴασεν. Καὶ μεγάλοι μὲν ἐνώπιον Κυρίου πάντες ἐτύγχανον, ἀλλ' οὐ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν ἐπιστρέψαντες φαίνονται· οὔτε Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ προωδεύκασιν ἐν Ἠλιοῦ δυνάμει καὶ πνεύματι, οὔτε καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα τῶν ἐν νόμῳ τραφέντων ἐπὶ τοὺς γεγονότας ἐν χάριτι μεθαρμόσαντες δείκνυνται, οὐδ' ἀπειθείας Ἰουδαίους ἐν φρονήσει δικαίων τῶν ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένων ὡδήγησαν, οὔτε Κυρίῳ ἐπὶ γῆς ἀναλάμψαντι λαὸν κατεσκευασμένον ἡτοίμασαν, οὔτε τὰ τούτων ἐσχήκασιν μείζονα. Τί γὰρ μεῖζον τοῦ ἰδεῖν ἐν σαρκὶ καὶ βαπτίσαι τὸν Κύριον ὕδασιν, καὶ ἐκ στείρων ἔσχον [c] μητέρων τὴν γέννησιν; καὶ ἄλλοις τισὶ πλεονεκτήμασιν ἔθαλλον, μεγάλοις μὲν εἰ πρὸς ἑτέρων ἀρετὰς παραβάλλοιντο, μικροῖς δὲ λίαν εἰ τοῖς Ἰωάννου χαρίσμασι τολμοῖεν συγκρίνεσθαι. Πρὸς ἃ δι' ὑπερβολὴν ἀνυπέρβλητον καὶ Ζαχαρίας τότε ὁ μέλλων Ἰωάννου πατὴρ ἀναδείκνυσθαι τὸν νοῦν ὡς ἐπ' ἀμηχάνοις τισὶν ἐκπληττόμενος, τῆς ἀπιστίας τὸ κέντρον ἐδέχετο· καὶ δὴ τούτῳ πληγεὶς πρὸς τὸν μακάριον ἔφασκεν ἄγγελον ἐκεῖνα τῆς δει-

8. Samsonem quoque in comparationem adducere statuimus. Hic etenim ex sterili natus est, germen ex precibus apparuit et sponte sua caput non totondit : « Novacula, dicitur, non ascendit super caput ejus [7], » aliisque munusculis a Deo insignitus C fuit. Verumtamen cum ipsum Dalila meretrix sæpius et viriliter devicerit, ad Joannem conferre non licet. Fuerunt omnes magni coram Domino, sed non multos e filiorum Israel ad Dominum Deum suum convertentes exhibentur, neque Christum Deum præcedunt in virtute et spiritu Eliæ, neque corda patrum ad liberos, videlicet lege enutritos, in filios gratiæ transformantes dicuntur, neque inobedientes Judæos ad prudentiam justorum, scilicet in Christo justificatorum deduxerunt, neque Domino in terris apparenti plebem expeditam paraverunt, neque majora perfecerunt. Quid enim majus est, num Dominum in carne videre et aqua baptizare, an ex matre sterili suum ducere originem? D Aliis quoque viguerunt facultatibus, et magnis quidem, si cum cæterorum hominum virtutibus componas, parvis autem nimis, si ad charismata Joannis audeas conferre; horum copia et ubertate perspecta, mente captus est Zacharias, futurus ille Joannis pater, et stimulo diffidentiæ fuit lacessitus. Perculsus enim ad angelum Dei sequentia diffidentiæ verba convertit : « Quomodo cognoscam illud? ego sum senex, et uxor mea processit in diebus suis [9]; » quæ profecto emittere pater Joannis nun-

[8] Matth. 19, 11. [9] Gen. xxv, 23; Rom. ix, 13. [7] I Reg. i, 11. [9] Luc. i, 19.

VARIÆ LECTIONES.

[c] ἔχειν, σχεῖν?

Digitized by Google

quam debuisset. Magna et voci clamantis apta non protulit Zacharias, sed personam gerebat legis vocem coarctantis et retinentis; quam qui scripsit Moyses, vocem coarctans et retinens nominatur. Ideo expeditus esse debuisset, qui in se omnia commissa habebat et silentium legis præfigurabat; quia Christus, magnus legislator, in carne apparuit nobis, legi finem dedit, et legis novæ factus est exemplar. Angelo ejus silentium purificanti fidem adhibuit Zacharias: « Ego sum Gabriel astans coram Deo et missus sum loqui ad te et evangelizare tibi hæc: et ecce eris tacens et non poteris loqui usque ad diem quo hæc fiant, quia non credidisti verbis meis, quæ in tempore suo implebuntur [9]. » Quam optime silentium imponit angelus; siquidem factor vocis, nascendus, erat: et typus fuit non tantum eorum qui legi non credebant, sed etiam eorum qui fidem dare nolebant, quod vox ad prædicandum a se fuerit emissa. Merito sua voce privatur Zacharias, sapiente Salomone dicente: « Per quæ peccat quis, per hæc et torquetur [10]: » scilicet ut voci egredienti ex deserto fidem adhibere disceret. De terra infecunda, id est matre sua, surrexit Joannes; in deserto clamat ad Judæorum animas, quæ fidei fructum non afferebant; clamat ad gentes, quæ prius non habebant fructum dulcem et esculentum, quem Christus, velut cibum Samaritanum, sumere quivisset. Utrisque fuit Joannes in deserto vox magna et magna clamans: salutem annuntiat, frugiferum semen in aridas Judæorum et gentium terras immittit.

A νης ἀπιστίας τὰ ῥήματα· « Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς· » ἅπερ εἰπεῖν Ἰωάννου τὸν πατέρα, παντελῶς οὐκ ἔπρεπεν· εἰρηκεν δὲ οὐχ ὁ Ἰωάννου πατὴρ τῆς μεγάλα τε καὶ ἐξαίσια βοώσης φωνῆς, ἀλλ' ὡς τοῦ στενοφώνου καὶ βραδυγλώσσου νόμου φέρων τὸ πρόσωπον· στενόφωνος γὰρ ὁ Μωϋσῆς καὶ βραδύγλωσσος ὁ τοῦτον γεγραφὼς ἀναγέγραπται· ὅθεν εὐθὺς καὶ ᾧ πᾶν ἐπετάττετο, καὶ εἰκονίζειν [d] ἐν ἑαυτῷ νόμου τοῦ Μωσαϊκοῦ τὴν αἰώπησιν, ἣν ἐπιφανέντος ἡμῖν ἐν σαρκὶ τοῦ μεγάλου νομοθέτου Χριστοῦ σεσιώπηκεν, ὡς νόμου βουληθεὶς γενέσθαι προτύπωμα· ἐπείθετο γὰρ τοῦ ἀγγέλου τὴν σιωπὴν αὐτοῦ καθαρίζοντος· « Ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σὲ καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα· καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν· » καὶ μάλα εἰκότως ἐπιτιμᾷ τὸ ἄφωνον, εἰ καὶ τῆς φωνῆς γενήτωρ ἤμελλεν γενέσθαι· οὐ μόνον ὅτι τῶν ἐν νόμῳ διαπιστούντων γενέσθαι, τύπος ἠνέσχετο, ἀλλ' ὅτι μηδὲ τὴν ταῦτα κηρύττειν στελλομένην φωνὴν ἀπ' αὐτοῦ προῖέναι πεπίστευκεν, καὶ τῇ τῆς φωνῆς ἀπιστήσας προόδῳ, δικαίως τῆς φωνῆς ἐστερίσκετο. Ἐπειδὴ δὲ, « Δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων, ὡς ὁ σοφὸς φησιν Σολομών, κολάζεται, » ἵνα μάθοι τῇ ἐξ ἐρήμου προϊούσῃ φωνῇ μὴ ἀπιστεῖν· ἐξ ἀγόνου γὰρ γῆς, ἤτοι μήτρας ὁ Ἰωάννης ἐξέθορε, καὶ ἐν ἐρήμῳ B βοώσῃ [c] ταῖς Ἰουδαίων πίστεως καρπὸν οὐ τικτούσαις ψυχαῖς, ἢ καὶ τῇ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίᾳ ὡς καρπὸν οὐκ ἐχούσῃ τὸ πρότερον ἡμερόν τε καὶ τρόφιμον καὶ τρέφειν Χριστὸν κατὰ τὴν ἐν Σαμαρείᾳ βρῶσιν δυνάμενον· ἑκατέρῳ γὰρ τούτων Ἰωάννης ἐν ἐρήμῳ ἡ μεγάλη καὶ μεγάλα βοῶσα φωνὴ τὸ σωτήριον ὄντως βεβόηκεν κήρυγμα, τὸ καὶ καρποφόρον εἰς γῆν C μεταβαλεῖν ἑκατέραν ἱκανὸν ἄκαρπον ἔρημον.

9. Cur igitur senex ille et sacerdos legisque doctor et discipulus, qui consolationem Israel exspectabat, supplices indesinentesque offerebat preces, angelicis dictis non credidit? Nonne quia diffidentiam, sub lege exsistentem, ad vivum in se expressit? Si angelum Dei altari astantem sensit et ipsum alloquentem, cur verba ejus fiducialiter non audivit? Ad morem Abrahami et Saræ fidem suam gerebat Zacharias; sin aliter, Deo credendum fuisset mirum quid et super naturam operanti. Quid enim exsistit, quod non citius ad nutum Dei omnipotentis inclinetur? Mirabilis Job, a Deo, voce de nube delapsa, eruditus, mirabiliter exclamavit: « Scio quia omnia potes, et nihil impossibile apud te [11]. » Nisi vim quamdam sibi inimicam Deo autem contrariam suspicatus esset, num quæsivisset quænam dictis addenda sit fides, interrogans « Quomodo cognoscam illud »? Sciebat mendacem quemdam esse ab initio et veritatis dicendæ ignorantem: sicuti prius mentitus est et totus in menda-

θ'. Τί γὰρ ἄρα καὶ ὁ πρεσβύτης ἐκεῖνος καὶ ἱερεὺς καὶ τοῦ νόμου παιδευτὴς καὶ διδάσκαλος, καὶ τὴν παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ προσδεχόμενος, καὶ ὑπὲρ ταύτης ἀεὶ προσάγων σύντονον δέησιν, μὴ τοῖς ταύτης εὐαγγελίοις ἐπείθετο, εἰ μὴ τὸν ὑπὸ νόμον ἐν ἑαυτῷ προεζωγράφει ἄπιστον; Εἰ μὲν γὰρ ἄγγελον ἅγιον ὤρετο τὸν τῷ θυσιαστηρίῳ παρεστῶτα, καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἐκεῖθεν φθεγγόμενον, διὰ τί μετὰ πίστεως τῶν λεγομένων οὐκ ἤκουε, τῷ κατὰ τὸν D Ἀβραὰμ καὶ τὴν Σάῤῥαν πρὸς τὸ πιστεῦσαι ῥυθμίζων ἑαυτὸν ὑποδείγματι; καίτοι εἰ καὶ τοῦτο μὴ ἦν, ἔδει πάντως Θεῷ πιστεῦσαι θεσπίσαντι ξένον τι καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐργάσασθαι· τί γὰρ ἐν τοῖς οὖσίν ἐστιν ὃ μὴ θάτερον πρὸς ὕπαρξιν τῷ τοῦ Θεοῦ πανσθενεῖ συντρέχει προστάγματι; ὃ καὶ Ἰὼβ ὁ θαυμάσιος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ νέφει πειθομένης διδασκόμενος, θαυμασίως πως ἀνεβόησε· « Οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν· » εἰ δὲ δύναμιν ἐχθράν τινα καὶ ἀντίθεον τὴν πρὸς αὐτὸν φθεγγομένην ἐτόπαζε, τί τῶν λαληθέν-

[9] ibid. 19, 20. [10] Sap. xi, 17. [11] Job xlii, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[d] Ισ. εἰκόνιζεν. [c] Ισ. ἐβόησε.

Digitized by Google

των ἐπεζήτει τὴν πίστωσιν, λέγων, Κατά τί γνώσομαι τοῦτο; εἰδὼς ὡς ψεύστης ἐστὶν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἀλήθειαν λαλεῖν οὐκ ἐπίσταται· καὶ ὡς τὸ πρῶτον ψευσάμενον, καὶ ὅλως δεχθεὶς ἐν τῷ ψεύσματι, οὐκ ἀπορήσει καὶ τὸ δεύτερον ψεύσασθαι· ὅπως μείζοσιν ἀπάταις αἰχμάλωτον τὸν ἀλόντα ταῖς πρώταις αὐτοῦ προσβολαῖς ἀπενέγκοιτο· ἀλλ' οὐ τοιοῦτός τις εὐήθης ὁ Ζαχαρίας ὁ Ἰωάννου τοῦ μεγάλου πατὴρ ἐτύγχανεν, ἄπαγε· οὐδ' ἐκ ῥίζης τοιαύτης οὕτω μωρᾶς ὁ γλυκύτατος οὗτος καρπὸς Ἰωάννης ἐφύετο, ὁ καὶ διὰ τοῦτο τάχα τρεφόμενος μέλιτι· ὅτι πᾶσι τοῖς τὴν ἐξαίρετον ἀγαπῶσι ζωὴν ἡδύς ἐστιν καὶ γλυκύτατος, πρὸς τὴν οἰκείαν αὐτοὺς δι' ἕνθεον ἡδονὴν προσκαλεῖταί τε καὶ προτρέπεται μίμησιν· ἀλλ' ἔκστασιν ὁ πρεσβύτης, ὡς ἔφημεν, οἶμαι, κατὰ τὸν Ἰσαὰκ ἐκεῖνον ὑπέμεινεν, ἵνα τοῦ μὲν νόμου τὴν σιγήν, καὶ τὸν ὑπὸ νόμον προδηλώσοι τὸ ἄπιστον· τοῦ δὲ Εὐαγγελίου τὴν βροντὴν τὴν πάντα τῆς οἰκουμένης κατακτυποῦσαν τὰ πέρατα, καὶ τῶν ὑπὸ χάριν ἐθνῶν τὸ πιστὸν προμηνύσειεν.

A cio versatur, ita nec secundo in mendaciorum angustiis hæsitabit; imo majoribus fallaciis captivum suum in majora vincula conjiciet. Is autem ductu facilis non fuit Zacharias, pater magni Joannis, procul ablinc! Non ex radice tam insipienti frutex dulcis germinavit Joannes, qui modo pascendus erat melle; omnibus vitam selectam diligentibus dulcis et suavis est, omnes divina quadam jucunditate ad suam imitationem advocat et exhortatur. Uti jam innuimus, exstasi tanquam Isaac detentus fuit senex, qui legis silentium et diffidentiam sub lege ostenderet, prænuntiaret quoque fragorem Evangelii, ad fines terræ pertingentem et gentes ad fidem gratiæ perducentem.

ι'. Οὐκοῦν μέγας ὁ ἱερεὺς καὶ μυστικῶς ἀπιστεῖ, καὶ μυστικώτερον ἀφαιρεῖται τοῦ λόγου τὴν πρόοδον διὰ τὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀπιστίας ἀλόγιστον· κἀκ τούτου Ἰωάννης ὁ τοῦ Λόγου πρόεισι Πρόδρομος φέρων ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρετὴν τοῦ γεννήτορος· εἴπερ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γιγνώσκεται, καὶ οὐ δύναται δένδρον σαπρὸν καρπὸν καλὸν ποιεῖν, κατὰ τὴν θείαν ἐκείνην φωνὴν καὶ θεότευκτον· εἰ γὰρ μὴ οὕτως τις τοῦ πρεσβύτου τὴν ἀπιστίαν νοεῖν ἐθελήσειεν, ἔσται πολὺ τῆς Ἐλισάβετ ἐν ἀρεταῖς ἐλαττούμενος· ἐκείνη γὰρ καίτοι τούτων μηδαμῶς ἐπακούσασα (ἄναυδος γὰρ ὡς αὐτὴν ὁ πρεσβύτης), ἀνέλυσε τὴν μακαρίαν Παρθένον ἐλθοῦσαν πρὸς αὐτὴν θεωρήσασα, καὶ τῆς παρθενικῆς πυθομένη προσρήσεως, Θεοτόκον αὐτὴν εὐθὺς ἀνηγόρευσε· « Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, » μεγάλῃ βοῶσα τῇ φωνῇ, « καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου, » ἦν καὶ ἀξίως ἐμακάριζεν λέγουσα, καὶ « Μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔστι τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου· » οὐ μόνον γὰρ ἔγκυον αὐτὴν οὖσαν ἐπέγνω τῷ Πνεύματι, ἀλλὰ καὶ τῶν παρὰ Θεοῦ λελαλημένων αὐτῇ δι' ἀγγέλου φωνῆς ἐπλούτει τὴν εἴδησιν· ὅπερ ἄπιστον ἂν εἴη παντελῶς καὶ ἀπίθανον· δείκνυσι γὰρ Ζαχαρίου τὴν πρὸς Θεὸν τελειότητα, οὐ μόνον τὸ πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλθαι τὸν ἄγγελον τὸν τὰ τοιαῦτα κατακοσμήσαντα ἐπὶ γῆς ἐπαγγελίᾳ, καὶ τὸ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ γενέσθαι, τὸ τῇ Χριστοῦ συγγενείᾳ σεμνύνεσθαι· « Ἰδοὺ γάρ, φησίν, Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, » αὐτὸς ὁ τὴν ἁγίαν Παρθένον εὐαγγελισάμενος ἄγγελος· ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν μετὰ τὸν Ἰωάννου τόκον προφητικῶς μεμελῴδηκεν, καὶ τὰ περὶ Χριστοῦ προδιηγγειλεν, « Εὐλογητὸς, βοᾷ, Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν, ἐν οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ· » καὶ τὰ ἕτερα ὅσα περὶ αὐτοῦ τούτοις ἐπήγαγεν, ἃ καὶ πρὸ θανάτου θεάσασθαι ἑκάστης ὥρας προσηύχετο.

10. Igitur sacerdos magnus mystice diffidit et majori mysterio orbatur usu sermonis propter Judæorum irrationabilem diffidentiam: ex illo autem procedit Joannes Verbi præcursor qui virtutem patris præ se portat. Si arbor cognoscitur a fructibus suis, et si arbor mala, secundum divinam illam vocem [12], « Non potest bonos fructus facere, » et si quis diffidentiam senis hoc sensu capere nollet, multo minoris virtutis erit Zacharias quam Elisabeth. Horum enim particeps mater non fuit, cum mutus ad illam redierit senex; ut beatam Virginem ad se venientem vidit et ejus salutationem audivit, Deiparam Virginem protinus appellavit: « Benedicta tu in mulieribus, » voce magna exclamavit, « et benedictus fructus ventris tui. Et unde hoc mihi ut mater Domini mei ad me veniat? Ecce enim ut vox salutationis tuæ facta est in auribus meis, exsultavit infans in gaudio, in utero meo [13]. » Quam et digne laudavit, dicendo. — « Et beata quæ credidisti, quia perficientur quæ tibi (a Domino) dicta sunt [14]. » Non solum spiritu cognovit illam prægnantem, sed etiam quæ angelica voce a Deo dicta fuerunt, scientia tenet, quod secus a fiducia et suasu longe abesset. Perfectio Zachariæ relate ad Deum demonstratur, quod ad ipsum angelus de cœlis in terram demissus fuerit et mandata sua decore perfecerit, quod Joannem Baptistam genuerit et Christi cognatione fuerit insignitus. « Ecce enim Elisabeth, cognata tua, » ait angelus, qui beatam Virginem salutavit. Cognoscitur ejusdem perfectio, quod nato Joanne, prophetico cantu, quæ ad Christum pertinent, annuntiavit: « Benedictus, exclamavit, Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebis suæ; et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui; sicut locutus est per os sanctorum, qui a sæculo sunt, prophetarum ejus [15]. » Demonstratur et cæteris quæ de Christo adjecit et ante mortem videre singula hora deprecatus est.

[12] Matth. VII, 18. [13] Luc. I, 42-44. [14] ibid. 45. [15] ibid. 68-70.

Digitized by Google

11. Similiter et his quæ ad finem cantici de suo filio prophetavit : « Et tu, puer, dicit, propheta Altissimi vocaberis; præcedes enim ante faciem Domini parare vias ejus; ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum nostrorum, per viscera misericordiæ Dei nostri [16]; » quæ non suo fonte, sed inspiratione Spiritus sancti protulit. Sic enim in Evangeliis scriptum est : « Et Zacharias, pater ejus, repletus est Spiritu sancto, et prophetavit dicens [17]. » Quid dixit? Ea sane, quæ antea narravimus; patet enim Zachariam a Spiritu sancto repletum non fuisse, nisi spiritui foret fidelis et exoptati repletione dignus; neque prophetiam edidisset si non merito talem gratiam accepisset. Hæc omnia ad conceptionem Joannis concurrunt et demonstrant illum, ante conceptionem, majorem fuisse omnibus qui e mulieribus nati sunt; quod Christus, ipsa veritas, verissime testatus est, ne quis suspicaret Joannem vel uno inter homines inferiorem esse quia ex magnis suum ortum non duxisset. Littera ipsa Evangelii, in loco ad eum pertinente, hunc sensum specialiter intendit, cum intelligendi cupidis prædicet : « Erant ambo justi coram Deo, procedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine offensione [18]. » Quid enim? Testante Evangelio, ad virtutis fastigium pervenerunt parentes Joannis, Zacharias et Elisabeth, quod summum videre est; non solum inconcussum justitiæ testimonium habebant in conspectu hominum, sed et coram Deo : soli Deo justi debebant videri, secundum legem evangelicam, quam oculo prophetico jam observabant. Novum illud nostrum « Nesciat sinistra quid faciat dextra [19], » sua vita tenebant, et ad mandata Christi verbis et operibus festinabant. Ad calculum hunc et alium apprime adjiciebant, videlicet Mosaicorum præceptorum et justificationum perfectam plenitudinem, ita ut in utraque lege procederent : hinc coronam insignem reportaverunt legis veteris, illinc autem in evangelicis fastigiis emicaverunt.

ια'. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀφ' ὧν πρὸς τῷ τοῦ ἄσματος πέρατι περὶ τοῦ οἰκείου παιδὸς προεφήτευσεν· « Καὶ σὺ, παιδίον, λέγων, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν ἡμῶν διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν. » Ἅπερ οὐκ ἀπὸ καρδίας ἀλλὰ Πνεύματος ἁγίου γενόμενος ἔμπλεος ἔλεγε· γέγραπται γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις ὧδε περὶ αὐτοῦ· « Καὶ Ζαχαρίας, φησὶν, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη Πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσεν λέγων· » τί λέγων; ταῦτα δηλαδὴ ἅπερ προλαβόντες εἰρήκαμεν· πρόδηλον δὲ ὡς οὐκ ἂν οὗτος ὁ Ζαχαρίας ἁγίου σαφῶς ἐνεπίμπλατο Πνεύματος, εἰ μὴ πιστός τις ὑπῆρχε τῷ Πνεύματι καὶ τῆς εὐκταίας αὐτοῦ πληρώσεως ἄξιος· καὶ ὡς οὐδὲ Ἰωάννου πατὴρ ἐχρημάτιζε, εἰ μὴ καὶ ταύτης ἦν τῆς ἀξίας ἐφάμιλλος. Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα τῆς Ἰωάννου καθηγείσθω συλλήψεως, δεικνύντα πάντων αὐτὸν τῶν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν πρὸ συλλήψεως μείζονα· καθὰ καὶ ταύτην αὐτῷ Χριστὸς ἡ ἀλήθεια τὴν μαρτυρίαν ἀληθῶς μεμαρτύρηκε· ἵνα μὴ κατὰ τοῦτό τινες τὸ μὴ ἐκ μεγάλων τετέχθαι τινῶν ὑπολάβοιεν αὐτόν τινος τῶν ἀνθρώπων ἐλάττονα· ὃ καὶ τὸ γράμμα τὸ εὐαγγελικὸν διὰ φροντίδος, ὡς οἶμαι, τιθέμενον διὰ τῆσδε τῆς περὶ αὐτὸν προεκτεθείσης Γραφῆς τὴν ὑπόνοιαν τῶν τοῦτο μελλόντων ὑπονοεῖν προαπενήνοχε φῆσαν ἐναργῶς· « Ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι· » τί δέ; τοῦ τοιαύτην ἐλεῖν τότε Ζαχαρίαν καὶ τὴν Ἐλισάβετ τοὺς Ἰωάννου γεννήτορας ψῆφον εὐαγγελικὴν μαρτυροῦσαν αὐτοῖς τῶν ἀρετῶν τὴν ἀκρόπολιν, τὸ ὑπερέχον ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις θεάσασθαι· οὐ μόνον γὰρ αὐτοῖς τὸ δίκαιον ἡ ἀδέκαστος ψῆφος παρέσχετο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ προσήγαγεν· Θεῷ γὰρ μόνῳ καὶ δίκαιοι φαίνεσθαι νόμοις εὐαγγελικοῖς ἐπετήδευον, ὁμματι προφητικῷ ὡς ἤδη τεθέντας προβλέποντες· καὶ τὸ, « Χεῖρα τὴν ἀριστερὰν τὸ δεξιὸν ἀποκρύπτειν, » πειρᾶσθαι πολίτευμα, φθάνειν τῆς τοιαύτης νομοθεσίας ἔργῳ καὶ πράξει τὸ πρόσταγμα· πρόσκειται δὲ καὶ τοῦτο τῇ ψήφῳ σαφῶς ἡ πασῶν ὁμοῦ τῶν Μωσαϊκῶν ἐντολῶν καὶ δικαιωμάτων ἄμεμπτος πλήρωσις ἵνα δείξῃ τοὺς ταυτηνὶ τὴν ἔννομον ἔχοντας, ἑκατέρους ἑκατέροις, τοῖς τε τῆς παλαιᾶς νομοθεσίας στεφανουμένους αὐχήμασιν, καὶ τοῖς τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας λαμπρυνομένους ὑψώμασιν.

Jure et debito Joannis primordia erant videnda : sic demonstratur nobis Joannem utriusque Testamenti mediatorem esse, utriusque præstantiam in se habere. Confitemur illum ad Veteris Testamenti limites definivisse, quia prophetarum cœtum et numerum complevit : omnes enim prophetæ in die Joannis Baptistæ prædicare cessarunt. Novi autem Testamenti initium et ductor apparet, quia apostolos præcedit; angelicum enim mandatum obtinuit, scilicet ut ante Christum iturus et cursurus esset. Jussus est velut angelus Deum præcedere, « et a diebus Joannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur et violenti rapiunt illud [20]; » a Joanne

ιβ'. Τοιούτους γὰρ ἔδει καὶ ἔπρεπε καὶ τοὺς Ἰωάννου προβολέας ὁρᾶσθαι· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐκ τούτων ἡμῖν Διαθήκης ἑκατέρας μεσίτης ἤμελλε δείκνυσθαι, καὶ συνέχειν ἐν ἑαυτῷ τῶν ἀμφοτέρων ἀληθῶς τὸ ἐξαίρετον· ὁμολόγηται γὰρ ὡς τῆς μὲν Πρεσβυτέρας τέλος ὡρίζετο (τοῦ γὰρ προφητικοῦ χοροῦ τὸν ἀριθμὸν αὐτὸς τετελείωκεν, ἐπειδὴ καὶ πάντες οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ προεφήτευσαν), τῆς δὲ Νεωτέρας ἀρχὴ καὶ προοίμιον· πάντων γὰρ τῶν ἀποστόλων αὐτὸς προηγήσατο· ἐπειδὴ προϊέναι τε καὶ προτρέχειν Χριστοῦ ἀξίαν ἁγίων ἀγγελικὴν ἀπεστέλλετο· Θεοῦ γὰρ ὡς ἄγγελος προβαδίζειν κεκέλευστο, « Καὶ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν

[16] Luc. I, 76-78. [17] ibid. 67. [18] ibid. 6. [19] Matth. VI, 3. [20] Matth. XI, 12.

Digitized by Google

Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν· » ἐξ ἐκείνου γὰρ λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν βιάζεσθαι διὰ τῆς εὐαγγελικῆς ἀγωγῆς ἐκουσίως ὑπὸ πάντων ἁρπάζεται· ἐξ ἱερέως τοίνυν καὶ προφήτου πατρὸς καὶ τἄλλα λαμπροῦ καὶ θεόφρονος ἐν κοιλίᾳ μητρὸς ἱερᾶς καὶ προφήτιδος, Ἰωάννης οὗτος ὁ ἐν πᾶσι προφήταις ἔχων τὸ περισσὸν συλλαμβάνεται, ὃς καὶ μόνος ἐν γαστρὶ προεφήτευσεν· ἐπεὶ παρόντα γαστρὶ παρθενικῇ τὸν Δεσπότην ἤνωσε, καὶ μόνος ἐν γαστρὶ Πνεύματος ἁγίου γέγονεν ἔγκυος, κυοφορῶν ἐν ἑαυτῷ καὶ κυοφορούμενος· κυοφορούμενος μὲν στείρᾳ μητρὶ, κυοφορῶν δὲ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ ὠδῖνα προφητικὴν πρὶν ὠδινηθῆναι ποιούμενος, καὶ πρὸ τοῦ τεχθῆναι τίκτων τὸ Πνεύματος χάρισμα· εἴπερ ἐν γαστρὶ, κατὰ τὸν θεῖον Ἡσαΐαν, λαμβάνουσι καὶ ὠδίνουσι· καὶ πάλιν ἔπειτα τίκτουσιν οἱ προφητικῶς ὑπηρετοῦντες τῷ Πνεύματι, καὶ τὴν κρύφιον τούτου βουλὴν εἰς τοὐμφανὲς ἐξαγγέλλοντες· ἀλλὰ ταῦτα μὲν Ἰωάννης ὕστερον ἔδρασεν μετὰ τὴν αὐτοῦ παράδοξον σύλληψιν· ἐν στείρᾳ γὰρ μήτρᾳ συνείληπτο καὶ ἐν πρεσβύτιδι μητρὶ ὑπὸ πρεσβύτου πατρὸς κατεβέβλητο· πρὸ τούτου δὲ τέως ἡσυχάζει βίᾳ μὲν, μητρικῇ δὲ ὅμως κελεύσει πειθόμενος· οὐκ ἠδούλετο γὰρ ἀνενέργητον φέρειν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἧς κατὰ τὴν ἀγγελικὴν φωνὴν ἐγκόλπιος ἔτι τελῶν [f] ἐπίμπλατο· ἐπειδὴ δὲ ὁ πενταμηνιαῖος ἐκεῖνος χρόνος παρῆλθεν ὁ τὸν αἰσθητὸν ἡμῖν νόμον παραδηλῶν διὰ τὴν σύστοιχον αὐτῷ πεντάδα καὶ προσφιλῆ τῶν σωματικῶν καὶ ταχυτέρων αἰσθήσεων, ὧν ἡ μήτηρ ὡς εἴη μήτηρ ἑαυτὴν περιέκρυβε, καὶ τὸν ἀσίγητον τοῦτον προφήτην ἑαυτῇ συναπέκρυπτεν.

ιγ'. Μὴν δὲ λοιπὸν ὁ ἕκτος παρῆν· καὶ παρῆν ἡ Παρθένος τὸν ἄκτιστον ἐν γαστρὶ κτιζόμενον φέρουσα· ἐν ἕκτῳ γὰρ αὕτη συλλαμβάνει μηνὶ τὸν ἐν ἓξ ἡμέραις τὸν ἑξαήμερον κόσμον τευξάμενον, καὶ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὸν ἄνθρωπον κτίσαντα, καὶ πάλιν αὐτὸν διὰ σταυροῦ πεπραχότα κακῶς, ἀνακτίσαντα· οὐκέτι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ὁ Ἰωάννης ἠνίσχετο, οὔτε τοῦ Λόγου παρόντος ἡμερεῖν ἡ φωνὴ κατεδέχετο· ἀλλὰ κήρυξ ἐγίγνετο πρόωρος, μηδαμῶς τῆς κηρύξεως διὰ τῶν τῆς γλώττης δεσμῶν κωλυομένης· ἐδόα γὰρ τοῖς σκιρτήμασιν ὡς πάρεστιν ὁ δεσμῶν ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους λυτρούμενος· καὶ τὸ σκιρτᾶν ἡμῖν ὡς ἐκ δεσμῶν ἀνειμένων δωρούμενος ἠγγαλλία κράζων τῷ Πνεύματι, ὃς ἀφίκετο πᾶν δάκρυον ἀπὸ προσώπου παντὸς ἀφαιρούμενος, καὶ σταθερὰν ἀγαλλίασιν τῷ γένει παντὶ χαριζόμενος· ἤπλου τὸν δάκτυλον καὶ τοῦ Θεοῦ τὸν Ἀμνὸν ἀπεδείκνυε, καὶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν δι' ἁμαρτίαν ἐρίφων σφαττόμενον, καὶ τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν τέλεον αἴροντα· ἅμφω τὰς χεῖρας ἐξέτεινεν, καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ προεκήρυττε τρόπαιον· ὅπερ ὁ ἐν γαστρὶ Παρθένου παρὼν κατὰ δαιμόνων ἱστᾶν παραγέγονεν· ὄρθιος ἵστατο καὶ τὴν ἐξ ᾅδου πάντων ἀνάστασιν μυστικῶς ἐκελάδει τῷ σχήματι· ἦν ὁ ἐν ἀσπόρῳ μήτρᾳ τότε κρυπτόμενος ἐν τάφῳ κρυφθεὶς ἐπεδείξατο· καὶ τάχα ἂν τῇ μητρὶ διεμάχετο, ὅτι τὰ τοιαῦτα βοᾶν ἐφιέμενον φυσικοῖς

A sumit violentiæ initium, attamen illud rapiunt omnes evangelicis viis et bona sua voluntate. Igitur ex sacerdote et propheta, de cæteroque illustri et devoto patre, in sancta et vaticinante matre concipitur Joannes qui omnes superat prophetas, quod solus, in utero degens, prophetavit; quia in Virginis visceribus præsentem Dominum agnovit. In utero quoque solus Spiritu sancto repletus est, ideoque concipiens et conceptus : conceptus a matre sterili, concipiens gratiam Spiritus, factum propheticum, antequam ipse partibus fuerit solutus et dona Spiritus producens priusquam ipse editus fuisset. Secundum divinum Isaiam concipiunt in utero et parturiunt, postea autem generant, qui spiritui prophetico inserviunt, id est absB conditum ejus consilium in publico denuntiant. Joannes vero non multum post admirabilem conceptionem suam id perfecit. In alvo sterili recubat, a patre seniore in matrem seniorem conjectus est, ad tempus ibidem quiescit cedendo et vi superna et imperio matris; ast inefficacem gratiam Spiritus in se portare noluit, qua, secundum angelicam vocem, in sinu matris adaugescens, fuit repletus. Quinto enim mense elabente, lex sensationis in nobis manifestatur, quinque sensus corporei et promptiores excitari solent; quo tempore semetipsam abscondidit Elisabeth tanquam matrem et prophetam, jam non silentem, secum abscondidit.

C 13. Verumtamen sextus aderat mensis, aderat quoque Virgo quæ Increatum, sed modo factum, in utero suo gestabat. In sexto mense concepit illum qui intra sex dies mundum constituerat et die sexto creaverat hominem; hominem autem male degentem per crucem denuo creavit. Quiescere non diutius sustinuit Joannes : Verbo enim præsente, vocem cohibere non potuit : præmaturus fuit præco et nullatenus præconium ejus vinculis linguæ implicatur : etenim saltibus suis clamat illum adesse qui homines liberaret a vinculis et nos a vinculis solutos exsilire sineret. Exsultavit clamans spiritu illum advenisse qui ab omnium facie lacrymas tolleret; protendit indicem et Agnum Dei ostendit, qui propter hircorum peccata mactandus, delicta D totius mundi ablaturus erat. Suas extendit manus et crucis tropæum ita proclamavit, in utero Virginis exsistens, advenit ut staret contra dæmones : recte stetit et omnium resurrectionem ab inferis mystice denuntiavit, quam etiam præfiguravit e sepulcro, dum ipse in matre sua inhumerata recubaret. His perspectis, contra matrem suam pugnaturus erat Joannes, quod ipsum prædicandi cupidum naturæ vinculis cohiberet, et reluctantem in captivitate detineret. Ast vocem suam ipsi citissime tribuit mater, et his verbis beatam Virginem af-

VARIÆ LECTIONES

[f] *Isc.* τελεσφορῶν.

Digitized by Google

fari concedit : « Benedictus fructus ventris tui. Unde hoc mihi ut mater Domini mei ad me veniat. » Quod Joannis præconium est, ab ore Elisabeth prolatum. Vocem similem et eadem verba adhibuit, dum baptizans turbam in Jordane, Christum ad se venientem sensit; appropinquanti Salvatori et baptismum expetenti clamavit Joannes : « Necessitatem habeo ut a te baptizer, et tu venis ad me? » Audisti vocis similitudinem, noscas et eumdem esse loquentem : hæc enim ore suo effundit, illa autem per os matris.

A δεσμοῖς ἐνεπόδιζε, καὶ κατεῖχεν ἄκοντα δέσμιον, εἰ μὴ τὴν φωνὴν αὐτῷ θᾶττον δανείσασα πρὸς τὴν μακαρίαν Παρθένον διαῤῥήδην φράσαι δι' αὐτῆς συνεχώρησε· « Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου· καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρός με; » Ἰωάννου γὰρ τάχα τοῦτο τυγχάνει τὸ κήρυγμα, καὶ εἰ τὸ τῆς Ἐλισάβετ διεκεκήρυκτο στόματι· ἐπειδὴ καὶ τὴν συγγενῆ φωνὴν καὶ ταυτόλεκτον πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἀνακέκραγεν, ὅτε πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τὸν ὄχλον βαπτίζοντα, ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθῆναι καὶ αὐτὸς παραγέγονε· ἀνεβόησε γὰρ καὶ τότε ὡς ἴδεν αὐτὸν προσεγγίζοντα· « Ἐγὼ χρείαν ἔχω σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; » ἐγνώρισας τῆς φωνῆς τὴν συγγένειαν; γνώρισον τοῦτον εἶναι τὸν κἀκείνην καὶ ταύτην φθεγξάμενον· καὶ τὴν μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὴν δὲ διὰ τοῦ τῆς μητρὸς ἀνεφθέγξατο στόματος.

14. Puto fervidum istum Christi præconem se non pacifice habuisse ad matrem quæ illum suis gestabat visceribus et ab egressu impediebat. Nonne mittentem Deum sic alloquitur : Domine, ad ineffabilem adventum tuum in terra prædicandum misisti me, et mater alligatum detinet; tu clamare jubes, illa autem linguam implicat; ad præcurrendum me posuisti, illa cursum includit : ast naturæ Dominator es, jubes et natura jussum perficit; tantum manda, et mater impedire non potest; dic tantum, et statim juxta dictum fiet; voluntati tuæ compar astat potestas, et omnipotenti imperio tuo inserviunt omnia. Si talia exsequenda non mandas, ne cursum deficientem mihi crimini vertas, cum defectus a lege tua pendeat. Ipse terminos naturæ posuisti quos transgredi nequeunt, qui legibus naturæ subjecti sunt. Verumtamen propter Joannis fervorem prædicandi nulla jussa dedit Dominus naturæ, quæ ab initio imperium ejus fidelis exsequitur, et cujus legibus semetipsum subjicere dignatus est, cum propter nos homines et ad similitudinem nostram factus est homo. Edit verba, quæ posterius ad baptismum accedendo educet : « Sine modo, sic enim decens est nobis implere omnem justificationem [31]. » Quibus auditis, uti conjiciendum est, quievit Joannes et amplius loqui ausus non est, quamvis vehementissime expaverit tempus definitum ut e sinu matris egressurus sit et divinitus commissum præconium incepturus. Tres adhuc affluxere menses, quibus Creatorem sibi cohabitantem vidit et iisdem naturæ vinculis detentum. Advenit autem tempus pariendi, tres enim menses Virgo prægnans remanserat apud Elisabeth, ut termino suo egrediatur præco veritatis, qui in mundum missus fuerat. In visceribus matris suæ initiatus est mysteriis altissimæ Trinitatis, sicut olim Moyses in nube. Nascitur autem jussu Dei, qui adhuc in alvo virginis erat absconditus.

B ιδ'. Οἶμαι δὲ τὸν οὕτως θερμὸν πρὸς τὸ κήρυγμα Χριστοῦ κατὰ τῆς κυοφορούσης καὶ τῆς πορείας εἰργούσης ἀλαλήτως ἐντυγχάνειν τῷ στείλαντι· Δέσποτα, σύ με κηρύττειν ἀπέστειλας τὴν σὴν ἐπὶ γῆς ἀνεκδιήγητον ἄφιξιν, καὶ ἡ μήτηρ κατέχει πεδήσασα· σὺ κελεύεις βοᾷν, καὶ αὕτη τὴν γλῶτταν συνέδησεν· σύ με προτρέχειν πέπομφας, καὶ αὕτη μοι τὸν δρόμον συνέκλεισε· Δεσπότης ὑπάρχεις τῆς φύσεως· κέλευσον, καὶ ἡ φύσις τὸ κελευσθὲν διαπράττεται· μόνον πρόσταξον, καὶ κωλύειν ἡ μήτηρ οὐ δύναται· μόνον εἰπὲ, καὶ τὸ λεχθὲν εὐθέως γενήσεται· σύνδρομον γὰρ ἔχεις τῇ βουλῇ καὶ τὴν δύναμιν, καὶ πάντα τῷ σῷ παντοδυνάμῳ δουλεύει θεσπίσματι· εἰ δὲ τοῦτο μὴ κελεύεις με διαπράξασθαι, μὴ καταδικάσῃς μοι ῥᾳθυμίαν τοῦ δρόμου, ὁ τοῦ δρόμου νομοθετήσας τὴν κώλυσιν· αὐτὸς γὰρ τοὺς ὅρους ἔθου τῆς φύσεως οὓς ὑπερβαίνειν οὐκ ἔνεστιν τοὺς νόμους δουλεύοντας φύσεως· ἀλλ' οὐδὲν ὁ Δεσπότης διὰ τὴν Ἰωάννου πρὸς τὸ κηρύττειν θερμότητα, καὶ τῆς ἀρχῆθεν αὐτῷ καλῶς θεσπισθείσης προέταττε φύσεως, ἥ; καὶ αὐτὸς διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, νόμοις δουλεῦσαι σὺν ἡμῖν κατηξίωσεν· ἀλλ' ἐκεῖνα τάχα κἀνθάδε πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, ἃ καὶ μετὰ ταῦτα προσιὼν τῷ βαπτίσματι, « Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμᾶς πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· » ὃν, ὡς εἰκὸς, Ἰωάννης ἀκούσας, ἡσύχασε καὶ ἔτι λαλεῖν οὐκ ἐτόλμησεν· καίτοι λίαν τῆς συνεχούσης αὐτὸν νηδύος τοῦ διορισαμένου πᾶσιν τοῖς κυΐσκομένοις καιροῦ προεξελθεῖν ἐπειγόμενος, καὶ τοῦ θεόθεν αὐτῷ δοθέντος κηρύγματος ἄρξασθαι· οὕτω δὲ μῆνας ἔτι τρεῖς καὶ συνοικοῦντα τὸν Κτίσαντα βλέποντι, καὶ τῶν αὐτῶν τῆς φύσεως θεσμῶν ἀνεχόμενον, ὁ τοῦ τόκου καιρὸς ἐπιγίνεται· τοὺς τρεῖς γὰρ ἡ τοῦτον κυοφοροῦσα Παρθένος τῇ Ἐλισάβετ συμπαρέμεινεν, ὅπως ἐντελῶς ὁ ἐξ αὐτῆς προερχόμενος, καὶ κήρυξ ἀληθὴς τῷ κόσμῳ στελλόμενος, τῆς ὑπερτάτης Τριάδος ὡς ἐν νεφέλῃ Μωσαϊκῇ τῇ μητρῴᾳ γαστρὶ μυηθῇ τὰ μυστήρια· καὶ τίκτεται τοῦ ἐν μήτρᾳ τῇ παρθενικῇ κρυπτομένου Θεοῦ διατάξει.

15. Nascens quidem, matris suæ probrum statim ademit, quo illa sterilitatis causa afficiebatur. Sed frenum linguæ, quo pater laborabat propter diffidentiæ offensionem, non solvit filius. Astantes omnes de puero decertabant; mater, quæ a Spiritu

ιε'. Καὶ τεχθεὶς τῆς μὲν τεκούσης μητρὸς εὐθέως τὸ ὄνειδος ἔπαυσεν, ὃν ἐκ τοῦ τῆς ἀπαιδίας ἔσχεν ἐγκλήματος· τῆς δὲ τοῦ τεκόντος πατρὸς γλώττης τὸν χαλινὸν οὐκ ἀπέλυσεν, ὃν ἐκ τοῦ τῆς ἀπιστίας ἔσχε προσκόμματος· καὶ παῖς μὲν τοῖς ὁρῶσι πᾶσιν

[31] Matth. III, 15.

Digitized by Google

εἴ ἀναμφίβολος· ἡ τεκοῦσα μὲν γὰρ τὴν ψυχὴν ἐλ- A
λαμπομένη τῷ Πνεύματι, Ἰωάννην αὐτὸν ἠβούλετο
λέγεσθαι· ὁ δὲ Ἑβραϊκῇ μὲν ἐκφωνεῖται φωνῇ, εἰς
τὴν Ἑλληνίδα δὲ μετερχόμενον, *Θεοῦ χάριν δηλοῖ*
καὶ *παράστασιν*· οἱ δὲ συγγενεῖς καὶ τῆς συναγωγῆς
φίλοι καὶ τρόφιμοι τῆς προφητικῆς ἐπωνυμίας ἀκού-
σαντες, καὶ παρεῖναι τῷ κόσμῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
τὴν χάριν οἰόμενοι, ταύτην ἠρνοῦντο, καὶ μετὰ τῆς
οἰκείας ἐμφάσεως ἔφευγον, καὶ δὴ καὶ ἀμείβειν αὐ-
τὴν ἐπειρῶντο καὶ ἤθελον, καὶ τολμηρότερον πρὸς
τὴν φύσασαν ἔλεγον· « Ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ
σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ· » ἤμελλον γὰρ οἱ
τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀποπληροῦντες συγγένειαν· ὁ δὲ
πυξίδα λαβὼν διὰ νεύματος, ἐπεὶ λαλεῖν μὴ ἐδύνατο,
« Ἰωάννης τοῦνομα τοῦ παιδός, » ἀπεχάραττεν· οὐ μό-
νον δὲ τοῦτο τοῖς κηρίοις ἐνέγραφεν, ἀλλὰ καὶ γράφων B
τοῖς γράμμασιν, ἐβόα τοῖς ῥήμασιν, τῷ τῆς χειρὸς
κινήματι, σύνδρομον τῆς γλώττης ἐμφαίνων τὴν
κίνησιν, καὶ τῇ γραφίδι τρεχούσῃ δεικνὺς τὸν λόγον
συντρέχοντα· τοῦτο γὰρ σημᾶναι βουλόμενος καὶ ὁ
μακάριος εὐαγγελιστὴς ἐμφαντικώτερον ἔφησεν· « Καὶ
αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων· Ἰωάννης ἔσται
τὸ ὄνομα αὐτοῦ· » ἅμα γὰρ ἔγραφέν τε καὶ ἔλεγεν,
καὶ σύγχρονον παρεῖχεν ὁρᾷν τὴν ἑκατέρου μέρους
γλώττης καὶ χειρὸς ἑκατέρας ἐνέργειαν· οὐ γὰρ
ἔγραφε μὲν, οὐκ ἔλεγεν δέ· ἢ ἔλεγε μέν, οὐκ ἔγρα-
φεν δὲ, ἀλλ' ἔλεγεν ἴσως καὶ ἔγραφεν· καὶ ἡ χεὶρ
κάτωθεν ἔθεεν, καὶ ὁ λόγος ἄνωθεν ἔῤῥεεν· καὶ οὐδεὶς
ἑκατέρων κατὰ θατέρου τὴν νίκην, ἀλλ' ἄμφω φίλοι
τοῦ δρόμου τὴν νύσσαν ἠσπάζοντο· καθὰ καὶ βαλβί- C
δων ἔξω δραμόντες, καὶ ἄμφω νίκης στεφάνους εἰ-
λήφασιν· οὐδενὸς τὴν ἧτταν ὁμολογεῖν ἐθελήσαντος·
ἐφ' ᾧ καὶ ἐθαύμασαν ἅπαντες· θαύματος γὰρ ἦν
ἀληθῶς τὸ πραττόμενον ἄξιον· καὶ εἰ τοῖς τότε τὸ
χρῆμα θαυμάζουσι, μόνον σωματικῶς ἐθαυμάζετο, ἐπεὶ καὶ μόνον σωματικῶς ὑπ' αὐτῶν κατεφαίνετο·
ἀλλὰ μὴν τοῖς μύσταις τοῦ Πνεύματος οὐ μέχρι τῶν ὁρωμένων τὰ τοῦ Πνεύματος στήσεται, ἀλλ' ἔχειν τι
κρυπτὸν ὁ λόγος ἐνδείκνυται, ὃ διερευνῶντες τῷ Πνεύματι, πνευματικῶς ἀνιχνεύσωμεν· καὶ τούτου
θηράσαντες τοῦ λύχνου δηλαδὴ τὴν αὐγὴν ἡμῖν καταπέμποντος τοῖς τοῦ Πνεύματος τέκνοις ὑμῖν, εἰς τροφὴν
παραθώμεθα πνευματικήν.

illustrata erat, Joannem illum appellari voluit; hoc nomen Hebraicum si in linguam Græcam verteris, *gratiam* et *adjutorium Dei* sonat. Vicini synagogæque devoti et discipuli, prophetico nomine audito, atque gratia Dei et Patris mundum jam illuminante, istiusmodi titulum respuerunt, propriam significationem effugere et aliam inducere conabantur. Itaque audacius genitrici dixerunt: « Quia non est in gente tua, qui nomine isto appelletur, » Judæorum enim morem intendebant. Pater, cum loqui non posset, et indicium haberet, sumpsit tabellam et « Joannes est nomen ejus [22], » exaravit; hoc non tantum in ceris scripsit, sed quod litteris scribebat exclamavit et verbis; manum suam ad motum linguæ una conduxit, ita ut manus et verba simul procederent. Ad hoc significandum beatus evangelista præclare dicit: « Et postulata tabella, scripsit dicens: Joannes erit nomen ejus. » Simul scripsit et dixit, uno eodemque tempore lingua et manus ejus operantes videre erat; non enim una ex parte scripsit et ex altera dixit, neque ex una dixit et altera scripsit, sed pariter dixit et scripsit; deorsum currebat manus, sursum currebat verbum, neutrum vicit alterum, sed ambo, adamanter currentes, metam salutabant, et cum una ab aditu stadii currerent, una victoriæ coronam reportarunt, et neutrum devictum recedere voluit. Illud mirabantur omnes, et profecto admirationis dignum erat; sed rem tantum corporaliter mirabantur, quia corporalem præ oculis habebant; mystici autem et spiritu imbuti non stabunt ad visibilia, sed spiritu inquirimus et investigamur, quid spirituale et absconditum in verbis sit. Si ad lucernam attendimus, hujus radios nobis filiis suis dimittit Spiritus, ad alimenta spiritualia curramus!

ις'. Θεοῦ χάριν ἐλέγομεν Ἰωάννου σημαίνειν τὸ
ὄνομα, ἐπειδὴ καὶ ταύτης ἐπέμπετο πρόδρομος, μη-
νυτὴς ἀγαθὸς ἀπεστέλλετο· Θεοῦ δὲ χάρις ὁ τοῦ
Θεοῦ Λόγος εἶναι πιστεύεται, ὁ δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρ-
τίας αἴσχεσι βρίθοντας, ἐν σαρκὶ καθ' ἡμᾶς ἐσχη- D
κὼς τὴν φανέρωσιν· καὶ τῶν μὲν τοιούτων ἡμᾶς
λύτρωσάμενος αἴσχεων, δόξης δὲ τῆς οἰκείας πλη-
ρώσας καὶ χάριτος· οὕτως γὰρ ἁπάντων Θεὸς καὶ
Πλάστης καὶ πρύτανις πᾶσιν ὁμοίως ἐπέλαμψεν,
Ἰουδαίοις, Ἕλλησι, βαρβάροις, ἰδιώταις, σοφοῖς, ἀσό-
φοις, δούλοις, δεσπόταις, καὶ πᾶσιν ἴσην τὴν τῆς
οἰκείας φιλανθρωπείας αἴγλην προτέθεικεν, κἂν ἐξ
Ἰουδαίων σαρκικῶς ἀπετίκτετο διὰ τὴν πρὸς
Ἀβραὰμ τὸν πατριάρχην ἐπαγγελίαν καὶ ἔντευξιν,
τὸν ἐξ ἐθνῶν μὲν τὴν γέννησιν ἔχοντα, Ἰουδαίων
δὲ τὸ γένος γεννήσαντα· « Ἢ γὰρ, » ὁ Παῦλός φησιν ὁ
σοφώτατος, « ἢ Ἰουδαίων μόνον Θεὸς ὁ Θεὸς, οὐχὶ δὲ
καὶ ἐθνῶν; ἔστι γὰρ ἀληθῶς καὶ ἐθνῶν Θεὸς ὁ Θεός·

16. Gratiam Dei, jam diximus, significat nomen Joannis, quia missus fuit ut gratiæ esset præcursor et præco. Gratia Dei Verbum Dei esse auditur, quod propter nos homines, peccati ignominiis deformatos, in carne nostra apparuit, ut nos a sordibus lavaret, et sua gloria cumularet atque gratia. Ita Deus omnibus visus est factor et instaurator, Judæis et Græcis, Barbaris et idiotis, sapientibus et insipientibus, servis et dominis; omnibus quoque parem benignitatis et humanitatis suæ splendorem immisit. Etsi carnaliter ex Judæis natus sit, attamen patriarchæ Abrahæ promissus et optatus fuit, qui ipse suum ex gentibus ortum ducit et Judæorum genus procreavit. « Annon, » dicit sapientissimus Paulus, « Deus Judæorum tantum est Deus? nonne et gentium? certe et Deus gentium est Deus, quia unus et unicus est Deus, qui circumcisionem ex fide justificat et præputium per fidem [23]; »

[22] Luc. I, 63. [23] Rom. III, 29-31.

Digitized by Google

æqualis ergo utrisque et similis apparet gratia Dei. Prophetico spiritu afflante, admirabile nomen Joannis protulit Zacharias et verbo et scripto : his duobus loquendi signis unam adoptionis gratiam indicat, quæ dabitur et Judæis et gentibus. Omnis accipit qui desiderat et efflagitat cum fide vera et mundo corde ; dicitur enim : « Quicunque receperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguine, non ex voluntate carnis, non ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt [34]. » Patet enim Judæos scripto tabellæ significari, quia legi scriptæ serviebant ; gentes autem verbo et spiritu oris, quia verbum habebant et spiritu ad legem accedebant. Lex verum duplici modo nota fuit ; modo carnali et litteræ adhærenti, modoque rationali et in spiritu. Hoc sensu accipiendum est evangelicum mysterium de mystica et duplici prolatione nominis, quod profecto non a nobis invenire potuimus, sed ostendit Joannes, cum ut lucerna inexstinguibilis effulgeat et abscondita illuminet. Major nostra est admiratio quam veterum, qui non futura, sed tantum præterita et præsentia perspiciebant. In vita procedit Joannes : saliendo præcedit Solem justitiæ, sicut matutinus lucifer, qui flamma et splendore suo omnes superat stellas et lumen acceptum diffundit, dum oriatur sol, magis coruscet, ardeat et effulgeat. Tantus, tam illustris et incomparabilis fuit præcursor.

ἐπεὶ καὶ εἷς καὶ μόνος ὑπάρχει Θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως, » τὴν πρὸς τούτους οὖν ἑκατέρους τῆς θείας χάριτος ἴσην καὶ ὁμοίαν ἐμφάνειαν. Πάλιν ὁ Ζαχαρίας προφητικῷ κινούμενος Πνεύματι, λόγῳ καὶ γράμματι Ἰωάννου τὸ θαυμαστὸν προσεκόμιζεν ὄνομα, τῷ ἐφαμίλλῳ τῆς ἑκατέρας δεικνὺς ἐκφωνήσεως, ὡς μία τοῖς πᾶσιν τῆς υἱοθεσίας χάρις δοθήσεται τοῖς ἐκ νόμου καὶ ἐθνῶν ἐπ' αὐτὴν ἐπιστρέφουσιν, καὶ προϊεμένοις αὐτὴν καὶ λαμβάνουσι μετὰ πίστεως ἀληθοῦς καὶ ψυχικῆς καθαρότητος. « Ὅσοι γὰρ αὐτὸν ἔλαβον, φησὶν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν· » πρόδηλον γὰρ ὡς Ἰουδαῖοι μὲν τῷ τῆς πινακίδος ἐσημαίνοντο γράμματι, ὡς τῷ τοῦ νόμου δουλεύοντες γράμματι· τὰ ἔθνη δὲ τῷ τοῦ στόματος Λόγῳ καὶ Πνεύματι, ὡς Λόγου μᾶλλον μετέχοντες καὶ τὰ τοῦ νόμου προσχωρήσαντες Πνεύματι· ἐπεὶ καὶ ὁ νόμος αὐτὸς διπλοῦς ἐγνωρίζετο, τὸ μὲν ἔχον σαρκικὸν καὶ ἐν γράμματι, τὸ δὲ λογικὸν καὶ ἐν Πνεύματι· αὕτη διερμηνευομένη ἡμῖν τὸ εὐαγγελικὸν τοῦτο μυστήριον τῆς Ἰωάννου διπλῆς ἐν ταυτῷ καὶ μυστικῆς ἐκφωνήσεως ἡ αἰτία κατείληπται, ἣν οὐχ ἡμεῖς ἐξ αὐτῶν εὑρεῖν δεδυνήμεθα, ἀλλ' Ἰωάννης αὐτὸς ὁ λύχνος ὁ ἄσβεστος ἀστράπτων καὶ τὰ κρύφια φωτίζων ὑπέδειξεν· ὅθεν νῦν ἡμεῖς μᾶλλον θαυμάζομεν ἢ ἐκεῖνοι· ἐκεῖνοι τὸ παλαιὸν ἀλλ' ἐπὶ μόνοις τοῖς ὁρωμένοις θαυμάζοντες· οὕτω δὲ Ἰωάννης ἐν βίῳ προέρχεται τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου προτρέχων τοῖς ἄλμασιν, ὥσπερ ἑωσφόρος τις δι' αὐγῆς, καὶ λαμπρότατος καὶ πάντας ἐκπλήττων τῷ μεγέθει τῆς οἰκείας λαμπρότητος, ἣν αὐτῷ προφέρειν παρείχετο ἡ Ἡλίου τοῦ μετ' αὐτὸν εὐθὺς ἀνατέλλοντος δι' ὑπερβολὴν μαρμαρυγῆς καὶ ἄκρας τοῦ φωτὸς καὶ ἐκλάμψεως, ἡ μεγάλη τε καὶ περιφανὴς καὶ ἀχώριστος πρόοδος.

17. Ita natus, ita vocatus est Joannes : nomine suo virtutem illius præsagit, qui ex Virgine nascendus erat. Linguam patris et legis a vinculis cohibentibus solvit ; legi tremulæ et patri muto tribuit vocem, quia ipse erat vox ad Verbum venturum alte annuntiandum, et ad præsentem vocem Moysi legislatori adimendam. Quomodo fieri potuit ut, voce Verbum generante, coram Verbo siluerit, cum ipsa fuerit enata ? Num stultitiæ vinculis alliganda erat lingua, ne forsan ad verbi productionem et generationem procederet ? Patet enim quod Jesus, Verbum Dei, post vocem Joannis apparuerit et linguam legis titubantem solverit. In prophetarum promissionibus futura erant consignata et abscondita : ideo data est Joanni vox ingens et resonans, ut repelleret quidquid antea visum fuerat mutum et elinguem tribulatum propria virtute in respondendo promptum et paratum redderet. Zacharias quidem erat sacerdos et propheta ut mystica nobis forma esset : sacerdotio et senectute figuratur lex et legis vetustas ; prophetiæ dono prophetarum numerus. « Apertum est autem illico os ejus et lingua ejus, et loquebatur benedicens Deum [35] ; » videlicet quod Christus in terris apparuerit, qui est Verbum et sapientia Patris ; quod sigillum ab ore

ιζ'. Οὕτος τεχθεὶς, καὶ Ἰωάννης κληθεὶς, καὶ τῷ οἰκείῳ μηνύσας ὀνόματι τοῦ μετ' αὐτὸν ἐκ Παρθένου τεχθησομένου τὴν δύναμιν, λύει τοῦ τεκόντος καὶ κεκληκότος νόμῳ τὴν γλῶτταν δεσμοῖς βραδυγλωττίας πρὸ τούτου δουλεύουσαν, καὶ παρέχει τῷ βαρυφώνῳ νόμῳ καὶ Πατρὶ φωνὴν ἡ φωνὴ διαπρύσιον τὸν Λόγον κηρύττειν τὸν μετ' αὐτὸν φανησόμενον, τῷ καὶ τὴν προσοῦσαν Μωϋσεῖ τῷ νομοθέτῃ βαρυφωνίαν ἐλαύνοντι· πῶς γὰρ ἦν δυνατὸν πρὸ τοῦ Λόγου τικτομένης τὸν Λόγον τῆς φωνῆς ἀφωνίᾳ τὸν ταύτῃ γεγεννηκότα κατέχεσθαι ; ἢ δεσμοῖς ἀλογίας τὴν γλῶτταν πιέζεσθαι μέλλοντος ὅσον οὐδέπω τοῦ Λόγου προϊέναι καὶ τίκτεσθαι ; πρόδηλον γὰρ ὡς μετὰ Ἰωάννην τὴν φωνὴν Ἰησοῦς ὁ Λόγος γενόμενος, τὴν γλῶτταν τοῦ νόμου βραδυγλωττίας δεσμῶν ἐλευθέρωσεν· ἐσφράγιστο γὰρ αὐτοῦ καὶ τῆς προφητικῆς ἐπαγγελίας τὰ κρύφια, καὶ φωνὴν αὐτῷ μεγάλην καὶ εὔρυθμον δέδωκεν ἀπελάσας αὐτοῦ τὸ πρώην φαινόμενον ἄφωνον, καὶ ἐξελὼν αὐτοῦ τὴν ἀφωνίαν τῇ φανερώσει τῆς οἰκείας ἐκλάμψεως, τὴν πρὶν αὐτὸν ἀφανῶς καταθλίβουσαν· διὰ τοῦτο γὰρ ἐν Ζαχαρίᾳ τὸ κατ' αὐτὸν ἱερεῖ καὶ προφήτῃ τυγχάνοντι, ἐτελεῖτο μυστικῶς τὰ ἑκάτερα, ὡς ἑκατέρου σαφῶς εἰκονίζοντι, τῇ μὲν ἱερωσύνῃ τὸν νόμον, καὶ τῷ γηραλαίῳ τῷ παλαιῷ τὴν νομικὴν παλαιότητα· τὸ δὲ

[34] Joan. I, 12, 13. [35] Luc. I, 64.

Digitized by Google

τῆς προφητείας χάρισμα, τοῦ προφητικοῦ καιροῦ τὴν ὁμήγυριν· « Ἀνεῴχθη γάρ, φησίν, τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν· » καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς Χριστοῦ κατὰ γῆν τοῖς ἐπὶ γῆς ἐπιφανέντος, ὃς καὶ Λόγος ἐστὶ καὶ σοφία τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ προφητικοῦ στόματος ἡ σφραγὶς ἀπεσφράγισται, καὶ τῆς νομικῆς γλώττης ὁ δεσμὸς ἀπολέλυται· καὶ ὁμοίως ἑκάτεροι ὅ τε νόμος καὶ οἱ προφῆται λαλοῦσι φανερῶς Χριστοῦ τὸ μυστήριον, καὶ εὐλογοῦσιν αὐτὸν ὡς Θεὸν προαιώνιον, τῷ εὐαγγελικῷ συναθλοῦντες καὶ συμβροντῶντες κηρύγματι. Διὰ ταῦτα τῶν τότε παρόντων ὁ σύλλογος καὶ τῶν γειτόνων ποιουμένων τὴν οἴκησιν, φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· καὶ περιμερίμνως περὶ αὐτὸν διελέγοντο· Καὶ τί ἄρα καὶ τίς Ἰωάννης ἔσται, συνεχῶς διεσκέπτοντο· ὅτι γεννώμενος τοιαῦτα θαυμαστὰ συμβέβηκε πράγματα οἷαπερ ἐπ' ἄλλου τινὸς μὴ συνήκαμεν.

A prophetarum ademptum fuerit et vinculum linguæ legalis solutum·; quod lex et prophetæ simul et aperte mysterium Christi annuntient, ipsum ceu Deum benedicant æternum et quod evangelicæ prædicationis cooperatores sint et tonitrua. Circa hæc versabatur præsentium sermo et vicinorum in domo affluentia : magno detinebantur timore et solliciti inquirebant et perscrutabantur : « Quid et quis erit iste Joannes [26], » quia in nativitate ejus tanta mirabilia evenerunt, quanta ab alio nunquam audiamus?

ιη'. Ἀλλ' ἐγὼ φήσω πρὸς τὴν ἐκείνων διάσκεψιν, ἐπεὶ μηδ' ἄλλος τις κατ' αὐτὸν μέχρις αὐτοῦ γυναικὸς ἀποτέτεκται, ἵνα καὶ τοιαῦτα συμβαίνῃ θαυμαστὰ καὶ παράδοξα· ἐπειδὴ γὰρ μείζων εἶναι τῶν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μεμαρτύρηται, ταύτῃ τοι καὶ δόξης ἠξίωται τηλικαύτης γενέσθαι, ἵνα καὶ διὰ τοῦτο δοξάσοι Χριστὸν τὸν μετ' αὐτὸν δι' ἡμᾶς τεχθησόμενον· οὐ μόνον δὲ ταύτῃ τῇ διὰ τεράτων Χριστὸς τὸν οἰκεῖον ἡμφίασε Πρόδρομον, ἀλλὰ καὶ ἀοράτως αὐτῷ συνὼν ὡς Θεὸς παρὰ πᾶσιν ἐποίει μέγα καὶ ἐπίδοξον φαίνεσθαι· ἔχει γὰρ αὐτὸ περὶ τούτων τῆς εὐαγγελικῆς φωνῆς ἡ ὑφήγησις· « Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτοὺς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας ἐλαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα· καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν λέγοντες· Τίς ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ· » εἶργετο γὰρ οὐδαμῶς ἡ τοῦ Κυρίου χεὶρ, ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος τοῦ εἶναι μετ' αὐτοῦ τῇ θεότητι καὶ μεγαλύνειν αὐτὸν ὥσπερ πρῶτον αὐτοῦ καὶ μέγιστον κήρυκα· αὐτὸς γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ δεξιὰ καὶ χεὶρ καὶ βραχίων ὠνόμασται, ὡς πάντα δρῶντος δι' αὐτοῦ τὰ γενόμενα, κἂν ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ σεσαρκωμένος συνείληπτο, καὶ ὡς ἐν θαλάμῳ βασιλικῶς κατευνάζετο· ὅθεν ὁ Ἰωάννης γεννώμενος πάντας ὑπερέχων τοὺς ἐκ γυναικῶν γεννωμένους ἐδείκνυτο, καὶ φόβον ἐγέννα καὶ ἔτικτε μέγιστον, οὐ μόνον τοῖς συνοικοῦσιν αὐτῷ καὶ ὁμόφροσι καὶ ποθοῦσι Χριστοῦ τὴν θεῖκὴν εἰς ἡμᾶς ἐπιφάνειαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς περιοικοῦσι καὶ ἔξω τῆς χάριτος μένουσι διὰ τὴν ἐν τῷ τοῦ νόμου γραπτῷ δυσαπόσπαστον οἴκησιν· περιοικεῖν γάρ πως ἡμᾶς οὕτω νομίζουσι μερικῶς τὸν νόμον δεχόμενοι, καὶ μονοστοιχοῦντες τῷ γράμματι· δι' οὗ καὶ ὑφ' ἡμῶν γεγόνασιν ἔξοικοι καὶ τῆς αὐτῶν νοουμένης ἀποικίσθησαν χάριτος· ἐκεῖνοι μὲν οὕτως οἱ δείλαιοι δι' οἰκείαν κακόνοιαν τῆς ἐν νόμῳ κεκρυμμένης ζωῆς ἐξεβλήθησαν· ὁ δὲ ταύτης κήρυξ καὶ Πρόδρομος μετὰ τοιαύτης τεχθεὶς γαλουχεῖται δυνάμεως· καὶ μετὰ μαζὸν εἰς τὴν ἔρημον ἔξεισιν, παντὶ τὰς ἐν ἀνθρώποις διατριβὰς ἀρνούμενος, ὡς οὐκ ἀξίας τῆς ὑπὲρ ἀνθρώπους αὐτοῦ διαγωγῆς καὶ βιώσεως· πῶς γὰρ ὁ μηδὲν ἔχων χαμερπὲς καὶ ἀν-

18. Ast de vicinorum perscrutatione aliquid dicendum est, quia nec alius e muliere natus est usque ad Joannem, cui talia et tanta mirabilia atque portentosa contigerunt. Major inter natos e muliere perhibetur, tantaque dignatus est originis gratia ut Christum post ipsum et pro nobis nasciturum glorificaret; suum Præcursorem non tantum his circumdedit prodigiis, sed cum ipse invisibiliter ceu Deus adfuerit, hunc magnum et illustrem omnibus videri effecit. Sic enim habet evangelica narratio : « Et factus est timor super omnes vicinos eorum et in omni montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc, et posuerunt omnes audientes in corde suo, dicentes : Quisnam puer iste erit? Et manus Domini erat cum illo [27]. » Nullus obex implicabat manum Domini, ne unigenitus Dei Filius in sua adesset divinitate, et magnum atque primum suum Præcursorem magnificaret; ipse enim Joannes dextra Dei et manus et brachium vocatur, quia facta ejus operabatur Deus, etsi per incarnationem suam in utero Virginis conciperetur et veluti in lecto regali recubaret. Inde Joannes nativitate sua omnes e muliere natos superat, et nascendo magnum infundit timorem, non solummodo comparibus ejus vicinis, divinum Christi adventum expetentibus, sed et conterminis et extra gratiam habitantibus, quia sub lege scripta difficillime convertebantur tabernacula. Qui partim legem recipiunt et litteræ inhærent, forte et nos ipsos in numerum confinitorum reponent; se autem a nobis separant et a gratia impertienda recedunt, quia timore et depravato sensu a vita in lege abscondita aberrant. Hujus vitæ præco et præcursor tantam in nativitate recepit virtutem, eaque cum lacte pascitur; a mamma autem exivit in desertum et communem hominibus vivendi rationem respuit, quasi conversatione et vita sua non fuissent digna. Quomodo ille, qui nihil terreni, neque humani, nec domum, nec victum, nec tectum, nec amicitiam, neque necessitatem, neque ad sexum affectus, nec ad mulierem obsequium et mentem, nec quidquam eorum quæ in vicis et urbibus perficiuntur, habebat, cum ho-

[26] Luc. I, 64. [27] ibid. 65.

Digitized by Google

minibus sive in urbe, sive in vico habitasset? In desertum exivit, non eo fine ut cum Moyse viro præstantissimo æmularetur; in divinis enim magis eruditus fuit quam Moyses, ad suos reversus est ut leges indiceret, populum errantem liberaret et Ægyptiaca sapientia tribulatum ad pietatem reduceret. Non exivit ut Eliam antiquum imitaretur, qui tanta prodigia in terris patraverat; attamen novus appellatus fuit Elias : in virtute et spiritu Eliæ procedit : egreditur ut Herodem, novum Achab, reprehendat et ab Herodiade, altera illa Jezabel, vexatur, persecutusque occiditur. Nec quem alium inter viros famosum sibi in vitæ scopum proponit, siquidem prudentes et inspirati non minorem æmulantur virtutem, sed cum perfectioribus contendere soleant; natura autem non permisit ut quis inter homines videndus sit melior Joanne. Inter homines dico, id est inter viros, Christus enim nullo concedit modo ut quis suspicetur sanctissimam Virginem et venerabilem Dei genitricem, quæ omnes viros et feminas superat. Manifesto Joannes non ad homines sed ad angelos cœli imitandos exivit in desertum, quia eorum nomen accipere meruit.

A θρώπινον, μὴ οἶκον, μὴ τροφὴν, μὴ σκέπην. μὴ φιλίαν, μὴ συναλλαγὴν, μὴ πρὸς γένος συνάφειαν, μὴ πρὸς γυναῖκα ὁμόνοιαν, μὴ ἄλλο τι τῶν ἐν κώμαις δρωμένων καὶ πόλεσιν, ἀνθρώποις συνῴκησεν ἐν πόλεσιν, ἢ κώμαις συνῴκησεν; ἔξεισιν δὲ οὐ Μωϋσέα ζηλώσας τὸν ἄριστον, εἰ καὶ πλείω Μωϋσέως τὰ θεῖα παιδεύεται, καὶ νομοθετῶν ἐπανέρχεται, καὶ λαὸν λυτροῦται πλανώμενον, καὶ ποδηγεῖ καλῶς πρὸς εὐσέβειαν ὑπ' Αἰγυπτίων νοητῶν κακῶς ἐκθλιβόμενον· οὐδ' Ἠλίαν τὸν παλαιὸν ἐκμιμούμενος τὸν μεγάλα κατὰ γῆν ἐργασάμενον τέρατα, κἂν νέος Ἠλιοῦ προσηγόρευται, καὶ ἐν Ἠλιοῦ δυνάμει καὶ Πνεύματι πρόεισι, καὶ Ἡρῴδην τὸν νέον Ἀχαὰβ σωφρονίσων ἐπάνεισιν, καὶ ὑπὸ τῆς Ἡρωδιάδος τῆς ἄλλης Ἰεζάβελ διώκεται, καὶ διωκόμενος κτείνεται, οὐδέτερόν τινα τῶν κατὰ τούτους τοῦ ἰδίου βίου σκοπὸν προτιθέμενος, εἰ μὴ πρὸς ἧττους τὴν ἀρετὴν τοῖς ἐνθέοις καὶ σώφροσιν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κρείσσους εἴωθεν ἡ ἅμιλλα γίγνεσθαι· εἰ δὲ ἃ παρ' ἀνθρώποις Ἰωάννου τὸν κρείττονα βλέπειν ἡ φύσις οὐκ ἠνεγκεν ἄνθρωπον, ἄῤῥενα δέ φημι διὰ τὴν ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους θηλείας καὶ ἄῤῥενας Παναγίαν Παρθένον καὶ σεπτὴν Θεομήτορα, οὔτε Χριστὸς ἐννοεῖν συνεχώρησεν, φανερῶς ὡς οὐκ ἀνθρώπων τινὰς μιμησόμενος, ἀλλ' οὐρανίους ἀγγέλους εἰς τὴν ἔρημον ἔξεισιν, ἐπειδὴ καὶ τῆς αὐτῶν προσηγορίας ἠξίωτο.

B

19. Jure et merito cum illis bonum et Deo gratum certamen habuit, qui solus in corpore angelus terrenis apparuit; ætherea dignitatis fuit particeps, cœlesti ministerio Christum in fluctibus Jordanis baptizaturus erat et totum servitium suum angelico more, vita autem humana, erat perfecturus. Tali proposito focos paternos reliquit Joannes, ut regionem quamdam elevatam et cœlestem, desertum videlicet, habitaret; ita omnibus, quasi in speculo, videri fuit quod gratia Dei, quod Christus recessurus esset a patrum synagoga, secundum carnem genita, ut desertam gentium ecclesiam esset aditurus. Hoc non ad tempus sed pro semper acturus erat, usque dum secundo a cœlis apparuerit cum gloria multa et majestate, ut verum Israel ostendat. « At puerulus crescebat et corroborabatur spiritu, et erat in deserto usque in diem ostensionis suæ ad Israel [28] .» Qui spiritu pollent perspicaci, illud Christi tenent ad Judæos : « Ecce domus vestra relinquetur vobis deserta [29], » domum suam a deserta gentium ecclesia facit, vocatos autem in corpus suum habet et omnes æque capite suo dirigit. « Corpus Christi sumus et membra de membris, fidem caput habemus [30] ,» ut docet nos præclarissimum vas electionis. Christus inhabitans in nobis, membris et corpori nostro dat incrementum, confortatur spiritu qui spiritualem fortitudinem nostram confortat, quam suam propriam propter nos esse putat. Quam belle demonstratur in desertis! Sic luculentissime apparet Christum non in sola gente, scilicet in solo Israel fuisse et subsistere, verum in omnibus gentibus et ecclesiis, quæ suam

C

ιθ'. Ἔσχε δὲ δικαίως πρὸς αὐτοὺς τὴν τοιαύτην ἔριν ἀγαθὴν καὶ φιλόθεον ὁ μόνος φανεὶς ἐπὶ γῆς ἐνσώματος ἄγγελος, ὡς καὶ τῆς αἰθρίας αὐτὸν ἀξίας συμμέτοχον, καὶ τὴν ἴσην μέλλων Χριστῷ λειτουργίαν προσάγειν Ἰορδάνου βαπτιζομένῳ τοῖς ῥεύμασιν, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ὑπηρεσίαν ἣν δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ἐπιγείου ζωῆς ἀγγελικῶς ἐκτελῶν εἰσαγήοχεν· μετὰ τοιαύτης γοῦν Ἰωάννης τῆς ἐφέσεως, τὴν πατρῴαν ἑστίαν ἀφεὶς, ὡς χῶρον ὑψηλόν τινα καὶ οὐράνιον τὴν ἔρημον ᾤκησε, πᾶσι διδοὺς ἐνορᾶν τῷ αἰνίγματι ὡς τὴν κατὰ σάρκα γεννήσασαν καὶ πατρῴαν συναγωγὴν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις Χριστὸς καταλείψειε, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν ἔρημον Ἐκκλησίαν οἰκήσειε· καὶ τοῦτο οὐκ ἐπὶ χρόνον τινὰ, ἀλλ' εἰς ἀεὶ διαπράξοιτο, καὶ ἕως ἀναφανεῖν πάλιν τὸ δεύτερον ἀπ' οὐρανοῦ μετὰ δόξης πολλῆς καὶ δυνάμεως πρὸς τὸν ἀληθινὸν Ἰσραὴλ ἀναδεικνύμενον. « Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν, καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ· » ἴσασι γὰρ οἱ ἀγχινοίᾳ πατρικῇ στεφόμενοι, ὡς τοῖς Ἰουδαίοις δήμοις εἰπὼν ὁ Χριστὸς, « Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, » οἶκον ἑαυτοῦ τὴν ἔρημον τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησίαν πεποίηται, καὶ σῶμα ἴδιον τοὺς κεκλημένους ἡγούμενος, καὶ ἐν ἴσῳ κεφαλῆς αὐτοῖς ἐπικείμενος· σῶμα γάρ ἐσμεν Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους, καὶ κεφαλὴν αὐτὸν ἔχομεν, ὡς τὸ τῆς ἐκλογῆς ἐκδιδάσκον σκεῦός φησιν· αὔξει τὴν ἡμῶν τῶν μελῶν καὶ τοῦ σώματος οἰκειούμενος αὔξησιν, καὶ κραταιοῦται πνεύματι ὁ τὴν πνευματικὴν ἡμῶν κρατύνων κραταίωσιν, ταύτην ἰδίαν διὰ τοὺς ἰδίους ἡμᾶς λογιζόμενος· εὖ δὲ καὶ τὸ ἐν ἐρήμοις αὐτὸν εἶναι φάσκειν τὰ Λόνια· δείκνυσι

D

[28] Luc. I, 80. [29] Matth. XXIII, 38. [30] I Cor. XII, 27; Coloss. I, 18.

Digitized by Google

γὰρ τοῦτο ἐμφαντικώτερον λέγοντα, ὡς οὐκ ἐν ἔθνει μόνον ἐνὶ καθὰ καὶ πρώην ἐν μόνῳ τῷ Ἰσραὴλ Χριστός ἐστι καὶ γίνεται, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ ταῖς ἐκ τούτων λαχούσαις Ἐκκλησίαις τὴν σύστασιν. Οὕτως γὰρ πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς πληθυντικῶς ὀνομάζονται· νῦν μὲν ὄρη τὰ ὑψηλά, νῦν δὲ βουνοί, ἄρτι δὲ πηγαί, καὶ ἄλλοτε νῆσοι τῶν ἐθνῶν, καὶ ἀλλαχοῦ πλοῖα Καρχηδόνος τροπικῶς σημαινόμενα. Σὺ μὲν οὖν, ὦ μακάριε Βαπτιστὰ (καλέσω γάρ σε Χριστοῦ βαπτιστήν, καὶ εἰ μήπω σε τοῦτο ποιεῖν ὁ Λόγος ὑπέδειξεν), οὕτω τε καὶ διὰ ταῦτα τὰς ἐρήμους κατέλαβες, ὡς ἐγώ σε νοῆσαι καὶ φράσαι δεδύνημαι, μυστικώτερον πως αὐταῖς εὐαγγελιζόμενος τὴν καταλειψομένην θᾶττον αὐτὰς τῆς θείας χάριτος σωτήριον ἄφιξιν. A

ex illis constitutionem habent. Hoc multis in locis Scripturæ et abundantius quidem enuntiatur: vocantur nunc montes altissimi, nunc colles, modo fontes, modo insulæ gentium, alibi sub tropico nomine Carthaginensium navium designantur. Tu igitur beatissime Baptista, te enim Christi baptistam nomino (etiamsi sermo te baptizantem nondum ostenderit), desertum petivisti ut modo mystico, sicuti intelligere et dicere possum, ibidem nuntiaturus gratiam Dei et salutem citius adventuram esse atque permansuram.

κ'. Ἐγὼ δέ σοι πρόθεσιν ἔχων τῷ λόγῳ συνέπεσθαι εἴργομαι καὶ καρτερῶς κωλύομαι· τοῦτο μὲν δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν (σοὶ γὰρ λέγειν τἀληθὲς οὐκ αἰσχύνομαι, ταύτην εἰδότι καὶ πρὸ τῆς ἡμῶν ἀγορεύσεως)· τοῦτο δὲ, ὅτιπερ ὁ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας καιρὸς, ὡς ὁρᾷς, παραγέγονεν, καὶ πάντας ἡμᾶς ὡς ἑαυτὸν κατέχειν βιάζεται καὶ σὺν σοὶ πρὸς τὴν φίλην χωρεῖν οὐκ ἀφίησιν ἔρημον· ὃν κἂν πρὸς βραχὺ οὔτε σοὶ ποθητὸν, οὔτ' ἐμοὶ δυνατὸν, οὔτε τῇ σῇ πανηγύρει πρέπον καθέστηκε· διό σοι συγγνώμης προσάγων τὴν αἴτησιν παρακαλῶ συμπαραμεῖναι τῷ Πνεύματι, κἂν εἰ τῷ σώματι χωρεῖς πρὸς τὴν ἔρημον, καὶ τὴν σὴν ἀρωγὴν ἀπαύστως παρέχεσθαι τοῖς ταύτης ἡμῖν ἀδιαλείπτως ἐγχειρίζουσιν· εἴργει γάρ σε τόπος οὐδεὶς βοηθεῖν ἐπινεύσαντα, ἐν οὐρανῷ παρόντα τῷ Πνεύματι, καὶ πάντας ἡμᾶς εὐχερῶς κατοπτεύοντα· καὶ ταύτην μέν σου τὴν σεβασμίαν πανήγυριν δίδου μετὰ τῆς ἀξίας ἡμᾶς πανηγυρίσαι τερπνότητος, καὶ ὡς σοί τε φίλον τῷ Προδρόμῳ τῆς χάριτος, καὶ τῇ Θεῷ σοι κεχαρισμένῃ πολιτείᾳ κατάλληλον· τῆς παρούσης δὲ ζωῆς τὸ ἐπίλοιπον μόριον οὕτως ἁγοις καὶ περιέποις, ὡς ὁ νόμος κελεύει τοῦ Πνεύματος, οὗ τύπος αὐτὸς ἡμῖν ἐν Χριστῷ προκεκάθικας, ἵνα τούτου πληρωταὶ ταῖς σαῖς ἐπιπνοίαις γιγνόμενοι, καὶ τῆς ἐνθάδε ζωῆς καλοίη Χριστὸς ὁ ταύτης χορηγὸς χωριζομένοις ἐν μιᾷ τῶν ὑπὸ σὲ τελουσῶν πόλεων, ὧν διδόναι σοί τε καὶ τοῖς μετὰ σὲ θείοις ἀνδράσιν· οὐ γὰρ τολμήσω κατὰ σὲ φάναι, Χριστὸς ἐπηγγείλατο, ὡς ταῖς ἱεραῖς σου κἀνθάδε νομοθεσίαις βραχέως πως πειθαρχήσαντι· ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐν ταύταις γινόμενοι, καὶ σοὶ μὲν ὡς ὑπασπιστῇ καὶ προστάτῃ καὶ φύλακι νομοθέτῃ τε καὶ παιδευτῇ τοῦ λαμπροῦ πολιτεύματος, τοῖς δὲ σοῖς ἡγουν τοῖς ὑπὸ σὲ ὡς συνδούλοις ἐνθάδε τελέσασιν καὶ νῦν σὺν μαθηταῖς συναπτόμενοι κοινωνοὶ καὶ τῆς ἀποκειμένης σοι ζωῆς αἰωνίου γενοίμεθα, καὶ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ, κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. B C D

20. Quæ in laudem tuam addere et conjungere desidero, proferre prohibeor et vehementissime impedior. Hinc obstat humana fragilitas, veritatem enim tibi confiteri non vereor, quam ante sermonem jam noveras; illinc autem sacrosanctæ actionis tempus vides quantum instet: nos omnes ad liturgica premit et non sinit ut tecum in peramatum desertum tuum abeamus. Si brevius dixerimus quam ipse desideras, quam possumus et hæc festivitas expostulat, veniam nobis concede; Supplices te precamur ut spiritu nobiscum remaneas, etsi corporaliter abeas in desertum et indigentibus nobis quoque momento indeficiens tuum auxilium præstes. Cum volueris, nullus te impedit locus quin nos adjuves: es quidem præsens in cœlis, et nos omnes facillime conspicis; da igitur nobis ut hanc venerabilem festivitatem debito celebremus gaudio, veluti præcursori gratiæ et conversationi tuæ a Deo tributæ convenit. Per reliquas vitæ nostræ semitas duc, et custodi nos in lege spirituali cujus formam in Christo nobis proposuisti, ita ut inspiratione tua legem spiritus adimpleamus, et Christus vitæ hujus ductor invocetur ab iis qui in civitatem tibi devotam secesserunt. Dicere non audeo Christum post teipsum apparuisse, ut quodam modo sanctis institutis tuis, quæ tibi et divinis viris dedit, inserviret; sed nosmet homines in illis dirige, ut sub galea, defensione, custodia et institutione tua pie atque sancte conversemur, ut cum famulis tuis et generosis discipulis hic degentibus conjungamur et participes efficiamur illius æternæ et repromissæ vitæ, in Christo Jesu Domino nostro, per quem et in quo cum Deo Patre et Spiritu sancto gloria, honor et virtus in sæcula sæculorum. Amen.

Digitized by Google

VIII.

S. Patris nostri Sophronii archiepiscopi Hierosolymorum Laudes BB. Apostolorum Petri et Pauli dictæ die quarta festi SS. Natalis.

Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων εἰς τοὺς ἁγίους Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς μακαρίους ἀποστόλους τῇ δ' ἡμέρᾳ τῶν Γενεθλίων.

ANG. MAI *Nov. Collect.* t. V, p. XXV.

1. Rursus nobis inseparabile par illuxit, rursus sodalitas indissolubilis nobis efloruit, rursus nobis connexio indivisibilis pullulavit, apostolicis nempe solemnitatibus in unum festum concurrentibus ac solemnitatem; quæ cum duplici hilaritate refulgeant, unicum tamen, veluti lux solaris, fulgorem demonstrant. Petrus enim summus apostolorum apex hodie celebratur; simulque Paulus gratia æmulus, et apostolatus dignitate proxime accedens: quamquam is minime ad duodenarium illum pertinet splendidorum apostolorum numerum, cujus deletum ac designationem haud homo aliquis simplex curavit, non propheta, non patriarcha, non justus quivis, non cœlestis et incorporeus angelus; quippe hi omnes servi, nobisque hominibus conservi fuere, etsi nos virtutibus et spiritalibus meritis gratiisque longe superarunt; verum ipse Christus omnium herus simul et Deus ac Dominus; ille, inquam, natura duplici personaque unica præditus, ille ex divina humanaque constans natura, quem divinam simul humanamque substantiam habere manifeste dignoscimus; qui neque in has duas secatur, neque ullam divisionem patitur, propter scilicet mutationis omnis ac partitionis nesciam conjunctionem: neque enim illa, ex quibus constat, confudit, licet ea hypostatice copulaverit: neque ea in quibus subsistit, mutuo distraxit; quamvis in iisdem perfectus cernatur Deus et homo, eumdem nempe in eodem conspiciendum se præbens: qui corda et renes novit, animæque invisibilis consilia spectat, quæ unusquisque videlicet clam in corde molitur, et eos qui ejusdem naturæ sunt callidissime celare putat.

2. Sic ergo salutis nostræ sollicitus, cujus rei gratia ad nos quoque de cœlo venit, piscatorum delectum fecit, hisque gratiam contulit apostolatus, ipsorum utique numero congruam, quin tamen idcirco divideret eorumdem dignitatem, aut perturbationem ordini induceret, sed cum apostolicæ dignitatis gratiæque unitate, differentiam ordinis conservavit. Præclara enim Dei sapientia virtusque atque intellectus omnium mentium solertissimus, et unitatem in apostolatus dignitate conservandam, et ordinis differentiam inconfuse denotandam judicavit, ut neque in perturbationem verteretur (in-

α'. Πάλιν ἡμῖν δυὰς ἀδιάλυτος ἔλαμψεν, πάλιν ἡμῖν συζυγία ἀδιάζευκτος ἤνθησε, πάλιν ἡμῖν συνάφεια ἀδιάτμητος ἔβρυσεν, ἀποστολικῶν ὁμοῦ πανηγύρεων εἰς μίαν συνδραμουσῶν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν, καὶ διπλαῖς ἡμᾶς λαμπρυνουσῶν ταῖς φαιδρότησιν, ἐν μιᾷ φωτὸς ἡλιακοῦ φαινομένων λαμπρότητι. Πέτρος γὰρ τῶν ἀποστόλων ὁ κορυφαιότατος σήμερον, καὶ Παῦλος ὁ Πέτρῳ τὴν χάριν ἐφάμιλλος, καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἀποστολῆς παραπλήσιος, κἂν εἰ μὴ τῆς ἱερᾶς ὁωδεκάδος ἐκείνης τῶν φωτοφανῶν ἀποστόλων ἐτύγχανεν, ἧς τὴν ἐκλογὴν καὶ πρόκλησιν, οὐκ ἄνθρωπός τις ψιλὸς τεκτήναιτο, οὐ προφήτης, οὐ πατριάρχης, οὐ δίκαιος, οὐκ οὐράνιος καὶ ἀσώματος ἄγγελος· δοῦλοι γὰρ οὗτοι καθεστήκασιν ἅπαντες, καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ὁμόδουλοι, κἂν εἰ ἀρεταῖς ἡμῶν καὶ πνευματικαῖς ἀξίαις καὶ χάρισι μέτρῳ πολλῷ διαφέρωσιν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁ Δεσπότης πάντων ὁμοῦ καὶ Θεὸς καὶ Κύριος, ὁ τὴν φύσιν διπλοῦς καὶ μοναδικὸς τὴν ὑπόστασιν (1), ὁ ἐκ θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης συγκείμενος φύσεως, καὶ ἐν οὐσίᾳ τε θείᾳ καὶ ἀνθρωπίνῃ φανερῶς γνωριζόμενος, καὶ οὐδαμῶς εἰς αὐτὰς διαιρούμενος, οὐδὲ τομὴν τὴν οἱανοῦν προσδεχόμενος, διὰ τὴν ἄτρεπτον καὶ ἀμέριστον ἕνωσιν· οὐδὲ γὰρ τὰ ἐξ ὧν ἐστι συνέχυσεν, εἰ καὶ ἀλλήλοις ταῦτα καθ' ὑπόστασιν ἥνωσεν· οὔτε τὰ ἐν οἷς ἐστιν ἀλλήλων διέστησεν, κἂν εἰ ἐν αὐτοῖς τελείως γνωρίζεται Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς καὶ ἐν αὐτῷ θεωρούμενος· ὁ καρδίας καὶ νεφροὺς ἐπιστάμενος, καὶ ψυχῆς ἀφανοῦς θεωρῶν τὰ βουλεύματα, ἅπερ ἕκαστος ἄνθρωπος ἐν καρδίᾳ κρυφαίως βουλεύεται, κἂν εἰ λανθάνειν δοκῇ ληστρικώτατα τοὺς τῆς αὐτῆς ὑπάρχοντας φύσεως.

β'. Οὕτως ἡμῶν τῆς σωτηρίας κηδόμενος, δι' ἣν καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ κατελήλυθεν, ἁλιέων ἐκλογὰς ἐποιήσατο, καὶ χάριν ἀποστολῆς αὐτοῖς κατεμέρισε, συναριθμουμένην μὲν αὐτῶν τῇ ποσότητι, οὐ διαιροῦσαν δὲ αὐτῶν τὸ ἀξίωμα, οὔτε τὴν τάξιν συγχέουσαν (2). Ἀλλ' ἐν τῇ ἑνότητι τῆς ἀποστολικῆς ἀξίας καὶ χάριτος, τὸ τῆς τάξεως τηροῦσαν διάφορον· καλὸν γὰρ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ὁ Λόγος ὁ πάντων γνωστῶν γνωστικώτατος, κέκρικε καὶ τῆς ἀποστολῆς τὴν ἀξίαν ἑνιαίαν φυλάττεσθαι, καὶ τῆς τάξεως τὴν διαφορὰν ἀσυγχύτως γνωρίζεσθαι, ὡς ἂν μήτε ἡ τάξις εἰς ἀταξίαν μετέρχηται·

NOTÆ.

(1) Notemus S. Sophronii doctrinam contra Monophysitas, Monothelitarum fratres, quorum hæreseos malleus ipse fuit.

(2) En ut S. Sophronius primatum Petri in apostolico ordine bene tuetur, etiam supra Paulum; quorum dignitatem neoterici aliquot, male ergo sedem Petri Romanam affecti, æquare volebant: ita ut ipsorum doctrina inter damnatas merito propositiones relata sit.

Digitized by Google

ἐξεχθρὸν γὰρ Θεῷ τυγχάνει τὸ ἄτακτον· μήτε τῆς ἀξίας ἡ χάρις εἰς ἀνίσους διατέμνεται χάριτας· ἀμεταμέλητα γάρ εἰσι τὰ χαρίσματα, καὶ τὸ ὅριον ὅπερ αὐτὸς διορίσοιτο, οὐδαμῶς, ὡς ἡ μελῳδία φησὶ, παρελεύσεται· οὗτος ὁ πάντα ζυγῷ καὶ σταθμῷ διοικούμενος, καὶ ἑκάστῳ διδοὺς ἀπροσωπολήπτῳ βουλῇ τὰ χαρίσματα, μετὰ τὴν πρώτην ἐκλογὴν, ἣν ἐπ' ἀποστόλοις πεποίηται δώδεκα, καὶ τὴν δευτέραν, ἣν ἐπὶ μαθηταῖς δύο καὶ ἑβδομήκοντα τέτευχε· μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἐκ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων ἀνάβασιν, ἥτις διὰ τὴν σάρκα γεγένηται, ἣν ἐξ ἡμῶν προσελάβετο (ἄσαρκος γὰρ καὶ ἀσώματος τὸ πρὶν ὡς ἡμᾶς κατεβέβηκε), καὶ τρίτην ἐκλογὴν ἐπιδείκνυται, αὔξων τῶν ἀποστόλων καλῶς τὴν ἀρίθμησιν, οὐκ ἀποστολῆς διαφορὰν ἐργαζόμενος· ἐξουσίαν γὰρ ἔχει ὁ πάντων κεραμεὺς ἡμῶν Θεὸς, τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ πλάσματος σκευοποιεῖν, καὶ παράγειν ὡς βούλεται, μηδενὸς αὐτοῦ ταῖς βουλαῖς ἀντιπράττοντος· ὃς καὶ τὸν Παῦλον σαφῶς ἐκλεγόμενος, ἔφασκε πρὸς Ἀνανίαν τὸν Παύλου βαπτιστὴν καὶ διδάσκαλον· ἐκεῖνος γὰρ αὐτὸν καὶ τυφλωθέντα πεφώτικε, καὶ φωτισθέντα βεβάπτικε, καὶ βαπτισθέντα δεδίδαχε τὸ θεόπνευστον δίδαγμα· « Πορεύου » πρὸς τὴν τούτου θείαν κατήχησιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀνάβλεψιν, « ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραήλ· ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. » Ἀλλὰ καὶ Παῦλος αὐτὸς ὁ θαυμάσιος, τῆς οἰκείας ἀξίας δεικνὺς τὴν προχείρισιν, ἔγραφεν, ὡς « Ὁ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς τὴν περιτομὴν, ἐνήργησε κἀμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. »

γ'. Τῆς οὖν τοῦ Σωτῆρος κατ' ἐκλογὴν προχειρίσεως, Πέτρῳ τῷ πρώτῳ τῶν ἀποστόλων καὶ κήρυκι Παῦλον συναρμοσάσης τὸν ἔνθεον, καὶ ἓν ἀμφοῖν δεδωρημένης ἀξίωμα, κἂν εἰ τὸν μὲν εἰς ἀποστολὴν τῶν ἐν περιτομῇ προεβάλλετο, τὸν δὲ ἀγέλαις ἐθνικαῖς προσεκλήρωσε· καὶ χάριν μίαν, καὶ θεόσδοτον ἀξίωμα, τὸ τῆς υἱοθεσίας φημὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Γεννήτορα, τοῖς δι' αὐτὸν ὡς Χριστὸν αὐτὸν ἐπιστρέφουσι δέδωκε, καὶ ὄνομα ἓν ἀμφοῖν προσκεχάριστται, τὸ ἀπ' αὐτοῦ Χριστοῦ Χριστιανοὺς ὀνομάζεσθαι· εἰκότως καὶ ἡμεῖς οἱ τούτων μαθηταὶ καὶ ἀκόλουθοι, πίστιν τὴν αὐτῶν περιέποντες, καὶ δίδαγμα τὸ αὐτῶν ἀσπαζόμενοι, ἀλλήλοις τούτους συνήψαμεν, οὓς ἡ χάρις συνῆψε τοῦ Πνεύματος· καὶ κοινὴν αὐτοῖς συνιστῶμεν πανήγυριν, ὡς κοινὸν λαχοῦσι καὶ ἰσοκλεὲς τὸ προχείρισμα· καὶ μίαν Χριστῷ ἑορτὴν ἑορτάζομεν, ὡς μιᾶς ἡμῖν πνευματικῆς αὐτῆς διὰ τῆς ἀμφοτέρων ἐπαστραπτούσης φαιδρότητος· οὓς γὰρ Χριστὸς αὐτὸς συνηρμόσατο, καὶ μιᾷ κατεκόσμησε χάριτι, τούτους ἀλλήλων διαιρεῖν οὐκ ἀκίνδυνον, οἱ εἰς Χριστὸν τετοκότες ἡμᾶς ἐψηφίσαντο· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μίαν αὐτοῖς πανήγυριν ὥρισαν, ἵνα μὴ Χριστοῦ τῇ ψήφῳ φανῶσιν μαχόμενοι· οἷς καὶ ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι, ἐν πᾶσιν ἀκολουθεῖν ἐπισπεύδοντες, καὶ κοινὴν αὐτοῖς συνδρομὴν συνιόντες ἀθροίζοιμεν, καὶ ταύτῃ φανότατα τιμῶμεν αὐτῶν τὴν

A visa enim Deo perturbatio) neque gratia dignitatis, inæquali gradu beneficii uteretur. Sunt enim sine pœnitentia dona; et terminum ab eo præfinitum, ut ait Psalmus, nemo transgredietur. Cum is itaque cuncta cum pondere et statera fecisset, et unicuique libera sua voluntate dona attribuisset, post priorem duodecim apostolorum delectum, alterum quoque discipulorum septuaginta duorum fecit. Denique post suum, cum ea carne quam a nobis sumpsit, in cœlum reditum (etenim sine carne ullove corpore ad nos antea descenderat) tertium quoque peregit delectum, ut apostolorum numerum præclare augeret, quin propterea differentiam in apostolatum inveheret. Est enim in Dei arbitrio, utpote omnium figuli, luto et forma ad plasticen prout vult utendi, et pro libito moderandi, quin quispiam ipsius voluntati obsistere queat. Atque is quidem post Paulum publice electum, Ananiam Pauli postea baptizatorem magistrumque admonuit. Quippe ille hunc et cæcum illuminavit, et illuminatum baptizavit, et baptizatum cœlesti doctrina imbuit. « Perge, inquit Christus, ad hunc divinitus erudiendum, nec non visui restituendum; quia vas electionis mihi iste est, ut deferat nomen meum coram gentibus, regibus, filiisque Israel: ego enim ei ostendam, quanta ipsum oporteat pro nomine meo pati [1]. » Quin adeo Paulus ipse mirificus, suæ dignitatis initium demonstrans, ait: « Qui operatus est Petro in circumcisione, idem mihi inter ethnicos operatus est [2]. »

3. Cum igitur Servator per electionem suam Petro principi apostolorum divum Paulum associaverit, unamque ambobus dignitatem contulerit (quanquam illum circumcisorum apostolum fecerit, hunc autem gregi ethnico destinaverit), cumque unam eamdemque gratiam, supernamque dignitatem, ut filii scilicet Dei et Patris fiant, quicunque per ipsum ad Christum convertuntur, dederit; et nomen utrique simul largitus fuerit, ut Christiani ab ipso Christo nuncuparentur; merito et nos qui sumus horum discipuli et asseclæ, fidem eorum amplexi, doctrinamque secuti, alterum alteri copulavimus, quos gratia spiritus jam conjunxerat: communemque ipsis solemnitatem agimus, utpote qui commune et par officium sortiti sunt: unumque Christo festum celebramus, quia una nobis spiritalis per ambos lætitia illuxit. Quos enim ipse Christus conjunxit, et eadem gratia ornavit, hos invicem separare, periculosum ii judicarunt qui nos Christo genuerunt: quamobrem unam ambobus solemnitatem indixerunt, ne Christi sententiæ adversari viderentur. Quibus et nos pusilli, in omnibus obsequi satagentes, ad communem utrique apostolo festivam concionem concurrimus, atque hoc publico testimonio sodalitium ipsorum honoramus: ubi enim Petrus coryphæus prædicatur, ibi statim et Paulus nomina-

[1] Act. IX, 15, 16. [2] Galat. II, 8.

Digitized by Google

tur : et ubi divus homo Paulus apparet, ibi et Petrus comes conspicitur.

συνάφειαν · ἔνθα γὰρ Πέτρος ὁ κορυφαῖος κηρύττεται, ἐκεῖ καὶ Παῦλος εὐθὺς ὀνομάζεται · καὶ ὅπου Παῦλος ὁ ἔνθεος ἄνθρωπος φανῇ, καὶ Πέτρος συναγελαζόμενος δείκνυται.

4. Sic hi sapientes et eximii ineffabile sodalitium inter se colunt, separationem respuunt, partitionem recusant, discidium vitant, divisiones fugiunt, a dissensionibus abhorrent, tanquam odiorum causis, et inimicitiæ occasionibus; nempe ut nos doceant spiritalis dilectionis commoditatem, et amoris secundum Christum utilitatem. Nam quidquid secundum Christum non est, id verum emolumentum præbere minime potest. Qamobrem uterque, ut charitatis bona nobis demonstrent, atque exemplo suo vim ejus exprimant, communem solemnitatem agitari gaudent. Quare horum alter, charitatis vinculum invictum agnoscens, cunctis hanc charismatibus majorem esse definivit, quæ proximo suo male facere nescit : « Charitas enim, inquit, proximo non nocet [a] : » et eos, qui hac sunt imbuti, invicem tolerare jubet; neque id solum, sed alienam quærere præcipit non propriam, stimulante amore, commoditatem; quæ virtus unum corpus atque unam animam facit sectatores suos, et in eadem spe vocationis collocat, et participes æternæ vitæ declarat. Alter autem apostolus : « Animas, inquit, vestras castificantes in obedientia veritatis, sincero amore atque ex corde invicem amate, atque ut Dei famuli omnes nos honorate, et fraternitatem diligite [b]. » Sciebat enim, nos invicem fratres fieri per charitatem : unde et ante omnia mutuam impense fovere charitatem mandat; quia charitate multitudinem peccatorum operiri diserte definit. πάντων τὴν εἰς αὐτοὺς ἀγάπην ἐκτενῶς ἔχειν ἡμᾶς ἐγκελεύεται · ὅτι τὴν ἀγάπην καλύπτειν πλῆθος ἁμαρτημάτων, ὁριστικῶς ἀπεφήνατο.

δ'. Οὕτως ἀλλήλων οἱ σοφοὶ καὶ θεσπέσιοι τὰς συνουσίας ἀῤῥήτους ἐργάζονται, τὸν χωρισμὸν οὐ βουλόμενοι, τὸν μερισμὸν ἐκτρεπόμενοι, τὰς διαιρέσεις ἐκκλίνοντες, τὰς τομὰς ἀποφεύγοντες, τὰς διαστάσεις οὐ στέργοντες, ὡς μίσους ἐκγόνους, καὶ ἔχθρας οὔσας προβλήματα · διδάξαι διὰ τούτων ἡμᾶς ἐφιέμενοι, τὴν τῆς πνευματικῆς ἀγαπήσεως δύνησιν, καὶ φιλίας τῆς κατὰ Χριστὸν τὸ ὠφέλιμον · τὸ γὰρ κατὰ Χριστὸν τὸν Θεὸν οὐ γινόμενον, οὐδὲ μίαν παρέχειν οἶδε τοῖς δρῶσιν ὠφέλειαν · διὰ τοῦτο δὴ καὶ ἀμφότεροι, τὸ τῆς ἀγάπης ἡμᾶς ἐκδιδάσκοντες ὄφελος, καὶ ἐν ἑαυτοῖς τυποῦντες αὐτῆς τὴν ἐνέργειαν, καὶ κοινὴν τὴν πανήγυριν ἄγουσιν. Ὅθεν, ὁ μὲν, ἀλλήλοις ἡμᾶς τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης γιγνώσκων τὸ ἄπτωτον, ἣν καὶ πάντων μείζονα τῶν χαρισμάτων ὡρίζετο, ὡς καὶ τὸ πλησίον κακὸν οὐκ εἰδυῖαν ἐργάζεσθαι · « Ἡ γὰρ ἀγάπη, φησὶ, τὸν πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται · » καὶ ἀλλήλων ἐνδέχεσθαι τοῖς αὐτὴν ἐνδεδυμένοις ἐντέλλεται · καὶ οὐ τοῦτό γε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ σφῶν αὐτῶν μὴ ζητεῖν διατάττεται, ἀλλὰ τὸν πλησίον ποθεῖν δι' ἀγάπησιν, ἥτις καὶ ἓν σῶμα, καὶ ἓν Πνεῦμα ποιεῖ τοὺς μετέχοντας, καὶ ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως τίθησι, καὶ κοινωνοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀποδείκνυσιν · ὁ δὲ, « Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας, φησὶν, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον ἐκ καρδίας ἀλλήλους ἐκτενῶς ἀγαπήσατε, καὶ ὡς Θεοῦ δοῦλοι, πάντας ἡμᾶς τιμήσατε · τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, » ἀδελφοποιεῖν ἀλλήλοις ἡμᾶς εἰδὼς τὴν ἀγάπησιν · ὅθεν καὶ πρὸ

ε'. Ἀλλ' ἡμεῖς τἀναντία τούτων ταῖς διδασκαλίαις σπουδάζοντες, οὐ μόνον ἀλλήλους ἀγαπᾷν οὐ βουλόμεθα, ἀλλὰ καὶ μισεῖν ὡς πολεμίους τοὺς πλησίον ἐθέλοιμεν · οὐκ εἰδότες, ὡς ἔοικεν, ὡς ἔχθρα καὶ μίσος τοῦ πονηροῦ καθέσηκεν ἔγγονα πνεύματος · ὅθεν καὶ ἀδικοῦμεν τούτους, καὶ θλίβομεν, καὶ μυρίαις διαβολαῖς ἐκτοξεύομεν, καὶ πᾶν εἴ τι κακὸν εἰς αὐτοὺς ἐργαζόμεθα, τῆς ἀγάπης ἅπαξ χῳρεύσαντες · ἥτις κατὰ Παῦλον τὸν πάνσοφον, τὸν πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται · ἀγάπης γὰρ ἔργον ὄντως πεφώραται κάλλιστον, τὸ τὸν πλησίον κακὸν μὴ ἐργάζεσθαι · ὀλλ' οὔτε τούτων τὰ θεῖα διδάγματα, τὰ θείας γέμοντα χάριτος, καὶ σωτηρίαν τοῖς ποιηταῖς αὐτοῖς [οὐ] μόνον ἀκροαταῖς παρεχόμενα, οὔτε τὰ σοφὰ πάλιν ὑποδείγματα μετάγειν ἡμᾶς πρὸς ἀγάπην δεδύνηται · οὕτω νοσοῦμεν χαλεπῶς τὸ μισάδελφον, καὶ ἀῤῥωστοῦμεν δεινῶς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀπέχθειαν, ἥτις πάντων κακῶν καὶ πηγὴ κυρίως ἐστὶ καὶ γεννήτρια · διὸ παρακαλῶ, προσφιλέστατοι, ἵνα τὴν ἀποστολικὴν ὁμοῦ καὶ φιλικὴν Πέτρου καὶ Παύλου τῶν θεσπεσίων ἀνδρῶν πανήγυριν ἄγοντες, ζηλοῦμεν αὐτῶν τὴν ἀγάπησιν, καὶ τὴν εἰς ἓν σῶμα ποθοῦμεν συνάφειαν, καθὰ καὶ ἐν τῷ τῆς μιᾶς ἐδε-

5. Atqui nos contraria horum præceptis agentes, non modo invicem amare nolumus, verum etiam hostili odio proximos prosequi malumus; nescii, ut reor, quod discordia et odium, mali spiritus genimina sunt : quare proximos et injuriis afficimus, et sexcentis calumniis quatimus, atque omni maleficii genere affligimus, postquam semel charitatem exuimus; quæ quidem, ut ait sapientissimus Paulus, malum proximo inferre non solet. Sed enim neque horum divina præcepta, cœlestis gratiæ plena, quæ salutem ipsorum exsecutoribus, non tamen auditoribus tantum, suppeditant; neque rursus prudentia exempla, transferre nos ad charitatem mutuam potuerunt. Adeo diro odii morbo laboramus, tamque exulceratis animis ad mutuas inimicitias sumus; qui sane malorum omnium præcipuus fons est et parens. Unde vos obsecro, dilectissimi, ut qui apostolicam simul, et benevolentiæ plenam, divorum hominum Petri ac Pauli solemnitatem celebramus, æmulemur ipsorum charitatem; atque ut unus spiritus unumque corpus efficiamur, studeamus; ceu nobis in unius fidei unctione traditum est; finemque mutuis injuriis imponamus, ut cœlestia charitatis

[a] I Cor. XIII, 4. [b] I Petr. II, 16, 17.

Digitized by Google

ξάμεθα χρίσματι πίστεως, καὶ κακῶν τῶν εἰς ἀλλήλους παυσώμεθα, καὶ τῶν ἀγάπης οὐρανίων αὐτοῖς ἀμειβῶν κοινωνήσοιμεν, φοιτηταὶ χρηματίζοντες γνήσιοι, καὶ ὄντες αὐτῶν παῖδες, καὶ υἱοὶ γνωριζόμενοι, ὡς κρατοῦντες αὐτῶν τὴν ἀγάπησιν, καὶ τιμῶντες ἀκριβῶς τὰ προστάγματα, καὶ μηδὲν παντελῶς τῶν ἱερῶν μαθημάτων αὐτῶν παραφθείροντες.

A præmia una cum illis consequamur; genuinos nosmet discipulos et progeniem demonstrantes; ut filii eorum dignoscamur, quorum charitatis sumus hæredes, præcepta insuper illorum accurate servantes, nullamque doctrinæ eorumdem partem corrumpentes.

ς'. Ἀλλὰ τί τοῦτο νῦν οἱ σοφοὶ καὶ παμμέγιστοι πράττουσι, μετὰ Στέφανον ἡμῖν τὸν πανάριστον εἰς θεωρίαν σαφῆ προερχόμενοι, καὶ τετάρτην ἑκουσίως πρᾶξιν αἱρούμενοι; καίτοι τῇ ἀξίᾳ τῆς κορυφαίας ἀποστολῆς καὶ προβλήσεως, οὐ Στεφάνου μόνον τοῦ λαμπροῦ πρωτομάρτυρος, ἀλλὰ καὶ πάντων ὁμοῦ θεοφιλῶν ἀνδρῶν προηγούμενοι, καὶ τῷ μεγέθει τῆς αὐτῆς πρωτερεύοντες· οὐκ ἄδηλον γὰρ ὡς μαρτυρικὴ λαμπρότης καὶ ἔλλαμψις, πολλῷ τῆς ἀποστολικῆς αἴγλης ἡττᾶται καὶ στάσεως· τρίτην γὰρ μετὰ τοῦ Χριστοῦ σωτήριον γέννησιν Στεφάνῳ δεδωκότες πανήγυριν, τετάρτην ἑαυτοῖς διετηρήσαντο (5), τῶν ἐντολῶν τοῦ Δεσπότου μνημονεύοντες, καὶ ταύτας κἀνθάδε πληροῦν ἐφιέμενοι· τοῖς γὰρ τὰ πρωτεῖα λαμβάνειν ἐθέλουσι, καὶ τὰς μείζους ἀξίας αἱρεῖσθαι διώκουσι, τάξιν αἱρεῖσθαι τὴν ἐσχάτην ἐθέσπισεν, ὧδέ πως διαῤῥήδην πρὸς αὐτοὺς φθεγξάμενος· « Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, γενέσθω πάντων ἔσχατος· » καὶ, « Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν πρῶτος εἶναι, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· » καὶ πάλιν, « Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. Ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. » Ἀλλὰ καὶ οἱ ἔσχατοι πρὸς τὴν ἀμπελουργίαν καλούμενοι, πρῶτοι τὴν μισθοφορίαν ἐδέχοντο. Ὅθεν τοῦτο σαφῶς ἐπιστάμενοι, καὶ τάξιν τὴν δευτέραν λαμβάνουσι, καὶ Στεφάνῳ τῷ θείῳ τὰ πρωτεῖα παρέχουσιν· ἵνα πρῶτοι δικαιότατα γένοιντο, καὶ τὴν ἀρίστην ἡμᾶς ὁδὸν τῆς ὑψώσεως, τὴν εὐτέλειάν φημι καὶ ταπείνωσιν, ἣν πρῶτος ἐνεργήσας Χριστὸς ἐτέμετο, ὑποδείγμασι τοῖς ἑαυτῶν ἐκδιδάσκουσι· μάθετε ἀφ' ἡμῶν, τοῖς ἔργοις φθεγγόμενοι, ὡς πρᾶοι καὶ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ τυγχάνομεν, κατὰ τὸ Χριστοῦ τοῦ Δεσπότου καὶ διδασκάλου διάταγμα· καὶ διὰ τοῦτο, ὁ μὲν ἀλλήλους ἡμᾶς ἡγεῖσθαι ἑαυτῶν ὑπερέχοντας ἔφασκεν· ὁ δὲ τὴν εἰς ἀλλήλους ἡμᾶς ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθαι βούλεται· « Ὅτι ὁ Θεός, φησὶν, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν· » διὸ καὶ προστίθησι τῷ τοιούτῳ διηγήματι, « Ταπεινώθητε ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς· » ὧν, ἀδελφοὶ ποθεινότατοι, ἀκροαταὶ καὶ μαθηταὶ χρηματίζοντες, συνάψωμεν τῇ μαθήσει τὴν μίμησιν, καὶ τῇ ἀκροάσει τοῦ λόγου τὰ πράγματα, ἐκεῖθεν μὲν τὴν εἰς ἀλλήλους ἀγάπην λαμβάνοντες· ἵνα καὶ λόγῳ καὶ πράγματι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπισπεύδοντες μίμησιν, καὶ τὴν αὐτῶν ὁμοιότητα φέροντες, καὶ οὕτως αὐτῶν ἐμφερῶς τὴν ἑορτὴν ἑορτάζοντες, εὐφράνωμεν ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ πνεύματα, καὶ φαιδρύνωμεν ἡμῶν ταῖς αἰσθήσεσι

6. Verum enimvero, cur hi demum sapientes ac maximi, post egregium Stephanum ad publicum nobis spectaculum prodeunt, quartum sponte dramatis actum sibi vindicantes? Atqui summi culmine apostolatus et electionis, non splendidum tantummodo Stephanum protomartyrem, sed omnes simul Deo charos homines antevertunt, suæque dignitatis magnitudine primas ferunt. Neque enim B est dubium, quin martyrii amplitudo et nitor, apostolico splendori et gradui longe sit inferior. Nihilo tamen minus tertiam, post Christi Servatoris natalia, Stephano concedentes solemnitatem, quartam sibi reservarunt, præceptorum Domini memores, quorum hic quoque observandorum studium præ se ferunt. Dominus enim iis qui primas partes ambiunt, majoresque dignitates consequi avent, locum novissimum occupare mandavit, sic diserte illos alloquens: « Qui vult inter vos primus esse, fiat omnium postremus; et qui vult ex vobis princeps esse, sit omnium famulus [6]. » Et rursus: « Qui major est in vobis, fiat ut junior; et præses, tanquam ministrator: nam qui se ipsum extollit, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur [6]. » Insuper illi ultimi ad colendam vineam vocati, mercedem primi C acceperunt [7]. Quare apostoli hoc probe scientes, secundam stationem deligunt, divoque Stephano primam concedunt; nempe ut ita primi justissime evadant, nobisque optimam exaltationis viam, humilitatem dico atque demissionem, quam primus operibus propriis Christus munivit, exemplis suis doceant: discite a nobis (voce operum clamant) quomodo mites humilesque cordibus sumus, juxta Christi domini magistrique præceptum. Itaque alter apostolus ut nos invicem revereamur ceu superiores, admonebat: alter vero mutuam humilitatem insinuare vult; quia Deus, inquit, superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Quare et subdit hujusmodi admonitioni: humiliamini sub potente manu D Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. Atque horum, fratres desideratissimi, cum simus auditores atque discipuli, adhibeamus præceptis imitationem, verborumque auditioni opera; inde scilicet mutuam charitatem referentes: ut et verbis et opere eos imitantes, nosque similes exhibentes, et sic pari cum illis ratione festum celebrantes, animos nostros mentesque lætificemus, sensuumque consonantia nostrorum exhilaremus lætissimum illorum solemnitatem. Hoc enim ipsi cernentes, magis lætantur; atque ita exhilarati et gaudio perfusi, suas pro nobis

[6] Marc. x, 44. [6] Matth. xxiii, 12, 13. [7] Matth. xx, 1 seqq.

NOTÆ.

(5) Notemus morem Hierosolymitanæ Ecclesiæ celebrandi festum sanctorum Petri et Pauli quarto a Christi natalibus die.

Digitized by Google

preces Deo offerunt, vitam nobis tanquillam petentes, regnumque cœlorum expostulantes; cujus utinam (postquam nos recte composuerimus, et ad Deum conversione expiaverimus, charitatisque vinculis invicem constrinxerimus) gloria et gaudiis omnes potiamur, et æternæ juventæ vitam nunquamque desinentem consequamur in Christo Jesu Domino nostro; cum quo Deo Patri et sancto Spiritui gloria, honor, potentia, magnificentia, et laudatio ubique, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A τὴν αὐτῶν φαιδροτάτην πανήγυριν· τοῦτο γὰρ θεωροῦντες πλέον εὐφραίνονται, καὶ πλέον ἀγάλλονται, καὶ χαίροντες ὁμοῦ καὶ γαννύμενοι, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν Θεῷ δεήσεις προσφέρουσιν, εἰρηναίαν ζωὴν πρεσβευόμενοι καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ἐξαιτούμενοι· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἑαυτοὺς, ὡς δέον ῥυθμίσαντας, καὶ μετανοίᾳ τῇ θείᾳ λαμπρύνοντας, καὶ ἀγάπης συνδέσμῳ συσφίγξαντας, τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν ἐκλαμψιν δρέψασθαι, καὶ τὴν ἀγήρω ζωὴν καὶ μὴ λήγουσαν δέξασθαι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνη τε καὶ ἀνύμνησις πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

IX.

COTELER. *Patr. Apostol* p. ~~288~~. I, 274

Sophronii sanctissimi archiepiscopi Hierosolymitani, Ex Encomio sancti Joannis Theologi et evangelistæ, quod incipit ab his verbis : *Joannes tonitrui filius* ista tonat : « In principio erat Verbum. »

Et post alia.

Illuxit Joannes filius Zebedæi et Salomes. Hoc quippe nomen matris compertum est : quemadmodum etiam qui Spiritu Dei locuti sunt sancti Patres agnoverunt. Ideoque et aliam bonam sortem sorte omni prosperæ sortis multo meliorem ac majorem. Hæc autem erat matris quæ peperit, ut sororis Dei gloria. Etenim Salome quæ magnum Joannem genuit, erat filia Josephi, qui omnium nostrum Salvatoris Christi pater existimabatur : sicuti sapientissimus Lucas retulit [a]. Neque enim pater revera erat : quandoquidem nec vere Dei Genitricem ac semper Virginem Matrem Domini ullatenus cognovit, aut eam immaculata virginalique gratia privavit. Fuit etiam Salome Jacobi, Josæ, Judæ, et Symeonis, necnon Mariæ ac Annæ soror atque consors : quos Numine afflati Patres ἀδελφοθέους, hoc est, fratrem habentes Deum, præclare appellant, et nomine tenus nec ultra illos ea dignitate ornant : quia plane procreati sunt ab eo qui pater Christi putabatur esse ab hominibus ; quique ita in Evangeliis vocatur : sicut et Josephum nuncupare cernitur ipsa purissima et prorsus immaculata Virgo Mater Dei, quæ nunquam omnino virum cognovit. « Fili enim, inquit, et ego, et pater tuus dolentes quærebamus te [b]. »

Et post pauca.

Salomen novam Saram Zebedæus in medium vocavit, quo tanquam soror Christo supplicaret.

B Σωφρονίου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων ἐκ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον καὶ εὐαγγελιστὴν, οὗ ἡ ἀρχὴ, Ἰωάννης ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς, τὸ· « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » βροντᾷ.

Καὶ μεθ' ἕτερα.

Ζεβεδαίου Ἰωάννης παῖς καὶ Σαλώμης προέλαμψεν. Αὕτη γὰρ καὶ τῆς μητρὸς ἡ προσηγορία ἐπεφώρατο καθάπερ καὶ ταύτην οἱ Πνεύματι Θεοῦ λαλοῦντες Πατέρες ἐφώρασαν ἅγιον. Ὅθεν καὶ εὐκληρίαν ἄλλην, κλήρῳ πάσης εὐκληρίας πολλῷ κρείττονά τε καὶ μείζονα. Αὕτη δὲ ἦν ἡ τῆς τεκούσης μητρὸς ἀδελφότητος εὔκλεια. Σαλώμη γὰρ ἡ τὸν μέγαν Ἰωάννην κυήσασα, τοῦ μὲν Ἰωσὴφ θυγάτηρ ἐγένετο, ὃς τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ πατὴρ ἐνομίζετο, ὡς ὁ πάνσοφος Λουκᾶς ἀπεγράψατο [b]. Οὐ γὰρ ἦν πατὴρ ἔργῳ καὶ πράγματι· ἐπεὶ οὐδὲ τὴν ἀληθῶς Θεοτόκον καὶ ἀειπαρθένον Μητέρα τοῦ Κυρίου τὸ σύνολον ἔγνωκεν, ἢ τῆς ἀχράντου καὶ παρθενικῆς αὐτὴν ἀπεγύμνωσε χάριτος. Ἰακώβου δὲ καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα καὶ Συμεῶνος, καὶ μὴν καὶ Μαρίας καὶ Ἄννης ἦν ἀδελφὴ γνησία καὶ σύγκληρος οὓς καὶ πατέρες οἱ ἔνθεοι *ἀδελφοθέους* καλῶς ὀνομάζουσι, μέχρις ὀνόματος καὶ μόνου τῷ τοιούτῳ κατακοσμοῦντες αὐτοὺς ἀξιώματι· ἐπειδὴ ὅλως ἐκ τοῦ παρὰ ἀνθρώποις νομισθέντος εἶναι τοῦ Χριστοῦ καὶ κληθέντος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις πατρὸς ἀπετέχθησαν καθὰ τὸν Ἰωσὴφ καὶ ἡ πάναγνος αὕτη καὶ πανάχραντος Παρθένος Θεομήτωρ προσαγορεύουσα φαίνεται, ἣ μηδαμῶς ἄνδρα τὸ παράπαν γινώσκουσα [c]· « Τέκνον γὰρ, φησὶ, καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. »

Καὶ μετὰ βραχέα.

Ὡς Σαλώμην τὴν νέαν Σάῤῥαν ὁ Ζεβεδαῖος εἰς μέσον ἐκάλεσεν, ἵνα ὡς ἀδελφὴ τὸν Χριστὸν ἱκετεύσειεν.

[a] Luc. III, 23. [b] Luc. II, 48.

MONITUM IN SEQUENS OPUSCULUM.

Ang. MAI, *Spicileg Rom.* .. III, p. XV.

Quanquam de novis aliquot S. Sophronii scriptis supra col. 3125, seq. 3372, locutus sim, hoc tamen loco non incommodum est unum ex his commemorare, quod in Græca quidem bibliotheca non recenset Fabricius, sed tamen nuper a Pithœo didici, in quem casu incidi, qui in historica synopsi corpori Juris canonici præposita scribit inter cæteros canonum collectores Sophronium patriarcham Hierosolymitanum,

Digitized by Google

cujus collectionem quamdam ex synodis exstitisse ait ætate sua in bibliotheca reginæ Galliarum. Quantum vero aut cujusmodi id opus fuerit, silet Pithœus, atque ego a Gallicano codice absens divinationibus indulgere vix ausim. Ecce tamen in codice Vat. brevem quamdam Sophronii nostri scriptiunculam reperi *De peccatorum confessione* (sic enim cum Cangio interpretor titulum Περὶ ἐξαγγελιῶν) ubi vir sanctus urget, quantopere oporteat, ut is qui peccatorum confessiones a pœnitentibus excipit, morali canonicaque doctrina instructus sit, quo et culparum diversa genera cognoscere, et remedia idonea adhibere queat. Reapse olim sacerdotum audiendis confessionibus præpositorum sapientia in eo præcipue versabatur, ut canones pœnitentiales probe scirent, quibus nulla Ecclesia seu Latina seu Græca seu denique Orientalis caruit. Postquam vero ejus scientiæ necessitatem demonstravit Sophronius, canones ipsos pœnitentiales, legum instar pœnalium, ponit ; quos videlicet canones apud Hierosolymorum Ecclesiam usitatos fuisse credendum est. Et quoniam hujusmodi canones in synodis plerique condi solebant, hinc fortasse, ni fallor, Parisiacus reginæ codex, opusculum hoc Sophronii, collectionem ex synodis appellavit. Sed utcunque Regius codex se habet, mihi quidem Vaticanam Sophronio inscriptam lucubratiunculam recitare hoc loco placet.

ΠΕΡΙ ΕΞΑΓΓΕΛΙΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

DE PECCATORUM CONFESSIONE

A SANCTO SOPHRONIO HIEROSOLYMITANO.

Πολλοὶ τρόποι τῶν ἐξαγγελιῶν εἰσιν· ἄλλος γάρ ἐστιν ὁ ἑκουσίως ἐξαγγέλλων, καὶ ἄλλος ὁ ἀπὸ πειρασμοῦ ἢ ἀῤῥωστίας· καὶ τινὲς μὲν φεύγουσι τοὺς ἐστυμμένους καὶ τὴν Γραφὴν μεμυημένους, προστρέχουσι δὲ τοῖς ἰδιώταις· ἄλλως γὰρ ὠφελεῖται ὁ εἰς ἰατρὸν δόκιμον ἀῤῥωστος περιοδευόμενος, καὶ ἄλλως ὁ εἰς ἄπειρον τῆς ἰατρικῆς τέχνης· καὶ ἄλλος τρόπος πάλιν τῆς ἐξαγγελίας τῶν ἀρχόντων, καὶ ἄλλος τῶν στρατευομένων, καὶ ἄλλος τῶν πλουσίων, καὶ ἄλλος τῶν πτωχῶν καὶ πενήτων, καὶ ἄλλος τῶν γερόντων, καὶ ἄλλος τῶν νεωτέρων· καὶ ἄλλος ὁ τρόπος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος, καὶ ἄλλος τῶν μοναζόντων, καὶ ἄλλος τῶν ἐν κοινοβίῳ, καὶ ἄλλος τῶν ἡσυχαζόντων, καὶ ἄλλος τῶν ἀναχωρητῶν· οὓς ὀφείλει ἀκριβῶς εἰδέναι ὁ τὰς ἀναδοχὰς δεχόμενος· ὥσπερ ὁ δόκιμος ἰατρὸς ἑκάστου πόνου καὶ ὀδύνης καὶ ἀλγήματος, τάς τε βοτάνας καὶ τὰ κενωτικὰ καὶ τὰ ξύρια καὶ τὰ οὐλωτικὰ γινώσκει καὶ ἐπίσταται, οὕτως καὶ οἱ τὰς ἐξαγγελίας δεχόμενοι ὀφείλουσιν εἰδέναι, τί ἐστι ψυχικὴ νόσος καὶ νοὸς ἀῤῥωστία καὶ καρδίας ταραχὴ καὶ πάθος σωματικὸν, καὶ τί ἐστι πορνεία νοὸς, καὶ μοιχεία ψυχῆς, καὶ αὖραι διανοίας, καὶ παραριπισμοὶ συνειδήσεως, τί ἐστιν ἁμαρτία, καὶ τί ἐστιν ἀδικία, τί ἐστι πλεονεξία, τί τὸ ψεῦδος, καὶ τί ἡ ἐπιορκία· καὶ ὥσπερ ὁ μετὰ αἱρετικῶν δογματίζων ἐὰν οὐ γινώσκει τί ἐστι ἡ οὐσία καὶ φύσις, τί ἐστιν ἡ ὑπόστασις καὶ πρόσωπον ἄτομον, τί ἐστιν ἡ διαφορὰ καὶ ποιότης καὶ ἰδίωμα, ἑαυτὸν μὲν βλάπτει, ἄλλους δὲ οὐκ ὠφελεῖ, οὕτως καὶ οἱ τὰς ἐξαγγελίας δεχόμενοι· ἑαυτῶν γὰρ τὰ ἴδια πάθη μὴ ἰατρεύσαντες, καὶ διὰ τῶν γραφικῶν βοτανῶν, καθαρσίων, καὶ ἀλειμμάτων, τὴν χολὴν τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸ φλέγμα τῆς ἀδικίας, καὶ τὴν δυσωδίαν τῆς πλεονεξίας ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος αὐτῶν μὴ καθαρίσαντες, καὶ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν μὴ θεραπεύσαντες, καὶ

A Peccatorum confitendorum multi sunt modi : alius est, si quis libenter confiteatur ; alius autem si quis propter tentationem vel infirmitatem id peragat. Quidam a rigidioribus et in Scriptura e doctioribus recedunt confessoriis ut indoctos adeant. Ast qui sanitatem requirit infirmus aliter a probato tractatur medico quam ab imperito. Rursus alius est confitendi modus eorum qui civitati præsunt et eorum qui rem militarem ducunt ; alius divitum et alius pauperum ; alius senum et alius juvenum. Iterum inter Ecclesiæ ordines alius est monachorum modus et alius cœnobitarum ; alius in monasteriis quiescentium et alius degentium in eremo ; qui tales recipit, rerum adjuncta sedulo cognoscere debet. Quemadmodum expertus B medicus pro ratione mali punctionis et doloris herbas noscit, purgativa, scalpella et coalescentia applicat, ita qui confessiones excipiunt, scire debent quid sit morbus animæ, mentis infirmitas, cordis perturbatio et corporis afflictio ; quid sit fornicatio spiritus, animæ adulterium, intelligentiæ turbines et voragines conscientiæ ; quid sit peccatum, injustitia, avaritia, mendacium et perjurium sicut qui cum hæreticis disputat, ni apprime resciverit quid essentia sit et natura, hypostasis et persona inseparabilis, quid sit differentia, qualitas, et proprietas, sibimetipsi nocet et aliis non opitulatur ; ita et qui confessiones excipiunt. Enimvero qui proprias passiones non sanaverint, et salutiferis scripturæ herbis et unguentis cholum peccati non purgaverint, C nec tumorem injustitiæ, nec avaritiæ fœtorem depulerint ex anima et corpore, qui propriam non curaverint infirmitatem nec in se ipsos fuerint misericordes, quomodo aliorum misereri et eos adjuvare poterunt? Sacros enim qui ignorant canones, vanaque gloria et hominum obsequio falsificant, confes-

Digitized by Google

sos occidunt spiritualiter, cum aliud pro alio doceant et peccatores ingravatos morti æternæ præmittunt. In die autem judicii sanguinem confitentium ab istis doctoribus requiret justus Judex. ἄλλο ἀντ' ἄλλου διδάξαντες, καὶ τοὺς ἁμαρτήσαντας, τῶν ἐξαγγειλάντων, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἐκ τῶν τοιούτων διδασκάλων ἀπαιτήσει ὁ ἀδέκαστος Κριτής.

A ἑαυτοὺς μὴ ἐλεήσαντες, πῶς δύνανται ἄλλους ἐλεῆσαι, βοηθῆσαι; καὶ κενοδοξίας καὶ ἀνθρωπαρεσκίας τοὺς θείους κανόνας παραχαράττοντες μὴ ἐπιστάμενοι (1), ψυχικῶς ἐθανάτωσαν τοὺς ἐξαγγέλλοντας, πεφορτισμένους τῷ θανάτῳ παρέπεμψαν· τὸ δὲ αἷμα

Ex sacris canonibus. — Si quis post sumptionem corporis et sanguinis Domini balneo usus fuerit, maledictus. Si quis ad communicandum jejunarit et in os ejus, dum se lavavit aut balneo usus fuit, aqua ex adverso inierit, non recedat a communione ne Satanas occasionem illius removendi habeat. Qui obligationes parentum sive vivorum sive mortuorum infregerit, anathema sit. Qui parentum corripuerit pannos et vultum percusserit, vel illos simpliciter despexerit sive in vita sive in morte. B sit maledictus. Qui non permiserit ut pauperes spicas elapsas colligant, sit maledictus. Si quis pro vita aliquid hariolis tribuerit, scriptum acceperit vel cecinerit, sit maledictus. Si quis areæ et torcularis primitias Ecclesiæ et pauperibus non dederit, maledictus. Qui fratrem calumniatus fuerit, cum calumnianti diabolo condemnetur. Si monachus inebriatus fuerit, fornicatus est. Si e nimia repletione evomuerit, fornicatus est. Si monachus de populo riserit, fornicatus est. Si præposito refragatus fuerit, fornicatus est. Si monachus decinctus decubuerit in lecto et ita dormierit, pœnitentiam CL dierum habeat. Qui cum schismatico oraverit, sit et ipse schismaticus. Qui cum C hæretico, sive in ecclesia, sive domi, oraverit, sit et ipse separatus. Qui cum deposito oraverit, deponatur et ipse. Qui cum excommunicatis communicaverit, sit et ipse excommunicatus. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus mundanas curas susceperit, deponatur. Clericus non fidejubeat; spondens autem deponatur. Presbyter, qui fidelem vel infidelem percusserit, deponatur. Qui pretio sacerdos factus fuerit, cum episcopo ordinante, deponatur, sicut Simon. Sacerdos, qui fenus repetit, ni cesset, deponatur. Vagans et vinolentus sacerdos, ni cesset, deponatur. Qui propriam ejecerit uxorem et aliam duxerit, separetur. Sacerdos, qui non propter itineris necessitatem, in taverna manducaverit, separandus. Qui claudo, vel cæco, D vel surdo aut aliter mutilato illuserit, separetur, quia factorem ejus arguit. Episcopus, qui pietatem non docuerit, separetur; deponatur autem si indoctus permanserit. Cum episcopus clerico indigenti non benefecerit, separetur. Qui virgini non sponsatæ vim intulerit, eamque corruperit, separetur; non licebit ipsi aliam ducere, sed quam imprægnaverit habeat, etsi hæc fuerit pauper. Qui de victima suffocata sive venatione capta, sive disrupta, gustaverit, sacerdos deponatur, laicus vero separetur. Claudus, aut uno oculo privatus, si de

Εἴ τις μεταλαβὼν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, λούσεται, ἐπικατάρατος. Ὁ νηστεύων εἰς τὸ κοινωνῆσαι ἐὰν ἐκ τοῦ ὑπεναντίου εἰσέλθῃ ὕδωρ εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, ἢ νιπτομένου ἢ λουομένου, οὐκ ἀποστραφήσεται τῆς κοινωνίας, ἵνα μὴ εὕρῃ ἀφορμὴν ὁ Σατανᾶς τοῦ κωλῦσαι αὐτόν. Ὁ λύων ὅρον γονέων ἢ ζώντων ἢ τεθνεώτων, ἀνάθεμα ἔστω. Ὁ τριχῶν ἁπτόμενος καὶ τὸ πρόσωπον τύπτων, ἢ ἁπλῶς περιφρονῶν τοὺς γονέας αὐτοῦ, κἂν ἐπὶ ζωῆς κἂν ἐπὶ θανάτου, ἐπικατάρατος. Εἰ τοὺς στάχυας τοὺς ἀποπίπτοντας οὐκ ἀφίησιν συλλέγειν τοῖς πτωχοῖς, ἐπικατάρατος. Εἴ τις δίδοι τοῖς μάντεσιν ἀντίψυχον, καὶ λαμβάνει γραπτὸν, ἢ ᾄδει, ἐπικατάρατος. Εἴ τις ἀπαρχὰς ἅλωνος καὶ ληνοῦ οὐ δώσει τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς πτωχοῖς, ἐπικατάρατος. Εἴ τις ἀδελφὸν διαβάλλῃ, σὺν τῷ διαβόλῳ κατακρίνεται. Ἐὰν μεθύσῃ μοναχὸς, ἐπόρνευσεν. Ἐὰν ἀπὸ γαστριμαργίας ἐμέσῃ, ἐπόρνευσεν. Ἐὰν μοναχὸς γελάσῃ ἐπὶ δήμου, ἐπόρνευσεν. Ἐὰν ἀπολογηθῇ τῷ ἡγουμένῳ αὐτοῦ, ἐπόρνευσεν. Εἴ τις μοναχὸς ἀποζώννυται ἐν τῇ κοίτῃ αὐτοῦ, καὶ οὕτως κοιμηθῇ, ἐχέτω μετανοίας ρν'. Ὁ συνευχόμενος ἀκοινωνήτῳ, ἀκοινώνητος ἔστω καὶ αὐτός. Ὁ συνευχόμενος αἱρετικῷ ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν οἴκῳ, ἀκοινώνητος ἔστω καὶ αὐτός. Ὁ συνευχόμενος καθῃρημένῳ, καθῃρημένος ἔστω καὶ αὐτός. Ὁ κοινωνῶν τοῖς ἀκοινωνήτοις, ἀκοινώνητος ἔστω καὶ αὐτός. Κοσμικὰς φροντίδας ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος δεχόμενος, καθαιρεῖται. Κληρικὸς ἐγγύας οὐ δίδωσι, δοὺς δὲ καθαιρεῖται. Ἱερεὺς πιστὸν ἢ ἄπιστον τυπτήσας, καθαιρεῖται. Ὁ ἐπὶ χρήμασιν ἱερεὺς γενόμενος, μετὰ τοῦ χειροτονήσαντος ἔσται κατὰ τὸν Σίμωνα καθαιρούμενος. Ἱερεὺς τόκους ἀπαιτῶν, εἰ οὐ παύεται, καθαιρεῖται. Ὁ κυβιστὴς καὶ πάροινος ἱερεὺς, εἰ μὴ παύοιτο, καθαιρείσθω. Εἴ τις τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλῃ, καὶ ἑτέραν ἀγάγηται, ἀφοριζέσθω. Ὁ δίχα τῆς κατὰ τρίβον ἀνάγκης κληρικὸς εἰς καπηλεῖον ἐσθίων, ἀφοριστέος. Ὁ ἐμπαίζων χωλὸν ἢ τυφλὸν ἢ κωφὸν ἢ ἄλλως τὸ σῶμα πεπηρωμένον, ἀφορίζεται, ὡς ἐπιμεμφόμενος τὸν πλάσαντα αὐτόν. Ὁ τὴν εὐσέβειαν μὴ διδάσκων ἐπίσκοπος, ἀφορίζεται· καθαιρεῖται δὲ μένων ἀδίδακτος. Ἐπιδεῆ κληρικὸν οὐκ εὐεργετῶν ἐπίσκοπος, ἀφορίζεται. Ὁ βιασάμενος παρθένον ἀμνήστευτον, συμφθαρεὶς αὐτὴν, ἀφορίζεται, καὶ μὴ ἐξέστω αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν ἣν ἡρετίσατο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ. Ὁ γευόμενος θυτοῦ πνικτοῦ ἢ θηριαλώτου ἢ θνησιμαίου, καθαιρεῖται· ὁ δὲ λαϊκὸς ἀφορίζεται. Γίνεται χωλὸς ἢ ἑτερόφθαλμος ἄξιος ὑπάρχων ἐπίσκοπος· ὁ μέντοι τυφλὸς ἢ κωφὸς οὐ γενήσεται.

NOTÆ.

(1) Sensus requirit : τοὺς θείους κανόνας μὴ ἐπιστάμενοι κενοδοξίᾳ καὶ ἀνθρωπαρεσκείᾳ παραχαράττοντες.

Digitized by Google

Τοὺς ἀμφιγνοουμένους εἰ ἐβαπτίσθησαν, ἢ μὴ, ἤρεσαν βαπτίζεσθαι, μήποτε τῷ δισταγμῷ στερηθῶσι τῆς θείας καθάρσεως.

Θυσιαστήριον ἐν ἀγρῷ ἢ ἐν ἀμπελῶσι γενόμενον ἐν ᾧ λείψανον οὐκ ἐναπόκειται μαρτύρων, καταστρεφέσθω. Καταστρεφέσθωσαν δὲ καὶ τὰ δι' ἐνυπνίων καὶ ἀποκαλύψεων συνιστάμενα θυσιαστήρια· σκότος γὰρ ὢν ὁ διάβολος, φῶς ὑποκρίνεται, καὶ προφάσει δῆθεν εὐλαβείας τὰς τῶν ἀνθρώπων δελεάζει ψυχάς. Εἴ τις φωραθῇ ἀποκείρων τινὰ χωρὶς παρουσίας τοῦ ὀφείλοντος αὐτὸν εἰς ὑποταγὴν παραλαβεῖν ἡγουμένου, αὐτὸς καθαιρείσθω· ὁ δὲ ἀποκαρεὶς ὑποταγῇ καὶ μοναστηρίῳ διδόσθω. Εἴ τις κληρικὸς πορνεύσαι, τοῦ μὲν βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης κατάγεται, τῆς θείας δὲ κοινωνίας οὐ κωλύεται, ἀλλὰ μετὰ τῶν λαϊκῶν κοινωνεῖ. Ὅτι οὐ χρὴ μεταδιδόναι τῶν θείων μυστηρίων τοῖς λαμβάνουσι τόκους, ἢ συνεσθίειν αὐτοῖς ἐπιμένουσι τῇ παρανομίᾳ. Εἰ ὀφείλει ὀνειρωθεὶς κοινωνῆσαι, ἢ οὔ; Εἰ μὲν ἐπιθυμίᾳ γυναικὸς, οὐκ ὀφείλει· εἰ δὲ ὁ Σατανᾶς πειράζων αὐτὸν, κοινωνείτω τῶν θείων μυστηρίων, ἐπεὶ οὐ παύσεται ὁ πειράζων ἐπιτιθέμενος αὐτὸν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅτε ὀφείλει κοινωνῆσαι. Εἰ μὴ δυνατὸν ἐν ἐκκλησίᾳ προέλθαι, κατ' οἶκον συνάξεις, ὦ ἐπίσκοπε, ἵνα μὴ εἰσέρχηται εὐσεβὴς εἰς ἐκκλησίαν ἀσεβῶν· οὐχ ὁ τόπος γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἁγιάζει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπον· φευκτέον σοι ἔστω διὰ τὸ βεβηλῶσθαι ὑπ' αὐτῶν· ὡς γὰρ ὅσιοι ἱερεῖς ἁγιάζουσιν, οὕτως οἱ ἀναγεῖς μιαίνουσιν· εἰ δὲ μήτε ἐν οἴκῳ ἅμα μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ δυνατὸν συναθροισθῆναι, ἕκαστος ἑαυτῷ ψαλλέτω, ἀναγινωσκέτω, προσευχέσθω· ἢ ἅμα δύο ἢ τρεῖς· « Ὅπου γὰρ ἐὰν ὦσι, φησὶν ὁ Κύριος, δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. » Ἐὰν ἱερεὺς πίῃ οἶνον καὶ ξεράσῃ, ἡμέρας μ' μὴ κοινωνείτω· ὁμοίως δὲ καὶ μοναχός. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν γυναικὸς, καθαιρείσθω. Εἴ τις ποιήσει μετὰ ἑτέρου, καὶ ἀποθάνῃ τὸ ἓν μέρος, ἵνα ποιήσῃ ἐπιτίμιον ὁ ζῶν, ἤτοι παρηγγέλθη ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ, καὶ χρόνον ἕνα εὐχόμενος ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος. Τοῖς διδοῦσι χρήματα πρὸς τὸ διαφυγεῖν βασάνους, οὐκ ἔστιν ἔγκλημα· εἵλοντο γὰρ χρήματα ζημιωθῆναι ἢ ψυχήν· καὶ λύτρον ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος. Οὐδὲ τοῖς τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορισαμένοις ἔστιν ἐγκαλεῖν, κἂν ἀντ' αὐτῶν ἕτεροι κατεσχέθησαν· ἠδύναντο γὰρ κἀκεῖνοι φυγεῖν. Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ὡς δῆθεν ἐπ' ἐγκλήματι τοῦ οἰκείου κατεγνωκὼς ἐπισκόπου πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἀποστῇ τῆς αὐτοῦ κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καθαιρείσθω. Καὶ εἴ τις ἐπίσκοπος αὐτὸ τοῦτο τολμήσει κατὰ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου, καθαιρείσθω. Ὡσαύτως καὶ εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ μητροπολίτης κατὰ τοῦ πατριάρχου ταῦτα τολμήσει, τῆς ἱερωσύνης παυέσθωσαν. Εἰ δέ τινες ἀποσταεῖν τινος οὐ διὰ πρόφασιν ἐγκλήματος, ἀλλὰ δι' αἵρεσιν ὑπὸ συνόδου ἢ ἁγίων

A cæteris fuerit dignus, fiat episcopus; attamen cæcus vel surdus nunquam fiat. Si quidam dubitent an baptizati sint necne, præstat baptizari, ne dubii causa divina purificatione indigeant.

Si quod altare in agris sive in vineis exstructum fuerit, et martyrum reliquiæ non subjaceant, evertatur. Evertantur quoque altaria quæ propter somnia et visiones ædificata fuerint; etenim cum diabolus sit umbra, lucem simulat, et sub specie pietatis incautas hominum mentes irretit. Si quis aliquem totonderit absque præsentia superioris, tonsum in subjectum accipientis, et deprehensus fuerit, deponatur ipse: tonsus autem subjiciatur et monasterio tradatur. Si clericus fornicatus fuerit, descendat a gradu sacerdotii, a sacra vero communione non arceatur sed communicet cum laicis. Profecto sacris mysteriis participare non debent, qui usuram accipiunt, nec cum illis manducandum est dum in sua permanent iniquitate. An somnio pollutus communicare debet necne? Si desiderio mulieris, non debet; si a diabolo tentatus fuerit, communicet divinis mysteriis, quia tentator, ratione temporis quo communicandum est, insidiari non desinit. Si tibi impossibile fuerit, o episcope, in ecclesiam progredi, populum in domum convoca, ne forsan pius in ecclesiam impiorum intret; etenim locus hominem non sanctificat, homo autem locum: tibi fugiendum est ab illis ne profaneris: quemadmodum enim sancti sacerdotes sanctificant, ita maculant impii. Si neque domi neque in ecclesia populum congregare poteris, unusquisque sibi ipse cantet, legat et oret, vel duo simul aut tres. « Ubi enim duo vel tres, ait Dominus, in nomine meo congregati fuerint, ibi sum ego in medio eorum [10]. » Si quis sacerdos vinum biberit et evomuerit, dies quadraginta non communicet; similiter et monachus. Si episcopus, vel sacerdos, sive diaconus in peccatum mulieris inciderit, deponatur. Si quis tractaverit cum alio et una pars mortua fuerit, debitum peragat vivens vel a confessore jubeatur per unum annum pro defuncto preces fundere. Qui facultates suas effundunt ut tormenta effugiant, accusari non debent: maluerunt enim opes perdere quam animam, et lytron hominis sunt ipsius divitiæ. Ne ipsi quidem accusandi sunt, qui fugientes salutem obtinuerunt, etsi eorum loco alii fuerint deprehensi: hi enim effugere potuissent. Si quis sacerdos aut diaconus, cum proprium episcopum de crimine accusaverit, ante synodicam disquisitionem recesserit ab ejusdem communione, neque nomen suum manifestavit, deponatur. Si quis episcopus idem ausus fuerit contra suum metropolitam, deponatur. Similiter, si episcopus vel metropolita id contra patriarcham ausi fuerint, a munere sacerdotali desistant. Si qui autem ab alio recesserint non accusationis prætextu, sed propter hæresin a synodis et

[10] Matth. xviii, 20.

Digitized by Google

sanctis Patribus damn. tam, honore et receptu digni sunt, tanquam orthodoxi.

Πατέρων κατεγνωσμένην τιμῆς καὶ ἀποδοχῆς ἄξιοι, ὡς οἱ ὀρθόδοξοι.

FRAGMENTUM.

De baptismate apostolorum.

Περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν Ἀποστόλων.

(LAMBEC. t. III, p. 52.)

Dubitantibus quibusdam cupidis, et dicentibus : A quonam apostoli (1) baptizati sunt, et si non erant baptizati, quomodo baptizabant? ambigentibus quoque iisdem præterea, et dicentibus : A quonam apostoli ordinati sunt, et, si non erant ordinati, quomodo ordinabant? incitata est ab iis humilitas nostra ad studiose et diligenter de his rebus inquirendum. Invenimus igitur in *Commentariis sancti Sophronii* cum alia plurima memoratu digna tum præter illa et hæc, quæ quæsiveramus; nempe B quod Dominus et Deus noster Jesus Christus sanctum Petrum (2) propriis manibus baptizaverit, et Petrus Andream, et Andreas Jacobum ac Joannem; Joannes autem et Jacobus reliquos omnes apostolos. Idem quoque Sophronius dicit et hoc, quod incontaminatam (3) Dominam nostram Deiparam et Matrem vitæ nostræ sanctus Petrus cum sancto Joanne evangelista baptizaverit; atque insuper addit, quod sanctus Joannes evangelista fuerit consobrinus Servatoris nostri Jesu Christi secundum carnem. Joseph enim, sponsus Virginis Deiparæ, ex vera uxore sua quatuor habuit filios, nempe Jacobum, Simonem, Judam, et Josen, et tres filias, nempe Esther et Thamar (4) et tertiam, quæ, æque ac mater, appellata fuit Salome, et a Josepho in matrimonium data est Zebedæo. Cum hac genuit Zebedæus Jacobum et Joannem evangelistam, qui tres in terra habuit matres; primam videlicet Salomen, ex qua natus est corporaliter; secundam autem tonitruum, utpote cujus filius singulari quodam sensu a Domino appellatus est [11]; tertiam denique spiritualiter, nempe sanctam Deiparam, secundum Verbum Christi ex cruce ad sanctum Joannem dicentis : *Ecce mater tua;* atque iterum dicentis ad Virginem : *Mulier, ecce filius tuus* [12].

Ἀπορούντων τινῶν φιλοπευστούντων καὶ λεγόντων, Ὑπὸ τίνος ἄρα οἱ ἀπόστολοι ἐβαπτίσθησαν, καὶ εἰ μὴ ἐβαπτίσθησαν, πῶς ἐβάπτιζον; καὶ προσέτι ἀπορούντων, Ὑπὸ τίνος ἄρα κεχειροτόνηνται, καὶ εἰ μὴ κεχειροτόνηνται, πῶς ἐχειροτόνουν; παρώρμησαν τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν φιλοπονηθὲν περὶ τούτων τὴν ἔρευναν ποιήσασθαι καὶ εὕρομεν ἐν τοῖς *Ὑπομνήμασι τοῦ ἁγίου Σωφρονίου* καὶ ἄλλα πλεῖστα μνήμης ἄξια, καὶ πρὸς τούτοις καὶ ταῦτα, περὶ ὧν καὶ B τὴν ἔρευναν ἐποιησάμεθα, ὅτι μόνον τὸν ἅγιον Πέτρον ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς οἰκείαις χερσὶ ἐβάπτισε, καὶ Πέτρος Ἀνδρέαν, καὶ Ἀνδρέας Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Ἰωάννης δὲ καὶ Ἰάκωβος τοὺς λοιποὺς πάντας ἀποστόλους. Φησὶ δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὴν πανάχραντον Δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον καὶ Μητέρα τῆς ζωῆς ἡμῶν ὁ Πέτρος σὺν τῷ Θεολόγῳ Ἰωάννῃ ἐβάπτισεν· καὶ προστίθησιν, ὅτι ἀνεψιὸς ἦν ὁ Θεολόγος Ἰωάννης τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα· ὁ γὰρ Ἰωσὴφ, ὁ μνήστωρ τῆς Παρθένου, τέσσαρας υἱοὺς ἔσχεν ἐκ τῆς βιωτικῆς αὐτοῦ γυναικὸς, Ἰάκωβον, Σίμωνα, Ἰούδαν καὶ Ἰωσῆ· καὶ τρεῖς θυγατέρας, τήν τε Ἐσθὴρ καὶ τὴν Θάμαρ (5), καὶ τρίτην τὴν Σαλώμην ὁμώνυμον τῇ μητρί· ἥντινα ἐξέδοτο ὁ Ἰωσὴφ πρὸς C γάμον τῷ Ζεβεδαίῳ· μεθ' ἧς ἔτεκεν Ζεβεδαῖος Ἰάκωβον καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ὃς τρεῖς μητέρας ἔσχεν ἐπὶ τῆς γῆς· τὴν μὲν μίαν Σαλώμην, ἐξ ἧς καὶ γεγέννηται σωματικῶς· δευτέραν δὲ Βροντὴν, ὅτι βροντῆς υἱὸς ἐχρημάτισε νοητῶς παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτε τῷ σταυρῷ παρειστήκεισαν, *Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου*, πρὸς τὸν Θεολόγον φήσαντος· καὶ αὖ πρὸς τὴν Παρθένον, *Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου*, εἰπόντος.

[11] Marc. III, 17. [12] Joan. XIX, 26, 27.

NOTÆ.

(1) Contra hanc dubitationem de baptismate apostolorum vide Tertullian. lib. *De baptismo*, et sanct. Augustin. epist. 108.

(2) Quod Christus ex duodecim apostolis suis solum sanctum Petrum propriis manibus baptizaverit, legitur etiam apud Nicephorum Callistum *Hist. eccles.* lib. II, cap. 3, tanquam desumptum ex Evodii, sanctorum apostolorum successoris, Epistola quadam, φῶς, sive *lumen* inscripta; additurque ibidem, paulo aliter quam in Sophroniano hoc fragmento, sanctum Petrum porro baptizasse reliquos omnes apostolos. Vide etiam Fragmentum Chronologicum Hippolyti Thebani et card. Baron. *Annal. eccles.* tom. I, an. 31, num. 40.

(3) Quod beatissima Virgo Deipara a sancto Petro principe apostolorum, simul et a sancto Joanne evangelista baptizata fuerit, legitur etiam in fragmento chronologico Hippolyti Thebani, supra memorato.

(4) Locus singularis de tribus sancti Josephi filiabus Esther, Thamar et Salome; nam in supra citato Hippolyti Thebani fragmento apud Nicephorum, Sambucum et Canisium, et in codice ms. Cæsareo, inter theologicos Græcos vicesimo nono, attribuuntur illi duæ tantum filiæ, Esther videlicet et Thamar.

(5) Apud Canisium, pro Θάμαρ perperam legitur Μάρθαν.

Digitized by Google

ANG. MAII PRÆFATIO

IN VITAM SS. CYRI ET JOANNIS.

(*Spicileg. Rom.* t. III, p. v.)

Ecclesiasticorum Patrum scripta, præsertim apprime orthodoxorum, typis imprimere, religionis plurimum interest : sunt enim thesauri totidem in sacro ærario locandi, unde postea pro variis Ecclesiæ usibus aut necessitatibus depromi queant. In his haud postremum, ut puto, locum occupat Sophronius patriarcha Hierosolymitanus, qui vitam sanctis operibus, et religiosis scriptis insignem, circa annum Christi 640 pie clausit. De libris ab eo relictis, multi multa pro re nata dixerunt, neque tamen nonnisi pauca lucem sparsim aspexerunt, ut ipse supra dixi in Præfatione; quo in loco consilium meum patefeci colligendi cunctas sancti viri lucubrationes, atque in primis edendi historiam beatorum MM. Cyri et Joannis, ac patratorum ab iisdem miraculorum; quam nunc fidem denique libero.

Thaumaturgicam SS. Cyri et Joannis historiam a Sophronio nostro fuisse conscriptam, dicit in primis ipse auctor in protheoria, et in laudibus, atque in postremo miraculo, et demum in epigrammate quod de sua vita conscripsit p. 95, cui mox astipulatur Iatrosophista Seneca in tetrasticho. Græcorum insuper Menæum ad diem Martii undecimam sic : Σωφρόνιος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπίχυσιν παθόντας, ὑπὸ τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου θεραπεύεται, καὶ τῆς ἰατρείας ἀπαιτεῖται μισθὸν τὰ καθ' ἑκάστην παρ' αὐτῶν τελούμενα θαύματα γραφῇ παραδοῦναι · *Sophronius oculorum caliginem patiens, a sanctis Cyro et Joanne sanatur, qui loco mercedis pro valetudine reddita ab eo postulaverunt, ut miracula per eos quotidie patrata scripto traderet* (*a*). Item Nicænæ secundæ synodi Patres, et sanctus Joannes Damascenus testimonia pro sacrarum iconum honore ex Sophroniano hoc opere protulerunt, ut nos infra adnotavimus, p. 18, 380, 403. Jam Bonifacius consiliarius priora duodecim a Sophronio conscripta miracula, fecit Latina; Anastasius autem Bibliothecarius reliqua omnia, cum protheoria laudibusque, necnon utraque sanctorum historia, ut infra demonstramus. Denique Petrus Parthenopensis, præterquam quod sanctorum martyrum Historiam marte proprio in compendium redegit, primum quoque et postremum miraculum ex Sophronio nominatim interpretatus est, ut dicemus; hæque scripturæ in Vat. Lat. codice 6075, habentur, unde eas extulissemus, nisi secundi tomi moles satis jam excrevisset, et nisi propemodum supervacaneæ post Anastasii lucubrationes visæ fuissent.

Nunc de Græco exemplari dicendum est, quod nobis præclarum hunc et copiosum genuinumque Sophronii fœtum suppeditavit. Is est Vaticanus codex 1607, membranæus sæculi XIII, qui olim fuit in Cryptæ-Ferratæ monasterio, ut ejus adhuc inscriptio testatur, et a me in autumnalibus feriis anno 1838 observatus fuit; pretiosum sane κειμήλιον, in quo unice Sophronianum hoc monumentum superesse credo; huncque ipsum Romanum codicem a Bollandianis ad diem 11 Martii designari puto his verbis : *Insigne de SS. Cyro et Joanne volumen Alexandriæ a Sophronio scriptum; quod ad* 31 *Januarii, quo die sancti isti coluntur, frustra desideratum, et perisse creditum, feliciter reperimus in Romano itinere nostro, et quidem utraque lingua, servamusque ingentis thesauri vice, suo tempore proferendum;* id quod postea exstincta Societate, et interrupta *Actorum SS.* editione, non est effectum. Atque illud Bollandianum apographum utrum uspiam supersit, equidem ignoro; quominus id tamen ex utroque Vaticano codice Græco atque Latino, de quo pariter mox sum dicturus, derivatum fuerit, nullus dubito.

Post inventum Græcum exemplar, Latinam quoque cœpi vestigare priscam interpretationem, cujus item Bollandiani non solum meminerunt, verum etiam specimen impresserunt, quin tamen ejus esse

NOTÆ.

(*a*) In hoc eodem *Menæo* (ed. Venet. an. 1820) de patria Sophronii sic habetur : Οὗτος ὁ μέγιστος τῆς Ἐκκλησίας φωστὴρ, χώρας μὲν ἦν Φοινίκης Λιβύας Στεφάνου, πόλεως δὲ Δαμασκοῦ, εὐσεβῶν καὶ ὁμοφρόνων τέκνον. Nunc mendosum hoc Λιβύας Στεφάνου corrigitur ab ipso Sophronio in Epigrammate de vita sua, pag. 95, Λιβανοστεφάνου, quam apparet fuisse Libanensem regionem in qua urbs Damascus. Errat quoque diverso modo Menæi Latinus interpres apud Bollandianos mart. t. II, p. 72. *Hoc maximum Ecclesiæ sidus ex Phœnice thurifera, urbe Damasco, originem traxit, piorum et frugalium soboles parentum.* Prior error est *thurifera*, propter æquivocum vocabulum Λίβανος quod *thus* et *Libanum* significat. Alter error est *frugalium* pro *concordium*, quia Lat. interpres perperam legit σωφρόνων pro ὁμοφρόνων. Insuper ex *Menæo* cognoscimus, Sophronium abundantioris eruditionis philosophiæque cupidum Alexandriam se contulisse; cujus itineris causam modestiæ causa Sophronius in postremo miraculo patefacere noluit. Jam quod Petrus Parthenopensis apud nos, p. 648, dicit Sophronium oriundum ex *urbe Phenea*, placet mihi nunc sententiam meam ibi reformare, ut verba ἐκ χώρας Φοινίκης perperam intellecta atque explicata putem a Petro *ex urbe Phenea*, pro *ex Phœnice regione*. Item in mendoso apud Sophronium vocabulo, p. 95, et 648, ἐν αἷς vel ἐναῖς, nihil aliud latere judico, quam verbum substantivum. Interim vero, si placet, addatur geographorum libris novum nomen Libanotidis regionis *Libanostephanus*.

Digitized by Google

auctorem Anastasium suspicarentur. Ecce autem is quoque textus inter Vaticanos Latinos codices sub numero 5410 mihi se obtulit. Est vero hoc antiquioris codicis, de quo paulo post dicam, apographum, ut prævia F. Peniæ inscriptio declarat : *Sanctus Sophronius archiepiscopus Hierosolymitanus de laudibus et miraculis sanctorum martyrum Cyri et Joannis. Habetur manuscriptum in archivio ecclesiæ S. Mariæ in via lata de Urbe; ex quo Franciscus Penia Rotæ auditor hunc codicem transcribi curavi, anno jubilæi* 1600. Imo et alterum apographum, sed paulo negligentius confectum, et cum Petri Parthenopensis ejusdem tituli opere confusum, in Vallicelliana bibliotheca observatum a me fuit.

Jam tanti operis visis apographis, consequens erat ut ipsius autographi cupiditate tenerer, quod exstare in archivio S. Mariæ in via lata non unus Penia dicebat, verum etiam Aringius qui *Rom. subterran.* lib. II, 21, translationem reliquiarum sanctorum martyrum Alexandria Romam, ex eodem codice S. Mariæ in via lata transcriptam vulgavit ; et denique magnus Baronius, cujus in notis ad martyrologium die 31 Januarii hæc verba sunt : *Translationis historiam exstare ferunt in codice pervetusto diaconiæ S. Mariæ in via lata.* Haud vidit ergo Baronius codicem, sed famæ tantummodo referenti credidit. Ego vero his cognitis, et Peniæ potissimum affirmatione confisus, recta ad archivium S. Mariæ perrexi, in cujus ego urbana parœcia habito ; quod mihi sane universum benigne canonici reseraverunt; sed ad codicem quod attinet, frustra fui ; prorsus enim ibi non comparet ; nullumque esse in vivis canonicum mihi affirmarunt qui eum suis oculis uspiam viderit : quare ipsi putant eumdem longo abhinc tempore fuisse sublatum, vel casu aliquo pessumdatum. Litterarium hercle damnum non contemnendum ! agitur enim de codice qui sub Innocentio III papa, anno 1204, conscribebatur, quique anno ducentesimo nonagesimo octavo supra millesimum, sub Bonifacio VIII papa canonicorum jussu religatus reparatusque dicitur, teste iterum Peniæ apographo, in quo jam nos acquiescere necesse est.

Sequitur ut de narratione translationis reliquiarum sanctorum martyrum Cyri et Joannis Alexandria Romam dicatur ; quæ quidem narratio in Græco codice nulla est, neque esse potuit, sed Latine perscripta exstat in calce codicis S. Mariæ in via lata, unde eam divulgavit, ut dixi, Aringius, ego vero ut cognitam et a Sophronii calamo alienam prætermisi. Indidem quoque derivatæ adamussim sunt lectiones officii ecclesiastici, ad priscum usum illius cleri, quas Martinellus recitat (*b*). Translationis autem narratio sic incipit. *Temporibus Honorii et Arcadii, qui religiosissimi imperatores fuerunt, sancto Innocentio papa exsistente, beatissimorum martyrum corpora abba Cyri et Joannis a catholicis duobus monachis, scilicet Grimaldo et Arnulpho, translata sunt, videlicet ab Alexandriæ civitate usque ad urbem Romam. Erat autem illo tempore inter Saracenos et civitatis Alexandriæ incolas dissensio maxima, usque adeo quod ipsi Barbari cum perfidia magna super Alexandriæ civitatem equitaverunt. Postea vero undique tam maximum ingerentes bellum, quod ad ultimum procul dubio superata est.* Pergit relator dicere, quod sancti martyres prædictis monachis per somnium apparentes, imperaverint ut suas reliquias Romam transferrent, ne eas Barbari capta mox Alexandria, flammis exurerent. Cui monito monachi obtemperantes beatorum virorum corpora Romam transtulerunt, et deducentibus pompam Innocentio papa cum cardinalibus atque prælatis, eadem deposuerunt in sacra illa S. Praxedis æde, quæ in regione Transtiberina, via Portuensi, sita est. Age vero quis protinus non agnoscit crassum relatoris errorem, omni temporum scientia destituti, scribentis scilicet imperatores Honorium et Arcadium pro Heraclio, et Innocentium papam pro Honorio ? Etenim sub Cæsaribus fratribus atque Innocentio nulla fuit a Saracenis Ægypti occupatio, sed ea demum contigit anno Heraclii 25, Honorii papæ nono, Christi 634, ut Baronius aliique ostendunt. Præterea quo tempore conscribebat Sophronius historiam suam (nempe intra annos 610 et 620, ut miraculo VIII demonstrabo) corpora sine dubio Cyri et Joannis in templo suo apud Menuthem in Alexandriæ vicinia quiescebant, et totius orbis concursu colebantur, ut centies Sophronius dicit. Superest igitur, ut gravi emendato Latini relatoris errore, translationem illam sæculo Christi septimo, sub ipsam Alexandriæ captivitatem, anno circiter Heraclii 25, a Grimaldo (seu Grimoaldo) et Arnulfo monachis factam credamus. Nam et Grimoaldi nomen circa id tempus de militum ducibus principibusque non semel legitur. Certe quidem de sanctorum corporum ex Ægypto Romam translatione, minime est dubitandum. Etenim et Joannes diaconus *Vit. S. Greg. M.* lib. IV, 91, basilicam Tiberinam memorat SS. Cyri et Joannis sub Benedicto (II), pontifice, sæculo septimo ; et illa reapse superest trans Tiberim sacra ædicula S. Praxedis, quam supra memoravi, quamque egomet nuper adii, vineis obsitam, et cultu paupere instructam ; cujus in hypogeo, post ostium jamdiu muro obstructum, picturas a Martinello loc. cit. descriptas spectare nunc non licet, imo eas madore ac situ deletas suspicor : attamen per fenestram epigraphem adhuc introspicere potui, priscis litteris marmori incisam, et antiquariis non incognitam, quæ ita se habet :

Corpora sancta Cyri renitent hic atque Joannis,
Quæ quondam Romæ dedit Alexandria magna.

Præter hactenus memoratam sanctorum martyrum integram historiam, quæ Græce in codice Cryptæ Ferratæ, Latine autem in exemplari S. Mariæ in via Lata conservata est ; alia insuper exstite-

NOTÆ.

(*b*) *Primo trofeo della Santa Croce, eretto in Roma nella via Lata*, p. 3.

Digitized by Google

runt quasi operis compendia aut excerpta, veluti illud non ita breve cum miraculis quindecim ab Othone Zylio Latinitate donatum, et in Bollandianis *Sanctorum Actis*, t. II Januarii editum. Item ut jam dixi Petri Parthenopensis scriptum, quod in sequente volumine imprimendum curavimus : qui tamen auctor, etsi duodecimo Christi sæculo desinente vel proximo incipiente scripsit, translationem sacrorum corporum adhuc ignorabat. Est rursus sanctorum martyrum diversa passio in codice vetere S. Mariæ ad Martyres, nunc Vaticano. Denique et alia martyrum horum Acta Græce et Latine in Vat. codicibus legere memini, quæ omnia ex Sophronianis fontibus derivata videntur.

Exspectabant fortasse lectores sive de Græco textu sive de Latino judicium nostrum, quod tamen ab editore proferri minime oportet, postquam res ipsa in publico lumine exposita est. Utinam certe melior Sophronio aut politior interpres obtigisset ! Etenim tam Bonifacius, quam ipse Anastasius impedita admodum, subobscura et interdum semibarbara locutione fluunt. Neuter utique Græcam linguam non callet, imo verbis uterque presse insistit, quanquam ipsam sensuum genuinam vim haud raro vel ignorat vel pervertit, et omni semper lepore caret. Ego vero quid agerem? Manusne tam priscis interpretibus vel medicas vel violentas inferrem, ut eos corrigerem, variarem, interpolarem ? Minime gentium. An omnino ipsos omitterem vel abjicerem, novumque textum pro nostri sæculi gustu adornarem ? Ne id quidem mihi persuaderi passus sum, ut neotericam scilicet interpretationem, quantumvis lucidam ac politiorem, his quæ vetustatis auctoritate aut colore commendantur præferrem. Ecce enim, vetustis textibus ita a me conservatis, tres veluti pro uno habemus auctores, Sophronium, Bonifacium atque Anastasium.

Quamvis autem Sophronii scriptum historici generis sit, attamen ne dogmatica quidem utilitate et gravitate caret. Nam miraculis XXXVI, XXXVII, XXXIX, corporis Domini in Eucharistia præsentiam constanter affirmat : in liturgico Commentario commutationem quoque seu transsubstantiationem panis ac vini in corpus ac sanguinem Domini disertis verbis edicit : Μηδεὶς δοκείτω ἀντίτυπα εἶναι τὰ ἅγια τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον πιστευέτω προσφερόμενον μεταβάλλεσθαι εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. Quod ii velim hæretici considerent, qui publicas quoque pœnas suis edictis ac legibus adversus catholicos transsubstantiationis assertores decernere non sunt veriti. Præterea in multis miraculis oppugnat Sophronius diversos temporum suorum hæreticos, Severianos nimirum, Julianistas, Theodosianos, fatorum observatores, ethnicos, blasphemos, atheos, nempe miraculo XII, et a miraculo ferme XXVIII usque ad XXXIX. Neque laude carent eruditionis, quæ ex Porphyrio initio miraculi XXXI, recitat ; item quæ miraculo LIV, de Damasco ejusque civibus doctis, ac potissimum de Nicolais dicit. Denique Sophronium lectores pervenustum quoque poetam ex ejus longiusculo epigrammate post, *Laudes in SS. Cyrum et Joannem* multoque magis ex mellitis ejusdem infra Anacreonteis intelligent.

Digitized by Google

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΜΟΝΗΣ ΑΒΒΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΡΗΜΟΝ ΟΥΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ ΠΟΛΕΩΣ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΚΥΡΟΝ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΝ

ΤΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ.

—

BEATI SOPHRONII

MONACHI MONASTERII ABBATIS THEODOSII, QUOD EST CIRCA DESERTUM SANCTÆ CHRISTI DEI NOSTRI CIVITATIS,

QUI POSTMODUM EPISCOPUS FACTUS EST EJUSDEM HIEROSOLYMITANÆ CIVITATIS,

LAUS SS. MARTYRUM CYRI ET JOANNIS

ET MIRACULORUM QUÆ AB EIS GESTA SUNT EX PARTE NARRATIO.

Interpretibus Bonifacio consiliario (1) et Anastasio Bibliothecario.

—

PROTHEORIA.

1. Propter ægritudinem oculorum ad Cyrum et Joannem martyres accurrentes, apud eorum basilicam morabamur, miraculorumque exundantiam intuentes, hæc memorantia scripta volebamus legere, quæ nos martyrum certamen instruerent, quæve de præcedentibus miraculis prædicarent: nihilque invenientes quæ diximus, nisi tantum duos breves sermones magni Cyrilli, qui propugnator et præco exstitit veritatis, ad zelum sumus intolerabilem excitati. Si pagani quique falsa conscribentes, dum nihil verum nec fabulis liberum dicant, tot libros super dæmoniis conscripserint, nos ad instar quadrupedum secundum amicos justi Job tacebimus, tanta ac talia veritatis, quæ Christus est Deus noster, opera mirifica contuentes, per athletas ejus et famulos effecta? et præcipue clamantem eum manifestius audientes: Quæcunque dixe-

Η ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ.

α'. Ὀφθαλμῶν ἀῤῥωστίας ἕνεκα Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ προσελθόντες τοῖς μάρτυσιν, κατὰ τὸν αὐτῶν νεὼν ἐτρίβομεν· καὶ τὰ τῶν ἰάσεων βλέποντες κύματα, ὑπομνήμασιν ἐντυχεῖν ἠβουλήθημεν τὴν τῶν μαρτύρων ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν ἄθλησιν, καί τινα τῶν προλαβόντων θαυμάτων κηρύττουσιν· καὶ μηδὲν εὑρόντες ὧν ἔφημεν, εἰ μὴ μόνας δύο μικρὰς ὁμιλίας Κυρίλλου τοῦ μεγάλου (2) τῆς ἀληθείας προμάχου καὶ κήρυκος, εἰς ζῆλον ἀφόρητον ἠχθημεν. Εἰ ψευδῆ μὲν συγγράφοντες Ἕλληνες, καὶ μηδὲν ἀληθὲς, μηδὲ φασμάτων ἐλεύθερον λέγοντες, βίβλους ὑπὲρ δαιμόνων τοσαύτας γεγράφασιν, ἡμεῖς δὲ τετραπόδων δίκην κατὰ τοὺς Ἰὼβ τοῦ δικαίου φίλους σιγήσομεν, τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τῆς ἀληθείας, ἥτις ἐστὶν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἔργα θαυμάσια βλέποντες διὰ τῶν ἀσκητῶν καὶ τῶν τούτου θεραπόντων γιγνόμενα; καὶ μάλιστα διαῤῥήδην βοῶντος ἀκούον-

NOTÆ.

(1) Ab hoc Bonifacio priora duodecim ss. martyrum cum præfatione miracula in Latinum ex Græco Sophronii fuisse conversa, testis est apud nos *Spicil.* t. IV, p. 228, ipse Anastasius. Quisnam autem fuerit prædictus Bonifacius, quæque ejus ætas, munera, et dignitas, tradit erudita adnotatione Bencinius ad *Vitas pontificum RR.* ed. Blanchin. t. IV, p. 130. Ætas inde patet, quod sub Benedicto II et Sergio I, pontificibus vixit, dimidio vix sæculo post sancti Sophronii obitum. Loquitur autem de Bonifacio synodus Nicæna secunda in act. I., cujus verba recitat prædictus Bencinius. Idem de dignitate consiliarii sic ibi ait. « Apud Romanum clerum et Pontificem dignitas consiliarii Sedis apostolicæ erat inter spectabiliores. Qui enim hoc munere fungebatur, in gravioribus publicisque controversiis velut assessor pontifici et clero astabat; et siquando vacaret sedes, una cum aliis regebat ecclesiam. » Antequam vero hoc scholium præsenti volumini attexerem, jam de Bonifacio consiliario aliquid ego scripseram in quinto *Spicilegii* volumine, pag. 154.

(2) Videsis has perbreves S. Cyrilli homilias a nobis editas hujus *Patrologiæ* t. LXXVII, p. 1099.

Digitized by Google

τες, Ὅσα εἴπατε ἐν τῷ κρυπτῷ, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἠκούσατε, ἐπὶ τῶν δωμάτων κηρύξατε· καὶ τῶν μακαρίων ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν, πρὸς τοὺς σιγᾷν αὐτοῖς ἐπιτρέποντας λεγόντων, « Ὡς ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν. » Διὸ καὶ ἡμεῖς ζήλῳ θερμοτέρῳ καιόμενοι πρὸς τὴν σορὸν τῶν ἁγίων ἐδράμομεν· καὶ πεσόντες εὐσεβῶς ἐπὶ πρόσωπον ὁλοψύχως ηὐξάμεθα ὡς ἤδη ἐν ἡμῖν ὑπουργοῦσαν τὴν ὅρασιν, περὶ τῆς αὐτῶν ἀθλήσεως ἐντελέστερον γράψωμεν, καὶ περὶ τῶν πρὸς αὐτῶν γινομένων θαυμάτων συντάξωμεν, συνεργούσης ἡμῖν πρὸς τὸν κάματον τῆς θείας αὐτῶν χάριτος καὶ δυνάμεως· ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς ἠβουλόμεθα γραφὴν τὴν παροῦσαν ποιήσασθαι· τὴν Ἄνναν ἐπὶ τῇ προσενέξει Σαμουὴλ τοῦ προφήτου μιμούμενοι, καὶ Πέτρου τὴν πενθερὰν εὐγνωμόνως ζηλώσαντες, ὡς ἡ μὲν τὸν υἱὸν, ἡ δὲ ἑαυτὴν Θεῷ τῷ σεσωκότι πρὸς δουλείαν προσήνεγκαν. Ὅθεν ἀναστάντες καὶ καθ' ἑαυτοὺς μετὰ ταῦτα γενόμενοι, τὸ τῶν μαρτύρων ὕψος σκοπήσαντες, καὶ τῶν δρωμένων θαυμάτων τὸ πλῆθος θεώμενοι, κατὰ τὸν μέγαν Πέτρον ὅτε τὸ θαλάττιον ῥεῖθρον ἐπέζευεν ἐφοβήθημεν, κἀν τοῖς ἑαυτῶν λογισμοῖς ἐποντούμεθα, καὶ πλεῖστα τὴν ἡμῶν αὐτῶν προπέτειαν ἐμεμφόμεθα, δι' ἣν ἑαυτοὺς [οὐ] μετρήσαντες πρότερον, ἐν τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἐξετείναμεν.

β'. Συνηυξε δὲ τὸν φόβον ἡμῖν Μωϋσῆς ὁ θεσπέσιος, μᾶλλον δὲ ὁ πρὸς Μωϋσέα διαλεγόμενος Κύριος, καὶ μίαν εἰσφορὰν τὸν πλούσιον ἀπαιτῶν καὶ τὸν πένητα· καὶ μήτε τὸν πλούσιον ἐῶν πλείονα διδόναι λύτρα, τὴν ψυχὴν λυτροῦσθαι βουλόμενον, μήτε τι συγχωρῶν παρὰ ταύτην προσφέρειν τὸν πένητα. « Πᾶς γὰρ, φησὶν, ὁ παραπορευόμενος εἰς τὴν ἀπόσκεψιν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, δώσουσιν τὴν εἰσφορὰν Κυρίῳ· ὁ πλουτῶν οὐ προσθήσει, καὶ ὁ πενόμενος οὐκ ἐλαττονήσει ἀπὸ τοῦ ἡμίσους τοῦ διδράγμου, ἐν τῷ διδόναι τὴν εἰσφορὰν Κυρίῳ, ἐξιλάσασθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. » Ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἀπορώτεροι καὶ τῶν λίαν πτωχῶν ἐν λόγοις τυγχάνοντες, παραιτήσασθαι τὴν ἐν εὐχαῖς συνταχθεῖσαν Θεῷ τε καὶ μάρτυσιν τῶν λύτρων εἰσφορὰν ἠβουλόμεθα· ἀλλὰ τοῦτο δρᾷν ἡμᾶς ἕτερον ἀνέκοπτε λόγιον, ὅπερ ἐκκλησιάζων ὁ Σολομὼν ἀπεγράψατο· « Καθὼς ἂν εὔξῃ εὐχὴν τῷ Θεῷ βοῶν, μὴ χρονίσῃς τοῦ ἀποδοῦναι αὐτό· ὅτι οὐκ ἔστιν θέλημα ἐν ἄφροσιν· σὺ οὖν οἷα ἂν εὔξῃ, ἀπόδος· ἀγαθὸν τοῦ μὴ εὔξασθαί σε καὶ μὴ ἀποδοῦναι. » Καὶ Δαβὶδ ὁ τοῦτον γεννησάμενος λέγων ἐν Ἄσμασιν· « Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδωσω· » καὶ πάντας ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀναγόμενος μίμησιν, « Εὔξασθε γὰρ, φησὶν, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. » Ὧν τὰ ἀκόλουθα καὶ Ἰωνᾶς ὁ προφήτης ᾄδων ἐφθέγξατο· « Ὅσα ηὐξάμην ἀποδώσω σοι Σωτῆρί μου τῷ Κυρίῳ. » Ἤδη δὲ καὶ Μωϋσέως ὁ νόμος ἀπαιτεῖν ἠξίου τὰ ἐν εὐχαῖς συνταττόμενα· « Ἐὰν

ritis in occulto, audientur in lumine; et quæ in aure audistis, prædicate super tecta: beatisque apostolis ad eos, qui silere sibimet indicebant, in Actis suis dicentibus, « Quod nos non possumus quæ vidimus, et audivimus non loqui [1]. » Idcirco et nos flagrantiori zelo ferventes, ad confessionem sanctorum cucurrimus, pie procidentes in faciem, totoque animo devoventes, ut si nobis concesserint visionis officium, de certamine eorum accuratius conscriberemus, et quæ miracula ab eis sunt facta colligeremus, cooperante nobis ad laborem divina eorum gratia atque virtute. De quibus duntaxat Scripturam hanc voluimus facere, Annam in oblatione matrem prophetæ Samuelis imitati, et socrum Petri fideliter æmulati; quarum illa filium, hæc seipsam Deo, qui eam salvavit, ad deserviendum obtulerat. Unde assurgentes, et apud nos postmodum recollecti, hinc quidem martyrum celsitudinem speculabamur, miraculorum quæ fiebant multitudinem cernebamus; inde imbecillitatem nostram, sicut Petrus magnus dum super fluenta maris incederet, animadvertentes, terrebamur fluctuantes in cogitationibus nostris, et multum nostram petulantiam refutantes, ob quam nosmetipsos primum non metientes, ad id, quod supra nos est, nosmetipsos extendimus.

2. Adaugebat nobis vero timorem et Moyses ille venerabilis, imo Dominus qui cum Moyse disputans unam oblationem et divitum exquirit et pauperum; neque divitem sinens ampliora munera dare, cum animam velit redimere, neque præter hæc quidquam offerre pauperem. « Omnis itaque, ait, qui profectus fuerit ut consideret, a viginti annis et supra, dabunt oblationem Domino: qui dives est, non adjiciet; et qui pauper est, non minuet de dimidio didragmatis, dum dederint oblationem Domino redemptionem pro animabus suis [2]. » Unde et nos valde scilicet pauperiores etiam eis, qui nimis sunt inopes in sermone, recusare hanc quæ in votis Domino et martyribus ejus, a nobis promissa est redemptionis oblationem voluimus; sed hæc nos agere alterum eloquium coercebat, quod Salomon concionator ascripserat dicens: « Juxta quod vovisti Domino votum tuum, non retarderis exsolvere, quoniam non est voluntas in insipientibus. Tu autem quæcunque voveris, redde; bonum est te non vovere et non reddere [3]. » Et David ejus genitor inquit in Canticis: « Vota mea Domino reddam [4]: » omnesque ad sui imitationem invitans, « Vovete, inquit, et reddite Domino Deo vestro [5]. » Quibus consequentia et Jonas propheta canens effatus est: « Hæc quæ vovi, reddam salutari meo Domino [6]. » Jam pridem et lex Moysis exigi mandat, quæ pro-

[1] Act. IV, 20. [2] Exod. XXX, 13-15. [3] Eccle. V, 3. [4] Psal. XXI, 26. [5] ibid. LXXV, 12. [6] Jonæ II, 10.

NOTÆ.

(3) Ita codex; quod verbum Latinus interpres non expressit.

Digitized by Google

mittuntur in votis : « Si ergo voveris, inquit, votum Domino, non tardaveris reddere, quia exquirens exquiret Dominus Deus tuus abs te, et erit tibi in peccatum. Si vero non vis vovere, non erit tibi in peccatum. Quæ processerint de ore tuo conservato faciens, quemadmodum vovisti Domino Deo tuo, donum quod locutus es ore tuo [1]. »

3. His igitur curis obstrictus interdum quidem scribere propter priora perterritus, interdum non scribere propter sequentia contremiscens, et quid agerem nesciens, ad eosdem martyres confugiens, quid agendum esset ab eorum sanctimonio deposcebam. Illi vero affectus suscipientes propositum, et pro petulantia non denotantes, scribere præceperunt, præsidium suum conferre pollicentes. Multoties itaque scribentibus nobis apparuere, quod repromiserant adimplentes; nunc quidem atramentum et calamum porrigentes, nunc vero quaternionem sumentes, et quæ nos fefellerant corrigentes; vultus hilaritate monstrabant ea se cum dilectione discurrere, quod et nos sæpius patimur dum lætis oculis pervenerimus ad loca gratiam relationis habentia. Millies quippe nobis dum in aliis occuparemur conquesti sunt, et tanquam negligentibus increpavere dicentes : Quousque non perficis veritatem? hoc de præsenti scriptura, et laude sui nominis deferentes. Quæ omnia si scribere velimus, eos qui lecturi sunt onerabimus : sufficit autem nobis per hæc modo, sæpius nobis ab eis collatum præsidium dum scriberemus astruere, Deum atque eos testes veritatis, quæ in his est, habentes. In primis ergo horum martyriale certamen conscripsimus, et quod in templo sint venerabilis Marci depositi, et quomodo demum in ædes sunt evangelistarum exinde transpositi; horum occasiones et semina ex vocibus sancti Cyrilli colligentees. Postque hæc, septem decadas miraculorum conscripsimus, millia decadarum multarum habentes describere, si utique nos dicere possemus, audire vero qui hæc lecturi sunt valuissent. Veraciter quippe etiam in hoc, sapientiæ concionator effatus est dicens : Omnes sermones laboriosi; non poterit os loqui; nec oculus replebitur ad videndum, nec auris replebitur audiendo.

4. Propter hoc ergo septem tantum decadas miraculorum scribere proposuimus, septimum numerum apud sanctam Scripturam mysticum, et decimum perfectum esse cernentes : ut per hæc ostendamus circa signa facienda eos possibiles, dum in utroque tam mysticum est, quam perfectum; et mysticum quidem secretam rationem sanationum significat, infinitam vero perfectum; et septimi quidem mysticum ac pretiosum, per hæc Scriptura nos edocet, quod omnium Deus die septima a constructione requievit, et hanc san-

A γὰρ εὖξῃ, φησὶν, εὐχὴν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, οὐ χρονίσῃς ἀποδοῦναι αὐτήν· ὅτι ἐκζητῶν ἐκζητήσει Κύριος ὁ Θεός σου παρὰ σοῦ, καὶ ἔσται σοι ἁμαρτία· ἐὰν δὲ μὴ θελήσῃς εὔξασθαι, οὐκ ἔσται σοι ἁμαρτία. Τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων σου φυλάξεις, καὶ μὴ ποιήσῃς ὃν τρόπον ηὔξω Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ὅτι ἐλάλησας τῷ στόματί σου. »

γ'. Οὕτω δὲ τοῖς λογισμοῖς πιεζόμενοι, καὶ ποτὲ μὲν γράφειν διὰ τὰ πρῶτα φοβούμενοι, ποτὲ δὲ μὴ γράφειν διὰ τὰ δεύτερα τρέμοντες, καὶ τί δρᾷν οὐ γινώσκοντες, πρὸς τοὺς μάρτυρας κατεφύγομεν, ὧν τὸ πρακτέον πρὸς τῆς αὐτῶν ἁγιστείας ἠτούμεθα· οἱ δὲ τοῦ ζήλου τὴν γνώμην δεξάμενοι, καὶ τῆς προπετείας οὐκ ἀτιμάσαντες ἕνεκα, τὸ γράφειν ἐπέτρεψαν, τὴν ἑαυτῶν συμμαχίαν χορηγεῖν συνταξάμενοι· B πολλάκις οὖν ἐν τῷ γράφειν ἡμᾶς ἐπεφάνησαν, πληροῦντες αὐτῶν τὸ ἐπάγγελμα· ποτὲ μὲν μέλαν καὶ κάλαμον παρεχόμενοι, ποτὲ δὲ τὴν τετράδα λαμβάνοντες, καὶ τὰ ἡμέτερα σφάλματα διορθούμενοι· ἔστιν δὲ ὅτε καὶ ταῖς διηγήσεσι χαίροντες τὴν τῶν προσώπων ἐδείκνυον ἱλαρότητα, ἐν τῷ διέρχεσθαι πάσχοντες ὃ πολλάκις ἡμεῖς ὑπομένομεν, ἐπὰν ὀνόμασιν ἐν ἡδυτέροις γενώμεθα, ἢ χωρίοις Φαρισαΐσωμεν (3)· μυριάκις δὲ ἡμῖν ἐν ἄλλοις σχολάζουσιν διεμάχοντο, καὶ ὡς ἀμελοῦσιν ἐπέπληττον· καὶ, Μέχρι τίνος οὐ πληροῖς τὴν ἀλήθειαν; ἔλεγον; ἀλήθειαν τὴν παροῦσαν γραφὴν, καὶ τὸν εἰς αὐτοὺς ὀνομάζοντες ἔπαινον· ἅπερ εἰ γράψαι θελήσαιμεν, ἅπαντας τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀποκναίομεν· ὅθεν τὴν διὰ τούτων καὶ μόνον δηλώσαντες τὴν πολλάκις αὐτῶν γεγονυῖαν ἡμῖν ἀρωγὴν, ἐν τῷ γράφειν ἀρκούμεθα, Θεὸν C καὶ αὐτοὺς τῆς ἀληθείας ἐν τούτοις ἔχοντες μάρτυρας· ἐν πρώτοις οὖν τὴν μαρτυρικὴν αὐτῶν γεγράφαμεν ἆθλησιν, καὶ τὴν εἰς ναὸν Μάρκου τοῦ θείου κατάθεσιν, καὶ τὴν ἐκ τούτου πρὸς τὸν τῶν εὐαγγελιστῶν οἶκον μετάθεσιν, τὰς τούτων ἀφορμὰς καὶ τὰ σπέρματα ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου φωνῶν συλλεξάμενοι· μεθ' ἃ καὶ δεκάδας ἑπτὰ θαυμάτων ἐγράψαμεν, μυριάδας δεκάδων πολλὰς ἔχοντες ἀναγράψασθαι, εἴπερ λέγειν ἡμεῖς μὲν ἠδυνάμεθα, ἀκούειν δὲ οἱ τούτοις προσομιλοῦντες ἐνίσχυον· ἀληθεύει γὰρ καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ σοφὸς Ἐκκλησιαστὴς, ὡς Πάντες, εἰπὼν, οἱ μετὰ κόπου καὶ λεγόμενοι καὶ ἀκουόμενοι καὶ γινόμενοι λόγοι ἔγκοποι· οὐ δυνήσεται ἀνὴρ τοῦ λαλεῖν· καὶ D οὐκ ἐμπλησθήσεται ὀφθαλμὸς τοῦ ὁρᾷν, καὶ οὐ πληρωθήσεται οὖς ἀπὸ ἀκροάσεως.

δ'. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ δεκάδας ἑπτὰ καὶ μόνας θαυμάτων γράψαι προήχθημεν, τὸν ἑπτὰ ἀριθμὸν παρὰ τῇ Γραφῇ μυστικὸν, καὶ τὸν δέκα τέλειον βλέποντες· καὶ δι' αὐτῶν παριστᾷν ἀμφότερα τὰ περὶ τὰ σημεῖα δυναμένους, τό τε μυστικὸν καὶ τὸ τέλειον· τὸ γὰρ μυστικὸν, τὸν κρύφιον λόγον δηλοῖ τῶν ἰάσεων· τὸ ἄπειρον δὲ, τὸ τέλειον· καὶ τοῦ μὲν ἑπτὰ τὸ μυστικόν τε καὶ τίμιον, διὰ τούτων ἐκ τῆς Γραφῆς διδασκόμεθα· ὅ τε γὰρ τῶν ὅλων Θεὸς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ τῆς δημιουργίας ἐπαύσατο, καὶ ταύτην ἁγίαν ἐθέσπισεν· ἑπτὰ ἡμέραις τὴν ἄζυμον τοῦ Πάσχα

[1] Deut. xxiii, 23-24.

Digitized by Google

τροφὴν διετάξατο· λυχνίαν τε ποιεῖν ἑπτάμυξον · καὶ διὰ τοῦτο ἑβδομος μὲν ἀπὸ Ἀδὰμ ὁ Ἐνὼχ, ἑβδομος δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ Μωϋσῆς παρεγένετο· ὀφθαλμοὺς δὲ Κυρίου ἑπτὰ βλέπειν ἐπὶ τὴν οἰκουμένην μανθάνομεν· τοσαῦτα δὲ πνεύματα τὸν Ἡσαΐαν ἀκούομεν λέγοντα· καὶ στύλους ἑπτὰ τῆς σοφίας ὁ Σολομῶν ἀπηρίθμησεν· καὶ οἱ ἀπόστολοι διακόνους ἑπτὰ νομικῶς προχειρίζονται. Τοῦ δὲ δέκα τὸ τέλειον ᾄδουσι μὲν καὶ οἱ ἔξω φιλόσοφοι, οἱ καὶ Θεὸν αὐτὸν ἡγησάμενοι, ὡς ἡ τετρακτὺς ἡ Πυθαγόριος βούλεται, ὅτι καὶ μονάδων τέλος καθέστηκεν, καὶ μονὰς δεκάδων γνωρίζεται· καὶ βάσις ἐστὶν τῶν μετ' αὐτῶν ἀριθμῶν, ἐφ' ἑαυτὸν ἀεὶ συντιθέμενος· ᾄδει δὲ καὶ Μωϋσέως νόμος σαφέστερον· δέκατος μὲν γὰρ ὁ Νῶε μετὰ τὸν Ἀδὰμ ἀναδείκνυται· καὶ ῥίζα τῆς τοῦ γένους δευτέρα καθίσταται τὴν δεκάδα μιμούμενος· ὁ Ἀβραὰμ δὲ τῷ Μελχισεδὲκ ὡς νικήσας δεκάτας προσήνεγκεν· ἐντεῦθεν καὶ δεκάτας τῶν ὄντων Ἑβραῖοι Θεῷ προσάγειν προστάττονται· καὶ τῆς ψυχῆς δὲ τὸ λύτρον ὀβολοὺς δέκα προσφέρειν ὁ νόμος ἐθέσπισεν· ἀλλὰ δεκάτῃ μὲν τοῦ πρώτου μηνὸς ὁ ἀμνὸς συλλαμβάνεται· δεκάτῃ δὲ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς ὁ ἱλασμὸς ἀναγράφεται· ἐντολαὶ δὲ δέκα θεόγραπτοι ταῖς πλαξὶν τῆς διαθήκης ἐνήστραπτον· δέκα δὲ καὶ ὁ Κύριος τὰ τῆς εὐχῆς παραδίδωκεν ῥήματα· καὶ Δαβὶδ μὲν ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ τοὺς Ψαλμοὺς ἐτερέτιζεν· Ἀβραὰμ δὲ μέχρι δέκα δικαίων κατάγει Θεοῦ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὴν ἐπὶ Σοδομίταις τῆς καταδίκης ἀνάβλησιν.

A ctam esse decrevit. Septem diebus edere azyma festivitatis Paschæ constituit, et lucernam facere septiformem; et septem rostrorum. Et idcirco septimus quidem ab Adam Enoch; septimus vero ab Abraham [a] Moyses advenit. Oculos quoque Domini septies orbem terræ videre didicimus; totque spiritus Esaiam dicentem audivimus; et Salomon septem sapientiæ columnas dinumerat; et apostoli septem diaconos legitime promoverunt. Decimi vero perfectum, tradunt quidem et externi philosophi, qui et Deum hunc arbitrati sunt, sicut illa vult tetractys, id est quaternitas Pythagoræ, quia et terminus unitatum est, et unitas decadarum esse cognoscitur; basisque ad fundamentum est sequentium numerorum, dum in se ipso semper multiplicatur. Canit autem et Mosaica lex manifestius, quod decimus quidem Noe apparuerat post Adam, qui ad instar decadæ, secunda quædam radix generis exstitit. Abraham vero ad Melchisedech decimas utpote victor obtulit: hinc et decimas rerum suarum offerre Domino Judæi præcepti sunt: et pro redemptione animæ decem obolos lex decrevit offerri. Decima quoque primi mensis agnus assumitur; decima vero septimi mensis propitiatio describitur. Mandata etiam decem a Deo in testamenti tabulis scripta fulserunt. Decem etiam Dominus orationis tradidit verba. Et David quidem in psalterio decem chordarum modulatus est Psalmos. Abraham vero usque ad decem justos Dei clementiam inclinavit, et Sodomorum clamorem, quo condemnabantur, inflexit.

ε'. Τοῦ δὲ πολυπλασιασμοῦ τῶν δύο τούτων ἀριθμῶν, τοῦ ἑπτὰ, φημὶ, καὶ τοῦ δέκα τὴν δήλωσιν ὁμοίως ποιεῖται τὰ λόγια· αὐτῇ καὶ Μωϋσῆς σὺν τῷ λεῷ φοίνικας εὗρεν ἀνὰ τὴν ἔρημον ἑβδομήκοντα· καὶ μετ' αὐτὸν ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους προβάλλεται· καὶ ὁ Κύριος δὲ μαθητὰς ἑβδομήκοντα ἑτέρους μετὰ τοὺς δώδεκα καὶ πάλιν ἀνέδειξεν· καὶ ἑβδομάδες ἑβδομήκοντα συνετμήθησαν ἀπὸ τῆς τοῦ Νῶε κατακλύσεως καὶ τῆς Ἱεροσολύμων ἐμπρήσεως ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, κατὰ Δανιὴλ εἰπεῖν τὸν μακάριον· ἑβδομήκοντα δὲ ἔτη ἕως τῆς ἀπὸ Βαβυλῶνος Ἰσραὴλ ἀνακλήσεως· ἀλλὰ καὶ Τύρον ὁ Ἡσαΐας αἰτεῖ παρὰ Κυρίου καταλειφθήσεσθαι, φησὶν, ἑβδομήκοντα· καὶ πάλιν μετὰ τοσούτων ἐτῶν ἀριθμὸν ἐπισκεφθήσεσθαι· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἑβδομηκοστὸς ἕβδομος ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ Ἀδὰμ ὁ νέος Ἀδὰμ τῷ βίῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἐπεδήμησεν· καὶ ἑπτάκις συγχωρεῖν ἑβδομήκοντα, καὶ ἀφιέναι προσέταξεν τὰ τῶν μετανοούντων ἀδελφῶν ἁμαρτήματα· καὶ μακρὸν ἂν εἴη [ἡ] τῆς παρούσης σχολῆς τὰς περὶ τούτων μαρτυρίας ἐκ τῆς Γραφῆς ἀναλέγεσθαι· πᾶσα γὰρ τούτων πεπλήρωται, καὶ κηρύττει σαφῶς τὸ τούτων τῶν ἀριθμῶν μυστικόν τε καὶ τέλειον.

5. Multiplicationem vero horum duorum numerorum, septimi, inquam, et decimi, similiter manifestant eloquia. Confestim quidem Moyses cum populo septuaginta palmas invenit in eremo; dehinc septuaginta promovit presbyteros: et Dominus iterum alios discipulos septuaginta post duodecim demonstravit. Septuaginta quoque septimanæ a Noe diluvio a templi destructione, et Hierosolymorum incensione usque ad Christum ducem recensentur, juxta Danielem; septuaginta etiam anni quoadusque de Babylone Israel revocatus est: sed et Isaias Tyrum dicit annis septuaginta a Deo relinquendam, et iterum post totidem annorum numerum visitandam, et in hoc quod in principio fuerat restaurandam. Ipse Dominus septuagesimus septimus ab Adam vetere, novus Adam in hanc vitam advenit; et septuagies septies indulgere et peccata fratrum pœnitentiam agentium dimittere mandat. Longum proinde exsistit, quam præsens facultas est, super his testimonia de Scripturis eligere, dum his tota referta sit, manifeste prædicans horum numerorum mysticum atque perfectum.

ς'. Ὅθεν καὶ ἡμ[illegible]ον, ἑβδομήκοντα ταυτὸν δέ ἐστιν εἰπ[illegible] δὲ

6. Ex hoc igitur et nos horum sanctorum, septuaginta miracula scripsimus, quæ dicendæ sunt

[a] Exod. Chr[illegible]

Digitized by Google

decadæ quidem septem, septimanæ vero decem. Quorum tres quidem decadæ primariæ, quæ post eorum martyriale certamen, sepulturamque et translationem continentur, sed et quartæ dimidium, Cyri et Joannis, quæ in Alexandrinis gestæ sunt, virtutes insinuant. Quartæ vero residuum, et decada quinta, quæ in Ægyptiis et Libycis acta sunt prædicant : sexta autem et septima, beneficia quæ in advenis gesta sunt intimant. In tribus quippe totus scriptorum miraculorum dividitur numerus, in Alexandrinis, in Ægyptiis et Libycis, et in eis qui ex advenis medelam adepti sunt. Divisionis vero causam ad locum venientes asseremus. Non autem ignoramus quod sacris miraculorum narrationibus, mollis stylus magis congruat et solutus, sed nos hunc relinquentes, extensum suscepimus, ut per hunc concitum sanctorum fervorem, et ad curas ægrotantibus conferendas designent instantiam.

A δέκα τῶν θαυμάτων γεγράφαμεν· καὶ αἱ τρεῖς μὲν αἱ πρῶται δεκάδες, αἱ μετὰ τὴν ἐμμάρτυρον ἄθλησιν καὶ ταφὴν καὶ μετάθεσιν ἐμφερόμεναι· καὶ μέν τοι καὶ τῆς τετάρτης ἥμισυ, τῶν εἰς Ἀλεξανδρέας Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ πραχθέντων δηλοῦσιν τὴν δύναμιν· τὸ δὲ ταύτης λειπόμενον καὶ δεκὰς ἡ πέμπτη, τῶν ἐπ' Αἰγυπτίοις δρασθέντων καὶ Λίβυσι, γεγόνασι κήρυκες· ἕκτη δὲ καὶ ἑβδόμη, τὰς ἐπὶ τοῖς ὀθνείοις αὐτῶν εὐεργεσίας μηνύουσιν. Εἰς τρεῖς γὰρ ὁ πᾶς ἀριθμὸς τῶν γραφῶν τῶν θαυμάτων διῄρηται, εἰς Ἀλεξανδρέας, εἰς Αἰγυπτίους καὶ Λίβυας, εἰς τοὺς ἐξ ἀλλοδαπῆς δρασσομένους ἰάματα· τὸ δὲ τῆς διαιρέσεως αἴτιον κατὰ τοὺς τόπους γινόμενοι λέξομεν· οὐκ ἀγνοοῦμεν δὲ ὡς ταῖς τῶν θαυμάτων ἱεραῖς διηγήσεσιν ὅτι ὁ ἀνειμένος μᾶλλον χαρακτὴρ καὶ ἔκλυτος B ἔπρεπεν· ἀλλ' ἡμεῖς τοῦτον ἐάσαντες, τὸν σύντονον παρελάβομεν, ἵνα καὶ δι' αὐτοῦ τὸ τῶν ἁγίων θερμὸν καὶ εὐκίνητον καὶ πρὸς τὰς τῶν νοσούντων ἰάσεις σημαίνῃ τὸ σύντονον.

ΤΟ ΕΓΚΩΜΙΟΝ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΚΥΡΟΝ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΝ.

—

LAUDES
IN SS. CYRUM ET JOANNEM.

—

7. Alii quidem aliter sanctos honorent, multifarie donationes eorum publicantes, et multis modis beneficia prædicantes; hi excelsorum quidem templorum erectionibus, illi vero variorum marmorum adornationibus, alii auro fulgentium tessellarum compositionibus, alii delectabilibus pictorum artibus, et aureis alii atque argenteis titulis, alii autem sericis et bombycinis texturis. Atque ut simul absolute dicamus, universi honorem martyribus exhibere contendant, prout singulis facultas est et voluntas, et alterutrum in his vincere appetant, suum erga sanctos ostendentes affectum, et percipientes pro corruptibilibus, immarcescibilia; et pro temporalibus quæ finem non habent : talibus enim egregii consueverunt amatores suos recompensare muneribus. Nos autem, quibus sermo est terrenis materiis pretiosior, utpote qui non sola ex materiali lingua, sed et spiritu profunditur; verum et ipse quia defluit et dissolvitur, sæpe negligitur; hoc sanctos honoremus, quo etiam maxime gaudere martyres certus sum tanquam Verbi Dei vocatos prædicatores; postulantes etiam ut et iste nobis detur in apertione oris, et benigne quasi proprius suscipiatur, a nobis illis oblatus, qui nihil dignum solemnitate ipsorum habemus, quorum scilicet gratiæ donis plurimum destituimur.

ζ'. Ἄλλοι (4) μὲν ἄλλως τοὺς ἁγίους τιμάτωσαν, πολυμερῶς αὐτῶν τὰς δωρεὰς θριαμβεύοντες, καὶ τὰς C εὐεργεσίας πολυτρόπως κηρύττοντες· οἱ μὲν ναῶν ὑψηλῶν ἀναστήμασιν, οἱ δὲ ποικίλων μαρμάρων κοσμήσεσιν, ἄλλοι δὲ χρυσαυγῶν ψηφίδων συνθέσεσιν, ἕτεροι φαιδροῖς ζωγράφων τεχνάσμασιν, καὶ χρυσοῦ ἄλλοι καὶ ἀργύρου ἀναθήμασιν, ἕτεροι δὲ τοῖς ἐκ σηρικῶν καὶ βομβύκων ὑφάσμασιν· καὶ ἅπαξ ἁπλῶς ἅπαντες ἐπὶ τὴν τῶν μαρτύρων τιμὴν ἁμιλλάσθωσαν, ὡς ἑκάστου εὐπορία ἐστὶν καὶ ἡ βούλησις· καὶ ἀλλήλους ἐν τούτοις νικᾷν ἐφιέσθωσαν, τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους ἐνοῦσαν αὐτοῖς στοργὴν ἐνδεικνύμενοι· καὶ κομιούμενοι ἀντὶ μὲν τῶν φθαρτῶν τὰ ἀμάραντα, ἀντὶ δὲ τῶν προσκαίρων τὰ τέλος οὐκ ἔχοντα· τοιούτοις γὰρ αὐτῶν οἱ θεσπέσιοι τοὺς ἐραστὰς ἀμείβεσθαι τοῖς δώροις εἰώθασιν. Ἡμεῖς δὲ οἷς λόγος ἐστὶν τῶν γηΐνων ὑλῶν τιμαλφέστερος, ἅτε μὴ μόνης ἐκ D γλώττης ὑλώδους, ἀλλὰ καὶ πνεύματος προχεόμενος, καὶ αὐτὸς δὲ διὰ τὸν ῥευστὸν καὶ ῥυόμενον ἀμελούμενος, τούτῳ τοὺς ἁγίους τιμήσωμεν· ᾧ καὶ μάλιστα χαίρειν τοὺς μάρτυρας πείθομαι, ὡς Λόγου Θεοῦ χρηματίσαντες μάρτυρες, ἄξιον μὲν οὐδὲν τῆς αὐτῶν πανηγύρεως ἔχοντι, πολὺ δὲ τούτων λειπομένῳ τῆς χάριτος· αἰτοῦντες καὶ τοῦτον ἡμῖν ἐνοικῖσαι τοῦ στόματος διδόναι, καὶ προσηνῶς ὡς οἰκεῖον δέξασθαι πρὸς ἡμῶν αὐτοῖς προσφερόμενον.

NOTÆ.

(4) Sequentes versus octodecim, usque ad εἰώθασιν exstant citati ex Sophronio in Nicæna secunda synodo edit. Florent. t. XIII, p. 57. Differt autem Latina interpretatio Anastasii apud synodum ab hac codicis Vaticani, quæ fortasse est Bonifatii consiliarii.

Digitized by Google

η'. Χρέος δέ ἐστιν τὸ ἐγκώμιον· καὶ τούτου πρὸς ἐκτισιν, ἕτερον πάλιν ποιούμεθα δάνεισμα, τὴν αὐτῶν ἀρωγὴν ἐπισπώμενοι, ἵνα αὐτοὶ ὦσιν οἱ διδόντες τε καὶ οἱ λαμβάνοντες, καὶ τοὺς λέγοντας ἡμᾶς ἁγιάζοντες· χρέος οὖν ὄντως ἐστὶν τὸ ἐγκώμιον καὶ χρέος παράδοξον, χρέος ἐκτινόμενον καὶ τὸν χρεώστην οὐκ ἐλευθεροῦν τοῦ ὀφλήματος, χρέος ἀποπληρούμενον καὶ πάλιν ἀεὶ χρεωστούμενον, χρέος ἀποδιδόμενον καὶ προσθήκην λαμβάνον αὐξήσεως, χρέος ἀεὶ προσφερόμενον καὶ τὴν ὕπαρξιν οὐ μειοῦν τοῦ προσφέροντος, χρέος ἀεὶ παρεχόμενον καὶ πληθύνον τῶν εὐγνωμόνως διδόντων τὰ πράγματα, χρέος ἀεὶ προσνεμόμενον καὶ εὐλογεῖσθαι ποιοῦν τὸν προσνέμοντα. Οὐ παλαιὸν δὲ τὸ χρέος καθέστηκεν, ὡς καὶ τόκον ἐγγεννῆσαι τοῖς μάρτυσιν, οἳ καὶ τόκον λαβεῖν ἀπαναίνονται, θείων ἐντολῶν γενόμενοι φύλακες, καὶ ταύτας παρελθεῖν καὶ μετὰ τὴν ἐνθάδε ζωὴν οὐ βουλόμενοι· ἀλλ' εἰ καὶ τόκους τοὺς ὑπευθύνους οὐ θέλουσιν, τὸν ἑαυτῶν βασιλέα μιμούμενοι, καὶ τοὺς εὐγνώμονας ἀποδέχονται, καὶ μέμφονται τοὺς ἀγνώμονας· οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς τοῖς δέκα λεπροῖς τὴν κάθαρσιν δωρησάμενος, τὸν ὑποστρέψαντα καὶ τὴν χάριν ὑμνήσαντα ἀλλόφυλον ὄντα προσεδέξατο καὶ ἐπῄνεσεν, καὶ πρέπειν τὴν εὔνοιαν τοῖς εὖ πάσχουσιν ἐμαρτύρησεν· τοὺς δὲ λοιποὺς ὡς ἀγνώμονας, (Ἰουδαῖοι γὰρ ἦσαν) ἐμέμψατο· ἄρτι γὰρ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσθενήσαντες, οὓς ὁ Σωτὴρ λύχνον τοῦ παντὸς προσηγόρευσε σώματος· φωτὸς γὰρ ὄντως ὁ τούτων στερούμενος ὑπομένει τὴν στέρησιν.

8. Debitum vero est laus, et ad hujus exsolutionem rursus alterum mutuamur eorum persequentes auxilium, ut idem ipsis sint, et qui dant et qui accipiunt, et nos qui loquimur sanctificantes. Debitum ergo vere est laus, et debitum admirabile; debitum persolutum, et debitorem a debito [non] liberans; debitum quod completur, et iterum semper debetur; debitum redditum, et appositionem accipiens incrementi; debitum quod semper offertur, et substantiam non minuit offerentis; debitum quod semper exhibetur, et res multiplicat devote præbentium; debitum semper attributum, et benedici faciens tribuentem. Non autem adeo vetus est debitum, ut etiam usuram martyribus gignat; quanquam ipsi usuram accipere renuant, divinorum mandatorum facti custodes, et hæc transire post hanc vitam nolentes. Verum ipsis usuras exigere a debitoribus nolunt, regem suum imitantes, et devotos suscipiunt, et reprehendunt ingratos. Sic enim et ipse decem leprosis illis purgatione donata, eum qui reversus et gratiam est confessus, cum esset alienigena suscepit atque laudavit, decereque benevolentiam habere circa beneficiorum auctorem, hos qui bene patientur, attestari dignatus est. Reliquos autem tanquam ingratos, Judæi enim erant, merito reprehendit; modo quippe oculis infirmati, quos Salvator totius corporis appellavit lucernam [9]; lucis enim revera privationem sustinet, qui his privatus exstiterit.

θ'. Καὶ τύφλωσιν ἄγειν ἀκούοντες πρὸς τῶν ἰατρῶν τὴν ἀσθένειαν, ὧν οἱ μὲν τὸ πάθος ἐπίχυσιν, οἱ δὲ πλατυκορίαν ὠνόμαζον, ἑκατέρου δὲ τέλος ἡ τύφλωσις, καὶ τῶν ὀμμάτων ἡ στέρησις, ἐπὶ τοὺς ἁγίους τούτους Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς εὐεργέτας ὡρμήσαμεν, πάσας ἡμῶν τὰς περὶ τοῦ βλέπειν ἐλπίδας τῆς θεόθεν αὐτοῖς δοθείσης χάριτος ἐξαρτήσαντες, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην βοήθειαν ὡς ἀσθενῆ καὶ πρὸς τὸ πάθος ἀδύνατον παρωσάμενοι. Οἱ δὲ τὴν πίστιν ἀποδεξάμενοι (πιστεῦσαι γὰρ δεῖ πρῶτον τὸν προσερχόμενον, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον), ταχεῖαν τῆς νόσου παρέσχον τὴν ἴασιν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἡμᾶς ὡς οὐδὲν πάθοιμενοῖα Ἀσκληπιάδαι πάσχειν εἰρήκασιν ἐπιστώσαντο, τὴν Ὁμηρικὴν ἡμῶν δι' ὁραμάτων αἰνιγματωδῶς καὶ χαριέντως ὡς φίλον αὐτοῖς φυγαδεύσαντες τύφλωσιν, δεικνύντες ἐναργῶς ὡς πάντα δυνατὰ τῷ Θεῷ τὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδύνατα.

9. Et cæcitatem afferre infirmitatem hanc a medicis audientes, quorum alii quidem vitium hoc effusionem, alii vero platycorian, id est latam pupillam nominabant; utriusque autem finis cæcitas est, et oculorum privatio; ad hos bene operantes sanctos, Cyrum scilicet et Joannem, profecti sumus omnem nostram videndi spem in divinitus illis data gratia suspendentes, et humanum auxilium tanquam infirmum, et contra passionem minus validum repellentes. At illi fidem admittentes; credere quippe primum, accedentem oportet, secundum Apostolum [10]; celerem præbuere sanitatem languoris; et de futuris quod hinc nihil essemus passuri, quæ Asclepiadæ nos dixere passuros, certos per omnia reddiderunt, homericam nostram cæcitatem per visiones et ænigmata, ut illis gratum est, effugantes; manifesteque monstrantes, quod omnia possibilia sint credenti, et quod possibilia Domino quæ impossibilia sunt apud homines.

ι'. Ἐγκωμιαζέσθωσαν οὖν πρὸς τῆς ἡμῶν εὐτελείας οἱ μάρτυρες, καὶ πρόφασις εὐφροσύνης γινέσθωσαν τοῖς ἀκούουσιν· σκιρτᾷ γὰρ τῶν πιστῶν τὰ συστήματα Κῦρον εὐφημούμενον βλέποντα, καὶ τῶν εὐσεβούντων τὸ πλῆθος ἀγάλλεται Ἰωάννου μαθὸν τὸ ἐγκώμιον· ἐξ Εὐαγγελίων δὲ ἡμῖν καὶ τῶν τοῦ Κυρίου φωνῶν τὸ προοίμιον, αἳ πρὸς τοὺς ἀποστόλους πρώην ἐλέχθησαν, ἁρμόττουσι δὲ Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ τοῖς μάρτυσιν, καὶ τοῖς μετ' ἐκείνους τοιούτοις προσφέρεσθαι. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἅλας

10. Laudentur igitur martyres a vilitate nostra, et occasio lætitiæ audientibus fiat; tripudia enim ducunt fidelium cunei laudari Cyrum conspicientes, et pie agentium multitudo exsultat Joannis ediscens præconia. Porro ex evangelicis est et Domini vocibus nobis verbi principium ad apostolos prius edictis; congruunt autem offerri Cyro nec non et Joanni martyribus, et qui tales fuere post illos. Vos vere estis lux mundi [11], et sal terræ [12], o ter beati: lux quæ non occidit, et sal quod non

[9] Matth. VI, 22. [10] Hebr. XI, 6. [11] Matth. 5, 14. [12] ibid. 13.

Digitized by Google

infatuatur; lux quæ non exstinguitur, et sal quod foras non mittitur, lux quæ non dormit, et sal quod minime conculcatur; lux quæ semper videtur, et sal quod semper comeditur; lux universis dulcissima, et sal cunctis amandum, sine quo et sermo gratiæ desertus, et panis incomestibilis; lux Dei cognitionem donans, et sal deitatis amorem patrans; lux tenebrarum solutio, et sal eorum quæ infatuata sunt condimentum; lux illuminans non illuminata, et sal bono saliens humore, quæ boni non sunt humoris, lux depravata redarguens, et sal dissoluta constringens! O bigam sanctorum, per quam divinitas habetur mirabilis, mirabilis enim est re vera Deus in sanctis suis. O bigam martyrum, per quam mundus hilarescit! O bigam justorum, per quam vita renovatur! O bigam sanctorum, per quam fides stabilitur! O bigam opimorum, per quam pii magnificantur! O bigam æmulatorum, per quam error evellitur! O bigam potentium, per quam diabolus rumpitur? O bigam armatorum, per quam torquentur dæmonia! O bigam piorum, per quam in profundum idola demerguntur! Ave, o revera sacra biga, quæ et Domino præsens es, et mortalibus meliora concedis; ave, o biga honorabilis, quæ in cœlo manes, et terram non deseris; ave, o biga sancta, quæ cum angelis chorum ducis, et homines perspicis. Vere utique digne auditis vos Salvatorem laudantem, et magnisone prædicantem atque dicentem: « Vos estis lux mundi, et sal terræ; » lux a vera luce illuminata, et sal ab ipso qui vere est sal conditum, « et illuminans pure credentes, et condiens opime laudantes.

11. Porro quomodo insolubilis hujus dualitatis non miremur connexionem, vel quomodo admirandæ hujus conjugationis gloriosam non dicamus unitionem? Videmus enim mista, quæ fuerant incommista; et mutuo convenientia, quæ erant invicem inconvenientia; et temperata, quæ erant intemperata; et complexa, quæ fuerant incomplexa; et pacificata, bellantia; et amica facta, contraria; unum ex conventione facta, quæ unum fieri difficile poterant. Alter enim monachus erat, Cyrus scilicet; alter autem miles exstiterat. Et ille quidem desertum, iste vero persequebatur urbes. Alter pacem ad omnes custodire studebat, secundum eum qui dixit: « Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes [18]; » alter autem bellum, quod adversus homines fit (5), amplectebatur; alter propria, pauperibus dispergebat; alter vero non propria, tyrannide diripiebat; alter philosophicam vitam ducebat; alter vero judicialem ordinem discurrebat; alter cœlestem habebat conversationem, alter tenebat terrenam constitutionem; alter ma-

τῆς γῆς, ὦ τρισμακάριοι, τὸ φῶς τὸ μὴ δυόμενον, καὶ ἄλας τὸ μὴ μωραινόμενον, τὸ φῶς τὸ μὴ σβεννύμενον καὶ ἅλας τὸ μὴ ἔξω βαλλόμενον, τὸ φῶς τὸ ἀκοίμητον καὶ τὸ ἅλας τὸ ἀκαταπάτητον, φῶς τὸ ἀεὶ θεωρούμενον καὶ ἅλας τὸ ἀεὶ βιβρωσκόμενον, φῶς τὸ πᾶσιν γλυκύτατον καὶ ἅλας τὸ πᾶσιν ἐράσμιον· οὗ χωρὶς καὶ λόγος χάριτος ἔρημος, καὶ ἄρτος ἄβρωτος γίνεται, φῶς θεογνωσίαν δωρούμενον, καὶ ἅλας φιλοθεΐαν τεχνούμενον, φῶς τὸ σκότους λυτήριον καὶ ἅλας τὸ τῶν μωρανθέντων ἐπάρτυμα, φῶς φωτίζον τὰ ἀφώτιστα καὶ ἅλας εὐχυμίζον τὰ δύσχυμα, φῶς διελέγχον τὰ ἄτοπα καὶ ἅλας συσφίγγον τὰ ἔκλυτα. Ὦ ξυνωρίδος ἁγίων, δι' ἧς τὸ Θεῖον θαυμάζεται! θαυμαστὸς γὰρ ὄντως ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. Ὦ ξυνωρίδος μαρτύρων, δι' ἧς ὁ κόσμος φαιδρύνεται! Ὦ ξυνωρίδος δικαίων, δι' ἧς ὁ βίος καινίζεται! Ὦ ξυνωρίδος ὁσίων, δι' ἧς ἡ πίστις κρατύνεται! Ὦ ξυνωρίδος ὀλβίων, δι' ἧς εὐσεβεῖς μεγαλύνονται! Ὦ ξυνωρίδος ζηλωτῶν, δι' ἧς ἡ πλάνη θερίζεται! Ὦ ξυνωρίδος δυναστῶν, δι' ἧς ὁ διάβολος ῥήσσεται! Ὦ ξυνωρίδος ὁπλιτῶν, δι' ἧς κολάζονται δαίμονες! Ὦ ξυνωρίδος εὐσεβῶν, δι' ἧς ποντοῦται τὰ εἴδωλα! Χαίροις, ὄντως ὦ ξυνωρὶς ἱερὰ καὶ Θεῷ παροῦσα καὶ βροτοῖς τὰ κρείττω βραβεύουσα· χαίροις, ὦ ξυνωρὶς τιμία, ἐξ οὐρανοῦ μὲν οὖσα καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐάσασα· χαίροις, ὦ ξυνωρὶς ἁγία, σὺν ἀγγέλοις χορεύουσα καὶ ἀνθρώπους ἐποπτεύουσα· ὄντως ἀξίως ἀκούετε τοῦ Σωτῆρος ὑμᾶς ἐγκωμιάζοντος καὶ μεγαλοφώνως κηρύττοντος· « Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἅλας τῆς γῆς· » φῶς ἐξ ἀληθινοῦ φωτὸς φωτιζόμενον, καὶ ἅλας ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὄντως ἁλὸς ἀρτυόμενον, καὶ φωτίζον ἀκραιφνῶς τοὺς πιστεύοντας, καὶ ἀρτύον διαρκῶς τοὺς γεραίροντας.

ια'. Πῶς δὲ τῆς ἀλύτου ταύτης δυάδος μὴ θαυμάσωμεν τὴν συνάφειαν; ἢ πῶς ταύτης τῆς ξένης συζυγίας τὴν ἕνωσιν μὴ δοξάσωμεν; Ὁρῶμεν γὰρ μιγέντα τὰ ἄμικτα, καὶ ἀλλήλοις συμβάντα τὰ ἀλλήλοις ἀσύμβατα, καὶ κραθέντα τὰ ἄκρατα, καὶ συμπλακέντα τὰ ἀσύμπλεκτα, καὶ εἰρηνεύσαντα τὰ πολέμια, καὶ φιλιάσαντα τὰ ἀντίπαλα, καὶ ἓν ἐκ συνουσίας γενόμενα τὰ γενέσθαι ἓν δυσκολαίνοντα· ὁ μὲν γὰρ ἦν μοναστὴς ὁ Κῦρος, καὶ Ἰωάννης στρατιώτης ἐτύγχανεν· ὁ μὲν τὴν ἔρημον, ὁ δὲ τὰς πόλεις ἐδίωκεν. Ὁ μὲν τὴν πρὸς πάντας εἰρήνην ἐσπούδαζεν κατὰ τὸν εἰρηκότα, « Εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες· » ὁ δὲ τὸν πρὸς ἀνθρώπους ἠσπάζετο πόλεμον· ὁ μὲν τὰ ἴδια τοῖς πτωχοῖς ἀπεσκόρπιζεν, ὁ δὲ τὰ μὴ ἴδια τῇ τυραννίδι διήρπαζεν· ὁ μὲν φιλόσοφον βίον μετήρχετο, ὁ δὲ φιλόδικον τάξιν διήνυεν· ὁ μὲν οὐράνιον εἶχεν πολίτευμα, ὁ δὲ γήϊνον ἔσχεν κατάστημα· ὁ μὲν τὰς χεῖρας εἰς ἱκετείας ἐξέτεινεν, ὁ δὲ πρὸς τόξα καὶ βέλη καὶ δόρυ καὶ μάχαιραν· ὁ μὲν τοὺς πεπονθότας ἀνθρώπους ἰάτρευεν, ὁ δὲ τοὺς ἐῤῥωμένους ἐτίτρωσκεν· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ὁ μὲν οὐρανίῳ βασιλεῖ

[18] Rom. xii, 18.

NOTÆ.

(5) *Cod.* quod ad cœlos ducit.

Digitized by Google

συνετάττετο, ὁ δὲ ἐπιγείῳ βασιλεῖ συνωπλίζετο. Τίνος οὖν ἔργον ἡ θαυμαστὴ τούτων γέγονεν ἕνωσις; Ἢ τίς ὁ τὸ διάφορον ἀνελὼν καὶ συνάγων αὐτοὺς εἰς ὁμόνοιαν; Τίς δὲ ὁ τὴν ἀληθῆ συζυγίαν αὐτῶν ἁρμοσάμενος; ἢ δῆλον ὅτι Χριστὸς Θεὸς ἡμῶν, ὁ ποιῶν μεγάλα τε καὶ ἐξαίσια, ἔνδοξά τε καὶ ἀνεξιχνίαστα, ὁ λύσας τοῦ φραγμοῦ τὸ μεσότοιχον καὶ εἰς ἓν συνδήσας ἀμφότερα, ὁ τοῖς ἄνω τὰ κάτω συνάψας, καὶ τοῖς οὐρανίοις συννενεγκὼν τὰ ἐπίγεια, ὁ ἀγαγὼν τὰ πλανώμενα πρόβατα καὶ τοῖς μὴ πλανηθεῖσιν συνάψας, καὶ ἓν ἐκ πάντων ἐργασάμενος ποίμνιον· ὁ γῇ μὲν ἀγγέλοις, οὐρανὸν δὲ βατὸν ἀνθρώποις τευξάμενος.

A nus ad supplicationem extendebat, alter vero ad arcus et sagittas et lanceam et machæram; alter homines patientes curabat, alter autem homines incolumes vulnerabat. Et ut summatim dicamus, alter cum cœlesti rege construebatur, alter vero cum terreno armabatur imperatore. Cujus itaque opere, mirabilis horum facta est unitas? vel quis diversitatem abstulit, et eos ad unitatem collegit? quis autem eorum est, qui veram conjunctionem aptavit? an procul dubio Christus Dominus noster, qui facit magna et mirabilia gloriosa et investigabilia? qui solvit medium parietem maceriæ, et colligat in unum utraque; qui superioribus inferiora inseruit et cœlestibus terrestria contulit; qui reducit errantes oves, et his quæ non erraverunt adunat, et unum ex omnibus est operatus ovile; qui terram quidem angelis, cœlum autem pervium hominibus fabricatus est.

ιβ'. Εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ ψάλλοντος προφήτου τὴν λύραν ἁρμόσαντες, Κύρου καὶ Ἰωάννου τὴν θείαν ὁρῶντες συνάφειαν· ὄντως « Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, » δι' ἧς οἱ μωροὶ σοφίζονται, καὶ μωραίνουσιν οἱ σοφώτατοι· δι' ἧς ἁλιεῖς ἁλιεύονται, καὶ τελωνοῦνται τελῶναι, καὶ λῃσταὶ λῃστεύονται· « Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, » δι' ἧς οἱ τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ τυφλοὶ οἱ βλέποντες γίνονται· δι' ἧς εὐλογοῦσιν οἱ βλάσφημοι, καὶ διδάσκουσιν οἱ ἀπαίδευτοι· δι' ἧς οἱ ἰδιῶται θαυμάζονται, καὶ οἱ λόγοις αὐχοῦντες χλευάζονται· δι' ἧς οἱ ἀγράμματοι ῥητορεύουσιν, καὶ οἱ ῥήτορες ἀγροικίζουσιν· « Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, » δι' ἧς πτωχεύουσιν πλούσιοι καὶ πλουτοῦσιν οἱ πένητες, δι' ἧς δυνατοὶ μὲν ἠσθένησαν καὶ ἀσθενεῖς δύναμιν περιζώννυνται· « Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, » δι' ἧς ἡ στείρα πολύτεκνος καὶ ἄτεκνος ἡ πολύτεκνος γίνεται· δι' ἧς δυνάσται τῶν θρόνων καθέλκονται, καὶ πτωχοὶ καὶ πένητες ἀπὸ κοπρίας ἀνίστανται· δι' ἧς δρῦς καὶ βουνοὶ τεταπείνωνται, καὶ αἱ βαθεῖαι κοιλάδες πεπλήρωνται· δι' ἧς ἐξισοῦται τὰ σκολιά, καὶ αἱ τραχεῖαι τρίβοι εὐθύνονται· « Αὕτη τοίνυν ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, » δι' ἧς λύκος ἀρνίῳ συμβόσκεται, καὶ πάρδαλις καὶ ταῦρος καὶ μοσχάριον ἅμα νέμονται λέοντι καὶ ὑπὸ μικροῦ παιδίου ποιμαίνονται· δι' ἧς ἄρκτος καὶ βοῦς καὶ λέων ἐσθίουσιν ἄχυρα, καὶ εἰρηναίως αὐτῶν τὰ παιδία συναγελάζονται· δι' ἧς ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων καὶ κοίτην ἐγγόνων αὐτῶν ἐπιβάλλει χεῖρας ἀφόβως τὰ νήπια· ἀπολλύειν γὰρ οἱ ὄφεις αὐτὰ ἢ κακοποιεῖν οὐκ ἰσχύουσιν. « Αὕτη οὖν ὄντως ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου » καθέστηκεν, ἥτις καὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην εἰς ὁμόνοιαν ἤγαγεν, καὶ εἰς ἑστίαν μίαν κατῴκισεν, καὶ ἆθλῳ ἑνὶ πρὸ τοῦ τέλους ἐκόσμησεν, καὶ δόξῃ μιᾷ μετὰ τὸ τέλος ἐδόξασεν, καὶ στεφάνῳ ἑνὶ τοὺς νικηφόρους ἐτίμησεν· ἀποστολικῶς γὰρ τὸν δρόμον τελέσαντας καὶ τὴν πίστιν τηρήσαντας τῶν ἀποκειμένων τοῖς τοιούτοις στεφάνων ἠξίωσεν.

12. Dicamus ergo et nos cum psallente propheta lyram aptantes, ac Joannis et Cyri sacram videntes connexionem: vere « Hæc est immutatio dexteræ Excelsi [14], » per quam stulti sapientes efficiuntur, et infatuantur sapientissimi; per quam piscatores instar piscium capiuntur, et telonarii vectigalium more sumuntur, et latrones ac persecutores latrocinium et persecutionem patiuntur. « Hæc est immutatio dexteræ Excelsi, » per quam cæci illuminantur, et qui vident cæci fiunt; per quam benedicunt blasphemi, et discunt ineruditi; per quam idiotæ in admiratione habentur, et qui in verbis gloriantur merito deridentur; per quam illiterati rhetorizant, et rhetores agreste loquuntur. « Hæc est immutatio dexteræ Excelsi, » per quam pauperes efficiuntur, locupletes; et ditantur pauperes; per quam fortes infirmati sunt, et infirmi accincti sunt robore [per quam satietas esurit et esuries satiatur (6).] « Hæc est immutatio dexteræ Excelsi, » per quam sterilis fecunda, et multorum natorum mater efficitur infecunda; per quam potentes a soliis deponuntur, et pauperes et egeni exaltati de stercore præsident; per quam montes et colles humiliantur, et profundæ replentur convalles; per quam æquantur prava, et asperæ semitæ planæ constituuntur. « Hæc est itaque immutatio dexteræ Excelsi, » per quam lupus cum agno pabula sumit, et pardus cum hædo quiescit, et taurus atque vitulus simul cum leone pascuntur a pueroque parvo minantur; per quam ursus et bos et leo comedunt paleas, et cum eis pacifice pueri congregantur; per quam super foramen aspidum, et cubile natorum aspidum, mittunt manus suas intrepidi parvuli; perdere quippe serpentes eos vel male facere minime prævalent. « Hæc igitur immutatio dexteræ Excelsi » constitit, quæ etiam Cyrum atque Joannem ad concordiam duxit, et in una domo locavit; et certamine uno ante finem ornavit, et gloria una post mortem glorificavit, et corona una victoriosissimos honoravit; cursum namque apostolice consummantes, fidemque servantes, coronas quæ hujusmodi sunt repositæ meruerunt.

[14] Psal. LXXVI, 11.

NOTÆ.

(6) Hæc exciderunt a textu Græco.

Digitized by Google

13. Sed nec prius beati isti moribus invicem impugnabant, nec conversationem sibimet habebant contrariam, quoniam monachi Cyrus habitu, militis vero stola Joannes circumdaretur; et ille ovis, hic vero lupi pelle indueretur; uterque enim sacratus, uterque bonus, uterque verax, uterque sine macula, uterque justus, uterque Dei cultor, uterque simplicitate, lege ac disciplina seu præceptore plenus, quemadmodum finis eorum et divinitus eis data charismata testimonium præbuerunt. Non enim illos tantum habitus discernebat, quantum fidei collocatio comparabat; nec tantum repromissio separabat, quantum eos pietas copulabat: nec tantam his distantiam artes præstabant, quantam communionem spes donabat. Qui enim ab eadem sunt habitu fide, similes quoque et moribus fient; et qui uni pietati studium impenderunt, eisdem etiam actibus operantur; et qui ad eamdem speciem inspiciunt, eisdem utuntur annisibus.

14. Unde Christus omnium Deus et universitatis Dominus ac moderator, qui cuncta novit ante quam ut essent fierent, qui corda scrutatur et renes, quoniam non dormientibus oculis occulta hominum inspicit, ad unam gloriam martyres istos perduxit, et unum utrique contulit cultum. Est enim sine personarum acceptione judex, et pondus justum est apud eum, et statera quæ injusto nutui non inclinatur; qui unicuique librare novit quod justum est secundum suum laborem, eique mercedem propriam donat. Hinc Cyri Joannisque parilem in virtutibus sciens honorem, unum etiam contulit utrique in sacratissimi Marci celebrando templo sepulcrum; et hinc per evangelicum virum Cyrillum scilicet, illum pietatis propugnatorem, et prædicatorem a templis evangelistarum evangelistis moribus coæquales transtulit martyres, et apostolorum vicinos constituit: nam eos evangelistis vel aposlotis separandos non duxit, quia nequaquam virtutis diversitas, inter eos separationem induxit.

15. Sed ista quidem multa post tempora gerebantur, Theodosio videlicet minore imperatore, et magno Cyrillo sedem Alexandriæ moderante, cum videlicet jam primum Deus et pater humani generis fuisset misertus, quod seductione dæmonum peribat, et in terræ cœno miserabiliter volutabatur, in tenebrisque sensuum ambulabat, et creaturæ magis quam Creatori serviebat, per filiumque legem in adjutorium tribuisset; et attributa lex, per mandatum, imo per humanum et proclivem ad vitia nutum, infirmata fuisset et non posset illos salvare propter quos etiam per angelos data et in manu mediatoris, id est Moysi lata fuerat: et rursus cum jam post legem, etiam legis latorem Filium scilicet factum ex muliere, factum sub lege misisset, qui ex paterna ipsius natura ortus est, et per quem omnia fecit, quique perpetuo cum illo considet, secumque nihilominus creaturæ non perpetuæ dominatur; et cum jam et ipse Dominus Christus erga nos dispensationem complesset, et inimicum cele-

ιγ'. Οὐδὲ πρώην μὲν οἱ μακάριοι πρὸς ἀλλήλους τοῖς τρόποις ἐμάχοντο, οὔτε πολιτείαν εἶχον ἀντίπαλον· εἰ καὶ μοναστοῦ μὲν ὁ Κῦρος τὸ σχῆμα, στρατιώτου δὲ στολὴν Ἰωάννης ἠμπέσχετο· καὶ ὁ μὲν προβάτου, ὁ δὲ λύκου δορὰν ἐνεδιδύσκοντο· ἄμφω γάρ ἐστιν ἱερώ, ἄμφω ἀγαθώ, ἄμφω ἀληθινώ, ἄμφω ἀμέμπτω, ἄμφω δικαίω, ἄμφω θεοσεβῆ, ἄμφω ἀκακίας ἀνάπλεω, νόμου τε θείου καὶ διδαχῆς καὶ προσέτι τάγματος, ὡς τὸ τέλος αὐτῶν ἐμαρτύρησεν, καὶ τὰ θεόθεν δοθέντα χαρίσματα· οὐ γὰρ τοσοῦτον αὐτοὺς τὸ σχῆμα διέκρινεν, ὅσον ἡ πίστις συνέκρινεν· οὔτε τοσοῦτον αὐτοὺς τὸ ἐπάγγελμα διεχώρισεν, ὅσον συνῆπτεν αὐτοὺς ἡ εὐσέβεια· οὔτε τοσαύτην αὐτοῖς αἱ τέχναι παρεῖχον διάστασιν, ὅσην κοινωνίαν αὐτοῖς ἡ ἐλπὶς ἐχαρίζετο· οἱ γὰρ τῆς αὐτῆς ἐχόμενοι πίστεως, ὅμοιοι καὶ τοῖς τρόποις γενήσονται· καὶ οἱ μίαν ἀσκοῦντες εὐσέβειαν, πράξεις ἀεὶ ἀγαθὰς διαπράττονται· καὶ οἱ πρὸς ἐλπίδα τὴν αὐτὴν ἀποβλέποντες, τοῖς αὐτοῖς ἐγχειρήμασιν κέχρηνται.

ιδ'. Ὅθεν ὁ Χριστὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ τοῦ παντὸς Δεσπότης καὶ πρύτανις, ὁ πάντα εἰδὼς πρὸ τῆς αὐτῶν εἰς τὸ εἶναι γενέσεως, ὁ καρδίας καὶ νεφροὺς ἐρευνώμενος καὶ ἀκοιμήτοις ὄμμασιν τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων θεώμενος, πρὸς δόξαν μίαν τοὺς μάρτυρας ἤγαγεν, καὶ σέβας ἓν ἀμφοτέροις δεδώρηται· ἀπροσωπόληπτος γάρ ἐστιν κριτής, καὶ στάθμιον δίκαιον, καὶ ζυγοστατεῖν οἶδεν τὸ δίκαιον, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν μισθὸν χαριζόμενος· ὅθεν Κύρου τε καὶ Ἰωάννου τὸ ὁμότιμον ἐν ἀρεταῖς ἐπιστάμενος, καὶ ἕνα τάφον ἀμφοτέροις ἐβράβευσεν, εἰς τὸ Μάρκου τοῦ θείου σεβάσμιον τέμενος· κἀκεῖθεν δι' ἀνδρὸς εὐαγγελικοῦ Κυρίλλου τῆς εὐσεβείας ὑπερμάχου καὶ κήρυκος πρὸς νεὼν εὐαγγελιστῶν ὁμοτρόπους μετέστησεν μάρτυρας, καὶ τῶν ἀποστόλων κατέστησεν γείτονας· χωρίζειν γὰρ αὐτοὺς εὐαγγελιστῶν ἢ ἀποστόλων οὐκ ἔκρινεν· ὅτι μή τις τὸ διάφορον τῶν χωρισμῶν αὐτοῖς ἐπετείχιζεν.

ιε'. Ἀλλὰ τὰ μὲν πολλοῖς ὕστερον χρόνοις ἐπράττετο, Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ βασιλεύοντος καὶ Κυρίλλου τοῦ μεγάλου τὸν Ἀλεξανδρείας θρόνον ἰθύνοντος· πρώην δὲ ἤδη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος οἰκτείραντος ἀπάτῃ δαιμόνων φθειρόμενον, καὶ εἰς γῆν ἐλεεινῶς εἱλυσπώμενον ἐν σκότει φρενῶν πορευόμενον τῇ κτίσει λατρεῦον παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ δι' Υἱοῦ δεδωκότος θεσμὸν εἰς βοήθειαν, καὶ τοὺς δεδομένους νόμους διὰ τῆς ἐντολῆς, μᾶλλον δὲ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης πρὸς τὰ πάθη ῥοπῆς ἀσθενήσαντος, καὶ μὴ δυναμένου σώζειν ἐκείνους δι' οὓς καὶ δι' ἀγγέλων ἐδεδώρητο καὶ χειρὶ μεσίτου Μωϋσέως ἐτεθέσπιστο· ἤδη δὲ πάλιν μετὰ νόμον καὶ τὸν νομοθέτην Χριστὸν γεννώμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἐκπέμψαντος τὸν ἐκ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ φύσεως γεννητῶς ἀνατείλαντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν, τὸν ἀΐδίως αὐτῷ συνεδρεύοντα καὶ τῆς οὐκ ἀϊδίου συνδεσπόζοντα κτίσεως· ἤδη δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ τὴν εἰς ἡμᾶς οἰκονομίαν τελέσαντος, καὶ τῆς αὐτοῦ σωτηριώδους ἐν-

Digitized by Google

ἀνθρωπήσεως τὸν σκοπὸν ἐκπληρώσαντος, καὶ τὸ πρὶν ἀπολωλὸς διασώσαντος πρόβατον, καὶ τοῖς ἰδίοις ὤμοις ὀχούμενον τῷ Πατρὶ προσενέγκαντος, καὶ μᾶλλον ἐπ' αὐτῷ ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς οὐ παθοῦσιν τὴν ἀπώλειαν χαίροντος· ἤδη δὲ τὴν εἰς οὐρανὸν ἡμῖν καινίσαντος ἄνοδον, καὶ τὴν εἰς παράδεισον ἀνοίξαντος εἴσοδον, καὶ τὴν ἐκ τάφου δεδωκότος ἀνάστασιν· ἤδη σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς πρυτανεύσαντος, καὶ τὴν σαλευομένην κραταιώσαντος θάλατταν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ δρακόντων τὰς κεφαλὰς καταθλάσαντος, καὶ ἀγκιστρωτὸν πολυκέφαλον ἄξαντος δράκοντα· ἤδη τὴν διαβολικὴν ἀπάτην αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον ἐκκαλύψαντος, καὶ εἰς πτύξιν τὰ κρύφια τοῦ θώρακος εἰσελάσαντος, καὶ δεδωκότος ἡμῖν ἐπάνω πατεῖν ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ πάσης αὐτῶν τῆς δυνάμεως· ἤδη δὲ πάλιν περιθέντος Χριστοῦ φορβεὰν ἐπὶ ῥῖνα τοῦ δράκοντος, καὶ κρίκον τοῖς μυκτῆρσι προσδήσαντος, καὶ τὰ χείλη ψελλίῳ τρυπήσαντος, εἰληφότος τε αὐτὸν τὸν ἀποστάτην καὶ φυγάδα δοῦλον γενόμενον, καὶ δεδεμένον ἡμῖν ὥσπερ στρουθίον παιδίῳ λαῷ τῷ τοῦ Χριστοῦ νηπιάζοντι νείμαντος· ἤδη δὲ πεπτωκότος ἑωσφόρου τοῦ πρωῒ ἀνατέλλοντος, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἐλασθέντος οἰκήσεως, καὶ οἰκεῖν προσταττομένου τὴν ἄβυσσον· ἤδη δὲ λοιπὸν καὶ τοῦ τῶν ἀποστόλων κηρύγματος τὴν οἰκουμένην φωτίσαντος, καὶ τοῦ τῶν ἁλιέων δικτύου τὸν κόσμον ζωγραφήσαντος, καὶ τοῦ σκυτοτομικοῦ σμίλακος τὴν ἀναίσθητον πλάνην ἐκτεμόντος, καὶ πανταχοῦ τὸ σεπτὸν Εὐαγγέλιον διαγγέλλοντος, καὶ πάσης σαρκὸς ὁρώσης Θεοῦ τὸ σωτήριον· ἤδη δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐξ Ἰουδαίων ἀρθείσης τοῖς ἔθνεσιν τοῖς ὥριμον αὐτοῖς τὸν καρπὸν Θεῷ τῷ δεδωκότι προσφέρουσιν, καὶ τοῦ Δεσποτικοῦ ἀμπελῶνος τοὺς περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐργάτας ἀμπελοφύλακας ἔχοντος· καὶ τοῦ πεσόντος εἰς εὔγαιον ἄρουραν σπέρματος τὴν καλὴν αὔξοντος αὔξησιν· καὶ τὴν καρποφορίαν ἐν ἑκατὸν καὶ ἑξήκοντα καὶ τριάκοντα, Θεοῦ διδόντος τῷ σπείραντι· καὶ πάντων πάντα πωλούντων τὰ ἴδια, καὶ λαμβανόντων ἀντὶ πάντων τὸν πολύτιμον μάργαρον· καὶ τῶν ὑψιπετῶν ὀρνέων ἐπὶ τοὺς κλάδους σκηνούντων τοῦ βραχυσπόρου συνάπεως.

ις'. Πάλιν ὁ δράκων ὁ σκολιὸς τὴν κεφαλὴν τῷ σταυρῷ συνθλασθεὶς τὸ οὐραῖον ἐσάλευεν· καὶ ταύτῃ φοβεῖν τοὺς εὐσεβοῦντας ἐνόμιζεν· πάλιν ὁ νυκτερινὸς σπορεὺς σκότος ἐξ ἑωσφόρου γενόμενος, ἐν σκότῳ σπείρειν τὰ ἴδια προσεπόθει ζιζάνια· πάλιν τὰ πετεινὰ τὰ οὐράνια τὸ παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκ τοῦ καλοῦ σπορέως πεσὸν κατεσθίειν ἠβούλοντο· πάλιν ὁ τὴν Εὔαν πλανήσας συρίγματι, καὶ τὸν Ἀδὰμ ποιήσας ἀντίθεον, ὁ τὸν Ἄβελ φονεύσας ὡς δίκαιον, καὶ τὸν Κάϊν ἀδελφοῦ φονέα τευξάμενος, ὁ τὸν πάλαι λαὸν ποιήσας φιλόσαρκον καὶ ἀπολέσθαι παρασκευάσας δι' ὕδατος· ὁ τὸν Χὰμ τελέσας ἐπάρατον, καὶ τοῖς ἐν Χανάνῃ τὴν τῶν γλωσσῶν ἐπαρτήσας διαίρεσιν· ὁ τοῖς ἀνθρώποις πληθύνας τὰ εἴδωλα, καὶ Θεοῦ χωρί-

A riter quidem dispoliasset, velociter autem deprædatus fuisset, et ovem quæ ante perierat salvam fecisset, Patri que propriis vectam humeris sustulisset, et magis super eam quam super nonaginta novem quæ non perierant gratulatus fuisset; jamque cum in cœlum nobis ascensum innovasset, et paradisi aditum reserasset et resurrectionem ex sepulcro dedisset; rursusque cum salutem in medio terræ dispensasset, et mare quod commovebatur firmasset, et draconum qui in eo erant capita confregisset, hamoque inde draconem illum qui erat multorum capitum eduxisset, diaboli etiam seductionem, quæ ipsius quoque indumenti facies est, detexisset, et faciei ejus portas aperuisset, supraque serpentes et scorpiones

B omnemque virtutem eorum calcare dedisset: cumque iterum Christus jam capistrum circa draconis nasum imposuisset, et circulum in naribus alligasset, et armilla labia perforasset; cumque apostatam et fugitivum factum, servum sempiternum accepisset, atque nobis vinctum quasi passerem, puero, populo scilicet, quia in ipso Christo parvulus est, tribuisset; sed et cum iam lucifer qui mane oriebatur cecidisset, et ab hominum habitatione pulsus, habitare jussus apud abyssum fuisset; quin et cum jam apostolorum prædicatio terrarum orbem illuminasset, et verriculum piscatorum mundum venatum esset, et sutorio scalpro insensatum errorem recidisset; et ubique sanctum Evan-

C gelium prædicasset, omnisque caro salutare Dei vidisset; nec non cum jam et regnum Dei a Judæis ablatum et gentibus datum fuisset, quæ fructum in tempore suo Deo qui dedit offerunt, et in Dominica vinea eos qui circa undecimam horam venere custodes et operarios habuisset, et semen quod in bonam terram ceciderat, bono incremento crevisset, fructusque oblationem per singula, centum vel sexaginta, sive triginta, Deo qui seminavit dedisset, omnesque omnia sua vendidissent, et pretiosum margaritum pro omnibus accepissent, ad celsaque volantes aves supra ramos parvi seminis, sinapis scilicet, habitassent.

16. Iterum tortuosus draco per crucem capite conquassatus caudam movebat, et hoc modo de-

D terrere pie agentes existimabat: iterum nocturnus sator, tenebræ ex lucifero factus, in tenebris seminare sua desiderabat zizania; iterum cœlestes volucres semen quod secus viam, ex bono satore ceciderat, devorare volebant; iterum qui tentat eos, qui sunt Christi, qui tentatus est et vicit, tentare gestiebat; iterum draco qui sibilo suo Evam seduxit, et Adam Deo fecit contrarium, qui Abel occidit ut justum, et Cain fratricidam operatus est, qui antiquum populum carnis fecit amatorem, et egit ut per aquam periret; qui Cham maledictum patravit, et his qui in Chalanne (8) reperti

NOTÆ.

(8) *In codicis margine* Chanahari.

Digitized by Google

sunt linguarum consummavit divisionem, qui multiplicavit hominibus idola, et a Deo separavit qui creaverat; qui Israelem ingratum et Pharaonem durum atque immitem exhibuit, et alterum quidem perire fecit in eremo, alterum vero in maris immitibus fluctibus; qui Judæos legi et prophetis inobedientes fecit, gentiumque subjecit abominationibus; qui invidere Christo Hebræis suasit, et crucifigere qui venerat ut salvaret illos; qui ipsius persuasit accusare resurrectionem, et hujus persequi et occidere prædicatores.

17. Qui his omnibus minus contentus, Cyrum postmodum et Joannem martyres debellabat, persecutionum tempore resplendentes, et Christi milites exsistentes. Sed superabatur, contra stimulos calcitrando miserrimus cum invictis præfectos [*Cod.* um] aggressus in prælio. Etenim exhibebat quidem romphæam fulgurantem, sed fortes isti hanc ejus infigebant cordi: et arcum animæ noxium intendebat, sed hunc maturius quam sagittarum foret emissio, una cum brachiis quæ tetenderant conterebant; et lacum effodiebat, sed sibi hunc et non suis contrariis, id est martyribus, effodiebat. Ad extremum vero fatigatus congressionibus istis, et iterum pugnare non valens, his tunc eos tradidit, qui ejus cernebantur honorare præcepta, quatenus horum truculentis manibus verberati, cum tormentorum vim ferre non possent, sacrificia ei offerrent atque libamina, Deumque illum cum aliis prædicarent dæmonibus; aut si hæc facere noluissent, instantis sustinerent vitæ jacturam. Hoc autem gerens infelix, ignorabat quod sanctis quidem meliorem vitam et coronas non habentes finem conciliaret; sibi autem mortem superatione majorem, et plagam confusione refertam.

18. Denique comprehendebantur quidem ab his qui sine Deo erant, hi qui cum Deo conversabantur, Diocletiano videlicet qui Romani principatus tenebat imperium, et Syriano qui Alexandriæ præerat civitati, atque Cassio qui gentilis penes Canopum vesaniæ sacerdotio fungeretur. Post Petri divini et piorum apud Alexandriam pastoris insigne certamen (duplex ab eis bellum ebulliebat [*deest in Gr.*], alterum quidem adversus homines crudeles, et crudeliter flagellis utentes, alterum vero adversus hos concitantem draconem: comprehendebantur autem non soli ab interfectoribus, erat enim taliter eis certamen levius, et non multam habens sollicitudinem, sed et virginum chorus cum illis retinebatur; tres enim erant, et mater quæ has pie et pudice germinaverat, dum scilicet animas et corpora caste Christo cœlesti Sponso utræque regerent desponsatæ. Quarum hæc erant, ut aiunt vocabula, Theoctiste quidem primogenita, quæ annum quintum decimum ætatis agebat; quæ vero post hanc erat, Theodote appellabatur, tertium decimum annum transigens, quæ autem post has utrasque nata est, dicebatur Eudoxia, unius enim hæc et decimi erat anni. Atha-

σας τοῦ κτίσαντος· ὁ τὸν Ἰσραὴλ δείξας ἀχάριστον, καὶ τὸν Φαραὼ σκληρὸν καὶ ἀτίθασσον, καὶ τὸν μὲν ἀπολέσθαι ποιήσας εἰς ἔρημον, τὸν δὲ θαλάττιον εἰς ἀμείλικτα κύματα· ὁ τοὺς Ἰουδαίους νόμῳ καὶ προφήταις ἀπειθεῖς ἐργασάμενος, καὶ τοῖς τῶν ἐθνῶν ὑποτάξας βδελύγμασιν· ὁ φθονῆσαι Χριστῷ τοῖς Ἑβραίοις ἐνθέμενος, καὶ σταυρῶσαι τὸν σώζειν αὐτοὺς ἀφικόμενον· ὁ τὴν αὐτοῦ συκοφαντεῖν ἀναπείσας ἀνάστασιν, καὶ ταύτης διώκειν καὶ φονεύειν τοὺς κήρυκας.

ιζ'. Ὁ τούτοις ἅπασιν οὐκ ἀρκούμενος, Κῦρον ὕστερον ἐπολέμει καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἐν καιρῷ διωγμῶν ἀναλάμψαντας, καὶ Χριστοῦ στρατιώτας ὑπάρχοντας· ἀλλ' ἡττᾶτο πρὸς κέντρα λακτίζων ὁ δείλαιος, καὶ ἀνικήτοις συμβάλλων εἰς πόλεμον· ἐσπᾶτο μὲν γὰρ ῥομφαίαν ἀστράπτουσαν, ἀλλ' οἱ γενναῖοι ταύτην αὐτοῦ τῇ καρδίᾳ ἐνέπηξαν, καὶ τόξον ψυχοφθόρον ἐτάνυον, ἀλλὰ τοῦτο θᾶττον πρὸ τῆς τῶν βελῶν ἀπολύσεως ἅμα βραχίοσι τοῖς τετακόσιν συνέτριβεν· καὶ λάκκον ὤρυττεν, ἀλλ' ἑαυτῷ τοῦτον καὶ οὐ τοῖς ἀντιπάλοις ὤρυττεν μάρτυσι· τέλος δὲ τούτοις ἀποκαμὼν τοῖς συγκρούσμασιν καὶ πάλιν πολεμεῖν μὴ δυνάμενος, τοῖς τότε τιμῶσιν αὐτοῦ προστάγματα παραδίδωσιν, ἵνα ταῖς τούτων μιαιφόνοις χερσὶν αἰκιζόμενοι, καὶ τὴν τῶν βασάνων βίαν οὐ φέροντες, θυσίας αὐτῷ καὶ σπονδὰς προσενέγκωσιν, καὶ Θεὸν αὐτὸν σὺν τοῖς ἄλλοις κηρύξωσι δαίμοσιν· ἢ ταῦτα ποιεῖν μὴ βουλόμενοι, τῆς παρούσης ζωῆς ὑπομένωσι στέρησιν· τοῦτο δὲ δράσας ὁ τάλας ἠγνόησεν ὡς τοῖς μὲν ἁγίοις ζωὴν προξενήσειεν κρείττονα, καὶ στεφάνους τέλος οὐκ ἔχοντας, ἑαυτῷ δὲ θάνατον ἥττάν τε μείζονα καὶ πληγὴν αἰσχύνης ἀνάπλεων.

ιη'. Συνελαμβάνοντο μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν ἀθέων οἱ ἔνθεοι, Διοκλητιανοῦ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς βασιλεύοντος, Συριανοῦ δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων ἄρχοντος πόλεως, καὶ Κασσίου τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Κανωβῷ μανίας ἱερατεύοντος· μετὰ τὴν [supple ἄθλησιν] Πέτρου τοῦ θείου τῶν εὐσεβῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ποιμάναντος, ὁ μὲν πρὸς ἀνθρώπους ὠμοὺς καὶ ὠμαῖς κεχρημένους ταῖς μάστιξιν, οἱ δὲ πρὸς τὸν τούτους παροτρύνοντα δράκοντα· συνελαμβάνοντο δὲ οὐ μόνον τοῖς κτείνουσιν) ἦν γὰρ ἂν οὗτος ὁ ἀγὼν αὐτοῖς ἐλαφρότερος καὶ οὐ πλείστην ἔχων τὴν μέριμναν), ἀλλὰ καὶ παρθένων αὐτοῖς ἁγίων χορὸς συνκατείχετο· τρεῖς γὰρ ἐτύγχανον, καὶ μήτηρ ἡ ταύτας εὐσεβῶς καὶ σωφρόνως βλαστήσασα, ψυχὰς ἁγνισαμένων καὶ σώματα, καὶ Χριστῷ τῷ οὐρανίῳ νυμφίῳ μνηστευσαμένων ἀμφοτέρα· ὧν ταῦτα μὲν ἦν, ὡς φασι, τὰ ὀνόματα· Θεοκτίστη μὲν ἡ πρωτόγονος, ἔτος ἡλικίας πέντε καὶ δέκατον ἄγουσα· ἡ δὲ μετ' αὐτὴν Θεοδότη προσηγορεύετο, εἰς ἔτος ἀφικομένη τρίτον καὶ δέκατον. Εὐδοξία δὲ ἡ τεχθεῖσα μετὰ τὰς ἀμφοτέρας ἐλέγετο, ἑνὸς δὲ αὐτὴ καὶ δεκάτου ἔτους ἐτύγχανεν. Ἀθανασίαν δὲ καὶ τὴν ῥίζαν ὠνόμαζον τὴν τὸ παρθενικὸν τοῦτο καὶ τρίκλονον δένδρον προενέγκασαν καὶ τοὺς πανάγνους ἀστάχυας εἰσθρέψασαν ἄρουραν· αὗται Κανωβῷ μὲν

Digitized by Google

ὤκουν τὸ πρότερον, ἔτι κατὰ γῆν διατριβουσαι, καὶ τὸ τῆς παρθενίας διατρέχουσαι στάδιον· νῦν δὲ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν σὺν τοῖς μάρτυσιν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀθλοῦσιν συνήθησαν.

A nasiam quoque nominabant rallicem quæ virginalem hanc et trium surculorum arborem protulit, et rus quod spicas castissimas aluit. Hæ apud Canopum prius habitaverant, adhuc in terra conversantes et stadium simul virginitatis concurrentes; nunc autem cœlum ipsum cum martyribus habitant, quoniam et cum martyribus pro pietate certantibus certaverunt.

ιθ'. Προνοίᾳ δὲ τοῦ Χριστοῦ τοῦ νυμφίου γεγένηται, ἵνα ταῖς τῶν ἀθλητῶν καρτεραῖς ἀντιστάσεσιν στομωθῶσιν ἀσθενέστερα γύναια, καὶ τοῖς νυμφοστόλοις αἱ νύμφαι εἰς νυμφῶνα τὸν οὐράνιον συνεισέλθωσιν· πληροῦται δὲ τοῦ Νυμφίου τὸ βούλημα, καὶ ἅμα τούς τε νυμφαγωγοὺς καὶ τὰς νυμφας ταῖς οὐρανίαις ἐκδέχεται παστάσεσιν. Ἐνταῦθά μοι τὴν τῶν μαρτύρων βλέπετε μέριμναν, καὶ τὴν ὑπὲρ ἄλλων ἐν τοιούτῳ καιρῷ φροντίδα στοχάσασθε. Οὐ μόνον γὰρ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἠγωνίων οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ κἀκείνων ἕνεκεν οὐχ ἧττον ἑαυτῶν ἐδεδοίκεισαν· εἰ μὴ τῆς σφῶν αὐτῶν ὀλιγότητι, κἀκείνων αἴτιοι γένωνται πρὸς ἀσέβειαν. Ἆρα γὰρ πρὸς πόσα τὸν τότε καιρὸν οἴεσθε μερίζειν αὐτῶν τὴν διάνοιαν; ἆρα πρὸς πόσους ἀφανεῖς λογισμοὺς παλαίειν αὐτοὺς τότε νομίζετε; ἆρα πρὸς πόσαις τότε προσβολαῖς τοῦ φθονεροῦ καὶ μισοκάλου προσεπλέκοντο δαίμονος; Ὁ μὲν γὰρ διάβολος τὴν παροῦσαν ἴσως αὐτοῖς ζωὴν ὑπετίθετο, καὶ ὡς ἴδιον τὸ τοῦ κόσμου θεόκτιστον σχῆμα διέγραφεν, ἥλιον γλυκὺν ὁρᾷν ἀνατέλλοντα, σελήνην τε βλέπειν σὺν ἄστρασι τὸν οὐρανὸν καλλωπίζουσαν, ἀέρων τε προσηνῶν ἔχειν ἀνάπνοιαν, καὶ γῆν πατεῖν τὴν παμποίκιλον, θάλατταν πλεῖν τὴν εὐρύχωρον, καὶ κρήναις καὶ ποταμοῖς ἐπιτέρπεσθαι, ἄνθεσι καὶ λειμῶσι τῆς γῆς ἐπαγάλλεσθαι, καὶ τῶν ἐκ τούτων καρπῶν τὴν ἀπόλαυσιν δρέπεσθαι· θαλαττίοις γοναῖς ἐντρυφᾷν, καὶ τὰς ἐκ ποταμῶν καρποφορίας κορέννυσθαι· ἀεροδρόμοις πτηνοῖς διατρέφεσθαι, καὶ ζώων ἐδωδίμων ἔχεσθαι βρώσεως.

19. Providentia præterea hoc Christi sponsi factum est, ut athletarum perseveranti resistenti constantia, infirmiores acuerentur mulierculæ, et cum paranymphis sponsæ in cœlestem thalamum pariter introirent; impletur autem sponsi voluntas, et una cum paranymphis, sponsas quoque in cœlestibus admittit cubiculis. Hic mihi martyrum aspicite curam, et pro aliis in tali tempore sollicitudinem contemplamini. Non enim tantum pro se sancti B agonizabant, sed et propter illas nil minus quam propter se formidabant, ne pusillanimitate sua, et illarum quoque ad impietatem efficerentur auctores. Siquidem, rogo, ad quot per idem tempus divisam eorum fuisse opinamini mentem? vel adversus quot invisas cogitationes eos tunc exstitisse luctatos arbitramini? aut quot putatis invidi et odientis bonum dæmonis adnectebantur immissionibus? diabolus enim præsentem vitam eis forte pollicebatur, et a Deo creatam mundi figuram quasi propriam ascribebat, id est dulcem videre solem oriri, lunamque cum stellis aspicere venustantem et noctis tenebras illustrantem, aerisque desiderabilis habere respirationem, et terram calcare pervariam, mare navigare spatiosum, fontibus ac fluminibus delectari, super floribus terræ et C campis odoriferis exsultare, et ex his fructuum refectionem carpere, marinis fetibus (frui), et ex fluminibus productis fructificationibus saturari, per aera discurrentibus volatilibus aleri [ita cod.], et habilium escam animalium persequi.

κ'. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ διάβολος ἴσως ὑπέβαλλεν, καὶ πολλάκις αὐτὰ καὶ πρὸ τῶν παρόντων ἀγώνων ἰσχύνετο· τὴν γὰρ ἔξοδον τοῦ βίου τηρῶν ὁ ἀναίσχυντος, τάχα γὰρ ταύτην διὰ τῆς πτέρνης τὸ θεῖον ἠνίξατο λόγιον, ὡς ἐνθάδε διάγωμεν, τῶν ἰδίων προσβολῶν οὐκ ἀφίσταται, καὶ εἰς ἀεὶ προσερχόμενος κατασχύνεται. Οἱ δὲ τούτου πρόμαχοι καὶ τῆς αὐτοῦ κακίας θεράποντες, Συριανὸς ἦν ὁ θεήλατος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ μυσαρῶς Ἑλληνίζοντες βασιλικοῖς ὑπηρετοῦντες D προστάγμασιν, βασάνων μὲν ἀνοχὴν ὑπηγόρευον, καὶ τῶν ἠπειλημένων θανάτων ψυχοκτόνον ἀνάλυσιν, πλοῦτόν τε ἐπηγγέλλοντο, καὶ ἀξίας παρέχειν ἐπώμνυντο, καὶ πολιτάρχαις ἐγγράφειν ἀπήγγελλον, καὶ Διοκλητιανῷ Καίσαρι γνωρίμους ποιεῖν ἰσχυρίζοντο, εἰ ταῖς αὐτῶν πειθοῖεν κελεύσεσιν, καὶ σέβειν σὺν αὐτοῖς μᾶλλον δὲ δυσσεβεῖν ἀναισχύντων ξοάνων καὶ δαιμόνων μορφώμασιν, μᾶλλον δὲ δυστήνων ἀνθρώπων προσάγειν προσκύνησιν, καὶ θεοὺς ἀποκαλεῖν ξύλα κωφὰ καὶ ἀναίσθητα, καὶ πρὸς τροφὴν μόνον πυρὸς χρησιμεύοντα· πυρὶ γὰρ αὐτὰ

20. Et hæc quidem diabolus forsitan suggerebat, licet multoties ea et ante præsentes agones offerendo, confunderetur. Exitum quippe vitæ observabat impudentissimus, et forte hunc per calcaneum, divinum videtur innuere eloquium: donec quippe hic degere noscimur, a propriis ille non cessat insidiis, et semper accedens confunditur. At vero hujus propugnatores et ipsius malitiæ famuli Syrianus erat divinitus fulminandus, et qui D cum eo exsecrabiliter paganorum ritibus serviebant, imperialiumque præceptorum ministri; tormentorum quidem inducias denegabant, minitantesque mortis resolutionem quæ animas perimeret, et divitias promittebant, [et dignitates tradituros jurejurando affirmabant], et inter principes urbium inscribere pollicebantur, et Cæsari Diocletiano notos facere affirmabant, si ejus duntaxat jussionibus obedissent, et colere cum illis, imo vero impie agendo colere idola paterentur, ac dæmonum formis, magis autem detestabilium hominum, adora-

NOTÆ.

(9) Hæc desunt in codice Latino.

Digitized by Google

tionem obtulissent, et deos ligna muta et insensibilia, atque ad escam tantummodo ignis utilia nuncupassent. Igni namque tam ipsa traditis, quam proprios fabricatores attrahitis. Et hæc quidem illi, et his plura, dicebant.

21. At vero martyres vocum semper memores Salvatoris, ac discipulorum ipsius verba jugiter meditantes, hujuscemodi hostium impetum retundebant : Nos enim, dicebant, o judex, repromissa et dona tam tua quam ejus qui per vos præcipit loquens, ut noxia et non profutura respuimus. « Quid enim proficiet homo, si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua [16]? » aut quid proderunt substantiæ in die furoris? aut quam dabit quis propitiationem suam, aut pretium redemptionis animæ suæ? Nam simul quidem insipiens et stultus peribunt; relinquent autem alienis divitias suas; neque enim gloria eorum in infernum cum illis descendet, sed sepulcrum eis æterna domus efficietur; et cœlum quidem utpote factum transibit, et sicut amictus veterascens mutabitur, temporalem enim habens compaginem, temporalem quoque solutionem accipiet, cum Deus, qui id sicut pellem extendit, præceperit; sol autem obtenebrabitur, et luna non dabit lumen suum, cum is qui illum quidem in potestatem fecit diei, hanc vero in potestatem noctis, pronuntiaverit. Stellæ vero sicut folia ficus ab ætheria cadent abside, cum Deus voluerit, qui in signa eas et tempora posuit : præterea terra, quæ de aqua et per aquam verbo Dei stabilitatem suscepit, cum omnibus quæ in ea sunt cessabit, cum voluerit Deus, qui non in vacuum fecit eam, sed in hominum habitationem : « Adveniet enim dies Domini sicut fur, in quo cœli magno impetu transibunt, elementa vero calore solventur, et terra et quæ in ea sunt opera comburetur : novos autem cœlos et novam terram secundum ipsius promissa exspectamus [17]. » — « Quæ enim videntur, temporalia sunt; æterna vero, quæ non videntur [18]. » Quæ semper pensantes, et per cogitationem habentes, et nos sortem propriam habituros credentes, immaculati Deo et inviolati satagimus inveniri. Et idcirco tormenta vestra non timemus, et minas vestras non formidamus : non timere namque ab his qui occidunt, corpus, animam autem non possunt occidere, didicimus. Et repromissa vestra exsecramur, tanquam a Deo separantia, et dæmonibus copulantia : meliores enim nobis repromissiones Christus hominum dominator donabit, hæreditatem videlicet incorruptam, et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in cœlis; et quæ « oculus non vidit, nec auris audivit, et in cor hominis non ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se [19]. » Terreni amici imperatoris fieri

παραδίδοται, καὶ τοὺς οἰκείους ἐφέλκεται τέκτονας· καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι καὶ τούτων ἔλεγον πλείονα.

κα'. Οἱ δὲ μάρτυρες τῶν τοῦ Σωτῆρος φωνῶν ἀεὶ μνημονεύοντες, καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἀεὶ μελετῶντες τὰ ῥήματα, τούτοις τῶν ἀντιπάλων τὰς προσβολὰς ἀπεκρούοντο. Ἡμεῖς γὰρ, ἔλεγον, ὦ δικαστὰ, τὰς σὰς ὑποσχέσεις καὶ δωρεὰς καὶ τὰς τοῦ λαλοῦντος δι' ὑμῶν καὶ προστάττοντος, ὡς βλαβερὰς παραιτούμεθα μᾶλλον· καὶ οὐκ ἐπωφελεῖς· « Τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τις ἀντάλλαγμα; » ἢ τί ὠφελήσει ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ θυμοῦ; ἢ τί δώσει τίς ἀντάλλαγμα ἢ τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτῷ, εἰς τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ἐπὶ τὸ αὐτὸ γὰρ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπολοῦνται, καὶ καταλείψουσιν δὲ καὶ ἀλλοτρίοις τὸν πλοῦτον αὐτῶν· οὔτε γὰρ ἡ δόξα αὐτῶν εἰς ᾅδην αὐτοῖς συγκατέρχεται, ἀλλ' ὁ τάφος αὐτῶν αἰώνιος οἰκία αὐτοῖς γενήσεται. Καὶ οὐρανὸς μὲν ὡς γεννητὸς παρελεύσεται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον παλαιούμενον ἀλλαγήσεται· χρονικὴν γὰρ ἔχων τὴν σύμπηξιν, χρονικὴν καὶ τὴν λύσιν εἰσδέξεται, ὅτ' ἂν Θεὸς ὁ τοῦτον ὡσεὶ δέρριν ἐκτείνας κελεύσειεν. Ὁ ἥλιος δὲ σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, ὅτ' ἂν τὸν μὲν εἰς ἀρχὰς ποιήσας τῆς ἡμέρας, τὴν δὲ εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, ἀποφήνηται. Ἀστέρες δὲ ὡς φύλλα συκῆς τῆς αἰθερίας ἀψίδος ἐκπίπτουσιν, ὅτ' ἂν Θεὸς ὁ εἰς σημεῖα καὶ καιροὺς αὐτοὺς θέμενος βούληται. Γῆ δὲ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα ἡ ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος λόγῳ Θεοῦ δεξαμένη τὴν σύστασιν παύσεται, ὅτ' ἂν ἐθέλῃ Θεὸς ὁ μὴ εἰς κενὸν ποιήσας αὐτὴν, ἀλλ' εἰς ἀνθρώπων κατοίκησιν· « Ἥξει γὰρ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται· στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσεται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται, καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν, καὶ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτῷ προσδοκῶμεν. » — « Τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· αἰώνια δὲ, τὰ μὴ βλεπόμενα. » Ἅπερ ἀεὶ λογιζόμενοι, καὶ δι' ἐνθυμήσεως ἔχοντες, καὶ κλῆρον ἴδιον ἔχειν πιστεύοντες, ἄσπιλοι Θεῷ καὶ ἀμώμητοι εὑρεθῆναι σπουδάζομεν· δι' ὃ τὰς βασάνους ὑμῶν οὐ φοβούμεθα, καὶ τὰς ἀπειλὰς οὐ δεδοίκαμεν· μὴ φοβεῖσθαι γὰρ ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι, ἐμάθομεν· καὶ τὰς ὑποσχέσεις ὑμῶν βδελυττόμεθα, ὡς χωριζούσας Θεοῦ καὶ συναπτούσας τοῖς δαίμοσιν· κρείττους γὰρ ἡμῖν ὑποσχέσεις Χριστὸς τῶν ὅλων Δεσπότης δεδώρηται, κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμόλυντον καὶ ἀμάραντον τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἃ « ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. » Ἐπιγείου φίλοι γενέσθαι βασιλέως οὐ θέλομεν, γένος ὄντες ἐκλεκτὸν, καὶ βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον χρηματίζοντες, καὶ λαὸς εἰς περιποίησιν. Ἀξιώμασιν τοῖς παρ' ὑμῖν οὐκ ἀξιοῦμεν σεμνύνεσθαι, Θεοῦ παῖδες ὑπάρχοντες, καὶ

[16] Matth. xvi, 26. [17] I Petr. iii, 10, 13. [18] II Cor. iv, 18. [19] Isa. lxiv, 4; I Cor. ii, 9.

Digitized by Google

ἀξίας κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως ἔχοντες. Πολιτάρχαις ὑμῶν οὐκ εὐψυχοῦμεν ἐγγράφεσθαι, οὐρανοπολῖται τυγχάνοντες, βίβλῳ ζωῆς ἀναγεγράφθαι πιστεύοντες· ὅθεν καὶ θαῤῥοῦμεν εἰπεῖν· « Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; » τοῦ ἐκ σκότους ἡμᾶς εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς μεταστήσαντος· τοῦ δι' ἡμᾶς σάρκα πτωχεύσαντος, ἵν' ἡμεῖς πλουτήσωμεν τὴν αὐτοῦ θεότητα· τοῦ θανέντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα θάνατον ἡμεῖς καὶ φθορὰν ἀποφύγωμεν· θλίψις τοῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ῥυσαμένου τῶν θλίψεων; στενοχωρία τοῦ διὰ στενοπορίας ἡμᾶς εἰς τὴν ἀπερίγραφον αὐτοῦ βασιλείαν ἰθύνοντος; διωγμὸς τοῦ διωχθέντος δι' ἡμᾶς καὶ νικήσαντος τοὺς διώκοντας, καὶ μισθὸν ἡμῖν τοῖς δι' αὐτὸν διωκομένοις οὐρανῶν βασιλείαν δωρήσαντος; λιμὸς τοῦ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πεινάσαντος, καὶ λιμώσσοντας ἡμᾶς καὶ μηδὲ χοίρων τροφαῖς εὐποροῦντας χορτάζεσθαι, τροφῶν ἀθανάτων ἐμπλήσαντος; κίνδυνος τοῦ κινδύνων ἡμᾶς ἐξαρπάσαντος; μάχαιρα τοῦ τυθέντος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ψυχοφθόρου μαχαίρας ἡμᾶς διασώσαντος; « Πεπείσμεθα οὖν, ὡς οὐδὲ θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα, δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, » διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως καὶ τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς αὐτοῦ φιλανθρώπου χρηστότητος· καὶ, ὅτι « Μὴ ἄξια τοῦ νῦν καιροῦ τὰ παθήματα, » καὶ ἡ τῶν παρόντων ῥοώδης ἀπόλυσις, « Πρὸς τὴν δόξαν τὴν εἰς ἡμᾶς ἀποκαλύπτεσθαι μέλλουσαν. »

A nolumus, cum genus simus sanctum, regale sacerdotium, gens sancta vocati, et populus in acquisitionem [20]. Dignitatibus, quæ apud vos sunt, non poscimus decorari, pueri Dei exsistentes et dignitates secundum fidei mensuram habentes. Principes urbium vestrarum non anhelamus inscribi, cum simus cœlestes cives, et nos inscribendos in libro vitæ credamus; unde et præsumimus dicere, « Quis nos separabit a charitate Christi [21], » qui de tenebris nos transtulit in admirabile lumen suum [22]; qui propter nos pauper factus est, ut ejus divinitate ditaremur [23]; qui mortuus est pro nobis, ut mortem nos et corruptionem effugiamus? Tribulatio ejus, qui humanam naturam a tribulatione liberavit? an angustia ejus, B qui nos per angustum iter in incircumscriptum regnum suum introducit? an persecutio ejus, qui persecutionem passus est propter nos, et vicit persequentes, et mercedem nobis, qui propter ipsum persecutionem patimur, cœlorum regnum definiit? an fames ejus, qui salutem nostram esurivit, et famem patientes nos, et nec porcorum escas, quibus satiaremur habentes, immortalibus escis replevit? an nuditas ejus, qui in Adam misertus est nuditatis, et stola prima nos induit? an periculum ejus, qui perituros a periculis nos eripuit? an gladius ejus, qui pro nobis immolatus est, et a corrumpente animam gladio nos salvavit? « Certi ergo sumus quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque C futura, neque virtutes, neque altitudo, neque profundum, neque alia aliqua creatura poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro [24]; » propter eminentiam scientiæ, et abundantes divitias misericordissimæ bonitatis suæ, et quia « Non sunt condignæ hujus temporis passiones » ac præsentium fluxa refectio [ex voc. ἀπόλαυσις] « ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis [25]. »

κβ'. Ταύτην ἐγνωκότες τῶν ἁγίων τὴν βουλὴν οἱ δικάζοντες, καὶ τοῦ φρονήματος αὐτῶν ἀγασάμενοι, οἰηθέντες δὲ ὡς λόγοις αὐτοὺς μεταπείθειν ἀδύνατον, εἰ μὴ καὶ δισσοῖς πειραθεῖεν κολάσεσιν, ἐν λόγοις ἀρετὴν, ἀλλ' οὐκ ἐν ἔργοις ἀνδρείαν ἔχειν αὐτοὺς λογισάμενοι, ὠμοτέρας αὐτοῖς τὰς βασάνους προσέφερον, δύο ταῦτα πραγματευόμενοι· τούς τε γὰρ ἁγίους οὕτω πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τὴν τῶν εἰδώλων D προσκύνησιν ἄγειν ἐνόμιζον, τά τε συναθλοῦντα καὶ συναγωνιζόμενα γύναια, τοῖς τῶν δρομαίων συνεφέλκεσθαι αἵμασιν. Ἀλλ' οὐκ ἐπιτεύξηται δόλιος θήρας κατὰ τὸ λόγιον· Χριστοῦ γὰρ ἀμφοτέρους δύναμιν ἐξ ὕψους ἐνδύοντος, τὰ ποικίλα τῶν δικαστῶν διερρήγνυντο δίκτυα, καὶ τῶν ἁγίων αἱ ψυχαὶ τῆς παγίδος ὡς στρουθίον ἐῤῥύσθησαν. Ὥσπερ γὰρ τὰ πελάγια κύματα ταῖς πέτραις προσῤῥήσσοντα διαλύεται, καὶ πλεῖον οὐδὲν ἢ κοῦφος ἀφρὸς ἀποδείκνυται· οὕτως Κύρῳ τε καὶ Ἰωάννῃ ἀγρίως τε καὶ ὠμῶς προσβάλλοντες οἱ κολάζοντες, καὶ πάσας ὑπερβολικῶς αὐτοῖς ἰδέαν βασάνων προσφέροντες, ὡς οὐ προσβάλ-

22. Hoc judices sanctorum consilium agnoscentes, et eos prudentiæ admirantes, arbitrantesque quod verbis eos inflectere foret penitus impossibile, nisi et intolerabilibus tentavissent suppliciis, in sermonibus virtutem eos et non in operibus habere fortitudinem arbitrantes, crudeliora illis tormenta inferebant, duo hæc operantes; denique (10) taliter et sanctos, secundum quod sibi videbatur, adducere ad deorum adorationem existimabant, et mulieres quæ cum illis certaverant et passæ fuerant, per timores eorum quæ gesta fuerant, simul attrahere nitebantur. Sed non consecutus est dolosus capturam, juxta quod scriptum est; Christo enim utrosque virtute ex alto induente, varia judicum retia scissa sunt, et sanctorum animæ de laqueo sicut passer ereptæ sunt; sicut enim pelagi fluctus saxis illisi volvuntur, et nihil amplius quam leves spumæ monstrantur, ita et carnifices cum Cyro et Joanne ferociter et crudeliter congredientes, et omnem suppliciorum speciem illis ni-

[20] I Petr. II, 9. [21] Rom. VIII, 35. [22] I Petr. II, 9. [23] II Cor. VIII, 9. [24] Rom. VIII, 38, 39. [25] ibid. 18.

NOTÆ.

(10) Dic *videlicet*.

Digitized by Google

nium inferentes, quasi nunquam cum eis habuissent conflictum, manebant inefficaces, a stabilitate ipsorum, quæ erat in Christo, repulsi ; vel quasi cum turribus quæ devastari nequeunt hostes machinas inferunt, semel edomant ac devastant, et conatus sui lucrum nullum habentes reveriti revertuntur ; sic et carnifices verbera apponentes, sese labore fatigabant, et eos qui acceperant, robustiores efficiebant, et eorum quæ desiderabant frustrabantur intentione. Unde et illæ Salvatoris sponsæ insuperabili indutæ constantia, et adversus omnem impetum inimici armatæ, fortiterque in spectaculo fidei cum hostibus colluctatæ, inflexibiles et pene intractabiles pœnas inferentibus permanebant ; non tantum de flagellis ipsæ sollicitæ, quantum hi qui flagellabant patiebantur, laboribus fatigati. Spes enim cœlestium, et eorum, qui antea passi fuerant, immobilis et fortis instantia, robustiores eas monstrabat (imo et plagarum dolores exstinguebat).

23. Diutius autem cum adversus martyres contendissent, superati sunt, et a tormentis cessaverunt, et flagella dimiserunt, et strigiles projecerunt, atque victricum eis facti sunt coronarum auctores, mortem illis per gladium inferentes, cum sextum diem haberet mensis qui apud Ægyptios nuncupatur Mechir, et primum ac tricesimum is qui apud Romanos Januarius appellatur : quando et amici Christi martyres cum propter Christum martyrizassent, animadversionem capitum pertulerunt. Taliter sanctos martyres passos, et triumphalia diademata consecutos, et bravia supernæ ac divinæ vocationis adeptos, fideles populi efferentes, canticum triumphale canendo, ad Marci basilicam detulerunt, qui eis et fidem radicavit, et per hanc certaminum aperuit stadium, ac perceptarum eis immarcescibilium coronarum exordium factus est : bene discipulos magistro copulantes, et agonithetæ eos qui certaverant præsentantes, et oves ad pastorem ducentes, et agricolæ plenam fructibus spicam, atque prætori insuperabilem certantium phalangem ferentes. At ille gratulabundus tanquam proprios filios sanctos suscepit, et gavisus veluti diligentes imitatores, in ulnis assumpsit (et exsultans Deo obtulit), clare missa voce profatus : « Ecce ego et pueri, quos mihi dedisti, Deus [26]. » Apud quem fidelium caterva martyrum recondidit corpora, non communiter agnos et agnas consepelientes, neque simul sponsas Christi et paranymphos humo abscondentes, sed privatis utrosque tumulis recondentes ; nam tribum tribum seorsum, et mulieres eorum seorsum dividere fuerant eruditi ; quapropter et hic quoque festinaverunt servare præceptum. Et sanctorum quidem certamina, et cursus, et luctamina, et victoriæ, quin et coronæ immarcescibiles, et in templo Marci sacratissimi deposito, taliter ut per pauca dicamus consummata sunt, et finem habuerunt insignem.

[26] Isa. VIII, 18.

λοντες ἔμενον ἄπρακτοι, ὑπὸ τῆς αὐτῶν στερρότητος ἐν Χριστῷ ἀντωθούμενοι· ἢ ὥσπερ πύργοις ἀπορθήτοις προσάγοντες τὰς μηχανὰς οἱ πολέμιοι ἑαυτοὺς δαμάζουσι καὶ λυμαίνονται, κέρδος οὐδὲν τῆς ἐγχειρήσεως ἔχοντες ὑποστρέφουσιν· οὕτως ἐπιτιθέντες τοῖς μάρτυσιν τὰς αἰκίας οἱ δήμιοι, ἑαυτοὺς τῷ καμάτῳ κατέκοπτον, καὶ ῥωμαλαιοτέρους τοὺς δεχομένους εἰργάζοντο, καὶ τῆς τῶν ποθουμένων εὑρήσεως ἀπετύγχανον. Ὅθεν καὶ τοῦ Σωτῆρος αἱ νύμφαι θάρσος ἀήττητον ἐνδυσάμεναι, καὶ πρὸς πάσας τοῦ ἐχθροῦ τὰς ὁρμὰς ὁπλισάμεναι, καὶ γενναίως ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς πίστεως τοῖς ἀντιπάλοις παλαίσασαι, ἀκλινεῖς καὶ ἀχείρωτοι τοῖς κολάζουσιν ἔμενον, οὐ τοσοῦτον τῶν μαστίγων φροντίζουσαι, ὅσον οἱ μαστίζοντες ἔπασχον· ἡ γὰρ τῶν οὐρανίων ἐλπὶς, καὶ τῶν προπασχόντων κραταιὰ καὶ ἀκράδαντος ἔνστασις, ἀνδρειοτέρας αὐτὰς ἀπεδείκνυεν· καὶ αἱ ἀλγηδόνες αὐταῖς τῶν πληγῶν ὑπετέμνοντο.

κγ'. Ἐπὶ πολὺ δὲ τοῖς μάρτυσι φιλονεικήσαντες οἱ δικάζοντες, τέλος ἠττήθησαν καὶ τῶν βασάνων ἐπαύσαντο, καὶ τὰς μάστιγας εἶασαν, καὶ τοὺς ξυστῆρας ἀπέῤῥιψαν, καὶ νικητικῶν αὐτοῖς στεφάνων γεγόνασιν αἴτιοι, τὸν διὰ τοῦ ξίφους αὐτοῖς ἐπενέγκαντες θάνατον. Ἡμέραν εἶχεν ἕκτην ὁ παρ' Αἰγυπτίοις Μεχὶρ, μίαν δὲ καὶ τριάκοντα ὁ παρὰ Ῥωμαίοις Ἰανουάριος, ὅτε μάρτυρες οἱ φιλόχριστοι διὰ Χριστὸν μαρτυρήσαντες κεφαλὰς ἀπετμήθησαν. Οὕτω τοὺς ἁγίους ἀθλήσαντας μάρτυρας καὶ τοὺς νικητικοὺς στεφάνους ἁρπάσαντας, καὶ τὰ βραβεῖα τῆς ἄνω καὶ θείας ἀνύσαντας κλήσεως, ὁ πιστὸς λαὸς ἀνελόμενοι ᾠδὴν ἐπινίκιον ᾄδοντες, εἰς τὸ Μάρκου τέμενος ἤγαγον, ὃς τήν τε πίστιν αὐτοῖς ἐνερίζωσεν, καὶ τῶν ὑπὲρ ταύτης ἀγώνων τὸ στάδιον ἤνοιξεν, καὶ τῶν ἀμαράντων στεφάνων ἀπήρξατο· καλῶς τοὺς φοιτητὰς τῷ διδασκάλῳ συνάπτοντες, καὶ τῷ βραβευτῇ προσνέμοντες τοὺς ἀθλήσαντας, καὶ τῷ ποιμένι τὰ πρόβατα φέροντες, καὶ τῷ γεωργῷ τὰ πλήρη καρπῶν τῶν σταχύων προσάγοντες, καὶ τῷ στρατηγῷ τὴν τῶν στρατευομένων ἀήττητον φάλαγγα. Ὁ δὲ γεγηθὼς ὡς τέκνα γνήσια τοὺς ἁγίους ἐδέξατο, καὶ χαίρων ὡς μιμητὰς ἀκριβεῖς ἐν ἀγκάλαις προσέλαβεν, καὶ σκιρτῶν τῷ Θεῷ προσήγαγεν, φωνὴν ἀφιεὶς διαπρύσιον· « Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός· » καὶ παρόντων τῶν πιστῶν ὁρηγύρεων, τὰ τῶν μαρτύρων κατέθηκε λείψανα· οὐ κοινῇ τοὺς ἀμνοὺς καὶ τὰς ἀμνάδας συνθάψαντες, οὐδ' ἅμα τὰς νύμφας Χριστοῦ καὶ τοὺς νυμφαγωγοὺς τῇ γῇ κατακρύψαντες, ἀλλ' ἰδίαις ἀμφοτέρους σοροῖς θησαυρίσαντες, ἐπεὶ φυλὴν φυλὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ ταύτας διαιρεῖν ἐπαιδεύθησαν, κἀνταῦθα τηρεῖν ἐσπούδασαν τὸ παράγγελμα. Καὶ τῶν μὲν ἁγίων οἱ ἆθλοι καὶ οἱ δρόμοι καὶ αἱ πάλαι καὶ αἱ νίκαι, καὶ πρὸς τούτοις οἱ ἀμάραντοι στέφανοι, καὶ ἡ ἐν τῷ ναῷ Μάρκου τοῦ Θείου κατάθεσις, οὕτω πως, ὡς δι' ὀλίγων εἰπεῖν, ἐτελέσθησαν, καὶ πέρας ἔσχον ἐπίσημον.

Digitized by Google

κδ'. Εἴπωμεν δὲ καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐνταῦθα μετάθεσιν, καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἡ μετάθεσις γέγονεν. Μετὰ τὰς πολλὰς ἐκεῖθεν ἡμέρας, ἵνα τί καὶ Μωσαΐσωμεν, καὶ τοῦτο τοῖς μάρτυσι χαρισώμεθα· ἀποδέξονται γὰρ ἡμᾶς ἐν τοῖς αὐτῶν ἐγκωμίοις Μωσαΐζοντας· μᾶλλον ἢ Πλατωνίζοντας· μετὰ τὴν ἐκείνων τῶν τυράννων κατάλυσιν, καὶ τῶν τοὺς ἁγίους κολασάντων ἀπώλεσιν, καὶ τῆς τῶν εἰδώλων μυσαρᾶς λατρείας καθαίρεσιν, καὶ ἱδρυμένων αὐτοῖς ναῶν καὶ βωμῶν τὴν κατάπτωσιν· μετὰ τὴν Κωνσταντίνου τοῦ μακαριστοῦ πρώτου Χριστιανῶν καὶ Ῥωμαίων τὰ σκῆπτρα κρατύναντος, καὶ τῶν υἱῶν μεταβίωσιν· μετὰ τὴν Ἰοβιανοῦ καὶ Οὐαλεντιανοῦ τε καὶ Γρατιανοῦ πρὸς ζωὴν τὴν κρείττω μετανάστασιν, μετὰ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου καὶ τῶν ἐγγόνων πρὸς τὴν ἄνω λῆξιν ἀνάλυσιν, Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ τὴν βασιλείαν διέποντος, καὶ Κυρίλλου τοῦ θείου τὰ ἐνθάδε λογικὰ τοῦ Χριστοῦ ποιμαίνοντος πρόβατα, καὶ μεγαλοφώνῳ σάλπιγγι τὴν τῆς εὐσεβείας σοφίαν κηρύττοντος, δαίμων τις ζοφερὸς καὶ Αἰγύπτιος ἀνεφαίνετο Μενουθὴς τοὔνομα, κώμην οἰκῶν τὴν ἐπώνυμον, θήλεως μορφὴν προσποιούμενος, καὶ ταύτῃ δεικνὺς τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ πρὸς τοὺς ἄῤῥενας τῇ ψυχῇ τὴν ἀσθένειαν μᾶλλον ἀδράνειαν, οὐ σθένει φυγὼν τὴν ἀβύσσιον ἅλυσιν, ἀλλὰ Θεοῦ συγχωρήσει τέως ἐαθεὶς πρὸς ἡμετέραν ἀσφάλειαν, ἵνα ἀεὶ μνημονεύωμεν, τούτου τὰς κακουργίας θεώμενοι, ὁποίων ἡμᾶς δυσχερῶν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἠλευθέρωσεν. Οὗτος ὁ δαίμων ὁ σκοτεινὸς ὡς Αἰγύπτιος, ὁ θηλύφρων ὁμοῦ καὶ θηλύμορφος μετὰ Λοξίου τε καὶ τρίποδος τὴν κουφότητα, καὶ τῆς ἐν Δοδώνῃ δρυὸς σιγὴν ἀνεκλάλητον, καὶ τὴν τοῦ Κασταλικοῦ νάματος σιωπὴν ἀτελεύτητον, καὶ τοῦ Ῥοδίου ταύρου τὴν συγγνωσθεῖσαν αὐτῷ πτῶσιν ἀμύκητον, καὶ τὴν πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν Ἑλληνικῶν μαντείων κατάσβεσιν. Ἀσκληπιοῦ τε τὴν μὴ τελευτῶσαν ἐκπύρωσιν, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἰατρῶν τὴν παντελῆ καὶ ἀνίατον λόβωσιν, προφητεύειν καὶ νόσους ἰατρεύειν, μᾶλλον δὲ ψευδοεπεῖν καὶ νοσοποιεῖν ἐτερατεύετο φάσμασιν· Πῶς γὰρ ὁ ψεύστης ὢν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ψεῦδος ἐκ τῶν ἰδίων λαλῶν, ἐν ἀληθείᾳ τε παντελῶς οὐχ ἱστάμενος; ἢ πῶς ὁ τὴν ἰδίαν ἣν εἶχέν ποτε μὴ φυλάξας ἀρχὴν, ἀλλ' ὡσεὶ νεκρὸς ἐβδελυγμένος ῥιφείς, καὶ σκώληξι βρύων, καὶ σῆψιν ἔχων ὑπόστρωμα, ὁ πᾶσαν πτῶσιν πεσὼν, καὶ μεγάλην νοσῶν τὴν ἀσθένειαν; « Αὐτοὶ γὰρ προφητικῶς εἰπεῖν, ἠσθένησάν τε καὶ ἔπεσον, » καὶ παντὸς ἀγαθοῦ τὴν ἀνίατον περικείμενοι νέκρωσιν ἑτέροις ῥῶσιν ὀρέξειεν; ἢ νοσοῦσιν τισὶν ἀλεξήσειεν, ὁ βοηθεῖν ἑαυτῷ μὴ δυνάμενος; Ὅ γάρ τις ἔχει ἐκ φύσεως τοῦτο λαχὼν, ἢ πρὸς ἑτέρου λαβὼν καὶ φυλάξας ἀμείωτον, τάχα ἂν ἠδύνατο καὶ πρὸς ἄλλων ἐκτείνειν μετάδοσιν· ὃ δὲ μὴ ἔχει, πῶς ἑτέροις διδόναι δυνήσεται;

κε'. Καὶ τούτων οὕτω κειμένων, πολλοὺς τὸ εἰδεχθὲς τοῦτο δαιμόνιον ταῖς ἀπάταις παρέσυρεν, καὶ προσκαλεῖσθαι αὐτοῦ τῷ βωμῷ ἐλπίδι ῥώσεως ἢ

24. Dicamus autem etiam inde huc factam translationem, et causam propter quam translatio facta est. Post multos itaque dies, ut aliquid etiam Mosaice fateamur, et hoc martyribus condonemus; recipient enim nos in præconiis suis Mosaizantes potius quam Platonizantes, post illorum tyrannorum destructionem, et eorum qui sanctos punierunt interitum, et simulacrorum detestabilis servitutis depositionem, et ararum ac templorum quæ ipsi statuere ruinam; post beati Constantini, qui primus Christianus Romanorum sceptra roboravit, ac filiorum obitum; post Joviniani quoque et Valentiniani, et Gratiani ad meliorem vitam migrationem; post Theodosii Magni ac filiorum ad requiem supernam resolutionem; Theodosio Minore imperium moderante, et divino Cyrillo rationabiles hic Christi oves pascente, et magniloqua tuba pietatis sapientiam prædicante, dæmon quidam teterrimus et Ægyptius apparebat Menuthis nomine, castellum a se cognominatum inhabitans, et formam feminæ fingens, et hac propriam infirmitatem et imbecillitatem demonstrans adversus eos qui mares sunt animo, non virtute fugiens abyssi catenam, sed Dei permissione interim ad cautelam nostram dimissus, ut semper memores simus hujus mala opera conspicientes, qualibus nos Christus Deus difficultatibus liberaverit. Hic dæmon tenebrosus sicut Ægyptius feminei sensus erat pariter et formæ, post Loxii et tripodis surditatem, et ineffabilem Dodoneæ quercus taciturnitatem, et interminabile Castalici fluenti silentium, postque Rhodii tauri sine mugitu sibi non agnitum casum, et omnium, ut ita dicatur, paganarum divinationum exstinctionem, Asclepiique non finitam inflammationem, et similium omnimodam et insanabilem medicorum læsionem, prophetare ac mederi languoribus, imo falsa dicere ac morbis inficere per phantasmata protendebat. Nam quomodo is qui mendax est ab initio, et mendacium de proprio loquitur, in veritateque prorsus non stat, veritatem asseveret? Aut quomodo is qui proprium quem habuit aliquando principatum non custodivit, sed veluti mortuus abominatus projectus est, et vermibus scatet, et putredinem habet stratum, qui omni casu cadit, et ingenti languet infirmitate: « Ipsi enim, ut prophetice dicamus, infirmati sunt et ceciderunt [27]; » totiusque boni est mortificatione circumdatus, aliis sanitatem porrigeret? aut languentibus quibusdam præstaret remedia, qui sibi auxiliari non valet? Quod quis habet, hoc vel ex natura sortitus, vel ab altero acceptum si custodierit indiminutum, fortassis poterit ad alios quibus impertitur extendere: at vero qui non habet, quomodo aliis tribuere potuerit?

25. Et his ita positis, multos fœdissimum hoc dæmonium seductionibus suis abstraxit, et aram suam residere, spe recipiendæ sanitatis, vel per-

[27] Psal. xxvi. 2.

Digitized by Google

cipiendæ prophetiæ, suasit, non solum infidelibus, et cunctis his qui jussionibus ejus parebant, sed et fidelibus et hominibus qui Christi portabant indicia. Novit enim malitia ad se trahere simplicem, fortassis autem et eum qui ad meliora congrue spectat, nisi Deum sui custodem habeat nutus. Alias et hujus urbis soboles multam simplicitatem habentes, et in simplicitate potius agnitæ, facile a melioribus ad pejora mutantur, et leviter a noxiis corrumpuntur, ac difficilius ex minoribus eriguntur, multorum oculorum mentem non bene oculatam habentes; unde et Paulus cum tales Galatas vidisset : « Miror, ait, quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi [28]; » et post multam doctrinam, sapientissimamque admonitionem, consequenter eos insensatos esse testificatus est. Porro cum Hebræos lacte adhuc egero, et inexercitatos habere animæ sensus ad discretionem mali et boni vidisset, imbecilles merito et parvulos nominavit [29]. Corinthiis autem, qui deprehensi fuerant cum periclitantibus sapere : « Timeo, inquit, ne forte, sicut serpens seduxit Evam in astutia sua, corrumpantur sensus vestri a simplicitate et castitate, quæ est in Christo [30]. » Sapientia quoque animum qui sine malitia est facile transmutari dicit, et idcirco dari astutiam innocentibus, pueris autem et juvenibus prudentiam, sensumque ac intellectum.

26. Sed ille Cyrillus egregius, pastor bonus, et Christi boni pastoris discipulus et sectator, qui semper et diei caumate cremabatur, et noctis glacie stringebatur, quique ab oculis somnum repellebat et avertebat, ut lucubrantibus visibus et vigili mente custodiret oves, ne furto ablatæ fuerint et mactarentur, et perderentur, vel a bestiis caperentur; sic enim et furem et feram Nestorium, latronem simul et lupum perspexit, et a mandra insecutus est, atque inefficacem pepulit ab ovili, illæsas oves custodiens; Cyrillus, inquam, qui cum Theophili avunculi sui et præsulatus esset et zeli successor, seductionem dæmonis intuens, et fidelium læsionem conspiciens, Salvatoris servus effectus, ut cessaret malum, dæmonisque destruerentur phantasmata, et perfecta populo præberetur veritatis agnitio, ac divinæ ipsius cognitionis amor, precatus est; Deus autem maturius famuli sui precibus admissis et cordis voluntatem dedit, et effusas pro fidelibus suis petitiones implevit; oculi Domini super justos, et aures ejus ad preces eorum [30*]; voluntatem enim revera timentium se faciet, et orationes eorum exaudiet; quoniam prope est omnibus, qui invocant eum in veritate [30**]. Et dæmonis quidem fregit operationem, plebis autem infirmitatem curavit; uni enim justo Deus mille peccatores donat, et populum non nunquam pie supplicanti; sic enim et Lot civitatem integram donavit, super petitione admiratus eum et facie; et Moysi Israel

προφητείας ἀνέπειθεν, οὐ μόνον ἀπιστοῦσιν καὶ πάντη τοὺς αὐτοῦ προκειμένους κελεύσμασιν, ἀλλὰ καὶ πιστοὺς καὶ Χριστοῦ τὰ σύμβολα φέροντας. Δεινὸν γὰρ ἡ κακία πρὸς ἑαυτὴν ἕλκουσα τὸν ἄκακον, τάχα δὲ καὶ τὸν ἀραρότως πρὸς τὰ κρείσσονα νεύοντα, εἰ μὴ θεὸν φύλακα τῆς αὐτοῦ κτήσαιτο νεύσεως. Ἄλλως δὲ καὶ οἱ τούτου τοῦ ἄστεως ἔγγονοι πολὺ τὸ ἀκέραιον ἔχοντες, καὶ μᾶλλον ἐν ἁπλότητι γνωριζόμενοι, εὐχερῶς τῶν ἀρίστων ἐπὶ τὰ χείρω μεθίστανται, καὶ ῥᾳδίως βλαβεροῖς παραφθείρονται, καὶ δυσχερῶς ἐκ τῶν ἡττωμένων ἀνάγονται, τὸν πολυόμματον νοῦν οὐκ εὐόμματον ἔχοντες. Ὅθεν καὶ Παῦλος τοιούτους τοὺς Γαλάτας θεώμενος, « Θαυμάζω, φησὶν, πῶς οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ · » καὶ μετὰ πολλὴν διδασκαλίαν καὶ σοφωτάτην παραίνεσιν εἰκότως αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν τὸ ἀνόητον · Ἑβραίους δὲ βλέπων ἔτι χρῄζοντας γάλακτος, καὶ γυμνὰ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια πρὸς διάκρισιν καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος ἔχοντας, νοθρούς ἀξίως καὶ νηπίους ὠνόμασεν · Κορινθίοις τοῖς προλαβοῦσιν σωφρονεῖν κινδυνεύουσιν, « Μή πως ὡς ὁ ὄφις, ἔφη, ἐξηπάτησεν Εὔαν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, φθείρῃ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἁγνότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν. » Ἡ δὲ Σοφία τὸν κακὸν νοῦν εὐμαρῶς, φησὶν, μεταλλεύεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο διδόναι πανουργίαν ἀκάκοις, παισὶν δὲ καὶ νέοις τὸ φρόνημα, αἴσθησίν τε καὶ ἔννοιαν ἐπαγγέλλεται.

κς'. Ἀλλ' ὁ θεσπέσιος Κύριλλος ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ Χριστοῦ τοῦ καλοῦ ποιμένος μαθητὴς καὶ ἀκόλουθος, ἀεὶ τῷ τῆς ἡμέρας καύματι συγκαιόμενος, καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτὸς συμπηγόμενος, καὶ τῶν ὀμμάτων τὸν ὕπνον ἀφιστῶν καὶ τροπούμενος, ἵνα ἀγρύπνοις ὄμμασιν καὶ ἐγρηγόρῳ τῷ νῷ φυλάττῃ τὰ πρόβατα, καὶ μὴ κλέπτοιντο καὶ θύοιντο καὶ ἀπόλλοιντο μηδὲ θηριάλωτα γίγνοιντο · οὕτω γὰρ καὶ τὸν φθορέα καὶ θῆρα Νεστόριον, λῃστὴν ὁμοῦ καὶ λύκον ἐφώρασεν, καὶ τῆς μάνδρας ἐδίωξεν, καὶ τῆς ποίμνης ἀπήλασεν ἄπρακτον, τὰ πρόβατα φυλάξας ἀλώβητα. Κύριλλος ὁ Θεοφίλου τοῦ θείου καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ ζήλου τυγχάνων διάδοχος, τὴν ἀπάτην βλέπων τοῦ δαίμονος, καὶ τῶν πιστῶν τὴν βλάβην θεώμενος, τοῦ Σωτῆρος ἱκέτης ἐγένετο, καὶ παῦσαι τὸ κακὸν ἐλιτάνευεν, τοῦ τε δαίμονος καταργῆσαι τὰ φάσματα, καὶ τελείαν τῷ λαῷ παρασχεῖν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, καὶ τῆς αὐτοῦ θεογνωσίας τὸν ἔρωτα · ὁ Θεὸς δὲ θᾶττον τὰς τοῦ θεράποντος δεήσεις δεξάμενος, καὶ τὸ τῆς καρδίας θέλημα δέδωκεν, καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶν αἰτήσεις ἐπλήρωσεν. Ὀφθαλμοὶ γὰρ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν · θέλημα γὰρ ὄντως τῶν φοβουμένων αὐτῶν ποιήσει, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται · ἐπειδήπερ ἐγγὺς πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ καθέστηκεν · καὶ τοῦ μὲν δαίμονος ἔθραυσεν τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δὲ λαοῦ τὴν ἀσθένειαν ἐθεράπευσεν. Ἑνὶ γὰρ δικαίῳ ὁ Θεὸς χιλίους χαρίζεται · καὶ λαῷ πολλάκις εὐσεβῶς ἱκε-

[28] Galat. I, 6. [29] Hebr. V, 12. [30] II Cor. XI, 3. [30*] Psal. XXXIII, 15. [30**] Psal. CXLIV, 19, 20.

Digitized by Google

τεύοντι. Οὕτω γὰρ καὶ τῷ Λὼτ τὴν πόλιν ὁλόκληρον ἐχαρίσατο ἐπὶ τῇ αἰτήσει θαυμάσας αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον· καὶ τῷ Μωϋσεῖ τὸν Ἰσραὴλ ἁμαρτάνοντα πολλάκις δεδώρηται· οὕτω καὶ Κυρίλλῳ Θεὸς δικαίῳ τυγχάνοντι, καὶ κατὰ Λὼτ αὐτοῦ καὶ Μωϋσέα θεράποντι, πόλιν ὅλην καὶ ὅλον λαὸν ἐδωρήσατο.

A peccantem sæpe donavit. Ita et Cyrillo Deus cum esset justus, et suus instar Lot et Moysi famulus, totam civitatem et populum totum donavit.

κζ'. Καὶ δὴ νύκτωρ αὐτῷ μεθ' ἱκετείας καθεύδοντι, δι' ἀγγέλου τὸ πρακτέον ἐμήνυσεν, Κῦρον κελεύσας τὸν ἀοίδιμον μάρτυρα ἀπὸ τοῦ Μάρκου τοῦ θεσπεσίου νεὼ πρὸς τὸν τῶν Ἁγίων Εὐαγγελιστῶν σηκὸν μεταστήσασθαι, ὅνπερ ὁ προεδρεύσας Θεόφιλος ἐν αὐτῇ τῇ κώμῃ Μενουθῇ ἦν δομησάμενος, ἐν ᾗ καὶ τὸ εἴδωλον ἵδρυτο, καὶ τὸ δαιμόνιον ἐπεπόλαζεν. Τοῦτον Κύριλλος ὁ θαυμάσιος τὸν χρησμὸν δι' ἀγγέλου δεξάμενος, ἐπὶ Μάρκον τὸν ἅγιον ἔδραμεν, καὶ τὸ σεπτὸν ἐκκαλύψας Κύρου σπιρίδιον, ἔνδον σὺν αὐτῷ καὶ Ἰωάννην τὸν τρισόλβιον εὗρισκεν· καὶ σοφῶς λογισάμενος ὡς ἀμφοτέρους τὸ θεόλεκτον πρόσταγμα τῇ τοῦ ἑνὸς προσηγορίᾳ, διὰ τὴν ἀμφοτέρων ὁμολογίαν τε καὶ ὁμοφροσύνην ἐμήνυσεν, καὶ ὡς οὐ δέον διελεῖν μετὰ θάνατον οὓς οὐ τρόπος, οὐ τόπος, οὐ τάφος, οὐ χρόνος, οὐ πάθος διέλυσεν, τούτους ἄμφω λαβὼν εἰς τὸ λεχθὲν αὐτῶν τῶν Εὐαγγελιστῶν ἱερὸν μετήγαγεν τέμενος, σκιρτῶν ὁμοῦ καὶ ἀγαλλόμενος κατὰ Δαβὶδ τὸν μακάριον πρὸ τῆς κιβωτοῦ Κυρίου χορεύοντα παραπλησίως μιμούμενος. Ὅθεν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Μελῳδὸν τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ λύραν καὶ θεόπνευστον ἁρμοσάμενος μελῳδίαις δύο τοὺς μάρτυρας ἤνεσεν, τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ δημοσιεύων τερπνότητα, καὶ τοῖς εὐσεβέσιν εἰκὼν καὶ ὑπόδειγμα τῆς ἐπὶ τοῖς ἁγίοις εὐφροσύνης γινόμενος· ὡς καὶ οἱ νῦν ἐντυγχάνοντες, καὶ τὸν ἐκείνου πόθον γινώσκουσιν, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ διάθεσιν μεταβάλλουσιν· χαίρουσιν γὰρ εὐθὺς καὶ σκιρτῶσιν ὡς Κύριλλος, καὶ τὸν Χριστὸν τοῖς ὕμνοις γεωλείρουσιν, καὶ ταῖς εὐφημίαις στεφανοῦσιν τοὺς μάρτυρας.

27. Et ecce noctu et post supplicationes dormienti per angelum quid esset agendum significavit, Cyrum jubens memorabilem martyrem ab egregii Marci templo ad sanctorum evangelistarum transferre basilicam, quam Theophilus, qui ante illic præsulatum tenuerat, in eodem castello Menuthi dedicaverat; in quo et simulacrum locatum fuerat, et dæmonium frequentabant; hoc itaque Cyrillus mirabilis oraculo accepto, ad sanctum Marcum cucurrit, et venerabili revelato Cyri sepulcro, intus cum eo et Joannem beatissimum reperit, et sapienter B arbitratus quod utrosque a Deo dictum præceptum, per unius appellationem propter utriusque concordiam et unanimitatem indicaverit, et quod non esset decorum post mortem separare quos non mos, non locus, non sepulcrum, non tempus, non passio dissolvisset; hos ambos acceptos in idem jam dictum evangelistarum sacrum transtulit templum, tripudians pariter et exsultans, beatique David morem imitans, ante arcam Domini chorum ducentis: unde et secundum eumdem modulatorem, cum spiritalem lyram suam et divinitus inspiratam coaptasset, duobus martyres laudavit modulaminibus, jucunditatem quæ sibi inerat publicans, et piis imago et exemplum in sanctorum lætitia factus; quæ et hi qui nunc sunt relegentes, et illius C amorem cognoscunt, et ad ipsius affectum pertranseunt: gaudent enim continuo et exsultant more Cyrilli, Christumque hymnis concelebrant, et coronant laudibus martyres.

κη'. Θαυμάσαι γὰρ ὄντως ἐστὶν τοῦ Σωτῆρος τὸ κάναλκες καὶ τὸ τῆς αὐτοῦ προνοίας πανεύπορον, πῶς οὐ θεῖον ἐξ οὐρανοῦ βρέξας καὶ πῦρ, τὸν ἀλιτήριον ἐκεῖνον ἐκεραύνωσε δαίμονα, ὡς πάλαι Σόδομά τε καὶ Γόμορρα τῇ φύσει μεμφόμενα, καὶ τὸν Ποιητὴν ὡς οὐκ εὖ τὰ καθ' ἡμᾶς διαθέμενον ἐνυβρίζοντα· οὔτε γῆν ἀνοιχθῆναι καὶ καταπιεῖν τὸν ἀκάθαρτον ἔκρινεν, ὥς ποτε Δαθὰν καὶ Ἀβιρὼν συναγωγὴν ὑπερήφανον· οὔτε λίθους ὀμβρήσας τὸν ἀνόσιον ἐχαλάζωσεν, ὡς ἔθνος ποτὲ τῷ Ἰσραὴλ ἀνθιστάμενον· οὔτε πεσεῖν τὸ τοῦ μιαροῦ βδελυρώτατον ἄγαλμα, καὶ εἰς λεπτὰ συντριβῆναι προσέταξεν, ὡς πάλαι τὸν Βὴλ καὶ τὸν Δαγὼν κατελέπτυνεν, ἀλλὰ σώμασι νεκροῖς καὶ κεκοιμημένοις ἐν μνήματι τὸ τούτου θράσος κατεύνασεν, καὶ τῶν ἐπ' αὐτῷ καυχωμένων τὴν ἀλαζονείαν κατῄσχυνεν· δεῖξαι θέλων, ὡς οἶμαι, τοῖς συνετοῖς καὶ ἀρτίφροσιν, πόση μὲν ἡ τῶν αὐτοῦ μαρτύρων καὶ μετὰ θάνατον δύναμις, πόση δὲ τῶν παρ' Ἕλλησι θεῶν ἡ ἀσθένεια, καὶ ὅσον ἡττῶνται οἱ θεοὶ χρηματίζειν αὐχήσαντες, ἀκινήτοις ἁγίων καὶ νεκροῖς καὶ μὴ πορεύουσιν σώμασιν.

28. Miranda enim revera est Salvatoris potentia, et ejus providentiæ divitiæ, quomodo non sulphur de cœlo pluens et ignis, noxium illum dæmonem fulguraverit, quemadmodum Sodoma quondam atque Gomorrha, naturæ detrahentia, et Factorem quasi non bene quæ circa nos sunt disposuerit, injuriis impetentia; neque terram aperiri et absorbere immundum judicaverit, ut aliquando superba Dathan et Abiron conventicula: neque lapidibus instar imbrium dimissis grandinaverit non sanctum, sicuti D gentem quondam quæ restitit Israeli: neque cadere illius polluti abominabile simulacrum et in pulverem conteri jusserit, sicut olim Bel et Dagon comminuerat; sed per corpora mortua et jacentia in monumento, hujus temeritatem deposuit, et compescuit insaniam, et in se gloriantium confusit jactantiam; ostendere volens, ut reor, sapientibus et sensus sanos habentibus, quanta eorumdem ipsorum martyrum etiam post mortem fuerit virtus, quanta vero gentilium deorum infirmitas, et quanto facilius hi qui deos vocatos se gloriantur, per immobilia sanctorum et mortua et non spirantia corpora superentur.

Digitized by Google

29. Huc cum sancti venissent et evangelistarum cohabitatores effecti, primum quidem ipsa locatione, quæ in hoc sacro templo effecta est, protinus in fugam dæmonium converterunt, et atrum illum in tartara persequentes, et tropæo in hujus fuga triumphantes, desertam exhibuerunt habitatoris domum. Secundum vero ab his opus agebatur patrimoniorum, quæ inerant dæmoni, exspoliatio, id est devastatio : viri enim erant patrimonia ejus, cum mulierculis, qui ad aram sedebant, et spe vana decepti, et acriori phantasia delusi; quos martyres animabus et corporibus mortuos veluti quædam spolia deprædati sunt : prius forte fuga secundum divinam vocem veluti mortuo alligato; postmodum eis et vitam misericorditer donant, ad fontem illos vitæ adducentes, et cognoscere Deum dantes, quem ignorantes mortui erant, lumenque verum donantes, quod non videntes obtenebrabantur. Sic enim salvant et captant ea quæ sibi ab inimicis diripiuntur; sicut Dominus et magister eorum cum orbem terræ rapuisset captavit. Tertium martyres his, quæ jam diximus, nil minus gerebant; abominabile quippe illud dæmonis templum, in quo phantasias mendaces tergiversator operabatur, et in quo erat ara semper sanguinibus madefacta, et ille stabat femineæ formæ statunculus, maritimo sabulo obruerunt; et secundum patriarcham Jacob subtus terram occultaverunt, ita ut oblivionem et utilem ignorantiam exsecrabilis et animas corrumpentis dedicationis illius posteris faceret. Quartum præcedentibus jungebatur, profanæ constructionis ipsius exitium, quæ dæmonis erat æquivoca ac detestabilium ejus immolationum exsecrabilis habitatio : hanc enim arena et mare martyrum partiti sunt nutu, et quiddam ejus arena est obrutum, quiddam vero inter marina reumata fluctuat. Quintum a martyribus gerebatur, quod et nunc gloriosissime geritur Deique gratia perenniter est gerendum, et ante universitatis consummationem minime consummandum; quod et omnes norunt quotquot martyres norunt, ipsorumque gratia perfruuntur; quotquot etiam templum viderunt, et tumulum eorum honorabilem salutaverunt; est autem prodigium, sanctorum templum mirabiliter stans, et omnes præ admiratione percellens : supra ripa enim non altam nec firmam ædificatum est, et medium est inter arenam et fluctus, impetum utriusque suscipiens : ad orientem quidem habet sæviens mare, et arenam vexantem et supervenientem; ad occidentem vero solem, arenæ scopulum hostiliter contra fluctus insilientem, et terram humidam perurgentem. Sed neque aquam dimittit cum arena copulari, neque arenam cum aquis misceri, interpositus quodammodo terminus utriusque apparens, et frenum eis proprium fundamentum protendens. In altitudinem autem multam erigitur, et ætheri tectum connectit; unde et desiderabile est navigantibus; a multis enim stadiis apparens, eos qui ad Alexandriam navigant, cum de pelago visi fuerint, suscipit, et delectationem

κθ'. Ἐνταῦθα γὰρ ἐλθόντες οἱ ἅγιοι, καὶ τοῖς εὐαγγελισταῖς γενόμενοι σύσκηνοι, πρῶτον μὲν ἐξ αὐτῆς εὐθὺς τῆς εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον σηκὸν ἐπιβάσεως εἰς φυγὴν τὸ δαιμόνιον ἔτρεψαν εἰς τάρταρον ἐκ γῆς ἐκδιώξαντες, καὶ τρόπαιον ἐπὶ τῇ τούτου φυγῇ θριαμβεύσαντες, ἔρημον τὴν οἰκίαν τοῦ οἰκήτορος ἔδειξαν. Δεύτερον δὲ τούτοις ἔργον ἐπράττετο ἡ τῶν ὑπαρχόντων τῷ δαίμονι σκύλευσις, ἤγουν ἡ πόρθησις. Ἄνθρωποι ἦσαν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα καὶ γύναια τῷ βωμῷ προσκαθήμενα, ἐλπίσι κεναῖς ἀπατώμενοι καὶ φαντασίᾳ δεινῇ χλευαζόμενοι· οὕσπερ οἱ μάρτυρες ψυχὰς νεκρωθέντας καὶ σώματα, τὸν ἰσχυρὸν τῇ φυγῇ κατὰ τὴν θείαν φωνὴν πρότερον δήσαντες, ὡς νεκρὸν ἐσκύλευσαν· δεύτερον καὶ ζωὴν αὐτοῖς φιλανθρώπως χαρίζονται, τῇ πηγῇ τῆς ζωῆς αὐτοὺς προσενέγκαντες· καὶ γνῶναι Θεὸν δωρησάμενοι, ὃν ἀγνοοῦντες νενέκρωντο· καὶ φῶς ἀληθινὸν χαρισάμενοι, ὅπερ ἐσκοτοῦντο μὴ βλέποντες. Οὕτω γὰρ σώζουσίν τε καὶ ζωγρεύουσιν τὰ πρὸς ἐχθρῶν αὐτοῖς ἁρπαζόμενα, ὡς ὁ Δεσπότης αὐτῶν καὶ διδάσκαλος τὴν οἰκουμένην ἁρπάσας ἐζώγρησεν. Τρίτον οἱ μάρτυρες τῶν φθασάντων ἔδρων τότε οὐκ ἔλασσον· καὶ τὸ βδελυρὸν ἐκεῖνο τοῦ δαίμονος τέμενος, ἐν ᾧ τὰς ψευδεῖς φαντασίας ὁ δραπέτης εἰργάζετο, ἐν ᾧ βωμὸς ἦν ἀεὶ τοῖς αἵμασι διαινόμενος· καὶ τὸ γυναικόμορφον ἵστατο ξόανον παραλίᾳ ψάμμῳ κατέχωσαν, καὶ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰακὼβ ὑπὸ χθόνα κατέκρυψαν· ὡς καὶ λήθην ἐμποιῆσαι τοῖς ἔπειτα, καὶ ὠφέλιμον ἄγνοιαν τῆς μυσαρᾶς αὐτοῦ καὶ ψυχοφθόρου δομήσεως. Τέταρτον τοῖς προλαβοῦσιν συνήπτετο ὁ τοῦ δυσαγοῦς αὐτοῦ κτήματος ὄλεθρος, ὃ τῆς δαίμονος ὑπῆρχεν ἐπώνυμον, καὶ τῶν μυσαρῶν αὐτῆς τελετῶν μιαρὸν ἐνδιαίτημα· τοῦτο γὰρ ψάμμος καὶ θάλαττα μαρτύρων ἐμερίσαντο νεύματι· καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ψαμμαίοις ἐστὶν ὑποβρύχιον, τὸ δὲ θαλαττίοις περικλύζεται ῥεύμασιν. Πέμπτον ἐτελεῖτο τοῖς μάρτυσιν, τὸ καὶ νῦν παραδόξως τελούμενον, καὶ πρὸ τῆς τοῦ παντὸς συντελείας οὐ συντελούμενον, ὃ καὶ πάντες ἴσασιν οἱ καὶ τοὺς μάρτυρας ἐπιστάμενοι, καὶ τῆς αὐτῶν ἀπολαύοντες χάριτος, ὅσοι καὶ τὸ τέμενος ἐθεάσαντο, καὶ τὴν σορὸν αὐτῶν ἠσπάσαντο τὴν πολύευκτον· ἔστιν δὲ καὶ τὸ τεράστιον, τῶν ἁγίων τὸ τέμενος παραδόξως ἱστάμενον καὶ πάντας ἐκπλῆττον τῷ θαύματι. Ἐπ' ἠϊόνος γὰρ οὐχ ὑψηλῆς οὐδὲ σταθερᾶς ᾠκοδόμηται, καὶ μεσιτεύει ψάμμῳ καὶ κύμασι, τὰς ἑκατέρων ὁρμὰς προσδεχόμενον, καὶ κατευνάζον ὡς μέσιτης τὸν πόλεμον· πρὸς ἕω μὲν γὰρ ἔχει βρυχωμένην τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν ψάμμον πορθεῖν ἐπαΐουσαν· πρὸς δὲ δυόμενον ἥλιον, τῆς ψάμμου τὸν σκόπελον, πολεμίως ἐφορμῶντα τοῖς κύμασιν, καὶ χερσοῦν τὴν ὑγρὰν ἐπεισέρχοντα. Ἀλλ' οὔτε τὸ ὕδωρ ἐᾷ τῇ ψάμμῳ συμπλέκεσθαι, οὔτε τὴν ἄμμον τοῖς ὕδασιν μίσγεσθαι τὴν μεθόριον, ὡς παρ' ἑκατέρων φανὲν, καὶ χαῦνον αὐτοῖς τὸν οἰκεῖον προτείνον θεμέλιον. Εἰς ὕψος δὲ πολὺ ἐπαιρόμενον καὶ τῷ αἰθέρι συνάπτον τὸν ὄροφον, ποθεινὸν ὑπάρχει τοῖς πλέουσιν· ἐκ πολλῶν γὰρ σταδίων φαινόμενον, τοὺς μὲν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πλέοντας τοῦ πελάγους φανέντας προσδέ-

Digitized by Google

χεται, καὶ τέρψιν αὐτοῖς οὐ τὴν τυχοῦσαν χαρίζεται, προμηνύον ὡς ἐγγὺς τὸ ποθούμενον· τοὺς δὲ ταύτην ἐκπλέοντας μέχρι πολλοῦ προπέμπει βλεπόμενον, καὶ σωτηρίοις ἐφοδιάζει δωρήμασιν.

λ'. Τὰ δὲ τοῖς ἁγίοις ἐντεῦθεν τερατουργούμενα τίς ἱκανὸς ἀριθμήσασθαι, ἢ γλώττῃ τολμηρᾷ διηγήσασθαι, ἢ πολυρήμονι φθέγξασθαι στόματι; Ἀνθρώπων μὲν οὐδείς, οὐδὲ εἰ δέκα μὲν εἶεν γλῶτταί τινι, δέκα δὲ στόματα, ψυχήν τε χαλκείαν καὶ φωνὴν ὁ τοιοῦτος ἄῤῥηκτον κτήσαιτο· μόνος δὲ Θεὸς ὁ καὶ τοσαύτην αὐτοῖς ἰσχὺν δωρησάμενος, δι' οὗ προεθέσπισαν τὰ δι' αὐτῶν εἰς δόξαν αὐτοῦ πραχθησόμενα· ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρων καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν, ὁ χειρὶ μὲν τὸ ὕδωρ μετρῶν, καὶ τῇ σπιθαμῇ τὸν οὐρανὸν, δρακὶ δὲ πᾶσαν τὴν γῆν, ᾧ καὶ ὑετοῦ σταγόνες ἠρίθμηνται, καὶ βῶλοι δρόσου μεμέτρηνται, καὶ ψάμμου προέγνωσται ψήγματα· δι' οὗ λεπροὺς καθαρίζουσιν, χωλοὺς ποιοῦσιν ἀρτίποδας, ἀσθενεῖς θεραπεύουσιν, τυφλοῖς τὸ βλέπειν χαρίζονται, δαιμόνιά τε ἐκβάλλουσιν, καὶ νεκροὺς ἐγείρουσι, καὶ μάλιστα τοὺς ψυχῆς πεπονθότας τὴν νέκρωσιν· καὶ δωρεὰν πᾶσιν ἀνθρώποις παρέχουσιν, τὰ δωρεὰν αὐτοῖς δοθέντα χαρίσματα· ἄπλετά τε ὄντα καὶ ἄπειρα, καὶ ἡμέρας ἑκάστης καὶ ὥρας αὐξούμενα, καὶ ζυγὸν ἀριθμοῦ μὴ δεχόμενα, λέγειν ἀδύνατον· ἀεὶ γὰρ τοῖς δευτέροις τὰ φθάσαντα σκέπεται, καὶ ταῦτα τοῖς ἐπιοῦσιν καταλύπτεται, λήθῃ καταχωννύμενα καὶ σιγῇ σκιαζόμενα, θαλάττιόν τι καὶ φθονερὸν ὑπομένοντα. Ὥσπερ γὰρ ἐνταῦθα κύματα κορυφούμενά τε καὶ αὐξούμενα ὁρᾶται καὶ βλέπεται, καὶ τέρπει τοὺς ὁρῶντας καὶ βλέποντας, εἶτα προχωρήσαντα καὶ δευτέροις ὑπείξαντα εὐθὺς τῷ τῆς λήθης ἐκδίδοται ῥεύματι, καὶ ῥεῖ τῇ λήθῃ πρὶν ἢ ῥεύσῃ τοῖς ὕδασιν, καὶ σιγῇ κατακρύπτεται πρὶν ἢ κρυβῇ τοῖς ἔπειτα κύμασιν· οὕτω καὶ τῶν ἁγίων Κύρου τε καὶ Ἰωάννου τὰ θαύματα, ἐπαλλήλως πηγάζοντα, καὶ πλουσίως ἐκβλύζοντα, σιγῇ καλύπτει τὰ παρόντα τὰ πρότερα, καὶ ἀληθείᾳ καὶ αὐτὰ τῇ τῶν ἐπιόντων ἐφόδῳ καλύπτεται.

λα'. Ἀλλ' εἰ καὶ οὕτω ταῦτα καὶ τοσαῦτα καθέστηκεν, ὀλίγα λίαν αὐτῶν εἰπεῖν πειρασώμεθα· συντελέσει γὰρ καὶ αὐτὰ τοῖς ἐγκωμίοις τὸν ἔρανον, προλάμπουσαν ἔχοντα τὴν ἀλήθειαν. Ὀλίγα γὰρ ὄντως εἰσὶ τὰ λέγεσθαι μέλλοντα τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα, πρὸς πληθὺν ἀμέτρητον παραβαλλόμενα, ὥσπερ καὶ ῥανίδες ὀλίγαι καὶ εὔμετροι πρὸς πέλαγος ἀκατάληπτον συμβαλλόμεναι. Οὐ τούτοις τῶν ἁγίων χάριν, μὴ γένοιτο, περιγράφοντες, οὔτε τὰς εἰς ἡμᾶς αὐτῶν εὐεργεσίας συστέλλοντες (μὴ οὕτω τοῦ πρέποντος ἐκμανείημεν), ἀλλ' ἀπόδειξιν αὐτὰ τῶν ἐγκωμίων ποιούμενοι, καὶ τῆς αὐτῶν εὐφυΐας ἀσάλευτον σύστασιν. Διὸ καὶ μέρος αὐτὰ τῶν ἐπαίνων τιθέμεθα, δρυφον ὥσπερ τῷ λόγῳ στεγανὸν προμηθούμενοι, ὡς ἂν μὴ ταῖς τῶν ἀπίστων ἀθυροστόμοις βολαῖς καταστάζοιτο, καὶ δι' αὐτῶν ἐμφράττοντες τῶν τοῖς εἰδώλοις προστετηκότων τὰ στόματα. Διὰ τοῦτο γὰρ οὔτε θαυμάτων παλαιῶν μνημονεύσωμεν, οὔτε

illis non modicam donat, prænuntians quod prope sit quod desideratur: eos vero qui ab hac navigant, usque ad multa spatia præmittit dum cernitur, et salutaribus farsum muneribus viaticum præbet.

30. Porro prodigia quæ hinc a sanctis effecta sunt, quis enumerare, vel audaci lingua narrare, aut ore multiloquo effari sufficiat? hominum quidem nullus, nec si cuiquam decem sint linguæ, et totidem ora, æneamque animam et vocem qui talis est fortissimam habeat; sed solus Deus, qui et tantam eis fortitudinem contulit et ex æternitate prædestinavit, quæ per eos ad gloriam suam erant agenda; qui numerat multitudinem stellarum et omnibus eis nomina vocat; qui manu quidem aquam metitur, et palmo cœlum, pugillo autem omnem terram, cuique pluviæ guttæ dinumeratæ sunt et roris jacula mensurata, et micæ præsciuntur arenæ: per quem leprosos emundant, claudos faciunt pedibus sanis, infirmos curant, cæcis visum donant, et dæmonia ejiciunt, et mortuos suscitant, maximeque illos qui mortificationem animæ patiuntur; et gratis hominibus tribuunt quæ sibi data sunt gratis charismata: quæ cum sint plurima et infinita, et per singulos dies et horas crescentia, numerique trutinam non recipientia, dici non possunt; semper enim succedentibus præcedentia conteguntur, et subsequentibus ista velantur, oblitteratione obruta, silentio obumbrata, atque marinum et invidiosum quid perferentia. Sicut enim hic fluctus cum elevantur et crescunt, videntur et aspiciuntur, delectarique faciunt videntes et aspicientes: deindeque præcedentes succedentibus subillatis, mox reumati oblivionis traduntur, et decidunt oblivione, priusquam defluant aquis; et absconduntur, priusquam abscondantur posterioribus fluctibus; ita et cum sanctorum martyrum Cyri et Joannis miracula vicissim et inseparabiliter effluant, et divitius emanent, silentio et oblitteratione præsentia quæ prius acta sunt contegunt, et ipsa quoque imminentium supervenienti visione velantur.

31. Sed quamvis hæc et tot ita consistant, pauca tamen ipsorum effari tentemus: consummabunt enim et ipsa laudibus censum, præfulgidam habentia veritatem. Pauca enim revera sunt quæ dicenda sunt, id est numero septuaginta, ad multitudinem immensam collata; quemadmodum et guttæ paucæ ac numerabiles ad incomprehensibile pelagus. Non hic [sanctorum gratiam circumscribentes, absit; neque illa quæ in nobis ipsis patrata sunt beneficia breviantes, ne sic ab eo quod decorum est in insaniam convertamur, sed illa præconiorum probationem, et laudibus eorum commendationem, immobilem facientes; propter quod et partem ea laudationum ponimus, quasi tectum sermone stabile providentes, quo infidelium jaculis quæ veluti ora sine ostio sunt, minime stillare cogantur, ac per ipsa idolis faventium ora oppilantes. Ideo ergo nec veterum miraculorum memoriam fa-

Digitized by Google

ciamus, nec eorum relationem, quæ ante multum tempus gesta sunt prosequamur, ne prolixi temporis auxilio præmuniti, possint Deo invisi ea respuere; sed quæ temporibus nostris facta sunt conscribamus: quorum alia quidem nos vidimus, quædam vero ab aliis qui viderunt audivimus: sed et plurimi eorum qui passi sunt, imo et de infirmitatibus suis convaluerunt, et vitæ huic hactenus supersunt, solemque istum intuentur, et præsentibus rebus utuntur, necnon et testimonium nobis perhibent veritatis, hæc ad gloriam Dei, et honorem sanctorum ore proprio retulerunt; quidam autem et ad Dominum sunt profecti, et præsentibus rebus exempti, cum multis et ipsi quæ circa se gesta fuerant annuntiassent, et testes nobis dictorum veraces, eos scilicet qui viderant et audierant, dereliquissent.

32. Verum etsi in veterum scrutinium nosmet immittere, et illorum etiam quædam litteris enarrare voluissemus, non utique pagani nos falsi criminis arguere potuissent, his ipsis et quæ jugiter a sanctis fiunt manifeste redarguti; eorum quippe quæ perpetuo geruntur visio, et eorum quæ nuper acta sunt enarratio, et veteribus utique fidem præstabant, et in nobis muniunt veritatem, atque abominandis idolorum cultoribus, eorum diffidentiam excludunt. Veteribus ergo vetera compte loqui deserentes, utpote temporibus eorum refulgentia, et eos qui tunc præsentes erant lætificantia et ornantia, ipsi quæ noviter facta sunt, nostrisque temporibus desuper effusa, imbrium more consistunt, dicamus, et verbis propriis venustemus. Propria quippe sunt et quæ antiquiora sunt tempore, quia Christus non est divisus, qui hæc et illa per sanctos fabricans, et futura quoque nobis est iterum præstaturus: proprii vero rursus et nostri sunt qui operati sunt ea egregii scilicet martyres atque fideles qui martyrum miraculis per illud tempus nobilitabantur; ne nos iterum maledici novorum inopia miraculorum vetera prosequi dicant; acres enim et inverecundi atque cœlesti consistunt ad umbrandam veritatem, et huic præferendum mendacium, veritatem prosequi apud insensatos videri, et e contrario mentiri veritatem putari, quamvis miraculorum quæ semper fiunt nimbis falsiloqui capiantur vel consumantur. Hominum plane nescius nullus, ut opinor, sacræ Cyri atque Joannis virtutis exsistit, quam eis omnium Deus et Salvator Jesus Christus (adversus cunctos omnino morbos) donavit, ad gloriam fidelium atque catholicæ Ecclesiæ ædificationem et stabilitatem.

33. Sed omnes qui non corpore fuere præsentes, tanquam præsentes atque videntes noverunt quotquot hanc terrenam habitant regionem; in omnem quippe revera terram sonus eorum de illis exivit, et in ipsos orbis terræ fines, de his verba venerunt: non enim de solis apostolis hoc Psalmista clamare accipiendus est, sed de hominibus

A τῶν πρὸ πολλοῦ γεγονότων καιροῦ ποιησώμεθα τὴν διήγησιν, ἵνα μὴ τὴν συμμαχίαν τοῦ χρόνου ἐμφράξωμεν, καὶ δυνηθεῖεν οἱ θεοστυγεῖς αὐτὰ παραγράψασθαι· ἀλλὰ τὰ ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς γενόμενα γράψωμεν, ὧν τινὰ μὲν ἡμεῖς τεθεάμεθα, τινὰ δὲ παρ' ἑτέρων θεασαμένων ἠκούσαμεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ πλείους τῶν πεπονθότων, μᾶλλον δὲ θεραπευθέντων ἔτι τῷ βίῳ τούτῳ τῷ καθ' ἡμᾶς περιλείπονται, καὶ τοῦτον τὸν ἥλιον βλέπουσιν, καὶ τοῖς παροῦσιν κέχρηνται πράγμασιν, καὶ μαρτυροῦσιν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν, αὐτοὶ ταῦτα πρὸς δόξαν μὲν Θεοῦ, τιμὴν δὲ τῶν ἁγίων οἰκείοις διηγούμενοι στόμασιν· τινὲς δὲ καὶ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησαν, καὶ τῶν τῇδε πραγμάτων ἐλύθησαν, πολλοῖς καὶ αὐτοὶ τὰ καθ' αὑτοὺς ἀπαγγείλαντες, καὶ μάρτυρας ἡμῖν τῶν λεχθησομένων ἀψευδεῖς τοὺς ἰδόντας τε καὶ ἀκούσαντας καταλείψαντες. B

λβ'. Ἀλλ' εἰ καὶ τῶν παλαιῶν εἰς ἔρευναν ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν ἠβουλόμεθα, καὶ κἀκείνων τινὰ τῷ γράμματι διηγήσασθαι, οὐκ ἂν ἡμᾶς Ἕλληνες ψευδοεποῦντας ἐλέγχειν ἠδύναντο· τούτοις αὐτοὶ καὶ τοῖς εἰς ἀεὶ πρὸ τῶν ἁγίων γιγνομένοις σαφῶς ἐλεγχόμενοι. Ἡ γὰρ τῶν εἰς ἀεὶ πραττομένων θέα, καὶ τῶν ἐναγχος γεγονότων διήγησις, καὶ τοῖς παλαιοῖς τὴν πίστιν παρεῖχον ἀνάτρωτον· καὶ ἡμῖν ἐπετείχιζον τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοῖς βδελυροῖς εἰδωλολάτραις τὸ ἀπιστεῖν τοῖς λεγομένοις ἀπέκλειον. Τοῖς παλαιοῖς οὖν παλαιὰ σεμνολογεῖν καταλείψαντες, ἃ τοῖς αὐτῶν καιροῖς ἀναλάμψαντα, καὶ τοὺς τότε παρόντας εὐφραίνοντά τε καὶ σεμνύνοντα, αὐτοὶ τὰ νεωστὶ γεγονότα καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς ἐπομβρήσαντα λέξωμεν, καὶ τοῖς ἰδίοις ἡμῶν καλλωπίσωμεν τὰ ἀΐδια καὶ τὰ χρόνῳ πρεσβύτερα· ὅτι Χριστὸς οὐ μεμέρισται, ὁ ταῦτά τε κἀκεῖνα διὰ τῶν ἁγίων τευξάμενος, καὶ τὰ μέλλοντα πάλιν ἡμῖν δι' αὐτῶν παρεχόμενος. Ἴδιοι δ' αὖ καὶ ἡμέτεροι καὶ οἱ δράσαντες αὐτὰ θεσπέσιοι μάρτυρες, καὶ οἱ τοῖς τῶν μαρτύρων θαύμασιν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πιστοῖς σεμνυνόμενοι, ἵνα μὴ πάλιν ἡμᾶς οἱ ἐπάρατοι ἀπορίᾳ νέων θαυμάτων τὰ παλαιὰ διεξέρχεσθαι λέγωσιν. Δεινοὶ γὰρ οἱ ἀνόητοι καὶ ἀναίσχυντοι καθεστήκασιν, συσκιάζειν μὲν τὴν ἀλήθειαν, ἀντ' αὐτῆς δὲ τὸ ψεῦδος προβάλλεσθαι, καὶ τὸ ψεῦδος ἀληθεύειν παρὰ τοῖς ἀνοήτοις ἐργάζεσθαι, καὶ τὸ μὴ πάλιν ψεύδεσθαι τὴν ἀλήθειαν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ταῖς τῶν ἀεὶ γιγνομένων θαυμάτων νιφάσι ψευδηγοροῦντες ἁλίσκοιντο. Ἀνθρώπων μὲν γὰρ ἄγνωστος οὐδείς, ὡς οἶμαι, καθέστηκεν τῆς ἱερᾶς Κύρου καὶ Ἰωάννου δυνάμεως, ἣν αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ πάντων ἁπλῶς τῶν παθῶν ἐχαρίσατο, πρὸς καύχημα πιστῶν καὶ ἀσφάλειαν, Ἐκκλησίας [καθολικῆς] οἰκοδομὴν καὶ βεβαίωσιν. C D

λγ'. Ἀλλὰ πάντες οἱ μὴ παρόντες τῷ σώματι, ὡς παρόντες καὶ βλέποντες ἴσασιν, χῶρον ὅσοι τουτονὶ τὸν ἐπίγειον ναίουσιν· εἰς πᾶσαν γὰρ ὄντως τὴν γῆν ὁ φθόγγος ὁ περὶ αὐτῶν ἐξελήλυθεν, καὶ εἰς αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, τὰ περὶ τούτων ἀφίκετο ῥήματα. Οὐ γὰρ περὶ μόνων τῶν ἀποστόλων τοῦτο βοᾷν τὸν Ψαλμῳδὸν ἐκδεξόμεθα, ἀλλὰ καὶ περὶ πάν-

Digitized by Google

των τῶν ζηλωτάντων αὐτῶν τὴν ἀθάνατον μίμησιν. A qui æmulati sunt immortalem imitationem ipsorum. Unde et nos ante hoc, sicut etiam omnes qui longioribus a templo eorum spatiis distant, gratiæ ipsorum auditores tantum eramus, nunc autem inspectores auditionum veritatis effecti sumus, ob oculorum languorem accedentes ad eos, ut prædictum est; qui et ipsi sanitatem carpsimus, et alios sanitates vindemiare conspeximus. Sanctus propheta quidem sacram lyram coaptans, sicut audivimus ita et vidimus, ad veterem Jerusalem cantibus clamet; nos autem ad martyres asseramus : pauca de vobis auribus audiebamus, quos oculis vidimus : et modicis prius roris guttis perfundebamur, quibus linguæ nubes imitantes, martyrico sanitatum vestrarum assumptæ pelago compluebant. B Hujus autem et nos inspectores pelagi facti, et in ipsius natantes fluentis, cum Job ad vos, qui hujus estis pelagi fontes, exclamabimus : auditu quidem auris audiebamus vos primitus, nunc autem oculis vos vidimus. Quæ itaque oculis vidimus, et auribus audiebamus, hæc et scribemus, et his qui corporibus degunt, et his qui post nos futuri sunt transmittemus : venite et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, cum propheta David affati; fidelemque populum erigentes congregemus ad auditionem prodigiorum per Cyrum et Joannem divinitus patratorum. Eia ergo nunc, eia iterum sanctorum orationes in auxilium induentes, relationem miraculorum ipsorum aggrediamur, auxiliatricem et testem eorum quæ dicuntur veritatem in omnibus facientes. C

Ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἀκροαταὶ μόνον πρὸ τούτου τῆς αὐτῶν ἐτυγχάνομεν χάριτος, ὡς καὶ πάντες οἱ μακροῖς ἀφεστῶτες τοῦ τεμένους αὐτῶν διαστήμασιν· νῦν δὲ καὶ θεαταὶ τῆς τῶν ἀκουσμάτων ἀληθείας γεγόναμεν, ὀφθαλμικοῦ νοσήματος ἕνεκα προσελθόντες αὐτοῖς, ὡς προείρηται· καὶ αὐτοὶ μὲν τὴν ὑγείαν δεξάμενοι, καὶ τρυγῶντας ἄλλους τὰς ἰάσεις θεώμενοι. Ἀλλ' ὁ μὲν προφήτης τὴν λύραν τὴν ἱερὰν ἁρμοσάμενος, καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτως καὶ ἴδομεν, πρὸς τὴν παλαιὰν Ἱερουσαλὴμ βοάτω τοῖς ἄσμασιν· ἡμεῖς δὲ πρὸς τοὺς μάρτυρας φήσωμεν· Βραχύτερα πάνυ περὶ ὑμῶν τοῖς ὠσὶν ἐπυθόμεθα, ὧν τοῖς ὄμμασιν ἴδομεν, καὶ σταγόσι μικραῖς ἐδροσιζόμεθα πρότερον, αἷς αἱ γλῶτται νεφέλας μιμούμεναι τοῦ μαρτυρικοῦ τῶν ἰάσεων ἀνιοῦσαι πελάγους ὑέτιζον. Τούτου δὲ ἡμεῖς αὐτόπται τοῦ πελάγους γενόμενοι, κἂν τοῖς αὐτοῦ νηξάμενοι νάμασιν, μετὰ τοῦ Ἰὼβ πρὸς ὑμᾶς τὰς τούτου πηγὰς ἀνακράξομεν. Ἀκοὴν μὲν ὠτὸς ἠκούομεν ὑμῶν μόνον τὸ πρότερον, νυνὶ δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμᾶς ἑωράκαμεν. Ἅπερ οὖν παρόντες τοῖς ὄμμασιν ἴδομεν, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκηκόαμεν, ταῦτα καὶ γράψομεν· καὶ τοῖς μακρὰν διεστῶσιν τοῖς σώμασιν, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς γίνεσθαι μέλλουσιν παραπέμψομεν· δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς, τῷ προφήτῃ Δαβὶδ συμφθεγγόμενοι· καὶ πιστὸν λεὼν διεγείροντες συναθροίσωμεν πρὸς τὴν τῶν θεόθεν διὰ Κύρου καὶ Ἰωάννου γιγνομένων τεράτων ἀκρόασιν. Φέρε δὴ οὖν, φέρε, πάλιν τὰς τῶν ἁγίων εὐχὰς ἀρωγὴν ἐνδυσάμενοι, τῶν θαυμάτων ἐγχειρίσωμεν τὴν διήγησιν, ἐν ἅπασιν σύμμαχον τὴν ἀλήθειαν καὶ μάρτυρα τῶν λεγομένων ποιούμενοι.

Explicit laus sanctorum martyrum Cyri et Joannis; et post Laudem principium Miraculorum.

—

Τοῦ συγγράφοντος.

Τίς τάδ' ἔγραψεν; Σωφρόνιος. Πόθεν; ἐκ Φοινίκης.
Φοινίκης ποίης; τῆς Λιβανοστεφάνου.
Ἄστυ δὲ ποῖον; Ἐν αἷς Δαμασκός. Ζῶσι τοκῆες;

Οὔ· θάνον ἀμφότεροι. Οὔνομα δ' εἰπὲ δύο.
Μήτηρ μέν τε Μυρῶ, γενέτης κικλέσκετο Πλύνθας.
Εἶχε γάμον γλυκερὸν, καὶ τοκέων ἀγέλην;
Οὐ γάμον οὐ παῖδας σχέθε πώποτε, ἄζυγος ἦεν.
Ἦ γῆς μονάσας, καὶ τίνος ἐν μελάθρῳ;
Ἐν χθονὶ θειοδόχῳ, καὶ ἐν οὔρεσι Ἱεροσολύμων,
Ἐν μάνδρῃ μεγάλῃ Θευδοσίου μεγάλου.
Καὶ τίσι τόνδ' ἐτέλεσεν καὶ ἔνθετο θέσκελον ὕμνον;

Κύρῳ Ἰωάννῃ μάρτυσι θειονόοις.
Τίπτε δὲ τόσσον ἔτευξε νόου πόνον; Οὕνεκα καὶτοὶ
Ὄμμασι νουσαλέοις δῶκαν ἀκεστορίην·

Σενέκα ἰατροσοφιστοῦ.

Κύρῳ ἀκεστορίης πανυπέρτατα μέτρα λαχόντι

Auctoris.

Condidit hæc quis? Sophronius. Dic unde creatus?
Phœnice. At quanam? De Libanostephano.
Urbs quænam? Damascus. Adhuc vivuntne parentes?

Mors rapuit. Nomen fac ut utrumque sciam.
Dicta Myro mater, Plynthas pater audiit. Anne
Sortitus charum conjugium ac sobolem?
Et thalamo et natis expers cum cælibe vita.
D Ast ubi, quove fuit cœnobio monachus?
In nutrice Dei terra, Solymæ tumulisque,
Amplifico in septo Theudosii eximii.
Jam quibus hunc dium componens obtulit hymnum?

Cyro ac Joanni martyribus nimiis.
Cur vero tantum suscepit mente laborem?
Hi fuerant ægris quippe medela oculis.

Senecæ iatrosophistæ (11).

Cyro qui medica præ cunctis pollet ab arte,

NOTÆ.

(11) Ab Anastasii interpretis Latino codice absunt hæc epigrammata Sophronii ac Senecæ iatrosophistæ; quæ tamen in Græco exemplari conservata sunt; eaque nos totidem versibus Latina fecimus.

Digitized by Google

Necnon Joanni, martyribus superis,
Sophronius lætans, oculorum luce recepta,
Hæc gratus libri munera parva dabat.

Καὐτῷ Ἰωάννῃ μάρτυσι θεσπεσίοις.
Σωφρόνιος βλεφάρων ψυχαλγέα νοῦσον ἀλύξας,
Βαιὸν ἀμειβόμενος τήνδ' ἀνέθηκε βίβλον.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ.

SOPHRONII MONACHI SOPHISTÆ

NARRATIO MIRACULORUM SS. CYRI ET JOANNIS SAPIENTIUM ANARGYRORUM.

I. — *De Ammonio octavario scrofas habente in gutture.*

Justum arbitror, miraculorum narrationem aggressus, prima quæ domestica sunt civitatis exponere, in qua martyrum admirabile certamen exactum est, et venerabilis basilica eorum constructa est ; quatenus nec Alexandrinos contristemus, alios eis præponentes in propriis, neque urbi eidem injuriam inferamus, quæ maxima optimaque est, ac delectabilis, et ob hoc præferenda; ut miracula, quæ narrationis tenent exordium, tanta plebe, talique civitate, vera hæc fuisse testificante, etiam his præbeant fidem, quæ in subsequenti dicenda sunt. Ammonius ergo miracula nobis initiet, idcirco quod hic de proceribus exstitit civitatis, opulentia præclarus, et benigno patre gloriosus. Ille quippe non pauco tempore Alexandrinorum dispensavit Ecclesiam, pater Eulogii, qui sedem ipsam optime dispensavit ; hic vero principatum tenuit octavarum ; et est vectigal per octavam, quæ injuste quidem colligitur, pie vero disponitur, quæ ante exitum exigebat.

Hic ergo Ammonius dum adhuc juvenis esset, et pulchritudine corporis adolescentiæ ætatem ornasset, in gutture passionem pessimam habuit, quod medici merito scrofas appellant, eo quod hujusmodi sint animalibus similes, quæ hanc ægritudinem procreant, novum porcinarium in cervicibus hominum facientia. Hæ ergo adolescentis hujus vallaverant collum, et tanquam matris alebantur in utero, paulatimque crescentia, guttur ejus constrinxerant, atque ad magnam miseriam puerum eumdem adduxerant abstringendo, et cutis extensione suffocando.

A'. — *Περὶ Ἀμμωνίου τοῦ ὀκταβαρίου χοιράδας ἐσχηκότος περὶ τὸν τράχηλον.*

Δίκαιον οἶμαι τῆς τῶν θαυμάτων ἀρχόμενος διηγήσεως, πρῶτα τὰ οἰκεῖα φράσαι τῆς πόλεως, ἐν ᾗ καὶ τῶν μαρτύρων ἡ θαυμαστὴ γέγονεν ἄθλησις, καὶ τερπνὸν ᾠκοδόμηται τέμενος· ἵνα μήτε τοὺς Ἀλεξανδρέας λυπήσωμεν, ἑτέρους αὐτῶν ἐν τοῖς ἰδίοις προστάττοντες· μήτε τὴν πόλιν αὐτὴν ἀτιμάσωμεν, μεγίστην οὖσαν καὶ καλὴν καὶ ἐράσμιον, καὶ ἀξίαν διὰ τοῦτο προτάττεσθαι, ἵνα τὴν ἀρχὴν τῆς διηγήσεως κληρωσάμενα θαύματα, καὶ τοιαύτης ὑπὸ πόλεως ἀληθῆ μαρτυρούμενα, καὶ τοῖς ἔπειτα λέγεσθαι μέλλουσι παραπέμψοι τὸ εὔπιστον. Οὐκοῦν ἀρχέτω τῶν θαυμάτων ἡμῖν ὁ Ἀμμώνιος, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τῶν πρώτων ὑπῆρχε τῆς πόλεως, πλούτῳ τε διαπρέπων καὶ ἀγαθῷ πατρὶ σεμνυνόμενος. Ὁ μὲν γὰρ χρόνους οὐ μικροὺς τὴν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίαν διῴκησεν, πατὴρ Εὐλογίου τοῦ πάνυ τὸν θρόνον ἰθύναντος· ὁ δὲ τὴν τῆς ὀκτάδης ἀρχὴν (τέλος τοῦτο κατ' ὀγδοάδα), καθέστηκεν (12), ἀδίκως μὲν συναγόμενον, εὐσεβῶς δὲ διοικούμενον· οὗς πρὸ τέλους (13) διήνυσεν.

Οὗτος γοῦν ὁ Ἀμμώνιος νέος ἔτι τυγχάνων, καὶ κάλλει σώματος τῶν ἐφήβων κοσμῶν τὰ συστήματα πάθος ἔσχεν χαλεπὸν εἰς τὸν τράχηλον, ὅπερ ἰατροὶ χοιράδας καλῶς ὀνομάζουσιν, διὰ τὸ ζώοις ἐοικέναι τοιούτοις, τὰ τοῦτο δημιουργοῦντα τὸ νόσημα, καὶ κενοὺς συφεῶνας τῶν ἀθλίων ἀνθρώπων τοὺς τραχήλους ποιούμενα. Ταῦτα τὸν τοῦ νέου περιστοιχήσαντα τράχηλον, καὶ ὥσπερ ἐν κοιλίᾳ μητρὸς ἐκτρεφόμενα, καὶ ταῖς κατ' ὀλίγον αὐξήσεσι τὸν αὐχένα συντείνοντα, καὶ συναύξειν αὐτοῖς ἀναγκάζοντα, ἐν μεγάλῳ κακῷ τὸν νεανίαν διέθηκαν, συνέχοντά τε καὶ συμπνίγοντα τῇ περιτάσει τοῦ δέρματος.

NOTÆ.

(12) Octavarium, inquit Cangius gloss. Lat., vectigal quod ex rebus venalibus fisco præstabatur, de quo est lex 7 et 8, Cod. de vectigal. et l. vii., Cod. de locato. Citatque ex Bollando hanc ipsum Sophronii (sed Bollando Cangioque anonymi) locum.

(13) Bolland. ὃ ὁ υἱὸς Προτέλους. Bonifacius tamen legebat, ut est in codice nostro Gr.

Digitized by Google

Ὁ δὲ πατὴρ τοὺς σοβαροὺς τῶν ἰατρῶν προσ- A καλούμενος, τοῦ νέου τὸ πάθος ἐδείκνυεν, καὶ βοηθεῖν ἠντιβόλει τῷ παιδὶ κινδυνεύοντι, καὶ μισθοὺς τῆς θεραπείας προσέφερεν· Οἱ δὲ τὸν Ἰουλιανὸν (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πατρὶ) διὰ τιμῆς πλείονος ἄγοντες, καὶ τὸν παῖδα στέργειν ὑπὲρ αὐτὸν ἐπομνύμενοι, καὶ ἄλλως πως τὴν ὀλκὴν τῶν μισθῶν ἐφηδόμενοι, τῆς τε νόσου τὴν ἄκεσιν χρέος εἶναι διώμνυντο, καὶ ταύτην αἰδοῖ καὶ τιμῇ τοῦ πατρὸς, καὶ πόθῳ καὶ στοργῇ τοῦ παιδὸς παρασχεῖν ἐπηγγέλλοντο. Καὶ δὴ πάντα τὰ τῆς τέχνης κινήσαντες, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς τέχνης, εἰ ἔστιν εἰπεῖν, ἐγχωρήσαντες, ὤνησαν οὐδέν· ἐπεὶ τοῖς μάρτυσιν τὰ τοῦ παιδὸς ἐτηρεῖτο σωτηρία. Τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ, τῶν ἰατρῶν ἀφελόμενος, τοῖς ὄντως ἰατροῖς Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ προσήνεγκε, ὧν τὴν τιμίαν σορὸν καταβρέχων τοῖς δάκρυ- B σιν, ἀρωγοὺς γενέσθαι τοῦ παιδὸς ἐλιτάνευεν, καὶ μὴ παριδεῖν αὐτοῦ τὸν υἱὸν τηλικούτῳ κλύδωνι συνεχόμενον. Οἱ δὲ τοῦ γέροντος ἐπακούσαντες, καὶ τὰ τῆς εὐχῆς οὐκ ἀτιμάσαντες δάκρυα, καὶ τὸν νέον ἰάσαντο, κἀκείνου τοῦ δεινοῦ περιδερῥέου λαμπρῶς ἠλευθέρωσαν.

Ἀδικεῖν δὲ νομίζω, εἰ μὴ καὶ τῆς θεραπείας μνήμην ποιήσωμαι. Ἐπεὶ γὰρ τὸν νεανίαν ἀνεώρων ὑπέροφρυν, καὶ τῷ τοῦ πλούτου φυσήματι πρὸς ἀλαζονείαν αἰρόμενον, οὐ πρότερον τοῦ σωματικοῦ τένοντος τὰς οἰδήσεις κατέπαυσαν, εἰ μὴ τῆς ψυχῆς τὴν φλεγμονὴν ἐθεράπευσαν· πλείω γὰρ τῆς τῶν ψυχῶν ἰάσεως καὶ ἀπαθείας φροντίζουσιν. Τὸν οὖν Ἀμμώνιον ψυχῇ νοσοῦντα καὶ σώματι βλέποντες, καὶ τοὺς ἑκατέρων αὐχένας κακῶς διακείμενον, οὕτω τῆς C θεραπείας ἠξίωσαν· πρῶτον μὲν τὰ πρὸ τῆς σεβασμίου αὐτῶν σοροῦ σαροῦν ἐπιτάττουσιν, ὅπως μάθῃ μὴ ὑπερφρονεῖν, ἵνα διὰ τῆς εἰς τὰ κάτω καὶ εἰς γῆν κατανεύσεως, ὅθεν τε ἐλήφθη διδάσκοιτο, καὶ ὅπου φησὶν ὁ Θεὸς τῷ πρωτοπλάστῳ Ἀδάμ· « Ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου, ἕως οὗ ἀποστρέψω σε εἰς γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. » Καὶ πρὸς Θεὸν Δαβὶδ ὁ θεσπέσιος· « Ἀντανελεῖ τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέφουσιν. »

Ἀλλ' οὖν τῆς ψυχῆς τοῦ νέου τὸν ὄγκον μαράναντες, καὶ ὅστις εἴη μαθεῖν ἀναγκάσαντες, ἐπὶ τὸ τοῦ σωματικοῦ τραχήλου τὰς χοιράδας τὸ φάρμακον ἔπεμπον. Τοῦτο δὲ ἦν τῆς αὐτῶν κηρωτῆς ἡ παναλ- D κὴς ἔμπλαστρος, ἣν ἄρτῳ μιχθεῖσαν περιθεῖναι τῷ τραχήλῳ προσέταξαν· καὶ τῆς τῶν ἁγίων γενομένης κελεύσεως, τοῦ πάθους ὁ παῖς ἀπηλλάττετο· οὐ πολλαῖς γὰρ ταῖς ἡμέραις ἀντισχεῖν αἱ χοιράδες πρὸς τὸ φάρμακον ἴσχυσαν. Ὅθεν ἐπιτεθέντος αὐταῖς τοῦ βοηθήματος, οὕτως ὀξέως ὥσπερ τινὸς μαστίζοντος αὐτὰς ἢ διώκοντος ἔφυγον· καὶ ἄφνω διαῤῥήξασαι τὸ περιέχον αὐτὰς τοῦ αὐχένος δερμάτιον πρὸ τοῦ τῶν ἁγίων ἔπεσαν μνήματος· ἐξήκοντα δὲ ἦσαν καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, ὡς ἔλεγον αὐτὰς οἱ μετρήσαντες· ἃς οἱ τότε τῷ νεῷ διακονούμενοι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πρὸ τοῦ τῶν ἁγίων ἠώρησαν μνήματος, τὴν τῶν

Qua de re pater ejus elegantiores advocans medicorum, adolescentis ægritudinem demonstrabat; et ut adjutorium ferrent periclitanti puero supplicabat, mercedesque curæ condignas, priusquam curam facerent, proponebat. Illi vero Julianum, quod erat nomen patris ejus, in multo honore se gerere, puerumque diligere super eum jurabant; alioquin et onere mercedum illecti, ægritudinis curam ut debitam propter reverentiam et honorem patris, amoremque adolescentis et affectum, exhibere promittebant. Verum ubi omnia quæ artis fuerant peregerunt, et quæ super artem sunt, si dicendum est, nihil profuerunt, idcirco quod martyribus pueri hujus servabatur salvatio, hunc pater a medicis auferens, ad veros medicos Cyrum et Joannem adduxit; quorum venerabilem confessionem lacrymis irrigans, auxilium ferre adolescenti poscebat; nec contemnerent filium ejus tanta compressum fluctuatione. Illi vero senis orationem exaudiunt, ejus fletus non aspernati, et puerum curaverunt, et ex illa collaris cutis pernicie clarius eruerunt.

Injustum autem existimo, nisi et curationis memoriam faciamus. Etenim videntes eumdem adolescentem supercilio elevari, et opulentiæ fastu ad elevationem extolli, non prius corporalis cervicis tumores sedaverunt, quam animæ jactantiam curavissent. Plus enim salute corporis animarum integritatem desiderant. Ammonium ergo et anima ægrotantem videntes et corpore, et utraque cervice pessime constitutum, hoc modo eum curare dignati sunt: primum quidem venerabilem eorum confessionem mundificare mandantes, quatenus disceret non super sapere quam oportet sapere, sed deorsum inclinatus in terram, unde sumptus est, et ubi post modicum reversurus est, addisceret sicut ait Dominus ad Adam: « Quia terra es, et in terram ibis, donec convertaris in terram de qua sumptus es [32]. » Et ad Deum David divinitus dicit: « Auferes spiritum eorum et deficient, et in pulverem suum convertentur [33]. »

Ita ergo tumorem animæ adolescentis macerantes, et quis esset addiscere coarctantes, ad scrofarum passionem, quæ in corporeo gutture fuerat, medicinam mandaverunt. Hoc autem ceratis eorum omnipotens emplastrum fuit, quod cum pane commistum gutturi ejus imponi præceperunt: sanctorumque jussione peracta, de ægritudine puer ereptus est: nec enim multis diebus contra eorum medicinam scrofæ resistere valuerunt; adjutorio quippe eis superposito, velociter tanquam aliquo flagellante eas et persequente, fugatæ sunt, et acre aperientes cervicis cutem, et qua continebantur rumpentes, ante sanctorum memoriam ceciderunt: sexaginta et septem vero fuerunt numero, sicut a numerantibus eas dicebantur: quas qui tunc in basilica ministrabant, per multos dies ante san-

[32] Gen. III, 19. [33] Psal. CIII, 29.

Digitized by Google

ctorum memoriam suspenderunt, virtutem martyrum demonstrantes cunctosque Dei excitantes ad laudem. Et Ammonius quidem pro duplici ægritudine duplicem et medelam accipiens, sanus restitutus est genitori.

Post aliquod vero tempus iterum elatus est sensu, oblivionemque præcedentis castigationis incurrens, corporali rursus infirmitate corrumpitur, et meliora sapere martyrum castigationibus docetur. Etenim non mediocriter infirmatus, periclitabatur de stomacho, imo coliceumon Asclepiadæ hanc ægritudinem vocaverunt; et conferentes quod non qualitas stomachi differentiam dolorum faceret, et ampliores hos quam qui sunt stomachi; considerantes enim, quod non erat eum aliquid victus accipere, quod per os non confestim evomeret; non valente alvo ejus quod per stomachum mittebatur recipere, eo quod tortionibus constipata, cibum in se retinere non poterat; sed dum descenderet, statim repulsum per os remittebat, non sinens per se transitum facere; quamvis ergo hanc ægritudinem medici, et quique eorum induti sunt tribones, sermonumque dicacitate confidunt, omnes enim introibant, et potuerunt quidem addiscere, non tamen idonei fuerant accurare, quandoquidem valde hunc investigaverunt, et munerari cupierint, ut et mercedum pompam argento, et de felicitate curandi præstantiorem gloriam conquisissent.

Idcirco his omnibus refutatis Ammonius, nullumque ex eis inveniens juvamentum, nisi tantum ut eorum super hac ægritudine impossibilitatem addisceret, et quod verbis quidem sint nimis idonei, operibus autem curare nullatenus strenui; ad Cyrum iterum et Joannem egressus est, solos hos post Deum credens adjutores exsistere; unde et celerem curam accepit, mercedem congruam fidei, quam in eos habuerat, consecutus. Et stomachi quidem oleum et cera fuit curatio, quæ confessionem eorum radianti fulgore splendificant. Ita et vanam gloriam mentis ejus competenti medicamine martyres correxerunt; etenim nocte ad Ammonium venientes mollem vestem et fluidam deponere præcipiunt, et indumento asperiore circumtegi, de stuppa quidem intexto, sacco vero vocato, quod ad instar sacci sit asperum, quo nimis pauperes ob pauci pretii vilitatem amicti sunt, hanc pro pretiosa et præclara veste induere decernentes: aquam vero ad bibendum (fratribus ægrotis) in humeris portare præcipiunt, non unum urceum, sed duos in utrisque humeris bajulantem; nec se prius eum curaturos inquiunt, nisi prius ipse peregisset quod jussum est. Ille autem sanctorum jussionem perficiens, et undam cum præfato indumento obsequenter exhauriens, promissam huic ministerio consecutus est sanitatem. Ita quippe Ammonius etiam hanc effugiens ægritudinem, et hujus præcedentisque languoris medicos depulsores collaudans abiit. Et nos igitur sanctis laudis hymnum dicentes, isti enim sunt qui post Deum harum passionum sunt sana-

A μαρτύρων ἰσχὺν ἐνδεικνύμενοι, καὶ πάντας κινοῦντες πρὸς θεάρεστον αἶνεσιν. Καὶ Ἀμμώνιος μὲν ἐπὶ διπλῷ τῷ νοσήματι διπλῆν λαβὼν καὶ τὴν ἴασιν, ὑγιὴς ἀποδίδοται.

Μετὰ χρόνον δέ τινα πάλιν ἐπαρθεὶς τῷ νοσήματι, καὶ λήθην τῆς προλαβούσης παιδείας κτησάμενος, σωματικῇ πάλιν ἀσθενείᾳ παιδεύεται· καὶ τὰ κρείττω φρονεῖν μαρτύρων ἐπιτιμίοις παιδεύεται. Ἀσθενήσας γὰρ οὐ μετρίως τὸν στόμαχον ἐκινδύνευεν· κολικευμὸν δὲ μᾶλλον Ἀσκληπιάδαι τὸ πάθος ἐκάλεσαν· καὶ στομάχου διάθεσιν τὸ διάφορον τῶν ἀλγηδόνων συγκρίναντες· καὶ μείζους ταύτας ἢ κατὰ στόμαχον βλέποντες· οὔτε γὰρ ἦν αὐτῶν τινος μεταλαβεῖν, ὃ μὴ πάλιν ἀνήγαγεν εὐθὺς διὰ στόματος,
B μὴ δυναμένης αὐτοῦ τῆς γαστρὸς τὸ παρὰ τοῦ στομάχου πεμπόμενον δέξασθαι, ἥτις τοῖς στρόφοις πιεζομένη, καὶ δριμυτέραις ταῖς ἀνίαις δουλεύσασα, μένειν ἐν αὐτῇ τὴν τροφὴν οὐκ ἠνίσχετο, ἀλλὰ θᾶττον αὐτὴν κατιοῦσαν ἀνέπεμπεν, καὶ διὰ στόματος ἐῤῥιπτεν, δίοδον δι' ἑαυτῆς οὐ παρέχουσα. Ἀλλ' εἰ τὸ πάθος οἱ ἰατροὶ καὶ τούτων οἱ φοροῦντες τοὺς τρίβωνας, καὶ τῇ κομψείᾳ τῶν λόγων ἐπερειδόμενοι (ἅπαντες γὰρ εἰσέτρεχον), μαθεῖν ἠδυνήθησαν, οὐκέτι καὶ τὴν ἴασιν παρέχειν εὐπόρησαν, καίτοι λίαν αὐτὴν ἀνιχνεύοντες καὶ δωρεῖσθαι γλιχόμενοι, ἵνα καὶ τὸν μὲν μισθὸν κομψὸν τὸ ἀργύριον, καὶ τῆς εὐδοκιμήσεως κομψοτέραν τὴν δόξαν πορίσωνται.

Διὸ καὶ πάντων αὐτῶν καταγνοὺς ὁ Ἀμμώνιος,
C καὶ μηδεμίαν πρὸς αὐτῶν παθῶν τὴν ὠφέλειαν, εἰ μὴ μόνον τὸ μαθεῖν αὐτῶν τὴν πρὸς τὸ πάθος ἀσθένειαν, καὶ ὅτι λόγοις μέν εἰσιν ἱκανώτατοι, ἔργοις δὲ θεραπεύειν ἀνίκανοι, πρὸς Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἐξέρχεται, μόνους αὐτοὺς ἰατροὺς μετὰ Θεὸν πιστεύσας γενήσεσθαι. Ὅθεν καὶ τάχος τὴν ἴασιν εἴληφεν, μισθὸν εὐπρεπῆ τῆς εἰς αὐτοὺς κομισάμενος πίστεως. Καὶ τοῦ μὲν στομάχου ἔλαιον ἦν καὶ κηρωτὴ τὸ καθάρσιον, ἅπερ αὐτῶν τὴν σορὸν πυρὸς μαρμαρυγῇ καταλάμπουσι· τῆς δὲ ψυχῆς τὸ κενόδοξον καταλλήλῳ φαρμάκῳ περιστροβοῦσιν οἱ μάρτυρες. Ἐλθόντες γὰρ νυκτὸς πρὸς Ἀμμώνιον, τὴν μαλακὴν ἐσθῆτα καὶ ῥέουσαν περιστεῖλαι κελεύουσιν, περιθέσθαι δὲ τραχυτέραν ἀμφίασιν τὴν ἐκ στυππίων μὲν ἔχουσαν ὕφασμα, σάκκον δὲ καλουμένην,
D διὰ τὴν πρὸς σάκκον ἐγγυτάτην τραχύτητα, ἣν οἱ πάνυ πτωχοὶ διὰ τὸ λίαν εὔωνον καὶ εὐτελὲς περιβάλλονται. Ταύτην ἀντὶ τῆς πολυτελοῦς καὶ χλιδώσης ἐσθῆτος εἰπόντες ἐνδύσασθαι, τοῖς ἀσθενοῦσιν ἀδελφοῖς τὸ πότιμον ὕδωρ ἐπὶ τῶν ὤμων ἄγειν προστάττουσι· οὐ κέραμον ἕνα βαστάζοντα, ἀλλὰ δύο ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὤμων θεσπίσαντες· καὶ οὐ πρότερον αὐτὸς ἀνύσει τὸ πρόσταγμα. Ὁ δὲ πληρώσας τῶν ἁγίων τὴν κέλευσιν, καὶ τὸ νᾶμα μετὰ τοῦ λεχθέντος ἐνδύματος ὑδρευσάμενος ἐπιεικέστατα, τὴν ἐπηγγελμένην τῇ τοιᾷδε πράξει ῥῶσιν ἐδέξατο. Οὕτω δὲ καὶ ταύτην ἐκφυγὼν ὁ Ἀμμώνιος τὴν ἀσθένειαν, τοὺς ταύτης ἰατροὺς καὶ τῆς προλαβούσης διώκτας εὐφημήσας ἀπῆχετο. Καὶ ἡμεῖς δὲ τοὺς ἁγίους ὑμνήσαντες (αὐτοὶ γὰρ μετὰ Θεὸν τῶν λε-

Digitized by Google

χθέντων ἰατροὶ καθεστήκασιν), ἐπ' ἄλλας ἀξιαγάστους θαυματουργίας αὐτῶν διεξίωμεν.

A tores, ad alias eorum medicinas admirabiles accedamus.

Β'. — *Περὶ Θεοδώρου τοῦ ἐσχηκότος ἐν τοῖς δύο ὀφθαλμοῖς τὰ λευκώματα.*

Θεόδωρος δὲ μετὰ Ἀμμώνιον ἡμῖν εἰς διήγησιν πρόεισι, πόλιν μὲν ἔχων καὶ αὐτὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, πλοῦτον δὲ σύμμετρον καὶ ἀμέριμνον, τὴν καλλίστην αὐτάρκειαν· νόσον δὲ τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν τὴν ἀπώλειαν. Τούτους γὰρ παθὼν ὁ Θεόδωρος, καὶ τὴν δέουσαν οὐχ εὑρὼν ἐπιμέλειαν, ἐν ἀμφοτέροις ἔσχεν τὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀμαυροῦντα λευκώματα. Ἅπερ ἐσχηκὼς καὶ πρὸς τῶν ἰατρῶν μαθὼν αὐτῶν τὸ ἀνίατον, τὸν τῶν μαρτύρων σηκὸν κατελάμβανεν, ἐλπίδα μίαν ἑαυτῷ περιθέμενος ἀκαταίσχυντον, πίστιν εἰς αὐτοὺς ἀνυπόκριτον, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν τοῖς οὕτω πιστεύουσιν γιγνομένην ἐπίσκεψιν. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὸ τῶν μαρτύρων σεβάσμιον τέμενος, τῆς εἰς αὐτοὺς ὁλοψύχου πίστεως τὸν καρπὸν ἀπεφέρετο. Χρόνον γὰρ ἐν αὐτῷ διατρίψας βραχύτατον, καρπὸν ἐκομίζετο· τὸν οὐ χρόνοις πολλοῖς γεωργούμενον, ἀλλ' ἁπλότητι πίστεως τιθηνούμενον· ὃν ἀντιμετροῦντες οἱ ἅγιοι, εἰς τὴν αὐτῶν πηγὴν ἐξιέναι προσέταττον, καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ χρήσασθαι νάμασιν πρὸς τὴν τῶν ὀμμάτων ἀνάβλεψιν. Ὁ δὲ τὸ κελευσθὲν ποιῶν ἑτοιμότατα, χειραγωγούμενος ἐπὶ τὸ ῥεῖθρον ἀπέρχεται, καὶ τὰς ὄψεις ἐν τούτῳ νιψάμενος, καὶ ταύτας εἴς τι φακιόλιον ἐκμαξάμενος ἔβλεψεν, σὺν τῇ τῶν ὑδάτων ὑγρότητι, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποβαλὼν τὰ λευκώματα. Ἅπερ τῶν ὀμμάτων ἐκ θείας τινὸς ἀποπτωθέντα δυνάμεως κἀν τῷ φακιολίῳ τυγχάνοντα, πᾶσιν εἰσδραμὼν τοῖς ἀνὰ τὸν νεὼν εὑρεθεῖσιν ὑπέδειξεν· ὑπόδειγμα πίστεως ἑαυτὸν παρεχόμενος, καὶ τῆς ἐκ πίστεως ἐγγινομένης ἰάσεως κηρύττων τὸ μέγεθος.

B Sed et Theodorus post Ammonium narrandus accedat, civitatem habens et ipse eamdem Alexandriam, sed opes mediocres et curarum expertes, quodque optimum est, sorte sua contentus. Ægrotabat igitur oculorum corporis orbitate; hos quippe dolens Theodorus, et non inveniens diligentiam competentem, in utrisque oculis induit tenebrosos albores; quos dum habuisset, et a medicis esse insanabiles didicisset, ad sanctorum confessionem occurrit, unam sibi spem, qua non confunderetur, proponens fidem in eos indubiam, et eorum visitationem ita credentibus adfuturam. Veniens itaque ad venerabilem basilicam martyrum, fidei quam in ipsos medullitus habuit, fructum adeptus est. Tempus enim ibidem moratus brevissimum, fructum adeptus est, qui nec temporibus multis acquiritur, sed simplicitate fidei coalescit; cujus sancti vicissitudinem compensantes, ad fontem suum egredi, et ejus fluentis ablui ad oculorum illustrationem præcipiunt. Ille vero quod jussum est paratus efficere, mox ut ductus ad hæc fluenta profectus est, ibidemque abluens lumina, et faciali quodam extergens aspexit, et cum aquarum humore etiam oculorum albores abjecit, qui de oculis divina quadam sunt expulsi virtute; atque ad basilicam currens in eodem faciali omnibus qui adfuerant demonstravit; exemplum se fidei aliis exhibens, et salubritatis, quam fides assequitur, prædicans magnitudinem.

Γ'. — *Περὶ Καλοῦ τὸν ἴδιον πόδα κατεάξαντος.*

Καλός δέ τις ἀξίως λεγόμενος (γνώμην γὰρ τοιαύτης προσηγορίας ἀκόλουθον διεκέκτητο), ἐκ τῆς τοῦ μισοκάλου σπουδῆς, καὶ τῆς πρὸς τὰ καλὰ δεινῆς ἀντιστάσεως, ἀπὸ κλίμακος κατιὼν συμποδίζεται, καὶ συμποδισθεὶς ἀφ' ὕψους βιαίως εἰς γῆν καταφέρεται πτώματι. Ὅθεν τὸν πόδα συντριβεὶς ἐκινδύνευε, αὐτὸν τοῦ ποδὸς εἰς μυρία κατεάξας τὸν κάλαμον. Ἀλλ' ὅτε τὴν τῶν ἰατρῶν ἴδεν πρὸς τὸ πάθος ἀνόντον ἔλευσιν, ἐπιλειψάντων σχεδὸν τῶν τοῦ ποδὸς ὀστέων ταῖς κατὰ μέρος ἀποβολαῖς τε καὶ ῥεύσεσιν, καὶ τῶν σαρκῶν τε συναναλωθεισῶν ταῖς τῶν ἰχώρων ἐκβύσεσιν, ἐπὶ τὴν τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου καταφεύγει βοήθειαν, ἑαυτῷ πλεῖστα μεμψάμενος, ὅτι τῶν ἁγίων τοὺς ἰατροὺς προετίμησεν, καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ συγγνώμης πολλὰ τυχεῖν ἐλιτάνευεν· καὶ μετὰ τῆς συγγνώμης καὶ τὴν ἴασιν αὐτοὺς ὀρέγειν ἱκέτευεν. Ἦν ἀδιστάκτῳ τῇ πίστει πρεσβεύων κομίζεται, ἐλαίῳ τῷ τῆς κανδήλας ἐκ προστάγματος ἀλειφόμενος, καὶ τούτῳ πληρῶν τῶν ἐκπεσόντων ὀστέων τὴν ἔνδειαν. Καὶ τοῦτο μὲν τοῦ Καλοῦ καθέστηκέ τε τὸ διήγημα, καὶ τοῦ γεγονότος ἐπ' αὐτῷ θαύματος τὸ μνημόσυνον.

II. — *De Theodoro qui albores in utrisque oculis habuit.*

III. — *De Calo qui pedem eruperat.*

Calus quidam, qui condigne bonus vocatus est, voluntatem enim habuit tali dignam vocabulo, actusque voluntati et vocabulo consequentes, ex insidiis inimici, qui callide bonis obluctatur studiis, per scalam descendens compeditus est, et desuper in terram violento lapsu deductus est, pedeque contrito periclitabatur, cannula ipsa et pedis tibia in mille partibus diminuta. Qui dum medicorum præsidia conspexisset ad succurrendum invalida, dumque fere jam ipsius pedis ossa paulatim cadendo defluerent, carnibus cum affluenti sanie liquefactis, ad sanctorum martyrum Cyri et Joannis confugit præsidium, nimis semetipsum accusans, quod medicos præposuerit sanctis, et de hoc valde indulgentiam supplicans invenire, et cum indulgentia medicinam eos concedere: quam, cum fide indubia precaretur, adeptus est, candelæ oleo eis præcipientibus delibutus, et ex eo reintegrans damna ossium dilapsorum. Talis quidem ejusdem Cali exsistit narratio, et miraculi quod in eo peractum est, recordatio.

Digitized by Google

IV. — *de Isidoro qui pulmone infirmabatur.*

Isidori quoque ægritudinem narrabo, et ejusdem ægritudinis admirabilem curam. Majumitis erat Isidorus, non de Majuma Gazæorum exortus, sed de Majuma Alexandrinorum progenitus, qui in Pharo, quæ olim insula fuerat, insitus est; nunc vero pars Alexandriæ adunata, et eadem insula reputatur, licet antiquum habens idem locus persistat vocabulum. Hic namque Isidorus de pulmone graviter fuerat cruciatus, et mors infirmitatis erat remedium; hunc enim putrefactum paulatim expuebat in flegma atque in sanguinem resolutum. Et finem vitæ ex hoc exspectabat, quæ prorsus assequi hujusmodi pulmonis ægritudinem solet.

Sed in hoc Isidorus seipsum conspiciens, et cognoscens quod nulla salutis spes ab hominibus remansisset, habens in sanctos Cyrum et Joannem martyres fidem, quæ montes quidem transponit in mare, mortuos autem erigit de sepulcris, talem namque eis Salvator virtutem attribuit, affectum eorum quem in se habent opportune remunerans, ad eosdem omnipotentes medicos de civitate progreditur: cujus fidem martyres admirati, non in noctis somnio, sed in visione, sese manifestantes, non hoc aut illud facere, sed citri portionem porrigentes, prompte comedere mandaverunt. Ille autem aliquem esse existimans, de his qui præsentes in basilica fuerant, quod datum fuerat grate suscipiens, et libenter comedens, dum adhuc extremam partem citri quem comedebat manderet, in vomitum motus est; ex hocque turbatus, una cum cibo et vermem, qui pulmonem ejus comedebat, abjecit, quod ejiciens pariter et ægritudinem abjicit, et firmitatem continuo recipit.

V. — *De Menna philopono qui emphraxin habuit.*

Hora est nos post admirabilem narrationem Isidori, Mennam philoponum in medium ducere, qui philoponio præerat, quod est ad Peronam circa beatum Andream. Hic philoponus infirmatus est graviter, febris autem erat vehemens ejus infirmitas; quæ instanter eum atque flagranter [*alibi* fragr] aggressa, et fere omnem corporis humorem exstinguens, ad emphraxin eum immensitate dessiccationis perduxit. Quam ventris districtionem discipuli medicorum, de febribus quasi non periculosis exortam negligentes, dissolvere conabantur, pannos plurimos et diversas unctiones adhibentes, et in eis mittentes antidota, et cibos qui ventrem solverent porrigentes: et hæc omnia exercentes, non solum nihil ei ex his quæ dederant profuerunt, nam quæ in ventrem miserant intrinsecus remanentibus et non valentibus excreari, multo amplius vir ipse periclitabatur, paulatim tumore ventris extento, nullum inveniens

Δ'. — *Περὶ Ἰσιδώρου τοῦ τὸν πνεύμονα ἀσθενήσαντος.*

Ἰσιδώρου δὲ τὴν ἀσθένειαν ἀφηγήσομαι, καὶ τῆς ἀσθενείας τὴν παράδοξον ἴασιν· Μαϊουμίτης ἦν ὁ Ἰσίδωρος, καὶ οὐ τοῦ Μαϊουμᾶ τῆς Γαζαίων ὁρμώμενος, ἀλλὰ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων Μαϊουμᾶ γνωριζόμενος, ὅστις ἐν Φάρῳ τῇ ποτε νήσῳ καθέστηκεν, νῦν δὲ μέρος Ἀλεξανδρείας, ἐνωθείσης τῇ πόλει τῆς νήσου, λογίζεται, εἰ καὶ τὴν παλαιὰν ἔχων ὁ τόπος τοῦ Μαϊουμᾶ προσηγορίαν ἐπέμεινεν. Οὗτος οὖν ὁ Ἰσίδωρος χαλεπῶς πάνυ διέκειτο, τοῦ πνεύμονος αὐτὸν χαλεπῶς κατατρύχοντος, καὶ θάνατον αὐτῷ τῆς ἀσθενείας ἐπαγγελλόμενος τὸ φάρμακον· τοῦτον γὰρ σηπόμενον κατ' ὀλίγον ἀνέπτυεν εἰς αἷμα καὶ φλέγμα λυόμενον, καὶ τὴν ἐντεῦθεν τελευτὴν προσεδέχετο, ἧτις ἀκολουθεῖν πάντη τε καὶ πάντως τῇ τοιαύτῃ διαθέσει τοῦ πνεύμονος [εἴωθεν].

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἑαυτὸν θεασάμενος, καὶ μαθὼν ὡς οὐδεμιᾶς σωτηρίας ἐλπὶς παρὰ ἀνθρώποις αὐτῷ καταλέλειπται, πίστιν ἔχων εἰς τοὺς ἁγίους Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας, τὴν ὄρη μεθιστῶσαν εἰς θάλασσαν, νεκροὺς δὲ ἐκ τάφων ἐγείρουσαν (τοιαύτην γὰρ αὐτοῖς ὁ Σωτὴρ παρέσχεν τὴν δύναμιν), τὴν εἰς αὐτὸν στοργὴν προσφυῶς ἀμειβόμενος, ἐπ' αὐτοὺς τουτουσὶ τοὺς πανσθενεῖς ἰατροὺς ἐκ τῆς πόλεως ἔρχεται. Οὗ τὴν πίστιν οἱ μάρτυρες ἀγασάμενοι, οὐκ ὄναρ ἀλλ' ὕπαρ αὐτῷ παραφαίνονται· οὐ τόδε ποιεῖν ἢ τόδε προστάττοντες, ἀλλ' ἀπὸ κίτρου μέρος ὀρέγοντες καὶ ἐσθίειν προστάττοντες. Ὁ δὲ τῶν ἐν τῷ νεῷ παρόντων τινὰς ὑπολαβὼν εἶναι τοὺς μάρτυρας, τὸ δοὺν ἀσμένως ἐδέξατο, καὶ ἡδέως δεξάμενος ἤσθιεν. Ἀλλ' ἔτι τοῦ καταποθέντος κίτρου τὸ τελευταῖον μασώμενος, ἐκινήθη πρὸς ἔμετον· καὶ τοῦτο παθὼν συναναφέρει τῷ βρώματι καὶ τὸν [τὸ] πνεύμονα κατεσθίοντα σκώληκα· ὃν ἀποβαλών, συναποβάλλει τούτῳ τὸ νόσημα, καὶ τὴν ῥῶσιν εὐθέως εἰσδέχεται.

Ε'. — *Περὶ Μηνᾶ τοῦ φιλοπόνου ἐσχηκότος τὴν ἔμφραξιν.*

Ὥρα δὲ ἡμᾶς μετ' Ἰσίδωρον καὶ τὴν κατ' αὐτὸν θαυμασίαν λέξαι διήγησιν, Μηνᾶν εἰς μέσον ἀγαγεῖν τὸν φιλόπονον, ὃς φιλοπονείου προέστατο τοῦ κατὰ τὸν Ἀνδρέου τοῦ θείου τοῦ εἰς τὴν Περώνην ὑπάρχοντος. Ἠῤῥώστησεν δεινῶς ὁ φιλόπονος, πυρετὸς δὲ ἦν σφοδρὸς τὸ ἀῤῥώστημα, ὃς ἐπιτεταμένως αὐτῷ καὶ διακαῶς ἐμβαλών, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἐξαμβλώσας αὐτοῦ τῆς γαστρὸς τὴν ὑγρότητα, εἰς ἔμφραξιν αὐτὸν ὑπερβολῇ ξηρότητος ἤγαγεν, καὶ ταύτην παῖδες ἰατρῶν τῆς κοιλίας τὴν ἔμφραξιν τῶν πυρετῶν ὡς ἀκινδυνότερον ἀμελήσαντες, διαλύειν ὑπήγοντο, πλείσταις ἐμβροχαῖς καὶ διαφόροις ἀλείμμασι χρώμενοι, καὶ τὰς τῶν ἀντιδότων λυτικὰς διὰ στόματος πέμποντες, καὶ βρώματα τὸν στόμαχον φθείροντα παρεχόμενοι. Ἀλλὰ τούτοις ἅπασι ἀγωνισάμενοι, τέλος ἐπαύσαντο, μὴ μόνον αὐτὸν μηδὲν ἐκ τῶν δεδομένων ὠνήσαντες, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα βλάψαντες. Τῶν γὰρ τῇ γαστρὶ παραπεμπομένων ἔνδον μενόντων καὶ παραιτουμένων τὴν ἔκρυσιν, μειζόνως ὁ ἀνὴρ

Digitized by Google

ἐκινδύνευεν, κατὰ μικρὸν ἐξαγκούμενος, καὶ τὴν γαστέρα λίαν ὑφούμενος, καὶ μηδεμίαν εὑρίσκων τῆς στενοχωρούσης αὐτὸν καὶ πνιγούσης ἀνάγκης ἀνάψυξιν.

A de constringente se et suffocante necessitate remedium.

Τοῦτον οὖν ἡμέρας δὶς ἑπτὰ βαστάσας τὸν κίνδυνον, καὶ μηκέτι φέρειν δυνάμενος, ἐπὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ὥρμησεν, τούτοις τὸ ζῆν καὶ τὸ θανεῖν ἀναθέμενος. Ἦλθεν δὲ οὐ ποσὶ χρώμενος, οὐκ ἀλόγοις ζώοις ὀχούμενος, οὐ φορείῳ καθήμενος (θρόνος οὗτος καθέστηκεν ἐν ᾧ βαστάζειν οἱ νοσηλεύοντες τοὺς ἀσθενοῦντας εἰώθασιν). Οὔτε γὰρ ἠδύνατο καθῆσθαι οὕτως ὀγκωθεὶς τὰ ἐντόσθια καὶ ξένον γενόμενος θέαμα, ἀλλ' εἰς κράβατον κείμενος, ἀνθρώπων ἓξ καὶ δέκα τῇ διαδοχῇ βασταζόμενος. Ἐλθόντα δὲ αὐτὸν οἱ μάρτυρες ἐποικτείραντες φιλανθρώπῳ σπουδῇ κατὰ τὴν νύκτα τὴν αὐτὴν ἐπισκέπτονται, ἰσχάδα [*cod. σχ. hic et infra*] μίαν παρέχοντες, ἣν καὶ τρώγειν ἐκέλευον, ὡς δυναμένην αὐτὸν τῆς νόσου, μᾶλλον δὲ τοῦ ᾅδου λυτρώσασθαι. Ὁ δὲ διυπνισθεὶς (ὄναρ γὰρ ἦν τὸ φαινόμενον), τὴν ἰσχάδα κρατεῖν ὑπελάμβανεν· ἣν οὐχ εὑρὼν, ὡς τῆς ζωῆς ἐκπεσὼν ἐδυσχέραινεν· ὅμως καλέσας αὐτοῦ τὴν ὁμόζυγον, τὰ τῆς ὄψεως διηγήσατο, καὶ ἰσχάδα φέρειν αὐτῷ διετάττετο. Ἡ δὲ τὸν λόγον ἀκούσασα, καὶ τῇ στρωμνῇ τοῦ ἀνδρὸς ἀτενίζουσα, ἰσχάδα κειμένην ἐν αὐτῇ κατενόησεν· καὶ ταύτην εὐθέως ἁρπάσασα, ἔτι λέγοντι τῷ ἀνδρὶ καὶ διηγουμένῳ τὴν ὅρασιν ὑπεδείκνυεν. Ὁ δὲ τὴν ἰσχάδα δεξάμενος, ταύτην εἶναι τὴν καθ' ὕπνους αὐτῷ δοθεῖσαν ἀπήγγελλεν, καὶ τὴν προτέραν χαρὰν εὐθὺς ἀνελάμβανεν· φαγὼν δὲ τὸ σῦκον ὅπερ αὐτῷ πρὸς σωτηρίαν οἱ μάρτυρες ἔδωκαν, τῆς σωτηρίας ἐτύγχανεν. Ἔτι γὰρ τοῦτο διαμασωμένου καὶ τρώγοντος, τὰ τῆς ἐμφράξεως πέρας ἐλάμβανεν· καὶ θᾶττον αὐτοῦ λυθέντος τὸ τὴν γαστέρα δεσμεῦον, εἰς ἀφεδρῶνας ἐλθεῖν κατεπείγετο· εἰς οὕσπερ ἐλθὼν καὶ πᾶσαν ἀποχρίνας τὴν ὕλην ἣν ἔνδον ἐμφραχθεὶς ἐθησαύρισεν, εἰς τοσοῦτον κατέστη λεπτότητος εἰς ἥνπερ ἦν πρὶν ἢ πάθῃ τὴν ἔμφραξιν· καὶ τελείας τυχὼν τῆς ἰάσεως, κῆρυξ εὐγνώμων τῆς τῶν ἁγίων ἐγένετο χάριτος. Ἐπ' ὤμων γὰρ ἄρας τὸν κράβατον, ἐφ' οὗπερ ἦλθεν φερόμενος, ἐῤῥωμένος εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἔτρεχεν, ἔργῳ ζηλώσας τὸν ἐν τῇ προβατικῇ κατακείμενον ἄῤῥωστον, ὃν ὁ Χριστὸς μετὰ ἔτη θεραπεύσας ὀκτὼ καὶ τριάκοντα, τὴν κλίνην αἴρειν ἐκέλευσεν, πᾶσιν βοῶν τῶν ἁγίων τὴν ἄφραστον δύναμιν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ παραδόξως προελθοῦσαν ἐνέργειαν.

B C D

Hoc igitur per bis septem dies perpessus periculum, et ultra ferre non valens, ad Cyrum et Joannem martyres confugit, eis vitam mortemque committens. Venit autem non pedibus, non jumento vectatus, non in phorii pilento considens, quæ sedes est in qua deportari ægroti a non ægrescentibus assolent; nec enim sedere poterat, tam magno tumore interioribus ejus extensis, ut nova visio cerneretur; sed in lectulo rejacens a sedecim hominibus per vices portatus est. Venientem autem martyres miserati, clementiori celeritate nocte eadem visitantes, unam caricam porrexerunt, quam et comedere præceperunt, quæ posset eum ab ægritudine vel potius ab inferno reducere. Qui expergefactus, visio (14) enim erat quam viderat, eamdem caricam se tenere putabat; et hanc non inveniens, tanquam et vitam amitteret, desperabat. Verum ad se suam conjugem vocans, quæque viderat enarravit, et caricam sibi afferre mandabat; illa vero sermones ejus suscipiens, et stratum ejus conspiciens, caricam in eo jacentem considerat, quam confestim arripiens, adhuc loquenti viro et somnium enarranti monstravit; quam ille suscipiens, hanc esse, quæ in somnio ei data est, astruebat; et prius gaudium confestim recipiens, dum ficum ipsam comedit, quam ei ad salutem martyres dederant, sanitatem adeptus est. Dumque adhuc eam manderet atque comederet, emphraxis illa ad transitum venerat. Statim quippe resoluto ventris vinculo ad recessum compellebat adduci, ad quem pertransiens, omnemque illuviem excreans, quam passus conclusionem reconderat, ad tantam subtilitatem reductus est, quantam et prius quam concluderetur, habuerat; perfectaque salute potitus, fidelis præco gratiæ martyrum factus est. Atque in humeris lectulum sumens, in quo ad veniendum subvectus est, discurrit in Alexandriam, illum opere æmulatus, qui in probatica piscina languens jacuerat, quem Christus post triginta et octo annos salvificans, tollere grabatum ipsum jusserat; ineffabilem sanctorum virtutem vociferans omnibus, et opus admirabile quod in eo pertulerant.

Ϛ'. *Περὶ Γεδδαίου τοῦ ναυλομάχου τοῦ εσχηκότος τὴν σύριγγα.*

Ἐκ τοῦδε ἡμᾶς τοῦ θεάματος, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ θεωρίαν ὁ ναυλομάχος ἐφέλκεται, ᾧ Γεδδαῖος μὲν ἦν ὄνομα, πάθος δὲ τὸ τῆς σύριγγος νόσημα, ὅπερ ἐπὶ τοῦ βουβῶνος ἰσχηκὼς, ὡς οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐδαμάζετο, ἀεὶ δι' αὐτοῦ μαστιζόμενος, καὶ κρουνηδὸν ἀποῤῥέων τὴν ἐκ παντὸς τοῦ σώματος ἐν αὐτῷ συναγομένην ὑγρότητα· ἀλλὰ ταύτης ὁ Γεδδαῖος ἀπαλλαγῆναι τῆς μά-

VI. *De Gegdæo naulomacho qui fistulam habuit.*

Ex hoc spectaculo, ad sui considerationem nos naulomachus attrahit, cui Gegdæus quidem fuerat nomen, passio vero, fistulæ languor, quem habens in inguine sicut dici non est afflictus est, ex eo jugiter flagella perpetiens humoris effluentibus guttis ibidem ex toto corpore recollecti. Sed Gegdæus de hoc supplicio eximi penitus cupiens,

NOTÆ.

(14) Ergo Bonifacius interpres legebat hic ὕπαρ, non ὄναρ. Confer p. 116 (col. 3452 B.)

Digitized by Google

medicorum atterebat vestibula, frequentans et jugiter procedens ad eos, qui multis præferendi dicebantur. Dum omnium vero experientiam accepisset, et salutem non percepisset, omniaque impendens non fuisset liberatus a fistula, ad sanctorum venit basilicam, non habens medicum ad quem continuasset ob curam, nec argentum habens quod prærogaret in usibus; sed eos hos æstimans medicos qui non egent mercedibus et inopes nutriunt (15), benignam martyrum visitationem promeritus, audit per visionem hujus fistulæ medicinam. Hoc autem erat de sisamo et melle cum paxematico pane commisto atque contrito compositum, et unum ex utrisque confectum cataplasma; quo uti præcipitur, tam ad eradicandam fistulam, quam etiam ad complendum vulnus. Qui somnium excutiens, cito quod dictum est peragit. Et cum fecisset, medelam facto concurrentem adeptus est. Mittens quippe illud fortissimum adjutorium, et fistula confestim exiliit præcepto sanctorum recognito, et fistulæ cavitas statim repleta est martyrum mandatis obediens.

VII. *De Menna lordo* (16).

Nos autem divinorum horum medicorum disciplinam admirantes, et virtutis gratiam quæ eis adeo concessa est collaudantes, ad Mennam lordum transibimus, hunc canendis martyribus materiem facientes. Velox pedibus erat Mennas, tanquam si una caprea in agro, juxta divinum eloquium Asahel illum æquiparans, qui pro velocitate pedum in Scripturis est admirabilis. Qui dum velocissimis cursibus uteretur, in longam ægritudinem irruens, in loripedem conversus est de aeripede (17). Et de longa quidem vix tandem est exsiliit ægritudine : non tamen evasit (hujus) progeniem; sed immobilis permansit in lectulo, etiam ereptus de ægrimonio. Medicis vero longam quidem infirmitatem vincentibus, desperantibus autem ægritudinem, quæ ex morbo illo progenita fuerat, Mennas ad recordationem gratiæ sanctorum conversus est; et fidem habens salutis stipendium, aliorum pedibus deportatus ad confessionem eorum pervenit. In qua positus, et salutares preces martyribus offerens, oleo ungere pedes præcipitur, quod in nocturno lumine confessionem eorum splendificat; quod Mennas confidenter efficiens, pedum inertiam abjicit, et velocitatem pristinam recipit : sanctisque canens canticum gratiæ, propriis pedibus Alexandriæ iter profectus est.

VIII. *De Christodoro œconomo qui per stagnum navigans periclitatus est, et dum de navigationis molestia ægrotasset, in morbum incidit.*

Quoadusque relinquimus Christodorum, qui

στιγος ὡς γλιχόμενος παντοίως τὰ τῶν ἰατρῶν κατέτριβεν πρόθυρα· πρὸς ἐκείνους θειάζων καὶ συχνὰ προερχόμενος, οἳ τῶν πλειόνων διαφέρειν ἐλέγοντο. Ὡς δὲ πάντων πειραθεὶς, τῆς ὑγείας οὐκ ἔτυχεν, καὶ πάντα δαπανήσας οὐκ ἠλευθερώθη τῆς σύριγγος, ἐπὶ τὸ τῶν ἁγίων ἔρχεται τέμενος, οὐκ ἔχων ἰατρὸν ᾧ σχολάσει δι' ἄκεσιν, καὶ οὐκ ἔχων ἀργύριον ᾧ χρήσοιτο πρὸς ἐπίδοσιν, ἀλλὰ τούτους ἡγούμενος ἰατροὺς μισθωμάτων ἀπορουῦντας ὑπάρχοντας· ἀξιωθεὶς δὲ τῆς τῶν μαρτύρων ἀγαθῆς ἐπισκέψεως, ἤκουσεν δι' ὁράματος τὸ τῆς σύριγγος φάρμακον. Τοῦτο δὲ ἦν τὸ ἐκ σισάμου καὶ μέλιτος σύνθημα, ἄρτῳ παξαμήτῃ μιχθὲν διὰ τρίψεως, καὶ ἓν ἐξ ἀμφοῖν χρηματίσαν κατάπλασμα, ὃ καὶ χρίσασθαι προσετέταχτο, εἴς τε τὴν τῆς σύριγγος ἀπορίζωσιν, καὶ εἰς τὴν τοῦ τραύματος ἀναπλήρωσιν. Ὁ δὲ τὸν ὕπνον ἀποσεισάμενος, θᾶττον τὸ λεχθὲν διεπράττετο, καὶ τῇ πράξει σύνδρομον ἐκαρποῦτο τὴν ἴασιν. Βληθέντος γὰρ αὐτῷ τοῦ κραταιοῦ βοηθήματος, ἥ τε σύριγξ εὐθὺς ἀνεπήδησεν τὸ τῶν ἁγίων γνωρίσασα πρόσταγμα, καὶ ὁ τῆς σύριγγος βόθυνος ἐγεμίζετο τῶν μαρτύρων μαλῶν τὸ παράγγελμα.

Ζ'. Περὶ Μηνᾶ τοῦ ἰμαντόποδος.

Ἡμεῖς δὲ τῶν θεσπεσίων τούτων ἰατρῶν τὴν ἐπιστήμην θαυμάσαντες, καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ χαρισθεῖσαν αὐτοῖς ἀνυμνήσαντες δύναμιν, ἐπὶ Μηνᾶν μετέλθωμεν τὸν λουρόποδα, καὶ τοῦτον ὑπόθεσιν τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ᾠδῆς ποιησώμεθα. Ὠκύπους ἦν ὁ Μηνᾶς ὥσπερ μία δορκὰς ἐν ἀγρῷ, κατὰ τὸ θεόπνευστον λόγιον, τὸν Ἀσαὴλ ἐκεῖνον μιμούμενος, τὸν ἐπὶ τάχει ποδῶν παρὰ τῇ Γραφῇ θαυμαζόμενον, καὶ δρόμοις ὀξυτάτοις ἐκέχρητο. Νόσῳ δὲ προσομιλήσας μακρᾷ, εἰς λουρόποδα μετέπεσεν ἐξ ὠκύποδος· καὶ τῆς μὲν νόσου μόλις ποτὲ τῆς μακρᾶς ἐπήλλακτο, τοῦ δὲ ταύτης οὐκ ἐλυτροῦτο γεννήματος· καὶ λυτρωθεὶς τοῦ νοσήματος, τῶν ἰατρῶν μὲν πρὸς τὸ μακρὸν ἀνδρισαμένων ἀῤῥώστημα, ἀπειπαμένων δὲ πρὸς τὴν ἐκ τῆς νόσου τεχθεῖσαν ἀσθένειαν, εἰς μνήμην ὁ Μηνᾶς τῆς τῶν ἁγίων ἔρχεται χάριτος· καὶ πίστιν ἔχων τῆς σωτηρίας ἐφόδιον, ἑτέρων ποσὶ βασταζόμενος, τὸν τούτων οἶκον κατέλαβεν· ἐν ᾧ γεγονὼς, καὶ σωτηρίους λιτὰς προσενέγκας τοῖς μάρτυσιν, ἐλαίῳ τοὺς πόδας ἀλείφειν προστάττεται, τῷ φωτὶ τῷ νυκτερινῷ τὴν σορὸν αὐτῶν καταυγάζοντι· καὶ τοῦτο Μηνᾶς πεποιθότως ποιούμενος, τῶν ποδῶν τὴν ἀργίαν ἀπέῤῥιπτεν, καὶ τὴν παλαιὰν ὠκύτητα προσελάμβανεν· καὶ τοῖς ἁγίοις ἅσας ᾠδὴν χαριστήριον, οἰκείοις ποσὶ τὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τρίβον διήνυσεν.

Η'. Περὶ Χριστοδώρου τοῦ οἰκονόμου ἐν πλῷ τινι τῆς λίμνης κινδυνεύσαντος, καὶ ἐκ τῆς τοῦ πλοῦ ἀηδίας ἐκβράσαντος.

Τί δὲ καὶ τίνος ἄχρι καταλείψομεν τὸν Χριστόδω-

NOTÆ.

(15) Ergo in Græco textu deest aliquod vocabulum.

(16) Codex hic mendose *lardo*, sed infra *lordum*. Est autem ex Græco λορδός, *curvus*. Hinc verbum *lordicare, dorso curvato incedere*, apud Cangium. Mihi omnino placeret *loripes*, ut scribit paulo infra ipsemet interpres.

(17) *Aeripedem* explicat noster interpres ὠκύποδα, id est *velocem*. Videntur ergo corruere quæ scholiastæ sibi confingunt de cerva *æripede*, quasi *pedibus æreis prædita* apud Virgilium, *Æneid.* VI, 804.

Digitized by Google

ρον, δς ὡκονόμει τῶν ἁγίων τὸ τέμενος; Ἀξιομνημόνευτος γὰρ ὁ ἀνὴρ, οὐ δι' ἀρετὴν μόνην ἣν κέκτηται (λίαν γάρ ἐστιν φιλάρετος καὶ φιλόλογος), καὶ ἣν πρὸς τοὺς ἁγίους ἔχει σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῶν μαρτύρων εὐμένειαν, ἀλλ' ἵνα καὶ γινώσκειν ἔχοιεν, οἱ Κύρου καὶ Ἰωάννου τοῖς θαύμασιν ἐντυγχάνοντες, καθ' ὃν ταῦτα καιρὸν ἀνεγράφησαν, Θεοῦ τοῦτο κελεύοντος, καὶ συνεργούντων τῶν δεδρακότων καὶ δρώντων τὰ θαύματα. Εὐλόγιος μὲν γὰρ ὁ ἀοίδιμος τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ὁ ἡγούμενος τῆς Ἐκκλησίας, οἰκονομεῖν τῶν ἁγίων τὰ πράγματα προβάλλεται τὸν Χριστόδωρον, τὴν εἰρημένην πρὸ τούτου κατὰ τὸν οἶκον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου βραβεύοντα· καὶ Θεόδωρος δὲ ὁ μακάριος ὁ μετ' Εὐλόγιον τὰ τῆς καθέδρας διαδεξάμενος, τοῦτον ἐπὶ τὴν πολίμνην εἶναι ἐκέλευσεν· οἷς καὶ Ἰωάννης ὁ κατ' ἐξοχὴν χρηματίζων φιλόπτωχος (18) τὴν αὐτῶν ἀρχὴν σὺν Θεῷ κληρωσάμενος, καὶ νέμων αὐτῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ πρόβατα, σύμψηφος γέγονεν, καὶ διοικεῖν αὐτὸν τὸ τῶν ἁγίων ἐθέσπισε τέμενος· ἐφ' οὗ καὶ τὰ τοῖς μάρτυσι δρώμενα γράφεται τέρατα, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς παραπέμπεται, εὐφημίας τῆς εἰς τοὺς δράσαντας ἕνεκα, καὶ Χριστιανικοῦ χάριν φρυάγματος.

Μαρείαν τὴν λίμνην ἴστε, φιλόχριστοι, Ἀλεξανδρεῖς μὲν πάντως ἅπαντες, Αἰγυπτίων δὲ οὐκ ὀλίγοι, καὶ Λιβύων οἱ πλείονες, καὶ ὅσοι τὴν Ἀλεξάνδρειαν φιλομαθῶς ἱστορήσατε. Ταύτην ὁ Χριστόδωρος ἔπλεεν, εἰς Μαρεῶτιν ἐλθεῖν προαιρούμενος, καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἐπισκέψασθαι κτήματα· χειμῶνος δὲ τὸν ἀέρα συγχύσαντος (τούτου γὰρ ὁ καιρὸς ἐπεφαίνετο), καὶ τὸ τῆς λίμνης κυκῶντος ὕδατιον, καὶ κύματα σκληρὰ διεγείραντος, τό τε σκάφος τῇδε κἀκεῖσε τῷ κλύδωνι περιήγετο, ὁρθοπλοεῖν οὐ δυνάμενον, ἀλλ' ἐκ κυμάτων εἰς κύματα σφαιριζόμενον, ὁ Χριστόδωρος ἐκινδύνευε, καὶ θανεῖν κλαίων ἐλεεινῶς ὑπελάμβανεν, καὶ ἰχθύων τροφὴ προσεδόκησεν γίνεσθαι, ἐναποψύξας τοῖς ὕδασιν, ὅτε καὶ κροκοδείλων διαφύγοι τὰ στόματα. Ἀλλὰ πρὶν ἤ τι τῶν τοιούτων ὑποστῇ, πρὸς τοὺς ἁγίους ταῖς ἱκεσίαις ἐτρέπετο· τοῦτο σαφῶς ἐπιστάμενος, ὡς καὶ θανάτου ῥύεσθαι οὓς ἂν ἐθέλοιεν δύνανται, καὶ σώζειν αὐτὸν ἐλιτάνευεν, αὐτῶν ἕνεκα κινδυνεύοντα. Οἱ δὲ τῆς ἱκετείας ἀκούσαντες, θᾶττον ἐπέστησαν· εἴργει γὰρ αὐτῶν τὴν ἀρωγὴν καὶ τὴν ἀνεξίκακον ἄφιξιν τόπος οὐδείς, οὐ χερσαῖος, οὐ λιμναῖος, οὐδὲ πάλιν θαλάττιος, οὐ πλησίον συγκείμενος, οὐ μακρὰν ἀφεστὼς διαστήμασιν, ἀλλ' εἰς ὅπουπερ ἂν αὐτούς τις πρὸς συμμαχίαν καλέσειεν, εὐθέως ἐφίστανται, καὶ βοηθοῦσιν αὐτῷ καὶ σώζουσιν καὶ φυλάττουσιν· καὶ κἂν ἐχθρῶν ᾖ νοητῶν ἡ ἐπέλευσις, συμπολεμοῦσιν αὐτῷ· καὶ τὸν πρὸς τούτους αὐτοῦ νικήσαντες πόλεμον, ἐκείνους μὲν μετ' αἰσχύνης διώκουσιν, νικηφόρον δὲ δεικνύουσι τὸν καλέσαντα· κἂν ἀνθρώπων ᾖ κακοπραγῶν ἡ ἐπ-

A dispensavit sanctorum basilicam? Dignus quippe memoria vir iste est, non solum propter virtutem quam possidet, nimis quippe est probus et eloquens, sed et propter studium quod circa sanctos habet ac diligentiam, et martyrum erga eum clementiam, sed etiam ut cognoscere valeant, qui Cyri et Joannis miracula perlegunt, quali conscripta sint tempore, Deo hoc jubente, et cooperantibus his, qui hæc et operati sunt et operantur miracula. Eulogius quidem memorabilis Alexandrinæ præsul Ecclesiæ ad dispensandas res sanctorum promovit Christodorum, qui ante hoc basilicam iremen [*ita cod.*], quæ est Joannis Præcursoris, dispensaverat. Sed et beatus Theodorus, qui post Eulogium sedis habenas susceperat; cum quibus et Joannes, qui per prælationem amator pauperum appellari promeruit (18), qui et pontificatum eorum a Deo sortitus est, et usque ad præsens oves eorum regit, pari sententia hunc dispensatorem sanctorum sanxit basilicæ; sub quo hæc quæ a martyribus gesta sunt, describuntur prodigia, et posteris commendantur, ad laudem eorum qui hæc operati sunt, et propter gratiam potentiæ Christianæ.

Mareiam stagnum nostis, qui Christum diligitis, Alexandrini quidem omnes omnino, Ægyptiorum vero non pauci, et Libyci plurimi, et quique Alexandriam curiose describitis. Hoc stagnum Christodorus navigans, in Mareotem ire delegerat; tempestate vero aerem confundente, quia et tempus hiemis videbatur, et stagni aquas turbaverat, atrocesque concitaverat fluctus, navis quidem huc illucque deducebatur a fluctibus, rectum navigare non prævalens; sed in fluctus circumferebatur protinus ex fluctibus, submergique credebatur. Periclitatus autem Christodorus, emori se miserabiliter existimabat, cibumque se fieri piscium exspirantem in fluctibus; quando et dentes crocodilorum effugeret. Sed priusquam aliquid hujusmodi sustineret, ad sanctorum invocationem conversus est; manifeste cognoscens quod et a morte liberare quos voluerint valeant, et salvari se supplicabat, propter eos sustinentem periculum. Cujus illi deprecatione suscepta, assistunt celeriter; nullus quippe locus adventum eorum et salutare præsidium prohibet, non terra, non stagnum, neque mare, non in propinquo positus locus, non longe distentus spatiis, sed ubicunque eos quisquam ad auxilium invocaverit, confestim assistunt et adjuvant et salvificant et custodiunt. Sive enim intelligibilium inimicorum incursus sit, simul pugnant cum eo, et conflictum ejus victricem [ita cod.] efficiunt; illos quidem confundentes ac persequentes, victorem autem qui invocaverit de-

NOTÆ.

(18) Loquitur Sophronius de Joanne Eleemosynario, coætaneo familiarique suo, cujus etiam Vitam conscripsit, desideratam hactenus; sed ejus in locum successit illa notissima et passim obvia a Leontio Cyprio composita. Quoniam vero ait Sophronius se hæc scripsisse, episcopatum Alexandriæ gerente Joanne, sequitur ut scripserit intra decennium, ab anno Christi 610 ad 620, quo spatio episcopatum Joannis conclusum fuisse scimus.

Digitized by Google

monstrantes : seu hominum malignorum tentatio fuerit, hanc facile dissipant; sive etiam bestiarum pessimarum contingat incursus, salutem impertiunt. Ita quoque etiam languorum acerrimos et intolerabiles cruciatus mitigant, et tanquam benigni medici sanando subveniunt. Vel si in aquis tam stagnalibus quam marinis discrimen immineat, serenitatem impertiunt et se venerantes eripiunt. Sicut tunc apparentes invocanti Christodoro, hic quidem ventis recedere, ille præcepit aquis quiescere; communiterque serenitatem aeris, et fluctuum substernentes, ratem dirigunt navigatione tranquilla, ut ministrum proprium salvassent; opere demonstrantes quantum prosint ad auxilium invocati; et hoc fideles scire, qui necdum cognoverant suadentes, ut in necessitatibus eos atque ex periculis ad auxilium invocantes, optabile eorum adipiscantur præsidium, imminentiumque discriminum noxium incursum effugiant.

Et de hac quidem immiti morte ereptus Christodorus, concurrens precibus suis promeruit omnipotens sanctorum præsidium. De quassatione vero turbulenti navigii et intolerabili aeris confusione, atque undarum illisionibus validis ad magnam deductus molestiam, et ex hoc inæqualis effectus, gravem ægritudinem incidit; toto quippe fervescens in corpore, dum internus humor in eo commoveretur et efflueret quodammodo per totius corporis superficiem, graviter periclitabatur, et si non ita miserabiliter, ut antea mori, quippe omnibus prorsus incumbit, et non est quisquam qui hoc iter non transeat. « Quis enim est homo qui vivat, inquit, et non videat mortem [34] »? Unus est enim omnium introitus ad vitam et exitus idem est; in pace tamen hoc nos perpeti deprecamur. Namque mors totius est humanæ naturæ sententia; cum quocunque vero terrore et perturbatione hinc nos abscedere, maximeque violentum illum in fluctibus obitum exsecramur. Quod et David admirabilis in orationibus obsecrat; « Non me demergat, exclamans, tempestas aquæ, neque urgeat super me puteus os suum [35]. » Et Habbacum similia deprecatus ostenditur : « Nunquid in fluminibus furor tuus? aut in mari impetus tuus [36]? » Illud quidem putatur divinam nobis exinde pronuntiare clementiam, hoc autem judicis inexstinguibilem iram; licet multi bonæ vitæ male sunt mortui, multique mali tranquillam mortem habuerunt. Quod Deo quidem manifestum est, qui sapienter dispensat quæ nostra sunt, nobis autem incomprehensibile nimis est, et ad sciendum incognitum. Nemo enim scit sensum Domini, nec consiliarius ejus in creaturis effectus est. In mari quippe vias totius dispensationis constituit, et semitas in aquis multis. Consequenter ergo ait : « Et vestigia tua non cognoscentur. »

Periclitabatur itaque sicut visus [*interpres*

A ἠρεια, εὐμαρῶς αὐτὴν διαλύουσιν· κἂν θηρίων ᾖ κακοτρόπων ἡ ἔφοδος, τὴν σωτηρίαν βραβεύουσιν· κἂν παθῶν ᾖ δριμεῖα καὶ ἄστεκτος βάσανος, κατευνάζουσιν καὶ ὡς προσηνεῖς ἰατροὶ θεραπεύουσιν· ἢ ἂν ἐν ὕδασιν ᾖ λιμναίοις ἢ θαλαττίοις ὁ κίνδυνος, γαλήνην χαρίζονται καὶ λυτροῦνται τοὺς σέβοντας· ὡς καὶ τότε Χριστοδώρῳ φανέντες καλέσαντι, ὁ μὲν ἠρεμεῖν τοῖς ἀνέμοις ἐκέλευσεν, ὁ δὲ ἡσυχάζειν ἐπετίμα τοῖς ὕδασιν, κοινῶς δὲ τὴν εὐδίαν τοῦ ἀέρος ἁπλώσαντες, καὶ τοῦ ῥεύματος τὸ σκάφος ἐν γαλήνῃ πλεῖν κατιθύναντες, τὸν σοφὸν αὐτῶν λειτουργὸν διεσώσαντο, δείξαντες ἐναργῶς ὅσον ὠφελοῦσιν πρὸς συμμαχίαν καλούμενοι· καὶ τοῦτο διδάσκειν τοὺς οὐ γιγνώσκοντας πιστοὺς ὑποθέμενοι, ἵνα ἐν ἀνάγκαις αὐτοὺς καὶ κινδύνοις ἀρωγοὺς προσκαλούμενοι, εὕροιεν αὐτῶν τὴν ποθουμένην ἀντίληψιν, καὶ τῶν παρόντων δεινῶν τὴν βλαπτικωτάτην ὁρμὴν διαφύγοιεν.

B

Καὶ τοῦτον μὲν οὕτω τὸν ἀμείλικτον θάνατον ὁ Χριστόδωρος ἀπεσείσατο, σύνδρομον τῆς ἱκετείας εὑρὼν τὴν πανσθενῆ τῶν ἁγίων βοήθειαν· ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ πλοῦ δυσκινήσεως τῆς τε τῶν ἀέρων ἀνυποίστου συγχύσεως, καὶ τῆς τῶν κυμάτων ἀγρίας προσκρούσεως, ἀνομαλήσας ἀκρότατα, καὶ δύσκρατος ἐκ τούτου γενόμενος, εἰς ἀῤῥωστίαν ἐνέπεσεν ἄστεκτον· δι' ὅλου γὰρ ἐκβράσας τοῦ σώματος, τῆς ἐγκειμένης ὕλης συγκινηθείσης καὶ εἰσβλυσάσης τρόπον τινὰ ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος ἐπιφάνειαν, χαλεπῶς ἐκινδύνευε, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἐλεεινῶς ὡς τὸ πρότερον. Τεθνάναι μὲν γὰρ πάντως ἅπαντες ἔχομεν, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν οὐχ ὁδεύσειεν. « Τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος ὃς ζήσεται, φησὶν, καὶ οὐχ ὄψεται θάνατον; » Μία γὰρ πάντων εἴσοδος εἰς τὸν βίον, ἔξοδός τε ἴση· εἰρηναίως τέ πως τοῦτο παθεῖν ἱκετεύομεν, ἐπεὶ πάσης ὁ θάνατος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς ἐστιν ἀπόφασις· ἀπευχόμεθα δὲ τὴν μετὰ δέους ἐνθένδε τινὸς καὶ ταραχῆς ἀναχώρησιν, καὶ μάλιστα τὴν συμβαίνουσαν ἐν ὕδασιν ἔξοδον. Ὃ καὶ Δαβὶδ ἠτήσατο προσευχαῖς ὁ θαυμάσιος, « Μή με καταποντισάτω, βοᾷ, καταιγὶς ὕδατος, μηδὲ καταπιέτω με βυθὸς, μὴ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ τὸ στόμα αὐτοῦ. » Καὶ Ἀμβακοὺμ δὲ τὰ παραπλήσια προσευχόμενος φαίνεται· « Μὴ ἐν ποταμοῖς ὠργίσθης, Κύριε, ἢ ἐν ποταμοῖς ὁ θυμός σου, ἢ ἐν θαλάσσῃ τὸ ὁρμημά σου; » Τὸ μὲν γὰρ δοκεῖ τὴν ἐκεῖσε θείαν ἡμῖν προμηνύειν εὐμένειαν· τὸ δὲ τὴν τοῦ προκρίναντος ὀργὴν ἀκατάσβεστον, εἰ καὶ πολλοὶ μὲν ἐσθλοὶ δυσθανεῖς ἐν βίῳ γεγόνασιν, πολλοὶ δὲ κακοὶ τέλος ἐσχήκασιν ἥδιστον· ὅπερ Θεῷ μέν ἐστιν φανερὸν τῷ τὰ καθ' ἡμᾶς σοφῶς πρυτανεύοντι, ἡμῖν δὲ παντελῶς ἀκατάληπτον καὶ πρὸς εἴδησιν ἄγνωστον. Οὐδεὶς γὰρ ἔγνω νοῦν ἢ βουλὴν Κυρίου, οὐδὲ σύμβουλος αὐτοῦ τῶν κτισμάτων ἐγένετο· ἐν θαλάττῃ γὰρ τὰς ὁδοὺς τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως ἔθετο, καὶ τὰς τρίβους ἐν ὕδασι πλείοσιν· ὅθεν ἀκολούθως· « Καὶ τὰ ἴχνη σου, φησὶν, οὐ γνωσθήσονται. »

C

Ἐκινδύνευεν μὲν οὖν, ὡς ἔφθην εἰπὼν, ὁ Χριστό-

D

[34] Psal. LXXXVIII, 49. [35] Psal. LXVIII, 16. [36] Habac. III, 8.

Digitized by Google

δωρος τῇ τῶν ἐκβρασμάτων φορᾷ κυμαινόμενος καὶ τῇ τῆς ὕλης ἐκροῇ συμπνιγόμενος· ὅτε καὶ τῶν Ἀσκληπιάδων συνδραμόντες οἱ ἄριστοι, πλεῖόν τι δρᾶν ἢ λέγειν οὐκ ἴσχυον, ἢ ὡς πάντη τε καὶ πάντως τεθνήξεται, καὶ ὡς αὔριον ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον οὐ θεάσεται. Ἀλλὰ ταύτης ὡς ἤκουσεν τῆς οἰκτρᾶς ἀποφάσεως, τῆς ἐναγχος αὐτῷ πρὸς τῶν ἁγίων γενομένης ἀρωγῆς ἐμνημόνευσεν, καὶ μνημονεύσας ἐδέετο πάλιν τυχεῖν ἐπισκέψεως· ἐκάλει δὲ πρὸς ἐπίσκεψιν σὺν Ἰωάννῃ καὶ Κύρῳ τοῖς μάρτυσιν, καὶ τὸν ἐν μάρτυσι στρατοπεδάρχην Θεόδωρον· φιλοθεόδωρος γὰρ ἦν ὁ Χριστόδωρος, καὶ ἐκ φίλτρου πολλοῦ συχνότερον αὐτὸν προσεκαλεῖτο πρὸς ἄμυναν. Ὁ δὲ τὰς ἐπικλήσεις ὡς παρὰ φίλου δεξάμενος, καὶ ἐπικαμφθεὶς πρὸς μείζονα συμπάθειαν, καθ' ὕπνους αὐτῷ παραγίνεται ἐκ πολλοῦ διαστήματος, πρὸς τὴν αὐτοῦ ποθουμένην βοήθειαν· εἶχεν δὲ καὶ σημεῖον τῇ δεξιᾷ χειρὶ βασταζόμενον, ἔχων καὶ σταυρὸν ὑπερκείμενον, φανερὰν ἐκποιῶν αὐτῷ τὴν λυσίπονον ἄφιξιν· Οἶδας, φησὶν, ὦ Χριστόδωρε, τίνος ἕνεκα παραγέγονα; Κἀκείνου τὴν ἄγνοιαν ἀπαγγέλλοντος, Τοῖς ἐνθάδε προσέδραμον, εἰρηκεν, παρακαλέσαι Κῦρον ὑπὲρ σοῦ τὸν ἡγούμενον. Καὶ ταῦτα, φησὶν, Θεοδώρου τοῦ μάρτυρος φήσαντος, Κῦρος εὐθὺς ἀναφαίνεται, Ἰωάννην σὺν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν ἐπαγόμενος· καὶ τῇ κλίνῃ κοινῇ τῇ σπουδῇ πλησιάσαντες, τὸν ἐπ' αὐτῇ κατακείμενον ἐπεσκέπτοντο, ταῖς χερσὶν ἐπαφῶντες τὰ τραύματα, καὶ οἷον νίτρῳ τὸν τῶν ἐκβρασμάτων θυμὸν κατευνάζοντες· καὶ τοῦτο προσηνῶς ἐκτελέσαντες, πάλιν οἱ τρεῖς ἀνεχώρησαν.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καθ' ὕπνους ἐπράττετο· ὕπαρ δὲ ἡ νόσος ἔληξεν τοῦ ἡλίου ἐκλάμψαντος· τούτου γὰρ ὑπεργείλαντος, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν κόσμῳ φαιδρύναντος, ὡσεὶ λεπίδες ἰχθύων πᾶσιν ὑπέφαινον, οὓς ὀψὲ δύνων κατέλειπεν ἄνθρακας· ταύταις γὰρ ἐοίκεισάν πως κατεσκληκότα τὰ φύματα καὶ τοῦ σώματος λεπτιζόμενα καὶ χαμαὶ καταπίπτοντα. Ἀλλ' ὅτε πάντα τοῦ σώματος ἐκπεπτώκασιν, καὶ τοῦτο τῆς αὐτῶν ἀπειλῆς ἐλεύθερον εἶασαν, ἐπιφανέντες πάλιν οἱ μάρτυρες (πέμπτη δὲ ἦν μετὰ τὴν πρώτην ἡμέραν), κελεύουσιν λούσασθαι τὸν παρ' ἐλπίδας φυγόντα τὸν θάνατον· καὶ καλῶς ἐψηθέντι πισσαρίῳ (εἶδος ὀσπρίου τοῦτο παρὰ πᾶσιν οὕτω καλούμενον) ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα χρῖσαι κελεύουσιν, ὡς πᾶσαν κηλῖδα καὶ λείψανα τῆς τῶν φυμάτων ἐκλύσεως εὐθὺς ἀποσμήχοντι, ὃ καὶ γεγένηται. Εἰσιόντι μὲν γὰρ τῷ λουτρῷ τὰ τῶν ἀνθράκων συνεισήρχετο στίγματα· ἐξιόντι δὲ, τούτων οὐδὲν συνεξῆρχετο γνώρισμα, ἀλλ' ὀρᾷ τὸ λοιπὸν ὡς γεγένητο τῶν τε σπίλων τῶν ἐκ φυμάτων ἐλεύθερος, καὶ τῶν ἐκ νόσου τοσαύτης ἐπὶ πολὺ φαινομένων οἰδημάτων ἀμέτοχος. Τοσαύτη γάρ ἐστιν τῶν ἁγίων ἡ δύναμις, ὡς μόνον φανεῖσα, ἅπαν ἐξαφανίσαι νόσου μνημόσυνον, καὶ μόνον θελήσασα πᾶν ἀῤῥωστίας ἐξαλείφει τεκμήριον· καὶ Χριστόδωρος μὲν οὕτω τὸ διπλοῦν διέφυγεν νόσημα· καὶ σωθεὶς δουλεύει καὶ γεραίρει τοὺς μάρτυρας. Ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα τὰ κατ' αὐτὸν συμπεράναντες, καὶ τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ὑμνῳδίας αὐτῷ κοινωνήσαντες, ἐπὶ τὰ παραπλησίως εἰς τὴν

A *legebat* ὤφθην] sum dicere Christodorus, effero papellarum impetu fluctuans; quandoquidem et asclepiadæ, qui præcipue fuerant concurrentes, amplius quid agere vel dicere nequaquam valebant, nisi quod esset modis omnibus moriturus, et quod crastino oriehtem solem non cerneret. Quam miserabilem sententiam audiens, præsidiorum quæ a sanctis nuper concessa sunt, recordatus est. Et iterum precabatur visitationis auxilium: invocabat autem ad sui visitationem cum Joanne et Cyro martyribus Theodorum, qui est magister militiæ, amator quippe Theodori fuit Christodorus, eumque ex multo frequenter invocabat affectu succurrere. Cujus ille invocationem ut ab amico suscipiens, et magna ejus compassione inflexus, per somnium

B ei festinus equester apparuit, tanquam ex multo veniens spatio, ad ejus quod desiderabat auxilium: deportabat autem signum in dextera, in quo erat et crux superposita. Et ut manifestam faceret salutiferam sui præsentiam, scis, inquit, Christodore, quid advenerim? Et illo ignorantiam prætendente, tui gratia, inquit, huc accurri rogare pro te Cyrum abbatem. Et hæc agente Theodoro martyre, Cyrus statim apparuit una secum fratrem Joannem adducens: atque ad lectulum pari festinatione propinquantes, jacentem visitant, vere ejus vulnera manibus contractantes, et tanquam (nitro) furiam ebullientium vulnerum mitigantes; hæcque leniter peragentes, pariter idem tres recesserunt.

C Et hæc quidem fiebant in somnio, visio autem erat, ut sol exoriens demonstravit; et proinde super terram radiante, et in tenebris diem illustrante, tanquam squamæ piscium omnibus visæ sunt, quas occidens vespere carbunculos reliquerat: his namque similes videbantur illæ durissimæ papulæ, dum desquamatæ in humum de corpore cecidissent. Dumque omni delaberentur ex corpore, et hunc de tali afflictione liberum reliquissent, apparentes iterum martyres, quinta jamque dies erat post primam, lavari cum jubent, qui propter spem mortem effugerat, et piso bene cocto, hoc autem est genus leguminis ab omnibus sic appellatum, totum ejus corpus perungere, qui omnem

D maculam et reliquias effluentium papellarum confestim abstergeret, quod et factum est: dum enim lavacrum intrasset, cum vulnerum signis ingressus est: dum vero egrederetur, nullum horum indicium simul egressum est, sed tanquam noviter genitus videbatur, tam a maculis papellarum liber, quam ab ægritudinis tantæ nimium parentibus indiciis alienus. Tanta quippe est sanctorum potentia, ut si tantum appareant, omnem ægritudinis abstergant memoriam; et dum voluerint, omne perimant infirmitatis indicium. Et Christodorus quidem ita duplicem ægritudinem evasit, et salvatus veneratur, ac deservit martyribus. Nos autem his, quæ de eo dicta sunt, terminum apponentes, et in sanctorum laudibus ei communicantes, ad simi-

Digitized by Google

lla miracula, quæ in ejus conjuge martyres operati sunt, sermonis ordinem transferamus.

A αὐτοῦ σύμβιον δραθέντα τοῖς μάρτυσι θαύματα τὸν λόγον μετάγωμεν.

IX. *De Theodora uxore ejusdem œconomi oculos graviter dolente.*

Quoniam quidem Christodori ægritudines et curas jam diximus, congruit ut et Theodoræ faciamus memoriam, hoc etenim erat nomen uxoris Christodori, et quæ in ipsa martyres gesserunt miracula. Primum ergo quod in ea primum operati sunt memoremus miraculum, quia et memoria dignum est, quo ostendatur sanctorum etiam in absentes visitatio : et quomodo longe quoque ægrotantes accedere ad eorum medelam hortentur, hoc sibi (potius), quam argenti et auri lapidumque pretiosorum fulgores, thesaurizare negotium. Et prius hoc quod postmodum factum est apponemus. Hæc mulier in gravem oculorum dolorem inciderat, et in civitate degens, ægritudinem sustinebat, et dum multitudo eam medicorum probabilium visitaret, omnibus erat periculum infirmiores a cura hujus passionis ostendi : sic pessima erat infirmitas et discipulis asclepiadarum adversa ! quorum contentionem sancti apparentes solverunt ; et ut poeta dixit, alterna virtute facientes victoriam, magis autem utriusque justitiam perpendentes, virtute propria ægritudinem curaverunt. Et neque passionem, neque qui hanc mederi voluerant, quasi vel victores vel ab alterutro victos constristavere.

B

Dicemus ergo et modum quo recte martyres indicaverunt, quo erga omnes eorum condescensio possit describi. Tempore quo hæc mulier oculis ægrotabat, et inter medicos contra hanc passionem certamen agebatur, tunc Christodorus promotus est Joannis et Cyri basilicam dispensare, Eulogio hunc promovente, sicut jam sumus effati : quod Theodora conjux ejus cito cognoscens, contendebat cum viro, et ministerium refutabat inquiens, quod porro a civitate sejunctum est, et pergentes illuc domum desertam relinquimus ; et prorsus egredi recusabat, et ut solent mulieres ad excusationem præparatæ eadem retexebat. Quodque erat præterea fortius et esse irrefragabile putabatur, oculorum ægritudinem obtendebat ; et fortassis comparem persuaderet ad ministerium recusandum, callidæ quippe sunt, natura eis suffragante, ad persuadendum mulieres in quocunque voluerint, quamvis nimis sint hebetes, et tanquam infirmiori vasi concederetur mulieri posse quod volebat. Nisi hoc sancti scientes, et promotione Christodori delectati, mulieri per somnium astitissent, atque ad comitandum cum viro in venerabilem eorum basilicam præparassent. Ad eam quippe venientes, quamobrem asserunt tuum comparem prohibes nobis sicut promotus est ministrare? At illa, qui enim estis, Christi martyres inquirebat ? Cyro vero asserente quod ego sum Cyrus, Joannem autem hic, qui mecum pietatis certamen adeptus est ; mulier respondebat : sola infirmitatis oculorum causa ; quia si illuc, inquit, abiero, medicorum

C

D

Θ'. *Περὶ Θεοδώρας τῆς γυναικὸς τοῦ οἰκονόμου κακῶς ὀφθαλμησάσης.*

Ἐπειδὴ Χριστοδώρου τὰς νόσους καὶ τὰς ἰάσεις εἰρήκαμεν, καλὸν καὶ Θεοδώρας μνήμην ποιήσασθαι (τοῦτο γὰρ τῆς Χριστοδώρου συμβίου τὸ ὄνομα), καὶ τῶν εἰς αὐτὴν πραχθέντων θαυμάτων τοῖς μάρτυσιν. Πρῶτον οὖν τοῦ κατ' αὐτὴν πρώτου μνημονεύσωμεν θαύματος, μνήμης ἀξίου τυγχάνοντος, καὶ παριστάντος ἡμῖν καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀπόντας τῶν ἁγίων προτροπὴν καὶ ἐπίσκεψιν, οἱ καὶ τοὺς πόρρω νοσοῦντας, πρὸς τὴν αὐτῶν ἐλθεῖν θεραπείαν προτρέπουσιν, καὶ ταύτην ἑαυτοῖς ἐμπορεύεσθαι, ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου τοὺς θησαυροὺς καὶ λίθων τιμίων φαιδρότητα· καὶ μετὰ τοῦτο τὸ γενόμενον παραθώμεθα. Ὠφθαλμία τὸ γύναιον, κατὰ τὴν πόλιν δὲ διατρίβουσα τὴν νόσον ὑπέμενεν, ἔνθα καὶ πλῆθος ἰατρῶν εὐδοκίμων αὐτὴν ἐπεσκέπτοντο, καὶ τοῦ πάθους ἡττᾶσθαι πάντες ὑφ' ἓν ἐκινδύνευον· οὕτω δεινὸν ἦν τὸ ἀῤῥώστημα, καὶ πάντων Ἀσκληπιάδων πολέμιον· ἀλλὰ ταύτην αὐτῶν τὴν μάχην διέλυσαν προφανέντες οἱ ἅγιοι, καὶ τὴν νίκην, ποιητικῶς εἰπεῖν, ἑτεραλκέα ποιήσαντες· μᾶλλον δὲ τὸ δίκαιον ἑκατέροις βραβεύσαντες, τῇ αὐτῶν ἀρωγῇ τὸ πάθος ἀκέσαντο, καὶ μήτε τὴν νόσον, μήτε τοὺς αὐτὴν θεραπεύειν ἐθέλοντας, ὡς ὑπ' ἀλλήλων ἡττωμένους λυπήσαντες.

Λέξωμεν δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς τῶν μαρτύρων ὀρθῆς διαιτήσεως· εἰκονίζει γὰρ ἰδιωτάτην πρὸς πάντας αὐτῶν συγκατάβασιν. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν τὸ γύναιον ἐνόσει τὴν ὅρασιν, καὶ τοῖς ἰατροῖς πρὸς τὸ πάθος ὑπῆρχεν ὁ πόλεμος, οἰκονομεῖν Ἰωάννου καὶ Κύρου τὸ τέμενος προσεβλήθη Χριστόδωρος, Εὐλογίου τοῦτο, ὡς ἔφημεν τοῦ μεγάλου, προτρέψαντος· ὃ Θεοδώρα μαθοῦσα ἡ σύνευνος, θᾶττον τῷ ἀνδρὶ διεμάχετο, καὶ τὴν διακονίαν ἐκάκιζεν, ὅτιπερ, φησὶν, τῆς πόλεως πόρρω διέστηκεν, καὶ τὴν ἑστίαν λύντες καταλιμπάνομεν ἔρημον· καὶ παντοίως παρῃτεῖτο τὴν ἔξοδον· καὶ ὅσα γυναιξὶν ἕτοιμα πρὸς ἀφορμὰς παραφέρουσα· καὶ τὸ δὴ πάντων στερρότατον καὶ δυσανάτρεπτον λογιζόμενον, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀσθένειαν· καὶ τάχα ἂν ἔπεισε τὸν ὁμόζυγον παραιτήσασθαι τὴν ἐγχείρησιν (δεινὰ γὰρ πρὸς τὸ πείθειν τοὺς ἄνδρας τὰ γύναια, καὶ πρὸς ἅπερ ἂν ἐθελήσειεν, εἰ καὶ λίαν εἴη φαυλότατα, τὴν φύσιν ἔχοντα σύμμαχον, καὶ ὡς ἀσθενέστερα σκεύη παρεχομένην τῷ γυναικείῳ φύλῳ τὸ δύνασθαι), εἰ μὴ τοῦτο μαθόντες οἱ ἅγιοι, ὡς καὶ τῇ προβολῇ Χριστοδώρου τερπόμενοι, κατὰ τοὺς ὕπνους τῷ γυναίῳ παρέστησαν, καὶ συνδραμεῖν τῷ ἀνδρὶ πρὸς τὸ τίμιον αὐτῶν παρεσκεύασαν τέμενος. Τίνος γὰρ ἕνεκεν, εἶπον πρὸς αὐτὴν ἀφικόμενοι, εἴργεις σου τὸν ὁμόζυγον λειτουργῆσαι ἡμῖν ὡς προβέβληται ; Ἡ δὲ· Τίνες γὰρ ὑμεῖς ; τοῦ Χριστοῦ τοὺς μάρτυρας ἤρετο· Κύρου δὲ φήσαντος, ὡς Ἐγὼ μὲν Κῦρος, Ἰωάννης δὲ οὗτος ὁ σὺν ἐμοὶ τὸ τῆς εὐσεβείας ἆθλον ἀράμενος· τὸ γύναιον ἀπεκρίνατο· Μόνου χάριν τοῦ τῶν ὀφθαλμῶν ἀῤῥωστήματος· ὅτι, φησὶν, ἐκεῖσε γιγνωσκομένη

Digitized by Google

[γενομένη?] τῆς τῶν ἰατρῶν ἀρωγῆς ἀπολείπομαι. Τούτων οἱ μάρτυρες τῶν ῥημάτων ἀκούσαντες, εὐθὺς αὐτῇ τὸν ἱερὸν σηκὸν ὑποφαίνουσιν, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κατακειμένων ἀσθενῶν τὸ πλῆθος ἐδείκνυον, καὶ τὴν ἑκάστου νόσον οἵα τις ὑπῆρχεν ἀπήγγελλον. Εἶτα σὺν τούτοις ἅπασι, φασὶ, καὶ τοὺς σοὺς θεραπεύειν ὀφθαλμοὺς οὐκ ἰσχύομεν; καὶ ταῦτα λέξαντες, ἔπεισαν ἔργοις τὴν πειθὼ καὶ οὐ λόγοις ψιλοῖς ἐργασάμενοι. Ἐξελθοῦσα δὲ καὶ θεασαμένη μόνον τὸ σεπτὸν αὐτῶν τέμενος, τὴν νόσον εὐθέως ἀπέβαλεν, ὀδύνης μηκέτι τοιαύτης ὀφθαλμῶν πεῖραν ἀθρήσασα, οὐ τὸ καὶ τὸ πρὸς θεραπείαν ποιήσασα, ἀλλὰ μόνῃ τῇ θέᾳ τοῦ τῶν μαρτύρων νεὼ δρεψαμένη τὴν ἀμάραντον ἴασιν. Ἴσχυσεν γὰρ ἡ τοῦ σηκοῦ γλυκυτάτη μορφὴ πάθος θεραπεῦσαι πικρότατον, καὶ παραστῆσαι τῶν ἐνοικούντων ἁγίων τὴν ἀμέτρητον δύναμιν.

frustrabor subsidio. Illos sermones dum martyres accepissent, confestim ei sacrum eorum ovile describunt, et ibidem perjacentium infirmorum multitudinem monstrant, atque uniuscujusque ægritudinem, qualis quisque esset, edisserunt. Cum his omnibus, inquiunt, etiam tuos curare non valebimus oculos? Et hæc dicentes, non solis sermonibus, sed operibus persuadent. Egressa vero conspiciens ad venerandam eorum basilicam, statim abjicit ægritudinem, oculorum dolorem ultra non sentiens; nec hoc aut illud ad curam accipiens, sed sola templi martyrum visione immarcescibili salute potita est. Valuit nempe ovilis eorum forma conspecta pestem amarissimam curare, et inhabitantium sanctorum virtutem innumerabilem comprobare.

Λέξω δὲ καὶ τὸ ἕτερον, ὅπερ εἰς αὐτὴν ἐπράχθη, θαῦμα τοῖς μάρτυσιν, ἐπειδὴ τὸ προλαβὸν ἀπηγγείλαμεν, καὶ οὐ κρύψω σιγῇ τοὺς ἀκούοντας· οὐ γὰρ σιγῆς ἄξια τὰ ἡμέτερα ὡς τὰ τῶν δαιμόνων φαυλότατα φάσματα· τούτοις γὰρ πρέπει σιγὴ καὶ λήθη καὶ τάφος καὶ σκότος ἐξώτερον, τόπος ἀπόκρυφος τῆς αὐτῶν βδελυρίας γιγνόμενα· ἀλλὰ καὶ βαρυφώνου σάλπιγγος, καὶ μεγαλορήμονος κήρυκος καὶ δώματος ἀγχινεφοῦς τοῖς ὑψώμασιν, ἐφ' οὓς στήσονται καὶ βοήσονται οἱ κηρύσσοντες· τὰ γὰρ ἐν φανερῷ καὶ οὐκ ἐν παραβύστῳ τοῖς μάρτυσιν δρώμενα θαύματος γέμοντα καὶ οὐκ αἰσχύνης ἀνάπλεα, πᾶσιν γνωρίζεσθαι πέφυκεν ἄξια, καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν διαῤῥήδην κηρύττεσθαι. Οὐκοῦν λέξωμεν, καὶ οὐ κρύψωμεν, καὶ σκιρτήσωμεν λέγοντες, καὶ χορεύσωμεν τῶν ἁγίων τὰς πράξεις κηρύττοντες, πάντων ὄντα πιστῶν ἀγλαΐσμά τε καὶ καύχημα.

Dicam autem et alterum quod in ea gestum est a sanctis miraculum. Quia igitur quod præcessit narravimus, nequaquam silentio etiam hoc ab audientibus occultamus: nec enim nostra silentio digna sunt, sicut dæmonum vanissima phantasmata; illos enim competit silentium et oblivio et sepulcrum exterioresque tenebræ, locus qui abominationes eorum abscondat; sed tuba fortiter personans, et præconium magnanimiter vociferans, et tectum sublime nubibus appropinquans, in quibus consistentes prædicatores exclament, hæc quæ in manifesto et non abscondito martyribus gesta sunt, miraculoque referta, et non confusione repleta sunt, ab omnibus cognosci naturaliter digna et per omnem terram manifestius prædicanda. Ergo dicemus et non occultabimus, et dicentes exsultabimus atque tripudiabimus, actus prædicantes sanctorum ad fidelium omnium exsultationem et gaudium.

Μετὰ πολὺν αὖτη καιρὸν ἡ Θεοδώρα τῆς ὀφθαλμίας, μᾶλλον δὲ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἐλούετο ῥώσεως· τὸ δὲ λουτρὸν τῶν ἁγίων ἐτύγχανεν· ἐκεῖσε γὰρ τότε διέτριβεν· καὶ λουομένη πίπτει δεινῶς· εἰς τοὐπίσω γὰρ καταφέρει ῥῆγματι, γλοιώδεσί τισιν ὀλισθήσασα, τοῖς ἐκ τριμμάτων τάχα γυναικείων ἐκρέουσιν. Ἦν δὲ καὶ τὸ πτῶμα δεινόν· μετὰ γὰρ τὸ λούσασθαι τοῦτο συμβέβηκεν, ἐξιούσης τῶν ἐμπύρων ἐπὶ τοὺς ψυχροὺς ἀέρας καὶ νάματα, ὅτε καὶ τῶν λουομένων τὰ σώματα εὐπαθῆ τέ ἐστιν καὶ χαυνότερα, τῇ διαχύσει τοῦ χαυνοῦντός τε καὶ ἐκλύοντος αἵματος. Τοῦτο γὰρ τὸ θερμὸν, ἕως ἐν ἀέρι ψυχροτέρῳ τυγχάνωμεν, ἐπὶ καρδίαν ἔσω φεύγει καὶ κρύπτεται, τῇ ἐπαφῇ τοῦ ψυχροῦ συστελλόμενον· ἐπειδὰν δὲ ἀέρι θερμῷ προσομιλήσωμεν, ἀναχωρούσης τῆς ἔξω θερμότητος, εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἔξεισιν, ἐλευθερωθέν πως τοῦ διείργοντος ψυχροῦ καὶ συστέλλοντος, καὶ τὸ συγγενὲς γνωρίσαν τῆς ἔξω θερμότητος.

Post multum itaque tempus quo dolor imo restauratio oculorum concessa est, lavata est eadem Theodora in balneo sanctorum, ibique tunc morabatur. Dumque lavaretur, post tergum graviter cecidit, et collapsa dejecta est in lubricam quamdam oleaginem quæ femineis fricamentis defluxerat. Fuit autem lapsus gravis: post enim quam lota est, hoc ei contigerat dum egreditur de caloribus ad aquarum fluenta et frigidos aeres, quando et lavantium corpora mollia sunt et fragilia per diffusionem sanguinis calore relaxato atque disperso. Nam quandiu frigido sumus in aere ad corda interiora refugit in conditis, frigido quippe tactu contrahitur corpus: dum vero aeri propinquaverit, exteriore frigore recedente, ad superficiem statim calor egreditur, illico quod exemptum et a prohibente se et contrahente frigore fuerit liberatum, extrinsecus positi caloris cognationem sentiens.

Ἐν τοιαύτῃ γοῦν διαθέσει καὶ Θεοδώρα τότε τυγχάνουσα σώματος, πίπτει μὲν ἐπὶ νῶτον καὶ τένοντα, ἐπλήγη δὲ τὸν ἀγκῶνα βαθύτατα, μεγάλου καὶ κατ' αὐτὸ ἀνοιχθέντος τῷ κρούσματι τραύματος, καὶ πολλοῦ ἐκ τούτου κατενεχθέντος τε καὶ ῥύσαντος αἵματος· ἀλλὰ τὴν τοσαύτην πληγὴν ἐπικύνδυνον, καὶ τὸ

Theodora itaque in æqualitate corporis constituta, cecidit quidem post tergum et jugulum, et in profundo cubiti vulnerata est; magnum namque ibidem ex tali collisione reseratum est vulnus, multusque sanguis effluxit. Sed tantam plagam plenam periculo et vulnus insanabile confestim

Digitized by Google

apparentes martyres sanaverunt ; nec triduum permittentes in manu ejus et cubito, quod vulneratum erat, agnosci. Audire autem profecto estis intenti etiam salutis remedium, quomodo venerabiles martyres in momento temporis tantam plagam sanaverint. Quod et breviter astruam, et auditoribus manifestum efficiam.

τοσοῦτο τραῦμα δυσίατον, εὐθέως οἱ μάρτυρες ἐπιφανέντες ἰάσαντο· μηδὲ τριταῖον αὐτὸ συγχωρήσαντες ἐπὶ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ παθόντος ἀγκῶνος γνωρίζεσθαι. Ἀκοῦσαι δὲ πάντως ἐπείγεσθε καὶ τῆς ὑγείας τὸ φάρμακον, ὃ μάρτυρες οἱ θεσπέσιοι ἐν χρόνου ῥοπῇ πάθος τηλικοῦτον ἰάσαντο. Λέξω δὲ καὶ τοῦτο συντόμως καὶ φανερὸν ποιήσομαι τοῖς ἀκούουσιν.

Nocte namque subsequente, quæ luci ejusdem dici successerat, iidem sancti dum hæc mulier paululum requiesceret, astiterunt. Profecto enim hujus rei gratia in tantis doloribus tale somnium acceperat, ut sanctorum celerem visitationem perciperet. Assistentes ergo hominum amatores, vino mareotico manus ejus spungiolari præcipiunt, superque vulnus imponi carnes lupelli : marinus hic piscis est, lupellus vocitatus ; sed et lavacro competente uti præcipiunt ; ex dæmonibus esse noxam hanc sentientes ; quatenus in loco in quo eorum insidiæ factæ sunt, in eodem et isti salutis tropæum sisterent. Peracto autem, quod sancti præceperant, mox Theodora medelam adepta est : dæmones autem tanquam vane insidias facientes, confusi sunt ; glorificati vero sunt martyres, et Christus Dominus noster qui per eos operatur miracula in laudem Dei.

Νυκτὸς γὰρ ἐπιλαβομένης καὶ τὴν ἡλιακὴν τῆς ἡμέρας ἐκείνης διαδεξαμένης λαμπρότητα, μικρὸν οἱ ἅγιοι καθευδήσαντι τῷ γυναίῳ παρίστανται· τάχα γὰρ τούτου χάριν τὸν ὕπνον ἐν τοσαύταις ὀδύναις ἐδέξατο, ἵνα καὶ τῶν ἁγίων τὴν ταχίστην ἐπίσκεψιν δέξοιτο. Ἐπιστάντες οὖν οἱ φιλάνθρωποι μάρτυρες οἴνῳ τῷ ἐκ Μαρεώτου τὴν χεῖρα σπογγίσαι προσέταξαν, καὶ σάρκας ἐπιθεῖναι τῷ τραύματι λάβρακος (θαλάττιος οὗτος ἰχθὺς λάβραξ οὕτω καλούμενος)· καὶ λουτρῷ δὲ προσφόρως κελεύουσι χρήσασθαι, ἐκ δαιμόνων εἶναι τὴν βλάβην νοήσαντες, ἵνα καθ' ὃν τρόπον ἡ τούτων ἐπήρεια γέγονεν, κἀν τούτῳ αὐτοὶ τὸ τῆς θεραπείας στήσωσι τρόπαιον. Γενομένου δὲ τοῦ τῶν ἁγίων προστάγματος, ἡ Θεοδώρα μὲν εὐθὺς ἰατρεύετο· οἱ δὲ δαίμονες ὡς μάτην ἐπιβουλεύσαντες κατῃσχύνοντο, οἱ δὲ μάρτυρες ἐδοξάζοντο, καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ὁ δι' αὐτῶν ἐνεργῶν τὰ παράδοξα.

X. *De Maru filia œconomi quæ per dentes etiam et aures doluerat.*

Eis etiam Marum annectamus, gignentibus copulantes et filiam : de Christodoro quippe hæc et Theodora pronata [prognata] est ; non itaque eam transcurramus ; et si illam vitam qua vivimus nuper transiit, in ipso juventutis momento præteriens, et in ætatis flore quæ in mundo sunt derelinquens : nuptiarum quidem horam jam maturam habuerat, viri vero concubitum nequaquam agnoverat. Conjungamus ergo suis etiam hanc genitoribus, sanctorum miracula, et non mortis inclementiam imitati, quæ hanc a progenitoribus separavit. Sed nos relinquamus immemorabilem mortem [*aliter Gr.*]. Martyrum itaque etiam Marus est adepta præsidium, dum adhuc in hac vita degeret. Quale vero fuerit memorantes, explanemus ut factum est.

Ἰ'. *Περὶ Μαροῦς τῆς θυγατρὸς τοῦ οἰκονόμου παθούσης ἐκ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν ὤτων τὴν κώφησιν.*

Τούτοις τὴν Μαροῦν προσποιήσωμεν, καὶ τοῖς τεκοῦσιν προσθήσωμεν τὸ θυγάτριον· ἐκ Χριστοδώρου γὰρ αὕτη καὶ Θεοδώρας ἐβλάστησεν. Μὴ οὖν αὐτὴν παραδράμωμεν, εἰ καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς αὐτὴ βίον ἀρτίως παρέδραμεν, ἐν ἀκμῇ νεότητος ἐκδημήσασα, καὶ ἐν ἡλικίας ἄνθει τοὺς ἐπὶ γῆς καταλείψασα, γάμου μὲν ὥραν ἁρμόδιον ἔχουσα, ἀνδρὸς δὲ κοίτην παντελῶς ἀγνοήσασα. Συνάψωμεν οὖν καὶ αὐτὴν τοῖς γεννήσασιν τὰ τῶν ἁγίων διηγούμενοι θαύματα· καὶ μὴ θάνατον μιμησώμεθα τὸν ἀπάνθρωπον, τὸν τῶν φυσάντων αὐτὴν διαστήσαντα, ἀμνημόνευτον καὶ ἡμεῖς καταλείψαντες. Μαρτύρων γὰρ καὶ Μαροῦ συμμαχίαν ἐτύχησεν ἔτι κατὰ τὸν βίον διάγουσα· ἣν ἐκθησόμεθα μνημονεύοντες ὡς γεγένηται.

Hæc puella juvenior nimis exstiterat, et fructu mamillarum vescebatur, qui ad hujusmodi ætatem eam aluerat ; nec dum dentium protulerat aciem : non lac manibus qui uberum fructus est, sed ore et de labiis capiebat. Postquam autem ei tempus accessit, quo noviter nati dentes exsiliunt, et exorti os exornant, gratiam ei ad specimen marmorum adnectentes, ut per eos articuletur et vox quæ procedit incondita, et cibum solidiorem comminuant ; cum tormento vero quodam solent erumpere, dolores plurimos parvulis dentes proferentibus infligentes, et febres excitantes acerrimas, quibus corpus graviter concrematur. In his et Marus parvula posita, dum dentes emittit, tormentum sustinebat, quod hos solet præcedere ; præcurrunt quippe dolores ad instar satellitum, vias dentium

Νέον ὑπῆρχε πάνυ τὸ κόριον καὶ μαζὸν ἐτρύγα, τὸν τὴν τοιαύτην ἡλικίαν ἐκτρέφοντα, μήπω τῶν ὀδόντων τοὺς τοίχους ἐκφύσασα· οὐ χερσὶν τὸ γάλα (τοῦτο γὰρ τῶν μαζῶν ὁ καρπὸς), ἀλλὰ χείλεσιν ἐπιδρεπομένη καὶ στόματι. Ἐπειδὴ δὲ τούτοις ὁ χρόνος ἀφίκετο καθ' ὃν τοῖς ἀρτιγενέσιν οἱ ὀδόντες ἐκφύουσιν, χάριν αὐτῷ μαρμαροειδῆ παρεχόμενοι, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ φερομένην ἄσημον φωνὴν διορθούμενοι, καὶ τροφὴν τὴν στερεωτέραν λεαίνοντες, σὺν πόνῳ δέ τινι αἱ τούτων φύσεις εἰώθασι γίγνεσθαι, ὀδύνας πολλὰς τοῖς ἀνάγουσι παισὶ τοὺς ὀδόντας παρέχοντι, καὶ πυρετοὺς προξενοῦντι δεινοὺς τοὺς τὸ σῶμα χαλεπῶς καταφρύγοντας. Ἐν τούτοις καὶ Μαροῦ νηπιάζουσα καθέστηκεν. Ἐκφύουσα γὰρ τοὺς ὀδόντας, καὶ τὰς τούτων προηγουμένας ὀδύνας ὑπέμενεν· ἐν δορυφόρων γὰρ αὗται προτρέχουσιν σχήματι, τὰς τῶν

Digitized by Google

ὀδόντων ἐδοὺς εὐτρεπίζουσαι, καὶ τὰ οὖλα μαστίζουσιν, καὶ πᾶν δι' αὐτῶν μέλος τοῦ σώματος, εἰ καὶ πρὸς παρασκευὴν ἰδεῖν μέλλοντα. Αἳ τὴν Μαροῦν οὕτω ποτὲ δεινῶς κατετέτρωσκον, πυρετοὺς ἐκπυρσεύουσαι, καὶ στόμα δριμύττουσαι, καὶ ὦτα πιέζουσαι, καὶ κεφαλὴν ῥευματίζουσαι, καὶ οὕτω μὲν διετιθοῦσαν τὸ κόριον, ἕως οἱ ὀδόντες ἐφάνησαν· ἐπεὶ δὲ τὰ οὖλα τούτοις ἀπέστραπτεν, καὶ τὴν ἰδίαν τὸ στόμα χάριν ἐδέξατο, αἱ μὲν ὀδύναι παῦλαν ἐσχήκασιν, τὰ ὦτα δὲ τοῦ συναχθέντος ἐπλήρωτο ῥεύματος· τέλος δὲ τὴν τούτου συῤῥοὴν μὴ καταστάντα, κατὰ τὰς τῶν ὑδάτων μητέρας πέτρας ἐκρήγνυνται· κἀκ τούτου πηγαὶ καὶ δυσωδίαι, σκωλήκων ἐσμὸς προσεγένετο. Οὕτω δὲ συντόνως τὴν ἀνάγκην ταύτην τὴν τρίμορφον ἔβλυσεν, ὡς μηδενὸς ἀνέχεσθαι φραγμοῦ καὶ κωλύματος τὴν φερομένην ἐκείνην ῥοὴν ἀναστέλλοντα. Ἅπερ ἡ τὴν παῖδα γεννήσασα βλέπουσα, καὶ φέρειν ἐπὶ πολὺ μὴ ἰσχύσασα, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐλθεῖν ἐβουλεύσατο, καὶ τὸ παιδίον ἰατροῖς προσενέγκασθαι, ἰαθησόμενόν τε καὶ πρὸς αὐτῶν θεραπευθησόμενον· εἰς τὸ τῶν ἁγίων γὰρ τότε διέτριβεν τέμενος.

A apparantes, gingivas punientes, et omnia corporis membra. Ita et Marum graviter puniebant febres exaggerantes, aures affligentes, et caput inundantes, et totam eam pessime cruciantes, et in his puellula fuerat donec dentes apparerent. Postquam autem affluxerunt de gingivis, et eorum gratiam assecuta est, dolores quidem requiem habuerunt; ad extremum humoris inundationem non capientes, tanquam de petra quæ aquarum mater est eruperunt, cujus fons putor ut vermes effectus est. Sic vero pertinaciter hanc triformem necessitatem influxerat, quatenus nihil admitteret, quo posset refrenare vel coercere ex eo descendentis humoris illuviem. Quæ mater puellæ conspiciens, et diu sustinere non prævalens, ad Alexandriam venire delegerat, et parvulam medicis tradere, ut ab eis curaretur, et medelam perciperet : eo quod tunc in sanctorum commorabatur basilica.

Καὶ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα καθ' ἣν εἰσελθεῖν παρεσκεύαστο, ἔρημον ὁρᾷ καθευδήσασα ἰατροῦ τὸ δωμάτιον· εὗρισκεν καὶ μοναστὴν ἐν αὐτῷ καθεζόμενον. Κῦρος ἦν οὗτος ὁ φανείς καθεζόμενος· μοναστὴς γὰρ ἐγένετο, καὶ μοναστῶν ἀεὶ ὀφείλεται φαίνεσθαι σχήματι. Πυργίσκος δὲ ἔμπροσθεν ἑστήκει τοῦ μάρτυρος, ἵνα τὸ τῶν ἰατρῶν, φησίν, σχῆμα κἀκεῖ διασώζοιτο, ὡς ἰατρεῖον τοῦτο φαίνεται (a). Πρὸς ἣν ὁ ἅγιος ὁ δῆθεν ἐπὶ θρόνου καθήμενος ἔλεξεν· Ἐνθάδε, ὦ γύναι, τί παραγέγονας; Ἡ δὲ, Ἰατρεῖον ζητοῦσα, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· καὶ τοιοῦτον μὲν ἐγὼ τόνδε τὸν οἰκίσκον νενόμικα· ἐν αὐτῷ δὲ οὐδὲν τῶν ἐν τοῖς ἰατροῖς πρὸς περιοδείαν ὄντων, ὁρῶ παρακείμενον· ἀλλ' οὐδὲ ἔνδον τι τῶν τοιούτων ἔχει σου τὸ ἀρμάριον. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν ἀκριβῶς ἀπεκρίνατο· Ἐρεύνησον, καὶ ὅπερ ἂν εὕροις, ὡσὶ τοῖς πάσχουσιν ἔμβαλε, καὶ ἰαθήσεταί σου τὸ θυγάτριον. Ἡ δὲ τὸν οἶκον ἅπαντα περινοστήσασα, θυρίδα μικρὰν ἐθεάσατο, καὶ μέλιτος ἐν αὐτῇ ποτήριον κείμενον. Ὡς οἶμαι γὰρ τὸ ἀρμάριον φαρμακοθήκη μειζόνων νοσημάτων ἐτύγχανεν. Ἀναστᾶσα δὲ θᾶττον τοῦ σκίμποδος, τὸ λεχθὲν αὐτῇ διεπράξατο, καὶ βραχὺ τοῦ μέλιτος τοῖς ὠσὶ τοῦ βρέφους ἐγχέασα, σκωληκόμεστον ἀνήγαγεν θύλακα· δακτύλων τὸ μῆκος τεττάρων, καὶ πλάτος ἀνάλογον ἔχοντα· καὶ τούτου λυτρωθεῖσα παραχρῆμα τὸ κόριον οὗπερ αὐτῇ τῶν ἀλγηδόνων ταμεῖον ἐγένετο· καὶ τῶν ἀπλήστων τικτομένων δεινῶν ἐλυτροῦτο κολάσεων.

In ipsa igitur nocte, qua præparata fuerunt ingredi, per desertum se conspicit pergere, per quod diu iter faciens, medici domicilium reperit, et sedentem inibi monachum, Cyrus autem hic erat qui videbatur consedere. Monachus namque fuerat, et monachorum apparet in habitu. Armarium vero coram martyre positum stabat, ut etiam in hoc medicorum figuram ostenderet. Ingressa vero, apud semetipsam cogitabat utrum hæc statio esset medici. Ad quam sanctus qui quasi super solium sedebat affatus est : Quam ob rem, o mulier, huc advenisti ? illa vero respondit : Stationem medici quærens, hujusmodi ego arbitrata sum habitaculum. Sed nil in eo esse, quæ in stationibus ad curandum præparantur, conspicio, neque intus horum aliquid tuum habet armarium. Ad quam ille, Accurate, ait, inquire, et quidquid inveneris, in auribus dolentis immitte, et filiola tua curabitur. Illa autem totam domum circumiens, fenestram modicam conspicit, in qua erat mellis positum poculum ; arbitrer quippe quod armarium, medicamentorum est repositio propter magnas ægritudines. Quæ de lectulo velociter surgens quod ei dictum fuerat peragit : modicumque mellis parvulæ fundens in auribus, follem plenum vermibus ejecit, habentem digitorum quatuor longitudinem et latitudinem similem. Ex hoc ergo confestim est liberata puellula, eo quod dolorum ei promptuarium fuerat, et ita ab acerrimis suppliciis quæ ex eo gignebantur erepta est.

Καὶ Μαροῦν μὲν οὕτως οἱ μάτρυρες μέλιτι ψιλῷ θεραπεύουσιν· ἄλλο δὲ γύναιον εὐσεβὲς καὶ φιλόχριστον, Μαρίαν μὲν ὁμωνύμως ἀκούουσαν (Μαροῦν γὰρ τὸ κόριον ἔλεγον τὸ τῆς Μαρίας ὑποκορίζοντες ὄνομα), ἀλλ' οὐ σύγχρονον οὐδὲ ὁμήλικα· καὶ πάθος μὲν ὅμοιον ἔχουσαν, ἀπ' ἄλλου δὲ τοῦτο συμπτώματος, μετὰ πολλῶν ἰατρῶν πεῖραν ἀνόνητον, εἰς τὸ σεπτὸν αὐτῶν ἐλθοῦσαν μαρτύριον, κηρωτῇ καὶ συκαμίνοις ἐξιάσαντο, ταῦτα καθ' ὕπνους ἐνῶσαι ταῖς

Et Marum quidem sic solo melle martyres curaverunt ; alteram namque mulierem piam atque Christianam Mariam univoce nominatam ; nam Marum illam parvulam vocitabant, Mariæ derivantes vocabulum, quæ nec coætaneam tot annorum nec passionem similem habuit ; ex altero autem eventu post experimentum inutile medicorum multorum, dum ad venerabilem eorum confessionem occurreret, cerote et celsis [*ita cod.*] hanc sanaverunt. per som-

(a) Est aliquid amplius in Latino.

Digitized by Google

nium confricare, et auribus hæc infundere demandantes. Nos denique collaudantes una cum curatis mulieribus martyres, ad alia eorum prodigia decurramus, et has litteras pie audientibus proponamus.

A τρίψεσιν, καὶ τοῖς ὠσὶν ἐμβαλεῖν ἐντειλάμενοι. Ἡμεῖς δὲ πάλιν ὑμνήσαντες σὺν τοῖς ἰαθεῖσιν γυναίοις τοὺς μάρτυρας, πρὸς ἄλλας αὐτῶν τερατουργείας ὁρμήσωμεν, καὶ ταῦτα τὰ πράγματα [*interpres Lat. legebat* γράμματα] τοῖς εὐσεβῶς ἀκούουσιν παραθώμεθα.

XI. *De Maria filia diaconi quæ per fenestram altam ceciderat, et cadens in nihilo læsa est.*

ΙΑ'. *Περὶ Μαρίας τῆς θυγατρὸς τοῦ διακόνου καὶ μηδὲν βλαβείσης τὸ σύνολον ἀφ' ὕψους πεσούσης.*

Alterius parvulæ memoremus ejusdem ætatis et nominis, alterum duntaxat miraculum recordantes, licet hoc præcedente incomparabiliter majus sit. Illud quidem forsan et elegans medicus ageret, et si non sic, et sic cito, neque tali uteretur medicamine : hoc autem neque quisquam medicorum facturus est, neque omnes medici, vel omnes homines, si ad ejus effectum congregarentur et facerent, quoadusque obeuntes de sepulcris erigerent, et mortuos homines facerent immortales. Et siquidem alia puella, et alterum exsistit miraculum ; sed hi qui hoc et illud et alia operati sunt, iidem sunt et non alteri, Cyrus hic venerabilis, et Joannes Cyri socius : qui et nimia et magna secundum morbos operantes prodigia, et universis modis præstant ægrotantibus beneficia, et salvificant qui eorum præsidium vel minimum vel magnum poposcerunt.

Maria ergo vocabatur puellula, Joannis vero diaconi basilicæ sanctorum fuerat filia ; miraculum vero ut valuero referam. In quadam domi fenestra jocabatur hæc parvula, in qua frequentius genitrix ejus considens, fusum tunc lineo filatu repletum reliquerat. Errore autem ei nescio quo contingente, sicut evenire ac fieri multoties solet, aliquibus necessariis utilitatibus occupata, parvulam in fenestra reliquerat. Et illa quidem occupabatur ad ea quæ curabat, infans autem matris providentia destituta, ignara vero boni ac mali naturaliter discernendi, de alta nimis fenestra in pavimento delapsa est. Strepitu autem inferius facto de illisione corporis, mater ad videndum id quod strepuerat per fenestram inspexit, penitus quippe erat oblita quod filiam in fenestra reliquerat : inspiciens vero, videt in pavimento projectam, et confestim rediens ad casus ejus memoriam, lugens et ejulans totam illam regionem concussit, sed et sanctorum martyrum cœlestem basilicam, cui cohærebat id domicilium, et per ædes templi ingressum atque egressum habuerat . Quæ accurrens et genas multis lacrymis abluens, cumque ea omnes qui flentem conspexerant et eminus clamantem audierant, ut quasi parvulam mortuam tollerent, et sepulcro mandarent, hanc salvam illæsam, atque immunem in terra sedentem inveniunt, et cum porcis qui in loco tunc inventi sunt ludentem, et se transtollentem atque infantilibus et infirmis alapis eos quatientem inveniunt. Quam illico rapientes, ante sanctorum memoriam projecerunt, ut salvatores eos venerantes (parvulæ, et) omnium quicunque de eis in Christo confidunt, ut auxiliatores collaudantes atque custodes.

Ἑτέρας παιδὸς μνημονεύσωμεν, ὁμωνύμου τε καὶ ὁμήλικος, ἑτέρου δηλονότι θαύματος μνημονεύοντες, εἰ καὶ τοῦτο μεῖζον τοῦ προλαβόντος ἐστὶν καὶ ἀσύγκριτον. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ ἰατρὸς ἴσως ἂν ἔπραξεν ἄριστος, εἰ καὶ μὴ οὕτω ταχέως, μηδὲ τοιούτῳ φαρμάκῳ χρησάμενος· τοῦτο δὲ οὔτε τις ἰατρῶν ποιήσειεν, ἀλλ' οὐδὲ πάντες ἄνθρωποι πρὸς τὴν αὐτοῦ B ποίησιν ἀθροιζόμενοι, ἕως ἂν καὶ νεκροὺς ἐκ τάφων ἐγείρωσιν, καὶ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους ἀθανάτους ἐργάσαιντο· εἰ δὲ καὶ τὸ κόριον ἕτερον καὶ πάλιν ἕτερον θαῦμα καθέστηκεν, ἀλλ' οἱ τοῦτο κἀκεῖνο ποιήσαντες οἱ αὐτοὶ καὶ οὐχ ἕτεροι, Κῦρος οὗτος ὁ θειότατος καὶ Ἰωάννης ὁ Κύρου συνόμιλος, οἱ τὰ μικρὰ καὶ τὰ μέγιστα πρὸς τὰς νόσους ποιοῦμενοι τέρατα, καὶ παντοίως εὐεργετοῦντες τοὺς πάσχοντας, καὶ σώζοντες τοὺς ἀρωγῆς εἴτε μικρᾶς εἴτε μείζονος χρῄζοντας.

Μαρία μὲν ἐκαλεῖτο τὸ κόριον, Ἰωάννου μὲν τοῦ διακόνου τοῦ τῶν ἁγίων τεμένους ὑπῆρχε θυγάτριον· τὸ δὲ θαῦμα ὡς ἂν οἷός τε ὦ, διηγήσομαι. Ἀθύρον ἦν παρὰ θυρίδι τινὶ τοῦ δωματίου τὸ κόριον, ἐν ᾗ καθεζομένη συχνότερον ἡ γεννήσασα, λινοῦ πλήρη C νήματος ἐχάλα τὸν ἄτρακτον. Καὶ ῥέμψεως γενομένης τινὸς οἷα φιλεῖ πολλάκις συμβαίνειν καὶ γίνεσθαι, καί τινος τάχα τῶν ἀναγκαίων ἀπασχολήσαντος, καὶ τὸ παιδίον ἐπὶ τῆς θυρίδος ἐᾷν ἀναγκάσαντος, ἐκείνη μὲν ἦν ἐφ' ὅ τε καὶ ἔδραμεν. Τὸ βρέφος δὲ μητρικῆς προνοίας στερούμενον ἔρημον χηρεῦόν τε φυσικῶς τῆς καλοῦ καὶ κακοῦ διακρίσεως, ἄνωθεν ἀφ' ὑψηλῆς πάνυ θυρίδος εἰς τὸ ἔδαφος ἔπεσεν. Κτύπου δὲ κάτωθεν τῷ τιναγμῷ γεγονότος τοῦ σώματος, ἡ μήτηρ ἰδεῖν τοῦ κτύπου παρακύπτει τὸ αἴτιον, παντελῶς ἀμνημονήσασα, ὡς ἐπὶ τῆς θυρίδος καθήμενον κατέλιπεν αὐτῆς τὸ θυγάτριον· ὃ παρακύψασα, ἐῤῥιμμένον ἶδεν ἐπὶ τὸ ἔδαφος, καὶ εἰς μνήμην εὐθέως ἐλθοῦσα τοῦ πτώματος, ἀλαλάζουσά τε D καὶ κοκκύζουσα τὸν χῶρον ὅλον ἐκεῖνον ἐδόνησεν καὶ τὸ τῶν μαρτύρων οὐράνιον τέμενος· παρέκειτο γὰρ αὐτῷ τὸ δωμάτιον, καὶ διὰ τοῦ νεὼ τὴν εἰς οἶκον εἴασοδον ἐποιεῖτο καὶ ἔξοδον. Καὶ δραμοῦσα δάκρυσι πολλοῖς τὰς παρειὰς καταβρέχουσα, καὶ σὺν αὐτῇ πάντες οἱ βλέποντες κλαίουσαν καὶ μακρόθεν βοῶσαν ἀκούοντες, πρὸς τὸ νεκρὸν ἀνελέσθαι τὸ κόριον καὶ ταφῇ παραδοῦναι τῷ μνήματι, τοῦτο σῶον καὶ ἀβλαβές τε καὶ ἀπήμαντον εἰς γῆν εὖρον καθήμενον, καὶ χοίροις κατὰ τὸν τόπον εὑρημένοις προσπαίζον ἀδρανέσι καὶ ἀχαρίεσσι τοῖς ῥαπίσμασιν. Καὶ τοῦτο θᾶττον ἁρπάσαντες, πρὸ τοῦ τῶν ἁγίων ἐῤῥίψαν μνήματος, ὡς σωτῆρας αὐτοὺς τοῦ βρέφους γεραίροντες, καὶ πάντων τῶν ἐπ' αὐτοῖς πεποιθότων ἐν Χριστῷ, ὡς ἀρωγοὺς ὑμνοῦντες καὶ φύλακας.

Digitized by Google

Οὐ περιττὸν δὲ οἶμαι, καὶ ὅ τι κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα περὶ τούτου καθεύδων τεθέαται, προσθεῖναι τῷ διηγήματι. Ἰωάννης οὗτός ἐστιν ὁ διάκονος, οὐχ ὁ τοῦ παιδίου πατήρ, ἀλλ' ὁ ἐκ Βυζαντίου διὰ πάθος ποδῶν προσπελάσας μάρτυσιν· ψύξις δὲ τῶν γονάτων τὸ πάθος ἐλέγετο, ὅπερ οὐδὲ βασιλέως ἰατρὸς, οὔτε γὰρ τῶν ἄλλων ὅσοι βουλόμενοι θεραπεῦσαι δεδύνηνται. Καὶ ἰαθεὶς καὶ ῥυσθεὶς τοῦ νοσήματος, χάριτος ἕνεκα διὰ βίου δουλεύειν τοῖς ἁγίοις ὑπέσχετο. Ὁ κληρωθεὶς μετὰ ταῦτα διάκονος, ἐκ λαϊκοῦ μὲν καταστήματος, σπουδαίου δὲ καὶ μοναδικοῦ πολιτεύματος, μαρτυρικῷ ψηφίσματι καὶ κελεύσματι, χειροθεσίᾳ δὲ πατριαρχικῇ Ἰωάννου τοῦ νῦν τὴν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίαν ποιμαίνοντος· οὕτως ἔφη τότε κοιμώμενος, ὅτε τῇ αὔριον τὸ θαῦμα τὸ λεχθὲν ἔμελλε γίνεσθαι, Κῦρον ὁρᾷν καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας, καὶ σὺν αὐτοῖς πολλὴν λευχειμονοῦσαν ἁγίων ὁμήγυριν, οἳ ταῦτα πρὸς τὸν θεώμενον ἔλεγον· Ἐλθὲ σὺν ἡμῖν, καὶ τῆς ἐσομένης εὐφροσύνης ἀπόλαυσον. Ἰωάννης δὲ ποῦ πορεύεσθαι καὶ πρὸς ποίαν εὐωχίαν τοὺς ἁγίους ἠρώτησεν. Οἱ δὲ, Ἰωάννης, φασὶν, ὁ διάκονος εἰς δεῖπνον ἡμᾶς ἐκάλεσεν σήμερον, καὶ παρ' αὐτῷ πάντες ἡμεῖς ἑστιώμεθα· καὶ ταῦτα φήσαντος, τοῦ λαμπροῦ τῶν ἁγίων ἦγουν τοῦ συντάγματος ἔπεσθαι καὶ αὐτὸν μετὰ τούτους κελεύσαντος. Ὡς δὲ πάντες, φησὶν, εἰς τὴν ἑστίαν ἀπῆλθον οἱ ἅγιοι, ἀνῆλθον κἀγὼ τῶν κελευσάντων πληρῶν τὸ ἐπίταγμα· καὶ συνδειπνήσας αὐτοῖς, πάλιν μετ' αὐτῶν ἀνεχώρησα πρὸς τὰ τῶν δαιτυμόνων τεθηπὼς ἀξιώματα καὶ στολίσματα· καὶ θαυμάσας τοῦ δείπνου τὴν σεμνὴν πολυτέλειαν, καὶ τοῦ φανέντος τότε λυθέντος ὁράματος, Ἰωάννῃ πάντα τῷ διακόνῳ διήγγειλεν, ἀγνοῶν μὲν τὸ τοῦ διηγήματος σύμβολον· εὐδαίμονα δὲ τοῦτον καλῶν καὶ μακάριον, εἰ πρὸς τοιαύτην ἀξίαν ἀφίκοιτο, ὡς τοιούτους ἁγίους καὶ τοσούτους ἐστιᾷν τε καὶ κατ' οἶκον εἰσδέχεσθαι. Καὶ τοῦτο μὲν ἄγνωστον ἦν παντελῶς τὸ ἐνύπνιον, ἕως τὸ θαῦμα πραχθὲν διηρμήνευσε.

Nequaquam autem superfluum esse arbitror quid eadem nocte quiescentibus super hoc apparuerit ad narrationem adjicere. Joannes hic est diaconus non illius parvulæ genitor, sed qui de Byzantio propter ægritudinem pedum ad martyres venerat; et passio ejus fuerat ariditas genuum, quam nec ipsi imperiales medici, qui præ cæteris sunt nominabiles, curare valuerunt. Sanatus autem et de ægritudine liberatus, ob gratiam toto vitæ tempore martyribus servire devoverat. Qui post ex laici habitu, religiose vero et monachice conversantis, martyrum jussu atque sententia, manu Joannis patriarchæ, qui nunc Alexandriæ regit Ecclesiam, diaconatum sortitus est. Hic, ut effatus sum, tunc dormiens, dum in crastinum futurum esset, ut fieret quod dixi miraculum, Cyrum et Joannem martyres conspicit, cumque eis multorum stolas albas vestientium cœtum. Hique ad conspicientem aiebant: Veni nobiscum, et esto futuræ exsultationis particeps. Joannes autem quo se et ad quam lætitiam sanctorum inquirebat hortari? Illi vero, Joannes, inquiunt, diaconus ad cœnam nos hodie convocavit, et apud eum omnes epulabimur; et hæc inquientes candidam illam sanctorum catervam præibant, et sequi secum eis præcipiebant. Postquam autem omnes, inquit, sancti domum ingressi sunt, ascendi etiam ego mandatum complens jubentium, convivatusque cum eis simul egressus sum; convivarum stupefactus dignitate et habitu, etiam miratus hujusmodi venerabilis cœnæ divitias: hæcque omnia, dum solveretur quod tunc visum est somnium, Joannes diacono retulit: ignorans quidem quid significaret narratio, felicem vero pronuntians et beatum qui ad tantam dignitatem accesserat, ut tales sanctos ac tantos in convivium atque hospitium suscepisset. Et hoc quidem quod per somnium viderat penitus erat incognitum, donec de peracti miraculi explanaretur effectu.

Ἐγὼ δὲ τῶν ἁγίων μετὰ πάντων καὶ τοῦτο τεθαύμακα, ὅτιπερ καλῶς ἐν ᾧ πᾶσι Χριστῷ διδασκάλῳ καὶ Θεῷ τῶν ὅλων ἑπόμενοι δείπνῳ κάνταῦθα τὸ θαῦμα παρείχασαν· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωτὴρ ἐπὶ τῇ πηγῇ τῆς Σαμαρείας καθήμενος, καὶ πρὸς τῶν μαθητῶν φαγεῖν προτρεπόμενος, οὕτω πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο· Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· βρῶσιν εἰπὼν τὴν τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων σωτηρίαν καὶ τερπνὴν ἀπολύτρωσιν. Ἐμὸν γὰρ βρῶμα, φησὶν, ἐστὶν ἵνα ποιῶ τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς [τὸ θέλημα] καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. Ἔργον δὲ καὶ θέλημα τοῦ Πατρὸς ἕτερον οὐδὲν ἢ τούτων ἡ σωτηρία καθέστηκεν. Οὕτω καὶ νῦν Ἰωάννης καὶ Κῦρος οἱ μάρτυρες βρῶσιν εἰκότως καὶ δεῖπνον ἐκάλεσαν τὴν σωτηρίαν τῆς παιδὸς, προμηνύοντες καὶ τὸ γεγονὸς ἐπ' αὐτῇ θαῦμα παράδοξον, ὡς τρέφον αὐτῶν πεῖναν ἀγαθὴν καὶ φιλάνθρωπον, καὶ τέρπον αὐτῶν τὴν ἀγνὴν καὶ φιλόσοφον πρόθεσιν. Ἡμεῖς δὲ τὸ περὶ τῆς παιδὸς ἐνταῦθα διήγημα περαιώσαντες, καὶ τοῖς σεσωκόσι

Ego autem sanctorum laudo cum omnibus et hoc miraculum, et quod bene in omnibus Christum doctorem et Deum omnium assequentes, nec ipsum miraculum simulaverint. Dum a discipulis ut comederet hortaretur, ad eos respondit: Ego cibum habeo comedere, quem vos nescitis; cibum dicens in se credentium salutem, et redemptionem optatam; meus enim cibus, inquit, est, ut faciam voluntatem ejus qui me misit Patris, et opus ejus perficiam. Opus autem et voluntas Patris nihil est aliud quam salus eorum qui sunt super terram. Ita etiam nunc Joannes et Cyrus amabiles Christi martyres opportune cibum et cœnam dicentes salutem parvulæ, prædixerunt et quod ultra spem in ea factum est miraculum, utpote nutriens benignam eorum et humanam esuriem, delectabile quoque et venerabile gratumque propositum. Nos vero parvulæ narrationem explentes, et qui eam salvaverunt martyribus voces laudiferas emittentes, al-

Digitized by Google

terius eorum admirandæ operationis describemus assertum, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi.

A μάρτυσι τὰς εὐφήμους βολὰς ἀναπέμψαντες, ἄλλο αὐτῶν διήγημα ἀναγράψωμεν.

XII. *De Juliano comite qui ex maleficio dissolutus est membris.*

Julianus, qui magis nunc est quam prius mirabilis, qui copia pecuniarum abundat, et possessionibus virtutis non deficit, qui genus ducit insigne, et omnibus tanquam gloriosus innotuit, duplicem habens infirmitatem, et duplicem super hac percipiens sanitatem, ad narrationem procedit, adhuc quidem vitæ superstes, et sua omnibus referens, vult tamen et hoc nostro brevissimo stylo referri, et tanquam qui supersit semper, suum posteris prædicare miraculum; cujus affectum admirantes, et erga hos sanctos martyres propositum approbantes, quæ circa eum gesta sunt, conscribere visi sumus.

ΙΒ'. *Περὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ κόμητος ἐκ περιεργίας παρειθέντος τὰ μέλη ἅπαντα.*

Ἰουλιανὸς ὁ μᾶλλον νῦν ἢ πρώην θαυμάσιος, ὁ χρημάτων εὐπορίᾳ βριθόμενος, καὶ κτημάτων ἀρετῆς μὴ λειπόμενος, ὁ γένος ἄγων ἐπίσημον, καὶ πᾶσιν ὡς σεμνὸς γνωριζόμενος, διττὴν ἐσχηκὼς τὴν ἀσθένειαν, καὶ διττὴν ἐπὶ ταύτην κομισάμενος ἴασιν, εἰς διήγησιν πρόεισιν, ἔτι μὲν τῷ βίῳ περιλειπόμενος, καὶ πᾶσι τὰ κατ' αὐτὸν διηγούμενος· θέλων δὲ ὅμως ἐμφέρεσθαι τῷδε ἡμῶν τῷ βραχυτάτῳ συντάγματι, καὶ ὥσπερ ἀεὶ περιὼν τὸ κατ' αὐτὸν διαγέλλειν θαῦμα τοῖς ἔπειτα· οὗ τὴν στοργὴν ἀγασάμενος, καὶ τὴν πρὸς τούτους τοὺς ἁγίους ἀποδεξάμενος πρόθεσιν, τὰ κατ' αὐτὸν συγγράφειν ὁρμήσωμεν.

Pollebat Julianus in juventute, et cœtaneam cum hac habebat opulentiam, quæ luxuriæ genitrix est et omnis magistra libidinis. Et illa quidem voluptates pariebat et proferebat, hæc vero istas alebat tunc et nutriebat; et bellum erat animæ adversus divitias pariter et corporis juventutem. Sed hanc fortissime vincentes tulerunt captivam, et ancillam duxerunt; et quæ sibi videbantur, facere cogebant. Non audebat enim contradicere ad ea quæ dure sibi ab illis imperabantur, quemadmodum nec vetus Israel serviens in Ægypto; et videbatur sicut auriga infirmus et impotens, qui equis exsultantibus vehitur, et horum impetum retinere non valet, sed invitus actus ac violenter ab eis arreptus, postremum retinaculis dimissis, cum illis præcipitatur. Sic et juvenis anima tyrannidem a divitiis passa, deliciarumque ac corporis vigoris dominio oppressa, ad turpes voluptates efferebatur, et more servili passionibus pravis inclinabatur. Cumque Julianus in hoc devenisset, ante constitutionem legalium nuptiarum, nuptiis copulabatur iniquis; et ante ulnarum amplexus suarum, ulnis alterius artabatur; et priusquam fontem proprium acquisisset, ex fonte sine auctore aquam bibere gestiebat; et ante pullum gratiarum, cum pullo convenit gratias non habente; in amorem namque mulierculæ venit, et huic ob voluptatem commiscebatur.

Ἤκμαζεν Ἰουλιανὸς ἐν νεότητι, καὶ πλοῦτον εἶχεν ταύτης συνήλικα, ὃς ἀκολασίας ἐστὶν πατὴρ καὶ πάσης ἀσελγείας διδάσκαλος. Καὶ ἡ μὲν τὰς ἡδονὰς ἔτικτεν καὶ προὐβάλλετο, ὁ δὲ ταύτας ἐτιθήνει τε καὶ ὑπέτρεφεν· καὶ πόλεμος ἦν τῇ ψυχῇ πρὸς πλοῦτον ὁμοῦ καὶ νεότητα σώματος. Ἀλλὰ ταύτην κατὰ κράτος νικήσαντες εἷλον αἰχμάλωτον, καὶ δοῦλον ἦγον, καὶ τὰ αὐτοῖς δοκοῦντα ποιεῖν κατηνάγκαζον, μὴ τολμῶσαν ἀντειπεῖν πρὸς τὰ σκληρῶς αὐτῇ πρὸς αὐτῶν προστασσόμενα· ὥσπερ οὐδ' ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ πάλαι θητεύων κατ' Αἴγυπτον· καὶ ἦν ἰδεῖν ὥσπερ ἡνίοχον ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον γαυριῶσιν ἵπποις ὀχούμενον, καὶ τὰς τούτων ὁρμὰς ἐπισχεῖν οὐ δυνάμενον, ἀλλ' ἀκουσίως ἀγόμενον καὶ βιαίως πρὸς αὐτῶν ἁρπαζόμενον, καὶ τέλος τὰς ἡνίας ἐάσαντα καὶ σὺν αὐτοῖς κρημνιζόμενον. Οὕτως ἡ τοῦ νέου ψυχὴ πλούτῳ τυραννουμένη, τρυφῇ τε καὶ ἀκμῇ δεσποζομένη τοῦ σώματος, πρὸς αἰσχρὰς ἡδονὰς ἀπεφέρετο, καὶ πάθεσιν ἀτόποις δουλοπρεπῶς ὑπεκλίνετο. Ἐν τούτῳ δὲ γεγονὼς Ἰουλιανὸς καταστάσεως, πρὸ γάμου νομίμου γάμοις ἀνόμοις συνήπτετο· καὶ πρὸ τῶν ἰδίων ἀγκαλῶν, ἀγκάλαις ἀλλοτρίαις συνείχετο· καὶ πρὶν ἢ πηγὴν οἰκείαν προσκτήσηται, ἐξ ἀδεσπότου πηγῆς πίνειν ὕδωρ ὑδρεύετο· καὶ πρὸ πώλου χαρίτων, ῥεμβασμοῦ πώλῳ ὡμίλησεν· γυναίου γὰρ ἦλθεν εἰς ἔρωτα, καὶ τούτῳ δι' ἡδονὴν συνεπλέκετο.

Porro honorabilibus nuptiis et toro immaculato convinctus, iniquarumque nuptiarum sentiens læsionem, ab illius mulierculæ communione cessavit: quæ separationem non ferens, et zelum ex hoc scelestum accipiens, veneficio juvenem impetit, et mortem ei ob separationem conficiens. Verum quidem occisione pueri frustrata est, fecit tamen eum a mortuo nihil distantem, manus et pedes potione convinciens, et omne ipsius membrum corporis destruens; imo Deo potius juvenem conservante, qui propter bonitatem suam delictorum juventutis non reminiscitur, et peccata hominum despicit, et iram citam non infert, sed magnanimiter semper

Τιμίῳ δὲ γάμῳ συναφθεὶς καὶ ἀμιάντῳ κοίτῃ εἰς ὕστερον, καὶ τοῦ παρανόμου γάμου τῆς βλάβης αἰσθόμενος, τῆς πρὸς ἐκεῖνο τὸ γύναιον κοινωνίας ἐπαύετο· ἡ δὲ τὸν χωρισμὸν μὴ βαστάσασα, καὶ ζῆλον ἐκ τούτου λαβοῦσα παμμίαρον, φαρμακείᾳ τὸν νέον ἠμύνατο, θάνατον αὐτῷ διὰ τὸν χωρισμὸν συσκευάσασα. Καὶ τοῦ μὲν φόνου τοῦ παιδὸς ἀπετύγχανεν, ἐποίει δὲ νεκρῷ μηδὲν διαφέροντα, χεῖρας καὶ πόδας τῷ φαρμάκῳ συνδήσασα, καὶ πᾶν αὐτοῦ μέλος τοῦ σώματος καταργήσασα, Θεοῦ μᾶλλον τὸν νέον φυλάξαντος, τοῦ δι' ἀγαθότητα μὴ νεότητος ἁμαρτιῶν μνημονεύοντος, καὶ παρορῶντος βροτῶν ἁμαρτήματα, καὶ ὀργὴν αὐθήμερον οὐκ ἐπάγοντος, ἀλλὰ

Digitized by Google

μακροθυμοῦντος ἀεὶ καὶ τὴν ἡμῶν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἀναμένοντος. Ἐλεεινὸς οὖν ὑπῆρχεν βλεπόμενος· καὶ γονεῦσι μὲν προὔκειτο συμφορὰ, γυναικὶ δὲ νέᾳ καὶ γένει πένθος ἀντὶ χαρᾶς ἀπροσδόκητον· καὶ πᾶσι τοῖς ὁρῶσιν οἰκτιστον θέαμα. Ποσὶ μὲν γὰρ ἄλλων ἐφέρετο, καὶ χερσὶν ἑτέρων ἐκέχρητο, καὶ πάντα δι' ἄλλων ἐνήργει καὶ ἔπραττεν ὅσα Θεὸς ἀνθρώποις δι' ἑαυτῶν ποιεῖν ἐδωρήσατο· ἰατρῶν δὲ οὐδεὶς τοῦ πάθους αὐτὸν ἠδύνατο ῥύσασθαι, οὐ διαίταις, οὐκ ἀντιδότοις, οὐκ ἐπαλλήλοις ἀλείμμασιν, οὐ παντοδαποῖς βοηθήμασιν· ἀλλ' ὅλων τούτων ὑπῆρχεν τὸ πάθος ἀνώτερον, ἀνθρωπείᾳ χειρὶ χεῖρα παρασχεῖν μὴ βουλόμενον.

Ὅπερ οἱ γονεῖς θεασάμενοι, ἐπὶ Θεὸν καὶ τοὺς μάρτυρας καταφεύγουσιν, χαίρειν μὲν ἰατρικοῖς βοηθήμασιν, καὶ θείαν ἀρωγὴν ἀνθελόμενοι. Οἱ δὲ θειότατοι μάρτυρες τὸν νέον οἰκτείραντες, τῶν μὲν ἀλγηδόνων αὐτῷ τὰς ἀκίδας ἀπήμβλυναν, χεῖρας δὲ κινεῖν καὶ πόδας ἐκτείνειν μερικῶς ἐχαρίσαντο· τελείαν γὰρ αὐτοῖς δόγματος αἰτία τις παρασχεῖν ἐνεπόδιζεν. Ἰουλιανὸς γὰρ οὗτος ὁ νέος, Ἰουλιανοῦ τοῦ παλαιοῦ μαθητής ἐστιν Ἀπολιναρίου Ἁλικαρνασέως ὑπάρχοντος, καὶ ὁμόφρων αὐτοῦ καὶ ὁμόδοξος. Ταῦτα φέρων κατὰ ψυχὴν Ἰουλιανὸς ὁ νέος τὰ δόγματα, οὐ δι' αὐτὰ τοῖς ἁγίοις, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ σώματος προσεπέλασεν νόσημα. Οἱ δὲ μακάριοι μάρτυρες πολλάκις αὐτῷ νύκτωρ ἐπιφερόμενοι, τοῦ τοιούτου δόγματος ταρήνουν ἀπέχεσθαι, καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τὴν κοινωνίαν ἀσπάσασθαι. Πολλάκις δὲ καὶ τὸ ποτήριον ἐβάσταζον ἁγίου σώματος Δεσποτικοῦ πεπληρωμένον καὶ αἵματος, καὶ προσελθεῖν αὐτῷ προετρέποντο, αὐτοῖς τὸ δοκεῖν μεταλαμβάνοντες, καὶ συμμεταλαβεῖν αὐτοῖς τὸν Ἰουλιανὸν προσκαλούμενοι. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ δογματικῶς αὐτῷ διελέγοντο διασαφοῦντες τὴν ἐν Ἐκκλησίᾳ κηρυττομένην ἀλήθειαν, καὶ οὕτως ἔχειν τὸ περὶ τῆς σωτηριώδους Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἑνώσεως ὤμνυον κήρυγμα.

Ἀλλ' ὡς ταῦτα πάντα καὶ τούτων πλείονα διεπράξαντο, καὶ τὸν Ἰουλιανὸν οὐκ ἔπεισαν, πεισθῆναι μὴ θέλοντα, πάλιν αὐτῷ τῆς προτέρας ὀδύνης ἀνέμνησαν, καὶ τὰ κέντρα τῶν ἀλγηδόνων αὐτῷ μετὰ προσθήκης τάχα τινὸς ἐπανέστησαν, χεῖρας ὡς τὸ πρὶν καὶ πόδας συνδήσαντες, καὶ μειζόνως τὰς ἀλγηδόνας αὐξήσαντες· τάχα που τὸ τῆς μελῳδίας ἔργοις αὐτοὶ ἐνδεικνύμενοι, ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας τῶν μὴ πρὸς Θεὸν ἐγγιζόντων διὰ πίστεως ἄγχοντες. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ γενναῖος νεανίας ὁ τοσαύτας μὲν παραινέσεις, τοσαύτας δὲ μαρτυρίας καὶ τηλικαύτας ὀπτασίας, καὶ πρό γε τούτων ἁπάντων τὸ ἐπ' αὐτῷ γεγονὸς θαῦμα παραγραψάμενος, τὰς μικρὰς ἐκείνας οὐκ ἴσχυσεν παραγράψασθαι μάστιγας, ἀλλ' ἔκραζεν, ἐβόα, ἐλιτάνευεν, ἐκάλει, ἠντιβόλει, ἱκετείας ἀπέπεμπεν τοὺς μάρτυρας ἀποκαλούμενος· καὶ ἦν οὐδεὶς ὁ λυτρούμενος ἢ ὁ ῥυόμενος ἢ τῶν δεινῶν ἐξαιρούμενος ἢ βοηθῆσαι δυνάμενος, ἐπεὶ τῶν ἁγίων ἦν ὀργὴ τὸ γινόμενον.

Ἀλλ' ὅτε αὐτοῦ τὸ ἀίθασσον τοιαύταις βασάνοις

A agit, et conversionem pœnitentiamque nostram exspectat. Miser ergo erat dum conspiceretur; et parentibus quidem calamitas inerat, uxori autem novæ ac generi inopinatus pro gaudio luctus, cunctisque videntibus miserandum spectaculum; nam pedibus et manibus aliorum utebatur, efferebatur, et omnia per alios operatus agebat, quæcunque Deus hominibus per se ipsos facienda donavit: medicorum autem nullus eum a passione poterat liberare, non diætis, non antidotis, aut aliis aliisque unguentis, vel diversis adjuvamentis. Sed his omnibus passio potior erat, humanæ manui manum præbere non volens.

Quod parentes intuentes, ad Deum et ad martyres fugiunt, avete quidem medicis prænuntiantes, avete autem et medicinalibus auxiliis asserentes, divinum potius auxilium exoptantes. At vero sacratissimi martyres super juvenem miseri cordia moti, dolorum quidem stimulos reddiderunt obtusos, manus autem movere, ac pedes partim extendere donaverunt, perfectam enim illis præbere sanitatem, quædam causa dogmatis impedivit. Julianus quippe hic junior, cum Juliani (Apollinaristæ) veteris Halicarnassensis hæresim sequi vovisset, consentaneus erat etiam opinionis ejusdem. Hæc ferens in animo Julianus junior dogmata, non propter illa sanctis, sed ob corporis approximabat languorem. Porro beati martyres frequenter et noctu apparentes, ab hujusmodi dogmate monebant abscedere, et Ecclesiæ catholicæ communionem amplecti. Multoties vero etiam calicem portabant sanctum, corpore Dominico plenum et sanguine, et accedere illum exhortabantur; ipsi, ut putabantur, sumentes, et Julianum secum sumere advocantes: nonnunquam vero etiam cum eo dogmatice disputabant, edisserentes veritatem quæ in Ecclesia prædicatur, et sic se habere prædicationem quæ est de salutifera Christi Dei nostri unitate jurabant.

Sed cum hæc omnia et his plura egissent, Julianumque nullo modo inflexissent obedire nolentem, iterum eum prioris doloris reminisci compellunt, et aculeos dolorum ei cum additamento forte quodam erexerunt, manus sicut prius et pedes colligantes, et magis doloribus incrementum dantes, et in camo et freno maxillas eorum qui ad Deum per fidem non approximant, constringentes. Ille enim fortis adolescens, qui tot admonitiones, tot testimonia, et tantas visiones, et super hæc omnia quod in se factum fuerat miraculum parvipendit, modica illa parvipendere flagella non valuit, sed clamabat, vociferabatur, vocabat, deprecabatur, rogabat, supplicationes mittebat, martyres invocans. Et erat nullus qui redimeret, qui erueret, qui a cruciatibus eriperet, vel qui auxiliari potuisset; nam ira sanctorum erat, quod fuerat factum.

Sed quando ejus obstinationem talibus manus

Digitized by Google

suæ affecerunt tormentis, et persuasibilem eum qui prius fuerat impersuasibilis operatæ sunt, tunc apparent subridentes et alludentes, et quamobrem ita clamaret sciscitabantur. At ille quasi ignorantibus eis, quæ erant passionis, enuntiavit, et adjuvare cohortabatur periclitantem. Egregii vero martyres eum super fide recta denuo commonebant, et quod hujus causa dolores illi essent molesti significabant, et quod nunquam aliquando a cruciatibus eum essent liberaturi, nisi prius ipse se ipsum ab hæresi qua tenebatur eripuisset, atque apostolicæ Ecclesiæ communionem foret amplexus, quod Julianus videre desiderabat et consulere semper optabat. Cumque illum accedentem ad se martyres aspexissent, etiam hæc ei ad majorem satisfactionem denuntiaverunt : manus enim in cœlum extendentes, maxima juramenta et horrenda jurabant, quod non Gaianitas, non Theodosianos in numero fidelium vel piorum habeat Christus vel reputet. Hæc Julianus cum juramento a sanctis audiens, et plagis et juramentis veritatem ediscens, ab utroque liber effectus est, sanitate animæ et incolumitate corporis per fidem resumpta.

Lædere autem puto narrationem, si tacuero sanctorum agilitatem, et gratulationem, quam circa Juliani communionis perceptionem demonstraverunt, est autem hæc. Quia enim eum a priori quidem hæresi distantem, et veram Salvatoris confessionem arripientem intuebantur, circa perceptionem vero sanctorum mysteriorum verecundantem, et confusionem arbitrantem, in quibus oportebat clarum exsistere; miraculi quiddam et delectamento dignum peragunt. Apparentes autem in somnis ei, quemadmodum consueverant, ecce, inquiunt prope est Salvatoris nativitas, quando Dei Patris unigenitus Filius incarnatus homo factus est. Hanc Alexandrini sacram et celeberrimam festivitatem catholicæ Ecclesiæ filii et alumni, in basilica sanctæ virginis Mariæ ac Dei Matris agunt, quæ cognominatur Theona. Ad hanc ergo et ipse profectus, et unus eorum, qui nativitatis Dominicæ pie celebrant solemnitatem, effectus, et cum Ecclesia fidelium connumeratus, psalmodiæ communica, et apostolicam lectionem absculta, et sanctorum tubam Evangeliorum audi : etenim usque ad horum abscultationem, ii qui hæreseos tuæ sunt, perseverant; et post evangelicarum auditionum absolutionem, secundum priscam consuetudinem exi, ut absque suspicione remanere videaris, procurrens, et a templo egressus in dromo exspecta, qui locus insignis in Alexandrina urbe consistit, in plateæ figuram conjacens, porticibus quidem duabus mediatus, et columnis ac marmoribus adornatus, populoque plurimo angustatus, atque diversis forensibus mercimoniis oneratus. In hunc ait cum ieris, observa synaxeos absolutionem; cumque omnes videris domum reversos, tunc silentio, nemine contemplante, in templum ingressus, veneranda suscipe sacramenta, et taliter in domum

ἠμέρωταν, καὶ πειθήνιον τὸν πρὶν ἀνήκοον ἀπειργάσαντο, τότε φαίνονται μειδιῶντες καὶ προσπαίζοντες, καὶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτω βοᾷ τε καὶ κράζει διεπυθάνοντο. Ὁ δὲ ὡς ἀγνοοῦσιν αὐτοῖς τὸ τοῦ πάθους διήγγειλεν, καὶ βοηθῆσαι προετρέπετο κινδυνεύοντι. Οἱ δὲ θεσπέσιοι μάρτυρες πάλιν αὐτὸν τῆς ὀραθείσης ἀνεμίμνησκον πίστεως, καὶ ὡς ταύτης χάριν αἱ ἀλγηδόνες αὐτῷ παρενοχλοῦσιν ἐσήμαινον, καὶ ὡς οὐκ ἄν ποτε τῶν δεινῶν αὐτὸν ἀπαλλάξειεν, εἰ μὴ πρῶτος αὐτὸς ἑαυτὸν τῆς ἐχούσης αἱρέσεως ἀπαλλάξειεν, καὶ τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τὴν κοινωνίαν ἀσπάσοιτο· ὅπερ Ἰουλιανὸς ἰδεῖν ἐπόθει, καὶ πυθέσθαι, προσηύχετο. Ὡς δὲ προϊέμενον αὐτοῖς τὸν νέον ἰδον οἱ μάρτυρες, καὶ ταῦτά οἱ πρὸς μείζονα πληροφορίαν ἀπήγγελλον. Χεῖρας γὰρ εἰς οὐρανὸν ἀνατείναντες μεγίστους ὅρκους καὶ φρικώδεις διώμνυντο, ὡς οὐ Γαϊανίτας, οὐ Θεοδοσιανοὺς, ἐν μέτρῳ πιστων ἢ εὐσεβῶν ἀριθμῷ ἔχει Χριστὸς ἢ λογίζεται· τούτων Ἰουλιανὸς ἐνωμότως πρὸς τῶν ἁγίων πυθόμενος, καὶ πληγαῖς καὶ ὅρκοις παιδευθεὶς τὴν ἀλήθειαν, ἀμφοτέρων αὐτῶν ἀπηλλάττετο, ὑγείαν ψυχῆς καὶ ῥῶσιν σώματος προσλαβὼν διὰ πίστεως.

Βλάψαι δ' οιμαι τὸ διήγημα, εἰ σιγήσω τὸ τῶν ἁγίων ἀνθηρὸν καὶ ἐπίχαρι, ὃ περὶ τὴν Ἰουλιανοῦ μετάληψιν ἐπεδείξαντο· ἔστιν δὲ τοῦτο· Ἐπειδὴ μὲν γὰρ αὐτὸν τῆς προτέρας αἱρέσεως ἀφιστάμενον ἔβλεπον, τὴν ἀληθῆ δὲ τοῦ Σωτῆρος ὁμολογίαν ἀσπάσαντα, περὶ δὲ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγίων μυστηρίων αἰδούμενον καὶ αἰσχύνην ἡγούμενον ἐφ' οἷς ἔδει λαμπρύνεσθαι, θαυμαστόν τι καὶ θυμηδίας ἄξιον διαπράττονται. Φανέντες γὰρ καθ' ὕπνους αὐτῷ, ὥσπερ εἰώθασιν, Ἰδοὺ, φασὶν, ἐγγύς ἐστιν τὸ τοῦ Σωτῆρος γενέθλιον, ὅτε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς σαρκωθεὶς ἐνηνθρώπησεν. Ταύτην Ἀλεξανδρεῖς τὴν ἱερὰν καὶ σεβασμίαν πανήγυριν, οἱ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας υἱοί τε καὶ τρόφιμοι ἐν τῇ ἐπωνύμῳ Θεωνᾷ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας καὶ Θεομήτορος ἄγουσιν. Εἰς ταύτην οὖν καὶ αὐτὸς ἀφικνούμενος, καὶ εἷς τῶν τὴν γενέθλιον ἑορτὴν εὐσεβῶς γεραιρόντων γενόμενος, κἀν τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ συναριθμούμενος, τῇ ψαλμῳδίᾳ κοινώνησον, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ἀναγνωσμάτων ἀκρόασαι, καὶ τῆς τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ἄκουσον σάλπιγγος· μέχρι γὰρ τῆς τούτων ἀκροάσεως παραμένουσιν· καὶ μετὰ τὴν τῶν εὐαγγελικῶν ἀκουσμάτων ἀπόλυσιν, κατὰ τὴν παλαιάν σου συνήθειαν ἔξιθι, τὸ ἀνύποπτον σαυτῷ προμηθούμενος· καὶ τοῦ τεμένους ἐξιὼν, ἐν τῷ δρόμῳ παράμεινον· τόπος οὗτος ἐπίσημος τῆς Ἀλεξανδρέων καθέστηκεν πόλεως, ἐκ λεωφόρου σχήματος κείμενος, ἐμβόλοις μὲν δυσὶν μεσούμενος, καὶ κίοσι καὶ μαρμάροις κοσμούμενος, λεῷ τε στενοχωρούμενος πλείονι, καὶ τοῖς ἐν ἀγοραῖς παντοδαποῖς πρατηρίοις βριθόμενος. Ἐν τούτῳ, φασὶν, τοὺς περιπάτους ποιούμενος, ἐπιτήρει τῆς συνάξεως τὴν ἀπόλυσιν· καὶ ὅτε πάντας ἴδῃς ἀναχωρήσαντας οἴκαδε, τότε καθ' ἡσυχίαν μηδενὸς λοιπὸν κατοπτεύοντος, εἰς τὸ τέμενος εἰσελθὼν, τῶν σεπτῶν μυστηρίων μετάλαβε, καὶ οὕτω εἰς οἶκον ἐλάσας ἡσύχαζε

Digitized by Google

τὸν ἡμέτερον. Οὗ γεγονότος, καὶ τὸν τῆς ἐπιγνωσθείσης αἱρέσεως ἅμα τῷ λεχθῆναι μῶμον ἐκφύγειας, καὶ τὴν τῆς αἰσχύνης ὑπόνοιαν παύσεις· τῆς δὲ σωτηρίας ἀκατάληκτον ἕξεις τὸν ἔπαινον· καὶ ταῦτα μὲν οἱ ἅγιοι συνεβούλευον.

Ἰουλιανὸς δὲ τὴν συμβουλίαν ὡς ἐξ ἁγίων δεξάμενος, καὶ τῷ οἰκείῳ σκοπῷ δοὺς ἀκόλουθον ἐντολαῖς ἄγειν συνέθετο. Τὸ δὲ οὐκ ἦν ὡς ἐνόμιζεν, οὐδὲ ὡς ἐπόθει τε καὶ ἐγλίχετο, εἰ καὶ ταῦτα ἔχειν ἐνόμιζεν τὴν παραίνεσιν· ἀλλ' ὡς τοῖς ἁγίοις ἐδόκει τε καὶ τεθέσπιστο, καὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος διηγόρευσε λόγιον· « Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Ὃ γὰρ οἱ μάρτυρες ἐπὶ τῶν δωμάτων κηρύττειν ἐβούλοντο, τοῦτο ἐκεῖνος ἐν ἀφανεῖ κρύπτειν ἐβούλετο. Ἐπιστάσης οὖν τῆς τῶν Γενεθλίων ἱερᾶς πανηγύρεως, τῆς τῶν ἁγίων Ἰουλιανὸς μνημονεύσας κελεύσεως, ἐπὶ τὸ Θεωνᾶ καλούμενον, φησὶν, τέμενος ἔρχεται· καὶ ἀκροατὴς γενόμενος τῶν εὐαγγελικῶν ἅμα τε καὶ ἀποστολικῶν ἀναγνώσεων, ἐπὶ τὸν δρόμον μετὰ τὴν τούτων ἐξῆλθεν ἀνάγνωσιν· κἀκεῖσε μείνας τὸν καιρὸν τῆς συνάξεως, μετὰ τὴν ταύτης ἀπόλυσιν καὶ τῶν πιστῶν ἀναχώρησιν, πάλιν τῷ νεῷ προσπελάσας ἐκέκρυπτο· καὶ ὡς ἐδόκει τὴν τῶν μυστηρίων ἐποιεῖτο μετάληψιν.

Ἀλλὰ ἐν ὅσῳ κάτω νεύων καὶ κεκυφὼς, ὡς προσῆκον ἦν, τοῦ Δεσποτικοῦ μετέλαβεν σώματος, κληρικοὶ τῆς τῶν Γαϊανιτῶν λεγομένης αἱρέσεως ἑκατὸν περί που τάχα τὸν ἀριθμὸν, εἰς τὸν νεὼν εἰσῆλθον τοῦ εὔξασθαι ἐκ συνηθείας τοῦτό τινες μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ποιούμενοι, τοῦ τόπου τὸ σέβας φυλάττοντες, καὶ τῇ Θεοτόκῳ τὴν συνήθη προσκύνησιν νέμοντες· οἳ τὸν Ἰουλιανὸν μεταλαμβάνοντα θεασάμενοι, τῇ μεταβολῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐξεπλάγησαν, καὶ ἀλλήλοις ἐνένευον, τοῖς οὐκ ἐωρακόσιν αὐτὸν ἐνδεικνύμενοι. Ὁ δὲ ἀνανεύσας τὴν ζωοποιὸν τροφὴν ἐν σπλάγχνοις κατέθετο· κἀκείνους εὐθὺς θεασάμενος, ἐπλήσθη τοῦ τῆς αἰδοῦς ἐρυθήματος, κἀκ τῶν ἁγίων αὐτῷ γεγονέναι τὸν θρίαμβον ἔγνωκεν· καὶ πάντα αὐτοῖς διερωτῶσιν ἀπήγγειλεν, ὅσα τε κατέχοντες αὐτὸν οἱ μάρτυρες διεπράξαντο· καὶ ὡς ἐρυθριῶντα αὐτὸν περὶ τὴν μετάληψιν ἐθριάμβευσαν· καὶ τούτῳ μὲν αὐτῷ τῷ τρόπῳ πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν συνάφεια γέγονεν, θαύματος καὶ ἐκπλήξεως καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἡμερότητος πεπληρωμένη καὶ χάριτος· ἡ δὲ ῥῶσις τοῦ σώματος τῇ τῆς ψυχῆς μεταθέσει συνέτρεχεν. Ἡμεῖς δὲ τὴν περὶ αὐτοῦ διήγησιν ἐκπληρώσαντες, καὶ τοὺς ἁγίους ὑμνήσαντες, ἐφ' ἑτέραν αὐτῶν θαυματουργίαν μετέλθωμεν, καὶ ταύτης ποιησώμεθα τὴν διήγησιν.

ΙΓ'. *Περὶ Ἠλίου τοῦ λεπροῦ.*

Τὸ εἰς Ἠλίαν δὲ τὸν λεπρὸν πραχθὲν τοῖς ἁγίοις τεράστιον, τίς ἀκούσας οὐ θαυμάσει τοὺς δράσαντας, καὶ πλεῖστα δύνασθαι μαρτυρήσει τῷ θαύματι; Λεπρὸς ὁ Ἠλίας ἐτύγχανεν, καὶ χρόνον πολὺν ἔσχε τοῦτο τὸ σύμπτωμα, οὐχ ἑνὶ μέλει λεπρὸς γνωριζόμενος, ἀλλ' ἐν ὅλῳ τῷ σώματι τῆς ἀσθενείας φέρων τὰ

A nostram vadens quiesce. Quo facto atque comperto, his qui hæreseos tuæ sunt, mox ut dictum fuerit, silentio contegetur, et verecundiæ quiescet suspicio, et salutis indesinentem habebit laudem; et hoc quidem sancti dabant consilium.

Julianus autem consilio tanquam a sanctis accepto, quod proprio videbatur concordare consilio, in finem reducere repromisit; quod tamen non erat ut æstimabat, neque ut desiderabat et anhelabat; quanquam sic se habere commonitionem putaret: sed ut a sanctis visum atque decretum est, et Salvatoris concionatur eloquium: « Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est[27]. » Quod enim martyres supra tecta prædicari volebant, hoc ille in obscuro abscondere satagebat. Instante itaque nativitatis Dominicæ sacra solemnitate, sanctorum jussionis recordatus Julianus, ad templum venit quod Theona vocitatur, et auditor evangelicarum et apostolicarum lectionum effectus, ad dromum post horum recitationem exivit. Et cum ibi mansisset tempore synaxeos, post hujus absolutionem et recessum fidelium, iterum ad templum accessit, et occulte ut putabat mysteriorum faciebat communionem.

Sed dum inclinis et submissus, ut conveniebat, Dominicum sumeret corpus, clerici hæreseos quæ dicitur Gaianitarum, centum forte circiter numero, in templum ingressi sunt oraturi, ex more hoc quodam post absolutionem quæ ab eis agebatur facientes, locique venerationem custodientes, ac Dei Genitrici ad orationem solitam impendentes; qui Julianum communicare videntes, de commutatione viri stupefacti sunt, et invicem innuebant, maxime his qui non viderant hoc monstrantes. At ille cum vivificam escam in visceribus recondidisset, eos mox intuitus, et verecundia repletus erubuit, et a sanctis factam sibi publicationem fuisse cognovit, et omnia illis percontantibus significavit, quanta videlicet instruentes eum martyres egerint, et qualiter erubescentem illum circa communionis perceptionem publicaverint. Et hoc quidem modo ad catholicam Ecclesiam copulatio facta est, miraculo et stupore referta et sanctorum mansuetudine repleta et gratia. Porro incolumitas corporis cum animi mutatione concurrit. Nos autem narrationem de ipso complentes, sanctosque laudantes, ad aliud eorum mirabile opus (transeamus) et hanc quoque faciamus narrationem.

XIII. *De Helia leproso.*

Quod autem in Helia leproso patratum est a sanctis prodigium, quis audiens non eos qui patravere mirabitur; et plura posse quam istud miraculum fuerit attestabitur? Helias itaque hic leprosus erat, et hanc concisionem multo tempore habuit, non in uno membro leprosus agnitus, sed in

[27] Matth. v, 16.

Digitized by Google

toto corpore infirmitatis stigmata ferens; non tamen ea, quæ cum haberet Paulus, in ipsis gloriabatur : virtutes enim erant illa, et actiones cœlestes in Paulo Christum imagines, et radii quidam Solem justitiæ demonstrantes, et filios lucis atque diei eos qui has habuerunt facientes : sed illa quæ secundum legem Mosaicam abominanda erant, atque immunda, et a quibus alieni factus coloris homo extra castra et civitatem pulsus, tanquam abominabilis et immundus a reliquis contribulibus arcebatur.

A στίγματα, οὐχ ἅπερ ἔχων ὁ Παῦλος ἐπ' αὐτοῖς ἐμενύνετο· ἀρεταὶ γὰρ ἐκεῖναι καὶ πράξεις οὐράνιοι, ἐν Παύλῳ τὸν Χριστὸν εἰκονίζουσαι, καὶ ἀκτῖνες οὐ τινες τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου τυγχάνουσαι, καὶ τέκνα φωτὸς καὶ υἱοὺς ἡμέρας ποιοῦσαι τοὺς ἔχοντας· ἀλλ' ἐκεῖνα ἃ κατὰ νόμον Μωσαϊκὸν βδελυρά τε ἦν καὶ ἀκάθαρτα, καὶ τὸν γεννώμενον ἄνθρωπον ἔξω παρεμβολῆς καὶ πόλεως ἤλαυνεν, βδελυρὸν καὶ ἀκάθαρτον τῶν λοιπῶν ὁμοφύλων ἀπείργοντα.

Hæc Elias stigmata ferens, quæ peccata sunt singula, quæque verbum Deus exsistens, et homo inter homines factus, et secundum spiritum et juxta litteram ab hominibus pepulit. Sed et tunc secundum litteram curatum leprosum, secundum legem Moysi, munus offerre decrevit, et nihil a quoquam adeptus utilitatis. Inefficaces enim etiam huic apparuerunt Hippocrates et Galenus, ac Democritus frater ejus nothus natura, atque cum illis ii qui ex verbis eorum efferuntur, nobisque horum appellationes pro magnis remediis afferunt; ad Cyrum et Joannem martyres venit, sanitatem volens passionis acquirere, et credens quod acquisiturus penitus esset. Præterea non modico prolongato temporis intervallo, nihil proficiens mœrore affectus est, sanctis, dispensationibus quibusdam, differentibus sanitatem : et hoc passus ex diabolico procul dubio sensu, qui et ipsum inhibere sanitate voluit, et sanctorum recidere compassionem; manere ultra in templo non potuit; grave namque est acediæ vitium, et vehementer animabus diligentibus Deum adversum, et magnopere has lædit, nisi dum recens est, maturius id tanquam dæmonii meridiani flammam exstinguant. Quod leprosus facere differens, et non valens ultra ferre ipsius incendium, profectus recessit, relictis templo ac divinis martyrum charismatibus, et quantum in se erat infirmitatis propriæ sanitate.

Ταῦτα φέρων Ἠλίας τὰ στίγματα, τῆς ἁμαρτίας ὑπάρχοντα σύμβολα, ἅπερ ὁ Λόγος Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος ἐν ἀνθρώποις γενόμενος, καὶ κατὰ πνεῦμα καὶ κατὰ γράμμα τῶν ἀνθρώπων ἀπήλασεν, καὶ τὸν τότε θεραπευθέντα κατὰ τὸ γράμμα, λεπρὸν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως προσενέγκαι τὸ δῶρον ἐθέσπισεν καὶ μηδὲν πρὸς μηδενὸς ὠφελούμενος (ἄπρακτοι γὰρ κἀνταῦθα πεφύκασιν Ἱπποκράτης τε καὶ Γαλὴνὸς καὶ Δημόκριτος ὁ ἀδελφὸς ὁ νόθος τῆς φύσεως, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ τοῖς λόγοις αὐτῶν βρενθυνόμενοι, καὶ τὰς τούτων ἡμῖν προσηγορίας ἀντὶ μεγάλων φαρμάκων προσφέροντες), πρὸς Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἔρχεται, τοῦ πάθους ἴασιν θέλων πορίσασθαι, καὶ πιστεύων ὡς πάντως πορίσεται. Οὐκ ὀλίγου δὲ παρεκταθέντος χρονικοῦ διαστήματος, μηδὲν ὀνήσας ἠθύμησεν, τῶν ἁγίων οἰκονομίαις τισὶν ταμιευομένων τὴν ἴασιν· καὶ τοῦτο παθὼν ἐκ διαβολικοῦ δηλονότι φρονήματος, τοῦ καὶ αὐτὸν κωλῦσαι τῆς θεραπείας θελήσαντος, καὶ τὴν τῶν ἁγίων ἐκκόψαι συμπάθειαν, μένειν ἔτι κατὰ τὸ τέμενος οὐκ ἠδύνατο. Βαρὺ γὰρ τῆς ἀκηδίας τὸ πάθος, καὶ πάνυ ψυχαῖς φιλοθέοις πολέμιον, καὶ μεγάλα ταύτας ἀδικῆσαι δυνάμενον, εἰ μὴ θᾶττον αὐτὸ ὡς δαιμονίου φάσμα μεσημβρινοῦ νεανικῶς ἀποσβέσωσιν· ὅπερ ὁ λεπρὸς ποιεῖν ὑπερθέμενος, καὶ μὴ ἰσχύσας ἔτι φέρειν αὐτοῦ τὴν ἐκπύρωσιν, ἀπάρας ᾤχετο, καταλιπὼν τὸ τέμενος, καὶ τὰ τῶν μαρτύρων θεῖα χαρίσματα, καὶ ὅσον ἐπ' αὐτῷ τῆς οἰκείας ἀσθενείας τὴν ἴασιν.

Sed sancti per idem tempus eum invidiam passum quominus convalesceret contemplantes, miserati misericordiam præstiterunt, nihil curantes in se ab eo factam stultam injuriam. Cumque recederet, juxta sancti Metræ martyrium, mediante die in monachorum ei schematibus obviantes, ignorantiamque compassionis fingentes, unde veniret, et quo pergeret, percontati sunt. At ille quasi veraciter ignorantibus confessionem faciens, et sanctos nominavit, et templum asseruit. Sed martyres et causam iterum, propter quam illuc venerat, dicere præceperunt. Ille vero dixit : Causam videtis, manifesta enim hæc est, et non eget cujuspiam nuntio. Ast egregii sancti denuo sciscitabantur, dicentes : Et quam ob causam ante passionis libertatem discessisti? Et perseverantiæ tempus significavit, et quod nihil proficeret perseverans enuntiavit, testes ipsos turpes albores ostendens; non sanctos in hoc incusans, sed se indignum cum reverentia et lacrymis tanto munere asserens. Porro compatientissimi

Ἀλλ' οἱ ἅγιοι κατὰ τὸν καιρὸν αὐτῷ φθονηθέντα τῆς ῥώσεως θεασάμενοι, οἰκτείραντες ἐπηλέησαν, φροντίσαντες οὐδὲν τῆς εἰς αὐτοὺς ἀλογίας καὶ ὕβρεως. Ἀναχωροῦντι δὲ κατὰ τὸ Μητρᾶ τοῦ ἁγίου μαρτύριον μεσούσης ἡμέρας ἐν μοναχῶν ὑπαντήσαντες σχήματι, καὶ ἄγνοιαν συμπαθῆ προσποιησάμενοι, πόθεν ἔρχοιτο καὶ ποῦ πορεύοιτο προσηρώτησαν. Ὁ δὲ ὡς ἀληθῶς ἀγνοοῦσιν ἐπαγγελίαν ποιούμενος, καὶ τοὺς ἁγίους ὠνόμασεν καὶ τοὺς μῆνας ἔφρασεν. Ἀλλ' οἱ μάρτυρες καὶ τὴν αἰτίαν λέγειν ὅι' ἣν ἐκεῖ παρεγένετο διεκέλευον· ὁ δὲ, Τὴν αἰτίαν, ἔφησεν, βλέπετε· προφανὴς γὰρ αὕτη καὶ οὐ χρῄζει τινὸς τοῦ μηνύοντος. Οἱ δὲ θεσπέσιοι πάλιν ἐπύθοντο, Καὶ τίνος, λέγοντες, ἕνεκα πρὸ τῆς τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆς ἀνεχώρησας; παραμονῆς τὸν χρόνον ἐσήμανεν, καὶ ὡς οὐδὲν ὠφελεῖτο παραμείνας ἐμήνυεν, μάρτυρας τὰς εἰδεχθεῖς ἐκείνας λευκάδας ποιούμενος· οὐ τοὺς ἁγίους ἐν τούτῳ μεμφόμενος μὴ δυνηθέντας ἢ μὴ θελήσαντας, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀνάξιον σὺν εὐλαβείᾳ καὶ δάκρυσιν εἰπὼν τοῦ δωρήματος. Οἱ δὲ συμπα-

Digitized by Google

θέστατοι μάρτυρες ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐλεήσαντες. Πείθου καὶ νῦν ἡμῖν καὶ δρομέως ὑπόστρεφε, λέγουσιν, καὶ ὄψει Θεοῦ τὰ θαυμάσια, καὶ τὴν ἐπὶ σοὶ τῶν ἁγίων ἐπίσκεψιν. Πρὸς τὸ αὐτῶν οὖν ἀφικόμενος τέμενος, καμήλους εὑρήσεις ἐπὶ τὴν πηγὴν παριούσας ὡς τέτταρας, καὶ τῆς τετάρτης ἐπιμελῶς τὴν κόπρον δεξάμενος τῷ τῆς πηγῆς ἀνάλυσον ὕδατι, καὶ τούτῳ τῷ χρίσματι ἅπαν σου τὸ σῶμα κατάχρισον, μηδὲν ὅλως παρερχόμενος ἄχριστον, ἵνα μὴ τὸ τούτου μὴ χριόμενον μείνῃ πάλιν κατάστικτον καὶ ταύτῃ τῇ νόσῳ διηνεκῶς κατεχόμενον. Καὶ ταῦτα κατὰ πρόσωπον λέξαντες, ἀφανεῖς ἀθρόως ἐγένοντο.

Ὁ δὲ θείαν εἶναι τὴν ὄψιν εὐθὺς λογισάμενος, καὶ ὡς αὐτοί εἰσιν οἱ φαινόμενοι καὶ ταῦτα προστάξαντες μάρτυρες, σπουδαίως πρὸς τὸ σεπτὸν αὐτῶν ἔρχεται τέμενος, καὶ πρὸς τῆς πηγῆς τὰς λεχθείσας αὐτῷ καμήλους εὑράμενος, τὴν τῆς τελευταίας ὀνθὸν, ὡς εἶπον, ἐπέλαβεν, καὶ ταύτην τῆς αὐτῶν πηγῆς ἀποβρέξας τοῖς νάμασιν, ὅλον ἑαυτὸν περιέχρισεν. Ἔσχεν δὲ κἀνταῦθα φθονοῦντα τὸν δαίμονα. Τὰς γὰρ ὄψεις οὐκ ἔχρισεν τὸ χρίσμα, φησὶν, τὸ καθαῖρον αὐτὸν μυσαττόμενος· ὅθεν ἀκολούθως κατὰ τὴν τῶν ἁγίων θεόφραστον κέλευσιν, ὅλον μὲν αὐτοῦ τὸ σῶμα καθαρὸν τῶν στιγμάτων εὐθέως ἐγένετο, τὸ δὲ πρόσωπον ἔμεινεν διὰ βίου κατάστικτον· τῆς μὲν αὐτοῦ παρακοῆς οὐ κρυπτόμενος ἔλεγχος, τῆς δὲ τῶν μαρτύρων δυνάμεως καὶ παραλογιζομένης κελεύσεως κήρυξ ἀσίγητος καὶ μάρτυς ἀληθῶς ἀξιόπιστος· καὶ πολλὰ μὲν ἑαυτὸν τῆς παρακοῆς Ἠλίας ἐμέμψατο, ὤνησεν δὲ τὸ παράπαν οὐδὲν, ὥσπερ οὐδὲ Ἡσαῦ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτοῦ τὰ πρωτότοκα.

A martyres magis super eo miserti, acquiesce nobis etiam nunc, et citius revertere, inquiunt, et videbis mirabilia, et super te visitationem sanctorum. Ad eorum itaque templum profectus camelos invenies supra fontem adesse quatuor, et quarti stercus diligenter acceptum aqua fontis dissolve, et hac unctione totum corpus tuum inunge, nihil omnino prætermittens minus inunctum, ne hoc quod inunctum non fuerit, maneat rursus distinctionibus variatum, et ab hoc languore continuatim possessum. Et his in faciem illius edictis, repente disparuerunt.

At ille divinam fuisse visionem, et quod ipsi fuerint, qui apparuerant, et ista præceperant, martyres mox intelligens, festinanter ad venerabile templum ipsorum venit, et ante fontem jam dictis camelis inventis, novissimi stercus sicut dixerant sumpsit, et id fontis eorum rigans fluentis, totum sese perunxit. Habuit autem et hic iterum invidentem sibi diabolum; nam faciem non inunxit, quasi unctionem purgantem abominans; unde consequenter, juxta sanctorum deiloquam jussionem, totum quidem corpus ejus mundum a stigmatibus continuo factum est; porro facies permansit, tota vita sua, varietate distincta; inobedientiæ quidem ejus non occultanda correptio, virtutis autem martyrum et non contemnendæ jussionis præco non tacens, et testis revera fide dignissimus; et multum quidem semet Elias propter inobedientiam incusabat, sed nihil omnino profecit, quemadmodum nec Esau, qui etiam cum lacrymis requisivit primogenita sua.

B

C

ΙΔ'. *Περὶ Θεοπέμπτου τοῦ δαιμονιῶντος.*

Παρίτω μετ' Ἠλίαν εἰς μέσον ἡμῖν ὁ Θεόπεμπτος ἀκολουθίαν εὑράμενος εὔκαιρον, τῆς τῶν ἡγουμένων στοιχείων τῆς ἑκατέρων προσηγορίας φύλαξ συνθέσεως· καὶ σύντομον τῆς κατ' αὐτὸν θαυματουργίας ποιήσομαι τὴν διήγησιν, τέρπουσαν μὲν εὐσεβῶν τοὺς ἀκούοντας, ἀναγγέλλουσαν δὲ τὰ τῶν ἁγίων κατὰ δαιμόνων φοβερώτατα τρόπαια. Ἐδαιμονία δεινῶς ὁ Θεόπεμπτος, καὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρχεν οὐδείς, ὅστις αὐτὸν θεωρῶν οὐκ ἐδάκρυσεν. Φιλοῦσι γὰρ ὡς ἐπίπαν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς τοιούτῳ μᾶλλον κατεχομένους νοσήματι κατακάμπτεσθαι, ὅτι τάχα μὴ πάθος καθέστηκεν σώματος. Τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς εἴσω παραδείσου γευσάμενος φυσικῶς ὑπηνέχθη τοῖς πάθεσιν, καὶ δουλεύει φθορᾷ καὶ τοῖς τῆς φθορᾶς ὀλισθήμασιν καὶ μήπω θανὼν ἰδιώμασιν μέχρι τῆς πάντων κοινῆς ἀναστάσεως, ἔνθα φθορά τε καὶ τὰ τὴν φθορὰν συνεισάγοντα θανάτῳ, παντελῶς καταλύεται. Ἀλλὰ ψυχῆς ἀθανάτου παρὰ φύσιν τὸ νόσημα, καὶ φύσεως ἀφθάρτου χάριτι Θεοῦ τοῦ ποιήσαντος ἀλλοίωσίς τις καὶ πάθος φθορᾶς παραπλήσιον δαιμόνων ἐπηρεία τικτόμενον· εἰ καὶ Θεοῦ ὑπερβολῇ φιλανθρωπίας δεικνύμενον πρὸς ὠφέλειαν γίνεσθαι τῶν πασχόντων αὐτὸς συνεχώρησεν.

Τούτῳ Θεόπεμπτος τῷ νοσήματι ὀκτὼ καὶ δέκα ἐδουλεύσας τοῖς ἔτεσιν, καὶ μηκέτι φέρειν τοῦ δαί-

XIV. *De Theopompo dæmonizante.*

Accedat post Eliam nobis in medium Theopompus, congruentiam opportunam primorum elementorum in amborum nominis positione custodiens, et brevem faciat in se patrati miraculi narrationem, quæ pie delectari faciat audientes, et sanctorum contra dæmones tropæa denuntiet metuenda. Dæmonizabat acriter Theopompus, et hominum erat nullus qui eum videns non lacrymaretur. Amant enim ex more homines incurvari, maximeque ad eos qui hujusmodi passione premuntur, quia fortasse non vitium corporis exstat; hoc enim ab initio cum de ligno inobedientiæ in paradiso gustatum fuisset, naturaliter subjectum est passionibus et servit corruptionis etiam nondum moriens proprietatibus, usque ad communem omnium resurrectionem; ubi corruptio, et quæ corruptionem inferunt mortes, modis omnibus destruentur; sed animæ immortalis præter naturam est languor, et naturæ incorruptibilis gratia Dei qui fecit eam, commutatio quædam, et corruptioni passio est similis, dæmoniorum suggestione nata, et odio nostri statuta; quamvis Deus supereminentiam miserationis ostendens non id nisi ad patientium fieri utilitatem indulserit.

Huic Theopompus cum languori annis decem et octo servisset, et ultra ferre dæmonis rabiem minime

D

Digitized by Google

valuisset, ad martyres qui hanc destruunt et persequuntur, Cyrum scilicet et Joannem, accedit : labore vero multo vastum itineris spatium transigens, pedibus enim hoc propter pecuniarum fecit inopiam; et cum post occasum solis tandem aliquando ad martyrium pervenisset, fatigationeque plurima virtutem jam propriam consumpsisset, in exteriori ecclesiæ recubuit porticu, non valens ultra saltem illud breve consumere spatium; sed ingressum templi, ac si magnum quiddam et operosum, reservavit in crastinum. Illic autem ei tota nocte dormienti assistunt in somnis, propriis formis et non extraneis utentes, clementissimi martyres; et vocantes eum ex nomine, Frater, aiunt, Theopompe, ecce qui tibi molestus erat, et tribulabat, malignum spiritum, in nomine Jesu Christi qui propter nos crucem toleravit, expulimus. Sed surgens, gratiarum Deo actionibus persolutis, ad tuam recede domunculam. Qui videri ab hominibus solem non sustinens, una cum dæmonio etiam labore quem ex itinere habebat deposito, surgit celeriter illinc ubi erat recubans, et ingressus templum et gratiarum actione super maxima sanitate decantata Deo, atque martyribus qui se in Deo curaverant, gaudens pariter et exsultans, atque magni prædicans opus miraculi, abiit.

A

B

XV. *De Joanne ulceroso.*

Bene autem et Joannes imitatus Theopompum præsens tempus observavit, inconfusam et ipse compositionem elementorum custodiens, et ad alios volentem pergere calamum, se pertransire non enarratum minime perferens. Ergo et quæ circa eum gesta sunt, opportune scribamus, mirantes ipsius sobrietatem pariter et acumen. Passionem Joannes habuit inhumanam, quæ omnibus, ut ita dicamus, corporalibus passionibus major est et amarior, ideoque fortassis a medicis elephantis designatur æquivoca. Sicut enim illud animal ab aliis quadrupedibus fortitudine differt et magnitudine corporis (aiunt autem illud recordari mali adversus eos qui se contristaverint, et post multa si potuerit annorum curricula ulcisci amare in eum qui se contristasse dignoscitur), ita et hanc aliis passionibus majorem esse malitiam medici perspicientes, elephantis nomine nuncuparunt. Moyses vero et eum, qui elephantino morbo premebatur, extra castra et civitatem, cum leproso sequestrat, per leprosum quidem peccati exsilio relegans varietatem, per eum vero qui elephantinum morbum incidit, morum forsitan feritatem.

C

D

Dicunt autem eum et sacratissimi Ecclesiæ doctores multam elephantinum morbum habentium fecisse providentiam, arcereque marium cum feminis coitum, usque ad perfectam femineam menstrui purgationem, quam per dies septem venire constat; ita ut hinc languor qui ex elephantino morbo corporibus connascitur et concrescit, causam parentes habeat, et horum circa coitus maturi certique temporis incontinentiam et excessum; quod

μονος τὴν λύτταν δυνάμενος, τοῖς ταύτην καταργοῦσίν τε καὶ διώκουσιν Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ προσέρχεται μάρτυσιν. Καμάτῳ δὲ πολλῷ διανύσας τὸ συχνὸν τῆς πορείας διάστημα (ποσὶν γὰρ τοῦτο διὰ τὴν τῶν χρημάτων ἀπορίαν πεποίητο), καὶ καταλαβὼν μετὰ δύσιν ἡλίου μόλις ποτὲ τὸ μαρτύριον, καὶ κόπῳ πλείονι δαπανήσας ἤδη τὴν δύναμιν, κατὰ τὸν ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἀνεκλίθη περίβολον· μὴ δυνηθεὶς ἔτι κἀκεῖνο τὸ βραχὺ βαδίσαι διάστημα, ἀλλὰ τὴν εἰς τὸ τέμενος εἴσοδον, ὡς μέγα τι καὶ δυσέργαστον ταμιευσάμενος εἰς τὴν αὔριον. Ἐκεῖ δὲ πᾶσαν τὴν νύκτα αὐτῷ καθευδήσαντι, κατ' ὄναρ ταῖς οἰκείαις μορφαῖς, καὶ οὐ ξέναις, χρησάμενοι οἱ φιλάνθρωποι παρίστανται μάρτυρες· καὶ καλέσαντες αὐτὸν ἐξ ὀνόματος, Ἀδελφὲ Θεόπεμπτε, λέγουσιν, ἰδοὺ τὸ παρενοχλοῦν σοι καὶ θλίβον σε πνεῦμα πονηρὸν ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δι' ἡμᾶς σταυρὸν ὑπομείναντος, ἀπηλάσαμεν. Ἀλλὰ ἀναστάς, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, πρὸς τὸ σὸν ἀναχώρει δωμάτιον. Ὁ δὲ φανῆναι μὴ περιμείνας ὑπὸ ἀνθρώπων τὸν ἥλιον, σὺν τῷ δαιμονίῳ καὶ τὸν ἐξ ὁδοιπορίας ἀποθέμενος κάματον, ἀνίσταται ταχέως ὅθεν ἦν ἀνακείμενος, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ τέμενος, καὶ τὴν χάριν τῆς μεγίστης ἰάσεως ἅπασαν Θεῷ καὶ τοῖς μάρτυσιν, χαίρων ὁμοῦ καὶ σκιρτῶν, καὶ τὴν μεγαλουργίαν κηρύττων τοῦ θαύματος, ἀπελήλυθεν.

ΙΕ'. *Περὶ Ἰωάννου τοῦ λελωβημένου.*

Καλῶς δὲ καὶ Ἰωάννης μιμούμενος τὸν Θεόπεμπτον, τὸν παρόντα καιρὸν ἐπετήρησεν, ἄγαν ἀσύγχυτον καὶ αὐτὸς τῶν στοιχείων φυλάττων τὴν σύνθεσιν, καὶ πρὸς ἄλλους ἰέναι τὸν κάλαμον θέλοντα, μὴ συγχωρῶν παρελθεῖν αὐτὸν ἀδιήγητον. Οὐκοῦν καὶ τὰ κατ' αὐτὸν εὐκαίρως συγγράψωμεν, θαυμάσαντες αὐτοῦ τὸ ὀξὺ καὶ νηφάλιον· Πάθος Ἰωάννης ἔσχεν ἀπάνθρωπον, ὃ πάντων εἰπεῖν τῶν σωματικῶν παθῶν μεῖζόν ἐστιν καὶ πικρότερον, καὶ διὰ τοῦτο τάχα πρὸς τῶν ἰατρῶν τὴν τοῦ ἐλέφαντος ὁμωνυμίαν σημαίνεται. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνο τὸ ζῶον τῶν ἄλλων τετραπόδων ἀλκῇ διαφέρει καὶ μεγέθει τοῦ σώματος (φασὶ δὲ αὐτὸ καὶ πρὸς τοὺς λυποῦντας μνησίκακον, καὶ μετὰ πολλὰς ἐτῶν περιόδους ἀμείβεσθαι πικρῶς, εἰ δυνηθῇ, τὸν λυπήσαντα), οὕτω καὶ τοῦτο τῶν ἄλλων παθῶν πολὺ μεῖζον ἰατροὶ κακίᾳ σκοπήσαντες, τῷ τοῦ ἐλέφαντος ὀνόματι προσηγόρευσαν. Μωϋσῆς δὲ καὶ τὸν ἐλεφαντιάσεως νόσῳ κρατούμενον, ἔξω παρεμβολῆς τε καὶ πόλεως μετὰ τοῦ λεπροῦ διωρίσατο· διὰ μὲν τοῦ λεπροῦ τὸ τῆς ἁμαρτίας ἐξορίσας παμποίκιλον, διὰ δὲ τοῦ ἐλεφαντιῶντος τάχα τὸ τῶν παθῶν ἐκδιώξας ἄγριον.

Λέγουσιν δὲ αὐτὸν καὶ οἱ θεῖοι τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι, πλείστην τῶν ἐλεφαντιώντων ποιούμενοι πρόνοιαν εἴργειν ἀῤῥένων τὴν πρὸς τὰ γύναια σύνοδον, μέχρι τελείας τοῦ θήλεως ἐκ τῶν μηνιαίων καθάρσεως, ἥτις δι' ἡμερῶν ἑπτὰ παραγίνεσθαι πέφυκεν· ὡς ἔνθεν τοῖς ἐλεφαντιῶσιν τὰ σώματα γίνεται, συντικτομένου καὶ συναύξοντος τοῦ νοσήματος, αἰτίαν τοὺς φύσαντας ἔχοντος, καὶ τὸ τούτων περὶ τὰς συνόδους ἀκρατές τε καὶ ἄωρον· καὶ τῇ

Digitized by Google

κτηνώδει φύσει προσεῖναι τῶν Ἰὼβ τοῦ δικαίου φίλων τις ἐμαρτύρησεν, « Ὥραν, βοῶν, ἔθετο κτήνεσιν, οἴδασιν δὲ κοίτης τάξιν· » καὶ ταύτῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰκότως μεμφόμενος, ὡς ὥραν μίξεως οὐ γινώσκοντας, ἣν καὶ τιμᾷ καὶ φυλάττει τὰ ἄλογα. Τούτῳ δέ τινες πάθει τῆς ἐλεφαντιάσεως καὶ τὸν Ἰὼβ ὡς δεινῷ καὶ μεγάλῳ πεπαικέναι τὸν διάβολον λέγουσιν. Ἐξῆλθεν δὲ, φησὶν, ὁ διάβολος ἀπὸ τοῦ Κυρίου καὶ ἔπαισε τὸν Ἰὼβ ἕλκει πονήρῳ, ἀπὸ ποδῶν μέχρι κεφαλῆς, τῷ μεγέθει τοῦ τραύματος αἰχμάλωτον αἱρεῖν ἐλπίσας τὸν δίκαιον, εἰ καὶ μηδὲν ὧν ἤλπισεν ἔδρασεν, ἐπὶ πέτραν τοῦ δικαίου, καὶ οὐ ψάμμον ἐρηρεισμένον ἔχοντος τὸν θεμέλιον. Κἀκεῖνος μὲν ὑπομονῇ νικήσας τὸν παίσαντα, τὸν τῆς νίκης ἤρατο στέφανον. A

Ἰωάννης δὲ, τούτῳ κρατούμενος τῷ νοσήματι, καὶ κατὰ μικρὸν ὑπ' αὐτοῦ δαπανώμενος, παρὰ ἰατρῶν οὐχ εὑρὼν τὸ γλυκὺ τῆς ἰάσεως, ἐπὶ Κῦρον ἔρχεται τὸν παυσίκακον καὶ Ἰωάννην τὸν Κύρου συμμάρτυρα, πιστεύων Χριστοῦ τοῖς θεραπεύουσιν, ὡσεὶ μόνον εἰ θέλοιεν, εὐθὺς αὐτὸν ἰαθήσεσθαι. Οἱ δὲ, τὸν πρόσφυγα θεασάμενοι, καὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγασάμενοι, βραχύτατον αὐτὸν πάνυ καιρὸν παρὰ τὸν αὐτῶν σηκὸν φιλοφρονησάμενοι, καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς πίστεως ἄξιον δεδωκότες ἀντάλλαγμα τὴν ῥῶσιν, ἀπέλυσαν. B

Γράψω δὲ καὶ τὸ φάρμακον, δι' οὗ τοιοῦτον ἀῤῥώστημα οἱ μάρτυρες εὐμαρῶς ἐθεράπευσαν, μήπως ἰατρῶν οἱ περίεργοι, Ἱπποκράτειόν τι προσενέγκαι τοὺς ἁγίους νομίσωσιν, καὶ ταύτῃ τὴν ἄῤῥητον αὐτῶν σκορακίσωσιν δύναμιν, Ἱπποκράτην αἴτιον καὶ Γαληνὸν τῆς ἰάσεως, καὶ οὐ τοὺς μάρτυρας τοὺς δεδρακότας κηρύττοντες. Ἅλας ἦν τὸ βοήθημα, πρὸς ὃ παλαιὸν αὐτῆς εἶδος τὴν ψάμμον μετενέχθησαν μετὰ τὴν λείωσιν· τοῦτο γὰρ οἱ ἅγιοι δι' ἐνυπνίων τὸ βοήθημα παντὶ προσενέγκαι τῷ σώματι τῷ τὴν ἱερὰν ἔχοντι νόσον προσέταξαν. Ὁ δὲ σπουδαίως τὸ κελευσθὲν ἐργασάμενος, σπουδαιότερον τὴν νόσον ἀπέθετο. Ὥσπερ γὰρ ἐκείνῳ τῷ νάματι τῆς ῥευστῆς ὑπάρχοντι φύσεως, στάσις οὐκ ἦν προσφερομένῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἅμα τοῦ προσενεχθῆναι πρὸς τοὔδαφος ἔῤῥεεν, καίτοι μεμιγμένην ἔχον τὴν ὕαλον· οὕτως οὐδὲ τὸ τῆς ἐλεφαντιάσεως νόσημα μένειν ἠδύνατο, τούτου προσενεχθέντος αὐτῷ τοῦ κιταῤῥέοντος ὕδατος· ἀλλὰ τούτοις συνέῤῥεεν δεδοικὼς τοὺς θεσπίζοντας, καὶ τάχα δι' αὐτοὺς καὶ μιχθεῖσαν τοῖς ὕδασιν ὕαλον. Ἡμεῖς δὲ καὶ τοῦτο πρὸς αἶνον τῶν δεδρακότων τὸ θαῦμα συγγράψαντες, ἑτέρου γραφὴν ποιησώμεθα θαύματος, σὺν πᾶσιν ὑμνοῦντες τοῖς ἰαθεῖσιν τοὺς μάρτυρας. C D

etiam bestiali naturæ inesse, Job justi amicorum quidam testatus est. « Tempus, clamat, posuit pecoribus, sciunt autem cubilis ordinem ; » et hoc modo convenienter homines reprehendens, tanquam commistionis tempus ignorantes, quod videlicet honorent et observent rationabilia animantia. Hac vero passione elephantini morbi quidam tanquam dira et magna Job percussum a diabolo dicunt : Exivit autem diabolus, inquit, a Domino, et percussit Job ulcere pessimo a pedibus usque ad caput ; magnitudine vulneris, captivum tollere sperans justum ; licet nil eorum gesserit quæ speravit, cum supra petram justus et non super arenam fundamentum haberet innixum. At ille, patientia vincens percutientem, victoriæ tulit coronam.

Joannes autem, cum hoc languore premeretur, et paulatim ab eo consumeretur, a medicis non inventa dulcedine sanitatis, ad Cyrum venit malum compescentem, et Joannem Cyri commartyrem, credens Christi famulis, quod si tantum vellent, ipse continuo sanaretur. At illi, videntes profugum, et fidem ejus admirantes, brevi hunc valde tempore, in templo suo benigne tractatum, fidei ipsius in commutationem digna incolumitate data, dimiserunt.

Scribam interea et ipsum quoque remedium, per quod talem martyres infirmitatem facile curaverunt ; ne medicorum curiosi Hippocraticum quiddam attulisse sanctos existiment, et taliter ineffabilem ipsorum virtutem irrideant, Hippocratem auctorem vel etiam Galenum sanitatis, et non martyres qui patravere, prædicantes. Vitrum erat auxilium, ad veterem speciem suam, in arenam scilicet spissa contritione transductum, et solis aquis postquam tritum fuit immistum ; hoc enim per somnia sancti illi adjuvamentum toto afferri corpori, ei qui sacrum habebat morbum, jusserunt ; qui festinanter, quod jussum fuerat operatus, festinantius languorem ejecit. Sicut enim illi fluento, qui est naturæ fluidæ, status non erat, dum corpori afferretur, sed mox ut allatum esset, in pavimentum fluebat, quanquam mistum vitrum haberet, ita nec elephantini morbi languor manere poterat, cum allata sibi aqua defluebat, sed cum his fluebat, eos qui præceperant metuens, et propter eos quoque forsitan vitrum illud aquis immissum. Nos autem et hoc ad laudem patrantium conscripto miraculo, alterius faciamus scripturam miraculi, cum omnibus laudantes, qui sanati sunt, martyres.

ΙϚ'. *Περὶ Ζαχαρίου τοῦ τοὺς διδύμους πασχήσαντος.*

Μικροῦ καὶ Ζαχαρίας ἡμᾶς ὁ βραδύτατος ἔλαθεν, οὐ πάθει ποδῶν τὴν βραδύτητα κτησάμενος, ἀλλ' ἑτέρᾳ νόσῳ τοῦ τάχους στερούμενος ταῖς τῶν γεννητικῶν ὀργάνων οἰδήσεσι κωλυόμενος. Ταῦτα γὰρ ἤλγει τε καὶ ἐξογκοῦτο δι' ὧν τῶν εὐνούχων ἡ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους διάκρισις γίνεται· οὐ μόνον

XVI. *De Zacharia qui languorem testiculorum patiebatur.*

Propemodum et Zacharias nos ille tardissimus latuit, non passione pedum tarditatem habens, sed alio languore velocitate carens, neque pedum virtutis, ut reor, minus quid possidens, sed genitalium tumoribus organorum prohibitus. Hæc enim dolebat simul et gravabatur, per quæ inter eunuchos

Digitized by Google

et alios homines discretio fit, non solum pene immobili gressu ex hoc usus, vix sese nobis tanquam apem in hieme demonstravit; sed super hujusmodi languore fortassis et ipse confusus, et suam ipsius volens occultare infirmitatem; quanquam super animæ jussi sumus erubescere, non super corporis passionibus. « Erubescant enim impii et deducantur, inquit, in infernum [1]. » Et iterum: « Erubesce, Sidon, ait mare [2]; » idololatriam Sidonis nomine indicans. Et rursus: « Confundantur, et revereantur omnes qui oderunt Sion [3]. » Dominus quoque in confusionem mittendos æternam, non eos qui corporalibus passionibus prægravantur; ipse enim infirmitates nostras et languores portavit; sed eos qui secundum animam infirmantur, et malorum operarios actuum, dixit.

Alii quippe languorum sunt non voluntarii, quotquot scilicet corporis et circa corpus esse noscuntur. Alii vero voluntarii, et qui ex nostro gignuntur consilio, quotquot videlicet animæ intellectualis et liberum habentis arbitrium, pulchritudinem dissipant; et ideo super his qui primo dicti sunt, nullus nos sanctorum accusasse unquam apparet, non lex, non propheta, non justus, non apostolus, non magister (his enim et ipsi omnes subjecti sunt, tanquam hi qui simile nostro corpus portaverunt), non ipse Dominus factus homo, et exsistens similis nobis passibilis, et per corpus et rationabilem animam unius nobiscum substantiæ. Super animæ vero voluntariis et non necessariis passionibus questi sunt universi, lex videlicet puniens congruentem vitio pœnam definiens, prophetæ ab his abstinendum jubentes, et meliora providendum hortantes, justi eas deserere commonentes, apostoli transmigratione earum manu ducentes, et magistri harum fugam insinuantes. At vero Dominus primus nobis justitiæ viam ostendens, et semitam ab animæ passionibus perfecte recedendi primus inveniens, omnibus Discite a me, misericorditer est affatus. Pro his enim pœnas pro eo quod in nobis profecto earum exsistentia sit, luemus et sustinebimus: propter has et judicabimur, et tribunali Christi assistemus, cum de cœlo judex advenerit reddere unicuique secundum opera sua, et non secundum vitia corporis. « Omnes enim nos, inquit, manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum [4]. »

Ergo incassum super vitio corporali Zacharias erubescebat, et quotquot super corporis passionibus confunduntur, causas confusionis ignorantes, et hujus non bene ordinem reversantes. Licet hic vix apparuerit, et sero, aliquando verumtamen profectus ad sanctorum venit basilicam, quos deprecabatur, et iterum supplicabat, quo se a gravedine liberarent. At illi, ad eum noctu venientes, conveniunt asserentes: Zacharia, quid ad nos venisti?

A δὲ τὸ ἐκ τούτου δυσκινήτῳ βαδίσματι χρώμενος, ἑαυτὸν ἡμῖν ὡς ἐν χειμῶνι μέλισσαν ἔδειξεν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τοιούτῳ νοσήματι τάχα καὶ αὐτὸς αἰσχυνόμενος, καὶ κρύπτειν ἐθέλων ἑαυτοῦ τὴν ἀσθένειαν, καίτοι ψυχικοῖς οὐ γὰρ σωματικοῖς ἐπαισχύνεσθαι προσετάχθημεν πάθεσιν· « Αἰσχυνθείησαν γάρ, φησίν, οἱ ἀσεβεῖς καὶ καταχθείησαν εἰς ᾅδου· » καὶ πάλιν· « Αἰσχύνθητι, Σιδών, εἶπεν ἡ θάλασσα· » τὴν εἰδωλολατρείαν τῷ τῆς Σιδώνος δηλώσας ὀνόματι· καὶ αὖθις· « Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν πάντες οἱ μισοῦντες Σιών· » καὶ ὁ Κύριος δὲ τοὺς εἰς αἰσχύνην ἐκπεμπομένους αἰώνιον, οὐ τοὺς σωματικοῖς βρίθοντας πάθεσιν (αὐτὸς γὰρ καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν), ἀλλὰ τοὺς ψυχικῶς ἀσθενήσαντας καὶ φαύλων ἐργάτας γενομένους πράξεων εἴρηκεν.

Τὰ μὲν γάρ ἐστιν τῶν νοσημάτων ἀκούσια, ὅσα σώματος καὶ περὶ σῶμα γνωρίζεται· τὰ δὲ ἑκούσια καὶ γνώμης ἡμετέρας κυήματα, ὅσα ψυχῆς αὐτεξουσίου καὶ νοερᾶς κάλλος λυμαίνεται· καὶ διὰ τοῦτο περὶ μὲν τῶν προτέρων οὐδεὶς ἡμῖν τῶν ἁγίων ἐγκαλέσας φαίνεταί ποτε, οὐ νόμος, οὐ προφήτης, οὐ δίκαιος, οὐκ ἀπόστολος, οὐ διδάσκαλος (τούτοις γὰρ καὶ αὐτοὶ πάντες ὑπέκειντο, ὡς σῶμα ἡμῖν παραπλησίως φορέσαντες· οὗ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος γενόμενος ἄνθρωπος καὶ χρηματίσας ἡμῖν ὁμοίοπαθής, καὶ διὰ σῶμα καὶ ψυχὴν λογικὴν ὁμοούσιος)· περὶ δὲ τῶν τῆς ψυχῆς προαιρετικῶν καὶ οὐκ ἀναγκαίων παθῶν ἐνεκάλεσαν ἅπαντες, νόμος μὲν τιμωρούμενος, καὶ κατάλληλον ὁρίζων τῷ πάθει τὴν κόλασιν· προφῆται τούτων ἀπέχεσθαι, καὶ τὰ κρείττω μεταποιεῖσθαι κελεύοντες· δίκαιοι παραινοῦντες αὐτῶν τὴν ἀπόλειψιν, ἀπόστολοι χειραγωγοῦντες πρὸς τὴν ἀπ' αὐτῶν μετανάστασιν, διδάσκαλοι τούτων ἡμῖν τὴν φυγὴν ὑποφαίνοντες. Ὁ δὲ Κύριος πρῶτος ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν ἐνδειξάμενος, καὶ τρίβον τῆς ἀπὸ τῶν ψυχικῶν παθῶν τελείας ἀναχωρήσεως πρῶτος εὑράμενος, πᾶσιν τὸ, Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, φιλανθρώπως ἐφθέγξατο. Ὑπὲρ τούτων γὰρ τὰς εὐθύνας ὡς ἐν ἡμῖν οὔσης αὐτῶν δηλονότι τῆς ὑπάρξεως ἀπαιτούμεθα· καὶ ὑφέξομεν καὶ κρινόμενοι καὶ βήματι Χριστοῦ παριστάμεθα, ὅταν ἐξ οὐρανοῦ ὁ κριτὴς παραγίνεται ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὐ κατὰ τὰ πάθη τοῦ σώματος. « Πάντες γάρ, φησίν, παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος πρὸς ἃ ἔπραξεν διὰ τοῦ σώματος, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον. »

Οὐκοῦν μάτην ἐπὶ πάθει σωματικῷ καὶ Ζαχαρίας αἰσχύνεται, καὶ ὅσοι κατ' αὐτὸν ἐπὶ σωματικοῖς αἰσχύνονται πάθεσιν, τῆς αἰσχύνης ἀγνοοῦντες τὰ αἴτια, καὶ ταύτης τὴν τάξιν οὐ καλῶς ἀντιστρέφοντες. Ἀλλ' εἰ καὶ μόλις ἐφάνη ὀψέ ποτε, πλὴν ὅμως ἀφίκετο καὶ τὸ τῶν ἁγίων κατέλαβεν τέμενος· καὶ τούτοις ἐδέετο καὶ πάλιν ἱκέτευεν ἀπαλλαγῆναι τοῦ τῶν διδύμων βαρήματος. Οἱ δὲ νυκτὸς πρὸς αὐτὸν ἐλθόντες καθεύδοντα. Ζαχαρία, τί, φασὶν, πρὸς ἡμᾶς παρανέγονας;

[1] Psal. xxx, 18. [2] Isa. xxiii, 4. [3] Psal. cxxviii, 5. [4] II Cor. v, 10.

Digitized by Google

Ὁ δὲ τὴν αἰτίαν ὑπερυθριῶν πως αἰδούμενος ὑπ- A Qui erubescens atque reveritus, causam eis dixit.
εδείκνυεν. Οἱ δὲ μάρτυρες, παιδεύοντες αὐτὸν ἐπὶ Porro martyres, corripientes eum ne super corpo-
σωματικοῖς παθήμασιν μὴ αἰσχύνεσθαι, δεῖξαι αὐ- ris passionibus erubesceret, ostendere sibi partes
τοῖς τὸ πάθος ἠνάγκαζον εἰς τὰ παιδοποιὰ προσ- præcipiebant quæ filios procreant, quæque passio-
έταττον μόρια. Ὁ δὲ τὸ κελευσθὲν αἰσχύνης ἀνά- nem cernebantur habere : at ille quod jussum est
πλεως ἔπραττεν · ἀντιστῆναι γὰρ δι' αἰδὼ τοῖς κε- licet plenus verecundia gessit, resistere quippe ob
λεύουσιν οὐκ ἠδύνατο. Οἱ τὰ λεχθέντα μόρια ἠρέμα pudorem jubentibus non valebat. Qui prædictas
πως ταῖς χερσὶ καταψήξεσιν φυγαδεύσαντες, οἶκοι corporis partes leniter manibus confricantes, et
χωρεῖν ἐπιτρέπουσιν· Ἰδοὺ, φησὶν, κακὸν ἔχεις οὐδὲν, tumoris pondus confricationibus effricantes, do-
ἀλλ' ἀναστὰς εἰρηνοποιοῦ τὴν εἰς οἶκον ἐπάνοδον. Ὁ mum repedare præcipiunt : Ecce, inquiunt, mali
δὲ στραφεὶς μετ' ἐκεῖνον τὸν ληξίπονον ὄνειρον, συν- nihil habes, sed surge, in pace ad domum fac re-
αποπτάσας αὐτῷ τῶν διδύμων τὰς οἰδήσεις ἐπεγί- ditum. Ille autem conversus post illam visionem
γνωσκεν, καὶ πόνου λυτρωθεὶς καὶ κακίστου βαρή- quæ dolorem compresserat, cum ea simul avo-
ματος · καὶ ταῖς εὐφημίαις στεφανώσας τοὺς τούτων lasse testiculorum tumores cognovit, et dolore
αὐτὸν ἐλευθερώσαντας μάρτυρας, καὶ Χριστὸν τὸν pessimaque gravedine liberatus, laudibusque re-
δι' αὐτῶν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῷ ὀρέξαντα τοῦ νοσήμα- B dimitis martyribus qui se tali liberaverant a lan-
τος, ἀπελήλυθεν. guore, Christum qui per eos sibi hanc libertatem porrexerat passionis glorificavit, atque recessit.

ΙΖ'. *Περὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσώρου τοῦ σεσηπμένους τοὺς μηροὺς ἔχοντος.*

XVII. *De Joanne Chrysone qui putrefacta femora habuit.*

Καὶ Ἰωάννου δὲ μνημονεύσωμεν, οὐκ ἐπειδὴ τῶν εὐπατρίδων ἦν, καὶ τῶν ἐπὶ χρυσῷ βρενθυνομένων ἐτύγχανεν· ἔνθεν γὰρ καὶ Χρυσώνης ἐλέγετο, τοῦ τε κτήματος καὶ τῆς ἐγχειρήσεως πρὸς τοῦτο αὐτὸν συνωθούντων τὸ ὄνομα· οὐκ ἂν γὰρ Χρυσώνης καὶ χρυσίου χηρεύων ἐλέγετο, εἰ μὴ κτῆμα χρυσίου λαμπρότερον πρὸς τῶν ἁγίων τὴν ῥῶσιν ἐδέξατο · ὃ καὶ πᾶσιν ἀφθόνως τοῖς προσιοῦσιν χαρίζονται, μηδένα τῆς αὐτῶν δωρεᾶς ἀποστρέφοντες, εἰ μή λίαν τις ᾖ βδελυρὸς καὶ τῆς αὐτῶν εὐεργεσίας ἀνάξιος, ἢ δι' ἀπιστίαν κληρωσάμενος τὸ ἀνάξιον, ἢ δι' ἔργων μο- C χθηρῶν ἀνεπίστροφον βούλησιν. Ἐγὼ δὲ καὶ ἑνὸς ἢ δευτέρου προϊόντος τοῦ λόγου τοιούτου μνησθήσομαι, μηδεμίαν πρὸς τῶν ἁγίων καρπωσάμενος τὴν ὠφέλειαν· ἵνα τούτων τὸν περὶ πίστεως ζῆλον καὶ τὴν πρὸς τὰ φαῦλα τῶν ἔργων εἰδότες ἀπέχθειαν, ἀρέσκειν αὐτοῖς περὶ βίον καὶ πίστιν σπουδάζοιεν.

Et Joannis quoque memoriam faciemus, non quia nobilis erat ex his qui super auro se jactant, hinc enim et Chrysones diceretur, pecunia et officio ad hoc eum compellentibus nomen : neque enim Chrysones et auro non destitutus diceretur, nisi sanitatem rem videlicet auro fulgentiorem a sanctis per fidem utique percepisset, quam omnibus ad se accedentibus copiose largiuntur, neminem a suo munere avertentes, nisi quis nimis sit abominandus, et beneficio eorum prorsus indignus, vel ob incredulitatem sentiatur, ut indignus exsistat, aut per opera mala inconvertibilem habeat voluntatem. Ergo aut unius vel duorum, procedente sermone, hujusmodi memoriam faciemus, qui nullius utilitatis consecuti sunt fructum, ad cautelam eorum qui erunt postmodum accessuri, ut horum pro fide zelum, et contra prava opera inimicitiam non ignorantes, vita illis et fide placere festinent.

Ἰωάννης οὖν οὗτος ὁ τῇ τοῦ χρυσίου κτήσει τε καὶ προσηγορίᾳ γαυρούμενος, νόσῳ δεινῇ περιπέπτωκεν, οὔτε λόγῳ φατῇ, οὔτε παισὶν ἰατρῶν εὐχερεῖ πρὸς τὴν ἴασιν · τοὺς γὰρ μηροὺς ὁ ἀνὴρ ὡς ἔκ τινος θείας ὀργῆς κατεδάπτετο · καὶ σαπέντος αὐτοῦ τοῦ τοὺς μηροὺς περιέχοντος δέρματος, καὶ πάντοθεν δι' ὑπερβολὴν διερρωγότος τῆς σήψεως, αἱ σάρκες αἱ τούτῳ D καλυπτόμεναι πρότερον, τοῦ οἰκείου γυμνωθεῖσαι πάμπαν ἐνδύματος, καὶ ἔνδυμα ὃ πρὸς τῆς φύσεως ἔλαχον ἀπολέσασαι, χωριζόμεναι τῶν ὀστέων ἀπέπιπτον, τῷ περιστέλλοντι κατὰ βραχὺ συνσηπόμεναι δέρματι καὶ πρὸς γῆν καταῤῥέουσαι.

Itaque Joannes iste, qui auri possessione atque appellatione gloriabatur, languorem incurrit acerrimum, qui scilicet nec ad fandum verbo possibilis, nec erat medicorum discipulis facilis ; femur quippe hujus viri quædam quasi divina ira mandebat, et cum pellis quæ femur circumdabat tabefacta, et undique nimietate putredinum dirupta fuisset, carnes quæ hac velabantur, primitus proprio denudatæ penitus indumento, et molis tumore quem a natura sortitæ fuerant perdito, separatæ ab ossibus decidebant, cum tegente se pelle paulatim in putredinem versæ, et ad terram dilapsæ.

Ὡς δὲ χρόνον συχνὸν ἐν τῇ νόσῳ διέτριψεν ψυχρολογίαις ἰατρῶν ἀπατώμενος καὶ μηδὲν ἐξ αὐτῶν ὠφελούμενος, εἰ μὴ λόγον εἰς ἀέρα λυόμενον, καὶ τοῦ τραύματος οὐχ ἁπτόμενον · οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ χρόνιον τοῦ νοσήματος, καὶ τὸ ταῖς ἀλγηδόσιν ἐλεεινῶς ἐγκατακεῖσθαι, μόλις ποτὲ καὶ τὸ πρὸς τὴν νόσον ἀδύνατον ἐξ Ἱπποκράτους ἐκέρδαινεν, καὶ μακρὰν χαίρειν αὐτοῖς προσφθεγξάμενος, τὸ Κύρου καὶ Ἰωάννου θεωρητὸν ἰατρεῖον κατέλαβεν. Οἱ δὲ

Cumque tempore multo in languore deguisset, frigidis et inutilibus dictis medicorum deceptus, et nihil ab eis nisi sola verba quæ non vulnus tangunt, sed dissolvuntur in aere, percepisset ; quin potius et e diverso morositatem languoris ac dolorum miserabilem labem diutius pertulisset, vix tandem languoris impossibilitatem ab Hippocrate lucri se fecisse tantummodo sensit, unde illi valere longe profatus, ad Cyri Joannisque di-

Digitized by Google

vinitus datam venit percepturus medelam. At illi sancti martyres, qui vere medici vocitantur, divinæ suæ virtutis et medicorum infirmitatis volentes diversitatem ostendere, quodam hunc per visum apparentes auxilio sanaverunt; sale scilicet et cymino mistis, quæ terere et super femora conspergere præceperunt. Quod cum languens mox post somnium fecisset, sævis seipsum doloribus et ærumna non modica liberavit; et qui prius paulatim diffluere videbatur, sicque omnium communem recipere mortem, subito tunc cymini granis et salis, martyrum jussione astrictus convaluit, et divina sanctione mortem quam exspectabat evasit. Cum quo Deum salvificantesque martyres collaudantes, ad aliud ipsorum mirabile opus proficiscamur.

A ὄντως ἰατροὶ χρηματίζοντες[9] μάρτυρες, τῆς θείας αὐτῶν δεῖξαι δυνάμεως καὶ τῆς ἰατρῶν ἀσθενείας θέλοντες τὸ διάφορον, οἰκτρῷ τοῦτόν τινι βοηθήματι ὄναρ ὀφθέντες ἰάσαντο, ἅλας σὺν κυμίνῳ μιχθὲν ἐν τῷ τρίβεσθαι πλάττειν τοὺς μηροὺς ἐπιτρέπουσιν. Ὅπερ ὁ νοσῶν μετὰ τὸν ὕπνον εὐθὺς ἐργασάμενος, πόνων ἑαυτὸν χαλεπῶν καὶ συμφορῶν οὐ μικρῶν ἐλυτρώσατο· καὶ ὁ πρὶν κατὰ βραχὺ καταῤῥεῖν νομιζόμενος, καὶ οὕτω τὸν πάντων κοινὸν ὑποδέχεσθαι θάνατον, εὐθέως τότε κυμίνου βολαῖς, καὶ ἁλῶν συνεσφίγγετο· καὶ βουλεύσει μαρτύρων ἐῤῥώννυτο, καὶ θείῳ θεσπίσματι τὸν προσδοκώμενον ἀπέπεμπε θάνατον. Μεθ' οὗ Θεὸν καὶ τοὺς ζῶντας ἁγίους ἡμεῖς ἀνυμνήσαντες, ἐφ' ἑτέραν αὐτῶν θαυματουργίαν βαδίσωμεν.

B

XVIII. *De Paulo caput vermibus plenum habente.*

Paulus autem quidam pauper et nimis egenus, aurique penitus inops, post Joannem Chrysonem et divitem, ad narrationem accedit, qui huic sociari festinans, lucri se facere quidquam fortasse credebat, si ei jungi quoquomodo potuisset: sicut etiam in foro videmus agere pauperes; sic accedunt, et post illos qui auro affluunt gradiuntur, si quoquomodo guttas quasdam ex defluentibus illis, amatricis Christi compassionis causa, valeant impetrare. Hoc agens et nunc Paulus accedit, et forte compos efficitur hujusmodi desiderii; non enim procul ab amore paupertatis manebat. Passionem autem Paulus et languorem insanabilem habens accedit, et a martyribus sanitatem carpere volens, et incolumitatem quæ ab ipsis est percipere gestiens. Et illic quidem paupertatis medelam fortassis adeptus est, hic vero infirmitatis accepit procul dubio sanitatem; cui talis inerat ægrotatio, sicque curationem adeptus est. Dolebat adeo caput, ut dici non posset, et dolorem quidem tam clamores, quam in somnis vigiliæ, atque cum his tumoris pondus monstrabat. Porro tumoris, et eorum quæ secum inerant, laboranti index non inveniebatur; unde et quidam medicorum sanguinem hujus vitii causam dicebant, quidam vero pus cujusdam collectionis immensæ, et alterius alii concursum fæcis asserebant, omnes autem communiter frustrabantur, nil veritati proximum perhibentes; quod videbatur sibi divinabant, suis sententiis sensus destruentes alternos.

ΙΗ'. *Περὶ Παύλου τοῦ τὴν κεφαλὴν σκωλήκων γέμουσαν ἔχοντος.*

Παῦλος δέ τις πένης ἡμῖν πτωχός τε λίαν καὶ ἀχρυσο; μετ' Ἰωάννην τὸν Χρυσῶνην καὶ πλούσιον εἰς διήγησιν ἔρχεται, λογιζόμενος εἰ τὴν πρὸς αὐτὸν σχολὴν συνάφειαν, ὥσπερ ἐν ταῖς ἀγοραῖς ποιοῦντας ὁρῶμεν τοὺς πένητας προσιόντας τε καὶ τῶν χρυσορεύστων ὄπισθεν βαίνοντας, σταγόσιν εἴ ποτέ τισιν αὐτῶν, διὰ φιλόχριστον ἀπορῤῥεούσαις συμπάθειαν, περιτύχοιεν. Τοῦτο καὶ νῦν ὁ Παῦλος ποιούμενος πρόεισι, καὶ τάχα τυγχάνει τῆς τοιαύτης ἐφέσεως· οὐ πόῤῥω γὰρ φιλοπτωχείας Ἰωάννης ἠλίζετο· πάθος δὲ καὶ νόσον ἔχων ἀνίατον πρόεισι, κἀν τοῖς μάρτυσιν ὑγείαν καρποῦσθαι βουλόμενος, καὶ ῥῶσιν τὴν C ἀπ' αὐτῶν κομιεῖσθαι γλιχόμενος. Κἀκεῖ μὲν τῆς πενίας τὸ φάρμακον ἴσως ἐδρέψατο, ἐνταῦθα δὲ πάντως τῆς ἀσθενείας λαμβάνει τὴν ἴασιν· τοιοῦτο δὲ ἦν αὐτοῦ τὸ ἀῤῥώστημα, καὶ οὕτω τῆς θεραπείας ἐπέτυχεν· Ἤλγει τὴν κεφαλὴν ὡς λέγειν οὐκ ἔνεστιν, καὶ τὸ μὲν ἄλγος αἵ τε βοαί, αἵ τε ἀγρυπνίαι, καὶ μετὰ τούτων ὁ ὄγκος ἐδείκνυεν. Τοῦ ὄγκου δὲ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μηνυτὴς οὐχ εὑρίσκετο· ὅθεν οἱ μὲν τῶν ἰατρῶν αἷμα τὸ αἴτιον ἔλεγον, οἱ δὲ ποιοῦ τινος ὑπέρογκον ἄθροισιν, καὶ ἄλλης ἄλλος συνδρομὴν ὕλης ἐφθέγγετο· τῆς ἀληθείας οὐδὲν ἐχόμενον λέγοντες, ἀλλὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς μαντευόμενοι, καὶ τὰς ἀλλήλων βουλὰς ταῖς ἐσυτῶν ἀναλύοντες ἀποφάσεσιν.

Sed sancti, ægrotationem accurate scientes, dolorumque causam non ignorantes, gratulanter curant; quod illis impossibile visum est, facile sibi hoc et lusum fore monstrantes. Dicemus autem et curationis suavitatem, et gratulationem sanctorum declarantes, potentiam et delectationem quamdam, carnali mistam suavitati, facientes miraculum, imo his qui auditores fuerint effecti miraculi. Dormire Paulum præter spem facientes (in ignorantiam enim pene somni cecidit, dum in capite invisibiliter comederetur, et doloribus incessanter deprimeretur) assistunt noctu dormienti sospitatem donantes, et modum sospitatis denuntiantes. Di-

D Ἀλλ' οἱ ἅγιοι, τὸ πάθος ἀκριβῶς ἐπισταμενοι, καὶ τὴν τῶν ἀλγηδόνων αἰτίαν γινώσκοντες, χαριέντως πως θεραπεύουσιν, τὸ φανὲν ἐκείνοις ἀδύνατον, ἑαυτοῖς εὐμαρὲς δεικνύοντες καὶ ὡς παίγνιον. Λέξωμεν δὲ καὶ τὸ τῆς θεραπείας ἡδὺ καὶ ἐπίχαρι, τὴν τῶν ἁγίων ὑπεμφαίνοντες δύναμιν, καὶ τέρψιν πνευματικὴν σαρκικῇ μεμιγμένην ἡδύτητι, δημιουργοῦντες τῷ θαύματι, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀκροαταῖς γενομένοις τοῦ θαύματος· Ὑπνῶσαι τὸν Παῦλον παρ' ἐλπίδα ποιήσαντες (σχεδὸν γὰρ εἰς ἄγνοιαν ὕπνου μετέπεσεν, τὴν κεφαλὴν ἀφανῶς βιβρωσκόμενος, καὶ ταῖς ὀδύναις ἀνενδότως κρατούμενος), ἐφίστανται νύκτωρ καθεύδοντι τὴν ῥῶσιν ζωρούμεναι, καὶ τῆς

Digitized by Google

ῥώσεως τὸν τρόπον μηνύοντες. Ὑπέρρυθρον, φασὶν, τῆς στρωμνῆς ἀνιστάμενος ἐπὶ πύλην τὴν πρὸς θάλασσαν ἐξιθι, ἥτις τὸν ἔξω τοῦ νεὼ περικλείει περίβολον· καὶ κατὰ τῆς σιαγόνος τὸν ὑπαντῶντα εὐτενέστερα ῥάπισον· καὶ τοῦτο ποιήσας, τοῦ προσόντος σοι πάθους τὴν ῥῶσιν εὔροις ταχύτατα. Ὁ δὲ, φαντασίαν εἶναι τὸ φανὲν ἡγησάμενος, οὐδὲν τῶν πρὸς τῶν ἁγίων λεχθέντων αὐτῷ διεπράξατο· καὶ δὶς δὲ τοῦτο ποιεῖν κελευσθεὶς δι' ὁράματος, οὐ πεποίηκεν.

Τὸ τρίτον δὲ τῶν μαρτύρων εἰπόντων, πυθόμενος ὡς εἰ μὴ τοῦτο ποιήσειεν, τῆς φίλης οὐ τεύξεται ῥώσεως, ἐγερθεὶς τῆς στρωμνῆς ὀρθρινότερον, τὸν δειχθέντα πυλῶνα κατείληφεν· στρατιώτην δέ τινα κατὰ τὴν πύλην αὐτῷ συναντήσαντα, καὶ τῇ μὲν παλάμῃ ῥάβδον βαστάζοντα, τῇ δὲ καρδίᾳ τὸν θυμὸν ὡσαύτως κατέχοντα, ῥαπίζει σφόδρα κατὰ τῆς σιαγόνος τὴν πληγὴν ποιησάμενος. Ὁ δὲ στρατιώτης, μελλήσας οὐδὲν, ἀλλὰ σύνδρομον τῷ ῥαπίσματι τὴν ἑαυτοῦ ποιούμενος ἄμυναν, τὴν βακτηρίαν εὐθὺς ἀνατείνεται, καὶ τὸν ῥαπίσαντα ταύτῃ κατὰ τοῦ κράνους ἀντέπληξεν, στερεωτέραν πάνυ πληγὴν ὡς χρὴ ῥαπίζειν ἧς ἔλαβεν. Παῦλος δὲ τὴν πληγὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοσαύτην δεξάμενος, πίπτει χαμαὶ τραυματίας γενόμενος, καὶ βρύων αἵματί τε καὶ σκώληξι, καὶ πάντας ἀποβαλὼν τοὺς ἔνδον ὑπάρχοντας σκώληκας, πολλούς τε λίαν ὑπάρχοντας καὶ ἀφειδῶς αὐτὸν κατεσθίοντας, ἀπηλλάττετο τοῦ νοσήματος, ἀπαλλαγὴν εὑρὼν ἀπροσδόκητον, πληγῇ χαρισθεῖσαν καὶ τραύματι. Καὶ τὸ τραῦμα δὲ θᾶττον ἰάθη· οὐ γὰρ τραῦμα τοῦτο ἂν εἴποιμεν, ἀλλὰ τραύματος φάρμακον, καὶ νόσου βοήθημα, καὶ παθήματος ἔμπλαστρον, καὶ κακώσεως ἴασιν· καὶ τελείαν τὴν ῥῶσιν δρεψάμενος, ὕμνον εἰπὼν εἰς τοὺς μάρτυρας, καὶ Θεὸν ἀνυμνήσας, ὡς ἔπρεπεν, τὸν δι' αὐτῶν δεδρακότα τὴν ἴασιν, ᾤχετο· ἀφορμὴ καὶ ἡμῖν χρηματίσας καὶ πρόφασις τῆς εἰς Χριστὸν ᾠδῆς καὶ τοὺς μάρτυρας.

ΙΘ'. *Περὶ Στεφανίδος τῆς ἐχούσης τὸν καρκίνον.*

Ἓν τῶν θαυμάτων γινέσθω καὶ τῆς Στεφανίδος ἡ παράδοξος ἴασις, καὶ μηδεὶς ἀπιστείτω τῷ θαύματι, τῶν ἁγίων τὸ σθένος σταθμώμενος, καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐπιστάμενος, οἳ νόσημα πᾶν θεραπεύουσιν καὶ ῥῶσιν δι' οἴκτου χαρίζονται πᾶσιν τοῖς πιστῶς αὐτοῖς προσπελάζουσιν. Στεφανὶς οὖν τὸ προτεθὲν ἡμῖν εἰς ἐξήγησιν γύναιον, πάθος ἔσχε δεινὸν καὶ ἀνίατον· καρκίνος τὸ πάθος ἐλέγετο, οὐκ ἀπᾴδον ἔχον τῆς φύσεως ὄνομα· καρκίνῳ γὰρ ἐοικὸς, εἰκότως αὐτῷ καὶ τὴν προσηγορίαν κοινωνὸν προσεδέξατο. Καὶ τοῦτο μὲν ὑπῆρχεν τῆς Στεφανίδος τὸ νόσημα, οὗ μόναι τὰς ἀλγηδόνας ἐπίστανται γυναικῶν ὅσαι πεπείρανται· ἰατροὶ δὲ, καὶ τούτων οἱ γενάρχαι Γαληνὸς καὶ Ἱπποκράτης, τὸ τῆς τέχνης κομψὸν σεμνολόγημα, τὴν ἧτταν βοᾷν οὐκ αἰσχύνονται, τὸν πρὸς καρκίνον τὸ πάθος παραιτούμενοι πόλεμον, καὶ τοῖς νικητηρίοις αὐτὸ καταστέφοντες· ταύτῃ δεικνύντες αὐτοῦ τὴν φυσικὴν σκολιότητα, ἣν οὐ φάρμακον εὑρίσκεις, οὐ δραστήριον, οὐκ ἔμπλαστρος ἡ γαλβιανή τε καὶ πάγχριστος, οὐχ ἡ Φίλωνος καλουμένη ἀντίδοτος, οὐκ ἄλλο τι φυσικόν τε καὶ

A luculo, inquiunt, a strato consurgens, ad portam quæ ad mare ducit egredere, quæ templi exterius claudit vestibulum; et eum, qui tibi obvius fuerit, in maxilla fortiter alapa percute; quo facto, ægrotatione, quam habes, continuo liberaberis. At ille, phantasiam esse quod apparuerat cogitans, nihil eorum quæ jussa sibi a sanctis fuerant, egit: et bis hoc facere jussus per visum, non fecit.

Tertio autem ad ipsum sanctis dicentibus, et comperto ille quod, nisi hoc faceret, sanitatem non esset impetraturus amatam, valde mane surrexit e lectulo, et ad ostensam sibi portam pervenit; militem vero quemdam juxta portam obviam sibi venientem, qui virgam quidem in manu tenebat, sed B furorem in corde minime continebat, valida cecidit alapa, plagam in maxilla vehementissimam faciens. Miles autem, nihil omnino negligens, sed sui cursim pro alapa retribuens ultionem, baculum confestim extendit, et eum qui se percusserat, hoc in capite repercussit, fortiorem plagam ea quam manu acceperat infligere baculo satagens. Paulus sane hujusmodi plaga recepta in capite, cadit in terram vulneratus effectus, et sanguinem ac vermes effundens; nam omnibus, quos habuerat introrsum, ejectis, licet multi fuerint, et non parcentes se devoraverint, redimitur a languore, redemptionem insperatam reperiens, plagam sibi donatam e vulnere. Porro maturius sanitatem vulneris C consecutus est. Non autem hoc vulnus merito dixerim, sed remedium vulneris, et languoris auxilium, et passionis emplastrum ad sanitatem afflictionis. Et perfecta sospitate recepta, hymnum dixit in martyres; Deumque, qui per eos sanitatem patraverat, decentissime laudans, profectus est; fomes nobis effectus atque occasio in Christum canendi cantici et in martyres.

XIX. *De Stephanide quæ cancrum habuit.*

Unum miraculorum fiat etiam Stephanidis admirabilis sanitas, cujus nemo incredulus erit miraculi, si sanctorum potentiam ponderet, et datam illis divinitus gratiam aperte comperit, qua omnem languorem curant, et cunctis qui ad se fideliter accedunt sanitatem miserationis intuitu donant. Stephanis ergo mulier, quæ ad relationem nobis proposita D est, passionem habuit crudelem et insanabilem, quæ cancer appellatur, non dissonum habens a natura nomen; cancro enim similis facta, consequenter ab eo etiam communionem accepit vocabuli. Et hic quidem languor erat Stephanidis, cujus solæ dolores hæ feminæ norunt, quæ expertæ sunt; medici autem horumque præceptores Galenus et Hippocrates, qui medicinæ artis compta videbantur esse laudatio et gloriatio, superationem sui clamare non confunduntur, non modo adversus cancri passionem mire prœlium recusantes, sed et hanc victoriis coronantes: hoc modo monstrantes naturalem ipsius pravitatem, quam non medicamen bene tritum et efficax, non emplastrum galbianæ,

Digitized by Google

seu panchristos, non antidotum quod vocatur Philonis, non aliud quid naturale vel simplex, aut ex opitulatione alterius commistæ speciei factum remedium, sedare huc usque prævaluit. Sic enim passio erat immitis, sortita insitam feritatem, et omne a contrario deterrens quod se mitigare vel pellere appetisset.

Cum autem hujus Stephanis cognovisset invictam tyrannidem, et adversus eam, medicinæ artis ignaviam, quam qui hanc sectabantur operibus et sermonibus prædicabant, et quod non nisi soli Deo ac martyribus, languor suus inclinetur, et jubentibus pareat, ad Deum se confestim et Cyrum atque Joannem Christi omnium Dei famulos, contulit; quam sancti martyres condignam fidem ejus in se habitam honoraverunt. Honor autem erat celeris sanitatis donum, et passionis qua occulte tenebatur ereptio atque redemptio. Sanant igitur mulierem non medicaminibus haud visibilibus, sicut eis moris erat laborantes sanare, sed visibilibus tangentes manibus passionem. Quadam namque die cum ante martyricum sanctorum monumentum astaret, et curationem adipisci deprecaretur lacrymans et suspirans, et ferventi fide supplicationes offerens, cancrum repente, omnemque cum eo læsionem, et quæ fuerat ex ipso generata, infirmitatem deposuit: quem cadentem et palpitantem, multi quidem tunc viderunt, diei quippe tempus erat, ex his qui orantes aderant opem consequi deprecantes. Multi autem ex his, qui ad orationem accesserunt, et martyres honoribus placaturi venerunt, etiam post hæc pendentem, et ex alto sanctorum virtutem annuntiantem viderunt et audierunt. A quibus hæc cum audissemus, scripsimus, et in veritate cognoscentes prædicamus; sanctos quidem super hoc glorificantes; languentes autem, et eos qui insanabilibus passionibus deprimuntur, ad eorum venire curationem orantes. Porro hic finem narrationis præsentis miraculi facientes, ad alterius mirabilis operationis pergamus relatio-

A ἄκρατον ἢ ἐκ συναφείας εἴδους ἑτέρου βοήθημα κατευνάζειν ταῦτα μέχρι τῆς σήμερον ἴσχυεν. Οὕτω τὸ πάθος ἀνήμερον προσλαχὸν ἀγριότητα, καὶ πᾶν τοὐναντίον φοβοῦν τὸ τιθασσεύειν αὐτὸ ἢ δώκειν γλιχόμενον.

Τούτου δὲ μαθοῦσα καὶ Στεφανὶς τὸ τυραννικὸν καὶ ἀνήμερον, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸ τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἀδράνειαν, ἣν οἱ ταύτην μετιόντες ἔργοις καὶ λόγοις ἐκήρυττον, καὶ ὡς μόνῳ Θεῷ τε καὶ μάρτυσιν τὸ πάθος αὐτῆς ὑποκλίνεται, καὶ κελεύουσι πείθεται, πρὸς Θεὸν εὐθὺς καὶ πρὸς Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς Χριστοῦ καὶ Θεοῦ τῶν ὅλων θεράποντας ηὐτομόλησεν. Καὶ ταύτην ἰδόντες, ἀξίως τῆς εἰς αὐτοὺς ἐτίμησαν πίστεως· ἡ δὲ τιμὴ τῆς ταχείας ἰάσεως τὸ δῶρον ἐτύγχανεν, καὶ πάθους τοῦ κρυφίως κατέχοντος ἀπαλλαγή τε καὶ λύτρωσις. Ἴωνται τοίνυν τὸ γύναιον οὐ φαρμάκοις ἀοράτοις, ὡς ἔθος αὐτοῖς ἴασθαι τοὺς κάμνοντας, ἀλλὰ ὁρατοῖς χερσὶ τοῦ πάθους ἁψάμενοι. Ἐν μιᾷ γὰρ ὡς πρὸ τοῦ μαρτυρικοῦ τῶν ἁγίων ἵστατο μνήματος, καὶ θεραπείας τυγχάνειν ἐλιτάνευεν δακρύουσά τε καὶ στένουσα, καὶ πίστει θερμῇ τὰς ἱκετείας προσφέρουσα, καὶ τὸν καρκίνον εὐθέως ἀπέβαλεν, καὶ πᾶσαν σὺν αὐτῷ βλάβην, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ τικτομένην ἀσθένειαν, ἐμπεσόντα καὶ σκαίροντα. Καὶ πολλοὶ μὲν εὐθὺς αὐτὸν ἐθεάσαντο (ὁ καιρὸς γὰρ ἡμέρας ἐτύγχανεν), οἳ παρῆσαν εὐχόμενοι, καὶ τυχεῖν βοηθείας ἐδέοντο· πολλοὶ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα κρεμάμενον καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ τὴν τῶν ἁγίων διαγγέλλοντα δύναμιν, εἰς εὐχὴν ἀφικνούμενοι καὶ τοὺς μάρτυρας. Ἀφ' ὧν ἡμεῖς ἀκηκοότες ἐγράψαμεν, καὶ μαθόντες ἐν ἀληθείᾳ κηρύττομεν, τοὺς ἁγίους ἐπὶ τούτῳ δοξάζοντες· τοὺς νοσοῦντας δὲ κεκρατημένους ἀνιάτοις παθήμασιν, ἐπὶ τὴν αὐτῶν ἐλθεῖν θεραπείαν προτρέπονται· τὴν τοῦ παρόντος δὲ θαύματος διήγησιν ποιησάμενοι, ἐφ' ἑτέρας θαυματουργίας βαδιοῦμεν διήγημα.

XX. *De Maria hydropica.*

Multa valde miraculorum est relationis utilitas: fortassis enim universis præstat qui audiunt beneficia, animas ipsas una cum corporibus sanans, et aliis quidem fidem abundantiorem donat, aliis vero alienationem corporalium passionum; communiter autem utriusque animabus atque corporibus lætitiam castam et gratissimam, et delectamentum speciali exsultatione repletum, quem sermo auditoribus pronuntiare non potest. Hoc ergo præcedenti carpentes miraculo, et præsenti quoque carpemus, communicatores gaudii sanatorum effecti, et piam sanctorum gloriationem sortiti. Sed ibi quidem Stephanis nobis lætitiæ facta est causa; hic vero Maria efficietur, quæ cum passionem haberet insanabilem, propter spem consecuta est sanitatem. Et quidem passionem ipsam hydropem vocant medicinalis disciplinæ periti, sed prodesse his qui in talem dispositionem devenerint, nec in magno nec in

Κ'. *Περὶ Μαρίας τῆς ἐχούσης τὸν ὕδρωπα.*

Πολλὴ πάνυ τῆς τῶν θαυμάτων ἐπαγγελίας ἔστιν ὠφέλεια· ἴσως γὰρ πάντας εὐεργετεῖ τοὺς ἀκούοντας, ψυχὰς αὐτῶν ῥωννύουσα σὺν τοῖς σώμασιν· καὶ ταῖς μὲν πίστιν περισσοτέραν χαρίζεται, τοῖς δὲ σωματικῶν παθῶν ἀλλοτρίωσιν, κοινὴν δὲ ἀμφοτέροις ψυχαῖς τε καὶ σώμασιν εὐφροσύνην ἁγνὴν καὶ τριπόθητον, καὶ τέρψιν πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως γέμουσαν, ἣν λόγος ἀναγγέλλειν τοῖς ἀκροωμένοις οὐ δύναται. Ταύτην οὖν ἐκ τοῦ προλαβόντος τρυγήσαντες θαύματος, καὶ ἐκ τοῦ παρόντος τρυγήσωμεν, κοινωνοὶ τῆς χαρᾶς τοῖς ἰωμένοις γιγνόμενοι, καὶ τῆς ἐπὶ μάρτυσιν εὐσεβεστάτης αὐχήσεως. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἡ Στεφανὶς τὸ τῆς εὐφροσύνης γέγονεν ἄλμα, ἐνταῦθα δὲ Μαρία γενήσεται, πάθος ἐσχηκυῖα δυσίατον καὶ παρ' ἐλπίδα λαβοῦσα τὴν ἴασιν. Καὶ τὸ μὲν πάθος οἱ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὕδερον λέγουσιν· ὀνῆσαι δέ τι τὸν εἰς τοιαύτην ἐλθόντα διάθεσιν οὐκ ἰσχύουσιν, οὐ μικρὸν, οὐ μέγιστον, οὐ παραμυ-

Digitized by Google

θέαν τινὰ πρὸς τῆς τέχνης χαρίσασθαι, ὅπερ ἐν ἅπασιν σχεδὸν τοῖς λοιποῖς ποιοῦσι νοσήμασιν, τὰ μὲν τέλεον θεραπεύοντες, τὰ δὲ ψυχαγωγοῦντες τοὺς ἔχοντας, καὶ μειοῦντες τρόπον τινὰ βοηθήμασιν.

Τοῦτο καὶ Μαρία παθοῦσα τὸ νόσημα, καὶ πρὸς ἔσχατον κίνδυνον φθάσασα, οἰδήσασά τε ἐξαίσιον καὶ φρικτὸν ὑπάρχουσα θέαμα· μετὰ τὴν τῶν ἰατρευόντων ἀπόγνωσιν, καὶ τὴν τοῦ θανάτου βεβαίωσιν, σὺν κινδύνῳ πολλῷ τὸν ναὸν τῶν ἁγίων κατέλαβεν· καὶ τεθεῖσα μόλις εἰς τοὔδαφος ἔκειτ' ὀδύνην οἰμώζουσα, καὶ λέγειν τῆς οἰμωγῆς μὴ πλέον ἰσχύουσα, · ἀλλ' οὕτω τοῦ πάθους αὐτὴν ἐκπιέζοντος καὶ στενοχωροῦντος ὑπὲρ λόγου ὄγκωσιν, οἱ ἐλέῳ βρύοντες μάρτυρες καθ' ὕπνους ὀφθέντες, τήν τε ζωὴν ἐχαρίζοντο, ἣν ἔχειν οὐκ ἤλπιζεν, καὶ νόσου τὸ φάρμακον ἔφραζον, καὶ τοῦτο ποιεῖν ἐν τάχει προσέταττον. Ἄρτος δ' ἦν παξαμήτης τὸ φάρμακον, οὐ μακρόθεν ἐρχόμενος, ἀλλ' ἐν Ἡρακλείᾳ γείτονι κώμῃ περιττόμενος, ὃν, εἰπούσης μετὰ τὸν ὄνειρον, ἤγαγον οἱ ἐγγίζοντες, καὶ τῷ τῆς πηγῆς βρέξαντες ὕδατι, πᾶσαν αὐτὴν ἐκ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν καταπάττουσιν, ὡς ἡ τῶν ἁγίων ἐθέσπισε κέλευσις. Ξηραινομένου δὲ τοῦ λεχθέντος ἐκ παξαμήτου καὶ ὕδατος χρίσματος, καὶ τῆς ἔνδον σμυχούσης ὑγρότητος πληθὺς ἐξηραίνετο, πᾶσαν αὐτὴν ὡς ἐπὶ σπόγγου ἢ σίφωνος ἀνιμωμένου τοῦ χρίσματος, καὶ πρὸς τοὐμφανὲς ἀνωδύνως ἐκκαίοντος. Οὐ μόνον δὲ τὴν ὑγρὰν ἐκείνην πληθωρίαν τὸ λεχθὲν ἀνερρόφησεν φάρμακον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς νόσου τικτόμενον θάνατον. Καὶ Μαρία μὲν οὕτω χαλεπῶς κινδυνεύσασα, ῥᾳδίως διαφεύγει τὸν κίνδυνον, μαρτυρικῆς ἐπιτυχοῦσα δυνάμεως, καὶ τοῦ νοσήματος κρείττονος καὶ αἰτίας γνωριζομένης τῆς ῥώσεως, Ἡμεῖς δὲ πάλιν τοὺς μάρτυρας εὐφημήσαντες, καὶ ὡς τηλικούτων ἔργων ἐργάτας ὑμνήσαντες, ἔργον ἕτερον μέγιστον καὶ τηλικαύτης εὐφημίας ἐπάξιον τῆς αὐτῶν συγγράψωμεν χάριτος.

A modico valent, sed nec quodlibet ex arte conferre solamen, quod in omnibus pene reliquis ægritudinibus faciunt, quasdam perfecte curantes, quasdam autem modo quodam opitulationibus minorantes, et qui has habuerint animantes.

Hunc et Maria passa languorem, et ad extremum discrimen perveniens tumoreque turgida, ingens et horribile spectaculum facta est. Post desperationem vero medicantium, ac certitudinem mortis, cum dispendio multo eorum qui ferebant, ad sanctos pervenit; et vix supra pavimentum posita, jacebat cum dolore gemens, et dicere nihil præ gemitu valens, sed ita eam passione deprimente et angustante ac suffocante, tumoribus qui ultra quam dici possent exercverant, miserentes martyres, qui B affluentia miserationis abundant, et in somnis apparentes, et vitam donant, quam habituram se non sperabat, et languoris medelam asseruerunt. Et hoc celeriter facere præceperunt. Panis enim erat medicina illa, paxamates, non a longe delatus, sed in vicino castello, Heraclio vocabulo, tessellatus; quem cum dixisset post somnium, qui aderant detulerant: quo fontis aqua rigato, tota illam a capite, tenus pedibus asperserunt, quemadmodum sanctorum jussio sanxerat; exsiccatoque unguento, quod ex paxamatico pane confectum et aqua fuerat, multitudo quoque humoris delitescentis interius exsiccata est, totam hanc unguento instar spongiæ vel siphonis hauriente, et sine dolore ad C superficiem effundente. Non autem solam illam tantum humoris illuviem prædictum medicamentum absorbuit, sed et mortem quæ ex ipso erat nascitura languore. Et Maria quidem cum in tam sævum periculum incidisset, facile periculum effugit, martyrica virtute percepta, et languoris melioratione, causaque sanitatis comperta. Nos autem, martyres iterum collaudantes, et utpote tantorum operum operarios hymnis canentes, aliud maximum opus, et tanta laude condignum gratiæ conscribamus ipsorum.

ΚΑ'. *Περὶ Μαρτυρίας τῆς ἐκ περιεργίας τὰ σπλάγχνα πασχούσης.*

Μαρτυρίας τὸ πάθος ἀκούσωμεν, καὶ τὴν τοῦ πάθους μὴ παρέλθωμεν ἴασιν, ἵνα μὴ μόνον ἐπὶ τὸ πάθος στυγνάζωμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ῥῶσιν μανθάνοντες D χαίρωμεν. Δεινὸν ἦν αὐτῆς τὸ ἀῤῥώστημα, καὶ λόγου καὶ γλώττης ἐπέκεινα· οὐ γὰρ φυσικὸν ἦν, ὡς τὰ πολλὰ πάθη συμβαίνουσιν ἐκ χυμῶν πλειόνων γινόμενα, ἢ συμπτωμάτων ἀπ' ἄλλων τικτόμενα, οἷς μετὰ τὴν ἐν παραδείσῳ παράβασιν δουλεύειν ἀνάγκη τὸ σῶμα κεκλήρωται· ἀλλ' ἐκ περιεργίας καί τινων μοχθηρίας, καὶ ἄθεον κεκτημένων προαίρεσιν, καὶ φιλοτιμουμένων κακῶς πρὸς τὸ οὕτως ἀφειδῶς λυμαίνεσθαι τὸ ὁμόφυλον. Εἴτε οὖν δηλητηρίοις χρώμενοι, εἴτε βλαπτικαῖς δαιμόνων ὁρμαῖς τε καὶ μάστιξιν, ἐκάκουν τὸ γύναιον, ἀγνοοῦμεν ὡς ἄνθρωποι· Θεὸς δὲ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπίσταται, ὁ πάντων ἔχων τὴν εἴδησιν, πρὸ τῆς αὐτῶν εἰς τὸ εἶναι ἑνώσεως. Τὰ σπλάγχνα δὲ πάσχειν ἐδόα τὸ γύ-

XXI. *De Martyria quæ ex maleficio viscera læsa patiebatur.*

Martyriæ passionem audiamus, et sanitatem passionis non transeamus, ut non tantummodo de passione mœrorem efficiamus, sed et de incolumitate condigne gaudeamus. Severa ejus erat infirmitas, et verbis et lingua superior: non enim naturalis erat, sicuti multæ passiones contingunt ex amplioribus humoribus factæ, vel casibus ab aliis generatæ, quibus post factam in paradiso transgressionem, servire corpus necessitate sortitum est; sed maleficio quorumdam malignam et sine Deo voluntatem habentium, atque ad sic dolendos proximos male et sine parcitate operam dantium. Itaque sive veneficiis utentes, sive non innoxiis dæmonum motibus atque flagellis mulierem afflixerint, ignoramus, ut homines; Deus autem hoc novit, una cum aliis universis, qui cunctorum habet scientiam, ante ipsorum ad exsi-

Digitized by Google

stendum effectus. Porro viscera se pati clamabat, hæcque comedi ac lacerari plorabat, et aliud quid causam sciscitantibus non dicebat.

Illuc autem medicorum proceres confluentes, neque passionem cognoscebant, neque causam denuntiabant, neque aliquid patiebantur offerre remedium, sed nil prodesse valentes, quasi non apparuissent, revertebantur. Quo comperto, qui mulieri pertinebant, maturius eam ad Cyrum et Joannem martyres ducunt, haud divinæ virtutis eorum ignari, per quam sanitatem accedentibus porrigunt, et opera peragunt admiranda, quæ nec sermo potest enarrare, nec plane sensus valet hominum intelligere; omnes beneficiis persequentes, atque salvantes, et a continuis periculis eruentes; qui nimirum propterea donati sunt hominibus sancti, datum Dei benigni optimi, et donum perfectum, erga homines donatoris clementiam imitantes, atque ut digni potius datore cognosci valerent, quam munus ejus facere non proficuum, festinantes.

Qui et tunc, Martyriæ miserti taliter dilaceratæ, ut diximus, et vocibus arduis ejulantis, ad somnum deduxerunt, et ut somnium aspiceret præparaverunt. Ipsi autem erant qui et videre dabant, et qui apparebant: viros enim videbat in monachorum vestibus coruscantes, et lenius ac placidius intuentes, et cum reverentia venientes, atque dicentes: Qua pro causa taliter clamas, et dormire non sinis eos qui hic in laboribus perseverant? At illa viscera se dolere respondit. Et martyres rursus eam verbis reciprocis convenientes, ita inquiunt: Et sola tu dolorem habes ex his omnibus importabilem? et hoc dicto, caput mulieris tenet uterque, et cum os ejus manibus adaperuissent, duorum senior, Cyrus videlicet ille mirabilis, in eam ter insufflavit: et hoc facto, ipsi quidem quasi recesserunt, illa vero tam a somnio, quam a somno dimissa, doloris quidem mediocrem requiem sentiebat; urgebatur autem ad latrinas venire, quo perveniens sedet, et palmarem per ventrem vermem deposuit, qui ejus occulte viscera comedebat. Quem velut stercus excreans, ad sanctorum spiritum pulsum, penitus a doloribus et lacerationibus liberata est; hymnisque martyribus cumulatis, sana et illæsa recessit. Cum qua et nos eadem illis hymnodia allata, alterius hymnodiæ faciamus obtentum, alterius relationem miraculi facientes.

XXII. *De Sarapammone sciron habente in pede.*

Quid autem illustrem Sarapammonem negligimus? si eum prætergredi, et cum reliquis non enarratum deserere nolumus, quorum multitudinem scit hominum quidem nullus, sed nec conjicere potest, scit autem solus Deus, et post Deum martyres qui sanabant. Ergo dicemus ejus infirmitatem, et cum hac misericordissimam sanitatem, quam ad omnes egregii illi evidenter ostenναιον, καὶ ταῦτα δάπτεσθαί τε καὶ σπαράττεσθαι διωλόλυζεν· ἕτερον δέ τι τοῖς τὴν αἰτίαν πυθομένοις οὐκ ἔλεγεν.

Ἐκεῖσε δὲ τῶν ἰατρῶν οἱ προστάται συρρέοντες, οὔτε τὸ πάθος ἐγίνωσκον, οὔτε τὴν αἰτίαν ἀπήγγελλον, οὔτε προσφέρειν ἠνίσχοντο φάρμακον, ἀλλ' ὠφελοῦντες οὐδὲ ὡς μὴ φανέντες ὑπέστρεφον. Ὅ μαθόντες οἱ τῷ γυναίῳ προσήκοντες, θᾶττον αὐτὴν πρὸς Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἄγουσιν, οὐκ ἀγνοηταὶ τῆς θείας αὐτῶν δυνάμεως, δι' ἧς τὰς ἰάσεις τοῖς προσιοῦσιν ὀρέγουσιν καὶ δρῶσιν ἔργα θαυμάσια, ἃ μηδὲ λόγος δύναται διηγήσασθαι μηδὲ νοῆσαι σαφῶς ἀνθρώπων ἰσχύει διάνοια, πάντας εὐεργετοῦντες καὶ σώζοντες, καὶ κινδύνων ἀλλεπαλλήλων λυτρούμενοι· ὡς διὰ τοῦτο δωρηθέντες τοῖς ἀνθρώποις οἱ ἅγιοι, καὶ δόσις ἀγαθὴ καὶ δώρημα τέλειον Θεοῦ τοῦ φιλανθρώπου πρὸς ἀνθρώπους ὑπάρχοντες, καὶ μιμούμενοι τὸ τοῦ δωρησαμένου φιλάνθρωπον, καὶ σπεύδοντες ἄξιον μᾶλλον τοῦ δεδωκότος χαρίζεσθαι, ἢπερ ποιεῖν αὐτοῦ τὸ δῶρον ἀόνητον.

Οἳ καὶ τότε τὴν Μαρτυρίαν οἰκτείραντες οὕτως σπαραττομένην, ὡς ἔφημεν, καὶ φωναῖς διαπρυσίοις οἰμώζουσαν πρὸς ὕπνον κατήγαγον· καὶ ἐνύπνιον καὶ ὄναρ ὁρᾷν παρεσκεύασαν. Αὐτοὶ δὲ ἦσαν οἱ δεδωκότες ὁρᾷν καὶ φαινόμενοι· ἄνδρας γὰρ ἔβλεπεν ἐκ μόνων τῶν ἱματίων ἀστράπτοντας, καὶ προσηνεῖς τε βλέποντας καὶ μειλίχιον· καὶ πρὸς αὐτὴν μετ' εὐλαβείας ἐρχομένους καὶ λέγοντας· Τίνος ἕνεκεν οὕτω βοᾷς, καὶ καθεύδειν οὐκ ἐᾷς τοὺς ἐν νόσοις ἐνθάδε προσμένοντας; Ἡ δὲ τὰ σπλάγχνα πονεῖν ἀπεκρίνατο. Καὶ οἱ μάρτυρες πάλιν αὐτὴν ἀμειβόμενοι ῥήμασιν, εἶτά φασιν· Καὶ μόνη ὕπνον ἐκ τούτων ἁπάντων ἔχεις ἀφόρητον; Καὶ τοῦτο φήσαντες, τὴν κεφαλὴν τοῦ γυναίου κρατοῦσιν ἀμφότεροι· καὶ τὸ στόμα διανοίξαντες, ὁ τῶν δύο πρεσβύτερος (Κῦρος οὗτος ἦν ὁ θεσπέσιος) τούτῳ τρὶς ἐνεφύσησεν· καὶ τοῦτο ποιήσαντες, αὐτοὶ μὲν, φησὶν, ἀνεχώρησαν, ἐκείνη δὲ τοῦ τε ὕπνου καὶ τοῦ ὁράματος ἀπελύετο· καὶ τῆς μὲν ὀδύνης μετρίως ἐπέπαυτο, ἐλθεῖν δὲ πρὸς ἀφεδρῶνας ἠπείγετο, ἔνθα γενομένη καθέζεται, καὶ παλαιστὴν διὰ γαστρὸς κατήγαγεν σκώληκα, τὸν τὰ σπλάγχνα κρυφίως κατεσθίοντα, ὃν ὡς κόπρον κατιέναι κελεύουσιν. Τούτου δὲ τοῦ πάθους ἀπαλλαγεῖσα καὶ Μαρτυρίᾳ ἐλέους ἐπέτυχεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τῶν σεπτῶν ἀναργύρων δωρήμασι.

ΚΒ'. *Περὶ Σαραπάμμωνος σκίρον εἰς τὸν πόδα ἔχοντος.*

Τί δὲ τὸν λαμπρὸν Σαραπάμμωνα μέλλομεν, εἴπερ αὐτὸν παρελθεῖν οὐ βουλόμεθα, οὔτε καταλιπεῖν μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδιήγητον; ὧν τὴν πληθὺν οἶδε μὲν ἀνθρώπων οὐδείς, οὐδὲ στοχάζεσθαι δύναται· οἶδεν δὲ μόνος Θεὸς, καὶ οἱ μετὰ Θεὸν ἀκεσάμενοι μάρτυρες. Οὐκοῦν λέξωμεν αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν, καὶ μετ' αὐτῆς τὴν φιλάνθρωπον ἴασιν, ἣν οἱ θεσπέσιοι πρὸς πάντας σαφῶς ἐπιδείκνυνται, Θεοῦ φιλαπθρω-

Digitized by Google

πίαν μιμούμενοι, καὶ τὸ συγγενὲς εὐμαρῶς ἐποικτείραντες· Τοῖν ποδοῖν ὁ Σαραπάμμων τὸν ἕτερον ἔπασχεν, καὶ τὸ πάθος εἰς τέρας τὸν ἄνθρωπον ἤμειβεν· οὐ τραῦμα γὰρ ἦν, ἢ φυμάτιον, ἢ ἕτερον σύμπτωμα ῥᾳδίαν ἔχον τὴν ἴασιν, ἀλλ' ὁ παρ' ἰατροῖς σκῖρος λεγόμενος, ὅπερ ἐπαχθέστατον νόσημα, ὅλον αὐτοῦ τὸν πόδα μέχρι βουβῶνος περιλαβόν, ὡς ἀσκὸν ἀπετέλεσεν, πολυπλασιάσαν τῷ ὄγκῳ πρὸς τὸν ὑγιᾶ καταλειπόμενον. Οὕτω γὰρ τοῦτο τὸ τερατῶδες ἀρρώστημα τέως τὸν ἔχοντα τίθησιν ἐναλλαγείας ἀφαιρέσει καὶ προσθήκῃ τοῦ πλείονος, ἕως ἂν τὸ ὑπέρογκον αὐξήσεσι περάσῃ τῶν βουβώνων τὸν σύνδεσμον, καὶ ὅλον ἀπολέσῃ τὸν ἄνθρωπον.

A dunt, divinam clementiam imitantes, et benigne proximis miserationem præstantes. Pedum Sarapammo in altero patiebatur, passioque ad prodigium hominem transducebat : non enim vulnus erat, aut papula, aut casus alius qui sanari facile possit, sed quod a medicis sciros dicitur, languor videlicet pessimus, qui totum pedem ipsius usque ad inguinem circumplexus, sicut utrem patravit, multiplicans hunc incompassibili mole, multo amplius quam alter erat qui sanus esse videbatur. Sic enim hæc prodigiosa infirmitas interim sui exhibet possessorem, commutari faciens ejus formam et habitum, tam æqualitatis sublevatione quam pluris additione, donec ingentibus incrementis connexionem inguinum transeat, et totum hominem perdat.

Ἀλλ' ἔτι τοῦ πάθους νεάζοντος, καὶ ἀρχὴν γεννήματος ἄγοντος, ὁ πατὴρ Ἰουλιανὸς (οὕτως ἐλέγετο) τοὺς τῶν ἰατρῶν ἐξέχοντας φέρων ἱκέτευεν, ἐρρωμένον αὐτῷ τὸν παῖδα χαρίσασθαι, μισθοὺς ἀξίους δώρου χαρίσασθαι. Οἱ δὲ τὸν Γαληνὸν περιστρέφοντες, καὶ τὸν Ἱπποκράτην ἑαυτοῖς ἀνελίττοντες, καὶ πολλὰ μὲν τῷ νοσοῦντι προσφέροντες, εἰς κενὸν δὲ πυκτεύοντες, καὶ ἀνόνητα κάμνοντες, καὶ μηδὲν ὠφελῆσαι δυνάμενοι, τέλος ἐπαύσαντο, τῇ παύλῃ τὴν ἧτταν κοιμίσαντες, καὶ τὴν τοῦ πάθους ἀπόρθητον δύναμιν. Ἐντεῦθεν ἐπὶ Κῦρον ὁ νέος καὶ Ἰωάννην ἐφέρετο· τούτους γὰρ οἱ γονεῖς μεμαθήκασιν ἅπαν νόσημα καὶ πᾶσαν ἀσθένειαν θεραπεύοντας, καὶ νόμοις ἰατρῶν καὶ στοχαστικαῖς ἀποφάσεσι μὴ δουλεύοντας. Οἱ γὰρ ἄνωθεν τὰς ἰάσεις δωρούμενοι, ἐπάνω πάντων εἰσὶ, καὶ κεναῖς διδαχαῖς οὐχ ὑπόκεινται, ὡς ἐν πᾶσιν αὐτῶν τοῖς σημείοις γινώσκοντες, ἰατρικὸν μηδὲν ἐπιτάττοντες, ἀλλὰ καὶ ἐναντία προστάττοντες. Οἷα γὰρ κοινωνία πρὸς σκότος φωτί; κάνταῦθα λέγοιμ' ἀκόλουθον· εἴπερ ἐκ Θεοῦ μὲν οἱ μακάριοι μάρτυρες, ἐξ ἀνθρώπων δὲ καὶ ἐκ γῆς οἱ ἐπὶ γῆς ἰατροὶ θεραπεύουσιν.

B Sed cum languor adhuc recens esset, nascendique principium ageret, pater ejus, Julianus nomine, præcellentes in medicis adduxit, et ut incolumem sibi donarent filium, condignasque dono mercedes acciperent, supplicavit. At illi, Galenum vertentes, et Hippocratem frequenter in se revolventes, cum multa quidem languenti attulissent, in vacuumque pugnassent, cessatione superationem sui, passionisque inexpugnabilem virtutem vocibus prædicantes. Hinc ad Cyrum et Joannem juvenis ferebatur : didicerant enim parentes, quod hi omnem languorem, et omnem infirmitatem curarent; qui enim de sursum sanitates donant, super omnes sunt, et terrenis doctrinis non subjacent, sicut in omnibus signis suis egisse liquidius agnoscuntur, cum nihil medicinale imperaverint, sed et contraria nonnunquam præceperint. Quæ enim communicatio luci ad tenebras? etiam dicere hic consequens est, si ex Deo quidem beati martyres, ex hominibus autem et de terra terreni medici curant.

Πρὸς τούτων οὖν ἀπογνωσθέντα τὸν Σαραπάμμωνα λαβόντες οἱ ἅγιοι, ἐλαίῳ καὶ κηρωτῇ τοῖς τὸν πυρσὸν τὸν τὴν ἁγίαν αὐτῶν σορὸν φωτίζοντα τρέφουσιν, τὸν πόδα τὸν πάσχοντα λιπαίνειν κελεύουσιν· τοῦτο κατ' ὄναρ εἰρηκότες τοῖς φύσασιν. Ὁ δὲ ποῦς λιπαινόμενος ἐλεπτύνετο, καὶ κηρωτῇ τρεφούσῃ τρεφόμενος κατετήκετο, καὶ ποτιζόμενος ἔλαιον, τὸ πρόσωπον ἱλαρύνον ποτίζοντος, ἐξηραίνετο, καὶ τὴν προτέραν ἀπελάμβανεν μόρφωσιν, ἣν ὁ κτίσας κατ' ἰσόρροπον τρυτάνην ἀμφοτέροις ἀπένειμεν. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ὑπῆρχε θαύματος ἄξιον, ἀλλ' ὅτι τὸ μέγεθος καὶ τὴν αὔξησιν, ἣν ἐν μακρῷ τῷ χρόνῳ προσέλαβεν, ἐν ἡμέραις ὀλίγαις ἀπέβαλεν· τοιαύτη γὰρ τῶν ἁγίων ἡ χάρις καθέστηκεν, ὡς τὰ χρόνια καὶ μεγάλα νοσήματα βραχυτάτῳ καιρῷ καὶ σμικροτάτῳ θεραπεύειν κελεύσματι. Σαραπάμμων οὖν ἰαθείς, ὡς αὐτὸς ἐπίστευεν καὶ οἱ φύσαντες, καὶ τὸ τῶν μαρτύρων ἐθέσπισεν βούλημα, ὑγιὴς σὺν αὐτοῖς ἀπελήλυθεν τὰ χαριστήρια τοῖς εὐεργέταις φθεγξάμενος. Ἡμεῖς δὲ πάλιν ὡς ταύτην πεπονθότες τὴν ἴασιν, οὐχ ἧττον τῶν πεπονθότων τοὺς διδράκοτας ὑμνήσαντες, ἐπ' ἄλλην εὐεργεσίαν βαδίσωμεν.

C

D

Ab his ergo sancti desperato Sarapammone accepto, oleo, et cerote, quibus candelam nutriunt, quæ sanctum eorum illuminat tumulum, pedem qui patiebatur inungere jubent, hoc parentibus in visu dicentes. Porro pes dum inungeretur tenuis reddebatur, et cerote fotus qui nutrit tabescebat, et potatus oleo quod faciem potantis exhilarat, exsiccabatur; et priorem recipiebat formositatem, quam qui creavit æqua lance utrique restituit. Et non solum hoc erat admiratione dignum, sed quia molem et incrementum quod per longum tempus assumpsit, in diebus paucis abjecit; talis enim sanctorum est gratia, ut prolixos et magnos languores brevissimo tempore et jussione parvissima curent. Sarapammo itaque sanus effectus, sicut ipse credidit et parentes, sanctorumque sanxit propositum, sincerus cum ipsis abiit; his, qui beneficia sibi præstiterant, gratiarum pronuntians actiones.

Digitized by Google

XXIII. *De Gennadio qui caput plenum muscis habuit.*

ΚΓ'. *Περὶ Γενναδίου τοῦ τὴν κεφαλὴν μυιῶν γέμουσαν ἔχοντος.*

Gennadii passionem passionisque admirabilem sanitatem quis non miretur? Etenim revera sunt utraque miranda, et humanis passionibus aliena, Galeni ejusque medicaminum dissimilia. Audiamus ergo, et admiremur non tantum languorem, quantum languoris curatores. Dolebat caput Gennadius non sicut pati, qui patiuntur, assolent, sed sicut hominibus nullus elanguit : cum sonitu quippe quodam, et bombum faciente motu sustinebat dolores, quod omnibus quidem medicis, sed et omnibus erat audientibus dum dicerent extraneum. Et alii quidem passionem mirabantur; medici autem multis quidem nunc unguentis, nunc diversis misturis, nunc autem phebotomis purgatoriisque ac reliquis adjumentis utentes, nullum Gennadio conferebant auxilium. Sic enim languor erat dirus ac desperatus; nescimus utrum ex maleficio, an ex alio quodam naturali casu generatus; solam namque passionem et hominis curationem discere quivimus.

Γενναδίου τὸ πάθος τίς οὐ θαυμάσειεν, καὶ τὴν τοῦ πάθους παράδοξον ἴασιν; ξένα γὰρ ὄντως ἀμφότερα, καὶ παθῶν ἀνθρωπίνων ἀλλότρια, καὶ Γαληνοῦ φαρμάκων ἀνόμοια. Ἀκούσωμεν οὖν καὶ θαυμάσωμεν οὐ τοσοῦτον τὸ νόσημα, ὅσον τοὺς ἰατροὺς τοῦ νοσήματος· Ἦλγει τὴν κεφαλὴν ὁ Γεννάδιος, οὐχ ὡς πάσχειν ἔθος τοὺς πάσχοντας, ἀλλ' ὡς οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἐνόσησεν· μετ' ἤχους γάρ τινος καὶ βομβώδους κινήματος τὰς ἀλγηδόνας ὑπέμεινεν, ὃ πᾶσιν μὲν ἰατροῖς, πᾶσι δὲ τοῖς ἀκούουσιν ξένον ὑπῆρχε λεγόμενον. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι μόνον τὸ πάθος ἐθαύμαζον, ἰατροὶ δὲ πολλοῖς μὲν ἀλείμμασι, διαφόροις δὲ σμήξεσι, φλεβοτόμοις δὲ καὶ καθαρσίοις καὶ λοιποῖς χρώμενοι βοηθήμασι, ὠφέλουν οὐδὲν τὸν Γεννάδιον· οὕτω δεινὸν ἦν τὸ νόσημα καὶ ἀλλόκοτον· εἴτε δὲ περιεργείας τοῦτο τεκούσης, εἴτε καὶ φυσικοῦ τινος ἄλλου συμπτώματος, οὐ γινώσκομεν· μόνον γὰρ τὸ πάθος καὶ τὴν τούτου θεραπείαν μαθεῖν ἠδυνήθημεν.

Cum quo accedens is qui patiebatur ad martyres, citam liberationem sui promeruit, quæ martyrica est gratia plena, et urbanam Joannis seu Cyri condescensionem subscribit ; quæque taliter est effecta. Sane non hanc tacebo, sed nec occultaverim, nec hujusmodi boni auditoribus dispendium fecerim ; pigritiæ plane opus, vel invidiæ tale quid evidentius est ? sed invidia quidem tam a mediocritate nostra, quam ab omni Christiano, qui quæ Dei sunt sapit, penitus absit ; pigritiæ vero torpor ille pauper, et qui amicos pauperes secundum proverbialem Salomonis doctrinam efficit, semper quidem ab humilitate nostra pellatur, quam maxime nunc, quoniam amatrice martyrum anima et voluntate, Cyri atque Joannis amica hominum miracula scribimus.

Μεθ' οὗ προσελθὼν ὁ πάσχων τοῖς μάρτυσιν, ταχεῖαν αὐτοῦ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκομίσατο, μαρτυρικῆς γέμουσαν χάριτος, καὶ Ἰωάννου καὶ Κύρου ἀστείαν τὴν συγκατάβασιν ὑπογράφουσαν· ἥτις τρόπῳ τοιῷδε γεγένηται. Οὐ σιγήσω γὰρ αὐτὴν οὐδὲ κρύψαιμι, οὐδὲ τοιούτου καλοῦ ζημιώσαιμι τοὺς ἀκούοντας· ὄκνου γὰρ ἔργον ἢ φθόνου σαφῶς τὸ τοιοῦτο καθέστηκεν· ἀλλ' ὁ μὲν φθόνος ἀπέστω πάντη τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ παντὸς Χριστιανοῦ καὶ θεόφρονος· ὄκνος δὲ πάλιν ὁ πένης καὶ τοὺς φίλους πένητας ἐργαζόμενος, κατὰ τὴν παροιμιώδη Σολομῶντος παραίνεσιν· ἐλαυνέσθω μὲν ἀεὶ πρὸ τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, μάλιστα δὲ νῦν ὅτε ψυχῇ καὶ βουλῇ φιλομάρτυρι, Κύρου καὶ Ἰωάννου τὰ φιλάνθρωπα γράφομεν θαύματα.

Gennadius equidem dormiebat, sed egregii martyres vigilabant, et sanitatem dormientis investigabant, curationemque præstabant. Denique ad eum veniunt, et Domini nostri verbis utuntur, quæ ad eum qui penes probaticam jacebat piscinam dixit : Vis enim sanus, inquiunt, fieri ? Ille vero ad eos, Etiam, respondit : quid enim non agere procuraret, cum tali languore valide puniretur ? Tunc iterum ad eum sancti dixerunt : Ergo si vis sanus fieri, egredere mane basilicam cum a strato surrexeris, et camelis tribus una cum viro, qui hos trahit, occurres. Horum novissimum apprehensum, ne abire dimittas, donec cacet : stercus enim quod ex hoc fuerit excreatum, cum aquis rigaveris, infirmitatis tuæ erit præsidium, et tanto te malo liberum reddet, cum tuo allatum capiti fuerit. Et his dictis martyres abierunt.

Ἐκάθευδεν μὲν οὖν ὁ Γεννάδιος, ἠγρύπνουν δὲ μάρτυρες οἱ θεσπέσιοι, καὶ τοῦ καθεύδοντος διηρεύνων τὴν ἴασιν, καὶ τὴν θεραπείαν ἐσκέπτοντο· εἶτα πρὸς αὐτὸν παραγίνονται, καὶ τοῖς τοῦ Κυρίου λόγοις ἐχρήσαντο, οὓς πρὸς τὸν ἐν τῇ προβατικῇ κατακείμενον ἔλεξεν, Θέλεις γὰρ, ἔφασαν, ὑγιὴς γενέσθαι; Ὁ δὲ τὸ, Ναί, πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο· τί γὰρ οὐκ ἔμελλε τοιαύτῃ νόσῳ σφόδρα τιμωρούμενος; Τότε πάλιν πρὸς αὐτὸν εἶπον οἱ ἅγιοι· Εἰ θέλεις οὖν ὑγιὴς γενέσθαι, ἔξελθε πρωΐας τὸ τέμενος ἀπὸ τῆς στρωμνῆς ἀνιστάμενος, καὶ καμήλοις συναντήσας τρισὶ, σὺν ἀνδρὶ τῷ ταύτας ἐφέλκοντι, τούτων τῆς ἐσχάτης λαβόμενος, οὐ μὴ πρότερον ἐάσῃς πορεύεσθαι, ἕως ἂν ἀφοδεύσειε· τὸ ταύτης γὰρ ἐκκρινόμενον σκύβαλον ὕδατι εὐθέως δευόμενον, τῆς σῆς ἀῤῥωστίας ἔσται βοήθημα, καὶ κακοῦ σε τηλικούτου λυτρώσεται, τῇ σῇ κεφαλῇ προσφερόμενον. Ταῦτα φήσαντες ἀπῆλθον οἱ μάρτυρες.

At vero cum languens, uti jussus fuerat, surrexit a strato, exivit completurus quod fuerat imperatum, et camelis, ut edoctus fuerat, tribus inven

Ὁ δὲ νοσῶν τῆς στρωμνῆς ἀναστὰς, ὡς κεκέλευστο, πληρώσων ἐξῆει τὸ θέσπισμα· καὶ καμήλους τρεῖς εὑρὼν, ὡς ἐπύθετο, τῆς τελευταίας τῆς φορ-

Digitized by Google

θείας ἐδράξατο· καὶ ταύτης δραξάμενος, τῶν λοι- A
πῶν τὴν πορείαν ἐκώλυεν. Ὁ δὲ τούτων ἔχων τὴν
πρόνοιαν, λόγοις μὲν ἀπολῦσαι τὸ πρότερον πείθειν
ἐπειρᾶτο τὸν ἄῤῥωστον· ὡς δ' εἶδεν αὐτὸν μὴ πειθό-
μενον, ἀνατείνας αὐτοῦ τὸ καμηλόκεντρον, τὴν πά-
σχουσαν αὐτοῦ κεφαλὴν ἐμαστίγωσεν, καὶ ταῖς ἐν
αὐτῇ φρουρευμέναις μυίαις ποθουμένην ἀνοίγει ἔξ-
οδον. Αἱ θύραν εὑροῦσαι φυγῆς τε καὶ πτήσεως, εἴρ-
γεσθαι λοιπὸν οὐκ ἠνείχοντο· ἀλλὰ τούτου γεγονότος
ἀνέπτησαν, καὶ ῥαγέντος τοῦ περιφράγματος ᾧχον-
το, καὶ τοῦ δεσμωτηρίου διορυγέντος ἀπέδρασαν, καὶ
τὸν φωλεὸν ἐκεῖνον τὸν καινὸν διωχθεῖσαι κατ-
έλιπον ὀδύνης ἔρημον καὶ τῆς αὐτῶν ἀκοιμήτου βλά-
βης τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν παρόντα τόπον ἐπλήρω-
σαν, θέαμα καινὸν τοῖς ὁρῶσιν ἐκθέουσαι. Καὶ τῶν
μὲν μυιῶν οὕτως ἐλευθερώθη Γεννάδιος, μαρτυρικῇ B
χειρὶ, καὶ οὐ ῥάβδῳ καμηλίτου, τὴν ἐλευθερίαν εὑρά-
μενος.

Ἔτι δὲ ταῖς μυίαις τοῦ τραύματος βρύοντος καὶ
στενουμένου ταῖς φοβεραῖς αὐτῶν ἀναπτήσεσιν, ἡ
λεχθεῖσα κάμηλος, ὡς ἀπό τινος ἀνενδότου προστά-
γματος τὴν ὀνθὸν ὑπεξέκρινε· καὶ ταύτην εὐθέως οἱ
προεστῶτες ἁρπάσαντες, καὶ θᾶττον ὕδατι δεύσαντες,
τὸ μυοφόρον ἐκεῖνο τραῦμα κατέπλασαν, τὴν εἴσοδον
αὐταῖς ἀναφράττοντες, μὴ πάλιν εἰσέλθωσιν ἀναστρέ-
ψασαι, καὶ κατὰ τὰ ἑπτὰ πονηρότατα πνεύματα μέ-
νοιεν, καὶ χείρονα τὰ ἔσχατα τῶν προτέρων ἐργά-
σοιντο. Ἐπιτεθέντος δὲ τῷ τραύματι τὸ ἐκ βολβίτων
γενόμενον, φροῦδον αὐτὸ παραχρῆμα πεποίηκεν, καὶ
πᾶσιν σχεδὸν εἰπεῖν ἄγνωστον τοῖς ὁρᾶν βουλομένοις
τῶν μυιῶν τὴν ἔπαυλιν, μόνους δὲ τῆς ἐξόδου τοὺς C
τύπους ἐφύλαξε, τῆς Κύρου καὶ Ἰωάννου φιλανθρω-
πίας μνημόσυνον, καὶ τῆς αὐτῶν μαρτυρικῆς δυνά-
μεως μάρτυρας. Ἡμεῖς δὲ καὶ νῦν ὡς ἐπὶ πᾶσι ποιοῦ-
μεν τοῖς θαύμασι, τοὺς ἁγίους ὑμνήσωμεν, τῆς ὑμν-
ῳδίας κοινωνὸν καὶ ἡγούμενον ἔχοντες τὸν ἰαθέντα
Γεννάδιον· καὶ οὕτω τὸν λόγον πρὸς ἑτέρου θαύμα-
τος ἐπαγγελίαν ῥυθμίσωμεν.

ΚΔ'. *Περὶ Ἰουλιανῆς τῆς τυφλῆς, καὶ Ἰουλιανῆς τῆς καταφορτικῆς.*

Θαύματι διττῷ καὶ ἐξέχοντι θαῦμα διττὸν προσ-
απτήσωμεν, οὐκ ἐφ' ἑνὶ προσώπῳ γενόμενον, ἀλλ'
ἐπὶ δύο, φύσεως μιᾶς καὶ ἑνὸς τυχοῦσιν ὀνόματος·
καὶ φύσις μὲν ἦν αὐτοῖς ἡ τοῦ θήλεως, Ἰουλιανῆς
δὲ τῆς μάρτυρος ὑπῆρχε τὸ ὄνομα. Γυναίων γὰρ
δυὰς προσηγορίαν μίαν κομίζουσα, δύο δὲ κρατουσ-
μένη νοσήμασι, τοῖς ἁγίοις προσέρχεται· ἀμφότε-
ραι μὲν Ἰουλιαναὶ καλούμεναι, οὐ κοινὸν δὲ τὸ νό-
σημα, οὐδὲ τὸ κατὰ κόσμον ἀξίωμα. Ἐν πλούτῳ γὰρ
ἡ μὲν ἐγνωρίζετο, ἡ δὲ πενίαν ἔσχε συνέστιον· καὶ
ἡ μὲν δεινῶς ἠσθένει τὸν θώρακα καταφορητικῇ
διαθέσει δουλεύουσα, ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπεκλείε-
το τύφλωσιν ἀπαρηγόρητον ἔχουσα· καὶ ἡ μὲν ἰα-
τροὺς ἐκάλει πρὸς ἴασιν, ἡ δὲ καὶ τῆς τούτων ψυχ-
αγωγίας καὶ τοῖς νοσοῦσιν ποθεινῆς ἐπισκέψεως διὰ
πτωχείαν ἐστέρητο. Ἔσχον δὲ κοινὸν τῶν παθῶν τὸ
ἀνίατον, εἰ καὶ τὴν Μαρκελλίνου μὲν ἰατροὶ (οὕτω
γὰρ ἐκαλεῖτο τῆς καταφορητικῆς καὶ πλουσίας ὁ σύμ-
βιος), τὴν πτωχοτέραν δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπο-

tis, novissimum per capistrum comprehendit, quo A
comprehenso, reliquorum iter inhibuit. Porro vero
qui horum commissam provisionem habebat, ver-
bis primitus infirmo, ut eos dimitteret, suadere
tentavit : at ubi eum non acquiescentem vidit,
extenso suo camelorum aculeo, caput ejus quod
patiebatur, verberibus sauciavit, et muscis, quæ in
ipso erant retrusæ, desideratum aperuit exitum.
Quæ ostio fugæ atque volatus invento, arceri de
cætero non patiebantur. Sed hoc facto, avolave-
runt, et sepe dirupta profectæ sunt, et effosso car-
cere fugerunt, et lustrum illud novum pulsæ reli-
querunt a dolore desertum, et a sua non lædenti
læsione hominem liberum demonstratum : et præ-
sentem tunc locum repleverunt nova miracula,
cum viderentur discurrere. Et quidem a muscis B
aliter Gennadius est liber effectus, martyrica manu,
et non virga camelarii, liberatione reperta.

Cum autem adhuc muscis vulnus affluere, et vir
terribili earum volatu coarctaretur, jam dictus
camelus quasi ex quodam jugi præcepto stercus
emisit, et hoc protinus qui adstabant arrepto, et
maturius aquis intincto, musciferum illud vulnus
facto cataplasmateo resperserunt, oppilantes illis
introitum, ne iterum reversæ introissent, et se-
cundum septem illos spiritus nequam in ipso ma-
nentes operaretur novissima pejora prioribus.
Impositum autem vulneri factum ex stercoribus
medicamentum, invisibile id confestim et incogni-
tum fecit pene cunctis, ut ita fateatur illud musca-
rum videre volentibus habitaculum, solas excitus C
figuras reservans, Cyri atque Joannis misericordiæ
monimentum, et ipsorum martyricæ potentiæ testes.
Nos autem, sicut in omnibus miraculis facimus,
hymnis sanctos laudemus, hymnodiæ communica-
torem et ducem qui sanatus est habentes Genna-
dium, et ita sermonem ad redditionem alterius
miraculi moderemur.

XXIV. *De Juliana cæca, et Juliana cataphorica.*

Miraculo duplici et eminenti miraculum duplex
addamus, non in una persona factum, sed in dua-
bus, quæ unius erant naturæ, unius et nominis ;
et natura quidem erat eis feminea, nomen vero
martyris Julianæ. Mulierum quippe dualitas unum D
ferens vocabulum, et duobus detenta nominibus ad
sanctos accedit, utraque Juliana vocata, et com-
mune nomen adepta, sed non communi lan-
guore depressa, nec ad sæculum dignitate potita.
In divitiis enim harum altera degere nosce-
batur, altera vero paupertatem cohabitatricem ha-
bebat. Et altera quidem crudeliter infirmabatur in
pectore, cataphoricæ affectioni deserviens, altera
vero claudebatur oculis, cæcitatem sine solatio
possidens ; et illa quidem ad conferendam sanitatem
medicos evocabat, hæc autem ob paupertatem etiam
animatione horum, et quæ desiderabilis est lan-
guentibus visitatione carebat. Habebant sane pas-
siones communiter insanabiles, licet medici ei quæ

Digitized by Google

Marcellini erat, sic enim maritus cataphoricæ ac divitis vocabatur, adessent; eam vero quæ pauperior erat, oculosque amiserat, nullus visitaret Asclepiadarum. In veritate quippe secundum Salomonem copiosum in sapientia et immensum, qui marinam habuit cordis effusionem; amici divitum multi, a paupere vero, et quem habebat, recessit. Et hæc quidem Salomon, ut se res habent, descripsit.

A λέσασαν τῶν Ἀσκληπιάδων οὐδεὶς ἐπεσκέπτετο. Ἐπ· ἀληθείας γὰρ κατὰ Σολομῶντα τὸν ἐν σοφίᾳ πολὺν καὶ ἀμέτρητον καὶ χύμα καρδίας θαλάττιον ἔχοντα, « Φίλοι πλουσίων πολλοί, » ὁ δὲ πτωχὸς καὶ ἀπὸ τοῦ ὄντος αὐτῷ λείπεται· καὶ ταῦτα μὲν ὁ Σολομὼν ὡς ἔχει τὰ πράγματα γέγραφεν.

Porro hæ duæ mulieres, quarum altera pecunias non habebat per quas medicos advocaret, altera vero quæ multis pecuniis erogatis nil sibi profecerat, ad Joannem et Cyrum potentissimos medicos, qui pecuniarum non egent, nec auro mercedis curant infirmos, adveniunt. Quarum mulierum, quia illarum infirmitatem diximus, restat ut sanitatem dicamus, quam postquam ad basilicam venerunt adeptæ sunt. Nam ante hujus visionem et ad eos adventum, nos B homines infirmamur, et crudelibus passionibus detinemur; hanc autem videntes, et habitantibus in ea martyribus procidentes, omnem languorem et omnem infirmitatem confestim abjicimus. Cum ergo venissent, de quibus dicebamus, ad templum, incolumitatem a templi habitatoribus exspectabant; etiam illic dignitatibus suis utentes, altera quidem minime (tumore vana seu Deo odibili ex divitiis elata) inflatione deposita, ante monumentum in lecto jacebat; altera vero alicubi ante portam videbatur ejecta, secundum illum pauperem et egenum Lazarum qui Abrahæ sinus consors effectus est.

Τὰ δύο δὲ ταῦτα γύναια, ἡ μὲν οὐκ ἔχουσα χρήματα δι' ὧν ἰατροὺς προσκαλέσηται· ἡ δὲ πολλὰ δαπανήσασα χρήματα καὶ μηδὲν ἑαυτὴν ὠφελήσασα, ἐπὶ Ἰωάννην καὶ Κῦρον τοὺς πανσθενεῖς ἰατροὺς καὶ χρημάτων οὐ χρῄζοντας, οὐδ' ἐπὶ χρυσῷ τοὺς ἀσθενεῖς θεραπεύοντας ἔρχονται. Ὧν λέξω τὴν ἴασιν, ἐπειδὴ τὴν ἀσθένειαν εἴπομεν (αὕτη γὰρ λείπεται), μετὰ τὴν πρὸς τὸ τέμενος ἄφιξιν. Πρὸ γὰρ τῆς αὐτοῦ θέας καὶ τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ἀφίξεως, ἀσθενοῦμεν οἱ ἄνθρωποι, καὶ δεινοῖς πολλάκις κατεχόμεθα πάθεσιν· τοῦτο δὲ βλέποντες, καὶ τοῖς οἰκοῦσι προσπίπτοντες μάρτυσι, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν ἀσθένειαν εὐθὺς ἀπορρίπτομεν. Ἐλθοῦσαι γοῦν περὶ ὧν ἐλέγομεν εἰς τὸ τέμενος, τὴν ῥῶσιν ᾔτουν τοῦ νεὼ τοῖς οἰκείοις ἀξιώμασι χρώμεναι. Ἡ μὲν γὰρ τὸν ὄγκον οὐκ ἀποβαλοῦσα τὸν μάταιον, οὔτε τὸ ἐκ πλουσίου θεμίσητον φύσημα, ἐπὶ κλίνης πρὸ τοῦ μνήματος ἔκειτο· ἡ δὲ ἔξω πρὸ τοῦ πυλῶνος ἐκβέβλητο, κατὰ τὸν πένητα καὶ πτωχὸν καὶ τοῦ Ἀβραμιαίου κόλπου σύγκληρον Λάζαρον.

Porro martyres utrique æque apparebant, alterius typhum corripientes, alterius vero humilitatem animæ consolantes, sanitates tamen utrique donantes. Nam ei quæ cataphorica erat, et sensum arrogantiæ possidebat, Cur ad confessionem nostram, dicebant, venisti? cumque illa respondisset, desiderio impetrandæ sanitatis et sospitatis, Si vis, inquiunt, hæc a nobis percipere quæ dixisti, ejice grabatum tuum et in pavimento recumbe, et hoc tibi animæ et corporis fiet passionis remedium. Julianæ vero pauperculæ, quæ proprii laboris manu vivebat, hæc apparentes dixere: crocodili carnes allatas, ignis carbonibus assas et in mortario bastritas, in pulveremque redactas, super oculos tuos qui patiuntur, asperge. Et hæc quidem sancti utrique per somnium apparentes jusserunt. Illæ vero expergefactæ quæ sibi sancita fuerant ocius compleverunt, et repromissas in præceptis sanitates obtinuerunt. Et alteri quidem terrenum cubile suffecit ad sanitatem; alteri vero ex crocodilo concrematum et confectum subsidium; mox enim ut ea quæ thoracem patiebatur super terram recubuit grabato relicto, a passione libera facta est; mox autem ut cæca pulverem super oculos posuit, visum recepit. Porro nos cum utraque medicis collaudatis, reliquorum relationem miraculorum sollicite faciamus.

Οἱ δὲ μάρτυρες ἴσως ἀμφοτέραις ἐφαίνοντο, τῆς μὲν τὸν τύφον παιδεύοντες, τῆς δὲ τὴν ψυχικὴν C παρηγοροῦντες ταπείνωσιν· ἑκατέραις δὲ τὰς ἰάσεις δωρούμενοι. Τῇ μὲν γὰρ καταφορητικῇ καὶ ἀλαζονικὸν ἐχούσῃ τὸ φρόνημα, Τί κατείληφας, ἔλεγον, τὸν σηκὸν τὸν ἡμέτερον; Ἀποκριθείσης δέ, ὡς Ὑγείας τυχεῖν ἐπιθυμοῦσα καὶ ῥώσεως· Εἰ θέλεις, φασὶν, ταῦτα πρὸς ἡμῶν, ἅπερ εἶπας, κομίσασθαι, ἀποβαλοῦ σου τὸν κράβατον καὶ εἰς τοὔδαφος ἀνακλίθητι· καὶ τοῦτό σοι ψυχικοῦ πάθους καὶ σωματικοῦ γενήσεται φάρμακον. Ἰουλιανῇ δὲ τῇ πενιχρᾷ καὶ χερνίτιδι ταῦτα φανέντες εἰρήκασιν· Κροκοδείλου κρέας ἐνέγκασα πυρὸς ἄνθρακιν ὀπτῆσον, καὶ τοῦτο πολὺ ἐν θυΐᾳ λεάνασα καὶ ξήριον ποιήσασα, τοὺς ὀφθαλμούς σου τοὺς πεπονθότας ἐπίχρισον. Καὶ ταῦτα μὲν ἀμφοτέραις οἱ ἅγιοι κατ' ὄναρ φανέντες ἐκέλευσαν. D Αἱ δὲ τῶν ὕπνων ἀφέμεναι, τὰ θεσπισθέντα θᾶττον ἐπλήρωσαν, καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς προστάγμασιν ἐπαγγελθείσας ἰάσεις ἐδρέψαντο. Καὶ τῇ μὲν ἤρκεσεν ἡ χαμαικοιτία πρὸς ἄκεσιν, τῇ δὲ τὸ ἐκ κροκοδείλου κεκαυμένον βοήθημα. Ἅμα γὰρ ἡ τὸν θώρακα πάσχουσα ἐπὶ γῆς ἀνεκλίθη λιποῦσα τὸν κράβατον, τοῦ πάθους ἀπήλλακτο· ἅμα δὲ καὶ ἡ τυφλὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπιβαλοῦσα τὸ ξήριον, ἀνέβλεψεν. Ἡμεῖς δὲ σὺν ἄμφω τοὺς ἰατροὺς εὐφημήσαντες, τῆς τῶν λοιπῶν θαυμάτων ἀπαγγελίας φροντίσωμεν.

XXV. *De Helpidia hæmorrhoïssa.*

Vix Helpidiam invenimus; in hac enim multitudine qui sanati sunt occultabatur: denique a mar-

ΚΕ'. *Περὶ Ἐλπιδίας τῆς ἐχούσης αἱμόῤῥοιαν.*

Μόλις τὴν Ἐλπιδίαν εὑρήκαμεν· ἐν τῇ πληθύϊ γὰρ αὕτη τῶν ἰαθέντων ἐκρύπτετο, τὴν θεραπείαν μὲν

Digitized by Google

τοὺς ἁγίους συλήσασα, δεδοικυῖα δὲ καὶ διὰ τοῦτο καὶ τρέμουσα · κατ' ἐκείνην τάχα τὴν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος αἱμορρόουσαν λανθάνουσα. Ἐδεδίει γὰρ καὶ αὕτη σαφῶς, μήπως οἱ συληθέντες τὴν ἴασιν νοήσωσι μάρτυρες, καὶ φανερὰν αὐτὴν τοῖς πᾶσι ποιήσωσιν, ὥσπερ κἀκείνην ὁ Κύριος, αὐτόν τε λανθάνειν καὶ πάντας νομίσασαν ἐφανέρωσεν. Ἀλλ' οὐκ ἔλαθεν οὐδ' αὕτη νῦν τοὺς ἀκέσαντας, ὡς οὐδ' ἐκείνη τότε τὸν Κύριον. Οἱ γὰρ ἅγιοι ἐν μέσοις τοῖς ὄχλοις κρυπτομένην αὐτὴν θεωρήσαντες, πάντων εἰς μέσον καὶ μὴ θέλουσαν ἄγουσιν, καὶ πάντων ἐν ὄψεσι θριαμβεύουσιν · οὐχ ὥς τι τῶν ἀτόπων ποιήσασαν, ἀλλ' ὡς πίστει τὴν σωτηρίαν κερδάνασαν, καὶ πρὸς αὐτῶν εἰκότως ἀκούουσαν · « Θάρσει, θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. »

Ἐλπιδία γὰρ τουτὶ τὸ πιστότατον γύναιον, τὸ τῆς αἱμορροίας ἔσχεν ἀῤῥώστημα, ὑφ' οὗ δεινῶς κατετήκετο καὶ μᾶλλον ἀφειδῶς ἀνηλίσκετο, πηγὴν στελλομένην τοῦ πάθους οὐκ ἔχουσα, οὐκ ἀεννάου νάματος, ἀλλὰ βρύοντος αἵματος · καὶ κρουνὸς ἀεὶ διαινόμενος, οὐκ ἀργυροειδέσι τοῖς ὕδασιν, ἀλλὰ φοινικόχρωσι στάζουσιν αἵμασιν. Ἐντεῦθεν νεκρὰ μὲν ἐν ζῶσιν ἐφαίνετο, τοῦ ἐρυθραίνοντος ἐπιλείποντος αἵματος · ἐν νεκροῖς δὲ πάλιν οὐκ ἐλογίζετο, ἔτι τοῦ ζωτικοῦ ψυχοῦντος αὐτὴν καὶ συνέχοντος πνεύματος. Ἐκ τούτου φυγεῖν θέλουσα τοῦ νοσήματος, τοὺς φυγαδεύειν αὐτὸ ἐπαγγελλομένους ἰατροὺς ἐπεδίωκεν, ἐκείνους ἀεὶ μετὰ πλείστης σπουδῆς ἀνιχνεύουσα, τοὺς δι' ἐξοχὴν ἐνδεδυμένους τοὺς τρίβωνας, καὶ πάντα τὰ τῆς τέχνης αὐχοῦντας ἐπίστασθαι, καὶ τοὺς μανθάνειν ἐθέλοντας, ἐν ὀφρύϊ τῶν λόγων ὡς ἐν εἰδήσει τῶν ἔργων διδάσκοντας · οὓς εὐθηνοῦντας μὲν ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς ἤθελεν εὗρισκεν, σπανίζοντας δὲ πρὸς ἴασιν οὐχ εὕρισκεν ὡς ἠβούλετο · ἑκάστου γὰρ αὐτῶν πεῖραν λαμβάνουσα, ὡς οὐ πειραθεῖσα πρὸς ἄλλον μετήρχετο, καὶ καθ' ἕνα τοὺς πάντας ἀμείψασα, τὸ κατέχον αὐτὴν οὐκ ἤλαυνε νόσημα.

Ὅτε δὲ πάντα τὸν βίον αὐτῆς καὶ τὴν ὕπαρξιν εἰς ἰατροὺς ἐδαπάνησε, καὶ τὸ πάθος φυγεῖν οὐκ εὐπόρησε, οὔτε παραμυθίαν τινὰ ταῖς ἀλγηδόσι πορίσασθαι, εἰ καὶ τὴν ἀπορίαν πάντων ἀναλωθέντων εἰς αὐτοὺς ἐπορίσατο, ἐπὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἠρέμα πως ἔρχεται, κλέψαι μελετῶσα τῇ πίστει τὴν ἴασιν. Εὔκαιρον δὲ καιρὸν πρὸς τὴν κλοπὴν ἀναμένουσα, καὶ τὴν ὥραν φυλάττουσα καθ' ἣν συλῆσαι τὴν θεραπείαν ἠδύνατο, νυσταγμῷ βαθεῖ καταφέρεται καὶ ὕπνῳ συλᾶται, πρὶν ἢ συλήσει τοὺς μάρτυρας · καὶ κλέψαι τὴν ἴασιν θέλουσα, αὐτὴ τοὐναντίον ἐκλέπτετο · καὶ κλαπεῖσα πάλιν περὶ τῆς κλοπῆς ἐβουλεύετο. Ἀλλ' ἰδοῦσα τούτους, ὡς ἀκουσίως ἐκάθευδε, τὴν κλοπὴν ἐφοβήθη ποιήσασθαι · διορύξαι γὰρ τὸν θησαυρὸν οὐκ ἐθάρσησε, ἀλλήλους βλέπουσα τοὺς ἁγίους φυλάττοντας, καὶ μὴ δυναμένους ὑπό τινος εἰ μὴ θέλοιεν, κλέπτεσθαι.

Αὐτοὶ δὲ τὸν σκοπὸν τοῦ γυναίου νοήσαντες, καὶ τὴν πίστιν ἀποδεξάμενοι καὶ τὴν φανερωθεῖσαν εὐ-

tyribus quidem curationem furata est, sed timens ob hoc et tremens, atque secundum illam fortassis hæmorrhoïssam, quæ a Salvatore sanata est latitans : formidabat enim et hæc apte, nequando martyres, a quibus furto sanitatem abstulerat, intelligerent, et manifestam eam omnibus facerent, sicut et illam Dominus publicavit, quæ et illum et omnes latere putabat. Sed nec ista latuit nunc eos qui se sanam fecerant ; quemadmodum nec illa tunc Dominum ; sancti enim in medio turbarum etiam volentem adducunt, et coram omnibus manifestant ; non quasi quid pravum fecerit, sed tanquam eam quæ fide salutem lucrata sit, et ab eis convenienter audierit : « Confide, filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace. »

Helpidia enim hæc fidelissima mulier sanguinis fluxus habuit ægritudinem, a qua tabefiebat atrociter, et sine ulla parcitate consumebatur, fontem habens passionis qui non deficiebat ; non tamen laticibus perennibus fluentem, sed sanguinis rivulis emanantem, neque argenti specie aquas habentem, sed phœnicei coloris sanguinem distillantem. Ac per hoc mortua quidem inter viventes apparebat, deficiente sanguine, qui ruborem vultus præstat : et rursus in mortuis esse non æstimabatur, eo quod hanc vividus adhuc spiritus animaret, et contineret. A quo languore fugere volens, medicos qui fugare hunc repromitterent, persecuta est, illos semper multo studio investigans, qui propter eminentiam tribonibus inducebantur, et omnia quæ sunt artis se nosse gloriabantur, et eos qui discere vellent, in supercilio verborum æque ut in scientia operum edocebant ; quos abundare per civitatem, ut volebat, inveniebat, sed raros ad sanitatem idoneos inveniebat ; uniuscujusque enim illorum experimento accepto, quasi non experto, transibat ad alium, et per singulos, omnes remunerabat ; sed languorem, qui se habebat, non minorabat.

Cum autem omnem victum suum atque substantiam in medicis consumpsisset, et passionem effugere minime valuisset, sed nec requiem doloribus mercari quamlibet potuisset, licet solam egestatem omnibus in eos expensis acquisierit, ad Cyrum et Joannem pedetentim accedit, fide furari meditans sanitatem. Verum dum tempus opportunum ad faciendum furtum exspectat, dum horam qua curationem prædari posset observat, dormitatione profunda deprimitur ; et a somno dispoliatur, priusquam dispoliet martyres ; et furari sanitatem volens, ipsa e contrario furtim adimitur, furtoque adempta, de furto rursus iniebat consilium. Sed his visis, cum sine voluntate dormiret, furtum facere timuit, suffodere namque thesaurum non præsumpsit, sanctos videns invicem observantes, et non posse furtim a quoquam, nisi voluissent, auferri.

Ipsi autem cum mulieris intentionen intellexissent et fidem, ac manifestam sibi et notam ejus

Digitized by Google

religionem admisissent, ad eam veniunt, et incolumitatis munus condonant, et passionis ter desiderabilem sanitatem, non quasi ignorantes furtim exspoliati, sicuti quidam super Salvatore dicere præsumpserunt, in cœlum os ponentes et iniquitatem in excelsum loquentes, et lingua terram transeuntes, et pessime perhibentes, quomodo scivit Deus? et si est scientia in excelso? Qui cum his, qui dixerunt: Quare tu, homo cum sis, facis te ipsum Deum? connumerabuntur, et sortem sibi insipientis dispertientur. Sed in scientia misericordi sanitates præstantes, sicut ex omnibus eorum miraculis diximus.

Astantes ergo, ut dicebamus, myrtum in vinum mittere, et id præcipiunt bibere. At illa hoc post somnium facto, statim a flagello sanata est: sanguis enim, qui instanter ab ea fluebat, cum medicinas sensisset, stetit, quibus dum per os diffluere prohibebatur effluere, statu pro fluore correptus, et a natura liquida et instabili, in robustam et stabilem commutatus, imo penitus subductus, exsistendi et diffluendi omnino quietem adeptus. Igitur Helpidia quidem, hujuscemodi sanitatem consecuta, cum pro hac gratias dantibus obtulisset, ad pergendum in pace ab eis dimittitur. Nos autem, pacem optantes, et duplices gratias pro pace scilicet et miraculis Deo ac martyribus decantantes, linguam ad aliorum narrationem miraculorum dirigimus.

A λάβειαν, πρὸς αὐτὴν παραγίνονται, καὶ τῆς ῥώσεως τὸ δῶρον χαρίζονται, καὶ τοῦ πάθους τὴν τριπόθητον ἴασιν· οὐχ ὡς ἀγνοοῦντες συλούμενοι (ὡς λέγειν τινὲς ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἐτόλμησαν, εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα τιθέμενοι, καὶ ἀδικίαν εἰς ὕψος φθεγγόμενοι, καὶ τῇ γλώττῃ τὴν γῆν διερχόμενοι, καὶ κάκιστα λέγοντες· Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; καὶ Εἰ ἔστιν γνῶσις ἐν τῷ Ὑψίστῳ; Οἳ τοῖς εἰποῦσιν αὐτῷ, Διὰ τί σὺ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς ἑαυτὸν Θεόν; συνταχθήσονται, καὶ τὴν κληρουχίαν αὐτοῖς τοῦ ἄφρονος συμμερίζονται), ἀλλ' ἐν γνώσει φιλανθρώπῳ τὰς ἰάσεις παρέχοντες, ὡς ἐκ πάντων αὐτῶν τῶν θαυμάτων μανθάνομεν.

Ἐπιστάντες οὖν, ὡς ἐλέγομεν, μυρσίνην ἐν οἴνῳ βαλεῖν, καὶ τοῦτον πιεῖν ἐπιτάττουσιν. Ἡ δὲ μετὰ B τὸν ὕπνον τοῦτο ποιήσασα, εὐθέως ἰᾶτο τῆς μάστιγος. Τὸ γὰρ αἷμα τὸ ἀπ' αὐτῆς ἀστάτως ῥέον, τῆς τοῦ φαρμάκου παρουσίας αἰσθόμενον ἵστατο· καὶ τούτου διὰ στόματος καταῤῥέοντος, αὐτὸ καταῤῥεῖν ἐκωλύετο, στάσιν ἀντὶ ῥεύσεως παιδευόμενον, καὶ φύσιν ἐκλυτόν τε καὶ ἄστατον, εἰς σταθηρὰν καὶ στερέμνιον ἀλλαττόμενον, μᾶλλον δὲ παντελῶς συστελλόμενον, καὶ τὸ εἶναι καὶ ῥεῖν καθόλου παυόμενον. Ἐλπιδία μὲν οὕτω τῆς ῥώσεως ἔτυχε, καὶ τὴν ὑπὲρ ταύτης χάριν τοῖς δεδωκόσιν προσάξασα, εἰς εἰρήνην πορεύεσθαι πρὸς αὐτῶν ἀπελύετο. Ἡμεῖς δὲ, τὴν εἰρήνην εὐξάμενοι, καὶ διπλῆν τὴν χάριν ὑπὲρ εἰρήνης καὶ θαύματος Θεῷ τε καὶ μάρτυσιν ἄσαντες, τὴν γλῶτταν ἰθύνωμεν πρὸς ἑτέραν θαυμάτων διήγησιν.

XXVI. *De Theodora quæ absorbuerat ranam.*

ΚϚ'. *Περὶ Θεοδώρας τῆς καταπιούσης τὸν βάτραχον.*

Præcedentem investigantes mulierem, sanatorumque pelagus navigantes, et vias quæ more fluminis agunt decurrentes, mulierem invenimus aliam, cujus antequam vidissemus aspectum, ranunculum in ea sonantem audivimus, quam cum ipsa jam rana vobis adducimus magna voce prædicantem quod in se factum est prodigium martyrum. Theodora dicebatur a parentibus, quæ cum aquam biberet, pusillum ranunculum ebibit, qui in hujus ventre quasi in quodam stagno moratus, primitus quidem cum esset adhuc parvulus, non tam amare illam demoliebatur, torsiones autem quasdam faciebat cum moveretur, parvitatem suam æquiparantes, quas mulier ab alia se pati causa putabat, ignorans quod ranunculum absorbuerit. Quia vero crescens magnus affectus est, et in ventre dum aleretur excrevit mulieri, quæ hoc erat novo et deformi gravida fœtu, simul concrescens dolores multiplicavit, quos ultra ferre non valens, in pavimentum volutabatur, horam cessationis non habens, et quietis tempus ignorans, ita ut pati a spiritu potius quam passionem corporis habere putaretur.

Præterea hujus opinionis etiam medici erant, qui probabiliores exsistere inter cæteros videbantur, quique circa languorem deficientes, nullam ejus capere notitiam, unde jam quasi dæmonium abens ducebatur ad martyres. Cum autem ad ho-

C Τὸ προλαβὸν ἀνιχνεύοντες γύναιον, καὶ τὸ τῶν ῥωσθέντων πέλαγος διαπλέοντες, καὶ τὰς ποταμηδὸν ἀγούσας ὁδοὺς διατρέχοντες, γύναιον εὕρομεν ἕτερον, πρὸ τῆς θέας τοῦ βατράχου ἐν αὐτῷ κελαδοῦντος ἀκούσαντες· καὶ ταύτην ὑμῖν σὺν τῷ βατράχῳ φέρομεν μεγαλοφώνως κηρύττουσαν τὴν ἐπ' αὐτῆς γενομένην τερατουργίαν τοῖς μάρτυσιν. Θεοδώρα πρὸς τῶν γονέων ἐλέγετο, καὶ ὕδωρ πίνουσα, μικρὸν κατέπιεν βάτραχον, ὃς ἐν τῇ ταύτης γαστρὶ ὡς ἐν λίμνῃ τινὶ διαιτώμενος, τὰ μὲν πρῶτα, μικρὸς ἔτι τυγχάνων, οὐχ οὕτω πικρῶς αὐτὴν ἐλυμαίνετο, στρόφους δέ τινας ἐποίει κινούμενος, ἀναλογοῦντας αὐτοῦ τῇ βραχύτητι· καὶ τούτους ἡ γυνὴ ἀπ' ἄλλης πάσχειν D αἰτίας ἐνόμιζεν, ἀγνοοῦσα τὴν τοῦ βατράχου κατάποσιν. Ἐπειδὴ δὲ μέγας αὐξανόμενος γέγονεν, καὶ ἐν κοιλίᾳ τρεφόμενος ηὔξανεν, καὶ τῇ κυοφορούσῃ τὸ καινὸν τοῦτο καὶ κακόμορφον ἔμβρυον τὰς ὀδύνας συνηύξανεν, ἃς οὐκέτι φέρειν ἰσχύουσα, εἰς τοῦδαφος ἐκυλίετο, ὥραν ἀναπαύλης οὐκ ἔχουσα, καὶ ἡσυχίας καιρὸν οὐ γινώσκουσα, ὡς πάσχειν ὑπὸ πνεύματος ὑποπτεύεσθαι, ἢ πάθος ἔχειν νομίζεσθαι σώματος.

Ταύτης δὲ τῆς δόξης καὶ ἰατρῶν ὑπῆρχον οἱ δόκιμοι, παντελῶς ἀπορήσαντες πρὸς τὸ νόσημα, καὶ μηδεμίαν αὐτοῦ λαβεῖν δυνηθέντες διάγνωσιν. Ὅθεν λοιπὸν ὡς δαιμόνιον ἔχουσα, πρὸς τοὺς μάρτυρας ἤγετο· Καὶ αὐτῆς μολούσης εἰς τὸν ναὸν, αὐτῶν τὸν

Digitized by Google

πανσέβαστον, ἡ νόσος μὲν εὐθέως ἠλέγχετο· φανερὰ δὲ τοῖς πᾶσιν ἐγίνετο καὶ τῶν ἰατρῶν ἡ ἀμάθεια· καθ' ὕπνους γὰρ αὐτῇ παραστάντες οἱ μάρτυρες, ὕδωρ πιεῖν πρὸ βρωμάτων ἐκέλευον, τῇ πόσει τοῦ νάματος τὴν φυγὴν ἐπαγγειλάμενοι τοῦ νοσήματος. Ἡ δὲ κατ' ἐκεῖνον, φησὶν, τὸν παυσόδυνον ὄνειρον, τὸ νᾶμα πέπωκεν ὡς τεθέσπιστο πρὸ τροφῆς παντοίας καὶ βρώματος· καὶ τοῦτο ποιοῦσα κινεῖται πρὸς ἔμετον, καὶ τὸν πικρὸν ἐκεῖνον ἀνήγαγεν βάτραχον, ὃν ἀγνοοῦσα κατέπιεν· καὶ δι' ὕδατος εὑροῦσα τὸν ὄλεθρον, δι' ὕδατος καὶ φεύγει τὸν θάνατον· τοῦτο γὰρ ἄγκιστρον οἱ φιλάνθρωποι πρὸς τὴν τοῦ θανατηφόρου βατράχου θήραν ἐχάλκευσαν καὶ τοῦ γυναίου σωτηρίαν ἀνέκφραστον, ὃ καὶ διάβολος ὁ μισάνθρωπος πρὸς ἀπώλειαν τῆς Θεοδώρας ἐχρήσατο, ἥτις παρ' ἐλπίδα φυγοῦσα τὸν ὄλεθρον, καὶ τοῖς ζωγρήσασι μάρτυσι σωτηρίους φωνὰς προσενεγκοῦσα, τοῦ νεὼ αὐτῶν ἀνεχώρησεν. Ἡμεῖς δὲ κάνταῦθα βοὰς εὐφήμους αὐτοῖς μελῳδήσαντες, μελῳδίας ἄλλης ἀφορμὴν ποιησώμεθα, ἄλλο τεράστιον τῷ παρόντι συντάττοντες.

A

B

ΚΖ'. *Περὶ Θεοδώρου τοῦ κελευσθέντος ἐκ τῶν ἁγίων ἀσπίδα φαγεῖν.*

Θεόδωρον τὸν τῷ προλαβόντι γυναίῳ συνώνυμον, καλῶς ἡ τῶν θαυμάτων ἀκολουθία μετ' ἐκείνου εἰς διήγησιν ἤνεγκε, καὶ τοῖς τρυφῶσιν ἐν τοῖς τῶν ἁγίων ἔργοις καὶ πράξεσιν εἰς ἑστίαν ἀξιάγαστον προῦθηκε, οὐ μόνον ὅτι κοινὸν πρὸς αὐτὴν ἔλαβεν ὄνομα, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ἐκ μέρους ἀῤῥώστημα, καὶ τοῦ πάθους ἡ ἄφραστος ἴασις ἔχουσί τινα τῶν ἐπ' ἐκείνης ἐμφέρειαν· εἰ καὶ πολλή τις ἄγαν ἀμφοτέρων ἐστὶν ἡ διάκρισις, ὡς δείξει προϊὸν τὸ διήγημα.

C

Τὰ σπλάγχνα μὲν γὰρ ἔπασχεν ὁ Θεόδωρος, οὐ βατράχου τινὸς εἰς αὐτὸν ὁλισθήσαντος, καὶ τούτου νήξεσι κυκῶντός τε καὶ ταράττοντος, καὶ δεινὰς ἀλγηδόνας ἐντίκτοντος, ἀλλὰ περιεργίας ἐκ βρώματος, ἀνδρῶν οὐ καλῶν ἐγχειρήσεσιν, ὀδύνην αὐτῷ γεννώσης ἀφόρητον. Φιλοῦμεν γὰρ οἱ τρισάθλιοι μὴ μόνον αἰκισμοῖς καὶ φονικοῖς ὀργάνοις καὶ ξίφεσιν ἀμύνεσθαι τὸ ὁμόφυλον, εἴ τι τῶν λυπούντων εἰργάσατο, ἢ καὶ φθόνῳ μισαδέλφῳ κρατούμενοι, καὶ εἰ μηδὲν εἰς ἡμᾶς ἐπλημμέλησεν, ἀλλὰ καὶ φαρμακείαις αὐτὸν κατεργάζεσθαι, τὴν πρὸς τὸν πέλας φυσικὴν στοργὴν ἀπολέσαντες· εἴπερ κατὰ Μωσέα τὸν νομογράφον, τὸν τῆς φιλαλληλίας εἰσηγητὴν καὶ διδάσκαλον, πᾶν ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον, καὶ πᾶς ἄνθρωπος τὸ πλησίον αὐτοῦ· καὶ τῆς ὑπὲρ πάντων τῶν δρωμένων ἡμῖν ἀπολογίας παντελῶς ἐκλαθόμενοι· εἴπερ κατὰ Παῦλον τὸν νομομαθῆ, τὸν πάσης ἀρετῆς ἐργάτην καὶ κήρυκα, πάντες τῷ τοῦ Χριστοῦ παραστησόμεθα βήματι, δίκας δικαίας τινύοντες, καὶ κατ' ἀξίαν τῶν πράξεων ἀγαθῶν τε καὶ φαύλων λαμβάνοντες. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς λέλεκται καὶ πεπίστευται, πάντως ὅτι καὶ γενήσεται, κἂν ἡμεῖς οὐ βουλώμεθα κακῷ συνειδότι πληττόμενοι.

D

Θεόδωρος δὲ δεινῶς τιμωρούμενος, καὶ τῇ βρώσει τοῦ καυστικοῦ φαρμάκου τὰ σπλάγχνα φλεγόμενος,

norabile templum eorum venisset, et languor protinus indicatus est, et manifesta cunctis medicorum inscientia facta est; in somnis enim ei astantes sancti aquam bibere antequam escam sumeret præceperunt, per haustum poculum, passionis fugam denuntiantes; quæ post illud salutiferum somnium, de aqua fecit quod jussa est ante omne alimentum vel escam. Et hoc facto, movetur ad vomitum, et amaram illam ranam ejicit, quam nesciens absorbuerat; factumque est, ut quæ per aquam perniciem reperit, per aquam etiam mortem effugeret: hoc enim ad invicem illi hominum amatores ad mortiferæ illius ranæ captionem, ad mulierisque salutem conflarunt, quo etiam osor hominum diabolus, ad perditionem usus est Theodoræ. Quæ cum præter spem exitium evasisset, pro data salute præconia victoribus martyribus obtulisset, a templo eorum recessit. Porro nos etiam hinc eis bonas laudes vocibus modulantes, alterius modulaminis materiam faciamus, aliud præsenti prodigium annectentes.

XXVII. *De Theodoro qui a sanctis jussus est comedere aspidem.*

Theodorum præcedentis æquivocum feminæ, bene miraculorum ordo, post illud ad narrationem deduxit, et ante hos qui in sanctorum epulari operibus et actibus delectantur, in delicias admiratione dignas proposuit, non solum quia commune cum ea sortitus est nomen, sed et quia tam similis infirmitas quam passionis ineffabilis sanitas, habent quamdam eorum quæ super illa facta sunt ex parte similitudinem, licet multa valde sit utrorumque discretio, ut demonstrabit subsequens enarratio.

Viscera quippe patiebatur Theodorus, non rana in eum quavis illapsa, et hæc mutationibus quatiente atque turbante, dirosque dolores parturiente, sed maleficio non bonorum virorum conatibus ex cibo confecto, dolorem importabilem generante; amamus enim miserrimi non solum verberibus et homicidialibus organis seu gladiis, contribulibus ultionem inferre, si triste quid operentur, vel etiam si nihil in nos delinquant, invidia odii fraterni detenti; verum etiam incantationibus eos inficere, et maleficiis aliquoties insectari, naturali circa proximum amissa dilectione. Cum secundum Moysen legis scriptorem, mutuique amoris institutorem et præceptorem, omne animal diligat simile, et omnis homo proximum suum: et reddendæ rationis pro omnibus quæ geruntur a nobis obliti, cum juxta Paulum legis doctorem, omnisque virtutis operatorem et prædicatorem, omnes Christi exhibendi simus ante tribunal, pœnas exsolventes, et secundum actuum merita, sive bona sive mala recipientes. Et quidem hæc ut dicta et credita sunt, procul dubio fient; licet nos forte nolimus, conscientia non bona perculsi.

Theodorus autem cum puniretur, et ejus viscera incensorii maleficii comestione inflammarentur, ad

Digitized by Google

medicorum pergebat concilia. Sed sicut pergebat, sic iterum redibat in nullo ab eis adjutus; unum tum solummodo abiens et veniens lucrabatur, eorum videlicet impossibilitatis notitiam. Cognoscens autem quod omnes illi nihil contra passionem valuissent, et desperans ab eis erui et salvari, ad Joannem et Cyrum martyres, qui vere adjutores sunt et salvare queunt, occurrit, et in horum confessione recubuit, auxilium præstolaturus eorum. At illi nil visitationis tardantes, videbant enim languorem esse vehementem, dormienti Theodoro assistunt, et apparentes aspidem manducare præcipiunt, et hujus esca fugere immite periculum. Qui conversus, manu crucis signum in fronte pingebat, et malignam phantasiam existimans esse visionem, nil corum quæ dicta sunt egit.

Supplicanti vero et flenti sancti rursus in somnis apparentes, hæc facere præceperunt. At ille etiam hanc eamdem legem parvipendit, nihil dictorum gerere passus, sed e contra efferi cujusdam dæmonis impetum, perdere se ac occidere festinantis, suspicabatur sanctorum imperium. Cum vero etiam tertio martyres apparentes, suam facere jussionem illi minime persuasissent, quamvis tertio visis credidisset vultibus, eorum illud fuisse decretum; quarta vice propter immensam miserationem et compassionem venientes, quoniam quidem, aiunt, quod tibi multoties dictum est, facere noluisti, ad fontem nostrum mane consurgens egredere, et quod in eo ad manducandum inveneris habile, inambigue sume, et hoc tibi sufficiet ad omnem curationem fruendum.

Qui cum mane sicut jusserant ad eorum fontem exisset, post ostium jacentem cucumerem reperit, quem acceptum cum studio ac desiderio manducabat. Cumque ad finem cucumeris jam jamque venisset, et valde dulcem perceptionem ipsius fecisset, aspidis videt extemplo residuum, quo velocius in pavimento projecto, timuit nimis, quasi foret hinc penitus moriturus. Quod tamen non erat verum, nec veritati consimile; potius autem salvatur esca et vivit, et effugit mortem quam profecto non effugisset, nisi escam mortiferam comedisset. Mox enim tam ex timore quam ex fastidio prorumpit in vomitum, et quantum aspidis manducavit, abjecit; cum eo simul educens et exitiale quod prius comederat veneficium; sanctis non contraria contrariorum secundum terrenos medicos remedia facientibus, sed similibus similia medelis sanantibus. Non enim medicorum legibus subditi, his accedentes ad se sanant, sed cœlesti sanctione retenti, inopinatas atque divinas sanitates donant. Itaque sic Theodorus a languore liberatus, perfectamque sospitatem adeptus, persolutis gratiarum actionibus abiit. Nos autem narratione hic de eo cum laude finita, alterius scripturam et relationem actionis faciamus laudandæ.

A τὰ τῶν ἰατρῶν κατεπάτει συνέδρια· ἀλλ' ὡς ἀπίει πάλιν ὑπέστρεφε, μηδὲν πρὸς αὐτῶν ὠφελούμενος· ἓν δὲ μόνον ἐκέρδαινεν ἀπιὼν καὶ ἐρχόμενος, τῆς αὐτῶν ἀπορίας τὴν εἴδησιν. Γνοὺς δὲ πάντας ὡς οὐδὲν πρὸς τὸ πάθος ἰσχύουσιν, καὶ ἀπογνοὺς τὸ ὑπ' αὐτῶν λυτροῦσθαι καὶ σώζεσθαι, πρὸς Ἰωάννην καὶ Κῦρον τοὺς μάρτυρας, τοὺς ὄντως ἀρωγοὺς καὶ σώζειν ἰσχύοντας ἔρχεται, καὶ τῷ τούτων σηκῷ κατακλίνεται, τὴν αὐτῶν ῥοπὴν ἐκδεχόμενος. Οἱ δὲ μὴ βραδύναντες τὴν ἐπίσκεψιν (ἑώρων γὰρ τὴν νόσον ἀφόρητον), κοιμωμένῳ Θεοδώρῳ παρίστανται, καὶ φανέντες ἀσπίδα φαγεῖν ἐπιτρέπουσιν, καὶ ταύτης τῷ βρώματι φυγεῖν τὸν ἀμείλικτον κίνδυνον. Ὁ δὲ στραφείς, τῇ χειρὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἐπὶ τὸ μέτωπον ἔγραφε, καὶ πονηρὰν εἶναι φαντασίαν B νομίσας τὸ ὅραμα, τῶν λεχθέντων οὐδὲν διεπράξατο.

Ἱκετεύοντι δὲ καὶ κλαίοντι, πάλιν ἐν ὕπνοις ὀφθέντες οἱ ἅγιοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖν διετάξαντο. Ὁ δὲ καὶ τοῦτον αὐτῶν τὸν θεσμὸν παρεκρούσατο, μηδὲν τῶν ῥηθέντων δρᾶν ἀνεχόμενος, ἀλλ' ἀγρίου τινὸς δαίμονος ἐφόδιον, ἀνελεῖν αὐτὸν καὶ φονεύειν σπουδάζοντος ὑπονοῶν τῶν ἁγίων τὸ πρόσταγμα. Ὡς δὲ καὶ τρίτον φανέντες οἱ μάρτυρες τὴν ἑαυτῶν ποιεῖν οὐκ ἔπεισαν κέλευσιν, καίτοι τῷ τρισσῷ πεισθέντα τῆς ὄψεως, αὐτῶν εἶναι τὸ θέσπισμα, ἐλθόντες τὸ τέταρτον δι' οἴκτου ἀμέτρητον καὶ θείαν συμπάθειαν, Ἐφ' ὅσον, φασὶ, τὸ λεχθέν σοι πολλάκις ποιεῖν οὐκ ἠθέ- λησας, εἰς τὴν ἡμετέραν πηγὴν πρωῒ ἀνιστάμενος C ἔξιθι, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ βρωτὸν εὑρισκόμενον ἀδιστάκτως μετάλαβε· καὶ τοῦτό σοι πρὸς πᾶσαν ἀρκέσει θεραπείας ἀπόλαυσιν.

Ὁ δὲ πρωΐας εἰς τὴν αὐτῶν πηγὴν ἐξελθών, ὡς ἐκέλευσαν, τῆς θύρας ὄπισθεν εὗρεν σίκυον κείμενον, καὶ λαβὼν αὐτὸν μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ ἐφέσεως ἤσθιεν. Ἐπὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ συκίου γενόμενος, καὶ πάνυ αὐτοῦ τὴν μετάληψιν γλυκεῖαν ποιούμενος, ἀσπίδος ἀθρόον ὁρᾷ τὸ λειπόμενον, καὶ τοῦτο θᾶττον ἀπολύσας εἰς ἔδαφος, ἐδειλίασε λίαν ὡς πάντως τεθνήξεται. Τὸ δὲ οὐκ ἦν ἀληθὲς, οὐδ' ἀληθεῖ παραπλήσιον· σώζεται δὲ μᾶλλον τῷ βρώματι, καὶ ζῇ, καὶ διαφεύγει τὸν θάνατον· ὃν οὐκ ἂν διαπέφευγεν, εἰ μὴ βρῶμα θανάσιμον βέβρωκεν. Εὐθέως γὰρ ἐκ D τε τοῦ φόβου, ἔκ τε τῆς ἀηδίας πρὸς ἔμετον ἔρχεται, καὶ τῆς ἀσπίδος ὅσον ἔφαγεν ἀποβέβληκε· συνανενέγκας αὐτῷ καὶ ὅπερ ὀλέθριον πρότερον βέβρωκε φάρμακον· τῶν ἁγίων οὐ τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων κατὰ τοὺς ἀπὸ γῆς ἰατροὺς ποιουμένων ἰάματα, ἀλλ' ἰωμένων τοῖς ὁμοίοις τὰ ὅμοια. Οὐ γὰρ νόμοις ἰατρῶν ὑποκείμενοι, τούτοις τοὺς προσιόντας αὐτοῖς θεραπεύουσιν, ἀλλ' οὐρανίῳ κρατοῦντες θεσπίσματι, παραδόξους καὶ θείας τὰς ἰάσεις χαρίζονται. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Θεόδωρος λυτρωθεὶς τοῦ νοσήματος, καὶ τελείαν τὴν ῥῶσιν δρεψάμενος, εὐχαριστῶν ἀπελήλυθεν. Ἡμεῖς δὲ τὴν περὶ αὐτοῦ διήγησιν ἐνθάδε σὺν εὐφημίᾳ περάσαντες, ἑτέρας γραφὴν καὶ διήγησιν εὐφήμου πράξεως ποιησώμεθα.

Digitized by Google

ΚΗ'. *Περὶ Νεμεσίωνος ἀπὸ ἐπάρχων, καὶ Φωτεινοῦ ἀπὸ ὀμμάτων.*

Εἰς μέσον καὶ νῦν ὁ Νεμεσίων τῶν ἰαθέντων ἐλήλυθε, Φωτεινοῦ μὲν ἀπαγγέλλων τὴν ἴασιν, ἑαυτοῦ δὲ δηλῶν τὸ ἀνίατον· καὶ τῶν μὲν ἁγίων κηρύσσων τὴν δύναμιν, ἑαυτοῦ δὲ μηνύων τὴν ἄνοιαν· καὶ ταύτην τάχα μεμφόμενος ὡς τῆς μάρτυρικῆς αὐτῷ γενομένην ἀρωγῆς παρεμπόδισμα. Λέξωμεν δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ὡς ἐμάθομεν· ἔστιν γὰρ οὐκ ἀνωφελὴς ἡ διήγησις, κἂν αὐτῷ γέγονεν ἀνωφελὴς ἡ πρὸς τοὺς μάρτυρας ἔλευσις. Εἷς καὶ οὗτος τῶν ἐν τέλει λαμπρῶν ἐγνωρίζετο, οὐκ ἀξίᾳ μόνῃ κοσμούμενος, ἀλλὰ καὶ πλούτῳ γαυρούμενος, καὶ τῇ περὶ πλοῦτον ῥεομένῃ φαιδρότητι· ἐπλεονέκτει δὲ τῶν μόνοις πλουτούντων τοῖς χρήμασι, σοφίᾳ λόγων Ἑλληνικῶν σπουδαζομένοις στομώλμασιν.

Ὧν ἐνεγκεῖν οὐ δυνηθεὶς τὴν ἀπόνοιαν, καὶ τὰ τὴν φρένα κολποῦντας φυσήματα, κατὰ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, Γραφικῶς εἰπεῖν, ἐτραχηλίασεν· καὶ πάντων αὐτοῦ τῶν γενητῶν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ συλήσας τὴν πρόνοιαν, ἀστρῴᾳ κινήσει ταύτην προσέφερεν, καὶ τοῖς ἐκ ταύτης ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις συμβαίνουσι σχήμασι τὰ καθ' ἡμᾶς ἀνῆπτεν ὁ ἄθλιος· δούλους ἡμᾶς τοὺς ψυχῆς καὶ λόγου μετέχοντας καὶ κατ' εἰκόνα κτισθέντας τοῦ κτίσαντος· καὶ ταύτῃ τιμηθέντας ἐλευθερίᾳ γνώμης καὶ βουλῆς αὐτεξουσιότητι· ἀψύχων ὁμοῦ καὶ λόγου χηρευόντων ἀστέρων, καὶ πάσης ἀμοιρούντων αἰσθήσεως καὶ βουλήσεως, τῶν δουλεύειν ταχθέντων τοὐναντίον τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ θείοις, ἃ ὧν αἰδοῦντο προστάγμασι· καὶ σημαινόντων μόνον καὶ χρόνου τὰ τμήματα, ἀέρων τροπὰς ὡς ὁ δι' ἡμᾶς κτίσας αὐτὰ Θεὸς διετάξατο. Φησὶν γὰρ ὁ τῆς τῶν ὅλων γενέσεως συγγραφεὺς καὶ διδάσκαλος τὴν τούτων ποίησιν ἐξηγούμενος· « Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς νυκτὸς, καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα, καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἐνιαυτούς· καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς· » καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ οὔπω τοσοῦτον τοῦτον δεινὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ τούτου πολὺ χαλεπώτερον· ἀστέρων γὰρ σχηματισμοῖς καὶ κινήσεσι τὸν πάντων ἔχων κτίστην δουλεύοντα παράγειν ἡμᾶς ἐφρόνει πρὸς γένεσιν. Τοσαύτην γὰρ ἡμᾶς οἱ ἀστρομανεῖς παρασχεῖν τὴν ἰσχὺν ἐπειράθησαν, ὡς μὴ μόνον ἀνθρώπων καὶ πάντων κρατεῖν τῶν ἐπὶ γῆς, οἳ καὶ τῶν ἀστέρων ὄντες ἀναισθητότεροι· ἀλλὰ καὶ Θεοῦ τοῦ τὸ πᾶν σχεδιάσαντος, καὶ μόνῳ κελεύσματι πρὸς τὸ εἶναι τὸ μὴ ὂν παρενέγκαντος.

Ἀλλ' οἱ μὲν τῆς μανίας ταύτης εὑρέται καὶ προστάται γενόμενοι, οὐκ εἰς μακρὰν τῆς οἰκείας ἀθεΐας τὴν δίκην εὑρήσουσιν, καὶ τοσοῦτον δριμυτέραν καὶ μείζονα, ὅσον καὶ τῶν ἐπομένων αὐτοῖς τὸ πλῆθος ἐκτείνεται. Τούτων γὰρ αἱ ἁμαρτίαι ὑπάρχουσι πρόδηλοι, καὶ τούτοις ἐπακολουθεῖν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, εἰκότως ἂν λέγοιντο, διὰ τὴν προφανῆ τῶν

XXVIII. *De Nemesione expræfecto et Photino cæco.*

A In medium etiam nunc eorum qui sanati sunt Nemesio venit, Photini quidem pronuntians sanitatem, suam vero significans insanabilem passionem, sanctorumque virtutem prædicans, et amentiam suam insinuans, qua forte querebatur quasi martyrici sibi fuerit factum juvaminis offendiculum. Dicamus autem et quæ circa eum gesta sunt, sicut didicimus. Est enim non inutilis enarratio, licet ei suus ad martyres factus sit adventus inutilis. Unus et iste ex his qui inter principes clari habebantur, exsistere probabatur, non sola dignitate ornatus, sed et divitiis et decore qui circa divitias affluit elevatus; superabat autem eos

B qui soli locupletes sunt, pecuniis sapientiaque sermonum gentilium, et quæ ex his studentur versutiis.

Quorum jactantiam et elevantes sensum inflationes, ferre non valens, adversus universorum Deum, ut secundum Scripturam fateamur, elevatus est, et omnium creaturarum ejus quantum in se erat subtrahens providentiam, stellari hanc motui offerebat; et accedentibus habitudinibus quæ ex ipso nonnunquam istis, nonnunquam aliis proveniunt, nostra quæque miserrimus applicabat, servos nos faciens qui animæ sumus elatioris participes, ad imaginemque creati creantis, et per hanc honorati libertate voluntatis, et proprietate arbitrii, stellis inanimalibus exsistentibus rationeque carentibus, atque omni sensu et motu volun-

C tario destitutis; quæ potius e contra servire jussæ sunt his qui sunt super terram, et per divina nobis illucescere et apparere præcepta, et significare tantum eorum mutationes, ac temporum participationes, quemadmodum Deus disposuit qui eas propter nos condidit. Ait enim omnium nativitatis descriptor atque magister, horum fabricam enarrans « Et dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli, ut luceant super terram, et dividant inter diem et noctem, et sint in signa et tempora et dies et annos, et sint in lucem in firmamento cœli, et illuminent terram; et factum est ita. » Et adhuc non solum hoc tantum malum, sed quod est et multo sævius et crudelius, stel-

D larum habitudinibus ac motibus omnium creatorem servire credebat, et perducere nos (ad genesim) sapiebat. Tantam quippe illis hi, qui in stellis insaniunt, fortitudinem præbere conati sunt, ut non solos homines et omnia quæ sunt supra terram ab eis imperari, ii qui etiam stellis ipsis vere insensibiliores exsistunt, sed ut Deum teneri crederent qui universitatem compendio fecit, et sola jussione ut esset quod non erat eduxit.

Verum qui hujus inventores et auctores vesaniæ facti sunt, non longius impietatis suæ pœnam invenient, et tanto acriorem atque majorem, quanto etiam sequentium illos extenditur multitudo. Horum namque peccata manifesta sunt, et hæc nimirum subsequi secundum divinum Apostolum congrue dicta sunt, propter evidentem per-

Digitized by Google

ditionem sequacium. Non enim tantum impietatis miseris illis effecti sunt præceptores, verum etiam ad inhianter delinquendum sunt monstrati doctores, neque Deum adesse rebus dicentes, neque judicium fore actuum concedentes, sed neque sponte nostra fieri quæ per voluntatem nostram efficiuntur, sed per stellarem voluntatem et motum asseverantes, et sicut hujus insubstantiva coegerat habitudo. Qui quandoque igne qui non exstinguitur, et qui non moritur penitus verme, factorem suum et hujus universitatis geneseos operatorem erudiente cognoscent; quoniam hic eum ex magnitudine ac pulchritudine creaturarum secundum rationem conspicere noluerunt, neque oculis hominum invisibilem, qui a creatione mundi per ea quæ facta sunt, videtur et intelligitur, videre et intelligere cupiverunt. Sed et obscuratum est insipiens cor eorum; dicentes se enim esse sapientes, stulti facti sunt, et servierunt creaturæ potius quam Creatori.

Nemesio autem, qui hujus nobis narrationis est auctor, ad ipsum enim convertam denuo calamum, inter Christianos quasi connumeratus, sed hos qui fatum introducunt sine ratione sectatus, abhinc supplicio quod eis præparatum est tentabatur (atque oculis merito privatus est, quibus cœlum perverse observabat, curioseque siderei chori motum inspiciebat;) in oblivionem baptismate sumpto, et omnibus quæ ibidem Christo spoponderat. Oculorum autem orbationem perpessus, testimonium veritatis mox Scripturæ perhibuit, dum per eos, per quos peccaverat, puniretur. Ignorans autem cæcitatis causam, et quod flagellum esset injusti visus, et vinculum se puniens et impediens, medicorum elegantissimos adhibebat, et horum optimos optimarum repromissione mercedum attrahit; sed et nihil ex studio quod sibi circa hos inerat prorsus obtinuit; cæcus enim nihilominus permanebat, etiam horum frequentibus seriebus admissis.

Quanquam nihil horum facere oporteret eum qui fatum sine pudore dogmatum dogmatizabat, et cunctorum quæ fierent coactitium illud et præsagum prædicabat. Denique si certissime per hanc disciplinam quæ circa fatum est credebat se omnino sanandum, et hoc rursus visurum, stellaremque iterum motum conspecturum, non oportebat medicos admittere qui sibi deberent sanitatem concedere, sed hujus exspectare decretum etiam medicis exceptis venturum. Sine prævaricatione quippe ab eis intonant fati persuasibilia verba, si nobis et volentibus et nolentibus accidant. At vero si sanitatem sibi non contulit, sed et penitus abstulit, ut quid Asclepiadas congregabat (ac per eos genesim oppugnabat)? sciens quod ab ipsa vinceretur, si ipsum etiam Asclepium adjutorem ascisceret. Verum perspicuum erat, quod spem sanitatis a sideribus sumpserit, licet circa vocationem medicorum deciperetur, citius forte quam prædestinatus esset, visum recipere cupiens.

ἑπομένων ἀπώλειαν. Οὐ μόνον γὰρ ἀθεΐας καθηγηταὶ τοῖς ἀθλίοις γεγόνασιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλημμελεῖν καταθυμίως διδάσκαλοι· μήτε θεὸν ἐφεστῶτα τοῖς πράγμασιν λέγοντες, μήτε δίκην εἶναι τῶν πραττομένων παρέχοντες, μήτε μὴν οἰκοθεν δρᾷν τὰ κατὰ γνώμην ἡμετέραν γιγνόμενα, ἀλλὰ κατ' ἀστρῴαν βούλησίν τε καὶ κίνησιν φράζοντες, καὶ ὡς ὁ ταύτης σχηματισμὸς ἀναγκάσειεν. Καὶ πυρὶ μὴ σβεννυμένῳ, μηδὲ τελευτῶντι τὸ σύνολον σκώληκι, τὸν ἑαυτὸν ποιητὴν καὶ τοῦδε τοῦ παντὸς γενεσιουργὸν παιδευθήσονται· ἐπειδὴ τοῦτον ἐνταῦθα ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων, ἀναλόγως θεωρεῖν οὐκ ἠθέλησαν· οὔτε τὸν ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπων ἀόρατον, τὸν ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς οἰκήμασι καθορώμενον καὶ νοούμενον, καθορᾷν καὶ νοεῖν ἐπεθύμησαν· ἀλλ' ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία, καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα.

Νεμεσίων δ' ὁ ταύτης ἡμῖν τῆς διηγήσεως αἴτιος (ἐπ' αὐτὸν γὰρ πάλιν τρέψω τὸν κάλαμον), ἐν Χριστιανοῖς, φησὶν, ἀριθμούμενος, καὶ τοῖς τὴν εἱμαρμένην εἰσάγουσιν ἀλογίστως ἑπόμενος, ἐντεῦθεν τῆς αὐτοῖς ἑτοιμασθείσης ἐπειρᾶτο κολάσεως· καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰκότως ἀφαιρεῖται τοῦ σώματος, δι' ὧν κακῶς τὰ κατ' οὐρανὸν ἀπεσκόπευσε, καὶ περιέργως ἐώρα τοῦ χοροῦ τῶν ἀστέρων τὴν κίνησιν, λήθην λαβὼν τοῦ βαπτίσματος, καὶ πάντων ὧν ἐκεῖ τῷ Χριστῷ συνετέτακτο. Παθὼν δὲ τῶν ὀμμάτων τὴν πήρωσιν, ἐμαρτύρησεν εὐθὺς τῇ Γραφῇ τὴν ἀλήθειαν, δι' αὐτῶν ὧν ἡμάρτανε κολαζόμενος. Ἀγνοήσας δὲ τῆς ἀδλεψίας τὸ αἴτιον, καὶ ὡς μάστιξ ἦν καὶ δεσμὸς ἀδίκου θεωρίας αὐτὸν τιμωρουμένη καὶ εἴργουσα ἰατρῶν ἐπιλογὴν ἐπεδείκνυτο, τοὺς τούτων ἀγαθοὺς ἐπαγγελίᾳ μισθῶν ἀγαθῶν ἀφελκόμενος. Ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τῆς περὶ τούτους αὐτῷ σπουδῆς περιγέγονε· τυφλὸς γὰρ οὐχ ἧττον διέμεινεν, καὶ τούτων συχνοὺς τοὺς ὁρμαθοὺς προσδεχόμενος.

Καίτοι τούτων οὐδὲν ἔδει ποιεῖν τὸν εἱμαρμένην ἀναιδῶς δογματίζοντα, καὶ πάντων αὐτὴν ἀναγκαστικὴν καὶ προάγγελον τῶν γινομένων δοξάζοντα. Εἰ μὲν γὰρ ἀκριβῶς ἐκ τῆς περὶ ταύτην ἐπιστήμης ἠπίστατο ὡς πάντως ῥωσθήσεται, καὶ ταύτην πάλιν θεάσοιτο, καὶ τὴν ἀστρῴαν αὖθις ὄψοιτο κίνησιν, οὐκ ἐχρῆν ἰατροὺς προσλαμβάνεσθαι, καὶ τὴν ῥῶσιν αὐτῷ δημιουργήσειν ὀφείλοντας, ἀλλ' ἀναμένειν ταύτης τὸ θέσπισμα καὶ χωρὶς ἰατρῶν ἀφικνούμενον. Ἀπαράβατα γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς εἱμαρμένης βροντᾷ τὰ κομψεύματα, καὶ βουλομένων πάντως ἐκβαίνοντα. Εἰ δὲ τὴν ῥῶσιν αὐτῷ μηδαμῶς προσηγόρευσεν, ἀλλὰ καὶ παντελῶς ἀπεφήνατο, τί τοὺς Ἀσκληπιάδας συνήθροιζε, καὶ δι' αὐτῶν ἐπολέμει τὴν γένεσιν; εἰδὼς ὡς πρὸς αὐτῆς νικηθήσεται, κἂν τὸν Ἀσκληπιὸν αὐτὸν ἐπιφέροιτο σύμμαχον. Ἀλλὰ πρόδηλος ἦν ἐλπίδα ῥώσεως ἐκ τῶν ἰατρῶν [Anastasius legebat ἀστέρων] εἰσδεξάμενος, εἰ καὶ περὶ τὴν κλῆσιν τῶν ἰατρῶν ἀπεσφάλλετο, ταχύτερον τάχα ἢ προετεθέσπιστο τὰς ὄψεις ἀναλαβεῖν ὀρεγόμενος.

Digitized by Google

Ὡς δὲ πολὺν εἰς αὐτοὺς καιρὸν καὶ μισθὸν ἐδα- A πάνησεν, καὶ οὔτε πρὸς αὐτῶν ὠφέλειαν τὴν οἱανοῦν ἐκομίζετο, οὔτε τῆς εἱμαρμένης ἐπληροῦτο τὸ πρόσταγμα, πρὸς Κῦρον ἐλθεῖν καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἔκρινε, δι' αὐτῶν ἴσως οἰηθεὶς ταύτης τελεῖσθαι τὸ θέσπισμα. Ἀλλ' ὤφθη κάνταῦθα πλανώμενος, καὶ σὺν αὐτῷ πλανώμενα τὰ τῶν μοιρῶν ἄκλωστα νήματα. Γεγονὼς γὰρ κατὰ τὸ τέμενος, τοὺς ἁγίους ἴσως ἱκέτευε, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῷ χαρίσασθαι βλέποντας, καὶ τῆς εἱμαρμένης πληρῶσαι τὸ θέσπισμα, ἵνα ταύτῃ τὴν ῥῶσιν τῶν ὀμμάτων ἀνάθηται, ἀγνωμονήσας τοὺς ταύτην ἐνεργήσαντας μάρτυρας· ὅπερ ἂν διεπράξατο, εἰ τὴν αἴτησιν ἣν κομισάμενος. Οἱ δὲ μάρτυρες τοιοῦτο μὲν οὐδὲν ὧν ὁ Νεμεσίων ἤθελεν ἔδρασαν· πλῆξαι δὲ θέλοντες τὸν ἀνόητον καὶ δεῖξαι τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς πίστεως τὸ διάφορον, τοιοῦτό B τι διαπράττονται.

Φωτεινός τις τῶν λίαν εὐτελῶν ὃς τὰς ὤπρας πρὸ τοῦ νεὼ τῶν ἁγίων τριῶν παίδων ἐπίπρασκε, τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ἀπολέσας τὴν ὅρασιν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ τοῖς ἁγίοις προσήδρευε, ταύτην ἀναλαβεῖν διὰ τῆς αὐτῶν ὀρεγόμενος χάριτος. Τούτῳ καθ' ὕπνους ὀφθέντες οἱ μάρτυρες, Ἄπιθι, φασὶ, πρὸς Νεμεσίωνα, καὶ μόνον σου τὰς χεῖρας ἐπιθήσει τοῖς ὄμμασιν, καὶ τὴν ῥῶσιν εὐθέως κομίσει, καὶ τὸ φῶς θεάσει τοῦ πάλαι λαμπρότερον. Ὁ δὲ τοῦτο πρὸς τῶν ἁγίων πυθόμενος, εἰς προῦπτον εἰπεῖν ἐδεδίει τὸν ἄνθρωπον, τῆς ἀξίας ἐννοῶν τὸ ὑπέρογκον, καὶ τοῦ πλούτου τὴν ὑπεροψίαν σταθμώμενος. Ὡς δὲ καὶ δὶς καὶ τρὶς τοῦτο ἑῶρᾶν τοὺς ἁγίους ἴδε κελεύοντας, τισὶ τῶν ἀνὰ τὸν νεὼν τὸ φανὲν εἰ- C πεῖν ἀπετόλμησε. Οἱ δὲ πρὸς Κῦρον τὸν δικολόγον γενόμενοι, τὸν σοφὸν ὁμοῦ καὶ φιλόχριστον, τότε τῷ τῶν ἁγίων σηκῷ διατρίβοντα, τὸν καὶ ταῦτα ἡμῖν ἀπαγγείλαντα, τὸ τῷ Φωτεινῷ φανὲν ἀπαγγέλλουσιν. Ὃς πρὸς τὸν ἄνδρα σπουδαίως γενόμενος, τὴν τῶν ἁγίων ἐμήνυσε κέλευσιν· καὶ ταύτην πληροῦν πολλοῖς χρησάμενος πέπεικε ῥήμασιν, ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν ὀνομάζων, καὶ πρὸς τοιαύτης πράξεως ἐγχείρησιν δυσχεραίνοντα.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Νεμεσίων καὶ τῶν ἁγίων στὰς πρὸ τοῦ μνήματος, καὶ πολλὰ μετὰ δακρύων εὐξάμενος, τῆς τε σοροῦ τῶν λειψάνων, καὶ τῆς μήλης τῶν ἁγίων ἁψάμενος, οὕτω τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς Φωτεινοῦ παρόντος ἐπέθηκεν. Ὁ δὲ τῆς ἁφῆς τῶν ἐκεί- D νου χειρῶν μόνον ὡς ἤσθετο, εὐθέως ἀνέβλεψεν, καὶ πάντας μὲν πρὸς αἶνον ἐκίνησεν, Νεμεσίωνα δὲ καὶ πρὸς πλείονα δάκρυα μηδὲν ὠφελοῦντα τὸν κλαίοντα, ἐπειδὴ μὴ καὶ τὴν γνώμην μετέβαλεν. Ὅθεν Νεμεσίων μὲν εἰκότως Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς αὐτὸν ὀνειδιστικώτερον ἤκουε λέγοντος· Στήτωσαν δὴ καὶ σωσάτωσάν σε οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ, οἱ ὁρῶντες τοὺς ἀστέρας ἀναγγειλάτωσάν σοι τί μέλλει ἔρχεσθαι ἐπὶ σέ. Φωτεινὸς δὲ τοῦ Σωτῆρος βοῶντος καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπυνθάνετο. « Πορεύου εἰς εἰρήνην, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. » Φωτεινὸς μὲν οὖν τὰς εὐχαριστίας Θεῷ προσνείμας καὶ μάρτυσι, χαίρων ἀπῴχετο. Νεμεσίων δὲ τάχα μὴ βλαβεὶς ἐκ τοῦ θαύματος, μέρος τι τοῦ τοίχου πλησίον τοῦ μνήματος μαρμάροις ἐκόσμησεν,

Cum autem multum in eos tempus et mercedis stipendium consumpsisset, et neque ab eis profectum quemlibet percepisset, neque fati præceptum completum fuisset, ad Cyrum et Joannem venire martyres judicavit, per hos fortassis opinatus hujus forte decretum perficiendum. Sed apparuit etiam hic errasse fatorum habens filamina torta. Cum enim ad templum venisset, sanctos forsitan precabatur oculos sibi donare videntes, et fati adimplere decretum, ut huic sanitatem luminum ascriberet, ingratitudinem circa martyres qui hanc essent operaturi demonstrans; quod plane gessisset, si petitionis percepisset effectum. At vero martyres ex his, quæ Nemesio voluit, nihil tale gesserunt; verum percellere insensatum volentes, et infidelitatis ac fidei ostendere differentiam, tale quid operantur.

Photinus ex valde vilibus quidam poma ante basilicam sanctorum trium puerorum vendebat, corporalium visu oculorum amisso, per idem tempus Cyro et Joanni sanctis hærebat, hanc recipere per eorum desiderans gratiam. Huic in somnis martyres apparentes: Vade, inquiunt, ad Nemesionem, qui cum tantum manus super oculos tuos posuerit, et sanitatem confestim recipies, et lumen priori clarius contemplaberis. Qui hoc a sanctis audito, palam dixit se metuere hominem, dignitatis molem considerans, et divitiarum superbiam pensans. Cum autem bis et ter hoc gerendum, qui sibi apparuerant sanctos jubentes vidisset, quibusdam dicere qui erant in templo præsumpsit. At illi ad Cyrum causidicum, virum sapientem pariter et philochristum, qui tunc in sanctorum degebat basilica, qui etiam ista nobis recensuit, venientes, quod Photino fuerat visum annuntiant; qui ad virum celeriter veniens sanctorum jussionem innotuit, et hanc adimplere multis usus fuit sermonibus: cui se ille peccatorem nominabat, et ad tantæ actionis conatum, invalidum.

Veniens ergo Nemesio, et sanctorum ante monumentum assistens, et multum cum lacrymis orans, cum tam sepulcrum cadaverum quam melen sanctorum tetigisset, manus super oculos Photini præsentis imposuit. At ille cum manuum tantum ejus tactum sensisset, protinus vidit, et omnes quidem ad laudem commovit, Nemesionem vero etiam ad lacrymas multas nihil adjuvantes plorantem, quia forte nec mentem mutaverat. Unde Nemesio quidem convenienter Isaiam ad se affectu exprobrantis audiebat dicentem: Stent nunc et salvam te faciant astrologi cœli; qui vident stellas, annuntient tibi quid venturum sit super te. Photinus vero Salvatorem etiam ad se clamantem audiebat: Vade in pace, fides tua te salvum fecit. Itaque Photinus quidem gratiarum Deo actionibus impensis, gaudens recessit. Nemesio autem forte de miraculo nihil læsionis incurrens, partem aliquam parietis juxta monumentum marmoribus adorna-

Digitized by Google

vit, Christum in his et Joannem Baptistam ac præcursorem, Cyrumque martyrem, sed et se factam super hoc gratiam prædicantem depingens. Nos autem, quæ circa illos gesta sunt referentes, et sanctorum potentatum simul et gratulationem denuntiantes, et hac pro causa eos denuo collaudantes, ad alias eorum mirabiles valde narrationes procedimus.

A Χριστὸν ἐν ταύταις καὶ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν τε καὶ πρόδρομον καὶ Κῦρον τυπώσας τὸν μάρτυρα, καὶ ἑαυτὸν τὴν ἐπὶ τούτῳ χάριν κηρύττοντα. Ἡμεῖς δὲ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀφηγησάμενοι, καὶ τῶν ἁγίων τὸ δυνατὸν ὁμοῦ καὶ χαρίεν μηνύσαντες, καὶ διὰ τοῦτο πάλιν αὐτοὺς ἀνυμνήσαντες, ἐπ' ἄλλας αὐτῶν θαυμασιωτάτας διηγήσεις προΐωμεν.

XXIX. *De Athanasia quæ non credidit sanctis Cyro et Joanni martyribus.*

ΚΘ'. *Περὶ Ἀθανασίας ἀπιστούσης εἰς τοὺς ἁγίους Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας.*

Dixisse nos in præcedentibus recordamur, quod duas vel tres relationes essemus scripturi, per quas et instantia et severitas sanctorum agnosceretur, tam ad desidiosorum utilitatem, quam ad studiosorum securitatem; quatenus utrique discant quod B non solum bene facere bonis, sed et pœnas inferre noverint malis; in hoc quoque Christum Dominum suum imitantes, qui omnibus quidem regnum suum expandit, non tamen omnibus id absolute concedit, sed quidem hoc his qui obaudiunt prædicationem suam, et fidem operibus custodiunt, ac mandata ejus omni virtute perficiunt; his vero, qui tales non sunt, non dormientem vermem, et gehennam æternam, et tenebras exteriores. Et ad eos quidem, qui a dextris sunt, Venite, hæreditatem possidete, dicitur; ad eos vero, qui a sinistris sunt, Discedite a me in ignem æternum, clamat. Et per Isaiam quondam prophetam ad omnes simili modo affatus: Si volueritis, et audieritis me, ait, (terræ C bona manducabitis; quod si nolueritis, neque audieritis me) gladius devorabit vos. Os enim Domini omnipotentis, inquit, locutum est ista. Nemo ergo quasi severos sanctos denotet, sed neque crudeles et duros exsistere suspicetur, si dominantis sequentes vestigia, bene quidem faciunt prudentibus, et puniunt sceleratos; verum et hoc ad utilitatem, sicut ille quoque communis agit magister, efficiunt; si considerare possunt et pœnitentiam bonam ostendere, hi qui eorum flagella tolerant, ut ostensiva sunt quæ Deo juvante dicuntur. Quoniam eorum, qui pœnitentiam egerunt, miserti sunt; eos vero qui non egerunt pœnitentiam, perdiderunt. Non enim sunt inhumanitatis discipuli vel genimina, ut pœnitentes minus recipiant, sed humani- D tatis filii simul et germina.

Εἰρηκότες ἐν τοῖς προλαβοῦσι μεμνήμεθα ὡς δύο ἢ καὶ τρία διηγήματα γράψωμεν, δι' ὧν καὶ τὸ σύντονον καὶ στυπτικὸν τῶν ἁγίων γνωσθήσεται, πρὸς τὴν τῶν ῥᾳθυμοτέρων ὠφέλειαν, καὶ τὴν τῶν σπουδαιοτέρων ἀσφάλειαν, ὅπως ἑκάτεροι μάθοιεν, ὡς οὐ μόνον εὐεργετεῖν τοὺς ἀρίστους ἐπιστάμενοι, ἀλλὰ καὶ κολάζειν τοὺς χείρονας, κἂν τούτῳ Χριστὸν τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην μιμούμενοι, τὸν πᾶσι μὲν τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν ἁπλώσαντα, οὐ πᾶσι δὲ ταύτην ἁπλῶς παρεχόμενον· ἀλλὰ ταύτην μὲν τοῖς ὑπακούουσιν αὐτοῦ τῷ κηρύγματι, καὶ τὴν πίστιν ἔργῳ καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ διανύουσι· τοῖς δὲ μὴ τοιούτοις, ἀκοίμητον σκώληκα καὶ γέενναν αἰώνιον, καὶ σκότος ἐξώτερον· καὶ πρὸς μὲν τοὺς δεξιούς· « Δεῦτε, κληρονομήσατε, » λέγοντα· πρὸς δὲ τοὺς ἀριστερούς· « Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, » κράζοντα· καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς πάντας ὁμοίως φθεγξάμενον· « Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται· τὸ γὰρ στόμα, φησὶν, Κυρίου παντοκράτορος ἐλάλησεν ταῦτα. Μηδεὶς οὖν ὡς αὐστηροὺς τοὺς ἁγίους μωμήσηται, μηδ' ἀπηνεῖς καὶ σκληροὺς ὑποπτεύσειεν, οἱ τοῦ δεσπόζοντος ἀκολουθοῦντες τοῖς ἴχνεσιν εὐεργετοῦσι μὲν τοὺς ἐχέφρονας, τιμωροῦνται δὲ τοὺς ἀλάστορας· καὶ τοῦτο γὰρ πρὸς ὠφέλειαν, ὡς ὁ κοινὸς πάντων διδάσκαλος, πράττουσιν, εἰ συνειδεῖν δυνηθεῖεν καὶ μετάνοιαν ἀγαθὴν ἐπιδείξασθαι οἱ τὰς αὐτῶν ὑπομένοντες μάστιγας· ὡς δείξουσι σὺν Θεῷ τὰ λεγόμενα, ὅτι τοὺς μὲν μεταγνόντας ἠλέησαν, τοὺς δὲ μὴ μεταγνόντας ἀπώλεσαν· οὐ γὰρ ἦσαν ἀπανθρωπίας μαθηταὶ καὶ γεννήματα, ὡς τοὺς μετανοοῦντας μὴ δέχεσθαι, ἀλλὰ φιλανθρωπίας υἱοὶ καὶ βλαστήματα γνήσια.

Veniat igitur in medium Athanasia muliercula, et testimonium prima perhibeat super sanctorum pœnis in peccantes exhibitis, nec non et beneficio ac misericordia erga pœnitentiam agentes ostensis. Hæc fama celebris habebatur inter illustres Alexandriæ feminas; Marcellini enim uxor erat, cujus paulo ante memoriam fecimus, cum Julianæ sanitatem describeremus; divitiis terrenis decorata, parentumque claritate coronata. Verum cum his omnibus mundi charismatibus esset venusta, secundum animam tamen sævius manebat obscura, erga Cyrum atque Joannem fidem non habens, un-

Ἠκέτω τοίνυν εἰς μέσον Ἀθανασία τὸ γύναιον, καὶ μαρτυρείτω πρώτη τῶν μαρτύρων τὸ κολαστικὸν πρὸς τοὺς πταίοντας, καὶ τὸ πρὸς τοὺς μετανοοῦντας εὐεργετικὸν καὶ φιλάνθρωπον. Αὕτη τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαφανῶν εὐφημίζετο· Μαρκελλίνου γυνὴ γὰρ ἐτύγχανεν, οὗ πρὸ βραχέως ἐμνήσθημεν, ὅτε τῆς Ἰουλιανῆς τὴν ῥῶσιν ἐγράφομεν· καὶ πλούτῳ γηΐνῳ διέπρεπεν, καὶ γονέων ἐστεφανοῦτο λαμπρότητι· Ἐν τούτοις δὲ πᾶσι τοῖς κοσμικοῖς σεμνυνομένη χαρίσμασιν, κατὰ ψυχὴν χαλεπῶς ἐσκοτίζετο, τὴν εἰς Κῦρον καὶ Ἰωάννην πίστιν οὐκ ἔχουσα· ὅθεν αὐτοὺς ἐκωμῴδει συχνότερον, καὶ μὴ εἶναι μάρτυρας ἔλεγεν,

Digitized by Google

μηδὲ διὰ Χριστὸν ἠθληκέναι ἢ παθεῖν ἀπεφήνατο, ὃ τῆς ἐσχάτης ἐστὶν ἀθλιότητος.

Εἴτε δὲ πλάνῃ τινὶ κρατουμένη καὶ φάσμασιν Ἑλληνικοῖς ὑποκλίνουσα, οὕτω τοὺς ἁγίους διέσυρεν, εἴτε δὲ φρενὸς καὶ καρδίας ἁπλότητι, διὰ τὸ μὴ φέρεσθαι γραφὴν τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῖν ἀπαγγέλλουσαν, μόνην δὲ τοῦτο βοᾷν τοῦ Κυρίλλου τοῦ θείου θεόπνευστον σάλπιγγα (19), λέγειν οὐ δύναμαι· πλὴν ἑκάτερον ἀσεβὲς καὶ ἀπαίδευτον. Εἰ μὲν γὰρ κατὰ τρόπον τὸν πρότερον ἐδυσφήμει τοὺς μάρτυρας, πρόδηλον ὡς δυσσεβείας τοῦτο καὶ πλάνης ἐπίμεστον· εἰ δὲ κατὰ τὸν δεύτερον, ὃν ὑποπτεύομεν, τιμωρίας ἀξία καὶ μέμψεως. Εἰ γὰρ μόνους σχοίημεν μάρτυρας οὓς ἐν ὑπομνήμασιν ἔχομεν, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν, ὀλίγους αὐτοῦ τῶν παθῶν κοινωνοὺς ποιησάμενος· ὀλίγοι γὰρ οὗτοι πάνυ τυγχάνουσιν· ἐν κινδύνοις δὲ καὶ ἡμεῖς γενησόμεθα, μὴ μυριάσι μαρτύρων φρουρούμενοι, καὶ ταῖς οἰκείων αἱμάτων προσχύσεσι, ὑπὲρ ἡμῶν τὸν Χριστὸν πρεσβεύοντας ἔχοντες. Εἰ γὰρ καὶ μηδόλως εἰσὶν ὑπομνήματα, ἵνα καὶ τὴν Κυρίλλου παρήσω διάλεξιν τὸ πᾶν ἀρκοῦσαν πιστώσασθαι, τὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἁγίων κηρύττοντα, καὶ τὴν κλῆσιν αὐτῶν ὑποφαίνοντα, τὸ πλῆθος ἐχρῆν τῶν δυνάμεων τῶν δι' αὐτῶν ἀδιαλείπτως γινόμενον, παρασχεῖν αὐτοῖς μαρτύρων ὑπόληψιν. Εἰ γὰρ ἔργα μαρτύρων οὐ πράττουσιν, καὶ χαρίσματα δυνάμεων οὐκ εἰλήφασιν, δι' ὧν τοὺς ἀσθενοῦντας ῥωννύουσιν, εἰ καὶ ἡμῖν οὐ δοκεῖ (οὔτε γὰρ ταύτης τῆς δόξης ὑπάρχομεν), πλὴν παρ' αὐτοῖς μὴ λεγέσθωσαν μάρτυρες· εἰ δὲ καὶ μαρτύρων πλεῖον ἐνεργοῦσι τεράστια, τίνι λόγῳ μὴ λέγονται μάρτυρες;

de illos crebrius deridebat, et non esse martyres asserebat, neque propter Christum decertasse vel passos fuisse pronuntiabat, quod est extremæ miseriæ.

Sive autem errore quodam detenta, sive gentilibus præstigiis perturbata, sanctis taliter detraheret; sive sensus et cordis simplicitate, eo quod non ferebatur scriptura quæ hoc indicaret, nec certamen nobis eorum pro Christo sumptum et testimonium referret, nisi sola divinitus inspirata Cyrilli acclamatio, sacratissima salpinx, dicere nequeo. Verumtamen utrumque impium simul est et indisciplinatione refertum. Denique si secundum priorem quidem modum martyribus derogabat, manifestum est quod impietate sit hoc et errore plenum; si vero secundum posteriorem, quem et conjicimus, et sic est pœna et reprehensione dignissima. Si enim solos illos martyres habuerimus, quos in monumentis habemus, ergo Christus mortuus gratis est, paucos communicatores suarum faciens passionum; pauci enim valde sunt isti. Sed et nos periclitabimur, nisi millibus martyrum muniamur; qui sanguinis proprii fusionibus apud Christum intercedant pro nobis. Quippe cum, et si omnino monumenta minus consisterent, ut Cyrilli quoque disputationem omittam quæ universitatem certam reddere sufficit, quæ sanctorum agones prædicarent, certamenque declararent; multitudinem oporteret virtutum quæ per eos indesinenter efficiuntur, præbere illis martyrum existimationem. Si enim opera martyrum non operantur, et charismata virtutum non perceperunt, per quæ infirmos roborent, licet nobis non sic videatur, neque enim hujus opinionis [*cod.* gloriæ] sumus; attamen apud eos martyres non dicantur. Quod si plusquam martyres operantur miracula, qua ratione martyres non sunt dicendi?

Καὶ μάλιστα τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος πρὸς Ἰουδαίους τοὺς εἰς αὐτὸν μὴ πιστεύοντας· « Εἰ μὴ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ τὰ ἔργα, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε· » καὶ δεδωκότος ἡμῖν ἁπλανῆ καὶ βεβαίαν διάνοιαν καὶ μηδέποτε ψευδομένην διάκρισιν, ἀπὸ τῶν ἔργων τοὺς ἐνεργοῦντας στοχάζεσθαι. « Ἀπὸ γὰρ τῶν ἔργων αὐτῶν, φησὶν, ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· καὶ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. » Εἰῶθες δὲ τοῦτο καθέστηκεν· εἰ ὁ τυφλὸς μὲν ἰαθεὶς τούτων οὐκ ἀκούσας ἐπέγνω τὸν Κύριον, καὶ Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν ἤκουσεν. « Εἰ μὴ γὰρ ἦν οὗτος, φησὶν, ἀπὸ Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. » Ἡμεῖς δὲ τούτων καθ' ὥραν ἀκούοντες τοὺς τυφλοὺς ἡμᾶς ἔσεσθαι μέλλοντας θεραπεύσαντος, καὶ τοσαύτας ἡμῖν εὐεργεσίας δωρουμένου μὴ γνοίημεν; Τί γάρ ἐστιν ὃ δρῶσι μὲν καὶ πράττουσι μάρτυρες, ἀδυνατοῦσι δὲ τοῦτο Κῦρος καὶ Ἰωάννης ἐργάσασθαι; Οὐδέν. Εἰ δέ τις δειξάτω προσελθών, καὶ τὴν ἀπολογίαν ὑφέξομεν· πλεῖον γάρ τι λέγειν οὐκ ἔχομεν, ὡς δρῶσιν οὗτοί τινα ἃ μὴ δρῶ-

Præsertim cum Salvator ad Judæos qui non credebant in eum edixerit: « Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi; si autem facio opera, et si mihi non creditis, operibus meis credite »: et dederit nobis non errantem sed stabilem mentem, nunquamque fallentem discretionem ab operibus operatores considerandi: Ab operibus enim eorum cognoscetis, inquit, eos, et a fructu arbor cognoscitur. » Stultum autem vere consistit, si cæcus quidem sanus effectus, his non auditis cognovit Dominum, Deique operationem edixit: « Si non esset, inquiens, hic a Deo, non potuisset facere quidquam; » et nos qui cæci fuerimus, hos per singulas horas audientes curare, et tot beneficia nobis præstare, non cognoscemus? Quid enim sit quod gerant agantque martyres, et hoc Cyrus et Joannes nequeant operari? Nos quidem nihil conjicimus; si autem quis opinatus fuerit, accedat et ostendat, nosque rationem reddemus. Amplius enim quidquam dicere nolumus, qualiter agant isti quædam quæ non

NOTÆ.

(19) Intellige Cyrilli sermunculos, de quibus nos alibi.

Digitized by Google

agant alii martyres. Simili quippe modo universos martyres colimus, tam videlicet eos qui miracula operantur, quam qui non operantur miracula; et pro sanctis, non contra sanctos, loqui satagimus. Itaque nos quidem de sanctis Cyro et Joanne martyribus et reliquo sanctorum martyrum exercitu, sic et causam habere tenemus, atque tenebimus; omnesque, qui taliter in fide præfulgent, sic sapere de illis et credere cohortamur.

Athanasia vero, de qua sermo se intulit, non sic martyres colens, ad blasphemias quasdam convertebatur, sæpius super eis spectaculum faciens, et semper in confabulationibus detrahens; et non solum ipsa martyres eos non dicebat, sed et illos qui volebant dicere prohibebat. Quia ergo hujus erat existimationis, talemque opinionem in Cyrum et Joannem sanctos habebat, et experientiam oportebat eam accipere acrioris horum correptionis, ut non remaneret jugiter peccans, sed cognita liquido veritate, tantæ insaniæ exsiliret exitium; sic misericordia martyrum, qui ab ea blasphemabantur, corripitur. Quadam die cum talia quibusdam in domo sua disputaret, sanctisque inhoneste deridendo illuderet, pulex unus errans et saliens quasi pro sanctis pugnaturus mordet vehementer talum ejus: quem mulier comprehendere volens, cum deorsum incurvata flecteretur, mansit continuo in eadem inflexionis figura, sursum aspicere de cætero minime valens: neque enim erectam poterat, quod solum proprium est hominum, monstrare formationem; irrationabiliter enim peccantem in martyres, irrationabilium animantium per nutum deorsum facto corrigunt habitu. Fiebat autem non sine dolore tormentum, quod nimirum habuit tanto supplicio consequens; a quo valide verberata, multorum fletuum vocibus absconditos manifestabat dolores; quorum causam ignorans, et hoc enim multitudine blasphemiæ lucrabatur; et effugere periculum cupiens, acies medicorum accersibat, qui alacriter confluebant, grandium spe mercedum gloriantes; sed hac frustrabantur, passionis causam ignorantes, et quid facerent nescientes.

Cum autem hanc decenter imo misericorditer martyres severius arguissent, et ut eorum per illatas pœnas virtutem cognosceret, peregissent, patenter in somnis astantes ei, mitioribusque verbis dicentes: Veni ad nos, in domo enim sua erat, et sanitatem nos tibi donabimus; » illa, et « Qui estis vos, respondebat ad eos, ut plus quam tot medici valeatis? » Illi autem: « Nos, inquiunt, o mulier, Cyrus et Joannes martyres sumus, qui semper a te deridebamur. Et si cum fide in domum veneris nostram, nostrum experieris donum, sicut experta es et flagellum. » Et his martyres dictis, discesserunt. Illa vero somno dimisso, Cyrum invocabat sanctum et Joannem Cyri commartyrem, quos ante paululum deridebat, et ad istos venire festinabat, quæ ante modicum venientes ad illos, convitiis impetebat.

A σιν ἕτεροι μάρτυρες. Ὁμοίως γὰρ ἅπαντας τοὺς μάρτυρας σέβομεν, καὶ τοὺς θαύματα πράττοντας, καὶ τοὺς οὐ πράττοντας θαύματα· καὶ λέγειν ὑπὲρ ἁγίων οὐ καταλέγειν ἁγίων σπουδάζομεν. Ἡμεῖς μὲν οὖν οὕτω περὶ Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ τοῦ λοιποῦ τῶν ἁγίων μαρτύρων στρατεύματος ἐχοιμέν τε καὶ ἕξομεν, καὶ πάντας οὕτω τοὺς ἐν πίστει προλάμποντας, φρονεῖν περὶ αὐτῶν καὶ πιστεύειν προτρέπομεν.

Ἀθανασία δὲ περὶ ἧς ὁ λόγος γεγένηται, οὐχ οὕτως τοὺς μάρτυρας σέβουσα, πρὸς δυσφημίας δεινὰς ἐξετρέπετο, πυκνότερον αὐτοὺς θεατρίζουσα, καὶ ἐν συντυχίαις ἀεὶ διαβάλλουσα· καὶ μὴ μόνον αὐτὴ μὴ λέγουσα μάρτυρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς λέγειν ἐθέλοντας εἴργουσα. Ἐπεὶ οὖν ταύτης ἦν Ἀθανασία τῆς ὑπο-
B λήψεως, καὶ δόξαν τοιαύτην εἰς Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς ἁγίους ἐκέκτητο, καὶ πεῖραν ἔδει λαβεῖν τῆς τούτων δριμυτέρας παιδεύσεως, ἵνα μὴ μείνοι διηνεκῶς ἁμαρτάνουσα, ἀλλὰ μαθοῦσα σαφῶς τὴν ἀλήθειαν, τηλικαύτης μανίας ἐκφύγοι τὸν θάνατον· οὕτω φιλανθρωπίᾳ μαρτύρων τῶν πρὸς αὐτὴν δυσφημουμένων παιδεύεται. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν ὅσῳ τοιαῦτά τισι κατὰ τὸν οἶκον αὐτῆς διελέγετο, καὶ τοὺς ἁγίους ἀσέμνως γελῶσα διέπαιζε, ψύλλα μία χαμόθεν πηδήσασα, ὡς τῶν ἁγίων ὑπερμαχοῦσα, δάκνει σφοδρῶς αὐτῆς τὸν ἀστράγαλον· ἣν ἡ γυνὴ κατασχεῖν κατανεύσασα, ἔμεινεν εὐθὺς ἐπὶ σχήματος, ἄνω νεῦσαι τὸ λοιπὸν οὐκ ἰσχύουσα, οὔτε τὴν ὀρθιον δύναμιν ἢ διάπλασιν ἥτις μόνων ἀνθρώπων ἰδία
C καθέστηκεν ἐπιδείξασθαι. Ἀλόγως γὰρ εἰς τοὺς μάρτυρας ἁμαρτάνουσα, ἀλόγων αὐτὴν διὰ τῆς εἰς τὰ κάτω νεύσεως σωφρονίζουσι σχήματι. Ἐγένετο δὲ οὐκ ἀναλγήτως ἡ βάσανος, ἀλλ' ἔσχεν ὀδύνην τηλικαύτης τιμωρίας ἀκόλουθον· ὑφ' ἧς μαστιζομένη σφοδρότατα πολυκλαύστοις φωναῖς τὰς κεκρυμμένας ἀλγηδόνας ὑπέφαινεν· ὧν ἀγνοοῦσα τὸ αἴτιον (καὶ τοῦτο γὰρ τῷ πλήθει τῆς δυσφημίας ἐκέρδαινεν), καὶ διαδράναι ποθοῦσα τὸν κίνδυνον, ὁρμαθοὺς ἰατρῶν μετεστέλλετο. Οἱ δὲ προθύμως συνέῤῥεον, ἀδροτέρων μισθῶν προσδοκίαις γαυρούμενοι· ἀλλὰ ταύτης ἀπέπιπτον, ἀγνοοῦντες τοῦ πάθους τὸ αἴτιον, καὶ τί ποιεῖν οὐ γινώσκοντες.

Ὅτε δὲ δεόντως αὐτὴν, μᾶλλον δὲ φιλανθρώπως οἱ μάρτυρες ἔτυψαν, καὶ γνῶναι αὐτῶν ταῖς κολάσεσι
D τὴν ἀλκὴν παρεσκεύασαν, φαίνονται καθ' ὕπνον αὐτῇ παριστάμενοι, καὶ παρατέροις ῥήμασι λέγοντες· Ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς (εἰς οἶκον γὰρ ὑπῆρχε τὸν ἴδιον), καὶ τὴν ῥῶσιν ἡμεῖς σοι δωρούμεθα· Ἡ δὲ, Τίνες γὰρ ὑμεῖς, πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο, ὅτι τοσούτων ἰατρῶν πλεῖον ἰσχύετε; Οἱ δὲ, Ἡμεῖς, φασὶν, ὦ γύναι, τυγχάνομεν Κῦρος καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες, οἱ ἀεὶ παρὰ σοῦ κωμῳδούμενοι· ἀλλ' εἰ μετὰ πίστεως εἰς οἶκον ἔλθοις ἡμέτερον, ἡμετέρου θᾶττον πειραθήσει δωρήματος, ὥσπερ ἐπειράθης καὶ μάστιγος. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ μάρτυρες εἰποντες ἀπῴχοντο· ἡ δὲ τὸν ὕπνον εὐθέως ἐάσασα, Κῦρον ἐπεβόα τὸν ἅγιον καὶ Ἰωάννην τὸν Κύρου συμμάρτυρα, οὓς πρὸ βραχέως ἐτώθαζεν, καὶ πρὸς τούτους ἐλθεῖν κατεπείγετο, ἡ πρὸ μικροῦ τοὺς πρὸς αὐτοὺς ἐρχομένους ὑβρίζουσα.

Digitized by Google

Ἀλλ' ἆρα πρὸς αὐτοὺς ἐλθοῦσα τῆς ἐλπίδος ἀφ- A ἡμαρτεν; Οὐδαμῶς· πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν τοὺς μάρτυρας ψεύσασθαι, μιμητὰς τοῦ Σωτῆρος τυγχάνοντας; Οἳ δεῖξαι τῇ γυναίῳ θελήσαντες τὴν ἀνυπέρβλητον αὐτῶν καὶ ἀνέφικτον δύναμιν, καὶ τὸ τῶν μαρτυρικῶν χαρισμάτων ὑπέρογκον, ὀξυτέραν τῆς μάστιγος τὴν ῥῶσιν εἰργάσαντο· ταμιευσάμενοι γὰρ ἕως οὗ πρὸς αὐτοὺς παρεγένετο, ἅμα δὲ τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον αὐτὴ βατῆρα τοῦ τεμένους ἐπάτησεν, τῆς συνεχούσης εὐθὺς ἀπηλλάττετο μάστιγος· καὶ τὸ κάτω νεύειν ἐκεῖσε προσρίψασα, ὀρθῷ τῷ σχήματι τὸ μαρτύριον ὦδευεν· καὶ κατὰ φύσιν βαδίζουσα, χαριστηρίους φωνὰς τῆς τε παιδείας τῆς τε θεραπείας τοῖς ἁγίοις προσέφερεν. Ὅθεν τῆς ἐφ' ἑκάτερα B τούτων πειραθεῖσα δυνάμεως, θεραπείας λέγω καὶ μάστιγος, τῶν οὐ πειραθέντων πλέον αὐτοὺς ἐτίμα καὶ ἐσέβεν· καὶ οὐ μόνον μάρτυρας τούτους ἐκήρυττεν, ἀλλὰ καὶ τὰ πρῶτα φέρειν ἐν μάρτυσιν ἔλεγεν. Ἐντεῦθεν πολλοῖς αὐτοὺς δάκρυσιν ἐμειλίξατο, καὶ πολλαῖς καὶ πλουσίαις προσφοραῖς ἐθεράπευε, τῆς προτέρας ὕβρεως ἕνεκα, καὶ τῆς ὑστέρας πρὸς αὐτοὺς ἀγαπήσεως. Καὶ οὕτω μὲν Ἀθανασία τῆς παιδείας ἀπώνατο, καὶ τὴν προτέραν ἀπέληφε τῇ μεταγνώσει παράνοιαν, τὰ πρέποντα περὶ τῶν ἁγίων φρονήσασα. Ἡμεῖς δὲ τούτους ἀεὶ τιμῶντες καὶ σέβοντες, καὶ ὡς ἁγίους γεραίροντες μάρτυρας, καὶ τοῖς ὑπὲρ Χρι- στοῦ πεπόνθόσι συντάττοντες, ἀξίως καὶ νῦν εὐφημήσαντες, ἄλλην διήγησιν γράψωμεν, δι' ἧς αὐτῶν καὶ τὸ στυπτικὸν καὶ τὸ εὔσπλαχνον παραπλησίως C γνωσθήσεται, ὃ πάντας εὐεργετεῖ γιγνωσκόμενον τοὺς μὴ παρέργως τῶν λεγομένων ἀκούοντας.

Λ'. *Περὶ Γεσίου τοῦ ἰατροσοφιστοῦ.*

Πάρεστι νῦν καὶ ὁ Γέσιος οὐ τεχνολογῶν τῶν ἁγίων τὰ φάρμακα, καὶ θεραπεύειν τοὺς πάσχοντας κατὰ θεσμὸν αὐτοὺς ἰατρικὸν βρενθυνόμενος, ἀλλὰ νοσῶν καὶ σφοδρῶς ὀδυνώμενος, καὶ τῆς θείας μετασχεῖν δωρεᾶς ὀρεγόμενος, ἧς ἀπολαύσας ἀδρότερον καὶ θεόθεν ἰᾶσθαι μαρτυρήσας τοὺς μάρτυρας, μηδὲν εἶναι τῶν ἰατρῶν τὰ κομψεύματα πρὸς τὴν τῶν ἁγίων ἀλκὴν ἀπεφήνατο. Λέξωμεν τοίνυν αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τῆς ἀσθενείας τὸ αἴτιον, καὶ τὸ ταύτης χαριέστατον φάρμακον, κἂν εἰ αὐτὸς εἰς ἔτι καὶ νῦν ἐπαισχύνεται, καὶ φανερῶσθαι πᾶσιν οὐ D βούλεται γράμμασιν. Σοφιστὴς ὁ Γέσιος ὑπῆρχε σοφώτατος, οὐ λόγους ῥητορικοὺς ἐξηγούμενος, καὶ διὰ τοῦτο φορῶν τὸ τριβώνιον, ἀλλὰ τέχνης ἰατρικῆς προϊστάμενος, καὶ ταύτης σὺν ἀκριβείᾳ διδάσκαλος τοῖς μανθάνουσι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γνωριζόμενος. Οὗτος ὁ σοφὸς ἐν λόγοις αἱρόμενος, καὶ καλλίστοις ἰατροῖς ἰατρὸς φημιζόμενος, Ἑλληνικῆς οὐκ ἦν ὁ τρισάθλιος δεισιδαιμονίας ἐλεύθερος, ὡς ἔλεγον οἱ σαφῶς τὰ κατ' αὐτὸν ἐπιστάμενοι, καὶ τὸ ἀκούσιον αὐτῶν ἐθριάμβευε βάπτισμα, ὅπερ ἀπειλὴν φοβηθεὶς βασιλικὴν ἐβαπτίσατο· καὶ τοῦ θείου λουτῆρος ἀνιών, τὸ Ὁμηρικὸν ἐκεῖνο δυσσεβῶς ἀπεφθέγξατο·

Αἶας δ' ἐξαπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἀλμυρὸν ὕδωρ.

Ταύτην οὖν καὶ μυηθεὶς τὰ θειότατα, κρύπτων παρ' ἑαυτῷ τὴν δυσσέβειαν, ἐκωμῴδει μὲν ἀεὶ Χρι

A Sed putas cum eos advenisset, et spe frustrata est? nequaquam. Quomodo enim esse poterat ut martyres mentirentur, cum Salvatoris essent imitatores? Qui ostendere volentes mulieri incomparabilem et incomprehensibilem virtutem suam, et martyricorum charismatum magnitudinem, velociorem sanitatem, quam flagellum fuerit, operati sunt. Verumtamen distulerunt hoc, donec ipsa veniret ad eos. Cum autem sacrum limen templi calcasset, a flagello quo tenebatur continuo liberata est, et illic proclivi curvatione projecta, directo schemate per oratorium ambulabat, et naturaliter incedens, gratiarum voces tam pro castigatione B quam pro curatione sanctis obtulit: unde in utroque horum experta virtutem, curatione scilicet et flagello, plus his qui experti non fuerant colebat eos et honorabat; et non solum martyres hos prædicabat, sed et primatum gerere inter martyres asserebat. Hinc multis eos lacrymis placans, multis ac ditibus oblationibus lætificabat, tam prioris injuriæ quam posterioris dilectionis erga eos habitæ causa. Et quidem sic Athanasia disciplina profecit, et priorem resipiscens amentiam diluit, decentia super sanctis de cætero sentiens. Nos autem his semper honore et cultu celebri habitis, et ut sanctis martyribus collaudatis, cumque his qui pro Christo passi sunt connumeratis, condigne hos etiam nunc laudemus, aliam relationem scribentes, C per quam eorum et austeritas et misericordia pariter cognoscetur, quæ omnibus beneficia præstare dignoscitur, qui non perfunctorie quæ dicuntur audierint.

XXX. *De Gesio iatrosophista.*

Adest nunc etiam Gesius, non artificiose de sanctorum remediis disputans, nec eos curare patientes secundum jura medicinalia jactitans, sed languens et oppido dolens, divinæque ipsorum donationis participari desiderans, qua magnifice fretus, et divinitus sanare martyres attestatus, nihil esse medicorum ambages ad comparationem illorum virtutis asserebat. Dicemus igitur infirmitatem ejus, et infirmitatis materiam, hujusque gratum valde remedium, licet ipse hactenus et nunc erubescat, D et manifestari omnibus minime litteris velit. Sophista erat Gesius sapientissimus, non quod sermones rhetoricos enarraret, et tribonem idcirco portaret, sed quod artis medicinæ præesset, et hujus cum diligentia magister per illud tempus discentibus cerneretur. Ille sapiens, qui verbis cantabatur, gentilis miserrimus superstitionis liber non erat, sicut ii dicebant qui quæ illius sunt liquido noverant, et invitum suum publicabat baptismum, quo imperatorias metuens minas fuerit baptizatus, et cum a sacro lutere ascendisset, mox Homericum illud carmen impie cecinit:

Ajax autem disperiit, nam salsam bibit aquam.

Hanc ergo sacramentis initiatus apud se impietatem occultans, Christianos deridebat, quasi Chri-

Digitized by Google

stum irrationabiliter valde colentes, et divinis ejus legibus servientes, aliaque multa detestanter eructans, et de malo cordis sui thesauro verba non bona depromens, ex cordis enim veraciter abundantia os loquitur et effatur. Deridebat autem et Cyrum atque Joannem martyres, quasi ex arte medicinali hominum languores curantes, et non ex divina quadam et superna virtute. Cum enim audiret infirmis ab eis medicamina præcipi, quæ partim et nos quoque supra descripsimus, medicorum hæc fore magisteria prædicabat; et hoc quidem hippocraticum dicebat auxilium, hæc enim inquiens in hoc dicuntur conscripta; hoc vero galenicum vocabat medicamentum, et in hoc jacere sermone pronuntiabat; aliud autem Democriticum esse referebat evidenter epithema, et locum ubi hoc diceret commemorabat: et cum hoc vel illud eorum medicamentum audiret, alterius esse medici jactabat emplastrum: et omnia quæ a sanctis dicerentur, quorumdam esse medicorum confectiones asseverabat; naturali ratione semper de languoribus, ac medicaminum, quæ dabantur, qualitatibus disputans, et secundum medicinalem ea præcipi rationem, ac passionum fieri destructionem affirmans.

Sed horum ei stultiloquiorum, non aliud quidquam martyres exhibent argumentum, licet evidentius a rebus ipsis redarguantur, nisi eumdem amentem Gesium qui horum erat factor et genitor: dorso namque infirmatus infelix cum armis, humeros ipsos cum collo veluti ex quadam divina ira arefactos et omni motu carentes habebat; hæc enim lignorum sicca quæque et humorem non habentia in viventi corpore posita imitabantur et depingebant; doloremque sentiebat tali supplicio consequentem; et passionis causam ignorans, mederi sibi certabat, qui sanare alios procurabat: ungebatur enim diversis unguentis et catharsiis non minoribus quam ipsa essent unguenta; diætasque multimodas alterna vice transigebat, et calidiorum participabatur escarum siccitatem, esse hæc flegmia quæ illis inerant locis existimans, et hoc modo differentiam accipere putans infirmitatis causa.

Cum autem omnia quæ artis erant fecisset, quæque se Galenus et Hippocrates aliorumque medicorum examen edocuerat peregisset, et passio in nullo minorata videretur, neque aliquem tam desiderandum motum immobilibus membris dare potuisset, illustres medicorum accersit, quibus accedentibus cum infirmitatem dixisset, hujus ab illis exigebat remedium. Cum autem quod sibi visum fuerat unusquisque pronuntiasset, novissime omnia quæ ab eis dicta fuerant ipse se jam gessisse narravit. Quibus illi auditis, silentio tenebantur, et solum continuo medicum passionis cunctorum Deum pronuntiabant, qui plus aliquid in omnibus super homines posset, et gereret quæ ab omnibus hominibus non geruntur. Ad sanctos præterea Cy-

στιανούς, ὡς τὸν Χριστὸν ἀλογώτατα σέβοντας, καὶ τοῖς ἐνθέοις αὐτοῦ νόμοις δουλεύοντας, ἄλλα τε πολλὰ βδελυρῶς ἐρευγόμενος, κἀκ τοῦ πονηροῦ τῆς καρδίας θησαυροῦ τὰ πονηρὰ προφερόμενος ῥήματα· ἀπὸ γὰρ τοῦ τῆς καρδίας ἀληθῶς περισσεύματος, τὸ στόμα λαλεῖ τε καὶ φθέγγεται. Ἐκωμῴδει δὲ καὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ὡς ἐκ τέχνης ἰατρικῆς θεραπεύοντας τὰ τῶν ἀνθρώπων νοσήματα, καὶ οὐκ ἐκ θείας τινὸς καὶ ὑπερτάτης δυνάμεως. Πυνθανόμενος γὰρ τὰ τοῖς ἀσθενοῦσι πρὸς αὐτῶν προσταττόμενα φάρμακα, ἃ καὶ ἡμεῖς μερικῶς ἀνεγράψαμεν, ἰατρῶν εἶναι ταῦτα διδάγματα διετείνετο· καὶ τοῦτο μὲν Ἱπποκράτειον ἔλεγε τὸ βοήθημα· τάδε γὰρ ἐν τῷδέ φησι τῷ συγγράμματι· τοῦτο δὲ Γαληνειον ἑδόα φάρμακον, κἀν τῷδε κεῖσθαι τῷ λόγῳ διηγγέλλετο· ἄλλο δὲ Δημοκρίτειον εἶναι, διηγεῖτο σαφῶς τὸ ἐπίθεμα, καὶ τὸν τόπον ἔνθα τοῦτο, φησὶν, ἐμνημόνευε· καὶ ἑτέρου θᾶττον ἰατροῦ τὴν ἑτέραν ἀκούσας ἐκόμπαζεν ἔμπλαστρον· καὶ πάντως τὰ πρὸς τῶν ἁγίων λεγόμενα, τινῶν ὑπάρχειν ἰατρῶν διεβεβαιοῦτο καττύματα· φυσιολογῶν ἀεὶ τὰ νοσήματα, καὶ τὰς τῶν διαδεδομένων ποιότητας, καὶ κατὰ λόγον αὐτὰ τὸν ἰατρικὸν ἐπιτάττεσθαι, καὶ τῶν παθημάτων ἐνεργεῖν τὴν καθαίρεσιν.

Ἀλλὰ τούτων αὐτοῦ τῶν φληνάφων, οὐκ ἄλλην τινὰ παριστῶσιν οἱ μάρτυρες ἔλεγχον, εἰ καὶ σαφῶς ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐλέγχονται, ἀλλ' αὐτὸν τὸν παράφρονα Γέσιον, τὸν τούτων ποιητὴν καὶ γενήτορα. Τὰ νῦτα γὰρ ἀσθενήσας ὁ δείλαιος, καὶ σὺν ταῖς ὠμοπλάταις τοὺς ὤμους αὐτοὺς καὶ τὸν τράχηλον, ὡς ἔκ τινος θείας ὁρμῆς αὐανθέντας ἐσχηκὼς καὶ πάσης ἀμοιροῦντα κινήσεως (ταῦτα γὰρ τὰ τῶν ξύλων ξηρά τε καὶ ἄναιμα ἐν τῷ ζῶντι τυγχάνοντα σώματι, ἐλάλει τότε καὶ ὑπέγραφε, καὶ τὴν ὀδύνην ἐποιεῖτο τῇ τοιαύτῃ κολάσει κατάλληλον), καὶ τοῦ πάθους ἀγνοήσας τὸ αἴτιον, ἰατρεύειν ἑαυτὸν ὁ τοὺς ἄλλους ἰώμενος ἠγωνίζετο. Ἐχρῆτο γοῦν διαφόροις ἀλείμμασιν καὶ καθαρσίοις τῶν ἀλειμμάτων οὐχ ἥττοσιν, διαίτας τε πολυτρόπους διήμειβε, καὶ θερμοτέρων τροφῶν μετελάμβανε, ψύξιν εἶναι καὶ φλέγμα τὴν ἐν ἐκείνοις οὖσαν τοῖς τόποις οἰόμενος, καὶ ταύτῃ διαφορεῖσθαι δοκῶν τὸ τῆς ἀσθενείας παραίτιον.

Ὡς δὲ πάντα τὰ τῆς τε τέχνης πεποίηκεν, καὶ Γαληνὸς αὐτὸν καὶ Ἱπποκράτης καὶ τῶν ἄλλων ἰατρῶν ὁ ἑσμὸς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸ πάθος οὐδὲν ἀπεμείωσε, οὔτε τινὰ τριπόθητον κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις μέλεσιν ἠδυνήθη χαρίσασθαι, τοὺς κομψοὺς τῶν ἰατρῶν μεταστέλλεται, καὶ προσελθόντας, εἰπὼν τὴν ἀσθένειαν, ταύτης αὐτοὺς ἀπῄτει φάρμακον. Ὡς ἕκαστος δὲ τὸ δόξαν ἀπήγγελλον, τελευταῖον αὐτὸς ἅπαντα δεδρακέναι τὰ λεχθέντα πρὸς αὐτῶν διηγήσατο. Οἱ δὲ τούτων ἀκούσαντες, ἀφασίᾳ κατεῖχοντο· καὶ μόνον εὐθὺς τοῦ πάθους ἰατρὸν τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἀνηγόρευον, τὸν πλέον τι παρὰ ἀνθρώποις δυνάμενον, καὶ δρῶντα τὰ πᾶσιν ἀνθρώποις οὐ δρώμενα. Εἰς τοὺς ἁγίους οὖν Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἐξιέναι προσέταττον, καὶ τὴν αὐτῶν ἀναμένειν ἐπί-

Digitized by Google

σκεψιν, καὶ τὴν ἐκ ταύτης θεραπείαν προσδέχεσθαι, ἐπειδὴ θείας αὐτοὶ μετέχουσι χάριτος, καὶ θείᾳ δυνάμει δημιουργοῦσι τὰ θαύματα. Πρὸς οὓς εὐθέως ὁ Γέσιος καὶ τοὺς ἁγίους ἰατρικῶς ἐνεργεῖν τὰς ἰάσεις ἐφθέγγετο, καὶ θεῖον οὐδὲν ἢ θαυμαστὸν ἐπιδείκνυσθαι, ὃ μὴ τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς διηγόρευται· Οἱ δὲ πρὸς τοῦτο σοφῶς ἀνθιστάμενοι, καὶ πολλὰς αὐτῶν θεραπείας προσφέροντες, καὶ μυρία φάρμακα λέγοντες, καὶ τὰ τούτοις ἰαθέντα νοσήματα, τοὺς λόγους εἰπεῖν ἀπῄτουν τὸν ἄῤῥωστον. Ὁ δὲ καὶ λέγειν ἐθέλων οὐχ εὕρισκε, καὶ λέγων εὐθὺς πρὸς αὐτῶν ἀνετρέπετο· καὶ σιγᾷν ἠξίου πρὸς αὐτὸν καλῶς ἀντιλέγοντας, καὶ σιγῶν ἀκουσίως ἐπείθετο· καὶ πεισθεὶς πρὸς τοὺς μάρτυρας ἤρχετο οὐ τοσοῦτον πειθοῖ, ὅσον ἀλγηδόσι δεινῶς ἐλαυνόμενος.

Ἐλθόντι δ' οὖν ὅμως αὐτῷ, καὶ ῥώσεως τυχεῖν ἱκετεύοντι, καὶ κατὰ δύναμιν λιπαροῦντι τοὺς μάρτυρας, νύκτωρ καθεύδοντι φαίνονται, καὶ τὸ τοῦ πάθους μηνύουσι φάρμακον, ἀκόλουθον τιμωρίαν τοῦ πάσχοντος· φάσκων γὰρ εἶναι σοφὸς, μᾶλλον μωρὸς ἢ σοφὸς ἀπεδείκνυτο. Φέρε γὰρ ὄνου σάγμα, φησὶν, καὶ τοῦτο φόρησον, τοῖς ὤμοις αὐτὸ περιθέμενος καὶ τραχήλῳ καὶ νώτῳ τοῖς πάσχουσιν· καὶ μεσούσης ἡμέρας ὅλον ἡμῶν περινόστει τὸ τέμενος, μεγαλοφώνως βοῶν, ὡς Μωρός εἰμι καὶ ἀνούστατος· καὶ τοῦτο πεπραχὼς, ὡς εἰρήκαμεν, εὐθὺς εὑρήσεις τὴν τοῦ σώματος ἴασιν. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς αὐτὸν οἱ ἅγιοι φήσαντες ᾤχοντο· ὁ δὲ στραφεὶς φαντασίαν ἐκάλει τὸ ὅραμα, καὶ οὐ Χριστοφόρων ἁγίων ἐπίταγμα· καὶ διαπτύσας ὡς φάσμα τὸ θέσπισμα, τῶν λεχθέντων οὐδὲν διεπράττετο.

Πάλιν δὲ λιτανεύων τοὺς μάρτυρας, ταῦτα ποιεῖν μετὰ προσθήκης ἐπύθετο. Ἐλθόντες γὰρ πάλιν πρὸς αὐτὸν ὡς ἐκάθευδεν, καὶ κώδωνα σὺν τῷ σάγματι μέγαν ἐκ τοῦ τραχήλου κρεμάσαι προστάττουσι· καὶ σὺν τοῖς αὐτῶν τὸν νεὼν διαθέειν τὸ, Μωρός εἰμι, κράζοντα. Ἀλλ' ὡς καὶ ταύτην τὴν διάνοιαν ἠθέτει, τὴν κέλευσιν φάσμα καλῶν ἀνακόλουθον, τὸ σάγμα τεχνολογῶν καὶ τὸν κώδωνα μὴ δυνάμενος, μηδὲ ποίας ταῦτα τυγχάνουσι κράσεως [Anastasius legebat κρίσεως], καὶ φυσικῆς καὶ οὐσιώδους ποιότητος ἰσχύων ποιήσασθαι τὴν κατάληψιν, αὖθις ἐδέετο καὶ ἱκετείας τῷ Δεσπότῃ προσέφερεν, θεραπεῦσαι μᾶλλον αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν, καὶ μὴ παριδεῖν αὐτὸν φάσμασιν βουκολούμενον. Οἱ δὲ θειότατοι ὄντως καὶ φιλάνθρωποι μάρτυρες, πάλιν ἐφάνησαν καὶ πάλιν ποιεῖν τὰ πρῶτα προσέταξαν, προσθέντες καὶ τὸν χαλινὸν φορεῖν ὡς τὰ ἄλογα, καὶ ὑπό τινος τῶν οἰκετῶν προβαδίζοντος ἕλκεσθαι κατὰ τρόπον αὐτὸν τῷ σάγματι καὶ τῷ κώδωνι σεμνυνόμενον, καὶ τὸ, Μωρός εἰμι, μάλα σαφῶς ἐπιλέγοντα· οὐχ ἑαυτοὺς ταῖς προσθήκαις τοῦ τε χαλινοῦ καὶ τοῦ κώδωνος διορθούμενοι, ἀλλὰ τοῦ σοφωτάτου Γεσίου ταύτας ἐκδηλοτέραν ποιοῦντες τὴν ἄνοιαν, καὶ αἰσχύνῃ δριμυτέρᾳ καὶ μείζονι μαστίζοντες αὐτοῦ τὰ ἀσύνετον. Αὐτοὶ μὲν οὖν οἱ θεσπέσιοι εἰπόντες ταῦτα πρὸς αὐτὸν, ἀνεχώρησαν.

A rum et Joannem exire præcipiebant, et ipsorum exspectare visitationem et ex hac curationem accipere, eo quod ipsi divinæ gratiæ forent participes, et divina virtute patrarent miracula. Ad quos statim Gesius et sanctos medicinaliter operari sanitates perhibebat et divinum nihil vel mirandum ostendere, quod a veteribus medicis non fuerit divulgatum. At illi sapienter adversus hoc resistentes, et multas suas curationes afferentes et remedia mille fatentes, istisque sanatos languores dicentes, rationes persequi petebant infirmum. At ille quid diceret non inveniebat, et dicens protinus ab eis confutabatur, et silere poscebat eos qui sibi optime resistebant, et tacens invitis acquiescebat, et

B acquiescens ad martyres veniebat, non tantum suadela, quantum doloribus diris impulsus.

Venienti tamen ei et sanitatem assequi supplicanti, ac martyres secundum vires poscenti; noctuque dormienti apparent, et passionis indicant medicamentum, congruum stultitiæ patientis, dicens enim esse sapientem, stultus potius quam sapiens demonstratus est: Fer enim asini sagma, inquiunt, et hoc porta positum super humeros, collum, et dorsum, quæ dolores perpeti comprobantur, et meridiantis diei tempore, totum nostrum circita templum voce magna exclamans: Stultus sum et amentissimus; et hoc sicut diximus acto, corporis continuo invenies sanitatem. Et quidem sancti, his ad eum dictis, abierunt. At ille

C conversus, phantasiam vocabat somnum et non Christiferorum præceptum sanctorum; et respuens illud quasi phantasiæ decretum, nil agebat dictorum.

Iterum autem martyras deprecans, eadem facere cum additamento audiebat. Venientes enim rursus cum dormiret ad eum, tintinnabulum cum sagmate magnum in collo suspendere, et cum his ad templum suum currere, et, Stultus sum, clamare præcipiunt. Sed cum etiam hanc ob amentiam jussionem sprevisset, inconveniens hoc monstrum appellans, cum scilicet sagma deprehendere vel tintinnabulum non valeret, et cujus hæc essent judicii seu naturalis ac substantivæ qualitatis non posset advertere, iterum obsecrabat, et sanctis

D supplicationes offerebat, ut curarent potius infirmitatem suam, et non despicerent se fabulis non bonis deceptum. Ast sacratissimi revera et misericordissimi martyres rursus apparuerunt, et iterum priora facere præceperunt, addentes ut frenum sicut irrationabilia portaret animalia, et a quovis traheretur præcedente servorum, et sequeretur secundum morem ipse, sagmate ac tintinnabulo adornatus, et, Stultus sum, valde frequenter affatus, non se ipsos ab additamentis freni et tintinnabuli corrigentes, sed sapientissimi Gesii manifestiorem per hæc amentiam facientes, ejusque acriori ac majori confusione ipsipientiam flagellantes. Itaque ipsi quidem egregii martyres his ad eum dictis, discesserunt.

Digitized by Google

Ille vero expergefactus, phantasma iterum dicere somnium formidabat, quod se certum tertia reddiderat visione; verum et hoc facere cogebatur amittendi causa languoris, et ne ad iram sine indulgentia contra se martyres commoveret. Igitur sagmate super humeros elevato, frenoque capiti et ori imposito, tintinnabulum in collo portabat, tergaque se per templum trahentis et in hujus atriis incedentis pueri sequebatur, quæ decem erant ut aiunt qui hæc dinumeraverunt, Stultus sum, sæpissime clamans. Cum ergo sanctorum jussionem complesset, cum sagmate, freno, et tintinnabulo, etiam dorsi languorem deposuit, et sanitatem resumpsit, quæ facta est præceptis sanctorum amabilis, eorumque sanctionibus comes.

Accedente vero nocte, et orientis succedente claritate, iterum dormienti Gesio divini assistunt martyres, et perpetratum in se peccatum ad ipsius reducebant gratulanter memoriam, asserentes, quia si omnia quæ a nobis remedia languentibus tribuuntur, priscorum qui consumpti sunt medicorum vis esse inventiones, dic ubi passionis tuæ Hippocrates tuus adjumenta descripserit? vel Galenus, qui apud te mirabilis perhibetur, dixerit? ubi etiam hæc Democritus effatus fuerit? aut alius quisquam ex famosis medicis horum memoriam fecerit? Et si hæc apud eos inveneris dicta, et de aliis quoque veritatem dices affatus. Quod si tale nihil illos dixisse probaveris, cognosce temet etiam de aliis exstitisse mentitum. Itaque sancti cum taliter Gesium publicassent, et calumniatorem esse liquido convicissent, somnium dissolverunt.

Ille vero etiam soporatus obmutuit, nihil habens in quo martyribus contradiceret: et cum evigilasset, stupefiebat, sapientissimam redargutionem admirans. Hymnis ergo virtutem sanctorum prædicans, et divinitus eos sanare qui patiuntur confitens, ab eorum recessit basilica. Aiunt autem sanctos Cosmam et Damianum, horum conmedicos et conmartyres, tale quid peregisse, sicut etiam illud paralytici et mutæ mulieris signum, nec non et Hebrææ quæ cancrum habuerat intrinsecus occultatum, Cyrus et Joannes egerunt; quæ multi tanquam heri facta commemorant et præconiis efferunt. Sed hæc quidem, quæ inter illorum scripta sunt miracula, transcurrimus; præsens vero prodigium quoniam scriptum in eis non est, nos merito scripsimus. Et memo miretur si sancti vicenter [ita cod. pro *vicissim*] eadem patrent miracula: ex uno enim fonte Cyrus atque Joannes, Cosmas et Damianus, Christi Dei nostri hauriunt, et unum Dominum habent, et honorant utrique, qui per eos nobis curationes donat, et multimoda gerit prodigia; quem hymnis, tanquam eum qui est omnium Deus, laudantes, et martyres veluti ejus fideles famulos, aliorum miraculorum interpositiones faciamus.

Ὁ δὲ γενόμενος ἔξυπνος, φάσμα πάλιν εἰπεῖν ἐδείλια τὸν ὄνειρον, τῷ τρισσῷ βεβαιωθέντα τῆς ὄψεως, καὶ τοῦτο ποιεῖν ἠναγκάζετο τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ νοσήματος ἕνεκα, καὶ ἵνα μὴ πρὸς ὀργὴν ἀσυγχώρητον καθ' ἑαυτοῦ κινήσῃ τοὺς μάρτυρας. Τὸ σάγμα γοῦν ἐπ' ὤμους καὶ νῶτον ἁράμενος, κἀν τῷ τραχήλῳ φορέσας τὸν κώδωνα, καὶ τὸν χαλινὸν ἐνθεὶς τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ στόματι, τοῦ παιδὸς ὄπισθεν εἵπετο ἀνὰ τὸ τέμενος ἄγοντος, κἀν τούτῳ τοὺς διαύλους ἀνύοντος (δέκα δὲ ἦσαν, ὥς φασιν οἱ μετρήσαντες), τὸ, Μωρός εἰμι κράζων συχνότατα. Πληρώσας οὖν τῶν ἁγίων τὴν κέλευσιν, σὺν τῷ σάγματι καὶ τῷ χαλινῷ καὶ τῷ κώδωνι, καὶ τὴν ἐπινώτειον νόσον ἀπέθετο, καὶ τὴν ῥῶσιν ἀνείληφεν, τὴν φίλην αὐτῶν τοῖς προστάγμασιν καὶ σύνδρομον τοῖς θεσπίσμασιν.

Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, καὶ τὴν τῆς ἑω δεξαμένης φαιδρότητα, πάλιν Γεσίῳ καθεύδοντι οἱ θεῖοι παρίστανται μάρτυρες, καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς ἁμαρτίαν χαριέντως πως αὐτὸν ἀνεμίμνησκον. Ἐπειδὴ γὰρ, λέγουσι, πάντα τὰ πρὸς ἡμῶν τοῖς νοσοῦσι διδόμενα φάρμακα, τῶν πάλαι φθειρομένων ἰατρῶν εἶναι θέλεις εὑρήματα, λέγε ποῦ τὰ τοῦ πάθους τοῦ σοῦ βοηθήματα Ἱπποκράτης ὁ σὸς ἀνεγράψατο, ἢ Γαληνὸς ὁ παρὰ σοὶ θαυμαζόμενος εἴρηκεν; ποῦ δὲ ταῦτα Δημόκριτος ἔφησεν; ἢ τῶν ἄλλων τις ᾀδομένων ἰατρῶν ἐμνημόνευσεν; Καὶ εἰ ταῦτα παρ' αὐτοῖς εὕροις λεγόμενα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀληθεύσεις φθεγγόμενος· εἰ δὲ τοιοῦτον οὐδὲν ἐκείνους λέγοντας ἀποδείξειας, γίγνωσκε σαυτὸν καὶ περὶ τῶν ἄλλων ψευδόμενον. Οἱ μὲν οὖν ἅγιοι οὕτω τὸν Γέσιον στηλιτεύσαντες καὶ συκοφάντην ἐμφανῶς διελέγξαντες, ἔλυσαν τὸ ἐνύπνιον.

Ὁ δὲ καὶ ὑπνῶν ὑπεφήνατο ἀντιλέγειν οὐδὲν ἔχων τοῖς μάρτυσιν, καὶ διυπνισθεὶς ἐξεπλήττετο, τεθηπὼς τὸν σοφώτατον ἔλεγχον. Ὑμνήσας δ' οὖν ὅμως τῶν ἁγίων τὴν δύναμιν, καὶ θεόθεν αὐτοὺς ὁμολογήσας ἰᾶσθαι τοὺς πάσχοντας, τοῦ τεμένους αὐτῶν ἀνεχώρησεν. Φασὶ δὲ καὶ Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν τοὺς ἁγίους συνιατροὺς καὶ συμμάρτυρας τοιοῦτόν τι διαπράξασθαι, ὥσπερ καὶ τοῦ παρέτου καὶ τῆς ἀλάλου γυναικός· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς Ἑβραίας τῆς ἐχούσης τὸν καρκίνον ἔσω κρυπτόμενον, Κῦρος καὶ Ἰωάννης πεπράχασι· ἅπερ πολλοὶ ὡς χθὲς γεγονότα μέμνηνται καὶ κηρύττουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς καὶ τοῖς ἐκείνων ἐγγεγραμμένα θαύμασι παρεδράμομεν· τὸ παρὸν δὲ τεράστιον ὡς μὴ γραφὲν ἐν αὐτοῖς ἡμεῖς ἀνεγράψαμεν. Καὶ θαυμαζέτω μηδεὶς εἰ ἀλλήλοις οἱ ἅγιοι τὰ αὐτὰ διαπράττοντες θαύματα (ἐκ μιᾶς γὰρ πηγῆς Κῦρός τε καὶ Ἰωάννης, Κοσμᾶς τε καὶ Δαμιανὸς, Χριστοῦ) τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀρύονται τὰ ἰάματα, καὶ ἕνα Δεσπότην ἔχουσί τε καὶ τιμῶσιν ἑκάτεροι, τὸν δι' αὐτῶν ἡμῖν τὰς θεραπείας δωρούμενον, καὶ δρῶντα τὰ πολύτροπα τέρατα· ὃν ὡς τῶν ὅλων Θεὸν ὄντα ὑμνήσαντες, καὶ τοὺς μάρτυρας ὡς πιστοὺς αὐτοῦ γεγονότας θεράποντας, ἑτέρων θαυμάτων τὰς παραθέσεις ποιούμεθα.

XXXI. *De Theodoro, qui cum communicasset naso sonitum reddidit, et statim cæcus effectus est.*

Adolescens Theodorus, qui præsentis nobis narra-

ΛΑ'. *Περὶ Θεοδώρου τοῦ μετὰ τὸ κοινωνῆσαι βιαίως πτύσαντος, καὶ παραχρῆμα τυφλωθέντος.*

Ὁ νεανίας Θεόδωρος ὁ τῆς παρούσης ἡμῖν διηγή-

Digitized by Google

σεως αἴτιος, μεγάλης ὠφελείας γίνεται πρόξενος τοῖς A
οὐ παρέργως τῶν λεγομένων ἀκούουσι. Οὗτος γὰρ
εἰς τὸ τῶν ἁγίων γενόμενος τέμενος, μετὰ τὴν τῶν
ζωοποιῶν Χριστοῦ μυστηρίων μετάληψιν, ὅθεν, οὐκ
ἴσμεν, κινούμενος, εἴτε τινὸς αὐτὸν πρὸς θυμὸν παρ-
οτρύνοντος, μανίᾳ μεγίστῃ φλεγόμενος, καὶ ζέων
τῇ κινήσει τοῦ περὶ καρδίαν καχλάζοντος αἵματος,
οὐ λόγοις μόνοις τὸ Θεῖον ὁ δείλαιος ὕβρισε, δυσφημῶν
ὁ τρισάθλιος, καὶ ὡς κατὰ συνδούλου τινὸς τὰς λοι-
δορίας ποιούμενος, ἀλλὰ καὶ τῇ διὰ ῥινῶν ἀναῤῥω-
φήσει τοῦ πνεύματος κτύπον ἀποτελῶν βροντῇ φο-
βερᾷ παραπλήσιον, τὸν φρίττειν εὐθὺς ἀναγκάζοντα
πάντας τοὺς παρόντας καὶ βλέποντας, καὶ τοῖς ὠσὶν
ἀκουσίως ἀκούοντας. Πολλοὶ δὲ τοῦτο Χριστιανῶν
διαπράττονται, βλασφημεῖν, ὡς οἶμαι, νομίζοντες,
ἀγνοοῦντες δὲ παντελῶς τὸ πραττόμενον· ὅπερ ἀκρι- B
βῶς εἰ ἐγίνωσκον, οὐκ ἂν αὐτὸ μετὰ μυρίας βασά-
νους εἰργάσαντο.

Καὶ τάχα διασαφεῖν τὸ κακὸν οὐκ ἀνόητον· ἴσως
γάρ τινες μανθάνοντες αὐτοῦ τὴν ποιότητα, καὶ ὡς
Ἑλληνικῆς ἐστι δυσσεβείας ἐπάξιον εὕρημα, τῆς τοιαύ-
της ἑαυτοὺς φρενοβλαβείας φυλάξαιντο. Τοὺς Ἕλ-
ληνας, φησὶν ὁ Πορφύριος, τὰς ἐναγεῖς θυσίας τοῖς
εἰδώλοις προσφέροντας ῥινοκτυπεῖν ἐντονώτατα, ὁλκῇ
βιαίᾳ καὶ δυνάμει τοῦ πνεύματος τὸν τοιόνδε κτύπον
προφέροντας, ὕμνον ποιεῖσθαι σεβάσμιον, ὡς ἐντεῦ-
θεν πολλὴν ἔχειν τοὺς θύοντας ἄδειαν, καὶ τὴν ἀμιλ-
λαν ζηλοῦν ἰκανώτατα, τίς ῥινοκτυπίᾳ νικήσει τὸν
ἕτερον, ἵν' ὁ βέλτιστος πρῶτος ἀκούοιτο, καὶ δαίμο-
σιν ὑπάρχοι γλυκύτατος. Αὕτη τῶν τοιῶνδε κτύπων C
ἡ ποιότης καθέστηκεν πρὸς θεραπείαν δαιμόνων ὑπάρ-
ξασα, καὶ δαίμονας ἀκαθάρτους ὑμνεῖν λεληθότως
τοὺς προεμένους αὐτὴν ἀναγκάζουσα. Ὅθεν τοὺς ταύ-
τῃ χρωμένους προτρέπομεν, μαθόντας αὐτῆς τὸ
βλαπτικὸν καὶ ὀλέθριον, ὡς ψυχοφθόρου λύττης
ἀφίστασθαι. « Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; »
καὶ τὰ ἑξῆς.

Τούτῳ τῷ κτύπῳ Θεόδωρος τῷ βδελυρᾷ καὶ φιλ-
ειδώλῳ μετὰ τὴν τῆς ἀχράντου κοινωνίας βρῶσιν
χρησάμενος, εὐθὺς ἐστερεῖτο τῶν ὄψεων, καὶ τῶν
ὀμμάτων ἐχήρευε, σύνδρομον τῇ δυσφημίᾳ τὴν τιμω-
ρίαν εὑράμενος· καὶ τούτου συμβάντος ὡς ἔφημεν,
τρόμος ἅπαντας τοὺς παρόντας ἐλάμβανεν, καὶ φό-
βος οὐχ ὁ τυχὼν ἐπενέμετο, μὴ καὶ αὐτοὶ τοῖς ὁμοίοις D
ἐμπέσωσι τοιαῦτα συχνῶς ἁμαρτάνοντες· καὶ δι'
ἔθος τὴν πρᾶξιν οὐχ ἁμαρτίαν ἡγούμενοι· πολλά τε
τῶν παρόντων ἕκαστος ἐξέχεε δάκρυα, Χριστὸν ὑπὲρ
ἑαυτοῦ καὶ τοὺς μάρτυρας ἱλασκόμενοι, καὶ τοῦ πε-
πονθότος χάριν δεόμενοι, ὅπως ὡς Θεὸς οἰκτείρας τὸν
ἄθλιον μετανοοῦντα προσδέξηται, καὶ διὰ τῶν ἁγίων
πάλιν τὸ βλέπειν χαρίσηται.

Ἐπιφανέντες οὖν καθ' ὕπνους οἱ μάρτυρες τῷ τὴν
ὅρασιν ἀπολέσαντι, Τίς σε, φασὶν ἐργάτην, ὦ ἄθλιε,
τοσαύτης μυσαρᾶς εἰργάσατο πράξεως; ἧς ἔδει παρὰ
πάντα μὲν ἅπαντας τὸν βίον ἀπέχεσθαι, ὡς Ἑλληνι-
κῆς καὶ φλης τοῖς δαίμοσιν· καὶ εἰ ἐν ἀγνοίᾳ ποιοῦν-
ται ταύτην οἱ πλείονες, μάλιστα δὲ ταύτης τὴν ποίησιν

tionis est auctor, magnæ utilitatis efficitur causa A
his qui non transitorie quæ dicuntur audierint.
Hic enim in basilicam sanctorum veniens post vi-
vificorum Christi sacramentorum perceptionem,
unde motus nescimus, sive hunc quisquam ad
furorem incitaverit, sive nemo exacerbaverit, insania
maxima inflammatus est, et ardens motu sanguinis,
qui circa cor ebullit, non solis infelix verbis divi-
nitati blasphemans injuriam intulit, et quasi
adversus conservum quemquam maledictiones
intorsit, sed et spiritu per nares sursum absorpto,
ex se sonitum reddidit, tonitruo terribili similem,
qui horrere statim omnes coegit, præsentes scilicet
et intuentes, et invitis auribus audientes. Multi
autem hoc Christianorum gerunt, blasphemare
quidem ut reor existimantes, quod autem agitur B
ignorantes; quod si certius novissent non utique
id post tot millia tormentorum egissent.

Et forte hoc explanare malum, non est ineptum;
fortassis enim ejus nonnulli cognita qualitate, et
quod gentili condigna impietate sit adinventio, a
tali semetipsos sensuum læsione custodient. Gen-
tiles immunda sacrificia idolis offerentes, vehemen-
tissime sonitum facere naso, dicit Porphyrius,
virtute valida spiritus et ingenti, et hujuscemodi
sonitu proferentes, hymnum facere celeberrimum;
ita ut hinc multam habeant hi qui sacrificant
concertationem, quasi narium sonitu superet
alterum, ut optimus primus audiatur, et dæmo-
nibus sit dulcissimus. Hæc est horum sonorum
qualitas, quæ ad placationem dæmoniorum inventa
est, quæque dæmonas immundos sensim laudare
cogit eos qui hanc sectantur. Unde qui hac utimini,
cohortamur ut cum ejus læsionem perniciemque
didiceritis, ab ea tanquam ab animarum corruptrice
rabie recedatis, ne per hanc idololatræ constitua-
mini. Quæ enim communicatio luci ad tenebras?
et cætera.

Hoc abominando et idolis grato sono, post in-
teremeratæ communionis cibum Theodorus usus,
mox privatus obtutibus, oculis destitutus est, con-
currente cum blasphemia pœna reperta; quo ut
diximus accidente, tremor universos qui aderant
comprehendit, et timor non qualiscunque depastus
est, ne et ipsi laberentur in talia taliter crebro D
peccantes, et propter consuetudinem peccatum
minime quod ageretur existimantes; multasque
singuli præsentes lacrymas effundebant, Christum
pro se ac martyres placatos facere procurantes, et
ei qui passus fuerat gratiam imprecantes, quo tan-
quam Deus super misero misericordia motus, hunc
pœnitentem reciperet, et per sanctos iterum videre
tribueret.

Apparentes ergo martyres in somnis ei qui visum
amiserat, Quis te, inquiunt, o miser operatorem tam
exsecrandæ operatus est actionis? a qua universos
oportebat omnibus abstinere diebus, ut plures per
ignorantiam faciunt: præsertim cum hujus opus
tunc maxime oporteat abominari, quando Christi

Digitized by Google

sacramenta tanguntur. Et nunc si tertia die præsente œconomo et præ manibus thuribulum retinente, incensique odoribus templum replente, thuribuli videris prunas, et incensi fumum ad superiora salientem, a flagello perfecte liberaberis; ast si nil eorum quæ diximus tertianus oculis videris, scito quod perpetuam lucrifacias cæcitatem, et aliquid eorum quæ videntur non sis ultra visurus. Et hæc quidem in somnis ei profati sunt.

A δεῖ μυσάττεσθαι ὅτε Χριστοῦ τῶν μυστηρίων ἐφάπτονται. Καὶ νῦν εἰ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ παριόντος τοῦ οἰκονόμου, καὶ μετὰ χεῖρας τὸ θυμιατήριον ἔχοντος καὶ θυμιῶντος τὸ τέμενος, ἴδοις τοῦ θυμιατηρίου τοὺς ἄνθρακας, καὶ τοῦ θυμιάματος καπνὸν ἀναθρώσκοντα, λυτρωθήσει τελείως τῆς μάστιγος, καὶ τὰς ὄψεις ἕξεις ἐρρωμένας ὡς πρότερον· εἰ δὲ μηδὲν ὧν ἔφημεν τριταῖος ἴδοις τοῖς ὄμμασιν, ἴσθι διηνεκῆ κερδάνας τὴν τύφλωσιν, καὶ μηκέτι τῶν ὁρατῶν τι θεώμενος. Καὶ ταῦτα μὲν ὄναρ αὐτῷ προσεφθέγγοντο.

At ille post visionem conversus multo amplius se dementabat, præstituti temporis secum angustiam reputans; unde instantia multa preces mittebat, et lacrymarum rivulos indesinentes, fundebat, Deum rogans et martyres, usque ad prædicti temporis B consummationem; habebat autem et omnes qui in templo erant secum intercedentes, et pro se litanias facientes cum lacrymis, atque fraterni amoris præceptum perficientes, quod dicitur: Orate pro invicem ut salvemini. Cumque deprecatio cunctorum accepta fuisset, Theodorus visum recepit, et timorem cæcitatis abjecit.

Ὁ δὲ στραφεὶς μετὰ τὴν ὅρασιν, μειζόνως ἑαυτὸν ἀπωδύρετο, τὸ τῆς προθεσμίας (20) στενὸν λογιζόμενος· ὅθεν συντονίᾳ πολλῇ τὰς δεήσεις ἀνέπεμπε, καὶ δακρύων ὀχετοὺς οὐ στελλομένους κατέφερε, Θεὸν ἀντιβολῶν καὶ τοὺς μάρτυρας μέχρι τῆς τοῦ λεχθέντος καιροῦ συμπληρώσεως· εἶχε δὲ καὶ πάντας αὐτῷ τοὺς ἐν τῷ νεῷ συμπρεσβεύοντας, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ λιτὰς ποιουμένους σὺν δάκρυσιν, καὶ πληροῦντας φιλάδελφον πρόσταξιν, τὸ εὔχεσθαι ὑπὲρ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῇ τε. Καὶ δεχθείσης τῆς πάντων δεήσεως, ὁ Θεόδωρος τὸ βλέπειν ἀπείληφε, καὶ τὸ δέος ἀπέβαλε τῆς τυφλώσεως.

Christodoro quippe tertia die incensum in sanctorum martyrio ponente; hic enim œconomus erat; et transeunte ubi Theodorus cæcus residebat, cum tantum ad locum in quo baptisterium erat pervenit, carbones et illum repente suavis odoris fumum ascendentem aspexit. Cumque vocem glorificantem Deum et martyres emisisset, omnes rursus ad timorem et gaudium erexit, gaudium C quidem quoniam visum inopinate recepit; timorem autem, quoniam præsentes esse putabant martyres; et omnis ultores fore delicti. Cunctisque congregatis, videre Theodorum; et gravi majorique vociferatione facta, Christodorus stupefiebat, ignorabat enim penitus quod factum fuerat: qui cum cognovisset tunc facti miraculi magnitudinem, et cum aliis omnibus quin et Theodoro, qui cum cæcus fuisset visum receperat, Christum magna voce glorificavit et sanctos qui Christum magnificant per miracula. Nos autem tanquam hi qui illic tunc præsentes affuimus, et miraculum ipsum conspeximus, eis qui hoc patraverunt hymnodias offerentes, firmiori et puriori animo ad aliud prodigium vadimus.

Χριστοδώρου γὰρ θυμιῶντος τῇ τρίτῃ τὸ τῶν ἁγίων μαρτύριον (οἰκονόμος γὰρ οὗτος ἐτύγχανεν), καὶ παριόντος ἔνθα τυφλὸς ὁ Θεόδωρος ἐκαθέζετο, ὡς μόνον αὐτοῦ τὸν τόπον τὸ φωτιστήριον ἔνθα ἦν κατέλαβε, τοὺς ἄνθρακας ἀθρόως ἐσκόπησε, καὶ τὸν εὐώδη καπνὸν ἀναβαίνοντα· καὶ φωνὴν ἀφεὶς διαπρύσιον δοξολογοῦσαν Χριστὸν καὶ τοὺς μάρτυρας, αὖθις ἅπαντας πρὸς φόβον καὶ χαρὰν διανέστησε· χαρὰν μὲν ὅτι παραδόξως ἀνέβλεψε, φόβον δὲ ὅτι παρόντας ἐδόκουν τοὺς μάρτυρας, καὶ πᾶν ἐκδικοῦντας παράπτωμα. Καὶ πάντων ἀθροιζομένων ἰδεῖν τὸν Θεόδωρον, καὶ βοῆς γενομένης βαρείας καὶ μείζονος, ὁ Χριστόδωρος ἐξεπλήττετο. Ἠγνόει γὰρ παντελῶς τὸ γινόμενον· καὶ γνοὺς τῆς τότε θαυματουργίας τὸ μέγεθος, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις ἅπασι καὶ Θεοδώρῳ τῷ τυφλωθέντι καὶ βλέψαντι, τὸν Χριστὸν μεγαλοφώνως ἐδόξαζεν, καὶ τοὺς ἁγίους τοὺς Χριστὸν τοῖς θαύμασι μεγαλύνοντας. Ἡμεῖς δὲ νῦν ὡς τότε παρόντες καὶ τὸ θαῦμα θεώμενοι, τοῖς δεδρακόσι τὰς ὑμνῳδίας προσάξαντες ἐπ' ἄλλο τέρας ἐμβριθέστερον ἄπιμεν.

D

XXXII. *De Agapio gentili.*

Multi venditorem argenti noverunt Agapium, non tantum argentum vendentem, sed et manifeste gentiliter conversantem, et simulacra colentem, et servientem creaturæ potius quam Creatori; propter quam abominandam impietatem in regia urbe convictus, et comprehensus, et pœnis affectus est: fugit autem insperate judicii gladium, non mutatione mentis, qua hunc nemo procul dubio repre-

ΛΒ'. *Περὶ Ἀγαπίου τοῦ Ἕλληνος.*

Πολλοὶ τὸν ἀργυροπράκτην Ἀγάπιον ἴσασιν, οὐ πρᾶσιν ἀργύρου μόνον ποιούμενον, ἀλλὰ καὶ προφανῶς Ἑλληνίζοντα, καὶ ξόανα σέβοντα, καὶ λατρεύοντα τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα. Δι' ἣν βδελυρωτάτην δυσσέβειαν ἐλεγχόμενος, ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων συσχεθεὶς ἐκολάζετο· φεύγει δὲ παρ' ἐλπίδα τῆς δίκης τὴν μάχαιραν, οὐ μεταθέσει γνώμης (οὐδεὶς γὰρ ἂν ἐπεπέμψατο), ἀλλὰ χρυσίου πολλαῖς μεταδόσεσι·

NOTÆ.

(20) Anastasius non *præstituti temporis*, sed *alacritatis* scribit in codice: quia loco προθεσμίας perperam legebat προθυμίας.

Digitized by Google

ὅπερ ἐστὶν ἀθεώτατον· οὔτε φιλανθρωπία νόμων (ποῦ γὰρ τὸ πρὸς τοὺς οὐ μετανοοῦντας φιλάνθρωπον; ἐπεὶ μὴ τότε φιλανθρωπεύονται, ὅτ' ἂν οἱ πταίοντες τοῖς οἰκείοις ἐναπομείνωσι πταίσμασιν), ἀλλὰ φιλαργυρίᾳ τῶν ἐκδικούντων τὰ νόμιμα· πάντα γὰρ οὕτως ὑπακούεται τῷ χρυσίῳ, ὡς Σολομῶν ὁ σοφὸς ἀπεγράψατο. Πλὴν εἰ καὶ δόσει χρημάτων τὴν ζωὴν ὁ τάλας ὠνήσατο, καὶ θάνατον τὸν τότε διέφυγεν, ἀλλὰ τὸ θεῖον φυγεῖν οὐ δεδύνηται, οὐδὲ δίκης ὄμμα παντέφορον.

A henderet, sed multis auri distributionibus, quod est penitus impium : neque misericordia legum; ubi enim est misericordia circa eos qui non egerunt pœnitentiam? Nam non tunc misericordiam consequuntur cum peccantes quique in propriis culpis permanserunt, sed avaritia eorum quibus commissa sunt defendenda legitima. Omnia enim obediunt auro, ut Salomon descripsit ille sapientissimus. Verumtamen licet dato pecuniarum vitam inselix redemerit, et mortem quæ tunc imminebat evaserit, divinitatem tamen effugere non potuit, nec judicii oculum qui omnia conspicit.

Ἀποδράσας οὖν τὸ Βυζάντιον μετὰ τὴν ἐκ τῶν φρουρίων ἀπόλυσιν, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἔρχεται, λανθάνειν ἐνθάδε νομίσας καὶ κρύπτεσθαι. Ἠγνόει γὰρ ὁ βδελυρὸς καὶ θεήλατος ἐκ τῆς περὶ τοὺς οἰκείους θεοὺς ὑπολήψεως, ὡς ἡ θεία πανταχοῦ καθέστηκε δύναμις, καὶ τὰ πάντα πληροῖ, τὴν οὐσίαν ἀπερίγραφον ἔχουσα, καὶ τὰ πάντα συνέχει, καὶ πάντων ἐστὶν ἐπέκεινα, ὡς αὐτὴ διὰ Ἡσαΐου φησὶν πρὸς τοὺς εἰσιόντας αὐτὴν ἐν τόπῳ βραχεῖ περιείργεσθαι· « Ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει Κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; » Πρὸς ἣν ἅπαντα διὰ πολλὴν συγκατάβασιν συγκρινόμενα, οὐρανὸς καὶ τὰ κατ' οὐρανὸν ἀγγέλων ἀναρίθμητα τάγματα, γῆ καὶ τὰ κατὰ γῆν ζῶα καὶ ἄνθρωποι, ἀὴρ καὶ ὄρνεα τὰ κατὰ τὸν ἀέρα πετόμενα, καὶ συλλήδδην εἰπεῖν ἅπαντα τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ καθεστήκασι, καὶ ὡσεὶ σταγὼν ἀπὸ κάδου τυγχάνουσι, καὶ ὡς σίαλος ἐλογίσθησαν στόματος. Τοῦτο γὰρ καὶ Δαβὶδ ἀκριβῶς ἐπιστάμενος ἔψαλλεν· « Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν· » ἧς τὸ μέγεθος ἐνδεικνύμενος, ἐπάγει καὶ φησιν· « Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου; καὶ ἀπὸ προσώπου σου ποῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· καὶ ἐὰν στρώσω εἰς τὸν ᾅδην, πάρει· ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης· καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χείρ σου ὁδηγήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιά σου. »

Byzantium ergo post absolutionem carcerum fugiens, Alexandriam venit, latere hic existimans et abscondi. Ignorabat enim abominabilis et a Deo ejectus, ex opinione qua erga proprios tenebatur deos, quod divina ubique sit virtus, et omnia impleat, incircumscriptam habens substantiam, cunctaque contineat, et sit universorum superior; sicut ipsa per Isaiam dicit, adversus eos qui hunc in loco brevi opinabantur arceri : Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus : aut quis est locus requietionis meæ? nonne cœlum et terram ego impleo? Ad quam universæ propter multam condescensionem comparata, cœlum videlicet, et qui in cœlo sunt innumerabiles ordines, terra et quæ in terra sunt animalia simul et homines, aer et aves quæ per aerem volitant, mare et quæ inhabitant in aquis, et ut breviter asseramus, visibil a et invisibilia, sicut momentum trutinæ sunt, et veluti fluens a situla gutta consistunt, et ut saliva reputata sunt oris, et reputabuntur. Et hoc enim etiam David certissime sciens psallebat : « Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, non potero ad eam [35]. » Cujus magnitudinem ostendens subinfert, et dicit : « Quo ibo a spiritu tuo? et a facie tua quo fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero in infernum, ades; si sumpsero pennas meas ante lucem, et habitavero in postremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua [36]. »

Ὅθεν φυγὰς ὁ Ἀγάπιος, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενόμενος, τὴν τῆς δίκης δεξιὰν οὐ διέφυγεν, ἀλλ' ὑπὸ ταύτης κατασχεθεὶς ἐκολάζετο· οὐ νόμοις παραδοθεὶς ὡς τὸ πρότερον) πάλιν γὰρ ἂν τὴν τιμωρίαν διὰ χρημάτων ἐξέφυγεν· πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον), ἀλλ' ἀοράτως πληγεὶς πληγὴν χαλεπήν τε καὶ ἄφυκτον· νόσος δὲ ἦν ἡ πληγὴ κατὰ παντὸς εὐρυνομένη τοῦ σώματος, ἣν Ἀσκληπιάδαι προσαγορεύουσι πάρεσιν. Καὶ τοῦτο δὲ φεύγειν ἠλπικὼς τὸ ἀῤῥώστημα (οὐ γὰρ δίκης ἔργον τὸ πάθος ἐνόμιζεν, ἀλλὰ σύμπτωμα σώματος), συχνῶς τοὺς ἰατροὺς μετεστέλλετο. Οἱ δὲ παραγενόμενοι, τὰ τῆς τέχνης ἐπ' αὐτῷ διεπράττοντο, εἰδότες μὲν ὡς οὐ ζήσεται, οὐδὲ τοῦτο φύγοι τὸ νόσημα, ἀλλ' ἐλπίδι μισθῶν ἀπατῶντες τὸν ἄθλιον.

Unde fugax Agapius Alexandriam veniens, congruum judicium non evasit, sed ad hoc detentus pœnis cruciabatur, non ut prius legibus traditus; alioquin pœnam iterum per pecunias effugisset. Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi, secundum divinum Apostolum. Sed invisibiliter plagatus plaga sæva et inevitabili; languor enim erat plaga illa per totum corpus extensa, quam Asclepiadæ paralysin nuncupant. Et hunc quoque languorem fugere sperans, crebros medicos advocabat; non enim adversionis opus passionem esse putabat, sed corporalem eventum. Qui venientes, quæ artis erant in eo gerebant; quod quidem non victurus esset, nec languorem effugiturus scientes, sed miserum in mercedum spe decipientes.

Ὡς δὲ χρόνος προέβαινεν, καὶ τὸ πάθος προέκοπτε,

Cumque annus processisset, et passio profecisset,

[35] Psal. cxxxviii, 6. Ibid. 7, 8, 9.

Digitized by Google

ita ut et linguam quoque paralysis tangeret, quæ jam tanto solvebatur flagello, vocem non valens articulatam depromere, licet ipse non vita excederet, sed atrociter puniretur, consilium a quibusdam accepit ad Cyrum Joannemque martyres properandi, tanquam qui possent a passione se liberare, si cum fide ad eos et lacrymis accessisset. At ille maledictus timens nequando eum tanquam paganum judicarent, ad sanctos venire nolentem, simulabat enim se esse Christianum, et pelle tegebatur ovina, licet lupus veraciter impius nosceretur, consilium admisit, et exitum fieri annuit, latere per hoc homines opinatus, et seducere martyres arbitratus, tanquam deificam nostri scientiam non habentes, sed hos similes diis suis existimans, qui non solum quæ procul sunt vel abdita hominum, sed nec ea quæ in præsentiarum sunt norunt. « Simulacra quippe gentium argentum et aurum, opera manuum hominum ; os habent et non loquentur; oculos habent et non audient ; nares habent et non odorabunt ; manus habent et non palpabunt ; pedes habent et non ambulabunt ; non clamabunt in gutture suo. » Quibus est subinferre conveniens etiam illud : « Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. »

Deprehendebatur igitur miser se ipsum seducens non martyras, seque latere faciens et non eos qui hanc opinionem habebant de ipso. Cum enim ad Cyri et Joannis sacratissimam venisset basilicam, hos dormiens intuebatur in habitu Christodori dispensationem habentis ecclesiæ, per templum incedentes et Deo adolentes incensa, ad se vero accedentes, et minis acrioribus quodammodo sibi loquentes atque dicentes : Quid ad nos, o totius pietatis aliene, omnique abominatione plene venisti ? Deridere etiam nos advenisti ? Per cœli et terræ Creatorem et habitat rem, et deitatis ejus quæ hic est et ubique virtutem, non nos fugies, ut æstimasti, sed super dorsum te publice flagellabimus, ut cognoscas liquidius quibus fueris ausus illudere. Et cum hæc adversus eum sancti intimassent, abierunt.

At ille cum timore quin et tremore conversus, innuendo et balbutiendo cuncta obsequentibus sibi disseruit; et cum dispensator hora incensi transiret, et thuribulum retineret, habito in præcordiis pavore minarum, vertere illum ministro præcepit ; et versus cum respexisset, Christodori pedes qui ad eum venerat apprehendit, et ne flagellaret se supplicabat, ipsum enim opinabatur esse qui se in somnis flagellaturus comminabatur. Ignorans autem Christodorus, omnia enim a puero didicit, mirabatur quidem quod dicebatur, non autem percutere illum, ut supplicaverat, jurejurando spopondit.

Post non multum vero temporis infirmus quis esset innotuit ; recusabat enim in hæreseos quasi

ὥστε καὶ τῆς γλώττης τὴν πάρεσιν ἅπτεσθαι, ἤτι; λοιπὸν τῇ μάστιγι διελέλυτο, φωνὴν ἔτι διαρθροῦν οὐκ ἰσχύουσα· καὶ τὸν βίον αὐτὸς οὐκ ἐξήρχετο, ἀλλ' οὕτω δεινῶς ἐκολάζετο· συμβουλεύεται πρός τινων πρὸς Κῦρον ἐλθεῖν καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας, ὡς δυναμένους αὐτὸν τοῦ πάθους λυτρώσασθαι, εἰ μετὰ πίστεως αὐτοὺς καὶ δακρύων ἀφίκοιτο. Ὁ δὲ δειλαίνων μήπως αὐτὸν ὡς Ἕλληνα κρίνωσιν, εἰς τοὺς ἁγίους ἐλθεῖν μὴ βουλόμενον) ὑπεκρίνετο γὰρ τὸν Χριστιανὸν ὁ ἐπόρατος, καὶ τὸ τοῦ προβάτου περιεβάλλετο κώδιον, εἰ καὶ λύκος ἀληθῶς ὁ δυσσεβὴς ἐγνωρίζετο), τὴν βουλὴν εἰσεδέξατο, καὶ τὴν ἔξοδον ἐπένευσε γίνεσθαι, λανθάνειν μὲν διὰ τούτου τοὺς ἀνθρώπους οἰόμενος, ἀπατᾷν δὲ νομίζων τοὺς μάρτυρας, ὡς γνῶσιν τῶν καθ' ἡμᾶς οὐκ ἐχοντας ἔνθεον· ἀλλὰ τούτους κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ θεοὺς λογισάμενος, τοὺς μὴ μόνον τὰ πόρρωθεν ἢ τῶν ἀνθρώπων τὰ κρύφια, ἀλλ' οὔτε τὰ κείμενα παρὰ πόδας γινώσκοντας· « Τὰ γὰρ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων· στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσι· ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται· ὦτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται· χεῖρας ἔχουσι, καὶ οὐ ψηλαφήσουσιν· πόδας ἔχουσι, καὶ οὐ περιπατήσουσιν· οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν· » οἷς ἐπενεγκεῖν ἐστὶν ἀκόλουθον καὶ τό· « Ὅμοιον αὐτῶν γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς. »

Ἦλω τοίνυν ὁ δείλαιος ἑαυτὸν οὐ τοὺς μάρτυρας, καὶ λανθάνων ἑαυτὸν οὐ τοὺς ταύτην ἔχοντας περὶ αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν. Γενόμενος γὰρ εἰς τὸ Κύρου καὶ Ἰωάννου θειότατον τέμενος, ἔβλεπεν ἐν σχήματι Χριστοδώρου τοῦ τὴν διοίκησιν ἔχοντος τὸν νεὼν περιάγοντας καὶ θυμιῶντας Θεῷ θυμιάμασι· παρ' αὐτῷ δὲ γεγονότας, ἀπειλητικώτερόν πως αὐτῷ διαλέξασθαι· Τί πρὸς ἡμᾶς, ὁ πάσης εὐσεβείας ἀλλότριε, καὶ πάσης βδελυρίας ἀνάπλεε παραγέγονας; χλευάζειν καὶ ἡμᾶς εἰσελήλυθας ; Μὰ τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς Ποιητὴν καὶ οἰκήτορα καὶ τὴν ἐνθάδε καὶ πανταχοῦ τῆς σῆς θεότητος δύναμιν, οὐ μὴ φύγοις ἡμᾶς ὡς ὑπέλαβες, ἀλλ' ἐπὶ νῶτόν σε δημοσίως μαστίξομεν, ἵνα γνοίης σαφέστερον τίσιν ἐμπαίξαι τετόλμηκας. Καὶ ταῦτα προσαπειλήσαντες ἀπῆλθον οἱ ἅγιοι.

Ὁ δὲ στραφεὶς ἔμφοβος ἔτι καὶ ἔντρομος, νεύμασιν ἅπαντα καὶ ψελλίσμασιν τοῖς διακονουμένοις αὐτῷ διεσάφησεν· καὶ τοῦ οἰκονόμου κατὰ τὸν καιρὸν παριόντος τοῦ θυμιάματος, καὶ τὸ θυμιατήριον ἔχοντος, ἔχων τῆς ἀπειλῆς τὸ δέος ἐγκάρδιον, στρέφειν αὐτὸν τῷ ὑπηρέτῃ διέταξε· καὶ στραφεὶς, ὡς διένευσε, τοῖν Χριστοδώρου ποδοῖν παρ' αὐτῷ γεγονότος ἐδράξατο, καὶ μὴ μαστίζειν ἱκέτευε· αὐτὸς γὰρ ᾤετο τοὺς κατ' ὄναρ αὐτὸν μαστιγοῦν ἀπειλήσαντας. Ἀγνοῶν δὲ ὁ Χριστόδωρος (πάντα γὰρ πρὸς τοῦ παιδὸς ἔμαθεν ὕστερον), ἐθαύμαζε μὲν τὸ λεγόμενον, μὴ τύπτειν δὲ αὐτὸν ὡς ἱκέτευεν ὤμοσεν.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ τοῖς ἀσθενέσιν ὅστις ὑπῆρχεν γιγνώσκεται· καὶ γὰρ τὴν τῶν ζωοποιῶν ἀπηρνεῖτο

Digitized by Google

μυστηρίων ὡς ἐν αἱρέσεως σχήματι ποιεῖσθαι μετάληψιν· καὶ παρὰ τῶν ἐν τῷ νεῷ θόρυβος κατ' αὐτοῦ πολὺς διηγείρετο· ὃς τοῦτο μαθών, καὶ θέλων ἀποτρίψασθαι τὴν ὑπόνοιαν, τῶν ἁγίων Χριστοῦ μυστηρίων μετέλαβε. Καὶ θᾶττον μετὰ τὴν τούτων μετάληψιν, δαίμων ἄγριος εἰς αὐτὸν εἰσεπήδησεν, ὥσπερ καὶ εἰς τὸν προδότην Ἰούδαν ὁ Σατανᾶς μετὰ τὸ λαβεῖν αὐτὸν τὸ ψωμίον ὅπερ ὁ Σωτὴρ ἐπέδωκεν ἐμβάψας εἰσήλατο· καὶ χαμαὶ κείμενος ἐσπαράττετο, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διεστρέφετο, καὶ τὰ μέλη χαλεπῶς ἐλυγίζετο, καὶ τοὺς ἀφροὺς ἐκ τοῦ στόματος ἔπεμπε κῦμα θαλάττιον ἐλεεινῶς ἐκμιμούμενος· καὶ νήφων μὲν ἐξ ὀλίγου, εἴπερ ἄρα καὶ ἔνηφε, λαλεῖν δὲ παντελῶς ἢ τὴν γλῶτταν ὅλως κινεῖν οὐκ ἠδύνατο· ὑπὸ τοῦ δαίμονος δὲ στρεβλούμενος, καὶ συνεχῶς ἐνεργούμενος, οὐ μὴν ἀλλὰ κοιμώμενος, εἴπερ ἐκάθευδε, μὴ πίστει προσελθὼν ἀλλ' ὑποκρίσει τοῖς μυστηρίοις ἠλέγχετο.

Τρεῖς γοῦν οὕτω διανύσας ἡμέρας ὁ ἄθλιος, καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς, μᾶλλον πανημέριον καὶ παννύχιον σπαραττόμενος, καὶ πάντα πάσχων ὅσα πάσχουσιν οἱ δαίμοσι στυγηροῖς πιεζόμενοι, θανάτου πίστιν τοῖς ὁρῶσι παρείχετο. Ὅθεν οἱ τούτῳ προσήκοντες ἐγνωκότες ὡς θᾶττον ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἀναιρεθήσεται, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἦγον εἰς Ἀλεξάνδρειαν εἰς οἶκον τὸν ἑαυτοῦ τεθνηξόμενον. Ἐξελθὼν δὲ τῶν ἁγίων τὸ τέμενος, καὶ βραχὺ λίαν ὁδεύσας διάστημα, σὺν ὀδύνῃ πολλῇ τὸ πνεῦμα παρέδωκεν, τῆς δυσσεβείας ἄξιον εὑράμενος θάνατον, τοῦ δαίμονος αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδὸν ἀποπνίξαντος· καὶ τὸν μὲν νεὼν καταλέλοιπεν ὡς μιαρός τε καὶ βέβηλος ἐλαυνόμενος, καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν οὐχ ἑώρακεν, ὡς ταύτης ὑπάρχων ἀνάξιος. Καὶ οὕτω μὲν Ἀγάπιος εἰς Θεὸν δυσσεβήσας καὶ μάρτυρας, τὸν βίον κατέστρεψε· καταστροφὴ γὰρ ὄντως ἀσεβοῦς τοιαύτη, κατὰ τὸ λόγιον, καὶ ἡ ἐλπὶς αὐτοῦ ἀπολεῖται, καὶ οὐκ ἔσται αὐτοῦ τὸ παράπαν ἡ δίαιτα.

Ἡμεῖς δὲ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ τὴν μαρτυρικὴν τὴν ἐπὶ τοῖς μετανοοῦσιν καὶ τοῖς οὐκ ἐπιστρέφουσιν ὑπογράψαντες, καὶ πρὸς ὄνησιν τῶν εὐσεβούντων κηρύξαντες· ἵνα μὴ μόνας τὰς ἰάσεις θεώμενοι ἀργοτέρους πρὸς ἄμυναν τοὺς μάρτυρας οἴοιντο, καὶ ταύτῃ βλαβῶσι διάνοιαν, πρὸς καταφρόνησιν καὶ ῥᾳθυμίαν ἐκκλίναντες· καὶ ὕμνους ὑπὲρ τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας αὐτοῖς προσκομίσαντες, ἕτερα δύο ἢ τρία θαύματα τερπνότερα γράψαντες, τέλος τῶν ἐπ' Ἀλεξανδρεῦσι γραφέντων τεράτων οὐ γεγονότων μόνον αὐτὰ ποιησώμεθα· ἵνα πέρασι ταῦτα τερπνοῖς ὁριζόμενα, ἅπαντα τερπνὰ τοῖς ἐντυγχάνουσι φαίνοιντο· τέρποντα μὲν τοῖς ἔμπροσθεν, τοῖς παροῦσι δὲ μικρὸν ὑποστύφοντα· καὶ πάλιν τοῖς μὲν ἡδέσι τὰ τῶν ἀκουόντων ψυχὰς θεραπεύοντα, τοῖς δὲ στυπτικωτέροις ταῦτα ἀνεπαισθήτως καθαίροντα· ὡς καὶ τῶν Ἀσκληπιάδων οἱ δόκιμοι πράττουσιν· μέλιτι γὰρ τὰ δεκτικὰ καὶ ὠφέλιμα τῶν φαρμάκων συνδήσαντες, ἤτοι προσμίξαντες, τοὺς δεομένους καθάρσεως ἐκκαθαίρουσιν. Τούτους οὖν καὶ ἡμεῖς ἐνθάδε μιμούμενοι, τοῖς προλαβοῦσιν ἡδέσι τὰ παρόντα δεκτικὰ προσποιήσαντες, ἑτέρῃς ταῦτα τερπνοῖς

A schismate positus vivificorum participari mysteriorum; et susurrium adversus eum multum excitabatur; quo ille comperto, suspicionem volens detergere, sancta Christi suscepit mysteria. Postque horum perceptionem, statim in eum agrestis dæmon insiliit, quemadmodum Satanas in Judam proditorem, cum accepisset buccellam quam Salvator tradidit cum intinxisset, introiit. Et in terra jacens discerpebatur, et oculos reversabat, et membra sævius contorquebat, et spumas ex ore dimittebat, fluctum marinum miserabiliter imitatus; et cum vigilaret paululum, si tamen veraciter vigilabat, loqui modis omnibus vel linguam movere prorsus non poterat; a dæmonio vero contortus, et jugiter passus, quin etiam et dormiens, si tamen dormiebat,
B non fide accessisse ad sancta mysteria, sed simulatione arguebatur.

Tres ergo cum infaustus ita dies transisset, et sæpe tam interdiu, quam noctu, imo tota die totaque nocte discerperetur, cunctaque pateretur, quotquot pati consueverunt ii qui a perosis dæmonibus deprimuntur, mortis fidem videntibus præstitit: unde hi, quorum intererat, agnoscentes quod citius a dæmone foret interimendus, receptum eum deportabant in Alexandriam, in domo propria moriturum. Cum autem sanctorum templum exisset, et brevi valde intervallo profectus esset, cum dolore multo spiritum tradidit, condignam impietate mortem inveniens suffocante hunc in via dæmonio. Et
C certe templum quidem ut scelestus et profanus pulsus dimisit, et civitatem ipsam ut hac indignus non vidit. Et sic quidem Agapius in Deum et in martyres impie peccans, vitam dissolvit. Talis enim veraciter est impii eversio, secundum divinum eloquium; et spes ejus peribit, et non erit ejus penitus habitaculum.

Nos autem et in isto et in iis qui præcesserant, id est tam in his qui egerunt, quam qui non egerunt pœnitentiam, martyricam describentes virtutem, et ad profectum pie agentium prædicantes, ut non solas sanitates videntes, tardiores ad vindictam martyras opinantur, et hoc modo propter ignorantiam lædantur, ad contemptum et desidiam inclinati; et hymnos pro utilitate hinc facta eis offerentes, alia duo vel tria miracula jucundiora scribentes, finem eorum quæ in Alexandrinis facta sunt prodigiorum efficiemus. Non tamen ibidem sola facta sunt quæ scribentur, quo terminis hæc delectabilibus definita, omnia delectabilia his qui legerint videantur; delectabilia quidem prioribus, præsentibus autem modicum non sine causa severa, et iterum posteros jucundari facientia; cum suavibus quidem audientium animas curent, et a severioribus sensum expurgent; sicut etiam Asclepiadæ probabiliter agunt: cum melle namque mordacia et profutura remedia commiscentes, eos qui purgatione egent emundant. Nos ergo et hos hic imitantes, et præcedentibus suavibus præsentia

Digitized by Google

mordacia commiscentes, aliis hæc jucundioribus contegamus, finem facientes delectabilem, non omnium conscriptionis miraculorum eorum, sed miraculorum tantum apud Alexandrinos gestorum.

A συγκαλύψωμεν· τέλος τὰ τερπνὰ τῆς εἰς Ἀλεξανδρέας θαυμάτων συγγραφῆς, οὐ θαυμάτων ἐνεργείας ποιούμενοι.

XXXIII. *De Cosmiana, quæ ad sanctos oratum abiit, et de jumento cecidit corpusque contrivit.*

ΛΓ'. *Περὶ Κοσμιανῆς ἀπιούσης εἰς τοὺς ἁγίους τοῦ εὔξασθαι καὶ πεσούσης ἐκ τοῦ ἀλόγου καὶ συντριβείσης τὸ σῶμα.*

Suave nobis etiam præsens exstitit miraculum, quod a sanctis in muliere quadam Cosmiana nomine factum est, et fortassis austeriorum recitationi occurrit, ut tristitiam quæ illinc nobis fore putabatur, cujusdam spongiæ more detergeret; et non tantum hoc, sed ut sicut a tristibus mulierum narratio cœpta est, ita etiam lætorum Scriptura inceptionem feminas habeat. Sic enim et Dominus post resurrectionem apparens, primo Avete mulieribus donat, quoniam primo eis post factam in paradiso transgressionem tristitiæ verba pronuntiavit. Hoc judicans ipse justissimum, ut quæ primæ tristari susceperant, ipsæ quoque primæ gaudere perciperent, et nec esset schisma in corpore, secundum divinum Apostolum, qui caput mulieris virum vocavit, et viri corpus mulierem sanxit, et neque mulierem sine viro, neque virum sine muliere, corpus fore vult universum, cum alterum quidem corporis gaudium, alterum vero tristitiam prius susceperit.

Ἡδὺ καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν θαῦμα καθέστηκεν, ὅπερ ἐπὶ γυναίῳ τινὶ Κοσμιανῇ τοὔνομα τοῖς μάρτυσι γέγονε· καὶ τάχα καλῶς μετὰ τὴν τῶν αὐστηροτέρων ἀγγελίαν ἀπήντησεν, ἵνα τὴν ἐκεῖθεν δοκοῦσαν ἔσεσθαι λύπην ἡμῖν, ὥσπερ ἐπὶ σπόγγου τινὸς παρελθὼν ἀναμάξηται· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἵνα ὥσπερ ἀπὸ γυναίων τῶν ἀνιώντων ἡ διήγησις ἤρξατο, οὕτω καὶ τῶν ἡδόντων ἡ Γραφὴ ἀρχὴν ἔχει πάλιν τὰ γύναια. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν φαίνεται πρώταις γυναιξὶ τὸ, Χαῖρε, δωρούμενος, ἐπειδὴ καὶ πρώταις αὐταῖς μετὰ τὴν ἐν παραδείσῳ παράβασιν, τὰ τῆς λύπης ἐφθέγξατο ῥήματα· τοῦτο κρίνας αὐτὸς δικαιότατον, ἵνα πρῶται τὸ λυπεῖσθαι δεξάμεναι, αὐταὶ πρῶται καὶ τὸ χαίρειν κομίσωνται, καὶ μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, τὸν κεφαλὴν μὲν γυναικὸς τὸν ἄνδρα καλέσαντα, ἀνδρὸς δὲ σῶμα τὴν γυναῖκα θεσπίσαντα· καὶ μήτε γυναῖκα χωρὶς ἀνδρὸς, μηδ' ἄνδρα χωρὶς γυναικὸς τὸ πᾶν εἶναι σῶμα βουλόμενον· ἢ τὸ μὲν τοῦ σώματος τὸ χαίρειν, τὸ δὲ τὸ λυπεῖσθαι πρῶτον ἐδέξατο.

Ergo adsit mulier, et sicut Athanasia miraculorum prima, quæ tristare videntur, effecta est, ita et Cosmiana prima eorum quæ magnanimitatem habent, efficiatur. Itaque incolumis erat hæc corpore, et passionis nil habebat. Porro domi degens, desiderium habebat venire ad martyres, et adorare horum reliquias, ac emanante ab illis benedictione potiri. Et adimplere desiderium volens, cum pauxillum supra inquietum sedisset asinum, ad templum iter agebat. Hanc invidiæ pater cum multo ad sanctos amore properare videns, magnam se putabat sustinere jacturam, si cum tanto studio et calore ad divinum templum ipsa pertingere potuisset, et non in itinere in magnos laqueos ejus offendens reditum faceret, neque deifica confessione visa, neque cultura data, neque munere pretioso impenso. Tristem quippe hunc reddunt, et mordent omnia quæ Deum tanquam benignum placant, hominibusque Dei amicis beneficia præstant, et salutis argumenta.

Οὐκοῦν παρεῖτο τὸ γύναιον· καὶ ὥσπερ Ἀθανασία πρώτη τῶν λυπεῖν δοκούντων θαυμάτων γεγένηται, οὕτω καὶ Κοσμιανὴ πρώτη τῶν ἐχόντων τὸ εὔθυμον γίγνοιτο. Ἔῤῥωτο τοίνυν αὕτη τῷ σώματι, καὶ πάθος οὐδὲν ἔσχεν ἢ νόσημα· κατ' οἶκον δὲ διατρίβουσα, πόθον ἔσχεν ἐλθεῖν εἰς τοὺς μάρτυρας, καὶ προσκυνῆσαι τούτων τὰ λείψανα, καὶ τὴν βρύουσαν ἀπ' αὐτῶν εὐλογίαν καρπώσασθαι, καὶ πληρῶσαι τὸν πόθον ἐθέλουσα, ἐπ' ὄνῳ μικρὸν ἀτάκτῳ καθίσασα, πρὸς τὸ τέμενος ᾤδευε. Ταύτην ὁ τοῦ φθόνου πατὴρ θεασάμενος, σὺν πόθῳ πλείονι πρὸς τοὺς ἁγίους ὁρμήσασαν, μεγάλην αὐτὸς τὴν ζημίαν ὑφέξειν ἐνόμιζεν, εἰ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς καὶ θερμότητος εἰς τὸν ναὸν τὸν θεῖον ἀφίκοιτο, καὶ μὴ καθ' ὁδὸν ταῖς πονηραῖς αὐτοῦ παγίσι προσκόψασα, ποιήσαιτο τὴν ἐπάνοδον, μήτε τὸν σηκὸν ἰδοῦσα τὸν ἔνθεον, μήτε τὸ σέβας δοῦσα τὸ πρόσφορον, μήτε τὸ δῶρον λαβοῦσα τὸ τίμιον. Λυποῦσι γὰρ αὐτὸν καὶ δάκνουσιν ἅπαντα τὰ τὸν Θεὸν ὡς ἀγαθὸν θεραπεύοντα, καὶ τοὺς φιλοθέους ἀνθρώπους εὐεργετοῦντα καὶ σώζοντα.

Unde cum ad medium itineris mulierem venisse vidisset, jactato repente subjugali, quod portabat eam, ut in terram retrorsum caderet impulit, et ut dorsum ante alias partes corporis illisum rueret, fecit. Quod cum impetu validiori deferretur in terram, illisum est, et totum confestim contritum, mortuamque diutius mulierem demonstravit; fortassis et ad sepulcrum misisset, nisi refrigerantes martyres invenisset, et pene mortuam erigentes, et vitam iterum concedentes. Post multum ergo,

Ὅθεν ἐπὶ τὰ μέσα τῆς ὁδοῦ τὸ γύναιον ὡς εἶδε γενόμενον, ῥίψας ἀθρόον τὸ φέρον αὐτὴν ὑποζύγιον ἐπ' ἔδαφος ἤνεγκεν εἰς τοὐπίσω πεσεῖν, καὶ τὸν νῶτον ἡγεῖσθαι ποιήσας τοῦ πτώματος, ὀφορᾷ σφοδροτέρᾳ φερόμενον τῇ γῇ προσραγὲν, ὅλον εὐθὺς συνετρίβετο, καὶ νεκρὸν ἐπὶ πολὺ τὸ γύναιον ἔδειξεν· τάχα δ' ἂν καὶ πρὸς τάφον παρέπεμψεν, εἰ μὴ τοὺς μάρτυρας ἀναψύχοντας εὗρισκε, καὶ θανοῦσαν σχεδὸν ἀνεγείροντας, καὶ ζωὴν πάλιν ταύτην παρέχοντας. Μετὰ πολὺ γοῦν αὐτὴν ἀνανήψασαν (ἐτεθνήκει

Digitized by Google

γὰρ τῷ ῥοίζῳ τότε τοῦ πτώματος, καὶ πάντα αὐτῇ τὰ ὀστᾶ διελέλυτο), εἰς πόλιν ἀποστρέφειν οἱ συνόντες ἠβούλοντο, ἵνα θερμὰ, φησὶν, ἔχουσαν ἔτι τὰ τραύματα, πρὸς ἰατροὺς ἀπενέγκωσιν, καὶ μὴ μετὰ ψύξιν καὶ νέκρωσιν. Δοκοῦσιν γὰρ τὰ τῶν τραυμάτων θερμότερα, καὶ πρὸς ἴασιν ἑτοιμότερα, καὶ μήτε τοσοῦτον ἰατροῖς παρέχειν τὸν κάματον, μήτε μὴν ἄλγος ἐμποιεῖν τοσοῦτον τοῖς πάσχουσιν, ὅσον τὰ μετὰ πλῆξιν ψυχούμενα καὶ βραδύνοντα δέξασθαι φάρμακον. Ἡ δὲ τὴν ἐκκοπὴν τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ἀφίξεως, δαίμονος ἔργον εἶναι νοήσασα, πάλιν νοστεῖν οὐκ ἠνέσχετο, πρὸ τῆς τοῦ πόθου πληρώσεως. Πάλιν οὖν ἐπὶ τὸ κτῆνος αὐτὴν μετὰ δυσχερείας πολλῆς ἀνενέγκαντες, Ἔμπροσθέ τε καὶ ὄπισθε, μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας κατέχοντες, διὰ τὸ παντελῶς αὐτὴν κατέχειν ἑαυτὴν ἐπ' ἀλόγῳ μὴ δύνασθαι, σὺν κινδύνῳ πολλῷ πρὸς τοὺς μάρτυρας ἤγαγον. Καὶ προσευξαμένην αὐτὴν, καὶ τὴν αὐτῶν σορὸν προσκυνήσασαν, ἐπὶ τὸ ἄστυ πάλιν εἰσήνεγκαν, παραμένειν τῷ νεῷ μέχρι ῥώσεως οὐ θελήσασαν, ἀλλὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ἁγίους ἀστειότατα λέξασαν·

Πολλοὶ μὲν, ὦ Χριστοῦ μιμηταὶ καὶ θεράποντες μάρτυρες, νοσοῦντες πρὸς ὑμᾶς ἀφικνούμενοι, μετὰ ῥώσεως καὶ χαρᾶς ὑποστρέφουσιν· ἐγὼ δὲ μετὰ ῥώσεως ἐξελθοῦσα τῆς πόλεως, πρὸς ὑμᾶς ἐλθοῦσα, ταύτης ποιήσασθαι φύλακας, μετὰ πόσου κινδύνου καὶ νοσήματος ἐπανέρχομαι! Καὶ νῦν εἰ μὲν ἀσθενοῦσα τῆς ἑστίας ἐλήλυθα, παρέμενον ἂν μέχρις οὗ τελείαν ἐκομισάμην τὴν ἴασιν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ὑμᾶς οὐ πάθους ἕνεκα καὶ παραμονῆς παραγέγονα, ἀλλ' εὐχῆς καὶ προσκυνήσεως, ἣν ὁ μισόκαλος κωλῦσαι τεθέληκεν, ἀλλ' οὐκ ἴσχυσεν, τὴν ὑμῶν εὑρὼν συζυγίαν ἀντίπαλον, ταύτην ὡς ἠβουλόμην τελέσασα, πάλιν οἴκαδε πορεύομαι, οὐκ ἄλλους ἰατροὺς τοῦ ἐμοῦ ποιησαμένη νοσήματος, ἀλλ' ὑμᾶς ἐλθεῖν ἐκεῖσε προτρέπουσα, καὶ τὴν ὑμῶν ἀρωγὴν ἀναμένουσα, ἵν' ὥσπερ ἐῤῥωμένην με τῆς ἑστίας εἰλήφατε, οὕτως ἐκεῖσε γιγνομένην ἰάσησθε. Ταῦτα πρὸς Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας φήσασα, τὸν τούτων νεὼν καταλέλοιπε, καὶ σὺν πολλῷ τὴν πόλιν κινδύνῳ κατείληφεν, ἀδιστάκτως πιστεύουσα ὡς πάντως ἐλθόντες οἱ ἅγιοι, κατ' οἶκον αὐτὴν θεραπεύσωσιν· ὃ καὶ γεγένηται.

Κυροῦν γὰρ τὴν πίστιν τῶν εἰς αὐτοὺς πιστευόντων σπουδάζουσιν, ἔργῳ δρῶντες ἅπερ ἐκεῖνοι πιστεύουσιν, καὶ πιστοτέρους αὐτοὺς τῆς τῶν πιστευθέντων δωρεᾶς ἐργαζόμενοι. Κατ' αὐτὴν γὰρ τὴν νύκτα σχήμασιν ἰατρῶν ἀφικόμενοι, τί ἂν ἔχοι, τὴν Κοσμιανὴν καθεύδουσαν ἤροντο. Ἡ δὲ τὸ πάθος ἀπήγγελλε, καὶ τοῖς ἁγίοις, φησὶν, ἐπεμέμφετο, ὡς τοῖς μὲν ἄλλοις ἀσθενέσι τὴν ῥῶσιν παρέχουσιν, αὐτὴν δὲ μόνην ἐῤῥωμένην συντρίψασιν. Μειδιάσας δὲ ὁ τὴν τοῦ καθηγουμένου τάξιν καὶ τὸ διδασκαλικὸν φανεὶς ἐπέχων ἀξίωμα, τῷ μαθητιῶντι προσέταξε· Πάρελθε, φησὶν, καὶ θᾶττον αὐτὴν τῆς πληγῆς ἐλευθέρωσον. Ὁ δὲ πληρῶν τὸ ἐπίταγμα, δρομαῖος ἐλθὼν τὴν σιαγόνα πλήττει ῥαπίσματι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῇ νοσούσῃ χαρίζεται. Ἡ δὲ τῇ πλη-

A cum illa recreata paululum respirasset, mortua enim erat præ magno impetu casus, et omnia ossa ejus fuerant dissoluta, in civitate qui simul aderant repedare volebant, ut dum calida, inquiunt, habet adhuc vulnera, ad medicos referatur, et non post congelationem et mortificationem; videntur enim calidiora vulnera, et ad sanandum magis esse facilia, et medicis tam magnum non præstare laborem, neque tantum his qui patiuntur inferre dolorem, quantum quæ post percussionem frigescunt, et admittunt tarde remedia. Quæ impedimentum profectionis ad sanctos agendæ, dæmonis esse opus intelligens, redire nullatenus patiebatur ante desiderium adimpletum. Rursus ergo eam supra jumentum cum multa difficultate imponentes, anteque ac B retro cum ingenti cautela retinentes, eo quod continere se ipsam supra jumentum nullo modo posset, cum multo periculo ad martyres adduxerunt. Et cum orasset, eorumque tumulum adorasset, in urbem hanc iterum introducunt, permanere in templo usque ad incolumitatem nolentem, sed hoc ad sanctos urbane dicentem :

Multi quidem, o Christi æmulatores et famuli sancti martyres, ægroti ad vos venientes, cum sospitatis gaudio revertuntur; ego autem quæ de civitate cum incolumitate egressa sum, et ad vos veni, hujus vos factura custodes, cum quanto periculo et languore revertor! Et nunc si infirma quidem a domo profecta fuissem, perseverarem utique quo usque perfectam reciperem sanitatem; quia vero ad C vos non passionis et perseverantiæ causa veni, sed orationis et adorationis, quam osor bonorum inhibere voluit, sed non valuit, vestram inveniens combinationem adversam, hanc sicut volui consummavi, domum regrediar, non alios medicos mei factura languoris, sed vos exhortans venire, et vestrum præstolans adjutorium, quatenus sicut me a domo accepistis incolumem, ita illuc remanentem sanetis. His ad Cyrum et Joannem martyres dictis, basilicam horum deseruit, et cum multo ad civitatem discrimine venit, indubitanter credens quod sancti domum venturi, se forent procul dubio curaturi, quod et factum est.

D Stabilire quippe fidem in se credentium satagunt, opere gerentes quæ illi credunt, et fideliores eos his qui crediderant collatis muneribus operantes. Eadem igitur nocte in habitu monachorum venientes, quidnam haberet Cosmianam dormientem interrogaverunt. At illa passionem referebat, et super sanctis cœli queritabat, quod aliis quidem infirmis sanitatem præstiterint, se vero solam sanam contriverint. Subridens autem is qui præceptoris ordinem et didascalicam noscebatur dignitatem habere, ei qui discipulus videbatur esse, præcepit : Adesto, inquiens, et ocius eam a contritionibus libera. Qui cum præceptum implesset, et currens venisset, maxillam percutit alapa, et languenti tribuit libertatem. Al illa ictu vertitur alapæ, in

Digitized by Google

veritate quemquam feriisse arbitrata: sed nemi- A nem conversa conspexit, non medicum qui quasi præceperat, non discipulum qui dederat alapam, non in maxilla indicium alapæ, non quæ ex casu prodierant vulnera, non insanabilem dorsi languorem, quæ sanctorum dolores dissolvens adventus, et salutaris quæ ab eis data est alapa, invisibilia compendio fecit, horumque dolores exterminavit. Hæc itaque taliter sanitatis incolumitate percepta, protinus ad se rediit, et surgens sanctos laudibus extulit, gratiam et sospitatis celeritatem decantans. Nos autem narratione de ipsa consummata, sanctisque hymno dicto, prodigium unum vel duo scribentes, et finem eorum miraculorum quæ in Alexandrinos dicta sunt fabricantes, quæ in Ægyptios et Afros gesta sunt, cooperatione Dei et auxilio B martyrum, inchoemus.

γῇ στρέφεται τοῦ ῥαπίσματος, ὑπαρ τινὰ ῥαπίσαι νομίσασα· ἀλλ' οὐδένα στραφεῖσα τεθέατσι, οὐ τὸν ἰατρὸν, φησὶν, τὸν προστάξαντα, οὐ τὸν μαθητὴν τὸν δεδωκότα τὸ ῥάπισμα, οὐκ ἐπὶ τῆς σιαγόνος τὸ ῥάπισμα, οὐ τὰ ἐκ τοῦ πτώματος τραύματα, οὐ τὸ τοῦ νώτου δύσιστον νόσημα, ὅπερ ἡ τῶν ἁγίων λυσίπονος ἄφιξις, καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν δοθὲν σωτήριον ῥάπισμα, φροῦδα συντόμως πεποίηκε, καὶ τὰς τούτων ἀλγηδόνας ἠφάνισε. Αὕτη μὲν οὖν οὕτω λαβοῦσα τὴν ἴασιν, καὶ τῆς ῥώσεως εὐθὺς ἐλθοῦσα πρὸς αἴσθησιν, ἀναστᾶσα τοὺς ἁγίους εὐφήμισεν, τὴν χάριν ᾄδουσα καὶ τὸ τάχος τῆς ῥώσεως. Ἡμεῖς δὲ τὴν κατ' αὐτὴν διήγησιν συντελέσαντες, καὶ πάλιν τοὺς ἁγίους ὑμνήσαντες, τέρας ἓν ἕτερον ἢ καὶ δεύτερον γράψαντες, καὶ τέλος αὐτὰ τῶν ἐπ' Ἀλεξανδρεῦσι λεχθέντων θαυμάτων τευξάμενοι, τῶν εἰς Αἰγυπτίους καὶ Λίβυας, Θεοῦ συνεργοῦντος καὶ τῆς τῶν μαρτύρων συμμαχίας, ἀρξώμεθα.

XXXIV. *De Dorothea, cujus filius Callinicus nomine cum ad sanctos pergeret, ovum deglutiverat serpentis.*

Ad tempus nobis etiam mulier alia venit, quæ et ipsa in via, quæ ducit ad martyres, super puero parvulo tentationem perpessa, sanctorumque manifestum et citum consecuta præsidium, cum præcedente vult colligi, ut non solum ore, sed et scriptura, trophæum prædicet salvatorum. Cujus nos opportunitatem et devotionem mirantes, etiam votum adimpleamus, linguam ei et manum mutantes et calamum, ut et devotionis quoque mercedem jubente Deo cum ipsa percipiamus. Dorothea quidem vocabatur mulier; hujus autem duo pueri Callinicus et Epimachus vocabantur, quorum major, Callinicus scilicet erat annorum quasi duodecim, Epimachus autem nonum agebat annum; cum quibus genitrix ad sanctorum veniebat basilicam, orare atque salutare colendas eorum reliquias. Cumque majorem partem itineris transegissent sub quadam arbore sedent, itineris fatigationem solventes; pedibus enim profecti fuerant; nam pecuniarum egestas jumenta illos ascendere prohibebat.

Quos antiquus sub arbore intuens inimicus, statim contra hos insidiarum recordatus est quas antiquitus sub arbore texuit, per quas etiam in Adam et Eva genus universum humanum livoris jaculis interfecit, et morti servire coegit. Unde concalefactum et virulentum serpentis ovum, per quod et illam commoveret perditionem, pueris juxta truncum arboris jacens ostendit, quod neque bonum erat ad escam, neque pulchrum ad visum, licet sic pueris, sicut etiam Evæ, propter imperfectionem ætatis videretur, cum nondum essent exercitatos animæ sensus sortiti, ad bonorum et horum contrariorum discretionem. Quibus ut dixi carentes, ad ovum quod visum fuerat indiscusse festinaverunt, volatilis cujusdam ex his quæ choros per aera ducunt genimen esse putantes. Quo arrepto Callinicus et elevato, prævenit enim Epimachum minorem

ΛΔ'. *Περὶ Δωροθέας, ἧς τὸ παιδίον Καλλίνικος εἰς τοὺς ἁγίους ἀπιὼν, ὠὸν κατέπιεν ὄφεως.*

Εἰς καιρὸν ἡμῖν γύναιον ἕτερον παραγέγονε κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ αὐτὸ τὴν εἰς μάρτυρας φέρουσαν, ἐπὶ παιδὶ μικρῷ παθὸν τὴν ἐπήρειαν, καὶ τῆς τῶν ἁγίων φανερᾶς καὶ ταχείας τυχὸν ἀντιλήψεως, καὶ τῷ προλαβόντι θέλει συνάπτεσθαι, ἵνα μὴ μόνῳ τῷ στόματι, ἀλλὰ καὶ γραφῇ κηρύττῃ τῶν σεσωκότων τὸ τρόπαιον. Ἧς ἡμεῖς τὸ εὔγνωμον θαυμάσαντες, καὶ τὸν πόθον πληρώσωμεν, γλῶτταν αὐτῇ κιχρῶντες καὶ κάλαμον· ἵνα καὶ τὸν τῆς εὐγνωμοσύνης μισθὸν κελεύσει Θεοῦ σὺν αὐτῇ κομισώμεθα. Δωροθέα μὲν ἐκαλεῖτο τὸ γύναιον, τὰ δὲ ταύτης μειράκια δύο ἦν, Καλλίνικος καὶ Ἐπίμαχος. Καλλίνικος μὲν ὁ μείζων, ἐτῶν ὑπῆρχε ὡς δώδεκα· Ἐπίμαχος δὲ, χρόνον ἤνυεν ἔνατον. Μεθ' ὧν ἡ γεννήσασα πρὸς τὸ τῶν ἁγίων ἥρχετο τέμενος, προσεύξασθαί τε καὶ προσκυνῆσαι αὐτῶν τὰ σεβάσμια λείψανα. Τὸ πλεῖστον δὲ τῆς ὁδοῦ διοδεύσαντες, ὑπό τι δένδρον καθέζονται, τὸν ἐξ ὁδοιπορίας ἀναλύοντες κάματον· ποσὶ γὰρ ἀπίεσαν, ἐπεὶ τῶν χρημάτων ἡ ἔνδεια, ζώοις αὐτοὺς ἐπιβαίνειν ἐκώλυεν.

Οὓς ὑπὸ τὸ δένδρον ὁρῶν ὁ ἀρχέκακος, εὐθὺς τῆς καθ' ἡμῶν ἀρχαίας ὑπὸ τὸ δένδρον ἐπιβουλῆς ἐμνημόνευσε, δι' ἧς ἐν Ἀδάμ τε καὶ Εὔᾳ γένος ἅπαν ἀνθρώπειον βασκανίας ἀπέκτεινε βέλεσιν, καὶ θανάτῳ δουλεύειν ἐτάχθησαν. Ὅθεν ὠὸν οὔριον ὄφεως δι' οὗ κἀκείνην ἡμῖν ἐτύρευε τὴν ἀπώλειαν, τοῖς μείραξι παρὰ τὸ πρέμνον τοῦ δένδρου κείμενον ἔδειξεν, ὅπερ οὔτε καλὸν ἦν εἰς βρῶσιν, οὐδὲ ὡραῖον εἰς ὅρασιν, εἰ καὶ οὕτω τοῖς παισὶν ὡς καὶ τῇ Εὔᾳ διὰ τὸ ἀτελὲς τῆς ἡλικίας ἐφαίνετο, μήπω λαχούσης γεγυμνασμένα τὰ τῆς ψυχῆς ἀσκητήρια πρὸς καλῶν καὶ μὴ τοιούτων διάκρισιν. Ὧν, ὡς ἔφην, χηρεύοντες, ἐπὶ τὸ φανὲν ὠὸν ἀνεξετάστως ἐσπούδασαν, πτηνοῦ τινος τῶν ἀνὰ τὸν ἀέρα χορευόντων εἶναι νομίσαντες γέννημα. Ἁρπάσας δὲ τοῦτο καὶ λαβὼν ὁ Καλλίνικος (ἔφθασε γὰρ Ἐπίμαχον τὸν ἐλάττονα), ὡς μέγα τι τῇ χειρὶ διεβάσταζε· καὶ ἐπειδήπερ ὁ ἀδελφὸς ἀποτυχὼν τοῦ θη-

Digitized by Google

ράματος ἔκλαιεν, καὶ τούτῳ τὸ εὕρημα παρέχειν ἡ μήτηρ ἐκέλευσεν, ἵνα τοῦ μικροτέρου παιδὸς ἀναστείλῃ τὸ δάκρυον, θᾶττον τὴν χεῖρα προσενέγκας τῷ στόματι, τὸ ὠὸν εὐθέως καταπίνει τοῦ ὄφεως, μεμορφωμένον ἤδη καὶ τέλειον ἔχον ἔνδον τὸ τῆς τεκούσης ὁμοίωμα· καὶ μητρικοῦ παρακούσας προστάγματος, θάνατον παρακοῆς ἐτρύγα τὸ βλάστημα· εἰ μὴ Κῦρος αὐτὸν καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες τὸ θανατηφόρον ἐκδῦναι πεποίηκαν δίκτυον· εἶτα τὸ λοιπὸν τῆς πορείας ἀνύσαντες, εἰς τὸ τέμενος γίνονται.

Ὡς δὲ τοῦτο κατέλαβον, καὶ τὰς προσευχὰς Θεῷ τε προσήνεγκαν, καὶ τὸν τῶν ἁγίων τάφον ἠσπάσαντο, μετ' οὐ πολὺ τῆς προσκυνήσεως, τὰ σπλάγχνα πονεῖν ὁ Καλλίνικος ἤρξατο, ἀνοιχθέντος ἐν τῇ τούτου γαστρὶ τοῦ ὠοῦ, καὶ τὸν κάκιστον ἐκεῖνον θησαυρὸν ἐξεμέσαντος. Καὶ στρόφοις μὲν αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀλγηδόνων ἐῴκεισαν· ταῖς δὲ κατὰ μέρος αὐξήσεσιν τῶν μὲν στρόφων παρῆτοῦντο τὸ γνώρισμα, τοῖς δὲ δαιμόνων ὡμοιοῦντο στρεβλώσεσι. Ἄρτι γὰρ τοῦ περιέχοντος ὀστρακοειδοῦς ὑμένος ἐκκύψαν τὸ παγχάλεπον γέννημα, καὶ μὴ παροῦσαν εὑρίσκον τὴν φύσασαν, πρὸς τὴν ταύτης εἵρπε κακὴν ἀναζήτησιν, καὶ τῇδε κἀκεῖσε τοῦ παιδὸς τὰ σπλάγχνα διέθεε· τάχα δὲ καὶ διέδακνεν, εὑρεῖν ἐν αὐτοῖς τὴν τροφὸν οὐ δυνάμενον. Ὅθεν τὰ πρῶτα μὲν ἔκλαιε, προβαῖνον δὲ μείζοσι κραυγαῖς ἠΰξε τὸ δάκρυον· ὡς δὲ βαστάζειν πλέον τοῦ ὄφεως τὰς ἀνίας οὐκ ἴσχυσε, πεσὼν εἰς γῆν ἐκυλίετο, ἐσπαράττετο, πολυειδῶς τοῖς μέλεσιν ἐτυλίσσετο, ὡς μηδὲ φωνὴν αὐτὸν ἐκπέμπειν εἰς ὕστερον δύνασθαι, ἀλλὰ θνήσκειν εὐθὺς τοῖς ὁρῶσιν νομίζεσθαι.

Δωροθέα δὲ ἡ τοῦτον καὶ τὸν ἀδελφὸν, ὡς ἔφην, ὠδίνασα, Καλλινίκου τὰ σπλάγχνα πλέον ἐδάπτετο, οὕτως ἐλεεινῶς τὸν υἱὸν ἀπολλύμενον βλέπουσα· καὶ προσελθοῦσα θᾶττον τοῖς μάρτυσιν μετὰ κραυγῶν καὶ δακρύων τὰς ἱκετείας προσέφερεν. Βαβαὶ γὰρ, ἔλεγεν, ἅγιοι! πῶς μου τὴν θυσίαν ἐδέξασθε; βαβαί! ποίων με δωρεῶν ἠξιώσατε; βαβαί! ποίας μοι δεξιώσεως μετεδώκατε; Ἄλλαι γυναῖκες τέκνα μὴ ἔχουσαι πρὸς ὑμᾶς καταφεύγουσαι τίκτουσιν· ἐγὼ δὲ δύο δορυφορουμένη (*sic*) τάνθάδε κατέλαβον, καὶ μεθ' ἑνὸς, εἰ μὴ σπεύσοιτε, τῶν ἐνθένδε ἀπέρχομαι. Ἄλλοι θανάτου πνέοντες ἔρχονται, καὶ τούτου καταγελῶντες ἀπέρχονται· ἐμοῦ δὲ τῆς ἀθλίας τὸ νήπιον παῖζον ἦκεν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὀρχούμενον, καὶ πάντως τεθνήξεται, ἐὰν ὑμεῖς οὐ λυτρώσησθε· καὶ τὴν ὁδὸν ἣν ἐλήλυθε, πάλιν ζῶν οὐ πορεύσεται. Ἥρατέ μου τοῦ γήρους τὸ στήριγμα, τῆς ἀσθενείας τὴν βακτηρίαν ἐλάβετε, τὴν ἐλπίδα τῆς ἐν ἐσχάτοις ἀναπαύλης ἡρπάσατε· τὸν τρέφειν με μετὰ Θεὸν προσδοκώμενον ἔχετε. Εἰ ἐγὼ, μάρτυρες, ἔπταισα, τί μου τὸ παιδίον κολάζετε; εἰ ἐγὼ ἥμαρτον, ἐμὲ τιμωρήσασθε· τί μητρὸς ἁμαρτίας ἀγνοοῦσι τέκνοις ἐπάγετε; διὰ τί κατάρας νομικῆς καὶ Μωσαϊκῆς γίγνεσθε κατακρίσεως ἔκδικοι; Ἁμαρτίας γὰρ, φησὶν, πατέριων ἐπὶ τέκνα. Ἀλλ' ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν, ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα γενόμενος· καὶ ταύτην διὰ τοῦ προφήτου τὴν κατάκρισιν ἔλυσεν

fratrem, quasi quiddam magnum manu portabat. Et quoniam frater captione frustratus plorabat, et huic inventionem præstare mater jubebat, ut minoris filii lacrymas removeret; citius manum applicans ori, ovum statim absorbet serpentis, formatam jam et perfectam habens intus parientis similitudinem. Et maternum prætergressus præceptum, mortem inobedientiæ per fœtum captasset, nisi Cyrus eum atque Joannes martyres mortiferum evadere rete fecissent. Deinde residuo viæ peracto, ad basilicam veniunt

Cumque ad hanc pervenissent, Deoque orationes obtulissent, non multum post orationem viscera dolere Callinicus cœpit, cum jam ovum in hujus ventre apertum esset, et thesaurum illum pessimum evomuisset. Et quidem initia dolorum tortionibus erant paria, quæ in incrementis partim earumdem tortionum denegabant notitiam, partim vero dæmonum tortionibus erant similia. Cum enim testaceæ formæ membrana circumdaretur prorupit sævissimum genimen, et præsentem non inveniens matrem, ad hujus malam repedabat inquisitionem, et hac illacque viscera pueri peragrabat forsitan et mordebat, invenire in illis nutricem non valens; unde puer dolore pressus, in primordiis quidem flebat, procedente vero tempore majoribus lacrymas augebat clamoribus. Porro cum portare amplius serpentis cruciatus non posset, cadens in terram volutabatur, discerpebatur, multiformiter membris involvebatur, ita ut postmodum nec vocem emittere posset, moribundus continuo a videntibus æstimatus.

Dorothea vero quæ hunc et fratrem, sicut dixi pepererat, plus membris quam Callinicus mordebatur, tam miserabiliter filium perditum intuens. Et accedens cito ad martyres, supplicationes cum clamoribus et lacrymis offerebat. Dicebat enim: Heu heu, sancti, quomodo sacrificium meum admisistis? heu heu qualibus me dignam muneribus reddidistis! heu heu quam mihi susceptionem tribuistis? Aliæ mulieres natos non habentes cum ad vos confugerint pariunt, ego autem duos oblatura huc veni, et cum uno hinc nisi acceleraveritis regrediar. Alii necis spirantes accedunt, sed hanc deridentes, abscedunt; meus autem infelix puerulus qui ludens venit et saltans, procul dubio morietur, nisi vos liberaveritis, et via qua venit non vivus abibit. Tulistis senectutis meæ firmamentum, infirmitatis baculum accepistis, spem quietis extremam rapuistis, et eum quem post Deum nutrire me præstolabar habetis. Si ego martyres culpavi, ut quid puerum meum cruciatis? Si ego peccavi, me punite. Quare peccata matris ignorantibus natis infertis? quare condemnationis legalis atque mosaicæ maledictionis efficimini defensores? peccatum enim inquit patrum in filios. Sed ex maledicto legis Christus nos redemit, pro nobis adveniens, et per prophetam condemnationem dissolvit, manifeste dicens, quod

Digitized by Google

ultra non esset dicenda parabola hæc : « Patres comederunt uvas acerbas, et dentes filiorum obstupuerunt. » Ergo non alius pro alio, sed unusquisque pro se rationem reddet Deo ; et anima quæ peccaverit, ipsa morietur, et non alius quisquam pro ea sustinebit judicium vel tormentum. Alii sunt qui maledicto legis deserviunt, hi videlicet, qui liberatorem Christum Dei Filium non susceperunt. Nos autem filiorum adoptionem per ipsum lucrantes, non spiritum servitutis in timore accepimus, sed spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus : Abba Pater ; sicque de cætero liberi constituti sumus libertate cur Christus nos liberavit. Ergo aut me cruciate, filiumque dimittite, aut cum ipso etiam me punite, ne vivens mei videam perditionem filii. Si vero nihil horum patimini agere, donate mihi iterum puerum amatorem miserationis Deum nostrum et Dominum imitantes.

Cum autem hæc et his plura dixisset ad martyres, et per totam noctem lacrymas obtulisset, modicum circa diluculum obdormivit, non animi defectionis, et laboris victa sagittis, sed ut sanctorum visitationem aspiceret, qui assistentes, sicut omnibus facere consuevere, circa horam ferme tertiam diei filium educere a templo jusserunt, et ponere sub divo medium in exteriori atrio præceperunt, nemine illi, nec ipsa matre appropinquante, sed obsidente, modico interposito spatio visura prodigium quod erat in eo divinitus faciendum. Et hæc quidem dixerunt martyres, et dicentes avolaverunt. Dorothea vero per jam dictam horam sanctionem agebat, puerumque susceptum eduxit e templo, et in prædicto loco recumbere fecit, hac illaque creberrime volutatum, quia multis quidem mori exspectabatur, sed a matre vivere credebatur.

Porro cum media quasi hora præterisset, postquam puer ibidem recubuit, multitudine copiosa præsto assistente, atque permanente visura proventum, ecce dracæna, quæ ovum illud generaverat, hujus faciens inquisitionem, repens et sibilans venit, revocans id more mulieris, quæ amisso parvulo cum ejulatu et cocyto facere affectat desiderati scrutinium. Et exteriorem januam evidenter ingressa astantem populum separavit, et in fugam mox ut visa est vertit, ad puerumque cucurrit infirmum, et hunc frequenter circumiens, modo quidem ad aurem susurrabat, modo autem ori appropinquabat, et filium quiete vocabat, alicubi deorsum jacentem, et in ventre pueri conversantem. Qui præsentem sentiens matrem, et hujus sibilos recognoscens, cursim ascendit, et ad ipsam per os exit, tanquam semel natus et ultra in ventre jure teneri nolens ; imo sanctorum præceptum agnoscens, hoc enim dicere magis pium ; cui et parens famulata, ad ipsius inquisitionem compendio properaverat, et genimen jam manere in visceribus, etiam si vellet, non poterat. Cum autem genitrix eum vidisset ab ore pueri

διαῤῥήδην εἰπὼν, ὡς οὐκέτι λεχθήσεται ἡ παραβολὴ αὕτη· « Οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἠμωδίασαν· » καὶ λοιπὸν οὐκ ἄλλος ὑπὲρ ἄλλου, ἀλλ' ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ· καὶ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὐτὴ ἀποθανεῖται, καὶ οὐκ ἄλλος τις ὑπὲρ αὐτῆς ὑφέξει δίκην καὶ κόλασιν. Ἀλλοτρίσιν οἱ τῇ κατάρᾳ τοῦ νόμου δουλεύοντες, οἱ τὸν ἐλευθερωτὴν Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν οὐ δεξάμενοι. Ἡμεῖς δὲ τὴν δι' αὐτοῦ υἱοθεσίαν κερδάναντες οὐ πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον ἐλάβομεν, ἀλλὰ πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· Ἀββᾶ ὁ Πατήρ· καὶ τὸ λοιπὸν ἐλεύθεροι ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν. Ἤ οὖν ἐμὲ κολάσατε, καὶ τὸ τέκνον ἐάσατε, ἢ σὺν αὐτῷ κἀμὲ τιμωρήσασθε, ἵνα μὴ ζῶσα βλέπω τοῦ ἐμοῦ παιδὸς τὴν ἀπώλειαν· εἰ δὲ τούτων οὐδὲν ἀνέχεσθε διαπράξασθαι, πάλιν μου τὸν παῖδα χαρίσασθε, τὸν φίλοικτον Θεὸν καὶ Δεσπότην ὑμῶν ἐκμιμούμενοι.

Ταῦτα καὶ τούτων πλείονα πρὸς τοὺς μάρτυρας λέγουσα, καὶ δι' ὅλης νυκτὸς φέρουσα δάκρυα, μικρὸν περὶ τὸν ὄρθρον ἀφύπνωσε, οὐκ ἀθυμίας καὶ κόπου νικηθεῖσα τοῖς βέλεσιν, ἀλλ' ἵνα τῶν ἁγίων θεάσοι τὴν ἐπίσκεψιν· οἱ παραστάντες, ὡς πᾶσιν εἰώθασιν, ὡς περὶ ὥραν τρίτην τῆς ἡμέρας τὸν Υἱὸν ἐξοῖσαι τοῦ τεμένους ἐκέλευσαν, καὶ θέσθαι μέσον εἰς τὸ ἐξώτερον ὕπαιθρον προσέταττον, μηδενὸς αὐτῷ προσεγγίζοντος, μηδὲ τῆς τεκούσης αὐτῆς, ἀλλ' ἐκ μικροῦ διαστήματος παρακαθέζεσθαι, καὶ θεωρεῖν τὸ γιγνόμενον ἐπ' αὐτῷ θεόθεν τεράστιον. Καὶ ταῦτα μὲν εἶπον οἱ μάρτυρες, καὶ εἰπόντες ἀπέπτησαν. Δωροθέα δὲ κατὰ τὴν λεχθεῖσαν ὥραν ἔδρα τὸ θέσπισμα, καὶ τὸν παῖδα λαβοῦσα, τοῦ τεμένους ἐξήγαγεν, καὶ ἐν τῷ ῥηθέντι τόπῳ κατέκλινεν, ἔνθα καὶ ἔνθα συνεχῶς κυλινδούμενον, καὶ τοῖς μὲν πολλοῖς θανεῖν προσδοκώμενον, τῇ δὲ μητρὶ ζῆν πιστευόμενον.

Ὡς ἡμιωρίου δὲ μικροῦ διοδεύσαντος, μετὰ τὴν γενομένην ἐκεῖσε τούτου κατάκλισιν, πλήθους πολλοῦ παρεστῶτος, περιμένοντος ἰδεῖν τὴν ἀπόβασιν, ἰδοὺ ἡ τὸ ὠὸν ἐκεῖνο γεννήσασα δράκαινα, τούτου ποιουμένη τὴν ζήτησιν, ἕρπουσά τε καὶ συρίττουσα παραγίνεται, ἀνακαλοῦσα καθὰ καὶ γυνὴ νήπιον ἀπολλύμενον σὺν ὀλολυγῇ καὶ κωκυτῷ ποιεῖσθαι φιλεῖ τοῦ ποθουμένου τὴν ἔρευναν. Καὶ τῆς ἔξω θύρας προφανῶς ἐλάσασα, καὶ τὸν ἐφεστῶτα λεὼν διαστήσασα, καὶ πρὸς φυγὴν παρὰ τὰ προοίμια τρέψασα, πρὸς τὸν παῖδα τρέχει τὸν ἄῤῥωστον, καὶ τοῦτον συχνῶς περιθέουσα, ποτὲ μὲν πρὸς τὸ οὖς ἐψιθύριζε, ποτὲ δὲ τῷ στόματι προσεπέλαζεν, καὶ τὸν υἱὸν ἡσυχίως ἀνέκραζε κάτω που κείμενον, καὶ τῇ γαστρὶ τοῦ παιδὸς ἐντρεφόμενον. Ὃς παρούσης τῆς μητρὸς ἐπαισθόμενος, καὶ τὰ ταύτης γνωρίσας συρίσματα, δρομαῖος ἀνέρχεται, καὶ πρὸς αὐτὴν διὰ τοῦ στόματος ἔξεισιν, ὡς ἅπαξ τεχθεὶς καὶ κυοφορεῖν μηκέτι βουλόμενος· μᾶλλον δὲ τῶν ἁγίων γνοὺς τὸ ἐπίταγμα (τοῦτο γὰρ εἰπεῖν εὐσεβέστερον, ᾧ καὶ ἡ τεκοῦσα δουλεύουσα, πρὸς τὴν αὐτοῦ συντόμως ἀφίκετο ζήτησιν), καὶ λοιπὸν μένειν ἐγγάστριος, καὶ εἰ βούλοιτο, μὴ δυνάμενος. Ἐκπηδήσαντα δὲ τοῦ στόματος ὡς ἰδὼν αὐτὸν ἡ

Digitized by Google

γεννήσασα, καὶ ὡς αὐτὸ τυγχάνον γνωρίσασα τὸ οἰκεῖον καὶ παρ' αὐτῆς ζητούμενον γέννημα, ἀνελομένη τε θᾶττον αὐτὸ σὺν τῇ θέᾳ τῷ στόματι, σκιρτῶσα καὶ χαίρουσα πρὸς τὸν αὐτῆς φωλεὸν ἀνεχώρησεν. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ Δωροθέα τὸ γύναιον, τὸν ἑαυτῆς υἱὸν παραχρῆμα ῥωσθέντα Καλλίνικον, μετὰ τὴν τοῦ δρακοντιαίου γεννήματος ἔξοδον, ἀνελομένη, καὶ σὺν αὐτῷ τὴν χάριν τοῖς σεσωκόσιν ἄσασα μάρτυσιν, ἀγαλλομένη καὶ χαίρουσα τὴν εἰς πόλιν ὁδὸν ἐποιήσατο. Ἡ δὲ τότε παροῦσα πληθὺς, θεωρὸς γενομένη τοῦ θαύματος, τὴν ἐν Εὐαγγελίοις φωνὴν ἐκελάδησεν, Ὄντως, λέγοντες, εἴδαμεν παράδοξα σήμερον· ἐφ' οἷς Θεόν τε καὶ μάρτυρας ὡς οἷά τε ἦν ἀνευφήμησε· μεθ' ἧς καὶ ἡμεῖς τὰς πρεπώδεις εὐφημίας Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ προσοίσαντες μάρτυσιν, πρὸς τὴν τοῦ προτεθέντος σκοποῦ βαδιοῦμεν ἐκπλήρωσιν.

A exsilientem, et ipsum esse genimen proprium, quod a se inquirebatur, agnoscens, sumpto eo, mox ut vidit in ore, exsultans et gaudens ad latebras suas recessit. Hoc modo et Dorothea mulier Callinico filio suo post dracontalis geniminis exitum, sospite mox recepto, cum eo gratias sanantibus hunc martyribus concinens et exsultans, domum cum gaudio remeavit. Porro multitudo, quæ præsens aderat, inspectrix effecta miraculi, evangelica voce continuo cecinit: Vere, dicentes, vidimus mirabilia hodie. Ob quæ, Deum et martyras, ut erat possibile collaudavit. Cum qua et nos, decentibus Christo Deo nostro laudibus sanctisque ipsius oblatis martyribus, ad propositæ intentionis properabimus supplementum.

ΛΕ'. *Περὶ Θεοφίλου τοῦ ἀπὸ μαγείας συνδεθέντος τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.*

Θαυμαστὸς ὁ Θεόφιλος ἀληθῶς, καὶ θαυμαστὸν καὶ τὸ κατ' αὐτόν ἐστι διήγημα· καὶ τάχα διὰ τοῦτο τελευταῖον ἡμῖν ἑαυτὸν διετήρησεν, μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτὸς ἑαυτὸν ὕστερον ἤγαγεν, ἀλλ' οἱ θαυμάσιοι μάρτυρες. Τελευταῖον δὲ μόνον τῶν ἐπ' Ἀλεξανδρεῦσι γραφέντων εἰρήκαμεν, ἵνα καὶ τὰ προλαβόντα θαύματα καλλωπίσειεν, καὶ πλουσίως εὐφραίνῃ καὶ λαμπρῶς τοὺς ἀκούοντας, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀεὶ πᾶν ὃ ἐμπεφόρευτο ἑτέρου γραφῇ μὴ σκεπόμενος. Ἀγασάμενοι τοίνυν καὶ ἡμεῖς αὐτὸν τῆς συνέσεως, τὰ κατ' αὐτὸν διηγούμεθα, στέφανον αὐτὸν θαυμαστὸν τοῖς προγραφεῖσιν ἐπάγοντες· Οἰτῆς μισανθρωπίας πατὴρ καὶ τῆς μισαδελφίας διδάσκαλος, ὁ ἐξ ἀρχῆς πλανήσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ γυμνὸν αὐτὸν τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ θείας ἐργασάμενος χάριτος, τῇ πρὸς ἀνθρώπους οἰκείᾳ μανίᾳ καὶ θυμῷ μὴ ἀρκούμενος, καὶ ὅσαις αὐτοὺς ἀπαύστως περιβάλλει συμφοραῖς καὶ συμπτώμασιν, ὡς Ἰὼβ φησιν ὁ θεσπέσιος· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἐπ' ἀλλήλους ἐγείρει συχνότερον, ἐμβαλὼν αὐτοῖς τῆς αὐτοῦ μισανθρωπίας τὰ σπέρματα, ὡς καὶ εἰς τοσοῦτον αὐτοὺς ἐκκαίει πρὸς τὴν ἀλλήλων ἀπέχθειαν, ὡς καὶ αὐτὸν αἱρεῖσθαι τῆς οἰκείας μήνιδος σύμμαχον, καὶ πρώτους ἑαυτοὺς βλάπτειν τὰ μέγιστα (ψυχῆς γὰρ ὁ θάνατος τίκτεται [ἐκ] τῆς πρὸς ἐκεῖνον συμβάσεως), καὶ οὕτω τοὺς ἀδελφοὺς οὓς ἀγαπᾶν ὡς ἑαυτοὺς προσετάχθημεν.

B XXXV. *De Theophilo qui a magia manibus et pedibus vinctus est.*

Mirabilis vere Theophilus, mirabilis est et de ipso narratio. Et forte idcirco novissimum nobis sese servavit, imo non ipse se ipsum postmodum intulit, sed mirabiles sancti. Novissimum autem illum eorum duntaxat esse perhibuimus, qui inter Alexandrinos descripti sunt, ut et præcedentia venustet miracula, et clarius ac locupletius lætificet audientes, et ab eis semper in memoria sit, alterius scriptura minime tectus. Mirantes igitur et nos sapientiam ejus, quæ circa eum gesta sunt enarrabimus, coronam illum mirabilem his quæ præscripta sunt conferentes. Is qui est humanitatis odii pater, et inimicitiæ fraternitatis magi- C ster, qui ab initio decepit hominem, qui eum quantum in se fuit divina gratia exuit, propria et furibunda in homines deleutus insania, non solum magnis incessanter eos afficit casibus et calamitatibus, quemadmodum Job ait egregius [37], sed et illos adversus se invicem crebrius erigit, immittens inter eos sua homines odientia semina; qui etiam eos adeo succendit ad mutuam inimicitiam, ut et ipse quoque multoties eligatur proprii furoris auxiliator ab his qui primo se ipsos maxime lædunt (animæ quippe mors nascitur e conventione quæ cum ipso conficitur) et sic fratres, quos diligere sicut nos ipsos sumus præcepti.

Τοῦτόν τινες ἀδικῆσαι Θεόφιλον θέλοντες, ᾧ οἰκειώσαντο μετὰ τῆς αὐτοῦ πονηρᾶς προαιρέσεως· ἦν ἐκτελέσαι σπουδάζοντες βοηθὸν αὐτὸν πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν ἐπεσύροντο. Ὁ δὲ πεισθεὶς ταῖς μιαραῖς αὐτῶν ἐπικλήσεσιν, οὐ μετρίως ἐκάκου τὸν ἄνθρωπον, χεῖρας καὶ πόδας συνδήσας τοῦ σώματος, καὶ δειναῖς ἀλγηδόσι βαστάζων ὡς ἤθελεν, καὶ τάχα οὐχ ὅσον ἤθελεν καὶ ἠβούλετο (ἀνεῖλε γὰρ αὐτὸν εἰ ἠδύνατο), ἀλλ' ὅσον ἀνιᾷν πρὸς Θεοῦ συνε[κε]χώρητο. Ἀλλ' ὁ Θεόφιλος τὴν αἰτίαν ἀγνοῶν τοῦ νοσήματος, τοὺς ἰατροὺς μετεπέμπετο, καὶ βοηθεῖν ὡς σθένος ἱκέτευε, καὶ σώζειν ὡς τάχος ἐδέετο, ἀργὸν καὶ ἀκίνητον κεῖμε- D

Hunc quidam, opprimere Theophilum injuste volentes, ut patronum proprium asciscere curaverunt, cum ipsius iniquo proposito, quod consummare satagentes, adjutorem illum ad insidias attraxerunt. At ille fœdis advocationibus parens, non mediocriter hominem affligebat, manus et pedes corporis vinciens, dirisque doloribus verberans, ut volebat; et forte non quantum volebat, vel appetebat, nam perimeret illum si posset, sed quantum cruciare a Deo permittebatur. Verum Theophilus causam languoris ignorans, medicos accersiebat, et adjuvare quantum vires suppete-

[37] Job XL, 41.

Digitized by Google

rent supplicabat, et salvare quantocius obsecrabat, se inertem immobilemque jacentem, et miserabiliter præ doloribus pereuntem; quique ut ille læsionis causam ignorantes, non ea quæ artis erant operabantur, nihil enim hæc cos qui passionem non cognoscunt facere jubent; sed quæ ex proprio sensu, et studiosa reperiunt sapientia. Multis itaque antidotis, multisque purgamentis impensis, ex alicujus enim alimentorum superfluitate putabant esse passionem, et aliis quibusdam per unguenta diætamque patratis, cum nil profecissent quieverunt, vix tandem se ignorare passionem asseverantes. Quorum non modo ignorantiam, sed et cum hac impotentiam cum cognovisset infirmus, portari se ad sanctos jubebat, qui divinitus scirent mortalium passiones, et illinc eis sanitates porrigerent. Ad Cyri ergo ac Joannis cum venisset basilicam, et solvere se a malo martyres supplicasset, post non multum temporis exauditus et incolumitate potitus; compatientes quippe sunt erga hos qui diversis passionibus deprimuntur, et celeres illis conferunt sanitates, nisi his oppido sint indigni, vel disciplinæ prolixiores egentes, ob rationes quasdam et occulta judicia, quæ solus novit moderator universorum, et hi quibus ipse tanquam dignis hæc innotuerit.

Quia vero languorem diximus, et sanitatis quoque dicemus modum; magno enim est miraculo dignus, et hujus rei gratia etiam infirmitatem ediximus. Astantes ei per somnium sancti hæc facere jubent: Egredere, fatentes, ad mare diluculo, philoponos te levare atque portare cohortans, et cum quemquam ex piscatoribus inveneris retiaculum in mare mittentem, mercedem illi tale quid repromitte, ut pro te rete super aquas expandat; nam quodcunque ceperit, hoc tibi ad curandum proficiet, et te denudatum a malis omnibus deliberabit. Et his quidem martyres dictis, avolaverunt. At ille philoponis, qui ex his sunt qui de infirmitatibus convalescunt, mane vocatis, sanctorum præceptum edixit, et celeriter se tollere supplicabat. Illi vero martyrico audito decreto, maturius eum tollentes eduxerunt e templo, et cum juxta mare venissent, piscatorem quemdam cum reti reperiunt, fœtus aquarum captantem; ad quem cum accederent, infirmum super arenam ponunt. Qui piscatorem allocutus: Quid vis, ait, pro uno et solo summisso jactu percipere, præbiturus mihi quodcunque rete captaverit? sive quid attulerit, sive nihil attulerit, et sive parvum vel magnum, sive plus vel minus exhibeat, ut meum modis omnibus sit quod fuerit reti captum. At ille siliquam unam respondit, quam infirmus alacriter dare promisit. Expansum itaque ille rete projecit in mare, pusillum forte pisciculum, vel quid eorum quæ in aquis sunt capere ratus, eademque manifeste putabat infirmus, qui bolidis jactum mercede conduxerat. Tracto autem paulo post retiaculo, fiscellam quamdam brevissimam sursum eduxit, non quod uterque sperabat, quæ non deorsum Moysen absconditum deferebat, sed maleficium supplicabat, et salvare quantocius obsecrabat, se inertem immobilemque jacentem, et miserabiliter præ doloribus pereuntem; quique ut ille læsionis causam ignorantes, non ea quæ artis erant operabantur, nihil enim hæc cos qui passionem non cognoscunt facere jubent; sed quæ ex proprio sensu, et studiosa reperiunt sapientia. Multis itaque antidotis, multisque purgamentis impensis, ex alicujus enim alimentorum superfluitate putabant esse passionem, et aliis quibusdam per unguenta diætamque patratis, cum nil profecissent quieverunt, vix tandem se ignorare passionem asseverantes. Quorum non modo ignorantiam, sed et cum hac impotentiam cum cognovisset infirmus, portari se ad sanctos jubebat, qui divinitus scirent mortalium passiones, et illinc eis sanitates porrigerent. Ad Cyri ergo ac Joannis cum venisset basilicam, et solvere se a malo martyres supplicasset, post non multum temporis exauditus et incolumitate potitus; compatientes quippe sunt erga hos qui diversis passionibus deprimuntur, et celeres illis conferunt sanitates, nisi his oppido sint indigni, vel disciplinæ prolixiores egentes, ob rationes quasdam et occulta judicia, quæ solus novit moderator universorum, et hi quibus ipse tanquam dignis hæc innotuerit.

Quia vero languorem diximus, et sanitatis quoque dicemus modum; magno enim est miraculo dignus, et hujus rei gratia etiam infirmitatem ediximus. Astantes ei per somnium sancti hæc facere jubent: Egredere, fatentes, ad mare diluculo, philoponos te levare atque portare cohortans, et cum quemquam ex piscatoribus inveneris retiaculum in mare mittentem, mercedem illi tale quid repromitte, ut pro te rete super aquas expandat; nam quodcunque ceperit, hoc tibi ad curandum proficiet, et te denudatum a malis omnibus deliberabit. Et his quidem martyres dictis, avolaverunt. At ille philoponis, qui ex his sunt qui de infirmitatibus convalescunt, mane vocatis, sanctorum præceptum edixit, et celeriter se tollere supplicabat. Illi vero martyrico audito decreto, maturius eum tollentes eduxerunt e templo, et cum juxta mare venissent, piscatorem quemdam cum reti reperiunt, fœtus aquarum captantem; ad quem cum accederent, infirmum super arenam ponunt. Qui piscatorem allocutus: Quid vis, ait, pro uno et solo summisso jactu percipere, præbiturus mihi quodcunque rete captaverit? sive quid attulerit, sive nihil attulerit, et sive parvum vel magnum, sive plus vel minus exhibeat, ut meum modis omnibus sit quod fuerit reti captum. At ille siliquam unam respondit, quam infirmus alacriter dare promisit. Expansum itaque ille rete projecit in mare, pusillum forte pisciculum, vel quid eorum quæ in aquis sunt capere ratus, eademque manifeste putabat infirmus, qui bolidis jactum mercede conduxerat. Tracto autem paulo post retiaculo, fiscellam quamdam brevissimam sursum eduxit, non quod uterque sperabat, quæ non deorsum Moysen absconditum deferebat, sed maleficium

νον, καὶ ταῖς ὀδύναις ἐλεεινῶς ἀπολλύμενον. Οἱ δὲ συναγνοήσαντες αὐτῷ τῆς βλάβης τὸ αἴτιον, οὐ τὰ τῆς τέχνης εἰργάζοντο· οὐδὲν γὰρ αὕτη τοὺς πάθος ἀγνοοῦντας ποιεῖν διατάττεται, ἀλλὰ τὰ ἐξ οἰκείου νοῦ καὶ φιλοπόνου φρονήματος. Πολλὰς γοῦν ἀντιδότους ῥέξαντες καὶ καθάρσια πλείονα (ἐκ χυμῶν γὰρ πληθωρίας τὸ πάθος ἐνόμιζον), καὶ ἕτερα αὐτῶν δι' ἀλειμμάτων καὶ διαφόρου διαίτης ποιήσαντες, ὡς οὐδὲν ὠφέλουν, ἐπαύσαντο· μόλις ποτὲ τοῦ νοσήματος εἰρηκότες τὴν ἄγνοιαν, καὶ μετὰ τῆς ἀγνοίας τὸ ἀναλκὲς κομίζειν αὐτὸν πρὸς τοὺς ἁγίους ἐκέλευε, τοὺς θεόθεν εἰδότας βροτῶν τὰ νοσήματα, κἀκεῖθεν αὐτοῖς τὰς ἰάσεις ὀρέγοντας. Εἰς τὸ Κύρου γοῦν καὶ Ἰωάννου γενόμενος τέμενος, καὶ λῦσαι τὸ κακὸν ἱκετεύσας τοὺς μάρτυρας, μετὰ χρόνον οὐ πολὺν εἰσακούεται, καὶ τῆς ῥώσεως ἔτυχεν. Συμπαθεῖς γάρ εἰσι πρὸς τοὺς πάσχοντας, καὶ συντόμους αὐτοῖς τὰς ἰάσεις χαρίζονται, εἰ μὴ πάνυ τούτων εἶεν ἀνάξιοι, ἢ παιδείας μακροτέρας δεόμενοι, δι' ἀλόγους τινὰς καὶ κρύφια πταίσματα, οὓς μόνος ἐπίσταται τῶν ὅλων ὁ πρύτανις, καὶ οἷς ἂν αὐτὸς ὡς ἀξίοις γνώρισειεν.

Ἐπειδὴ δὲ τὴν νόσον εἰρήκαμεν, καὶ τὸν τρόπον λέξομεν τῆς ἰάσεως· μεγάλου γάρ ἐστιν θαύματος ἄξιος, καὶ τούτου χάριν καὶ τὴν ἀσθένειαν ἔφημεν· Ἐπιστάντες αὐτῷ καθ' ὕπνους οἱ ἅγιοι, τάδε ποιεῖν διετάξαντο· Ἔξιθι, φασὶ, πρωΐας πρὸς θάλασσαν τοὺς φιλοπόνους σε βαστάσαι καὶ λαβεῖν προτρεψάμενος, καί τινι τῶν ἁλιέων περιτυχὼν εἰς θάλασσαν ἀμφίβληστρον βάλλοντι, μισθὸν αὐτῷ τόδε τι σύνταξαι, ἵν' ὑπὲρ σοῦ τὸ δίκτυον ἐφαπλώσῃ τοῖς ὕδασι· καὶ ὅ δ' ἂν ζωγρήσειεν, τοῦτό σοι πρὸς θεραπείαν γενήσεται· τοῦτο γάρ σε γυμνωθὲν τῶν δεινῶν ἀπαλλάξειε. Καὶ ταῦτα μὲν κατ' ὄναρ εἰπόντες οἱ μάρτυρες ἔπτησαν. Ὁ δὲ τοὺς φιλοπόνους (ἐξ αὐτῶν δέ εἰσι τῶν ἀσθενῶν οἱ δυνάμενοι) πρωῒ προσκαλεσάμενος, τῶν ἁγίων αὐτοῖς εἶπε τὸ πρόσταγμα· καὶ θᾶττον αὐτὸν αἴρειν ἱκέτευε. Οἱ δὲ τὸ μαρτυρικὸν πυθόμενοι θέσπισμα, θᾶττον αὐτὸν ἀνελόμενοι, τοῦ τεμένους ἐξίεσαν· καὶ τῆς θαλάττης πλησίον γενόμενοι, ἁλιέα τινὰ μετὰ δικτύων εὑρίσκουσι, τὰς γονὰς τῶν ὑδάτων θηρεύοντα· καὶ παρ' αὐτὸν ἀφικόμενοι, τὸν ἄῤῥωστον ἐπὶ τῆς ψάμμου τιθέασιν. Ὁ δὲ τὸν ἁσπαλιευτὴν προσφθεγξάμενος, Τί βούλει, φησὶν, ὑπὲρ βολῆς μιᾶς καὶ μόνης κομίσασθαι, καὶ παρασχεῖν μοι ὅπερ ἂν ἀγρεύσοι τὸ δίκτυον; καὶ εἴτε τι ἀνενέγκοι, εἴτε καὶ μηδὲν ἀνιμήσοιτο, καὶ εἴτε μικρὸν εἴτε μέγα, καὶ εἴτε πλείονα εἴτε ἐλάττονα, ἐμὸν ἔσται καθάπερ ἐπίτευγμα τὸ τῷ δικτύῳ ζωγρούμενον. Ὁ δὲ, Κεράτιον ἕν, ἀπεκρίνατο. Ἁπλώσας οὖν ἐκεῖνος τὸ δίκτυον εἰς τὴν θάλατταν ἔῤῥιψε, μικρὸν ἴσως ἰχθύδιον, ἤ τι τῶν ἐν ὕδασιν ἀγρεύειν οἰόμενος· τὰ αὐτὰ δὲ προδήλως ἐνόμιζεν καὶ ὁ τὴν βολὴν μισθωσάμενος ἄῤῥωστος. Ἑλκύσας δὲ μετὰ βραχὺ τὸ ἀμφίβληστρον θίβην τινὰ βραχυτάτην ἀνήγαγεν, καὶ οὐχ ὅπερ ἑκάτερος ἤλπισεν· ἦτις οὐ τὸν Μωϋσέα κάτω κρυπτόμενον ἔφερε, ἀλλὰ τὸ κατ' Ἰαννὴν καὶ Μαμβρὴν κακούρ-

Digitized by Google

γημα· οὔτε νομοθέτην ἀστεῖον καὶ παρὰ πάντας πραότερον ἀνθρώπους, ὡς δέδεικται, ἀλλ' ἀνομόν τι καὶ δαιμονικῆς ἀγριότητος κύημα. Ὅπερ ὁ ἁλιεύσας ἀγνοῶν, καὶ σὺν αὐτῷ πάλιν ὁ ἄῤῥωστος, περὶ τῆς θήκης ἐμάχοντο, ὁ μὲν, ὡς Οὐ θίβην, λέγων, ἀλλ' ἰχθὺν ἀνερχόμενον πέπρακα· ὁ δὲ νοσῶν, ὡς οὐ μόνον ἰχθὺν, ἀλλὰ καὶ ὃ δ' ἂν ἀνέλθοι φάσκων ὠνήσασθαι. Ἔτικτε γὰρ αὐτοῖς οὐ μόνον ἡ θίβη τὸν πόλεμον ἔχειν τι τῶν ἀναγκαίων ἔνδον ἐμφαίνουσα, ἀλλὰ καὶ ἡ περίεργος ταύτης ἀσφάλεια. Οὐ μόνον γὰρ κλειδώσεσι περιέσφιγκτο, ἀλλὰ καὶ σφραγῖσι μολιβδίναις ἐστόμωτο.

A cium quod erat simillimum Iaanis et Mambris, neque legislatorem elegantissimum, et super omnes homines mansuetissimum, sed iniquum quid et dæmonicæ feritatis genimen. Quod piscator et eo rursus infirmus ignorantes, super fiscellam mutuo rixabantur; alter quidem quod non fiscellam, sed piscem qui esset ascensurus vendiderit dicens; alter vero, id est languidus, quod non solum piscem, sed et quidquid ascensurum foret emerit asseverans: pariebat enim eis litem non solum fiscella, quæ habere se quid necessariorum intrinsecus ostendebat, sed et curiosissimum hujus munimen, non solum quippe clavis circum stringebatur, sed et signaculis plumbeis obstruebatur.

Ὡς δ' ἐπὶ πολὺ φιλομαχησάμενοι πείθειν ἀλλήλους οὐκ ἴσχυον, οὐδὲ πάλιν παραχωρεῖν ἀλλήλοις ἠνείχοντο, πρὸς τὸν οἰκονομοῦντα τὸ τέμενος ἔρχονται, κριτὴν αὐτὸν τῆς δίκης ληψόμενοι. Ὁ δὲ τοῖν ἀμφοτέροιν λόγοιν πυθόμενος, οὐ πρότερον τὴν ψῆφον ἠνείχετο, Εἰ μὴ τὴν χειλέον ἀνοίξω, φησὶν, καὶ ταύτης ἔνδον θεάσομαι. Ἀνοίξας οὖν πάντων ἐν ὄψεσιν σὺν κόπῳ πολλῷ τὸ κιβώτιον, θέαμα δεινὸν καὶ παγχάλεπον εὗρισκεν, οὐδὲν ὧν οἱ εὑρίσκοντες ἐνόμιζον, ἢ πάντες οἱ παρεστῶτες καὶ βλέποντες, ἀλλ' ὅπερ οἱ ἅγιοι φιλανθρωπίας πελάγει νηχόμενον ἐκ κόλπων βυθίων ἀνήγαγον. Ξόανον ἦν ἀνδρείκελον, ἐκ χαλκοῦ λαχὸν τὴν ὑπόστασιν, εἰκονίζον μορφῇ τὸν Θεόφιλον, καὶ ἥλους ποσὶ καὶ χερσὶ καθηλωθέντας ἔφερε τέτταρας, ἥλου ἑνὸς καθ' ἑκάστου μέλους ὑπάρχοντος. Ὅπερ οἱ παρόντες θεώμενοι, πολυτρόπως ἐξίσταντο, τί δ' ἦν τὸ φαινόμενον οὐκ ἐγίνωσκον· ὅθεν καὶτῶν μαχομένων ὁ πόλεμος πέπαυται, φανερωθέντος αὐτοῖς τοῦ εὑρήματος.

B Cumque diutius jurgati [*cod.* objurgati] acquiescere mutuo minime valuissent, sed nec cedere iterum invicem pertulissent, ad dispensatorem templi venerunt, hunc judicem controversiæ accepturi. At ille amborum verbis compertis, non prius dare sententiam patiebatur, nisi operculum aperuero, inquit, et quæ introrsus sunt ejus aspexero. Aperta ergo cum labore multo sub omnium oculis arcula, visionem atrocem et sævissimam reperiebat, et nil eorum quæ hi qui repperererant autumabant, nisi quod omnes qui astabant intuiti sunt, quodque sancti miserationis pelago natans, e profundis sinibus eduxerunt, simulacrum videlicet, viri exprimens formam, et sortitum ex æramento substantiam, et imaginans figura Theophilum, et quatuor ferens pedibus ac manibus C clavos infixos, singuli enim singulis erant membris infixi. Quod qui aderant contemplantes, multifarie stupefiebant, quid autem esset quod apparuerat ignorabant; unde et litigantium pugna, cum inventio sibi apparuisset, soluta est.

Καὶ μικροῦ ἂν αὐτὸ ἐνθαλαττεύειν ἐνέβαλον, καὶ κύμασι τὸ δυσσεβὲς ἔκρυψαν θέαμα, Θεοφίλου μηδεμίαν εὐρόντος ὠφέλειαν, εἰ μὴ πάλιν οἱ μάρτυρες τὸν οἰκονόμον κινήσαντες, τὸ τί ἂν εἶεν οἱ ἧλοι ζητῆσαι οἱ προσπεπηγότες τέτρασιν ἀνδριάντος τοῖς μέλεσιν· ὅθεν τῶν παρεστώτων τινὶ ἀποσπᾶν, εἰ δύναιτο, τοὺς ἥλους ἐκέλευσεν. Ὡς δὲ τὸν ἀνδριάντα δεξάμενος ἥλου τε τοῦ τῇ δεξιᾷ χειρὶ πεπηγότος δραξάμενος, σὺν δυνάμει πολλῇ βιαίως ἑλκύσας ἀφήλωσεν· οὗπερ ἀποσπασθέντος, ἡ δεξιὰ Θεοφίλου χεὶρ εὐθὺς ἀπ- D ελύετο, καὶ τῆς ὀδύνης τὸν ὄγκον ἀπέβαλλε, καὶ τὸ μετὰ τῆς ὀδύνης ἀκίνητον. Τότε πᾶσιν ἐγνώσθη τοῖς βλέπουσιν ἡ εἰς αὐτὸν μυσαρὰ περιεργία, ἣν οἱ γόητες ἐκεῖνοι σὺν μιαροῖς καὶ κακίστοις δαίμοσιν πράξαντες, θαλαττίῳ βυθῷ ὡς οὐκ ἀναλυθησομένην ἐνέβαλον. Ἀλλ' ἀσθενεῖς καὶ μανιώδεις ἠλέγχθησαν, Κύρου σαφῶς αὐτοὺς διελέγξαντος, καὶ Ἰωάννου τοῦ Κύρου συμμάρτυρος· καὶ δείξαντες ἐναργῶς, ὡς οὐδὲν αὐτῶν τῶν ἐν κτίσμασιν ἄβατον, οὐκ οὐρανὸς, οὐ γῆ, οὐκ ἀὴρ, οὐ πῦρ, οὐχ ὕδωρ, οὐ θάλαττα, ἀλλὰ πάντα διέρχονται τοὺς εὐσεβεῖς καὶ πιστοὺς διασώζοντες. Καὶ ταῦτα μὲν φανερὰ τοῖς πᾶσι καθέστηκε, κἂν ἡμεῖς μὴ κηρύζωμεν.

Et propemodum eam rursus in mare demersam summisissent, et fluctibus fœdam illam speciem occultassent, Theophilo nullum reperiente profectum, nisi denuo martyres commoventes dispensatorem, ut quinam essent clavi quæreret excitassent, qui infixi quatuor statunculi membris exsisterent; unde cuidam assistentium jussit extrahere clavos, si posset. Qui cum statunculum accepisset, clavumque qui in dextera manu infixus erat apprehendisset, cum virtute multa violenter abstractum procul excussit; qui dum abstraheretur, Theophili manus dextra continuo solvebatur, sicque doloris molem deposuit, et cum dolore immobilitatem. Tunc omnibus, qui hoc viderunt, innotuit infanda curiositas quæ contra eum fuerat adinventa, quam scilicet illi malefici cum importunis et pessimis actam dæmonibus marino profundo summiserant, quasi nunquam aliquando dissolvendam. Sed ut infirmi et insani redarguti sunt, Cyro eos et Joanne Cyri commartyre liquido convincentibus, ostenso dilucide quod nihil sit illis in creaturis non pervium, non cœlum, non terra, non aer, non ignis, non aqua, non denique mare, Et quidem hæc manifesta cunctis effecta sunt,

sed omnia transeunt salvantes pios atque fideles. licet illa nos minime prædicemus.

Digitized by Google

Cæterum ii qui tunc cum dispensatore habebantur, cum maleficum vidissent, et cognovissent manum dextram movere Theophilum, et martyres laudaverunt, reliquosque clavos evellere festinaverunt. Dum autem hos exsolverent, infirmus quoque a vinculis et tormentis pariter solvebatur, quousque omnes evulsi sunt; sicque languens ab omni liberatus est diabolica operatione pariter et flagello. Cum enim clavum lævæ statunculi manus abstulissent, lævam protinus is qui patiebatur extendit : et rursus cum eos qui pedibus simulacri erant affixi abstraxissent, pedes infirmus sine dolore nihilominus movit. Unde festinus exsurgens ad confessionem sanctorum cucurrit, sanctosque magna voce laudavit, in altum manus extendens, et collaudantes eos qui viderant habens. Nos autem martyres tanquam potentes iterum hymnizantes, et præsentem narrationem, quasi coronam miraculis quæ in Alexandrinos a nobis scripta sunt afferentes, ea quæ in Ægyptios et Libyos scripta sunt jamjamque incipimus, Christum Dominum nostrum largitorem nobis verbi fieri deprecantes, simulque Cyrum ac Joannem martyres miracula ex ipso patrantes.

Οἱ τότε δὲ περὶ τὸν οἰκονόμον τυγχάνοντες, ὡς εἶδον καὶ ἔμαθον τὸ κακούργημα, καὶ χεῖρα τὴν δεξιὰν κινοῦντα Θεόφιλον, περιχαρεῖς γεγονότες τοὺς μάρτυρας ἤνεσαν, ἀφηλῶσαί τε τοὺς λοιποὺς ἤλους ἐσπούδασαν. Πρὸς ὃ δὲ τούτους ἐξέλυον, ἐκ τῶν δεσμῶν ὁ ἄῤῥωστος καὶ βασάνων ἐλύετο· μέχρις οὗ πάντας ἀνέσπασαν· καὶ οὕτως ὁ νοσῶν πάσης ἐλυτρώθη διαβολικῆς περιεργίας καὶ μάστιγος. Τὸν γὰρ ἐπὶ τῆς λαιᾶς χειρὸς τοῦ ἀνδριάντος ἐξάραντες, τὴν λαιὰν εὐθὺς ὁ πάσχων ἐξέτεινεν· καὶ πάλιν τοὺς τοῖς ποσὶ τοῦ ξοάνου προσηλωμένους ἤλους ἐκσπάσαντες, τοὺς πόδας ὁ ἄῤῥωστος ὀδύνης χωρὶς καὶ ἀλγηδόνος ἐκίνησεν. Ὅθεν δρομαῖος ἀναστὰς, τῇ σορῷ τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων προσέδραμε, καὶ τοὺς ἁγίους μεγαλοφώνως ἀνύμνησε, μετεώρους καὶ τὰς χεῖρας ποιούμενος, καὶ συνυμνοῦντας ἔχων τοὺς βλέποντας. Ἡμεῖς δὲ πάλιν τοὺς μάρτυρας ὡς δυνατὸν ἀνυμνήσαντες, καὶ τὴν παροῦσαν διήγησιν κορωνίδα τοῖς θαύμασιν τοῖς εἰς Ἀλεξανδρέας γραφεῖσιν ἡμῶν ἐπενέγκαντες, τῶν εἰς Αἰγυπτίους καὶ Λίβυας λοιπὸν ἁπαρξώμεθα, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν χορηγὸν ἡμῖν τοῦ λόγου γενέσθαι πρεσβεύσαντες, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ δρῶντας τὰ θαύματα Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας.

INITIUM MIRACULORUM QUÆ IN ÆGYPTIOS ET LIBYOS SCRIPTA SUNT.

XXXVI. *De Theodoro subdiacono podagram habente.*

Alexandriam Ægypti atque Libyarum audio esse metropolim, et ab hac separandos non justum Ægyptios aut Libyos duxerim, quorum cum sit caput, radix, quin etiam crepido simul et fundamentum, sine his quia nec ipsa vult apparere, nec absque hac Libya, vel Ægyptus, quoniam neque corpus vivit a capite separatum, neque rami a radice recisi permanent fructuosi; quin etiam ubi crepido defuerit, simulacrum non sine casu stabit, quemadmodum nec fundamento carens manere poterit ædificium; unde consequens esse reor et justum, ut sicut capiti corpus, radici ramus, crepidini simulacrum, et fundamento ædificium, hærentia clara sunt et sine discrimine, ita et cum Alexandria, Libya vel Ægyptus in Cyri Joannisque miraculorum serie, ordinate gaudeant et delectentur, hujus claritate fulgentes, et tanquam sociæ gloriantes super sanctorum liberali mirabilium possessione gestorum. Ergo uniantur Alexandrinis Ægyptii, et ab his Libyi non abscindantur, veluti filii parentes sectati, et eamdem in martyribus claritatem carpentes, et gloriam unam et impartibilem possidentes.

Præfulgeat igitur in Ægyptiorum et Libyorum miraculis Theodorus, qui ab Ægypti civitate Thenneso nomine prodiit, qui tunc quidem cum laicis connumerabatur, et his qui se a catholica Eccle-

ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΕΙΣ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥΣ ΚΑΙ ΛΙΒΥΑΣ ΓΡΑΦΕΝΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ.

ΛΖ'. *Περὶ Θεοδώρου τοῦ ὑποδιακόνου ποδάγραν ἔχοντος.*

Ἀλεξάνδρειαν Αἰγύπτου καὶ Λιβύων ἀκούω μητρόπολιν (21), καὶ ταύτης χωρίζειν οὐ δίκαιον Αἰγυπτίους ἡγοῦμαι καὶ Λίβυας, ὧν κεφαλή τε καὶ ῥίζα τυγχάνουσα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κρηπὶς καὶ θεμέλιος· τούτων ἐκτὸς οὐδ' αὐτὴ βούλεται γενέσθαι, οὐδὲ ταύτης Λιβύη καὶ Αἴγυπτος, ἐπεὶ μηδὲ σῶμα ζῇ τῆς κεφαλῆς χωριζόμενον, μηδὲ ῥίζης οἱ κλάδοι τεμνόμενοι μένουσιν ἔγκαρποι, μήτε μὴν κρηπῖδος ληφθείσης ἄπτωτον ἄγαλμα στήσεται, μήτε θεμελίου στερούμενον μένειν οἰκοδόμημα δύναται. Ὅθεν ἀκόλουθον οἶμαι καὶ δίκαιον, ὡς κεφαλῇ τὸ σῶμα συγκείμενον, καὶ ῥίζῃ τὸν ὄρπηκα, καὶ κρηπῖδι τὸ ἄγαλμα, καὶ θεμελίῳ τὸ οἴκημα, λαμπρά τέ ἐστι καὶ ἀκίνδυνα· οὕτως Ἀλεξανδρείᾳ Λιβύη συνταττομένη καὶ Αἴγυπτος ἐν τοῖς τῶν θαυμάτων Κύρου καὶ Ἰωάννου συντάγμασιν, χαίρουσί τε καὶ τέρπονται τῇ ταύτης φαιδρότητι λαμπρυνόμεναι, καὶ ὡς κοινωνοῖς σεμνυνόμεναι τοῦ τῶν ἁγίων μεγαλόφρονος κτήματος. Οὐκοῦν ἐνούσθωσαν Ἀλεξανδρεῦσιν Αἰγύπτιοι, καὶ τούτων οἱ Λίβυες μὴ τεμνέσθωσαν, ὡς γονεῦσι παῖδες ἀγόμενοι, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς μάρτυσι δόξαν καρπούμενοι, καὶ κλέος ἓν ἀμέριστον ἔχοντες.

Προλαμπέτω τοίνυν Αἰγυπτίων ὁμοῦ καὶ Λιβύων ἐν θαύμασιν ὁ ἐκ Θεννήσου Θεόδωρος (πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου καθέστηκεν), ὁ τότε μὲν ἐν λαϊκοῖς ἀριθμούμενος καὶ τοῖς Ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς ἀποσχίζου-

NOTÆ.

(21) Hunc locum sub sancti Sophronii archiepiscopi Hierosolymitani nomine laudat secunda Nicæna synodus. act. 4, t. XIII, ed. Florent. col. 57.

Digitized by Google

σιν, νυνὶ δὲ Θεοῦ χάριτι καὶ μαρτύρων φωτισμῷ καὶ προστάγματι, καὶ ἐν τοῖς ταύτης παισὶ λογιζόμενος, καὶ βαθμοῦ τυχὼν ἱερατικοῦ τοῦ μετὰ τοὺς διακόνους ὑπάρχοντος, καὶ λειτουργῶν ὡς ὑποδιάκονος ἐν τῷ σεπτῷ τῶν ἁγίων οἰκήματι. Οὗτος, ὡς φασιν, ὁ Θεόδωρος ἐκ νέας ἡλικίας τῷ τῶν ποδῶν περιπίπτει νοσήματι, ὅπερ ἰατροὶ ποδάγραν, ὡς οἶμαι, καλῶς προσηγόρευσαν, διὰ τὴν τοῦ πάθους πολλὴν ἀγριότητα. Ὥσπερ γὰρ τῶν θηρῶν ἀγριώτερα φυσικῶς τὰ ἀνήμερον ἔχοντα τοῖς ἡμερῶν ἐθέλουσίν εἶσιν ἀνυπότακτα τιθασσεύοντα χαλινὸν δεχόμενα· οὕτω καὶ τοῦτο τὸ ἀνήμερον νόσημα, παισὶν ἰατρῶν ὑπάρχον ἀτίθασσον, ὑγείας χαλινὸν οὐκ ἀνέχεται, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς προσφερομένους αὐτῷ τοῖς βοηθήμασιν, ὥσπερ ἐξ ἀράχνης ὄντας περικόψαν ἀπέρχεται, τὴν οἰκείαν ἀναλαβὸν ἀγριότητα.

Τούτῳ περιπεσὼν ὁ Θεόδωρος ἐκ βραχείας ἡλικίας, ὡς ἔφημεν, προκόπτον εἶχε τὸ πάθος ἀφόρητον· ὅπερ κατὰ τῶν ζώων γεννήματα, καὶ φυτῶν καὶ δένδρων βλαστήματα τὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν καὶ εὐγένειαν ἐκ προοιμίων εὐθὺς ἐνδεικνύμενα, ἣν ἔχειν εὐφυΐαν ἔπειτα μέλλουσιν, τοῖς εἰδόσιν ὁρᾷν ἐκ μήτρας αὐτῆς καὶ φυῆς παραστράπτοντα· καὶ αὐτὸ τὸ ἑαυτοῦ φανὲν προσεδείκνυεν μέγεθος, ὡς πόρους εὐθὺς δυσειδεῖς καὶ προκόπτοντας ἐπί τε ποδῶν καὶ χειρῶν τῇ τῶν ἀλγηδόνων βλαστῆσαι σφοδρότητι καὶ τῇ πανομβρίᾳ τοῦ συχνῶς καταστάζοντος ῥεύματος. Μετεπλάττοντο γὰρ αὐτῷ πρὸς λίθων ἀμορφίαν οἱ δάκτυλοι, μήπω τελείας τυχόντες αὐξήσεως· καὶ τῶν ποδῶν οἱ ταρσοὶ ἐμιμοῦντο τὰ τῆς γῆς ἀναστήματα· καὶ τάχα ἂν οἱ πόδες αὐτῷ καὶ σὺν τούτοις αἱ χεῖρες πρὸς ταῦτα μετέβαλον, τὴν οἰκείαν μορφὴν ἀρνησάμενοι, καὶ τὸ σφῶν εἶδος παντελῶς διαλλάξαντες· εἰ μὴ Κῦρον εὗρεν τῇ νόσῳ μαχόμενον, καὶ Ἰωάννην τὸν μάρτυρα τὸν τούτου συνόμιλον.

Ἰατροῖς μὲν γὰρ ἑαυτὸν τὸ πρῶτον ἐκδέδωκεν· ἀλλ' ὡς ἴδεν κρατοῦν αὐτὸν τὸ ἀῤῥώστημα καὶ τῆς τέχνης ἐμφανῶς περιγιγνόμενον, πρὶν ἢ καὶ αὐτοῦ περιγένηται, πρὸς τοὺς ἁγίους κατέφυγε, μόνους μετὰ Θεὸν, εἰ θελήσαιεν, δύνασθαι κατευνάζειν τὸ πάθος πυθόμενος, χαλινὸν ὀρέγοντας ἔνθεον, καὶ οὐ βροτείας ἐκ τέχνης γενόμενον. Ἐλθὼν οὖν αὐτῶν εἰς τὸ τέμενος, θεραπείας τυχεῖν μετὰ πάντων ἐδέετο. Οἱ δὲ φιλάνθρωποι μάρτυρες παραστάντες αὐτῷ πολλάκις καθεύδοντι, τῇ καθολικῇ κοινωνεῖν Ἐκκλησίᾳ προσέταττον, δι' ὅρκων ἐπαγγελλόμενοι, ὡς εἰ πεισθείη αὐτοῖς περὶ πίστεως ὀρθῆς αὐτῷ συμβουλεύουσιν, καὶ τὴν ῥῶσιν χαρίσονται, καὶ δωρεὰς πρὸς ζωὴν συντελούσας τὴν παροῦσαν παρέξουσιν, καὶ κλήρων ἱερατικῶν ἀξιώσουσιν· τῆς γὰρ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἁλικαρνασσέως ὑπῆρχεν αἱρέσεως. Ὁ δὲ τούτων ἁπάντων τὰς μεθ' ὅρκων ἐπαγγελίας πυθόμενος, οὐδὲν ἧττον ἀπειθὴς καὶ ἀμετάθετος ἔμεινεν. Ὅθεν οἱ μάρτυρες ὡς λόγοις αὐτὸν οὐκ ἔπειθον χρώμενοι, ταῖς τῆς ἀσθενείας ἐπείραζον μάστιξιν· ὡς δὲ μηδ' οὕτω τὸν ἄνθρωπον ἔπεισαν, δεῖξαι θεσπίζουσι τῆς οἰκείας ἀσθενείας τὸ μεγέθος, ἵνα καὶ οὕτω δειλιάσας τὰ μέλλοντα, πειθήνιον ἑαυτὸν ἀπεργάσοιτο.

sia scindunt; nunc autem Dei gratia et martyrum illuminatione atque præcepto, et cum hujus filiis deputatus sacratum gradum, qui est post diacones consecutus, et ministrat ut subdiaconus in venerabili sanctorum habitaculo. Hic ut fertur Theodorus ab ineunte ætate pedum languorem incurrit, quem bene ut reor medici podagram appellaverunt, ob multam scilicet ægritudinis feritatem. Sicut enim ferociores bestiæ natura immites exsistentes, et his qui has mansuefacere volunt se minime subdunt, et dum mitigari tentantur, frenum non recipientes resultant; ita et hic immitissimus languor cum sit discipulis medicorum prorsus immitis, curationis frena non sustinet, sed cum hæc sibi allata in auxilium fuerint, quasi ex aranea contexta recidit et indomitus recedit, propria feritate resumpta.

Hunc cum incurrisset a parva ut innuimus ætate Theodorus, processum habebat intolerabilem, qui secundum animalium genimina et plantarum et arborum germina, quæ propriam virtutem et nobilitatem mox a principiis exhibent, quam habiturus indolem esset, postmodum his qui videre noverant, ex ipso utero et nativitate prænonstravit. Ipseque apparens suam jam magnitudinem ostendebat, ita ut meatus mox fœdi rumpentes, tam in pedibus quam in manibus ex dolorum pullularent nimietate more imbrium, indefesse reumate distillantes: transfigurabantur enim ei digiti in lapidum deformitatem, etiam nondum perfecto incremento sui percepto; et pedum plantæ, terræ cumulos imitabantur. Et fortasse pedes ei et una cum his manus ad hæc translatæ fuissent, forma propria denegata, et specie sua penitus commutata, nisi Cyrum invenisset contra morbum pugnantem, et Joannem martyrem sacratissimi Cyri consocium.

Nam primo quidem se medicis tradidit, sed cum vidisset quod et illos superaret, et artem manifeste vinceret languor; prius quam et se quoque penitus obtineret, ad sanctos confugit solos post Deum si vellent posse passionem compescere sciens, divinum porrigentes frenum, et non humano ex artificio factum. Cum ad templum ergo venisset, curationem consequi cum omnibus precabatur. Ast misericordissimi martyres assistentes ei sæpe dormienti catholicæ communicare præcipiebant Ecclesiæ, jurejurando se pollicentes, si sibi obedisset de fide recta ei consilium tribuentibus, et sanitatem illi donaturos, et donationes vitæ præsentis congruas præstituros, et cum clero dignum sacro facturos; Juliani quippe Halicarnaseos erat hæreseos. At ille horum omnium repromissionibus cum juramentis auditis, nihilominus incurvabilis et immutabilis mansit. Unde martyres cum nullis sermonibus inflexissent, verberibus tentabant infirmitatis. Cum autem nec sic fecissent hominem conquiescere, demonstrare decernunt infirmitatis propriæ magnitudinem, ut vel sic futura pavescens, semet exhiberet obedientem.

Digitized by Google

Et apparentes ambo per visum in domicilium imponunt templi, se sequi præcipientes, et juxta summitatem domatis statuentes, mare tranquillum factum monstrabant, et si hujus posset numerare fluctus, interrogabant. At ille, etiam, nimis facile respondebat ; et martyres numerare præcipiebant. Cumque ille numerare cœpisset, et numeros sicuti et fluctus parumper ediceret, et illi e contra frequentiores paulatim effecti, et rursus spissi et alternati ad ripas illiderentur, Theodorum qui posse se numerare dicebat, potentialiter superabant, et se esse superatum fateri cogebant. Qui fluctuum victus frequentia, cadens in faciem et non posse se perhibens, indulgentiam expetebat. At illi erecto eo, vides aiunt frequentes istos et innumerabiles fluctus ? Qui ait, etiam, gloriosissimi martyres. Tunc iterum sancti dicunt : Sicut hos fluctus neque numerare quis neque continere, Deo qui creavit excepto, potest, sic nec infirmitatis tuæ reumata. Ergo si obaudieris nos, ad id quo tibi crebro consilium damus, et factus fueris fide catholicus, et nos te audiemus, et Christum pro te Deum et Dominum nostrum rogabimus, et credimus quod omnium tibi præbeat sanitatem. Nam quomodo eum pro te deprecabimur, te manente circa nos inobediente ? At ille his et aliis pluribus auditis, nequaquam mentem mutavit.

Verum cum et hanc eorum admonitionem sprevisset, non jam ut humani cohortantes, sed sicut inhumani minitantes apparent. Post aliquot enim dies jam dictæ visionis iterum aspicere martyres videbatur, non jam lenibus verbis hortantes, sed minis atque terroribus præcipientes. Supra sedes enim quasi sedebant, et exercitus et ordines principales sedentibus illis astabant : quorum aliqui tanquam ex martyrico missi decreto, inspectorem somnii comprehenderunt Theodorum, et manus retrorsum vertentes, et collum inclinare in terram cogentes, in similitudinem qua nequam operarios, carnifices tractare solent, timentem eum atque trementem ductum in medium utriusque ordinis statuerunt. Cum autem sancti minas intentarent et hæc et hæc facere his qui eum deorsum innuentem et inclinem tenebant, si sibi credere noluisset præciperent, astantes ordines procidebant, et parcere iræ, et acquiescentem ex hoc Theodorum recipere, et donare præteritæ diffidentiæ indulgentiam supplicabant.

Præterea martyres, horum quasi suscepti petitionibus, et parum quid ira cohibita, tollere his qui tenebant eum jusserunt et dimittere, si sanctæ communicare polliceretur Ecclesiæ. Adducentes ergo eum hi qui tenebant, si causam tantarum sciret minarum interrogabant. Qui ait, etiam, scio causam. Illi vero, et quænam esset, rursus interrogaverunt. Ast ille, pro eo quod accedere, inquiens, ad catholicam Ecclesiam nolim, ad Christique sacramenta quæ in ea celebrantur, denuntiavit. Ergone

A Καὶ φανέντες εἰς ὄναρ ἀμφότεροι, εἰς τὸ τοῦ ναοῦ δωμάτιον ἀναφέρουσιν ἀκολουθεῖν αὐτοῖς διατάξαντες, καὶ πρὸς τὸ ἄκρον τοῦ δώματος στήσαντες, τὴν θάλατταν γαληνιῶσαν ἐδείκνυον· καὶ εἰ μετρεῖν δύναιτο τὰ ταύτης ἐπυνθάνοντο κύματα. Ὁ δὲ λίαν εὐμαρῶς μετρεῖν ἀπεκρίνατο. Καὶ μετρεῖν οἱ μάρτυρες ἔλεγον. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ τῆς μετρήσεως, καὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἀνειμένως ὡς τὰ κύματα λέγοντος πυκνότερα ταῦτα κατ' ὀλίγον γιγνόμενα, καὶ πάλιν συχνὰ καὶ ἐπάλληλα τοῖς εἰσιοῦσι προσπίπτοντα, κατὰ κράτος ἐνίκων τὸν δύνασθαι μετρεῖν εἰρηκότα Θεόδωρον, καὶ τὴν ἧτταν ὁμολογεῖν κατηνάγκαζον. Ὃς νικηθεὶς τῇ τῶν κυμάτων συχνότητι, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον καὶ λέγων μὴ δύνασθαι, πρὸς τῶν ἁγίων ᾔτει συγχώρησιν. Οἱ δὲ τοῦτον ἐγείραντες, Ὁρᾷς, λέγουσι, τὰ συν-
B εχῆ ταῦτα καὶ ἀμέτρητα κύματα ; Ὁ δὲ, Ναὶ, φησὶν, ἐνδοξότατοι μάρτυρες. Τότε πάλιν οἱ ἅγιοι λέγουσιν· Ὥσπερ ταῦτα τὰ κύματα οὔτ' ἀριθμῆσαί τις, οὔτε κατασχεῖν ἄνευ Θεοῦ τοῦ κτίσαντος δύναται, οὕτως οὔτε τῆς σῆς ἀσθενείας τὰ ῥεύματα. Εἰ οὖν πεισθείης ἡμῖν εἰς ὅ σοι συνεχῶς συμβουλεύομεν, καὶ γένῃ περὶ τὴν πίστιν ὁμόδοξος, καὶ ἡμεῖς σοι πειθόμεθα, καὶ Χριστὸν περὶ σοῦ τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην ἡμῶν ἱκετεύσομεν, καὶ πιστεύομεν ὡς πάντως παράσχοι τὴν ἴασιν· πῶς γὰρ αὐτὸν περὶ σοῦ λιτανεύσωμεν ἀπειθοῦς ἡμῖν διαμένοντος ; Ὁ δὲ καὶ τούτων καὶ πλειόνων ἄλλων πυθόμενος, οὐδαμῶς τὴν γνώμην μετέβαλεν.

C Ἀλλ' ὡς καὶ ταύτην αὐτῶν ἀπέῤῥιψε τὴν παραίνεσιν, οὐκέτι προτρέποντες ὡς φιλάνθρωποι, ἀλλ' ἀπειλοῦντες ὡς ἀπότομοι φαίνονται. Μεθ' ἡμέρας γάρ τινας τοῦ λεχθέντος �ράματος, πάλιν ὁρᾷν ἐδόκει τοὺς μάρτυρας οὐκέτι προσηνέσι λόγοις προτρέποντας, ἀλλ' ἀπειλαῖς καὶ φόβοις προστάσσοντας Ἐπὶ θώκων γάρ, φησὶν, ἐκαθέζοντο, καὶ στρατιαὶ καὶ τάξεις ἀρχοντικαὶ καθημένοις αὐτοῖς παρεστήκασιν· ὧν τινες ὡς ἐκ μαρτυρικοῦ πεμφθέντες θεσπίσματος τὸν ὀνειροπολοῦντα συνέσχον Θεόδωρον, καὶ τὰς χεῖρας εἰς τοὐπίσω συστρέψαντες, καὶ τὸν τράχηλον κλίνειν εἰς γῆν ἀναγκάσαντες, ὥσπερ τοὺς κακούργους οἱ δήμιοι σχηματίζουσιν, εἰς μέσον αὐτὸν δεδιότα καὶ τρέμοντα ἀμφοτέρων τῶν τάξεων ἀγαγόντες παρέστησαν. Ἀπειλοῦσι δὲ τοῖς ἁγίοις καὶ τάδε ποιεῖν καὶ τάδε τοῖς αὐτὸν κάτω νεύοντα καὶ κεκυφότα κατ-
D έχουσιν, εἰ μὴ πιστεύειν αὐτοῖς ἐθέλοι, προστάττουσιν, αἱ παρεστῶσαι τάξεις προσέπιπτον, λῆξαι τῆς ὀργῆς ἱκετεύουσαι· καὶ πειθόμενον ἀπὸ τοῦ νῦν τὸν Θεόδωρον δέξασθαι, καὶ δωρήσασθαι τὴν τῆς παρελθούσης ἀπειθείας συγχώρησιν.

Οἱ δὲ μάρτυρες, φησὶν, τούτων τὰς αἰτήσεις εἰσδεξάμενοι, καὶ μικρὸν τῆς ὀργῆς ὑπενδώσαντες, ἀπάγειν τοὺς κρατοῦντας ἐκέλευσαν, καὶ πάλιν αὐτὸν ἀπολύειν τῇ ἁγίᾳ κοινωνεῖν Ἐκκλησίᾳ συνθέμενον. Ἀπάγοντες γοῦν αὐτὸν οἱ κατέχοντες, ἠρώτων εἰ τῆς τοσαύτης ἀπειλῆς τὴν αἰτίαν ἐπίσταται. Ὁ δὲ, Ναὶ, φησὶν, οἶδα τὸ αἴτιον. Οἱ δὲ, Καὶ τί ἂν εἴη ; πάλιν ἠρώτησαν. Ὁ δὲ, Τὸ μὴ θέλειν με προσελθεῖν τῇ καθολικῇ· Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ τελουμένοις Χριστοῦ μυστηρίοις, προσήγγελλε. Τί οὖν ; προσ-

Digitized by Google

ἐρχῇ, φασὶν, εἰ τῆς κατὰ σοῦ μελετωμένης ὀργῆς ἀπολύσωμεν ; Καὶ συνθέμενον αὐτὸν ἀπολύουσιν. Στραφεὶς δὲ μετὰ τὸν ὄνειρον, περιδεὴς ἔτι καὶ ἔντρομος τὰ κατ' ὄναρ φανέντα καθ' ἑαυτὸν ἐλογίζετο· οὕπω δὲ πέπειστο, ἀλλ'·ἀμφίβολον εἶχεν ἀκμὴν τὴν διάνοιαν, καὶ τὸν λογισμὸν τῇδε κἀκεῖσε φερόμενον.

Ἐν ὅσῳ δὲ τὰ περὶ τουτων ἐσκέπτετο, πρὶν ἢ ταλαντεύσῃ τὸ χρήσιμον, καὶ τὸ πρακτέον βεβαίως ψηφίσοιτο, πάλιν ἀφύπνωσε, καὶ πάλιν βλέπει τοὺς μάρτυρας, ἐν Ἰουλιανοῦ τοῦ διακόνου θέᾳ καὶ σχήματι, ὃς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ λειτουργεῖν ἐν τῷ ναῷ προκεχείριστο, παρεστῶτας καὶ λέγοντας· Δεῦρο, πρὸς τὸ μνῆμα τῶν ἁγίων ἐλθόντες εὐξώμεθα. Ταῦτα δὲ πρὸς αὐτὸν διελέγοντο, δοκιμάζοντες αὐτὸν εἰ μετέθετο, καὶ πειθήνιος αὐτοῖς μετὰ τοιαύτην ὄψιν γεγένητο. Ἀμέλει γοῦν ἐπὶ τὴν σορὸν αὐτῶν τὴν τιμίαν ἐρχόμενοι, καὶ σὺν αὐτοῖς ἀκολουθοῦντα τὸν Θεόδωρον ἔχοντες, πρὸ τοῦ φωτιστηρίου γενόμενοι, ἔνθα ζωοποιὰ Χριστοῦ κεῖται μυστήρια, εἰσελθεῖν αὐτὸν καὶ μεταλαβεῖν προετρέποντο, Εἴσελθε, λέγοντες, σὺν ἡμῖν καὶ τῶν ἁγίων Χριστοῦ μυστηρίων μετάλαβε. Ὁ δὲ, Οὔ, φησὶν, οὐκ εἰσέρχομαι· ἑτέρας γὰρ ἐγὼ δόξης καθέστηκα, καὶ οὐ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας κηρύγματος· προσδοκῶ δὲ σήμερον τὴν γεννήσασαν, τὰ τῆς μεταλήψεώς μοι δῶρα κομίζουσαν. Ἀλλ' ἐασόν με τέως, πρὸς τὸν αὐτὸν διάκονον ἔλεγεν, ὅπως ἐν ὅσῳ τὰ τοῦ μνήματος ἠνέῳκται κάνκελλα, εἰσελθὼν τὸ τῆς κανδήλας ἔλαιον δέξωμαι. Πολλοὶ γὰρ τοῦτο τῶν οὐ κοινωνικῶν διαπράττονται, ἐν τῇ τῶν ἁγίων κανδήλᾳ καιόμενον ἔλαιον, ἀντὶ σώματος ἁγίου καὶ αἵματος Χριστοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν Θεοῦ καὶ Σωτῆρος δεχόμενοι (22)· μηδ' ὃ πράττουσιν, ὡς οἶμαι, γινώσκοντες, μήτε τὸ τῆς βλάβης ἐπιστάμενοι μέγεθος.

Ἡγιάσθη μὲν γὰρ, λέγω κἀγὼ, [τὸ] τῆς τῶν ἁγίων κανδήλας ἔλαιον, ἀλλὰ τί τοῦτο πρὸς τὸν τοὺς ἁγίους αὐτοὺς ἁγιάζοντα ; Καὶ δύναμιν αὐτὸ κατὰ νοσημάτων ἔχειν τιθέμεθα (23), ἀλλὰ τί πρὸς Χριστὸν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ὄντα καὶ δύναμιν, τὸν καὶ μάρτυσιν αὐτοῖς χαρίσματα δυνάμεων νέμοντα ; Λέγω δὲ τιμῆς ἄξιον ὡς ἐπάνω τῆς θήκης καιόμενον, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθεζόμενον ; καὶ τί τὸ τῆς κανδήλας ἔλαιον τῶν ἁγίων παραφερόμενον, ἢ τοὺς ἁγίους αὐτοὺς τοὺς [τὸ] τῆς κανδήλας ἁγιάζοντας ἔλαιον ; Πᾶν γὰρ ὅπερ κτίσματι τέτακται, οὐ μόνον ἐπίγειον, ἀλλὰ δὴ καὶ οὐράνιον, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Ἀρχαὶ, εἴτε Ἐξουσίαι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Δυνάμεις ἀγγελικαὶ, καὶ παρὰ ταύτας ἕτεραι, εἴτε αὐτὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ τὰ πολυόμματα ζῶα καὶ ἑξαπτέρυγα, τὰ τῶν πολλῶν κτισμάτων πολὺ τιμιώτερα, καὶ διὰ τοῦτο Θεὸν ἐποχούμενον ἔχοντα· εἴτε τις ἐν νοητοῖς ἑτέρα κτίσις καθέστηκε, Θεῷ μὲν φανερὰ τῷ ποιήσαντι, ἡμῖν δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀπόκρυφος, ἀγαπητὸν ἡγεῖται καὶ εὔχεται τὸ δούλειον ἄγειν ζυγὸν, καὶ

A accedis, aiunt, si quam meditamur iram adversus te relaxamus ? Et spondentem illum dimiserunt. Conversus autem post somnium, pavens adhuc et tremens, quæ sibi apparuerant in visu secum tractabat ; nondum tamen credebat, sed dubium adhuc animum possidebat, et cogitationem huc illucque ferebat.

Porro dum de his consideraret, priusquam perpendisset quod esset utilius, et quid foret agendum decerneret, iterum obdormivit, et iterum martyres aspicit, in habitu et specie Juliani diaconi, qui per idem tempus ad obsequendum in templo ipsorum provectus exstiterat, astantes atque dicentes : Heia ad memoriam sanctorum venientes oremus. Hæc vero ad eum disputabant, probantes B illum, si mutatus esset, et obediens sibi post talem visionem exsisteret. Denique ad pretiosum eorum tumulum convenientes, et sequentem Theodorum secum habentes, cum ante illuminatorium facti fuissent, ubi vivifica Christi posita sunt mysteria, introire hunc et communicare adhortabantur : Ingredere, dicentes, nobiscum, et sancta Christi mysteria percipe. At ille : Non, inquit, non prorsus ingredior ; alterius enim ego opinionis exsisto, et non prædicationis Ecclesiæ ; exspecto autem hodie genitricem, communionis mihi munera deferentem. Sed dimitte me interim, ad eumdem dicebat diaconum, ut quia monumenti cancelli aperti sunt, ingressus oleum candelæ suscipiam. Multi enim ex his qui non communicant, id agunt ; oleum, quod C in sanctorum ardet candela, pro corpore sancto et sanguine Christi omnium nostrum Dei et Salvatoris sumentes, neque quod agunt ut reor scientes, neque læsionis magnitudinem cognoscentes.

Etenim sanctificatum quidem esse, dico et ego, sanctorum candelæ oleum ; sed quid est hoc, ad comparationem ejus qui ipsos sanctos sanctificat ? Et virtutem id contra languores habere confiteor ; sed quid ad collationem Christi, qui est Dei virtus et sapientia ? qui et ipsis quoque martyribus virtutum charismata tribuit. Dico autem et quod est honore dignum, tanquam id quod supra loculum ardet ; sed quid ad æqualitatem ejus, qui sedet D super Cherubim ? Et quid candelæ sanctorum afferimus oleum, potiusquam sanctos ipsos qui candelæ sanctificant oleum ? Omne quippe quod inter creaturas dinumeratur, non solum terrenum, sed et cœleste, sive Throni, sive Principatus, sive Potestates sive Dominationes, sive Virtutes angelicæ, et præter has aliæ, sive ipsi Cherubim et Seraphim, multorum oculorum senarumque alarum animalia, qui cum sint pretiosiores quam multæ creaturæ, Deum idcirco vehere dinoscuntur, vel si qua in invisibilibus alia creatura est Deo manifesta qui fecit, et nobis occulta,

NOTÆ.

(22) Confer hoc egregium de corpore et sanguine Domini, in eucharistia præsentibus, testimonium Sophronii, cum alio in commentario ejusdem liturgico, quem ipsi edidimus ; itemque in mirac. 38.

(23) Viden Sophronium, qui oleo ante sacras reliquias incenso virtutem medicinalem, martyrum scilicet meritis conciliatam, pie tribuit ?

Digitized by Google

amabile arbitratur, et optat servile ducere jugum, et famulari, et dominici Christi Dei nostri corporis membrum vocari, non autem ei comparari, vel æqualitatem, si velut quid pene simile sit, velle aliquatenus applicare ; quod neque si quis esset qui præberet, percipere consensisset. Ilic sensus est hostis antiqui, per quem et ipse rapinam arbitratus esse se æqualem Deo, et sedium similitudinem super nubes prætendens, ab abside cœlesti cum ante fuerit lucifer cecidit, et primos parentes nostros in paradiso seducens pellexit. Iloc autem dicimus non prædictorum errores corrigentes ; quid enim mihi eos qui foris sunt judicare, ut dicit Apostolus ? sed fratres nostros cautos reddentes, ne forte illos hoc sæpius facere contemplantes, cum eis impie agant. Sed ad narrationis residuum veniamus.

A δοῦλον ειναι καὶ λέγεσθαι τοῦ Δεσποτικοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν σώματος· μὴ μὴν αὐτὸ παραβάλλεσθαι, καὶ τὸ ἴσον ἢ παρὰ μικρὸν ἀποφέρεσθαι βούλεσθαι· ὅπερ οὐδέ τις ἦν ὁ παρέχων ἐτύγχανεν λαβεῖν κατεδέξατο. Τοῦτο γὰρ τοῦ ἀρχεκάκου τὸ φρόνημα, δι' οὗ καὶ αὐτὸς τὴν ἰσότητα τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἁρπαγμὸν ἡγησάμενος, καὶ θρόνου ὁμοίωσιν ὑπὲρ νέφη φανταζόμενος τῆς οὐρανίου ἁψίδος, ὁ πρὶν ἑωσφόρος ἐκπέπτωκε· καὶ τοὺς ὄντας ἡμᾶς ἐν παραδείσῳ προπάτορας, εἰς φθορὰν δελεάσας κατέσπασεν. Ταῦτα δὲ λέγομεν, οὐ τὰ τῶν εἰρημένων διορθούμενοι σφάλματα (τί γάρ μοι τοὺς ἔξω κρίνειν, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος;), ἀλλὰ τοὺς ἡμῶν ἀδελφοὺς ἀσφαλιζόμενοι, μήπως αὐτοὺς τοῦτο ποιοῦντας συχνότερον βλέποντες, σὺν αὐτοῖς ἀσεβήσωσιν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ λειπόB μενον ἡμῖν τῆς διηγήσεως ἔλθωμεν.

Audientes ergo martyres, qui quasi Julianus diaconus languenti apparuerunt, quod candelæ suæ oleum vellet accipere, in aditu qui est ante cancellos monumenti, assistunt, et introitum ei prohibebant, in faciem resistentes, et ingredienti velociter occurrentes ; et modo quidem ad sinistram, modo vero in dexteram transeuntes, et per semetipsos introitum obstruentes. Cum autem multos transitus fecissent, ad illuminatorium ei pergere, et Christi sacramenta percipere minus persuaserunt; verum concedebant illi introitum qui ad proprium tumulum deducebat. Quem cum Theodorus pertransisset, ingressusque fores fuisC set, priusquam ad cancellos pervenisset, oleumque sumpsisset, posterius ejus vestimentum comprehendentes, ut ad eos convertatur egerunt; et rursus se cohortabantur audire, et sibi potius quam his qui propriæ præessent hæresi, obedire. Cumque nec sic eum obedientem vidissent, ad sepulcrum progredi diniserunt. Qui conversus, obseratos videt monumenti cancellos, et de cætero non invento qualiter candelæ sumeret oleum, recedebat mœstus et tristis. Porro amatores hominum martyres nequaquam desidia pressi, sed ante illuminatorium perseverantes, iterum exeuntem a monumento rogabant et hortabantur doctrinis et monitis multis utentes. Cumque vidissent hunc tam incurvabilem et parere nolentem, dimiserunt, D hoc horribili jurejurando dicentes : Per Christum Dei et Patris Filium, cunctorum dominatorem et Deum, qui in martyrica militia nostra regnat, et sanitatum nobis gratiam donat, nisi nobis obedias, et nisi ad solam catholicam ipsius Ecclesiam et mysteria sacra quæ in ea celebrantur accedas cum munda et casta conscientia, ita hinc languens abibis sicut et huc venisti, nil a nobis utilitatis adeptus. Et hæc quidem per visum dicta sunt.

Mane autem cum processisset ad monumentum oraturus, sanctorum videt ante monumentum quemdam Paschasium nomine a spiritu maligno vexatum, qui videns Theodorum, grandi voce hæc ad eum affatus es, torvis oculis intuens, et denti-

Ἀκούσαντες γοῦν οἱ μάρτυρες οἱ ὡς Ἰουλιανὸς ὁ διάκονος τῷ νοσοῦντι φαινόμενοι, ὡς τὸ τῆς κανδήλας ἔλαιον βούλεται δέξασθαι, εἰς τὸν βατῆρα τὸν πρὸ τῶν κανκέλλων ὄντα τοῦ μνήματος ἵστανται, καὶ τὴν εἴσοδον αὐτῶν διεκώλυον εἰς ὄψιν γινόμενοι, καὶ εἰσιόντι προτρέχοντες, καὶ ποτὲ μὲν εἰς λαιὰ, ποτὲ δὲ εἰς δεξιὰν μεταβαίνοντες, καὶ τὴν εἴσοδον δι' ἑαυτῶν ἀναφράττοντες. Ὡς δὲ πολλὰς μεταβάσεις ποιήσαντες πρὸς τὸ φωτιστήριον αὐτῶν ἀπελθεῖν καὶ τῶν Χριστοῦ μυστηρίων μεταλαβεῖν οὐκ ἔπεισαν, παρεχώρουν αὐτῷ τὴν ἐπὶ τὴν οἰκείαν σορὸν ἄγουσαν εἴσοδον. Καὶ ταύτην δὲ περάσαντα τὸν Θεόδωρον, καὶ εἰσελθόντα τὸ πρόθυρον, πρὶν ἢ καταλάβοι τὰ κάνκελλα καὶ τὸ ἔλαιον δέξηται, τῶν ὄπισθεν αὐτοῦ λαβόντες ἱμάτιον στραφῆναι πρὸς αὐτοὺς παρεσκεύασαν· καὶ πάλιν αὐτῶν ἀκούειν προέτρεπον, καὶ πείθεσθαι μᾶλλον αὐτοῖς ἢ τοῖς τῆς οἰκείας προεστῶσιν αἱρέσεως. Ὡς δὲ μηδ' οὕτω πειθόμενον ἔβλεπον, προῒέναι πρὸς τὸν τάφον ἀπέλυσαν. Ὁ δὲ στραφεὶς ἠσφαλισμένα βλέπει τὰ τοῦ μνήματος κάνκελλα· καὶ μὴ εὑρὼν λοιπὸν τοῦ τῆς κανδήλας ἐλαίου λαβεῖν, ἀνεχώρει κατηφὴς καὶ λυπούμενος. Οἱ δὲ φιλάνθρωποι μάρτυρες μηδαμῶς ῥᾳθυμήσαντες, ἀλλὰ πρὸ τοῦ φωτιστηρίου προσμείναντες, πάλιν αὐτὸν ἐξιόντα τοῦ μνήματος παρεκάλουν καὶ προὔτρεπον, διδασκαλίᾳ χρώμενοι καὶ πολλαῖς παραινέσεσιν. Ὡς δὲ ἴδον οὕτως ἀκαμπῆ καὶ πεισθῆναι μὴ θέλοντα, τοῦτο μεθ' ὅρκου φρικώδους εἰρηκότες ἀπέλυσαν· Μὰ τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸν, τὸν πάντων Δεσπότην καὶ Θεὸν, τὸν καὶ τῆς μαρτυρικῆς στρατιᾶς βασιλεύοντα, καὶ τὴν χάριν τῶν ἰαμάτων δωρούμενον, εἰ μὴ πεισθείης ἡμῖν, καὶ μόνῃ τῇ καθολικῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς ἱερουργουμένοις ἐν αὐτῇ μυστηρίοις προσέλθῃς μετὰ καθαρᾶς καὶ ἁγνῆς συνειδήσεως, οὕτω; ἐντεῦθεν ἀπελεύσει νοσῶν, ὥσπερ καὶ τάνθάδε κατέλαβες, μηδὲν πρὸς ἡμῶν ὠφελούμενος. Καὶ ταῦτα μὲν κατ' ὄναρ ἐλέχθη τε καὶ γεγένηται.

Πρωΐας δὲ προϊὼν εἰς τὸ μνῆμα τῶν ἁγίων προσεύξασθαι, ὁρᾷ πρὸ τοῦ μνήματός τινα Πασχάσιον τοὔνομα, ὑπὸ πονηροῦ πνεύματος ἐνοχλούμενον· ὃς ἰδὼν τὸ Θεόδωρον, διαπρυσίῳ φωνῇ τάδε πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγξατο, βλοσυρὸν ἐνιδὼν καὶ τοῖς ὀδοῦσι

Digitized by Google

βρυχώμενος, καὶ ὡς ἀπὸ τῶν ἁγίων τοὺς λόγους ποιούμενος, Τὸ τάχος σου τὴν ψυχὴν ἄπελθε, φώτισον, ἐπεὶ μὰ τὴν ἐνθάδε ναίουσαν δύναμιν, ὡς ἦλθες ὧδε τῇ τῆς ποδάγρας μανίᾳ κρατούμενος, οὕτως ἀναχωρεῖς μὴ τυγχάνων ἰάσεως· καὶ ταῦτά σοι λέγειν οἱ ἅγιοί μοι προστάττουσι μάρτυρες. Ὁ δὲ τούτων πρὸς τοῦ δαιμονῶντος πυθόμενος, καὶ φόβῳ ληφθεὶς, λαβὼν δὲ καὶ τῶν κατ' ὄναρ ἀνάμνησιν, διὰ τὸ τῶν ῥημάτων καὶ τῆς ἀπειλῆς παραπλήσιον, εἰσελθὼν εὐθὺς εἰς τὸ φωτιστήριον τῶν Χριστοῦ μυστηρίων μετέλαβε, καὶ τὴν ψυχὴν τῇ μεταλήψει τῶν μυστηρίων ἐφώτισεν. Ἐξ ἐνεργείας δὲ δαίμονος εἰς δεινὴν ῥᾳθυμίαν εἰσπέπτωκεν μετὰ τὴν μετάληψιν, καὶ ἐν τοῖς οἰκείοις ἑαυτὸν ἐμβαλὼν λυπούμενος στρώμασι, θᾶττον ἐκ τῆς λύπης ἀφύπνωσε.

bus frendens, et veluti a sanctis sermones faciens, et affirmans ita juratus : Vade velociter, animam tuam illumina ; nam per virtutem, quæ hic inhabitat, sicut huc venisti insania podagræ detentus, ita recedes sanitatem minime consecutus. Et hæc dicere tibi, sancti mihi præcipiunt martyres. At ille hoc ab eo qui a dæmonio vexabatur audito, timore captus, et accepto etiam sermonum quos in visu audierat commonitorio, propter verborum et minarum similitudinem, ingressus est illuminatorium, et Christi mysteria sumpsit, et animam perceptione mysteriorum illuminavit. Porro ex operatione diaboli post communionem, in diram incidit animi defectionem, et cum tristis in propria se stramenta jactasset, citius ex tristitia obdormivit.

Καὶ πάλιν βλέπει τοὺς μάρτυρας εἰς Ἰουλιανὸν τὸν διάκονον ἑαυτοὺς σχηματίσαντας, καὶ τῆς ἀθυμίας τὴν αἰτίαν αὐτὸν ἐξετάζοντας. Ὁ δὲ, Ὅτι με, φησὶν, οἱ ἅγιοι κοινωνῆσαι κατηνάγκασαν. Οἱ δὲ, Καὶ τοῦτό σε, φασὶν, ἀνιᾷν ἢ λυπῆσαι τὸ σύνολον ὤφειλε; μᾶλλον δὲ καὶ χαίρειν ἔδει σε καὶ ἀγάλλεσθαι, ἐννοοῦντα τῆς οἰκείας ψυχῆς τὴν ὠφέλειαν, καὶ τῆς ἀσθενείας τὴν ἴασιν προσδεχόμενον· πάντως δὲ ὅτι Θεοῦ τοῦτο καθέστηκε βούλευμα, οὗ χωρὶς οὐδὲν οἱ ἅγιοι διαπράττονται. Καὶ τούτοις αὐτὸν τοῖς λόγοις οἱ μάρτυρες ψυχαγωγήσαντες ᾤχοντο. Ὁ δὲ στραφεὶς τῆς μητρὸς ἐμερίμνα τὴν ἄφιξιν, καὶ μάλιστα διάπερ ἔμελλε τῆς οἰκείας αἱρέσεως ἐπιφέρεσθαι λείψανα· ἥτις μετ' οὐ πολὺ τῆς ὥρας ἀφίκετο, μηδὲν τοιοῦτο κομίζουσα, δι' ὧν καὶ τὴν ἄφιξιν ὑπῆρχεν ἀνύσασα, οἰκονομίᾳ μαρτύρων τὴν λήθην φανερῶς ὑπομείνασα. Ὁ δὲ μαθὼν ἥσθη μὲν πρότερον, εἶτα δὲ καὶ πάντα τῇ μητρὶ διηγήσατο, ὅσαπερ εἰς αὐτὸν ἑδράσθη τοῖς μάρτυσιν, καὶ ὡς τῇ Ἐκκλησίᾳ προσδραμεῖν ἐδιάσαντο. Καὶ οὕτω μὲν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσέδραμεν.

Et rursus aspicit martyres in Julianum diaconum sese transfigurantes, et causam mœroris eum interrogantes. Qui ait : Quoniam sancti communicare me coegerunt. At illi, et hoc te, inquiunt, mœstum facere vel tristem omnino debuerat, cum gaudere te potius oporteret, et exsultare intellecto propriæ animæ adjutorio, et infirmitatis exspectato remedio? Certum vero est, quod hæc voluntas sit Dei, sine quo nihil omnimodis operantur. Et his eo verbis martyres consolato, recesserunt. At ille conversus de matris sollicitus erat adventu, ob hæreseos propriæ quas erat allatura reliquias; quæ non post multam veniens horam, nihil ex his propter quæ iter illud transegerat attulit, martyrum dispensatione manifeste oblivionem perpessa. At ille cum cognovisset, prius quidem gavisus est, dein vero cuncta matri narravit quæcunque in se martyres gesserunt, et qualiter Ecclesiæ occurrere se coegerint. Et ille quidem taliter ad Ecclesiam confugit.

Λέξωμεν (24) δὲ λοιπὸν καὶ τὴν ῥῶσιν τοῦ σώματος, δι' ὀλίγου τὸν λόγον ποιούμενοι· Μετ' ὀλίγας τὰς ἡμέρας πάλιν ἐκάθευδε, καὶ παρεστῶτας βλέπει τοὺς μάρτυρας, καὶ συνοδεύειν αὐτοῖς ἐπιτάττοντας· ὁ δὲ, φησὶν [Dam. σφίσι] προθυμότερον εἵπετο· ἤδει γὰρ οὐκ ἀκερδὲς τὸ τοῖς ἁγίοις συνέπεσθαι. Ἐλθόντες οὖν εἴς ναόν τινα τέλειον [Dam. mendose Ἑλλήνων], τῷ μὲν εἴδει φοβερὸν καὶ ὑπέρλαμπρον, τῷ δ' ὕψει τῶν οὐρανῶν αὐτῶν ἐφαπτόμενον· καὶ εἴσω τούτου γενόμενοι, μεγίστην εἰκόνα καὶ θαυμασίαν ἐβλέπομεν· μέσον μὲν τὸν Δεσπότην Χριστὸν γεγραμμένον χρώμασιν ἔχουσαν, Χριστοῦ δὲ τὴν Δέσποιναν ἡμῶν τὴν Θεοτόκον καὶ Ἀειπάρθενον Μαρίαν εὐώνυμον, καὶ δεξιὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος καὶ πρόδρομον, τὸν ἐν κοιλίᾳ σκιρτήμασιν αὐτὸν προμηνύσαντα, ἐπεὶ καὶ λαλῶν ἔνδον [Synod. et Dam. ἔνδον ὢν] οὐκ ἠκούετο, καί τινας τοῦ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν ἐνδόξου χο-

Nos autem jam corporis sanitatem dicemus, sermonem compendio facientes. Post paucos dies iterum dormiebat, et iterum aspicit martyres astantes, et secum comitari præcipientes, qui ut ferebat alacrius sequebatur ; noverat enim quod non sine lucro cum martyribus esset comitaturus. Venientes ad templum quoddam perfectum, specie quidem terribile, atque præfulgidum, altitudine vero ad cœlos pertingens ; et hoc penetrantes, maximam imaginem et admirabilem videbamus, quæ in medio quidem sui Dominum Christum coloribus habebat depictum, sinistrorsum vero matrem ipsius, Dominam videlicet nostram Dei genitricem semperque virginem Mariam : porro dextrorsum Joannem ejusdem Salvatoris baptistam et præcursorem, qui ex utero exsultationibus eum prænuntiavit ; nam et loquens, cum intus esset, non audiretur ; necnon et quosdam de apostolorum et

NOTÆ.

(24) Sequentem narrationem referunt ex sancto nominatim Sophronio synodus secunda Nicæna act. 4 ed. Florent. t. XIII, col. 57; itemque S. Joannes Damascenus in tertia oratione *De imaginibus*.

Digitized by Google

prophetarum glorioso choro, martyricoque collegio cum quibus erant etiam ipsi martyres Cyrus scilicet et Joannes, qui ante imaginem stantes Domino procidebant, genua flectentes, et capita in terram curvantes, atque pro curatione juvenis intercedentes. Verba præterea intercessionis hæc erant : Domine clementissime, jubes ut demus huic sanitatem? Cum autem multoties supra terram adorantes supplicationis verba misissent, Christusque Dominus non annueret, ab intercessione cessantes tristes ac deficientes ad me adveniunt, non admodum procul ab imagine stantem ; et appropinquantes : Vides, inquiunt, quomodo Dominus non vult dare tibi sanitatem? sed nil anxieris; profecto enim et erga te, sicut etiam erga omnes, benignitatem suam ostendet. Et cum parum discessissent, id est quasi dimidiæ horæ spatio, iterum abeuntes deprecabantur, et rursus inefficaces ut ferebant redeunt, et tristes sicut prius Domino de sanitate tribuenda nihil jubente. Et eadem mihi venientes iterum dicunt.

A ροῦ, καὶ τῆς μαρτυρικῆς ὁμηγύρεως· μεθ' ὧν ἐτύγχανον καὶ αὐτοὶ Κῦρος καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες, οἱ πρὸ τῆς εἰκόνος ἱστάμενοι, τῷ Δεσπότῃ προσέπιπτον, γόνατα [Synod. τὰ γόνατα] κάμπτοντες, καὶ τὰς κεφαλὰς εἰς ἔδαφος φέροντες, καὶ περὶ τῆς τοῦ νέου θεραπείας πρεσβεύοντες. Ταῦτα δὲ ἦν τῆς πρεσβείας τὰ ῥήματα· Δέσποτα φιλάνθρωπε, κελεύεις δῶμεν καὶ τούτῳ τὴν ἴασιν; Ὡς δὲ πολλάκις εἰς γῆν προσκυνήσαντες, καὶ τοὺς τῆς ἱκετείας λόγους ἐκπέμψαντες, καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς οὐκ ἐπένευε, τοῦ πρεσβεύειν παυσάμενοι, κατηφεῖς καὶ ὀλίγωροι πρὸς ἐμὲ, φησὶ, παραγίνονται, οὐ πολὺ μακρὰν τῆς εἰκόνος ἱστάμενον· καὶ πλησίον γενόμενοι, Ὁρᾷς, φασὶν, ὡς ὁ Δεσπότης οὐ βούλεταί σοι δοθῆναι [Dam. δοῦναι] τὴν ἴασιν; Ἀλλὰ μηδὲν ἀθυμήσῃς· πάντως
B γὰρ καὶ πρὸς σὲ ὡς καὶ πρὸς πάντας χρηστεύσεται. Καὶ διαστάντες ὡσεὶ μικρὸν ἡμιώριον, πάλιν ἀπελθόντες ἐδέοντο, καὶ πάλιν ἄπρακτοι, φησὶν, ἀνακάμπτουσιν κατηφεῖς [Dam. addit καὶ ὀλίγωροι] ὡς καὶ πρότερον, τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ μὴ κελεύοντος· καὶ τὰ αὐτά [Dam. ταῦτά] μοι πάλιν ἐλθόντες εἰρήκασιν.

Tertio sane pergentes : Confide, dicunt ; nunc enim gratiam profecto suscipimus ; sed et tu sicut nos vides supplicantes, nobiscum veniens Dominum deprecare. Et tertio ad imaginem venientes, prioribus modis utebantur et verbis. Et cum hora multa deprecarentur, et deorsum jacentes, Jubes, Domine, tantum clamarent? Christus visceribus motis, tanquam misericors annuit, et Date illi ex icona dicebat. Et surgentes a terra martyres, primo quidem gratias agebant Christo Deo nostro, eo quod deprecationem eorum exaudierit, deinde vero gaudentes et exsultantes : En, inquiunt ad me, gratiam Deus donavit : ingredere Alexandriam, et in magno Tetrapylo dormi jejunus, et pauxillo ex oleo candelæ, quæ sursum ante Salvatoris imaginem ardet, in ampulla modica sumpto, iterum nihil gustans, huc confestim regredere, et pedibus hoc inunctis, donum sanitatis habebis.

Τὸ τρίτον δὲ πορευόμενοι, Θάρσει [Dam. Θάῤῥει], λέγουσιν· νῦν γὰρ πάντως τὴν χάριν λαμβάνομεν· ἀλλὰ καὶ σὺ ὥσπερ ἡμᾶς ὁρᾷς ἱκετεύοντας, σὺν ἡμῖν ἐλθὼν τὸν Δεσπότην ἱκέτευε. Καὶ πρὸς τὴν εἰκόνα τὸ τρίτον γενόμενοι, τοῖς προλαβοῦσι τρόποις ἐχρῶντο καὶ ῥήμασι· καὶ ὡς ὥραν πολλὴν ἐδεήθησαν, καὶ κάτω κείμενοι, τὸ, Κελεύεις, Δέσποτα, μόνον ἀν-
C έκραζον, τότε [cod. καὶ] ὁ Χριστὸς σπλαγχνισθεὶς ὡς οἰκτείρμων ἐπένευσε, καὶ, Δότε αὐτῷ, πρὸς [Synod. mendose πρὸ] τῆς εἰκόνος ἐφθέγξατο. Καὶ χαμόθεν ἀναστάντες οἱ μάρτυρες, πρῶτον μὲν εὐχαρίστουν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὡς τῆς δεήσεως αὐτῶν ἐπακούσαντι [cod. ὑπακ.]· ἔπειτα δὲ χαίροντες καὶ γαννύμενοι [cod. ἀγανν.], Ἰδοὺ, φασὶν πρὸς ἐμὲ, ὁ Θεὸς τὴν χάριν ἐδωρήσατο. Εἴσελθε γοῦν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ τετραπύλῳ νῆστις καθεύδησον, καὶ μικρὸν τοῦ τῆς κανδήλας ἐλαίου τῆς ἄνω πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος εἰκόνος ἁπτομένης λαβὼν εἰς ληκύθιον, πάλιν ἄγευστος τὰ ἐνθάδε κατάλαβε, καὶ τούτῳ τοὺς πόδας ἀλειψάμενος, τῆς ὑγείας ἕξεις τὸ δώρημα.

At ille post somnium Alexandriam venit, et in Tetrapylo dormiens, maximum videt draconem a pedibus exeuntem, et rursus post exitum super se
D redeuntem, sed subito martyres apparentes introitum prohibuerunt, et virga caput draconis conquassaverunt ; ipsique præceperunt confidenter agere, et non jam pedum infirmitatem vel manuum expavescere. Ipse autem post dormitionem surgens, candelæ oleum sumit, et ad sanctorum properat templum ; ad quod cum venisset, manus ut jussus fuerat, et pedes inunxit, et continuo languorem deposuit, incolumitatem resumpsit. Meruit cum delectabili sanitate etiam dona, quæ si

Ὁ δὲ μετὰ τὸν ὄνειρον εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἔρχεται, καὶ ἐν τῷ τετραπύλῳ κοιμώμενος, ὁρᾷ παμμεγεθέστατον δράκοντα τῶν ποδῶν ἐξερπύζοντα· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἔξοδον πρὸς αὐτὸν ἀνακάμπτοντα. Ἀλλ' ἄφνω φανέντες οἱ μάρτυρες, τὴν εἴσοδον διεκώλυσαν, καὶ ῥάβδῳ τὴν κεφαλὴν μὲν τοῦ δράκοντος ἔθλασαν, αὐτῷ δὲ θαρσεῖν διετάξαντο, καὶ μηκέτι ὀῆσαι τοῖν ποδοῖν ἢ ταῖν χεροῖν τὴν ἀσθένειαν. Αὐτὸς δὲ ἀναστὰς μετὰ κοίμησιν, τῆς κανδήλας λαμβάνει τὸ ἔλαιον, καὶ πρὸς τὸ τῶν ἁγίων ἔρχεται τέμενος· ἔνθα γενόμενος, ὡς ἐθεσπίσθη, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ἠλείψατο, καὶ παραχρῆμα τὴν νόσον ἀπέθετο, καὶ τὴν ῥῶσιν ἀπέλαβεν. Ἠξιώθη δὲ μετὰ τῆς καλλίστης

NOTÆ.

(25). Synod. ἀνέλαβε. sequitur autem in synodo dictum Tarasii patriarchæ Cpolitani, qui ex dictis argumentum ac jus desumit retinendi in templis monumenta pictorum et reliquarum artium. Subsequitur Thomæ monachi testimonium quod illa adhuc imago in Tetrapylo Alexandriæ conservaretur, quodque omnigenæ per eam sanarentur infirmitates.

Digitized by Google

καὶ ἡδίστης ἰάσεως, καὶ ὧν αὐτῷ πεισθέντι δωρεῶν ἐπηγγείλαντο· ὑπὲρ ὧν ἁπάντων εὐχαριστῶν δουλεύει σπουδαίως τοῖς μάρτυσιν· οὓς καὶ ἡμεῖς ἀνυμνήσαντες ἐπ' ἄλλην αὐτῶν θαυματουργίαν μετέλθωμεν.

A sibi paruisset, illi spoponderant. Pro quibus omnibus gratias agens, servit studiose martyribus; quos et nos hymnis efferentes, ad aliud eorum opus mirabile procedamus.

ΛΖ'. *Περὶ Ἰωάννου τοῦ ὑποδιακόνου λευκώματα ἐν ἀμφοτέροις ἐσχηκότος τοῖς ὄμμασιν.*

Ἐπειδὴ Θεοδώρου τὴν νόσον γεγράφαμεν, καὶ τὴν εἰς ἐκκλησίαν βιαίαν καὶ ἀκούσιον εἴσοδον, καὶ τὴν εἰς ὑπηρέτας Θεοῦ τρισόλβιον πρόοδον, φέρε καὶ Ἰωάννην αὐτῷ συνυφάνωμεν, τὸν ὁμοίως καὶ αὐτὸν κοινωνικὸν ἐξ ἀκουσίου γενόμενον, καὶ τῆς κοινωνίας μισθὸν τὴν ῥῶσιν δρεψάμενον, καὶ πάλιν ἀδελφὸν κατὰ βαθμὸν ἱερατικὸν χρηματίζοντα. Ἰωάννης οὖν οὗτος, ἡ τῆς παρούσης γραφῆς ἀφορμή τε καὶ πρόφασις ἐκ Κυνῶ μὲν τῆς Αἰγυπτίας ὥρμητο πόλεως· B ἐν ἀμφοτέραις δὲ ταῖς κόραις ἔσχε λευκώματα, καὶ τούτων τὸ φῶς ταῖς τῶν λευκωμάτων εἰσβολαῖς ὑπεχώρησεν, ὡς μὴ δυνάμενον κόρας ὀφθαλμῶν συνοικεῖν τοῖς λευκώμασιν· ποία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ὡς καὶ Παῦλος ὁ θεσπέσιος εἴρηκεν· οὔτε γὰρ τὸ φῶς ἐν κοινωνίᾳ μένειν τοῦ σκότους ἀνέχεται, οὔτε τὸ σκότος σύνοικον τὸ φῶς παραδέξασθαι δύναται, ἀλλ' ἐναντίαν τὴν φύσιν ἐν ἅπασιν ἔχοντα, ἐναντίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν κέκτηται· ὥστε τοὺς ἔχοντας, ἢ τὸ σκότος μὴ βλέπειν, ἢ τὸ φῶς μὴ σκοτίζεσθαι.

XXXVII. *De Joanne subdiacono qui albugines in ambobus oculis habuit.*

Quoniam Theodori sospitatem resumptam, et violentum ac non voluntarium ad ecclesiam introitum, et opimum ad ministros Dei accessum descripsimus, age nunc et Joannem cum illo texere procuremus, qui et ipse similiter communicator spontaneus de non spontaneo factus est, communionisque mercedem sanitatem adeptus est, et rursus frater, per sacros gradus provectus, appellari promeruit. Hic ergo Joannes qui præsentis scripturæ fomes est et occasio, de Cyno Ægyptiaca civitate exstitit oriundus: in utrisque autem pupillis habebat albugines, et harum lumen præ albuginum recessit immissionibus, cum profecto non possent pupillæ oculorum simul cum albuginibus habitare. Quæ enim est communicatio luci ad tenebras? sicut et Paulus dixit egregius. Neque enim aut lumen in communione manere patitur tenebrarum, aut tenebræ cohabitatricem possunt admittere lucem; sed sicut contrariam habent naturam in cunctis, sic et contrariam possident operationem; ita ut qui habet, vel tenebras non videat, vel lumen non obtenebrescat.

Ἰωάννης οὖν ἔχων τοῦ σκότους τὰ αἴτια, τοῦ φωτὸς ἀπετύγχανεν, καὶ τούτου σκοτισθεὶς ἐχωρίζετο, καὶ σκοτισθεὶς τὸ παράπαν οὐκ ἔβλεπεν· ἐν νόσῳ γὰρ τῶν ὀμμάτων γενόμενος, καὶ φωτὸς στερηθείς, ὡς προείρηται, ἐπὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἤγετο, ἑτέρων ὀφθαλμοῖς ποδηγούμενος· ἐνιαυτοῦ δὲ ἑνὸς διιππεύσαντος, τῆς τῶν ἁγίων ἀρωγῆς ἠξιοῦντο καὶ χάριτος. Οὕτω δὲ τῶν ἁγίων γέγονεν ἡ ἐπίσκεψις· Ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ὁ Ἰωάννης ἐκάθευδεν, καὶ καθεύδων, ἑαυτὸν ἑστῶτα πρὸ τοῦ τῶν ἁγίων ἔβλεπε μνήματος, καὶ περὶ τῆς τῶν ὀμμάτων ἐδέετο ῥώσεως· καὶ τοῦτο ποιῶν τοὺς ἁγίους ἐδόκει θεάσασθαι ἔμπροσθεν τῆς οἰκείας σοροῦ ἐν πρεσβυτέρων καθημένους μορφαῖς τε καὶ σχήμασιν· οἳ τῶν θρόνων ἀναστάντες, καὶ τῆς χειρὸς τὸν Ἰωάννην λαβόμενοι ἐπὶ τὸ θεῖον θυσιαστήριον ἤγαγον· καὶ τούτῳ αὐτὸν παραστήσαντες, ἄρτον αὐτῷ προσένεμον ἅγιον ζωοποιὸν Χριστοῦ σῶμα γενόμενον (26)· καὶ μετὰ τὴν τούτου μετάληψιν, ἀπὸ τῆς μυστικῆς πάλιν τραπέζης λαβόντες ποτήριον, θείου πεπληρωμένον ἐπότιζον γάλακτος· ᾧ τάχα καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ποτίζειν τοὺς ἐν Χριστῷ νηπιάζοντας ἔγραφε. Μεθ' ἃ τὸν Ἰωάννην ἀπέλυον τοιοῖσδε αὐτὸν περιφράξαντες ῥήμασιν· Ἰδοὺ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τὴν ὁδόν, ὦ νεανία, κατέμαθες. Τὸ λοιπὸν οὖν ἐνθάδε τῶν μυστηρίων Χριστοῦ μετελάμβανε· Θεοδοσίου γὰρ καὶ Σευήρου ὁ Ἰωάννης ὑπῆρχεν ὁμόδοξος, καὶ τούτων τοῦ δόγματος ὑποδιακόνου τάξιν κεκλήρωτο.

C Joannes ergo habens tenebrarum causas, lumine frustrabatur, et ab hoc sequestratus tenebras patiebatur, et obtenebratus penitus non videbat. Itaque oculorum visu privatus, et sicut dictum est luce fraudatus, ad Cyrum et Joannem martyres ducebatur, aliorum oculis ductus. Porro cum unus præterisset annus, sanctorum opem et gratiam meruit. Taliter autem sanctorum facta est visitatio. Supra stratum Joannes dormiebat, et dormiens ante sanctorum se intuebatur monumentum stantem, et de sanitate visus deprecantem; et hoc faciens, putabat sanctos videre ante proprium tumulum in presbyterorum formis et habitu; qui de sedibus assurgentes et manu Joannem apprehendentes, ad divinum altare duxerunt, et illum huic D sistentes, panem ei sanctum præbuerunt, vivificum Christi corpus effectum: et post hujus communionem, rursus a mystica mensa sumpto calice divino lacte repleto potaverunt, quemadmodum et Paulus apostolus hos, qui in Christo parvuli erant, potasse se scripsit. Post quæ Joannem dimiserunt; præterea talibus eum circumsæpientes verbis: Ecce aiunt veræ vitæ viam, o adolescens, didicisti. De cætero hic Christi ergo sume mysteria; Theodosii quippe atque Severi Joannes erat iste sectator, et horum dogmatis subdiaconi sortitus est ordinem.

NOTÆ.

(26) Rursus testimonium pro pane eucharistico in corpus Christi converso.

Digitized by Google

Hæc in somnis is qui cæcus interim habebatur intuitus, somnum quidem abjecit, mysticam vero instructionem, quæ per somnium facta fuerat stabilivit, divinam hanc arbitratus, et corporalium oculorum, si consummata foret, donaturam obtutum. Unde consurgens, sacramentis ubi jussus est, protinus communicavit, omni sua priore traditione deposita, et ecclesiæ animabus utili prædicatione recepta. Et hoc gesto, sicut fuerat jussus, tertianus lumen visibus contemplatus est, animæ illuminationem e vestigio subsecutus, et factus est sicut natus est, et erat quasi nunquam aliquando languidos habuerit corporis oculos.

Verum cum in his esset, et clare prorsus videret, ille qui bonorum est interemptor, invidit, privareque duplici sanctorum munere festinabat. Et privabat, sicut volebat; sed rursus apparentes salvatores salvarunt, et osoris boni consilium subverterunt. Joannis enim patre mortuo, qui Theodorus dicebatur, et diaconus ejusdem erat hæreseos, veniunt quidam illius secundum genus propinqui, et domum ei reverti suadent, diaconum pro patre facere pollicentes. Et sumpto juvene, mandatum sanctorum penitus oblivioni tradente, pergebant. Cum autem hi qui Joannem tulerant, Cyno appropinquassent, et uno tantummodo signo a civitate ipsa distarent, veniunt martyres et palam faciem Joannis percutiunt alapa, et lumen adimunt quod dederant, et tenebris induunt quas abstulerant. In hoc autem Joannes malum deveniens, cognovit causam; et cognita, se pœnituit, et repœnitens indulgentiam consecutus est, et veniam consecutus correptus est, et correptus denuo lumen recepit, et recepto lumine servivit martyribus, et serviens receptione dignus efficitur liberali, et hac dignus effectus in clerum profecit ecclesiæ. Accepta vero benigna tunc alapa, et cæcus sicut prius effectus, iterum reversus est, et desideratæ civitatis abnegavit introitum; sanctorum compassionem et quod conversum suscepturi et curaturi essent ad salutem corripientes, non nesciens.

Denique cum nocte illa dormiret, videt; imo quoniam non videbat, audiebat; cito revertere, et placare curato martyres indignatos, quos dispensantis templum Christodori scilicet illius mirabilis insinuabat vocabulo. Veraciter autem et sic erat somnium, hoc forte sanctis per divinam dispositionem operantibus, quia sine Christodori, ait, præceptione recessit: unde venientem Joannem neque videre, neque his qui in templo erant infirmis connumerare voluit, sed in venerabili templi sacrario jacebat, ubi omnes hospites jacebant; loco alio, propter languentium qui illic inerat populum, non reperto. Interea cum Joannes in hoc tribus diebus jacuisset, et locum infirmantis sicut intimatum est non accepisset, gratifica hoc martyrum dispensante virtute, post tres illos dies cum dormiret, diaconum videt in loco ambonis stantem, et

Ταῦτα καθ' ὕπνους ὁ τέως τυφλὸς θεασάμενος, τὸν μὲν ὕπνον ἀπέβαλε, τὴν δὲ καθ' ὕπνον ἐνεστήριξε μύησιν, θείαν αὐτὴν ὑπολαβών, καὶ τὴν τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν εἰ τελεσθείη χαριουμένην ἀνάβλεψιν. Ὅθεν ἀναστὰς τῶν μυστηρίων εὐθέως ἔνθα προσετάχθη μετέλαβε, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προτέραν παράδοσιν ἀποθέμενος, καὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας ψυχωφελὲς ἀσπασάμενος κήρυγμα· καὶ τοῦτο πεπραχὼς ὡς τεθέπιστο, τριταῖος τὸ φῶς τοῖς ὄμμασιν ἔβλεπεν, τῷ φωτισμῷ τῆς ψυχῆς κατὰ πόδας ἑπόμενον, καὶ γέγονεν ὡς γεγένητο, καὶ ἦν ὡς οὐ νοσήσας ποτὲ τὰ τοῦ σώματος ὄμματα.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὄντι καὶ λαμπρότατα βλέποντι, ὁ τῶν καλῶν ἀναιρέτης ἐφθόνησεν, ἀποστερεῖν τε τοῦ διττοῦ τῶν ἁγίων δωρήματος ἔσπευδεν. Καὶ δὴ ἐστέρησεν ὡς ἐβούλετο· ἀλλὰ πάλιν φανέντες οἱ σωτῆρες διέσωσαν, καὶ τὴν τοῦ μισοκάλου βουλὴν κατεστρέψαντο. Τοῦ γὰρ Ἰωάννου Πατρὸς τελευτήσαντος (Θεόδωρος οὗτος ἐλέγετο καὶ διάκονος τῆς λεχθείσης ὑπῆρχεν αἱρέσεως), ἀφικνοῦνταί τινες τῶν πρὸς γένος αὐτῷ πλησιαζόντων, καὶ ἀναστρέφειν οἴκαδε πείθουσιν, διάκονον ποιεῖν ἀντὶ τοῦ Πατρὸς ὑποσχόμενοι. Καὶ δὴ λαβόντες τὸν νέον ἀπῆσαν, τῆς τῶν ἁγίων ἐντολῆς παντελῶς ἐκλαθόμενον. Ὡς δὲ πλησίον τῆς Κυνῶ τὸν Ἰωάννην οἱ λαβόντες γεγόνασιν, καὶ σημεῖον ἓν καὶ μόνον ἀπεῖχον τῆς πόλεως, καταλαβόντες οἱ μάρτυρες ὀφθαλμοφανῶς Ἰωάννου τὰς ὄψεις ῥαπίζουσιν, καὶ τὸ φῶς ἀφαιροῦνται ὅπερ δεδώκασιν, καὶ τὸ σκότος ἐνδύουσιν ὅπερ ἀφελόντες ἐτύγχανον. Ἐν τούτῳ δὲ κακοῦ Ἰωάννης γενόμενος, ἔγνω τὸ αἴτιον, καὶ γνοὺς μετενόησεν, καὶ μεταγνοὺς ἔτυχε συγχωρήσεως, καὶ συγγνώμης τυχὼν διωρθώσατο, καὶ διορθωσάμενος πάλιν ἀνέβλεψεν, καὶ ἀναβλέψας δουλεύει τοῖς μάρτυσι, δουλεύων ἀποδοχῆς ἠξιώθη φιλόφρονος, καὶ ταύτης ἀξιωθεὶς εἰς τὸν τῆς ἐκκλησίας κλῆρον προέκοψε· τότε δὲ λαβὼν τὸ φιλάνθρωπον ῥάπισμα, καὶ τυφλὸς ὡς τὸ πρῶτον γενόμενος, πάλιν ὑπέστρεφε καὶ τῆς ποθουμένης πόλεως ἀπηρνεῖτο τὴν εἴσοδον, τῶν ἁγίων εἰδὼς τὴν συμπάθειαν, καὶ ὡς ἐπιστρέφοντα δέξονται καὶ θεραπεύσουσιν πρὸς σωτηρίαν παιδεύσαντες.

Ἀμέλει κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα κοιμώμενος ἔβλεπε, μᾶλλον δὲ ἐπεὶ μὴ ἔβλεπεν, ἤκουσεν· Θᾶττον ὑπόστρεφον, καὶ θεράπευε τεθυμωμένους τοὺς μάρτυρας τούτου; τοὺς τοῦ οἰκονομοῦντος τὸ τέμενος, Χριστόδωρος ἦν ὁ θαυμάσιος, δηλώσας ὀνόματι. Ἀληθὲς δὲ καὶ οὕτως ἦν τὸ ἐνύπνιον, τοῦτο τάχα τῶν ἁγίων κατὰ θείαν ἐργασαμένων διοίκησιν· ὅτι χωρὶς τῆς Χριστοδώρου, φησὶν, ἐπιτροπῆς ἀνεχώρησεν· ὅθεν ἐλθόντα τὸν Ἰωάννην οὔτε ἰδεῖν οὔτε τοῖς ἀνὰ τὸν σηκὸν ἀσθενοῦσιν [συντάττεσθαι] τεθέληκεν, ἀλλ' ἐν τῷ σεπτῷ τοῦ τεμένους ἱερατείῳ κατέκειτο, ἔνθα καὶ πάντες οἱ ξενιζόμενοι μένουσιν, τόπον ἕτερον διὰ τὸν ἐνόντα τῶν νοσούντων λεὼν μὴ εὑρίσκοντες. Ἐν τούτῳ γοῦν Ἰωάννης ἡμέρας τρεῖς κατακείμενος, καὶ τόπον ἀσθενοῦντος οὐ λαβών, ὡς δεδήλωται, τῆς τῶν μαρτύρων τοῦτο διοικουμένης χαριεστάτης δυνάμεως, μετὰ τὰς τρεῖς ὡς ἐκάθευδε, διάκονον ὁρᾷ κατὰ τόπον ἑστῶτα

Digitized by Google

τοῦ ἄμβωνος, καὶ τῶν σεπτῶν Εὐαγγελίων τὰς βίβλους βαστάζοντα, καὶ μεγαλοφώνως εὐαγγελιζόμενον. Τοῦτο δὲ ἦν ὅπερ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου ὁ φανεὶς ἀνεγίνωσκεν, ἡ τοῦ Σωτῆρος πρὸς Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν διὰ τῶν οἰκείων μαθητῶν ἐρωτήσαντα, « Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν, » ἀπόκρισις. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· « Πορευθέντες ἀπαγγείλατε τῷ Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε · τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, χωλοὶ περιπατοῦσιν, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν. »

Τούτων ἀκροατὴς τῶν ῥημάτων Ἰωάννης καθ' ὕπνους γενόμενος, εὐθέως ἀνίσταται σὺν τῷ ὕπνῳ τὴν τύφλωσιν ἀποθέμενος · ἀναβλέψας γὰρ τοῖς τοῦ σώματος ὄμμασιν, τὸ φέγγος ὁρᾷ νεωστὶ τοῦ ἡλίου γενόμενον (ὄρθρος γὰρ ἦν) · καὶ τότε μετὰ τὴν τῆς νυκτὸς ἀναχώρησιν, ἡλιακαῖς ἀκτῖσιν ὁ ἀνὴρ ἐλευκαίνετο, ὅτε καὶ Ἰωάννης τῆς σωτηρίου φωνῆς λεγούσης ἀκροασάμενος, « Τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, ἀθρόως ἀνέβλεψε, πίστει προφωτισθεὶς τὴν ψυχὴν καὶ φωτεινὰ προσκτησάμενος ταύτης τὰ ὄμματα · οὐδέπω δὲ τελείαν τὴν ῥῶσιν ὡς τὸ πρῶτον ἐδέξατο, ἀλλὰ μόνον φέρων ἐν τοῖς ὄμμασι τῆς τοιαύτης ἀγνωμοσύνης τὸν ὠφέλιμον ἔλεγχον, ἵνα τοῦτον ἄλλοι θεώμενοι, ἑαυτῶν ἀσφαλέστεροι γίγνοιντο. Ἡμεῖς δὲ καὶ ταύτης τῆς παντωφελοῦς παιδεύσεως ἕνεκα τοῖς ὕμνοις ὑμνήσαντες, ἄλλης αὐτῶν παιδευτικῆς θαυματουργίας ἁψώμεθα.

A sanctorum Evangeliorum librum bajulantem, voceqüe magna evangelizantem; hoc autem erat ex Evangelio secundum Matthæum, quod is qui aperuerat recitabat, Salvatoris ad Joannem Baptistam, per proprios discipulos interrogantem: « Tu es qui venturus es, an alium exspectamus, » responsio. « Et respondens Joannes dixit illis : Euntes renuntiate Joanni quæ auditis et videtis : cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, et surdi audiunt. »

Horum auditor verborum Joannes per somnium factus, mox exsurgit, cum somno cæcitate deposita : receptis enim corporis visibus, splendorem videt solis noviter ortum, mane quippe erat, et tunc post noctis recessum, solaribus radiis acr albescere videbatur, quando et Joannes dicentem B salutarem vocem audiens quia cæci vident, illico visum resumpsit antea fide illuminatus secundum animam, et prius illuminatis hujus possessis optutibus. Verumtamen nunquam perfectam sicut ante sanitatem recepit, sed manet in oculis portans hujusmodi ruptæ fidei utilem correptionem, ut hunc alii videntes sese cautiores efficerent. Porro nos etiam propter hanc utilem per omnia correptionem, sanctos laudibus honorantes, aliam ipsorum disciplinalem miraculi operationem tangamus.

ΛΗ'. *Περὶ Στεφάνου ὡσαύτως ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐσχηκότος λευκώματα.*

Ἠκέτω μετὰ τοῦτον τὸν Ἰωάννην ὁ Στέφανος, καὶ διαδεχέσθω τὸν Κυνοπολίτην ὁ Νικιώτης τῷ γράμματι, προσαύξων τῶν ἁγίων τὸν ἔπαινον, καὶ προσθήκη τῆς αὐτῶν εὐφημίας γιγνόμενος. Ἐνόσει μὲν καὶ αὐτὸς, κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων λευκώματα, καὶ τῆς τοῦ προλαβόντος ὑπῆρχεν αἱρέσεως · ὧν πολλὴν ποιούμενος πρόνοιαν ὡς φωτὸς γλυκυτάτου παθόντων τὴν στέρησιν, τῇδε κἀκεῖσε διέθεεν, εὑρεῖν ἐπιποθῶν ὅ πρώην ἀπώλεσεν. Πῶς δὲ τοῦτον οἱ θεσπέσιοι καὶ φιλάνθρωποι μάρτυρες θεραπεύουσιν ἀκουσώμεθα · ἔτι δὲ τούτων τὸν ζῆλον τὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς θαυμάσωμεν πίστεως, καὶ τὴν δεδομένην αὐτοῖς τῶν ἰαμάτων ὑμνήσωμεν δύναμιν. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπὶ μῆνας τέσσαρας ἐλθόντα τὸν Στέφανον ἀνεπίσκεπτον εἴασαν, διὰ τούτου τὴν δυσκατάθετον αὐτοῦ γνώμην μαλάσσοντες, καὶ πραότερόν πως πρὸς παραδοχὴν τοῦ βελτίονος ἐργαζόμενοι. Εἶτα μετὰ τὸν ῥηθέντα καιρὸν ἐπισκέπτονται, καὶ ἀξιοῦσι τῆς ῥώσεως, ἐπισκέψει μιᾷ πρὸς τὴν τηλικαύτην νόσον ἀρκέσαντες.

Τοιούτῳ δὲ τρόπῳ καθεύδοντι φαίνονται. Ἐν τῷ ἱερατείῳ τοῦ τεμένους ἐστήκεσαν, σχῆμα μοναστοῦ περικείμενοι, καὶ τὸν Στέφανον ἔξω τυγχάνοντα ὡς εἰς αὐτοὺς ἐλθεῖν ἐκάλουν τοῖς νεύμασιν · καὶ εἰς τὴν ἱερατικὴν αὐλὴν εἰσπηδήσαντι, εὐλογίαν αὐτῷ (ἄρτος ἦν καθαρὸς σταυρὸν ἐντετυπωμένον ἔχων) παρείχοντο. Ὁ δὲ τὴν δοθεῖσαν εὐλογίαν δεξάμενος, ἄκων εἰς τοὔδαφος εἶασε φέρεσθαι, ἣν αὖθις Κῦρος ὁ δεδωκὼς ἀνελόμενος εἰς χεῖρας ἐδίδου τοῦ νέου, οὗ τῆς παλάμης ἐξέπεσεν · καὶ πάλιν πεσοῦσαν τὸ

XXXVIII. *De Stephano similiter in oculis habente albugines.*

Veniat post hunc Stephanus, et succedat Cynopolitæ in hoc scripto niciotes, sanctorum laudationem augmentans, et quædam bonæ ipsorum famæ additio factus. Languebat enim et ipse, in oculis habens albugines, et illius qui præcessit erat hæreseos; quorum, quia dulcissimi luminis fuerant passi privationem, multam jure fecit provisionem ; et ideo hac illacque discurrebat, invenire desiderans quod ante perdiderat. Qualiter autem hunc egregii martyres et amatores hominum curent, audiamus; quinimo zelum horum miremur, quo pro fide orthodoxa flagrant, datamque illis sanitatum laudemus virtutem. Denique primo quidem per menses quatuor venientem Stephanum sine visitatione deseruerunt, per hoc immutabilem ejus mentem mollificantes, et mitiorem quodammodo ad receptionem meliorationis operantes. Dein post prædictum tempus visitant, et dignum faciunt sanitate, una visitatione ad tantum languorem contenti.

Tali autem modo dormienti manifestantur. In sacrario templi stabant, habitu induti monastico, et Stephanum, qui foris erat, ad se venire nutibus invitabant, et in hieraticam aulam insilienti benedictionem præbebant, quæ mundus panis erat crucem habens expressam. At ille datam benedictionem suscipiens, sine voluntate in pavimentum ferri permisit, quam iterum Cyrus auferens tradidit. Cum vero iterum et tertio cecidisset, receptam iterum tertio tradidit, gemens quodammodo

Digitized by Google

et hujusmodi voce ad infirmum effatus : Vere, frater, valde multum desideravi templo te adhærentem, et audire : Amen, amen, Domine, dicentem. At ille intelligens quod de mysteriorum Christi perceptione diceret; tunc enim hanc sacerdotibus, dum vivificum et salutare corpus et sanguinem Dei distribuunt, allocutionem respondentes edicimus, testimonium voce propria perhibentes ac profitentes quod verum sit, et vere dicatur quod ab illis nobis in spiritualem escam, et in remissionem peccatorum tribuitur; per singulos dominicos dies hanc se immortalem escam sumere promittebat. Sed sanctus manifestius faciens audienti, vere, inquit, nec semel huc veniens communicasti, quod nisi gesseris, nec nos tibi quid necessariorum conferre poterimus.

Οὕτως, φησὶν, οὐδ' ἅπαξ ἐνθάδε μολὼν ἐκοινώνησας· δυνάμεθα.

Surgens autem a somno Stephanus, ad communionem confugit Ecclesiæ, hujusque mysteria sequentem reperit visum. Hinc et his qui huic ministrabant de ecclesiasticis Salvatoris ovibus factus est, insaniam esse manifestam, quanquam barbarus esset, cogitans, contra Deum et sanctos Ecclesiamque catholicam et orthodoxam fidem pugnare. Sed ille qui omnibus invidet bonis, et in hos qui salvantur livoris facibus inardescit, donum dimidium abstulit, licet totum auferre volens minime potuisset. Post sanitatem quippe animæ ac corporis, receptumque utriusque oculi visum, cum adhuc in sanctorum basilica moraretur, minister interrogabat Stephanum : Ecce, ait, o domine, hic sanctorum obedientes jussis, communicatores catholicæ facti sumus Ecclesiæ; cum autem ad civitatem nostram auxiliante Deo pervenerimus in horum putas jussionibus permanebimus? an iterum ad pristina repedabimus? Ille vero ad eum respondit : Dum sumus, inquiens, hic, quæ videntur martyribus peragamus; cum autem hinc abierimus, propria dogmata sicut antea retinebimus, et fidem quam nobis patres nostri tradiderunt.

Et hæc quidem solis interim intentionibus dicebantur; opus autem verbis nondum tale copulabatur; ultio divina sermonibus æque ut operibus auditis, quasi agentem, dicentem insectabatur. Nox enim post solis occasum et illius diei veniens terminus, his qui supra terram erant requiem concedebat, hominibus scilicet, aliis quodammodo ferens somnum, et clamore vocitans lumen, cum nec ipsa profecto vane ab omnium Factore sit facta : qua et Stephano tanquam ingrato martyres apparent, et ingratitudinis eum pœnas luere cogunt, balneis hunc uti præcipientes, quibus sicut jussus est uteus, ita male tractatus est, ut nocte ac die plurimum vigilaret, et cum multis doloribus, quia insomnem ducebat vitam ploraret, quod in passione sensuum eos qui patiuntur adducere novit. Sed

δεύτερον, πάλιν ὁ Κύριος ἐπιδέδωκεν ἀνελόμενος, Ὡς δὲ πάλιν τὸ τρίτον παρέπεσεν, πάλιν ἐκ τρίτου λαβὼν ἐπιδέδωκεν, οἰμώξας τρόπον τινὰ, καὶ τοιαύτην φωνὴν πρὸς τὸν ἀσθενοῦντα φθεγξάμενος· Ὄντως, ἀδελφὲ, πάνυ πολὺ προσεπόθησα τῷ νεῷ σοῦ προσπελάσαντος, τοῦ ἀκοῦσαί σου τὸ, Ἀμὴν, ἀμὴν, Κύριε, λέγοντος. Ὁ δὲ συνεὶς ὡς τῆς τῶν μυστηρίων Χριστοῦ μεταλήψεως ἕνεκεν εἴρηκεν (τότε γὰρ τοῦτο τοῖς ἱερεῦσιν τὸ ζωοποιὸν καὶ σωτήριον σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ διανέμουσι πρόσφθεγμα λέγομεν, μαρτυροῦντες οἰκείᾳ φωνῇ καὶ συντιθέμενοι, ὡς ἀληθὲς καὶ ἔστι τε καὶ λέγεται, τὸ πρὸς ἐκείνων εἰς τροφὴν ἡμῖν πνευματικὴν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν παρεχόμενον, καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ταύτης μεταλαμβάνειν τῆς ἀθανάτου τροφῆς ἀπεκρίνατο. Ἀλλ' ὁ ἅγιος φανερώτερον ποιῶν τῷ ἀκούοντι τὸ λεγόμενον, ὅπερ εἰ μὴ δράσῃς, τί τῶν ἀναγκαίων ὀνῆσαι οὐ

Ἀναστὰς δὲ τῶν ὕπνων ὁ Στέφανος, τῇ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας κοινωνίᾳ προσέδραμεν, καὶ τοῖς ταύτης μυστηρίοις ἑπομένην τὴν ἀνάβλεψιν εὗρισκεν. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ τούτῳ διακονούμενος, τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Σωτῆρος προβάτων ἐγίνετο, μανίαν εἶναι σαφῆ, καίτοι βάρβαρος ὤν, λογισάμενος, τὸ πρὸς Θεὸν καὶ ἁγίους, Ἐκκλησίαν τε καθολικὴν καὶ πίστιν ὀρθόδοξον μάχεσθαι· ἀλλ' ὁ πᾶσιν ἀεὶ τοῖς χρηστοῖς διαφθονούμενος, καὶ τούτους σωζομένους ἐβάσκανεν, καὶ τὸ δῶρον ἐξ ἡμισείας ἀφείλετο· εἰ καὶ τὸ πᾶν ἀφελέσθαι βουληθεὶς οὐ δεδύνηται, τοὺς μάρτυρας εὑρὼν ὑπασπιστὰς τοῦ δωρήματος. Μετὰ γὰρ τὴν ῥῶσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ τῶν ἑκατέρων ὀφθαλμῶν τὴν ἀνάβλεψιν, ἔτι κατὰ τὸν σηκὸν διατρίβοντες, ὁ διακονούμενος ἠρώτα τὸν Στέφανον· Ἰδοὺ, φησὶν, ἐνθάδε, ὦ κύριε, ταῖς τῶν ἁγίων πεισθέντες κελεύσεσιν, κοινωνικοὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας γεγόναμεν· τὴν ἐνεγκαμένην δὲ σὺν Θεῷ καταλαμβάνοντες ἐμμένωμεν ἄρα ταῖς τούτων κελεύσεσιν, ἢ πρὸς τὸ πρώην πάλιν χωρήσωμεν; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, ὡς Ἐνταῦθα μὲν ὄντες τὰ δοκοῦντα δρῶμεν τοῖς μάρτυσιν, ἀπιόντες δὲ τῶν ἐντεῦθεν, τῶν οἰκείων πάλιν δογμάτων ὡς τὸ πρὶν ἀνθεξώμεθα, καὶ πίστεως ἧς ἡμῖν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐνεχείρισαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν μόναις τέως ἐλέγετο ταῖς ἐντεύξεσιν· ἔργον δὲ τοῖς λόγοις οὔπω τοιόνδε συνήπτετο· καὶ δίκη τῶν λόγων ὥσπερ ἔργων ἀκούσασα, ὡς πεπραχότα τὸν εἰρηκότα μετήρχετο. Νὺξ γὰρ μετὰ τὰς ἡλίου δυσμὰς κἀκείνης τῆς ἡμέρας ἐλθοῦσα τὸ πέρας τοῖς ἐπὶ γῆς ἐβράβευσε τὴν ἀνάπαυσιν ἀνθρώποις, δηλονότι ὕπνον αὐτὴ ταῖς πτέρυξι φέρουσα, καὶ βοῶσα σαφῶς ὡς οὐ μάτην οὐδ' αὐτὴ τῷ πάντων ποιητῇ πεπλαστούργηται· καθ' ἣν καὶ οἱ μάρτυρες Στεφάνῳ ὡς ἀγνώμονι φαίνονται, καὶ τῆς ἀχαριστίας αὐτὸν τὰς δίκας εἰσπράττοντα, λουτροῖς αὐτὸν ἐπιτρέψαντες χρήσασθαι· οἷς ὡς ἐκελεύσθη χρησάμενος, οὕτω διετέθη κακῶς, ὡς πολλὰ γρηγορῆσαι νυχθήμερα, καὶ τὴν πολλὴν ἀϋπνίαν σὺν ταῖς ὀδύναις ὀδύρεσθαι, εἰς πάθος φρενῶν φέρειν εἰδυῖαν τοὺς πάσχοντας. Ἀλλ' αὐτὴ μὲν μαστίξασα ὡς δέον ἦν

Digitized by Google

τὸν ἀγνώμονα, φιλανθρωπίᾳ μαρτύρων ἐπαύσατο· ἡ τύφλωσις δὲ πάλιν αὐτὸν ἡ παλαιὰ διεδέξατο, γλώττης ὄλισθον καὶ δυσσεβὲς διανοίας κολάζουσα γέννημα· καὶ ταῦτα πάσχων ἀξίως ὁ ἄθλιος, ἠγνόει κακῶς τῆς βασάνου τὸ αἴτιον.

A ipsa quidem misericordia martyrum, quæ sicut conveniens erat verberabat ingratum, quievit; cæcitas autem ei vetus subrogata est, linguæ lubricum, et impium mentis puniens genimen. Et dum hæc pateretur, infelix, ignorabat mali causam tormenti.

Ἀλλ' οἱ Χριστομίμητοι μάρτυρες ὑπερβαλλόντως ὄντες φιλάνθρωποι, καὶ σωθῆναι πάντας ἀνθρώπους ἐθέλοντες, καὶ ἐλθεῖν εἰς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, ὡς ἂν ἐπιγνοίη, καὶ ἐπιγνοὺς μεταγνώσει, καὶ μεταγνοὺς σωθείη, τούτῳ δεικνύουσι δι' ὁράματος, καὶ φανέντες ἐν ἄρχοντος εἴδει τε καὶ τάξει τοῦ τὴν Νικίου πόλιν ἰθύνοντος, τῆς πρὸς Κῦρον, φησίν, καὶ Ἰωάννην περὶ κοινωνίας γενομένης αὐτῷ συγκαταθέσεως ὠνείδιζον τὴν παράβασιν, καὶ στέργειν αὐτὸν τὰς πρὸς αὐτοὺς συνθήκας ἐκέλευον· καὶ τοῦτον ἠπείλουν εἰ πρὸς ἄλλην ἴδοι παράτρωσιν. Ὁ δὲ ὡς ἔγνω τῆς βλάβης τὸ αἴτιον, ἀναστὰς ἐπωμόσατο μηκέτι μὴ λόγῳ μὴ ἔργῳ τοιοῦτό τι διαπράξασθαι, καὶ τῶν προλαβόντων συγγνώμην ἠξίωσε.

B Sed martyres cum excellenter sint Dei æmulatores, et hominum amatores, salvarique omnes homines, et venire ad veritatis cognitionem velint, ut agnosceret, et agnoscens pœniteret, et pœnitens salvaretur, hoc ostendunt per somnium. Apparent enim in specie ac ordine principis Niciopolim moderantis, exprobrantes quasi ad Cyrum et Joannem de communione factæ conventionis prævarications, et stabilire illum factas ad se sponsiones jubebant, et minabantur, si ad alium ultra declinasset errorem. At ille cum læsionis cognovisset causam, surgens jurejurando juravit ulterius se non verbo, non opere hujusmodi quid acturum, et præcedentium veniam postulavit.

Οἱ δὲ θεσπέσιοι μάρτυρες ὡς ἴδον ἀραρότως συνθέμενον, καὶ σθένει παντὶ τὰς πρὸς αὐτοὺς περὶ πίστεως συνθήκας φυλάττειν σπουδάζοντα, πάλιν αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐφάνησαν τῷ θυσιαστηρίῳ Χριστοῦ παριστάμενοι, καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσφέροντες, ἧς αὐτῷ καὶ μετέδωκαν προσενέγκαντες· καὶ μεταλαβόντι πάλιν αὐτῷ τὴν τοῦ Σωτῆρος Νύμφην τὴν Ἐκκλησίαν ὑπέδειξαν ἐν λαμπροῖς ἐσθήμασιν ἀπαστράπτουσαν, καὶ κόσμον ἔχουσαν ἔνθεον καὶ κάλλος ἀνείκαστον ἀνθρωπίνῃ φωνῇ μὴ λεχθῆναι δυνάμενον. Ἧτις ἐλθοῦσα πρὸς τὸ σεπτὸν θυσιαστήριον, πάλιν καὶ αὐτὴ τῶν ἐπικειμένων Χριστοῦ μυστηρίων τῷ Στεφάνῳ λαβοῦσα μετέδωκεν· καὶ τοῖς ἁγίοις εἰρηκόσιν, Ἀρκεῖ αὐτὸ δοθὲν πρὸς τελείωσιν, τοιούτοις ἀπεκρίνατο ῥήμασιν· Βούλομαι περιττεύειν αὐτὸν τοῖς θείοις δωρήμασιν, καὶ τοῦτο πλεῖον τῶν δεδομένων κομίσασθαι· ἐγὼ γὰρ αὐτὸν ἐδεξάμην νῦν φωτιζόμενον, καὶ υἱὸς ἐμὸς ἀπὸ τοῦ παρόντος κεκλήσεται.

C Cum autem egregii martyres hunc vidissent firmiter pollicentem, et virtute omni factas ad se de fide sponsiones custodire festinantem, iterum illi in somnis apparuerunt altari Christi assistentes, et incruentum sacrificium offerentes, de quo ei et impertiti sunt dum offerrent. Cuique communicanti rursus Salvatoris Sponsam, Ecclesiam scilicet ostenderunt, claris vestibus rutilantem, divinumque ornatum habentem atque inæstimabilem pulchritudinem, quæ humana voce dici non poterat; quæ ad venerabile veniens altare, iterum et ipsa proposita Christi sumpta mysteria Stephano præbuit; et dicentibus sanctis sufficere illi quod ad perfectionem fuerat attributum, hujuscemodi verbum respondit: Volo eum divinis muneribus abundare, et hoc plus his quæ data sunt asportare. Ego enim nunc eum dum illuminaretur suscepi, et filius meus a tempore præsenti vocabitur.

Καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς μάρτυρας λέξασα, σταυρὸν χρύσεον λίθοις διαυγέσιν καὶ τιμίοις λάμποντα ἀπὸ τοῦ τραχήλου τοῦ νέου περὶ τὸ στῆθος ἠώρησεν, τοῦτον φύλακα τοῦ δοθέντος αὐτῷ παρασχοῦσα φωτίσματος· ὅτι ἔξω προελθόντα τοῦ ἱεροῦ τόπου τὸν Στέφανον, μετὰ τὴν τῆς μυσταγωγίας ἐκείνης ἀπόλυσιν, Αἰγύπτιός τις δυσειδὴς ἅμα καὶ βέβηλος, ἐκδύειν ἠβούλετο τῆς ἐκκλησίας ἔξω γενόμενον, καὶ πολὺ μαχησάμενος οὐ δεδύνηται· ἀλλὰ καὶ νικηθείς, εἰς βόθυνόν τινα δυσκατάληπτον πέπτωκε, σταυροῦ δηλονότι τοῦ τῆς νίκης δοτῆρος καὶ φύλακος τὸν οἰκεῖον προσκυνητὴν πάλιν ῥωννύοντος, καὶ νίκην κατὰ τοῦ σκότους παρέχοντος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆς νίκης ὁ Στέφανος καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ σκότος ἀπέθετο, καὶ τῆς ὑγείας ἀπήλαυσε, καὶ τὸ φῶς ὡς τὸ πρὶν ἐθεάσατο, σερίῳ ὀπῷ πρὸς θεραπείαν χρησάμενος· τούτων γὰρ ἐκχυματίζεσθαι τὸν ὀπὸν οἱ μάρτυρες δι' ὁραμάτων ἐκέλευσαν. Καὶ ἐπὶ τούτῳ δὲ πάλιν τοὺς σωμάτων καὶ ψυχῶν ἰατροὺς ἀνυμνήσαντες,

D Et his ad martyres dictis, crucem auream fulgidis pretiosisque lapidibus coruscantem a collo juvenis circa pectus suspendit, hanc observatricem illuminationis quæ illi data fuerat præstans; quia cum a sacro loco post illam mysticæ celebrationis solutionem Stephanus processisset, Ægyptius quidam fœdus, atque pollutus, volebat eum exuere, cum extra ecclesiam foret inventus, et multum causatus, nihil prævaluit, sed et victus in foveam quamdam vix comprehensibilem cecidit, cruce videlicet victoriæ datrice et observatrice, proprium adoratorem ad luctationem roborante, et victoriam contra tenebras tribuente. Paulo post victoriam, Stephanus et tenebras oculorum abjecit, et sanitate potitus est, et lumen sicut antea vidit, intybarum succo ad curationem usus; ex his enim elicere succum martyres in somnis jusserunt. Et in hoc iterum corporum et animarum medicis collaudatis, et super hos Christo,

Digitized by Google

qui per eos operatus est sanitatem, ad aliam sanitatem et alterius relationem miraculi gradiamur.

καὶ πρό γε τούτων Χριστὸν τὸν δι' αὐτῶν ἐνεργοῦντα τὴν ἴασιν, πρὸς ἄλλην ἴασιν καὶ ἑτέρου διήγησιν θαύματος ἴωμεν.

XXXIX. *De Petro paralytico.*

Quoniam in utrisque miraculis et prodigiis quæ præcesserunt, et enarrationibus quæ a nobis antea dictæ sunt, Cyri atque Joannis sanctorum martyrum de fide sententia claruit, et quod catholicæ prædicationem Ecclesiæ colant, hujusque communionem amplectantur, per sanitatem eorum qui modo commemorati sunt patet, dignum arbitror esse Petri quoque memoriam facere, quem egregii martyres cum sectæ priorum esset, ad sanctissimæ venire communionem Ecclesiæ coegerunt; quamvis hoc non in exemplum tribuatur, sed ob utilitatem prævaricatorum ecclesiæ concedatur, ut isti secundum illud eloquium in ore duorum vel trium testium omnis verbi statum cognoscentes, nunc quoque veritatem ediscant, et propriis dimissis hæresibus, ad Salvatoris accedant ecclesiam, typum sanctorum sequentes, et ab eis Christum discentes. Propterea enim et eos qui adhuc superstites sunt, et aerem istum visibilem spirant adducimus, ut si nobis non credunt dicentibus, illos interrogent, et ab eis veritatem ediscant. Sufficient quippe nobis ad omnem rectitudinis certitudinem, præstantes favorem martyres, et vacillantes circa pietatis cognitionem in camo et freno circumferentes. Sed ad propositum veniamus, et hoc iterum operibus ipsis etiam nunc ostendamus. Porro principium hujus narrationis istinc faciamus.

ΛΘ. *Περὶ Πέτρου τοῦ παρέτου.*

Ἐπειδήπερ ἐν ἀμφω τοῖς προλαβοῦσι θαύμασί τε καὶ τέρασι καὶ τοῖς πρὸ τούτων λεχθεῖσιν ἡμῖν διηγήμασιν ἡ περὶ πίστεως γνώμη Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν ἁγίων μαρτύρων δεδήλωται, καὶ ὡς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τὸ κήρυγμα σέβουσιν, καὶ τὴν ταύτης κοινωνίαν ἀσπάζονται, διὰ τῆς ἰάσεως τῶν μνημονευθέντων ἀρτίως γιγνώσκονται, ἄξιον, οἶμαι, καθέστηκε καὶ Πέτρου μνήμην ποιήσασθαι, ὃν οἱ θεσπέσιοι μάρτυρες τῆς τῶν πρὸ αὐτοῦ δόξης ὑπάρχοντα πρὸς τὴν τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας ἐλθεῖν κοινωνίαν ἠνάγκασαν. Καὶ εἰ μὴ σκοπὸν τοῦτο ποιούμεθα, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἀποστατούντων τῆς Ἐκκλησίας ὠφέλειαν, ἵν' οὕτως κατὰ τὸ λόγιον ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων παντὸς ῥήματος τὴν στάσιν γινώσκοντες, καὶ νῦν μεταμάθωσιν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰς οἰκείας αἱρέσεις ἐάσαντες, τῇ τοῦ Σωτῆρος Ἐκκλησίᾳ προσέλθωσιν, τῷ σκοπῷ τῶν ἁγίων ἑπόμενοι, καὶ πρὸς αὐτῶν τὸ χρηστὸν διδασκόμενοι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοὺς ἔτι κατὰ τὸν βίον ὑπάρχοντας καὶ τὸν ἀέρα τοῦτον τὸν ὁρώμενον πνέοντας φέρομεν, ἵνα εἴπερ ἡμῖν ἀπιστήσωσιν λέγουσιν, ἐκείνους αὐτοὺς ἐρωτήσωσιν, καὶ παρ' αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν μάθωσιν. Ἀρκέσουσι γὰρ ἡμῖν πρὸς πᾶσαν ὀρθότητος πίστωσιν συνηγοροῦντες οἱ μάρτυρες, καὶ τοὺς σκάζοντας πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ μεταφέροντες· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν, καὶ τοῦτο πάλιν δι' ἔργων καὶ νῦν αὐτῶν ἐπιδείξωμεν· τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς τούτου διηγήσεως ἐνθένδε ποιήσωμεν.

Heraclide prædio Petrus erat, quod stadiis quatuordecim a sanctorum templo distabat, et dissolutionis habebat languorem ex magna infirmitate generatum, nolentem recipere terminum nisi Petri mortem vidisset, et una cum eo monumentum appropinquasset. Verum ad Cyrum et Joannem martyres, ac per eos ad Ecclesiam catholicam, et fidem orthodoxam veniens, ante mortem languorem deposuit, et ante monumentum exitiosam paralysin; veritate namque nihil est fortius sicut Zorobabel ostendit prudentia, quæ cœlestibus confirmatur prædicationibus, et Ecclesiam servat semper insuperabilem, portis scilicet nequaquam inclinatam inferni, quæ sunt hæreses odio Christum habentes, et inferni faucibus ministrantes, cunctosque lapsos hujus utero facile transmittentes.

Huic enim dormienti fide ferventissimi martyres assistentes, mansuete simul et leniter disputant. Vis enim, asserebant, sanitate perfrui et incolumitate, et hanc pessimam omnium infirmitatem effugere? At ille prompte interrogatione accepta labiis dixit, et capite hoc innuens indicavit, manibus vero motis sicut poterat modum supplicationis monstrabat. Martyres autem cum vidissent eum ad sanitatem anhelare, hujusmodi ei optionem præten-

Ἡρακλείου τοῦ κτήματος ὁ Πέτρος ἐτύγχανεν, ὃ σταδίοις δέκα καὶ τέτρασι τοῦ νεὼ τῶν ἁγίων διέστηκεν· καὶ πάρεσιν εἶχε τὸ νόσημα ἐκ μεγάλης ἀσθενείας γενόμενον, εἰ μὴ Πέτρου θεάσοιτο θάνατον, καὶ σὺν αὐτῷ πελάσει τῷ μνήματι. Ἀλλ' εἰς Κῦρον ἐλθὼν καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας, καὶ δι' αὐτῶν εἰς Ἐκκλησίαν καθολικὴν καὶ πίστιν ὀρθόδοξον πρὸ θανάτου τὴν νόσον ἀπέβαλεν, καὶ πρὸ μνήματος τὴν ὀλέθριον πάρεσιν· ἀληθείας γὰρ οὐδὲν ἰσχυρότερον, ὡς ἡ τοῦ Ζοροβάβελ δείκνυσι φρόνησις, τῆς τοῖς οὐρανίοις κρατυνομένης κηρύγμασι, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀεὶ τηρούσης ἀήττητον, καὶ πύλαις ᾅδου μηδαμῶς ὑποκλινουσαν, αἵτινες αἱρέσεις εἰσὶν αἱ μισόχριστοι, τῇ τοῦ ᾅδου διακονούμεναι φάρυγγι, καὶ πάντως εὐμαρῶς τοὺς ἐμπίπτοντας τῇ τούτου γαστρὶ παραπέμπουσαι.

Τούτῳ γὰρ οἱ τῇ πίστει θερμότατοι μάρτυρες παραστάντες καθεύδοντι, πράως ὁμοῦ καὶ προσηνῶς διαλέγονται. Βούλει γάρ, ἔφασκον, τῆς ὑγείας ἀπολαῦσαι καὶ ῥώσεως, καὶ ταύτην φυγεῖν τὴν κακίστην πάντων ἀσθένειαν; Ὁ δὲ προθύμως προσηκάμενος τὴν ἐρώτησιν, Ναί, τοῖς χείλεσιν εἴρηκεν, καὶ τῇ κεφαλῇ τοῦτο νεύσας ἐμήνυσεν· χεῖρας δὲ κινῶν ὡς ἠδύνατο, τὸν τῆς ἱκετείας τρόπον ἐδείκνυεν. Οἱ δὲ μάρτυρες ὡς εἶδον αὐτὸν πρὸς τὴν ῥῶσιν

Digitized by Google

φλεγόμενον, τοιαύτην αὐτῷ προτείνουσι (27) λητὴν [*imo* Ἰσραηλιτικὸν] λεὼν οἱ τούτων γονεῖς καὶ πρόπατορες· ὅθεν ὁ Πέτρος μηδὲ τυχεῖν ἔφησε βούλεσθαι ῥώσεως, μηδὲ τῆς συνόδου γενέσθαι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συναχθείσης ὁμόδοξος. Οἱ δὲ θεσπέσιοι ταῦτα λέγοντι προσηπείλησαν, καὶ ὡς οὐκ ἄλλως σωθήσεται φήσαντες ἀνεχώρησαν, τὰς ἀλγηδόνας αὐτῷ διυπνίσαντες, ἃς ἦσαν αὐτοὶ κατευνάσαντες. Ὁ δὲ ταύταις δεινῶς αἰκιζόμενος πάλιν ἀρωγοὺς ἐκάλει τοὺς μάρτυρας· ἀλλὰ πάλιν ἐλθόντες, καὶ τὰ πρῶτα προτείναντες, ἀπράκτους ἀπέλυσεν. Οὐ μόνον δὲ δὶς καὶ τρὶς ἢ τετράκις τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλὰ πολλάκις αὐτοὺς καλῶν εἰς βοήθειαν, καὶ δι' οἴκτου αὐτῷ πολὺν ὑπακούοντας, καὶ τὰ αὐτὰ ποιεῖν ἐπιτρέποντας, ὡς οὐκ ἐλθόντας ἀπέλυεν, μὴ βουλόμενος αὐτοῖς ὑπείκειν καὶ πείθεσθαι. Δυσμετάθετον γὰρ ἔθνος Αἰγύπτιοι (28), καὶ ὃ ποιεῖν ἅπαξ θεσπίσουσιν, εἴτε καλὸν εἴτε χηρεύει τοῦ κρείττονος, οὐ ῥᾳδίως μεθειᾶσιν· καὶ οὗτοι μὲν τοιοῦτοι τυγχάνουσιν ἅπαντες. Πέτρος δὲ τῆς ὀδύνης ὑπερβολῇ τιμωρούμενος, καὶ φέρειν ἔτι τῶν βασάνων οὐχ οἷός τε ὢν τὴν δριμύτητα, μόλις δὲ καὶ οὕτω πεισθεὶς τοῖς τῶν ἁγίων κελεύσμασι, τούτους τὸ τελευταῖον ἐκάλεσεν, ἵνα πάλιν οἰκτείραντες ἔλθωσι, καὶ τὰς ὀδύνας διώξωσιν, καὶ τὴν ῥῶσιν χαρίσωνται· καὶ παντὸς οὗ δ' ἂν ἐθέλωσί τε καὶ λέξωσιν, τούτου πληρωτὴν ἑαυτὸν ὁρίζων ἑκούσιον. Οἱ δὲ συμπαθεῖς ὄντες καὶ φιλάνθρωποι μάρτυρες, καὶ τότε καλοῦντος ἀφίκοντο, καὶ τὰ αὐτὰ ποιεῖν διετάττοντο, καὶ κοινωνὸν αὐτὸν ἔχειν τῆς πίστεως, εἰ πεισθείη καὶ ποιήσει, διώμνυντο. Τούτῳ γὰρ ἔτι διστάζοντι περὶ τὴν τῶν μυστηρίων μετάληψιν, Οὐκ ἀρκεῖ πιστεύειν, ἐφθέγξαντο, ὡς ἡμεῖς, ὦ Πέτρε, πιστεύομεν, καὶ ἡμῖν ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ συντάττεσθαι; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς πάλιν λέγειν ἐτόλμησεν· Τί γὰρ καὶ ὑμεῖς, ὦ τοῦ Χριστοῦ μεγάλοι θεράποντες, ὡς ἡ ἐν Χαλκηδόνι πιστεύετε σύνοδος; Οἱ δὲ κατὰ ταύτην φρονεῖν τὴν τῶν ἱερῶν ὁσίαν πληθὺν ὡμολόγησαν· καὶ οὕτω πιστεύειν ὡς ἡ ἐν Χαλκηδόνι πεπίστευκε σύνοδος· καὶ ταύτην ἔλεγον πίστιν ὀρθὴν καὶ θεόπνευστον κήρυγμα, ἣν ἡ λεχθεῖσα σύνοδος ὥρισε.

Ταῦτα λέξαντες οἱ θεσπέσιοι, καὶ δι' ὅρκων αὐτὰ βεβαιώσαντες, καὶ τὸν Πέτρον ἤδη προπεισθέντα τοῖς βασάνοις δράσαντες, τῷ δοκεῖν ἀνεχώρησαν τοῦ τεμένους αὐτῶν οὐκ εἰργόμενοι. Ὁ δὲ πρωΐας τὸ μακάριον ἐπλήρωσε πρόσταγμα, καὶ μισθὸν εὐσεβείας τὴν

dentes, si vis, aiunt, a languore liberari, surgens pretiosum Jordanem ingredere (hoc enim nomine Alexandrini sacri baptismatis piscinam significant (29), eo quod Christus Dominus noster ad purgationem nostri sit in Jordane flumine baptizatus) manibusque ibidem lotis, mysteria Christi quæ illic sunt accipe, manuum ostendentes figura, corporis Christi ac sanguinis vivificam ac beatam perceptionem. Qui hocaudito, malam propositionem esse ait, synodoque maledixit Chalcedonensi, quamvis liquido sciret hujus auctores. Odium quippe multum Ægyptii ex irrationabilitate ac barbarico sensu contra sanctum hoc feruntur concilium (30), quemadmodum quondam adversus Israeliticum populum, horum parentes ac genitores. Unde Petrus neque sanitatem velle se impetrare dixit, neque synodi quæ Chalcedone collecta est, fieri consentaneum. Illi autem egregii martyres hæc dicenti minati sunt; et quod non aliter esset salvandus assevérantes, recesserunt, dolores ei excitantes quos pridem sedaverant; qui atrociter his verberatus, iterum adjutores asciscere martyres procurabat, sed iterum venientes et prima prætendentes, inefficaces dimisit; non autem bis et ter aut quater hoc fecit, sed multoties eos vocans in adjutorium, qui cum propter multam miserationem exaudirent, et eadem facere præciperent, quasi non venissent, nihil veritus dimittebat, nolens eis subdi vel obedire; natio enim Ægyptiorum vix mutatur, et quod facere semel decreverit, sive sit bonum, sive sit meliori deterius, difficilius immutatur; et isti quidem tales sunt universi.

Petrus autem doloribus nimium cruciatus, et sufferre ultra tormentorum non valens acredinem, sicque tandem sanctorum jussionibus parens, hos novissime invitavit, quo rursus miserti venirent, et dolores pellerent, et sanitatem donarent, et pro certo definiens se quidquid vellent et dicerent, voluntarie completurum. Ast compatientissimi revera et amatores hominum martyres, etiam tunc illo vocante veniebant, et eadem facere præcipiebant, communicatoremque se fidei hunc jurabant, si acquiesceret, et jussa perficeret, habituros. Hunc ergo cum adhuc circa sacramentorum perceptionem dubitaret, Non tibi sufficit credere percontabantur, sicut nos credimus, o Petre, et nobiscum in ratione fidei computari? Ille vero ad eos iterum dicere præsumebat, nunquidnam et vos, o magni famuli Christi, sicut Chalcedonensis creditis synodus? At illi secundum hanc sapere sanctam multitudinem sacerdotum confessi sunt, et ita credere sicut Chalcedonense concilium credidit astruebant, et hanc esse fidem rectam et prædicationem divinitus inspiratam, quam prædicta synodus definierit, asserebant.

Hæc cum egregii dixissent, et jurejurando ea firmassent, Petrumque jam credulum tormentis patrassent, ut putatum est, recesserunt a templo sue exclusi nullatenus. At ille, beato completo mane præcepto, mercede pietatis incolumitate potitus est,

NOTÆ.

(27) Quid in codicis Græci lacuna sit perditum, demonstrat Latinus textus.

(28) Ægyptii quippe sunt Dioscori et Severi asseclæ, quorum hominum contra concilium Chalcedonense notæ sunt ira et impietas.

(29) Reapse et in priscis ecclesiarum Rom. musivis spectatur fluvius cum inscriptione *Jordanes*, quo lustralem baptismi aquam significari, nemo antiquarius non dicit.

(30) Gens Ægyptiorum propositi tenax.

Digitized by Google

et permansit fidem custodiens, quam sibi martyres tradiderunt, et mercedem quæ auferri non posset habuit a recta fide minime recidendam, sed cum hac exsistentem et manentem, atque separationem illius nullatenus admittentem : sed neque præcedentibus similia patitur, neque fide vel sospitate privatur, ut iterum sicut ingratus corripiatur, et flagellatus meliora sectetur, sed est fidelis, immutabilis, indeficientis sanitatis vindemians botryones. Et Petrus quidem taliter communicator Ecclesiæ factus est, et filius lucis appellatus est.

Mennas autem Christodori sanctorum dispensatoris notarius, cum Alexandrinus exsisteret, et ejusdem hæreseos, manifeste flagellatus communicavit. Hic enim sanctos dormiens ad honorabile sacrarium et mysticam cœlestemque mensam pergentes, quasi ad sancta percepturos sacramenta, videbat ; qui conversi et sequentem minime contemplantes, ad eum se vertunt, et retentis præ manibus virgis, indefesse hunc et fortiter flagellabant, causam tormentorum manifestantes. Dicebant enim : Quamobrem pergentes nos ad communionis perceptionem intuens, non pariter cucurristi ? Igitur si in domo vis permanere nostra, nostras sequere sanctiones ; et unde nos Dominica esca fruimur, illinc et ipse communica, digitorum extensionibus sacram mensam monstrantes.

Sed cum neque multa spondentes flagella ei persuasissent, verissime minitantes dimiserunt, facturum penitus se quod jussum fuerat pollicentem. Qui conversus doloribus astringebatur, tanquam vere percussus livorem habebat, voluntati martyrum testimonium perhibentem ; unde surgens statim communicavit, doloresque tormentorum deposuit, et veræ fidei gratia illuminatus anima, benignos de cætero sanctos possedit. Porro volentes aliorum quoque mentionem plurimorum facere, qui martyricis communicavere præceptis, fideique didicere veritatem, solis quæ dicta sunt sumus contenti, ut nemo nos suspicetur fidei tantum causa, sanctorum scripsisse miracula. Hic ergo et de Petro ac Menna notario, narrationem terminantes, et sanctos hymnis solitis efferentes, ad aliam divinitus inspiratam relationem veniamus.

XL. *De Joanne Mnematita sanctorum qui renum patiebatur dolorem.*

Non inconveniens, ut arbitror, est, Joannem etiam huic commendare scripturæ qui mnematites nuncupabatur, eo quod monumento præesset curationis sanctorum ; mnema quippe monumentum interpretatur ; qui tam Christodoro quam dispensationi ministrabat sanctorum, quoniam cum de Petro Ægyptio referebamus Mennam etiam notarium apposuimus, licet martyribus ministrantium personas fides et genera miraculorum in eos patratorum nos ab invicem separare cogerint, dum colligere illas vellemus et studeremus.

ρῶσιν ἐδρέψατο, καὶ φυλάττων τὴν πίστιν διέμεινεν, ἣν οἱ μάρτυρες αὐτῷ δέδωκαν, καὶ τὸν μισθὸν ἀναφαίρετον ἔσχηκε τῆς ὀρθῆς οὐ τεμνόμενον πίστεως, ἀλλὰ ταύτῃ συνόντα καὶ μένοντα, καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῆς οὐ δεχόμενον· οὐδὲ πάσχει τοῖς προλαβοῦσι τὰ ὅμοια, οὐδὲ πίστεως στερεῖται καὶ ῥώσεως, καὶ πάλιν ὡς ἀγνώμων παιδεύεται καὶ μαστιγούμενος, μεταποιεῖται τὰ κρείττονα, ἀλλ' ἔστι πιστὸς ἀμετάθετος, ἀδιαλείπτως τρυγῶν τῆς ὑγείας τοὺς βότρυας. Καὶ Πέτρος μὲν οὕτω κοινωνικὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο, καὶ τέκνον φωτός.

Μηνᾶς δὲ ὁ Χριστοδώρου τοῦ τῶν ἁγίων οἰκονόμου νοτάριος, Ἀλεξανδρεὺς ὢν καὶ τῆς αὐτῆς ὑπάρχων αἱρέσεως, φανερῶς μαστιχθεὶς ἐκοινώνησεν. Οὗτος γὰρ τοὺς ἁγίους κοιμώμενος, ἐπὶ τὸ τίμιον ἱερατεῖον, καὶ τὴν μυστικὴν καὶ οὐράνιον τράπεζαν, ὡς εἰς μυστηρίων ἁγίων ἀπιόντας μετάληψιν ἔβλεπεν. οἱ στραφέντες καὶ μὴ ἑπόμενον αὐτὸν θεωρήσαντες, πρὸς αὐτὸν ὑποστρέφουσι, καὶ ῥάβδους αὐτῶν ταῖς παλάμαις κατέχοντες, ἐντόνως αὐτὸν καὶ γενναίως ἐμάστιζον, τὴν αἰτίαν τῶν βασάνων ἐμφαίνοντες. Τίνος γὰρ ἕνεκεν, ἔλεγον, ἀπιόντας ἡμᾶς ἐπὶ κοινωνίας βλέπων μετάληψιν οὐ συνέδραμες ; Εἰ τοίνυν εἰς οἶκον βούλει παραμένειν ἡμέτερον, τοῖς ἡμῶν ἀκολούθει θεσπίσμασιν· καὶ ὅθεν ἡμεῖς Δεσποτικῆς τροφῆς ἀπολαύομεν, ἐκεῖσε καὶ αὐτὸς μεταλάμβανε, ταῖς τῶν δακτύλων ἐκτάσεσιν τὴν ἱερὰν δεικνύοντες τράπεζαν.

Ἀλλ' οὔτε μετὰ πλείστας αὐτοῖς συνθέσθαι μάστιγας ἔπεισαν, ἐμβριθῶς ἀπειλήσαντες εἶασαν, πάντως ποιεῖν τὸ κελευσθὲν συνταξάμενον. Ὁ δὲ στραφεὶς ταῖς ἀλγηδόσιν ἐστύφετο, καὶ ὡς ὕπαρ πληχθεὶς εἶχε τοὺς μώλωπας, τῷ τῶν ἁγίων μαρτυροῦντας βουλήματι. Ὅθεν ἀναστὰς εὐθὺς ἐκοινώνησεν, καὶ τὰς τῶν βασάνων εὐθὺς ὀδύνας ἀπέβαλε· καὶ φωτισθεὶς τὴν ψυχὴν τῇ τῆς ἀληθοῦς πίστεως χάριτι, εὐμενεῖς τὸ λοιπὸν τοὺς ἁγίους ἐκτήσατο. Βουλόμενοι δὲ καὶ πλειόνων ἄλλων μνήμην ποιήσασθαι μαρτυρικοῖς κεκοινωνηκότων προστάγμασιν, καὶ μαθόντων τῆς πίστεως τὴν ἀλήθειαν, τοῖς λεχθεῖσιν μόνοις ἀρκούμεθα· ἵνα μηδεὶς ἡμᾶς ὑποπτεύσειεν πίστεως ἕνεκα γεγραφέναι τῶν ἁγίων τὰ θαύματα. Ἐνταῦθα γὰρ καὶ τὴν περὶ Πέτρου καὶ Μηνᾶ τοῦ νοταρίου διήγησιν συμπεράναντες, καὶ τοὺς ἁγίους ὑμνήσαντες, πρὸς ἄλλην διήγησιν ἔνθεον ἔλθωμεν.

Μ'. *Περὶ Ἰωάννου τοῦ Μνηματίτου τῶν ἁγίων τοὺς νεφροὺς πάσχοντος.*

Οὐκ ἄτοπον, ὡς οἶμαι, καθέστηκε καὶ Ἰωάννην παραθέσθαι τῷ γράμματι τὸν Μνηματίτην ἐπιλεγόμενον, ὡς τῆς θεραπείας τοῦ τῶν ἁγίων προϊστάμενον μνήματος, ἐπειδὴ τὰ κατὰ Πέτρον διηγούμενοι τὸν Αἰγύπτιον, καὶ Μηνᾶν παρεθέμεθα τὸν νοτάριον, τὸν Χριστοδώρῳ καὶ τῇ τῶν ἁγίων οἰκονομίᾳ διακονούμενον, εἰ καὶ τὰ τῶν ὑπηρετούντων τοῖς μάρτυσι πρόσωπα, αἱ πίστεις καὶ τὰ γένη, καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς πραχθέντων θαυμάτων διελεῖν ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἠνάγκασε, καίτοι συνάπτειν αὐτὰ βουλομένους καὶ σπεύδοντας.

Digitized by Google

Αἴβυς ὁ Ἰωάννης ἐτυγχανεν, καὶ Μαραιώτην ᾤκει τὸ πρότερον· ἀλλ' εἰς τὸ τῶν ἁγίων γενόμενος τέμενος, τρόπον τινὰ γένος ἠλλάξατο· Αἰγύπτου γὰρ τοῦτο μᾶλλόν ἐστι πλησιαίτερον· τὸ δὲ τῆς μετοικήσεως αἴτιον, δαίμων ἦν, ὡς λέγουσιν, ἄγριος, ὃς ἐν αὐτῷ τὴν κατοικίαν ποιούμενος, ἀφόρητος ἦν διὰ πολλὴν ἀγριότητα. Τούτου χάριν ὁ Ἰωάννης δεδεμένος ἀλύσεσιν πρὸς τοὺς μάρτυρας ἤγετο, ὅπως αὐτὸν ἐλεήσαντες τοῦ συνοικοῦντος λυτρώσωνται δαίμονος· ὃ καὶ θᾶττον πεπράχασιν. Ἐκβαλόντες γὰρ εὐθὺς τὸ δαιμόνιον, τῆς τούτου μανίας διηνεκῆ δωροῦνται τὴν λύτρωσιν.

Ὁ δὲ ταύτης τυχὼν τῆς λυτρώσεως, τῶν σεσωκότων ἁγίων δοῦλον ἑαυτὸν ἀπεγράψατο, τῆς θεραπείας ἀξίαν ἐνδεικνύμενος εὔνοιαν, δι' ἣν καὶ μετανάστης ἐγένετο, καὶ τὴν πατρίδα λιπὼν, τὸ τῶν ἁγίων μαρτύριον ᾤκησεν. Καὶ τοῦτο μὲν τῆς μετοικεσίας τὸ αἴτιον. Μετὰ χρόνον δὲ πάνυ συχνὸν τοὺς νεφροὺς βαρέως ἐνόσησεν, καὶ ἡ νόσος ἦν ἀνυπόστατος· ποτὲ μὲν γὰρ πίπτων εἰς γῆν ἐκυλίετο, ποτὲ δὲ τῆς γῆς ἀνιστάμενος ἀνὰ τὸ τέμενος ἔθεε, καὶ βαρυφώνοις στενάγμασι πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ διατρίβοντας ἐστέρει τῆς προσφιλοῦς ἀναπαύσεως, ἥτις αὐτοῖς ἠρεμίᾳ προσγινέσθαι πέφυκεν, καὶ τάχα συγγνώμης ἐτύγχανεν ἄξιος, οὕτως σφοδρῶς ὀδυνώμενος. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων παθῶν ἴσως τις τῆς ὀδύνης στοχάσαιτο, νεφρῶν δὲ πόνον εἰπεῖν καὶ ἄλγος ἀνεἰκαστον τῶν οὐ πεπονθότων οὐδεὶς, μόνοι δὲ γιγνώσκουσιν οἱ νοσήσαντες. Κινδυνεύων οὖν οὕτως, ὡς ἔφημεν, Ἰωάννης σφοδρότατα, τάχα ἂν συντονωτέρας ἔτυχε τῆς ἰάσεως, εἰ σὺν μακροθυμίᾳ τοὺς ἁγίους ἱκέτευε.

Καλὸν δὲ εἰπεῖν ὅπως καὶ τοῦτο διαφύγῃ τὸ νόσημα· ἔστι γὰρ ὁ τρόπος χάριτος ἔμπλεος. Ἰατρίσκος τις τοῦτον ἰδὼν χαλεπῶς ὀδυνώμενον, καὶ τῆς ὑγείας διακαῶς ὀρεγόμενον, Τρία δός μοι, πρὸς αὐτὸν ἔφη, νομίσματα, κἀγώ σοι δι' ἀντιδότου παρέχω τὴν ἴασιν. Ὁ δὲ φυγεῖν σπουδάζων τὴν βάσανον, τὸ χρυσίον προθύμως ἐπέδωκεν, καὶ λαβὼν ἐτήρει τὸ φάρμακον, ἵνα πρὸς ὄρθρον αὐτὸ διὰ στόματος δέξηται. Καὶ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα κοιμώμενος, παρεστῶτας αὐτῷ βλέπει τοὺς μάρτυρας, καὶ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς αὐτοὺς ὀνειδίζοντας, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν διαφόρως γενομένων ἰάσεων ἀναμιμνήσκοντας. Οὐ μόνον γὰρ αὐτὸν δαίμονος ἦσαν λυτρωσάμενοι, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῆς ποδάγρας ἀνιάτου νοσήματος, καὶ μυρίων ἄλλων παθῶν ἰδικοῦ δεομένων συντάγματος, εἰ γράφειν αὐτά τις τὸ καθ' ἓν ἐθελήσειεν. Περὶ ὧν ὑπομνήσαντες πάντων αὐτὸν οἱ καλλίνικοι, καὶ μάλα κομψῶς ἐγκαλέσαντες τὸ ἄπιστον, τὸ ἀμνημόνευτον, τὸ ἀχάριστον, καὶ εἴ τι τούτοις ἐστὶ παραπλήσιον. Τέλος ἐν εἰρωνείᾳ τὸν λόγον ποιούμενοι, Τί, φασὶν; ἡμῖν εἰ παρέσχες τὰ τρία νομίσματα, οὐκ εἴχομεν παρασχεῖν σοι τὴν ἴασιν; τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀπαραλλάκτως φθεγξάμενοι, οἷς πρὸς αὐτὸν ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἰατρίσκος ἐχρήσατο. Πλὴν ἄπελθε, λέγουσι, καὶ ὅσα τῷ ἰατρῷ προσεκόμισας τῷ δεδωκότι σοι τὴν ἀντίδοτον, καὶ τῷ ἡμετέρῳ γαζοφυ-

A Libyus Joannes erat, et apud Maræoten primitus habitaverat, sed cum ad sanctorum venisset basilicam, genus modo quodam mutavit, hæc enim est Ægypto propinquius. Porro transmigrationis auctor dæmon erat, ut ferunt, agrestis, qui habitationem faciebat in ipso, et erat ob multam feritatem intolerabilis. Hujus rei gratia Joannes vinctus catenis ad martyres agebatur, si quo modo sui miserti, a dæmone qui se tenebat, eriperent; quod et velociter peregerunt; ejecto enim confestim dæmonio, ab hujus insania continuam donant redemptionem.

B At ille hanc adeptus, sanctorum qui se salvaverant semet servum ascripsit, curatione dignam ostendens benevolentiam, per quam et transmigrator effectus est, et patria derelicta, penes sanctorum habitavit martyrium. Et hæc quidem fuit hujus causa transmigrationis. Post tempus autem admodum breve, renum languorem graviter incidit, et languor erat intolerabilis: etenim aliquando cadens in terram volutabatur, aliquando vero a terra erectus per basilicam discurrebat, gravibusque vocibus et gemitibus omnes qui in ea morabantur requie privabat amata, quæ illis ad quietem proficere solet. Et forte venia dignus erat tam valide dolens: nam aliarum quidem passionum dolor fortasse quisquam sit vehemens advertit; renum autem dolorem et cruciatum, fateor, nemo qui passus non est conjicere potest, cum hoc solummodo qui horum languorem passi sunt, sciant.
C Cum ergo Joannes tam, ut diximus, valide periclitaretur, fortasse sanitatem magis concitam impetrasset, si sanctos longanimiter flagitasset.

Bonum autem est ut dicatur quo et hunc modo languorem effugerit, est enim modus gratia plenus. Mediculus quidam hunc sævo videns dolore fatigatum, et sanitatem ardentissime desiderantem: Tres, dixit ad eum, da mihi nummos, et ego tibi per antidotum sanitatem præstabo. At ille fugere volens supplicium, aurum alacriter tradidit, et accepto medicamine, observabat quatenus illud per os diluculo sumeret. Et eadem nocte dormiens sibi martyres videt astantes, et infidelitati quam in illos ostenderat exprobrantes, et sanitatum
D quas in eum diverso modo gesserant recordantes. Non enim hunc tantum a dæmonio liberaverant, sed et ab insanabili languore podagræ, milleque aliis passionibus quæ proprio egerent commento, si per singulas quisquam has vellet describere. Quæ omnia boni victores ad ejus memoriam reducentes, et incredulitatem comptissime accusantes, et quod bonorum fuerit immemor et ingratus, et si quid est istis simile; postremo per ironiam sermonem facientes: Nonne si nobis, inquiunt, tres illos nummos tribuisses, haberemus tibi tribuere sanitatem? eisdem immutabiliter verbis affati, quibus ille bonus mediculus usus est. Verumtamen vade, dicunt, et quotquot medico qui dedit tibi antidotum attulisti, nostro etiam gazophylacio

Digitized by Google

affer, et nos potius tibi porrigimus sanitatem. Itaque ipsi cum hæc dixissent, recesserunt. Ille vero velocius surgens, tria illa offert numismata, et sic incolumitatem consequitur. Quam cum a sanctis accepisset, ulterius rerum nequaquam infirmitatem sustinuit. Nos autem sermonem hic de illo consummantes, sanctorumque claritatem glorificantes, ad sanatæ linguæ linguam nostram incitemus narrationem.

A λαχίῳ προσένεγκε, καὶ ἡμεῖς σοι μᾶλλον τὴν θεραπείαν ὀρέγομεν. Αὐτοὶ μὲν οὖν ταῦτα λέξαντες ᾤχοντο· ὁ δὲ ταχύτερον ἀναστὰς τὰ τρία προσφέρει νομίσματα, καὶ οὕτω τὴν ῥῶσιν κομίζεται· ἣν πρὸς τῶν ἁγίων δεξάμενος, οὐκέτι τῶν νεφρῶν ἀρρωστίαν ὑπέμεινεν. Ἡμεῖς δὲ τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐνταῦθα πληρώσαντες, καὶ τῶν ἁγίων τὸ κλέος δοξάσαντες, πρὸς ἰαθείσης γλώττης διήγησιν τὴν ἡμετέραν γλῶτταν ὀτρύνωμεν.

XLI. *De puero Menna qui linguam extra os pendentem habebat.*

Præsens hoc prodigium cum sit inter miracula maximum, et lingua quoque opus haberet majori, non carnis multitudine, sed loquentia latitudineque sermonum; quibus nos non mediocriter destituimur, quemadmodum ex his quæ præcesserunt B datur intelligi. Quia vero et hoc nos dicere martyres judicaverunt, dicemus et ipsum, sicut dicere ipsi porrexerint. Mulier ante non multum temporis ad sanctorum venit basilicam, Maria nomine, ex Ægypti Babylone oriunda, et puerum habens quasi annorum plus minus octo, et hunc Mennam appellabat, ad honorem scilicet martyris ita puerum vocans.

Mennas ergo puer linguam habebat exterius ab ore pendentem, humanarumque linguarum, specie multum et magnitudine differentem; palmo enim extra labia porrigebatur, et totam barbam et guttur operiebat, et instar alti et pilosi superioris labii facta, colorem rubrum cum quodam atro, alterna vice commutans purpurizabat. Extraneum et nimis deforme spectaculum posita, cunctosque monens qui videbant ad nausiam simul et compassionem, atque intolerabilem vomitum; semper enim fontis more salivas distillans, et sputum jugiter fundens, vestimentum rigabat et pectus, et huic ex propria impertiebatur nigredine, communicatorem eum coloris efficiens; ita ut hinc multi nec videre puerulum possent, sed et si accurrere contigisset, sui operirent corporis oculos, et facies suas converterent, ne præter voluntatem viso illo, præter voluntatem perverso stomacho vomuissent. Multi autem ex his qui videre hunc saltem ad modicum poterant, cum aspicerent magnitudinem passionis, vocem super hoc D emittebant, quæ a Salvatore super proditore dicta est, hujuscemodi clamans, quia bonum erat ei si natus non fuisset homo iste. Quidam autem huic et interrogationem addebant, quæ de cæco nato ab apostolis, facta est: Quis, putas, peccavit, hic an parentes ejus, ut sic cæcus nasceretur?

Et nisi filius cæcus esset, non sic materna prodiisset ex vulva. Sed noctu cum dormiret, dæmon quidam noxius multa circa homines languens invidia, cum hujus linguam comprehendisset, a propria habitatione abstraxit, et perstringens sine parcitate ille fœdissimus, majorem hanc plagis operatus est, forisque pendere et non separari ab interioribus fecit. Non solum enim super eum de-

ΜΑ'. *Περὶ τοῦ παιδίου Μηνᾶ τοῦ ἔξω τὴν γλῶτταν κρεμαμένην τοῦ στόματος ἔχοντος.*

Τὸ παρὸν τοῦτο τεράστιον μέγιστον ὂν ἐν τοῖς θαύμασι, καὶ γλώττης ἐδέετο μείζονος, οὐ πλήθει σαρκὸς ἐχούσης μέγεθος, ἀλλ' εὐποιΐᾳ καὶ λόγων εὐρύτητι, ὧν ἡμεῖς οὐ μετρίως χηρεύομεν, ὡς ἐκ τῶν προλαβόντων δεδήλωται. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο λέγειν ἡμᾶς οἱ μάρτυρες ἔκριναν, λέξωμεν καὶ αὐτό, ὡς αὐτοὶ τὸ λέγειν ὀρέξωσιν· Γύναιον οὐ πρὸ πολλοῦ καιροῦ τὸν νεὼν τῶν ἁγίων κατείληφε· Μαρία μὲν τοὔνομα, τῆς Αἰγύπτου δὲ Βαβυλῶνος ὁρμώμενον· καὶ μειράκιον ἔχουσα ἐτῶν ὀκτὼ πλεῖον ἢ ἔλαττον, καὶ τοῦτον Μηνᾶν προσηγόρευε, πρὸς τιμὴν δηλονότι τοῦ μάρτυρος οὕτω τὸ παιδίον καλέσασα.

Μηνᾶς οὖν τὸ μειράκιον τὴν γλῶτταν εἶχεν ἔξω κρεμαμένην τοῦ στόματος, εἶδει καὶ μεγέθει τῶν ἀνθρωπίνων γλωττῶν πολὺ διαφέρουσαν· ἐπὶ σπιθαμὴν γὰρ μίαν ἔξω χειλέων αἰώρητο, καὶ πάντα τὸν πώγωνα καὶ τὸν γάργαρον ἔσκεπε, ὑπήνης δίκην βαθείας ὑπάρχουσα· τὸ δὲ χρῶμα τὸ ἐρυθρὸν μεταλλάξασα, μετὰ μελάντειός τινος ἐπορφύριζε, ξένον προκειμένη καὶ δυσειδέστατον θέαμα, καὶ πάντας κινοῦσα τοὺς βλέποντας πρὸς ναυτίαν ὁμοῦ καὶ συμπάθειαν καὶ πρὸς ἀφόρητον ἔμετον. Ἀεὶ γὰρ λιβάδος δίκην τοῖς σιάλοις καταστάζουσα, καὶ τὸν πτυελὸν ἀεννάως προχέουσα τό θ' ἱμάτιον ἔβρεχε καὶ τὸν θώρακα, καὶ τοῦτο τῆς οἰκείας μετεδίδου μελάνσεως, κοινωνὸν αὐτὸ ποιουμένη τοῦ χρώματος· ὡς πολλοὺς μὲν ἐντεῦθεν μηδὲ ὁρᾷν τὸ παιδίον δύνασθαι· ἀλλ' εἰ καὶ συνέβη γενέσθαι συνάντησιν, σκέπειν αὐτοὺς τὰ τοῦ σώματος ὄμματα, καὶ στρέφειν αὐτῶν εἰς τοὐπίσω τὰ πρόσωπα, ἵνα μὴ παρὰ γνώμην τὸν στόμαχον διαστραφέντες ἐμέσωσιν· πολλοὺς δὲ τοὺς βλέπειν αὐτὸ καὶ πρὸς βραχὺ γοῦν ἰσχύοντας, τὸ τοῦ πάθους ἐνορῶντας ὑπέρογκον, τὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῷ προδότῃ λεχθεῖσαν ἀφιέναι φωνὴν, καὶ ἐπὶ τοῦτο βοᾷν, ὅτι καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος· τινὰς δὲ ταύτῃ προστιθέναι καὶ τὴν περὶ τοῦ τυφλοῦ γεννηθέντος ἀποστολικὴν ἐπερώτησιν, τό· Τίς ἆρα ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵν' οὕτως γένηται;

Καὶ εἰ μὴ τὸ παιδίον τυφλὸν ἐτύγχανεν, μηδ' οὕτως μητρῴας νηδύος ἐξέθορεν· ἀλλὰ νυκτὸς ὡς ἐκάθευδεν, δαίμων τις ἀλιτήριος πολὺ νοσῶν τὸ μισάνθρωπον, τῆς τούτου γλώττης ὁραξάμενος τῆς οἰκείας ἑστίας ἐξέσπασεν· καὶ πλήξας ἀφειδῶς ὁ παμμίαρος, καὶ μείζονα ταύτην ταῖς πληγαῖς ἐργασάμενος, ἔξω κρέμασθαι καὶ μὴ χωρεῖσθαι τοῖς ἔνδον πεποίηκε. Οὐ μόνον γὰρ αὐτῷ τὸ δυσειδὲς ἐπεφαίνετο,

Digitized by Google

ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ζωῆς ἤνθει τῆς παρούσης ἐπώδυνον. Τροφῆς μὲν γὰρ στερεᾶς παντοίως ἐστέρητο, μὴ δυναμένων ἔτι τῶν ὀδόντων ταύτην λεαίνειν ὥσπερ εἰώθεσαν, διὰ τὴν τῆς γλώττης ἐξοχὴν καὶ παραύξησιν, ὑγρᾶς δὲ μόλις καὶ ῥοώδους ἐγεύετο βρώσεως, μηχανῇ τινι τῆς μητρὸς τὴν γλῶτταν εἰργούσης, καὶ ταύτην ἐγχεούσης τῷ στόματι. Καὶ τοῦτο μὲν ἦν τοῦ παιδὸς τὸ ἀῤῥώστημα, ὃ μηδεὶς, ὡς οἶμαι, τῶν ἀνθρώπων ὑπέμεινεν, μηδὲ παθόντος ἄλλου τεθέαται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μηδὲν ὑπὸ τὸν ἥλιον εἶναι καινόν τε καὶ πρόσφατον ὁ σοφὸς Ἐκκλησιαστὴς ἀπεφήνατο.

Πολλοὶ γοῦν παῖδες αὐτὸ τῶν ἰατρῶν ἐθεάσαντο, καὶ τούτων ἴδον οἱ προῦχοντες, καὶ πρὸς τὸ πάθος εὐθὺς ἐκπληττόμενοι, μονονοὺ πάντες τὰς ὄψεις τύπτοντες ἔφυγον, μηκέτι δρᾶσαι γιγνώσκοντες, μήτε εὑρεῖν ἐν τοῖς τῶν ἀρχαίων Ἀσκληπιάδων συγγράμμασι. Κῦρος δὲ καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες οἱ θεόθεν τὰς ἰάσεις προφέροντες, τὴν παροῦσαν ἰδόντες ἀσθένειαν, οὐδὲν τοιοῦτο δεδράκασιν, οὐδὲ πρὸς τὴν θέαν αὐτὴν ἐξεπλάγησαν, οὐδὲ ὡς δυσχερῆ παρῃτήσαντο, οὐδὲ μὴ γεγράφθαι ταύτης τὸ φάρμακον παρὰ Θεῷ τῷ πάντων ἰατρῷ διεκήρυξαν. Ἀκριβῶς γὰρ ἠπίσταντο, ὡς πάντα ὅσα ἐθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις, καὶ ὡς τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ παρὰ Θεῷ καθεστήκασιν, καὶ ὡς πάντα ἐλεεῖ, ὅτι πάντα, καθὰ ὁ Ἰὼβ ἔφησε, δύναται· καὶ ὡς ὁ μελῳδὸς Δαβὶδ ἐν Ψαλμοῖς ἐμελῴδησεν, οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ πλουσίως ἐκχύνονται. Ὅθεν τὸν ἀσθενοῦντα δεξάμενοι, φιλοφροσύνης μὲν πρῶτον ἠξίωσαν, εἶτα καὶ θαρσεῖν τὴν τούτου τροφὸν παρεσκεύασαν, σκοπουμένην αὐτῶν τὰ παράδοξα. Χρόνον δὲ βραχὺν ἀναμείναντες οὐ τὴν θεραπείαν σκεπτόμενοι, ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ τοιοῦτο πρᾶγμα θαυμάσιον εἰς ὀλίγους κομιδῇ καὶ λίαν ἀριθμουμένους ἀφίκοιτο, ἐμφανέστερον δὲ μᾶλλον τοῖς πλείοσι καὶ γνωριμώτερον γένοιτο. Καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ τοῦ τῆς ἰάσεως τρόπου καθέστηκεν· οὐ γὰρ τόδε ποιεῖν δι' ὁράματος, ἢ τόδε προσέταξαν, ὡς ἔθος αὐτοῖς διαπράττεσθαι, ἀλλ' ὅτε ῥωσθῆναι τὸ παιδίον ἐθέσπισαν, οὕτως ἐπράχθη φανερῶς τὰ τῆς ῥώσεως·

Μεσούσης τῆς ἡμέρας μεθ' ἡλίκων τινῶν τὸ μειράκιον πρὸ τοῦ τῶν ἁγίων ἔπαιζε μνήματος· καὶ ὅπερ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς παίδων ἀθύρμασιν, ποτὲ μὲν αὐτὸς ἑτέρους πρὸς ἔδαφος ἔφερεν, ποτὲ δὲ τοῦτον ἄλλοι κατέβαλλον. Πεσόντος γοῦν αὐτοῦ, καὶ τοῖς μαρμάροις προσεγγισάσης τῆς ὄψεως, τούτων ἡ γλῶττα προσήψατο· καὶ μόνον ὡς ἔθιξεν, ὡς ἔκ τινος διωκομένη καὶ φεύγουσα, πρὸς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς συνεστέλλετο, καὶ τὰ ἴδια μέτρα τὰ πρὸ τοῦ πάθους ἐδέχετο, καὶ τὴν εὔχροιαν εὐθὺς ἀνελάμβανεν, τὸ δυσειδὲς ἐκεῖνο χρῶμα καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος τὸ πολυσαρκίᾳ βριθόμενον ῥίψασα· καὶ ἡ τῶν ὀδόντων ἀκουσίως ἔξω προκύπτουσα, τὴν τοιαύτην ἀθρόον λαθοῦσα συνήθειαν, οὐδ' ἑκουσίως προκύπτειν ἠνίσχετο, ἀλλ' εἴσω χειλέων ὡς ἐν οἰκείᾳ παστάδι καθ-

formitas apparebat, sed et dolor vitæ præsentis florebat : solido quippe cibo prorsus carebat, non valentibus hunc ullo modo dentibus more solito comminuere, propter linguæ supereminentiam et improbum incrementum. Humidam vero et sorbilem tantummodo gustabat escam, ingenio quodam matre linguam arcente, et escam ipsam in os effundente. Et hic quidem pueri languor erat, quem nullus, ut reor, hominum sustinuit, sed nec pati alium contemplatus est, quamvis nihil sub sole novum esse vel recens, Ecclesiastes sapiens perhibuerit.

Multi igitur hunc discipuli medicorum viderunt, et horum intuiti sunt præceptores, et pro tanta passione stupefacti omnes, tantum percutientes facies, fugiebant ; neque quid hujusmodi factum scientes, neque audisse se nunquam tale jurantes, sed nec invenisse se in antiquorum conscriptionibus medicorum. Cyrus autem et Joannes martyres sanitates divinitus proferentes, præsenti visa infirmitate, nihil tale gesserunt, neque ad visionem ipsam obstupuerunt, neque ut quid difficile recusarunt, sed neque hujus medelam scriptam non esse apud Deum cunctorum medicum prædicarunt. Certissime namque noverant, quod omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cœlo et in terra, in mari et in omnibus abyssis ; et quod impossibilia apud homines, possibilia sunt apud Deum ; et quod omnium miseratur, quia omnia, ut Job asserit, potest. Et sicut modulator David in Psalmis est modulatus, miserationes ejus opime funduntur. Unde infirmum primo quidem liberaliter susceperunt, deinde vero etiam nutrici fiduciam præstiterunt, eorum contemplanti miracula. Cumque brevi tempore præstolati fuissent, non super curatione ambigentes, sed ne tam mirandum negotium ad valde paucos, et qui possent facile numerari pertingeret, imo ut manifestius pluribus et magis cognitum fieret. Et hoc perspicuum a sanationis modo consistit. Non enim hoc facere per somnium vel hoc, ut moris erat eis agendi, jusserunt ; sed quando incolumem reddere puerum decreverunt, sic gesta sunt quæ ad sanitatem pertinere liquido claruerunt.

Mediante die, cum quibusdam cœtaneis puer ante sanctorum monumentum ludebat ; et quod contingere inter ludos puerorum assolet, aliquando quidem ipse alios in terram sternebat, aliquando vero hunc alii dejiciebant. Ergo eo cadente et marmoribus facie illius allisa, hæc ejus attigit lingua. Et ut solummodo tacta est, quasi a quoquam persecutionem passa, et fuga lapsa, ad id quod in principiis erat subterfugit, et mensuram suam quam ante passionem habuerat, extemplo recepit, et bonum colorem confestim resumpsit, deformi illo exploso, ac forma seu magnitudine quæ multis carnibus gravabatur abjecta. Et quæ sine voluntate foras extra dentes eminebat, hujusmodi repente oblitterata consuetudine, nec voluntarie prominere

Digitized by Google

patiebatur, sed intra labia sicut in proprio locata thalamo, priorem ornatum resumpsit. Et cum faceret secundum naturam operationem suam, incognitus ostendebatur propemodum puer his qui hunc ante paululum viderant. Hoc autem miraculo facto, clamor ingens ab his qui simul jocabantur pueris exsurgebat, et omnes qui in templo erant ad visionem conveniebant, qui ad patratum consternati prodigium, et sanctos laudibus extulerunt, et positam in Evangeliis de Salvatoris actibus vocem, magna vociferatione miserunt : Vidimus, dicentes, mirabilia hodie ; Christumque ipsum, qui per eosdem sanctos miraculum gesserat, glorificabant, et bene de sanitate propriarum passionum sperabant. Porro nos mirabilium hodie auditores effecti, horumque operariis dignis hymnis elatis, aliorum mirabilium efficiamur præcones.

A ἱσασα, καὶ κόσμον ἀναλαβοῦσα τὸν πρότερον, καὶ ποιουμένη κατὰ φύσιν ἑαυτῆς τὴν ἐνέργειαν, ἀγνώριστον ἐδείκνυ τοῖς πρὸ βραχέως ὁρῶσι σχεδὸν τὸ μειράκιον. Τούτου γὰρ γεγονότος τοῦ θαύματος, βοὴ διαπρύσιος πρὸς τῶν ἀθυρόντων παιδίων ἐγένετο, καὶ τοὺς ἐν τῷ ναῷ πάντας ἐπὶ τὴν θέαν συνήθροιζεν, οἱ πρὸς τὸ πραχθὲν ἐκπλαγέντες τέραστιον, καὶ τοὺς ἁγίους ἀνύμνησαν, κἀκείνην τὴν φωνὴν τὴν ἐν Εὐαγγελίοις κειμένην περὶ τῶν τοῦ Σωτῆρος πράξεων μεγαλοφώνως ἀνέπεμπον, Εἴδομεν, λέγοντες, παράδοξα σήμερον· καὶ Χριστὸν αὐτὸν τὸν δι' αὐτῶν πεπραχότα τὸ θαῦμα εὐχαριστοῦντες ἐδόξαζον· καὶ περὶ τῆς ῥώσεως πάντες ἐγένοντο τῶν οἰκείων παθημάτων εὐέλπιδες. Ἡμεῖς δὲ παραδόξων ἀκροαταὶ γενόμενοι σήμερον, καὶ τοὺς τούτων ἐργάτας ἀξίως ὑμνήσαν- B τες, παραδόξων ἄλλων γενώμεθα κήρυκες.

XLII. *De Eugenio geometra hydropico.*

De rure nobis geometra venit Eugenius, qui omne quidem mensus est arvum, ventrem autem suum metiri non potuit, qui ex quadam humida in se collecta substantia creverat, non imitatus ruralem et numerabilem magnitudinem, sed incomprehensibilem, et mole maximoque tumore factam montibus similem celsitudinem. Demensis autem precibus utitur, inter sanctorum volens numerari miracula ; magnam quippe hoc esse dignitatem existimans, idcirco ut hac fieret dignus proposuit. In hoc ipso autem et qualiter se haberet correptio demonstrans, sextum sese inter Ægyptiorum adduxit et Libyorum narrationes, prædicti numeri perfectionem admirans, et hunc propterea suscipere sorte festinans ; unde nos tam desiderii quam disciplinæ hunc admirantes, preces agamus.

ΜΒ'. *Περὶ Εὐγενίου τοῦ γεωμέτρου ὑδρωπιάσαντος.*

Ἐξ ἀρούρας ἡμῖν ὁ γεωμέτρης ἦλθεν Εὐγένιος, πᾶσαν μὲν μετρησάμενος ἄρουραν, ἑαυτοῦ δὲ τὴν γαστέρα μετρεῖν οὐ δυνάμενος, ἔκ τινος ὑγρᾶς οὐσίας εἰς αὐτὴν ἀθροιζομένης αὐξήσασαν, καὶ μιμουμένην οὐκ ἀρουραῖον εὐμέτρητον μέγεθος, ἀλλ' ὄρεσιν ἐοικὸς δυσέφικτον ὕψωμα, ταῖς ὑπερόγκοις καὶ μεγίσταις οἰδήσεσι. Μεμετρημέναις δὲ χρῆται δεήσεσιν, συμμετρεῖσθαι τοῖς θαύμασι τῶν ἁγίων βουλόμενος· μεγάλην γὰρ εἶναι τὴν ἀξίαν ἡγούμενος, διὰ τοῦτο ταύτης ἀξιοῦσθαι προείρηται. Ἐν ταυτῷ δὲ καὶ ὅπως C ἔχει παιδεύσεως ἐνδεικνύμενος, ἕκτον ἑαυτὸν ἐν ταῖς Αἰγυπτίων καὶ Λιβύων ἤγαγε διηγήσεσιν, τοῦ λεχθέντος ἀριθμοῦ θαυμάζων τὸ τέλειον, καὶ διὰ τοῦτο τοῦτον σπουδάσας κληρώσασθαι· ὅθεν ἡμεῖς τοῦ τε πόθου καὶ τῆς παιδείας αὐτὸν ἀγασάμενοι, τὴν αἴτησιν δράσωμεν.

Geometra, ut diximus, erat Eugenius, Ægyptius genere. Hic aquarum potatione multarum ob calidorum aerum molestiam usus, languorem gravissimum incidit, qui valde suam expandens virtutem, in hydropem maximam minimum illud residuum transtulit. Nam et hoc habens Eugenius, nec sic ab aquarum potatione cessabat ; quousque ventre tumescente paulatim jaceret immobilis, cete grandia D et magnos imitatus dracones, qui corporum mole magnitudineque gravati, incedere in anteriora non valent. Verum non tunc ab aquarum potu quiescebat : unde cum omne incrementum motum habeat principium, sicut horum periti dogmatizant, ipse crescebat nullatenus motus, natura etiam ipsa horum fallente sententiam. Porro dicere iterum et in hoc languore medicorum infirmitatem, cum omnibus sit perspicua, recusabo ; hæc enim certa est, licet nos taceamus. Ergo hanc silentio prætereuntes, Joannis et Cyri verorum medicorum virtutem fatebimur : quantum enim præcedentium infirmitas facta est silentio digna, tantum horum virtus magnisone prædicatur. Nam et illis Eugenius

Γεωμέτρης ἦν, ὡς ἔφην, Εὐγένιος, τὸ γένος Αἰγύπτιος. Οὗτος ὑδροποσίᾳ πολλῇ διὰ τὴν τῶν θερμῶν ἀέρων ἐπάχθειαν χρώμενος, εἰς νόσον βαρυτάτην εἰσπέπτωκεν, ἥτις πολὺ τῆς οἰκείας ἐνδοῦσα σφοδρότητος, εἰς ὕδερον μέγιστον τὸ σμικρὸν ἐκεῖνο μετέβαλεν ἔλειμμα· καὶ τοῦτο γὰρ ἔχων Εὐγένιος, τῆς τῶν ὑδάτων οὐκ ἔληγε πόσεως· ἕως οὗ κατ' ὀλίγον ὀγκούμενος, ἀκίνητος ἔμεινεν, καὶ μᾶλλον κατέκειτο, τὰ μεγάλα κήτη καὶ τοὺς μεγάλους μιμούμενος δράκοντας, οἳ σωμάτων ὄγκῳ καὶ μεγέθει βαρούμενοι, εἰς τὰ πρόσω χωρεῖν οὐκ ἰσχύουσιν. Ἀλλ' οὐδὲ τότε τῆς τῶν ὑδάτων ἐπαύετο πόσεως· ὅθεν πάσης αὐξήσεως ἀρχὴν ἐχούσης τὴν κίνησιν, ὡς οἱ ταῦτα δεινοὶ δογματίζουσιν, αὐτὸς ηὔξε, καὶ μηδ' ὅλως κινούμενος τὴν φύσιν αὐτὴν, καὶ τὸ τούτων παραλογιζόμενος θέσπισμα. Λέγειν δὲ πάλιν καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ νοσήματος τῶν ἰατρῶν τὴν ἀσθένειαν ὡς πᾶσιν οὖσαν εὐσύνοπτον παραιτήσομαι· δήλη γὰρ αὕτη καθέστηκεν, κἂν ἡμεῖς σιωπήσωμεν. Οὐκοῦν ταύτην σιγῇ παρελάσαντες, τὴν Ἰωάννου καὶ Κύρου τῶν ἀληθινῶν ἰατρῶν λέξωμεν δύναμιν· ὅσον γὰρ ἡ τῶν προλαβόντων ἀσθένεια σιγῆς ἀξία γεγένηται, τοσαύτη

Digitized by Google

τούτων ἡ δύναμις μεγαλοφώνως κηρύττεται· ἐπεὶ κἀκείνους Εὐγένιος μετὰ πεῖραν πολλὴν ὡς ἀσθενεῖς παρωσάμενος, τούτους ὡς δυνατοὺς ἐκ μόνης ἀκοῆς ἐπελέξατο.

A post multam experientiam tanquam infirmis depulsis, hos ex solo auditu veluti potentes elegit.

Ἐλθὼν οὖν ἐπὶ τὸ τῶν ἁγίων ἰατρεῖον, τὸ πάσης ἀκηδίας καὶ παντοίων παθῶν ἀλεξίκακον, καὶ πεῖρα μεμάθηκεν ὃ δι' ἀκοῆς πρὸ τοῦ πάθους ἐγίγνωσκε. Καὶ καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτως καὶ ἴδομεν, σὺν τῷ μελῳδῷ διαπρυσίως ἐκήρυττεν· κατ' αὐτὴν γὰρ εὐθέως τὴν νύκτα, τὴν μεθ' ἡμέραν ἐν ᾗ παρεγένετο, πρὸ τοῦ τάφου τῶν ἁγίων κοιμώμενος, τούτους βλέπει προϊόντας τοὺς μάρτυρας, καὶ πρὸς αὐτὸν ἥκουε λέγοντας· Ἀναστὰς ἐντεῦθεν, Εὐγένιε, πρὸς τὴν σὴν ἑστίαν ἀπόδραμε· ἰδοὺ γάρ σε δι' ἡμῶν ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσεν, καὶ τὴν νόσον ἧς ἕνεκα πρὸς ἡμᾶς ἦλθες ἴασατο. Ἐγερθεὶς οὖν πορεύου πρὸς ἀφεδρῶνας ὡς τάχιστα, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν σοὶ συναχθεῖσαν ὕλην ἀπόβαλε. Καὶ ταῦτα λέγοντες, τῆς τοῦ νοσοῦντος κοιλίας προσέψαυον, ὡς δῆθεν αὐτὸν καταψήχοντες, τῷ δ' ἀληθεῖ τὴν ἐκβολὴν δημιουργοῦντες τοῖς ὕδασιν.

Itaque cum venisset ad sanctorum remedium capessendum, quod omne tædium et diversas passiones abigebat, experimento didicit, quod auditu ante passionem cognoverat. Et sicut audivimus, ita et vidimus, cum modulatore altisono prædicabat. Eadem quippe continuo nocte, post diem qua venerat, cum ante sepulcrum sanctorum dormiret, hos videt procedere martyres, et dicere sibi audivit : Surge hinc, Eugeni, ad tuamque domum regredere : ecce enim te per nos Christus curavit, et languorem, propter quem ad nos venisti, sanavit. Surgens ergo ad secessum quantocius propera ; et fæcem omnem quæ in te collecta est, abice. Et cum hæc dicerent, ventrem tetigerunt languentis, hunc quasi fricantes, sed in veritate morbum ægritudinis insequentes, et aquarum abjectionem salubriter operantes.

B

Τοῦτο δρώντων αὐτῶν, ὡς μεθ' ὕπνον (ταυτὸν δὲ καὶ μετὰ νόσον εἰπεῖν) Εὐγένιος ἔλεγεν (μέχρι γὰρ ὕπνου τὰ ἧττης νόσου κεκράτηκε), γύναια τρία τῶν μαρτύρων ὄπισθεν ἔκραζεν· Τίνος ἕνεκεν, ἅγιοι, ἡμεῖς μὲν χρόνον ἔχομεν ἐνθάδε καθήμεναι, καὶ ταῖς πληγαῖς ὀδυνώμεναι (τῶν γὰρ ἐκεῖσε κειμένων ἐτύγχανον, ὡς ταύτας ἐπέγνω μετ' ὀναρ ὁ ἄῤῥωστος), καὶ νοσημάτων οὕπω πεπαύμεθα· οὗτος δὲ χθὲς ἀφικόμενος, καὶ πάθει τηλικούτῳ κρατούμενος, σήμερον ἠξίωται ῥώσεως, καὶ χωρεῖν οἴκαι κελεύεται ; Πρὸς ἃς στραφέντες οἱ μάρτυρες, φησὶν, μετὰ πάσης ἀπελογοῦντο πραότητος· Οὐχ ἡμεῖς, ὦ γύναια, τῆς ὑγείας τυγχάνομεν κύριοι, ἀλλὰ Χριστὸς ὁ προβολεύς τε καὶ πρύτανις. Ἀφικνοῦνταί τινες μακροτέρας παιδείας δεόμενοι, καὶ πάλιν ἕτεροι θεραπευθῆναι θᾶττον ὀφείλοντες· ἡμεῖς γὰρ ὑπὲρ πάντων ὁμοίως τὰς ἱκετείας προσφέρομεν· καὶ ὃν ἂν πρὸς τοῦ Δεσπότου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ κελευσθείημεν, τοῦτον θεραπεύσαντες εὐθὺς ἀπολύομεν. Τοῦτον οὖν καὶ ὑμεῖς σὺν ἡμῖν ἱκετεύσατε, ἵνα τὴν χάριν παράσχοι τῶν ὑμετέρων αἰτήσεων· καὶ εἰ ἁπλαγχνισθείη, καὶ μόνον κελεῦσαι καταξιώσειεν, ταχέως ἡμεῖς πληρωταὶ τῶν θείων αὐτοῦ θεσπισμάτων γιγνόμεθα· οὗ χωρὶς ἐπινεύσεως, οὔτε κρατεῖν οὔτε ἀπολύειν τοὺς πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένους δυνάμεθα. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ θεσπέσιοι μάρτυρες πρὸς τὰς γυναῖκας ἐφθέγξαντο.

C

Itaque cum venisset ad sanctorum remedium capessendum, quod omne tædium et diversas passiones abigebat, experimento didicit, quod auditu ante passionem cognoverat. Et sicut audivimus, ita et vidimus, cum modulatore altisono prædicabat. Eadem quippe continuo nocte, post diem qua venerat, cum ante sepulcrum sanctorum dormiret, hos videt procedere martyres, et dicere sibi audivit : Surge hinc, Eugeni, ad tuamque domum regredere : ecce enim te per nos Christus curavit, et languorem, propter quem ad nos venisti, sanavit. Surgens ergo ad secessum quantocius propera ; et fæcem omnem quæ in te collecta est, abice. Et cum hæc dicerent, ventrem tetigerunt languentis, hunc quasi fricantes, sed in veritate morbum ægritudinis insequentes, et aquarum abjectionem salubriter operantes.

Cum autem hoc gererent, ut post somnium (id ipsum est si dicamus post languorem, usque ad somnum quippe se languor obtinuit), Eugenius asserebat, mulieres tres clamabant post martyres : Quamobrem, sancti, nos annum hic habemus sedentes, plagasque dolentes (ex illis enim erant quæ illic jacebant, ut has post somnium recognovit infirmus), et præ languoribus requiem non habemus, et iste qui heri venit, et passione tanta tenebatur, hodie sanitate dignus efficitur, et domum abire præcipitur ? Ad quas martyres quasi conversi cum omni mansuetudine respondebant : Non nos, o mulieres, sanitatis domini sumus, sed Christus qui est provisor et custos. Veniunt igitur hic quidam prolixioris castigationis egentes, et rursus alii curari cito debentes ; nos enim similiter pro omnibus supplicationes offerimus, et quemcunque a dominatore Deo ac Salvatore nostro Jesu Christo jussi fuerimus curare, hunc sanatum confestim dimittimus. Hunc ergo et vos una nobiscum exorate, ut gratiam vestrarum tribuat sanitatum ; et si misericordia motus tantum fuerit jubere dignatus, celeres nos completores divinorum ejus decretorum efficiemur, sine cujus nutu neque tenere neque dimittere ad nos venientes valemus. Et hæc quidem egregii martyres ad mulieres illas affati sunt.

D

Ὕπνου δὲ καὶ στρωμάτων ἀναστὰς ὁ Εὐγένιος, πρὸς ἀφεδρῶνας ἐσπούδαζε, σπεύδειν αὐτὸν τῆς γαστρὸς πρὸς τὸ μαρτυρικὸν ἀναγκαζούσης ἐπίταγμα. Καὶ ἐν τούτοις γενόμενος, ἅπασαν εὐθὺς τὴν ὕλην [τὴν ἐν μιᾷ χρόνου στιγμῇ προσεκένωσε· καὶ ταύτην κενωθεὶς, ὡς εἰρήκαμεν, ὁ πάντων εἰσελθὼν ὅσον πρὸς εἶδος παχύτερος, πολὺ πολλῶν ἐξῆλθε τῶν ἀφεδρώνων ἰσχνότερος. Μᾶλλον δὲ κάνταῦθα σύμμετρος ὁ γεωμέτρης ἐξέθορε· μόνον γὰρ τῆς γαστρὸς τὸν ὄγκον ἔσχεν ἀμέτρητον, καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἴασεως, τὸν μὲν διὰ πολλὴν πάνυ βραχύτητα, τὸν δὲ διὰ τὸ

Cum autem a somno et stramentis surrexisset Eugenius, ad latrinas accelerabat, hunc accelerare ventre ad martyricum cogente præceptum. Et cum ad has pervenisset, omnem continuo limum, qui in eo diutius fuerat, uno puncto temporis exinanivit. Et hoc, ut diximus, exinanito, qui omnibus intravit quantum ad speciem grassior, multis exivit, evacuante se secessu, gracilior. Imo et sic geometra iste pristinæ mensuræ redditus exsilivit ; solum namque ventris habuit tumorem, et tempus sanitatis immensum ; hoc quidem ob multam op-

Digitized by Google

pido brevitatem, illum vero propter vastam et inæstimabilem magnitudinem. Itaque taliter et Eugenius necem fugiens ægritudinis, et concite sanitate percepta, gratias moderate martyribus, et Christo qui pereos perceptionem contulit modulatus, exsultans a templo secessit. Porro nos iterum quasi sanitatem ipsi adepti fuissemus in relatione jucundati, Christum sanctosque hymnis canentes, ad aliam delectabilem proficiscamur auditionem.

XLIII. *De Taurino lordo.*

Adest et Taurinus e proximo veniens, et vix anno tandem perveniens, dum iter eminus agit, ob breviorem pedum et tardiorem effectum; et non tantum hujus rei gratia, ut apparet, sed et percussuræ causa fabrilis, propter quam canentes nos sanctorum miracula, citius audire non valuit. Verumtamen veniens rationem tarditatis reddidit, et ne præteriremus eum non scriptum poposcit, quem dignam pro culpa rationem facientem, unum ex his illum qui in martyricis gloriantur visitationibus faciemus.

Heraclii possessionis, quæ templo sanctorum proxima erat, et Sabbati ab hoc itinere tantum distabat, id est quatuor stadiorum et decem intercapedine, villanus Taurinus erat, et clavariam sectabatur artem; pedum autem non levem possidebat infirmitatem sed magnam, et quæ auditionis excedebat sermonem. Hi enim specie pedum, si dicendum est, abnegata, lororum imitabantur speciem mortuorum; propter quod et eum quem habebant possessorem, tali cognomine nominari fecerunt; clavarium enim ab arte cognominare omittentes, a pedibus vocabant loripeda; et forte jam bene tali eum nomine vocitabant, quoniam pedes non solum lororum habebant idioma, sed quia et secundum hæc erant deinceps ineffacaces, et quia quasi a clavaria propter pedes arte quiescens, a pedum vocabatur languore. Hanc Taurinus pessimam infirmitatem habens, post extremam medicorum repulsionem, quod nunquam aliquando pedes esset moturus hujusmodi perhibentium; hæc enim erat ipsorum ex arte sententia; ad Cyrum sublevatus venit, et Joannem Cyri commartyrem, divinæ medicinæ præceptores, et non ejus quæ Hippocratem, Galenum, et Democritum, qui de terra loquuntur, facit doctores; quo admirandi martyres veniente suscepto, hunc sanitate dignum, quam illi desperaverant, reddiderunt. Apparentes enim ei secundum morem in stramentis et lectis, salitam coturnicem et exsiccatam præcipiunt sumere, et hanc terere et pedes ungere sancientes, iterum veluti somnium avolaverunt. At ille post somnium quod imperaverant faciens, mirabiliter sanabatur, et omni pedum infirmitate et duritia illa, lororumque deformi prorsus imaginatione deposita, integer et pedibus bonis factus est, et forte obtinere coturnices pedum crassitudine valens. Et Taurinus quidem sospitatis copia fretus, gratiarum actionibus Deo martyribusque oblatis, recessit: nos autem hymnos cantan-

πολὺ καὶ ἀνείκαστον μέγεθος. Οὕτω μὲν οὖν καὶ Εὐγένιος τὸν μόρον φυγὼν τοῦ νοσήματος, καὶ σύντομον τὴν ὑγείαν δρεψάμενος, τὴν χάριν εὐρύθμως μελῳδήσας τοῖς μάρτυσι καὶ Χριστῷ τῷ δι' αὐτῶν δεδωκότι τὸ δρέψασθαι, τοῦ νεὼ σκιρτῶν ἀνεχώρησεν. Ἡμεῖς δὲ πάλιν ὡς πεπονθότες τὴν ἴασιν, τῇ διηγήσει τερπόμενοι, Χριστὸν καὶ τοὺς ἁγίους ὑμνήσαντες, ἐπ' ἄλλο τερπνὸν ὁρμήσωμεν ἀκουσμα.

ΜΓ'. *Περὶ Ταυρίνου λουρόποδος.*

Πάρεστι καὶ Ταυρῖνος ἐκ τοῦ πέλας ἐρχόμενος· μόλις δέ ποτε πρὸς ἡμᾶς ἀφικόμενος ὡς τὴν πορείαν μακρόθεν ποιούμενος, διὰ τὴν τῶν ποδῶν βραδυτέραν ἐνέργειαν· καὶ οὐ μόνης ταύτης χάριν, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ τοῦ χαλκευτικοῦ κρούσματος ἕνεκα, δι' ὃ κελαδούντων ἡμῶν τῶν ἁγίων τὰ θαύματα, πυθέσθαι θᾶττον οὐκ ἴσχυσεν. Ἐλθὼν οὖν ὅμως τὰς αἰτίας τοῦ βράδους ἀπήγγειλε, καὶ μὴ παρελθεῖν αὐτὸν ἄγραφον ᾔτησεν· ὃν ὡς ἀναξίαν τῆς μέμψεως τὴν ἀπολογίαν ποιήσαντα, ἕνα τῶν αὐχούντων μαρτυρικαῖς ἐπισκέψεσι καὶ αὐτὸν ποιησώμεθα.

Ἡρακλείου τοῦ κτήματος τοῦ τῷ σηκῷ τῶν ἁγίων προσεγγίζοντος, καὶ σαββάτου ὁδὸν τούτου μόνον ἀπέχοντος, τουτέστιν τεττάρων καὶ δέκα σταδίων διάστημα, κωμήτης ὁ Ταυρῖνος ἐτύγχανεν, καὶ τὴν ἡλουργικὴν τέχνην μετήρχετο, τῶν ποδῶν τὴν ἀσθένειαν οὐ τυχοῦσαν ἐκέκτητο, ἀλλὰ μεγάλην καὶ λόγον ἀκοῆς ὑπεραίρουσαν. Οὗτοι γὰρ τὸ τῶν ποδῶν εἶδος, εἰ ἔστιν εἰπεῖν, ἀρνησάμενοι, λώρων ἐμιμοῦντο νεκρῶν ἰδιότητα· δι' ὃ καὶ τὸν ἔχοντα κτήτορα, τῇ τούτων ἐπωνυμίᾳ πεποιήκασιν ὀνομάζεσθαι· τὸ ἡλουργὸν γὰρ ἐπονομάζειν ἀπὸ τῆς τέχνης ἐάσαντες, ἀπὸ τῶν ποδῶν ἐκάλουν λουρόποδα· καὶ τάχα καλῶς τοιούτῳ αὐτὸν ἐκάλουν ὀνόματι, ἐπείπερ οἱ πόδες οὐ μόνον τὸ τῶν λώρων ἔσχον ἰδίωμα, ἀλλ' ὅτι καὶ κατὰ ταῦτα ἦσαν λοιπὸν ἀνενέργητοι· καὶ ὅτι, φησὶν, τῆς ἡλουργικῆς τέχνης διὰ τοὺς πόδας παυσάμενος, ἀπὸ τοῦ τῶν ποδῶν ἐκαλεῖτο νοσήματος. Ταύτην ὁ Ταυρῖνος τὴν κακίστην ἔχων ἀσθένειαν, μετὰ τὴν τῶν ἰατρῶν τελευταίαν ἀπόφασιν, ὡς οὐκ ἄν ποτε πόδας ὁ τοιοῦτος κινήσειεν (αὕτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἐκ τῆς τέχνης ἀπόφασις) πρὸς τὸν Κῦρον αἰρόμενος ἔρχεται καὶ Ἰωάννην τὸν Κύρου τοῦ θείου συμμάρτυρα, τοὺς θείας ἰατρικῆς ἐπιστήμονας, καὶ οὐ τῆς Ἱπποκράτην καὶ Γαληνὸν καὶ Δημόκριτον, τοὺς ἀπὸ γῆς φθεγγομένους, ποιουμένης γεννήτορας. Ὃν οἱ θαυμάσιοι μάρτυρες ἐλθόντα δεξάμενοι, ῥώσεως τῆς παρ' ἐκείνων ἀπογνωσθείσης ἠξίωσαν. Φανέντες γὰρ αὐτῷ καθ' ὕπνους καὶ στρωμνὰς, ὡς εἰώθασιν, παστὸν ὄρτυγα λαβεῖν ἐπιτάττουσι, καὶ τοῦτον τρίψαι καὶ χρίσαι τοὺς πόδας θεσπίσαντες, πάλιν ὡς ὄναρ ἀπέπτησαν. Ὁ δὲ μετὰ τὸν ὕπνον ποιήσας τὸ θέσπισμα, παραδόξως ἐρώννυτο, καὶ πᾶν ἀποβαλὼν τῶν ποδῶν τὸ ἀῤῥώστημα, καὶ τὸ κατεσκληκὸς ἐκεῖνο καὶ τῶν λώρων δυσειδέστατον ἔνδαλμα, ἄρτιος καὶ καλλίπους ἐγίνετο, καὶ τάχα ὄρτυγας κρατεῖν τῇ τῶν ποδῶν ταχύτητι ἱκανώτατος. Καὶ Ταυρῖνος μὲν οὕτω ῥώσεως ἐν εὐπορίᾳ γενόμενος, εὐχαριστήσας Θεῷ καὶ τοῖς μάρτυσιν ἀπελήλυθεν. Ἡμεῖς δὲ ὑμνήσαντες, καὶ λόγων

Digitized by Google

εὐπορίαν πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν θαυμάτων ἀπαγγελίαν αἰτήσαντες, σὺν προθυμίᾳ ταύτης ἐχώμεθα.

A tes, et sermonum opulentiam ad reliquorum recitationem miraculorum efflagitantes, hanc cum alacritate continuabimus.

ΜΔ'. *Περὶ Ἄννης τῆς μοναστρίας τρία καταπιούσης σαμαμίθια.*

Πρὸ τοῦδε πρὸς χώραν ἄλλην καὶ πόλιν εἰσέλθωμεν ἢ κώμην ἑτέραν μετέλθωμεν, λέγειν ἐστὶν ἀκόλουθον καὶ θαῦμα ἕτερον, καὶ τάχα τοῦ προρρηθέντος ὑπέρτερον, ὃ παρ' αὐτῶν πάλιν τῶν ἁγίων προελθεῖν ἐπὶ μοναστρίᾳ τινὶ τὴν αὐτὴν οἰκούσῃ κώμην ἐμάθομεν. Καὶ λέξωμεν Θεοῦ τὸ λέγειν παρέχοντος, καὶ τοὺς τῆς αὐτῆς κώμης οἰκήτορας ἀλλήλων παντελῶς οὐ χωρίσωμεν· εἰ καὶ Πέτρου τούτους διαστῆσαι, ὃν πρὸ μικροῦ παρεθέμεθα τῆς ῥηθείσης κώμης ὑπάρχοντα, ἑτέρα τις ἡμᾶς κατηνάγκασε πρόφασις.

XLIV. *De Anna ancilla Dei quæ tria deglutiverat samamithia.*

Antequam ad regionem aliam, vel civitatem aut castellum transitum faciamus, consequens est ut et aliud dicamus miraculum, et forte præcedenti sublimius, quod ab ipsis iterum sanctis gestum fuisse in quadam ancilla Dei ejusdem habitatrice villæ, didicimus. Et dicemus, Deo largiente dicendi effectum, et habitatores ejusdem villæ non separabimus prorsus ab invicem; licet Petrum quem ante paulo commendavimus, a jam dicta villa secernere, alia nos coegit quædam occasio.

Τὸ Ἡράκλειον τοῦτο κτημάτιον ᾤκει μονάστρια, Ἄννα μὲν τοὔνομα, μετ' ἄλλων δὲ παρθένων ἐποιεῖτο τὴν οἴκησιν. Ἐτῶν γὰρ ἦν ὡσεὶ δώδεκα, ἢ καὶ τοῦτον ἔσχε τὸν χρόνον ἐλάττονα· ἥτις ἡλικία μένειν ἐφ' ἑαυτῇ δι' ἀπειρίαν οὐ δύναται, καὶ νοῦ καὶ φρενῶν ὀλιγότητι. Πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας παλαίσειεν, τὴν πάλην τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀναδεξάμενος, εἰ τοῦ παιδοτριβοῦντος χηρεύσειεν; ἢ πῶς δαίμονος γνοίη ποικίλα νοσήματα, εἰ μὴ σχοίη τὸν εἰδότα διδάσκαλον; ἢ πῶς ἀπάτην ὄφεως καὶ πανουργίαν φιλάξαιτο, ἣν οὐδ' Εὔα χωρισθεῖσα μικρὸν τοῦ Ἀδὰμ ἐφυλάξατο; Διὰ ταῦτα γὰρ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καθ' αὑτὴν οἰκεῖν οὐκ ἀκίνδυνον, καὶ μάλιστα τὴν πρὸς δαίμονας τὸν πόλεμον ἔχουσαν, καὶ μὴ δυναμένην ὅλως τηρῆσαι γιγνώσκουσαν κεφαλὴν ὄφεως ἠρέμα πως εἰσελαύνουσαν, ἢ πτέρναν τὴν οἰκείαν αὐτῷ τηρουμένην σκεπάσασθαι.

B Heraclense hoc prædium ancilla Dei Anna nomine habitabat, et habitationem cum aliis virginibus faciebat; annorum enim erat quasi duodecim, vel certe brevius illis habuit tempus; quæ ætas manere super se tam propter imperitiam quam ob intellectus et sensuum paucitatem, non potest. Quomodo enim hujusmodi non adversus sanguinem et carnem, sed adversus principatus et potestates, et rectores sæculi hujus, et spiritualia nequitiæ luctabitur, colluctatione adversus illos assumpta, si puerorum institutore destituatur? aut quomodo diaboli varia sciet molimina, nisi habeat gnarum magistrum? aut quomodo deceptionem serpentis et astutiam observabit, quam nec Eva separata pauxillum ab Adam observavit? Propter hæc enim puerilis ætas apud se habitare sine periculo non potest, et maxime illa quæ bellum adversus dæmonas habet, et non valet, aut certe penitus nesciens observare caput serpentis sensim quodammodo insequens; vel proprium operire calcaneum, ne illi monstretur modis omnibus observandum.

C

Ὅθεν ἡ παροῦσα μονάστρια νηπιώδους ἡλικίας τυγχάνουσα, καὶ πρὸς ὥραν τῶν ἄγειν δυναμένων οἷα συμβαίνει χηρεύσασα· καινῷ δεινῷ περιπέπτωκεν, ᾧ διάβολος αὐτῇ προευτρέπισε, καὶ μόνην εὑρὼν, τούτῳ τῷ τρόπῳ πρὸς θάνατον ἤλασε. Μονωθεῖσα γὰρ αὕτη τῶν ἄλλων, οἷα μειράκιον τὰ μειρακίων διήνυε παίγνια, καλάμοις τισὶ τὴν περὶ τὸ παίζειν πληροῦσα διάθεσιν. Καὶ ποτὲ μὲν τὸν κάλαμον αἴρουσα προσῆπτε τῷ στόματι, ποτὲ δὲ πάλιν ἀποκινοῦσα τοῦ στόματος καὶ πρὸς ἕδαφος ῥίπτουσα, πάλιν ἐλάμβανεν ἕτερον, καὶ πάλιν ἐν αὐτῷ τὰ αὐτὰ διεπράττετο. Ἀλλ' ἐν ὅσῳ τοὺς δόνακας ἤμειβε, τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ στόματος ῥίπτουσα, τὸν δὲ λαμβάνουσα, καὶ τοῦτον τοῖς ὀδοῦσι προσφέρουσα, τινὶ καλάμῳ συνέτυχε ἐγκύῳ θανάτου τυγχάνοντι, καὶ θησαυρὸν ἔχοντι χαλεπὸν καὶ ἐπόλεθρον.

D Unde præsens ancilla Dei cum puerilis esset ætatis, ad horam custodia valentium eam circumducere, sicuti solet sæpe contingere destituta, novitatem diram incurrit, quam ei diabolus præparavit, et solam inventam hoc modo ad mortem impulit. Cum enim solam se ab aliis hæc, utpote puella, videret, puellarum exsequebatur ludibria, calamis quibusdam jocandi replens affectum. Et aliquando calamum tollens ori applicabat, aliquando vero hoc ab ore remoto, et in terram projecto, sumebat iterum allum, et rursus in ipso eadem peragebat. Verum dum arundines alternantibus vicibus manderet, aliam ab ore projiciens, aliam vero accipiens, et hanc dentibus afferens, ad quamdam devenit arundinem, quæ mortem in utero bajulabat, secumque ac perniciosum introrsus thesaurum habebat.

Τρία γὰρ ἑρπετὰ τὰ καλούμενα σαμαμίθια τοῦτον ᾤκουν τὸν κάλαμον, φωλεὸν αὐτὸν καὶ κοίτην ποιούμενα, ὃν ἀκάκως ἁρπάσασα τῷ οἰκείῳ προσήνεγκε στόματι. Τὰ δὲ τοῦ κινήματος ἐπαισθόμενα, καὶ πρὸς φυγὴν θορυβούμενα, διὰ τῆς ἀρχῆς ἐκπηδή-

Tria enim reptilia, quæ vocantur samamithia, hunc calamum habitabant, quem sibi latibulum fecerant et cubile, quem simpliciter arreptum proprio attulit ori. Illa vero cum motum sensissent, ad fugam turbata, et per initium ejus calami quod

Digitized by Google

ori proximum erat insilientia, in uterum puellæ allata sunt, non voluntarium sustinentia lapsum. In ventrem autem puellæ inducta, et insolitam habitationem nequaquam ferentia, fugere inde satagebant. Taliter autem discurrentia, et miseræ illius interim præcordia conturbantia, contortionesque viscerum facientia, intolerabiles illi dolores operabantur, quos profecto nemo scripturæ commendaverit, etiamsi multum habeat experimentum languoris. Unde puella incessanter plangebat et ejulabat, oculorumque lacrymas effundebat, et quiescere penitus non valebat. Quando autem unum ex reptilibus, quæ absorpta fuerant, paululum quiescebat, si tamen aliquando quiescebat, reliqua duo puellam domabant. Quod si etiam duo ex his nonnunquam, ut et hoc demus, forte dormiebant, tertium nullo modo quiescebat, sed ei non dormienti conferebat dolorem. Itaque modo quidem unum, modo vero duo, noscebantur.

Cum ergo inter indesinentes et acerrimos esset dolores, ferebatur ad sanctos; medicum enim non inveniebat alium, qui contra tantam sufficere posset ærumnam. Igitur, ut dictum est, veniens et martyres compatientes inveniens, maturius a triplici redimebatur supplicio. Dicamus autem ut facta est ipsa redemptio; est enim redemptorum gratia plena. Alii cuidam infirmantium fratrum in visu sancti venientes dic, inquiunt, monachæ isti quæ clamat, clamabat enim assidue et prorsus non dormiebat, ut mane vigilans ad unam ex tabernis egrediatur, priusquam escam gustet vel potum, et cadia tria (species hæc calicis est) sic apud Alexandrinos vocata, bibere jejuna patiatur, et velociter sanitatem per cadiorum potionem recipiet.

At ille somnio viso, post somnium monastriæ retulit, ut sibi martyres jusserant; quæ horum audita jussione, mane ad cauponium exiit, et tres situlas vino plenas protinus bibit aquis non misto; non mista quippe bibere tria illa jussum fuerat cadia; quibus, ut dixi, absorptis, movetur statim ad vomitum, et cum vinum evomuisset, una cum eo evidenter etiam tria illa evomuit samamithia, quibus per os abjectis ab omni mox afflictione difficilique dolore, ac verbere liberata est, quæ onus illud tridymum adhuc parturiebat in utero deportatum. Itaque Anna quidem monastria, sic mortem quæ sibi a dæmonibus præparata fuerat exsilivit, fortius medicorum auxilium, quam illorum essent insidiæ, consecuta; et ad hymnos sanctorum omnes, qui illam sanitatem viderant concitans, atque cum his eos laudibus efferens, cum his etiam a templo discedit. Nos autem, qui nunc audimus, quasi tunc præsentes essemus credentes, sanctis hymnorum laudibus cumulatis, ad alios hymnos miracula auditus præparemus et ora.

XLV. *De Cobiote surdo camelario.*

Ab Ægypto rursus in Libyam transeamus, et

σαντα τῆς ἐγγισάσης τῷ στόματι, εἰς τὴν γαστέρα τῆς παιδὸς φέρονται, ἀκούσιον ὄλισθον ὑπομείναντα. Εἰς τὴν κοιλίαν δὲ κατενεχθέντα τῆς μείρακος, καὶ τὸ ξένον τῆς ἑστίας μὴ φέροντα, φεύγειν κἀκεῖθεν ἠπείγοντο· ἀλλὰ τὴν ἔξοδον οὐκ ἐγίνωσκον. Οὕτω δὲ διατρέχοντα, καὶ τῆς τέως ἀθλίας τὰ σπλάγχνα ταράττοντα, καὶ συστροφὰς τῶν ἐγκάτων ποιούμενα, δυσοίστους αὐτῇ τὰς ἀλγηδόνας εἰργάζοντο· ἃς οὐκ ἄν τις γραφῇ παραστήσειεν, οὐδ' εἰ πεῖραν σχοίη πολλὴν τοῦ νοσήματος· ὅθεν ἡ παῖς ἀπαύστως ἐκόπτετο καὶ ὀλόλυζεν καὶ δάκρυα τῶν ὀμμάτων ἐξέχεεν, καὶ παντελῶς ἠρεμεῖν οὐκ ἠδύνατο. Ὅτε γὰρ τὸ ἓν τῶν καταποθέντων ἑρπετῶν ὀλίγον ἡσύχαζεν, εἴπερ ποτὲ καὶ ἡσύχαζεν, τὰ λοιπὰ δύο τὴν κόρην ἐδάμαζον· ἢ καὶ τὰ δύο πολλάκις, ἵνα καὶ τοῦτο δῶμεν, ἐκάθευδον, τὸ ἕτερον οὐκ ἐπαύετο· ἀλλ' ἀκοίμητον αὐτῇ τὴν ὀδύνην ἐδράθευον, ποτὲ μὲν τὸ ἕν, ποτὲ δὲ τὰ δύο, πολλάκις δὲ καὶ τὰ τρία σπαράσσοντα.

Ἐν ἀπαύστοις οὖν καὶ δριμείαις ἀλγηδόσιν ὑπάρχουσα πρὸς τοὺς ἁγίους ἐφέρετο, ἰατρὸν οὐχ εὕρισκεν ἕτερον πρὸς συμφορὰν τοσαύτην ἀρκέσαι δυνάμενον. Ἐλθοῦσα τοίνυν, ὡς εἴρηται, καὶ συμπαθεῖς εὑροῦσα τοὺς μάρτυρας, θᾶττον τῆς τριπλῆς ἐκείνης ἐλυτροῦτο κολάσεως. Εἴπωμεν δὲ καὶ τὸ λύτρον ὡς γέγονεν· ἔστιν γὰρ τῆς τῶν λυτρωσαμένων χάριτος ἔμπλεον· Ἑτέρῳ τινὶ τῶν ἀσθενούντων ἀδελφῶν ὄναρ ἐλθόντες οἱ ἅγιοι, Εἰπὲ, φασὶ, τῇ βοώσῃ ταύτῃ μοναστρίᾳ (ἐδόα γὰρ διηνεκῶς καὶ τὸ σύνολον οὐκ ἐκάθευδεν), ἵνα πρωΐας ὀρθρίσασα, εἰς ἓν τῶν καπηλείων ἐξέλθοι πρὶν ἢ βρώματος ἢ πόματος γεύσηται· καὶ κάννια τρία (εἶδος τοῦτο καθέστηκε κύλικος οὕτω παρ' Ἀλεξανδρεῦσι λεγόμενον) πιεῖν νῆστις ἀνάσχοιτο, καὶ τάχος τὴν ἴασιν διὰ τῆς τῶν καννίων δέξεται πόσεως.

Ὁ δὲ θεωρήσας τὸν ὄνειρον, τῇ νοσούσῃ τοῦτον μεθ' ὕπνον ἀπήγγελλεν, ὡς οἱ μάρτυρες αὐτῷ διετάξαντο· ἡ δὲ τῆς τούτων πυθομένη κελεύσεως, πρωΐας εἰς καπηλεῖον ἐξέρχεται, καὶ τὰς τρεῖς εὐθέως ἔπιε κύλικας, οἴνου γεμούσας μὴ μιγέντος τοῖς ὕδασιν· ἄκρατα γὰρ πιεῖν τὰ τρία κεκέλευστο κάννια· ἄπερ, ὡς εἶπον, ῥοφήσασα, κινεῖται θᾶττον πρὸς ἔμετον, καὶ τὸν οἶνον ἐμέσασα, ἐμεῖ προφανῶς καὶ τὰ τρία σὺν αὐτῷ σαμαμίθια διὰ στόματος ῥίψασα, πάσης εὐθὺς ἀπηλλάγη κακώσεως καὶ δυσχεροῦς ὀδύνης καὶ μάστινος, ἃς ὁ φόρτος ἐκεῖνος ὁ τρίδυμος ἐπικυοφορούμενος ὤδινεν. Καὶ Ἄννα μὲν ἡ μονάστρια οὕτω τὸν ἐκ δαιμόνων αὐτῇ σκευασθέντα θάνατον ἐφύγε, ἰσχυροτέρας ἰατρῶν ἀρωγῆς τῆς ἐκείνων ἐπιβουλῆς εὐπορήσασα. Καὶ πάντας τοὺς ὁρῶντας τὴν ἴασιν πρὸς ὕμνους τῶν ἁγίων ὠτρύνασα, καὶ σὺν τούτοις αὐτοὺς ἀνυμνήσασα, τοῦ τεμένους ἀπέρχεται. Ἡμεῖς δὲ νῦν οἱ ἀκούοντες, ὡς οἱ τότε παρόντες πιστεύοντες, τοὺς ἁγίους ἀξίως ὑμνήσαντες πρὸς ἑτέρους ὕμνους καὶ θαύματα τὰς ἀκοὰς εὐτρεπίσωμεν καὶ τὰ στόματα.

ΜΕ'. *Περὶ Κοβιώτου τοῦ κωφοῦ καμηλαρίου.*

Ἀπ' Αἰγύπτου πάλιν εἰς Λιβύην μετέλθωμεν·

Digitized by Google

καὶ ἐν τῷ Μαρεώτῃ γενόμενοι, Κοβιώτην τὸν κωφὸν ἀνιχνεύσωμεν. Τοῦ Μαρεώτου γὰρ οὗτος ἐτύγχανεν· καὶ εὑρόντες τοῖς προλαβοῦσιν συνάψωμεν· καὶ τὰ κατ' αὐτὸν τοῖς ἀκούουσιν ἀπαγγείλωμεν· Γραφῆς γὰρ ἄξια τὰ εἰς αὐτὸν δραθέντα τοῖς μάρτυσιν. Κωφὸς ὁ Κοβιώτης γεγένητο, οὐχ οὕτως ἐκ μήτρας γενόμενος, ἀλλ' ἄφνω κωφωθεὶς ὡς ταῖς καμήλοις παρέβαλλεν· τούτων γὰρ ἀεὶ τῶν ζώων ἐφρόντιζε, καὶ πρὸ κωφώσεως, καὶ μετ' αἰφνίδιον κώφωσιν, βαρυτάτην δὲ τὴν νόσον ὑπάρχουσαν· οὔτε γὰρ τὸ σύνολον ἤκουεν, οὔτε τῶν πάνυ μεγάλων τῆς φωνῆς προσῃσθάνετο, οἷον δήμου βοῆς ἢ θαλάττης ἦχον ὑψούμενον, ἢ μεγάλων ἀνέμων ῥοιζήματα· ὃν πάντες οἱ θεώμενοι, δαίμονος ἐνέργειαν τὴν κώφωσιν ἔλεγον, καὶ οὐ πάθος ἢ σύμπτωμα σώματος. Καὶ τάχα τἀληθοῦς ἐστοχάσαντο, ἔκ τε τοῦ ἀθρόως συμβῆναι τὸ νόσημα, ἔκ τε τοῦ μηδένα τῶν ἰατρῶν ὠφέλειαν τούτῳ τινὰ δυνηθῆναι χαρίσασθαι. Πολλοὺς γὰρ περιελθὼν καὶ πληρώσας πολλῶν ἐπιτάγματος, αὐτὸς ἐν τῷ πάθει διέμενεν, διαφορὰν εὑρεῖν οὐ δυνάμενος. Ὅθεν ἰατροῖς πολλὰ χαίρειν φθεγξάμενος, τῶν καμήλων ἐφρόντιζε, ἀπαλλαγὴν τοῦ λοιποῦ μὴ προσδοκῶν τοῦ νοσήματος.

A cum apud Mareoten fuerimus inventi, Cobioten surdum investigemus. Hic enim Mareotensis erat; et inventum virum prioribus annectamus, et quæ circa eum gesta sunt, audientibus referamus, scriptura quippe digna sunt, quæ in eo sunt a martyribus acta. Surdus Cobiotes fuit, non ex vulva factus, sed subito surdus, cum camelis hæreret, effectus: horum namque semper animalium curam, et ante et postquam repente surdus factus est, peragebat. Cum autem languor esset gravissimus, neque enim ullo modo audiebat, neque saltem grandes strepitus sentiebat, ut puta vulgi clamorem, aut sonitus maris elatos, aut ingentium ventorum impetum magnum: quem omnes inspicientes, dæmonis operationem esse hujusmodi ægritudinem astruebant, et non corporis vitium sive casum. Et forte veraciter æstimabant, tam ex eo quod languor subito contigisset, quam ex eo quod nullus medicorum profectum huic quemlibet conferre potuisset; multos enim circumiens, et multorum complens præceptum, ipse in passione perseverarat, meliorationem aliquam reperire non valens. Unde medicis vale dicens, camelorum curam gerebat, libertatem de cætero languoris non præstolans.

Καὶ τάχα ἂν οὕτω μέχρι θανάτου διέμεινεν, εἰ μὴ πρὸς τῶν συντέχνων ὡς κωφὸς κατετρέχετο, καὶ πολλὴν τὴν ἀδικίαν ὑπέμενεν· ὧν οὐ βαστάσας τὴν δυσχερῆ παραπόνησιν, ἅπαντα λιπὼν, τὴν ἑστίαν, τὰς καμήλους, τὰ ὑπάρχοντα, καὶ μηδενὶ μηδὲν περὶ μηδενὸς ἐντειλάμενος, ζήλου πλησθείς, καὶ θείου πρὸς τοὺς μάρτυρας ἔρωτος, αὐτῶν, ὡς οἶμαι, τοιαύτην αὐτῷ προσπνευσάντων διάνοιαν, δρομαίως ἐπὶ τὸ τούτων μαρτύριον ἔτρεχεν, τοιαύτην μόνον φωνὴν πρὸς τοὺς ἑταίρους φθεγξάμενος· Ζῇ γάρ, φησὶν, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὡς εἰ μὴ πρὸς Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς ἁγίους οὐκ ἄπειμι, καὶ τούτους ἐκδιβαστὰς τῆς ἐμῆς ἐπηρείας ποιήσομαι· καὶ τοῦτο εἰπὼν γυμνὸς ἐπενδυμάτων πρὸς τοὺς μάρτυρας ἔδραμεν.

B Et forte sic usque ad mortem procul dubio permansisset, nisi a collegis tanquam surdus illuderetur, multamque injuriam pateretur; quorum difficilem afflictionem non ferens, omnibusque derelictis, domo videlicet, camelis et patrimoniis, nemini quidquam de quoquam præcipiens zelo repletus et divino erga martyres desiderio, ipsis ei, ut reor, talem inspirantibus animam, cursim ad horum martyrium festinabat; hujusmodi ad socios voce tantum affatus, Vivit enim Christus, inquit, Deus, si ad Cyrum et Joannem sanctos non iero, et hos exsecutores molestiæ meæ non fecero. Et hoc dicto, indumentis exutus cucurrit ad martyres.

Τότε γίνεταί τι παράδοξον, καὶ τῆς τῶν ἁγίων χάριτος ἄξιον, καὶ τῆς αὐτοῦ πολλῆς καὶ μεγάλης θερμότητος. Ἡ μόνον γὰρ ἐξῆλθε τὴν πύλην τῆς πόλεως ἥτις Ἡλιακὴ προσηγόρευται, εὐθέως αὐτοῦ τὰ ὦτα ἠρξαντο διανοίγεσθαι, καὶ φωνὰς αὐτὸς ἀνθρώπων πυνθάνεσθαι· ὅσῳ δὲ τῇ πορείᾳ προέκοπτε, τοσοῦτον φωνῆς πλεῖον ἀντελαμβάνετο· καὶ οὕτω τὸ δῶρον πρὸς τὴν τῆς ὁδοῦ προκοπὴν κομιζόμενος, ἐν ὅσῳ τῶν ἁγίων εἰσείη τὸ τέμενος, τὸ τέλειον τῆς ἀκοῆς ἀπελάμβανε, πᾶν ἴχνος καὶ γνώρισμα τῆς πολλῆς ἐκείνης ἀπολείψας κωφώσεως. Καὶ δὴ τὴν ῥῶσιν κατὰ τὴν πορείαν δρεψάμενος, ὡς ὑγιὴς τοῖς ἁγίοις καὶ οὐχ ὡς ἔχων προσήρχετο νόσημα· καὶ προσενέγκας εὐθὺς τὰ χαριστήρια, ᾠδαὶ δ' ἦσαν τοὺς σεσωκότας γεραίρουσαι, τὴν αὐτὴν εὐθέως ὑπέστρεφε· μηδὲ καθίσαι κατὰ τὸν τῶν μαρτύρων σηκὸν ἀνασχόμενος. Καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν περὶ τούτου διήγησιν ἐκπληρώσαντες, καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτῆς χαριστήρια τοῖς ἁγίοις προσάξαντες, διήγησιν ἄλλου ποιώμεθα θαύματος.

D Tunc etiam fit quiddam mirabile, sanctorumque gratia, et ipsius multo et magno fervore dignissimum. Ut enim tantum portam civitatis exivit, quæ Heliace appellata est, mox aures ejus cœpere patescere, et hominum ipse voces audire; et quantum in itinere proficiebat, tantum voces recipiebat, et sic donum secundum viæ profectum paulatim percipiens, dum sanctorum ingrederetur basilicam, perfectionem resumebat auditus, omni vestigio et signo multæ suæ absurdæ infirmitatis deleto. Cumque incolumitatem itinere percepisset, tanquam sanus et non sicut ægrotus procedebat ad sanctos; et gratiarum actionibus confestim oblatis, cantibus scilicet honorantibus salvatores, eadem die continuo remeavit, nec sedere quidem in martyrum basilica passus. Porro nos de hoc narratione completa, et gratiarum sanctis officiis persolutis, relationem alterius faciemus miraculi.

Digitized by Google

XLVI. *De tribuno cæco.*

Mennæ martyris templum, et quod est templum ante habitaculum, totius est Libyæ gloriatio, cujus habitator sanctus et custos etiam antequam pro Christo pateretur, erat, et posthac fuisse dignoscitur. Et certe gloria et excellentia dignum est ædificium, et sublimitate majori : per ipsum enim tam Mareotes quam Libya tota usque in hodiernum diem consistit, et quod est maximum Alexandria magna et clara Christique semper amica. Quotquot ergo martyris nostis martyrium, etiam quod circa hoc ædificium utique nostis ; ubi et tribunus, qui præsens ad relationem prolatus est, ibidem natus atque nutritus, in virum perfectum occurrit.

Hic valde crudeliter visibus infirmatus, cum non invenisset medicum, qui passionem sanare posset, ad perfectam impellitur cæcitatem. Ita ut neque noctis absentiam neque diei præsentiam nosset ; compressos enim habebat oculos et nequaquam apertos, cum videlicet ab invicem separari palpebræ nullo modo possent, ac si glutino quodam annexæ. Verum et tali tribunus infirmitate habita, non incredulus gratiæ Cyri fuit sive Joannis, sed pie et juste credebat, quod si profugus horum profectus efficeretur, visum profecto reciperet, quod et actu completum est ; qui enim fide confirmatus est, et hujus habet immobile fundamentum, amandam consuevit quæ in operibus est adipisci perfectionem. Nam nemo qui Deo credidit, derelictus est ; sed prout credidit, factum est ; et pro mercede fidei, desiderata obtinuit.

Ad martyrium ergo sanctorum veniens, et nato cæco fidem habens consimilem, et secundum illum dormiens a sanctorum audiebat gratia : Vade, lava in Siloa, et vides. Imitatores enim hi Salvatoris cum sint, eisdem ipsius verbis utuntur, festinantes semper ostendere, unde sanitatum gratiam fundant. Cum autem langueret, martyrum audito præcepto, ad sanctam Christi Dei nostri civitatem venit, et cum descendisset in Siloam, hujus aquis lotus, protinus vidit. Inde vero cum incedens videret, sciens muneris visuum magnitudinem, ad sanctos rursus occurrit, et apud eos residuo vitæ tempore habitavit, donec dormiens in pace requiesceret, bonitate nobis ostensa quam erga benefactores habere debemus.

Et tribunus quidem taliter ope percepta, fide ac incolumitate jam dicta potitus est. Alius autem quidam Tabennensis monachus, ex his qui patrem et optimæ vitæ magistrum magnum se gloriantur habuisse Pachomium, tanquam eum qui conversationis eorum fuerit auctor, factusque sit eis scala a terra ducens ad cœlum, tribuni languorem ferens ad martyres venit. Et eadem ab eis audita jussione, Vade dicentibus, lava in Siloa, et vides ; gratulatorio eis affectu respondit : Ille quidem cæ-

ΜΖ'. *Περὶ τριβούνου τοῦ τυφλοῦ.*

Τὸ Μηνᾶ τοῦ μάρτυρος τέμενος, καὶ τὸ πρὸ τοῦ τεμένους δωμάτιον, πάσης Λιβύης καθέστηκε φρύαγμα, ἧς οἰκήτωρ ὁ ἅγιος καὶ φύλαξ, καὶ πρὸ τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίας ἐτύγχανεν, καὶ μετὰ ταύτην γνωρίζεται· Καὶ ἄξιον ὄντως εὐκλείας τὸ κτῆμα καὶ φρυάγματος μείζονος · δι' αὐτοῦ γὰρ ὅ τε Μαρεώτης, καὶ ἡ Λιβύη πᾶσα μέχρι τῆς τήμερον ἕστηκεν · καὶ τὸ δὴ μέγιστον, Ἀλεξάνδρεια ἡ μεγάλη καὶ λαμπρὰ καὶ φιλόχριστος. Ὅσοι γοῦν τὸ τοῦ μάρτυρος ἴστε μαρτύριον, καὶ τὸ περὶ τοῦτο κτημάτιον, πάντες γιγνώσκετε, ὅθεν ὁ παρὼν τριβοῦνος εἰς διήγησιν ὥρμητο, ἐκεῖσε γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον ἀφικόμενος.

Οὗτος πάνυ δεινῶς ἀσθενήσας τὴν ὅρασιν, καὶ μὴ τυχὼν ἰατροῦ δυναμένου τὸ πάθος ἰάσασθαι, πρὸς τελείαν ἐλαύνεται τύφλωσιν, ὡς μηδὲ νυκτὸς ἀπουσίαν μηδὲ παρουσίαν ἡμέρας ἐπίστασθαι εἴ τινος λίποι τοῦ διαγγέλλοντος · μεμυκῶτα γὰρ ἔσχε τὰ ὄμματα, καὶ μηδαμῶς ἀνοιγόμενα · μηδὲ χωρίζειν ἀλλήλων δυνάμενος ὡς ἀπὸ κολλῆς τινος προσηλωμένα τὰ βλέφαρα. Καὶ τοιαύτην ὁ τριβοῦνος ἔχων ἀσθένειαν, οὐκ ἠπίστει Κύρου καὶ Ἰωάννου τῇ χάριτι, ἀλλ' εὐσεβῶς καὶ δικαίως ἐπίστευεν, ὡς εἰ πρόσφυξ αὐτῶν ἀφικόμενος γένοιτο, πάντως τὸ βλέπειν κομίσηται, ὃ καὶ πράξει πεπλήρωται. Ὁ γὰρ πίστει βεβαιωθείς, καὶ ταύτης τὸν θεμέλιον ἔχων ἀσάλευτον, εἴωθεν τυγχάνειν καὶ τοῖς ἐν ἔργοις πρὸς φίλους τελειότητος · ἐπεὶ μηδεὶς πιστεύσας παρὰ Θεοῦ καταλέλειπται, ἀλλ' ὡς ἐπίστευε γέγονε, καὶ μισθὸν ἔσχε τῆς πίστεως τὴν τῶν ποθουμένων ἀπόλαυσιν.

Ἐν τῷ μαρτυρίῳ γοῦν τῶν ἁγίων γενόμενος, καὶ τῷ ἐκ γεννητῆς τυφλῷ τὴν πίστιν ἔχων ἐφάμιλλον, κατ' ἐκεῖνον κοιμώμενος, πρὸς τῆς τῶν ἁγίων ἥκουε χάριτος, Ὕπαγε νίψαι εἰς τὸν Σιλωὰμ, καὶ ἀναβλέπεις. Μιμηταὶ γὰρ οὗτοι τοῦ Σωτῆρος ὑπάρχοντες, τοῖς αὐτοῦ κέχρηνται ῥήμασιν, διὰ πάντων δεῖξαι σπουδάζοντες τῶν ἰαμάτων, ὅθεν τὴν χάριν ἀρύονται. Ὁ νοσῶν δὲ τοῦ τῶν μαρτύρων ἀκούσας προστάγματος, τὴν ἁγίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλιν κατείληφε, καὶ κατελθὼν εἰς τὸν Σιλωὰμ, τοῖς τούτου νιψάμενος ὕδασιν, εὐθέως ἀνέβλεψεν. Ἐκεῖθεν δὲ πάλιν ὁρῶν ἀφικόμενος, εἰδὼς τοῦ τῶν ὄψεων δώρου τὸ μέγεθος, τοῖς ἁγίοις αὖθις προσέδραμεν, καὶ παρ' αὐτοῖς τὸν ἐπίλοιπον τοῦ βίου χρόνον κατῴκησεν, μέχρις οὗ κοιμηθεὶς ἀνεπαύσατο, τὴν εὔνοιαν ἡμῖν ἐνδεικνύμενος, ἣν πρὸς εὐεργέτας ἔχειν ὀφείλομεν.

Καὶ τριβοῦνος μὲν οὕτως ἀπώνατο, πίστεως καὶ ῥώσεως τῆς λεχθείσης ἐπέτυχεν. Ἄλλος δέ τις μοναστὴς Ταβεννησιώτης τὸν πατέρων πατέρα καὶ ζωῆς ἄριστης διδάσκαλον τὸν μέγαν αὐχούντων Παχόμιον, ὡς τῆς αὐτῶν πολιτείας ἀρχηγέτην γενόμενον, καὶ κλίμαξ αὐτοῖς γεγονὼς πρὸς οὐρανὸν ἀπὸ γῆς ἀναφέρουσα, τὸ τοῦ τριβούνου φέρων ἀῤῥώστημα πρὸς τοὺς μάρτυρας ἔρχεται, καὶ τῆς αὐτῆς πρὸς αὐτῶν ἀκούσας κελεύσεως, Ὕπαγε λεγόντων, νίψαι εἰς τὸν Σιλωὰμ καὶ ἀναβλέπεις, χαριέντως αὐτοῖς ἀπεκρί-

Digitized by Google

νατο· Ἐκεῖνος μὲν ὁ τυφλὸς, ὦ μακάριοι, ὁ τοῦ παρόντος προστάγματος πρὸς τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων πυθόμενος, ἐν Ἱεροσολύμοις ἐτύγχανεν, καὶ τὸν Σιλωὰμ ἐκέκτητο γείτονα, καὶ εἰ πτωχὸς ἐγνωρίζετο, δαπανημάτων οὐκ ἔχρῃζεν πρὸς τὸ πληρῶσαι τοῦ Σωτῆρος τὴν σωτήριον ἔνταλσιν. Ἐγὼ δὲ πτωχὸς ὑπάρχων καὶ πρότερον, νυνὶ δὲ πολὺ τοῦ τότε πτωχότερος, καὶ αὐτὸ γὰρ ὅπερ ἐκεκτήμην πρὸ τοῦ τῶν ὀμμάτων νοσήματος, εἰς ἰατροὺς ἐδαπάνησα· καὶ τοσούτοις ἀφεστὼς τοῦ Σιλωὰμ διαστήμασι, ποίοις κελεύετε χρήσομαι χρημάσιν πρὸς τελείωσιν τοῦ ὑμετέρου θεσπίσματος.

Οἱ δὲ πάνυ σεμνῶς μειδιάσαντες, καὶ τερφθέντες αὐτοῦ ταῖς καλαῖς ἀποκρίσεσιν, καὶ τῶν ἀναλωμάτων ἀγαθοὶ δωτῆρες ἐγίνοντο. Ἀπελθε γὰρ, φασὶν, εἰς τὴν Φρόντωνος καλουμένην ἀπόστασιν (ἀποθήκην δὲ λέγουσι τὴν ἀπόστασιν ἐν ἄλλαις χώραις καὶ τόποις καὶ πόλεσιν), κἀκεῖσε Θωμᾶν τὸν τοῦ Κυμινᾶ τοῦ Αἰγυπτίου πιστικὸν ἐπιζήτησον, καὶ τοῦτον εὑρὼν, Ἀββάκυρος, ἐρεῖς, καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες πρὸς σέ με πεπόμφασι, καὶ χρυσὸν ἕνα μοι δοῦναι θεσπίζουσιν, ἵν' εὕρω δαπάνας ποιήσασθαι, ἐπειδήπερ εἰς τὴν ἁγίαν με πόλιν ἀπέστειλαν. Καὶ ταῦτα μὲν εἰρηκότες ἀπῆλθον οἱ ἅγιοι. Ὡς δὲ μεθ' ὕπνον τὴν πόλιν κατέλαβεν καὶ τὴν ἀπόστασιν εὑρὼν καὶ τὸν ἄνθρωπον, τῶν ἁγίων εἶπεν τὴν κέλευσιν· καὶ λαβὼν εὐθέως τὸ νόμισμα (προθύμως γὰρ καὶ Θωμᾶς τὸ μαρτυρικὸν προσήκατο θέσπισμα), εἰς τοὺς τοῦ Χριστοῦ τόπους ἀπέρχεται, καὶ ἐν τῷ Σιλωὰμ σπουδαίως γενόμενος, τοῖς τούτου ῥείθροις τὰς ὄψεις ἀποματτόμενος, σὺν ταῖς ῥανίσι τοῦ νάματος καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀχλὺν ἀπεμάξατο. Ἐγνώρισε γὰρ τὸ ὕδωρ τὸ πρόσταγμα καὶ τοὺς πέμψαντας μάρτυρας, δούλους ὄντας Χριστοῦ καὶ θεράποντας τοῦ πρὸ αὐτῶν τὸν τυφλὸν ἀποστείλαντος. Διὸ καὶ θᾶττον αὐτῶν πληρῶν τὰ κελεύσματα, σὺν τῷ τριβούνῳ καὶ τοῦτον ἀντέπεμψεν βλέποντα, ὥσπερ καὶ τότε τυφλὸν πρὸς τὸν αὐτὸν δεσπότην ἀπέστειλεν. Ἡμεῖς δὲ τούτοις τοῖς περὶ τῶν ἰαθέντων δύο τυφλῶν λεχθεῖσιν ἀρκούμενοι, τοὺς ἁγίους καὶ νῦν εὐφημήσαντες, ἄλλα κηρύττειν αὐτῶν σπουδάσωμεν θαύματα.

A cus, o beati, qui præsens præceptum a Domino cunctorum audivit, Hierosolymis erat, et Siloam fontem vicinum habebat, et licet pauper esse noscerctur, sumptuum tamen non indigebat ad implendum Salvatoris salutare præceptum. Ego autem qui pauper etiam primitus eram, et nunc multo pauperior, et ipsum enim quod ante oculorum languorem habebam, in medicos consumpsi; quique tot a Siloa spatiis absum, quibus ad consummandum præceptum vestrum jubetis pecuniis utar.

At illi valde honeste subridentes, et in illius bonis delectati responsionibus, etiam expensarum benigni datores effecti sunt; etenim: Perge, inquiunt, ad apostasin quæ Phrontonis vocatur, (horreum autem dicunt apostasin in aliis regionibus, locis et urbibus), et illic Thomam Cyminæ Ægyptii proretam inquire; et hoc invento, Abbacyrus, dices, et Joannes martyres ad te me miserunt, et aureum unum mihi dari præcipiunt, ut inveniam expensas facere, quoniam ad sanctam me civitatem miserunt. Et his quidem dictis sancti abierunt. Ille vero post somnum, ad civitatem veniens, cum apostasin et hominem invenisset, sanctorum jussionem edixit, et accepto statim numismate, alacriter enim et Thomas martyricam sanctionem accepit, ad sancta Christi loca progreditur, et ad Siloam veniens, hujus rivulis facies lavit. Et post illam lavationem mox lotis faciebus, una cum guttis fluentibus, oculorum etiam cæcitatem detersit: agnovit enim aqua præceptum, et quod martyres, qui ad se destinaverant, servi Christi essent et famuli ejus, qui ante illos cæcum direxerat. Et idcirco maturius eorum præceptis completis, una cum tribuno, et hunc quoque remisit videntem, sicut etiam tunc cæcum ad ipsorum remisit dominatorem. Porro nos his, quæ de duobus dicta sunt cæcis sanatis, contenti, sanctis nunc etiam collaudatis, alia ipsorum prædicare satagemus miracula.

ΜΖ'. *Περὶ Πατρικίου ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐσχήκοτος λευκώματα.*

XLVII. *De Patricio albugines in oculis habente.*

Τὸν Πηλουσιώτην Πατρίκιον συνάψαι τοῖς προλαβοῦσιν ἀκόλουθον. Εἰ γὰρ τῶν ὀμμάτων ἄλλο τὸ νόσημα, καὶ τῆς ἰάσεως ὁ τρόπος καθέστηκεν ἕτερος, ἀλλ' ἐν ἀμφοτέρων τὸ τέλος γεγένηται, καὶ τῶν νοσημάτων ἡ τύφλωσις, καὶ τῶν θεραπειῶν ἡ ἀνάβλεψις. Οὐκοῦν εἴπωμεν καὶ αὐτοῦ τὸ ἀῤῥώστημα, καὶ τοῦ ἀῤῥωστήματος τὴν ἴασιν μὴ χωρίσωμεν. Πηλουσιώτης ἦν ὁ Πατρίκιος, καὶ δοῦλος ἐτύγχανεν τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐκεῖσε ποιμαίνοντος· καὶ πεσὼν εἰς ὀμμάτων ἀσθένειαν, ἐν ταύτῃ τὸ καθ' ἡμέραν προέκοπτε, οὐ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, καὶ τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος· ἦ γὰρ ἂν ζηλωτὸς ἦν τῷ περιττῷ τῆς ὁράσεως· ἀλλὰ τῶν μὲν ἔμπροσθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ὄπισθεν ἐπεκτεινόμενος· οὕτω γὰρ αὐτὸν εὐφυὴς ἰατρὸς ἐθεράπευσεν. Ταῖς δὲ κατ' ὀλίγον προκοπαῖς ἐλθὼν πρὸς τὸ τέλειον, πολλὰ

Consequens est ut Pelusioten Patricium cum præcedentibus annectamus. Nam et si alius est oculorum languor et sanitatis modus, unus tamen est in utroque finis effectus, oculorum scilicet cæcitas et recepti visus curatio. Ergo et languorem dicamus, et languoris sanitatem non dividamus. Pelusiotes erat Patricius, et servus ejus, qui ibidem constitutam regebat Ecclesiam, et in infirmitatem incidens oculorum, in hac de die in diem proficiebat, non in ea quæ ante sunt se extendens, et eorum quæ retro sunt obliviscens; quod si gessisset, laudabilis procul dubio esset abundantia visus; sed eorum quæ ante oblitus, et in ea quæ retro consistunt extensus, sicut quidam ingeniosus medicus medebatur. Porro cum ad perfectionem pervenisset paulatim proficiens, multividens dicebatur; sic enim laudabiliter

Digitized by Google

cæcos nominare solent; jam non laborem quemlibet præstans ei qui antea medebatur : etenim albugines in ambobus oculis habens, pessimam libertatem accepit, ob quam ulterius Asclepiadis minime subdebatur; sed habebat cæcitatem inexpugnabilem dominam, quæ se quasi mucrone captum a medicis subripuerat : contra quam jam repugnare, et ab ea captivum recipere, omnibus erat hominibus impossibile, soli autem Deo possibile, et his quibus ab eo gratia sanitatum tribuitur, apostolis videlicet, justis, prophetis, et martyribus, qui irreprehensibiliter vixerunt, Deumque bonis operibus placaverunt; et idcirco illum omnibus quæ voluerint, habent exauditorem.

Duos autem ex hac beata et gloriosa caterva Cyrum etiam et Joannem, Patricius esse sciens, et posse se ab amara illa domina liberare, et libertatem donare quam medicorum amittere fecit opitulatio, ad illos cum fide venit, qua liquido sciebat posse flectere martyres. At illi huic per somnium astant, et modum sanitatis annuntiant : in balneum quippe ingredi jubent, et facies colore linire, et per hunc visum recipere, cujus maxima pars ut aiunt calx est, priusquam laticibus irrigaretur : incensoria vero est hæc oppido, et parum valde concedit igni, ut humana corpora magis exurat. Ille vero nihil ad sanctorum præcepta cunctatus, ad balneum proficiscitur, et cursim specie jam dicta linitur, et cum mansisset post unctionem parumper, ut consueverunt facere qui collyriis a medicis inunguntur, aperiis oculis, compresses enim hos habebat, sedit, et repente visum adeptus est, more lacrymarum deponens albugines; et hoc modo lumen sicuti prius contemplatus est, quodque profecto collyriis medicorum amiserat. Erat autem inopinatum miraculum, quippe cum etiam videns, balneum exire non nosset; nam et qua intraverat nesciebat; sed egebat etiam tunc ductore, cum ipse acutius ductore videret. Ex hoc enim ad templum currens, eos qui videbant in admirationem vertebat, et ad sanctorum bonæ famæ præconia erigebat. Sanus autem et ipse factus, martyribus qui sanaverant collaudatis, Pelusium repedavit. Et nos quoque hymnis eos coronantes, aliorum illis hymnorum fomitem, alterius miraculi scriptum inferimus.

XLVIII. *De Antonio Thebæo qui viscerum patiebatur dolorem.*

Adhuc clamantem audimus Antonium, adhuc magnas emittentem voces; adhuc eximie vociferantem, non propter languorem qui fugit, sed ob gratiam quæ attributa est, quam taceri propter multam non sinit benevolentiam, sed cum reliquis poscit narrationibus dinumerari quas jam descripsimus, et unam fieri cum horum scripturis connumerandam; cujus voluntatem laudantes, petitionem citius impleamus.

Thebæus erat Antonius, et civis Thebaidis An-

βλέπων ἐλέγετο· οὕτω γὰρ εὐφήμως τοὺς τυφλοὺς ὀνομάζουσιν, μηκέτι κόπον τινὰ παρεχόμενος τῷ τὸ πρὶν αὐτὸν ἰατρεύοντι· ἰσχνῶς γὰρ ἐν ὄμμασιν ἀμφοτέροις λευκώματα, κακίστην ἐλευθερίαν ἐδέξατο, δι' ἧς οὐκέτι τοῖς Ἀσκληπιάδαις ὑπέκειτο, ἀλλ' ἔσχε τὴν τύφλωσιν ἄμαχον δέσποιναν, δορυάλωτον αὐτὸν τῶν ἰατρῶν ἁφαρπάσασαν, ἣν τὸ λοιπὸν καταγωνίσασθαι καὶ λαβεῖν ἀπ' αὐτῆς τὸν αἰχμάλωτον, πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπῆρχεν ἀδύνατον, μόνῳ δὲ Θεῷ ῥᾴον ἐτύγχανεν, καὶ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ δωρουμένοις ἰάματα· ἀπόστολοι δ' οὗτοι καὶ δίκαιοι καὶ προφῆται καὶ μάρτυρες ἀμέμπτως βιώσαντες, καὶ Θεὸν θεραπεύσαντες· καὶ διὰ τοῦτο πειθόμενον ἐν ἅπασιν αὐτὸν οἷς ἐθέλουσιν ἔχοντα.

Δύο δὲ ταύτης τῆς μακαρίας καὶ λαμπρᾶς ὁμηγύρεως καὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην εἰδὼς ὁ Πατρίκιος, καὶ δυναμένους αὐτὸν τῆς πικρᾶς ἐκείνης δεσποίνης λυτρώσασθαι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν χαρίσασθαι, ἣν ἰατρῶν ἀρωγὴ προσαπώλεσεν, μετὰ πίστεως πρὸς αὐτοὺς ἔρχεται, ταύτην σαφῶς ἐπιστάμενος πεῖσαι δυναμένην τοὺς μάρτυρας. Οἱ δὲ τούτῳ κατ' ὄναρ παρίστανται, καὶ τὸν τρόπον τῆς ὑγείας μηνύουσιν· εἰς τὸ λουτρὸν γὰρ τοῦτον ἰέναι κελεύουσιν, καὶ λαβνείῳ τὰς ὄψεις ἐγχρίεσθαι, καὶ διὰ τούτου τὸ βλέπειν κομίζεσθαι· οὗ τὸ πλεῖστον, ὡς λέγουσιν, ἄσβεστός ἐστιν ὡς βραχεῖσα πρῶτον ἐν ὕδατι· καυστικὴ δ' αὕτη λίαν καθέστηκεν, καὶ ὀλίγα πάνυ παραχωροῦσα πυρὶ πρὸς τὸ μᾶλλον καίειν ἀνθρώπινα σώματα. Ὁ δὲ μηδὲν εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἐνδυάσας προστάγματα, εἰς τὸ λουτρὸν μετὰ τὸν ὄνειρον ἔξεισι, καὶ δρομαῖος τοῦ λεχθέντος εἴδους ἐγχρίεται· καὶ μείνας βραχὺ μετὰ τὴν ἐγχείρησιν, ὥσπερ εἰώθασιν ποιεῖν οἱ κολλουρίοις παρὰ ἰατροῖς ἐγχριόμενοι· ἀνοίξας δὲ πάλιν τὰ ὄμματα, μεμυκότα γὰρ ἔχων ταῦτα ἐκάθητο, ἄθρόον ἀνέβλεψεν, δακρύων δίκην καταγαγὼν τὰ λευκώματα, καὶ ταυτὶ τὸ φῶς ὡς ἔστιν ἐθεάσατο, ὅπερ ἰατρῶν κολλουρίοις ἀπώλεσεν. Ἦν δὲ τὸ θαῦμα παράδοξον· καὶ βλέπων γὰρ τὸ λουτρὸν ἐξελθεῖν οὐκ ἐγίνωσκεν, ἐπεὶ μηδ' οἷας εἰσῆλθεν ἠπίστατο, ἀλλ' ἐδέετο καὶ τότε τοῦ ποδηγήσαντος πλέον αὐτὸς τοῦτο διηγοῦντος θεώμενος. Ἐκ τούτου δὲ δραμὼν πρὸς τὸ τέμενος, τοὺς ὁρῶντας ἐξέπληττε, καὶ πρὸς τὰς τῶν ἁγίων εὐφημίας διήγειρε. Ῥωσθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς εὐφημήσας τοὺς μάρτυρας, εἰς τὸ Ηηλούσιον ᾤχετο. Καὶ ἡμεῖς δὲ τοῖς ὕμνοις αὐτοὺς στεφανώσαντες, ἑτέρων αὐτοῖς ὕμνων ἀφορμὴν τὴν ἑτέρου θαύματος γραφὴν εἰσενέγκωμεν.

ΜΗ'. *Περὶ Ἀντωνίου τοῦ Θηβαίου τὰ σπλάγχνα πάσχοντος.*

Ἔτι βοῶντος Ἀντωνίου πυνθάνομαι, ἔτι φωνὰς μεγάλας ἐκπέμποντος, ἔτι τὰ μέγιστα κράζοντος, οὐχ ἕνεκα τοῦ φυγόντος νοσήματος, ἀλλὰ τῆς δοθείσης χάριν ἰάσεως· ἣν σιωπᾶσθαι διὰ πολλὴν οὐκ ἀφίησιν ἔννοιαν, ἀλλὰ ταῖς λοιπαῖς αἰτεῖται συντάττεσθαι, αἷς ἤδη γεγράφαμεν, καὶ μίαν γενέσθαι ταῖς τούτων γραφαῖς ἐναρίθμιον· οὗ τὴν βόησιν ἐπαινέσαντες, τὴν αἴτησιν θᾶττον πληρώσωμεν.

Θηβαῖος ἦν ὁ Ἀντώνιος, καὶ πολίτης Ἀντωνίου

Digitized by Google

τῆς πόλεως. Οὗτος βαρυτάτην ἔσχεν ἀσθένειαν, ἥτις οὐ παισὶν ἰατρῶν, οὐκ ἄλλοις ἀνθρώποις, οὐκ αὐτῷ τῷ νοσοῦντι καὶ πάσχοντι δήλη μέχρι σήμερον γέγονε, ἀλλ' ἄγνωστος ἀνθρώποις ἐγένετο, καὶ παυσαμένη καὶ πρὸ τούτοις ὑπάρξασα. Ἐβόα γὰρ μόνον ὁ ἄῤῥωστος τὰ σπλάγχνα δεινῶς κατατρώγεσθαι, καὶ ὥσπερ ὑπὸ σκωλήκων βιβρώσκεσθαι, μήτε τὴν αἰτίαν εἰδὼς, μήτε τὸ πάθος παντελῶς ἐπιστάμενος. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ σοφώτεροι, καὶ δόξαν εἰδήσεως ἔχοντες, τοῦτον συχνότατα βλέποντες κατὰ κάθοδον, ἄλην καὶ ἄλλην τὴν νόσον ἐδόξαζον· καὶ νῦν μὲν ταύτην, νῦν δ' ἐκείνην ἐφήμιζον· καὶ ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δ' ἐκεῖνο τὸ αἴτιον ἔλεγον· καὶ τὸ σήμερον ἀρέσαν μετὰ σοβαρᾶς ὀφρύος τοῖς ἅπασιν, αὔριον σοβαρωτέρῳ φρονήματι διεπτύετο, καὶ πάλιν ὑπ' αὐτῶν ἀνετρέπετο, ἕτερον εἶναι καὶ οὐ τὸ χθιζὸν βεβαιούμενον. Ὡς δὲ πολλῶν τοιούτων ὁ ἄῤῥωστος πεῖραν πολλὴν διῆλθεν, καὶ διαφορὰν τοῦ πάθους οὐχ εὗρισκεν, ἀλλ' ἐν ὀδύναις ἀεὶ ταῖς αὐταῖς ἐγνωρίζετο, μίαν εἶναι κακῶν διασκέπτεται τὴν πρὸς Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἄφιξιν. Εἰ μὴ γὰρ οὗτοι, φησὶν, ταύτης με τῆς ἀνάγκης λυτρώσονται, ὡς καὶ τῶν κρυφίων τὴν ἔρευναν ἔχοντες, καὶ γινώσκειν δυνάμενοι τὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἀθέατα, ἄλλος οὐδεὶς με σῶσαι δυνήσεται, χάριν τοιαύτην ἐκ Θεοῦ μὴ δεξάμενος.

Ταύτην εἰς τοὺς ἁγίους τὴν πίστιν φραξάμενος, πρὸς αὐτοὺς παραγίνεται, καὶ διετῆ χρόνον ἀνὰ τῶν αὐτῶν σηκὸν διαιτώμενος, καὶ πίστεως μὴ παθὼν τῆς εἰς τοὺς μάρτυρας ὕφεσιν, ἦν ὁ τοσοῦτος καιρὸς ἱκανὸς ἦν αὐτῷ κατεργάσασθαι, οὕτως ἀπαύστως ὡς ἔφημεν ὀδυνωμένῳ καὶ κράζοντι, καὶ μηδὲ νύκτας μηδὲ τῆς μετὰ ταύτην ἡμέρας τὸ σύνολον λέγοντι, τὴν ῥῶσιν ἀθρόως κομίζεται· μήτε τι κελευσθεὶς διαπράξασθαι, ὥσπερ ἅπαντες οἱ παθόντες καὶ παθῶν ἕνεκα τῷ ναῷ παρεδρεύοντες, μήτε τι διὰ γαστρὸς ἐμβαλὼν ἢ ἀναγαγὼν διὰ στόματος· μόνον δὲ τοὺς ἁγίους μετὰ τὴν ῥῶσιν ἑωρακέναι λέγοντας, Ἰδού σε τῶν παθῶν ἐρυσάμεθα, καὶ πάθοις οὐκέτι ὃ μέχρι τοῦ παρόντος ὑπέμεινες. Ἀναστὰς οὖν τὴν ἐνεγκαμένην κατάλαβε, μηκέτι τοῦτο δειλιῶν τὸ ἀῤῥώστημα· ἐκεῖ δὲ γιγνόμενος, εἰς ἡμέτερον ὄνομα φύτευσον ἄμπελον, καὶ ταύτην ἡμεῖς σὺν σοὶ γεωργήσομεν, καὶ φυλακὴν ὁμοῦ τὴν ἁρμόττουσαν ἡμῖν προσοισόμεθα, καὶ κοινῶς αὐτῆς καὶ τὸν βότρυν δρεψόμεθα, καὶ πρὸς ληνὸν ἐρχόμενοι συμπατήσομεν. Σὺ δὲ τὸν οἶνον μεθ' ἡμῶν μεριζόμενος τὴν μὲν σὴν ἀπόμοιραν λάμβανε, καὶ ὡς ἂν ἐθέλοις ἀνάλισκε· τὸ μέρος δὲ τὸ ἡμέτερον κατ' ἔτος ἐνθάδε κατάβαλε εἰς οἶκον τοῦτον τὸν ἡμέτερον, καὶ τοῦτο τοῖς ἐν αὐτῷ νοσοῦσιν ἀδελφοῖς καταμέριζε.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶπον οἱ μάρτυρες, καὶ οὐ μόνον εἶπον, ἀλλὰ καὶ φήσαντες ἔπραξαν. Ἐν Θηβαΐδι γὰρ ἀνελθὼν ὁ Ἀντώνιος, θᾶττον ὡς ἐκελεύσθη φυτεύει τὴν ἄμπελον, καὶ τοὺς ἁγίους ἐν πᾶσιν οἷς εἰρήκασιν εὑρὼν ἀντιλήπτορας, συμφυτεύοντας, συντρυγῶντας, καὶ τοὺς βότρυας συνθλίβοντας, καὶ δὴ μέγιστον εὐλογοῦντας, καὶ σκέποντας, καὶ πάντα ἀρεστὰ ποιοῦντας καὶ εὔκολα. Κατ' αὐτὸ δὴ τὸ ἔτος ὁιώρυξεν, ἐφύ-

tonius urbis. Hic gravissimam habebat infirmitatem, quæ non discipulis medicorum, non aliis hominibus, non ipsi languenti usque hodie claruit, sed ignota erat hominibus, et primitus dum exsisteret, et postmodum cum cessasset. Clamabat enim tantum infirmus se atrociter visceribus comedi, neque causam sciens, neque passionem prorsus agnoscens. Sed et medicorum sapientissimi, et opinionem scientiæ habentes, hunc sæpissime intuentes per circuitum, alium et alium opinabantur morbum, et nunc quidem hunc, nunc vero illum diffamabant; et aliquando quidem hanc, aliquando autem illam esse causam asseverabant; et quod hodie omnibus placebat cum elato supercilio, cras magis elato sensu respuebatur; et iterum quod ab illis refutabatur, aliud hesternum fuisse affirmabatur. Cum autem infirmus multorum talium experimentum multum ac diversum percepisset, meliorationemque passionis non invenisset, sed in doloribus semper eisdem perseverare dignosceretur, unam esse solutionem deliberat, ad Cyrum scilicet et Joannem profectionem; nisi enim isti me, ait, a necessitate liberaverint, qui et occultorum scrutinium habent, et cognoscere possunt quæ aliis sunt hominibus invisibilia, alius nemo salvare me poterit, tali a Deo gratia non accepta.

Hac erga sanctos fide munitus, ad eos venit, et per biennium in eorum habitans templo, et fidei circa martyres defectum non patiens, ad quem nimirum operandum ei tantum tempus sufficiens fuerat; cum sic indesinenter, ut diximus, doleret atque clamaret, et neque nocte neque die quæ post hanc fuerat terminaretur, subito percipit sospitatem, neque quid ageret jussus more omnium qui causa passionum in templo morabantur, neque aliquid per ventrem imittens, aut per os educens; solos autem sanctos post sanitatem vidit sibi dicentes: Ecce te a passionibus liberavimus, et patieris non jam quod eatenus pertulisti. Surgens ergo, ad urbem quæ te protulit abi, ulterius hanc non formidans infirmitatem. Cum autem illuc perveneris, ad nomen nostrum planta vitem, et hanc tecum nos excolemus, et communiter ejus vindemiabimus bonum, ad torcularque asportatum simul calcabimus. Tu autem vinum nobiscum dividens, partem quidem tuam accipe, et quomodcunque velis expende; partem vero nostram huc per singulos annos devebe, in hanc videlicet domum nostram, et hanc languentibus in ea fratribus divide.

Et martyres quidem hæc dixerunt, et non solum dixerunt, sed et dicentes egerunt. In Thebaidem namque cum venisset Antonius, plantat ocius sicut jussus est vitem, sanctos in omnibus quæ dixere opitulatores inveniens, secum scilicet plantantes, secum excolentes, secum vindemiantes et botryones pariter comprimentes, et quod est potissimum benedicentes et protegentes, atque omnia quæ difficilia

Digitized by Google

videbantur, levia facientes atque facilia. Eodem namque anno fodit, plantavit, vindemiavit, calcavit, sanctorumque partem ad horum templum deposuit, et his qui in eo diversis a languoribus tenebantur, eorumque præstolabantur opem, distribuit. Hoc autem gerens multis permansit annis, donec videlicet præsentem nuper vitam deseruit.

Itaque Antonius quidem ita ignoranter elanguit, et languorem ignotum habuit, et sanitatem accepit ignotam. Aphantis autem quædam mulier, castelli est hoc apud Ægyptum nomen, unde hæc fuerat, Anastun hanc noti vocabant, quæ passioni simili serviens, nam neque languorem sciebat, neque languoris occasionem, et neque a medico lucrifacere sanitatem valebat, aut saltem passionis notitiam, sed in utroque deficiebat, ad martyres venit, qui adversus omnes prævalent difficultates, passioni exitum imponere credens. Verum quamdam habuit ab Antonio differentiam non solum sexus, hoc enim perspicuum, sed et prædicti languoris; propter quod et communiter utrumque posuimus, propter passionum similitudinem; et proprie utrumque proferimus, diversitatem languoris insinuantes. Denique ille quidem intus se comedi æstimabat, hæc autem quoddam onus plumbeum sentiebat; et ille quidem annis curatus duobus, hæc autem in tertio evadit languorem; et hic quidem invisam sanitatem accepit, ista vero manifeste dolorum causam deposuit. Lapis erat hæc ovi magni magnitudinem ferens, et omnes stupefaciens visus, quem et ante sanctorum thecam suspendit, ut per annos plurimos esset omnibus manifestus, ad memoriam miraculi, et patrantium præconium. Unde et nos de illis narratione ponderata, sanctos ob utriusque sanitatem et curam quam circa profugos agunt laudemus. Non enim tantum super curatione languorum solliciti sunt, sed et esca ac operimenti providentiam gerunt; et alterius sanitatis munus sermonibus prædicemus.

A τευσεν, ἐτρύγησεν, ἐπάτησεν, καὶ τὸ τῶν ἁγίων μέρος κατήγαγεν εἰς τὸ τούτων σεβάσμιον τέμενος, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ διαφόροις κρατουμένοις νοσήμασιν, καὶ τὴν αὐτῶν ἀρωγὴν προσδεχομένοις διένειμε. Τοῦτο δρῶν πολλοῖς διέμεινεν ἔτεσιν μέχρις ἐναγχος τὴν παροῦσαν ζωὴν ἀπολέλοιπεν.

Ἀντώνιος μὲν οὖν οὕτως ἀγνώστως ἐνόσησεν, καὶ νόσον ἄγνωστον ἔσχηκεν, καὶ ῥῶσιν ἄγνωστον ἔλαβεν. Ἀφναΐτις δέ τις γυνὴ, κώμης τοῦτο τῶν κατ' Αἴγυπτον ὄνομα, ὅθεν αὕτη γεγένητο (Ἀναστοῦν αὐτὴν ἐκάλουν οἱ γνώριμοι), πάθει παραπλησίῳ δουλεύουσα, οὔτε γὰρ τὴν νόσον ἐγίνωσκεν οὔτε τῆς νόσου τὴν πρόφασιν, καὶ μήτε πρὸς ἰατροῦ κερδᾶναι δυνηθεῖσα τὴν ἴασιν, ἢ τοῦ πάθους τὴν εἴδησιν· ἀλλ' ἐν ἀμφοῖν ἀπορήσασα, πρὸς τοὺς μάρτυρας ἔρχεται, πάσαις αὐτοὺς ἀπορείαις ἰσχύοντας πόρον ἐνθεῖναι πιστεύουσα. Ἔσχε δέ τινα διαφορὰν πρὸς Ἀντώνιον, οὐ μόνον τῆς φύσεως, τοῦτο γὰρ πρόδηλον, ἀλλὰ καὶ τοῦ λεχθέντος νοσήματος· δι' ὃ καὶ κοινῶς αὐτοὺς ἀμφοτέρους τετάχαμεν, διὰ τὴν τῶν παθῶν ὁμοιότητα· καὶ ἰδίως ἑκάτερον φέρομεν, τὴν διαφορὰν τῆς νόσου μηνύοντες. Ἐκεῖνος μὲν οὖν τὰ ἔνδον ὑπενόει βιβρώσκεσθαι, αὕτη δὲ μολιβδίνου τινὸς βάρους ᾐσθάνετο· καὶ ὁ μὲν χρόνοις δύο θεραπεύεται, ἡ δὲ τρισὶ τὴν νόσον διέφυγεν· καὶ ὁ μὲν ἀφανῆ τὴν ῥῶσιν ἐδέξατο, ἡ δὲ φανερῶς τὸ τῶν ἀλγηδόνων κατήγαγεν αἴτιον. Λίθος οὗτος ἐτύγχανεν ὠοῦ μεγάλου φέρων τὸ μέγεθος καὶ πάντας ἐκπλήττων ὁρώμενος, ὃν καὶ πρὸ τῆς τῶν ἁγίων θήκης ἠώρησεν, ἐπ' ἔτεσι πλείοσι φαίνεσθαι πρὸς μνήμην τοῦ θαύματος, καὶ τῶν δεδρακότων ἀνύμνησιν. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς τὴν περὶ αὐτῶν διήγησιν στήσαντες, τοὺς ἁγίους ὑμνήσωμεν, τῆς ἑκατέρων γνώσεως ἕνεκα, μᾶλλον δὲ ῥώσεως, καὶ φροντίδος τῆς εἰς τοὺς πρόσφυγας· οὐ θεραπείας γὰρ μόνον τῶν νοσημάτων φροντίζουσιν, ἀλλὰ καὶ τροφῆς καὶ σκεπάσματος κήδονται, ἑτέρας δῶρον ἴασεως τῷ λόγῳ κηρύξωμεν.

B

C

XLIX. *De Piamoth et Georgio qui sanctorum oblationes fraudati sunt.*

Piamoth Ægyptius martyrum flagellum et munus expertus, illis debuit sociari, quos inter miracula quæ in Alexandrinos scripta sunt interposuimus, quando de sanctorum constantia et severitate faciebamus scripturam. Sed quia hunc illic poni genus prohibuit, tempore opportuno accessit per se martyricam fortitudinem ostensurus, et quod non solum in Alexandrinos, qui juxta sunt, cum in se peccant, possunt ulcisci; hoc enim qui præcesserunt exhibuerunt; sed et in procul degentes; sicut sanitates, etiam non modo his qui prope sunt, tribuunt, sed et his qui longe sunt, conferunt.

Ergo Piamoth quidem atherophagus erat; clarum autem est quod et gens sic vocitetur, tanquam sæva et barbara, et quæ a feris nihil bestiis distet. Porro et vocabulum pheronymum dicunt, semper enim isti atheran comedunt; atheran autem nuncupant panem qui post coctionem rursus in ollis de-

D

ΜΘ'. *Περὶ Πιαμὼθ καὶ Γεωργίου τῶν νοσφισαμένων τὰ τοῖς ἁγίοις καρποφορηθέντα.*

Πιαμὼθ ὁ Αἰγύπτιος μαρτύρων μάστιγος πειραθεὶς καὶ δωρήματος, ἐκείνοις ὀφείλει συντάττεσθαι, οἷς ἐν τοῖς εἰς Ἀλεξανδρέας γραφεῖσι θαύμασι παρεθέμεθα, ὅτε περὶ τοῦ τῶν ἁγίων ἀμβριθοῦς τε καὶ στύφοντος τὴν γραφὴν ἐποιούμεθα. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτον ἐκεῖσε τεθῆναι τὸ γένος ἐκώλυσε, ἐπὶ καιροῦ παραγέγονε, δι' αὐτοῦ τὴν μαρτυρικὴν ἰσχὺν ἐνδειξόμενος· καὶ ὡς οὐ μόνον Ἀλεξανδρέας τοὺς γείτονας εἰς αὐτοὺς παροινοῦντας ἀμύνασθαι δύνανται, τοῦτο γὰρ οἱ προλαβόντες παρέστησαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πόῤῥω διάγοντας, ὥσπερ καὶ τὰς ἰάσεις, οὐ μόνοις τοῖς πέλας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πόῤῥω χαρίζονται.

Πιαμὼθ μὲν οὖν ἀθηροφάγος ἐτύγχανεν· δῆλον δὲ τὸ ἔθνος, ὡς χαλεπόν τε καὶ βάρβαρον, καὶ θηρῶν ἀγρίων οὐδὲν διενήνοχε, καὶ τὴν κλῆσιν δὲ φερώνυμον λέγουσιν· ἀεὶ γὰρ οὗτοι τὴν ἀθῆραν ἐσθίουσιν. Ἀθῆραν δὲ προσαγορεύουσιν τὸν ἄρτον τὸν ἐν χύτραις μετὰ πέψιν ἐψόμενον. Ὁ δὲ Γεώργιος ἐκ κώμης

Digitized by Google

ὥρμητο τῆς κατὰ Σαΐν τὴν πόλιν Μετήλεως. Τούτοις ἐκ διαφόρων ἐρχομένοις τόπων προσκυνῆσαι τοὺς μάρτυρας, γύναια δύο διάφορα, καὶ τόπων διαφόρων ὁρμώμενα, προσφορὰς διαφόρους τοῖς ἁγίοις προσφέρειν παρέχουσιν· τῷ μὲν γὰρ Πιαμὼθ τριμήσσια δύο δέδωκεν· ὧν δὲ καὶ τῷ Γεωργίῳ παρέσχε τὸ ἕτερον· ἃ δι' ἑαυτὸν μὲν ἔλεγον ἐνέγκαι συντάξασθαι, μὴ δυνάμεναι δὲ ταῦτα δι' ἑαυτῶν προσενέγκασθαι, ἀνάγκῃ τινὸς τὴν πορείαν κωλύοντος, διακόνοις τούτοις ἐκέχρηντο, ἵνα ταῦτά φασιν ἀπιόντες, τοῖς ἁγίοις ὑπὲρ ἡμῶν προσκομίσητε· χρέος γὰρ ταῦτα καὶ οὐ δῶρον τυγχάνουσιν. Οἱ δὲ τὰς αἰτήσεις τῶν γυναίων δεξάμενοι, σὺν αὐταῖς καὶ τὰ διδόμενα δέχονται, οὐ φιλαδελφίας ἕνεκα καὶ τιμῆς τῆς πρὸς τοὺς μάρτυρας, ὑπῆρχον γὰρ ἂν καὶ μακάριοι, μαρτυρικοῦ σεβάσματος καὶ φιλαλληλίας χάριν τοῦτο ποιούμενοι· ἀλλ' ὅτι κλέπται ἦσαν· τοῦτο γὰρ καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν κατὰ τὸν θεῖον Ἰωάννην ἐστὶν ἁρμόδιον· καὶ τὸ δοθὲν οἰκεῖον προσεδόκων λημμάτιον· ὃ καὶ πεπράχασιν, ἀγνοεῖν τοῦτο τοὺς ἁγίους οἰόμενοι. Ἀλλ' ὄντως οἱ δείλαιοι ἀμφότεροι κακῶς πραγματεύονται· εὐτελέσι γὰρ λήμμασι καὶ σμικροτάτοις πάνυ τιμήμασιν, βασάνους μεγάλας κομίζονται, καὶ τιμωρίας οὐ μετρίας ὑφίστανται· ἵν' Αἰγυπτίων πάντων παιδευταὶ γένοιντο καὶ διδάσκαλοι, ἁγίους σέβειν ὡς ὤφελον, καὶ τῆς αὐτῶν μὴ καταπτύειν δυνάμεως. Λαβόντες γὰρ τῶν γυναίων τὰ τάγματα, καὶ πρὸς προσευχὴν ἀφικόμενοι, ταῦτα καθ' ὁδὸν δαπανήσαντες, πάλιν ἀπέρχονται, Κύρῳ μηδὲν καὶ Ἰωάννῃ τοῖς μάρτυσι, ὧν ἐκομίσαντο, προσκομίσαντες.

Καὶ τούτων γιγνωσκομένων ἐμακροθύμουν οἱ ἅγιοι, τὴν μετάγνωσιν αὐτῶν ἀναμένοντες, καὶ τὸν Δεσπότην Χριστὸν καὶ ἐν τούτῳ φιλανθρωπίᾳ μιμούμενοι. Ἀλλ' ὡς εἶδον καταλαβόντας τὰ ἴδια, καὶ πρὸς μὲν ἑαυτοὺς ἀναστρέψαντας, οὐκ ἀναστρέψαντας δὲ πρὸς μετάνοιαν, ἀξίως ἀμφοτέρους αἰκίζονται· τοῦ μὲν Πιαμὼθ πόδας καὶ χεῖρας συνδήσαντες, καὶ πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα ταῖς τῆς παρέσεως ὀδύναις μαστίξαντες· Γεωργίου δὲ, τοῦτον συγκαταβρώξαντι πονηροτάτῳ δαίμονι τὴν εἰσβολὴν συγχωρήσαντες. Γνόντες δὲ θᾶττον οἱ τάλανες τοὺς κακώσαντας, καὶ διαῤῥήδην πᾶσιν ὁμολογήσαντες τοῖς οἰκείοις τὰ πταίσματα, αἰτήσαντες δὲ καὶ τὰ γύναια τὰ τὰς προσφορὰς αὐτοῖς παρασχόμενα, κατάραις αὐτοὺς μὴ καθάπτεσθαι, πρὸς τοὺς ἁγίους ὡς οὐκ ἤλπισαν ἔρχονται, καὶ συγγνώμης τυχεῖν ἐλιτάνευον ὧν εἰς αὐτοὺς ἡμαρτήκασιν, σωφρονεῖν τοῦ λοιποῦ συνταττόμενοι.

Οἱ δὲ μάρτυρες τὸν Πιαμὼθ ἐπὶ μῆνας ἓξ αἰκισάμενοι τῶν βασάνων ἀφιᾶσιν· καὶ τὸν τρόπον δὲ λέξομεν τῆς ἀφέσεως· ἔστιν γὰρ διηγήσεως ἄξιος· ἐκάθευδε Πιαμὼθ ἐπὶ στρώματα, καὶ βλέπειν ἐδόκει τοὺς ἁγίους ὁράματι ταῦτα προσελθόντας καὶ λέγοντας. Θέλεις τυχεῖν τῆς ἰάσεως καὶ φυγεῖν τῆς νόσου τὴν βάσανον; Ὁ δὲ, Καὶ μάλα, πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο. Εἰ βούλῃ φασὶν ταύτην ἐκδύναι τὴν μάστιγα, τὰ δύο

coquitur. Præterea Georgius possessionis erat cujusdam apud Ægyptum degentium (1). His a diversis venientibus locis martyres adorare, mulieres duæ diversæ ac diversorum locorum oriundæ, oblationes diversas sanctis tribuunt offerendas : nam harum quidem altera Piamoth trimisia duo tribuit, suem autem Georgio præbuit altera; quæ per se quidem oblaturas se vovisse dicebant, sed cum hæc per se deferre non possent, necessitate cujusdam qui viam impediebat, his qui ministri opus habebant, ut hæc aiunt abeuntes offeratis sanctis pro nobis; debitum enim hæc, et non donum consistunt. At illi postulationibus feminarum acceptis, cum eis etiam quæ dantur assumunt, non amoris fraternitatis vel honoris martyrum causa, essent enim beati si martyrici cultus, et mutui amoris gratia hæc egissent, sed quia fures erant; hoc enim etiam de his secundum divinum Joannem apte dicendum est; et quod datum fuerat, proprium exspectabant munusculum facere, quod et gesserunt, hoc sanctos ignorare putantes. Sed vere miseri ambo male mercati sunt; vilibus enim acceptionibus et valde modici pretii tormenta magna percipiunt, et pœnas haud mediocres incurrunt, quo Ægyptiorum omnium eruditores fierent et magistri, sanctos ut debitum est colendi, eorumque virtutem minime respuendi. Acceptis enim mulierum votis, ad orationem profecti sunt, et his in via consumptis, redeunt, cum Cyro nihil et Joanni martyribus ex his quæ collata fuerant, obtulissent.

Et his gestis, æquanimiter ferebant sancti, pœnitentiam eorum exspectantes, et Domini Christi etiam in hoc misericordiam imitantes. Sed cum vidissent eos ad propria remeasse, et ad se conversos, non autem conversos ad pœnitentiam, digne flagellant utrumque; Piamoth quidem manus et pedes colligantes, et totum corpus ejus paralyseos doloribus verberantes; Georgii autem, qui cum altero acceptum porcum (2) comederat, pessimo dæmonio introitum indulgentes. Cumque maturius miseri affligentes se cognovissent, et palam omnibus suis proprias confessi culpas fuissent, postulassentque feminas, quæ oblationes sibi præbuerant, ne se maledictionibus impeterent, ad sanctos sicuti non speraverant veniunt, et veniam de his quæ in eo peccaverant impetrare deprecabantur, corrigi de cætero pollicentes.

Martyres autem cum Piamoth per menses sex verberassent, a suppliciis dimiserunt. Et modum quoque dicemus dimissionis; est enim narratione dignus. Dormiebat Piamoth, et aspicere sanctos in visu putabat ad se venientes atque hæc dicentes : Vis adipisci sanitatem et fugere a languoris supplicio? At ille ad eos : Et valde, respondit. Si vis, aiunt, hoc flagellum evadere, duo trimisia defer

NOTÆ.

(1) Imo Græce : *oriundus erat pago Meteclide circa urbem Sain.*

(2) Videtur Anastasius legisse τούτῳ ὖν συνκαταβρώξαντος.

Digitized by Google

quæ accepisti et non attulisti, et reporta celerius. Ast conversus, neque enim illa tribuerat, neque cum veniret attulerat, notis somnium indicavit; qui huic prædictam pecuniam commodant, qua languidus accepta, martyribusque oblata, a plagis dimittitur, mirandam eorum virtutem expertus, et ultra se talia non præsumpturum jurejurando pollicitus. Georgium autem a nequam dæmonio, necdum liberare judicavere dignum, sed adhuc penes se per illud erudiendum habent, et purgare bis suum in die templum sanxerunt, quatenus deorsum sæpe prospiciens, et in suem quem acceperat mutatus, recordetur delicti, et sese hoc nequiter egisse pœniteat. Nos autem etiam per hos agnita sanctorum virtute, operibus eos bonis placidos faciamus, et propter hæc eos iterum laudibus efferentes, aliorum beneficiorum ipsorum, potius quam minarum, de cætero memoriam faciamus.

A τριμήσσια κόμιζε, ἅπερ λαβὼν οὐκ ἐκόμισας, καὶ κομίζου θᾶττον τὴν ἴασιν. Ὁ δὲ στραφεὶς (οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτὰ παρασχόμενος, οὐδὲ κομίσας ἐρχόμενος), τοῖς γνωρίμοις τὸν ὄνειρον ἤγγειλεν· οἱ δὲ τοῦτο τὸ λεχθὲν ἀργύριον ἐν χρήσει διδόασιν, ὅπερ λαβὼν ὁ νοσῶν καὶ προσενέγκας τοῖς μάρτυσιν, τῶν πληγῶν ἀπολύεται, παιδευθεὶς αὐτῶν τὴν ἐξαίσιον δύναμιν, καὶ τοιαῦτα μηκέτι τολμᾷν ἐπομνύμενος. Γεώργιον δὲ τοῦ πονηροῦ δαίμονος οὔπω λυτροῦσθαι κεκρίκασιν ἄξιον, ἀλλ' ἐπεὶ παρ' αὐτοῖς δι' αὐτοῦ παιδευόμενον ἔχουσιν, καὶ κοσμεῖν αὐτῶν τὸν νεὼν δὶς τῆς ἡμέρας ἐθέσπισαν, ὅπως ἂν κάτω βλέπων συχνότερον, καὶ τὸ νῦν ὂν εἰλήφει μιμούμενος, μνημονεύοι τοῦ πταίσματος, καὶ μεταγινώσκοι τοῦτο κακίστως πραξάμενος. Ἡμεῖς δὲ καὶ διὰ τούτων τῶν ἁγίων ἐγνωκότες τὴν δύναμιν, ἔργοις αὐτοὺς ἀγαθοῖς εὐμενεῖς ποιησώμεθα· καὶ διὰ ταῦτα πάλιν αὐτοὺς ἀνυμνήσαντες, εὐεργεσιῶν αὐτῶν μᾶλλον ἑτέρων καὶ οὐκ ἀπειλῶν τοῦ λοιποῦ μνημονεύσωμεν.

B

L. *De Nonno semiaridum pedem habente.*

Quoniam prodigium, quod ante hoc præcessit, non mediocriter nos virtutem sanctorum edocuit; ostendit enim quantum severi, quantumque sint misericordes, et quam corripiant rationabiliter hos qui ad pœnitentiam spectant; in quo non decuerat narrationem prodigiorum in Ægyptios et Libyos a martyribus patratorum sumere finem, ita ut a beneficio et compassione circa languentes sit inchoata, et in ultionem ac vindictam excessum terminata; sed sicut a misericordia et gratia cœpit, ita in finem desinere misericordem, secundum aptam lineam cycli quæ cum ab eodem motus sumat initium, in idipsum rursus cessationem sumptura recurrit. Ergo principium et finem misericordia teneat; sic enim et media cum talibus terminis confirmata misericordia nimium cernentur. Illud igitur utpote triste putatum prætereuntes, in hoc scripturam quam in Ægyptios et Libyos scripsimus, terminemus. Sicque cum Deo et martyribus miracula, quæ in exteris facta sunt, inchoemus. Porro et hoc esse bonum arbitrati sumus quod ab Ægyptiis incipientes in Libyos desinamus, quatenus alii illi quidem principium, alii vero narrationis finem sortiti, adversus invicem nullatenus dimicent, quasi Libyorum potius et non Ægyptiorum, vel quasi Ægyptiorum et non Libyorum scriptura consistat; sed communem hanc deputantes, communiter ut condecet pace mutua perfruantur.

C

D

Adsit itaque nobis Nonnus in medium veniens, et in narrationem adimplens, et finem imponens miraculis quæ in Ægyptios et Libyos scripta sunt, qui et Libyus erat, et illic Nicii civitatis oriundus, et ex his qui in divitiis erant opinatissimi, et genere florebant apud regionem suam insigni. Nonnus ergo iste, qui multis erat præcipuus, et crudeli corporis passione clarissimus. Hæc autem erat

Ν'. *Περὶ Νωννοῦ τοῦ τὸν πόδα ἡμίξηρον ἔχοντος.*

Ἐπειδὴ τὸ πρὸ τούτου τεράστιον οὐ μετρίως ἡμᾶς τὴν τῶν ἁγίων ἰσχὺν ἐξεπαίδευσεν, ἔδειξεν γὰρ ὅσον ἐμβριθεῖς εἰσι καὶ φιλάνθρωποι, καὶ ὡς παιδεύουσι κατὰ λόγον τοὺς πταίοντας, καὶ πάλιν ἰῶνται τοὺς εἰς μετάνοιαν βλέποντας, ἐν ᾧπερ οὐκ ἔπρεπε τῶν εἰς Αἰγυπτίους καὶ Λίβυας πραχθέντων τεράτων τοῖς μάρτυσι, πέρας λαβεῖν τὴν διήγησιν, ἐξ εὐεργεσίας μὲν ἀρξαμένην καὶ συμπαθείας τῆς πρὸς τοὺς πάσχοντας, εἰς ἄμυναν δὲ καὶ πταισμάτων ὑπεξέλευσιν λήξασαν· ἀλλ' ὥσπερ ἐκ φιλανθρωπίας καὶ χάριτος ἤρξατο, οὕτω πρὸς τέλος καταπαῦσαι φιλάνθρωπον, κατὰ τὴν τοῦ κύκλου γραμμὴν ἐναρμόνιον, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἐλθοῦσα λαβεῖν τὴν κατάπαυσιν. Οὐκοῦν ἀρχὴν καὶ τέλος ἐχέτω φιλάνθρωπον· οὕτω γὰρ καὶ τὰ μέσα πέρασι τοιούτοις κρατούμενα, φιλάνθρωπα πάντως κριθήσεται [καὶ διὰ σαρκικὸν ἡμῖν φρόνημα τὰ μὴ τοιαῦτα τυγχάνειν νομίζηται]. Ἐκεῖνο τοίνυν ὡς δοκοῦν λυπηρὸν παρελεύσαντες, ἐν τούτῳ τὴν εἰς Αἰγυπτίους καὶ Λίβυας γραφὴν συμπεράσωμεν· καὶ οὕτως σὺν Θεῷ καὶ τοῖς μάρτυσι τῶν ἐπὶ ξένοις γεγονότων θαυμάτων ἀρξώμεθα· εἶναι δὲ τοῦτο καλὸν ὑπειλήφαμεν, ἵν' ἀπ' Αἰγυπτίων ἀρξάμενοι, εἰς Λίβυας καταλήξωμεν καὶ ἐν αὐτοῖς καταπαύσωμεν· ὡς ἂν οἱ μὲν τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ τὸ τέλος τῆς διηγήσεως κληρωσάμενοι, πρὸς ἀλλήλους οὐδὲν διαμάχωνται, ὡς Λιβύων μᾶλλον καὶ οὐκ Αἰγυπτίων, ἢ ὡς Αἰγυπτίων καὶ οὐ Λιβύων ὄντος τοῦ γράμματος, ἀλλὰ κοινὸν αὐτὸ λογισάμενοι ὡς πρέπει κοινῷ πρὸς ἑαυτοὺς εἰρηνεύοιεν.

Παρίτω γοῦν ἡμῖν εἰς μέσον ὁ Νῶννος πληρῶν ἐφ' ἑαυτῷ τὴν διήγησιν, καὶ πέρας ἐπιτιθεὶς τοῖς γραφεῖσιν εἰς Αἰγυπτίους καὶ Λίβυας θαύμασιν, ὡς καὶ Λιβύην, καὶ Νικίου τῆς ἐκεῖσε πόλεως ὥρμητο, καὶ τῶν ἐν πλούτῳ γνωριζομένων ἐτύγχανεν, καὶ γένει διέπρεπεν ἐπισήμῳ κατὰ χώραν ὑπάρξαντι. Νῶννος οὖν οὗτος ὁ ἐν πολλοῖς λαχὼν τὸ ἐξαίρετον, καὶ πάθει δεινῷ διέλαμπε σώματος. Τοῦτο δ' ἦν αὐ-

Digitized by Google

τοῦ τὸ ἀῤῥώστημα, τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ἡ ἀσθένεια· τοῦτον γὰρ ἔσχεν ἡμίξηρον, ξύλου μηδὲν διαφέροντα, ἀλλὰ πάσης ποδῶν ἐνεργείας χηρεύοντα, καὶ σῶμα τὸ λοιπὸν μηδὲν εὐεργετῆσαι δυνάμενον, ἀλλὰ καὶ βλάψαι τὰ μέγιστα. Οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἐβάσταζεν ὃ βαστάζειν πρὸς τοῦ πεπλακότος κεκλήρωτο, ἀλλὰ μάτην ἐκ τούτου μόνον ἐκρέματο, αὐανθέντα κλάδον καὶ τοῦ δένδρου κρεμάμενον, ὡς ἐν εἰκόνι φρᾶσαι, μιμούμενος. Τάχα δὲ καὶ τούτου χείρων ὑπῆρχε τῷ σώματι· ὁ κλάδος μὲν γὰρ τὸ δένδρον ἴσως οὐδὲν τὸ φέρον αὐτὸν ἐλυμήνατο, ἀλλ' αὐτὸς μὲν οἷος ὑπῆρχε διέμενεν· τὸ δὲ δένδρον καὶ τεθηλὸς κατὰ τοὺς λοιποὺς αὐτοῦ κλάδους ἐφαίνετο καὶ τὸ στέλεχος, καὶ φύλλοις κατὰ καιρὸν ὡραΐζετο, καὶ καρποῖς εἰ τύχοι τοιοῦτον ἐβρίθετο, καὶ χωρεῖν ἐπ' αὐτῷ τὸν γεωργὸν παρεσκεύαζε, καὶ τῆς εὐλογίας αὐτοῦ κατὰ Παῦλον εἰπεῖν τὸν μακάριον μετελάμβανεν, οὐδὲν ἀπὸ τοῦ κλάδου τοῦ ξηρανθέντος βλαπτόμενον. Ἐνταῦθα δὲ οὐ μόνον βοῦς τῆς οἰκείας ἐστέρητο ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ σῶμα συναλγεῖν αὐτῷ κατηνάγκαζε· καὶ εἴθε ἦν ἀνενέργητος, καὶ μὴ παντὸς τοῦ σώματος τὴν ἀργείαν εἰργάζετο! Εἶχε δὲ καὶ τούτου τι χαλεπώτερον· πάσχων γὰρ αὐτὸς καὶ ταῖς ὀδύναις κρατούμενος, συμπάσχειν αὐτῷ καὶ πᾶν μέλος ἐποίει τοῦ σώματος· ἀληθεύει γὰρ ὁ εἰπὼν πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος τῷ μέλει συμπάσχειν τῷ πάσχοντι· ὥσπερ καὶ δοξαζομένῳ ἐνὶ πεφύκασι συνδοξάζεσθαι.

Καὶ τοῦτο μὲν τοῦ Νώννου τὸ νόσημα, ὅπερ εὐθέως ἀρξάμενον, καὶ μὴ φανερὸν τοῖς πᾶσι γενόμενον ἰατρῶν ἔσχε πλῆθος ἀντίπαλον, καὶ τούτων μάλιστα τοὺς ἐν λόγοις ἐξέχοντας· οἱ πολλάκις λόγους μόνον τοῖς νοσοῦσιν χαρίζονται, τούτων οὐδὲν εἰς ἔργον προφέροντες. Ὅσῳ δὲ προέκοπτε, τοσοῦτον τοὺς μαχομένους ἔβλεπεν ἥττονας· καὶ ὅσον αὐτῷ τὴν αὔξησιν ἐπεδείκνυτο, τοσοῦτον αὐτοὶ κατὰ βραχὺν ἐσμικρύνοντο· ἕως ἐλθὼν πρὸς τὸ τέλειον, οἷον ἦν γενόμενον γνώριμον, ἐπ' ἀδείας ἐτυράννει τὸν ἄνθρωπον, οὐδένα λοιπὸν ἔχον ἐν ἀνθρώποις ἀντίπαλον.

Τούτου δὲ τὴν νίκην κἀκείνων τὴν ἧτταν ὁ νοσῶν θεασάμενος, Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ τοῖς μάρτυσιν ὡς ἰατροῖς ἀηττήτοις προσέδραμεν, καὶ ὡς πάντα πράττειν ἰσχύουσιν ὅσα δρᾷν ἐθελήσωσιν· τοσαύτην γὰρ αὐτοῖς τὸ θεῖον παρέσχε τὴν δύναμιν ὡς πρὸς πᾶν ἀρκεῖν ἀῤῥώστημα δύνασθαι. Ὅθεν τὸν ἄνδρα τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγασάμενοι πίστεως, ἐναργοῦς ἠξίωσαν γνώσεως, ἧς καὶ πρὸ πείρας τὴν πίστιν ἐκέκτητο. Καὶ νυκτὸς εἰς αὐτὸν ἀφικόμενοι, ἐλαίῳ τὸ φέγγος ἀκοίμητον παρὰ τὴν αὐτῶν σορὸν ἀπαυγάζοντι, ἣ κηρωτῇ τῇ κατὰ πάσης ἐχούσῃ νόσου τὸ δύνασθαι ἀλείφειν τὸν πόδα κελεύουσιν· ὃ ποιῶν μετὰ τὴν μαρτυρικὴν ἐπιφάνειαν, ὑγιᾶ καὶ τοῦτον ὡς τὸν ἄλλον ἐκτήσατο· ὡς λήθην παντοίαν ποιήσασθαι τὸ δῶρον λαβὼν τῆς ἰάσεως τοῦ πρὸ ταύτης χαλεπωτάτου νοσήματος· λαμπρᾷ δὲ φωνῇ τοῖς ἁγίοις προσενέγκας τὴν αἴνεσιν, καὶ τὴν αὐτῶν ἀρωγὴν σύνοικον ἔχειν εὐξάμενος, χαίρων καὶ σκιρτῶν τοῦ τεμένους ἀπέρχεται. Ἡμεῖς δὲ τούτων τῶν εἰς Αἰγυπτίους καὶ Λίβυας διηγηθέντων θαυμάτων, πέντε δὲ ταῦτα πρὸς τοῖς δέκα

A ægrotatio, dextri pedis infirmitas; hunc quippe habebat semiaridum, a ligno sicco nihil distantem, sed omni pedum operatione carentem, corporisque residuo nil prodesse, sed potius obesse valentem. Non solum enim non portabat quod portare a fictore sortitusert, sed in vanum ex hoc tantum pendebat, arefactum ramum et pendentem ab arbore, uti in imagine dixerim, imitatus. Fortassis autem et hujus corpori pejor erat; nam ramus quidem arborem quæ se ferret, in nullo fortassis exterminaret; ast arbor etiam florens secundum reliquos ramos et stipitem videretur, et foliis secundum tempus decoraretur, et fructibus si contigisset hujusmodi gravaretur, et gaudere super se agricolam faceret, et benedictionibus suis, ut juxta Paulum B dicamus, impertiretur, ab arefacto ramo nullatenus læsa. Hic autem non solum propria operatione carebat, sed et totum corpus otiosum secum fore cogebat. Et utinam esset sine operationis effectu, et non totius corporis ferias effecisset! Habebat autem hoc aliquid sævius; cum enim ipse pateretur, et a laboribus teneretur, compati sibi omne membrum corporis faciebat: veritatem namque dicit, omnia membra corporis membro compati patienti; sicut et gloriam habente, cætera constat simul glorificari.

Et hic quidem Nonni languor erat; qui mox ut cœpisset nondumque omnibus manifestus esset, C medicorum habebat multitudinem inimicam, et illorum maxime qui sermonibus excellebant, quique sæpe verba sola languentibus donant, horum nil producentes in opus. Eo autem proficiebat, quo sibi repugnantes infirmiores aspiciebat; et quantum ipse incrementi monstrabat, tantum suæ paulatim isti minorationis plorabant; donec veniens ad perfectionem, qualis esset affectus, dignosceretur; et licenter impeteret hominem, nullum habens inter homines hostem.

Hujus autem victoria, illorumque superatione languidus visa, ad Cyrum et Joannem martyres, tanquam ad insuperabiles medicos currit, quique omnia gerere queunt, quæcunque gerere volunt; tantam enim virtutem illis divinitas præstitit, ut D adversus omnem languorem possint sufficere. Unde virum fidei erga se habitæ admirantes, evidenti dignum fecere scientia, cujus scilicet fidem etiam ante probationem possederant. Et noctu ad eum venientes, oleo quo splendor non dormiens penes confessionem eorum radiabat, et cerote adversus omnem habente posse languorem, linire pedem præcipiunt; quo post martyricam illustrationem facto, sanum et hunc sicut alterum acquisivit, ita ut omnimodam oblivionem faceret, dono sanitatis accepto, sævissimi qui præcessit languoris. Præterea clara voce laude sanctis oblata, cum habere cohabitatricem opitulationem eorum exoravisset, gaudens atque tripudians a templo recessit. Porro nos hunc miraculorum quæ in Ægyptios et Libyos

Digitized by Google

recensita sunt, quæ quinque super decem sunt, finem facientes, martyribus qui horum sunt curatores benedicamus, et hos nobis in auxilium convocantes, ad divinorum relationem miraculorum, quæ in reliquis gentibus gesta sunt, properemus.

INITIUM MIRACULORUM QUÆ IN EXTEROS SCRIPTA SUNT.

LI. *De Georgio qui cataractas pertulit.*

Tempus autem iam sit pauca etiam prodigiorum, quæ a martyribus in exteris facta sunt, Romanis videlicet, Galatis et Cilicibus, Asianis etiam et Insulanis atque Phœnicibus, Constantinopolitanis et Bithyniensibus et Æthiopibus, Thracensibus et Medis, Palæstinisque ac Syris et Elamitis, nec non omnibus quæ sub cœlo sunt gentibus, huic commendare laudem opusculo. Impotens enim sum ego ad sufferendum horum ultra caluminiam et molestiam incessabilem; quoniam sanctis, aiunt, sine personarum acceptione distribuentibus omnibus sanitatem, et super omnes æqualiter expendentibus dona bonitatis suæ, extremos nos in eorum laudibus ordinastis, imbecilliores fortassis et ingratos atque tardos nos ad gratiarum actionibus plenas pro collatis beneficiis odas. Præsertim cum nos digni simus præferri, multum sustinentes laborem, itinerisque transigentes fastidium, et marinas respuentes procellas, et sæva pericula patientes, et innumera spatia recusantes, et amore circa martyres habito ab ipsis ad eos novissimis finibus terræ abeuntes, et ubique prædicantes Cyri Joannisque miracula, et ineffabilem eorum et attributam divinitus fortitudinem. Horum autem nos zelum mirantes, et pro tanto studio quod erga sanctorum laudes habebant obstupescentes, perpaucis tristitiam medeamur, eis rationem reddentes, et querelam quæ adversus nos erat circumsolventes.

Denique jampridem diximus, quia causa fidei miraculis, quæ in exteris facta sunt, ea quæ super indigenis refulserunt, præponentes descripsimus, et pro his apologiam texuisse dignoscimur; et quod neque ultimos vos velut ingratos posuerimus, neque primos illos quasi magis nobis devoti sint prætulerimus, jam perhibuimus. In talibus enim præponere quemquam, aut scripto postponere alium, neque postposito nocuit neque huic præpositum exhibuit meliorem. Nam neque vineæ dominus operariis mercedem conferens, eos qui primum operati fuerant, honorabiliores novissimis arbitratus est, neque mercedis dationem a novissimis incipiens, reprehendit eos qui ante laboraverant, nisi quia zelo repleti murmuraverunt, et plus accipere quam sancita fuerant voluerunt.

Ego autem etiam timui ne forte nos Alexandrini reprehenderent, tanquam injuriam passi propter privilegium quod putatur a vobis, dum gubernatores qui nautis honorabiliores sunt, in novissimis trierum, et aurigæ post equorum clunes positi

τυγχάνουσιν, τέλος τευξάμενοι, τοὺς τούτων θεραπευτὰς εὐφημήσωμεν μάρτυρας, καὶ τούτους ἡμῖν πρὸς συμμαχίαν καλέσαντες, ἐπὶ θείαν αὖθις ἀφήγησιν τῶν ἐπὶ λοιποῖς ἔθνεσι πραχθέντων θαυμάτων χωρήσωμεν.

ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΕΙΣ ΞΕΝΟΥΣ ΓΡΑΦΕΝΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ.

ΝΑ'. *Περὶ Γεωργίου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ καθόντος ἐπίχυσιν.*

Καιρὸς δ' ἂν εἴη λοιπὸν καὶ βραχέα τῶν ἐπὶ τοῖς ἔθνεσίοις γεγονότων τοῖς μάρτυσιν, Ῥωμαίοις τε, φημὶ, καὶ Γαλάταις, καὶ Κίλιξι, Ἀσιανοῖς τε, καὶ Νησιώταις, καὶ Φοίνιξι, Βυζαντίοις τε καὶ Βιθυνοῖς καὶ Ἀθίοψι, Θρᾳξί τε καὶ Μήδοις καὶ Ἄραψι, Παλαιστινοῖς τε καὶ Σύροις καὶ Ἐλαμίταις, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τυγχάνουσιν ἔθνεσιν, τῷδε τῷ τῶν ἐγκωμίων παραθέσθαι συντάγματι. Φέρειν γὰρ ἔτι τούτων οὐχ οἷός τέ εἰμι τὴν κατάῤῥησιν καὶ τὴν ἄπαυστον ὄχλησιν· ὅτι φασὶ τῶν ἁγίων ἀπροσωπολήπτως πᾶσι νεμόντων τὴν ἴασιν, καὶ πᾶσιν ἴσως ἐφαπλούντων τὰ δῶρα τῆς αὐτῶν ἀγαθότητος, τελευταίους ἡμᾶς ἐν ταῖς αὐτῶν εὐφημίαις τετάχατε, νοθρωτέρους τάχα που καὶ ἀγνώμονας καὶ βραδεῖς πρὸς τὰς ὑπὲρ τῆς εὐεργεσίας, χαριστηρίους ᾠδὰς αἰνιττόμενοι. Καίτοι προκρίνεσθαι ἡμεῖς ἂν εἴημεν ἄξιοι, πολὺν ὑπομένοντες κάματον, ὁδοιπορίας τε κόπον ἀνύοντες, καὶ θαλαττίου καταπτύοντες κλύδωνος, καὶ κινδύνων χαλεπῶν ἀνεχόμενοι, καὶ ἀναρίθμητα διαστήματα τέμνοντες, καὶ πόθῳ τῷ πρὸς τοὺς μάρτυρας ἀπ' αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς τῶν ἐσχατιῶν ἀπερχόμενοι, καὶ πανταχόσε κηρύττοντες Κύρου καὶ Ἰωάννου τὰ θαύματα, καὶ τὴν ἄῤῥητον αὐτῶν καὶ θεόσδοτον δύναμιν. Τούτων δὲ ἡμεῖς τὸν ζῆλον θαυμάζοντες, καὶ τὴν πρὸς τὰς τῶν ἁγίων εὐφημίας σπουδὴν ἀγασάμενοι, δι' ὀλίγων τὴν λύπην ἀκεσώμεθα, ἀπολογίας αὐτοὺς ἀξιώσαντες, καὶ τὸ καθ' ἡμῶν περιλύσαντες ἔγκλημα.

Ἤδη μὲν γὰρ προλαβόντες εἰρήκαμεν, ὅτι πίστεως ἕνεκα, τῶν ἐπ' ὀθνείοις γιγνομένων θαυμάτων τὰ ἐπὶ τοῖς αὐτόχθοσι λάμψαντα προσγράψαμεν, καὶ τὴν ὑπὲρ τούτων φθάνωμεν ἀπολογίαν ὑφάναντες· καὶ ὡς οὔτε τελευταίους ὑμᾶς ὡς ἀχαρίστους ἐτάξαμεν, οὔτε πρώτους ἐκείνους ὡς μᾶλλον ὄντας εὐγνώμονας. Τὸ γὰρ ἐν τούτοις προταγῆναί τινα ἢ δεύτερον γραφῆναι τὸν ἕτερον, οὐδὲν οὔτε τὸν δεύτερον ἔβλαψεν, οὐδὲ τούτου τὸν λαβόντα δέδειχε κρείττονα· ἐπεὶ μήτε τοῦ ἀμπελῶνος ὁ Δεσπότης τοῖς ἐργάταις τὸν μισθὸν παρεχόμενος, τῶν ἐσχάτων τοὺς πρώτων ἐργασαμένους τιμιωτέρους ἡγήσατο· οὔτε τῆς μισθοδοσίας ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἀρξάμενος τοὺς προλαβόντας ἐμέμψατο, εἰ μὴ ζήλου πλησθέντες ἐγόγγυσαν, καὶ πλείω λαμβάνειν τῶν θεσπισθέντων ἠβούλοντο.

Ἐγὼ δὲ καὶ δέδοικα μήπως ἡμεῖς Ἀλεξανδρεῖς ἐπιβλέψοιντο, ὡς ὑβρισμένοι διὰ τοῦ δοκοῦντος ὑμῖν προτερήματος, εἴπερ κυβερνῆται μὲν οἱ τῶν ναυτικῶν τιμιώτεροι, ἐν ἐσχάτοις καθέζονται τῶν τριήρων, καὶ τῶν ἵππων ὄπισθεν οἱ ἡνίοχοι, καὶ ὡ

Digitized by Google

πρῶτοι γενέσθαι γλιχόμενοι, πάντως ἔσχατοι προστάττονται γίνεσθαι. Καὶ πρώτιστοι, μὲν οἱ ἔσχατοι, ἔσχατοι δὲ πάλιν οἱ πρώτιστοι γίγνονται· καὶ τὰ τῶν μελῶν ἀτιμότερα, τιμὴν περισσοτέραν τὰ δοκοῦντα τυγχάνειν ἀσχήμονα. Διὸ καὶ αἰτίαν τῆς τούτων προγραφῆς προσδεξάμενοι, καὶ ὡς ἀναγκαίαν οὖσαν μανθάνοντες, περὶ πρωτείων μὴ μάχεσθε, μήτε τῶν μετὰ ταῦτα τετάχθαι νομίσοιτε, ἵνα μὴ πρὸς αἱρέσεις καὶ σχίσματα διαιρούμενοι, τὸ προσφιλὲς τῶν ἁγίων ἐγκώμιον διατέμνητε, καὶ τῆς αὐτῶν εὐφημίας τὸ φαιδρὸν ἀμαυρώσητε· ἀλλὰ χαίροιτε μᾶλλον καὶ ἀλλήλοις συγχαίροιτε, τὰς τῶν ἑτέρων τιμὰς οἰκειούμενοι, καὶ τὰς οἰκείας δωρούμενοι· καὶ τὸ δὴ μέγιστον καὶ μακάριον, ὅτι συντελέσαι πρὸς ἔπαινον τηλικούτων ἁγίων εὐκλεῶν ἠξιώθητε. Φέρε τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὰ τὰς εὐφημίας ἐπαύξοντα θαύματα [deest verbum], καὶ μή μοι φαίνοισθε τῶν προτέρων ἐλάσσονες ὑπερβολῇ θαυμάτων νικώμενοι. in medium afferamus; et mihi non apparebitis superati.

A sedeant. Sed et hi, qui primi fieri appetunt, novissimi fieri cunctorum jubentur: quin etiam primores quidem novissimi, novissimi vero rursus primores efficiuntur; et quæ in membris sunt inhonorabiliora, honorem abundantiorem induunt, et honestatem quæ esse inhonesta videntur. Propter quod causam horum præscriptionis admittentes, et veluti necessariam cognoscentes, de primatu litigare nolite; neque si postponamini, vos pertulisse injuriam arbitremini, ne ad hæreses et schismata partiti dilabamini, et amabile sanctorum præconium resecetis, eorumque bonæ famæ pulchritudinem offuscetis. Sed potius gratulamini, et alternis congratulamini, honores aliorum proprios facientes, et aliis vestros donantes; et quod est B majus atque beatius, quia connumerari ad laudem tantorum sanctorum et illustrium meruistis. Eia igitur et nos miracula. quæ laudes augmentant minores[1] prioribus, miraculorum eminentia superati.

Βοᾷν δὲ τοῦτον κ μέσου δοκῶ τὸν πρεσβύτην Γεώργιον, ἡγούμενον μὲν τῆς αὐτῶν ὁμηγύρεως, ἠγεῖσθαι δὲ καὶ ἐν τῇ τῶν θαυμάτων ἐπαγγελίᾳ γλιχόμενον, ὃς ἀξίᾳ καὶ χρόνῳ καὶ παλαιότητι θαυμαστὸς τὰ πρεσβεῖα δεξάμενος, ἠγεῖσθαι καθέστηκεν ἄξιος, καὶ προτραπεὶς πρὸς τῶν ἄλλων ἡγήσεται, ζῶν ἔτι καὶ τυγχάνων ἐν σώματι, καὶ πᾶσιν ἐπαγγέλλων τῷ στόματι τὸ γεγονὸς ἐν αὐτῷ τῶν ἁγίων τεράστιον. Ἀγνοεῖ μὲν γὰρ αὐτῶν οὐδεὶς τῶν ἐν ἕτεσι τούτοις τοῖς ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα Κύρου καὶ Ἰωάννου κατειληφότων τὸ τέμενος· ἴσασι δὲ πάντως ὡς οἶομαι· ἀπὸ τοσούτων γὰρ χρόνων ὁ γέρων ὁσίως καὶ καθαρῶς Χριστῷ δουλεύει καὶ μάρτυσιν, πάντα τελέσας τοῦ κλήρου τὰ τάγματα, καὶ χρόνον τινὰ τοῦ ναοῦ θαυμαστῶς ἡγησάμενος.

Porro clamare de horum medio Georgium puto presbyterum, qui abbas quidem congregationis eorum erat, et ut in relatione miraculorum dux fieret, appetebat. Cum autem dignum et tempore et vetustate miraculi primatum sumpsisset, dux fieri non immerito visus est, et ad ducatum agendum ab aliis exhortatus est; qui vivit adhuc, et est in corpore, ore referens quod factum est in se sanctorum prodigium. Siquidem ignorat hunc nullus ex his, qui in his septem annis et sexaginta, Cyri et Joannis venerunt ad templum; imo C noverunt omnes, ut reor: a tot quippe annis senex iste sancte ac pure Christo martyribusque deservit, cum omnes cleri ordines consummasset, et per tempus aliquod templo mirabiliter præfuisset.

Κίλιξ ἦν ὁ Γεώργιος, καὶ πόλεως οὐκ ἀσήμου πολίτης ἐτύγχανεν· Ταρσὸν γὰρ ηὔχει μητρόπολιν, καὶ Παῦλον ἐκάλει συνήγορον, ἐπὶ πολίτῃ καὶ πόλει γαυρούμενος, καὶ τούτοις οὐκ ἀγεννῶς σεμνυνόμενος. Οὗτος οὖν ὁ Γεώργιος ἐν παισὶ τελῶν, καὶ μειρακίοις φέρων τὴν δίαιταν, τῆς πατρίδος ἐκδημεῖ σὺν τοῖς φύσασιν. Τῆς ἐκδημίας δὲ σκοπὸς ὑπῆρχε καὶ πρόφασις ἡ εἰς Μηνᾶν τὸν ἅγιον τὸν ἐν τῇ Μαρεώτῃ προσκύνησις· ἦν τῆς Ἀλεξάνδρου κατειληφότες ἀπεδίδουν τῷ μάρτυρι· καὶ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῖς χειμῶνος κωλύσαντος, καὶ χρόνου μικροῦ διϊππεύσαντος, τοῦ παιδὸς ὁ πατὴρ ἐτελεύτησεν, καὶ ὁ παῖς ὀρφανὸς D κατελίπετο, καὶ τῆς ὀρφανίας ἀκόλουθος ἡ τῶν ὀφθαλμῶν ἐγένετο στέρησις, ἐκ πάθους ἐπιχύσεως ῥεύσασα.

Cilix erat Georgius, et civitatis non ignotæ civis, Tarso enim gloriabatur metropoli, et Paulum vocabat coassertorem, in concive ac civitate gloriatus, et his non ignobiliter decoratus. Hic ergo Georgius conversationem inter infantes et pueros agens, a patria peregre proficiscitur cum parentibus. Porro peregrinationis intentio et occasio erat ad Mennan sanctum profectionis, et apud Mareoten adorationis devotio; quam cum Alexandriam pervenissent, martyri reddiderunt. Cumque reditum illis hiems prohibuisset, et tempus modicum præterisset, pueri pater defunctus est, et orphano puero derelicto, orphanitatis successor oculorum est effecta privatio, a fusionis passione diffusa.

Ἰατροῦ δὲ παντὸς πρὸς τὸ πάθος ὀκλάσαντος, καὶ διαῤῥήδην τὴν ἧτταν ὁμολογήσαντος, Κῦρος εὐθὺς καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες θεραπευταὶ τοῦ πάθους ἠγγέλλοντο· εἰς οὓς ἐλθὼν ὁ Γεώργιος τοὺς εἰρηκότας οὐκ ᾔσχυνε· τήν τε γὰρ ἐπίχυσιν ἀπεδύσατο, καὶ τὴν γλυκείαν ἀνείληφεν ὅρασιν. Τῆς ὑγείας δὲ τοῦτο ἦν ὡς φασὶ τὸ βοήθημα. Τυρὸν αὐτῷ τρίψαι τὸν ἐκ Βιθυνίας ἐρχόμενον, καὶ κηρωτῇ συμμίξαι καὶ μόνον ἐπιθεῖναι τοῖς ὄμμασιν οἱ τῆς ῥώσεως

Medico autem omni circa passionem deficiente, sparsimque sui superationem confitente, Cyrus statim et Joannes martyres, curatores passionis enuntiantur; ad quos Georgius veniens, prædictos dedecore non affecit, et cataractas deposuit, et dulcem visus percepit intuitum. Porro sanitatis hoc erat, ut inquit, auxilium. Caseum illi terere a Bithynia delatum, et ceroti miscere et superponere oculis, sanitatis fabricatores præcipiunt mar-

Digitized by Google

tyres; eoque agente jussionem sanctorum, omnis quidem confestim oculorum humor deorsum fluebat; mundæ autem pupillæ ac lucidæ factæ, a crassa illa materia liberatæ remanebant, et lumen sine impedimento recipiebant, et deinceps operabantur operatione quam ante passionem habuerant. Et hoc quidem quod factum est in eo prodigium, dictum est. Alia vero quæ a sanctis in ipso charismata gesta sunt, longum profecto est enarrare per singula, cum scripto proprio egeant, plurimoque tempore opus habeant, quam nunc eis secundum æquiparationem tribui debeat.

A τέκτονες ἐπιτρέπουσι μάρτυρες· καὶ πεπραχότος αὐτοῦ τῶν ἁγίων τὴν κελεῦσιν, ἅπαν μὲν εὐθὺς τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ὑγρὸν κατεφέρετο· καθαραὶ δὲ κόραι καὶ διαυγεῖς, τῆς παχείας ἐκείνης ὕλης ἀπαλλαγεῖσαι διέμενον, καὶ φῶς ἀνεμποδίστως ἐδέχοντο, καὶ λοιπὸν ἐνήργουν, ἣν πρὸ τοῦ πάθους ἔσχον ἐνέργειαν. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἐπ' αὐτῷ γεγονὸς ἐλέχθη τεράστιον. Τἆλλα δὲ τοῖς ἁγίοις εἰς αὐτὸν πραχθέντα χαρίσματα, μακρὸν ἂν εἴη καθ' ἓν διηγήσασθαι, συγγραφῆς ἰδίας δεόμενα, καὶ χρόνου πλείονος χρῄζοντα, τοῦ νῦν αὐτοῖς προσνεμηθῆναι κατ' ἰσομοιρίαν ὀφείλοντος.

Ne vero hujus rei gratia hæc non scripta, vel sine commemoratione dimittamus, et hoc modo audientem lædere videamur, unius vel duum recordabimur, et hæc recidentes quantum virtus suppeditat. Suscipiunt Georgium, cum puer esset, clementissimi martyres, et paternis eum diligentes visceribus, dimittere rursus ad genitricem minime judicarunt, sed vice patris habita, cum matre liberos dividunt, et huic filiabus attributis quæ duæ erant superadultæ, Georgium ipsi suscipiunt, juramentis per somnium genitrici credere suadentes, ab eis fore sanandum. Ante sanitatem quippe facta sunt hæc, seque facturos quod pater, etiam si superstes esset, utique non fecisset. Quod consummaverunt, et quod dixere veraciter operati sunt.

Ἵνα δὲ μὴ τούτου χάριν ἄγραφα ταῦτα καὶ ἀμνημόνευτα καταλίψωμεν, καὶ ταύτας δόξωμεν ἀδικεῖν τὸν ἀκούοντα, ἑνὸς ἢ δευτέρου μνησθήσομαι, καὶ B ταῦτα συντέμνων ὡς δύναμις (31).

Recepto enim peregrino simul et cæco, pupillo, vago, et paupere, omnia compendio sanaverunt; patriæ videlicet privationem, proprium facientes; cæcitatem, oculos illuminantes; orphanitati patres effecti; erratico habitationem tribuentes; paupertatem secundum utrumque, corpus scilicet et animam, locupletantes, si certe et secundum corpus locupletari permisisset. Hunc enim sicut veterem Samuelem in templo suo alentes, virtutum possessorem fecerunt, et in clerum paulatim provexerunt, qui convenienter in singulis ætatibus congruebat, suaque dignum dispensatione fecerunt, cum hanc moderari valuisset. Hunc a morte bis liberaverunt, augmentum dierum et vitæ donantes.

Λαβόντες γὰρ ξένον ὁμοῦ καὶ τυφλὸν, ὀρφανόν τε καὶ πλανήτην καὶ πένητα, πάντα συντόμως ἰάσαντο· πατρίδος στέρησιν οἰκειωσάμενοι· τύφλωσιν, τοὺς ὀφθαλμοὺς καταυγάσαντες· ὀρφανείᾳ, πατέρες γενόμενοι· ἀλλότριον ᾠκειώσαντο· πενίαν κατ' ἄμφω, ψυχὴν λέγω καὶ σῶμα, πλουτοῦντες, εἴπερ καὶ κατὰ σῶμα πλουτεῖν κατεδέχετο. Τοῦτον γὰρ ὡς τὸν παλαιὸν Σαμουὴλ κατὰ τὸν αὐτῶν σηκὸν ἀνατρέφοντες, καὶ ἀρετῆς πεποιήκασι κτήτορα, καὶ εἰς κλῆρον C κατ' ὀλίγον προήγαγον, τὸν καταλλήλως ταῖς ἡλικίαις ἁρμόζοντα· καὶ τῆς αὐτῶν οἰκονομίας ἠξίωσαν, ὅτε ταύτην διέπειν ἠδύνατο. Τοῦτο θανάτου δὶς ἐλυτρώσαντο, προσθήκην ἐτῶν καὶ ζωῆς χαρισάμενοι.

Pestilentia erat, et qui tunc ægrotabant, prius quam languor nosceretur, moriebantur. Ægrotavit etiam Georgius, et expletis terminis vitæ, præsentem obiit vitam, videtque angelos accipientes se et deducentes, et Cyrum eis et Joannem martyres occurrentes, et donari sibi presbyterum intercedentes, quod se facere non posse virtutes illæ dicebant, divinæ sanctioni more solito servientes; exspectare autem factam ad Deum supplicationem eorum, et alterum ejus præstolari præceptum ferebant. Hac martyres responsione accepta, verte- D bantur ad preces, ad Deumque genibus flexis donari sibi cultorem deprecabantur. Et hoc facientibus, e cœlo vox ferebatur deorsum, martyribus presbyterum dari præcipiens, et annis in carne vivere viginti definiens. Et sic quidem iste mirabiliter mortem quæ tunc urgebat evasit, plus quam Ezechias vitæ annos quinque percipiens, studio martyrum donoque divino. Cum autem vicennale

Λοιμὸς ἦν, καὶ οἱ τότε νοσοῦντες πρὶν ἢ διαγνωσθῆναι τὴν νόσον ἀπέθνησκον. Ἐνόσησε καὶ Γεώργιος, καὶ τῶν ὅρων τῆς ζωῆς πληρωθέντων, τῆς παρούσης ζωῆς ἐκδεδήμηκεν· καὶ τοὺς ἀγγέλους ὁρᾷ λαβόντας αὐτὸν καὶ ἀπάγοντας, καὶ Κῦρον αὐτοῖς καὶ Ἰωάννην συναντῶντας τοὺς μάρτυρας, καὶ χαρίζεσθαι αὐτοῖς πρεσβύτην πρεσβεύοντας, ὅπερ ποιεῖν ἔλεγον αἱ δυνάμεις μὴ δύνασθαι, θείῳ δὲ θεσπίσματι κατὰ τρόπον δουλεύουσαι· μένειν δ' αὐτῶν τὴν πρὸς Θεὸν ἱκετείαν ἀπήγγελλον, καὶ δευτέραν αὐτοῦ προσδέχεσθαι κέλευσιν. Ταύτην λαβόντες οἱ μάρτυρες τὴν ἀπόκρισιν, πρὸς ἱκετείαν ἐτρέποντο, καὶ πρὸς Θεὸν τὰ γόνατα κλίναντες, δωρηθῆναι αὐτοῖς τὸν λάτρην ἐδέοντο· καὶ τοῦτο ποιούντων, ἀπ' οὐρανοῦ φωνὴ κατεφέρετο, διδόναι προστάττουσα τοῖς μάρτυσι τὸν πρεσβύτερον, καὶ χρόνους εἴκοσι ἐν σαρκὶ διορίζουσα. Καὶ οὕτω μὲν οὗτος ὁ θαυμάσιος, τὸν τότε διέφυγε θάνατον, Ἐζεκίου πλέον ἔτη πέντε ζωῆς κομισάμενος, μαρτύρων σπουδῇ καὶ θείῳ δω-

NOTÆ.

(31) Abhinc desiderantur tres pericopæ in Græco textu, quas Latinus conservavit.

Digitized by Google

ρήματι. Ὅτε δὲ τὸν εἰκοσαετῆ τῆς ζωῆς χρόνον ἐπλήρωσε, πάλιν ἀπέθνησκε, καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν κατελίμπανεν, τοῖς λαβοῦσιν ἀγγέλοις ἑπόμενος· ἀλλὰ πάλιν συναντήσας τοῖς μάρτυσιν, πάλιν ὡς τὸ πρότερον ἀπελύετο, χρόνον ζωῆς εὐτυχήσας ἀόριστον. Ὃς δεύτερον τεθνεὼς, καὶ φυγὼν ἐκ θανάτου τὸ δεύτερον, τῆς τῶν ἁγίων πρὸς Θεὸν παῤῥησίας ἔστηκεν ἔλεγχος, καὶ εἰκὼν τῆς αὐτῶν ἰσχύος καὶ χάριτος· ἡμεῖς δὲ τὸν πρεσβύτερον τοῦτον τὸν θεσπέσιον ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβεύειν τοὺς ἁγίους αἰτήσαντες, καὶ προστάτας ποιεῖν καὶ ἡμῶν ἀξιώσαντες, ἐφ' ἑτέρου βαδίσωμεν διήγησιν θαύματος.

A vitæ tempus explesset, denuo moriebatur, et vitam præsentem deserebat, angelos se tollentes secutus sed iterum occurrens martyribus, iterum sicut prius absolvebatur, tempus vitæ infinitum adeptus. Qui secundo defunctus, et a morte secundo elapsus, sanctorum apud Deum habitæ confidentiæ constitit index, et imago virtutis eorum et gratiæ. Nos autem presbyterum istum egregium pro nobis intercedere apud sanctos petentes, et patronos etiam nostrum facere postulantes, ad alterius gradiamur narrationem miraculi.

NB'. *Περὶ Ζωσίμου τοῦ ἀρχιήτρου ἔχοντος πάρεσιν.*

LII. *De Zosimo archiatro paralysin sustinente.*

Ἦλθέ ποτε καὶ Βυζάντιος Ζώσιμος τοὔνομα, ἀρχιητρὸς τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ τὸ πάθος παράλυτος· καὶ πόθεν μὲν αὐτῷ τὸ πάθος γεγένητο, λέγειν οὐκ ἔχομεν, πλὴν ὅτι πάρετος ἦν, καὶ τὰ τῆς παρέσεως ἔφερε σήμαντρα, οὐ μέλει ἑνὶ βαστάζων τὴν πάρεσιν, ἀλλ' ὅλοις καὶ τῷ ταῦτα συνέχοντι σώματι. Οὗτος οὔτε δυσὶν ἤρκειτο βαστάζεσθαι, ἀλλὰ πλειόνων ἐδέετο· οὔτε ἐν κλίνῃ τιθέμενος, ὅλως ἑαυτὸν στρέφειν ἠδύνατο, ἀλλ' ἑτέρου τοῦ στρέφοντος ἔχρῃζεν. οὔτε βρωμάτων ἁπτόμενος οἰκείαις χερσὶ μετελάμβανεν, ἀλλ' ἄλλος αὐτὸν παριστάμενος ἔτρεφεν, καὶ ὡς οὐκ ἦν ἰατρὸς ἀπηλέγχετο, καὶ τὴν τέχνην ἀσθενοῦσαν ἐδείκνυε, καὶ ἄλλοις ἐπαγγελλόμενος ἴασιν, ἑαυτῷ βοηθεῖν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' εἰς ἄμυναν ἐκάλει τοὺς μάρτυρας.

B Venit aliquando et Byzantinus Zosimus nomine, studio vero medicus summus, et paralyticus passione. Et unde illi passio facta est, dicere non habemus, præter quod dissolutus erat, et paralyseos ferebat insignia non uno membro portans ipsam dissolutionem sed omnibus, et ipso quoque corpore quod membra continet omnia. Hic neque duobus contentus erat ad deportandum, sed plurimis opus habebat; neque in lecto jacens omnino se ipsum vertere poterat, sed alterius, qui se verteret, indigebat; neque cibos propriis tactos manibus percipiebat, sed alius astans eum alebat, et quasi medicus non esset, convincebatur; et qui aliis repromittebat sanitatem, sibi auxiliari non poterat, sed ad præsidium martyres invocabat.

Ἐλθὼν οὖν πρὸς τοὺς ὄντως ἰατροὺς καὶ ὁ Ζώσιμος, καὶ μαρτυρήσας αὐτοῖς τὸ προσὸν ἀλεξίκακον, τούτου τυχεῖν ἐλιτάνευε, καὶ λιτανεύων ἐπέτυχε, καὶ τυχὼν ἀπήλαυε ῥώσεως. Τρεῖς γὰρ μόνας ἡμέρας τοῖς ἁγίοις εὐξάμενος, εἰς λουτρὸν ἐλθεῖν προσετάττετο, καὶ θερμοῖς τὸ σῶμα λούσασθαι νάμασιν· καὶ δὴ πεισθεὶς τοῖς κελεύσασιν, οἱ θειότατοι γὰρ ἐτύγχανον μάρτυρες, εἰς τὸ λουτρὸν παραγίνεται, καὶ τῶν ἐμπύρων ἀέρων ἔνδον γενόμενος ἐπὶ στιβάδος ὑπὸ τῶν αἰρόντων ἐτίθετο. Τεθεικότες δὲ τὸν Ζώσιμον οἱ βαστάζοντες, οἰκονομίᾳ Θεοῦ τῶν ἐμπύρων ἐξίεσαν, τῆς ἐξόδου τὴν ἀφορμὴν τῶν χρειωδῶν τὴν εἰσφορὰν ποιησόμενοι.

C Cum ergo et Zosimus ad eos qui revera medici sunt venisset, et testimonium illis remedii quod ab ipsis dabatur perhibuisset, hoc adipisci deprecabatur; et deprecatus, consecutus est; et consecutus, sanitate politus est. Cum enim solis tribus diebus sanctos orasset, ad balneum venire præcipitur, et calidis corpus lavare fluentis; qui jubentibus obediens, divini enim martyres erant, ad balneum venit, et intra ferventiores inventus aeres, supra stramentum ab his qui hunc gestaverant ponitur. Cumque posuissent illum qui portabant, dispensatione Dei a locis illis ferventioribus exierunt, exitus occasionem necessariorum illationem ferentes.

Τούτων δὲ ποιησαμένων τὴν ἔξοδον, Κῦρος ὁ μάρτυς ἐν μοναχοῦ σχήματι τῷ νοσοῦντι παρίσταται, οὐκ ὄναρ ὡς τοῖς πλείοσι φαίνεται, ἀλλ' ὕπαρ ὡς ἦν τε καὶ γράφεται· καὶ φανεὶς ἀναστῆναι τῷ νοσοῦντι προσέταττεν, καὶ θερμοῖς ἐγκυδιστῆσαι τοῖς νάμασιν. Ὁ δὲ μὴ θαμβηθεὶς πρὸς τὴν ὅρασιν, μηδ' ὅλως εἰς νοῦν προσλαβὼν τὸ παράδοξον, τοῦτο τετευχότος τοῦ μάρτυρος ὡς ἂν μὴ φόβῳ πάθοι τι τὴν διάνοιαν, μὴ δύνασθαι πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο. Ἀλλὰ πάλιν τοῦτο ποιεῖν τοῦ φανέντος προτρέποντος μάρτυρος, καὶ κατὰ βραχὺ καταλαμβάνειν τὴν ἔμβασιν, καὶ κατιέναι λουσάμενον, πρὸς τὸ κελευσθὲν ἐδιάζετο, δύναμιν αὐτῷ τοῦ λαλοῦντος ἐμπνεύσαντος· καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ κυλινδούμενος, καταλαμβάνει μόλις τὴν ἔμβασιν, ὄφεως δίκην συρόμενος, καὶ ὡς ἴσχυσε κατελθὼν εἰς τὰ νάματα, ἀνελήλυθεν ὡς οὐκ ἤλπισεν·

D His autem exeuntibus, Cyrus ille martyr in monachi schemate astat ægroto, non in somnis, ut multis apparet, sed in veritate, sicut erat et pingitur; et apparens, surgere languenti præcipiebat, et in calida mergi fluenta. At ille nil ad visionem stupefactus, nec omnino in mentem assumens admirationem illam quam tunc martyr patraverat, nequid timore pateretur in mente; non posse se ad eum respondit. Sed iterum cum martyr qui apparuerat, hoc facere et ad solium paulatim venire, ac descendere lavaturum præcepisset, ad id niti quod jussum fuerat languidus cogebatur, sibi eo qui loquebatur inspirante virtutem, manibusque ac pedibus provolutus vix ad solium pervenit, instar colubri tractus, et sicut valuit in fluenta descendens, sicut non speravit

Digitized by Google

ascendit. Denique languor quidem occidenti consepeliebatur, sed cum scandente jam nullatenus ascendebat.

Tunc probaticæ piscinæ lavacrum, calidi laticis solium imitatum est, non angelum lavandum suscipiens, et aquam descensione sua turbantem; sed Cyrum martyrem videns et hujus piam sanctionem admittens. Unde Zosimum quem dissolutum susceperat, incolumem ei qui miserat reddidit; et quem infirmum qui non movebatur accepit, sanum hunc dimisit, et facile motibus suis utentem. Qui cum in fluenta descenderet, præsentialiter sanctum videbat astare; ascendens vero a calida et benigna aqua, medicum videre non poterat. Et non erat Zosimus etiam sanus effectus sine tristitia; nam gaudebat quidem quia languore B deposito sanitatem adeptus est, tristabatur autem quia sanitatis non videbat datorem. Gavisus autem simul et mœstus extra calidos aeres usus pedibus discurrebat, hymnum Deo dicens, et qui sanaverat martyri. Cum quo et omnes qui viderant, proprii videlicet et alieni, extranei et compatriotæ, unum præconii canticum referebant martyrum visitationem. Et ad balneum tanquam ad templum veniebant, et introeuntes lavabant; tunc et orabant, templum id et balneum definientes, duplamque illic benedictionem carpentes.

LIII. *De puero Eleutheropolita.*

Succedat vero pusillo huic et brevissimo balneo mare magnum et spatiosum, et fluento calido ac C dulcissimo salsum et frigidissimum, et Constantinopoli Eleutheropolis, Zosimoque Procopius, imo Procopii servus Theodorus, atque sanctorum laudibus superaddant, pars et ipsi præconiorum effecti. Eleutheropoli habitabat Procopius, quæ civitas est Palæstinæ provinciæ, et erat ex hujus illustribus, et servum possidebat Theodorum. Habebat autem passionem insanabilem, carnem videlicet quæ supra nasum excreverat. Quam cum ex medicis delere quisquam minime valuisset, Alexandriam navigio venit, sumpto Theodoro, ad Cyrum et Joannem procurans accedere, et ab eis desiderabilem sanitatem percipere. Et ipse quidem cum accessisset, desiderio non est fraudatus, sed quæ voluit prorsus obtinuit, licet tempore D multo cum obtinuisset quieverit. Piper autem erat medicina illa, sartagine torridum, et inter nasum immissum.

Procopio autem apud martyres perseverante, juvenis cum esset Theodorus, frequentius se in mare jactabat, et hujus fluoribus aggaudebat, alacriusque se in hos mergebat cernuum, et natabat. Sed quadam die natantem, et jocantem atque cum fluctibus viriliter colluctantem, canis marinus veniens, calcaneumque remordens, traxit in pelagus, et modico spatio tractum, in arena profundius obruit, prædam mori putans, et escam præparatam reservans. At ille nondum quidem moriebatur, licet in inferni penetrali occultare-

A δύνοντι μὲν γὰρ ἡ νόσος αὐτῷ συνεθάπτετο, ἀνιόντι δὲ οὐδ' ὅλως αὐτῷ συνανήρχετο.

Τότε τὴν ἐν τῇ προβατικῇ κολυμβήθρᾳ ἡ τοῦ θερμοῦ ὕδατος ἔμβασις ἐμιμήσατο, οὐκ ἄγγελον δεξαμένη λουσόμενον, καὶ τῇ καταβάσει τὸ νᾶμα ταράσσοντα, ἀλλὰ Κῦρον ἰδοῦσα τὸν μάρτυρα, καὶ τὸ τούτου δεξαμένη φιλάνθρωπον θέσπισμα. Ὅθεν παράλυτον λαβοῦσα τὸν Ζώσιμον, ἐῤῥωμένον ἀπεδίδου τῷ στείλαντι· καὶ μὴ κινούμενον δεξαμένη τὸν ἄῤῥωστον, ὑγιᾶ τοῦτον ἀπέλυε καὶ εὐκίνητον. Ὃς κατιὼν μὲν ἐν τοῖς νάμασιν παρεστῶτα τὸν ἅγιον ἔβλεπεν· ἀνιὼν δὲ τοῦ θερμοῦ καὶ φιλόφρονος ὕδατος, τὸν ἰατρὸν ἰδεῖν οὐκ ἠδύνατο. Καὶ ἦν οὐδὲ ῥωσθεὶς ὁ Ζώσιμος ἄλυπος· ἔχαιρε μὲν γὰρ ὅτι τὴν νόσον ἀποβαλὼν τῆς ῥώσεως ἔτυχεν· ἠσχάλλε δὲ ὅτι τὸν δεδωκότα τὴν ῥῶσιν οὐκ ἔβλεπε· χαίρων δ' ὁμοῦ καὶ λυπούμενος, ἔξω τῶν θερμῶν ἀέρων ποσὶ χρώμενος ἔτρεχε Θεὸν ἀνυμνῶν καὶ τὸν ῥώσαντα μάρτυρα· μεθ' οὗ καὶ πάντες οἱ βλέποντες οἰκεῖοί τε καὶ ἀλλότριοι, μίαν εὐφημίας ᾠδὴν ἀνεφέροντο, αἰνοῦντες Χριστοῦ τὴν εὐμένειαν, καὶ τὴν ἐναργῆ τῶν μαρτύρων ἐπίσκεψιν. Καὶ τὸ λουτρὸν ὡς τὸν νεὼν κατελάμβανον, καὶ ἔνδον εἰσιόντες ἐλούοντό τε καὶ ηὔχοντο, νεὼν αὐτὸ καὶ λουτρὸν ὁριζόμενοι, καὶ διπλῆν ἐκεῖθεν τὴν εὐλογίαν καρπούμενοι.

ΝΓ'. *Περὶ τοῦ παιδὸς τοῦ Ἐλευθεροπολίτου.*

Διαδεχέσθω δὲ τὸ μικρὸν τοῦτο λουτρὸν καὶ βραχύτατον ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος θάλασσα, καὶ τὸ ῥεῖθρον τὸ θερμὸν καὶ γλυκύτατον, τὸ ἁλμυρὸν καὶ ψυχρότατον, καὶ Κωνσταντινούπολιν Ἐλευθερόπολιν, καὶ τὸν Ζώσιμον ὁ Προκόπιος, μᾶλλον δὲ ὁ τοῦ Προκοπίου δοῦλος Θεόδωρος, καὶ τὴν τῶν ἁγίων εὐφημίαν αὐξήτωσαν, μέρος καὶ αὐτοὶ τῶν ἐγκωμίων γιγνόμενοι. Ἐλευθερόπολιν ᾤκει Προκόπιος, Παλαιστίνης δὲ πόλις καθέστηκε, καὶ τῶν ταύτης ἐμφανῶν ἐγνωρίζετο, καὶ δοῦλον ἐκέκτητο τὸν Θεόδωρον· ἔσχε δὲ πάθος δυσίατον, τὴν τῆς ῥινὸς ὑπερσάρκωσιν, ἣν ἐξ ἰατρῶν οὐδεὶς δυνηθεὶς ἀποτρίψασθαι, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπιλαβὼν τὸν Θεόδωρον, Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ προσελθεῖν προαιρούμενος, καὶ πρὸς αὐτῶν τὴν τριπόθητον ἴασιν δέξασθαι Καὶ αὐτὸς μὲν προσελθὼν οὐκ ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἔτυχεν ὧν ἠβούλετο, εἰ καὶ χρόνῳ πολλῷ καὶ τυχὼν ἀνεπαύσατο. Πέπρι δ' ἦν τὸ βοήθημα τηγάνῳ φρυγόμενον, καὶ τῆς ῥινὸς εἴσω βαλλόμενον.

Προκοπίου δὲ προσκαρτεροῦντος τοῖς μάρτυσιν, νέος ὢν ὁ Θεόδωρος, συχνότερον τῇ θαλάσσῃ προσέβαλλε, καὶ τοῖς ταύτης προσέχαιρε ῥεύμασιν· ἐκθύμως τε αὐτοῖς ἐνεκυβίστα τε καὶ ἐνήχετο. Ἀλλ' ἐν μιᾷ κολυμβῶντα καὶ παίζοντα, καὶ τοῖς κύμασιν ἀνθηρῶς προσπαλαίοντα κύων συρηθεὶς ὁ θαλάττιος, τῆς πτέρνης δακὼν εἵλκεν εἰς πέλαγος, καὶ μικρὸν ἐκσύρας διάστημα, ψάμμῳ βυθίᾳ προσέχωσε, τεθνάναι νομίσας τὸ θήραμα, καὶ βρῶσιν ταμιευόμενος ἕτοιμον. Ὁ δὲ ἐτεθνήκει μὲν οὕπω, εἰ καὶ εἰς ᾅδου ταμεῖον ἐκέκρυπτο, Κῦρον εὑρὼν ἀρωγὸν καὶ Ἰωάν-

Digitized by Google

νην ἐν ὕδασιν. Ἑλκόμενος μὲν γὰρ Θεόδωρος ἐπεκαλεῖτο τὸν μάρτυρα· ὑπὸ ψάμμον δὲ κείμενος, Κῦρον ἐν νῷ καὶ Ἰωάννην ἐλάμβανε· καὶ ὡς πλησίον ἦν αὐτῷ ἐμνημόνευσεν, καὶ ἐκ τοῦ πελάγους αὐτῷ βοηθεῖν ἐλιτάνευε, καὶ ῥύεσθαι τοῦ συνέχοντος κλύδωνος, ἐκδύθιος ὤν· καὶ ἐδόα Θεόδωρος, καὶ ἐξ οὐρανῶν οἱ μάρτυρες τῆς δεήσεως ἤκουον, καὶ τῶν τριχῶν τὸν τεθαμμένον ἁρπάσαντες, μὴ βοᾷν πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγοντο, καὶ τοῦτον τῆς ὑγρᾶς ἐξενέγκαντες ἐπὶ γῆς τιθέασιν, οὐκ ἐμπνέοντα νέον Ἰωνᾶν δεικνύντες Θεόδωρον, καὶ τὴν πνοὴν δὲ μετ' οὐ πολὺ χαρισάμενοι, πρὸς αἴσθησιν ἦγον τοῦ τραύματος, ὅπερ ὁ κύων ἐνειργάσατο δήγματι· τῆς πτέρνης γὰρ τοῖς ὀδοῦσι δραξάμενος, καὶ ἐκ ταύτης ἕλκων τὸν ἄνθρωπον, ἅπαν αὐτοῦ τὸ πέλμα μέχρι δακτύλων ἐμέρισεν· ὅπερ ὡς ἀπὸ δένδρου φύλλον κρεμάμενον καὶ τῇδε κἀκεῖσε φερόμενον, τῷ τῆς κηρωτῆς φαρμάκῳ προσήνωσαν, βραχυτάτῃ ῥοπῇ πόδα καὶ ψυχὴν χαρισάμενοι, καὶ φυγὴν τοῦ θηρὸς ἀπροσδόκητον. Ἡμεῖς δὲ σὺν αὐτῷ, ἔτι γὰρ τῷδε τῷ βίῳ περίεστιν, καὶ τοῖς τότε παροῦσι, καὶ τοῖς ἀρτίως ἀκούουσιν, τοὺς σεσωκότας ὑμνήσαντες, καὶ οὕτως ὀξέως ἐπικουρεῖν καὶ ἡμῖν ἐν κινδύνοις αἰτήσαντες, ἄλλο τεράστιον ἄλλων ἐπαίνων ποιησώμεθα πρόφασιν.

tur, Cyro in aquis adjutore Joanneque reperto. Siquidem dum traheretur Theodorus, martyres invocabat; dum vero sub arena jaceret, Cyrum Joannemque in mentem sumebat, et quod proximus esset eorum commemorabat, et de pelago auxiliari sibi et eruere a continuo æstu rogabat. Et cum in profundis esset, clamabat Theodorus, et de cœlis deprecationem martyres audiebant, et audita continuo veniebant. Ergo martyres velociter assistentes, et per capillos sepultum arripientes: Noli clamare, ad eum dicebant. Hoc ab humido educto super aridam posuerunt, non spirantem juvenem, Jonam ostendentes Theodorum; et spiritum non post multum donantes, ad sensum ducebant vulneris, quod canis operatus est morsu; calcaneo quippe dentibus apprehenso, et taliter homine tracto, totum illius calcaneum ad digitos usque partitus est. Quem sicut folium quod ex arbore pendet, et hac illacque defertur, cerote medicamine adunarunt, brevissimo momento pedem animamque donantes, et insperate a bestia fugere concedentes. Porro nos cum eo, adhuc enim huic superest vitæ, et his qui tunc aderant et qui modo audiunt, eos qui salvum fecerunt illum, hymnis prosequentes, et ita velociter etiam nobis consulere in periculis postulantes aliud prodigium aliarum faciamus occasionem laudationum.

ΝΔ'. *Περὶ Ἰσιδώρου ἐπιληπτιῶντος.*

Σεμνυνέσθω καὶ Δαμασκὸς ἐπὶ τοῖς τῶν μαρτύρων δωρήμασιν, ἡ Παῦλον ἀπολαβοῦσα μὴ βλέποντα, διώκτην ξενήσασα, καὶ ποιήσασα κήρυκα, ἡ φονευθῆναι ζητούμενον κρύψασα, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ νυκτὸς φυγαδεύσασα· καὶ τῆς πρὸ ταύτης εὐδαιμονίας τὸ μετασχεῖν τῶν ἁγίων τῆς χάριτος ἡγείσθω λαμπρότερον. Αὕτη γὰρ τῆς κοίλης Συρίας μητρόπολις, τῆς ὅλης Ἑῴας ἀρχηγὸς ἐβασίλευε, Νῖνον ἑαυτῇ βασιλεύοντα, καὶ Σεμίραμιν τὴν περίφημον ἔχουσα. Ἄμφω γὰρ ἐκεῖ βασιλεύσαντες, καὶ τείχεσι τὴν πόλιν κυκλώσαντες, ἀπ' αὐτῆς τὰς ἀποικίας ἐξήγαγον, εἴς τε τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀραβίαν τὴν λεγομένην Εὐδαίμονα. Ἔμεινε δὲ Δαμασκὸς βασιλεύουσα ἕως ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος Δαρεῖον ἀνελὼν, τοὺς αὐτοῦ θησαυροὺς ἐκ ταύτης ἀφείλατο, καθελὼν σὺν αὐτῷ τὰ βασίλεια· καὶ ταῦτα μὲν ἔξωθεν περὶ Δαμασκοῦ μεμαθήκαμεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πολλῶν βασιλέων ἐν αὐτῇ θεασάμενοι μνήματα. Ἀπὸ δὲ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς πάλιν αὐτὴν βασιλεύουσαν ἐγνωμεν, τὸν υἱὸν Ἀδὲρ, τὸν Φούλα, τὸν Θεγλαφελλασάρ, τὸν Ἀζαήλ, τὸν Ῥαασσὼν βασιλεύοντας ἔχουσα· ὧν πλέον ἁπάντων Κύρου καὶ Ἰωάννου δωρεῶν ἀπολαύσασα, καὶ ταῖς ἐπὶ Παύλῳ μεγαλαυχείαις ταύτας συνάψασα τοῖς σκιρτήμασιν ἐναβρύνεται. Δαμασκηνὸς ἦν καὶ τῶν ἐν τέλει λαμπρῶν Διονύσιος, ἐκ γένους βλαστήσας ἀεὶ διαλάμψαντος· οὗπερ ἀρχὴ καὶ ῥίζα Νικόλαος ἦν ὁ φιλόσοφος, ὁ Ἡρώδου παιδευτὴς, καὶ παίδων τῶν Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας διδάσκαλος· ἀφ' οὗ καὶ Νικόλαοι δώδεκα κατὰ διαδοχὴν ἐξανθήσαντες, φιλοσοφίᾳ γαυρούμενοι, τὸ γένος ἐφαίδρυναν, καὶ εἰς μέγα δόξης καὶ λαμπρότητος ἤγαγον.

LIV. *De Isidoro epilemptico.*

Decoretur etiam Damascus in martyrum donis, quæ Paulum admisit non videntem, et dimisit videntem, et hospitio recepit persecutorem, et fecit prædicatorem; quem quæsitum ad occidendum, occultavit, et noctu per fenestram summissum in sporta fugavit, ut ex sanctorum gratiæ participatione dux clarius fiat, quam ex felicitate quæ hanc præcessit. Hæc enim cum Cœlesyriæ metropolis esset, in toto prorsus Oriente principali jure regnabat, Ninum in se regnantem, et Semiramin habens illam famosam. Ambo quippe illic regnantes, et muris civitatem circumdantes, ab ea habitacula eduxerunt tam in Asiam quam in Arabiam dictam Eudæmona. Mansit autem Damascus regnans, donec Alexander Macedo Dario interempto, ex hac thesauros ejus ademit, cum ipsa etiam regalia destruens. Et hæc quidem extrinsecus de Damasco didicimus; multorum nihilominus regum in ipsa monumenta videntes. A divinitus autem inspirata doctrina iterum regnantem in ea cognovimus filium Ader, Phula, Teglaphellasar, Azael, Rhaason reges habentem. Quæ Cyri Joannisque plus quam illorum muneribus freta, et sub Paulo magniloquiis congregans, exsultationibus gloriatur. Damascenus erat Dionysius, et ex his qui inter proceres et claros videbantur haberi, qui ex germine erat perpetuo fulgido; cujus origo et radix Nicolaus erat ille philosophus, Herodis eruditor, filiorumque Antonii et Cleopatræ magister, a quo etiam Nicolai duodecim per successionem efflorentes, philosophiæque decore nitentes, genus illustraverunt, et ad magnam claritatem et gloriam deduxerunt.

Digitized by Google

Ex his splendidus Dionysius natus filium prosapiæque successorem habebat Isidorum. Hunc cum puer esset, balneo secundum consuetudinem usum, nequissimus quidam insecutus est dæmon, et in terram cadentem atque jacentem, hi qui tanquam puerum illum alebant, extra calidos aeres eduxerunt; intus enim insidias passus est dæmonis, defectionem animi passionem esse putantes, quæ multis sæpe contingit in balneis, et non malignorum spirituum operationem; cum et sine balneo sustinuerit læsionem; et excusatio non erat quæ languorem posset ulterius occultare; et idcirco et pueri passionem agnoverunt, et eventus dæmonicæ nequitiæ nuntiaverunt tunc talem esse, et illam intellexerunt commutationem, scilicet quæ prima in balneis facta est. Quo parentes comperto, non mediocriter tristabantur, et æstuabant; erat enim eis inter filios solus Isidorus masculus, et omnem in se posteritatis ferebat fiduciam; unde isti omne studium pro pueri curatione ponebant, et hunc probabilibus medicis ostendebant, multitudine melancholicorum humorum frequentes illas epilempsias et longas capitis gravedines accidere arbitrantes: nam utrasque ut cognovimus patiebatur, alteras quidem frequentius, alteras vero indeficientius et prolixius. Sed quasi unam ab omnibus sententiam audiebant, idem hominibus invictum esse languorem, spiritum scilicet nequam, et non melancholicum humorem, causam habentem.

Cumque Dionysius pueri pater discipulorum [*cod.* ex libris *pro* discipulorum] Hippocratis infirmitatem deprehendisset, hunc cum matre ad Cyrum et Joannem misit, sicuti ad Elisæum quondam Neemam Syrum rex Damasci direxit; quos cum venissent, martyres receperunt, et post modicum dimiserunt, curatione donata. Apparentes enim matri pueri cum dormiret, hunc linire per se a capillis usque ad ungulas porcino præcipiunt adipe, divina dispensatione utentes, et ipsius curare animam festinantes; læsam quippe Juliam esse, hoc enim erat nomen ejus, circa fidem diffamabant, ad gentilem inclinatam errorem, ac proinde propter Adonidis mortem carnes refutare suillas. Et sive vera quæ dicebantur essent, sive falsa, quæ opinio divulgabat, Deum nosse, et qui hoc præceperant martyres: quia enim carnes exsecrabatur porcinas, manifestum erat et inambiguum. At vero cujus rei gratia has non manducabat, nullus ex his qui non ex propinquis erat sciebat. Verumtamen infirmitas pueri jussionem facere cogebat, et hunc insinuato liniens adipe, infirmum manifeste linivit, et manifesta infirmitatis ferentem insignia.

Præterea dæmonium, quod huic molestum erat et comprimebat, perfectam unctionis attrectationem non præstolans, tanquam a divina fugiebat virtute flagellatum. Cyrus enim ac Joannes invisibiliter flagellabant, qui divina virtute circumterere consueti sunt dæmonas; unde ab illo tem-

Ἐκ τούτων ὁ λαμπρὸς γεννηθεὶς Διονύσιος παῖδά τε καὶ τοῦ γένους διάδοχον ἔσχεν Ἰσίδωρον. Τοῦτον ἐν μειρακίοις τυγχάνοντα λουτρῷ κατὰ τὸ συνεχὲς χρώμενον, πονηρός τις δαίμων εἰσήλατο, καὶ χαμαὶ πεσόντα καὶ κείμενον οἱ παιδοτροφοῦντες αὐτὸν ἀνελόμενοι, ἔξω τῶν θερμῶν ἀέρων ἐξέβαλον· ἔξω γὰρ τὰ τῆς ἐπηρείας τοῦ δαίμονος πέπονθε, ὀλιγωρίαν εἶναι τὸ πάθος γνωρίσαντες, τὴν πολλοῖς ἐν λουτροῖς πολλάκις συμβαίνουσαν, καὶ οὐ πονηρῶν πνευμάτων ἐνέργειαν· ἀλλ' ὡς καὶ λουτροῦ χωρὶς τὴν βλάβην ὑπέμεινεν, καὶ πρόφασις οὐκ ἦν ἡ κρύπτειν ἔτι τὸ πάθος ἰσχύουσα· καὶ τοῦ παιδίου τὸ πάθος ἐγνώρισαν, καὶ δαιμόνων ἀδικίας τὰς συμβάσεις ἀπήγγελλον· τότε τοιαύτην ὑπάρχειν κἀκείνην ἐνόησαν, τὴν πρώτην ἐν λουτρῷ γενομένην ἀλλοίωσιν. Τοῦτο μαθόντες οἱ φύσαντες, οὐ μετρίως πως ἠνιῶντο καὶ ἠσχάλλων· ἦν γὰρ αὐτοῖς καὶ μόνος ἄρσην ἐν παισὶν ὁ Ἰσίδωρος, καὶ πάσας ἐφ' ἑαυτὸν τὰς τοῦ γένους ἐλπίδας κατέφερεν. Ὅθεν οὗτοι σπουδὴν ἅπασαν τῆς τοῦ παιδὸς θεραπείας ἐτίθεντο, καὶ τοῦτον δοκίμοις ἰατροῖς ὑπεδείκνυον, ἀπὸ πλήθους μελαγχολικῶν χυμῶν τὰς συνεχεῖς ἐπιληψίας ἐκείνας καὶ μακρὰς καρηβαρείας συμβαίνειν οἰόμενοι· ἑκατέρας γὰρ ὡς ἔγνωμεν ἔπασχεν, τὰς μὲν συνεχέστερον, τὰς δὲ ἐντονώτερον καὶ μακρότερον· ἀλλ' ὡς μίαν πρὸς πάντων ἀπόφασιν ἦκουον ἀνθρώποις ἀνίκητον εἶναι τὸ νόσημα, πνεῦμα πονηρὸν καὶ οὐ μελαγχολικὸν χυμὸν ἔχων τὸ νόσημα.

Ὁ τοῦ παιδὸς πατὴρ Διονύσιος, τῶν ἐξ Ἱπποκράτους θεωρήσας τὸ ἀναλκὲς, τοῦτον σὺν τῇ μητρὶ πρὸς Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἀπέστειλεν, ὡς πρὸς Ἐλισσαῖόν ποτε Ναεμὰν τὸν Σύρον ὁ Δαμασκοῦ βασιλεύων ἐξέπεμψεν· καὶ τούτους ἐλθόντας ἀπολαβόντες οἱ μάρτυρες, μετ' ὀλίγον ἀπέλυσαν θεραπεύσαντες. Φανέντες γὰρ τῇ μητρὶ τοῦ παιδὸς ὡς ἐκάθευδεν, τοῦτον χρίειν δι' ἑαυτῆς ἀπὸ τριχῶν μέχρις ὀνύχων ὑείῳ προσέταττον στέατι, οἰκονομίᾳ χρησάμενοι τὴν αὐτῆς ψυχὴν θεραπεῦσαι σπουδάσαντες· βεβλάφθαι γὰρ τὴν Ἰουλίαν, τοῦτο γὰρ αὐτῆς ὄπῆρχε τὸ ὄνομα, περὶ τὴν πίστιν ἐφήμιζον, πρὸς πλάνην Ἑλληνικὴν ἀποκλίνουσαν, καὶ ταύτῃ διὰ τὸν Ἀδώνιδος θάνατον τὰ κρέα παραιτεῖσθαι τὰ ὕεια. Καὶ εἴτ' ἀληθῆ ἦν τὰ λεγόμενα, εἴτε ψευδῆ τὰ τῆς φήμης ἐτύγχανεν, Θεὸν εἰδέναι, καὶ τοῦτο κελεύσαντας μάρτυρας· ὅτι μὲν γὰρ τὰ κρέα παρῃτεῖτο τὰ ὕεια, φανερὸν ὑπῆρχε καὶ ἄμαχον· ὅτου δὲ χάριν ταῦτα μὴ ἤσθιεν, οὐδεὶς τῶν ἐγγυτάτων ἐγίνωσκεν· πλὴν τοῦ παιδὸς ἡ ἀσθένεια τὸ κελευσθὲν ποιεῖν ἐβιάζετο· καὶ τοῦτον τῷ μηνυθέντι καταχρίουσα στέατι, ἀῤῥωστοῦντα προδήλως κατέχρισε, καὶ φανερὰ τῆς ἀῤῥωστίας τὰ σήμαντρα φέροντα.

Τὸ δὲ τούτῳ παρενοχλοῦν καὶ θλίβον δαιμόνιον τὴν τελείαν τοῦ χρίσματος μὴ περιμεῖναν προσένεξιν, ὡς ὑπὸ θείας δυνάμεως μαστιζόμενον ἔφευγε. Κῦρος γὰρ αὐτὸν καὶ Ἰωάννης ἀοράτως ἐμάστιζον, οἱ θείᾳ δυνάμει περιστρωβεῖν ἠθισμένοι τοὺς δαίμονας· ὅθεν ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου μέχρις οὗ κατὰ τόνδε τὸν βίον

Digitized by Google

ἦν ὁ Ἰσίδωρος, ἀπρόσιτος ὑπῆρξε τοῖς δαίμοσιν, καὶ πεῖραν αὐτῶν τοῦ λοιποῦ τοιαύτην οὐκ ἔλαβεν, οἵαν πρὸ τῆς καταφυγῆς τῆς εἰς τοὺς μάρτυρας Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἐλάμβανεν· οἶμαι δὲ καὶ αὐτὴν ὠφεληθεῖσαν τῷ θαύματι, εἴπερ ἐπ' ἀληθείας ἐβέβλητο, εἰ μὴ σφόδρα δυσσεβής τις ἦν καὶ ἀνόητος· ἡμεῖς δὲ καὶ ἐνταῦθα Θεὸν ἀνυμνήσαντες, καὶ μάρτυρας τοὺς ἐργάτας τοῦ θαύματος, ἐφ' ἕτερον θαῦμα τὴν γλῶτταν ὁπλίσωμεν, ταύτης ἀρωγοὺς τοὺς τῶν θαυμάτων ἐργάτας ποιούμενοι.

A pore, quousque in hac fuit vita Isidorus, inaccessibilis erat dæmonibus, et experimentum eorum tale de cætero non accepit, quale ante refugium ad Cyrum et Joannem martyras accipiebat factum. Opinor autem et ipsam hoc miraculo profecisse, si duntaxat veraciter erat læsa, vel si non quædam valde insensata et impia exstitit. Porro nos et hic Deo, et miraculi operatoribus hymnis benedicentes, ad aliud miraculum linguam armemus, hujus adjutores miraculorum operarios facientes.

ΝΕ'. *Περὶ Θεοδώρου τοῦ Κυπρίου τοῦ ἀπὸ μαγείας γεγονότος λορδόποδος.*

Φοινίκης ἐγγὺς ἡ Κύπρος καθέστηκεν, μεταξὺ τὸ παρθενικὸν ἔχουσα πέλαγος, ὅπερ τῷ νοῒ διαπλεύσαντες, ἐκ Φοινίκης τῇ νήσῳ προσβάλλομεν, καὶ τὸν Λαπίθιον εὑρηκότες Θεόδωρον, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες, πρὸς εὐφημίαν τῶν δεδρακότων συγγράψωμεν· Ἰατρὸς ὑπῆρχε Θεόδωρος, καὶ τὴν τέχνην εὐδόκιμος, καὶ διὰ τοῦτο περίφημος· οὗτος ἀπὸ μαγείας ἀκίνητος γίγνεται, καὶ τοῦ πάθους ἀγνοήσας τὸ αἴτιον, ἑαυτὸν θεραπεύειν ἐσπούδαζεν, ἐκεῖνα ποιῶν, ἅπερ αὐτὸν ἰατρεύειν ἐνόμιζεν, καὶ ἃ παθόντας ἑτέρους, οὐ μαγείαν, ἀλλ' ἀργίαν μελῶν, προσενέγκας ὠφέλησεν· ἀλλ' ὡς πάντα ποιήσας ἑαυτῷ τῆς νόσου τὴν φυγὴν οὐκ ἐδράδευσεν, τῆς τέχνης ἐγνωκὼς τὴν ἀσθένειαν, Κύρου πρόσφυξ καὶ Ἰωάννου καθίσταται, τῶν φυγαδεῦσαι δυναμένων τὸ νόσημα, καὶ χαρίσασθαι τῷ νοσοῦντι τὴν ἴασιν.

B invento Theodoro, et his quæ illius sunt districtius perscrutatis, hæc ad laudem eorum qui operati sunt conscribamus. Medicus erat Theodorus, arteque bene probatus, et idcirco ubique famosus. Hic a magia immobilis fit, causamque passionis ignorans, semetipsum curare studebat, illa faciens quæ se fore sanatura sperabat, et quæ aliis non magiam, sed otiositatem membrorum patientibus sæpe afferens profuit. Sed cum omnia fecisset [quin a se morbum depelleret, artis cognita] infirmitate Cyri Joannisque profugus constituitur, valentium et languorem fugare, et languenti sanitatem donare.

Ἐλθόντι γὰρ αὐτῷ καθ' ὕπνον οἱ μάρτυρες φαίνονται, καὶ φανέντες τὸ πάθος εὐθὺς φυγαδεύουσιν. [(32) Ὑὸς πνεύμονα λαβεῖν κελεύουσι,] καὶ φρύξαι πυρὸς τοῦτον ἐν ἄνθραξιν, καὶ φρυγέντα σὺν οἴνῳ λεᾶναι καὶ χρίσαι. Ἐπειδὴ δὲ τὴν χάριν ἔδει μὴ ἀτελῆ τοὺς ἁγίους δωρήσασθαι, Θεόδωρον μὲν τοῖς εἰρημένοις ἰάσαντο βοηθήμασιν· γνωρίσαντες δὲ τὸν μαγεύσαντα, καὶ τὰ τῆς μαγείας θεραπεύσαντες ὄργανα, τὸν δεδρακότα κατ' ἀξίαν ἀμείβονται· ὅτε γὰρ ἐνσκευάσαι Θεοδώρῳ προσέταττον τὸ βοήθημα, καὶ τούτῳ συνεμίγνυον τῷ κελεύσματι, Ἀπόστειλον, λέγοντες, τινὰ τῶν σοι διακονουμένων εἰς Λάπιθον, καὶ πρὸ τοῦ κοιτῶνος τοῦ σοῦ παρὰ τὸ πρόθυρον σκάψαι διάταξον· ἐκεῖσε γὰρ εὑρήσει τὸ τοῦ δεδρακότος κακούργημα, ὑπὸ τὸ πρόθυρον ἀφανῶς καλυπτόμενον· ὃ καὶ φανερούμενον, εὐθὺς ἀναιρεῖ τὸν ποιήσαντα. Πέμψας δὲ Θεόδωρος ὡς κεκέλευστο κατὰ τὸν λεχθέντα τόπον, τὸ τῆς ἀῤῥωστίας εὗρισκεν αἴτιον· καὶ τοῦτο φανὲν, ἀφανὴς εὐθέως ὁ κακουργήσας ἐγένετο, θανάτου τοῦτον παραχρῆμα συλήσαντος, καὶ μαρτύρων ῥοπῇ τὸν Θεόδωρον ἐκδικήσαντος. Ἑβραῖος δ' ἦν, καὶ τοιαύτης ὑπολήψεως οὐκ ἐλεύθερος· διὸ καὶ τῶν ἰδίων ἔργων τοὺς πόνους ἐδρέψατο, κατάλληλα λαβὼν τῇ γεωργίᾳ τὰ δράγματα· ἡμεῖς δὲ τῶν ἁγίων τὸ σθένος θαυμάσαντες, καὶ ὡς οἷοί τέ ἐσμεν αὐτοὺς ἀνυμνήσαντες, ἕτερα αὐτῶν οὐκ ἐλάττονος ὁρμῆς καὶ δυνάμεως τῷ γράμματι διαγγείλωμεν.

C

D

LV. *De Theodoro Cyprio qui a magia factus est lordus.*

Phœnice proxima Cyprus exstat, interpositum habens parthenicum pelagus, quod animo navigantes, a Phœnice in insulam venimus, et Lapithio invento Theodoro, et his quæ illius sunt districtius perscrutatis, hæc ad laudem eorum qui operati sunt conscribamus. Medicus erat Theodorus, arteque bene probatus, et idcirco ubique famosus. Hic a magia immobilis fit, causamque passionis ignorans, semetipsum curare studebat, illa faciens quæ se fore sanatura sperabat, et quæ aliis non magiam, sed otiositatem membrorum patientibus sæpe afferens profuit. Sed cum omnia fecisset [quin a se morbum depelleret, artis cognita] infirmitate Cyri Joannisque profugus constituitur, valentium et languorem fugare, et languenti sanitatem donare.

Itaque venienti ei martyres in visu videntur, et visi passionem continuo fugant hoc medicamine usi. Porci pneumonem sumere, et torrere hunc ignis in prunis et torrido cum vino linire ac inungere membra quæ patiebantur, præcipiunt. Quia vero gratiam oportebat non imperfectam sanctos donare, Theodorum quidem prædictis sanaverunt auxiliis, eo vero qui magias exercuit agnito, magiæque organis manifestis effectis, dignam auctori vicissitudinem tribuunt. Quando enim Theodoro conficere adminiculum præceperunt, etiam hoc jussioni miscebant, Mitte, dicentes quemquam ministrantinm tibi ad Lapithon, et ante cubile tuum præ foribus fodere dispone. Illic enim insidiantis invenies maleficium sub vestibulo invisibiliter coopertum; quod manifestatum mox, eum qui fecit interimet. Mittens autem Theodorus sicut jussus est ad jam dictum locum, infirmitatis reperit causam. Et hac apparente, qui male id operatus est, statim disparuit, morte hunc protinus rapiente et martyrum nutu Theodorum defendente. Hebræus autem erat, et hujuscemodi æstimationis nullo modo liber; propter quod et operum messuit propriorum labores, competentes accipiens agriculturæ manipulos. Porro nos sanctorum robore collaudato, et sicuti possumus eis hymnis glorificatis, alia eorum non minoris motus atque virtutis, hoc scripto denuntiabimus.

NOTÆ.

(32) Inclusa in Græco textu deerant, quæ tamen Latinus conservavit.

Digitized by Google

LVI. *De Georgio Cyprio qui pedibus ex operatione dæmonis infirmatus est.*

Non autem despiciamus Georgium adhuc in Cypro degentem, quoniam pauper est, et egestate deprimitur; nam nec Cyrus eum et Joannes martyres despexerunt, sed ut amatores pauperum assumpserunt, et curatione dignum exhibuerunt, tanquam veri pauperum amatores. Agri cultor erat Georgius, et prædium habitabat quod apud Nemesum adjacebat. Phava idem prædium vocabatur, quod quinquaginta quidem a civitate, tribus autem et dimidio stadiis a mari distabat. Præterea sic pedibus Georgius infirmatus est. Quæ per agros erant inspiciebat, et leporem, ut autumabat, videbat, et intuens insequebatur. Dulcis namque est hæc venatio rusticis, et incitans si apparuerit ad capiendum. Verum persequens non comprehendit; non enim erat lepus qui apparuerat, sed spiritus nequam, et hominem odiens. Porro a cursu iterum cessans, pedes movere non poterat, sed immobilis post cursum manebat, leporem quidem non capiens, capiens autem pedum obligamentum; talia enim sunt illius leporis dona.

Hinc ad Cyrum et Joannem super humeros Georgius asportatus effertur, et horum pedibus ab alumnis projicitur, et tempore multo facto, usque quo Deus et sanctorum gratia voluit, tali modo sanitatem adeptus est. Molestus erat infirmis, et laborem non brevem præstabat his qui talium studium in templo gerebant, citius ad latrinas veniens, sed ab his non citius rediens, ita ut dormire in his crebro dimitteretur, eo quod crebro abiret, et tardaretur ex consuetudine sedens. Taliter autem Georgio martyres viso, ad miserationem veniunt et compassionem, et in latrinis quadam die dormienti in somnis apparent dicentes: «Surgens egredere, et in tuis dormi stramentis. Qui expergefactus, et neminem videns, iterum dormiebat. Et iterum martyres secundo astant, eadem disponentes. At ille conversus iterum, et neminem rursus intuitus, iterum secundo dormiebat. Tertio autem sancti ei apparentes, peditem a latrinis egredi jubent, panem porrigentes ad manducandum. Porro tertio factus in somnis non quidem præsentes videbat martyres, sed inveniebat benedictionem datam ad sanitatem; et cum hanc manducaret, convalescebat. Sanctorum jussionis memor, a latrinis surgit, et saliens exit, ibidem languorem dimittens, sanctorum virtutem glorificans. Adhuc autem et superest iste, et martyrum peragrat templum, languorem pariter et sanitatem enarrans, et ad laudem Dei sanctorumque canticum qui sanaverunt commovens audientes.

LVII. *De Cyriaco Rhodio dæmonium passo.*

Non autem ineptum est Cyriaci etiam Rhodii facere mentionem, et cum insulanis insulanum connumerare, et Cypriis adnectere Rhodium; plus enim congratulari insulanos invicem accepi, quam

NG'. *Περὶ Γεωργίου τοῦ Κυπρίου τοῦ τοὺς πόδας ἐξ ἐνεργείας δαίμονος ἀσθενήσαντος.*

Μὴ παρίδωμεν δὲ τὸν Γεώργιον, ἔτι κατὰ τὴν Κύπρον διάγοντες, ὅτι πένης ἐστὶν καὶ πτωχείᾳ συνέχεται· ἐπεὶ μήτε Κῦρος αὐτὸν καὶ Ἰωάννης παρίδον οἱ μάρτυρες, ἀλλ' ὡς φιλόπτωχοι προσελάβοντο, καὶ θεραπείας ἠξίωσαν, ὡς ἀληθεῖς φιλοπένητες. Γεωργὸς γὰρ ἦν ὁ Γεώργιος, καὶ χωρίον ᾤκει τῇ Νεμεσῷ παρακείμενον· Φαῦα τὸ χωρίον ἐλέγετο, καὶ πεντήκοντα μὲν τῆς πόλεως, τρισὶ δὲ καὶ ἥμισυ τῆς θαλάττης σταδίοις διέστηκεν. Οὕτω δὲ τοὺς πόδας ἠσθένησεν ὁ Γεώργιος· τὰ κατ' ἀγροὺς ἐπεσκέπτετο, καὶ λαγωὸν, ὡς ἐνόμιζεν, ἔβλεπεν, καὶ κατιδὼν κατεδίωκε· γλυκὺ γὰρ τοῦτο τοῖς ἀγροίκοις τὸ θήραμα, καὶ παροτρῦνον, εἰ φανῇ, πρὸς κατάληψιν· ἀλλὰ διώκων οὐκ ἔλαβεν· οὐ γὰρ ἦν λαγωὸς τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ πνεῦμα πονηρὸν καὶ μισάνθρωπον. Τοῦ δρόμου δὲ πάλιν παυσάμενος, τοὺς πόδας κινεῖν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἀκίνητος μετὰ δρόμον διέμενε, λαγωὸν μὲν οὐκ εἰληφὼς, εἰληφὼς δὲ τῶν ποδῶν τὸν ἐπίδεσμον· τοιαῦτα γάρ ἐστιν ἐκείνου τοῦ λαγωοῦ τὰ χαρίσματα.

Ἐντεῦθεν ἐπὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἐπ' ὤμων αἰρόμενος ὁ Γεώργιος ἄγεται, καὶ τοῖς τούτων ποσὶν ὑπὸ τῶν θρεψαμένων προσρίπτεται· καὶ χρόνον ποιήσας συχνὸν ἕως οὗ Θεὸς καὶ τῶν ἁγίων ἡ χάρις ἠβούλετο, τόνδε τὸν τρόπον τῆς ἰάσεως ἔτυχεν· Ἐπαχθὴς ὑπῆρχεν ὡς ἄῤῥωστος, καὶ κόπον οὐ βραχὺν τοῖς ἀνὰ τὸν νεὼν φιλοπονοῦσι παρείχετο· ταχέως εἰς ἀφεδρῶνας ἐρχόμενος, καὶ μὴ ταχέως αὐτῶν ἐξερχόμενος, ὡς καθεύδειν πολλάκις ἐν τούτοις ἀφίεσθαι, καὶ ἐμβραδύνειν ἐκ συνηθείας καθήμενον. Οὕτω δὲ τὸν Γεώργιον ἰδόντες οἱ μάρτυρες, εἰς οἶκτον ἔρχονται καὶ συμπάθειαν· καὶ τοῖς ἀφεδρῶσιν ἐν μιᾷ καθευδήσαντι, ἐν ὀνείροις φαίνονται λέγοντες· Ἀναστὰς ἔξιθι, καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις κάθευδε στρώμασιν. Ὁ δὲ διυπνισθεὶς, καὶ μηδένα θεασάμενος, πάλιν ἐκάθευδεν· καὶ πάλιν οἱ μάρτυρες ἐκ δευτέρου παρίστανται, τὰ αὐτὰ διατάττονται· ὁ δὲ πάλιν στραφεὶς, καὶ μηδένα πάλιν ἰδὼν, πάλιν ἐκοιμᾶτο τὸ δεύτερον. Ἐκ τρίτου δὲ φανέντες οἱ ἅγιοι, πεζεύοντα δὲ τῶν ἀφεδρώνων ἐξιέναι κελεύουσιν, ἄρτον ἐσθίειν ὀρέξαντες. Ὁ δὲ τὸ τρίτον γενόμενος ἄφυπνος, οὐχ ἑώρα μὲν παρόντας τοὺς μάρτυρας, εὗρισκε δὲ τὴν δεδομένην εὐλογίαν πρὸς ἴασιν, καὶ ταύτην φαγὼν ἀνερώννυτο· καὶ τῆς τῶν ἁγίων μνημονεύσας κελεύσεως, τῶν ἀφεδρώνων ἀνίσταται, καὶ ἀλλόμενος ἔξεισι, ἐκεῖσε καταλείψας τὸ νόσημα, καὶ τῶν ἁγίων δοξάζων τὴν δύναμιν. Ἔτι δὲ καὶ οὗτος περίεστι, καὶ περιπολεῖ τῶν μαρτύρων τὸ τέμενος, τὴν νόσον ὁμοῦ καὶ τὴν ἴασιν διηγούμενος, καὶ πρὸς αἶνον Θεοῦ, καὶ τῶν ἰασαμένων ἁγίων ᾠδὴν κινῶν τοὺς ἀκούοντας.

NZ'. *Περὶ Κυριακοῦ τοῦ Ῥοδίου δαιμονιῶντος.*

Οὐκ ἄκαιρον δὲ καὶ Κυριακοῦ τοῦ Ῥοδίου μνήμην ποιήσασθαι, καὶ τοῖς νησιώταις τὸν νησιώτην συναριθμήσασθαι, καὶ τοῖς Κυπρίοις συντάξαι τὸν Ῥόδιον· πλεῖον γὰρ χαίρειν τοὺς νησιώτας ἀλλήλοις ὑπ-

Digitized by Google

εἴληφα, ἢ χαίρουσι τοῖς οὐ νησιώταις τυγχάνουσιν. Κυριακὸς τοίνυν ὁ Ῥόδιος δαιμόνιον ἔσχεν ἀκάθαρτον καὶ τῶν πλειόνων πολὺ χαλεπώτερον, ἄγριόν τε καὶ μισάνθρωπον, καὶ πολλοῖς αὐτὸν περιβάλλον συμπτώμασιν· καὶ πολλάκις ἂν τῆς ζωῆς ταύτης αὐτὸν ἀπεστέρησεν, εἰ μὴ Χριστὸς ὁ τῶν ὅλων κηδεμὼν καὶ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως φύλαξ ἀνύστακτος ἐπιτιμῶν διεκώλυεν. Οὔτε γὰρ ἡσυχάζειν καὶ πρὸς ὀλίγον εἶα τὸν ἄνθρωπον, οὔτε δεσμοῖς ὑποτάττεσθαι, οὔτε σιδηραῖς ὑποκύπτειν ἀλύσεσιν, οὔτε τοῖς ἄλλοις μηχανήμασιν φράττεσθαι, οἷς οἱ τοιοῦτοι πεφύκασι σωφρονίζεσθαι, ἀλλ' ἦν ἀδεής τε καὶ ἄφοβος, λογισμῶν ἔρημος, καὶ πάσης διανοίας ὀρφανὸς καὶ ἀλλότριος.

Βιαίως δὲ πάνυ πρὸς Κῦρον ἀχθεὶς καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας, τοῦ δαίμονος ἀπηλλάττετο· κατὰ βραχὺ γὰρ τὸν λογισμὸν καταστήσαντες, καὶ τὰ ἀνθρώπων αὐτῷ φρονεῖν ἐχαρίσαντο. Οὕτω δὲ διαθέντες τὸν ἄνθρωπον οἰκτροτάτῳ φαρμάκῳ, καὶ τὸ δαιμόνιον ἐκδιώκουσιν, δεῖξαι τάχα βουλόμενοι τοῦ Πονηροῦ τὴν ἀσθένειαν. Κρέα γὰρ μόσχεια λαβεῖν ἐπιτρέψαντες, ἄνθραξί τε ταῦτα καταφλέξαι προστάξαντες, σὺν οἴνῳ λεᾶναι καὶ χρίσαι τὸ σῶμα θεσπίζουσιν· καὶ τοῦτο Κυριακοῦ τὸ τάχος ποιήσαντος, φροῦδον εὐθὺς γέγονε τὸ δαιμόνιον, οὐ τὸ φάρμακον δειλιάσας ὁ δαίμων ὁ κάκιστος, ἀλλὰ Κύρου φρίξας καὶ Ἰωάννου τὸ θέσπισμα· οὐδ' ἀναστρέψας ἔτι πρὸς οἴκησιν, ἀλλ' ἀπίει πεφευγὼς εἰς ἀοίκητον, καὶ ταυτὶ βοῶν ἑαυτοῦ τὸ ἀδύναμον καὶ τῶν διωξάντων τὴν δύναμιν. Ἡμεῖς δὲ τῷ καθαρισθέντι συγχαίροντες, καὶ τοὺς καθαρίσαντας αὐτὸν ἁγίους δοξάζοντες, καὶ Χριστὸν τὸ τοιοῦτο αὐτοῖς δεδωκότα τὸ σθένος γεραίροντες, ἀρχὴν ἑτέρου ποιησώμεθα θαύματος.

congratulentur hi qui non sunt insulani. Cyriacus igitur hic Rhodius dæmonium habebat immundum, et multis aliis sævius, quod cum efferum id est hominem odio haberet, multis hunc casibus immittebat; et frequenter actum est ut eum hac vita privasset, nisi Christus procurator omnium, et humanæ naturæ custos non obdormiens, increpasset et cohibuisset. Neque enim quiescere saltem ad modicum hominem permittebat, neque vinculis neque ferreis incurvari catenis, neque aliis machinamentis turbari, quibus soliti sunt hujusmodi corrigi. Sed erat intrepidus, et sine timore cogitationibus destitutus, et omni sensu orbus et alienus.

Porro admodum violenter ad Cyrum et Joannem martyres ductus, a dæmonio liber effectus est: paulatim quippe sensum restituentes, ei etiam quæ hominum sunt sentire donarunt. Sic autem tractantes hominem, et dæmonium vilissimo medicamine pellunt, ostendere forte volentes infirmitatem maligni. Carnes quippe vitulinas sumere præcipientes, prunisque has cremare jubentes, cum vino fricare, et ungere corpus decernunt. Quod cum celeriter Cyriacus egisset, inane statim dæmonium factum est, non medicamentum formidans nequissimus ille dæmon, sed Cyri metuens et Joannis præceptum. Nec ad habitandum ultra reversus est, sed semper fugiens absque habitatione manebat, hoc modo clamans et suam ipsius impossibilitatem, et pellentium propalans virtutem. Porro nos emundato congratulantes, et sanctos qui hunc mundavere glorificantes, Christumque qui talem illis contulit fortitudinem honorantes, initium alterius faciamus miraculi.

ΝΗ'. *Περὶ Πέτρου τοῦ Ἀμμαδᾶ χοιράδας ἐσχηκότος περὶ τὸν τράχηλον.*

Πέτρος ὁ Χάραξ, ἀνὴρ γέγονε τίμιος, γένει δὲ καὶ πλούτῳ καὶ φρονήσει γαυρούμενος, καὶ τρίτης Παλαιστίνης (ταύτης γὰρ πόλις ἐστὶ τὰ Χαραγμωβά), τυγχάνων ἐπίδοξος, τῆς πατρίδος τὰ ὅρια ταῖς εὐφημίαις ἐπέρασε, καὶ τοῖς ὑπερορίοις ὡς τοῖς ἐγχωρίοις ἐτύγχανε γνώριμος· οὐ τοσοῦτον ἐκ θέας ὅσον ἐκ φήμης αὐτοῖς γινωσκόμενος. Πέτρος οὖν οὗτος ὁ κάλλιστος, ὁ πλούτῳ ῥεόμενος, ὁ γένει καὶ φρονήσει κοσμούμενος, χαλεπῷ νοσήματι περιπέπτωκεν· φείδεται γὰρ οὐδ' αὐτῶν τὰ τῆς φύσεως ἴδια, εἰ καὶ τοῖς λεχθεῖσιν πλεονεκτήμασιν διαφέρειν τῶν ὁμοφύλων νομίζουσιν. Τοιοῦτο δὲ ἦν καὶ τὸ νόσημα· Τὰς χοιράδας πάντως ἀκούετε, καὶ ἀκούοντες πάντως γινώσκετε, καὶ οἴδατε ὡς πάθος ἐστὶ δυσκατέργαστον, καὶ νόμοις ἰατρῶν οὐ πειθήνιον, καὶ ἄγχον ἀγρίως τοὺς πάσχοντας. Τοῦτο καὶ Πέτρος περὶ τὸν τράχηλον ἔσχηκε, καὶ σχὼν ἀποθανεῖν ἐκινδύνευε (τοιοῦτο γὰρ τῶν χοιράδων τὸ γέννημα), καὶ κινδυνεύων ἠπόρει τοῦ σώζοντος, ἰατροῦ μὴ δυναμένου πρὸς τὸ πάθος μαχήσασθαι, καὶ μαχησαμένου τὴν νίκην κομίσασθαι· ἀλλὰ πολλῶν μὲν εἰσπηδώντων πρὸς τὸ στάδιον, οὐδενὸς δὲ τὸ βραβεῖον λαμβάνοντος, ἀλλ' ἡττωμένου καὶ φεύγοντος, καὶ τῇ φυγῇ στεφανοῦντος τὸ νόσημα.

LVIII. *De Petro Ammada qui scrofas habuit.*

Petrus ille Charax, vir honorabilis fuit, genere, divitiis, et prudentia decoratus, et ex tertia Palæstina (hujus enim civitas sunt illa Charagmata) gloriosus exortus. Qui patriæ terminos laudibus transiit, et ita externis cognitus aderat, non tantum ex visione, quantum ex laude illis notus effectus est. Ergo Petrus hic optimus divitiis affluens, prosapia ornatus, et prudentia famosus, sævum languorem incidit; naturæ quippe propria nec sibimet parcunt, licet jam dictis virtutibus distare a contribulibus autument. Talia etiam erat languor. Scrofas profecto auditis, et audientes utique nostis, scitis enim quam sit hæc passio ad sanandum difficilis et medicorum legibus non obsecundans, et angens bestialiter patientes. Hoc et Petrus circa collum habebat, et habito moribundus periclitabatur; tale quippe scrofarum est genimen; et periclitaturum qui salvaret non aderat, dum medicus dimicare contra ægritudinem non valet, vel dimicans afferre victoriam. Verum multi quidem insiliebant in stadium, nemo tamen accipiebat bravium, sed superatus effugiens, coronabat fuga languorem.

Digitized by Google

Diutius autem passione obtinente, et medico qui A
auctaretur deficiente, morti Petrus appropinquavit. Sed hunc martyres præoccupantes, de inferni manibus liberarunt. Cum enim in novissimis esset, periclitabatur [sanctosque Cyrum ac Joannem fando audiebat], qui soli languorem vincere poterant; et nihil moratus a patria navigavit, fide purissima ductus, quæ valeret inflectere martyres, unde nec ultra quatuor dies egregii illi hunc videre patientem patiebantur; sed eadem nocte apparentes infirmitatis dabant remedium. Panis autem erat ferens adhuc ex igne calorem, quem secare præcipiebant, et calidum afferre pro epithemate scrofis, et hoc portare spatio quasi horarum quinque, amabiliter appositum collo, et tunc balneo appropinquare, et intus intra calidum aerem inveniri, et a collo evel- B
lere medicinam, et hac rursus uti, dum lavaretur usque ad perfectam ægritudinis sanitatem.

Qui evigilans (in somnis enim hæc facere jubebatur), præceptum studiose gerebat, et passionem studiosius deponebat. Consummata enim jussione sanctorum, et collo circumposito illo præsidio, et post hoc inventus in balneo, cum extraxisset a collo medicamentum, et scrofas cum ipso simul abstraxit, et cum scrofis periculum quod ex ipsis erat procul dubio nasciturum. Aiunt autem etiam has sexaginta et septem fuisse dinumeratas cum cecidissent a jugulo colli; et duas cum ipsis masculini simul sexus et feminini, quæ hunc hominum C
osorem generaverunt exercitum; supposito vero collo iterum medicamine, diebus quasi tribus quoque curantur vulnera, [(33) et omnis abjecta est quam habebat infirmitas, scrofarum videlicet porcinarum periculum, et ad sanandum difficilia vulnera]. Gratificisque cantibus oblatis martyribus, gaudens pariter et exsultans recessit, templum illis apud qui se salvaverant dedicandum.

Ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦ πάθους κρατήσαντος, καὶ ἰατροῦ τοῦ παλαίοντος ἐπιλείψαντος, θανάτου πλησίον ὁ Πέτρος ἐγίνετο. Ἀλλὰ τοῦτον οἱ μάρτυρες φθάσαντες, τῶν ᾅδου χειρῶν ἐλυτρώσαντο. Ὡς γὰρ ἐν ἐσχάτοις ὢν ἐκινδύνευε, Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς ἁγίους ἐπύθετο, μόνους νικῆσαι δυναμένους τὸ νόσημα· καὶ μὴ βραδύνας τῆς πατρίδος ἀπέπλευσεν, πίστιν ἀγνὴν ἐπαγόμενος, πεῖσαι δυναμένην τοὺς μάρτυρας· ὅθεν οὐδὲ τεττάρων πλεῖον ἡμερῶν οἱ θεσπέσιοι τοῦτον ἰδεῖν ἠνέσχοντο πάσχοντα, ἀλλὰ τῇ ταύτης ἐπιφανέντες νυκτὶ, τῆς ἀῤῥωστίας ἐδίδουν τὸ φάρμακον. Ἄρτος δὲ ἦν, τὴν ἐκ πυρὸς ἔτι φέρων θερμότητα, ὃν διαπρίσαι προσέταττον, καὶ θερμὸν προσενέγκαι ταῖς χοιράσιν ἐπίθεμα, καὶ τοῦτο βαστάσαι ὡς ὡρῶν πέντε διάστημα τῷ τραχήλῳ προσφιλῶς ἐπικείμενον· καὶ τότε λουτρῷ προσπελάσαντα, καὶ ἔσω κατὰ τὸν θερμὸν ἀέρα γενόμενον, ἀποσπᾶν τοῦ τραχήλου τὸ φάρμακον, καὶ τοῦτο πάλιν χρῆσθαι λουσάμενον, μέχρι τελείας τοῦ πάθους ἰάσεως.

Ὁ δὲ γρηγορήσας (καθ' ὕπνον γὰρ ταῦτα ποιεῖν ἐκελεύετο), σπουδαίως ἕδρα τὸ θέσπισμα, καὶ τὸ πάθος ἀπέβαλε σπουδαιότερον. Τελέσας γὰρ τῶν ἁγίων τὴν κέλευσιν, καὶ τῷ τραχήλῳ περιθεὶς τὸ βοήθημα, καὶ ἐν τῷ λουτρῷ μετὰ τοῦτο γενόμενος, ἀποσπῶν τοῦ τραχήλου τὸ φάρμακον, καὶ τὰς χοιράδας αὐτῷ συναπέσπασεν, καὶ ταῖς χοιράσι τὸν ἐξ αὐτῶν γινόμενον κίνδυνον. Φασὶ δὲ καὶ ταύτας ἑξήκοντα καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν μετρηθῆναι πεσούσας τοῦ τένοντος, καὶ δὴ σὺν αὐταῖς ἓν ἀῤῥενοθῆλυ, τὸ τοῦτο γεννῆσαν τὸ μισάνθρωπον στράτευμα. Ἐπιθεὶς δὲ πάλιν τῷ τραχήλῳ τὸ φάρμακον ἡμέρας ὡσεὶ τρεῖς, καὶ τὰ τούτου θεραπεύεται τραύματα, καὶ χαριστηρίους ᾠδὰς προσενέγκας τοῖς μάρτυσι, χαίρων ὁμοῦ καὶ σκιρτῶν ἀπεδήμησεν, νεὼν αὐτοῖς ἐν Χαραγμωβίοις γιγνόμενος, ὡς σεσωκόσι, δομήσασθαι συνθέμενος.

Charagmata facturus, sicuti fuerat pollicitus, his

LIX. *De Stephano Aphrodisieo qui extraxit e capite scolopendram.*

Utquid ex Asia venientem non producimus Stephanum, et amatoribus martyrum quæ illius sunt enarrabimus? Sufficiunt enim hæc, cum ad notitiam venerint, tam ad virtutem sanctorum D
exhibendam, quam ad affectum sanctos amantium augmentandum. Asianus erat Stephanus Aphrodisiadis civitatis. Ilic quibusdam supplicantibus pecuniam commendavit, fide secundum salutare mandatum pecuniam dans, et nil ad sui securitatem percipiens; propinqui enim erant hi qui pecuniam acceperant, et idcirco necessarium non esse arbitratus est quidquam profiteri, ut soliti sumus exigere ab his quos futuros suspicamur ingratos. At illi ejus deprehendentes simplicitatem, et quod datum fuerat lucrificare festinantes, faciunt malignam pro bona vicissitudinem, et virum maleficio impetunt, hunc e medio ablatum citius invisibilem facere

ΝΘ'. *Περὶ Στεφάνου τοῦ Ἀφροδισιέως, τοῦ ἐκ κεφαλῆς ἐξενέγκαντος τὴν σκολοπένδραν.*

Τί δὲ καὶ τὸν ἐξ Ἀσίας οὐ παράγομεν Στέφανον, καὶ τοῖς φιλομάρτυσι τὰ κατ' αὐτὸν διηγούμεθα; Ἱκανὰ γὰρ ταῦτα πρὸς γνῶσιν ἐρχόμενα, καὶ τὴν τῶν ἁγίων ἄλκὴν παραστήσασθαι, καὶ τὴν τῶν φιλαγίων αὔξησαι διάθεσιν· Ἀσιανὸς ὑπῆρχεν ὁ Στέφανος Ἀφροδισιάδος τῆς πόλεως· οὗτός τισιν ἱκετεύσασιν, χρυσίον ἐδάνεισεν, πίστει κατὰ τὸ σωτήριον ἔνταλμα δεδωκὼς τὸ ἀργύριον, καὶ μηδὲν πρὸς ἀσφάλειαν ἑαυτοῦ κομισάμενος. Γνήσιοι γὰρ ἦσαν οἱ τὸ χρῆμα λαμβάνοντες, καὶ διὰ τοῦτο μὴ δεῖσθαί τινος τῶν ἀναγκαζόντων ὁμολογεῖν τοὺς ἀγνώμονας ὑπελάμβανεν. Οἱ δὲ τῆς αὐτοῦ κατεγνωκότες ἁπλότητος, καὶ τὸ δοθὲν, ἔρμαιον ποιεῖσθαι σπουδάζοντες, ποιοῦνται πονηρὰν ἀντὶ ἀγαθῆς ἀνταπόδοσιν· καὶ φαρμακείᾳ τὸν ἄνδρα μετέρχονται, ἐκ ποδῶν αὐτὸν θᾶττον ποιῆσαι γλιχόμενοι, ἵνα διὰ τὸ τῆς ἀναιρέσεως ἄδηλον, καὶ τὴν δίκην λαθόντες ἐκφύγωσιν, καὶ

NOTÆ.

(33) Inclusa desunt in Græco.

Digitized by Google

τὸ δάνειον μὴ ἐκτίσωσιν· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτοῖς τὸ ποθούμενον. Ἐλογίζοντο δὲ τάχα καὶ τοῦτο καθ' ἑαυτοὺς οἱ τρισάθλιοι, ὡς τοὺς ἀνθρώπους εἰ λάθοιεν, καὶ τὸ ὄμμα Κυρίου τὸ ἀκοίμητον λήσονται.

gestientes, ut per interemptionis incertum, et judicium delitescentes effugerent, et mutuum non persolverent; hoc enim desiderium erat illis. Cogitabant autem apud se fortassis miserrimi, quod si homines latere potuissent, et oculum Dei, qui non dormit, latere nihilominus valuissent.

Ἐφαρμάττετο μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ὁ Στέφανος, καὶ θάνατος ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ φαρμάζοντος· ὃν σκέπῃ μὲν Θεοῦ καὶ βουλῇ διαπέφευγε· πάντῃ δὲ τοῦ δηλητηρίου τὴν λώβην οὐκ ἔφυγεν, ἀλλ' αἱμορραγίας ὑποπίπτει νοσήματι, καὶ ἡμέρας ἑκάστης τὸν οἰκεῖον ἔβλεπε θάνατον, αἵμασι ῥέων διὰ γαστρὸς καὶ τοῦ στόματος, καὶ πάντας ἐκπλήττων τῷ πλήθει τῆς ῥεύσεως, καὶ βοᾷν ἀναγκάζων τοὺς βλέποντας, ὡς θάνοι πάντως πρὸ τῆς τοῦ αἵματος στάσεως. Οὕτω καθ' ὥραν κινδυνεύων ὁ Στέφανος, καὶ κατὰ ῥύσιν αἵματος ὑποπτεύων τὸν θάνατον, καὶ μὴ τυχὼν ἰατροῦ τοῦ τὸν θάνατον ἐκδιώκοντος, ἐπὶ Κῦρον ἔπλει τὸν μάρτυρα καὶ Ἰωάννην τὸν Κύρου συνόμιλον· τούτους ἐκ κρυφίων πυθόμενος, μόνους μετὰ Θεὸν θεραπεῦσαι δυναμένους τὸ νόσημα, καὶ τῆς παρούσης ἀνάγκης λυτρώσασθαι. Εἰς οὓς ἀφικόμενος, καὶ δεήσεις αὐτοῖς ἐνεγκάμενος, ἠκούσθη τε καὶ τῶν κινδύνων ἐσώζετο. Φανέντες γὰρ κατὰ τοὺς ὕπνους οἱ ἅγιοι, πράσα φαγεῖν ἐπιτάττουσιν μὴ προσαχθέντα πυρί τε καὶ νάμασιν· ἅπερ φαγὼν ὡς ἐκεκέλευστο, τῆς μὲν τῶν αἱμάτων ἀπηλλάττετο ῥεύσεως, καὶ τῆς τελείας οὕτως ἐπέτυχε ῥώσεως.

Denique ut dixi maleficio Stephanus impetebatur, et maleficii mors erat intentio; quam protectione Dei et voluntate diffugit quidem, sed maleficii læsionem penitus non evasit; verum fluxus sanguinis languorem incurrit, et per singulos dies mortem suam intuebatur, sanguinem super sanguinem fundens per os simul et ventrem, et omnes in admirationem agens præ multitudine fluxus, cunctosque clamare qui videbant compellens, quod moriturus esset ante sanguinis statum. Dum sic Stephanus per singulas horas periclitabatur, et mortem per sanguinis fluorem suspicabatur, et medico non invento qui mortem repelleret, ad Cyrum navigabat martyrem et Joannem hujus martyris comparem, hos comperiens ex millibus solos post Deum curare posse languorem. Ad quos cum venisset, et preces eis enixius obtulisset, auditus est, et a periculis salvabatur. Sancti enim, apparentes in somnis, porros manducare præcipiunt, neque igni neque aquis allatos; quos cum sicuti jussus est manducasset, et a fluxu sanguinis liberatus, et perfectam sic adeptus est sanitatem.

Νὺξ ἦν καὶ πρὸ τοῦ τῶν ἁγίων ἵστατο μνήματος, καὶ ταύτης τυχεῖν ἐλιτάνευε, γονάτων κάμψεσι χρώμενος, καὶ ταῖς τοῦ μετώπου πρὸς γῆν κατανεύσεσιν. Καὶ τοῦτο ποιοῦντος αὐτοῦ, καὶ ποτὲ μὲν ἀνισταμένου, ποτὲ δὲ πρὸς γῆν κατανεύοντος, ἡ κορυφὴ κατὰ μέσης ἀνοίγεται, καὶ ταύτης ἐκπηδᾷ καὶ πίπτει σκολόπενδρα· θηρίον τοῦτον ἠρίθμοις [ita cod.] ποσὶν εἱλυσπώμενον, ἀσπίδι τε μικρᾷ παραπλήσιον. Ἧς ἐκπεσούσης καὶ φυγῇ χρησαμένης ὡς τάχιστα, ὁ Στέφανος ἔκθαμβος ἵστατο· καὶ ψηλαφήσας ἑαυτοῦ τῆς κεφαλῆς τὸ μεσαίτατον, ὅθεν ἐξελθοῦσαν ᾔσθετο τὴν σκολόπενδραν, τραῦμα μὲν κατὰ τὸν τόπον οὐχ εὕρισκεν, ἡ ῥύσιν αἵματος κατεμάνθανεν, ὑγρότητος δέ τινος καὶ χαυνότητος τῶν ὀστέων ἐπῄσθετο. Καὶ οὕτω τυχὼν τῆς ἰάσεως, εἰς ἔτι καὶ θαυμάζειν καὶ τεθηπέναι ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας, καὶ συνυμνεῖν αὐτῷ τὴν τῶν ἁγίων ἀξιάγαστον δύναμιν. Ἡμεῖς δὲ πάλιν καὶ ἐνταῦθα τοὺς θαυματουργοὺς ὑμνήσαντες μάρτυρας, θαυματουργίας ἄλλης αὐτῶν μνημονεύσωμεν.

Denique ut alteri sanctorum monumentum astabat, et hanc consequi precabatur genibus flexis, et frontis nutibus in terram defixis. Et cum hoc faceret, et aliquando quidem e contra staret, aliquin vero in terram sese curvaret, vertex per medium aperitur, et ex hoc salit et cadit scolopendra, quæ est bestia numerosis pedibus gradiens aspidique pusillæ simillima. Qua ruente et fugam quantocius ineunte, stupefactus Stephanus stabat palpansque capitis sui medium, unde scolopendram illam senserat exisse, nec vulnus in loco inveniebat, nec fluorem sanguinis agnoscebat, sed tantum humorem quemdam, et laxationem ossium advertebat. Qui taliter sanitate fretus [fruitus?] eatenus miratur et obstupescit, et audientes mirari facit et obstupescere, secumque laudare sanctorum dignam admiratione virtutem. Porro nos et hic iterum martyras miraculorum operatores laudantes, alterius eorum patrati miraculi faciamus memoriam.

Ξ'. *Περὶ Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου ἐσχηκότος τὸ πύρωμα.*

LX. *De Theodoro Byzantio qui incendium habuit.*

Τὸν ἐκ Βυζαντίου Θεόδωρον, οὐχ ἡμεῖς πρὸς διήγησιν ἄγομεν, ἀλλὰ πάλιν καλοῦσιν οἱ ἅγιοι, ὥσπερ καὶ πρότερον πάσχοντα, πρὸς θεραπείαν ἐκάλεσαν. Πάντων γὰρ τῶν ἐπὶ γῆς ἴσην ποιούμενοι πρόνοιαν, καὶ τοὺς γειτνιῶντας αὐτοῖς παθῶν ἀπαλλάττουσιν, καὶ τοὺς πόῤῥω διάγοντας ἀφικνεῖσθαι προτρέπουσιν, καὶ παρ' αὐτῶν τὴν ἴασιν δρέπεσθαι· ὥσπερ λειμῶνος φαιδροῦ καὶ μὴ λήγοντος εὐώδεις τῶν ἀνθέων τοὺς κάλυκας. Ἠῤῥώστει μὲν καὶ Θεόδω-

Non nos a Byzantio ad narrationem Theodorum ducimus, sed sancti hunc iterum vocant, quemadmodum dum pateretur, ad curationem prorsus vocaverant. Omnium quippe, qui supra terram, æquam providentiam facientes, et eos qui vicini sibi sunt a passionibus liberant, et qui procul degunt, venire, et a se sanitatem, quasi a prato delectabili et amœno boni odoris florum calycas metere cohortantur. Infirmabatur enim Theodorus.

Digitized by Google

et infirmitatis locus erat Byzantium. Causa vero infirmitatis ejus erat inexstinguible incendium quod valentius succensum, sinistrum ejus inflammabat pedem, locum illi non sinens saltem modicum incombustum, sed totum reddens ad aliud quid, quam pedis similitudinem. Medicorum vero sophistæ ac duces, qui flores erant artis clarissimi, cum ministris et pueris accurrentes, et fervidum illum languorem exstinguere festinantes, infirmi esse ad hujus exstinctionem convincebantur.

Sicut enim igne prævalescente, omne quod ad ipsius allatum fuerit exstinctionem fomes efficitur, et flamma quæ non mitigatur, omni quæ data fuerit specie, in naturam statim ignis translata, ita et hic cum validum esset incendium, omne quod medici ad ipsius cessationem afferebant, augmentabat potius languorem, et coaugmentabat pariter inflammationem. Et pene totum ipsius corpus passio combureret, ignis more depascens, nisi misericordissimi martyres ubique præsentes, et omnia cognoscentes, et languorem intelligentes, et hominem miserantes, et curationem donare volentes, Joannem diaconum, cujus et prius fecimus mentionem, cum miraculum puellæ quæ ceciderat exponeremus, qui et ipse de Byzantio fuit, et hominem cognoscebat, intimare illi per somnium exhortati fuissent, ad se venire et salutem percipere.

Qui Joannis recepta epistola, credens his qui scribere jusserant (ignorabat enim si passione tali teneretur Theodorus), navim statim ingreditur et sanctorum venit ad templum arrabonas sanitatis habens non mentientes ad se litteras scriptæ jussionis. Cum ergo venientem et vocationibus parentem invitatores vidissent, maturius eum præstita sanitate dimittunt, donum ocius tribuentes in se habitæ fidei. Et sanitatis quidem tempus brevissimum fuit; languoris autem medela et illius exstinctio, lutum erat aqua solutum ad liniendum, quo doliorum Ægyptii obstruunt ora, qui vinum excolunt. Hoc enim laudabiles martyres in somnis apparentes, facere præceperunt. Theodorus itaque secundum repromissionem epistolæ sanitate perceptа, cantans canticum gratiarum, Constantinopolim navigavit. Nos autem et hujus miraculi causa, et ante miraculum vocationis, eos qui invitaverunt et miraculum patraverunt hymnis celebrantes, ad narrationem alterius miraculi navigemus.

ρος, καὶ τόπος τῆς ἀῤῥωστίας ἦν τὸ Βυζάντιον· αἴτιον δὲ τὸ τοῦ ποδὸς ἀκατάσβεστον πύρεθρον· ὃ πόδα κατέφλεγεν, τόπον αὐτοῦ κἂν βραχὺ οὐκ ἐῶν ἀκατάφλεκτον, ἀλλ' ὅλον ἀμείψας πρὸς ἕτερόν τι ἢ ποδὸς ἀφομοίωμα. Ἰατρῶν δὲ σοφισταὶ καὶ ἡγούμενοι τὸ λαμπρὸν τῆς τέχνης ἀπάνθισμα, σὺν ὑπουργοῖς καὶ μειρακίοις εἰστρέχοντες, καὶ τὸ πυῤῥωπὸν ἐκεῖνο νόσημα σβέσαι σπουδάζοντες, ἀσθενεῖς πρὸς τὴν τούτου σβέσιν ἠλέγχοντο.

Ὥσπερ γὰρ πυρὸς ἐπισχύσαντος, πᾶν ὅπερ πρὸς τὴν αὐτοῦ προσενεχθεῖη κατάσβεσιν, ὕλη γίνεται καὶ φλὸξ ἀκατεύναστος, παντὸς τοῦ δοθέντος εἰς φύσιν εὐθὺς πυρὸς μεταβάλλοντος· οὕτω κἀνταῦθα σφοδροῦ τυγχάνοντες τοῦ πυρώματος, πᾶν ὅπερ ἰατροὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ παῦλαν προσέφερον, ηὔξε μᾶλλον τὸ νόσημα, καὶ συνηῦξε δὲ καὶ τὴν φλόγωσιν, καὶ μικροῦ πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα τὸ πάθος κατέφλεξεν, πυρὸς δίκην βοσκόμενον· εἰ μὴ μάρτυρες οἱ φιλάνθρωποι πανταχοῦ παρόντες καὶ πάντα γινώσκοντες, καὶ τὴν νόσον νοήσαντες, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐποικτείραντες, καὶ τὴν θεραπείαν δωρήσασθαι θέλοντες, Ἰωάννην τὸν διάκονον, οὗ καὶ πρώην ἐμνήσθημεν, ὅτε τὸ θαῦμα τῆς πεσούσης παιδὸς συνετάττομεν, τὸν καὶ αὐτὸν ἐκ Βυζαντίου γενόμενον, καὶ τὸν ἄνδρα γνωρίζοντα δηλοῦν αὐτῷ δι' ἐνυπνίων παρώτρυναν ὡς αὐτοὺς ἐλθεῖν καὶ σωτηρίαν κομίσασθαι.

Ὡς Ἰωάννου τὸ γράμμα δεξάμενος, καὶ πιστεύσας τοῖς γράψαι κελεύσασιν (ἠγνόει γὰρ ὁ διάκονος εἰ πάθει τοιούτῳ κρατεῖται Θεόδωρος), εἰς πλοῖον εὐθέως εἰσέρχεται, καὶ τὸ τῶν ἁγίων κατέλαβε τέμενος, ἀψευδεῖς ἀῤῥαβῶνας ἔχων τῆς ῥώσεως τὰ πρὸς τῆς αὐτῶν γραφέντα κελεύσεως γράμματα. Ἐλθόντα γοῦν αὐτὸν καὶ πεισθέντα ταῖς κλήσεσιν ἐωρακότες οἱ κλήτορες, θᾶττον αὐτὸν ἀπολύουσιν ἀκεσάμενοι, δῶρον τὸ τάχος τῆς εἰς αὐτοὺς χαριζόμενοι πίστεως. Καὶ βραχὺς μὲν ὁ χρόνος γέγονε τῆς ἰάσεως· τῆς δὲ νόσου τὸ φάρμακον, καὶ τοῦ πυρὸς ἐκείνου σβεστήριον, πηλὸς ὑπῆρχε λυόμενος ὕδατι καὶ χριόμενος, ᾧ τῶν κνηδίων τὰ στόματα φράττουσιν οἱ τὸν οἶνον τὸν κνήδιον γεωργοῦντες Αἰγύπτιοι. Τοῦτον γὰρ οἱ πανεύφημοι μάρτυρες, ὄναρ ὀφθέντες ποιῆσαι προσέταξαν. Θεόδωρος γοῦν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ γράμματος τυχὼν τῆς ἰάσεως, ἅσας ᾠδὴν χαριστήριον, εἰς τὸ Βυζάντιον ἔπλευσεν. Ἡμεῖς δὲ καὶ τούτου χάριν τοῦ θαύματος, καὶ τῆς πρὸ τοῦ θαύματος κλήσεως, τοὺς κεκληκότας καὶ τὸ θαῦμα πράξαντας ὑμνῳδήσαντες, ἐπ' ἄλλου θαύματος διήγησιν πλεύσωμεν.

LXI. *De Philemone Macrocomite* (34) *qui jecoris vitio laborabat fistulamque habebat.*

Videamus autem et Philemonem diaconum, et duplicem ejus addiscamus languorem, conspiciamusque ipsius duplicem sanitatem. Præsto est vir, cum magnis cursus motibus ad nos a Phœnice profectus, et a longo castello quod illic sortitus est ædificium. Præsto est ergo scripto, nobis languores [et quæ languores] insequuntur medica-

ΞΑ'. *Περὶ Φιλήμονος τοῦ Μακροκωμήτου τοῦ ἦπαρ πάσχοντος καὶ σύριγγα ἔχοντος.*

Ἴδωμεν δὲ καὶ Φιλήμονα τὸν διάκονον, καὶ τὸ διπλοῦν αὐτοῦ καταμάθωμεν νόσημα, καὶ τὴν διττὴν αὐτοῦ θεωρήσωμεν ἴασιν. Πάρεστιν γὰρ ὁ ἀνὴρ, σὺν δρόμου ῥοιζήμασιν ἐκ Φοινίκης ἡμῖν ἀφικόμενος, καὶ Μακρᾶς κώμης τῆς ἐκεῖσε λαχούσης τὴν δόμησιν. Πάρεστι γοῦν τῷ γράμματι, τὰς νόσους ἡμῖν ἐνδεικνύμενος, καὶ τὰ τὰς νόσους ἡμῖν ἐλάσαντα φάρ-

NOTÆ.

(34) Dic *Macrocometa*, a patria *Macrocome, longo castello.*

Digitized by Google

μικα, ἃ καὶ νῦν γράφεσθαι βούλεται, καὶ πανταχόσε κηρύττεσθαι πρὸς εὐφημίαν τῆς Κύρου καὶ Ἰωάννου δυνάμεως, τῶν οὐδαμινοῖς καὶ ψιλοῖς βοηθήμασιν ἰσχυρὰ καὶ μεγάλα παυόντων νοσήματα. Οὐκοῦν καὶ ταῦτα τοῖς προλαβοῦσι συντάξωμεν, τῆς εἰς τοὺς ἁγίους εὐνοίας αὐτὸν ἀγασάμενοι.

Πάθη δύο δεινὰ καὶ δυσίατα προσῆν τῷ Φιλήμονι, ἓν μὲν τὸ τοῦ ἥπατος ἀεὶ πιάζον, καὶ θανάτου ποιοῦν παραπλήσιον· τὸ δεύτερον δὲ τῆς σύριγγος, ὃ τὸν τράχηλον αὐτοῦ κληρωσάμενον, κρουνὸν αὐτὸν ἐκπτύειν ἐκ τραχήλου πεποίηκεν. Καὶ ταῖς μὲν ἀλγηδόσι τοῦ ἥπατος καιρὸς προσενέμετο καὶ χρόνου περίοδος, καθ' ἣν ἐσφριγων αὗται καὶ ἤκμαζον καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐβασάνιζον, καὶ καθ' ἣν ἐνεδίδοσάν τε καὶ ἡσύχαζον, καὶ τὸν ἄνθρωπον εἴων ἀνώδυνον· ταῖς δὲ τῆς σύριγγος εὐρίσεσιν χρόνος οὐχ ὥριστο, οὐδ' ἐναλλὰξ γιγνομένη περίοδος, ἀλλ' ἀεὶ τοὺς ἰχῶρας αὗται κατέφερον, καὶ ἀλήκτως ἡνίων τὸν ἄνθρωπον. Διὰ ταῦτα παρενοχλῶν ἰατροῖς οὐκ ἐπαύετο· καὶ ὡς τούτων σφοδρῶς αἰκιζόμενος, ἐπεζήτει τοὺς κρείσσονας, καὶ ποτὲ μὲν ἐκείνους, ποτὲ δὲ τούτους ἐδίωκε, παρ' ἑκατέρων δὲ μηδὲν ὠφεληθεὶς ἀπελύετο.

Ὡς μὲν οὖν ἰατροὺς πλείονας ἤλλαξεν, καὶ τὰς νόσους ἀλλάττειν οὐχ εὗρισκεν, ἐπὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἦλθε τοὺς μάρτυρας, παρ' οἷς ἐν πίστει γενόμενος, ὑγείας μὲν τὰς νόσους ἠλλάξατο, ἄλλους δὲ πάλιν ἰατροὺς οὐκ ἀνήλλαξε. Ὃν γὰρ οἱ ἅγιοι θεόθεν δεξάμενοι παθῶν οὐ βουληθῶσι λυτρώσασθαι, οὐδὲ πᾶς αὐτῶν ὁ τῶν ἰατρῶν κόσμος λυτρώσηται· ἀλλ' ἐπὶ τὸ λειπόμενον τῆς διηγήσεως ἔλθωμεν, καὶ τὴν θεραπείαν εἴπωμεν τοῦ Φιλήμονος, ὥσπερ αὐτοῦ καὶ τὰς νόσους εἰρήκαμεν· αὕτη γάρ ἐστι τὸ γλυκὺ τῶν λεγομένων κεφάλαιον· ἐκάθευδεν δὲ ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ὁ διάκονος, καὶ οἱ μάρτυρες αὐτῷ κοιμωμένῳ παρίσταντο. Καὶ ὁ μὲν αὐτοῦ τὸ ἧπαρ ἐσκόπευεν, ὁ δὲ κατενόει τοῦ τραχήλου τὴν σύριγγα· καὶ ὁ μὲν τὰς ὀδύνας τοῦ ἥπατος ἔπαυσεν, ὁ δὲ τὰς τῆς σύριγγος πηγὰς ἀνεξήρανεν· καὶ ἐπειδὴ ταῦτα ποιοῦντες ἐπαύσαντο, τάδε ποιεῖν ἀπιόντες ἐκέλευσαν, καὶ ἀμφοτέρων τελείαν τὴν ῥῶσιν κομίσασθαι· ὁ τῆς σύριγγος στήσας τὰ ῥεύματα, τρίψαι κιτρόφυλλα καὶ προσενέγκαι τῷ πάθει προσέταξεν· ὁ τὸ ἧπαρ δὲ ταῖς ἁφαῖς ἰασάμενος, ἐλαίας ἐνέγκαι χλωράς· καὶ τὰς μὲν ἐσθίειν ἐθέσπισε, τὰς δὲ λειῶσαι, καὶ τὸν τόπον καταπλάσαι τοῦ ἥπατος. Ἀναστὰς δὲ μετὰ τὸν ὕπνον ὁ ἄῤῥωστος, τὰς ἀμφοτέρων τῶν ἁγίων προστάξεις ἐπλήρωσεν, καὶ τὰς ἀμφοτέρων τῶν ἁγίων θεραπείας ἐδρέψατο. Φιλήμων οὖν ὁ θαυμάσιος οὕτω φυγὼν τὰ νοσήματα, καὶ λαβὼν τὰ ἰάματα, τοὺς δεδωκότας ὑμνῶν ἀπελήλυθεν. Ἡμεῖς δὲ δι' ἀμφοτέρας τὰς ῥώσεις διττῶς ὑμνοῦντες τοὺς μάρτυρας, πρὸς ἄλλων ὕμνων μητέρα καὶ τροφὸν ἐπαγγελίαν προσέλθωμεν.

menta demonstrans; quæque scribi vult et ubique prædicari ad laudem Cyri Joannisque virtutum, qui exilibus exiguisque adminiculis fortes magnosque languores compescunt. Ergo et hæc cum prioribus ordinemus, eum benevolentiæ [*hellenismus*] circa sanctos habitæ admirantes.

Passiones duæ atroces, et quæ difficile sanari possunt, Philemoni aderant: harum quidem altera hepatis, semperque deprimens, et morti faciens similem: altera vero fistulæ quæ collum ejus sortita, fontem, id est pus, defluentem de collo, fecit. Et doloribus quidem hepatis definitum tempus, et temporis circuitus tribuebatur, in quo crescebant hi et vigebant et hominem alternantibus vicibus cruciabant, et in quo recedebant et quiescebant et sine dolore nonnunquam hominem dimittebant; effusionibus autem tempus definitum nullum erat, nec alternus factus earum circuitus, sed jugiter sanies se deorsum mittebant, et sine requie hominem tribulabant. Propterea molestus esse medicis non cessabat, et cum his valide [*ita cod.*] verberatus, meliores quærebat; et modo quidem illos, modo vero istos prosequebatur, ab utrisque autem nil adjutus dimittebatur.

Ergo cum medicos plurimos commutasset, et languores qualiter mutasset, minime invenisset, ad Cyrum et Joannem martyres venit, apud quos in fide repertus, languores quidem sanitate mutavit, sed nec iterum medicos commutavit. Quem enim sancti divinitus accepta gratia noluerunt a passionibus liberare, nec omnis medicorum mundus, ut ita fatear, liberabit. Sed ad narrationis residuum veniamus, et Philemonis curationem dicamus, sicut ejus etiam languores ediximus, hac enim est dulce dictorum capitulum. Dormiebat supra stratum diaconus, et martyres dormienti ei astabant, et alter quidem jecur ejus attractabat, alter vero colli fistulam considerabat: et ille quidem dolores jecoris compescebat, iste namque fontes fistulæ desiccabat. Et quia cum hæc fecissent cessaverunt, hæc facere recedentes jusserunt, ut utriusque perfectam reciperet sanitatem. Qui ergo stare fecit fistulæ fluxus, citri folia terere et ulceri afferre præcepit. Is autem qui tactibus hepar sanaverat, olivas deferre virides, et harum alteras manducare, alteras autem emollire, et locum jecoris cataplasmare præcepit. Ast infirmus surgens post somnium, utramque jussionem sanctorum implevit, et utrarumque curationes passionum percepit. Philemo ergo ille mirabilis; taliter languores effugiens, sanitatis dono recepto, eos qui contulerant collaudans abscessit. Porro nos ob utramque sanitatem dupliciter hymnis martyres prosequentes, ad aliorum hymnorum relationem matrem ac nutricem accedamus.

ΞΒ'. *Περὶ Ῥοδόπης ἐσχηκυίας ἐκβράσματα.*

LXII. *De Rhodope quæ habuit ebullientes carbunculos.*

Ἡ Ῥοδόπη τὴν γραφίδα τροχάζουσαν, καὶ χαράττειν ἕτερα θαύματα σπεύδουσαν, τῆς ἐπὶ τούτοις πο-

Rhodope stylum [*cod.* descriptionem] rotantem et exarare alia miracula festinantem, ab itinere ad

Digitized by Google

hæc inhibuit, et hunc ad se transferens, scribere prius, quæ de se gesta sunt, compulit; qualiter videlicet aliquando prætereuntes eam martyres, et ad aliorum infirmorum visitationes divertentes, impedire præsumpserit, et sui facere cum omnibus visitationem; licet hoc facto nihil profecerit, morte sanitatem præveniente, sanctorumque auxilium recidente. Ergo et nos, quæ sanctorum sunt conscribentes, et bonam eorum ad omnes condescensionem edisserentes, imitemur eos, et ea quæ circa ipsam gesta sunt conscribamus, illam sine commemoratione minime deserentes.

Rhodope genimen erat quidem Theupoleos, quæ omni præsidet Orienti, Antiochi vocata regis cognomine, et principantium in ea prosapiæ ac divitiarum claritate præfulgida. Tempore vero multo Alexandriæ habitavit, Joannem maritum habens, cum quo ad illam ascendit, qui rhetoricorum magister erat sermonum, et Eulogii, magni fidei prædicatoris, discipulus intimus, quique aliis propinabat utilitatem, quam ab Eulogio sacratissimo dum supererat cum ipso commorans hausit. Hujus cum esset conjux Rhodope in ea Alexandri civitate degens, extremum languorem perpessa est, per totum corpus ejus carbunculis efflorentibus. Cumque pauxillum languor lenior fieret, et ille multus carbunculorum furor in superficie apparuisset, retardarique ista in corpore a medicis æstimarentur, ad Cyri Joannisque basilicam venire mulierecula cupiebat, ut horum ope ac jussione, festinatiorem carbunculorum depositionem acciperet. Et ecce pervenit. Quæ noctu dormiens, martyres aspicit phalangas ægrotantium peragrantes, et per singulos contra omnes congredientes, et sanitates unicuique conferentes; et huic quidem hoc, aliis autem aliud facere præcipientes. A principio ergo inchoantes, et usque ad eam, quasi subsequens esset, medendo pervenientes, et veluti absentem illam despicientes sineque consolatione derelinquentes, ad eum qui post hanc erat adveniunt, et deinceps ad cæteros jacentes progressi sunt.

Quæ cum transeuntes martyres aspexisset, et se nequaquam intuitos, nec facere ad salutem quidquam jubentes, quinimo appropinquantes et non multo ab ea intervallo distantes, hæc ad eos profata est : « O Christi Domini famuli et imitatores ipsius erga nos habitæ bonitatis, o vos qui si qua sunt noxia humanæ naturæ depellitis, divinitus passionum nostrarum dati medici, a Deo missi cunctorum insecutores languorum, et omnis curationis datores perpetui, propter hanc opitulationem vestram, quæ est erga nos, et ego veni, non solum videre, sed et participari desiderans gratiæ, et cum omnibus perfrui sanitate, quam vos

ρεῖας ἐκώλυσε· καὶ ταύτην πρὸς ἑαυτὴν μετενέγκασα. γράφειν πρότερον τὰ κατ' αὐτὴν ἐβιάσατο, ὥσπερ ποτὲ παρελθόντας αὐτὴν τοὺς μάρτυρας καὶ πρὸς ἄλλων ἀσθενῶν ἐπισκέψεις ἐκνεύσαντας, ἀναποδίζειν ἐτόλμησεν, καὶ τὴν αὐτῆς ποιεῖσθαι μετὰ πάντων ἐπίσκεψιν· εἰ καὶ μηδὲν ὤνησεν τοῦτο ποιήσασα, τῷ θανάτου τὴν ῥῶσιν προφθάσαντος, καὶ τὴν τῶν ἁγίων ἀρωγὴν ἀνακόψαντος. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς τὰ τῶν ἁγίων συγγράφοντες, καὶ τὴν πρὸς πάντας αὐτῶν ἀγαθὴν συγκατάβασιν φράζοντες, αὐτοὺς μιμησώμεθα, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἀναγράψωμεν, οὐκ ἐῶντες αὐτὴν ἀμνημόνευτον.

Ῥοδόπη γέννημα μὲν ἦν Θεουπόλεως, ἣ πάσης Ἑῴας προκάθηται, Ἀντιόχου κληθείσα τοῦ βασιλέως ἐπώνυμος, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ προὐχόντων γένει καὶ πλούτῳ προέλαμπε. Χρόνον δὲ συχνὸν Ἀλεξάνδρειαν ᾤκησεν, Ἰωάννην ἔχουσα σύμβιον, καὶ σὺν αὐτῷ ποιησαμένη τὴν εἰς αὐτὴν ἐπίβασιν, ὃς ῥητορικῶν μὲν λόγων ὑπῆρχε διδάσκαλος (54), Εὐλογίου δὲ τοῦ μεγάλου τῆς πίστεως κήρυκος μαθητὴς γνησιώτατος, πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις πηγάζων ὠφέλειαν, ἣν Εὐλογίῳ τῷ θείῳ περιόντι συνὼν ἐθησαύρισε. Τούτου σύζυγος ἡ Ῥοδόπη τυγχάνουσα, καὶ κατὰ τήνδε τὴν πόλιν Ἀλεξάνδρου διάγουσα, νόσον τὴν τελευταίαν ἐνόσησεν, καθ' ὅλου τοῦ σώματος ἀνθρακας ἐξανθήσασα. Ὡς δὲ μικρὸν τῶν νόσων ἐράϊσεν, καὶ τῶν ἀνθράκων οὐ πολὺς ὁ θυμὸς ἐπεφαίνετο, ἐμβραδύνειν δὲ μόνον οὗτοι τῷ σώματι τοῖς ἰατροῖς ἐνομίζοντο, Κύρου καὶ Ἰωάννου τὸ τέμενος ἐπέθει τὸ γύναιον, ἵνα τούτων ἀρωγῇ καὶ κελεύσματι ταχυτέραν ποιήσηται τὴν τῶν ἀνθράκων ἀπόθεσιν. Καὶ δὴ παραγίνεται, καὶ νύκτωρ καθεύδουσα βλέπει τοὺς μάρτυρας, τὰς τῶν ἀῤῥώστων περιπολεύοντας φάλαγγας, καὶ πᾶσι καθ' ἕνα προσβάλλοντας, καὶ τὰς ἰάσεις ἑκάστῳ παρέχοντας· καὶ τούτῳ μὲν τοῦτο, ἄλλῳ δὲ ἄλλο ποιεῖν ἐπιτάττοντας. Ἀπ' ἀρχῆς μὲν οὖν ἀρξάμενοι, καὶ μέχρις αὐτῆς, φησὶ, τὸν καθεξῆς ἰατρεύοντες, καὶ ἐπ' αὐτὴν ἀφικόμενοι, καὶ ὡς ἀποῦσαν αὐτὴν παραβλέψαντες, καὶ καταλείψαντες ἀνεπίσκεπτον, ἐπὶ τὸν μετ' αὐτὴν ἀνακείμενον ἔρχονται· καὶ τοῦτον ἐπισκεψάμενοι, καὶ ποιεῖν τὰ πρὸς ὑγείαν θεσπίσαντες, ἐπὶ τὸν μετ' αὐτὸν παραγίνονται, κἀκεῖθεν ἐπὶ τοὺς ἑξῆς κείμενους ἀπίεσαν.

Ἡ δὲ ὡς παρελθόντας ἴδεν τοὺς μάρτυρας, καὶ μηδαμῶς αὐτὴν θεωρήσαντας, μηδὲ ποιεῖν τι πρὸς σωτηρίαν κελεύσαντας, ἔτι δὲ πλησιάζοντας, καὶ οὐ πολὺ αὐτῆς ἀφεστῶτας διάστημα, τάδε πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγξατο· Ὦ Χριστοῦ τοῦ Δεσπότου θεράποντες, καὶ μιμηταὶ τῆς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγαθότητος· ὦ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀλεξίκακοι, καὶ τῶν ἡμετέρων παθῶν ἰατροὶ θεοδώρητοι· ὦ πάσης νόσου διῶκται θεόπεμπτοι, καὶ πάσης θεραπείας δοτῆρες ἀένναοι, ταύτης ἕνεκα κἀγὼ τῆς πρὸς πάντας ὑμῶν ἀρωγῆς παραγέγονα, μὴ μόνον ἰδεῖν ἀλλὰ καὶ μετασχεῖν παθοῦσα τῆς χάριτος, καὶ σὺν πᾶσιν ἀπολαῦσαι τῆς ῥώσεως, ἣν ὑμεῖς πᾶσιν ἀφθόνως τοῖς πρὸς

NOTÆ.

(54) Ad hunc Joannem puto scriptas Procopii epistolas illas, quas supra edidimus.

Digitized by Google

ὑμᾶς ἐρχομένοις χαρίζεσθε. Τί οὖν εἰς ὑμᾶς ἁμαρτήσασάν με παρίδετε; ἢ ποίαν τῶν ὑμετέρων κελεύσεων [παραβᾶσαν] ἀνεπισκέπτως παρήλθατε; ἢ τί καθ' οἷον δή ποτε τρόπον λυπήσασαν, τῶν φιλανθρώπων ὑμῶν δωρεῶν ἐστερήσατε; κἀγὼ μὲν οὐδὲν ἐμαυτὴν οἶδα τῶν τοιούτων εἰς ὑμᾶς πλημμελήσασαν. Εἰ δέ τι τῶν εἰρημένων μοι πέπρακται, καὶ λήθης ἱματίων καλύπτεται, τοῦτό μοι, δέομαι, φράσατε, καὶ σύντομον αὐτοῦ ποιήσομαι τὴν διόρθωσιν.

Τούτων οἱ ἅγιοι πρὸς τῆς Ῥοδόπης ἀκούσαντες, οὐκ ἀτιμάζουσιν αὐτῆς τὴν ἀμώμητον δέησιν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν ἐπιστρέψαντες, τοιούτοις αὐτὴν καὶ αὐτοὶ παραμυθοῦνται τοῖς ῥήμασιν· Οὐχ ὡς εἰς ἡμᾶς, ὦ γύναι, πλημμελήσασαν παρήλθομεν, οὐδ' ὡς τι τῶν ἡμετέρων, ὡς ἔφης, προσταγμάτων πατήσασαν, ἀλλ' ὅτι σου τὴν ἀνάλυσιν ἐγγίζουσαν βλέπομεν, καὶ τοῦ προσκαίρου βίου τὸ πλήρωμα, καὶ τῆς παρούσης ζωῆς τὴν ἀπόθεσιν, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ κοιμήσεως τὴν ἀπαραίτητον ἄφιξιν· ὧν οὐχ ἡμεῖς δοτῆρες ἢ διῶκται τυγχάνομεν, ἀλλὰ Χριστὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ Δεσπότης καὶ πρύτανις, ὁ ζωῆς καὶ θανάτου κατέχων τοὺς οἰακας. Τί οὖν ἡμεῖς πρὸς ταῦτά σοι δράσομεν; ἢ ποίας ἀθανασίας ὀρέξομεν φάρμακον; εἰς τί δὲ καὶ ἡ ῥῶσις δοθήσεται; ἢ τί τῆς θεραπείας τὸ χρήσιμον; τίς δ' ὁ ταῦτα πρὸς ἡμῶν κομισόμενος; ἢ τίς ὁ τούτοις ἐντρυφῶν δωρήμασιν; Σὺ γὰρ μετὰ βραχυτάτου καιροῦ τὰ τῶν βροτῶν καταλείψασα, τὴν πάντων ὁδὸν ὁδεύσεις ὑπνώσασα, ἣν ἀπόστολοι καὶ προφῆται καὶ μάρτυρες ὥδευσαν, καὶ Χριστὸς αὐτὸς ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγὸς γενόμενος ἄνθρωπος· εἰ καὶ τριταῖος ἀναστὰς τοὺς τῆς ἀναστάσεως ἡμῖν ἀρραβῶνας παρέσχετο. Ἐγερθεῖσα γοῦν ἄπιθι, καὶ τὴν ἑστίαν κατάλαβε πρὶν ἢ σε ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος καταλάβοι διάζευξις. Καὶ ταῦτα μὲν φήσαντες, ἀπῆλθον οἱ ἅγιοι· αὐτὴ δὲ πρωΐας εἰς πόλιν ἀφίκετο, καὶ θαυμάζοντι τῷ ἀνδρὶ τῆς ἐπανόδου τὸ σύντονον, τὴν τῶν μαρτύρων προφητείαν ἀπήγγελεν· καὶ μετ' οὐ πολλὰς τὰς ἡμέρας δεινῶς ἐπιβρύσαντος τοῦ νοσήματος, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν, ὡς παρὰ τῶν ἁγίων ἐπύθετο. Ἡμεῖς δὲ κἀνταῦθα ἐπὶ τῇ προῤῥήσει τῆς Ῥοδόπης τελευτῆς, τοὺς προειπόντας θαυμάσαντες, καὶ τὴν περὶ αὐτῆς διήγησιν καταπαύσαντες, ἐπ' ἄλλου θαύματος ἀγωγὴν ἐκδημήσωμεν.

omnibus qui ad vos accedunt donatis. Utquid ergo me in vos peccantem despexistis? aut quam jussionum vestrarum me transgressam, sine consolatione transistis? aut quare me quomodo vos contristantem misericordibus muneribus vestris privastis? Et ego quidem nil novi me in vos hujusmodi deliquisse. Si vero a me quidquam eorum quæ dicta sunt perpetratum, et oblivionis veste coopertum est, hoc mihi, obsecro, dicite, et hoc ipsa concite corrigam. »

His sancti a Rhodope auditis, non inhonorant ejus immaculatam deprecationem, sed conversi ad eam talibus illam et ipsi sermonibus consolantur : Non tanquam quæ in nos deliqueris, o mulier, te præterivimus, neque tanquam quæ quidpiam ex nostris, ut ais, præceptis calcaveris, sed quia resolutionem tuam videmus appropiare et temporalis vitæ consummationem, et præsentis depositionem, et in Christo inevitabilem dormitionis accessum, quorum omnium non nos datores vel persecutores sumus, sed Christus omnium Deus et dominator et princeps, qui vitæ ac mortis retinet gubernacula. Quid ergo nos ad hæc tibi patrabimus, aut immortalitatis porrigemus remedium? In quo autem sanitas dabitur? aut quæ est curationis utilitas? Quis vero est qui hæc a nobis ferat? vel quis qui horum potiatur muneribus? Tu enim post paululum quæ sunt mortalium deserens, viam cunctorum ibis, soporatura qua apostoli, prophetæ ac martyres abierunt, et Christus ipse auctor vitæ factus homo, quamvis tertianus resurgens resurrectionis nobis arrhas præstiterit. Surge itaque, vade, et ad domum propriam proficiscere, antequam te animæ a corpore disjunctio capiat. Et his quidem dictis, sancti abierunt. Ipsa vero mane ad civitatem profecta est, et viro miranti reversionis compendium, prophetiam martyrum recitavit. Et non post multos dies dire gravescente languore, ad Deum profecta est, ut a sanctis didicerat. Nos autem etiam hic super vaticinio mortis Rhodopes, illos qui prædixerant admirantes, et narrationem de ipsa deserentes, ad alterius institutionem miraculi procedamus.

ΞΓ'. *Περὶ Ἑλπιδίου τοῦ ἐκ περιεργείας δονουμένου τὸ πρόσωπον.*

Παρίτω μετὰ Ῥοδόπης Ἑλπίδιος, καὶ τοὺς ἀκροατὰς ἑστιάτω τῷ κατ' αὐτὸν εὐθὺς διηγήματι· ἔστιν γὰρ τοῦτο λίαν ἱκανὸν πρὸς ἑστίασιν, καὶ τρέφειν εἰδὸς εὐσεβῶς τοὺς ἀκούοντας. Οὗτος ἐχθροὺς ἔχων, ὡς ἔοικεν, ἀεὶ μοχθηρίαις συζήσαντας, καὶ παρανόμων ἔργων ἐργάτας τυγχάνοντας, περιεργείᾳ πρὸς αὐτῶν ὑποβάλλεται, οὐ μαγγανείαν ὑποστὰς διὰ βρώσεως, ἢ δηλητήριον λαβὼν διὰ πόσεως, ἀλλὰ πληγεὶς ἀφειδῶς διὰ δαίμονος, καὶ μυσαροῦ καὶ μέγιστα βλάπτοντος πνεύματος· ἀεὶ γὰρ αὐτοῦ πᾶν ἐδονεῖτο τὸ πρόσωπον· καθ' οὗ καὶ τὴν πληγὴν ὑπῆρξε δεξάμενος· ὅπερ ἀκουσίως καὶ βιαίως σειόμενον ἑαυτῷ,

LXIII. *De Helpidio ex maleficio faciem quatiente.*

Præsto sit post Rhodopen Helpidius, et mox de se facta relatione reficiat auditores; est enim hoc satis idoneum ad epulationem, ac pie nutrire sciens audientes. Hic nimirum inimicos habens, qui cum semper nequiter viverent, et iniquorum operum operarii essent, maleficio ab eis submittitur, non maleficium per escam perpessus, aut venenum sumens in potu, sed plagis non parcentibus sauciatus, per dæmonem tetrum ac lædentem plurimum spiritum; semper enim tota facies movebatur, in qua plagam susceperat, quæ non sponte, sed vi agitata, totum secum commovebat caput simul et

Digitized by Google

collum. Et cum hæc pateretur, cunctis compassionis spectaculum adjacebat, ad miserationem commovens eos, qui hunc ita moveri videbant; Cain enim illum per inquietas facierum concussiones partim imaginabant, qui fratricidalis pœnam propositi, ut semper tremeret sortitus est; et quod hoc pejus est, faciem vibrabat Helpidius, et tremoribus nimis affligebatur. Et Deus quidem illum misericorditer pœnis afficiebat, dæmon vero miserabiliter flagellabat. Sic laborantem Helpidium, omnes qui hunc intuebantur veraciter dignum misericordia decernebant; quanquam medicorum nullus hunc adjuvare conatus sit, sed nec aspicere omnino præsumpserit; super artem enim suam erat infirmitas, et soli Deo a divinis ejus famulis, quibus præbuit quæcunque volunt, sanabilis erat passio.

Cum autem Cyri et Joannis miracula propinqui audirent, et non solum audirent, sed et liquido scirent, vicina enim est regio, et Alexandrinis non minus quæ sunt Alexandrinorum ediscunt, hunc gestantes adveniunt, et ad sanctorum projiciunt monumentum, auxiliari eos languido deprecantes. At illi Helpidii etiam ante perventionem miserti, dæmonumque insidiarum non nescii, apparentes in somnis sanaverunt; et hoc fecere ad perfectam passionis præcipiunt sanitatem: aquam deferri ab Adytis jusserunt; est enim stagnum Adyta, Alexandria quingentis stadiis distans ad occidentem, Libyæque vicinum. Ex hoc fluento afferri, et ad potum dari patienti præcipiunt, atque ad abluendum caput et faciem. Facta autem sanctione sanctorum, veniens ad fluentum, bibit Helpidius et caput lavit et faciem, et passio statim nusquam comparuit; erat autem res digna miraculo, quoniam fluentum instabile, stare faciem et caput fecit instabile; et aqua quæ semper fluxu movetur, reddebat inturbabile collum. Igitur Helpidius quidem taliter curatione reperta, et languore depulso, sanctis collaudatis abscessit, et ad civitatem suam pervenit incolumis. Quos et nos condignis honorificationibus celebrantes, alia ipsorum conscribamus fortia facta.

LXIV. *De muto.*

Non est bonum muto injuriam facere, licet nos calumniari tanquam injuriam inferentes non possit, neque dimittere silentio tacitum, quia nec istum gloriosi martyres semper tacentem dimittere passi sunt, sed eloquentem ex non loquenti operati, bene loqui largiti sunt, ne in hoc perfectionis eorum desit donum perfectum. Sanctos ergo et nos imitemur, et quod ipsi tunc operibus gesserunt, hoc nunc sermonibus faciamus; et eum, qui semel locutus est, mutum iterum non ponamus, narrationem de ipso faciendam, silentio contegentes, ne forte nobis apud martyras deroget, et silentii nostri calumniator efficiatur, usum loquendi ab eis adeptus et tacere vel taceri de cæ-

A συνεσάλευε πᾶσαν ὁμοῦ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν τράχηλον· καὶ ταῦτα πάσχων πᾶσιν θέαμα συμπαθείας προέκειτο, πρὸς οἶκτον κινῶν τοὺς κινούμενον βλέποντας· ἐκεῖνον γὰρ τὸν Κάϊν ἐκ μέρους εἰκόνιζε, ταῖς τῶν προσώπων ἀπαύστοις κινήσεσιν, τὸν ἀδελφοκτόνου τιμὴν προαιρέσεως τὸ τρέμειν ἀεὶ κομισάμενον· καὶ τούτου δὲ χείρων ἐκλονεῖτο τὰς ὄψεις Ἑλπίδιος, καὶ τοῖς τρόμοις ὑπερβαλλόντως ἐτρύχετο· ὅσον Θεὸς μὲν ἐκεῖνον φιλανθρώπως ἐκόλαζε, δαίμων δὲ τοῦτον μισανθρώπως ἐμάστιζεν. Οὕτω κάμνοντα τὸν Ἑλπίδιον, καὶ πρὸς πάντων ὁρώντων ἀληθῶς ἐλεούμενον, ἰατρῶν μὲν οὐδεὶς βοηθεῖν ἐνεχείρησεν, ἀλλ' οὐδὲ βλέπειν αὐτὸν ὅλως ἐτόλμησεν· ὑπὲρ τέχνην γὰρ τὴν αὐτῶν ἦν τὸ ἀῤῥώστημα, μόνῳ δὲ Θεῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ θείοις θεράπουσιν, οἷς παρέσχεν ὅσα θέ- B λουσι δύνασθαι, τὸ πάθος ὑπῆρχεν ἰάσιμον.

Τὰς Ἰωάννου δὲ καὶ Κύρου θαυματουργίας οἱ προσόντες ἀκούοντες, καὶ οὐ μόνον ἀκούοντες ἀλλὰ καὶ σαφῶς ἐπιστάμενοι· γείτων γὰρ ἡ χώρα καθέστηκεν, καὶ τὰ τῶν Ἀλεξανδρέων οὐχ ἧττον τῶν Ἀλεξανδρέων μανθάνουσιν· τοῦτον ἄγοντες ἔρχονται, καὶ τῷ τῶν ἁγίων προσπίπτουσι μνήματι, βοηθεῖν αὐτοὺς τῷ νοσοῦντι δεόμενοι· οἱ δὲ τὸν Ἑλπίδιον καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως ἐλεήσαντες, καὶ τὴν τῶν δαιμόνων ἐπιβουλὴν οὐκ ἀγνοήσαντες, ὄναρ φανέντες ἰάσαντο· καὶ τοῦτο ποιεῖν πρὸς τελείαν τοῦ πάθους θεσπίζουσιν ἴασιν· ὕδωρ ἐνέγκαι τῶν Ἀδύτων ἐκέλευσαν· ἔστιν δὲ λίμνη τὰ Ἄδυτα, Ἀλεξανδρείας σταδίους πεντακοσίους ἀπέχουσα, πρὸς δύσιν καὶ λίμνην τὴν γείτονα. Ταύτης τοῦ νάματος ἐνεχθῆναι προστάττουσι, C καὶ πρὸς πόσιν δοθῆναι τῷ πάσχοντι, καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς κεφαλῆς τὴν ἀπόπλυσιν. Γενομένου δὲ τοῦ τῶν ἁγίων θεσπίσματος, ἤρχετο τὸ νᾶμα, ἔπιεν ὁ Ἑλπίδιος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἔπλυνε καὶ τὰ πρόσωπα· καὶ τὸ πάθος εὐθὺς ἀφανὲς καὶ φροῦδον ἐγίνετο· ἦν δὲ τὸ πρᾶγμα θαύματος ἄξιον, ὅτι τὸ νᾶμα τὸ ἅστατον ἵστη κεφαλὴν καὶ πρόσωπον ἄστατον· καὶ ὕδωρ τὸ ἀεὶ τῇ ῥεύσει κινούμενον, ἀκλόνητον ἐποίει τὸν ἀεὶ κλονούμενον τράχηλον. Ἑλπίδιος μὲν οὖν οὕτω τὴν θεραπείαν εὑράμενος, καὶ τὴν νόσον ἀποτριψάμενος, τοὺς ἁγίους ὑμνήσας ἀπῄχετο, καὶ τὴν ἐνεγκαμένην ἐῤῥωμένος κατέλαβεν· οὓς καὶ ἡμεῖς ἐπαξίως γεραίροντες, ἑτέραν αὐτῶν ἀριστείαν συγγράψωμεν.

D

ΞΔ'. *Περὶ τοῦ μογιλάλου.*

Οὐ καλὸν ἀδικῆσαι τὸν ἄλαλον, εἰ καὶ κατηγορεῖν ἡμῶν ὡς ἀδικούντων οὐ δύναται, οὐδ' ἐᾶσαί γε σιωπῶμενον, ἐπεὶ μηδὲ τοῦτον οἱ ἔνδοξοι μάρτυρες ἀεὶ σιγῶντα κατέλιπον, ἀλλὰ λάλον ἐξ ἀλάλων εἰργάσαντο, καὶ τὸ εὖ λαλεῖν ἐχαρίσαντο, ἵνα μὴ τῆς ἐν τούτῳ τελειότητος, τὸ τέλειον αὐτῶν λίποιτο χάρισμα. Τοὺς ἁγίους οὖν καὶ ἡμεῖς μιμησώμεθα, καὶ ὅπερ αὐτοὶ τότε τοῖς ἔργοις δεδράκασιν, τοῦτο νῦν ἡμεῖς τοῖς λόγοις ποιήσωμεν, καὶ τὸν ἅπαξ λαλήσαντα, πάλιν ἄλαλον μὴ τιθώμεθα, τὴν κατ' αὐτὸν σιωπῶντες διήγησιν, μήπως ἡμᾶς διαβάλῃ τοῖς μάρτυσιν, καὶ τῆς ἡμετέρας σιγῆς κατήγορος γένηται, τὸ λαλεῖν πρὸς αὐτῶν κομισάμενος, καὶ σιγᾷν ἢ σιγᾶσθαι τοὺς λοιποὺς μὴ βουλόμενος, ἵνα μὴ τοῖς λάλον αὐτὸν

Digitized by Google

ἀναδείξασιν ἀγνώμων κρίνοιτο καὶ ἀχάριστος, σιγᾷν αὐτῶν τὰς δωρεὰς ἀνασχόμενος.

Φοίνιξ ὑπῆρχεν ὁ ἄλαλος, καὶ Τύρου τῆς πόλεως ὥρμητο, ἐλέγχων τάχα ταύτῃ τοὺς Ἕλληνας, καὶ τὰ ψευδῆ τούτων καὶ γραώδη μυθάρια. Ἔνθεν γὰρ οὗτοι τὸν Κάδμον μυθεύονται πρῶτον γραμμάτων γενέσθαι γεννήτορα, καὶ τούτοις Ἑλλάδα ξενίσαι τὴν ἄμουσον, ἀφ' οὗ νῦν βλαστήσας ὁ ἄλαλος, σαφὴς ἔλεγχος ὤφθη τοῦ πλάσματος· ὃν Ἕλληνες ἀμαθίᾳ κατέκρυπτον, πρεσβεῖα Μωσέως οὐ βλέποντες, καὶ Κάδμου χρόνους παντελῶς οὐ γινώσκοντες, οὓς πρὸς ἔλεγχον παρατίθεσθαι μείζονα, καὶ σαφεστέραν ποιεῖν τὴν πλάνην τοῖς θέλουσιν, ὁ σκοπὸς ὁ παρὼν οὐκ ἀφίησι, πρὸς ἑαυτὸν ἑφελκόμενος, καὶ πληροῦν αὐτὸν ἀναγκάζων τὸν κάλαμον. Τύριος ἦν, ὡς ἔφην, ὁ ἄλαλος, καὶ σύγγονον ἔσχε τὸ νόσημα, οὐ χρόνῳ τινὶ συμβὰν ἀπ' ἄλλου νοσήματος, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς αὐτῷ σὺντεχθὲν τῆς κυήσεως· καὶ τοῦτο λαχὼν τὸ πάθος ἐκ φύσεως, οὐ γλυκεῖαν ἀφῆκεν φωνὴν πρὸς τοὺς φύσαντας, οὐ μητέρα ποτὲ τραυλίζων ἠγόρευσεν, οὐ πατέρα ψελλίζων ἐκάλεσεν· οἷς ἀεὶ τῶν παίδων οἱ γονεῖς ἐπευφραίνονται, κἂν ἄναρθρα ᾖ τὰ τραυλίσματα καὶ ψελλίσματα· ὡς Ἀθηναῖοι τὸ πρὶν ἐπ' Αἰσχίνῃ καὶ Δημοσθένει τοῖς ῥήτορσι καὶ τοῖς τούτων εὐγλώττοις στομύλμασιν.

Ἀνὴρ οὖν γεγονὼς, τὴν γλῶτταν εἶχεν ἀκίνητον καὶ τοῖς λοιποῖς οὐ συντρέχουσαν μέλεσιν· καὶ τάχα ἂν τῆς παρούσης ζωῆς οὕτω ἐξεδήμησεν, εἰ μὴ φιλόχριστοί τινες καὶ φιλάνθρωποι Κύρου καὶ Ἰωάννου τὴν χάριν γιγνώσκοντες, καὶ τὰ δι' αὐτῶν τοῖς πιστοῖς παρεχόμενα θαύματα ὡς πιστοὶ συμπαθήσαντες, τοῦτον πρὸς τοὺς μάρτυρας ἤγαγον· ἔνθα γενόμενος, καὶ τὴν πίστιν τῶν ἀγαγόντων ἔχων πρεσβεύουσαν, καὶ οἶκτον τὸν ἑαυτοῦ πρὸς οἶκτον τοὺς ἁγίους ἐγείραντα, λάλος γλώττης ἐπέτυχεν, οὐ γλῶτταν ἄλλην κτησάμενος, ἀλλ' ἧς εἶχεν τὸν δεσμὸν ἀποθέμενος. Πάντως δὲ τὸ φάρμακον λέγειν ἀκόλουθον, δι' οὗ τὸ τῆς γλώττης πάθος ἐξέφυγεν. Ὕδωρ αὐτῷ πίνειν καθεύδοντι οἱ ἅγιοι φανέντες ἐκέλευσαν· οὐ λόγοις τοῦτο θεσπίζοντες (οὐ γὰρ ἤκουεν), ἀλλὰ νεύμασι, καὶ τοῦ νάματος δείξεσι. Ὁ δὲ γενόμενος ἔξυπνος, τὸ νᾶμα φέρειν ἐνένευεν· ἐμεμαθήκει γὰρ διὰ νεύματος, ὃ δ' ἂν ἴδοι κοιμώμενος, τοῦτο ποιεῖν ἀνιστάμενος· καὶ δοθέντος αὐτῷ θᾶττον τοῦ ὕδατος, δεξάμενος ἔπιεν. Καὶ πιὼν εὐθέως ἐλάλησεν· καὶ λαλούντων ἀνθρώπων ἐπήκουσεν· καὶ τῶν ἁγίων ἀπήγγελλε θέσπισμα, τὸν ὄνειρον λόγοις τρανέσι διηγούμενος καὶ τῶν ὀφθέντων γεραίρων τὴν δύναμιν.

Οὕτως ὁ κωφὸς ἠκροάσατο, καὶ λόγον ὁ ἄλαλος ἀπεφθέγξατο, οὐ τῆς Κασταλίας γευσάμενος νάματος, οὐχ ὕδωρ πιὼν ἀπὸ Στυγὸς κατειβόμενον, οὐ ῥεῖθρον Καυκάσειον ἀρυσάμενος, εὐφημοῦν ἀρετὴν Πυθαγόρειον, ὡς Ἑλλήνων οἱ μῦθοι θεσπίζουσιν, καὶ τῶν γεγραφότων ἡ πρὸς ἀλήθειαν ἔνδεια· ἀλλ' εὐτυχήσας Ἰωάννου καὶ Κύρου τὴν κέλευσιν ἀναπληροῦσαν αὐτῷ ἅπερ ἡ φύσις δημιουργεῖν αὐτοῖς παρεχώρη-

tero nolens; ne his qui eloquentem hunc ostenderunt, minus devotus esse judicaretur pariter et ingratus, dum dona eorum tacere pateretur.

Phœnix erat mutus, et Tyri civitatis oriundus, redarguens forte hic Græcos, et falsas horum et aniles fabellas. Hinc enim ii Cadmon fatentur primum litterarum fuisse magistrum, et his Græciam muneratum indoctam [*cod.* miratam]. A quo nunc germinans mutus, manifestus fictionis index apparuit, quem Græci indisciplinatione abscondebant, primatum Moysi non videntes, et Cadmi tempora modis omnibus nescientes; quos ad redargutionem majorem commendare, manifestioremque his qui volunt errorem facere, intentio præsens non sinit, ad se nos attrahens, et implere suum calamum cogens. Tyrius erat, ut dixi, ille mutus, et passionem habebat cognitam non tempore aliquo ab alio accidentem languore, sed ex ipso secum partu nascentem. Et hanc ex natura sortitus, non dulcem ad parentes emisit vocem, non matrem aliquando balbutiens appellavit, non patrem claro saltem mutto [*ita cod.*], vocavit super quibus semper puerorum parentes lætificantur, licet sine articulis sint muttiendi et balbutiendi eorum affectus; sicut Athenienses pridem super Æschine vel etiam Demosthene rhetoribus et horum versutiis eloquentibus.

Vir ergo factus linguam immobilem habuit, cum reliquis membris minime concurrentem: et forte sic a præsenti vita migrasset, nisi quidam amici Christi et hominum amatores, Cyri ac Joannis gratiam et miracula quæ per eos præstantur fidelibus cognoscentes, tanquam fideles compassi, hunc ad martyras adduxissent; ubi fidem deducentium habens, cum venisset, intercedentem, nec non et miserationem sui, ad miserationem sanctos excitantem, eloquentis linguam adeptus est, non aliam linguam acquirens, sed vinculum ejus quam habebat deponens. Verum et medicinam dicere consequens est, per quam linguæ passionem diffugit. Aquam ei bibere dormienti apparentes sancti jusserunt, non verbis hoc decernentes, non enim audiebat, sed nutibus et lymphæ ostensionibus. Qui expergefactus ut fluentum afferretur innuebat; didicerat enim per nutum ut quidquid videret dormiens, evigilans faceret; et datam sibi maturius aquam suscepit et bibit, et bibens statim locutus est, et homines loquentes audivit, et sanctorum retulit sanctionem, somnium verbis expressis enarrans, et eorum qui apparuerant virtutem concelebrans.

Taliter surdus audivit, et verbum mutus pronuntiavit, non Castaliæ gustans fluentum, non aquam bibens a Styge descendentem, non laticem Caucasium hauriens, laudantem virtutem Pythagoricam, ut gentilium fabulæ sanciunt, et scriptorum quantum attinet ad veritatem inopia, sed Joannis et Cyri jussione potitus, quæ suppleret illi quod natura facere concessisset; quo appare-

Digitized by Google

rent martyres abinde sanitates donare, et ea quæ ad perfectionem hominibus deerant accommodare, unde et a principio nativitatem sortiti sunt. Propter quod et nos eos quantum possumus collaudantes, et dari verbum in apertione oris supplicantes, sicut etiam nunc præsenti muto dederunt, ad reliquorum miraculorum narrationem alacriter properemus.

σεν · ἵνα φανῶσιν οἱ μάρτυρες ἐκεῖθεν τὰς ἰάσεις δωρούμενοι, καὶ τὰ πρὸς τελείωσιν τοῖς ἀνθρώποις ἐλλείποντα, ὅθεν ἐξ ἀρχῆς καὶ τὴν γένεσιν ἔλαχον · διὸ καὶ ἡμεῖς ὡς δυνατὸν αὐτοὺς εὐφημήσαντες, καὶ δοῦναι λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἱκετεύσαντες, ὡς καὶ τῷ παρόντι νῦν ἀλάλῳ δεδώκασιν, προθύμως πρὸς τὴν τῶν λειπομένων θαυμάτων διήγησιν ἐπειγόμεθα.

LXV. *De Theodoro cæco et habente dæmonium.*

ΞΕ'. *Περὶ Θεοδώρου τοῦ τυφλοῦ καὶ δαιμόνιον ἔχοντος.*

Ad tempus nobis Cilix accessit Theodorus, duplicis et ipse infirmitatis fugam enarrans, et conscribi cum præcedenti, qui mutus et surdus exstiterat, volens ; duplicisque languoris duplicem sortitus est sanitatem. Quo benigne recepto, propter benevolentiam quam circa martyras habet, et linguam illi ad breve tempus donabimus, et manum accommodabimus, et mutuum præstabimus calamum, sanctis laudem texenti, et virtutem eorum ardue prædicare studenti. Incipiamus ergo de illo referre, alacriter ei omnia facti, manus videlicet, lingua, et calamus scribere velociter et amplissime adhortatus.

Εἰς καιρὸν ἡμῖν ὁ Κίλιξ ἀφῖκται Θεόδωρος, διττῆς καὶ αὐτὸς ἀσθενείας φυγεῖν διηγούμενος, καὶ τῷ προλαβόντι θέλων συντάττεσθαι, γλώττης δεσμὸν πεφευγότι καὶ κώφωσιν, καὶ διττοῦ νοσήματος διττὴν λαχόντι τὴν ἴασιν. Ὃν φιλοφρόνως δεξάμενοι, διὰ τὴν πρὸς τοὺς μάρτυρας εὔνοιαν, καὶ τὴν γλῶτταν αὐτῷ πρὸς βραχὺ χαρισώμεθα, καὶ τὴν χεῖρα δανείσωμεν, καὶ τὸν κάλαμον χρήσωμεν, τοῖς ἁγίοις τὴν εὐφημίαν ὑφαίνοντι, καὶ τὴν αὐτῶν ἀλκὴν διαπρυσίως ἐκβρύττειν σπουδάζοντι · ἀρξώμεθα γοῦν τῆς κατ' αὐτὸν διηγήσεως, προθύμως αὐτῷ πάντα γιγνόμενοι, καὶ χεὶρ καὶ γλῶττα καὶ κάλαμος, ὁ ξυγγράφειν εὐφυῶς ἐπειγόμενος.

Cilix erat Theodorus ex Anazarbeis exortus, passionibusque duabus difficilibus coarctatus, quarum altera dæmonium erat nequissimum, ferina sævitia superveniens, et dirumpens semper omne quod invenisset ; multoties enim, ut quondam pater dæmonium patientis in Evangeliis ad Dominum dixit, in ignem eum et aquam jactabat, occidere hunc non parcens ac perdere volens ; altera vero oculorum cæcitas erat non infirmitate facta naturæ, sed operatione dæmonis præparata, nec ex languore corporali superillata, sed ex feritate spiritus inducta ; sic malignum erat dæmonium, et propter abundantiam rabiei malevolum ! Verum cum in his esset Theodorus, et nihil salutare speraret, aut ab his ante liberationem, quæ fit per mortem, fugere passionibus exspectaret ; mors enim revera viro requies, ut Job qui philosophatus est in passionibus, est affatus, omnem auferens sæculi hujus difficultatem, præsentisque vitæ multam passionem, et multum laborem ; Cyrus et Joannes annuntiantur a Deo donati dæmonum expulsores, et passionum corporalium veri propulsatores ; et credens Deo et martyribus Alexandriam venit, et ad sanctorum pervenit ecclesiam, re denuntians fidei erga illum immobilitatem. Quem Christi suscipientes famuli, et a malis quibus afficiebatur liberarunt, et vitæ Deo amabilis operarium reddiderunt.

Κίλιξ ἦν ὁ Θεόδωρος τῆς Ἀναζαρβέων ὁρμώμενος πόλεως, καὶ πάθεσι δύο δυσχερέσι κρατούμενος · ὧν τὸ μὲν δαιμόνιον ἦν πονηρότερον, ἀγριώτερόν πως ἐπερχόμενον καὶ ῥῆσσον ἀεὶ πρὸς πᾶν εὑρισκόμενον · πολλάκις γὰρ ὡς ὁ τοῦ δαιμονιῶντος πατὴρ ἐν Εὐαγγελίοις πρὸς τὸν Κύριον ἔφησεν, εἰς πῦρ αὐτὸν καὶ ὕδωρ ἐνέβαλε, κτείνειν ἀφειδῶς καὶ ἀπολλύειν βουλόμενον · τὸ δὲ τῶν ὀμμάτων ὑπῆρχεν ἡ τύφλωσις, οὐκ ἀσθενείᾳ γενομένη τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐνεργείᾳ σχεδιασθεῖσα τοῦ δαίμονος, οὐκ ἐκ νόσου σωματικῆς ἐπεισφρήσασα, ἀλλ' ἐξ ἀγριότητος πνεύματος ἐνδημήσασα · οὕτω πονηρὸν ἦν τὸ δαιμόνιον, καὶ δι' ὑπερβολὴν λύττης μισάνθρωπον. Ἀλλ' ἐν τούτοις τῷ Θεοδώρῳ τυγχάνοντι, καὶ μηδὲν σωτηριῶδες διὰ τὸν χρόνον ἐλπίζοντι, ἢ τουτωνὶ τῶν παθῶν προσδοκῶντι φυγεῖν πρὸ τῆς ἐκ θανάτου λυτρώσεως· θάνατος γὰρ ὄντως ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, ὡς ὁ φιλοσοφήσας ἐν πάθεσιν Ἰὼβ ἀπεφθέγξατο, πᾶσαν ἀναιρῶν τὴν ἐν βίῳ δυσχέρειαν, καὶ τῆς παρούσης ζωῆς τὸ πολυπαθὲς καὶ πολύμοχθον · Κῦρος καὶ Ἰωάννης ἠγγέλλοντο δαιμόνων ἐλαταὶ θεοδώρητοι, καὶ παθῶν σωματικῶν ἀληθεῖς ἀλεξίκακοι · καὶ πιστεύσας Θεῷ καὶ τοῖς μάρτυσιν, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἔρχεται, καὶ τῶν ἁγίων καταλαμβάνει τὸ τέμενος, ἔργῳ κηρύττων τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως τὸ ἀκράδαντον· ὃν οἱ Χριστοῦ λαβόντες θεράποντες, καὶ τῶν συνεχόντων δεινῶν ἠλευθέρωσαν καὶ βίου θεοφιλοῦς ἐργάτην ἀνέδειξαν.

Apparentes enim ei non multo post sui adventum non vigilanti, sed super strata dormienti, pacta cum eo et jussiones inierunt, et sic eum dignum faciunt valetudine ; pacta autem et jussiones per illos factæ, tumultuosæ vitæ requirebant depositionem, et vitæ monasticæ tranquillam susceptionem. Hæc enim illis a sanatis est merces ter amabilis, vitæ correctio. Unde tales et recipiunt, et sanatos statim dissolvunt ; et hoc manifestum est

Φανέντες γὰρ αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ τῆς ἀφίξεως, οὐ γρηγοροῦντι, ἀλλ' ἐπὶ τῶν στρωμάτων καθεύδοντι, συνθήκας πρὸς αὐτὸν καὶ προστάγματα τίθενται · καὶ εἶθ' οὕτως αὐτὸν ἀξιοῦσι τῆς ῥώσεως · αἱ δὲ συνθῆκαι, καὶ τὰ δι' αὐτῶν γεγονότα συντάγματα, τῆς ταραχώδους ζωῆς ἀπῄτουν ἀπόθεσιν, καὶ βίου μονήρους γαληνιῶσαν ἀνάληψιν · αὕτη γὰρ αὐτοῖς πρὸς τῶν ῥωννυμένων μισθοπορία τριπόθητος, ἡ τοῦ βίου τυγχάνει διόρθωσις. Ὅθεν τοὺς τοιούτους καὶ

Digitized by Google

γεγηθότες προσδέχονται, καὶ ῥωσθέντας εὐθὺς ἀπολύουσιν· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων καθέστηκεν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοῦ παρόντος ἡμῶν διηγήματος. Ἐλθόντες γὰρ, ὡς ἔφθην εἰπὼν, εἰς Θεόδωρον, Θέλεις, ἔλεγον, ὑγιὴς γενέσθαι, Θεόδωρε; τοῦ δὲ κατανεύσαντος καὶ τὸ, Ναὶ, τῷ στόματι λέξαντος (τί γὰρ οὐκ ἔμελλεν ἐν τοσούτῳ κακῷ πιεζόμενος), πάλιν οἱ μάρτυρες ἔφασκον· Εἰ βούλῃ τυχεῖν τῆς ἰάσεως καὶ φυγεῖν τῆς ἀσθενείας τὸν κίνδυνον, σύνθου ἡμῖν ὡς σωζόμενος οἰκεῖς Ἰορδάνου τοῦ θείου ποταμοῦ τὴν οὐράνιον ἔρημον, ἔνθα Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἁπάντων βεβάπτισται, καὶ ταύτης οἰκήτωρ γινόμενος, σχῆμα μοναστοῦ καὶ τρόπους ἐνδείκνυσαι, τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην μιμούμενος, τὸν ταύτης οἰκιστὴν καὶ πολίτην γενόμενον· καὶ τὴν ῥῶσιν δι' ἡμῶν Θεός σοι χαρίζεται, καὶ λυτροῦται τῆς τῶν παρόντων κινδύνων κολάσεως.

Συνθεμένου δὲ θᾶττον τοῦ πάσχοντος, καὶ πληροῦν αὐτῶν ὁμωμοκότος τὴν κέλευσιν, εὐθέως οἱ ἅγιοι καὶ τὸ δαιμόνιον ὡς μαστιγίαν τινὰ καὶ δραπέτην ἐλαύνουσιν, καὶ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν θεραπεύουσιν τύφλωσιν, ἣν ἑαυτῷ τὸ δαιμόνιον συνεισήγαγεν, αὐτὸν μὲν κελεύσματι φυγαδεύσαντες, ταύτην δὲ τῇ τῆς κηρωτῆς ἐπιθέσει διώξαντες. Θεόδωρος δὲ τὴν φυγὴν τῶν ἀνιώντων εὐράμενος, καὶ τὴν ῥῶσιν ἐπὶ ταύτῃ δρεψάμενος, εὐχαριστήσας ὅσον οἷός τε ἦν καὶ ἠδύνατο, καταλαμβάνει τὴν ἔρημον, κἀκεῖσε πληροῖ τὴν τῶν ἁγίων θεοφιλῆ καὶ σεβασμίαν διάταξιν· ἡμεῖς δὲ τούτους θαυμάσαντες, καὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους θείας αὐτῶν κηδαινίας [*ita cod.*] χάριν ὑμνήσαντες, ἑτέρας αὐτῶν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἀναγράψωμεν χάριτας.

A ex multis quidem aliis, non minus autem et ex præsente nostra narratione. Venientes enim, ut jam dixi, ad Theodorum, Vis, dicebant, sanus fieri, Theodore? Illo vero annuente, et maxime ore dicente; quid enim tanto malo oppressus diceret? iterum martyres dicebant: Si vis obtinere sanitatem, et fugere imbecillitatis periculum, inito conventionem, quod sanatus habitas Jordanis divini fluminis cœlestem eremum, ubi Christus Salvator omnium baptizatus est. Et hujus habitator effectus formam monachi, et mores demonstras, Baptistam Joannem imitans hujus habitatorem et civem olim exsistentem; et incolumitatem Deus tibi per nos donat, et liberat a præsentium periculorum punitione.

B

Conveniente autem et cito patiente, eorumque mandatum adimplere jurante, statim sancti dæmonium ceu mastigiam quemdam et fugacem ejiciunt, et oculorum sanant obcæcationem, quam secum dæmonium contulit, illud quidem visione fugantes, hanc vero cerati suppositione expellentes. Theodorus vero fugam illorum, qui ad se venerant inveniens, et sanitate super illam potitus, gratias agens, quantum potis erat et valebat, pervenit ad eremum, ibique sanctorum jussum amabile et venerandum adimplet. Nos vero, hos admirantes, et propter divinam illorum erga homines curam laudantes, alias illorum erga nos homines describamus gratias.

C

ΞΖ'. *Περὶ Μηνᾶ τοῦ Λυκίου εἰς νόσον ὕδερον περιελθόντος.*

Τί δὲ καὶ Μηνᾶν ὑπὸ ψάμμον κρυπτόμενον οὐκ ἐκφέρωμεν, καὶ δῆλον αὐτὸν τοῖς ἀγνοοῦσι ποιώμεθα; Γραφῆς γὰρ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καθέστηκεν ἄξια, καὶ οὐ ψάμμου καὶ λήθης σκεπάσματος· ὡς Μενουθῆς τὸ δαιμόνιον, καὶ ταύτης αἱ τελεταὶ καὶ βωμοὶ καὶ τὸ τέμενος, ὧν ὠφέλιμος μὲν ἡ λήθη καθέστηκεν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μάρτυσι πέπρακται. Ἐπιβλαβὴς δὲ λίαν ἡ θέα τοῖς βλέπουσιν, καὶ διὰ τοῦτο ψάμμῳ θαλαττίᾳ καλύπτεται, ἀνελούσῃ παντελῶς αὐτῆς τὸ μνημόσυνον, καὶ δημιουργούσῃ τὴν τῶν οὐ θεωμένων ὠφέλειαν. Ἠκέτω τοίνυν ὁ Λύκιος διαῤῥήξας τῆς ψάμμου τὸ κάλυμμα, καὶ φανερὸν ἡμῖν τὸ κατ' αὐτὸν ποιείτω τεράστιον, καὶ μὴ κρυπτέτω κακῶς ὑπὸ κλίνην καὶ μόδιον, τὸ καλῶς ἐπὶ λυχνίαν φαίνειν εἰ τεθείη δυνάμενον.

D

LXVI. *De Mena Lycio in morbum aquæ intercutis incidente.*

Quid vero et Menam sub arena occultatum non in medium afferimus, eumque manifestum nescientibus non facimus? Scriptura namque et quæ de illo narrantur digna sunt et non arenæ et oblivionis velamine, ut Menuthes dæmonium, et illius cæremoniæ, et altaria, et delubrum, quorum utilis quidem oblivio est; et idcirco a martyribus factum est; et damnosum nimis est spectaculum inspicientibus; quapropter arena marina cooperitur destruente prorsus illius memoriam, et reparante invisibilium rerum utilitatem. Accedat igitur Lycius dirumpens arenæ velamen, et manifestum in se gestum faciat nobis prodigium, et non occultetur male sub lecto vel sub modio, quod bene lucere super candelabrum, si positum fuerit poterit.

Λύκιος μὲν ὁ Μηνᾶς ἐγνωρίζετο, καὶ Πατάρων ὁρμᾶσθαι τῆς πόλεως ἔλεγεν· πάθος δὲ εἶχεν οὐ ψιλὸν ἀλλὰ μέγιστον, καὶ οὐδὲ ῥᾳδίως ἰώμενον, ἀλλὰ δυσχερὲς καὶ δυσίατον, ἰατροῖς δὴ τῆς σήμερον ὅσοι ἐκ τέχνης ἀνίατον, εἰ μὴ Θεὸς συμμαχοῦσαν αὐτοῖς χαρίσοιτο δύναμιν. Εἰς ὕδερον γὰρ πεσὼν ἀνιάτρευτον, καὶ χρονίσας ἐν αὐτῷ τῷ νοσήματι, δεινῶς ἐκινδύνευε ταῖς ἀλγηδόσι τῶν σπλάγχνων ὀδυνώμενος, καὶ ταῖς τοῦ παντὸς σώματος ὀγκώσεσι συμπνιγό-

Lycius ergo Menas esse noscebatur, et Patarensium se esse dicebat civitatis oriundum; passionem autem habebat haud levem, sed pessimam et ad sanandum difficilem; porro medicis qui hodie sunt quantum ex arte insanabilem, nisi Deus auxiliantem sibi donaret virtutem; in hydropem enim incurabilem cadens et moratus in eodem languore periclitabatur, doloribus viscerum fatigatus, totiusque corporis molibus suffocatus. Sed

Digitized by Google

quid passionem huic volo commendare. scripturæ, cum sufficiat omnibus ad notitiam ipse illius qui dictus est languor? Mox enim qui hujus appellationem audiunt, doloris formant animo magnitudinem. Verum donec Menas in exordiis esset languoris, et curam sui gerebat et medicos accersiebat [*ita cod.*], et jussiones eorum facere festinabat. Quia vero passione proficiebat, et nullus vocatus medicus veniebat, sciens insanabilem passionem, mortem consequi cupiebat, ut saltem sic languorem effugeret. Sed cum et hoc desiderans non impetrasset, ad Cyrum et Joannem martyras ducitur ex duobus alterius causa, scilicet ut hunc aut sancti miserti curarent, aut certe viscere super eum moto, de morte misericorditer intercederent. Unde alterum ex duobus obtinuit, sanitatem scilicet et sospitatem; sed et languorem evasit, quem evadere sine morte nullatenus æstimabat.

Dicemus autem et medelam; urbana enim est hæc et martyrica plena gratia simul et fortitudine. Dormienti enim ei qui patiebatur apparentes, et quæ corde ipsius versabantur mere scientes, et qualiter aliquando quidem mœstus mortem vocaret, et terra obrui [*cod.* exui] vellet, aliquando vero contra pro sanitate intercedere et vivere si sanus efficeretur oraret, facere quodammodo utrumque præcipiunt, et sanitatem porrigentes, et sepeliendum terræ tribuentes. Si enim vis, inquit, ereptione potiri languoris, a templo sublatus egredere, et temetipsum sepeli arena vicina. At ille conversus post optimum somnium, mortis potius quam sanitatis indicium, illam in arena sepulturam conjiciebat; et tamen quia utrumque, mortem scilicet et sanitatem, etsi non similiter, propter languorem, desiderabat, præceptum concite faciebat, vitæ cum dolore habitæ præponens utrumque, mortem scilicet sine dolore, et vitam absque languore. Egressus ergo a templo, et arena, ut jussus fuerat, obrutus, et sanitatem percepit, et speratam mortem evasit. Cum enim arena sepeliretur, habebat etiam consepeliendum sibi languorem; ex hac autem post sepulturam resurgens, non habebat consurgentem secum infirmitatem; sed sic arena dissipata surgebat, sicuti quando ex matrice sine passione processit. Et Menas quidem tali modo sanitatem percepit, et gratifica extensa [*ex Gr.*] laude, gaudens pariter et exsultans ad Lyciam pervenit. Porro nos, iterum sanctos laudantes, alterius eorum offeramus miraculi opus.

LXVII. *De Georgio qui a spiritu agitatus semetipsum occidit.*

Alium nobis Cyprus ad narrationem Georgium protulit, et hunc copulare duobus præcedentibus exhortatur, ut in mirabili sanctorum opere, tertio prolato, hunc potioris occasionem superbiæ faciat. Unde mirantes et nos ejusdem insulæ honorificentiam, et decentissimam erga martyras pietatem, gloriamque ipsius multimodam, quæ studetur [*ex Gr.*] in his, petitiones adimpleamus:

μενος· καὶ τί τὸ πάθος παραστῆσαι τῷ γράμματι βούλομαι; ἀρκεῖ γὰρ πᾶσιν πρὸς εἴδησιν λεχθὲν αὐτοῦ καὶ μόνον τὸ ὄνομα. Εὐθέως γὰρ οἱ τῆς τούτου προσηγορίας ἀκούσαντες, τῆς ὀδύνης ἐντυποῦνται τῇ διανοίᾳ τὸ μέγεθος· ἀλλ' ἕως μὲν ἐν ἀρχαῖς ἦν ὁ Μηνᾶς τοῦ νοσήματος, καὶ θεραπείας ἐφρόντιζε, καὶ τοὺς ἰατροὺς μετεπέμπετο, καὶ ποιεῖν αὐτῶν τὰς κελεύσεις ἐσπούδαζεν· ἐπειδὴ δὲ τῷ πάθει προέκοπτε, καὶ ἰατρὸς οὐδεὶς προσκαλούμενος ἤρχετο, εἰδὼς τὸ τοῦ πάθους ἀνίατον, θανάτου τυγχάνειν ἐγλίχετο, ἵνα καὶ οὕτως ἐκφύγῃ τὸ νόσημα. Ἀλλ' ὡς καὶ τούτου ποθῶν οὐκ ἐτύγχανεν, ἐπὶ Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἄγεται, δυοῖν θατέρου ἕνεκεν, ἢ ὅτι τοῦτον ἐλεήσαντες οἱ ἅγιοι θεραπεύσουσιν, ἢ ὅτι σπλαγχνισθέντες ἐπ' αὐτῷ περὶ τοῦ θανάτου πρεσβεύουσιν· ὅθεν ἑνὸς τῶν δύο τετύχηκεν, ὑγείας, φημί, καὶ τῆς ῥώσεως· καὶ τὴν νόσον διέφυγεν, ἣν ἐκφυγεῖν θανάτου χωρὶς οὐκ ἐνόμιζε.

Λέξωμεν δὲ καὶ τὴν ἴασιν· ἀστεία γὰρ αὕτη, καὶ μαρτυρικῆς γέμουσα χάριτος ὁμοῦ καὶ δυνάμεως. Φανέντες γὰρ κοιμωμένῳ τῷ πάσχοντι, καὶ ἰδόντες ἀκριβῶς αὐτοῦ τὰ ἐγκάρδια, καὶ ὡς ποτὲ μὲν ῥᾳθυμῶν ἐπεκαλεῖτο τὸν θάνατον, καὶ γῆν ἤθελεν ὑπο-δύεσθαι, ποτὲ δὲ αὖ περὶ τῆς ὑγείας ἐπρέσβευε, καὶ ζῆν εἰ ῥωσθείη προσηύχετο, ἀμφότερα τρόπον τινὰ ποιεῖν ἐπιτάττουσι· καὶ τὴν ῥῶσιν ὀρέγοντες, καὶ τῇ γῇ διδόντες ἐνθάπτεσθαι. Εἰ θέλῃς γάρ, φησίν, ἀπαλλαγῆς τυχεῖν τοῦ νοσήματος, τοῦ τεμένους αἰρόμενος ἔξιθι, καὶ σεαυτὸν ἔνθαπτε ψάμμῳ τῇ γειτονι. Ὁ δὲ στραφεὶς μετὰ τὸν κάλλιστον ὄνειρον, θανάτου μᾶλλον ἢ ῥώσεως σύμβολον τὴν ἐν ψάμμῳ ταφὴν ὑπ-ελάμβανεν· ὅμως ἐπειδήπερ ἑκατέρων καὶ θανάτου καὶ ῥώσεως, καὶ μὴ ὁμοίως διὰ τὴν νόσον ὠρέγετο, συντόμως ἐποίει τὸ θέσπισμα, τῆς ἐπωδύνου ζωῆς ἐν προτιμήσει φέρων ἑκάτερα, καὶ τὸν ἀνώδυνον θάνατον, καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἄνευ νοσήματος. Ἐξελθὼν οὖν τὸ τέμενος, καὶ ψάμμῳ χωσθεὶς ὡς κεκέλευστο, καὶ τῆς ῥώσεως ἔτυχεν, καὶ τὸν ἐλπιζόμενον ἔφυγε κίνδυνον. Τῇ γὰρ ψάμμῳ παντελῶς ἐνθαπτόμενος, εἶχε συνθαπτόμενον αὐτῷ καὶ τὸ νόσημα· ταύτης δὲ μετὰ τὴν ταφὴν ἀνιστάμενος, οὐκ εἶχε συνεγειρόμενον αὐτῷ τὸ ἀῤῥώστημα· ἀλλ' οὕτω τὴν ψάμμον διασκεδάσαν ἀνίστατο ὡς ἐκ μήτρας ἄνευ πάθους προσήρχετο. Καὶ Μηνᾶς μὲν τρόπῳ τοιῷδε τὴν ῥῶσιν ἀπείληφε, καὶ χαριστήριον αἶνον ἀνατείνας τοῖς μάρτυσι χαίρων ὁμοῦ καὶ σκιρτῶν τὴν Λυκίαν κατείληφε· ἡμεῖς δὲ πάλιν τοὺς ἁγίους αἰνέσαντες, ἄλλην αὐτῶν θαυματουργίαν προσοίσωμεν.

ΞΖ'. *Περὶ Γεωργίου τοῦ πνευματιῶντος καὶ ἑαυτὸν σφάξαντος.*

Ἄλλον ἡμῖν ἡ Κύπρος Γεώργιον πρὸς διήγησιν ἤγαγεν, καὶ τοῦτον τοῖς προλαβοῦσι δύο συνάπτειν προτρέπεται, ἵν' ἐν τῇ τῶν ἁγίων θαυματογραφίᾳ τρίτον ἐνέγκασα, τοῦτο μείζονος ἀφορμὴν ἀγερωχίας ποιήσαιτο. Ὅθεν θαυμάσαντες αὐτῆς καὶ ἡμεῖς τὸ φιλότιμον, καὶ τὴν εἰς τοὺς μάρτυρας εὐπρεπεστάτην εὐσέβειαν, καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις αὐτῇ σπουδαζόμενον πολύτροπον καύχημα, τὰς αἰτήσεις πληρώσωμεν.

Digitized by Google

Κεχαρισμέναι γὰρ αὗται καὶ ἡμῖν καθεστήκασιν, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν τοῖς ἁγίοις πραχθεῖσιν δύναμιν λέξωμεν, ὑπερβολὴν θαύματος ἔχουσαν, καὶ τὴν χάριν αὐτῶν δι' ἑαυτῆς εἰκονίζουσαν.

A hæc quippe nobis etiam grata consistunt, et virtutem quæ in eo a sanctis gesta est edicamus; habet enim eminentiam miraculi, per se ipsam gratiam eorum imaginans.

Κύπριος ἦν ὁ Γεώργιος, καὶ δαιμόνιον ἔσχε ἐπὶ κακίᾳ πολλῇ γνωριζόμενον· δαιμόνων γὰρ πολλῶν ὑπῆρχε πολὺ πονηρότατον, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δρώμενα κακὰ μόνον αὐτὸ ποιεῖν ἠγωνίζετο· καὶ μεγάλην ἤτταν τὸ δεινὸν ὑπελάμβανεν, εἰ φανῇ μικρὸν τῶν ἄλλων ἁπάντων πραότερον· οὕτω δὲ χαλεπὸν καὶ μισάνθρωπον, χαλεπώτερον ἢπερ ἄλλοιδιετίθη τὸν ἄνθρωπον, ἐπιπίπτον ἀεὶ καὶ συντρίβον τὸν ἄθλιον, καὶ αὐτοῦ τὰ πολλὰ μανικώτερον αὐτὸν ἐργαζόμενον. Τούτου ποθῶν τὴν φυγὴν ὁ Γεώργιος, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἔρχεται, καὶ τὸν νεὼν τῶν ἁγίων κατέλαβε, καὶ τοῦτον κατῴκησε μετὰ τῶν ἄλλων ἀσθενῶν διατώμενος. Ἀλλ' ὁ δαίμων ἐκεῖνος ὁ ἄγριος μαρτυρικαῖς χερσὶ μαστιζόμενος, καὶ μὴ φέρων ἔτι τὴν ἐνθάδε Γεωργίου κατοίκησιν, μήτε χωρίζεσθαι τούτου πρὸς αὐτῶν προσταττόμενος, τοιοῦτόν τι μηχανᾶται παγκάκιστον, καὶ τῆς αὐτοῦ πονηρίας ἐπάξιον, φυγὴν ἑαυτῷ τῆς τῶν ἁγίων μνηστευόμενος μάστιγος.

Cyprius erat Georgius et dæmonem habebat in multa malitia cognitum; multis enim erat dæmonibus nequior, et mala quæ a multis gerebantur, solus ipse facere decertabat; et magnam superationem sui acer ille putabat, si apparuisset saltem in modico universis aliis mitior. Cum autem taliter sævus esset, et hominis osor, sævius quam alii tractabat hominem, immersus semper in eum, et conterens miserum et sese sæviorem in plurimis operans. Hujus desiderans fugam Georgius Alexandriam venit, et ad basilicam sanctorum accessit, et in hac habitavit cum aliis moratus infirmis. Sed ferus ille dæmon, qui a martyricis manibus flagellabatur, non ferens ultra istic habitare Georgium, neque separari ab eo, ut ab illis præcipiebatur, pessimum quid machinatur, et sua ipsius condignum nequitia, fugam sibi a sanctorum flagello promittens.

B

Νυκτικόρακα τὸ καλούμενον ὄρνεον ἐμφωλεῦσαι τῇ στέγῃ πεποίηκεν, καὶ τῶν τόπων ἄνω καθεύδειν τε καὶ καθέζεσθαι, ἐν οἷς ἦν καὶ Γεωργίου τὰ στρώματα· ὅθεν ὁ νυκτικόραξ καθήμενος, ἐπ' αὐτὸν ἠκόντιζεν ἑαυτοῦ τὸ ἀφόδευμα, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν στρῶσιν ἠφάνιζεν. Μαθόντες οἱ τῷ νεῷ διακονούμενοι, εἰς τόπον ἕτερον τὸν ἀσθενοῦντα μετήνεγκαν, τῆς ἀδικίας αὐτὸν ἐλεήσαντες. Ἀλλὰ πάλιν τὸ ὄρνεον ὡς ἔκ τινος ἀναγκαίου συνθήματος, ταῖς ἐκείνου στρωμναῖς συνμετήρχετο, καὶ ὡς τούτων τὴν φυλακὴν προσδεξάμενος, καὶ ταύτας ἐᾷν οὐ δυνάμενος, ἐπάνω πάλιν ἀφώδευε, καὶ σὺν αὐταῖς συχνοῖς τὸν Γεώργιον ἐῤῥύπου τοῖς ἀφοδεύμασιν. Αὖθις δὲ τοῦτον οἱ θυρωροὶ κατοικτείραντες, εἰς τόπον αὖθις ἄλλον μετέθηκαν· τοῦτο δὲ πεποίηκε καὶ τὸ ὄρνεον, καὶ τῆς μεταθέσως οὐκ ἠμέλησεν· οὐκ οἴκοθεν τοῦτο ποιούμενον (ἔστι γὰρ ἀδιανόητον), ἀλλὰ δαίμονος αὐτῷ συνελαύνοντος. Ὡς δὲ πάλιν, μᾶλλον δὲ πολλάκις, οἱ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τεμένους ποιούμενοι, τὸν ἀῤῥωστοῦντα μετέφερον (δεκάκις γὰρ τοῦτο πεπράχασι), καὶ τὸ ὄρνεον ἀκολοθοῦν οὐκ ἐπαύετο, τέλος ἐπαύσαντο, ἐνέργειαν εἶναι δαίμονος τὴν τούτου συνδρομὴν λογισάμενοι.

Avem, quæ vocatur nycticorax, cubare fecit in tecto, et in locis superioribus dormire atque sedere, in quibus erant stramenta Georgii; unde nycticorax sedens stercus suum jaculabatur super eum, et totum ejus sordidum reddebat stramentum. Quo comperto, templi ministri in alium locum transtulerunt infirmum, super injuriam ipsius ad misericordiam devoluti. Sed iterum avis, quasi ex quodam necessario pacto, cum illius comitabatur stramentis; et quasi horum custodiam suscepisset, et hæc dimittere minime valuisset, desuper iterum cacabat, et cum eis etiam Georgium sordidum stercoribus reddebat. Rursus autem hunc ostiarii miserti in alio loco posuerunt; hoc autem fecit et avis, et translationis curam non habuit, non sponte hoc faciens, est enim intellectu carens, sed se dæmone impellente. Cumque iterum, imo sæpe, hi qui administrationem templi faciebant, transtulissent infirmum (decies enim hoc egerunt), et avis subsequi non cessasset, postremo quieverunt, operationem esse dæmonis, hujus deprehendentes concursum.

C

Θυμωθεὶς οὖν ἐκ τούτου Γεώργιος, καὶ μάχαιραν εὑρὼν ἐκ διαβολικοῦ δηλονότι συντάγματος, ταύτην ἁρπάσας ὁ δείλαιος κατὰ τοῦ φάρυγγος ἤνεγκε, καὶ μεγάλην αὐτῷ τὴν σφαγὴν ἐνειργάσατο· κεντήσας γὰρ πρῶτον τὸν λάρυγγα, πάλιν ἔνθα καὶ ἔνθα τὸ ξίφος ἐκίνησεν, ὡς οὐκ ἀρκούσης τῆς προτέρας πληγῆς εἰς ἀναίρεσιν, εἰ μὴ καὶ τὸ ξίφος μετὰ τὴν τρῶσιν καὶ κίνησιν καὶ τὴν πληγὴν ποιήσαιτο μείζονα. Ἦν πάνυ διὰ βάθους λαβὼν ὁ τρισάθλιος, πεσὼν εἰς γῆν ἐκυλίετο, καὶ ἔσκαιρεν ὡς οἱ σφαττόμενοι σκαίρουσιν, τὴν ψυχὴν ἀπολλύειν οἰόμενος, καὶ τοῖς παροῦσιν θνήσκειν εὐθὺς νομιζόμενος. Ὅπερ οἱ πυλωροὶ θεασάμενοι, καὶ οἱ τὴν λειτουργίαν τῶν ἁγίων ποιούμενοι, εἰς δέος οὐκ ὀλίγον ἐνέπεσαν, οἰκεῖον ἔγκλημα

D

In furorem ergo ex hoc versus Georgius, machæra ex diabolica profecto operatione reperta, hanc infelix abreptam intulit contra guttur, et magnam sibi plagam operatus est; puncto enim primitus gutture, iterum hinc et inde gladium movit, quasi ad interemptionem prior plaga minime sufficisset, nisi et gladium post ictum movisset, et plagam majorem fecisset. Quam cum valde profundam miserrimus accepisset, cadens in terram volutabatur, et palpitabat sicut hi palpitant qui occiduntur, animam dimittere opinatus, et a præsentibus mori putatus. Quod ostiarii videntes, dum officium celebrarent sanctorum, in pavorem non modicum corruerunt, proprium id crimen et cul-

Digitized by Google

pam ponentes, non observando eum ab hujuscemodi perpetratione, qui a maligno dæmonio vexabatur; et timentes ne forte ex hoc sibi periculum fieret, per vicinas villas discurrebant medicos advocantes, si forte possent assuendo gutturis letali vulnere copulato salvum facere hominem moribundum, et se cum ipso periclitantes. Unum autem et solum apud Heraclion inventum, et multis precibus persuasum ad martyrium deduxerunt. Qui cum plagam vidisset fore mortiferam, recessit rem nullam aggressus, sed timore magno detentus, et miratus quomodo nondum mortuus esset Georgius, qui hanc sibimet intulerat plagam; præsertim cum flatus per eam redderetur, et rursus per eam inspiratione ingrederetur, similiter et alimenta et potus inde facerent exitum.

At vero martyres, noctu venientes, dispensatori dormienti medicinam disponebant: vinum erat hæc et oleum, per quam et Dominus eum qui latrones inciderat salvum fecit, vinum ejus ulceribus infundens et oleum; per quam et Salvatoris æmulatores Georgium eruunt, taliter facere Christodoro præcipientes. Kaloetem quemdam ostiarium comprehendentes flagellabant, flagellum ex fune magnum operati; ipse enim erat qui mediculum in templum suum adduxerat; et hæc flagellantes dicebant: Nescis quia mundi totius medicamentum domus nostra consistit? nescis quia Christus nos medicos donavit fidelibus? qua ergo pro causa medicum alium, dum ipse medicamine nostro egeat, ad domum nostram duxisti? Et hunc bene tortum dimiserunt, ne ulterius hoc faceret minantes. Dixissent autem hoc audientes quod competenter eum flagellaverint, si super eo factam a sanctis operationem didicissent. Periclitantem quippe illum de pneumone, et in inferni portis jugiter commorantem, et nullam a medicis spem salutis invenientem, aloen solam martyres dantes sanarunt; et non solum hujus rei causa flagellaverunt tanquam immemorem, sed et quia tot intuens curationem adeptos, sanctorumque fortissima ope fruentes, quasi fuerint illi ad salutem et creptionem infirmi, medicum ducere nisus est alium. Taliter ergo Georgius et insaniam dæmonis, et suum ipsius occidendi conatum effugit. Porro nos et super hoc quoque sanctos laudantes, aliud magnitudinis eorum prodigium conscribamus.

A καὶ μέμψιν τιθέμενοι, τὸ μὴ φυλάξαι τοιαύτης αὐτοὺς ἐγχειρήσεως τὸν ὑπὸ πονηροῦ δαίμονος ἐνεργούμενον· καὶ φοβούμενοι μήπως αὐτοῖς γένηται κίνδυνος, εἰς τὰς γείτονας κώμας διέτρεχον, ἰατροὺς προσκαλούμενοι, εἴ πως δυνηθείη, ῥαφαῖς τὸ τραῦμα συνάψαντες, σῶσαι, μήπω θανόντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ αὐτοὺς σὺν αὐτῷ κινδυνεύοντας. Ἑνὸς δὲ μόνου κατὰ τὸ Ἡράκλειον εὑπορήσαντος, καὶ πολλαῖς αὐτὸν παρακλήσεσι πείσαντες, εἰς τὸ μαρτύριον ἤγαγον· ὃς τὴν πληγὴν θεασάμενος θανατηφόρον τυγχάνουσαν, ἀνεχώρησεν οὐκ ἐγχειρήσας τῷ πράγματι, φόβῳ μεγάλῳ κρατούμενος καὶ τεθηπὼς, πῶς οὔπω τέθνηκεν ὁ Γεώργιος ὁ ταύτην ἐπ' αὐτῷ [πληγὴν] παρασχόμενος· ἥ τε γὰρ πνοὴ δι' αὐτῆς ἀνεδίδοτο, καὶ πάλιν ἡ εἰσπνοὴ δι' αὐτῆς ὑπεισήρχετο· ὁμοίως τά τε βρώ- B ματα ἐκεῖθεν ἐποιοῦντο τὴν ἔξοδον.

Οἱ δὲ μάρτυρες νυκτὸς ἀφικόμενοι, τῷ μὲν οἰκονόμῳ καθεύδοντι τὴν ἰατρείαν ἐπέτταττον (οἶνος ἦν αὕτη καὶ ἔλαιον δι' ἧς ὁ Κύριος τὸν εἰς λῃστὰς ἐμπεσόντα διέσωσεν, οἶνον αὐτοῦ τοῖς τραύμασιν ἐπιχέων καὶ ἔλαιον)· δι' ἧς καὶ τοῦ Σωτῆρος οἱ μιμηταὶ Γεώργιον ῥύονται, οὕτω ποιεῖν Χριστοδώρῳ θεσπίσαντες. Καλοέτην δέ τινα θυρωρὸν κατεσχηκότες ἐμάστιζον, φραγέλλιον ἐκ σχοινίου μακρὸν ἐργασάμενοι· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ τὸν ἰατρίσκον ἐκεῖνον ἐνέγκας αὐτῶν εἰς τὸ τέμενος· καὶ ταῦτα μαστίζοντες ἔλεγον· Οὐκ οἶδας ὅτι τοῦ κόσμου παντὸς ἰατρεῖον ἡμῶν ὁ οἶκος καθέστηκεν; οὐκ οἶδας ὅτι Χριστὸς ἡμᾶς ἰατροὺς τοῖς πιστοῖς ἐχαρίσατο; οὐκ οἶδας ὅτι σε πυλῶν θανάτου ἡμεῖς ἀφηρπάσαμεν; Τίνος οὖν ἕνεκεν ἰατρὸν ἡμῖν C ἕτερον ἰατρείας ἡμετέρας δεόμενον εἰς ἡμέτερον οἶκον ἐκόμισας; Καὶ καλῶς αὐτὸν βασανίσαντες εἴασαν, μηκέτι τι τοιοῦτο ποιεῖν ἀπειλήσαντες. Εἴποιεν δ' ἂν οἱ ἀκούοντες, ὡς εἰκότως αὐτὸν ἐμαστίγωσαν, εἰ τὴν ἐπ' αὐτῷ γινομένην τοῖς ἁγίοις ἐνέργειαν μάθοιεν. Κινδυνεύοντα γὰρ αὐτὸν ἐκ τοῦ πνεύμονος, καὶ ἐν ᾅδου πύλαις συνεχῶς αὐλιζόμενον, καὶ μηδεμίαν ἐξ ἰατρῶν ἐλπίδα σωτηρίας εὑρίσκοντα, ἀλόην μόνην οἱ μάρτυρες πιεῖν δεδωκότες ἰάσαντο. Καὶ οὐ ταύτης ἕνεκα μόνον ἐμάστιξαν ὡς ἀμνήμονα, ἀλλ' ὅτι καὶ τοσούτους ὁρῶν θεραπείας τυγχάνοντας, καὶ τῆς τῶν ἁγίων πανσθενοῦς ἀρωγῆς ἀπολαύοντας, ὡς ἀσθενούντων αὐτῶν πρὸς σωτηρίαν καὶ λύτρωσιν, ἰατρὸν ἀγαγεῖν ἐπεχείρησεν ἕτερον. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Γεώργιος D καὶ τὴν μανίαν τοῦ δαίμονος, καὶ τὴν ἑαυτοῦ μιαιφόνον ἐγχείρησιν ἔφυγεν. Ἡμεῖς δὲ, καὶ ἐπὶ τοῦτο τοὺς ἁγίους ὑμνήσαντες, ἄλλο τεράστιον τῆς αὐτῶν μεγαλουργίας συγγράψωμεν.

LXVIII. *De Joannia quæ a maleficio torsiones patiebatur.*

Multos pulchritudo perdidit, et species corporis exterminavit, sævam invidiam incidentes, et sumptus acris livoris effecti; invidiam quippe sustinent semper ea quæ bona quæque meliora sunt, et invidis oculis destruuntur. Hoc autem et bi qui tam animabus quam corporibus sunt bonis, sæpissime patiuntur, nisi Deum habeant speciositatis suæ salvatorem, custodem et protectorem. Si enim adamantem durum, qui lapidibus nobili-

ΞΗ'. *Περὶ Ἰωαννίας τῆς ἐκ περιεργείας στροφουμένης.*

Πολλοὺς τὸ κάλλος ἀπώλεσεν, καὶ ἡ ὥρα τοῦ σώματος ἐλυμήνατο, φθόνῳ χαλεπῷ περιπέσαντας, καὶ γεγονότας βασκανίας δεινῆς παρανάλωμα· φθονεῖται γὰρ ἀεὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κρείττονα, καὶ φθονερῶν ὄμμασι καταλύεται. Τοῦτο δὲ καὶ οἱ καλοὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα πάσχουσιν, εἰ μὴ ἔχοιεν Θεὸν τῆς αὐτῶν ὡραιότητος σωτῆρα καὶ προστάτην καὶ φύλακα. Εἰ γὰρ ἀδάμαντα τὸν στερέμνιον, τὸν λίθων ἐπαινουμένων τιμιώτερον, τὸν χαλκῷ καὶ σιδήρῳ λεγόμενον

Digitized by Google

ἄθραυστον, ὀφθαλμοὶ βασκάνων ἐκτήκουσι, τί ἂν ἀνθρώπειον σῶμα μὴ πάθοιεν βασκάνοις εἰς ἔργον προκείμενον; οἵτινες ὅτε καὶ βολαῖς ὀμμάτων μὴ φθίνουσι τὸ φθονούμενον, ἄλλοις αὐτὸ φθείρειν ὀργάνοις σπουδάζουσιν· ὃ καὶ Ἰωαννία μικροῦ δεῖν ὑπέμεινεν, εἰ μὴ Χριστὸν καὶ τοὺς μάρτυρας τῆς οἰκείας ζωῆς εὗρατο φύλακας· λέξωμεν δὲ καὶ τὸν φθόνον τῷ γράμματι, καὶ τῆς ἐκ τοῦ φθόνου βλάβης τὴν ἴασιν.

Ἱερᾶς πόλεως τῆς ἐν Συρίᾳ τὸ γύναιον ὥρμητο, ἣ καὶ εὐπρέπειαν ἐκέκτητο σώματος, καὶ γονέων εἶχεν εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον τὸν ἐπαύξοντα τὰ ἀμφότερα· εἰς τὴν τῆς Παλαιστίνης δὲ Καισάρειαν γήμασα, οὐ διὰ γένος καὶ χρήματα, ἀλλὰ δι' εὐμορφίαν μετήρχετο σώματος. Ἐν ἱερᾷ πόλει γὰρ ὁ δισκούρσωρ Θεόδωρος, ὁ Καισαρείας χρηματίσας ἀνθύπατος, Καισαρείας τῆς ποτὲ Πυργοστράτωνος καλουμένης ὁρμώμενος, ταύτης διὰ κάλλος καὶ μόνον συνήπτετο. Ἐλθούσης δὲ σὺν αὐτῷ εἰς Καισάρειαν, αἱ τοῦ γήμαντος ἀδελφαὶ διὰ ζῆλον ἐφθόνησαν, ἑαυτῶν κρείττονα ταύτην θεώμεναι· καὶ φθονήσασαι, τὴν Ἰωαννίαν φαρμάσσουσιν, θανατηφόρον αὐτῇ φάρμακον ἐμβαλοῦσαι τῇ κύλικι, καὶ πιεῖν ἀγνοούσῃ προσενεγκάμεναι. Ἡ δὲ τὸ μὲν φάρμακον ἔπιεν, τὸν δὲ παραυτίκα θάνατον ἔφυγε, Θεοῦ τοῦτον διαδρᾶναι κελεύσαντος· ἐν γαστρὶ δὲ τὸ φάρμακον ἔχουσα, στρόφους ἀνενδότους ὑπέμενεν, ὡς δφεων αὐτῆς κατεσθιόντων τὰ ἔντερα. Ἐντεῦθεν ἀφόρητα πάσχουσα, καὶ τὸν ἰατρὸν οὐχ εὑρίσκουσα, εἰ καὶ μυρίοι ταύτης ἰατροὶ πρὸς ἐπίσκεψιν ἤρχοντο, οὔτε συνήθους τροφῆς μετελάμβανεν, οὔτε πομάτων ἠνείχετο, οὐχ ὕπνων ἡδέως ἀπήλαυεν, οὐ βαδίζειν ὀρθίως ἢ καθέζεσθαι συνήθως ἠδύνατο, ἀλλὰ κάτω νεύουσα, καὶ τὴν ἑαυτῆς κοιλίαν ταῖς ἀγκάλαις κατέχουσα, καὶ ταῖς ἀλγηδόσιν οἰμώζουσα πάσας τὰς ὥρας διήνυεν.

Καὶ οὕτω κατὰ βραχὺ καταῤῥέουσα τέθνηκεν, εἰ μή τινες αὐτὴν ἐλεήσαντες, τὰς Κύρου καὶ Ἰωάννου δυνάμεις ἀπήγγελλον, καὶ τὰ πρὸς αὐτῶν γινόμενα τέρατα. Ἡ δὲ τούτων ἀκούσασα, καὶ τοῖς ἀγγελθεῖσιν πιστεύσασα, τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν κατέλαβεν, καὶ τῷ τῶν μαρτύρων νεῷ προσεπέλασε, καὶ περὶ τῆς ῥώσεως αὐτοὺς ἐλιτάνευεν. Οἱ δὲ Θεοῦ φιλανθρωπίαν μιμούμενοι, δεινῶς αὐτὴν ἀπολλυμένην ἠλέησαν· καὶ κοιμωμένην φανέντες ἠλέησαν τοῖς ὁράμασιν τοῦ πάθους αὐτῇ τὴν θεραπείαν ὀρέξαντες· φακὸς ἦν αὕτη τὸ δσπρεον ἐψώμενον καὶ τρωγόμεναν, καὶ πάλιν ἐν λουτρῷ τῇ πασχούσῃ γαστρὶ προσπλασσόμενον. Ἡ δὲ τὸ κελευσθὲν θᾶττον μετὰ τὸν ὄνειρον ἔπραξεν· καὶ τοῦτον ἡ γαστὴρ ἔσωθέν τε δεξαμένη καὶ ἔξωθεν, ἅπαν εὐθὺς τὸ προποθὲν δηλητήριον ἔμησεν, ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτὸ τὴν ἑαυτῆς ἀναβράσασα· καὶ τούτου γεγονότος, μικρὸν αἱ ἀλγηδόνες ἐπαύσαντο. Ἐπιφανέντες δὲ πάλιν οἱ ἅγιοι τελείαν αὐτῇ τὴν ὑγείαν χαρίζονται, πάστελλον αὐτὴν ἐσθίειν ὀρέξαντες (εἶδος τοῦτο πλακοῦντος καθέστηκεν), καὶ ψαλμόν τινα δόντες τῶν εἰς αὐτοὺς λεγομένων γεγραμμένον ὡσεὶ εἰς πιττάκιον, καὶ λέγειν αὐτὸν συν-

bus est honorabilior, quia ære ac ferro dicitur non quassari, oculi tabefaciunt invidorum, quid putas humanum corpus non patiatur, invidis in opus propositum [ex Gr.]? qui quando et jaculis oculorum non corruperint quod invidentiam patitur, aliis id corrumpere instrumentis accelerant; quod et Joannia pene sustinuisset, nisi Christum et martyres custodes vitæ propriæ invenisset. Dicamus autem hoc scripto invidiam, et sanitatem læsionis ex invidia factæ.

Hierapoleos, quæ in Syria est, mulier fnerat oriunda, quæ et decorem corporis possidebat, et parentum nobilitatem habebat, et divitias quæ utrumque incrementum magnificabant. In Palæstinæ vero Cæsarea, non propter genus atque pecunias, sed ob pulchritudinem corporis passa est persecutionem. In Hierapoli enim discursor Theodorus proconsul effectus, qui Cæsareæ, quæ quondam Turris Stratonis vocabatur, fuerat oriundus, huic ob pulchritudinem tantummodo copulatus est. Cum autem venisset cum eo Cæsaream, mariti sorores propter zelum æmulatæ sunt; sed hanc meliorem videntes, Joanniam maleficiis aggrediuntur, et pestiferum pharmacum in calice ignoranti ei ad bibendum propinaverunt. At illa venenum quidem bibit, sed mortem statim evasit, Deo hanc evadere præcipiente. In ventre quippe venenum habens, tortiones incessabiles sustinebat tanquam si serpentes ejus interiora comederent. Hinc intolerabilia patiens, et medicum non invoniens, licet mille ad hujus visitationem venirent, neque consuetam escam percipiebat, neque potus sustinebat, neque suaviter somno potiebatur, neque ambulare recte seu sedere solito poterat; sed deorsum inclinata, et ventrem suum brachiis amplexata, et præ doloribus ingemiscens, omnes transigebat horas.

Et ita paulatim defluens mortua esset, nisi quidam ejus miserti illi narrarent quæ a Cyro et Joanne gerebantur prodigia. Quibus auditis, et his quæ sibi relata sunt creditis, Alexandri venit ad urbem, et in martyrum templo morata, eos pro sanitate deprecabatur. Qui divinam clementiam imitantes, ejus cum male periret miserti sunt; et cum dormiret apparentes in somnis, passionis curationem præceperunt. Lentis leguminis erat hæc decoctio et comestio, et iterum factum ex hoc in balneo ventris emplastrum. At illa quod jussum est mox post somnium gessit, et hoc ab intus et a foris venter accepto, totum venenum quod biberat antea confestim evomuit, quod in ejus superficiem sparsim efferbuit; et hoc facto, dolores modicum quieverunt. Illucescentes autem iterum sancti perfectam ei conferunt sanitatem, pastillum porrigentes ad manducandum, quod species est placentæ, et psalmum quemdam ex his qui in martyres illos dicebantur quasi scriptum in pittacio tribuentes, et hunc dicere continuatim præcipientes. At illa cum pastillum manducasset, et

Digitized by Google

perfectam sanitatem percepisset, hymnumque cecinisset, sanctis hunc se semper melodice canere repromittens, ad Palæstinam profecta est et Cæsaream. Porro nos etiam nunc certatores hymnorum præconiis frequentantes, ad aliam ipsorum properemus laudabilem modis omnibus actionem.

LXIX. *De Joanne cæco Romano.*

Usquequo calamum vexamus, et dexteram ad scribendum minamus, et vocem ad clamandum excitamus? Fatigatus est enim calamus, et manus currere ultra non valet, sed et vox una cum his infirmata est, ab assiduitate cessans et desinens, quanquam sapiente Salomone scribente didicerimus, quod « funiculus triplex difficile rumpatur [38]. » Hæc autem cum tria essent, et unum haberent consilium, et sententiæ unius exsisterent, intentioneque una statuerent Cyri et Joannis prædicanda miracula, et diruptionem sustinuerunt et labori immissa sunt, et fatigium inciderunt [ita cod.], et superationem induerunt, prius quam prædicarent quid sanctis condignum, vel admiratione dignorum prodigiorum brevissimam portiunculam; clamare autem soluminodo valent infirmitatis propriæ magnitudinem; unde et cum præsens vix prædicent, in prodigio quod est post hoc cessabunt, multum sanctos petentia veniam sibi cum oblivione donari petulantis ausus et maximi.

Nunc autem, his interim omissis quæ circa Joannem gesta sunt, prout possumus, edicamus, et audientibus cognita faciamus. Romanus enim erat, non civitatis oriundus Romanis sub tributo redactæ, sed ipsam Romam, quæ prima in eis imperat, urbem et patriam possidens. Etenim et Roma propriæ veraciter desideravit etiam hoc addi claritati; videlicet, Cyri Joannisque miraculis, tanquam quibusdam sacratioribus venustari, clariora hæc coronis et sceptris et purpura sciens. Nam cum hæc ex terra genesim habeant, in terram iterum dissolvuntur; charismata vero martyrum desursum et e cœlo descendentia, cum divina virtute sint edita, resolutionem in terram nequaquam admittunt. Romæ itaque non invideamus desiderio, si terrenorum claritatem habens, cœlestium quoque gloriam appetit. Sed Joanne, qui ex hac fuerat, in medium advocato, per hunc desiderium ejus adimpleamus.

Hic oculorum primitus detinetur infirmitate, propter quam medicis tribulatio facta est, deponere infirmitatem desiderans, et recipere quæ ante hanc fuerat sanitatem, quod omnis est infirmantis indicium. Sed hoc adipisci non valet, licet multa medicis tribuisset; semper enim persequens meliorem, pejorem faciebat languorem; et dum eum qui in istis erat conspicuus amplecteretur, ipse sine visu paulatim effectus est; usquequo spectabiles et illustres adiens, obscurus et obtene-

[38] Eccle. IV, 12.

ἐχῶς ἐπιτρέψαντες. Ἡ δὲ φαγοῦσα τὸν πάστελλον, καὶ τελείας τυχοῦσα τῆς ῥώσεως, καὶ τὸν ὕμνον ὑμνήσασα, καὶ τοῦτον ἀεὶ μελῳδεῖν ὑποσχομένη τοῖς μάρτυσιν, ἐπὶ Παλαιστίνην καὶ Καισάρειαν ὥδευσεν. Ἡμεῖς δὲ καὶ νῦν τοὺς ἀθλοφόρους ὑμνήσαντες, ἐφ' ἑτέραν αὐτῶν πανύμνητον πρᾶξιν ὁρμήσωμεν.

ΞΘ'. *Περὶ Ἰωάννου τοῦ τυφλοῦ.*

Μέχρι τίνος τὸν κάλαμον σκύλλωμεν, καὶ τὴν δεξιὰν πρὸς τὸ γράφειν ἐλαύνωμεν, καὶ τὴν φωνὴν πρὸς τὸ βοᾷν διεγείρωμεν; Κέκμηκεν γὰρ ὁ κάλαμος, καὶ ἡ χεὶρ ἔτι τρέχειν οὐ δύναται, καὶ ἡ φωνὴ σὺν τούτοις ἠσθένησεν, τῆς συντονίας παυσαμένη καὶ λήξασα· καίτοι τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος γεγραφότος μανθάνομεν, ὡς « Τὸ σπαρτίον τὸ ἔντριτον, οὐ ταχέως διαῤῥαγήσεται. » Ταῦτα δὲ καὶ τρία τυγχάνοντα, καὶ ἓν ἔχοντα βούλημα, καὶ μιᾶς γνώμης ὑπάρχοντα, καὶ σκοπὸν ἕνα στησάμενα, Κύρου καὶ Ἰωάννου κηρύξειν τὰ θαύματα, καὶ ῥῆξιν ὑπέμειναν, καὶ κόπῳ βέβληνται, καὶ καμάτῳ πεπτώκασιν, καὶ τὴν ἧτταν ἐνδέδυνται, πρὶν ἢ κηρύξαι τι τῶν ἁγίων ἐπάξιον, ἢ τῶν ἀξιαγάστων αὐτῶν τεράτων βραχύ πώς τι μόριον· βοᾷν δὲ καὶ μόνον ἰσχύουσι, τῆς οἰκείας ἀσθενείας τὸ μέγεθος· ὅθεν καὶ τὸ παρὸν θαῦμα βιαίως κηρύξαντα, ἐν τῷ μετὰ τοῦτο τέρατι παύσονται, πολλὰ τοὺς ἁγίους αἰτήσαντα, συγγνώμην αὐτοῖς σὺν ἀμνηστείᾳ δωρήσασθαι προπετοῦς καὶ μείστου τολμήματος.

Νῦν δὲ τέως τούτων ἀφέμενοι, τὰ κατὰ Ἰωάννην πρὸς δύναμιν λέξωμεν, καὶ τοῖς ἀκούουσι ποιησώμεθα γνώριμα. Ῥωμαῖος οὗτος ἐτύγχανεν, οὐ πόλεως ὑποφόρου Ῥωμαίοις ὁρμώμενος, ἀλλὰ Ῥώμην αὐτὴν τὴν πρώτην αὐτῶν βασιλεύσασαν, πατρίδα καὶ πόλιν κτησάμενος· καὶ Ῥώμη γὰρ ἀληθῶς ἐπεθύμησε τῇ οἰκείᾳ καὶ τοῦτο προσθεῖναι λαμπρότητι, τὸ Κύρου καὶ Ἰωάννου τοῖς θαύμασιν ὡς θειοτέροις τισὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι, πολὺ ταῦτα λαμπρότερα στεφάνων καὶ σκήπτρων καὶ πορφυρίδος γιγνώσκουσα. Ταῦτα μὲν γὰρ ἐκ γῆς τὴν γένεσιν ἔχοντα, πάλιν εἰς γῆν ἀναλύεται· τὰ δὲ τῶν μαρτύρων χαρίσματα ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ καταγόμενα, καὶ θείᾳ δυνάμει τικτόμενα, ἀνάλυσιν τὴν εἰς γῆν οὐκ εἰσδέχεται· τῇ Ῥώμῃ γοῦν μὴ φθονήσωμεν τῆς ἐφέσεως, ἣ τῶν γηΐνων τὴν εὔκλειαν ἔχουσα, καὶ τῶν οὐρανίων τῆς δόξης ὀρέγεται· ἀλλ' Ἰωάννην τὸν ἐκ ταύτης εἰς μέσον καλέσαντες, διὰ τούτου τὸν πόθον αὐτῆς ἐκπληρώσωμεν.

Οὗτος ὀφθαλμῶν ἀσθενείᾳ τὸ πρῶτον κατέχεται, δι' ἣν ἰατροῖς ὄχλος ἐγίνετο, ἀποθέσθαι μὲν ποθῶν τὴν ἀσθένειαν, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν πρὸ ταύτης ἀπάθειαν, ὃ παντὸς ἀσθενοῦντος καθέστηκε γνώρισμα. Ἀλλὰ τούτου τυχεῖν οὐ δεδύνηται, πολλὴν ἰατρῶν ἀμοιβὴν ποιησάμενος· ἀεὶ γὰρ διώκων τὸν κρείσσονα, χεῖρον ἐποίει τὸ νόσημα· καὶ τὸν ἐν τούτοις περίβλεπτον ἀσπαζόμενος, ἄβλεπτος αὐτὸς κατ' ὀλίγον ἐγένετο· μέχρις οὗ τοῖς ἐμφανέσι καὶ λαμπροῖς προσιὼν, ἀφανὴς καὶ ἀλαμπὴς διαμπὰξ ἀποδείκνυται· καὶ

Digitized by Google

τάχα οὐκ ἂν οὐδὲ τότε τῶν ἰατρῶν τὰς χεῖρας διέφυγεν, εἰ μὴ κενωθὲν τὸ βαλάντιον, τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἐφανέρωσε τύφλωσιν· σὺν τῷ γὰρ ὀφθαλμιαίῳ φωτὶ καὶ τὸ βαλαντιαῖον φέγγος ἐξέλιπεν· οὗπερ ἀνιάτως νοσήσαντος, καὶ ῥῶσιν λαβεῖν οὐδεμίαν ἰσχύοντος, νοσεῖν καὶ αὐτὸς ἀνιάτως ἐμάνθανεν. Ἕως μὲν γὰρ ἦν ἁδρὸν τὸ βαλάντιον, Θάρσει, πρὸς τῶν ἰατρῶν συχνότερον ἤκουεν, καὶ λύπην μηδαμῶς μηδὲ μέριμναν κέκτησο· θᾶττον γάρ σε καλῶς βλέπειν ἐλπίζομεν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ βαλάντιον τὴν κένωσιν πέπονθεν (συνερρύηκε γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς ὄμμασιν), πάσχει καὶ αὐτὸς σὺν τούτῳ τὴν στέρησιν, ἣν προπεπονθὼς τῶν ὀμμάτων ἐτύγχανεν. Ἄπελθε, πρὸς αὐτῶν ἐπυνθάνετο, μηδείς σε θνητῶν ἀπατήσειεν, λέγων ὡς ὄψει τὸν ἥλιον· αἱ κόραι γάρ σου διέῤῥευσαν, καὶ ἀλλήλοις ἐπάγη τὰ βλέφαρα. Ὅρα μηδείς σου φάγοι τῶν ἰατρῶν τὸ ἀργύριον, μόνοις σε ποιῶν τοῖς λόγοις εὐέλπιδα, εὐόμματον δὲ ποιεῖν οὐ δυνάμενος.

Ταύτας Ἰωάννης τὰς ἀποφάσεις δεξάμενος, ἔτι περ ἐνοχλεῖν ἰατροῖς οὐκ ἠδύνατο, οὐκ ἐπειδὴ μόνον ὡς οὐκέτι βλέψοι μεμάθηκεν, ἀλλ' ὅτι καὶ χρημάτων ἐχήρευε, δι' ὧν ἰατροὺς θεραπεύσειεν. Ἐν τούτῳ γεγονὼς καταστάσεως, ἰατρῶν πλεῖον δυνάμενον, καὶ γνώμην ἰατρῶν χρημάτων οὐ χρῄζοντα ἔχοντα, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄῤῥωστον τρέφοντα· ὅπερ ἐπιζητῶν σπουδαιότερον, κατὰ τὴν σωτήριον εὗρισκε πρόῤῥησιν, καὶ κροτῶν συντονώτερον, θύρας ἠνεῳγμένης ἐτύγχανεν. Κῦρον γὰρ οὐκ εἰς μακρὰν καὶ Ἰωάννην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πυνθάνεται οἵους εὑρεῖν ἐθέλοι καὶ γλίχεται, πιστῶν αὐτοῦ νοσημάτων δυνάμεως κρείσσονας. Καὶ τοῦτο μαθὼν, μᾶλλον δὲ πεισθείς, ἐπειδήπερ ἐκ φήμης αὐτὸ προεγίνωσκε, θᾶττον τοὺς ἁγίους κατέλαβεν, ὅρον ἀσάλευτον θέμενος, μὴ εἰσελθεῖν αὐτὸν τὸ σεβάσμιον τέμενος, εἰ μὴ φῶς θεάσοιτο πρότερον, καὶ τῶν ὀμμάτων ἀποβάλοι τὴν πήρωσιν· καὶ τὸν οἰκεῖον ὅρον μετὰ δοκιμὴν οὐ μετρίαν ἐπλήρωσεν, τὸ Ὤμοσα καὶ ἔστησα, λέγων συχνότερον, καὶ τὰ ἐκπορευόμενα ἐκ τῶν χειλέων μου οὐκ ἀθετήσω, μετὰ τοῦ Μελογράφου βοώμενος. Πρὸ γὰρ τῆς τοῦ νεὼ θύρας ἐκάθητο, ἀνέκειτο, ἤσθιεν, ἐκάθευδεν· ἐν ὥρᾳ μὲν θέρους καυσούμενος, ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος πηγνύμενος· καὶ ποτὲ μὲν ὑετοῖς λαβροτέροις βρεχόμενος, ποτὲ δὲ σφοδροτέραις ἀκτῖσι φλεγόμενος, ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχων τὸν ἥλιον ἡμέρας συγκαίοντα, καὶ νυκτὸς τὴν σελήνην ἐκλύουσαν.

Οὕτω δὲ χρόνους ὀκτὼ διατελέσας ὑπαίθριος, καὶ τὴν οἰκείαν οὐκ ἀτιμάσας ἀπόφασιν, οὐδ' ἀτιμάσαι προσδοκήσας εἰς ἔπειτα, ἢ ποιήσασθαι τὴν ἐκεῖθεν ἀπόβασιν, εἰ καὶ μέχρι θανάτου τυφλὸς ἐξετάζοιτο. Ὅθεν ἐπαίνων μὲν τῆς οὕτω σταθερᾶς τοῦ λογισμοῦ καὶ βεβαίας κρίσεως ἄξιος, παρὰ πᾶσι τοῖς εἰδόσιν ἐκρίνετο, παρὰ τοῖς μάρτυσι καὶ τελείας ἰάσεως. Ἐπιστάντες γοῦν αὐτῷ νυκτὸς, ὡς ἐκάθευδεν, τὴν ὑγείαν παρέχουσι, καὶ τὸ βλέπειν χαρίζονται, λόγοις

A brosus prorsus ostensus est. Et forte nec tunc medicorum manus effugisset, nisi evacuatus sacculus, oculorum cæcitatem manifestasset. Cum oculorum quippe lumine splendor defecit marsupii; qui cum insanabiliter elanguisset, et sanitatem nullam accipere valuisset, languere et ipse insanabiliter didicit. Donec enim marsupium dapsile fuit, confide a medicis sæpius audiebat, tristitiam nequaquam neque sollicitudinem habe, citius enim te bene videre speramus. Quia vero follis evacuationem passus est, effluxit enim etiam iste cum oculis, patitur et ipse cum hoc privationem, quam et passus in oculis fuerat; vade, ab eis audiebat, nullus te mortalium decipiat dicens quod visurus sis solem; pupillæ quippe tibi defluxerunt, et palpebræ mutuo congelatæ sunt. Vide, nullus ex medicis pecuniam tuam manducet, solis te faciens bonæ spei sermonibus, cum bonis te oculis facere nequeat.

B

His Joannes acceptis sententiis, ultra medicis molestus esse non poterat; non tantum quia, quod non esset ultra visurus didicerat, sed quod etiam pecuniis destitutus esset, per quas foret medicos placaturus. In hoc deveniens, medicum investigabat qui plus medicis posset, quique medicorum haberet animum, qui pecuniis non egeret; et non solum hoc, sed et qui infirmum aleret. Quod studiosius requirens, secundum reperit salutare (35) vaticinium; et pulsans instantius, ostium apertum adeptus est. Cyrum namque non longe

C atque Joannem, id est Alexandriæ consistere audit, quales invenire vellet et cuperet, quique suis forent virtute languoribus fortiores. Et hoc ediscens imo credens, quoniam id jam ex fama noverat, ad sanctos celeriter venit, definitione immobili posita, non se ingressurum eorum celebre templum, nisi prius lucem vidisset, et cæcitatem oculorum deposuisset. Et propriam definitionem post non mediocrem probationem implevit, Juravi et statui, sæpius dicens, et quæ procedunt per labia mea non faciam irrita, cum Melographo clamans. Præ foribus enim templi sedebat, jacebat, manducabat, et dormiebat, tempore quidem æstatis adustus, tempore autem hiemis congelatus; et modo quidem validioribus imbri-

D bus complutus, modo autem vehementibus radiis inflammatus; supra caput habens solem interdiu concremantem, et noctu lunam exsolventem.

Taliter autem annos octo sub divo transigens, et propriam non spernens sententiam, neque deinceps se irritam facturum exspectans, aut inde facturum exitum, etiam si usque ad mortem cæcus foret probandus. Unde laudibus quidem tam constantis animi et stabilis judicii apud omnes qui noverant decernebatur [ex Gr.], et apud martyres etiam perfecta, sanitate dignus judicabatur. Assistentes ergo ei noctu dormienti, sanitatem præ-

NOTÆ.

(35) Hellenismus pro *Salvatoris*.

Digitized by Google

bent, et videre donant, verbis hoc jubentes, et oculos tangentes, et non medicaminibus uti præcipientes. Qualiter tamen vel quomodo aperientes oculos expurgant, nequaquam didicimus. Surgens enim post somnium e stratu, eadem mediante nocte sinopidis accepto colore, qui flammæ similis est, hæc in pariete qui est ante portam templi ubi et jacebat descripsit. « Ego Joannes maximæ urbis Romæ oriundus, cum per octo annos cæcus fuissem, hic per sanctorum Cyri et Joannis virtutem perseverando visum recepi ». Et colore his exaratis, ingressusque videns in templum sicut promiserat, et precibus impensis martyribus priusquam super terram sol fieret, et eos qui super terram erant radiis illustraret, lætus discessit; memoriale propriæ benevolentiæ, martyrumque gratiæ prædicamentum litteras quas fixit in pariete derelinquens. Porro nos hujus redemptione visus edicta, et cantico sanctis pro hac relato, ad nos ipsos calamum convertamus, et oculorum incolumitatem nostrorum scribamus, novissimos nos inter miracula quæ scripta sunt facientes.

A τοῦτο κελεύσαντες, καὶ τῶν ὀμμάτων ἁψάμενοι, καὶ φαρμάκοις οὐ παραγγείλαντες χρήσασθαι. Πῶς δὲ ἢ ποίῳ τρόπῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοίξαντες ἐκκαθαίρουσιν, οὐκ ἐμάθομεν. Ἀναστὰς γὰρ μεθ' ὕπνον τοῦ στρώματος, κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ μεσότατον, καὶ λαβὼν σινοπίδιον (χρῶμα τοῦτο φλογὶ παραπλήσιον), ταῦτα τῷ τοίχῳ τῷ πρὸ τῆς πύλης τοῦ τεμένους ἔνθα κατέκειτο γέγραφεν· « Ἐγὼ Ἰωάννης πόλεως τῆς Ῥώμης ὁρμώμενος, τυφλὸς ὀκτὼ χρόνους γενόμενος, ἐνθάδε διὰ τῆς τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου δυνάμεως προσκαρτερήσας ἀνέβλεψα (36). » Καὶ ταῦτα χαράξας τῷ χρώματι, εἰσελθών τε βλέπων εἰς τὸν νεὼν ὡς συνέθετο, καὶ τὰς λιτὰς ἀνατείνας τοῖς μάρτυσιν, πρὶν ὑπὲρ γῆν ἥλιος γένηται, καὶ τοὺς ἐπὶ γῆς ταῖς ἀκτῖσι φαιδρύνειν, ἐκεῖθεν πιστῶς ἀνεχώρησε, τῆς οἰκείας εὐνοίας μνημόσυνον καὶ μαρτυρικῆς χάριτος κήρυκα τὸ ἐν τοίχῳ γράμμα πηξάμενος. Ἡμεῖς δὲ τούτου τὴν ἀνάβλεψιν φήσαντες, καὶ τὴν ὑπὲρ ταύτης ᾠδὴν τοῖς ἁγίοις ἀνάψαντες, ἐφ' ἑαυτοὺς τὸν κάλαμον στρέψωμεν, καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων ὀμμάτων ῥῶσιν χαράξωμεν, τελευταίαν αὐτὴν τῶν γραφέντων θαυμάτων ποιούμενοι.

B

LXX. *De Sophronio monacho, qui hæc scripsit, oculos passo.*

Magna et clara est ejus qui a dæmonio vexabatur devotio, qui ante mortem habitabat in monumentis, sicut divinum ei eloquium perhibet testimonium. A Salvatore quippe iste qui sanitatem recepisset, et fugeret dæmonas qui in se sine parcitate insaniebant, legionem habebat, quæ multorum erat dæmoniorum caterva nequissima, Christi qui se salvaverat fieri volebat pedisequus, et non valens hoc modo benevolentiam quam erga illum habebat ostendere; deprecabatur enim, inquit, illum qui a dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo, Jesus autem non admisit eum, sed ire jussit et suis annuntiare in se salutarem factam misericordiam; prædicator abiens impiger et munificus in Decapoli Salvatoris effectus est, ingratitudinis esse proprium arbitratus, si suis tantum benefactorem, et non omnibus qui hunc infirmum viderant, prædicaret.

Ο'. *Περὶ Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ συγγράψαντος, παθόντος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιχύσεως.*

Μεγάλη καὶ λαμπρὰ τοῦ δαιμονῶντος ἡ εὔνοια, τοῦ πρὸ τελευτῆς οἰκοῦντος τὰ μνήματα, ὡς τὸ θεῖον αὐτῷ μεμαρτύρηκε λόγιον. Πρὸς τοῦ Σωτῆρος γὰρ οὗτος τὴν ῥῶσιν δεξάμενος, καὶ φυγὼν τοὺς ἀφειδῶς αὐτὸν ἐκβακχεύοντας δαίμονας (λεγεῶνα γὰρ ἔσχε πολλῶν δαιμονίων πονηρότατον ἄθροισμα), Χριστοῦ τοῦ σεσωκότος ὁπαδὸς ἠβούλετο γίνεσθαι· καὶ μὴ δυνηθεὶς ταύτῃ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν ἐπιδείξασθαι (παρεκάλει γὰρ αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵν' ᾖ μετ' αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν)· ἀλλ' ἀπιέναι κελευσθείς, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀπαγγέλλειν τὸν ἐπ' αὐτῷ σωτήριον ἔλεον, κήρυξ ἀπελθὼν ἄοκνος καὶ φιλότιμος ἐν τῇ Δεκαπόλει τοῦ Σωτῆρος ἐγένετο, ἀγνωμοσύνης ἴδιον λογισάμενος, εἰ μόνοις οἰκείοις τὸν εὐεργέτην, καὶ μὴ πᾶσιν τοῖς εἰδόσιν αὐτὸν ἀσθενοῦντα κηρύξειεν.

C

Quapropter nemo nos querelis submittat, si hujus imitatores esse voluerimus, vel Cyrum ac Joannem benefactores nostros post Deum prædicaverimus, gratiæque donationem hac scriptura descripserimus. Nam nemo unquam reprehendit leprosum, quem a lepra Christus mundavit, quique nemini quidquam dicere de curatione audivit, sed is tantum donum juxta Moysen offerri præceptus ubique Dominum prædicans enarravit, purgationemque suam diffamavit, sed et tacere prorsus noluit. Quos et nos ob devotionem æmulantes, curationem non occultabimus, sed efficiemur sancto-

Διὸ μηδεὶς ἡμᾶς βαλλέτω ταῖς μέμψεσιν, εἰ τούτου μιμηταὶ γενέσθαι θελήσαιμεν, καὶ τοὺς μετὰ Θεὸν ἡμῶν εὐεργέτας Κῦρον καὶ Ἰωάννην κηρύξαιμεν, καὶ τὴν δωρεὰν τῷ γράμματι γράψωμεν· ἐπεὶ μηδέπω τις τὸν λεπρὸν διεμέμψατο, ὃν τῆς λέπρας ὁ Χριστὸς ἐκαθάρισεν, μηδὲν λέγειν περὶ τῆς θεραπείας ἀκούσαντα, μόνον δὲ τὸ δῶρον κατὰ τὸ Μωϋσέως προσάγειν ἐπίταγμα, πανταχοῦ τὸν Δεσπότην κηρύξαντα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ φημίζοντα κάθαρσιν, καὶ σιγᾷν ὡς κεκέλευστο μὴ θελήσαντα. Οὓς καὶ ἡμεῖς δι' εὐγνωμοσύνην ζηλώσαντες, τὴν θεραπείαν οὐ κρύψωμεν, ἀλλὰ γιγνόμεθα ἁγίων εὐγνώμονες

D

NOTÆ.

(36) Inscriptio hæc addatur titulo primo Christianarum inscriptionum a me alibi editarum; itemque epigrammata edita supra post *Sermonem in laudem SS. Cyri et Joannis* (supra, col. 3421) attexantur poeticæ anthologiæ.

Digitized by Google

κήρυκες, καὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς τοῖς προλεχθεῖσιν ἐπάγωμεν· καὶ Χριστὸν αὐτοὶ τὸν ἑαυτῶν παιδευτὴν ἐκμιμούμενοι, μηδενὶ μηδὲν ἡμᾶς λέγειν ἐθέλωσιν· λέξωμεν δὲ ὄνομα, καὶ πόλιν, καὶ πατρίδα, καὶ φροντιστήριον, ὅθεν τε ἔφυμεν, καὶ ὅπη Θεοῦ βουληθέντος ἐτάχθημεν, καὶ ἐπὶ τούτοις ὀφθαλμῶν τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὴν θείαν τῶν ἁγίων ἐπίσκεψιν, ὡς ἐπὶ τῶν προλαβόντων ἐδράσαμεν, πλεῖον οὐδὲν ἑαυτοῖς χαριζόμενοι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα χαράττοντες, τῆς τῶν ἐντυγχανόντων γνώσεως ἕνεκεν· οὗ δὲ χάριν ἑαυτοὺς τελευταίους ἐτάξαμεν, ὕστερον λέξωμεν, ἐπειδὰν τὸ πάθος καὶ τὴν ἴασιν γράψωμεν.

A rum devoti præcones; et nostra quæque cum præcedentibus conferamus; licet ipsi Christum eruditorem suum imitati, nemini quidquam nos dicere velint. Porro dicemus et nomen, et civitatem, et patriam, et curatorium, undeque nati simus, et ubi voluntate Dei ordinati; et super hæc infirmitatem oculorum, et divinam visitationem sanctorum, sicut etiam in præcedentibus gessimus; plus nobis gratiæ nil præstantes, sed hæc abbreviantes ob notitiam eorum qui ista lecturi sunt. Interea cujus rei gratia nosmet novissimos posuerimus, postea disseremus, cum scilicet passionem scripserimus et sanitatem.

Ἔστι μὲν ὄνομα τῷ γεγραφότι Σωφρόνιος, πόλις Δαμασκὸς ἡ μητρόπολις (37-38), πατρὶς ἡ Φοινίκη, οὐχ ἡ παραλία, ἀλλ' ἡ Λιβάνου τοῦ ὄρους ἐπώνυμος, ἧς ἔστι Δαμασκὸς ἡ ἀρχαία μητρόπολις· τὸ δὲ μοναστήριον ὅπερ ὁ ἱερὸς Θεοδόσιος, ὁ πάντων τῶν Παλαιστιναίων μοναστῶν τῶν τε πρὸ αὐτοῦ, τῶν τε μετ' αὐτοῦ δι' ἀρετὴν ἡγησάμενος, ἀνὰ τὴν ἔρημον τῆς ἁγίας Χριστοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως ἵδρυσεν (39)· ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γοῦν γεγονὼς ὁ Σωφρόνιος δι' αἰτίαν ἧς οὐκ ἀνάγκη μεμνῆσθαι τῷ γράμματι, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀμφοτέρους ἠσθένησεν (40)· οὐκ ἐπ' ὀλίγας δὲ μόνας ἡμέρας ἔσχε τὸ νόσημα, ἀλλ' ἐπὶ μῆνας οὐκ ὀλίγους ἐτρύχετο· καὶ μὴ φέρων τῶν ἀλγηδόνων τὸ πέλαγος (ἄτακτον γὰρ τὸ πάθος ὑπέμενεν), τοῖς ἀρίστοις ἑαυτὸν ἰατροῖς ἐπεδείκνυεν, καὶ μάλιστα τοῖς περιττόν τι τῶν ἄλλων ἔχειν νομίζουσιν ἔν τε λόγοις καὶ σχήμασιν. Οἱ συχνῶς πρὸς τὸν ἀέρα τὸν πάσχοντα σύροντες, καὶ τὰς κόρας πρὸς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας σκεπτόμενοι, τὰ μὲν πρῶτα ἀλλαγὴν ἀέρος τὸ τοῦ πάθους ἔλεγον αἴτιον· εὐθὺς γὰρ μετὰ τὴν ἄφιξιν ὑπέστη τοῦτο Σωφρόνιος. Ὡς δὲ διέτεινε τὸ ἀῤῥώστημα, πρὸς ξηροφθαλμίαν αὐτοῖς μετεπλάττετο, οὐ ξένους ἀέρας αἰτίαν, ἀλλὰ δυσκρασίαν ἔχων τοῦ σώματος· ὅθεν καὶ τὰ σμικρύνοντα τὸ σῶμα προσέταττον, ὡς διὰ τούτων ἰώμενοι τοὺς τοιῷδε νοσήματι περιπίπτοντας. Ἀλλ' ὡς οὐδὲν διὰ τούτων ἀνύειν ἠδύναντο, καίτοι πρὸς πάντα πειθήνιον τῆς ἀνάγκης ἕνεκα τὸν ἀῤῥώστον ἔχοντες, ἐπὶ τὴν ἀνιάτρευτον ἐπίχυσιν καὶ πλατυκορίαν κατέφευγον. Οἱ μὲν γὰρ ταύτην, οἱ δὲ τὴν ἄλλην τὸ πάθος ὠνόμαζον ἀέρων ὀθνείων κακωμάτων δυσκρασίας ἀφέμενοι· καὶ τὸ μὲν πρότερον ἀλλήλοις ὁμοφώνουν, ἑαυτοῖς δὲ τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγαῖς διεμάχοντο· ὕστερον δὲ, καὶ τὸν πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὸν

Est ergo nomen quidem ei qui scripsit Sophronius, civitas Damascus quæ est metropolis, patria Phœnice non maritima, sed quæ ex Libano monte cognominatur, cujus est Damascus antiqua metropolis; monasterium autem quod sacer Theodosius, qui omnibus Palæstinensibus monachis, tam scilicet his qui ante eum, quam qui post eum fuere propter virtutem præfuit, in eremo sanctæ Christi Dei nostri civitatis fundavit. Itaque cum esset Sophronius Alexandriæ, propter causam, cujus necesse non est in hoc opere facere mentionem, amborum oculis infirmatus est. Non autem per paucos tantum dies languorem habuit, sed per menses non paucos cruciabatur, et non ferens pelagus dolorum, inquietem quippe sustinebat passionem, optimis sese medicis demonstrabat, et maxime his qui plus aliis quidquam habere putabantur tam verbo quam habitu. Qui frequenter ad aerem qui patiebatur trahentes, et pupillas contra solarios radios inspicientes, primo quidem mutationem aeris, passionis causam esse dicebant, mox enim post ventionem pertulit hoc Sophronius. At vero cum extenderetur infirmitas ad exsiccitatem oculorum, xerophthalmia sibi formabatur, non externos habens aeres causam, sed intemperantiam corporis; unde et ea quæ temperant corpus præcipiebant, quasi per hæc sanantes eos qui in hunc languorem incidissent. Sed cum nec per ista quidpiam proficere potuissent, quanquam necessitate cogente obsecundantem ad omnia infirmum haberent, ad insanabilem cataractam, et platicoriam confugiebant. Etenim alii quidem hanc, alii vero alteram passionem nominabant, aera extraneum jam seu corporum intemperantias dicere desinentes; et primo quidem invicem

NOTÆ.

(37-38) Recole Sophronii de seipso epigramma (col. 3421). Jam quod ibi legitur ἐναΐς, in codice quidem scribitur εναΐς, quod quid significet, nondum explico. Video tamen Petrum Parthenopensem Sophroniani operis compendium sic exordientem : *Sophronius vir illustrissimus Phenea urbe genitus.* Num ergo *Phenea* latet in corrupto vocabulo ἐναΐς? Certe urbs Palæstinæ *Phanea* occurrit in priscis nummis apud Cellarium G. lib. III, 13, quæ urbs ubinam in Palæstina sita fuerit ignorat idem Cellarius. Sed ecce rursus obstat, quod hic itemque citato loco ortum se Damasco metropoli Sophronius dicit; nisi forte Phenea vel Phanea suburbicarium oppidum Damasci fuit.

(39.) Ita Sophronius etiam in operis titulo. Jam vero Anastasii hujus copiosam Vitam in Vaticanis codicibus vidi. Denique addo, in iisdem Vat. codd. exstare passionem sanctorum MM. Amoriensium, Sophronio nostro diserte inscriptam, qui titulus Allatio quoque et Fabricio fucum fecit; non est enim id reapse Sophronii opus, quia in eo appellatur imperator Theophilus; tum ipsi martyres haud ante nonum sæculum fecere martyrium.

(40) Recole Sophronii ipsius Præfationem (supra col. 3479).

Digitized by Google

concordabant, sed nominum sibimet immutationibus impugnabant. Postea vero tulerunt et contra se, et adversus invicem bellum, in hoc tantummodo consonantes, in quo dicebatur ab eis passio insanabilis.

A πρὸς ἀλλήλους ἤραντο πόλεμον, εἰς τοῦτο καὶ μόνον συνᾴδοντες, εἰς τὸ τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων παθῶν ἀθεράπευτον.

Hoc cum vidisset Sophronius, et quod nullum habiturus ab hominibus esset auxilium, manifeste cognovit, quia medici non resuscitabunt, sicut magnus super illis prophetavit Isaias. Interea semper Cyri Joannisque dona comperiens, et qualia miracula patrarent in numerosis languoribus audiens, ad eos fide plenus egreditur, cum qua qui ad illos accedunt, omne quod desiderant assequuntur, abundantes eos in bonis recompensatores fidei, qua erga illos flagrant, invenientes. Qui et tunc languentem in se toto animo fidem B habere videntes Sophronium, sua eum dignum sanitate decernunt. Et primum quidem omnem medicinalium stultiloquiorum sponsionem destruentes, patienti credere persuadent nil fore passurum ex his quæ medici novissime asseruerant : post hæc sanitatem donant, quam illi præbere non poterant.

Τοῦτο μαθὼν ὁ Σωφρόνιος, καὶ ὡς οὐδεμίαν ἔχοι πρὸς ἀνθρώπων βοήθειαν, ἔγνω σαφῶς ὡς ἰατροὶ οὐ μὴ ἀναστήσουσιν, ὡς ὁ μέγας Ἡσαΐας περὶ αὐτῶν προεφήτευσεν· ἀεὶ δὲ τῶν Κύρου καὶ Ἰωάννου δωρεῶν πυνθανόμενος, καὶ οἷα θαύματα πράττουσιν ἐπ' ἀμυθήτοις ἀκούων νοσήμασιν, ἐπ' αὐτοὺς μετὰ πίστεως ἔξεισιν, μεθ' ἧς οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀπερχόμενοι πᾶν ὅπερ ποθοῦσι κομίζονται, ἀμοιβαίους (41) αὐτοὺς ἐν ἀγαθοῖς περιττεύοντας, τῆς εἰς αὐτοὺς εὑρίσκοντες πίστεως. Οἳ καὶ τότε νοσοῦντα Σωφρόνιον, καὶ εἰς αὐτοὺς ὁλοψύχως πιστεύοντα βλέποντες, τῆς οἰκείας αὐτὸν ἀξιοῦσιν ἰάσεως, καὶ πρῶτον μὲν ἅπαντα τὸν τῶν ἰατρῶν φλήναφον ὁρισμὸν ἀνατρέψαντες, καὶ τὸν πάσχοντα πείσαντες, ὡς οὐδὲν πείσεται ὧν ἰατροὶ τὸ τελευταῖον ἐφθέγξαντο, μετὰ ταῦτα τὴν ὑγείαν χαρίζονται, ἣν ἐκεῖνοι παρασχεῖν οὐκ ἠδύναντο.

Assistentes ergo ei ambo in somnis (tertia vero nox erat ex qua venerat), sic ei sanitatis fidem de futuris imposuerunt. Monachi quidem alter sacro vestitus erat habitu, et Joanni spirituali patri et magistro languentis simillimus, qui et ipse cum eo orat in martyrico templo, et super discipulo et filio supplicabat. Cyrus martyr erat, qui patris formam sicut monachus sumpserat, et stola monachi erat amictus. Joannes autem æque beatus Petrum Alexandrinum, qui præfectus erat prætoriorum figurabat ; qui cum veniens chlamydem rutilantem portaret, percontabatur Cyrum qui in magistro [in forma magistri] languentis apparuerat : Habes, inquiens, discipulum, qui dicatur Homerus ? Noverunt autem et hi qui vestibula mundanæ tantum disciplinæ calcaverunt, quod cæcus fuisset Homerus, cataractas ei senectute induente; hoc enim sanctorum ænigma voluit indicare. At ille cum juramento effatus est, habere quidem se discipulum, sed Homerum nullo modo dici; et adhuc intulit, quod nec versus Homericos tetigerit unquam; per hoc innuens, quod Homericæ fuerit caliginis expers. Ad quem sanctus Joannes, quasi ad D patrem loquens et eruditorem, respondit : Nos hoc comperto, ad visionem ejus concurrimus. Si autem non dicitur, inquit, Homerus, sicut audivimus, Deum qui est super omnia glorificabimus, quique a passione hunc tanta et vocabulo liberavit. Et tunc quidem taliter apparentes, et talibus eum verbis credere facientes, quod Homericæ alioquin cæcitatis non esset futurus communicator, somnium abeuntes solverunt.

Ἐπιστάντες οὖν αὐτῷ καθ' ὕπνους ἀμφότεροι (τρίτη δὲ ἡ νὺξ ἀφ' ἧς παρεγένετο), οὕτως αὐτῷ περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπαθείας τὴν πίστιν ἐνέθηκαν. Μοναστοῦ μὲν ὁ εἰς σχῆμα θεῖον ἠμφίεστο, καὶ Ἰωάννῃ (42) τῷ πνευματικῷ Πατρὶ καὶ διδασκάλῳ τοῦ νοσοῦντος ὡμοίωτο, συντείνοντι καὶ αὐτῷ κατὰ τὸν μαρτυρικὸν σηκὸν, καὶ περὶ τοῦ μαθητοῦ καὶ παιδὸς ἱκετεύοντι. Κῦρος ὁ μάρτυς ἐτύγχανεν, ὁ τοῦ πατρὸς C τὴν μορφὴν ὡς μοναχὸς ἀνελόμενος, καὶ στολὴν μοναστοῦ περιθέμενος· Ἰωάννης δὲ ὁ σὺν Κύρῳ μακάριος, τὸν Ἀλεξανδρέα Πέτρον, τὸν τῶν πραιτωρίων εἰκόνιζεν ἔπαρχον, ὃς χλαμύδα φορῶν ἀπαστράπτουσαν, ἠρώτα Κῦρον ἐλθὼν τὸν εἰς τὸν τοῦ νοσοῦντος φανέντα διδάσκαλον, Ἔχεις, εἰπὼν, μαθητὴν λεγόμενον Ὅμηρον; Ἴσασι δὲ καὶ οἱ πρόθυρα μόνον κοσμικῆς παιδείας πατήσαντες, ὡς τυφλὸς ὑπῆρχεν ὁ Ὅμηρος, ἐπίχυσιν αὐτῷ τοῦ γήρως ἐνέγκαντος· τοῦτο γὰρ δηλοῦν τὸ τῶν ἁγίων ἤθελεν αἴνιγμα. Ὁ δὲ μεθ' ὅρκων ἐφθέγξατο, ἔχειν μὲν μαθητὴν, Ὅμηρον δὲ μὴ λέγεσθαι· προσεπέφερεν δὲ ὡς οὐδὲ στίχον Ὁμηρικὸν ἥψατό ποτε· διὰ τούτου δηλῶν τὸ τῆς Ὁμηρικῆς ἀχλύος ἀμέθεκτον. Πρὸς ὃν Ἰωάννης ὁ ἅγιος D ὡς πρὸς τὸν πατέρα λαλῶν καὶ παιδευτὴν ἀπεκρίνατο· Ἡμεῖς τούτῳ πειθόμενοι, πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ συνεδράμομεν· εἰ δὲ λέγεται, φησὶν, Ὅμηρος ὡς ἠκούσαμεν, Θεὸν τὸν ἐπὶ πάντων δοξάσωμεν, τὸν πάθους τοιούτου καὶ προσηγορίας αὐτὸν λυτρωσάμενον. Καὶ τότε μὲν οὕτω φανέντες, καὶ λόγοις τοιούτοις αὐτὸν ἀποπείσαντες, ὡς Ὁμηρικῆς ποτε τυφλώσεως κοινωνὸς οὐ γενήσεται, τὸν ὄνειρον ἀπελθόντες διέλυσαν.

NOTÆ.

(41) Cod. ἀμοιβαίας. Num pro ἀμοιβάς?

(42) Duo fuerunt Sophronio familiares viri, Joannis nomine nuncupati, Joannes nempe Moschus et Joannes Eleemosynarius. Moschum autem hic designari puto.

Digitized by Google

Μεθ' ἡμέρας δὲ πάλιν ὀλίγας ἐν μοναστῶν στολαῖς ἀφικόμενοι, τῆς οἰκείας αὐτῶν κηρωτῆς ἐλαίῳ λυθείσης τῷ τῆς ἐπιτυμβίου κανδήλας αὐτῶν περιττεύοντι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐνιέναι κελεύουσιν. Ὁ δὲ πληρώσας τὴν κέλευσιν, τὴν ταύτης ἀκόλουθον ὑγείαν ἐκ μέρους ἐδέξατο. Ἀλλ' ὅτε ῥῶσιν τελείαν αὐτῷ παρασχεῖν ἐσπλαγχνίσθησαν, οὕτω δι' ὁράματος τὴν δόσιν ἐτύπωσαν· Νὺξ ἦν, καὶ Σωφρόνιος ἐπὶ τῶν στρωμάτων ἐκάθευδε· καὶ καθεύδων, Ἰωάννην τὸν διδάσκαλον τοὺς ἀδελφοὺς ἅπαντας ἑστιᾶν τοὺς εἰς τὸ τέμενος ἔδοξε· μία δὲ τοῖς πᾶσιν ἐγένετο τράπεζα κυκλοτερής, καὶ δι' ὅλης τῆς τοῦ σηκοῦ στοᾶς διατείνουσα· τούτου γὰρ αὐτὴ τὸ σχῆμα κεκλήρωται, εἰ καὶ γωνίαις ὀκτὼ τὴν μίαν τοῦ κύκλου γραμμὴν διαστέλλουσα, σχῆμα δείκνυσιν ἕτερον οὐ πάντη τοῦ κυκλοτεροῦς διιστάμενον. Τῷ οὖν σχήματι τῆς στοᾶς ἠκολούθει σαφῶς καὶ ἡ τράπεζα, ἧς ἐν ἀρχῇ Θεόδωρος ὁ μάρτυς ἀνέκειτο· λίαν γὰρ καὶ αὐτὸς ἐτιμᾶτο τῷ πάσχοντι· μεθ' ὃν Κῦρος ἦν ὁ θεσπέσιος, Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν δεξιὸν ἐπαγόμενος, καὶ πρὸς τῶν δύο τῆς εὐσεβείας ἀθλητῶν μεσαζόμενος· οὐχ ἑτέροις χρώμενοι σχήμασιν, οὐκ ἐν μορφαῖς ἀλλοτρίαις φαινόμενοι, ἀλλ' ἐν αἷς ὑπῆρχον καὶ γράφονται· καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ λοιπὸς ὅμιλος τῶν ἀσθενῶν ἀδελφῶν κατεκλίνοντο· καὶ πᾶσι μὲν μόνος διηκονεῖτο Σωφρόνιος· Ἰωάννης δὲ ὁ τούτου διδάσκαλος, ὡς ἐν γείτονι τῇ κέλλῃ τὰς ἐδωδὰς παρεσκεύαζεν.

Ὡς δὲ πέρας ἡ ἑστίασις ἔλαβε, καὶ τῆς κατακλίσεως οἱ τρεῖς ἀνέστησαν ἅγιοι, πρὸς Σωφρόνιον ὁ Θεόδωρος εἶρηκεν· Ἀπελθὼν κάλει σου τὸν διδάσκαλον, ἵν' ἀποδῷ Κῦρος ὁ ἅγιος ὅ τι δ' ἂν αὐτῷ ἐπ-οφείλεται. Ὁ δὲ δρομαῖος τὸ κελευσθὲν διεπράξατο. Ἐλθόντα γοῦν τὸν Ἰωάννην (τοῦτο γὰρ ἦν τοῦ διδασκάλου τὸ ὄνομα), Εἰπὲ πρὸς αὐτόν· ὁ μάρτυς Θεόδωρος εἶπεν, Τί σοι χρεωστεῖ Κῦρος ὁ ἅγιος, ἵνα πραχρῆμα τὸ χρέος ἐκτίσειεν· Ὁ δὲ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, μηδὲν αὐτῷ χρεωστεῖν ἔφη τὸν μάρτυρα. Ὁ δὲ μάρτυς Θεόδωρος, Πάντως ἐρεῖς, ἀπεκρίνατο. Καὶ πάλιν ὁ Πατὴρ τὴν προτέραν εἶπεν ἀπόκρισιν. Ὡς δὲ τοῦτο πολλάκις πεποίηκεν καὶ μὴ παραχωροῦντα τὸν ἅγιον ἔβλεπε, ἀλλὰ πάντως εἰπεῖν ἀναγκάζοντα, Ἐμοὶ μὲν οὐδὲν, ἔφη, χρεωστεῖ· τοῦτο δὲ λιτανεύω καὶ δέομαι, καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς αἰτοῦμαι τὸν μάρτυρα, εἰς τὴν κέλλαν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν παραγενέσθαι, κἀκεῖσε συχνῶς ἡμᾶς ἐπισκέπτεσθαι· καὶ εὐλογεῖν μὲν ὑγιαίνοντας, ἰᾶσθαι δὲ συνεχομένους νοσήμασιν· Ὧν ἀκούσας Κῦρος ὁ ἅγιος οὕτως εὐθὺς ἀπεκρίνατο· Ὄντως ἔρχομαι, ὄντως ἔρχομαι, ὄντως ἔρχομαι, τῷ τρισσῷ τοῦ προσρήματος τὴν ἱερὰν αὐτοῦ πιστούμενος ἄφιξιν· ὅπερ ἀληθῶς καὶ πεπλήρωκε, καὶ πληροῖ συνεχῶς ἀφικνούμενος. Τὸ γὰρ Ὡμοσα καὶ ἔστησα, καὶ τὰ διεκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων μου οὐκ ἀθετήσω, ἀγίων ἴδιον ἐπιστάμενος, περιὼν μὲν ἐν σαρκὶ συχνότερον ἐψαλλε· χωρισθεὶς δὲ σαρκὸς, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀναπτὰς, πάλιν ποιῶν οὐ διέλιπεν. Καὶ Ἰωάννης μὲν ὁ διδάσκαλος τούτοις ἐθεραπεύθη τοῖς ῥήμασιν, ἔνορκον περὶ τῶν αἰτηθέντων ἐπαγγελίαν δεξάμενος.

Ὁ μαθητὴς δὲ τούτου Σωφρόνιος, δότας ἱλαροὺς

Post paucos vero dies in monachorum stolis venientes, propriam suam ceroten oleo dissolvi, quæ ex candela quæ supra tumulum suum erat abundabat, et in oculos mitti jubent. Qui jussione completa, consequentem etiam partim sanitatem recepit. Sed quoniam incolumitatem perfectam ei misericorditer dare voluerunt, taliter datum [donum] per somnium formaverunt. Nox erat, et supra stratum dormiebat, et dormiens Joannem magistrum fratres universos qui in templo erant ad convivium invitasse videre putabat; una vero cunctis facta est mensa in modum circuli, et per totam templi porticum extensa, hanc enim hæc figuram sortita est, licet angulis octo, unam cycli lineam distinguens, formam ostenderet aliam non omnino a rotunditate distantem. Ergo figuram porticus sequebatur evidenter et mensa; in cujus summitate martyr Theodorus recumbebat; valde namque et ipse compatiebatur patienti; post quem Cyrus erat egregius, Joannem fratrem dextrorsum agens, et medius inter duos pietatis certatores, non aliis schematibus utentes, non in alienis formis apparentes, sed in quibus fuerant et pinguntur; et post eos reliqua infirmorum fratrum recumbebat caterva; et omnibus quidem solus ministrabat Sophronius, Joannes autem hujus magister quasi in vicinitate cellæ præparabat dapes.

Cumque finem convivium percepisset, et ab accubitu surgentes tres illi sancti resedissent, sanctus ad Sophronium Theodorus dixit: Vade, voca magistrum tuum, ut reddat Cyrus sanctus quodcunque illi debet. Qui cursim quod jussum est egit. Cum ergo Joannes venisset (hoc enim erat magistri nomen), dixit ad eum martyr Theodorus: Dic quid tibi debet sanctus Cyrus? ut debitum statim exsolvat. Qui cadens in faciem, nihil sibi debere martyrem ait. Ast Theodorus martyr, Dices profecto, respondit. Et iterum Pater priorem dixit responsionem. Cumque hoc sæpe fecisset, sanctumque videret non desinentem, sed modis omnibus dicere cogentem, Mihi quidem nihil debet, inquit; hoc tamen precor et obsecro, et ex toto animo martyrem postulo, ut in humilem cellam nostram veniat, et illic nos frequentius visitet, et sanis quidem benedicat, oppressos vero a languoribus sanet. Quibus auditis, sanctus Cyrus mox ita respondit: Vere venio, vere venio, vere venio, trino juramento et hujuscemodi affatu sacrum suum affirmans adventum; quod et veraciter adimplevit, et adimplet continuatim accedens: juravi enim et statui, et quæ procedunt per labia mea non faciam irrita, proprium sanctorum esse non nesciens; quod cum esset quidem superstes in carne jugiter psallebat; cum autem separatus a carne ad cœlum avolasset, iterum facere non desistit. Et Joannes quidem ille magister his placatus est verbis, juratoria repromissione de postulatis accepta.

Discipulus autem hujus Sophronius hilares da-

Digitized by Google

tores sanctos intuitus, et ideo mensæ perseverare conspiciens, post convivium accedens ad Theodorum martyrem, intercedere pro eo ad Cyrum sanctum dicebat, humo positus, ac genibus inclinatis et collo. Porro Theodorus magister militum supplicatione suscepta, penes Cyrum protinus intercessit, Propter Dominum, dicens, et ob hunc servum tuum precare. At ille etiam ad eum respondit; et jubens jacentem surgere, ter signo crucis circumsepsit, pollice digito dexteræ manus intra parvum valde spatium in aere signacula faciens, et benedictus Dominus per unumquodque signaculum dicens, quæ repromissio erant appropinquantis sanitatis, non ipsius curationis indicia; quando enim martyris digitus proximus quidem erat, sed patientis oculos non tangebat, tunc benedictus Dominus solo dicto, vicinam et subsequentem sanitatem significabat.

Unde mox non post multos dies martyres Sophronio iterum dormienti apparent, præcedentes sponsiones præbentes. Porro agebatur sanitas liquido sic. Dormiebat is qui nunc ista refert, et in oratorium quoddam eorum quæ in domo propria erant, semet intrare videbat. Qui cum per ipsum ostii vestibulum exiret, Thomæ apostolo et martyri intrinsecus obvius fuit; et agnito sancto tam ex stola et forma, quam ex omni proprietate quæ circa formam consistit, maturius eum amplectebatur; et de curatione ipsius ait, quandoquidem Damasci virtutes hic multas ostendit, et signa frequentia et admiranda, qui etiam Sophronii fratrem ex longo valde languore dissolutum, et mensibus sex in passione facientem, in diebus perpaucis erexit, et honoratur nimium propter hæc a Damascenis apostolus, tanquam ab eis qui ejus sanitates metunt, et ipsius vindemiant gratias. Quem inventum Sophronius, cum fidem haberet in eum et amorem immensum, pro visibus supplicabat; cum sive Cyrus martyr hujus desiderium cognoscens in apostolum sese transfiguraret, sive potius Thomas apostolus exsisteret, et cum Cyro martyre coexsisteret, vel alia caterva martyrica, monachorum enim eum multitudo sequebatur, aliorumque sanctorum splendidis coruscantium vestibus. At vero martyr simul discipulus et apostolus, dextera manu extensa, et pollice iterum sinistri digito oculi palpebras tangens, tertio illum cruce Christi signavit. Dicente autem eo ad scribentem, Dimitte me; ille etiam et dextrum oculum signare supplicabat. Sanctus vero nil illum mali habere perhibuit; et hoc dicto abscessit, et a retinentis ulnis dimissus, finem visioni effecit.

τοὺς ἁγίους θεώμενος, καὶ διὰ τοῦτο τῇ τραπέζῃ προσχαρτερεῖν, μεθ' ἑστίασιν προσελθὼν Θεοδώρῳ τῷ μάρτυρι, πρεσβεύειν ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Κῦρον τὸν ἅγιον ἔλεγεν, χαμαὶ κείμενος καὶ γόνατα κλίνας καὶ τράχηλον. Ὁ δὲ στρατηλάτης Θεόδωρος τὴν ἱκετείαν δεξάμενος, πρὸς Κῦρον εὐθὺς ἐπρεσβεύσατο, Διὰ τὸν Κύριον, λέγων, καὶ διὰ τοῦτον τὸν δοῦλόν σου παρακλήθητι. Ὁ δὲ, Ναὶ, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· καὶ κελεύσας ἀναστῆναι τὸν κείμενον, τρίτον τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ περιέφραξε, τῷ λιχανῷ δακτύλῳ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκ μικροῦ πολὺ διαστήματος ἐν ἀέρι τῷ μεταξὺ τὰς σφραγῖδας ποιούμενος, καὶ τὸ Εὐλογητὸς Κύριος, καθ' ἑκάστην σφραγῖδα ψθεγγόμενος· ἅπερ ἐπαγγελίας ἦν ἐγγιζούσης ἰάσεως, καὶ οὐκ αὐτῆς τῆς θεραπείας μηνύματα· Ὅ τε γὰρ τοῦ μάρτυρος δάκτυλος πέλας μὲν ἦν, τῶν δὲ τοῦ πάσχοντος ὀφθαλμῶν οὐκ ἐφήπτετο· τό τε, Εὐλογητὸς Κύριος, μόνον λεγόμενον, γείτονα καὶ ἀκόλουθον τὴν ῥῶσιν ἐσήμανεν.

Ὅθεν εὐθὺς καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας οἱ μάρτυρες Σωφρονίῳ πάλιν καθεύδοντι φαίνονται, τὰς προλαβούσας ἐπαγγελίας παρέχοντες· ἐπράττετο δὲ οὕτω σαφῶς τὰ τῆς ὁράσεως· Ἐκάθευδεν ὁ ταῦτα νῦν διηγούμενος, καὶ εἰς εὐκτήριόν τι τῶν κατὰ τὴν οἰκείαν μονὴν ἑαυτὸν εἰσερχόμενον ἔβλεπεν. Οὗ κατ' αὐτὸ τῆς θύρας τὸ πρόθυρον, ἐξιόντι Θωμᾷ τῷ ἀποστόλῳ καὶ μάρτυρι τῶν ἔνδον ὑπήντησεν· καὶ γνωρίσας τὸν ἅγιον ἔκ τε τῆς στολῆς, ἔκ τε τῆς μορφῆς, καὶ παντὸς τοῦ περὶ τὴν μορφὴν ἰδιώματος, θᾶττον αὐτῷ προσεπλέκετο, καὶ περὶ τῆς θεραπείας ἐδέετο· ἐπειδήπερ ἐν Δαμασκῷ δυνάμεις οὗτος πολλὰς ἐπιδείκνυται καὶ σημεῖα συχνὰ παράδοξα, ὅς καὶ παρεθέντα Σωφρονίου τὸν ἀδελφὸν ἐκ μακροῦ πάνυ νοσήματος, καὶ μῆνας ἓξ ἐν τῷ πάθει ποιήσαντα, ἡμέραις ὀλίγαις ἀνέστησεν· καὶ τιμᾶται περιττῶς διὰ ταῦτα Δαμασκηνοῖς ὁ Ἀπόστολος, ὡς δρεπομένοις αὐτὰ τὰ ἰάματα, καὶ τρυγῶσιν αὐτοῦ τὰ χαρίσματα (43). Ὃν εὑρηκὼς ὁ Σωφρόνιος, καὶ πίστιν ἔχων εἰς αὐτὸν καὶ πόθον ἀμέτρητον, περὶ τῶν ὁμμάτων ἱκέτευεν, εἴτε Κύρου τοῦ μάρτυρος τὸν τούτου πόθον γιγνώσκοντος, εἰς τὸν Ἀπόστολον ἑαυτὸν σχηματίσαντος, εἴτε Θωμᾶ μᾶλλον τοῦ ἀποστόλου τυγχάνοντος καὶ συνόντος Κύρου τοῦ μάρτυρος, καὶ ἅμα τῆς μαρτυρικῆς ὁμηγύρεως· μοναστῶν γὰρ αὐτῷ [ὁ] πλῆθος παρείπετο καὶ ἄλλων ἁγίων λαμπροῖς ἀστραπτόντων ἐσθήμασιν. Ὁ δὲ μάρτυς ὁμοῦ καὶ μαθητὴς καὶ ἀπόστολος, τὴν δεξιὰν ἐκτείνας χεῖρα, καὶ τῷ λιχανῷ πάλιν δακτύλῳ τῶν τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ βλεφάρων ἁπτόμενος, τρίτον αὐτὸν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ κατεσφράγισεν. Ἀπόλυσον δέ με, πρὸς τὸν γράφοντα λέγοντα, ἐκεῖνος αὐτὸν καὶ δεξιὸν ὀφθαλμὸν σφραγίζειν ἱκέτευε. Ὁ δὲ ἅγιος, μηδὲν ἔχειν δεινὸν ἐκεῖνον ἐφθέγξατο· καὶ τοῦτο φήσας ἀπέδραμεν· καὶ τῶν ἀγκαλῶν ἀφεθεὶς τοῦ κατέχοντος, πέρας ἐποιεῖτο τοῦτο τῆς ὄψεως.

NOTÆ.

(43) Animadverte urbis Damasci peculiarem erga Thomam apostolum venerationem, propter ejus multa ibidem patrata miracula.

Digitized by Google

Ὁ δὲ στραφεὶς μετὰ τὸ γεγραμμένον ἐνύπνιον, χαρὰν εἶχεν ὁμοῦ καὶ λύπην ἀφόρητον· χαρὰν μὲν ὅτι τῆς τῶν ἁγίων ἐπισκέψεως ἔτυχε· λύπην δὲ ὅτι τὸν ἅγιον ἀπελθεῖν συνεχώρησεν, τὸν ἄλλον ὀφθαλμὸν μὴ σφραγίσαντα· καὶ οὕτω λυπούμενος, εὐθέως πάλιν ἀφύπνωσεν· καὶ Ἰωάννην εὐθέως τὸν Κύρου βλέπει συνόμιλον, εἰς Ἰωάννην τὸν ῥήτορα τὸν ἀξίως τῇ τῶν ἐπάρχων ἀξίᾳ τιμώμενον, περὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀρωγῆς πυνθανόμενον· αὐτὸς δὲ τὴν ἐπίσκεψιν εἰρηκεν, καὶ ὡς ἄχθεται διὰ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν, ἅτε μὴ σφραγῖδα τοῦ σωτηρίου σημείου δεξάμενον, μήτε τελείαν εἰληφότα τὴν ἴασιν· ὁ δὲ μάρτυς αὐτὸν ἱκανῶς ἐθεράπευσεν εἰπὼν, ὡς Οὐ πάθοι σού τι κακὸν ἔτι τὰ ὄμματα, οὔτε ὁ σφραγισθεὶς ὀφθαλμὸς, οὔτε ὁ μείνας ἀσφράγιστος, τοῦ ἁγίου τὸν ὀφθαλμὸν ὃν δέδοικας μὴ νοσεῖν φήσαντος· καὶ ταῦτα μεθ' ὅρκων ὁ μάρτυς φθεγξάμενος, πρὸς μείζονα πληροφορίαν τοῦ πάσχοντος, τρίτον τῷ στόματι τὸν μὴ σφραγισθέντα ὀφθαλμὸν, φησὶν, κατεφίλησεν· καὶ τοῦτο δράσας, καὶ τελείαν τὴν ῥῶσιν καὶ τὴν χάριν χαρισάμενος αἰσίως, ἔλυσε τὸ ἐνύπνιον· ἐπείπερ οἱ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν τῶν δόσεων ἀγαθῶν καὶ δωρημάτων τελείων δοτῆρα μιμούμενοι, ἀτελοῦς χαρᾶς καὶ δωρήματος αὐτοὶ διανομεῖς οὐκ ἐγίνοντο.

Οὕτως οὖν ὁ Σωφρόνιος τὴν τῶν ἁγίων δωρεὰν κομισάμενος, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀχλὺν ἀποθέμενος, πρὸς τὴν πάντων γραφὴν τῶν λεχθέντων ἐξώρμησεν (44), μνημονεύων ἀεὶ τῆς ἰάσεως καὶ τοῦ λόγου, οὗ πρὸ τῆς ῥώσεως ἐπηγγείλατο· ὅθεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἴασιν τοῦτο ποιεῖται τὸ σύνταγμα, καὶ τὰς εὐχὰς ἀποδίδωσιν, πάσης ἐκτὸς ὑπερθέσεως, τὴν εἰς αὐτὸν σπουδὴν τῶν ἁγίων μιμούμενος· καὶ τῶν παρ' αὐτῷ γραφέντων ἑαυτὸν ἔταξεν ἔσχατον, ὡς πάντων ἐλάττονα, καὶ μαρτυρικῆς θεραπείας ἀνάξιον, ἧς αἰτεῖται διὰ βίου τὴν μέθεξιν, ἐπ' ἀμφοῖν βαίνειν ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ πάσης λυτροῦσθαι δυσχερεστέρας συμβάσεως.

Ταῦτα ὑμῖν, ὦ Κῦρε καὶ Ἰωάννη μακάριοι, Σωφρόνιος γράψας ἀνέθηκεν· ταῦτα ὑμῖν, ὦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος θεράποντες, καὶτῷ σωτῆρες γενόμενοι, προσφέρειν ἐτόλμησεν, τὸ θαῤῥεῖν παρ' ὑμῖν εἰληφὼς, καὶ τῆς προσφορᾶς ἀρωγοὺς ὑμᾶς ποιησάμενος· ταῦτα ὑμῖν, ὦ θεσπέσιοι μάρτυρες, καρποφορῆσαι τεθάῤῥηκεν, οὐ τῶν εἰς αὐτὸν δωρεῶν ὑμᾶς ἀμειβόμενος, ἀλλ' εὐφημίας ταῦτα γραφὴν ὁριζόμενος, τῆς μὲν ἑαυτοῦ εὐγνωμοσύνης τὸ θερμὸν ἀναγγέλλοντα, πάντη δὲ τῆς ὑμῶν μεγαλειότητος ἐλαττούμενα· ἀλλ' ὑμεῖς αὐτὰ καὶ δέχοισθε προσηνῶς, καὶ φιλανθρώπῳ βλέποιτε βλέμματι, καὶ δαψιλῆ χάριν αὐτοῖς ἐπιχέοιτε, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν ὑμεῖς καθυβρίζησθε, εἰ τῆς θείας ἐπιχρωματώσεως ὀρφανίζοιντο· αὐτὸν δὲ ὡς δοῦλον ἀχρεῖον, καὶ ὃ ποιεῖν ὤφειλε πεποιηκότα προσδέχοισθε, καὶ ὡς χρεώστην εὐγνώμονα δέξοισθε· καὶ συγγνώμης αὐ-

A At ille conversus secundum [post] descriptum somnium, gaudium pariter et tristitiam habebat intolerabilem; gaudium quidem quoniam sanctorum visitationem adeptus est; tristitiam vero, quoniam sanctum abire permisit, cum alterum oculum non signasset. Et ita tristatus, mox iterum vigilavit [obdormivit], et Joannem mox Cyri comparem videt, in Joanne rhetore digne præfectorum dignitate honorato, de sanctorum auxilio consulentem. Ipse autem consolationem dixit, et quod molestus [mœstus] esset propter dextrum oculum, utpote qui signaculum salutaris signi non susceperisset, neque perfectam sanitatem percepisset. Martyr vero sufficienter placavit eum dicens, quia non tui aliquod mali patientur ulterius oculi. B neque ille qui signatus est oculus, neque ille qui remansit minus signatus, sancto non infirmandum oculum quem metuis astruente. Et hæc cum juramentis martyr affatus, ad majorem satisfactionem patientis, ter ore quasi oculum qui signatus non fuerat osculatus est, et hoc gesto perfectaque sanitate, ac gaudio secunde collato, somnium solvit; quoniam qui universorum Deum, datorum optimorum et donorum perfectorum datorem imitantur, ipsi imperfecti gaudii ac doni largitores non fuerunt.

Ita ergo Sophronius sanctorum donatione percepta, oculorum abjecta caligine, omnium quæ dicta sunt scripturam exorsus est, memorans jugiter sanitatis, et quod ante sanitatem promiserat. C Unde mox post sanitatem hoc facit commentum, et vota reddit absque omni dilatione, in se factum sanctorum studium imitatus; et omnium se, qui scripti fuerant, novissimum ordinans, utpote omnium minimum, et martyrica curatione indignum. Cujus postulat per vitam participationem in utroque habendam, anima scilicet et corpore, et ab omni difficiliori liberari eventu.

Hæc vobis, o Cyre ac Joannes beati, Sophronius cum scripsit exsolvit; hæc vobis, o Christi famuli Salvatoris, qui et ei estis salvatores effecti, offerre præsumpsit, confidere a vobis accipiens, et oblationis vos opitulatores efficiens. Hæc vobis offerre, D o egregii martyres, ausus est; non muneribus vos, quæ in se patrastis, recompensans, sed laudis ea facere scriptum definiens, quæ partim quidem devotionis suæ flagrantiam nuntiant, omnino autem magnitudinem vestram extenuant. Sed vos ea et benigne recipite, et misericordi oculo contemplamini, et largam eis effundite gratiam, ne vos per ea injuriam patiamini, si divina vestra coloratione fuerint destituta. Ipsum autem tanquam servum inutilem, et quod facere debuit facientem suscipite, et veluti debitorem devotum admittite, et venia in his eum facite dignum, sensus ejus exiguitatem scientes

NOTÆ.

(44) Confer Sophronii præfationem.

Digitized by Google

et linguæ tarditatem non ignorantes, et sermonis humilitatem inspicientes. Et viventem quidem semper protegite, et divina semper virtute custodite, semper a sæculi malis salvate, semper ab omni tentatione præsenti ac futura eruite, vigilantem et dormientem, in terra, in mari, in civitatibus, et in solitudine constitutum. Defunctum autem, et vitam hanc deserentem a tetra confusione liberate, et Domino præsentate, et majestatis ipsius inspectorem facite, et communicatorem bonorum quæ his qui hanc viderint repromissa sunt operamini. Quæ omnes nos consequi mereamur; in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri sanctoque Spiritui est gloria, honor, imperium, magnitudo, magnificentia, et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

A τὸν ἐπὶ τοῦτοις ἀξιώσοιτε, τὸ τῆς αὐτοῦ διανοίας εὐτελὲς ἐπιστάμενοι, καὶ τῆς γλώττης τὸ βράδος γιγνώσκοντες, καὶ σκοποῦντες τοῦ λόγου τὸ μέτριον· καὶ ζῶντα μὲν ἀεὶ περιέποιτε, καὶ ἀεὶ θείᾳ δυνάμει φυλάττοιτε, ἀεὶ τῶν τοῦ βίου δεινῶν διασώζοιτε, ἀεὶ παντὸς πειρασμοῦ παρόντος ἢ μέλλοντος ῥύοισθε, ἐγρηγορότα, καθεύδοντα, ἐν γῇ, ἐν θαλάττῃ, ἐν πόλεσιν, ἐν ἐρημίαις τυγχάνοντα· τεθνεῶτα δὲ καὶ τὸν βίον τοῦτον καταλείψαντα, τῆς ζοφερᾶς αἰσχύνης λυτρώσοισθε, καὶ Θεῷ παραστήσοιτε, καὶ τῆς αὐτοῦ δόξης ἐπόπτην ποιήσοισθε, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ταύτην ὁρῶσιν ἀγαθῶν κοινωνὸν ἀπεργάσοισθε (45)· ὧν ἀεὶ πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἀξιώσοιτε ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμή, κράτος, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Postremi hujus miraculi, itemque primi, liberam ex Sophronio narrationem aliam dabimus in sequente volumine, auctore Petro Parthenopensi, ut videlicet agnoscant eruditi quantum intersit inter politum hujus stylum (quanquam hominis sæculo undecimo scribentis) et duram ac semibarbaram Bonifacii Anastasiique elocutionem, etsi hi tribus prope sæculis Petrum præverterunt.

In calce codicis, qui Sophronianum opus Latine continet, Anastasio interprete, hæc leguntur, de ætate ipsius codicis et de amanuense.

Finito libro, sit laus et gloria Christo.
Qui libro legit in isto,
Gualterio animam benedicat magistro.
Presbyter hoc opus fecit Gualterius,
Cum tertius papa residerat Innocentius.

Anno millesimo ducentesimo quarto, per manus suprascripti libro peracto, rogatu Cencii cancellarii senatoris (46).

Date ergo honorem sanctis martyribus Cyro et Joanni, pro quorum ipse amore fecit. Illorum precibus portæ eidem aperiantur paradisi scilicet, et infernales claudantur.

Qui multa bona in vita atque post mortem fecerunt,
Ab Alexandria Saracenorum Romam venerunt (47).

NOTÆ.

(45) Observent hæc heterodoxi qui sanctorum invocationem, supplicesque ad eos preces irridenti.

(46) Hic fuit deinde Honorius III papa.

(47) Intelligitur translatio reliquiarum SS. Cyri et Joannis Alexandria Romam, de qua nos diximus in Præfatione.

MONITUM.

(Ang. Mai. *Spicileg. Rom.* tom. IV, pag. 226.)

Post editam supra copiosam sancti Sophronii de SS. MM. Cyro ac Joanne eorumque miraculis historiam, piaculum mihi videbatur, si duas alias in eodem codice, et quidem priore loco, scriptas historias omitterem; quarum ambarum, vel certe alterutrius, auctor fuit idem Sophronius, ut in sequentibus patefiet. Prima incipit: Θεαρχικὸς ἡμῖν λόγος· secunda in codice est acephala; in utraque autem commemorantur sancti Cyrilli de iisdem martyribus oratiunculæ, antehac incognitæ et ineditæ, quæ reapse in codice inter utramque historiam sunt interpositæ. Atque hæc quidem omnia in codice Græco pervetere, qui fuit olim in monasterio Cryptæ Ferratæ, nunc vero in Vaticana Bibliotheca sub numero 1607 custoditur. In Latino autem æque Vaticano 5410, prior quidem historia non legitur, quia codex est acephalus, neque a prædicto Græco sumptus (id quod diversus materiæ ordo quantitasque demonstrant); secunda autem ibidem legitur, sed initio carens, Cyrilli tamen oratiunculis terminata, Græce utraque historia inedita est: Latine vero primam edidit abs se elaboratam, sed cum ingenti varietate, Otho Zylius apud Bollandum. Secundam ne Latine quidem quisquam ediderat; nam et illa, quam recitat Surius ad diem 31 Januarii, plane diversa est.

Digitized by Google

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΝΔΟΞΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ.

ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO ET MARTYRIUM
ET PARTIALIS NARRATIO MIRACULORUM SANCTORUM ILLUSTRIUM ANARGYRORUM

CYRI ET JOANNIS

α'. Ὁ θεαρχικὸς ἡμῖν Λόγος, ἡ ὄντως ἀλήθεια A Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐν Εὐαγγελίοις διαῤῥήδην κηρύττει οὕτως· Πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Παῦλος δὲ ἡμῖν, τῆς ἀποστολικῆς ὁ κήρυξ ἀκρότητος, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ λαλοῦντος ἐν ἑαυτῷ θεσπεσίως βοᾷ, τὴν ἐλπίδα μὴ καταισχύνειν· πρὸς τούτοις ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τοῦ ἀγαπήσαντος, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν δόντος, πάλιν αὐτοῦ, φημὶ, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, διὰ τῆς τῶν μαρτύρων πολιτείας καὶ ἐπιστασίας ἐπεθάῤῥυνεν, τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐπαφεῖναι, καὶ βίον οἷόν τε εἰπεῖν τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου μερικῶς, ἐκ πολλοῦ τοῦτο ἐφιεμένους· ταυτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν πολιτείαν, ἀλλά γε καὶ τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν λαμπράν τε αὐτῶν καὶ ὑπερκόσμιον ἄθλησιν· καὶ δὴ θαυμάτων ἦγουν ἰάσεων ὀλίγων ἐκ πολλῶν, ὧν ἡμεῖς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γεγόναμεν (1), ἀλλὰ καὶ ἐσμὲν θείᾳ χάριτι, τούτων λαχόντες πρὸς σωτηρίαν, οἱ τελωνῶν τελωνότεροι, μνημονεύσωμεν πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν. B

1. Divinus nobis sermo, qui vere veritas est, Christus Deus noster in Evangeliis altisone prædicat, dicens : Omnia possibilia credenti. Beatus quoque Paulus apostolicæ dignitatis orator, Christo sermonem ipsi suppeditante, admiranda nobis voce testatur, spem non confundere. His ego fretus hortatoribus sensi me tum charitate Servatoris nostri qui dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis, tum accedente sanctorum ope, ad conatum viribus majorem incitari, ut quod pridem magno quodam studio cupiebam, res a BB. Cyro et Joanne mirifice gestas, clarissimumque eorumdem pro Deo Christo certamen et miraculorum seu curationum paucas de multis quas nos ipsi, licet publicanis omnibus longe sequiores, oculis vidimus et divino etiam munere per eosdem partim ad salutem nostram experti sumus, ad utilitatem lectorum litterarum monumentis commendarem.

β'. Κῦρος οὖν ὁ ἀοίδιμος πόλεως μὲν ὑπῆρχεν τῆς μεγίστης Ἀλεξάνδρου πολίτης· ἐκ τίνων δὲ ἔφυ τὸ κατὰ σάρκα, οὐκ ἴσμεν· τῇ δὲ πνευματικῇ γεννήσει Πατέρα μὲν τὸν Θεὸν ἔχων, τὸν δι' ὕδατος αὐτὸν καὶ Πνεύματος ἀναγεννήσαντα· μητέρα δὲ τὴν ὀρθόδοξον τοῦ Πατρὸς Ἐκκλησίαν· ἰατρὸς τὴν τέχνην, οὗ τὸ ἐργαστήριον μέχρι τοῦ νῦν πᾶσιν δῆλον πέφυκεν, εἰς ναὸν ὑπάρχον τῶν Ἁγίων Τριῶν Παίδων, διὰ τῆς αὐτῶν τῶν μαρτύρων χάριτος βρῦον ἰάματα· πῶς δὲ συνέβη ἐν τῷ ναῷ τὸ ἐργαστήριον γενέσθαι τῶν Ἁγίων Παίδων, εὔλογον οἶμαι ὡς ἐν ἐπιδρομῇ ἐξειπεῖν· πολλὴν γὰρ, εὖ οἶδα, παράσχοι τοῖς ἐντυγχάνουσιν τὴν ὠφέλειαν. C

2. Cyrus itaque ille fama inclytus civitatis maximæ ab Alexandro conditæ civis fuit quibus sit parentibus secundum carnem ortus, nos latet ; generatione autem spirituali Patrem habuit Deum, qui illum aqua et Spiritu regeneravit, matrem vero orthodoxam Patris Ecclesiam. Arte sua medicus erat et ad nostra usque tempora officinam ejus videre est in templo Trium Puerorum, ubi hodie sanctorum martyrum spirituales medelæ redundant. Quomodo factum sit ut sanctus Cyrus officinam suam in templum Trium Puerorum posuerit, quasi transitu dicendum ; magnam enim, uti scio, gratiam obtinebant quam præsentes requisierint.

γ'. Ἀπολινάριος ὁ μέγας τῆς ἀλη[θείας] (2).... αὐτῶν λιπαρῶν, εἰς τὸν ναὸν ὀφείλων κατατεθῆναι, ὃ αὐτὸς δι' ἐπιθυμίας αὐτοῖς πολλῆς ἀνεστήσατο· ὁ δὲ σεπτὸς οὗτος καὶ παγκόσμιος τῆσδε εὐαγοῦς προστάξεως ἀμελήσας οὐδὲν, τὴν Βαβυλῶνα κατέλαβεν, καὶ τοῖς ἁγίοις (3) τὰ θεσπέσια γράμματα δεδωκὼς, τάδε πρὸς αὐτοὺς διεξῆει· « Ἅγιοι, ὁ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς καὶ δοῦλος ὑμῶν ταύτην ὑμῖν πέ-

3. Apollinarius, magnus ille veritatis defensor,... Cum autem eadem efflagitaret quæ desiderabat archiepiscopus, videlicet ut reliquias trium puerorum in templo possiderent, nihil prætermisit abbas venerabilis ut sancta perfecturus esset mandata. Babylonem igitur petiit, et sanctis mirabiles tradens epistolas hæc verba adjecit : « Sancti, hanc ad vos Dei episcopus et servus vester deprecationis episto-

NOTÆ.

(1) Confer supra protheoriam atque laudes sanctorum MM. Idem quippe auctor Sophronius est.

(2) Deest unum folium. Lacunam autem ex interpretatione Latina Zilii apud Bollandum metiri licet. -- Act. Sanct. Januar. t. III, p. 1085.

(3) Loquitur de tribus SS. pueris Babylonicis, quibus templum Alexandriæ excitaverat Apollinaris urbis antistes, et quorum reliquias appetebat atque impetravit, demumque in trium puerorum Alexandrino templo collocavit, quo in loco olim sancti Cyri ergasterium medicum fuerat, et adhuc demonstrabatur.

Digitized by Google

lam mittit, qua recepta, responsum reddite. » His dictis, surrexit medius puer, extendit manum et excepta epistola iterum reclinavit, nuntio autem nullum dedit responsum. Per totam hebdomadem verecundus abbas responsum non retulit, ideoque rebus infectis rediit ad archiepiscopum et omnia narravit.

πομφεν τὴν δεητικὴν ἐπιστολήν, ἣν δεξάμενοι, δότε τὴν ἀνταπόκρισιν· » τούτων οὕτως λεχθέντων, ὁ μέσος ἀνακαθίσας, τὴν χεῖρα τε προτείνας, τὴν ἐπιστολὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο· καὶ πάλιν ἀνακλιθεὶς ἀναπόκριτον τὸν ἄνδρα κατέλιπεν· ὡς δὲ πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα δυσωπῶν ἀβδᾶς οὐκ ἔτυχεν ἀποκρίσεως, πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ἄπρακτος ἐπανῆλθεν, τὸ συμβὰν διηγούμενος.

4. Qui in rebus fidei non multum perspicax, conscientia vero purus et Deo gratissimus erat pontifex, rursus Deo acceptum abbatem demittit his affatis : « Revertere adhuc et in nomine meo deprecare sanctos ; si teipsum non sint suscepturi nec preces mittentis, tu epistolam hanc retractam reportabis, quam reliquiarum loco recipiemus, quasi ab ipsis acceptam et sanctificatam fuisset. » Patri cedit abbas, qui ipsi ceu Christo et verbis et factis obediebat, Babylonemque repetiit. Denuo sanctos supplicibus adiit precibus : « O tres beatissimi martyres, Dei episcopus denuo me remittit ad vos ; nolite despicere pontificem qui vobis tantum et tam præclarum templum exstruit, et qui tanto ad vos ardet desiderio. » Cum secundo nullum responsum darent sancti, divina quadam inspiratione commotus abbas ut mandata archiepiscopi perficeret, manum suam pectore injecit ut depositam epistolam offerret. Hanc manu suscepit sanctus et, dum retraheret abbas epistolam, subsecuta est manus, quam piissime venerans et deosculans, ceuthesaurum inæstimabilem in urbem Alexandriam retulit. Igitur Deus non confundit spem illius qui sancta mandata adimpleverat.

δ'. Ὁ δὲ τὴν πίστιν ἀπρόσκοπος, καὶ ἀγαθὸς τὴν συνείδησιν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς προσφιλέστατος, πάλιν ὡσαύτως ἐκπέμπει τοῦτον τὸν θεάρεστον ἄνδρα εἰπών, « Ἄπιθι, φησὶν, ἔτι, καὶ αἴτησαι παρ' ἐμοῦ τοὺς ἁγίους· καὶ εἰ μὴ δέξωνταί σου κἂν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν δέησιν, ἔπειτά γε τὴν ἐπιστολὴν ἀναλαβὼν ἀποκόμιζε, ἵνα ἀντὶ λειψάνων ταύτην εἰσδέξωμαι, ὡς παρ' αὐτῶν δεχθεῖσαν καὶ ἤδη ἁγιασθεῖσαν· εἴξας δὲ τῷ πατρὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ κατὰ πάντα καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ ὑπήκοος, τὴν Βαβυλῶνα πάλιν κατείληφεν· καὶ αὖθις τοὺς ἁγίους ἱκετεύων ἔλεγεν· » « Τρισμακάριοι μάρτυρες, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ με πρὸς ὑμᾶς πάλιν αἰτῶν ἐξαπέστειλεν· μὴ οὖν αὐτὸν ἀτιμάσητε τοιοῦτον ὑμῖν ναὸν δειμάμενον μέγαν τε καὶ ὑπέρλαμπρον, πόθῳ τῷ πρὸς ὑμᾶς ἐναγόμενον· ὡς δὲ ἔτι αὐτὸν ἀναπόκριτον εἶων οἱ ἅγιοι, τὴν ἐπιστολὴν εἰς πέρας ἀγαγεῖν τοῦ ἀρχιερέως, ἔκ τινος θείας παρωρμήθη κινήσεως· καὶ τῷ στήθει τὴν χεῖρα βαλὼν (ἐκεῖ γὰρ εἶχεν τὴν ἐπιστολὴν), χειρὶ κατέχων ὁ ἅγιος, ταύτης λαβόμενος εἵλκε πρὸς αὐτὸν εὐσεβῶς ὁ μακάριος· συνείπετο δὲ ἡ παναγία χεὶρ κατέχουσα τὴν ἐπιστολὴν, ἣν σεβασμίως ἀγκαλισάμενος, σὺν τῷδε τῷ ἀθίκτῳ καὶ προσκυνητῷ θησαυρῷ τὴν πόλιν κατέλαβεν, ἔργῳ τοῦ πανιέρου προστάγματος τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα δεικνὺς ἀκαταίσχυντον.

5. Quam suscipiens magnus ille pontifex Altissimi, gavisus est et exsultatione sua nepotem induxit ut spirituales nuptias iniret. Indicta populo templi consecratione, divina inebriatus lætitia et toto stipatus clericorum cœtu, pretiosam et venerabilem manum, adhuc receptam complectentem epistolam, piissime deposuit, Ecclesiam sanctificavit, nepoti manus imposuit, dicens : « Ecce sponsa tua, Ecclesiam indicans : de illa curabis, uti decet. » Quo facto multum in virtute profectum tribuit juveni et magnam fiduciam in Deum : indesinentem illum perfecit castitatis amatorem et divinarum virtutum operatorem demonstravit : semper enim verendi episcopi mandata exsecutus est juvenis.

ε'. Ἣν δεξάμενος ὁ μέγας ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ, χαίρων ὁμοῦ καὶ ἀγαλλόμενος τὸν ἀδελφιδοῦν πρὸς ἑτοιμασίαν τοῦ γάμου παρώτρυνεν· κηρύξας δὲ τῷ λαῷ τοῦ ναοῦ τὰ ἐγκαίνια, χαρᾷ θείᾳ ἐναβρυνόμενος, καὶ τῇ ἐξῆς σὺν ὅλῳ κλήρῳ παραγενόμενος, ἐγκροθεὶς τὴν τιμίαν καὶ σεπτὴν ἐκείνην χεῖρα τοῦ ἁγίου ἅμα τῇ κατεχομένῃ παρ' αὐτῆς δεκτ[ικ]ῇ ἐπιστολῇ, ὡς δέον ἦν, εὐσεβῶς ἐντεθῆναι, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἁγιάσας, τὸν ἀδελφιδοῦν ἐχειροτόνησεν, εἰπὼν πρὸς αὐτόν· « Ἰδοὺ ἡ γυνή σου, τὴν Ἐκκλησίαν λέγων, καὶ φρόντιζε αὐτῆς, ὡς πρέπον ἐστίν· » τούτου γενομένου πολλὴν παρέσχε τῷ νέῳ τὴν εἰς Θεὸν προκοπὴν καὶ ἐλπίδα· ἀμέλει τοιγαροῦν καὶ ἀγνείας ἐραστὴν αὐτὸν ἀπειργάσατο, καὶ θείων ἀρετῶν ἐργάτην ἀπέδειξεν· καὶ θέλημα τοῦ φοβουμένου αὐτὸν ἀρχιερέως εἰσακούσας ἐποίησεν.

6. Medicus, ut per anticipationem paulo superius jam innuimus, erat Cyrus. Artem non quoad mentem sed quoad formam exercebat ; non enim sola laborantium corpora sanabat, sed quæ dignæ fuerant animæ, has e morbo infidelitatis eduxit ; ægros vero invisens non Galeni aut Hippocratis ac aliis ejusdem generis scriptionibus consolabatur ; sed verbis prophetarum, apostolorum et evangelistarum ad robur et vitam perduxit, in gregem Christi annumeravit et regni cœlestis participes effecit.

ς'. Ἰατρὸς οὖν, ὡς εἴρηται, τυγχάνων, ὡς φθάσαντες μικρῷ πρόσθεν ἔφημεν, ὁ ἅγιος κοσμικῶς μὲν τὸ σχῆμα, ἀλλ' οὐ τὴν γνώμην, τὰς ἰατρείας ποιούμενος, οὐ σώματα μόνα τῶν καμνόντων ἰάτρευεν, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς ἀξίας ἐξ ὧν νοσημάτων κατείχοντο, καὶ ἐξήγαγεν τῶν ἀλλοτρίων τῆς πίστεως, οὐκ ἐκ τῶν Γαληνοῦ καὶ Ἱπποκράτους καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς συγγραφῶν τοὺς ἀῤῥώστους ἐν ταῖς ἐπισκέψεσι παραμυθούμενος, ἀλλὰ προφητικῶν αὐτοὺς καὶ ἀποστολικῶν τε ἅμα καὶ εὐαγγελικῶν παραινέσεων

Digitized by Google

πρὸς τὴν ὄντως ῥῶσιν καὶ ζωὴν ἐφελκόμενος, καὶ τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ποίμνης συναριθμοῦ; ποιούμενος, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμους ἀναδεικνύμενος.

ζ'. Τοῦτον ἰδὼν ὁ μισόκαλος δαίμων πολλοὺς τῷ Χριστῷ προσάγοντα, τῷ τῆς πόλεως ἄρχοντι δι' ἀνθρώπων πονηρῶν κατεμήνυσεν, ὡς Γαλιλαῖός τις ἰατρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἅπαντα μικροῦ δεῖν τῆς πόλεως τὸν λαὸν ἀπεπλάνησεν, καὶ τῆς τῶν θεῶν ἀπέστησεν προσκυνήσεως· καὶ ὃν Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν Ἰησοῦν, ὡς Θεὸν παρεσκεύασεν σέβειν, καὶ τὴν πατρῴαν ἡμῶν ἐξαφανίζει θρησκείαν· τούτοις ὑπτιασθεὶς ὁ δείλαιος καὶ ὑπερζέσας ἀνιαρῷ θυμῷ, συσχεθῆναι τὸν ἅγιον τὸ τάχος προσέταξεν· τοῦτο μαθὼν ὁ μακάριος, καὶ πρὸς Ἀραβίαν τὴν Αἰγύπτου πάραλον ἔρχεται, καὶ Τζώτην οὕτω καλουμένην ᾤκησε κώμην· τῇ δὲ οἰκήσει καὶ τὸ σχῆμα μετήλλαξεν· τὴν γὰρ κεφαλὴν ξυρισάμενος, τὸ σχῆμα τὸ μοναχικὸν ἀμφιέννυται, καὶ τὴν χαμαίζηλον καὶ φθαρτὴν ὑπερκύψας βιοτὴν, καὶ πρὸς τὰ μετέωρα διαβεβηκὼς, ὑπέρτερος ἐντεῦθεν πράξει τε καὶ θεωρίᾳ γέγονεν, μηκέτι τὰς νόσους ἐκ ποικίλων φαρμάκων ἰώμενος, οὔτε βοτανῶν χρώμενος βοηθήμασιν, ἀλλὰ εὐχῇ μόνῃ καὶ διδασκαλίᾳ εὐσεβεῖ τῶν ἀνιαρῶν καὶ τῶν ἀνιάτων ἀλγηδόνων τὰς ψυχὰς ἀπήλλαττεν καὶ τὰ σώματα.

7. Hunc cum multos ad Christum conducentem videret infensissimus dæmon, urbis præsidi per improbos homines indicavit. Galilæus, dicebant, quidam medicus, scientia sua totum civitatis populum erroribus irretiit et a deorum adoratione avertit; quem Judæi crucifixerunt Jesum, hunc in Deum colendum nuntiat et patrios deos ad nihilum redigit. His excitatus et hostili fervens animo, quam citissime constringendum sanctum jussit præses; Cyrus autem, re audita, in Arabiam ad mare Ægyptiacum confugit, et sic cognominatum vicum Tzoten inhabitavit. Habitatione mutata, mutavit quoque habitum: caput totondit et monachorum vestimenta induit; a terrena et corruptibili vivendi ratione assurexit ad sublimia: verbis et factis cœlum sapiebat, et non amplius variis medelis et herbarum adjumentis corporum sanabat languores, sed sola oratione solaque pietatis doctrina ab infestissimis doloribus animas et corpora liberavit.

η'. Τότε Διοκλητιανοῦ τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος δυσσεβῶς, καὶ πάντη διωγμὸν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐγείραντος, μαθὼν Ἰωάννης (αἰδέσιμος δὲ οὗτος ὃς καὶ κατὰ σάρκα ἐκ γένους ὑπεροχώτατος ἐτύγχανεν, οὔπω μὲν πολίτης ἢ τῆς πίστεως ἐγνωρίζετο, τῇ δὲ στρατιωτικῇ ἀξίᾳ διαπρέψας), τὰ Ἱεροσόλυμα κατελάμβανεν, καὶ τὴν εὐχὴν τῷ Θεῷ ἀποδοὺς τὴν εὐάρεστον, εἰς Αἴγυπτον ἔρχεται, τῆς φήμης αὐτὸν πρὸς Κῦρον ἑλκούσης τὸν ἅγιον, καὶ ὡς ὁμοπίστῳ τῷ μακαρίῳ συνῴκησεν· καὶ πρὸς ἀρετὴν, ὁρῶν τὰς ἰάσεις ἐπιτελουμένας, ἐξετείνετο πλείονα· τοῦ διωγμοῦ δὲ σφοδρότερον ἐπιφλύζοντος, καὶ Κασιανοῦ τῆς ἐν Κανώπῳ Ἑλληνικῆς ἱερατεύοντος ματαιότητος, παρθένους τρεῖς τὸν τόπον οἰκούσας, Χριστὸν δὲ μνηστευσαμένας, οἱ πρὸς τὴν ἄγραν ταύτην ἀφωρισμένοι συνέλαβον, καὶ ταύτας σὺν μητρὶ Συριανῷ προσφέρουσιν τῷ τῆς πόλεως ἄρχοντι· τότε τὰ περὶ αὐτῶν ἀκηκοὼς Κῦρος ὁ ἅγιος, καὶ φόβῳ συσχεθεὶς ὡς φιλόχριστος, μὴ τὰς βασάνους ὡς μικρὰ τὰ μειράκια δειλιάσαντα, τὸν Χριστὸν ἐξομόσωνται καὶ τὴν πίστιν ἀρνήσωνται διὰ τὸ τῆς ἡλικίας λίαν βραχύτατον· (καὶ γὰρ Θεοκτίστη πέντε καὶ δέκα ὡς πρεσβῦτις αὐτῶν προσετύγχανεν· ἡ δὲ ταύτης δευτέρα Θεοδότη ἔτος διήνυεν τρισκαιδέκατον· Εὐδοξία δὲ ἡ τούτων ὑστάτη ἔτος ἦγεν ἑνδέκατον· Ἀθανασία δὲ τούτων ἡ μήτηρ φερωνύμως ἐλέγετο· τῆς γὰρ ὄντως ἀθανασίας κληρονόμος ἐγένετο σὺν τοῖς αὐτῆς ποθεινοτάτοις γεννήμασιν)· δι' ἃς, εἰπόντες ὡς ἔφθημεν, δειλιάσας Κῦρος ἅγιος σὺν Ἰωάννῃ τὴν πόλιν εἰσδύεται, καὶ τὰς λεχθείσας ἁγίας πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀλείφων μᾶλλον, καὶ μὴ δειλιᾷν διὰ τὴν Χριστοῦ τοῦ μνηστῆρος νίκην, καὶ χαρᾶς λῆξιν καὶ εὐφροσύνην ὑπὲρ φύσιν διήγειρεν, καὶ τῶν βασάνων κατατολμᾷν, καὶ μὴ δειλιᾷν διὰ τὴν Χριστοῦ τοῦ μνηστῆρος βασιλείαν ἐπειθεν, τοὺς τῆς ἁγνείας αὐταῖς στεφάνους ὑπέγραφεν, καὶ χαρᾶς λῆξιν καὶ εὐφροσύνην τέλος μὴ ἔχουσαν.

8. Eo tempore Romani imperii sceptrum inique consecutus erat Diocletianus, et ubicunque Ecclesiis suscitaverat persecutionem. Hæc ubi audit Joannes illustrissimus, genere nobilis, fidei civis nondum denuntiatus, ast re militari præstantissimus, Jerusalem petiit, ut gratissimas Deo preces persolveret. Venerat in Ægyptum, quo illum fama ad sanctum Cyrum perduxerat et inter quos communis fuit habitatio. In virtute multum profecit, dum sanationes a Cyro videret perfectas. Magis vero invalescente persecutione, Cassianus qui Canopi Græcorum vanitati sacrificabat, rescivit locum, ubi tres virgines, Christo desponsatæ, degebant. Emisit qui virgines insectarentur et una cum matre agerent ad Syrianum, præsidem urbis. Has ut captas audivit sanctus Cyrus, timore perculsus est ne tormentorum horrore Christum ejurarent et fidem negarent adolescentulæ, quæ annis erant tenerrimæ; major enim natu Theoctista, decem et quinque habebat annos; secunda autem, Deodata, tertium decimum perficiebat; Eudoxia vero, natu minor annum duxit undecimum. Harum mater, Athanasia, vere et proprie immortalis vocabatur: immortalitatem reapse consecuta est cum desideratissimis filiabus suis. Propter illas, ut diximus, timuerunt sanctus Cyrus et Joannes; ideoque penetrant in urbem, ut natu et sexu fragiles ad agonem excitent, tormentis superiores faciant, Christi Sponsi regnum suasione præparent, castitatis imponant coronam, gaudium et indesinentem lætitiam præstent.

θ'. Ἀλλ' ὁ ἀλιτήριος ἐχθρὸς πάλιν διὰ τῶν ἀνιαρῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ φανεροὺς τοὺς ἁγίους πεποίητο, καὶ τῷ ἄρχοντι διαῤῥήδην γνωρισθέντες,

9. Ast maleficus ille inimicus, per intolerandos conservos suos manifestavit præsidi sanctos nostros, et hujus mentem offuscant. Priusquam ad præsidis

Digitized by Google

tribunal adducti fuissent, astiterunt ignominiæ servi accusant s, apparuisse quosdam ac ignotos homines, alterum monastico, alterum habitu militari, qui captas modo virgines inducerent, partim ad deorum contemptum, partim ad cultus iis debiti exsecrationem, partim ad Cæsareorum jussorum despectionem, unum quemdam, regem suum æternum prædicare. Quibus perceptis, furore rugit Deo invisus præses, et a militibus ante tribunal deferendos sanctos jussit. « O miserrimi, felicium deorum inimici, clamat Syrianus, o morte durissima puniendi! Cur illas virgines ab imperatoris servandis edictis avertite? Num et vos Romanorum Cæsaris dominatores estis, qui abominabilem Christianorum doctrinam colitis? Attamen pœnitentiam agite, propitios maximos invocate deos, et cujusdam pretii honores ab imperatore habebitis. » Sancti vero responderunt: « Fugitivos, o Syriane, non ambimus honores; visibilia enim omnia evanescent: nunquam fictilibus dæmoniorum imaginibus deferemus cultum solius Dei, nec Christum abnegabimus, omnium Creatorem, quem in regem habemus æternum; frustra nobis mortem minaris, cum morte simus fortiores, ad hujus vitæ terminum non respiciamus, sed coronam gloriæ et immortalitatis. »

A τούτου τὴν διάνοιαν ἀπημαύρωσαν· πρὶν ἢ γὰρ τῇ αὐτοῦ ἀτάκτῳ τάξει οἱ ὑπηρέται ἀγόγωσι, [καταμηνύουσιν] ὡς δύο τινὲς μονάζων τε καὶ στρατιώτης τὰς προσενεχθείσας παρθένους πλανῶντες, τοῖς θεοῖς φέρειν τὴν δέουσαν οὐ συγχωροῦσιν λατρείαν, καὶ τυραννοῦσιν τὸν Καίσαρα, μὴ πειθομένας αὐτοῦ τοῖς προστάγμασιν, ἀλλὰ Ἰησοῦν λέγουσι βασιλέα εἶναι αἰώνιον· Συριανὸς δὲ οὗτος ὁ θεήλατος ἡγεμὼν πρὸς τὰ λεχθέντα βρύξας, ἄγεσθαι καὶ αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις προσέταττεν πρὸ τοῦ βήματος, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔφησεν· « Ὦ δύστηνοι καὶ θεῶν ἐχθροὶ τῶν μακαρίων, θανάτου τε ἄξιοι, τίνος ἕνεκα τὰς παρθένους εἴκειν τοῦ Καίσαρος οὐκ ἐᾶτε τοῖς θεσπίσμασιν; ἢ μᾶλλον πεφήνατε ὡς ὑμεῖς αὐτοὶ τύραννοι τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων τυγχάνετε, τῆς B βδελυρᾶς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας ὑπάρχοντες; μετανοήσαντες τοίνυν, τοὺς μεγίστους ὑμῖν θεοὺς ἱλεώσασθε, καὶ τιμὰς παρὰ βασιλέως οὐ τὰς τυχούσας κομίσοισθε· » οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθησαν· « Ἡμεῖς ὦ Συριανὲ, τιμὰς ἀτίμους οὐ προσιέμεθα· πρόσκαιρα γάρ εἰσι τὰ βλεπόμενα· οὔτε δαιμόνων ξοάνοις τὴν μόνην πρέπουσαν Θεῷ λατρείαν προσφέρομεν· ἀλλ' οὔτε Χριστὸν ἀρνησόμεθα τὸν πάντα ποιήσαντα, ὃν βασιλέα αἰώνιον ἔχοντες, δωρεὰς παρ' αὐτοῦ ἐπηγγειλάμεθα, θανάτου κρείττους, καὶ πρὸς λῆξιν οὐχ ὁρώσας, στεφάνων δὲ πλήρεις καὶ τρυφῆς ἀθανάτου. »

10. Ingemiscens Syrianus et dentibus fremens sic illos affatus est: « Benigne vobis servandæ fuissent Cæsaris leges et salus consequenda; quia cæca capti estis superbia, plagæ impositæ ad imperatoris edicta vos redigent. » His dictis, virgines in conspectum suum curavit adducendas, et omne tormentorum genus ante sanctorum oculos exponendum jussit; laneis et fustibus dissecandos, igni urendos, aceto inficiendos et membris dilaceratis, illos pannis e camelo confectos confricandos voluit. Omni, sicut indicatum est, tormentorum genere adhibito, fortiores et constantiores vidit martyres ac si alieno passi fuissent corpore. Quia vehementius semper contradicebant, fervescentem piceam eorum pedibus immisit; ast imitatione et forti martyrum contradictione plures ad fidem conversi sunt: e sanctorum constantia et vultus hilaritate conjecerunt multi hujus certaminis præmium esse futuram immortalitatis vitam; martyres autem cum matre devota jussit torquendas. Verum contra stimulum calcitraverunt virgines, quæ generoso martyrum exemplo incensæ præsidem vicerunt; demum hanc sententiam tulit, ut caput abscinderetur, sicque sponsas una cum matre Christo adjecit.

ι'. Πρὸς οὓς οἰμώξας ὁ Συριανὸς καὶ τοὺς ὀδόντας βρύξας εἶπεν· « Ἔδει μὲν ὑμᾶς τῇ φιλανθρωπίᾳ πειθομένους τοῦ νόμου, κερδῆσαι τὴν σωτηρίαν· ἐπειδὴ C δὲ τύφῳ κεκράτησθε, πληγαῖς ὑμᾶς εἴξειν τοῖς προστάγμασιν πείσω τοῦ αὐτοκράτορος· » ταῦτα εἰπὼν, τὰς παρθένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ γενομένας παρέστησεν, καὶ πᾶν εἶδος βασάνων τοῖς ἁγίοις ἐπέφερεν· ὡς δὲ μάστιξιν πλήξας καὶ ῥοπάλοις, πυρί τε φλέξας καὶ ὀξάλμῃ βρέξας, τὰ φλεχθέντα μέλη τριχίνοις ῥάκεσιν προστρίβειν ἐκέλευσεν· παντί τε εἴδει, ὡς λέλεκται, βασάνου χρησάμενος ῥωμαλαιοτέρους ἑώρα τοὺς μάρτυρας, καὶ ὡς ἐν ἀλλοτρίοις πάσχοντας σώμασιν, καὶ σφοδρότερον ἀντιλέγοντας, πίσσῃ τε βραττούσῃ τοὺς πόδας ἐπλήρωσεν· καὶ πολλοὺς [ὁρῶν] ἐφελκομένους πρὸς μίμησιν, καὶ τῇ πίστει προσαγομένους ταῖς καρτεραῖς ἀντιστάσεσιν (ἐν γὰρ τῇ ὑπομονῇ τῶν τοσούτων, D καὶ τῆς τῶν μαρτύρων ἀλύπου φαιδρότητος, οἱ πολλοὶ τῆς μελλούσης ζωῆς τὰ τῆς ἀφθαρσίας εἰκονίζοντο ἔπαθλα), μεταστῆναι κελεύσας τοὺς μάρτυρας, πάλιν τὰς παρθένους ἐκέλευσεν αἰκίζεσθαι ἅμα τῇ φιλοθέῳ μητρί· ὡς δὲ πρὸς κέντρα λακτίζων, καὶ ταύταις ἠττᾶτο ἐκ τῶν μαρτύρων τὴν τοῦ μαρτυρίου ἀπαλειφομένας γενναιότητα, τέλος τὴν ψῆφον ἀπέφηνεν, καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν τμηθῆναι ἐκέλευσεν τῶνδε τῶν τοῦ Χριστοῦ νυμφῶν, σὺν τῇ γεννησαμένῃ προσέταττεν.

11. Rursus autem Cyrum, et Joannem martyres cruciavit: more fluctuum incumbentium illos lapidibus obruit; ast cum a proposito sanctos avertere non posset, nec blanditiis, nec hortationibus, nec monitis, nec maximarum dignitate promissionibus, nec laneis, nec picea fervente, nec ebulliente

ια'. Κῦρόν τε πάλιν καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἐβασάνιζεν, καὶ κυμάτων δίκην προσρησσόντων πέτραις πάλιν ἐλύετο· ὡς δὲ πείθειν τοὺς ἁγίους οὐκ ἴσχυσεν, οὐ θωπείαις, οὐ παρακλήσεσιν, οὐ νουθεσίαις, οὐ τιμῶν προτάσει μεγίστων, ὡς ἔφετο, οὐ μάστιξιν, οὐ πίσσῃ βραττούσῃ, οὐ θερμῷ ὕδατι, οὐ

Digitized by Google

πυρὶ, οὐ τοῖς στρεβλωτικοῖς τῶν μελῶν ὀργάνοις, ἀποκαμὼν καὶ τούτοις τὴν ψῆφον ἐπήγαγεν φήσας οὕτως· Κῦρον τὸν τῶν Γαλιλαίων προστάτην, καὶ Ἰωάννην τὸν τούτου ὁμόφρονα, τοῖς θεσπίσμασι τῶν αὐτοκρατόρων μὴ εἴξαντας, καὶ τοῖς μεγίστοις θεοῖς λατρεύειν οὐχ ἑλομένους, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπάγομεν· καὶ ταύτῃ τῇ ψήφῳ τὸν τῆς ἀφθαρσίας ἀνεδήσαντο στέφανον· ἡμέραν εἶχεν τριακάδα πρώτην μὴν Ἰαννουάριος, ὅτε τὴν πίστιν τηρήσαντες, τὸν δρόμον οἱ ἅγιοι τὸν ἀθλητικὸν ἐκτετέλεκαν· παρθένοι μὲν καὶ Χριστοῦ νύμφαι τρεῖς Θεοκτίστη, Θεοδότη, καὶ Εὐδοξία, καὶ ἡ ταύτας βλαστήσασα καὶ εὐσεβῶς ἀναθρεψαμένη Ἀθανασία, Κῦρός τε ὁ ἀββᾶς ὁ φιλόθεος, καὶ Ἰωάννης στρατιώτης ὁ τούτου ὁμόπιστος καὶ ὁμότιμος· καὶ τὰς μὲν τρεῖς ἁγίας παρθένους σὺν τῇ τεκούσῃ κατὰ ἀνατολὰς ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου κατέθεντο, ἐν αὐτῷ δειμάμενοι σορὸν πρέποντα· Κῦρον δὲ τὸν ἀοίδιμον καὶ Ἰωάννην τὸν Κύρου συμμάρτυρα ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου κατέθεντο ἐν θήκῃ μιᾷ.

aqua, nec igni, nec membrorum distentorum machinis, defatigatus est Syrianus et hanc in eos tulit sententiam : « Cyrus, Galilæorum dux, et Joannes mente consentaneus, edictis Cæsaris non cedentes, maximisque diis inservire negantes, pœnam capitis subibunt. » Hac damnatione immortalitatis coronam sibi vindicarunt, die tricesima prima Januarii, quo servaverunt fidem, cursum et certamen compleverunt virgines et Christi sponsæ Theoctista, Deodata et Eudoxia, et quæ illos generavit et in pietate enutrivit mater; Cyrus Deo acceptissimus abbas, et Joannes, miles, illis fide et honore conjunctus. Virgines sanctas una cum genitrice ad orientalem partem in templo Sancti Marci, uno feretro deposuerunt; Cyrum autem illustrissimum et commilitonem Joannem in eadem apostoli et evangelistæ Marci æde, uno loculo sepelierunt.

ιβ'. Χρόνου δὲ προελθόντος οὐκ ὀλίγου, ὡς καθαίρεσιν μὲν τῆς Ἑλληνικῆς τυραννίδος γενέσθαι, καὶ Χριστιανοὺς τὰ σκῆπτρα κρατῆσαι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, Θεοδοσίου τε τοῦ μεγάλου τὴν βασιλείαν κατέχοντος, καὶ ταύτην πίστεως ἔργοις κοσμήσαντος, ὡς βίβλοι ἐκκλησιαστικοὶ μαρτυροῦσιν τῶν ἱστοριογράφων, καὶ αὐτὰ δὲ βοᾷ πᾶσιν τὰ πράγματα· μιᾶς δ' οὖν αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς ἀρετῆς μνημονεύσωμεν πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων ἀπόδειξιν· Πόλεμον αὐτῷ φασιν ἐκ τῶν δυτικῶν κεκινῆσθαι μερῶν, πλείστων ὅσων ἐθνῶν ἔκ τινος συμφωνίας ἐπαναστάντων, καὶ ἐθνῶν ἔθνεσι μιγνυμένων, καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν συῤῥεόντων χειμάῤῥων ὥσπερ ἀλλήλοις ἐπιῤῥεόντων, καὶ θάλατταν ἀπεργαζομένων τῷ πλήθει τοῦ ὕδατος, ἢ δίκην ἀκρίδος καὶ ψάμμου ἀριθμὸν οὐκ ἐχόντων· τὸν εὐσεβῆ δὲ τοῦτον Θεοδόσιον μὴ πρὸς ἑτέρων ἐθνῶν προτρέπειν ἐλθεῖν εἰς πρεσβείαν σπονδὰς ἐμπράξαι, γίνεσθαι, ὡς σύνηθες αὐτῷ πρὸς Θεὸν ἐπανέδραμεν,

12. Longo postea tempore evenit, ut Græcorum imperium destrueretur et Christiani Romanorum regno potiti sint. Sceptrum tenuit Theodosius et fidei operibus honestavit, uti in auctoribus ecclesiasticis legendum est et res ipsæmet clamant. Ad probationem dictorum unum referemus exemplum. Dicitur bellum imperatori exortum esse ab occidentalibus partibus regni : ex consensu mutuo perplures surrexerunt gentes; nationes miscebantur nationibus, irruebant ceu de monte præcipites torrentes, et intumescens mare, et eorum numerus erat quasi fluctus Oceani et ejusdem arena. Cum pius imperator alias adire non posset gentes ut fœdus iniret, quemadmodum in vehementibus agitur bellorum motibus, more suo ad Deum confugit, et illum in fidelem adjutorem invocavit.

οἷα φιλεῖ ἐκ τῶν ἀνισχύρων ἐν κινήσεσι πολέμων καὶ πίστιν βοηθὸν ἐπεσπάσατο.

ιγ'. Μαθὼν γὰρ κατὰ τὴν Σκῆτιν (ἔρημος δὲ αὕτη ἐστὶν πρὸς Αἴγυπτον οὕτως ὀνομαζομένη), ἄνδρα τῷ γένει Αἰγύπτιον, ἀρετῇ δὲ πάσῃ θείᾳ κομῶντα, καὶ θείας ἠξιωμένον τῆς χάριτος, καὶ μεγίστων θαυματουργημάτων ἐργάτην ὑπάρχοντα, πρὸς Θεόφιλον εὐθὺς γράφει οὕτως (αὐτὸς γὰρ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Χριστοῦ ποιμνίων τῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κηδεμὼν ἐγνωρίζετο), ὥστε τὸν προλεχθέντα θαυμάσιον ἄνδρα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψαι, παρακαλέσαντα βοηθεῖν αὐτῷ ταῖς πρὸς Θεὸν ἱκεσίαις εἰς τὸν πόλεμον, πιστεύων ὀρθῶς, καὶ εὐελπις ὤν, ὅτι πάντως γενήσεται· πρὸς ὃν ἐκδραμὼν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ τὴν αἰτίαν ἐξειπὼν, ἀναβαίνειν πρὸς τὸν κρατοῦντα νουθετῶν ἐλιπάρει· ὁ δὲ Σενούφιος (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ μακαρίῳ ἀνδρὶ [4]), συγχωρεῖν αὐτῷ τὸν ἀρχιερέα ἱκέτευεν, ἁμαρτωλὸν ἑαυτὸν εἶναι λέγων καὶ ἀχρεῖον δοῦλον ἀποκαλῶν τοῦ Κυρίου· ἐπεὶ δὲ συγχωρήσεως τυχεῖν οὐκ οἷός τε γέγονεν, κατὰ ἀνατολὰς ἔστη, καὶ τὸ μαφόριον ὃ φέ-

13. Audivit enim ad Scenem, In eremo Ægyptiaco, degere hominem natione quidem Ægyptium, virtute autem divina instructum et maximorum miraculorum operatorem. Statim scribit Theodosius ad Theophilum, qui eo tempore Alexandriæ gregem Christi sedulo pascebat, ut prædictum mirabilem virum mitteret ad imperatorem, hortareturque pontifex virum sanctum ut pro bello supplices ad Deum effunderet preces; credebat enim imperator fiducialiter et fortiter sperabat omnia optime futura. Excucurrit igitur episcopus ad virum sanctum illique omnia declaravit, quæsivitque ut ad Theodosium adveniret sanctus. Senuphius autem, sic enim vocabatur vir beatissimus, veniam sibi a pontifice concedi petiit quod esset ipse peccator et Domini sui servus inutilis. Ast cum veniam non impetrasset, ad orientem stetit, et quod in humeris ferebat humerale mani-

NOTÆ.

(4) Ex hoc nostro, ut reor, opusculo mutuatus est eamdem narrationem Glycas Annal. part. IV. ed. Paris. p. 257.

Digitized by Google

bus suis baculo imposuit, ad cœlum sustulit et sic exclamavit : « Domine Jesu Christe, quam mihi famulo tuo peccatori dedisti virtutem, hanc tribue baculo huic et maphorio. » Concedendo illos pontifici dixit : « Cum remittas imperatori scribe, ut maphorio circumdet caput et baculum manu teneat; præcedet ipse exercitum in bello et in facie hostium; etenim si Christus Deus me in servum suum habet et preces meas audit, per hæc victoriam, propter fidem in Deum dabit. »

A ρων ἐπ' ὤμων εἶχε σὺν τῇ βακτηρίᾳ ταῖς χερσὶ διακατέχων, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνας, τάδε πρὸς αὐτὸν ἀνεβόησεν· « Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, οἵανπέρ μοι ἰσχὺν δέδωκας τῷ σῷ ἁμαρτωλῷ οἰκέτῃ, πάρασχε καὶ ταύτῃ μου βακτηρίᾳ σὺν τῷ μαφορίῳ. » Καὶ δοὺς αὐτὰ τῷ ἀρχιερεῖ, τάδε πρὸς αὐτὸν ἔφησε· « Ταῦτα πέμψας τῷ βασιλεῖ γράφε, τὸ μὲν μαφόριον περιβαλέσθαι τῇ κεφαλῇ, καὶ τῇ χειρὶ τὴν βακτηρίαν κατέχοντα, πρὸ παντὸς ἐξιέναι καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ εἰς τὸν πόλεμον καὶ τῶν ἐναντίων παράταξιν· εἴπερ γάρ με Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς δοῦλον λελόγισται, καὶ τῆς ἐμῆς δεήσεως ἐπακήκοεν, καὶ τὴν νίκην διὰ τούτων τῇ πρὸς Θεὸν πίστει δωρήσεται.

14. Quibus receptis, ceu galeam salutis humerale suo capiti imposuit Theodosius, et manu dextra baculum gestans, primus e fidelium exercitu in pugnam processit. Ut barbari illum viderunt, statim in fugam conversi sunt, seipsos interemerunt, nec telum nec vulnus ab exercitu receperunt; ad finem usque salutari ista galea decorari voluit pius imperator pro omni diademate. Populare hujus facti festivitatem celebrant Alexandriæ singulis annis, hoc festum Imaginem nominant. Imaginem Theodosii habent, qua caput maphorio obtectum habetur, in manu dextra est baculus et miraculum per ipsam festivitatem prædicant.

ιδ'. Πεμφθέντων τοιγαροῦν τῶν λεχθέντων κοσμεῖται μὲν ὁ θεοστεφὴς Θεοδόσιος περικεφαλαίαν σωτηρίας ἐλπίδα τὸ μαφόριον, καὶ τῇ δεξιᾷ χειρὶ τὴν βακτηρίαν δεξάμενος, πρὸς τὸν πόλεμον ἐξῆλθεν πρῶτος τοῦ πιστοτάτου αὐτοῦ στρατεύματος· ὃν ὡς εἶδον οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγὴν εὐθέως ἐτράπησαν, καὶ ἑαυτοὺς κατηνάλωσαν, βέλος παντελῶς ἢ πληγὴν παρὰ τοῦ στρατοῦ μὴ δεξάμενοι· καὶ μέχρι τέλους τῇ σωτηρίῳ ταύτῃ περικεφαλαίᾳ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον αὐτοκράτορα ἀντὶ παντὸς ἐν αὐτοῖς σεμνύνεσθαι διαδήματος· ἐν οἷς καὶ πάνδημον ἑορτὴν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἄγουσιν, καθ' ἕκαστον ἔτος τὸ Εἰκόνιον αὐτὴν ὀνομάζοντες· εἰκόνα γὰρ ἔχουσιν αὐτοῦ, λέγω δὴ, τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Θεοδοσίου, τὴν μὲν κεφαλὴν τῷ μαφορίῳ κεκαλυμμένην ἔχοντος, τῇ δὲ δεξιᾷ χειρὶ τὴν βακτηρίαν κατέχοντος, ἀεὶ τὸ θαῦμα κηρύττουσαν διὰ τῆς ἐτησίας αὐτῆς πανηγύρεως.

15. Divina gratia et fidelis piique imperatoris Theodosii cooperatione omnia, ut ita dicam, Græcorum simulacra in urbe evertit ille ecclesiæ præsul pastor gregis assiduus et divino zelo plenus Theophilus; civitatem quoque totam desideratis exornavit ædibus, et in loco Canopo Apostolis magnum et mirandum templum erexit. Extra urbem situm est ad stadia duodecim; nimirum insigne et ipsis Græcorum pueris venerabile. Ibidem putatur cœtus deorum fuisse, uti via lapidibus strata et eodem ex omnibus urbis partibus directa, porticis et balneis frequentibus demonstratur. Vigiati quatuor aderant balnea, quæ hodiedum, juxta testium asseverationem, eversa sunt ut tantum vestigia quædam remaneant. Foro insuper, rerum venalium abundat copia. Ab urbe autem Canopo duabus stadiis vicus distat, cui Mamithe nomen, dæmonum olim domicilium, et malignorum spirituum habitatio; ibidem quoque templum evangelistis ædificavit divus Theophilus.

ε'. Θείᾳ δὲ χάριτι καὶ τοῦ πιστοῦ καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου συνεργείᾳ ὁ τῆς Ἐκκλησίας πρόεδρος, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ποιμνίων νομεὺς ἀσφαλὴς, θείῳ ζήλῳ πεπληρωμένος Θεόφιλος πάντα, ὡς εἰπεῖν, Ἑλλήνων καθεῖλεν τὰ σεβάσματα, καὶ εὐκτηρίοις οἴκοις τὴν πόλιν πᾶσαν ἐκόσμησεν· καὶ ἐν τῷ λεγομένῳ Κανώπῳ ναὸν τοῖς ἀποστόλοις ὑπερφυῆ τε καὶ μέγαν ἀνέστησεν· ἔξω δὲ οὗτος ὑπάρχει τῆς πόλεως, διεστὼς σημείοις δύο καὶ δέκα, λίαν ἐπίσημος, ὡς ὄντως εἶναι καὶ παισὶν Ἑλλήνων σεβάσμιος· ἐκεῖ γὰρ αὐτοῖς τῶν θεῶν ἡ σύνοδος, ὥς φασιν, ἐνομίζετο· ὡς πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἐκ πόλεως ἐκεῖσε φέρουσαν ἀτραπὸν καταστρῶσθαι πλαξὶ, προαστείοις τε καὶ λουετροῖς πυκνοτάτοις αὐτὴν κατεστέφθαι· εἴκοσι δὲ εἶναι καὶ τέσσαρα τὰ λουτρὰ διαγράφονται· καὶ ἕως ὀλίγου μὲν κατεστράφθαι, πολλοὶ λέγουσιν τῶν ἐπισταμένων· ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτοῦ, φημὶ δὴ, τοῦ Κανώπου τὴν τῆς πόλεως Φᾶν ἀναλογίζεσθαι, ἀγοράν τε πᾶσαν προτίθεσθαι, οὗ ἀφεστῶσαν κώμην σημείοις δύο Μενουθῆ εἶχεν οὕτω καλούμενον εἴδωλον, ἐν ᾧ φανερῶς ἐνήργει τὰ πνεύματα· ἐν ᾗ πάλιν ναὸν ᾠκοδόμει τοῖς εὐαγγελισταῖς ὁ θεῖος Θεόφιλος.

16. Morte translato Theophilo, Ecclesiæ gubernium suscepit magnus Cyrillus, pietatis amator et fidei corruptorum destructor; cum Christianos simpliciores videret, sublevationis causa, ast magno animæ detrimento idolum adeuntes, vehementissime de Menouthi phantasmatibus dissipandis cogitavit. Multis ad Deum effusis precibus angelum vidit orationes suas suscipientem et ad se

ις'. Μετὰ δὲ Θεοφίλου τὴν κοίμησιν, Κυρίλλου τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας διαδεξαμένου τοὺς οἴακας, τῆς εὐσεβείας ἐραστοῦ, καὶ καθαιρέτου τῶν φθορέων τῆς πίστεως, φροντὶς ἦν αὐτῷ οὐχ ἡ τυχοῦσα καταργηθῆναι τὰ φάσματα τῆς Μενουθέως, Χριστιανούς τέ τινας ἁπλουστέρων ἐκεῖσε προφάσει ῥύσεως αὐτομολοῦντας ἐκκόψαι· πολλὰ περὶ τούτου τὸν Θεὸν ἱκετεύσας, ἄγγελον ὁρᾷ ἐκ Θεοῦ δεχθεῖσαν

Digitized by Google

αὐτῷ τὴν δέησιν εὐαγγελιζόμενον καὶ προστάσσοντα, ὥστε Κύρου λαβόντα τοῦ μεγάλου ἐν μάρτυσιν ἐκ τοῦ ναοῦ Μάρκου τοῦ Ἁγίου ἐν τῇ Μενουθῇ, ἃ δὴ ἐν τῇ τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐκκλησίᾳ κατατεθῆναι τούτων τὸ λείψανον· οὕτω γὰρ καὶ τὴν κώμην ὠνόμαζον, αἰδοῖ καὶ φίλτρῳ τῆς δαίμονος, διὰ τοῦ ἑνὸς ἀμφοτέρους ὀνόματος τοὺς δύο μάρτυρας σημάνας ὁ ἄγγελος, ὡς ἐκ τῶν Κυρίλλου τοῦ μακαρίου δειχθήσεται· μὴ μελλήσας γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς προσφιλέστατος τὸ προσταχθὲν αὐτῷ διεπράξατο· εἰκάδι ὀγδόῃ Ἰουνίου μηνὸς τὴν τῶν μαρτυρικῶν λειψάνων μετάθεσιν ποιησάμενος· καὶ λόγους μικροὺς (1) τῷ φιλοχρίστῳ λαῷ οὗτος προσφθεγξάμενος, οὓς καὶ παραθήσομεν, πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων πίστωσίν τε ὁμοῦ καὶ ὠφέλειαν· ἐν Θεῷ Πατρὶ σὺν Υἱῷ τῷ μονογενεῖ ἅμα τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, δόξα μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

descendentem de cœlis monentemque ut magni in confessione Cyri reliquias ex templo Sancti Marci, in Menoutham videlicet in ecclesiam sanctorum Evangelistarum asportaret (veneratione enim et cultu simulacri nomen Menoutha locus obtinuerat). Una duorum martyrum merita et corpora conjunxit angelus, uti ex actione Cyrilli conjiciendum est; nihil acceptus Deo pontifex omisit ut quam citissime commissa exsequeretur; vicesima octava Junii sanctarum reliquiarum translationem fecit, oratiunculas duas Christiano populo habuit, quas in fidem et utilitatem legentium adjicimus, in Deo Patre, cum Filio Unigenito ac simul sancto et vivificante Spiritu, quibus gloria, majestas et magnificentia nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

NOTÆ.

(1) Videsis t. LXXVII ubi has parvas et ineditas S. Cyrilli oratiunculas exhibuimus.

ΑΛΛΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΑΚΕΦΑΛΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ.

ALIA VITA ACEPHALA SANCTORUM MARTYRUM CYRI ET JOANNIS.

. . . ἄσκησιν γενναίως κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας παρατασσόμενος· ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπιγείῳ μὲν βασιλεῖ ἐν ἑνὶ τῶν ἀριθμῶν ἐστρατεύετο· πλὴν τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ ἀρέσκειν μᾶλλον ἐσπούδασεν· συνελήφθησαν οὖν οὗτοι οἱ ἅγιοι ἐν τῇ λεγομένῃ Κανώπῳ· ἐκεῖ γὰρ εἶχον τὴν οἴκησιν· συνελήφθησαν δὲ οὐ μόνοι, ἀλλὰ μετὰ τριῶν ἀειπαρθένων σὺν τῇ τούτων μητρί· ὧν ἡ μὲν πρώτη Θεοδότη ὠνομάζετο, πέντε καὶ δέκατον ἔτος ἤγεν τὴν γέννησιν· ἡ δευτέρα δὲ Θεοκτίστη ὠνομάζετο, τρὶς δὲ καὶ δεκάτη· Εὐδοξία δὲ ἡ τρίτη, καὶ αὕτη ἄγουσα ἔτος ἐνδέκατον· ἡ δὲ τούτων μήτηρ Ἀθανασία προσηγορεύετο, ἥτις δόγμασιν μᾶλλον εὐσεβείας ἢ γάλακτι ἀναθρεψαμένη τὰς νεάνιδας, ἔπεισεν αὐτὰς τὴν ἀγνείαν ἑλέσθαι, καὶ τῶν ἀθανάτων νυμφίων νυμφεύσασθαι, ὅθεν ἀσβέστους τὰς λαμπάδας τῆς παρθενείας κατέχουσαι τὴν αὐτοῦ ἀπεκδέχωνται ἔλευσιν· ἀλλὰ τὸν τῆς παρθενείας πλοῦν καλῶς ταύτας ἀνυούσας, ὁ τῆς ὁμολογίας ἀγὼν κατελάμβανεν· οὐ μέντοι κατεπλάγησαν τὴν τῶν λύκων ἐφοδον αἱ τοῦ Χριστοῦ καλλιμάρτυρες· εἶχον γὰρ ἀναψυχὴν οὐ μικρὰν Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς ἁγίους μάρτυρας, οἵτινες διὰ τῆς ἐνθέου διδασκαλίας αὐτῶν τὰς ἁγίας παρθένους ἀπῆλειφον εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶνα· καὶ γὰρ σφόδρα ἠγωνίων μὲν οἱ ἅγιοι, καὶ παρεσκευάζοντο περισσοτέρως εἰς τὴν κατὰ τῆς εἰδωλομανίας ἀντιπαράταξιν, δεδοικότες τῶν ἁγίων παρθένων τὸ νέον τῆς ἡλικίας, μή ποτε μὴ ἐνέγκωσιν· ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτὰς οἱ ἅγιοι· « Μνημονεύσατε τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων, καὶ μὴ καταπλαγῆτε τὰ ἐπερχόμενα· αὐτὸς γὰρ

.... Generose et viriliter se contra malitiæ spiritus exercuit. Joannes in militum munere terreno inservierat imperatori, ast Regi cœlorum magis placere sategit.... Igitur in dicto Canopi loco deprehensi fuerunt sancti, ubi eorum erat habitatio.... Ast non soli fuerunt deprehensi, sed et tres simul virgines una cum matre; quarum prima Theoctista vocabatur, et decimum quintum nativitatis suæ ducebat annum; secunda nominabatur Deodata, et decimum tertium agebat, tertia vero Eudoxia ad undecimum pertingebat; mater virginum Athanasiæ nomine appellabatur et filias magis pietatis doctrina quam lacte enutrivit, cum illis persuaserit ut castitatis virtutem eligerent, immortalium dicerentur sponsæ, inexstinctas virginitatis lampades haberent et advenientem sponsum exciperent. Quæ virginitatis tramitem, inoffenso pede perfecerant, confessionis pugnam adituræ erant: luporum irruptionem non pertimuerunt Christi martyres, sanctos enim Cyrum et Joannem in magnos confessionis adjutores respiciebant, cum ab illis, ad pietatis agonem divinæ doctrinæ oleo peruncta fuissent. Fortiter autem pro fide certarunt sancti et ad depellendam idololatriam abundantius præcincti erant; tantummodo propter teneram virginum ætatem timuerunt, ne juvenculis palma martyrii excideret. Illas sic compellaverunt sancti: « Mementote verborum Domini et ab eventuris ne terreamini: ipse enim dixit: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non pos-*

Digitized by Google

sunt occidere [1]. Et rursus : *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* [2]; imitanimi magistram vestram, cujus puritatem concupiscitis, æmulamini confessionem. » His similibusque verbis et exemplis sancti Christi martyres Cyrus et Joannes illas munierunt virgines et in agonis stadium ingressi fuerunt. Cum a militibus ad tribunal Syriani Alexandrinæ urbis præsidis perducti essent, omnem abjecerunt sollicitudinem, juxta mandatum Domini; non enim paratis responsionibus ad judicis quæstiones stabant, sed Spiritu sancto instructi dictis dicta referebant. Præses enim sanctos et virgines simul convocat ut abnegantes Christum relinquant et dæmonibus sacrificent; ast docuerunt Deum esse unicum totius creationis visibilis factotorem, deos autem a paganis veneratos, non esse deos sed hominum perditores, ideoque deserendos edixerunt. Tunc illos blanditiis donorumque promissionibus aggressus est Syrianus, eosque charissimos et notissimos in regno stabiliendos pollicitus est; sancti vero martyres munerum justis reservatorum memores et Christianæ libertatis judicis promissiones despexerunt et manifestarunt quantum terrena a superis et cœlestibus donis distent.

A εἶπεν, *Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὰ σώματα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι·* καὶ πάλιν· *Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται·* μιμήσασθε τὴν ὑμετέραν διδάσκαλον τὴν ἐν γυναιξὶν, ἧς τὴν παρθενείαν ποθήσασαι, καὶ τὴν ὁμολογίαν ζηλώσατε· » τούτοις καὶ ἄλλοις ὁμοίοις λόγοις καὶ παραδείγμασιν οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες Κῦρος καὶ Ἰωάννης τὰς μακαρίας ἐκείνας παρθένους ὁπλίσαντες, οὕτως σὺν αὐταῖς εἰς τὸ κατὰ τῆς δεισιδαιμονίας ἀπεδύοντο στάδιον· ἐπεὶ γὰρ ὑπὸ τῶν αὐτοὺς συλλαμβανόντων στρατιωτῶν, τῷ τοῦ Συριανοῦ ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας παρέστησαν βήματι, πᾶσαν ἑτέραν ἀπέῤῥιψαν μέριμναν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐντολήν· οὐ γὰρ οἰκείοις συλλογισμοῖς πρὸς τὰς ἀπολογίας τὰς πρὸς τὸν δικαστὴν ἡτοιμάζοντο, ἀλλὰ τῷ ἁγίῳ B Πνεύματι σοφιζόμενοι πρὸς τὰς αὐτοῦ ἐρωτήσεις ὑπήντησαν· ὁ μὲν γὰρ ἐκάλει τοὺς ἁγίους σὺν ταῖς ἀοιδίμοις παρθένοις, πρὸς ἄρνησιν προτρεπόμενος τὸν Χριστὸν καταλιμπάνειν καὶ θυσιάζειν τοὺς δαίμονας· οἱ δὲ διὰ τῆς ὁρωμένης κτίσεως τὸν ταύτης Δημιουργὸν ἐπιγινώσκειν ἐδίδασκον καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν σεβομένους θεοὺς, ὡς οὐ θεοὺς ὄντας, ἀλλὰ λυμαιῶνας τῶν ἀνθρώπων, καταλιμπάνειν ἀνέπειθον. Εἶτα ὁ Συριανὸς κολακεύων δόματα δοῦναι ἐπηγγέλλετο, καὶ φίλους καὶ γνωρίμους καθιστᾷν τῷ ἰδίῳ βασιλεῖ ἐβεβαίωσεν· οἱ δὲ ἅγιοι μάρτυρες τῶν ἀποκειμένων τοῖς δικαίοις ἀγαθῶν ἐμνημόνευον, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, καὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν παῤῥησίας· καὶ τοῖς παρὰ τοῦ δικαστοῦ ἐπαγγελλομένοις ἀντεπαρετάττοντο, δεικνύντες ὅσον ταῦτα ἐκείνων ἐνδοξότερά τε καὶ τιμιώτερα.

Emissis omnibus verborum venenosis sagittis, pharetraque sophismatum viduata, quam minime martyres vulneraverat judex; nam fide erant armati, scutoque christianæ charitatis induti; tum a verbis ad tormenta procedit Syrianus, sanctorum et virginum latus totumque corpus diris exagitavit cruciatibus; servi autem infensi præsides defatigati sunt, nihil proficientes; sancti enim ne verbum quidem ad torturas dederunt, sed invicem in pœnis hortabantur, quasi non suppliciis ast in lautis conviviis fuissent. Cum invictam generosorum Christi martyrum constantiam probasset Syrianus, perspexit illos de falsis numinibus tropæa relaturos; invitus illorum caput una cum virginibus gladio secandum jussit. Perfectum est ducis mandatum, sanguinem enim suum fundendo, fortes athletæ, cœlestia gaudia contra mortalem mutuaverunt vitam, et ab certamine intuente Deo victoriæ D coronam reportarunt. Hæc peracta sunt juxta Ægyptios sexta mensis Mechir, et juxta Romanos tricesima prima Januarii, testante sanctissimo Alexandriæ episcopo Petro, perfecto imitatore Petri illius cui claves regni cœlestis commissæ sunt et super quem Ecclesia fundata est. Impiissimum Arium sanctissimæ Trinitatis detractorem infesissimum evertit, quemadmodum Petrus apostolus Simonem Magum.

Ὡς δὲ πᾶσαν τὴν τῶν ἰοβόλων αὐτοῦ λόγων βελοθήκην κενώσας ὁ δικαστὴς, οὐδαμῶς τοὺς μάρτυρας C ἔτρωσεν (ἦσαν γὰρ καθωπλισμένοι τῇ πίστει, καὶ τὸν τῆς πρὸς Χριστὸν ἀγάπης ἐνδεδυμένοι θώρακα), τέλος δὲ δι' ἔργων ἐχώρει, καὶ δεινῶς τοὺς ἁγίους σὺν ταῖς μακαρίαις ἐκείναις κατά τε τῶν πλευρῶν καὶ ὅλου τοῦ σώματος τούτοις προσέφερεν τὰς τιμωρίας· ὡς δὲ ἀπέκαμνον οἱ ὑπηρέται τοῦ δυσμενοῦς μηδὲν πλεῖον ἀνύσαντες (οὔτε γὰρ ἀπόκρισιν ἠξίουν οἱ ἅγιοι τοῖς δικασταῖς δοῦναι, ἀλλ' ἐνεκαρτέρουν τοῖς αἰκισμοῖς, ὡς οὐκ ἐν βασάνοις, ἀλλ' ἐν εὐωχίαις ὑπάρχοντες), εἶτα ἰδὼν ὁ Συριανὸς τῶν γενναίων τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῶν τὸ ἀήττητον, δίδωσιν καὶ ἄκων αὐτοῦ καὶ τῶν θεῶν αὐτοῦ ἐπενέγκασθαι τρόπαια, κελεύσας τοὺς ἁγίους σὺν ταῖς τιμίαις παρθένοις διὰ ξίφους τελειωθῆναι· καὶ δὴ πέρας τὸ πρόσταγμα τοῦ ἡγεμόνος ἐλάμβανεν, καὶ τῇ ἐκχύσει τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν οἰκεῖον Δεσπότην Χριστὸν οἱ ἀθλοφόροι μάρτυρες μιμησάμενοι, τὰς ἐν οὐρανοῖς διατριβὰς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων ἠλλάξαντο, καὶ τοὺς τῆς ἀθλήσεως στεφάνους παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ ἐκομίσαντο· ταῦτα δὲ ἐπράττετο κατὰ μὲν Αἰγυπτίους μηνὶ Μηχὶρ ἕκτῃ, κατὰ δὲ Ῥωμαίους μηνὶ Ἰαννουαρίῳ τριακοστῇ πρώτῃ, μετὰ τὸ μαρτυρῆσαι τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Πέτρον, τὸν ἀληθῶς Πέτρου ἐκείνου μιμητὴν, τοῦ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πιστευθέντος, ἐφ' ὃν ἡ Ἐκκλησία τεθεμελίωτο (1), τὸν καθελόντα τὸν δυσμενῆ Ἄρειον τὸν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐχθρὸν καὶ ἀλλότριον, καθὰ καὶ Πέτρος ὁ ἀπόστολος Μάγον τὸν Σίμωνα.

[1] Matth. x, 28. [2] ibid. x, 22.

NOTÆ.

(1) En Petrus Ecclesiæ fundamentum a Græco biographo dicitur.

Digitized by Google

Ἐπειδὴ δὲ Κῦρος, καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες σὺν ταῖς ἁοιδίμοις παρθένοις τῷ ξίφει ἐτελειώθησαν, καὶ ἦν αὐτῶν τὰ πανάγια σώματα ἄταφα, θηρίοις καὶ ὀρνέοις εἰς βορὰν κείμενα, οἰκονομίᾳ Θεοῦ τὸ εὐσεβὲς μέρος τοῦ τῶν Ἀλεξανδρέων λαοῦ ζήλῳ καὶ πόθῳ θείῳ καθοπλισθὲν, ἁρπάζει τὰ τῶν ἁγίων λείψανα σῶα καὶ ἀβλαβῆ, καὶ ταῦτα εἰς τὸν τίμιον ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μετὰ πολλῆς δορυφορίας καὶ τιμῆς ἀποτίθησιν, τοὺς ἁγίους Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἐν μιᾷ σορῷ· τὰς δὲ ἁγίας παρθένους Θεοδότην, Θεοκτίστην, καὶ Εὐδοξίαν, ἅμα τῇ τούτων μητρὶ Ἀθανασίᾳ, ἐν μιᾷ ὁμοίως ἰδιαζούσῃ σορῷ· ᾔδει γὰρ ἀληθῶς τοὺς τῶν εὐαγγελικῶν παραγγελμάτων φύλακας, καὶ τῆς Μάρκου ἀθλήσεως μιμητὰς, συσκήνους τούτου γενέσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῆς γῆς ἁμέλει καὶ ἐν οὐρανοῖς τῆς ἐκ δεξιῶν σὺν αὐτῷ ἀξιωθήσονται στάσεως· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀθλήσεως.

Ἀναγκαῖον δὲ ἡγοῦμαι δι' ὀλίγου εἰπεῖν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς μεταθέσεως τῶν ἁγίων λειψάνων Κύρου καὶ Ἰωάννου ἀπὸ τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου [εἰς τὸν] ἐπέκεινα Κανώβου ναὸν, τὸν πρώην ἐπ' ὀνόματι τῶν εὐαγγελιστῶν κτισθέντα, νῦν δὲ τῶν Ἁγίων Μαρτύρων ὀνομαζόμενον, καθὼς ἀπὸ συγγραμμάτων Πατέρων μαθεῖν ἠδυνήθημεν· ἐν ᾧ γὰρ τόπῳ ὑπῆρχεν τὸ τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου εὐκτήριον, πρὸς ταῖς ψάμμοις δαίμων ἀκάθαρτος ἐπεφαίνετο ἐν εἴδει θηλείας ποιῶν φαντασίας πολλὰς, καὶ μαντείας δοκῶν λέγειν μηδὲν ἔχοντας ἀληθὲς, καὶ ἐπιταγάς τινων φαρμάκων τερατευόμενος, μηδὲν παντάπασιν ὠφελῶν, ἀλλὰ τούτους εἰς ἀπώλειαν ἑφελκόμενος· πολλοὶ οὖν ἑάλωσαν τῇ τοῦ πονηροῦ πνεύματος κεκρυμμένῃ παγίδι, οἵτινες θυσίαις καὶ κνίσσαις αἷς ἐδόκουν τιμᾷν τὸ δαιμόνιον, ἐν τῷ βωμῷ ἐν ᾧ ἦσαν νῦν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἀνεγείραντες· ἐπωνόμαζον δὲ αὐτὸ οἱ Αἰγύπτιοι Μενουθῆ.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοίνυν τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως τοῦ Μικροῦ Θεοδοσίου, Κύριλλος ὁ ἐν ἁγίοις τὴν Μάρκου καθέδραν ἀληθῶς διέπων, καὶ τὸν τῆς ὀρθοδοξίας θερμότατον ζῆλον διαδεξάμενος, ἀκούων τὰ γινόμενα τοῦ πονηροῦ δαίμονος φαντάσματα ἐν Μενουθῇ (οὕτω γὰρ τὸν τόπον λοιπὸν ἐκ τοῦ ἐπιφαινομένου δαίμονος ἐπωνόμαζον), λυπούμενος δὲ καὶ ἀδημονῶν περὶ τῶν ἀπολλυμένων ὁ ὅσιος διὰ τῆς ἀπάτης ψυχῶν, εἰς λιτὰς καὶ ἱκεσίας ἐτράπη, παρακαλῶν τὸν Θεὸν φανερῶσαι τρόπον, δι' οὗ τὸ ἴδιον πλάσμα ἐκ τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος ἐλευθερωθήσεται καὶ τῶν αὐτοῦ φαντασιῶν· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτοῦ δεομένου καὶ μετὰ δακρύων προσπίπτοντος, ἐπιφαίνεται αὐτῷ νύκτωρ ἄγγελος Κυρίου λέγων· Ἐπειδὴ, φησὶν, ὡς ποιμὴν τῶν λογικῶν προβάτων ἱκεσίαν προσάγεις, τάδε σοι κελεύει δι' ἐμοῦ ὁ ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν Δημιουργὸς καὶ Θεός· πορευθεὶς εἰς τὸ Μάρκου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ κοιμητήριον, εὑρήσεις σορὸν ἐν ᾗ τὰ λείψανα τῶν ἐμῶν μαρτύρων Κύρου καὶ Ἰωάννου τεθησαύρισται· ταῦτα τοίνυν ἀνελόμενος, εἰς τὸν ἐπ' ὀνόματι τῶν εὐαγγελιστῶν κτισθέντα οἶκον, ἐπέκεινα τοῦ Κανώβου μετακόμισον· τούτου γὰρ γενομένου, ἡ ἐν τῷ τόπῳ γινομένη φαντασία καταργηθήσεται.

Postquam sancti martyres Cyrus et Joannes simul cum virginibus vitam suam gladio finierint, insepulta eorum remanserunt corpora, in esum projecta feris et avibus; Dei autem providentia pia et devota pars Alexandrinorum zelo et ardenti armata fuit desiderio, ut sanctorum reliquias asservaret; salvos et intactos magno honore et cultu detulit in templum sancti apostoli et evangelistæ Marci; Cyrum sanctum et Joannem in unum deposuerunt loculum, virgines autem castissimas, Theoctistam, Deodatam et Eudoxiam, una cum matre Athanasia conjunctim in alium feretrum. Vere decorum fuit sanctorum Evangeliorum servatores et Marci pugnæ imitatores sub eodem cum apostolo tegmine habitari, itaque in terris et in cœlis ad dextram ejus stare dignabuntur. Et hæc quidem de sanctorum certamine.

Necesse puto quædam de translatione sanctarum reliquiarum Cyri et Joannis dicere, quæ ab oratorio sancti apostoli et evangelistæ Marci, in Canobi templum asportatæ fuerunt. Templum hoc prius sub invocatione sanctorum evangelistarum ædificatum fuerat, nunc autem sanctorum martyrum nomen refert, uti e scriptis sanctorum Patrum ediscendum est. In eo loco, quo hodie sunt reliquiæ sancti Cyri et sancti Joannis, ad arenas apparuit dæmon impurus sub specie mulieris; multa perfecit phantasmata, oracula edidit quæ nihil veri præ se ferebant, quasdam medelarum præscriptiones indicabat quæ nullam in se habebant utilitatem; ad perditionem omnia excogitata fuerant et multi absconditis maligni spiritus laqueis capti sunt, qui sacrificiis et pinguedine dæmonem colere videbantur, in aram, nomine ejus exstructam deposuernnt dona; quam Ægyptii Menoutham appellabant.

Tempore Christiani imperatoris Theodosii Minoris, cum veritatis cathedram sancti Marci haberet Cyrillus, indefessus orthodoxæ fidei et strenuus defensor, et audiret quæ ab immundi spiritus phantasmatibus fierent in Menoutha, quo nomine vocabant locum dæmone infestatum, doluit vehementer et ingemuit sanctus antistes de tot tantisque animabus errore deperditis; conversus est ipse ad orationes et deprecationes, Deumque invocavit ut sibi manifestaretur modus quo commissas creaturas a pernicioso liberaret hoste ejusque phantasiis. Postquam diu et cum lacrymis prostratus orasset episcopus, noctu illi apparuit angelus Domini dicens: Cum ut bonus pastor pro rationabili grege defers supplicationem, hæc tibi vester et noster conditor Deus nuntiat: Vade in cœmeterium Marci, ibidem reperies loculum ubi servantur reliquiæ sanctorum martyrum meorum Cyri et Joannis; has tolle et in ædem sub nomine sanctorum Evangelistarum erectam, ad Canobum defera; quo facto evanescet quæ in loco isto est phantasia.

Digitized by Google

Gaudio perfusus sanctus Cyrillus gratias retulit Deo qui semper de suis curat creaturis et salutem tribuit, nihilque prætermisit ut divina mandata, per angelum manifestata, exsequeretur. Congregavit pium clerum populumque fidelem, quibus quæ sibi a Deo revelata fuerant, manifestavit; supplicante autem fere tota civitate, processit ad oratorium sancti apostoli et evangelistæ horasque permultas in oratione una cum populo fideli traduxit; accedens autem aperuit pretiosam Christi athletarum capsam, salvasque invenit sanctorum Cyri et Joannis reliquias, Spiritusque sancti gratia collucentes. Timore simul et spirituali amore illos suscepit, purissimis sindonis cum myrrhis et aromatibus involvit, in currum ascendit et sic, clero populoque comitantibus et deprecantibus, a templo evangelistæ Marci exivit, et rediit ad ædem Evangelistarum apud Canobum. Expletis ibidem divinis mysteriis, reliquias martyrum Christi, auro et gemmis multo magis pretiosas, in comparatam thecam deposuit.

A Περιχαρὴς δὲ γενάμενος ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος, ηὐχαρίστησε τῷ Θεῷ τῷ πάντοτε προνοοῦντι τοῦ ἰδίου πλάσματος τὴν σωτηρίαν· καὶ μηδὲν ἀμελήσας, τὸ κελευσθὲν διὰ τοῦ θείου χρησμοῦ πέρατι παρεδίδου· συναγαγὼν γὰρ τὸν θεοφιλῆ κλῆρον σὺν τῷ πιστοτάτῳ λαῷ, ἐξηγησάμενος τὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φανερωθέντα αὐτῷ, μετὰ λιτῆς σὺν ὅλῃ σχεδὸν τῇ πόλει, εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου παραγενάμενος ἐπὶ ἱκανὰς τὰς ὥρας σὺν ὅλῳ τῷ λαῷ τῷ Θεῷ δεηθεὶς, προσελθὼν ἀνέῳξεν τὴν τιμίαν λάρναξ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῶν, καὶ εὗρεν τὰ τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου λείψανα σῶα, τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι λάμποντα· ταῦτα τοίνυν μετὰ φόβου ἅμα τε καὶ πόθου πνευματικοῦ ἀνελόμενος, καὶ ἐν καθαραῖς σινδόσιν

B εἱλήσας μετὰ μύρων καὶ ἀρωμάτων, ἐπιβιβάσας εἰς ὄχημα, καὶ οὕτως σὺν τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ μετὰ λιτῆς ἀπὸ τοῦ Εὐκτηρίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ἐξῆλθον, ἐπέκεινα τοῦ Κανώβου τὸν ναὸν τῶν Εὐαγγελιστῶν κατέλαβον· καὶ ἐπιτελέσας ἐκεῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν, οὕτω τὰ τιμιώτερα χρυσίου καὶ λίθων πολυτελῶν τῶν μαρτύρων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν λείψανα ἐν τῇ ἡτοιμασμένῃ σορῷ κατέθετο.

Vix eo loco astiterunt generosi Christi milites Cyrus et Joannes; ut ibidem insævientis maligni spiritus tropæa evertere cœperunt. In translatione sanctarum reliquiarum a dæmonibus et aliis infirmitatibus affecti liberati sunt multi; ast ipsimet malefici dæmonis ministri ab errore mentis sanati fuerunt, ita ut statim ad sanctum episcopum Cyrillum aggressi et lavacro gratiæ in sancto baptismate sanctificati fuerint. Templum vel potius sentina impuri spiritus, cum imagine et ara dissipata C sunt. Quæ adjecta erat arena maris non alio modo quam maris fluctibus a sanctis martyribus excitatis et incumbentibus, totum everterunt et ad nihilum redegerunt, ita ut hodiedum locus inveniri non possit. Tacita efloruit per præsentiam martyrum gratia in illo deceptionis loco, et ex omnibus terræ finibus ad templum Cyri et Joannis festinant ægroti, et qui fide convolant, languorum sublevamen recipiunt; dicitur enim: «Quidquid in precibus petieritis credentes, recipietis[a]; hæc ad apostolos directa sunt et per illos ad omnes qui sinceræ sunt fidei; Christus Jesus in Evangeliis docuit, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor et potestas, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Οὕτω δὲ σχεδὸν τῷ τόπῳ ἐπέστησαν οἱ γενναῖοι τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται Κῦρος καὶ Ἰωάννης, καὶ κατὰ τοῦ ἐκεῖσε ἐμφωλεύοντος πονηροτάτου δαίμονος ἀνεγείρειν ἤρξαντο τρόπαια· πολλοὺς γὰρ δαιμονιῶντας καὶ ἀσθενείαις ἄλλαις κεκρατημένους ἐν τῷ τὴν κατάθεσιν τῶν ἁγίων λειψάνων γίνεσθαι ἐθεράπευσαν· καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς ἱερεῖς τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος, τῆς ψυχικῆς πλάνης ἴασαντο· ὥστε παραυτὰ προσελθεῖν αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κυρίλλῳ, καὶ τῷ λουτρῷ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καθαγνισθῆναι· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἱερὸν μᾶλλον δὲ μιαρὸν τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος σὺν τῷ ἐν αὐτῷ ἀγάλματι καὶ τῷ βωμῷ ἀφανὲς κατασταθῆναι· ἡ γὰρ παρακειμένη ψάμμος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ θάλασσα τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἁγίων μαρτύρων τοῦτο ἐπόρθησαν καὶ ἀφανὲς ἐποίησαν, ἡ μὲν ἐπικλύζουσα, ἡ δὲ καταχώσασα· ὡς ἄδηλον τὸν τόπον παντάπασιν γενέσθαι· τοσαύτη δὲ χάρις ἀντὶ τῆς πρὶν ἀπάτης διὰ τῆς ἐπιστασίας τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐπήνθησεν, ὡς ἐκ περάτων τῆς οἰκουμένης πρὸς τὸ τοῦ Κύρου καὶ Ἰωάννου εὐκτήριον τοὺς ἀσθενεῖς κατεπείγεσθαι, καὶ πάντας τοὺς πίστει προστρέχοντας ἀντιλαμβάνειν τῶν παθημάτων τὴν ἴασιν. Ὅσα γὰρ ἐὰν αἰτήσητε ἐν ταῖς προσευχαῖς, πιστεύοντες λήψεσθαι, πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ δι' αὐτῶν πρὸς πάντας τοὺς ἐν εἰλικρινίᾳ πιστεύοντας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔφησεν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[a] Matth. xxi, 22.

Digitized by Google

ΒΙΟΣ ΜΑΡΙΑΣ ΑΙΓΥΠΤΙΑΣ

ΤΗΣ ΑΠΟ ΕΤΑΙΡΙΔΩΝ ΟΣΙΩΣ ΑΣΚΗΣΑΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΡΗΜΟΝ ΤΟΥ ΙΟΡΔΑΝΟΥ (1).

VITA MARIÆ ÆGYPTIÆ

QUÆ EX MERETRICE ASCETA FACTA EST IN SOLITUDINE JORDANIS.

Ex Ms. Mediceo Regis Christianissimi collato cum Ms. Monachensi Ducis Bavariæ, edidit BOLLAND., *Act. Sanct.* April. t. I, Latine p. 76, Græc. *app.* p. XIII.

PROLOGUS.

α'. Μυστήριον βασιλέως κρύπτειν καλόν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἀνακηρύττειν ἔνδοξον· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ ἄγγελος τῷ Τωβίτ, μετὰ τὴν παράδοξον τὴν ἐκ τυφλώσεως τῶν ὀμμάτων ἀνάβλεψιν, καὶ μετ' ἐκείνους τοὺς κινδύνους, οὓς διῆλθε, καὶ ὧν ἐρρύσθη, δι' ἣν εἶχεν εὐσέβειαν. Καὶ γὰρ τὸ βασιλέως μὴ φυλάττειν μυστήριον, ἐπισφαλὲς καὶ ἐπόλεθρον. Καὶ τὸ σιγᾷν Θεοῦ ἔργα παράδοξα, ψυχῆς φέρει τὸν κίνδυνον. Ὅθεν κἀγὼ φόβῳ τοῦ σιωπᾷν τὰ θεῖα βαλλόμενος, καὶ τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τῷ δούλῳ, ὑφορώμενος, ὃς λαβὼν ὑπὸ τοῦ δεσπότου τὸ τάλαντον, εἰς γῆν ἐκεῖνο κατώρυξεν (2), καὶ τὸ δοθὲν εἰς ἐργασίαν ἔκρυψεν ἀπραγμάτευτον· ἐξήγησιν ἱερὰν, ἕως ἐμοῦ καταντήσασαν, οὐδαμῶς σιωπήσομαι. Καί μοι μηδεὶς ἀπιστείτω ἅπερ ἀκήκοα γράφοντι, ἢ ἐμὲ τερατεύεσθαι τὸ παράπαν ἡγούμενος, ἢ τοῦ πράγματος τῷ μεγέθει πληττόμενος· ἐμοὶ μὲν γὰρ μὴ γένοιτο καταψεύσασθαι καὶ καπηλεύεσθαι λόγον, ἐν ᾧ Θεοῦ μνημονεύεται (3). Καὶ τὸ σμικρὰ (4) δὲ φρονεῖν καὶ ἀναξία τῆς τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου μεγαλειότητος, καὶ ἀπιστεῖν τοῖς οὕτω λεγομένοις (5), οὗ μοι δοκεῖ ἔχειν τὸ εὔλογον· εἰ δέ τινες εἰσὶν οἱ τῇδε τῇ γραφῇ ἐντυγχάνοντες, καὶ τὸ παράδοξον τοῦ λόγου δῆθεν καταπληττόμενοι, καὶ πιστεύειν ἐπιχειρῶσι οὐκ ἐθέλοντες, κἀκείνοις ἵλεως γένηται Κύριος, ἐπειδήπερ καὶ αὐτοὶ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λογιζόμενοι, δυσπαράδεκτα ἡγοῦνται τὰ παραδόξως (6) πως περὶ ἀνθρώπων λεγόμενα. Εἶμι (7) δὲ λοιπὸν ἐπ' αὐτὴν τὴν διήγησιν, πρᾶγμα λέξεων ἐν τῇ γενεᾷ τῇ καθ' ἡμᾶς γεινάμενον (8). Ὅπερ ἱερὸς ἀνὴρ, τὰ θεῖα λέγειν καὶ πράττειν ἐκπαιδόθεν μεμαθηκὼς, ἀφηγήσατο. Ἀλλὰ μηδὲ τοῦτο πρὸς ἀπιστίαν ἑλκύσῃ τοὺς ἐντυγχάνοντας, τὸ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ θαῦμα τοιοῦτον ἡγουμένους γενέσθαι ἀδύνατον· ἡ γὰρ χάρις τοῦ Πατρὸς (9) κατὰ γενεὰν εἰς ψυχὰς ὁσίας διαβαίνουσα, φίλους Θεοῦ καὶ προφήτας κατασκευάζει, καθὼς ἐδίδαξεν ὁ Σολομών. Καιρὸς δὲ λοιπὸν τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἀπάρξασθαι διηγήσεως.

1. Secretum regis celare bonum est, opera autem Dei prædicare gloriosum : ita angelus dixit Tobiæ post mirabilem illam oculorum excæcatorum illuminationem, easque ærumnas, quas sustinuit, et a quibus ereptus est propter suam pietatem. Etenim non servare arcanum regis, res est noxia et periculosa : Dei autem opera reticere, animam adducit in discrimen. Ego igitur silere divina reformidans, et respiciens sententiam prolatam in servum, qui acceptum domini sui talentum in terra abdidit, et infructuosum reliquit quod ad utilitatem datum erat ; sacram narrationem, quæ ad meas usque pervenit aures, non obvolvam silentio. Nemo vero cunctetur adhibere fidem audita scribenti, aut omnino fingere me existimet, rei magnitudine obstupefactus. Absit a me sacrum sermonem, in quo nominandus Deus, interpolare mentiendo. Quod si quibus, parva et incarnati Verbi magnitudinem minus decentia cogitantibus, accidat fidem negare dicendis ; eos ergo crediderim contra rationem agere : si qui autem in hanc incidant scriptionem, et facti novitate consternati nolint facile eam recipere, his quoque misericors Dominus sit ; quoniam etiam hi humanæ naturæ infirmitatem considerantes, incredibilia æstimant quæcunque ultra captum humanum dicuntur. Nihilominus, aggrediar narrationem, rem dicturus hac nostra ætate factam, prout eam exposuit vir quidam, a puero doctus loqui et agere divina. Rursum autem neque hoc in argumentum diffidentiæ adducant aliqui, æstimantes accidere non posse ut hanc nostra ætate ejusmodi fiat quidpiam : nam gratia Patris, per generationes in animas sanctas se transferens, amicos Dei et prophetas constituit, uti Salomon docet. Tempus porro est sacram illam ordiri narrationem.

CAPUT I.

Sancti Zosimæ vita monastica, accessus ad Jordanem, inventa ab eo Maria.

β'. Ἐγένετό τις ἐν τοῖς κατὰ Παλαιστίχην μοναστηρίοις ἀνὴρ, βίῳ καὶ λόγῳ κοσμούμενος, ὃς ἐκ σπαργάνων αὐτῶν τοῖς μοναχικοῖς ἀνετράφη ἤθεσί τε καὶ

2. Fuit in iis quæ per Palæstinam sunt monasteriis, vir quidam lingua ac vita cultus, atque ab infantia monasticis moribus actionibusque innutri-

NOTÆ.

(1) Ms. Bavaricum addit in titulo συγγραφεὺς παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων *Vita... scripta a sancto Sophronio archiepiscopo Hierosolymorum.*

(2) Ita idem ms. Regium vero κατέκρυψεν, quod non displiceret, nisi immediate post sequeretur ἔκρυψεν.

(3) Idem, et forte melius, τῶν ἱερῶν καταψεύδεσθαι, καὶ καπηλεύειν τὸν λόγον, *de rebus sacris mentiri et adulterare sermonem.*

(4) Ita melius ex Bavar. quam quod in Regio erat, καὶ τοῖς μικρά.

(5) Alias γενομένοις, *factis.*

(6) Ad verbum, quæ de hominibus quomodocunque mirabiliter dicuntur.

(7) Εἶμι, *eo, ingredior :* melius quam quod in Bavarico est Ἴημι.

(8) Alias, γενέσθαι λεγόμενον, *quod factum dicitur.*

(9) Ibidem, τοῦ Πνεύματος, *Spiritus ;* et mox κατὰ γενεάς, *secundum generationes et generationes :* in Vulgata nostra est, *per nationes :* ubi hæc dicuntur de *Sapientia.*

Digitized by Google

tus, Zosimas nomine, ætate senex. Nemo autem appellationi soli inhærens, sermonem mihi existimet esse de eo Zosima, qui circa doctrinam lapsus, minus recte sapuit : alius enim hic, et ille alius ; multumque differunt inter se, quamvis nomenclaturam ambo eamdem sortiti. Iste Zosimas orthodoxus fuit, qui in uno monasteriorum antiquorum ab initio conversatus, per omne exercitationis genus probatus, et ad omnem virtutem congruenter institutus, totum quidem ordinem in ejusmodi palæstra solitum servari custodivit, multa vero et sponte adjecit, volens carnem spiritui subjicere. Quod ita ei successit, ut, propter multam rerum spiritualium experientiam, sæpius ex vicinis aut etiam remotioribus monasteriis ad eum confluerent plures, ipsius doctrina ad perfectionem informandi. Cum autem tantam animarum tractandarum peritiam assecutus esset senex, nunquam remissius egit in meditatione eloquiorum divinorum ; sed insistebat eisdem, seu decumberet strato, sive assurgeret, vel quidpiam manibus operaretur, aut etiam cibum, quando hunc sumere conveniebat, susciperet. Si vero scire cupis quis illi cibus saperet, is utique qui nunquam consumebatur et nunquam ei deerat, psallere incessanter et sacras Scripturas animo ruminare. Quin etiam dicunt aliqui, divinis sæpe dignatum visionibus, mente ipsius cœlitus illuminata : quemadmodum enim dicit Dominus, semper vigilanti spiritus oculo divinæ illustrationis species contemplabuntur, quicunque carnem suam expurgarint, et viventes sobrie, ejus quod ipsos manet boni arrhas exinde percipient.

3. Dicebat autem ipse de se Zosimas, quod ab ulnis, ut sic loquar, paternis in monasterium istud datus, per annos quinquaginta tres in monastico cursu perseverarit : postea vero vexari, ut inquiebat, cœpit cogitationibus quibusdam, quasi jam esset perfectus in omnibus, nec alienæ instructionis ullatenus indigens. Sic enim, ut dixit, secum ipse disserebat ; putasne; in terra est monachus, qui prodesse mihi possit, meque docere aliquod exercitationis genus novum, quod necdum novi et ipso opere non sum expertus ? aut erit in eremo philosophantium quispiam, qui me vel cognitione vel actione præcedat ? Hæc cogitante sene, supervenit quidam, et dixit ei : O Zosima, bene tu quidem, et quomodo homini est possibile certavisti, bene monasticum percurristi stadium : verum inter homines nemo est qui perfectum se possit dicere : sed plus quam assecutus est ei superest consequendum, quamvis nos id ignoremus. Ut igitur scias ipse, quam multæ sint aliæ viæ quæ ad salutem ducant ; egredere de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui, quemadmodum venerabilis patriarcha Abraham et veni in monasterium quod situm est prope Jordanem fluvium.

4. His auditis, exsurgens continuo senex et mandato obediens, exiit e monasterio, in quo ab adolescentia manserat ; veniensque ad Jordanem inter flumina sanctissimum, ab eo qui se vocarat deducitur ad monasterium, in quo esse eum volebat Domi-

A πράγμασι· Ζωσιμᾶς ἦν ὄνομα τούτῳ τῷ γέροντι. Καὶ μή τις τῇ ἐπωνυμίᾳ (10), νομισάτω με ἐκεῖνον λέγειν τὸν Ζωσιμᾶν, τὸν ἐν δόγμασί ποτε διαβληθέντα ὡς ἑτερόδοξον· ἄλλος γὰρ οὗτος, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος, καὶ πολὺ τὸ μεταξὺ τῶν δύο τὸ διάφορον, εἰ καὶ μίαν ἐκέκτηντο τὴν προσηγορίαν ἀμφότεροι. Οὗτος τοίνυν ὁ Ζωσιμᾶς ὀρθόδοξος, ὃς ἐμόνασεν ἀρχῆθεν ἔν τινι τῶν πάλαι μοναστηρίων, πᾶν εἶδος (11) ἀσκήσεως μετερχόμενος, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐγκράτειαν (12) γενόμενος ἐπιτήδειος· πάντα μὲν γὰρ κανόνα παραδεδομένον ὑπὸ τῶν (13) πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτῶν παλαίστραν παιδοτριβησάντων ἐφύλαττεν, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς προσεπενόησεν οἰκοθεν, ὑποτάξαι ζητῶν τὴν σάρκα τῷ πνεύματι. Καί γε τοῦ σκοποῦ οὐ διήμαρτεν· οὕτω γὰρ ἦν ὁ γέρων [ἐπίσημος] περὶ τὸ πνευματικὸν, ὡς πολλοὺς (14) πολλάκις τῶν ἐγγύθεν μοναστηρίων, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῶν μακρὰν ἀπεχόντων, φοιτᾷν πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς ἐγκράτειαν ὑπὸ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας τυποῦσθαι [καὶ κανονίζεσθαι]. Καίπερ δὲ οὕτως ἔχων περὶ τὸ πρακτικὸν B εἶδος ὁ γέρων, οὐδὲ τῆς μελέτης τῶν θείων Λογίων ποτὲ παρημέλησεν· ἀλλὰ καὶ κοιταζόμενος, καὶ ἀνιστάμενος, καὶ ἐν χερσὶ κρατῶν τὸ ἐργόχειρον, ὅθεν τὴν τροφὴν ἐπορίζετο (15). Εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν τῆς τροφῆς, ἧς ἐκεῖνος ἐγεύετο, ἓν ἔργον εἶχεν ἐκεῖνος ἀσίγητον, μηδέ ποτε δαπανώμενον, τὸ ψάλλειν διὰ παντὸς, καὶ μελέτην ἀεὶ ποιεῖσθαι τῶν Ἱερῶν Λογίων (16). Πολλάκις γοῦν φασί τινες καὶ θείας ὁράσεως ἀξιοῦσθαι τὸν γέροντα θεόθεν αὐτῷ γειναμένης ἐλλάμψεως, καθάπερ ὁ Κύριος εἶπεν, Οἱ τὴν σάρκα δηλαδὴ τὴν ἑαυτῶν ἐκκαθάραντες, καὶ νήφοντες ἀεὶ ἐγρηγορότι τῷ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὄμματι, ὄψῃ θείας ἐλλάμψεως ὁράσεις, ἀῤῥαβῶνας ἐντεῦθεν τοῦ μένοντος αὐτοὺς καλοῦ κομιζόμενοι.

γ'. Ἔλεγεν οὖν ὁ Ζωσιμᾶς, ἐξ αὐτῶν εἰπεῖν τῶν πατρικῶν (17) ἀγκαλῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ δεδόσθαι, καὶ μέχρι τρίτου καὶ πεντηκοστοῦ ἔτους ἐν αὐτῷ τὸν δρόμον τὸν ἀσκητικὸν ἠνυκέναι (18). Μετὰ δὲ ταῦτα παρενωχλήθη, ὡς ἔφασκεν, ὑπό τινων λογισμῶν, ὡς ἄρα (19) τελειούμενος ἐν ἅπασι, τῆς C ἑτέρου διδασκαλίας οὐδαμῶς προσδεόμενος· ταῦτα γὰρ, ὡς ἔλεγεν, καθ' ἑαυτὸν ἐλογίζετο. Ἆρά γε ἔστιν ἐν τῇ γῇ μοναχὸς, ὁ δυνάμενός ξένον τι παραδοῦναί μοι, ἢ ὠφελῆσαί με ἰσχύων, ὅπερ οὐκ οἶδα, οὐδὲ πέπραχα, εἶδος ἀσκήσεως; ἆρα εὑρίσκεται τῶν ἐν ἐρήμῳ φιλοσοφούντων ἀνὴρ ὃς κατὰ πᾶξιν ἢ θεωρίαν πρωτεύει μου; Ταῦτα δὲ λογιζομένου τοῦ γέροντος, ἐφίσταταί τις αὐτῷ καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Ὦ Ζωσιμᾶ, καλῶς μὲν καὶ ὡς ἦν δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἠγώνισαι, καλῶς δὲ καὶ τὸν ἀσκητικὸν δρόμον διήνυσας· πλὴν οὐδεὶς τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἔχων τὸ τέλειον, ἀλλὰ μείζων ἐστὶν ὁ ἀγὼν ὁ προκείμενος τοῦ παρῳχηκότος ἤδη, κἂν ὑμεῖς οὐ γινώσκετε. Ἵνα γνῷς καὶ αὐτὸς οὖν, ἅσσαι εἰσὶ καὶ ἄλλαι πρὸς σωτηρίαν ὁδοί, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καθάπερ Ἀβραὰμ ἐκεῖνος ὁ ἐν πατριάρχαις αἰδέσιμος, καὶ δεῦρο εἰς τόδε τὸ μοναστήριον, τὸ πλησίον Ἰορδάνου τοῦ ποD ταμοῦ διακείμενον.

δ'. Αὐτίκα γοῦν ὁ γέρων, ἀκολουθῶν τῷ κελεύσματι, ἐξῆσι τοῦ μοναστηρίου, ἐν ᾧ ἐκπαιδόθεν ἐμόνασε· καὶ καταλαβὼν Ἰορδάνην τὸν ἐν ποταμοῖς ἁγιώτατον, ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ κελεύσαντος αὐτὸν εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον, εἰς ὃ ὁ Θεὸς αὐτὸν γενέσθαι παο-

NOTÆ.

(10) Ms. Bavar. τῇ ὁμωνυμίᾳ, *nominis identitate*

(11) Ibidem additur, ὡς οἷόν τε, *ut potuit, pro viribus.*

(12) Alias, καὶ πρὸς πάσης ἐγκρατείας λόγον, *ad omnis continentiæ normam.*

(13) In ms. regio omittitur, ὑπὸ τῶν, et solum dicitur πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτῶν παλαίστραν παιδοτριβήσαντα..

(14) Ibidem περὶ τὸ πρακτικόν, nos utrumque interpretando conjunximus.

(15) Ad verbum, unde sibi victum comparabat. Ms. Bavaricum aliter periodos dividens, hunc formal sensum, καὶ τροφῆς. εἰ δέον καλεῖν τροφὴν ἧς ἐκεῖνος ἐγεύσατο, μεταλαμβάνων, *et cibum (si tamen cibum appellare decet quem gustabat ille) de more capiens. Unum opus*, et.

(16) Idem τὰ ἱερώτατα λόγια.

(17) Idem μητρικῶν, *maternis;* et melius.

(18) Alias, διανύσαι ὡς οἷόν τε.

(19) Item, ὡς εἴη τετελειούμενος ἐν πᾶσι τῆς ἐρήμου, *quasi perfectus esset in omnibus ad eremum, seu eremeticam vitam spectantibus.*

Digitized by Google

ἐκελεύσατο (20). Κρούσας τοίνυν τῇ χειρὶ τὴν θύραν [τῆς αὐλῆς] ἐντυγχάνει πρῶτον μοναχῷ τῷ τὴν θύραν φυλάττοντι· ἐκεῖνος δὲ αὐτὸν μηνύει πρὸς τὸν ἡγούμενον· ὁ δὲ τοῦτον δεξάμενος, σχῆμά τε καὶ ἦθος εὐλαβείας θεασάμενος, βαλόντα τὴν συνήθη τοῖς μοναχοῖς μετάνοιαν καὶ λαβόντα εὐχὴν, ἠρώτησεν αὐτόν (21)· Πόθεν, ἀδελφὲ, παραγέγονας, καὶ τίνος ἕνεκα πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἐλήλυθας γέροντας; Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἀπεκρίνατο, Τὸ μὲν πόθεν, λέγειν (22) οὐκ ἀναγκαῖόν μοι· ὠφελείας δὲ χάριν, ὦ Πάτερ, ἐλήλυθα· ἀκήκοα γὰρ περὶ ὑμῶν ἔνδοξα (23) καὶ ἀξιέπαινα, δυνάμενα ψυχὴν προσοικειῶσαι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἡγούμενος, Ὁ Θεὸς, ἀδελφὲ, ὁ μόνος ἰώμενος τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, αὐτὸς καὶ σὲ καὶ ἡμᾶς διδάξει τὰ θεῖα θελήματα, καὶ ὁδηγήσει εἰς τὸ ποιεῖν τὰ προσήκοντα· ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον ὠφελῆσαι οὐ δύναται, εἰ μὴ ἕκαστος ἑαυτῷ προσέχοι διαπαντὸς καὶ νήφοντι τῷ νῷ τὸ δέον ἐργάζοιτο, Θεὸν κεκτημένος τῶν πραττομένων συλλήπτορα. Πλὴν ἐπείπερ, ὡς ἔφης, ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θεάσασθαι ὑμᾶς τοὺς ταπεινοὺς κεκίνηκεν γέροντας, μεῖνον μεθ' ἡμῶν εἴπερ τούτου παραγέγονας ἕνεκα, καὶ πάντας ἡμᾶς διαθρέψει, τῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ δοὺς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον (24) ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλῶν ἐξ ὀνόματος. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ ἡγουμένου τῷ Ζωσιμᾷ, βαλὼν αὖθις μετάνοιαν, καὶ αἰτήσας εὐχὴν, καὶ ἐπειπὼν, Ἀμὴν, ἔμεινεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον.

ε'. Εἶδε δὲ γέροντας πράξει καὶ θεωρίᾳ ἐκλάμποντας [καὶ τῷ πνεύματι ζέοντας], καὶ τῷ Κυρίῳ δουλεύοντας· ψαλμῳδία γὰρ ἦν ἀκατάπαυστος, στάσιν ἔχουσα παννύχιον· καὶ ἐν χερσὶν εἶχον ἀεὶ τὸ ἐργόχειρον, καὶ οἱ ψαλμοὶ ἐπὶ στόματος. Λόγος γὰρ ἀργὸς οὐκ ἐπολιτεύετο, φροντὶς πραγμάτων παρ' ἐκείνοις οὐκ ἐχρημάτιζε, πρόσοδοί τε δι' ἔτους ἀριθμούμεναί [τε καὶ συναγόμεναι] καὶ μέριμναι βιωτικοῖς μόχθοις ἁρμόζουσαι, οὐδὲ ὀνόματι παρ' αὐτοῖς ἐγνωρίζοντο (25)· ἀλλ' ἓν ἦν [καὶ πρῶτον] καὶ μόνον τὸ σπουδαζόμενον πᾶσι, τὸ ἕκαστον αὐτῶν νεκρὸν εἶναι τῷ σώματι, ὡς ἅπαξ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἅπασιν ἀποθανόντα, καὶ μὴ ὑπάρχοντα. Τροφὴν δὲ εἶχον ἀδάπανον, τὰ θεόπνευστα λόγια· ἔτρεφον δὲ καὶ τὸ σῶμα τοῖς ἀναγκαίοις μόνοις, ἄρτῳ καὶ ὕδατι, ὡς ἕκαστον εἶναι πρὸς τὴν θείαν ἀγάπην διάπυρον. Ταῦτα Ζωσιμᾶς, ὡς εἶπεν, θεώμενος ᾠκοδομεῖτο λίαν ἐπεκτεινόμενος πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, ἀεί τε συναύξων τὸν δρόμον τὸν ἴδιον, καὶ συνεργάτας εὑρὼν καλῶς τὸν θεῖον νεουργοῦντας παράδεισον.

ς'. Ἡμερῶν δὲ διελθουσῶν ἱκανῶν, ἤγγισεν ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἱερὰς νηστείας ἐκτελεῖν Χριστιανοῖς παραδέδοται, προκαθαίρουσι ἑαυτοὺς εἰς τὴν τοῦ θείου πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ προσκύνησιν. Τῆς δὲ πύλης τοῦ μοναστηρίου ἀνοιγομένης μηδέποτε, ἀλλὰ ἀεὶ κεκλεισμένης καὶ ποιούσης τοῖς μοναχοῖς τὴν ἄσκησιν ἀνενόχλητον· οὐδὲ γὰρ ἦν ἀνοῖξαι, εἰ μή που μοναχὸς διά τινα χρείαν ἀναγκαίαν παρέβαλλεν· ἔρημος γὰρ ἦν ὁ τόπος, καὶ τοῖς ἐκ γειτόνων πλείοσι μοναχοῖς οὐκ ἀνεπίβατος δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ ἄγνωστος. Κανὼν δέ τις οὗτος ἐν τῷ μοναστηρίῳ [ἄνωθεν] ἐφυλάττετο, δι' ὃν, οἶμαι, Θεὸς καὶ Ζωσιμᾶν εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον ἤγαγεν. Τίς δὲ ὁ κανὼν, καὶ πῶς ἐφυλάττετο, ἔνθεν ἐρῶ· Τῇ Κυριακῇ, ἐξ ἧς πρώτη τῶν νηστειῶν ἑβδομὰς ὀνομάζεσθαι εἴωθεν, ἐτελεῖτο δηλαδὴ ἡ θεία μυσταγωγία κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ τῶν ἀχράντων ἐκείνων ἕκαστος καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων ἐγίνετο μέτοχος· καὶ τροφῆς μικρᾶς, ὡς ἔθος ἦν, μετελάμβανον. Μετὰ τοῦτο συνήγοντο πάντες εἰς τὸ εὐκτήριον, καὶ γενομένης εὐχῆς ἐκτενοῦς καὶ γονυκλισίας ἐφ' ἱκανὸν,

A nus. Tum manu pulsans ostium, primo in eum incidit monachum cui forium cura demandata erat: hic vero ad hegumenum duxit; et hegumenus suscipiens eum, videnseque habitu vultuque modesto inclinantem sese, ut monachi solent, atque ut pro se oraret postulantem, interrogavit et dixit: Unde nobis ades, frater? aut cujus rei gratia ad nostram venisti humilitatem? Cui Zosimas: Unde, inquit adsim, nihil opus est dicere; veni autem profectus spiritualis gratia: audivi enim de vobis gloriosa et laude digna, quæ possint animam ad intimam Christi Dei nostri familiaritatem adducere. Respondit hegumenus: Deus, qui solus noscit humanam infirmitatem, ipse te, frater, ac nos docebit divinam suam voluntatem, et ad facienda quæ convenit diriget. Neque enim homo hominem juvare potest, nisi unusquisque sibi ipsi attendat continue, et mente casta quod justum est operetur, Deum habens arbitrum et susceptorem actionum suarum. B Ast quia charitas Dei, ut dicis, impulit te venire, ad nos humiles senes visitandos; mane nobiscum, siquidem ideo advenisti; et nos omnes per gratiam spiritus enutriet bonus ille Pastor, qui dedit animam suam pro nostra redemptione, et oves proprias vocat nominatim. Talia loquente hegumeno rursum Zosimas inclinavit se ac benedici petiit, atque respondens, Amen, in illo monasterio mansit.

5. Hic ille senes vidit, et actione et contemplatione eximios, servire Deo: erat enim iis psalmodia indefessa ac statio pernox: quibus in manibus semper operis aliquid, in ore vero psalmus erat. Nullus inter eos otiosus sermo: nulla sollicitudo temporalium; redditus vero annue numerandi, et curæ sæcularibus negotiis conjunctæ, apud eos nec nominabantur quidem. Unum autem idemque omnium erat studium, ut quisque ipsorum mortuus esset corpori, quasi mundo et omnibus quæ in C mundo sunt simul ac semel defunctus. Esca illis indeficiens erant divina eloquia: corpori vero indulgebantur necessaria duntaxat, panis et aqua; eo quod singuli maximo erga Deum amore flagrarent. Hæc conspiciens, uti retulit, Zosimas ædificabatur plurimum, ad anteriora semper extendens se et cursum suum accelerans, utpote socios nactus, qui essent in vinea Domini operarii optimi.

6. Diebus porro elapsis plusculis, adfuit tempus quo sacrum jejunium peragi solet a Christianis, præparantibus sese ad divinæ passionis ac resurrectionis venerandæ solemnia. Janua autem monasterii, nunquam reserata sed clausa semper, commoditatem præbebat monachis exercitationis ab interpellatoribus liberæ: neque enim recludi solebat nisi monachorum aliquis necessaria de causa emitti deberet; et locus omnino desertus, plerisque etiam D vicinis monachis non tantum inaccessus, sed etiam ignotus erat: servabatur vero in monasterio regula quædam, cujus gratia, ut ego quidem existimo, Zosimam illuc adduxerat Deus. Quæ vero illa et quomodo servabatur? Jam nunc dicam. Dominica die, quæ primæ post jejuniorum hebdomadæ nomen tribuit, celebrabantur publice divina ex more mysteria, et communicabat unusquisque incruento ac vivifico sacrificio: tum modico reficiebatur cibo. Post hac collecti in oratorium, facta prolixa oratione et genuflexione multa, osculabantur sese invicem senes, et sigillatim provoluti ad hegumeni

NOTÆ.

(20) Alias, παρεσκευάσατο, *ordinaverat, præparaverat.*

(21) Item, τοῦτα, *hæc.*

(22) Alias, μέγαν, *multum*, *valde*, quod minus placet.

(23) Ibidem μέγιστά τε, *maximaque.*

(24) Ibidem ἀντὶ πολλῶν, *pro multis.*

(25) Item, οὐδὲ ὠνομάζοντο παρ' αὐτοῖς ἢ ἐγνωρίζοντο, *non nominabantur ab ipsis neque cognoscebantur.*

Digitized by Google

pedes, veniam poscebant et benedictionem, quæ illos ad certamen præmuniret in viamque deduceret.

7. His peractis, aperiebatur monasterii janua, et consona voce decantabatur psalmus : *Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo ? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo ?* et reliqua. Et egrediebantur omnes, unum plerumque vel alterum ad custodiam monasterii relinquentes ; non ut custodiret intus reposita (nec enim apud eos erat quod fures auferre possent) sed ne oratorium absque sacro ministerio relinqueretur. Unusquisque vero de annona sibi prospiciebat, ut volebat et poterat : et hic quidem ad corporis necessitatem modicum panem, iste ficus, dactylos alius, alter legumena aquis macerata efferebat ; quidam vero nihil, præter corpus suum eique superinjectam lacernam, sustentaturus se, cum cibum natura posceret, herbis in deserto nascentibus. Regula porro inter eos et lex inviolabilis erat : Nesciat alter de altero quem exercitationis rigorem modumve teneat. Nam transito Jordane ab invicem longe dividebantur, plenam sectantes solitudinem ; ita ut nemo occurreret alteri : quod si quis alium vidisset eminus sibi adversum venire, continuo a recta declinabat via, atque in aliam sese partem convertebat, sibi vivens et Deo, cum jugi psalmodia eoque cibo qui ad manum erat.

A ἡσπάζοντο ἀλλήλους οἱ γέροντες, καὶ τὸν ἡγούμενον, περιπτυσσόμενος ἕκαστος, βάλλων μετάνοιαν, ἠτεῖτο λαβεῖν εὐχὴν καὶ ἔχειν πρὸς τὸν προκείμενον ἀγῶνα συναγωνιστὴν καὶ ἐμπειρον.

ζ'. Τούτων δὲ γενομένων ἡ θύρα τοῦ μοναστηρίου ἠνοίγετο, καὶ ψάλλοντες συμφώνως τὸ, *Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι ; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσομαι ;* καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ, ἐξήεσαν ἅπαντες τοῦ μοναστηρίου· ἕνα τινὰ πολλάκις ἢ δεύτερον φύλακα τοῦ μοναστηρίου καταλιμπάνοντες, οὐχ ἵνα φυλάξειε τὰ ἔνδοθεν ἀποκείμενα (οὐ δὲ γὰρ ἦν τι παρ' ἐκείνοις κλέπτειν εὐάλωτον), ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ εὐκτήριον ἀλειτούργητον καταλείψειεν. Ἕκαστος δὲ αὐτὸν ἐπεσίτιζεν, ὥσπερ ἠδύνατο καὶ ὥσπερ ἐβούλετο· ὁ μὲν γὰρ ἄρτον ἐκόμιζε τῇ χρείᾳ τοῦ σώματος σύμμετρον, ὁ δὲ ἰσχάδας, ἄλλος φοίνικας, ἕτερος ὁσπρια βραχέντα ἐν ὕδατι, ἄλλος δὲ οὐδὲν, εἰ μὴ τὸ σῶμα ἴδιον καὶ τὸ ῥάκιον ὃ περιεβέβλητο, ἐτρέφετο καὶ ὁσάκις ἡ φύσις ἠνάγκαζε ταῖς φυομέναις B βοτάναις κατὰ τὴν ἔρημον. Κανὼν δὲ ἦν ἑκάστῳ αὐτῶν καὶ νόμος οὕτος παρ' αὐτοῖς φυλαττόμενος ἀπαράβατος, τὸ μὴ γινώσκειν ἕτερος ἕτερον, πῶς ἐγκρατεύεται, ἢ πῶς διάγει ὁ ἕτερος. Τὸν γὰρ Ἰορδάνην εὐθὺς περαιούμενοι, μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἕκαστος ἐχωρίζετο, καὶ πολλὴν (26) εἶχε τὴν ἔρημον, καὶ οὐδεὶς παρέβαλλε πρὸς τὸν ἕτερον· ἀλλὰ καὶ εἴπερ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐθεάσατο μακρόθεν ἕτερον ἐπ' ἐκεῖνον ἐρχόμενον, εὐθέως ἐξέκλινε τοῦ κατ' εὐθεῖαν πορεύεσθαι, καὶ ἐφ' ἕτερον μέρος ἐγίνετο, ἑαυτῷ ἐπιχείρου γευόμενος.

8. Postquam hunc in modum omnes jejuniorum dies ipsis transiissent, revertebantur ad monasterium Dominica præcedente Salvatoris nostri vivificam a mortuis resurrectionem, cujus profestum cum ramis palmarum celebrare Ecclesia instituit : revertebatur autem unusquisque, referens sui propositum fructum conscientiam propriam, sibi ipsi testantem quomodo esset operatus, et qualium laborum semina messuisset : nemo enim præsumebat C omnino interrogare alterum, quomodo propositum sibi agonem absolvisset. Talis igitur erat monasterii regula, et sic perfecte complebatur : quia unusquisque eorum in deserto exsistens, sub agonotheta Deo contra seipsum pugnabat, tanquam non quærens placere hominibus, neque ad ostentationem jejunans : quæ enim fiunt hominum causa, ex voluntate ipsis placendi, ea parum admodum facientem juvant, ipsique causa sunt magnæ quandoque calamitatis.

9. Ergo ex consueto monasterii usu, Zosimas quoque eodem tempore Jordanem trajicit, modicum ferens ad usus necessarios commeatum, et ipsum quo erat indutus vestimentum. Ibi, juxta præscriptum regulæ, per eremum oberrans, pro naturæ exigentia definiebat horam sumendi cibi, noctu vero procumbebat humi modicum somnum capturus, ubicunque ipsum vesper deprehendisset. Mane facto, iterum accingebatur itineri, contente quidem sem- D per ambulans, desiderium vero habens, ut postea retulit, penetrandi eremum interiorem, inveniendique in ea commorantem aliquem Patrem, qui ipsum ad id quo aspirabat posset perducere : et ambulabat festinanter, ac si contenderet cito pervenire ad illustre publicumque diversorium. Diebus autem viginti itinerando consumptis, cum sexta advenisset hora, tantisper repressit gressum, et versus orientem conversus consuetam persolvit orationem : consueverat enim certis diei temporibus intermittere ambulandi contentionem, et paululum requiescere a labore, atque nunc stando, nunc genu flectendo orare ac psallere.

η'. Οὕτω τοίνυν ἁπάσας τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας διατελοῦντες, ὑπέστρεφον εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν τῇ Κυριακῇ τῇ πρὸ τοῦ ζωοποιοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἣν ἑορτὴν προεόρτιον μετὰ βαΐων ἑορτάζειν ἡ Ἐκκλησία παρέλαβεν. Ὑπέστρεφε δὲ ἕκαστος ἔχων τοῦ ἰδίου σκοποῦ γεώργιον, τὴν ἰδίαν συνείδησιν, γινώσκουσαν ὅπως εἰργάσατο καὶ ποίων πόνων σπέρματα κατεβάλετο· καὶ οὐδεὶς ἠρώτα τοπαράπαν τὸν ἕτερον, πῶς ἢ τίνα τρόπον τὸν προκείμενον ἀγῶνα διήθλησεν. Οὗτος μὲν ἦν ὁ τοῦ μοναστηρίου κανὼν, καὶ οὕτω καλῶς ἐκτελούμενος. Ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γινόμενος, ὑπ' ἀθλοθέτῃ τῷ Θεῷ καθ' ἑαυτὸν ἀγωνιζόμενος, τοῦ μὴ ἀρέσκειν ἀνθρώποις καὶ κατ' ἐπίδειξιν ἐγκρατεύεσθαι [ἐλευθερούμενος]· τὰ γὰρ δι' ἀνθρώπους γινόμενα καὶ πρὸς τὸ ἀρέσκειν ἀνθρώποις τελούμενα, μὴ ὅτι γε εἰπεῖν οὐδὲν ὠφελοῦσι τὸν πράττοντα, ἀλλὰ καὶ πολλῆς γίνονται ζημίας τῷ ποιοῦντι παραίτια.

θ'. Τότε τοίνυν ὁ Ζωσιμᾶς τῷ συνήθει νόμῳ τοῦ μοναστηρίου τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασε, μικρά τινα κομισάμενος ἐφόδια πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος, καὶ αὐτὸ τὸ ῥάκος ὅπερ ἠμφίεστο. Καὶ τὸν μὲν κανόνα διετέλει, τὴν ἔρημον διερχόμενος, καὶ καιρὸν τροφῆς ἐποιεῖτο τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως· ἐκάθευδε δὲ νυκτὸς εἰς τὴν γῆν ὀλίγον κατακλινόμενος καὶ ὕπνου μετρίου γευόμενος, ὅπου δ' ἂν αὐτὸν ὁ τῆς ἑσπέρας χρόνος κατέλαβεν· ὄρθρου δὲ πάλιν βαθέως τοῦ βαΐζειν πάλιν ἀπήρχετο, ἔχων ἀεὶ τῆς κινήσεως τὸν τόνον ἀνένδοτον. Εἰς ἐπιθυμίαν δὲ ἦλθεν, ὡς ἔλεγε, γενέσθαι κατὰ τὴν [ἐνδότερον] ἔρημον [ἐλπίσας.... εὑρεῖν τινα Πατέρα κατ' αὐτὴν] διατρίβοντα, δυνάμενον αὐτὸν συμβαλέσθαι πρὸς τὸ ποθούμενον· καὶ δὴ συντόνως τὴν ὁδοιπορίαν διήνυεν, ὡς ἐπί τι σπεύδων περιφανὲς καὶ πρόθηλον καταγώγιον. Εἴκοσι δὲ ἡμερῶν ὁδὸν διανύσας, ἕως ὅτε ὁ τῆς ἕκτης ὥρας ἦλθε καιρὸς, ἔστη τῆς ὁδοιπορίας μικρὸν, καὶ βλέψας πρὸς ἀνατολὰς, ἐτέλει τὴν συνήθη εὐχήν· εἰώθει γὰρ τεταγμένους τῆς ἡμέρας καιροὺς, ἐγκόπτειν μὲν τῆς ὁδοιπορίας τὸ σύντονον, καὶ μικρὸν τοῦ κόπου διαναπαύεσθαι, ἑστὼς δὲ ψάλλειν καὶ γόνυ κλίνειν, καὶ οὕτω προσεύχεσθαι.

NOTÆ.

(26) Ita correxi ; nec enim commodum sensum videbatur facere, quod in utroque mss. legebatur, καὶ πόλιν εἶχε τὴν ἔρημον, *Et civitatem habebat sive putabat eremum.*

Digitized by Google

ι'. Ἐν δὲ τῷ ψάλλειν καὶ ὁρᾶν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀκαταπαύστῳ ὄμματι, ὁρᾷ ἐκ δεξιοῦ κλίτους, ἐν ᾧ ἑστὼς τὴν ἔκτην προσηύχετο, ἀποσκίασμα φανὲν ὡς ἀνθρωπίνου σώματος. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν ἐταράττετο, φάσμα δαιμονικὸν ὑποπτεύων ὁρᾶν, καὶ γέγονε σύντρομος· τῷ δὲ σημείῳ τοῦ σταυροῦ σφραγισάμενος [καὶ τὸν φόβον ἀποσεισάμενος] [ἤδη γὰρ τέλος εἶχεν ἡ εὐχὴ αὐτοῦ), ἐπιστρέψας τὸ ὄμμα, ὁρᾷ τινα κατὰ ἀλήθειαν πρὸς μεσημβρίαν βαδίζοντα· γυμνὸν δὲ ἦν τὸ ὁρώμενον, μέλαν τῷ σώματι, ὡς ἐξ ἡλιακῆς φλογὸς μέλαν γενόμενον, καὶ τρίχας ἔχοντα ἐν τῇ κεφαλῇ [λευκὰς] ὡσεὶ ἔριον, ὀλίγας δὲ καὶ αὐτὰς, ὡς μὴ πλέον τοῦ τραχήλου τοῦ σώματος καταφέρεσθαι. Τοῦτο τοίνυν ὁ Ζωσιμᾶς θεασάμενος, καὶ ὥσπερ ἔνθους ὑφ' ἡδονῆς γενόμενος, περιχαρ�ὴς τῷ παραδόξῳ θεάματι, ἤρξατο τρέχειν ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ ὁρώμενον ἔσπευδεν· ἔχαιρε γὰρ χαρὰν ἀνεκλάλητον· οὐδέπω γὰρ ἦν θεασάμενος ἐν ὅλῳ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διαστήματι ἀνθρωπίνου εἴδους, [ζώου, ἢ πετηνοῦ, ἢ χερσαίου μορφὴν ἢ ἀποσκίασμα (28).] Ἐζήτει γοῦν γνῶναι, τίς καὶ ποταπὸς ὁ ὁρώμενος, ἐλπίζων ὅτι τινῶν μεγάλων θεωρὸς καὶ ἐπόπτης γενήσεται.

ι'. Verum persona illa, ut cognovit eminus Zosimam ad se venire, fugere cœpit, et versus interiorem eremum currere. Zosimas autem, tanquam sui oblitus senii, et nihili faciens laborem itineris, contendebat assequi fugientem. Et ipse quidem insequebatur, illa vero fugiebat: sed velocior erat Zosimæ cursus, ac paulatim eum propiorem fugienti statuebat. Mox autem ut exaudiri etiam vox loquentis potuit, clamare cœpit, et hujusmodi verba jactare cum lacrymis: Quid me fugis senem et peccatorem, serve Dei? Exspecta me, quisquis es, per eum ipsum cujus amore eremum hanc habitas: exspecta me infirmum atque indignum senem, per spem quam habes retributionis ex tanto labore consequendæ. Resiste, et tuam orationem ac benedictionem seni mihi impertire, per Deum, qui neminem a se repellit. Hæc cum lacrymis vociferante Zosima, pervenerunt ambo currentes ad locum quemdam, qui erat in modum alvei fluvialis excavatus; sed, ut mihi videtur, torrens ibi nunquam ullus fluxit, eumque situm locus potius habuit a natura.

ια'. Ὡς δὲ ἐπέγνω τὸν Ζωσιμᾶν ἐρχόμενον μήκοθεν, ἤρξατο φεύγειν καὶ τρέχειν ἐπὶ τὸ τῆς ἐρήμου ἐνδότερον· ὁ δὲ Ζωσιμᾶς, ὥσπερ τοῦ γήρους ἐπιλαθόμενος, ἔτι δὲ καὶ τὸν κόπον τῆς ὁδοῦ μὴ λογισάμενος, συνέτεινεν ἑαυτὸν καταλαβεῖν τὸ φεῦγον αὐτὸν ἐπειγόμενος. Οὗτος μὲν ἐδίωκε, τὸ δὲ ἐδιώκετο· ἦν δ' ὁ τοῦ Ζωσιμᾶ δρόμος ὀξύτερος, καὶ κατ' ὀλίγον ἐγένετο τοῦ φεύγοντος πλησιώτερος. Ὡς δὲ ἤγγισεν ἤδη, ὥστε καὶ φωνὴν λοιπὸν ἐξακούεσθαι, ἤρξατο κράζειν ὁ Ζωσιμᾶς, καὶ τοιαύτας φωνὰς ἀφιέναι σὺν δάκρυσιν· Τί με φεύγεις γέροντα καὶ ἁμαρτωλόν; δοῦλε τοῦ ὄντος Θεοῦ, μεῖνόν με, ὅστις ἂν εἶ, τὸν Θεὸν δι' ὃν ταύτην τὴν ἔρημον ᾤκησας· μεῖνόν με τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀνάξιον, τὴν ἐλπίδα ἣν ἔχεις πρὸς τὴν τούτου σου τοῦ καμάτου ἀντίδοσιν· στῆθι καὶ μετάδος εὐχῆς καὶ εὐλογίας τῷ γέροντι, τὸν Θεὸν μὴ βδελυττόμενόν ποτέ τινα. Ταῦτα τοῦ Ζωσιμᾶ σὺν δάκρυσι λέγοντος, γεγόνασιν ἀμφότεροι τρέχοντες ἔν τινι τόπῳ, ἐν ᾧπέρ τις χείμαρρος ξηρὸς ἐτετύπωτο· οὗ μοι δοκεῖ ποτε γεινάμενος χείμαρρος, (πῶς γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ γῇ φανήσεται χείμαρρος (29);) ἀλλ' ὁ τόπος τοιαύτης ἔλαχε θέσεως.

10. Dum autem orat, et oculos in cœlum visu irretorto defigit; ecce in dextero latere ejus in quo sextam persolvebat loci, veluti corporis humani simulacrum apparet. Et ipse quidem primum conturbatus suspicabatur diabolicum sibi offerri spectrum; tremoreque concussus, sanctæ crucis signo signavit seipsum: jam enim ad finem pervenerat oratio. Dein convertens oculos, vidit revera aliquem contra meridiem ambulare: nudum autem erat quod videbatur, et cute nigrum tanquam ex ardore solis; crines vero habens in capite ad instar lanæ, eosque modicos, nec multum ultra collum defluentes. Tali spectaculo recreatus Zosimas, et vix præ gaudio sui compos, eo versus procurrere cœpit, quo etiam illud quod apparuerat festinabat. Ineffabili enim replebatur lætitia, ut qui toto tam multorum dierum spatio nulla vel hominis vel alterius cujuscunque animalis vestigia deprehenderat. Cupiebat igitur cognoscere, quis et unde esset qui videbatur, sperans quod magna quædam spectaturus et auditurus esset.

11. Verum persona illa, ut cognovit eminus Zosimam ad se venire, fugere cœpit, et versus interiorem eremum currere. Zosimas autem, tanquam sui oblitus senii, et nihili faciens laborem itineris, contendebat assequi fugientem. Et ipse quidem insequebatur, illa vero fugiebat: sed velocior erat Zosimæ cursus, ac paulatim eum propiorem fugienti statuebat. Mox autem ut exaudiri etiam vox loquentis potuit, clamare cœpit, et hujusmodi verba jactare cum lacrymis: Quid me fugis senem et peccatorem, serve Dei? Exspecta me, quisquis es, per eum ipsum cujus amore eremum hanc habitas: exspecta me infirmum atque indignum senem, per spem quam habes retributionis ex tanto labore consequendæ. Resiste, et tuam orationem ac benedictionem seni mihi impertire, per Deum, qui neminem a se repellit. Hæc cum lacrymis vociferante Zosima, pervenerunt ambo currentes ad locum quemdam, qui erat in modum alvei fluvialis excavatus; sed, ut mihi videtur, torrens ibi nunquam ullus fluxit, eumque situm locus potius habuit a natura.

CAPUT II.

Maria cum Zosima, divinitus sibi noto loquens, eidem exponit vitæ suæ meretriciæ sordes.

ιβ'. Ὡς οὖν κατέλαβον τὸν εἰρημένον τόπον, τὸ μὲν φεῦγον κατῆλθε καὶ αὖθις ἀνῆλθεν καὶ εἰς τὸ μέρος τὸ ἕτερον, ὁ δὲ Ζωσιμᾶς κεκμηκὼς καὶ μὴ τρέχειν δυνάμενος ἔστη τὸ ἕτερον μέρος τοῦ τόπου χειμαρροειδοῦς, καὶ προσέθηκε τοῖς δάκρυσι δάκρυα καὶ ταῖς οἰμωγαῖς οἰμωγὰς (30), ὡς πλησίον αὐτοῦ λοιπὸν τοὺς ὀδυρμοὺς ἐξακούεσθαι. Τότε ἐκεῖνον τὸ φεῦγον σῶμα φωνὴν τοιαύτην ἀφίησιν· Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, συγχώρησόν μοι διὰ τὸν Κύριον, οὐ δύναμαι ἐπιστραφῆναι καὶ ὀφθῆναί σοι οὕτως εἰς πρόσωπον· γυνὴ γάρ εἰμι, καὶ γυμνὴ, καθάπερ ὁρᾷς, καὶ τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματός μου ἀπερικάλυπτον ἔχουσα. Ἀλλ' εἴπερ θέλεις πάντως ἁμαρτωλῷ γυναίῳ χαρίσασθαι μίαν εὐχὴν, ῥῖψον μοι τὸ ῥάκος ὃ περιβέβλησαι, ὅπως ἐν αὐτῷ συγκαλύψω τὴν γυναικείαν ἀσθένειαν, καὶ στρέφωμαι πρὸς σὲ, καὶ τὰς εὐχάς σου κομίζωμαι. Τότε φρίκη καὶ φρενῶν ἔκστασις ἔλαβε τὸν Ζωσιμᾶν, ὡς ἔλεγεν, ἀκούσαντα τέως ὅτι Ζωσιμᾶν αὐτὸν ἐκάλεσεν ἐξ ὀνόματος· ὀξὺς γὰρ ὢν ὁ ἀνὴρ καὶ πρὸς τὰ θεῖα σοφώτατος, ἐπέγνω ὅτι οὐκ

12. Postquam ad jam dictum locum pervenit uterque; fugiens quidem descendit, et rursus in aliam ascendit partem; Zosimas autem defatigatus, neque amplius currere valens, stetit ex citimo loci torrenti formis latere; addens lacrymis lacrymas, et suspiria suspiriis, ut ipsi approprians suos tandem planctus exaudiret. Tunc illud fugitivum corpus, hujusmodi emisit vocem: Abba Zosima, ignosce mihi, per Dominum; non possum converti, neque sic coram vultu tuo videnda astare: mulier enim sum, verenda corporis discooperta gerens. Sed si omnino vis peccatrici feminæ petitionem unam indulgere, projice mihi pallium quo amiciris, ut muliebrem infirmitatem contegam, et conversa suscipiam benedictionem tuam. Tunc horror et quædam mentis alienatio Zosimam occupavit, sicut aiebat, audientem quod Zosimam se compellaret ex nomine. Cum enim acuti vir esset ingenii et divinarum rerum scientissimus, cognovit quod ex nomine se non compellasset illa, quem viderat nunquam et de

NOTÆ.

(27) Deerat hæc vox in ms. regio, quamvis ad complendum sensum necessaria: supplevimus ergo eam ex Bavarico, uti cæteras, antehac inclusas aut posthac includendas.

(28) « Aut alterius animalis sive volatilis seu terrestris figuram vel umbram: » pro quibus in ms. regio solum habetur ἢ ἑτέρου σεβάσματα.

(29) Opportune hæc adduntur in Bavarico: « Quomodo enim in ejusmodi terra torrens visus fuisset? »

(30) Οἰμωγὴ, *planctus, ejulatus*: in hanc lectionem mss. consentiunt: alicubi minus recte, Οἰμωδὴ, scriptum invenitur.

Digitized by Google

quo nec audiverat quidem, nisi spiritu prædita esset A prophetico.

ἂν ἐξ ὀνόματος ἐκάλεσεν, ὃν οὐδέποτε εἶδε καὶ περὶ οὗ οὐδέποτε ἤκουσεν, εἰ μὴ τῷ προορατικῷ προδήλως χαρίσματι ἐλαμπρύνετο.

13. Ut igitur intellexit quid juberet, statim involvens vetus et detritum quod gerebat pallium, versus illam projecit, seque obvertit. Ipsa vero accepto eo velavit partes corporis, quas præ cæteris obtegi conveniebat, conversaque ad Zosimam sic locuta est: Quid tibi in mentem venit, Zosima, quod tantopere cupias videre peccatricem mulierculam? Quid ex me scire aut discere volens, tantum laborem impiger suscepisti? At ille genu flectens, rogabat, ut sibi ex more benediceret: sed et ipsa idem postulabat, sese inclinans: et jacebant ambo, alter ab altero benedici volens, nec aliud utrimque audiebatur, quam, Benedic. Tandem cum longior mora fieret, ait mulier ad Zosimam: Abba Zosima, tibi competit ut benedicas, ac super me ores: te enim presbyterii dignitas ornat, tu ex multo tempore ad sanctum astas altare, et sæpius sacrificans divina B obtulisti munera. Ad hæc etiam magis obstupuit Zosimas; et contremiscens senex, velut in agonia perfundebatur sudore; suspiransque et verba singultibus interrumpens, spiritu interciso et palpitanti pectore, ait ad eam: Manifestum est, o mater spiritualis, vel ex moribus tuis, quod ad Deum ascenderis, majorique ex parte mundo mortua sis: patet etiam donum quod tibi divinitus obtigit, quia sic ex nomine compellans me, et presbyterum esse asseris, quem nunquam conspexisti. Quoniam igitur gratia, non ex dignitate, sed ex spiritualibus ornamentis dignoscitur, benedic, obsecro, propter Dominum, et ora pro me, tuæ suffragationis indigo.

ιγ'. Ἐποίει δὲ σὺν τάχει τὸ κελευόμενον, καὶ περιελόμενος ὅπερ εἶχε παλαιὸν καὶ ἐρρωγὸς ἱμάτιον, ἔρριψεν ἐπ' αὐτὴν, ὀπισθοφανῶς ἱστάμενος· ἡ δὲ λαβοῦσα αὐτὸ ἐκάλυψέ τινα μέρη τοῦ σώματος, ἅπερ ἔδει πλέον τῶν ἄλλων καλύπτεσθαι. Στρέφεται οὖν πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Τί σοι ἔδοξεν, ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἁμαρτωλὸν θεάσασθαι γύναιον; τί ἐξ ἐμοῦ μαθεῖν ἢ ἰδεῖν τοσοῦτον κόπον οὐκ ὤκνησας ἀναδέξασθαι; Ὁ δὲ εἰς γῆν κλίνας τὰ γόνατα, ἤτει λαβεῖν εὐχὴν κατὰ τὸ σύνηθες, ἡ δὲ καὶ αὐτὴ βάλλει μετάνοιαν (31)· καὶ ἕκειντο ἀμφότεροι ἐπὶ τὴν γῆν, ἕκαστος ἐξαιτῶν εὐλογῆσαι τὸν ἕτερον, καὶ οὐδὲν ἦν ἀκοῦσαι παρὰ ἀμφοτέρων λεγόμενον, εἰ μὴ τὸ, Εὐλόγησον. Μετὰ δὲ πλείστης ὥρας διάστημα, ἔφησεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν· Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, σοὶ τὸ εὐλογῆσαι ἁρμόζει καὶ εὔχεσθαι· σὺ γὰρ πρεσβυτέρου ἀξίᾳ τετίμησαι, σὺ ἐκ πλείστων ἐτῶν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ παρίστασαι, καὶ πολλάκις τῶν θείων δώρων μυσταγωγὸς γεγένησαι. Ταῦτα τὸν Ζωσιμᾶν εἰς μείζονα φόβον καὶ ἀγωνίαν ἔβαλε, καὶ σύντρομος ὁ γέρων γενόμενος ἱδρῶτι περιερρεῖτο καὶ ἔστενε, καὶ τὴν φωνὴν περιεκόπτετο· λέγει δὲ πρὸς αὐτὴν, διακεκομμένῳ καὶ συνεχεῖ τῷ ἄσθματι· Δῆλη μὲν, ὦ μῆτερ πνευματικὴ, καὶ ἐκ τοῦ ἤθους αὐτοῦ, ὅτι σὺ πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησας καὶ τῷ πλείονι μέρει τῷ κόσμῳ νενέκρωσαι· δῆλον δὲ πλέον τὸ δεδομένον σοι χάρισμα, τῷ οὕτω με ἐξ ὀνόματος καλέσαι καὶ πρεσβύτερον λέγειν, ὃν οὐδέ ποτε τεθέασαι· ἀλλ' ἐπείπερ ἡ χάρις οὐκ ἐκ τῶν ἀξιωμάτων γνωρίζεται, ἀλλ' ἐκ τρόπων ψυχικῶν [χαρακτηρίζεσθαι εἰωθεν], αὐτὴ εὐλόγησον διὰ τὸν Κύριον, καὶ μετάδος εὐχῆς τῷ δεομένῳ τῆς σῆς ἀντιλήψεως (32).

14. Tunc instantiæ senili cedens mulier; benedictus sit, inquit, Deus, qui hominum et animarum salutem curat. Zosima autem respondente, Amen; surrexerunt ambo de genibus, et ad senem prior C sic infit mulier. Cur, obsecro, ad me peccatricem venisti, o homo? quare voluisti videre mulierculam omni virtute nudam? Verumtamen quando huc te adduxit sancti Spiritus gratia, ut mihi aliquod ministerium exhibeas tempori congruum; dic, quomodo nunc agitur cum gente Christiana? quid reges agunt? quomodo gubernatur Ecclesia? Zosimas ad hæc paucis respondit: Per tuas, o mater, sanctas preces, stabilem omnibus pacem indulsit Christus: sed obsecro ut hujus indigni senis deprecationem suscipiens, ores pro mundo universo atque pro me peccatore, ut solitudinis hujus tantæ non frustra fuerim emensus spatium. Ipsa vero reposuit: Hodie, abba Zosima, oportebat te, qui sacerdotio præcellis, ut dixi, pro me et pro omnibus orare, ad hoc enim ordinatus es: quia tamen jubemur obedire, lubens faciam quod imperasti.

ιδ'. Τῇ ἐνστάσει τοίνυν παραχωροῦσα τοῦ γέροντος, ἔφησεν ἡ γυνή· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ψυχῶν κηδόμενος. Τοῦ δὲ Ζωσιμᾶ εἰπόντος τὸ, Ἀμὴν, ἀνέστησαν ἐκ τῆς γονυκλισίας ἀμφότεροι, καί φησιν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν γέροντα· Τίνος χάριν πρὸς ἐμὲ τὴν ἁμαρτωλὸν ἐλήλυθας, ἄνθρωπε; τίνος χάριν γυμνὸν πάσης ἀρετῆς ἰδεῖν ἠθέλησας γύναιον; Πλὴν ἐπείπερ σε πάντως ἡ χάρις τοῦ ἁγίου καθωδήγησε Πνεύματος, ὅπως τινὰ διακονίαν ἐκτελέσῃς τῷ χρόνῳ μου πρόσφορον [εἰπέ μοι], πῶς τὸ Χριστιανικὸν φῦλον πολιτεύεται σήμερον; πῶς οἱ βασιλεῖς; πῶς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ποιμένεται; Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἔφησε πρὸς αὐτὴν, Ἐν ὀλίγῳ, μῆτερ, εὐχαῖς ὑμῶν ὁσίαις, πᾶσιν ὁ Χριστὸς εἰρήνην σταθηρὰν ἐχαρίσατο· ἀλλὰ δέξαι γέροντος ἀνάξιον παράκλησιν, καὶ εὖξαι ὑπὲρ τοῦ κόσμου παντὸς, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἵνα μὴ ἄκαρπον τῆς ἐρήμου ταύτης γένηταί μοι τὸ διάστημα. Ἐκείνη δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· Σὲ μὲν δέον (33), ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἱερέως ἔχοντα ἀξίωμα, ὡς εἶπον, ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πάντων προσεύχεσθαι· εἰς τοῦτο γὰρ αὐτὸ κεκλήρωσαι· πλὴν ἐπείπερ ὑπακοὴν ποιεῖν κελευόμεθα, τὸ προσταχθὲν ὑπὸ σοῦ προθύμως ποιήσομαι.

15. Hæc dicens ad orientem convertit sese, oculosque in sublime attollens ac manus extendens, cœpit orare movendo labia, sic tamen ut vox nulla distincte audiretur; unde neque Zosimas quidquam ex ejus oratione potuit intelligere: stabat autem, ut dixi, trepidus, terramque intuens, et omnino nil loquens. Juravit autem, sermonis sui testem appellans Deum, quod animadvertens longius protrahi orationem, oculos aliquantum a terra sustulit, viditque ipsam orare in altum sublatam, et in aere suspensam velut ad cubitum unum: quod cum vidit, majori correptus metu, vultumque anxius, et omnino nihil proloqui audens, solum intra se dicebat identidem, Domine, miserere. Sic autem in terra jacens, scandalizari cœpit senex cogitando, ne forte

ιε'. Ταῦτα εἰποῦσα, στρέφεται κατὰ ἀνατολὰς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ ὕψος διαίρουσα, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνουσα, ἤρξατο εὔχεσθαι ὑποψιθυρίζουσα· φωνὴ δὲ αὐτῆς οὐκ ἠκούετο ἔναρθρος, ὅθεν ὁ Ζωσιμᾶς οὐδὲν τῶν τῆς εὐχῆς δεδύνηται σημειώσασθαι· ἵστατο δὲ, ὡς ἔλεγε, σύντρομος εἰς γῆν νενευκὼς καὶ μηδὲν καθόλου φθεγγόμενος. Ὤμνυε δὲ, Θεὸν τοῦ λόγου προβαλλόμενος μάρτυρα, ὅτι ὡς εἶδεν αὐτὴν εἰς τὴν εὐχὴν χρονίσασαν, μικρὸν ἀνακύψας ἐκ τῆς εἰς γῆν κατανεύσεως, ὁρᾷ αὐτὴν ὑψωθεῖσαν ὡς ἕνα πῆχυν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῷ ἀέρι κρεμαμένην καὶ οὕτω προσεύχεσθαι. Τοῦτο δὲ ὡς εἶδε, φόβῳ πλείονι συνεχόμενος καὶ σφόδρα ἀγωνιῶν καὶ μηδὲν φθέγξασθαι ὅλως τολμῶν, καθ' ἑαυτὸν δὲ μόνον λέγων ἐπιπολὺ τὸ, Κύριε ἐλέησον, κείμενος δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν

NOTÆ.

(31) In ms. regio erat, ἤτει καὶ αὐτὴ λαβεῖν μετάνοιαν, *petebat ipsa etiam accipere pœnitentiam.*

(32) Ms. Bavar. τελειότητος, *perfectionis.*

(33) « Te quidem oportebat, » et melius quam quod in regio; σήμερον, *hodie.*

Digitized by Google

τῷ λογισμῷ ὁ γέρων ἐσκανδαλίζετο, μήποτε ἄρα πνεῦμα ἦ καὶ τὴν εὐχὴν ὑποκρίνοιτο. Στραφεῖσα δὲ ἡ γυνὴ, ἤγειρε τὸν ἀββᾶν, λέγουσα· Τί σε, ἀββᾶ, οἱ λογισμοὶ συνταράττουσι σκανδαλισθέντα, ἐπ' ἐμοὶ, ὡς ὅτι πνεῦμα ὑπάρχω καὶ τὴν εὐχὴν ὑποκρίνομαι; πληροφορήθητι, ἄνθρωπε, ὅτι ἁμαρτωλόν εἰμι γύναιον, πλὴν τῷ βαπτίσματι τῷ ἁγίῳ τετείχισμαι· καὶ πνεῦμα οὐκ εἰμὶ, ἀλλὰ γῆ καὶ σποδὸς καὶ τὸ ὅλον σάρξ, μηδὲν πνευματικὸν ἐννοήσασα. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγουσα, σφραγίζει ἑαυτὴν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ μέτωπόν τε καὶ ὄμματα, χεῖλη τε καὶ τὸ στῆθος, λέγουσα, οὕτως, Ὁ Θεὸς, ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἐξελέτω ἡμᾶς ἐκ τοῦ πονηροῦ καὶ τῆς ἐνέδρας αὐτοῦ, ὅτι πολλὴ καθ' ἡμῶν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ.

ις'. Ταῦτα τοίνυν ἀκούσας ὁ γέρων καὶ θεασάμενος, ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἐπελάβετο τῶν ποδῶν αὐτῆς σὺν δάκρυσι λέγων, Ὁρκίζω σε κατὰ [τοῦ ὀνόματος] τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ ἐκ Παρθένου τεχθέντος, δι' ὃν ταύτην ἠμφίεσο τὴν γύμνωσιν, δι' ὃν τὰς σάρκας ταύτας οὕτω κατεδαπάνησας, μηδὲν κρύψῃς ἀπὸ τοῦ δούλου σου, τίς εἶ, καὶ πόθεν, καὶ πότε, καὶ ποίῳ τρόπῳ τὴν ἔρημον ταύτην κατῴκησας· μηδὲν κρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὰ κατὰ σὲ, ἀλλὰ πάντα διήγησαι, ὅπως τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ποιήσῃς κατάδηλα· *Σοφία γὰρ κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανὴς, τίς ὠφέλεια ἐπ' ἀμφοτέροις;* καθὰ γέγραπται· εἰπέ μοι πάντα διὰ Κύριον· οὐ γὰρ καυχήσεως ἕνεκεν λέξεις ἢ ἐπιδείξεως, ἀλλ' ἵνα με πληροφορήσῃς τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ, ᾧ ζῇς καὶ πεπολίτευσαι, ὅτι τούτου ἕνεκεν εἰς τὴν ἔρημον ταύτην ὡδηγήθην, ὅπως τὰ κατὰ σὲ ποιήσῃ Κύριος κατάδηλα· οὐκ ἔστι τοίνυν τῆς ἡμετέρας δυνάμεως τοῖς κρίμασι τοῦ Θεοῦ διαμάχεσθαι· εἰ μὴ γὰρ ἦν εὐάρεστον Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν τὸ γνωσθῆναί σε καὶ ὅπως ἠγώνισαι, οὐδὲ συνεχώρει θεαθῆναί σε ὑπό τινος, οὐδὲ ἐμὲ τοσαύτην ὁδὸν διανῦσαι ἐνίσχυε, τὸν μηδέποτε προθέμενον ἢ δυνάμενον ἐξελθεῖν τοῦ κελλίου μου.

ιζ'. Ταῦτα εἰπόντος καὶ ἕτερα πλείονα τοῦ ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἐγείρασα αὐτὸν ἡ γυνὴ, ἔφησε πρὸς αὐτὸν, Αἰσχύνομαι, ἀββᾶ μου, εἰπεῖν σοι τὴν αἰσχύνην τῶν ἔργων μου, συγχώρησόν μοι διὰ τὸν Κύριον· πλὴν ἐπείπερ γυμνόν μου τὸ σῶμα τεθέασαι, ἀπογυμνώσω σοι καὶ τὰς πράξεις μου, ἵνα γνῷς πόσης αἰσχύνης καὶ ἐντροπῆς ἡ ψυχή μου πεπλήρωται. Οὐ γὰρ, ὥσπερ ὑπέλαβες, τοῦ μὴ καυχᾶσθαι ἕνεκεν τὰ κατ' ἐμαυτὴν οὐκ ἤθελον ἐξηγήσασθαι (τί γὰρ καὶ ἔχω καυχήσασθαι) σκεῦος ἐκλογῆς τοῦ διαβόλου γεινα-μένη (34)· οἶδα δὲ ὅμως ὅτι ἐὰν ἀπάρξωμαι τῆς κατ' ἐμαυτὴν ἐξηγήσεως, φεύγῃς ἀπ' ἐμοῦ, ὡς φεύγῃ τις ἀπὸ ὄφεως, μὴ φέρων ἀκοῦσαι τοῖς ὠσὶν ἄπερ ἄτοπα πέπραχα· λέγω δὲ ὅμως μὴ σιωπῶσα μηδὲν, ἐξορκοῦσά σε πρότερον μὴ διαλιπεῖν ὑπὲρ ἐμοῦ προσευχόμενον, ὅπως εὕροιμι ἔλεος ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς κρίσεως. Τοῦ δὲ γέροντος ἀκατασχέτως δακρύοντος, ἤρξατο ἡ γυνὴ τῆς καθ' ἑαυτὴν διηγήσεως, οὕτως εἰποῦσα·

ιη'. Ἐγὼ, ἀδελφὲ, πατρίδα μὲν ἔσχον τὴν Αἴγυπτον· ζώντων δὲ τῶν γονέων μου δωδέκατον ἔτος ἀνύουσα, τὴν πρὸς ἐκείνους στοργὴν ἀθετήσασα, ἐγεινάμην εἰς Ἀλεξάνδρειαν· καὶ ὅπως μὲν τὴν ἀρχὴν, τὴν ἐμαυτῆς παρθενίαν διέφθορα, καὶ πῶς ἀκρατῶς καὶ ἀκορέστως εἶχον περὶ τὸ πάθος τῆς μίξεως, αἰσχύνομαι ἐννοεῖν· τοῦτο γὰρ νῦν εἰπεῖν ὑπάρχει σεμνότερον, ὃ δὲ συντόμως ἐρῶ, ἵνα τὸ ἐμπαθές μου γνῷς καὶ φιλήδονον, δέκα ἑπτὰ καὶ πρὸς ἐνιαυτοὺς, συγχώρησον, διετέλεσα δημόσιον προκειμένη τῆς ἀσωτίας ὑπέκκαυμα, οὐ δόσεώς τινος, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἕνεκεν· οὐδὲ γάρ τινων δι-δόναι πολλάκις θελόντων ἐλάμβανον. Τοῦτο δὲ ἐπενόησα, ἵνα πλείστους ποιήσω προσέχειν μοι, δῶρον ἐκτελοῦσα τὸ ἐμοὶ καταθύμιον· μηδὲ γὰρ νομίσῃς με ὡς εὐποροῦσαν μὴ δέχεσθαι· προσαιτοῦσα διέζων,

A spiritus esset atque orationem simularet. Conversa autem mulier excitavit abbatem, dicens : Quid te conturbant, abba, cogitationes tuæ, scandalizatum in me, quasi spiritus sim et orare me simulem ? Certus esto, o homo, quia mulier peccatrix quidem sum, sacro tamen dignata baptismate : spiritus autem non sum, sed terra et cinis, ac denique caro nihil spirituale cogitans. Atque hæc dicens signavit sibi ipsi signo crucis frontem et oculos, labiaque et pectus : sic, inquiens, Deus, o abba Zosima, eruit nos a malo et ab insidiis ejus, quoniam multa est nobiscum virtus sua.

16. Talia audiens ac videns senex, projecit se in terram, ejusque pedes amplexus dixit : Adjuro te per Christum Deum nostrum, qui ex Virgine natus est, propter quem tantam amplexa es nuditatem, et propter quem carnem hanc sic extenuasti, nequid B me celes famulum tuum : quæ, unde, quando, et quomodo eremum hanc inhabitasti? Nihil, inquam, eorum quæ ad te pertinent mihi occultes, sed omnia enarres, ut Dei magnalia efficias manifesta : *Sapientia enim abscondita et occultus Thesaurus quæ utilitas utriusque* [2] ? uti scriptum est. Dic mihi, per Deum obsecro, omnia ; neque enim jactantiæ vel ostentationis causa dixeris, sed ut mihi satisfacias peccatori indigno : credo enim Deo, cui vivis et famularis, quod propterea in hanc eremum deductus sim, ut quæ circa te gesta sunt manifesta faceret Dominus. Non est autem in nostra potestate Dei judiciis adversarii : nisi enim placitum Christo fuisset notum facere quomodo certaveris, non utique te cuiquam videndam præbuisset, neque mihi virtutem contulisset ad tantum iter emetiendum, cui propositum erat nequaquam e cella mea egredi.

C 17. Hæc et alia plura, dicente Zosima, elevans eum mulier, dixit ad ipsum : Erubesco, abba mi, explicare tibi confusionem operum meorum : ignosce obsecro, propter Dominum. Verumtamen, quandoquidem corpus meum nudum vidisti, denudabo et vitam meam, ut cognoscas quantæ turpitudinis et verecundiæ plena sit anima mea. Non enim, quemadmodum suspicaris, jactantiæ declinandæ causa renui tibi narrare de me, quæ fui diabolo vas electionis : sed quia scio, quod si incepero tibi ea exponere, fugies a me, quemadmodum quis fugeret a serpente, non sustinens auribus excipere quæ ego turpissima egi. Dicam nihilominus, nihil reticens, sed ante omnia deprecans, ne cesses orare pro me, ut inveniam misericordiam in die judicii. Sene autem incessanter lacrymante, exorsa est de se narrare mulier, sic loquens.

D 18. Ego, frater, patriam habebam Ægyptum : viventibus autem parentibus meis, cum duodecim duntaxat essem annorum, postposita eorum dilectione, veni Alexandriam. Quomodo autem ibi in primis contaminaverim virginitatem meam, et quam insatiabili atque impotenti concubitus desiderio æstuaverim, verecundor vel cogitare ; et ipsum nunc dicere pudor vetat. Unum breviter fatebor, ut ardorem libidinis meæ intelligas ; quod decem circiter et septem annos vixi, publicæ luxuriæ (sit verbo venia) incentivum ; idque non muneris alicujus gratia (ita mihi testis veritas), sæpe enim volentes dare quidpiam recusavi suscipere. Hoc autem faciebam, ut quamplurimos ad me concurrere facerem, gratis ipsis præbendo dedecus meum. Non quia dives eram ipsa (ne ideo censeas noluisse accipere)

[2] Eccli. XLI, 17.

NOTÆ.

(34) Ita perfectior in Bavarico sensus est per modum parenthesis. « Quid enim glorier, quæ fui vas diaboli? »

Digitized by Google

vivebam enim mendicato vel ut plurimum stuppam deducendo in fila; sed quia inexplebili cupiditate desiderabam volutari in cœno, et hæc mihi vita erat ac putabatur, naturam efficere omnimoda contumelia.

19. Ita cum viverem, video æstivo quodam tempore turbam multam Ægyptiorum virorum ac Libyum concurrere ad mare; et interrogavi primo obvium mihi quonam festinarent homines isti sic currentes. Ille vero mihi respondit: Hierosolymam omnes contendunt, propter Exaltationem sanctæ crucis, quæ intra paucos dies de more celebrabitur. Ego autem ad illum: Num et me forsitan accipient, si voluero sequi? Si naulum, inquit, habes et viaticum, nemo est qui prohibeat. Tum ego: Vere, frater, neque naulum habeo, neque viaticum: abeo tamen et ego, conscendoque in unam conductarum navicularum; alent illi me, etiamsi nolint: corpus enim habeo, hoc ipsis erit pro naulo, pro viatico mihi. Propterea autem, abba mi, volebam ire, ut plures amatores (ignosce fatenti) haberem promptos ad libidinem meam. Dixi tibi, abba Zosima, ne me cogeres eloqui confusionem meam, horresco enim, per Deum juro, et te et aerem fulcere sermonibus meis.

20. Tunc Zosimas, lacrymis solum irrigans, ei respondit: Narra per Dominum, mater mea, narra porro, neque præscindas filum tam salutaris argumenti. Ipsa vero priorem sermonem prosequens, hæc adjunxit. Juvenis igitur ille, audita verborum meorum obscenitate, risit et abiit. Ego vero projiciens quam gestabam colum (hanc enim solebam ad tempus circumferre) procurro ad mare, quo cæteros videbam currere; et videns in littore stantes juvenes aliquot, decem numero aut etiam plures, corpore vegetos et motu agiles, atque ad id quod requirebam sufficientes (exspectabant autem, ut mihi videbatur, navigationis socios alios; qui enim prævenerant jam navigia conscenderant) ego in medium eorum impudenter me inferens: Accipite, inquam, etiam me quocunque pergitis: nec enim vobis inutilis ero. Tum alia magis pudenda adjiciens, omnes ad risum movi. Ipsi vero videntes meam promptitudinem ad quidquid impudenter libuisset, accipientes me induxerunt in navigium, quod paratum habebant: et quoniam etiam ipsi habebant quod præstolabantur, continuo cœpimus navigare.

21. Quæ vero deinceps secuta sunt, quomodo tibi possim narrare, o homo? Quæ lingua explicare, quis auditus valeat sustinere, quæ in navi atque per iter sunt acta, et ad quæ facienda miseros compuli vel invitos? Nullum lasciviæ genus est tam insolitum tamque inauditum, cujus non fuerim infelicibus magistra. Itaque obstupesco abba, quomodo sustinuerit mare luxuriam meam; et quomodo terra non aperuerit os suum, ut viventem me ad inferna dimitteret, factam in laqueum tot animarum. Sed Deus, ut arbitror, quærebat pœnitentiam meam: non enim vult mortem peccatoris, sed longanimiter sustinet, conversionem exspectans. Talibus igitur intenti, studiis pervenimus Hierosolymam: cunctis autem diebus, quæ festivitatem præcessere, similibus aut etiam pejoribus occupabar: nec enim contenta juvenibus illis, quos per mare atque in itinere habueram mihi subservientes; pluribus quoque aliis abusa sum, cives et advenas in id ipsum conquirens.

καὶ πολλάκις στύππιον νήθουσα, ἐπιθυμίαν δὲ εἶχον ἀκόρεστον καὶ ἀκατάσχετον ἔρωτα τῷ ἐν βορβόρῳ κυλίεσθαι· καὶ τοῦτό μοι τὸ ζῆν ἦν τε καὶ ἐλογίζετο τὸ διαπαντὸς ἐκτελεῖν τὴν ὕβριν τῆς φύσεως.

ιθ'. Τοῦτον τοίνυν βιώσης μου τὸν τρόπον, ὁρῶ ἔν τινι καιρῷ τοῦ θέρους ἀνδρῶν Λιβύων καὶ Αἰγυπτίων ὄχλον πολὺν, τρεχόντων ὡς ἐπὶ θάλασσαν· ἠρώτησά τέ τινα τὸν τότε παρατυχόντα μοι, Ποῦ σπουδάζουσιν ἄρα οἱ ἄνδρες οὗτοι οἱ τρέχοντες; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο λέγων· Εἰς Ἱεροσόλυμα πάντες ἀνέρχονται, τῆς Ὑψώσεως ἕνεκεν τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἥτις μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἴωθε γίνεσθαι. Ἔφην τε πρὸς ἐκεῖνον ἐγὼ, Ἆρά γε λαμβάνουσι κἀμὲ σὺν αὐτοῖς, εἴπερ ἀκολουθῆσαι θελήσω; Ὁ δὲ πρός με, Ἐὰν ἔχεις τὸν ναῦλόν σου καὶ τὴν δαπάνην, οὐδεὶς ὁ κωλύων σε. Εἶπον δὲ πρὸς αὐτόν· Οὕτως, ἀδελφὲ, ναῦλον [καὶ] δαπάνην οὐ κέκτημαι· ἀπέρχομαι δὲ κἀγὼ, καὶ ἀνέρχομαι εἰς ἓν τῶν πλοιαρίων ὧν ἐμισθώσαντο, καὶ θρέψαι με ἔχουσι κἂν μὴ θέλουσι· σῶμα γὰρ ἔχω, ἀντὶ ναύλου λαμβάνουσι. Διὰ τοῦτο δὲ ἤθελον ἀπελθεῖν (ἀββᾶ μου, συγχώρησον), ἵνα σχῶ πολλοὺς ἐραστὰς ἐν ἑτοίμῳ τοῦ πάθους μου. Εἶπόν σοι, ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, μὴ ἀναγκάσῃς εἰπεῖν σοι τὴν ἀσχημοσύνην μου· φρίττω γὰρ, οἶδεν ὁ Κύριος, μολύνουσα καὶ σὲ καὶ τὸν ἀέρα τοῖς λόγοις μου.

κ'. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς δάκρυσι βρέχων τὸ ἔδαφος, πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο· Λέγε διὰ τὸν Κύριον, ὦ μῆτέρ μου, λέγε, καὶ μὴ ἐγκόψῃς τὸν [εἰρμὸν] τῆς τοιαύτης ἐπωφελοῦς διηγήσεως. Ἡ δὲ αὖθις ἀναλαβοῦσα τοῖς προτέροις ῥήμασι, προστέθεικε ταῦτα· Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ νεανίας, ἀκούσας τὸ αἰσχρὸν τῶν ῥημάτων, γελῶν ἀνεχώρησεν· ἐγὼ δὲ ῥίψασα τὴν ἠλακάτην ἣνπερ ἐβάσταζον (ταύτην γὰρ συμβέβηκε διὰ χρόνου βαστάζειν με), τρέχω πρὸς θάλασσαν, ἔνθα τοὺς τρέχοντας ἔβλεπον τρέχοντας· καὶ βλέπουσα νέους τινὰς πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἑστῶτας, ὡσεὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν ἢ καὶ πλείονας, σφριγῶντας τοῖς σώμασιν ἅμα καὶ τοῖς κινήμασι, καὶ ἱκανοὺς μοι φανέντας πρὸς τὸ ζητούμενον (ὡς ἔοικε δὲ καὶ ἄλλους συμπλωτῆρας ἀνέβαινον· καὶ γὰρ καὶ ἕτεροι προανελθόντες ἦσαν εἰς τὰ πλοιάρια), ἀναιδῶς δὲ, οὕτως ἦν μοι ἔθος, εἰς μέσον αὐτῶν εἰσεπήδησα· Λάβετε, ἔφην, καὶ μὲ ὅπου ἀπέρχεσθε· οὐκ ἔχω γὰρ ὑμῖν εὐρεθῆναι ἀδόκιμος· εἶτα ἕτερα εἰποῦσα ῥήματα αἰσχρότερα, ἐκίνησα ἅπαντας εἰς γέλωτα. Οἱ δὲ τὸ πρὸς ἀναίδειαν ἐπαγωγὸν θεασάμενοι, λαβόντες ἀνάγουσί με εἰς ὅπερ εἶχον πλοιάριον ἕτοιμον· κἀκεῖνοι γὰρ ἐν τοσούτῳ παραγεγόνασιν οὗπερ ἂν ἔμενον. Ἐκεῖθεν τοῦ πλοὸς ἀπηρξάμεθα.

κα'. Τὰ δὲ ἐντεῦθεν πῶς σοι διηγήσομαι, ἄνθρωπε; ποία γλῶσσα ἐξείποι ἢ ἀκοὴ παραδέξεται τὰ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γενόμενα; ἅπερ μὴ θέλοντας ποιεῖν τοὺς ἀθλίους ἠνάγκαζον; Οὐκ ἔστι εἶδος ἀσελγὲς, ῥητόν τε καὶ ἄρρητον, οὗπερ οὐ γέγονα τοῖς ταλαιπώροις διδάσκαλος. Ἐγὼ τοίνυν, ἀββᾶ μου, καταπλήττομαι πῶς ὑπήνεγκεν ἡ θάλασσα τὰς ἐμὰς ἀσωτίας· πῶς οὐκ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα, καὶ ζῶσαν εἰς ᾅδου με κατήγαγε, τὴν τοσαύτας ψυχὰς παγιδεύσασαν. Ἀλλ' ὡς ἔοικεν ὁ Θεὸς τὴν ἐμὴν ἐζήτει μετάνοιαν· οὐ γὰρ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ μένει μακροθυμῶν, τὴν ἐπιστροφὴν ἐκδεχόμενος· οὕτω τοίνυν καὶ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ἀνήλθομεν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ὅσας μὲν ἡμέρας πρὸ τῆς ἑορτῆς ἐν τῇ πόλει διέτριψα, τοῖς ὁμοίοις ἐχρησάμην, μᾶλλον δὲ τοῖς χείροσιν· οὐ γὰρ μόνον ἀρκέσθην τοῖς νεανίσκοις, ὁ.ς κατὰ τὴν θάλασσαν εἶχον καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπουργοῦντάς μοι, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἠχρείωσα, πολίτας τε καὶ ξένους εἰς τοῦτο συλλέγουσα.

CAPUT III.

Mariæ conversio et vita in eremo.

22. Cum vero sancta exaltatæ crucis festivitas illuxit, ego quidem ut antea circuibam, venans adolescentum animas: videbam autem summo mane

κβ'. Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἡ ἁγία τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ ἑορτὴ, ἐγὼ μὲν καθὰ καὶ τὸ πρὶν περιῄειν ψυχὰς νέων ἀγρεύουσα. Ἔβλεπον δὲ ὄρθρου βαθέος

Digitized by Google

πάντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν συντρέχοντας, καὶ ἀπίημι κἀγὼ τρέχουσα σὺν τοῖς τρέχουσιν. Ἦλθον οὖν σὺν αὐτοῖς εἰς τὰ τοῦ οἴκου προαύλια· καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς θείας ὑψώσεως, ὤθουν καὶ ἀντωθούμην βιαζομένη τὴν εἴσοδον, συνελθεῖν τῷ ὄχλῳ σπουδάζουσα. Καὶ ἕως μὲν τῆς θύρας, δι' ἧς λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὸν ναόν τις ἐγένετο, ἐν ᾧ τὸ ζωοποιὸν ξύλον ἐδείκνυτο, σὺν μόχθῳ πολλῷ καὶ θλίψει προσήγγιζον ἡ ταλαίπωρος. Ὅτε δὲ τὴν φλιὰν τῆς θύρας ἐπάτησα, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀκωλύτως εἰσῆεσαν, ἐμὲ δὲ θεία τις ἐκώλυσεν δύναμις, μὴ συγχωροῦσα τὴν εἴσοδον εἰσελθεῖν. Αὖθις γὰρ ἀντωθούμην (καὶ ἀντεπεμπόμην), καὶ μόνη πάλιν ὠρώμην ἑστῶσα εἰς τὰ προαύλια. Νομίσασα γὰρ ἐκ γυναικείας ἀδυναμίας τοῦτο συμβαίνειν, πάλιν ἐμαυτὴν ἑτέροις ἐγκαταμίξασα, ἐβιαζόμην ὡς οἷόν τε παραγκωνιζομένη, καὶ ἐμαυτὴν εἰσωθοῦσα. Ἀλλ' ἐκοπίων εἰς μάταια· αὖθις γὰρ ἡνίκα τῆς φλιᾶς ὁ ποὺς ἐπέβη ὁ ἄθλιος, τοὺς μὲν ἄλλους ὁ ναὸς εἶχεν μηδενὸς ἐμποδίζοντος, ἐμὲ δὲ μόνην τὴν τάλαιναν οὐκ ἐδέχετο, ἀλλ' ὥσπερ στρατιωτικῆς πληθύος τεταγμένης εἰς τοῦτο, τῆς ἐμοὶ προσταχθείσης ἀποκλεῖσαι τὴν εἴσοδον, οὕτω μέ τις ἀθρόα διεκώλυσεν δύναμις, καὶ πάλιν ἱστάμην εἰς τὰ προαύλια.

κγ'. Τοῦτο τρὶς καὶ τετράκις παθοῦσά τε καὶ ποιήσασα, ἀποκαμοῦσα λοιπὸν, καὶ μηκέτι ὠθεῖν καὶ ἀντωθεῖσθαι ἰσχύουσα (ἐγεγόνει γάρ μου τὸ σῶμα ἐκ τῆς βίας κατάκοπον), καὶ ἐνδοῦσα λοιπὸν, ἀνεχώρησα, καὶ ἔστην ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ· καὶ μόλις ποτὲ ἐν συναισθήσει τῆς αἰτίας, τῆς κωλυούσης με ἰδεῖν τὸ ζωοποιὸν ξύλον, γεγένημαι. Ἤψατο γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας μου λόγος σωτήριος, ὑποδεικνύων μοι, ὅτι ὁ βόρβορος τῶν ἔργων μου ἦν, ὁ τὴν εἴσοδον κλείων μοι. Ἠρξάμην δὲ κλαίειν, καὶ ὀδύρεσθαι, καὶ τὸ στῆθός μου τύπτειν, καὶ στεναγμοὺς ἐκ βάθους τῆς καρδίας μου ἀνάγουσα· κλαίουσα δὲ ὁρῶ ἐπάνω τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἱστάμην [ἐπάνωθεν] εἰκόνα τῆς παναγίας Θεοτόκου ἑστῶσαν, καί φημι πρὸς αὐτὴν ἀκλινῶς ἐνατενίζουσα· Παρθένε Δέσποινα, ἡ τὸν Θεὸν Λόγον κατὰ σάρκα γεννήσασα, οἶδα μὲν, οἶδα ὡς οὐκ ἔστιν εὐπρεπὲς οὐδὲ εὔλογον τὴν οὕτως με ῥυπαρὰν οὖσαν, τὴν οὕτως πανάσωτον, εἰκόνα καθορᾶν σου τῆς Ἀειπαρθένου, σοῦ, τῆς ἁγνῆς, σοῦ τῆς σῶμα καὶ ψυχὴν ἐχούσης καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον· δίκαιον γάρ ἐστιν ἐμὲ τὴν ἄσωτον ὑπὸ τῆς σῆς καθαρότητος μισεῖσθαί τε καὶ βδελύττεσθαι. Πλὴν ἐπείπερ, ὡς ἤκουσα, διὰ τοῦτο γέγονεν ὁ Θεὸς, ὃν ἐγέννησας, ἄνθρωπος, ὅπως καλέσῃ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· βοήθησον τῇ μόνῃ, καὶ μὴ ἐχούσῃ τινὰ πρὸς βοήθειαν· ἐπίταξον κἀμοὶ συγχωρηθῆναι τὴν εἴσοδον τῆς Ἐκκλησίας εἰσελθεῖν· μὴ στερήσῃς με τὸ ξύλον ἰδεῖν, ἐν ᾧ κατὰ σάρκα προσπαγεὶς ὁ Θεὸς ὃν ἐγέννησας, τὸ αἷμα τὸ ἴδιον ὑπὲρ ἐμοῦ δέδωκεν εἰς ἀντίλυτρον· ἐπίταξον, ὦ Δέσποινα, κἀμοὶ τὴν θύραν ἀνοιγῆναι τῆς θείας τοῦ σταυροῦ προσκυνήσεως, καὶ σὲ δίδωμι τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι Θεῷ ἐγγυητὴν ἀξιόχρεων, ὡς οὐκέτι τὴν σάρκα ταύτην ἐνυβρίσω δι' αἰσχρᾶς οἱασδήποτε μίξεως, ἀλλ' ἡνίκα τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ τοῦ Υἱοῦ σου θεάσομαι, κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ πᾶσιν εὐθὺς ἀποτάσσομαι, καὶ αὐτίκα ἐξέρχομαι, ὅπου δ' ἂν αὐτὴ, ὡς ἐγγυητὴς σωτηρίας, ὑποθῇς καὶ ὁδηγήσῃς με.

κδ'. Ταῦτα εἰποῦσα, καὶ ὥσπερ τινὰ πληροφορίαν λαβοῦσα τὸ τῆς πίστεως ἔμπυρον, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ τῆς Θεοτόκου καταθαρρήσασα, κινῶ ἐμαυτὴν ἐκ τοῦ τόπου ἐκείνου, ἐν ᾧ ἑστῶσα ἐποιούμην τὴν δέησιν· καὶ ἔρχομαι πάλιν, καὶ τοῖς εἰσιοῦσιν ἐμαυτὴν ἐγκατέμιξα, καὶ οὐκέτι οὐδεὶς ὠθῶν με καὶ ἀντωθούμενος, οὐδεὶς ὁ κωλύων με τοῦ πλησίον γενέσθαι με τῆς θύρας, δι' ἧς εἰς τὸν ναὸν εἰσῆεσαν. Ἐλαβέν με οὖν φρίκη καὶ ἔκστασις, καὶ ὅλη δι' ὅλου ἐκλονούμην καὶ ἔτρεμον. Εἶτα φθασάσης μου τὴν θύραν τὴν ἕως τότε ἠσφαλισμένην μοι, ὡσεὶ πᾶσα ἡ δύναμις, ἡ πρότερόν με κωλύουσα, νῦν ἐμοὶ προοδοποιεῖ τὴν εἴσοδον, οὕτως εἰσῆλθον ἄπονος, οὕτως ἐντὸς τῶν ἁγίων γεγένημαι, τῆς τε ζωοποιοῦ θέας τοῦ σταυροῦ κατηξίωμαι, καὶ εἶδον τοῦ Θεοῦ τὰ μυστήρια, καὶ οἷός ἐστιν ἕτοιμος τοῦ δέχεσθαι τὴν μετάνοιαν. Πί-

A concurrere omnes ad ecclesiam : abiique etiam ipsa, cum currentibus currens. Veni ergo cum illis ad basilicæ atria, et in ipsa exaltationis adorandæ hora, impellebam, impellebarque violenter, contendens cum turba ingressum obtinere. Ita usque ad januam templi, in quo salutiferum lignum ostendebatur, appropinquabam misera, multo cum labore atque angustia : mox autem atque limen portæ attigeram, alii quidem absque impedimento ingressi sunt, me vero divina quædam virtus prohibuit, ingressu arcens. Rursum igitur impellor retro, meque in atrio solam invenio. Existimans autem id accidisse ex muliebri imbecillitate, rursum me permiscens aliis, luctabar ut poteram, cubitisque connitens memetipsam impellebam. Sed laborabam frustra : rursus enim statim atque limen templi calcavi infelix, alios quidem excepit ecclesia nemine prohibente, me vero calamitosissimam suscipere recusabat : et tanquam si militaris turba ordinata ad hoc ibidem B consisteret, ut ingressum præcluderet, sic me vis quædam subita repellebat, iterumque constituebat in atrio.

23. Hæc tertio ac quarto agens et patiens, ac denique fatigata, neque jam amplius valens trudere atque retrudi (defecerat enim virtus corporis præ violentia) tandem recedens discessi, et steti in angulo quodam atrii ; atque ibi vix demum in cognitionem veni causæ, prohibentis me intueri vivificum lignum. Perculit enim oculos cordis mei salutaris sermo, ostendens mihi quod actionum mearum turpitudo præcludebat ingressum. Cœpi igitur flere, et dolere, ac pectus tundere : suspiria autem ex intimo corde trahens ac lacrymans, video supra locum, in quo constiteram, positam imaginem sanctissimæ Deiparæ ; atque in eam oculos indesinenter intendens, sic alloquor : Domina Virgo, quæ Verbum Dei secun- C dum carnem peperisti, scio quoniam neque rationi neque decori congruit, quod ego, usque adeo sordida, tuam semper virginis intemeratam imaginem aspiciam ; tuam, inquam, quæ semper casta corpus et animam incoinquinatam mundissimamque servasti : quin potius æquum est ut puritas tua me impuram abominetur et oderit. Quandoquidem tamen Deus, quem genuisti, ideo, sicut audivi, homo factus est, ut vocet peccatores ad pœnitentiam ; adjuva desolatam me et subsidio destitutam : jube etiam mihi indulgeri ingressum ad ecclesiam, neque prives me conspectu illius ligni, in quo confixus quoad carnem natus ex te Deus, proprium sanguinem dedit pro mea redemptione : jube mihi quoque, o Domina, aperiri ostium, ut divinam crucem adorem, teque genito ex te Deo vadem susceptibilem offeram, quod carnem meam nunquam deinceps commodabo obscenæ, ut antea, commistioni, sed mox ut crucem Filii tui videro, mundo et omnibus quæ in mundo sunt vale faciens, illuc D ibo, quo tu ipsa, velut salutis meæ mediatrix, jusseris atque duxeris me.

24. Talia loquens, et fidei ardore tanquam pignore quodam certior reddita gratiæ obtinendæ, atque in misericordia Deiparæ confisa, moveo me ab eo loco in quo consistens orationem feceram : rursusque accedens introeuntibus me permiscui, neque amplius sensi qui me impelleret ac vicissim impelleretur, aut omnino prohiberet appropinquare portæ per quam ingressus erat in templum. Hic vero horror et stupor me cepit, totaque contremui : deinde attingens portam quæ hactenus mihi clausa fuerat, veluti si ea vis omnis quæ antea impediverat, nunc aditum laxavisset, citra laborem ingredior ; atque in sanctum admissa locum, fruita sum salutari crucis aspectu ; vidique arcana Dei, et quam paratus sit suscipere pœnitentes. Itaque infelix ego in terram me prosternens, postquam

Digitized by Google

sanctum illud pavimentum adoravi, cursim exivi festinans ad eam quæ mea fuerat mediatrix : constitutaque in loco, in quo sponsionis meæ signatum erat chirographum, ac genu flectens ante Deiparam semper virginem, hujusmodi verbis usa sum.

ψασα τοίνυν ἐμαυτὴν ἐγὼ ἡ ἀθλία ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὸ ἅγιον ἐκεῖνο προσκυνήσασα ἔδαφος, ἔτρεχον ἐξιοῦσα, πρὸς τὴν ἐγγυησαμένην με σπουδάζουσα. Γίγνομαι τοίνυν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ τῆς ἐγγύης ὑπεγράφη χειρόγραφον· καὶ γόνυ κλίνασα ἔμπροσθεν τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, τούτοις ἐχρησάμην τοῖς ῥήμασι·

25. Tu, o Domina clementissima, humanitatem tuam erga me commonstrasti, tu non repudiasti orationem peccatricis indignæ. Vidi gloriam, cujus conspectu merito privamur impuri : sit igitur gloria Deo, qui per te suscipit peccantium pœnitentiam. Quid enim amplius cogitabo aut dicam peccatrix ? Tempus est, Domina, ut fidejussionis, quam interposuisti pro me, impleantur promissa. Nunc igitur, quo jubes, deduc me : nunc vel maxime fias mihi magistra salutis, manuducens me per viam pœnitentiæ. His dictis, audio vocem eminus clamantis : Si Jordanem transieris, optimam invenies requiem. Ego vero vocem istiusmodi audiens, mihique persuadens eam propter me factam, exclamavi lacrymans, et Deiparæ dixi : Domina, Domina, ne derelinquas me. Itaque vociferans egredior ex atrio templi, festinaqne pergebam.

κε'. Σὺ μέν, ω φιλάγαθε Δέσποινα, τὸ σὸν ἐνεδείξω [ἐπ' ἐμὲ] φιλάνθρωπον, σὺ τῆς ἀναξίας οὐκ ἐβδελύξω τὴν δέησιν· εἶδον δόξαν, ἣν δικαίως οὐχ ὁρῶμεν οἱ ἄσωτοι· δόξα τῷ Θεῷ, τῷ διὰ σοῦ δεχομένῳ τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν μετάνοιαν. Τί γὰρ εἶχον πλέον ἡ ἁμαρτωλὸς ἐννοῆσαι ἢ φθέγξασθαι; Καιρός ἐστι λοιπόν, Δέσποινα, πληρωθῆναι λοιπὸν τῆς ἐγγύης, ἧς ἐγγυήσω, τὰ σύμφωνα. Νῦν ὅπου κελεύεις ὁδήγησον· νῦν γενοῦ μοι μᾶλλον τῆς σωτηρίας διδάσκαλος, χειραγωγοῦσα πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς μετάνοιαν ἄγουσαν. Καὶ ταῦτα λέγουσα, ἤκουσα πόρρωθεν κράζοντος, Ἐὰν τὸν Ἰορδάνην διέλθῃς, καλὴν εὑρήσεις ἀνάπαυσιν. Ἐγὼ δὲ τῆς φωνῆς ταύτης ἀκούσασα, καὶ ταύτην δι' ἐμὲ γενέσθαι πιστεύσασα, δακρύουσα ἔκραξα, καὶ τῇ Θεοτόκῳ ἐβόησα· Δέσποινα. Δέσποινα, μὴ ἐγκαταλίπῃς με. Καὶ ταῦτα βοήσασα ἐξίημι ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ, καὶ συντόμως ἐβάδιζον.

26. Egredientem autem me conspiciens quispiam, tradidit mihi tres nummos dicens, Accipe hosce, Mater. Ego vero datos expendens, tres panes mihi cum ipsis emi, et eos in viaticum benedictionis accepi. Interrogavi deinde eum qui panes vendiderat, quæ aut ubi esset via ad Jordanem ducens : edoctaque portam civitatis, quæ in illas ducebat partes, egrediebar currens, et proficisci incipiebam lacrymans : interrogationi vero interrogationem jungens, totoque die ambulans (erat enim, ut arbitror, hora tertia quando crucem conspexi) tandem inclinante ad occasum sole, appropinquavi ad templum Joannis Baptistæ, quod prope Jordanem situm est. Hic ego cum prius oravissem, descendi statim in Jordanem, faciemque ac manus sancta illa aqua rigavi : deinde in ipso Præcursoris templo suscepi intemerata atque vivifica mysteria, atque comedi mediam partem panis unius, et ex Jordane bibi, sicque me super terram posui nocte illa. Mane autem facto inveniens ibidem parvam scapham, transivi in ripam alteram; iterumque rogavi ducem meam, ut duceret me quo placuisset. Fui igitur in hac eremo, et ab illo tempore usque in hodiernum diem elongavi fugiens; et hic habito, exspectans Deum meum, qui salvat conversos ad se a pusillanimitate spiritus et tempestate.

κς'. Ἐξερχομένην δέ τις ἐωρακώς με, ἐπιδίδωσίν μοι τρεῖς φόλεις, Δέξαι ταύτας, ἀμμά μου, εἰπών. Ἐγὼ δὲ τὰ δοθέντα μοι κομίσασα, τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἠγόρασα ἄρτους, καὶ τούτους ἔλαβον εὐλογίας ἐφόδιον. Ἠρώτησα δὲ τὸν τοὺς ἄρτους πιπράσκοντα, Ποία καὶ πόθεν ἡ ὁδὸς καθέστηκεν, ἄνθρωπε, ἡ εἰς τὸν Ἰορδάνην ἀπάγουσα; Καὶ μαθοῦσα τὴν πύλην τῆς πόλεως, τὴν ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐξάγουσαν, ἐξῆλθον τρέχουσα, καὶ τῆς ὁδοιπορίας εἰχόμην δακρύουσα. Ἐρωτήσει δὲ φθάνουσα τὴν ἐρώτησιν, καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν τῆς ἡμέρας ὁδοιπορήσασα (ἦν γὰρ τρίτη ὥρα τῆς ἡμέρας, ὅτε τὸν σταυρὸν ἐθεασάμην, ὡς εἰκάζω), κατέλαβον λοιπὸν, τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν δύσιν κλίναντος, τὸν ναὸν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τὸν κείμενον τοῦ Ἰορδάνου σύνεγγυς. Καὶ πρότερον ἐν τῷ ναῷ προσκυνήσασα κατῆλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην αὐτίκα, καὶ πρόσωπον καὶ χεῖρας ἐξ ἐκείνου τοῦ ἁγίου ὕδατος ἔβρεξα· μετέλαβον δὲ τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Προδρόμου, καὶ τοῦ ἑνὸς ἄρτου τὸ ἥμισυ ἔφαγον, καὶ ἐκ τοῦ Ἰορδάνου πιοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς ἐμαυτὴν τὴν νύκτα κατέκλινα. Τῇ δὲ ἐπαύριον εὑροῦσα μικρὸν ἐκεῖσε πλοιάριον, ἐπὶ τὸ μέρος τὸ ἕτερον γέγονα, καὶ πάλιν ἐζήτησα τὴν ὁδηγόν μου, ὁδηγῆσαί με ὅπου δ' ἂν ἐστιν αὐτῇ εὐάρεστον. Γέγονα τοίνυν κατὰ ταύτην τὴν ἔρημον, καὶ ἐξ ἐκείνου μέχρι τῆς σήμερον ἐμάκρυνα φυγαδεύουσα, καὶ ἐν ταύτῃ αὐλίζομαι, προσδεχομένη τὸν Θεόν μου, τὸν ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ καταιγίδος τοὺς ἐπιστρέφοντας πρὸς αὐτὸν διασώζοντα.

27. Dixit ad eam Zosimas : Quot vero anni sunt, o domina mea, ex quo in hac eremo habitas ? Respondit mulier : Quadraginta septem anni, quantum existimo, sunt quod sancta civitate egressa fui. Et rursum Zosimas : Ecquid autem in cibum habuisti vel invenisti, o domina mea ? Duos, inquit illa, et dimidium panem ferens Jordanem transivi, qui brevi arefacti induruerunt, et paulatim edendo absumpti sunt. Tunc Zosimas : Et sic absque difficultate transegisti tantum tot annorum spatium ? neque tam subita mutatio quidquam te conturbavit ? Rem, subjungit illa, nunc quæris, abba Zosima, quam vel referre horreo : si enim nunc in memoriam revocavero tam multa quæ sustinui pericula, tentationumque graviter me pulsantium rationem voluero reddere, vereor ne rursum ad eosdem impingar scopulos. Nihilominus, reponit Zosimas, nihil dimittas, domina, quod mihi non enuntie : hoc enim te suppliciter omnino rogavi ut absque involucro cuncta me doceas.

κζ'. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς πρὸς αὐτὴν ἔφησεν· Πόσα δὲ ἔτη εἰσίν, ὦ κυρία μου, ἐξ ὅτε εἰς ταύτην αὐλίζῃ τὴν ἔρημον; Ἀπεκρίθη ἡ γυνή· Τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἔτη, ὡς εἰκάζω, εἰσίν, ἐξ ὅτε τῆς ἁγίας πόλεως ἐξελήλυθα. Εἶπεν δὲ Ζωσιμᾶς· Καὶ τί δὲ εὗρες ἢ ἔσχηκας τροφὴν, ὦ κυρία μου; Ἔφη δὲ ἡ γυνή· Δύο μὲν ἥμισυ ἄρτους τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασα φέρουσα, οἵτινες κατ' ὀλίγον ξηρανθέντες ἀπελιθώθησαν, καὶ μικρὸν ἐπὶ χρόνους ἐσθίουσα διετέλεσα. Εἶπεν δὲ Ζωσιμᾶς· Καὶ οὕτως ἀπόνως παρῆλθες τῶν τοσούτων ἐτῶν τὸ διάστημα, μηδὲν τῆς ἀθρόας γενομένης μεταβολῆς ταραττούσης σε; Ἀπεκρίθη ἡ γυνή· Πρᾶγμά με νῦν ἠρώτησας, ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ὅπερ φρίττω καὶ λέγουσα· ἐὰν γὰρ ἔλθω νῦν εἰς ἀνάμνησιν τῶν τοσούτων κινδύνων, ὑπὲρ ὑπέμεινα, καὶ τῶν λογισμῶν τῶν δεινῶς ἐνοχλησάντων μοι, φοβοῦμαι μή πως καὶ αὖθις ὑπ' ἐκείνων βληθήσωμαι. Εἶπεν δὲ Ζωσιμᾶς· Μηδὲν ἐάσῃς, κυρία μου, ὅπερ μὴ ἀναγγείλῃς μοι· ἅπαξ γὰρ εἰς τοῦτο κατεπηρώτησά σε, ἵνα πάντα ἀπαραλείπτως διδαχῇς με.

28. Cui illa : Crede mihi, inquit, abba Zosima, annos septemdecim transegi in hac eremo, luctans

κη'. Ἡ δὲ πρὸς αὐτόν· Πίστευσον, ἀββᾶ, δεκαεπτὰ ἔτη εἰς ταύτην περιῆλθον τὴν ἔρημον, θηρ-

Digitized by Google

σὺν ἀνημέροις ταῖς ἀλόγοις ἐπιθυμίαις πυκτεύουσα. Ἠνίκα τροφῆς μεταλαβεῖν ἐπεχείρησα, ἐπεθύμουν τὰ κρέατα καὶ τοὺς ἰχθύας οὓς ἔχει ἡ Αἴγυπτος· ἐπεθύμουν τοῦ οἴνου τὴν πόσιν, τὴν ἐν ἐμοὶ καταθύμιον· πολλῷ γὰρ οἴνῳ ἐχρώμην ἡνίκα ἐν τῷ κόσμῳ διέτριβον· ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ ὕδατος ὅλως ἀπογεύσασθαι ἔχουσα, δεινῶς ἐφλεγόμην καὶ τὴν ἀνάγκην οὐκ ἔφερον. Εἰσῆει δέ μοι καὶ τῶν ὀρνικῶν ἀσμάτων ἐπιθυμία ἡ παράλογος, δεινῶς ἀεὶ ταράττουσα καὶ ἀναπείθουσά με ᾄδειν τὰς ᾠδὰς τῶν δαιμόνων ἅσπερ μεμάθηκα· εὐθὺς δὲ δακρύουσα, καὶ τῇ χειρὶ τὸ στῆθός μου τύπτουσα, ἐμαυτὴν ἀνεμίμνησκον τῶν συμφώνων ὧν ἐθέμην ἐξερχομένη κατὰ τὴν ἔρημον. Ἐγιγνόμην δὲ τῷ λογισμῷ πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τῆς ἀναδόχου μου, κἀκείνῃ προσέκλαιον, ἐκδιῶξαι τοὺς λογισμοὺς αἰτοῦσα, τοὺς οὕτως τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν κατατρέχοντας. Ὅτι δὲ ἀρκούντως ἐδάκρυσα, καὶ τὸ στῆθος εἰς δύναμιν ἔτυψα, φῶς ἔβλεπον πάντοθεν περιαστράπτόν με· καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν γαλήνη τις σταθηρὰ ἐκ τρικυμίας ἐγένετό μοι.

κθ'. Τοὺς δὲ λογισμοὺς, τους εἰς πορνείαν αὖθις ὠθοῦντάς με, πῶς σοι, ἀββᾶ, διηγήσομαι; Πῦρ γὰρ ἔνδοθεν τῆς καρδίας μου τῆς ταλαίνης ἀνήπτετο, καὶ ὅλην δι' ὅλου ἐξέφλεγεν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ἀνηρέθιζε μίξεως. Εὐθὺς δὲ, ἡνίκα λογισμὸς τοιοῦτος προσέβαλλεν, ἔρριπτον ἑαυτὴν εἰς γῆν, καὶ τὸ ἔδαφος τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχον, αὐτήν μοι νομίζουσα παριστάναι τὴν ἐγγυησαμένην με, ὥσπερ προστάτιδα, καὶ παραβαθεῖσαν, καὶ ποινὰς τῆς παραβασίας εἰσπράττουσαν. Οὐκ ἀνιστάμην τοίνυν ἀπὸ τῆς εἰς γῆν κατανεύσεως, ἣν συνέβη διέρχεσθαι νυχθήμερον, ἕως ὅτου με τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ γλυκὺ περιέλαμψεν, καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἐνοχλοῦντας μοι ἐδίωξεν. Λοιπὸν ἀεὶ τὸ ὄμμα τῆς διανοίας μου πρὸς τὴν ἐγγυητὴν ἀκαταπαύστως ἀνέπεμπον, αἰτοῦσα βοήθειαν τῇ κινδυνευούσῃ κατὰ τὸ τῆς ἐρήμου πέλαγος· καί γε βοηθὸν ἔσχον, καὶ τῆς μετανοίας συλλήπτορα. Καὶ οὕτως διῆλθον τῶν δεκαεπτὰ ἐτῶν τὸ διάστημα, μυρίοις κινδύνοις προσομιλήσασα· ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἡ βοηθός μου παρέστηκεν ἐν πᾶσι, καὶ διὰ πάντων χειραγωγοῦσά με.

λ'. Εἶπεν δὲ Ζωσιμᾶς πρὸς αὐτήν· Οὐκ ἐδεήθης τροφῆς, ἢ ἐνδύματος; Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· Τοὺς μὲν ἄρτους ἐκείνους, καθὰ προεῖπον, ἀναλώσασα, τὰ δεκαεπτὰ ἔτη ἐτράφην βοτάναις, καὶ λοιποῖς τοῖς εὑρισκομένοις κατὰ τὴν ἔρημον· τὸ δὲ ἱμάτιον, ὅπερ εἶχον τὸν Ἰορδάνην διαπεράσασα, διαῤῥυὲν δεδαπάνηται. Πολλὴν ἐκ τοῦ κρύους καὶ αὖθις ἐκ τῆς τοῦ θέρους φλογὸς ἀνάγκην ὑπέμεινα, συγκαιομένη τῷ καύσωνι, καὶ τῷ παγετῷ πηγνυμένη καὶ τρέμουσα, ὡς πολλάκις με χαμαὶ πεσοῦσαν ἄπνουν μεῖναι σχεδὸν καὶ ἀκίνητον. Πολλαῖς τοίνυν καὶ πολλαῖς συμφοραῖς καὶ πειρασμοῖς ἀνηκέστοις ἐπύκτευσα. Ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ πολυτρόπως τὴν ἁμαρτωλόν μου ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τὸ ταπεινὸν διετήρησεν· ἐννοοῦσα γὰρ μόνον ἐξ οἱοίων κακῶν με ἐῤῥύσατο, τροφὴν ἀδάπανον κέκτημαι, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου· τρέφομαι γὰρ καὶ σκέπομαι τῷ ῥήματι τοῦ Θεοῦ διακρατοῦντος τὰ σύμπαντα· οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, καὶ παρὰ τὸ μὴ ἔχειν σκέπην, πέτραν περιεβάλοντο, ὅσοι τὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπεδύσαντο περιβόλαιον.

λα'. Ἀκούσας δὲ Ζωσιμᾶς ὅτι καὶ χρήσεων Γραφικῶν ἐμνημόνευσεν, ἔκ τε Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἰὼβ, καὶ τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν (35) ἔφησεν πρὸς αὐτήν· Ψαλμοῖς δὲ, ὦ κυρία μου, ἢ ἄλλοις βιβλίοις ἐντέτυχας; Ἡ δὲ ἀκούσασα τοῦτο ὑπεμειδίασεν, καί φησιν πρὸς τὸν γέροντα· Πίστευσον, ἄνθρωπε, οὐκ εἶδον ἕτερον ἄνθρωπον ἐξ ὅτε τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασα, εἰ μὴ τὸ σὸν πρόσωπον σήμερον· ἀλλ' οὐδὲ θηρίον ἢ

A cum effrenatis cupiditatibus meis, veluti cum bestiis immansuetis. Si cibum aggrediebar sumere, desiderabam carnes piscesque quibus abundat Ægyptus, vini pocula, multum mihi amata : copioso enim vino utebar, cum viverem in sæculo; hic vero neque aquam gustare licebat graviter æstuanti, atque sitim amplius tolerare non valenti. Subingrediebatur autem meretricium cantuum cupiditas adversa rationi, multum me conturbans, suadensque ut canerem quas didiceram diabolicas cantiones. Ego vero statim illacrymans, manuque pectus tundens, mihi ipsi revocabam memoriam promissorum, quæ sanxi ad eremum digrediens ; et cogitatione referebam me ad imaginem Deiparæ susceptricis meæ, et quasi coram ea exsistens flebam, rogabam ut liberaret me a tentationibus, miseram animam meam tantopere infestantibus. Postquam vero diu ploraveram et pectus pro viribus verberaram, vidi lumen undequaque me circumcingens, et exinde constans

B deinceps malacia mihi atque tranquillitas obtigit.

29. Cogitationes vero quæ rursum ad fornicationem impellebant me, quomodo tibi explicem, abba? Ignis enim in meo infelici corde accendebatur, totamque exurebat atque ad desiderium coitus pertrahebat. Ego vero statim atque ejusmodi tentatio offerebatur, prosternebar in terram, et lacrymis rigabam solum ; ipsam vadem meam astare credens tanquam prævaricatrici, ad violatæ sponsionis pœnas exigendas : neque prius assurgebam de terra, in qua nonnunquam contigit totam diem ac noctem sic me jacere, donec suave illud lumen mihi circumfulgeret, et molestas mihi cogitationes dissiparet. Denique mentis meæ oculos indesinenter deligebam in eam quæ sponderat pro me, petens opem in hujus eremi pelago periclitanti animæ. Et vero auxiliatricem habui ac pœnitentiæ susceptricem : atque ita spatium annorum decem ac septem transegi, mille

C periculis implicata. Ex illo autem tempore usque in hodiernum diem, in omnibus mihi adfuit protectrix mea meque velut ad manum semper deduxit.

30 Dixit ei Zosimas : Numquid egusti victu et vestitu? Ipsa vero respondit : Consumptis, quos ante dixi, panibus, annos septemdecim sustentavi me herbis et qualicunque edulio per deserta inveniendo : vestimentum autem, quod habebam Jordanem transiens, consumptum attritumque est. Multam igitur ex frigore, multam etiam ex ardore æstivo molestiam sustinui, calore adusta, et frigore tremens atque constricta, adeo ut sæpe in terram corruens fere absque spiritu immobilis permanerem; unde multis quoque insidiis dæmonum et tentationibus perpetuis oppugnabar. Sed deinceps et usque nunc multiplex Dei virtus peccatricem animam meam et hoc vile corpusculum conservavit. Etenim cum solum recordor ex quantis malis me eruerit ; cibum habeo non consumendum, spem, inquam, salutis consequendæ. Nutrior namque, et contegor

D Dei verbo omnibus dominantis, quia non in solo pane vivit homo : et pro eo quod vestimentum non habent, induuntur petram quicunque exuerunt peccati indumentum.

31. Audiens autem Zosimas quod meminisset biblicarum sententiarum ex Moyse et Job atque libro Psalmorum, dixit ad eam : An Psalmos quoque et Scripturas alias didicisti, domina ? Ipsa vero subrisit ad interrogationem istiusmodi, et ait ad senem: O homo, crede, quod a die qua Jordanem transii, nullius hominis vultum præter tuum hodie sum intuita : sed neque feram aut aliud quodpiam animal

NOTÆ.

(35) Ex psalmo LIV, v. 9, accepta phrasis in fine num. 26, facile apparet imbutis lectione Scripturarum, uti et hic locus ex Deut. VIII, v. 3. Qui et ab evangelistis Matthæo et Luca usurpatur ; minus obvius est locus ex Job, quia juxta versionem LXX expressus ; cum in Vulgata cap. 24, v. 8, legatur, *Non habentes velamen, amplexantur lapides.*

Digitized by Google

vidi, ex quo hanc solitudinem novi. Litteras igitur nunquam didici : quinimo nec psallentem quemquam nec legentem audivi : sermo autem Dei vivus et efficax, ipse docet hominem scientiam. Atque ecce hic finem habes narrationis meæ : quod autem feci exordiens, nunc quoque adjuro te per incarnationem Verbi divini, ut pro me peccatrice Dominum exores. Hæc illa cum dixisset, et huc usque sermonem protraxisset, inclinavit sese benedictionem postulans. Senex vero rursum cum lacrymis exclamavit : Benedictus Deus qui facit magna et admiranda, gloriosa ac prædicanda, quorum non est numerus. Benedictus Deus, qui ostendit mihi quanta largiatur timentibus se. Vere non derelinquis quærentes te, Domine.

32. Ipsa porro senem sustinens non permisit, ut sese ad benedictionem inclinare pergeret, sed ait ad eum : Adjuro te per Salvatorem Christum Deum nostrum, ne quid horum omnium quæ audivisti mortalium alicui reveles, usque dum ab hac terra me abstulerit Dominus. Nunc vero vade in pace, quia rursum sequenti anno videbis me, et ego te, Dei gratia custoditus. Fac autem, propter Deum quod nunc tibi præcipio. Cum anno proximo Quadragesimale tempus advenerit, ne transeas Jordanem, sicut fieri solet in monasterio. Obstupuit Zosimas audiens quod de regula monasterii loqueretur ; neque aliud dixit quam, Gloria Deo, magnas gratias indulgenti diligentibus se. Ipsa vero subjunxit : Exspecta, abba, ut dixi, in monasterio : neque enim, si volueris egredi, id tibi succedet : vespere autem in cœna Domini accipe mihi sacrum vas vivifici corporis et sanguinis Christi, tantis mysteriis dignum, atque affer ; manens omnino in ea Jordanis ripa, quæ terræ habitatæ est propior, donec adveniens suscipiam vitalia dona : ex quo enim illa suscepi in templo Præcursoris, prius quam Jordanem trajicerem, usque nunc carui participatione sanctificationis hujus, et nunc ipsam inexplebili amore concupisco ; ideoque oro ne meam despicias petitionem : sed omnino mihi adferas salutifera atque divina mysteria, ea hora qua Dominus discipulos suos divini istius epuli fecit participes. Abbati vero Joanni, ejus in quo habitas monasterii hegumeno, hæc dicito : Attende tibi ipsi et gregi tuo : quædam enim ibi aguntur quæ indigent correctione : verumtamen nolo ut hæc ei nunc dicas, sed quando Dominus te reduxerit. Hæc elocuta, et seni dicens : Ora pro me, denuo cucurrit versus interiorem eremum. Zosimas vero genua flectens, et adorans solum in quo steterant vestigia pedum ejus, Deoque gloriam reddens ac gratias agens, cum gaudio spiritus et exsultatione corporis reversus est, glorificavitque ac benedixit Christum Deum nostrum : et rursum solitudinem illam emetiens, venit ad monasterium, ea die qua cæteri monachi solebant reverti.

33. Toto illo anno tacuit Zosimas, non audens quidquam eorum quæ viderat alicui enuntiare ; penes se interim orabat Deum, ut iterum ei ostenderet vultum exoptatum : cruciabatur autem et affligebatur, cogitans quam longa esset anni periodes, totumque illum cupiebat esse unum solum diem, si fieri potuisset. Cum vero initium jejuniorum referens Dominica affuit, alii quidem statim post consuetam orationem psallentes exierunt ; ipsum vero febricitantem detinuit morbus et remanere coegit. Recordatus est ergo Zosimas quod sibi dixerat sancta, quia neque si volueris monasterio egredi id tibi succedet : transactisque diebus paucis resurgens a morbo, reliquum temporis in monasterio peregit.

A ἄλλον ζῶον τεθέαμαι ἐξ ὅτε ταύτην εἶδον τὴν ἔρημον· γράμματα τοίνυν οὐ μεμάθηκα πώποτε. Ἀλλ' οὐδὲ ψάλλοντός τινος ἢ ἀναγινώσκοντος ἤκουσα· ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ, ζῶν τε καὶ ἐνεργὴς ὤν, αὐτὸς διδάσκει τὸν ἄνθρωπον γνῶσιν. Ἕως ὧδε τὸ πέρας τῆς κατ' ἐμὲ διηγήσεως· ἀλλ' ὅπερ ἐποίησα ἐναρχομένη τῆς διηγήσεως, καὶ νῦν ἐνορκῶ σε κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως, εὔχεσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ τῆς ἀσώτου διὰ τὸν Κύριον. Ταῦτα εἰποῦσης ἐκείνης, καὶ τὸν λόγον ὧδε συντελεσάσης, ὤρμησεν βαλεῖν μετάνοιαν. Καὶ αὖθις ὁ γέρων σὺν δάκρυσιν ἔκραζεν· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ ποιήσας μεγάλα καὶ θαυμαστὰ, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ δείξας μοι ὅσα χαρίζεῖ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· ὄντως γὰρ οὐκ ἐγκατέλειπας τοὺς ἐκζητοῦντάς σε, Κύριε.

λβ'. Ἐκείνη δὲ ἐπιλαβομένη τοῦ γέροντος, οὐκέτι συνεχώρησεν βαλεῖν τελείως μετάνοιαν, ἀλλ' ἔφησεν πρὸς αὐτόν· Ταῦτα πάντα, ἅπερ ἤκουσας, ἄνθρωπε, B ἐνορκῶ σε κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μηδενὶ ἐξειπεῖν, ἕως ὅτε ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπολύσει με. Τὸ δὲ νῦν ἔχον ἐν εἰρήνῃ πορεύθητι, καὶ πάλιν εἰς τὸ ἔτος τὸ ἐρχόμενον ὄψει με, καὶ ὀφθήσῃ μοι τοῦ Θεοῦ χάριτι φυλαττόμενος· ποίησον δὲ διὰ τὸν Κύριον ὅπερ νῦν σοι ἐντέλλομαι. Εἰς τὰς νηστείας τὰς ἱερὰς τοῦ ἔτους τοῦ ἐπερχομένου μὴ περάσῃς τὸν Ἰορδάνην, ὥσπερ εἰώθατε ποιεῖν εἰς τὸ μοναστήριον. Ἐξίστατο δὲ Ζωσιμᾶς ἀκούων ὅτι καὶ τὸν κανόνα τοῦ μοναστηρίου ἀπήγγειλεν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἔλεγεν εἰ μὴ, Δόξα τῷ Θεῷ, μεγάλα χαριζομένῳ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Ἐκείνη δὲ ἔφησεν, Μεῖνον ἀββᾶ, ὡς εἶπον, εἰς τὸ μοναστήριον· οὐδὲ γὰρ θέλοντί σοι ἐξελθεῖν εὖ γενήσεται· τῇ δὲ ἁγίᾳ ἑσπέρᾳ τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ, λάβε μοι τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἰς σκεῦος ἱερὸν καὶ τῶν τοιούτων μυστηρίων ἐπάξιον, καὶ φέρε, καὶ μεῖνον μετὰ παντὸς εἰς τὸ μέρος τοῦ Ἰορδάνου τὸ προσεγγίζον τῇ οἰκουμένῃ, ὅπως ἐλθοῦσα μεταλάβω τῶν ζωοποιῶν δώρων. Ἐξ ὅτε γὰρ εἰς τὸν C ναὸν τοῦ Προδρόμου, πρὶν ἢ τὸν Ἰορδάνην διέλθω, μετέλαβον, οὐκέτι μέχρι τοῦ νῦν τοῦ ἁγιασμοῦ τούτου τετύχηκα· καὶ νῦν ἐκείνου ἐφίεμαι ἀκατασχέστῳ τῷ ἔρωτι· δι' ὃ αἰτῶ καὶ παρακαλῶ τὴν ἐμὴν μὴ παρακούσασθαι αἴτησιν, ἀλλὰ πάντως ἄγαγέ μοι τὰ τοιαῦτα ζωοποιὰ καὶ θεῖα μυστήρια, καθ' ἣν ὥραν ὁ Κύριος τοὺς μαθητὰς τοῦ θείου δείπνου μετόχους πεποίηκεν. Τῷ δὲ ἀββᾷ Ἰωάννῃ, τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς ἐν ᾗ κατοικεῖς, ταῦτα εἰπέ· Πρόσεχε σεαυτῷ καὶ τῇ ποίμνῃ σου· τινὰ γὰρ ἐκεῖ τελοῦνται δεόμενα διορθώσεως. Ἀλλ' οὐ νῦν σε θέλω ταῦτα εἰπεῖν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτε ὁ Κύριος ἐπιτρέψει σοι· ταῦτα εἰποῦσα, καὶ Εὔξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, τῷ γέροντι φήσασα, ἐπὶ τὸ βάθος τῆς ἐρήμου αὖθις ἐξέδραμεν. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς κλίνας τὰ γόνατα, καὶ προσκυνήσας τὸ ἔδαφος ἐν ᾧ ἔστησαν τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτῆς, δοὺς τῷ Θεῷ δόξαν καὶ εὐχαριστήσας, ὑπέστρεψεν ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς τε καὶ σώματος, δοξάζων καὶ εὐλογῶν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν· αὖθις δὲ διελθὼν ἐκείνην τὴν ἔρημον ἔφθασεν εἰς τὸ μοναστήριον καθ' ἣν ἡμέραν ὑποστρέφειν εἰώθασιν οἱ αὐτόθι μονάζοντες.

CAPUT IV.

Sacra communio Mariæ præbita, sepultura curata.

D λγ'. Καὶ τὸν μὲν ἐνιαυτὸν ἡσύχασεν ἅπαντα, μηδενὶ τολμῶν ἐξειπεῖν μηδὲν ὧν ἐθεάσατο· καθ' ἑαυτὸν δὲ τὸν Θεὸν καθικέτευσεν, δεῖξαι αὐτῷ αὖθις τὸ ποθούμενον πρόσωπον. Ἐδυσχέραινεν δὲ καὶ ἐδυσφόρει τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐννοῶν τὴν περίοδον, μίαν ἐνθέλων τὸν ἐνιαυτὸν ἡμέραν γενέσθαι, ὡς οἷόν τε ἦν. Ἡνίκα δὲ ἔφθασεν τῶν ἱερῶν νηστειῶν ἡ ἀπαρχομένη Κυριακὴ, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐξ ἔθους εὐχὴν οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐξέεσαν ψάλλοντες· αὐτὸν δὲ νόσος κατέσχεν πυρέξαντα, καὶ μένειν ἔνδον ἠνάγκασεν. Ἐμνήσθη δὲ Ζωσιμᾶς τῆς Ὁσίας εἰποῦσης, ὅτι Οὔτε θέλοντί σοι τῆς μονῆς ἐξελθεῖν οὐ σοι γενήσεται. Ὀλίγαι δὲ ἡμέραι διέδραμον, καὶ τῆς νόσου διαναστὰς ἐν τῷ μοναστηρίῳ διέτριβεν.

Digitized by Google

λδ'. Ἡνίκα δὲ πάλιν οἱ μοναχοὶ ὑπέστρεψαν, καὶ ἤγγισεν ἡ ἑσπέρα τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ, ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα αὐτῷ· καὶ λαβὼν εἰς μικρὸν ποτήριον τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἔβαλεν εἰς κανίσκιον ἰσχάδας καὶ φοίνικας, καὶ φακῆν μικρὰν βραχεῖσαν ἐν ὕδατι· ἀπέρχεται δὲ βαθείας ὀψίας, καὶ καθέζεται εἰς τὸ χεῖλος τοῦ Ἰορδάνου, τῆς Ὁσίας ἀναμένων τὴν ἄφιξιν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ γυναίου τοῦ ἱεροῦ, Ζωσιμᾶς οὐκ ἐνύσταξεν, ἀλλ' ἀκλινῶς ἐώρα τὴν ἔρημον, ἀναμένων ἰδεῖν ὅπερ ἰδεῖν ἐπεθύμησεν. Ἔλεγεν δὲ καθ' ἑαυτὸν ὁ γέρων καθήμενος· Ἆρά γε μή ποτε τὸ ἀνάξιόν μου ἐλθεῖν ταύτην διεκώλυσεν; ἆρα ἦλθεν, καὶ μὴ εὑροῦσά με αὖθις ὑπέστρεψεν; Ταῦτα λέγων ἐδάκρυσεν, καὶ δακρύσας ἐστέναξεν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάρας, τὸν Θεὸν ἱκέτευσεν λέγων· Μή στερήσῃς με, Δέσποτα, καὶ αὖθις ἰδεῖν ὅπερ ἰδεῖν συνεχώρησας· μὴ ἀπέλθω κενός, τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας φέρων εἰς ἔλεγχον. Ταῦτα σὺν δάκρυσιν ἐπευξάμενος, εἰς ἕτερον λογισμὸν περιέπτωκεν· ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῷ· Τί δὲ, εἰ ἄρα καὶ ἔλθῃ, γενήσεται; Πλοιάριον γὰρ οὐ πάρεστιν. Πῶς τοίνυν τὸν Ἰορδάνην παρέλθοι, καὶ πρὸς ἐμὲ γενήσεται τὸν ἀνάξιον; Οἴμοι τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος! οἴμοι τῆς ἐμῆς ἐλεεινότητος! Τίς με τοιούτου καλοῦ δικαίως ἐστέρησεν;

λε'. Ταῦτα λογιζομένου τοῦ γέροντος, ἰδοὺ καὶ τὸ ὅσιον ἔφθασεν γύναιον, καὶ εἰς τὸ πέραν ἔστη τοῦ ποταμοῦ, ὅθεν καὶ ἦρχετο. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἐξανέστη χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος, καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Αὖθις δὲ τῷ λογισμῷ τοῦ μὴ δύνασθαι αὐτὴν περάσαι τὸν Ἰορδάνην ἐπάλαιεν. Ὁρᾷ δὲ αὐτὴν τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ τὸν Ἰορδάνην σφραγίσασαν (πανσέληνος γὰρ ὑπῆρχεν ἡ νύξ, ὡς ἔλεγεν), καὶ ἅμα τῇ σφραγῖδι ἐπιβᾶσαν τῷ ὕδατι, καὶ περιπατοῦσαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐπάνω, καὶ πρὸς ἐκεῖνον βαδίζουσαν. Τὸν δὲ θελήσαντα ποιῆσαι μετάνοιαν διεκώλυεν κράζουσα, καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων βαδίζουσα, Τί ποιεῖς, ἀββᾶ, καὶ ἱερεὺς ὑπάρχων, καὶ βαστάζων θεῖα μυστήρια; Τοῦ δὲ πρὸς τὸ λεγόμενον εἴξαντος, ἀποβᾶσα τοῦ ὕδατος ἔφησεν πρὸς τὸν γέροντα· Εὐλόγησον, Πάτερ, εὐλόγησον. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο σύντρομος (ἔκστασις γὰρ αὐτὸν εἶχεν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι)· Ὄντως ἀψευδὴς ὁ Θεὸς ἐπαγγειλάμενος ὁμοιοῦσθαι Θεῷ καθόσον ἐφικτὸν τοὺς ἑαυτοὺς ἐκκαθαίροντας· δόξα σοι, Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃς οὐκ ἀπέστειλας τὴν προσευχήν μου, καὶ τὸ ἔλεός σου ἀπὸ τοῦ δούλου σου· δόξα σοι, Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ δείξας μοι διὰ ταύτης τῆς δούλης σου, πόσον ἀπέχω μέτρον τῆς τελειότητος. Καὶ ταῦτα ἅμα λέγοντα, ἤρξατο ἡ γυνὴ εἰπεῖν τὸ ἅγιον τῆς πίστεως σύμβολον, καὶ τὸ, *Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*, κατάρξασθαι. Καὶ τούτου γενομένου, καὶ τῆς εὐχῆς πέρας λαβούσης, κατὰ τὸ σύνηθες δέδωκεν τὴν ἀγάπην τῷ γέροντι εἰς τὸ στόμα· καὶ οὕτως τῶν ζωοποιῶν μυστηρίων μεταλαβοῦσα, εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας διάρασα, ἐστέναξεν σὺν δάκρυσιν, καὶ οὕτως ἐδόξησεν· *Νῦν ἀπολύεις τὴν δούλην σου, ὦ Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου.*

λς'. Τότε λέγει τῷ γέροντι· Συγχώρησόν μοι, ἀββᾶ, καὶ ἄλλην ἐπιθυμίαν μου πλήρωσον· καὶ νῦν μὲν ἄπελθε εἰς τὸ μοναστήριον, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι φρουρούμενος, εἰς δὲ τὸ ἔτος τὸ ἐρχόμενον ἔλθε καὶ αὖθις εἰς ἐκεῖνον τὸν χειμάρρον, ἵνθα σοι τὸ πρὶν συνέτυχον· ἔλθε πάντως διὰ τὸν Κύριον, καὶ πάλιν ὄψει με καθὼς θέλει ὁ Κύριος. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο· Εἴθε ἦν δυνατὸν ἐντεῦθεν ἀκολουθῆσαί σοι, καὶ βλέπειν διὰ παντὸς τὸ σὸν τίμιον πρόσωπον· ποίησον δὲ μίαν τοῦ γέροντος αἴτησιν, καὶ ἐξ ὧν ἐνήνοχα ὧδε μικρᾶς τροφῆς μετάλαβε· καὶ ἅμα ταῦτα εἰπὼν, δείκνυσιν αὐτῇ ὅπερ εἶχεν κανίσκιον. Ἡ δὲ δακτύλοις ἄκροις τῆς φακῆς ἁψαμένη, καὶ τρεῖς κόκκους ἀνελομένη, τῷ ἰδίῳ προσήγαγεν στόματι, ἀρκεῖν εἰποῦσα τὴν χαρὶν τοῦ Πνεύματος, ὥστε συντηρεῖν τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀμίαντον. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, εἶπεν πάλιν τῷ γέροντι· Εὔξαι

34. Porro monachis iterum reversis, cum advenisset mysticæ cœnæ vespera, fecit quæ sibi fuerant imperata; et accipiens parvum poculum intemerati corporis ac venerandi sanguinis Christi Dei nostri, sumpsit in canistro ficus et dactylos, modicasque fabas aqua maceratas: abiens vero profunda jam vespera sedit in ora Jordanis, exspectans Sanctæ adventum. Moram autem faciente muliere, non dormitavit Zosimas, sed indesinenter prospiciebat eremum, præstolans sicubi videret quod tantopere cupiebat. Dixit autem intra se dum ita sederet: Num forte indignitas mea aliqua ipsam venire prohibuit? aut forte jam venit, neque non invento rursum abiit? Hæc dicens flebat, et flens suspirabat, oculosque in cœlum attollens orabat Deum: Ne fraudes me, inquiens, Domine, ab iterato ejus aspectu, quam semel a me conspici permisisti; neque revertar hinc vacuus, metum ferens opprobrium peccatorum meorum. Talia oranti cum lacrymis, longe diversa incidit cogitatio, dixitque intra se: Quid vero fiet si venerit? neque enim cymba ad manum est; quomodo igitur Jordanem transibit, atque ad me indignum accedet? Heu me miserum! heu infelicem! quis me tam grandi bono privavit propter culpam meam?

35. Ita secum ratiocinabatur senex, cum ecce advenit sancta mulier, et trans Jordanem stetit unde adveneral. Zosimas vero exsurrexit gaudens atque exsultans et glorificans Deum. Rursus autem affligebat eum cogitatio quod non posset Jordanem transire. Tum vidit eam venerando crucis signaculo Jordanem signare (nox enim ut in plenilunio illustris erat, quemadmodum-retulit) moxque ut aquas signavit, ingredi, ac super easdem ambulare, et venire ad se. Volentem autem inclinare se prohibuit, clamans et super fluvium incedens; Quid agis, abba? qui et sacerdos es et divina portas mysteria. Ipso vero verba ejus considerante, gradiens super aquas, dixit seni: Benedic, Pater, benedic. Qui expavescens (stupor enim apprehenderat eum super admirabili visione) respondit eidem: Vere fidelis Deus est, qui promisit assimilandos Deo quantum fas est qui seipsos perpurgassent. Gloria sit tibi, Christe Deus noster, qui non amovisti orationem meam neque misericordiam tuam a servo tuo. Gloria sit tibi, Christe Deus noster, qui ostendisti mihi per hanc famulam tuam, quanto intervallo distem a perfectione. Hæc loquentem rogavit mulier sanctum fidei Symbolum, et *Pater noster qui es in cœlis*[a], inchoare: quo facto et fine orationi posito, juxta consuetudinem osculum senis ori dedit: et sic divina suscipiens mysteria, manusque in cœlum sustollens exclamavit: *Nunc dimittis famulam tuam, Domine, secundum verbum tuum in pace! quia viderunt oculi mei salutare tuum*[b].

36. Tunc dixit seni: Ignosce, Pater, atque aliam etiam petitionem meam imple. Abi nunc in monasterium, Dei gratia te custodiente; proximo autem anno veni; rursusque ad torrentem illum, ubi tibi primum occurri, accede, obsecro, propter Dominum: ibi iterum me videbis, sicut Dominus voluerit. Ipse autem respondit ei: Utinam possem ex nunc sequi te et tuo conspectu semper frui! sed et tu petitionem unam meam facito, atque ex his quæ detuli modicam accipe refectionem: et hæc dicens ostendit ei quem ferebat corbem. Ipsa vero summis digitis fabas attingens, et tria grana inde auferens, proprio admovit ori, dicens, sufficere gratiam Spiritus ut substantiam animæ incorruptam conservet: rursumque dixit seni: Ora, per Deum, ora pro me, et meæ humilitatis recordare. Ipse autem pedes Sanctæ amplectens, oransque ut pro Ecclesia

[a] Matth. vi, 9. [b] Luc. ii, 29.

Digitized by Google

et imperio atque ipso se deprecaretur, dimisit eam, abiitque flens [et] suspirans ; neque enim ultra retinere incomprehensibilem præsumebat. Ast illa rursus Jordanem signans, ascendit aquas, et sicut prius ambulans, ab eo discessit. Senex vero reversus est, gaudio et timore multo plenus, seque ipsum redarguens quod nomen Sanctæ non curavisset discere : sed et hoc speravit se posse anno futuro consequi.

A διὰ τὸν Κύριον, εὖξαί μοι, καὶ τῆς ἐμῆς ἀθλιότητος μέμνησο. Ὁ δὲ τῶν ποδῶν ἁψάμενος τῆς Ὁσίας, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς βασιλείας, καὶ αὐτοῦ ἐξαιτήσας, σὺν δάκρυσιν ἀφῆκεν, καὶ ἀπῆλθεν στένων καὶ ὀδυρόμενος· λοιπὸν γὰρ ἐπὶ πολὺ οὐκ ἐτόλμα κρατῆσαι τὴν ἀκράτητον. Ἡ δὲ αὖθις τὸν Ἰορδάνην σφραγίσασα, ἐπέβη τοῦ ὕδατος, καὶ περιπατοῦσα διῆλθεν καθὰ καὶ τὸ πρότερον. Ὁ δὲ γέρων ὑπέστρεψεν χαρᾷ καὶ φόβῳ πολλῷ συνεχόμενος, μεμφόμενός τε αὐτὸν, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Ὁσίας μαθεῖν οὐκ ἐζήτησεν· ἤλπιζεν δὲ ὅμως τοῦ τυχεῖν εἰς τὸ ἔτος τὸ ἐπερχόμενον.

37. Transacto autem anni circulo iterum abiit in eremum, omnia ex more faciens, et festinans ad spectaculum istud mirabile. Emetiens vero solitudinis spatium, et signa quædam inveniens, quæsiti loci indicium facientia ; circumspiciebat ad dexteram sinistramque, oculos quaquaversum volvens, instar ardentissimi venatoris, sicubi forte dulcissimum animal deprehenderet. Ast ubi nihil uspiam moveri conspexit, cœpit iterum lacrymis seipsum perfundere, et sursum elevando oculos atque orando dicere : Ostende mihi, Domine, thesaurum tuum sacrosanctum, quem in hac eremo abscondisti : ostende mihi, obsecro, angelum incarnatum, cujus indignus est mundus. Atque hæc dicens pervenit ad locum, qui speciem alvei fluvialis habebat ; et ex latere illius quod orientem solem respicit, jacere vidit mortuam Sanctam, manibus uti decebat compositis, vultuque conversam ad Orientem. Qui continuo accurrens, pedes Beatæ lacrymis abluit ; nec enim aliquod membrum aliud audebat attingere.

λζ'. Τοῦ δὲ ἔτους διελθόντος, γίνεται αὖθις κατὰ τὴν ἔρημον, πάντα δηλαδὴ τελέσας κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ τρέχων πρὸς ἐκεῖνο τὸ παράδοξον θέαμα. Ὁδεύσας δὲ τὸ τῆς ἐρήμου διάστημα, καὶ φθάσας τινὰ σημεῖα δηλοῦντα τοῦ ζητουμένου τόπου τὴν εὕρεσιν, δεξιὰ περιεβλέπετο καὶ εὐώνυμα, περιάγων πανταχοῦ τὸ βλέμμα ὡς θηρευτὴς ἐμπειρότατος, εἴπου τὸ γλωκύτατον ζωγρήσειε θήραμα· ὡς δὲ ἔβλεπεν οὐδὲν οὐδαμόθεν κινούμενον, ἤρξατο ἑαυτὸν αὖθις βρέχειν τοῖς δάκρυσι· καὶ τείνας ἄνω τὸ ὄμμα, προσευχόμενος ἔλεγεν· Δεῖξόν μοι, Δέσποτα, τὸν θησαυρόν σου τὸν ἅγιον, ὃν ἐν τῇδε τῇ ἐρήμῳ κατέκρυψας· δεῖξόν μοι, δέομαι, τὸν ἐν σώματι ἄγγελον, οὗ οὐκ ἔστιν ὁ κόσμος ἐπάξιος. Καὶ ταῦτα εὐχόμενος, τὸν τόπον κατέλαβεν τὸν εἰς χειμάρρου τύπον σχηματιζόμενον, καὶ εἶδεν πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ πρὸς ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον, κειμένην τὴν Ὁσίαν νεκράν, καὶ τὰς χεῖρας οὕτως ὥσπερ ἔδει τυπώσασαν, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὁρῶσαν κειμένην τῷ σχήματι. Ὁ δὲ προσδραμὼν τοὺς πόδας τῆς Μακαρίας δάκρυσιν ἔπλυνεν· οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου μέρους ἐτόλμα προσψαῦσαι.

38. Lacrymis igitur aliquandiu fusis, et rei ac tempori congruis recitatis Psalmis, sepulcralem fecit deprecationem, aitque intra se : Numquid cadaver Sanctæ sepelire conveniet? aut si fiat, displicebit Beatæ ? Hæc dicens, vidit ad caput ejus expressam in terra scripturam, ita jubentem : Sepeli, abba Zosima, in hoc loco humilis Mariæ cadaver, pulveri pulverem tradens, atque pro me Dominum jugiter deprecans, quæ obii in hac ipsa nocte Dominicæ Passionis, post susceptionem divini et mystici epuli. Has igitur litteras perlegens senex, gavisus est quod nomen Sanctæ didicisset : cognovit autem quod simul atque divina mysteria juxta Jordanem sumpsit, statim ad hunc locum reducta fuerit, in quo et defuncta est ; adeo ut quam viam Zosimas non sine labore fuerat emensus viginti dierum spatio, intra horam unam transierit Maria, et ad Dominum illico emigrarit. Ζωσιμᾶς διὰ εἴκοσι ἡμερῶν κοπιῶν, εἰς μίαν ὥραν Μαρία διέδραμεν, καὶ εὐθὺς πρὸς τὸν Θεὸν ἐξεδήμησεν.

λη'. Δακρύσας οὖν ἐφ' ἱκανὸν, καὶ ψαλμοὺς εἰπὼν τῷ καιρῷ καὶ τῷ πράγματι πρεπόντως, ἐποίησεν εὐχὴν ἐπιτάφιον, καί φησιν ἐν ἑαυτῷ· Ἆρα θάψαι προσήκει τῆς Ὁσίας τὸ λείψανον; ἆρα μὴ καὶ τοῦτο ἀπαρέσκει τῇ Ὁσίᾳ γιγνόμενον; καὶ ταῦτα λέγων, ὁρᾷ πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτῆς ἐκτετυπωμένην γραφὴν ἐν τῇ γῇ, δι' ἧς ταῦτα ἐγέγραπτο· Θάψον, ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς ταπεινῆς Μαρίας τὸ λείψανον, ἀπόδος τὸν χοῦν τῷ χοΐ, ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον προσευχόμενος, τελειωθείσης, μηνὶ Φαρμουθὶ [κατ' Αἰγυπτίους, ὅς ἐστι κατὰ Ῥωμαίους Ἀπρίλιος (36)], ἐν αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ τοῦ πάθους τοῦ σωτηρίου, μετὰ τὴν τοῦ θείου καὶ μυστικοῦ δείπνου μετάληψιν. Ταῦτα τοίνυν ἀναγνοὺς ὁ γέρων τὰ γράμματα, ἐχάρη ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Ὁσίας μεμάθηκεν· ἐπέγνω δὲ ὅτι ἅμα τῶν θείων μυστηρίων ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου μετέλαβεν, εὐθὺς ἐν τῷ τόπῳ γέγονεν, ἐν ᾧ τετελείωται· καὶ ἥνπερ ὥδευσεν ὁδὸν

39. Ergo Deum glorificans, et venerandum corpus lacrymis suis rigans, Tempus est, inquit, humilis Zosima, ut impleas quod tibi imperatur. Sed quomodo foveam conficere poteris, nihil præ manibus ad id congruum habens ? moxque prospiciens vidit eminus breve lignum, eoque accepto cœpit terram fodere. Verum hæc cum arida esset, nequaquam obediebat laboranti seni : sed fatigabatur ipse sudore circumfluens. Ex intimo autem corde suspirans, et oculos elevans, vidit grandem leonem adstare sancto cadaveri ejusque vestigia lambere. Quo conspecto præ formidine contremuit, maxime quia recordabatur dixisse Sanctam, quod nunquam conspexisset feram ullam : facto tamen crucis signo, credidit quod se indemnem servaret jacentis virtus. Leo vero cœpit accedere ad senem ipsum, non tantum motu salutans, sed ipsa etiam oblatione sui.

λθ'. Δοξάζων δὲ τὸν Θεὸν, καὶ βρέχων τὸ σῶμα τοῖς δάκρυσι, Καιρὸς, ἔφη, ταπεινὲ Ζωσιμᾶ, τὸ κελευσθὲν ἐκτελέσαι σε. Ἀλλὰ πῶς ποιήσεις, ταλαίπωρε, ὄρυγμα, ἐν χερσὶν μὴ ἔχων τὸ σύνολον; Καὶ τοῦτο εἰπὼν, εἶδεν ἐκ μικροῦ διαστήματος ξυλάριον βραχὺ ἐρριμμένον κατὰ τὴν ἔρημον· ὅπερ λαβὼν ἤρξατο δῆθεν ὀρύττειν. Ξηρὰ δὲ οὖσα ἡ γῆ οὐδαμῶς ὑπήκουεν κοπιῶντι τῷ γέροντι· ἀλλ' ἑαμνεν ἱδρῶτι περιῤῥεόμενος· στενάξας δὲ μέγα ἐκ βάθους τοῦ πνεύματος, ἀνακύψας, ὁρᾷ λέοντα μέγαν τῷ λείψανῳ τῆς Ὁσίας παρεστῶτα, καὶ τὰ ἴχνη αὐτῆς ἀναλείχοντα. Ὁ δὲ ἰδὼν τὸ θηρίον, σύντρομος γέγονεν φοβούμενος, μάλιστα μνησθεὶς τῶν ῥημάτων Μαρίας, εἰπούσης ὅτι οὐδέποτε θηρίον ἐθεάσατο. Τῷ δὲ σημείῳ τοῦ σταυροῦ σφραγισάμενος, ἐπίστευσεν ὡς ἀβλαβῆ φυλάξει τοῦτον τῆς κειμένης ἡ δύναμις. Ὁ δὲ λέων ἤρξατο προσσαίνειν (37) τῷ γέροντι, οὐχὶ

NOTÆ.

(36) Hæc uncis inclusa, non quia in altero ms. desint ; sed quia judicamus explicationis causa addita esse, vel ab auctore, vel a transcriptore : quod vero in ms. subjungitur πρώτῃ *prima*, id ab inepta interpolatione est, cum de mense Pharmuthi non exprimatur quotus illius dies fuerit : nec id exprimi necesse erat, quando diem nosse ex consequenti Passionis Dominica nota Zosimas potuit, ut alibi plenius dictum est.

(37) Ms. Bav. προσεγγίζειν : et hæc prima fere post primi secundique capitis diversas lectiones, varietas accurrit, eaque vix notabilis, cum utraque vox idem significet : sed nec in cæteris fere ulla est diversitas sententiæ.

Digitized by Google

τοῦτον τοῖς κινήμασι μόνον ἀσπαζόμενος, ἀλλὰ καὶ προθέσει. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἔφησεν πρὸς τὸν λέοντα· Ἐπειδήπερ, θηρίον, ἡ Μεγάλη ἐπέτρεψεν ταφῆναι αὐτῆς τὸ λείψανον, ἐγὼ δὲ γέρων εἰμὶ, καὶ οὐκ ἰσχύω ποιῆσαι τὸ ὄρυγμα (οὐδὲ γὰρ ἔχω ὀρυκτήριον τῇ χρείᾳ κατάλληλον· καὶ τοσοῦτον πάλιν οὐ δύναμαι ὑποστρέψαι τὸ διάστημα, ὥστε ἀγαγεῖν ὄργανον ἐπιτήδειον), ποίησον οὖν τὴν χρείαν τοῖς ὄνυξιν ὅπως ἀποδῶμεν τῇ γῇ τῆς Ὁσίας τὸ σκήνωμα. Εὐθὺς δὲ ἅμα τῷ ῥήματι τοῖς ἐμπροσθίοις ποσὶν ὄρυγμα ἐποίησεν, ὅσον ἧρκει τῷ σώματι θαπτόμενον.

Πάλιν τοίνυν τῆς Ὁσίας τοὺς πόδας ἐκπλύνας τοῖς δάκρυσιν ὁ γέρων, καὶ πολλὰ καθικετεύσας νῦν [πλέον] ὑπὲρ πάντων προσεύχεσθαι, ἐκάλυψε τὸ σῶμα τῇ γῇ, παρεστῶτος τοῦ λέοντος, γυμνὸν ὑπάρχον καθὰ καὶ τὸ πρότερον, καὶ μηδὲν ἕτερον ἔχον εἰ μὴ ἐκεῖνο τὸ ἐῤῥηγνυμένον ἱμάτιον, ὅπερ τοῦ Ζωσιμᾶ ῥίψαντος, ὀπισθοφανῶς ἐκάλυψεν ἡ Μαρία τινὰ μέρη τοῦ σώματος. Τότε τοίνυν ἀναχωροῦσιν ἑκάτεροι. Καὶ ὁ μὲν λέων (38) ἐπὶ τὰ ἔνδον τῆς ἐρήμου ὡς πρόβατον ὑπεχώρησεν. Ζωσιμᾶς δὲ ὑπέστρεψεν, εὐλογῶν καὶ αἰνῶν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Ἐλθὼν δὲ αὖθις εἰς τὸ κοινόβιον, ἅπαντα τοῖς μοναχοῖς ἀφηγήσατο, μηδέν τε ἀποκρύψας ὧν τε ἤκουσεν καὶ ὧν ἐθεάσατο· ἐξ ἀρχῆς γὰρ αὐτοῖς ἅπαντα κατ' ὀλίγον διηγήσατο, ὥστε πάντας ἀκούσαντας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καταπλήττεσθαι, καὶ σὺν φόβῳ καὶ πόθῳ τελεῖν τὸ τῆς Ὁσίας μνημόσυνον. Καὶ Ἰωάννης δὲ ὁ ἡγούμενος εὗρεν ἐν τῇ μονῇ τινας χρῄζοντας διορθώσεως, ὡς μηδὲ ἐν τούτῳ τῆς Ὁσίας τὸν λόγον γενέσθαι ἀργὸν ἢ ἀνόνητον. Ἐτελεύτησεν δὲ Ζωσιμᾶς εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον, ἑκατὸν ἐγγὺς ἐτῶν γενόμενος.

μα'. Ἔμειναν δὲ οἱ μοναχοὶ κατὰ διαδοχὴν ἀγράφως ταῦτα διδάσκοντες, καὶ κοινὸν προτιθέντες ὠφελείας ὑπόδειγμα τοῖς ἀκούειν ἐθέλουσιν· ἐγγράφως δὲ οὐδένα ἤκουσαν ταύτην παραδεδωκέναι μέχρι τῆς σήμερον τὴν διήγησιν. Ἐγὼ δὲ ἅπερ ἀγράφως παρέλαβον, ἐγγράφῳ διηγήσει δεδήλωκα· ἴσως δὲ καὶ ἄλλοι τὸν βίον τῆς Ὁσίας γεγράφασιν, καὶ πάντως ἐμοῦ μεγαλοπρεπέστερον, κἂν οὔπω τι τοιοῦτον εἰς ἐμὴν γνῶσιν ἐλήλυθεν. Πλὴν κἀγὼ κατὰ δύναμιν ταύτην γέγραφα τὴν διήγησιν, τῆς ἀληθείας μηδὲν προτιμῆσαι θέλων. Ὁ Θεὸς δὲ, ὁ μεγάλα ἀμειβόμενος τοὺς εἰς αὐτὸν καταφεύγοντας, δῴη τὸν μισθὸν τῆς ὠφελείας τῶν ἐντυγχανόντων τῷ διηγήματι, [καὶ τῷ] τὴν παροῦσαν γραφὴν εἰτοὺν ἐξήγησιν γραφῇ παραδοθῆναι κελεύσαντι, καὶ τῆς μερίδος αὐτῶν ἀξιώσει στάσεώς τε καὶ τάξεως Μαρίας ταύτης τῆς μακαρίας, περὶ ἧς ἡ διήγησις, μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων αὐτῷ διὰ θεωρίας καὶ πράξεως. Δώσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς δόξαν τῷ Θεῷ, τῷ παμβασιλεῖ τῶν αἰώνων, ὅπως καὶ ἡμᾶς καταξιώσῃ ἐλέου τυχεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις πάντοτε, σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A Dixit itaque leoni Zosimas : Quandoquidem, o animal, Sancta voluit ut suum corpus sepeliretur, ego autem senex nequeo fossam conficere (neque enim vel ligonem habeo idoneum negotio, vel tanto intervallo possum reverti, ut instrumentum congruum afferam) tu quod opus est unguibus perfice, ut tabernaculum Sanctæ humo commendemus. Vix ille hæc dixerat, cum leo anterioribus pedibus fossam fecit, sufficientem corpori sepeliendo.

40. Rursum igitur pedes Beatæ lacrymis irrigans senex, multumque eam deprecans ut pro omnibus oraret, terra corpus abdidit, adstante leone ; nudum utique sicut prius, nisi quod circumposita ei erat lacernula illa, qua ad se projecta per Zosimam, aversa Maria obtexerat corporis verecundiora. Sene autem digrediente, regressus est etiam leo in eremum instar agni, et Zosimas abiit, benedicens ac laudans Christum Deum nostrum. Porro reversus in cœnobium B, narravit omnia monachis, nihil eorum quæ audierat ac viderat reticens : a principio enim cuncta illis minutim exposuit, ut omnes audientes obstupescerent Dei magnalia, et Sanctæ memoriam cum timore et gaudio celebrarent. Joannes vero hegumenus invenit in monasterio quosdam correctionis egentes, et ne in hoc quidem, sermo Beatæ vanus et inutilis appareret, Zosimas quoque in eodem monasterio obiit, centesimum ferme vitæ annum attingens.

41. Perseverarunt autem monachi hæc ipsa per traditionem discentes, atque ad communis utilitatis argumentum proponentes audire volentibus : sed non audivi quemquam scripto signasse narrationem : ego vero, quæ citra scripturam comperi, per litteras curavi nota facere. Forsitan tamen etiam alii Vitam Sanctæ scripserunt, multo quam ego magnificentius sublimiusque, quamvis istud ad meam notitiam non pervenerit : quare ut potui conscripsi historiam, nihil volens addere veritati. Deus vero qui magna tribuit confugientibus ad se, utilitatem legentium pro mercede reddat ei qui hanc narrationem conscribi jussit, faciatque participem gradus et ordinis ad quem ista, de qua est sermo, Beata attigit, nec non eorum omnium qui ipsi placuerunt a sæculo. Demus igitur etiam nos gloriam Deo, Regi sæculorum, ut nos quoque faciat misericordiam consequi in tremenda judicii die, in Christo Jesu Domino nostro, quem semper decet gloria, honor et adoratio, cum experte principii Patre, sanctissimoque et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

NOTÆ.

(38) Ita melius quam quod est in ms. regio, τοῦ γέροντος ἀναχωροῦντος καὶ ὁ λέων, etc.

PRÆFATIO

PETRI MATRANGÆ IN ANACREONTICA SANCTI SOPHRONII.

Sancti Sophronii Hierosolymitani antistitis venustissima Anacreontica diu ab eruditis peroptata, nunc primum Romanis typis eduntur. Ex quo namque Leo Allatius vir doctissimus hæc carmina aliorumque sacrorum melodorum se quam primum promiserat editurum (*a*), nemo posthac ea inquirenda curavit ; neque Fabricius (*b*) aliam de Sophronii Anacreonticis notitiam nobis exhibuit, præter quam quod ipsius Allatii promissiones, qui tamen unicam oden quartam εἰς τὴν ἁπαντήν, etc., inscriptam, ceu specimen Sophroniani leporis, in diatriba de Simeonibus edidit. Verumenimvero ætate nostra, qua viri illustres

(*a*) Cf. schol. ad Eust. Antioch. p. 285.

(*b*) *Bibl. Græc.* l. v, c. 16, ed. Harless

Digitized by Google

et benemeriti deperditorum auctorum opera ingenti patientia et labore e principibus Italiæ bibliothecis eruta, typorum beneficio æterna vita donaverunt, sacri melodi citharam squalido in pulvere sepultam et mutam adhuc latere, non equidem erat ferendum. Et revera si qui in edendis profanorum auctorum reliquiis, ad bonarum artium et litterarum incrementum, operam impendunt, perpetuis laudibus sunt commendandi, gloriam equidem non parvam sibi comparant, qui sanctorum Patrum incognita aut deperdita opera nunc evulgare student, ut inde sanctissima nostra religio splendidius emicet, et immutabilis Ecclesiæ catholicæ doctrina contra fallaces reformatorum nugas quaquaversus pateat. Me vero adhuc in limine, ut ita dicam, hujuscemodi studiorum, pretiosas sancti Sophronii odas tot sæculis ante conditas, primum edidisse, gaudiis exsultare nemo prohibebit.

Memorias enim de variis Græcorum controversiis inter Allatianas chartas conquirenti parvus codex a me diu desideratus, ita signatus *C. A.* 379, sacros et profanos anacreonticos novem complectens occurrit. Statim apographum manu ipsius Allatii confectum cognovi, et aliud Vernatiæ exemplar haud procul jacere vidi; tum, ne in pulvere hæc pretiosa collectio amplius delitesceret, in meas schedas redigere decrevi; quod et brevi absolvi, quanquam æstus ferventissimus non minimam mihi exhiberet molestiam, quippe sextili mense anni 1838 hæc omnia acciderunt. Interim ut dulcem inviserem patriam, iter in Siciliam aggressus, in scrinio meum laborem reposui, ea mente ut quam primum reversus melodos meos emendatos, typis tradendos curarem. At cum Allatianum codicem satis mendosum esse considerassem, archetypum anxie per Romanas bibliothecas prætentare incepi. Vaticanam extemplo adii, ubi in quibusdam Allatii adversariis indiculum ejusdem manu conscriptum conspexi, qui Sophronii Odarum titulos tantum recensebat, e quodam codice desumptos quem emin. Sirletum, inde emin. Columnam possedisse ipse Allatius adnotavit. Attamen inter codices Columnenses venundatos nec meum Sophronium, neque ejusdem bibliothecæ indices reperire potui. Tum denuo in Vaticana Sirletianis codicibus incassum perlustratis, eorumdem indicem inspexi; et ut Allatii assertio undique constaret, in C. V. 5970, f. 118. hæc gaudens perlegi: σξβ' βιβλίον μεμβράνινον παλαιὸν, οὗτινος κεφαλαιώδεις χαρακτῆρες χρυσοῖ, ἐν ᾧ περιέχει τάδε· Τοῦ ἁγίου Σωφρονίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων Ἀνακρεόντεια. Sequuntur Odarum tituli, quorum aliquot reticentur, aut alio auctori appinguntur.

Hucusque ita res se habebant; sed Sirletianum codicem inveniendi spem omnem non deposueram. Subsenseram enim Barberinianam bibliothecam hujusmodi codicem olim habuisse; duo tamen meæ investigationi obstabant: illustrissimæ bibliothecæ fortuna, timebam enim ne meus Sophronius inde migrasset; et nulla cum ejusdem bibliothecæ præfecto amicitia. Studiorum amor fiduciam adjecit, nec me meæ opinio fefellit; tantam enim domini Pierilisii comitatem, quamvis ignotus, expertus sum, ut beneficii memoriam nunquam amittere possim. Namque etsi nova bibliothecæ ordinatio omnia teneret perturbata, facta ab illustrissimo principe potestate, mecum meum Sophronium inquirere non semel elaboravit; codex tandem inventus est.

Sancti Sophronii odæ e ve nustiore versuum Anacreonticorum genere conflantur; quippe omnes *dimetri, impares*, *catalecti* sunt, et hoc modo scanduntur. Sit prioris odæ primus versus exemplum ἀπὸ Πνεύματος Θεοῦ, ubi *anapæstum* habes et *iambum* in prima dipodia; sequitur secunda dipodia, quæ iambo et syllaba constat. Hujusmodi carmina in Anacreonteis odariis varia leguntur, unde et nomine generico *Anacreontica* appellata sunt. Dividuntur in *Tetrasticha*, quibus Melurgus noster, ex usu jam antea recepto, versus impares immiscuit duodecim syllabas continentes; qui ad genus, quod Prosodiographi *Anapæsticum*, *Hypercatalectum* nuncuparent, pertinere videntur; e duobus *dactylis* nimirum, *spondæo*, *anapæsto*, et syllaba redundante plerumque coalescunt; sæpe ab *anapæsto* et *dactylo*, semel a *spondæo* et *anapæsto* incipiunt, ut cuique observare licebit in versibus 35 et seq. odæ 17, qui insuper ab ordinaria scansione recedunt. Hi versus *anapæstici*, quamvis ab Anacreonticis omnino alieni, prolixum concentum venuste interrumpunt; et nunc sententiam aliquam argumento consonam, nunc vero epiphonema comprehendunt. Dum vero omnes odæ hisce versibus admiscentur, decima octava duos in calce solummodo, veluti conclusionem, habet. Insuper iidem versus impares fere per tres Anacreonticos subsequentes explicantur; dixi *fere*, namque non semel accidit ut aliquandiu tres versiculi in odæ principio, minime vero in ejusdem progressu inveniantur, et sæpe soli *anapæstici* maximam odarum partem comitentur (*c*). Versus quibus odæ constant, numerum 126 non excedunt, ita ut minima inter odas non minus quam 90 contineat; omnium vero odarum versus simul collecti, absque ulla mutilatorum exclusione, summam bis millium supra centum tredecim conficiunt.

Sed missa carminum structura, meam de iisdem sententiam, quæcunque sit, paucis exponere non ambigo. Jamque norunt omnes hæc carmina *elegantissima*, *piissima et mellitissima* a Leone Allatio fuisse jamdiu existimata. Revera a tanti litterati judicio prudens lector non facile recedet; quinimo si rem bene perpendere voluerit, Sophronii carmina amplissimas etiam mereri laudes fatebitur. Siquidem cum temporum vi res litterariæ e classica dignitate sensim excidebant, cum sententiarum gravitati sermonisque puritati vacua verbositas succedebat, melodum nostrum tot tantisque malis jactatum, concinnos versus compegisse, et poetica venustate exornasse, hoc omnino est admiratione dignum. Præterea Sophronius ea utitur facilitate in rebus etiam difficilibus exprimendis, dum fidei mysteria atque catholicæ

(*c*) Cf. ab ode 8 ad 21, una tantum 16 excepta.

Digitized by Google

religionis dogmata exponit, quorum non vulgari est imbutus cognitione (*d*), ut insuper exoptare nescias; et aliquot odarum initia tantam imaginum venustatem præseferunt ut eximium aliquem aureæ Græcitatis auctorem habuisse videantur; quamvis sæpe, ut l. c. Photius observaverat, ἀνεπιτηδεύτως τοῖς ῥήμασι, quæ nova vocabula nos in adnotationibus recensuimus. Quæ dotes splendide enitescunt et, ut ita dicam, sentiuntur; at si quis de verbo ad verbum hæc Anacreontica ut rudibus linguæ Græcæ obvia sint, Latina facere tentat, frustra ad Sophronianam elegantiam reddendam aspirat, imo certum mihi est maximam venustatis partem perituram. Sophronius ipse meam sententiam confirmat, qui in octo prioribus odis nudas quasdam Evangeliorum historias suæ barbito accommodavit : verumtamen tam est admirabilis Græcorum verborum dispositio, locutionum suavitas, et quædam imaginum ingenuitas, ut Græce lectæ satisfacere non desinant, e contra Latine ad verbum redditæ frigescant, et ingenitas veneres amittant. Quod sane vir doctissimus cardinalis Sirletus ἀρχετύπου olim possessor experimento probavit. Notitias enim de Sophronio in Vaticana bibliotheca e codicibus Sirletianis perquirens, quemdam etiam miscelli generis codicem hac nota 6285 signatum inspexi, in quo primam Sophronii oden Latinam factam, variantes in interlineis et in marginibus præseferentem perlegi. Statim manum ipsius Sirleti cognovi, et post ferme duo sæcula adeo illæsa inspicitur scriptio, ut aurea pulvis atramento adhuc inhærescat. Mihi interim interpretationem odarum meæ editioni adjicere cogitanti, Sirletiana translatio adeo animos infregit, ut potius si quando tempus a meis officiis vacuum siverit, versibus eas adumbrare decreverim, quam Sophronianos lepores prosa oratione insulsos efficere.

Præter pietatem qua omnia Sophronii scripta nitescunt, ut Photius observavit de epistola synodica (*e*), multa scitu digna vel ad sacræ Scripturæ interpretationem, vel ad sacram aut profanam novam eruditionem spectantia, hæc Anacreontica eruditis exhibent. Nos vero pauca seligemus exempla, et illud primum dignum observatione censeo quod in ode 4, v. 24 et seq. de Præcursoris alimentis enarrat. Plane enim asserit quod radicibus cujusdam fruticis, cui nomen *meleagrum*, vescebatur; præterea cum paulo antea dixisset promptum ἀπόνως semper Joanni adesse cibum, quod mox explicat esse μελεάγρι τε ῥίζαι, inde fit quod et τὸ, ἀκρίδες, ad vegetalium speciem referre, juxta certe Sophronii mentem, opus sit. Ne tamen sancti Sophronii opinio tam aperta ingenuos lectores offendat, paucos inter tot auctores, qui idem censuerunt, hic recitabo. Præmittam ante omnia doctissimi Calineti verba, quæ in commentariis ad hunc Evangelii locum leguntur (*f*) : *Eorum sententia qui censuerunt Præcursorem arborum germinibus vesci solitum, quam plurimos nacta est sectatores. Neque hoc a fide abhorret.* Et re ipsa primos homines non solum, sed olim prophetas et denuo sanctos anachoretas summitatibus virentium et oleribus victitasse, nemo sane inficias ibit. En Ovidii de primorum hominum esca descriptionem (*g*) :

Panis erant primis virides mortalibus herbæ,
Quas tellus nullo sollicitante (h) dabat.
Et modo carpebant vivax e cespite gramen.
Nunc epulæ e tenera fronde cucumen erant.

De simili vero prophetarum asceticorumque esca, et sacri codices, et *Pratum spirituale*, et monachorum vitæ exemplaribus abundant. Et primum de ἀκρίδων interpretatione sanctus Isidorus Pelusiota in epist. 5 ad Nilum, perfectum vitæ monasticæ exemplum a Joanne Baptista desumptum proponens, hortatur e pilis asceticorum indumenta conficienda esse, et ab herbarum foliis et summitatibus parcam alimoniam monachis desumendam : Εἰ τοίνυν βρώματα καὶ ἐσθήματα τῆς κατὰ θεὸν τελείας ἀσκήσεως ἐν Ἰωάννῃ τῷ Βαπτιστῇ ἐπαιδεύθημεν, θριξὶ μὲν οἷόν τε πρὸς σκέπην ἀρκεσθησόμεθα, ἀκρέμοσι δὲ βοτανῶν καὶ φύλλων πρὸς ὀλίγην τροφὴν καὶ δύναμιν καὶ ἀπέριττον (*i*). Idem urget inferius epist. 132. Anonymus Vaticanus in Catena Græcorum Patrum, qui Evangelia interpretantur, a Petro Possino edita (*j*), similia refert : Οἱ μέν φασι τὰ τῶν ἀκροδρύων ἀκρίσματα . . . . . κατὰ τὸ, ἦνθησαν ἡ κάππαρις καὶ ἡ ἀκρὶς, ὃ ἐν τῷ ιβ' Ἐκκλησιαστικοῦ εὕρηται. Theophylactus in Matth., Τινὲς λέγουσι βοτάνας εἶναι τὰς ἀκρίδας ἃς καὶ μελιάγρια (*k*) καλοῦσι· τινὲς δὲ τὰ ἀκρόδρυα ἤτοι ὀπώρας ἀγρίας (*l*). Hæc satis περὶ ἀκρίδων. Æque patet Sophronium pro melle silvestri, μέλιτι ἀγρίῳ, intellexisse arborem *meleagrum*. Reipsa radices hujus arbusti edules esse, variis testimoniis confirmatur. Apud Suidam in vocabulo μελεάγρι hoc affertur ἀδέσποτον exemplum, quod e vita alicujus anachoretæ extractum censeo, καὶ ῥίζαις αὐτοὺς μελιαγρίων καὶ καρδίαις καλάμων ἐδεξιοῦτο. Apud Cangium μελίαγρων hoc arbustum appellatur. E vita igitur manuscripta sancti Cyriaci anachoretæ hæc duo exempla protulit laudatus Cangius : Ἀπορούμενοι τοίνυν τροφῆς, καὶ οὐκ ἔχοντες ὅθεν τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην παραμυθήσονται· οὐδὲ γὰρ, οὐδὲ μελιάγρια κατὰ τὴν ἔρημον πεφύκει, ἐτ ῥίζας μαλιαγρίων καὶ ἀκρέμονας καλάμων προσίετο. Ex hisce testimoniis duo arguuntur, scilicet radices μελιαγρίου edules, et

(*d*) Sunt Photii verba de Sophronio in Myriob. cod. 231 : Τῶν ἱερῶν δογμάτων οὐ τὴν τυχοῦσαν μάθησιν ἀποδείκνυται.

(*e*) l. c. Εὐσεβείας μέν ἐστι πλήρης.

(*f*) C. in Matth. ed. Ven. 1752, p. 89.

(*g*) *Fast.* l. IV.

(*g*) Quod Sophronius per τὸ ἀπόνως declaraverat.

(*i*) Edit. Paris. 1585, pag. 2.

(*j*) Romæ; typis Barberin. 1637.

(*k*) Optima lectio est μελάγρας, ita enim aperte ego legi in vetusto cod. membr. Vat. 1221, p. 9; at editiones mendose habent μέλγρας.

(*l*) Cf. Cajet. et Baron. quibeadem senserunt. Vid. Σύνοψ. *Crit. hist. sacr.* in cap. III, v. 4, Matth.

Digitized by Google

in desertis solitas nasci, et vilissimum esse cibum ad quem extrema necessitas sanctum Cyriacum compellebat. Quæ omnia utrum Præcursori conveniant, videat lector : qui tamen novit in opinionem contrariam, vulgatissimam et ferme communem, sanctos passim Patres concurrisse, eamque doctos viros suscepisse.

In ode 17 novum Ascalonæ episcopum religiosissimum, et apprime recti dogmatis observantem invenies ; cujus virtutes a sancto archiepiscopo summis laudibus efferuntur. Quid denique dicam de sacrorum locorum descriptione, quos graphice enumerat, et jucunde quasi ante oculos exponit? In ode 21 Menas œconomus τοῦ Ἐννάτου Ἀλεξανδρείας vocatur, quod variis exemplis e *Prato spirituali* prolatis etiam probatur. Sane plurima in Alexandrina regione monasteria numeris fuisse distincta, e multis argumentis patet ; sæpe vero numeris etiam milliaria distantiæ ab Alexandria ex. gr. designabantur, quod passim apud Moschum, in *Prat. spirit.*; ita enim in c. 110 legimus : Ἔλαβον τὸν κύριόν μου Σωφρόνιον, καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὴν λαῦραν τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (*m*). Insuper in c. 162 : Ἀπὸ εἴκοσι μιλίων Ἀλεξανδρείας, λαῦρά ἐστι λεγομένη τοῦ Καλαμῶνος ἀνὰ μέσον τοῦ Ὀκτωκαιδεκάτου καὶ τοῦ Μαφορᾶ. Et antea in c. 51, mentio fit Anazarbi metropoleos *secundæ Cilicum provinciæ, a qua fere duodecim milliaribus distat monasterium quod dicitur Ægyptiorum.* Et inferius : *Uno ferme milliario distat a Jordane monasterium abbatis Gerasimi.* In c. 170, narratur distare *ab Hierosolymis fere 20 passuum millibus monasterium quoddam quod Sampsonis dicitur.* In c. 145, mentio etiam fit ipsius *Menæ cœnobii Salama, nono ab Alexandria milliario*, ut vertit Latinus interpres. Moschum vero cum Sophronio τὸ ἔννατον sæpe invisisse, legimus etiam in ipso *Prato spir.* c. 177 : Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ Κίλιξ, ὅτι Καθημένων ἡμῶν εἰς τὸ Ἔννατον Ἀλεξανδρείας. In c. 184, vitæ narrationem audiunt abbatis Joannis eunuchi dum *nonum* habitarent ; ὄντες ἡμεῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐν τῷ Ἐννάτῳ. Cujus abbatem Menam fuisse eo tempore, quo peregrinationes per cœnobia prædicti viri susceperant, e *Prato* ipso eruitur. C. 146, Cotel. 117, p. 414 : Οὗσιν ἡμῖν ἐν τῷ Ἐννάτῳ ἐν κοινοβίῳ Τουγορᾶ, διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Μηνᾶς ὁ κοινοβιάρχης περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Εὐλογίου. Et c. sequenti : Διηγήσατο ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ ἀββᾶς Μηνᾶς ὁ κοινοβιάρχης τοῦ αὐτοῦ κοινοβίου. Cum ita res sese haberent, liceat conjicere Sophronium ex ore ipsius Menæ συκοφαντίας historiam audiisse. Numeris erant distincta non solum Alexandriæ monasteria, sed etiam aliorum locorum. E tot unum sufficiat exemplum, quod legitur in fine συναξαρίου sancti Joannis evangelistæ, nostro Sophronio attributi, cujus miraculosus mannæ e sepulcro effluxus die 8 Maii festo celebratur (*n*) : Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἑπτῷ ἀποστολείῳ αὐτοῦ τῷ ὄντι ἐν τῷ Ἑβδόμῳ. De Maria denique Pauli candidati matre, in cujus laudes odarum postremam legimus, *Pratum spirituale* notitias nobis præstat haud dubias. Siquidem in c. 185, mater Pauli Candidati vocatur, ubi Sophronius et Joannes in Samo insula ipsam audiunt narrantem mirabilem modum, quo mulier Christiana virum gentilem ad fidem convertit : Ἐν Σάμῳ τῇ νήσῳ διηγήσατο ἡμῖν ἡ θεοφιλὴς καὶ φιλόπτωχος Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ χυροῦ Παύλου τοῦ Κανδιδάτου, etc., ubi et sanctitatem nobilis mulieris commendatam observas.

—

In mea Præfatione supra, promiseram Anacreonticorum sancti Sophronii interpretationem me aliquando versibus adumbraturum, ne eorumdem lepores prosa oratione prosternerem. Cum tamen viderem otia, quæ studiorum causa optabam, longe a me abesse, et odas Sophronianas sæpe percurrens tum propter poeticam structionem, tum etiam propter lectionum difficultatem non minimum linguæ Græcæ rudibus negotium facessituras, meam quidem sententiam revocans, soluta oratione eas edere decrevi. Et ne Sirletum suis erga meum melodum privarem curis, oden primam ab ipso Latinam factam, ut in Præfationis l. c. monueram, e cod. Vat. Lat. 6285, a me primum erutam, meæ cæterarum interpretationi consociavi. Nec me latet quantum venustatis et poeticæ vis hæc carmina prosa oratione versa amittant : sed quamvis in meis criticis animadversionibus, et philologicis adnotationibus nil quod ad eorumdem explanationem quis desiderare potuerit omiserim, maximam legentium partem quidquid novi et venusti mei Sophronii carmina præseferunt, profecto adhuc latuisset. Meæ itaque interpretationi ea fuit mens, ut eadem a quocunque legantur, qui peregrinas ecclesiasticæ historiæ et sanctorum, notitias locorum, et ipsius sanctæ Scripturæ non parvi momenti Explanationes ab iisdem excerpere velint. Mellitissimam oden in Joseph Jacobi filium Sophronii Iatrosophistæ, in interpretationis fine addidi. Qui quidem Sophronius idem fortasse ac Hierosolymitanus ab Allatio putatus est. Reapse in c. 69 *Prati spiritualis* a Moscho Sophronius appellatur *sophista* : utrum tamen medicinam exercuerit, hoc e monumentis non patet ; res vero non est omnino absurda. Oda hæc ad f. 68, q. v. post Sophronii *Odas* extenditur.

Præter hiatus ob aliquot quaternionum defectum, et versuum in quibusdam odis miram perturbationem, menda equidem non parvi ponderis exhibet Barberinianus codex, cætera pulcherrimus : cum vero neque Allatius in suo apographo ea castigasset, si levissima quædam exceperis et parvi momenti, ut infra patebit, ego marte proprio ea recensenda curavi, simulque emendationum rationem lectoribus hic adjeci.

(*m*) Cf. Cotel. *Mon. Eccl. Græc.* t. II, p. 399, ed. Paris. 1681.

(*n*) Cf. *Menæum Græc.* ed. Ven. 1817, apud Glychi pag. 40.

Digitized by Google

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΕΙΑ.

—

SOPHRONII HIEROSOLYMITANI ARCHIEPISCOPI

ANACREONTICA.

(Ang. Mai. *Spicileg. Rom.* t. IV, p. 49.)

—

Α'. — *Εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου* (1).

Ἀπὸ Πνεύματος Θεοῖο
Ἐπ' ἀποστόλους μολόντος,
Πυρίνην ἐμοὶ παράσχοις,
Μαρίη, λιτῇσι γλῶσσαν.
Βροτέῃ λέγειν γὰρ ὄντως
Σφαλερὸν πέφυκε γλώττῃ (2),
Θεόπαις, τεὴν λοχείην
Θεόθεν βροτοῖς φανεῖσαν [1].
Γενέτης Θεὸς τὰ ὄντα
Σοφίῃ τέτευχε πάντα,
Ἀγαθῶν ὅπως τε θείων
Ἐσαεὶ κτίσις μετάσχοι.
Διὸ δὴ χερῶν κρατίστων
Ἀπὸ γῆς κόνιν κομίσσας,
Μερόπων ἔτευξε φύτλην
Μεγάλα βροτοῖς ὀπάζων.
Παρθενικῆς Μαρίης ἔθνεα κόσμου
Σεμνὰ κυηφορίην μέλψατε πάντα.
Μερόπων ὅλη γενέθλη,
Μαρίης κλυτῇ κυήσει
Ἱερὸν μέλος λιγαίνοις.
Ἐπὶ γῆς δ' ἄνακτα θῆκεν
Τὸν Ἀδὰμ βροτῶν τοκῆα,
Ἵνα τῶν ὅλων ἀνάσσῃ
Χθονίων Κτίσαντος ἔργων.
Ζαθέως δ' Ἀδὰμ βιοῦντι
Στυγερὸς φθόνησε δαίμων,

I. — *In Deiparæ annuntiationem.*
(*Sirleti.*)

A Spiritu Dei
Ad apostolos accedente,
Igneam mihi præbe,
Maria, obsecro, linguam
Mortali nam dicere
Arduum est linguæ,
Tuum partum, o Dei Mater,
Divinitus conspectum hominibus.
Creator Deus exsistentia
Sapienter condidit universa,
Quo divinorum bonorum
Æternum creatura particeps foret.
Quare potentibus manibus,
Accepto ex humo pulvere,
Humanum genus condidit
Amplis afficiens donis.
Virginis Mariæ nationes orbis
Venerandum partum celebrate cunctæ.
Tota mortalium progenies
Inclyto Mariæ conceptui
Melos sacratum concinat.
Super terram autem regem posuit
Adamum parentem hominum,
Ut cunctis imperitaret
Terrestribus Creatoris operibus.
Sancte vero Adamo viventi
Detestabilis invidit dæmon,

VARIÆ LECTIONES.

[1] Codd. θεόπαις τε τὴν λοχείην · θεόθεν βροτοῖς φανεῖσα. Postquam typis impressa fuerant Anacreontica mei Sophronii, codicem Latinum miscelli generis in bibliotheca Vaticana inspexi, ubi hanc odam a card. Sirleto Latinam factam non sine gaudio perlegi ; nam Sirletianam versionem deprehendi meæ castigationi adamussim consonam.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(1) Idem argumentum etiam prosa oratione tractavit Sophronius, cujus excerpta e cod. Cæs. 59, edidit Lambec. VIII, p. 818.

Hujus odæ initium præter miram versuum suavitatem, aliquid præstantis præsefert : namque invocatio ipsa impetu quodam poetico est prædita, lectoris animum exspectatione alicujus rei magni momenti erectum tenens, quippe quia Spiritus sancti igneam linguam, a delapsa super apostolos non dissimilem, Sophronius per Mariæ preces desiderat, ut τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον [Cf. *Menæum Græc.* 25 Mart. p. 118, Ven. 1756, apud Glychi] apte possit versibus celebrare.

(2) V. 5 et seqq. Ὁ νοῦς δὲ οὗτος · Οὐδεὶς βροτὸς δύναται διηγήσασθαι τὴν λοχείαν σου, ὦ Θεοτόκε, τὴν ὑπὲρ ἔννοιαν, ἄνευ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος βοηθείας, ἣν ἐγὼ διὰ πρεσβειῶν σου ἐπιποθῶ.

Digitized by Google

Ideo ipsum draco interfecit
Deceptionis ensem vibrans.
Caliginem autem in præcordiis
Mortalium alens propago,
Rursus in terram procumbit
Mortis exitio concidens.
At Deus isthæc conspiciens
Misericordiæ scatens opibus,
Gnatum tanquam hominem mittit,
Ut ipsos homines servaret.
Omnibus pereuntibus opera dæmonis,
Pater Verbum Filium dedit adjutorem.
Satana mortales lædente,
Deus Filium præbuit
Ut opem injuria affectis ferret.
Atque sacrum ministrum misit
Gabrielem in sacrum oppidum,
Quod quidem vocitant Nazareth,
Ad Mariam castum florem.
Inclytus nuntius Dei
Tum virginem est allocutus,
Maria purissima, ave,
Tecum sit ipse Deus.
Sermonem angeli puella
Puris præcordiis excipiens,
Cogitabat optima quale
Eloquium esset Deum tuentis.
Mariam rursus minister
Dulcibus sermonibus est affatus
Maria, timorem pelle,
Nam in Deo gratiam invenisti.
Deus, o Virgo, tuam præfigurans carnem,
Rubum incombustum ostendit vati.
Præmonstrans Deus carnem,
O Maria, tuam, ostendebat
Rubum inflagratum prophetæ.
Mentem divinam sortita
Prolem divinitus paries,
Prolem, quam vocas Jesum,
Quia populum servabit.
Admirándum inter mortales puerum
Tunc virgo allocuta est,
Unde erit mihi hoc
Nuptialibus sine toris?
Ipse vero Virgini dixit :
Sanctus Dei Spiritus
Maxima cum virtute
In te, o inclyta, descendet.

A Διό μιν δράκων κατέκτα
Ἀπάτης ξίφος δονήσας.
Ζόφον ἐς φρένας δὲ πᾶσα
Μερόπων τρέφουσα φύτλη,
Πάλιν ἐς χθόνα προκύπτει
Θανάτου φθορᾷ πεσοῦσα.
Θεὸς εἰσορῶν δὲ ταῦτα,
Ἔλεον βρύων σὺν οἴκτῳ (5),
Γόνον ὡς βροτὸν προπέμπει
Ἵνα τοὺς βροτοὺς σαώσῃ.
Μερόπων ὀλλυμένων δαίμονος ἔργοις,
Ὁ Πατὴρ Υἱα Λόγον δῶκεν ἀρήγειν.
Σατανᾶ βροτοὺς κακοῦντος,
Ὁ Θεὸς γόνον παρέσχεν
Ἀδικουμένοις ἀρήγειν.
B Ἱερὸν δ' ἔπεμψε λάτρην [a]
Γαβριὴλ ἐς ἄστυ θεῖον,
Ὅ γε Ναζαρὲθ [a] (4) καλοῦσιν,
Μαρίην πρὸς ἁγνὸν (5) ἄνθος.
Κλυτὸς ἄγγελος Θεοῖο
Τότε Παρθένον προσεῖπε·
Μαρίη πάναγνε, χαῖρε,
Μετὰ σοῦ Θεὸς γενέσθω.
Λόγον ἀγγέλου δὲ κούρη
Καθαραῖς φρεσὶν λαβοῦσα,
Ἐλογίζετο κρατίστη
Ποταπὸς λόγος θεόπτου.
Μαρίην πάλιν δὲ λάτρης
Γλυκεροῖς λόγοις προσεῖπεν·
C Μαρίη, φόβον διώξοις·
Χάριν ἐν Θεῷ γὰρ εὗρες.
Ὁ Θεὸς ἦν [b] προτυπῶν, Παρθένε, σάρκα,
Βάτον (6) οὐ καιουμένην δεῖξε προφήτῃ.
Προτυπῶν Θεός γε σάρκα,
Μαρίη, τεὴν, ἐδείκνυ
Βάτον ἄφλογον προφήτῃ.
Νόον ἔνθεον λαχοῦσα
Γόνον ἐνθέως λοχεύσεις,
Γόνον ὃν καλεῖς Ἰησοῦν,
Ὅτι τὸν λεὼν σαώσει.
Ξένον ἐν βροτοῖσι κοῦρον,
Τότε Παρθένος προσεῖπε·
Πόθεν ἔσται μοί γε τοῦτο
Γαμικῶν ἄνευθε λέκτρων;
D Ὁ δὲ Παρθένῳ προσεῖπε·
Ἅγιον Πνεῦμα Θεοῖο [c]
Ἅμα τε σθένει μεγίστῳ
Ἐπὶ σὲ, κλυτὴ, κατέλθοι.

VARIÆ LECTIONES.

[a] λάτρην, Barberinianus ferme semper scribit hanc vocem cum ι, Allatianus cum η. [a] Codd. lectionem ὃ Γενεσαρέθ. [b] Allatianam scripturam prætuli Barberinianæ, quæ pro ἦν habet οὖν. [c] Ita codd., at versus ob metrum hoc modo ordinandus ἅγιον Θεοῖο Πνεῦμα.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(3) V. 35 et seqq. Οὐ μόνον ὁ Θεὸς ἠλέησε τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἤδη διὰ τῆς τοῦ ὄφεως ἀπάτης ὀλλύμενον, ἀλλ' ἔδειξεν τὴν ἑαυτοῦ εὐσπλαγχνίαν πέμψας τὸν ἴδιον Υἱὸν εἰς τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, Ἔλεον βρύων σὺν οἴκτῳ.

(4) Codd. pro Ναζαρέτ, constanter habent Ναζαρέθ, quam lectionem etiam in bibliis Vaticanis me vidisse memini.

(5) Viden' quam venuste Maria propter virginitatem ἁγνὸν ἄνθος a Sophronio vocatur?

(6) Βάτος dicitur per antiphrasin, et ut Etymologus ait, ὁ μὴ ὢν βατός.

Digitized by Google

	Πόρον ἐκ Θεοῦ λαβοῦσα	A	Facultate ex Deo accepta,
	Γόνον ἀσπόρως γε τέξῃ,		Sobolem absque semine paries,
	Διό μιν Θεοῖο παῖδα		Ideo ipsum Dei Filium
	Καλέσει βροτῶν γενέθλη.		Vocitabit gens mortalis.
80	Τὸ Χερουβίμ, Μαρίη πάγκλυτε, μούνη		Cherubim, Maria celeberrima, sola
	Μερόπων ἐκ χθονίων δέξαο κῦδος.		Terrestribus ex hominibus accepisti decus.
	Ἀφ' ὅλης βροτῶν γενέθλης,		Ex toto mortali genere,
	Μαρίη κλέος Χερουβίμ		Maria, honorem Cherubim
	Ὁσίως ἔδεκτο μούνη.		Sancte adepta es sola.
85	Ῥοθέως δὲ σὸν φανέντα		Tuis ex membris orto
	Ὁ Θεὸς θρόνον παράσχοι		Deus thronum præbebit,
	Τὸν Ἰεσσίδου τοκῆος		Thronum Jessidæ parentis
	Ἰακὼβ δόμον ἀνάσσειν.		Ut Jacob domum regat.
	Σαόφρων δ' ἔπειτα κούρη		Prudens deinceps puella
90	Πάλιν ἀγγέλῳ προσεῖπεν·		Denuo nuntium allocuta est :
	Ἐπ' ἐμοὶ Θεοῖο δούλῃ	B	De me Dei ancilla
	Κατὰ σὸν λόγον γενέσθω.		Secundum tuum sermonem fiat.
	Τότε παρθένον γε, λάτρης		Ut, virgine relicta,
	Πόλον ἐς, λιπὼν, ἀνέπτη·		Ad polum minister volavit,
95	Τότε γαστέρος φαάνθη		Tum Virginis apparuit
	Μαρίης ἄριστος ὄγκος.		Mariæ optimus tumor.
	Ὃν πόλος εὐρυπέλωρ οὐ χάδεν ἔνδον (7),		Quem polus latiterminus non cepit intus,
	Σὴ χάδεν εὐρυνόη νηδὺς ἀρίστη.		Tua cepit, o eurynoe, alvus optima.
	Πόλος οὐ χάδεν Θεοῖο,		Polus non cepit Dei,
100	Μαρίη, λόγον· τεὴ δὲ		Maria, Verbum ; tua vero
	Σαόφρων ἔδεκτο μήτρη.		Casta excepit matrix.
	Ὑφάλοις κόρην δὲ λέκτροις (8)		Clandestinis puellam toris
	Νέον ἔγκυον ποιῆσαι		Novam gravedinem fecisse
	Ὁ σοφὸς δοκῶν Ἰωσὴφ		Ille sapiens opinatus Joseph,
105	Κρυφίως θέλεν δώκειν.	C	Clam extrudere volebat.
	Φίλος ἔσκε γὰρ δικαίου,		Amicus enim erat æquitatis,
	Ὅθεν οὐ κόρην ἐλέγχει,		Unde nec puellam coarguit ;
	Θανάτου θέλων βιαίου		Mortis volens violentæ
	Μαρίῃ φυγὴν ὀπάσσαι.		Mariæ fugam præbere.
110	Χθαμαλὰ φρεσὶν νοοῦντι		Vilia mentem cogitanti
	Γλυκερὸς προσῆλθεν ὕπνος,		Dulcis accessit somnus,
	Τότε καὶ λάτρης Θεοῖο		Tunc quoque minister Dei
	Κατ' ὄναρ λέγεν δικαίῳ·		In somniis dicebat justo :
	Ψόγον ἐκ φρενῶν διώξας,		Vituperio ex mente repulso,
115	Μαρίην ἄγοις γυναῖκα·		Mariam ducas conjugem,
	Ἀπὸ Πνεύματος γὰρ αὕτη		De Spiritu namque ista
	Ἁγίου βρέφος λοχεύσει.		Sancto infantem pariet.
	Ψόγον εὐθέως δὲ ῥίψας		Vituperio vero statim abjecto,
	Μαρίην δόμοις κομίζει,		Mariam in ædes ducit,
120	Ἵνα παρθένον φυλάξῃ	D	Ut virginem servaret
	Ἄγαμον καλῶν ἄκοιτιν.		Innuptam vocans uxorem.
	Γαστέρι [a] θειοδόχῳ κόσμον ἀείρεις		Ventre divinicipe orbem portas,
	Κοσμοτόκου σοφίης φορτὶς ἐοῦσα.		Mundiparæ sapientiæ vectrix exsistens.
	Λαγόσιν τοκῆα κόσμου		Ilibus parentem mundi
125	Μαρίη φέρουσα, κόσμον		Maria ferens, mundum
	Λαγόσι κλυταῖς κομίζεις.		Ilibus gloriosis portas.

VARIÆ LECTIONES.

[a] γαστρί. Ita codd., at ratione metri syncopen abstuli et correxi γαστέρι.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(7) Eadem fere verba adhibuerat Anatolius CP. patriarcha inter sacros Ecclesiæ Græcæ melodos non utique infimus in *idiomelo* ad Vesperas Annuntiationis : Ὃν γὰρ οὐρανὸς οὐκ ἐχώρησεν, ἡ νηδύς σου κεχώρηκεν, εὐλογημένη. Menæum Græc. pag. 117.

(8) Ὕφαλος est ὁ ὑποκάτω τῆς θαλάσσης, κρύφιος, λαθραῖος.

Digitized by Google

II. — *In Christi Domini Nativitatem.*

Infunde mihi Dei Spiritum,
Maria, iterum *tuis* precibus;
Ut sobolem etiam digne
Tuam divinam celebrem.
Imperator jussit Cæsar
Totius orbis mortales,
Ad urbem patriam profectos
Quam citius describi.
Quare sponsam intactam
Mariam, quæ nondum peperierat,
Inclytus consocians Joseph
In Bethleem processit.
Loco enim uterque oriundus
Uno, una stirpe atque urbe,
Omnia ex Davide sancto
Qui rex fuit et propheta.
Mariæ felix partus omnia salvat.
Mortalium sospitum redemptionem cano.
Mariæ inclytus partus
Conspicue omnia salvat.
Hominum redemptionem canto.
Dicam *enim* Filium Dei
In Bethleem manifestatum,
Dicam leges parientis,
Quæ naturæ leges nescit.
Mire cuncta ante tempora
Verbum ex Deo natum est;
Cum Patre namque æterno
Filius exstitit coæternus.
Mire autem nunc est natus
Iterum ex impolluta virgine,
Temporum omnium conditor
In tempore iterum est genitus.
Divine olim processit
E Deo Patre minime se minuente;
Homo vero nunc apparuit,
Mortali virgine pariente,
Deipara Maria nunc pariente.
Nunc mortalium celebro lætitiam.
Maria Deum parturiente,
Miro partu in lucem edito,
Mortalium gaudia canto.
Sacræ Dei naturæ
Hominum mortalem naturam
Inseparabiliter uniens,
Utrumque exsistens processit.

Α Β'. — *Εἰς τὴν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ γέννησιν* (9).

Ἄγε μοι Θεοῖο Πνεῦμα,
Μαρίη, πάλιν λιτῇσιν
Ἵνα καὶ τόκον πρεπόντως
Τεὸν ἔνθεον λιγαίνω.
Βασιλεὺς κέλευσε Καῖσαρ
Ἐπὶ γῆς βροτούς γε πάντας
Πόλιν εἰς τάχος δραμόντας
Πατρικὴν ἀπογραφῆναι.
Γαμετὴν ἄθικτον (10) ἔνθεν
Μαρίην τεκοῦσαν οὕπω
Ὁ κλυτὸς λαβὼν Ἰωσὴφ
Ἐπὶ Βηθλεὲμ πορεύθη (11).
Δαπέδου γὰρ ἦσαν ἄμφω
Ἀφ' ἑνὸς, σποράς, πολίχνης,
Β Ἱεροῦ τὰ πάντα Δαβίδ,
Ὅς ῥ' ἄναξ πέλεν προφήτης.
Μαρίης εὐτοκίη πάντα σαώσει,
Μερόπων σωζομένων λύτρον ἀείδω.
Μαρίης καλὴ λοχείη
Προφανῶς τὰ πάντα σώζει,
Μερόπων τὰ λύτρα μέλπω.
Ἐρέω Τόκον Θεοῖο
Ἐνὶ Βηθλεὲμ φανέντα,
Ἐρέω νόμους τεκούσης
Φύσεως νόμους λαθούσης.
Ζαθέως [a] χρόνων πρὸ πάντων
Λόγος ἐκ Θεοῦ λοχεύθη·
Ἀχρόνῳ γάρ ἐστι κοῦρος
C Πατρὶ συμφυὴς ὁμῆλιξ.
Ζαθέως δὲ νῦν ἐτέχθη
Πάλιν ἐκ κόρης πανάγνου,
Ὁ χρόνους ὅλους λοχεύων
Πάλιν ἐν χρόνοις λοχεύθη.
Θεΐκῶς πάλιν προῆλθεν
Ἀπαθῶς Θεοῦ τεκόντος,
Βροτέως δὲ νῦν φαάνθη
Βροτέης κόρης τεκούσης.
Μαρίης Θειοτόκου ἄρτι τεκούσης,
Μερόπων εὐφροσύνην ἄρτι λιγαίνω.
Μαρίης Θεὸν τεκούσης,
Τοκετοῦ ξένου φανέντος,
Μερόπων χαρὰν λιγαίνω.
Ἱερῇ φύσει Θεοῖο (12)
D Μερόπων φύσιν βροτείαν
Ἀδιαστάτως ἑνώσας (13)
Τὰ δύω πέλων προῆλθεν.

VARIÆ LECTIONES.

[7] Ὅς. Ita emendavi lectionem codicum δ. [8] Codd. hic exhibent interlinearem variam lectionem characteribus exaratam perminutis, ἄλ. Ζαθεὼν χρόνους. Ita vers. 32, ἄλ. χρόνος, et inferius v. 39, π εὐφροσύνης, id est ἄλλως, πάλιν.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(9) Exstat sancti Sophronii sermo super idem argumentum in *Bibl. Patrum*, t. XII, ed. Lugd. Varia igitur, ut et deinceps videre est, sunt argumenta sancti Sophronii Odarum, quæ *in Deiparam aliosque sanctos*, ut Allatius in Comm. ad Eust. p. 284, parum accurate notavit, reapse non omnes inscribuntur: quod etiam de aliis melodis ibidem laudatis moneo, ut patet ex indice cod. Barberin. in calce præfationis apposito.

(10) Ἄθικτος, *intactus*; ad virginem refertur.

(11) Maria et Joseph e Davidica stirpe prognati ex Bethleem et eadem stirpe exorti sunt. Præter Evangelia, confer sancti Hippolyti testimonium apud Niceph. *Hist.* l. II, c. 3.

(12) Hic Sabelli hæresis per recti dogmatis confessionem rejicitur, qui Trinitatis personas confundens, nullam inter eas distinctionem admittebat.

(13) Monophysitis adversatur sanctus antistes. Et nota verba ἀδιαστάτως ἑνώσας. Nescio cæterum an aliquis possit incarnationis causam

Digitized by Google

Κρατερὸς πέφευγε φύρσιν,
Ἀδιαιρέτως δ' ἔμιμνε,
Ὅθεν ἐν δύω φαάνθη
Φύσεσι διπλοῦς ὑπάρχων.
Λόγος ὢν Θεός τε πάντων
Βροτὸς εὐδοκεῖ γενέσθαι,
Ἵνα τοὺς βροτοὺς πεσόντας
Γενέτῃ Θεῷ συνάψῃ.
Μέσος αὐτὸς ἦλθε Χριστὸς
Γενέτου βροτῶν τε φύτλης,
Ὅτι καὶ φύσιν βροτείαν
Μεθέπων Θεὸς νοεῖται.
Ἐπὶ γῆς κοσμογόνου πᾶσα φανέντος
Στυγερῆς ἀμπλακίης κόσμος ἐρύσθη.
Ἐπὶ γῆς Θεοῦ φανέντος
Ἀφ' ἁμαρτάδος κακίστης
Τὸ βροτῶν πέφευγεν ἔθνος.
Νομίμως ὅθεν τεκοῦσαν
Θεομήτορα προσείπω,
Ὅτι νῦν Θεὸν λοχεύει
Μερόπων φύσει μιγέντα.
Ξένον, ὦ φίλοι, τὸ θαῦμα
Ὅτι παρθένος λοχεύει,
Ὅτι παρθένος τε μίμνει
Τοκετοῦ λαβοῦσα πεῖραν.
Ὅθεν ὁ κλυτὸς προφήτης
Νεφέλην κάλεσσε κούφην,
Ὅτ' ἄνευ σπορᾶς βροτείας
Νοερὸν λόχευσεν ὄμβρον.
Προορῶν πάλιν προφήτης
Μαρίην ἄνυμφον εἶπεν (14),
Τόμον ἄγραφόν τε καινὸν
Γραφὲν οὐ χερὶ βροτείᾳ.
Δογμάτων εὐσεβίης ἄρτι φανέντων
Ἀπάτης ἀνδροφόνου κάτθανε δαίμων.
Δογμάτων Θεοῦ φανέντων
Ἀπάτης ἄναξ ὁ δαίμων
Θάνεν ὁ βροτοὺς φονεύσας.
Ῥυπαρῆς ἄνευθε κούρη
Γόνον ἡδονῆς τεκοῦσα,
Ἀλόγων τέθεικε φάτνῃ
Λογικῶν τρέφοντα φύτλην.
Σοφίης γὰρ ἐκπεσοῦσαν
Γενεὴν βροτῶν, Θεοῖο
Σοφίη πάλιν σαώζει,
Λογικοὺς βροτοὺς τιθεῖσα.
Τότε τὸν πόλον λιπόντες
Στρατὸς ἀγγέλων κατῆλθεν
Ἐπί [a] τε χθονὸς χορείην
Ἱεροῖς ἔτευχον ὕμνοις.

A Fortis vitavit confusionem
Et individuus remansit,
Unde in duobus apparuit
Naturis duplex exsistens.
Verbum et omnium Deus
Mortalis fieri dignatur,
Ut mortales lapsos
Genitori Deo conjungat.
Mediator ipse venit Christus
Patris stirpisque mortalis;
Namque mortalis naturæ
Curator Deus cognoscitur.
Super terram creatore omnibus manifestato
Ex horribili errato orbis est liberatus.
Super terram Deo prodeunte,
B E pessimis peccatis
Fugit mortalium genus.
Unde merito Genitricem
Dei matrem dicam,
Quia nunc Deum parit
Hominum naturæ consociatum.
Novum, amici, miraculum
Quod virgo parturit,
Quod virgo etiam permanet,
Posteaquam pepererit.
Ideo inclytus propheta
Nubem vocavit levem,
Quia absque humano semine
Rationalem genuit imbrem.
C Prævidens iterum propheta
Mariam dixit innuptam,
Librum non scriptum ac novum,
Scriptum manu non mortali.
Placitis pietatis nunc manifestatis,
Homicidæ fraudis perit dæmon.
Placitis Dei manifestatis,
Fraudum princeps dæmon
Perit, qui mortales interfecerat.
Absque sordida voluptate
Cum virgo peperisset, filium
In præsepe posuit animalium,
Totius humani generis altorem.
E sapientia enim depulsam
Mortalium stirpem, Dei
D Sapientia rursum salvat,
Rationales efficiens mortales.
Tum, cœlo derelicto,
Exercitus angelorum descendit,
Et super terram choreas
Sacris nectabat hymnis.

VARIÆ LECTIONES.

[a] Barb. perperam habet ἐπεί, et v. 100, cod. γενεή.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

tam plane numeris exprimere; dein ex Maria corpus humanum realiter a verbo assumptum prædicat : quare illam re ipsa θεομήτορα vocat contra Nestorii impietatem.

(14) Nota hic quæ contra impii Arii hæresim exponuntur, qui inter alias blasphemias verbum in tempore creatum docebat; tum in catholicis dogmatibus exponendis miram Sophronii perspicuitatem.

Digitized by Google

Vere, dicebant, apparuit
Gloria in cœlis sit regnanti,
Et in terra pax omnino
Voluntati humani generis.
Angelici exercitus hymnum canto,
Dominici natalis miraculum veneror.
Natalis Dei miraculum
Jugiter veneratus,
Melos angelorum cano.
Ast vigilias pastoribus
Inter greges ibi agentibus,
Nocturno astans tempore,
Dixit angelus Dei :
Gaudium mortalibus annuntio,
Procul omnis esto timor,
Audite; Christus nuper
Vobis natus est in Bethleem.
Manantes sudoris guttulis
Ob gressum concitatum,
Linteis in præsepe opertum
Aspicietis divinum parvulum.
Desertis montibus relictis,
Pastores cito decurrentes
Infantem in antro invenere
Cum Maria Genitrice.
Sanctis ovium pastoribus consociati
Festinate ad præsepe, quod Deum excepit.
Sanctis una cum pastoribus
Ad antrum, Dei diversorium
Sanctum omnes festinate.

III. — *In Magorum adorationem.*

Justorum Magorum
Iter pium cano,
Lyram enim meam excitant
E Perside profecti.
Infans siquidem unicus natus est
Mariæ, rex omnium,
In Bethleem maxima
Urbe prolis Judæ.

A Ὕπαρ ηὐλόγουν (15)· φαάνθη,
Κλέος ἐν πόλῳ κρατοῦντι,
Ἐπὶ γῆς ὅλον γαλήνη
Γενεῆς βροτῶν θελήσει.
Ἀγγελικῆς στρατιῆς ὕμνον ἀείδω,
Δεσποτικῶν τοκετῶν θαῦμα γεραίρω.
Τοκετῶν Θεοῦ τὸ θαῦμα
Μεγάλως ἀεὶ γεραίρων,
Μέλος ἀγγέλων λιγαίνω.
Φυλακὴν δ' ἐκεῖ νομεῦσιν
Ἐπὶ ποιμνίοις ποιοῦσιν [18]
Νυχίῳ χρόνῳ παραστὰς
Λέγεν ἄγγελος Θεοῖο (16)·
Χάριν ἐξερῶ βροτοῖσιν,
Ἀφόβως κλύειν κελεύω,
B Ὅτι Χριστὸς ὔμμιν ἄρτι
Ἐνὶ Βηθλεὲμ λοχεύθη.
Ψεκάσιν ῥέοντες ὄμβρου (17)
Ἀπὸ συντόνου πορείης,
Ὀθόναις φάτνῃ σκεπασθὲν
Βλέπετε βρέφος τὸ θεῖον.
Ψεδνὰ δ' ὡς ὄρη νομῆες
Λίπον, εὐθέως δραμόντες
Τὸ βρέφος κατ' ἄντρον εὗρον
Μαρίῃ συνὸν τεκούσῃ.
Ὁσίοις μηλονόμοις σύνδρομα βαίνειν (18)
Ἐπὶ τὴν θειοδόχον σπεύσατε φάτνην.
Ἱεροῖς ὁμοῦ νομεῦσιν
Σπέος ἐς Θεοῦ δοχεῖον
C Ἅγιον τρέχοιτε πάντες.

Γ. — *Εἰς τὴν τῶν Μάγων προσκύνησιν.*

Ἁγαθῶν Μάγων δικαίων
Δρόμον εὐσεβῆ λιγαίνω,
Ὅτι μου λύρην δονοῦσιν
Ἀπὸ Περσίδος μολόντες (19)
Βρέφος εἰ μόνον λοχεύθη
Μαρίης ἄναξ ἁπάντων
Ἐνὶ Βηθλεὲμ (20) μεγίστῃ
Πόλει σπορᾶς Ἰούδα.

VARIÆ LECTIONES.

[18] Metri gratia verbum ποιῶ, ubi priorem syllabam poetæ corripere volebant, amanuenses, ni fallor, scripsere ποῶ. Nam divinare non possum, curnam iidem scriptores, qui primam in ποιέω corripuerant, eamdem vocem aliter absque ulla necessitate scribere voluerint. Neque me latet Hesychium notasse ποεῖν pro ποιεῖν, et in veteribus Aristophanis editionibus frequenter occurrere ποῶ, πόει etc., et idem adnotasse Eustathium meunini in quodam opere adhuc inedito. Henr. Stephanus tamen Etymologo dicenti hanc esse formam Atticam, haud libenter fidem adhibet. Nam, ut ipse observavit, hæc scriptura non est necessaria, cum syllabam ποι alioqui correctam apud auctores videamus, ut in fine versus ἄνδρα ποιητήν etc. Et memini varia hujusmodi exempla exhibere Theocritum. Duo tamen, quæ in mentem veniunt, hic lectori propono *Idyl.* 3, v. 9, in f. ἀπάγξασθαί με ποιησεῖς. Et *Idyl.* x, v. 38. Ἢ καλὰς ἄμμε ποιῶν, ita accuratæ et recentiores editiones, ubi legebatur ποῶν. Hoc monitum et sequentibus verbis ita scriptis, quæ haud raro occurrunt, inserviat.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(15) Ὕπαρ ηὐλόγουν, id est *vere, realiter* οὐ διὰ φαντασίας.

(16) Mille circiter passibus a Bethleem aberat locus, *Ader* vocatus, ubi angelus Salvatoris nativitatem nuntiavit pastoribus; quos tres fuisse tradit Beda de locis sanctis l. II, c. 8, quorum tria monumenta invisit Arculfus apud Adamn. l. II, c. 5.

(17) Ἔννοια δὲ αὕτη· Ἀπὸ ταχινῆς ὁδοιπορίας σταλάζοντες ἱδρῶτα δίκην ὄμβρου, εὑρήσετε, καὶ τ. λ.

(18) Σύνδρομα βαίνειν, id est συνοδοιπορεῖν τες.

(19) Cf. Baron. *An.* t. I, de Magorum genere, eorumque regione.

(20) Bethleem in præcedenti ode πολίχνη appellata, ob Christum in ea natum nunc μεγίστη evasit, juxta Michææ vaticinium c. v, 2.

Digitized by Google

Γόνος ἔσκεν Ἀντιπάτρου (21)
Ὁ τότε κρατῶν Ἑβραίων,
Ὃς ἀπ' Ἀσκάλου προελθὼν
Παρὰ τοὺς νόμους ἀνάσσει.
Δρομέες τότε προῆλθον
Ὅθεν ἥλιος προλάμπει,
Ἱερουσαλὴμ δ' ἐσῆλθον
Λογάδες Μάγων κρατίστων.
Χριστὸν ἐς ἀρτιγενῆ δῶρα λαβόντες,
Ἀστέρι σύν τε Μάγοις κόσμος ἑπέσθω.
Ἐπὶ Χριστὸν ἄρτι πάντες
Ἅμα τοῖς Μάγοις δραμοῦμεν
Νέον ἀστέρα σκοπεῦντες.
Ἔλεγον δὲ πρὸς πολίτας·
Ἄρα ποῦ πέλει, πολῖται,
Βασιλεὺς ὁ νῦν λοχευθείς
Ἱερῆς Ἰούδα φύτλης ;
Ζαθέῃ (22) γὰρ ἐν τιθήνῃ
Ἑὸν ἀστέρα σκοπεῦντες,
Ἅτε δμῶες ἀγνὸν αὐτῷ
Σέβας ἥλθομεν προσοίσειν.
Ζάκοτον δ' ἄνακτα χώρης
Τὰ Μάγων μαθόντα πάντα
Ναίταις ὁμοῦ κακίστοις
Κλόνος ἄγριος κατέσχεν.
Θείκων Γραφῶν δὲ μύστας
Ἱερεῦσι συγκαλέσσας
Ἐρέεινεν ἔνθα Χριστὸς
Ἀποτίκτεται βροτείως.
Φῦλα Μάγων κρατερῶν ὄλβια φήσω,
Πίστιν ἐθνῶν προόλων οὕνεκα μάρψαν.
Ἱεροὺς Μάγους καλέσσω
Ὅτι [11] πίστιν εὗρον οὗτοι
Ἱερὴν ἐθνῶν πρὸ πάντων.
Ἱερεῖς δὲ θᾶττον εἶπον·
Ἐνὶ Βηθλεὲμ πολίχνῃ
Μερίδος κλυτῆς Ἰούδα·
Τόδε γὰρ γράφει προφήτης.
Κρυφίως δ' ἄναξ ἀλήτης (23),
Τότε τοὺς Μάγους καλέσσας,
Μάθεν ἀτρεκῶς πρὸς αὐτῶν
Χρόνον ἀστέρος φανέντος.
Λέγε δέ σφισι δολόφρων
Ἐπὶ Βηθλεὲμ προπέμπων·
Ταχέως, φίλοι, σκοπεῖτε
Περὶ τοῦ βρέφους ἰόντες.
Μετὰ τὴν θέαν δὲ πάντως
Φανερώσατε προθύμως

A Filius erat Antipatri
Qui tum Hebræis imperabat,
Quique ex Ascalone egressus
Præter leges regnabat.
Festinantes tunc prodierunt
Unde sol prælucet oriens,
Et Jerusalem sunt ingressi
Præstantissimi Magorum.
Ad Christum recens natum, donis acceptis,
Stellam cum Magis orbis sequatur.
Ad Christum nunc omnes
Una cum Magis properamus,
Novam stellam intuentes.
Dicebant autem civibus :
B Ubinam est, o cives,
Rex qui nuper natus est
E sancta Judæ stirpe?
In sacra enim nutrice
Ejus stellam inspicientes,
Tanquam servi obsequium ei
Sanctum venimus oblaturi.
At furiosum regionis regem,
Omnia Magorum edoctum,
Civibus una cum pessimis
Atrox perturbatio habebat.
Et divinæ Scripturæ doctoribus
Cum sacerdotibus convocatis,
Quærebat ubi Christus
Natus esset humanatus.
Præstantes Magos beatos dicam,
C Quia fidem ante omnes gentes sunt amplexi.
Sanctos dicam Magos
Quia fidem hi invenerunt
Sanctam ante omnes gentes.
Sacerdotes statim responderunt :
In Bethleem oppidulo
Tribus inclytæ Judæ,
Ita enim scribit propheta.
Clam autem rex vafer,
Tum Magis advocatis,
Quæsivit accurate ab illis
Tempus quo stella apparuit.
Dicebat enim dolos meditans
Ad Bethleem *eos* præmittens,
D Cito, dilecti, quærite
De puero profecti.
Eo autem viso, prorsus
Me sedulo certiorem facite,

VARIÆ LECTIONES.

[11] Codd. ὅπη, emendavi ὅτι. Nam præter quam quod versum claudicantem haberes, si codicum lectionem servare velles, vocabulum οὕνεκα nullo prorsus modo interpretari potes ὅπη. Etenim, duo versus impares per tria sequentia Anacreontica fideliter exponuntur.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(21) Quibus artibus Herodes Ascalonita, infandæ crudelitatis monstrum teterrimum, παρὰ τοὺς νόμους Jerusalem regno potitus fuerit, consule quæ scripsit Joseph. in *Antiq. Judaic.* l. XIV, c. 8 et seqq.

(22) Ζαθέῃ γὰρ ἐν τιθήνῃ. Persis indicatur, uberrima regio.

(23) Ἀλήτης *erro*, *vagus*, proprie de his dicitur qui proprios penates relinquentes, alio commigrant rei faciendæ causa, ut fuit Herodes ; hic tamen mallem reddere *sollicitum*, *anxium*, *seductorem*.

Digitized by Google

Ut et ipse statim veniens
Cervicem regi flectam.
Rex, imprudentia omnes vicisti,
Quis Christicida *tam* solers audiri potest?
Rex, stultum te ostendisti,
Quia Christum ipse putabas
Invitum dolo interficere.
Mandatis corde receptis
Iniquarum regis nugarum,
Relicta Jerusalem,
In Bethleem venerunt.
Novus at stellæ splendor,
Quem in patria observaverant,
Conspicue eos præcedebat
Usque ad parvuli habitaculum.
Quare maxima lætitia
Affecti sunt videntes splendorem,
Et domum ingressi
Cum matre Christum viderunt.
Ad pedes Dei provoluti
Hæc ei dona obtulerunt,
Thus, pulchrumque aurum,
Patriæ odores erat tertium
Samariæ spolia, vim Damasci
Antequam genitores vocaret, Christus cepit.
Adhuc puer Christus
Vim cepit Damasci
Cum opibus Samaritidis.
Torrentis instar regem effugere
In somniis Magi edocti,
Statim in patriam sunt regressi
Aliud iter ingressi.
Exercitus divini dux
In somniis dixit Joseph
Accepto infante cum matre,
In terram fuge Nili.
Quam primum enim Antipatri
Filius illum insequetur,
Ut miser ipsum perdat
Inviso ense prehensum.
Lactantem tum cito
Infantem e somno excitans,
Una cum Genitrice
Ad Nilum venit fugiens.
Stupor cor meum percellit,
Quod Deus hominum iram fugiat.

A Ἵνα καὐτὸς εὐθὺς ἐλθὼν
Κεφαλὴν ἄνακτι κλίνω.
Βασιλεῦ, ἀφραδίῃ πάντα παρῆλθες,
Τίς ἐὼν Χριστοφόνος δεινὸς ἀκοῦσαι;
Βασιλεῦ, ἄφρων φαάνθης
Ὅτι Χριστὸν αὐτὸς οἴει
Ἀνελεῖν ἄκοντα τέχνῃ.
Νόμον (24) ἐς φρένα λαβόντες
Ἀνόμων ἄνακτος ὕθλων,
Ἱερουσαλὴμ λιπόντες
Ἐνὶ Βηθλεὲμ προσῆλθον.
Ξένον ἀστέρος δὲ φέγγος,
Ὅπερ ἐν πάτρῃ κατεῖδον,
Προφανῶς σφέας προῆγεν
Ἄχρι τῶν βρέφους μελάθρων (25).
B Ὅθεν ἐν χαρᾷ μεγίστῃ
Ἑτέλουν ἰδόντες αἴγλην,
Μεγάρων δ' ἔσω μολόντες
Ἅμα Μητρὶ Χριστὸν εἶδον.
Πρὸ ποδῶν Θεοῦ πεσόντες
Τάδε οἱ τὰ δῶρα δῶκαν,
Λίβανον, καλόν τε χρυσὸν
Τρίτον ἦν ἄρωμα [12] πάτρης.
Σαμαρείης προνομὴν, ἔργα Δαμασκοῦ (26)
Γενέτας πρὶν καλέσῃ, Χριστὸς ἀφεῖλεν.
Ἔτι μικρὸς ὢν ὁ Χριστὸς
Δύναμιν λάβε Δαμασκοῦ
Σαμαρειτικῷ σὺν ὄλβῳ.
Ῥόον (27) ὡς δ' ἄνακτα φεύγειν
C Κατ' ὄναρ Μάγοι μαθόντες,
Τάχος ἐς πάτρην ἐχώρουν
Ἑτέρην τρίβον πατοῦντες.
Στρατιῆς πρόμος Θεοῖο
Καθ' ὕπνους ἔφη Ἰωσήφ·
Συνελὼν πάϊν τεκούσῃ
Ἐπὶ γῆν πρόφευγε Νείλου.
Τὸ τάχος γὰρ Ἀντιπάτρου
Γόνος αὐτὸν ἐκδιώξει,
Ὄφρα [13] μιν τάλας ὀλέσσῃ
Φθονερῷ ξίφει κρατήσας.
Ὑποτίτθιον δὲ θᾶττον
Βρέφος ἐξ ὕπνων ὀρούσας,
Φορέων ὁμοῦ τεκούσῃ
Ἐπὶ Νεῖλον ἦλθε φεύγων (28).
D Θάμβος ἐμὴν κραδίην ἀμφιπολεύει (29),
Ὅττι Θεὸς χθονίων μῆνιν ἀλύσκει.

VARIÆ LECTIONES.

[12] Metrum postulat ἄρωμα, ut edidi, non ἀρώματα, ut habent codd.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(24) Νόμον, id est ἐντολάς.

(25) Μέλαθρον, ut et infra μεγάρων, est *domus*; hic tamen *præsepe*: nam quemque locum ad habitandum aptum sacræ Scripturæ sæpe *domum* appellare consueverunt; quare etiam Matth. domum dixit speluncam, ut Euthym. observavit in cit. loco Matthæi.

(26) Sunt Isaiæ de donis puero Jesu a Magis oblatis vaticinia in c. VIII, 4: *Antequam sciat puer vocare patrem et matrem suam, capiet vim Damasci et spolia Samariæ*, etc. Confer hujus loci Epiph. et Just. martyr. in dial. cum Tryph. interpretationes, et Baron. *Ann.* t. I, ann. I.

(27) Nota comparationis venustatem et poeticam vim in ῥόον ὡς etc., ut impetus prærupti fluvii effugitur, ita Magi per diversam omnino viam regressi, celeriter in patriam concesserunt.

(28) Quæ in hac peregrinatione contigerint, videsis apud Quaresmium in *Elucid. terræ sanctæ*, t. II, l. VIII, c. 7, et Baron.

(29) Apposite hic Sophronius sacro terrore perculsus, admiratur Christum Dei Filium iram hominum aufugientem.

Digitized by Google

Κραδίην ἐμὴν ἐλίσσει
Μέγα θάμβος, ὅττι Χριστὸς
Χόλον ἔκφυγεν τυράννου.
Φαραὼ κάκιστος ἄλλος
Βασιλεὺς ἐκεῖνος ὤφθη
Κοτέων Μάγοισι θείοις
Ἐπὶ πατρίδα τραπείσιν.
Χαλεπῷ (30) δὲ πάντα πέμψας
Βρέφεα ξίφει κατέκτα
Ὅσα Βηθλεὲμ λοχεύθη
Ἀφ' ὅτου πέφηνεν ἄστρον.
Ψόφος ἀτρεκῶν (31) προφήτου
Λογίων τότε κραάνθη,
Ὃν ὁ Χελκίου θεόπτης
Πάϊς ἐν βίβλοισι γράψεν·
Ψόφος ἐν Ῥαμᾷ (32) προῆλθεν
Γοερῶς Ῥαχὴλ (33) γοώσης
Τέκνα, δακρύων δὲ τέρμα
Ὅτι μὴ πέλεν στυγούσης.
Βρεφέων μαρτυρίην τίετε πάντες,
Ἵνα Χριστόν γε, φίλοι, ἵλαον εἴδω.

Βρεφέων ποθοῦμεν ἄθλους
Ἁγίους, ὅπως κεν ἄμμιν
Θεὸν ἵλεων ποιῶσιν.

Δ'. — *Εἰς τὴν ἀπαντὴν* (34) *τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ.*

Ἀπὸ Βηθλεὲμ παρέλθω (35)
Μετὰ Παρθένου τεκούσης,
Βρέφος ἀγκάλαις φερούσης
Κλυτὴν εἰς δόμον Θεοῖο.
Βιβλίον κόμιζε, Λουκᾶ,
Κιθάρην φέρε, προφῆτα,
Ἵνα οὖν [14] τεχθέντι Χριστῷ
Διφυὲς μέλος προσάξω.
Γενέτῃ γάρ ἐστιν ἶσος
Θεὸς ἐκ Θεοῦ παλάμας,

A Cor meum involvitur
Ingenti stupore, quod Christus
Iram fugit tyranni.
Pharaon pessimus alter
Rex ille sese ostendit,
Iratus Magis divis
In patriam redeuntibus.
Diro tum omnes jussit
Infantes ense interfici,
Quotquot Bethleem nati erant
Ex quo apparuerat stella.
Tunc vere prophetæ
Verba exitum obtinuerunt,
Quæ Helciæ Dei contemplator
Filius in libro scripsit.
B Clamor in Rhama prodiit
Rachel lugubriter flente
Filios, et quia non erant
Incessanter lacrymante.
Infantium martyrium honorate omnes,
Ut Christum, dilecti, misericordem expe-
[riamur.

Infantium recolimus certamina
Sancta, ut et nobis
Deum misericordem reddant.

IV. — *In occursum Domini.*

E Bethleem advenio
Cum Virgine puerpera
Infantem ulnis gerente
C Ad sanctam domum Dei.
Librum affer, o Luca,
Ferto citharam propheta,
Ut nato jam Christo
Duplex melos offeram.
Nam genitori æqualis est
Deus e Dei manu;

VARIÆ LECTIONES.

[13] Norunt et Græcæ linguæ tirones ὅφρα sæpissime cum conjunct. construi, et sæpe etiam cum opt. Hic loci vero cum conjunct. construendum existimo, quanquam codd. habeant ὀλέσσαι. [14] Allatiana editio hujus odæ in diatriba de Simeonibus, Parisiis, 1664, p. 5, οὖν (ut habet ejusdem apographum) mutavit in τῷ.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(30) Infantium miseranda cædes anno 42 Augusti evenit, cujus fama non solum *in Rama audita est*, sed longe lateque diffusa Romam usque ad ipsius imperatoris aures pervenit, qui ut Macrobius [*Saturn.* l. II, c. 4] refert, cum audisset Herodem inter pueros a bimatu et infra occisos filium quoque suum interfecisse, illud vulgatum exclamasse dicitur : *Melius est Herodis porcum esse quam filium.*

(31) Ἀτρεκῶν ἤγουν ἀληθινῶν, παρὰ τὸ α στερητικὸν μόριον καὶ τὸ τρέω τὸ φοβοῦμαι· ὁ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ χαίρων, οὐ μόνον οὐκ αἰσχύνεται λαλῶν ἐναντίον, ὧν ἂν λέγοι, ἀλλ' οὐδὲ φοβεῖται. Ita ad hoc vocab. Eustath. Com. in. Pent. can.

(32) Ῥαμᾷ *excelsum* interpretatur, ut sit sensus: *vox in excelso audita est*, id est *longe lateque dispersa*. S. Hier. in c. II Matth.

(33) Ibidem Hier. in voc. Ῥαχήλ, quia Rachel sepulta est juxta Bethleem in Ephrata, et Rachel veluti suos flevit natos e tribubus Judæ et Benjamin interemptos.

(34) Ἀπαντὴ sive *occursus Domini* festum purificationis B. M. V. vocatur a Græcis propter ea quæ tunc evenerunt, et olim quidem die 14 Febr. agebatur; Justinianus vero imperator anno 542, diem secundum ejusdem mensis ad festi celebrationem toto orbi Christiano indixit [Georg. Hamart. Chron. ms. in Just. imp. et Niceph. lib. XVII, c. 28]. Sancti melodi oratio de eodem argumento edita fuit a Bollando in Actis sanctorum t. I Febr. p. 274, et Parisiis in bibl. publ. c. 1157. Exstat etiam homilia Sophronii in Purificationem. Holstenius duas ejusdem alias mss. possedit; ut in præf. editor hujus vol. observavit.

(35) Mariæ e Bethleem Jerusalem advenienti, ut puerum secundum leges in templo offerret, Sophronius sese comitem præbens, odæ argumentum nova imagine gratum lectoribus subjicit; ac quasi solus Jesum duplici natura præditum numeris celebrare minime valeret, lepore quodam poetico Lucam invocat ut historiam referat, et Davidis citharam desiderat ut eleganter melos dicere queat. Nota in primo versu antiquam dicendi formam in παρέλθω.

Digitized by Google

Æqualis denuo genitrici,
Mortalis nam e mortali apparuit.
Quare unitum vocabo
Inconfuse manifestatum,
Duas enim naturas perfectas
Post unionem observo.
Ad Deum, ad Patrem Christus venit,
Dominicis præcurrere festinamus gressibus.
Quia Christus ad genitorem
Deum, ut infans procedit,
Præcurrere festinate omnes.
At de more peracto
Sancti puerperii tempore,
Utpote Mosis jubet
Lex sancti prophetæ,
Divum infantem genitores
Jerusalem intulerunt
Hominem veluti, Deo oblaturi,
Qui semper una est cum Deo.
Divina enim obtinebat lex,
Quod omnis mas aperiens
Castissimas nativitatis portas,
Deo offerendus esset;
Et victimam simul præsentari
Par turturum jubebat;
A pauperibus vero, pullos
Columbis natos.
Christus liberationem omnibus tribuens,
Mosaicorum legalium onus abstulit.
Ut liberum faceret
A lege hominum genus,
Servus legis apparuit.
Sacerdos tum quidam incolebat
Jerusalem in urbe,
Symeon magnus propheta
Gestans Dei spiritum.
Potentiam merito venerabatur
Divinam in sancta mente,
Consolationem iste gentis
Israel exspectabat videre.
Promissione divina
Spiritus sanctus spoponderat,
Ipsum non interiturum
Antequam Dei Filium videret.
Repente e domo exiit
Et templum ingressus est sacrum,
Impellebatur enim a Spiritu sancto
Ut Christum ipsum inveniret.
Lex Mosaica nunc absolvitur,
Quia Christus apparens finem præbuit.

A
Ἴσος αὖ πάλιν τεκούσῃ·
Βροτὸς ἐκ βροτοῦ γὰρ ὤφθη (36).
Διὸ σύνθετον καλέσσω
Τὸν ἀσυγχύτως φανέντα·
Δύο γὰρ φύσεις τελείας
Μετὰ σύνθεσιν δοκεύω.
Ἐς Θεὸν, ἐς γενέτην Χριστὸς ἰκάνει,
Δεσποτικοὺς προθέειν σπεύσομεν ἴχνους,
Ὅτι Χριστὸς ἐς τοκῆα
Θεὸν ὡς βρέφος προῆλθεν,
Προθέειν προθεῖτε πάντες.
Ἔθιμος δ' ἐπεὶ τελέσθη
Ἁγίας χρόνος λοχείης,
Καθὰ Μωσέως κελεύει
Νόμος εὐσεβοῦς προφήτου,
B
Ζάθεον πάϊν τοκῆες
Ἱερουσαλὴμ εἰσῆγον [15],
Βροτὸν ὡς Θεῷ προσοίσειν
Τὸν ἀεὶ Θεῷ συνόντα.
Ζάθεος νόμος [16] γὰρ ἔσκεν
Ὅτι πᾶν διοίγον ἄρσεν
Τοκετοῦ πύλας πανάγνους,
Ἅγιον Θεῷ καλείσθω.
Θυσίην δ' ὁμοῦ κομίζειν
Δύο τρυγόνας κελεύει,
Ἀπορουμένοις δὲ τέκνα
Τὰ πελειάδων γενέθλης.
Χριστὸς ἐλευθερίην πᾶσιν ὀπάζων
Μωσαϊκῶν νομίμων ἄχθος ἀείρει.
C
Ὃς ἐλευθέραν ποιεῖται
Μερόπων νόμου γενέθλην,
Θεράπων νόμου φαάνθη.
Ἱερεὺς δέ τις κατῴκει
Ἱερουσαλὴμ ἐν ἄστει,
Συμεὼν (37) μέγας προφήτης
Φορέων Θεοῖο Πνεῦμα.
Κράτος ἀξίως ἐτίμα
Ἁγίαις φρεσὶν Θεοῖο,
Παράκλησιν οὗτος ἔθνους
Μένεν Ἰσραὴλ ἰδέσθαι.
Λόγον ἐνθέως βοῶντα
Ἅγιον παρέσχε Πνεῦμα,
Ἵνα μὴ μόρῳ προσέλθῃ
Πρὶν ἴδῃ γόνον Θεοῖο.
D
Μεγάρων ἄφνω προῆλθεν,
Ἱερὸν δ' εἰσῆλθε θεῖον·
Ἅγιον γὰρ ἦγε [17] Πνεῦμα,
Ἵνα Χριστὸν αὐτὸν εὕρῃ.
Ὁ νόμος Μωϋσέως ἄρτι τελέσθη
Ὅτι Χριστὸς προφανεὶς ὤπασε τέρμα.

VARIÆ LECTIONES.

[15] Eadem editio contra metri rationem legit εἰσῆγον. [16] Allatius in hoc versu verborum ordinem metri gratia sponte mutavit, nam Barberinianus legit ζάθεος γὰρ νόμος. [17] Allatius in diatriba edidit εἶχε pro ἦγε: at ego hanc mutationem arbitrio emendatorum, ut typothetæ libenter ascribo; nam ipse Allatius in apographo transcripserat ἦγε, ut habet Barb. Nec absimili modo dicendum inferius, v. 62, in verbo τελοῦντες, quod perperam impressum fuit in diatriba πελοῦντες.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(36) Observa luculentam duplicis naturæ in Christo explicationem.

(37) Vide de hoc Symeone notitias ab Allatio collectas in eruditissima *de Symeonibus Diatriba*.

Digitized by Google

Νόμον οἱ γονεῖς τελοῦντες	A	Legem genitores adimplentes
Ἱερεῖ βρέφος παρέσχον (38),		Sacerdoti puerum obtulerunt,
Ὁ δὲ δέξατο προθύμως		Et ille excepit impigre
Παλάμαις Θεὸν δικαίαις.		Deum manibus justis.
Ξένα θαύματα σκοπήσας,		Nova miracula intuens
Ἅπερ οὐ πάρος τις εἶδεν,		Nemini antehac visa,
Τετακὼς (39) ἐς ὕψος ὄμμα		In altum fixis oculis
Λέγε πρὸς βρέφους τοκῆα·		Dicebat infantis Patri:
Ὁ Θεὸς, τεόν με δοῦλον		Deus, me tuum servum
Κατὰ τὸν σὸν ἄρτι μῦθον,		Secundum verbum tuum
Ἀπόλυσον ἐν γαλήνῃ,		Dimitte in pace,
Ὅτι σου τὸ λύτρον εἶδον.		Quia salutare tuum vidi.
Προφανῶς γὰρ αὐτὸ πᾶσιν		Conspicue enim ipsum omnibus
Ὁράαν βροτοῖς παρέσχες [18],		Visibile præbuisti hominibus,
Φάος ἔθνεσιν φαείνειν		Ad lucem gentibus revelandam,
Κλέος Ἰσραὴλ λεῷ σου.	B	Gloriam vero Israel populo tuo.
Συμεὼν ἐκ προγόνων ὄλβιος ὤφθης		Symeon præ tuis majoribus felix,
Ὅτι Χριστὸν παλάμαις δέξαο μοῦνος.		Quia solus Christum manibus excepisti.
Ῥόος (40) ἐκ λόγων θεόπτου		Verba divini prophetæ
Γενέταις ἔτικτε θάμβος,		Genitoribus admirationem intulerunt.
Βάθος ἠγνόουν γὰρ οὗτοι		Nam ignorabant altitudinem
Κρύφιον σοφῆς προνοίας.		Occultam sapientis providentiæ.
Συμεὼν τότε προφήτης		Tum Symeon propheta
Μετὰ τοὺς λόγους ἐκείνους,		Post hos sermones
Ὀρέγων βρέφος κομίζειν		Protensis manibus puerum porrigens,
Μαριὰμ λέγεν [19] τεκούσῃ.		Mariæ dixit Genitrici:
Τὸ βρέφος, πάναγνε, τοῦτο		Puer, Maria, iste
Ἐς ἔγερσιν ἐστὶ πολλῶν,		In salutem est plurium,
Μόρον αὐτέων σὺν ἐθνῶν		In perniciem ipsius nationis,
Ἐς ἐναντίον τε πῆμα.	C	Et in contradictionis signum.
Ὑπὸ σὸν δὲ πνεῦμα, κούρη,		Et tuam animam, Virgo,
Δόρυ κάρχαρον διέλθοι,		Acutus pertransibit ensis,
Κραδιῶν ὅπως ἀπείρων		Ut cordium multorum
Φανεροὺς λόγους ποιήσῃ.		Manifestos reddat sermones.
Ἔννομος εὐσεβίη πᾶσι φαείνει,		Justa pietas omnibus ostenditur,
Πρῶτος ἔγνως Συμεὼν Χριστὸν ἐόντα.		Primus, Symeon, cognovisti Christum.
Φάτις εὐθέως ἱκέσθαι		Fama statim pervenit
Ἱερὰν προφῆτιν Ἄννην,		Ad sacram prophetriam Annam,
Θυγατὴρ πέλεν Φανουὴλ		Quæ filia Phanuel
Ἀπ' Ἀσὴρ ἐοῦσα φύτλης.		Ex Aser erat tribu.
Χρόνον οὐ βραχὺν γὰρ αὕτη		Longo post tempore ipsa
Σαόφρων πέλεσκε [20] χήρα,		Pudica erat vidua,
Ἱερῷ ἀεὶ παροῦσα		Et astans semper templo
Θεὸν ὑμένιζεν ὕμνοις,		Deum hymnis propitium faciebat.
Ψόγον οὐδ' ὅλως ποιοῦσα	D	Nullo rumore elato
Πολιοῖς ποσὶν παρέστη,		Vetulis pedibus adfuit,
Φανερὸν δ' ἔτευξε Χριστὸν		Et Christum manifestavit
Ἱερουσαλὴμ πολίταις.		Jerusalem urbis incolis.

VARIÆ LECTIONES.

[18] Codd. παρέσχεν. At si contextum consideras, facile mendum invenies. Verba sunt Simeonis ad Dominum. Liquet ergo personam secundam, cum quo quis loquitur, adhibendam non tertiam. [19] Allatiana editio λέγεται, contra metri rationem et codicum lectionem λέγεν. [20] Barb. τέλεσσε κῆρα, Allat. πέλεσσε κῆρα. Utramque respui lectionem et castigavi πέλεσκε χήρα. Luc. II, v. 36, καὶ ἦν Ἄννα, etc.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(38) Sententiam veterum ferme omnium, si Eustathium, Theophylactum et Photium excipias, Symeonem scilicet τὸν θεοδόχον Hillelis filium fuisse *sacerdotem*, hic Sophronius sequitur, quod et denuo prædicat in oratione encomiastica de Joanne Baptista.

(39) Τετακὼς ἐς ὕψος ὄμμα, id est, ἀτενίσας εἰς οὐρανόν.

(40) Ῥόος etc. id est ἐθαύμασαν οἱ γονεῖς τὰ τοῦ Συμεὼν ῥήματα.

Digitized by Google

Oblivione rejecta,
In corde custodi omnia,
Maria, et puero accepto
Ad Nazareth proficiscere.
Maria, et Symeon, et ipse Joseph
Cum Anna, salvate omnes nos supplices.
Maria gloriosa cum Anna,
Symeon, Joseph domine,
Supplicibus estote præsidium.

A Ψόγον ἐξελοῦσα λήθης
Καρδίῃ φύλασσε πάντα
Μαρίη, βρέφος δ' ἑλοῦσα
Ἐπὶ Ναζαρὲθ πορεύου.
Μαρίη, καὶ Συμεὼν, καὐτὸς Ἰωσὴφ
Μετὰ Ἄννης, ἱκέτας σώζετε πάντας.
Μαρίη κλυτὴ σὺν Ἄννῃ,
Συμεὼν, ἄναξ Ἰωσὴφ,
Ἱκέταις γένοισθε τεῖχος.

V. — *In Christi Domini nostri baptismum.*

Ε'. — *Εἰς τὴν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν βάπτισιν* (41).

E dilecto deserto,
A Jordane sacro,
Cum Dei Præcursore
Sanctum carmen cantabo.
Vitam gloriosam agens
Magnus Dei propheta,
Puer divinus evasit
Festinans in inclyta deserta.
Erat enim e justis parentibus
Sacris legibus addictis,
Quare spiritu divino
Ex utero impletus est.
Propterea vinum effugit,
Et siceræ omnem potum,
Una cum cibis gratis
Delectantibus mortales.
Zachariæ magni celeberrime fili,
Poeticis labiis incipe cantum.
Fili sapientissimi prophetæ,
Sacer Dei propheta,
Præi versibus sapientibus.
Optimum autem habebat cibum
Sine labore semper promptum,
Esca erant germina,
Et meliagrii radices.
Venerandam induebat tunicam
E pilis camelorum acrium,
Et lumbos zona
Coriacea *cingebat*.
Divinitus prodiit præco,
Præcurrens Filio Dei,
Pater enim eum miserat
Ut Filium indicaret omnibus.
Mysterio nunc præciaro redeunte,
Luciferis citharis cantemus hymnos.
Festo inclyto redeunte,
Citharis inclytis acceptis,
Sacros cantemus hymnos.

Ἀπὸ τῆς φίλης ἐρήμου,
Ἀπ' Ἰορδάνου τε θείου,
Ἅμα Προδρόμῳ θεοῖο
Ἅγιον μέλος βοήσω.
B Βίον ἀγλαὸν διώκων
Ὁ μέγας Θεοῦ προφήτης,
Βρέφος ἔνθεον φαάνθη
Τρέχον ἐς κλυτὰς ἐρήμους.
Γονέων γὰρ ἦν δικαίων
Ἱεροῖς νόμοις βιούντων,
Διὸ πνεύματος θεοῖο
Ἀπὸ νηδύος γεμίσθη.
Διὰ τοῦτο φεῦγεν οἶνον,
Σικέρων τε πόσιν πάντων,
Ἅμα φιλτάταις ἐδωδαῖς
Ἑτέροις βροτοῖς ἐούσαις,
Ζαχαρίου μεγάλου πάγκλυτε κοῦρε,
Χείλεσιν ὑμνοπόλοις ἄρχεο μύθων.
Γόνε πανσόφου προφήτου,
C Ἱερεῦ Θεοῦ προφῆτα,
Ἐπέων σοφῶν ὑπάρχου.
Ἔχε δὲ τροφὴν ἀρίστην
Ἀπόνως ἀεὶ παροῦσαν·
Ἀκρίδες (42) πέλεν τὸ βρῶμα,
Μελεαγρίου (43) τε ῥίζαι.
Ζάθεον φέρεν χιτῶνα
Ζακότων τρίχας καμήλων,
Ἐπὶ ὀσφύος δὲ μίτρην (44),
Ἀπὸ δερμάτων κοπεῖσαν.
Θεόθεν προῆλθε κήρυξ
Προθέων γένους Θεοῖο,
Ὁ πατὴρ γὰρ τοῦτον ὦρσεν
Πάϊν ὄφρα πᾶσι δείξῃ.
D Φωτογόνου τελετῆς ἄρτι φανείσης,
Φωτοφόροις κιθάραις μέλψομεν ὕμνους.
Τελετῆς κλυτῆς φανείσης,
Κιθάρας κλυτὰς λαβόντες,
Ἱεροὺς λέγοιμεν ὕμνους.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(41) In sanctum Joannem præcursorem, cujus laudes maxima odæ pars continet : orationem nostri melodi in præc. nunc primum in hoc volumine editam habes.

(42) Ἀκρίδες· ἀπὸ τοῦ *ἄκρα ας* παράγεται *ἀκρὶς ἰδος*, καὶ *ἄκρις ιος* ὑποκοριστικῶς· ὥστε ἀκρίδες ἐνθάδε σημαίνειν τὰ ἄκρα τῶν βοτανῶν, καὶ φυτῶν βλαστήματα, ἃ αἱ λαχανοπωλήτριαι ἐν Ῥώμῃ κοινοδημεὶ καλοῦσι *puntarelle, mazzithi*. Cf. præf. de hac et seq. voce et Bocharti hieroz. t. III, pag. 264 et seqq.

(43) Μελεαγρίου · Μελεάγριον δὲ γένος ἐστὶ δενδρυφίου, οὗ τρώξιμοι αἱ ῥίζαι. At rectius scribendum puto μελιάγριον, unde duo vocabula μέλι, ἄγριον.

(44) Μίτρην · ζώνην. Videsis quæ de hac voce fuse adnotavit doctissimus Heyne in vv. 157 et 187. Iliados IV.

Digitized by Google

	Ἱερὸν βροτοῖσι λύτρον	A	Sacram hominibus redemptionem
	Ἐπὶ γῆς ἄγων ἐπέστη,		In terram afferens venit,
	Λύχνος ἐμφανῶς φαάνθη		Lumen clarum apparuit
	Θεὸν εὐσεβῶς πιφαύσκων.		Deum pie manifestans.
	Κατὰ γὰρ χθόνα κρατίστην		In classica enim terra
	Κρατερῶς δίδασκε πάντα,		Omnia docebat fortiter,
	Τότε καὶ γόνους Ἰούδα,		Mox vero Judæ genitos
	Ῥοθίοις (45) καθαίρεν ἧρτο [21],		Aquis mundare cœpit.
	Λαλέων λεῷ παρόντι		Loquens populo astanti
	Λέγεν εὐθέτους πορείας		Monebat aptas semitas
	Μάλα δὴ τάχιστα τεῦξαι		Quam citius parare
	Νοερῶς Θεῷ μολοῦντι.		Adventanti Deo.
	Μέγα κῦδος ἔνθεν ἧρεν		Unde magnam gloriam est adeptus
	Παρὰ τοῖς βλέπουσι πᾶσι,		Ex omnibus prophetis.
	Διὸ Χριστὸν αὐτὸν εἶναι		Idcirco Christum eum esse
	Ἐδόκει λεὼς Ἑβραίων.	B	Putabat populus Hebræorum.
	Νάμασι θειοδόχοις λούσατο σῶμα		Undis Deum excipientibus corpora lavit
	Πιστοτάτων μερόπων πᾶσα γενέθλη.		Fidelium hominum omnis progenies.
	Ῥοθίοις Θεὸν [22] λαβοῦσι		Aquis Deum excipientibus
	Μερόπων φιλευσεβούντων		Piorum hominum
	Τὸ γένος κάθαιρε σῶμα.		Genus lustravit corpora.
	Νοέων δὲ ταῦτα κήρυξ		Hæc autem præco cogitans
	Φάτο τῷ λεῷ· Τίς ὔμμιν		Dicebat populo: Quis vobis
	Τέκνα δυστόκων ἐχιδνῶν		Filiis infelicium viperarum
	Προφυγεῖν ἔδειξε μῆνιν;		Effugere ostendit iram?
	Ξένον αὐτὸς οὐδὲν ἔρδω		Nil peregrinum ipse facio
	Ὅπερ οὐ γράφεν (46) προφήτης [23],		Quod propheta non scripserit,
	Ἐμὲ γὰρ προσεῖπεν αὐδὴν		Me namque dixit vocem
	Ἐν ἐρημίῃ βοῶσαν.		In deserto clamantem.
	Ὅθεν ὑμέας προβαίνων		Quare, vos præcursor
	Ῥοθίοις ἔγωγε νίζω,	C	Aquis ego lavo;
	Ταχέως δέ τοι προλάμψοι		Quam primum autem adveniet
	Ὁ κρατῶν ἐμεῖο ῥώμῃ.		Qui me superat potentia.
	Παρὰ τοὺς πόδας δὲ τούτου		Ad hujus pedes vero
	Θεῖκοὺς ἔγωγε, νεύσας (47)		Divinos ego provolutus
	Ἀπορῶ κλυτῶν πεδίλων		Calceorum inclytorum ambigo
	Παλάμῃ λύειν ἱμάντα.		Manu solvere corrigiam.
	Ἀνδρομέης γενεῆς λύματα ῥύπων		Humani generis ut purgaret sordes,
	Ὕδασι Χριστὸς [24] ἄναξ λούσατο σῶμα.		Aquis Christus rex lavit corpus.
	Γενεῆς ῥύπον καθαίρων		Generis sordes ut mundaret
	Χθονίων φανεὶς ὁ Χριστὸς,		Hominum, Christus veniens
	Ῥοθίοις ἔδαψε σῶμα.		Aquis lavit corpus.
	Ῥοθίοις ξένοισιν οὗτος		Novis aquis iste
	Μόνος ὑμέας κάθαιρε,		Solus vos mundat,
	Νοερόν τι πῦρ προχεύων		Rationalem quemdam ignem profundens
	Ἀπὸ πνεύματος ῥεέθρων.	D	E Spiritus effluviis.

VARIÆ LECTIONES.

[21] Habet ἧρσω, unde tamen hujusmodi verbi formam deducerem, et quomodo textui accommodarem, frustra expertus, meam emendationem adjicere decrevi. Et revera αἴρομαι, ut compertum est, significatione activa, usurpatur pro incipio, aggredior, et ἧρτο esset 3, p. plus. perf. pas. ab αἴρω; et Joannem post prædicationem incepisse baptismum turbis conferre, testantur evangelistæ. [22] Codd. θεῶν, at cor. θεόν. [23] Codd. ὅπερ ὁ γράφων προφήτης (Isaias). Meæ emendationi non solum metri necessitas, sed et Joannis sermo arridet. Mirabantur Judæi vitam et prædicationem Joannis et baptismum in peccatorum remissionem. Adde quod nota erat austeritas ejus vitæ; quapropter putabant ipsum esse gentium exspectationem. Joannes vero eos reprehendens ait se nihil facere præter quam quod propheta Isaias de se prædixerat, cum vocem in deserto clamantem illum annuntiaverat. [24] codd. χόρτος pro Χριστός. Meam emendationem suadent versus impares.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(45) Ῥοθίοις· κύμασι, ῥείθροις· ἀπὸ τοῦ ῥόθος ὅ ἐστι κυμάτων ὁρμὴ μετὰ ψόφου.

(46) Προφήτης, Isaias scilicet in c. XL, 3.

(47) Νεύσας· νεύω τὸ κλίνω, καὶ τὸ παρακυλίω.

Digitized by Google

Firmum ventilabrum ferens
Propriam aream purgat,
Et frumento domi collecto,
Omnes paleas comburit.
Tum ipse Christus venit
Ad suum magnum prophetam,
Ut semet baptizaret
In Jordanis fluentis.
Subterfugiebat vero propheta
Hoc facere, ego, inquiens,
Tuarum aquarum indigeo,
Et tu, rex, quid ad me venis?
Hominum errata aqua purgat.
Aquarum vim purificantem cano.
Unda purgat hominum
Pravitates, aquæ purissimæ
Vim gloriosam celebro.
At Christus lux respondit :
Sinito nunc, hoc facito,
Nam ita mihi par est
Justitiam perficere.
Manum dexteram protendit
In Jordane propheta,
Et trepidans regem lavit
Qui est omnium expiatio.
Pater ita conclamavit :
Filius meus hic est.
Et Spiritus advolavit
Supra Christum ceu columba.
Unus Deus in Trinitate evidenter manife-
Hunc pie gentes colite omnes. [status est.
Unus Deus trinus apparuit
Pater, Filius, et Spiritus.
Solum ipsum colimus.

VI. — *In miraculum magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi de Lazaro.*

Morbus atrox detinebat
Olim Lazarum religiosum,
Qui frater sapiens erat
Mariæ Marthæque prudentis.
Utraque soror inclyta
Statim ad Christus misit
Qui dicerent : Tuus, rex, dilectus
Difficili morbo vexatur.
Christus suavis tum respondit :
Morbus hic non est mortalis.
Propter me nam ægrotatio,
Ut clarescat gloria mea.
Et discipulis ait occulte :
Filioli, dormit Lazarus,
Quem ego, utpote amicum,
E somno veniens excitabo.
Citharæ nostræ præite, Martha

A Στεγανὸν πτύον κομίζων
Ἰδίην ἄλω (48) καθαίρει,
Συνάγων δὲ σῖτον οἶκοι
Ἀχύρων γένος φλογίζει.
Τότε Χριστὸς αὐτὸς ἦλθε
Πρὸς ἓὸν μέγαν προφήτην,
Ἵνα μιν τάχιστα βάψῃ
Ἐν Ἰορδάνου ῥεέθροις.
Ὑπέφευγε δ' ὁ προφήτης
Τόδε δρᾷν· Ἔγωγε, φάσκων,
Ῥοθίων τεῶν χατίζω,
Σὺ δ', ἄναξ, τί πρός με βαίνεις;
Μερόπων ἁμπλακίας οἶδμα καθαίρει,
Ῥοθίων ἀγνοτόκων κάρτος ἀείδω.
Μερόπων τὸ νᾶμα κλύζει
B Κακίας, ῥόου πανάγνου
Σθένος εὐκλεὲς βοήσω·
Φαέθων δὲ Χριστὸς εἶπεν,
Ἄφες (49) ἄρτι, τοῦτο ῥέξαι,
Ὅτι μοι προσῆκεν οὕτω
Τελέσαι τρόπον δικαίου.
Χέρα δεξιὴν προτείνει
Ἐν Ἰορδάνῃ προφήτης,
Τρομέων δ' ἄνακτα βάψεν
Τὸν ὅλων κάθαρσιν ὄντα.
Ψόφος ἦν πατρὸς βοῶντος·
Ἐμός ἐστι κοῦρος οὗτος·
Τὸ δὲ Πνεῦμα προσκατέπτη
Ἐπὶ Χριστὸν ὡς πελείη.
Εἷς Θεὸς ἐν Τριάδι προῦπτον ἐδείχθη (50),
C Τοῦτον ἐν εὐσεβίῃ τίετε πάντες.
Θεὸς εἷς τριὰς φαάνθη,
Ὁ Πατὴρ, Πάϊς, τὸ Πνεῦμα,
Μόνον αὐτὸν εὐσεβοῦμεν.

Γ'. — *Εἰς τὸ περὶ τὸν Λάζαρον θαῦμα τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

Ἀγρίη νόσος κατέσχε
Ποτὲ Λάζαρον θεόπτην,
Ὃς ἀδελφὸς ἦν περίφρων
Μαρίης σοφῆς τε Μάρθης.
Βριαρὴ δυὰς ἀδελφῶν
Ἐπὶ Χριστὸν εὐθὺ πέμψεν,
Ὃν, ἄναξ, φιλεῖς, βοῶσα,
Χαλεπὴ νόσος δαμάζει.
D Γλυκερὸς δὲ Χριστὸς εἶπεν
Νόσος ἐκτὸς ἦδε πότμου,
Ἐμέθεν χάριν γὰρ αὕτη,
Ἵν' ἐμὸν κλέος φαείνοι.
Δνοφερῶς (51) δ' ἔφη μαθηταῖς·
Τέκνα, Λάζαρος καθεύδει,
Ὃν ἐγὼ φίλον γε ὄντα
Ἀφ' ὕπνου μολὼν ἐγείρω.
Πηκτίδος ἡμετέρης ἄρχεο (52), Μάρθα,

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(48) Ἄλω accusativus more attico abjecta littera ν.

(49) Ἄφες *sinito, fiat nunc quod volo*, ut notavit Grotius apud *Critic. sacr.* t. VI.

(50) Finis hujus odæ Christianam pietatem redolet, quasi melodus hæreticos reprehendens dicat : *Nolite Trinitatis mysterium negare ; Deus enim apud Jordanem trinus et unus sese manifestavit.*

(51) Δνοφερῶς — οὐ διασαφῶς.

(52) Ἄρχεο sensus est. *Martha et Maria, præite me in carminibus*, id est *et vos, dum vitam fratri restitutam cano, mecum citharam pulsate.*

Digitized by Google

Καὶ Μαρίη κάσιος σῶσμα (53) λεγούσης.	A	Et Maria, fratris salutem dicenti.
Κιθάρην ἐμήν γε, Μάρθα,		Citharam, Martha, meam
Μαρίη τε καὶ σὺ πλῆττε,		Tuque, Maria, pulsa,
Κάσιος γὰρ ᾄσμα μέλπει.		Fratris nam canticum sonat.
Ἔπεσιν δ' ἔλεξαν οὗτοι		Isti tamen dictitabant,
Ὕπνον, οὐ μόρον, νοοῦντες,		Somnum non mortem putantes,
Ὅτι Λάζαρος καθεύδων.		Lazarum obdormientem
Πάλιν ἐξ ὕπνου προέλθοι.		Somno rursus excitandum.
Ζαθέοις δὲ Χριστὸς εἶπε		Tum dilectis Christus inquit
Πάλιν ἐμφανῶς ἑταίροις·		Iterum aperte amicis :
Θάνε Λάζαρος περίφρων,		Prudens Lazarus est mortuus,
Πρὸς ὃν ὠ, τάχιστα βαίνω.		Ad eum statim eamus.
Θαλερὴ μαθοῦσα Μάρθα		Solers cognoscens Martha
Ὅτι Χριστὸς ἐγγὺς ἦλθε,		Quod Christus appropinquabat,
Προπάροιθεν ἦλθε κώμης (54)		Occurrit ante castellum
Τάδε οἱ λόγοις βοῶσα.	B	Talia ei dicens :
Ἕδος ἐς [25] Βηθανίης Χριστὸς ἱκάνει		Ædes ad Bethaniæ Christus venit
Δυνάμει ζωοδότῳ πίστιν ἀέξων.		Vivifica potentia fidem aucturus.
Ἴχνος (55) οὐκ ἂν εἶδε πότμου		Vestigia mortis non vidisset
Κάσις εἴπερ ἔνθα μίμνες,		Frater si hic fuisses,
Διὸ καὶ τὸ νῦν γιγνώσκω		Quare nunc et certum habeo,
Ὅτι μὶν θέλων σαώσεις.		Quod volens eum salvabis.
Κάσις ἐκ τάφου προέλθοι		Frater ex sepulcro exsurget
Ὁ σὸς, εὐθὺ Χριστὸς εἶπε·		Tuus, statim Christus inquit.
Φρονέω δ', ἔφησε Μάρθα		Martha tum respondit, puto,
Παροῦσα, μαθοῦσα ταῦτα,		Astans, ut hæc audivit :
Λιγυρὸν (56) γὰρ εὖτ' ἂν ἔλθῃ		Sonorus quando veniet
Κυκλικοῦ χρόνου τὸ τέρμα,		Orbicularis anni finis,
Τότε Λάζαρος προέλθοι		Tunc Lazarus exsurget
Ἅμα τοῖς θανοῦσι πᾶσιν.		Una cum mortuis omnibus.
Μάλα, Χριστὸς εἶπε, θᾶττον,	C	Sane, Christus statim inquit :
Ὅτ' ἐγὼν ἔγερσίς εἰμι,		Ego nam sum resurrectio ;
Ὅς ἐμὴν ἕλοιτο πίστιν		Quique fidem tenet meam,
Θανάτου βρόχους ἀλύξει.		Mortis laqueos vitabit.
Βηθανίην ἐσιδεῖν ἔλθετε πάντες		Venite omnes ad Bethaniam videre
Χριστὸν ἐλόντα νέκυν Λάζαρον οἴκτου		Christum qui Lazarum liberat e morte.
Ἐσορᾶν δράμωμεν ἄνδρες		Concurramus ad videndum
Ὅθι Χριστὸς ἐκ βερέθρου		Quo Christus ab exitio
Μόλε Λάζαρον καλέσσαι.		Pergit Lazarum vocare.
Νοέω, δ' ἔλεξε Μάρθα,		Novi, Martha tunc respondit,
Ὅτι Χριστὸς εἶ σὺ μοῦνος,		Quod tu solus Christus es,
Ὁ μόνος γόνος Θεοῖο,		Sola tu Dei soboles,
Ὁ βίου [26] μολὼν ἐς ἄλκαρ.		Qui ad vitæ auxilium venis.
Ξενικὸν δ' ἔχουσα χάρμα		Affecta novo gaudio
Δράμεν ὀξέως πρὸς οἴκους,	D	Raptim domum est regressa,
Μαρίης δ' ἐς ὦτα λέξεν·		Et Mariæ ad aures loquitur:
Ὁ διδάσκαλος καλεῖ σε.		Magister te arcessit.

VARIÆ LECTIONES.

[25] Codd. εἰς ἕδος, ego horum verborum ordinem metri gratia mutavi. [26] Codd. βίῳ. Quisque tamen facile perspiciet post ἐς ἄλκαρ requiri genitivum βίου, ut emendavi.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(53) Σῶσμα — ὥσπερ ἐκ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τοῦ ῥήματος κλάω γίνεται κλάσμα, ἐκ δὲ τοῦ ἄδω ᾄσμα, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ σώω σῶσμα; quod vocabulum novum, et fortasse Alexandrinæ dialecti proprium, lexicographi non adnotarunt.

(54) Fidelium pietas memoriam loci conservavit, ubi Martha occurrit Salvatori, qui super lapidem, ut fertur, sedit exspectans eam arcessentem Mariam ut una ad sepulcrum pergerent : hic lapis semper in honore habitus, a domo Marthæ triginta passibus aberat, et ut asserit Adrichomius juxta cisternam jacebat.

(55) Ἴχνος, etc., observa poeticæ expressionis subtilitatem.

(56) Λιγυρόν vocatur τέρμα propter tubarum sonum in extrema die futurum.

Digitized by Google

Tum citius Maria
Christo astitit progressa,
Cum lacrymis inclamans
Quæ Martha ante dixerat.
Hebræorum multitudo
Consolantium flens convenit,
Ob lugendum fratrem putantes
Eam ad sepulcrum accedere.
Suscitans Christus Lazarum e mortuis,
Evexit maximum ad fastigium Bethaniam.
Christus magnam tunc castello
Gloriam attulit, suscitans
Lazarum jam mortuum.
At lacrymas inspiciens
Mariæ Christus inquit,
Ante verba et ipse plorans;
Ubi mortui est sepulcrum?
Turba dixit tum circumstans:
Vide mortuum ut diligit!
At qui cæco visum dedit,
Sospitare amicum non valuit?
Christus tunc cum turba accessit
Fremens ubi erat sepulcrum:
Gratias ago Patri, dicit,
Quia de more me exaudisti.
Clare vero hæc sum effatus
Propter turbas circumstantes,
Ut cognoscant omnes, quod tu
Me misisti ut huc venirem.
Ut hominum lacrymis finem imponeret,
Palam Christus plorat commiserans.
Ut tu, Christe, finem ponas
Effusis mortalium lacrymis,
Lacrymarum fundis rivos.
Ad sepulcrum mortui veniens
Jussit ostium aperiri,
Martha dixit eum fetere,
Nam quatriduanus erat.
Gratum, Christus tum respondit,
Verbum nonne dixi, virgo,
Quod si mihi tu credideris,
Ipsa gloriam Dei videbis?
Gravem fremitum tunc edit
Ore clamans glorioso:

A Ὀβρίμη δὲ θᾶττον ἔνθεν
Μαρίη προσῆλθε Χριστῷ
Μετὰ δακρύων βοῶσα
Λόγον ὃν προεῖπε Μάρθα.
Πολὺ πλῆθος ἐξ Ἑβραίων
Προσέδρων (57) συνῆλθε κλαῖον,
Στοναχεῖν κάσιν δοκοῦντες
Ὅτι πρὸς τάφον πορεύθη.
Λάζαρον ἐκ νεκύων Χριστὸς ἐγείρας
Ἐς μέγα Βηθανίην ὖψος ἐπῆρεν.
Μέγα Χριστὸς ἄρτι κώμης [27]
Πόρεν εὖχος, ἐξεγείρας
Χρόῳ (58) Λάζαρον θανόντος.
Ῥόον ὀμμάτων δὲ λεύσσων
Μαρίης ὁ Χριστὸς εἶπε,
B Πρὸ λόγου δάκρυ σταλάξας
Τάφος ἔστι ποῦ θανόντος;
Συνιὸν δὲ πλῆθος εἶπε,
Βλέπε πῶς φιλεῖ θανόντα.
Τυφλὸν ὃς βλέποντα τεῦξε
Φίλον οὐ σθένε σαῶσαι [28];
Τότε Χριστὸς ἦλθεν ἔνθα
Τάφος ἦν βρέμων συν ὄχλῳ,
Χάριν, εἶπε, Πατρὶ μέλπω
Ὅτι μευ κλύες συνήθως.
Ὕπαρ ἔννεπον δὲ ταῦτα
Διὰ τοὺς παρόντας ὄχλους,
Ἵνα γνῶσι πάντες ὅττι
Σύ με πέμψας ἔνθα βαίνειν.
Μερόπων ὄφρα γένους δάκρυα παύσῃ
Φανερῶς δακρυχέει Χριστὸς ἀπ' οἴκτου.
Ἵνα, Χριστὲ, χεῦμα παύσῃς
Δακρύων βροτῶν γενέθλης,
Δακρύων ῥέεθρα λείβεις (59).
Φθιμένου τάφῳ πελάσσας
Θύρετρον (60) κέλευεν αἴρειν.
Δυσοδμεῖν ἔλεξε Μάρθα
Τέτρατον γὰρ ἔσκεν ἦμαρ.
Χαρίεν δὲ, Χριστὸς εἶπεν,
Ἔπος οὐκ ἔλεξα, κούρη,
Ὅτ' ἐμὴν [29] κρατοῦσα πίστιν
Κλέος εἰσίδοις θεοῖο;
Ψόφον ὄβριμον δὲ τεύχει,
D Στόματι κλυτῷ βοήσας·

VARIÆ LECTIONES.

[27] κώμης. Ita codd.; velim tamen dativum hic adhibere ut syntaxis postulat. [28] Quanquam interrogatio in fine hujus versus per typothetæ errorem irrepserit, sit in lectoris arbitrio eam expungere: versum tamen metri gratia liceat sequenti modo componere: φίλον οὐ σθένεν σαῶσαι. [29] Codd. ὅτι μὴν, patet amanuensis error pro ὅτ' ἐμήν. Et similia notavi in ode prima v. 7, ubi τε τὴν pro τεὴν habent codd.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(57) Προσέδρων· τουτέστι τῶν συγγενῶν καὶ φύλων τῶν παραμυθουμένων Μάρθαν καὶ Μαρίαν. [Joan. xi, 31.] Hic itaque πρόσεδροι sunt qui circumcirca sedentes, sorores de Lazari morte consolabantur; qui mos in patria mea, quippe quæ Græca-Albanensis est, adhuc viget, et consessus ipsius locus voce generica λύπη vocatur.

(58) Χρόῳ Λάζαρον θανόντος, id est *mortuum*; quapropter χρόῳ θανόντος a τῷ Λάζαρον regitur et ad verbum esset *Lazarum mortui corporis*, id est *jam mortuum*. Liquet enim quod χρόος ou significat *cutem cum ipsa carne subjecta*, ut Hesych. interpretatur σῶμα. Χρόῳ denique Doricus est genitivus pro χρόου, versus tamen a solita scansione recedit.

(59) Homerica locutio in Odys. E, v. 85, δάκρυα λείβων.

(60) Θύρετρον hic lapis est os obstruens sepulcri, quod erat σπήλαιον [Joan. xi, 38], ubi templa et sacella in tanti miraculi memoriam erecta recenset. Quaresmius in Terræ sanctæ elucidatione [t. II, l. iv, c. 4.]

Digitized by Google

Φίλε Λάζαρε, προθύμως
Μόλε, δεῦρο θᾶττον ἔξω.
Ψυχρὸς εὐθὺ νεκρὸς ἔξω
Δράμε δέσμιος καιρίαις [30].
Ὁ δὲ Χριστὸς εἶπε λύειν
Τὸν ἅπαξ μόρου λυθέντα
Λάζαρε, σὺν Μαρίῃ, καὶ σύ τε, Μάρθα,
Μείλιχον ἄμμι δότε Χριστὸν ἰδέσθαι.
Μαρίη, σοφή τε Μάρθα,
Ἅμα Λαζάρῳ με Χριστοῦ
Φίλον ὡς φίλοι ποιεῖτε.

A

Impigre, Lazare dilecte,
Eia cito, veni foras.
Statim foras mortuus gelidus
Venit fasciis devinctus.
Christus autem jussit solvi
Semel morte liberatum.
Lazare cum Maria tuque Martha
Mitem nobis Christum efficite.
Maria, et Martha sapiens,
Cum Lazaro me Christo
Ut dilecti conciliate.

Ζ'. — *Εἰς τὴν βαϊπάντησιν τοῦ Κυρίου* (61).

Ἁγίης πρὸ ἕξ ἑορτῆς
Μόλεν ἡμερῶν Ἰησοῦς
Ὅθι Λάζαρον θανόντα
Διέσωσεν ἐκ βερέθρου.
Βαδιὼν (62) δὲ πρὸς κολώνην
Ἱερὴν (63) δρους Ἐλαιῶν
Δύο πέμψε (64) τῶν μαθητῶν
Ἐνὶ Βηθφαγῇ (65) κελεύσας.
Γονάτων δρόμοις (66) μολόντες
Ἐπὶ τὴν ἔναντι κώμην
Ὄνον αὐτόθεν τε πῶλον
Ἀγάγοιτε σὺν τεκούσῃ.
Διὸ δεσπότῃ βοῶντι,
Τί λύειν δνους ποθεῖτε;
Ἐρέειτε, Χριστὸς εἶπεν,
Ὁ δὲ συντόμως (67) προπέμψει.
Θειοφόβοισι [31] χαρᾶς ἦμαρ ἐπέστη,
Δεῖμα φέρον στυγερὸν πᾶσιν Ἑβραίοις.
Χαρίεν σέβουσι Χριστὸν
Μόλεν ἦμαρ, ἔμφοβον δὲ
Ἀσεβεστάτοις Ἑβραίοις.
Ἕταροι δὲ τὰς κελεύσεις
Τέλεσαν γόνου Θεοῖο,
Ἅμα γὰρ φέρον τεκούσῃ
Ἀδαήπονον (68) τε πῶλον.
Ζυγὸν οὐ μαθέντι πώλῳ
Βαρὺν, οὗ βροτοὺς ἀείρει,
Ἀπέθηκαν εὐθὺ Χριστὸν
Ἐπιθέντες ἁγνὰ πέπλα.

B

C

D

VII. — *In diem Palmarum.*

Sacrum ante festum sexto
Die Jesus est profectus,
Ubi Lazarum demortuum
Ab exitio salvum fecerat.
In culmen vero procedens
Sacrum montis Olivarum,
Duos misit e discipulis
In Bethphage ita jubens :
Quam citius advenientes
In castellum, quod est contra,
Inde pullum aselli
Ducite cum matre.
Idcirco domino clamanti,
Cur solvitis asellos ?
Respondete, Christus dixit,
Et continuo vos dimittet.
Deum timentibus dies venit lætitiæ,
Ferens tristem pavorem Hebræis cunctis.
Christicolis pergrata
Venit Dies, at Hebræis
Impiissimis terribilis.
Discipuli jussa statim
Absolverunt Filii Dei,
Nam duxerunt cum matre
Pullum inscium laboris.
Pullo jugo non subacto
Gravi, quo vehit mortales,
Christum statim posuerunt
Puris vestibus impositis.

VARIÆ LECTIONES.

[30] Codd. καιρίαις, et hic scribæ error inest, nam versus ratio postulat χερείαις pro χηρεία et χειρία.
[31] Barb. θεοφόβοισι. Allatianam vero emendationem lubenter recepi metri gratia.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(61) Ab occursu turbarum ramos palmarum ferentium et Salvatorem ceu regem triumphantem excipientium, βαϊπάντησις vocatur a Græcis festum quod est *dies Palmarum* apud Latinos.

(62) Βαδιὼν bene redderes per illud Lucæ [C. XIX, v. 29,] ὡς ἤγγισεν; nota hic novam participii formationem.

(63) Δύο πέμψε . . . ἐνὶ Βηθφαγῇ. Observa Sophronii interpretationem verborum *ite in castellum contra vos*; cujus testimonium, præter auctoritatem sanctitatis, non flocci est pendendum, quippe loca de quibus agitur, prorsus cognoscebat propter diuturnam in iisdem inhabitationem. Jansenius Bethphagen esse *castellum contra vos* solus inter tot interpretes etiam existimavit.

(64) Κολώνην ἱερὴν, propter crebras orationes ibi a D. J. ad Patrem effusas fortasse ἱερὴ vocatur olivarum κολώνη a dominica præsentia sanctificata.

(65) Ἐνὶ Βηθφαγῇ id est εἰς Βηθφαγήν· ἐνὶ enim Attice pro ἐν usurpatur, et hoc pro εἰς ut apud Thucyd. l. VII, ἀποστελοῦντες ὁπλίτας ἐν τῇ Σικελίᾳ.

(66) Γονάτων δρόμοις, hæc verba festinantis actionem præ oculis tibi ponunt, id est concitatam genuum agitationem ; quod inferius v. 50, diversimode dicitur · ταχινοῖς δρόμοις *citato gressu*.

(67) Συντόμως exponitur διὰ βραχέων, ego vero mallem reddere εὐθέως.

(68) Ἀδαήπονον, *nondum laboribus subactam* ; novam vocabuli compositionem frustra in lexicographis perquires ; ex α priv. et δάημι atque πόνος formatur.

Digitized by Google

Et propheta quidam sacer
Hæc prædixerat in libro,
Filia, namque dixit, Sion
Prodi, abjecto omni timore.
Salvans enim te divinitus
Venit rex ad te mansuetus,
Insidens asellæ pullo,
Qui cœlum vastum habitat.
Christus ad urbem properat Jerusalem,
Ut a morte redimat mortales.
Jerusalem in urbe
Christus morti subditur
Propter humanum genus.
Cives ad Jerusalem
Et pueri cum senibus
Ac turbis peregrinis
Ad Pascha concurrebant.
Ad urbem cum cognossent
Quod Christus properabat,
Summas tenentes palmas
Ei celeriter occurrerunt.
Ramos viridis olivæ
Quidam habentes properabant,
Et floridis comis arborum
Alii trivia sternebant.
Alta moti religione
Alii quidem viis asperis
Expandebant vestes candidas,
Qua erat Christo transeundum.
Ramos virides arborum habentes,
Eia, viri, cito ite obviam Christo.
Tenens ramos manibus
Virentes obviam Christo
Occurrit genus hominum.
Cives omnesque advenæ
Cum apostolis Christum
Ad vias clivi Olivarum
Adventantem conspicientes,
Novum hymnum ei obtulerunt
Perargute clamitantes :
Regi filio Davidis
In altissimis sit gloria.
Qui in Dei inclyto nomine
Venit, benedictus,
Et beata Davidis iterum
Quæ venit potentia patris.
Statim turbæ hymnum præclarum
Sacerdotes audientes

A Ζάθεος δέ τις προφήτης (69)
Προέλεξε ταῦτα βίβλῳ·
Θύγατερ, γὰρ εἶπε, Σιὼν
Ἄφοβος φίλη προλάμποις.
Θεόθεν γὰρ εἰς σὲ σώζων
Βασιλεύς τε πραῢς ἔλθοι
Ἐπ' ὄνου τε πῶλον ζῶν
Ὁ μέγαν πόλον πολεύων.
Χριστὸς ἐς [32] ἄστυ θέει Ἱεροσολύμων (70)
Ὄφρα θάνοι μερόπων εἵνεκα λύτρου.
Ἱερουσαλὴμ ἐς ἄστυ
Θανέειν ὁ Χριστὸς ἦλθε
Μερόπων ὑπὲρ γενέθλης.
Ἱερουσαλὴμ πολῖται,
Τὰ βρέφη, γέροντες ἄνδρες,
B Ἅμα τοῖς ξένοισιν ὄχλοις
Ἐπὶ Πάσχα συνδραμοῦσιν.
Κατὰ τὴν πόλιν μαθόντες
Ὅτι Χριστὸς εἰσελαύνει,
Βαΐα κρατοῦντες ἄκρα
Ταχινοῖς δρόμοις ὑπήντων.
Λασίοις κλάδοις [33] ἐλαίης
Τινὲς ἔτρεχον λαβόντες,
Θαλερὴν κόμην δὲ δένδρων
Τριόδοις ἔβαλλον ἄλλοι.
Μεγάλως σέβοντες αὖθις,
Ἕτεροι τὰ λαμπρὰ πέπλα
Τραχιναῖς (71) τρίβοις ἐφήπλουν
Ὅθι Χριστὸς εἶχε βαίνειν (72).
C Ἐν χλοεραῖς ἀνέρες φυλλάσι (73) δένδρων
Θᾶττον ὑπαντιάαν σπεύσατε Χριστόν.
Παλάμαις κλάδους κρατοῦντες
Χλοεροὺς ἐς ἄντα Χριστοῦ
Μερόπων τρέχει γενέθλη.
Ναέται, ξένοι τε πάντες
Σὺν ἀποστόλοισι Χριστὸν
Καθ' ὁδῶν νάπης (74) ἐλαιῶν
Πελάοντα προσνοοῦντες.
Ξένον οἱ προσῆγον ὕμνον
Λιγυθρόως [34] βοῶντες,
Βασιλῆϊ παιδὶ Δαβὶδ
Ἐν ὑπερτάτοισιν αἶνος [35].
Ὁ κλυτῇ Θεοῖο κλήσει
Προσιὼν μάκαρ τις ἔσκε·
D Μακαριστὸν αὖτε Δαβὶδ
Τὸ μολὸν κράτος τοκῆος.
Περίφημον εὐθὺς ὕμνον
Ἱερεῖς κλύοντες ὄχλου

VARIÆ LECTIONES.

[32] Codd. εἰς, versus tamen exigit ἐς ut emendavi. [33] Mallem hic quartum, quam tertium casum λασίοις κλάδοις ut habent codd. ita namque facile fluit sermo : *Nonnulli currebant habentes ramos*, etc. [34] contra metri rationem codd. λιγυθρόως, emendaverim] λιγυροθρόως, sed frustra. [35] Codd. perperam habent αἴνοις.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(69) Προφήτης. Zacharias scilicet, c. IX, 9.

(70) Nota hic υ longum in Ἱεροσολύμων ratione metri, ut et Nonnus sæpe produxit, et duarum syllabarum le σύζευξιν et productionem more Ionico.

(71) Τραχιναῖς. Ita codd. quibus acquievi, et pro τραχειναῖς puto usurpatum, abjecto ε per ellipsim. Suidas adnotavit etiam τραχεινὴ ὁδός.

(72) Εἶχε βαίνειν id est ἔμελλε διέρχεσθαι.

(73) Φυλλάσι· hic φυλλάδες non ξηροὶ κλάδοι καὶ φύλλα ἔχοντες, ut notavit Hesychius, sed e contextu contrarium eruitur, et apposite Sophronius adjecit τὸ χλοεραῖς.

(74) Νάπης· νάπη apud Hesychium exponitur ὀρεινὸς τόπος, hic vero esset *clivus montis olivis consitus*.

Digitized by Google

Σὺν ἀποστόλοις βοῶντες [36] — A — Cum apostolis clamantis,
Ἔφασαν γόνῳ Θεοῖο. — Dei Filium sunt allocuti.
Ἀντὶ πέπλων κραδίας δείκνυμεν ἁγνὰς (75) — Munda pro vestibus ostendamus corda,
Χριστὸς ὅπως ὁμαλὴν οἶκον ὁδεύσῃ. — Ut Christus facile domum ingrediatur
Ῥόον ὃν φέρουσιν (76) ὄχλοι — Ea quæ turbæ proferunt
Ἅμα σοῖς, ἄναξ, μαθηταῖς — Cum tuis, Domine, discipulis,
Στόμασιν κέλευε [37] παῦσαι — Jube ne dicant amplius,
Ὑπέρογκα γὰρ βοῶσιν. — Clamant enim res elatas.
Σχεδόθεν δὲ Χριστὸς εἶπεν, — Ibi Christus tum respondit,
Ἀτρεκῶς λέγω, κακοῦργοι, — Improbi, vera loquor,
Ἐὰν οὓς ἔφητε παύσω, — Si quos dicitis reprimam,
Ἄλαλοι λίθοι λαλοῦσιν. — Muti lapides loquentur.
Τότε καὶ πόλις σαλεύθη — Tunc est commota civitas
Πυλέων μολοῦντες εἴσω· — Cum portas ingrediebantur :
Τότε τις, πρὸς ἄλλον εἶπε, — Tum, quis, astanti aiebat,
Φάθι δή, τίς οὗτός ἐστιν; — B — Quis est, iste, eia fare?
Ὑγιῶς ὁ δὲ προσεῖπεν· — Qui apposite respondit :
Ὁ μολῶν ἄναξ Ἰησοῦς — Est qui venit rex Jesus
Γαλιλαῖος ὁ προφήτης — Ille propheta Galilæus,
Ἀπὸ Ναζαρὲθ γενέθλης (77). — E Nazareth progenitus.
Συναγωγῆς στυγερῆς κλαύσατε παῖδες, — Lugete, nati odiosæ synagogæ,
Ὅτι Χριστὸν τὰ βροτῶν φῦλα γεραίρει. — Christus enim gentes magni facit.
Γόνος Ἰσραὴλ στενάζει — Gemit Filius Israelis,
Ὁ νόμου σκιὴν γεραίρων, — Qui legis umbram colit,
Ὅτι τιμᾷ Χριστὸν ἔθνη. — Quia Christus gentes æstimat.
Φλογερῷ (78) μολόντι Χριστῷ — Ad coruscum accesserunt
Ἱερῷ τυφλοὶ προσῆλθον — Templum Christo venienti
Πόδας ἀσθενεῖς τε χεῖρας, — Cæci, claudi, et manus aridi,
Ὁ δὲ πᾶσι δῶκε ῥῶσιν. — Cunctisque valetudinem restituit.
Χαλεποὶ δὲ γνόντες ἔργα — Tristes autem sacerdotes
Ἱερεῖς μέγιστα Χριστοῦ — C — Facinora Christi scientes,
Βρεφέων τε τερπνὸν ὕμνον [38] — Suavemque hymnum infantium,
Ἱεροῦ μέσον κατεῖπον. — Templi in medio denuntiarunt.
Ψύθος ἐκμανῶς δονοῦντες — Insane tumultuantes
Ἑβόων ἄνακτι πάντων, — Dicebant omnium regi :
Ἄτεις τί φασι [39] παῖδες; — Audis quæ dicunt infantes?
Ὁ δὲ, Ναίχι, Χριστὸς εἶπεν. — Et, Næ, Christus respondebat.
Ψόφον ἐν γραφῇσιν οὔπω (79) — Verba nondum in scripturis
Ἀνέγνωτε ταῖς λεγούσαις, — Edocentibus legistis,
Στόμα νηπίων πρὸς αἶνον — Os ad laudem infantium
Ὑπομαζίων ἀνοίξεις; — Adaperies lactantium?
Στομάτων ἐξ ἀκάκων ᾄσματα Χριστῷ — Oribus ex innocuis cantica Christo
Βρεφέων ὑμνοπόλων πᾶς βροτὸς εἴποι. — D — Infantium canentium omnis homo dicat.

VARIÆ LECTIONES.

[36] βοῶντες essent sacerdotes, at vox paululum detorta in βοῶντος magis perspicuam exhibet sententiam ἱερεῖς κλύοντες ὄχλου βοῶντος etc. [37] Codd. κέλευσα ao. 1, 3, p. poet. at ἄναξ vocativus precantium sacerdotum imperativum deprecativum exigit; qua propter expunxi τὸ σ, et ita imperativum formavi; aliam vero lectionem codicum κέλευσαι ob metri gratiam nullo modo admitti posse, nemo est qui non videat. [38] Codd. ὕπνον pro ὕμνον. [39] Hic etiam inest interlinearis varia lectio ita exarata, ἀλ. τί φησι.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(75) Τουτέστι· Ἡμεῖς δὲ ἀντὶ τοῦ στρωννύειν τὰ ἱμάτια, καθαρίζομεν τὰς καρδίας ἡμῶν ἀπὸ παντὸς ἁμαρτημάτων ῥύπου, ἵνα τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀξίως μεταλαμβάνωμεν.

(76) Ῥόον ὃν φέρουσιν . . . στόμασιν· τουτέστι τὰ ῥήματα ἃ λαλοῦσιν, sunt Matthæi [xxi, 10, 11,] verba.

(77) Ne mireris responsum : *Hic est ille propheta Galilæus e Nazareth:* nam loci asperitatem Nazaræi præseferentes, pessimi habebantur et proverbio erant apud omnes ; inde Nathanaelis admiratio : *A Nazareth potest aliquid boni esse?* [Joan. i, 47.] Et ut Hieron. de locis Hebraicis observavit, etiam nos Christiani, quasi opprobrio, Nazaræi dicebamur et Galilæi. Et notum est illud impium Juliani apostatæ effatum dum cum sanguine scelestam animam effundebat : *Vicisti, Galilæe.* — [Theod. *Hist.* iii, c. 20,] vel ut refert Nicephorus [lib. x, c. 34.] — *Saturare Nazaræne.*

(78) φλογερῷ. . . ἱερῷ, id est λαμπρῷ propter aurea ornamenta. [Cf. Jos. *Antiq. Jud.* l. xvi, c. 14.]

(79) Psalmi viii, 3, sunt verba fere ipsa.

Digitized by Google

Nos etiam plenis vocibus
Infantium Christo charorum
Semper hymnum offeramus.

Στομάτων ἀπ' εὐρυμύθων
Βρεφέων φίλων τε Χριστῷ [46]
Προσφέροιμεν αἰὲν ὕμνον.

VIII. — *In mysticam et divinam cœnam Salvatoris Christi.*

Age me, lyra divina,
Ad cœnam nunc divinam,
Ut de mensa mystica
Cum Domino participem.
Licet enim celebrare
Christi nunc robur divinum,
Et symbolicæ finem legis
A Moyse conscriptæ.
In fecundo olivarum
Monte Filius Dei cum esset,
Sanctis ait discipulis
Prædicens futura Dominus.
Hoc præceptum tenete
Quod manifeste doceo,
Quia duobus post diebus
Legis pascha instat.
Omnes ad agni cœnam divini
Admodum puris properate cordibus
Me vero ob tristem invidiam
Filium hominis capientes
Plebs, cives, sacerdotes
Duris oppriment flagellis.
Verbis invidis lacessent
Faciemque sputis obruent,
Furentesque eum Pilato
Interficient crucis morte.
Ast ego mortis vincula
Portasque simul frangens
Triduanus, Adam sumpto
E mortuis resurgam.
Sacrum Christus exhibet convivium,
Mosaicarum ovium abrogata cœna.
Ut vero legem impleam.
Quam quondam ego tuli,
I nunc ad urbem, Petre,
Una cum Salomes filio.
Prope urbem accedentibus
Occurret adolescens
Vas humeris deportans
Dulci plenum aqua.

Η'. *Εἰς τὸν μυστικὸν καὶ θεῖον δεῖπνον τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ* (80).

Ἄγε δή, λύρη με θεία
Ἐπὶ δεῖπνον ἄρτι θεῖον,
Ἵνα μυστικῆς τραπέζης
Ἅμα Δεσπότῃ μετάσχω.
Βοάαν γὰρ ἄρτι Χριστοῦ
Θεῖκὸν πάρεστι (81) κάρτος
Τυπικοῦ νόμου τε τέρμα
Ὑπὸ Μωσέως γραφέντος.
Γονίμῳ γόνος Θεοῖο
Ἐν ὄρει πέλων ἐλαιῶν (82),
Ἱεροῖς ἔφη μαθηταῖς
Προλέγων ἄναξ τὸ μέλλον.
Δίδαγμα κρατεῖτε [47] τοῦτο
Ὅπερ ἐμφανῶς διδάσκω,
Ὅτι δεύτερον μεθ' ἥμαρ
Γίνεται νόμου τὸ Πάσχα.
Δεῖπνον ἐς ἀμνοφόρον σπεύσατε πάντες
Μυστιφόροις κραδίαις κάρτα Θεοῖο.
Ἐμὲ δὲ φθόνῳ κακίστῳ
Πάϊν ἀνέρος λαβόντες
Ἱερεῖς, λεὼς, πολῖται
Στερεαῖς νίφουσι βύρσαις (83).
Ζακότοις βαλοῦσι μύθοις,
Πτυέλῳ βρέχουσιν ὄψιν,
Πιλάτῳ δὲ συμμανέντες
Ἰκρίῳ κτενοῦσιν οἴτῳ.
Θανάτου δ' ἐγὼν ὀχῆας
Ἅμα καὶ πύλας ἀέξας [48],
Τὸν Ἀδὰμ λαβὼν τριταῖος
Ἀπὸ νερτέρων ἀνέλθω.
Εἰλαπίνην ἁγίαν Χριστὸς ὀπάζει
Μωσαϊκῶν προβάτων δαῖτα πεδήσας.
Ἵνα δὴ νόμον τελέσσω,
Ὃν ἐγὼ πάλιν παρέσχον [49],
Πέτρε, νῦν ἴθι πρὸς ἄστυ
Ἅμα τῷ γόνῳ Σαλώμης.
Κατὰ τὴν πόλιν γεγῶσι
Νέος εὐθὺς ἀντιάζει
Κέραμον φέρων ἐπ' ὤμων
Γλυκεροῦ γέμοντα ῥείθρου.

VARIÆ LECTIONES.

[46] Quartum casum, ut codd. habent, mutavi in tertium, prout grammaticalis ratio exposcit. [47] Codd. κράτιστε. Huic vocativo non esse hic locum et constructio et sermo D. N. J. C. clare manifestant; emendavi κρατεῖτε. [48] Codd. ἀέξας, sed frustra emend. ἐάξας. [49] Codd. παρέσχων, perlevem tamen mutationem τοῦ ω in ο hic necessariam quisque intelligit.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(80) Divino invocato auxilio, eucharistici sacramenti institutionem celebrare aggreditur, quæ summam Christi potentiam et charitatem erga homines, finem vero symbolorum Mosaicæ legis manifestat.

(81) Πάρεστι, *licet*.

(82) Ἐν ὄρει πέλων ἐλαιῶν [Marc. XIII, 3; Matth. XXIV, 3] locus, ubi Christus Hierosolymis egressus discipulis mysteria revelavit, est e regione alterius positus, in quo orare eos docuit, et ad lævam Ascensionis jacet. Ibi, contra templum sedens, et ab ejus discipulis de sæculi consummatione et ultimo ejus adventu interrogatus, etc., omnia eisdem revelavit, quin etiam et suam proximam passionem palam detexit. Eusebius [Cf. *vit. Constant.* l. III, c. 40; Adamn. l. I, c. 19; Bed. l. VII.] tradit Helenam magnificum templum in eodem loco ædificasse.

(83) Βύρσαις. Hic βύρσαι sunt *flagella e corrigiis confecta*: et nota τὸ νίφουσι eodem sensu usurpatum quo Lucretius verbum *ningo* adhibuit, cum dixit: *Ningunique rosarum floribus* [lib. II, v. 627.]

Digitized by Google

Λιπαρῶν ποδῶν δὲ τούτου
Καλὸν ἴχνιον πατοῦντες,
Ἐπὶ τὸν δρόμον δραμεῖσθε[46]
Ὅθι κεῖνος αὐτὸς ἦλθοι.
Μεγάρων (84) τ' ἐρεῖτε πρώτῳ
Ὅτ' ἔφην· τίς ἔσκεν οἶκος
Ὅθι μοι μολοῦντι[48] Πάσχα
Σὺν ἐμοῖς φάγω μαθηταῖς;
Ἀπὸ δαιτὸς θεΐκῆς πέμψατε Χριστοῦ
Βδελυρὸν καὶ προδότην θᾶττον Ἰούδαν.
Νόμον ἐκμαθὼν δ' ἐκεῖνος
Τὸν ἐμὸν, τάχιστα δείξει
Ἀνώγαιον, ἔνθα θᾶττον
Ἱερὸν ποιεῖτε δεῖπνον.
Συνιόντες οἱ μαθηταὶ
Δράμον ὀξέως ἐς ἄστυ (85),
Ὅσα Χριστὸς εἶπεν εὗρον,
Ὅσα Χριστὸς εἶπεν ἔρξαν.
Ὁ Θεὸς δὲ σὺν μαθηταῖς
Κατὰ τὴν πρέπουσαν ὥραν
Ἐπὶ φαιδρὸν ἦλθεν οἶκον,
Ἐπάγων νόμῳ τὸ τέρμα.
Πρόβατον φαγὼν δὲ Μωσοῦ
Ὁ Θεοῦ τοκῆος ἀμνὸς,
Πρόβατον νόμου παλαιοῦ
Τέρας αὐτὸ θῆκε πάντων.
Μερόπων ὃς ποθέει Χριστὸν ἐς ἄκρον,
Ἀδόλως συμφαγέτω δεῖπνον ἐκείνου.
Ῥύσιον δὲ αὐτὸς ἄρνα
Μερόπων πόρεν γενέθλῃ.
Ἐνὶ μυστικῇ τραπέζῃ
Ἰδίην σφαγὴν τυπώσας.
Στεφανηφόρου (86) δὲ δείπνου
Τότε[46] Δεσπότης ἀνέστη,
Προχέει τ' ἐς ἄγγος ὕδωρ
Ἀποθεὶς τὰ θεῖα πέπλα.
Τρυφεροὺς πόδας μαθητῶν
Παλάμαις ἔνιπτε θείαις,
Μετὰ λεντίου δὲ τούτους
Κατέμασσεν οὗπερ ἔσχεν.
Ὑπόδειγμα δοὺς βροτοῖσιν
Χθαμαλῶν φρενῶν πρὸς ὕψος (87),
Πάλιν ἐς τράπεζαν ἦλθεν
Ὑποδὺς ἑοὺς χιτῶνας.
Κἀμὲ τὸν ἐν κακίῃ, Χριστὲ, καθαίροις
Χείρεσι[47] ταῖς θείκαῖς πάντα λοέσσας.

A Validorum hujus pedum
Vestigia persequentes,
In ea insistite via
Quousque ille perveniet.
Domus dicetis domino
Quod dixi : quæ est domus,
Quo venientes ego Pascha
Cum meis edam discipulis?
A Christi divina cœna propellite
Cito exsecrandum et proditorem Judam.
Voluntatem ille intelligens
Meam, statim ostendet
Cœnaculum, ubi citius
Sacram parate cœnam.
Discipuli his auditis
B Ad urbem properarunt;
Quæ ait Christus invenere,
Quæ Christus ait fecere.
Deus inde cum discipulis
Idonea sub hora,
In splendentem venit domum
Legi finem imponens.
Agnum Moysis manducans
Agnus Dei genitoris,
Legis agnum veteris
Ipsum omnium portentum posuit.
Hominum qui summe diligit Christum,
Cœnam illis comedat impune.
Ipse agnum redemptorem
C Hominum generi præbuit,
In cœna mystica
Propriam figurans mortem.
Dein cœna coronata
Cum Dominus surrexisset,
In pelvim fundit aquam.
Sanctis vestibus depositis.
Discipulorum pedes
Sanctis lavit manibus,
Hosque postea abstersit
Linteo quod tenebat.
Exemplo dato mortalibus
Humilitatis contra superbiam,
Ad mensam est regressus
Suis vestibus indutus.
D Me quoque, Christe, mundabis
Divinis manibus cuncta lavans.

VARIÆ LECTIONES.

[46] Codd. δραμεῖσθαι, verumtamen ai in ε mutare fas sit, ut imperativum fiat. [48] Codd. μολοῦντα, quod cum πάσχα minime concordare potest, nisi ut est Hebraice masculinum malueris facere πάσχα : at Græci neutrum semper fecerunt; vel potius dividere μολοῦντα hoc modo velis μολοῦν τό. Mihi revera mea emendatio præ cæteris conjecturis magis satisfacit. [46] Quod codd. habent τόδε castigavi τότε. [47] Claudicantem versum codicum lectio efficiebat, quare dat. com. χερσὶ in Ionicam dialectum mutavi χείρεσι.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(84) Μεγάρων τ' ἐρεῖτε πρώτῳ. Sophronius divitem quemdam fuisse dominum cœnaculi existimat.

(85) Mandata Salvatoris statim peragunt discipuli, et id nobis præ oculis ponit melodus noster cum repetit ὅσα Χριστός.

(86) Στεφανηφόρου. Consule quæ refert Stukius in eruditissimo opere *De antiquitate conviviorum* [Tiguri 1582].

(87) Πρὸς ὕψος, id est, *mortalibus contra superbiam humilitatis exemplum exhibens.* En humilitatis præceptum, non sacramenti institutionem, ut hæretici blaterant, in pedum lotione.

Digitized by Google

Lux *mundi*, accepto pane
Mystis aiens distribuit.
Manducate corpus meum
In peccatorum veniam.
Jucundoque misto calice
Illum ipsis dedit dicens :
Bibite meum sanguinem
Qui peccata remittit.
Voce elata ad genitorem,
Deum hymnis celebrarunt.
Et ad clivum olivarum
Concinentes perrexerunt.
O amor, o dilectio propter quam Christus
Carnem propriam hominibus escam dedit !

IX. — *In sanctum Paulum apostolum.*

Virtutum apis, Paule,
Me duc ad tua alvearia,
Ut tuo melle collecto
Sancti cibi particeps fiam.
Rex carminum, propheta,
Præbe citharam, ut pulsem
Ad principem virtutum
Digno cantu celebrandum.
Ex Abraam stirpe nascitur
Insignis Domini famulus,
Et Cilicum Tarsus alit
Paulum in terris visum.
Vestigiis ab infantia
Sanctæ gentis incedens,
Suam reliquit patriam,
Proavis urbem inclytam.
Radix piorum hominum tu es, Paule :
In terra nam durissima produxisti germina.
Alacriter discebat
Sacra parentum scripta
In urbe Hierosolyma
Ex ore sapientium.
Sanctis imbutus legibus
Acer erat pharisæus,
Quare cæteris præstabat
Deum pie colentibus.

A Φάος, ὡς κόμισσεν ἄρτον (88),
Ἐρέων δέδωκε μύσταις·
Τὸ δ' ἐμὸν φάγοιτε σῶμα
Ἐς ἁμαρτάδων καλύπτρην.
Χαρίεν δέπας (89) κεράσσας
Τάδε τοῖσι δῶκε λέξας·
Τὸ δ' ἐμὸν πίοισθε αἷμα.
Τὸ ἁμαρτίας σκυλεῦον.
Ψόφον ἐς τοκῆα δόντες
Θεὸν ἐν λόγοισιν ὕμνον,
Ἐπὶ τὴν νάπην ἐλαιῶν
Ἅμα τῷ φάναι προῆλθον.
Ὦ πάθος, ὦ φιλίη, ἣν διὰ Χριστὸς (90)
Σάρκα βροτοῖς ἰδίην ὤπασε δαῖτα.

Θ'. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ἀπόστολον.*

B Ἀρετῶν μέλιττα Παῦλε (91)
Ἐπὶ σοὺς ἄγους με σίμβλους,
Ἵνα σὸν μέλι τρυγήσας
Ἱερῆς τροφῆς μετάσχω.
Βασιλεῦ μελῶν προφῆτα,
Κιθάρην δίδου τινάσσειν,
Ἀρετῶν ὅπως γενάρχην
Μέλεσιν σοφοῖσι μέλψω.
Γένος Ἀβραὰμ φυτεύει
Ὁ μέγας Θεοῖο λάτρης,
Κιλίκων τρέφουσι Ταρσοὶ
Ἐπὶ γῆς φανέντα Παῦλον.
Δρόμον ἐκ βρέφους ὁδεύων
Ἁγίων σοφῆς γενέθλης,
C Ἰδίην ἀφῆκε πάτρην,
Πατέρων πόλιν γενεήν [γενναίαν ?].
Ῥίζα φιλευσεβέων ἔπλεο, Παῦλε,
Ἐν χθονὶ τετραπόρῳ γείναο μόσχους (92).
Ἐδιδάσκετο προθύμως
Ἱερὰς γραφὰς τοκήων
Ἱερουσαλὴμ κατ' ἄστυ
Ὑπὸ τῶν σοφὰ φρονούντων.
Ζαθέους νόμους τελέσσας
Φαρισαῖος ἦν ἐς ἄκρον,
Ὅθεν εὐσεβῶν ὑπῆρχεν
Ἑτέρων πλέον διώκτης.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(88) Φάος, ὡς κόμισσεν, etc. Hic κομίζειν pro ἀναλαβεῖν usurpatur ; et de vocabuli φάος interpretatione, illud Salvatoris effatum, *Ego sum lux mundi, ego sum vita*, primum in memoriam reduc, tum ita reddere potes : *Lux mundi, vita nostra accepto pane*, etc.

(89) Δέπας calicem, in quo Christus vinum in sanguinem consecrando mutavit, insigne redemptionis nostræ monumentum, Hierosolymis juxta Golgotha in exhedra scriniolo asservatum, argenteum, binis ansulis præditum, et fidelium devotis tactibus expositum fuisse Beda [*De loc. sanct.* c. 2] testatur. In verbo κεράσσας *temperans* constantem Ecclesiæ catholicæ traditionem optimam Scripturarum interpretem, observa ; a qua si quis secedere velit, in nefandas hæreses inter sese pugnantes procul dubio rapietur ; prout Hydroparastatis contigit, qui solam aquam consecrabant, Armenis hær. vero qui in calice eucharistico merum e contra adhibent. et idem inter protestantes observare licebit. Neque abs re Hierosolymitanæ Ecclesiæ apostolicam traditionem Sophronius vindicare videtur cum D dicit κεράσσας ; namque Macario II Hierosolymitano canonem de mero adhibendo fortasse supponebant hæretici [*Script. vet.* t. X, præf. p. xv].

(90) Venusta hujus odæ conclusio hisce duobus versibus continetur, et ad illa Joannis [XIII, 1] *cum dilexisset suos. . . in finem dilexit eos*, spectant hæc Sophronii verba ὦ πάθος, ὦ φιλίη .

(91) Poeticum prorsus est hujus odæ initium. et nescio an majus elogium poterit aliquis Paulo tribuere, qui hic a Sophronio *apis virtutum* vocatur. Quin, ut divina fruatur alimonia, ad ejus alvearia pervenire rogat, et Davidem ut citharam præbeat ad scite Apostolum celebrandum invitat, cujus encomium prosa quoque oratione illustraverat. [Cf. *Bibl. Patr.* Paris. 1654, t. XII.]

(92) Ἐν χθονὶ τετραπόρῳ γείναο μόσχους· duros et excæcatos Hebræorum animos non semel memorant Scripturæ ; quorum tamen plurimos fidei Christianæ Paulum conciliasse satis compertum est, quod ejus gloriam magis illustrat.

Digitized by Google

Θαλάμους δὲ τοὺς (93) δικαίων
Ἀγρίως ὅλους ἐπόρθει,
Ἁγίους δὲ τοὺς ἐν ἄστει
Ἑδίδου φέρων φονεύειν.
Ὦ φρενὸς [48], ὦ μανίης ἧς πέλε Παῦλος (94)
Ὅττι σοφῶν ἀγέλην πᾶσαν ἀνῄρει.
Ἱερὴν ἔβαλλε πίστιν
Μανικὸς πέλων διώκτης,
Κατὰ τὰς πόλεις δὲ βαίνων
Ἁγίους κόλαζε πάντας.
Κακὰ γράμματα γραφέντα
Λάβεν ἐκ κακῶν προέδρων,
Ἁγίους ὅσους Δαμασκὸς
Τρέφε δεσμίους κομίσσαι.
Λόγος ἐκ πόλου προκύψας,
Ὁ λόγῳ πόλον κυλίνδων,
Ἅμα φωτὶ παμμεγίστῳ
Τρέπεν ὡς τάχιστα Παῦλον.
Μέσον ἡμέρας δὲ λάμψας,
Φάος ὀμμάτων ἀπούρας
Κατὰ γῆν (95) τάνυσσε Σαῦλον
Κατὰ γῆν κακῶς μανέντα.
Χριστὸς ὅλων μεδέων σὺν γενετῆρι
Παῦλον ἀπ' ἀντιδίων τεύξατο λάτρην.
Νοέειν δὲ τὸν βαλόντα (96)
Ὁ βαλὼν θέλων τυπέντα,
Λέγεν ἡμέρας [49] Ἰησοῦς
Ἐπὶ γῆς πεσόντι Σαύλῳ.
Ξένον εὐσεβοῦσι ῥέξεις
Ἐμὲ, Σαῦλε, νῦν διώκων.
Ἀπαμείβεται δὲ Σαῦλος·
Λέγε μοι, τίς αὐτὸς ἔσκες;
Ὁ Θεὸς πάλιν βοήσας
Φάτο πρὸς λαλοῦντα Σαῦλον,
Τελέθω, λέγων, Ἰησοῦς
Ἀπὸ Ναζαρὲθ πολίχνης.
Πάλιν ὁ φέρων τὰ πάντα,
Τελέθω ὃν ἐκδιώκεις,
Βαρύ σοι πόδας τιταίνειν
Ἀταλοὺς πρὸς ὀρθὰ κέντρα.
Ἀχλύος ἠερίης (97), ἔμπλεε, Παῦλε,
Εἰπὲ, πόθεν στεροπαῖς πᾶσι φαείνεις;
Ῥυπαρὸν ζόφον κομίζων
Βλεφάροις, ἐς ἄστυ βαίνεις [50],
Ὅθι σοι πάλιν λαλήσω
Ἃ σε, Παῦλε, δεῖ τελέσσαι.

A Inde justorum lares
Cunctos duriter vastabat,
Et sanctos urbis incolas
Trahebat occidendos,
O mentem, o furorem quo agebatur Paulus!
Nam sapientium gregem omnem interfi-
Sanctam fidem destruebat [ciebat.
Quippe furens persecutor,
Et perlustrans civitates
Puniebat sanctos omnes.
Exitialia mandata
A præsidibus nequam sumpsit,
Ut adduceret devictos
Sanctos quos Damascus aluit.
Verbum cœlitus prospiciens
B Nutu cœlum omne movens,
Coruscante luce summa,
Statim Paulum mutavit.
In meridie vero splendens,
Oculorum luce erepta,
Humi Paulum projecit,
Humi perperam furentem.
Christus omnium Dominus cum Genitore
Paulum ex adversario servum fecit.
Cum percussor vellet Jesus
Ut percussus eum cognosceret,
Mansuete est allocutus
Humi Paulum delapsum.
C Mirabuntur te Christicolæ,
Saule, qui nunc me persequeris.
Et respondens dicit Saulus:
Fare age, tu quis es?
Voce magna rursum Deus
Ait Saulo loquenti,
Jesus ego, dicens, sum
Ortus in Nazareth oppidulo.
Rursus autem, qui fert omnia;
Ego sum quem tu persequeris.
Contra stimulos erectos
Calcitrare durum est.
Densarum tenebrarum plene Paule,
Dic unde fulgens omnibus splendescis.
Obtenebratis oculis,
D In civitatem abi,
Ubi rursus tibi dicam
Quæ te, Paule, decet facere.

VARIÆ LECTIONES.

[48] Barb. ὦ φρένες, ego tamen Allatianam emendationem recepi. [49] Allatianam lect. prætuli Barber. ἡμέρως. [50] Hic inest interlinearis varia lectio ita signata &λ. βαίνοις, quæ aptior mihi videtur.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(93) Θαλάμους, τοὺς οἴκους.

(94) Ὦ φρενὸς, ὦ μανίης ἧς πέλε Παῦλος. *O mentem, o furorem in quo versabatur Paulus*, etc.; ὦ namque hic θαυματικὸν est.

(95) Κατὰ γῆν iteratur non solum ad celeritatem cadentis demonstrandam, sed ad animi tam furentis depressam a Domino superbiam significandam. Probe Damascum, ad primum fere lapidem, locum tam mirificæ conversionis fuisse testatur Christianorum pietas, quæ divo Paulo templum ibidem erexit, de quo plura Guillelmus Tyrius [*De bell. sacr.* l. III], et sanctus Augustinus [*De conv. S. Paul.* serm. 14] hæc refert: *Hoc die in illis regionibus etiam ipsa loca testantur, quod tunc gestum est, et nunc legitur et creditur.*

(96) Hæc erit vocum ordinatio, ut strophen implicatam facile percipias: —ὁ βαλὼν (Ἰησοῦς) θέλων τὸν τυπέντα (Παῦλον) νοεῖν τὸν βαλόντα, ἡμέρως ἔλεγε Σαύλῳ πεσόντι ἐπὶ γῆς.

(97) ἀχλύος ἠερίης. Paulum *tenebris matutinis* plexum hic intellige judaismi erroribus a teneris unguiculis imbutum; merito tantæ obscuritatis virum miratur melodus exin lumen fidei gentibus annuntiasse.

Digitized by Google

Te videbunt enim gentes
Edocentem lucem Dei,
Tu redargues Israelem
Incredulam nationem.
Tunc vero sentiens Saulus
Se ab ipso Christo trahi,
Sodales manu eum ducentes
Uti cæcus sequebatur.
At Christus cum in somnis
Diluculo apparuisset,
Ananiam virum sanctum
Ad Saulum statim misit.
Tenebras Paulus reddidit luciferas,
Ut hominum densam tolleret caliginem.
Ananias tremendis verbis
Cedens, ad persecutorem
Venit lucem allaturus
Binis oculis utramque.
Densis tenebris disjectis,
Superbiaque cordis, Paulus
Lavacro sancto accepto,
Gratia Dei est cumulatus.
Conviciis Hebræorum
Cunctis strenue calcatis,
Confundebat triste genus
Trinitatem docens homines.
Immortali luce, Paule, repletus es ;
Tædis luciferis cum omnibus certas.

A Σὺ γὰρ ἔθνεσιν φαείνοις
Θεῖκὸν φάος διδάσκων,
Σὺ τὸν Ἰσραὴλ ἐλέγξεις
Γενεὴν ἄπιστον οὖσαν.
Τότε δὴ μαθὼν ὁ Σαῦλος
Ὅτι Χριστὸς αὐτὸς ἕλκει,
Ἑτάρων χέρας κρατούντων,
Ἄτε τυφλὸς, ἠκολούθει.
Ὑπονυκτίῳ (98) δὲ λήξει
Ὅναρ ἐμφανεὶς ὁ Χριστὸς
Ἀνανίαν ἄνδρα θεῖον
Ἐπὶ Σαῦλον εὐθὺ πέμψεν.
Φεγγοτόκον σκοτίην ἔδρακε Παῦλος
Ὄφρα βροτῶν ζοφερὰν ἀχλὺν ἀπάξοι·
Φοβεροῖς λόγοισιν εἶξας
B Ἀνανίας ἐς διώκτην,
Δράμεν ὄμμασιν κομίζων
Τὸ διπλοῦν διπλοῖσι φέγγος.
Χαλεπὸν ζόφον δὲ ῥίψας
Κραδίης κόρον τε Σαῦλος,
Λοετρὸν (99) δὲ θεῖον ἐνδὺς
Χάριτος Θεοῦ γεμίσθη.
Ψόγον ἀθλίων Ἑβραίων
Ὅλων ἀνδρικῶς πατήσας,
Συνέχευε λυγρὸν ἔθνος
Τριάδα βροτοὺς διδάσκων.
Φωτὸς ἀειγενέος, Παῦλε, γεμίσθης
Φωτογόνους δαῖδας πᾶσιν ἐρίζεις.

X. — *In certamina sancti Pauli apostoli.*

Sacra lyra, age me rursus
Ad Paulum iter facientem,
Ut continua certamina
Possim apte celebrare.
Custodiebat rex Aretas
Damascum urbem, ut Paulum
Miraculum fidelium
Interimeret prehensum.
At Domini discipuli,
Præcognita Aretæ mente,
Quod vellet, qui Deum vidit
Occidere Hebræis gratificans,

Ι'. — *Εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου* (1).

C Ἄγε πρὸς τρέχοντα Παῦλον
Πάλιν, ὦ λύρη με θεῖη,
Ἵνα συντόνους (2) ἀγῶνας
Πάλιν ἐνθέως ἀείσω.
Βασιλεὺς (3) φύλαττεν ἄστυ
Ἀρέτας Δαμασκὸν, ὄφρα
Ἁγίων τὸ θαῦμα Παῦλον
Ἀνέλοι χερὶ κρατήσας.
Γραφίδων Θεοῖο μύσται
Ἀρέτα προγνόντες ἔργον [a1],
Ὅτι περ θέλοι θεόπτην
D Ἀνελεῖν φίλον Ἑβραίοις [a2],

VARIÆ LECTIONES.

[a1] Versum ferme totum conturbatum rectæ lectioni restituere conatus sum. Et quomodo habet Barb. quin etiam et Allatianus, ἀρετὰς ἀγνῶντες ἔργον, quæ lectio non solum obscura est, sed etiam ratione metri claudicat. Et revera si discipuli non cognovissent Aretæ mentem quomodo Paulum e more per sportulam clam demisissent? Ἀγνοοῦντες vero contrarium est et narrationi ipsius Pauli ad II Cor. xi, 32, et Act. ix, 24. Ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. Mea emendatio e contra his omnibus consonat, Ἀρέτα προγνόντες ἔργον. [a2] Hic varians ita cod. signatur Δλ. Ἑβραίους.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(98) Codd. conjunctim habent vocab. ὑπονυντίῳ; λήξις, hic est *quies profunda* cum, ut Anacreon [Od. III.] pervenuste dixit, μερόπων δὲ φῦλα πάντα— κέαται κόπῳ δαμέντα. Ananiæ domus in occidentali civitatis parte erat, et in ecclesiam olim conversa, cujus rudera adhuc viatoribus ostendantur.

(99) λοετρὸν . . . Domus in qua Paulus baptismum suscepit nomen antiquum retinet, id est, *domus Judæ in vico recto*. In eadem domo Paulus triduum jejunus moratus est, et visum, Anania manus sibi imponente, recepit [Cf. *Quaresm.* t. II.] per J. C. revelationem Evangelium edoctus.

(1) Exstat fragmentum *De laboribus et certaminibus apostolorum Petri et Pauli* in *Bibl. Patr.* [Tom. II, Paris. 1575], cujus argumenti pars in hac ode tractatur.

(2) Συντόνους ἀγῶνας *non interrupta certamina*, quæ ipse Paulus Galatis enumerat in c. xi et seq.

(3) βασιλεὺς . . . Ἀρέτας. id est, ut ipse Paulus narrat [ad II Cor. xi, 32], *gentis Aretæ præpositus*.

Digitized by Google

Διὰ σαργάνης χαλῶσιν
Ἀπὸ τειχέων μεγίστων
Μεσονυκτίῳ, λαθόντες
Νεόπιστον ὄντα Παῦλον.
Φωσφόρον εὐσεβίης ἔθνεσι τίκτων,
Φωσφόρος ἀστεροπὴ [53], Παῦλε, φαάνθης.
Ἐπὶ τὰς πόλεις δ' ἀπῆλθεν
Ἀράβων, Σύρων τε Παῦλος
Ἀρέταν [54] φυγὼν φονῆα,
Μανίην κακήν τ' ἀλύσκων.
Ζοφερὰς πλάνας διῶξαι
Ἀπὸ γῆς θέλων ἁπάσης,
Κατὰ γῆν πόλευε πᾶσαν
Μερόπων γένη καθαίρων.
Θεὸν εἰσιδεῖν Θεοῖο
Γόνον ὄμμασιν πανάγνοις,
Τρίτον ἐς πόλον δ' ἀνέπτη
Σοφίην μαθεῖν Θεοῖο.
Ὦ σπυρὶς [55] οὐρανίη, πῶς ἐχαλάσθης,
Ἦ πόθεν ὄψον ἄγειν ἠῦραο τοῖον;
Ἱερὸν δ' ἐκεῖθεν ἦλθεν
Παράδεισον, ἔνθα μύθους
Μάθεν οὐ φατοὺς βροτοῖσιν
Βροτέους λαλουσιν ὕθλους.
Κατὰ δ' ἐνθέους κελεύσεις
Δράμεν ἐς πόλιν Θεοῖο,
Πέτρον εἰσιδεῖν ποθήσας
Τὸν Ἀπόστολόν γε πρῶτον.
Λαβυρινθίους [56] δὲ μύθους (4),
Πάλιν ἔγγονον [57] Ἰούδα
Ἱερουσαλὴμ ἐν ἄστει
Θεῖκοῖς λόγοις ἐλέγχει.
Μανίην κακὴν μανέντες
Λογάδες γένους Ἑβραίων
Κτανέειν θέλουσι Παυλον
Σφετέρων χάριν ἐλέγχων.
Δῶρον ἀπ' ἀθανάτου, Παῦλε, Θεοῖο
Ἀνδράσιν ὀλλυμένοις πᾶσι χαρίσθης.
Γόον [58] εὐσεβῶν ἁπάντων
Λαλέων ἔτερπε Παῦλος,
Ὅτι περ δίδασκε πίστιν
Κατὰ κόσμον, ἣν ἐπόρθει.
Ξένον ἐν ξένῃ τελοῦντα
Ἐπὶ Ταρσὸν εὐθὺ πέμψαν,
Ἵνα μή μιν ἐκφανέντα
Βδελυρὸν γένος φονεύσῃ.

A Per sportulam demittunt
Altissimis e mœniis
Media nocte occultantes
Recens Paulum fidelem.
Splendorem religionis gentibus afferens,
Fulgur coruscans, Paule, apparuisti
Inde ad urbes est profectus
Arabum et Syrorum Paulus,
Homicidam Aretam fugiens,
Furoremque malum vitans.
Cupiens orbem depurgare
Ab erroribus funestis,
Totum orbem peragravit
Mundans hominum progeniem.
Aspexit Deum Deo
B Natum oculis purissimis,
Perrexitque ad tertium cœlum
Ad sapientiam Dei discendam.
O cœlestis sporta, quomodo es demissus,
Aut escam unde invenisti talem?
Illinc autem ad sanctum venit
Paradisum, ubi hominibus
Loquentibus humane
Infanda verba audivit.
Ac divinitus inspiratus
Jerusalem est profectus,
Petrum cupiens invisere
Apostolorum principem.
Sermonesque ambagiosos
C Denuo Judæ nepotum
In urbe Hierosolyma
Divinis redarguit verbis.
Furibundi insanientes
Hebraicæ gentis principes
Paulum cupiunt interimere,
Ipsos scilicet redarguentem.
Dona ab immortali Deo, Paule, relata
Pereuntibus cunctis hominibus es largitus.
Luctum omnium Christianorum
Demulcebat Paulus loquens,
Per orbem nam docebat
Fidem quam olim persequebatur.
In terra peregrina hospitem
Tarsum statim dimiserunt,
D Ut ne ipsum deprehensum
Turpe genus interficeret.

VARIÆ LECTIONES.

[53] Pro ἀστεροπὴ codd. habent ἀστεροπῇ. Utraque lectio minime obstat menti sancti Sophronii; attamen mea castigatio nescio quid roboris et poeticæ venustatis præsefert. In eodem versu abjecta Allatiana lectione πᾶσι, recepi Barberinianam Παῦλε. [54] Hic e contra Barberinianam lectionem Ἀρέτα respui, et Allatianam Ἀρέταν mihi vindicavi. [55] Codd. ὡς πυρὶς, quæ lectio, postquam aliquid negotii mihi facessivisset, ordinata est ut in editione, et ni falior a scopo minime aberravi. Etenim si lector habet præ oculis Paulum per sportam e muris dimissum, facile hic intelligit sancti Sophronii mentem, qui tropologice Paulum ipsum, non sine poetica vi et quadam audacia, sportam vocat cœlestem et quomodo e tertio cœlo demissus esset, admiratur. [56] Cum solo iota in penultima non recensetur a lexicographis vocabulum λαβυρίνθιος. Recta lectio esset cum ει, licet prima accommodatior metro. [57] Barberinianus interlinearem habet variantem ἄλ. ἐγγόνων, quam recepi. [58] codd. γόον, sed ἀκροστιχίδων ordo, et auctoris mens exposcebant νόον ut emendaveram, quod typothetæ non placuit.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(4) Ambagiosas Judæorum disputationes a Paulo oppugnatas tantum odii eidem conciliasse Acta apostolorum [IX, 29 et seq.] narrant, ut eum fratres, ne interficeretur, Tarsum miserint.

Digitized by Google

Inde Tarsum profectus est
Barnabas ut Paulum duceret
Ad edocendos Syros
Quo Christum pie colerent.
Manifeste omnes docebat
Pie Deum adorandum,
Patrem, Filiumque, Spiritum,
Solum omnium dominatorem.
Decus inspiciens, quod Paulo attribuit
Deus, nunc divinitus tripudio.
Instar amnis defluentis
Irrigantis omnem terram,
Taliter egit Paulus
Perlustrans gentes omnes.
Doctus est sapientiam Dei
Ut Dei fidem prædicare
Quare gentes eloquendo
Omnes ad Deum allexit.
Ad hoc enim missus fuit
A sapiente providentia
Quando cum Simone Petro
Sortem parem est sortitus.
Sumpsit Paulus omnes gentes
A virgine concedente,
Petrusque prudentissimus
Consanguineos Hebræos.
Quis hominum sapiens, ut fuit Paulus?
Deum quis mortalium ita est intuitus?
Omnes autem æque diligens
Et gentiles et Hebræos,
Firme omnes edocebat
Inculpate Deum colere.
Gratus omnibus cum esset
Eosdemque affectus patiens,
Omnis omnibus est factus
Ut omnes salvos faceret.
Stillans gutțas sapientium
Dei dogmatum, trahebat
Cunctos Paulus ad Christum
Conditorem totius orbis.
Paule, sanctorum princeps sacerdotum,
Solus gentium turbas fideles reddidisti.

XI. — *In Joannem Theologum.*

Sanctorum genus prodeat
Honorem sancto præbens,

A Ὁ δὲ Βαρνάβας πορεύθη
Ἐπὶ Ταρσὸν ὄφρα Παῦλον
Ἀγάγοι, Σύρους διδάξαι
Ἵνα Χριστὸν εὐσεβῶσιν.
Πρωϊνῶς δίδασκε πάντας
Θεὸν ἐνθέως γεραίρειν
Γενέτην, Πάϊν, τὸ Πνεῦμα
Τὸν ὅλων κρατοῦντα μοῦνον.
Ἐσορῶν ἀγλαΐην ἣν λάχε Παῦλος
Θεόθεν θεσπεσίως ἄρτι χορεύσω.
Ῥόος οἷά τις προβαίνων (5)
Ἐπὶ γῆς ὅλην κατάρδει,
Ἐναλιγκίως ὁ Παῦλος
Δράσεν εἰς ἔθνη βαδίζων.
Σοφίῃ Θεοῦ σοφίσθη
B Λαλέειν Θεοῖο πίστιν,
Ὅθεν ἔθνεα προσῆγεν
Θεὸν εἰς ἅπαντα πείθων.
Τὸ γὰρ ἐκτελεῖν προήχθη
Ὑπὸ πανσόφου προνοίης,
Ὅτε σὺν Σίμωνι Πέτρῳ.
Βάλεν εὖ νέμοντα κλῆρον.
Ὑπὸ παρθένου (6) διδόντος
Λάβε πάντα Παῦλος ἔθνη,
Ὁ σοφώτατος δὲ Πέτρος
Τέκνα συγγενῶν Ἑβραίων.
Τίς σοφὸς ἐκ μερόπων. ὡς πέλε Παῦλος;
Τίς Θεὸν ἐκ χθονίων ἔδρακεν οὕτως;
Φιλέων δὲ πάντας ἴσως (7),
C Ἐθνικοὺς, γόνους τ' Ἰούδα,
Ἀκλινῶς δίδασκε πάντας
Θεὸν εὐσεβεῖν ἀμέμπτως.
Χαριέστατος δ' ὑπάρχων
Ὁλοσυμπαθής τε πᾶσιν,
Ὅλα τοῖς ὅλοις φαάνθη
Ἵνα τοὺς ὅλους γε σώσῃ.
Ψεκάδας Θεοῦ ψεκάζων
Δογμάτων σοφῶν, ὁ Παῦλος
Ἐπὶ Χριστὸν εἷλκε πάντας
Τὸν ὅλον κτίσαντα κόσμον.
Ἁγίων μυστιπόλων, ὄρχαμε Παῦλε,
Μόνος ἐθνῶν ἀγέλας μύστιδας ἔρδεις.

IA'. — *Εἰς Ἰωάννην τὸν Θεολόγον* (8).

Ἁγίων γένος προέλθοι (9)
D Ἁγίῳ γέρας κομίζον [59],

VARIÆ LECTIONES.

[59] Codd. κομίζον et v. 4. φέρεις τόν, quas lectiones mendosas esse, et parum consonas sequentibus verbis, constat.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(5) Pauli ad gentes prædicationes venuste fluento comparantur terram irriganti fertilitatemque afferenti.

(6) ὑπὸ παρθένου videtur hic indicari Joannes, quanquam non a Joanne solummodo, sed etiam a Cepha et Jacobo consociatus ei fuit Barnabas, et prædicationis munus inter eos divisum, ut narratur ad Galat. [II, 7 et seqq].

(7) Diserte Paulus hæc omnia scripsit ad Corinthios [c. IX, 19 et seqq.].

(8) Hæc ode εἰς Ἰωάννην τὸν θεολόγον inscribitur, e cujus encomio prosa oratione a nostro Sophronio scripto exstat fragmentum apud Cotelerium [ad *Constit. apost.* III, 1]. et aliud apud Lambecium.

(9) Venustum prorsus est hujus odæ initium, et summa sancti antistitis humilitate refertum.

Digitized by Google

Ἀγάμων φάλαγξ βοήσοι
Ἀγάμῳ φέριστον ὕμνον.
Βδελυρὴν ἔγωγε γλῶτταν
Φορέων, ῥυπῶν τὰ χείλη
Ἀπορῶ γόνῳ γε βροντῆς (10)
Καθαρὸν τὸν αἶνον ᾄδειν.
Γονέων πάϊς φαάνθη
Ἱερῶν κλυτῆς τε ῥίζης,
Ζεβεδαῖος (11) αὐτὸν ἥρως,
Σαλώμη (12) τε παῖδα τίκτον.
Δόμον ἔσχε πλωτὸν ἄνδρα
Ὁ πατὴρ φίλην δι' ἄγρην,
Σαλώμη τεκοῦσα Χριστοῦ
Κλύε σύγγονας [60] Θεοῖο.
Ἰαχιῆς [61] οὐρανίης (13), ὄβριμε κοῦρε,
Στομάτων ἡμετέρων δέχνυσο δῶρα.
Ἑκάλει δὲ καὐτὸς ἔνθεν (14)
Τὸν ὅλων ἄκαντα θεῖον
Ὁ πάϊς, διότι τέκνον
Σαλώμης ὑπῆρχε θεῖον.
Ζαθέου γὰρ ἦν Ἰωσὴφ
Σαλώμη τόκος σαόφρων,
Ὃς ἐμοῦ Θεοῖο Χριστοῦ
Γενέτης μόνον καλεῖτο.

A Innuptorum cohors præcinat
Innupto eximium hymnum.
Impuram namque ego linguam
Habens, et labia immunda
Purum hymnum filio tonitrus
Ad canendum impar sum.
Clara stirpe et parentibus
Sanctis puer ortum duxit,
Zebedæus illum heros
Et Salome genuerunt.
Pater vacans piscationi,
Piscatores domi habebat,
Et Salome mater Christi
Dei cognatos audiebat.
Fili robuste sonitus cœlestis,
B Labiorum nostrorum excipe dona.
Quare et ipse puer vocabat
Omnis orbis dominatorem
Divinum, quia Salome
Præclarum genuerat natum.
Namque erat Joseph inclyti
Salome prudens filia,
Qui Domini mei Christi
Pater solum vocabatur.

VARIÆ LECTIONES.

[60] Emend. συγγόνους, codd. vero habent σύγγονας, at hujusmodi casu neque a συγγενής, neque a συγγενεὺς, si tamen usus vocabulum recepisset, deduci potest. Nomin. τοῦ σύγγονας esset σύγγων, sed enim lexicographi non agnoscunt hoc vocabulum. [61] Barber. lectio, quam in margine notaveram, a typotheta, me invito, impressa fuit, qui meam correctionem respuit: namque Allatianam Ἰαχῆς elegeram.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(10) Γόνῳ γε βροντῆς. Hoc nomine Joannes non C solum, verum etiam Jacobus ejus frater, et Petrus a Christo apud Marcum [III, 17] fuerunt insigniti, quippe qui vi magna, qualis inest tonitrui, Evangelium præ cæteris prædicaturi. Cæteroquin Joannes Evangelium suum ceu a tonitru orditur sublimissima illa verba fulgurans : *In principio erat Verbum*, etc. *Revera Joannes tonitrus filius*, ut verbis utar Epiphanii [hæres. 73], *velut ex quibusdam nubibus, a sapientiæ ænigmatibus piam nobis de filio intelligentiam juxta similem modum persuasit.* Insuper dum Evangelium scriberet, fulgura e cœlo micuisse non sine crebris tonitribus tradidit Prochorus ejusdem discipulus (quamvis ejus acta incertæ fidei sint existimata), qui hæc omnia vidit, et timore perculsus humi veluti mortuus hæsit [cf. *Men. Græc.* die 26 Sept. *Synaxarium*, pag. 174, ed. Ven. *Sari*, 1755]. Quarum rerum quotannis memoriam agendi inde, ni fallor, mos Græcis provenit cum die Paschatis Evangelii Joannis initium legitur. Nec ægre feret benevolus lector peregrinam D cæremoniam breviter audire, ut in principe patriæ meæ [Planæ Græcorum, diœcesis Montisregalensis in Sicilia.] ecclesia *magno martyri Demetrio* dicata peragitur. Cum instat tempus dicendi Evangelii, duo concelebrantes totidemque diaconi et ipse celebrans de more loca occupant; hic scilicet pro altari sedet ad populum conversus, concelebrantes e conspectu in extremo presbyterio : stat in ambone diaconus senior, alter ad portam ecclesiæ respiciens altare; insuper diaconus Latini ritus contra ambonem, cereis accensis omnium evangelia in agnosteis posita decorantibus. Post jussam attentionem primus Evangelii versiculus elata voce a celebrante legitur, idem a concelebrantibus et tribus diaconis ex ordine iteratur, et ita deinceps : cum vero ultimus diaconorum extrema verba cujusque versiculi vociferatur, tum æris campani, mox parvi tormenti bellici ictus sequitur, tonitruum quos Joannes, dum Evangelium scriberet, audivit, strepitus imitans, et in memoriam devotissimi populi revocans. Hoc vero, quandoquidem ad hunc sermonem venimus, animadvertat lector : patriæ meæ ecclesiam, cæteroqui *catholicissimam*, Paschatis solemnitatem præ cæteris constituisse diacono Latini ritus decorandam, ad Ecclesiæ unitatem non solum demonstrandam, sed etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ obedientiam die tam solemni coram omnibus profitendam.

(11) Zebedæum divitem fuisse piscatorem testatur Marcus [c. I, 20], cum narrat Jacobum et Joannem reliquisse patrem *cum mercenariis* in navicula ut Christum sequerentur. Hic igitur Zebedæi et Salomes vitæ genus indicatur, qui piscatoriæ arti operam dabat, quapropter domi habebat πλωτὸν ἄνδρα, quod redderem *virum rei nauticæ peritum*, pro πλωτικὸν, siquidem absurdum putarem homines vocari *navigabiles*.

(12) Salomen matrem Joannis constanter prædicat pluries Sophronius. Encomium supra laudatum Hippolytus Thebanus in *Chronico* memorans, hæc ait : Ἐγκωμιάζων δὲ τὸν εὐαγγελιστὴν ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ὁ μέγας Σωφρόνιος, διδάσκει τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ὅτι πατὴρ τοῦ Θεολόγου Ζεβεδαῖος ἦν, Σαλώμη δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Eadem repetit ipse Sophronius in *Synaxario* sub die 8 Maii. [Cf. *Men. Græcum*, pag. 39, ed. Ven. Glychi 1817.] Insuper a Nicephoro [*Hist. eccl.* l. III, c. 3, in f.] citatur Hippolytus Portuensis, qui Sophronio congruit, et Epiphanius contra Nazaræos ferme similia habet.

(13) Ἰαχῆς οὐρανίης, τουτέστι τῆς βροντῆς.

(14) Ut Sophronius docet, Joseph sponsus pater Salomes exstitit. Cæterum de filiis a Joseph ex alia conjuge, ante Mariam sibi desponsatam, susceptis, ut quidam putant, cf. Sand. *De sacra familia.*

Digitized by Google

Christus ergo Deus cum esset
Cunctæ dominans naturæ,
Ad littus maris venit
Non dissimilis mortali.
Lumen virginitatis, splendor eloquii
In corda nostra lucem afferto.
Unicam vocem proferens
Par inclytum venatur,
Jacobum virum probum,
Præstantemque hujus fratrem.
Ut senserunt vim divinam,
Adhæserunt ei vocanti,
Deserentes dilectum patrem,
Hamum, scapham et sagenam.
Christus autem, delectis
Duodecim discipulis,
Diligebat hunc præ cæteris
Amicis suis sanctis.
Hæc dilectio gaudium magnum
Charitatis attulit amicis,
Divinamque claritatem
Castis mentibus effudit.
Cœlesti sapientia cum esses refertus,
Tuba cœlestium sermonum evasisti.
Mente divina præditum
Mundaque carne, istum
Eligetis sacerdotem,
Ita Verbo Deo docente.
Peculiaria huic ostendit
Jure diligens eum Salvator ;
Et supra proprium pectus
Soli præbuit recumbere.
Quando vero crucem adiit
Ipsum fratrem pronuntiavit,
Matrem constituens Mariam,
Mariæ filium adjungens.
Rursus Petro glorioso
Illius mortem cupienti
A Domino cognoscere
Manifeste occultat mortem.
Theologi sapientia mundus est defensus,
Simulacris insaniæ disjectis dæmoniacæ.
E crucis ligno pendens
Christus passus jam ac patiens
Ait virgini Genitrici,
Dixit virgini discipulo.
Tuus abhinc appelletur
Iste, mulier, castus filius ;
Et tu præstantem matrem
Genitricem meam vocabis.

A Θεὸς οὖν πέλων ὁ Χριστὸς,
Ἐπέχων φύσιν τε πᾶσαν,
Ἐπὶ χεῖλος ἦλθε λίμνης
Βροτὸς οἷά τις προλάμπων.
Φωσφόρε παρθενίης, φωσφόρε μύθων,
Ἡμετέρῃ κραδίῃ φέγγος ἰάλλοις.
Ἰαχὴν μίαν προπέμψας
Δυάδα κλυτὴν ἀγρεύει [62],
Ἰάκωβον ἐσθλὸν ἄνδρα
Ἀγαθὸν κάσιν τε τούτου.
Κράτος ὡς ἴδον θεοῖο
Προσέβαινόν οἱ καλοῦντι,
Πατρὸς [63] σέβας λιπόντες,
Κάλαμον, σκάφος, σαγήνην
Λόγος ἐκλογὴν τελέσσας
B Δέκα καὶ δυῶν μαθητῶν,
Φιλέεσκε τόνδε μᾶλλον
Ἁγίων ὅλων ἑταίρων.
Μεγάλην χάριν δὲ βάλλεν
Φιλία φίλοις προσώποις,
Ἐνὶ δὲ φρεσὶν φιλάγνοις
Θεΐκὴν ἔχευεν αἴγλην.
Σοφίης οὐρανίης μεστὸς ὑπάρχων,
Ἐπέων οὐρανίων αὐλὸς (15) ἐτύχθης.
Νόον ἔνθεον φοροῦντα (16)
Καθαρήν τε σάρκα, τοῦτον [64]
Ἀφανῶν ποιεῖτε μύστην,
Ὁ Θεὸς Λόγος διδάσκων.
Ξένα δεῖξε πλεῖστα τοῦτον
C Φιλέων ἄναξ δικαίως,
Ἐπὶ καρδίην ταθῆναι
Ἰδίην παρέσχε μούνῳ
Ὅτε δ' ἐκρίῳ προσῆλθε
Κασίγνητον αὐτὸν ηὔδει,
Μαρίην ποιῶν τεκοῦσαν,
Μαρίῃ γόνον προσάπτων.
Πάλιν ἀγλαοῖο Πέτρου
Μόρον ἐκμαθεῖν ποθοῦντος
Παρὰ Δεσπότου γε κείνου,
Μόρον ἐκφανῶς καλύπτει.
Θειολόγου σοφίῃ κόσμος ἐρύσθη,
Δαιμονικῆς μανίης φάσματα ῥίψας.
Ῥέθεσι ξύλῳ κρεμασθεὶς
Ὁ Λόγος παθών τε πάσχων
D Λέγε Παρθένῳ τεκούσῃ,
Λέγε Παρθένῳ μαθητῇ.
Σέθεν, ὦ γύναι, καλείσθω
Γόνος ἀγνὸς οὗτος ἔνθεν,
Σὺ δὲ μητέρα κρατίστην
Καλέοις ἐμὴν τεκοῦσαν.

VARIÆ LECTIONES.

[62] Codd. ἀγορεύει. [63] Hic vice versa Barberiniana posthabita lectione πατέρος, quam imprimi volueram, Allatianam metri gratia claudicantem typotheta post varias correctiones impressit. [64] codd. τούτων, at interlinearis inerat varians ita signata, ἄλ. τοῦτον.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(15) Ἐπέων οὐρανίων αὐλός. Hæc verba ad sublimitatem Evangelii alludunt.

(16) Præcepta Salvatoris de sacerdotum puritate et vitæ innocentia adeo Joannes servavit, ut illius benevolentiam quam maximam sibi conciliaverit, in pectus ejus recubuerit, et matris cura ei commissa fuerit [*Joan.* XIX, 26, 27 ; et XIII, 23].

Digitized by Google

Τότε δὴ τότε κλυτόφρων
Ἐς ἐὸν κόμιζεν οἶκον (17)
Ἀγανὴν Θεὸν τεκοῦσαν·
Ἰδίην ποιῶν τεκοῦσαν.
Ὑπὸ Πάτμον ὧδ' ἐτύχθη (18)
Θεόπαις νόμοισι φυτλοις [65],
Ἁγίους τόπους ἐάσας
Ἀσίης ἐπῆλθε χῶρον.
Βροντογενῆ Θεὸν οὖν ὄλβιον εἶπω
Τοὔνεκα θειοτόκου κοῦρος ἐτύχθη.
Φορέων σθένος θεοῖο
Ἔφεσον κίχησεν ἄστυ,
Ὅπερ Ἀρτεμις κακίστη
Δνοφερῇ πλάνῃ κατεῖχεν.
Χέρα καρτερὴν δὲ τείνας
Ἀπάτης νεὼν καθεῖλεν,
Βδελυρὸν δὲ τρέψε φάσμα
Ἀσίηθεν ὡς πυρίπνους.
Ψεκάσιν Θεοῖο μύθων
Ἀπὸ γειλέων ψεχ[illegible]ων
Φλόγα δαιμόνων ἀμέρδει,
Χθονίων γένος δὲ σώζει.
Ἀσίδος εὐγυάλου (19) λύτρον ἀείσω,
Θειολόγου δυνάμει κῦδος ἀγείρων.

ΙΒ'. — *Εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον.*

Ἀρετὴν, ἀγῶνα, νίκην
Στεφάνου κλυτοῦ (20) λιγαίνω,
Σὺν ἀποστόλοις καλέσσω
Στίχα (21) μαρτύρων χορεύειν.
Βασιλεῖ Θεῷ γὰρ οὗτος
Μετ' ἀποστόλους στρατεύθη,
Ἐνὶ μάρτυσι δὲ πρῶτος
Στεφάνοις ἔδησε κόρσην (22).
Γραφικῶς ὄθεν βοήσω,
Στεφάνου τὸ διττὸν εὖχος
Ὑπ' ἀποστόλοις συνῆπται,
Ὅτι μαρτύρων προλάμπει.
Διό μιν Θεοῖο λάτρην
Ταχέως τέθηκε πρῶτον

A Tum vero, tum præclarus
In sua excepit domo
Puram Dei Genitricem,
Tanquam propriam genitricem.
Sub Patmo. . . hic editus est
Dei Filius naturæ legibus.
Sanctis relictis locis
Ad regionem Asiæ venit.
Deum ergo tonitru genitum beatum dicam,
Quia Dei Genitricis filius evasit.
Vi divina præditus
Ad urbem venit Ephesum,
Quam improba Diana
Fœdo errrore detinebat.
At protenta forti manu
B Templum erroris evertit,
Et ex Asia simulacrum
Ut ignivomus fugavit.
Stillansque ex ore rorem
Cœlestium sermonum,
Flammas dæmonum devicit,
Genusque hominum servavit.
Fertilis Asiæ canam redemptionem,
Theologi potentia, glorias colligens.

XII. — *In sanctum protomartyrem Stephanum.*

Cano Stephani gloriosi
Virtutum certamen,
Cum apostolis agmen martyrum
Choreas agere advocabo.
Cum apostolis nam iste
C Militavit propter Deum,
Primus autem inter martyres
Vinxit tempora coronis.
Ideo Stephani diserte
Gloriam duplicem cantabo,
Quia et apostolis adjungitur,
Et præfulget inter martyres.
Ideo ipsi Dei famulo
Afflato numine divino

VARIÆ LECTIONES.

[65] Versus, quin et jam tota stropha obscura est, et φύτλης scribendum puto. Cæteroqui ferme certum habeo hiatum hic inesse ob amanuensis incuriam, qui hujus strophæ versus cum aliis confuderit. Nam neque narrationis ordo, neque mens auctoris lucide percipitur.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(17) Ἐς ἐὸν κόμιζεν οἶκον. Quidquid de domo Joannis dicant critici, hoc certum a meo Sophronio asseritur, illum videlicet Mariam in propriam domum suscepisse. Nec me latet Augustinum [Tract. 16, in Joan.] docuisse non *in sua prædia, sed in sua officia Joannem suscepisse Mariam.* Cæteroqui Sophronii traditio non equidem parvi est pendenda, quippe qui sanctam civitatem diu incoluit, et hæc fortasse popularis traditio ibidem exsistebat. [*V.* Niceph. lib. I, c. 28, et l. II, c. 3.]

(18) Ordinis chronologici perturbatio omissionem aliquot versuum amanuensis vitio in hac ode coarguit: namque hic Patmos Joannis exsilii locus indicatur, antequam ipse loca sancta relinqueret, et in Asiæ Minoris regionem perveniret; quin etiam ejusdem apostolici labores vix leviter attinguntur. Cæterum de commentitia templi Ephesinæ Dianæ D eversione confer Baronii Ann. ecclesiasticos.

(19) Εὐγυάλου vocabuli nova compositio non est a lexicographis recensita; hic εὐγύαλος *pulchras habens valles* significare videtur.

(20) Statim in primo versu argumentum encomii in protomartyrem Stephanum Sophronius exponit, apostolos invitans et martyres, ut ipsum celebrent, qui et in apostolorum numerum cooptatus, martyrii perillustrem coronam primus retulit, quod est τὸ διττὸν εὖχος ut inferius.

(21) Στίχα verto *seriem.* Quamvis melodus meus aureæ Græcitatis scriptor non fuerit, curabunt nihilominus lexicographi inter casus vocabuli τοῦ στίξ et accusativum στίχα hic adhibitum recensere.

(22) Στεφάνοις ἔδησε κόρσην. Horatius [l. IV, oda I, v. 32] similiter dixerat *vincire novis tempora floribus.*

Digitized by Google

Absque mora primas dedit
Sanctus chorus apostolorum.
Stephani certamina quicunque canit
Mentem lætitia sentit saturatam.
Gratia amabili repletus
Et robore præcellens
Stephanus coram populo
Portenta innumera patrabat.
Invidia tristi perciti
Hebræorum quidam feri
De dogmatibus cum Stephano
Disceptare convenerunt.
Erat enim gens furiosa,
Agmen dæmonum malorum
Libyæ et Alexandriæ,
Asiæque et Ciliciæ.
Sæpe sermones martyr
E sapienti corde fulgurans,
Disperdebat hostium ambages
Ceu ventus flando nubes.
Stephano divino nectam coronas
E styli calicibus flores decerpens.
Sanctis Stephani sermonibus
Manus victas statim dantes.
Contra ipsum produxerunt
Quosdam homines mendaces.
Contra Deum avorum,
Contra Moysen divinum
Asserebant contumelias
Audisse e Stephani sapientia.
Magna vi tum conclamantes,
Dolosam gentem incitantes,
Et perversos sacerdotes,
Statim Stephanum comprehenderunt.
Et insaniter furentes,
Dei familiarem in jus traxerunt
Iniquissimi consessus
Cum testibus falsissimis.
Stephanus, augustum nomen est tibi in-
[ditum,
Eo quod pietatis stemmata gestas.
Æquæ menti vale dicto
A sancto audisse aiebant,

A Ἁγίων χορὸς μαθητῶν
Μέγαν ἐνθέως σκοποῦντα [66] (23).
Στεφάνου τοὺς ἀέθλους ὅστις ἀείδει
Κραδίην εὐφροσύνης οἶδε κορέσσαι (24).
Ἐρατῆς γέμων θεοῖο
Χάριτος βίης τε πλήρης,
Στέφανος λεῷ τε πρόσθεν
Τεράτων ἔτευχε πλῆθος.
Ζοφερῷ φθόνῳ τυπέντες
Τινὲς ἀγρίων Ἑβραίων,
Περὶ δογμάτων συνείρειν
Στεφάνῳ λόγους ἐπῆλθον.
Ζάκοτον γὰρ ἔσκεν ἔθνος
Βελίου (25) στόλος κακίστου
Φαρίης (26) τε καὶ Λιβύσσης (27),
B Ἀσίης τε καὶ Κιλίσσης.
Θαμινοὺς λόγους ὁ μάρτυς
Κραδίης σοφίης [67] ἰάλλων,
Φθονεροὺς δίωκε κείνου (28)
Νέφος ὡς πνοαῖς ἀῆται
Στεφάνῳ θεσπεσίῳ στέμματα πλέξω
Γραφικῶν ἐκ καλύκων ἄνθεα δρέψας.
Ἱεροῖσι λόγοις νίκην
Στεφάνου τάχιστα δόντες,
Φέρον ἀνέρας κατ' αὐτὸν
Πατέρας πλάνης (29) βοῶντας.
Κατὰ γὰρ Θεοῦ τοκήων
Κατὰ Μωσέως τε θείου
Λέγον ὕβρεων ἀκοῦσαι
C Στεφάνου σοφοῦ λαλοῦντος.
Λόγον εὐτόνως βοῶντες,
Ἀπάτης λεὼν λαβόντες
Ἱερεῖς τε τοὺς κακίστους,
Στέφανον τάχος κατέσχον.
Μανίης μέθῃ φλεγέντες
Φέρον ἐς κρίσιν θεόπτην
Ἀδικωτάτων θοώκων
Ἅμα μάρτυσιν κακίστοις.
Οὔνομά σοι Στέφανος σεπτὸν ἐτύχθη,
Τοὔνεκεν εὐσεβίης στέμμα κομίζεις.
Νομίμου νόου τραπέντες
Ἁγίου λέγον πυθέσθαι,

VARIÆ LECTIONES.

[66] Codd. σκοποῦντος. Ausus sum hoc vocab. in accusativum convertere, ut cum λάτρην concordaret. [67] Barberinianus habet σοφῆς, quam rectam lectionem recepi, abjecta Allatiana σοφίης, etsi de more typotheta postremam impresserit.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(23) Ἐνθέως σκοποῦντα, id est, ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ Πνεύματος ἁγίου, ut apud Acta apost. [c. VI, 5] legitur.

(24) Elocutio plane poetica et subtilis. Apud Ciceronem sæpe ut hic κορέσσαι verbum *saturare* adhibitum invenies.

(25) Βελίου vocabulum ab hymnographis Græcis usitatum a τῷ, Βελίαρ deducitur. Βελίαρ τῇ τῶν Ἑβραίων φωνῇ ἀποστάτην δηλοῖ, Suid., et ἀποστάτης *diabolus* intelligitur, inde Βέλιος. Et revera hoc sensu etiam Paulus II Cor. VI, 15, vocabulum Βελίαρ adhibuit.

(26) Φαρίης... ἔθνος, id est Hebræi ex Alexandria, Libya, etc., qui proprias synagogas habebant Hierosolymis. Φαρίη autem a Φάρος insula nomen obtinuit.

(27) Λιβύσσης. En rectam Sophronii interpretationem vocabuli, quod vulgo Λιβερτίνων legitur et exponitur. Confer Corn. a Lap. Commentaria in hunc locum, et ejusdem sententiæ expositores invenies.

(28) Eximia Stephani eloquentiæ comparatio : ἡ δὲ σύνταξις καὶ ἡ ἔννοια οὕτως ἔχει· ὡς ἀῆται πνοαῖς διώκουσι νέφος, οὕτως ὁ Στέφανος ἐδίωκε λόγους φθονεροὺς ἐκείνου τοῦ ἔθνους.

(29) Πατέρας πλάνης (nam ita legendum, non πατέρα, ut perperam typotheta edidit), id est ψευδεῖς ut in Act. app.

Digitized by Google

Ὅτι Χριστὸν εἶπε νηὸν
Σολομῶνος ἐκκαθέλκειν.
Ξένα τ' Ἰσραὴλ παρέξειν,
Νόμον, ἐντολὰς, κελεύσεις,
Τὰ δὲ Μωσέως ἀμείψειν
Ἄτε μὴ σοφῶς τεθέντα.
Ὁ λεὼς δ' ἅπας ἐκεῖνος
Ἅμα ποιμέσι πλανήθη
Κακομαρτύρων ἀκούσας
Στεφάνῳ προέσχε θείῳ.
Προσέχον δὲ πρὸς πρόσωπον
Θεΐκὴν ῥέουσαν αἴγλην,
Χάριν ἀγγέλου γὰρ ἔσχεν
Στεφάνου πάναγνος ὄψις.
Ἀγίων σε, Στέφανε, πρῶτον ἀείδω,
Ὅτι Χριστοῦ τὸ πάθος πρῶτος ὑπέστης.
Ῥαθάγῳ φρένας δονήσας
Ἱερεὺς (30) ὅλων ὁ προὔχων
Τὰ κατηγόρων ἀλιτρῶν
Στεφάνῳ κέλευσε λύσιν.
Στόμα δ' εὔλαλον διοίξας
Λέγεν εὐκόλως ὁ μάρτυς,
Ὅτι Χριστὸν εἶπε Μωσῆς
Ἰδίου νόμου τὸ τέρμα.
Τό περ ὔμμες ἀγνοοῦντες
Θεὸν ἀντίον ποιεῖσθε,
Διὸ Χριστὸν ὡς τοκῆες
Ἀσεβῶς θεοκτονεῖτε.
Ὑπὸ Πνεύματος δὲ θείου
Πόλον ἐς τὸ ὄμμα πέμπει,
Διὸ Χριστὸν αὐτὸν ἥρως
Ἶδε δεξιῶν τοκῆος [68].
Μαρτυρικῆς στρατιῆς ἀρχὸς ἐτύχθη
Εἵνεκεν εὐσεβίης, εἵνεκα θάρσους.
Φανερὸν δὲ πᾶσι τεύχων
Λέγεν οὐρανὸν διοῖχθαι,
Ὁράαν δ' ἄνακτα Χριστὸν
Πατρὶ δεξιῶν συνόντα.
Χόλος ἄγριος δ' [69] ἐτύχθη
Κατὰ μάρτυρος παροῦσιν,
Ὅθεν αὐτὸν ἐκδραμόντες
Λιθάκων (31) ἔβαλλον ὄμβρῳ [70].
Ψόγον ἤτεεν ὁ μάρτυρ
Σὺν ἁμαρτίῃ τε λύττης
Ἀκάκως ἑοῖς φονεῦσι [71]
Θεὸν εὐμενῶς ἐᾶσαι.
Ψιθύρων δὲ, Χριστὲ, λέξε,
Ἐμὸν ἄρτι πνεῦμα δέξαι·

A Quod Christus dixit templum
Solomonis eversurum.
Novamque Israeli daturum
Legem, mandata, præcepta,
Omnia Mosis mutaturum
Quippe stulte constituta.
Universus autem populus
Cum pastoribus est deceptus,
Falsos testes auditos
Sancto Stephano objiciebant:
Ejus faciem inspiciebant,
Divine coruscantem,
Purus enim vultus Stephani
Gratia angelica nitebat.
Inter sanctos primum te, Stephane, ca-
B [nam,
Quia Christi cruciatus primus subisti.
Tumultu perturbatus
Sacerdos omnium princeps
Criminationes improbas
Jussit Stephanum dissolvere.
At facundum os aperiens,
Expedite dixit Stephanus :
Mosen dixisse Christum
Finem legis suæ futurum.
Quod quidem vos nescientes
Deum adversum vobis redditis ;
Ideo Christum, vestris pares
Patribus, impie mactastis.
C Tum divino impulsus spiritu,
Sublatis in cœlum oculis,
Christum ipsum vidit heros
Ad Patris dexteram sedentem.
Martyrum catervæ princeps evasit
Pietatis ergo, fiduciæque causa.
Manifestans autem omnibus
Cœlos jam esse apertos,
Et videre regem Christum
Ad Patris dexteram sedentem.
Ira immiti sunt accensi,
Circumstantes contra martyrem,
Unde in eum impetu facto,
Nimbo lapidum obruerunt.
Orabat autem martyr
D Peccatum furiosum
Ut ejus interfectoribus
Deus remitteret clementer.
Tum susurrans, Christe, dixit
Nunc meum excipe spiritum :

VARIÆ LECTIONES.

[68] codd. perperam τοκῆες. [69] metri gratia particulam δὲ suo loco reposui. [70] codd. ὄβρῳ. [71] codd. φονεῦσαι quod nullo equidem modo concordare potest cum ἑοῖς.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(30) Id est, Ὁ ἀρχιερεὺς ἐκέλευσε Στεφάνῳ λύσιν ἐκείνων, ἐφ' οἷς ψευδοκατήγοροι αὐτὸν διέβαλλον.

(31) Λιθάκων. Unum e lapidibus, quibus Stephanus obrutus e vita decessit, a quopiam fideli collectum Anconæ servari testatur templum dudum protomartyri hac de causa excitatum. Quinetiam, Beda [*De loc. sanct.* c. 3] teste, lapis super quem lapidatus fuit maxima veneratione habebatur in Apostolorum ecclesia in Sion ædificata. Locus vero martyrii juxta Jerusalem ab Eudoxia perillustri templo fuit decoratus [Evagr. *Hist.* lib. 1, c. 22].

Digitized by Google

Inclinansque humi genua
Misit animam ad cœlum.
Stephane Christifere, Christum meis
Peccatis supplicans redde clementem.

XIII. — *Ejusdem in sanctam protomartyrem Theclam.*

Ex apibus loquacibus
Atque e puris alvearibus
Date mihi mel carpendum
Sancti Domini prophetæ.
Nullam siquidem consequitur
Gloriam, qui mortali lyra
Canit certamina sublimia,
Et præsertim mitis Theclæ.
Æterni filiam Dei
Comitetur carmen purum,
Ut sponsam simul et virginem
Queat, o virgo, celebrare.
Eia cito choreas agite
Pueri casti cum puellis,
Namque venit sanctus Spiritus
Melos sonorum ferens.
Virgines sacræ, thalamum sponsæ
Æternis coronis exornate Theclæ.
Deus omnia commiserans
In confusionem lapsa,
Salutarem misit filium
Humana carne indutum.
Omnia sancte cum salvasset
Kursum rediit in cœlos;
Et ad dextram Genitoris
Simul in throno consedit.
Deum utpote Dei natum
Sapiens Paulus docebat
Homines Jesum venerari,
Atque vitam sanctam agere.
Utero ab innupto Christus est genitus,
Ideo Thecla, virginitatem dilexisti,
Sacros Pauli sermones
Ab elegantibus fenestris
Diu cum audisset Thecla,
Fidem sanctam est amplexa.

A Γόνατα χθονὶ προσάψας
Πόλον ἐς τὸ πνεῦμα πέμπει.
Στέφανε Χριστοφόρε, Χριστὸν ἐμῇσιν
Λιτανεύων κακίαις ῥλαον ἔρδοις.

ΙΓ'. — *Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἁγίαν πρωτομάρτυρα* (32) *Θέκλαν.*

Ἀπ' ἀειλάλων μελισσῶν,
Ἀπ' ἀκηράτων τε σίμβλων
Δότε μοι μέλι τρυγῆσαι,
Ἱερεῖς Θεοῦ προφῆται.
Βροτέην λύρην γὰρ ὄντως
Νοερῶν ἐφ' ὕψους ἄθλων
Ἀκλεὲς πέλει δονῆσαι,
Ἁγανῆς μάλιστα Θέκλης.
Γόνον ἀφθίτου θεοῖο (33)
B Μέλος ἄφθιτον προπέμψοι[73]
Ἵνα παρθένον τε νύμφην
Ἰδίῃ, πάναγνε, μέλῳ.
Δρομέως (34) χοροὺς τελεῖτε
Ἀγαθοὶ νέοι τε, κοῦραι,
Ὅτε Πνεῦμα θεῖον ἦλθεν
Μέλος εὔθροον κομίζον.
Ἱεραὶ παρθενικαὶ (35), παστάδα Θέκλης
Στεφάνοις ἀθανάτοις στέψατε νύμφης.
Ἐλεῶν Θεὸς τὰ πάντα
Ἐς ἀκοσμίην πεσόντα
Τέκος ὤπασεν σαώζειν,
Βρότεον δέμας κομίζειν.
Ζαθέως δὲ πάντα σώσας
C Πόλιν[73] ἐς πόλον μετῆλθεν,
Ἐπί τε θρόνου καθέσθη
Ἑνὶ δεξιοῖς τοκῆος.
Θεὸν ὡς Θεοῦ τε[74] παῖδα
Ὁ σοφὸς δίδασκε Παῦλος
Μέροπας σέβειν Ἰησοῦν
Βίον ἀγλαόν τε τίειν.
Λαγόνων ἐξ ἀγάμων Χριστὸς ἐτέχθη (36),
Διὸ τὴν παρθενίην ἧρσο[75], Θέκλη.
Ἱεροὺς λόγους δὲ Παύλου
Θυρίδων ἀπ' εὐτορεύτων
Σταθερὴ (37) κλύουσα Θέκλη
Ἀγαθὴν ἔδεκτο πίστιν.

VARIÆ LECTIONES.

[73] Allatianus habet προπέμπει. [73] Codd. πόλιν, namque meam emendationem πάλιν respuit typotheta. [74] Codd. θεῶν τε. [75] ἧρσο sine subscriptione edidi secutus orthographos recentiores.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(32) Πρωτομάρτυς vocatur Thecla eo sensu quo Ben. XIV disserit [*De can. sanct.* lib. III, c. 12]: *Martyres etiam dicuntur, qui subierunt tormenta mortem inferentia, quanquam divino auxilio illæsi ex iisdem evaserint.* Cæteroquin Acta sanctæ Theclæ commentitia Sophronius minime recepit, aut potius a falsis germana consulte secernebat, quæ hic recitat et commendat [Videsis apud Bolland. t. IV, p. 546 et seqq.] — Suavissimum prorsus est hujus odæ principium, et propter lyricam alacritatem apprime notandum. Prophetas rogat ut dulcia præbeant carmina, siquidem nullam consequitur gloriam, qui cithara mortali nisus certamina martyrum sublimia, et præsertim mitissimæ Theclæ celebrare conatur; Mariæ denique charæ ejus carminum comitis præsentiam, ut Theclam virginem et sponsam meritis laudibus extollere possit, precatur. Jamque voti compos, divini spiritus sonorum melos inspirantis impetu agitur, ac D pueri puellæque alacres ducere choreas jubentur. Exin labores laudesque Theclæ sequuntur.

(33) Γόνον Θεοῖο, id est τὴν θεόπαιδα, ut sæpe apud Nonnum et sacros Ecclesiæ Græcæ hymnographos Maria vocatur; γόνον namque legendum et v. 12, μέλῳ, vitio typothetæ rejecto.

(34) Δρομέως interpretor ταχέως: v. seq. Horatius in carm. sæc. v. 6, dixerat, *virgines lectas puerosque castos.*

(35) Merito sacras virgines exhortatur ut coronis ornent thalamum Theclæ, quippe quæ, martyrium obeundo, Christo nuptura erat.

(36) Thecla, puta a Paulo erudita, Virginem Deiparam imitari cupiens, virginitatem perpetuam servare instituit.

(37) Quanquam hic Thecla vocatur σταθερή, in fenestra tamen triduum eam constitisse immotam

Digitized by Google

Κραδίῃ πόθον λαβοῦσα
Μονάγνου γόνου θεοῖο,
Κτεάτων ἔλειπεν ὄλβον
Μετὰ μητέρος τεκούσης.
Λογάδα, κράτιστον ὄλβον,
Θάμυριν στύγησε Θέκλη,
Ὃς ἀθέσφατόν γε φερνὴν
Χερὸς ἐπώρα (38) τεκούσης [76].
Μεγάλην νέος δὲ μῆνιν (39)
Κατὰ παρθένον [77] κορύσσων,
Δολίοις λόγοις τὰ πάντα
Ἐρέει νόμον κρατοῦντι.
Ῥοθίων μαχλοσύνης χεῖρα φυγοῦσα,
Σταθερὸς παρθενίης ὁμὸς [78] ἐτύχθης.
Νοσερῶν νόμων ὁ ἄρχων
Ἱερὴν κρίσιν (40) παρῆλθεν
Θάμυριν θέλων ἰαίνειν
Κτεάτων δόσιν γεραίρων.
Ξένον ἀθρόως παρέσχεν
Ὁράαν νόμον πολίταις,
Διὰ σώφρονα (41) φλεγῆναι
Βίοτον Θέκλην κελεύσας.
Ὁ δὲ δὴ θεὸς τὸν ὄμβρον (42),
Μέγαν ὠκέως σταλάξας
Ἀπαθῆ φύλαξε νύμφην
Φλογερὴν πυρὴν ἀμέρσας.
Παρὰ δὲ φλογὸς φυγοῦσα
Συρίης κίχησεν ἄστυ,
Τὸ κλυτὸν γόνου Σελεύκου
Κλυτὸν οὔνομα προφαῖνον.
Γενεῆς ἡμερίων μέτρα (43) λιποῦσα,
Ἀέθλους ἦλθε Θέκλη, ἀγγελιωτῶν.
Ῥοδοειδέος δὲ Θέκλης (44)
Χάριν ἥρπασε προσώπου
Νέος οὔνομα κρατίστου
Φορέων γόνου Φιλίππου.
Σχέτλιος πόθησε κούρην
Στυγερὸν πόθον προχεύσας,
Ταχέως δ' ἔκυσε νύμφην
Μέσον ἄστεως κιοῦσαν.
Τρομερὸν φόβον δὲ Θέκλη
Κραδίης ἄνευ (45) βαλοῦσα,
Στεφάνους χαμάζ' ἔριψεν,
Χλαμύδα σχίσεν [79] τε κούρου.

A

B

C

Et incensa ingenti amore
Erga castum Filium Dei,
Opes deserit immensas
Cum sua simul genitrice.
Summas opes atque gradus,
Et Thamyrin odit Thecla,
Cui dotem locupletem
Manus addixerat materna.
At Thamyris in virginem
Incitatus ira immani,
Omnia verbis fraudulentis
Dixit legem moderanti.
Manus libidinis impetuosæ effugiens,
Virginitatis firmum exemplum dedisti.
Infirmam legem præses,
Et justitiam violavit,
Studens Thamyrin fovere
Opes dotis extollendo.
Peregrinam legem civibus
Statim præbuit conspiciendam :
Igne Theclam condemnavit
Propter vitæ castitatem.
At tum Dominus demittens
Imbrem illico copiosum,
Illæsam servavit sponsam
Pyram flammeam exstinguens.
Ast flammis jam evasa
Ad Syriæ venit urbem,
Quæ inclyti Seleuci
Nomen inditum habebat.
Nullius momenti rebus Thecla relictis,
Angelorum propria præmia carpsit.
Venusti exhinc Theclæ
Gratiam vultus est furatus
Quidnam juvenis, cui nomen
Alexandri fortis erat.
Scelestus in puellam arsit,
Amorem invisum prodens,
Et puellam est osculatus
Media urbe progredientem.
Ast timorem Thecla pavidum
Longe a corde cum ejecisset,
Humi serta ejus detrusit,
Chlamydemque laceravit.

VARIÆ LECTIONES.

[76] Ἔπορεν χέρος τεκούσης ita ut codd. habent legendum. [77] quanquam κατά cum accusativo reddi possit *propter*, mallem hic cum genitivo jungi ut esset *contra virginem*. [78] codd. ὅμος, quod male scripsisse calligraphum puto pro οἶμος, *via*, *semita*, *ratio*, *exemplum*. [79] Codd. non recte geminatur σ in σχίσεν, cum priorem syllabam ratio versus brevem requirat.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

minime Sophronius nos docet ; quod quidem etiam legitur in Actis sancti proto-martyris a Joanne Ernesto Grabio editis [*Spicil. Patr.* sæc. 1 Oxon. 1700]. Domus Theclæ nobilitatem ac splendorem indicat fenestrarum ἐπίθετον.

(38) Ἔπώρα, etc., id est *sibi comparabat a matre*, Theoclia scilicet.

(39) Thamyris hic Theclam accusat, non mater ejus, ut præcitata acta referunt.

(40) Ἱερὴν κρίσιν παρῆλθεν. *Judicii sanctitatem præteriit, violavit* scilicet *justitiam*, codd. tamen v. g. habent νοσερὸν νόμον, quod bene etiam conciliatur, excepta metri ratione ; nescio tamen quomodo in genitivi pluralis casum vocabula evaserint.

(41) Σώφρονα. . . βίον. *Virginitatem* scilicet.

(42) Ὄμβρον μέγαν σταλάξας. Imber divinitus demissus ignem exstinguit, et Thecla flammis liberata, Seleuciam Syriæ, non Antiochiam, ut prænotata acta referunt, petiit.

(43) Ἡμερίων μέτρα, *res parvi momenti*, utpote sunt *temporariæ*.

(44) Lepidissima strophe, in qua nota poeticam venustatem in hacce elocutione χάριν ἥρπασε προσ.

(45) Ἄνευ κραδίης, id est *procul a corde*.

Digitized by Google

Ob dedecus tristissimum
Et cupidinem incensam
Dolens judici suasi
Firmam virginem domare.
Virginitatis præstans sibi comparare
Præmium pueris puellisque suasit.
In theatrum lacrymosum
Puellam pertraxerunt
Ut feris esca fiat leonibus
Atque vitulis marinis.
Sævam mortem rursus Thecla
Cum divinitus evasisset,
Taurorum loris duris
Ut necarent alligarunt.
Tum, infirmis loris ruptis,
Deus puellam liberavit :
Theclæ prosperum eventum
Solis fortibus concedit.
A prioribus certaminibus statim ad alia
Validiora certamina Thecla festinavit.
Semper clementem Christum sponsum tuis
Precibus redde, gloriosa Thecla.

XIV. — *In excidium sanctæ urbis a Persis captæ.*

Sancta Dei civitas

. . . . . .

Cætera desunt.

XV. — *In seipsum sive in prodigum.*

. . . . . .

Desunt omnia.

XVI. — *In sanctos martyres Ægyptios.*

. . . . . .

Deest initium.

Justi sanguinis fluentum

A Ὑπὸ δ' αἴσχεος κακίστου
Φλογεροῦ πόθου τε κώρος,
Ἀχέων ἔπεισεν ἀρχὸν
Σταθερὴν κόρην δαμάσσαι.
Ἀγαθὸν παρθενίης ἄθλον ἀρέσθαι,
Ἅμα κούραις τε νέοις νεῦσε ποθοῦσιν.
Φιλοδακρύου θεήτρου (46)
Μέσον ἐς κόρην ἀφείλκον
Ἀγρίοις λέουσι βρῶσιν,
Φιλοποντίοις τε φώκαις.
Χαλεπὸν μόρον δὲ Θέκλην
Θεόθεν πάλιν φυγοῦσαν
Χαλεπωτέρων τε ταύρων
Θανέειν ἱμᾶσιν ἧψαν.
B Ψαφαρὸν δ' ἱμάντα ῥήξας
Ὁ Θεὸς σάωσε νύμφην,
Πέρας ἐνθεόν τε Θέκλης
Κρατεροῖς μόνοις παρέσχεν.
Ἀέθλων ἐκ προτέρων εὐθὺς ἐπ' ἄλλους
Ἀέθλους ἀνδροτέρους ἔδραμε Θέκλη.
Ἐς ἀεὶ εὐμενέα Χριστὸν ἀκοίτην
Τελέοις σοῖς ἱκέταις, πάγκλυτε Θέκλη.

ΙΔ'. — *Εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς ἁγίας πόλεως τὴν ὑπὸ Περσῶν γενομένην* [49].

Ἁγία πόλις Θεοῖο (47)

. . . . . .

Λείπει

ΙΕ'. — *Εἰς ἑαυτὸν ἤτοι εἰς τὸν ἄσωτον* (48).

. . . . . .

Λείπει ὅλον.

C ΙϚ'. — *Εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας τοὺς Αἰγυπτίους.*

. . . . . .

Λείπει ἡ ἀρχή.

Ῥέον αἵματος δικαίου

VARIÆ LECTIONES.

[49] Hujus odæ titulum, quin etiam et sequentis 16, ab indiculo desumpsi; nam hic desunt aliquot folia.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(46) Acta a Grabio edita eadem fere habent. Alexander injuriarum ira accensus Theclam præfecto stitit, quæ ad bestias, inde ad phocas damnatur; omnibus hisce superatis, tauris alligatur furentibus ut in partes distraheretur; de his quoque triumphat virgo, quam tandem in pace quievisse asserunt Beda, et sanctus Methodius. [Cf. Bolland. l. c.] Theclæ sepulcrum variis illustratum miraculis, et apud omnem Orientem satis celebre, altari splendido decoravit Zeno imperator perpulchro templo excitato [Niceph. *Hist.* lib. XVI, c. 8]. Cætera SS. Patrum testimona de Theclæ celebritate videsis apud Baron. anno 45, et Bolland.

(47) Hujus odæ unicus superest primus versus : utinam alium integrum codicem me felicior aliquis invenire possit! Mœstissimas Sophronii notas sine dubio legeremus propter sanctam civitatem a Chosroe Persa anno 614 captam. Inter tot hominum cædes et templorum vastationes, crux ipsa in Persidem fuit abducta (cujus restitutionem in sanctam civitatem et aliqua de Barbarorum excidiis, habes in ode 18), cum Zacharia Hierosolymitano antistite, cujus exstat epistola [*Bibl. Patr.* t. XII, p. 984 ed. Lugd.]. Exstant etiam Antiochi cujusdam monachi Palæstini, sanctitate et doctrina percelebris, homiliæ 129, qui propius omnia vidit et audivit [Cf. t. II *Bibl. Patr.* et Baron. ad an. 614], cladesque amarissime deploravit. Cæterum inter monachos furorem Persarum effugientes et ipsum Sophronium D recensere liceat, cui tribuitur a quibusdam Antiochi epistola ad Eustathium monasterio Datalenæ Ancyræ præpositum, *De martyribus lauræ monachis*. Tum maxime Joannis Alexandriæ archiepiscopi liberalitas emicuit, omnes benigne excipientis et alentis non solum, sed alimenta, indumenta et auri copiam cum Chrysippo Hierosolymam mittentis ad captivos alendos et redimendos.

(48) Oda 15 desideratur, et sequentis 16 duodecim tantum supersunt postremi versus *de Ægyptiis martyribus*, in Diocletiani scilicet persecutione passis; quorum certamina Eusebius, quippe qui quædam horum martyriorum in Palæstina et Tyri oculis propriis vidit, in libro nunc deperdito sigillatim descripserat: de his tamen summatim mentionem in ejusdem Historia [lib. VIII, c. 7 et seq.] habemus. Superest insuper Chrysostomi inter panegyricas oratio 73 εἰς μάρτυρας Αἰγυπτίους, quorum miraculosa σώματα CP. servari sanctus orator

Digitized by Google

Πρόμος Ἠλίας (49), γὰρ ἄμφω
Κεφαλῶν ξίφει στεροῦνται.
Ψόγον ἄθλιον κακίστης
Ἁγίοις πλάνης φυγοῦσιν
Στεφάνους παρέσχε θείους
Θεὸς ἀξίους ἀέθλων.
Πάντες ἀπ' ἐσθλοδότου θέσκελα θήκης [81],
Ἄνερες, ἀθλοφόρων δρέψατε δῶρα.
Ἀγαθὰ κλυτῶν βρυούσης
Ἁγίων μέγιστα θήκης,
Μέροπες, δρέπεσθε πάντες.

ΙΖ'.— *Εἰς Ναρσῆν ἐπίσκοπον* (50) *Ἀσκάλωνος καὶ περὶ δογμάτων.*

Ἄγε μοι λύρην (51), πολῖτα,
Νοερὴν τάχος δόνησαι [82],
Μέλος ὄφρα τερπνὸν εἴπω,
Γενέτην (52) σοφὸν λιγαῖνον.
Βίοτον δὲ πάντα λέξω,
Πατρίδα, κλυτὸν τοκῆα,
Πόλιν ἔνθα νῦν νομεύει
Ἀγαθῇ Θεοῦ προνοίᾳ.
Γενέτης μὲν ἔσκε Θωμᾶς,
Βροτὸς ὄλβιος τὰ πάντα,
Πόλις Ἀσίδος δὲ Ναρσῆν
Ἀγαθὸν τρέφε νόημα.
Δανιὴλ νέος προλάμπων (53)
Σοφίην δίωκε σώφρων,
Διὸ καὶ δόμοις ἀνάκτων
Ἄγεται κρατεῖν δικαίως.
Ναετῶν ἀφθονίη (54) πᾶσα μολοῦσα
Ἱεράρχην ἱερῇ πηκτίδι μέλποις.
Ἐν ἀθεσφάτοις βιοῦντα
Ἀρεταῖς ἄναξ (55) δοκεύων,
Πόλιν Ἀσκάλου παρέσχεν
Ἱερὴν σοφῶς νομεύειν [83].
Ζάθεον (56) νομῆα μέλπων
Πόθεν ἄρξομαι λιγαίνειν;
Ὅτι μου νόον πιέζει
Ἀρετῶν πλάτος Τοκῆος.
Ζεφύρου (57) πνέουσι κρεῖσσον
Ἀρεταὶ σοφοῦ νομῆος,

A Elias prior ; ambo namque
Gladio capite privantur.
Dedecus pravi erroris
Strenue sanctis evitantibus
Sanctas præbuit coronas
Deus dignas certaminibus.
Mortales cuncti, e loculo benefico
Martyrum divina carpite dona.
Bona quæ fundit maxima
Sanctorum inclytus locutus,
Mortales, carpite cuncti.

XVII. — *In Narsetem episcopum Ascalonis et de dogmatibus.*

Age cito mentalem lyram
Mihi percute, o civis,
B Ut iucundum melos dicam
Sapientem Patrem celebrans.
Vitam omnem ego exponam,
Patriam, clarum genitorem,
Urbem, quam nunc moderatur
Dei benigna providentia.
Thomas quidem fuit genitor
Vir omnimode beatus,
Et urbs Asiæ Narsetem
Optimum aluit ingenium.
Novus Daniel præclarus,
Prudens sectatus est sapientiam,
Quare merito palatiis
Imperialibus præficitur.
Omnium astans civium caterva
C Pontificem sacra tibia celebrate.
Rex virtutes ineffabiles
Ejus vitæ demiratus,
Eum prudenter pastorem
Ascalonis designavit.
Pastorem sanctum celebrans,
Unde cantus mei principium?
A virtutum Patris copia
Obrui sentio mentem meam.
Spirant zephyro dulciores
Pastoris sanctæ virtutes,

VARIÆ LECTIONES.

[81] Θήϊ codd. ego vero reposui θήκης. [82] codd. δονῆσαι, at recta constructio et mens auctoris imperativum, non infinitivum requirunt. [83] codd. νομεύων, at παρέσχε cum infinito et accus. construi notum.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

innuit. Quin etiam Nicephorus [*Hist.* lib. VII, c. 7] horum martyrum breviatam descriptionem scriptis mandavit; confer etiam Martyrolog. Rom. cum notis Baron. die 5 Januarii.

(49) Ἠλίας, unus e martyribus securi tandem subjectis.

(50) Narsetis Ascalonæ episcopi virtutes et pietas commendantur: cujus cum nusquam mentionem perlegissem, neque a Lequinio inter Ascalonenses episcopos enumeratum invenissem, Sophronio meo tota laus debetur, si posthac historiæ ecclesiasticæ eximius antistes innotesceret, et in album Ascalonensis cathedræ ejusdem nomen ascribetur. Ode quidem duas continet partes; in priore, ejus doctrina de catholico dogmate exponitur; in altera vero, ipsius virtutes Christianæ laudantur.

(51) Γύρην...νοερήν, quæ mentis potentiæ superior est.

(52) Γενέτην veneralionis causa; cujus patriam, D patrem sedemque episcopalem Sophronius in hac ode ostendit.

(53) Narsetis adhuc juvenis, Danielis tamen prudentiæ paris, virtus præmio afficitur, et in aula imperiali insigni officio fungitur.

(54) Ἀφθονίη est τὸ πλῆθος.

(55) Ἄναξ. Quisnam fuerit iste imperator nullo prorsus modo statuere possum, historicis illorum temporum hujus Narsetis nomen omnino tacentibus.

(56) Ζάθεον, etc. Narsetis virtutum tanta copia in Sophronii mentem affluit, ut quales incipiat celebrare ambigat. Versus quidem venustissimi sunt et numeris suavissimi.

(57) Zephyri auras superant virtutes Narsetis. Quapropter Sophronius ad instar apis, quæ flores ad mel conficiendum suaviores carpit, eximias ex ejusdem virtutibus laudabit: imago lepidissima!

Digitized by Google

Quare cycnus alas pandam
Apis more industriosæ.
Ardet mens illi divina
Inflammata charitate,
Ideo pascit gregem curis
Sapientium divinis.
Smyrnæ optimum germen castimonia abun-[dat
Narses, inde et filios castos educat.
Sanctus cum esset, omnia
Divina dogmata præstantia
Inconcussa prædicavit,
Pie Deum veneratus.
Pure sanctam Triadem docet
Sapienter adorare,
Tres personas quidem laudat,
At unam omnium essentiam.
Verbum nunquam dicit Patrem,
Alium Spiritum appellat,
Ut trium personarum
Absit pessima confusio.
Inter inclytas personas
Nunquam separat naturam,
Quare neque ternas jubet
Triadis naturas venerari.
Trias quam adoras, sapiens Narse,
Incolas, terram quam regis protegat semper.
Prout mens gignit verbum
Et mortalium spiritum effert,
Ita Deum, qui Filium genuit,
Ait Spiritum ex se mittere.
Novum aut alienum a Patre,
Natum, aut a nato Spiritum
Rejicit docere, in unica
Conjungens eos natura.
Quando vero Filius Dei
Voluit fieri mortalis,
Solus in terram venit
Homo, Patre minime desero.
Et a Virgine Maria
Ait corpus desumpsisse,
Quare et duas docet individuas
Immutabiles naturas.
Pietatis luminare, prudentem Narsetem
Semper Ascaloni, Christe, conserva.

A

B

C

D

Ὅθεν ὡς κύκνος πετάζω
Πτέρυγας σοφῆς μελίσσης.
Θεΐκοῦ γάρ ἐστι πλήρης (58)
Καρδίην φλέγοντος οἴστρου,
Ὅθεν ἐνθέῳ μερίμνῃ
Ἀγέλην σοφῶν νομεύει.
Σμύρνης ἀγαθὸς βλαστὸς ἀγνίῃ [84] βρύει
Ναρσῆς, διὸ καὶ παῖδας ἀγνοὺς ἐκτρέφει (59).
Ἱερὸς πέλων τὰ πάντα
Δογμάτων πέφηνε κήρυξ
Ἀτρεκῶν καλῶν τε θείων,
Θεὸν εὐσεβῶς γεραίρων.
Καθαρὸν σέβας κρατίστης
Τριάδος σοφῶς διδάσκει,
Τρία μὲν πρόσωπα μέλπει,
Μίαν οὐσίαν δὲ πάντων.
Λόγον οὐ λέγει Τοκῆα,
Ἕτερον τὸ Πνεῦμα μέλπει,
Ἵνα τῶν τριῶν προσώπων
Χύσιν ἐκφύγῃ κακίστην.
Μετὰ δὲ κλυτῶν προσώπων
Φύσιν οὐ θέλει διαιρεῖν,
Ὅθεν οὐδὲ τρεῖς κελεύει
Τριάδος φύσεις γεραίρειν.
Τριὰς ἣν εὐσεβέεις, πάνσοφε Ναρσῆ,
Ναέτας γῆν νομίην αἰὲν ὀπάζοι [85].
Νόος ὡς λόγον λοχεύει
Μερόπων φέρει τε πνεῦμα,
Θεὸν ὡς Γόνον τεκόντα
Προφέρειν λέγει τὸ Πνεῦμα.
Ξένον ἢ νέον Τοκῆος,
Γόνον ἢ Γόνου τὸ Πνεῦμα
Ἀποπέμπεται διδάσκειν
Φύσιν ἐς μίαν συνάπτων.
Ὅτε δὲ βροτὸς γενέσθαι (60)
Γόνος ἤθελεν Θεοῖο,
Μόνος ἐν χθονὶ προῆλθε
Βροτὸς, οὐ λιπὼν Τοκῆα.
Παρὰ Παρθένου δὲ σῶμα
Μαρίη, λέγει λαβόντα,
Δι' ὃ καὶ φύσεις ἀτρέπτους
Ἀλύτους δύω [86] διδάσκει.
Φωσφόρον εὐσεβίης σώφρονα Ναρσῆν
Αἰὲν ἐς Ἀσκαλίην, Χριστὲ, φυλάσσοις.

VARIÆ LECTIONES.

[84] codd. perperam ἀγνίῃ pro ἀγνείῃ, nec typotheta meam castigationem secutus est. [85] codd. ὀπάζοις. [86] Attice δύω cum ω scribendum natura metri suasit.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(58) V. 31-36. Narses divina charitate incensus ad sancte gregem pascendum incumbit, qui, optimi pastoris exempla imitans, virtutum fructibus exuberat.

(59) V. 36-62. Hisce versibus catholicum dogma, quod recte Ascalonensis antistes profitens meritis a nostro melodo cumulatur laudibus, ferme universum continetur; ejusdemque Sophronii *Epistolæ synodicæ* summam mire hic expressam observa; cæterum hæreticorum refutantur pestiferæ blasphemiæ, eorum non solum, qui jam Christi Ecclesiam distraxerant, sed etiam eorum qui tunc temporis monophysismum prædicare audebant. V. 45 et seqq. Sabellius refellitur, qui personarum SS. Triadis confusionem docuit.

(60) V. 63-80 dogmata de Verbi incarnatione mire exponuntur, ejusdemque divinitatem contra Cerinthum, corporis humani et quidem a Virgine Maria integram et perfectam assumptionem contra Marcionem, in Verbo humanato φύσεις δύο ἀλύτους confitetur, obnoxiumque inde humanis, præter peccatum, affectibus omnibus prædicans, duplicis operationis distinctionem apprime indicat, etc.

Digitized by Google

Ῥύπον ἐκ βροτῶν καθαίρων
Τὰ βροτῶν ὑπῆλθε πάντα,
Τὸν ἁμαρτάδος δὲ μούνης
Ζυγὸν οὐ φέρεν κακίστης.
Σοφὸς εὐσεβῶς διδάσκων
Θάνεν, ὡς ἔφησε, Χριστὸς,
Τάχος ἐκ τάφων δ' ἀνέστη,
Θανάτῳ φθορὰν καθείρξας.
Τὸ βροτῶν ἔρεισμα Ναρσῆν (61)
Δογμάτων τὸ τερπνὸν ἄνθος,
Τροφέα βλέπεις πενήτων,
Πάλιν ὀρφανῶν τοκῆα.
Ὑπὸ δ' ἐνθέου μερίμνης
Βλέπε καὶ ξένον νόημα,
Ἀδικουμένων ἀρωγὸν,
Σθένος ἀσθενῶν τε πάντων.
Τεκέων ἐκ κραδίης πάσας ὁ Ναρσῆς
Ἀπάτης ἀνδροφόνου ῥίζας ἀνέλκει.
Φιλέειν τὸν Χριστὸν οἶδεν,
Ἐρέει καλῶς διώκτην,
Κακίην κακῶς ποιοῦσιν
Ἀγνοεῖ φρεσὶν φυλάττων [67].
Χάριτος γέμων δὲ θείας
Γίνεται τὰ πάντα πᾶσιν
Ὁ σοφώτατός γε Ναρσῆς,
Ἵνα τοὺς ὅλους σαώσῃ·
Ψόγον ἐκφυγεῖν προσεύχου
Κακίης ξένους, πολίτας,
Ἵνα τῶν ὅλων ἀμοιβὰς
Θεόθεν καλὰς κομίζοις.
Ψόγος ἐκπέσοι νομῆος
Ἅμα τε φθόνῳ κακίστῳ,
Ἵνα σὺν ξένῳ πολίτης
Ἑσαεὶ γελῶν χορεύοι.
Πτολίην Ἀσκαλίης μᾶλλον ἀείδω,
Ὅτι Ναρσῆν τεκέων εὗρε νομῆα.

ΙΗ'. — *Εἰς τὸν τίμιον Σταυρόν* (62).

Ἀσεβῶν (63) χρόνος παρῆλθεν
Ἀγαθὴ χόρευε πίστις (64),

A Mundans homines a sordibus,
Omnia subiit mortalium,
Et tantummodo peccati
Triste jugum haud pertulit.
Pie sapiens docebat
Christum mortuum esse, ut dixit,
Sepulcro mox excitatum
Vicisse mortis corruptionem.
Præsidium mortalium Narsetem,
Dogmatum florem jucundum,
Vides pauperum altorem,
Et parentem orphanorum.
Et divina impulsam cura
Mentem admirare peregrinam,
Tutamen oppressorum,
B Et levamen infirmorum.
E filiorum cordibus exstirpat Narses
Omnes radices fraudis mortiferæ.
Christum diligit, et bene
Dicit semper persecutori,
In inimicos odium
Nescit pectore fovere.
Ac divina abundans gratia
Sapientissimus Narses
Omnia fit omnibus
Ut omnes salvos faciat.
Opta ut hospites et cives
Irreprehensi fiant omnino,
Ut et omnium mercedem
A Deo bonam consequaris.
C In pastorem reprehensio
Nulla sit, nec mala invidia,
Ut et cives cum hospitibus
Semper optime tripudient.
Urbem Ascalonis celebro lubenter,
Quia Narsetem filiorum invenit pastorem.

XVIII. — *In venerandam Crucem.*

Infidelium præteriit tempus,
Fides sancta, jubila.

VARIÆ LECTIONES.

[67] Revera mallem φυλάττειν quam φυλάττων.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(61) Hic encomium Narsetis, nimirum odæ pars altera, incipit, atque ejusdem virtutes merito ad sidera extolluntur. Observa, quæso, Ascalonæ episcopum dogmatum vindicem præcipuum, populi præsidium, pauperum altorem, pupillorum parentem, injuriam patientium patronum infirmorumque levamen et salutem. Charitate insuper divina accensus bene persecutoribus precatur, nullum in inimicos odium nutrit, omnibus denique omnia fit [*I Cor.* IX, 23], ut omnes salvos faciat. Cives denique et hospites prorsus irreprehensibiles optat Sophronius precibus maxime Narsetis, ut is debitam divinitus tandem consequatur mercedem, et ipsi lætam jugiter agant vitam.

(62) Ejusdem argumenti duo sermones nostri Sophronii exstant, unus scilicet, *in Exaltationem venerandæ crucis et in sanctum* ἀνάστασιν a Gretsero [*De sancta cruce*, Ingolstadii, 1616, Lat. 1173] editus, alter *in adorationem sanctæ crucis, et de* D *jejunio* in *Bibl. Patr.*, ed. Lugd.

(63) Ἀσεβῶν. Persarum scilicet. Heraclius imperator post tot triumphos de Chosroe relatos, ejusque cædem a filio Siroe patratam (cujus tamen cædis Sophronius nullam in hac ode mentionem facit), fœdus cum novo imperatore feliciter ferit, et sancta crux restituitur, quam Chosroes, direptis Hierosolymis, in Persidem abduxerat. Anno igitur 18 ejus imperii, quatuordecim post annos scilicet ex quo in Barbarorum manus venerat, veneranda crux recipitur. Subsequente anno ipse Heraclius Constantinopoli profectus, sanctam civitatem petiit, *vivifica crucis ligna* [Cf. Cedren. ad annum 19 Herael.] *ineunte vere advehit*, solemniterque vota persolvit. Reditum itaque sanctæ crucis in Jerusalem Sophronius in hac ode exsultans celebrat, Persarum cædes ante crucem direptam obiter attingens.

(64) Barbaris profligatis, cithara ut lætitiæ melos dicat, fides ut exsultet invitantur.

Digitized by Google

Impiorum evanuit nimbus.
Cithara, gaudium modulare.
Babylon pernicies, damnum
Fuit omnibus mortalibus,
Gignens genus impiorum,
Alens turmas iniquorum.
Exsultans hymnum cano
Laudans Deum, ut par est,
Quia pacem tam dilectam
Diuturnam concessit orbi.
Donum enim Dei maximum
Est pax, sed quæ venit
A potentia divina,
Quæ est firma vi divina.
Propter pessima peccata
Deus punitor apparuit,
Deus apparuit salvator
Fons pietatis et clementiæ.
Quasi turbo antehac Medus
Genus hominum metebat
Ense, jaculis, et hastis,
Atrocissimo furore.
Ira Dei urgente militans,
Visus est ceu falx flammea,
Quare et urbes concremavit
Cum civibus mitissimis.
Sanctam urbem evertit
Ubi Christus passus est,
Namque Christus illum egit
Propriam urbem ut spoliaret.
Expugnatam sanctam urbem
Totam implet cadaveribus,
Et torrente ignis totam
A Deo percitus inundat.
Cepit etiam crucem Dei,
Propugnaculum Dei maximum,
Potens hominum tutamen,
Malorum optimum remedium.
Sola namque in petra stetit
Calvarii Deum ostentans,
Tumque mortem interemit
Cum pessimis dæmonibus.
Et hominibus exstinctis
Morte et pessima corruptione,

A Ἀθέων νέφος ἐδάσθη,
Κιθάρη, μέλισδε χάρμην [88].
Βαβυλὼν (65) βάραθρον οἶτος
Ἐφάνη βροτοῖσι πᾶσιν,
Ἀθέων φύουσα φύτλας,
Ἀνόμων τρέφουσα δήμους.
Γελόων βοῶ τὸν ὕμνον,
Θεὸν ἀξίως γεραίρων,
Ὅτι τὴν φίλην γαλήνην
Χρονίην (66) δέδωκα κόσμῳ.
Δόμα γὰρ Θεοῦ γαλήνη
Τελέθει μέγιστον, ἡ δὲ
Θείκῳ σθένει μολοῦσα,
Θείκῳ κράτει κρατοῦσα.
Ἐφάνη Θεὸς κολάζων
B Δι' ἁμαρτάδας κακίστας,
Ἐφάνη Θεὸς σαώζων
Ἐλέῳ βρύων σὺν οἴκτῳ.
Ζόφος ἦν πάροιθε Μῆδος (67)
Μερόπων γένη θερίζων
Δόρατι, ξίφει, βελέμνῳ,
Χαλεπωτάτῃ τε λύττῃ.
Θείκῳ χόλῳ στρατεύσας
Φλογερὴ πέφηνεν ἄρπη,
Διὸ καὶ πόλεις φλογίζει
Γλυκεροῖς ὁμοῦ πολίταις.
Ἱερὸν τρέπεσκεν ἄστυ
Ὅθι Χριστὸς ἔσχε πότμον,
Ὅτι Χριστὸς αὐτὸν ἦγεν
Ἰδίην πτόλιν σκυλεύσας.
C Κρατερὴν πτόλιν κρατήσας
Νεκύων δλην γεμίζει,
Ποταμῷ πυρὸς δὲ πᾶσαν
Ὁ θεήλατος ἐκβλύζει.
Λάβε [89] καὶ ξύλον Θεοῖο
Τὸ Θεοῦ μέγιστον ὅπλον,
Τὸ βροτῶν κράτιστόν ἔρκος,
Τὸ παθῶν φέριστον ἄλκαρ.
Μόνον ἐν πέτρῃ γὰρ ἔστη
Κρανίου Θεὸν προφαῖνον [90],
Μόρον εὐθέως κατέκτα
Ἅμα δαίμοσι κακίστοις.
Νενεκρωμένοις βροτοῖσι
D Θανάτῳ φθορᾷ κακίστοις,

VARIÆ LECTIONES.

[88] codd. χάρμη. Patet amanuensem postremam litteram ν scribere oblitum esse; nec dissimili ratione in seq. v. scripsit οἶτο ηro οἶτος. [89] codd. λάβην et seq. v. τοῦ, quæ metri concinnitas non patitur. [90] codd. προφαίνων.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(65) Pestis et calamitatum nutrix Babylon vocatur, e qua Persæ originem duxerant. En Simocattæ verba de Persarum origine [Theoph. Simoc. *Hist.* lib. IV, c. 15, Paris, typ. Reg. 1647] : Ἡ οὐκ ἐκ Βαβυλωνίων Μῆδοι, καὶ ἐκ Μήδων Πέρσαι ;

(66) Χρονίην. Reapse diuturnam pacem et tranquillitatem Heraclii victoriæ contra Persas videbantur orbi terrarum restituisse ; at paucis inde annis impietas ipsius Heraclii hæreticorum protectoris in imperium iram divinam convertit. *Haumar* enim Arabum princeps et Saracenorum in Palæstinam victrices acies direxit, Jerusalem biennii tempore obsedit, cujus calamitates Sophronius luxit [*Bibl. Patr.* t. XII, ed. Lugd.] oratione mœstissima, quique propter captam denique Hierosolymam mœrore affectus diem extremum obiit.

(67) En paucis nefandas Persarum cædes et furores : quippe qui, ab ira divina incensi, duce Chosroe, tot civitates diripuerunt, ac, civibus interfectis, flammis tradiderunt : sacramque civitatem eversam, cadaveribusque refertam infesto igni tandem dederunt, et crucem abstulerunt, cujus virtus, cum sola stetit in Calvario, mortem debellavit dæmonesque subegit.

Digitized by Google

Βροτέην [91] κράτιστα βλύζει
Θανάτου κράτος πατοῦσαν.
Ξύλον ἦν (68), πατὴρ ὁλέθρου
"Οτ' Ἀδὰμ τρύγησε βρῶσιν,
Ξύλον ἦν, φονεὺς ὁλέθρου
"Οτε Χριστὸν ἔσχεν ἥλοις.
"Οθεν ὡς πέδον [92] γε Πάρθου
Ξύλον εἴσιδεν Θεοῖο,
Τότε Χοσρόην (69) φονεύει
Ὁλοῶν κρατοῦντα Μήδων.
Πολέμῳ [93] γὰρ ἦν γενάρχης
Ὁ κακὸς κακῶν ἀνάσσων,
Γλυκερῆς δὲ τῆς γαλήνης
Κρυερὸς πέλεν διώκτης.
Ῥᾴδον ἐκ βίου κυλίσθη
Ὁ βίον κλόνοις ταράττων,
Ὁ φόνων τὰ πάντα πλήσας
Φονικοῖς ξίφεσσι πίπτει.
Σοφὸν ἰκρίον Θεοῖο (70)
Τόδε τὸ τρόπαιον ἔστη
Κατὰ Βαρβάρων βιαίων,
Κατὰ Χοσρόου κακίστου.
Τότε καὶ θάλος γαλήνης
Ἐπὶ γῆς προῆλθε πάσης
Πολέμων πατρὸς πεσόντος,
Γενέτου κλόνων δαμέντος.
Ὑπὸ δὲ κλυτῆς γαλήνης
Θεόθεν βροτοῖς μολούσης,
Μεγάλης πάϊς τε Ῥώμης (71)
Ἐπιτέρπεται κρατίστως.
Φόβον ἐκβαλὼν διώκτου (72)
Ἀφόβως ἐσεῖδε πάτρην,
Ὁ φυγὼν πτόλιν τοκήων
Ὁρᾶται πάλιν πολίτης.
Χαρὰν ἰκρίου λαβόντες
Ἁγίου Θεοῖο παῖδες
Ἐς ἑοὺς τόπους μολοῦντες,
Ἐς ἑοὺς τρέχουσιν οἴκους.
Ψόγος ἐκνόμων Ἑβραίων
Ἐὰς ἐς κάρας τρεπέσθω,

A Statim vitæ fons scaturiit
Mortis potentiam obruens.
Lignum fuit, quod mortem genuit
Cum comedit Adam fructum:
Lignum fuit, quod mortem perdidit
Quando tenuit Christum clavis.
Unde ut Parthi ad regionem
Lignum Domini pervenit,
Statim Chosroem interemit
Exitiosorum regem Medorum.
Auctor enim fuit belli
Impius impiorum imperator,
Atque jucundæ pacis
Dirus fuit persecutor.
Subito vita excessit
B Qui vitam turbarat bello:
Qui cædibus omnia implerat,
Ense cæditur letali.
Crux Domini sapiens
Hunc triumphum retulit
De Barbaris violentis,
De Chosroe pessimo.
Tunc tranquillitatis germen
In omni terra emersit,
Bellorum auctor cæso,
Genitore tumultuum domito.
Atque ob inclytam pacem
Divinitus ad mortales redeuntem
Magnæ Romæ filius
C Maximis incedit lætitiis.
Persecutoris pulso metu,
Patriam invisit secure,
Qui parentum fugerat urbem
Civis rursus nunc conspicitur.
Et lætitia incensus crucis
Filii Dei sancti populus
In proprias sedes redit,
Inque proprias domos properat.
Vituperium exlegum Hebræorum
In eorum capita vertatur,

VARIÆ LECTIONES.

[91] codd. βροτήν. Ni fallor, hæc est Sophronii mens : Dominus Jesus, etsi mortuus, manat tamen cruore (id est sanguine aqua permisto) mortis potentiam conculcante. Νενεκρωμένος codd. nisi malueris τῷ iota addere ante σ, ita ut homines sint mortui, etc., quos liberavit. Equidem pretiosissimum illum sanguinem et aquam e sacro latere fluentem hic denotari, vix erit qui dubitare queat. At quid sibi vult illud βροτήν? Legendumne βροτοήν, ut vocabulum sit novi typi, et quidem femini generis? namque πατοῦσαν hoc denotat. Cæterum in τῷ βροτήν, aliquam vocalem desiderari ratio ipsa versus ostendit. [92] codd. πέδων et v. 56. Ὁλόων. [93] Perpensis quæ Sophronius ipse inferius v. 71 et 72, de Chosroe dicit, libenter πολέμῳ subrogarem genitivum casum, ut esset ille auctor et pater belli.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(68) Ξύλον, ἦν etc. E ligno fructum vetitum Adamo præbente mors olim scatuit; e ligno rursus Christum clavis pendentem tenente, vita omnibus exorta est. Quæ sententia sæpe in libris ecclesiasticis Græcorum occurrit, in *Octoecho* præsertim.

(69) Reapse Chosroem crucis virtute profligatum profitebatur Heraclius, quod etiam nummis cruce victrice signatis significare voluit. Adde terrorem ab ipsa cruce Persis incussum, ac plurima prodigia quæ videsis apud Baronium [Ann. t. VIII]. — Crucis virtuti hic tribuitur mors Chosrois a filio Siroe interempti, cujus facinus silentio tegit Sophronius, ut supra monui. Siquidem ob ejusdem mortem D tanta lætitia Heraclius affectus fuit, ut per litteras Constantinopolim missas eam civibus quam primum innotescere voluerit [Cf. Fleury, *Hist. eccl.* an. 629], quæ populo concurrenti in ambone Magnæ ecclesiæ lectæ fuerunt die Pentecostes ejusdem anni.

(70) Cruce de Chosroe triumphante, pax universo orbi restituitur.

(71) Μεγάλης πάϊς τε Ῥώμης. His verbis Heraclii nomen adumbratur; v. seq. lege ἐπιτρέπεται, ut habent codices.

(72) En pacis effectus : redeunt ad patrias sedes qui, hostium cædes effugientes, in diversas regiones sese receperant.

Digitized by Google

Namque rediit lignum Dei
In ipsius civitatem.
Piorum terræ crux est restituta,
Piorum mortalium gaude genus.

XIX. — *In ascensionem et in seipsum.*

Ab inclyto autem recursu
Gradus scandens super illos,
Olivarum montem osculabor
Unde in cœlos ascendit.
Et immensa altitudine
Sapientiæ divinæ, ob quam
Me servavit, collaudata,
Pedem statim inde referam.
Sub tectum ubi sodales
Venerandos sacra docebat
Occulta arcana revelans,
Deinde ego perveniam.
Atque per portam principem
Supra gradus procedens,
Pulchritudinem admirabor
Urbis sanctæ occasum versus.
Tuam venustatem ex Olivarum monte
Quam dulce est mirari, o urbs divina!
Et ad Lazari sepulcrum
Quatriduani mortui
Inde transiens, regi gloriam,
Qui illum suscitavit, dabo.
Et fervorem sancti amoris
Corde cohibens deveniam
Statim Bethleem in oppidulum,
Ubi omnium rex est natus.
Admirandam quadriporticum,
Et triconcham elegantem,
Sacrosanctas illas ædes
Ingressus, tripudiabo.

Ὅτι τὸ ξύλον Θεοῖο
A Μόλεν εἰς πτόλιν Θεοῖο.
Σταυρὸς ἐς εὐσεβέων γαῖαν ἀφήχθη [94],
Εὐσεβέων μερόπων χαίρετε φύλαι.

10. — *Εἰς τὴν ἀνάληψιν καὶ εἰς ἑαυτόν* (73)

Ἀπὸ δὲ κλυτοῦ διαύλου
Ἀναβὰς ἐκεῖνα βάθρα (74).
Ἐλαῶν [95] δρος φιλήσω,
Ὅθεν ἐς πόλους ἀνῆλθεν (75).
Βάθος ἄπλετον δὲ θείας
Σοφίης, δι' ἧς με σῶσεν,
Λίαν αἰνέσας (76), ἐκεῖσε
Ταχέως πάλιν δρομήσω.
Γεραροὺς ὅπου τὰ θεῖα
Ἑτάρους ἐμυσταγώγει,
Κρυφίους βυθοὺς φαείνων
B Ὑπὸ τὸ στέγος γενοίμην.
Διὰ τῆς θύρης μεγίστης
Ἐπὶ βαθμίδας προήκων,
Πόλιος δύσει προσούσης
Ἁγίης ἴδοιμι κάλλος.
Εὐπρεπίην ὁράαν ὡς γλυκὺ σεῖο
Οὔρεος ἐξ ἐλαῶν, ἄστυ Θεοῖο.
Ἐπὶ Λαζάρου δὲ τύμβον (77)
Τετραημέρου νεκροῖο
Διαβὰς, ἄνακτι δόξαν,
Ὅς ἔγειρε τόνδε, δοίην.
Ζέσιν ἱμέρου δὲ θείου
Φρεσὶν ἰσχάνων, ἰκοίμην
Τάχα Βηθλεὲμ πολίχνην
C Ὅθι [96] παντάναξ ἐτέχθη.
Ζαθέου τετραστόου (78) δὲ
Ἄγαν ἐκπρεποῦς τρικόγχου
Μέσον ἐσμολῶν ἐκείνου
Ἱεροῦ δόμου χορεύσω.

VARIÆ LECTIONES.

[94] In codd. deest quod et constructionis et metri ratio postulare videtur, et ἀφήχθη emendavi ἀπήχθη. [95] Codd. ἐλαιῶν, sed cum versus secundam syllabam brevem exigeret, ausus sum hanc vocem ionicam facere ἐλαῶν, quod mihi suasit et seq. v. 18, ubi ita habent codices. [96] Codd. ὅθεν præterquam quod versus non patitur hanc lectionem, status adverbium requiri hic quisque sibi persuadet.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(73) Mœret quod absens loca sancta invisere, et inter venerabiles monachos et sodales versari non possit. Cum *de ascensione* in hac prima odæ parte vix perpauca attingantur, et sanctorum locorum enumeratio intercipiatur, duo inde mihi conjicere fas sit, inconcinne scilicet εἰς ἀνάληψιν in codd. inscribi oden, atque eamdem mutilam e Barberiniano codice ad nos pervenisse. Cæteroqui Sophronium Calvariæ templa ante omnia adoravisse, exin in montem Olivarum profectum esse, statim e primo versu erui potest ἀπὸ δὲ κλυτοῦ διαύλου, quod quidem indicare videtur insita particula δέ.

(74) Βάθρα. . . De hujusmodi gradibus ad commoditatem in templum Gethsemani accedentium, en quæ apud Nicephorum [*Hist.* lib. VIII, c. 30] leguntur: Οἴκοθεν δὲ αὕτη (Ἑλένη) καὶ ἄλλας δύο ἐκκλησίας μεγαλοπρεπῶς ἀνιστᾷ... ἑτέραν δ' ἐν τῷ τῶν Ἐλαιῶν ὄρει πρὸς τῇ ἀκρωρείᾳ, ὅπου δὴ λιπὼν τοὺς μαθητὰς ὁ Χριστὸς πρὸς οὐρανοὺς ἀνελήφθη,... καταφεροῦς δ' ὄντως τοῦ τόπου, ἀναβαθμοὺς ἐκ μαρμάρων ποιησαμένη, τὸν βουλόμενον ἐκ τῆς ἁγίας πόλεως πρὸς ἀνατολὰς κατάγει.

(75) Ubi Helena (cf. l. ante citatum) ære privato magnificum templum exstruxit, de cujus schemate rotundo ternis porticibus desuper cameratis videsis Quaresmium [t. II, p. 310]. S. Hieronymus et alii, D quos Baronius citat, de cacumine hujus rotundæ referunt, postquam de vestigiis Domini humi impressis dixissent, *nullo modo potuisse concamerari.*

(76) Laudibus in Ascensionis templo altitudini divinæ sapientiæ datis, inde gressum refert, et inferius templum aliud invisit ab Helena in loco ædificatum ubi Christus arcana apostolis manifestavit, (cf. quæ in ode 8, v. 10, adnotavimus), exin e principe porta procedens, pulcherrimum in Jerusalem prospectum capit, cujus templi absidem ad orientem fuisse versam suadent illa verba πόλιος δύσει προσούσης.

(77) S. Hieronymus, *De locis Hebr.* et Niceph. l. c. super Lazari sepulcrum ab Helena nobilem erectam fuisse ecclesiam testantur. Cætera de hoc sepulcro cf. apud Quaresmium l. c.

(78) Τετραστόου. Atrium quatuor porticibus suffultum triplicem efformabat *concham* ; *concha* autem *est pars illa quæ in conchæ formam superne sinuatur.* [Cf. Cangium, *Gloss. med. Græc.*]

Digitized by Google

Βηθλεὲμ εὐαγέος κάλλεα δέρκειν
Χριστὸς ὁ κεῖθι φανεὶς πάντα με νεύσοι [97] (79).
Θαμὰ χρυσοφεγγέας τε (80)
Ὁρόων στύλους τε μούσης [98]
Μάλα καλλίτευκτον ἔργον,
Ἀχέων νέφους λαθοίμην.
Ἰδέην (81) ἄνω δὲ βλέψω
Καλάθωσιν ἀστροφεγγῆ,
Ἀπὸ καλλιεργίας γὰρ
Χάρις οὐρανοῖο λάμπει.
Κατὰ τὸ σπέος γενοίμην,
Ὅθι [99] παντάνασσα κούρη
Τέτοκε βροτοῖσι ῥύστην
Θεὸν ἀτρεκῶς βροτόν τε (82).
Λιπαρῇ πλακὶ προθήσω (83),
Θεὸν ἣ βρέφος δέδεκτο,
Βλέφαρα, στόμα, κράνος τε
Κομίσαι χάρισμ' ἐκεῖθεν.
Μεγακυδέος δὲ φάτνης
Ἐπὶ προσκύνησιν ἔλθω,
Ἄλογος δι' ἧς ὑπάρχων
Ἐτράφην λόγῳ Θεοῖο (84).
Νεκύων ἐς ἄντρον εἶξω [1]
Βρεφέων ἅμα σφαγέντων
Γενέσει λόγου βροτείῃ,
Ἡρώδου φθόνῳ μανέντος.
Ὦ Βασίλειε (85) πάτερ, λῷστε νοήμων,
Αἴθε τεὴν κορυφὴν ἄρτι φιλοίην.
Ξυνετῷ λεῷ τε κλήρῳ,
Ὁσίοις ἐπισκόποις τε,
Μοναχῶν προηγέταις τε,
Ἐμὸν εἰσίδω [2] πατράρχην.

A

B

C

Bethleem sanctæ pulchras res videre
Christus, qui ibi est natus, mihi concedat.
Crebras et auro coruscas
Videns columnas, opus
Arte mira elaboratum,
Dolorum nimbum dispellam.
Et speciem cameræ videbo,
Laquearia coruscantia,
Nam propter artificium
Eximium splendent ut decor cœli.
Specum etiam ingrediar
Ubi Virgo regina omnium
Salvatorem mortalibus genuit
Deum verum atque hominem.
Apponam sacro lapidi,
Qui Deum excepit puerum,
Os, oculos et caput,
Ut inde feram beneficia.
Et præsepe gloriosum
Adoraturus veniam,
Quia, cum essem irrationalis,
Verbo Dei fui nutritus.
Mortuorum antrum ingrediar
Puerorum necatorum
Ob Herodis furiosi odium,
Quando Verbum natum est.
O Basili pater, eximie prudens,
Utinam tuum caput nunc osculari possim!
Cum clero et prudenti populo,
Cumque sanctis præsidibus,
Et præfectis monachorum,
Meum videbo patriarcham.

VARIÆ LECTIONES.

[97] Νεύσοι. Ita codd. at ego mallem futurum νεύσει. [98] codd. τεμούσης. [99] codd. ὅθεν. [1] Meam emendationem ἥξω typotheta more solito parvipendens, edidit ut habent codd. [2] codd. εἰς ἴδω.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(79) Νεύσοι, *concedat*. Sophronius itaque longe a sanctis locis aberat, et mœrore maximo confectus, ut inferius, v. 36, ipse asserit. Mihi de tempore quo hæc ode scripta fuerit conjecturam facienti videtur posse statui Sophronium hanc composuisse cum Persarum vastationes cædesque fugiens plurimas regiones peragravit, et Romam etiam invisit.

(80) Columnas puta auro coruscas. Ἔργον καλλίτευκτον μούσης hic esset *Opus affabre et miro artificio elaboratum* : nam μοῦσα hic idem est ac τέχνη.

(81) Ἰδέην . . . Concamerationem ecclesiæ etiam circumspiciet, ubi laquearia flosculis aureis adornata tanquam e calathis pendentia (hoc enim significare videtur vocabulum καλάθωσις), et speciem cœli stellarum splendore decori, intuenti offerentia. Eadem fere refert Eusebius τῆς ἁγίας ἀναστάσεως lacunaria describens. Apud eumdem Eusebium l. c. descriptionem invenies templi Bethleemitici ab Helena summis impensis ædificati, quod postea Constantinus βασιλικοῖς ἀναθήμασι . . . τοῖς ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κειμηλίοις, παραπετάσμασί τε ποικίλοις τὰς τῆς μητρὸς ἐπαύξων φιλοκαλίας donavit. Duo itaque continebat hoc templum, et præsepe et speluncam nativitatis, loca scilicet inter sese differentia, ut Sophronius inferius v. 49 indubitanter asserit ; diversas tamen sententias de hisce locis videsis apud Quaresmium, t. II, p. 626, et Nicephori [loc. cit.] testimonium, Ἐν ᾧ, τοῦ θυσιαστηρίου χαμαὶ, τὴν φάτνην καὶ τὸ θεῖον σπήλαιον περιέσχεν.

(82) Θεὸν ἀτρεκῶς βροτόν τε. Melurgus noster Monothelitis infestus cum occasionem nanciscitur, duas semper pro recto dogmate naturas in Christo Domino confitetur.

(83) Beatus ille lapis, super quo natus est Jesus, diu fidelium devotioni expositus fuit.

(84) Helena aliud templum exstruxit in martyrum innocentium honorem, de quo hæc Nicephorus l. c. : Καὶ τοῖς θείοις νηπίοις . . . ἐδημιούργει . . . τοῖς ἄντροις ἱερὰ φροντιστήρια. Crypta adhæret ad austrum præsepis, in qua Innocentium corpora congesta fuisse pia traditio obtinuit. Sophronius noster anno 635, intra mœnia Jerusalem obsessus, populo mœstissimam orationem in die Christi natali dixit [*Bibl. Patr.* t. XII, ed. Lugd.], dolens quod in Bethleem non posset festum celebrare, neque *Innocentium antrum* venerari, hostibus jam ea loca occupantibus.

(85) Ὦ Βασίλειε. Quisnam sit hic Basilius prudentia eximius, aperte definire non queo, quem tamen monachum fuisse inferius eruitur. Basilius quidam varia narrat Moscho, et abbas erat Byzantinorum [*Prat. spir.* c. 40] ; de quo Basilio cf. apud Cotel. *Mon. Eccl. Græc.* t. II, c. 32, pag. 346.

Digitized by Google

Qui mei generis exsistit
Germen optimum et sanctum,
Basilius ille mansuetus,
Mihi valde venerandus.
Tu scis, beate, cur tui
Recordatur mens mea hoc ipso tempore.
Lætitia cordis mei,
Parentum meorum deliciæ,
Sapientiæ decus, quo te,
Sophroni prudens, inveniam?
Sophronii venerandum vultum inspiciam,
Quem desidero lugens noctesque diesque.
Nunc lacrymarum torrens
Ex oculis meis fluit,
Cum *hæc* in memoriam revoco
Cito procul ingemiscens.
Te namque amicus et filius
Patrem, divino respectu,
Proposueram meum solatium,
Et collegam senectutis.
Cum mei oblitus es, fili jucunde, [sueras?
In monachis quem ut natum fovere propo-
Cum variarum multitudo
Calamitatum me opprimebat,
Tunc te, dilecte, fui privatus
Molestam trahens canitiem.
Mundana vita enim relicta,
Tecum vivere et mortem sequi
Constitueram; at quo modo
Novit Deus, a te recessi.
Namque cogitans olim sane
In laura dilectissima
Usque ad finem me victurum
Procul mundi tumultu,
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . stans quantas subii!
Mœrores cordis mei
Infinitos enim invenires
Et humum conspersam
Meis adhuc lacrymis.
Quocirca carmen istud
Tibi obtuli cupienti
Per totum Syriæ populum
Meas ærumnas canere.

A Ὅς ἐμοῦ γένους ὑπάρχει
Ἅγιον φέριστον ἔρνος,
Βασίλειος ὁ πραΰφρων,
Ὅ λίαν σεβάσμιός μοι.
Οἶσθα (86), μάκαρ, τίνος εἵνεκα, σεῖο
Μνήσατο θυμὸς ἐμὸς τῷ δέ γε χρόνῳ.
Πραπίδων ἐμῶν τὸ χάρμα,
Τεκέων ἐμῶν τὸ κάλλος,
Σοφίης ἄγαλμα, ποῦ σε,
Σωφρόνιε σῶφρον, εὕρω (87);
Σωφρονίου γεραρὴν δψιν ἰδοίμην,
Ὅν ποθέω γοόων ἥματα πάντα.
Ῥόος ὀμμάτων ἐμοῖο
Δακρύων ἀποδακρύει νῦν,
Ὅταν ἐς λογισμὸν ἔλθω
B Ταχέως ἐκὰς [a] στενάζων.
Σὲ γὰρ ὁ φίλος τέκος τε
Πατέρα, σχέσει τε θείᾳ,
Ἐθέμην παρηγορεῖν με,
Διέπειν βίῳ τε γῆρας.
Τίπτε λάθου, γλυκερὸν τέκνον, ἐμεῖο
Ἐν μοναχοῖς, ὃν ἔθου παῖδα κομίζειν,
Τὸ πολύπλοκον δὲ πλῆθος
Ὅτε συμφορῶν συνέσχεν,
Τότε σου, φίλ', ἐτερίσθην
Πολιὴν ἔχων ἀνιγρήν.
Ὑλικὸν βίον λιπὼν γὰρ
Ἅμα σοι βιοῦν τε θνήσκειν
Ἐφάμην· τρόπῳ δὲ ποίῳ,
C Θεὸς οἶδεν, ᾧ διέστην.
Φρονέων πάλαι γὰρ ὄντως
Ἐνὶ φιλτάτῃ γε λαύρῃ
Μέχρι τέρματος διάξειν
Ἔκαθεν κλόνοιο κόσμου,
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
... στὰς δ' ὅσας ὑπέστην.
Ψαμάθου πλέον γὰρ εὖροις (88)
Κραδίης ἐμῆς ἀνίας,
Ἔδαφος διάβροχόν τε
Ἔτι δακρύοις ἐμοῖσι.
Τό γε μὲν ἄεισμα τοῦτο
Ἀνέθηκά σοι ποθοῦντι,
D Καθ' ὅλην φυλὴν [b] Συρίης
Ἐμέθεν πόνους ἀείδειν.

VARIÆ LECTIONES.

[a] codd. ἐκὰς ταχέως. [b] Quanquam vocabulo φίλην ὅλην subintelligi possit χώραν emendavi φυλήν.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(86) Basilium Sophronii angustiæ non latebant solatium quærentis.

(87) Sophronii cujusdam solitarii fit etiam laudabilis mentio in *Prato spirituali*, c. 159. Sophronius, de quo sanctus melodus hic loquitur, in laura sancti Theodosii fortasse vixit (aut in quovis alio Syriæ monasterio), ubi melodus sæculo renuntians vitam degere statuerat, dulcis Sophronii amicitiæ vinculis alligatus, cujus absentiam deflet, dum undique angustiis maxime premeretur: hoc enim satis indicat v. 87: Τότε σου, φίλ', ἐστερήθην qui ita reponendus est typothetæ σφάλματι. In v. 88, τὸ ἀνιγρήν substantive usurpatur, quod lexicographi non adnotarunt.

(88) Sophronius amico Sophronio melodo fortasse scripserat tum consolans eum, tum de vitæ, quam tunc agebat, genere illum interrogans. At sanctus Sophronius procul a locis memorandæ nostræ redemptionis, pace et tranquillitate amissa, a charo Sophronio disjunctus, angustiis inenarrabilibus angitur, et continuis lacrymis consumitur: propterea hoc lugubre melos ejus ærumnas exposuit, quas amicus scire cupiebat.

Digitized by Google

Κ'. — *Εἰς τὸν πόθον ὃν εἶχε εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ εἰς τοὺς σεβασμίους τόπους* (89).

XX. — *De desiderio suo sanctæ urbis et sanctorum locorum.*

Ἅγιον πόλισμα θεῖον	Sancta Dei civitas
Ἱερουσαλὴμ τ' ἐς νῦν δὴ [8]	Jerusalem, cujus nunc
Ἐθέλων πύλας παρεῖναι	Portis vellem adesse
Ἵν' ἀγαλλιῶν ἐσέλθω [9]·	Ut ingrederer exsultans,
Εὐαγέων Σολύμων ἔνθεος οἶστρος	Inclytæ Hierosolymæ sanctus amor
Αἰὲν ἐμὴν κραδίην αφόδρα δαμάζει.	Semper cor meum graviter affligit.
Βαδιῶν ἐπὶ πλακῶν σου	Super planitiem tuam incedens
Ἐς Ἀνάστασιν (90) κατέλθω,	Ad Anastasim deveniam,
Ὅθι παντάναξ ἀνέστη	Unde omnium rex surrexit
Θανάτου κράτος πατήσας.	Conculcato mortis dominio.
Γλυκερὸν πέδον φιλήσω,	Dulce solum osculabor,
Ἱερὸν κύβον (91) κατείδω [7],	Respiciam sacrum tholum
Μέγαν οὐρανόστερόν τε	Ingentem, ad instar cœli,
Τετρα . . . . . B	Quadr. . . . .
Διὰ βήματος θεοῖο	E Domini suggestu
Μέσον ἐς τάφος θεοῖο	In mediam tumbam Dei
Γεγονὼς, πέτρην ἐκείνην (92)	Perveniens, illam petram
Μάλα προσκυνῶν φιλήσω.	Veneratus osculabor.
Ἐπαναξίου δὲ τύμβου	Et venerandæ tumbæ
Κίονας κύκλῳ τε κόγχας	Columnas circumque conchas,
Ἀκροκρινοχρυσομόρφους [8] (93)	Lilia aurata superne habentes,
Φιλέων, ἄγαν χορεύσω.	Osculans, affatim tripudiabo.
Ἐπὶ τρίστοον (94) παρέλθω	Ad triporticum transgrediar
Ὁλομαργαρογυρόχρουν (95),	Totam gemmis et auro ornatam,
Περικαλλέως (96) γ' ἔπαυλον [9]	Ut in perpulchre habitatum,
Κρανίου τόπον προσέρπειν (97).	Locum Cranii obrepam.

VARIÆ LECTIONES.

[8] Addidi δὴ versui claudicanti. [9] codd. εἰσέλθω, et v. 6 ἡμῖν; metrum vero emendationem suasit. [7] codd. κῦβον κατίδω. [8] barb. ἀκροκρινοχρυσομόρφον. [9] codd. γε Παῦλος.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(89) Hactenus peregrinabatur in aliis regionibus Sophronius, cum sancta loca revisere cupiens hanc oden composuit. Locorum itaque sanctorum περίοδον ode continet, et quæ in iisdem præstantiora scite summatimque recensentur.

(90) Ἀνάστασιν. Sancti sepulcri templum a Constantino summa magnificentia excitatum Ἀνάστασις fuit appellatum: cujus *encænia* magno gaudio sub eodem imperatore celebrata fuere, et eorumdem memoriam Ecclesia Græca quotannis die 13 Septembris renovat. Quæ vero Constantinus de ejusdem Ἀναστάσεως ædificatione scripserit, quæ et quanta fuerit divitiarum copia, ornamentorum præstantia, et marmorum excellentia videsis apud Eusebium [*Vit.* [*Constantini* lib. III], qui idem templum diserte descripsit. Sanctæ Ἀναστάσεως κειμηλιάρχης erat quidam *Anastasius*, cum Sophronius una cum Moscho illam ecclesiam invisit [*Limon.* c. 48]; de qua quæ sunt scitu digna confer passim apud eos qui de locis sanctis scripsere, et apud Quaresmium op. cit.

(91) Κύβον· κύβος hic estne θόλος? Namque apud Suidam, Apollodoro teste, κύβος ἀπὸ τῆς κυφότητος dicitur. Insuper apud Arnaldum αὐτὴ ἡ κοιλότης explicatur; etymon autem est κύπτω. Sane Eusebius magnificæ trulli 12 columnis suffultæ, et S. sepulcro impositæ mentionem facit l. c. quæ infra v. 19 et 20 indubitanter indicantur. Sophronius itaque statim principem hujus templi partem admiratur. Me vero de significatione vocabuli τοῦ κύβος hæsitantem, ad interpretationem nuper indicatam impellit novum adjectivum οὐρανόστερον. Persæ enim, ut notavit Hesychius, regia tabernacula et aulas, ὧν τὰ καλύμματα κυκλοτερῆ, οὐρανοὺς dicebant. Hic itaque, ut mea est sententia, C τὸ οὐρανόστερον non solum miræ rotunditatis illius tholi, sed et pulchritudinis notionem exhibet.

(92) Πέτρην ἐκείνην, quæ scilicet Dominicum corpus recepit.

(93) Ἀκροκρινοχρυσομόρφους. Mire hoc novum vocabulum, quamvis turgidæ compositionis, *concharum et columnarum*, quæ sepulcrum circumdabant, ornamenta exprimit. Nam si ad conchas [Cf. v. 28 seq. odæ] hoc adjectivum referre vis, laquearia tibi præ oculis ponit auratis flosculis liliorum formam imitantibus exornata (et hic vocabulum τὸ καλάθωσιν in superiore ode recitatum ab ipso Sophronio explanatur); si vero ad columnas refers, epistylia flores liliaceos auratos inter elices et volutas habentia repræsentat. Lilia sane ad hujusmodi ornamentum adhibita legimus etiam III Reg. VII, 19.

(94) Τριστόον. Hujus triporticus Eusebius l. c. etiam mentionem facit: Μακροῖς περιδρόμοις στοῶν ἐκ τριπλεύρου περιεχόμενον (χῶρον).

(95) Ὁλομαργαρογυρόχρουν. Hoc novum, turgens et *octopedale* vocabulum perpulchra porticorum ornamenta ante oculos ponit, *marmorum* scilicet *pretiosorum incrustationem triporticum ambientem*. Sane Eusebius l. c. scripsit porticus et atria fuisse φιλοκάλως ἠσκημένα.

(96) Sophronius, S. sepulcro adorato, Calvariæ ecclesiam invisurus ad hanc triporticum procedit. Quadrangulata hæc ecclesia ad dexteram Ἀναστάσεως plagam constructa, et *S. Mariæ* vulgo vocata, crucifixionis locum continebat: et ubi quondam lignea crux, e qua salus mundi pependit, infixa stetit, miræ magnitudinis argentea crux statuta invisebatur [Cf. Quaresm., Gretserum, Bedam, etc.]

(97) Προσέρπειν. Calvariæ mediocris altitudo aspera et petrosa, etsi paululum a sepulcro distan-

Digitized by Google

Oceanus vitæ semper viventis
Et veræ oblivionis, luciferum sepulcrum.
Et sacrum terræ umbilicum,
Petram protensus osculabor,
Ubi infixum stetit lignum,
Quod delevit ligni maledictionem.
Quam magna est tui gloria, illustris petra,
Ubi crux redemptio hominum infixa!
Gaudio exsultans inde veniam
Ubi cuncti adoramus,
Quotquot sumus fideles,
Gloriosum lignum divinum.
Ut (cura plenus) festinans
A pictore efformatæ
Imagini obsequium præstem,
Genua flectere gestiam.
Et per splendidum suggestum
Gaudio exsultans deveniam,
Ubi invenit sanctum lignum
Veneranda Helena imperatrix,
Et cum cordis compunctione
Ineffabili ascendam,
Ut aspiciam in alto positam
Arundinem, spongiamque et lanceam.

A

B

Ὠκεανὸς βιοτῆς αἰὲν βιούσης,
Ἀτρεκέως τε λήθης, φωσφόρε τύμβε.
Ζάθεον μεσόμφαλόν (98) τε
Πέτραν ἐκταθεὶς φιλήσω,
Ὅθι τὸ ξύλον πεπήγει
Τὸ λύσαν ξύλου κατάραν (99).
Ὡς μέγα σεῖο κλέος, φαίδιμε πέτρα,
Σταυρὸς ὅπη μερόπων λύτρον ἐπήχθη.
Θαλέων χαρᾷ δ' ἐπέλθω (1)
Ὅθι προσκυνοῦμεν ὅσσοι
Πέλομεν λεὼς θεοῖο
Ἀγλαὸν ξύλον τὸ θεῖον.
Ἵνα παμμέδων ταχύνας (2)
Κεχαραγμένῃ γραφῆος [10]
Σέβας εἰκόνι προσοίσω,
Γόνατα δράμοιμι κάμψαι.
Κατὰ παμφαὲς δὲ βῆμα (3)
Γεγανυμένος πορευθῶ,
Ξύλον οὗ τὸ θεῖον εὗρεν
Ἑλένη μέδουσα κεδνή [11].
Μετὰ κραδίης δὲ πλήρους
Κατανύξεως ἀνέλθω
Ὑπερῴϊον θεοῦμαι
Κάλαμον, σπόγγον τε, λόγχην [12].

VARIÆ LECTIONES.

[10] Versus obscuritate referti ut codd. habent ἵνα παμμέδων τε χύνῃ κεχαραγμένῳ γράφος. Vide adnot. Cæterum neque ταχύνας metro convenit. [11] Barberinianus barbarum vocabulum continua scriptura exaratum ita exhibet ἐλειμεδουσαδεκέδνη. Allatius in suo apographo divisionem verborum et binos accentus tantummodo adjecit. [12] codd. κάλαμος σπόγγος τε λόγχη.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

tis, ab hoc verbo denotatur περικαλλέως γ' ἔπαυλον, *perpulchre inhabitatum*, propter ecclesiam scilicet ibidem exstructam; ἔπαυλος enim interpretatur ἔνοικος ab Hesychio.

(98) Μεσόμφαλον, ut scite Gretserus [*De S. Cruce* lib. I, cap. 17] animadvertit, non mathematice de medio terræ habitabilis SS. Patres Golgotham ita appellaverunt, sed moraliter. Videsis autem quare *Calvariæ mons* fuerit iste locus vocatus apud eumdem Gretserum l. c. et Baron t. I *Annal.*

(99) Lignum fructum vetitum Adamo præbens, lignum fuit maledictionis, quam rursus crucis lignum delevit: quapropter inferius petra, ubi crux infixa stetit, μερόπων λύτρον vocatur.

(1) Transit Sophronius ad Constantinianæ basilicæ partem, ubi crux Domini ab Helena inventa fuit: cujus partem fidelium adorationi undique concurrentium expositam ipsa Helena in arcano sacrario servari jusserat, et quotannis (die 14 Septembris hoc festum ab Ecclesia Græca celebratur) ab episcopo sanctæ civitatis ostendebatur. Οὗ μέρος, ait Nicephorus [*Hist.* lib. VIII, cap. 29], τὸ πλεῖστον ἡ θεία Ἑλένη ἀργυρᾷ περικλείσασα θήκῃ, τῷ ἐπισκόπῳ εἰς μνήμην ταῖς εἰσέπειτα κατελίμπανε γενεαῖς, οὗ κατ' ἔτος καὶ τὴν θείαν ὕψωσιν ἐθέσπιζεν ἐκτελεῖν. Hæc sancta crux custodem proprium habebat. Cyrillus suo ævo quemdam Cosmam nominat hoc munus obeuntem; insuper conc. Chalcedonense hujus officii mentionem facit, quæ videsis apud Gretserum [Op. cit. lib. I, c. 75].

(2) Duo sunt versus lectionis mendosissimæ et prorsus obscuræ, calligraphi fortasse incuria. Mens tamen Sophronii, ut reor, hæc est. Qui antequam sanctam crucem adoraret, illam fortasse sanctæ Virginis imaginem, quæ Ægyptiacam Mariam [Cf. Damasc. *De imag.* lib. III; conc. Nic. II, act. 4, et ipsius Sophronii S. Mariæ Ægypt. Acta] crucem videre cupientem, et vi divina ab ingressu basilicæ repulsam, tum Christo Domino conciliavit, veneratum abit, ut beneficia inde reportaret ἵνα παμμέδων τε χύνῃ. (Hic tamen versus hujus strophæ cum subsequentibus existimo confusos, intermediis scribæ vitio relictis.) Participium κεχαραγμένῳ, ut habent codd., in femininum genus mutavi ut cum εἰκόνι concordaret, et ut res se habet, ita interpretor lectionem obscurissimam: *Ut orbis rector beneficia super me effundat; genua flectam ante imaginem a pictore efformatam in veneralionis obsequium.*

(3) Sophronii περίοδον sequamur: qui, imagine adorata, ad suggestum sacrum undique coruscum, ubi Helena sanctam crucem invenit, invisendum proficiscitur: indeque ascendens, devotione compunctus sacram arundinem, spongiam et lanceam in aliqua ædium parte edita fortasse repositas cum admiratione spectat. Cæteroqui vocabulum ὑπερῴϊον Beda explanabit: ipse namque de lancea disserens [*De loc. sanctis*, c. 2], *Lancea militis*, ait, *inserta habetur in cruce lignea in porticu Martyrii.* Idem spongiam in illa exedra asservari scripsit, in qua calix Domini inter Martyrium et Golgotham scriniolo erat reconditus: de arundine vero hæc notitia Sophronio debetur. Multa quidem scitu digna sunt de hisce sanctæ passionis instrumentis, quæ videsis in *Chronico Alexandrino*, apud Paulum Æmilium, *De rebus gestis Francorum* c. 4; apud Robertum monachum, c. 7; Bosium, *De cruce triumphante*; et *Diarium Romanum* die ultima Maii 1792.

Digitized by Google

Νεαρὸν [13] δ' ἔπειτα κάλλος
Βασιλικὴν εὖ κατείδω,
Μοναχῶν ὅπου χορεία
Νυχίους τελοῦσιν ὕμνους [14] |
Ξὺν ἐμοῖς δρόμοις ποσίν τε
Ἐπὶ τὴν Σιὼν (4) ἀπέλθω,
Ὅθι γλωσσοπυρσόμορφος [15] (5)
Κατέβη χαρὰ θεοῖο.
Ὅθι μυστικὸν δὲ δεῖπνον
Τελέσας ἄναξ ἁπάντων,
Ὀπαδῶν ἔνιψεν ἴχνη
Μετριοφρόνως (6) διδάσκων.
Ποταμῶν δίκην ἰάσεις (7)
Ἀπὸ τῆς πέτρης ἐκείνης,
Θεόπαις ὅπου τανύσθη,
Μαρίη βρύουσα πᾶσιν.
Χαῖρε, Σιών, φαέθων ἥλιε κόσμου
Ἣν ποθέων στενάζω [16] νύκτωρ καὶ ἦμαρ.
Ῥαγὲν ὡς ἀφῆκεν ᾅδου (8)
Νεκάδας σοφῶδες ἔργῳ,
Τότε παντάναξ ὁ ῥήξας
Ἐφάνη φίλος ἐκεῖσε.
Σκοπιὴν (9) λιπὼν Σιώνδε
Περιφὺς πέτρης, ἐφ' ἥνπερ
Δι' ἔμ' ὁ πλάσας ἐτύφθη,
Δόμον εἰς πέτραν κατέλθω.
Τόπον οὗ (10), κλάων στενάζω,
Σοφίης φίλων ὁ πρῶτος
Ἐὸν ἔκλυσεν τὸ πῆμα,
Χαμάδις πεσὼν φιλήσω.
Προβατικῆς (11) ἀγίης ἔνδοθι βαίνων
Ἔνθα τέκεν Μαρίην πάγκλυτος Ἄννα,

A Et decus inde novum
Basilicam contemplabor,
Ubi turbæ monachorum
Nocturnos canunt hymnos.
Gressus meos exin movens
In Sion veniam, ubi
Sub linguarum ignis forma
Gaudium Domini descendit.
Ubi quidem cœnam mysticam
Rex omnium instituens,
Asseclarum pedes lavit
Humilitatem docens.
Maria est, quæ fundit omnibus
More fontium salutem
Ex illa petra, ubi
B Dei filia posita fuit.
Salve, Sion, sol splendide mundi,
Quam cupiens ingemisco noctesque diesque.
Ut emisit ab inferno
Mortuos inde liberatos,
Tunc Salvator omnium rex
Ibi apparuit benignus.
Excelsa Sion relicta,
Osculatus petram, supra quam Creator
Verberatus propter me fuit,
In ædes ad petram veniam.
Locum ubi, flens suspiro,
Princeps omnis sapientiæ
Suam sententiam audivit,
Humi stratus osculabor.
C In probaticam sanctam ingrediar
Ubi Anna præclara peperit Mariam.

VARIÆ LECTIONES.

[13] codd. νεαρῷ et v. seq. κατίδω. [14] codd. ὕπνους. [15] codd. γλωσσοπυρσομόρφος. [16] codd. στενάζων.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(4) Hujus magnificæ ecclesiæ, quæ omnium ecclesiarum maxima nominari solebat [Baron. *Annal.* t. I, p. 219], ab Helena exstructæ iconographiam, ut tunc temporis exstabat, conservavit Adamnanus. Cf. Quaresmium t. III, p. 124.

(5) Γλωσσοπυρσόμορφος. Spiritum sanctum in formam ignearum linguarum super apostolos descensum indicat hoc sesquipedale vocabulum, cujus amplam explicationem exhibet Eustathius in tomo sequenti in *Commentario* nunc primum edito *de iambico canone Pentecostes* : cf. hirmum 5 odæ. Cœnaculum ab Helena in porticu templi circumclusum refert Nicephorus [*Hist.* lib. VIII, c. 30], quæ res a Cyrillo Hierosol. [catech. 16] prænuntiata fuerat.

(6) Μετριοφρόνως a μετριόφρων, quod in lexicographis deest; idem vocabulum a Sophronio in ode 8, v. 82, explicatum est.

(7) V. 63 ad 66, versus obscuri explicatione indigent, et, ut existimo, hic Sophronius de aliqua petra, in qua Virgo mortua posita fuit antequam sepeliretur, procul dubio loquitur. Namque *in superiore montis Sion planitie*, inquit Beda, l. c., *monachorum cellulæ frequentes ecclesiam magnam circumdant, illic, ut perhibent, ab apostolis fundatam eo quod ibi Spiritum sanctum acceperint, ibique Maria obierit.* Μαρία igitur Θεόπαις ἐκεῖν ἡ βρύουσα πᾶσιν ἰάσεις δίκην ποταμῶν ἀπὸ τῆς πέτρης ὅπου ἐτανύσθη· neque πέτρα hic est sepulcrum, quod scimus in Gethsemani repositum.

(8) V. 69 ad 72. Nec minore obscuritate laborant hi versus, quorum mentem ita interpretari liceat. Post justorum animas ab inferis vocatas, tum Jesus e mortuis resurgens apparuit, etc.

(9) Σκοπιήν. *Superior ecclesia* fortasse est hic σκοπιή, de qua loquitur Cyrillus Hierosol. loco supra citato, et δόμον κατέλθω inferior ejusdem ecclesiæ pars, ubi *petra ... exstat* (sunt Adamnani verba) *supra quam Creator noster a creatura sua heu ! flagellatus est.* Sic et noster Sophronius loquitur, πέτρην ἐφ' ἥνπερ.

(10) Τόπον οὗ, etc., locum ubi mortis sententiam audivit Salvator, Caiphæ domum videlicet, de qua Brocardus ita disserit : *Procedentes ultra in montem Sion inveniemus Caiphæ domum*, cujus aulam Helena in ecclesiam convertit. Cf. Niceph. l. c. Vocabulum φίλων non semel cogitavi ita emendare φίλως, *mansuete, placide ;* revera Jesus non respondit Hebræorum injuriis cum eum coram Caipha steterunt.

(11) Προβατικῆς, etc. Domum Joachim juxta probaticam fuisse, ubi Anna Mariam in lucem edidit, non solum Damascenus [l. IV, c. 5, *De fid. orth.* et Orat. 1, *de Virg. nat.*] pluribus locis testatur, sed et fidelium pietas, quæ ecclesiam ibi sanctæ Annæ dicavit, ubi subtus fertur fuisse sacrum cubiculum in quo B. M. V. nata est. [Cf. Quaresm. loc. cit.]

Digitized by Google

Subiens templum, templum illud
Purissimæ Deiparæ,
Deosculans amplectar.
Parietes mihi charissimos.
Neque temere præteribo
In medium forum gradiens,
Ubi in patriis est nata
Thalamis regina Virgo.
Ubi ascendit paralyticus
E terra tollens illum grabatum
Jam sanatus jussu Verbi,
Locum illum etiam videbo.
Gaudens animo lætabor
In prædio sacro, corpus
Quod olim excepit
Deiparæ Mariæ.
Hortum Gethsemani perillustrem canto,
Ubi est *sepulcrum* Matris Dei.
O quam suavis es, excellens mons,
Unde Christus rex ad cœlos conscendit!

A

B

Ὑποδὺς νεὼν, νεὼνδε
Θεομήτορος πανάγνου,
Φιλέων περιπλακείην
Ἐρατοὺς ἐμοιγε τοίχους.
Φέρε δὴ μάτην μετέλθω
Ἀγορῆς μέσης ὁδεύων,
Ὅθι πατρικοῖς ἐτέχθη
Θαλάμοις ἄνασσα κούρη.
Χαμόθεν φέρειν ἐκείνην (12)
Πάρετος κλίνην βεβήκει
Ὑγιὴς Λόγου κελεύσει,
Βάσιν οὖν ἴδοιμι κείνην.
Ψυχοτερπέως τρυφείην [17]
Τεμέω δ' ἐπὰν, τὸ σῶμα
Τὸ δεδεγμένον τὸ σῶμα
Μαρίην Θεὸν τεκούσης,
Γεθσημανῆ τέμενος (13) λαμπρὸν ἀείδω
Ἔνθα τέτυκτο τάφος [18] Μητρὶ Θεοῖο.
Ὦ γλυκὺ πλεῖστα πέλειας ἔξοχον οὖρος,
Χριστὸς ὅθεν μεδέων οὐρανὸν ἴδεν [19].

XXI. — *In avum Menam œconomum noni Alexandriæ falso accusatum sub Phoca quod Theodosium Mauricii filium excepisset.*

Mihi lyram fer, propheta,
Eia tympanum agita,
Maria, ut cantu celebrem
Exsultans Triadis potentiam.
Triadis vivificæ pango gloriam,
Eximii Patris redemptionem cano.
Cum cymbalis exsultans
Triadis gloriam cano,
Celebrans Patris redemptionem.
Tristem gemitum nam abstulit
Obruentem animam meam,
Et lætitiam ducem restituit
Mea suspiria fugantem.
Pater meus pius Menas
Pauperum erat pater,
Tutamen religiosorum,
Advenarum Pater omnium.

ΚΑ'. — *Εἰς τὸν πάππον Μηνᾶν τὸν οἰκονόμον τοῦ ἐννάτου* (14) *Ἀλεξανδρείας συκοφαντηθέντα ἐπὶ Φωκᾶ, ὅτι Θεοδόσιον* [20] *τὸν υἱὸν Μαυρικίου ἐδέξατο.*

C

Ἄγε μοι λύρην, προφῆτα,
Ἄγε τύμπανον δόνησαι [20*],
Μαρίη, ὅπως ἀείσω
Τριάδος κράτος γεραίρων.
Τριάδι ζωοτόκῳ κῦδος ἀγείρω
Πατέρος θεσπεσίου λύτρα λιγαίνω.
Μετὰ κυμβάλων χορεύων
Τριάδος κλέος λιγαίνω,
Πατέρος τὰ λύτρα μέλπων.
Βλαβερὸν στόνον γὰρ ἦρεν (15)
Κραδίης ἐμῆς μολόντα,
Γλυκερὴν χαρὰν δὲ δῶκεν
Στοναχῶν ἐμῶν διώκτην.
Γενέτης ἐμὸς θεόπτης (16)
Γενέτης πέλεν πενήτων,
Ὁσίων ἔρεισμα Μηνᾶς
Γενέτης ξένων τε πάντων.

VARIÆ LECTIONES.

[17] Ut est in ed t. codd. τρυφήν. [18] Addidi τάφος, quod deest omnino in codd. [19] Codd. ἴδεν contra metri rationem et evang. historiam; Christus enim e monte Olivarum ascendit, non vidit cœlos. [20] codd. Θεοδόσιος. [20*] δονῆσαι.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(12) E Sophronii verbis locum in probatica tandiu a paralytico occupatum, quem tollere grabbatum suum jussit Salvator [*Joan.* v], a devotis fidelibus visitatum in tanti miraculi memoriam, atque in honore fuisse colligitur.

(13) Gethsemani prædium Μαρίας ἅγιον τέμενος fere semper vocatur a sacris melodis, ubi Helena illustrem ædem ædificavit, ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου τὸν ζωηφόρον ἐκείνης τάφον ἀσφαλῶς περιστείλασα, ita Niceph. l. c. Videsis tamen Baronii *Annales* anno 48.

(14) De hoc Mena et de ἐννάτῳ notitias in præfatione congessimus. De hujus odæ argumento satis erit verba Theophylacti recitare, quæ exstant in lib. VIII, c. 15, in f. Κατὰ ταύτας τοίνυν ἡμέρας εἰς τὴν οἰκουμένην πλάνη εἰσέρρησε, καὶ Θεοδόσιον οἱ Ῥωμαῖοι μὴ τεθνηκέναι ἐδόξαζον· καὶ γίνεται τοῦτο καίριον μεγίστων κακῶν, καὶ φόνων εὐθήνειαν ἡ ψευδὴς αὕτη ὑπόθεσις πραγματεύεται. De tot itaque persecutionibus hanc Menæ ἀνέκδοτον nobis servavit Sophronius. Trinitatis patrocinio itaque Menæ θεσπεσίου, propter eximias virtutes quasi *divini*, a sycophantia liberationem Sophronius statim ascribit. Πατέρος est σεπτικὴ φωνὴ monachis *deitate*, *doctrina*, *senectute* spectandis tributa, ut ait div. Aug. *Collat. Carth.* c. 242.

(15) Σύνταξον δὲ οὕτως· ἡ τοῦ πατρὸς Μηνᾶ λύτρωσις ἦρεν ἐμῆς καρδίης στόνον μολόντα βλαβερόν.

(16) Γενέτης, id est πατὴρ τιμῆς ἕνεκα· θεόπτης intellige propter vitæ contemplativæ sublimitatem.

Digitized by Google

Διὸ δὴ δράκων ἀλάστωρ (17)
Ἀρετῶν ἐμοῦ τοκῆος
Κλέος οὐ φέρων, ἐπ' αὐτὸν
Φθονερὸν τίνασσε τόξον.
Ἕνα (18) δὲ φθόνος κακίστου
Νοερῶν ἐμῶν ἀδελφῶν
Ἐσέδυ τάχιστα; Μηνᾶς
Ὄφεως πεσὼν [21] φαρέτρῃ.
Ζακότῳ τάλας προῆλθεν
Κραδίῃ φθόνον κορύσσων,
Νέος εὑρέθη τ' Ἰούδας
Γενέτην θέλων ὀλέσσαι.
Ἀγαθῶν ἐκ πατέρων βλαστὸς ὑπάρχων
Βελίου πῶς στυγερὸς πάϊς φαάνθης;
Ἀγαθοῦ φανεὶς τοκῆος,
Φθονερὸν τέκος κακίστου
Βελίου πόθεν φαάνθης;
Θεῖκὸν λόγον προφήτου [22] (19)
Τελέει· φαγὼν γὰρ ἄρτον
Γενέτου τάλας, κατ' αὐτοῦ
Πόδας ἀθλίους ἐπῆρεν [23].
Ἱκανὸς (20) φθόνον δὲ θρέψας
Κατὰ θεσφάτου τοκῆας,
Μεθ' ἑταιρίδος κακίστης
Δολίους (21) συνῆρε [24] σείστρους.
Ψευδοκατηγορίην πατρὶ τεκόντι
Ἀντὶ τεκνοτροφίης σεῖο λοχεύεις [25],
Δολίην τέχνην τοκῆϊ,
Τέκος ἄθλιον, λοχεύεις,
Γλυκερῶς ἐπεί σ' ἔθρεψεν;
Κρατεροῦ δ' ἄνακτος ἐχθρὸν (22)
Νεκύων δόμον λιπόντα,
Ἐνὶ δώμασιν τοκῆος
Ἱεροῖς (23) λέγων φανῆναι.
Λόγον ἄστατόν γε τοῦτον (24).
Ἀτρεκὲς τάλας διώξας,

A
Idcirco draco sceleslus
Virtutum patris mei
Ægre ferens gloriam, in eum
Arcum invidum tetendit.
Invidia dæmonis quemdam
Spiritalium fratrum meorum
Statim subiit, et Menas
Serpentis telo cecidit.
Miser prodiit, cor furiosum
Invidia repletum gerens,
Novus Judas est inventus
Patrem qui voluit perdere.
Ex bonorum parentum genere natus,
Quomodo dæmonis odiosus filius evasisti?
Ex optimo Patre genitus,
B
Invidiosi proles pessimi
Dæmonis unde evasisti?
Divini verba prophetæ
Complet: nam miser edens
Patris panem, in eum
Infelices extulit pedes.
Diu invidiam cum fovisset
In patrem divinum,
Cum infami meretricula
Dolosos composuit rumores.
Accusationem falsam genitori tuo,
Pro eo quod te nutriit, struis?
Dolosam fraudem patri,
Miser fili, paras,
Postquam suaviter te nutrivit?
C
Potentis hostem imperatoris,
Mortuorum domo relicta,
In sanctis ædibus patris
Asserebat apparuisse.
Ilos instabiles sermones
Miser vere cum movisset,

VARIÆ LECTIONES.

[21] Barb. habet Μηνᾶς..... πεσὼν ut edidi, nam facile subintelligere potes ἐτύγχανε, aut ἦν, ita ut sententia sit: Ubi invidia unum e fratribus invasit, statim Menas profligatus est a serpentis pharetra. Attamen mendi suspicio me tenet, et castigare velim hoc modo, sed non necessario πεσὼν Μηνᾶν ut sit φθόνος qui διὰ φαρέτρης ὄφεως interimere velit Μηνᾶν. [22] Codd. προφῆτα, qui esset vocativus cui hic non est locus. Si velis retinere eamdem vocem, perlevis accentus mutatio genitivum Doricum dabit. [23] Codd. ἐπεῖρεν. [24] Codd. συνῆρεν σίστρους, quod vocabulum neque cum solo, neque generis masculini recensetur a lexicographis. [25] Ibid. v. 44 et 47 in fine, quamvis in codd. desit interrogatio, typothetæ errorem non respuo.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(17) Δράκων ἀλάστωρ, id est ὁ ἀρχέκακος διάβολος.

(18) Ἕνα . . . νοερῶν ἐμῶν ἀδελφῶν. Proditoris nomen supprimitur, ex honestis tamen et bonis parentibus natus inferius dicitur, et ab eodem Mena educatus.

(19) Davidis scilicet in psal. XL, v. 10, verba ὁ ἐσθίων ἄρτους, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν.

(20) Ἱκανός. *Diu.* In Menam criminatio omnino detestanda, at proditionis machinamentum μεθ' ἑταιρίδος κακίστης, omnium quidem rerum pessima est.

(21) Δολίους συνῆρε σείστρους. Apud Hesych. σείω pro συκοφαντῶ invenitur: σείω a quo σεῖστρον, *crepitaculum;* duplex itaque hujus verbi significatio vocabulo τῷ στείστρους mire convenit, quod tamen hic masculinum observa.

(22) Ἐχθρὸν, Theodosium scilicet *Phocæ inimicum.*

(23) Ἐνὶ δώμασιν τοκῆος ἱεροῖς, intellige monasterium τοῦ ἐννάτου Ἀλεξανδρείας ὅπου Μηνᾶς οἰκονόμος ἐτύγχανεν.

(24) Falso rumore divulgato, res per stultiloquam mulierculam Alexandriæ κρατοῦντι detegitur; post hæc Menas ἐνὶ χείμασιν collocatur: Χεῖμα *locus* est *omnibus cœli inclementiis obnoxius*, hic vero videtur indicare etiam *locum cruciatus*, ubi reos inquirendos fortasse detinere solebant judices. Namque χειμάζεσθαι pro *vexari, cruciari* vulgo Alexandrinos usurpare observat Phrynichus, et anonymus *De synonymis et diversis vocibus*, χειμάζειν ait οὐ μόνον παραχειμάζειν, ἀλλὰ τὸ ἐνοχλεῖν ὡς Μένανδρος ἐν Ἡνιόχῳ. Meam sententiam confirmat Cedrenus a. 6 Justiniani, ubi hæc leguntur: Ὁ δὲ Γαλίμερ ἐλεεινῶς χειμαζόμενος. Similia habet Theophanes a. 1 Valentis, ἡνίκα καὶ Γαλάτης Οὐάλεντος υἱὸς χαλεπῶς χειμασθεὶς ἀπέθανεν.

Digitized by Google

Per stultiloquam mulierculam
Alexandriæ præsidi denuntiavit.
Abi in malam rem, miser fili, qui patri
Parricidium struis postquam te nutriit.
Post hos sermones exsecrandos
Dolo instructos, pater meus
Mansuetus conjectus fuit
In vincula sub divo exposita.
Sperans enim præfectus
Veritatem cognoscere,
Cum perditis conviciatoribus
Detinebat patrem meum.
Deus patrum, quem tu veneraris,
Te, pater, filiis tuis cito restituat
Deus patrum bonus
Patrem quam citius sospitem
Charis filiis restituat.
Patrem meum hospitatorem
Una cum invidis ferro
Misit victum Alexandriam
Ut a rege indicaretur.
Imperator patrem meum
Cum malivolis præfectis
Ad venerandum misit Cosmam
Verum cupiens dignoscere.
Propugnator justitiæ et vindex,
Ex odiosæ invidiæ auctoribus
Sapientissimus Cosmas
Verum discere dicebat.
Et diserte ait, veritatis
Asseclas *se* servaturum,
At pessima morte multaturum
Asserentes dolosas nugas.
Accusatione falsa statim detecta,
Christe, dulcem patrem redime.
Deus, cito machinatione
Dolosa recta detecta,
Patrem charum sospita.
Gravi metu autem percussi
Cor invidum, sine plagis
Doloso præsidum furore
Patrem redarguerunt.
Tum vero invidiam detectam
Dolosamque omnem machinationem,
Plene Cosmas inclytus pio
Enarravit imperatori.

A Διὰ φληνάφου γυναικὸς
Φαρίης ἔφη κρατοῦντι.
Ἔρρε πατροκτασίην, ἄθλιε κοῦρε,
Ἀντὶ τεκνοτροφίης πατρὶ λοχεύων.
Μετὰ δὲ βδέλυγμα μύθων
Δολομηχάνων γε τούτων,
Ὁ ἐμὸς πατὴρ ὁ πρᾶος
Ἐνὶ χείμασιν κατέστη.
Νομίσας τε γὰρ πυθέσθαι
Ἀτρεκεῖς λόγους ὁ ἄρχων
Μετὰ λοιδόρων ἀλιτρῶν [26]
Γενέτην ἐμὸν συνέσχεν.
Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὃν σὺ γεραίρεις,
Σὲ, πάτερ, σεῖο τέκνοις θᾶττον ὀπάζοι.
Ἀγαθὸς Θεὸς τοκήων
B Γενέτην, τάχος σαώσας [27],
Γλυκεροῖς τέκνοις ὀπάζοι.
Ξεναγὸν [28] τ' ἐμὸν τοκῆα (25)
Φθονεροῖς ὁμοῦ σιδήρῳ
Φαρίης ἔπεμψε δήσας,
Βασιλεῖ δίκην ὑφέξειν.
Ὁ δ' ἄναξ ἐμὸν τοκῆα (26)
Μετὰ δυσμενῶν ἐπάρχων
Ἱερῷ πέπομφε Κοσμᾷ
Ἀτρεκὲς θέλων πυθέσθαι.
Πρόμαχος δίκης κολάζων,
Στυγεροῦ φθόνου τοκεῦσιν
Ὁ σοφώτατός γε Κοσμᾶς
Ἀτρεκὲς λέγεν διδάσκειν.
C Ῥόος εὔλαλός τε σώζειν
Ἀτρεκεῖς λόγους φιλοῦντας [29],
Θανέειν δ' ἔφη κακίστως
Δολίους λέγοντας ὕθλους.
Ψευδοκατηγορίην θᾶττον ἐλέγξας,
Χριστὲ, πατρὶ γλυκερῷ λύτρον ὀπάζοις.
Ὁ Θεὸς, τάχιστα τέχνην
Δολίην καλῶς ἐλέγξας,
Γενέτην φίλον σαώζοις.
Στυγερὸν φόβον δ' ἐλόντες
Κραδίῃ φθόνον, τοκῆα
Δίχα τυμμάτων ἐπαρχῶν (27)
Δολίων ἔλεγξαν οἵστρῳ.
Τότε δὴ φθόνον φανέντα
Δολίην τέχνην τε πᾶσαν,
D Ὁ κλυτὸς τὰ πάντα Κοσμᾶς
Βασιλεῖ διῆλθε θείῳ.

VARIÆ LECTIONES.

[26] Vocab. ἀλιτρῶν spiritu denso signatur in codd., et σεῖο accentu acuto. [27] Codd. σαώσης. [28] Ξεναγόν. Ita codd., at velim emendare ξεναγός. [29] Codd. φιλοῦντα.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(25) Ξεναγὸν Menam appellat Sophronius eo quod benigne exciperet hospites, utque supra v. 17, *hospitum patrem* eumdem dixerat.

(26) Veritas fortasse ex relatis actis nondum constabat, quapropter Menas ad Cosmam ut inquireretur mittitur. Quisnam fuerit iste Cosmas definire non queo : Σχολαστικὸς quidam Cosmas laudatur in c. 172 *Limonarii*, vir summa virtute, humanitate, doctrina et comitate commendatus. Cæteroquin hunc Cosmam insignem sui temporis advocatum ad causæ tanti momenti cognitionem a principe deputatum non video repugnare : quin imo quæ v. 79 sequuntur, πρόμαχος δίκης καλάζων, et v. 83, ῥόος εὔλαλος, mire meæ suspicioni astipulantur.

(27) Δίχα τυμμάτων, id est ἄνευ πληγῶν calumniosa fraude detecta, Cosmas rem aperit principi, qui sycophantiæ auctores condemnat, et Menam ἀπὸ χειμάτων liberat : is tamen paulo post, mœrore fortasse confectus, extremum obiit diem.

Digitized by Google

Ὑπὸ δ' ἀφθίτου Θεοῖο
Κραδίην ἄναξ ἀέξων,
Φθόνον εὐθέως ἐπιγνοὺς
Κρίσιν ἔνθεον παρέσχεν.
Φθονεροὺς δίκην παρέξειν
Δολίης τέχνης κελεύσας,
Γενέτην τ' ἐμὸν κελεύει
Ἀπὸ χειμάτων ἁλύξαι.
Ὦ πάτερ, εὐσεβίης εἵνεκα σεῖο
Ψυχοκλόνου σε θεὸς σῶσεν ἀνάγκης.
Ἀρετῶν τεῶν τὸ πλῆθος
Θεὸς, ὦ πάτερ, νοήσας
Στυγεροῦ μόρου ἔσωσεν.
Χαλεποῦ φθόνου πεσόντος
Γοερὸν νέφος καλύφθη,
Δακρύων χρόνος παρῆλθεν
Πατέρος φίλου φανέντος.
Ψῦθος ὤλετο προνοίῃ
Θείκῃς δίκης μολούσης,
Ἀπὸ γὰρ θεοῦ προνοίης
Γενέτου χάρις φαάνθη.
Στονάχων σῶν τεκέων Χριστὸς ἀκούσας,
Γενέτην ἐξ ἀδίκου ῥύσατο πότμου.
Στονάχων τεῶν ἀκούσας
Τεκέων θεὸς τοκῆα
Ἀδίκου φύλαξε πότμου.

A Atque ab immortali Deo
Animos sumens imperator,
Invidia detecta, statim
Divinam sententiam dixit.
Invidis pœnam subire jussis
Dolosæ machinationis,
Parentem meum jubet
E carcere liberari.
O pater, pietatem propter tuam
Deus te liberavit horrendo periculo.
Tuarum copiam virtutum,
Pater, Deus cum inspexisset
E morte horribili *te* liberavit.
Tristi invidia depulsa,
Nubes atra fuit disjecta;
B Lacrymarum dies præteriit,
Ut apparuit pater dilectus.
Criminatio periit, providentia
Justitiæ divinæ accedente,
Namque ob Dei providentiam
Gratia ostensa est genitori.
Christus, tuorum filiorum gemitum exaudiens
Te patrem ex injusta salvavit morte.
Gemitu tuo audito,
Natorum, Deus, patrem.
Iniquæ sorti eripuit.

KΒ'. — *Εἰς τὸν κῦριν Παῦλον τὸν καυδιδάτον καὶ Μαρίαν τὴν μητέρα αὐτοῦ κοιμηθεῖσαν* [30] *ἐν Κυρίῳ* (28).

XXII. — *In dominum Paulum candidatum et Mariam ejus matrem in Domino mortuam.*

Παῦλος.
Ἀγαθοῦ πεσόντος ἔρκους,
Μαρίης ἐμῆς τεκούσης,
Τίνα τὸν γόον τελέσσω;
Τίσι δακρύων ῥεέθροις;
Τίπτε τεὸν, Μαρίη, κάλλιπες υἷα
Ποντοπορεῖν βιότου κύματα μοῦνον;
Βλαβεραὶ (29) πνέουσιν αὖραι
Ἀφ [31] ἁμαρτάδος φαράγγων,
Βιότου σκάφος βροτοῖσιν
Ὑποπόντιον ποιοῦσαι.
Γνόφος ἔσχατος κακοῖσι
Ἀφ' ἁμαρτάδων ὁμίχλης
Ἀποτίκτεται προβαίνων
Βίον ἐσχάτως [32] ταράττειν.
Διὸ νῦν ἔμοιγε Παύλῳ
Βιότου πλέοντι [33] πόντον
Ἐδέχθη γνόφος, θυέλλη
Ταραχοὺς τροφὰς κομίζων.

C Paulus.
Præsidio dilecto amisso
Maria mea genitrice,
Qualem luctum incipiam?
Quibus rivis lacrymarum?
Quid tuum, Maria, deseruisti filium
Solus ut vitæ fluctus permearet?
Spirant aura perniciosæ
E barathro peccati,
Quæ naviculam vitæ humanæ
Jam submergere festinant.
Summæ tenebræ exoriuntur
Mali ob caliginem peccati,
Quæ jam crescunt ita, ut vitam
Usque ad extrema turbent.
D Quare me nunc etiam Paulum
Vitæ oceanum navigantem
Turbo et tenebræ invaserunt
Vitam turbidam efficientes.

VARIÆ LECTIONES.

[30] Codd. κοιμηθέντας. Fortasse cum Sophronius scribebat, Paulus erat vita functus; at quod in hac ode vivus repræsentatur, et dialogum instituit cum matre mortua, quæ piissimas admonitiones ad honeste sancteque vivendum filio roganti præbet, idcirco κοιμηθεῖσαν emendavi, ne lectori negotium facesseret. Insuper ob eamdem causam interlocutorum nomina adjeci. [31] Codd. ἀπ' ita et v. 12. [32] Barb. ἐσχάστως. [33] Codd. πνέοντι.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(28) Inter venustissimas mei Sophronii odas principem locum huic postremæ assigno: tanta enim pietate in Deum, charitate inter religiosissimam matrem, et optime moratum filium, et cordatis ad pie sancteque vivendum monitis abundat, ut supra nullibi invenire queas. Hisce adde quamdam numerorum παθητικὴν harmoniam, quæ animum etiam severissimum commovet.

(29) Βλαβεραὶ αὖραι, hæreses fortasse undique invalescentes.

Digitized by Google

Maria.

Omnia quidem nosti, fili,
Quæcunque super terram
Repunt, naturæ legibus
Mortis corruptioni subjacens.
Christum ducens vitæ navigationis so-
[cium,
Non expavesces tempestatum ventum horri-
[dum.
Deus qui olim omnia condidit
Pœnam omnibus constituit,
Ut qui e terra nascuntur
Rursus in terram revertantur.
Deus ergo qui hæc statuit
Me quæ olim nata fueram
Jussit mori, naturæ
Obsequentem legibus.

Paulus.

Eia loquere nunc, mater,
Mihi luctu ingenti perdito,
Ut dolorum pondus queam
A meo corde dissipare.
Te mortua præsidio nostro,
Jaculorum inimici me timor domuit.

Maria.

Utinam ægritudinem
Tuam auferrem, chare fili!
Quam non potes sustinere
Male semper perturbantem.
Rationem solet gignere
Tristitiæ purus nimbus;
Et tui maximi doloris
Ego misera partem cepi.

Paulus.

Nemo omnium mortalium
Tanta mala passus est,
Idcirco gemitus me domant
Intuentem vitæ tumultus.

Maria.

In Deum mentem elevans,
Fili, in Dei Filium bonorum
Omnium distributorem,
Tentationes evitabis.
Præsidium habes validum, fili, Genitricis
Christi, qui inimicorum vires confregit.
Detestare nova dogmata
Cum malis auctoribus,

Μαρία.

Ἐδάης ἅπαντα, τέκνον,
Ὅσα γῆς [24] ὑπερθεν ἕρπει
Ὑπερ νόμοισι φύτλης
Θανάτου φθοραῖς συνῆπται.
Χριστὸν ἄγων βιότου σύμπλοον ἅλμης,
Χείματος οὐ τρομέεις ἔνπνοον αὔρην.
Ζυγὸν ἐνδέδωκε πᾶσιν
Ὁ πάλαι Θεὸς ποιήσας
Ἀπὸ γῆς φύσιν λαβοῦσιν
Ἐπὶ γῆν πάλιν βαδίζειν.
Θεὸς οὖν ὁ ταῦτα τεύξας (30)
Ἐμὲ τὴν πάλαι γεγῶσαν
Θανέειν κέλευσεν, ἄρτι
Φύσεως νόμους τελοῦσαν.

Παῦλος.

Ἰαχὴν ἴαλλε, μῆτερ,
Μέγα μοι τρυγῶντι πένθος (31),
Ἀχέων ὅπως τὸν ὄγκον
Ἀπ' ἐμῶν φρενῶν σκεδάσσω.
Ἀσπίδος ἠμετέρης σεῖο πεσούσης,
Ἀντιβίων με δέος δάμνα βελέμνων.

Μαρία.

Κραδίης στέρησιν αἱμοι,
Φίλε παῖ [25], τεὴν ἀρείην
Σθένος οὐκ ἔχει κομίζειν
Ἐσαεὶ κακῶς στροβοῦσαν.
Λόγον ἐκτεκεῖν (32) συνῆθε [26]
Καθαρὸν νέφος ἀνίης,
Διὰ σὸν μέγιστον ἄλγος
Μέρος ἡ τάλαινα λεῖψεν.

Παῦλος.

Μερόπων κάκιστα τόσσα
Πάθεν οὐδὲ εἷς [27] ἁπάντων,
Διό με στόνος δαμάζει
Βιότου κλόνον σκοποῦντα.

Μαρία.

Νόον ἐς Θεὸν τιταίνων,
Γόνε, τὸν [28] γάνον Θεοῖσ
Τῶν ὅλων καλῶν νομῆα
Νοεροὺς λύκους ἀλύξοις.
Τεῖχος ἔχεις κρατερὸν, γοῦνε, τεκούσης (33)
Χριστὸν, ὃς ἀντιβίων ἔθλασε κόρσας.
Ξένα δόγματα βδελύττου (34)
Ἅμα τοῖς κακοῖς τοκεῦσιν,

VARIÆ LECTIONES.

[24] codd. γῆ. [25] codd. φιλόπαι τε ἦν et v. 42, στροβοῦσα. [26] codd. συνήθη. [27] codd. οὐδὲ εἷς. [28] codd. τῶν, mallem τὸν metri gratia.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(30) Exstat hujuscemodi sententia in Ciceronis Lælio IV, 13: *Quem fuerat æquius, ut prior introieram, sic prius exire de vita.*

(31) Μέγα μοι τρυγῶντι πένθος. *Mihi luctu maximo perdito.*

(32) Reapse calamitates prudentiores efficiunt homines.

(33) Mariæ Virginis præsidio infernales hostes debellantur.

(34) Monita sequuntur pientissima. Perniciosa et nova dogmata (puta Monothelismum) eorumque auctores exsecrandos esse docet, pietatem erga Deum habere sinceram, præsidium esse senibus, opes indigentibus profundere, ægrotis auxilia præbere, etc.

Digitized by Google

Ὅσαπερ δόμου Θεοῖο
Ἀπελαύνεται νομεῦσιν [59].
Ὅλος εὐσεβὴς φαείνου
Καρδίην σοφῶν [60] καθαίρων,
Θεὸν ἀξίως γεραίροις
Πραπίσιν, λόγοισιν, ἔργοις.
Πολιοῖς γένοιο ῥάβδος,
Ἀπορουμένοισιν ὄλβος,
Νοσεροῖς ἄκος προλάμποις,
Ἀδικουμένοισιν ἔρκος.

Παῦλος.

Ῥυπαρῶς ἀεὶ βιώσας [61]
Ῥυπαρὸν φέρω τὸ βλέμμα·
Ὅθεν ἐς Θεὸν νοῆσαι
Ἀπορῶ τοῦ σοῦ γε θάρσους.
Ἐκ μακάρων στονόεις Παῦλος ἐτύχθην (35),
Μῆτερ ἐμὴ ἀταθερὴ, σεῖο θανούσης
Σὺ δὲ δὴ πάρος τεκοῦσα
Ἐπὶ γῆς ἐμοὶ παροῦσα,
Πέλες ἄγκυρα κρατίστη
Θεὸν ἵλεω ποιοῦσα.
Τὰ σὰ γὰρ φέριστα πάντα [62]
Βίος εὐσεβὴς θεόφρων,
Καθαραὶ λιτῶν πορεῖαι
Ἐμὲ πρὸς Θεὸν συνῆπτον.
Ὑπὸ δὲ σκέπην μεγίστην
Τελέων τεῶν λιτάων,
Θεὸν εἶχον εὐνοοῦντα,
Βίον εἶχον εὐδρομοῦντα.
Παῦλος ἐγὼ στονόεις πῶς ἐφαάνθην,
Μῆτερ ἐμὴ γλυκερὴ, σεῖο θανούσης;

Μαρία.

Φάος εἰσορᾷν Θεοῖο
Ποθέειν ἔχειν τε θάρσος,
Φίλε παῖ, φίλον Θεοῖο
Ἱερὸν βίον διώκοις.
Οὐρανίης Τριάδος πάγκλυτον εὖχος,
Κοῦρε, σὲ πὰρ χθονίοις ὄντα σαώσοι.
Χαρίεις Θεῷ φανήσῃ
Ἀπὸ πράξεων ἀλιτρῶν
Ἐπὶ θέσκελον διαίτην
Πάλιν ἐστιῶν [63] προθύμως.
Ψόγον εἰ φύγοις δὲ φλαῦρον
Τὸ ἁμαρτάδων ὀπηδὸν,
Θεὸν εἰσίδοις ἀπαύστως
Ἐπὶ σὸν βίον σκοποῦντα.
Ἀθανάτου Τριάδος παγκρατὲς ἔρμα
Ἐκ θανάτου σε λυγροῦ, κοῦρε, σαώσει.

A

B

C

D

Quotquot domus Dei
Repelluntur a pastoribus.
Præbe te omnino pium
Scite cor mundatum habens,
Deum digne dilige
Mente, verbis, operibus.
Baculum esto senibus,
Pauperibus copia,
Ægrotantibus levamen,
Injuriam patientibus præsidium.

Paulus.

Cum vixerim semper immunde,
Immundum fero vultum,
Quare ut mentem ad Deum levem
Indigeo tua fiducia.
Felix eram, nunc Paulus sum miserandus,
Post obitum tuum, mater, præsidium meum.
Tu quidem, mea genitrix,
Cum me in terra præcessisses,
Eras ancora fortissima
Deum propitium efficiens.
Tua namque omnia optima :
Vita pia in Deum intenta,
Preces puræ, quas fundebas,
Me Deo conciliabant.
Sub potente autem umbra
Tuarum precum vivens,
Deum benivolum habebam,
Vitam felicem agebam.
Paulus ego quomodo miserandus evasi,
Mater mea dulcissima, post tui fatum ?

Maria.

Lumen Dei intuens,
Fiduciam cupiens habensque,
Fili chare, gratam Deo
Sanctam vitam vives.
Triadis cœlestis inclyta gloria
Te in terra viventem, fili, salvabit.
Acceptus eris Deo,
Si e scelestis peccatis
Ad vitam piam rursus
Æquo animo convertaris.
Si triste vituperium fugies
Peccatorum socium,
Deum videbis continenter
Tuæ vitæ protectorem.
Immortalis Triadis omnipotens præsidium
A tristi morte, fili, te liberabit.

VARIÆ LECTIONES.

[59] Codd. δομεῦσιν. At extra Ecclesiam abiguntur ξένα δόγματα a pastoribus, non a δομεῦσιν, quod esset novum vocabulum, nempe *ædificantibus* [60] Ita codd.; at typotheta emendationem meam σοφῶς sequi veritus est. [61] Castigaveram βιώσας, sed frustra. [62] codd. φέρεις τά. [63] codd. ὀστέων.

P. MATRANGÆ NOTÆ.

(35) Quasi dicat : *Dum viveres, mater, felix eram ; te vero mortua, gemitus me obruerunt : siquidem in me misericordem efficiebas Deum tuis precibus*, etc.

Digitized by Google

ΚΓ'.—*Σωφρονίου μοναχοῦ ἰατροσοφιστοῦ εἰς τὸν Ἰωσήφ.*

A

Ὄνομα κλυτὸν λιγαίνειν
Χρόνος ὄλβιος κελεύει,
Φθόνος ἔνθεν ἐξελάσθω
Ὅτι καιρός ἐστιν ὕμνων.
Τίς ἐμοὶ ψόγον προσάψει
Ὅτι μαρτύρων τὸ πλῆθος
Χύσιν ἀστέρων ἐάσσας,
Μόνον Ἔσπερον λιγαίνω;
Φιλότιμε πότνια νίκη
Ἀνάτελλε σὺν χορείῃ,
Στεφάνους πλέκουσα πᾶσιν
Ἀμαραντίνοις πετήλοις.
Δότε μοι σοφοῦ προφήτου
Κιθάρην σοφῶς τινάξαι,
Ἀναβάλλομαι λιγαίνειν
Ἱεροὺς λόγους ἐγείρας.
Ἰακὼβ δακρυχέων στήσατο παῖδα,
Καμάτους τῶν πατέρων χειρὶ κομίζων.
Ἐπράθη θέλων Ἰωσὴφ,
Ἀπελεύθερος φαάνθη,
Ἵνα τοῦ πόνου κρατήσας
Ἀρετῇ πλέον προλάμψῃ.
Γοεροὺς ἔπεμπε θρήνους
Τότε καρδίας τὰ κέντρα,
Ὅτι σύγγονοι προῆλθον
Τροποβάρβαροι φανέντες.
Θεόθεν χάρις συνῆλθεν
Ὄφρα φερτέρην δονείῃ
Ἐπιθυμίην, κολάζων
Ἀκατάσχετόν τε λύσσαν.
Ἀνέλαμψε σὺν γαλήνῃ
Ἱερὸν προλάμπον ἄστρον

B

C

Πολυειδεῖ προσώπῳ
Τὸ ἐνύπνιον διδάσκων.
Φαραὼ δέδωκε τιμὴν,
Βασιλεὺς μέγας προῆλθεν,
Στεφάνους ἔπλεξε τούτῳ,
Ἐσιδὼν δὲ Νεῖλος ἤλγει.
Ἔτι τοῦ νέου κρατοῦντος
Παρὰ Νεῖλον ὑγροχαίτην,
Ἔτι βαρβάρους ὀλοῦντας
Ὁσίῳ δίκης σιδήρῳ,
Ὁ πολὺς προῆλθε σῖτος
Ἑκατοντάδας κομίζων,
Βασιλεὺς μόνος συνῆξεν
Σοφὰ σύμβολα προβλέψας.
Σοφίην λεῶν διδάξας
Ἔτρεχον σοφὸν νοῆσαι,
Πλέῳ Θεῷ καλοῦντες
Μεγάλως στρέφοντα πάντας.
Τότε σύγγονοι κατῆλθον,
Τότε χρυσίον παρέσχον,
Τότε συγγόνων τὸ πλῆθος
Ἐσιδὼν πόθῳ κατέσχεν.
Ἔλεγεν· Πόθεν μολόντες
Δολίως κατασκοποῦντες
Θέλετε ξίφη τινάξαι,
Τίνες ἢ τίνος τοκῆος;
Φόβος εὐθέως ἐπῆλθεν,
Γόνατα κλόνος κατέσχεν,
Θεὸν ἐς μέσον καλοῦντες
Ἔλεγον σοφῷ δικαστῇ·
Βασιλεῦ κράτιστε κόσμου
Στέφανε, κλυταῖς τε νίκαις,
Βορέῃ, νότῳ κελεύεις
Ζεφύρῳ δὲ καὶ παρεύρῳ,

XXIII. — *Sophronii monachi medico-sophistæ in Joseph.*

Nomen inclytum celebrare tempus felix jubet; invidia procul hinc exsulet, quoniam tempus hymnorum est.

Quis mihi exprobrare poterit, si martyrum multitudinem ceu astrorum cœtum prætermittens, solum Hesperum celebravero?

Decora et augusta victoria, surge cum choreis, coronas intexens amaranthinis floribus.

Date mihi sapientis prophetæ citharam sapienter pulsare; cantare meditor, sacros sermones excitans.

Jacob lacrymas fundens filium composuit, labores patrum manu gerens.

Venditus est volens Joseph, libertus visus est, ut laborem vincens virtute magis niteret.

Lugubres emiserunt gemitus tunc cordis ejus intima, quia fratres accesserant Barbaris similes visi.

Deitus gratia supervenit, ut violentiorem invidiam arceret, et invictam rabiem reprimeret.

Illuxit cum serenitate sacrum splendens astrum varia in specie somnium ediscens.

Pharao honorem contulit, rex magnus prodiit, coronas illi intexuit, intuens autem Nilus doluit.

Adhuc juvene apud humidum comis Nilum dominante in Barbaros pereuntes sancto justitiæ gladio,

Abundans surrexit messis millia manipulorum producens; rex solus collegit, signa sapientia prænoscens.

Sapientiam populum cum docuisset, festinaverunt sapientem illum reputare; fatentes propitio Deo illum mirabiliter omnes conciliare.

Tunc fratres advenerunt, tunc aurum præbuerunt tunc fratrum multitudinem intuens amore flagravit.

Dixit: Unde venientes, per fraudem explorantes vultis bella indicere, quinam aut cujusnam patris estis?

Timor statim invasit eos, genua tremor occupavit, Deum in medio implorantes dixerunt sapienti judici:

Rex potentissime mundi, illustris, inclytusque victoriis, Boreæ, Noto imperas, Zephyro quoque et Euro.

Digitized by Google

Μεθέπεις δὲ πλατη κόσμου
Ἅτε πώλου αὐτὸν ἔζῃ,
Ὁ δὲ χῶρος ἔνθα βαίνεις
Ὅτε πόντος, ἠδὲ γαῖα·
Τεκέων τόκοις χορεύσοις
Πολιὴν κόμην τινάσσων,
Τότε φέρτερος φανοίης
Πολιότριχι ξυνεύνῳ.
Βασιλεῦ κράτιστε πάντων,
Γόνος Ἰσραὴλ ὑπάρχεις,
Ἱκετεύομεν τραφῆναι
Ὀλίγην τροφὴν λαβόντες.
Δέλεαρ δέδωκε κόνδυ,
Ἐκράτησεν ὡς ἀνάσσων,
Τότε τοῦ πατρὸς τὸ πένθος
Ἀναλαμβάνουσι πάντες.
Τί θέλεις, μέγιστε, τοῦτο;
Φέρε πρὸς Θεὸν τὸ βλέμμα,
Ὁ γέρων γέρων πεφυκὼς
Κατάρας πόροι κρατοῦσιν.
Ἔλαβεν λόγον κραταιῶς
Ἀπέπεμψεν ὡς σαόφρων,
Συμεὼν ἔχων ὀδυρμὸν
Ἐκαθέζετο βραβευτής.
Ἴδιον φθάσαντες οἶκον
Ὅλα συντόμως βοῶσι·
Ὁ Βενιαμὶν ποθεῖται,

A

Ἴλεως, πάτερ, κατέλθοι.
Πάλιν εἰς ξένους μολόντες
Ἴδον ὡς ἄκοντες ἄνδρα.
Ὁ δὲ, Χαίρετε, προσειπὼν
Δακρύων ἔλεξε πάντα.
Ἔμαθον πόλεις ἐκεῖναι
Χάριν ἐκ Θεοῦ μολοῦσαν,
Ὁ πατὴρ τάχος κατελθὼν
Ἀνεπαύσατο προθύμως.
Τὸ ἐμὸν τέκος προλάμπει
Χορὸς εἰς μέσον βαδίζων
Ἀναλαμβάνει τὸν ὕμνον,
Ἐφάνη Θεὸς συνάπτων.
Στέφε νυμφίους τοκῆος,
Στέφε παρθένους γυναῖκας,

B

Στέφε μοι χρόνοισι κῶμον
Ἵνα καὶ τὰ τέκνα μέλψω.
Τὰ μὲν ὧδέ πως ἐτύχθη
Τὰ δὲ νῦν ἐγὼ μεθήσω,
Τὰ πάλαι καλὸν λιγαίνειν,
Τὰ δὲ βέλτερα κροτεῖτε.
Πρόμαχος γὰρ οὗτος ἄρδην
Ἀρεταῖς ὅλους παρῆλθεν,
Ἀρετὴν μίαν διδάξας
Φόβον ἔνθεον κομίζειν.
Ἰακὼβ δακρυχέων στήσατο παῖδα,

C

Καμάτους τῶν πατέρων χειρὶ κομίζων.

Recurris mundi latitudinem, tanquam equus ipse te agis; sive spatium intra quod incedis, pontus sit sive terra; filiorum filiis mistus choreas ducas canentem comam agitans, tunc melior videaris conjugi canis capillis ornatæ.

Rex potentissime omnium, genus Israel vides; obsecramus nutriri parvam escam sumentes.

In insidias dedit scyphum, hos detinuit ut imperans; tunc patris desiderium omnes concipiunt.

Quid vis, maxime, rem talem? Tolle ad Deum oculos, senex senio confectus, ne viam suscipiat, intervalla detinent.

Tulit vocem vehementer, emisit hos ut vir prudens; Simeon gemitus edens mansit ut arbiter.

Propriam reversi domum omnia breviter enarrant. Benjamin desideratur, alacriter, pater, adveniat.

Rursum ad alienos cum venissent, viderunt ceu inviti virum; ille vero: Gaudete, dicens, flendo omnia locutus est.

Didicerunt urbes illæ gratiam a Deo venisse; pater brevi adveniens quievit læto animo.

Mea progenies effulget; chorus in medium prodiens hymnum incipit; patuit Deus omnes conjungens.

Corona sponsæ patris, corona virgines feminas, corona mihi tandem: convivium, ut et filios cantem.

Hæc quomodo illic contigerint, nunc ego præteribo; antiqua pulchrum est celebrare, meliora vero plaudite.

Athleta enim iste omnino virtutibus universos anteit; virtutem solam ostendens divinum terrorem adducere.

Jacob lacrymas fundens composuit filium; labores patrum manu gerens.

Codicis Barberiniani, e quo desumpta sunt sancti Sophronii Anacreontica, descriptionem hic appositam haud ingrate lector inveniet.

Codex est membraneus in 12 m. foliorum 121, cujus pars antiquior folia centum supra undecim continens, elegantissime sæculo ferme XIII est exarata. Præit odarum Sophronii aliorumque poetarum uberrimus index, qui summas litteras auratas, cæteras vero minio pictas et fere quadratas habet; hæc omnia foliis quatuor continentur: dein pariter scripta ἀλφαβητάρια ἕτερα διαφόρων ποιητῶν, qui maxima ex parte desiderantur, paucissimis fragmentis exceptis, usque ad fol. 7 v. sequuntur. Primæ odæ inscriptio τοῦ ἁγίου Σωφρονίου Ἀνακρεόντεια, etc., litteris quadratis, auro obductis constat, vario nec invenusto ornatu conclusa. Nonnullis odis præfigitur cum nomine Sophronii eadem inscriptio, ut 18, 19, ubi τοῦ ἁγίου deest, 20, vero Σωφρονίου nomen tantummodo præponitur; duæ tamen postremæ inscribuntur τοῦ αὐτοῦ [ita hic cod.] Ἀνακρεόντειον κατὰ [ita cod.] στοίχους. Cæterum ne reliquæ odæ quæ nomine Sophronii carent, ab alio quovis aucore conflatæ parum cautis viderentur, primam tantummodo, uti in codice inscribitur, edidi. Odarum tituli porro quadratis litteris auro pariter textis ele-

Digitized by Google

ganter sunt exarati, uno excepto 11 : Εἰς Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, quem cum incuriosus calligraphus exscribere fortasse neglexisset, manus recentior denuo appinxit. Quæ vero non sine lectoris admiratione aspiciuntur, sunt odarum κεφαλαιώδεις litteræ auro non solum, sed sæpe minutis πολυχρώμασιν affabre depictæ, dum stropharum omnium majusculæ auro tantum obteguntur, et ordinem alphabeticum fere sequuntur. Reliquam scripturam in politissima pergamena nitidissimam, non rarius continuatam, nulla habita apicum aut spirituum ratione, variantesque interlineares eodem charactere ita signatas ἄλ. π. præseferentem invenies. Codicem tamen udo loco olim haud dubie repositum et inde inquinatum, jam vetustate laborantem folia aliquot amisisse, facile dignoscitur. Bibliopega enim fasciolam membraneam ad plicaturas aliquot foliorum discissas agglutinavit, et rursus quaterniones collegit, qui notis antiquis numeralibus omnino carent, recentiores autem parum accurate sunt appositæ.

Deest codicis frons in primo fasciculo, qui ideo septem foliis constat : veteris scripturæ quaterniones omnes nunc quindecim sunt, folia vero centum supra undecim, quorum septuagesimum secundum, præter plurima amissa, discissum est. Sequitur dein quaternio xv qui hac nota 32 signatur, et duo folia insuper, ex archetypo jam pessumdato a quovis sæculo xv descriptus, in rudiore membrana, diverso atramento diversisque litteris confectus, qui Photii et Christophori, *primi a secretis*, politicorum versuum reliquias continet. Itaque pars maxima codicis periit, ut indiculus in fine præfationis positus demonstrabit : neque sane minima est jactura quam profanæ et sacræ musæ passæ sunt ; nam melodorum seriem qui a sæculo vi ad x, et ulterius floruerunt, codex complectebatur. Cæteroqui temporum injuria hæc carmina existimo deperdita, nec unquam *a reliquis partibus*, ut manus antiqua in eodem codice notavit, *hujus Anacreonticæ anthologiæ separata a possessore aliquo magis verecundo quam philologo*. Verumenimvero, ut unico utar exemplo, quid religiosius, quid castius Sophronii mei carminibus, quorum aliqua pessum iverunt?

Codicis nihilominus pulchritudo, plurima versuum perturbatione, et mendis abunde multatur ; fatum itaque quod hujuscemodi perpulchri codices subiere, nec noster effugit. Ast ego versus, imo integras strophas, quæ alienum locum occupabant, sua sede reposui, et hic, ut veritas pateat, meam recenseo restitutionem. In ode 1, versus 40, 41 et 43, ut sunt in editione, post versum 54, in codd. inveniuntur, relicto unius versus spatio, qui revera non deest, et 99, 100 et 101, post strophan sequentem. In 5 ode tres versiculi 57, 58 et 59, post versum octogesimum tertium in cod. sunt exarati, et cum versu octogesimo quarto confusi : post duos impares tres versiculi 78, 79 et 80, una cum versu 113, pariter confusi post versum 112, erant translati ; versus 99, 100 et 101, in ode 6, post versum 17, Lazaro inepte associabantur, odæ 19, v. 100 quanquam initio mutilus, strophæ deperditæ reliquum littera majuscula incipit et cum præcedenti stropha conjungitur. Quid denique de ode 21 dicam? Omnes terni versus, quique duos impares sequi deberent, scribæ inscitia in duos coaliti susque deque per omnem oden vagabantur ; facta tamen restitutione, imparibus 66 et 67, tres soliti versiculi defuere.

Præter sancti Sophronii Anacreontica continentur vel memorantur in eodem codice duo Heliæ Syncelli Anacreontica, Michaelis Syncelli ode, Ignatii diaconi grammatici ode in Paulum, Arethæ archiepiscopi odæ, Leonis magistri et Joannis grammatici et Georgii grammatici anacreontica, Acoluthi cujusdam ode mutila, Photii et Christophori versus politici. De quibus lege Petri Matrangæ præfationem apud Mai Spicileg. Rom. *t. IV, pag.* xxx-xxxv. *Photii versus politici exstant tom. CII, pag.* 578 *seq.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ
ΤΡΙΩΔΙΟΝ

—

EJUSDEM S. SOPHRONII
TRIODIUM

(Ang. Mai. l. c., p. 126.)

Cantus. Eum in camino ignis.

Consumptum voluptatibus, exstinctoque visu, igne tui tremoris renova me, Christe, lumine salutis clarifica me, ut glorificem te inter omnes.

Odio habens libidinum satietatem, lætare commorans prope bonos : et melius te habe propter jejunii delicias, amaritudines voluptatum vitans, humilis anima mea, et vives in sæcula.

Indurata est anima mea, et excæcatus præ malorum ebrietate, minime aspicio te solum Deum : itaque miserere mei, et illumina me, et pœnitentiæ aperi mihi januas.

Quæ divinam reddidit nostram terrestrem atque corruptibilem, casta, substantiam ferventi tua in-

A

Ὠδή. Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Πυρποληθέντα ἡδοναῖς, καὶ τὸ ὀπτικὸν ἀμαυρωθέντα, τῷ πυρὶ τοῦ σοῦ φόβου ἀνακαινίσας, Χριστὲ, φωτί με σωτηρίας αὔγασον, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας.

Κόρον μισήσασα παθῶν, ἐστιάθητι καλῶν τῇ παροικίᾳ· καὶ ἡδύνθητι μᾶλλον, τῇ ἐκ νηστείας τρυφῇ, πικρίας ἡδονῶν ἐκκλίνασα, ταπεινὴ ψυχή μου, καὶ ζήσεις εἰς αἰῶνας.

Πεπωρωμένος τὴν ψυχὴν, καὶ τῇ μέθῃ τῶν κακῶν ἐσκοτισμένος, οὐδαμῶς ἀτενίζω, πρὸς σὲ τὸν μόνον Θεόν· διό με οἰκτειρον καὶ φώτισον, καὶ τῆς μετανοίας ὑπάνοιξόν μοι πύλας.

Ἡ οὐρανώσασα ἡμῶν τὴν γεώδη καὶ φθαρτὴν, ἁγνὴ, οὐσίαν τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ· κατευθυνθῆναι

Digitized by Google

ἡμῶν ἐντεύξεις, καὶ δεήσεις ποίησον πρὸς τὸν σὸν καὶ πάντων Θεὸν καὶ βασιλέα.

Ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐν θαλάσσῃ.

Νῆψον, γρηγόρησον, στέναξον, δάκρυσον· διὰ νηστείας ὅλον τῆς ἁμαρτίας τὸν φόρτον, ψυχή, ἀπόρριψον· τῇ θερμῇ μετανοίᾳ ἀπόφυγε τὸ πῦρ· καὶ διὰ πένθους, τῶν παθῶν τὸν πενθήρη χιτῶνα διάῤῥηξον, τὴν στολὴν τὴν θείαν λαμβάνουσα.

Ὄρει προσέλθωμεν ἀρίστων πράξεων· διὰ νηστείας πάντες, τὰς χαμαιζήλους λιπόντες τῶν ἡδονῶν προσβολὰς, καὶ εἰς γνόφον εἰσδύντες σεπτῶν θεωριῶν, μόνον ὀψόμεθα Χριστοῦ τὸ ἐράσμιον κάλλος, θεούμενοι μυστικῶς θείαις ἀναβάσεσιν.

Οἴμοι! τίς γένωμαι, τί διαπράξωμαι, τὴν ἁμαρτίαν πράττων καὶ τὸν Δεσπότην οὐ φρίττων ὁ ἀσυνείδητος; διὰ τοῦτο πρὸ δίκης κατάδικός εἰμι, δικαιοκρίτα ἀγαθέ· ἐπιστρέψας με σῶσον, τὸν ὑπὲρ πάντας βροτοὺς σε παραπικράναντα.

Ἡ ἀγεώργητος γῆ, ἡ βλαστήσασα τὸν τοῦ παντὸς τροφέα, τὸν ὑπανοίγοντα χεῖρα, καὶ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ ἐμπιπλῶντα πᾶν ζῶον ἰσχύϊ θεϊκῇ, στήριξον ἄρτῳ ζωτικῷ παρειμένας καρδίας τῷ κόρῳ τῶν δυσχερῶν ἡμῶν παραπτώσεων.

Τὸν ἐν τῇ βάτῳ Μωϋσῇ.

Ὕπνον ἀπόθου, ψυχή, τῆς δεινῆς ῥᾳθυμίας, καὶ προθύμως γρηγόρει πρὸς τὰς θείας ἐντολάς· ἐγγίζει ὁ νυμφίος· λαμπαδηφόρος σπεῦσον αὐτῷ προσυπαντῆσαι.

Τραυματισθέντα δεινῶς ἡδονῆς τῇ ῥομφαίᾳ, τῇ μωτώσει, οἰκτίρμον, τῆς εὐσπλάγχνου ῥοπῆς σου ἰάτρευσόν με, Λόγε, ὅπως σε εὐχαρίστως δοξάζω εἰς αἰῶνας.

Ἀπὸ παθῶν βλαβερῶν, ἀπὸ φθόνου καὶ ζήλου, ἀπὸ πάσης κακίας ἐγκρατεύθητι, ψυχή, σιτίοις τρεφομένη τοῖς τὴν τρυφὴν τὴν ἄνω ἀΰλως προξενοῦσι.

Θεογεννῆτορ ἁγνή, τῆς ψυχῆς μου τὰ ἕλκη, καὶ καρδίας τὰ πάθη, καὶ νοὸς τὰς ἐκτροπὰς θεράπευσον, ὡς μόνη ἁμαρτωλῶν βοηθὸς, καὶ πορθουμένων τεῖχος.

Τῶν γηγενῶν τίς ἤκουσε τοιοῦτο;

Τῶν γηγενῶν τίς οὕτως ὀλισθήσας, Θεὸν παρώργισέ ποτε; Τίς ταῖς ὁρμαῖς τῆς κακίας ἐπηκολούθησε, καὶ καταγώγιον ὤφθη τῆς ἁμαρτίας, ὥσπερ ἐγὼ ὁ τάλας; Ἀλλ' ὡς Θεὸς, ὁ θελητὴς τοῦ ἐλέους, σύ με οἴκτειρον.

Θεοειδῶν ἀγγέλων αἱ δυνάμεις, τὸν εὐδιάλλακτον Θεὸν ἐκδυσωπήσατε, σῶσαι ψυχὴν εἰς πέλαγος βιωτικῶν νηχομένην, καὶ τρικυμίαις παθῶν χειμαζομένην, καὶ προσβολαῖς τῶν ἐναντίων πνευμάτων κινδυνεύουσαν.

Δεῦρο, ψυχή, πτεροῖς κουφιζομένη, διὰ νηστείας ἀρετῶν, τῆς χαμαιζήλου κακίας ὑπεράνάστηθι, καὶ θεωρίαις ἐντρύφα ταῖς ἀνωτάταις· τρυφὴν ταῖς προξενούσαις τῶν ἀγαθῶν, θεοειδὴς γενομένη διὰ πίστεως.

Τίς ἀκουστὰς ποιήσει τὰς αἰνέσεις σοῦ τῆς τεκούσης ὑπὲρ νοῦν τὸν αἰνετὸν καὶ Δεσπότην, ἁγνὴ, καὶ

intercessione : dirige nostras preces, oratione-que mitte ad tuum omniumque Deum ac regem.

Quia ego sum in mari.

Sobrius esto, vigila, suspira, lacrymare : per integrum jejunium peccati onus, anima, depone : ferventi pœnitentia expelle ignem : atque post tristitiam dolorum lugubrem tunicam discerpe ut stolam divinam accipias.

Adeamus terminum bonarum actionum : cuncti per jejunium, abjectos relinquentes voluptatum impetus, et in obscuritatem penetrantes augustarum contemplationum, solam conspiciemus Christi amabilem pulchritudinem, volantes mystice per divinas ascensiones.

Heu! quis fio? quid moliar? peccatum faciens, et Dominum non timens, ego inscius : ideo justitiæ causa damnatus sum, judex juste et bone : converte me et salva qui super omnes homines te exasperavi.

Sterilis terra, quæ genuit omnium parentem, qui parum aperit manum, suaque gratia implet omne animal robore divino, superpone pani viventi debilitata corda; satietate acerborum nostrorum erratorum.

Eum in rubo Moysi.

Somnium dejice, anima, periculosæ quietis, et ardenter vigila super divina præcepta : appropinquat sponsus : fer lampadem, et festina ei occurrere.

Ictu mortifero vulneratum per voluptatis gladium, ope linamenti misericordis demissionis tuæ, clemens sana me, Verbum, ut te grato animo glorificem in sæcula.

A doloribus noxiis, ab invidia et rivalitate, ab omni malitia abstine, anima alimentis nutrita quæ delicias supernaturales et immateriales suppeditant.

Deipara casta, animæ meæ vulnera, et cordis dolores, mentisque errores cura, ut sola peccatorum auxiliatrix, et obsessorum propugnaculum.

Mortalium quis tale audivit?

Mortalium quis sic cadens Deum exasperavit unquam? quis impetibus malitiæ obedivit, et locus apparuit peccati, sicut ego miser? sed tanquam Deus, qui propensus est ad misericordiam, miserere mei.

Divinorum angelorum potestates, clementem Deum implorate qui salvet animam in mari hujus vitæ natantem, et tempestatibus libidinum agitatam, atque aggressionibus adversorum spirituum objectam.

Age, anima, pennis fulta, per jejunia, virtutum, abjectam malitiam tibi substerne, et in meditationibus cœlestibus pone delicias, in meditationibus quæ beatos efficiunt bonos, similis facta Deo per fidem.

Quis auditas faciet laudes tuas, quæ genuisti modo incomprehensibili laudabilem Herum, casta,

Digitized by Google

et Dominum, quem laudant archangeli ? illum igitur implora pro populo delinquenti, Virgo innupta.

Floruit desertum.

Crucifigamus membra per temperantiam: sobrii simus ad orationes, ut scriptum est, et juxta vestigia vivamus patientis qui dolores damnavit ad mortem.

Exspuentes amarum peccatum, festinemus voluntate quæ iram experta est beneplacere Christo qui per crucem destruxit principium omnium malorum.

Cui assuesco peccatum trahit me in integram ruinam : sed tu me ab ea præserva per tuam crucem, clemens misericordissime.

Regere omnes actus, Regina, quæ regem genuisti, servitute libera me dolosi soliusque bellantis.

Caminus modo.

Caminus libidinum inflammat animam meam : rore autem misericordiæ tuæ hanc refrigera : quo volente salierunt pacis fontes ex intacto latere tuo quando crucifixus es, benefice, cum magna humiliatione.

Extollens nos ad malitiam inclinatos per tuam in cruce erectionem, Christe : unde jacientem me peccata in abyssum reduc et sustine, petra salutis, ut glorificem potentiam tuam.

Per lanceam tuam, Christe, libidinum corruptionem expurga de corde meo, integrumque sanctifica quod serpens vulneravit dentibus venenatis: et concede mihi absque impedimento per divinas vias ambulare.

Te fulgentem lampadem et carbunculum, in qua ignis divinitatis residens illuminavit percussos nigra corruptione, intemerata, veneramur omnes benedicentes, benedicta propter fructum ventris tui.

Æterni parentis.

Cum splendore qui solem superat, ob jejunium fulgens, gratia fulgentissima evangelizat omnibus crucis radios, et auroram venerabilis passionis, et resurrectionis diem salutarem.

Castitatem optemus, impudicitiam fugiamus, præcingamus renes temperantia, ut puri appareamus ante purum et solummodo requirentem ab omnibus puritatem, Salvatorem animarum nostrarum.

Christe, timore tuo confige carnes meas : qui cruci peccatum Adami confixisti, solve malorum meorum vinculum, mali confringe tela lancea tua, Domine, et ab illa calamitate libera me.

Judicem æquissimum et solum clementissimum, Virgo, quæ genuisti Christum Dominum, Puella, libera me a damnatione et igne ac vindicta, tu cujus fructus peccata mea suscepit.

Sapiens ineffabilis.

Qui ut astra in apogæo discipulos in prædicatione ostendisti, Verbum Dei, corda nostra illu-

Κύριον, ὅνπερ αἰνοῦσιν ἀγγέλων ταξιαρχίαι; Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπει ὑπὲρ λαοῦ ἡμαρτηκότος, Παρθένε ἀπειρόγαμε.

Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος.

Σταυρώσωμεν τὰ μέλη δι' ἐγκρατείας· νήψωμεν εἰς προσευχὰς, ὡς γέγραπται, καὶ κατ' ἴχνος πολιτευσώμεθα τοῦ παθόντος καὶ πάθη θανατώσαντος.

Ἐμέσαντες τὴν ἔμπικρον ἁμαρτίαν, σπεύσωμεν τῷ τὴν χολὴν θελήματι γευσαμένῳ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ, τῷ σταυρῷ καθελόντι τὸν ἀρχέκακον.

Συνήθειαν λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία ἕλκει με εἰς παντελῆ ἀπώλειαν· ἀλλὰ σύ με ταύτης ἐκλύτρωσαι τῷ σταυρῷ σου, οἰκτίρμον, πολυέλεε.

Δεσπόζουσα ἁπάντων τῶν ποιημάτων, Δέσποινα, ὡς τὸν Δεσπότην τέξασα, τῆς δουλείας με ἐλευθέρωσον τοῦ, δολίου καὶ μόνου πολεμήτορος.

Κάμινός ποτε.

Κάμινος παθῶν φλογίζει τὴν ψυχήν μου· ἀλλὰ τῇ δρόσῳ τοῦ ἐλέους σου ταύτην καταμάρανον· ὁ πηγάσας ἀπαθείας κρουνοὺς πλευρᾶς ἐξ ἀκηράτου σου σταυρούμενος, εὐεργέτα, διὰ πολλὴν συγκατάβασιν.

Ὕψωσας ἡμᾶς πεσόντας εἰς κακίαν, τῇ ἐν σταυρῷ σου ἀνυψώσει, Χριστέ· ὅθεν ὀλισθήσαντα ἁμαρτίας με εἰς βάραθρα, ἀνάγαγε καὶ στήριξον, πέτρα τῆς σωτηρίας, ὅπως δοξάζω τὸ κράτος σου.

Λόγχῃ σου, Χριστὲ, παθῶν τὴν σηπεδόνα ἀποκαθάρας τῆς καρδίας μου, ὅλον καθαγίασον, ὃν ὁ ὄφις ἐτραυμάτισεν ὀδοῦσιν ἰοβόλοις· καὶ δίδου μοι ἀκωλύτως θείας πρὸς τρίβους πορεύεσθαι.

Σὲ τὴν φαεινὴν λαμπάδα καὶ λυχνίαν, ἐν ᾗ τὸ πῦρ τὸ τῆς θεότητος, οἰκῆσαν ἐφώτισε τοὺς νυκτοειδεῖ συσχεθέντας φθορᾷ, ἀμίαντε, γεραίρωμεν ἅπαντες εὐλογοῦντες, εὐλογημένη τὸν τόκον σου.

Ἀνάρχου γεννήτορος.

Ἡλίου φαιδρότερον, νηστείας ἀναλάμψασα, ἡ πολύφωτος χάρις, εὐαγγελίζεται πᾶσι τοῦ σταυροῦ τὰς ἀκτῖνας, καὶ τὰς αὐγὰς τοῦ τιμίου πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως τὴν ἡμέραν τὴν σωτήριον.

Ἁγνείαν ποθήσωμεν, πορνείαν ἀποφύγωμεν, τὴν ὀσφὺν σωφρωσύνῃ περιζωσώμεθα, ὅπως καθαροὶ ἐποφθῶμεν τῷ καθαρῷ καὶ μόνον ἐκ πάντων ζητοῦντι τὴν κάθαρσιν, τῷ Σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Χριστὲ, ἐκ τοῦ φόβου σου καθήλωσον τὰς σάρκας μου· ὁ σταυρῷ προσηλώσας τὴν ἁμαρτίαν Ἀδὰμ, λῦσον τῶν κακῶν μου τὴν δέσιν, τοῦ Πονηροῦ σύντριψον τὰ βέλη τῇ λόγχῃ σου, Δέσποτα, καὶ τῆς τούτου βλάβης ῥῦσαί με.

Κριτὴν δικαιότατον καὶ μόνον εὐδιάλλακτον, ἡ τεκοῦσα, Παρθένε, Χριστὸν Κύριον, ῥῦσαί με τῆς κρίσεως, Κόρη, καὶ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς τιμωρίας, ἧς μοι προεξένησεν ἁμαρτίας ἡ ἀπόλαυσις.

Ὁ σοφίσας ὑπὲρ ῥητόν.

Ὁ φωστῆρας ἐν τοῖς ἄστρασι τοὺς μαθητὰς ἀναδείξας τῷ κηρύγματι, Λόγε Θεοῦ, τὰς καρδίας ἡμῶν

Digitized by Google

φώτισον φωτὶ ἀρετῶν, καὶ νηστείᾳ κάθαρον, διδοὺς μετάνοιαν ἐπιστροφῆς τοῖς δούλοις σου, εἰς τὸ δοξάζειν σε, ὁ μόνος ὑπάρχων, ὑπεράγαθε.

A mina fulgore virtutum, et jejunio purifica, concedens pœnitentiam et conversionem servis tuis ad te glorificandum, solus supreme et optime.

Ἐλήλυθας ἐκ Παρθένου.

Ἐγκρατείας τὰς αὐγὰς δεχομένη ἀστράφθητι, ψυχὴ, καὶ ἀπόφυγε τῆς ἁμαρτίας τὴν ζόφωσιν, ὅπως ἀνατείλῃ σοι ἡ τῆς ἀφέσεως αἴγλη θείῳ Πνεύματι.

Ἀγκίστρῳ με ἡδονῆς δελεάσας ὁ δόλιος αἰχμάλωτον ἔλαβεν· ἀλλ' οἱ τὸν κόσμον ἀπόστολοι λόγῳ σαγηνεύσαντες, ἐκ τῆς αὐτοῦ με κακίας ἐκλυτρώσασθε.

Ἐδείχθητε τοῦ Ἡλίου τῆς δόξης αὐγάσματα, ἀπόστολοι ἔνδοξοι, πλάνης ἀχλὺν ἀπελαύνοντες· νῦν δέ με φωτίσατε τὸν ὑπὸ πάσης κακίας σκοτιζόμενον.

Natus es ex Virgine.

Abstinentiæ accepto fulgore, illuminare, anima, et fuge peccati obscuritatem, ut mittatur tibi indulgentiæ splendor divino Spiritu.

Hamo me libidinis decepit dolosus vinctumque cepit: vos vero, Apostoli, qui medicante verbo, mundum retibus inclusistis, illius malitia me liberastis.

Apparete solis gloriæ faces, Apostoli nobiles, tenebrarum obscuritatem expellentes: nunc autem illustrate me per omnem malitiam obscuratum.

Κεκράξομαι ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ θλιβόμενος πρὸς σὲ, καὶ ῥυσθήσομαι, καὶ ἡδονῶν ὑπερβήσομαι τείχους, καὶ σωθήσομαι, τῇ σῇ, Πάρθενε, δυνάμει τειχιζόμενος.

Clamabo per noctem et diem obtritus ad te, et liberabor, et voluptatum pertransibo murum, et salvabor, tua potentia, Virgo, defensus.

Τῷ δογματι τῷ τυραννικῷ.

Νηστεύσωμεν πάσης ἡδονῆς, πικραίνοντες τὴν αἴσθησιν νηστείᾳ, καὶ κατανύξεως πόμα θερμῶς πιώμεθα ψάλλοντες· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα.

Τῆς στάσεως τῆς ἐκ δεξιῶν γενέσθαι κοινωνόν με δυσωπεῖτε, ὅτ' ἂν καθίσητε κρῖναι βροτοὺς σὺν Χριστῷ, ἀπόστολοι, τὸν πολλαῖς ἁμαρτίαις κρίσεως ὑπεύθυνον.

Ἐν ἅρματι θείων ἀρετῶν, νηστείᾳ καθαρθέντες, ἐπιβῶμεν, καὶ πρὸς αἰθέριον ὕψος τὸν νοῦν πετάσωμεν, ψάλλοντες τὸ, Εὐλογεῖτε, ἔργα.

Decreto Domini.

Abstinebimus ab omni voluptate, macerantes mentem jejunio, et compunctionis potum ferventer bibamus citharizantes: Benedicite, opera.

Eorum qui stant a dextris fieri consortem deprecamini, apostoli, ut obtineam, quando sederitis cum Christo judicare homines, qui de multis peccatis reus accusor.

In currum divinarum virtutum, jejunio purificati conscendamus, ad cœlestem verticem mentem extendamus, citharizantes hanc altitudinem: Benedicite, opera.

Διέμεινας ἄφλεκτος, τὸ πῦρ τεκοῦσα τῆς θεότητος, Παρθένε· ἀλλὰ κατάφλεξον πάθη ψυχῶν, τῶν βοώντων πάντοτε· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα.

Permansisti incombusta, quæ ignem divinitatis genuisti, Virgo: sed combure libidines animarum, clamantium semper: Benedicite, opera.

Ἡ τὸν ἀχώρητον Θεὸν ἐν γαστρὶ χωρήσασα.

Ἀπερρίμμενος ἡδονῶν ἀχανὲς εἰς πέλαγος, τὴν τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας ἄβυσσον προσκαλοῦμαι· Σῶσόν με, Κυβερνῆτα.

Τῆς εὐσπλαγχνίας ἡ πηγὴ, δός μοι κατανύξεως σταλαγμὸν, ὅπως ἀποκλαύσωμαι τῶν κακῶν μου τὰς ἀπείρους θαλάσσας.

Quæ immensum Deum in utero circumdedisti.

Dejectus voluptatum in mare vastum, abyssum tuæ misericordiæ advoco: Salva me, Gubernator.

Misericordiæ fons, da mihi compunctionis guttam, ut lugeam malorum meorum infinita maria.

Τῶν μαθητῶν σου, Ἰησοῦ, ταῖς σεπταῖς δεήσεσι τὴν σεπτὴν δίδου μοι ἀνάστασιν, προσυκνῆσαι καὶ τὰ θεῖα σου πάθη.

Discipulorum tuorum, Jesu, piis precibus augustam concede mihi resurrectionem, atque venerari divinas tuas passiones.

Ἡ οὐρανώσασα ἡμῶν τὸ γεῶδες φύραμα, τῇ ἐν σοὶ τοῦ Θεοῦ, πανάμωμε, ἐνοικήσει, ῥῦσαι πάντας κινδύνων.

Quæ in cœlum introduxisti nostrum terræ limum, per commorationem Dei in te, penitus inviolata, præserva omnes a periculis.

Ὁ φωτισμὸς τῶν ἐν σκότει.

Τὴν ἐν ἐμοὶ καθορῶν ῥᾳθυμίαν ὁ δολιόφρων σπεύδει καὶ συμπράττει τῇ ἁμαρτίᾳ· χαίρει γὰρ οὗτος τῇ ἐμῇ τιμωρίᾳ· ἀλλά σύ μοι δίδου διόρθωσιν, Σῶτερ, εἰς ἐκείνου ἀναίρεσιν, δέομαι.

Illuminatio illorum qui in tenebris sedent.

Segnitiem quæ est in me considerans dolosus festinat atque adjuvat peccato: hic enim applaudit pœnæ meæ: tu autem da mihi conversionem, Salvator, pro illius ruina, precor.

Ὁ τὰς ἀρχὰς θριαμβεύσας τοῦ σκότους ἐν τῷ σταυρῷ σου, τούτων ἐξελοῦ με τῆς κακουργίας, τὸν ἐμπεσόντα εἰς βυθὸν ἁμαρτίας, καὶ εἰς βόθρον ἀτόπων πράξεων, σοῦ δὲ τῷ ἐλέει σωθῆναι ἐλπίζοντα.

Qui de potestatibus tenebrarum triumphasti in cruce tua, harum eripe me malitia qui cecidi in profundum peccati, et in foveam pravorum actuum sed sperantem per compassionem tuam salvari.

Ὁ νεκρωθεὶς ἐν σταυρῷ ἡπλωμένος, τὴν νεκρωθεῖσαν ζώωσον ψυχήν μου τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ τὴν σεπτήν σου ἐξανάστασιν φθάσαι ἐν εἰρήνῃ, Χριστὲ, ἀξίωσον πράττοντα τὰ σὰ ἐμμελῶς δικαιώματα.

Qui mortuus es cruci affixus, peccato morientem vivifica animam meam, et venerabilem tuam resurrectionem exspectare in pace, Christe, dignare facientem tuas composite justitias.

Digitized by Google

Illuminatio meæ impotentiæ, salus casta meæ animæ obsoletæ, salva me perditum, salva, puella, et vestimentum immortalitatis indue me post formidolosos lapsus pereuntem.

Eum in camino ignis.

Qui humiliasti teipsum, erectus in cruce, per misericordiam elevans cadentem olim fructu arboris : ideo te, solus superlaudabilis, glorificatum cantamus per sæcula.

Præ incuriæ sopore peccati profundo somno succubui : tu autem qui dormisti in cruce propter me, Christe mi, excita me stupefactum, non me deprehendat nox libidinum meorum.

Obcæcatus voluptatibus circumago animam meam obscuratam : et ridet considerans me dolosus inimicus : ideo me illumina, et libera de hujus malitia, Christe, per sæcula.

In segnitia vitam consumpsi atque sopore peccati ; aggravata est anima mea, ad assiduam tuam intercessionem recurro : ne permittas me dormire somno mortis, immaculata Virgo.

Quæ hunc ante solem.

Animam meam lepra coopertam per pravas cogitationes, aspersione sanguinis tui purifica, Dei Verbum, et consortem tuæ gloriæ effice me, qui propter me ignobilem sustulisti volens crucifixionem.

Totus fui inclinatus onere pravorum actuum, Salvator : et, inter homines vivens, clamo ad te, hominum amator, animæ meæ incurabiles contusiones cura per tuam honorabilem flagellationem, ut laudem tuam divinitatem.

Iniquitate vescens et potans incuriam, ego in omnibus manens incmendabilis, alimentorum abstinentia indesinenter gaudeo : non enim hanc dixit abstinentiam futuram esse Dominus.

Quæ rigidæ veteris damnationis abrogatio fuisti, atque aviæ reformatrix, necnon generis humani cum Deo causa reconciliationis, ponsque unionis cum Creatore te, Dei Genitrix, magnificamus.

Optimates potentes.

Qui solus bonus es, fons misericordiæ, Agnus Dei qui tollis tanquam Deus peccata mundi, salva me delictorum fluctibus submersum, ad pœnitentiæ portum dirigens me.

Abstinentia pura, odium peccati, alienatio a libidinibus, amor in Deum, assiduitas in oratione, lacrymæ cum compunctione, pauperumque cura, ut Christus in Scripturis, demissa fuerunt.

Vulneratam animam peccati lancea, et incipientem ictibus multis pungi, medice animarum nostrarum, cura ut benefactor, suppeditans mihi remedia augustorum præceptorum tuorum, amator hominum.

Intemeratum tabernaculum, sanctissima Virgo, inquinatum me horrendum in modum libidinum motibus, fonte misericordiæ purifica, et da mihi pluvias compunctionis, Domina, peccati abyssum inundantes.

Liberator omnium.

Trajiciens vitæ instabile, in furum cavillationi-

Ὁ φωτισμὸς τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἡ σωτηρία τῆς ἀμαυρωθείσης, ἁγνὴ, ψυχῆς μου, σῶσόν με, σῶσον ἀπολλύμενον, Κόρη, καὶ χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας με ἔνδυσον φθαρέντα δεινοῖς παραπτώμασι.

Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Ὁ ταπεινώσας ἑαυτὸν, ἀνυψώθης ἐν σταυρῷ, δι' εὐσπλαχνίαν ἀνυψῶν τὸν πεσόντα βρώσει τοῦ ξύλου ποτέ· διό σε, μόνε ὑπερύμνητε, τὸν δεδοξασμένον ὑμνοῦμεν εἰς αἰῶνας.

Ἀπροσεξίας νυσταγμῷ, ἁμαρτίας τὸν βαρὺν ὑπέστην ὕπνον· ἀλλὰ σὺ ὁ ὑπνώσας ἐπὶ σταυροῦ δι' ἐμὲ, Χριστέ μου, ἔγειρον πτωθέντα με, μή με καταλάβῃ ἡ νὺξ ἡ τῶν παθῶν μου.

Ἐκτυφλωθεὶς ταῖς ἡδοναῖς περιφέρω τὴν ψυχὴν ἐσκοτισμένην· καὶ γελᾷ καθορῶν με ὁ δολόφρων ἐχθρός· διό με φώτισον καὶ λύτρωσαι τούτου τῆς κακίας, Χριστὲ, εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἐν ἀμελείᾳ τὴν ζωὴν δαπανήσας νυσταγμῷ τῆς ἁμαρτίας, τὴν ψυχὴν ἐβαρήθην· τῇ ἀκοιμήτῳ σου δὲ πρεσβείᾳ προστρέχω· μὴ δῴης με εἰς θάνατον ὑπνῶσαι, πανάχραντε Παρθένε.

Ἡ τὸν πρὸ ἡλίου

Τὴν λελεπρωμένην ψυχήν μου τοῖς ἀτόποις ἐνθυμήμασι, τῷ ῥαντισμῷ τοῦ αἵματός σου κάθαρον, Θεοῦ Λόγε, καὶ κοινωνὸν τῆς δόξης σού με ποίησον, ὁ δι' ἐμὲ τὴν ἄδοξον καθυπομείνας θέλων σταύρωσιν.

Ὅλος κατεκάμφθην τῷ βάρει τῶν ἀτόπων, Σῶτερ, πράξεων· καὶ σκυθρωπάζων κράζω σοι, φιλάνθρωπε, τῆς ψυχῆς μου τοὺς ἀνιάτους μώλωπας θεράπευσον τῷ σῷ τιμίῳ μώλωπι, ἵνα ὑμνῶ σον τὴν θεότητα.

Βρῶμα τὴν κακίαν ποιούμενος καὶ πόμα τὴν ἀμέλειαν, ὁ κατὰ πάντα μένων ἀδιόρθωτος, τῶν βρωμάτων τῇ ἀποχῇ ἀκαίρως ἐπαγάλλομαι· οὐ γὰρ τοιαύτην ἔφησε νηστείαν ἔσεσθαι ὁ Κύριος.

Τὴν τῆς ἀποτόμου ἀρχαίας ἀναίρεσιν ἀποφάσεως, καὶ τῆς προμήτορος τὴν ἐπανόρθωσιν, τὴν τοῦ γένους τῆς πρὸς Θεὸν αἰτίαν οἰκειώσεως, τὴν πρὸς τὸν Κτίστην γέφυράν σε, Θεοτόκε, μεγαλύνομεν.

Τριστάτας κραταιούς.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς, ἡ πηγὴ τοῦ ἐλέους, ὁ ἀμνὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων ὡς Θεὸς τὰ τοῦ κόσμου ἐγκλήματα, σῶσόν με ἁμαρτημάτων τρικυμίαις ποντούμενον, μετανοίας πρὸς ὅρμον ἰθύνων με.

Νηστεία καθαρὰ μακρυσμὸς ἁμαρτίας, ἀλλοτρίωσις παθῶν, ἀγάπη πρὸς Θεὸν, προσευχῆς ἐπιμέλεια, δάκρυα σὺν κατανύξει, προμηθία πενήτων τε, ὡς Χριστὸς ἐν Γραφαῖς ἐνετείλατο.

Πληγέντα τὴν ψυχὴν ἁμαρτίας ῥομφαίᾳ, καὶ κατάστικτον πολλοῖς ὑπάρχοντα κακοῖς, ἰατρὲ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἴασαι ὡς εὐεργέτης, ἐπιθεὶς μοι τὰ φάρμακα τῶν σεπτῶν ἐντολῶν σου, φιλάνθρωπε.

Ἀμόλυντε σκηνὴ, παναγία Παρθένε, μολυνθέντα με δεινῶς παθῶν ἐπαγωγαῖς, τῇ πηγῇ τοῦ ἐλέους σου κάθαρον, καὶ δός μοι ὄμβρους κατανύξεως, Δέσποινα, ἁμαρτίας βυθὸν κατακλύζοντας.

Λυτρωτὰ τοῦ παντός.

Παροδεύων τοῦ βίου τὸ ἄστατον, ληστρικοῖς λογι-

Digitized by Google

σμοῖς περιέπεσον, καὶ πληγωθεὶς προσώζεσα· ἰατρὲ A bus cecidi, et vulneratus fœtui : medice ægrotantium, da mihi manum, per omnium sanctorum tuorum preces.

τῶν νοσούντων, δίδου μοι χεῖρα, τῶν ἁγίων σου πάντων δεήσεσι.

Χαλεπῆς ἁμαρτίας κλυδώνιον τὴν ἐμὴν συνταράσσει διάνοιαν· ὥσπερ τὸν Πέτρον σῶσόν με, Ἰησοῦ, μελῳδοῦντα. Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Injucundi peccati fluctus meam conturbat intelligentiam : quemadmodum Petrum salva me, Jesu, canentem. Omnia opera Domini, laudate Dominum.

Ἐγκρατείᾳ τὰ πάθη νεκρώσωμεν, τῇ νηστείᾳ τὸ Πνεῦμα πτερώσωμεν πρὸς οὐρανόν, καὶ κράζωμεν κατανύξει καρδίας, Ἡμάρτομέν σοι, ὁ Θεός· ὡς οἰκτίρμων συγχώρησον.

Abstinentia libidines mortificabimus, jejunio spiritum exaltabimus ad cœlum, et clamabimus per compunctione cordis, Peccavimus tibi, Deus qui compatiens es, dimitte.

Ἐν γαστρί σου σκηνώσας ὁ Ὕψιστος, οὐρανῶν πλατυτέραν σε ἔδειξε, καὶ προστασίαν ἄμαχον τῶν βοώντων, Παρθένε, πάντα τὰ ἔργα.

In utero tuo tabernaculum posuit Altissimus, cœlorum te posuit altissimam, et auxilium invincibile clamantium, Virgo, demonstrant omnia opera.

Εὔα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι. B *Eva autem per inobedientiæ morbum.*

Νηστεύσωμεν μήνιδος, πιστοί, τρυφήσωμεν τὴν ἀγάπην τὴν ἀνύθευτον, θρύψωμεν πένησι τὸν ἄρτον, τὸν θεῖον σιτιζόμενοι χάριτι, καὶ δάκρυσι τὰ δάκρυα σβέσωμεν τὰ τῆς μελλούσης ἀποφάσεως.

Abstineamus ab ira, fideles, in deliciis habeamus amorem sincerum, frangamus pauperibus panem divinum, charitate nutriti, et ope lacrymarum lacrymas compescamus venturi judicii.

Ταλαίπωρε, στέναξον, ψυχή, σκυθρώπασον, μετανοίας τρόπους ἔνδειξαι· νῦν ἐπὶ θύραις ἡ ἡμέρα, ὁ κρίνων ἀποτόμως καθέζεται, ἑκάστῳ ἀπονέμων τὰ ἄξια τῶν πεπραγμένων, καθὼς γέγραπται.

Ingemisce, misera anima, contristare, pœnitentiæ mores ostende : nunc in januis dies, severe judicans sedet, singulis distribuens digna factis, ut scriptum est.

Οὐ κέκτημαι πράξεις ἀγαθάς, ἐσπίλωσα τὸν χιτῶνα ὃν περ εἴληφα θείου ἐνδύματος ἐνδύσει· ἐν σκότει ἀγνωσίας πορεύομαι· φωτί με τοῦ προσώπου σου, Κύριε, ἀπεγνωσμένον νῦν καταύγασον.

Non comparavi actus bonos, inquinavi tunicam quam accepi quando divino vestimento indutus sum ; in tenebris ignorantiæ ambulo : luce vultus tui, Domine, desperatum illumina.

Μαρία, Κυρία τοῦ παντὸς, παντοίοις με δουλωθέντα ἁμαρτήμασι σὺ ἐλευθέρωσον, Παρθένε· τὸν Ἐλευθερωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν αὐτὴ γὰρ ὑπὲρ λόγον ἐκύησας, οὐσιωθέντα τὸ ἀνθρώπινον.

Maria, omnium Domina, omnibus me servientem peccatis tu libera, Virgo : Liberatorem enim animarum nostrarum ipsa super omni verbo genuisti, carne humana vestitum.

Ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς ὑμῶν. *Quia ego sum Deus vester.*

Στέναξον, δάκρυσον, ψυχή, ἐπίστρεψον, μετανόησον· ἤγγικεν ἡ ὥρα, ἐπὶ θύραις ὁ κριτής· πρὸς ἀπολογίαν ἑτοιμάζου, καὶ βόησον, Ἡμάρτηκά σοι, οἰκτίρμων· ἐλέησον, ἀγαθὲ, σύ με οἰκτειρον.

Ingemisce, lacrymare, anima, convertere, pœnitentiam age ; appropinquavit hora, in januis judex : ad defensionem festina, et clama, Peccavi tibi, misericors : clemens, bone, tu miserere mei.

Κόρον ἁμαρτίας, ψυχή μου, μίσησον τὸν ὀλέθριον, τρύφησον τῷ κόρῳ τῆς νηστείας ἐμμελῶς· τὰς σωτηριώδεις ἐντολὰς βρῶμα ποίησον, ἀπόλαυσιν προξενούσας αἰωνίων ἀγαθῶν διὰ πίστεως.

Multitudinem peccatorum exitiosam detestare, anima mea, multitudinem jejuniorum continuorum in deliciis habe : salutaria præcepta te nutriant, quæ per fidem suppeditant possessionem æternam bonorum.

Ἄγγελοι, Δυνάμεις, Ἀρχαί, Ἀρχάγγελοι, Κυριότητες, Θρόνοι, Ἐξουσίαι, Χερουβὶμ, καὶ Σεραφὶμ, τὸν C ἀγαθοδότην καὶ Θεὸν ἱκετεύσατε, συγχώρησον ὀφλημάτων καὶ παθῶν ἀπαλλαγὴν δωρηθῆναι ἡμῖν.

Angeli, Potestates, Principatus, Archangeli, Dominationes, Throni, Virtutes, Cherubim et Seraphim, bonorum dispensatorem atque Deum supplicibus verbis orate ut nobis detur debitorum remissio libidinumque fuga.

Ἡ μόνη κυήσασα τὸν ἄναρχον Λόγον, πάναγνε, ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, καὶ μὴ τραπέντα ὅπερ ἦν· μείνασα παρθένος μετὰ τόκον ἀνύμφευτε, ἱκέτευε ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, τοῦ λυτρωθῆναι ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Quæ sola genuisti æternum Verbum, castissima, in te incarnatum, non autem desinentem esse quod erat : quæ remansisti virgo post partum inviolata, ora pro omnibus nobis, ut liberetur ab exitio vita nostra.

Οἱ θεορήμονες παῖδες ἐν καμίνῳ. *Loquentes de Deo pueri in camino.*

Ὁ δικαιώσας στενάξαντα τελώνην, ὁ οἰκτειρήσας τὴν πόρνην ἀπὸ καρδίας δακρύσασαν, σῶσον, οἰκτειρον, Σῶτερ, ψυχὰς τῶν ὑμνούντων σε.

Qui justificasti ingemiscentem publicanum, qui misertus es peccatricis ex corde lacrymantis, salva animas laudantium te, Salvator, iisque miserere.

Καρποφορήσωμεν πράξεις ἐναρέτους διὰ νηστείας Fructificemus in operibus egregiis per jejunium

Digitized by Google

pro Domino : et abstineamus a nocivis cogitationibus, ut divinis deliciis gaudeamus.

Angelorum chori te suppliciter exorant, apostolorum acies, et martyrum exercitus, Jesu, populo tuo indulgentiam tribuere.

Montem absque lapide, Virginem, luciferam lampadem, scalam conscensu facilem Dei campum, fideles beatam dicamus.

Manifestatum olim in monte Legislatori.

Pulchrum jejunium quod cor saginat, divinitus germinat spicam virtutum maturam, quam optabimus in sanctis diebus, sanctificationem ex eo accipientes.

Me contemplans in peccatis multis coinquinatum, vulneratum et condemnatum, clemens per tuam compassionem miserere, salva me propter supplicationes sanctorum tuorum.

Heu mihi! miserrima anima, quomodo justificabitur? quis horror te invadet, sedente judice, circumdantibus angelorum myriadibus? festina igitur pœnitere ante finem.

Regale vehiculum, splendidam nubem, montem uberrimum, lac concretum, te suppliciter exoro, inviolata Virgo, ut cures vulnera cordis mei.

Confortetur cor meum.

Cruci manus extendisti, tollens peccatum extensæ olim Adami manus ad scientiæ arborem, per viscera misericors, Verbum Dei optimum.

Conforta mentem meam invidia serpentis et libidinum motibus jactatam, per tuam passionem, amator hominum, qui passus es, et quietem fidelibus concedens.

Jejunii gratia resplenduit, intemperantiæ tenebras expellens : ecce jucundus et salutaris dies ; pœnitentiæ ostendamus fructus, et vivemus.

Quæ cadentes erigis, me voluptatum in præcipitia labentem, et in profundos peccati abyssos immersum resuscita, casta, et ad vitam induc.

Eum canentes hymnos in camino.

Qui cum impiis reputari propter multitudinem misericordiæ dignatus es, mea peccata dele in fide ut te glorificem, Christe, per sæcula.

Peccatorum meorum chirographum lancea tua lacera, et cordis mei dolores sana, Domine, percussa telo malitia pravorum dæmonum.

Denigratum cor peccati cruore, lava in sanguine qui fluit ex latere, Christe mi, ut te glorificem per omnia sæcula.

Quæ sine cultura germinasti cœlestem spicam, Virgo, imple esurientem humilem animam meam.

Vivificantem fontem perennem.

Postquam jejunasset, Elisæus suscitavit mor-

Κυρίῳ· καὶ βλαβερῶν ἀποσχώμεθα λογισμῶν, ἵνα θείας τρυφῆς ἐπιτύχωμεν.

Οἱ τῶν ἀγγέλων χοροί σε δυσωποῦσι, τῶν ἀποστόλων ὁ δῆμος, καὶ τῶν μαρτύρων τὰ τάγματα· Ἰησοῦ, τῷ λαῷ σου συγχώρησιν δώρησαι.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν Παρθένον, τὴν φωτοφόρον λυχνίαν, τὴν εὐδιάβατον κλίματα, τοῦ Θεοῦ τὸ χωρίον, πιστοὶ, μακαρίσωμεν.

Τὸν προδηλωθέντα ἐν ὄρει τῷ νομοθέτῃ.

Ἡ καλὴ νηστεία πιαίνουσα τὴν καρδίαν, στάχυν ἀρετῶν ὥριμον ἐνθέως ἐκβλαστάνει, ἣν ποθήσωμεν ἐν ἁγίαις ἡμέραις, τὸν ἁγιασμὸν ὑποδεχόμενοι.

Τὸν ἐν ἁμαρτίαις πολλαῖς κατεσπιλωμένον τετραυματισμένον ὁρῶν, καὶ κατακεκριμένον, ἐλεήμων τῷ σῷ ἐλέει οἰκτείρας, σῶσόν με ἱκεσίαις τῶν ἁγίων σου.

Οἴμοι! παναθλία ψυχή, πῶς ἀπολογήσῃ; ποία φρίκη σε λήψεται, κριτοῦ καθεζομένου, μυριάδων παριστamένων ἀγγέλων; σπεῦσον οὖν, πρὸ τέλους μετανόησον.

Τὸ βασιλικὸν ὄχημα, τὴν φαιδρὰν νεφέλην, ὄρον τὸ πιότατον, ὄρον τετυρωμένον, ἀπειρόγαμε, δυσωπῶ σε, Παρθένε, ἴασαι τὰ πάθη τῆς καρδίας μου.

Στερεωθήτω ἡ καρδία μου.

Σταυρῷ παλάμας ἐξεπέτασας, τῆς ταθείσης πάλαι χειρὸς τοῦ Ἀδὰμ πρὸς τὸ τῆς γνώσεως φυτὸν ἀναιρῶν τὸ ἁμάρτημα, διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, Λόγε Θεοῦ ὑπεράγαθε.

Στερέωσόν μου τὴν διάνοιαν κλονουμένην φθόνῳ τοῦ ὄφεως· ταῖς τῶν παθῶν ἐπαγωγαῖς, τῷ σῷ πάθει, φιλάνθρωπε, ὁ παθὼν καὶ τὴν ἀπάθειαν πιστοῖς χαρισάμενος.

Ἡ τῆς νηστείας χάρις ἔλαμψεν, ἀκρασίας σκότος διώκουσα· ἰδοὺ εὐπρόσδεκτος καὶ ἡμέρα σωτήριος· μετανοίας ἐνδειξώμεθα καρποὺς καὶ ζησόμεθα.

Καταπιπτόντων ἐπανόρθωσις, ἡδονῶν κρημνοῖς συμπτωθέντα με, καὶ ἁμαρτίας χαλεπὰ ἐμπεσόντα εἰς βάραθρα, ἐξανάστησον, ἀγνὴ, καὶ πρὸς ζωὴν ποδήγησον.

Τὸν τοὺς ὑμνολόγους ἐν καμίνῳ.

Ὁ μετὰ ἀνόμων λογισθῆναι διὰ πλῆθος ἐλέους καταδεξάμενος, τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας ἐξάλειψον ἐν πίστει, ὅπως σε δοξάζω, Χριστὲ, εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τῶν ἁμαρτιῶν μου τὸ χειρόγραφον, τῇ σῇ διάῤῥηξον λόγχῃ· καὶ τῆς καρδίας μου τὰς ὀδύνας θεράπευσον, Κύριε, πληγείσης βέλει τῆς κακίας τῶν πονηρῶν δαιμόνων.

Μεμελανωμένην τὴν καρδίαν τῆς ἁμαρτίας τῷ λύθρῳ, τῷ σῷ ἀπόπλυνον ἐκ πλευρᾶς ἀποστάξαντι αἵματι, Χριστέ μου, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἡ ἀγεωργήτως ἐκβλαστήσασα τὸν ἐπουράνιον στάχυν, Παρθένε, ἔμπλησον πεινῶσαν τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου.

Τὴν ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἀέναον.

Νενηστευκὼς Ἐλισσαῖος ἀνέστησε· νενεκρωμένον

Digitized by Google

τὸν παῖδα, ὡς γέγραπται· καὶ ἡμεῖς νηστεύοντες, σαρκικὰ φρονήματα ἀπονεκρῶσαι, πιστοί, κατεπειχθῶμεν, ἵνα ζωῆς τῆς ἐκεῖ ἐπιτύχωμεν.

Οἴμοι! ψυχή, φοβερὸν τὸ κριτήριον, καὶ τοῦ κριτοῦ ἡ φρικώδης ἀπόφασις· σπεῦσον, μετανόησον, Χριστῷ διαλλάγηθι τῷ διὰ σὲ ἐν σταυρῷ ἀναρτηθέντι, καὶ ῥυσαμένῳ πιστοὺς κατακρίσεως.

Τῆς μετανοίας μοι πύλας διάνοιξον, τὰς τῶν παθῶν μου εἰσόδους ἀπόκλεισον, ὁ λῃστῇ τὴν εἴσοδον δείξας εὐεπίβατον τοῦ παραδείσου, Χριστὲ, τῇ σῇ σταυρώσει, ἵνα δοξάζω τὴν σὴν ἀγαθότητα.

Ὅτι εἰς βάθη κακίας ἀπέῤῥιμμαι, καὶ λογισμοῖς ἐναντίοις χειμάζομαι, δαίμοσι πειθόμενος, ἡδοναῖς δουλούμενος· βοήθησόν μοι, ἀγνὴ Παρθενομῆτορ, πρὸς σωτηρίας ὁδὸν ὁδηγοῦσά με.

Μὴ ἐν ποταμοῖς ὀργισθῇς, Κύριε, ἢ ἐν ποταμοῖς ὁ θυμός σου, ἢ ἐν θαλάσσῃ τὸ ὄρμημα.

Μέθην ἡδονῶν ψυχοφθόρων σβέσαντες, τὸ τῆς κατανύξεως πόμα διὰ νηστείας ἐμφορηθῶμεν.

Νήστευσον, ψυχὴ, ἀκρασίας βρώσεως, τρύφησον καλῶν θεωρίαις, ἵνα τῆς ἄνω τραπέζης τύχῃς.

Ἄνθρακες πυρὸς τοῦ ἄϋλου πέλοντες, φλέξατε παθῶν μου τὴν ὕλην, θεῖοι ἀπόστολοι τοῦ Σωτῆρος.

Σάρκα τῷ Χριστῷ ἐκ τῆς σῆς δανείσασα, νέκρωσον σαρκός μου τὰ πάθη, ζωοκυῆτορ ἀγνὴ Παρθένε.

Τὸν ἐν φλογὶ τοῖς παισὶ τῶν Ἑβραίων.

Θανατωθεὶς ταῖς πολλαῖς ἁμαρτίαις, νεκρὰν προσφέρω τὴν ψυχήν ἐν τῷ βίῳ· διό με οἰκτείρατε ζωηφόροις πρεσβείαις ταῖς ὑμῶν, θεόπται μαθηταὶ τοῦ Κυρίου.

Περισχεθεὶς ἁμαρτίας ὁμίχλῃ, ἄδῃ προσήγγισα ἀπογνώσεως ὄντως· διό με φωτίσατε, τοῦ Ἡλίου τῆς δόξης μύσται, καὶ ἀκτῖνες ὑπάρχοντες θεόπται.

Ἀπὸ παθῶν ἐγκρατεύου, καὶ σώζῃ, ψυχὴ ταλαίπωρε· ἀποχὴ γὰρ βρωμάτων νηστεία, ἀπρόσδεκτος τοῖς ὀρθῶς ἐκζητοῦσι, εἰ μὴ καὶ σφαλμάτων διόρθωσις ὑπάρχῃ.

Βάτον πυρὶ καιομένην Μωσῆς σε πρὶν ἐθεώρει, θεομῆτορ Παρθένε· διό μου κατάσβεσον τῶν παθῶν τὰς καμίνους, καὶ πυρὸς γεέννης ἐξάρπασον, καὶ σῶσον.

Ἐν Σινᾳῷ τῷ ὄρει κατεῖδέ σε.

Ποταμοὶ γεγονότες, ἀπόστολοι, τῆς πηγῆς τῆς νοητῆς, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν εὐπορήσαντες ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ, τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας τὰ ῥεῖθρα ξηράνατε ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, καὶ πρὸς σωτηρίας ὁδὸν ὁδηγήσατε.

Ἁμαρτίας χειμάζει κλυδώνιον τὴν ἀθλίαν μου ψυχήν· δεξιὰν ὡς τῷ Πέτρῳ μοι ἔκτεινον, κυβερνῆτα ἀγαθέ· μὴ βυθός με καλύψῃ ὁ τῆς ἀπογνώσεως· βρῶμα μὴ γένωμαι κήτους ψυχοφθόρου, Χριστὲ πολυέλεε.

Ἀποστόλων χορὸς ἱκετεύει σε, Ἰησοῦ παμβασιλεῦ· δυσωπεῖ σε ἀγγέλων τὰ τάγματα· διὰ πλῆθος οἰκτιρ-

tuum puerum, ut scriptum est : nos quoque jejunantes, carnales cogitationes mortificare fideles festinemus, ut vitam quæ ibi est obtineamus. A

Heu mihi! anima, formidandum judicium, et judicis terrifica sententia : festina, convertere, Christo reconciliare qui propter te in crucem suspensus fuit, et liberavit fideles a damnatione.

Pœnitentiæ mihi januas aperi, libidinum mearum introitum claude, qui latroni introitum ostendisti facilem paradisi, Christe, per tuam crucifixionem, ut glorificem tuam bonitatem.

Cum in abyssos malitiæ præcipitor, et oppositis cogitationibus jactor dæmonibus obediens, voluptatibus serviens : auxiliare mihi, casta Virgo mater, duc me ad salutis viam.

Non in fluminibus irascaris, Domine, sive in fluminibus cor tuum, sive in mari indignatio. B

Ebrietatem libidinum quæ ruina sunt animarum exstinguentes, compunctionis potu per jejunium impleamur.

Abstine, anima, intemperantiæ cibo, nutri te bonorum contemplationibus, ut mensam superam obtineas.

Carbones ab igne supernaturali candentes, comburite libidinum mearum silvam, divini apostoli Salvatoris.

Quæ carnem Christo ex tua commodasti, mortifica carnis meæ libidines, quæ genuisti, casta Virgo.

Eum in flamma pueris Hebræorum.

Occisus multis peccatis, mortuam affero animam in vita : ideo miseremini mei, ob salutares preces nostras, Dei visione gaudentes discipuli Domini. C

Circumdatus peccati nebula, desperationis inferno vere appropinquavi : ideo me illuminate, initiati Solis gloriæ, et qui reperiuntur radii Deum aspicientes.

A libidinibus abstine, et salva te, misera anima : privatio enim alimentorum jejunium non convenit recte quærentibus, nisi lapsuum correctio superet.

Rubum igne combustam Moyses te olim videbat, Dei Genitrix Virgo : ideo libidinum mearum fornaces exstingue, et ab igne gehennæ eveile atque salva. D

In Sina monte vidit te.

Flumina facti, apostoli, fontis intellectualis, et aquam viventem fundite in corde puro, mei peccati fluctus siccate per preces vestras, et ad salutis viam ducite.

Peccati fundæ exagitant miseram mentem meam : dexteram, sicut Petro, porrige mihi, gubernator bone : non abyssus desperationis me operiat : cibus non fiam ceti qui animas disperdit, Christe misericordissime.

Apostolorum chorus supplex invocat te, Jesu omnium rex : suppliciter exorant te angelorum

Digitized by Google

exercitus : per multitudinem misericordiarum tuarum populo tuo suppedita liberationem a malis, vitæ emendationem, et regni tui consortium.

Virginitas et partus occurrerunt supernaturaliter in te, arca venerabilis rei sacræ, mater Virgoque casta : ideo propter fidem clamo ad te, totum me sanctifica, totum libera ab omni dissolutione libidinum torquentium me.

Impii non videbunt.

Domine, qui voluntarie elevatus es in cruce, et prostrasti inimicum voluntarie : nunc præcipitatum me in voluptatum abyssos, misericordia tua corrige.

Obscuram libidinibus pravis animam illumina, Jesu, qui obscurasti solem, in cruce extensus, et illuminasti, Sol, terræ plenitudinem.

Sobrietatis oceanum navigare quiete dignare me, Christe, compescens fluctus intelligentiæ meæ : et in resurrectionis portum introduc.

Castam innocenti mente veneramur : pulchritudinem quæ ex Jacob processisti, per actus divinitus inspiratos decorati, pie cantabimus tanquam Genitricem Dei nostri.

Pueros innocentes in camino.

Cruxi affixus per misericordiam, latroni paradisum aperuisti : nunc me spoliatum dæmonis astutia, et in anima vulneratum vulnere immenso, sana me, aperiens mihi januas pœnitentiæ præ tuo erga homines amore.

Jejunio extenuemus carnem, animam precibus saginemus, pauperes nutriamus, thesaurum non deficientem in cœlis ementes, et exclamantes : Dominum laudate, opera, et superexaltate.

Passione tua turbata est creatura, cruci te videns affixum, Salvator optime : hinc suppliciter oro te impetibus serpentis semper jactatum, conforta mentem meam, misericors, in voluntatum tuarum increata petra.

Janua Dei clausa, quam solus trajecit Dominus, dirige me in semitas divinas, et aperi salutis januas mihi, gratia Dei plena : etenim ad te confugio, Virgo, solum auxilium generis humani.

Lapis non manu sculptus montis non compositi ex lapidibus politis.

Petram sculptam montis te prævidit orientem ex Virgine, Salvator, frangentem petras in tua crucifixione : ideo gravatum lapide duritiæ libera me, misericors.

Abstine a malitia, anima mea, divino amore luxuriata : januas adaperi omnibus bonorum cogitationibus, claudens pravitatis introitum, per temperantiam et orationem.

Condemnatum salva me, qui damnasti cruce tua, Domine Salvator, inimicam meam : et ne gehennæ ostendas subjectum aliquem vulneratum libidinibus, et peccatis debilitatum.

μῶν τῷ λαῷ σου παράσχου κακῶν ἀπολύτρωσιν, βίου διόρθωσιν, καὶ τῆς βασιλείας τῆς σῆς τὴν οἰκείωσιν.

Παρθενία καὶ τόκος συνέδραμεν ὑπὲρ φύσιν ἐπὶ σοί, κιβωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἁγιάσματος, Μητροπάρθενε ἁγνή· διὸ πίστει βοῶ σοι, ὅλον με ἁγίασον· ὅλον ἐκλύτρωσαι πάσης ἀσελγείας παθῶν τῶν θλιβόντων με.

Ἀσεβεῖς οὐκ ὄψονται.

Ἑκουσίως, Δέσποτα, ὑψώθης ἐν σταυρῷ, καὶ κατέβραξας τὸν ἐχθρὸν ἑκουσίως· ὅθεν κατερράγμένον με ἡδονῶν εἰς βάραθρα, εὐσπλαγχνίᾳ σου διόρθωσον.

Σκοτισθέντα πάθεσιν ἀτόποις τὴν ψυχήν, φωταγώγησον, Ἰησοῦ, ὁ σκοτίσας ἥλιον, σταυρῷ τεινόμενος καὶ φωτίσας, Ἥλιε, οἰκουμένης τὰ πληρώματα.

Τὸ νηστείας πέλαγος ἐκπλεῦσαι γαληνῶς καταξίωσόν με, Χριστέ, κατευνάζων κύματα τῆς διανοίας μου· καὶ τῆς ἀναστάσεως εἰς λιμένα με καθόρμισον.

Τὴν ἁγνὴν ἁγνεύοντι τιμήσωμεν νοῖ· καλλονὴν τὴν τοῦ Ἰακὼβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν, ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Σταυρῷ προσπαγεὶς δι' εὐσπλαγχνίαν, λῃστῇ τὸν παράδεισον ἀνέῳξας· νῦν δὲ λῃστευθέντα με, δαίμονος δεινότητι καὶ τῇ ψυχῇ ὀλόσωμον πληγὴν δεξάμενον, ἱάτρευσον ἀνοίξας μοι πύλας τὰς τῆς μετανοίας τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ.

Νηστείᾳ λεπτύνωμεν τὴν σάρκα, ψυχὴν προσευχαῖς καταπιάνωμεν, πένητας ἐκθρέψωμεν, πλοῦτον μὴ κενούμενον ἐν οὐρανοῖς ὠνούμενοι, καὶ ἀνακράζοντες· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε.

Τῷ πάθει σου κτίσις ἐκλονήθη, σταυρῷ σε θεασαμένη καθηλωμένον, Σῶτερ ὑπεράγαθε· ὅθεν ἱκετεύω σε, ταῖς προσβολαῖς κλονούμενον ἀεὶ τοῦ δρᾶσαι, στερέωσον τὸν νοῦν μου, οἰκτίρμων, σοῦ τῶν θελημάτων ἐν ἀῤῥαγεῖ τῇ πέτρᾳ.

Ἡ πύλη Θεοῦ ἡ κεκλεισμένη, ἣν μόνος διώδευσεν ὁ Κύριος, ἔθυνον πρὸς τρίβους με θείας, καὶ διάνοιξον τῆς σωτηρίας πύλας μοι, θεοχαρίτωτε· πρὸς σὲ γὰρ καταφεύγω, Παρθένε, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους ἐξ ἀλαξεύτου.

Λίθον σε τμηθέντα προεῖδεν ὄρους προφήτης ἐκ Παρθένου, Σῶτερ, διαῤῥήξαντα πέτρας τῇ σῇ σταυρώσει· διὸ βαρούμενον ἀναισθησίας λίθῳ με, ὡς πανοικτίρμων, ἐλευθέρωσον.

Νήστευσον κακίας, ψυχή μου, θείᾳ ἀγάπῃ ἐντρυφῶσα· θύρας ἀναπέτασον πάσαις καλῶν εἰδέαις, ἐναποφράττουσα τῆς πονηρίας εἴσοδον, δι' ἐγκρατείας καὶ δεήσεως.

Ἐμὲ τὸν κατάκριτον σῶσον, ὁ κατακρίνας τῷ σταυρῷ σου, Δέσποτα Σῶτερ, μοῦ τὴν ἔχθραν· καὶ μὴ γεέννῃ δείξῃς ὑπεύθυνον τὸν πληγωθέντα πάθεσι, καὶ ἁμαρτίαις ἀμαυρούμενον.

Digitized by Google

Φεῖσαί μου, Χριστέ, ὅτ ἂν ἔλθῃς κρῖναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης· λῦσον τὴν ἀχλὺν τῶν παθῶν μου, ταῖς ἱκεσίαις τῆς κυησάσης σε, καὶ κληρονόμον ποίησον τῆς οὐρανίου βασιλείας σου. A

Παῖδες Ἑβραίων ἐν καμίνῳ.

Ὄμβροις ἐσβέσατε αἱμάτων, παναοίδιμοι, τὴν φλόγα τῆς ἀπάτης· τοῦ πυρὸς οὖν ἡμᾶς τοῦ μέλλοντος πρεσβείαις ταῖς πρὸς Θεὸν λυτρώσασθε τοῦ ἀσβέστου εἰς αἰῶνας.

Στόματα φράξαντες λεόντων, τῶν βασάνων τε πυρὰν ὑπενεγκόντες, ἀθλοφόροι, τρυφὴν τὴν κρείττονα κληροῦσθε· ἥσπερ τυχεῖν δεήθητε καὶ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὅλῳ φωτὶ περιλαμφθέντες τῷ τοῦ πνεύματος, γενναῖοι ἀθλοφόροι, μεταστάσει πιστοῖς τὴν ἄνεσιν αἰτεῖσθε, καὶ παραδείσου εἴσοδον, καὶ ζωῆς τὴν μετουσίαν. B

Ὕμνον προσάγω σοι, Παρθένε· μὴ παρίδῃς με κακοῖς κεκρατημένον, ἀλλὰ δίδου, ἁγνή, διόρθωσιν ταχεῖαν, διὰ νηστείας πάσης τε ἀγωγῆς ἀγαθοτρόπως.

Νικηταὶ τυράννου καὶ φλογὸς τῇ χάριτι.

Τῶν βασάνων εἴδη ἀσθενείᾳ σώματος ὑπενεγκόντες, ἰατροὶ νοσούντων, ἀθλοφόροι ὤφθητε· ὅθεν κραυγάζω, τὴν ἐμὴν νοσοῦσαν ψυχὴν ἰατρεύσατε, χρόνῳ τῆς νηστείας διὰ τῆς μετανοίας.

Οἴμοι! πῶς παρῆλθον πᾶσαι αἱ ἡμέραι μου ἐν ἀμελείᾳ; καὶ ἰδοὺ τὸ τέλος φθάνει ἀτελείωτον κακὸν λαβεῖν με· οἱ καλῶς τὸν δρόμον τελέσαντες μάρτυρες, τέλος ἀγαθόν μοι γενέσθαι δυσωπεῖτε.

Σταλαγμοῖς αἱμάτων, τὴν πυρὰν ἐσβέσατε τῆς ἀθείας, θεῖοι ἀθλοφόροι, καὶ τοῖς ἐκδημήσασι τοῦδε τοῦ βίου ἐξαιτεῖσθε ὄντως τὴν θείαν ἀνάπαυσιν καὶ τῶν πεπραγμένων λύσιν παρὰ Κυρίου. C

Ἰεζεκιὴλ σε πύλην ἀδιόδευτον, ἁγνή, προεῖδε· μετανοίας πύλας πᾶσιν ὑπανοίγουσαν ἀπεγνωσμένοις· ὅθεν δυσωπῶ σε, τρίβους μοι ὑπόδειξον τὰς πρὸς τὰς ἐκεῖσε φερούσας καταπαύσεις.

Ὄρους παρῆλθες τῆς φύσεως, τὸν Δημιουργόν.

Ὑφθητε, θεῖοι ὡς ἄνθρακες, ὕλην πονηρᾶς ἀθείας συμφλέγοντες· καὶ ξίφει καρτερίας, στίφη συγκόπτοντες δαιμόνων, ἀθλοφόροι, φωταγωγοὶ τῶν καρδιῶν ἡμῶν.

Σκότος νοητὸν μετοικίσθητε, γενναῖοι ἀθλοφόροι· διὸ φωτίσατε τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου ἐσκοτισμένην D ἀπλημμελήμασιν.

Ἤλγησαν πόνους προφέροντες οἱ πανευκλεεῖς ἀθλοφόροι τοῦ σώματος, καὶ νῦν τοῖς μεταστάσει πιστοῖς τὴν ἄπονον, ἄχραντε, ἀνάπαυσιν αἰτοῦνται, καὶ παραδείσου τὴν ἀπόλαυσιν.

Φάνηθι, ἄχραντε Δέσποινα, θεῖος συνεργὸς τοῖς ἀχρείοις οἰκέταις σου, καιρῷ τῆς ἐγκρατείας τὰς προσευχὰς ἡμῶν προσάγουσα Κυρίῳ τῷ τῶν αἰώνων βασιλεύοντι.

Ἆσμα ἀναπέμψωμεν, λαοί.

Ἔχων ὡς Θεὸς τὸ συμπαθὲς, μετανοοῦντα δέξαι με τὸν δαπανήσαντα τὸν βίον μου ἀσώτως· βοῶ σοι τὸ Ἡμαρτον, κατηγόρων οὐ χρῄζω, τὴν αἰσχύντην τῶν ἔργων προφέρων.

Parce mihi, Christe, quando veneris judicare mundum cum gloria: dissipa nubem libidinum mearum, precibus Genitricis tuæ, hæredemque fac cœlestis regni tui.

Pueri Hebræorum in camino.

Pluviis sanguinis exstinguistis, celeberrimi, flammam astutiæ: igne igitur futuro inexstinguibili nos precibus ad Deum liberastis in sæcula.

Leonum ora claudentes, tormentorumque ignem sustinentes, victores athletæ, delicias meliores elegistis: quas ut obtineamus per sæcula valde orate.

Omni luce spiritus circumdati, generosi athletæ victores, exsilii finem pro fidelibus rogate, et paradisi introitum, et vitæ participationem.

Hymnum affero tibi, Virgo: ne oblique conspicias me malis oppressum, sed da, casta, emendationem promptam, reformans per jejunium omnem agendi rationem atque mores.

Victores de tyranno et flamma per gratiam.

Tormentorum species debilitate corporis sustinentes, medici ægrotantium, victores athletæ apparuistis: ideo clamo, meam ægrotantem animam sanate, in tempore jejunii per pœnitentiam.

Heu mihi! quomodo transierunt omnes dies mei in negligentia? et ecce terminus appropinquat ut infinitum malum accipiam: vos qui bene cursum absolvistis, martyres, concedi finem bonum mihi suppliciter exorate.

Guttis sanguinis ignem exstinguite impietatis, divini victores athletæ, et exsultantibus hujus vitæ obtinete revera divinam quietem et factorum remissionem apud Dominum.

Ezechiel te ostium clausum, casta, prævidit pœnitentiæ januas omnibus desperatis subaperientem: ideo suppliciter exoro te, semitas mihi ostende ad quietes illasce.

Fines transiisti naturæ, Creatorem.

Apparete, divini carbones, silvam pravæ impietatis comburentes: et gladio patientiæ acies frangentes dæmonum, victores athletæ, illuminatores cordium nostrorum.

Tenebras intellectuales transferte, generosi athletæ victores: ideo illuminate humilem animam meam obscuratam delictis.

Afflicti sunt labores corporis ferentes illustrissimi victores athletæ, et nunc, immaculate, pro fidelibus postulant ab exsilio requiem sine labore, atque paradisi possessionem.

Appare, immaculata Domina, divinus adjutor inutilibus servis tuis, in tempore temperantiæ preces nostras offerens Domino qui regnat in sæcula.

Cantemus hymnum populi.

Habens tanquam Deus compassionem, meditantem accipe me quia consumpsi vitam meam luxuriose: clamo ad te quia peccavi, excusationibus non indigeo, turpitudinem actuum declarans.

Digitized by Google

Panem angelorum respuens, similis factus sum jumentis in satiando malitiam et perversitatem; convertentem vero accipe me sicut unum mercenariorum, cœlestis Pater.

Βρῶσιν λελοιπὼς ἀγγελικὴν, παρωμοιώθην κτήνεσιν, ἐν τῷ σιτίζεσθαι τὴν μοχθηρὰν κακίαν· ἀλλ' οὖν ἐπιστρέφοντα δέξαι με ὥσπερ ἕνα τῶν μισθίων, οὐράνιε Πάτερ.

Noctem voluptatum ex deliciis supervenientem, omnes fideles derelinquentes, ad lucem temperantiæ diligenter appropinquemus, ut lucifero convivio digni judicemur.

Νύκτα ἡδονῶν τὴν ἐκ τρυφῆς προσγινομένην ἅπαντες πιστοὶ ἀφέμενοι, φωτὶ τῆς ἐγκρατείας σπουδαίως προσέλθωμεν, ἵνα τῆς φωτοφόρου εὐωχίας καταξιωθῶμεν.

Gaude, sanctissimum templum, vellus aspersum divinitus, signate fons immortalis profluentis, gregem tuum, Domina, custodi ab omnibus hostibus inexpugnabilem.

Χαίροις, ὁ πανάγιος ναὸς, ὁ πόκος ὁ θεόδροσος, ἐσφραγισμένη πηγὴ τοῦ ἀθανάτου ῥείθρου, τὴν ποίμνην σου, Δέσποινα, φύλαττε ἐκ παντοίων πολεμίων ἀπολιορκήτως.

Loquentes de Deo pueri in fornace.

Οἱ θεορήμονες παῖδες ἐν καμίνῳ.

Consumpta hæreditate paterna cum peccatricibus, orbatus sum deliciis gratiæ: sed accipe me, Pater, per immensam misericordiam.

Ἐκδαπανήσας οὐσίαν τὴν πατρῴαν μετὰ πορνῶν· ἐξεβλήθην τῶν προαυλίων τῆς χάριτος· ἀλλὰ δέξαι με, Πάτερ, δι' ἄμετρον ἔλεος.

In splendidissimo jejunio claritatibus precum fulgentes, lucidi agamus, ut peccati tenebras fugiamus.

Ἐν φαιδροτάτῃ νηστείᾳ φωταυγείαις τῶν προσευχῶν λαμπρυνθέντες, φωτοειδεῖς χρηματίσωμεν, ὅπως τῆς ἁμαρτίας τὸ σκότος ἐκφύγωμεν.

Suppliciter exorat te spirituum chorus: supplices adsunt Cherubim et sanctorum exercitus: animas nostras salva, Christe misericordissime.

Ἐκδυσωπεῖ σε χορὸς τῶν ἀσωμάτων· τὰ Χερουβὶμ ἱκετεύει, καὶ τῶν ἁγίων τὰ τάγματα· τὰς ψυχάς ἡμῶν σῶσον, Χριστὲ πολυέλεε.

Racemum incultum quæ collegisti, obscuratum me peccati ebrietate corrige, Dei Genitrix Virgo, spes animarum nostrarum.

Τὸν ἀγεώργητον βότρυν συλλαβοῦσα, ἐσκοτισμένον με μέθῃ τῆς ἁμαρτίας σωφρόνισον, Θεοτόκε Παρθένε, ἐλπὶς τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Manifestatum in monte legislatori.

Τὸν προδηλωθέντα ἐν ὄρει τῷ νομοθέτῃ.

Remotum ab amore tuo, Pater, et voluntarie impetibus voluptatum subjectum, convertentem ut perditum accipe: solus enim reperiris misericordissimus.

Τὸν ἀπὸ τῆς σῆς μακρυνθέντα, Πάτερ, ἀγάπης, καὶ ἑθελουσίως ὁρμαῖς ἡδονῶν δουλωθέντα, ἐπιστρέφοντα ὡς τὸν ἄσωτον δέξαι· μόνος γὰρ ὑπάρξεις πολυέλεος.

Ficus apparui sine fructu, solam malitiam excolens misere, quæ ignem mihi suppeditat: tu igitur, Domine, fructificantem me ostende actus bonos fructificantem tibi.

Ἄκαρπος ἐδείχθην συκῆ, μόνην τὴν κακίαν γεωργῶν ὁ ἄθλιος, τὸ πῦρ μοι προξενοῦσαν· σὺ οὖν, Κύριε, καρποφόρον με δεῖξον, πράξεις ἀγαθὰς καρποφοροῦντά σοι.

Abstine, anima mea, a malitia et segnitie, impera iræ et voluntati, et omni peccato: Jesus enim talem vult abstinentiam, maximus amator hominum Salvator noster.

Νήστευσον, ψυχή μου, κακίας καὶ ῥᾳθυμίας, κράτησον ὀργῆς καὶ θυμοῦ, καὶ πάσης ἁμαρτίας· Ἰησοῦς γὰρ τοιαύτην θέλει νηστείαν ὁ φιλανθρωπότατος Σωτὴρ ἡμῶν.

Quæ inexplicabiliter genuisti Dei Verbum, purificans spiritu peccata mundi, pro servis tuis suppliciter orans, ne cesses hoc, Dei Genitrix, ut nos salvemur.

Ἡ ἀνερμηνεύτως τεκοῦσα τὸν Θεὸν Λόγον, τὸν καθαίροντα Πνεύματι κόσμου τὰς ἁμαρτίας, ὑπὲρ δούλων σου δυσωποῦσα μὴ παύσῃ τοῦτον, Θεοτόκε, τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.

Quia Deus ego sum.

Ὅτι Θεὸς ἐγώ εἰμι.

Postquam adoptavit me per balneum baptismi optimus Pater, divitiis me exornavit omnium bonorum: sed servivi voluntarius infructuosis cogitationibus, unde pauper factus sum.

Υἱοθετήσας με διὰ λουτροῦ βαπτίσματος ὁ ὑπεράγαθος Πατὴρ, πλούτῳ παντοίων κατεκόσμησε καλῶν· ἀλλ' ἐδούλευσα θέλων τοῖς ἀκάρποις λογισμοῖς, ὅθεν ἐπτώχευσα.

Misericors, misericors, misericors esto, Domine: judica judicium meum mihi, juste judex, parvum suspirium meum per misericordiam magnam accipe, Christe, et ne obliqueaspicias me.

Ἵλεως, ἵλεως, ἵλεως ἴσο, Κύριε· κρῖνον τὴν κρίσιν μου ἐμοὶ, δικαιοκρίτα, τὸν μικρόν μου στεναγμὸν διὰ ἔλεος μέγα προσδεχόμενος, Χριστὲ, καὶ μὴ παρίδῃς με.

Exuentes intolerabilem vestem intemperantiæ, fulgentem temperantiæ induamur stolam, et splendidi facti, lucidam Liberatoris præveniamus suscitationem.

Ἀποδυσάμενοι τὸ δυσαχθὲς χιτώνιον τῆς ἀκρασίας, τὴν φαιδρὰν τῆς ἐγκρατείας ἐνδυσώμεθα στολὴν, καὶ λαμπροὶ γεγονότες τὴν λαμπρὰν τοῦ Λυτρωτοῦ ᾠθάσωμεν ἔγερσιν.

Salva me, salva me, a desperatione quæ Salvatorem genuisti: vide, casta, oppressionem meam, quam multitudo immensorum meorum malorum affert singulis diebus debilitatæ animæ meæ.

Σῶσόν με, σῶσόν με, ἡ τὸν Σωτῆρα τέξασα· ἴδε τὴν θλῖψιν μου, ἁγνὴ, ἣν ἡ πληθὺς τῶν ἀμετρήτων μου κακῶν ἐμποιεῖ καθ' ἡμέραν τῇ ἀθλίᾳ μου ψυχῇ ἐξ ἀπογνώσεως.

Digitized by Google

Ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι.

Θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι, τὴν ὥραν ἐννοῶν καθ' ἣν παραστήσομαι τῷ θρόνῳ τῷ φρικτῷ, εὐθύνας ὑφέξων τῶν πολλῶν μου κακῶν, ὧνπερ ἐν ἀγνοίᾳ ἐτέλεσα καὶ γνώσει.

Μωϋσῆς, καθαρτήριον νηστείαν εὑρηκώς, Θεὸν κατενόησε τὸν μόνον καθαρόν· ψυχή μου, νηστείᾳ καθαρίσθητι, ἵνα πλησιάσῃς Χριστῷ τῷ φιλανθρώπῳ.

Νηστείαν ποθήσωμεν μητέρα ἀρετῶν· τρυφὴν βδελυξώμεθα γεννήτριαν παθῶν· καὶ κράξωμεν, Πάτερ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σῶσον ἡμᾶς, σῶσον εὐχαῖς τῶν σῶν ἁγίων.

Κριτὴν ὃν ἐγέννησας, Παρθένε Μαριὰμ, δυσώπει, ἐν ὥρᾳ με τῆς κρίσεως, ἁγνὴ, οἰκτεῖραι καὶ σῶσαι τὸν κατάκριτον, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Τὴν φωτοφόρον νεφέλην.

Εἰς ἁμαρτίας πελάγη, εἰς ἀπογνώσεως βάθη, εἰς τρικυμίας λογισμῶν, καὶ παθῶν καταιγίδας περιπεσὼν ἀναβοῶ, ἐλέους ἡ ἄβυσσος, βοήθει μοι, καὶ τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ ὄμβρισόν μοι ἱλασμὸν ἁμαρτιῶν.

Διὰ νηστείας τὸ σῶμα, δι' ἐγκρατείας τὸ πνεῦμα, διὰ δακρύων τὴν ψυχὴν, ἐκκαθάρωμεν, πιστοὶ, καὶ καθαροὶ τῷ καθαρῷ λαμπρῶς ὑπαντήσωμεν, ὀφόμενοι τὰ σωτήρια πάθη, ἃ ὑπέστη δι' ἡμᾶς ὁ ἀπαθής.

Ὡς ὁ τελώνης στενάζω, ὥσπερ ἡ πόρνη δακρύω, ὡς ὁ λῃστὴς ἀναβοῶ, Μνήσθητί μου, οἰκτίρμων· ὡς ὁ τυφλὸς, Υἱὲ Δαβὶδ, κραυγάζω σοι, ἄνοιξον τῆς ψυχῆς μου ὀφθαλμοὺς πεπρωθέντας τῇ κακίᾳ τοῦ δολίου πτερνιστοῦ.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν ἀδιόδευτον πύλην, τὴν ἀνωτέραν οὐρανῶν καὶ τῆς κτίσεως πάσης, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακὼβ, τὴν στάμνον τὴν πάγχρυσον, καὶ γέφυραν καὶ Μητέρα τοῦ Κτίστου, τὴν Παρθένον μακαρίσωμεν, λαοί.

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων.

Συσταυρούμενοι τῷ δι' ἡμᾶς σταυρωθέντι, νεκρώσωμεν ἅπαντα σαρκὸς τὰ μέλη ἐν νηστείαις καὶ εὐχαῖς καὶ δεήσεσιν.

Ὁ τὴν ἄκανθαν τῆς ἁμαρτίας ἐκτίλας, σταυρώσει σου, Κύριε, τοὺς ἀκανθώδεις λογισμοὺς τῆς διανοίας μου ἔκτιλον.

Καθοπλίσαντες τὰς διανοίας νηστείᾳ, τρεψώμεθα ἔκφυλα δαιμόνων στίφη, τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ τειχιζόμενοι.

Σωματούμενος ἐκ σοῦ προῆλθεν ὁ Λόγος, τὴν ἔκπτωσιν, ἄχραντε, τῶν προπατόρων διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν ἀνορθούμενος.

Ἀστέκτῳ πυρὶ ἐνωθέντες.

Σταυρῷ τὰς ἀρχὰς θριαμβεύσας, καὶ τὰς ἐξουσίας τὰς τοῦ σκότους, φωτοδότα, ὅτ' ἂν ἔλθῃς μετ' ἐξουσίας κρῖναι κόσμον ἅπαντα, μὴ τὰ ἐμὰ, Λόγε, θριαμβεύσῃς κρύφια, ἵνα τὴν πολλήν σου δοξάζω εὐσπλαγχνίαν.

Κριτὸς ὁ κριτὴς, πρὸ βημάτων ἕστης κατακρίνων τὴν ἔχθραν τῷ σταυρῷ σου, μακρόθυμε δικαιοκρίτα· διὸ κατακρίσεως αἰωνίου ῥῦσαι τοὺς φόβῳ κραυγάζοντας· σὲ ὑπερυψοῦμεν, Χριστὲ, εἰς τέλος.

A

Quem horrescunt angeli.

Lamentor et ploro, hanc recogitans horam qua constituar ante thronum terribilem, ad judicium subeundum multis de meis peccatis quæ ignorans aut sciens feci.

Moyses, inventa in jejunio purificatione, Deum solum purum animadvertit : purificare, anima mea, in jejunio, ut benigno Christo appropinques.

Jejunium amemus, ex quo nascuntur virtutes ; delicias exsecremur, quibus generantur cupidines ; clamemus : Pater, qui es in cœlis, salva nos, salva per preces sanctorum tuorum.

Judicem quem genuisti, Virgo Maria, obsecra ; in hora judicii, purissima, miserere mei, salvaque damnatum, sola tutela humani generis.

B

Nubem luciferam.

In peccatorum pelagus, in desperationis profundum, et cogitationum fluctus et passionum tempestates lapsus exclamo : misericordiæ abyssus, auxiliare mihi, et tua miseratione irriga me, propitiationem peccatis adhibens.

Jejunio corpus, abstinentia spiritum, lacrymis animam emundemus, fideles, et mundi mundissimo splendide occurramus, ut salutares videamus passiones, quas pro nobis sustulit impassibilis.

Sicut publicanus ingemisco, sicut meretrix lacrymor, sicut latro exclamo : Memento mei, misericors : sicut cæcus ad te vociferor : Fili David, aperi oculos animæ meæ, excæcatos malitia dolosi adversarii.

C

Montem non incisum, januam impenetrabilem, supereminentem cœlos et omnem creaturam, Jacob pulchritudinem, urnam auream, fontem et Matrem Creatoris Virginem beatam dicamus, populi.

Firmamentum sperantium in te.

Confixi cruci cum illo qui pro nobis crucifixus est, omnia carnis mortificemus membra, in jejuniis et precibus et supplicationibus.

Qui peccati spinam evellisti crucifixione tua, Domine, spinosas mentis meæ cogitationes evelle.

Mentem muniamus jejunio, inimicasque dæmonum fugemus turbas, crucis firmati virtute.

D

Incarnatum ex te prodiit Verbum, immaculata, lapsum protoplastorum, per viscera misericordiæ erigens.

In ignem intolerabilem protrusi.

Qui cruce de principatibus triumphasti, et potestates tenebrarum illuminasti, quando veneris cum potestate judicare mundum universum, noli triumphare, Verbum, de meis occultis, ut multam tuam misericordiam glorificem.

Electus judex, pro tribunali stetisti, damnans cruce tua inimicam, longanimis et juste judex ; propterea ab æterna damnatione libera qui territi clamant : superexaltabimus te, Christe, in finem.

Digitized by Google

Jejunii igne indurati, pii pueri erectam olim flammam divino rore exstinxerunt; vere et nos jejunando fornacem omnium cupiditatum exstinguamus, ut gehennæ effugiamus flammam.

Νηστείας πυρὶ στομωθέντες παῖδες εὐσεβεῖς, τὴν ἐπηρμένην πάλαι φλόγα θείᾳ δρόσῳ ἔσβεσαν· ὄντως καὶ ἡμεῖς νηστεύοντες τὰς καμίνους πάντων παθῶν κατασβέσωμεν, ὅπως τῆς γεέννης ἐκφύγωμεν τὴν φλόγα.

Ex te Dei sapientia sibi domum ædificans carnem sumpsit, ineffabili condescensu, puella innupta : sola enim tu generationum omnium electa es incorrupta incorrupti ut domus Verbi.

Ἐκ σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡ σοφία, οἶκον ἑαυτῇ δομησαμένη ἐσαρκώθη, ἀπορρήτῳ συγκαταβάσει, κόρη ἀπειρόγαμε· σὺ γὰρ μόνη πάντων γενεῶν ἐκλέλεξαι, ἄφθαρτος ἀφθάρτου εἰς κατοικίαν Λόγου.

In legis umbra et littera typum videamus.

Serpentem Moyses in ligno extollens te præfiguravit, Christe, qui cruce libenter sublatus es et maligni malitiam venenum jaculantem dissipasti, atque ad te mortales attraxisti, benigne.

Ἐν νόμου σκιᾷ καὶ γράμματι τύπον κατίδωμεν.

Τὸν ὄφιν Μωϋσῆς ἐν ξύλῳ ἀνυψῶν, σὲ προετύπου, Χριστέ, σταυρῷ ἑθελουσίως ὑψωθέντα, καὶ τοῦ Πονηροῦ τὴν ἰοβόλον κακίαν ἀπορραπίσαντα, πρὸς ἑαυτὸν δὲ τοὺς βροτοὺς ἀνελκύσαντα, φιλάνθρωπε.

Igne me purifica tui timoris, accendens in anima mea divinum tui amorem, tuaque cruce me muniens quem dolo seduxit vetus inimicus, meam voluptatibus, Christe, mentem offuscando.

Πυρί με τοῦ σοῦ καθάρισον φόβου, ἀνάπτων μου τῇ ψυχῇ τὴν θείαν σου ἀγάπην, καὶ σταυρῷ τειχίζων με τῷ σῷ, ὃν ἐξηπάτησε δόλῳ ὁ παλαιὸς πτερνιστής, ταῖς ἡδοναῖς ἀμαυρώσας τὴν ἐμήν, Χριστέ, διάνοιαν.

Turpium cogitationum, actionumque pravarum jejunemus, fratres; purificemus cor, divinisque virtutibus sumamus alas, atque humilis malitiæ impetus vitemus, ut Pascha magnum splendidis induti contemplemur.

Αἰσχρῶν λογισμῶν καὶ πράξεων φαύλων νηστεύσωμεν, ἀδελφοί· ἁγνίσωμεν καρδίαν, πτερωθῶμεν θείαις ἀρεταῖς, καὶ χαμαιζήλου κακίας ὁρμὰς ἐκκλίνωμεν, ἵνα τὸ Πάσχα τὸ μέγα λαμπροφόροι θεασώμεθα.

Ex te nostram, Virgo, paupertatem ferre voluit qui natura dives erat; visibilis autem factus est nobis invisibiliter a cœlorum choris celebratus, quando confractam imaginem sua bonitate restauravit.

Ἐκ σοῦ τὴν ἡμῶν πτωχείαν, Παρθένε, θέλων ἐνέγκασθαι ὁ πλούσιος τῇ φύσει· ὁρατὸς δὲ γέγονεν ἡμῖν ὁ ἀόρατος τοῖς ἄνω χοροῖς ὑμνούμενος, τὴν συντριβεῖσαν εἰκόνα ἀναπλάττων ἀγαθότητι.

Christus fortitudo mea, Deus et Dominus.

Jejunium, lacrymas, preces, compassionem, compunctam indolem, sententiam rectam, vitæ puritatem ostendamus, fideles, ut gloria fruamur.

Χριστὸς μου δύναμις, Θεὸς καὶ Κύριος.

Νηστείαν, δάκρυα, εὐχάς, συμπάθειαν, εὐκατάνυκτον ἦθος, γνώμην ὀρθὴν, βίου καθαρότητα ἐπιδειξώμεθα, πιστοί, ὅπως δόξης ἀπολαύσωμεν.

Sicut luminaria fulgentes in firmamento sanctæ Ecclesiæ splendide apparuistis, apostoli; quapropter illuminate corda nostra divino Spiritu.

Φωστῆρες φαίνοντες τῷ στερεώματι τῆς σεπτῆς Ἐκκλησίας περιφανῶς ὤφθητε, ἀπόστολοι· διὸ φωτίσατε ἡμῶν τὰς καρδίας θείῳ Πνεύματι.

Sicut divini carbones incensi igne immateriali, cupidinosam cordium nostrorum materiam comburite, sapientes Dei nostri apostoli.

Ὡς θεῖοι ἄνθρακες προσαναπτόμενοι τῷ πυρὶ τῷ ἀΰλῳ τὰς ἐμπαθεῖς ὕλας καταφλέξατε τῶν καρδιῶν ἡμῶν, σοφοὶ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀπόστολοι.

Candelabrum inexstinguibile, thalamus splendescens, Seraphim superior, Cherubim currus, prorsus irreprehensibilis, a gravibus me peccatis et periculis libera.

Λυχνία ἄσβεστε, νυμφῶν ὀλόφωτε, Σεραφὶμ ὑπερτέρα, Χερουβικὸν ὄχημα, πανάμωμε, ἁμαρτιῶν με χαλεπῶν καὶ κινδύνων ἐλευθέρωσον.

Ex flamma ad sanctos.

Moysen jejunium Dei contemplatorem effecit, et Eliam igneo curru sustulit; festina noxiarum continens esse cogitationum, anima, ut ab humili libereris seductione.

Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις.

Μωϋσῆν ἡ νηστεία θεόπτην ἔδειξε, καὶ Ἠλίαν πυρίνῳ ἔλαβεν ἅρματι· σπεῦσον λογισμῶν βλαβερῶν ἐγκρατεύσασθαι, ὅπως χαμαιζήλου, ψυχὴ, ῥυσθῇς ἀπάτης.

Prolabens ad deteriora progredior et cicatricibus nova semper adjicio vulnera : sana, Christe, lapideam meam cæcitatem per benignorum intercessionem apostolorum.

Ὀλισθαίνων τοῖς χείροσι προσεπεκτείνομαι, καὶ τῷ μώλωπι τραῦμα ἀεὶ προστίθημι· ἴασαι, Χριστὲ, τὴν λιθώδη μου πώρωσιν ταῖς τῶν ἀποστόλων, οἰκτίρμον, μεσιτείαις.

Mundi lumina divine fulgentissima, cupiditatum nostrarum nebulas dissipate, et proscenium inhabitantes gloriosæ resurrectionis ostendite, qui hymnis Solem gloriæ celebrant.

Οἱ τοῦ κόσμου φωστῆρες οἱ θεαυγέστατοι, τῶν παθῶν ἡμῶν νέφη διασκεδάσατε, καὶ προσκηνητὰς τῆς λαμπρᾶς ἀναστάσεως δείξατε, ὑμνοῦντας τὸν Ἥλιον τῆς δόξης.

Generationes generationum te, quam beatam Deus prædicavit, beatam jamdudum prædicant, ut prædixisti : sola enim mortalibus beatum genuisti Verbum ineffabiliter ex te incarnatum.

Γενεαὶ γενεῶν σε, θεομακάριστε, μακαρίζουσι, πάλαι ὡς προεφήτευσας· μόνη γὰρ βροτοῖς τὸν μακάριον τέτοκας Λόγον ἀπορρήτως ἐκ σοῦ σωματωθέντα.

Digitized by Google

Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Ὦ Θεὲ καὶ Κύριε πολυέλεε, τὰ τῆς ἐμῆς καρδίας ἀποκάθαρον τραύματα, μετανοίας προσπλάττων μοι φάρμακα· ἥμαρτόν σοι, οἰκτειρον, σῶσόν με, ταῖς τῶν ἀποστόλων σου εὐχαῖς, ὡς πολυέλεος.

Ὁρμαῖς ἀτόποις ἐξηκολούθησα φρενοβλαβῶς, καὶ ὅλος ἐμαυτοῦ ἔξω γέγονα, ἡδονῶν τὸ τραχὺ σιτιζόμενος· καὶ τῆς σωτηριώδους καθυστερουμένας βρώσεως ὁ ἄσωτος· Χριστὲ οἰκτειρον, σῶσόν με.

Ψυχὴ κακίας μὴ καθαρεύουσα, καὶ ἡδονῶν σαυτὴν φθοροποιῶν μὴ μακρύνασα, τί ἀκαίρως ἀγάλλῃ νηστεύουσα; Ταυτὴν γὰρ τὴν νηστείαν οὐκ ἐξελέξατο Κύριος, ὁ μόνος τὴν ἡμῶν θέλων διόρθωσιν.

Φωτὶ τῷ θείῳ με φωταγώγησον, ἡ τοῦ φωτὸς, Παρθένε Θεοτόκε, λοχεύτρια· καὶ ψυχῆς μου τὸν ζόφον ἀπέλασον, ὅπως σε μακαρίζω, ἣν μακαρίζουσι πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων γενεαὶ, ὡς προεφήτευσας.

Ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἴασαί με, Κύριε, καὶ ἰαθήσομαι, τῷ μώλωπί σου τοὺς τῆς ψυχῆς μου ἐκκαθάρας μώλωπας, Σῶτερ, ὁ τὰ πάθη σαρκὶ καταδεξάμενος.

Ἀκανθοφορήσασαν καὶ χερσωθεῖσάν μου ψυχὴν παντοίαις παθῶν εἰδέαις, Χριστέ μου, καθάρισον, ὁ στεφθεὶς ἀκάνθαις δι' ἄκραν ἀγαθότητα.

Ῥῦσαι τῆς κακίας με τοῦ πολεμήτορος, ἐπίστρεψόν με τὸν πλανηθέντα, καὶ ἐκδαπανήσαντα πάντα μου τὸν βίον ἀσώτως, πολυέλεε.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, ἄχραντε, τὸν Πλαστουργόν μου, ὃν ἐκδυσώπει· πεπαλαιωμένον με ἐν πολλῇ κακίᾳ ἀνακαινίσαι, Δέσποινα.

Σοὶ τῷ Παντουργῷ.

Ἥπλωσας σταυρῷ τὰς, Χριστὲ, παλάμας, χειρὸς τοῦ προπάτορος τὸ ἀκρατὲς ἀναιρῶν, ξύλῳ δὲ ξύλου ἴασω τὴν κατάραν· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντα.

Σοὶ τῷ θελητῇ τῆς σωτηρίας, Λόγε, προσπίπτω· θελήματα τὰ πονηρότατα παῦσον ἐν τάχει ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας, ὁ σταυρὸν καὶ πάθη θελήσει ὑπομείνας.

Ἄσωτον ζωὴν διεστραμμένον βίον ποθήσας ἡμαύρωμαι ἐγὼ ὁ ἄσωτος· λάμψον ἀκτῖνα ἐπιστροφῆς μοι, Λόγε, ὁ ἡλίου φέγγος τῷ πάσχειν ἀμαυρώσας.

Παῦσον τῆς ἐμῆς πολυωδύνου πᾶσαν καρδίας τὴν κάκωσιν, Μαρία, Μῆτερ Θεοῦ, θραῦσον δαιμόνων τὰ βέλη καὶ τὰ τόξα, τῶν ἐκπολεμούντων τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου.

Ἠσαΐα, χόρευε· ἡ Παρθένος ἔσχεν ἐν γαστρί.

Τὴν λιθώδη πώρωσιν τῆς ψυχῆς μου, εὔσπλαγχνε Χριστὲ, ἀπάλυνον, καὶ πηγὴν δός μοι, ἀγαθὲ, θείας κατανύξεως· ὁ ἐκ πλευρᾶς βλύσας μοι ζωὴν, τῆς ἁμαρτίας μου τοὺς χειμάρρους ἀναστέλλουσαν.

Ἐμαυτὸν ἀπέρριψα εἰς τὰ βάθη τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ ὕψη καταλιπὼν τὰ τῶν ἀρετῶν· ἀλλ' ἕλκυσον, σῶσόν με, ὁ ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ τὸ ἀνθρώπινόν ἀνελκύσας πρὸς σὲ, Κύριε.

Γλυκασμὸς ὢν, Κύριε, καὶ ἡδύτης, ὡς Δημιουργὸς,

Deum hominibus videre impossibile.

O Deus, et Domine multum misericors, mei cordis ablue vulnera, pœnitentiæ medicamentum applicans: peccavi tibi, miserere, salva me, per tuorum apostolorum preces, tanquam multum misericors.

Insanos secutus sum impetus, desipiens! et omnino impos mei factus sum, aspero voluptatum me nutriens et salutari inferior cibo, luxuriosus: Christe miserator, salva me.

Anima quæ tuam non purgas malitiam et a voluptatibus non longe te submoves lethiferis, cum intempestive exsultat jejunando? Hoc enim non elexit Dominus jejunium, qui solus nostram vult emendationem.

Divino lumine illustra me, Virgo Dei Mater, luminis Genitrix, et ab anima mea expelle caliginem, ut te beatam prædicem, quam beatam prædicant omnes hominum generationes, sicut prædixisti.

Lumine amictus sicut vestimento.

Sana me, Domine, et sanabor, qui vulnere tuo vulnera animæ meæ emundasti, Salvator, in carne dolores nostros expertus.

Spinas proferentem et desolatam animam omnimodis cupiditatum speciebus emunda, Christe meus, qui spinis coronatus es ob extremam bonitatem.

Libera me de malitia inimici bella agentis; converte me, qui in errorem abductus sum et omnem substantiam meam dissipavi, vivendo luxuriose, multum misericors.

Parvulum ut infantem, immaculata, Conditorem meum genuisti, quem obsecra ut me in multa disturbatum iniquitate redintegret, Domina.

Tibi omnium Creatori.

Palmas in cruce extendisti, Christe, manus primi parentis dolens intemperantiam, et in ligno ligni sanasti maledictionem; unde te in omnia celebramus hymnis.

Tibi libenti salvationis auctori, Verbum, procumbo: improbas cito in corde meo coerce volitiones, qui crucem et passiones voluntarie sustinuisti.

Luxuriosum victum, perversam vitam ambiendo, offuscatus sum ego luxuriosus: illucescat mihi conversionis radius, Verbum, qui solis splendorem patiendo offuscasti.

Coerce dolorosi cordis mei omnem malitiam, Maria, Mater Dei, frange dæmonum tela et arcus debellantium pauperem animam meam.

Isaia, tripudia; Virgo gravida est.

Lapideam animæ meæ cæcitatem emolli, Christe misericors, et da mihi, bone, fontem divinæ compunctionis, qui ex latere vitam mihi infudisti peccatorum meorum torrentes auferentem.

Memet dedi præcipitem in peccatorum abyssum, excelsa virtutum derelinquens; sed trahe me, salva me, qui crucem ascendisti et genus humanum ad te attraxisti, Domine.

Domine, qui dulcedo es et jucunditatis auctor,

Digitized by Google

fel, Christe, gustasti; acetum enim bibens, lapsum qui Adami posteris exsistebat erigis; unde hymnis te celebramus, tuis salvati passionibus.

Sanctissima Domina, spes mea et refugium meum, animæ meæ sana vulnera, pacificam effice meam mentem, ut et ego gaudens tua celebrem magnifica, Dei Genitrix semper Virgo.

Veni in profundum maris.

Guttis vestri sanguinis piorum irrigastis corda, impiorum vero instructas acies in eis gloriose suffocastis, victores admiratione digni.

Propriis membris universi Dominum glorificastis; nunc vero indesinenter glorificamini, athletæ qui fidelium estis gloria magnique protectores.

In lacu positus es profundissimo: omnibus igitur in fide mortuis, o Dei Verbum, per sanctorum athletarum preces, offensionum veniam concede.

Ut argutis te celebremus vocibus, Virgo, has nostras accipere voces et propitiationem pro debitis postulare memento, tuum scilicet supplicando Filium.

Tres pueri Babylone.

Cui, complectens irrationalium affectus, anima, assimilata es? Quidnam invenisti quo superareris? in peccatis clama ad Christum: Salva me, o bone.

Acquiescentem in sanctis obnixe obsecrato, sancti ut in sanctis his diebus omnium piorum animos sanctificet.

Altissime, in misericordia dives et benignus, servis tuis jam obdormientibus veniam præbe, choris angelorum illos connumerans, tanquam benignus.

Præter jus consuetum, naturæ auctorem genuisti hominem factum, immaculata; illum igitur obsecra ut iniquitates nostras benigne aspiciat.

Redemptor universi.

Intrepidos capientes sensus, in laboriosa arena martyres labores carnis sustulustis, et ad sortem laboris expertem translati, omnem cordis laborem alleviatis.

Qui corruptibilia cœlestibus mutastis, carnalibus me perditum cupiditatibus per jejunium salvate et precum concentus, divini martyres omnium Dominum supplicando.

Supplicationibus martyrum tuorum, Christe, misericordias tuas omnibus demitte, et ad te reversis post suam ex hac vita migrationem, benignam præbe debitorum veniam et divinam requiem.

Tu quæ Deum impeccabilem genuisti, nostra deleas peccata tua materna mediatione, Deipara, salvaque clamantes: Benedicite, opera, Domino.

Eva per inobedientiæ contagium.

Qui in petra spiritali animum stabilivistis, victores, indeflexi ad omnes inimici astutias reman-

A χολῆς ἐγεύσω, Χριστέ· ὄξος γὰρ πιών, ὑπάρξασαν ἔκπτωσιν τοῖς ἐξ Ἀδὰμ σὺ ἐπανορθοῖς· ὅθεν ὑμνοῦμέν σε οἱ σωθέντες σοῖς παθήμασι.

Παναγία Δέσποινα, ἡ ἐλπίς μου καὶ καταφυγή, τὰ τραύματα τῆς ἐμῆς ἴασαι ψυχῆς· τὸν νοῦν μου εἰρήνευσον, ἵνα κἀγὼ χαίρων ἀνυμνῶ τὰ μεγαλεῖά σου, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης.

Αἱμάτων ἠρδεύσατε σταγόσι τῶν εὐσεβῶν καρδίας· δυσσεβούντων δὲ τὰς παρατάξεις, περιφανῶς ἐν αὐτοῖς ἐπνίξατε, ἀθλοφόροι ἀξιάγαστοι.

Δοξάσαντες μέλεσιν οἰκείοις τὸν τοῦ παντὸς Δεσπότην, νῦν δοξάζεσθε ἀδιαλείπτως, δόξα πιστῶν, ἀθληταί, ὑπάρχοντες, καὶ μεγάλοι ἀντιλήπτορες.

B Ἐν λάκκῳ ἐτέθης κατωτάτῳ· τοῖς οὖν πιστῶς θανοῦσιν, ὦ Θεοῦ Λόγε, πᾶσι παράσχου, τῶν ἱερῶν ἀθλητῶν δεήσεσι, τῶν πταισμάτων τὴν συγχώρησιν.

Ἵνα σε φωναῖς διαπρυσίοις ἀνευφημῶμεν, Κόρη· τὰς φωνάς ἡμῶν ταύτας δεχθῆναι, καὶ ἱλασμὸν ὀφλημάτων αἰτῆσαι, ὡς Υἱόν σου ἱκετεύουσα.

Νέοι τρεῖς ἐν Βαβυλῶνι.

Τίνι στέργουσα τὰ βάθη τῶν ἀλόγων ἀληθῶς ψυχὴ ἐξωμοίωσαι; Τίνα ὑπερβάλλοντα ἔσχες; Ἐν ἁμαρτίαις βόησον τῷ Χριστῷ, Σῶσόν με, ἀγαθέ.

Ἅγιοι, τὸν ἐν ἁγίοις αἰτήσασθε ἐκτενῶς ἐπαναC παυόμενον ταύταις ταῖς ἁγίαις ἡμέραις καθαγιάσαι πάντων τῶν εὐσεβῶν τὰ φρονήματα.

Ὕψιστε, ὁ ἐν ἐλέει πλούσιος καὶ ἀγαθός, τοῖς δούλοις σου ἄφεσιν τοῖς προκοιμηθεῖσι παράσχου, χοροῖς ἁγίων τούτους συναριθμῶν ὡς φιλάνθρωπος.

Τέτοκας νομίμων δίχα, φύσεως τὸν πλαστουργόν, γενόμενον ἄνθρωπον, ἄχραντε· αὐτὸν οὖν δυσώπει, τὰς ἀνομίας παραβλέψαι ἡμῶν, ὡς φιλάνθρωπον.

Λυτρωτὰ τοῦ παντός.

Ἀπτοήτῳ χωροῦντες φρονήματι πρὸς ἐπίπονα σκάμματα, μάρτυρες, πόνους σαρκὸς ὑπέστητε, καὶ πρὸς ἄπονον λῆξιν μετοικισθέντες, πάντα πόνον καρδίας κουφίζετε.

D Οἱ τὰ ἄνω φθαρτοῖς ἀλλάξάμενοι σαρκικοῖς με φθειρόμενον πάθεσι, διὰ νηστείας σώσατε καὶ εὐχῶν ἐμμελείας, μάρτυρες θεῖοι, τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἱκετεύοντες.

Ἱκεσίαις, Χριστὲ, τῶν μαρτύρων σου, τὰ ἐλέη σου πᾶσι κατάπεμψον, καὶ τοῖς πρὸς σὲ τὴν εὐσπλαγχνον, μεταστάσει τοῦ βίου, λύσιν παράσχου ὀφλημάτων καὶ θείαν ἀνάπαυσιν.

Ὡς τεκοῦσα Θεὸν ἀναμάρτητον, τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ἐξάλειψον ταῖς μητρικαῖς πρεσβείαις σου, Θεοτόκε, καὶ σῶζε ἀναβοῶντας· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Ἕνα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι.

Στηρίξαντες πέτρᾳ νοητῇ τὸ φρόνημα, ἀθλοφόροι ἀπαράτρεπτοι πάσαις Ἐχθροῦ ταῖς πανουργίαις ἐμεί

Digitized by Google

νητε· διό με τρεπόμενον πρὸς πάθη ψυχοφθόρα στηρίξατε ταῖς πρὸς τὸ Θεῖον παρακλήσεσιν.

Ἡ θεία καὶ ὄντως φωταυγὴς ὁμήγυρις τῶν μαρτύρων, καθικέτευε τὸν ὑπεράγαθον Δεσπότην, καιρῷ τῆς ἐγκρατείας συγχώρησιν πταισμάτων ἡμῖν πᾶσι δωρήσασθαι, καὶ αἰωνίαν ἀγαλλίασιν.

Φιλάνθρωπε μόνε ἀγαθὲ, τοὺς δούλους σου ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως κεκοιμημένους, αἰωνίου φωτὸς καὶ ἀνεσπέρου ἀξίωσον μετέχειν, καὶ τρυφῆς ἀπολαύσεως, ἵνα σε πόθῳ μεγαλύνωμεν.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ γεγένηται παναγία Μήτηρ Δέσποινα· ὅθεν πιστῶς ἀναβοῶ σοι, τὰς κόρας τῆς ψυχῆς μου καταύγασον, καὶ τρίβον τὴν εὐθεῖαν ὑπόδειξον τῷ σε γνησίως μακαρίζοντι.

Ἁρματηλάτην Φαραὼ ἐβύθισας.

Ἡ φωτοφόρος τοῦ σταυροῦ προσκύνησις πᾶσιν ἐπέφανεν, ἡλιακὴν αἴγλην σωτηρίας πέμπουσα, καὶ πάντας καταυγάζουσα τοὺς παθῶν ἀμαυρώσει κεκρατημένους· συνδράμωμεν, τοῦτον καθαρῶς ἀσπασώμεθα.

Τῇ τῆς νηστείας καθαρθέντες χάριτι, καθαρωτάτῳ νοΐ, τῷ καθαρῷ μόνῳ δεῦτε ἐκβοήσωμεν φωνὴν εὐχαριστήριον· Σὺ τὸ αἷμά σου, Λόγε, ἡμῶν εἰς λύτρον ἐξέχεας, καὶ τῷ σῷ σταυρῷ ἁγιάζεις ἡμᾶς.

Συμποδισθεὶς ταῖς προσβολαῖς τοῦ ὄφεως, πτῶμα ἐξαίσιον διὰ παντὸς κεῖμαι· Σῶτερ ὁ τὴν ἔκπτωσιν τῶν πρωτοπλάστων πάθει σου καὶ σταυρῷ ἀνορθώσας, ἀνόρθωσον καὶ ὁδήγησόν σου πρὸς θελημάτων ἐκπλήρωσιν.

Παρισταμένη τῷ σταυρῷ σου, Κύριε, ἡ ἀπειρόγαμος, καὶ τὰς ἐν σοὶ τρώσεις καθορῶσα, Δέσποτα, τιτρωσκομένη ἔλεγεν· Οἴμοι! τέκνον, ὠδῖνας ἀποφυγοῦσα τῷ τόκῳ σου, νῦν ὀδυνηρῶς κατατρύχομαι.

Ἑπταπλασίως κάμινον.

Τὸν ἰοβόλον πάθεσι καὶ ψυχὴν καὶ διάνοιαν τετραυματισμένην κεκτημένον, Κύριε, ἐλέησον, οἰκτειρον, τῷ σταυρῷ θεράπευσαν, καὶ ταῖς ἐκ πλευρᾶς σου κενωθείσαις ῥανίσι· προθύμως ἵνα ψάλλω· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε Κύριον.

Ἐπὶ τοῦ ὄρους πάλαι σε Μωϋσῆς προετύπωσε, χεῖρας ἀνυψῶν καὶ Ἀμαλὴκ τροπούμενος, σταυρὲ πανσεβάσμιε, ὃν προσκυνοῦντες σήμερον, τρέπομεν δαιμόνων τὰ ἀλλόφυλα στίφη, καὶ φόβῳ μελῳδοῦμεν· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε.

Ὑπὸ παθῶν κλονούμενον, ὑπ' ἐχθρῶν σκελιζόμενον, ὑπὸ συνηθείας πονηρᾶς ἑλκόμενον, οἰκτείρησον, εὔσπλαγχνε, τῷ σῷ σταυρῷ θωράκισον· ὅπως μελῳδῶ ἐν ἀκλονήτῳ καρδίᾳ· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε.

Ὀδυνηρὰ στενάζουσα, μητρικῶς ἀλαλάζουσα, καὶ τὴν ἐκ τῶν σπλάγχνων συνοχὴν μὴ φέρουσα, σταυρῷ ἐνητένιζες τῷ ἐκ τῆς σῆς τεχθέντι γαστρὸς, Τέκνον, ἐκβοῶσα, τί τὸ ὅραμα τοῦτο; πῶς πάσχεις ὁ τῇ φύσει ἀπαθής; Πάντως θέλων τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων παθῶν ἐλευθερῶσαι.

Ἔφριξε πᾶσα ἀκοή.

Ἐγγόνους πάλαι Ἰακὼβ εὐλογῶν προδιετύπου τραφήτατα σταυρὸν τὸν τίμιον· δι' οὗ, οἰκτίρμον, ἡμᾶς;

sistis; quapropter me ad cupidines animæ lethales conversum stabilite vestris ad divina exhortationibus.

Divine et vere fulgens martyrum coetus, supplica benignissimum Dominum ut tempore abstinentiæ veniam offensionum nobis omnibus cum æterna exsultatione largiatur.

O tu, solus humanus et bonus, servos tuos in spe resurrectionis dormientes æterni luminis quod nescit occasum dignare participes esse, simulque deliciarum fruitionis, ut te desideriis extollamus

Luminis domicilium tua facta est sanctissima Mater Domina; unde fiducialiter ad te clamo: pupillas animæ meæ illumina, rectamque semitam illi ostende qui te sincere beatam prædicat.

B *Curruum agitatorem Pharaonem dejecisti in mare.*

Lucifera crucis adoratio omnibus apparuit radiantem salutis fulgorem præmittens, omnesque cupiditatum caligine oppressos illuminans· concurramus et hanc crucem pure osculemur.

Jejunii purificati gratia purissima mente, hic soli puro extollamus gratiarum actionis vocem: tu in redemptionem nostram sanguinem tuum effudisti, Verbum, et cruce tua sanctificas nos.

Serpentis oppugnatione supplantatus, indecore lapsu totus jaceo: Salvator, qui protoplastorum lapsum passione tua et cruce erexisti, erige me et duc ad voluntatum tuarum adimpletionem.

C Stans juxta crucem tuam, Domine, Virgo innupta, in te vulnera videndo, Magister, vulnerata ipsa dicebat: Eheu! fili mi, parturientium dolores in partu tuo effugeram, nunc vero dolorose opprimor.

Septuplo fornacem.

Animam veneno infectam et mentem cupiditatibus vulneratam possidentis miserere, Domine, commiserare, cruce tua sana me, et guttis ex latere tuo exhaustis ut ardenter psallam: sacerdotes, benedicite Dominum.

In monte olim præfiguravit te Moyses elevans manus, et in fugam vertens Amalec, crux omnino venerabilis, quam hodie venerando fugamus inD imica dæmonum agmina et in timore modulamur: sacerdotes, benedicite.

Cupiditatibus perturbatum, inimicis debilitatum, mala consuetudine tractum miserare, misericors, et tua cruce communi, ut in corde imperturbato moduler; pueri, benedicite.

Dolorose ingemiscens, materno ejulans affectu, et viscerum pressuram ferre impotens, in cruce contemplabaris fructum ventris tui, clamans: Fili, quidnam hic video? quomodo pateris, natura impassibilis? Quia scilicet vis humanum genus a cupiditatibus liberare.

Horruit omnis auditus.

Prolem olim benedicens Jacob, manifeste prafigurabat pretiosam crucem, per quam, miseri-

Digitized by Google

cors, benedic nobis, liberalem sanctificationis præbens gratiam illam venerantibus et te Redemporem omnium glorificantibus.

Aqua jejunii in anima et mente purificati, fideles, vivificans et divinum lignum complectamur ; aperte omnibus proponitur, divinam infundens remissionem et lumen cœleste et vitam et veram exsultationem.

Scio te judicem formidandum in gloria divinitatis venturum ad redarguenda tunc occulta omnium, Domine ; quare ad te clamo, bone : Peccavi, ignosce mihi, noli triumphare de meis multis gravibusque delictis.

Agnum olim cruci confixum agna contemplans, et splendorem solis obscuratum, flens dicebat : Sol gloriæ, Jesu, occidis, mortem subiens ; sed resurrectionis lumen fac oriri te desiderantibus.

Quia ego sum Deus, qui olim Israel.

In medio creationis quam sustinuisti crucem, Messia, Dei Verbum, medio hujus diei jejunio, fideliter adoramus, precantes ut et tuam videamus resurrectionem.

Virga potentiæ in Moyse præfigurata mare cupiditatum dividentes, festinemus ad terram promissionis, et manna spirituali satiemus nos abunde.

Quis non lamentetur te, quis non lugeat te, anima, desiderantem vitiosa nec desideriis quærentem bona, sed justum judicem qui tecum longanimis est semper despicientem ?

Carnem factum absque mutatione Christum, Virgo, generas ; quem enixe obsecra ut carnalibus liberet cupiditatibus, adorantes quam in carne sustinuit crucem.

Qui tegis aquis superiora ejus.

Qui ut Deus concussisti fundamenta omnis terræ, elevatus in ligno inconcussum omnibus fulcimentum largitus es, salutarem scilicet crucis tuæ loricam ; quam adorantes, te superexaltamus in omnia sæcula.

Illud supra solis jaculationes refulgens crucis lignum contemplantes, venite, jejunio fulgentes nunc osculemur et gratiam hauriamus illuminantem, qua caliginem minuit his qui superexaltant Christum in sæcula.

Tu qui es fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam, Verbum, sanguinem et aquam ex latere in cruce effudisti, Magister, peccatorum torrentes cohibens : unde obsecro te, arefac perversas cupidinum mearum scaturigines.

Ut spiritalem sanctificationem Deum in sanctis requiescentem paris, sancta Dei Genitrix purissima : Deum, inquam, qui cunctos terminos, divina crucis in qua fixus est gubernatione, sanctificat hodie, o Virgo.

Benedictus Dominus Deus Israel.

Benedictus es, Domine, Deus Israel, qui cruce tua veterem solvisti maledictionem, illamque nobis

A εὐλόγησον, ἁγιασμοῦ παρεκτικὴν χάριν παρεχόμενος τοῖς προσκυνοῦσιν αὐτὸν, καὶ τὸν πάντων Λυτρωτὴν σὲ δοξάζουσι.

Νηστείας ὕδατι πιστοὶ, καθαρθέντες καὶ ψυχὴν καὶ διάνοιαν, τὸ ζωοδώρητον καὶ θεῖον ξύλον περιπτυξώμεθα· πρόκειται πᾶσιν ἐμφανῶς, βρύον θείαν ἄφεσιν, καὶ φῶς οὐράνιον, καὶ ζωὴν, καὶ ἀληθῆ ἀγαλλίασιν.

Κριτὴν σε οἶδα φοβερὸν ἐλευσόμενον ἐν δόξῃ θεότητος, πάντων τὰ κρύφια ἐλέγχειν τότε μέλλοντα, Κύριε· διό σοι κράζω, ἀγαθέ· Ἥμαρτον, συγχώρησον, μὴ θριαμβεύσῃς μου τὰ πολλὰ καὶ χαλεπὰ πλημμελήματα.

Τὸν ἄρνα πάλαι ἡ ἀμνὰς, θεωρήσασα σταυρῷ καθηλούμενον, καὶ σκοτιζόμενον ἡλίου φέγγος, κλαίουσα B ἔλεγεν· Ἥλιε δόξης Ἰησοῦ, ἔδυς θανατούμενος· ἀλλὰ ἀνάτειλον τῆς ἐγέρσεως τὸ φῶς τοῖς ποθοῦσί σε.

Ὅτι ἐγὼ εἰμι Θεὸς, ὁ πάλαι τὸν Ἰσραήλ.

Μέσον τῆς κτίσεως, ὃν καθυπέμεινας σταυρὸν, Μεσσία, Λόγε Θεοῦ, τῷ τῆς νηστείας σήμερον μεσασμῷ, πιστῶς προσκυνοῦμεν, αἰτούμενοι κατιδεῖν καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν σήν.

Ῥάβδῳ δυνάμεως προτυπωθείσῃ τῷ Μωϋσῇ τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν διατεμόντες, φθάσωμεν πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· καὶ μάννα τοῦ νοητοῦ ἐμφορηθῶμεν διαψιλῶς.

Τίς μὴ θρηνήσῃ σε, τίς μὴ πενθήσῃ σε, ψυχὴ, ποθοῦσαν τὰ πονηρὰ, οὐκ ἐκζητοῦσαν πόθῳ τὰ ἀγαθὰ, δικαίου κριτοῦ δὲ καταφρονοῦσαν ἀεὶ, μακροθυμοῦντος ἐπὶ σοί ; C

Σάρκα γενόμενον ἀναλλοιώτως τὸν Χριστὸν, Παρθένε, κυοφορεῖς· ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε, σαρκικῶν παθῶν ἀπαλλάξαι τοὺς προσκυνοῦντας σαρκὶ ὃν καθυπέμεινε σταυρόν.

Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ.

Ὁ συσσείσας θεμέλια πάσης τῆς γῆς ὡς Θεὸς, ὑψωθεὶς ἐν ξύλῳ, ἄσειστον πᾶσιν ἐδωρήσω πιστοῖς ἔρεισμα, Κύριε, τὸ σωτήριον ὅπλον τοῦ σταυροῦ σου· ὃν περ προσκυνοῦντες, σὲ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἀπαστράπτον θεώμενοι ὑπὲρ ἡλίου βολὰς, τοῦ σταυροῦ τὸ ξύλον, δεῦτε νηστείᾳ ἀστραπτόμενοι νῦν ἀσπασώμεθα, ἀρυόμενοι χάριν φωτοφόρον, σκότος ἐκμειοῦσαν τῶν ὑπερυφούντων Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. D

Ὕδωρ ζῶν τὸ ἁλλόμενον εἰς αἰωνίαν ζωὴν σὺ ὑπάρχων, Λόγε, αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ πλευρᾶς ἐν σταυρῷ ἔβλυσας, Δέσποτα, ἁμαρτίας χειμάρρους ἀναστέλλων· ὅθεν δυσωπῶ σε, ξήρανον παθῶν μου τὰς πονηρὰς ἐκβλύσεις.

Νοητὸν ὡς ἁγίασμα, τὸν ἐν ἁγίοις Θεὸν ἀναπαυόμενον τέξασα, ἁγία Θεομῆτορ ἀγνὴ, πάντα τὰ πέρατα ἁγιάζοντα θείᾳ κυβερνήσει σήμερον, Παρθένε, ξύλου παναγίου ἐν ᾧ σαρκὶ ἐπάγη.

Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ σταυρῷ σου λύσας τὴν ἀρχαίαν ἀράν· καὶ τοῦτον ἡμῖν δωρη-

Digitized by Google

σάμενος κραταίωμα καὶ καταφυγὴν, καὶ ἀσφαλῆ κρηπῖδα· δι' οὗ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν νῦν κερατιοῦμεν.

Ὅτι σειραῖς συσφίγγομαι τῶν ἁμέτρων μου κακῶν, καὶ τὰς τρίβους σου τὰς σωτηρίους, Χριστὲ, ἐκὼν ἐπιγνῶναι οὐ βούλομαι· τῷ σῷ με ἐπίστρεψον σταυρῷ, τὴν πώρωσίν μου λύων, δι' ἄφατον ἔλεος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας.

Τὴν Φαρισαίου ἔπαρσιν μιμησάμενος κακῶς, κατηνέχθην πτῶμα χαλεπὸν καὶ δεινὸν, καὶ κεῖμαι ἐχθρῶν καταπάτημα· ἀλλ' οἰκτειρον, σῶσόν με, Χριστὲ, ὁ ἑαυτὸν δι' οἶκτον ταπεινώσας, ὕψιστε Βασιλεῦ τῆς δόξης.

Αἱ γενεαί σε ἅπασαι μακαρίζουσιν, ἁγνή· Ἰησοῦς γὰρ μόνος ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς σῆς νηδύος, αὐτὸς ὡς ἐπίστασαι ἐποίησε, Κόρη, μετὰ σοῦ, Παρθένε μεγαλεῖα· ὃν δυσώπει σώζεσθαι πόλιν καὶ λαόν σου.

Κύριος ὢν πάντων καὶ Κτίστης.

Κύριος ὢν πάντων καὶ Κτίστης Θεὸς, μέσον γῆς ἐπὶ σταυροῦ ὑψώθης· πρὸς ἑαυτὸν ἀνυψῶν τῶν ἀνθρώπων πεσοῦσαν οὐσίαν κακίστῃ τοῦ Ἐχθροῦ συμβουλίᾳ· ὅθεν σε πιστῶς δοξάζομεν, τῷ σῷ πάθει στερεούμενοι.

Καθάραντες αἰσθήσεις νηστείας φωτὶ, τοῦ σταυροῦ ταῖς νοηταῖς ἀκτῖσι πλουσιωτάτως, πιστοὶ, αὐγασθῶμεν· καὶ τοῦτον ἐμφανῶς προκείμενον σήμερον ὁρῶντες, χείλεσιν ἁγνοῖς καὶ στόματι καὶ καρδίᾳ προσκυνήσωμεν.

Τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Χριστοῦ, προσκυνήσωμεν σταυρὸν τὸν θεῖον, πέτρᾳ Χριστοῦ ἐντολῶν στηριχθῆναι τοὺς πόδας αἰτοῦντες ψυχῆς ἡμῶν, καὶ κατευθυνθῆναι ταύτης διαβήματα ὁδὸν εἰς εἰρήνην θείᾳ χάριτι.

Κόρης ἐξ ἀνάνδρου προῆλθες, Χριστὲ, προσλαβόμενος ἐκ ταύτης σάρκα ἔννουν καὶ ἔμψυχον, καὶ σταυρῷ σου Ἐχθρὸν ἀφανίσας, φθαρεῖσαν τῶν βροτῶν τὴν οὐσίαν πάλιν ὡς Θεὸς ἐκαίνισας· διὸ δόξαν σοι προσφέρομεν.

Νόμων πατρῴων οἱ μακαριστοί.

Μέσης ἡμέρας σταυρουμένου σου, μέσον τῆς γῆς βουλήσει κόσμου τὰ πέρατα, μέσου φάρυγγος τοῦ δράκοντος ἐξήρπασας, οἰκτίρμον· διὸ ἐν μέσῃ θείων ἑβδομάδι νηστειῶν προσκυνοῦντες κραυγάζομεν τὸν τίμιον σταυρόν σου· Τὸν Κύριον ὑμῶν, τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε.

Χαρᾶς σημεῖον ὅπλον, ἄῤῥηκτον τῆς Ἐκκλησίας τεῖχος, μαρτύρων καύχημα, ἀποστόλων ἐγκαλλώπισμα, ἀρχιερέων σθένος ἐνδυναμώσας τὴν ἐξασθενοῦσάν μου ψυχὴν προσκυνεῖν σε ἀξίωσον, ἐνθέως μελῳδοῦντα τὸν Κύριον.

Θρηνῶ καὶ κλαίω καὶ ὀδύρομαι, ὅτ' ἂν εἰς νοῦν μου λάβω τὸ δικαστήριον τὸ ἀδέκαστον, μακρόθυμε, κατάκριτος ὑπάρχων· διό μου φείσαι, καὶ τὸν ἐπικείμενον κλοιὸν τῆς ψυχῆς μου ἐλάφρυνον, ἵνα χαίρων κραυγάζω· Τὸν Κύριον ὑμῶν, τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε.

Ἐτύπου βάτος τὸ μυστήριον τοῦ ὑπὲρ νοῦν σου τόκου, Κόρη πανάμωμε· ὡς ἐκείνη γὰρ διέμεινας,

A largitus es ut firmamentum et refugium et tutum fundamentum; per quam hostes nostros nunc oppugnabimus.

Quia catenis constrictus sum innumerabilium peccatorum meorum, et semitas tuas salutares, Christe, ultro agnoscere nolo, tua me cruce converte, obdurationem meam solvens per ineffabilem tuæ benignitatis misericordiam.

Pharisæi superbiam perverse imitatus, demersus sum gravi terribilique casu, jacenoque hostibus conculcandus, sed miserere mei et salva me, Christe, qui teipsum per compassionem humiliasti, altissime Rex gloriæ.

Omnes generationes te beatam prædicant, purissima; Jesus enim solus ex ventre tuo prodiit; B ipse, sicut nosti, magna tibi fecit, puella Virgo; ipsum exora ut salvet civitatem ac populum suum.

Qui Dominus es omnium et Creator.

Qui Dominus es omnium et Creator Deus, in medio terræ cruce elevatus es; ad te attrahens hominum genus pessimo inimici lapsum consilio; unde te fideliter glorificamus, tua passione corroborati.

Purificantes sensus jejunii lumine, spiritualibus crucis radiis, fideles, copiosissime illustremur; ipsamque aperte propositam hodie videntes purislabiis et ore et corde adoremus.

C Locum ubi steterunt pedes Christi, divinam adoremus crucem, orantes ut petra Christi mandatorum firmentur pedes animæ nostræ et dirigantur ejus gressus in via pacis divina gratia.

Ex Virgine absque viro prodiisti, Christe, carnem ex ea suscipiens mente animaque præditam, et cruce tua inimicum e conspectu tollens, perditam mortalium substantiam ut Deus restaurasti; quare tibi gloriam offerimus.

Legum paternarum beati.

Media tu crucifixus die, in medio terræ, mundi terminos proposito extraxisti miserans de mediis draconis faucibus: quare in media divinorum jejuniorum hebdomade exclamamus adorantes pre- D tiosam crucem tuam: Dominum nostrum, opera, benedicite.

Gaudii vexillum, infractus Ecclesiæ murus, martyrum gloriatio, apostolorum decoratio, pontificum fortitudo, corrobora animam meam deficientem, et dignare me adorare te divino afflatu psallendo Dominum.

Lamentor et ploro ac lugeo, cum ad mentem meam venit judicium incorruptum, o longanimis; quia damnatus sum; quapropter ignosce mihi et vinculum animæ meæ impositum alleva ut gaudens clamem: Dominum nostrum, opera, benedicite.

Figurabat rubus mysterium tui mentem excedentis partus, Virgo irreprehensibilis; nam sicut

Digitized by Google

ipse remansisti incombusta, ignem generans, Christum scilicet Salvatorem qui in cruce elevatus est; illum exora ut liberer ego ab igne, clamans ad Dominum.

A ἄφλεκτος πῦρ τεκοῦσα, Χριστὸν Σωτῆρα τὸν ἀνυψωθέντα ἐν σταυρῷ, ὃν δυσώπει ῥυσθῆναί με πυρὸς ἀναβοῶντα τὸν Κύριον.

Deficit omnis lingua.

Elisæus olim supra flumen securim per lignum natare faciens, te præfiguravit, vivificum, crux, lignum per quod ex abysso idololatricæ dementiæ Christus gentes revocavit, in te confixus clavis; unde te adorantes, potestatem illius glorificamus.

Solis lumen, Salvator, tua crucifixione in tenebras conversum est, et lux lunæ diminuta est, et elementa omnia tremore turbata sunt; quare clamo ad te : turbatam cupiditatum tenebris rationem, Verbum, dextra tua mutans, illumina et B salva me.

Vulnere tuo animæ meæ sana cupiditates, lateris tui plaga dolorosis in me dæmonum plagis finem impone; clavis tuis, Christe, confige voluptatis cupiditatemque appetitus, dans mihi absque passione tuam venerabilem passionem adorare et tuam resurrectionem.

Speciosum forma genuit te speciosa Virgo; et te considerans in tua passione neque formam neque decus possidentem, Salvator, lugubrem canens odam dicebat : stupefacta sum, Fili mi, tua quæ mentem excedit humiliatione, per quem mortalitatis naturam humiliatam salvas.

Super divina custodia.

C

Sanctificationis liberalem largiens nobis gratiam, crux sancta, apostolorum gloriatio et firmamentum, ad adorationem hodie toti orbi proposita es, jejunii tempus nobis facilius reddens.

Manus crucem adumbrantes extendens Moyses, Amalec in fugam vertit : eam et nos efformantes, manus extendamus, ut jejuniis et observationibus agmina fugemus dæmonum qui nos prorsus invidiose debellant.

Divino crucis aratro terram sulcastis, divini discipuli, fructiferam hanc pietatem germinantem ostendentes, unde vobis supplicibus gratulamur vocibus, Christum semper glorificantes.

Boni Dei Mater, bonam effice meam animam D quam vitiosa consuetudine malignus malam effecit, funeste inescans; ut semper tanquam salutis meæ causam hymnis te celebrem quam tam multi celebrant hymni.

Ipsa electa et sancta.

Salve, crux triplex divinaque, in qua unus Trinitatis carne indutus confixus est, confixos nos in impietatis abysso liberans, quem superexaltamus.

Robur validæ crucis possidentes Verbi discipuli, eos qui gravi maligni imperio serviebant liberavere clamantes : Superexaltamus te, Christe.

Hei mihi! quodnam horrendum illud tribunal in quo sedens, Verbum, occulte mihi peracta ma-

Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Ὁ Ἐλισσαῖος πάλαι ποταμοῦ τὴν ἀξίνην ἀνέλκων ξύλῳ, σὲ τὸ ζωοδώρητον ἐτύπου, σταυρὲ, ξύλον, δι' οὗ ἐκ βυθοῦ ἀνεῖλκυσε Χριστὸς τὰ ἔθνη εἰδωλικῆς μανίας, ἐν σοὶ προσηλωθείς· ὅθεν σὲ προσκυνοῦντες τὸ κράτος αὐτοῦ δοξάζομεν.

Ἥλιου σέλας, Σῶτερ, μετεβλήθη εἰς σκότος τῇ σῇ σταυρώσει· φέγγος τε σελήνης ἐμειώθη, καὶ στοιχεῖα τρόμῳ ἠλλοιώθη ἅπαντα· διὸ βοῶ σοι, ἀλλοιωθέντα σκότει παθῶν τὸν λογισμὸν, Λόγε, σῇ δεξιᾷ ἀλλοιώσας, φώτισον, σῶσόν με.

Τῷ μώλωπί σου ἴασαι ψυχῆς μου τὰ πάθη, πλευρᾶς σου τρώσει παῦσον ἐπωδύνους μου τὰς τρώσεις τῶν δαιμόνων· ἥλοις σου, Χριστὲ, ἐξήλωσον τὰς ἐνηδόνους καὶ ἐμπαθεῖς ὀρέξεις, διδούς μοι ἀπαθῶς πάθη σου τὰ σεπτὰ προσκυνῆσαι καὶ τὴν ἀνάστασιν.

Ὡραῖον κάλλει τέτοκεν ὡραῖά σε, Κόρη, ὃν καθορῶσα, κάλλος ἐν τῷ πάσχειν οὐδὲ εἶδος κεκτημένον, Σῶτερ, θρηνῳδοῦσα ἔλεγεν· Ἐκπλήττομαί σου τὴν ὑπὲρ νοῦν, Υἱέ μου, ταπείνωσιν, δι' ἧς σώζεις ταπεινωθεῖσαν τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς.

Ἁγιασμοῦ παρεκτικὴν χάριν δωρούμενος ἡμῖν, ἅγιε σταυρὲ, ἀποστόλων καύχημα καὶ στήριγμα, πρόκεισαι εἰς προσκύνησιν σήμερον πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, τὸν τῆς νηστείας καιρὸν κατευμαρίζων ἡμῖν.

Σκιογραφούσας τὸν σταυρὸν χεῖρας ἐκτείνας, Ἀμαλὴκ ἔτρεψε Μωϋσῆς· ὃν τυποῦντες, χεῖρας ἐκπετάσωμεν, νηστείαις καὶ δεήσεσι, στίφος ὅπως τρέψωμεν δαιμόνων ἐκπολεμούντων ἡμᾶς διὰ παντὸς φθονερῶς.

Θείῳ ἀρότρῳ τοῦ σταυροῦ κατενεώσατε τὴν γῆν, θεῖοι μαθηταὶ, καρποφόρον ταύτην ἀναδείξαντες, βλαστάνουσαν εὐσέβειαν· ὅθεν ὑμᾶς φωναῖς αἰτησίοις ἀνευφημοῦμεν, ἀεὶ Χριστὸν δοξάζοντες.

Μῆτερ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀγάθυνόν μου τὴν ψυχὴν· ἣν ὁ Πονηρὸς συνηθείᾳ πονηρᾷ ἐκάκωσεν, ἀθλίως δελεάσας με, ὅπως ὡς σωτηρίας αἰτίαν ὑμνολογῶ σε ἀεὶ τὴν πολυύμνητον.

Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία.

Χαίροις, ὁ σταυρὸς ὁ τριμερὴς καὶ θεῖος, ἐν ᾧ ὁ εἷς τῆς Τριάδος σάρκα φορέσας ἐπάγη, ἐμπαγέντας ἡμᾶς ἀσεβείας εἰς βυθὸν λυτρωσάμενος, ὃν ὑπερυψοῦμεν.

Σθένος τὸν σταυρὸν κραταιὸν κεκτημένοι, τοὺς δεινῇ δυναστείᾳ τοῦ Πονηροῦ δουλωθέντας ἠλευθέρωσαν οἱ τοῦ Λόγου μαθηταὶ ἀνακράζοντες· Σὲ ὑπερυψοῦμεν, Χριστέ.

Οἴμοι! τί φρικῶδες τὸ βῆμα ἐκεῖνο, ἐν ᾧ, Λόγε, καθίσας, τὰ πεπραγμένα κρυφῇ μοι φανερώσεις, Χριστὲ,

Digitized by Google

στηλιτεύων τὴν ἀναισθησίαν μου! ἀλλὰ φείσαι ὧν A συμπαθὴς, φείσαί μου τότε.

Κόλπων οὐκ ἐκστὰς τῶν πατρῴων, ἐν κόλποις ἀνεκλίθης Παρθένου, ἐπ' ἀνακλήσει τοῦ γένους οὗ ἐφόρεσας διὰ σπλάγχνα, Χριστὲ, τὸ ὁμοίωμα· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν.

Φωτίζου, φωτίζου.

Φαιδρύνου, φωτίζου, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τοῦ σταυροῦ ταῖς ἀκτῖσιν, ὃν φέρεις προκείμενον πάντων εἰς προσκύνησιν· σὺ δὲ πληθὺς πᾶσα τῶν δαιμόνων, σκότους πλησθεῖσα ἀπόδραθι.

Κράτος ἐγκρατείας ὁ θεῖος πέφυκε σταυρὸς, συνεργὸς ἀγρυπνούντων, νηστευτῶν ἐνίσχυσις, πολεμουμένων ὑπέρμαχος· τοῦτον, πιστοὶ, πόθῳ συνελθόντες, περιχαρῶς προσκυνήσωμεν.

Θεμέλιοι θεῖοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἑδρασμῷ εὐσεβείας, πάντας συντηρήσατε, καὶ ἐπὶ πέτραν στηρίξατε τὴν ἀῤῥαγῆ τοῦ ἐκλεξαμένου ὑμᾶς, ἀπόστολοι ἔνδοξοι.

Χαρὰν συλλαβοῦσα τοῦ ἀρχαγγέλου τῇ φωνῇ, τῆς ἐμῆς νῦν καρδίας τὴν λύπην ἀφάνισον τὴν ψυχοφθόρον, καὶ δίδου, ἀγνὴ, χαροποιὸν πένθος, ὅπως εὕρω ἐκεῖ τὴν θείαν παράκλησιν.

Παῖδες εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Πάθος σου τοῦ ἀπαθοῦς ὁρῶσα ἡ κτίσις συνέπασχε, μακρόθυμε· ἥλιος ἐσβέννυτο, πέτραι διερῥήγνυντο, πᾶσα γῆ ἐσείετο φόβῳ κραυγάζουσα· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα.

Θηρίοις δεινοῖς τοῖς τοῦ καλάμου, Θεοτόκε μου οἰκτίρμων, ἐπιτίμησον, ἔνδον με συνθλίβουσι, Σῶτερ, ὁ τὴν ἄτιμον ὑπενεγκὼν τυπτόμενος ὕβριν καλάμῳ, Χριστὲ, τιμῆσαι προελόμενος πάντας τοὺς ἀτιμασθέντας τῇ πάλαι παραβάσει.

Εἰς νοῦν τὸ φρικτόν σου ὅτ' ἂν λάβω, κριτὰ δικαιότατε, κριτήριον, τρέμω καὶ ἐξίσταμαι, φρίττω καὶ ὀδύρομαι, κατανοῶν τὰ ἔργα μου δίκης ἐπάξια· διό σου τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν, Σῶτερ, μὴ νικήσῃ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν μου.

Τεκοῦσά σε ἀνευθεν ὠδίνων, ὀδύνας τῇ σῇ σταυρώσει καθυφίσταμαι, φλέγοντας τὰ σπλάγχνα μου· ἥλοις γὰρ προσήλωσαι τὴν σὴν πλευρὰν, μακρόθυμε, ἐξορυττόμενος, ἡ πάναγνος ἐδόα Παρθένος· ἣν ὡς Θεοτόκον, συμφώνως ἀνυμνοῦμεν.

Ἅπας γηγενὴς σκιρτάτω τῷ Πνεύματι.

Ξύλῳ τοῦ σταυροῦ τὴν φλόγα ἐμάρανας τῆς ἁμαρτίας, Χριστέ· χεῖρας πεπαρμένος δὲ χειρὸς ἐῤῥύσω τοῦ πολεμήτορος τὸν ἀκρατῶς ἐκτείναντα χεῖρας πρὸς βρῶσιν καρποῦ· οὗπερ μόνου φεύγειν τὴν μετάληψιν ἀπεφήνω, Χριστὲ πολυέλεε.

Πάθος σου, Χριστὲ, τὸ πᾶσιν ἀπάθειαν βροτοῖς πηγάσαν φαιδρῶς βλέψαι καταξίωσον ἐν ἀπαθείᾳ τοὺς προσκυνοῦντας πιστῶς τὸν σὸν σταυρὸν τὸν τίμιον, τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν παραβλέπων, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἀληθεῖς σου υἱοὺς ἐργαζόμενος.

A nifestabis, Christe, infamia meam duritiem notans, sed ignosce tanquam compatiens, ignosce mihi tunc.

Paterno non exiens sinu, Virginis in sinu recubuisti, ut revocares genus cujus similitudinem ob misericordiam, Christe, sumpsisti, unde te hymnis celebramus.

Illuminare, illuminare.

Resplende, illuminare, Ecclesia Christi, crucis radiis quam expositam fers omnium adorationi; tu vero, omnis multitudo dæmonum tenebris repleta, confuge.

Continentiæ robur, vigilantium adjutrix, jejunantium confortatio, debellantium propugnatrix est divina crux: eam, fideles, desideriis convenientes B cum exsultatione adoremus.

Divina Ecclesiæ Christi fundamenta, pietatis stabilimento nos omnes conservate, et super infractam consolidate petram illius qui vos elegit, gloriosi apostoli.

Tu quæ gaudium, archangeli voce, concepisti, aufer nunc mœrorem cordis mei animæ meæ lethalem, et da, purissima, luctum lætificantem, ut ibi inveniam divinam consolationem.

Sancti pueri in fornace.

Tuam, qui impassibilis es, passionem videns omnis creatura compassa est, longanimis; exstinctus est sol, petræ scissæ sunt, omnis terra tremore conturbata est clamans: Dominum benedicite, opera.

C Diras increpa feras arundinis, Dei mei misericors Mater; intus me coarctant, Salvator Christe, qui ignominiosam ictus arundinei contumeliam sustulisti, quia constitueras omnes honestare dehonestatos antiqua transgressione.

Quando in mente horrendum tuum, justissime judex, concipis judicium, tremo et obstupeo, horresco et lamentor, opera mea recogitans digna vindicta; quare multam tuam misericordiam, Salvator, ne vincat multitudo delictorum meorum.

Ego quæ te absque doloribus genui, dolores tua crucifixione sustineo viscera mea urentes; clavis enim latere tuo transfixus et perfossus, longaminis, exclamabat castissima Virgo, quam voci- D bus consonis tanquam Dei Matrem celebramus hymnis.

Omnis terrigena exsultet spiritu.

Ligno crucis peccati flammam languere fecisti, Christe; manibus vero transfossus, de manu inimici eum liberasti qui incontinenter manum extenderat ad fructum manducandum; cujus solius participationem vitare visus es, Christe multum misericors.

Passionem tuam, Christe, ex qua omnibus scaturit impassibilitas mortalibus, dignare nos alacriter et passionis expertes videre, qui fideliter tuam pretiosam adoramus crucem: peccata nostra scilicet noli considerare et veros tuæ resurrectionis filios nos effice.

Digitized by Google

Lapsos nos in barathrum exaltatione tua exaltasti, bellum solvisti, et Patri tuo nos reconciliasti, sanguinem tuo pro nobis effundens, benefactor; unde te glorificamus ut Deum animarum nostrarum Redemptorem.

Quæ sola Dei Sapientiam hypostaticam genuisti, fac me sapientem, quæso, ut callidi malitia artificis insidias et impetus et dolos effugiam, Virgo Dei Mater innupta, validum fidelium refugium.

In pelago vitæ.

Limites carnis supergressi estis, athletæ, multa patientia suppliciorum ferendo dolores; quare omnem dolorem et anxietatem eorum alleviate qui vos hymnis celebrant.

Multitudinibus angelorum admotus est sanctorum athletarum exercitus, et optimum exorat Deum ut a multitudine peccatorum redimamur, hac dierum quadragesima.

Neci datus et in tumulo, Christe, dormiens, suscitasti mortuos et mortuis in fide, bonitatis tuæ divitiis, requiem tribuis, Salvator, cum omnibus sanctis tuis.

Deus Dei Verbum, deificare hominem volens, ex te incarnatur, castissima, et mortalis videtur; quem indesinenter obsecra ut inveniamus misericordiam in tempore defensionis.

Imagini aureæ.

O vos athletæ, qui corruptibilem carnem exuendo incorruptibilitatem divino munere induistis, illi qui propter nos carnem ex incorrupta muliere suscepit nunc alacres assistitis; quare me vestitu sancto induite qui improbe nudatus sum.

Victorum gens, qui vos continenter gessistis, ut continentiæ stadium sine obstaculo percurramus nos corroborate, siquidem Christum in stadio viriliter prædicastis et tribunali assistitis coronas gestantes in lumine cum angelis Christi.

Per supplicationes tuorum sanctorum martyrum, Deus, fideles servos tuos dormientes paradisi cives et spiritalis luminis ostende; dignare illos indesinenter tibi clamare: Benedictus Deus.

Te solam bonam obsecramus, Virgo: malos nos factos effice bonos, et enixe Christum obsecra natura sua bonum, ut continentiæ tempus bona operando impleamus, illum celebrantes hymnis.

In flammarum igne.

Celebres et venerabiles Christi Dei athletæ, omnes debitis implicitos qui vos prædicant magnis criminibus et inferni tormentis liberate, maximis vestris ad ipsum supplicationibus.

Sancte electus et vere validus Christi Dei exercitus, martyrum turba, mentem nostram et corda sanctificate in his sanctis jejunii diebus, per vestras sanctas supplicationes.

Fluenta remissionis effundunt mirabiliter vestri sanguinis guttæ et reliquiarum sepulcra, athletæ: quare migratos fluento misericordiæ irrigate per intercessionem vestram, Christi cohæredes.

Ὑψωσας ἡμᾶς πεσόντας εἰς βάραθρα τῇ ἀνυψώσει σου· ἕλυσας τὸν πόλεμον, καὶ τῷ Πατρί σου ἡμᾶς κατήλλαξας· ὑπὲρ ἡμῶν τὸ αἷμά σου καταβαλλόμενος, εὐεργέτα· ὅθεν σε δοξάζομεν, ὡς Θεὸν Αυτρωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Μόνη τοῦ Θεοῦ Σοφίαν κυήσασα τὴν ἐνυπόστατον, σόφισόν με, δέομαι, τοῦ τῆς κακίας διαφυγεῖν σοφιστοῦ ἐπιβολὰς καὶ ἐνέδρα καὶ πανουργεύματα, Θεοτόκε Κόρη ἀπειρόγαμε, κραταιὸν τῶν πιστῶν καταφύγιον.

Ἐν πελάγει τοῦ βίου.

Ὑπερέβητε ὄρους σαρκὸς, ἀθληταὶ, πολλῇ ὑπομονῇ ὑπενεγκόντες τιμωρίας πόνους· διὸ ἅπαντα πόνον καὶ θλῖψιν κουφίζετε τῶν ὑμᾶς ἀνυμνολογούντων.

Μυριάσιν ἀγγέλων στρατὸς ἠνώθη ἁγίων ἀθλητῶν, καὶ ἱκετεύει τὸν πανάγαθον Θεὸν, ἐγκλημάτων μυρίων ἡμᾶς ἐκλυτρώσασθαι, ἡμερῶν τεσσαρακοντάδι.

Νεκρωθεὶς καὶ ἐν τάφῳ, Χριστὲ, ὑπνώσας, ἀνέστησας νεκρούς· καὶ τοῖς ἐν πίστει τεθνεῶσι νέμεις ἀγαθότητος πλούτῳ, Σῶτερ, τὴν ἀνάπαυσιν, μετὰ πάντων τῶν σῶν ἁγίων.

Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος ζητῶν θεῶσαι τὸν ἄνθρωπον, ἁγνὴ, ἐκ σοῦ σαρκοῦται καὶ βροτὸς ὁρᾶται· ὃν ἀπαύστως δυσώπει εὑρεῖν ἡμᾶς ἔλεος ἐν καιρῷ τῆς ἀπολογίας.

Τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ.

Στολισθέντες, ἀθληταὶ, τὴν ἀφθαρσίαν ἐνθέως τῇ ἀπεκδύσει τῆς φθειρομένης σαρκὸς, τῷ δι' ἡμᾶς σάρκα ἐξ ἀφθόρου προσλαβόντι γυναικὸς, νῦν παρίστασθε φαιδρὸν· διό με ἐνδύσατε περιβολὴν ἱερὰν, γεγυμνωμένον κακῶς.

Ἐγκρατῶς πολιτευθεὶς, τῶν ἀθλοφόρων ὁ δῆμος, τῆς ἐγκρατείας ἡμᾶς τὸ στάδιον ἐνδυναμοῦ τρέχειν ἀκωλύτως, ὡς κηρύξας τὸν Χριστὸν ἐν σταδίῳ ἀνδρικῶς, καὶ παρεστὼς βήματι στεφηφορῶν ἐν φωτὶ μετὰ ἀγγέλων Χριστοῦ.

Ἱκεσίαις ὁ Θεὸς τῶν σῶν ἁγίων μαρτύρων, τοὺς κοιμηθέντας πιστοὺς οἰκέτας σου, τοῦ παραδείσου πολίτας δεῖξον, καὶ φωτὸς τοῦ νοητοῦ καταξίωσον αὐτοὺς ἀπαύστως τοῦ βοᾶν σοι, Εὖ, ὁ Θεός.

Σὲ τὴν μόνην ἀγαθὴν ἐκδυσωποῦμεν, Παρθένε· κεκακωμένους ἡμᾶς ἀγάθυνον, καὶ ἐκτενῶς τὸν Χριστὸν δυσώπει, φύσει ὄντα ἀγαθὸν, ἐγκρατείας τὸν καιρὸν, τὰ ἀγαθὰ πράττοντας, ἀποπληρῶσαι ἡμᾶς, ὑμνολογοῦντας αὐτόν.

Ἐν πυρὶ φλογός.

Μεγαλώνυμοι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σεπτοὶ ἀθληταὶ, ἅπαντας τοὺς κατὰ χρέος μεγαλύνοντας ὑμᾶς, μεγάλων ἐγκλημάτων καὶ τῶν ἐκεῖ βασάνων λυτρώσασθε, ὑμῶν πρὸς αὐτὸν μεγίσταις ἱκεσίαις.

Ἁγιόλεκτον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ στερρὸν ἀληθῶς στράτευμα, μαρτύρων δῆμοι, ἁγιάσατε ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας, ἐν ταύταις ταῖς ἁγίαις ἡμέραις τῆς νηστείας, ὑμῶν ἁγίαις ἱκεσίαις.

Ῥεῖθρα βλύζουσιν ἀφέσεως τὰ ὑμῶν, ἀθληταὶ, αἵματα καὶ τῶν λειψάνων οἱ σοροὶ θαυμαστικῶς· διὸ τοὺς μεταστάντας τῷ ῥείθρῳ τοῦ ἐλέους δροσίσατε πρεσβείαις ὑμῶν, Χριστοῦ συγκληρονόμοι.

Digitized by Google

Τὸν σταυρὸν Χριστοῦ τὸν τίμιον, Θεοτόκε, ἁγνή, βλέψαντας καὶ ἐκ καρδίας προσκυνήσαντας ἡμᾶς, ταῖς σαῖς πρὸς τὸν Δεσπότην ἀξίωσον πρεσβείαις ἰδεῖν καὶ τὰ πάθη τὰ σεπτὰ, παθῶν κεκαθαρμένους. A

Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγάλα.

Ὑπάρχοντες φωστῆρες, ἀπλανεῖς Χριστοῦ ἀθληταὶ, φωτίσατε ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς, καὶ νευρώσατε ποιεῖν τὰ φωταυγῆ καὶ καθαρὰ Θεοῦ θελήματα.

Ῥομφαῖαι καθορᾶσθε, κατασφάττουσαι δυσμενεῖς, γενναῖοι τοῦ Κυρίου ἀθληταί· ἀλλὰ ῥύσασθε ἡμᾶς ἐκ τῶν βελῶν τοῦ πονηροῦ, ταῖς προστασίαις ὑμῶν.

Ἀνάπαυσον ἐν κόλποις τοῦ πιστοῦ, Χριστὲ, Ἀβραὰμ, τοὺς δούλους σου τοὺς πίστει ἐξ ἡμῶν ἐκδημήσαντας πρὸς σὲ τὸν τοῦ παντὸς Δημιουργὸν καὶ ὑπεράγαθον. B

Σαρκός μου τὰς κινήσεις ἀπονέκρωσον ἡ Θεὸν σαρκὶ ἀποτεκοῦσα ὑπὲρ νοῦν, καὶ παράσχου φωτισμὸν τῇ διανοίᾳ μου, ἁγνή, ὡς ὑπεράγαθος.

Ὁ τὰ ὕδατα πάλαι νεύματι.

Τὰς ἡμῶν διανοίας θείῳ ἀρότρῳ νεώσαντες τῆς ἐνθέου νηστείας, ἀρετῶν ἅσταχυν καρποφορήσωμεν· ὅπως μὴ πεινάσωμεν εἰς τὸν αἰῶνα τρυφῶντες· τρυφὴν τὴν ἀδάπανον ἐπαγαλλόμενοι.

Πολυχρόνια πάθη ἔνδοθεν φέρων, σκοτίζοντα τὴν ἀθλίαν ψυχήν μου, πρὸς τὴν σὴν, ἄχρονε Λόγε ἀχρόνου Πατρὸς, δύναμιν ἀήττητον συντετριμμένῃ καρδίᾳ προστρέχω καὶ δέομαι, οἰκτειρον, σῶσόν με.

Ἡ καλλίστη νηστεία στρέφει καρδίαν, πιαίνουσα λογισμοῖς θεαρέστοις, καὶ παθῶν ἄβυσσον ἀποξηραίνουσα, ὄμβροις κατανύξεως ἀποκαθαίρει τοὺς πίστει αἴνεσιν προσάγοντας τῷ Παντοκράτορι. C

Πολυώνυμε Κόρη, χαίροις, ἁγία Παρθένε, Θεοκυῆτορ Μαρία, τῶν πιστῶν καύχημα, κατάρας λύτρωσις, κλίμαξ ἐπουράνιε, ἀκατανόητον θαῦμα, βάτε ἀκατάφλεκτε, γῆ ἀγεώργητε.

Βαβυλωνία κάμινος.

Ταῖς βλαβεραῖς τοῦ δφεως πλάναις ἐξελκόμενος, Σῶτερ, δελεάζομαι δεινῶς, καθ' ἡμέραν τῷ ἄλγει μου προστιθέμενος ἄλγος· διὸ κραυγάζω σοι, ἰατρὲ τῶν νοσούντων, ἐπίστρεψον, σῶσόν με.

Νενηστευκὼς ἀνέστησε παῖδα Σουμανίτιδος πάλαι δυναμούμενος σαφῶς Ἐλισσαῖος τῷ Πνεύματι· ἡμεῖς δὲ νεκρωθέντες ταῖς ἡδοναῖς τῶν παθῶν, ζωηφόρῳ νηστείᾳ, πιστοὶ, ἀναζήσωμεν. D

Τοὺς Νινευῖτας ἔσωσας, Κύριε φιλάνθρωπε, πάλαι μεταγνόντας ἐν κλαυθμῷ καὶ νηστείᾳ ὡς εὔσπλαγχνος· καὶ ἡμᾶς τῷ ἐλέει τῷ σῷ οἰκτείρησον, ἀποροῦντας δι' ἔργων ἐξομολογεῖσθαί σου.

Ἡ μετὰ τόκον ἄφθονος μείνασα, πανάμωμε, λύτρωσαι, δεόμεθα, ἁγνὴ, καταφθορᾶς τοὺς δούλους σου, πιστῶς τοὺς μελῳδοῦντας ἐν ὁμονοίᾳ ψυχῆς· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Καινὸν τὸ θαῦμα καὶ θεοπρεπές.

Κρατῆρα θεῖον πλήσασα νυνὶ κατανύξεως ἡ τῆς νηστείας χάρις σαφῶς συγκαλεῖται, ἅπαντας πιστοὺς

Crucem Christi pretiosam intuentes et ex corde adorantes, dignare nos, casta Deipara, tuis ad Dominum intercessionibus passionem ipsam venerabilem aspicere, passionibus purificatos.

Quia fecit mihi magna.

Vos qui luminaria estis, inerrantes Christi athletæ, illuminate nostras cogitationes, et date robur ad faciendas puras et illuminantes Dei voluntates.

Rhomphææ videmini infestos jugulantes, generosi Domini athletæ; sed a telis maligni auxilio vestro liberate nos.

Requiescere fac in sinu fidelis Abrahæ servos tuos, Christe, qui cum fide e nobis migrarunt ad te universi Creatorem et benignissimum.

Carnis meæ motus mortifica, quæ Deum in carne modo fidem excedente genuisti, et illuminationem præbe menti meæ, purissima, tanquam benignissima.

Qui aquas olim nutu.

Postquam divino cœlestis jejunii aratro cogitationes nostras novavimus, messem virtutum feramus, ut nunquam in deliciis esuriamus in æternum, deliciis inexhaustis exsultantes.

Diuturnas intus ferens cupidines quæ miseram animam meam offuscant, ad tuam invictam potentiam, Patris æterni Verbum æternum, corde contrito accurro, et obsecro, miserere mei, salva me.

Optimum jejunium cor mutat, Deo acceptis pinguefaciens cogitationibus et cupiditatum abyssum exsiccans fluvia compunctionis emundat illos qui in fide laudem dant Omnipotenti.

Salve, illustris puella, sancta Virgo, Deipara Maria, fidelium gloriatio, maledictionis solutio, scala cœlestis, incomprehensibile miraculum, rubus incombustus, terra inarata.

Babylonica fornax.

Noxiis serpentis erroribus abstractus, Salvator, terribiliter illectus sum, dolori meo dolorem in dies adjiciens; quamobrem clama ad te, ægrotantium medice, converte me et salva me.

Filium Sunamitidis olim post jejunium suscitavit Elisæus, manifeste spiritu corroboratus: nos vero, fideles, cupidinum voluptatibus mortificati, per vivificum jejunium reviviscamus.

Ninivitas olim, benigne Domine, pœnitentiam in fletu et jejunio agentes misericorditer salvasti; nos quoque misericordia tua miserare, quibus opus est ut te operibus confiteamur.

Quæ post partum integra mansisti, irreprehensibilis, a corruptione, quæsumus, purissima, libera servos tuos fideliter psallentes in unanimitate spiritus: benedicite, opera Domini, Domino.

Novum divinumque miraculum.

Divinum compunctionis calicem nunc implevit jejunii gratia, et omnes aperte cum lætitia conve-

Digitized by Google

cat fideles, exclamans : Venite, fruimini, cupidinum ebrietatem abjicientes, ut ventura dignemini fruitione.

Prope est judicium : attende, anima, conscientiam cura, et benefac ea quæ te semper indamnatam conservabunt ; si enim nosmetipsos hic dijudicamus, utique ibi non judicabimur absque testibus, ubi nocentes damnantur.

Principatus, Potestates, Throni, Cherubim, Dominationes, et Virtutes, et Seraphim, Angeli, Archangeli, Deum obsecrate ut jejuniorum compleamus tempus, quæ placita sunt ei faciendo, ut gloriam, tanquam servi qui dominis complacuerunt, obtineamus.

Tuam Genitricem, Christe, suscipe semper cum martyribus, cum prophetis, cum sanctis omnibus obsecrantem pro servis qui te ad iram provocaverunt, te, inquam, placabilem, solum Dominum et Salvatorem, cui spirituum ordines trementes assistunt.

Attende, terra et cælum.

Continuis precationibus et continentia et contemplatione, alatas faciamus animas ad divinum amorem.

Intemperantiæ frigus postquam effugimus, calefiamus omnes continentiæ lumine in divinis a Spiritu.

Quæ divinarum virtutum sale putredinem peccati ejecisti, anima, Deo conglutinare.

Requievit Christus in te sola benedicta, et carnem suam ex te tulit.

Quem angeli sine fine.

In abscondito insidians quotidie scelestissimus quærit me comprehendere et devorare ; ab ejus malitia libera me, Salvator, qui salvasti Jonam ex balena.

Jejunio purificati ad montem virtutum accedamus et attente audiamus quod loquetur in nobis Deus ; loquetur enim pacem et illuminationem et sanationem animæ contritionum.

Peccatorum caligine quotidie offuscatus, impotens sum tua animadvertere mirabilia, Domina, quamobrem cordis mei oculos aperi, Jesu illuminator.

Misericordiarum tuarum guttis, Virgo semper incontaminata, cupidinosas cordis mei contaminationes ablue, liberalia lacrymarum fluenta spiritalis purificationis largiens.

Te incombustum rubum.

Flammam ignis inextinguibilis mente comprehendentes ferventissima pœnitentiæ cogitatione accedamus nunc ad ignem cupiditates comburentem.

Ore olim jejunante ignefactus exiens sermo æmulanter elementa turbat ; illum æmulare, anima, et bene te gere.

Tribunal horrendum cogitans, infelix anima mea vias tuas semper ad voluntatum Redemptoris adimpletionem dispone.

Meam animam iniquitatis inundatione obtene-

A ἐκβοῶσα μετ' εὐφροσύνης· Δεῦτε, ἀπολαύσατε, τὴν μέθην παθῶν ἀποβαλόντες, ἵνα μελλούσης ἀξιωθείητε ἀπολαύσεως.

Ἐγγὺς ἡ κρίσις· πρόσεχε, ψυχή, συνειδήσεως ἐπιμελοῦ, καὶ πράττε καλῶς τά σε ἀκατάκριτον ἀεὶ συντηροῦντα· εἰ ἑαυτοὺς γὰρ ὧδε ἀνακρίνομεν, οὐδ' ὅλως ἐκεῖ κατακριθῶμεν ἄνευ μαρτύρων, ἔνθα ὑπεύθυνοι κατακρίνονται.

Ἀρχαὶ, Δυνάμεις, Θρόνοι, Χερουβὶμ, Κυριότητες, καὶ Ἐξουσίαι, καὶ Σεραφὶμ, Ἄγγελοι, Ἀρχάγγελοι, Θεὸν δυσωπεῖτε τῶν νηστειῶν τὸν χρόνον διανύσαι ἡμᾶς τὸ τούτου εὐάρεστον ποιοῦντας, ἵνα ὡς δοῦλοι εὐαρεστήσαντες δόξης τύχωμεν.

B Μετὰ μαρτύρων, μετὰ προφητῶν τὴν τεκοῦσάν σε, μετὰ ὁσίων πάντων, Χριστὲ, δυσωποῦσαν πρόσδεξαι ἀεὶ ὑπὲρ δούλων παροργισάντων σε τὸν εὐδιάλλακτον, καὶ μόνον Δεσπότην καὶ Σωτῆρα, ᾧ ἀσωμάτων τάξεις παρίστανται τρέμουσαι.

Πρόσεχε, γῆ καὶ οὐρανέ.

Ἀδιαλείπτοις προσευχαῖς καὶ ἐγκρατείᾳ καὶ θεωρίᾳ πτερώσωμεν τὰς ψυχὰς πρὸς θεῖον ἔρωτα.

Τῆς ἀκρασίας τὸν κρυμὸν διεκφυγόντες θαλφθῶμεν πάντες τῇ ἐγκρατείας φωτὶ ἐν θείῳ Πνεύματι.

Ἄλατι θείων ἀρετῶν τὴν σηπεδόνα τῆς ἁμαρτίας ἀποβαλοῦσα, ψυχὴ, Θεῷ κολλήθητι.

C Ἐπανεπαύσατο Χριστὸς ἐν σοὶ τῇ μόνῃ εὐλογημένῃ, καὶ σάρκα τὴν ἑαυτοῦ ἐκ σοῦ ἐφόρεσεν.

Τὸν ὑπ' ἀγγέλων ἀσιγήτως.

Ἐν ἀποκρύφῳ ἐνεδρεύων καθ' ἡμέραν ὁ παμπόνηρος ἐπιζητεῖ με συλλαβεῖν καὶ κατάβρωμα ποιήσασθαι· αὐτοῦ με τῆς κακίας ῥῦσαι, Σῶτερ, ὁ σώσας τὸν Ἰωνᾶν ἐκ τοῦ κήτους.

Διὰ νηστείας καθαιρόμενοι ἀρετῶν ὄρει προσέλθωμεν, καὶ ἀκουσόμεθα τρανῶς τί λαλήσει ἐν ἡμῖν ὁ Θεός· λαλήσει γὰρ εἰρήνην, καὶ φωτισμὸν, καὶ ἴασιν ψυχικῶν συντριμμάτων.

Ἁμαρτημάτων ἀμαυρότησι καθεκάστην ἐκτυφλούμενος, ἀδυνατῶ κατανοεῖν τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε· διό μου τῆς καρδίας τοὺς ὀφθαλμοὺς διάνοιξον, Ἰησοῦ φωτοδότα.

D Τῶν οἰκτιρμῶν σου ταῖς ῥανίσιν ἀεὶ, Παρθένε ἀμόλυντε, τοὺς μολυσμοὺς τοὺς ἐμπαθεῖς τῆς καρδίας μου ἀπόπλυνον, δακρύων ὀχετούς μοι παρεκτικοὺς καθάρσεως ψυχικῆς δωρουμένη.

Σὲ τὴν ἀκατάφλεκτον βάτον.

Φλόγα τοῦ πυρὸς τοῦ ἀστέκτου κατὰ νοῦν κεκτημένοι, θερμοτάτῳ λογισμῷ τῆς μετανοίας, τῷ πυρὶ νῦν προσέλθωμεν πάθη φλογίζοντι.

Στόματος νηστεύοντος πάλαι πυρακτούμενος λόγος ἐξελθὼν ζηλωτικῶς κλονεῖ στοιχεῖα· τοῦτον ζήλου, ψυχὴ, καὶ καλῶς πολιτεύθητι.

Βῆμα τὸ φρικτὸν ἐννοοῦσα, παναθλία ψυχή μου, τὰς πορείας σου ἀεὶ πρὸς θελημάτων ἀποπλήρωσιν τοῦ Λυτρωτοῦ διευτρέπιζε.

Τὴν ἐσκοτισμένην ψυχήν μου ἡδονῶν ἐπικλύσει,

Digitized by Google

φωταγώγησον, ἁγνή, ἡ φῶς τεκοῦσα, ἵνα πόθῳ καὶ πίστει ἀεὶ μεγαλύνω σε.

Οὐρανίης ἀψῖδος.

Κατακρίνας τὴν ἐχθραν ἐν τῷ σταυρῷ ἔτεινας, Δικαιοκρίτα, παλάμας· νῦν δὲ κατάκριτον ὄντα με πταίσμασι σῶσον τὸν ἄσωτον, Σῶτερ, τὸν παραπικράναντά σε τὸν φιλάνθρωπον.

Τὴν κτηνώδη ποθήσας παθοποιὸν βίωσιν, σοῦ τῶν ἐντολῶν ἐμακρύνθην, Σῶτερ πανάγαθε, ξένοις δουλούμενος καὶ ἀκαθάρτοις πολίταις· νῦν δὲ ἐπιστρέφοντα δέξαι με, εὔσπλαγχνε.

Μογιλάλου ὡς πάλαι τὰς ἀκοὰς ἠνοιξας, ἄνοιξον ψυχῆς μου τὰ ὦτα γνώμῃ κωφεύοντα, καὶ ἐνωτίζεσθαί σου τὸν σωτήριον λόγον, Ἰησοῦ, ἀξίωσον, μόνε φιλάνθρωπε.

Ἡ σωτήριος πύλη, ἡ πρὸς Θεὸν γέφυρα, τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ προστάτις, πάναγνε Δέσποινα, περιστατούμενον ταῖς συμφοραῖς με τοῦ βίου, καὶ κλυδωνιζόμενον, Κόρη, κυβέρνησον.

Ἑπταπλασίως κάμινον.

Τῷ ἀκοιμήτῳ ὄμματι ἐπιβλέψας με οἰκτειρον, τῷ τῆς ῥᾳθυμίας νυσταγμῷ κρατούμενον καὶ ὕπνῳ δουλεύοντα τῶν ἡδονῶν ἐν κλίνῃ παθῶν, ὁ ἐπὶ σταυροῦ τὴν κεφαλήν σου προσκλίνας, καὶ θέλων ἀφυπνώσας καὶ τὴν νύκτα μειώσας, Χριστὲ, τῆς ἁμαρτίας φῶς ὢν δικαιοσύνης.

Πλουτοποιοῖς χαρίσμασι κοσμισθεὶς ἐκ βαπτίσματος, μᾶλλον τὴν πενίαν τῶν καλῶν ἠγάπησα· καὶ ξένος γεγένημαι τῶν ἀρετῶν ὁ τάλας ἐγώ· χώραν εἰς μακρὰν ἀποδημήσας κακίας· διό με ἐπιστρέψας ἐναγκάλισαι, Σῶτερ, τῷ σῷ σταυρῷ τειχίσας εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Μέθην παθῶν ἀπόῤῥιψον, καὶ δακρύων ἐκζήτησον τὸν καθαρτικὸν, διὰ νηστείας οἶνον, ψυχὴ, καρδίαν εὐφραίνοντα, καὶ ἡδονὰς μαραίνοντα, καὶ τὰς τῆς σαρκὸς ἀποτεφροῦντα καμίνους· καὶ σπεῦσον τῷ πηγέντι διὰ σὲ ἐπὶ ξύλου Χριστῷ συσταυρωθῆναι καὶ ζῆσαι εἰς αἰῶνας.

Θεογεννῆτορ πάναγνε, τῆς ψυχῆς μου τὰ τραύματα, καὶ τῆς ἁμαρτίας τὰς οὐλὰς ἐξάλειψον πηγαῖς ἀποσμήχουσα ταῖς ἐκ πλευρᾶς τοῦ τόκου σου, καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαθαίρουσα ῥείθροις· πρὸς σὲ γὰρ ἀνακράζω, καὶ πρὸς σὲ καταφεύγω, καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν κεχαριτωμένην.

Ἑξέστη ἐπὶ τοῦτο ὁ οὐρανός.

Ὑρῶν σε ἡπλωμένον ἐπὶ σταυροῦ τὰς ἀκτῖνας συνέστειλεν ἥλιος, πᾶσα δὲ γῆ τρόμῳ ἐκλονήθη, παμβασιλεῦ, ἐθελουσίως βλέπουσα πάσχοντα τὸν φύσει σε ἀπαθῆ· διό σε ἱκετεύω τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου ὡς ἰατρὸς, Χριστὲ, θεράπευσον.

Ὁδοὺς σωτηριώδεις καταλιπὼν, τὰς εἰς ᾅδην φερούσας; διώδευσα σκότος δεινὸν ἔχων περικύκλῳ τὰς ἡδονὰς, καὶ τῶν παθῶν τὸν ὄλισθον, καὶ τὴν καταιγίδα τῶν λογισμῶν· διό σε ἱκετεύω, τῷ σῷ σταυρῷ με σῶσον, Χριστὲ, ὡς μόνος πολυέλεος.

Χειμῶνι συνεχόμενος λογισμῶν καὶ παθῶν τρικυμίαις ποντούμενος, καὶ ἡδονῶν σάλῳ χειμαζόμενος χαλεπῶς, τὸ τῆς νηστείας πέλαγος ἔφθασα τὸ πρᾶον

A bratam illumina, purissima, quæ lumen genuisti, ut desiderio et fide semper magnificem te.

Cœlestis arcus.

Inimicitiam damnans in cruce palmas extendisti, juste Judex; nunc vero lapsibus damnatum et perditum salva me, Salvator, qui te tam benignum exacerbavi.

Belluinam cupiditatum vitam desideravi, et a mandatis tuis elongavi, Salvator optime, extraneis et impuris serviens civibus; nunc vero revertentem me suscipe, misericors.

Sicut olim difficulter loquentis aures aperuisti, aures animæ meæ proposito obsurdescentes aperi, et dignare me, Jesu, solus benignus, tuum salutare verbum audire.

B Janua salutis, fons ad Deum, peccatorum patrona, castissima Domina, me calamitatibus vitæ circumventum et fluctibus agitatum guberna, Virgo.

Septuplo fornacem.

Vigilanti oculo me inspiciens, miserare me desiderii sapore victum et somno voluptatum cedentem in cupiditatum cubili, qui in cruce caput tuum reclinasti et sponte obdormuisti noctemque peccati minuisti, Christe, lumen justitiæ.

Divitibus gratiis exornatus ex baptismate, magis paupertatem quam bona dilexi, virtutumque extraneus factus sum infelix ego, in longinquam malitiæ regionem abiens; propterea converte me et C ulnis amplectere, Salvator, cruce tua me muniens in omnia sæcula.

Cupiditatum ebrietatem abjice, et jejunio exquire, anima, lacrymarum purificans vinum quod lætificat cor, voluptates languescere facit et carnis fornaces in cinerem vertit, festina insuper fixo propter te super lignum Christo crucifigi et in æternum vivere.

Dei Genitrix purissima, animæ meæ vulnera et peccati cicatrices oblitera, fontibus abstergens ex latere fructus tui manantibus et emundans ejusdem fluentis; ad te enim exclamo, ad te perfugio teque invoco gratia plenam.

D *Obstupuit cœlum super hoc.*

Videns te in cruce extensum, radios subtraxit sol, omnis vero terra tremore conturbata est, Rex omnium, cernens te sponte patientem, qui natura impassibilis es; quare exoro te, morbos animæ meæ sana tanquam medicus, Christe.

Vias salutiferas derelinquens, easque secutus quæ in infernum ducunt, terribiles transivi tenebras, circumhabens voluptates et cupiditatum lapsus et cogitationum procellas; quare exoro te, cruce tua salva me, Christe, qui solus es infinite misericors.

Tempestate cogitationum constrictus et cupiditatum fluctibus mersus atque voluptatum turbinosa agitatione graviter jactatus, ad jejunii pelagus.

Digitized by Google

tranquillum placidumque festinavi : in hoc me cruce tua gubernans, misericors, ad salutis portum appelle.

Suscepisti, Virgo, absque semine illum qui cuncta creavit, Verbum Dei, absque voluntate carnis ; sine corruptione autem genuisti et sine doloribus maternis ; quare te Deiparam et lingua et corde confitenter magnificamus.

Audivi, Domine, dispensationem tuam.

Qui in continentia vixerunt, illuminati Christi apostoli, continentiæ tempus nobis facilem divina mediatione præbent.

Duodecim chordarum organo salutare personuit carmen discipulorum chorus numine afflatus, perversos confundens psalmos.

Copiosis Spiritus imbribus cuncta sub sole irrigastis, polytheismi siccitatem expellentes, beatissimi.

Humilia me et salva me elato incedentem animo, Virgo purissima, quæ genuisti delapsos erigentem.

Principio carentem.

Sicut carbones ignis immaterialis, comburite materiales meas cupiditates, apostoli, nunc in me incendentes amorem divinæ dilectionis.

Tubas canoras Verbi honoremus per quas ceciderunt instabilia inimici mœnia, et divinæ religionis propugnacula stabilita sunt.

Simulacra cupidinum animæ meæ conterite, qui templa et columnas contrivistis inimici, apostoli Domini, templa consecrata.

Comprehendisti incomprehensum, naturæ legibus bajulasti qui bajulat omnia ; lactasti, purissima, qui creaturas nutrit, Christum vivificantem.

Proprie Deiparam te confitentes.

Qui fontes salutaris fluenti apparuistis, apostoli, meam animam peccatorum siti liquefactam irrigate.

Quasi sal dulcium documentorum effecti, putredinem animæ meæ arefacite, et ignorantiæ meæ tenebras expellite.

Immersum negligentiæ pelago et jam sub fluctibus pressum tua dextra sicut Petrum salva me, benigne.

Quæ gaudium peperisti, dolorem mihi præbe, Domina, quo divinam consolationem in die ventura invenire possim.

Fide illuminans.

Qui extendisti cœlum sicut pellem, extendisti palmas in cruce, optime Jesu ; quare obsecro te, miserare me inimici injuria postratum.

Libenter in cruce obdormiisti, benigne, suscitationem salutis nobis præbens jacentibus, Domine, in perditionis infimo ; unde te fide glorificamus.

Passionis tuæ diem videre dignare servos tuos illuminatos jejunii splendoribus atque vivificantem tuam resurrectionem, Salvator, hymnis celebrantes regni tui potentiam.

καὶ γαληνόν· ἐν ᾧ με κυβερνήσας τῷ σῷ σταυρῷ, οἰκτίρμον, πρὸς σωτηρίαν ἐγκαθόρμισον.

Συνέλαβες, Παρθένε, δίχα σπορᾶς τὸν τὰ σύμπαντα δημιουργήσαντα Λόγον Θεοῦ, ἄνευ θελημάτων τῶν τῆς σαρκός· ἄνευ φθορᾶς δὲ τέτοκας, ἄνευθεν ὠδίνων τῶν μητρικῶν· διό σε Θεοτόκον καὶ γλώσσῃ καὶ καρδίᾳ ὁμολογοῦντες μεγαλύνομεν.

Εἰσακήκοα, Κύριε, τῆς οἰκονομίας σου.

Ἐγκρατείᾳ ζήσαντες οἱ πεφωτισμένοι Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἐγκρατείας τὸν καιρὸν ἡμῖν μεσιτείᾳ θείᾳ εὐμαρίζουσιν.

Δωδεκάχορδον ὄργανον μέλος ἐκελάδησε τὸ σωτήριον, μαθητῶν χορὸς ὁ ἔνθεος, πονηρὰ συγχέων μελῳδήματα.

Ἐπομβρίαις τοῦ Πνεύματος πᾶσαν τὴν ὑφήλιον κατηρδεύσατε, τὸν αὐχμὸν ἀποδιώξαντες τῆς πολυθείας παμμακάριστοι.

Ταπεινώσασα σῶσόν με τὸν ὑψηλοφρόνως πολιτευόμενον, ἡ τεκοῦσα τὸν ὑψώσαντα τοὺς κατερραγμένους, Κόρη πάναγνε.

Τὸν ἄναρχον.

Ὡς ἄνθρακες τοῦ πυρὸς τοῦ ἀΰλου συμφλέξατε τὰ ὑλώδη μου πάθη, ἀνάπτοντές μοι νῦν τὸν ἔρωτα τῆς θείας, ἀπόστολοι, ἀγάπης.

Τὰς σάλπιγγας τὰς εὐήχους τοῦ λόγου τιμήσωμεν, δι' ὧν πέπτωκε τείχη ἀνίδρυτα ἐχθροῦ, καὶ τῆς θεογνωσίας ἠδράσθησαν ἐπάλξεις.

Ἰνδάλματα ἐμπαθῆ τῆς ψυχῆς μου συντρίψατε, οἱ ναούς τε καὶ στήλας συντρίψαντες ἐχθροῦ, ἀπόστολοι Κυρίου, ναοὶ ἡγιασμένοι.

Ἐχώρησας τὸν ἀχώρητον, φύσει ἐβάστασας τὸν βαστάζοντα πάντα· ἐθήλασας, ἀγνή, τὸν τρέφοντα τὴν κτίσιν, Χριστὸν τὸν ζωοδότην.

Κυρίως Θεοτόκον σε ὁμολογοῦντες.

Πηγαὶ τοῦ σωτηρίου νάματος δειχθέντες, τὴν ἐκτακεῖσαν ψυχήν μου, ἀπόστολοι, τῆς ἁμαρτίας τῷ δίψει καταδροσίσατε.

Ὡς ἅλες τῶν νοστίμων ὄντες διδαγμάτων, τὴν σηπεδόνα ψυχῆς μου ξηράνατε, καὶ τῆς ἀγνοίας τὸ σκότος ἀποδιώξατε.

Νηχόμενον πελάγει τῷ τῆς ἀμελείας, καὶ ὑποβρύχιον ἤδη γενόμενον, σῇ δεξιᾷ ὡς τὸν Πέτρον σῶσον, φιλάνθρωπε.

Χαρὰν ὡς τετοκυῖα, πένθος μοι παράσχου, δι' οὗ τὴν θείαν παράκλησιν, Δέσποινα, ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ εὑρεῖν δυνήσομαι.

Ὁ χωτίσας τῇ ἐλλάμψει.

Ὁ ἐκτείνας οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν, ἐξέτεινας τὰς παλάμας ἐν σταυρῷ, Ἰησοῦ ὑπεράγαθε· διὸ ἱκετεύω σε κατατεινόμενον ἐχθροῦ με ταῖς ἐπηρείαις οἰκτείρησον.

Ἀφύπνωσας ἐν σταυρῷ ἑκουσίως, φιλάνθρωπε, ἐγρήγορσιν σωτηρίας ἡμῖν παρεχόμενος τοῖς κειμένοις, Κύριε, ἐν κατωτάτῳ ἀπωλείας· ὅθεν σε πίστει δοξάζομεν.

Τοῦ πάθους σου τὴν ἡμέραν ἰδεῖν καταξίωσον, τοὺς δούλους σου φωτισθέντας νηστείας φαιδρότητι, καὶ τὴν ζωοφόρον σου, Σῶτερ, ἀνάστασιν, ὑμνοῦντας τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου.

Digitized by Google

Ὁρῶσά σε ηρτημένον σταυρῷ ἡ πανάμωμος ἠλάλαζε τετρωμένη τὰ σπλάγχνα, καὶ ἔλεγε διὰ σπλάγχνα· Κύριε, σῶν οἰκτιρμῶν παθεῖν ἠνέσχου, πᾶσι παρέχων ἀπάθειαν.

Θαύματος ὑπερφυοῦς ἡ δροσοβόλος.

Ἠμβλυνας τοῦ πονηροῦ, Σῶτερ, τὰ κέντρα, καθηλούμενος ἥλοις, ἐν ξύλῳ ἀκανθῶν διάδημα ἀνεδήσω χλευαστικῶς, ἐκριζῶν τῆς παραβάσεως τὴν ἄκανθαν· διὸ ὑμνοῦντες ἀναμέλπομεν· Εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον.

Ἥπλωσας ἐπὶ σταυροῦ, Χριστὲ, παλάμας, τὸ ἀνθρώπινον ἐπισυνάγων πρὸς τὴν σὴν ἐπίγνωσιν· καὶ λόγχῃ τὴν σὴν πλευρὰν κεντηθῆναι κατεδέξω, ἀναβλύσας ἡμῖν πηγὴν φωτισμοῦ τοῖς ἀναμέλπουσιν· Εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα.

Ῥείθροις εὐσπλαγχνίας σου, οἰκτίρμον, ἀποκάθαρόν μου τὴν καρδίαν ἁμαρτίας δήγματι σπιλωθεῖσαν· καὶ ποταμοὺς κατανύξεως πηγάζειν με ἀξίωσον, Χριστὲ Ἰησοῦ, ἵνα κραυγάζω σοι· Εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα.

Στάμνον σε τὸ μάννα κεκτημένην τῆς θεότητος ἔγνωμεν, Κόρη, κιβωτὸν καὶ τράπεζαν καὶ λυχνίαν, θρόνον Θεοῦ καὶ παλάτιον καὶ γέφυραν μετάγουσαν πρὸς θείαν ζωὴν ἀναμέλποντας· Εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα.

Τύπος τῆς ἁγνῆς λοχείας σου.

Εἶδεν Ἠλίου τὸν Κύριον ἐν λεπτοτάτῃ αὔρᾳ λεπτύνας πρότερον σάρκα νηστειῶν καὶ προσευχῶν ἐπιδόσεσιν· ὃν ζηλοῦσα, ψυχή μου, ἀπόῤῥιψον τῶν ἡδονῶν τὸ πάχος, ὅπως θεάσῃ τὸν ποθούμενον.

Ξύλῳ ἀνυψώσας πρότερον ὁ Μωϋσῆς τὸν ὄφιν, Σῶτερ, ἐτύπου σου τὴν ἀνύψωσιν τὴν ἐν σταυρῷ, ὑπεράγαθε, ἰοβόλου κακίας τοῦ ὄφεως δι' οὗ ἀπελυτρώσω πάντα τὰ ἔθνη προσκυνοῦντά σε.

Τάφῳ ῥᾳθυμίας κείμενος ἐπιβαροῦντα ἔχω λίθον πωρώσεως, τὸν ἀείζωον μὴ συνιὼν, Σῶτερ, λόγον σου, καὶ τοῦ φόβου σου μὴ αἰσθανόμενος· οἰκτείρησόν με, σῶσον τῷ σῷ ἐλέει, πολυέλεε.

Πάντων ὑπερτέρα, Δέσποινα, τῆς τῶν παθῶν κακίας δεῖξον ὑπέρτερον, τὸν δοξάζοντα παναληθῆ Θεοτόκον σε καὶ ὑμνοῦντα τὸν τόκον σου, ἄχραντε, τὸν ἀκαταληψίᾳ, θεοχαρίτωτε, νοούμενον.

Δροσοβόλον μὲν τὴν κάμινον εἰργάσατο.

Ἡ ὑπέρφωτος ὁμήγυρις τῶν θείων σου μαρτύρων, πολυέλεε, ἐν τῷ φωτί σου τῷ ἀδύτῳ νῦν περιπολεῖ· αὐτῶν ἱκεσίαις φωτισμὸν καὶ ἱλασμὸν ἁμαρτιῶν πᾶσι παράσχου ἡμῖν.

Ὡς ὡραῖος ὁ καιρὸς ὃν ἡμῖν δέδωκας τῆς ἐγκρατείας, Κύριε, ἐν ᾧ οἰκτειρον τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὡς ἀγαθὸς, εὐχαῖς τῶν ἁγίων ἀθλητῶν τῶν τὰ ὡραῖα καὶ σεπτὰ στερξάντων πάθη σου.

Διελθόντας πολυώδυνον κλυδώνιον τοῦ βίου τοὺς οἰκέτας σου ἐγκαθόρμισον εἰς λιμένα, Δέσποτα, ζωῆς, βοᾷν μετὰ πάντων ἐκλεκτῶν· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεός.

A Videns te suspensum cruci irreprehensibilis Virgo ejulabat, visceribus sauciata, et dicebat : Per viscera misericordiæ tuæ, Domine, ad patiendum obstrictus fuisti, omnibus largiens impassibilitatem.

Miracula insignis rore perfusa.

Obtudisti, Salvator, maligni stimulos clavis defixus in ligno, spinarum diademate redimitus es irrisorie, transgressionis eradicans spinam ; quare hymnis celebrantes decantamus : Benedicat omnis creatura Dominum.

Expandisti in cruce palmas, Christe, humanum genus ad tuam cognitionem adducens, et lancea latus tuum pungi passus es, effundens nobis fontem illuminationibus decantantibus : Benedicat
B omnis creatura.

Fluentis miserationis tuæ misericors, emunda cor meum peccati morsu maculatum ; et flumina compunctionis effundere me dignare, Christe Jesu, ut clamem ad te : Benedicat omnis creatura.

Te urnam deitatis manna possidentem agnovimus, Virgo, arcam et mensam et candelabrum, thronum Dei et palatium et fontem deducentem ad vitam divinam decantantes : Benedicat omnis creatura.

Typus casti partus tui.

Vidit Eliæ discipulus Dominum in tenuissima aura, postquam attenuavit carnem jejuniorum et
C orationum incrementis ; quem imitans, anima mea, abjice voluptatum crassitiem ut videas desideratum.

Quando prius ligno exaltabat serpentem Moyses, tuam, Salvator optime, exaltationem in cruce figurabat, per quam a malitia venenum jaculantis serpentis liberasti omnes gentes adorantes te.

In desidiæ sepulcro jacens aggravantem habeo lapidem obdurationis, tuum semper vivens verbum, Salvator, non intelligens, nec timorem tuum sentiens : miserere mei, salva me tua misericordia, valde misericors.

Omnibus superior, Domina, cupidinum malitiæ superiorem effice qui glorificat te verissimam Dei Genitricem et hymnis celebrat partum tuum, in-
D corrupta, de quo sine comprehensione cogitatur, o Dei gratiis ornata.

Rore perfusam effecit fornacem.

Splendida divinorum martyrum tuorum multitudo, misericordissime, in tuo inaccessibili lumine nunc versatur ; illorum precibus illuminationem propitiationemque peccatis omnibus nobis largire.

Quam speciosum tempus quod nobis dedisti continentiæ, Domine, in quo miserare animas nostras, tanquam bonus, precibus sanctorum athletarum tuorum, qui speciosa et venerabilia vulnera tua dilexerunt.

Transgressos dolorosam vitæ fluctuationem servos tuos dirige, Magister, ad portum vitæ, ut clament cum omnibus electis : Benedictus es, Deus

Digitized by Google

Quæ legis datorem, semper Virgo, peperisti, deprecare ut delicta omnium tollantur in tempore præsentis divini jejunii iis qui bene proponunt illud exercere studiose.

Ex flamma ad sanctos rorem.

Sanctorum martyrum præclare gesta cœlestes spiritus admirati sunt; illorum precibus misericordias tuas, Magister, in nobis copiose mirifica, misericors.

Qui rore divino ignem conculcastis, athletæ mirabiles Domini, liberate nos ab igne vindice, ferventibus vestris ad Dominum intercessionibus.

Optime Salvator, orthodoxos qui e nobis migrarunt, vita cœlesti et sancto splendore dignare, supplicationibus sanctorum martyrum.

Supplicationibus Genitricis tuæ, misericors, et sanctorum martyrum apostolorumque tuorum, illumina animas nostras, ut glorificemus te in exsultatione animæ in sæcula.

Deum hominibus videre impossibile.

Sicut lux splendens jejunii gratia opera lucis facere sensatos adhortatur; in ipsa illuminari festinemus, ut luciferam passionem videamus illius qui tenebrosas passiones Adami passione solvit.

Manifeste sicut sol exsurgentes, omnem terram radiis pietatis et miraculorum luce martyres illuminarunt, et polytheismi tenebras dissipavere, quorum supplicationibus, Deus, miserere nostri.

Præveniat bonitas tua, Domine, amotos e nobis terribili tuo imperio; circumdet eos misericordia tua et conducat ad tentoria luce faciei tuæ fulgentia.

Voce angeli, consilii Patris Angelum ineffabiliter, Deipara, genuisti; vota igitur servorum tuorum suscipe quæ jejunii tempore nuncupamus, ipsaque Deo nuncupa, sicut incensum.

Carmen triumphale.

Cupiditates mortificemus per abstinentiam, spiritum vivificemus per divina opera; ut videamus Christi passionem venerabilem purissima mente.

Immisericordis divitis mores imitatum, Christe misericordissime, obsecro, cum paupere Lazaro me constitue, liberans a flamma et ab igne inextinguibili.

Omnium jejunavi recte factorum, usque ad satietatem fruitus sum delictis, Domine, nunc igitur esurientem me rege salutari venerabilique cibo.

Me damnatum, prorsus impolluta Domina, in operum meorum condemnatione præcipitatum salva, miserare, quæ, misericordissimum Deum peperisti.

Quem horrescunt angeli.

Sterilium infelix, dives fui cogitationum, animam inquinavi nefariis voluptatibus, et tenebræ de-

Ἡ τοῦ νόμου τὸν δοτῆρα, Ἀειπάρθενε, κυήσασα ἱκέτευε τὰς ἀνομίας ὑπεξᾶραι πάντων ἐν καιρῷ τῆς νῦν ἐνεστώσης τοῖς καλῶς προαιρουμένοις ἐξασκεῖν θείας νηστείας σπουδῆ.

Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις δρόσον.

Τῶν ἁγίων μαρτύρων τὰ κατορθώματα, ἐπουράνιοι νόες ὑπερεθαύμασαν· τούτων προσευχαῖς τὰ ἐλέη σου, Δέσποτα, ἐν ἡμῖν πλουσίως θαυμάστωσον, οἰκτίρμον.

Οἱ τὸ πῦρ θείᾳ δρόσῳ καταπατήσαντες, ἀθληταὶ τοῦ Κυρίου ἀξιοθαύμαστοι, ῥύσασθε ἡμᾶς τοῦ πυρὸς τοῦ κολάζοντος ταῖς πρὸς τὸν Δεσπότην θερμαῖς ὑμῶν πρεσβείαις.

Ὑπεράγαθε Σῶτερ, τοὺς ἐκδημήσαντας ἐξ ἡμῶν ὀρθοδόξους, ζωῆς ἀξίωσον τῆς ἐν οὐρανῷ καὶ ἁγίας λαμπρότητος, ταῖς τῶν παναγίων μαρτύρων ἱκεσίαις.

Ἱκεσίαις οἰκτίρμον τῆς κυησάσης σε καὶ ἁγίων μαρτύρων καὶ ἀποστόλων σου, φώτισον ἡμῶν τὰς ψυχὰς, τοῦ δοξάζειν σε ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Ὡς φῶς νηστείας ἡ χάρις λάμπουσα, ἔργα φωτὸς προτρέπεται τελεῖν τοὺς ἐχέφρονας· ἐν αὐτῇ φωτισθῆναι σπουδάσωμεν, ὅπως τὰ φωτοφόρα πάθη ὀψώμεθα τοῦ τὰ σκοτεινὰ πάθη Ἀδὰμ πάθεσι λύσαντος.

Σαφῶς ὡς ἥλιος ἀνατείλαντες πᾶσαν τὴν γῆν ἀκτῖσιν εὐσεβείας οἱ μάρτυρες, καὶ λαμπάσι θαυμάτων ἐφώτισαν, καὶ τῆς πολυθεΐας σκότος ἠφάνισαν· ὧν ταῖς ἱκεσίαις, ὁ Θεὸς, ἡμᾶς ἐλέησον.

Ἡ σὴ φθασάτω χρηστότης, Κύριε, τοὺς ἐξ ἡμῶν φρικώδει μεταστάντας κελεύσει σου, κυκλωσάτω αὐτούς σου τὸ ἔλεος καὶ καθοδηγησάτω πρὸς τὰ σκηνώματα τὰ καταυγαζόμενα φωτὶ, τῷ τοῦ προσώπου σου.

Φωνῇ ἀγγέλου βουλῆς τὸν Ἄγγελον τῆς τοῦ Πατρὸς ἀῤῥήτως, Θεοτόκε, ἐκύησας· τὰς φωνὰς οὖν τῶν δούλων σου πρόσδεξαι, ἅσπερ τῷ τῆς νηστείας χρόνῳ προσάγομεν· καὶ ταύτας προσάγαγε Θεῷ ὥσπερ θυμίαμα.

Ὠδὴν ἐπιτήδειον.

Τὰ πάθη νεκρώσωμεν δι' ἐγκρατείας, τὸ πνεῦμα ζωώσωμεν δι' ἐνθέων πράξεων, ὅπως ὀψώμεθα Χριστοῦ τὸ πάθος τὸ σεπτὸν καθαρωτάτῳ νοΐ.

Ἀσπλάγχνου ζηλώσαντα πλουσίου τρόπους, Χριστὲ πολυεύσπλαγχνε, ἱκετεύω σύνταξον Λαζάρῳ πένητι, λυτρούμενός με τῆς φλογὸς καὶ τοῦ ἀσβέστου πυρός.

Ἐκ πάντων ἐνήστευσα κατορθωμάτων, εἰς κόρον ἀπήλαυσα τῶν σφαλμάτων, Κύριε· νῦν οὖν πεινῶντά με σωτηριώδους καὶ σεπτῆς ἔμπλησον βρώσεως.

Ἐμὲ τὸν κατάκριτον ἐν καταδίκῃ, πανάχραντε Δέσποινα, ἐῤῥιμμένον ἔργων μου σῶσον, οἰκτείρησον, τὸν πανοικτίρμονα Θεὸν ἀποκυήσασα.

Ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι.

Ἀκάρπους ἐπλούτησα ὁ τάλας λογισμοὺς, ψυχὴν κατεμόλυνα ἀθέσμοις ἡδοναῖς, καὶ σκότος κυκλοῖ με

Digitized by Google

ἀπογνώσεως· αὔγασόν μοι φέγγος, Θεοτόκε, τῆς μετανοίας.

Ὡς πάλαι ἐφώτισας τυφλὸν ἐκ γενετῆς, ψυχήν μου καταύγασον μὴ βλέπουσαν τὸ φῶς τὸ σὸν, ἐλεῆμον, ἀλλ' ἐν σκότει δεινῆς λήθης συγχωσθεῖσαν καὶ μερίμναις τοῦ βίου.

Νηστεύσας ἀνέῳξεν Ἠλίας οὐρανὸν, καὶ ὄμβροις κατήρδευσε διψήσασαν τὴν γῆν· νηστεύσωμεν ῥείθροις καταντλούμενοι ψυχικῶν δακρύων ὅπως ἐλεηθῶμεν.

Ὡς ἔμψυχος ἄμπελος ἐξήνθησας ἡμῖν τὸν βότρυν τὸν πέπειρον, πηγάσαντα βροτοῖς, Παρθένε, τὸν οἶνον τῆς ἀφέσεως, καὶ τῆς ἁμαρτίας ξηράναντα τὴν μέθην.

Τὴν ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἄῤῥαον.

Θανατωθεὶς τοῖς πολλοῖς πλημμελήμασι τῆς ἀμελείας ἐν τάφῳ συνέχομαι, λίθον ἀπογνώσεως ἔχων ἐπικείμενον· ὅνπερ διάρας, Χριστὲ, τῷ σῷ ἐλέει, ὥσπερ τὸν Λάζαρον πρὶν ἐξανάστησον.

Τὴν τοῦ πλουσίου ἐκφύγωμεν μίμησιν κατακριθέντος εἰς φλόγα τὴν ἄσβεστον, καὶ Λαζάρου στέρξωμεν τὸ ἐν πόνοις ἔμμονον· ὅπως ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἀποδημοῦντας ὁ Ἀβραὰμ ἐν τοῖς κόλποις εἰσδέξηται.

Τὴν παθοκτόνον νηστείαν ποθήσωμεν· ταῖς προσευχαῖς ἐπιμόνως σχολάσωμεν, κλαύσωμεν, πενθήσωμεν, καὶ θερμῶς στενάξωμεν· ὅπως ἡμᾶς Ἰησοῦς παρακαλέσῃ, καὶ βασιλείας μετόχους ἐργάσηται.

Τῆς παρθενίας τὸ θεῖον κειμήλιον, τῶν προπατόρων τὴν μόνην ἀνόρθωσιν, τὴν πηγὴν τὴν βρύουσαν εὐσπλαγχνίας ἄβυσσον, τὴν καλλονὴν Ἰακὼβ, τὴν Θεοτόκον, οἱ δι' αὐτῆς σεσωσμένοι ὑμνήσωμεν.

Ὅτι ἐγώ εἰμι Θεὸς ὁ μάννα ἐπομβρίσας.

Θέλων ἐπτώχευσας ὁ φύσει πλούσιος, Χριστὲ, ἐπείνασας νηστεύσας ὁ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον· διό με κόρεσον πεινῶντά σου τὴν χάριν, καὶ δεῖξον τῆς ἐκεῖ τραπέζης, Λόγε, κοινωνόν.

Παῖδας στομώσασα, δυνατωτέρους τοῦ πυρός ποτε ἐν Βαβυλῶνι ἐργάσατο νηστεία· αὐτοὺς ζηλώσασα, ψυχή μου, μὴ ῥᾳθύμει· καὶ πῦρ τῶν ἡδονῶν Πνεύματος σβέσεις δροσισμῷ.

Λάζαρον πτωχὸν με ἁμαρτιῶν δεῖξον, Χριστὲ, καὶ ἀχόρτισον τὸν πλοῦτον ὅνπερ κακῶς συνῆξα τῶν ἀμυθήτων μου πταισμάτων, ἐλεῆμον, καὶ δός μοι λογισμὸν ἐπιστροφῆς, ὡς ἀγαθός.

Χαῖρε, σοὶ βοῶμεν τῇ δεξαμένῃ τὴν χαρὰν, ἡ κεχαριτωμένη Παρθένε Θεοτόκε· Θεὸν ὃν ἔτεκες δυσώπει λυτρωθῆναι κινδύνων καὶ φθορᾶς τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε ἀεί.

Ἐκ φλογὸς ὁσίοις δρόσον.

Ἐννοῶν μου τὰ πλήθη τῶν παραπτώσεων, καὶ πληττόμενος κέντρῳ τῆς συνειδήσεως, ὥσπερ ἐν φλογὶ ὀδυνῶμαι ὁ ἄθλιος· οἴκτειρόν με, Λόγε Θεοῦ, τῷ σῷ ἐλέει.

Παραβλέψας Λαζάρου τὰ κατορθώματα, τοῦ ἀσπλάγχνου πλουσίου τρόπους ἐζήλωσα, εὔσπλαγχνε Χριστὲ· ἐπιστρέψας με οἴκτειρον, ὅπως σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ψυχικαῖς ἀσθενείαις περικρατούμενος, καὶ τεθνη-

A sperationis circumdant me; fac mihi lucere, Deipara, lumen pœnitentiæ.

Sicut olim illuminasti cæcum a nativitate, animam meam illustra non videntem lumen tuum, miserator, sed in tenebris gravis oblivionis consepultam et in sollicitudinibus vitæ.

Postquam jejunavit, aperuit Elias cœlum et pluvia irrigavit sitientem terram; jejunemus, fluentis spiritualium lacrymarum madentes, ut misericordiam consequamur.

Ut vitis animata nobis germinasti botrum maturum, ex quo mortalibus, Virgo, scatuit remissionis vinum, et qui peccati ebrietatem aresecit.

Fontem vitæ plenum perpetuo fluentem.

B Occisus multis negligentiæ delictis in tumulo constrictus sum, lapidem desperationis habens superpositum; quem sustollens, Christe, misericordia tua, sicut olim Lazarum resuscita me.

Divitis effugiamus imitationem damnati ad flammam inexstinguibilem, et Lazari cupiamus in doloribus permanentiam, ut exinde migrantes nos Abraham in sinu suo suscipiat.

Jejunium cupidinum mortem desideremus; precibus permanenter vacemus, fleamus, lugeamus et amore gemamus, ut nos Jesus consoletur et regni sui participes efficiat.

Virginitatis divinum thesaurum, protoplastorum
C solam erectionem, fontem ex quo fluit misericordiæ abyssus, pulchritudinem Jacob, Deiparam, hymnis celebremus, per eam salvati.

Quia ego sum Deus qui manna deplui.

Sponte pauper fuisti, qui natura dives es, Christe; esuristi jejunans, qui reples omne animal; quare me satia qui tuam sitio gratiam, et illius mensæ, Verbum, ostende socium.

Pueros corroborans fortiores igne Babyloniço effecit olim jejunium; illos imitans, anima mea, noli desidere, et ignem voluptatum Spiritus irrigatione exstingues.

Lazarum pauperem peccatorum ostende me, Christe, et dissipa divitias quas male congregavi offensionum inenarrabilium, o misericors, et da
D mihi cogitationem conversionis, tanquam bonus.

Salve, ad te clamamus quæ suscepisti gaudium, plena gratia, Virgo Deipara; Deum quem peperisti obsecra ut liberentur a periculis et corruptione qui te semper hymnis celebrant.

Ex flamma ad sanctos rorem.

Cogitans meorum delictorum multitudinem et conscientiæ stimulo percussus, velut in flamma doleo infelix: miserere mei, Verbum Dei, tua misericordia.

Recte facta Lazari negligens, immisericordis divitis mores imitatus sum, Christe misericors; converte me et miserare, ut te glorificem in omnia sæcula.

Spiritalibus infirmitatibus superatus et morituro

Digitized by Google

similis per desperationem, tuum, Jesu, rogo aspectum quo vivificantur invocantes te.

Sanctissima Virgo, tu me salvum fac ab infirmitate mea; auxilium meum sis, Genitrix illius qui vult misericordiam et quem superexaltamus in omnia sæcula.

Deum hominibus videre impossibile.

Olim hominem protoplastum gustus amarus misere paradiso expulit, et mortis laqueis subjecit; jejuna, o anima mea, fuge imitationem, fuge deliciarum voluptatem fecundam doloribus.

In mente concipiens tuum tribunal et flammas intolerabiles, Judex justissime, meipsum condemno ante judicium; paveo enim et contremisco, cum immense contra te deliquerim, sicut nullus alius super terram; quapropter miserere mei.

Cupiditatum abluamus caliginem luminosis precibus, et virtutum ramos portantes obviam ire Christo festinemus, qui pullum nunc conscensurus exspectatur et fati paratus est ad salvandum nos.

Ex te, Virgo, Dei gratia plena, his qui in nocte malorum tenebantur exortus est lucis et pacis Christus choragus, incuriæ transgressionem solvens et redemptionem nobis manifeste largiens.

Sterilem effectam meam mentem.

Virtute crucis tuæ robora mentem meam quæ viribus deficit perversis oppugnationibus, et ad voluntatem tuam dirige, Domine.

Desidiæ somno super voluptatum lecto dormientem me suscita, Christe, et tuæ adoratorem passionis ostende.

Clari in animabus effecti per jejunium, puri obviam ire Christo properemus, qui Jerusalem in carne advenit.

Malitia inimici anima occisus in tumulo multæ negligentiæ jaceo; sed accelera, Christe, ad suscitandum me.

Minime combusta igne divinitatis, purissima combure materiales cupidinum impetus, ut te semper, Virgo, glorificem.

Qui in rubo Moysi.

Ab humili anima mea lapidem magnæ desidiæ amore gravissimum erue, Christe, et excita me de tumulo insensibilitatis, qui vita es omnium.

Ad Judæam, Christe, iterum venis quærentem te lignum vitæ per lignum tollere, desiderans immortales reddere occisos ligni manducatione.

Amici mortem tuis natam fecisti; quem per viscera misericordiæ, præscius et Deus, suscitaturus eras amicis tumulo quatriduanum in tuam glorificationem.

In te, Virgo pura, vere spectatus est transitus Dei qui tuam custodivit puritatem, manifeste post partum sigillo signatam in omnia sæcula.

ξεσθαι μέλλων δι' ἀπογνώσεως τῆς σῆς, Ἰησοῦ, ἐπισκέψεως δέομαι τῆς ζωοποιούσης τοὺς σὲ προσκαλουμένους.

Παναγία Παρθένε, σύ με διάσωσον τῆς ἐμῆς ἀσθενείας· γενοῦ βοήθεια, ἡ τὸν θελητὴν τοῦ ἐλέους κυήσασα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Τὸ πρὶν τὸν ἄνθρωπον τὸν πρωτόπλαστον, γεῦσις πικρὰ δεινῶς τοῦ παραδείσου ἐξέωσε καὶ θανάτου τοῖς βρόχοις ὑπέζευξε· νήστευσον, ὦ ψυχή μου, φεῦγε τὴν μίμησιν, φεῦγε τῆς τρυφῆς τὴν ἡδονὴν τὴν πολυώδυνον.

Εἰς νοῦν λαμβάνων σου τὸ κριτήριον καὶ τῆς φλογὸς τὸ ἄστεκτον, Κριτὰ δικαιότατε, ἐμαυτὸν κατακρίνω πρὸ κρίσεως· δέδοικα γὰρ καὶ τρέμω ἄμετρα πταίσας σοι ὡς ἄλλος οὐδεὶς ἐπὶ τῆς γῆς· διό μς οἰκτειρον.

Παθῶν ἐκπλύνωμεν ἀμαυρότητα φωτιστικαῖς εὐχαῖς, καὶ ἀρετῶν κλάδους φέροντες ὑπαντῆσαι Χριστῷ ἐπισπεύσωμεν, πώλῳ προσδοκωμένῳ νῦν ἐπιβήσεσθαι ἑτοιμαζομένῳ τε παθεῖν, διὰ τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

Ἐκ σοῦ, Παρθένε θεοχαρίτωτε, τοῖς ἐν νυκτὶ δεινῶν κεκρατημένοις ἀνέτειλεν ὁ φωτὸς καὶ εἰρήνης Χριστὸς χορηγὸς τὴν ἐξ ἀπροσεξίας λύων παράβασιν, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῖν σαφῶς δωρούμενος.

Στειρωθέντα μου τὸν νοῦν.

Τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ δυναμώσας μου τὸν νοῦν, ἐξασθενοῦντα προσβολαῖς πονηραῖς πρὸς τὸ θέλημά σὸν ἴθυνον, Κύριε.

Ῥαθυμίας νυσταγμῷ ἐπὶ κλίνης ἡδονῶν καθεύδοντά με διανάστησον, Χριστὲ, καὶ τῶν σῶν προσκυνητὴν παθῶν ἀνάδειξον.

Λαμπρυνθέντες τὰς ψυχὰς τῇ νηστείᾳ, καθαροὶ προσυπαντῆσαι ἐπειχθῶμεν Χριστῷ πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπιδημοῦντι σαρκί.

Τῇ κακίᾳ ἐχθροῦ τὴν ψυχὴν θανατωθεὶς ἐν τάφῳ κεῖμαι ἀμελείας πολλῆς· ἀλλὰ τάχυνον, Χριστὲ, ἐξαναστῆσαί με.

Μὴ φλεχθεῖσα τῷ πυρὶ τῆς θεότητος, ἁγνὴ, κατάφλεξόν μου τὰς ὑλώδεις ὁρμὰς τῶν παθῶν, ὅπως ἀεὶ, Κόρη, δοξάζω σε.

Τὸν ἐν τῇ βάτῳ Μωϋσῆ.

Τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς τὸν βαρύτατον λίθον, τῆς δεινῆς ῥαθυμίας ἀποκύλισον, Χριστὲ, καὶ ἔγειρόν με τάφου τοῦ τῆς ἀναισθησίας, ἡ ζωὴ τῶν ἁπάντων.

Πρὸς Ἰουδαίαν, Χριστὲ, πάλιν ἔρχῃ ζητοῦσαν τῆς ζωῆς σε τὸ ξύλον διὰ ξύλου ἀνελεῖν, ποθῶν ἀθανατίσαι τοὺς τεθανατωμένους τῇ διὰ ξύλου βρώσει.

Θάνατον φίλου τοῖς σοῖς προεδήλωσας φίλοις· διὰ σπλάγχνα ἐλέους ὁ προγνώστης καὶ Θεὸς ὢν ἔμελλες ἐγείρειν ἐκ τάφου τεταρταῖον εἰς σὴν δοξολογίαν.

Ἐν σοὶ, Παρθένε ἁγνὴ, τεθεώρηνται ὄντως τοῦ Θεοῦ αἱ πορεῖαι τοῦ φυλάξαντος τὴν σὴν ἁγνείαν μετὰ τόκον ἐσφραγισμένην σαφῶς εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Digitized by Google

Τῶν γηγενῶν τίς ἤκουσε τοιοῦτο;

Ὁ Δανιὴλ νηστείᾳ πεφραγμένος ἔφραξε στόματα θηρῶν· τοῦτον ζηλοῦσα, ψυχή μου, τὸν ὠρυόμενον καθάπερ λέοντα ὄφιν, καὶ ἐκζητοῦντα κατάβρωμα ποιῆσαι πᾶσαν ψυχήν, τῇ τοῦ σταυροῦ συμμαχίᾳ ἀποδίωξον.

Λόγε Θεοῦ, τὴν τεθανατωμένην ταῖς ἁμαρτίαις μου ψυχήν, καὶ καθειργμένην ἐν τάφῳ τῆς παραβάσεως, ζωοπαρόχῳ σου λόγῳ ἐξαναστήσας προσφέρειν σοι βαΐα τῶν ἀρετῶν, ὡς νικητῇ τοῦ θανάτου καταξίωσον.

Ὁ οὐρανὸν ὡς θρόνον κεκτημένος καὶ ὑποπόδιον τὴν γῆν, ὁ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, πώλῳ ὀχούμενος, ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσέρχεται τὴν ἁγίαν, ἐκ στόματος νηπίων αἶνον τερπνὸν ὡς βασιλεὺς τῶν ἁπάντων καταρτίσασθαι.

Ἐν γυναιξὶ σὺ μόνη ὡραιώθης, ὦ ὑπερθαύμαστε ἁγνή, τὸν ὡραιότατον Λόγον ἀποκυήσασα τὸν ὑπὲρ πάντας φανέντα βροτοὺς ὡραῖον· αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπει τὸ εἰδεχθὲς καθωραΐσαι, Παρθένε, τῆς καρδίας μου.

Τὴν θείαν ἔννοιάσας σου κένωσιν.

Ἀκτῖσι τῆς ὑμῶν παρακλήσεως κατῳκισμένους ἐν σκιᾷ ἁμαρτημάτων φωτίσατε τοὺς εὐσεβῶς, φωτοφόροι, ὑμᾶς ἀνευφημοῦντας, ἀπόστολοι.

Ἀγάπην συμπαθείᾳ συζεύξαντες πρὸς ἱκεσίαν τῷ Χριστῷ, πιστοί, ἐκπέμψαι σπουδάσωμεν, ὅπως ἡμᾶς ἀναστήσῃ ἐκ τάφου τῶν κρυφίων παθῶν ἡμῶν.

Φιλίας σαρκικῆς ἀφειδήσωμεν οἱ νεκρωθέντες τῇ ψυχῇ, καὶ προσφιλεῖς χρηματίσωμεν τοῦ Λυτρωτοῦ, ὅπως ᾅδου φρικτῆς ἡμᾶς λυτρώσηται κρίσεως.

Προέφης τοῦ Λαζάρου τὴν κοίμησιν, ὃν μετ' ὀλίγον ἀνιστῶν, ἐκ θηλαζόντων προσδέξῃ, Χριστέ, κλαδοφορούντων τὸν αἶνον, τοῦ πάθους σου τοῦ θείου τὰ σύμβολα.

Ἐκ σοῦ τὸ θεῖον ὕδωρ ἀνέβλυσεν ἀθανασίας καὶ ζωῆς, Θεοκυῆτορ πανάμωμε, οὗ οἱ γευόμενοι δίψης, ἁγνή, θανατηφόρου ῥυσθήσονται.

Σοὶ τῷ Παντουργῷ.

Λίθον τὸν βαρὺν ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας διᾶραι πρεσβεύσατε τὸν πανοικτίρμονα, λίθοι φανέντες τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου, θεηγόροι ἀπόστολοι Κυρίου.

Ἄγωμεν, τοῖς σοῖς προανεφώνεις φίλοις· ὁ φίλος μου Λάζαρος ἤδη κεκοίμηται· τοῦτον ἐγείρων, ἐκτρίψω τοῦ θανάτου τὴν ὀλεθροτόκον κακίαν εἰς αἰῶνας.

Πρᾶοι τὴν ψυχὴν καὶ ταπεινοὶ τὴν γνώμην γενόμενοι χάριτι, ὑποδεξώμεθα πρᾶον τὸν πάντων ἐρχόμενον Δεσπότην, τὴν ἀλαζονείαν τοῦ πονηροῦ συντρίψαι.

Πύλην σε φωτὸς πεφωτισμένος βλέπει προφήτης, πανάμωμε· τὸν φωτοδότην γὰρ τέκτεις ἀφράστως ἡμῖν ὁμοιωθέντα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἡσαΐα, χόρευε.

Τῆς φιλίας ῥῦσαί με τοῦ δολίου, Δέσποτα Χριστέ, ὁ φίλους σου τοὺς σοφοὺς λέξας μαθητάς· μεθ' ὧν

A *Quis mortalium tale quid audivit?*

Daniel jejunio munitus obturavit ora leonum; illum imitans, anima mea, serpentem rugientem sicut leo et quærentem devorare omnem animam, crucis auxilio expelle.

Verbum Dei, occisam peccatis meam animam et in sepulcro transgressionis conclusam, verbo tuo vitam præbente suscita, et proferre tibi palmas virtutum velut mortis victori dignare.

Qui cœlum ut thronum possidet et terram ut scabellum, Dei Patris Verbum, pullo vectus in civitatem ingreditur sanctam, ad perficiendam ex ore infantium laudem jucundam, ut rex omnium.

B

In mulieribus tu sola speciosa facta es, o admirabilissima Virgo pura, quæ speciosissimum Verbum peperisti supra omnes mortales speciosum apparentem; illum igitur obsecra ut deforme cordis mei, Virgo, speciosum reddat.

Divinam tuam cogitans exinanitionem.

Exhortationis vestræ radiis illuminate habitantes in umbra peccatorum qui pie vos celebrant, luciferi apostoli.

Charitatem compassioni conjungentes ad supplicandum Christo mittere properemus, fideles, ut nos suscitet e tumulo absconditarum cupidinum.

Amicitiam carnalem parvifaciamus qui in anima occisi sumus, et amici nominemur Redemptoris, ut C ab inferni terribili damnatione nos redimat.

Prædixisti Lazari dormitionem, quem paulo post suscitans, ex ore lactentium ramos portantium laudem, Christe, suscipis, tuæ divinæ passionis signa.

Ex te divina scatuit unda immortalitatis et vitæ, Dei Genitrix prorsus irreprehensibilis; et illam qui gustaverint a siti lethifera, pura Virgo, liberabuntur.

Tibi omnium Creatori.

Ut gravem lapidem de meo corde tollat supplicate misericordissimum, qui lapides apparuistis angularis lapidis, divina loquentes apostoli Domini.

D Eamus, tuis inquiebas amicis; amicus meus Lazarus jam sopitus est; illum suscitans, conteram mortis exitialem malitiam in sæcula.

Mites corde et humiles mente facti per gratiam, suscipiamus mitem omnium Dominum venientem ad jactantiam maligni conterendam.

Januam lucis te conspicit illuminatus propheta, irreprehensibilis: lucis enim datorem generos ineffabiliter nobis factum similem, quem superexaltamus in omnia sæcula.

Isaia, tripudia.

Libera me ab amicitia dolosa, Christe Magister, qui amicos tuos sapientes elegisti discipulos; qui-

Digitized by Google

buscum veniens expergefacis amicum tuum fidelem, Salvator, Lazarum, qui gratias agens tibi celebrat te.

Complemento jejunii, Domine, reple cor nostrum et mentem gaudio, per tuorum apostolorum supplicationes, misericors, qui sincere dilexerunt te Salvatorem animarum nostrarum.

Fetens ulceribus malitiæ, tumulum inhabito desidiæ, Christe, unde ad te clamo : Suscita me, salva me, ut et ego cum virtutum ramis occurram tibi clamans : Hosanna Deo.

In duabus voluntatibus et naturis genuisti nobis, Virgo, Filium Patris unigenitum factum hominem, ut nos Deus supremus ostenderet naturæ participes divinioris, incorruptæ.

Exsurge mihi, Domine.

In cruce, Domine, obdormiendo, in somnum mutasti dominatricem mortem ; Lazarus enim amicus, exclamabas, sopitus est ; sed ibo ut nunc suscitem eum.

Tuorum prophetarum prædictiones adimplens prædicatas civitati quæ prophetas occidit, appropinquasti, Domine misericors, sponte occidendus, me occisum servans a corruptione.

Qui corpus indomitum Verbo subjecistis per continentiam et deprecationem, solitarii et cœnobitæ, Christo occurrite super pullum incedenti et ad patiendum venienti.

Guttis misericordiæ tuæ irriga, tota irreprehensibilis, cogitationem meam liquefactam incendio peccati, et exstinctam cordis mei accende lampadem, janua lucis.

Terra et omnia in ea.

Resurrectionem et Vitam habentes amicum, mulieres, quid amare lamentamini? appropinquat et vivificabit fidelem amicum, ipsius resurrectione omnium suscitationem præsignificans solus benefactor.

Solitariorum recessus, aperiamini ad occurrendum ut agni spiritales principi pastorum Christo, tanquam ramos portantes ; accedit Dominus volens occidi tanquam agnus, ut lupi tyrannidem destruat.

Venientis Bethphage pulsum tuorum pedum infestus audivit infernus, et pedes Lazari tetigit, dicens : Si vocatura est te Vita, ne tardes, sed exi ; novi enim meam destructionem in brevi.

Sacræ prophetarum voces te prædicant symbolice portam ex qua sedentibus in tenebris et in umbra ortus est sol, o Virgo, qui solus dat lucem.

Quia fecit mihi magna.

Ecce ascendimus, inquiebas, Jesu, ad civitatem

A ἀφικόμενος ἐξεγείρεις φίλον σου πιστὸν, Σῶτερ, τὸν Λάζαρον, εὐχαρίστως ἀνυμοῦντά σε.

Συμπληρώσει, Κύριε, τῆς νηστείας πλήρωσον ἡμῶν καρδίαν τε καὶ τὸν νοῦν, εὐσπλαγχνε, χαρᾶς ταῖς τῶν ἀποστόλων σου ἱκεσίαις τῶν εἰλικρινῶς ἠγαπηκότων σε τὸν Σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὀδωδὼς τοῖς ἕλκεσι τῆς κακίας τάφον κατοικῶ τῆς ῥαθυμίας, Χριστέ· ὅθεν σοι βοῶ, Ἀνάστησον, σῶσόν με, ὅπως κἀγὼ κλάδοις ἀρετῶν καθυπαντήσω σοι, ἀνακράζων, Ὡσαννὰ τῷ Θεῷ.

Ἐν δυσὶ θελήμασι καὶ οὐσίαις (1) τέτοκας ἡμῖν Υἱὸν τὸν μονογενῆ, Κόρη, τοῦ Πατρὸς γενόμενον ἄνθρωπον, ἵνα ἡμᾶς δείξῃ κοινωνοὺς φύσεως, ἄχραντε, θειοτέρας ὁ ὑπέρθεος.

B *Ἀνάτειλόν μοι, Κύριε.*

Ἐπὶ σταυροῦ, Κύριε, ὑπνώσας μεταβέβληκας εἰς ὕπνον, Δέσποτα, τὸν θάνατον· «Λάζαρος γὰρ, ἐβόας, ὁ φίλος κεκοίμηται· ἀλλὰ ἀπελεύσομαι ἐξυπνίσαι νῦν αὐτόν.»

Σῶν προφητῶν κηρύγματα πληρῶν προφητευόμενα, προφητοκτόνῳ πόλει, Κύριε, οἰκτίρμων παρεγένου, κτανθῆναι θελήματι, τὸν ἀποκτανθέντα με διασώζων τῆς φθορᾶς.

Οἱ σῶμα τὸ δυσήνιον τῷ λόγῳ ὑποτάξαντες δι' ἐγκρατείας καὶ δεήσεως μοναστὰι καὶ μιγάδες, Χριστῷ ὑπαντήσατε πώλῳ ἐπιβαίνοντι, ἐρχομένῳ τε παθεῖν.

C Ῥανίσι τοῦ ἐλέους σου κατάρδευσον, πανάμωμε, τὴν ἐκτακεῖσάν μου διάνοιαν φλογμῷ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἐσβεσμένον μου τῆς καρδίας ἄναψον λύχνον, πύλη τοῦ φωτός.

Γῆ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ

Τὴν Ἀνάστασιν καὶ Ζωὴν ἔχουσαι, γυναῖκες, προσφιλῆ, τί ἀποδύρεσθε πικρῶς ; παραγίνεται καὶ ζωώσει τὸν γνήσιον φίλον, τῇ αὐτοῦ ἀναστάσει τὴν ἔγερσιν πάντων προμηνύων ὁ μόνος εὐεργέτης.

Καταγώγια μοναστῶν, ἀνοίχθητε ὡς ἄρνες λογικοὶ, τῷ ἀρχιποίμενι Χριστῷ ἀπαντῆσαι ὡς κλαδηφόροι, προέρχεται θέλων ὡς ἀρνίον σφαγῆναι ὁ Κύριος, ὅπως τὴν τοῦ λύκου ὀλέσῃ τυραννίδα.

D Ἐρχομένου πρὸς Βηθσφαγῆ κρότου σου ποδῶν ὁ δυσμενὴς ἤσθετο ᾅδης, καὶ ποδῶν τοῦ Λαζάρου ἥπτετο λέγων· Εἰ μέλλει φωνεῖν σε ἡ Ζωὴ, μὴ μελλήσῃς, ἀλλ' ἔξελθε, ἔγνων τὴν ἐμὴν γὰρ κατάλυσιν ἐν τάχει.

Ἱεραί σε τῶν προφητῶν κηρύττουσι φωναὶ συμβολικῶς, πύλην ἐξ ἧς τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημένοις ἀνέτειλεν ἥλιος, Παρθένε, ὁ μόνος φωτοδότης.

Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγάλα.

Ἰδοὺ, προανεφώνεις, ἀναβαίνομεν, Ἰησοῦ, πρὸς

NOTÆ.

(1) Animadvertamus orthodoxam S. Sophronii in liturgico libro confessionem duarum in Christo naturarum et voluntatum, contra tunc grassantes Monophysitas hæreticos et Monothelitas ; quam ego sane perspicuam confessionem æmulari velim Orientales Catholicos liturgicorum librorum scriptores vel editores, omni verborum ambiguitate remota.

Digitized by Google

πάλιν τὴν ἁγίαν καὶ χερσὶ μιαιφόνων ἀληθῶς παραδοθήσομαι σταυρῷ ἀποκτανθῆναι σαρκί.

Θανάτου θέλων, Λόγε, ἐξαρπάσαι φίλον τὸν σὸν, σαρκὶ θανατωθῆναι δι' ἡμᾶς κατεπείγῃ ἑκοντί, ἀθανατίζων τοὺς βροτοὺς, μόνε ἀθάνατε.

Βαΐα σωφροσύνης ἐπισείσωμεν τῷ Χριστῷ, ἐν πώλῳ μετριάζοντι σαρκὶ, καὶ προσείπωμεν αὐτῷ ἐπὶ τὸ πάθος· Ὁ ἐλθὼν εὐλογητὸς εἶ, Σωτήρ.

Φρικτή σου ἡ λοχεία, Θεοτόκε Μῆτερ Χριστοῦ· διό σε μακαρίζομεν πιστῶς γενεαὶ τῶν γενεῶν, δοξολογοῦντές σε, ἁγνή, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἑπταπλασίως κάμινον.

Τότε ἐμοὶ γνωσθήσεσθε μαθηταὶ, Σῶτερ, ἔλεξας, ὅτε ἐντολῶν ἐκπληρωταὶ γενήσεσθε ἐμῶν ὥσπερ ἔφησα· ἐθελοντὶ ἐρχόμενος πάθος πρὸς σεπτὸν, δι' οὗ ἀπάθειαν πᾶς τις κομίσεται κραυγάζων, Ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε.

Ἐν ἑαυτοῖς ταπείνωσιν ἀληθῆ περιφέροντες, τὸν ταπεινωθέντα με Θεὸν μιμήσασθε, τοῖς φίλοις ἐδόησας, πάθος, Χριστὲ, πρὸς θεῖον μολών. Ὁ οὖν ὑψηλὸς θέλων γενέσθαι καὶ πρῶτος, τῶν πάντων δοῦλος ἔστω τῇ προθέσει, κραυγάζων· Λαὸς ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ῥῦπον παθῶν τοῦ σώματος καὶ ψυχῆς ἐκκαθάρωμεν, καὶ τῷ καθαρῷ ἀκολουθῆσαι σπεύσωμεν, πρὸς πάθος ἀπάθειαν παρασχόμενον πᾶσι βροτοῖς σπεύδοντι Χριστῷ, ᾧ μελῳδεῖ πᾶσα κτίσις, Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε.

Ἄνευ ὠδίνων τέτοκας τὸν τὴν Εὔαν ῥυσάμενον ἐκ τῶν ὀδυνῶν, ὧν ἡδονῇ τῆς βρώσεως κλαπεῖσα ἐκέκτητο, Θεοκυῆτορ Δέσποινα· ὃν ἐθελοντὶ πρὸς τὸ μακάριον πάθος ἐρχόμενον ὁρῶσα, ὀδυνᾶσαι καὶ μέλπεις, Λαὸν ὑπὸ Χριστὸν, κ. τ. λ.

Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτο οὐρανός.

Ἰδόντες τὸν ὁμαίμονα Ἰωσὴφ πρὸς πατρὸς, ἀδελφοὶ, ἀφικόμενον φθόνῳ δεινῷ λάκκῳ καταφέρουσι, καὶ μακρὰν ἀπεμπολοῦσι φέροντα πάθους τὴν εἰκόνα τοῦ ἀπαθοῦς Χριστοῦ τοῦ βασιλέως, ὃν μαθητὴς δολίως ἀπεμπωλῆσαι ἑτοιμάζεται.

Ὡρῶν καὶ ἡμερῶν τε Δημιουργὲ, ἀγνοεῖν τὴν ἡμέραν προέφησας τῆς τοῦ παντὸς κόσμου συντελείας τοῖς μαθηταῖς· ὅρους ἡμῖν τιθέμενος μετριοφροσύνης, Λόγε Θεοῦ, δι' ἧς ἀνυψωθέντες, τοῦ πλάνου τὰς ἐπάρσεις σῇ δυναστείᾳ ταπεινοῦμεν ἀεί.

Σταυρώσωμεν τὰ μέλη δι' ἀληθοῦς ἐγκρατείας, Χριστῷ συσταυρούμενοι, καὶ ἡδονῶν φύγωμεν τὸ βάρος τὸ δυσσχθὲς, καὶ ἐντολῶν γινώμεθα θείων τοῦ Σωτῆρος ἐκπληρωταὶ, ἵνα ἐν τῇ μελλούσῃ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ, τῆς κακακρίσεως ῥυσθείημεν.

Ἣν πάλαι κατηράσω, Λόγε, συκῆν ἁμαρτίας δηλοῦσαν τὸ ἄκαρπον.

Ἐν βυθῷ κατέστρωσέ ποτε.

Συνελθόντες δεῦτε τῷ Χριστῷ πάντες συνανέλθωμεν, τῶν Ἐλαιῶν ἐπὶ τὸ ὄρος σήμερον, κἀκεῖ ἀκουσόμεθα οἷα φθέγγεται τοῖς αὐτὸν ἀγαπήσασι, περὶ τῆς δευτέρας τούτους ἐκδιδάσκων ἐπελεύσεως.

Ἐν ἐλαίῳ ἔργων ἀγαθῶν πάντες ἑτοιμάσωμεν τὰς

A sanctam et in manus homicidarum vere tradar ut cruce occidar in carne.

Morti volens auferre amicum tuum, Verbum, in carne occidi propter nos ultro festinas, immortales faciens mortales, solus immortalis.

Ramos temperantiæ super Christum agitemus qui pullo modestus est in carne, et illum alloquamur: ad patiendum veniens benedictus es, Salvator.

Tremendus tuus portus, Deipara Mater Christi: quare te beatam prædicamus fideliter generationes generationum, glorificantes te, pura, in sæcula, Amen.

Septuplo fornacem.

B Tunc mei discipuli cognoscemini, inquiebas, Salvator, quando mandata mea impleveritis sicut dixi, voluntarie veniens ad passionem venerabilem, per quam impassibilitatem omnis reportabit clamans: Sacerdotes, benedicite.

In vobismetipsis veram humilitatem circumferentes me Deum humiliatum imitamini, clamabas, Christe, amicis tuis, ad divinam veniens passionem; qui igitur vult superior esse et primus, omnium servus proposito fiat, clamans: Populus superexaltat Christum in omnia sæcula.

Sordes cupiditatum corporis et animæ emundemus et purum sequi festinemus Christum qui ad passionem omnibus præbentem mortalibus impassibilitatem festinat, cui psallit omnis creatura:

C Pueri, benedicite.

Sine partus doloribus genuisti eum qui Evam a doloribus liberavit quos cibi voluptate furata comparaverat, Deipara Domina; illum voluntarie ad beatam passionem venientem videns, doles et canis: populus sub Christo, etc.

Obstupuit cælum super hoc.

Videntes consanguineum Joseph a patre venientem, fratres, invidia gravi, in fossam deferunt et procul vendunt ferentem imaginem passionis impassibilis Christi regis, quem discipulus dolose vendere parat.

Temporum dierumque Conditor, dixisti discipulis te nescire diem mundi universi consummationis: limites constituens nobis moderationis,

D Verbum Dei, per quam exaltati, seductoris elevationes tua potentia semper humiliamus.

Crucifigamus membra per veram continentiam, Christo, confixe cruci, et voluptatum fugiamus pondus gravissimum, mandataque divina Salvatoris adimpleamus, ut in ventura judicii die a damnatione liberemur,

Qua olim maledixisti, Verbum, ficus arborem peccati sterilitatem ostendentem.

In profundo quondam prostravit.

Convenientes huc cum Christo omnes simul ascendamus in montem Olivarum hodie, ibique audiemus qualia loquitur ipsum amantibus, secundum adventum eos edocens.

In oleo bonorum operum omnes paremus spi-

Digitized by Google

ritales lampades; sponsus enim subito supervenit; ne imparati reperiamur frustra pulsantes januam, non digni habiti compassione.

Præcedunt discipuli tui, ad passionem voluntariam te festinantem videntes, Verbum Dei; Judas perfidus parat iniquis prodere te a cujus amentia et obduratione omnes amove.

Filium et Verbum Patris quem corpore donasti ex tuo puro sanguine, Virgo Domina, ad passionem festinantem quam sufferre decrevit misericorditer intuens, vulneraris, illius longanimitatem glorificans.

Venite, populi, cantemus.

Perversum modo congregatum est concilium, et perversa meditatur ad occidendum te, vitam omnium Judam cooperatorem, Christe, accipiens.

Leprosi olim cœna propitiatorium facta est omnibus largiens propitiationem, quam inveniens meretrix sexcentorum delictorum absolutionem consequitur.

Qui leges tuas non servavit miser, avaritia periit, et prodere te homicidis cogitat Judas, laqueum vicissim sortiens.

Quomodo propter nos ad patiendum venis, optime? Quomodo ad tribunal Pilati velut judicandus accidere sustines? immensa divitia misericordiæ tuæ.

De te olim, Virgo impolluta, cantata prophetarum verba impleta sunt; etenim genuisti Verbum in carne voluntarie passiones sustinens.

In profunda quondam prostravit.

In cymbalis Davidicis nunc hymnum triumphalem Redemptori gratias agendo canamus; abstulit enim mortem, redemptionem et vitam concedens devinctis a sæculo, tanquam humanus.

In mortuis visus cum anima, occisione voluntaria in carne recepta, Christe, animas liberasti et congregasti et luce illustrasti, solus vitam præbens. Pascha venerabile et expiatorium.

Immolatus agnus propter nos, Pascha salutare ex mortuis resurgens hodie, infernum captivum duxit, auferens quos vinctos absorbuerat clamantes: Magna tua potentia, solus Liberator.

Qui virginem ostendite puram, etiam post partum, ex mortuis resurgens post triduum creationem lætificavit, innupta sanctissima Dei sponsa, qui ut Deus glorificatus est; gloriose enim glorificatus est.

Efflоruit eremus sicut lilium, Domine.

Educens vinctos in virtute, Domine, tuo sub terram itinere, jactatorem excubantem occidisti serpentem, morte tua.

Hæc est dies quam fecit Dominus misericors; spiritu et corde in ea exsultantes, lætemur et tripudiemus.

Persecutoris a tyrannide liberati sanguine puræ et immaculatæ victimæ, nunc festum constituamus, in laudatione vociferantes.

Salve tibi, dat e tumulo splendens Dominus: tibi

A ψυχικὰς λαμπάδας· ὁ νυμφίος γὰρ ἐξαίφνης ἐφίσταται· μὴ ἀνέτοιμοι εὑρεθῶμεν, ἀνόητα κρούοντες τὴν θύραν, καὶ μὴ συμπαθείας ἀξιούμενοι.

Προπορεύονταί σου μαθηταὶ, πάθος πρὸς ἑκούσιον, Λόγε Θεοῦ, σὲ καθορῶντες σπεύδοντα· Ἰούδας ὁ δόλιος εὐτρεπίζεται τοῖς ἀνόμοις προδοῦναί σε· οὗ τῆς ἀπονοίας πάντας καὶ πωρώσεως ἐξάρπασον.

Τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς, ὃν περ ἐσωμάτωσας σῶν ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων, Κόρη Δέσποινα, πρὸς τὸ πάθος σπεύδοντα ὃ εὐδόκησεν ὑπομεῖναι, ὡς εὔσπλαγχος βλέπουσα τιτρώσκῃ, τούτου μακρόθυμον δοξάζουσα.

Δεῦτε, λαοὶ, ᾄσωμεν.

Τὸ πονηρὸν ἄρτι συνήχθη συνέδριον, καὶ πονηρὰ βουλεύεται τοῦ θανατῶσαί σε τὴν ζωὴν τῶν ἁπάντων, B Ἰούδαν συνεργάτην, Χριστὲ, λαβόμενον.

Ἡ τοῦ λεπροῦ πάλαι σκηνὴ ἱλαστήριον τὸν ἱλασμὸν χωρήσασα πάντων γεγένηται· ὃν εὑροῦσα ἡ πόρνη μυρίων ὀφλημάτων λύσιν κομίζεται.

Νόμους τοὺς σοὺς μὴ συντηρήσας ὁ δείλαιος, φιλαργυρήσας ὤλετο, καὶ παραδοῦναί σε φονευταῖς ἐνθυμεῖται Ἰούδας τὴν ἀγχόνην ἀντικληρούμενος.

Πῶς δι' ἡμᾶς ἔρχῃ παθεῖν, ὑπεράγαθε; Πῶς παραστῆναι βήματι ὡς κριθησόμενος τοῦ Πιλάτου ἀνέχῃ; Ἀμέτρητος ὁ πλοῦτος τῆς εὐσπλαγχνίας σου.

Αἱ περὶ σοῦ πάλαι, Παρθένε, ᾀδόμεναι τῶν θεηγόρων ἅπαντες ῥήσεις πεπλήρωνται· καὶ γὰρ ἔτεκες Λόγον σαρκὶ θελουσίως πάθη δεξάμενον. C

Ἐν βυθῷ κατέστρωσέ ποτε.

Ἐν κυμβάλοις νῦν Δαυϊτικοῖς ὕμνον ἐπινίκιον τῷ Λυτρωτῇ εὐχαριστοῦντες ᾄσωμεν· εἷλε γὰρ τὸν θάνατον, ἀπολύτρωσιν καὶ ζωὴν χαρισάμενος τοῖς πεπεδημένοις ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ὡς φιλάνθρωπος.

Ἐν νεκροῖς ὀφθεὶς μετὰ ψυχῆς, νέκρωσιν ἑκούσιον ὁ τῇ σαρκὶ, Χριστὲ, καταδεξάμενος, ψυχὰς ἠλευθέρωσας, καὶ συνήγειρας, καὶ φωτὶ κατελάμπρυνας, μόνε ζωοδότα, Πάσχα τὸ σεπτὸν καὶ καθαρτήριον.

Ὁ τυθεὶς ἀμνὸς ὑπὲρ ἡμῶν, Πάσχα τὸ σωτήριον ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναβιώσας σήμερον, ᾅδην ἠχμαλώτευσεν, ἀφελόμενος οὓς δεσμώτας κατέπιε κράζοντας· Μεγάλη, μόνε Λυτρωτὰ, ἡ δυναστεία σου.

Ὁ παρθένον δείξας σε ἀγνὴν καὶ μετὰ τὴν κύησιν, D ἐκ τῶν νεκρῶν ἐξαναστὰς τριήμερος τὴν κτίσιν ἐφαίδρυνεν, ἀπειρόγαμε παναγία Θεόνυμφε, ὁ δεδοξασμένος Κύριος· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος ὡσεὶ κρίνον, Κύριε.

Ἐξάξας ἐν ἀνδρείᾳ πεπεδημένους, Κύριε, τῇ ὑπὸ γῆν καθόδῳ σου ἀλαζόνα παραπικραίνοντα, ἐθανάτωσας ὄφιν τῷ θανάτῳ σου.

Ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ οἰκτίρμων Κύριος, αὕτη ὑπάρχει· πνεύματι καὶ καρδίᾳ ἀγαλλιώμενοι, ἐν αὐτῇ εὐφρανθῶμεν καὶ χορεύσωμεν

Διώκτου τυραννίδος λελυτρωμένοι αἵματι τοῦ καθαροῦ ἀμώμου τε ἱερείου, νῦν συστησώμεθα ἑορτὴν ἐν αἰνέσει ἀλαλάζοντες.

Τὸ Χαῖρε, σοὶ προσνέμει ἐκ τάφου λάμψας Κύριος·

Digitized by Google

σοὶ γὰρ καὶ μόνῃ, ἄχραντε, πρέπει, χαρίτωτε, ἡ τῆς Εὔας τὴν λύπην ἀφανίσασα.

Ἐλήλυθας ἐκ Παρθένου.

Ἐκ τάφου σε ἀνατείλαντα ἥλιον ἄδυτον, ἀστέρες πολύφωτοι οἱ μαθηταὶ θεασάμενοι, πᾶσαν τὴν ὑφήλιον τῇ τοῦ κηρύγματος αἴγλῃ κατεφώτισαν.

Χορεύσωμεν ἑορτὴν συστησάμενοι πνεύματι· ἀνέστη ὁ Κύριος, Πάσχα τὸ θεῖον εὐφρόσυνον χάριν παρεχόμενος τοῖς τὴν αὐτοῦ προσκυνοῦσι συγκατάβασιν.

Μηνύουσαι τὴν σεπτήν σου γυναῖκες ἀνάστασιν, τοῖς φίλοις σου, Δέσποτα, περιχαρῶς τοῦτο ἔλεγον, Ἴδομεν τὸν Κύριον, καὶ πρωτοδότως τὸ, Χαῖρε, ἀπειλήφαμεν.

Συγχαίρει σοι γυναικῶν μυροφόρων, πανάμωμε, χορὸς ἁγιώτατος, ἐξαναστάντα θεώμενος Λόγον ὃν ἐκύησας ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον.

Ὁ τοῦ φωτὸς χορηγός.

Ὁ φωτὸς χορηγὸς ὑπὸ τὴν γῆν μετὰ ψυχῆς γέγονε, καὶ τοὺς ἐκεῖ δεσμώτας ἐξάξας ἀνέστη κραταιῶς, τὴν ἀθανασίαν πιστοῖς χαρισάμενος.

Συνενεκρούμην σοι χθὲς νενεκρωμένῳ δι' ἐμέ, Κύριε· σήμερον δὲ συζωοποιοῦμαι, ζωὴν ἀληθινὴν ἔχων σε καὶ Πάσχα ψυχῆς καθαρτήριον.

Βακτηρευόμενοι καὶ στηριζόμενοι σταυρῷ φάγωμεν τὸ καθαρὸν Πάσχα, τὰς πικρίδας σαρκὸς τῶν ἡδονῶν ἐκ τῆς διανοίας ἡμῶν ἀπελαύνοντες.

Ἡ βασιλὶς τοῦ παντὸς τὸν Βασιλέα τοῦ παντὸς τέξασα, ὡς ἐκ παστοῦ τοῦτον τῆς γαστρός σου ὡραῖον ὁρῶσα τάφου προελθόντα, ἀγάλλου καὶ χόρευε.

Ἐν ἀβύσσῳ πταισμάτων κυκλούμενος.

Λαμπροφόρος ἡμέρα ἐγέρσεως, πάντες λαμπροφόροι ψυχαῖς χρηματίσωμεν· ὁ Λυτρωτὴς ἐγήγερται, τὰ τοῦ ᾅδου κενώσας βασίλεια.

Ἱερῶν γυναικῶν ὁ κατάλογος, βλέψας τὴν ζωὴν ἐκ νεκρῶν ἀνατείλασαν, τοῖς μαθηταῖς συνέχαιρε, καὶ τὸ Πάσχα τὸ θεῖον ἑόρταζεν.

Ἀπεπαύθη τῆς λύπης τὰ δάκρυα· ὁ χαροποιὸς Ἰησοῦς γὰρ ἐγήγερται, σὺνεξεγείρας ἅπασαν τῶν βροτῶν τὴν οὐσίαν ὡς εὔσπλαγχνος.

Παρθενίας τὰς πύλας οὐκ ἤνοιξας, μνήματος σφραγῖδας οὐκ ἔλυσας, Δέσποτα, ἐξαναστὰς τριήμερος, ὁ βουλήσει τὸ πᾶν ἐργαζόμενος.

Ἀντίθεον πρόσταγμα.

Διώκτης ὀλέθριος ἐξηφανίσθη· τοῦ ᾅδου κεκένωται τὸ ἀφεγγὲς βασίλειον· Χριστὸς γὰρ τὸ ἄχρονον φῶς καὶ ἀνόλεθρον ἤστραψεν· ἀνέτειλε, χαρᾶς τὴν οἰκουμένην πληρώσας σήμερον.

Κρουνοὺς ἐπαφῆκάς μοι ἀθανασίας, πλευρὰν ὀρυττόμενος καὶ χεῖρας, ὑπεράγαθε· θανάτῳ δὲ θάνατον, Σῶτερ, ἐνέκρωσας, καὶ συνεξανέστησας νεκροὺς τῇ σῇ ἐγέρσει, ὁ ὑπερένδοξος.

Κλαιούσαις ἔδόησας ταῖς μυροφόροις, Χριστὲ, Ἐξεγήγερμαι· τὸν θρῆνον ἀπορρίψατε, τοῖς φίλοις μου εἴπατε, καθυπαντήσαί μοι καὶ τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν ἀναφωνῆσαι τῇ δυναστείᾳ μου.

Παρθένον τηρήσας σε μετὰ τόκον, ὁ πάντα

A enim et soli convenit, immaculata plena gratia, qua Evæ mœrorem abstulisti.

Existi a Virgine.

E tumulo exortum te solem inaccessibilem intuiti discipuli, lucidissimæ stellæ, omnia sub sole prædicationis fulgore illuminaverunt.

Tripudiemus, festum spiritu constituentes; surrexit Dominus, Pascha divinum, lætitiæ gratiam concedens iis qui condescensum ejus adorant.

Tuam venerabilem indicantes mulieres resurrectionem amicis tuis, Magister, exsultantes illud dicebant: Vidimus Dominum et primæ salve accepimus.

Congaudet tibi mulierem unguenta ferentium,
B irreprehensibilis, sanctissimus chorus, suscitatum contemplans Verbum quem peperisti modo rationem et sermonem excedente.

Lucis choragus.

Lucis choragus sub terram cum anima descendit, et ibi vinctos educens surrexit fortiter, immortalitatem fidelibus largiens.

Tecum heri occidebar occisum pro me, Domine, hodie vero convivificor, vitam veram te habens et Pascha animæ expiatorium.

Baculo instructi et cruce stabiliti, manducemus purum Pascha, lactucas carnis voluptatum ex mente nostra expellentes.

Regina universi quæ Regem universi peperisti,
C illum quasi de thalamo speciosum videns egredientem de ventris tui tumulo, exsulta et tripudia.

In abysso delictorum circumventus.

Lucifera dies resurrectionis; omnes luciferi animabus nominemur; Redemptor resurrexit, inferni regna exinaniens.

Sanctorum mulierum cœtus videns vitam ex mortuis exorientem, discipulis congaudebat et Pascha divinum celebrabat.

Cessaverunt doloris lacrymæ; lætificans enim Jesus surrexit, secum suscitans omnem mortalium substantiam misericorditer.

Virginitatis januam non aperuisti, monumenti sigilla non solvisti, Magister, resurgens post triduum,
D qui voluntate omnia operaris.

Divinum mandatum.

Persecutor infensus destructus est, inferni exinanitum est obscurum regnum; Christus enim intemporalem immortalemque fulguravit lucem, exortus est, gaudio terram implens hodie.

Scatebras immortalitatis mihi immisisti, latere confossus et manibus, optime; morte vero mortem occidisti, Salvator, et consuscitasti mortuos tua resurrectione, gloriosissime.

Flentibus unguenta ferentibus exclamasti, Christe: Surrexi; luctum abjicite, amicis meis dicite ut mihi occurrant et hymnum triumphalem decantent potentiæ meæ.

Qui te virginem custodivit post partum, omnia

Digitized by Google

voluntate divina operans, visus est ut homo, gratia Dei plena, omnibus dans resurrectionem tanquam benefactor et gloriosissimus.

Qui in fornace ignis.

Quasi de thalamo splendescens et speciosus, Jesu, sponsus apparuisti, immorans sepulcro incorruptibilitatem nobis, occidens custodes, vivificans vero credentes in te vitæ datorem.

Immortales estote vos morte mea, clamabas tuis amicis, et Pascha magnum patriis gentium magnifice et splendide prædicate, ut me cognoscant omnes Christum vivere facientem.

Vivetis in me, dilecti discipuli; etenim ego Vita sum et exsurrexi in gloria, ut videtis vos, clamabas: Buccinate tuba in exsultatione animæ in sæcula.

Suscitatum e mortuis Virgo Filium contemplata: speciosus fœtus es, clamabat, vivificans Fili mi, morte occidens mortem; unde te glorificat consonis vocibus omnis creatura.

Deum de Deo Verbum.

Similis factus in omnibus, excepto peccato, hominibus, Jesu rex omnium, moreris et sepulcro decumbis; exsurgis vero absque corruptione, innovans fidelibus incorruptibilitatis introitus, divina resurrectione tua.

Hæc nostra dies quam vere fecit Dominus, faciens in ea gloriosa et ineffabilia; lætemur in ea et clamemus magna voce: Venerandum Pascha nostrum immolatus es, Domine.

Quid cum unguentis quæritis pretiosissimum unguentum? inferni fœtida auferens, solutionem vinctis insufflavit, et surrexit in gloria; implemini gaudio, exclamavit mulieribus angelus refulgens in sepulcro.

Cum mulieribus unguenta ferentibus, cum sapientibus apostolis, videns Filium tuum et Deum, tota irreprehensibilis, suscitatum ex mortuis, sicut dixerat, festivum concipe gaudium, obsecrans indesinenter ut salventur animæ nostræ.

Qui aquas olim.

Qui terram super aquas olim suspendit, voluntarie pendet ligno: ex latere autem scatet aqua remissionis et scaturientem transgressione malitiam arefacit misericorditer, quia glorificatus est.

De terra ad ea quæ sursum sunt sublati Paschæ clarissima die, in ea hodie choros instituamus et laudem, mittamus occisori mortis, soli regi nostro, quia glorificatus est.

Inæstimabile unguentum cur cum unguentis quæritis, mulieres? exclamavit angelus in sepulcro gloriose apparens: Ite, annuntiate discipulis, surrexit et terræ terminos inodoravit.

Filium tuum, Virgo, suscitatum a sepulcro speciosum forma videns discipulis clare congaudebas, immaculata; unde ad te clamamus: lætitiæ causa, salve, inventio et manifestatio vitæ.

Populus meus, quia in omnibus dominor vivis et mortuis.

Ut Deus deduco et educo de terra et salvo cla-

βουλήματι τῷ θείῳ ἐργαζόμενος, ὡράθη ὡς ἄνθρωπος, θεοχαρίτωτε, πᾶσι τὴν ἀνάστασιν διδοὺς, ὡς εὐεργέτης καὶ ὑπερένδοξος.

Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Ὡς ἐκ παστάδος φωταυγὴς καὶ ὡραῖος, Ἰησοῦ, νυμφίος ὤφθης, ὁ καινίσας τῷ τάφῳ τὴν ἀφθαρσίαν ἡμῖν· νεκρώσας φύλακας, ζωώσας δὲ τοὺς πεπιστευκότας εἰς σὲ τὸν ζωοδότην.

Ἀθανατίσθητε ὑμεῖς τῷ θανάτῳ μου, τοῖς ἐμοῖς ἑβδας φίλοις· καὶ τὸ Πάσχα τὸ μέγα ταῖς πατριαῖς τῶν ἐθνῶν μεγάλως λαμπρῶς τε κηρύξατε, ἵνα γνῶσι πάντες Χριστὸν νικοποιόν με.

Ζήσεσθε, φίλοι μαθηταὶ, ἐν ἐμοί· καὶ γὰρ ἐγὼ ζωὴ ὑπάρχων ἐξανέστην ἐν δόξῃ, καθὼς ὁρᾶτε ὑμεῖς· ἑβδας, Σαλπίσατε σάλπιγγι ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν ἡ Παρθένος τὸν Υἱὸν θεασαμένη, Ὡραιώθης, ἑβδα, ζωοποιέ μου Υἱὲ, θανάτῳ νεκρώσας τὸν θάνατον· ὅθεν σε δοξάζει συμφώνως πᾶσα κτίσις.

Τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον.

Ὁμοιωθεὶς κατὰ πάντα ἁμαρτήματος δίχα ἀνθρώποις, Ἰησοῦ παμβασιλεῦ, θνήσκεις καὶ τάφῳ κατάκεισαι· μὴ φθορᾶς μετασχὼν δὲ ἀνίστασαι, καινίζων τοῖς πιστοῖς ἀφθαρσίας εἰσόδους τῇ θείᾳ ἀναστάσει σου.

Αὕτη ἡμῶν ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὄντως ὁ Κύριος, ποιήσας ἐν αὐτῇ ἔνδοξά τε καὶ ἀπόῤῥητα· ἐν αὐτῇ εὐφρανθῶμεν, καὶ κράξωμεν μεγάλῃ τῇ φωνῇ, Τὸ σεβάσμιον Πάσχα ἡμῶν ἐτύθης, Κύριε.

Τί μετὰ μύρων ζητεῖτε τὸ πολύτιμον μύρον; Τῶν ᾅδου τὸ δυσῶδες ἀφελὼν, λύσιν δεσμώταις διέπνευσε, καὶ ἀνέστη ἐν δόξῃ· ἐμπλήσθητε χαρᾶς, ταῖς γυναιξὶν ὁ ἀστράπτων τῷ τάφῳ ἄγγελος ἀνεβόησεν.

Σὺν γυναιξὶ μυροφόροις, σὺν σοφοῖς ἀποστόλοις, ὁρῶσα τὸν Υἱόν σου καὶ Θεὸν ἐγηγερμένον, πανάμωμε, ἐκ νεκρῶν, καθὼς εἶπεν, ἑόρτιον ἀνάλαβε χαράν, δυσωποῦσα ἀπαύστως σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὁ τὰ ὕδατα πάλαι.

Ὁ τὴν γῆν ἐφ' ὑδάτων πάλαι κρεμάσας, κρεμνᾶται ἑθελουσίως τῷ ξύλῳ· ἐκ πλευρᾶς βρύει δὲ ὕδωρ ἀφέσεως, καὶ τὴν ἀναβλύζουσαν τῇ παραβάσει κακίαν ξηραίνει ὡς εὔσπλαγχνος, ὅτι δεδόξασται.

Ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὰ ἄνω ἀνενεχθέντες, τοῦ Πάσχα τῇ λαμπροτάτῃ ἡμέρᾳ, ἐν αὐτῇ σήμερον χορὸν στησάμενοι, αἶνον ἀναπέμψωμεν τῷ νεκρωτῇ τοῦ θανάτου, μόνῳ βασιλεῖ ἡμῶν, ὅτι δεδόξασται.

Τὸ ἀτίμητον μύρον τί μετὰ μύρων, γυναῖκες, ἐπιζητεῖτε; ἐν τάφῳ ὁ φανεὶς ἄγγελος λαμπρῶς ἐβόησεν· Ἄπιτε, κηρύξατε τοῖς μαθηταῖς, ἐξανέστη, καὶ κατευωδίασε τῆς γῆς τὰ πέρατα.

Τὸν Υἱόν σου, Παρθένε, ἐγηγερμένον ἐκ τάφου ὡραῖον κάλλει ὁρῶσα, μαθηταῖς, ἄχραντε, λαμπρῶς συνέχαιρες· ὅθεν σοι κραυγάζομεν· Χαρᾶς ἡ αἰτία, χαῖρε ἡ ἀνεύρεσις, ζωῆς φανέρωσις.

Λαός μου, ὅτι πάντων κυριεύω νεκρῶν καὶ ζώντων.

Ὡς Θεὸς καὶ κατάγω καὶ ἀνάγω ἐκ γῆς, καὶ σώζω

Digitized by Google

τοὺς βοῶντας· Σῶσον, Σῶτερ, ὁ σώσας τὸν Ἰσραὴλ ἐκ δουλείας.

Τὸ καταπέτασμα ἰδόντες οἱ παράνομοι σχιζόμενον, τῇ σῇ σταυρώσει, Λυτρωτά, διεσχίσθησαν ὡς γέγραπται· καὶ μὴ κατανυγέντες, ὄξος πιεῖν προσέφερόν σοι χολῇ μεμιγμένον.

Τὴν ἁμαρτίαν μου ἐζήλωσας ἠλωθεὶς ἐν ξύλῳ, Κύριε· καὶ ἐν τῷ τάφῳ ὡς νεκρὸς ἀφυπνώσας, τοὺς ὑπνώττοντας ἐξήγειρας ἐκ τάφων βλέψαι τὸ φῶς τῆς ἀναστάσεώς σου, Σῶτερ ζωοδότα.

Ὦ Πάσχα μέγα καὶ σεβάσμιον τῆς φθορᾶς δι' οὗ ἐρρύσθημεν, καὶ σκοτασμοῦ τῶν ἡδονῶν καὶ δουλείας τοῦ πικροῦ Φαραώ· Θεοῦ Υἱὲ καὶ Λόγε, δίδου ἡμῖν κατατρυφῆσαι τῆς σῆς βασιλείας.

Τὸν γεννηθέντα ἐξ ἀγνῶν σου, ἀεὶ Παρθένε, αἱμάτων Χριστὸν, καὶ σταυρωθέντα ἐν σαρκὶ καὶ ταφέντα καὶ ζωώσαντα τοὺς πάλαι τεθαμμένους δίδου ἡμῖν, εὔλατον μητρικῇ παῤῥησίᾳ.

Ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα.

Ἥλιε δόξης, ἀόρατε Βασιλεῦ, ὁρῶν σε κρεμάμενον, φῶς συνέστειλεν ἥλιος, καὶ ἡ γῆ ἐσείετο, καὶ ἐδονεῖτο τῷ φόβῳ σου ἡ κτίσις.

Σήμερον ὤφθη ὡραῖος ὡς ἐκ παστοῦ Χριστὸς πορευόμενος ἐκ τοῦ τάφου ὁ Κύριος, καὶ τὴν ὡραιότητα ἡμῖν τῆς θείας ἐγέρσεως δωρεῖται.

Πάσχα Κυρίου τὸ μέγα καὶ ἱερὸν Χριστός· ἐκ τοῦ τάφου γὰρ δεσμῶν ἐλευθερώθητε ἁμαρτίας σήμερον, τὸν καταλύτην τοῦ ᾅδου ἀνυμνοῦντες.

Τὸν σταυρωθέντα, ταφέντα καὶ ἐκ νεκρῶν, καθὼς προεμήνυσεν, ἐγερθέντα τριήμερον, Θεομῆτορ, αἴτησαι, τοῦ διασῶσαι τοὺς δούλους σου, Παρθένε.

Ἔθου πρὸς ἡμᾶς.

Βήματι κριτὸς, ὁ κριτὴς, Πιλάτου παρέστηκας, φέρων ἐμπτυσμοὺς. καὶ ῥαπισμοὺς καὶ καταβὰς εἰς ᾅδην ἐῤῥάπισας τούτου τὸ βασίλειον, ἐξαναστήσας πάλαι οὓς κατέπιεν.

Πάσχα ἑορτῶν ἑορτὴ λαμπρὰ καὶ πανήγυρις πασῶν πανηγύρεων, πιστοὶ, τῷ νικητῇ τοῦ ᾅδου βοήσωμεν, Εἰργάσω παράδοξα ἡμᾶς ζωώσας· δόξα τῇ δυνάμει σου.

Χαίρει μαθητῶν ὁ χορὸς ἰδὼν τὸν διδάσκαλον, θάνατον θανάτῳ ἀληθῶς καταβαλόντα, καὶ τὰ βασίλεια τοῦ ᾅδου κενώσαντα καὶ ἀναστάντα τάφου, καθὼς ἔφησεν.

Μόνη γυναικῶν τοκετὸν παράδοξον ἔσχηκας, μόνη καθορᾷς ἐκ τῶν νεκρῶν ἐγηγερμένον, Κόρη πανάμωμε, τὸν μόνον Θεὸν ἡμῶν, ὃν ἐκδυσώπει σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἀόρατος ὤφθης.

Ἐπὶ σταυροῦ ἑκουσίως ὑπνώσας τοὺς ἐν νεκροῖς ἀκουσίως ὑπνοῦντας μετὰ ψυχῆς ἐν αὐτοῖς καταβὰς, φιλάνθρωπε, κραταιῶς συνεξανέστησας.

Μετὰ νεκρῶν μὴ ζητεῖτε τὸν ζῶντα· μετὰ κλαυθμῶν τὴν παράκλησιν πάντων βλέψαι μὴ θέλετε, ὁ ἀστράπτων ἄγγελος μυροφόροις ἀπεφθέγγετο.

Τῶν μαθητῶν ἐκ νεκρῶν σε ὁ δῆμος ἐωρακὼς ἀνα-

mantes : Salva nos, Salvator, qui salvasti Israel de servitute.

Velum videntes impii scissum tua crucifixione, Redemptor, scissi sunt, sicut scriptum est ; at non compuncti, acetum ad bibendum attulerunt tibi felle mistum.

Peccato meo iratus es, clavis fixus in ligno, Domine, et in sepulcro sicut mortuus obdormiens, dormientes suscitasti de tumulis ut viderent lumen resurrectionis tuæ, Salvator vivificans.

O Pascha magnum venerandumque, per quod a corruptione liberati sumus et ab obscuritate voluptatum et a servitute amari Pharaonis : Fili Dei et Verbum, da nobis ut deliciis tui regni fruamur.

Generatum ex tuo casto sanguine Christum, semper Virgo, crucifixumque in carne et sepultum et vivificantem olim sepultos, da nobis propitium materna libertate.

Qui ex nihilo omnia.

Sol gloriæ, invisibilis Rex, videns te pendentem, lumen sol contraxit, et terra commota est, et agitata est timore tuo creatura.

Hodie visus est speciosus quasi de thalamo Christus procedens de tumulo Dominus, et pulchritudinem divinæ resurrectionis nobis largitur.

Pascha Domini magnum et sacrum Christus ; de tumulo enim a compedibus peccati liberati estis hodie, destructorem inferni celebrantes hymnis.

Crucifixum, sepultum et ex mortuis, sicut prædixerat, resurgentem post triduum, Dei Mater, supplica ut salvet servos tuos, virgo.

Posuisti te juxta nos.

Ad tribunal Pilati, electus Judex, astitisti, ferens sputa et alapas, et descendens in infernum, bacillo cecidisti ejus regnum, suscitans quos olim absorbuerat.

Pascha festorum festum splendidum et solemnitas omnium solemnitatum ; fideles, victori inferno clamemus : Admirabilia operatus es, nos vivificans ; gloria potestati tuæ.

Gaudet discipulorum chorus videns præceptorem qui mortem morte vere dejecit et regna inferni exinanivit et de sepulcro resurrexit, sicut dixerat.

Sola mulierum partum mirabilem habuisti, sola intueris ex mortuis suscitatum, Virgo irreprehensibilis, solum Deum nostrum, quem obsecro ut salvet animas nostras.

Super terram invisibilis visus est.

In cruce voluntarie dormiisti, et in mortuis invite dormientes, descendens inter eos cum anima, benigne, fortiter tecum suscitasti.

Cum mortuis viventem nolite quærere ; cum fletibus consolationem omnium videre nolite, inquit angelus refulgens unguenta ferentibus.

Discipulorum multitudo e mortuis te splendidum

Digitized by Google

intuita, Verbum, gaudio repleta est et plaudit in spiritu Paschali divino et salutari.

Quem ex tuo sanctissimo sanguine supernaturaliter corpore donasti Verbum, reviviscentem ex mortuis post triduum contemplatata es, Virgo mater.

Abyssus extrema peccatorum.

Cantate ac psallite Deo qui omnium hostem passione sua sustulit : agite gratias, populi; tribus ac linguæ terræ, et plaudite manibus : Dominus resurrexit.

Vulneratus est lancea tua inimicus, et igneus gladius fugam capessit ab iis qui resurrectionem tuam pie annuntiant, teque hymnis extollunt, optime Jesu.

Hodie enim revera celebramus resurrectionem Domini creationis per illam : secum enim mundum resuscitavit, et interfectus interfecit hostem.

Tu quæ sola castissima es coram Deo et hominibus, supra quam intelligere queamus intercedens apud Filium tuum, ora pro nobis, ut servis tuis male lapsis propitius sit atque auxilium ferat.

Tres pueri in fornace.

Hodie, gentes, plaudite manibus et psalmis, surrexit Christus suscitans mortuos voce magna dicentes : Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Agamus choros sacris exsultantes hymnis, in hoc paschali festo conclamemus ! Laus tibi, o Christe, qui ad redimendum nos magna operatus es.

Abstinete vos hodie a contemplatione vestra, mulieres, et annuntiate Sion resurrectionem hujus quem Virgo peperit, quique conceptos in dolore filios Evæ liberavit.

Nubes lucem ferens, o Virgo, qui absconditus est in sinu tuo : sol super quod dici potest splendidus Christus Virgo surgens e tumulo omnem terram divinis illuminavit splendoribus.

In ignem intolerabilem detrusi.

Spinis voluntarie coronatus, erroris spinam evellis radicitus; inclusus autem in tumulo, æterne Fili et Verbum æterni Patris ; expergefacis omnes in tumulo celebrantes æternum Pascha.

Vos abeuntes, clamabat Magister apostolis, omnibus nuntiate populis meam e sepulcro stupendam resurrectionem, et veram integramque destructionem inferorum, ut super vivos et mortuos dominer.

Gaudete, clamas mulieribus unguenta portantibus, sacros tuos pedes tenentibus, quorum incessu prius fuit exterrita prima parens, easque nuntios ostendis apostolis dicentes : Surrexit Dominus et vivit in æternum.

Gaudio exsultas incomparabili videns, o Virgo Mater, Filium tuum primogenitum ventris tui a

λάμψαντα, Λόγε, χαρᾶς πεπλήρωται καὶ κροτεῖ ἐν Πνεύματι Πάσχα θεῖον καὶ σωτήριον.

Ὃν ἐκ τῶν σῶν παναφίων αἱμάτων ὑπερφυῶς ἐσωμάτωσας Λόγον, ἀναβιώσαντα ἐκ νεκρῶν τριήμερον ἐθεάσω, Μητροπάρθενε.

Ἄβυσσος ἐσχάτη ἁμαρτιῶν.

Ἄσατε καὶ ψάλατε τῷ Θεῷ ἑλόντι πάθει τὸν ἁπάντων πολέμιον, καὶ πανηγυρίσατε λαοί, φυλαὶ καὶ γλῶσσαι τῆς γῆς, καὶ κροτήσατε· Ἐξανέστη ὁ Κύριος.

Τέτρωται τῇ λόγχῃ σου ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἡ φλογίνη ῥομφαία νῶτα δίδωσι τοῖς τὴν σὴν ἀνάστασιν εὐσεβῶς καταγγέλλουσι, καὶ ὑμνοῦσί σε, Ἰησοῦ ὑπεράγαθε.

Σήμερον τὴν ἔγερσιν ἀληθῶς αὐτὴν ἑορτάζομεν τοῦ Δεσπότου τῆς κτίσεως ἐν αὐτῇ· τὸν κόσμον γὰρ ἑαυτῷ συνανέστησε, καὶ ἐνέκρωσε νεκρώθεις τὸν πολέμιον.

Πάναγνε, ἡ μόνη τῷ πλαστουργῷ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὑπὲρ νοῦν μεσιτεύσασα, τὸν Υἱόν σου ἵλεων τοῖς ἐπταικόσι δούλοις σου καὶ ὑπέρμαχον χρημάτισαι δυσώπησον.

Τρεῖς παῖδες ἐν καμίνῳ.

Κροτήσατε, ἔθνη, ψαλμικῶς χεῖρας σήμερον, ἐξανέστη ὁ Χριστὸς συνεγείρας νεκρούς, μεγαλοφώνως βοῶντας· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Στησώμεθα χορείαν μυστικῶς ἀλαλάζοντες τῇ τοῦ Πάσχα ἑορτῇ καὶ ἀνακράξωμεν· Ὁ τὰ μεγάλα ποιήσας εἰς ἀπολύτρωσιν ἡμῶν, εὐλογητὸς εἶ, Χριστέ.

Γυναῖκες ἀπὸ θέας γραφικῶς δεῦτε σήμερον, τῇ Σιὼν εὐαγγελίσασθε τὴν ἔγερσιν τοῦ ἐκ Παρθένου τεχθέντος, καὶ τῶν ὠδίνων τῶν πικρῶν τὴν Εὔαν λύσαντος.

Νεφέλη, φωτοφόρε, ὁ οἰκήσας τὴν μήτραν σου· ὑπὲρ λόγον μέγας ἥλιος, Παρθένε Χριστὲ, ἐξανατείλας τοῦ τάφου, πᾶσαν ἐφώτισε τὴν γῆν θείαις λαμπρότησιν.

Ἀστέκτῳ πυρὶ ἐνωθέντες.

Ἀκάνθαις στεφθεὶς ἑκουσίως πρόῤῥιζον τὴν ἄκανθαν τῆς πλάνης ἀποτέμνεις, ἐν μνημείῳ κατακλεισθεὶς δὲ πάντας τοὺς ἐν μνήματι ἐξεγείρεις, Πάσχα κροτοῦντας αἰώνιον, ἄναρχε ἀνάρχου Πατρὸς Υἱὲ καὶ Λόγε.

Ἄπιτε ὑμεῖς εἰς τὰ ἔθνη πάντα, ἀποστόλοις ἀνεβόα ὁ Δεσπότης· διαγγέλλοντες τὴν ἐκ τάφου φρικώδη μου ἔγερσιν, καὶ τοῦ ᾅδου ὄντως παντελῆ καθαίρεσιν, ὅπως τε θανόντων καὶ ζώντων βασιλεύω.

Χαίρετε, βοᾷς μυροφόροις σοῦ, τοὺς ἱεροὺς κρατούσαις πόδας, ὧν τὸν κρότον ὁ προμήτωρ πρὶν ἐφοβήθη, καὶ εὐαγγελιστρίας ἀποστόλοις ταύτας δεικνύεις, Ὁ Κύριος ἀνέστη, λεγούσας, καὶ ζῇ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Χαίρεις χαρμονῇ ἀνεικάστῳ βλέπουσα, Παρθένε Θεοτόκε, τὸν Υἱόν σου ὡς πρωτότοκον ἐκ γαστρός

Digitized by Google

σου · οὕτω καὶ πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν νῦν ὀξῇ θείᾳ ἀνερχόμενον, πρῶτον τὰ τοῦ ᾅδου κενώσαντα ταμιεῖα. A

mortuis resurgentem cum gloria cœlesti et primum deserta facientem inferorum loca.

Ἐν τύπῳ σκιᾶν καὶ γράμματι,

Τὴν ξύλῳ ποτὲ βλαστήσασαν φθορὰν ξύλῳ ἰάτρευσας, ἐν τάφῳ συγκλεισθεὶς δὲ τοὺς ἐν τάφοις ἤγειρας νεκρούς· Πάσχα τὸ μέγα καὶ θεῖον, Λόγε ἀνάρχου Πατρὸς, ὁ τοὺς βροτοὺς συμπολίτας τῶν ἀγγέλων ἐργασάμενος.

Adumbrationem in lege et Scriptura.

Orta olim e ligno labe per signum tuæ crucis sanata consepultus exsuscitasti de tumulo mortuos; magnum divinumque Pascha tu es, Verbum æterni Patris, qui nos mortales fecisti cives angelorum.

Κλαιούσαις ποτὲ ἐδόα γυναιξὶν ὁ θεῖος ἄγγελος, Χαρὰν ἀναλαβοῦσαι ἀποστόλοις σπεύσατε εἰπεῖν, ὡς ὁ Δεσπότης ἀνέστη, καὶ νῦν προάγει ὑμᾶς εἰς Γαλιλαίαν, ὡς εἶπεν πρὸ τοῦ πάθους ὁ φιλάνθρωπος. B

Angelus Dei flentibus clamabat mulieribus: Gaudete iterum, festinantesque annuntiate apostolis quia Dominus resurrexit, et ecce præcedit vos in Galilæam, sicut dixit, amans homines, antequam pateretur.

Ἀγάλλου, ἡ γῆ, ἀγάλλου, οὐρανὲ, βροτοὶ σκιρτήσατε, ὁ Κύριος ἀνέστη, κατεπόθη θάνατος· λοιπὸν οἱ ἐν δεσμοῖς ἀπ' αἰῶνος ἠλευθερώθησαν, Πάσχα κροτοῦντες τὸ μέγα τὸ φαιδρόν τε καὶ χαρμόσυνον.

Τὸ θρῆνος, Ἁγνὴ, μετῆλθέ σοι λοιπὸν εἰς ἀγαλλίαμα· ἰδοὺ γὰρ ὁ Υἱός σου καὶ Δεσπότης πάντων καὶ Θεὸς, ὃν ἐν σταυρῷ κατενόεις κάλλος μὴ ἔχοντα, ἐγηγερμένος ὡραῖος πᾶσαν κτίσιν ἐκαλλώπισεν.

Lætare, terra, lætare, cœlum; præ gaudio exsultate, mortales. Dominus surrexit, absorpta est mors, qui in vinculis detinebantur in æternum sunt liberati, plaudentes acclamant Pascha festivum et lætificum.

Tibi, o Virgo pura, planctus conversus est deinceps in gaudium; ecce enim Filius tuus Dominus omnium Deusque quem in cruce considerasti absque decore, resurrexit speciosus forma, deditque pulchritudinem omni creaturæ.

Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Εὐφραίνεσθε, οὐρανοὶ, ἀγαλλιάσθω δὲ ἡ γῆ ἅπασα, ἐκ τῶν νεκρῶν σήμερον πάντων ἡ ζωὴ γὰρ ἐγείρεται.

Gaudet propter te.

Lætamini, cœli; præ gaudio exsulta, omnis terra; qui dat vitam omnibus surrexit hodie a mortuis.

Ἠμαύρωται ὁ Ἐχθρὸς τῇ ἐπιλάμψει σου, Χριστὲ ἥλιε· εἶδον δὲ φῶς ἄδυτον οἱ πρὶν ἐν τῷ σκότει καθήμενοι. C

Splendore tuo, Christe sol, debilitatur hostis; qui autem sedebant in tenebris, lumen viderunt inaccessibile.

Δουλείας τοῦ νοητοῦ ἀπαλλαγέντες Φαραὼ σήμερον Πάσχα Θεοῦ ἅγιον ἁγιαστικῶς ἑορτάσωμεν.

Erepti hodie servituti mystici Pharaonis, sanctum Dei Pascha festivo cantu celebremus.

Εὐφραίνου, Μῆτερ ἁγνὴ, τὴν εὐφροσύνην τοῦ παντὸς βλέπουσα, τὸ κατηφὲς λύσασαν ᾅδου, καὶ βροτοὺς ἀναπλάσασαν

Lætare, Mater immaculata, omnium videns lætitiam qua evanescunt tristia inferorum, mortaliumque status reparatur.

Ἐπαρθέντας ἰδοῦσα ἡ Ἐκκλησία.

Ἐπὶ ξύλου ὥσπερ ἄμπελος, Ζωοδότα, ἀναρτηθεὶς, ἐπήγασας οἶνον σωτηρίας πάντας τὸν εὐφραίνοντα· διό σοι κραυγάζομεν· Δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.

Gloriantes videns Ecclesia.

Affixus ligno sicut vitis, vitæ datorem scaturire fecisti, vinum salutis omnes lætificans; quamobrem alta voce clamamus: Gloria potestati tuæ, Christe.

Πύλαι ᾅδου σοι ἠνοίγησαν, Σῶτερ, φόβῳ· καὶ πυλωροί σε βλέψαντες περιβεβλημένον στολὴν ἐκδικήσεως ἐξέστησαν, ἔφριξαν, καὶ ἀπὸ προσώπου σου ἔφυγον.

Timor aperuit tibi, Salvator, portas inferni, et janitores aspicientes te vestimento vindictæ circumdatum, stupefacti ac terrore perculsi fugerunt a facie tua.

Μετὰ μύρων σε γυναῖκες τὸ θεῖον μύρον ἐπιζητοῦσαι ὄρθριαι ἦλθον πρὸς τὸ μνῆμα· ἄγγελον εὗροῦσαι δὲ τὴν σὴν καταγγέλλοντα ἔγερσιν, Σῶτερ, κατεπλάνησαν. D

Mulieres unguentum te divinum cum aromatibus quærentes diluculo venerunt ad monumentum, invenientes autem angelum tuam nuntiantes resurrectionem, Salvator, obstupuerunt.

Ἐπαρθέντα σε ἐν ξύλῳ ἰδοῦσα, Λόγε, ἡ σὲ τεκοῦσα, ἔστενε, τάφῳ δὲ τεθέντα καὶ νεκροὺς ἐγείραντα, εὐφραίνεται βλέπουσα· ἣν ὡς Θεοτόκον δοξάζομεν.

Quæ te genuit, cernens te, Verbum, a ligno pendens, ingemuit, sed videns mortuos per te positum in sepulcro expergefactos, lætatur; hanc utpote Deiparam glorificamus.

Σὺ, Κύριέ μου, φῶς εἰς τὸν κόσμον.

Σὺ, Κύριε, χερσὶν ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, ἐξέτεινας ἐπὶ ξύλου τὰς ἀχράντους σου χεῖρας, πλευρὰν ἐξορυττόμενος.

Tu, Domine, lux mundum illuminans.

Tu, Domine, qui manibus plasmasti hominem, manus super lignum impollutas extendisti, perfossumque habuisti latus.

Σὺ, Κύριε, ταφεὶς ὡς νεκρὸς ἐν τῷ μνήματι, ἐνέθαψας τὴν κακίαν τοῦ νεκρώσαντος κόσμον, καὶ πάντας ἐξανέστησαν.

Quasi mortuus in monumento sepultus, malitiam tu, Domine, in tumulo condidisti mundum mortificantis, et omnes resurrexerunt.

Ὦ πάσχα ἱερὸν καὶ σεπτὸν καὶ σωτήριον · ὦ ἐν-

O sanctum, venerandum et salutare Pascha, o

Digitized by Google

divinum gaudium, per te angelis nos terreni facti sumus propinqui.

Concepisti Christum habuistique in utero, o omnino immaculata, vis infernalis destructorem Salvatoremque hominis.

Tibi sacrificabo cum cantu.

Fructu ligni deceptum me et perditum hostis consilio elatum me per crucem ad vitam revocasti et sordibus infectum incorruptibilitate fecisti honorabilem.

Linteamine circumvolutus traditus sepulcro, vincula inferni divina dirupisti potentia, surrexisti utpote Deus vitæ largitor.

Quod nemo tecum nomen habens peperisti, virgo, Dominum omnium, qui irritam fecit mortis potestatem largitaque es cunctis hominibus libertatem et immortalitatem.

Hebræorum pueri in fornace.

Petram vitæ clavis affixam ligno crucis olim viderunt saxa, et ipsa præ stupore scissa sunt, et obscuratus est sol, et terra funditus commota est.

Revocatione ad vitam omnium qui occubuerant morte acclamatus es ut rex, militibus te in sepulcro custodientibus : Benedictus es, Domine, in templo gloriæ tuæ.

Devinctos eripuisti, Verbum, ex imis inferni, tui Patris omnipotentia et surgere fecisti illos clamantes : Benedictus.

Expergefactum ex mortuis Dominum vitæ videns, Virgo, cum discipulis congaudes, clamasque indesinenter : Benedictus es, Domine.

Daniel extensis manibus.

Extulisti manus in cruce et terram funditus commovisti ; qui dudum exspectabatis donec Magister per crucem eximeret vos, nunc lætos editis clamores ut ad se vos trahat : Benedicite omnes.

Mortuum in specu deposuerunt te, unigenite Dei Verbum, mortem ipsam mortificans, vivificans autem quos venenoso morsu interfecerat dæmon, ideo clamantes : Benedicimus te.

Pascha dies lætitiæ illuxit nobis, in qua adepti sumus libertatem nos qui in servitute bellicosi hostis detenti eramus : quamobrem læti clamamus : Benedicite omnia.

Qui dat esse omnibus, carnem nostram induit et purus progressus est de utero matris immaculatæ, insufflans immortalitatem mortuis cantantibus : Benedicite omnia.

Lapis montis non hominis manu abscissus.

Fructu ligni et consilio Belial me vulneratum, vulneratum tu, Verbum, liberasti a maledictione, factum maledictio propter nos.

Quomodo mortuos inter omnia vivificantem quæritis ? Debilitata per illum morte, resurrexit sicut prædixit ; radiosus Dei angelus id annuntiavit ferentibus aromata mulieribus.

O felicissimum Pascha per quod omnis homi-

θεος εὐφροσύνη, διὰ σοῦ τοῖς ἀγγέλοις οἱ γῆϊνοι συνήφθημεν.

Συνέλαβες Χριστὸν καὶ ἀφθόρως ἐκύησας, παναμωμε, τὸν τοῦ ᾅδου τὴν ἰσχὺν καθελόντα, καὶ σώσαντα τὸν ἄνθρωπον.

Θύσω σοι μετὰ φωνῆς.

Βρώσει με τῇ τοῦ ξύλου κλαπέντα καὶ θνήξαντα, τῇ τοῦ Ἐχθροῦ συμβουλίᾳ ὑψωθεὶς ἐν ξύλῳ ἀνεκαλέσω, καὶ πεσόντα εἰς φθορὰν ἀφθαρσίᾳ ἐτίμησας.

Σινδόνι ἐνειληθεὶς ταφῇ παρεδέδοσαι· καὶ διαῤῥήξας τοῦ ᾅδου θείᾳ δυναστείᾳ τὰ σπάργανα, ἐξανέστης ὡς Θεὸς, ζωοδότα, τοῦ μνήματος.

Κύριον τοῦ παντὸς, κυριώνυμε, τέτοκας, τὸν καθελόντα τὸ κῦρος τοῦ θανάτου, πᾶσί τε τοῖς ἀνθρώποις παρασχόντα ἀθανασίαν καὶ ἀπολύτρωσιν.

Ἐν τῇ καμίνῳ Ἀβραμιαῖοι παῖδες.

Ζωῆς τὴν Πέτραν προσηλωθεῖσαν ξύλῳ τῷ τοῦ σταυροῦ, πέτραι καθορῶσαι πάλαι φόβῳ πολλῷ διεῤῥάγησαν, καὶ ἥλιος τὸ φῶς ἀπέκρυψε, καὶ τὰ τῆς γῆς ἐσείσθη θεμέλια.

Ἐπανεκλήσει τῶν πεπτωκότων ἀνακέκλησαι οἷα βασιλεὺς, ἐν τάφῳ στρατιωτῶν φυλαττόντων σε, φιλάνθρωπε. Εὐλογημένος ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης σου, Κύριε.

Ἅδου ταμιείων πεπεδημένους ἐξήρπασας, Λόγε, τοῦ Πατρὸς δυνάμει παντουργικῇ, καὶ βοῶντας ἐξανέστησας· Εὐλογημένος εἶ.

Ἐγηγερμένον ἐκ τῶν νεκρῶν τὸν ζωῆς Κύριον, Κόρη, κατιδοῦσα χαίρεις συμμαθηταῖς σὺν αὐτοῖς τε μέλπεις πάντοτε· Εὐλογημένος εἶ, Κύριε.

Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ.

Ὕψωσας παλάμας ἐν σταυρῷ, καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς ἐδόνησας· τοὺς δὲ τὴν ἔκπτωσιν, Δέσποτα, διὰ ξύλου ὑπομείναντας πρὸς ἑαυτὸν χαρμονικῶς βοῶντας εἵλκυσαι· Εὐλογεῖτε, πάντα.

Λάκκῳ σε κατέθεντο νεκρὸν νεκροῦντα θάνατον, ζωοποιοῦντα δὲ οὓς ἀπενέκρωσε δήγματι ἰοβόλῳ ὁ ἀρχέκακος, Λόγε Θεοῦ μονογενής· διὸ βοῶμέν σοι, Εὐλογεῖτε.

Πάσχα ἡ χαρμόσυνος ἡμῖν ἡμέρα ἔλαμψεν, ἐν ᾗ ἐσχήκαμεν τὴν ἀπολύτρωσιν ἅπαντες οἱ δουλείᾳ συνεχόμενοι τοῦ πολεμήτορος Ἐχθροῦ· ὅθεν κραυγάζομεν· Εὐλογεῖτε, πάντα.

Ὁ πᾶσι τὸ εἶναι παρασχὼν αἰτίαν ἔσχηκέ σε τῆς σαρκώσεως, καὶ προελήλυθεν ἄφθορος ἐξ ἀφθόρου τῆς νηδύος σου ὁ ἀφθαρσίαν τοῖς νεκροῖς ἐμπνέων μέλπουσιν· Εὐλογεῖτε, πάντα.

Λίθος ἀχειροτμήτος ὄρους.

Ξύλου με καρπῷ, συμβουλίᾳ τραυματισθέντα τοῦ Βελίαρ, σὺ τραυματισθεὶς ἐπὶ ξύλου, Χριστὲ, ἴασω· καὶ τῆς κατάρας με κατάρα ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενος, Λόγε, ἠλευθέρωσας.

Τὸν ζωοποιοῦντα τὰ πάντα ἐν τοῖς νεκροῖς τῶς ἐκζητεῖτε ; λύσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καθὼς προεῖπεν, νῦν ἐξεγήγερται, ταῖς μυροφόροις ἔλεγεν ὁ ἐξαστράπτων θεῖος ἄγγελος.

Ὦ μακαριώτατον Πάσχα, δι' οὗ ἐκ γῆς μετεβιβάσθη

Digitized by Google

πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φυσις πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μακαριότητα· Πάσχα σεπτὸν καὶ ἄμωμον, σὺ τῶν πιστῶν ἡ ἀπολύτρωσις.

Χαῖρε, τῆς χαρᾶς ἡ αἰτία, χαῖρε κατάρας ἀναιρέτις, χαίροις ὀρθοδόξων τὸ κλέος τῶν σὲ ὑμνούντων τὸ καταφύγιον, Θεογεννῆτορ πάναγνε, δι' ἧς φθορᾶς ἠλευθερώθημεν.

Ἵππον καὶ ἀναβάτην.

Ὅλος ἐπιθυμία καὶ ὅλος ὢν γλυκασμός, Ἰησοῦ, ἀπεγεύσω χολῆς σταυρῷ κρεμάμενος, τὴν προσγινομένην μοι ἁμαρτίαν, Δέσποτα, πικροτάτην σαφῶς ἰώμενος.

Ἤκουσε καὶ εὐφράνθη Σιών, ὡς γέγραπται, ἀναστάντος σου, Λόγε· αἱ ταύτης θυγατέρες γὰρ πρῶταί σε τεθέανται καὶ τὸ, Χαῖρε, δέχονται, τῆς κατάρας ἀπολυτρούμεναι.

Δεῦρο, καὶ τὴν κινύραν Δαυῒδ ἀνάκρουσον, συστησώμεθα, λέγων, ἑορτὴν ἀλαλάζοντες· αὕτη ἣν ἐποίησεν ὁ Δεσπότης Κύριος ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως.

Χαίροις, εὐλογημένη θεοχαρίτωτε, μετὰ σοῦ ὁ Δεσπότης, ὁ καθελὼν τὸν θάνατον, καὶ λύσας τὸν ἄνθρωπον τῆς κατάρας, Δέσποινα, μεσιτείᾳ σου, Μητροπάρθενε.

Ὅτι ἐγώ εἰμι Θεὸς ὁ σάρκα.

Ξύλῳ κατέκρινας τὴν ἁμαρτίαν Ἰησοῦ, καὶ ᾅδην ᾐχμαλώτευσας· τεθεὶς ἐν τῷ μνημείῳ, καὶ ἀνέστης ὡς Θεός, συνεγείρας τὸν κόσμον δοξολογοῦντα τὴν δυναστείαν σου.

Πάντα, κροτήσατε χεῖρας, ἔθνη, ψαλμικῶς, ἀνέστη τὰ βασίλεια κενώσας τοῦ θανάτου ὁ ἀθάνατος Θεὸς, βασιλεύει δὲ γῆν ἐπὶ πᾶσαν ὡς Βασιλεὺς τοῦ παντός.

Πάσχα σωτήριον, Πάσχα ἀνάκλησις ψυχῶν, ἡμέρα εὐφροσύνης· καὶ χαρᾶς αὕτη ὑπάρχει· εὐφρανθῶμεν μυστικῶς καὶ Χριστὸν τὸν τῶν ὅλων Θεὸν Σωτῆρα δοξολογήσωμεν.

Ὃν ἐσωμάτωσας Λόγον, πανάμωμε ἁγνὴ, εὐφραίνου, ἐκ νεκρῶν ἐγηγερμένον καθορῶσα, καὶ ἱκέτευε αὐτὸν, τοὺς ἀεί σε τιμῶντας σῶσαι κινδύνων καὶ περιστάσεων.

Ὁ πήξας ἐπ' οὐδενὸς τὴν γῆν.

Φωστῆρες ἐπὶ σταυροῦ σε βλέποντες, Ἥλιε, ἁπλωθέντα γνώμῃ τοῦ φῶς συνέστειλαν, γῆ πᾶσα ἐσείσθη, ναοῦ φαιδρότης διερράγη καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ νεκροὶ τῶν τάφων ἀνέστησαν.

Σινδόνι καθαρωτάτῃ φόβῳ εἱλήσας σε Ἰωσὴφ καλύπτει, Λόγε, ἐν μνήματι τὸν προσεπενδύοντα ἀεὶ τὸν οὐρανὸν νεφέλαις, καὶ τοῦ προπάτορος ἐνθάψαντος πᾶσαν ἁμαρτίαν, φιλάνθρωπε.

Τὸν λίθον ἀποκυλίσας ἀπὸ τοῦ μνήματος, γυναιξὶν ἔβόα ὁ θεῖος ἄγγελος, Τίνα μετὰ μύρων ὡς θνητὸν ὠφίκεσθε ζητοῦσαι; ὁ ζωοδότης ἐξεγήγερται, θείας Συμηδίας ἐμπλήσθητε.

Ἐκ τάφου ὡς ἐκ παστοῦ νυμφίον, Πανάμωμε, τὸν Χριστὸν ὁρῶσα ἐκπορευόμενον ὅλον ὡραιότατον σα-

num natura illinc ad beatitudinem, sanctum et venerabile Pascha, tu es credentium redemptio.

Salve, o causa nostræ lætitiæ, salve, redemptio nostra a maledictione! Lætare, o tu immaculata Virgo Dei Genitrix, decus et refugium fidelium te hymnis celebrantium, per quam mundati sumus a sordibus peccati.

Equum et ascensorem.

Cum sis, Jesu, omne desiderium nostrum omnisque dulcedo, degustasti fel pendens de cruce et certe sanasti nos, Magister, ab amaritudine peccati quod invaserat nos.

Audivit et lætata est Sion, sicut scriptum est, resurgente te, Verbum; filiæ enim ejus primæ viderunt te salutemque ab ore tuo susceperunt a maledictione liberatæ.

Age plecte decachordum Davidis, dicens: Celebremus in unum congregati hoc festum lætis clamoribus, hæc est enim resurrectionis dies quam fecit Dominus.

Gaude, benedicta Deoque charissima Virgo Mater, Dominus tecum qui te mediante, o mater et virgo, destruxit mortem liberavitque hominem a maledictione peccati.

Eo quod sim ego Deus homo.

Per crucem, Jesu, omnem diremisti iniquitatem, captivum fecisti inferorum regnum, positusque in sepulcro et resurgens ut Deus tecum resurgere fecisti mundum tuam celebrantem potentiam.

Omnes gentes, plaudite manibus, modulemini cantus: surrexit Deus immortalis, destructo mortis imperio; super omnem terram regnat utpote Rex omnium.

Pascha saluberrimum, Pascha resurrectio animarum, dies est lætitiæ et jubilationis, gaudeamus ergo et cantibus sacris glorificemus Christum per quem omnes salvi facti sunt.

Gaude et tu, Virgo vere immaculata, videns a mortuis resurgens Verbum quod a te assumpserat carnem; et roga ipsum ut colentes te semper ab omnibus periculis et malis salvos faciat.

Qui fecit terram de nihilo.

Luminaria te, Sol divine, in cruce videntia extensum, lucem suam haud inconsiderate recusaverunt, omnis commota est terra, scissum est velum templi, aperta sunt monumenta, surrexerunt mortui.

Mundissimo involvens te, reverenter linteamine Joseph, deponit in monumento te, Verbum, semper operiens cœlum nubibus, consepulta tecum, amator noster, Protoparentis iniquitate.

Lapidem volvens monumenti, angelus Domini clamavit mulieribus: Quem quæritis venientes cum aromatibus ad ungendum quasi mortuum? qui omnibus dat vitam resurrexit; divina impleamini lætitia.

Videns, o immaculata, Christum e tumulo surgentem speciosum ut sponsa exiens e thalamo nuptiali,

Digitized by Google

réassumpta lætitia, ejus congaudes discipulis, dicens : Surrexit Dominus.

Tuam adumbrasti divinam exinanitionem.

Per lignum crucis quasi interfecto serpente, cum mortuis reputatus es, cum sis inter mortuos liber, et liberos effecisti degentes hic omnes devinctos.

Manifeste regnavit Dominus, lætetur omnis terra, jam neque mors neque inferni dominantur, siquidem evomuerunt quos tenebant captivos.

Piæ erga Deum mulieres, quid quæritis Christum ut mortuum in sepulcro? Surrexit sepulto hic quam habebat mors fetore, bonasque paravit semitas credentibus in se.

O immaculata, roga Christum egressum e sinu tuo, et intacta servata virginitate in gloria resurgentem, ut omnia pacificet.

Qui indutus lumine quasi vestimento.

Qui te invidia cruci affixerunt, foderunt tibi, o valde patiens Salvator, manus et pedes carnifices dederuntque bibere fel et acetum.

Quomodo qui vita est positus est in monumento? quomodo absque halitu is per quem spirant omnes homines, qui insufflat vitam mortuis et redemptionem?

Felix Pascha quo erepti de orci latibulis et exempti a dira servitute in veram promissionis terram translati sumus!

Salve, intacta Virgo, ab omnibus benedicta utpote liberans nos a maledictione, per quam mundus a lapsu surrexit, et laudibus extollit resurrectionem omnia vivificantis.

Furiose elatam fluctibus maris.

Crucifixus, quem clauserat inobedientia aperuisti mihi, Jesu Christe, paradisum, et surgens tecum surgere fecisti cunctos fideles.

Posuerunt te in lacu inferiori mortuum absque voce, vitæ datorem, qui mortuis insufflasti resurrectionem, quique in inferno degentes vivificasti.

Ejulantibus olim clamavit angelus mulieribus : Christus resurrexit, ite, annuntiate ejus resurrectionem apostolis.

Salutat te, Virgo, Magister assurgens e tumulo ut causam nostræ lætitiæ : apud eum funde preces pro omnibus nobis.

Tu superexaltatus Deus patrum nostrorum.

Incomprehensibilis, carne assumpta mortalitatis nostræ, crucifigi voluit; moriens mortem destruxit volens nos morti obnoxios facere immortales.

Omnes festivis cantibus celebremus Pascha, post tres dies surrexit Christus e monumento, cunctos illuminans conclamantes : Benedictus es, Domine.

Cur nunc effundis fletus amaros, o mulier, aiebat Christus Virgini juxta monumentum hæc modulanti : Benedictus es, Domine.

Sola ante alias mulieres contemplata est te, Christe, splendide assurgentem de tumulo, sanctissima Virgo, susceptique ab ore tuo salutem.

φῶς, χαρὰν ἀναλαβοῦσα τοῖς μαθηταῖς συνέχαιρες λέγουσα· Ἀνέστη ὁ Κύριος.

Τὴν θείαν ἐννοήσας σου κένωσιν.

Τὸν ὄφιν ἐπὶ ξύλου ἐνέκρωσας, καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς, ὁ ἐν νεκροῖς ὢν ἐλεύθερος, ἐλευθερίαν παρέσχες δεσμώταις τοῖς ἐκεῖσε ὑπάρχουσιν.

Ὁ Κύριος σαφῶς ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω πᾶσα γῆ, οὐ κυριεύει ὁ θάνατος, οὐ βασιλεύει ὁ ᾅδης· οὗς εἶχε γὰρ δεσμίους ἐξήμεσεν.

Γυναῖκες μετὰ μύρων θεόφρονες τί ἐν τῷ τάφῳ, ὡς θνητὸν, Χριστὸν ζητεῖτε; ἐγήγερται, τὸ τοῦ θανάτου δυσῶδες ἐνθάψας, καὶ πιστοὺς εὐωδίασε.

Χριστὸν τὸν προελθόντα ἐκ μήτρας σου, καὶ παρθενίας μηδαμῶς σφραγῖδας λύσαντα, ἄχραντε, καὶ ἀναστάντα ἐν δόξῃ δυσώπει εἰρηνεῦσαι τὰ σύμπαντα.

Ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ὤρυξαν τὰς χεῖράς σου, Σῶτερ, καὶ πόδας σου οἱ θεοκτόνοι, ἐπὶ σταυροῦ σε φθόνῳ ἀναρτήσαντες, καὶ χολὴν καὶ ὄξος ποτίσαντες, μακρόθυμε.

Ἡ ζωὴ ἐν μνήματι πῶς κατατίθεται; πνοὴν ὁ πᾶσι βροτοῖς παρέχων ἄπνους πῶς γνωρίζεται; τοῖς νεκροῖς ἐμπνέων ζωὴν καὶ ἀπολύτρωσιν;

Πάσχα τὸ μακάριον δ' οὗ ἀνήλθομεν ἐκ γῆς κευθμόνων, Πάσχα δουλείας δι' οὗ ἐλυτρώθημεν, καὶ ἐπαγγελίας πρὸς γῆν διεβιβάσθημεν.

Χαίροις, ἀπειρόγαμε καὶ παντευλόγητε, κατάρας λύσις, δι' ἧς ὁ κόσμος ἀνέστη τοῦ πτώματος, καὶ τοῦ ζωοδότου δοξάζει τὴν ἀνάστασιν.

Μαινομένην κλύδωνι.

Σταυρωθεὶς ἀνέῳξας κεκλεισμένον τῇ παρακοῇ, Ἰησοῦ Χριστέ μου, τὸν παράδεισον, καὶ ἀναστὰς πάντας πιστοὺς συνανέστησας.

Ἔθεντο ἐν λάκκῳ σε κατωτάτῳ ἄφωνον νεκρὸν, τὸν νεκροῖς ἐμπνέοντα ἀνάστασιν, Ζωοδότα, καὶ τοὺς ἐν ᾅδῃ ζωώσαντα.

Γυναιξὶν ἐβόησε θρηνῳδούσαις ἄγγελός ποτε· Ὁ Χριστὸς ἐγήγερται· πορεύθητε, ἀποστόλοις τούτου τὴν ἔγερσιν εἴπατε.

Χαῖρε, σοὶ προσφθέγγεται ὡς αἰτίᾳ οὔσῃ τῆς χαρᾶς, ἀναστὰς, Παρθένε, ἐκ τοῦ μνήματος ὁ Δεσπότης, ὃν ὑπὲρ πάντων ἱκέτευε.

Ὁ ὑπερυψούμενος τῶν πατέρων Κύριος.

Ὁ ἀπερινόητος σάρκα ἐνδυσάμενος σταυρὸν κατεδέξατο, καὶ θάνατον ὤλεσε θανάτῳ τοὺς θανόντας βουληθεὶς ἀθανατίσαι.

Πάσχα ἡ πανήγυρις πάντες ἑορτάσωμεν, Χριστὸς ἐκ τοῦ μνήματος ἠγέρθη τριήμερος, φωτίζων τοὺς βοῶντας· Ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Γύναι, τί τοῖς δάκρυσι πικρῶς νῦν συγκέχυσαι; Χριστὸς ἀπεφθέγγετο πλησίον τοῦ μνήματος τῇ Κόρῃ μελῳδούσῃ· Ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Μόνη πρὸ τῶν ἄλλων σε γυναικῶν τεθέαται, Χριστὲ, ἐκ τοῦ μνήματος ὡραίως ἀστράψαντα, ἡ μόνη παναγία ἐπακούσασα τὸ, Χαῖρε.

Digitized by Google

Σοὶ τῷ παντουργῷ.

Σὲ τὸν παντουργὸν ἀναρτηθέντα ξύλῳ χολὴν οἱ παράνομοι ἐχθροὶ ἐπότιζον, μέλι ἐκ πέτρας θηλάσαντες, διψῶντες πάλαι ἐν ἐρήμῳ τῇ σῇ, Χριστὲ, προστάξει.

Νέκρωσιν, Χριστὲ, ἐπὶ σταυροῦ ὑπέστης, τεθεὶς δὲ ἐν μνήματι νεκρὸς τριήμερος πάντας ἐγείρεις νεκροὺς ἀπ' αἰῶνος, ἀνυμνολογοῦντας τὴν σὴν φιλανθρωπίαν.

Δεῦτε, μυστικῶς ἀλαλαγμῷ ἐν Θεῷ τὰς χεῖρας κροτήσωμεν, καὶ μελῳδήσωμεν, Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Χαίρεις ἐκ νεκρῶν τὸν Κτίστην κατιδοῦσα, Ἁγνὴ, ἐγειρόμενον, καὶ πᾶσι νέμοντα χάριν ζωήν τε, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῖς ὁμολογοῦσιν αὐτὸν Θεὸν τῶν ὅλων.

Ἡσαΐα, χόρευε.

Ὁ Χριστὸς ἐγήγερται καταλύσας κράτος τοῦ Ἐχθροῦ· εὐφραίνεσθε, οὐρανοὶ, χόρευε, ἡ γῆ, σὺκέτι ὁ θάνατος βασιλεύει· οὓς γὰρ πονηρῷ κράτει ἐδέσμευσεν, ἁφῃρέθη θείῳ νεύματι.

Γυναικῶν κατάλογος μυροφόρων τάφον τῆς ζωῆς προέφθασεν ἐν σπουδῇ μύρα ἐμφανῶς κομίζων μυρίσαι σε τὸν τῶν μύρων θεῖον μυρισμόν· ἐξαναστάντα δὲ κατιδών σε ἐμεγάλυνε.

Δεκτὴ ἦν ἐποίησεν ὁ Δεσπότης Κύριος ἐστὶν ἡμέρα περιφανὴς καὶ περικαλλὴς· ἐν ταύτῃ χορεύσωμεν, ἐκβοῶντες, Δέσποτα Χριστὲ, σῶσον τοὺς δούλους σου, τοὺς ἐν πίστει προσκυνοῦντάς σε.

Παρθενίας κάλλεσιν ὡραιώθης, ἄχραντε ἁγνὴ, τεκοῦσα τὸν ποιητὴν πάντων καὶ Θεὸν, τὸν ᾅδην σκυλεύσαντα καὶ τοῖς νεκροῖς νέμοντα ζωὴν, οὗ τὴν ἀνάστασιν θεοφρόνως ἑορτάζομεν.

Τμηθεῖσα τμᾶται.

Μωϋσῆς ἐτύπου πάλαι σου, Χριστὲ, τὴν θείαν σταύρωσιν, τὸν ὄφιν ἀνυψῶν· καὶ γὰρ σταυρωθεὶς ἀνέῳξας ἡμῖν τοῦ παραδείσου πύλας· τεθεὶς δὲ ὥσπερ νεκρὸς ἐν τῷ μνήματι νεκροὺς συνανέστησας, καὶ ᾅδην ἐγύμνωσας.

Χριστὸς ἀνέστη· ᾄσωμεν, λαοὶ, καὶ μεγαλύνωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ χορεύσωμεν, καὶ ψάλωμεν αὐτῷ πιστῶς ὡς νικητῇ τοῦ ᾅδου· καὶ βοήσωμεν λαμπρῶς, Ἐξεγήγερται ὁ Κύριος, ἅπαντες φαιδρῶς ἑορτάσωμεν.

Ἀγαλλιάσθω ἅπασα ἡ γῆ, Χριστὸς ἐγήγερται ζωώσας τοὺς νεκρούς· μυροφόροις δὲ τότε Χαίρετε, βοᾷ αὐταῖς ἐμφανισθεὶς τὸ πρῶτον, Ἅπιτε, παρεγγυῶν νῦν τοῖς φίλοις μου τὴν θείαν μου ἔγερσιν σπουδαίως κηρύξατε.

Χαῖρε, χωρίον τοῦ Δημιουργοῦ, χαῖρε, παράδεισε Κυρίου λογικὲ, χαῖρε, οὐρανὲ καὶ θρόνε καὶ σκηνὴ ἐν ᾗ Ποιητὴς σκηνώσας, τὸ τοῦ ᾅδου ἀμειδὲς, ἁγνὴ, σκήνωμα, σκυλεύσας ἀνέστησεν ἐκεῖ τοὺς καθεύδοντας.

Κύριος ὢν πάντων καὶ κτίστης Θεός.

Σταύρωσιν ὑπέστης θελήσει, Χριστὲ, καὶ ὀνείδη, ὅπως ἡμῶν πάντων ἄρῃς τὸ ὄνειδος καὶ κατῆλθες ἐν τάφῳ ὡς θνητοὺς ἀνιστῶν κατᾳθαρέντας· δόξα τῇ παντοδυνάμῳ σου ἐξουσίᾳ, πολυέλεε.

Tibi per quem omnia facta sunt.

Hostes improbi qui olim in deserto sitientes suxerunt mel de petra mandato tuo, tibi, Christe, per quem omnia patrata sunt, cum pendebas de cruce porrexerunt fel bibere.

Passus es, o Christe, mortem crucis, depositus autem in sepulcro exanimis, omnes a sæculo defunctos post tres dies suscitas, tuam hymnis celebrantes misericordiam.

Venite, plaudamus manibus, sacro et modulato carmine jubilantes dicamus : Omnia opera Domini, laudate Dominum.

Gaudes, o immaculata, cernens Creatorem a mortuis suscitatum gratiam et vitam et libertatem distribuentem omnibus qui proclamant illum omnium quæ sunt Deum.

Isaias, choros age.

Christus resurrexit, destructo hostis imperio; lætamini, cœli, exsulta, terra; jam non dominatur mors; illi enim, annuente Domino, erepti sunt quos potentia crudeli tenebat devinctos.

Tumulum ejus qui vitæ est præviæ tulerunt mulieres aromata ad ungendum te divinam aromatum fragrantiam, teque resurrexisse videntes concelebrarunt.

Dies est acceptabilis quam fecit Dominus, dies perillustris et celeberrima; exsultemus in ea, et conclamemus : Domine Christe, salvos fac servos tuos adorantes te in fide.

Purissima Virgo, flore virginitatis decorata, Deum peperisti omnium creatorem, devicti spoliatorem inferni vivificantemque mortuos tuam pie celebramus resurrectionem.

Divisa dividitur.

Moyses serpentem erigens figuravit olim te, Christe, crucifixum : cruci enim affixus aperuisti nobis, Salvator, paradisi portas, et positus in sepulcro ut mortuus mortuos tecum surgere fecisti, depopulatusque es inferos.

Christus resurrexit, populi, cantus edamus lætitiæ et exsultemus et psallamus illi ut inferorum victori, clamemusque aperte : Surrexit Dominus, diem hanc hilari animo celebremus.

Lætetur omnis terra, Christus resurrexit secum resuscitans mortuos : apparens primum mulieribus quæ ferebant aromata, ait illis : Gaudete, festinanter abeuntes meam annuntiate resurrectionem amicis meis.

Salve, castissima Virgo, prædium Creatoris, salve, paradise spiritualis Domini, cœlum, thronus et locus ubi Creator fixit tabernaculum, spoliansque tristes inferos expergefecit omnes hic dormientes.

Cum sis Dominus et Creator omnium.

Crucem voluntarie et convicia passus es, Christe, ut nos omnes ab exprobratione eximeres; et in sepulcrum descendisti ad resurrectionem mortuorum ibi perditorum, tuam, o valde misericors, laudent omnes potentiam.

Digitized by Google

Nunc regnavit Dominus fortiter vim contringens crudelis tyranni cujus eversum spoliat imperium, quique devinctos ibi a sæculo liberavit clamantes nunc, Gloria, Domine, virtuti tuæ.

Nῦν ἐβασίλευσεν ὁ Κύριος, τὸ πικρὸν τοῦ τυραννοῦντος κράτος καταβαλὼν κραταιῶς, καὶ τοῦ ᾅδου βασίλεια σαφῶς σκυλεύσας, καὶ δεσμίους ἐξάξας ἀπὸ τοῦ αἰῶνος κράζοντας, Δόξα, Δέσποτα, τῷ κράτει σου.

Hæc est vere dies splendida Paschatis quam fecit Dominus, ut clamat David in Psalmis, nostros læti cantus cantibus cœlestium exercituum jungamus, et conglorificemus Dominum.

Αὕτη, καθὼς βοᾷ Δαβὶδ ἐν Ψαλμοῖς, ἀληθῶς ἡ φωταυγὴς ἡμέρα τοῦ Πάσχα πέφυκεν, ἣν ὁ πάντων ἐποίησε Θεός· χορεύσωμεν ἐν ἀγαλλιάσει σὺν ταῖς οὐρανίαις τάξεσι, καὶ Χριστὸν δοξολογήσωμεν.

Virgo Deo charissima, dominaris omnium cum sis Mater omnium Creatoris, statim ac vidisti illum surgentem e tumulo, divino impleta es gaudio, laudans Filii tui magnitudinem.

Δέσποινα τῶν πάντων ὑπάρχουσα, ὡς τεκοῦσα τοῦ παντὸς τὸν Κτίστην, Θεοχαρίτωτε, ὁπηνίκα ἐώρακας αὐτὸν ἐκ τάφου ἐγερθέντα ἐπλήσθης θείας χαρμονῆς δοξάζουσα τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα.

Cum prævidisset propheta.

Προκατιδὼν ὁ προφήτης.

Alta voce clamet terra : Surrexit Dominus a mortuis, et omnem creaturam secum fecit assurgere, depopulatus vi sua divina regnum inferorum et mortis, eum in lætitia et fide collaudemus.

Λομπροφορείτω ἡ κτίσις· Κύριος ἐκ νεκρῶν ἐξεγήγερται, καὶ πᾶσαν συνεξήγειρε κτίσιν ἑαυτῷ, κενώσας γαστέρα καὶ ταμιεῖα ᾅδου καὶ θανάτου σθένει θείκῳ, ὃν ἐν πίστει καὶ πόθῳ δοξάσωμεν.

O sanctissimum Pascha omnem purificans mundum, o Verbum et potestas Dei fac nos tui participes in die judicii in æternum celebraturos te post tres dies resurrectum ex mortuis.

Ὦ ἱερώτατον Πάσχα παντὸς τοῦ κόσμου καθάρσιον, Λόγε Θεοῦ καὶ δύναμις, δίδου καθαρῶς μετέχειν σου ἡμᾶς τοὺς εἰλικρινεῖ σε γνώμῃ εὐσεβῶς δοξάζοντας ἀεὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα τριήμερον.

Quæ cum lacrymis tulerunt olim aromata piæ mulieres clare viderunt angelum sedentem juxta sepulcrum iisque clamantem : Nolite amplius amare flere, Christus enim Deus resurrexit.

Μύρα σὺν δάκρυσι πάλαι γυναῖκες θεῖαι κομίζουσαι, καθήμενον τῷ μνήματι εἶδον προφανῶς ἀσώματον βοῶντα ἄγγελον ταύταις· Παύσασθε πικρῶς δακρύουσαι· καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἐξεγήγερται.

O Virgo quæ, non ullo mediante viro, Dominum peperisti, et remansisti virgo stupendo miraculo post partum : ideo una voce omnes sincere et firmiter glorificamus te nos fideles, Matrem Dei impollutam.

Πεῖραν, Παρθένε, μὴ γνοῦσα ἀνδρὸς, τὸν Κύριον τέτοκας, παρθένος μετὰ κύησιν μείνασα φρικτῶς· διό σε ἀληθῶς πάντες Θεοτόκον ἄφθορον ἀεὶ οἱ πιστοὶ ὁμοφρόνως δοξάζομεν.

Vinculo charitatis.

Τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης.

Cruce tua pacem omnibus præbuisti, Domine: descendens in infernum, luce tua illuminasti omnes ibi devinctos, et post tres dies resurgens, eos tecum surgere fecisti.

Τῷ σταυρῷ σου τὴν εἰρήνην παρασχόμενος πᾶσι, Κύριε, καταβέβηκας εἰς ᾅδου, καὶ τὸ φῶς τοῖς ἐκεῖ σε καταπέμψας πεπεδημένοις, καὶ συνεξήγειρας τούτους τῇ ἐγέρσει σου τῇ τριημέρῳ.

Domine, tu qui olim ex pulvere hominem plasmasti, temet usque ad pulverem mortis detrudisti et ruptis vinculis ab hoc pulvere extraxisti defunctos a sæculo qui celebrant, Altissime, et potentiam tuam et robur.

Ἐκ χοὸς ὁ διαπλάσας τὸν ἄνθρωπον πάλαι, Δέσποτα, εἰς θανάτου χοῦν κατῆλθες, καὶ δεσμῶν ἀλύτων ἐξήρπασας τοὺς ἀπ' αἰῶνος νεκροὺς δοξάζοντάς σου τὸ κράτος, Ὕψιστε, καὶ δυναστείαν.

Nos hodie ereptis mendacibus Ægypti viis, celebremus in fide celeberrimum Pascha, et gloriam demus Christo die tertia resurgenti et illuminanti omnem terram.

Ἐξ Αἰγύπτου οἱ τῆς πλάνης λυτρωθέντες τὸ Πάσχα σήμερον τὸ φαιδρότατον ἐν πίστει ἐπιτελέσωμεν, καὶ δοξάσωμεν, τὸν ἀναστάντα Χριστὸν τριήμερον, καὶ φωταγωγήσαντα τὴν οἰκουμένην.

Te Genitricem Dei laudamus utpote montem non lapidibus factum, candelabrum et mensam Dei, sanctissimam arcam, vas auratum manna continens et altissimum Regis thronum.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν λυχνίαν καὶ θείαν τράπεζαν, τὴν κιβωτὸν τὴν ἁγίαν, τὴν τοῦ μάννα στάμνον τὴν πάγχρυσον, τοῦ βασιλέως τὸν ὑψηλότατον θρόνον ἀνυμνοῦμέν σε, Θεοκυῆτορ.

Ima peccatorum abyssus.

Ἄβυσσος ἐσχάτη ἁμαρτημάτων.

Tuam olim Isaac clare præfiguravit passionem ; occisus es enim volens tu qui es omnium Deus tanquam agnus, ut omnem redimeres mundum.

Πάλαι σου τὸ πάθος προδιετύπου σαφῶς Ἰσαάκ· ὡς ἀρνίον γὰρ ἐθελουσίως, Θεὸς τῶν ὅλων, ἐτύθης, εἰς κόσμου παντελῆ ἀπολύτρωσιν.

Transfixo tuo latere infernus vulneratus est,

Τέτρωται ὁ ᾅδης πλευρὰν τρωθέντος σου, Δέσποτα

Digitized by Google

καὶ ἀπέλυσε τοὺς πρὶν δεσμῶτας, μετὰ ψυχῆς κατ- A
ιδών σε ἐν τοις καταχθονίοις γινόμενον.

Μύρα σοι γυναῖων ὡς τεθνηκότι κομίζει χορός· ἀλλὰ βλέψας σε ἐγηγερμένον τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις συνέχαιρε δοξάζων σε, Κύριε.

Ἅγιον ἁγίων, ὑπεραγία, τεκοῦσα Θεὸν, τοῦτον θνήξαντα ἐθελουσίως καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα ἰδοῦσα, εὐφροσύνης πεπλήρωσαι.

Οἱ παῖδες ἐν Βαβυλῶνι.

Ὅτε σε ἥλιος εἶδε σταυρῷ κρεμάμενον, Ἥλιε, ἐσκοτίσθη, καὶ γῆ ἐσαλεύθη, καὶ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ οἱ νεκροὶ ἀνέστησαν ἐκ τῶν τάφων ὑμνοῦτές σε.

Προσομιλῶν τοῖς ἐν ᾅδῃ μετὰ ψυχῆς, ὁ Θεὸς ἡμῶν, συνεγείρεις νεκροὺς τῇ ἐγέρσει τῇ B
φρικτῇ σου κραυγάζοντας, Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεός.

Τὰς ἀρετὰς ὡς χιτῶνας ἀμφιασθῶμεν ἀστράπτοντες τῇ ἡμέρᾳ, πιστοὶ, τῇ τοῦ Πάσχα, καὶ λαμπρῶς ἐκβοήσωμεν· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεός.

Τὸν νικητὴν τοῦ θανάτου καὶ σὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν κατιδοῦσα, ἁγνὴ, ἐγερθέντα ἐκ τοῦ τάφου ἐκραύγαζε· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεός.

Νόμων πατρῴων οἱ μακαριστοί.

Σταυροῦσαι θέλων, ὑπεράγαθε, καὶ ἐν καινῷ μνημείῳ ἄπνους κατάκεισαι, καὶ νεκροῖς ἐμπνέεις, Δέσποτα, ζωὴν, ζωὴ ὑπάρχων, καὶ συνεγείρεις κόσμον ἑαυτῷ ἐξεγερθεὶς, ἀνυμνοῦντα τὸ κράτος C
σου καὶ φόβῳ μελῳδοῦντα· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα.

Ἐν κατωτάτῳ λάκκῳ, Κύριε, σοῦ καταβάντος, πᾶσα φύσις ἀνήνεκται τῶν ἀνθρώπων, καὶ λελύτρωται καθείρξεως ζοφώδους ὑμνολογοῦσά σου τὴν εὐσπλαγχνίαν τὴν πολλὴν, καὶ τὴν ἄπειρον δύναμιν, καὶ φόβῳ μελῳδοῦσα· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Πάσχα τὸ θεῖον καὶ σεβάσμιον, Πάσχα σωτηριῶδες, Πάσχα μακάριον ἑορτάσωμεν γηθόμενοι· καὶ ὕμνον εὐχαρίστως τῷ ζωοδότῃ καὶ καινοποιῷ ἡμῶν Θεῷ ἐπινίκιον ᾄσωμεν συμφώνως μελῳδοῦντες· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Χαῖρε, πεσόντων ἐπανόρθωσις, χαῖρε, κατάρας λύσις, θεοχαρίτωτε, χαῖρε, πύλη ἀδιόδευτε, χαῖρε, φωτὸς νεφέλη, χαῖρε, τεκοῦσα κόσμῳ τὴν σωτήριον χαρὰν, χαῖρε, γῆ ἀγεώργητε, χαῖρε, βοώντων σκέπη, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Ξενίας Δεσποτικῆς καὶ ἀθανάτου.

Κατέῤῥαξας τὸν Ἐχθρὸν ὑψούμενος ἐπὶ ξύλου, κατῆλθες ἐν τῷ ᾅδῃ καὶ πάντας τοὺς ἐκεῖ δεσμώτας ὄντας ἐξήγειρας, ἰσχὺν ἀπονεκρώσας, Λόγε, τοῦ θανάτου, καὶ κράτος τῇ ἐξουσίᾳ σου.

Σὺ ἀναστὰς τὴν Σιὼν ᾠκτείρησας, ζωοδότα, σὺν μαθηταῖς ἡμέραις ἐν πλείοσιν ὀφθεὶς· καὶ τούτοις συναυλιζόμενος κηρύττειν σε Θεὸν εἰς τὰ ἔθνη ἐνετείλω, καὶ πάντων Σωτῆρα Κύριον.

Domine, liberosque evomuit qui prius detinebantur captivi, te cernens vivum inter inferorum incolas.

Mulieres afferunt tibi tanquam mortuo aromata; sed videntes quia resurrexeras, congaudent cum sanctis apostolis, glorificantes te, Domine.

Sanctissima Virgo, quæ Sanctum sanctorum peperisti Deum; cum hunc voluntarie mortuum exsuscitatum vidisses, repleta es gaudio.

Pueri in Babylone.

Sol cum vidit te divinum solem pendentem a ligno, obscuratus est, et commota est terra et lapides scissæ sunt, et laudantes te mortui egressi sunt e sepulcro,

Te cum anima colloquente in inferno cum mortuis expergefacis, o Deus noster, mortuos stupenda tua resurrectione, clamantes : Benedictus es, o Domine Deus.

In hac die Paschatis, nos fideles virtutibus circumvestiamus tanquam indumentis fulgentibus et aperte clamemus : Benedictus es, Domine Deus.

Casta Virgo cum vidisset Filium ejus Dominum nostrum resurrectum victorem mortis exclamavit : Benedictus es, Domine Deus.

Legum Patrum suorum observatores maxime laudandi.

Crucem voluntarie passus es, o clementissime, et positus in monumento novo mortuus insufflas vitam defunctis, Domine, cum sis vita, teque unque assurgere facis mundum tuam cum tremore extollentem potentiam : Opera Domini, benedicite Domino.

Te descendente, Domine, in lacum inferiorem, ipse attraxisti hominum naturam detentam in carcere tenebroso, celebrantem nunc misericordiam tuam magnam vimque infinitam et hæc modulantem cum tremore : Laudate Dominum.

Pascha divinum præclarum et saluberrimum, felix Pascha, te gaudentes celebramus, tibique stupendorum præ novitate patratori et a quo habemus vivere, unanimi cantu gratitudinis hymnum litamus dicentes : Laudate Dominum.

Salve, Deo charissima Virgo, tu es eorum qui ceciderunt resurrectio, redemptio a maledictione, porta impervia, nubes luminis, tu parturiens attulisti mundo salutem et lætitiam. Salve, tellus inculta ; salve, præsidium clamantium : Benedicite Dominum.

Hospitalitatis Dominicæ et in æternum duraturæ.

Exaltatus in cruce dirupisti, Verbum, vim inimici et descensione tua in inferos, omnes hic agentes captivitatem liberasti, et mortis potestatem ad nihilum propria virtute redegisti.

Tu resurgens, auctor vitæ, misertus es Sion, per complures dies visus es cum discipulis et habitans cum eis quibus mandasti ut te apud omnes gentes proclamarent Deum omniumque Salvatorem.

Digitized by Google

O Pascha, cunctis jubilationem afferens, o Verbum Dei Patris per quod a maledictione sumus erepti omnes nos qui te contrementes glorificamus, tuæ fac nos participes gloriæ in regno tuo.

A Ὦ Πάσχα, πᾶσι πιστοῖς παρεκτικὸν θυμηδίας· ὦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγε, δι' οὗ ἐκ τῆς φθορᾶς ἡμεῖς πάντες ἐλυτρώθημεν οἱ σὲ δοξολογοῦντες πόθῳ, κοινωνοὺς ἡμᾶς δεῖξον τῆς βασιλείας σου.

O quæ genuisti Deum quo mors et inferi terrore perculsi sunt visa es, Virgo inter mulieres; deprecare semper ut liberet nos ab omnibus malis et periculis, te confidenter magnificantes.

Παρθένος ἐν γυναιξὶ Θεὸν τεκοῦσα ἐφάνης· ὃν ἔπτηξεν ὁ ᾅδης καὶ θάνατος, ἀγνὴ, τοῦτον ἀεὶ καθικέτευε, παντοίων κακῶν καὶ κινδύνων λυτρωθῆναι τοὺς πίστει σε μεγαλύνοντας.

Tuo amore in homines in terra degentes.

Νεύσει σου πρὸς γεώδη.

Malitiam e ligno ortam per lignum delevisti, o Jesu Verbum Pascha nostrum innocens, cuique nihil resistit, morte tua vivificasti quos lignum interfecerat.

Ξύλῳ τὴν διὰ ξύλου ἐξαφανίσας κακίαν, τοὺς ξύλῳ τεθνήξαντας θανάτῳ σου ἐζώωσας, Πάσχα ἄμωμον καὶ θεῖον, Λόγε τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ παντοδύναμε.

Age in lætitia omnes agamus choros, Christus resurrexit, evacuans certe tenebrosum imperium inferni, et resurrectionem instillans mortuis.

Δεῦτε ἐν εὐφροσύνῃ περιχορεύσωμεν πάντες. Χριστὸς ἐξεγήγερται, τὸ ζοφερὸν βασίλειον ὄντως τοῦ B ᾅδου κενώσας καὶ τοῖς τεθνεῶσι πηγάσας ἀνάστασιν.

Primo mane cum venissent ad sepulcrum ferentes aromata, viderunt angelos superfusos splendore a quibus magno perculsæ terrore didicerunt resurrectionem Salvatoris.

Ὄρθριαι πρὸς τὸ μνῆμα οἱ μυροφόροι ἐλθοῦσαι, ἀγγέλους τεθέανται λαμπρότητι ἀστράπτοντας· ὅθεν φόβῳ συσχεθεῖσαι τὴν τοῦ Λυτρωτοῦ ἐδιδάσκοντο ἔγερσιν.

Salve, Deo charissima et benedicta, sola pulchritudo es angelorum, auxilium Christianorum. Salve, o tu quæ tuo partu clausisti nobis portas mortis.

Χαῖρε, εὐλογημένη Θεοχαρίτωτε, μόνη ἀγγέλων εὐπρέπεια, ἀνθρώπων ἡ βοήθεια, χαίροις ἡ τὰς τοῦ θανάτου πύλας τῇ σῇ ἀποκλείσασα.

Qui fecisti cælum ab initio.

Ὁ κατ' ἀρχὰς τοὺς οὐρανούς.

O tu, per quem cœli explicati sunt, extendisti voluntarie manus super lignum; positus autem in sepulcro vivificasti mortuos exsuscitastique omnes gloriosa tua resurrectione.

Ὁ διατείνας οὐρανοὺς, ἑκουσίως παλάμας ἐπὶ ξύλου ἔτεινας, Σῶτερ· τεθεὶς δὲ νεκρὸς ἐν τάφῳ, Δέσποτα, ἐζωοποίησας νεκροὺς, καὶ τῇ σεπτῇ σου ἐγέρσει πάντας τοὺς βροτοὺς συνεξανέστησας.

Volens, ut innocens agnus jugulatus es, libens etiam, ad vitam revocasti hominem misere perditum, eo quod inimici consilio se præstitisset inobedientem, illumque misericordia tua paradisi civem effecisti.

Ὡς καθαρώτατος ἀμνὸς ἑκουσίως ἐσφάγης, C ἐκουσίως τὸν παρακοῇ Ἐχθροῦ συμβουλῇ ἄθλιως θνήξαντα ἀνακαλούμενος, Χριστὲ, καὶ παραδείσου πολίτην θείοις οἰκτιρμοῖς ἀπεργαζόμενος.

Hæc est festiva et læta dies in qua pia jubilatione perfunditur omnis creatura et spiritaliter gaudet festum agens, exclamatque o resurgens mortuus, venerabile Pascha: Gloria tibi, Domine.

Αὕτη ἡμέρα ἑορτῆς καὶ πανηγύρεώς ἐστιν ἐν ᾗ πᾶσα κτίσις εὐσεβῶς χορεύει χαρᾷ, καὶ χαίρει πνεύματι καὶ ἑορτάζει καὶ βοᾷ· ὁ ἐκ νεκρῶν ἀνατείλας, Πάσχα τὸ σεπτὸν, Κύριε, δόξα σοι.

Te nos tui fideles læti concelebramus, o Virgo omnino sancta quæ Deum omnium peperisti omnibus afferentem e tumulo cum gloria lætitiam et incorruptibilitatem et vitam, evertentemque potestatem et imperium diaboli.

Σὲ, Παναγία, οἱ πιστοὶ χαρμονικῶς ἀνυμνοῦμεν τὸν τῶν ὅλων τέξασαν Θεὸν, τὸν πᾶσι χαρὰν ἐκ τάφου λάμψαντα, καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν, καὶ καθελόντα τὸ κράτος καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ ἀλάστορος.

Sinum Patris non deserens.

Ὁ πατρικοὺς κόλπους μὴ λιπών.

D

Voluntarie affixus ligno crucis, o Jesu misericors, irritam deturpasti omnem inimici dominationem, vitamque scaturire fecisti mundo.

Ἀναρτηθεὶς ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ἑκουσίως, Ἰησοῦ φιλάνθρωπε, τὰς ἀρχὰς παρεδειγμάτισας πάσας τοῦ ἀλάστορος, καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ ἐπήγασας.

Æneas inferni portas confringens, libertati nos omnes captivos, diruptis vinculis mortis, restituisti, Christe, potentia tua, et die tertia, Verbum, resurrexisti.

Πύλας χαλκᾶς ᾅδου καθελὼν, καὶ τοῦ θανάτου τὰ δεσμὰ συντρίψας, Χριστὲ, τοὺς δεσμίους ἠλευθέρωσας πάντας τῇ δυνάμει σου, καὶ ἀνέστης, Λόγε, τριήμερος.

Vestimentis albis virtutum induentes nos in hoc festo splendido lætemur; magnum enim et salutare Pascha est; Pascha afferens mundo redemptionem et vitam.

Λευχειμονοῦντες ταῖς ἀρεταῖς τῇ λαμπροφόρῳ ἑορτῇ χορεύσωμεν, Πάσχα μέγα καὶ σωτήριον, Πάσχα ἡ ἀνάκλησις καὶ ζωὴ τοῦ κόσμου καὶ λύτρωσις.

Agnum Dominumque ex te immaculata incarnatum videns hodie mundo assurgentem ex mortuis repleta es gaudio.

Ἡ τοῦ Θεοῦ ἄσπιλος ἀμνὰς ὃν ἐσωμάτωσας ἀμνὸν καὶ Κύριον, ἐκ νεκρῶν ὁρῶσα σήμερον κόσμῳ ἀνατείλαντα, χαρμονῆς πληροῦσαι, πανάμωμε.

Digitized by Google

Κύριε, ὁ Θεός μου, ἐκ νυκτὸς ὄρθρος.

Κύριε, ὁ Θεός μου, ὁ σταυρῷ ᾅδην αἰχμαλωτεύσας, ὑμνῶ σου τὴν ἀνάστασιν, τιμῶ τὴν ἀνάστασιν, δι᾽ ἧς τῆς φθορᾶς ἐλυτρώθην, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἐπλούτησα.

Κύριε, ὁ Θεός μου, ὁ νεκρὸς τριήμερος χρηματίσας, παθῶν με νεκρώσεως, Χριστὲ, ἐλευθέρωσον, καὶ τὴν νεκρωθεῖσαν ψυχήν μου τῇ σῇ ἀγαθότητι ζώωσον.

Κύριε, ὁ Θεός μου, ὁ τὰς μυροφόρους χαρᾶς ἐμπλήσας φανείς, καὶ τὸ, Χαίρετε, ταύταις προσφθεγξάμενος, θυμηδίας ἔμπλησον θείας τὴν κεκακωμένην καρδίαν μου.

Κύριε, ὁ Θεός μου, ὁ τὰς κλεῖς μὴ λύσας τῆς παρθενίας τῆς ἀπειρογάμως σε τεκούσης Θεόπαιδος, ταῖς αὐτῆς ἁγίαις πρεσβείαις λῦσον τὰ δεσμὰ τῶν πταισμάτων μου.

Ναυτιῶντα σάλῳ τῶν βιωτικῶν.

Προτύπου πάλαι, Σῶτερ, Ἰωνᾶς τὴν ταφήν σου, τοῦ κήτους τριήμερος τὴν γαστέρα ἀδιαφθόρως οἰκήσας, δοξάζων σε λάκκῳ κατωτάτῳ· προσκλεισθεὶς γὰρ, Λόγε, ἐξανέστης ἐκ νεκρῶν τριήμερος.

Χορευέτω πᾶσα κτίσις τῇ τοῦ Πάσχα ἡμέρᾳ· ἐν ταύτῃ ἀνέστης γὰρ ἐκ τοῦ τάφου, ὁ παντοδύναμος λύσας τὸν θάνατον, καὶ τοῖς ἀπ᾽ αἰῶνος κοιμηθεῖσιν θείαν ἀπολύτρωσιν, Χριστὲ, δεδώρησαι.

Μυροφόροι κόραι ὄρθρου πρὸς τὸ μνῆμα σπουδαίως ἀφίκοντο, βλέψαι ἐπιζητοῦσαι τὸν ζωοδότην· κατεῖδον δὲ ἄγγελον ταύταις ἐκβοῶντα· Ἐξανέστη ὁ Δημιουργὸς, λοιπὸν μὴ κλαίετε.

Ὁ τεχθεὶς ἀσπόρως, Κόρη, ἐξ ἀφθόρου σου μήτρας, τεθεὶς ἐν τῷ μνήματι ἑκουσίως· διαφθορὰν οὐ τεθέαται, ἄχραντε· τοὺς καταφθαρέντας δὲ ζωώσας, θείᾳ δυναστείᾳ ἑαυτῷ συνήγειρεν.

Κάμινον παῖδες πυρίφλεκτον.

Σὲ παρανόμων Ἑβραίων ὁ δῆμος τὸν νομοδότην ἐσταύρωσεν, ἀμνημονήσας τῶν σῶν θαυμασίων, Χριστὲ, ὁ ὑπερυψούμενος τῶν πατέρων Θεός.

Ἀγαλλομένῃ ψυχῇ τῇ τοῦ Πάσχα περιχορεύσωμεν σήμερον ἑορτασίμῳ ἡμέρᾳ, καὶ κράξωμεν· Ὁ ὑπερυψούμενος.

Ὅλβιος τάφος ὁ σὲ, πλουτοδότα, σωματικῶς εἰσδεξάμενος, τὸν τριημέρῳ ἐγέρσει πλουτήσαντα ἡμᾶς πτωχεύσαντας, καὶ ἀθλίως, Λόγε, τεθνήξαντας.

Σὲ μακαρίζει ὁ κόσμος, Παρθένε, Λόγον μακάριον τέξασαν, τὸν μακαρίους βροτοὺς ἐργασάμενον αὐτῷ πειθαρχήσαντας, Θεομῆτορ κόρη πανάμωμε.

Ἀφλεκτος πυρὶ ὀρ Σινᾷ προσομιλῶν.

Πέτραι τὴν πέτραν τῆς ζωῆς ὅτε κατεῖδον πέτρας ἀρθεῖσαν ὑπερθεν ἐν τῷ Κρανίῳ διερράγησαν, καὶ ἥλιος τὰς αὐγὰς ἀναποκρύψας σκοτασμὸν βοῶν ἐνδέδυται· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Ὥσπερ νυμφίον ἐκ παστοῦ σε προελθόντα, ἐκ τάφου ὡραιότατον τῶν ἀποστόλων δῆμος ἔβλεψε, καὶ Πάσχα ταῖς πατριαῖς συνεορτάζων τῶν ἐθνῶν βοῶν διήγγελλε· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Domine, o Deus meus, matutinus de nocte.

Domine, o Deus meus, qui per crucem captivos duxisti inferos, tuam laudo crucem, tuam resurrectionem colo, quæ me exemptum a corruptione peccati et redemptione et immortalitate ditavit.

O Domine, Deus meus, mortuus resurgens die tertia negotiatus es mihi salutem, libera me, Christe, a mortalitatis cupiditatibus, et misericordia tua vivifica animam meam mortuam.

Domine, Deus meus, apparens aromata ferentibus dicensque illis : Avete, replesti eas gaudio; replere digneris nocens cor meum eadem divina lætitia.

O Domine, Deus meus nate de Virgine quæ illæsa sua virginitate et absque viro te genuit Dei Filium, sancta illius intercessione eximе me a vinculis peccatorum.

Navigantem super mare viventium.

Salvator, tuam olim figuravit sepulturam Jonas qui ventrem ceti per tres dies habitavit illæsus, glorificans te in profundo maris; inclusus enim in tumulo, post tres dies, Verbum, resurrexisti.

In hac die paschali choros agat lætitiæ omnis creatura, nam in illa omnipotens Deus te ipsum exsuscitasti solutis mortis vinculis et donasti redemptionem divinam dormientibus a sæculo.

Ferentes aromata primo mane iverunt ad monumentum festinanter, hunc videre quærentes qui vitam dat; viderunt angelum clamantem, resurrexit Creator omnium, nolite amplius flere.

O Virgo, quem gestasti utero tuo immaculato peperisti absque macula; positus voluntarie in sepulcro non vidit corruptionem, vivificatis autem consepultis secum, hos propria virtute fecit resurgere.

Pueri in fornacem ardentem conjecti.

Plebs impia Hebræorum, tuorum oblita miraculorum, crucifixit te, Christe, legislatorem, Deum altissimum Patrum nostrorum.

Cum hilari corde choros agamus in hac festiva die paschatis et clamemus : O altissime.

O dives tumule qui te divitem corporaliter recepit ditantem nos pauperes resurrectione tua, qui misera morti occubueramus.

Beatam te dicunt homines, Virgo, quæ beatum peperisti Verbum mortales beatificans in Filio confidentes, Virgo Mater Dei immaculata.

Inter ignes habitans in Sina iunstus.

Petræ cum te viderunt petram vitæ super tumulum speciosum sicut sponsus egrediens de thalamo, et Pascha celebrantes annuntiaverunt tribubus populorum clamantes : Omnia opera Domini, benedicite Domino.

Apostolorum cœtus vidit te assurgentem e tumulo speciosum sicut sponsus egrediens de thalamo, et Pascha celebrantes annuntiaverunt tribubus populorum clamantes : Omnia opera Domini, benedicite Domino.

Digitized by Google

Quid cum aromatibus quæritis ut mortuum auctorem vitæ? surrexit evacuans inferorum loca, cum dulci melo cantat mulieribus angelus sanctus.

Τί μετὰ μύρων ὡς θνητὸν τὸν ζωοδότην ζητεῖτε, ἐξεγήγερται ᾅδου κενώσας τὰ βασίλεια, ἐδόα ταῖς γυναιξὶν ἀπὸ τοῦ τάφου μελῳδῶν ἅγιος ἄγγελος.

Chorus aromata ferentium in hac die resurrectionis Filii tui congaudet tibi, o Mater Dei editque lætitiæ cantus omnis intellectualis et visibilis creatura.

Τῶν μυροφόρων ὁ χορὸς, Θεοκυῆτορ, τῇ τοῦ Υἱοῦ σου σήμερον ἐξαναστάσει συγχορεύει σοι, καὶ πᾶσα ἡ νοητὴ καὶ ὁρωμένη ἀληθῶς κτίσις κραυγάζουσα.

Non in conceptu labem experta corruptionis.

Μὴ τῆς φθορᾶς διαπείρας κυοφορίαν.

Omnis creatura visibilis et invisibilis Christi resurrectionem nuntiet; plaudite manibus et canticis, Dominus resurrexit desertum faciens mortis imperium.

Εὐαγγελίζου, ἡ κτίσις, Χριστοῦ τὴν ἔγερσιν, ὅσος ὁρώμενος κόσμος τε καὶ ἀόρατος· χεῖρας κροτήσατε καὶ κράξατε συμφώνως, ὁ Κύριος ἀνέστη κενώσας τοῦ θανάτου τὰ ταμιεῖα καὶ τὰ βασίλεια.

Hæc est resurrectionis dies quam solus fecit Omnipotens; exsultemus in ea, videntes naturam hominum lapsam factam nunc immortalem, prima recuperata pulchritudine.

Αὕτη ἐστὶν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως· ἣν μόνος ὁ Παντοδύναμος· ταύτῃ χορεύσωμεν, ὁρῶντες τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐκπτωτον οὐσίαν ἀπαθανατισθεῖσαν, καὶ τὸ πρῶτον κάλλος φορέσασαν.

O Verbum, de tumulo surgens post tres dies, exsuscita animam meam quam mortificaverunt delicta mea, hanc vivifica et deduc in semitas mandatorum tuorum ut extollam ego tantus tui debitor misericordiam tuam.

Ὁ ἀναστὰς ἐκ τοῦ τάφου, Λόγε, τριήμερος τὴν νεκρωθεῖσαν ψυχήν μου τοῖς πλημμελήμασιν ἔγειρον, ζώωσον, κατεύθυνον πρὸς τρίβους τῶν θείων ἐντολῶν σου, ὅπως σου κατὰ χρέος μεγαλύνω τὴν ἀγαθότητα.

In hac die paschali præ gaudio exsultemus hilaresque demus Virgini salutem; per hanc enim quæ genuit Deum jus adepti sumus salutis et divinæ immortalitatis.

Ἐν τῇ τοῦ Πάσχα ἡμέρᾳ φαιδρῶς χορεύσωμεν, καὶ τῇ Παρθένῳ τὸ, Χαῖρε, λαμπρῶς βοήσωμεν· αὕτη γὰρ πρόξενος ἡμῖν τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀθανασίας ἐγένετο τῆς θείας τὸν τῶν ὅλων Θεὸν κυήσασα.

Pueri Israelitici in fornace.

Ἐν καμίνῳ παῖδες Ἰσραήλ.

Cruce tua maledictionem tollens positus es in sepulcro et tenebrosum mortis imperium ut summe potens, Christe, evertisti, resurgensque tecum fecisti surgere omnem creaturam; unde benedicimus te per omne sæculum.

Τῷ σταυρῷ σὸν λύσας τὴν ἀρὰν ἐτέθης ἐν μνημείῳ, καὶ ᾅδου τὸ ζοφερώτατον, Χριστὲ, ὡς δυνατὸς καθεῖλες βασίλειον, καὶ ἀνέστης πᾶσαν τὴν κτίσιν σαυτῷ συναναστήσας· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Cum in arborem crucis conscendisti, sol obscuratus est; sed cum in inferos descendisses, lux tua illuminavit animas quæ jacebant consepultæ in umbra mortis, unde laudamus te in æternum.

Ἀναβάντος σου ἐν τῷ σταυρῷ ὁ ἥλιος ἐσβέσθη· εἰς ᾅδου δὲ καταβάντος σου φῶς ἔλαμψε ψυχαῖς, ἐν σκότει, φιλάνθρωπε, ὑπαρχούσαις ποιμαινομέναις ὑπὸ πικροῦ θανάτου· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Libera me, Christe, devinctum vinculis peccatorum; fac lucent in anima mea compunctionis lumen, o tu Salvator, qui liberasti homines a tenebris æternis resurrectione tua, quam laudamus per omne sæculum.

Δεδεμένον λῦσόν με, Χριστὲ, σειραῖς ἁμαρτημάτων, καὶ λάμψον μοι μετανοίας θείαν ἔλλαμψιν, Σῶτερ, ὁ σκότους ῥυσάμενος τοὺς ἀνθρώπους τοῦ αἰωνίου τῇ σῇ, Χριστὲ, ἐγέρσει, ἣν ὑμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

O Virgo, quæ inter brachia gessisti Christum ex te incarnatum roga illum ut gestet et me errantem per vias difficiles hujus vitæ et millibus obnoxium peccatis per singulos dies ob ignaviam.

Ἐν ἀγκάλαις φέρουσα Χριστὸν ἐκ σοῦ σωματωθέντα, Παρθένε, αὐτὸν δυσώπει ἐ[να]γκαλίσασθαι κἀμὲ, νῦν περιπλανώμενον ἀνοδίαις πάσαις τοῦ βίου, καὶ πταίσμασι μυρίοις συναντῶντα γνώμῃ, ῥᾳθύμῳ καθ' ἑκάστην.

Casti tui partus figura.

Τύπος τῆς ἀγνῆς λοχείας σου.

Sol vidit te Verbum solem impervium inter latrones crucifixum, et obscuratus est; montes et colles et mare commota sunt, contremuit infernus, emittens quos tenebat captivos qui te celebrant.

Ἴδεν ἥλιος σταυρούμενον μέσον λῃστῶν σε, Λόγε, Ἥλιε ἄδυτε, καὶ ἐσκότασεν· ὄρη, βουνοί τε καὶ θάλασσα ἐκλονήθησαν· ᾅδης ἐτρόμαξεν, δεσμίους ἀπολύσας οὕσπερ κατεῖχεν ἀνυμνοῦντάς σε.

Visus es quidem ut sol magnus subter terram occidens, sed exsurrexisti non deinceps occasurus, Salvator, ex mortuis et illuminasti mundum; te indesinenter extollimus.

Ὤφθης ὥσπερ μέγας ἥλιος ὑπὸ τὴν γῆν μὲν δύνας, ἐξανατείλας δὲ ἄδυτος, Σῶτερ, ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ κατηύγασας· ἀκαταπαύστως μεγαλύνομεν.

Jesu Salvator morte tua mortem destruens resuscitansque omnes ibi detentos clamo ad te: Fac

Σῶτερ Ἰησοῦ, ὁ θάνατον τῷ σῷ θανάτῳ λύσας, ἐξαναστήσας δὲ πάντας τοὺς ἐκεῖ κατεχομένους,

Digitized by Google

Ἀνάστησον κατωτάτου με λάκκου, κραυγάζω σοι, παθῶν θανατηφόρων καὶ ἁμαρτίας ἐκλυτρούμενος.

Ἦλθον μυροφόροι κλαίουσαι ἐπὶ τὸ μνῆμα ὄρθρου, καὶ μὴ εὑροῦσαί σε, ἰδὸν ἐν λευκοῖς προσκαθεζόμενον ἄγγελον, καὶ βοῶντα· Ἠγέρθη ὁ Κύριος, σπεύσατε ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὴν ἔγερσιν.

Φρίττει πᾶσα κτίσις, Δέσποινα, τὸ ὑπὲρ νοῦν μυστήριον τῆς λοχείας σου· τίκτεις γὰρ Θεὸν Ἐμμανουήλ, χρηματίσαντα δι' ἡμᾶς, παναμώμητε, ἄνθρωπον, τὸν λύσαντα θανάτου τὴν δυναστείαν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ.

Ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι.

Θρηνεῖ πᾶσα κτίσις σου τὸ πάθος, ἀγαθέ· ὁ ἥλιος σβέννυται σοῦ δύναντος σταυρῷ, καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει καθειργμένοι ποτὲ μέγα φῶς ὁρῶσιν ὑμνοῦντές σε, οἰκτίρμον.

Ἐτρόμαξεν ᾅδης σε ἰδὼν μετὰ ψυχῆς πρὸς τοῦτον, γενόμενον Χριστὲ παμβασιλεῦ, καὶ τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἀπεδίδου νεκροὺς ἀνυμνολογοῦντας τὴν σὴν φιλανθρωπίαν.

Ὥράθης τοῦ μνήματος, Χριστὲ, ἐξαναστὰς φερούσαις ἀρώματα ταῖς θείαις γυναιξί· καὶ τούτων τὸν θρῆνον μετεποίησας, παράκλησις πάντων ὑπάρχων εἰς αἰῶνας.

Ἰδοῦσα δν ἔτεκες Θεὸν ἐκ τῶν νεκρῶν χαρᾶς ὤφθης ἔμπλεως, Παρθένε Μαριάμ· αὐτὸν οὖν δυσώπει, πᾶσαν λύπην, ἀγνὴ, τῆς ἡμῶν καρδίας τελείως ἀπαλεῖψαι.

Τὴν φωτοφόρον.

Ὡς κατεῖδεν ἐν ξύλῳ ἑθελουσίως τεθέντα, ὁ εὐγνωμότατος λῃστὴς, Μνήσθητί μου, ἐβόα, ἡνίκα ἔλθῃς, Ἰησοῦ, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, καὶ γέγονε παραδείσου οἰκήτωρ πίστει μόνῃ ἀληθεῖ δικαιωθείς.

Σὲ κατιδὼν ἐνεκρώθη ἐν τοῖς νεκροῖς, Σῶτερ, ᾅδης· καὶ ἀπεδίδου τοὺς νεκροὺς οὓς κατέπιε πάλαι, δοξολογοῦντάς σου, Χριστὲ, τὴν ἄῤῥητον δύναμιν, τὸ ἔλεος, τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν· δι' ἧς σῶσον καὶ ἡμᾶς, παμβασιλεῦ.

Ἦλθον κομίζουσαι μύρα ἐπὶ τὸ μνῆμα γυναῖκες, καὶ κατιδοῦσαί σε, Χριστὲ, ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντα, χαρᾶς ἐπλήσθησαν πολλῆς, καὶ ἀποστόλοις σου ἀπήγγειλαν ὡς ἠγέρθης ἐκ τάφου, συνεγείρας κόσμον ὅλον ἑαυτῷ.

Θανάτου ὑπερφυῶς ἡ δροσοβόλος.

Θάνατον ἑθελουσίως κατεδέξω ἀνυψούμενος σαρκὶ ἐν ξύλῳ, καὶ ὁρῶν σε ἥλιος ἀπεσκοτίσθη, καὶ τοῦ ναοῦ ἡ φαιδρότης διερράγη, παντοδύναμε· διό σε ὑμνοῦμεν, ἀναμέλποντες· Εὐλογείτω ἡ κτίσις.

Ἔβλεψαν οἱ ἐν σκιᾷ πάλαι θανάτου καθεζόμενοι ἄδυτον φέγγος, ἐν αὐτοῖς σου, Κύριε, καταβάντος μετὰ ψυχῆς· καὶ δεσμῶν τῶν αἰωνίων ἀπελύθησαν, μεγάλως ὑμνοῦντές σε, καὶ λέγοντες· Εὐλογείτω ἡ κτίσις.

Ὄρθριαι πρὸς τὸ μνημεῖον ἀπελθοῦσαι ἐξαστράπτοντα ἄγγελον εἶδον αἱ γυναῖκες, λέγοντα· Ἐξανέστη ὁ Λυτρωτὴς, τί τὸν ζῶντα ἐν νεκροῖς ἔτι λογίζεσθε; ἐμπλησθεῖσαι χαρᾶς ἀναβοήσατε· Εὐλογείτω ἡ κτίσις.

me solutum surgere a profundo lacu peccatorum meorum.

Cum fletu venerunt mane aromata ferentes ad monumentum et non invenientes te, viderunt ibi sedentem angelum albis indutum et clamantem : Surrexit Dominus; festinantes annuntiate discipulis ejus resurrectionem.

Stupet, o Domina, omnis creatura super mysterium tui partus mentibus nostris impervium, paris enim Deum Emmanuel negotiantem propter nos de salute hominum et evertentem cruce sua mortis imperium.

Ad quem stupent angeli.

Deflet omnis creatura passionem tuam, o summe bone; sol obscuratur occidente te super crucem, et qui detinebantur in tenebris magnam viderunt lucem, tuam celebrantes misericordiam.

Tremefactus est infernus cum vidit te in anima venientem, Christe rex omnipotens, restituitque omnes a sæculo defunctos tuam laudantes philanthropiam.

Suscitatus e tumulo visus es a mulieribus piis aromata ferentibus, et in gaudium vertisti luctus earum, cum sis omnium consolatio per omnia sæcula.

Videns quem genuisti a mortuis resurgentem repleta es gaudio, Virgo Maria. Roga igitur illum, immaculata, ut omnem auferat dolorem a cordibus nostris.

Quæ nobis attulit lucem.

Cum vidit Jesum voluntarie affixum cruci, bonus latro exclamavit : Jesu, memento mei, cum veneris in regnum tuum, et factus est incola paradisi, sola fide sua vere justificatus.

Te videns inter mortuos, ad nihilum redactus est infernus, restituitque quos absorbuerat mortuos, tuam celebrantes potestatem et misericordiam magnam per quam salvare nos digneris dominator omnium.

Mulieres venerunt ad monumentum ferentes aromata; videntes te, Christe, a mortuis surrexisse magno completæ sunt gaudio, nuntiaveruntque apostolis quia per resurrectionem tuam totum exsuscitasti mundum.

Ros natura sua admirabilis.

In carne erectus super crucem mortem subire voluisti quod videns sol obscuratus est et scissum est velum templi; quamobrem laudamus te, omnipotens, canticis nostris, omnis creatura benedicat tibi.

Qui olim sedebant in umbra mortis inaccessibile viderunt lumen. Cum descendisti, Christe, cum anima inter illos, ex vinculis ereptisunt æternis, alte decantantes tibi Hymnum dicentes : Omnis benedicat creatura.

Mane cum venerunt ad monumentum, viderunt angelum qui dixit eis : Resurrexit Liberator noster; quid est quod adhuc illum quæritis inter mortuos? Gaudio repletæ clamate : Benedicat omnis creatura.

Digitized by Google

Filius tuus, o immaculata, destructis inferis, a mortuis surrexit : ora illum, Virgo, ut liberet a maculis peccati et pœnis nos cantantes in fide : Benedicat omnis creatura.

A Νέκρωσιν, Ἁγνὴ, ὁ σὸς τοῦ ᾅδου ἐργασάμενος Υἱὸς, Παρθένε, ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται· ὃν δυσώπει φθοροποιοῦ ἁμαρτίας λυτρωθῆναι καὶ κολάσεως πάντας τοὺς ἐν πίστει ἀναμέλποντας· Εὐλογείτω ἡ κτίσις.

Extraordinarium stupendumque portentum video.

Libenter pendens de cruce, sanasti nos, Salvator, a vulnere quod influxerat primus parens ; positusque in sepulcro expergefecisti tecum ibi dormientes, celebrantes nunc tuam misericordiam.

Cum apostolorum chorus vidit te olim suscitatum, Domine, cum tremore et jubilatione te adoraverunt prostrati ; clamabas illis : Ecce implentur quæ dixeram vobis : nolite igitur esse tristes, sed annuntiate gentibus.

Μυστήριον ξένον ὁρῶ καὶ παράδοξον.

Ἑκὼν κρεμάμενος τοῦ πρωτοπλάστου τὸ ἄλγημα ἤλγησας· κρεμάμενος, Σῶτερ, ἐθελουσίως ἐν ξύλῳ, τεθεὶς δὲ ἐν τάφῳ ἐκὼν, τοὺς ὑπνοῦντας συνανέστησας σαυτῷ, ἀνυμνοῦντας τὴν φρικτὴν οἰκονομίαν σου·

Ὡς ἔβλεψε πάλαι χορὸς ἀποστόλων σε ἀναστάντα, Κύριε, φόβῳ τε καὶ χαρᾷ προσεκύνει· πρὸς οὓς ἀνεβόας, Ἰδοὺ αἱ ἐκβάσεις τῶν ῥημάτων μου· μὴ οὖν σκυθρωπάζετε ὑμεῖς, ἀλλ' ἐπαγάλλεσθε.

Joseph justus te involutum sindone mundo deposuit amans in sepulcro novo ; tu vero confregisti portas et vectes inferni, indeque extraxisti mortuos quos antea per vim absorbuerat mors.

B Σινδόνι σε, Σῶτερ, εἰλήσας κατέθετο Ἰωσὴφ ὁ δίκαιος πόθῳ ἐν καινοτάτῳ μνημείῳ· πύλας δὲ τοῦ ᾅδου σαφῶς καὶ μοχλοὺς συντρίψας ἤγειρας νεκροὺς, οὓς ὁ θάνατος ἰσχύσας πρὶν κατέπιεν.

Lætatæ sunt aromata ferentes cum tuam audierunt resurrectionem ; unde clamabant apostolis : Currite festinantes, nolite constristari, sed gaudete ; a mortuis enim surrexit Dominus omnium.

Ἠγάλλοντο αἱ μυροφόροι ἀκούσασαι τοῦ Χριστοῦ τὴν ἔγερσιν, ὅθεν τοῖς ἀποστόλοις ἐβόων· Δράμετε σπουδαίως, ἰδοὺ μὴ λυπεῖσθε, ἀλλὰ χαίρετε ὑμεῖς· ἐξηγέρθη ἐκ νεκρῶν ὁ πάντων Κύριος.

Virgo cum vidisses Filium incomparabili decore surgentem de sepulcro sicut sponsus procedens de thalamo, repleta es jubilatione : precare ut nos laudantes te eruat a corruptione peccati et a pœnis.

Φαιδρότατον ὅλον ἐν κάλλει ἀσύγκριτον, ὡς νυμφίον βλέψασα, Κόρη, ἐκ τῆς τοῦ τάφου παστάδος Χριστὸν ἀναστάντα, χαρᾶς ἐπληρώθης· ὃν ἱκέτευε φθορᾶς καὶ κολάσεως ῥυσθῆναι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Hæc est dies quæ vocatur sancta.

Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα.

Gloria Christo qui interfecit inimicum sedemque descendens, evertit illius imperii et ad vitam revocavit mortales quos per vim absorbuerat, quique nunc collaudant illum per omne sæculum.

C Δόξα τῷ Χριστῷ τὸν Ἐχθρὸν καθελόντι, καὶ σκυλεύσαντι ᾅδην τῇ πρὸς αὐτὸν καταβάσει, καὶ ζωώσαντι τοὺς βροτοὺς οὕσπερ ἰσχύσας κατέπιεν ἀνυμνολογοῦντας αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ecce, clamabat ferentibus aromata mulieribus angelus splendore relucens, locus in quo positus fuerat qui potestate sua evertit inferos : nolite ergo quærere hunc, qui vita est, inter mortuos.

Ἴδε, γυναιξὶ μυροφόροις ἐβόα ὁ φανεὶς ἐξαστράπτων τόπος, ἐν ᾧ κατετέθη ὁ τὸν θάνατον, καὶ τὸν ᾅδην καθελὼν τῇ δυνάμει αὐτοῦ· μὴ οὖν ἐν νεκροῖς τὴν ζωὴν ἐπιζητεῖτε.

Inferi contra te, Verbum, debellantes devicti sunt utpote imbelliores quam ut tibi resisterent ; et brevi, jubente te, quam voraverant prædam evomuerunt ; idcirco liberati, unanimiter tuam concelebrant potentiam.

Ἄδης συναντήσας σοι κάτωθεν, Λόγε, ἐπικράνθη μὴ σθένων σοι προσεγγίσαι· καὶ τάχος οὓς κατέπιεν ἀπεδίδου νεκροὺς τῇ κελεύσει σου, ἀνυμνολογοῦντας τὸ σὸν συμφώνως κράτος.

Videns, o Virgo, resuscitatum a mortuis Verbum quod ineffabiliter in cruce pepereras, anima tua fuit gaudio repleta, celebrasque sæculum per D omne illius misericordiam.

Ἴδες ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα, Παρθένε, ὃν σαρκὶ ἀπορρήτως ἐκνοφόρησας Λόγον, καὶ χαρᾶς τὴν ψυχὴν ἐπληρώθης, τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν ἀνυμνολογοῦσα εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Illuminare, illuminare.

Φωτίζου, φωτίζου.

Qui Dominus es horarum dierumque, tu Redemptor in die et hora sexta conviciis onustus, misericors crucem subire voluisti ut liberares nos omnes, Patrique dares satisfactionem.

Ὡρῶν ἡμερῶν τε Δημιουργὸς ὤν, Λυτρωτὰ, ἐν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ ἕκτῃ ἐπονείδιστον θέλων ὑπέστης, οἰκτίρμον, σταυρὸν, ἵνα ἡμᾶς πάντας ἐκλυτρώσῃς, καὶ καταλλάξῃς, Χριστὲ, τῷ Πατρί.

Gemebundus resistit tibi infernus, o Salvator, sed brevi quos tenebat captivos emittit, tuam, o Verbum, incomprehensibilem potentiam et bonitatem celebrantes.

Στενάζων ὁ ᾅδης καθυπαντᾷ σοι, Λυτρωτὰ, καὶ σὺν τάχει δεσμώτας οὓς εἶχεν ἀπέστειλεν, θείαις φωναῖς ἀνυμνοῦντάς σου τὴν ὑπὲρ νοῦν, Λόγε, δυναστείαν καὶ φοβερὰν συγκατάβασιν.

Festinantes in primo mane venerunt mulieres ad ungendum corpus tuum sacratum, et angelus dixit eis : Magnus vitæ Magister resurrexit, repletæ estote lætitia cœlesti.

Ἦλθον μετὰ μύρων ὄρθρου βαθέος ἐν σπουδῇ τοῦ μυρίσαι σου σῶμα γυναῖκες τὸ ἄχραντον, καὶ πρὸς αὐτὰς ἔφη ἄγγελος· Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς ἠγέρθη, χαρᾶς ἐνθέου πληρώθητε.

Digitized by Google

Φῶς τὸ ἐπιλάμψαν τοῖς καθημένοις ἐν σκιᾷ τοῦ θανάτου, Παρθένε, ἐκ νεκρῶν ὡς ἔβλεψας ἐξανατεῖλαν ὡς ἥλιον σὺν γυναιξὶ πάσαις μυροφόροις ἐδοξολόγεις χορεύουσα.

Τὸ φαεινὸν ἡμῖν ἐξανάτειλον.

Δῆμος Ἑβραίων σε τὸν μακρόθυμον, Λόγε, ἐσταύρωσε, δῆμον ἄπειρον καὶ ἔθνη ἅπαντα τῇ σῇ σταυρώσει σώζοντα, φιλάνθρωπε Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Οὐ παρεσάλευσας λίθου σήμαντρα τῇ ἀναστάσει σου, ὡς οὐκ ἠνοιξας ἐν τῇ γεννήσει σου τῆς παρθενίας κλεῖθρα τῆς τεκούσης σε, Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ξένῳ τῷ σχήματι θεασάμεναι θεῖως αστράπτοντα τὸν ἀσώματον γυναῖκες ἐκθαμβοι γεγενημέναι ἠκουον· Μὴ κλαίετε, ἀνέστη ὁ Κύριος.

Ἅγιον Κύριον τῶν δυνάμεων, ἄχραντε, τέτοκας, τὸν κενώσαντα ᾅδου βασίλεια Θεογεννῆτορ, καὶ συναναστήσαντα ἀνθρώπου τὸ φύραμα.

Τὸν τοὺς ὑμνολόγους ἐν καμίνῳ.

Τὸν ἑκουσίως σταυρωθέντα καὶ τεθέντα ἐν τάφῳ, καὶ καταργήσαντα τοῦ θανάτου τὸ κράτος Χριστὸν τὸν Θεόν.

Ὤφθης γυναιξὶν ἐγηγερμένος ἐκ τοῦ μνήματος, Σῶτερ, εὐαγγελιστρίας ἀποστείλας αὐτὰς ἀποστόλοις σου· διό σε ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θάνατον, Χριστὲ, τῷ σῷ θανάτῳ θανατώσας ἀνέστης, καὶ ἀθανότου σου τοὺς θανόντας ζωῆς κατηξίωσας· διό σε ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἔφης μαθηταῖς ἐγηγερμένος· Εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον κηρῦξαι σπεύσατε τὴν ἐμὴν δυναστείαν, ἐξαίροντες τὸ σκότος τῆς πολυθείας φωτὶ τῆς ἀληθείας.

Ὡς τῶν οὐρανῶν ὑψηλοτέρα, καὶ Χερουβὶμ ὑπερτέρα τιμιωτέρα τε, παναγία Παρθένε, τῆς κτίσεως, δυσώπει ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀεί σε δοξαζόντων.

Τὴν ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἄνακτον.

Ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ πᾶσα σήμερον, καὶ εὐφροσύνην νεφέλαι ῥανάτωσαν· ὁ τῆς δόξης Κύριος σταυρωθεὶς ἐγήγερται, φθορᾶς θανάτου ἡμᾶς ἐλευθερώσας, καὶ ἀφθαρσίᾳ λαμπρύνας ὡς εὔσπλαγχνος.

Μύρα ποτὲ κομιζούσαις σὺν δάκρυσι ταῖς ἱεραῖς γυναιξὶν ἀπεφθέγγετο ὁ ἀστράπτων ἄγγελος φαιδρῶς· Ἐν τῷ μνήματι μετὰ νεκρῶν τὴν ζωὴν τί ἐκζητεῖτε; Ἰδοὺ ἀνέστη φωτίσας τὰ σύμπαντα.

Ἡ φωταυγὴς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἔγερσις ὑπὲρ ἡλίου αὐγὰς καταλάμπουσα, τοὺς πιστοὺς ἐν Πνεύματι εἰς αἰῶνας ἅπαντας φωταγωγεῖ, ὁδηγεῖ πρὸς σωτηρίαν, ἣν καθαρῷ λογισμῷ ἑορτάσωμεν.

Νενεκρωμένους ἡμᾶς παραπτώμασιν ἡ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον τέξασα, Θεοτόκε, ζώωσον, καὶ ποιεῖν εὐόδωσον τὰ πρὸς ζωὴν ἀληθῶς καθοδηγοῦντα, ὅπως πιστῶς σε ἀεὶ μεγαλύνωμεν.

Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Τὸν ὑψωθέντα ἐν σταυρῷ καὶ ταφέντα ἐν σαρκὶ

A Cum vidisti, Virgo, lumen, sedentes in umbra mortis illuminans, surgens ex mortuis ut sol, miscens te mulieribus quæ ferebant aromata, cum illis conglorificabas Dominum.

Lumen producito nobis.

Populus Hebraicus affixit te cruci longanimiter patientem, et tuo hoc supplicio mundum infinitum omnesque gentes salvantem, valde misericors Deus noster.

Non confregisti sigillum lapidis in resurrectione tua, sicut in nascendo matris parturientis te, Deus noster, vulvam non aperueras, intacta ejus virginitate.

Mulieres cum vidissent angelum præter morem vestitum luceque refulgentem cœlesti, obstupue-
B runt hæc audientes verba : Nolite flere, resurrexit Dominus.

Peperisti, immaculata, Dei parens sanctum Dominum Dominationum, inferorum eversorem et secum omnes homines assurgere facientem.

Hymnum in fornace cantantes.

Voluntarie crucifixum et positum in sepulcro Christum Deum, irritam facientem potestatem mortis celebremus.

Visus es, Salvator, mulieribus a monumento evigilatus, quas mittis ad apostolos hoc nuntiaturas quapropter laudamus te per omne factum.

Christe, morte tua mortem resurgens destruxisti et dignos effecisti mortuos qui vitam haberent
C æternam ; quamobrem benedicimus tibi sæculum per omne.

Exsuscitatus dixisti discipulis : Festinantes ite per totum mundum nuntiantes meam potentiam fugantes gentilitatis tenebras ut locus detur luci veritatis.

Cum super cœlos sis exaltata et præmines Cherubim, plus honoranda cæteris omnibus creaturis, Virgo omnino sancta, funde preces pro glorificantibus te confidenter.

Fontem vitæ in æternum scaturientem.

Lætare hodie, omnis terra, pluantque nubes jubilationis rorem : Deus gloriæ crucifixus resurrexit liberans nos a corruptione mortis, decoransque
D utpote valde misericors immortalitate.

Angelus splendore refulgens piis dicebat mulieribus olim aromata ferentibus cum lacrymis : Quid est quod quæritis auctorem vitæ inter mortuos ? ecce resurrexit cuncta illuminans.

Hanc piis celebremus cantibus resurrectionem nostri Dei, quæ splendore superat radios solis, illuminare per omne sæculum omnes in Spiritu fideles, ducitque per viam salutis.

Mater Dei quæ hunc genuisti qui vita est, salva nos peccatis nostris mortuos, et da nobis operari quæ ad vitam ducant æternam ut te semper extollamus.

In fornace ignis.

Christum voluntarie erectum in cruce, et tumu-

Digitized by Google

lo in carne mandatum, portasque ferreas et vectes inferni in resurgendo tertia die confringentem glorificemus.

Lætamini, cœli, lætare, terra, cum hominibus surrexit Christus et apparens discipulis congregatis replevit gaudio corda illorum.

Gaudete, clamavit auctor vitæ flentibus mulieribus quæ suos sacratos erant complexæ pedes ad quorum incessum olim conterrita fuit prima parens Eva in paradiso.

Cantibus sacris laudamus te, Mater Dei, cunctis sanctitate cœlorum ordinibus præeminentem et pontum divinum factam per quem nos mortales transferimur ad supernaturales jubilationes.

Verbum Deum de Deo.

O Hebræorum dementia! quomodo injuste damnaverunt ad mortem crucis Christum solum justum et insufflantem mortuis vitam sua potestate divina; reverenter ejus resurrectionem celebremus.

O Christe, resurrectio omnium e sepulcro surrexisti sigillis integris, et discipulis apparuisti illos arcana docens et clamans: Ite in universum mundum, gloriam meam annuntiantes.

Hæc est dies sanctissima resurrectionis, consolatio animarum nostrarum, dies jubilationis et invitans ad eam festo celebrandam exclamandumque: Gloria tibi, Pater, et tibi, Fili, et tibi, Spiritus sancte.

Virgo, quæ lumen peperisti, illumina precibus tuis et sensus et corda nostra, cupiditatum nostrarum caliginem fugans, efficiensque nos participes hujus diei quæ vesperum non habet.

Populo meus, ad legem attendite.

Tu qui hominem manu tua plasmasti, Omnipotens, manus tuæ clavis affixæ sunt cruci ut nos de manu inimici liberares.

Postquam dirupisses virga tenebrosum inferni carcerem conquisitos a te captivos traxisti ad te illoque tua potentia exsuscitasti.

Apostoli videntes te, Christe, post tres dies a tumulo suscitatum adoraverunt et per orbem terrarum tuam nuntiaverunt resurrectionem.

Gementes et flentes iverunt ad monumentum sanctæ mulieres, et ibi didicerunt te, Christe, surrexisse.

Hunc qui continet omnia concepisti, Virgo potens, qui confregit inferorum portas, et resurrexit tertia die, sicut dixerat.

A Moyse conspectum in rubo.

Exaltatus in cruce consurgere fecisti mundum et positus, Salvator, in sepulcro dormientes expergefecisti, tuam laudantes misericordiam magnam.

Per tuam ad mortuos descensionem, mortem attulisti inferno, confregistique portas et vectes

A ἐθελουσίως, καὶ συντρίψαντα πύλας τὰς σιδηρᾶς καὶ μοχλοὺς τοῦ ᾅδου, δοξάσωμεν Κύριον τὸν ἐξαναστάντα τριήμερον ἐκ τάφου.

Ἀγαλλιάσθω, οὐρανὸς, εὐφραινέσθω καὶ ἡ γῆ, σὺν τοῖς ἀνθρώποις· ὁ Χριστὸς ἐξανέστη, καὶ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς ἐφάνη, οἷς συναλιζόμενος, τούτων εὐφροσύνης ἐπλήρου τὰς καρδίας.

Δακρυροούσαις γυναιξὶ τὴν χαρὰν ὁ ζωοδότης ἐπεφώνει ἁψαμέναις τῶν τούτου ἱερωτάτων ποδῶν, ὧν πάλαι τὸν κρότον πεφόβηται ἡ προμήτωρ Εὔα ἔνδον τοῦ παραδείσου.

Ἱερωτάταις σε φωναῖς τὴν μητέρα τοῦ Θεοῦ δοξολογοῦμεν, ὡς τῶν ἄνω ταγμάτων ἁγιωτέραν σαφῶς, καὶ θείαν γέφυραν μετάγουσαν πρὸς ὑπερκοσμίους βροτοὺς χοροστασίας.

B *Τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον.*

Ὦ τῆς Ἑβραίων ἀνοίας! πῶς ἐν ξύλῳ ἀδίκως θανεῖν καταδικάζουσι Χριστὸν δίκαιον μόνον ὑπάρχοντα, καὶ νεκροῖς τοῖς ἐν ᾅδῃ ἐμπνέοντα ζωὴν θεαρχικῶς; Οὗ τὴν θείαν τιμῶντες ὑμνοῦμεν ἐξανάστασιν.

Σφραγίδων ἐπικειμένων ἐξανέστης τοῦ τάφου, ἡ πάντων ἐξανάστασις, Χριστὲ, καὶ μαθηταῖς πεφανέρωσαι, τὰ ἀπόῤῥητα τούτους διδάσκων, καὶ, Πορεύεσθε, βοῶν, εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον κηρύττοντες τὴν δόξαν μου.

Ἡ τῆς ἐγέρσεως αὕτη παναγία ἡμέρα παράκλησις ὑπάρχουσα ψυχῶν, καὶ εὐφροσύνη χαρμόσυνος, τοὺς πιστοὺς συγκαλεῖται ἐνθέως ἑορτάζειν καὶ βοᾷν· Ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱός τε καὶ θεῖον Πνεῦμα, δόξα σοι.

C

Φωτοκυήτορ Παρθένε, τῷ φωτί σου τῷ θείῳ καταύγασον ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς καρδίας πρεσβείαις σου· τῶν παθῶν τὴν ὁμίχλην σκεδάζουσα, καὶ πάντας κοινωνοὺς ἀνεσπέρου ἡμέρας ἐργαζομένη χάριτι.

Προσέχετε, λαός μου, τὸν νόμον.

Χειρί σου ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, τὰς χεῖρας προσήλωσαι, Παντοδύναμε, ἐπὶ τοῦ ξύλου, τῆς τοῦ Ἐχθροῦ χειρὸς ἡμᾶς ἐκλυτρούμενος.

Ῥαπίσας τὸ τοῦ ᾅδου ἀφώτιστον, Χριστὲ, δεσμωτήριον, οὓς ἐκέκτητο εἶλες δεσμώτας, καὶ σεαυτῷ ὡς δυνατὸς ἐξανέστησας.

Ἰδόντες σε, Χριστὲ, προσεκύνησαν ἐκ τάφου τριήμερον οἱ ἀπόστολοι ἐγηγερμένον, καὶ πανταχοῦ τὴν D σὴν ἐκήρυξαν ἔγερσιν.

Στενάζουσαι καὶ δάκρυα ῥίπτουσαι τὸν τάφον τὸν ἅγιον κατελάμβανον θεῖαι γυναῖκες, καὶ ἐδιδάσκοντο Χριστοῦ τὴν ἀνάστασιν.

Τὸν πάντων συνοχέα συνέλαβες πανάμωμε Δέσποινα, τὸν συντρίψαντα ᾅδου τὰς πύλας, καὶ ἀναστάντα καθὼς εἶπεν τριήμερον.

Τὸν ἐν τῇ βάτῳ Μωϋσῇ.

Ἐν τῷ σταυρῷ ὑψωθεὶς συνανύψωσας κόσμον, καὶ τεθεὶς ἐν μνημείῳ τοὺς μνήμασι, Σῶτερ, ὑπνοῦντας ἐξεγείρεις, τὴν σὴν δοξολογοῦντας μεγάλην εὐσπλαγχνίαν.

Σὺ κατελθὼν ἐν νεκροῖς ἀπενεκρωσας ᾅδην, καὶ συνέτριψας πύλας τοῦ θανάτου καὶ μοχλοὺς, καὶ

Digitized by Google

τοὺς πεπεδημένους ἐξάγεις ἐν ἀνδρείᾳ, ἡ πάντων σωτηρία.

Ὤφθης τοῖς σοῖς μαθηταῖς ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, ἐφ' ἡμέρας, οἰκτίρμον, τεσσαράκοντα, αὐτοῖς πιστούμενος, κηρύξαι εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον Θεὸν ἐγηγερμένον.

Σὺ εἶ ἡ πάντων ζωὴ, σὺ νεκρῶν καὶ τῶν ζώντων ἡ παράκλησις, Λόγε, καὶ χαρὰ καὶ φωτισμὸς ὁ λάμψας ἐκ Παρθένου, καὶ ἀναστὰς ἐκ τάφου εἰς πάντων σωτηρίαν.

Τῶν γηγενῶν τίς ἤκουσε τοιοῦτον;

Ὁ σταυρωθεὶς τριήμερος ἀνέστης, καθὼς προεῖπες, ἐκ νεκρῶν, συναναστήσας τὸν κόσμον τῇ ἀναστάσει σου· καὶ γυναιξὶ μυροφόροις πρώταις ἐφάνης φθεγξάμενος τὸ, Χαῖρε, πάντων χαρὰ τῶν ἐκ ψυχῆς σε ποθούντων, πολυέλεε.

Νῦν ἡ φθορὰ ἠφάνισται· Χριστὸς γὰρ ἡ ἀφθαρσία καὶ ζωὴ ἐκ τῶν νεκρῶν ἐξηγέρθη, καὶ συναλίζεται τοῖς ἑαυτοῦ ἀποστόλοις, διδάσκων τούτους τὰ κρείττονα καὶ θεῖα, καὶ προσφωνῶν· Ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθε.

Μύρα ποτὲ σὺν δάκρυσι φερούσαις ἄγγελος ἔφη γυναιξὶ, Μετὰ νεκρῶν τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα; Σήμερον καθὼς προεῖπεν ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, κενώσας τὰ μνημεῖα, καὶ τοῖς νεκροῖς ἀθανασίαν ἐμπνεύσας ὡς φιλάνθρωπος.

Ἐκ τῶν νεκρῶν ἰδοῦσα, Θεοτόκε, τὸν σὸν Υἱόν τε καὶ Θεὸν, ἐγηγερμένον, ἐπλήσθης χαρᾶς, ὑπάρχουσα πάντων αἰτία χαρᾶς τε καὶ εὐφροσύνης· διό σε χαρμοσύνως πᾶσα ψυχὴ ὑμνολογεῖ καὶ δοξάζει, Ἀειπάρθενε.

Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος ὡσεὶ κρῖνον, Κύριε.

Ἡ κτίσις θεωροῦσά σε ἐπὶ ξύλου πάσχοντα ἑθελουσίως, Δέσποτα, ἠλλοιώθη καὶ ἐκυμαίνετο, καὶ νεκροὶ ἐκ τῶν τάφων ἐξανίσταντο.

Γενόμενον ἐν ᾅδῃ σε, ζωοδότα Κύριε, μετὰ ψυχῆς ὡς ἔβλεψεν ὁ παμφάγος θάνατος, ἔπτηξεν, ἀπολύων δεσμώτας οὓς κατέπιεν.

Ἐπλήσθη πᾶσα κτίσις χαρᾶς, οἰκτίρμον Κύριε, ἐν νεκρῶν ἐγέρσει σου· ἐν γὰρ ταύτῃ κόσμον συνήγειρας, καθελὼν τοῦ θανάτου τὰ βασίλεια.

Ῥομφαία τὴν ψυχήν σου, Ἁγνὴ, διῆλθεν, ἄχραντε, ὅτε Χριστὸν σταυρούμενον ἐθεάσω· χαρᾶς ἐπλήσθης δὲ ἐγερθέντα ἐκ τάφου τοῦτον βλέψασα.

Κάμινός ποτε πυρὸς ἐν Βαβυλῶνι.

Θνήσκεις ἐν σταυρῷ ζωὴ ὑπάρχων πάντων, καὶ ὡς νεκρὸς ἄπνους ἐν μνήματι ἐτέθης, μακρόθυμε· καὶ τριήμερος ἐγήγερσαι εἰς κόσμου ἐξανάστασιν· ὅθεν ἐν εὐφροσύνῃ δοξολογοῦμεν τὸ κράτος σου.

Ἤκουσε Σιὼν τὴν ἔγερσιν Κυρίου, καὶ εὐφροσύνης νῦν πεπλήρωται· θυγατέρες ταύτης δὲ προφανῶς ἠγαλλιάσαντο, καὶ μαθηταῖς ἐκήρυττον λέγουσαι· Μὴ λυπεῖσθε, ὁ ζωοδότης ἐγήγερται.

Ὀρθριαι σπουδῇ γενόμεναι γυναῖκες ἐπὶ τὸν τάφον παρεγένοντο, καὶ ἔνδον προκύψασαι, ἐν λευκοῖς ἔβλεψαν ἄγγελον· καὶ φόβῳ συνεχόμεναι ἤκουον· Μὴ φοβεῖσθε, ὄντως ἀνέστη ὁ Κύριος.

Σὺ τὴν φωτεινὴν νεφέλην τοῦ ἥλιου τοῦ νοητοῦ,

A mortis, et de ejus imperio devinctos ibi in fortitudine tua eduxisti, o salus omnium.

Visus es discipulis tuis misericorditer apparens eis in multis augmentis per dies quadraginta, hortantes eos ad annuntiandum per omnem mundum resurrectionem tuam.

Tu es, Verbum, omnium vita, consolatio vivorum et mortuorum et jubilatio et lux nobis exorta es de Virgine et pro omnium salute surrexisti e tumulo.

Quis mortalium unquam audivit tale.

Crucifixus a mortuis resurrexisti tertia die, sicut prædixeras, sic mundum resuscitans ac primum apparuisti mulieribus aromata ferentibus, salutem dans illis, tu qui es valde misericors, gaudium eo-
B rum qui te toto diligunt corde.

Nunc sublata est corruptio; Christus enim immortalitas et vita surrexit a mortuis, et quos congregavit discipulos meliora et cœlestia docet injungitque eis ne ab Hierosolymis discederent.

Olim Angelus dixit ferentibus aromata mulieribus: Ad quid inter mortuos quæritis viventem? Christus non est hic; hodie, sicut prædixerat, surrexit, evacuans sepulcrum, mortuis insufflans utpote noster amans, immortalitatem.

Videns Dei Mater, Filium tuum et Deum surrexisse a mortuis, repleta es gaudio, cum sis lætitiæ voluptatisque nostræ causa, idcirco, o semper Virgo, ab
C omni vivente hymnos in tui honorem decantanti glorificaris.

Effloruit sicut lilium in deserto.

Creatura cernens te, Domine, voluntarie patientem in cruce, immutata fuit et agitata, et mortui egressi sunt e sepulcris.

Omnia absorbens mors conterrita est statim ut aspexit te vitæ datorem cum anima venientem in infernum, emisitque quos voraverat captivos.

Resurrectio tua ex mortuis, misericors Deus, omnem implevit creaturam lætitia, in hac enim die resuscitasti mundum mortis destruens imperium.

Gladius o immaculata tuum pertransivit animam, cum vidisti Christum cruci affixum; sed gaudio impleta es, viso illo e tumulo surgente.

D *Caminus ignis olim in Babylone.*

Vita omnium moreris in cruce, et positus es ut mortuus absque halitu in sepulcro, Deus longanimis, et tertia die, ut resurgeret mundus, resurrexisti: ideo tuam læti celebramus potentiam.

Audivit Sion quia resurrexit Dominus, et superabundat nunc gaudio; filiæ ejus aperte lætatæ sunt nuntiaveruntque discipulis, dicentes: Nolite contristari, Dominus vitæ resurrexit.

Festinantes venerunt mane mulieres ad monumentum et inclinantes se ut viderent intus, Angelum conspexerunt albis vestitum quem stupefactæ audierunt dicentem: Nolite timere, vere surrexit Dominus.

Nostris glorificamus te hymnis, Virgo Deo cha-

Digitized by Google

r ssima, splendidaque nubes solis mentes illuminantis, illumina corda nostra, sponsa Dei, ignaviæ nostræ libidinumque tenebras dissipans.

Æterni Patris.

Statim ut sol vidit te Solem justitiæ expansum in cruce, contexit lucem, petræ scissæ sunt stupefactæ, infernus absque mora quos absorbuerat reddidit, tuam celebrantes fortitudinem, per quam vivunt omnes, omnipotens.

Evacuatis omnipotentia sua insatiabilis inferni gurgitibus, resurrexit in gloria qui est super omnes deos, et visus est discipulis ; hunc cum Patre divinoque Spiritu adoremus.

Surrexit Dominus apparensque in tumulo sanctus Angelus aromata ferentibus dixit : Abite et discipulis tristibus flentibusque nunc in Galilæa dicite quia ibi sunt illum conspecturi.

O Immaculata, libera nos a tentationum, tribulationum libidinumque procellis ; libera a tenebris a multiplicibus diaboli tendiculis, et Christum Deum nostrum indesinenter deprecare pro nobis qui te semper ut beatam celebramus.

Glorifico te, Domine, quia exaudivisti me.

Cum in crucem ascendisti, Domine, non amiseras potestatem, et descendens cum anima in inferos exemisti animas a vinculis æternis quas tecum misericors exsuscitasti.

Vectes et portas inferni mirabiliter vi propria confregisti, Domine, in desertum convertisti inferos, Itaque misericordiam tuam resurrectionemque gloriosam conglorificamus.

Mulieres venerunt ad ungendum corpus tuum gloriosum in monumento, ubi invento angelo sedente timore obstupuerunt ; una cum iis celebramus te a sepulcro suscitatum.

Sanctum qui sanctos superat ultra quod excogitari potest peperisti, Deipara, quique mediante te, peccatorum dans remissionem liberavit sanctificavit fideles tuam celebrantes resurrectionem.

Regali decreto.

Exsultatione tua super crucem naturam exaltasti humanam, Christe, et in tenebrosum orcum detrudisti Satan delapsum ab altitudine cœli, et exsurgens e tumulo mortem spoliasti.

Contrivisti vectes inferni et in fortitudine tua vinctos suscitas simul glorificantes, tuam potentiam et tuam a monumento resurrectionem post tres dies.

Sancti cum viderunt te olim, Christe, apostoli surgentem e sepulcro cum gloria, repleti sunt gaudio clamaveruntque : Benedicite Domino.

Luctus tuus, immaculata Virgo, versus est in gaudium, cum vidisti Christum Filium tuum ac Dominum tertia die resurgentem in gloria mundumque illuminantem.

Qui ante Solem.

Misericors Deus, visus es affixus cruci duos inter latrones ; positus vero in lacu inferiori consur-

A Θεοχαρίτωτε, ὑμνοῦντες δοξάζομεν· τὰς καρδίας ἡμῶν φώτισον, τὸν σκοτασμὸν διώκουσα πάντα τῆς ῥαθυμίας καὶ τῶν παθῶν, Θεονύμφευτε.

Ἀνάρχου Γεννήτορος.

Ὡς εἶδέ σε ἥλιος, δικαιοσύνης Ἥλιε, ἐν σταυρῷ ἡπλωμένον, τὸ φῶς συνέστειλε, πέτραι δὲ ἐῤῥήγνυντο φόβῳ, ᾅδης νεκροὺς τάχος ἀπεδίδου ὑμνοῦντας τὸ κράτος σου, Ζωοδότα παντοδύναμε.

Τοῦ ᾅδου τὴν ἄπληστον γαστέρα ὁ Ὑπέρθεος παραδόξως κενώσας ὡς παντοδύναμος, ἤδη ἐξανέστη ἐν δόξῃ καὶ μαθηταῖς θείοις καθωράθη· αὐτὸν προσκυνήσωμεν σὺν Πατρὶ καὶ θείῳ Πνεύματι.

Ἠγέρθη ὁ Κύριος, ταῖς μυροφόροις ἔφησεν ὁ φανεὶς ἐν τῷ τάφῳ ἅγιος ἄγγελος· Ἄπιτε, καὶ εἴπατε B τοῦτο τοῖς μαθηταῖς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ πενθοῦσι καὶ κλαίουσι, τοῦ αὐτὸν ἐκεῖ θεάσασθαι.

Ῥυσθῆναι, Πανάμωμε, ἐκ πειρασμῶν, καὶ θλίψεων, καὶ παθῶν καταιγίδος, καὶ ἀμαυρώσεως, καὶ τῶν πολυπλόκων παγίδων τοῦ Πονηροῦ, δυσώπει ἀπαύστως Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῶν ἀεί σε μακαριζόντων.

Ὑμνῶ σε· ἀκοίμητον γάρ, Κύριε.

Ἀνῆλθες ἐν σταυρῷ, Κύριε, δυναστείαν διεζωσμένος, καὶ κατελθὼν εὐσπλαγχνε μετὰ ψυχῆς μέχρι τοῦ ᾅδου, ψυχὰς αἰωνίων δεσμῶν ἔλυσας, καὶ σεαυτῷ, οἰκτίρμον, συνανέστησας.

Συντρίψας τοὺς μοχλοὺς, Κύριε, καὶ τὰς πύλας ῥικτῶς τοῦ ᾅδου ἰσχύϊ σου, Δέσποτα, ἐκένωσας αὐτοῦ τὸν πλοῦτον· διὸ τὴν πολλήν σου συγκατάβασιν C καὶ τὴν σεπτὴν ἀνάστασιν δοξάζομεν.

Μυρίσαι τὸ σεπτὸν σῶμά σου ἐν τῷ τάφῳ ἦλθον γυναῖκες· εὑροῦσαι δὲ ἄγγελον καθήμενον ἐπὶ τοῦ τάφου, Χριστὲ, δειλιῶσαι κατεπλάγησαν· μεθ' ὧν ὑμνολογοῦμέν σου τὴν ἔγερσιν.

Ἁγίων ὑπὲρ νοῦν τὸν Ἅγιον ἀπεκύησας, Θεοτόκε, ἁγιασμὸν λύτρωσιν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτημάτων πιστοῖς μεσιτείᾳ σου παρέχοντα τοῖς τὴν αὐτοῦ δοξάζουσιν ἀνάστασιν.

Τῷ δόγματι τῷ τυραννικῷ.

Ἀνύψωσας φύσιν τῶν βροτῶν, Χριστὲ, τῇ ἐν σταυρῷ σου ἀνυψώσει, καὶ τὸν ἐξ ὕψους πεσόντα Ἐχθρὸν εἰς χάος ἀπέῤῥιψας, καὶ ταφεὶς ἐξηγέρθης σκυλεύσας τὸν θάνατον.

D Συνέτριψας ᾅδου τοὺς μοχλοὺς, καὶ τοὺς πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ, Χριστὲ, δεσμώτας ἐγείρεις, τὴν σὴν δοξάζοντας δύναμιν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ μνημείου τριήμερον ἔγερσιν.

Ὡς ἔβλεψε πάλαι σε χορὸς ἁγίων ἀποστόλων ἐκ τοῦ τάφου ἐγηγερμένον ἐν δόξῃ, Χριστὲ, θυμηδίας ἔμπλεος γεγονὼς, Εὐλογεῖτε, ἐβόα, τὸν Κύριον.

Τὸ πένθος σοι, Ἄχραντε ἀγνὴ, ἐτράπη εἰς χαρὰν, ἡνίκα εἶδες τὸν σὸν Υἱὸν καὶ Δεσπότην Χριστὸν ἐκ νεκρῶν τριήμερον ἀναστάντα ἐν δόξῃ, καὶ κόσμον φωτίσαντα.

Ἡ τὸν πρὸ ἡλίου.

Ὤφθης μέσον δύο λῃστῶν ἐσταυρωμένος, πολυέλεε· κατατεθεὶς ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ δὲ τοὺς ἐν σκότει καὶ

Digitized by Google

ἐν σκιᾷ θανάτου ἐξανέστησας, ὑμνολογοῦντας, εὐ- A gere fecisti tecum dormientes in tenebris et umbra mortis, et celebrantes nunc hymnis tuam post tres dies resurrectionem.

Θάνατος ἀνθρώπων οὐκ ἔτι κυριεύει, καθὼς γέγραπται, ἀφ' οὗ Χριστὸς ἀνέστη ὁ ἀθάνατος, τὰ τῶ ᾅδου ἀποκενώσας ἄπληστα βασίλεια· ἀγαλλιάσθω ἅπασα ἡ οἰκουμένη ἑορτάζουσα.

Ἔφη μυροφόροις ὁ ἄγγελος ἀστράπτων πρὸ τοῦ μνήματος, Τὸν ἐν νεκροῖς ἐλεύθερον τί κλαίετε ἐκζητοῦσαι; Καθὼς προεῖπεν ἤδη ἐξεγήγερται· ἄπιτε ἔνθεν χαίρουσαι, καὶ ἀποστόλοις ἀπαγγείλατε.

Ὤφθης πλατυτέρα, Παρθένε, οὐρανῶν Θεὸν χωρήσασα, τὸν ὑπὸ σοῦ τεχθέντα ἀγαθότητι, καὶ θανάτῳ ἀθανασίαν πᾶσι δωρησάμενον· ὃν εὐσεβῶς δοξάζοντες, σὲ κατὰ χρέος μακαρίζομεν.

Mors jam non dominatur hominibus, sicut scriptum est, ex quo Christus non deinceps morituros resurrexit insatiabilesque inferos vacuos fecit; omnis igitur terra lætetur diesque festos agat.

Resplendens angelus coram monumento aromata ferentibus dixit: Quid ploratis, quærentes inter mortuos qui se liberum fecit? resurrexit sicut prædixit; abite hinc lætantes et nuntiate apostolis.

Visa es, Virgo, latior cœlis complectens Deum qui de te charitate natus est, moriensque donavit nos immortalitate; hunc pie celebrantes, te, memores congratulamur.

B

Ἰνδάλματος χρυσοῦ.

Θεὸς ὢν ἀγαθὸς, κατηξίωσας καὶ ἄνθρωπος χρηματίσαι, καὶ σταυρωθῆναι ἐπὶ ξύλου ἑθελουσίως, εἰς σωτηρίαν τῶν ἀναβοώντων πάντοτε· Ἡ οὐσιωθεῖσα ὑμνείτω τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις.

Ἐν λάκκῳ Ἰωσὴφ κατωτάτῳ σε κατέθετο ἐνειλήσας ἐν ὀθονίοις τε καὶ σμύρνῃ καὶ ἐν ἀλόῃ· ἀλλ' ἐξανέστης σώζων τοὺς πιστῶς κραυγάζοντας· Ἡ οὐσιωθεῖσα, κ. τ. λ.

Ὀράθης μαθηταῖς, παντοδύναμε, ἐκ τάφου ἐγηγερμένος, καὶ τούτοις ἔφης, Πορεύεσθε εἰς τὸν κόσμον, κηρύξατέ μου τὴν οἰκονομίαν κράζοντες· Ἡ οὐσιωθεῖσα, κ. τ. λ.

Ἁγίασον ἡμῶν, παναγία Θεονύμφευτε, τὰς καρδίας, ἡ κατιδοῦσα τὸν πανάγιον Θεὸν Λόγον ἐγηγερμένον, C καὶ ἐν εὐφροσύνῃ κράζουσα. Ἡ οὐσιωθεῖσα, κ. τ. λ.

Simulacri aurei.

Cum esses Deus, dignatus es, misericors, homo fieri et voluntarie cruci affixus es propter salutem semper clamantium: Omnis creatura de nihilo producta laudet Dominum.

Involutum te sindone cum aromatibus et myrrha deposuit Joseph in lacu profundo; surrexisti autem omnes salvans fideles conclamantes: Omnis creatura de nihilo producta laudet Dominum.

Visus es a discipulis, omnipotens Deus, a monumento suscitatus, et dixisti eis: Ite per omnem mundum incarnationis meæ mysterium nuntiantes, clamantesque: Omnis creatura laudet Dominum.

O sanctissima Dei Sponsa, corda nostra sanctifica, tu, quæ vidisti Verbum Deum totius sanctitatis vidisti resurgéntem clamasque cum exsultatione: Omnis creatura laudet Dominum.

Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Μόνον ἐπάγη, Σῶτερ, ἐπὶ γῆς ὁ σταυρός σου, τὸ τοῦ θανάτου ὅλον οἰκητήριον ἐκ βάθρων ἐσαλεύθη· οἱ δὲ ἐν σκιᾷ καθήμενοι τῇ τοῦ θανάτου, δεσμῶν ὄντως ἐλύθησαν πάντες, Δόξα, ἀναβοῶντες, τῷ κράτει τῆς δυναστείας σου.

Ἡ γῆ ἐσείσθη, πέτραι διερράγησαν φόβῳ, βουνοὶ καὶ ὄρη πάντα ἐσαλεύθησαν, καὶ ἥλιος ἐσβέσθη βλέψας ἐν σταυρῷ κρεμάμενον, μοχλοὶ καὶ πύλαι αἱ σιδηραῖ τοῦ ᾅδου ἐθλάσθησαν, Χριστὲ, ὅτι τῇ ἐκ νεκρῶν σου ἐγέρσει κόσμον συνήγειρας.

Νεκρόν σε βλέψας πάλαι ἐν σταυρῷ ὁ εὐσχήμων Ἀριμαθίας, Δέσποτα, καθεῖλεν ἐκ τοῦ ξύλου, καὶ σινδόνι τότε καθαρᾷ ἐνείλησε, καὶ ἐν μνημείῳ καινῷ πολλῷ σὺν φόβῳ ἀπέθετο σπουδῇ· σὺ δὲ, καθὼς προεῖπας, ἀνέστης, Λόγε, τριήμερος.

Νομίμων δίχα τέτοκας ἀῤῥήτως τὸν Λόγον, ὃν ὑπ' ἀνόμων, Δέσποινα πανάμωμε, βουλήσει σταυρωθέντα, καὶ κατατεθέντα μνήματι, καὶ ἐγερθέντα ἐκ τῶν νεκρῶν ὡς εἶδες, ἐπλήσθης χαρμονῆς· τοῦτον ὑπὲρ ἡμῶν δυσωποῦσα τῶν ἀνυμνούντων σε.

Olim cernens te, Domine, mortuum in cruce honestus Arimathiæ civis, sustulit inde corpus tuum linteoque involutum mundo reverenter deposuit in monumento novo; tu vero post tres dies surrexisti, sicut prædixeras.

Modo insolito ac ineffabili pepereras Verbum, immaculata Domina, quod consilio impiorum crucifixerunt, et depositum in monumento cum vidisti a mortuis resurgens, repleta es gaudio: istud deprecare pro nobis te laudantibus.

Τεμνομένην θάλασσαν ῥάβδῳ πάλαι.

Ἀναβὰς εἰς ὕψος αἰχμαλωσίαν τὴν ἐν τῷ ᾅδῃ πάλαι συνεχομένην, ὡς κραταιὸς ἔλαβες, Σῶτερ, καὶ συνανέστησας ἑαυτῷ, τριήμερος ἐκ τοῦ τάφου ἐξαναστὰς, φιλάνθρωπε, ὡς παντοδύναμος.

Rursum divisæ sunt aquæ maris.

Ascendens in altum detentam in inferno captivitatem cepisti ut potentissimus Salvator, tertia die resurgens, eamque surgere fecisti tecum, amator noster.

Digitized by Google

Olim te mortuum in sepulcro positum videns infernus, quasi mortuus ipse omninoque impotens factus est ad retinendam prædam ; omnes vero defuncti lætati sunt, Salvator de tua resurrectione quæ illos vivificatos a vinculis exemit.

Quid quæritis viventem inter mortuos ? dixit resplendescens angelus apparens ad monumentum ferentibus aromata : abite festinantes nuntiateque apostolis ejus resurrectionem.

Babylonis caminus.

Cernens olim sol Dominum crucifixum abdidit lucem, petræ scissæ sunt, commoti sunt montes, tremuit terra, et qui olim occubuerant morti ab ejus vinculis soluti sunt.

Cum aspexerunt te inferi digni nunc qui deridcantur, Verbum omnipotens, ad tuum adventum contremuerunt, omnes evomuere mortuos qui potentiam tuam misericordiamque concelebrant hymnis.

Surrexit Dominus, exsultemus omnes plaudamusque manibus credentes et agamus choros una collaudantes illius potentiam, et clamantes : Opera Domini, benedicite Domino.

In te complexa es omnia complectentem, immaculata, illumque parturiisti qui in carne sua morti occumbens triduanæ mortem spoliavit : hunc pro nobis deprecare ut mortificet animæ meæ cupiditates et salvum me faciat.

In rubo ignito.

O pulcherrime inter filios hominum, Christe, quomodo in cruce velatus fuit faciei tuæ decor ? quomodo sustinere potuit terra videns te pendentem a cruce, quomodo occidi te ab impiis permisisti ? Laudamus, Domine, tuam ineffabilem misericordiam.

Triduana sepultura tua victus est inimicus, mortui soluti sunt a vinculis inferni ; inferorum regna facta sunt deserta : ideo magnificamus glorificamusque te, vitæ auctorem.

Tu qui es vita æterna, quomodo mortem propter nos, Christe, subire voluisti ? tu resurrectio omnium quomodo descendisti inter mortuos vacuosque fecisti inferos ? quapropter nos memores te indesinenter cantibus extollimus.

Urbem et populum ad te confugientem libera, Mater Dei immaculata, a furore inimici, ab incursu et impugnatione gentium ut nos tui debitores te colamus hymnisque celebremus.

Sicut imber in agro.

Cantemus hymnum, plaudamus manibus cum hilaritate, auctor vitæ resurrexit a mortuis.

Ascendisti in crucem : tua præcinctus potentia, Christe, et surrexisti a mortuis sicut prædixeras.

Apparuit angelus albis vestitus mulieribus clamans : Surrexit resurrectio fidelium et salus.

Mulieres venerunt festinantes ad sepulcrum aromata ferentes, videntesque surrexisse te adoraverunt.

Νεκρωθέντα πάλαι σε καὶ τεθέντα ἐν τῷ καινῷ μνημείῳ ἰδὼν ὁ ᾅδης, ὅλος νεκρὸς ἔμεινε, Σῶτερ, καὶ ἀνενέργητος· οἱ νεκροὶ δὲ πάντες τῇ σῇ ἐγέρσει τῇ ζωηφόρῳ χαίροντες δεσμῶν ἐλύθησαν.

Ἐν νεκροῖς τὸν ζῶντα τί ἐκζητεῖτε, ταῖς μυροφόροις ἔφησε πρὸς τὸ μνῆμα φωτοειδὴς ἄγγελός ποτε ἐπιφαινόμενος· ἀπελθοῦσαι τάχος τοῖς ἀποστόλοις καταμηνῦσαι σπεύσατε τὴν τούτου ἔγερσιν.

Βαβυλωνία κάμινος.

Τὸν σταυρωθέντα Κύριον πάλαι θεασάμενος ἥλιος, ἀπέκρυψε τὸ φῶς καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, τὰ ὄρη ἐκλονήθη, καὶ γῆ ἐτρόμαξε, καὶ οἱ πάλαι θανόντες δεσμῶν ἀπελύθησαν.

Ἡνίκα σε ἐώρακεν ᾅδης ὁ παγγέλαστος, Λόγε παντοδύναμε, σαφῶς, πρὸς τοῦτον ἀφικόμενον, ἐτρόμαξε, καὶ πάντας νεκροὺς ἀπέλυσεν, ἀνυμνοῦντας τὸ κράτος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου.

Ὁ Κύριος ἐγήγερται, πάντες ἀλαλάξωμεν, χεῖράς τε κροτήσωμεν πιστῶς, καὶ χοροὺς συστησώμεθα, τὴν τούτου δυναστείαν ἀνακηρύττοντες καὶ βοῶντες, Τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Συνέλαβες, Πανάμωμε, τὸν πάντα συνέχοντα, τοῦτόν τε ἐκύησας σαρκὶ σκυλεύσαντα τὸν θάνατον θανάτῳ τριημέρῳ· ὃν ἐκδυσώπησον, τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη νεκρῶσαι, καὶ σῶσαί με.

Τὴν ἐν βάτῳ καὶ πυρί.

Ὡραιότατε Χριστέ, πῶς σου ἔδυ ἐν σταυρῷ τὸ κάλλος τὸ φαεινόν ; πῶς ὑφίσταται ἡ γῆ ὁρῶσά σε κρεμάμενον ; πῶς τὴν ἄδικον ὑπέμεινες σφαγήν σου ; Ὑμνοῦμεν τὴν πολλήν σου καὶ ἄφατον, Κύριε, συγκατάβασιν.

Τριημέρῳ σου ταφῇ ἐσκυλεύθη ὁ Ἐχθρὸς, ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου δεσμῶν ἀπελύθησαν νεκροὶ, νενέκρωται ὁ θάνατος, ἐκενώθη τὰ βασίλεια τοῦ ᾅδου· διό σε, ζωοδότα, ἐν ὕμνοις δοξάζοντες μεγαλύνομεν.

Ἡ αἰώνιος ζωὴ, πῶς ἐγεύσω δι' ἡμᾶς θανάτου θέλων, Χριστέ ; πῶς κατῆλθες ἐν νεκροῖς ἡ πάντων ἐξανάστασις, καὶ ἐκένωσας τοῦ ᾅδου τὰ ταμεῖα ; διό σε εὐχαρίστως ὑμνοῦμεν ἀπαύστως καὶ μεγαλύνομεν.

Ῥῦσαι πόλιν καὶ λαὸν καταφεύγοντα εἰς σὲ, Θεογεννῆτορ ἁγνὴ, ἡ κυήσασα Χριστὸν ἐκ πάσης ἐναντίας ὀργῆς καὶ ἀλώσεως ἐθνῶν ἐπιδρομῆς τε, ὅπως σε κατὰ χρέος ἐν ὕμνοις τιμῶμεν καὶ μεγαλύνωμεν.

Ὡς ὄμβρος ἐπ' ἄγρωστιν.

Ψάλμοις ἀλαλάξωμεν, κροτήσωμεν τὰς χεῖρας εὐφροσύνως, ἐκ νεκρῶν ὁ ζωοδότης ἐξηγέρθη.

Ἀνῆλθες ζωσάμενος, Χριστὲ, ἐν τῷ σταυρῷ σου δυναστείαν, καὶ ἀνέστης ἐκ νεκρῶν, καθὼς προεῖπας.

Λευχείμων ὁ ἄγγελος ὡράθη γυναιξὶ βοῶν, Ἀνέστη ἡ ἀνάστασις πιστῶν καὶ σωτηρία.

Μυρίσαι σε σπεύδουσαι ἀφίκοντο γυναῖκες πρὸς τὸ μνῆμα, ἀναστάντα δὲ ἰδοῦσαι προσεκύνουν.

Digitized by Google

Ὡς ὄρθρος τὸν ἥλιον προφέρουσα, Παρθένε, ἐν ἀγκάλαις ἐξανέτειλας ἡμῖν τοῖς ἐν τῷ σκότει.

A

Sicut ante diluculum proferens solem, in ulnis lumen oriri fecisti super nos sedentes in tenebris.

Τὸν ὑπ' ἀγγέλων ἀσιγήτως.

Δῆμος παράνομος Ἑβραίων ἐπὶ ξύλου σε ἐσταύρωσε, τὴν διὰ ξύλου τοῖς βροτοῖς γενομένην βλάβην, Δέσποτα, ἰώμενον ἐνθέως· ὅθεν φωναῖς χαριστηρίοις ἀεί σε ὑμνοῦμεν.

Quem laudant angeli.

Injustus Hebræorum populus affixit te cruci qui sanas plagas ab arboris ligno illatas mortalibus, unde te grati indesinenter collaudamus.

Ἴσος Πατρὶ, Χριστὲ, καὶ Πνεύματι πεφυκὼς σταυρὸν ὑπέμεινας, καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς τὰ βασίλεια ἐκένωσας τοῦ ᾅδου παραδόξως, καὶ ἀναστὰς συνήγειρας ἑαυτῷ πᾶσαν κτίσιν.

Tu qui natura æqualis es Patri et Spiritui sancto crucem sustines et numeratus inter mortuos evacuasti inferorum loca modo prorsus mirabili et surgens fecisti tecum surgere omnem Creaturam.

Ἅδη παμφάγε, ποῦ τὸ κέντρου σου; ποῦ σου, θάνατε, τὸ νῖκος; τῷ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν τεθανάτωσαι, νενέκρωσαι τῷ μόνῳ ζωοδότῃ· ὃν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι οἱ πιστοὶ προσκυνοῦμεν.

B

Omnia deglutiens infernus, tuus ubi est aculeus? o mors, ubi victoria tua? Auctor vitæ resurgens ex mortuis sola occidit te potentia sua, quem cum Patre et Spiritu sancto fideles adoramus.

Ἵνα θεώσῃ τὸ ἀνθρώπινον, ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονεν, ἐκ σοῦ, πανάμωμε ἁγνή· ὃν ἐκ τάφου ὡραιότατον κατεῖδες προελθόντα ὡς νικητὴν τοῦ ᾅδου, καὶ χαρμονῆς ἐπληρώθης.

Quem peperisti, o immaculata Virgo, homo factus est ut nos faceret deos; hunc vidisti surgentem e sepulcro inferni devictorem, et repleta es gaudio.

Ἐν Σινᾳῷ τῷ ὄρει κατεῖδέ σε.

Vidit te in monte Sinai.

Ὡς ἀμνὸς πρὸς σφαγὴν ἦχθης, Δέσποτα, ἑκουσίως, Ἰησοῦ, οὐκ ἐρίζων, οὐ κράζων, ὡς γέγραπται· τῷ θανάτῳ σου ἡμᾶς, Λόγε, ἀθανατίζων τοὺς ὑμνολογοῦντάς σου πάθος ἄχραντον, καὶ τὴν ἐκ τοῦ ᾅδου φρικτὴν ἀναβίωσιν.

Sicut agnus voluntarie ductus es ad mortem, neque reluctans neque ullam proferens querelam ut scriptum est: vivificans nos omnes, o Verbum, morte tua, tuam celebrantes charitatem gratuitam stupendamque resurrectionem.

Συντριβέντας ἡμᾶς ἐκαινούργησας, Ἰησοῦ παμβασιλεῦ, τῇ σεπτῇ καὶ φρικτῇ ἀναστάσει σου· μαθηταῖς δὲ ὀραθεὶς τὴν εἰρήνην σου τούτοις παρέσχου, φιλάνθρωπε· ἣν ἡμῖν δώρησαι τοῖς ὑμνολογοῦσι τὴν σὴν θείαν ἔγερσιν.

C

Gloriosa stupendaque resurrectione tua confractos nos renovasti, dominator omnium, Jesus, et apparens discipulis tuam, o amator hominum, dedisti pacem, quam donare nobis digneris tuam celebrantibus resurrectionem divinam.

Ἡ σεπτὴ μυροφόρων συνάθροισις παρεγένετο σπουδῇ πρὸς τὸ ἅγιον, Δέσποτα, μνῆμά σου, τοῦ μυρίσαι σε, Χριστέ· ἐν λευκοῖς δὲ κατεῖδον καθήμενον ἄγγελον, ταύταις φθεγγόμενον Τί μετὰ νεκρῶν τὴν ζωὴν βλέπειν θέλετε;

Venerabilis ferentium aromata cœtus festinanter ad sanctum tuum venerunt sepulcrum ut te ungerent; conspexerunt autem in monumento sedentem angelum albis vestitum qui dixit illis: Quid quæritis videre vitam inter mortuos?

Φωτοδότην ἐκύησας Κύριον πύλη οὖσα τοῦ φωτὸς, ἐκ τάφου ἀστράψαντα βλέψασα ἐπληρώθης χαρμονῆς· ἀλλ' αὐτὸν ἐκδυσώπει πένθος μοι δωρήσασθαι, Κόρη, χαρμόσυνον, πρόξενον, σεμνὴ, τῆς ἐκεῖ παρακλήσεως.

Facta es lucis ostium eo quod peperisti Dominum datorem lucis, et cum vidisti illum cum splendore mouumento surgentem, gaudio repleta es. Sed deprecare illum, o Virgo, ut det mihi dolorem quem leniat lætitia pariatque mihi in hac terra consolationem.

Τὸ κατάσκιον ὄρος ὁ Ἀμβακούμ.

Mons adumbratus Habacuc.

Ἀπορρήτῳ ἑνώσει ὁμοιωθεὶς τοῖς ἀνθρώποις, ὁ μόνος ὑπερούσιος σταυρὸν σαρκὶ ὑπέμεινας, καὶ ἐλογίσθης ἐν τοῖς νεκροῖς, καὶ τριήμερος ἀνέστης ἡ ζωὴ τῶν ἁπάντων.

D

Ineffabili unione tua cum natura nostra hominibus similis effectus, quamvis super omnem substantiam in carne passus es crucifixus, et inter mortuos adnumeratus es, et post dies tres resurrexisti vita omnium.

Ἰησοῦ ὁ Θεός μου, ὕδωρ ζωῆς χρηματίζων, βαδίζεις κοπιῶν ἐν σαρκὶ, πρὸς τῇ πηγῇ· καθέζῃ δὲ, καὶ Σαμαρείτιδι γυναικὶ τῆς σοφίας σου τὸ νᾶμα μυστικῶς ἐπιχέεις.

O Jesu, Deus meus, aqua vitæ nostræ negotians salutem, incedis fatigatus in carne, juxta puteum sedes, sapientiæque tuæ fluenta effundis mulieri Samaritanæ.

Νοσημάτων ποικίλων τοὺς προσιόντας σοι, Λόγε, καθαίρων τῇ προστάξει σου, σταυρὸν ἑκὼν ὑπέμεινας· καὶ ἐν μνημείῳ κατατεθεὶς, ἐξανέστησας τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων φθαρεῖσαν.

Crucem libenter sustinuisti, Verbum, ut vulneribus tuis accedentium ad te multimodas iniquitatum sordes sanares, et depositus in monumento coinquinatam hominum naturam surgere fecisti a labe peccati.

Ἐπὶ σὲ ἡ σοφία Πατρὸς ἀνάρχου κατῆλθεν, ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον, ἀγνὴ καὶ σαρκωθεῖσα δίχα τροπῆς,

Sicut imber in vellus, descendit in te immaculata æterni Patris sapientia absque conversione

Digitized by Google

caro facta, quæ ducunt ad vitam ostendit nobis semitas confitentibus te post partum matrem virginem.

Pueris Hebræorum in camino.

Exaltatum in cruce omnem exaltasti tecum hominum naturam, Verbum, et in tumulo depositum misericorditer suscitasti divina resurrectione tua dormientes in sepulcris.

Non longe ab Jericho et Salem qui salutis aquas distribuit Samaritanæ, quique fons est sapientiæ venit ad puteum Jacob.

Verbo tuo cæci visum recuperarunt, et constrictione soluti sunt paralytici, et triduanus mortuus surrexisti e sepulcro, exsuscita animam meam mortuam.

O Virgo, facta salus totius mundi, libera me a scandalis mundi et corporis infirmitatibus et gehenna in æternum duratura, ut cantem gloriam tuam.

Te rubum incombustibilem.

Brachia extendens in cruce delevisti, o Christe misericors, maculam qua nos contaminarat prima parens nostra, manum ad fructum arboris vetitum nefarie extendens.

Qui verbo super plantas consolidasti paralyticum claudosque erexisti, cruci affixus es, Christe, et surrexisti per plurimos dies apparens discipulis.

Vidit te Samaritana mulier quæ ante te venerat ut aquam hauriret et accipiens a te aquam vitæ abiit satiata, laudans te, o Christe Deus.

O Virgo sanctissima, tu es prodigium menti nostræ impervium; nam Deum caro factum peperisti, qui resurrectione sua salvos nos omnes fecit.

Sicut vidit Isaias.

Vinctus et clavis voluntarie affixus cruci, o misericors, liberasti devinctum olim vinculis iniquitatum; positus vero in sepulcro exsuscitasti dormientes mortuos qui tuam celebrant stupendam resurrectionem.

Dominus resurrexit post tres dies, sicut dixerat et congregatis clamabat apostolis: Euntes per mundum universum annuntiate quæ feci magnalia, quorum testes fuistis.

Stupore percelluntur aures et corda ad operationes charitatis et misericordiæ tuæ, ambulans enim in carne super terram dedisti Samaritanæ mulieri aquam vivam quærenti agnoscere te.

Sancta Dei Mater, quæ sanctum sanctorum peperisti. Verbum æterni Patris splendidum deprecare semper ut sanctificet illuminetque animas et corda credentium in se et laudes ejus celebrantium.

In ignem intolerabilem detrusi.

Exaltatus voluntarie in cruce omnem tecum exaltasti naturam hominum, annumeratusque inter mortuos tu qui vita es, vivificasti, Salvator misericors, mortuos qui dispensationem tuam gloriosamque laudant resurrectionem.

O dator vitæ, mundus præ lætitia exsultat in hac sancta die resurrectionis tuæ in qua contrivisti

ὁδοὺς ζωῆς ἔδειξεν ἡμῖν τοῖς εἰδόσι σε μητέρα μετὰ τόκον παρθένον.

Τὸν ἐν φλογὶ τοῖς παισὶ τῶν Ἑβραίων.

Σὺ ἐν σταυρῷ ὑψωθείς, τῶν ἀνθρώπων πᾶσαν τὴν φύσιν συνανύψωσας, Λόγε, καὶ τεθεὶς ἐν μνήματι τοὺς ἐν τάφοις ὑπνοῦντας ἤγειρας τῇ θείᾳ ἐγέρσει σου, οἰκτίρμον.

Ἰεριχὼ καὶ Σαλὴμ τὰ πλησίον μετὰ ὑδάτων ἐπελθὼν πρὸς τὸ φρέαρ Ἰακὼβ ἀφίκετο ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, ὕδωρ σωτηρίας Σαμαρείτιδι νέμων.

Σὺ ὁ τυφλοὺς ὀμματώσας τῷ λόγῳ, καὶ παραλύτους τῇ προστάξει σου σφίγξας, καὶ νεκρὸς τριήμερος ἀνατείλας ἐκ τάφου, τὴν νενεκρωμένην ἀνάστησον ψυχήν μου.

Κόσμου παντὸς σωτηρία, Παρθένε, γεγενημένη, κοσμικῶν με σκανδάλων καὶ παθῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς αἰωνιζούσης λύτρωσαι γεέννης, ὅπως ὑμνολογῶ σε.

Σὲ τὴν ἀκατάφλεκτον βάτον.

Ὑψωσας παλάμας ἐν ξύλῳ τῆς κακῶς ἐκταθείσης τοῦ προπάτορος χειρὸς πρὸς ξύλου βρῶσιν ἀναστέλλων τὴν βλάβην, Χριστὲ πολυέλεε.

Ῥήματι παράλυτον σφίγξας καὶ χωλοὺς ἀνορθώσας, ἐσταυρώθης, Ἰησοῦ, καὶ ἐξανέστης, μαθηταῖς ἐν ἡμέραις πολλαῖς ὀπτανόμενος.

Ἴδε, Σαμαρεῖτις γυνή σε προελθοῦσα ἀντλῆσαι, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς ἐκ σοῦ λαβοῦσα, ἐκορέσθη, Χριστὲ ὁ Θεός, ἀνυμνοῦσά σε.

Ὦ τῶν ὑπὲρ νοῦν σου θαυμάτων, παναγία Παρθένε· σὺ γὰρ τέτοκας Θεὸν σεσαρκωμένον, τὸν τῇ θείᾳ ἐγέρσει αὐτοῦ πάντας σώσαντα.

Ὡς εἶδεν Ἡσαΐας.

Δεσμούμενος, οἰκτίρμον, καὶ ἑκουσίως ξύλῳ προσηλούμενος, τὸν δεθέντα πάλαι ταῖς παραβάσεσι λυτροῦσαι· τεθεὶς δὲ τάφῳ τοὺς ἐν τάφοις ἀφυπνώσαντας νεκροὺς ἤγειρας ὑμνοῦντας τὴν σὴν φρικτὴν ἀνάστασιν.

Ὁ Κύριος ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, ὡς ἔφησε τριήμερος, καὶ τοῖς ἀποστόλοις συναλιζόμενος ἐβόα, Εἰς πάντα κόσμον ἀπελθόντες, διαγγείλατε τρανῶς ἅπερ καθορᾶτε μεγάλα μου θαυμάσια.

Ξενίζεται καρδία καὶ ἀκοή, Σῶτερ, τὴν εὐσπλαγχνίαν σου καὶ οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν· σαρκὶ γὰρ ἐν γῇ βαδίζων Σαμαρείτιδι αἰτούσῃ γυναικὶ ὕδωρ ζῶν παρέσχες ἐνθέου ἐπιγνώσεως.

Ἁγία Θεοτόκε, τὸν ἐν ἁγίοις ἅγιον κυήσασα Λόγον προανάρχου Πατρὸς ἐκλάμψαντα, δυσώπει αὐτὸν ἀπαύστως ἁγιάσαι καὶ φωτίσαι τὰς ἡμῶν ψυχὰς καὶ καρδίας τῶν πίστει ἀνυμνούντων σε.

Ἀστέκτῳ πυρὶ ἐνωθέντες.

Σταυρῷ ὑψωθεὶς ἑκουσίως πᾶσαν συνανύψωσας ἀνθρώπων τὴν οὐσίαν· ἐν νεκροῖς δὲ ζωὴ ὑπάρχων λογισθεὶς ἐζώωσας ὑμνοῦντας, Σῶτερ, τὴν οἰκονομίαν σου, καὶ τὴν μετὰ δόξης ἀνάστασιν, οἰκτίρμον.

Ὁ κόσμος χαρᾷ ἑορτάζει ἐν τῇ παναγίᾳ σου ἐγέρσει, ζωοδότα, ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν δυναστείαν ᾅδου κατεπά-

Digitized by Google

τησας, καὶ θανάτου κέντρον, Λόγε, ἐναπήμβλυνας, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις.

Ἰδοῦσα γυνὴ Σαμαρεῖτις κεκοπιακότα σε, οἰκτίρμον, καὶ ζητοῦντα ὕδωρ πιεῖν ἀθανασίας, κομίζεται νάματα, ἐκβοῶσα, Δός μοι τὸ ζῶν ὕδωρ, Κύριε, ὅπως μὴ διψήσω εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.

Οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐγνωρίσθης, πάναγνε Παρθένε Θεοτόκε, τούτῳ σάρκα ὑπὲρ λόγον ἐμψυχουμένην ἐκ τῶν σῶν δανείσασα παναχράντων, Κόρη, αἱμάτων, πανάμωμε· ὅθεν σε τιμῶμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐν νόμου σκιᾷ καὶ γράμματι.

Θαμβεῖται ὁρῶν ἐν ξύλῳ ταθέντα, Χριστὲ, σὲ ἥλιος, κλονεῖται τὰ στοιχεῖα, καὶ σαλεύεται πᾶσα ἡ γῆ, καὶ διαῤῥήγνυνται πέτραι, καὶ ᾅδης κάτωθεν τοὺς ἀπ' αἰῶνος δεσμίους ἀπολύει ἀνυμνοῦντάς σε.

Ἐτέθης, Χριστὲ, ἐν τάφῳ, ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις, ἀνέστης δὲ ἐν δόξῃ, ἐν ἡμέραις πλείοσι τοῖς σοῖς συναλιζόμενος φίλοις, καὶ τούτους κήρυκας εἰς πάντα κόσμον ἐκπέμπων τῆς φρικτῆς οἰκονομίας σου.

Ὁδούς μοι ζωῆς δεικνύων, Ἰησοῦ, ἐν συμπαθείᾳ πολλῇ, βαδίζεις καὶ καθέζῃ πρὸς τὸ φρέαρ, Δέσποτα Χριστὲ, καὶ γυναικὶ αἰτουμένῃ ἀθανασίας κρουνοὺς προσεπιπέμπεις ὑμνούσῃ τὴν πολλήν σου συγκατάβασιν.

Σαρκοῦται ἐκ σοῦ Χριστὸς ὑπὲρ λόγον, Λόγος ὑπάρχων Πατρὸς, ἁγία Θεοτόκε, καὶ σταυροῦται θέλων δι' ἡμᾶς, καὶ τριημέρῳ ἐγέρσει κόσμου τὰ πέρατα καταφωτίζει· μεθ' οὗ σε κατὰ χρέος μεγαλύνομεν.

Τριστάτας κραταιούς.

Δεσμεύσας τοῦ Ἐχθροῦ τὸ ὁλέθριον κράτος, οἷς ὑπέστης δι' ἡμᾶς, φιλάνθρωπε, δεσμοῖς τῷ σταυρῷ σου εἰρήνευσας, Κύριε, τὰ διεστῶτα, καὶ τῆς ἔχθρας διέλυσας τὸ μεσότοιχον· ὅθεν ὑμνοῦμέν σε.

Ὁ Κύριος, καθὼς πρὸ τοῦ πάθους προεῖπεν ἐξανέστη, κραταιῶς σκυλεύσας ὡς Θεὸς τὰ τοῦ ᾅδου βασίλεια, ἅπαντάς τε συνεγείρας τοὺς ἐκεῖσε καθεύδοντας, ἀπ' αἰῶνος αὐτὸν μεγαλύνοντας.

Ξενίζοντα μορφῇ καὶ τῷ σχήματι βλέψας μυροφόρων ὁ χορὸς τὸν θεῖον λειτουργὸν, παρ' αὐτοῦ ἐδιδάσκετο· Ἤδη ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ἀπελθοῦσαι κηρύξατε μαθηταῖς ἀθυμοῦσι καὶ κλαίουσιν.

Ἀνέστειλεν, ἀγνὴ, ὡς νυμφίος ὡραῖος ἐκ νεκρῶν ὁ ἐκ τῶν σῶν λαγόνων σαρκωθεὶς ὑπὲρ νοῦν ἀγαθότητι· ὅθεν σὺν τοῖς ἀποστόλοις κατιδοῦσα ἐδόξαζες τὴν τριήμερον τούτου ἀνάστασιν.

Λυτρωτὰ τοῦ παντὸς παντοδύναμε.

Τὰς ἀχράντους ἐκτεῖνας παλάμας σου ἐν σταυρῷ ἑκουσίως, μακρόθυμε, ἐνηγκαλίσω ἅπαντας, καὶ χειρὸς ἐλυτρώσω τοῦ ἀλλοτρίου· διὰ τοῦτό σε φόβῳ δοξάζομεν.

Ὡς ἐτέθης βουλήσει ἐν μνήματι, οἱ καθεύδοντες ἐν μνήμασι τῇ ἐκ νεκρῶν ἐγέρσει σου συνηγέρθησαν· φόβῳ ἀναβοῶντες, Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Θαυμαστὰ καὶ παράδοξα πράγματα, καὶ τυφλοὺς

A potentiam inferni, aculeum mortis obtudisti, et immortalitatis fontem scaturire fecisti mortalibus.

Videns te fatigatum, misericors, mulier Samaritana, et quærentem bibere immortalitatis aquas, porrigit aquam dicens : Da mihi aquam vivam ut non sitiam in æternum.

Habitaculum Dei habita es, Virgo Deipara, ex tuo enim sanguine puro carnem anima vivificatam sumpsit, ideo laudamus te per omne sæclum

In legis adumbratione et littera.

Videns te sol mortuum in cruce obstupuit, commota sunt elementa et omnis terra concussa est, et petræ scissæ sunt, dimittuntque inferi quos ab æterno tenebant captivos, te celebrantes.

B Christe, resurrectio et vita depositus es in sepulcro, surrexisti vero in gloria; per dies plurimos cum amicis tuis conversatus, mittis eos per omnem mundum ut stupendam nuntient tuam dispensationem.

Mihi ostendens semitas vitæ in commiseratione multa incedis ac sedes lassus juxta puteum, et bibere das fluenta æternæ vitæ quærenti et tuam celebranti misericordiam.

Qui Verbum Patris est Christus ex te carnem sumit, sancta Deipara, et affigitur cruci propter nos, et resurrectione sua post tres dies, fines terræ illuminat, merito te una cum illo extollimus.

C

Tertii ordinis potestates.

Vi devincta crudelis inimici, vinculis quibus subjici voluisti super crucem hos qui divisi erant pacificans reconciliasti, et inimicitiæ parietem evertisti ; quapropter laudamus te.

Dominus, ut dixerat ante passionem, resurrexit, ut pote Deus fortis regna spolians infernalia, exsuscitansque secum ibi dormientes ab æterno magnificantes illum.

Cœtus aromata ferentium videns mirabilem facie et habitu divinum ministrum, ab eo didicit : Christus resurrexit ; euntes annuntiate hoc desolatis flentibusque discipulis.

D Tanquam sponsus decorus resurrexit ex mortuis qui charitate quæ captum superat mentis in visceribus tuis, o immaculata, carnem sumpsit; quod cum apostolis videns triduanæ ejus resurrectioni dedisti gloriam.

Tu omnium Salvator omnipotens.

Extensis voluntarie in cruce manibus impollutis, ad te omnes traxisti, o longanimiter patiens, liberastique ab aliena captivitate ; quamobrem te venerantes glorificamus.

Te in monumento, quia voluisti, deposito, dormientes in sepulcris, resurgente te, ex mortuis tecum surrexerunt, reverenter clamantes, Benedicite, opera Domini, Domino.

Te mirabilia patrantem et stupenda, verbo illu-

Digitized by Google

minantem cæcos videns, gens Hebraica damnat te qui morte tua negotiaris pro omnium vita, o valde misericors Domine.

Conversatus per dies quadraginta cum apostolis venerabilibus et sanctis, nota fecisti eis quæ pro salvando disposueras mundo, qui laudibus te concelebrat.

O quam stupenda res tuus, o Virgo sanctissima, partus, per quem omnes erepti sumus horrendæ damnationi, clamantes : Salve omnium salus totiusque resurrectio mundi.

Inobedientia sua perdiderat nos Eva.

Voluntarie affixus es cruci, vidensque sol præ stupore abdidit lucem; funditus commota est terra, saxa velumque templi scissa sunt.

Unctum te Joseph involutumque sindone deposuit in monumento novo : at vero cum sis omnium vita, tertia die resurrexisti, desertis potentia tua factis inferorum locis.

Tertia die visus es resurgens ab apostolis clamasque, Amici et discipuli mei, euntes annuntiate omni genti quæ vidisti, et nota facite mirabilia potentiæ meæ quæ mentem superant.

Cum vidisti, o castissima, surgentem e tumulo cum gloria qui mortuis insufflat vitam, repleta es gaudio et exclamasti : Glorifico te, Fili, et tuam incomprehensibilem misericordiam.

Eo quod sim ego Deus Verbum.

Moses adumbrans crucifixionem, sole Deus rexque omnipotens, serpentem erexit; propter nos crucifixus liberasti nos homines, et abstulisti gaudium ab hoste maligno.

Flentes ferentesque aromata festinanter et summo mane venerunt ad monumentum, sicut enarrat evangelista, et aspicientes juvenem forma et vestitu coruscantem, præ timore obstupuerunt.

Verbum verbo curans morbos erigensque paralyticos et mortuos suscitans, te gens Hebraica morti addicit; sed a tumulo surrexisti divina potentia tua, regna vertens inferorum.

Qui Deus est super omnes deos visus est induisse carnem ex sanguine tuo, immaculata, et inter mortuos annumeratus qui est vita, propria surrexit virtute : quod videns, repleta gaudio illum laudibus magnificasti.

In flammis ignis tibi præsto sunt.

Deleto Adami chirographo cruce quam sustulisti faciensque te voluntarie maledictionem, benedictionem nobis scaturire fecisti, Christe; ideo benedicimus te sæculum per omne.

Sancti te viderunt discipuli resurgentem, Domine, et cœlesti repleti sunt gaudio; ad illos clamas : Scientes quia ego sum Deus per quem vivunt omnes, abite et annuntiate me regem universorum.

Tuam laudamus, Jesu misericors, gloriosam crucifixionem, sepulturam tuam stupendamque resur-

ὀμματοῦντα τῷ ῥήματι, δῆμος Ἑβραίων βλέψας σε κατακρίνει θανάτῳ ζωὴν τῶν ὅλων χρηματίζοντα, εὔσπλαγχνε Κύριε.

Ἐν ἡμέραις, Χριστὲ, τεσσαράκοντα τοῖς σεπτοῖς καὶ σοφοῖς ἀποστόλοις σου σαφῶς συναλιζόμενος, ἐπιστώσω τὴν θείαν οἰκονομίαν, δι' ἧς ἔσωσας κόσμον ὑμνοῦντά σε.

Ὡς φρικτός σου ὁ τόκος, πανάμωμε ! δι' οὗ πάντες φρικτοῦ κατακρίματος λελυτρωμένοι κράζομεν· Χαῖρε, πάντων ἡ σωτηρία· χαῖρε, κόσμου παντὸς ἡ ἀνάκλησις.

Εὔα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι.

Ἡπλώθης θελήσει ἐν σταυρῷ, καὶ ἥλιος θεωρῶν σε, ὑπεράγαθε, φόβῳ συνέστειλεν ἀκτῖνας· ἐσείσθησαν τῆς γῆς τὰ θεμέλια, καὶ πέτραι διεσχίσθησαν, Δέσποτα, καὶ τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα.

Μυρίσας σε πάλαι Ἰωσὴφ, σινδόνι τε ἐνειλήσας, ἐναπέθετο τάφῳ καινῷ· ζωὴ δὲ πάντων ὑπάρχων ἐξανέστης τριήμερος, κενώσας τοῦ ᾅδου βασίλεια θείᾳ δυνάμει, παντοδύναμε.

Ὡράθης ἐκ τάφου ἀναστὰς τριήμερος ἀποστόλοις, καὶ ἐδόξασας· Ἄπιτε, φίλοι μαθηταί μου, κηρύξατε ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἃ εἴδετε καὶ ἔγνωτε θαύματα τῆς ὑπὲρ λόγον δυναστείας μου.

Νεκροῖς τὸν ἐμπνέοντα ζωὴν ὡς ἔβλεψας ἐκ τοῦ τάφου, παναμώμητε, ἐγηγερμένον μετὰ δόξης, ἐπλήσθης θυμηδίας κραυγάζουσα· Υἱέ μου καὶ Θεὲ, μεγαλύνω σου τὴν ὑπὲρ λόγον συγκατάβασιν.

Ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς ὁ Λόγος.

Ὕψωσε σταύρωσιν τὴν σὴν εἰκονίζων Μωϋσῆς τὸν ὄφιν, μόνε Θεὲ παμβασιλεῦ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, καὶ ὄφεως δυσμενοῦς ἰοβόλον ἀφελὼν ἐξ ἀνθρώπων κακίαν, καὶ συντρίψας κάραν τὴν ὀλέθριον.

Μύρα σὺν δάκρυσι φέρουσαι ἔδραμον πρὸς τὸ θεῖον μνῆμα, αἱ μυροφόροι ἐν σπουδῇ ὄρθρου βαθέος, καθὼς ὁ Θεηγόρος φησὶ, καὶ ἀστράπτοντα μορφῇ καὶ στολῇ κατιδοῦσαι νεανίαν φόβῳ κατεπλήττοντο.

Νόσους ἰώμενον, λόγῳ παραλύτους ἀνορθοῦντα, Λόγε, καὶ ἀνιστῶντα τοὺς νεκροὺς ὁ τῶν Ἑβραίων λαός σε κατακρίνει θανεῖν· ἀλλ' ἀνέστης ὡς Θεὸς κραταιὸς ἐν δυνάμει, τὸ τοῦ ᾅδου καθελὼν βασίλειον.

Ὤφθη σαρκούμενος, πάναγνε, ἀῤῥήτως ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων ὁ ὑπερούσιος Θεὸς, καὶ λογισθεὶς ἐν νεκροῖς πάντων ὑπάρχων ζωὴ ἐξανέστη κραταιῶς· ὃν ἰδοῦσα ἐπλήσθης θυμηδίας τοῦτον μεγαλύνουσα.

Ἐν πυρὶ φλογὸς παρίστανταί σοι.

Διαῤῥήξας τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἀδὰμ τῷ σταυρῷ, Κύριε, τὴν εὐλογίαν νῦν ἐπήγασας ἡμῖν, κατάρα ἑκουσίως, Χριστὲ, γεγενημένος· διό σε εὐλογοῦμεν ἀεὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἴδεν δῆμος ἀναστάντα σε ἱερῶν μαθητῶν, Κύριε, καὶ θυμηδίας ἐπληρώθη μυστικῆς· πρὸς οὓς ἐβόας, Γνόντες Θεόν με ζωοδότην, πορεύεσθε, κηρύξατέ με ἁπάντων βασιλέα.

Ἀνυμνοῦμέν σου τὴν σταύρωσιν τὴν σεπτὴν, Ἰησοῦ εὔσπλαγχνε· δοξολογοῦμεν τὴν ταφὴν καὶ τὴν

Digitized by Google

φρικτὴν ἀνάστασιν ἐν πίστει, δι' ἧς ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου ἐλύθημεν ἀλύτων δεσμῶν, Χριστὲ Θεὲ τῶν ὅλων.

Ἰησοῦν ὃν ἐσωμάτωσας ὑπὲρ λόγον, ἁγνὴ Δέσποινα, ἐγηγερμένον κατιδοῦσα ἐκ νεκρῶν ἐβόας, Τί ὡραῖον τὸ κάλλος σου, Υἱέ μου, δι' οὗ πρὸς τὸ ἀρχαῖον Ἀδὰμ νῦν ἐπανῆλθε κάλλος.

Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγάλα.

Ὡς ἤρθης ἐπὶ ξύλου προσηλούμενος τοῦ σταυροῦ, φωστῆρες ἐναπέκρυψαν τὸ φῶς, καὶ ἐσείετο ἡ γῆ, καὶ οἱ ἐν ᾅδου τῶν δεσμῶν ἐλευθεροῦντο, Σῶτερ.

Συντρίψας τοῦ θανάτου πύλας, Λόγε, καὶ τοὺς μοχλοὺς, ἀνέστης μετὰ δόξης, κραταιῶς οὕσπερ πρὶν εἶχεν δεσμώτας, ὡς Θεὸν δοξολογοῦντάς σε.

Ἡ γῆ πανηγυρίζει, ἑορτάζει ὁ οὐρανὸς τὴν ἔγερσιν τοῦ πάντων Ποιητοῦ, δι' ἧς ἔσωσεν ἡμᾶς ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φθορᾶς δοξολογοῦντας αὐτόν.

Φωτός σου ταῖς ἀκτῖσι διασκέδασον τῆς ἐμῆς ἀγνοίας, Θεοτόκε, τὴν ἀχλὺν, ὅπως πίστεως φωναῖς ὑμνολογῶ διηνεκῶς τὰ θαυμάσια.

Οὐκ ἐν σοφίᾳ καὶ δυνάμει.

Ἀνῆλθες, Λόγε, ἐν σταυρῷ πρὸς ζωὴν ἐπανάγων με· ἐλογχεύθης τὴν πλευρὰν, ἀθανασίας παρέχων μοι κρουνοὺς ἀνυμνοῦντί σου τὴν ἀγαθότητα.

Ἵνα ἐγείρῃς τοὺς ἐν τάφοις ὑπνοῦντας, Ἀθάνατε, ἐλογίσθης ἐν νεκροῖς· φθορᾶς δὲ μείνας ἀμέτοχος, ἀνέστης τριήμερος ὡς παντοδύναμος.

Νεκρὸν ἰδοῦσαι τὸν ζωὴν τοῖς νεκροῖς παρεχόμενον μυροφόροι, ἐν σπουδῇ μυρίσαι ἤρχοντο κλαίουσαι· ἐξεγηγερμένον δὲ μαθοῦσαι, ἔχαιρον.

Ὁ κατὰ φύσιν τὴν οἰκείαν ὑπάρχων ἀόρατος, καθωράθη σαρκωθεὶς ἐκ σοῦ, πανάμωμε Δέσποινα, καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον θέλων ὑπέμεινεν.

Τὸν ἐν τῷ σταυρῷ σαρκὶ προσηλωθέντα.

Σταύρωσιν ἑκὼν ὑπέστης, Λόγε, καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς τριήμερος ἀνέστης, ἀπαθανατίζων τοὺς βροτοὺς, ἐπιγνόντας σου τὴν δυναστείαν.

Τί μετὰ νεκρῶν ἐπιζητεῖτε τὸν ζωοδότην καὶ Θεόν; Ἀνέστη, καθὼς εἶπεν, ἔφη μυροφόροις γυναιξὶν ὁ ἀσώματος φανεὶς ἀστράπτων.

Ὤφθης μαθηταῖς ἐγηγερμένος, καὶ ἐπὶ πλείοσιν αὐτοῖς ἡμέραις συνηλίζου, τούτους εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, Λόγε, κήρυκας ἐξαποστέλλων.

Κύριον Θεὸν ἀποτεκοῦσα τὸν κυριεύοντα, Ἁγνὴ, ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, δεῖξον ἀκυριεύτους ἡμᾶς ἐνεδρεύοντος ἐχθροῦ δολίου.

Ὁ τόκος σου ἄφθορος ἐδείχθη Θεὸς ἐκ λαγόνων σου προελθών.

Ὑψώθης σαρκὶ ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἐν λάκκῳ ἐτέθης κατωτάτῳ, καὶ ἀνέστης δόξῃ, συνεγείρας ἑαυτῷ πάντα τὸν κόσμον· ὅθεν συμφώνως, εὐεργέτα, ἀνυμνοῦμέν σε.

Ῥαινούσαις τὰ δάκρυα ὡς μύρα ὁ ἄγγελος ἔφη μυροφόροις· Τί τὸν ζῶντα ἐν τάφῳ μετὰ νεκρῶν ἐπι-

rectionem, per quam ab indissolubilibus inferni vinculis soluti sumus, o Christe Deus, cum fide celebramus.

Videns qui de te, immaculata, carnem assumpserat Jesum a mortuis resurgentem, clamas : Quid decor tuus, o Fili mi, per quem pulchritudo pristina in veterem Adamum supervenit?

Quia fecit mihi magna.

Quando crucis ligno affixus pependisti, astra lumen suum abdiderunt, terra concussa est, et inferorum animæ suis e vinculis fuerunt liberatæ, Salvator.

Contritis portis vectibusque mortis, cum gloria surrexisti, fortiter extraxisti inde qui detinebantur captivi, quique te ut Deum laudant.

Terra gaudet, cœlum resurrectionem omnium rerum Creatoris concelebrat, qui quidem nos e vinculis et morte nomen ejus cum gratiis laudantes servavit.

Luminis tui radiis mentis meæ tenebras, Dei Mater, expelle, ut fidei cantibus tuas sine fine celebrem laudes.

Non in sapientia, neque in potestate.

Ascendisti, Verbum, in crucem, ad vitam me reducens; latus transfixum habuisti, mihi bonitatem tuam laudanti fontes aperiens immortalitatis.

Ut in sepulcro dormientes revocares ad vitam, inter mortuos annumeratus es, corruptionis vero nostræ immunis, surrexisti tribus elapsis diebus, omnipotens.

Mortuum visuræ Christum mortuis vitam præbentem venerunt aromata ferentes festinantes ut ungerent, et flebant; sed illum audientes resuscitatum, gavisæ sunt.

Qui propria invisibilis est natura visus est incarnatus de te, immaculata Domina, et crucem mortemque libens passus est.

Hunc in carne sua crucifixum.

Crucis supplicium voluntarie passus, o Deus Verbum, et numeratus inter mortuos, post tres dies surrexisti, immortales sic reddens homines, tuam agnoscentes potentiam.

Quid inter mortuos quæritis vitæ auctorem et Deum? Surrexit sicut dixit, ait angelus, gloria splendescens ferentibus aromata mulieribus.

Discipulis vivens apparuisti, et per plurimos dies conversatus es cum illis, eos ad fines terræ, Verbum, mittens apostolos.

Dominum Deum quæ peperisti, o Virgo, vitæ mortisque magistrum, doce nos imbecilles hostis fugere insidias.

Sanctus quem genuisti Filius sese Deum ostendit.

Exaltatus fuisti in crucem, in uno positus sepulcro, inde cum gloria surgens, omnia traxisti ad te ipsum; idcirco te celebramus benefactorem.

Lacrymas fundentibus sicut aromata, angelus dixit mulieribus: Cur vivum inter mortuos in sepul-

Digitized by Google

cro quæritis ? surrexit hominum amans disruptis inferorum vinculis.

Videntes Christum suscitatum apostoli, divina repleti sunt lætitia, et multos per dies cum illo comederunt, ab ejus ore cœlestia et quæ sunt salutis audientes.

Quæ sicut luminis porta ex infernorum abyssis solem proprio lumine fines illuminantem terrarum vidisti, divina repleta es lætitia, o immaculata.

Per amorem, misericors, imaginis tuæ.

Quando in crucem exaltatus es volens, contremuerunt terra, colles montesque te crucifixum videntia, o longanimiter patiens.

Quia tuum reformidaret descensum, quos tenebat captivos demisit breri infernus, ineffabilem collaudantes potentiam tuam.

Quæ te viderat, o patiens, sanantem cæcos, vitam et resurrectionem, insana te occidit turba Judæorum.

O Virgo, quæ viso Filio tuo suscitato repleta es gaudio cum apostolis, cum eis te collaudamus.

Omnia opera Domini.

Te cruci affixum videns bonus latro clamavit : Memento mei, Domine, perterritus de tua potentia justitiaque tua stupenda.

Apparuisti, Christe, mulieribus, dicens illis : Gaudete; Evæ enim delevisti peccatum, et gaudium resurrectio tua attulit hominibus.

Cæco cuidam a nativitate olim donasti visum, Jesu, a quo venit lumen : sic aperire mihi digneris oculos, ut intelligentiam habeam mandatorum tuorum.

Salva me a flammis gehennæ et ab æterna damnatione, o Virgo pura; cogitationum mearum seda fluctus iratos, et me deduc ad tranquillos vitæ portus.

Lapis de monte non manu hominum abscissus.

Extendens, Domine, brachia in ligno crucis, labem qua animas nostras infecerat manus primæ parentis ad lignum arboris olim extensa, expunxisti : ideo gloriam damus incomprehensibili modo quo omnia ad redemptionem nostram ordinasti.

Descensione tua ad inferos portas vectesque mortis confregisti; dominia ejus potentia tua fecisti deserta et resurgens tertia die totum illuminasti mundum.

Apparens sanctis tuis apostolis post resurrectionem tuam dixisti : Per omnem euntes mundum annuntiate fideliter quæ vidisti per me patrata ineffabilia stupendaque mirabilia.

Cum ferentibus aromata mulieribus vidisti Christum suscitatum a mortuis, luctuque in gaudium verso, huic dedisti gloriam, unde alta voce magnificamus te, Deipara.

ζητεῖτε; ἐξηγέρθη λύσας τοῦ ᾅδου τὰς ὠδῖνας ὡς φιλάνθρωπος.

Ἰδόντες Χριστὸν ἐγηγερμένον οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, ἐνθέου χαρμονῆς ἐπληροῦντο ἐπὶ πλείσταις συνεσθίοντες αὐτῷ ἡμέραις, καὶ διδασκόμενοι τὰ σωτήρια καὶ κρείττονα.

Ὡς πύλη φωτὸς ἐκ τῶν ᾅδου κευθμόνων τὸν ἥλιον ἰδοῦσα, ἀνατείλαντα, Κόρη, καὶ φωταγωγήσαντα τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, θείας ἐπλήσθης θυμηδίας, παναμώμητε.

Δι' ἀγάπησιν, οἰκτίρμον, τῆς σῆς εἰκόνος.

Ὡς ὑψώθης ἐπὶ ξύλου ἐθελουσίως, γῆ καὶ βουνοὶ καὶ ὄρη ἐσαλεύθησαν τρόμῳ πάσχοντά σε βλέποντα, οἰκτίρμον, μακρόθυμε.

Δεδοικώς σου τὴν κατάβασιν, Σῶτερ, ᾅδης οὕσπερ νεκροὺς κατεῖχεν ἀπεδίδου σὺν τάχει ἀνυμνολογοῦντάς σου τὴν ἄφραστον δύναμιν.

Ἡ ἀσύνετος ὁρῶσά σε τῶν Ἑβραίων συναγωγὴ, οἰκτίρμον, τοὺς τυφλοὺς ὀμματοῦντα, ἔκτεινεν, ὑπάρχοντα ζωὴν καὶ ἀνάστασιν.

Θεωρήσασα ἐκ τάφου ἐγηγερμένον τὸν σὸν Υἱὸν, Παρθένε, τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις, ἄχραντε, συνέχαιρες, μεθ' ὧν σε δοξάζομεν.

Πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπὶ σταυροῦ σε κατιδὼν λῃστὴς εὐγνώμων, Μνήσθητί μου, ἐκραύγαζε, Δέσποτα, καταπλαγεὶς τὴν πολλὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν ὑπὲρ νοῦν σου φρικτὴν οἰκονομίαν.

Ὤφθης, Χριστὲ, ταῖς γυναιξὶ, Χαίρετε, λέγων, συμπαθῶς ὡς φιλάνθρωπος, τῆς Εὔας προφανῶς διαλύων τὴν λύπην, καὶ χαροποιῶν τοὺς βροτοὺς τῇ σῇ ἐγέρσει.

Πάλαι τυφλῷ ἐκ γενετῆς ὡς ἐδωρήσω, φωτοδότα, τὸ φῶς Ἰησοῦ, οὕτως μου τὰ τῆς καρδίας ἄνοιξον ὄμματα, τοῦ κατανοεῖν σου τὸ φῶς τῶν προσταγμάτων.

Ῥῦσαι γεέννης με πυρὸς, καὶ αἰωνίου κατακρίσεως, ἄχραντε· κόπασον τῶν λογισμῶν τὸν ἄγριον κλύδωνα, ἴθυνον πρὸς τοὺς γαληνοὺς ζωῆς λιμένας.

Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους.

Ἔτεινας παλάμας ἐν ξύλῳ, τῆς πρὸς τῆς βρώσεως τὸ ξύλον, Δέσποτα, χειρὸς ἐκταθείσης τὴν ψυχοφθόρον βλάβην ἰώμενος· ὅθεν τὴν ἀκατάληπτον οἰκονομίαν σου δοξάζομεν.

Πύλας καὶ μοχλοὺς τοῦ θανάτου τῇ καταβάσει σου συντρίψας, ᾅδου τὰ βασίλεια πάντα τῇ σῇ δυνάμει, Σῶτερ, ἐκένωσας, καὶ ἀναστὰς τριήμερος τὴν οἰκουμένην κατελάμπρυνας.

Ἔφης ὀπτανόμενος, Σῶτερ, τοῖς σοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις μετὰ τὴν ἀνάστασιν· Κόσμον διαδραμόντες πίστει κηρύξατε ἃ ἐν ἐμοὶ κατίδετε φρικτὰ καὶ ἄρρητα θαυμάσια.

Ἰδὲς τὸν Χριστὸν ἐγερθέντα μετὰ γυναίων μυροφόρων, καὶ μεταβαλοῦσα τὸν θρῆνον εἰς εὐφροσύνην τοῦτον ἐδόξαζες, ὅθεν μεγαλοφώνως σε, Θεοκυῆτορ, μεγαλύνομεν.

Digitized by Google

Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Δεσμούμενος, Δέσποτα, καὶ ξύλῳ προσηλούμενος, ἔλυσας δεσμῶν με ἁμαρτίας, καὶ τῇ ἀγάπῃ τῇ σῇ προσήλωσας· ὅθεν εὐχαρίστως σου ὑμνῶ τὴν μεγαλειότητα καὶ τὴν ἄφραστον δύναμιν.

Ὁ πάλαι κατάκριτος Ἀδὰμ ἐπιφανέντος σου, Σῶτερ, ἐν τῷ ᾅδῃ, ἀπελύθη τῆς καταδίκης τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν· Δόξα τῇ πολλῇ σου, ἐκβοῶν, Λόγε, ἀγαθότητι, Ἰησοῦ πολυέλεε.

Ξενίζων ὀπτάνεται ταῖς γυναιξὶν ὁ ἄγγελος ἔνδον καθεζόμενος τοῦ τάφου, καὶ προσεφώνει, Τίνα ἀφίκεσθε ὄρθριαι ζητοῦσαι; ὁ Χριστὸς ἤδη ἐξεγήγερται θανατώσας τὸν θάνατον.

Ἁγία πανάμωμε, τὸν ἐν ἁγίοις Ἅγιον ἐπαναπαυόμενον τεκοῦσα, τοῦτον ὡς εἶδες ἐκ τάφου λάμψαντα καθάπερ νυμφίον ἐκ παστοῦ, ὕμνοις ἐμεγάλυνες τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν.

Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Τὴν ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀμαυρωθεῖσαν, φιλάνθρωπε, φύσιν ἀνακτώμενος, ἔτεινας παλάμας σου ξύλῳ προσηλούμενος, καὶ τὴν πλευρὰν τὴν ἄχραντον ἐξορυττόμενος· διό σου τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὡς ἔβλεψε κάτω σε ὁ ᾅδης σκυλεύοντα τούτου τὰ βασίλεια, οὓς πάλαι κατέπιε, φόβῳ σου νεκρούμενος, νεκροὺς ἐδίδου ἅπαντας, Λόγε, κραυγάζοντας, Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα.

Θρηνούσαις ἐδόα μυροφόροις τῷ λίθῳ καθήμενος ὁ ἄγγελος, Δρόμῳ ἀπαγγείλατε μαθηταῖς τὴν ἔγερσιν τοῦ ζωοδότου· ἤδη γὰρ ὄντως ἐγήγερται, τοῦ ᾅδου καθελὼν τυραννίδα, καὶ τοῦ διαβόλου συντρίψας τὴν κακίαν.

Ἕνα μὲν δοξάζω τῇ οὐσίᾳ Τριάδα, κηρύττω τρισὶ προσώποις δὲ τὴν μίαν θεότητα, Πατέρα τὸν ἄναρχον, Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον· βοῶν ἑκάστοτε, Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα.

Ὡς ὤφθη Θεὸς ἐκ σοῦ, Παρθένε, μὴ λύσας τῆς παρθενίας ὅλως σήμαντρα, οὕτως ἐξεγήγερται λίθου τὰ σφραγίσματα καταλιπὼν ἀσάλευτα, ὃν κατιδοῦσα χαρᾶς ἐπλήσθης εὐλογοῦσα τὴν τούτου θείαν δυναστείαν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἅπας γηγενής.

Ἄνω ἀνελθὼν εἰς ὕψος, μακρόθυμε, ἐθελουσίως σταυροῦ, εἵλκυσας τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν βαράθρων τῆς ἀπωλείας πρὸς φῶς· κατατεθεὶς δὲ μνήματι ζωὴ ὑπάρχων, Χριστὲ, τοὺς ἐν τάφοις ἥγειρας καθεύδοντας, τῇ σεπτῇ καὶ ἐνδόξῳ ἐγέρσει σου.

Μύρα σοι χορὸς γυναίων ἐκόμιζε τῷ τῆς ζωῆς χορηγῷ· καὶ κατανοήσας σε ἐγηγερμένον, εὐηγγελίσατο τοῖς μαθηταῖς τὴν ἔγερσίν σου συνηγμένοις ὁμοῦ καὶ πενθοῦσιν, οἵτινες ἰδόντες σε, φωτισμοῦ καὶ χαρᾶς ἐπληρώθησαν.

Ἦλιε Χριστὲ, ἐν ᾅδῃ γενόμενος μετὰ ψυχῆς ὡς Θεὸς, τοῖς ἐκεῖ καθεύδουσι πεπεδημένοις ἐκ τοῦ αἰῶνος τὸ φῶς τὸ σὸν φαιδρῶς ἐπέλαμψας· καὶ ἐξανέστησας τῇ ἁγίᾳ τούτους ἀναστάσει σου, ἀνυμνοῦντας τὴν σὴν συγκατάβασιν.

Νεύματι τὸ πᾶν, Παρθένε, τὸν φέροντα Θεὸν ἐκύησας, ἄνθρωπον γενόμενον δι' εὐσπλαγχνίαν, Θεοχα-

A

Omnia abierunt.

Vinctus et affixus cruci, Domine, liberasti me a vinculis peccatorum, devinxistique tibi vinculo charitatis tuæ: memor idcirco magnificentiam tuam laudo et ineffabilem potentiam.

Vetus Adam olim damnatus te, Salvator, adveniente in inferos solutus est a vinculis damnationis et mortis, magna voce glorificans, o Christe valde misericors, bonitatem tuam magnam.

Stupendus apparuit angelus mulieribus in interiori sedens monumento, qui dixit eis: Quem venistis mane quærentes? Christus, occisa morte, resurrexit.

Sancta omninoque pura, Sanctum sanctorum peperisti dormientem in sepulcro; cum hunc vidisti surgentem e tumulo quasi sponsus e thalamo, speciosum, hymnos decantasti misericordiæ ejus.

Sancti pueri in camino.

Hominum valde amans extendisti brachia in cruce cui clavis affixus et latus perforari sinens, nostram reparasti naturam peccati Adami labe infectam; ideo per omne sæclum laudamus misericordiam tuam magnam.

Cum vidit te infernus suum evertentem imperium, quos olim voraverat mortuos reddidit, dicentes, Verbum: Opera Domini benedicite Domino.

Angelus super monumenti petram sedens, clamabat flentibus quæ ferebant aromata mulieribus: Festinantes annuntiate discipulis resurrectionem vitæ auctoris: vere enim resurrexit, tyrannidem inferni malitiamque diaboli conterens.

Trinitatem unam essentia glorifico, in tribus personis unam confiteor divinitatem, æternum Patrem, Filium et Spiritum sanctum; clamans indesinenter: Opera Domini, benedicite Domino.

Sicut visus est Deus ex te nascens, Virgo, intacta virginitate tua, sic resurrexit intacto lapidis sigillo; quem cum vidisti repleta gaudio benedixisti sæclumque per omne benedices divinam illius potentiam.

Omnis filius terræ

Voluntarie super crucem erectus, longanimis Deus, eduxisti hominem de tenebroso perditionis carcere ad lucem, et depositus in tumulo tu, Christe, qui es vita, resurrectione tua gloriosa omnes suscitasti dormientes in sepulcris.

Tibi, a quo nobis vita, aromata fert ad ungendum mulierum chorus, consideransque quia resurrexeras, nuntiavit discipulis in unum congregatis et desolatis, quod audientes illuminati sunt ac repleti gaudio.

Christe sol vere cum in infernum cum anima pervenisses ut Deus, luce tua illuminasti dormientes hic captivos a sæculis et sancta tua resurrectione hos suscitasti tecum tuam collaudantes misericordiam.

Assensu tuo peperisti, Virgo, omnia sustinentem Deum, misericordia sua hominem factum deprecare

Digitized by Google

hunc ardenter ut illuminet corda nostra, quæ te A celebrant, castissima Dei parens.

ρίτωτε · ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε φωταγωγῆσαι ἡμῶν τὰς καρδίας, τῶν μακαριζόντων σε ὡς ἁγνὴν ἀληθῶς Θεομήτορα.

Victoriæ hymnum cantemus Domino qui fecit mirabilia in mari Rubro, quasi ad ejus gloriam celebrandam.

Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, τῷ ποιήσαντι θαυμαστὰ τέρατα ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ὡδὴν ἐπινίκιον, ὅτι δεδόξασται.

Per tuam venerandam crucem omnes labe vetiti arboris mundati sumus : quapropter tuam laudamus bonitatem.

Διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ, Κύριε, τῆς τοῦ ξύλου ἅπαντες ἐῤῥύσθημεν κατάρας · διό σου δοξάζομεν τὴν ἀγαθότητα.

Qui volens crucifixus est resurrexit Christus Deus noster, infernale omnino evertens imperium ; glorificemus illum.

Ὁ σταυρωθεὶς βουλήσει ἐξεγήγερται, τὰ ταμεῖα ἅπαντα σκυλεύσας τοῦ θανάτου, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν · αὐτὸν δοξάσωμεν.

Insolito fulgentem aspectu videntes angelum quæ afferebant aromata, ab illo lætitia repletæ didicerunt Domini resurrectionem.

Ξένῃ μορφῇ ἰδοῦσαι ἐξαστράπτοντα μυροφόροι ἄγγελον, τὴν θείαν ἐμυοῦντο τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν χαρᾶς πληρούμεναι.

Fuisti, immaculata Virgo, aurora Solis justitiæ per B quem ignorantiæ tenebris eruti sumus.

Ἀνατολή, Παρθένε, ἐχρημάτισας τοῦ Ἡλίου, ἄχραντε, τοῦ τῆς δικαιοσύνης, δι' οὗ ἐξ ἀγνωσίας σκότους ἐῤῥύσθημεν.

Creatori quem trementes adorant angeli hymnum dicite, gentes, et per omne sæclum exaltate illum.

Τὸν Ποιητὴν τῆς κτίσεως ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι ὑμνεῖτε, λαοί, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Sol cum vidisset Deum in carne sua crucifixum, obscuratus est, commota est terra et petræ scissæ sunt.

Θεὸν σαρκὶ σταυρούμενον ὁ ἥλιος βλέψας ἐσκοτίζετο, καὶ γῆ ἐσαλεύθη, καὶ ἐῤῥήγνυντο πέτραι.

Post tres dies resurrexit Christus a mortuis et consurgere fecit omnes in umbra mortis dormientes.

Ἐκ τῶν νεκρῶν τριήμερος Χριστὸς ἐξηγέρθη, καὶ συνήγειρε πάντας τοὺς ἐν σκότει θανάτου καθημένους.

Apparuisti tuis apostolis post resurrectionem, et omnes, o misericors, ineffabili replevisti gaudio.

Ὤφθης μετὰ τὴν ἔγερσιν τοῖς σοῖς ἀποστόλοις, καὶ ἐπλήρωσας τοὺς τούτους εὐφροσύνης, οἰκτίρμον ἀνεικάστου.

Indesinenter celebramus Trinitatem, Patrem videlicet a quo sunt omnia, Verbum coæternum illi, et C Spiritum Dei non factum.

Πατέρα τὸν παναίτιον, Λόγον συναΐδιον, καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἄκτιστον, Τριάδα ὑμνήσωμεν ἀπαύστως.

O casta Deipara, libera nos ab æterno supplicio et damnatione, qui te celebramus.

Ῥῦσαι ἡμᾶς κολάσεως καὶ τῆς αἰωνίου κατακρίσεως, τοὺς σε ἀνυμνοῦντας, ἁγνὴ Θεογεννῆτορ.

Laudamus te, Maria, inter omnes mulieres benedictam et Deo charam.

Σὲ τὴν μακαρίαν ἐν γυναιξὶν καὶ εὐλογημένην τοῦ Θεοῦ.

Extensis brachiis in cruce, me multis vulneratum artificiis diaboli misericorditer refecisti.

Ἔτεινας παλάμας ἐπὶ σταυροῦ, τὸν κατατειμόμενόν με πολλαῖς μεθοδείαις τοῦ Πλάνου, οἰκτίρμον, ἀνακτώμενος.

Portis vectibusque inferni confractis tertia die resurrexisti a mortuis ; o tu omnium resurrectio misertus nostri.

Πύλας τοῦ θανάτου καὶ τοὺς μοχλοὺς λύσας, ἐκ νεκρῶν τριήμερος ἐξανέστης, ἡ πάντων, οἰκτίρμον, ἐξανάστασις.

E morte tua vere scaturire fecisti vitam mortuis et tertia die surrexisti cum gloria videntibus te discipulis.

Ἔβλυσας νεκροῖς τὴν ὄντως ζωὴν, καὶ ἐξανέστης τριήμερος ἀνελήφθης ἐν δόξῃ, ὁρώντων τῶν σεπτῶν μαθητῶν.

Filium tuum Deum omnium, Virgo immaculata, nobis te confidenter laudantibus fac propitium. D

Ἵλεων ἡμῖν ἀπέργασαι, ἄχραντε Παρθένε, τὸν σὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν τὸν ἁπάντων τοῖς πίστει ἀνυμνοῦσί σε.

Quia ego sum Deus caro factus.

Ὅτι ἐγώ εἰμι Θεὸς ὁ [κατὰ] σάρκα.

Sicut olim Moses erexit serpentem, ita tu miserans erectus es in cruce, ita nos sanans a vulnere venenoso inimici salvansque.

Ὥσπερ ἀνύψωσε πάλαι τὸν ὄφιν Μωϋσῆς, οἰκτίρμον, οὕτω σὺ ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀνυψώθης, τοῦ ἀλάστορος Ἐχθροῦ τὴν ἰοβόλον κακίαν ἀπορραπίζων, καὶ διασώζων ἡμᾶς.

Gloria tibi Jesu laudibus digne nostris ; volens enim depositus in tumulo, surrexisti ut Deus et per tuam resurrectionem totum exsuscitasti mundum, omnipotens.

Δόξα τῇ δόξῃ σου, δεδοξασμένε Ἰησοῦ · τεθεὶς γὰρ ἐν μνημείῳ ὡς νεκρὸς ἐθελουσίως, ἐξανέστης ὡς Θεὸς, συνεγείρας τὸν κόσμον τῇ σῇ ἐγέρσει ὡς παντοδύναμος.

Ecce surrexit auctor Vitæ a mortuis, clamabat olim angelus resplendens mulieribus : ne dein-

Ἤδη ἐγήγερται ὁ ζωοδότης ἐκ νεκρῶν, ἐβόα γυναιξὶ πάλαι ὁ ἄγγελος ἀστράπτων · Μὴ θρηνεῖτε οὖν

Digitized by Google

λοιπὸν, ἀλλὰ τοῖς ἀποστόλοις τὴν τούτου ἔγερσιν ἀπαγγείλατε.

Ἅγιε Κυριε, ὁ γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἀγνῆς Παρθένου, σταυρωθεὶς τε καὶ ταφεὶς ἐθελουσίως, καὶ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν, ταῖς αὐτῆς ἱκεσίαις τὰ σὰ ἐλέη πᾶσι κατάπεμψον.

Τὸν τοῦ παντὸς Δημιουργὸν καὶ Σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἱερεῖς, ὑμνεῖτε, λαός, ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὑμνολογοῦμέν σου, Χριστὲ, τὴν τριήμερον ἀνάστασιν, καὶ τὴν φαεινοτάτην ἀνάληψιν ἐν πίστει ἀεὶ δοξολογοῦμεν.

Τὸν σταυρωθέντα δι' ἡμᾶς καὶ νεκρὸν τεθέντα μνήματι, καὶ τῇ τούτου ἐγέρσει φωτίσαντα τὸν κόσμον Χριστὸν ὑπερυψοῦμεν.

Ἥλιε ἄδυτε Χριστὲ, ὁ ταφεὶς καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, φωταγώγησον πάντων ἡμῶν τὰς διανοίας δοξάζειν σε ἀπαύστως.

Ἱκετηρίαν τῷ ἐκ σοῦ σαρκωθέντι Λόγῳ ποίησον, Θεοτόκε Παρθένε, ἡμᾶς ὅπως οἰκτείρῃ τοὺς τεταπεινωμένους.

Μεγαλύνομεν, Χριστὲ, τὴν σὴν Πανάχραντον.

Ὡς ἀμνὸς ἐπὶ σφαγὴν προσήχθης, Δέσποτα Χριστὲ ὁ Θεὸς, καὶ τοῖς τραύμασί σου οἷς ἑκουσίως ὑπέστης, τῶν δαιμόνων πᾶσαν πονηρὰν πληθὺν ἐτραυμάτισας.

Συνετρίβησαν μοχλοὶ τῇ παρουσίᾳ σου τοῦ ᾅδου, Χριστὲ, καὶ ἀνέστησαν οἱ ἀπ' αἰῶνος θανόντες, ἀνυμνοῦντές σε τὸν νικητὴν καὶ πάντων δεσπόζοντα.

Ἡ ἁγία σου, Χριστὲ, ἐκ τάφου ἔγερσις ὑπάρχει ζωή· ἡ ἀναλκὴς δὲ διηνεκὴς εὐφροσύνη, ἣν ἐν πίστει ἅπαντες ἡμεῖς νῦν προεορτάζομεν.

Φῶς ἡμῖν τὸ ἐκ φωτὸς, Παρθένε ἄχραντε, ἐκύησας, καὶ ἐμείωσας τῆς ἀθείας, τὸ σκότος· ὅθεν πάντες πίστεως φωναῖς ἀνυμνολογοῦμέν σε.

Τὴν θείαν ἐννοήσας σου κένωσιν.

Ἡ πρὶν τῇ ἁμαρτίᾳ κατάκριτος φύσις ἡμῶν, Παμβασιλεῦ, τῇ σῇ προσλήψει ἠλέηται, ὑμνολογοῦσά σου φόβῳ τὴν ἔγερσιν καὶ θείαν ἀνάληψιν.

Θαμβεῖται ἀσωμάτων τὰ τάγματα κατανοοῦντά σε, Χριστὲ, φορέσαντα σῶμα γήϊνον, καὶ ἐπιβάντα νεφέλῃ, καὶ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἀνερχόμενον.

Ἰδοῦσαι ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια τὰ σὰ, Χριστὲ παμβασιλεῦ, τῇ σῇ ἀνόδῳ ἐξέστησαν αἱ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, καὶ φόβῳ καὶ χαρᾷ προσεκύνησαν.

Κροτήσωμεν τὰς χεῖρας· ὁ Κύριος ἐξεγερθεὶς ἐκ τῶν νεκρῶν πρὸς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν, ὑποταγέντων ἀγγέλων αὐτῷ ὡς Ποιητῇ καὶ Θεῷ ἡμῶν.

Ἡσαΐα, χόρευε.

Ἱερὰν πανήγυριν πᾶσα κτίσις ἄγει ἐμφανῶς, τῇ ἀναλήψει τῇ σῇ, Λόγε καὶ Θεὲ, ἐν ᾗ προσενήνοχας τῷ Πατρί σου ἥνπερ ἐξ ἡμῶν φύσιν ἀνέλαβες ὑπὲρ λόγον, ἀναλλοίωτε.

Ὡς Θεὸς συνέτριψας πύλας ᾅδου, Σῶτερ, καὶ μοχλοὺς, καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν πρὸς τοὺς οὐρανοὺς αὖριον ἀνέρχεσαι, τῶν ταγμάτων τῶν ἀγγελικῶν, Πύλας διάρατε, ἐκβοώντων μετ' ἐκπλήξεως

A ceps flete, sed annuntiate discipulis illius resurrectionem.

Domine sancte, qui Deipara virgine natus, crucifixus volens et sepultus es, surrexistique a mortuis, hujus precibus nostri omnium miserere.

Sacerdotes, hymnum dicite omnium Creatori Salvatorique animarum nostrarum : exaltate illum, populi, per omne sæculum.

Laudamus, Christe, tuam post tres dies resurrectionem, gloriosamque ascensionem tuam cum fide glorificamus.

Pro nobis crucifixum depositumque in tumulo, mortuum et resurrectione sua illuminantem mundum superexaltemus.

B Christe sol nesciens occasum qui pro nobis sepultus es et surrexisti a mortuis, illumina mentes nostras, ut indesinenter tuam cantemus gloriam.

Virgo Deipara, deprecare Verbum quod ex te carnem sumpsit ut humiliatis nobis præstet misericordiam.

Magnificamus, Christe, tuam sanctitatem.

Sicut agnus, Domine Christe, ad occisionem ductus es et vulneribus quæ voluntarie passus es omnem dæmonum turbam vulnerasti.

Conspectu tuo confracti sunt, Christe, inferni vectes, et a sæculo mortui resurgentes laudant te sicut victorem omniumque dominatorem.

C Resurrectio tua sancta, Christe, vita est nobis ; cui subjacere voluisti infirmitas nobis gaudium attulit sempiternum, quod nunc in fide festo celebramus.

Virgo purissima, per te lumen nobis venit e lumine, et imminutæ sunt impietatis tenebræ, idcirco omnes in fide hymnum tibi decantamus.

Divinam resurrectionem tuam intellexisti.

Nostram assumendo naturam, eam olim ob peccatum condemnatam reparasti, omnipotens Deus ; idcirco tuam reverenter resurrectionem ascensionemque celebrat.

Stupent præ attonitu cœlestes ordines cum vident te, Christe, super nubem ascendentem in cœlum forma indutum humana.

D Videntes vestimenta tua cruore tincta angelorum potestates ante te reducem vultu demisso reverenter præ gaudio exsultantes adoraverunt.

Plaudamus manibus, Dominus ex mortuis per se suscitatus reversus est in cœlum subditos sibi angelos habens ut Creator et Deus noster.

Age choros Isaias.

Omnis creatura festos dies agit aperte in ascensione tua, Verbum Deusque, quam a nobis sumpsisti naturam ad Patrem usque mirabiliter extulisti.

Confregisti ut Deus, Salvator, portas vectesque inferni, et nunc a mortuis resurgens scandis astra, exclamante angelicorum ordinum turba cum stupore : Aperite portas.

Digitized by Google

Mirantibus ascensionem tuam discipulis sanctis sese offerentes angeli clamabant : Quem conspicitis euntem in cœlum, ille veniet cum gloria ut judicet mundum.

Hanc quam olim dedisti discipulis pacem, o Christe, dum ascenderes in cœlum, hanc nobis emitte servans nos in charitate multa, ut unanimi voce te concelebremus Salvatorem.

Vere splendescere fecisti super nos radios solis qui mentes illuminat, o purissima Virgo, et per quem in umbra mortis sedentes viderunt agnitionis lumen, te præ gratitudine laudantes.

Non glorificabuntur impii.

Terram relinquens ad cœlum reversurus ubi cum Patre et Spiritu sancto assides, tuorum non oblitus discipulorum, illis laudantibus te, amator noster, benedixisti.

Cum angelorum legiones viderunt te, Jesu, ascendentem in cœlum cum natura nostra, stupefacti laudem dederunt tuæ erga homines misericordiæ.

Quam ex nobis sumpsisti naturam nobilitans eam super thronum Patris collocasti, Domine; natura cum eadem venturus es, omnipotens, ad judicandum mundum.

In castitate, piisque vacantes operibus formosam filiam Jacob devote celebremus ut Dei nostri matrem.

Omnium Salvator.

Super alas Cherubim in gloria evectus es videntibus te, Domine, discipulis tuis et indesinenter clamantibus : Omnia opera Domini, benedicite Domino.

Discipulis suis benedicens evectus est Christus in cœlum ut Paracletum mitteret eis psallentibus clamantibusque unanimi voce : Omnia opera Domini, benedicite Domino.

Inimicitiæ diruens parietem, reconciliasti homines cum Patre, o Verbum æternum, et ascendens in cœlum, nostram quam assumpseras naturam extulisti super angelos et potestates.

Te laudamus, Deipara, te commune fidelium gaudium, te auxilium certum hominum, te pontem per quem omnes ad Creatorem suum salutemque deveniunt.

Eva nos sua perdiderat inobedientia.

Nubes sicut thronus suscepit te de monte Olivarum, piis conspicientibus discipulis clamantibusque cum tremore : Noli relinquere orphanos quos ineffabiliter miserans dilexisti.

Absque corpore apud nos descendisti, reversus es autem cum natura nostra quam assumpseras; ante te reverenter se aperiunt portæ cœlorum videntesque angeli stupent ad tuam erga nos misericordiam.

Quid statis vos aspicientes illum mirabiliter ascendentem? dicebant olim angeli sanctis apostolis. Qui ascendit in gloria, sic rursum descendet in terram omnes judicaturus.

Σοῦ τὴν θείαν ἄνοδον θαυμαζόντων θείων μαθητῶν, ἐπέστησαν ἐμφανῶς ἄγγελοι αὐτοῖς, βοῶντες, Ὃν βλέπετε ἀνιόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, οὗτος ἐλεύσεται μετὰ δόξης κρῖναι ἅπαντας.

Ἣν, Χριστὲ, δεδώρησαι πρὸς τὰ ἄνω πάλαι ἀνιὼν εἰρήνην τοῖς μαθηταῖς, ταύτην καὶ ἡμῖν πλουσίως κατάπεμψον ἐν ἀγάπῃ πάντας συντηρῶν, ὅπως συμφώνως σε τὸν Σωτῆρα μεγαλύνωμεν.

Φωτοφόρον ὄχημα τοῦ ἡλίου σὺ τοῦ νοητοῦ γεγένησαι ἀληθῶς, ἄχραντε, ἁγνὴ, δι' οὗ οἱ καθήμενοι ἐν τῷ σκότει ἔβλεψαν τὸ φῶς τῆς ἐπιγνώσεως, κατὰ χρέος σε δοξάζοντες.

Ἀσεβεῖς οὐκ ὄψονται τὴν δόξαν.

Ἀναλαμβανόμενος ἐκ γῆς πρὸς οὐρανοὺς, οὓς οὐκ ἔλιπες τῷ Πατρὶ συνεδρεύων, Δέσποτα, καὶ τῷ Πνεύματι, μαθητὰς εὐλόγησας ἀνυμνοῦντάς σε, φιλάνθρωπε.

Ἀσωμάτων τάξεις σε ὡς εἶδον, Ἰησοῦ, μετὰ σώματος οὐρανοῖς ἐπιβάντα, χαίρουσαι κατεπλήττοντο τὴν πολλήν σου, Κύριε, πρὸς ἀνθρώπους συγκατάβασιν.

Τὴν ληφθεῖσαν, Δέσποτα, οὐσίαν ἐξ ἡμῶν ἐν τῷ θρόνῳ τῷ πατρικῷ ἐνιδρύσας, Κύριε, κατεκάλλυνας, μεθ' ἧς μέλλεις ἔρχεσθαι κρῖναι κόσμον, παντοδύναμε.

Τὴν ἁγνὴν ἀγνεύοντι τιμήσωμεν νοῒ, καλλονὴν τὴν Ἰακὼβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Λυτρωτὰ τοῦ παντός.

Χερουβὶμ ἐπὶ ὤμων ὀχούμενος ἀνελήφθης ἐν δόξῃ, ὁρώντων σε τῶν μαθητῶν σου, Κύριε, καὶ βοώντων ἀπαύστως, Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Εὐλογῶν μαθητὰς ἀνεφέρετο εἰς τὸ ὕψος Χριστὸς, τὸν Παράκλητον τούτοις ἐκπέμψαι ψάλλουσι καὶ συμφώνως βοῶσι, Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Καθελὼν τὸ τῆς ἔχθρας μεσότοιχον τοὺς θνητοὺς τῷ Πατρί σου κατήλλαξας, καὶ ἀνελθὼν ἀνήγαγες ἣν προσείληφας σάρκα, ἄναρχε Λόγε ὑπεράνω ἀρχῶν καὶ δυνάμεων.

Τὸ κοινὸν τῶν πιστῶν ἱλαστήριον, τὴν ἑτοίμην ἀνθρώπων βοήθειαν, τὴν πρὸς τὸν Κτίστην γέφυραν τὴν μετάγουσαν πάντας πρὸς σωτηρίαν, τοῦ Θεοῦ τὴν Μητέρα δοξάσωμεν.

Εὔα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι.

Ἐξ ὄρους, Χριστὲ, τῶν Ἐλαιῶν νεφέλη σε ὥσπερ θρόνος καθυπέλαβε, πάντων τῶν θείων μαθητῶν σου ὁρώντων, καὶ ἐν τρόμῳ βοώντων σοι, Μὴ λίπῃς ὀρφανοὺς οὓς ἠγάπησας δι' εὐσπλαγχνίαν ἀδιήγητον.

Κατῆλθες τὸ πρὶν ἄνευ σαρκὸς (1), ἀνέρχῃ δὲ σῶμα φέρων, ὃ προσείληφας· φόβῳ δὲ πύλαι οὐρανῶν σοι ἀνοίγονται· καὶ νόες οὐράνιοι ὁρῶντες καταπλήττονται, Δέσποτα, τὴν δι' ἡμᾶς σου συγκατάβασιν.

Τί ἵστασθε βλέποντες ὑμεῖς τὴν ἄνοδον τὴν φρικώδη; πάλαι ἔφησαν ἄγγελοι θείοις ἀποστόλοις· Ὃν τρόπον θεωρεῖτε, ἐλεύσεται καὶ πάλιν ἐπὶ γῆς κρῖναι ἅπαντας, ὁ μετὰ δόξης ἀνερχόμενος.

Digitized by Google

Συνοῦσα τοῖς θείοις μαθηταῖς ἡ Πάναγνος καὶ ὁρῶσα ὃν ἐγέννησε γῆθεν ὑψούμενον ἑβόα· Ἀνέρχῃ πρὸς Πατέρα συνάναρχον, τῆς δόξης σου πληρώσας τὰ σύμπαντα, δεδοξασμένε μόνε Κύριε.

Τὴν δέησιν ἐκχεῶ πρὸς Κύριον.

Πληρώσας τὰ ἐπὶ γῆς τῆς δόξης σου, ἀνελήφθης μετὰ δόξης ἀῤῥάστου, καὶ τῷ Πατρί· προσηγάγου τὴν σάρκα ἣν ἐξ ἡμῶν διὰ σπλάγχνα ἐφόρεσας, καὶ ὕμνησαν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις σε, μόνε φιλάνθρωπε.

Ἐπάρθητε, ἐπουράνιοι πύλαι, καὶ εἰσδέξασθε Θεὸν σαρκοφόρον, αἱ νοεραὶ ἀνεβόων δυνάμεις ταῖς πυθομέναις, Τίς οὗτος ὃν λέγετε; καὶ αἴνεσιν ὡς Ποιητῇ τῶν ἁπάντων ἀπαύστως προσάξατε.

Τὴν ἄνοδον τὴν φρικτὴν θεώμενοι οἱ τοῦ Λόγου μαθηταὶ ἀνεβόων· Πέμψον ἡμῖν τὸ πανάγιον Πνεῦμα, καὶ ὀρφανοὺς μὴ ἐάσῃς τοὺς δούλους σου γινώσκοντάς σε ἀληθῆ καὶ Θεὸν καὶ βροτὸν, ἀναμάρτητε.

Ἐθέωσας τῶν βροτῶν τὴν οὐσίαν, ἀπορῥήτως γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου, ὁ τοῦ Πατρὸς ὁμοούσιος Λόγος, καὶ ἀνελήφθης ἐν δόξῃ δωρούμενος εἰρήνην σοῦ τοῖς μαθηταῖς, καὶ τῷ κόσμῳ τὸ πλούσιον ἔλεος.

Παῖδες Ἑβραίων ἐν καμίνῳ.

Πάθος καὶ θάνατον ὑπέστης, καὶ τριήμερος ὡς εἶπας ἐξηγέρθης, καὶ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἀνῆλθες, μελῳδούντων τῶν μαθητῶν σου, Κύριε ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Πνεῦμα ἡμῖν ὡς ἐπηγγείλω τὸ πανάγιον ἀπόστειλον, οἰκτίρμον, οἱ σοφοὶ μαθηταὶ ἐβόων, τὸ σοφίζον καὶ συνετίζον ἅπαντας, τοὺς πίστει σε ὑμνοῦντας.

Χεῖρας κροτήσατε, τὰ ἔθνη, ἀλαλάξατε Θεῷ ἐν εὐφροσύνῃ· ἀνελήφθη ἰδοὺ καὶ κάθηται ἐν δόξῃ ἐν δεξιᾷ ὡς σύνθρονος τοῦ Πατρὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Κόλπους πατρῴους μὴ κενώσας ἐν τοῖς κόλποις σου ὁ Λόγος ἀνεκλίθη, ἀλογίας ἡμᾶς ῥυσάμενος, Παρθένε, τοὺς μελῳδοῦντας, Κύριε ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἑπταπλασίως κάμινον.

Ὁ μορφωθεὶς, ὡς γέγραπται, ὑπὲρ νοῦν τὸ ἀλλότριον, καὶ διὰ παθῶν πᾶσι πιστοῖς ἀπάθειαν σαφῶς δωρησάμενος, ἀπὸ τῆς γῆς ἀνέρχεται νῦν ἐμφανισθῆναι τοῦ Πατρὸς τῷ προσώπῳ, Ἀγγέλων, Θρόνων Κυριοτήτων αὐτὸν δοξολογούντων εἰς πάντας.

Λευχειμονοῦντες ἄγγελοι ἀποστόλοις ἐπέστησαν, ἐπαπορουμένοις τῷ καινῷ θεάματι τῆς σῆς ἀναλήψεως, λέγοντες, Ὑμεῖς τί ἀτενίζοντες οὕτως θαμβεῖσθε εἰς τὸ ὕψος; Ἰησοῦς οὗτος πάλιν ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ὁρᾶτε, κρῖναι κόσμον.

Πάντα πληρώσας, Κύριε, ὡς Θεὸς ἀδιάστατος, τρὸς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ σαρκὸς ἀνέδραμες, καθυποταγέντων σοι ἀγγελικῶν δυνάμεων, καὶ χαρμονικῶς τῶν μαθητῶν ἀνυμνούντων καὶ φόβῳ μελῳδούντων· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε.

Θεοκυῆτορ πάναγνε, τῆς ψυχῆς μου τὰ τραύματα, καὶ τῆς ἁμαρτίας τὰς οὐλὰς, ἐξάλειψον, πηγαῖς ἀπο-

Discipulis aderat sanctissima Virgo, et videns assurgentem de terra quem genuerat, exclamabat: Ad Patrem revertens coæternus illi, implevisti mundum gloria tua; tibi soli decus et honor.

Deprecare pro nobis Dominum.

Terra per te repleta gloria, cum ineffabili majestate in cœlum es evectus, ferens ad Patrem quam de nobis misericorditer assumpseras naturam, et tuam, o solus clemens, laudaverunt misericordiam angelicæ potestates.

Aperimini, portæ cœlestes, et date introitum Deo incarnato: Quem dicitis, clamaverunt postulantibus angelicæ Potestates; at illæ: Indesinenter laudem dicite huic per quem omnia facta sunt.

Videntes stupendam Verbi ascensionem ejus discipuli clamaverunt: Mitte nobis Spiritum sanctum, et ne nos derelinquas orphanos servos tuos confitentes te, sanctissime, vere Deum et hominem.

O Verbum simile Patri et ineffabiliter natum de Virgine, hominum naturam deificasti, et assumptum in gloria pacem dedisti discipulis tuis et te valde misericors præstitisti erga mundum.

Pueri Hebræorum in fornace.

Tormenta mortemque passus es, et tertia die sicut prædixeras resurrexisti et reversus es ad Patrem in cœlum, cantantibus discipulis: Benedictus es, Domine.

Emitte nobis, o misericors, sanctissimum Spiritum tuum, sapientes clamabant discipuli, qui doceat omnes in te credentes veram doctrinam et sapientiam.

Gentes, plaudite manibus, cantate Deo in lætitia. Ecce enim assumptus est sedetque Christus in gloria ad dexteram Patris ejusdem throni particeps in æternum.

Non reliquerat sinum Patris recumbens in sinu tuo Verbum quod nos ab insania cupiditatum liberavit; ideo clamamus: Benedictus es, o Deus.

Caminus septuplo ardentior factus.

Qui ineffabili modo formam ut scriptum est induerat non suam, nunc, nobis per passionem suam malorum expertibus factis, surgit de terra, glorificandus ante faciem Patris, ejus celebrantibus gloriam per omne sæclum Thronis, Angelis et Dominationibus.

Veste candida apparuerunt angeli apostolis qui novi ascensionis tuæ spectaculi testes, suis non fidere oculis videbantur, dixeruntque eis, Ad quid attoniti aspicitis in cœlum? sicut videtis Jesum ascendentem, sic rursum veniet ad judicandum mundum.

Cuncta ut Deus infinitus replens, Domine, cœlum cum carne nostra conscendis demissis ante te vultibus ministratoriis angelicis potestatibus lætisque te celebrantibus apostolis et dicentibus: Sacerdotes, benedicite Domino.

Sanctissima Dei Mater, animæ meæ dele vulnera, lava aquarum fonte quæ scaturiunt de latere Filii

Digitized by Google

tui peccatorum cicatrices, his extergens salubribus fluentis : ad te clamo, ad te confugio, tanquam solum mei præsidium.

Omnem auditum invasit stupor.

Aperite portas, intellectuales cœlorum Potestates; ecce enim adest Rex qui nostram suscepit naturam et introibit ad Patrem suum, Deus et homo, patratis magnalibus et stupendis.

Psallite vos omnes qui intellectuales estis; promittite cantus in honorem tam miranda patrantis Dei et in cœlum ascendenti et mittenti Spiritum sanctum suum apostolis sanctificans nos omnes qui divinitati ejus gloriam damus.

Sepultura tua soluti sunt qui degebant in inferno; homines te resurgente resurrexerunt, et ascensio tua, solus immutabilis et omnipotens, a quo venerunt nobis salus et omnia bona, cœlum et terram illuminavit.

Salutantes te cum Gabriel omnibusque angelis dicimus : Ave splendidum Regis palatium, ave Virgo purissima per quam adunata sunt cœli et terra, devenitque nobis salus tuam confitentibus immaculatam maternitatem.

Tropæum victoriæ in dextera tua.

Qui extraordinariam hanc descensionem super terram ignoraverunt angeli, in ascensu tuo percontantur dicentes : Quis est ille rex potestatum ?

Postquam crucifigi te, Christe, voluntarie passus es, die tertia resurrexisti, reversusque es in cœlum videntibus te discipulis tuamque mirantibus incomprehensibilem potentiam.

Cujus voluntati resistit nihil incomprehensibilis Deus imperavit nubi pro ascensu suo, et de Olivarum monte altitudinem cœli conscendit nube quasi currum subministrante.

Vere excelsior facta es, Virgo, cœlestibus angelorum ordinibus, de qua carnem sumpsit Verbum Patris : Filium deprecare, o immaculata, ut nos liberet ab omnibus actibus malis.

Te collaudantes in camino.

Ascendentem ad Patrem luminis principium in gloria, mittentemque Spiritum sanctum apostolis laudate omnes et exaltate.

Cantate et psallite jubilantes vos qui habitatis terram, hodie enim assumptus est in gloria qui nos mortales cœlorum incolis in æternum consociavit.

Viri Galilæi, quid sic statis aspicientes in cœlum? dicebant angeli discipulis ; sicut videtis Christum ascendentem, sic rursus veniet in gloria.

Tu es, o Virgo, terra illa quæ sine cultura tulisti germen quo divina potentia nutriuntur omnia, humilem animam meam ac egentem exsatura.

Casti tui partus figura.

O Deus clementissime, tormenta crucis mortem-

σμήχουσα ταῖς ἐκ πλευρᾶς τοῦ τόκου σου καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαθαίρουσα ῥείθροις· πρὸς σὲ γὰρ ἀνακράζω, καὶ πρὸς σὲ καταφεύγω, καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν μόνην προστασίαν.

Ἔφριξε πᾶσα ἀκοή.

Ἄρατε πύλας νοητῶν, ἐπουράνιοι Δυνάμεις· ἀφίξεται ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν θνητὴν οὐσίαν ἀναλαβόμενος, καὶ εἰσελεύσεται Θεὸς ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ, ἐργασάμενος φρικτὰ καὶ παράδοξα.

Ψάλατε πάντες συνετῶς, ἀλαλάξατε Θεῷ τῷ ποιήσαντι ἔργα παράδοξα, καὶ ἀνελθόντι πρὸς τὰ οὐράνια, καὶ ἀποστόλοις τὸ σεπτὸν Πνεῦμα καταπέμψαντι, τὸ ἁγιάζον ἡμᾶς τοὺς δοξάζοντας αὐτοῦ τὴν θεότητα.

Λέλυται ᾅδης σῇ ταφῇ, καὶ ἀνάστασις ἀνθρώποις δεδώρηται τῇ ἀναστάσει σου, καὶ κατηυγάσθη γῆ καὶ οὐράνια τῇ ἀναλήψει σου, Χριστὲ, μόνε ἀναλλοίωτε καὶ παντοδύναμε, ὁ δοτὴρ τῶν ἀγαθῶν καὶ Σωτὴρ ἡμῶν.

Φωνήν σοι τὴν τοῦ Γαβριὴλ μετὰ πάντων τῶν ἀγγέλων προσφέρομεν· Χαῖρε, παλάτιον τοῦ βασιλέως τὸ φωτεινότατον· χαῖρε, ἡ γῆν τοῖς οὐρανοῖς, Παρθένε, συνάψασα, δι' ἧς σωζόμεθα, οἱ εἰδότες σε ἀγνὴν Θεομήτορα.

Σοῦ ἡ τροπαιοῦχος δεξιά.

Σοῦ τὴν ἐπὶ γῆς καινοπρεπῆ ἀγνοησάντων ἀγγέλων κατάβασιν, ταύτην ἀναβαίνοντος ἐν οὐρανοῖς μαθητιῶσι λέγοντες, Τίς οὗτος· ὑπάρχει ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων;

Σταύρωσιν ἑκούσιον, Χριστὲ, καθυπομείνας ἀνέστης τριήμερος, αὖθις ἀνελήφθης τε εἰς οὐρανοὺς τῶν μαθητῶν ὁρώντων σε καὶ ἐκπληττομένων τὴν ὑπὲρ νοῦν δυναστείαν σου.

Νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ παντοδυνάμῳ βουλήσει τιθέμενος, ὁ ἀπερινόητος τῶν Ἐλαιῶν ἐξ ὄρους νῦν ἀνέδραμεν ἄνω πρὸς τὸ ὕψος νεφέλῃ προσεποχούμενος.

Τάγματα ἀγγέλων ἀληθῶς ἐπουρανίων, Ἁγνὴ, ὑπερβέβηκας, Λόγον σωματώσασα τὸν τοῦ Πατρός· ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε, πράξεων ἀλόγων ἡμᾶς ῥυσθῆναι, πανάμωμε.

Τὸν τοὺς ὑμνολόγους ἐν καμίνῳ.

Τὸν πρὸς τὸν ἀρχίφωτον Πατέρα ἀνελθόντα ἐν δόξῃ, καὶ καταπέμψαντα ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε.

Ἄσατε καὶ ψάλατε Κυρίῳ, ἀλαλάξατε, αἱ πατριαὶ τῆς γῆς· ἀνελήφθη ἐν δόξῃ γὰρ σήμερον συνάψας τοῖς ἐπουρανίοις ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ὁρῶντες εἰς τὸ ὕψος ἐν φόβῳ, οὕτως ἑστήκατε; μαθηταῖς οἱ ἀσώματοι ἔλεγον· Ὃν τρόπον βλέπετε, καὶ πάλιν Χριστὸς ἐν δόξῃ ἥξει.

Ἡ ἀγεωργήτως ἐκβλαστήσασα τὸν οὐράνιον στάχυν, τὸν διατρέφοντα θεϊκῇ δυναστείᾳ τὰ σύμπαντα, Παρθένε, ἔμπλησον πεινῶσαν τὴν ταπεινήν μου ψυχήν.

Τύπος τῆς ἁγνῆς λοχείας σου.

Πάθος καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπ-

Digitized by Google

έστης, ὁ ὑπεράγαθος, καὶ ἐξαναστὰς θεοπρεπῶς ἀνελήλυθας πρὸς τὸν ἄναρχον, Λόγε, Πατέρα σου· διό σου προσκυνοῦμεν τὴν ἀκατάλήπτον θεότητα.

Κράζει Μωϋσῆς ἐν Πνεύματι, Ἀγγελικαὶ δυνάμεις ἐνισχυσάτωσαν τῷ παμβασιλεῖ σωματικῶς ἀναβαίνοντι ἀπὸ γῆς πρὸς τὰ ἄνω βασίλεια, καὶ θρόνῳ καθιστῶντι τῷ πατρικῷ φύσιν τὴν ἔκπτωτον.

Πύλαι, νοητῶς ἐπάρθητε, προφητικῶς ἐβόα Δαυὶδ ἐν Πνεύματι· ὁ μονογενὴς Υἱὸς Θεοῦ ἐβασίλευσεν ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἄνεισι σαρκὶ πρὸς τὸν Πατέρα, ὃν κατερχόμενος οὐκ ἔλιπεν.

Ὅτι Ἐγώ εἰμι ὁ ἐν θαλάσσῃ.

Συναλιζόμενος ἐν τεσσαράκοντα τοῖς μαθηταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θείαν ἐκ τάφου, Σῶτερ, ἀνάστασιν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ θεῖον συνθέμενος αὐτοῖς ἐξαποστέλλειν, ἐν φωναῖς ἀνελήφθης, ἐν δόξῃ ἐπ' ὤμοις Χερουβικοῖς φρικτῶς ἐποχούμενος.

Πύλας ἐπάρατε, γνῶτε παράδοξα, νοεραὶ δυνάμεις ταῖς ἀνωτέραις ἐδόαν, ὁ βασιλεὺς τοῦ παντὸς σῶμα γήϊνον φέρων ἀνῆλθε πρὸς ἡμᾶς εἰς προανάπαυσιν αὐτοῦ, τοὺς ἀνθρώπους θεώσας δι' εὐσπλαγχνίαν πολλὴν καὶ ἄμετρον ἔλεος.

Ἀποκρυβὴν αὐτοῦ σκότος ὁ θέμενος τῇ ἀσωμάτῳ φύσει, ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων ὁ ἐπιβαίνων Θεὸς, σαρκωθεὶς ἐκ Παρθένου νεφέλης φωτεινῆς, διὰ νεφέλης ἀπὸ γῆς πρὸς τὸ ὕψος ἀνῆλθεν, ὁρώντων μαθητῶν τὴν ἔνδοξον ἄνοδον.

Ἡ ἀγεώργητος γῆ ἡ βλαστήσασα τὸν τοῦ παντὸς τροφέα τὸν ὑπανοίγοντα χεῖρα, καὶ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ ἐμπιπλῶντα πᾶν ζῶον ἰσχύϊ θείκῃ, στήριξον ἄρτῳ ζωτικῷ παρειμένας καρδίας τῷ κόρῳ τῶν δυσχερῶν ἡμῶν παραπτώσεων.

Ἰνδάλματος χρυσοῦ.

Τὴν φύσιν τοῦ Ἀδὰμ προσλαβόμενος, καὶ ταύτην θεώσας, Λόγε, πρὸς τὸν ἀρχίφωτον ἀνήγαγές σου Πατέρα, καταπλαγείσης πάσης ἀσωμάτων τάξεως, καὶ ἀναβοώσης, Ὑμνείτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ κτίσις.

Ἠλίας προτυπῶν τὴν φρικώδη σου ἀνάβασιν, ζωοδότα, θείῳ ἐν Πνεύματι ἐδείχθη ἁρματηλάτης, καὶ πρὸς τὸ ὕψος ὅλος ἀπὸ γῆς ἐφέρετο, μέλπων σοι τῷ Κτίστῃ, Ὑμνείτω τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις καὶ ὑπερυψούτω.

Αἰνέσατε Θεὸν, ἀλαλάξατε, τὰ ἔθνη, κροτεῖτε χεῖρας, συμφώνως ψάλατε, ἐν δόξῃ Χριστὸς ἀνῆλθεν, ὁ βασιλεύων· ὅθεν πρὸς ἡμᾶς ἐλήλυθε σῶσαι τοὺς βοῶντας· Ὑμνείτω τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις.

Κυρίως σε, Ἁγνὴ, καταγγέλλοντες δοξάζομεν Θεοτόκον· σὺ γὰρ τὸν ἕνα ἀπεκύησας τῆς Τριάδος σεσαρκωμένον· ὃν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματι μελῳδοῦμεν· Ὑμνείτω τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις.

Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Ὁ μετὰ δόξης ἄρτι ἐπιβαίνων νεφέλῃ, τίς ἆρα πέλει, ἔφησαν ἀνώτεραι αἱ τάξεις ταῖς βοώσαις· Πύλας νοητὰς διάρατε· Θεὸς ὁ μόνος τὰ ἐπὶ γῆς συνάψας

A que propter nos passus es, et ut decebat Deum resurgens ad æternum Patrem tuum reascendisti, verbum, idcirco incomprehensibilem tuam adoramus divinitatem.

Clamat Moses in Spiritu : Angelicæ potestates confortamini in summo rege de terra assurgente in carne ad superna regna, et naturam hominum lapsam considere faciente super thronum Patris.

Aperimini, portæ, clamabat David in Spiritu propheticο : Filius Dei unigenitus regnavit super omnes gentes, et in carne revertitur ad Patrem quem descendens apud nos non reliquerat.

Quia ego sum qui imperat mari.

B Cum discipulis conversatus per dies quadraginta, Salvator, post tuam resurrectionem et promissum ad eos mittendi Spiritum sanctum, inter concentus assumptus es in gloria stupendo modo super alas Cherubim vectus.

Aperite portas, discite incredibilia, dicebant angelicæ potestates præeminentibus sibi cæteris ; qui regnat super omnia ascendit ad nos in requiem suam naturam indutus humanam, sicque deificans homines ob nimiam charitatem misericordiamque infinitam.

Suam involvens tenebris incorporalem naturam Deus qui ambulat super pennas ventorum, carne sumpta ex Virgine nube lucida, de terra in altum ascendit super nubem, videntibus discipulis gloriosam ejus ascensionem.

C Terra illa es, o Virgo, quæ sine labore produxit omnium nutritorem, illum nempe qui manum aperit impletque omne animal benedictione divina sua virtute ; corrobora pane vitæ corda nostra præ fastidio languentia ob infelices culpas.

Aurei simulacri.

Assumpta Adami natura illamque deificans, o Verbum, deducis illam ad Patrem tuum, lucis scaturiginem, stupente omni cœlestium spirituum ordine et conclamante : Celebret Dominum omnis creatura.

Elias ascensionem tuam stupendam præfigurans, Spiritu divino ductus visus est currum agens, elatusque de terra in altitudinem cœli te D celebrans creatorem et dicens : Laudet Dominum et superexaltet illum omnis creatura.

Laudate Deum, jubilate, gentes, plaudite manibus, voce concordi psallite : Christus rex surrexit in gloria unde venerat, ad salvandos nos clamantes : Omnis creatura laudet Dominum.

Merito prædicantes te Dei Matrem glorificamus, o Virgo immaculata ; sic enim unum a Trinitate carnem fecisti, quem cum Patre et Spiritu sancto ut Dominum celebret omnis creatura.

Insufficiens est omnis lingua.

Quis est iste qui modo ascendit cum gloria in nube ? dixerunt cœlestes legiones aliis clamantibus, Aperite portas ; Deus est solus terram cœlo

Digitized by Google

jungens, illum extollamus glorificemusque venerantes.

Repulsa in Eden natura visa est in altissimis sedens mirabiliter super thronum Patris tui, Christe, et undique suscipiens adorationes Angelorum Archangelorum, Thronorum, Potestatum et Dominationum : gloria Deo nostro ita in eam benefico.

Exspectate, inquis, o Verbum, discipulis tuis ob ascensionem tuam mœstis : sedete exspectantes usque dum veniat ad vos paraclitus divinus fons omnium charismatum indeficiens; ille quo melior nemo docebit vos omnia.

Tu fortitudo omnium in te confidentium.

Tu, Domine, naturam jam condemnatam transgressionibusque maculatam super angelos utpote misericors extulisti.

Cum gloria cœlum conscendisti, laudantibus te, Domine, angelis ut suum Creatorem ac Deum.

Postquam in cœlum ascendisti, misisti, o clementissime, apostolis tuis Paracletum Spiritum veritatis qui doceret eos.

Verbum de te assumpta carne venit ad nos, immaculata, sua motus misericordia, ut nos primo parentum nostrorum peccato lapsos reficeret.

In intolerabilem ignem detrusi.

Peractis omnibus quæ præordinaveras propter nostram salutem assumptus es, Domine, in gloria, videntibus te discipulis et cum tremore conclamantibus : Omnia opera Domini, benedicite Domino.

Viri Galilæi, dicebant angeli, quid sic attenditis ad Dominum vestrum in cœlum revertentem; quem sic videtis rursus veniet ad judicandam omnem creaturam, constitutus omnium judex.

O qui cœlum conscendis cum gloria nube vectus, emitte nobis juxta promissum tuum Spiritum rectum, Spiritum divinum, Spiritum indivisum a te, clamabant divini apostoli, ut te per omne sæculum laudemus.

Eligens sibi habitaculum ex te, Virgo innupta, carnem sumpsit ineffabili misericordia ; sola enim filiorum hominum electa es immaculata ut immaculati fieres domus.

Nova et digna Deo miranda res.

Qui medios inter lætitiæ cantus ascendit in cœlum cum gloria ut olim prædixerat propheta, ille est Dominus et Deus omnium ; gentes, psallite, psallite in fide et tremore glorificantes qui investigabilia et inenarrabilia fecit.

Tristibus dixit discipulis : Si obediens Patri meo qui me misit discedo a vobis, hæc non in æternum erit separatio ; abite per totum mundum; illum docete quia ego sum vere Deus qui feci quæ audistis et vidistis.

Pace data omnibus, nubes te, Christe, suscepit et assumptus es de terra videntibus te discipulis cunctis ; et in cœlum assides Patri super omnes Principatus et Potestates.

A σεπτῶς τοῖς οὐρανοῖς, τούτῳ μεγαλωσύνην καὶ δόξαν φόβῳ προσάξωμεν.

Ἡ ἀπωσθεῖσα φύσις ἐν Ἐδὲμ καθορᾶται ἐν τοῖς ὑψίστοις θρόνῳ πατρικῷ ἐνιδρυμένη παραδόξως, καὶ προσκυνουμένη πάντοτε ὑπὸ Ἀγγέλων, ὑπ' Ἀρχαγγέλων, Θρόνων, Δυνάμεων, Ἀρχῶν · δόξα τῷ εὐδοκήσαντι οὕτως μόνῳ Θεῷ ἡμῶν.

Ὁρᾶτε, ἔφης, Λόγε, μαθηταῖς λυπουμένοις τῇ σῇ ἀνόδῳ · κάθησθε προσμένοντες ἐν πίστει ἕως ἔλθῃ θεῖος πρὸς ὑμᾶς Παράκλητος ἐκ τῶν ὑψίστων, τῶν χαρισμάτων πάντων ἡ ἄφθονος πηγή · οὗτος ὑμᾶς διδάξει τὰ πάντα ὡς ὑπεράγαθος.

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων.

Τὴν κατάκριτον καὶ παραβάσει φθαρεῖσαν ἀνήγαγες, Δέσποτα, φύσιν ἀνθρώπων ὑπεράνω τῶν ἀγγέλων, ὡς εὔσπλαγχνος.

Ἀνελήλυθας πρὸς οὐρανὸν μετὰ δόξης, ὑμνούντων σε, Κύριε, τῶν ἀσωμάτων ὡς τῶν ὅλων Ποιητὴν καὶ Θεὸν αὐτῶν.

Τὸν Παράκλητον, τῆς ἀληθείας τὸ Πνεῦμα, ἀπέστειλας, Δέσποτα, τοῖς μαθηταῖς σου, ἀνελθὼν εἰς οὐρανούς, ὑπεράγαθε.

Σωματούμενος ἐκ σοῦ προῆλθεν ὁ Λόγος, τὴν ἔκπτωσιν, ἄχραντε, τῶν προπατόρων διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν ἀνορθούμενος.

Ἀστέκτῳ πυρὶ ἐνωθέντες.

Πᾶσαν ὁ Θεὸς ἐκπληρώσας τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν ἀνελήφθης, καθορώντων τῶν μαθητῶν σου, καὶ φόβῳ βοώντων σοι, Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Ἄνδρες ἀληθῶς Γαλιλαῖοι, τί ἐνατενίζετε οὕτω τῷ Δεσπότῃ πρὸς οὐρανοὺς ἀνερχομένῳ, ἔλεγον οἱ ἄγγελοι ; Ὃν ὁρᾶτε, πάλιν οὗτος μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι πᾶσαν κτίσιν, κριτὴς πάντων ὑπάρχων.

Πνεῦμα τὸ εὐθὲς, Πνεῦμα θεῖον, Πνεῦμα τῇ συνόν σοι ἀμερίστως, ὡς ὑπέσχου, πέμψον ἡμῖν, ὁ ταῖς νεφέλαις δόξῃ ἐποχούμενος, Θεοῦ Λόγε, θεῖοι ἀπόστολοι ἔκραζον, ὅπως σε ὑμνῶμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐκ σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡ σοφία οἶκον ἑαυτῇ δομησαμένη ἐσαρκώθη, ἀπορρήτῳ συγκαταβάσει, κόρη ἀπειρόγαμε · σὺ γὰρ μόνη πάντων γενεῶν ἐκλέλεξαι ἄφθορος ἀφθόρου εἰς κατοικίαν Λόγου.

Καινὸν θαῦμα καὶ θεοπρεπές.

D Ὁ μετὰ δόξης ἐν ἀλαλαγμῷ ἀνερχόμενος, ὡς ὁ προφήτης πάλαι φησὶν, οὗτος πάντων Κύριός ἐστι καὶ Δεσπότης · ψάλατε, ἔθνη, τούτῳ ἐν πίστει ψάλατε, καὶ τρόμῳ αὐτὸν δοξολογεῖτε τὸν ἐργασάμενον ἀνεξιχνίαστα καὶ ἀπόρρητα.

Κατηφιῶσιν ἔφη μαθηταῖς, Οὐ χωρίζομαι εἰς τὸν αἰῶνα ὅλως ὑμῶν, εἰ καὶ πρὸς τὸν πέμψαντα Πατέρα ὑπάγω · ἄπιτε, κόσμον ὅλον μαθητεύσατε γινώσκειν Θεὸν ἀληθινόν με, τὸν ἐργασάμενον ἃ ἐθεάσασθε καὶ ἠκούσατε.

Εἰρήνην πᾶσιν ἔφησας, Χριστὲ, καὶ νεφέλῃ σε ὑπολαβοῦσα αὖθις φωτὸς, πάντων καθορώντων, ἀπὸ γῆς ἀνυψώθης · καὶ ἀνελθὼν ἐπέκεινα ἐκάθισας ἁπάσης Ἀρχῆς καὶ Ἐξουσίας · διὸ ὑμνοῦμεν τὴν πολυύμνητον συναστείαν σου.

Digitized by Google

Φωτὸς δοχεῖον φαίνει σε, ἁγνή, ὁ ἐκ σοῦ ἀτρέπτως σαρκωθεὶς ἀῤῥήτως Θεός· ἐν σταυρῷ ὑψώσας τοῦ Ἀδὰμ τὴν οὐσίαν, καὶ ἐν νεκροῖς πρωτότοκος γενόμενος, καὶ μένων Θεὸς ἐν τοῖς ὑψίστοις, ἅμα Πατρί τε καὶ θείῳ Πνεύματι δοξαζόμενος. A

Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ.

Ὁ ἀπρόσιτος τὴν φύσιν, προσιτός μοι γενόμενος, ὡς ἐμὲ φορέσας, ὅλην μου τὴν φύσιν ἐλάμπρυνε, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀναλήψει ἀνεβίβασεν ὑπεράνω ἁπάσης ἀρχῆς καὶ δυνάμεως.

Διφρελάτης ὁ Ἠλίας τὸν αἰθέρα διήρχετο, προτυπῶν σου πάλαι, Λόγε τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀνάληψιν· ὡς γὰρ ἐν ἅρματι, Σῶτερ, ἐποχούμενος, τῇ νεφέλῃ πρὸς τοὺς πατρικοὺς κόλπους ἔφθασας.

Μαθητῶν ἀτενιζόντων τὸ φρικτὸν τῆς ἐπάρσεως καὶ ἐκπληττομένων, θεῖοι προσεφθέγγοντο ἄγγελοι· « Ἄνδρες ὑμεῖς Γαλιλαῖοι, καθὼς βλέπετε, οὕτως ἥξει πάλιν ὁ αὐτὸς κρῖναι ἅπαντας. » B

Ἀναπλάττεις σύντριβεῖσαν καὶ φθορᾷ ὑποκύψασαν τὴν βροτείαν φύσιν, ἄχραντε, Θεὸν σωματώσασα, καὶ ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα, ἀπειρόγαμε· ᾧ κραυγάζομεν· Δόξα, Χριστέ.

Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων νεφέλῃ ἐποχούμενος, νῦν ἀναλαμβάνεται εἰς τὰ ἐπουράνια, ἔνθα ὑπῆρχε πρότερον, καὶ τὸν Παράκλητον ἐκπέμπει μαθηταῖς ἀνυμνοῦσι καὶ ὑπερυψοῦσιν αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σταυρὸν καὶ ταφὴν καθυπομείνας βουλήσει ἀνίστης, παντοδύναμε, καὶ τοῖς ἀγαπῶσί σε ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὀπτανόμενος ἐχαροποίεις αὐτούς· εἶθ' οὕτω τε αὐτοὺς εὐλογήσας, πρὸς τὸν σὸν Πατέρα ἀνῆλθες μετὰ δόξης. C

Μυήσας σαφῶς τὰ ὑπὲρ λόγον, ὁ Λόγος, τοὺς θεολόγους ἀναβέβηκε, πέμψας ὡς ὑπέσχετο ἐπὶ μαθητὰς αὐτοῦ τὸ παντουργὸν καὶ σύνθρονον Πνεῦμα· βοώντων αὐτῷ· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε.

Ἡ πύλη Θεοῦ ἡ κεκλεισμένη, ἣν μόνος διώδευσεν ὁ Ὕψιστος, ῥύπου πρὸς τρίβους με θείας, καὶ διάνοιξον τῆς σωτηρίας πύλας μοι, Θεοχαρίτωτε· πρὸς σὲ γὰρ καταφεύγω, Παρθένε, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. D

Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους.

Ἕως ἂν ἐνδύσησθε, ἔφης τοῖς μαθηταῖς, σθένος ἐξ ὕψους, κάθησθε ὁμοῦ συνηγμένοι· ἐγὼ γὰρ ἤδη ἀναλαμβάνομαι, καὶ τοῦ Πατρὸς τὸν σύνθρονον ἀποστελῶ ὑμῖν Παράκλητον.

Δεῦτε μυστικῶς συνελθόντες πάντες εἰς ὕψος θεωρίας, ὄμμασι κατίδωμεν νοὸς ἀναληφθέντα καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν ὡς σύνθρονον Πατρὸς τὸν Λόγον τὸν ἀΐδιον.

Ἥλιος ἐκ τάφου ὡραῖος ἐξανατείλας ὁ Δεσπότης, ὥσπερ σελασφόρους ἀκτῖνας τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ ἐξέλαμψεν τοὺς ἀποστόλους φαίνοντας, καὶ τὴν ἀχλὺν ἀπόδιώκοντας.

Φεῖσαί μου, Χριστὲ, ὅτ' ἂν ἔλθῃς κρῖναι τὸν κόσμον

Lucis te receptaculum ostendit, o immaculata, Deus qui ineffabili modo de te incarnatus est : exaltasti enim in cruce Adami substantiam et factus es primogenitus ex mortuis, manens in cœlo Deus una cum Patre et Spiritu sancto conglorificatus.

Sedens in gloria.

Qui naturam habet inaccessibilem, mihi tamen accessibilis factus, eo quod portaverit me, meam illustravit naturam quam ascensione sua supra dominationes potestatesque collocavit.

Elias olim curru vectus tuam per aera figuravit, Verbum Dei, ascensionem ; nube enim, Salvator, quasi curru vectus pervenisti in sinum Patris.

Stupentibus discipulis ad ascensionem Magistri sui, illamque considerantibus dixerunt angeli Dei : « Viri Galilæi, sicut nunc ascendentem illum, sic descendentem videbitis ad omnes judicandos. »

Dans Deo corpus et supra naturam parturiens Deum, innupta, humanam regeneras naturam humiliatam labeque infectam peccati : huic Filio tuo clamamus, Gloria tibi sit, Christe.

Sanctos laudemus pueros in fornace.

Qui ambulat super pennas ventorum nubecula vectus, nunc repetit cœlum ubi ante sedebat, mittitque Paracletum discipulis laudantibus exaltantibusque illum sæculum per omne.

Crucem mortemque voluntarie passus surrexisti, omnipotens, et te visibilem præbens per quadraginta dies amantibus te discipulis, lætificasti eos ; deinde data illis benedictione, cum gloria ad Patrem tuum ascendisti.

Postquam ea quæ omne verbum superant theologos, o Verbum, edocuisti discipulisque juxta promissum misisti Spiritum sanctum tecum in throno assidentem et per quem omnia facta sunt, clamantibus illis, Opera Domini, exaltate Dominum et benedicite illi.

Quæ porta es clausa per quam solus transivit Altissimus, dirige me per semitas Domini et aperi mihi januam salutis ; ad te enim confugio, Virgo, unicum generis humani præsidium.

Lapis montis non manu hominum abscissus.

Donec induamini virtute ex alto, inquis discipulis, sedete una congegati ; ecce enim cœlum repeto et mittam vobis Paracletum assidentem Patri super eumdem thronum.

Agamus dum simul assurgentes mystice in altum contemplationis, mentis oculis intueamur Verbum æternum quod ascendit assidetque Patris ad dexteram.

Surgens matutinus ut sol de tumulo, radiis tuis omnem illuminasti mundum per apostolos veritatis lumine lucentes pellentesque tenebras.

Parce mihi, o Christe, cum veneris ad judican-

Digitized by Google

dum mundum, per illius preces quæ te peperit ; A fuga mentis meæ tenebras, cœlestisque regni tui fac me hæredem.

Ad te mane confugio quia misericors es.

Vi mortis dirempta potentia tua e tumulo surrexisti, Christe, post tres dies, et cum gloria cœlum conscendisti, celebrantibus te discipulis ut Deum erga homines benignum.

Ne nos relinquas orphanos, o valde misericors, sed sicut promisisti mitte Spiritum tuum; sic ad te, bone Salvator, clamabant discipuli tui cum viderunt te de terra in cœlum ascendentem.

Ecce nunc venturus est super terram Spiritus sanctus sub ignitarum specie linguarum ut Verbi discipuli quorum natura e luto facta est viri appareant igniti ad prædicandum illum tanquam B hominum amantem.

In assumendo hominum naturam ex ea quæ nescivit virum, impulsus misericordia, firmum dedisti præsidium et defensionis murum nobis confitentibus te Deum hominumque amatorem.

Ob zelum pro legibus patriis laudandi.

Iis per ineffabilem misericordiam tuam adunatis quæ disjunxerat peccatum et interfecto morte quam in carne subiisti hoste, cum gloria reverteris ad Patrem non ante relictum, clamantibus discipulis. Opera Domini, benedicite Domino.

Misertus eorum quos amavisti, sed quos perdiderat crudelis hostis, de monte Olivarum in cœlum ascendisti, videntibus discipulis et demirantibus eo quod nubes sicut thronus Cherubim te cum C corpore susceperat; idcirco te Salvatorem cum eis collaudamus.

Non vos relinquam orphanos filios et hæredes regni mei, sed cum ad cœlum pervenero mittam ad vos ex alto Paracletum qui vos doceat quæ mentes vestras superant, ignitos qui vos faciat in vestra fragili natura, clamabas discipulis, unde cum illis te in æternum laudamus.

Præter naturæ consuetudinem paris, Virgo, datorem legis, tollentem quæ obscura] sunt in lege et impertientem nobis quæ illuminat charitatem; ideo me sub lege peccati alligatum libera, o Virgo, ut psallam : Opera Domini, benedicite Domino.

Nec sufficit lingua.

Egentis deperditaque misertus creaturæ, ut vere miserator solus, hominum induisti naturam, et forti per Passionem tuam alligato, ad Patrem in altum ascendisti, Christe, omnia replens gloria tua.

Quid confracti estis animo, quid stupore perculsi ? clamabant apostolis angeli stantes cum eis in monte : hic Jesus quem videtis ascendentem, ille in multa gloria rursus veniet ad judicandum mundum et unicuique juxta opera distribuendum.

O qui sanctis discipulis tuis pacem dedisti, præstans illos emissione Spiritus tui felices, Verbum Dei misericors, salva nos ab ictibus inimici,

μετὰ δόξης, λῦσον τὴν ἀχλὺν τῆς ψυχῆς μου ταῖς ἱκεσίαις τῆς κυησάσης σε· καὶ κληρονόμον ποίησον τῆς οὐρανίου βασιλείας σου.

Πρὸς σὲ ὀρθρίζω τὸν δι' εὐσπλαγχνίαν.

Θανάτου κράτος θείᾳ δυναστείᾳ καθελὼν ἐξανέστης τριήμερος, Χριστέ μου, καὶ πρὸς οὐρανοὺς μετὰ δόξης ἀνῆλθες, τῶν σῶν μαθητῶν ἀνυμνούντων Θεόν σε καὶ φιλάνθρωπον.

Ἡμᾶς μὴ λίπῃς ὀρφανούς, οἰκτίρμον· ὡς ὑπέσχου δὲ πέμψον τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα, οἱ σοὶ μαθηταί, Λυτρωτά, προσεφώνουν, ἡνίκα ἐκ γῆς ἀνερχόμενον ἴδον σε, φιλάνθρωπε.

Ἰδοὺ τὸ Πνεῦμα μέλλει κατιέναι ἐπὶ γῆς νῦν ἐν γλώσσαις πυρίναις, ὅπως δείξῃ πυρίνους σαφῶς τοὺς πηλίνους τοῦ Λόγου σεπτοὺς μαθητάς, καταγγέλλοντας τοῦτον ὡς φιλάνθρωπον.

Βροτείαν φύσιν ἐκ τῆς ἀπειράνδρου ἐνδυσάμενος, Λόγε, δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν, βεβαίαν ἡμῖν ταύτην δέδωκας σκέπην καὶ τεῖχος ἀεὶ, τοῖς εἰδόσι Θεόν σε καὶ φιλάνθρωπον.

Νόμων πατρῴων οἱ μακαριστοί.

Τὰ διεστῶτα ἀγαθότητι ἐπισυνάψας, Λόγε πανυπεράγαθε, καὶ πατάξας τὸν πολέμιον τῷ πάθει τῆς σαρκός σου, πρὸς τὸν Πατέρα, ὃν περ οὐ κατέλιπές ποτε, μετὰ δόξης ἀνέδραμες, τῶν μαθητῶν βοώντων, Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα.

Κατελεήσας οὓς ἠγάπησας κεκακωμένους, Σῶτερ, ἐχθροῦ δεινότητι, Ἐλαιῶν ἐξ ὄρους, Δέσποτα, βλεπόντων ἀνελήφθης τῶν μαθητῶν σου, πῶς μετὰ σαρκὸς, θαυμαζόντων, σὲ νεφέλη ὑπέλαβε, χερουβικὸς ὡς θρόνος· διό σε τὸν αὐτοῖς εὐλογοῦμεν.

Οὐ καταλείψω ὀρφανοὺς ὑμᾶς, υἱοὶ καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας μου· ἀνελθὼν δὲ τὸν Παράκλητον ἀποστελῶ ἐξ ὕψους, ὑμᾶς μυοῦντα τὰ ὑπὲρ κατάληψιν καὶ νοῦν, καὶ πυρίνους δεικνύοντα μεθέξει τοὺς πηλίνους, ἐβόας μαθηταῖς σου, οἰκτίρμον· ὅθεν σὺν αὐτοῖς σε ὑμνοῦμεν εἰς αἰῶνας.

Νομίμων δίχα, Κόρη, φύσεων τὸν νομοδότην τίκτεις νόμου ἐξαίροντα τὸ σκιῶδες, καὶ τῆς χάριτος δωρούμενον τὸ φέγγος· διὸ τῷ νόμῳ τῷ τῆς ἁμαρτίας με, ἁγνὴ, χαλεπῶς νῦν τροπούμενον ἐλευθέρωσον, ψάλλειν, Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα.

D

Ἄπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Ἠπορημένην καὶ κεκακωμένην τὴν κτίσιν κατηλέησας, μόνος ὡς ὑπάρχων ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων· σάρκα ἀνθρωπίνην εἴληφας, καὶ διὰ πάθους τὸν ἰσχυρὸν δεσμεύσας ἀνέδραμες, Χριστὲ, ἄνω πρὸς τὸν Πατέρα, πληρώσας δόξης τὰ σύμπαντα.

Τί ἀθυμεῖτε; τί δὲ ἐκθαμβεῖσθε; ἐβόων τοῖς ἀποστόλοις ἄγγελοι ἱστάμενοι σὺν τούτοις ἐν τῷ ὄρει· οὗτος Ἰησοῦς ὃν βλέπετε ἀναληφθέντα, οὕτως ἐν δόξῃ πάλιν ἐλεύσεται πολλῇ, κρῖναι τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶσι νεῖμαι τὰ ἄξια.

Ὁ τὴν εἰρήνην δοὺς τοῖς ἱεροῖς μαθηταῖς σου, τῷ Πνεύματί σου πάντας εὐλογήσας, οἰκτίρμον Θεοῦ Λόγε, ἐκ τοῦ πονηροῦ συντήρησον [ἡμᾶς] ἀπαρατρώτους·

Digitized by Google

ὅπως τὸ σὸν ποιήσαντες θέλημα, Χριστὲ, πάντες τῆς βασιλείας σου ἅμα ἀξιωθείημεν.

Φωτὸς δοχεῖον πᾶσαν τοῦ φωτίσαντος κτίσιν ἐδείχθης μόνη, ἄχραντε πανάμωμε Μαρία Θεοτόκε· ὅθεν δυσωπῶ σε, φώτισον τὴν σκοτισθεῖσαν ταῖς ἡδοναῖς τοῦ βίου ἀθλίαν μου ψυχὴν, ὅπως ὡς ἐν ἡμέρᾳ ταῖς θείοις τρίβοις πορεύσωμαι.

A ut facta voluntate tua, omnes digni qui regnemus tecum inveniamur.

Tu sola immaculata sanctissimaque Maria Dei Mater, visa es lucis receptaculum omnem illuminantis creaturam : quapropter, rogo te, infelicem animam meam vitæ cupiditatibus obcæcatam illumina, ut sicut in die per semitas quæ ad Deum ducunt incedam.

SOPHRONII PATRIARCHÆ HIEROSOLYMITANI
COMMENTARIUS LITURGICUS.

(Ang. Mai, *Spicil. Rom.*, IV, 31.)

Σωφρονίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱερουργίᾳ τελουμένων.

B *Sophronii patriarchæ Hierosolymitani Commentarius complectens totam historiam ecclesiasticam et subtilem expositionem rerum omnium quæ in divina Liturgia peraguntur.*

α'. Τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑποσχομένου καὶ εἰπόντος, « Ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος διδάξει ὑμᾶς, καὶ ὑπομνήσει πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν, καὶ τ' ἄλλα ἀναγγελεῖ ὅσα ἀκούειν καὶ βαστάζειν ἄρτι οὐ δύνασθε· » μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Παρακλήτου, ἀρχιερεῖς οἱ ἀπόστολοι ἐχρημάτισαν, τοῦ ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐνοικήσαντος ἐν αὐτοῖς θείου Πνεύματος, διδάσκοντος αὐτοὺς καὶ προχειρισαμένου εἰς ἓν ἕκαστον ἔθνος, οὗ τὴν διάλεκτον λαλεῖν τούτους ἐσόφισεν· ἐποίουν οὖν εὐχὰς μυστηρίων θείας ἱερουργίας καταλλήλους τῇ χαρτερίᾳ τοῦ ἔθνους, καὶ τοῖς καιροῖς τῶν περιστάσεων, καὶ ταῖς ἐνέδραις τῶν διωκόντων· καὶ ἐν μὲν ταῖς εὐχαῖς καὶ ταῖς ἐκφωνήσεσιν ἴσως διέφερον ἀλλήλων· ὁ δέ γε τύπος τῆς παραδόσεως τῶν μυστηρίων παρὰ πάντων ἀπαραλλάκτως ὁ αὐτὸς ἐτελεσιουργεῖτο, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τοῦτο παρέδωκε. Μετὰ δὲ τοὺς θεηγόρους ἀποστόλους τινὲς τῶν θείων Πατέρων ἰδιάζοντες, ἕκαστος εὐχὰς ἐποιεῖτο καὶ ἐκφωνήσεις, καὶ ἀτηρτισμένην ἱερουργίας ἀκολουθίαν· ὡς ὁ ἐν ἁγίοις ἐπιφανὴς Ἐπιφάνιος, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· πάντες δ' ὅμως ἐκ τῶν ναμάτων τῆς ζωηρρύτου πηγῆς τοῦ Παρακλήτου ἠρύσαντο διδάγματα· ἅπερ ἡ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησία ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λεχθέντα τε καὶ πραχθέντα ἐδέξατο· καὶ νῦν πρὸ τῶν ἄλλων ἡ ἱερουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου κρατεῖ μετὰ τῶν προηγιασμένων, ἣν τινες Ἰακώβου μὲν εἶναί φασιν τοῦ ὀνομασθέντος ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ἕτεροι δὲ Πέτρου τοῦ κορυφαίου, καὶ ἄλλοι ἄλλως.

β'. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱερουργίᾳ τελουμένων πρόκειται λέγειν ἡμῖν, ἀναγκαῖον πρότερον εἰπεῖν τί τε δὴ Ἐκκλησία, καὶ τίνων δήλωσις καθ-

1. Dominus et Salvator noster Jesus Christus promisit et dixit : « Cum venerit Paracletus quem ego mittam vobis a Patre, ille docebit vos et suggeret vobis omnia quæcunque dixi vobis; alia quoque annuntiabit quæ nunc audire et portare non potestis [1]. » Post adventum Paracleti munus summorum pontificum susceperunt apostoli; etenim qui sub specie linguarum ignitarum descenderat et inhabitabat Spiritus sanctus, docuit et produxit illos ad omnes gentes quarum loquela illos imbuerat. Preces igitur mysteriorum, scilicet divinæ liturgiæ, fecerunt unusquisque prout populi perstantia, temporum adjuncta et persequentium insidiæ permittebant; in precibus et invocationibus differebant ab invicem, typus autem institutionis mysteriorum invariabiliter ab omnibus servatus fuit, quemadmodum Dominus noster Jesus Christus illum tradidit. Divinis vero apostolis ex hoc sæculo ademptis, quidam inter sanctos Patres separatim egerunt; preces et invocationes fecit unusquisque, imo et adaptatum liturgiæ ordinem. Is inter sanctos fuit illustrissimus Epiphanius, talis magnus Basilius et divus Chrysostomus; sua præcepta ex stillicidiis vivifici fontis Spiritus sancti hauserunt. Hoc modo orthodoxorum Ecclesia instituta sua, quasi a Christo dicta et peracta fuissent, recepit. Nunc autem præ cæteris et post præsanctificatorum liturgiam valet liturgia Basilii et Joannis Chrysostomi; præsanctificatorum autem liturgiam quidam Jacobo tribuunt, cognominato fratri Domini, alii vero Petro apostolorum capiti, et aliter alii.

2. Cum nobis sermo est de rebus quæ ad divinam liturgiam spectant, necesse est ut prius dicamus quid sit Ecclesia et quam significationem

[1] Joan. xv, 26.

Digitized by Google

concha, synthronus, myax et alia ejusdem generis habeant. Ecclesia ita nominatur, quod in ea orthodoxi congregantur et convocantur; complexus quoque vocatur, quia mirabilia Dei in se habet; concha, juxta Bethlehemiticum stabulum et speluncam in qua sepultus est Dominus; synthronus typus est throni cœlestis, in quem, cum carne sua, assumptus victor hujus mundi et quo insedit. Synthronus dicitur et non simpliciter thronus, quia Filius cum Patre in eo consedit; cæteri autem synthroni honorem indicant, quem post resurrectionem suam consequentur justi juxta illud: « Ego dixi, Dii estis [2]. » Consident sacerdotes, perinde ac si cum Christo crucifixi essent cum passionibus suis et desideriis; ministri vero in angelorum modum astant. Mensa sancta sanctum monumentum refert, in quo sepultus est; sancta prothesis calvariam loci in quo crucifixus est: ideo sacrificatur in ea; ciborius, in modum Noemiticæ arcæ [*cib* a ciboto (arca) et *orius* ab horario ordinato] desumitur; convolutæ autem columnæ ad imitationem quatuor animalium accipiendæ sunt, quæ vidit propheta.

3. Altare sic nominatur, vel juxta cœlestem et spiritualem aram, ita ut sacerdotes terreni hierarchias repræsentent spirituales et immateriales, quæ more ignis ardentis splendescunt, vel juxta sacrum Christi monumentum, in quo Filius se victimam Deo Patri obtulit. Myax (volutæ super ara) primum figurat cœlum, et alia Ecclesiæ structura repræsentat firmamentum visibile, et quæ infra succensa sunt candelabra rationem siderum habent; gradus cœlestem imitantur aram, et sicut ibidem ministrant angeli Dei, sic et terreni sacerdotes in gradibus astant et Domino cultum debitum semper tribuunt. Idcirco convenit sacerdotem esse ignem ardentem, irreprehensibilem, ab omni macula et improbatione liberum; sacerdotes enim archangelorum vicem gerunt, et quemadmodum Seraphim carbonem suscepit et tradidit Isaiæ [3], sic sacerdotes sumunt panem, id est corpus Domini et dant populo. Ne quis igitur opinetur figuras repræsentativas tantum esse sanctas corporis et sanguinis Christi; ast credat quisque panem et vinum oblatum converti in corpus et sanguinem Christi. Alia explicatio. Gradus (podium scilicet sacrum) est elevatus et sub pedibus locus; secundam Christi indicat præsentiam, qui insidens judicabit vivos et mortuos.

4. Ornatus fit juxta sacrum et legalem cultum; Christi crucifixi mortem in cruce exornatam demonstrat, sive velaminis formam refert; cancelli ad morem cancellorum sunt sepulcri; opera ænea quæ simplicem ingressum adimunt, locum orationis indicant, ab introitu populum exteriorem cohibent, interius

A στηκεν ἡ κόγχη, τὸ σύνθρονον, ὁ μύαξ, καὶ τὰ τοιαῦτα· Ἐκκλησία λέγεται ὡς ἐν ταύτῃ συναγειρομένων καὶ καλουμένων τῶν ὀρθοδόξων· ὀνομάζεται δὲ περιοχή, ὥσπερ ἔχουσα τὰ τοῦ Θεοῦ τεράστεια· κόγχη δὲ κατὰ τὸ ἐν Βηθλεὲμ σπήλαιον, καὶ κατὰ τὸ σπήλαιον ἔνθα ἐτάφη· τὸ σύνθρονόν ἐστι τύπος τοῦ Δεσποτικοῦ θρόνου, ἐν ᾧ νικήσας τὸν κόσμον μετὰ σαρκὸς ἀνελήφθη, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκάθισε· σύνθρονον δὲ λέγεται καὶ οὐ θρόνος, διὰ τὸ συγκαθέζεσθαι τὸν Υἱὸν μετὰ τοῦ Πατρός· τὰ λοιπὰ σύνθρονα δηλοῦσι τὴν τιμὴν, ἣν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὀφείλουσιν ἀπολαβεῖν οἱ δίκαιοι· κατὰ τὸ, « Ἐγὼ εἶπα· Θεοί ἐστε· » συγκαθέζονται δὲ οἱ ἱερεῖς ὡς τῷ Χριστῷ συνσταυρωθέντες σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, τῶν διακόνων ἱσταμένων εἰς τύπον τῶν ἀγγέλων· ἁγία τράπεζα δηλοῖ τὸ ἅγιο-
B μνημεῖον, ἐν ᾧ ἐτάφη· ἡ δὲ ἁγία πρόθεσις ὁ τοῦ Κρανίου τόπος ἐν ᾧ ἐσταυρώθη· καὶ διὰ τοῦτο θύεται ἐν αὐτῷ· ὁ κυβώριος ἐστὶν εἰς τύπον τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε· τὸ μὲν γὰρ *κιβ* κιβωτὸς, τὸ δὲ *ὥριον* τουτέστι διάταξις· αὐτοῦ· τὰ δὲ παρακιόνια κατὰ μίμησιν τῶν τεσσάρων ζώων τῶν ὀφθέντων τῷ προφήτῃ.

γ. Θυσιαστήριον λέγεται κατὰ τὸ ἐπουράνιον καὶ νοερὸν θυσιαστήριον ἐν ᾧ ἀντιτυποῦσι τὰς νοερὰς καὶ ἀΰλους ἱεραρχίας οἱ ἔνυλοι ἱερεῖς· τούτους δὲ εἶναι ὡς πῦρ φλέγον· ἢ κατὰ τὸ ἅγιον μνῆμα Χριστοῦ, ἐν ᾧ θυσίαν ἑαυτὸν προσήγαγεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὁ Χριστός. Μύαξ ὁ ἐπάνω τοῦ βήματος, τύπος
C τοῦ πρώτου οὐρανοῦ· τὸ δὲ λοιπὸν στέγος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τύπον τοῦ φαινομένου οὐρανοῦ, τὰς καν-δήλας ὑφαπτούσας κάτωθεν ἔχον ἀντὶ τῶν ἀστέρων· τὸ δὲ βῆμα ἐστὶ κατὰ μίμησιν τοῦ ἐπουρανίου θυσιαστηρίου· καὶ ὥσπερ λειτουργοῦσιν ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι ἵστανται καὶ οἱ ἔνυλοι ἱερεῖς παρεστῶτες καὶ λατρεύοντες τῷ Κυρίῳ διαπαντός· καὶ διὰ τοῦτο ἁρμόζει τὸν ἱερέα, ὡς πῦρ φλέγον εἶναι, καθάπερ τε καὶ ἄμεμπτον ἀπὸ παντὸς ῥύπου καὶ μώμου· οἱ ἱερεῖς ὁμοιοῦνται ἀρχαγγέλοις· ἢ γὰρ ὥσπερ Σεραφὶμ ἔλαβε τὸν ἄνθρακα καὶ δέδωκε τῷ Ἡσαΐᾳ, οὕτως καὶ οἱ ἱερεῖς λαμβάνουσι τὸν ἄρτον ἤτοι τὸ Δεσποτικὸν σῶμα καὶ διδόασι τῷ λαῷ. Μηδεὶς οὖν δοκείτω ἀντίτυπα εἶναι τὰ ἅγια τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸν ἄρτον
D καὶ τὸν οἶνον πιστευέτω προσφερόμενον μεταβάλλεσθαι εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ (1). Ἄλλως· Τὸ βῆμα ἐστὶ τόπος ὑπόβαθρος· ὑποδεικνύει δὲ τὴν δευτέραν παρουσίαν, διὰ τὸ καθέντα ἐν αὐτῇ μέλλειν κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς.

δ'. Κοσμητὴς ἐστὶ κατὰ τὸ νομικὸν καὶ ἅγιον κόσμιον, ἐμφαῖνον τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ τὸ ἐκσφράγισμα διὰ σταυροῦ κοσμούμενον, ἢ εἰς τύπον ὁ κοσμητὴς τοῦ καταπετάσματος· τὰ κάγκελλα ἀντίτυπα τῶν τοῦ τάφου καγκέλλων· χαλκᾶ δὲ διὰ τὸ μὴ εἰσέρχεσθαί τινα ἁπλῶς· δηλοῦσι δὲ καὶ τόπον

[2] Psal. LXXXI, 6. [3] Isa. VI, 6.

(1) Animadverte præclarum de SS. Eucharistia testimonium.

Digitized by Google

προσευχῆς, ἐν ᾧ σημαίνει τὴν μὲν ἔξωθεν τοῦ λαοῦ εἴσοδον, τὴν δὲ ἔσωθεν τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ὑπάρχουσαν, καὶ μόνοις τοῖς ἱερεῦσι βατήν. Ἡ σωλεία εἰς τύπον τοῦ ποταμοῦ τοῦ πυρὸς τοῦ χωρίζοντος τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐκ τῶν δικαίων, κατὰ τὸν Παῦλον λέγοντα· « Ἑκάστου τὸ ἔργον τὸ πῦρ δοκιμάσει. » Ὁ ἄμβων ἐκφαίνει τὸ σχῆμα τοῦ λίθου, ὃν κυλίσας ὁ ἄγγελος ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ, πλησίον τῆς θύρας τοῦ μνήματος, ἀναβοῶν ταῖς μυροφόροις τὴν ἀνάστασιν· αἱ βαθμίδες τοῦ ἄμβωνος δηλοῦσι τὴν τοῦ Ἰακὼβ κλίμακα. Ἡ γυναικωνῖτις γέγονεν ἵνα διαιρῶνται αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν· καθὼς αἱ μυροφόροι οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸν τάφον μετὰ Ἰωσὴφ καὶ Νικοδήμου, ἀλλ' ἱστάμεναι ἔξω ἐθρήνουν. Νάρθηξ ἐστὶ διὰ τὸ ἑστάναι τὸν λαὸν ἔξω ἐν τῇ τοῦ θυμιάματος ὥρᾳ. Τὰ κατηχούμενα εἰς τύπον τῶν μὴ κατερχομένων ἀγγέλων ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν οὐρανῶν σκοπούντων τὰς ἐν γῇ ἱεροτελεστίας· ἢ διὰ τὸ λέγειν τὴν Γραφήν, « Ἄρατε πύλας. »

A Sancta sanctorum definiunt et solis presbyteris accessum præbent. Solæa in modum fluminis ignitii peccatores a justis separat, juxta divum Paulum dicentem : « Cujusque opus per ignem probatur [4]. » Ambo petræ formam induit, qua revoluta insedit angelus ad ostium monumenti, et mulieribus, myrrham deferentibus, resurrectionem annuntiavit; gradus autem ambonis scalam Jacobi commemorant. Mulierum vero statio exsistit, ut feminæ ab hominibus separentur; sicut mulieres unguentum deferentes, cum Josepho et Nicodemo in sepulcrum ingressæ non sunt, ast steterunt foras et fleverunt. Est narthex, ut populus thymiamatis hora foris astet. Catechumenorum divisio in modum angelorum est, qui non in terram descendunt, sed de cœlis effusas in terra preces perspiciunt; vel juxta illud Scripturæ : « Attollite portas [5]. »

B

ε'. Τὸ σημαντήριον αἰνίττεται τὰς τῶν ἀγγέλων σάλπιγγας, ἐν αἷς οἱ ἄγγελοι μέλλουσιν σαλπίσειν ἐν ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐξυπνίσαι πάντα τὰ ἔθνη. Ἡ ἐνδοτὴ [ἐνδυτὴ?] ὁ κόλπος τῆς Θεοτόκου. Τὸ εἰλιτὸν [εἰλητὸν?] ἡ σινδόνη μεθ' ἧς ἐνεταφιάσθη. Ὁ δίσκος νεφέλης τύπον ἐπέχει ἐν μικρᾷ περιγραφῇ. Τὸ ποτήριον, περὶ οὗ εἶπε· « Πίετε πάντες. » Ἡ λαβὶς κατὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν λέγοντα· « Ἀπεστάλη πρός με ἓν τῶν Σεραφίμ· » σημαίνει δὲ καὶ τὴν Παρθένον, βαστάζουσαν καὶ αὐτὸν τὸν οὐράνιον ἄρτον. Ἀστερίσκος καθὼς τὰ τέσσαρα ζῶα ἐπικαλύπτει τὸν οὐράνιον ἄνθρακα· ἔστιν δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ κολλᾶσθαι τοὺς μαργαρίτας ἐν τῷ δισκοκαλύμματι. Ἡθμὸς διὰ τὸ μή τι κοινὸν ἐμπεσεῖν εἰς τὸν θεῖον κρατῆρα. Αἱ κανδῆλαι καὶ οἱ κηροὶ τύποι εἰσὶ τοῦ αἰωνίου φωτός· δεικνύουσι δὲ καὶ τὸ φῶς ὅπερ ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι. Κυριακὴ λέγεται διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ἐν αὐτῇ ἐγερθῆναι· σημαίνει δὲ ἄκος παρὰ Κυρίου· ἐν αὐτῇ γὰρ ἐθεράπευσεν τὸ Ἀδαμιαῖον πάθος· οὐ κλίνομεν δὲ γόνυ ἐν αὐτῇ, διότι τὰ πίστεως ἀνορθώθη διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ· οὐ κλίνομεν γόνυ μέχρι τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, διά τε τὰς ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἑπταπλωμένως κρατεῖν· ἥγουν ἑπτὰ ἐπὶ ἑπτὰ μθ' καὶ ἡ Κυριακὴ ν', ἥτις τύπος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· εὐχόμεθα δὲ κατὰ ἀνατολὴν καὶ δι' ἄλλα μὲν, μάλιστα [δὲ] διότι ἐλπίζομεν τὴν ἐν Ἐδὲμ ἀπολαμβάνειν τροφὴν τὴν κατὰ ἀνατολὴν πεφυτευμένην.

5. Signaculum angelorum tubas repræsentat, quibus angeli in ultima die canent et omnes gentes e somno suscitabunt. Sacræ mensæ instratum sinum Dei Genitricis significat; corporale sindonem qua sepultus est. Discus in parvo circuitu, nubis formam refert. Calix, de quo dictum fuit : « Bibite omnes [6]. » Labis, juxta illud prophetælsaiæ : » Misit ad me unum ex Seraphim [7], » Virginem significat, quæ panem de cœlis portabat. Sidus et quatuor animalia, quæ cœli fulgorem obtegunt, significant margaritas in adversa disci facie non esse conglutinandas. Colum adest, ut nihil impuri in sanctum calicem incidat. Candelabra et cerei æternam lucem figurant; innuunt justos, lucis more, splendescere. Dominica sic vocatur, quod ea die Christus resurrexit; medelam Domini significat, quia Adami morbum eo die sanavit. Dominica non flectimus genu : fides enim per resurrectionem Domini exsurgit; ad Pentecosten usque genu non flectimus, ut septenarium septies numerum efferamus; septem per septem [49] et Dominica 1, efficiunt 50, quod futuri sæculi figura est. Si ad orientem conversi nostras preces effundimus, hæc inter alias ratio potissima, quod fructum ex Eden carpere speramus, qui ex oriente provenit.

C

ς'. Ἀρχιερεὺς τύπος ἐστὶ τοῦ Δεσπότου· ὥσπερ γὰρ ὁ Δεσπότης ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους, οὕτως καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοὺς ἱερεῖς. Λευκὴν στολὴν περιβέβληται ὁ ἐπίσκοπος διὰ τὴν μορφὴν τῶν ἄνω δυνάμεων, τουτέστι τοῦ Δεσπότου· καθὼς καὶ Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ λέγει· « Τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. » Τριπλοῦν τὸ ὠμοφόριον περιβέβληται, διότι τὴν Τριάδα ὑφίεται. Ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἱερέως στρογγύλη κουρά, δηλοῖ τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ὅτι ὁ διπλοῦς στέφανος ἐκ τῆς τῶν τριχῶν σημειώσεως, εἰκονίζει τὴν τοῦ κορυφαίου

D

6. Pontifex locum Domini tenet : quemadmodum enim Dominus suos angelos mittit, ita episcopus sacerdotes. Stola alba induitur sacerdos, in formam cœlestium potestatum, videlicet Domini; de hoc enim dicit Joannes : « Vestimentum ejus album sicut nix [8]. » Triplici (Humerali) circumdatur, ideoque Trinitatem induit. In sacerdotis capite circinata tonsura spineam coronam significat; duplex autem corona quæ ex capillorum forma efficitur, venerandum coryphæi apostoli caput ad vivum exprimit, cum Petrus pertonsus ab insulsis

[4] I Cor. III, 13. [5] Psal. XXIII, 7. [6] Matth. XVI, 27. [7] Isa. VI, 6. [8] Matth. XVII, 2.

Digitized by Google

illusus fuerit, a Domino autem benedictus. Summa e duodecim lapidibus, ad Petri imitationem, ignita specie in sacerdote fulget, juxta illud Prophetæ : « Qui facit angelos suos spiritus [9]; » et iterum : « Quis ille, qui venit ex Edom [9*]? » Hic enim *coccineus* vocatur; profecto Christus in Passione sua chlamydem coccineam portavit. Sacerdotes vero locum Seraphici chori tenent et stolis suis obtecti sunt veluti pennis; duabus labiorum alis hymnum cœlestem canunt, manuum autem capulo spiritualem ignem Christum accipientes in altari ferunt.

A ἀποστόλου τιμίαν κάραν, ἣν ἀποκαρεὶς ὑπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐνεπαίζετο· ταύτην ηὐλόγησεν ὁ Χριστός. Κορυφὴ δὲ τοῦ δωδεκαλίθου, ὡς ἔστιν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, πυροειδὴς ἱστὸς τοῦ ἱερέως κατὰ τὸν προφήτην, « Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα· » καὶ πάλιν, « Τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ; » ὃ λέγεται *κόκκινον*· καὶ πάλιν ὅτι χλαμύδα κοκκίνην ἐφόρεσεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ πάθει· οἱ πρεσβύτεροι κατὰ μίμησιν Σεραφὶμ εἰσι, ταῖς μὲν στολαῖς δίκην πτερῶν κατακεκαλυμμένοι, ταῖς δυσὶ πτέρυξι τῶν χειλέων τὸν ὕμνον βοῶντες, καὶ κατέχοντες τὸν νοητὸν ἄνθρακα Χριστὸν, ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῇ λαβίδι τῆς χειρὸς φέροντες.

7. Diaconi, in modum angelicarum potestatum, veluti administratores spiritus suis subtilibus alis, ita linteis vestibus inservientes circumvolant. Sancta phalanx nominatur, quia gratia Dei in illa adstat; albi coloris est, quia caro Christi quemadmodum caro humana, fuit alba; *maschalas* habet, propter latus perfossum lancea. Manicæ, vincula manuum ejus simulant, quibus ad Annam et Caipham perductus fuit; non enim a tergo, sed ante pectus alligatus erat. Sacræ autem cohortis anacolapha, locum habet cinguli sensus cohibentis. Cingitur sacerdos, quia spiritualia perficit et simpliciter rationalia constringit. Penula est vestis inconsutilis, quæ a Spiritu sancto apparuit; chlamys coccinea est. Enchirium lineum est; si penula purpureum habet colorem, illud Scripturæ commemoratur : « Quare rubra sunt vestimenta tua [10]? » Sin autem album, mutationem indicat; angelus enim in albis apparuit mulieribus, et splendorem resurrectionis præmonstravit, ad quam populus intendit. Humerale, vestimentum Aaronis refert, quo sub lege induebantur sacerdotes; parvum vero ad sinistram habebant sudarium.

B ζ'. Οἱ δὲ διάκονοι εἰς τύπον τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων ταῖς λεπταῖς τῶν λινῶν ὡραίων πτέρυξιν ὡς λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν περιτρέχουσι. Στιχάριον λέγεται διότι ἔστηκεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ· τύπος δέ ἐστι τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ ὡς λευκὸν, καθὼς καὶ ἡ ἀνθρωπίνη σάρξ· ἔχει δὲ καὶ μασχάλας διὰ τὴν ἐκ λόγχης κεντηθεῖσαν πλευράν. Τὰ εἰς τὰ μανίκια λωρία δεικνύουσι τὰ δεσμὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, δι' ὧν ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν καὶ Καϊάφαν· οὐ γὰρ ὄπισθεν, ἀλλ' ἔμπροσθεν ἔδησαν αὐτόν. Ἀνακολαφὴ τοῦ στιχαρίου ἀντὶ τῆς αἰσθητῆς ζώνης. Τὸ ζώννυσθαι τὸν ἱερέα διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν πνευματικῇ διαγωγῇ διεζωσμένον, καὶ τὸ λογικὸν αὐτοῦ περισφίγγεσθαι. Τὸ φελώνιον ἐστὶν ὁ χιτὼν ὁ ἄῤῥαφος ὁ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκφανθεὶς, ἔστι δὲ ἡ κοκκίνη χλαμύς. Τὸ ἐγχείριον τὸ λέντιόν ἐστι· εἰ ἔστι στιχαροφελώνιον πυροειδὲς, διὰ τὸ λέγειν τὴν Γραφήν· « Διὰ τί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια; » εἰ δὲ λευκά εἰσι, διεκνύουσι τὴν μεταμόρφωσιν, καὶ ὅτι ὁ ἄγγελος ἐφάνη ταῖς γυναιξὶ λευκὸς, δεικνύων διὰ τῆς λευκότητος τὴν ἔλλαμψιν τῆς ἀναστάσεως· ὁ δὲ κάλαμος ἐστὶ παντὸς τοῦ λαοῦ. Τὸ ὠμοφόριον ἐστὶ κατὰ τὴν στολὴν Ἀαρὼν, ὅπερ ἐφόρουν οἱ ἐν νόμῳ ἀρχιερεῖς, σουδάρια μικρὰ ἐν τῷ εὐωνύμῳ μέρει περιτιθέντες.

C

8. Sacræ phalangis tonsura, veluti sacerdotis, spineam Domini nostri coronam demonstrat. Epitrullium capitis ejus firmamentum cherubici throni : « Cherubim enim requiescent super caput ejus [11] : » ad angelorum visionem alludit. Tunica alba est sicut angelis; orarium angelos imitatur; ideo ad pedes defluit et sinistro superponitur humero; duo Testamenta significat; Novum a fronte est, Vetus a tergo : vestis autem cohæret, nam si Vetus et Novum Testamentum inter se conjuncta non fuissent, nulla adesset continuitas. Manipuli quos gerunt diaconi, sudaria corporis apostolorum sunt.

η'. Ἡ κουρὰ δηλοῖ, ὡς καὶ τοῦ ἱερέως, διότι στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἔθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Τὸ ἐπιτρούλλιον τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἑδραίωμα τοῦ χερουβικοῦ θρόνου· « Ἐπαναπαύσεται γὰρ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὰ Χερουβίμ· » δηλοῖ δὲ καὶ ἀγγέλων θεωρίαν. Τὸ δὲ στιχάριον λευχεῖμον ὡς ἀγγέλου. Τὸ δὲ ὡράριον εἰς τύπον τῶν πτερῶν ἀγγέλων, διότι καταχέεται ἕως τῶν ποδῶν, καὶ ἐπίκειται τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ, μηνύον τὰς δύο Διαθήκας, τὴν μὲν Νέαν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ Παλαιὰν ὄπισθεν· διὰ τοῦτο ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐὰν μὴ μίξει τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Νέαν, οὐ κοινωνεῖ. Τὰ ἐγχειρίδια ἅπερ βαστάζουσιν οἱ διάκονοι, εἰσὶ τὰ σουδάρια τοῦ χρωτὸς τῶν ἀποστόλων.

D

Hæc cum explanata sint, jam de victima dicendum est, quæ a sacerdotibus sacrificatur. Dominus noster Jesus Christus, qui pro mundi vita et salute sacrificatus est, quotidie et quo modo in Calvariæ loco crucifixus est, ita in sancta prothesi a sacerdotibus sacrificatur; cum lancea sacrificatur, ne forsan

Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα οὕτω προδιακέκριται, εἴπωμεν καὶ περὶ τοῦ σώματος τοῦ θυομένου παρὰ τῶν ἱερέων. Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καθ' ἑκάστην καταθυόμενος περὶ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας, ὡς ἐν Κρανίου τόπῳ σταυρωθεὶς, οὕτως καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ προθέσει παρὰ τοῦ ἱερέως· μετὰ λόγχης

[9] Psal. CIII, 4. [9*] Isa. LXIII, 1. [10] ibid. 2. [11] Ezech. X, 1.

Digitized by Google

δὲ, ἵνα μὴ ἐπιλανθανόμεθα τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ πάθει τοῦ σταυροῦ μετὰ λόγχης νυγείσης ἀχράντου πλευρᾶς, ὁπηνὶ καὶθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ, εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀνάπλασιν τοῦ παντὸς, ἅπερ προσφέρει ὁ ἱερεὺς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

θ'. Τὸ γοῦν προσαγόμενον πολλοῖς ὀνόμασιν ὀνομάζεται· καλεῖται γὰρ εὐλογία, προσφορὰ, ἀπαρχὴ, ἄρτος· εὐλογία μὲν ὡς τῆς ἀρᾶς τῶν πρωτοπλάστων ἀναίρεσις· προσφορὰ δὲ, ὡς ἐξ ὅλου τοῦ ἀνθρωπείου φυράματος, οἷα τῆς φιλοτιμίας τῷ Θεῷ καὶ Κτίστῃ εἰς τὰ τῶν ἁγίων Ἅγια προσηνέχθημεν· ἀπαρχὴ δὲ, ὡς πάντων τῷ Θεῷ προσενηνεγμένων τυγχάνουσα ἱερωτέρα καὶ ἀνωτέρα. Ἄρτος δὲ λέγεται, ὡς τὸν οὐράνιον ἄρτον παραδηλοῦν, τροφὴ ἡμῶν μεταλαμβανόντων γινόμενον.

Τὸ δὲ σφραγίζεσθαι τὴν προσφορὰν ὁ μέγας Βασίλειος παρέδωκεν· προσκομίζεται ἡ προσφορὰ διὰ τὸ κοινωνεῖν τὸν λαὸν ἕκαστον μερίδα· εἰ δὲ πληθύνει ὁ ὄχλος, χρὴ μελίζειν τὰς μερίδας, προκομίζοντες τὸν ἄρτον καὶ ἀποτιθέντες αὐτὸν ἐν τῷ δίσκῳ, ὡς ἐν νεφέλῃ, λέγομεν οὕτως· « Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη. » Ἡ πρόθεσις ἰσοδύναμος πέφυκε τοῖς τῶν ἁγίων Ἁγίοις, μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ ταύτης μείζων· ἢ καὶ τοῦ σπηλαίου τῆς Βηθλεέμ· ἢ τὸ ἐστρωμένον ἀνώγεον, ἐν ᾧ συνδειπνήσας ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς ἔφη· « Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· » λέγει δέ· « Εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. » Ἀλλὰ τίς ἡ τάξις Μελχισεδὲκ, καὶ τί παρ' αὐτοῦ προσφερόμενα; ἄρτος καὶ οἶνος οἷς τὸν Ἀβραὰμ ἐδεξιοῦτο· εἰ οὖν ἐξ ἑτέρας φυλῆς ὁ Μελχισεδὲκ, τύπος δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ λογίζεται καὶ πιστεύεται, ἐκβέβληται ἄρα ἡ Λευϊτικὴ ἱερωσύνη· ταύτης δὲ ἐκβαλλομένης, ἀνάγκη πᾶσά ἐστιν καὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ λατρείας γενέσθαι μετάθεσιν.

ι'. Περὶ δὲ τῆς ἡμετέρας λατρείας φησίν· « Ἰδοὺ θυμίαμά μοι προσφέρεται ἐν πάσῃ τῇ γῇ· ὥσπερ γὰρ ὁ ὑπερούσιος Θεὸς σάρκα ἐκ τῆς Παρθένου προσλαβόμενος ἐν μιᾷ ὑποστάσει τέλειος ἦν Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ὅμοιος ἡμῶν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, οὕτω καὶ τὸ καινὸν σῶμα ὡς ἔκ τινος κοιλίας καὶ αἱμάτων, καὶ σαρκὸς τοῦ παρθενικοῦ σώματος, τοῦ ὅλου ἄρτου, φημὶ, παρὰ τοῦ διακόνου ἢ καὶ τοῦ ἱερέως διατέμνεται σιδήρῳ τινὶ, ὃν λόγχην λέγουσιν, ὅπερ ἀνωτέρω εἴρηται· καὶ οὕτως ἰδιοϋποστατικῶς ἐκ μέσου ταύτης ἀφιεροῦνται· τοίνυν ἄρτος τῆς προθέσεως, εἶτ' οὖν ὁ ἀποκαθαιρόμενος ἐμφαίνει, ὅτι ἀνέλαβε τὸ φύραμα ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ προσηνέχθη ὡς ἀπαρχὴ, καὶ ἐξαίρετον ὁλοκάρπωμα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· ὁ μέντοι διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς ἑτοιμάσας σὺν αὐτῷ καὶ τὸ μέλλον ἀποτελεῖσθαι Δεσποτικὸν αἷμα ἐν τῷ προσήκοντι πάθους καιρῷ διὰ τῆς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, ἀφίησι ταύτην ἐν τῇ προθέσει, τὴν εὐχὴν ἐπιλέγοντος τοῦ ἱερέως· οὗτος δὲ ὁ τὸ σῶμα διατέμνων ἀπὸ τῆς εὐλογίας τὸν ἄγγελον μιμεῖται τῇ Παρθένῳ τὸ, Χαῖρε, προσφθεγξάμενον· οὕτω τοιγαροῦν ἀφίεται τὸ θεῖον σῶμα ἐν τῇ προθέσει ὥσπερ

A quod in sancta crucis passione, lancea perfossum fuit latus, obliviscamur; inde exivit sanguis et aqua, ad incorruptionem et refectionem hujus mundi, quod sacerdos offert sacrificium pro populo.

9. Actio sancta multis appellatur nominibus: vocatur benedictio, oblatio, primitiæ, panis: benedictio, uti protoparentum maledictionem adimens; oblatio, quia illud, quod in toto hominum genere optimum habemus, honoris gratia Deo Creatori nostro in sacrificium sanctissimum offerimus; primitiæ, quod nihil sanctius, nihil præstantius Deo deferre possumus. Panis dicitur, quia panem cœlestem manifestat, quod nobis suscipientibus in manducationem traditur.

B Oblationem signare magnus nos docuit Basilius; hanc autem deferunt, ut unusquisque e populo quamdam in communione partem recipiat: si turba fuerit abundantior, dividendæ sunt ipsæ partes. Portamus panem in disco populoque apponimus, sicut in nube, dicentes: « Sicut agnus ad occisionem ductus es [11]. » Prothesis eamdem, imo multo majorem habet virtutem quam Sancta sanctorum; Bethlehemiticam indicat speluncam, vel cœnaculum stratum, in quo post cœnam Dominus suis dixit discipulis: « Hoc facite in meam commemorationem [12], » id est in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Quid est ordo Melchisedech et quid ab ipso fuit oblatum? Panis et vinum quibus Abrahamum suscepit; si ex

C alienigena tribu fuerit Melchisedech, in hoc figuram Christi fuisse putatur et creditur. Sic respuitur sacerdotium Leviticum, quo rejecto, necesse est ut lex et cultus antiquus permutentur.

10. De nostro autem cultu dicitur: « Ecce sacrificium mihi offertur in omni terra [13]. » Sicut enim immaterialis Deus carnem e Virgine suscepit, et in una hypostasi perfectus Deus erat et perfectus homo, nobis in omnibus similis absque peccato, ita et novum corpus ex cujusdam utero et sanguine, carnemque de Virgine desumptam, id est ex substantia panis, diaconus et sacerdos dissecant ferro, scilicet lancea, de qua supra quæstio fuit. Hoc modo hypostatice consecrant. Panis enim in prothesi ja-

D cet, ast ille apparet expians. Qui totam hominum naturam suscepit, in primitias seipsum defert Deo et Patri et in electum e fructibus omnibus sacrificium. Attamen diaconus, vel sacerdos cum illo, res parat, ut convenienti Passionis tempore, per adventum Spiritus vivificantis perficiatur sanguis Domini. Re in prothesi posita, invocationem facit sacerdos. Cum a benedictis corpus Domini separat, angelum imitatur, qui Virgini Ave nuntiavit. Sic enim in altare adest divinum corpus, quemadmodum fuit in Bethlehem, ubi natus est Christus; eodem modo quo fuit in Nazareth, quo fuit in Capharnaum, vel ut simpliciter dicam, tempus triginta annorum quod

[11] Isa. LIII, 7. [12] Luc. XXII, 19. [13] Malach. I, 11.

Digitized by Google

ante baptismum et prædicationem efluxit, adimplet propthesis.

11. A summo pontifice assignatur tempus, quo primus sacerdotum res divinas incipiat. Tempus illud indicat Isaias propheta, cum nativitatem Præcursoris et adventum Christi annuntiat; præ cæteris enim vatibus tempus illud peroptime designavit Isaias. De Joanne quidem prædixit : « Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te [14], » et cætera quæ vaticinatus est; de Christo autem : « Ecce Virgo in utero habebit [15], » quæcunque de passione, sepultura et resurrectione ventura aperuit. In illo tempore manifestari debuit mysterium, quod ante constitutionem mundi absconditum fuerat. Qui initium sacræ liturgiæ facit sacerdos, figuram refert Joannis Præcursoris et Baptistæ prædicationem suscipientis et dicentis : « Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum [16]. » Diaconus vero, sicut angelus, dicit : « Jube, domine, benedicere; » requirit a sacerdote, id est a Divinitate, ut sancta mysteria perficiantur. Qui interpellatus fuit sacerdos ut sanctissimam Trinitatem in perfectionem mysteriorum invocet, dicit : « Benedictum sit regnum; » populus autem vice sua divinitus permutatus, quemadmodum apostoli transformati fuerunt, cum gaudio et timore respondet : « Amen, » id est : *veritas*. Incepta jam sacra actione et prima oratione perfecta, leguntur quædam ex prophetis, eo fine ut perspectum sit prædicta suam habuisse impletionem et Vetus præcessisse Testamentum : unus est legislator, qui in ultimis diebus apparuit.

A ἐν Βηθλεὲμ, ἔνθα γεγέννηται ὁ Χριστός· ὁμοῦ δὲ καὶ ὡς ἐν τῇ Ναζαρὲτ, ἢ ὡς ἐν τῇ Καπερναοὺμ, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τὸν τριακονταετῆ χρόνον τὸν πρὸ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς διατριβῆς ἡ πρόθεσις ἀπεπλήρου.

ια'. Δίδοται ὁ καιρὸς παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τῷ πρώτῳ τῶν ἱερέων μέλλοντι ἄρχεσθαι τῆς θείας μυσταγωγίας· οὗτος δὲ ὁ καιρὸς σχηματίζει τὸν περὶ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ἀναφωνηθέντα καιρὸν τῆς Προδρόμου Ἰωάννου γεννήσεως, καὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίας· ἀμφοτέρων γὰρ τούτων τῆς γεννήσεως τὸν καιρὸν μετὰ τῶν ἄλλων θεηγόρων Ἡσαΐας ἀριδηλότατα προεφήτευσεν. Περὶ μὲν τὸν Ἰωάννην οὕτως εἶπεν· « Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου· » καὶ τ' ἄλλα ὅσα B περὶ αὐτοῦ προηγόρευσε. Περὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ· « Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει· » καὶ ὅσα περὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως προηγόρευσεν· ἐν τούτῳ γὰρ τῷ καιρῷ καὶ ἡ τοῦ ἀποκεκρυμμένου μυστηρίου πρὸ καταβολῆς κόσμου φανέρωσις, τὸ πέρας ἐνεδέξατο· ὁ δὲ ἱερεὺς ὁ τὴν ἔναρξιν τῆς θείας λειτουργίας ποιούμενος, εἰκόνα φέρει τοῦ Προδρόμου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, προκαταρξαμένου τοῦ κηρύγματος καὶ λέγοντος· « Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Λέγει οὖν ὁ διάκονος· « Εὐλόγησον, δέσποτα, » αἰτούμενος ὑπὲρ τῆς θείας μυσταγωγίας πρὸς τὸν ἱερέα, τουτέστι πρὸς τὴν θεότητα· καὶ προσκαλούμενος ὁ ἱερεὺς τοῦ ἐπιφοιτῆσαι τὴν ἁγίαν Τριάδα τοῖς μυστηρίοις, λέγει· « Εὐλογημένη ἡ βασιλεία· » ὁ δὲ λαὸς ἀλλοιωθεὶς τὴν θείαν ἀλλοίωσιν, C ὡς ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως οἱ ἀπόστολοι, μετὰ χαρᾶς καὶ φόβου ἀποκρίνεται· « Ἀμήν· » τουτέστι, ἀλήθεια. Ἀρχομένης δὲ τῆς θείας ἱερουργίας παραλέγεται μετὰ τὴν πρώτην αἴτησιν τὰ προφητικὰ, ἅμα μὲν ὡς προανακηρυκτὰ τὰ ἀναφανέντα, ἅμα δὲ καὶ ὡς προηγησαμένης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· εἷς νομοθέτης, οὗτος ὁ γεννηθεὶς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐχρημάτισεν.

12. Sciendum est quod initio cujusque officii, sive matutini sive serotini, primo canuntur psalmi Veteris Testamenti : deinde cantici legis gratiæ, ut omnes cognoscant unum esse et eumdem Deum et Dominum Christum, qui nova et vetera condidit. Expleta prima oratione, uti jam dictum fuit, canuntur antiphonæ, primo ut omne bonum confiteatur et deferatur Domino, qui salutem generi humano tribuit; deinde magna voce proclamant : « Dominus regnavit, » id est : Magis regnat Dominus, Rex ante sæcula, qui humilem carnem nostram induit et carnem hanc virtutem proclamavit, etsi plerisque in cruce ignominia apparuerit et ipse habuerit servi cognomen. Sicut rex qui potestatem et virtutem in se ipso habet, et his ad depellendos inimicos non utitur, serius autem cum subditos ulcisci voluerit, exsurgit et parvulo quodam telo hostes confodit, et in abyssum perditionis detrudit, ab omnibus tyrannide liberatis, has audit voces : « Nunc regnavit Dominus noster, nunce virtutem induit · » consilium ejus et ultionis desi-

ιβ'. Χρὴ δὲ γινώσκειν ὅτι ἐν ἀρχῇ πάσης ἑωθινῆς τε καὶ λυχνικῆς τελετῆς, πρῶτον τῆς Παλαιᾶς ψάλλονται οἱ ψαλμοὶ, εἶτα τῆς νέας χάριτος ᾄσματα, ἵν ἔχοιεν εἰδέναι πάντες, ὡς εἷς καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης ἐστὶν ὁ ταῦτα κἀκεῖνα νομοθετήσας Χριστός. Ἄδονται τοιγαροῦν, ὡς εἴρηται, μετὰ τὴν πρώτην αἴτησιν τὰ ἀντίφωνα, πρῶτον μὲν προτρεπόμενα τὸ D ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ τῷ τεχθέντι ἐπὶ σωτηρίαν παντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· δεύτερον κηρύττοντα μεγαλοφώνως τὸ, « Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, » τουτέστι, νῦν μειζόνως βασιλεύει ὁ πρὸ αἰώνων βασιλεὺς Κύριος, ἐνδυσάμενος τὴν ταπεινὴν ταύτην σάρκα ἡμῶν, ἣν καὶ δύναμιν προσηγόρευσε, καθάπερ τὴν δοκοῦσαν τοῖς πολλοῖς αἰσχύνην τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, δοῦλον αὐτὸν ἐπωνόμασεν· ὥσπερ γὰρ βασιλεύς τις ἀεὶ μὲν τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ μὴ κεχρημένος τούτοις πρὸς ἄμυναν τῶν ἐχθρῶν, ὕστερον δὲ θέλων ἐκδικῆσαι τοὺς ὑπηκόους, διαναστὰς ἐν σμικρῷ τινι ὅπλῳ θραύει τοὺς πολεμίους· καὶ βυθῷ ἀπωλείας τούτους παραδοὺς, ἀκούει παρὰ πάντων τῶν ἐλευθερωθέντων τῆς τυ-

[14] Imo Malach. III, 1 ; Luc. VII, 27. [15] Isa. VII, 14; Matth. I, 23. [16] Matth. III, 2.

Digitized by Google

ραννίδος, « Νῦν ἐβασίλευσεν ὁ Δεσπότης ἡμῶν, νῦν ἐνεδύσατο δύναμιν· » τὴν βουλὴν αὐτοῦ καὶ τὴν θέλησιν τῆς ἐκδικήσεως, βασιλείαν καὶ δύναμιν ὀνομαζόντων· οὕτως καὶ ὁ Προφήτης προορῶν τὴν ἐν σαρκὶ παρουσίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τήν τε τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δαιμόνων κατάλυσιν, ἔτι γε μὴν καὶ τοῦ θανάτου νέκρωσιν, καὶ τὴν τῶν παρ' αὐτοῦ κατεχομένων ἐλευθερίαν, καὶ οἱονεὶ τῇ γεννήσει τοῦ Κυρίου παρὼν τῷ σπηλαίῳ, τὰ, « Νῦν ἐβασίλευσεν, ἐξεφώνησεν, » καὶ « Νῦν ἐνεδύσατο δύναμιν· » οὐχ ὡς οὐχ ὑπάρχουσαν παρ' αὐτῷ, ἀλλ' ὡς ἀεὶ μὲν συνοῦσαν, εἰς προορώμενον δὲ καιρὸν ταμιευομένην ἐκλάμψαι. Εἴωθεν δὲ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ἡ πάντως βεβαιοῦσα τὰ μέλλοντα ὡς ἐνεστῶτα καὶ γεγενημένα ἀνακηρύττειν.

A derium regnum et virtutem appellant: sic et propheta, cum prævidisset Verbi Dei præsentiam in carne humana, tempus ulciscendi genus humanum, hostis et consociatorum dæmoniorum dissolutionem, mortis quoque mortificationem, et libertatem eorum quos detinuerat, etsi tantum ad speluncam nativitatis Domini adfuerit, jam illud præcinuit: «Nunc regnavit, nunc virtutem induit;» non eo sensu ac si inciperet virtus in illo, sed tanquam inhærens, ad prævisum et adaptatum tempus reservata. Consuevit Spiritus sancti gratia, quæ omnia confirmat, futura tanquam præsentia vel præterita annuntiare.

ιγ'. Συντέτακται δὲ τῷ τέλει τοῦ πρώτου ἀντιφώνου τὸ, « Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου σῶσον ἡμᾶς· » τίνος χάριν, ἢ πάντως βεβαιοῦσα τὰ πρότερον εἰρημένα παρὰ αὐτοῦ τύπου περὶ τῆς Ἀειπαρθένου; Τοῦ δευτέρου δὲ τὸ ἐφύμνιον, « Ταῖς πρεσβείαις τῶν ἁγίων σου· » ἐπεὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν καὶ συγχωρήσεως πταισμάτων τὴν θείαν τελοῦμεν μυσταγωγίαν, εἰκότως ὡς ὑπερτέραν οὖσαν τὴν Θεοῦ Μητέρα πάντων τῶν ἁγίων, ἢ καὶ αὐτῶν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, εἰς ἱκεσίαν προσκαλούμεθα· εἶτα τοὺς εὐαρεστήσαντας τῷ ταύτης Υἱῷ. Τὸ δὲ, « Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, » παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐμπεφώνηται· ὅπερ δείκνυσιν, ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀτρέπτως καὶ ἄνθρωπος ἐχρημάτισεν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

B 13. Primæ antiphonæ adjicitur: « Per intercessionem Dei Genitricis, salva nos. » Quare? Ut illa, quæ semper virgo permansit, postulata confirmet. Deinde ad finem hymni canitur, « per intercessionem sanctorum tuorum. » Etenim cum pro animarum salute et peccatorum remissione sacra celebramus mysteria, convenientissimum est ut omnibus sanctis et cœlestibus virtutibus superiorem Matrem Dei in adjutorium invocemus, deinde illos qui Filio ejus quam maxime placuerunt. Illud « Unigenitus Filius, » ab imperatore Justiniano proclamatur; ostendit incommutabilem Filium Dei hominem factum fuisse pro salute generis humani.

Ὁ ἱερεὺς ἐξέρχεται βαστάζων τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς ὁ Χριστὸς τὸν σταυρόν· εἰ δὲ ὁ διάκονος βαστάζει, μιμεῖται τὸν ἀγγαρευθέντα Σίμωνα. Τὰ κηρία ὀψικεύοντα ἐν τῇ εἰσόδῳ, δεικνύουσι τὸ θεῖον φῶς. Ἡ μέντοι εἴσοδος τοῦ ἀρχιερέως τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνάδειξιν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν· μέχρι γὰρ ταύτης, εἰ καὶ ἦν ἀρχιερεὺς, ἀλλ' οὐχὶ πᾶσι δῆλος καὶ γνώριμος, οὐδὲ εἰς μέσον ἑστὼς καὶ κατὰ τὴν ὑπερφυῆ καὶ ἐξαίσια τελῶν· ἀλλ' ὁ τὸν καιρὸν λαχὼν ἱερεὺς ὡς πρόδρομος ἐνήργει τὸ διὰ μετανοίας βάπτισμα· ὃς εἰσελθόντα ἰδὼν τὸν ἀρχιερέα, μεθίσταται· μονονουχὶ ταῦτα τῷ Ἰωάννῃ φθεγγόμενος πρὸς ἑαυτόν· « Τοῦτον δεῖ αὐξάνεσθαι, ἐκεῖνον δὲ ἐλαττοῦσθαι, καὶ εὐθὺς παραχωρεῖ τῷ ἀρχιερεῖ τὰ μείζονα τελεσιουργεῖν.

C Egreditur sacerdos deferens Evangelium sicut Christus crucem bajulavit; si diaconus defert, Simonem angariatum imitatur. Qui in introitu lucent cerei, divinam lucem indicant. Introitus autem pontificis, Christi et Dei nostri manifestationem ad Jordanem; usque ad manifestationem illam, etsi fuerit pontifex, at non omnibus ostensus et agnitus, et nondum steterat in medio ut supernaturalia et sanctissima perficeret. Qui vicem Præcursoris tenet sacerdos, ut ad baptismum pœnitentiæ excitet, introeuntem pontificem videns recedit, et nihil aliud nisi verba Joannis sibimetipsi quasi refert: Hunc oportet crescere, me autem minui[17]; statimque sinit ut pontifex majora perficiat.

ιδ'. Βαστάζει δὲ ὁ διάκονος τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον ὡς θείαν κέλευσιν τοῦ βασιλέως τοῖς στρατηγοῖς τοῦ πιστοῦ λαοῦ προσάγων αὐτὸ, τοῦ ἱερέως ὄπισθεν ἐρχομένου καὶ διὰ τῆς στολῆς αὐτοῦ, ὡς καύχημα ἐν ταπεινώσει καρδίας, φέροντος τὰ πάντα τῆς σταυρώσεως. Εἶτα οἱ ψάλται ἀνέρχονται ἐν τῷ ἄμβωνι, ψάλλουσι δὲ τὸ, Δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ· » τούτῳ συμφωνοῦσι καὶ οἱ κάτω, δεικνύντες τὴν συμφωνίαν τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων· συμφωνοῦσι δὲ τούτῳ καὶ οἱ ἀπόστολοι· οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον· « Δεῦτε, εὑρήκαμεν τὸν ποθούμενον· » οἱ δὲ· » Ἔρχου καὶ ἴδε. » Ἦλθον, φησὶ, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν

D 14. Diaconus sanctum Evangelium, sicut jussa summi regis ad duces populi fidelis, profert; subsequitur autem sacerdos, et toto apparatu suo, qui in corde humili glorificatio est, omnia crucis adjuncta refert. Deinde in ambonem veniunt cantatores, canuntque: « Venite, exsultemus Domino. » Qui infra stant, concinunt, et concentu suo angelorum et hominum symphoniam adumbrant; quibus adnumerandi sunt apostoli. Hi dixerunt: « Venite, desideratum invenimus; » illi autem: « Veni et vide. » — « Venerunt, et diem illam cum illo permanserunt, » et cætera quæ simpliciter ad baptismum

[17] Joan. III, 30.

Digitized by Google

spectant. « Præveniemus faciem ejus in confessione, » hoc significat, quod ille, qui nunc apparet, Deus est ante sæcula, cœlum et terram et mare creavit; homo autem factus est pro nobis et omnes humanæ naturæ proprietates in se habet, absque peccato; rursus vero in novissimis temporibus, cum eadem facie et hypostasi venturus est judicare vivos et mortuos: hoc non cum simili, necsine corpore fiet. Venite adoremus eumdem Deum credentes, procidamus propter peccata nostra, præveniamus et commoveamus faciem ejus in hoc sæculo per confessionem et contritionem cordis, ut in futuro judicem propitiatum inveniamus.

A ἐκείνην· » καὶ τ' ἄλλα ἁπλῶς ὅσα ἐχόμενα τοῦ βαπτίσματος. Τὸ, « Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, » τοῦτο δηλοῖ· Ἐπειδή, φησὶν, οὗτος ὁ νῦν φανείς, προαιώνιος μέν ἐστι Θεὸς, καὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης δημιουργός· γέγονε δὲ νῦν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς πάντα τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἴδια ἔχων πλὴν μόνης τῆς ἁμαρτίας· μέλλει δὲ αὖθις ἐν ὑστέροις καιροῖς μετὰ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὐκέτι μὲν τοιούτῳ σώματι, οὐκ ἀσωμάτως δέ. Δεῦτε, προσκυνήσωμεν αὐτῷ πιστεύοντες ὡς Θεῷ, προσπίπτοντες ὑπὲρ ὧν ἡμάρτομεν· προφθάσωμεν δὲ καὶ καταλάβωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνταῦθα ἐν ἐξομολογήσει καὶ συντριβῇ καρδίας, ἵν' αὐτὸν ἐκεῖθεν ἵλεων εὕροιμεν κρίνοντα

15. Quibus adimpletis, cantus Trisagios canitur, B qui divinitatis Filii hypostasin demonstrat, imo et Patris ejus et Spiritus vivificantis. « Agios o Theos » (sanctus Deus), hypostaseos proprietates discernit et paternitatem tribuit Patri; « Agios ischuros » (sanctus fortis), Filii et Verbi hypostasin commemorat; « Agios athanatos » (sanctus immortalis), consubstantialem et vivificantem Spiritum indicat. Hæc cuique et singulæ hypostasi conveniunt: nam unaquæque persona est sancta, fortis et immortalis; tribus una est natura et substantia; nomen commune Divinitas. Hujus trisagii cantici verba prope assecutus fuerat David propheta, cum diceret: « Sitivit anima mea ad Fortem, Vivum [18]; » et alibi: « Verbo Domini cœli firmati sunt .... spiritu oris ejus, omnis virtus eorum [19]. » Et alio C loco: « In lumine tuo videbimus lumen [20]. » Qui ab Isaia proclamatus fuit cantus seraphicus, et tria agia in unam contrahit dominationem, quantum a nostro Trisagio discrepet?

ιε'. Μετὰ δὲ τὴν πλήρωσιν τούτων, εὐθὺς ὁ Τρισάγιος ὕμνος ᾄδεται, τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ δηλῶν τὴν ὑπόστασιν, ναὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος· τὸ, « Ἅγιος ὁ Θεὸς, » οἱ τῆς ὑποστάσεως ἰδιότητα διαιροῦντες τῷ Πατρὶ προσνέμουσι. Τὸ « Ἅγιος ἰσχυρὸς, » τῇ ἰδιότητι τῆς ὑποστάσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου ἀφορίζουσι· τὸ δὲ, « Ἅγιος ἀθάνατος, » τῇ τοῦ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἀφιεροῦσιν· ἁρμόττει δὲ ταῦτα καὶ μιᾷ ἑκάστῃ ὑποστάσει· ἑκάστη γὰρ τούτων καὶ ἁγία ἐστὶν καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἀθάνατος· φύσις μὲν γὰρ καὶ οὐσία τοῖς τρισὶ μία· ὄνομα δὲ κοινὸν ἡ θεότης· τούτου μέντοι τοῦ Τρισαγίου ὕμνου διὰ βραχέων τὰς ῥήσεις ὁ Δαβὶδ προανακέκραγεν· « Ἐδίψησε, λέγων, ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα· » καὶ ἀλλαχοῦ· « Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ· Πνεῦμα ἡ δύναμις αὐτῶν· » καὶ ἑτέρωθι· « Ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς. » Ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκφωνηθεὶς σεραφικὸς ὕμνος, καὶ τὰ τρία ἅγια εἰς μίαν κυριότητα συνάγων, τίνα διαφορὰν φέρει τοῦ παρ' ἡμῶν ᾀδομένου Τρισαγίου;

16. Post Trisagion ad synthronum revertitur pontifex, stipatus a diaconis sicut ab angelis; comitantur eum sacerdotes quemadmodum apostoli cum Jesu Christo in montem transfigurationis prodiere. Hoc ascensum de terra in cœlum significat et transformationem conversationis Judaicæ quæ in terris dejecta repebat; manifesto enim lex gratiæ post Domini baptismum incepit. Consessus in D synthrono innuit, quod Filius Dei in ea quam assumpsit carne (sicut et agnus quem in humeris imposuit, unde humerale desumptum est, videlicet Adamiticum genus), ascendit super omnes principatus, virtutes, dominationes, et seipsum ad Deum et Patrem contulit; una ex parte divinum habuit et ex altera tribuit, videlicet subjecto assumpto per dignitatem suscipientis et puritatem assumpti; Deus vero Pater illum ceu sacrificium et oblationem acceptam collegit pro genere humano. Forsan considerent in synthrono ad morem David, qui thronum ad judicandum stabilivit. Cum in synthrono stat, divinam transformationem indicat pontifex, ma-

ις'. Μετὰ δὲ τὸ Τρισάγιον ἀνέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῷ συνθρόνῳ βασταζόμενος ὑπὸ τῶν διακόνων ὡς ἀγγέλων, συνερχομένων καὶ τῶν ἱερέων, καθὼς οἱ ἀπόστολοι συνῆλθον τῷ Ἰησοῦ ἐν τῷ ὄρει τῆς μεταμορφώσεως· δηλοῖ δὲ τὴν ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν ἄνοδον, καὶ τὴν ἐκ τῆς γῆς χαμερποῦς πολιτείας τῶν Ἰουδαίων μετάθεσιν· ὡς ἐντεῦθεν δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ βαπτίσματος ἀρχὴν λαβούσης τῆς χάριτος. Τὸ δὲ καθίζειν ἐν τῷ συνθρόνῳ, δηλοῖ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν σάρκα ἣν ἐφόρεσεν, καὶ τὸ πρόβατον ὃ ἔλαβεν ἐπὶ τῶν ὤμων, ὅπερ σημαίνει τὸ ὠμοφόριον, ὅ ἐστι τὸ Ἀδαμιαῖον φύραμα, ἀνεβίβασεν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ προσήγαγεν αὐτὸ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· ἐπειδὴ γὰρ τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη, τουτέστι τὸ πρόσλημμα διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ προσενεγκόντος καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ προσενεχθέντος, ἐδέξατο αὐτὸν ὁ Πατὴρ καὶ Θεὸς ὡς θυσίαν καὶ προσφορὰν εὐάρεστον ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἢ καθέζονται ἐν τῷ συνθρόνῳ, κατὰ τὸν προφήτην Δαβὶδ, ὅτι ἐκεῖ ἐκάθητο θρόνον εἰς κρίσιν. Ἐν τῷ δὲ ἑστάναι αὐτοὺς ἐν τῷ

[18] Psal. xli, 3. [19] Psal. xxxiii, 6. [20] Psal. xxxv, 10.

Digitized by Google

συνθρόνῳ, δεικνύων ὁ ἀρχιερεὺς τῷ λαῷ τὴν θείαν μεταμόρφωσιν, ἐκτείνας τὴν χεῖρα σφραγίζει τρίτον τοὺς ἱερεῖς, καθὼς ὁ Χριστὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς. A

numque extendens tertio sacerdotes signat sicut Christus discipulos.

ιζ'. Τοῦ δὲ Τρισαγίου πληρωθέντος, σφραγίζει τὸν λαὸν ὁ ἱερεὺς λέγων, « Εἰρήνη πᾶσι, » τουτέστι Εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις παριστάμενοι ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ. Ἡ δὲ σφραγὶς ἣν εἴωθε ποιεῖν ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῷ τέλει τοῦ Τρισαγίου, εἰς πλήρωσιν μὲν καὶ οἱονεὶ ἐκσφράγισμα τῶν περὶ Χριστοῦ προηγορευμένων προφητικῶν φωνῶν χαρακτηρίζεται· ἡ γὰρ αὐτοῦ διὰ σαρκὸς παρουσία σφραγὶς ἐγένετο ἐπικυροῦσα τὰ ὑπ' ἐκείνων προηγορευμένα ὡς ἀληθῆ· αὕτη δὲ καὶ εἰς ἀρχὴν τῶν θεοπρεπῶν ἔργων καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνάπλασιν τέτακται· ἀρκέσει δὲ ἡ σφραγὶς καὶ εἰς εἰρήνην, ἥτις τὰς τότε μερικὰς ἀρχὰς κατέλυσε, καὶ τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακρὰν ἔθνεσιν ἐβράβευσε· πρὸς δὲ τὰ ἐπίγεια καὶ οὐράνια ὁ Χριστὸς ὁ τῆς εἰρήνης Πατὴρ εἰς ἑνότητα ἤγαγε καὶ μετὰ τὸ καθίσαι μετὰ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ἀναγινώσκεται τὸ λεγόμενον προκείμενον φερωνύμως ὀνομασθέν· πρόκειται γὰρ πάντων τῶν συμβολαίων τῆς χάριτος τῆς νέας· μηνύει οὖν τὴν τῶν προφητῶν ἐκφαντορίαν, τὴν προμήνυσιν τῆς παρουσίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. Μετὰ ταῦτα ἀνέρχεται ὁ Παῦλος ὥσπερ τις στρατιώτης, καὶ τὴν οἰκείαν διδασκαλίαν τῷ πλήθει διατρανοῖ, ἤγουν τῶν ἀποστολικῶν πραγμάτων ἀνάγνωσιν, καὶ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτῶν παρίστησι τὴν ἐκλογήν, καὶ τὸ τέλος τῶν ὑποσχέσεων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἐξ ὧν ἡ δύναμις τούτου καὶ τὸ ἀδιάπτωτον τῆς ἀληθείας συνίσταται· ἔφη δὲ πρὸς αὐτούς, « Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων· » ὅρα τοίνυν πῶς τὸν κόσμον ὅλον ἐξώγρησαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης καὶ οἱ ἁλιεῖς καὶ ἀγράμματοι. B

17. Trisagio perfecto, populum signat sacerdos dicendo : « Pax omnibus, » id est, pacem ad invicem habeatis qui statis ad mensam Domini. Quam ad finem Trisagii facere consuevit pontifex signationem, intendit adimpletionem et sigillum prophetiarum de Christo ; quod enim Christus in carne apparuerit, firmata et obsignata sunt quæ de Christo fuerant vaticinata ; ordinatur quoque ad initium operum divinorum et ad hominum redemptionem. Ad pacem etiam valet signatio, quæ divisas dissolvit potestates et gentes longe lateque remuneravit : terrestria et cœlestia in unitatem conduxit Christus, qui Pater pacis vocatur [21.22]. Deposito Vetere Testamento, quædam e Novo, e symbolo gratiæ leguntur : evanescunt enim prophetæ cum Christus ipse prodiit. Præcedit Paulus, tanquam miles fortissimus et doctrinam suam multitudini explanat ; leguntur Actus apostolorum, et excerpta Epistolarum, et in fine promissiones Christi Dei nostri. In his stat virtus et inconcussa veritatis firmitas. Ad apostolos dixit : « Venite post me et faciam vos piscatores hominum [23] ; » adest nunc hora, qua piscatores et illitterati mundum universum ex erroris abyssu eduxerunt.

ιη'. Εἶτα μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου, ὁ Δαβὶδ ᾄδει τὸ Ἀλληλούϊα· δηλοῖ τὸ μὲν ἀλ, ἐφάνη· τὸ δὲ ηλ, ὁ Θεός· τὸ οὐϊα, αἰνεῖτε τὸν ζῶντα Θεόν. — Τὸ ὠμοφόριον ἀφαιρεῖται τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὸ ἔσχατον Ἀλληλούϊα, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ πληρωθῆναι τὸν νόμον, καὶ τοῦ τὸν ἀρχιερέα ἱερουργεῖν τὴν νέαν χάριν. Ὁ δὲ θυμιατὸς, ὁ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ἀλληλούϊα μετὰ θυμιάματος κινούμενος, τὴν χάριν δηλοῖ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν δεδομένην τοῖς μαθηταῖς ὅτε τούτους ἀπέστειλε τοῦ ἰᾶσαι πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν Ἰσραήλ. Μετὰ τὸ Ἀλληλούϊα λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ διάκονος τὸ ἄχραντον Εὐαγγέλιον, ὡς ἄγγελος ἀποσταλεὶς, μετὰ τῆς θείας κελεύσεως ἀνέρχεται εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ πληροῖ τὴν προφητείαν Ἡσαΐου τὴν λέγουσαν, « Ἐπ' ὄρους πεδινοῦ ἄρατε σημεῖον. » Ἡ ἔκτασις τῶν χειρῶν τοῦ πλήθους δείκνυσι τὴν εὐχαριστίαν ὡς ἀξιωθέντος τοιούτων θαυμάτων. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἀναπτύσσει τὴν κέλευσιν μετὰ φρίκης, καὶ ἀναγγέλλει ταύτην τῷ λαῷ· μετὰ σιγῆς ἱσταμένων, καθὼς Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας καὶ πάντες οἱ προφῆται, ὁμιλοῦντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς ἀποστόλοις λέγοντος, « Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. » Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν πτύξας αὐτὴν ὁ ἀναγνοὺς, μετέρχεται διδοὺς πᾶσιν ὡς υἱοῖς ἀσπάζεσθαι αὐτήν. Τὸ Εὐαγγέλιον ἐστὶ μηνυτικὸν τῆς παρουσίας Χριστοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν C

18. Post apostolicam lectionem, canit David : *Alleluia*. *Al*, significat, apparuit ; *El*, Deus ; *uia*, Laudate Deum vivum. — Ad ultimum *Alleluia* auferetur humerale a pontifice ut manifestum fiat legem adimpleri et a pontifice novam consecrari gratiam. Quod per *Alleluia* cantum cum incenso movetur thuribulum, gratiam Spiritus sancti apostolis collatam significat, qua immissi sunt discipuli ut omnes morbos et mollitiem in Israel tollerent. Post *Alleluia* sanctum Evangelium suscipit sacerdos vel diaconus, et sicut angelus Domini divina perficiens mandata, progreditur in ambonem et hanc prophetiam Isaiæ adimplet : « In collem ponite signum [24]. » Cum fideli um turba manus extendit, gratias Deo pro acceptis mirabilibus refert. Cum tremore librum aperit sacerdos et mandata populo effatur ; cum silentio astat fidelium cœtus, quemadmodum Moyses, Elias et prophetæ omnes, cum loqueretur Deus ad illos et diceret illis : « Ego sum bonus pastor [25]. » Lectione completa, librum sanctum claudit lector et omnibus filialiter deosculandum defert : Evangelium enim monumentum est præsentiæ Christi Filii Dei, quo non in ænigmatibus sed realiter apparuit nobis ; docet verba et gesta Christi, ejus ad nos mandata, passionem, sepulturam et resurrectionem ; de miraculis vero Christi pauca scri-

[21.22] Isa. IX, 6. [23] Matth. IV, 19. [24] Isa. XIII, 2. [25] Joan. X, 11.

Digitized by Google

pserunt evangelistæ, magis ea quasi transeundo indicarunt

ὡράθη ἡμῖν οὐ δι' αἰνιγμάτων, ἀλλ' ἐμφανῶς· δηλοῖ οὖν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοὺς λόγους, τὰς ἐντολὰς, τοὺς νόμους οὓς ἡμῖν ἔθετο, τὰ πάθη, τὴν ταφὴν, τὴν ἀνάστασιν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσιν· τῶν γὰρ θαυμάτων οἱ εὐαγγελισταὶ ὀλίγους ἐποιήσαντο λόγους, ἐνὶ ῥήματι πλήθη ἄπειρα θαυμάτων παραδηλώσαντες.

19. Quatuor Evangelia ordinantur ad formam quatuor animalium, quibus Deus, mundi rector, insidet et est super Cherubim. Facies quatuor animalium similes sunt, prima bovi, secunda vitulo, tertia homini et quarta aquilæ : prima igitur facies actionem et imperium exprimit; secunda, ordinem sacerdotalem adumbrat; tertia, humanam Dei præsentiam et manifestationem describit; quarta, aquila volans, Spiritus sancti supervenientis virtutem aperit. Evangelium secundum Joannem Christi imperium, actionem et receptionem exponit; scribitur enim : « In principio erat Verbum [26]. » Evangelium secundum Lucam, sacerdotii figuram exprimit, cum a Zacharia sacerdote, incensum deferente, incipiat. Matthæus generationem juxta carnem narrat : « Liber generationis Jesu Christi, » videlicet habet formam humanam Christi. Marcus autem cum prophetico spiritu, qui a sublimibus ad homines devenit, initium suum fecit, dicens : « Initium Evangelii, sicut scriptum est in prophetis, » aligeram Evangelii imaginem ostendit.

ιθ'. Τέσσαρα δὲ τὰ Εὐαγγέλια κατὰ τὰ τετράμορφα ζῶα, ἐν οἷς κάθηται ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, πρὸς ὃν ἀναφέρεται ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ· ὧν τέσσαρα φαινόμενα πρόσωπα, τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, τὸ δεύτερον ὅμοιον μόσχῳ, τὸ τρίτον ὅμοιον ἀνθρώπῳ, τὸ τέταρτον ὅμοιον ἀετῷ· τὸ μὲν οὖν πρῶτον τοῦ λέγοντος τὸ ἔμπρακτον αὐτοῦ καὶ ἡγεμονικὸν χαρακτηρίζει· τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἱερουργικὴν τάξιν ἐμφαίνει· τὸ τρίτον τὴν κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ παρουσίαν καὶ φανέρωσιν διαγράφει· τὸ τέταρτον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφιπταμένην δύναμιν σαφηνίζει. Τὸ μὲν οὖν κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον τὴν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἡγεμονικὴν αὐτοῦ καὶ πρακτικὴν καὶ ἔνδοξον γέννησιν διηγεῖται· γράφει γάρ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. » Τὸ δὲ κατὰ Λουκᾶν, τὸν τοῦ ἱεραρχικοῦ χαρακτῆρος τύπον παρίστησιν· ἀπὸ γὰρ τοῦ Ζαχαρίου ἱερέως θυμιῶντος ἄρχεται· Ματθαῖος δὲ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ διηγεῖται· « Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· » ἀνθρωπόμορφον δὲ τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον. Μάρκος δὲ ἀπὸ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος τοῦ ἐξ ὕψους ἐπιόντος τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο λέγων· « Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς γέγραπται ἐν προφήταις· » τὴν πτερωτὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελίου διὰ τούτου δεικνύς.

20. Quæ evangelicam lectionem subsequitur benedictio pontificis facta in populum, ostendit futuram Christi præsentiam anno 30,000 fore, testimonium enim digitorum sexies quinque millia indicat. Quæ post divina Evangelia fiunt lectio, preces et postulationes, usque ad Cherubicum canticum, trium temporum doctrinam Christi Domini nostri innuunt, et catechesim quæ ad sanctum præparat baptismum, cum catechumeni, et nondum initiati et divino nondum dignati baptismo, a sanctis Christi mysteriis recedunt. Quæ interdum effunduntur preces, fiunt pro catechumenis, pro fidelibus et pro sacerdote. Admirabiles enim Patres intellexerunt, quales esse debeant anima et manus suscipientis sanctissimum corpus Christi Dei nostri; et quia cor purius esse oportet quam solis radii, ad veniam peccatorum et benignitatem divinam conciliandam, orationes fieri statuerunt. Eiliton devolvunt diaconi, quemadmodum Joseph et Nicodemus fecerunt cum sepelirent Dominum. Dicitur autem : « Catechumeni, procedite; » ter repetitur, quia « In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum [27]. » Cum inclinatus orat sacerdos, submissionem demonstrat. Deinde clamat diaconus : *Sapientia*, id est, *divina*; clamat quoque sacerdos ad Deum : « Ut per potestatem tuam; » et cantatores, angelos imitantes, populum ad canticum Cherubicum convertunt. Omnes adhortatur Cherubicus cantus ut ad finem usque actionis attentiori astent

κ'. Τὸ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου σφραγίσαι τὸν λαὸν τὸν ἀρχιερέα, ὑποδεικνύει τὴν μέλλουσαν παρουσίαν ἔσεσθαι ἐν τῷ ϛφε' ἔτει, τῆς ψηφίδος τῶν δακτύλων ἐμφαινούσης ἑξάκις χίλια πέντε. Ἡ δὲ μετὰ τῶν θείων Εὐαγγελίων ἀνάγνωσις, εὐχαὶ καὶ αἰτήσεις ἄχρι τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, τὴν ἐπὶ τρισὶ χρόνοις διδασκαλίαν ὑπεμφαίνουσι τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τὴν πρὸς τὸ ἅγιον βάπτισμα εὐτρεπιζομένην κατήχησιν, ὅτε δὴ καὶ οἱ κατηχούμενοι ὡς ἀμύητοι καὶ μήποτε καταξιωθέντες τοῦ θείου βαπτίσματος καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἐξέρχονται. Αἱ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τούτων γινόμεναι εὐχαὶ, ὑπὲρ αὐτῶν τε γίνονται τῶν κατηχουμένων, πιστῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως· ἐννοοῦντες γὰρ οἱ θεσπέσιοι Πατέρες ὁποίαν εἶναι χρὴ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ μέλλοντος ἅπτεσθαι τοῦ παναχράντου σώματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ὡς καθαρωτέραν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων δεῖ ταύτην τυγχάνειν, τὰς ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τούτων εὐχὰς διὰ φιλανθρωπίαν Θεοῦ ἐσομένην ἐξέθεντο. Οἱ διάκονοι ἁπλοῦσι τὸ εἰλιτὸν, ὡς Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημος μέλλοντες καὶ αὐτὸν ἐνταφιάζειν τὸν Κύριον. Λέγεται δὲ τὸ, « Οἱ κατηχούμενοι, προέλθετε, » τρὶς, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Κλίνων ἑαυτὸν ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ εὐχῇ δείκνυσι τὴν δουλείαν. Εἶτα φωνεῖ ὁ διάκονος, « Σοφία, » τουτέστι, Θεέ· βοᾷ ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν Θεὸν, « Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου· » εἶτα οἱ ψάλται ὡς μελισσῶν ἀγγέλων προτρέπουσι τὸν λαὸν εἰς τὸν χερουβικὸν ὕμνον. Ὁ

[26] Joan. I, 1. [27] Deut. XVII, 6.

Digitized by Google

δὲ χερουβικὸς ὕμνος παρακελεύεται πάντας ἐντεῦθεν καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἱερουργίας προσεκτικώτερον ἔχειν τὸν νοῦν, πᾶσαν βιωτικὴν μέριμναν κάτω ἀφέντας, ὡς βασιλέα μέλλοντες μέγαν ὑποδέχεσθαι διὰ μεταλήψεως τοῦ ἁγίου σώματος αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῷ λέγειν τοὺς ψάλτας τὸν αὐτὸν ὕμνον ἅμα τῷ λαῷ, σημαίνεται ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι συνψάλλουσιν ἐν τοῖς ὑψίστοις.

A menti, terrenam abjiciant sollicitudinem, quasi magnum recipientes regem per sanctissimi corporis ejus participationem. Dum cantatores cum populo eumdem canunt canticum, demonstratur angelos in excelsis concinere.

κα'. Τὸ σκευοφυλάκιον ἐν ᾧ γίνεται ἡ προσκομιδή, ἐμφαίνει τὸν τοῦ Κρανίου τόπον, καθὼς προετυπώθη τῷ Ἀβραὰμ ὅτε ἐστοίβαζε τὰ ξύλα, καὶ ἔθηκε τὸν υἱὸν, καὶ ἀνήνεγκε τὸν κριόν. Ἱερεὺς μόνος ἱστάμενος ἐν τῷ ναῷ τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου ᾀδομένου, τύπον δεικνύει τοῦ Πατρὸς ἐκδεχομένου τὴν τοῦ Υἱοῦ προέλευσιν. Τὰ ῥιπίδια εἰς τόπον τῶν Χερουβὶμ καὶ τῶν Σεραφὶμ προηγοῦνται, καὶ τὰ σκῆπτρα, καὶ αἱ ῥομφαῖαι ὡς σύμβολα βασιλέως. Ἀρχιδιάκονος βαστάζων τὸ ὠμοφόριον διέρχεται, ὡς ἄγγελοι, βαστάζων τὴν παλαιὰν χάριν ὀψικεύουσαν τὴν νέαν χάριν. Διάκονοι ὡς νεφέλαι μετὰ σώματος προέρχονται ὡς τῆς θεότητος ἐπαναπαυομένης ὡς ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ τῶν Χερουβίμ. Τὰ ἅγια ἀπὸ τῆς προθέσεως ἕως τοῦ θυσιαστηρίου προέρχονται, εἰς τύπον τῆς τοῦ κόσμου διαγωγῆς τοῦ Χριστοῦ ἕως τῆς ταφῆς αὐτοῦ· καὶ ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸς καὶ ὡδήγησε τοὺς Μάγους ἰδεῖν τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς σωτήριον ἐπιδημίαν· δηλοῖ δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Βηθανίας πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ τοῦ Κυρίου εἰσέλευσιν.. *Λείπει.*

21. Apparatus quo perficitur sacrificium repræsentat Calvariæ locum, quem Abraham præfiguravit, cum pararet ligna, filio imponeret et hædum sacrificavit. Sacerdos, qui solus in templo stat, dum canitur hymnus Cherubicus, figuram gerit Patris cœlestis, qui Filium advenientem colligit. Flabella, sceptra et gladii, ut symbola dignitatis regiæ, deferuntur in locum Cherubim et Seraphim. Qui præteriendo portat humerale, hic archidiaconus imitatur angelos ; evanescit enim veteris legis gratia, cum novæ legis apparuit. Diaconi ceu alites in corpore, procedunt, more Cherubim, qui in throno quiescentem Divinitatem portant, sancta e prothesi in altare deferuntur, ut figuretur terrestris vita Christi e præsepi ad sepulcrum ; Deus quoque Magos conduxit ut adventum Salvatoris in carne viderent; ostenditur etiam Domini introitus a Bethania in Jerusalem.... *Cætera desiderantur.*

B

SANCTI SOPHORONII ORATIO.

(Goar. *Ritual. Græc.* p. 456.)

Ποίημα Σωφρονίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων.

Τριὰς ὑπερούσιε, ὑπεράγαθε, ὑπέρθεε, παντοδύναμε, παντεπίσκοπε, ἀόρατε, ἀκατάληπτε, δημιουργὲ τῶν νοερῶν οὐσιῶν, καὶ τῶν λογικῶν φύσεων, ἡ ἔμφυτος ἀγαθότης, τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· λάμψον καὶμοὶ τῷ ἀναξίῳ δούλῳ σου, φώτισόν μου τῆς διανοίας τὰ ὄμματα, ὅπως ἀνυμνῆσαι τολμήσω τὴν ἄμετρον εὐεργεσίαν καὶ δύναμιν. Εὐπρόσδεκτος γενέσθω ἡ παρ' ἐμοῦ δέησις διὰ τὸν παρεστῶτα λαόν· ὅπως τὰ πλημμελήματά μου μὴ κωλύσωσιν ἐνθάδε παραγενέσθαι τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα. Ἀλλὰ συγχώρησόν μοι ἀκατακρίτως βοᾷν σοι καὶ λέγειν καὶ νῦν, ὑπεράγαθε, Δοξάζομέν σε, Δέσποτα, φιλάνθρωπε, παντοκράτορ, προαιώνιε βασιλεῦ, δοξάζομέν σε τὸν Κτίστην, καὶ Δημιουργὸν τοῦ παντός· δοξάζομέν σε τὸν ἀπάτορα ἐκ μητρὸς, καὶ ἀμήτορα ἐκ πατρός. Ἐν γὰρ τῇ προλαβούσῃ ἑορτῇ, νήπιόν σε εἴδομεν· ἐν δὲ τῇ παρούσῃ, τέλειόν σε ὁρῶμεν τὸν ἐκ τελείου τέλειον ἐπιφανέντα Θεὸν ἡμῶν. Σήμερον γὰρ τῆς ἑορτῆς ἡμῖν ἐπέστη καιρὸς, καὶ χορὸς ἁγίων ἐκκλησιάζει ἡμῖν· καὶ ἄγγελοι μετὰ ἀνθρώπων συνεορτάζουσι. Σήμερον γὰρ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν

C

Opus Sophronii patriarchæ Hierosolymorum.

Trinitas supersubstantialis, vere bona, vere divina, omnipotens, omnia cernens, invisibilis, incomprehensa, substantiarum intellectualium naturæ opifex, bonitas insita, lumen inaccessum omnem hominem venientem in hunc mundum illuminans : irradia quoque mihi servo tuo indigno, et mentis meæ oculos illustra, ut immensum beneficium et virtutem celebrare aggrediar ; accepta fiat propter astantem populum mea supplicatio, ne huc advenientem Spiritum tuum sanctum peccata mea præpediant : sed et permitte mihi inculpate ad te clamare, et dicere : Super omnes bone, laudamus te, benigne Domine, omnipotens, rex æterne, laudamus te Creatorem, et mundi Opificem. Laudamus te, ex matre sine patre, et ex patre sine matre natum. Prævio namque festo infantem te vidimus : in præsenti vero perfectum te cernimus, ex perfecto Deum nostrum perfectum, mundo manifestum. Hodie etenim, festivum tempus adest, et sanctorum chorus nobiscum convenit, et angeli cum hominibus celebrem diem agunt : nam hodie Spiritus sancti gratia, in columbæ forma super aquas ad-

D

Digitized by Google

venit. Oritur hodie Sol occasum nesciens, et Domini luce mundus perfunditur. Hodie luna lucidis radiis mundo effulget. Rutilantes hodie stellæ splendore lucis orbem illustrant. Hodie nubes imbribus justitiæ humanitatem cœlitus irrorant. Increatus hodie propriæ creaturæ manui sponte supponitur. Hodie propheta et Præcursor ad Dominum accedit: sed et tremore corripitur, cernens Dei erga nos condescensum. Hodie Jordanis fluenta in medicamenta, Domini præsentia convertuntur. Mysticis hodie fluentis omnis irrigatur natura. Hodie mortalium crimina Jordanis unda absterguntur. Hodie paradisus hominibus aperitur et Sol justitiæ nobis illucet. Hodie populo Mosaico, Domini præsentia, amara convertitur aqua. Hodie veteri luctu liberati, velut novus Israel salutem nacti sumus. Hodie tenebris exempti divina luce splendescimus. Hodie Domini apparitione caligo mundi expurgatur. Omnis hodie creatura superne scintillat. Error hodie dissolvitur: et viam salutis Domini adventus operatur. Hodie superna cum inferis diem festum agunt: et infera cum supernis conversantur. Hodie sacer et sonorus fidelium conventus exsultat. Hodie Dominus ad baptismum contendit, ut in altum genus humanum attollat. Inflexus Dominus hodie proprio famulo inclinatur, ut nos servitutis jugo depressos erigat. Hodie cœlorum regnum comparavimus, regni enim Domini non erit finis. Terra et mare hodie sibi mundi gaudium diviserunt: et lætitia mundus repletus est. Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ, et timuerunt. Jordanis conversus est retrorsum, ignem Deitatis intuitus corporaliter descendentem, et in se subintrantem. Jordanis conversus est retrorsum, Spiritum sanctum contemplatus in columbæ forma demissum, et tibi circumvolitantem. Jordanis conversus est retrorsum, edoctus Deum invisibilem, visibilem factum: Creatorem incarnatum, Dominum in servi habitu demonstratum. Jordanis conversus est retrorsum, et montes exsultaverunt, Deum in carne cernentes. Vocem etiam dederunt nubes, admiratæ eum qui adveniret, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Dominicam celebritatem hodie in Jordane contemplamur: ipsum vero, transgressionis mortem, erroris stimulum, inferni nexum, in Jordane demergentem, et salutis lavacrum mundo elargientem. Unde et ego peccator et indignus servus tuus magnalia miraculorum tuorum enarrans, timore correptus, in compunctione tibi exclamo, etc.

A εἶδει περιστερᾶς τοῖς ὕδασιν ἐπεφοίτησε. Σήμερον ὁ ἄδυτος ἥλιος ἀνέτειλε, καὶ ὁ κόσμος τῷ φωτὶ Κυρίου καταυγάζεται. Σήμερον ἡ σελήνη λαμπραῖς ταῖς ἀκτῖσι τῷ κόσμῳ συνεκλαμπρύνεται. Σήμερον οἱ φωτοειδεῖς ἀστέρες, τῇ φαιδρότητι τῆς λάμψεως τὴν οἰκουμένην καλλωπίζουσι. Σήμερον αἱ νεφέλαι ὑετὸν δικαιοσύνης τῇ ἀνθρωπότητι οὐρανόθεν δροσίζουσι. Σήμερον ὁ ἄκτιστος ὑπὸ τοῦ ἰδίου πλάσματος, βουλῇ χειροθετεῖται. Σήμερον ὁ προφήτης καὶ Πρόδρομος τῷ Δεσπότῃ προσέρχεται· ἀλλὰ τρόμῳ παρίσταται, ὁρῶν Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν. Σήμερον τὰ τοῦ Ἰορδάνου νάματα εἰς ἰάματα μεταποιεῖται τῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ. Σήμερον ῥείθροις μυστικοῖς πᾶσα ἡ κτίσις ἀρδεύεται. Σήμερον τὰ τῶν ἀνθρώπων πταίσματα τοῖς ὕδασι τοῦ Ἰορδάνου ἀπαλείφονται.

B Σήμερον ὁ παράδεισος ἠνέῳκται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος καταυγάζει ἡμῖν. Σήμερον τὸ πικρὸν ὕδωρ, τὸ ἐπὶ Μωϋσέως, τῷ λαῷ εἰς γλυκύτητα μεταποιεῖται τῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ. Σήμερον τοῦ παλαιοῦ θρήνου ἀπηλλάγημεν, καὶ ὡς νέος Ἰσραὴλ διεσώθημεν. Σήμερον τοῦ σκότους ἐλυτρώθημεν, καὶ τῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας καταυγαζόμεθα. Σήμερον ἡ ἀχλὺς τοῦ κόσμου καθαίρεται τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Σήμερον λαμπαδοφεγγεῖ πᾶσα ἡ κτίσις ἄνωθεν. Σήμερον ἡ πλάνη κατήργηται, καὶ ὁδὸν ἡμῖν σωτηρίας ἐργάζεται ἡ τοῦ Δεσπότου ἐπέλευσις. Σήμερον τὰ ἄνω τοῖς κάτω συνευρτάζει, καὶ τὰ κάτω τοῖς ἄνω συνομιλεῖ. Σήμερον ἡ ἱερὰ μεγαλόφωνος τῶν ὀρθοδόξων πανήγυρις ἀγάλλεται. Σήμερον ὁ Δεσπότης πρὸς τὸ βάπτισμα ἐπείγεται,

C ἵνα ἀναβιβάσῃ πρὸς ὕψος τὸ ἀνθρώπινον. Σήμερον ὁ ἀκλινὴς τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ ὑποκλίνεται, ἵνα ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας ἐλευθερώσῃ. Σήμερον βασιλείαν οὐρανῶν ὠνησάμεθα· τῆς γὰρ βασιλείας τοῦ Κυρίου οὐκ ἔσται τέλος. Σήμερον γῇ καὶ θάλασσα, τὴν τοῦ κόσμου χαρὰν ἐμερίσαντο, καὶ ὁ κόσμος εὐφροσύνης πεπλήρωται· εἴδοσάν σε ὕδατα, ὁ Θεός, εἴδοσάν σε ὕδατα, καὶ ἐφοβήθησαν. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω θεασάμενος τὸ πῦρ τῆς θεότητος σωματικῶς κατερχόμενον, καὶ εἰσερχόμενον ἐπ' αὐτό. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω θεωρῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν εἴδει περιστερᾶς κατερχόμενον, καὶ περιπτάμενόν σοι. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, ὁρῶν τὸν ἀόρατον ὁραθέντα, τὸν Κτίστην σαρκωθέντα, τὸν Δεσπότην ἐν Δούλου μορφῇ. Ὁ

D Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν, Θεὸν ἐν σαρκὶ καθορῶντα. Καὶ νεφέλαι φωνὴν ἔδωκαν, θαυμάζουσαι τὸν παραγενόμενον, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, Δεσποτικὴν πανήγυριν σήμερον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὁρῶμεν, αὐτὸν δὲ τὸν τῆς παρακοῆς θάνατον καὶ τὸ τῆς πλάνης κέντρον, καὶ τὸν τοῦ ᾅδου σύνδεσμον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βυθίσαντα, καὶ βάπτισμα σωτηρίας τῷ κόσμῳ θωρησάμενον. Ὅθεν κἀγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀνάξιος δοῦλός σου, τὰ μεγαλεῖα τῶν θαυμάτων σου διηγούμενος, συνεχόμενος φόβῳ, ἐν κατανύξει βοῶ σοι, κ. τ. λ.

Digitized by Google

ΤΡΟΠΑΡΙΟΝ ΤΩΝ ΩΡΩΝ,

ΠΟΙΗΜΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

TROPARIUM HORARUM

OPUS SOPHRONII HIEROSOLYMITANI.

Ἡ πρώτη ὥρα, ἦχος πδ'.

Βηθλεὲμ, ἑτοιμάζου, εὐτρεπιζέσθω ἡ φάτνη· τὸ σπήλαιον δεχέσθω· ἡ ἀλήθεια ἦλθεν, ἡ σκιὰ παρέδραμεν, καὶ Θεὸς ἀνθρώποις ἐκ Παρθένου πεφανέρωται μορφωθεὶς τὸ καθ' ἡμᾶς· καὶ θεώσας τὸ πρόσλημμα· διὸ Ἀδὰμ ἀνανεοῦται σὺν τῇ Εὔᾳ· κράζοντες· Ἐπὶ γῆς εὐδοκία ἐπεφάνη σῶσαι τὸ γένος ἡμῶν.

Ἦχ. γ'. Νῦν προφητικὴ πρόῤῥησις πληρωθῆναι ἐπείγεται μυστικῶς ἡ φάσκουσα, « Σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ὑπάρχεις ἐλαχίστη ἐν τοῖς ἡγεμόσι, προευτρεπίζουσα τὸ σπήλαιον· ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος τῶν ἐθνῶν διὰ σαρκὸς, ἐκ Παρθένου κόρης Χριστὸς ὁ Θεὸς, ὃς ποιμανεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ τὸν νέον Ἰσραήλ· » δῶμεν αὐτῷ ἅπαντες μεγαλωσύνην. *Στιχ. Κύριε, εἰσακήκοα, δο', ἦχ. πδ.*

Τάδε λέγει Ἰωσὴφ πρὸς τὴν Παρθένον· Μαρία τί τὸ δρᾶμα τοῦτο, ὃ ἐν σοὶ τεθέαμαι; Ἀπορῶ, καὶ ἐξίσταμαι, καὶ τὸν νοῦν καταπλήττομαι· λάθρα τοίνυν ἀπ' ἐμοῦ γενοῦ ἐν τάχει· Μαρία, τί τὸ δρᾶμα τοῦτο ὃ ἐν σοὶ τεθέαμαι; Ἀντὶ τιμῆς αἰσχύνην, ἀντ' εὐφροσύνης τὴν λύπην, ἀντὶ τοῦ ἐπαινεῖσθαι τὸν ψόγον μοι προσήγαγες· οὐκέτι φέρω λοιπὸν τὸ ὄνειδος ἀνθρώπων· ὑπὸ γὰρ ἱερέων ἐκ τοῦ ναοῦ ὡς ἄμεμπτον Κυρίου σε παρέλαβον· καὶ τί τὸ ὁρώμενον; Καὶ νῦν τὸ αὐτό.

Ὥρα γ', ἦχ. πβ'.

Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ὁ τεχθεὶς ἐκ Παρθένου καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφεὶς· φάτνῃ πενιχρᾷ, Υἱὸς μονογενὴς, κείμενος ὁρᾶται βροτὸς, καὶ σπαργάνοις πλέκεται· εἰς αὐτοῦ προσκύνησιν καὶ ἡμεῖς μελῳδοῦμεν· Τριὰς ἁγία, σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχ. πδ'. « Ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμὰν ἥξει. » Πρὸ τῆς γεννήσεως τῆς σῆς, τρόμῳ ὁρῶσαι τὸ μυστήριον, Κύριε, αἱ νοεραὶ στρατιαὶ κατεπλήττοντο· ὡς γὰρ βρέφος νηπιάσαι εὐδόκησας, ὁ τὸν πόλον κοσμήσας τοῖς ἄστρασι· καὶ τῇ φάτνῃ τῶν ἀλόγων ἀνακέκλισαι, ὁ δρακὶ συνέχων πάντα γῆς τὰ πέρατα· τοιαύτῃ γὰρ οἰκονομίᾳ ἐγνώσθη σου ἡ εὐσπλαγχνία, Χριστὲ, τὸ μέγα ἔλεος· δόξα σοι. *Στιχ. Κύριε, εἰσακήκοα.*

Δσ', *ἦχ γ'.* Ἰωσὴφ εἰπὲ ἡμῖν· πῶς ἐκ τῶν ἁγίων ἣν παρέλαβες κόρην, ἔγκυον φέρεις ἐν Βηθλεέμ; Ἐγὼ, φησὶ, τοὺς προφήτας ἐρευνήσας καὶ χρηματισθεὶς ὑπὸ ἀγγέλου, πέπεισμαι ὅτι Θεὸν γεννήσει ἡ Μαρία ἀνερμηνεύτως· οὗ εἰς προσκύνησιν, μάγοι ἐξ ἀνατολῶν ἥξουσι σὺν δώροις τιμίοις λατρεύοντες· ὁ σαρκωθεὶς δι' ἡμᾶς, Κύριε, δόξα σοι. Καὶ νῦν τὸ αὐτό.

Hora prima, cantus 84.

Bethleem, præparare, instauretur præsepe, spelunca accipiat. Veritas venit, umbra transiit, et Deus hominibus e Virgine manifestatus est, nostram formam assumens, et assumptam divinizans. Ob hoc Adam una cum Eva reviviscit, clamantque : In terra benevolentia apparuit, ut salvaret nostrum genus.

Cant. 3. Nunc prophetica prædictio compleri festinat mystice, quæ dixit : Tu Bethleem in terra Juda, nequaquam minima es in principibus, quæ speluncam præparasti; ex te enim mihi egredietur dux gentium per carnem, e puella Virgine natus Christus Deus, qui regat populum suum novum Israel [1]. » Demus illi omnes magnificentiam. *Versus. Domine, obaudivi, cant.* 84.

Hæc loquitur Joseph ad Virginem : Maria, quodnam est istud opus, quod in te vidi? Dubito, et stupeo, et mente turbatus sum. Occulte igitur exi a me quamprimum. Maria, quodnam est istud opus, quod in te vidi? Pro honore opprobrium, pro lætitia luctum, pro laudibus contumeliam mihi attulisti, non jam magis hominum injuriam sustineo. Nam a sacerdotibus e templo tanquam inviolatam Domini puellam te accepi; et quod est illud quod video? Et nunc idem.

Hora tertia, cant. 82.

Ille Deus noster, non conferetur alius cum eo, qui natus est e Virgine, et hominibus conversatus est; præsepio paupere, Filius unigenitus jacens videtur mortalis, et pannis involvitur. Hunc adorantes et nos cantemus : Sancta Trinitas, salva nostras animas.

Cant. 84. « Deus ab Austro veniet. » Ante tuam nativitatem, tremore videntes mysterium, Domine, spirituales militiæ conturbatæ sunt. Nam ut puer vagire voluisti, qui cœlum astris exornasti; et in brutorum præsepio reclinari, qui manu omnes terræ terminos contines. Tali enim incarnatione cognita est tua charitas, Christe, magna misericordia; tibi gloria. *Vers. Domine, obaudivi.*

Cant. 3. Joseph, dic nobis, quomodo hanc quam e sanctis puellam accepisti, prægnantem ducis Bethleem? Ego, inquit, prophetas scrutatus et ab angelo eruditus, credo Deum genituram fore Mariam ineffabili modo : quem adorantes, Magi ab Oriente venient donis eximiis colentes. Qui pro nobis caro factus es, Christe, tibi gloria. Et nunc idem.

[1] Mich. v, 2; Matth. II, 6.

Digitized by Google

Hora sexta, cant. 1 bis.

Adeste, fideles, exaltemus divinum e cœlis in Bethleem descensum ad nos visibilem; et animum vita pura ornantes pro unguentis virtutes offeramus, præparantes accurate genethliaca dona in spiritualibus thesauris, clamantes : Qui in altissimis est, gloria Deo in Trinitate, per quem benevolentia in hominibus apparuit; qui Adam ab originali maledicto liberavit, ut homines diligens. *Vers. Deus ab Austro veniet, cant. 4 bis.*

« Audi, cœlum, et ausculta, terra, exultiantur fundamenta, tremor occupet terrestria; quia Deus et Creator carnis formam induit; et qui potenti manu creaturam finxit, ejus in opus suum charitas noscitur. « O altitudo divitiarum, sapientiæ et scientiæ Dei! quam inscrutabilia sunt ejus judicia, et investigabiles viæ ejus [1]! » *Vers. Domine, obaudivi, cant. 81 bis.*

Adeste, Christiani populi, aspiciamus prodigium omnem cogitationem percellens et superans; et pie cantantes, fide adoremus. Hodie enim ad Bethleem prægnans puella appropinquat Dominum paritura. Angelorum chori præcurrunt; et hæc cernens Joseph sponsus clamat : Quale est in te stupendum mysterium, Virgo? et quomodo parere debes, jugi inscia puella? Et nunc idem.

Hora nona, cant. gravis.

Conturbatus est Herodes videns Magorum pietatem, et iræ suæ impos, anni spatium accurate computavit. Matres liberis orbatæ sunt, et immatura puerorum ætas amare demessa est; ubera evacuata sunt, et lactis viæ constrictæ; magna fuit clades; ideo pie, fideles, concurrentes adoremus Christi nativitatem. *Vers. Deus ab Austro veniet, cant. 2 bis.*

Quando Joseph, o Virgo, mœrore adhuc vulneraretur ad Bethleem pergens, dicebas illi : Quid videndo me prægnantem mœres et turbaris, non cognoscens omnino meum stupendum mysterium? Deinceps amove metum omnem, prodigium agnoscens. Deus enim in terram descendit per misericordiam intra uterum meum nunc degens, et quando carnem assumpsit, hunc natum videbis quomodo bonus fuerit; et gratitudinis plenus adorabis tanquam tuum Creatorem, quem angeli canunt sine fine et glorificant, cum Patre et sancto Spiritu. *Vers. Domine, obaudivi, cant. 82 bis.*

Hodie nascitur e Virgine qui manu omnem creationem continet; panno tanquam mortalis involvitur qui in substantia sua impalpabilis est. Deus in præsepio reclinatur, qui firmavit cœlos olim in principio; ex uberibus lacte nutritur, qui in deserto manna roravit populo; Magos ad se vocat Ecclesiæ Sponsus; illorum munera sumit Filius Virginis. Adoramus tuam nativitatem, Christe; ostende quoque nobis divinam tuam manifestationem. Et nunc iterum idem.

[1] Rom. xi, 33.

A

Ὥρα ς', ἦχ. α' δίς.

Δεῦτε πιστοί, ἐπαρθῶμεν συγκατάβασιν θεϊκὴν ἄνωθεν, ἐν Βηθλεὲμ πρὸς ἡμᾶς ἐμφανῶς· καὶ νοῦν καθαρθέντες τῷ βίῳ, προσενέγκωμεν ἀρετὰς ἀντὶ μύρου, προευτρεπίζοντες πιστῶς τῶν γενεθλίων τὰς εἰσόδους ἐπὶ ψυχικῶν θησαυρισμάτων κράζοντες, Ὁ ἐν ὑψίστοις, δόξα Θεῷ τῷ ἐν Τριάδι, δι' οὗ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία ἐπεφάνη· τὸν Ἀδὰμ ἐκλυτρούμενος τῆς ἀρχεγόνου ἀρᾶς ὡς φιλάνθρωπος. *Στιχ.* Ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμᾶν ἥξει, *ἦχ. δ'. δίς.*

« Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, ἡ γῆ, σαλευθήτω τὰ θεμέλια, ἐπιλαβέτω τρόμος τὰ καταχθόνια· ὅτι ὁ Θεός τε καὶ κτίστης, σαρκὸς εἰσέδυ πλάσιν· καὶ κραταιᾷ κτίσας χειρὶ τὴν κτίσιν, σπλάγχνον ὁρᾶται πλάσματος! « Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. *Στιχ. Κύριε, εἰσακήκοα δο' ἦχ. πα'. δίς.*

Δεῦτε χριστοφόροι λαοί, κατίδωμεν θαῦμα πᾶσαν ἔννοιαν ἐκπλῆττον καὶ συνέχον· καὶ εὐσεβῶς ἀνυμνοῦντες, πίστει προσκυνήσωμεν· σήμερον γὰρ πρὸς τὴν Βηθλεὲμ ἐγκύμων οὖσα κόρη παραγίνεται τοῦ γεννῆσαι τὸν Κύριον· χοροὶ δ' ἀγγέλων προτρέχουσι· καὶ ταῦτα βλέπων ἐβόα Ἰωσὴφ ὁ μνήστωρ· Τί τὸ ἐν σοὶ ξένον μυστήριον, Παρθένε; Καὶ πῶς μέλλεις λοχεῦσαι ἡ ἀπειρόζυγος δάμαλις; Καὶ νῦν τὸ αὐτό.

B

Ὥρα θ', ἦχ. βαρύ.

Ἐξεπλήττετο ὁ Ἡρῴδης ὁρῶν τῶν Μάγων τὴν εὐσέβειαν, καὶ τῷ θυμῷ νικώμενος, τοῦ ἔτους ἠκριβολόγει τὸ διάστημα· μητέρες ἠτεκνοῦντο, καὶ ἡ ἄωρος ἡλικία τῶν βρεφῶν πικρῶς κατεθερίζετο· μαζοὶ ἐξηραίνοντο, καὶ πόροι γάλακτος συνεστέλλοντο· μέγε ἦν τὸ δεινόν· διὸ εὐσεβῶς, πιστοί, συνελθόντες προσκυνήσωμεν τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννησιν. *Στιχ. Θεὸς ἀπὸ Θαιμᾶν ἥξει, ἦχ. β. δίς.*

Ὅτε Ἰωσὴφ, Παρθένε, λύπῃ ἐτιτρώσκετο πρὸς Βηθλεὲμ ἀπαίρων, ἔβόας πρὸς αὐτόν· Τί ὁρῶν με ἔγκυον στυγνάζεις καὶ ταράττεσαι, ἀγνοῶν ὅλως τὸ ἐμὸν φρικτὸν μυστήριον; Λοιπὸν ἀπόθου φόβον ἅπαντα, τὸ παράδοξον ἐννοῶν· Θεὸς κάτεισι γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς δι' ἔλεον ἐν τῇ μήτρᾳ μου νῦν· κἂν σάρκα προσελάβετο· ὅνπερ τικτόμενον ὄψει ὡς ηὐδόκησε· καὶ τῆς χαρᾶς πλησθεὶς προσκυνήσεις ὡς κτίστην C σου· ὃν ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἀπαύστως καὶ δοξάζουσι, σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι. *Στιχ. Κύριε, εἰσακήκοα δο', ἦχ. πβ'. δίς.*

Σήμερον γεννᾶται ἐκ Παρθένου ὁ ὁρακὶ τὴν πᾶσαν ἔχων κτίσιν· ῥάκει καθάπερ βροτὸς σπαργανοῦται ὁ τῇ οὐσίᾳ ἀναφής· Θεὸς ἐν φάτνῃ ἀνακλίνεται, ὁ στερεώσας τοὺς οὐρανοὺς πάλαι κατ' ἀρχάς· ἐκ μαζῶν γάλα τρέφεται, ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ μάννα ὁμβρήσας τῷ λαῷ· μάγους προσκαλεῖται ὁ νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας· δῶρα τούτων αἴρει ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου· προσκυνοῦμέν σου τὴν γένναν, Χριστέ· δεῖξον ἡμῖν καὶ τὰ θεῖά σου θεοφάνια. Καὶ νῦν πάλιν τὸ αὐτό.

Digitized by Google

Πολυχρόνιον ποιήσει ὁ Θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν αὐτῶν, εἰς πολλὰ ἔτη. Ἐκ δευτέρου· Πολυχρόνιον ποιήσει ὁ Θεὸς τὴν θεόστεπτον, θεοφρούρητον, θεοπρόβλητον, κρατσιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν αὐτῶν εἰς πολλὰ ἔτη. Ἅπαξ· πολυχρόνιον ποιήσει ὁ Θεὸς τὸν Δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν εἰς πολλὰ ἔτη· λέγομεν καὶ τὰ τυπικὰ σχήματα, καὶ ἀπολύομεν.

Durabile faciet Deus sanctum eorum regnum in multos annos. Secundo : Durabile facit Deus divino præsidio, divina custodia, divino munimine valens et sanctum regnum eorum in multos annos. Iterum : Durabilem faciet Deus dominum et summum pontificem nostrum in multos annos : dicimus typicas figuras, et solvimus.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ.

SOPHRONII HIEROSOLYMITANI PATRIARCHÆ.

(Brunck, *Analect.* t. III, p. 125.)

I.

Εἰς τόπον ἐπιξενουμένων.

Ὁ πρὶν ἀλωόμενος, καὶ ἀνέστιον ἴχνος ἑλαύνων,
Εἴτ' ἀφ' ὁδοιπορίης, εἴτ' ἀπὸ ναυτιλίης,
Ἐνθάδε νῦν προσιὼν, στῆσον, ξένε, σὸν πόδα· δεῦρο
Ναιετάειν ἐθέλων, οἶκον ἕτοιμον ἔχεις.
Εἰ δ' ἐμὲ καὶ τίς ἔτευξεν ἀνακρινέοις, πολιήτης
Εὐλόγιος, Φαρίης ἀρχιερεὺς ἀγαθός.

In locum hospitibus destinatum.

Qui antea agitatus, et instabile vestigium insequens, sive per itinera, sive per navigia, huc nunc intrans, hospes, siste tuos pedes; hic habitare si vis, paratam domum habes. Si vero me quis construxerit interrogas, senex Eulogius, Alexandriæ Phariæ summus et bonus sacerdos.

II.

Εἰς Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα Πάπαν Ἀλεξανδρείας.

Τύμβε, τίς ἢ πόθεν ἦν, ἔτι παῖς τίνος, ἔργα καὶ ὄλβον
Νεκροῦ, ὃν ἔνδον ἔχεις, ἔννεπε, κευθόμενον.
Οὗτος Ἰωάννης, Κύπριος γένος, υἱὸς ἐτύχθη
Εὐγενέος Στεφάνου· ἦν δὲ νομεὺς Φαρίης.
Κτήμασι μὲν πολύολβος ὅλων πλέον, ὧν τρέφε Κύπρος,
Ἐκ πατέρος πατέρων, ἐξ ὁσίων τε πόνων·
Ἔργα δὲ θέσκελα πάντα λέγειν, ἅπερ ἐν χθονὶ τεῦξεν,
Οὐδ' ἐμοῦ ἐστι νόου, οὐδ' ἑτέρων στομάτων.
Πάντα γὰρ ἄνδρα παρῆλθε φαεινοτάτῃς ἀρετῇσι
Δόξαντα κρατέειν ταῖς ἀρεταῖς ἑτέρων.
Τοῦ καὶ κάλλεα πάντα, τάπερ πτόλις ἔλλαχεν αὕτη,
Εἰσὶ, φιλοφροσύνης κόσμος ἀρειότατος.

In Joannem Eleemosynarium Alexandriæ patriarcham.

Tumule, quis, et unde fuerit, cujusnam filius, quænam opera et opes fuerint mortui, quem intus absconditum habes, enarra. Ille Joannes fuit, Cyprius genere, filius Stephani ingenui; fuit autem pastor Alexandriæ Phariæ. Opibus quidem longe ditissimus omnium quos aluit Cyprus, ex patris patribus, et ex honestis laboribus. Opera autem mirabilia dicere, quæ in terra gessit, neque meæ mentis est, neque alterius vocis. Omnem enim hominem superavit præclarissimis virtutibus, quicunque visus est virtutibus cæteros antecellere; et omnia ornamenta, quæ urbs ista obtinuit, sunt benevolentiæ monumentum firmissimum.

III.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Ἀρχὸς Ἰωάννης Φαρίης ἀρετῶν ἱερήων
Ἐνθάδε νῦν μετὰ τέρμα φίλῃ παρὰ πατρίδι κεῖται·
Θνητὸν γὰρ λάχε σῶμα, καὶ εἰ βίον ἄφθιτον ἔσχεν,
Ἀθανάτους πρήξεις τε κατὰ χθόνα ῥέξεν ἀπείρους.

In eumdem.

Præsul Joannes Alexandriæ Phariæ sacerdotibus præstans, hic nunc post curriculum dilectam apud patriam jacet. Mortale enim sortitus est corpus, et si vitam incorruptam habuit, immortalia gesta in terra egit et infinita.

EJUSDEM FRAGMENTUM DOGMATICUM.

Βασιλείου ἐκ τοῦ ἐπιγεγραμμένου λόγου πρὸς τὴν Εὐνομίου δόξαν, ἣς Ἀέτιος ἤρξατο (a).

Basilii fragmentum scripti contra Eunomii opinionem jam ab Aetio edictam.

(Ang. Mai *Script. veter. coll.* t. VII, p. 22.)

« Ἐξ ὧν δὲ παρήγαγεν αὐτὸς περί τε τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐνεργείας λογισμῶν σαθρῶν, ὁ λόγος ἀπο-

« Ab argumentis infirmis ab illo edictis, de substantia et operationibus, argumentatio similitudinem

(a) Ponitur Basilii editus locus ut intelligatur subsequens Sophronii scholium quod est inedi-tum.

Digitized by Google

demonstrat, vel rigidius dicendo, unum eumdemque Filium cum Patre, et substantia et operationibus. Propter naturam, substantia sine operationibus non est, neque operationes sine substantia. Præterea substantiæ idea sine argumento non est, inspiciendo substantiam firmant, nam nemo substantiam Dei vidit aliquando, sic eam firmant operationibus. »

A δείκνυσι καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἐνέργειαν ὅμοιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ, μᾶλλον δὲ ἀληθέστερον εἰπεῖν τὸν αὐτόν· οὔτε γὰρ οὐσία κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἄνευ, οὔτε ἐνέργεια χωρὶς οὐσίας ποτέ· μᾶλλον δὲ τὴν οὐσίαν πρὸς πίστωσιν ἔχοντες· οὐσίαν γὰρ οὐ πώποτέ τις οἶδε Θεοῦ· διὰ δὲ τῆς ἐνεργείας ὁμοίως τὴν οὐσίαν πιστούμεθα. »

SCHOLIUM SOPHRONII.

Videte convenientiam confirmatam inter hæc per illum : Non plus licet ab operationibus substantiam (nisi eam nihil similem facias, inertem ponendo) quam operationes a substantia earum elementa, disjungere. An ergo, quæcunque operatio substantiæ manifestatio certa sit, quemadmodum hoc periti demonstraverunt, quis naturam immobilem dicere potest, quis activitatem inertem concipere potest, cum actuosam manifestationem omnis actus naturalis concipere deberet? Ita quod nunquam affirmari potest, tantum in Christum videretur, ab eo solo firmaretur, id est potius, firmaretur nec esset. Quoniam operationes cum substantiis sunt, necessarium est ergo considerare utrumque, quia per confusionem virtutes quæ erratæ sunt destructæ sunt. Esset enim stultus qui substantiam acciperet et motum illi abnueret.

ΣΧΟΛΙΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Ὁρᾷς ὡς ἀλλήλαις ταύτας συνέζευξε, καὶ οὔτε φύσιν ἐνεργείας ἄνευ ἔστι θεάσασθαι, ἵνα μὴ πρὸς τὸ μὴ ὂν ἀπονεύσῃ ἐνεργείας ἀμοιροῦσα, οὐδ' αὖ πάλιν ἐνέργειαν τῆς ἐνεργούσης αὐτὴν ἐκτὸς φύσεως; Εἰ πᾶσα τοίνυν ἐνέργεια φύσεώς τινὸς οὐσιώδης ὁρίζεται κίνησις, ὡς οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ διειλήφασι, ποῦ φύσιν τις οἶδέ ποτε ἀκίνητον, ἢ παντελῶς ἀνενέργητον ἐνέργειαν εὕρηκεν, οὐ φυσικῆς δυνάμεως ὑπάρχουσαν κίνησιν; ἵνα ὅπερ οὐδαμῇ καθορᾶσθαι ἢ λέγεσθαι δύναται, τοῦτο ἐπὶ μόνου Χριστοῦ καθορᾶται καὶ λέγηται, μᾶλλον δὲ μὴ καθορώμενον λέγηται· ἐπειδὴ δὲ τῶν οὐσιῶν ἐστιν ὁμολογουμένη ἡ ἐνέργεια, ἀνάγκη θεωρεῖν σὺν ταῖς οὐσίαις καὶ τὰς ἐνεργείας, ἵνα μὴ κολοβῶμεν ἐν τῇ ἑνώσει τὰ τῶν ἑνωθέντων ἰδιώματα· λῆρος γὰρ ἂν εἴη πλατὺς, φύσιν μὲν ὁμολογεῖν, ἀνενεργῆ δὲ λέγειν αὐτήν.

SPURIA.

SOPHRONII (1) PATRIARCHÆ HIEROSOLYMITANI,

DE LABORIBUS, CERTAMINIBUS ET PEREGRINATIONIBUS SS. PETRI ET PAULI.

(*Biblioth. Patrum* t. V, 1123. — ex Magist. Sac. Palatii.)

Petrus genere fuit Hebræus, habitabat in Galilæa Palæstinæ, patria ejus Bethsaida. Simeonem Justum qui Christum in ulnis tenuit, compatriotam habuit. Pater Petri Jonas fuit temporibus Hyrcani, qui aures suas cum regno (id actitante fratre) amisit. Frater Petri Andreas : cepitque uxorem Petrus, filiam Aristobuli, fratris beati Barnabæ apostoli, ex qua suscepit filium et filiam. Andreas cælibem ducens vitam, Præcursoris Domini factus est discipulus. Petrus negotiis intendebat, ut qui uxori, familiæ et patris senio providebat. A Christo Petrus ob mentis firmitudinem appellatur [1] ; super fluctus maris tanquam incorporeus ambulat [2] ; transfigurationis Domini inspector, vocem primam audit [3] ; C non exasperari contra peccatores eruditur [4] : illique mundi procuratio committitur, et traduntur cœlestium thesaurorum claves [5]. Super cœtum apostolorum constitutus est ; Matthiam sufficit in apostolatum [6]. Non solum miraculorum magnitudine, sed et verborum efficacia, auditores, uxorem habens, ad fidem Christi rapiebat ; constituitque 10, 000 virorum Ecclesiam. Ananiam et uxorem sola increpatione prosternit. In Lydda Æneam paralyticum sanat [7]. In Joppe Dorcada suscitat. In Cæsarea Cornelium centurionem cum sua tota familia ad Christum vocat, baptizat, Spiritu sancto implet [8]. Linteum videt, ut portam fidei per revelationem aperiat. Ab Herode Agrippa, duabus catenis vinctus, et traditus

[1] Matth. xvi, 18. [2] Matth. xiv, 25. [3] Matth. xvii, 1 seqq. [4] Luc. ix, 56. [5] Matth. xviii, 18. [6] Act. i, 26. [7] Act. v, 1 seqq. [8] Act. x, 1 seqq.

NOTÆ.

(1) Sophronii vitam habes apud sanctum Hieronymum lib. *De scriptoribus eccl.* ad finem ; nam si auctor hujus opusculi est sanctus Sophronius episcopus Hierosolymitanus, ut ipsa inscriptio præfert, ridiculum est sanctum Hieronymum potuisse scribere vitam sancti Sophronii Hierosolymitani episcopi, qui sub Heraclio obiit, anno Domini 636. Est enim alter Sophronius ille sancti Hieronymi amicus.

Digitized by Google

quaternionibus militum, carceri mancipatus, solvitur ab angelo[9]. Occasione perfidiæ Simonis Magi, Syriam discurrit [10], adhuc autem et Pontum, Asiam et Galatiam, et ubique seminando verbum vitæ, Romam pervenit. Sidoniæ, Berythi, Bybli, episcopos ex his, qui eum comitabantur, duos ordinavit : apud Tripolim Phœniciæ, Marcum hospitem suum Antiochiæ, Antaradi, Acadi, Balneis et Peltæ, Gazaræ et Laodiceæ : Martianum in Syracusa Siciliæ, Brancatium Tauromenii : Thianum Cappadociæ, Ancyræ, Galatiæ, ubi et suscitat mortuum, in Ponto, A Sinope, Mystico Hellespontis, Coniræ Paphlagoniæ, Claudiopoli, Honoriadis, Nicomediæ, Bithyniæ, Nicææ : et ex prima profectione sua in Cæsaream per Cappadociam et Syriam (tertio jam anno vocationis elapso) rediit Hierosolymam. Deinde rursum per Antiochiam et Nicomediam ubi Prochorum præfecit in episcopum : tum demum Romam pervenit, ibique cum Paulo apostolo, tricesimo Neronis anno passus est. Vide Tertullianum in libro ubi ait, mortis Petri et Pauli mentionem in Annalibus haberi.

[9] Act. XII, 1 seqq. [10] Act. VIII, 9.

ANNO SÆCULI VI INCERTO.

ALEXANDER MONACHUS.

MONITUM.

Quo tempore vixerit iste Alexander, mihi incompertum est. Citatur a Glyca, p. 4 *Annalium*, ubi de Constantini Magni baptismo agit. Duo exemplaria habuimus : alterum ex Bibliotheca Bavarica, alterum ab Andrea Schotto, societatis nostræ presbytero, antiquitatis illustrandæ studiosissimo, collatum cum perantiquo codice Cryptæ Ferratæ non procul Tusculo, cui plerasque correctiones in acceptis referimus ; etsi nonnunquam, sed parce et prudenter, conjecturæ itidem aliquid indulsimus. Exstat in bibliotheca Bavarica liber hoc titulo : Ἰουλίου Πολυδεύκους χρονικόν · *Julii Pollucis Chronicum*. Exorditur auctor a creatione mundi, et usque ad imperium Valentis Chronicum perrexit. Certe in Valente exemplar desinit, etsi probabile, non tam auctorem, quam librarium hic fecisse finem. Hic ergo Julius, quem in Latinam linguam vertit, sed non edidit fidissimus studiorum meorum socius et adjutor *P. Ferdinandus Crendelius* (dabo tamen operam, ne cum mortuo interprete moriatur etiam translatio), aut Alexandrum expilavit ; aut Alexander Julium ; aut uterque tertium, adeo non modo sententiis, sed et verbis passim conveniunt. Versio Alexandri mea non est, sed Schotti nostri ; licet eam alicubi ad exemplar Bav. et Cryptæ Ferr. accommodarim.

In Schotti exemplari titulus ita conceptus est : Τοῦ ὁσιωτάτου Ἀλεξάνδρου καὶ μοναχοῦ εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωποιοῦ σταυροῦ. *Sanctissimi Alexandri et monachi in inventionem venerandæ et vivificæ crucis.* In Bavarico additur : Εὐλόγησον, Πάτερ. *Benedic, Pater.* Quod in codicibus manuscriptis animadvertimus plerumque præfigi homiliis Patrum, et sanctorum historiis ; hocque vel a librariis factum est benedictionis et divinæ opis cœpto labori impetrandæ gratia ; vel, quod verisimilius arbitror, ex more publico, quod homilias vel res gestas sanctorum lecturus in Ecclesia, prius benedictionem a sacerdote vel episcopo peteret. Quare plerisque etiam sancti Ephræmi Syri sermonibus hæc verba præposita videmus, quia consuetudine receptum erat sermones sancti Ephræmi publice in ecclesia pronuntiare. Testis sanctus Hieronymus, *De viris illustribus.*

In exempl. Cryptæ Ferratæ, vetustate prope consumpto, sic habet titulus : Ἀλεξάνδρου μοναχοῦ λόγος ἱστορικὸς περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ, πρός τινας ὁσίους Πατέρας προτραπέντος ὑπ' αὐτῶν. Ἐν ᾧ ἐστι θεολογία ἀληθὴς καὶ περὶ τῆς θείας οἰκονομίας ἁπλανὴς ὁμολογία, καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸν τίμιον σταυρόν. *Alexandri monachi oratio historica de inventione venerandæ crucis, ad quosdam sanctos Patres, quorum cohortatione ad scribendum accesserat ; in qua est theologia vera, et de divina dispensatione sincera confessio, et encomium in venerandam crucem.*

Digitized by Google

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΕΣΙΝ

ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΟΠΟΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ.

—

ALEXANDRI MONACHI

DE

VENERANDÆ AC VIVIFICÆ CRUCIS INVENTIONE.

(GRETSER *de Cruce*, t. II, p. 1.)

—

Paternæ tuæ sanctitatis jussum non sine gravi perturbatione accepi. Injunxisti enim meæ imbecillitati, historicam quampiam narrationem contexere de inventione vivifici ligni, venerandæ nempe ac modis omnibus honorandæ crucis, in qua Dominus noster Jesus Christus, sponte sua ac voluntate expansus, diaboli tyrannidem dissolvit, et incomprehensibilem in se credentibus salutem est largitus. Hoc itaque mandatum tuum, cum tot modis virium mearum facultatem excedat, vehementer sane metui quidquam hujusmodi operis aggredi. Potius enim aliis, quam mihi hic labor conveniebat, utpote qui nullam ex toto illo disciplinarum orbe partem, nullam omnino ex jugi studio exercitationem sum consecutus: sed vere nihil aliud, quam merus sum idiota, non solum propter sermonis, sed omnis prorsus cognitionis defectum, idque ex diuturnæ invaletudinis violentia.

Quanquam autem huic provinciæ me longe esse imparem sciam, metuens tamen inobedientiæ periculum incurrere, solo parendi studio, quod imperas, exsequi conabor, omnia in Deum vestrasque preces referens. Nihil autem nostrum afferemus (novitii enim adhuc sumus, ac pene hesterni in antiquarum rerum cognitione), sed quæcunque ex priscis historiæ monumentis (qua in re etiam alii ante nos partim bene, partim male elaborarunt) eruere potuimus, quæque ex majorum traditione

Τὴν κέλευσιν τῆς ὑμετέρας πατρικῆς ὁσιότητος δεξάμενος, λίαν ἐλιγγίασα. Ἐκελεύσατε γὰρ τῇ ἐμῇ οὐδενείᾳ (1), ἱστορικόν τινα λόγον ποιήσασθαι περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου, τοῦ πανσέπτου καὶ σεβασμίου σταυροῦ, ἐν ᾧ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τανυσθεὶς (2) ἑκουσίως, κατέλυσε μὲν τοῦ διαβόλου τὴν δύναμιν, καὶ θανάτου τὴν τυραννίδα, σωτηρίαν δὲ ἀκατάληπτον τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἐδωρήσατο. Τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, σφόδρα τυγχάνον ὑπὲρ τὴν ἐμὴν δύναμιν, δεξάμενος, ἐγχείρησιν ἐδειλίασα· ἑτέρων γὰρ ἦ καθ' ἡμᾶς τό γε ὑπάρχει τὸ πόνημα· οὐδὲν γὰρ τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως ἐν μυήσει γεγόναμεν, καὶ τὴν ἐξ ἀσκήσεως γυμνασίαν κεκτήμεθα, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἰδιῶται τυγχάνομεν, οὐ μόνον τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ γνώσει διὰ, τὴν ἐν ἡμῖν παυῶν χρονίαν ἐπικράτειαν.

Ἐπεὶ δὲ οὐχ οἷος (3) τὸν τῆς παρακοῆς ὑφορώμενος κίνδυνον, πόθῳ τῆς ὑπακοῆς τὸ κελευσθὲν πειράσομαι πέρατι παραδοῦναι, τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰς ὑμετέρας εὐχὰς ἀπωθήσαντες (4). Ἐροῦμεν δὲ ἴδιον οὐδὲν (χθιζοὶ γάρ ἐσμεν, κατὰ τὸ λόγιον (5), καὶ οὐκ οἴδαμεν)· ὅσα δὲ ἐξ ἀρχαίων ἱστοριῶν ἰσχύσαμεν εὑρεῖν (πολλοὶ γὰρ ἕτεροι περὶ τούτου πεπονήκασιν, οἱ μὲν εὖ καὶ καλῶς, οἱ δὲ καὶ ἑτέρως), καὶ ὅσα ἐκ τῆς ἀνέκαθεν εἰλήφαμεν παραδόσεως, ταῦτα ὑμῖν, σὺν Θεῷ φάναι, ἐσπούδασα (6) πανταχοῦ τῆς

NOTÆ.

(1) Cod. Bav. οὐδεμίᾳ lego. Οὐδενείᾳ vel οὐθενείᾳ a recto οὐδένεια, vel οὐθένεια, quasi dicat *nullitas*, *nihilitas*, prius usurpat Plato in *Phædro*, alterum, Plutarchus in *Paramyth.*

(2) Manusc. habent τανυθείς errore scribæ. Nam legendum τανυσθείς, Iliad. v. Ἐπὶ χθονὶ κεῖτο τανυσθείς. *Extensus*, seu *expansus jacebat in terra.*

(3) Lacuna post οὐχ οἷος. Hoc vel simile quid deest Ἐπειδὴ δὲ οὐχ οἷος τ' εἰμὶ ἀντιλέγειν, τὸν τῆς, etc.

(4) Cod. Bav. ἀπωρήσαντες. Sch. ἀπορήσαντες. Scripsi ἀπωθήσαντες, ab ἀπωθέω, *rejicio*, *repello*. Schottus legendum suspicatur ἀπαιωρήσαντες, quia a Deo et fratrum precibus pendere debemus, et spes nostras inde suspensas habere.

(5) Κατὰ τὸν λόγιον. Sic habent exempl. Bav. et Sch. Est autem λόγιος, præter cætera *historiæ et antiquitatis peritus, et in ea re facundus.* Sed magis placet, κατὰ τὸ λόγιον. Hesterni enim et novitii sumus, ut habet Scripturæ dictum Job. VIII.

(6) Sch. προσθῆναι ἐσπούδακα.

Digitized by Google

ἀληθείας φροντίσας. Ὑμεῖς δὲ τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσατε, καὶ προσεύξασθε ὑπὲρ ἡμῶν, ἀγιώτατοι.

A acceptimus, ea vobis, nostros conatus Deo adjuvante, ob oculos statuere sum adnixus, in omnibus præcipuam veritatis curam habens. Vos in quibus defecerimus, ea benevole corrigite, quaque estis pietate, pro nobis per preces vestras intercedite.

Ἀρχὴν δὲ τοῦ λόγου ποιησόμεθα τὸν πάσης ἀρχῆς κατάρχοντα. Ὁ μονογενὴς, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς, ὁ ἐκ ζῶντος τοῦ Πατρὸς ζωοποιὸς Λόγος ὁ ἐν ἀρχῇ ὤν, πρὸς τὸν ἀεὶ ὄντα Θεὸν, ὁ ὢν « ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως » τοῦ ἀϊδίου Πατρὸς ἐκ τῆς ἀνάρχου ἀρχῆς, ἡ ἀνέκλειπτος (7) ἀρχὴ, ἡ ἐκ τῆς ἀεννάου ζωῆς ζωὴ ἀτελεύτητος, ἡ ἐκ τῆς ζωοποίου πηγῆς πηγὴ ἀθανασίας, ἡ ἀπηκριβωμένη καὶ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ φύσαντος Πατρὸς, τὸ ἐξ ἀκαταλήπτου φωτὸς φῶς ἀνεκλάλητον, τὸ ζωοπάρηχον νᾶμα τῆς ζωτόκου πηγῆς, ὁ ὁμοούσιος καὶ ὁμόθρονος, καὶ ὁμοδύναμος, καὶ ὁμάγαθος τῷ γεννήσαντι Πατρὶ, ὁ πάντα ἔχων ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ πλὴν τῆς ἀγεννησίας, ὁ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι (ἢτῷ ἐκ Πατρὸς ἀεὶ ἐκπορευομένῳ [8]) καὶ δι' ἑαυτοῦ τὰ πάντα, καὶ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγών. Οὐδὲν γὰρ ἦν, εἰ μὴ ἡ ἁγία Τριὰς ἡ ὁμοούσιος, ἐν ταῖς ἰδίαις ἀεὶ ὑπάρχουσα ἰδιότησιν ἤτοι ὑποστάσεσιν, ἤγουν προσώποις, ἡ ἄκτιστος φύσις, ἡ ἀνέκλειπτος θεότης, τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα, τὸ διηνεκὲς ἀγαλλίαμα, ἡ ἁπλῆ καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσχημάτιστος οὐσία, ἡ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα, μηδὲ ἀρξαμένη, μηδὲ παυσομένη.

Principium autem operis nostri statuemus, qui est omni principio prius principium, unicum Dei Filium, qui exsistens in sinu Patris, ex vivo Patre vivificum Verbum processit, qui ab omni principio apud Deum fuit sempiternum, qui est « splendor gloriæ et character substantiæ [1] » æterni Patris, ex principio principii experte indeficiens principium, qui ex vita illa perpetua vita est nullo unquam fine terminanda, ex vitali suo fonte fons immortalitatis, expressa ac certa invisibilis Dei effigies, Patrisque, qui eum genuit, imago incommutabilis, incomprehensi luminis lumen ineffabile, vivifici fontis latex B vivificus, qui est ejusdem substantiæ, ejusdem gloriæ, ejusdem majestatis, ejusdem imperii, ejusdem potestatis ac bonitatis, cum Patre, a quo genitus est, habens omnia, quæcunque habet Pater, præterquam quod Pater sit ingenitus, qui cum Patre ac Spiritu sancto (qui ex Patre indesinenter procedit) suaque virtute omnia, cum nihil esset, ut exsisterent, effecit. Neque aliud quidquam præterea fuit, nisi sola hæc et sancta Trinitas, quæ unius est substantiæ, distinctis licet proprietatibus, hoc est, subsistentiis sive personis constans, increata quædam natura, perpetua ac nunquam interitura divinitas, quam penes est omnis imperii majestas, quæ gaudium infinitum est, simplexque ac incomposita, et figuræ omnis expers natura, quæ eodem modo semper se habens, neque unquam incepit, neque ullo tempore est desitura.

Οὗτος τοίνυν ὁ ζῶν καὶ ἐνεργὴς καὶ παντοδύναμος τοῦ Θεοῦ Λόγος, βουλήσει τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πᾶσαν τὴν κτίσιν τὴν ὁρατὴν καὶ τὴν ἀόρατον ἐν τῷ δέοντι καιρῷ εἰς τὸ εἶναι ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγεν, ἐπιστάμενος μέντοι κατὰ θεϊκὴν πρόγνωσιν, τὸ, πότε, καὶ ποῦ, καὶ πῶς, καὶ πόσα χρὴ γενέσθαι τὰ ὄντα. Ἄπειροι γὰρ αἰῶνες, ἵν' οὕτως

Hoc igitur vivum, efficax, atque omnipotens Dei Verbum voluntate Patris, ex cooperatione Spiritus C sancti, omnem creaturam visibilem simul et invisibilem suo tempore, cum antea non esset, procreavit, cognoscens per divinam præscientiam quando, ubi, quomodo et quanta, quæcunque erant producenda, oporteret esse. Infinita enim, ut sic

[1] Hebr. I, 3.

NOTÆ.

(7) Sch. ἀνέκληπτος, fort. σκατάληπτος, *incomprehensibilis*. Magis placet, ἀνέκλειπτος, *indeficiens*.

(8) Videri posset auctor iste favere errori recentiorum Græcorum de processione Spiritus sancti ex solo Patre, cum ex Patre eum procedere affirmet, nulla Filii mentione facta. Sed non est ita; nam quod singulariter uni personæ divinæ tribuitur, id etiam alteri convenire intelligitur, nisi sit illud, quod ab altera persona distinguitur, ut recte tradunt theologi. Pater autem non distinguitur a Filio per hoc, quod ab eo procedit Spiritus sanctus, non enim ea ratione opponitur Filio relative. Quare ut in illo loco (Joann. xv, 26): *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit;* subintelligendum est, a Filio quoque procedere Spiritum sanctum; ita idem subintelligendum est in hoc Alexandri loco, præsertim cum disertis verbis asserat, Filium habere omnia, quæ Pater habet præter ἀγεννησίαν, quasi dicat innascibilitatem; si omnia habet præter innascibilitatem, et id, quo Pater est Pater (hoc enim excipiendum esse, nullo monitore eget), necessario sequitur, Filium, itidem habere vim spirandi Spiritum sanctum: quia hæc vis nec est ἀγεννησία sive innascibilitas, nec est etiam paternitas, qua Pater est Pater. Deinde in exemplari Schotti collato cum antiquo codice Cryptæ Ferratæ, in hunc modum Alexandri verba scripta sunt: Ὁ σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ καὶ ὁμοουσίῳ Πνεύματι, τῷ ἐκ Πατρὸς ἀεὶ ἐκπορευομένῳ, καὶ δι' αὐτοῦ πεφηνότι, τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγών. *Qui cum Patre, et sancto et vivifico et consubstantiali Spiritu, qui ex Patre semper procedit, et per ipsum effulget seu elucet, omnia ex non esse ad esse eduxit.* Si, ut dicit Alexander, Spiritus sanctus φαίνει seu πέφηνε ex Filio; ergo procedit ab illo, sicut ab igne vere dicitur ἐκπορεύεσθαι seu procedere splendor, qui ex igne elucet. Nec aliud est illa splendoris ἔκφανσις seu ἔκλαμψις nisi ἐκπόρευσις. Ergo in Deo itidem hoc metaphorico τῆς ἐκφάνσεως vocabulo nihil aliud intelligere possumus, quam processionem, et cum ibi non sit processio *ad intra*, nisi secundum originem, fatendum erit, ex hujus etiam auctoris sententia Spiritum sanctum ex Filio secundum originem procedere. Scio quid ad hæc respondere soleant Græci recentiores, sed nunc non est his discutiendis locus.

Digitized by Google

dicam, sæcula transierunt, quibus nihil erat, præter unum Deum in Trinitate glorificatum. Unum enim hæc tria sunt, in quibus inest Divinitas. Neque vero aliqua necessitate compulsus omnia creata produxit (nullius enim rei indiget Deus), sed infinita sua bonitate, quo plures essent, qui ejus gratiæ participes fierent. Conditis igitur omnibus, debitoque decore ornatis, postremo omnium hominem fabricavit, ex terra jam ante creata corpus effingens; a seipso vero et animam rationalem atque intelligentiæ capacem imponens, non illam antea exsistentem, sed tunc recens factam, neque partem aliquam ipsius Dei, ut insanus ac vecors Origenes blasphemo ore ausus est comminisci, essentialem nescio quam animarum præexistentiam, et post hanc portentosam quamdam rerum instaurationem stulte atque impie inducens. Quod enim in sacris ac divinis Litteris habetur, « Inspiravit Deus in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem [2], » nullo pacto aliquam animæ præexistentiam confirmat; neque si dictum esset: « Et accepit homo animam viventem. » Sed neque illud *spiraculum* hominis anima erat; sed hoc tanquam ænigmate demonstratur, etiam Spiritum sanctum in hac universorum procreatione vim potestatemque suam habuisse, juxta Prophetam, qui ait: « Verbo Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum [3], » et iterum: « Spiritus Dei fecit me, et spiraculum Omnipotentis est docens me [4]. »

Quocirca omnia decentissimo ornatu divinum Verbum minima potentiæ suæ parte condens produxit. Et quid dico minima potentiæ suæ parte, qui solo nutu universa creavit, et nunc etiam

A εἶπω, διῆλθον, ἐν οἷς οὐδὲν ἦν, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεὸς, ὁ ἐν Τριάδι δοξολογούμενος· ἐν γὰρ τὰ τρία (9) ἐν οἷς ἡ Θεότης· οὐδὲ γὰρ διὰ χρείαν ἰδίαν παρήγαγε τὰ ὄντα· ἀνενδεὴς γὰρ τὸ Θεῖον· ἀλλ' ἐξ ἀμέτρου ἀγαθότητος, ὡς εἶναι πλείονας τοὺς μετέχοντας τῆς αὐτοῦ χάριτος. Παραγαγὼν τοίνυν καὶ κατακοσμήσας τὰ πάντα τῷ πρέποντι κόσμῳ, ὕστερον πάντων δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἐκ τῆς γῆς ἤδη προϋποστάσης διαπλάσας τὸ σῶμα, παρ' ἑαυτοῦ δὲ ψυχὴν λογικὴν αὐτῷ καὶ νοερὰν ἐνθύκτιστον, οὐ προϋπάρχουσαν, οὐδὲ μέρος οὖσαν Θεοῦ (10), ὡς παράφρων καὶ μανιώδης Ὠριγένης ἐβλασφήμησεν οὐσιώδη (11) τινὰ προϋπαρξιν ψυχῶν, καὶ τὴν ταύτῃ ἑπομένην τερατώδη ἀποκατάστασιν γραωδῶς, μᾶλλον δὲ ἀσεβῶς εἰσηγησάμενος. Τὸ γὰρ ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ Γραφῇ

B ἐμφερόμενον, ὅτι « Ἐνεφύσησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, » οὐ παραστατικόν ἐστι προϋπάρξεώς τινος ψυχῆς· οὐδ' εἰ ἂν εἴρητο (12), « Καὶ ἔλαβεν ἄνθρωπος ψυχὴν ζῶσαν. » Ἀλλ' οὐδὲ τὸ *φύσημα* ἐκεῖνο ἦν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἵνα δειχθῇ ὡς αἰνίγματι, ὅτι οὐκ ἀλλότριον τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ὑπάρχει τὸ πανάγιον Πνεῦμα, κατὰ τὸν Προφήτην λέγοντα, « Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν· » καὶ πάλιν· « Πνεῦμα Θεοῦ τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ Παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με. »

C Πάντα τοιγαροῦν καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐργασάμενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τῷ πολλοστῷ (13) τῆς δυνάμεως ἐξεκάλυψε. Καὶ τί λέγω πολλοστῷ δυνάμεως, ὅπουγε τὰ πάντα νεύματι μόνῳ ἐποίησε καὶ

[2] Gen. II, 7. [3] Psal. XXXII, 6. [4] Job XXX, 4.

NOTÆ.

(9) Cod. Sch. ἓν γὰρ τὰ τρία, καὶ τὰ τρία ἕν, τὰ ἐν οἷς ἡ Θεότης, εἴγε (τὸ ἀκριβέστερον εἰπεῖν) ἃ ἡ Θεότης. *Unum enim tria sunt, et tria unum, illa, in quibus est Divinitas, vel potius, ut rectius loquar, quæ sunt Divinitas.*

(10) Animam humanam esse particulam divinæ substantiæ docuerunt olim Stoici, hosque secutus Philo Judæus, in libro, cui titulus : *Quod deterius potiori insidietur*, et hæretici Gnostici, Manichæi, Priscillianistæ, ut refert sanctus Augustinus lib. *De hæres.* cap. 6, 46 et 78. Origenes autem concessit quidem animas ex nihilo a Deo creatas esse, sed omnes simul, una cum angelis, ac deinde fastidio deliciarum spiritualium, quibus in cœlo perfruebantur affectas, amare cœpisse res terrenas, et propterea in corpora tanquam in carceres detrusas esse. Vide Orig. lib. I *De principiis*, cap. 7. Errorem hunc a Platone et Platonicis accepit. Ergo illud μέρος Θεοῦ non ad Origenem referendum videtur, nisi quis dicere velit, Alexandrum non satis perspectam habuisse Origenis sententiam. Per ἀποκατάστασιν, quam Alexander vocat τερατώδη, *monstrosam et prodigiosam*, intelligitur omnium tam hominum damnatorum, quam dæmonum restitutio in statum salutis æternæ, putavit enim Origenes omnes damnatos tandem salvos fore. Quem errorem commemorat et refutat sanctus Epiphanius epist. ad Joan. Hierosolym.; Augustinus, lib. XXI *De civit. Dei*, cap. 17 et 23; Hieronymus in cap. III Jonæ; et Gregorius, lib. IX *Moralium*, cap. 45; et alii.

(11) Sch. pro οὐσιώδη, μυθώδη, fabulosam.

(12) Cod. Bav. et Sch. ἢ γὰρ ἂν εἴρηται. Lego οὐδ' εἰ ἂν εἴρητο, neque *si dictum esset : Et accepit homo animam viventem*, inde animarum præexsistentia ante corpora probari posset. Sch. ita legit : Ἤ γὰρ ἂν εἴρητο. *Si fuisset præexsistentia animarum, profecto dictum esset : Et accepit homo animam viventem*, ut subintelligatur, ἢ γὰρ ἂν παραστατικὸν εἴη, εἴρητο ἄν.

D

(13) Τῷ πολλοστῷ ᾧ, ita cod. Bav. eo sensu, quem reddidit interpretatio, licet hoc etiam modo verti possit : *Varietate potentiæ suæ ea retexit, et quid dico varietate potentiæ, quando omnia solo nutu fecit et facit?* Si enim πολλοστῶς recte a nonnullis redditur, *multifariam*, recte etiam πολλοστὸν redditur *varium* seu *varietas*, ut sit idem quod πολλοπλάσιον, *multiplex*. Nec disciplicet hæc lectio : Τὸ πολλοστὸν δυνάμεως ἐξεκάλυψε, καὶ τί λέγω πολλοστὸν δυνάμεως; *varietatem et magnitudinem suæ potentiæ patefacit, et quid dico varietatem potentiæ?* Schotti cod. ita correctus est ex Crypt. Ferr. : Τὸ πολλοστὸν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ οὐκ ἐξεκάλυψε, καὶ τί λέγω τὸ πολλοστόν; *minima potentiæ suæ parte produxit, et quid dico minima potentiæ parte?* Nam πολλοστός significat etiam *multesimum* seu *unum de multis*, seu πολλοστημόριον, *minimum*, *minima pars*.

Digitized by Google

ποιεῖ, ἔχων ἀεὶ σύνδρομον τὴν δύναμιν κατὰ τὸν Προφήτην τὸν λέγοντα, « Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος, ἐποίησεν. » Ὁ δὲ ἐκστατικὸς Ὠριγένης ἐτόλμησε λέγειν πεπερατωμένην εἶναι τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ μυρίας ἑτέρας βλασφημίας ἀπαφρίσας καὶ ὑπέρογκα καὶ δυσεξάγγελτα ἐν τοῖς συντάγμασιν αὐτοῦ ἐκληρήσας, ἐπλήρωσε τὴν οἰκουμένην ἀμέτρου φλυαρίας· ἀξίαν δὲ τῆς ἑαυτοῦ τολμηρίας συνοδικῶς ἀπηνέγκατο κατάκρισιν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

creat, voluntati per omnia vim potentiamque æqualem possidens, unde et Propheta : « Omnia quæcumque voluit, Deus fecit [5]. » Vecors vero Origenes divinam potentiam certis limitibus circumscriptam ausus est dicere, et mille id genus blasphemiarum effutiens, scriptisque suis intolerabilia quædam, et quæ dici nefas sit inferciens, infinitis mundum erroribus implevit : verum vesana hujus temeritas synodali jamdudum sententia est condemnata. Nos ad institutum revertamur.

Ποιήσας τοιγαροῦν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἰδίαν καὶ ὁμοίωσιν, ἔθετο αὐτὸν ἐν παραδείσῳ (14), καθώς φησιν ἡ Γραφή, ἐργάζεσθαι πάντως οὐ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, φυλάττειν δὲ πάλιν δηλονότι τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Κτίστου ζωοφόρον ἐντολήν. Ἀλλὰ μηδεὶς μεμφέσθω οὕτω τῷ προοιμίῳ (15) μηκύνοντι, οὐ γὰρ εἰκῇ, οὐδὲ μάτην· ἀλλ' ἐπειδήπερ προέκειτο ἡμῖν σταυροῦ μνείαν ποιήσασθαι, ἐβουλήθην δεῖξαι τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τὴν δόξαν ἄνωθεν, καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει διαλάμπουσαν. Καὶ σκοπεῖτε εἰ μὴ οὕτως ἔχει· ἔνι γὰρ μετὰ ἀκριβείας πάσης ἰδεῖν, ὅτι πᾶσαν κτίσιν ὁρατὴν καὶ ἀόρατον σταυροειδῶς ὁ Θεὸς ἐποίησε· ποιήσας γὰρ τὸ πλάτος, καὶ τὸ μῆκος, καὶ τὸ ὕψος, καὶ τὸ βάθος, σαφῶς τοῦ σταυροῦ τὸν τύπον ἐν μυστηρίῳ διεγράψατο, ἐν τούτοις δὲ τὸ πᾶν ὑπάρχει. Καὶ τοῦτό ἐστι, ὡς οἶμαι, τὸ εἰρημένον τῷ σοφωτάτῳ Παύλῳ. Φησὶ γὰρ, « Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, » καὶ τὰ ἑξῆς, « ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ ὕψος, καὶ βάθος, καὶ πλάτος, καὶ μῆκος. »

Cum itaque Deus hominem ad imaginem suam et similitudinem condidisset, posuit eum in paradiso, ut testatur Scriptura, ad operandum cibum nunquam periturum, sed in vitam æternam permansurum [6], custodiendo videlicet salutare præceptum sibi a Conditore omnium injunctum. At nemo nos reprehendat tam longo utentes principio; neque enim temere ac sine ratione id a nobis factum est. Verum quoniam propositi nostri erat crucis memoriam facere, operæ pretium existimamus, si ostenderemus salutiferæ crucis gloriam, etiam diu ante, atque adeo ab ipso orbis principio, in universa hac rerum machina semper reluxisse; ac videte, annon ita se res habeat. Licet enim cuivis apertissime atque evidentissime videre omnes conditas res, tam quæ oculis conspici, quam quæ iis comprehendi nequeunt, a Deo in crucis formam esse factas; faciens enim latitudinem, longitudinem, altitudinem ac profunditatem, clare crucis typum non sine mysterio descripsit; in his enim quatuor cuncta consistunt. Atque hoc ipsum esse existimo, quod sapientissimus ait Paulus : « Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem, » etc., « ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo et longitudo, et sublimitas et profundum [7]. »

Ἀλλὰ καὶ ὅσα τίμια ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, σταυροειδῶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ σοφίᾳ κρείττονι ἐγεννήθησαν. Τὰ γοῦν τετράμορφα ζῶα σταυροῦ τὸν τύπον διὰ τοῦ σχήματος ἀναμφιβόλως σημαίνουσι. Λέγει γὰρ ὁ θεσπέσιος προφήτης· « Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, » καὶ τὰ ἑξῆς, « καὶ Σεραφὶμ ἐστήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ, καὶ τὰ σκέλη αὐτῶν ὀρθὰ, ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνὶ, καὶ ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνὶ, καὶ ταῖς μὲν δυσὶ πτέρυξι κατεκάλυπτον τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶν ἐπέταντο (16). » Μυστικῶς διὰ τῶν ἀνωτάτων δυνάμεων ἐδείχθη ἡ δόξα τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ φωστῆρες σταυροειδῶς τὸ φέγγος αὐτῶν ἐξαστράπτουσι, καὶ ἄνθρωπος δὲ σταυροειδῶς διεπλάσθη. Πᾶς γάρ τις ἑστὼς καὶ ἐκτείνων τὰς χεῖρας ἀναντιῤῥήτως σταυρὸν διὰ τοῦ σχήματος τυποῖ. Καὶ ὁ παράδεισος δὲ σταυροῦ τὸ σύμβολον ἔχει, τουτέστι τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ἀφ' οὗ φαγεῖν ὁ ἀρχέκακος ὄφις

Quin et quæcunque in toto hoc universo præstantiora exsistunt præ cæteris, in crucis speciem, non sine evidenti quadam sapientia, Auctor ille omnium creavit. Nam et illa animalia quadruplicem formam referentia, crucis formam, ipso habitu, haud dubie repræsentant; inquit enim divinus propheta : « Vidi Deum sedentem super solium excelsum, et elevatum, » etc., « et Seraphim stabant in circuitu ejus, et crura eorum recta erant; sex alæ uni, et sex alæ alteri, et duabus alis velabant facies suas, duabus autem pedes, et duabus volabant [8]. » Ubi mystice per supernas illas potestates majestas vivificæ crucis ostenditur. Quin et luminaria cœli ad modum crucis lumen suum diffundunt, et homo etiam in formam crucis formatus est. Quisque enim erectus stans, manusque extendens, crucis figuram hoc gestu sine ulla dubitatione effingit. Insuper et paradisus crucis

[5] Psal. CXIII, 3. [6] Joan. VI, 27. [7] Ephes. III, 18. [8] Isa. VI, 2.

NOTÆ.

(14) Cod. Sch. ἐν παραδείσῳ τρυφῆς. Paulo post, ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν πάντως.

(15) Idem cod. μηδείς με μεμφέσθω, οὕτω τῷ προοιμίῳ.

(16) Cod. Sch. post, ἐπέταντο hæc habet : Δῆλον δὲ ὅτι ταῖς μέσαις. Ἰδοὺ μυστικῶς, etc., *manifestum autem est quod mediis* (alis volabant). *Ecce mystice*, etc.

Digitized by Google

notam gerit, lignum videlicet vitæ ex quo serpens, malorum ille architectus, propter immensam suam in nos invidiam, homini ut comederet persuasit, quo citius fallacibus eum suis technis, divinis præceptis obaudientem, paradiso ejiceret, pessimoque hoc astu peccato traderet, per peccatum vero in acerbissimam mortem præcipitaret. Grassatum est enim peccatum a teterrimo hoc principio per universas generationes generationum, donec tandem in imam malorum voraginem pervenisset.

A δι' ὑπερβολὴν φθόνου συνεχώρησε (17) τὸν ἄνθρωπον, θᾶττον διὰ τῆς ἐξ ἀπάτης παρακοῆς ἐκβαλὼν τοῦ παραδείσου, καὶ διὰ τῆς κακίστης παρακοῆς παραδοὺς αὐτὸν τῇ ἁμαρτίᾳ, διὰ δὲ τῆς ἁμαρτίας καταβαλὼν αὐτὸν εἰς τὸν πικρότατον θάνατον. Προέκοψε δὲ ἡ ἁμαρτία τῆς κακίστης ἀρχῆς κατὰ γενεὰν καὶ γενεάν, ἕως οὗ κατήντησεν εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα τῶν κακῶν.

Divinum vero Verbum ne sic quidem a suo plasmate se avertit. Neque enim dereliquit, quem ad imaginem suam condiderat, neque repulit illum diaboli tyrannide maleficioque miserrime oppressum, sed singulis ætatibus cœpit eum invisere, et per symbola, velut in ænigmate, nempe per vivificam crucem, seductum hominem ab errore revocare. Neque enim sustinuit Deus, utpote optimus, quem ad incorruptionem et imaginem suæ proprietatis condiderat, propter diaboli improbam malitiam in perpetuum interitum internecionemque concidere. Cum autem totus orbis ob nefarios absurdosque concubitus interiret, condemnatus, ut funditus deleretur, tunc justus Noe cum tota sua domo instaurando orbi ab universali isto diluvio per minimum lignum servatus est [9]. Similiter Abraham magnus patriarcha, promissiones Dei, cum jurejurando, accepit; quando in loce maxime edito charissimum filium missus est sacrificare [10]. Cujus Deus obedientiæ modum amplectens, ostendit ipsi arietem cornibus detentum in planta Sabec, quod est *remissio*, futuram aliquando remissionem universorum orbis scelerum per intelligibilis Agni in ligno suffixionem aperte præfigurans; terra vero alta sacrificio hujc delecta, juxta veterum traditionem, sacer mons fuit in Golgotha.

Ὁ δὲ θεῖος Λόγος οὐδ' οὕτως ἀπεστράφη τοῦ ἰδίου πλάσματος, οὐδὲ ἐγκατέλιπεν, ὃν κατ' εἰκόνα ἐποίησεν, οὐδ' ἀπώσατο τὸν τυραννηθέντα ὑπὸ τῆς B τοῦ διαβόλου κακοτεχνίας, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην γενεὰν ἐπισκεπτόμενος οὐ διέλιπε, καὶ ἀνακαλούμενος συμβολικῶς, ὡς ἐν αἰνίγματι, διὰ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τὸν πλανηθέντα ἄνθρωπον. Οὐ γὰρ ἐβούλετο ὡς ἀγαθὸς, τὸν ἐπὶ ἀφθαρσίας (18) κτισθέντα καὶ εἰκόνα ὄντα τῆς ἰδίας ἰδιότητος, διὰ τὴν τοῦ διαβόλου κακουργίαν εἰς παντελῆ ἀπώλειαν χωρῆσαι. Ὅτε δὲ ἐφθάρη πᾶσα ἡ γῆ ταῖς ἀτόποις ἐπιμιξίαις καὶ κατεδικάσθη εἰς ἐξάλειψιν, τότε τὸν δίκαιον Νῶε πανοικεῖ εἰς παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου ἐκ τοῦ οἰκουμενικοῦ ναυαγίου δι' ἐλαχίστου ξύλου ἔσωσεν. Ἀβραὰμ δὲ ὁμοίως ὁ μέγας πατριάρχης διὰ ξύλου τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ μεθ' ὁρκωμοσίας ἐδέξατο, ὁπηνίκα εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν ἀπεστάλη ἱερουργῆσαι τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν, οὗ ὁ Θεὸς τὸν τρόπον τῆς ὑπακοῆς δεξάμενος, C ἐνέδειξεν αὐτῷ κριὸν (19) τοῖς κέρασι κατεχόμενον ἐν φυτῷ Σαβὲκ, ὃ ἑρμηνεύεται *ἄφεσις*, διὰ τοῦ τύπου τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι τῶν τοῦ παντὸς κόσμου ἁμαρτιῶν ἄφεσιν, διὰ τῆς τοῦ νοητοῦ Ἀμνοῦ ἐπὶ ξύλου προσηλώσεως, σαφῶς προμηνύων. Καθὼς δὲ ἔχει ἡ παράδοσις, ἡ ὑψηλὴ γῆ ὁ ἅγιός ἐστι Γολγοθᾶς.

Quid vero sibi vult, quod Jacob virgæ extremitatem adoravit [11], nisi ut prophetico instinctus spiritu propheta demonstraret, alinam crucem ab omnibus Christi fidelibus adorandam esse et venerandam? Quæcunque vero Moyses signa atque prodigia ex divino præcepto in terra Ægypti, atque in D

Τί δὲ βούλεται τοῦ Ἰακὼβ ἡ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου προσκύνησις, ἢ ὅτι προφητικῶς ἐμήνυσεν ὁ πατριάρχης, ὅτι δεῖ προσκυνηθῆναι τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν ὑπὸ πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων; Ὅσα δὲ τέρατα καὶ σημεῖα ἐποίει Μωϋσῆς ἐν γῇ Αἰγύπτου (20), καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη

[9] Gen. VII et VIII. [10] Gen. XXII, sqq. [11] Gen. XLVII, 1 seqq.

NOTÆ.

(17) Cod. Crypt. Ferr. οὐ συνεχώρησε.

(18) Fort. ἐπ' ἀφθαρσίᾳ. Paulo post. Cod. Bav. τῆς ἑαυτοῦ ἀϊδιότητος, *suæ æternitatis*.

(19) Apud LXX interpretes Gen. XXII, cum Abraham filium immolare volens, prohibitus esset ab angelo, subdit Scriptura: καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς κατεχόμενος ἐν φυτῷ Σαβὲκ τῶν κεράτων· *Et ecce aries unus hærens in planta Sabec cornibus.* In quæ verba Græcum Scholium: Τὸ Σαβὲκ ἄφεσιν τινὲς ἐκδεδώκασιν, οἱ δὲ ὄρθιος, ὡς εἶναι αὐτὸ τὸ λεγόμενον, πράγος ὀρθὸς ἐπαναβεβηκὼς φυτῷ, ἐνταῦθα δὲ ὀρθὸς τῶν κεράτων κατεχόμενος, ὡς εἶναι φανερὸν τύπον σταυροῦ. Διὰ τοῦτο δὲ οὐχ ἑρμηνεύεται, ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ μία οὖσα λέξις πολλὰ σημαίνει ἑρμηνευομένη· πρὸς δὲ τοὺς πυνθανομένους δεῖ ἀποκρίνεσθαι καὶ λέγειν, ὅτι τὸ Σαβὲκ ἐπηρμένος ἑρμηνεύεται. *Sabec quidam reddiderunt, remissionem, alii vero, erectus, ut sensus sit, aries seu hircus rectus supra plantam ascendens. Hic autem rectus cornibus hærens, ut sit manifesta crucis figura. Eam vero ob causam interpretationem non admittit, quia Hebraica dictio, quæ una est, varias habet interpretata significationes. Illis vero, qui interrogant, oportet respondere et dicere, Sabec interpretatum, idem esse quod in altum evectus.* Eamdem plantam Sabec, hoc est, remissionis seu concessionis, crucis figuram fuisse, docet Leontius Neapolitanus in Cypro episcopus, quem citat sanctus Joannes Damascenus, orat. 1 et 3 de imaginibus, et Patres concilii Nicæni II, act. 4.

(20) Cod. Sch. hæc verba addit: Καὶ ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ. *Et in Rubro mari et in deserto.*

Digitized by Google

διὰ προστάγματος Θεοῦ, διὰ τῆς ῥάβδου ἐποίησε, σημαίνοντος κάνταῦθα τοῦ νομοθέτου διὰ συμβόλου, ὅτι πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι εἰς τὸν σταυρωθέντα Χριστόν. Καὶ τί δεῖ λέγειν περὶ πάντων προφητῶν, οἵτινες ἀναφανδὸν τὸν ἔνδοξον σταυρὸν καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἔσεσθαι μέλλουσαν σωτηρίαν τῷ κόσμῳ ἐκήρυξαν; Τί γὰρ ἀναφανδότερον τοῦ εἰπεῖν· « Ἐν κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ καὶ κέδρῳ ἅμα δοξάσαι τὸν τόπον τὸν ἅγιόν μου (21) ; » Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἁγία καὶ ὁμοούσιος Τριὰς ἐν μιᾷ τῶν ἑαυτῆς ὑποστάσεων τὴν τῶν ἀνθρώπων διὰ σταυροῦ ᾠκονόμησε σωτηρίαν, εἰκότως καὶ τὸ τῆς σωτηρίας ὅπλον ἐκ τριῶν συνήρμοστο ξύλων. Τόπος γὰρ ὁ ἅγιός ἐστιν ἡ ἁγία καθολικὴ Ἐκκλησία, ἐν ᾗ πάντες οἱ πιστοὶ τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν περιφέροντες, τὴν ἄχραντον καὶ πανύμνητον ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει δοξολογοῦσι Τριάδα.

Οὕτως πάντοτε ἀπὸ Ἀδὰμ τοῖς σωζομένοις πᾶσιν, ἕως τοῦ Χριστοῦ, συμβολικῶς διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ ἡ δικαιοσύνη ἐβραβεύετο. Ὅτε δὲ ἦλθε (21') τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου τῆς ἐνδόξου διὰ σαρκὸς παρουσίας τοῦ θείου Λόγου, τότε δὴ τότε πάντα τὸν πλοῦτον τῆς ἐμφύτου αὐτοῦ περὶ ἡμᾶς ἐξεκάλυψε φιλανθρωπίας, οὐ διὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτῷ τῷ εὐεργέτῃ πρέπουσαν ἀγαθότητα. Οὐ γὰρ ἐβούλετο διὰ σπλάγχνα ἐλέους τῆς αὐτῆς φιλανθρωπίας, ἕως τέλους τυραννίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τῆς διαβόλου κακίας, ἀλλὰ βουλήσει τοῦ Πατρὸς καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ ἀεὶ παρὼν καὶ μηδαμοῦ περιγραφόμενος, δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἔκλινε τοὺς οὐρανοὺς, καὶ κατέβη, μὴ χωρισθεὶς τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐνοικήσας ἐν τῇ νηδύϊ τῆς ἁγίας ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, προκαθαρθείσης αὐτῆς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὴν ψυχὴν σὺν τοῖς μέλεσιν, « Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, » οὐ μεταβαλὼν τὴν ἑαυτοῦ θεότητα εἰς ἀνθρωπότητα, ἄτρεπτος γὰρ καὶ ἀναλλοίωτος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλ' ἑνώσας (22) ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς Θεοτόκου σάρκα, ψυχὴν ἔχουσαν λογικὴν καὶ νοεράν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀδιασπάστως. *Καθ' ὑπόστασιν* δὲ εἴρηται, ὅτι οὐ διαπλασθέντι ἀνθρώπῳ ἡνώθη ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Λόγος τέλειος ὢν ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει προσελάβετο τελείαν τὴν ἑαυτοῦ ἐνανθρώπησιν, εἷς ὢν ἀεὶ Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος καὶ βασιλεὺς τῶν ἁπάντων.

Τίκτεται τοιγαροῦν ἐκ τῆς ἀπειρογάμου νύμφης,

desérto, totos quadraginta annos designavit, per virgam ea universa est exsecutus, monstrante per hoc summo illo legislatore, tanquam per notam non dubiam, omnia possibilia esse iis, qui credunt in eum, qui est crucifixus. Et quid de reliquis prophetis dicemus, qui omnes aperte venerabilem gloriosamque crucem, per quam salus toti mundo esset futura, palam prædicarunt? Quid enim clarius dici potest illo : « In cyparisso et picea, et cedro glorificare locum sanctum meum [12]? » Postquam enim sancta et consubstantialis Trinitas in una suarum hypostaseon decrevisset humanam salutem per crucem operari, merito hæc salutis nostræ arma ex tribus lignis cooptavit. Locus vero sanctus ille est sancta atque universa Ecclesia, in qua omnes fideles vivificam crucem præferentes, glorificandam Trinitatem cum lætitia et gaudio celebrant.

Atque ita quidem ab ipso Adam usque ad Christum, omnibus, qui salvandi essent, justitia, per venerandam crucem, obscure licet, ac velut per transennam, decernebatur. Quando vero venit plenitudo temporis gloriosi adventus divini Verbi in carne, tunc prorsus omnes suæ erga nos ingenitæ benevolentiæ thesauros aperuit, neque id propter operum nostrorum merita, sed tantum propter suam, quæ benefactorem decebat, bonitatem. Neque enim, qua fuit in nos clementia, sustinuit Dei Filius usque in finem, hominem, diabolicæ malitiæ fraude oppressum, divexari; sed voluntate Patris et beneplacito Spiritus sancti, semper præsens exsistens, ac nullo loco circumscriptus, propter nos ac nostram salutem cœlos inclinavit atque descendit, non tamen a cœlis sejunctus, inhabitansque in utero sanctæ atque omni laude dignissimæ Virginis Mariæ, quæ antea anima pariter et membris omnibus fuerat a Spiritu sancto purificata, « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis [13], » non commiscens suam deitatem cum humanitate, invariabile enim est atque immutabile Verbum Dei, sed uniens sibi in persona ex visceribus Deiparæ carnem, anima rationali et intellectuali instructam, sine confusione, mutatione, separatione, divulsione. Dictum est, *in persona*, quia Dei Verbum non est fictitio homini conjunctum, sed ipsum Verbum perfectum manens in sua subsistentia, perfectam humanitatem assumpsit; unus semper exsistens Christus Filius Dei, Dominus et rex universorum.

Nascitur ergo ex puella nuptiarum experte de-

[12] Isa. LX, 13. [13] Joan. I, 14.

NOTÆ.

(21) Locus integer apud Isaiam est iste, cap. LX : Καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου πρὸς σὲ ἥξει, ἐν κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ καὶ κέδρῳ ἅμα δοξάσαι τὸν τόπον τὸν ἁγιόν μου, *Gloria Libani ad te veniet, cypressus, et pinus, et cedrus simul glorificare locum sanctum meum.* Citat hunc Isaiæ locum sanctus Chrysostomus, ex eoque probat crucem Christi ex harum trium arborum lignis compactam fuisse, ut diximus lib. I *De cruce*, cap. 5, quod et Alexander hoc loco facit. Vulgata editio ita habet : *Gloria Libani ad te veniet, abies et buxus et pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meæ.*

(21') Ὅτε δὲ ἦλθε. Ab hoc loco omnia Pollux, usque ἐγενήθη δέ. pag. seq. B, ubi ipse γεννᾶται τοίνυν, post quæ eadem rursus Pollux usque ad verbum περιέθετο.

(22) Omnia ab illo, ἀλλ' ἑνώσας, usque ad ἀλλ' αὐτὸς ὁ Λόγος τέλειος ὤν, addita sunt ex codice Cryptæ Ferratæ. Eadem Pollux.

Digitized by Google

scendente ex semine David atque Abrahæ, non imaginarie, sed vere, Deus verus, verus, inquam, cum assumpta natura, atque hinc proprie ac vere sancta Virgo Deipara habenda est, quæ sicut eum conceperat, ita etiam edidit. Nam sine corruptione concepit, et eo, qui Deo conveniens erat, modo peperit. Deus quippe erat, qui ex ipsa carnem susceperat, neque ullis portis ad ingressum, aut ad egressum indigebat, sed ex ipsa vere natus est ille Emmanuel, perfectus in humanitate, unus etiam atque idem, in utraque natura exsistens, conservans in se diversarum concurrentium naturarum in unam eamdemque personam sive hypostasin distinctionem et proprietatem.

A οὔσης ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ, κατὰ ἀλήθειαν, καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν, Θεὸς ὢν ἀληθινὸς, μετὰ τῆς προσλήψεως, καὶ διὰ τοῦτο κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία Παρθένος, ἥτις οὕτως αὐτὸν ἀπεκύησεν, ὥσπερ δὴ καὶ συνέλαβεν αὐτόν. Ἀφθόρως γὰρ συνέλαβεν, θεοπρεπῶς καὶ ἐγέννησεν. Θεὸς γὰρ ἦν ὁ ἐξ αὐτῆς σαρκωθείς, καὶ οὐδαμῶς θύρας πρὸς τὴν εἴσοδον ἢ τὴν ἔξοδον ἐχρῄζεν. Ἀλλ' ὁ ἐξ αὐτῆς τεχθεὶς κατὰ ἀλήθειαν ὁ Ἐμμανουὴλ, ὢν τέλειος (23) ἐν ἀνθρωπότητι, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπάρχων ἐν ἑκατέρᾳ φύσει, σώζων ἐν αὐτῷ ἀεὶ τῶν συνελθουσῶν φύσεων εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν τὸ διάφορον ἤτοι ἰδίωμα (24).

Natus est igitur Dominus noster Jesus Christus, secundum carnem in Bethleem Judææ in diebus Herodis regis. Jam enim defecerant principes ex Juda, juxta prophetam, qui duraverunt usque ad Aristobulum quemdam sacerdotem summum, qui sibi etiam regium diadema imposuerat [14]. Verum hunc acri obsidione postquam pressisset Pompeius Romani exercitus imperator, cum filiis vinctum Romam misit, Judæisque vectigalia imponens, Hyrcanum, Aristobuli fratrem, summum sacerdotem declaravit [15]. Hic vero amicitiam inivit cum quodam Antipatro Ascalonita, idolorum cultore, patre Herodis, quem et curatorem Palæstinæ constituit. Erat vero Herodes hujus filius dexter strenuusque ad res gerendas, multosque latronum duces virtute sua compresserat. Hyrcano autem a Parthis capto, et Antipatro per dolum interfecto, nemineque, qui rebus præficeretur, exsistente, Herodes regnum invasit, magnam pecuniæ vim Romanis largitus, illisque socius effectus est [16].

B Ἐγεννήθη δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς (25) κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως. Ἤδη γὰρ ἐκλελοίπασιν οἱ ἐξ Ἰούδα ἄρχοντες, κατὰ τὴν προφητείαν, διαρκέσαντες ἕως Ἀριστοβούλου τινὸς ἀρχιερέως, ὅστις καὶ βασιλικὸν διάδημα περιέθετο. Ἀλλὰ τοῦτον πολιορκήσας Πομπήϊος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς δέσμιον σὺν παισὶ παρέπεμψεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐπιβαλὼν μέρος φόρου τοῖς Ἰουδαίοις Ὑρκανὸν, τὸν Ἀριστοβούλου ἀδελφὸν ἀνέδειξεν ἀρχιερέα· Οὗτος δὲ Ὑρκανὸς φιλίαν ἦγεν πρός τινα Ἀντίπατρον Ἀσκαλωνίτην εἰδωλόδουλον, τὸν πατέρα Ἡρῴδου, ὃν κατέστησεν ἐπίτροπον τῆς χώρας. Ἦν δὲ Ἡρῴδης, υἱὸς αὐτοῦ, ἱκανὸς περὶ τὰ πράγματα καὶ πολλοὺς ληστάρχας κατέστειλεν τῇ ἀνδρείᾳ αὐτοῦ. Τοῦ δὲ Ὑρκανοῦ αἰχμαλωτισθέντος ὑπὸ Πάρθων, καὶ Ἀντιπάτρου δολοφονηθέντος, καὶ μηδενὸς ὄντος τοῦ ἀντεχομένου τῶν πραγμάτων, ἐπεπήδησε τῇ ἀρχῇ ὁ Ἡρῴδης πάμπολλα χρήματα δοὺς τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ὑπόσπονδος αὐτοῖς γενόμενος (26).

C

Natus est igitur Dominus noster Jesus Christus, secundum carnem in Bethleem Judææ in diebus Herodis regis. Jam enim defecerant principes ex Juda, juxta prophetam, qui duraverunt usque ad Aristobulum quemdam sacerdotem summum, qui sibi etiam regium diadema imposuerat [14]. Verum hunc acri obsidione postquam pressisset Pompeius Romani exercitus imperator, cum filiis vinctum Romam misit, Judæisque vectigalia imponens, Hyrcanum, Aristobuli fratrem, summum sacerdotem declaravit [15]. Hic vero amicitiam inivit cum quodam Antipatro Ascalonita, idolorum cultore, patre Herodis, quem et curatorem Palæstinæ constituit. Erat vero Herodes hujus filius dexter strenuusque ad res gerendas, multosque latronum duces virtute sua compresserat. Hyrcano autem a Parthis capto, et Antipatro per dolum interfecto, nemineque, qui rebus præficeretur, exsistente, Herodes regnum invasit, magnam pecuniæ vim Romanis largitus, illisque socius effectus est [16].

Cum vero Augustus Cæsar in Ægyptum cum magno exercitu trajiceret ad bellum cum Cleopatra gerendum, ad quam tunc Ægypti regnum devenerat (quippe quæ ex gente erat Ptolemæorum), ipsi affuit, non ignavam operam navans, militibus pariter ac pecunia eum adjuvando. Tradidit autem Deus Cleopatram in Cæsaris manus, cessavitque Ægyptiorum imperium duodecimo anno imperii Augusti Cæsaris [17]. Cæterum Romam reversus, Herodem, ut quem fidum sibi atque amicum expertus fuerat,

Αὐγούστου δὲ Καίσαρος ἀπάραντος εἰς Αἴγυπτον μετὰ στρατιᾶς ὅτι μάλιστα πλείστης, εἰς τὸν κατὰ Κλεοπάτρας πόλεμον, εἰς ἣν περιέστη τὰ τῆς ἀρχῆς Αἰγύπτου, οὖσαν γένος ἐκ τῶν Πτολεμαίων, ὑπήντησε δὲ αὐτῷ Ἡρῴδης παρέχων οὐ τὴν τυχοῦσαν λειτουργίαν ἔν τε στρατεύμασι καὶ χρήμασι (27). Παρέδωκε δὲ ὁ Θεὸς τὴν Κλεοπάτραν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Καίσαρος, καὶ οὕτως ἐπαύσατο ἡ κατ' Αἴγυπτον δυναστεία τῷ δωδεκάτῳ (28) ἔτει ἐπὶ τῆς βασι-

D λείας Αὐγούστου Καίσαρος. Ἐπανερχόμενος δὲ

[14] Lege Joseph lib. XIV Antiq. cap. 8. [15] Josepn. lib. XIV, cap. 17, 25; 19, 26. [16] Id. lib. 15, cap. 10; et lib. I, de bello Judaico, cap. 15.

NOTÆ.

(23) Sch. τέλειος θεότητι καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι. *Perfectus deitate, et perfectus in humanitate.*

(24) Sch. ἰδιότητα.

(25) Ita Græci legunt, repugnante sancto Hieronymo, cujus hæc verba in cap. II Matthæi super illud: *At illi dixerunt, in Bethleem Judææ: — Librariorum hic error est, putamus enim ab evangelista primum editum, sicut in ipso Hebraico legimus, Judæ, non Judææ. Quæ est enim aliarum gentium Bethleem, ut ad distinctionem ejus hic Judææ poneretur? Judæ autem idcirco scribitur, quia est alia Bethleem in Galilæa. Lege librum Jesu filii Nave.* Josue XIX. Si igitur, judicio sancti Hieronymi, error est, ob causam allatam, in illo: *In Bethleem Judææ;* oportet etiam errorem esse in initio statim capitis, ubi Græci codices: Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. *Cum natus esset Jesus in Bethleem Judææ.* Quod autem Alexander ait, Aristobulum fuisse ultimum ex Judæorum genere regem, id non simpliciter accipiendum est. Nam et post Aristobulum regnavit Hyrcanus frater ejus, et Antigonus filius Aristobuli. Quia tamen jam sub Hyrcano Herodes aditum sibi ad regnum patefecit, Antigonumque profligavit, merito Aristobulus ultimus fuisse perhibetur.

(26) Eadem habet Julius ab illo, τοῦ δὲ Ὑρκανοῦ, usque, αὐτοῖς γενόμενος.

(27) Pro καὶ χρήμασι cod. Sch. καὶ ἀναλώμασι.

(28) Julius, τῷ τρισκαιδεκάτῳ.

Digitized by Google

ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὡς εὐνοήσαντα τὸν Ἡρώδην μετὰ βουλῆς τῆς συγκλήτου ἀναδείκνυσι βασιλέα τῆς Ἰουδαίας, περιθεὶς αὐτῷ καὶ διάδημα. Οὗτος δὲ ἐπιβὰς τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ Ἰουδαίων μὴ βουλομένων αὐτὸν δέξασθαι, ὡς ἀλλόφυλον ὄντα, πολλοὺς παρ' αὐτῶν κατέσφαξεν, λαφυραγωγήσας τὴν πόλιν καὶ τὸ ἱερὸν, πονηρῶς δὲ χρησάμενος τῇ ἐξουσίᾳ, πάσας τὰς τῶν φυλῶν καὶ τῶν γενῶν αὐτῶν τὰς ἀναγραφὰς τὰς ἀπὸ τοῦ Ἔσδρα ἀνακειμένας πυρὶ κατέκαυσε, πρὸς τὸ μηκέτι γνῶναι τοὺς Ἰουδαίους, ἐκ ποίας πατριᾶς εἰσιν, ἐκ ποίας φυλῆς, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ αὐτόχθονες, καὶ τίνες οἱ λεγόμενοι γειῶραι (29), καὶ τὴν ἱερατικὴν στολὴν ὑπὸ τὴν ἰδίαν σφραγῖδα ἐπέθετο, καὶ λοιπὸν ἀδεῶς ἀσήμοις τισὶν ἐπὶ χρήμασιν ἱκανοῖς τὴν ἀρχιερωσύνην ἐπίπρασκεν.

ex senatus decreto, Judææ regem declarat, diadema etiam imponens. Hic autem Hierosolymam ascendens, Judæisque, quod esset extraneus, eum admittere nolentibus, multos illico jugulavit, templumque diripuit, et potestate male abutens, omnes tribuum et familiarum descriptiones, ab Esdræ usque temporibus conservatas, combussit, ne cognosci amplius posset a Judæis ex quanam patria prognati essent, ex qua tribu et quinam sint αὐτόχθονες, in terra illa sati, et in lucem editi, qui vero dicantur γειῶραι, adventitii et ascriptitii; stolam in suam potestatem redegit, ac de cætero sine metu, obscuris quibusdam, magno pretio, summi sacerdotii dignitatem vendidit.

Ἔτους δὲ τεσσαρακοστοῦ δευτέρου Καίσαρος Αὐγούστου ἐξῆλθε παρ' αὐτοῦ δόγμα ὑπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Αὕτη ἡ ὑπογραφὴ πρώτη ἐγένετο, ὡς φησιν ἱερὰ τῶν Εὐαγγελίων ἱστορία. Ταύτην δὲ τὴν ἀπογραφὴν ἤγουν φορολογίαν ὁ Καῖσαρ ὡς εὐνουστάτῳ τινὶ καὶ μεγίστῳ τῆς συγκλήτου ἐνεχείρισε Κυρινίῳ, ὃν κατέστησεν ἡγούμενον Συρίας ἤτοι τῆς Ἰουδαίας, ἐν ὑπατείᾳ τρισκαιδεκάτῃ (30) Αὐγούστου καὶ Συλουανοῦ, καθ' ἣν ὑπατείαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, κατὰ τὴν προφητείαν, τῷ τριακοστῷ καὶ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἡρώδου τοῦ Ἀντιπάτρου, τῇ πρὸ ὀκτὼ Καλανδῶν Ἰανουαρίων. Ἐπιφάνιος δὲ ὁ μέγας (31) καὶ ἱερὸς τῶν Κυπρίων ἐπίσκοπος, ἀγωνιστικῶς ἐνίσταται διαβεβαιούμενος, ὅτι πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Ἰανουαρίου γέγονεν ἡ ἀληθινὴ γένεσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες θεόσοφοι (32) διδάσκαλοι τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος, ὡρίσαντο εἶναι τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ τῇ πρὸ ὀκτὼ Καλανδῶν Ἰανουαρίων.

Quadragesimo autem secundo anno Cæsaris Augusti, exiit ab eo edictum, ut describeretur universus orbis [17]. Hæc vero descriptio prima facta est, ut testatur sacra Evangeliorum historia, quam descriptionem, hoc est, census exactionem, Cæsar, ut benevolentissimo et maximo ex senatu Cyrenio demandavit, quem Syriæ, id est, Judææ præfecerat, consulatu Augusti XIII et Sylvano tunc ejus collega; quo etiam consulatu natus est Dominus noster Jesus Christus in Bethleem Judææ, juxta prophetam, anno tricesimo tertio Herodis, Antipatri filii, ante diem octavum Kalendarum Januarii. Quanquam adversus hoc Epiphanius Cypriorum episcopus acriter insurgat, confirmans ante diem iduum Januariarum vere nativitatem Domini nostri Jesu Christi ex sancta Deipara ac semper virgine Maria accidisse. Cæteri vero omnes divini doctores sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ, uno velut ore definierunt natalem Christi fuisse diem octavum Kalendarum Januarii.

Ἀλλὰ πάντων μὲν τὰς χρήσεις ἐπὶ τοῦ παρόντος παραγαγεῖν καιροῦ, παρέλκον ἡγοῦμαι. Οὐδὲ γὰρ τανῦν περὶ τούτου ἡμῖν ὁ λόγος. Ἕνα δὲ ἐπίσημον διδάσκαλον παραγαγὼν, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος παρήγαγεν, ὡς συνηγοροῦντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καταλείψω τοῖς ἐντυγχάνουσιν αἱρεῖσθαι τὸ ἄμεινον. Ἐφραὶμ τοίνυν ὁ Σύρος, οὐχ ὁ τυχὼν καὶ αὐτὸς τῆς

Atque omnium quidem de hac re sententiam proferre superfluum in præsentiarum existimo; neque enim de hoc nobis sermo institutus est. Unum vero præ cæteris insignem doctorem adducens, quem etiam ipse Epiphanius testem laudat, tanquam sententiæ suæ adstipulatorem, lectori relinquam liberum, utrum, tanquam melius, eligere

[17] Luc. II, 1 seqq.

NOTÆ.

(29) De his, quæ hoc loco Alexander scribit, consule Nicephorum lib. I *Eccles. hist.* cap. 9; et Eusebium, lib. I *Hist. Ecclesiast.* cap. 7. Sunt autem γειῶραι iidem, qui γέωρες, *terræ seu agrorum custodes*, γεωφύλακες, μέτοικοι, πάροικοι, *advenæ, inquilini*; γειώρας exponit Hesychius γείτονας ἐξ ἄλλου γένους, qui apud Israelitas vocantur προσήλυτοι, item τοὺς περὶ τὴν γῆν διαπονουμένους, *qui terram colunt*. Exod. XXI: Ἔν τε τοῖς γειώραις καὶ αὐτόχθοσι τῆς γῆς, *advenis et indigenis terræ*. Ubi Theodoretus: γειώραν τὸν προσήλυτον προσηγόρευσεν· *Georam nominavit proselytum*. Ab illis verbis, ἐπανερχόμενος, eadem Pollux.

(30) De consulibus, sub quibus natus Dominus vide illustriss. Baronium, in *Apparatu ad Annales ecclesiasticos*. Ipse Cassiodorum sequitur, existimantem Christum natum esse coss. Cornelio Lentulo, et Valerio Messala seu Messalino, circumcisum autem Kalend. Januariis, quibus Augustus consulatum decimum tertium inierit, collega Plautio Sylvano. Cum Alexandro facit Epiphanius in *Panario*, hæres. 51, et ex recentioribus Onuphrius, *Comment. Fast.* lib. II. De anno imperii Augusti et regni Herodis lege eumdem Baronium. Eadem verba sunt Pollucis et Alexandri inde: Ἔτους δέ, usque κατὰ τὴν προφητείαν.

(31) Eadem, quæ Epiphanii, fuit opinio Ægyptiorum existimantium Christum natum esse sexto die Januarii. Refellit hanc sententiam non modo Ephræm citatus ab Alexandro, sed et sanctus Hieronymus in cap. I Ezech.

(32) Sch. θεοφόροι Πατέρες καί, etc.

Digitized by Google

voluerit. Ephræm igitur Syrus, non vulgaris et ipse pietatis doctor, in sermone, qui est de lucis victoria, ita inquit : « In læto Xantico mense conceptio læti fructus atque lucis facta est ; tunc celeriter discurrens caligo, non potuit illustrem ejus conceptionem obscurare. » Et post alia : « In antro nata est lux, quæ nostras dissipavit tenebras ; mense, quo tenebræ desinunt, orta nobis est lux illa intelligibilis mobilisque. Conceptionis autem ejus mensis aperuit nobis figuram, cujus Moyses in scriptis suis meminit, nativitatis vero ejusdem mensis similiter nobis illius figuræ mysterium declaravit. »

Nascitur igitur Dominus noster Jesus Christus in Bethleem Judææ, quadragesimo secundo anno imperii Augusti Cæsaris, consulatu supra dicto : anno vero trigesimo tertio Herodis Antipatri filii ; a subjugata porro Ægypto anno tricesimo, ante diem octavum Kalendarum Januariarum, ut Patrum habet traditio, quando Magi venerunt Hierosolymam, quærentes, qui jam natus erat, Regem, cujus stella ab Oriente eis usque ad Judæam iter monstraverat. Cum autem jam in civitatem regiam accederent, stellamque itineris ducem amisissent, solliciti, ex incolis de nato puero quæsiverunt, cœlestem simul illis viæ ducem commemorantes. Herodes vero cum sagax et solers esset, intellectis his, statim animadvertit signum hoc nequaquam humanum esse. Etenim cum Hierosolymis quamplurimi antea reges nati fuissent, nunquam ob quemquam eorum stella in Oriente apparuerat. Interrogatis igitur diligentissime Scribis, ex prophetia discit, in Bethleem nasci Christum oportere. Vocatis itaque clam Magis, summo studio eos de ortu stellæ interrogavit, eosque dolo abs se dimisit, maxima, ut par erat, dona decernens, ut postquam puerum invenissent, sibi id renuntiarent. Cæterum simul atque illis iterum pristinus ille viæ index apparuisset, maxima cum lætitia ipsius ductum sunt secuti in Bethleem, inventoque tot sibi votis expetito Rege, eumque donis suis venerati, per aliam viam, ut ab angelo jussi erant, in terram suam reversi sunt.

Tunc etiam Joseph, divino monitu, in Ægyptum cum puero ac matre ipsius profugit, ubi etiam usque ad obitum Herodis remansit. Colliguntur autem ab adventu Magorum et illusione Herodis usque ad reditum in regionem suam anni duo. Tunc Herodes incensus ira, infantium cædem aggressus est, tricesimo quinto regni sui anno. Statim vero divina super eum incidit indignatio, multisque et gravissimis morbi malis excruciatus, e vita discessit, postquam triginta et octo annos regni gubernacula tenuisset. Reliquit autem quatuor filios regni sui atque improbitatis hæredes. Tunc itaque Joseph, ex divino præscripto, cum puero ac matre ex

A εὐσεβείας διδάσκαλος, ἐν τῷ εἰς τὴν νίκην τοῦ φωτὸς λόγῳ ὧδέ φησιν· « Ἐν τῷ Ξανθικῷ δὲ τῷ φαιδρῷ σύλληψις τοῦ φαιδροῦ καρποῦ καὶ φωτός· τότε δὴ δραμὸν ὀξέως τὸ σκότος οὐκ ἴσχυσεν ἀμαυρῶσαι τὴν φωτεινὴν σύλληψιν. » Καὶ μεθ' ἕτερα· « Ἐν τῷ σπηλαίῳ γέγονεν ἡ γένεσις τοῦ φωτὸς, τοῦ τὸ ἡμέτερον σκότος διασκεδάσαντος. Καὶ τῷ μηνὶ ἐν ᾧ λείπεται τὸ σκότος ἀνέτειλεν ἡμῖν φῶς νοητὸν καὶ κινητικόν (33). Ὁ τῆς συλλήψεως αὐτοῦ μὴν ἡρμήνευσεν ὑμῖν τὸν τύπον, ὃν Μωϋσῆς διὰ γραμμάτων ἐμήνυσε· καὶ ὁ μὴν τῆς γενέσεως αὐτοῦ ὁμοίως ἐδήλωσεν ἡμῖν τὸ μυστηρίον. » 152

Γεννᾶται τοίνυν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Αὐγούστου Καίσαρος, ἐν ὑπατείᾳ τῇ προγεγραμμένῃ, ἔτους δὲ τριακοστοῦ τρίτου Ἡρώδου τοῦ Ἀντιπάτρου, ὑποταγῆς δὲ Αἰγύπτου τριακοστῷ ἔτει, τῇ πρὸ ὀκτὼ Καλανδῶν Ἰανουαρίων κατὰ τοὺς Πατέρας, ὅτε καὶ οἱ Μάγοι παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα, ζητοῦντες τὸν τεχθέντα βασιλέα, οὗ καὶ ὁ ἀστὴρ ἀπὸ Ἀνατολῶν ὡδήγησεν αὐτοὺς ἕως τῆς Ἰουδαίας. Ἐπιβάντες δὲ τῇ βασιλευούσῃ πόλει καὶ τὸν ὁδηγὸν ἀπολέσαντες, θρηνοῦντες ἠρώτων τοὺς αὐτόχθονας, γνωρίζοντες αὐτοῖς καὶ τὸν οὐράνιον ὁδηγόν. 152 Ὅθεν ἀκούσας ὁ Ἡρώδης, δεινὸς ὤν, συνῆκεν μὴ εἶναι τὸ σημεῖον ἀνθρώπινον. Πολλῶν γὰρ, φησὶ, γεννηθέντων ἐν Ἱερουσαλὴμ βασιλέων, ἐπ' οὐδενὶ τούτων ἀστὴρ ἐφάνη ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐμπόνως οὖν ἐρωτήσας τοὺς Γραμματεῖς μανθάνει ἐκ τῆς προφητείας, ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει γεννηθῆναι ἐν Βηθλεέμ· καὶ λάθρα καλέσας τοὺς Μάγους ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀστέρος (34), καὶ δόλῳ ἀπέστειλεν αὐτοὺς, ταξάμενος αὐτοῖς, ὡς εἰκὸς, δωρεὰς μεγίστας, ὅπως ἐπὰν εὕρωσι τὸ παιδίον, ἀπαγγείλωσιν αὐτῷ. Ὡς δὲ πάλιν ἐφάνη αὐτοῖς ὁ πάλαι καθοδηγῶν αὐτοὺς, μετὰ χαρᾶς μεγάλης τούτῳ ἠκολούθησαν ἕως Βηθλεὲμ, καὶ εὑρόντες τὸν ποθούμενον Βασιλέα, καὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν ἐν δώροις, ἐχρηματίσθησαν ὑπὸ ἀγγέλου, καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν. 152 152

Τότε καὶ ὁ Ἰωσὴφ, κατὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα, φεύγει εἰς Αἴγυπτον μετὰ τοῦ παιδίου καὶ τῆς μητέρος αὐτοῦ, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου. Συνάγονται δὲ ἐκ τῆς ἀφίξεως τῶν Μάγων καὶ τοῦ ἐμπαιγμοῦ τοῦ Ἡρώδου καὶ τῆς εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐπανόδου ἔτη δύο. Τότε θυμωθεὶς ὁ Ἡρώδης τὴν μιαιφονίαν τῶν νηπίων εἰργάσατο τῷ τριακοστῷ πέμπτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτει. Εὐθέως δὲ μετῆλθε θεήλατος ὀργὴ ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἐν ἀῤῥωστίαις πονηραῖς ἐξεταζόμενος κατέστρεψε τὸν βίον, τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη κρατήσας τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ. Κατέλιπε δὲ τέσσαρας υἱοὺς διαδόχους τῆς αὐτοῦ βασιλείας τε καὶ πονηρίας. Τότε δὴ διὰ προστάγματος

NOTÆ.

(33) Sch. tantum, φῶς νικητικόν. Paulo post ὁ γὰρ συλλήψεως αὐτοῦ μὴν ἑρμηνεύει.

(34) Pollux τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀστέρος ἐπιστολῆς.

Digitized by Google

Κυρίου ἐπανῆλθεν ἐξ Αἰγύπτου Ἰωσὴφ μετὰ τοῦ παι- A
δίου καὶ τῆς μητέρος, αὐτοῦ ὄντος τετραετοῦς, καὶ
κατῴκησεν εἰς Ναζαρὲτ, Ἀρχελάου τετραρχοῦντος
τῆς Ἰουδαίας. Οὕτω γὰρ ἐκαλοῦντο οἱ τοῦ Ἡρώδου
υἱοὶ, Ἀρχέλαος οὗτος, καὶ Ἡρώδης, καὶ Φίλιππος καὶ
Λυσανίας, διὰ τὸ ἕκαστον αὐτῶν ἔχειν τέταρτον μέ-
ρος τῆς βασιλείας. Τῷ δὲ ὀγδόῳ ἔτει (35) τῆς βασι-
λείας Ἀρχελάου, ἤρξατο ὁ Κύριος ἐν τῷ ἱερῷ διδά-
σκειν, ἐλθὼν ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, ὢν ἐτῶν δώ-
δεκα κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν. Κατελθὼν δὲ μετὰ
τῶν κατὰ χάριν γονέων αὐτοῦ εἰς τὴν Ναζαρὲτ, μετὰ
οὐ πολὺ ὁ Ἰωσὴφ τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο, νομιζό-
μενος ὑπὸ πάντων εἶναι πατὴρ τοῦ Κυρίου.

Ægypto rediit, cum puer jam quadriennis esset, habi-
tavitque in Nazareth, Archelao Judææ tetrarchiam
obtinente. (Tetrarchæ enim vocabantur Herodis
filii Archelaus iste, Herodes, Philippus et Lysanias,
quod cuique quarta pars regni assignata erat.) Octa-
vo autem regni ipsius anno cœpit Dominus in tem-
plo, docere veniens in medium doctorum, annos ha-
bens jam duodecim secundum corporalem ætatem,
rediitque in Nazareth cum illis, qui per gratiam pa-
rentes ejus esse meruerant. Nec multo post obiit
Joseph, ab omnibus pater Domini existimatus.

Διαρκέσας δὲ ὁ Ἀρχέλαος ἔτι ἐνιαυτὸν ἕνα κατ-
έλυσε τὸν βίον μὴ καταλείψας κληρονόμον. Αὔγου-
στος δὲ ὁ Καῖσαρ πεντήκοντα ἓξ ἥμισυ ἐνιαυτοὺς B
πληρώσας ἐτελεύτησε, παραδοὺς τὴν βασιλείαν Τι-
βερίῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ὁ Κύριος τότε ἐτῶν δεκα-
πέντε. Τιβέριος δὲ ὁ Καῖσαρ γνήσιον φίλον ἔχων τὸν
Πιλάτον, ἡγούμενον τῆς Ἰουδαίας ἀπέστειλε, καὶ ἦν
ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς τοῦ Καίσαρος. Ἐν ἔτει δὲ πέμ-
πτῳ καὶ δεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος,
κατὰ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου φωνὴν, ἦλθεν Ἰωάννης
κατὰ ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ κηρύσσων βάπτισμα με-
τανοίας ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος
ὑπ' αὐτοῦ, ὢν ἐτῶν τριάκοντα, καὶ ἤρξατο τῆς κατὰ
τὸ Εὐαγγέλιον πραγματείας.

Archelaus vero, postquam unum adhuc annum
superstes fuisset, etiam e vivis discessit, nullum
hæredem relinquens. Augustus item, quinquaginta
sex annis cum dimidio expletis, mortuus est Tiberio
filio regnum tradens, eratque tunc Dominus anno-
rum quindecim. Cumque Tiberius summo amore
Pilatum prosequeretur, eum, ut Judææ præsset,
misit, atque ibi commoratus est usque ad Cæsaris
mortem. Cæterum anno decimo quinto Tiberii
Cæsaris, juxta Evangelii testimonium, venit Joannes
ex divina revelatione, baptismum pœnitentiæ an-
nuntians per universam Judæam, a quo etiam Do-
minus baptizatus est, annorum jam triginta, quæque
ad Evangelii negotium spectant, est auspicatus [18].

Ἦν δὲ Ἡρώδης κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐκβαλὼν
τὴν ἰδίαν γυναῖκα, θυγατέρα οὖσαν Ἀρέτα τοῦ βασι-
λέως Ἀραβίας, περὶ οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ μνείαν ἐποιήσατο, καὶ λαβὼν Ἡρω-
διάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἔτι
ζῶντος αὐτοῦ. Ὁ δὲ κήρυξ τῆς ἀληθείας Ἰωάννης ὁ
Βαπτιστὴς, μὴ φέρων τὴν ἀτοπίαν, σφοδρῶς τοῖς
ἐλέγχοις ἐπῆλθε τῷ Ἡρώδῃ. Ὁ δὲ ἀκατασχέτῳ θυμῷ
ληφθεὶς, χαριζόμενος τῇ μοιχαλίδι τὴν παῤῥησίαν, τὸν
προφήτην ἀπεκεφάλισεν, ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν τὴν
δίκην εἰσεπράξατο τῶν τολμηθέντων. Ἡ γὰρ γυνὴ
αὐτοῦ ἀτίμως διωχθεῖσα ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ἀρέταν
τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ τὴν βίαν ἀπωδύρετο. Ὁ δὲ,
ὡς ὑβρισμένης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, συναγαγὼν
πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν εἰς πόλε-
μον, καὶ κατέκοψε πάντα τὰ στρατεύματα αὐτοῦ,
καὶ τὴν χώραν αὐτοῦ πυρὶ παραδοὺς ᾐχμαλώτευσεν.
Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐπαύσατο ὁ Ἡρώδης τῆς πονηρίας
αὐτοῦ.

Juxta idem tempus Herodes conjugem a se expulit,
quæ erat filia Aretæ regis Arabiæ, cujus meminit
Paulus in Epistola ad Corinthios [19], acceperatque
Herodiadem Philippi fratris sui uxorem, ipso adhuc
vivo. Præco autem veritatis Joannes Baptista, non
ferens tantam rei improbitatem, palam Herodem
sceleris coarguit. Ille impotentia animi victus, adul-
teræ gratificans, prophetam capite truncavit. Verum
non diu tam nefarii ausus pœnam effugit. Uxor
enim ejus ita turpiter ejecta ad Aretam patrem
confugit, injuriamque sibi illatam conquesta est,
qui, ut filiam injuria affectam ulcisceretur, omni
populo suo congregato contra ipsum in certamen
descendit, omnemque ejus exercitum delevit, ter-
ramque ejus igne vastans subjugavit. Sed ne sic
quidem Herodes improbitati modum posuit [20].

Ἐν ἔτει δὲ ὀκτὼ καὶ δεκάτῳ Τιβερίου Καίσαρος, D
Ἡρώδου δὲ εἰκοστῷ, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλά-
του τῆς Ἰουδαίας, γέγονε τὸ σωτήριον πάθος πρὸ
δεκατριῶν Καλανδῶν Ἀπριλλίων. Πέπονθε δὲ ὁ Κύ-
ριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἑκουσίως,
θεὸς ὢν ἀληθινὸς καὶ ἄνθρωπος, τῶν ἐν αὐτῷ δύο

Anno autem decimo octavo Tiberii Cæsaris, He-
rodis vero vicesimo, præsidente Judææ Pontio Pilato,
salutaris Christi passio est perpetrata, decimo tertio
Kalendas Aprilis. Passus est autem Dominus noster
Jesus Christus, pro nostra salute, sponte sua ac
voluntate, Deus verus atque homo exsistens, duabus

[18] Luc. III, 1 seqq. [19] II Cor. XI, 32. [20] Hegesipp. lib. II, c. 12; Joseph. lib. XVIII, cap. 7.

NOTÆ.

(35) Sch. τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη διακρατησας ἐν τῇ ἀρχῇ. *Triginta et septem annos regnum tenuit.* Quæ lectio, si non Alexandro, ac certe veritati conformior est. Ita et Pollux. Lege Bar. tom. I anno Christi VIII. Quod subdit Alexander, Christum ex Ægypto reversum fuisse quadriennem, Epiphanium sequitur, qui idem tradidit lib. I, tom. I, cap. 21 *Panarii*, quorum sententia Christus duos tantummodo annos in Ægypto mansit, quod aliis non placet. Vide Baron. loc. cit. quem et de aliis, quæ Alexander narrat, consulas licet.

Digitized by Google

in ipso naturis, nullam partitionem aut divisionem recipientibus. In cruce enim atque in sepulcro indivisibilis utrarumque naturarum œconomia permansit, in quibus unus et solus Dominus Jesus Christus, unicus Filius ac Verbum Dei vivi agnoscitur. Et quandoquidem crux in universo gloriosa exstiterat, cunctaque in modum crucis condita fuerant, sicut supra demonstratum est, recte Dominus crucis mortem sustinere voluit, ut suo sanguine omnia sanctificaret, nosque a maledictione legis redimeret, et a potestate diaboli vindicaret, ex ejusque tyrannide atque omni prorsus corruptione liberos assereret. Mortuus itaque pro nobis vere, et non imaginarie, est Dominus, in crucem actus, sub Pontio Pilato præside, et sepultus, resurrexitque tertia die secundum Scripturas vere, undecimo Kalendas Aprilis, sub æquinoctium vernum, non tamen ipsa deitate in aliquam passionem aut mortem incidente, nequaquam (absit ab omni Christiano hujusmodi opinio : omnis namque passionis expers est, quidquid divinum est, atque immortale), sed potius præsens constitit unitæ sibi secundum subsistentiam carni ejusdem essentiæ, atque iisdem passionibus atque afflictionibus subjectæ, quibus et nostra, et certa tantum dispensatione, ea quæ carnis sunt, sibi ascivit : concilians etiam nobis per mysticas illas epulas veri corporis et sanguinis, rationalis istius Agni, Christi Dei nostri, peccatorum nostrorum remissionem vitamque perpetuam.

A φύσεων μηδαμοῦ ἐπιδεχομένων μερισμὸν ἢ διαίρεσιν. Ἐν σταυρῷ γὰρ καὶ ἐν τάφῳ ἀμέριστος ἔμεινε ἡ οἰκονομία τῶν δύο φύσεων, ἐν αἷς γνωρίζεται ὁ εἷς καὶ μόνος Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Καὶ ἐπειδήπερ ἐν τῷ παντὶ ὁ σταυρὸς ἔνδοξος καὶ τὸ πᾶν σταυροειδῶς ὑπέστη, καθὼς προλαβὼν ἀπέδειξεν ὁ λόγος, εἰκότως (36) ὁ Κύριος τὸν διὰ σταυροῦ ὑπέμεινε θάνατον, ἵνα διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου ἁγιάσῃ τὰ σύμπαντα, καὶ ἐξαγοράσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, καὶ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς καταδυναστείας τοῦ διαβόλου καὶ λυτρώσηται ἡμᾶς ἐκ τῆς τυραννίδος καὶ φθορᾶς. Ἀπέθανεν οὖν ὑπὲρ ἡμῶν ἀληθῶς καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν ὁ Κύριος (37), σταυρωθεὶς ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐτάφη, καὶ B ἀνέστη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφὰς, ἀληθῶς, τῇ πρὸ δεκαμιᾶς Καλανδῶν (38) Ἀπριλλίων κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, οὐ τῆς θεότητος αὐτοῦ καταπεσούσης εἰς πάθη καὶ θνῆσιν (μὴ γένοιτο· ἄπιστοι γὰρ καὶ ἀπέστω ἀπὸ παντὸς τοῦ Χριστιανοῦ τὸ τοιοῦτο φρόνημα, ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀθάνατον), συμπαρούσης δὲ μᾶλλον τῇ ἐνωθείσῃ αὐτῇ καθ' ὑπόστασιν ὁμοουσίῳ ἡμῖν καὶ ὁμοιοπαθεῖ σαρκὶ, καὶ οἰκειουμένης τὰ τῆς σαρκὸς πάθη οἰκονομικῶς, καὶ δωρουμένης ἡμῖν, διὰ τῆς μυστικῆς βρώσεως τοῦ ἀληθινοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ λογικοῦ Ἀμνοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον.

Perfecto igitur crucis resurrectionisque mysterio, Judæi, Domini interemptores contra seipsos, in propriamque perniciem apud semetipsos exquisierunt, quomodo tam stupendum miraculum occultarent. Pilatum magna vi pecuniæ onerant, atque persuadent, ut sepulcrum sigillo consignaret, et militum præsidio custodiri imperaret. Deus vero illis omnia hæc facere permisit, ut quibus ipsi in malum abutebantur, ipse magis veritatem confirmaret. Nisi enim sepulcrum custodiri jussisset, forte dicere potuissent, licet falso et mendaciter, a discipulis furto sublatum fuisse, nunc vero cum

C Τὸ δὲ κατὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν μυστήριον ἐπιτελέσαντες (39) οἱ κυριοκτόνοι Ἰουδαῖοι εἰς ἑαυτοὺς ἐδραματούργουν, ὅπως κρύψωσι τὸ θαῦμα καὶ πρῶτον μὲν χρήμασιν ἱκανοῖς πείθουσι τὸν Πιλάτον σφραγισθῆναι τὸν τάφον καὶ φυλαχθῆναι ὑπὸ τῆς τῶν στρατιωτῶν κουστωδίας. Ὁ δὲ Θεὸς συνεχώρησεν αὐτοῖς πάντα ποιεῖν, ἵνα δι' ὧν αὐτοὶ κακουργοῦσι, μᾶλλον συνιστῶσι τὴν ἀλήθειαν. Εἰ γὰρ μὴ ἐφύλαξαν, εἶχον ἂν εἰπεῖν, εἰ καὶ ψευδὲς τὸ λεγόμενον, ὅτι ἐκλάπη ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Νῦν δὲ μετὰ τοσαύτης ἀσφαλείας περικαθίσαντες τῷ τάφῳ, ἀναμφίβολος ἡ ἀνάστασις γέγονε, τῶν στρατιωτῶν

NOTÆ.

(36) Omnia ab illo εἰκότως usque ad illa, ἡμᾶς ἐκ τῆς τυραννίδος, addita sunt ex codice Cryptæ Ferratæ.

(37) Sch. cod. additur, σαρκὶ κατὰ τὰς σάρκας, post vocem Κύριος,

(38) Ita habet cod. Bav. ita et Schotti ; sed Cryptæ Ferr. cod. πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν, ut et supra loco δεκατριῶν καλανδῶν habet ὀκτὼ, sed lectio hæc non potest subsistere, alioquin Dominus, secundum Alexandri opinionem, eodem die passus esset et resurrexisset, nempe VIII Kalend. Apriles, hoc est 25 die Martii. Quo die, licet multi veterum dicant, Dominum crucifixum esse, et in cruce spiritum emisisse, nemo tamen vere simul affirmare potest, Christum eodem die resurrexisse. Lego igitur supra quidem, πρὸ δεκατριῶν, hic autem τῇ πρὸ δεκαμιᾶς, ut Christus Dominus ex Alexandri sententia mortuus sit XIII Kalend. Aprilis, hoc est, 20 die, et resurrexerit undecimo Kal. Aprilis, hoc est 22 D die Martii, qui est tertius ab obitu ; sic enim omnia sibi constant. Theophilus Cæsariensis episcopus in concilio Cæsariensi, sub Victore Rom. Pontifice, teste Beda lib. *De æquinoctio verno*, ita vel dixit, vel scripsit : *Passus namque Dominus est* XI *Kalendarum Aprilium, qua nocte a Judæis traditus est, et* VII *Kalendas resurrexit*. Ex cujus sententia dicendum est, Christum a proditore venditum 22 die Martii ; crucifixum IX Kalend. Apriles, hoc est 24 die Martii, et resurrexisse 26 die Martii. Pollux ita : Γέγονε τὸ σωτήριον πάθος πρὸ δεκάτῃ τρίτῃ (δεκάτῃ τρίτης) Καλανδῶν Ἀπριλλίων, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστῃ μηνὶ Μαρτίῳ κβ'. Ita ut ex Pollucis sententia Dominus sit mortuus 20 Martii, et resurrexerit 22 ejusdem. Confirmat ergo Pollux emendationem nostram.

(39) Sch. τοῦδε κατὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν μυστηρίου ἐπιτελεσθέντος, etc.

Digitized by Google

πανταχοῦ τὸ θαῦμα κηρυττόντων, καίπερ λαβόντες ἐκ τῶν ἀρχιερέων χρήματα οὐκ ὀλίγα. stupendam promulgantibus, licet, ut tacerent, a conducti.

A tanta cura sepulcrum obsederint, haudquaquam dubia resurrectio evasit, militibus ubique rem tam summis sacerdotibus non parvo pretio fuissent

Τοῦ δὲ Κυρίου ἀναληφθέντος καὶ θαυμάτων μεγίστων (40) ἐπιτελουμένων ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ διὰ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων, πάλιν διεπρίοντο ἐν ἑαυτοῖς οἱ ἀρχιερεῖς, λέγοντες· Τί ποιήσομεν; ὅτι μὲν γὰρ σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα ἐπιτελοῦνται διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, πᾶσι φανερὸν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον διανεμηθῇ εἰς τὰς μετέπειτα γενεὰς, δεῦτε κρύψωμεν τὸν τόπον τῆς ταφῆς αὐτοῦ. Ἐὰν γὰρ ἴδωσιν οἱ λαοὶ κενὸν τὸν τάφον, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. Τότε ἐκέλευσαν χωσθῆναι τὸν τάφον καὶ τὸν τόπον τοῦ Κρανίου, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ὁ ἁγιώτατος σταυρὸς, τὰ τῆς σωτηρίας σημεῖα λήθῃ παραδοῦναι φιλονεικοῦντες. Καὶ αὕτη μέν ἐστιν ἡ κακίστη συμβουλὴ τῶν παρανόμων Ἰουδαίων. Ὁ δὲ Θεὸς πάντα συνεχώρησεν αὐτοῖς ποιῆσαι, σαφῶς οἰκονομῶν τὰ μέλλοντα. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν ἡ πόλις ἐρημωθῆναι καὶ πυρὶ παραδοθῆναι, συνεχώρησεν ὁ Θεὸς κρυβῆναι πρὸς ὀλίγον τὸ ζωοποιὸν ξύλον καὶ τὴν ἔνδοξον ἀνάστασιν, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀναστασίᾳ ὑπὸ Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν πυρὶ οἱ τόποι παραδοθῶσιν· ἤδει γὰρ ἐν τῷ δέοντι καιρῷ μετὰ δόξης πολλῆς ἀναδειχθήσεσθαι μέλλοντα.

Postquam autem Dominus in cœlum assumptus fuisset, et maxima miracula in nomine ipsius a sanctis apostolis designarentur, rursus summi sacerdotes furore correpti sunt, dicentes : Quid faciemus ? signa enim mirandaque prodigia, in nomine Jesu, ab ejus discipulis fieri omnino clarum est, neque enim id negare possumus ; verum ne amplius id in futuras generationes diffundatur, venite, occultemus locum sepulturæ ejus. Si enim populi viderint vacuum sepulcrum, omnes credent in illum. Tunc jusserunt obrui sepulcrum B locumque Calvariæ, in quo sanctissima crux jacuerat, hæc salutis signa oblivioni mandare contendentes. Atque hoc fuit pessimum prævaricatorum Judæorum consilium. At vero Deus cuncta ab illis fieri permisit, prudenter interim futura disponens. Quandoquidem civitas jam erat devastanda, atque igni conflagratura, concessit Deus vivificum lignum locumque gloriosæ resurrectionis ad exiguum tempus occultari, ne in tanta rerum confusione a Judæis vel gentilibus igni hæc loca traderentur ; quæ tempore opportuno magna gloria erant revelanda.

Ὁ δὲ Πιλάτος πάντα τὰ πεπραγμένα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀνήγαγε τῷ Καίσαρι, καὶ ὅτι ὁ σταυρωθεὶς Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστὸς, ἀνέστη τριήμερος, καὶ θαυμάσια μεγάλα ἐπιτελοῦνται ὑπὸ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Τιβέριος δὲ ἀκούσας ταῦτα καὶ θαυμάσας, ἐπίστευε τῷ Κυρίῳ καὶ ἐβούλετο παραχρῆμα τοῦτον διὰ βασιλικοῦ τύπου ἀναγορεῦσαι Θεόν. Ἀντεπράχθη δὲ ὑπὸ τῆς ἰδίας συγκλήτου, μωρίαν ἡγησαμένης τὸν λόγον τοῦ σταυροῦ. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐκράτει τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ τοῖς διαβάλλουσι Χριστιανοὺς ὅλεθρον ἠπείλησε. Μαθὼν δὲ ὅτι Ἡρῴδης συνήνεσεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀθεμίτου αὐτοῦ μοιχείας τῆς εἰς τὴν Ἡρωδιάδα κακὰ πολλὰ ἐγένετο κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ ὅτι Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄνδρα δίκαιον ὄντα, διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς παρανομίας ἐφόνευσε, λίαν ἠγανάκτησε. Καὶ αὐτὸν δέσμιον μετὰ τῆς μοιχαλίδος εἰς Ῥώμην ἀπενεχθῆναι ἐκέλευσε, καὶ γυμνώσας αὐτὸν τῆς ἀρχῆς καὶ δημεύσας, σὺν τῇ Ἡρωδιάδι παρέπεμψεν ἐξόριστον εἰς Ἱσπανίους (41), κἀκεῖσε τὸν βίον χαλεπῶς κατέστρεψε. Τὴν δὲ κακῶς ὀρχησαμένην κόρην κατέπιεν ἡ γῆ, ἔτι ζώσης τῆς γεννησαμένης ἐχίδνης.

Jamque Pilatus ad perpetuam rei memoriam cuncta, quæ de cruce acciderant, ad Cæsarem transmiserat, nempe Jesum qui dicebatur Christus, post- C quam eum cruci suffixissent Judæi, tertia die resurrexisse, quodque stupenda quædam ac portentosa in ejus nomine fierent [21]. Quæ Tiberius audiens, admiratusque, Domino credidit, statimque eum decrevit, more regio, Deum declarare, cui hac in re a senatu repugnatum est, stultitiam existimante, quæ de cruce ferebantur. Cæsar tamen fixam sententiam in animo suo retinuit, mortem interminatus, quicunque Christianos aliqua calumnia impetere ausi essent [22]. Cumque intellexisset Herodem etiam in mortem Christi consensisse, et propter nefarium ejus adulterium, mala quam plurima evenisse in Judæa, et Joannem Baptistam, virum justum, quod ipsum improbitatis suæ coarguisset, D occidisse, vehementi in ipsum ira concitatus est, vinctumque Romam cum adultera perduci jubet, regnoque exuens, bonaque ejus proscribens, una cum Herodiade, exsilio multatum, in Hispanias misit, ubi in summis rerum angustiis vitam finivit. Puellam autem, quæ scelerate ac nefarie tripudiaverat, terra absorpsit, viva adhuc vipera illa, quæ illam peperercat [23].

Ἀπέθανε καὶ Τιβέριος βασιλεύσας ἔτη κβ', καὶ ἐβασίλευσε Γάϊος ἀντ' αὐτοῦ ἔτη τέσσαρα. Οὗτος ἦν ἀν-

Moritur autem Tiberius, rerum potitus annos viginti duos, et pro eo in imperium successit Caius,

[21] Tertull. *Apol.* cap. 5. [22] Aliter Joseph. lib. XVIII, cap. 9. [23] Hegesip. lib. XXXII ; Niceph. lib. I, c. 20.

NOTÆ.

(40) Θαυμάτων μεγίστων, et seqq. ex Polluce omnia, usque ad ἀναδειχθήσεσθαι μέλλοντα.
(41) Pollux εἰς Σπανίους.

Digitized by Google

annos quatuor, vir austerus et maxime superbus ; coram hoc Pilatus accusatus, Romam venit, ut causam diceret, atque eo miseriarum venit, ut sui ipsius homicida efficeretur. Judæi vero quotidie in majores rerum perturbationes confusionemque devolvebantur, ut innumeri eorum a Romanis interficerentur. Cæsar autem alium Herodem, Aristobuli filium, nomine Agrippam, regem Judææ declaravit, in eum unum omnes tetrarchias conferens. Hic multis gravissimisque malis discipulos Christi affecit. Jacobum quidem fratrem Domini gladio interfecit, juxta Actorum apostolicorum testimonium, qui et Petrum de medio tollere aggressus est, nisi præter opinionem omnium ex manibus ejus per sanctum angelum fuisset ereptus. Nec prius a nefariis suis conatibus destitit tumidus ac sævus Herodes, quam divinam in se iram est expertus, a vermibusque consumptus exspiravit.

Atque hoc quidem tempore Jacobus, qui Justus et frater Domini dicebatur, primus, ex ordinatione divina, Hierosolymorum episcopus constitutus fuerat. Judæis autem in majorem quotidie confusionem incidentibus, multa contra Domini discipulos mala machinati sunt. Quorum magnus numerus a Romanis necatus est. Suscepit vero, ut etiam testis est Paulus, alius Agrippa Judææ regnum [24] ; mortuo autem Caio, Claudius post eum imperavit, annos quatuordecim. Hoc tempore magna fames per universum terrarum orbem accidit, ut Agabus antea vaticinatus fuerat [25]. Tunc Judæi in rabiem conversi dolo super rerum venalium mercatu in mutuas cædes proruperunt. Quo permotus Cæsar, misit ad gentium principes, ut nemini Judæorum parcerent, quo factum est, ut ingens multitudo eorum interficeretur, domusque ac liberi prædæ essent, ab Italia etiam ac Roma multis pœnis cruciatuque ejecti, quæ omnia illis propter nefarios in Christum ausus acciderunt.

Moritur interim Claudius, post quem Nero imperium suscepit, tenens illud annos quatuordecim. Hic sceleratus inprimis, et si quis alius, effeminatus fuit, qui primus persecutionem in Christianos excitavit. Occidit autem Petrum et Paulum, Christi apostolorum principes, multosque ex stirpe sua, cum aliis infinitis principibus senatus perdidit. Tunc etiam Festus, Judææ adhuc præfecturam obtinens, vita functus est. Judæi autem, accepta occasione qua Romanæ servitutis a se jugum depellerent, majores longe et absurdiores, quam antea motus excitarunt, fratremque Domini Jacobum interemerunt, reliquos vero discipulos virgis cæsos urbe sua expulerunt, qui divina revelatione docti in locum Jordani proximum recesserunt, illicque commorati sunt, ob mala quæ urbi impendere eis Deus prædixerat.

ἡμερος καὶ λίαν ὑπερήφανος. Τούτῳ διαβληθεὶς ὁ Πιλᾶτος, παραστάσιμος ἀνηνέχθη εἰς Ῥώμην καὶ εἰς τοσαύτας περιπέπτωκεν ἀνάγκας καὶ περιστάσεις, ὥστε αὐτὸν φονευτὴν ἑαυτοῦ γενέσθαι. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἰς μείζονας ἀταξίας ἐξετράπησαν, ὥστε πολλοὺς αὐτῶν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀναλωθῆναι. Ὁ δὲ Καῖσαρ Ἡρώδην ἄλλον Ἀριστοβούλου, τὸν Ἀγρίππα λεγόμενον, βασιλέα τῆς Ἰουδαίας ἀνέδειξε, παραδοὺς αὐτῷ πάσας τὰς τετραρχίας. Οὗτος δεινὸς ὢν ἐκακοποίει τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ. Ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου μαχαίρᾳ, κατὰ τὴν ἱερὰν τῶν Πράξεων φωνήν, ἐπιχειρήσας θανατῶσαι καὶ Πέτρον, εἰ μὴ παραδόξως δι' ἀγγέλου ἁγίου ἐρρύσθη ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐπαύσατο δὲ ὁ προειρημένος Ἡρώδης ἀλαζωνευόμενος, ἕως οὗ τῆς θείας δίκης πεῖραν ἔλαβε, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξε.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν Ἰάκωβος ὁ δίκαιος καὶ κληθεὶς ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου πρῶτος ἦν κατασταθεὶς ἐπίσκοπος, κατὰ πρόσταξιν Θεοῦ, τῆς Ἱεροσολύμων ἁγίας Ἐκκλησίας. Τῶν δὲ Ἰουδαίων ἀτάκτως φερομένων κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, πλειόνων κακῶν ἐπειράθησαν. Καὶ γοῦν πλῆθος πολὺ ὑπὸ Ῥωμαίων κατεσφάγη. Ἦν δὲ ἄλλος Ἀγρίππας παραλαβὼν τὴν βασιλείαν τῆς Ἰουδαίας ὁ κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον· Ἀπέθανε δὲ Γάϊος, καὶ ἐβασίλευσε Κλαύδιος ἀντ' αὐτοῦ ἔτη δεκατέσσαρα. Ἐπὶ τούτῳ ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, κατὰ τὴν προφητείαν Ἀγάβου. Τότε Ἰουδαῖοι εἰς μανίαν τραπέντες, δόλῳ κατὰ τῆς ἀγορᾶς ἀλλήλους κατέσφαζον, ἐφ' ᾧ κινηθεὶς ὁ Καῖσαρ ἀπέστειλε τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσιν ἀφειδῶς χρήσασθαι τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ λαὸς ἱκανὸς ἐξ αὐτῶν ἀνῃρέθη, καὶ οἱ οἶκοι αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα ἐγένετο εἰς διαρπαγήν, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ Ῥώμης μετὰ πολλῶν θλίψεων καὶ ζημιῶν ἐξεβλήθησαν. Ταῦτα συνέβη αὐτοῖς διὰ τὴν εἰς Χριστὸν τόλμαν.

Κλαύδιος δὲ ἀπέθανε, καὶ Νέρων ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ ἔτη δεκατέσσαρα. Οὗτος πονηρὸς ἦν καὶ λάγνος, εἰ καί τις ἄλλος. Αὐτὸς πρῶτος ἤγειρεν διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ἀνεῖλε δὲ Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, καὶ πολλοὺς δὲ τῶν προγόνων (42), καὶ ἑτέρους πολλοὺς τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου ἀπώλεσε. Τότε Φῆστος ὁ ἡγεμών, ἔτι κατέχων τὴν τῆς Ἰουδαίας ἀρχήν, ἐτελεύτησεν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, καιροῦ δραξάμενοι τῆς ἀναρχίας, ἐπὶ πλέον τὴν αὔξησιν τῆς ἀταξίας ἐποιήσαντο. Ἀπέκτειναν δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, καὶ τοὺς λοιποὺς μαθητὰς μαστίζοντες ἐδίωξαν τῆς πόλεως· καὶ αὐτοί, κατὰ ἀποκάλυψιν Θεοῦ, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, κἀκεῖσε διέτριβον, διὰ τὰ μέλλοντα τῇ πόλει ἔσεσθαι κακὰ, κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ Κυρίου.

[24] De quo cap. xxv et xxvi Act. [25] Act. xi, 1 seqq.

NOTÆ.

(42) Bav. πολλοὺς δὲ τῶν πρὸ γένος. Fort. πρὸς γένος. Scripsi, τῶν προγόνων. Sed melius, πρὸς γένος, *cognati*. Pollux, occidit viros et mulieres, σύν τε ἄλλοις μυρίοις τῷ γένει προσήκουσι.

Digitized by Google

Τότε ὅλον τὸ ἔθνος τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἀποστασίαν εἰργάσαντο. Ἀγρίππας δὲ φυγὰς ᾖχετο ἐπὶ τὴν Ῥώμην. Τότε Νέρων ἐν ὀργῇ καὶ θυμῷ ἔγραψε τῷ τῆς Ἑῴας στρατηγῷ (Οὐεσπασιανὸς δὲ ἦν τὸ τηνικαῦτα) κελεύων αὐτὸν συνεγείρειν πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτῷ στρατιὰν καταλαμβάνειν τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἄρδην ἀπωλέσαι αὐτήν. Οἱ δὲ δυνάμενοι τῶν Ἰουδαίων ἀκούσαντες, κατέλαβον τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἄτε ὀχυρωτάτην οὖσαν τοῖς τείχεσι καὶ πύργοις μεγίστοις ἠσφαλισμένην. Ὁ δὲ στρατηγὸς προλαβὼν τὴν χώραν, πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας καταστρέψας, ἐξανεῖλε πυρί. Καταλαβὼν δὲ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ πολιορκήσας αὐτὴν ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ πολλὰ μηχανήματα κατασκευάσας, οὐδὲν ἴσχυσε ποιῆσαι, διὰ τὴν τῆς πόλεως ὀχυρότητα· ἀλλὰ καὶ ἐξελθόντες οἱ τοῖς πόλεως ἀιφνιδίως πολλοὺς ἔπληξαν τῶν Ῥωμαίων. Καταβὰς δὲ εἰς Καισάρειαν Οὐεσπασιανὸς ἀφῆκεν ἀναλαβεῖν τὸν στρατόν.

A

B

Atque hoc quidem tempore, universa Judæorum natione defectionem a Romanis inceptante, Agrippa fugiens, Romam proficiscitur : tunc Nero, summa ira ac furore incensus, ad Vespasianum exercitus Orientalis ducem scripsit, ut ex tempore omnem exercitum cogat ad Judæorum terram invadendam, penitusque devastandam. Judæorum vero potentissimi, hujus rei certiores facti, Hierosolymam, ut quæ urbs triplici muro esset munitissima, turribusque maximis tuta, sibi præsidio ac propugnaculo ceperunt. Vespasianus autem exercitus dux regionem invadens, omnes civitates Judææ ac Galilææ depopulatus, igne delevit. Hierosolymam etiam expugnare aggressus, cum eam annum integrum obsedisset, multasque belli machinas ad eam expugnandam exstruxisset, nihil, propter singularem ejus urbis munitionem, efficere potuit. Quin ipsi cives ultro eruptiones facientes, multos Romanos ceciderunt. Vespasianus itaque Cæsaream descendens, exercitui, ut se reficeret, permisit.

Ἐν τούτοις δὲ ἀνῃρέθη Νέρων ἐπὶ τῆς Ῥώμης, καὶ ἐκράτησε Γάλβας μῆνας ζ'. Κἀκεῖνος ἀνῃρέθη, καὶ ἐκράτησεν ὁ Ὄθων τρεῖς, καὶ μετὰ τοῦτον Βιτάλιος ἐκράτησε μῆνας τρεῖς. Ἐν πολλῷ οὖν κινδύνῳ καὶ ἀκαταστασίᾳ τῶν πραγμάτων ὑπαρχόντων, καὶ βαρβάρων τινῶν ἐπικειμένων τῇ Ῥωμανίᾳ (43), ὁ κατὰ τὴν Ἑῴαν στρατὸς ἄκοντα τὸν Οὐεσπασιανὸν ἔστεψε βασιλέα, συναινέσει πάντων κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀρχόντων. Ἀπαίρων δὲ ἐπὶ τὴν Ῥώμην, χειμῶνος ὥρᾳ, τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Τίτον καὶ Δομετιανὸν Καίσαρας ἀναδείξας, τὸν μὲν Τίτον πολιορκήσαντα Ἱεροσόλυμα κατέλιπε, Δομετιανὸν δὲ ἀπέστειλεν εἰς ἐκστρατείαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη τῇ Ῥώμῃ, ὁ ἐκεῖσε στρατὸς μετὰ τῆς συγκλήτου, ἀνελόντες τὸν ἄνταρτον, σὺν εὐωχίᾳ μεγίστῃ καὶ κρότοις συνήντησαν αὐτῷ. Καθεσθεὶς δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου κατέσφαξε πάντας τοὺς ἀτάκτους, καὶ ἐξαίφνης τὰ Ῥωμαίων αὖθις ἐπηνωρθώθη, τοῦ Δομετιανοῦ ἐξολοθρεύσαντος τοὺς ἐπανισταμένους βαρβάρους.

C

Romæ interim Nero jugulatur, imperavitque Galba menses septem, qui et ipse cæsus est. Regnavit deinde Otho menses tres, et post hos Vitellius menses totidem. Rebus itaque in summo periculo confusioneque maxima constitutis, barbarisque nonnullis in Romanam ditionem irruentibus, omnis, qui in Oriente tunc erat, exercitus, Vespasianum nihil tale cupientem, imperatorem coronavit, consensu ac voluntate omnium ducum Orientalis militiæ. Romam igitur sub initium hiemis decedens, filios suos Titum et Domitianum Cæsares declarans, illum in obsidione Hierosolymitana reliquit, hunc in externam militiam contra barbaros misit, cumque jam Romæ propinquaret, omnes, qui tunc illic aderant, milites sublato æmulo, simulque senatus, eum multo applausu, magnaque lætitia excipientes deduxerunt; qui simul ac fastigium imperii conscendisset, protinus omnes rerum perturbandarum auctores jugulari præcepit, atque ita præter spem res Romana est mirum in modum reparata, barbaris a Domitiano internecione deletis.

Πολιορκουμένης δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ ἔτη δύο, πάντες οἱ ἐν αὐτῇ λιμῷ ἐτάκησαν, τὰ τέκνα αὐτῶν φαγόντες ἐν τῇ πολιορκίᾳ. Παραλαβὼν δὲ αὐτὴν ὁ Καῖσαρ, κατακόψας τὸν λαὸν τὸν ἐν αὐτῇ, καὶ σωλεύσας πᾶσαν μετὰ τοῦ λαοῦ (44) πυρὶ παρέδωκε. Τότε ἐπληρώθη ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὁ, *Οὐ μὴ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθον ἐν αὐτῇ*. Τοὺς δὲ ἀναιρεθέντας διαγράφουσί τινες εἰς τριακοσίας μυριάδας. Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως πάλιν ἐπανελθόντες οἱ πιστοὶ εἰς τὴν ἁγίαν Σιὼν, προεβάλλοντο δεύτερον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Συμεῶνα, τὸν τοῦ Κλεόπα τοῦ ἐν Εὐαγγελίοις ἐμφερομένου, αὐτόπτην καὶ ἀκροατὴν, καὶ ἀνεψιὸν ὑπάρχοντα τοῦ Κυρίου. Κλεόπας δὲ ἀδελφὸς ἦν τοῦ κατὰ χάριν πατρὸς τοῦ

D

Cum autem biennali obsidione Hierosolymorum urbs premeretur, eo necessitatis omnes, qui in ea erant, redacti sunt, ut fame tabescentes, suos ipsorum liberos propter obsidionis angustias edere cogerentur. Capta vero urbe, populoque omni fuso, Cæsar illam ac cives prædatus igne succendit. Tunc exitu comprobatus est Domini sermo : *Non relinquetur lapis super lapidem in ea* [26]. Sunt qui tradunt, occisorum numerum trigesis centum fuisse millia. Post devastatam autem urbem redeuntes omnes fideles in Sion, crearunt secundum episcopum Simeonem filium Cleophæ, cujus in Evangelio mentio fit ; qui Dominum ipsum viderat, audiverat, ejusque consobrinus fuerat. Cleophas vero frater

[26] Matth. xxiv, 2.

NOTÆ.

(43) Cod. Bav. ἐπικειμένων τῆς Ῥωμανίᾳ. Sch. τῆς Ῥωμανίας · scripsi, τῇ Ῥωμανίᾳ. Sunt autem et quæ antecedunt, et quæ sequuntur excerpta ex Polluce.

(44) Cod. Sch. μετὰ τοῦ ναοῦ, *cum templo*.

Digitized by Google

fuit patris secundum gratiam Domini nostri. Colliguntur vero anni quadraginta a Salvatoris passione usque ad devastationem Hierosolymorum.

Vespasianus autem rerum potitus imperavit annos decem, fatisque concessit, imperavitque post eum Titus filius annos tres, eoque mortuo Domitianus, illius frater, imperii gubernacula est assecutus. Qui rursus in Judæos magnam persecutionem excitavit, omnes qui ex regia stirpe erant inquirens : de Christo enim didicerat, quod ex Davidis prosapia descenderet, magnumque ac nobile genus haberet, quodque quidam essent hujus sectam profitentes, qui prædicarent Christum regem sempiternum, omnes sub cœlo potestates dissoluturum, solumque regnaturum. Quamobrem ira inflammatus imperator edixit ne quis Christianorum vivus relinqueretur, mittensque Hierosolymam, nepotes Judæ fratris Domini vinctos Romam adduci jussit, quos de Christo regnoque ipsius interrogavit. Illi autem responderunt non esse terrenum illius regnum sed cœleste, futurumque ut in consummatione sæculorum veniret cum gloria judicare vivos et mortuos, et retribuere unicuique secundum opera sua. Quo audito, Cæsar timore perculsus eos a vinculis dissolvit, et persecutionem in Christianos repressit.

Hic posteaquam imperium annos quindecim obtinuisset, moriens discessit. Pro quo Nerva unum duntaxat regnans annum etiam moritur, et post eum Trajanus annos viginti imperavit. Hic contra Christianos persecutionem maximam movens multos martyrio affecit, usque adeo, ut ipsi gentium principes fatigati eorum, qui martyrium subibant, multitudine, ad Cæsarem id referrent Christianorumque libertati hoc testimonium darent, omnia eos ex debito legum præscripto facere, nisi quod Christum duntaxat solum Deum confiterentur. Hæc audiens imperator persecutioni finem imposuit. Sub eo autem Romæ Ignatius, Antiochenus episcopus, martyrium passus est, et Simeon Cleophæ filius, ætatis vicesimum supra centesimum annum agens, ab Attico quodam, viro consulari, in crucem actus est. Eodem tempore Judæi, ad consuetam sibi vesaniam redeuntes, regem sibi creare ausi sunt. Qua re commotus imperator ad eos præfectos violentos misit, qui, capto tyranno, per omnem mundum Judæos deinceps persequentes, innumerabilem eorum multitudinem occiderunt.

Defuncto autem Trajano, pro eo Ælius Adrianus viginti et unum annos imperavit. Hic cum adversa corporis valetudine uteretur, totum mundum peragravit malo suo remedium quærens. Postquam vero ad sanctam civitatem pervenisset, vidisseque eam penitus devastatam, Christianorum duntaxat una quadam ibi ecclesia constituta, integram de novo exstrui mandavit, excepto templo; quo intellecto Judæi undique gentium, brevi tem-

A Κυρίου. Συνάγονται δὲ τεσσαράκοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ σωτηρίου πάθους ἕως τῆς ἁλώσεως Ἱεροσολύμων.

Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Οὐεσπασιανος κραταιὸς ἔτη δέκα καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐβασίλευσε Τίτος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ ἔτη τρία καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐβασίλευσεν ὁ Δομετιανὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ, καὶ πάλιν διωγμὸν μέγαν τοῖς Ἰουδαίοις ἐπήγειρεν, ἐπιζητῶν τοὺς ἐκ βασιλικῆς συγγενείας· ἐμηνύθη αὐτῷ τὰ περὶ Χριστοῦ, ὅτι ἐκ τοῦ Δαυὶδ ὑπάρχει, καὶ μέγα ἔχει γένος, οἵτινές εἰσι χριστιανίζοντες, καὶ καταγγέλλοντες Ἰησοῦν Χριστὸν βασιλέα αἰώνιον, μέλλοντα καταλύειν πάσας τὰς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν δυνάμεις, καὶ μόνος μέλλει βασιλεύειν. Θυμωθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τούτῳ, ἐκέλευσε μὴ ζῇν Χριστιανούς· ἀποστείλας δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα, τοὺς ἐγγόνους Ἰούδα, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπήγαγεν, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο μὴ εἶναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐπίγειον, ἀλλ' ἐπουράνιον, μέλλειν δὲ ἐν τῇ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἔρχεσθαι μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καῖσαρ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος, ἀπέλυσεν αὐτοὺς, καὶ τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸν ἐκώλυσεν.

Ἀπέθανε δὲ Δομετιανὸς βασιλεύσας ἔτη δεκαπέντε, καὶ Νερουᾶς ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ ἔτος ἕν. Ἀπέθανε δὲ Νερουᾶς, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Τραϊανὸς ἔτη εἴκοσιν. Οὗτος διωγμὸν ἐπὶ πολὺ κατὰ Χριστιανῶν κινήσας, μάρτυρας παμπόλλους ἐφόνευσεν, ὥστε τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐθνῶν ἀποκακίσαντας τῷ πλήθει τῶν μαρτυρούντων ἀναγαγεῖν τῷ αὐτοκράτορι, μαρτυροῦντας τῇ τῶν Χριστιανῶν ἐλευθερίᾳ, ὅτι πάντα κατὰ νόμους τοὺς πρέποντας διαπράκτουσι, Χριστὸν δὲ μόνον Θεὸν ὁμολογοῦσι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ αὐτοκράτωρ ἔπαυσε τὸν διωγμόν. Ἐμαρτύρησε δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἰγνάτιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, καὶ Συμεὼν ὁ τοῦ Κλεόπα, ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπίσκοπος, σταυρωθείς, ὢν ἐτῶν ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν, ἐπὶ Ἀττικοῦ τινος ὑπατικοῦ. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Ἰουδαῖοι τῇ σφῶν μανίᾳ χρώμενοι ἐτόλμησαν βασιλέα ἑαυτῶν στῆσαι, ἐφ' ᾧ κινηθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέστειλεν ἄρχοντας στιβαροὺς ἐπ' αὐτοὺς, οἵτινες χειρωσάμενοι τὸν προβληθέντα τύραννον ἀνὰ πᾶσαν λοιπὸν τὴν οἰκουμένην διώκοντες, πλήθη ἀναρίθμητα τῶν Ἰουδαίων κατέσφαζον.

Ἀπέθανε δὲ Τραϊανὸς, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Αἴλιος Ἀδριανὸς εἴκοσι καὶ ἓν ἔτος. Οὗτος περιεῖπε τὰς χώρας, λωβηθεὶς τὸ σῶμα καὶ ζητῶν τινα ἐπικουρίαν τοῦ πάθους. Ἐλθὼν δὲ κατὰ τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἰδὼν αὐτὴν ἠδαφισμένην, μόνην δὲ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαν ἱσταμένην, ἐκέλευσε κτισθῆναι τὴν πόλιν ὅλην, παρεκτὸς τοῦ ναοῦ. Ἀκούσαντες δὲ Ἰουδαῖοι συνερρύησαν ἐκ παντὸς ἔθνους, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ταχέως λίαν ἐκτίσθη (45). Ἀλλὰ πάλιν ὁ

NOTÆ.

(45) Cod. Sch. πυκνῶς λίαν συνῳκίσθη.

Digitized by Google

ἐκδακχεύων αὐτοὺς ὁ πονηρὸς δαίμων, οὐκ εἴασεν αὐτοὺς ἡρεμεῖν, ἀλλὰ ἀποστάντες τῆς Ῥωμαίων ὑποταγῆς, κατέστησαν ἑαυτοῖς στασιώτην τινὰ καλούμενον Βαρχωχίβαν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καῖσαρ ἀπέστειλεν ἐπ' αὐτοὺς στρατόπεδα πάμπολλα, καὶ πολυχρονίως ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν, ἕως οὗ λιμῷ καὶ δίψῃ διεφθάρη πᾶς ὁ λαὸς ἐν αὐτῇ.

A pore, eo confluxerunt, celeriterque civitas est ædificata. Verum malus iterum genius illis mentem eripiens, quietos esse non sivit. Itaque a Romanorum deficientes imperio, sibi pro rege seditiosum quemdam, Barchocheban nomine, constituerunt. Quod statim ut Cæsar audivit, magno in eos exercitu misso, urbem eorum tandiu obsedit, donec omnes, qui in ea erant, fame et siti conficerentur.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐσχάτη ἐρήμωσις τῆς Ἰουδαίας. Πάντας γὰρ τοὺς Ἰουδαίους ἐξολοθρεύσας καὶ εἰς παντελῆ ἐρημίαν καταστήσας τὴν πόλιν, ἐκέλευσε τοῖς Ἕλλησι κατέχειν αὐτὴν, γράψας νόμον δογματικῶς κελεύοντα, μηκέτι τοὺς Ἰουδαίους ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν τῆς πατρῴας γῆς τὸ ἔδαφος. Οἱ δὲ οἰκήτορες τῶν Ἱεροσολύμων ἐξ ἀλλοφύλων τυγχάνοντες στήλην τῷ Αὐτοκράτορι ἵδρυσαν ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ παρὰ τὴν ὡραίαν πύλην, καὶ ἀμείψαντες τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἐκάλεσαν αὐτὴν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κρατοῦντος Αἰλίαν. Ἡ δὲ πρὸ τούτων τῶν χρόνων ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγία Ἐκκλησία ἐξ Ἑβραίων συστᾶσα οὐκ ἐδέχετο ἐπίσκοπον ἀπερίτμητον. Τοὺς δὲ χρόνους αὐτῶν συγχωρήσει μοι ἡ ὁσιότης ὑμῶν ἀπορήσαντι μὴ διασημᾶναι, οὐ γὰρ ἂν εὐκόλως εὕροι τις πώποτε. Τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν ἐστι ταῦτα. Πρῶτος Ἰάκωβος ὁ τοῦ Κυρίου ἀδελφὸς, Συμεὼν ὁ τοῦ Κλεόπα, Ἰοῦστος, Ζακχαῖος (46), Τοβίας, Βενιαμὶν, Ἰωάννης, Ματθίας, Φίλιππος, Σενέκας, Ἰοῦστος, Λεβῆς, Ἐφρῆς, Ἰωσὴφ, Ἰούδας. Οὗτοι πάντες ἐκ τῆς περιτομῆς ὑπῆρχον, δέκα καὶ πέντε τὸν ἀριθμόν. Καὶ συνάγονται ἀπὸ τῆς ἁλώσεως Ἱεροσολύμων, ἕως τῆς ὑστέρας πολιορκίας καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων τελείας ἐκβολῆς ἔτη πεντήκοντα ὀκτώ (47).

B

C

Atque hæc fuit ultima Judaicæ gentis devastatio. Omnibus enim Judæis internecione cæsis, urbeque ad meram solitudinem jam redacta, rursus eam instauravit, et a Græcis habitari præcepit, legem eis præscribens, qua expresse cavebatur, ne cui posthac Judæorum patriæ solum oculis intueri liceret. Incolæ autem Hierosolymitani, externæ nationis homines, columnam imperatori in ipso templo statuerunt, prope portam Speciosam, nomenque immutantes civitatis, ab imperatoris nomine Æliam appellarunt. Sancta autem, quæ ante id tempus fuerat Hierosolymis Ecclesia, neminem nisi circumcisum ad episcopi munus admiserat. Dabit autem veniam sanctitas tua, si tempus, quo quisque eorum fuit, cum minus compertum habeam, non demonstravero, utpote quod haud facile a quoquam inveniri potuerit. Cæterum nomina illorum hæc sunt : primus Jacobus frater Domini, dein Simeon filius Cleophæ, Justus, Zachæus, Tobias, Benjamin, Joannes, Matthias, Philippus, Seneca, Justus, Levi, Ephres, Joseph, Judas ; qui omnes quindecim ex circumcisione fuerunt. Colliguntur autem a vastatione Hierosolymorum usque ad hanc postremam obsidionem, Judæorumque ultimam ejectionem, anni quinquaginta octo.

Ἡ δὲ κατὰ τὴν Αἰλίαν συστᾶσα ἁγία Ἐκκλησία ἐξ ἐθνῶν τυγχάνουσα, πρῶτον καθιστᾷ ἐπίσκοπον ἐξ ἐθνῶν Μάρκον, ἄνδρα κατὰ πάντα ἀγιώτατον. Μαθόντες δὲ ἐκ παραδόσεως οἱ πιστοὶ τὸν τόπον τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ κεχωσμένον ἔτι καὶ ἀφανῆ τυγχάνοντα, ἐρχόμενοι καθ' ἡμέραν σεβασμίως προσεκύνουν· ὅπερ θεωροῦντες οἱ εἰδωλολάτραι, τοῦ διαβόλου ὑποβάλλοντος αὐτοῖς, ᾠκοδόμησαν ἐκεῖσε ναὸν τῷ ἀγάλματι τῆς ἀκαθάρτου δαίμονος Ἀφροδίτης. Κωλυθὲν δὲ τὸ τῶν Χριστιανῶν πλῆθος τῆς ἐν τῷ τόπῳ προόδου, ἄγνωστοι τοῖς πολλοῖς λοιπὸν οἱ ἅγιοι τόποι ἐγίνοντο.

D

Sancta interim Ecclesia Æliæ constituta, cum ex gentibus esset, primum ex gentibus creat episcopum Marcum nomine, virum vitæ sanctimonia cumprimis conspicuum. Cæterum fideles, cum ex traditione majorum locum sacri montis Golgothæ, qui jam obscurus ac obrutus erat, didicissent, quotidie ad illum accedentes, religiose adorabant : quod idololatræ conspicati, diabolo eos instigante, ædem illic statuæ impurissimæ deæ Veneris dicatam construxerunt ; prohibita itaque Christianorum multitudine, ne ad eum locum posset accedere, ignorari tandem a multis sacra loca coeperunt.

Ἀπέθανε δὲ Ἀδριανὸς, καὶ ἐβασίλευσεν Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβὴς ἀντ' αὐτοῦ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη. Μετὰ τοῦτον δὲ Μάρκος Ἀουρήλιος Οὐῆρος, ὃν καὶ Ἀντωνῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ σὺν καὶ Λουκίῳ ἀδελφῷ διαδέχεται ἔτη τεσσαρακαίδεκα (48). Διωγμοῦ δὲ κινηθέντος πολλοὶ γεγόνασι μάρτυρες θανόντες προθύμως ὑπὲρ Χριστοῦ. Σημεῖα δὲ μεγάλα ἐγίνετο, ὥστε αὐτὸν τὸν Καίσαρα Μάρκον, σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι αὐτοῦ, σπάνει ὕδατος μέλλοντα διαφθείρεσθαι, τῇ

Moritur autem Adrianus, et loco ejus imperavit Antoninus Pius, annos duos et viginti : post hunc vero Marcus Aurelius Verus, cui etiam Antoninus filius cum Lucio fratre succedit per annos quatuordecim ; cumque ingens persecutio esset orta, multi martyrio affecti sunt, forti infractoque animo pro Christo morientes. Magna autem signa fiebant, ut, cum ipse imperator Marcus, cum universo exercitu in maximum discrimen esset addu-

NOTÆ.

(46) Nicephorus in *Chronico*, *Zacharias* pro *Zachæus*.

(47) Cod. Crypt. Ferr. ἔτη πεντηκοντα.

(48) Pollux ἔτη ιθ'.

Digitized by Google

cius, ne penuria aquæ omnes interirent, Christianorum precibus sit conservatus, Deo in locis aquæ expertibus ingentem ipsis imbrem mittente. Moritur autem Verus, cui in Imperium Commodus succedit per annos duodecim. Post quem imperavit Pertinax menses sex, post hunc Severus annos octodecim; sub quo etiam maxima persecutione excitata, multi ubique locorum martyrii laurea sunt coronati.

A τῶν Χριστιανῶν εὐχῇ περισωθῆναι, τοῦ Θεοῦ ἐν ἀνύδροις τόποις ἀποστείλαντος αὐτοῖς τὸν ὑετόν. Τελευτήσαντος δὲ Οὐήρου διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν /33v Κόμμοδος ἔτη δώδεκα. Μετ' αὐτὸν ἐβασίλευσε Περτίναξ μῆνας ἕξ. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Σεβῆρος ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ · ἐφ' οὗ, διωγμοῦ μεγάλου κινηθέντος, πολλοὶ κατὰ πάντα τόπον ἐμαρτύρησαν.

Hoc vero exstincto Antoninus Caracalla annos septem imperavit, eumque excipiens Macrinus unum annum, et post hunc alius item Antoninus annos 14, deinde Alexander annos 13. Illi vero, qui ab Adriani imperio, in civitate Æliensi, ad episcopatus fastigium evecti sunt, sequentes fuerunt : Marcus, Cassianus, Publius, Maximus, B Julianus, Caius, Julianus alter, Capito, Valens, Dolichianus, Narcissus, qui Narcissus apostolicis dotibus cumprimis illustris, et silentii ac solitudinis amans, episcopatum deserens in ignotum locum profugit, et cum diu multumque a populo et episcopis illius provinciæ quæsitus non inveniretur, subrogatur in ejus locum episcopus Dius, et post eum Germanion; huic succedit Gordias. Sub hoc Narcissus iterum, tanquam ex adytis, apparet, fuitque cum electo episcopo, ætate admodum provecta, ita ut tricesimus a Dominica passione in episcoporum ordine vixerit. Episcopo autem, cum quo commoratus fuerat, defuncto, et Narcisso ad extremam senectutem jam progresso (centum enim et sexdecim annos excesserat), Alexandrum C quemdam episcopum, ab alia provincia, religionis ergo, ad sacra loca venientem, pro ipso, ex divina revelatione episcopum Hierosolymitanum constituunt, multis eum ad id cohortationibus incitantes, qui tandem martyrio consummatur. Atque his temporibus Ecclesia Dei alta pace fruebatur, eo quod mater imperatoris, Mamæa, pia admodum Dei cultrix erat.

Τούτου δὲ τελευτήσαντος Ἀντωνῖνος Καράκαλος ἔτη ἑπτά, Μακρῖνος τοῦτον διαδεξάμενος ἐβασίλευσεν ἔτος ἕν. Καὶ μετ' αὐτὸν Ἀντωνῖνος ἄλλος ἔτη τεσσαρακαίδεκα. Ἐβασίλευσε μετὰ τοῦτον Ἀλέξανδρος ἔτη τρία καὶ δέκα. Οἱ δὲ κατὰ τὴν Αἰλίαν γενόμενοι ἐπίσκοποι ἀπ' Ἀδριανοῦ τῆς βασιλείας, οὗτοί εἰσι · Μάρκος, Κασσιανός, Πούπλιος, Μάξιμος, /34r Ἰουλιανός, Γάϊος, Ἰουλιανὸς ἕτερος, Καπίτων, Οὐάλης, Δολιχιανός, Νάρκισσος (49). Οὗτος δὲ ὁ Ναρκισσὸς ἀποστολικοῖς χαρίσμασι λαμπρυνόμενος, καὶ τῆς ἡσυχίας ἐρῶν, καταλείψας τὴν ἐπισκοπὴν εἰς ἀγνώστους τόπους ἀπέδρα. Πολλὰ ζητηθέντος ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, καὶ μὴ εὑρεθέντος, προβάλλεται ἀντ' αὐτοῦ ἐπίσκοπος Διός, μετ' αὐτὸν Γερμανίων. Τοῦτον διαδέχεται Γορδίας. Ἐπὶ τούτου, ὥσπερ ἐξ ἀδύτων, πάλιν ἀναφαίνεται Νάρκισσος. Καὶ ἦν σὺν τῷ χειροτονηθέντι ἐπισκόπῳ γέρων πολὺ ὑπάρχων, ὡς εἶναι αὐτὸν τρια- /34v κοστὸν ἀπὸ τοῦ σωτηρίου πάθους. Τοῦ δὲ σὺν αὐτῷ ἐπισκόπου τελειωθέντος καὶ τοῦ Ναρκίσσου ὑπεργηράσαντος, ἦν γὰρ ἐτῶν ἑκατὸν ἑξκαίδεκα, Ἀλεξανδρόν τινα ἐπίσκοπον ἀπὸ ἑτέρας χώρας ἐλθόντα εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων, ἀντ' αὐτοῦ κατὰ ἀποκάλυψιν Θεοῦ καθιστῶσιν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, πολλὰ αὐτὸν παρακαλέσαντες, ὅστις καὶ μαρτυρίῳ ὕστερον τελειοῦται. Κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς χρόνους εἰρήνη πολλὴ ὑπῆρχεν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ. Ἦν γὰρ ἡ μήτηρ τοῦ αὐτοκράτορος, Μαμαία, θεοσεβὴς λίαν.

Alexandro autem ab imperio decedente, suscepit illud Maximinus per annos tres. Hic acerbe in Alexandri familiam invectus, persecutionem in Christianos resuscitavit, præsidesque Ecclesiarum de medio tolli præcepit, tanquam blasphemiarum in deos suos auctores. Eo mortuo Romanum as- D sumpsit imperium Pupienus et cum eo Balbinus menses tres. His succedit Gordianus annos sex, post eum Philippus imperator annos septem. Hic demum vere in Christum credidit. Verum Decius, diaboli minister, eum interimens, imperium per annos duos obtinuit. Sub quo dum acerbissima persecutio esset exorta, innumeri ubique martyrio sunt affecti. Eo autem una cum liberis interfecto, Gallus et Volusianus in imperium per tres annos succedunt, post quos Valerianus et Galienus se-

Ἀλεξάνδρου δὲ καταπαύσαντος τὴν ἀρχήν, διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν Μαξιμῖνος ἔτη τρία. Οὗτος κακῶς τῷ Ἀλεξάνδρου οἴκῳ χρησάμενος διωγμὸν ἤγειρε κατὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ τοὺς προεστῶτας τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναιρεῖσθαι προστάττει, ὡς αἰτίους τῶν εἰς τοὺς θεοὺς βλασφημιῶν. Τούτου δὲ τελευτήσαντος τῶν Ῥωμαίων ὀρχὴν παραλαμβάνει Πουπῖνος καὶ Βαλβῖνος μῆνας τρεῖς. Τούτους δὲ διαδέχεται Γορδιανὸς ἔτη ἕξ. Μετὰ τοῦτον Φίλιππος αὐτοκράτωρ /35r ἔτη ἑπτὰ ἐβασίλευσεν · οὗτος γνησίως ἐπίστευσεν εἰς /35v Χριστόν · ἀλλ' ὁ ὑπηρέτης τοῦ Σατανᾶ Δέκιος τοῦτον ἀποκτείνας κατέσχε τὴν βασιλείαν ἔτη δύο. Ἐπὶ τούτου, διωγμοῦ χαλεποῦ κινηθέντος, οὐκ εὐαρίθμητοι κατὰ τόπους ἐμαρτύρησαν. Τούτου δὲ σὺν παισὶ κατασφαγέντος, διαδέχεται τὴν βασιλείαν Γάλλος καὶ Βουλισιανὸς ἔτη τρία, καὶ τούτους δὲ Οὐαλεριανὸς

NOTÆ.

(49) Non conveniunt hæc cum enumeratione Nicephori in *Chronico* : quem vide. Cod. Sch. post Julianum, habet hos : Ὁ Σύμμαχος, Γάϊος ἕτερος, Καπήτων, Οὐάλης, Δολιχιανός, Νάρκισσος, etc.

Digitized by Google

καὶ Γαληνὸς (50) διαδέχεται ἔτη δεκαπέντε. Οὗτος διωγμὸν μέγαν κατὰ Χριστιανῶν ἤγειρεν. Ὑπὸ βαρβάρων δὲ αἰχμαλωτισθέντος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔπαυσε τὸν διωγμόν.

Ἐν δὲ Αἰλίᾳ Ἀλέξανδρος μαρτυρήσας Μαρζαβάνην διάδοχον τῆς λειτουργίας κατέλιπε, καὶ τοῦτον Ὑμέναιος διαδέχεται. Μετὰ Γαληνὸν Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἔτη δύο. Καὶ τούτου διάδοχος κατέστη Ἀουρηλιανὸς ἔτη ἕξ. Μετὰ τοῦτον Τάκιτος καὶ Φλωριανὸς ἐκράτησαν μῆνας ἐννέα. Τούτου Πρόβος διάδοχος γέγονεν ἔτη ἕξ. Τούτου δὲ τελευτήσαντος τὴν ἡγεμονίαν ἐδέξατο Κάρος σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Καρίνῳ καὶ Νουμεριανῷ ἔτη δύο. Μετὰ τούτους μετέρχεται βασιλείαν Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς εἴκοσι καὶ ἕν ἔτος. Ἐπὶ τούτων ὁ βαρύτατος καὶ μακρότατος τῶν Χριστιανῶν γέγονε διωγμός, ἐν ᾧ ἀναρίθμητοι καὶ Κυρίῳ μόνῳ ἐγνωσμέναι μυριάδες ἐμαρτύρησαν. Ἐν Αἰλίᾳ δὲ Ὑμέναιος τὴν λειτουργίαν καταπαύσας, Ζαῦδα διάδοχον αὐτοῦ καταλέλοιπεν, καὶ τούτου τελευτήσαντος, Ἕρμων τὸν θρόνον κατέσχεν Ἱεροσολύμων.

Οἱ δὲ περὶ Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμιανὸν τὸν ἐπίκλην Ἡρκούλιον, μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι αὐτοὺς τῶν ἁγίων πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ κόρον λαβόντες τῶν κακῶν, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀπονοίας ἀρθέντες, προφάσει θεοσεβείας ἀλιτάρχαι γενόμενοι, ἐκ συνθήματος ἀπέθεντο τὸ βασίλειον, καὶ εἰς ἰδιωτικὴν διαγωγὴν κατεστάθησαν. Μαξιμιανὸς (51) ὁ λεγόμενος Γαλέριος, καὶ Μαξέντιος ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρκουλίου κατέσχον τὴν Ῥωμαϊκὴν ἡγεμονίαν ἔτη ἐννέα. Ὁ μέν τοι Μαξιμιανὸς ἐν τοῖς τῆς Ἑῴας μέρεσι διέτριβεν, ὁ δὲ Μαξέντιος ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ τῇ μεγάλῃ τὰ βασίλεια ἐποιήσατο, θῆρες ἄγριοι οὗτοι καὶ πᾶν εἶδος κακίας μετερχόμενοι, καὶ σφοδρῶς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπιμαινόμενοι. Συνεβασίλευσε δὲ αὐτοῖς κατὰ τὴν Βρετανίαν Κώστας ὁ μέγας, ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πατήρ, ἀνὴρ τὰ πάντα γαληνότατος καὶ πραότατος, εὐσέβειαν ἀσπαζόμενος, καὶ εἴδωλα μυσαττόμενος, καὶ λίαν τοὺς Χριστιανοὺς ἀποδεχόμενος.

Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἔτι ὑπάρχων παις παρὰ τῷ τῆς Ἑῴας τυράννῳ ἐτρέφετο, παιδευόμενος τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν, ὅθεν αὐτῷ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ ὄντι καὶ θεωροῦντι, ὅσα πάσχουσιν οἱ δοῦλοι Χριστοῦ, ἐδάκνετο ἡ ψυχή. Ἦν γὰρ μισοπόνηρος ἐκ παιδόθεν. Τὸν δὲ Διοκλητιανὸν ἐν Δαλματίᾳ διάγοντα κατέλαβε θεήλατος ὀργή, καὶ ὀγκωθεὶς τὸ σῶμα εἰς πολλὰ διερρήγνυτο μέρη, τῆς βλασφήμου αὐτοῦ γλώσσης σαπείσης ἐν τῷ λάρυγγι αὐτοῦ καὶ πλῆθος σκωλήκων ἀναβρισάσης. Οὕτως ἀπέρρηξε τὸ πνεῦμα. Ὁ δὲ Ἡρκούλιος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας κατέστρεψε τὸν βίον. Ὁ δὲ Γαλέριος Μαξιμιανὸς, ὥσπερ ἄδειαν λαβών, ἀθέως ἅμα καὶ ἀπανθρώπως ἐκέχρητο τῇ τυραννίδι. Γυναικομανοῦς γὰρ γενομένου αὐτοῦ ἀνῶνας

quuntur per annos quindecim. Ille magna in Christianos persecutione grassatus est. Cum autem a barbaris esset interceptus, filius ejus persecutioni finem fecit.

Æliæ interim Alexander martyrio sublatus Marzabanen successorem in ministerio suo reliquit, quem deinde Hymenæus excipit. Post Galienum Claudius imperavit annos duos, cujus successor creatur Aurelianus, imperans annos sex, et post eum Tacitus cum Floriano rerum potiti sunt menses novem. Hos Probus subsecutus est per annos sex, eo autem e vivis sublato, suscepit imperium Carus cum filiis Carino et Numeriano per annos duos. Post illos imperium adeptus est Diocletianus, et cum illo Maximianus annos viginti et unum. Sub his gravissima et longissima in Christianos persecutio exorta est, qua infinitæ ac soli Deo cognitæ myriades martyrium subierunt: Hymenæus autem episcopatus ministerio jam defunctus, Zaudam in Æliensi civitate successorem reliquit. Atque eo mortuo Hermon sedem episcopalem Hierosolymis obtinuit.

Postquam autem Diocletianus et Maximianus, cognomento Herculius, occisis multis sanctorum millibus, satiati quodammodo flagitiis, quæ perpetraverant, viderentur, immodica mentis vesania actos imperii tædere cœpit, quod sub pietatis religionisque prætextu, ex composito deponentes, in vitam privatam remigrarunt. Post quos Maximianus, qui etiam Galerius dicebatur, et Maxentius filius Herculei, imperium obtinuerunt annos novem. Maximianus autem in Oriente versabatur. Maxentius vero in augustissima civitate Romana, imperiali fungebatur munere, belluæ sane immanissimæ, quique in omne impietatis genus pervenerant; imprimis autem contra Christianos insanientes. Regnavit cum ipsis in Britannia Constans magnus, qui Constantini magni pater fuit, vir per omnia placidissimus ac humanissimus, pietatem amplectens, et idola detestans; Christianos quoque præ cæteris charos habens.

Constantinus autem adhuc puer apud Orientis tyrannum educabatur; in Græcanicis disciplinis apprime instructus. Unde accidit quod, cum in Palæstina versaretur, videretque quam acerba Christi cultores paterentur, graviter animo indolesceret; fuerat enim ab incunabulis improbitati infensissimus, malorumque osor acerrimus. Diocletianum interim in Dalmatia agentem divina vindicta corripuit. Nam cum corpore graviter intumuisset, in varias partes disruptus est, blasphemaque ejus lingua in gutture putrescente, et a vermium multitudine consumpta, vitam amisit. Herculius vero Tarsi in Cilicia fatali necessitate abreptus est. Galerius autem Maximianus, velut omni

NOTÆ.

(50) Pollux, Γαλλιηνός.

(51) Quem Alexander vocat Maximianum, is est Maximus tyrannus Orientis.

Digitized by Google

deposito metu, impie simul et inhumane tyrannide usus est. Cumque in feminas impotentissime ferretur, subditi ipsius id potissimum, omni cura ac studio, nitebantur, ut locum quærerent ubi uxores ac filias suas a conspectu tyranni occultarent, eoque dementiæ, dæmonum fraude devenerat, ut nihil gustare, inconsultis oraculis, auderet, Christianos autem funditus deleri jussit, idque non solum ob impietatem, qua erat, sed etiam, ut fortunas eorum diriperet.

A ἔσχον οἱ ὑπ' αὐτοῦ τελοῦντες, ποῦ κρύψωσι τὰς ἰδίας γαμετὰς καὶ θυγατέρας ἀπὸ προσώπου τυράννου. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἦν ἐντετηκὼς τῶν πλανώντων αὐτὸν δαιμόνων ἀπάτῃ, ὡς μὴ ἀνέχεσθαί τινος γεύσασθαι ἄνευ μαντείας· τῶν δὲ Χριστιανῶν παντελῆ θρίαν γενέσθαι προσέταξεν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἁρπάσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν.

Cumque videret Constantinum majori in dies ætate augeri, prudentiaque egregie ornari, suspicans, atque adeo per sortes id suspectum habens, per eum futurum, ut aliquando tyrannis sua dissolveretur, dolo ipsum interficere est aggressus. B Verum juvenis, divina providentia dolum ipsius prænoscens, exemplo Davidis, fuga salutem quæsivit: tyranno autem jam in summum flagitiorum ingresso, contraque Christianos gravissima quæque moliente, vindicta divina conatus ejus perfregit, punitionis suæ flagellum in eum mittens; ulcus enim teterrimum secundum partes occultas, quæ libidinis ipsi ministræ fuerant, enatum, omni ope humana valentius ei constitit, cumque putredine et graveolentia partes illæ merito invasæ penitus depascerentur, vermiumque vis magis magisque accresceret (erat enim infelix ille obeso admodum corpore), in desperationem tandem incidens, miserandum cunctis, qui illum intuebantur, spectaculum præbuit.

Βλέπων δὲ τὸν Κωνσταντῖνον προκόπτοντα εἰς μέγεθος τῆς ἡλικίας καὶ συνέσει κεκοσμημένον, καὶ ὑποπτεύσας, μᾶλλον δὲ μαντευσάμενος αὐτὸν καταλύτην μέλλειν ἔσεσθαι τῆς τυραννίδος αὐτοῦ, δόλῳ αὐτὸν θανατῶσαι διενοεῖτο. Ἀλλὰ θείᾳ προμηθείᾳ μαθὼν ὁ νέος δόλον, ὡς ὁ Δαυὶδ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπορίσατο. Τοῦ δὲ τυράννου εἰς ἄμετρον ἀτοπίας ἐκβάντος καὶ τοῖς Χριστιανοῖς σφοδρῶς ἐπικειμένου, ἡ θεία δίκη τοῦτον ἀνεχέτιζε μάστιγα κατ' αὐτοῦ ὑπεφιεῖσα. Ἕλκος γὰρ χαλεπὸν κατ' αὐτὸ τῆς ἀκολασίας κρυπτὸν μόριον ἀναφυὲν, κρεῖττον πάσης ἀνθρωπίνης τέχνης κατέστη. Νομῆς δὲ καὶ σήψεως καὶ δυσωδίας δεινοτάτης διαλαβούσης τοὺς τόπους, σκωλήκων δὲ πλήθους ἀναδεδομένου, ἦν γὰρ καὶ παλύσαρκος ὁ ξεῖλαιος, εἰς ἀπελπισμὸν λοιπὸν ἐληλυθὼς, ἔκειτο θέαμα ἐλεεινὸν πᾶσι τοῖς περὶ αὐτόν.

Pupugit autem tunc animum illius cogitatio, ob injustas in Christianos cædes exercitas sibi hæc divina justitia evenisse. Quare extemplo edicta per universas urbes promulgavit, ut omnes Christiani libere dimitterentur, omniaque intrepide, pro more suo, administrarent, et ab omnibus in honore pretioque haberentur, utque pro imperatoris salute apud Deum precibus intercederent. Quibus celeriter peractis, illico divina erga genus humanum se clementia ostendit, illeque qui jam extremum ducebat spiritum, saluti redditus est, et ab ulcere illo difficillimo Christianorum precibus sanatus est, præter omnium sententiam. Verum vulnere necdum plene ad cicatricem coacto, in deteriorem amentiam, diabolo ipsum agitante, tyrannus impulsus est, edictaque ac leges crudelitatis plenissimas D scripsit, quibus Christianos reipublicæ administratione, imo vita prohibuit, neque in habitabilibus neque in desertis locis degere permisit. Alioqui, inquit, in pace vivere, et rebus secundis frui non poterimus, nisi penitus Christianorum genus deleatur. Atque ita Christianorum status ab omnibus jam pro desperato habebatur. Cæterum Deus plasmatis sui nequaquam oblitus est. Etenim tum videre licebat Christianos gregatim undique cum liberis et uxoribus ad mortem cogi, sed divina justitia mox consilium improborum dissipavit: ex omnibus enim locis hostes, barbarorum insultus, fames, terræ siccitates, gravissimæ pestes, mortesque intempestivæ, præter exspectationem, oriri

C Τότε δὴ ἔννοιά τις ὑπεισῆλθεν αὐτῷ, ὡς ἄρα διὰ τὸν ἄδικον τῶν Χριστιανῶν φόνον ὑπὸ τῆς θείας δίκης αὐτῷ συνέβη. Εὐθέως οὖν κατέπεμψε προστάγματα κατὰ πᾶσαν πόλιν ἀναλύεσθαι τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ πράττειν καταθυμίως τὰ κατ' ἔθος, καὶ ὑπὸ πάντων τιμᾶσθαι, παρακαλεῖν τε καὶ εὔχεσθαι αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ αὐτοκράτορος. Ταῦτα γέγονε, καὶ εὐθέως ἡ θεία φιλανθρωπία ἐδείκνυτο. Καὶ πάλιν ὁ ἐν ἰσχάταις ἀναπνοαῖς γεγονὼς, αὖθις ὑγιὴς καὶ ῥωμαλέος ὑπῆρχε, τοῦ χαλεπωτάτου ἕλκους ἐκείνου τῇ εὐχῇ τῶν Χριστιανῶν παραδόξως ὑγιασθέντος· Ἀλλὰ μή πω τοῦ τραύματος καλῶς συνουλώσαντος, εἰς μειζοτέραν μανίαν κινηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος τοῦ ἐν αὐτῷ διαβόλου ὁ τύραννος προστάγματα ἄθεα καὶ νόμους πεπληρωμένους ὠμότητος ἔγραψεν, ἐν οἷς ἐκέλευσε μήτε ζῆν μήτε πολιτεύεσθαι Χριστιανοὺς, μήτε οἰκεῖν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, μήτε ἐν ταῖς ἐρήμοις· ἄλλως γάρ, φησὶν, οὐδὲ ζῆν καὶ εὐημερεῖν οὐ δυνάμεθα, εἰ μὴ ἐξαλειφθῇ τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν. Καὶ ἦν λοιπὸν παρὰ ἀνθρώποις ἀπηλπισμένα τὰ Χριστιανῶν. Ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἐπελάθετο τοῦ οἰκείου πλάσματος· ἦν γὰρ ἰδεῖν ἀγεληδὸν συρομένους τοὺς Χριστιανοὺς πανδημεὶ σὺν γυναιξὶ τε καὶ τέκνοις ἐπὶ τὸν θάνατον. Ἀλλ' ἡ θεία δίκη τὰς βουλὰς τῶν ἀνόμων διεσκέδασε· παντοχοῦ γὰρ πόλεμοι καὶ ἐπαναστάσεις βαρβάρων εὐθέως, λιμοί τε σφοδροὶ καὶ αὐχμοὶ λοιμοί τε, ἄωρα θάνατοι ἄφνω ἐπέσκηψαν, ὡς μὴ ἀρκεῖν τοὺς ζῶντας θάπτειν τοὺς νεκροὺς, κεραυνοί τε καὶ φόβητρα ἐπέμποντο, ὥστε ἕκαστον ἑαυτοῦ μόνον μεριμνᾷν, καὶ

Digitized by Google

οὕτως ἄπρακτα ἔμειναν τὰ τοῦ τυράννου προστάγ- A visæ sunt, in tantum, ut vivi sepeliendis mortuis non sufficerent. Crebra item fulmina et portenta immittebantur, ex quo factum est ut quilibet de rebus suis solliciti fuerint, tyrannique jussa infecta permanserint.

Ὁ δὲ τὰ πάντα χρηστὸς Κωνσταντῖνος διεσώθη πρὸς τὸν οἰκεῖον πατέρα. Ὁ δὲ δεξάμενος αὐτὸν ὑγιῆ, καὶ πολλὰ τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας, μετ' οὐ πολὺ δὲ παραδοὺς αὐτῷ τὴν βασιλείαν, μετήλλαξε τὸν βίον. Ἀνηγορεύθη δὲ βασιλεὺς ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐν τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ τῆς διακοσιοστῆς ἑβδομηκοστῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, μηνὶ Ἰουλίῳ, εἰκοστῇ καὶ πέμπτῃ. Ὁ δὲ Μαξέντιος πονηρότατος πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ γεγονὼς τοὺς τῇ Ῥώμῃ ἐνοικοῦντας ἀπέτριβε καὶ μάλιστα τοὺς Χριστιανούς. Πολλοὺς οὖν τῶν πρώτων φονεύσας, καὶ πολλοὺς ἐξορίσας, τὰς οὐσίας αὐτῶν B διήρπαζεν. Τῇ δὲ αὐτῇ τοῦ Γαλερίου χρώμενος ἀκολασίᾳ πολλὰς τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν ἐμίανεν, ἑτέρας δὲ μυρίας ἀνοσιουργίας καὶ ἀῤῥητοποιΐας ἐπιτηδεύων, ἀφόρητος πᾶσιν ὑπῆρχε, γοητικαῖς κακομαγγανείαις χρώμενος. Τοῦ δὲ μεγάλου Κωνσταντίνου τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ μέρη ἕως αὐτοῦ τοῦ Ὠκεανοῦ ὑποτάξαντος, ἦν εἰρήνη πολλὴ καὶ θυμηδεία (52) καὶ κατάστασις ἐν ὅλῃ τῇ κατ' αὐτὸν οἰκουμένῃ.

Occidentis partes usque ad Oceanum subegisset, quæ ipsi parebant, est exorta.

Constantinus autem per omnia humanissimus ac benignissimus, apud patrem vivus est conservatus, quem ille sanum validumque suscipiens multis Deo gratiis actis, non multo post, cum illi imperium tradidisset, vitam cum morte commutavit. Creatus autem est imperator Constantinus magnus anno primo Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ primæ mense Julio, die vicesimo quinto. Maxentius vero, omnium, qui ante ipsum imperaverunt, pessimus ac scelestissimus cum esset, multos Romæ commorantes exstinxit, et potissimum Christianos. Cum itaque multos ex illis, eosque præcipuos occidisset, multosque exsilio multasset, bona fortunasque invadens diripuit, atque eadem, qua Galerius intemperantia usus, multas ingenuas mulieres fœde contaminavit, aliaque id genus mille flagitia perpetrans, quæ dici nefas sit, intolerabilis cunctis esse cœpit, magicarum artium imposturis impotenter deditus. Cumque Constantinus magnus, Septentrionis atque magna pax ac læta tranquillitas iis regionibus,

Οἱ δὲ Ῥώμης οἰκήτορες δέησιν πρὸς αὐτὸν ἐστείλαντο παρακαλοῦντες, μὴ παριδεῖν τὴν μητέρα τῶν βασιλέων ἀπὸ ἀπηνοῦς τυράννου, μᾶλλον δὲ σαρκοβόρου θηρίου ἀπολλυμένην. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέγας Κωνσταντῖνος καὶ συμπαθήσας αὐτοῖς, ἐφρόντιζε τοῦ ἐλευθερῶσαι αὐτοὺς ἐκ τῆς δουλείας, ἐδεδίει δὲ τοῦτο διὰ τὰς γοητείας καὶ αὐτοῦ κακομαγγανείας. Ἤδη γὰρ ὡς πολλὰ ἀνέτεμε παιδία προφάσει τῆς ἀθεμίτου αὐτοῦ μαντείας. Ἐν πολλῇ οὖν φροντίδι καὶ σκέψει ὑπάρχοντι ὤφθη αὐτῷ ἐν κάμπῳ διάγοντι μετὰ τῶν στρατιωτῶν περὶ μεσημβρίας στηλοειδὴς σταυρὸς ἐκ φωτὸς κατεσκευασμένος (53), ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, « Ἐν τούτῳ νίκα. » Ἔμφοβος δὲ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, ἠρώτα τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ καὶ αὐτοί τι ἐθεάσαντο. Οἱ δὲ ὁμολογήσαντες τὴν αὐτὴν αὐτῷ ἑωρακέναι ὀπτασίαν, τότε ὁ βασιλεὺς ἀναῤῥωσθεὶς τῷ φρονήματι, θάρσους τε καὶ προθυμίας ἀνάπλεως ἦν. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ· Χρῆσαι τῷ φανέντι σημείῳ, καὶ ἔσῃ νικῶν D πάντας τοὺς ἐχθρούς σου. Ἡμέρας δὲ γενομένης ἀμελητὶ σχεδιάσας σταυρὸν, ὅσπερ μέχρι τῆς σήμερον ἐν τοῖς βασιλείοις φυλάττεται, ἐκέλευσε προάγεσθαι αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ δυσσεβὴς τύραννος, θαρσήσας τοῖς δαίμοσιν αὐτοῦ, καὶ γεφυρώσας τὸν παραρέοντα ποταμὸν πολλαῖς ναυσὶν, ἐξῆλθεν εἰς πόλεμον.

Cives Romani inter hæc ad eum supplicatum mittuntur : ne eam urbem, quæ mater imperatorum fuerat, quæque a pessimo tyranno jam ferme perierat, despectui haberet. Quibus intellectis, Constantinus magnus, miseratione illorum ductus, C ex servitute illos in libertatem asserere in animum induxit, in quo tamen aggrediendo non mediocriter trepidabat, propter magicæ artis, qua ille instructus erat, improbas technas. Videbat enim quomodo infinitos pueros ad nefariam incantationem suam perficiendam dissecuisset. Cum itaque in summa cura atque animi sollicitudine versaretur, visa ipsi est cum exercitu, in campo agenti versus meridiem crux ex luce clarissima, columnæ ad modum facta, cum hac inscriptione : « In hoc signo vince. » Qua re attonitus imperator, quæsivit ex illis, qui cum ipso erant, num et ipsi simile quid vidissent, qui omnes consentientibus animis fassi sunt eamdem sibi speciem fuisse visam : tunc imperator sollicitudine liberatus, animoque ac bona spe plenus est redditus, cui etiam eadem nocte astans Dominus, ut signo sibi viso uteretur, monuit, futurum enim ut omnium suorum hostium potiretur victoria. Illucescente itaque die, continuo crucem, quæ usque adhuc in regia asservatur, construi, et ante se in bellum præferri jussit. Impius vero tyrannus, auxilio dæmonum suorum confisus, fluvium, qui præterfluebat, ponte jungens magnis navium copiis, ad pugnam processit.

NOTÆ.

(52) Pollux θυμηδία, cod. Bav. θυμηδεία.

(53) De hac visione crucis Constantino divinitus oblata, vide lib. II *De sancta cruce*, cap. 36 et 37.

Digitized by Google

Commissa pugna inimici virtute crucis contriti A sunt, maximaque eorum parte occisa, reliqui cum tyranno versus civitatem fugerunt, cumque pons multitudine nimia fatisceret, in flumine perierunt sicut Pharao tyrannus. Itaque cernere erat totum fluvium equis simul atque insessoribus constratum. Cives autem Romani Constantinum coronatum magna cum lætitia, faustisque acclamationibus in urbem susceperunt, crucemque victoriæ auctorem, imperatorem vero salutis suæ assertorem appellarunt. Tunc præcepit imperator reliquias sanctorum martyrum in unum conferri, magnaque cum veneratione sepulturæ tradi, et injuria affectis facultates suas restitui. Celebrarunt autem festum victoriæ partæ septem perpetuos dies, summis laudibus atque honore Christi crucem afficientes. Atque hæc septimo anno imperii Constantini acciderunt. B

Quibus cognitis, Galerius Maximianus progressus eamdem belli aleam tentavit, atque ita paulum a Christianis persequendis abstinuit. Magnus vero Constantinus in crucis invictissimis armis omnem spem reponens, contra ipsum movit, habuitque secum Licinium in bello contra tyrannos socium, qui præ se ferebat, quasi a Christianorum decretis institutisque non prorsus abhorreret. Tyrannus autem magicis suis imposturis totus incumbens, in aciem contra sanctum imperatorem processit, infinitis militum copiis imprimis conspicuus. Cumque acies jam committerentur, defensores tyranni, conspecto venerabilis crucis signo nostrorum impetum, non sustinentes, in fugam acti sunt, quantaque potuerunt celeritate terga verterunt, imperatoriis militibus summo eos conatu insequentibus, multisque illorum cæsis, qui a imperatorem confugerunt. C

Impius vero diadema, quo indignus erat, a se abjiciens, ne in fuga posset agnosci, tanquam gregarius miles aliquis, inter reliquos fuit, ex uno autem vico in alium profugiens, seque occultans, vix cum paucis amicis nudus evasit, congregatosque deorum suorum scilicet sacerdotes, prophetas, vates, et quotquot in vaticinando clari habebantur, omnes, velut impostores ac deceptores, salutisque suæ insidiatores jugulavit. Cumque jam vivus in Cæsaris manus esset venturus (instabat enim ipsi adhuc bellum), eo miseriæ divina eum vindicta corripiens redegit, ut projectus in solum supinus opem imploraret, neque eam a quoquam consequeretur, flamma autem ex intimis visceribus, medullisque accensa, incredibiles ei graviter anhelanti, et nunc huc, nunc illuc sese vertenti dolores pareret, ita ut oculi ei exsilirent in terram, cæcumque relinquerent. Flamma autem illa interna in immensum quotidie ardescente, ita ei corpus computruit, ut jam ossibus non hæreret, ultroque mortem advocaret, atque hoc modo totus ille tabe peresus, tandem vitam abrupit.

Συμβολῆς δὲ γενομένης, συνετρίβησαν ὑπὸ τῆς τοῦ σταυροῦ δυνάμεως οἱ ὑπεναντίοι, καὶ κατακοπέντες οἱ πλεῖστοι, οἱ λοιποὶ σὺν τῷ τυράννῳ, ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν ἔφυγον, τῆς δὲ γεφύρας κρείττονι δυνάμει διαῤῥαγείσης, κατεποντίσθησαν ἐν τῷ ποταμῷ κατὰ τὸν Φαραὼ πανστρατί. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὅλον τὸν ποταμὸν πεπληρωμένον ἵππων σὺν ἀναβάταις. Οἱ δὲ πολῖται τῆς Ῥώμης στεφανώσαντες αὐτὸν εἰσεδέξαντο μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ εὐφημιῶν, τόν τε νικοποιὸν σταυρὸν καὶ τὸν νικηφόρον βασιλέα σωτῆρα ἀποκαλοῦντες. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε συναχθῆναι τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁσίᾳ ταφῇ ταῦτα παραδοθῆναι, καὶ τοῖς ἀδικηθεῖσιν τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποδοθῆναι· καὶ ἦσαν ἄγοντες ἐπινίκιον ἑορτὴν ἑπτὰ ἡμέρας γεραίροντες τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Οὗτος ἦν ἑβδομος ἐνιαυτὸς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου.

Ταῦτα ἀκουσας ὁ Γαλέριος Μαξιμιανὸς ἐξελήλυθει. Ἐξεδέχετο γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν αὐτὸν μόρον, καὶ μικρὸν ἀπέστη τῆς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἀπειλῆς. Ὁ δὲ μέγιστος Κωνσταντῖνος θαῤῥῶν τῷ ἀηττήτῳ ὅπλῳ τοῦ σταυροῦ, ὥρμησεν ἐπ' αὐτόν. Εἶχε δὲ καὶ Λικίνιον συμπολεμοῦντα αὐτῷ κατὰ τῶν τυράννων, προσποιούμενον χαίρεσθαι τοῖς Χριστιανικοῖς δόγμασιν. Ὁ δὲ τύραννος ταῖς γοητικαῖς ἀπάταις ἐπερειδόμενος, παρατάξεσθαι τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ ἐξελήλυθεν ἀναριθμήτῳ πλήθει τῶν στρατοπέδων φανταζόμενος. Γενομένης δὲ τῆς συμβολῆς, καὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ φανέντος, οἱ τοῦ τυράννου ὑπασπισταὶ, τὴν προσβολὴν μὴ ἐνέγκαντες, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ οἱ μὲν ἔφευγον κατὰ τάχος, οἱ δὲ κατὰ κράτος ἐδίωκον, πολλῶν χιλιάδων τῶν ἐναντίων καταπεσουσῶν. Οἱ λοιποὶ καταλιπόντες τὸν τύραννον προσεχώρησαν τῷ αὐτοκράτορι. clade reliqui fuerunt, tyrannum deserentes ad

Ὁ δὲ δυσσεβὴς ῥίψας τὸ βασίλειον, οὗπερ ἀνάξιος ἐτύγχανεν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγνωσθῇ φεύγων, περιερχόμενος δὲ ἀπὸ κώμης εἰς κώμην καὶ κρυπταζόμενος μόλις μετ' ὀλίγων τῶν εὐνουστάτων διεσώθη γυμνός. Συναγαγὼν δὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν δῆθεν θεῶν, καὶ τοὺς προφήτας, καὶ τοὺς μάντεις, καὶ τοὺς ἐπὶ μαντείᾳ βεβοημένους, οὓς πρώην ἀγαπῶν ἐτίμα, ὡς ἀπατεῶνας καὶ πλάνους, ἐπιβούλους θ' ἑαυτοῦ σωτηρίας κατέσφαξεν. Μέλλοντα δὲ ζῶντα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ βασιλέως ἐμπεσεῖν (ἐπέκειτο γὰρ αὐτῷ ἔτι ὁ πόλεμος), προλαβοῦσα θεήλατος ὀργὴ οὕτως αὐτὸν διέθηκεν, ὡς κεῖσθαι αὐτὸν πρηνῆ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δεόμενον ἐπικουρίας, καὶ μὴ τυγχάνοντα. Φλὸξ δὲ ἐκ βάθους τῶν σπλάγχνων καὶ μυελῶν αὐτοῦ ἀναφθεῖσα ἀνυποίστους αὐτῷ τὰς ὀδύνας ἐνεποίει ἀσθμαίνοντι, καὶ τῇδε κἀκεῖσε περιστρεφομένῳ, ὥστε ἀμφότερα τὰ ὄμματα αὐτοῦ ἐκπηδῆσαι ἐπὶ τὴν γῆν καὶ καταλιπεῖν αὐτὸν τυφλόν. Τῆς δὲ ἔνδον φλογὸς εἰς ἄπειρον ἐξαπτομένης, αἱ σάρκες αὐτοῦ συνεσάπησαν, καὶ τῶν ὀστέων ἀπεχωρίζοντο, ὥστε ἐφ' ἑαυτοῦ ἐπικαλέσασθαι τὸν θάνατον. Οὕτως δὲ δι' ὅλου κατασαπεὶς ἀπέῤῥηξε τὴν ψυχήν.

Digitized by Google

Τῶν δὲ τυράννων ἐκ ποδῶν γενομένων, καὶ μονοκράτορος γεγονότος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ ὑπῆρχεν ἡ οἰκουμένη, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν ὁσημέραι εἰς ὕψος ἐγείρετο, καὶ ἐν πᾶσιν ἔθνεσιν ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἐδοξάζετο. Τῷ δὲ Λικινίῳ, ὡς συμμαχήσαντι αὐτῷ εἰς τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν, ἐξέδοτο Κωνσταντῖνος τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ εἰς γυναῖκα. Καὶ ἀφορίσας αὐτῷ μοῖραν ἱκανὴν τῆς Ῥωμαίων γῆς, ἀνέδειξε βασιλέα, ἀπαιτήσας αὐτῷ συνθήκας μηδὲν κατὰ τοῦ δόγματος τῶν Χριστιανῶν πράττειν. Ὁ δὲ Λικίνιος κρατήσας τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐτυχίαν, ἀλλ' ὥσπερ λήθην λαβὼν τῶν συμβεβηκότων τοῖς πρὸ αὐτοῦ τυράννοις, εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξώκειλε. Καὶ ὧν τῆς πικρᾶς καταστροφῆς θεατὴς γέγονε, τούτων τὸν βίον ἐζηλώκει, γυναικομανῶν, ἀδικῶν καὶ φονεύων τοὺς Χριστιανούς. Ταῦτα μαθὼν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Κωνσταντῖνος σεβαστὸς, καὶ συσχεθεὶς τῇ λύπῃ ἔγραψεν αὐτῷ, παραινῶν ἀποστῆναι αὐτὸν τῆς κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ μανίας. Ὁ δὲ καταφρονήσας μανικωτέρως τὸν διωγμὸν ἐχρήσατο, καὶ λοιπὸν κρυπτῶς κατὰ τοῦ εὐεργέτου ἐπιβουλὰς ἐπενόει, ὕστερον καὶ δημόσιον πόλεμον συνεκρότει κατ' αὐτοῦ, ὑπὸ θείας δυνάμεως φρουρουμένου τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ συμβολῆς γενομένης ἐν τοῖς τῆς Βιθυνίας μέρεσι, καὶ τοῦ ἐνδόξου σταυροῦ προάγοντος, ὑποχείριος γένονεν ὁ δείλαιος τῷ αὐτοκράτορι, ζῶν συλληφθείς. Φιλανθρώπως δὲ χρησάμενος ὁ κατὰ πάντα πραότατος βασιλεὺς τῷ δυσμενεῖ, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ διάγειν ἡσυχάζοντα. Ὁ δὲ μικρὸν ἡσυχάσας ἐφωράθη βαρβάρους τινὰς μισθωσάμενος πρὸς τὸ αὖθις ἀναμαχέσασθαι· μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Κωνσταντῖνος ἐκέλευσεν κεφαλικὴν αὐτὸν ὑποστῆναι τιμωρίαν. Τότε τελείως τὰ πράγματα ἡσυχίας καὶ γαλήνης ἀπήλαυσε τῇ τοῦ σταυροῦ ἀηττήτῳ δυνάμει, τῆς τῶν τυράννων μοχθηρίας ἀπαλλαγείσης.

A Tyrannis itaque de medio sublatis, soloque Constantino Magno jam rerum potiente, profunda statim pace atque otio universus orbis frui cœpit, in diesque Christianorum res majoribus incrementis sunt adauctæ, cunctisque in gentibus Christi crux glorificata. Licinio autem, qui ipse ad tyrannos de medio tollendos socius fuerat, Constantinus sororem suam matrimonio junxit, partemque provinciarum, quæ Romano parebant imperio, eamque satis amplam designans, regem declaravit, hac prius ab eo conditione pactoque exacto, ne quid unquam contra Christianorum dogma moliretur. Licinius autem jam regnum consecutus, prosperisque rebus insolescens oblivionique tradens quæ tyrannis ante se evenerant, ad primum deo- B rum cultum conversus est, et quorum infelicem exitum conspexerat, eorum vitam imitatus Christianos morte omnique contumelia affecit. Quod ubi rescivit Constantinus, magno dolore perculsus, monet eum, ut ab hac vesana in Christi Ecclesias rabie abstineat; quibus ille spretis, longe impotentius in Christianis persequendis debacchatus est, ac primum quidem occulte contra eum, a quo tantis beneficiis cumulatus fuerat, consilia machinasque inire cœpit, postea vero in manifestum adversus imperatorem divina virtute custoditum, erupit bellum. Commissa itaque pugna in Bithyniæ partibus, et venerabili cruce præcedente, vivus captus in manus Cæsaris infelix devenit. Imperator autem cum esset mitissimus, humanissime eum tractans, jussit ut Thessalonicæ vivens modeste se gereret, qui paulum inibi quiescens, mox ad ingenium rediens, barbaros stipendio conduxit ad bellum restaurandum, quo cognito capite eum pœnas exsolvere C Constantinus præcepit. Ac tunc demum perfecta tranquillitas quiesque rebus data est, crucis invictæ virtute, tyrannorum improbitate sublata.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁ τῆς Αἰλίας ἐπίσκοπος Μακάριος ὁ φερώνυμος ἦν Ἑρμωνᾶν διαδεξάμενος. Ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος μονοκράτωρ γενόμενος πᾶσαν τὴν φροντίδα εἰς τὰ θεῖα μετήνεγκεν, ἀνοικοδομῶν ἐκκλησίας καὶ φιλοτίμως πλουτῶν αὐτὰς ἐκ τοῦ δημοσίου λόγου ἔν τε χρήμασι καὶ ἀναλώμασι, καὶ παντοίοις κειμηλίοις, καὶ πρῶτον νόμον ἔγραψε D ἀποδίδοσθαι τὰ τοῖς εἰδώλοις ἀφιερωμένα (54) τῇ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησίᾳ, καὶ τοὺς ἔτι εἰδωλολατροῦντας κεφαλικαῖς ὑφίστασθαι τιμωρίαις· δεύτερον νόμον ἔγραψε, Χριστιανοὺς μόνους στρατεύεσθαι, ἐθνῶν τε καὶ στρατοπέδων τούτους ἄρχειν. Τρίτον νόμον ἔγραψε, ἀπράκτους εἶναι τήν τε τοῦ σωτηρίου πάθους ἑβδομάδα, καὶ τὴν τῆς Διακαινησίμου (55). Καὶ ἦν λοιπὸν εἰσήνη βαθεῖα καὶ χαρὰ

Eodem tempore Æliæ episcopus Macarius Hermoni succedit. Cum ad unum jam Constantinum imperium devenisset, omnem sollicitudinem ad res divinas transtulit, templaque exstruens, et benigne pecuniis reliquisque impensis dotavit, ac primam legem tulit, ut quæ idolis offerri solita erant, Christianorum Ecclesiis darentur, et ut qui deinceps idola colere ausi fuissent, capite plecterentur; alteram item legem scripsit ut Christianis solis militare liceret, ipsique in gentes ac milites imperium haberent; tertiam insuper edidit legem, ne quid operis in hebdomade Passionis salutaris, neque in hebdomade Renovationis, exercere liceret, fuitque deinceps pax alta et lætitia in universo orbe, omnibus nationibus ad divinum baptisma

NOTÆ.

(54) Sch. Ἀποδίδοσθαι τοὺς τῶν εἰδώλων ναοὺς τοῖς τῷ Χριστῷ ἀφιερουμένοις. Paulo post, Κεφαλικαῖς ἐπιτιμᾶσθαι τιμωρίαις.

(55) Ita scribendum et legendum: est autem hebdomas τῆς διακαινησίμου, *hebdomas paschalis*, qua resurrectio Domini celebratur. Id ostendo primum testimonio Maximi Margunii, episcopi Græci, qui consultus quidnam hoc vocabulo significetur, respondit his verbis: Σημαίνεται παρ' ἡμῖν διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος ὅλη ἡ πρώτη ἑβδομὰς τῆς Ἀνα-

Digitized by Google

concurrentibus, propriisque manibus paternos deos confringentibus.

Verum id non tulit humani generis pestis diabolus, sed rursus rationem excogitavit, qua tantam Christianorum lætitiam subverteret, efficeretque ut homines denuo creaturam in deorum numerum referrent, sed id exsequi non potuit. Deprehensus enim est : itaque Creatorem creaturis exæquari infirmis in fide persuadere tentavit, ortusque est ingens tumultus in Dei Ecclesiis, Ario quodam Alexandrino totum orbem sursum deorsumque perturbante. Adjunxerant se ejus factioni pauci quidam episcopi, atque inter hos primus Eusebius Nicomediensis, et Eusebius Pamphili, aliique cum ipso. Quam contentionem magnus cernens Constantinus, acerbissimum animo dolorem concepit, et initio quidem verbis litterisque admonitoriis utriusque partis pugnam dissolvere conatus est. Ubi vero animadvertit malum omni medicina superius esse, synodum œcumenicam in urbe Nicæna fieri præcepit, conveneruntque eo episcopi numero trecenti et octodecim, quorum pleraque pars confessorum erat, stigmata Christi in corporibus suis circumferentium, cum quibus

ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουνένῃ, πάντων τῶν ἐθνῶν ὁσημέραι προστρεχόντων τῷ θείῳ βαπτίσματι, καὶ ἰδίαις χερσὶν τοὺς πατρῴους θεοὺς συντριβόντων.

Ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἦν φορητὰ τῷ ἀλάστορι δαίμονι, ἀλλὰ πάλιν καθ' ἑαυτὸν ἐδραματούργει, πῶς ἂν ἐκκόψειεν τὴν τοσαύτην τῶν Χριστιανῶν χαρμονήν, καὶ ποιήσαι μὲν τοὺς ἀνθρώπους θεοποιῆσαι τὴν κτίσιν, οὐκ ἔτι δὲ οἱόστε ἦν. Ἐφωράθη γὰρ ἡ ἀπάτη αὐτοῦ. Τὸν δὲ Κτίστην συντάξαι τοῖς κτίσμασι παραπεῖσαι ἐπειράθη τοὺς ἀστηρίκτους. Καὶ ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, Ἀρείου τινὸς Ἀλεξανδρέως ἄνω καὶ κάτω κινοῦντος, καὶ τὴν οἰκουμένην ταράττοντος. Συναπήχθησαν αὐτῷ ἐπίσκοποί τινες ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, ὧν πρῶτος Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας, καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς. Θεωρῶν δὲ τὴν μεγάλην φιλονεικίαν ὁ μέγιστος Κωνσταντῖνος, ἠνιᾶτο τὴν ψυχὴν, καὶ πρῶτον μὲν ἐπειρᾶτο διὰ παραινετικῶν ῥημάτων καὶ γραμμάτων τῶν ἑκατέρων μερῶν διαλῦσαι τὴν ἔριν (56). Ὡς δὲ εἶδεν ἀνήκεστον γενόμενον τὸ κακὸν, προσέταξε γενέσθαι οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν τῇ Νικαέων πόλει. Καὶ συνῆλθον ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν τριακόσιοι δέκα καὶ ὀκτὼ, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν ὁμολογηταὶ, καὶ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες. Ἦν

NOTÆ

στασίμου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἑορτῆς. *Significatur hoc nomine apud nos tota prima hebdomas festi Resurrectionis Salvatoris nostri.* Vide Catalog. bibliothecæ August. ab Hœschelio editum. Secundo idem probo ex Typico S. Sabæ, impresso Venetiis anno Domini 1545, in quo capiti 46 hujusmodi titulus præfigitur : Εἴδησις τοῦ τύπου τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, καὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς διακαινησίμου. *Forma modi sanctæ et magnæ Dominicæ Paschæ et hebdomadis diacœnesimæ.* Et in ipso capite singulas dies seu ferias Paschalis illius hebdomadis enumerans, secundam feriam vocat τὴν δευτέραν τῆς διακαινησίμου. Tertiam, τὴν τρίτην τῆς διακαινησίμου, et ita deinceps usque ad Sabbatum τῆς διακαινησίμου. Idem ex aliis Græcorum libris ritualibus liquet. Idem Pollux : Τρίτον νόμον ἔγραψεν ἀπράκτους εἶναι τὰς δύο τῆς πασχαλίας ἑβδομάδας, μίαν καὶ πρὸ, μίαν δὲ μετά. illa autem μία μετὰ, est hebdomas τῆς διακαινησίμου.

Male ergo Calvinianus scholiastes Junius in notis ad Curopalatam *De officiis* aulæ Constantinopolitanæ, interpretatur ἑβδομάδα διακαινησίμου, *hebdomadem Rogationum.* Male etiam rationem nominis reddens, ait, eam dici διακενίσιμον, *exinanitioni dicatum, quia per illud tempus exinaniunt sua corpora, et macerant oraturi Deum pro commoditate anni.* Primum, non scribendum, διακενίσιμος, sed διακαινήσιμος, ut habent exemplaria Alexandri, Rituales libri Græcorum, et codex bibliothecæ Augustanæ ms. quo continentur Evangelia diebus sacris prælegi solita, quorum initium τῇ τρίτῃ τῆς διακαινησίμου.

Quocirca hebdomas τῆς διακαινησίμου dicitur, quasi *septimana renovationis*, τοῦ διακαινισμοῦ, cum Christo resurgente omnia renovata et instaurata fuerint. Secundo tantum abest ut hæc hebdomas ab exinanitione jejunantiumque inedia nomen invenerit, ut tota illa hebdomade jejunium solvere moris fuerit : testis Balsamon in can. 69 Apost., qui, cum percensuisset dies, quibus jejunandum est, excipit quartos dies, et Parascevas, seu ferias sextas, quæ sunt πρὸ τῆς ἀποκρέου seu ἀπόκρεω, ante carnisprivium ; et quæ sunt πρὸ τῆς τυροφάγου, et hebdomadem τῆς διακαινησίμου : *In iis enim solvimus*, inquit Balsamon, *quia jejunant Armenii propter Ninivitas. In eo, qui est ante carnisprivium, et in eo, qui est ante* τυροφάγον. *hæretici Tetraditæ magnum jejunium observant. Hebdomas autem* τῆς διακαινησίμου, *tanquam ipse magnus Dominicus* (Paschæ) *dies reputatur.* Idem docet Anastasius episcopus Cæsareæ Palæstinæ tract. *De artziburio*, ubi inter hebdomadas a jejunio plane exceptas ponit τὴν ἑβδομάδα τῆς διακαινησίμου. Eamdem hebdomadem inter exceptas numerat Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus in versibus ad Anastasium montis Sinai antistitem. Rogationes Triduanæ ante Ascensionem Domini Græcis ignotæ sunt : nec ulla habent stata jejunia inter Pascha et Pentecosten. Νηστεία γὰρ οὐ γέγραπται, οὐδὲ γονυκλισία, inquit Nicolaus patriarch. de tempore inter Pascha et Pentecosten. Vide Typicum S. Sabæ, cap. 51. Exempl. Sch. hanc lect. ascriptam habet ex cod. Cryptæ Ferratæ : Τὰς πασχαλίους δύο ἑβδομάδας μίαν πρὸ, καὶ μίαν μετά. Quæ est fere lectio Pollucis. Quod Alexander ab imperatore Constantino lege sancitum tradit, idem prius decretum legimus constitutione apostolica, quæ sanctis Petro et Paulo ascribitur his verbis : Τὴν δὲ μεγάλην ἑβδομάδα πᾶσαν καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἀργείτωσαν. *Magna hebdomade tota, et ea, quæ hanc sequitur, ferientur.* Addit Pollux aliam legem : Τὴν δὲ παρασκευὴν καὶ τὴν Κυριακὴν τιμᾶσθαι προσέταξεν, τὴν μὲν διὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, τὴν δὲ διὰ τὴν ἀνάστασιν. *Feriam sextam et Dominicam honorari jussit ; illam, propter crucem Domini, hanc, propter resurrectionem.* Item hanc : Ἐνομοθέτησέ τε σταυρῷ μηκέτι καταδικάζεσθαι ἄνθρωπον διὰ τὸ σέβας τὸ πρὸς τὸν τοῦ Σωτῆρος. Τοῖς δὲ νομίσμασιν αὐτοῦ καὶ εἰκόσι, τὸν σταυρὸν συνεκτυποῦσθαι διὰ παντὸς ἐθέσπισεν· *Legem tulit, ne quis hominum amplius ad crucem damnaretur, ob reverentiam in crucem Salvatoris. Numismatis vero et imaginibus suis crucem adjungi perpetuo sanxit.*

(56) Cod. Sch. Καταβέσαι τὴν αἵρεσιν. *Exstinguere hæresin.*

Digitized by Google

δὲ σὺν αὐτοῖς ὁ πανεύφημος καὶ μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ δὴ τῆς ὑποθέσεως κινηθείσης, ἔγγραφον πίστεως ἔκθεσιν ἐξήνεγκαν, τὴν κατὰ πᾶσαν Ἐκκλησίαν ὀρθοδόξως νῦν ἀπαγγελλομένην. Τοὺς δὲ περὶ Ἄρειον ἐπιμένοντας τῇ κακοδοξίᾳ ἀπεκήρυξαν, καὶ ἐξώρισαν, καὶ ἐχειροτονήθησαν ἕτεροι ἀντ' αὐτῶν. Φιλοτιμησάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπισκόπους καὶ ἀσπασάμενος ἀπέλυσε μετ' εἰρήνης εἰς τὰς ἰδίας παροικίας, χαίρων ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ τῶν Ἐκκλησιῶν. A

etiam interfuit ipse ille magnus omniumque præconio dignissimus Constantinus. Cumque res tractari cœpta esset, fidei expositionem litteris mandatam ediderunt, quæ nunc rite per universam Ecclesiam pronuntiatur. Eos autem qui in prava Arii opinione permanserant, a suo corpore abscinderunt, exsilioque damnarunt, aliis in eorum locum creatis; maximo autem honore imperator episcopos afficiens, eosque quam humanissime complectens, congregationem cum pace dissolvit, gavisus supra modum propter unanimem Ecclesiarum consensum.

Παρεκελεύσατο δὲ τῷ τῆς Αἰλίας ἐπισκόπῳ Μακαρίῳ παρόντι ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ὑπερμαχοῦντι, ἀναζητῆσαι τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν, καὶ τὸ θεόληπτον μνῆμα, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους τόπους, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους ὁμοίως προετρέψατο αἰτήσασθαι, εἴ τι συνορᾷ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἕκαστος τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας· ἦν δὲ ἐννεακαιδέκατος τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐνιαυτὸς, ὅτε ἐγένετο ἡ κατὰ Νίκαιαν σύνοδος. Μετὰ ταῦτα ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ἑαυτοῦ μητέρα Ἑλένην τὴν ἀξιέπαινον καὶ θεοφιλῆ εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ γραμμάτων καὶ χρημάτων ἀφθονίας πρὸς τὸν Μακάριον (57) Ἱεροσολύμων, ἐπὶ ἀναζητήσει τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου (58), καὶ οἰκοδομῇ τῶν ἁγίων τόπων, αὐτῆς αἰτησαμένης τῆς βασιλίδος, φασκούσης ὀπτασίαν θείαν ἑωρακέναι, κελεύουσαν αὐτῇ τὰ Ἱεροσόλυμα καταλαβεῖν, καὶ τοὺς ἁγίους τόπους εἰς φῶς ἀγαγεῖν χωσθέντας ὑπὸ τῶν ἀνόμων, καὶ ἀφανεῖς γενομένους, ἐπὶ τοσούτους χρόνους. Μαθὼν δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἀφικομένην τὴν βασιλίδα, σὺν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόποις ἀπήντησε τῇ βασιλίδι (59). Εὐθέως δὲ παρεκελεύσατο τοῖς ἐπισκόποις τὴν ζήτησιν τοῦ ποθουμένου ξύλου ποιήσασθαι. Ἀπορούντων δὲ πάντων περὶ τοῦ τόπου, καὶ ἄλλων ἄλλως ἐξ ὑποψίας διηγουμένων, ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος πάντας παρεκάλει ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ σπουδαιότερον εὐχὴν ὑπὲρ τούτου τῷ Θεῷ προσφέρειν. B C

Mandavit autem Macario Æliensi episcopo, qui et ipse synodo interfuerat, et pro apostolicis dogmatibus acriter pugnaverat, ut in vivifica cruce quærenda sepulcroque divino ac reliquis sanctis religiosisque locis investigandis omnem diligentiam abhiberet. Etiam alios episcopos est adhortatus ut peteret unusquisque, quod ad perfectionem suæ Ecclesiæ necessarium esse cerneret. Agebatur autem decimus nonus imperii ejus annus, quando facta est synodus Nicæna. Post hanc misit imperator matrem suam Helenam, mulierem omni laudum genere ornatissimam, cum litteris, magnaque pecuniæ vi ad Macarium Æliensem episcopum, ut una cum eo vivificum lignum investigaret, sacraque loca ædificiis exornaret, id ipsum exposcente imperatrice, asserenteque divinam visionem sibi oblatam, quæ jusserit ut Hierosolymam sese reciperet, et sacra loca ab improbis obruta, et tanto tempore ex hominum cognitione erepta in lucem educeret. Episcopus autem ubi intellexit imperatricem jam adventare, cum comprovincialibus episcopis obviam processit. Statim vero eis injunxit, ut ad inveniendum desideratum crucis lignum se totos darent. Dubitantibus vero omnibus super hoc, aliisque aliud ex suspicione commemorantibus, Macarius omnes quieto esse animo jussit, et intentissimas Deo preces offerre.

Τούτου δὲ γενομένου εὐθέως ἐδείχθη θεόθεν ὁ τόπος τῷ ἐπισκόπῳ, ἐν ᾧ ἵδρυτο τῆς ἀκαθάρτου δαίμονος ὁ ναὸς καὶ τὸ ἄγαλμα. Τότε ἡ βασίλισσα τῇ βασιλικῇ αὐθεντίᾳ χρωμένη, συναγαγοῦσα πλῆθος πολλῶν τεχνιτῶν καὶ ἐργατῶν ἐκέλευσεν ἐκ βάθρων ἀνατραπῆναι τὸν τῆς δαίμονος ναὸν (60), καὶ τούτου γενομένου ἀνεφάνη τὸ θεῖον μνῆμα, καὶ ὁ τόπος τοῦ Κρανίου, καὶ μὴ μήκοθεν τρεῖς σταυροὶ κεχωσμένοι· ἐπιμελῶς δὲ ἐρευνήσαντες εὗρον καὶ τοὺς ἥλους. Ἐκεῖθεν λοιπὸν ἀμηχανία καὶ θλῖψις κατέλαβε τὴν βασιλίδα, ἐπιζητοῦσαν ποῖος ἄρα ἦν ὁ Δεσποτικὸς σταυρός. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος διὰ πίστεως τὴν ἀμφιβολίαν ἔλυσε. Γυναικὶ γὰρ ἀῤῥωστούσῃ τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ἀπεγνωσμένῃ ὑπὸ πάντων, καὶ τὰ τελευταῖα πνεούσῃ προσαγαγὼν ἕκαστον τῶν σταυρῶν, τὸν ζη- D

Quo facto, confestim divinitus locus ille episcopo revelatus est, in quo locata erat impurissimæ deæ effigies. Tunc imperatrix, imperatoria utens auctoritate, magno numero opificum et operariorum ex fundamentis dæmonis istius templum subverti jussit: quod simul atque effectum est, apparuit Dei sepulcrum et locus Calvariæ, et non procul inde tres cruces defossæ; diligentius etiam investigantes, invenerunt et clavos. Hic vero alia imperatricem cura invasit, inquirentem quænam de tribus vere Dominica crux esset: quam dubitationem episcopus per fidem dissolvit. Cum quædam primæ nobilitatis matrona, cunctisque nota, graviter ac periculose ægrotaret, etiam fere spiritum exhalaret, productis duabus crucibus, eam, quæ quærebatur, invenit:

NOTÆ.

(57) Sch. Πρὸς τὸν φερώνυμον τὸν τῆς πόλεως ἐπίσκοπον.

(58) Cod. Sch. addit, τοῦ ἐνδόξου σταυροῦ.

(59) Idem cod. Συναγαγὼν τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, μετὰ τῆς δεούσης τιμῆς ἀπήντησαν αὐτῇ.

(60) Idem cod. Τὸ μυσαρὸν οἰκοδόμημα, τὸν χοῦν πόῤῥω που ἀποῤῥιφθῆναι.

Digitized by Google

simul atque enim sola Dominicæ crucis umbra ægrotam attigit, protinus divina virtute exsiliens, magna Deum voce glorificavit. Imperatrix vero maximo cum gaudio pariter ac reverentia crucem suscipiens, partem ejus cum clavis ad filium retulit, reliquam vero, confecta theca aurea, ejus civitatis episcopo tradidit, in perpetuam omnium gentium memoriam. Quæ postquam præcepisset in loco vivifici sepulcri templum ædificari, et aliud similiter in sacro monte Golgotha, et in Bethleem, ubi Dominus secundum carnem natus fuerat, et in monte Olivarum, ubi Dominus discipulis benedicens, assumptus est, aliisque præclaris id genus confectis, ad filium rediit.

Quam magna cum voluptate suscipiens, venerandæ crucis partem in loculis aureis reposuit, eamque episcopo perpetuo custodiendam dedit, annuis festis inventionem crucis celebrandam præscribens. Clavos autem partim galeæ suæ incudi mandavit; partim equi sui lupatis immiscuit, ut impleretur quod a Domino per prophetam dictum fuerat : « In illa die erit, quod super frenum equi est, sanctum Domino omnipotenti [27]. » Imperator deinde ad Macarium episcopum scripsit, ut ædificationem templorum maturaret, et architectum eo misit, cum magno pecuniæ pondere; cui etiam in mandatis dedit ut diligenter sacra loca ædificiis exornaret, ita ut eorum magnificentiæ nihil toto orbe par inveniri posset. Scripsit etiam ad præfectos illius provinciæ, ut publico ære et sumptibus, et materia illud opus, quantum possent, promoverent. Celebrabat autem tunc imperator splendide imperii sui vicennalia, gratias agens Deo pro omnibus beneficiis tempore imperii in se collatis. Colliguntur autem a Christi in carne præsentia, usque ad tempus inventionis crucis venerandæ, anni trecenti quinquaginta duo : ab Adam vero usque ad tempus, quo Christus in carne apparuit, anni quinquies mille quadringenti et septuaginta quinque.

In urbe autem Ælia successit Macario episcopo Maximinus vir placidissimus et venerabilis inprimis, utpote qui in persecutione plurima tormenta pertulerat; huic oculus alter extritus fuerat. Eodem tempore et beata Helena moritur, ætatis annum agens octogesimum, multa filio suo de Christiana pietate præcipiens. Imperator autem postquam cognovisset absolutam esse structuram templi, quod dicitur, Nova Jerusalem, mandavit episcopo, ut eo se conferret, utque synodum complurium episcoporum indiceret ad sacra loca dedicanda. Episcopus autem iste fuit Eusebius Nicomediensis, qui Ariatούμενον εὗρεν μόνον· ὡς ἤγγισε γὰρ ἡ σκιὰ τοῦ σωτηρίου τῇ θανούσῃ, ἡ ἄπνους καὶ ἀκίνητος θείᾳ δυνάμει παραχρῆμα ἀνεπήδησε, μεγάλῃ τῇ φωνῇ δοξάζουσα τὸν Θεόν. Ἡ δὲ βασίλισσα μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ φόβου ἀνελομένη τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν, μέρος μέντοι σὺν τοῖς ἥλοις ἀνεκόμισε πρὸς τὸν παῖδα, τὸ δὲ λοιπὸν, γλωσσόκομον ἀργυροῦν ποιήσασα, παρέδωκε τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως εἰς μνημόσυνον πάσαις γενεαῖς. Καὶ θεσπίσασα ἐκκλησίαν γενέσθαι ἐν τῷ ζωοποιῷ μνήματι καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ Γολγοθᾷ, καὶ ἐν τῇ Βηθλεὲμ, ἔνθα ὁ Κύριος τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν ἐτέχθη, καὶ ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν, ἔνθα ὁ Κύριος εὐλογήσας τοὺς μαθητὰς ἀνελήφθη, καὶ ἄλλα πολλὰ καλὰ ποιήσασα, ἀνέστρεψε πρὸς τὸν παῖδα.

Ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς αὐτὴν ὑποδεξάμενος, τὴν μὲν τοῦ τιμίου σταυροῦ μερίδα ἐν χρυσῇ θήκῃ ἀποθέμενος παρέδωκε τῷ ἐπισκόπῳ (61) εἰς τήρησιν, ἐνιαυσιαίαις μνήμαις ἑορτάζειν τὴν ἀνάδειξιν τοῦ σταυροῦ προστάξας. Τῶν δὲ ἥλων τοὺς μὲν εἰς τὴν ἰδίαν περικεφαλαίαν ἀνεχάλκευσε, τοὺς δὲ ἀνέμιξε τῷ σαλιβαρίῳ τοῦ ἵππου αὐτοῦ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος, « Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται τὸ ἐπὶ χαλινὸν τοῦ ἵππου ἅγιον τῷ Κυρίῳ παντοκράτορι. » Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔγραψε τῷ ἐπισκόπῳ Μακαρίῳ ἐπισπεύδειν τὴν οἰκοδομὴν, καὶ ἄρχοντα τοῦ ἔργου ἀπέστειλε μετὰ δαψιλείας χρημάτων, παραγγείλας αὐτῷ φιλοτίμως κτισθῆναι τοὺς ἁγίους τόπους, ὡς μὴ εἶναι τοσαύτην καλονὴν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Ἔγραψε δὲ καὶ τοῖς ἡγεμόσι τῆς ἐπαρχίας, παντοίως συνεπιλαβεῖν τοῦ ἔργου ἐκ τῶν δημοσίων πραγμάτων ἔν τε χρήμασι καὶ ἀναλώμασι καὶ ὕλαις. Ἦν δὲ τότε ὁ βασιλεὺς φαιδρῶς ἄγων τῆς εἰκοσαετηρίδος τὴν ἑορτὴν, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐποίησεν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Συνάγονται δὲ ἔτη ἀπὸ μὲν Χριστοῦ παρουσίας ἕως τῆς εὑρέσεως τοῦ σταυροῦ ἔτη τριακόσια πεντήκοντα δύο, ἀπὸ δὲ Ἀδὰμ ἕως τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἔτη πεντακισχίλια καὶ τετρακόσια ἑβδομήκοντα πέντε.

Ἐν δὲ Αἰλίᾳ τὸν Μακάριον ἐπίσκοπον διεδέξατο Μαξιμωνᾶς· οὗτος δὲ πρᾶος ἀνὴρ καὶ ἐπίσημος· ἐν γὰρ τῷ διωγμῷ πολλοὺς βασάνους ὑπέμεινε, καὶ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν ἐκκοπεὶς ἀπελύθη. Καὶ ἐν τούτοις τελευτᾷ ἡ μακαρία Ἑλένη ἐτῶν οὖσα π' (62), πολλὰ ἐντειλαμένη τῷ παιδὶ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι τέλος ἔσχεν ἡ οἰκοδομὴ τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ, ἐκέλευσε τῷ ἐπισκόπῳ (63) καταλαβεῖν αὐτὴν καὶ συγκροτῆσαι σύνοδον πλειόνων ἐπισκόπων καὶ ἐγκαινιάσαι (64) τοὺς ἁγίους τόπους. Οὗτος δὲ ἦν Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας, ὁ τῶν Ἀρειανῶν δογμάτων ἀντεχόμενος (65). Οὗτος

[27] Zach. xiv, 20.

NOTÆ.

(61) Παρέδωκε τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τήρησιν ἐνιαυσαίοις μνήμαις ἑορτάζειν τὴν ἀνάδειξιν τοῦ σταυροῦ προστάξας· Ἀλέξανδρος δὲ ἦν τηνικαῦτα ἀποστολικοῖς χαρίσμασι διαλάμπων, μητροφάνην τὸν ὅσιον διαδεξάμενος.

(62) Sch. addit. Ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἡ μακαρία Ἑλένη τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο.

(63) Cod. sch. Τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως.

(64) Forte, ἐγκαινίσαι.

(65) Sch. Ὁ τῶν Ἀρειανικῶν δογμάτων γενναῖος ὢν πρόμαχος.

Digitized by Google

ἀναθεματισθεὶς ἐν τῇ Νικαέων μετὰ τῶν συνθρόνων (66) αὐτοῦ καὶ ἐξορισθεὶς, μετὰ χρόνον δὲ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως εἰς ἐφόδιον λαβόντες, χαρτίον βασιλικὴν ἀνήνεγκαν τῷ βασιλεῖ, ὁμνύοντες, ὅτιπερ ὑπογράφουσι τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως, καὶ ἐν πᾶσιν ἀκολουθοῦσι τοῖς ἁγίοις Πατράσιν. Πεισθεὶς δὲ τούτοις ὁ βασιλεὺς ἀνεκαλέσατο αὐτοὺς ἐκ τῆς ἐξορίας, καὶ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης ἠξίωσε. Σχολάζοντος δὲ τοῦ Κωνσταντίνου πόλεως θρόνου, ταῖς οἰκείαις μηχανίαις χρώμενος τυραννικῶς κατέσχεν τὸν τῆς βασιλευούσης θρόνον ὁ Εὐσέβιος. Ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς μείζονος ἐξουσίας καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ ἀποκατέστησεν εἰς τὰς τῆς Ἐκκλησίας ὑπηρεσίας, ἐξεώσας τοὺς ἀξίως διενεργοῦντας αὐτάς (67).

norum sectæ adhæserat. Hic in Nicæa synodo condemnatus cum sectatoribus suis, atque in exsilium actus est, postea tamen illi humanitatem imperatoris ad reditum impetrandum periclitantes, epistolam obtulerunt hac sententia : Juramus nos subscribere atque suscipere fidei expositionem, atque in omnibus sanctos Patres sequi, quibus creditis : imperator eos ab exsilio revocavit, maximoque honore cumulavit. Cumque sedes Constantinopolitana vacasset, solitis suis technis utens, tyrannice imperatricis urbis thronum occupavit Eusebius, et majore potestate obtenta, suæ sectæ homines ad ecclesiastica ministeria provexit, legitimos ministros eorum expellens.

Τούτου δὲ γενομένου κατὰ Ἀθανασίου λοιπὸν Ἀλεξανδρείας ἐσχόλαζον, πολλὰς κατ' αὐτοῦ σκαιορίας ἐπινοοῦντες. Ὁ δὲ βασιλεὺς δίκαιον ἡγήσατο καὶ Ἀθανάσιον καλέσαι εἰς τὰ ἐγκαίνια τῶν ἁγίων τόπων. Κελεύει οὖν πρῶτον ἐν Τύρῳ συνελθεῖν τὴν σύνοδον, καὶ τὰ κατὰ Ἀθανάσιον διασκέψασθαι, καὶ οὕτω δίχα πάσης διχοτομίας ὁρμῆσαι πάντας ἐπὶ τὴν ἑορτήν. Ἀπέστειλε καὶ τὸν αὐτοῦ ἀνεψιὸν Δαλμάτιον ἐπόπτην γενέσθαι τῆς συνόδου (68). Συνελθόντων δὲ τῶν ἐπισκόπων ἐν Τύρῳ, παρῆν σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ τῆς Αἰλίας ἐπίσκοπος Μαξιμωνᾶς, ἀγνοῶν παντάπασι τὰ κατὰ Ἀθανασίου σωρευόμενα. Ὡς δὲ εἰσῆλθεν Ἀθανάσιος εἰς τὸ συνέδριον, περιέστησαν αὐτῷ οἱ κατήγοροι, μεγάλα καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατ' αὐτοῦ, ἅπερ ὑπέθεντο αὐτοῖς οἱ παρόντες δικασταὶ, Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Ἀλλ' οὐκ ἴσχυσαν ἀποδεῖξαι, Ἀθανασίου ἀπολογουμένου, καὶ ἀράχνης δίκην διεσπῶντος τὰ ὑπ' αὐτῶν προτεινόμενα (69). Εἰς μανίαν δὲ τραπέντες οἱ κατήγοροι, ἐφ' οἷς ἐφωράθησαν ψευσάμενοι, συνέχεον ἅπαν τὸ συνέδριον, βοῶντες· Ἄρατε τὸν γόητα, γοητείᾳ γάρ τινι χρησάμενος πάντας ἐφίμωσε. Καὶ ἐφονεύθη ἂν Ἀθανάσιος, εἰ μὴ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως ἐξήγαγεν αὐτὸν διὰ στρατιωτῶν ἐκ χειρὸς αὐτῶν.

Deinde contra Athanasium insurrexerunt, multis in eum dolis conflictis. Imperator autem ad Ecclesiarum dedicationem etiam Athanasium advocare æquum censuit, primumque imperat Tyri synodum cogi et Athanasii causam examinari, atque ita omni dissensione deposita, Patres ad dedicationis festum properare. Misit ad hæc consobrinum suum Dalmatium, ut synodi spectator adesset: cumque episcopi convenissent, fuit cum illis etiam Æliensis episcopus, Maximonas, inscius eorum, quæ undique in Athanasium struebantur. Postquam vero in judicio Athanasius comparuit, circumsteterunt eum accusatores, gravia crimina objectantes, ea nimirum, quæ ipsis, qui judicio præerant, suggesserant, nempe Eusebius Nicomediensis, quique cum ipso erant idem molientes. Verum nihil aperte convincere potuerunt, Athanasio se graviter defendente, eorumque accusationes, velut aranearum telas, confringente. Quare accusatores in rabiem versi, aperteque mendacii convicti, omne judicium confundentes, vociferare cœperunt : Tollite præstigiatorem, præstigiis enim utens omnes dementavit. Jamque perierat Athanasius, nisi imperatoris consobrinus eum per milites suos ex eorum manibus abduxisset.

Λόγος δὲ κρατεῖ, ὅτι Ἀθανάσιος ἐκεῖθεν φυγὼν, ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ποιήσας εὐχὴν, καὶ τῷ ἁγίῳ μύρῳ χρίσας καὶ ἁγιάσας τοὺς εὐκτηρίους οἴκους πρὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων παρουσίας, οὗτος κατέλαβε τὸν βασιλέα, πάντα τὰ κατ' αὐτοῦ ἐξειπών. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ θαυμάσας τῶν ἀντιδίκων αὐτοῦ τὴν πονηρίαν, καὶ τιμῆς μεγίστης ἀξιώσας αὐτὸν, μετὰ γραμμάτων βασιλικῶν ἀπέστειλεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Παραγενόμενοι δὲ οἱ ἐπίσκοποι εἰς Ἱερουσαλὴμ, φαιδρῶς λίαν ἐπετέλεσαν τὴν ἑορτὴν τῶν ἐγκαινίων, τοῦ βασιλέως ἀποστείλαντος κειμήλια καὶ παντοδαπὰ χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ, λίθοις τιμίοις πεποικιλμένα, καὶ περιπετάσματα πεποικιλμένα καὶ πολύτιμα, καὶ χρήματα ἱκανὰ εἰς

Fama autem est Athanasium, illinc fugientem, in civitatem sanctam pervenisse, fusaque ad Deum oratione ædes sacras sacro unguento perunxisse et consecrasse, antequam cæteri episcopi advenissent, eosque apud Cæsarem antevertisse, omnia ipsi, quæ sibi intentata fuerant crimina, exponendo. Quæ ille audiens, admiratus adversariorum improbitatem, maximis beneficiis atque honore Athanasium afficiens, cum litteris imperiali auctoritate conscriptis, Alexandriam misit. Cæterum cum jam episcopi Hierosolymam venissent, dedicationis festum celebrarunt, imperatore suppeditante magnam pecuniæ vim, ac donaria varia aurea et argentea, pretiosis lapidibus ornata, variegata peripetasmata, magni

NOTÆ.

(66) Sch. Ὁμοφρόνων.

(67) Cod. Sch. Ἐν ταῖς οἰκείαις παροικίαις ἐξεώσας τοὺς προχειροτονηθέντας αὐτῶν.

(68) Sch. Ἐπόπτην γενέσθαι τῆς καταστάσεως τῆς συναθροιζομένης συνόδου.

(69) Cod. Sch. Κατασπῶντος τὰς συκοφαντίας αὐτῶν. Paulo post, καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἀνεδίδαξεν αὐτόν.

Digitized by Google

pretii copiosamque pecuniam egenis distribuendam, et in subsidium omnibus ad diem illum festum convenientibus. Ut vero audivit Christi amantissimus imperator de sanctorum locorum dedicatione, magnas gratias Deo egit, animumque magis ad Christianam religionem adjecit.

διάδοσιν τῶν πτωχῶν καὶ φιλοτιμίαν πάντων τῶν συνερχομένων εἰς τὴν ἑορτήν. Ὡς δὲ ἤκουσε τὰ κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῶν ἁγίων τόπων ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς, πολλὰ εὐχαριστήσεν τῷ Θεῷ, καὶ μᾶλλον προσετέθη τῷ Χριστιανισμῷ.

Fuit vero hic tricesimus imperii ejus annus, statimque legem imperiali forma conscripsit, ne cuiquam Judæorum intra sextum ab Hierosolymis lapidem comparere liceret, magnaque ob Dei in se beneficium voluptate perfusus est, cum videret etiam barbaras nationes ad doctrinam veritatis accurrentes, facileque imperio suo subjectas, vivensque alium insuper annum, ac menses paucos, in morbum incidit, in quo baptizatus Nicomediæ obiit. Distulerat enim, ut in Jordane, quod summopere desideraverat, baptizaretur.

Ἦν δὲ τριακοστὸν τοῦτο ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Νόμον δὲ εὐθὺς ἔγραψε μετὰ βασιλικοῦ τύπου, ὥστε μὴ δύνασθαι φανῆναι Ἰουδαίους εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀπὸ ἓξ σημείων κύκλῳ. Ἔχαιρε δὲ ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, βλέπων καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη προστρέχοντα τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, καὶ ἡδέως ὑποτασσόμενα τῷ βασιλεῖ (70). Ἐπιβιώσας δὲ ἔτι ἔτος ἓν καὶ μῆνας ὀλίγους περιέπεσεν ἀῤῥωστίᾳ τινὶ, ἐν ᾗ καὶ βαπτισθεὶς ἐν Νικομηδείᾳ ἀπέθανεν. Ἀνεβάλλετο δὲ τοῦτο ἕως τοῦ τοῦδε καιροῦ, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ τούτου ἀξιωθῆναι ποθῶν.

Cum autem erectiore esset animo, res suas pie disposuit, relictis tribus filiis imperii simul et pietatis hæredibus. Maximum quidem natu, sibique cognominem Constantinum præfecit partibus quæ sunt ad occasum. Alterum vero ejusdem cum avo Constantio nomine, Orientis imperatorem constituit. Minimum natu, Europæ. Nullus vero morti parentis adfuit. Obiit autem celeberrimus imperator Constantinus, annum agens sexagesimum quintum. Imperavit vero pie, Deoque grate annos triginta duos, et relicto terrestri regno, cœleste adeptus est. Venerandas vero ejus reliquias composuerunt milites in urna aurea; feceruntque planctum magnum super eum, lugentes ac si charissimo parente, non dominatore rege orbati essent. At enim Constantius Orientis imperator, acceptum patris cadaver, justisque imperatoriis persolutis, in edito loco condidit, Constantinopoli, in templo Apostolorum, ubi mater ejus Helena sepulta fuerat: in eum enim finem exstruxerat beatus Constantinus illam ecclesiam, ut ibi imperatores et sacerdotes conderentur, ne procul abessent ab apostolicis reliquiis. Mortuus est autem vicesimo primo die Maii, undecimo Kalendas Junii, sub consulatu Feliciani et Tatiani.

Εὔθυμος (71) δὲ γενόμενος διέθετο εὐσεβῶς, τοὺς τρεῖς υἱοὺς καταλείψας τῆς αὐτοῦ βασιλείας καὶ εὐσεβείας κληρονόμους, τὸν πρεσβύτερον τὸν καὶ ὁμώνυμον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον ἄρχοντα ἀναδείξας τῶν ἑσπερίων μερῶν. Τὸν δὲ δεύτερον τὸν ὁμώνυμον τοῦ πάππου Κωνσταντίου, τῆς Ἀνατολῆς βασιλέα ἐχειροτόνησεν, τὸν δὲ νεώτερον τῆς Εὐρώπης. Οὐδεὶς δὲ τούτων παρῆν εἰς τὴν αὐτοῦ τελευτήν. Τελευτᾷ δὲ ὁ πανεύφημος Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ὢν ἐτῶν ἑξήκοντα πέντε, ἐβασίλευσε δὲ εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως ἔτη τριάκοντα δύο, καὶ καταλείψας τὴν ἐπίγειον βασιλείαν, τῆς οὐρανίου ἀπελάβετο. Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἐν λάρνακι στρατιῶται χρυσέῳ ἐνθέντες, ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτὸν θρηνοῦντες, ὡς πατρὸς φιλοστόργου, καὶ οὐ βασιλέως ἐξουσιαστοῦ στερηθέντες. Καταλαβὼν δὲ Κωνστάντιος ὁ τῆς Ἑώας βασιλεὺς, καὶ βασιλικῶς κηδεύσας τὸν πατέρα, ἐφ' ὑψηλοῦ ἀπέθετο ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων Ἐκκλησίᾳ ἐν Κωνσταντίνου πόλει, ἔνθα ἀπετέθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη. Εἰς τοῦτο γὰρ ὁ μακάριος Κωνσταντῖνος ᾠκοδόμησεν ἐκείνην τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὸ θάπτεσθαι ἐκεῖσε τοὺς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, ὅπως μὴ ὦσι μακρὰν τῶν ἀποστολικῶν λειψάνων. Ἐγένετο δὲ ἡμέρα τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ εἰκάδι πρώτῃ Μαΐου μηνὸς τῇ πρὸ δεκαμιᾶς καλανδῶν Ἰουνίων, ἐν ὑπατίᾳ Φηλικιανοῦ καὶ Τατιανοῦ.

Cæterum Constantio jam nuper in imperium ingresso, accesserunt ad eum Arianæ vesaniæ principes, adhortantes eum ut adjectum illud, ὁμοούσιον, ex Symbolo fidei tolleret, dictitantes ex hac vocula

Κωνσταντίου δὲ ἄρτι κρατήσαντος τῆς βασιλείας, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τῆς Ἀρείου νόσου προστάται, παρακαλοῦντες αὐτὸν τοῦ ὁμοουσίου τὸ πρόσρημα ἐκ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως περιελεῖν. Αἴτιον γὰρ τοῦτο

NOTÆ.

(70) Idem cod. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὑποτασσόμενα τῇ Ῥωμαίων βασιλείᾳ. Paulo post: Περιέπεσεν ἀῤῥωστίᾳ δι' ἧς καὶ ἀπέθανεν καὶ ἐν Νικομηδείᾳ διάγων ἐν προαστείῳ τινὶ δέχεται τὸ πανάγιον βάπτισμα· ἀνεβάλλετο δὲ τοῦτο, etc. *Incidit in morbum, quo et obiit. Et Nicomediæ agens in suburbio quodam suscipit sacrosanctum baptisma, distulerat vero hoc*, etc. Sequitur Alexander opinionem Eusebii de baptismo Constantini; sed Eusebium plures refellunt, etiam ex Græcis. Hunc Alexandrum nominatim refutat Glycas, IV part. *Annalium*.

(71) Hæc omnia, usque ad illa, κρατήσαντος τῆς βασιλείας, partim restituta, partim adjecta sunt ex manusc. cod. cryptæ Ferr. Nam in Bavarico pleraque deerant, et quæ aderant, tam depravata erant, ut vix veri sensus scintilla emicaret. Sed accipe ipsa verba: Κατέλειπε δὲ τοὺς αὐτοὺς υἱοὺς τρεῖς ὄντας κληρονόμους τῆς βασιλείας· τὸν μὲν πρεσβύτερον εἰς τὰ Ἑσπέρια, τὸν δὲ δεύτερον τὴν ἀρχὴν ἐνετείλατο, τὸν τρίτον τῆς Εὐρώπης. Οὐδεὶς δὲ τούτων παρῆν εἰς τὴν ἑαυτοῦ τελευτήν. Τελευτᾷ δὲ ὢν ἐτῶν ζε', ἐβασίλευσε δὲ ἔτη λβ'. Ἀνεκόμισε δὲ τούτου λείψανον ὁ Κωνστάντιος εἰς Κωνσταντίνου πόλιν. Ἐτελεύτησε δὲ εἰκάδι δευτέρᾳ τοῦ μηνός. Κωνσταντίου τοίνυν τῆς βασιλείας, etc.

Digitized by Google

ἔφασαν γεγονέναι τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν διαιρέσεως. Οὗ ἀρθέντος, οὐκ ἔτι ἔσται ἀμφισβήτησις, περὶ δογμάτων. Ὁ δὲ κουφότητι γνώμης ἀβασανίστως δεξάμενος τοὺς λόγους αὐτῶν, συνέθετο τοῦτο ποιῆσαι, καὶ πάλιν ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν θαῦμα γέγονεν ἐν Ἱεροσολύμοις πάντα λόγον ὑπερβαῖνον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τῶν δογμάτων φιλονεικίᾳ ἐκκοπὴ γέγονε τῶν προσερχομένων τῇ πίστει, σκανδαλιζομένων ἐπὶ τῇ τῶν ἱερωμένων διαφωνίᾳ, οὐρανόθεν ἔδειξεν ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς, ὅτι οὐχ ὁ λόγος τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως αἴτιος τῶν σκανδάλων, ἀλλὰ τῶν ἀδοκίμων ἱερέων ἡ σκαιότης καὶ τῆς κακίστης αὐτῶν γνώμης ἡ ἀδιακρασία. Τοιγαροῦν ἄφνω φαίνεται ἐπάνω τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ ἡμέρας μεσούσης παμμεγέστατος σταυρὸς ἐκ φωτὸς κατεσκευασμένος, καλύπτων τὴν τοῦ ἡμετέρου ἡλίου λαμπρότητα τῇ ὑπερβολῇ τοῦ φωτὸς, ἐνώπιον πάντων τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, πιστῶν τε καὶ ἀπίστων. Κύριλλος δὲ ἦν τότε ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, τὸν ὁμολογητὴν Μαξιμωνᾶν διαδεξάμενος. Τούτου σώζονται κατηχήσεις δεκαοκτὼ, εὐδοκίμως συγγεγραμμέναι, ἐν αἷς τὸ ἅγιον Σύμβολον ἑρμηνεύσας μνήμην τῆς τοῦ ὁμοουσίου λέξεως οὐκ ἐποιήσατο, τῶν καταδυναστευόντων τότε τὰς συσκευὰς ὑφορώμενος. Ἔμεινε δὲ ὅμως σὺν τοῖς ἁγίοις Πατράσι, συνηγορῶν ἀγράφως τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὗτος ἔγραψε τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίῳ περὶ τοῦ γενομένου σημείου. Ἄμεινον δὲ τὰ περὶ τούτου διδάξει αὐτὰ τοῦ ἐπισκόπου τὰ γράμματα, ἔχοντα τάδε ·

« Ἐπὶ μὲν τοῦ μακαρίου καὶ ἀοιδίμου πατρός σου τὸ σωτήριον εὕρηται τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ξύλον, ἐπὶ δὲ σοῦ, εὐσεβέστατε βασιλεῦ, προγονικὴν εὐσέβειαν ἐπανάγοντος, εἰκότως οὐκ ἐκ γῆς, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ τὰ θαυματουργήματα. Ἐν γὰρ ταῖς ἁγίαις ταύταις ἡμέραις τῆς Πεντηκοστῆς, νόναις Μαΐαις περὶ τρίτην ὥραν παμμεγέστατος σταυρὸς ἐκ φωτὸς κατεσκευασμένος ἐν οὐρανῷ ὑπεράνω τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ καὶ μέχρι τοῦ ἁγίου ὄρους τῶν Ἐλαιῶν ἐκτεινόμενος ἐφαίνετο, οὐχ ἑνὶ καὶ δευτέρῳ μόνον φανείς, ἀλλὰ παντὶ τῷ τῆς πόλεως πλήθει φανερώτατα δειχθείς, οὐδ' ὡς ἄν τις νομίσαι, ὀξέως ἢ καὶ κατὰ φαντασίαν παραδραμών, ἀλλ' ἐπὶ πλείοσιν ὥραις ὑπὲρ γῆν ὀφθαλμοφανῶς θεωρούμενος, καὶ ταῖς ἀπαστραπτούσαις μαρμαρυγαῖς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας νικήσας. Ἡ γὰρ ἂν νικώμενος ὑπ' αὐτῶν ἐκαλύπτετο, εἰ μὴ δυνατωτέρας ἡλίου τοῖς ὁρῶσι παρεῖχε τὰς λαμπηδόνας, ὡς ἅπαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας συνδραμεῖν τὸ πλῆθος, τῷ τῆς θεοπτίας φόβῳ συσχεθὲν ἐξ οὐρανοῦ θεόθεν γεγενημένης. » Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἐπίσκοπος.

Ἐκ ταύτης δὲ παραδοξοποιίας πολλαὶ χιλιάδες προσετέθησαν τῇ πίστει. Ἕως ὧδε περὶ τῆς εὑρέσεως (72) τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἡ ἱστορία ἔστω,

A omnem Ecclesiarum divisionem exortam fuisse, qua sublata, nullam amplius de dogmatibus futuram controversiam; quem illorum sermonem ille temere, ob mentis nimiam levitatem admittens, concessit id fieri, ortusque hinc est per universum mundum tumultus non minimus.

Circa idem vero tempus res miranda Hierosolymis accidit, quæ omnem orationem superat. Cum enim ob hanc sententiarum diversitatem, variamque digladiationem, magna fieret divulsio eorum, qui recens ad fidem venerant, quod offenderentur hac sacerdotum dissensione, ostendit cœlitus mirabilium ille operator Deus, nequaquam verbum nostræ fidei ansam scandalorum præbuisse, sed solum improbitatem male probatorum sacerdotum B stolidamque mentis perversæ intemperiem. Ecce enim derepente supra sanctum montem Golgotha, medio jam die, pretiosissima crux ex coruscis radiis confecta apparuit, solis nostri claritatem suo splendore obscurans, idque videntibus omnibus, qui civitatem incolebant, pusillis et magnis, fidelibus et infidelibus. Fuitque hoc tempore episcopus Hierosolymitanus Cyrillus, successor confessoris Maximonæ, cujus etiamnum decem et octo Catecheses servantur legitime conscriptæ, in quibus sacrum explicans Symbolum, verbi *consubstantialis* mentionem omisit, principium in se, nisi id fecisset, insidias paratas videns, mansit tamen cum sanctis Patribus, Ecclesiam voce, non scriptis defendens. Hic ad imperatorem de eo, quod acciderat, C scripsit. Clarius autem episcopi ipsius litteræ id edocebunt: eæ ita se habent:

« Tempore præstantissimi ac piæ memoriæ patris tui, salutare vivificæ crucis lignum inventum est. Tuo vero tempore, piissime imperator, tibi avitam virtutem referenti, merito non ex terra, sed ex cœlo signa monstrantur. Sacris enim hisce Pentecostes diebus, Nonis Maii, circa horam tertiam, maxima crux ex luce facta, de cœlo, super sacrum montem Golgotha, usque ad sanctum montem Olivarum extenta apparuit; non uni tantum, aut alteri visa, sed universæ civitatis multitudini apertissime ostensa. Neque ut aliquis forte existimare posset, celeriter secundum phantasiam D percurrens, sed multis horis supra terram manifeste conspecta, splendore suo solis radios longe superans. Certe enim ab illis superata, abscondita fuisset, nisi intuentibus ipsam sole lucidiores radios exhibuisset: adeo ut illico universa civitatis multitudo ad sanctam Ecclesiam concurreret, metu divini istius prodigii cœlitus facti perterriti. » Atque hactenus quidem episcopus.

Ex quo tam stupendo miraculo multa hominum millia ad fidem se applicuerunt. Hæc de vivificæ crucis inventione, totaque historia dicta sint, et

NOTÆ.

(72) Addita sunt ex cod. Crypt. Ferr. scripta, ut apparet, in illos, qui Quiriacum, seu Cyriacum, prius Judam appellatum, Hierosolymitanum episcopum constituunt; ejusque auspiciis crucem inven-

Digitized by Google

nemo seipsum decipiat vana referendo, fabulosasque narrationes peregrinis nominibus contextas argumento huic inserendo. Neque enim ullus alius episcopus præter prædictos fuit, neque alius Romanorum imperator, neque alio modo veneranda crux deprædicata est et promulgata. Ab Augusto enim imperatore, sub quo Christus secundum carnem natus est, usque ad Constantinum Magnum, triginta quinque imperatores intercesserunt. Similiter a Jacobo fratre Domini, usque ad hujus imperium, triginta quinque fuerunt Hierosolymis episcopi. Venerandam autem diem exaltationis sanctæ crucis et dedicationis templi Patres ex imperatorio jussu definierunt quotannis celebrandam decimo quarto die Septembris, in honorem Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Quoniam vero, divina nos adjuvante gratia, oratione processimus ad splendidam festi nostri diem, quæ est ostensio et exaltatio sanctæ crucis, age, quantum in nobis est, crucem paucis quibusdam salutationibus prosequamur, sicque sermoni nostro finem imponamus. Salve igitur, crux pretiosa; salve, quia in te Dominus noster Jesus Christus exaltatus est, in quo sunt omnes thesauri lætitiæ et gratiæ. Salve, crux pretiosa, per te enim æterna lætitia in cœlo simul atque in terra paratur. Salve, crux pretiosa; salve, quia diu ante, atque adeo ab omni principio Conditor rerum in universa creatura tuam imaginem depinxerat. Salve, crux gloriosa, quia omnes potestates cœlorum in tua exaltatione inenarrabiles Deo hymnos offerunt. Salve, crux, per te enim in civitatibus, insulis, omnibusque nationibus Ecclesiæ orthodoxorum fundamenta accipiunt. Salve, crux, quia per te omnia fidelium ora in sermones de Deo resolvuntur. Salve, crux, per te enim angeli cum hominibus super terram choros ducentes Christum celebrant. Salve, crux, quoniam per te homines in cœlis cum angelis similiter ante Deum consistunt, cum ineffabili gaudio omnium rerum Conditorem glorificantes. Salve, crux, per te enim Adam a maledictione liberatus est, saliens et exsultans ut in paradisum rediit, recepta pristina dignitate. Salve, crux, per te enim omnis diabolica potestas prostrata est, et omnis operatio dæmonis conculcata. Salve, crux sancta, per te enim sancta et consubstantialis Trinitas ubique terrarum creditur, cantatur, celebratur, glorificatur, cognoscitur. Salve, crux, per te enim omnis anima Christo credens salvatur.

Salve, crux, per te enim bona nunquam auferenda hominibus conferuntur. Et quid tandem dicemus,

A καὶ μηδεὶς ἑαυτὸν ἀπατάτω ματαιολογῶν ἀσύμφορα καὶ μυθοποιίας δι' ὀνομάτων παραξένων παρεισαγαγεῖν τῇ ὑποθέσει. Οὐδὲ γὰρ ἐπίσκοπος ἕτερος γέγονε πώποτε παρὰ τοὺς προγεγραμμένους, οὐδὲ βασιλεὺς ἕτερος Ῥωμαίων, οὐδὲ ἑτέρῳ τρόπῳ ὁ τίμιος σταυρὸς ἀνεκηρύχθη. Ἀπὸ γὰρ Αὐγούστου τοῦ βασιλέως, ἐφ' οὗ ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα (ἐγεννήθη), ἕως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τριάκοντα πέντε γεγόνασι βασιλεῖς, ὁμοίως καὶ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου ἕως τῆς αὐτῆς βασιλείας τριάκοντα πέντε γεγόνασιν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοποι. Τὴν δὲ σεβάσμιον ἡμέραν τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ τῶν ἐγκαινίων ὡρίσαντο οἱ Πατέρες μετὰ βασιλικοῦ προστάγματος τελεῖσθαι ἀνὰ ἔτος ἕκαστον τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἥτις ἐστὶν ἡ πρὸ δέκα ὀκτὼ
B Καλανδῶν Ὀκτωβρίων, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπειδὴ (73) δὲ χάριτι Θεοῦ κατηντήσαμεν τῷ λόγῳ εἰς τὴν εὔσημον ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἡμῶν ἥτις ἐστὶν ἀνάδειξις τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, φέρε καθὼς οἷόν τέ ἐστιν, μικρά τι χαιρετήσαντες τὸν σταυρὸν, καταπαύσωμεν τὸν λόγον. Χαίροις τοίνυν, σταυρὲ τίμιε. Χαίροις, ὅτι ἐν σοὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὑψώθη, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς χάριτος. Σταυρὲ τίμιε, διὰ σοῦ γὰρ ἡ ἀένναος χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς βραβεύεται. Χαίροις, σταυρὲ τίμιε, ὅτι ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὁ Δημιουργὸς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τὴν εἰκόνα σου ἐζωγράφησεν. Χαῖρε, σταυρὲ ἔνδοξε, ὅτι πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν
C οὐρανῶν ἐπὶ τῇ σῇ ὑψώσει ἐξαισίους ὕμνους ἀναπέμπουσι τῷ Θεῷ. Χαίροις, σταυρέ· διὰ σοῦ γὰρ ἐν πόλεσι, καὶ ἐν νήσοις, καὶ ἐν παντὶ ἔθνει, αἱ Ἐκκλησίαι ὀρθοδόξων τεθεμελίωνται. Χαῖρε, σταυρέ· διὰ σοῦ γὰρ πᾶν στόμα πιστῶν εἰς θεολογίαν ἀνέῳκται. Χαίροις, σταυρὲ μακάριε· διὰ σοῦ γὰρ ἄγγελοι σὺν ἀνθρώποις ἐπὶ γῆς χορεύοντες τὸν Χριστὸν ἀνυμνοῦσι. Χαίροις, σταυρέ· διὰ σοῦ γὰρ ἐν οὐρανοῖς ἄνθρωποι ὁμοίως σὺν ἀγγέλοις παρίστανται τῷ Θεῷ, μετὰ ἀνεκλαλήτου χαρᾶς τὸν Ποιητὴν δοξάζοντες. Χαῖρε, σταυρέ· διὰ σοῦ γὰρ ὁ Ἀδὰμ τῆς κατάρας ἐλυτρώθη, σκιρτῶν καὶ ἀγαλλιώμενος εἰς τὸν παράδεισον, ὡς ἐλήλυθεν, ἀπολαβὼν τὸ ἴδιον ἀξίωμα. Χαίροις, σταυρέ· σοῦ γὰρ πᾶσα διαβολικὴ δύναμις καταβέβληται, καὶ πᾶσα δαιμονικὴ ἐνέργεια καταπεπάτηται.
D Χαίροις, σταυρὲ ἅγιε διὰ σοῦ γὰρ ἡ ἁγία· καὶ ὁμοούσιος Τριὰς ἐν παντὶ τόπῳ πιστεύεται, καὶ ᾄδεται, ὑμνεῖται, δοξολογεῖται καὶ γνωρίζεται. Χαίροις, σταυρέ· διὰ σοῦ γὰρ πᾶσα ψυχὴ Χριστῷ πιστεύουσα σώζεται.

Χαίροις, σταυρέ· διὰ σοῦ γὰρ τὰ ἀναφαίρετα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις δεδώρηται. Καὶ τί εἴπωμεν,

NOTÆ.

tam tradunt, modo plane diverso ab illo, qui communi Patrum et historicorum consensu firmatur. Talem narrationem apocryphis fabellis plenam de crucis Inventione legimus in manuscripto codice Græco bibliothecæ Augustanæ, quo nonnullæ sanctorum Vitæ continentur, quam edidimus in *Horto sanctæ crucis*, nuncque huic secundo tomo inseruimus, ut si quem talia delectant, habeat quibus se oblectet.

(73) Qui Schoti exemplar contulit cum cod. Cryptæ Ferratæ, notat multo plura encomia in illo codice contineri, quam sint in exempl. Schotti, vel etiam in Bavarico, quod cum Sch. cod. ubique propemodum convenit. Utinam vero ut alia, ita et crucis præconia enotasset! rem piis gratam, cruciqueque honorificam præstitisset.

Digitized by Google

ἢ τί παραλίπωμεν; Πῶς ἀνυμνήσωμεν τὴν δύναμιν τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ; Ὦ ὄνομα σταυροῦ, ἐν ᾧ τὰ μεγαλεῖα τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων κέκρυπται, ἀγγέλοις αἰδέσιμον, καὶ ἀνθρώποις σεβάσμιον! Τί γὰρ ἐρασμιώτερον ὀνόματος σταυροῦ, ἡδύτερον Χριστιανοῖς; Τί δὲ τούτου ἐνεργέστερον εἰς θαυματουργίαν; Σταυρὸς Ἐκκλησίας θεμέλιος. Σταυρὸς θείας δυναστείας σημεῖον. Σταυρὸς ἀγγέλων χαρὰ καὶ δαιμόνων πένθος. Σταυρὸς ὀλετὴρ δαιμόνων. Σταυρὸς παντὸς κόσμου ὁ φωστὴρ ἀειφανὴς καὶ παντοφαής. Σταυρὸς τεῖχος ἀκράδαντον, ἀῤῥαγὲς καὶ ἀκαταπολέμητον πάσης τῆς οἰκουμένης. Σταυρὸς ἱερέων δόξα καὶ κράτος. Σταυρὸς στρατοπέδων παντευχία. Σταυρὸς πόλεως φυλακτήριον. Σταυρὸς διαβόλου πανολεθρία. Σταυρὸς λαῶν εὐφροσύνη. Σταυρὸς Χριστιανῶν ἐλπίς. Σταυρὸς ἀσθενούντων ἰατρός. Σταυρὸς εὐεκτούντων ἀδιάπτωτος ὑγίεια. Σταυρὸς χειμαζομένων λιμήν. Σταυρὸς πολεμουμένων εἰρήνη. Σταυρὸς ὀρθοδόξων καύχημα καυχημάτων. Σταυρὸς εἰδωλολατρείας κατάλυσις, καὶ εὐσεβείας ἀνόρθωσις. Σταυρὸς παρθενίας διδάσκαλος, καὶ σωφροσύνης φύλαξ. Σταυρὸς δικαίων ἀσφάλεια καὶ ἁμαρτωλῶν μετάνοια. Σταυρὸς μοναζόντων ἐγκαλλώπισμα, καὶ σεμνῶς βιούντων δόξα.

A quid loquemur? Quomodo pro dignitate virtutem Dominicæ crucis celebrabimus? O crucis nomen, in quo magnalia mysteriorum Christi abscondita sunt, angelis reverendum hominibusque venerandum! Quid enim amabilius est nomine crucis, quid suavius Christianis? Quid vero ea potentius ad miracula operanda? Crux Ecclesiæ est fundamentum. Crux principatus indicium. Crux angelorum voluptas, dæmonum dolor. Crux pernicies diaboli; totius mundi astrum, semper et ubique resplendens. Crux murus inconvulsibilis et inexpugnabilis totius orbis. Crux sacerdotum gloria et robur. Crux exercituum armatura. Crux civitatis præsidium. Crux populorum gaudium. Crux Christianorum spes. Crux ægrotantium medicus. Crux bene habentium firmissima salus. B Crux naufragantium portus. Crux belligerantium pax. Crux orthodoxorum gloriatio gloriationum. Crux idololatriæ solutio, pietatis instauratio. Crux virginitatis magistra, et temperantiæ custos. Crux justorum tuta defensio, et peccatorum pœnitentia. Crux monachorum ornamentum pieque viventium gloria.

Σταυρὸς νηπίων φύλαξ, καὶ νέων σωφροσύνη, καὶ γερόντων βακτηρία. Σταυρὸς πτωχῶν ἀδαπάνητος πλοῦτος, πεπλανημένων ἁπλανὴς ὁδηγός. Σταυρὸς ἀνάπαυσις ἐν κόποις ἡμερινοῖς. Σταυρὸς ἐθνῶν εὐταξία καὶ παντὸς τοῦ κόσμου γαλήνη. Καὶ τί εἴπω, ἢ τί παραλίπωμεν; ἢ πῶς σε ἀνυμνήσωμεν, σταυρὲ ἀγιώτατε. Ὅτι σὲ μόνον ἀπὸ πάσης κτίσεως ὁ βασιλεὺς ᾑρετίσατο, καὶ ἀνέδειξεν ὅπλον ἀήττητον κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ θανάτου. Διὸ μακάριοι πάντες οἱ καταξιωθέντες ἰδεῖν τὴν σὴν ἀνάδειξιν. Σὺ εἶ τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα. Περὶ σοῦ γὰρ ἀγαλλιώμενοι ὁσημέραι κελαδοῦσι λέγοντες πρὸς τὸν Θεὸν, « Ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου. » Σὺ εἶ τὸ καύχημα τῶν ἀποστόλων· ἀδιαλείπτως γὰρ βοῶσι δι' ἑνὸς αὐτῶν ἱεροκήρυκος, « Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου. » Σὺ εἶ τῶν μαρτύρων στέφος. Σὺ εἶ τὸ καύχημα τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς τὴν σάρκα σταυρωσάντων σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Ὦ τῆς ἀνεκλαλήτου χαρᾶς Δεσποτικοῦ σταυροῦ! Ὦ τῶν ἐν αὐτῷ ἀκαταλήπτων μυστηρίων, καὶ ἵνα τὸ τοῦ Ἀποστόλου φθέγξωμαι, « Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ! « Παρὰ γὰρ τοῦ ξύλου νεκρωθέντες, παρὰ τοῦ ξύλου τῆς κατακρίσεως ἐζωοποιήθημεν. Ὦ τῆς ἀμέτρου χάριτος τοῦ δεδωκότος!

Crux parvulorum servatrix, juvenum prudentia, senum sustentaculum. Crux mendicantium inexhaustæ divitiæ. Crux errantium vitæ index certissima. Crux in labore quotidiano requies. Crux nationum disciplina, et mundi universi lætitia. Et quid tandem dicam, aut quid omittam aut quomodo digne te celebrabo? Te enim solam Rex ex omni creatura elegit et fecit armaturam inC expugnabilem contra diabolum ac mortem; quamobrem beati in primis illi omnes qui digni habiti sunt te intueri. Tu prophetarum es prophetia, de te enim continuis vocibus proclamantes ad Deum inquiunt: « Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus [28]. » Tu es exsultatio apostolorum; indesinenter enim unius ex illis ore clamant: « Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini [29]. » Tu es martyrum corona; tu es voluptas eorum, qui in montibus, speluncis ac terræ cavernis carnem crucifigunt cum passionibus et concupiscentiis suis. O ineffabilis Dominicæ crucis voluptas! O memorabilia, quæ in ea abscondita sunt, mysteria! denique, ut cum Apostolo dicam: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus [30]! » Per lignum enim semel mortificati, rursus per lignum a condemnatione vivificati sumus. O immensa gratia ejus, qui nos salvavit, Domini!

Δέον οὖν ἡμᾶς τὴν πανέορτον ταύτην ἑορτὴν συστήσασθαι « ἐν τοῖς πυκάζουσιν (74), ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου. » Πυκάζοντες δέ εἰσιν, ὥς φασιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, τὰ ἐξ ἀμελείας ἢ παλαιό-

Æquum itaque est, ut hanc diem omnium solemnissimam « in condensis constituamus, usque ad cornua altaris [31]. » Condensa vero dicunt, qui harum rerum periti sunt, ea quæ, per neglectum ac vetustatem

[28] Psal. LIX, 6. [29] Galat. VI, 14. [30] Rom. XI, 33. [31] Psal. CXVII, 27.

NOTÆ.

(74) Πυκάζουσιν. Scholia Græca explicant σκιάζουσιν, καλύπτουσιν κοσμοῦσιν. Videtur autem legendum πυκάζοντα, pro πυκάζοντες ut infra col. 4085 D. Hactenus in Alexandrum, qui totus ex Polluce contextus est aut ille ex hoc, aut uterque ex tertio, ut initio dixi, excepto tamen epilogo, et principio.

Digitized by Google

sordidata, rursus accurato studio pristinæ integritati et nitori restituuntur ad exhilarandos animos eorum qui mentis oblectationem quærunt. Disponamus igitur nos, ut jubemur, insuavitatemque et horrorem, quem ex diutina negligentia contraximus, exuentes, lætam hanc omnique veneratione dignissimam diem, in salutaris crucis memoriam institutam, misericordiæ operibus ac fide celebremus: atque ita peccata nostra auferentur, nosque cum timore simul et gaudio ad Deum clamabimus: «Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nostri; sancta et consubstantialis ejusdemque majestatis Trinitas, miserere nostri;» quam decet honor, potestas, majestas et magnificentia in infinita sæcula sæculorum. Amen.

Α τητος ῥυπωθέντα ἢ τὰ ἐξ ἐπιμελείας πάλιν ἐπὶ τὸ τιμαλφέστερον μετακοσμούμενα εἰς εὐφροσύνην τῶν εὐοχούντων ἐν ἀγαλλιάμασι. Διατεθῶμεν τοίνυν, ὡς προτετάγμεθα, καὶ τὴν συμβᾶσαν ἡμῖν ἐκ τῆς ῥαθυμίας ἀπεκδυσάμενοι ἀηδίαν, τὴν φαιδρὰν ταύτην καὶ πάνσεπτον ἡμέραν τῆς τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ μνήμης ἐπιτελέσωμεν ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίροντες ἁμαρτίας, καθώς φησιν ἡ Γραφή, καὶ μετὰ φόβου, καὶ χαρᾶς οὕτω βοήσωμεν, « Ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, ἁγία Τριὰς, ὁμοούσιε καὶ ὁμόθρονε, ἐλέησον ἡμᾶς· » ᾗ πρέπει δόξα, κράτος, μεγαλοσύνη τε, καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΥΡΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΟΠΟΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ.

—

ALEXANDRI MONACHI HISTORIOGRAPHI

HISTORICUM ENCOMIUM

DE INVENTIONE PRETIOSÆ ET VIVIFICÆ CRUCIS.

—

Encomium sanctæ crucis, quod nunc publicamus, epitome est prioris. Quis id compendium redegerit, mihi non liquet. Omittit breviator omnia usque ad imperium Constantini Magni, quando, sublatis tyrannis, eo solus potitus est, cum Hierosolymitanæ Ecclesiæ cathedram Macarius teneret. Deinde, exposita crucis inventione, iterum multa resecat, usque ad Encomia sanctæ crucis quæ plura et copiosiora in hoc apographo exstant, quam in duobus exemplaribus, quibus nos in editione Alexandri usi fuimus. Invenies etiam alicubi variantem scripturam, quod collatio cum editione docebit.

Quis vero Alexander iste fuerit, haud satis compertum est. Credibile fit, esse illum, cujus apud Surium tom. XXXI exstat Encomium in sanctum Barnabam apostolum hac inscriptione: «Alexandri monachi laudatio in apostolum Barnabam, quam habuit rogatus a magno sacerdote venerandi templi præfecto, quod beato Barnabæ consecratum fuerat,» quia stylus concinit, et sollicitudo excusandæ propriæ infirmitatis, quasi tanto oneri subeundo imparis. Ex prædicta tamen Epigrapha nihil certi colligitur, de conditione et ætate Alexandri, ut nec ex reliquæ orationis decursu, nisi quod Alexander Encomium sancti Barnabæ, in ipsa Cypro, eo loco ubi sancti Barnabæ lipsana reperta fuerant, instituisse merito creditur: ibi enim magnificum templum in honorem sancti Barnabæ exstruxerat Anthemius episcopus Salaminæ, variis miraculis admodum nobile, cujus præfectum egisse videtur ille, qui hoc Encomium ab Alexandro efflagitaverat.

Porro una cum reliquiis beati Barnabæ inventum est Evangelium Hebraicum sancti Matthæi, manu sancti Barnabæ exaratum, de quo Alexander: « Rogatu imperatoris (is Zeno erat) Evangelium in urbem Constantinopolim attulerant, etc. Ubi usque ad hodiernum diem servatur, et in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatii oratorio evangelium ex eo libro recitatur.» Cedrenus in Compendio Historiarum. « Id Evangelium Zeno reposuit in palatio, in æde Sancti Stephani in Daphne. »Inventionem sancti Barnabæ refert Baronius ad annum Christi 485, eodemque tempore Alexandrum vixisse affirmat; quod tamen, mea quidem sententia, satis perspicue ex ipso Encomio non colligitur.

At sive unus sit utriusque Encomii auctor, sive diversus, hæc Epitome laudes sanctæ crucis decantans non est indigna lectu, quicunque tandem breviatoris officio functus sit. Ea ad me venit Antuerpia a R. P. Andrea Schotto, societatis nostræ, qui eamdem dono acceperat ab erudito, et lucubrationibus Arnobianis satis noto viro Geverharto Elmenhorstio, anno Christi 1618. Vale.

—

Digitized by Google

INCIPIT ENCOMIUM.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁ τῆς Αἰλίας ἐπίσκοπος Μακάριος ὁ φερώνυμος ἦν Ἑρμονᾶν διαδεξάμενος. Ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος μονοκράτωρ γενόμενος πᾶσαν τὴν φροντίδα εἰς τὰ θεῖα μετήνεγκεν. Ἀνοικοδομῶν τὰς ἐκκλησίας, ἐπ[ε]ὶ φιλοτίμως πλουτῶν [ἦν] ἐκ τοῦ δημοσίου λόγου, ἔν τε χρήμασι καὶ ἀναλώμασι, καὶ παντοίοις κειμηλίοις. Καὶ πρῶτον νόμον ἔγραψεν ἀποδίδοσθαι τοὺς τῶν εἰδώλων ναοὺς τοῖς τῷ Χριστῷ ἀφιερωμένοις, καὶ τοὺς ἔτι εἰδωλολατροῦντας, κεφαλικαῖς ἐπιτιμᾶσθαι τιμωρίαις. Δεύτερον νόμον ἔγραψεν, Χριστιανοὺς μόνους ὀρθοδοξοῦντας στρατεύεσθαι, ἐθνῶν τε καὶ στρατοπέδων τούτους ἄρχειν. Τρίτον νόμον ἔγραψεν, ἀπράκτους εἶναι τὰς πασχαλίας ἑβδομάδας δύο, μίαν πρὸ, καὶ μίαν μετά. Καὶ ἦν λοιπὸν εἰρήνη βαθεῖα, καὶ χαρὰ ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, πάντων τῶν ἐθνῶν ὁσημέραι προστρεχόντων τῇ πίστει, καὶ βαπτιζομένων, καὶ ἰδίαις χερσὶ τοὺς πατρῴους θεοὺς συντριβόντων.

Ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἦν φορητὰ τῷ ἀλάστορι δαίμονι, ἀλλὰ πάλιν εἰς ἑαυτὸν ἐδραματούργει, πῶς ἂν ἐκκόψει τὴν τοσαύτην τῶν ἀνθρώπων χαρμονήν. Καὶ πεῖσαι μὲν τοὺς ἀνθρώπους θεοποιεῖσθαι τὴν κτίσιν οὐκέτι οἷός τε ἦν· ἐφωράθη γὰρ ἡ ἀπάτη αὐτοῦ. Τὸν δὲ Κτίστην συντάξαι τοῖς κτίσμασι παραπεῖσαι ἐπειράθη τοὺς ἀστηρίκτους. Καὶ ἦν πάλιν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, Ἀρείου τινὸς Ἀλεξανδρέως ἄνω καὶ κάτω κυκλοῦντος, καὶ τὴν οἰκουμένην ταράττοντος. Συναπῄχθησαν δὲ αὐτῷ ἐπίσκοποί τινες ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, ὧν πρῶτος Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας, καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς. Θεωρῶν δὲ τὴν μεγάλην φιλονεικίαν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἠνιᾶτο τὴν ψυχήν· καὶ πρῶτον μὲν ἐπειρᾶτο διὰ παραινετικῶν γραμμάτων τῶν ἑκατέρων μερῶν κατασβέσαι τὴν ἔριν. Ὡς δὲ ἶδεν ἀνήκεστον γινόμενον τὸ κακὸν, προσέταξε γενέσθαι οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν τῇ Νικαέων πόλει, καὶ συνῆλθον ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν τριακόσιοι δέκα καὶ ὀκτώ. Ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν ὁμολογηταὶ, τὰ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι βαστάζοντες. Ἦν δὲ σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ πανεύφημος Κωνσταντῖνος, καὶ δὴ τῆς ὑποθέσεως κινηθείσης, ἔκθεσιν πίστεως ἔγγραφον ἐξήνεγκαν, τὴν κατὰ πᾶσαν Ἐκκλησίαν ὀρθοδόξων νῦν ἀπαγγελλομένην. Τοὺς δὲ περὶ Ἄρειον καὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδέα ἐπιμένοντας τῇ κακοδοξίᾳ ἀνεκήρυξαν, καὶ ἐξωρίσθησαν, καὶ ἐχειροτονήθησαν ἕτεροι ἀντ' αὐτῶν. Φιλοτιμησάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐπισκόπους, καὶ ἀσπασάμενος ἀπέλυσε μετ' εἰρήνης εἰς τὰς ἰδίας παροικίας, χαίρων ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ τῶν Ἐκκλησιῶν.

Παρεκελεύσατο δὲ τῷ τῆς Αἰλίας ἐπισκόπῳ Μακαρίῳ παρόντι ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ὑπερμαχοῦντι ἀναζητῆσαι τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν, καὶ τὸ θεοδόχον μνῆμα, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους τόπους, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἐπισκόπους ὁμοίως

A Eo tempore in Æliæ episcopatu celebris Macarius Hermonæ successit, Magnus autem Constantinus imperator omnem curam et sollicitudinem ad res divinas illustrandas convertit, ædificans ecclesias, easque ex publico ærario pecuniis, impensis et variis ornamentis ac thesauris locupletans. Ac principio legem tulit, ut idolorum delubra Christianis traderentur, et ut qui adhuc in idololatriæ scelere hærebant capitali supplicio afficerentur. Alteram legem tulit, ut ex Christianis, ii soli qui orthodoxam fidem amplectebantur, militarent, militibusque cum imperio præessent. Tertiam legem sanxit, qua jussit ut duæ paschales hebdomades, altera ante, et altera post Pascha festivæ et ab omni opere servili immunes essent: et erat de cætero universum per orbem pax B alta, et gaudium omnibus nationibus ad divinum baptisma concurrentibus, propriisque manibus paternos deos confringentibus.

Verum id non tulit humani generis pestis diabolus, sed rursus rationem excogitavit, qua tantam Christianorum lætitiam subverteret, et ut homines denuo creaturam in deorum numerum referrent: id obtinere non potuit. Deprehensa enim est fallacia ejus; itaque Creatorem creaturis exæquari infirmis in fide persuadere tentavit, ortusque est ingens tumultus in Dei Ecclesiis, Ario quodam Alexandrino totum orbem sursum deorsumque perturbante; adjunxerant se ejus factioni pauci quidam episcopi, atque inter hos primus Eusebius Nicomediensis, et Eusebius Pam- C philili, aliique cum ipso; quam contentionem Magnus cernens Constantinus, acerbissimum animo dolorem concepit, et initio quidem verbis, litterisque admonitoriis utriusque partis pugnam dissolvere conatus est. Ubi vero animadvertit malum omni medicina superius esse, synodum œcumenicam in urbe Nicæna fieri præcepit, convenerunt que eo episcopi numero trecenti et octodecim, quorum pleraque pars confessorum erat, stigmata Christi in corporibus suis circumferentium: quibus etiam interfuit ipse ille magnus omniumque præconio dignissimus Constantinus, cumque res tractari cœpta esset, fidei expositionem litteris mandatam ediderunt, quæ nunc rite per universam orthodoxorum Ecclesiam pronuntiatur. Eos autem, qui in prava D Arii et Eusebii Nicomediensis opinione permanserant, a suo corpore absciderunt, exsilioque damnarunt, aliis in eorum locum creatis; maximo autem honore imperator episcopos afficiens, eosque quam humanissime complectens, singulos in suas diœceses dimisit; gavisus supra modum propter unanimem Ecclesiarum consensum.

Mandavit autem Macario Æliensi episcopo, qui et ipse synodo interfuerat, et pro apostolicis dogmatibus acriter pugnaverat, ut in vivifica cruce quærenda, sepulcroque divino ac reliquis sanctis religiosisque locis investigandis omnem diligentiam adhiberet.

Digitized by Google

Etiam alios episcopos est adhortatus, ut peteret unusquisque, quod ad perfectionem suæ Ecclesiæ necessarium esse cerneret. Agebatur autem decimus nonus imperii ejus annus, quando facta est synodus Nicæna.

Posthæc misit imperator matrem suam Helenam, mulierem omni laudum genere dignissimam Deique amantissimam, cum litteris, magnaque pecuniæ vi ad Macarium merito hoc nomine insignitum, Æliensem episcopum, ut una cum eo vivificum lignum investigaret sacraque ædificiis exornaret, idipsum exposcente imperatrice, asserenteque divinam visionem sibi oblatam, quæ jusserit, ut Hierosolyma sese reciperet, et sacra loca ab improbis obruta, et tanto tempore ex hominum cognitione erepta in lucem educeret.

Episcopus autem, ubi intellexit imperatricem jam advenire, cum comprovincialibus episcopis debito cum honore obviam processit. Statim vero eis injungit, ut ad inveniendum desideratum crucis lignum se totos darent. Dubitantibus vero omnibus super loco, aliisque aliud ex suspicione commemorantibus, Macarius omnes quieto esse jussit animo et sedulas Deo preces offerre. Quo facto, confestim divinitus locus ille episcopo revelatus est, in quo proposita erant impurissimi dæmonis templum et effigies.

Tunc imperatrix, imperatoria utens auctoritate, magno numero opificum et operariorum ex fundamentis dæmonis istius templum subverti jussit, quod simul atque effectum est, apparuit divinum monumentum, et locus Calvariæ, et non procul inde tres cruces defossæ. Diligentius etiam investigantes, invenerunt et clavos.

Hic veroalia imperatricem cura invasit inquirentem quænam de tribus vere Dominica crux esset; quam dubitationem episcopus per fidem dissolvit. Cum quædam mulier, cunctis nota, et ab omnibus jam desperata, etiam fere spiritum exhalaret, productis duabus crucibus, eam, quæ quærebatur, invenit; simul atque enim sola Dominicæ crucis umbra ægrotam attigit, protinus divina virtute exsiliens magna Deum voce glorificavit.

Imperatrix vero, maximo cum gaudio, pariter et reverentia crucem vivificam suscipiens, partem ejus cum clavis ad filium retulit, reliquam vero confecta theca aurea ejus civitatis episcopo tradidit in perpetuam omnibus gentibus memoriam. Quæ postquam præcepisset in loco vivifici sepulcri templum ædificari, et aliud similiter in sacro monte Golgotha, et in Bethleem, ubi Dominus secundum carnem natus fuerat, et in monte Olivarum, ubi Dominus discipulis benedicens, assumptus est, aliisque præclaris id genus confectis, ad filium rediit.

Quam magna cum voluptate suscipiens adorandæ

A προετρέψατο, αἰτήσασθαι, εἴ τι συνορᾷ εἰς ἀπαρτισμὸν ἕκαστος τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας. Ἦν δὲ ἐνεακαιδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὅτε ἐγένετο κατὰ Νίκαιαν σύνοδος.

Μετὰ ταῦτα ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὴν ἑαυτοῦ μητέρα Ἑλένην, τὴν ἀξιέπαινον καὶ θεοφιλῆ, εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ γραμμάτων καὶ χρημάτων ἀφθονίας, πρὸς τὸν φερώνυμον Μακάριον τῆς Αἰλίας ἐπίσκοπον ἐπὶ ἀναζητήσει τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου τοῦ ἐνδόξου σταυροῦ καὶ οἰκοδομῇ τῶν ἁγίων τόπων· αὐτῆς τοῦτο αἰτησάσης τῆς βασιλίδος, φασκούσης ὀπτασίαν τινὰ θείαν ἑωρακέναι κελεύουσαν αὐτῇ τὰ Ἱεροσόλυμα καταλαβεῖν, καὶ τοὺς ἁγίους τόπους εἰς φῶς ἀγαγεῖν χωσθέντας ὑπὸ τῶν ἀνέμων, καὶ ἀφανεῖς γεγονότας
B ἐπὶ τοσούτους χρόνους.

Μαθὼν δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἀφικομένην τὴν βασιλίδα, συναγαγὼν τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, μετὰ τῆς δεούσης τιμῆς ἀπήντησεν αὐτῇ. Εὐθέως δὲ παρεκέλευσε τοὺς ἐπισκόπους τὴν ζήτησιν τοῦ ποθουμένου ξύλου ποιήσασθαι. Ἀπορούντων δὲ πάντων ἐπὶ τοῦ τόπου, καὶ ἄλλου ἄλλο ὑποψίας διηγουμένου, ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος πάντας παρεκάλει ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ σπουδαιοτέραν εὐχὴν ὑπὲρ τούτου τῷ Θεῷ προσφέρειν. Τούτου δὲ γενομένου, εὐθέως ἐδείχθη θεόθεν ὁ τόπος τῷ ἐπισκόπῳ, ἐν ᾧ ἵδρυτο τοῦ ἀκαθάρτου δαίμονος ὁ ναὸς καὶ τὸ ἄγαλμα.

Τότε ἡ βασίλισσα, τῇ βασιλικῇ αὐθεντίᾳ χρωμένη, συναγαγοῦσα πλῆθος πολὺ τεχνιτῶν καὶ ἐργατῶν,
C ἐκέλευσεν ἐκ βάθρων ἀνατραπῆναι τὸ μυσαρὸν οἰκοδόμημα, καὶ τὸν χοῦν πόῤῥω που ἀπορριφῆναι. Τούτου δὲ γενομένου, ἀνεφάνη τὸ θεῖον μνῆμα, καὶ ὁ τόπος τοῦ Κρανίου, καὶ οὐ μήκοθεν τρεῖς σταυροὶ κεχωρισμένοι· ἐπιμελῶς δὲ ἐρευνήσαντες εὗρον καὶ τοὺς ἥλους.

Ἐκεῖθεν λοιπὸν ἀμηχανία καὶ θλῖψις κατέλαβε τὴν βασίλισσαν, ἐπιζητοῦσαν, ποῖος ἄρα εἴη ὁ Δεσποτικὸς σταυρός. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος διὰ πίστεως τὴν διάκρισιν ἔλυσεν. Γυναικί γάρ ἀῤῥωστούσῃ τῶν ἐμφανῶν, καὶ ἀπεγνωσμένῃ ὑπὸ πάντων, καὶ τὰ τελευταῖα πνεούσῃ, προσαγαγὼν ἑκάτερον τῶν σταυρῶν, τὸν ζητούμενον ηὗρεν· μόνον γὰρ ἤγγισεν ἡ σκιὰ τοῦ σωτηρίου σταυροῦ τῇ ἀσθενούσῃ, εὐθὺς ἡ ἄπνους καὶ ἀκίνητος θείᾳ δυνάμει παραχρῆμα ἀνεπήδησεν καὶ μεγάλῃ τῇ
D φωνῇ βοῶσα, καὶ δοξάζουσα τὸν Θεόν.

Ἡ δὲ βασίλισσα Ἑλένη τῇ φωνῇ βοῶσα καὶ δοξάζουσα τὸν Θεὸν, μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ φόβου ἀνελομένη τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν, μέρος μέν τι σὺν τοῖς ἥλοις ἀνεκόμισε πρὸς τὸν παῖδα. Τῷ δὲ λοιπῷ γλωσσόκομον ἀργυροῦν ποιήσασα, παρέδωκε τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, εἰς μνημόσυνον πάσαις γενεαῖς, καὶ θεσπίσασα ἐκκλησίαν γενέσθαι ἐν τῷ ζωοποιῷ μνήματι καὶ τῷ ἁγίῳ Γολγοθᾷ καὶ ἐν τῇ Βηθλεὲμ ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἔνθα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν ὑπέμεινε, καὶ ἐν ὄρει τῶν Ἐλαιῶν, ἔνθα ὁ Κύριος εὐλογήσας τοὺς μαθητὰς ἀνελήφθη. Καὶ ἄλλα πολλὰ ποιήσασα ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀνέστρεψε πρὸς τὸν παῖδα.

Ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς αὐτὴν ὑποδεξάμενος, τὴν μὲν

Digitized by Google

τοῦ τιμίου σταυροῦ μερίδα ἐν χρυσῇ θήκῃ ἀποθέμενος, παρέδωκε τῷ ἐπισκόπῳ εἰς τήρησιν, ἐνιαυσίαις μνήμαις ἑορτάζειν τὴν ἀνάδειξιν τοῦ τιμίου σταυροῦ προστάξας. Τῶν δὲ ἥλων τοὺς μὲν εἰς τὴν ἰδίαν περικεφαλαίαν ἐχάλκευσεν, τοὺς δὲ ἀνέμιξε τῷ συμβαρίῳ τοῦ ἵππου αὐτοῦ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· « Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἔσται τὸ ἐπὶ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου, ἅγιον Κυρίῳ παντοκράτορι. »

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔγραψε ἐπισκόπῳ Μακαρίῳ ἐπισπεύδειν τὴν οἰκοδομήν, καὶ ἄρχοντα τοῦ ἔργου ἀπέστειλε μετὰ δαψιλείας χρημάτων, παραγγείλας αὐτῷ φιλοτίμως κτισθῆναι τοὺς ἁγίους τόπους, ὡς μὴ εἶναι τοιαύτην καλλονὴν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Ἔγραψε δὲ καὶ τοῖς ἡγεμόσι τῆς ἐπαρχίας παντοίως συνελθεῖν τῷ ἔργῳ ἐκ τοῦ δημοσίου λόγου, ἔν τε χρήμασι καὶ ἀναλώμασι καὶ ὕλαις. Ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς φαιδρῶς ἄγων τῆς εἰκοσαετηρίδος τὴν ἑορτὴν, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐποίησεν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Συνάγονται δὲ τὰ ἔτη ἀπὸ μὲν Χριστοῦ παρουσίας ἕως τῆς εὑρέσεως τοῦ σταυροῦ, τριακόσια πεντήκοντα δύο ἔτη. Ἀπὸ δὲ Ἀδὰμ ἕως παρουσίας Χριστοῦ, ἔτη πεντακισχίλια πεντακόσια. Καθ' ἑτέρους δὲ πεντακισχίλια τετρακόσια ἑβδομήκοντα πέντε.

Ἐν δὲ Αἰλίᾳ τὸν φερώνυμον Μακάριον διεδέξατο Μαξιμωνᾶς. Οὗτος δὲ πρᾶος ἀνὴρ καὶ ἐπίσημος λίαν. Ἐν γὰρ τῷ διωγμῷ πολλὰς βασάνους ὑπέμεινε διὰ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν ἀπολέσας ἀπελύθη ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἡ μακαρία Ἑλένη ἡ βασίλισσα τέλος τοῦ βίου ἐχρήσατο, ἐτῶν οὖσα ὀγδοήκοντα, πολλὰ ἐντειλαμένη τῷ παιδὶ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας.

Ἕως ὧδε περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἡ ἱστορία ἔστω. Καὶ μηδεὶς ἑαυτὸν ἀπατάτω ματαιολογῶν ἀσύμφορα καὶ μυθοποιίας δι' ὀνομάτων παραξένων παρεισάγων τῇ ὑποθέσει. Οὐδὲ γὰρ ἐπίσκοπος ἕτερος Ἱεροσολύμων γέγονε πώποτε παρὰ τοὺς προγεγραμμένους, οὐδὲ βασιλεὺς ἕτερος Ῥωμαίων, οὐδὲ μὴν ἑτέρῳ τρόπῳ ὁ τίμιος σταυρὸς εὑρέθη. Ἀπὸ γὰρ Αὐγούστου τοῦ βασιλέως, ἐφ' οὗ ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ἕως τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου, τριάκοντα καὶ πέντε γεγόνασι βασιλεῖς. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ πρώτου τῶν ἐπισκόπων ἕως τῆς αὐτῆς βασιλείας, τριάκοντα καὶ πέντε Ἱεροσολύμων ἐπίσκοποι γεγόνασι. Τὴν δὲ σεβάσμιον ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων τῶν ἁγίων τόπων, καὶ τῆς ὑψώσεως τοῦ προσκυνητοῦ σταυροῦ, ὡρίσαντο οἱ Πατέρες μετὰ βασιλικοῦ προστάγματος γίνεσθαι ἀνὰ ἔτος ἕκαστον τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς, ἥτις ἐστὶν ἡ πρὸ δεκαοκτὼ Καλανδῶν Ὀκτωβρίων, εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπειδὴ δὲ χάριτι τοῦ Θεοῦ κατηντήσαμεν τῷ λόγῳ εἰς τὴν εὔσημον ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἡμῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀνάδειξις τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, φέρε καθὼς οἷόν

crucis partem in loculis aureis reposuit, eamque episcopo perpetuo custodiendam dedit, annuis festis, inventionem crucis celebrandam præscribens. Clavos autem partim galeæ suæ incudi mandavit, partim equi sui lupatis immiscuit, ut impleretur quod a Domino per prophetam dictum fuerat : « In illa die erit, quod super frenum equi est, sanctum Domino omnipotenti [32]. »

Imperator deinde ad Macarium episcopum scripsit, ut ædificationem templorum maturaret, et architectum eo misit, cum magno pecuniæ pondere, cui etiam in mandatis dedit, ut diligenter sacra loca ædificiis exornaret, ita ut eorum magnificentiæ nihil toto orbe par inveniri posset. Scripsit etiam ad præfectos illius provinciæ, ut publico ære et sumptibus, et materia illud opus, quantum possent promoverent. Celebrabat autem tunc imperator splendide imperii sui vicennalia, gratias agens Deo pro omnibus beneficiis tempore imperii in se collatis. Colliguntur autem a Christi in carne præsentia, usque ad tempus inventionis crucis venerandæ, anni trecenti quinquaginta duo. Ab Adam vero, usque ad tempus quo Christus in carne apparuit, anni quinquies mille quingenti : secundum alios vero quinquies mille quadringenti septuaginta quinque.

In urbe autem Ælia successit Macario episcopo Maximinus vir placidissimus, et venerabilis in primis, utpote qui in persecutione plurima tormenta pertulerat ; huic oculus alter extritus fuerat. Eodem tempore beata Helena moritur, ætatis annum agens octogesimum, multa filio suo de Christiana pietate præcipiens.

Huc usque de inventione sanctæ crucis dictum sit, et nemo seipsum decipiat vana referendo, fabulosasque narrationes peregrinis nominibus contextas argumento huic inserendo. Neque enim ullus alius episcopus Hierosolymitanus præter prædictos fuit, neque alius Romanorum imperator, neque alio modo veneranda crux inventa est. Ab Augusto enim imperatore, sub quo Christus secundum carmen natus est, usque ad Constantinum Magnum triginta quinque imperatores intercesserunt. Similiter a Jacobo fratre Domini usque ad hujus imperium, triginta quinque fuerunt Hierosolymis episcopi. Venerandam autem diem dedicationis sanctorum locorum, et exaltationis adorandæ crucis, Patres, ex imperatorio jussu, definierunt quotannis celebrandam decimo quarto die Septembris, qui est XVIII Kalend. Octobris, in honorem Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Quoniam vero, divina nos adjuvante gratia, oratione processimus ad splendidam festi nostri diem, quæ est ostensio et exaltatio sanctæ crucis, age, quan-

[32] Zachar. XIV, 20.

Digitized by Google

tum in nobis est, crucem paucis quibusdam salutationibus prosequamur; sicque sermoni nostro finem imponamus.

Salve igitur, crux pretiosa; salve, quia in te Dominus noster Jesus Christus per dispensationem exaltatus est, in quo sunt omnes thesauri lætitiæ et gratiæ; salve, crux pretiosa, per te enim æterna lætitia in cœlo simul atque in terra paratur. Salve, crux pretiosa, quia diu ante, atque adeo ab omni principio, Conditor rerum in universa creatura tuam imaginem depinxerat. Salve, crux gloriosa; quia omnes potestates cœlorum ob salutem per te partam, tremendos Deo hymnos offerunt. Salve, crux gloriosa, per te enim in civitatibus, insulis, omnibusque nationibus Ecclesiæ orthodoxorum fundamenta accipiunt. Salve, crux gloriosa, quia per te omnia fidelium ora in sermones de Deo resolvuntur. Salve, crux beata, per te enim cœlestes angeli cum hominibus in terra Christum celebrant. Salve, crux beata, per te enim homines terrestres cum angelis similiter ante Deum consistunt cum ineffabili gaudio omnium rerum Conditorem glorificantes. Salve, crux beata, per te enim Adamus, a maledictione liberatus, saliens et exsultans in paradisum introivit, primæva dignitate recepta. Salve, crux sancta, per te omnis diabolica potestas prostrata est, et omnis diabolica operatio. Salve, crux sancta, per te enim ter sancta et consubstantialis Trinitas agnoscitur, creditur et glorificatur. Salve, crux sancta, per te enim bona, quæ nunquam auferentur, hominibus concessa sunt.

Et quid tandem dicemus, et quid omittemus? quomodo pro meritis potentiam Dominicæ crucis decantabimus? O crucis nomen, in quo magnalia mysteriorum Dei abscondita sunt, angelis reverendum, et hominibus venerandum! Quid enim amabilius aut suavius Christianis nomine crucis? Quid eo efficacius ad patranda miracula?

Crux, divinæ potentiæ efficacissimum signum est. Crux angelorum gaudium, luctusque dæmonum. Crux, Ecclesiæ fundamentum. Crux, totius mundi lucerna semper et ubique lucens. Crux, murus inexpugnabilis, perfringi nescius, et invictus totius orbis. Crux, sacerdotum conveniens et confusionis expers gloria. Crux, regum robur, potentia, et armatura victrix contra hostes. Crux, exercituum armatura fortissima, et hostibus insuperabilis. Crux, civitatum custodia, nec insidiis nec prædæ obnoxia. Crux, populorum gaudium continuum et incomprehensibile. Crux, dæmonum perpetua et irrequieta pernicies. Crux, dæmonum ruina fatalis et æterna. Crux, Christianorum spes firma, omnis confusionis et imminutionis expers. Crux, ægrotantium tam animarum quam corporum medicina decentissima. Crux, bene valentium casus ignara sanitas. Crux, eorum qui undis jactantur, portus tranquillus. Crux, belligerantium pax inconvulsa. Crux, orthodoxorum gloriatio gloriationum, et hæreticorum jugis condemnatio.

τέ ἐστι μικρὰ χαιρετήσαντες τοῦτον καταπαύσωμεν τὸν λόγον.

Χαίροις τοίνυν, σταυρὲ τίμιε, χαίροις, ὅτι ἐν σοὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὑψώθη οἰκονομικῶς, ἐν ᾧ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς χάριτος. Χαῖρε, σταυρὲ τίμιε· διὰ σοῦ γὰρ ἀένναος χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς βραβεύεται. Χαῖρε, σταυρὲ τίμιε, ὅτι ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὁ Δημιουργὸς ἐν πάσῃ κτίσει τὴν εἰκόνα σου ἐζωγράφησεν. Χαῖρε, σταυρὲ ἔνδοξε, ὅτι πᾶσαι αἱ κατ' οὐρανὸν δυνάμεις ἴσως τῇ διὰ σοῦ σωτηρίᾳ φρικωδεστάτους ὕμνους ἀναπέμπουσι τῷ Δεσπότῃ. Χαῖρε, σταυρὲ ἔνδοξε· διὰ σοῦ γὰρ καὶ ἐν πόλεσι, καὶ ἐν νήσοις, καὶ ἐν παντὶ ἔθνει Ἐκκλησίαι ὀρθοδόξων τεθεμελίωνται. Χαῖρε, σταυρὲ ἔνδοξε· διὰ σοῦ γὰρ πᾶν στόμα πιστῶν εἰς θεολογίαν ἠνέῳκται. Χαῖρε, σταυρὲ μακάριε· διὰ σοῦ γὰρ ἄγγελοι οὐράνιοι σὺν ἀνθρώποις ἐπὶ γῆς Χριστὸν ὑμνοῦσι. Χαῖρε, σταυρὲ μακάριε· διὰ σοῦ γὰρ ἐν οὐρανοῖς ἐπίγειοι ἄνθρωποι ὁμοίως παρίστανται τῷ Θεῷ, μετὰ ἀνεκλαλήτου χαρᾶς τὸν Ποιητὴν δοξάζοντες. Χαῖρε, σταυρὲ μακάριε· διὰ σοῦ γὰρ ὁ Ἀδὰμ τῆς κατάρας ἐλευθερωθείς, σκιρτῶν καὶ ἀγαλλιώμενος εἰς τὸν παράδεισον εἰσελήλυθεν ἀπολαβὼν τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα. Χαῖρε, σταυρὲ ἅγιε· διὰ σοῦ γὰρ πᾶσα διαβολικὴ δύναμις καταβέβληται, καὶ πᾶσα δαιμονικὴ ἐνέργεια κατελύθη. Χαῖρε, σταυρὲ ἅγιε· διὰ σοῦ γὰρ ἡ τρισαγία καὶ ὁμοούσιος Τριὰς παντὶ τόπῳ γνωρίζεται καὶ πιστεύεται καὶ δοξολογεῖται. Χαῖρε, σταυρὲ ἅγιε· διὰ σοῦ γὰρ τὰ ἀναφαίρετα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις δεδώρηται.

Καὶ τί εἴπωμεν καὶ τί παραλείψωμεν; πῶς ἀνυμνήσωμεν τὴν δύναμιν τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ; Ὦ ὄνομα σταυροῦ, ἐν ᾧ τὰ μεγαλεῖα τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἐγκέκρυπται, ἀγγέλοις αἰδέσιμον, καὶ ἀνθρώποις σεβάσμιον! Τί γὰρ ἐρασμιώτερον ὀνόματος σταυροῦ, ἢ ἡδύτερον Χριστιανοῖς; Τί δὲ τούτου ἐνεργέστερον εἰς θαυματουργίαν;

Σταυρὸς, θείας δυναστείας ἐνεργέστατον σημεῖον. Σταυρὸς, ἀγγέλων χαρὰ καὶ δαιμόνων πένθος. Σταυρὸς, Ἐκκλησίας θεμέλιος. Σταυρὸς, τοῦ παντὸς κόσμου φωστὴρ ἀειφανὴς καὶ παντοφανής. Σταυρὸς, τεῖχος ἀκράδαντον καὶ ἀῤῥαγὲς καὶ ἀκαταπολέμητον πάσης τῆς οἰκουμένης. Σταυρὸς, ἱερέων δόξα ἱερο-πρεπὴς καὶ ἀνεπηρέαστος. Σταυρὸς, βασιλέων κράτος καὶ δυναστεία, καὶ νικητικὸν ὅπλον κατὰ τῶν πολεμίων. Σταυρὸς, στρατοπέδων παντευχία παναλκεστάτη, καὶ ἀκατάπληκτος τοῖς ἐναντίοις. Σταυρὸς, πόλεων φυλακτήριον ἀνεπιβούλευτον καὶ ἀσκύλευτον. Σταυρὸς, λαῶν εὐφροσύνη διηνεκὴς καὶ ἀκατάληκτος. Σταυρὸς, διαβόλων πανολεθρία διηνεκὴς καὶ ἀκατάπαυστος. Σταυρὸς, δαιμόνων κατάπτωμα αἰώνιόν τε καὶ ἐξαίσιον. Σταυρὸς, Χριστιανῶν ἐλπὶς βεβαία τε καὶ ἀνεπαίσχυντος καὶ ἀμείωτος. Σταυρὸς, ἀσθενούντων ἴασις εὐπρεπεστάτη ψυχῶν τε καὶ σωμάτων. Σταυρὸς, εὐεκτούντων ἀδιάπτωτος ὑγίεια. Σταυρὸς, χειμαζομένων λιμὴν εὐδιέστατος. Σταυρὸς, πολεμουμένων εἰρήνη ἀστασίαστος. Σταυρὸς, ὀρθοδόξων καύχημα καυχημάτων, καὶ αἱρετικῶν κατάκριμα ἀκατάπαυστον.

Digitized by Google

Σταυρὸς, εἰδωλολατρείας κατάλυσι, καὶ εὐσεβείας ἀνόρθωσις. Σταυρὸς, παρθενίας διδάσκαλος καὶ σωφροσύνης φύλαξ. Σταυρὸς, δικαίων ἀσφάλεια καὶ ἁμαρτωλῶν μετάνοια. Σταυρὸς, μοναζόντων ἐγκαλλώπισμα καὶ σεμνῶς βιούντων εὐκοσμία. Σταυρὸς, νηπίων φύλαξ, καὶ νέων σωφρονισμὸς, καὶ γερόντων στηριγμοῦ βακτηρία. Σταυρὸς, πτωχῶν ἀδαπάνητος θησαυρὸς, καὶ πλουσίων αὐταρκείας διδάσκαλος. Σταυρὸς, πεπλανημένων ὁδὸς, καὶ ἀπολλυμένων ἀπλανὴς ὁδηγός. Σταυρὸς, ἀνάπαυσις ἐν κόποις ἡμερινοῖς, καὶ βοήθεια ἐν φόβοις νυκτερινοῖς. Σταυρὸς, ἐθνῶν εὐταξία, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου βαθυτάτη γαλήνη.

A Crux, idololatriæ disjectio, et pietatis restitutio. Crux, virginitatis magistra et temperantiæ custos. Crux, securitas justorum, et peccatorum pœnitentia. Crux, monachorum ornamentum, et eorum qui honeste vivunt, decus. Crux, infantium custos, juvenum temperantia, et senibus firmandis baculus. Crux, pauperum inconsumptus thesaurus, et divitum doctrix quid satis sit. Crux, errantium via, et pereuntium dux certissima ad salutem. Crux, requies in laboribus diurnis, et auxilium in timoribus nocturnis. Crux, nationum disciplina, et totius mundi pax profundissima.

Καὶ τί εἴπωμεν, ἢ τί παραλείψωμεν, ἢ πῶς σε ἀνυμνήσωμεν, πανένδοξε σταυρέ; ὅτι σὲ μόνον ἀπὸ πάσης τῆς κτίσεως ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ἀνέδειξεν ὅπλον ἀήττητον κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. Διὸ μακάριοί ἐσμεν πάντες οἱ καταξιωθέντες τὴν ἁγίαν ἰδεῖν ἡμέραν τῆς σῆς ἀναδείξεως. Σὺ εἶ τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα· περὶ σοῦ γὰρ ἀγαλλιώμενοι ὁσημέραι κελαδοῦσι λέγοντες πρὸς τὸν Θεόν· « Ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου. » Σὺ εἶ τὸ καύχημα τῶν ἀποστόλων. Ἀδιαλείπτως γὰρ βοῶσιν ἐν Ἐκκλησίᾳ ἁγίᾳ δι' ἑνὸς αὐτῶν ἱεροκήρυκος· « Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. « Σὺ εἶ καὶ τῶν μαρτύρων στέφανος· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ τὸν σταυρὸν ἄραντες ἠκολούθησαν τῷ Κυρίῳ. Σὺ εἶ τὸ καύχημα καὶ τὸ ἀγαλλίαμα τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς κατοικούντων διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου· ὅτι καὶ αὐτοὶ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Σὺ τῶν ἐγγὺς καὶ τῶν μακρὰν ἀναψυχὴ καὶ ἀνάπαυσις. Ὦ τῆς ἀνεκλαλήτου χάριτος τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ! Ὦ τῶν ἐν αὐτῷ ἀνεκλαλήτων καὶ ἀκαταλήπτων μυστηρίων!

B Et quid dicemus, aut quid omittemus, aut quomodo te celebrabimus, o gloriosa crux; quia te solam ex omnium creaturarum numero fecit Rex gloriæ invictam contra diabolum, peccatum et mortem, armaturam. Quapropter beati sumus omnes, quibus hæc gratia data est, ut sanctum Ostensionis seu Exaltationis tuæ diem aspiceremus. Tu prophetarum oraculum es; per te enim exsultantes quotidie sonoris vocibus Deo decantant: « Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus [32.2]. » Tu es gloriatio apostolorum; perpetuo enim in sancta Ecclesia clamant ore cujusdam sacri præconis: « Mihi vero absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi [2]. » Tu es martyrum corona; quia et ipsi sublata cruce Christum secuti sunt. Tu es gloriatio et exsultatio eorum, qui degunt in montibus, speluncis, et in cavernis terræ propter nomen Domini, quia et ipsi carnem cum passionibus et concupiscentiis crucifixerunt. Tu eorum qui prope, et qui longe sunt, refocillatio es et requies. O ineffabilem Dominicæ crucis gratiam! O inexplicabilia et incomprehensibilia, quæ in ea latent, mysteria!

C

Καὶ ἵν' εἴπω κἀγὼ ἐκστατικόν τι μετὰ τῆς ἱερᾶς σάλπιγγος· « Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ! » Παρὰ γὰρ τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς νεκρωθέντες, παρὰ τῷ ξύλῳ τῆς κατακρίσεως ἐζωοποιήθημεν. Διὰ τὴν ἄμετρον χάριν τοῦ σεσωκότος Δεσπότου δέον ἡμᾶς τὴν πανέορτον ταύτην συστήσασθαι « ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου. » Πυκάζοντα δέ εἰσιν, ὥς φασιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ, τὰ ἐξ ἀμελείας ἢ παλαιότητος ῥυπωθέντα, εἶτα ἐξ ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς πάλιν ἐπὶ τὸ τιμαλφέστερον μετακοσμούμενα εἰς εὐφροσύνην καὶ τέρψιν τῶν εὐωχηθησομένων ἐν γάμοις ἐν ἑτέρᾳ τινὶ φαιδρᾷ θυμηδίᾳ.

D Et ut ego quoque aliquid quasi ex raptu cum sacra illa tuba proloquar: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam investigabilia sunt judicia ejus [4]! » Nam juxta lignum vitæ interempti, vicissim juxta lignum condemnationis vivificati sumus. Quocirca propter immensam gratiam Domini Salvatoris decet, ut hoc festum celebremus « in condensis, usque ad cornua altaris [5]. » Sunt autem condensa, ut harum rerum periti tradunt, ea quæ vel ex negligentia, vel ex vetustate sordidata, deinde cura et industria in meliorem formam reformantur ad lætitiam et voluptatem convivantium in nuptiis, splendidiori speciei restituta.

Διατεθῶμεν τοίνυν ὡς προτετάγμεθα, καὶ τὴν συμβᾶσαν ἡμῶν ἐκ ῥᾳθυμίας τῷ συνειδότι ἀπεκδυσάμενοι ἀειδίαν, τὴν φαιδρὰν ταύτην καὶ πάνσεπτον ἡμέραν τῆς τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ μνήμης ἐπιτελέσωμεν, ἐλεημοσύναις τε καὶ πίστει, καθὼς φησιν ἡ θεία Γραφὴ, παῤῥησίαν ἐν εὐλαβείᾳ κεκοσμημένην

Agamus ergo, ut jubemur, et quidquid inquinamenti conscientia contraxit, abjiciamus, dum hunc illustrem et omni veneratione prosequendum diem in memoriam vivificæ crucis feriamur. Eleemosynis, et fide, prout mandat Scriptura, libertatem timore et reverentia ornatam adepti, et victri-

[32.2] Psal. LIX, 6. [2] Galat. VI, 14. [4] Rom. XI, 33. [5] Psal. CXVII, 27.

Digitized by Google

cibus crucis armis in humeros sublatis, hymnum illum angelicum, qui nobis cœlitus ad placandam omnem iram donatus est, Deo pro more decantemus : « Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis, » Sancta Trinitas, incomprehensibilis, incircumscripta, extra se non prodiens, consubstantialis, æqualis potestatis, durationis, gloriæ, miserere nobis, et propitiare peccatis nostris propter nomen sanctum tuum, et da nobis invenire misericordiam et miserationes in illa die justæ retributionis tuæ. Tu enim es Deus noster, et te Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum decet gloria, magnificentia, imperium et potestas ante omne sæculum, et nunc et in universa sæculorum sæcula. Amen.

ἀναλαβόντες, καὶ ἄραντες ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ νικητικὸν ὅπλον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τὸν δωρηθέντα ἡμῖν οὐρανόθεν εἰς παῦσιν πάσης ὀργῆς ἀγγελικὸν ὕμνον συνήθως πρὸς τὸν Θεὸν βοήσωμεν· « Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς· » ἁγία Τριάς, ἀκατάληπτε, ἀπεριόριστε, ἀνεκφοίτητε, ὁμοούσιε, καὶ ὁμόθρονε, καὶ ὁμόχρονε, καὶ ὁμόδοξε, ἐλέησον ἡμᾶς, καὶ ἱλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου τοῦ ἁγίου, καὶ δὸς ἡμῖν εὑρεῖν ἔλεος καὶ οἰκτιρμοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας. Σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ πρέπει σοι τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ Πνεύματι δόξα, μεγαλοσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία πρὸ παντὸς αἰῶνος, καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ALEXANDRI MONACHI LAUDATIO IN APOST. BARNABAM.

(Surius *Vitæ Sanctorum* xi jun. pag. 169.)

I. Maximum orationis argumentum nobis, magna sermonis paupertate laborantibus, patrio certe studio et affectu commotus proposuisti, Pater optime, et eorum, qui virtutis exercitatione præstantes sunt, probatissime. Nobis enim laudandum proposuisti divinum et beatissimum virum, insignem apostolum, consolationis filium, orbis terrarum facem, Barnabam, inquam, multarum laudum præconiis celebratum. Ego vero inscitiam meam cum argumenti magnitudine conferens, tractationem hanc exhorrescens, jussis tuis parere diutius recusavi. Quæ enim oratio tam perfecti apostoli rebus narrandis par esse poterit, cum hujusmodi negotium tale sit, ut non solum meas vires omnino superet, sed omnibus etiam aliis difficultatem afferre possit ? Omnes igitur inferiores esse arbitror, quam ut Barnabæ res gestas narrare valeant. Quod si quis de illo aliquid dicere aggressus fuerit, sit, quamvis sapiens, peritus et orationis facultate præstantissimus, longo tamen intervallo a tergo relinquetur, longe inferior exsistens, quam apostoli dignitas postulat, et in ejus laudum pelago omnino demergetur. Alius quidem ex justorum hominum numero aliud quoddam a Spiritu sancto donum assecutus est : apostoli autem ipsi omnes divinarum gratiarum thesauros acceperunt, et virtutes omnes se habere ostenderunt. Qui potero igitur miser ego infinitis perturbationibus oppressus, apostolicæ virtutis pontum tranare ? Namque tenui et tarda sum lingua (ut quod est in Litteris divinis scriptum, de me dicam [1]), neque ita eloquens sum, ut divinas admirabilis apostoli Barnabæ virtutes commode narrare possim. Ita enim perfecte virtutem omnem vir hic exercuit, ut nemo alius in una aliqua virtute profecit. Quamobrem provinciam hanc mihi injunctam suscipere hactenus recusavi, cum meam imbecillitatem tanti viri gloriosis factis enarrandis imparem esse cognoverim.

II. At cum memoria repeterem, quod in Litteris divinis scriptum legi, hominem, qui obedientiam non servat, interitum subire : qui vero est obediens, eum ab interitu liberum esse : vix ad id, quod præcepisti, multum certe metuens, aggressus sum, satius esse ducens in eo ipso accusari, quod oratio mea manca sit, quam in contumaciæ crimen incurrere. Illud igitur unum a vobis peto, ut mecum una sanctissimum Barnabam orationis adjutorem mihi esse precemini, ipsi autem viro, quem laudabimus, non dubito id gratum fore, quod a nobis, qui nihili sumus, dicetur : nam et ejus Domino aliquando placuisse legimus duo illa minuta, olim a vidua et paupere muliercula oblata [2]. Non enim Deo ipsi tam grata et accepta est earum rerum, quæ offeruntur, magnitudo, quam mens ipsa et æquus animus, quem is ostendit, a quo aliquid offertur, sive parvum, sive magnum illud sit. Cum vero Barnabam laudamus, tunc et omnium apostolorum sacrum collegium collaudamus, quorum enim vocatio una fuit, eorum eadem est et gloria : et quorum ordo unus, eorum eadem est et dignitas : quorum paria certamina, eorumdem coronæ diversæ non sunt : quorum denique institutionis ratio communis, eorum præmia æque honorata sunt. Jam vero Barnabam ipsum oratione nostra in medium producamus, et quam maxime possumus, laudum præconia illi concinnemus, sum enim ejus viri amator ardentissimus. Scio autem, et mihi persuadeo, hujus apostoli vel nomen ipsum auribus vestris jucundissimum accidere. Itaque illum honoremus, quatenus pro viribus de illo dicentes, æqui animi

[1] Exod. iii, 10. [2] Luc. xxi, 1 seqq.

Digitized by Google

significationem demus : quod enim ejus viri dignitas postulat, id tale est, ut omnem orationem ab eo superari fateamur.

III. Laudetur igitur a nobis infimis magnus ille apostolus Barnabas. Celebretur consolationis filius ab hominibus qui Christo crediderunt. Extollatur a quovis homine ille, qui a Patre ipso honoratus, a Filio vocatus, et a Spiritu sancto perfectus est. Barnabas, inquam, magnus Ecclesiæ orator, illa evangelicæ prædicationis tuba, magna Christi vox, Spiritus sancti cithara, divinæ gratiæ plectrum. Barnabas in expediendis pro Christo bellis miles robustissimus : qui corpore in corporeum hostem, simul versans cum apostolorum exercitu, validissime profligavit : qui bonarum disciplinarum religiosus præceptor exstitit, et Christiani ovilis dux certus, et rationalis quidam summi Dei paradisus, omnium virtutum germina florentia in se continens : qui egregium quoddam fidei germen fuit, charitatis rosa, suavissimum odorem emittens, spei flos incorruptus, divinæ gratiæ fructus jucundissimus, illius vitis, quæ vitam omnibus præbet, palmes feracissimus, immortalitatis racemus, mel distillans, patientiæ propugnaculum firmum atque immobile, continentiæ sectator ita validus, ut crucem gestaverit, et adversus Christi interfectores intrepidus militiæ dux fuerit, Christi crucifixi germen ad cœlum usque protensum. Barnabas consolationis filius, pietatis magister, fidei columna ac fastigium, turris firma et immobilis, fundamentum stabile, et crepida indissolubilis, saxum immotum, fluctuantium portus valde tranquillus, fidelis et prudens dispensator, architectus nobilissimus : qui cœlestem in terris semitam tenuit, et parem angelis vitam duxit : qui fuit Ecclesiarum patronus, adjutor pauperum, inopes abunde nutriens, viduarum consolatio, et orphanorum diligentissimus procurator ac pater. Barnabas Christi mysteriorum thesaurus, orthodoxorum sanctæ Dei Ecclesiæ dogmatum minister, ægrotantium medicus liberalis, sanos et valentes homines, firma certaque animi jucunditate afficiens, Christiani gregis custos vigilantissimus, in terris manens, et in cœlis vita atque institutione versans : qui in mundo pietatis dogmata clara et alta voce prædicavit, et in cœlis sempiternam coronam recepit : qui fuit gentium dux, ad Deum eas perducens, et Ecclesiarum Dei beatissimus præco, campus quidam beneolentibus Christi floribus refertissimus, virtutum cœlestem odorem spirantium quoddam rosetum, Christi gratiarum ager fertilissimus : qui vitam valde sinceram ac puram in terris transegit, tam recte in terra vivens, quam angeli ipsi in cœlis vivunt. Idem virtutum exercitatione insignis, contemplationibus et miraculis præstans, virginitatis margarita quædam pretiosa, et castitatis beryllus lectissimus, temperantiæ gemma purissima, Christum in se loquentem habens, electum Dei vas, qui mundum dereliquit, et omnia quæ in illo sunt, quisquilias quasdam duxit, ut Christum tantum lucrifaceret sæculorum Regem. Ille suam crucem sine dubitatione aliqua portavit, et ut verus discipulus prompto animo Christum secutus est : qui dæmones profugavit, et diabolo vulnera inflixit : qui quatuor orbis terrarum fines firmo et constanti gressu peragravit, et ut sacer ac bonus, suique Domini minister amantissimus, omnes gentes Evangelii prædicatione ad Christi fidem convertit. Ille se domicilium paratum præbuit, in quo ejusdem essentiæ particeps Trinitatis habitaret, quique summi Dei templum fieret : Barnabas, inquam, Cypriorum insigne ornamentum, et orbis terrarum propugnator inexpugnabilis, qui Christum ipsum mirum in modum dilexit, et pro ipso quotidie animam suam exposuit ; qui nunc una cum illo in cœlis regnat, et omnibus sæculis regnabit.

IV. Defessa est oratio nostra, dum admirabilem, divinum et optatissimum apostolum Barnabam laudibus extollere cupit, atque contendit, quodque mirum est, nondum ad exordium pervenit. Hujus enim admirabilis viri laudes majores sunt, quam ut nostra oratio illas attingere possit. Earum igitur tractationem, ut orationibus nostris majorem, omittentes, pauca quædam de ejus vita et martyrio ab auctore Stromatum Clemente, aliorumque veterum hominum scriptis, repetita vobis, venerandi auditores, exponam, et ita narrationi huic finem imponemus, divinis Litteris concedentes, ut hujus viri semper decantati et celeberrimi caput magnifico illo præconio coronent : *Erat Barnabas vir bonus, et plenus Spiritu sancto et fide* [a]. Quid huic præconio par, aut unquam fuit simile?

V. Ortum duxit beatissimus hic vir de laudatissima illa tribu Levi, ex qua Moses et Aaron, magni illi Dei prophetæ et populi optimates ortum duxere, cujus cognationis etiam Samuel propheta particeps fuit. Ejus autem proavi bellorum causa cum ad Cypriorum regionem migravissent, æquo animo illic habitabant. Erant autem viri admodum religiosi, Dei legem reverentes, et valde divites : quamobrem et Hierosolymis facultates multas possidebant, et agrum prope urbem illam pulcherrimum, non solum omnium generum fructuosis arboribus elegantem, sed ædificiorum magnitudine valde illustrem. Ex quo enim tempore Isaias propheta ita reliquit scriptum : *Beatus, qui habet semen in Sion, et domum in Jerusalem ;* hanc ejus prophetiam Hebræorum filii corporeo sensu interpretabantur, et ditissimus quisque dabat operam, ut aliquid in urbe Hierosolyma possideret. Cum vero in Cypriorum regione natus esset hic, de quo scribimus, et parentes elegantem puerum vidissent, statim Joseph eum nominarunt, puerum suum patriarchæ illius appellatione honorantes. Factum vero est, ut cum nominis appellatione, morum etiam nobilitas con-

[a] Act. xi, 24.

Digitized by Google

veniret, si quis enim vocem hanc, Joseph, interpretetur, inveniet idem valere quod *Dei additamentum;* additus enim fuit a Deo justus hic vir apostolorum cœtui, et sacro sanctorum consortio. Ad hæc eamdem vocem, Dei gloriam interpretari possumus. Neque quisquam putet verbum hoc exsuperantiæ causa dictum, sed a divinis Litteris sumptum sciat. Ait enim Paulus: *Vir non debet caput tegere, cum sit imago et gloria Dei* [4]. Quod si virum quemcunque, imaginem Dei et gloriam lectissimus ille apostolus appellavit, quid dicemus de hoc viro in rebus divinis perfectissimo?

VI. Cum vero Barnabas ipse adolevisset, illum in urbem Hierosolymam parentes perduxerunt, et Gamalieli legem ac prophetas diligenter edocendo tradiderunt, qui et Paulum, tunc Saulum appellatum, condiscipulum habebat. Quotidie vero Barnabas magis proficiebat, tum doctrina, tum omni virtute, nondum tamen ad Levitarum ordinem aggregatus fuerat, eo quod non erat ætate illa, quam ea res postulabat: adhuc enim cum ephebis numerabatur. Non tamen a templo discedebat, cum in jejuniis ac precibus die ac nocte versaretur. Ita vero leges et reliqua divina scripta memoriter pronuntiabat, ut litterarum monimentis non indigeret, quietemque ipsam tam charam habebat, ut temperantiæ matrem illam esse duceret. Perniciosas vero hominum consuetudines exsecrabatur, ac vehementer fugiebat, purum et a vitiis intactum seipsum ita conservans, ut virtutis esset specimen quoddam. Quamobrem apud omnes existimatione et gloria florebat.

VII. Accidit autem, ut tempore illo Dominus Jesus Christus Hierosolymam veniret, et paralyticum in probatica piscina sanaret, aliaque signa multa et prodigia in templo ederet [5]. Illa omnia cum Barnabas vidisset, obstupuit, et statim ad Christi pedes se abjecit, eumque precatus est, ut illi benediceret. Christus autem, qui cor hominum et animos inspicit, Barnabæ fidem gratam habens, benevole ipsum accepit, et divini sui congressus eumdem participem fecit: quare ad Christi charitatem magis accendebatur. Quam primum vero adiit domum Mariæ matris Joannis, qui Marcus postea dictus est: quæ Maria ejus matertera esse dicebatur, quamobrem et Marcum Barnabæ consobrinum appellabant [6]. Illam cum adiisset: Age, inquit, mulier, veni et vide, quæ patres nostri videre concupiverunt: ecce enim Jesus quidam propheta e Nazareth Galilææ in templo est, magnifica quædam edens miracula, qui multis videtur Messias esse, qui venturus erat. Cum hæc audisset admirabilis illa mulier, relictis omnibus his, quæ habebat in manibus, templum Dei adiit: ubi cum Jesum templi Dominum vidisset, ad ejus pedes se abjecit, eumque sic precata est: Si gratiam inveni, o Domine, in conspectu tuo, veni ad domum ancillæ tuæ, ut ingressione tua famulis tuis benedicas. Ejus petitioni Christus Dominus assensus est; quem mulier illa valde læta in cœnaculum suum accepit. Ex illo igitur die, quoties Dominus Hierosolymam venisset, illic una cum discipulis suis diversabatur, quibuscum et Pascha illic fecit, ubi et mysteriorum sacramenta eosdem discipulos suos edocuit. Sermo enim quidam a Patribus traditus ad nos pervenit, eum, qui lagenam aquæ portabat, quem Dominus ipse discipulis suis præcepit ut sequerentur, Marcum fuisse beatæ illius Mariæ filium. Quod autem illum Dominus non nominarit, sed dixerit; *Ite ad quemdam* [7]; providentia quadam factum est, sicut Patres sancti locum hunc interpretantes dixerunt, ut re obscure dicta hoc nos doceret, Dominum Jesum apud eum diversari, quicunque, se paratum præbet. In illo igitur ipso cœnaculo Dominus Pascha fecit, in illo apparuit Thomæ apostolo, cum a mortuis surrexisset [8]: illuc, postquam Jesus in cœlum assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti, in quibus erant Barnabas et Marcus, ex monte Olivarum convenerunt [9]: illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descendit in die Pentecostes [10]; illic collocata nunc est magna et sanctissima Sion, omnium Ecclesiarum maxima.

VIII. Tunc vero Barnabas secutus est Dominum revertentem ab Hierosolymis in Galilæam. Cum autem multi undique ad Dominum convenirent, et ejus fidem sequerentur, dixit discipulis suis: *Messis quidem multa, operarii autem pauci.* [11] Itaque designavit septuaginta illos discipulos, quorum primus dux, et summus erat magnus Barnabas. Sed nemo audiens apostolos hanc appellationem illi viro imposuisse, temere et sine divino consilio id factum fuisse opinetur: nam Petrus ipse illi nomen hoc imposuit [12], ille, inquam, Petrus, qui per sancti Spiritus revelationem Filii Dei theologiam edidicit [13]. Et quemadmodum Jacobus et Joannes propter virtutem, filii tonitrui vocati sunt [14], ita et Barnabas virtutis suæ causa filius consolationis appellatus est, quippe qui propter sanctitatis præstantiam omnibus consolationi fuit.

IX. Idem cum audisset Dominum docentem: *Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam, et facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum nunquam deficientem in cœlis* [15]; nihil moratus, statim rem omnem pretiosam a parentibus mortuis sibi relictam vendidit, et egentibus distribuit: sibi vero solum agrum unum reservavit, unde ali posset. Postea vero quam Dominus crucem perpessus est, et a mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum ad discipulos suos misit, tunc divinus Barnabas Christi charitate magis inflammatus, illum etiam agrum vendidit, cumque multum pecuniæ ex ejus pretio accepisset, omnem pecuniam illam ad apostolorum pedes deposuit, neque quidquam omnino sibi reser-

[4] I Cor. II, 7, 8. [5] Joan. V, 1 seqq. [6] Coloss. IV, 10. [7] Marc. XIV, 13 seqq. [8] Joan. XX, 26. [9] Act. I, 9. [10] Act. II, 1 seqq. [11] Matth. IX, 37; Luc. X, 2. [12] Marc. III, 16. [13] Act. IV, 8. [14] Marc. III, 17. [15] Luc. XII, 33.

Digitized by Google

vavit, suo exemplo omnes discipulos ad eamdem virtutem alliciens [16]. Ille et cum Saulo disputabat, quem ad Christi Domini fidem perducere cupiebat. Saulus autem cum legis institutione diligenter atque accurate niteretur, Barnabam ipsum ut deceptum irridebat, et in Christum maledicta jaciens, fabri filium, idiotam et agrestem hominem appellabat, quem ut et morte violenta sublatum deridebat. Cum vero miracula, quæ per apostolos efficiebantur, et populi multitudinem in dies majorem ad fidei prædicationem confluentem videret, animo cruciabiatur : cumque una cum Libertinis, Cyrenensibus atque Alexandrinis magnum illum Ecclesiæ oratorem Stephanum adortus esset, neque sapientiæ et Spiritui, qui per Stephanum loquebatur, resistere posset, insania et furore multo correptus, inordinatos populi homines contra Stephanum concitavit [17]. Quo interfecto, persecutionem magnam commovit adversus Ecclesiam, quæ erat Hierosolymis.

X. Verum cum ita inordinate Damascum proficisceretur ad vexandos atque affligendos fideles homines, Christus Dominus illum dejecit, et in terram supinum prostravit : qui cum prostratus esset, eum tandem cognovit quem persequebatur, et visu corporeo excæcatus, mentis aciem ad cœli celsitatem omnino erexit. Cum vero Hierosolymam reversus esset, dabat operam, ut Christi discipulis adhæreret : quem tamen omnes illi, multam ejus sævitiam formidantes, fugiebant. At magnus Barnabas illi occurrens, ait : Quousque tandem, Saule, pergis esse Saul : Quare ita petulanter beneficiorum auctorem Jesum persequeris ? Desine horribile illud mysterium oppugnare, quod a prophetis ipsis olim clara voce prænuntiatum est, nostris autem temporibus pro nostra salute patefactum fuit. Hæc cum audisset Saulus, ad pedes Barnabæ se dejecit, multisque lacrymis et clamoribus : Ignosce, inquit, mihi, dux luminis et veritatis magister Barnaba : expertus enim sum, et re ipsa cognovi vera esse quæ tu dixisti. Quem enim ego maledictis persequens, fabri filium appellabam, illum nunc confiteor Dei vivi Filium unigenitum, ejusdem essentiæ, gloriæ et solii participem, coæternum, et principium sæcvum : qui cum sit splendor gloriæ, et character substantiæ invisibilis Dei, in novissimis his diebus propter nos et nostram salutem seipsum exinanivit, formam servi accipiens [19], hoc est perfectum hominem ex sancta Virgine et Dei parente Maria se fecit, non confusionem, non conversionem, nec divisionem, aut separationem passus : et figura inventus ut homo, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis [20] : qui et resurrexit a mortuis tertia die, et apparuit vobis apostolis suis, et assumptus est in cœlum, et sedet ad dexteram Patris, et rursus veniet cum gloria judicare vivos et mortuos, et regni ejus non erit finis.

XI. Hæc cum audivisset divinus Barnabas a blasphemo et persecutore illo dicta, obstupuit, et præ gaudio ejus vultus lacrymis, ut matutino rore flos aliquis, perfusus est : cumque illum amplexus et osculatus fuisset : Ecquisnam, inquit, Saule, te docuit talia divinitus inspirata verba pronuntiare ? Ecquis tibi persuasit, ut Jesum Nazarenum Dei Filium confitereris ? Undenam cœlestium dogmatum tam perfectam scientiam didicisti ? Tum ille, demisso vultu, et lacrymas fundens, ac corde valde compunctus, respondit : Ille ipse Dominus Jesus, quem ego peccator maledictis lacessivi et persecutus sum, hæc omnia me docuit. Nam tanquam abortivo et mihi apparuit, cujus divina et jucunda voce aures ipsas adhuc personantes habeo : sua enim benignitate singulari et omnium maxima prosecutus me fuit, quippe qui mihi prostrato, et miserabiliter jacenti, seipsum defendens, potius quam mihi succensens : *Saule*, inquit, *Saule, cur me persequeris ?* Ego vero horrens et metuens, respondi : *Quis es, Domine ?* Tum ille multa mansuetudine et miseratione me prosequens : *Ego*, inquit, *sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Ob id ego singularem ejus patientiam obstupescens, ipsumque orans, dixi : *Quidnam ego faciam. Domine ?* Tunc ille statim omnia hæc, quæ dixi, et his plura me instruxit [20].

XII. His auditis magnus Barnabas Saulum manu apprehensum duxit ad apostolos, eisque dixit : Quare pastorem fugitis, lupum existimantes ? Quare gubernatorem, ut piratam, propulsatis ? Cur bellatorem optimum, ut proditorem, exsecramini ? Cur Christi Sponsam deducentem, ut thalami direptorem, rejicitis ? (Spiritualis enim est thalamus Ecclesia Dei.) Hunc pro pastore, gubernatore et propugnatore Dominus sibi delegit. Tunc narravit eis Paulus, quæcunque ipsi acciderant in via, quodque vidisset Christum Dominum, et loquentem secum audivisset, ac quemadmodum in urbe Damasco Christi nomen libera oratione prædicasset. Itaque una cum illis in urbe Hierosolyma Christi prædicationem exercebat. Erat autem Judæis ipsis valde molestus atque invisus, quod qui heri et nudiustertius Jesum persecutus fuerat, ille ipse, mutato consilio tunc eumdem illum Jesum Dei Filium esse prædicaret. Consilium itaque inierunt Judæi de Paulo interficiendo. Quod cum didicissent apostoli, eum miserunt, ut in sua patria Evangelium prædicaret [21].

XIII. Cum vero de his, qui propter Stephani cædem atque angustias dispersi, Antiochiam venerant, et Christi Evangelium prædicaverant, auditum fuisset ab iis qui erant Hierosolymis, apostoli beatum Barnabam, magnum et potentem virum, ad sanctissimum Ecclesiæ, quæ illic erat, et Christi gregem pascendum miserunt [22]. Qui cum illuc venisset, multo adjumento fuit hominibus Christi fidem sequentibus : ejus enim divina prædicatione ac do-

[16] Act. IV, 1 seqq. [17] Act. VI, VII, VIII, IX. [18] Hebr. I, 3. [19] Philipp. II, 6. [20] ibid. 8, 9. [21] Act. IX, 1 seqq. [22] ibid. [22] Act. XIII, 1 seqq.

Digitized by Google

ctrina factum est, ut multa populi accessio ad Christum fieret. Cum vero divino Spiritu ductus Barnabas, ab urbe Antiochia egressus esset, urbes omnes ac regiones peragravit, Christi Evangelium longe lateque diffundens, neque prius destitit, quam ad urbem Romam omnium maximam venerit. Ex universis enim discipulis Christi primus Evangelium in urbe Roma prædicavit. Cumque multi ad Christi fidem venissent, et Barnabam ipsum summe honorarent, humana gloria rejecta, clam fugiens, Roma exiit. Etenim beatus ille vir ita omnes homines, qui erant temporibus illis, animi submissione ac modestia superabat, ut ad hujus virtutis culmen perveniret. Id quod declarat ejus historia. Cum enim divinæ Litteræ ubique virum hunc cum primis nominent ac laudent, ipse primas aliis concedens, secundas partes amplexus est, diligenter imitatus Dominum suum, qui dixit: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* [24].

XIV. Postea cum idem Barnabas ad Ægypti urbem Alexandriam venisset, et Dei sermonem ibi prædicasset, illinc exiit, peragrans deinceps urbes omnes quoad venit Hierosolymam. Unde etiam egressus, reversus est Antiochiam. In qua cum Dei gratia Ecclesiam copiosiorem factam vidisset, valde gavisus est. Inde autem discedens, Tarsum venit [25], Paulum quærens: quem inventum, Antiochiam perduxit. Ibi cum totum annum transegissent, et multum populum ad Christi disciplinam transtulissent, cumque ibi primum Christi discipulos Christianos vocassent, atque illinc accepissent ab Ecclesia, quæ pauperibus distribuerent, ascenderunt rursus Hierosolymam quarto decimo anno postquam Dominus Jesus crucem pertulit, quemadmodum scribit Paulus, cum dicit: *Quatuordecim annis postea Hierosolymam ascendi cum Barnaba* [26]. Cum vero ministerium complevissent, et fidem ac dexteram ab apostolis datam accepissent, ut ipsi ad gentes profecti, ii vero, qui cum Petro erant, circumcisis prædicarent, descenderunt Antiochiam, habentes Marcum ministrum [27]. Missi autem a Spiritu sancto ex urbe Antiochia, venerunt in Cyprum, et totam insulam peragrarunt, Salamina Paphum usque Evangelium prædicantes, et miracula facientes: quo tempore Elymam excæcarunt et proconsulem Sergium Paulum fide illuminarunt [28].

XV. Postea vero quam multos ad Christi disciplinam converterunt, e Cypro discedentes, venerunt Pamphyliam. Cum vero Marcus ipse apostolos vidisset pro Evangelii prædicatione pericula subeuntes, neque honori studentes, sed brevem et caducam hanc gloriam derelinquentes, ad bellum contra infideles homines suscipiendum properare, ipse ad pericula subeunda claudicare cœpit, quippe qui adolescens erat formidolosus, et infirmior, quam ut mortem contemnere posset. Derelictis igitur apostolis, reversus est Hierosolymam ad matrem suam. Cum vero apostoli Barnabas et Paulus opus complevissent ad quod missi fuerant, et infinita pro Christi certamina sustinuissent, venerunt Antiochiam, unde a divina gratia missi sunt ad gentes. Necesse autem fuit rursus proficisci Hierosolymam ad Petrum apostolum propter falsos illos apostolos, qui docebant discipulos, ut se circumciderent et legem servarent [29]. Cum autem Marcus illos ab omnibus honoratos videret, quodque post multa illa verbera et pericula robustiores facti essent, et integris corporibus præditi: propriam imbecillitatem accusans, doluit quod factum a se fuerat, et ad Paulum quidem ipsum erubuit se conferre, Barnabam vero adiit lacrymans: cumque ad ejus pedes se abjecisset, cum rogabat, ut superioris errati veniam impetraret, et ejus precibus firmior fieret in posterum, futurum promittens, ut omnia mortis genera pro Domini nostri Jesu Christi nomine, prompto animo sufferret. Multis his lacrymis magnus ille virtutibus ornatus Barnabas flectitur, eumque hortatus, ut a luctu desisteret: Fiat, inquit, quod Deus vult, modo tu paratus sis præstare quod promiseris.

XVI. Cum vero scripta accepissent, quæ ab Apostolis in urbe Hierosolyma decreta fuerant, descenderunt Antiochiam, et una cum fratribus exsultabant [31]. Marcus autem ipsos animo parum fidenti secutus est. Post hæc visum est Barnabæ et Paulo peragrare urbes omnes, et fratres visere. Tunc Barnabas Paulum rogabat, ut Marcum secum una venire pateretur; quippe paratus esset usque ad mortem pro Christi fide certamen sustinere. Paulus vero contra rogabat Barnabam, ut secum una Marcum non haberent. Hinc occasio quædam nata est, ut apostoli a se vicissim separarentur, divina Providentia id utiliter permittente. Deus enim ipse Marcum populorum et gentium multarum pastorem ac magistrum creaturus erat [32].

XVII. Sed nemo imprudenter proprio affectu metiatur, quod est in sacra de Apostolorum actis historia, quo loco de Paulo et Barnaba narratur illud: Facta est dissensio ita ut discederent ab invicem. Non enim ad hoc iracundiæ aut furoris affectu impulsi sunt Christi apostoli (minime hoc nos cogitemus); nam qui carnem cum affectibus et cupiditatibus crucifixerunt, qui voce magna sic omnes Christo credentes admonebant: *Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia* [33]; qui fieri potest, ut illi ipsi in hujusmodi affectum inciderint? Scimus autem, et ex divinis Litteris dissensionum diversitatem cognovimus, et vocem hanc παροξυσμὸς in bonam partem accipi solitam, ut cum ait Apostolus: *Consideremus nosmetipsos in provocatione charitatis, et bonorum operum* [34]. Talis fuit et

[24] Matth. xi, 29. [25] Act. xi, 25. [26] Galat. ii, 1. [27] Act. xv, 39. [28] Act. xiii, 1 seqq. [29] Act. xiv, 1 seqq. [30] Act. xv, 1 seqq. [31] ibid. 1 seqq. [32] Ephes. iv, 31. [33] Hebr. x, 24.

Digitized by Google

apostolis dissidendi ratio, hoc est, Dei zelus. Paulus enim accuratam censuram requirebat, apostolicæ professioni convenientem : Barnabas vero ad humanitatem propensior erat ; quamobrem et Marcum secum habens, in Cyprum navigavit [34].

XXVIII. Cumque eam insulam totam peragrasset, populos multos ad Christi fidem convertit, et Salaminam venit, ubi paulisper moratus est, edens miracula, et prædicans regnum Dei : quo loco turbæ multæ ad Christi fidem accesserunt. Disputabat autem cum Judæis in synagoga omnibus Sabbatis, divinarum Litterarum testimoniis Jesum Christum illum esse probans, quem Deus promiserat. Omnes autem Barnabam reverebantur propter divinam quamdam honestatem, quæ in illius aspectu vigebat. Erat enim oris specie valde gravis, habitu ac veste admodum tenui, cujusmodi illorum est, qui delicias abjicientes, in virtutis exercitatione versantur. Erat superciliis contractis, et oculis hilaritatem præ se ferentibus, non torvum aliquid, sed grave quiddam in se habentibus, et reverenter admodum deorsum spectantibus. Oris honestas et labra decora, mellis suavitatem distillantia, in eodem illo inerant. Non enim aliquid unquam pronuntiabat, quod foret supervacaneum. Ejus incessus compositus, et ab ostentatione alienus, totus denique omni ex parte apostolus Barnabas erat tanquam recta quædam Dei columna, omnium virtutum splendor illustris.

XIX. Hic cum in urbe Salamina Christi prædicationem doceret, venerunt e Syria Judæi quidam, qui maledicta in eum conjicientes, quæque ab illo dicebantur oppugnantes, turbam contra ipsum excitaverunt, criminantes nihil veri ab eo dici : sed quem ipse Jesum Christum fuisse diceret, eum fallacem quemdam hominem, et Deo ipsi contrarium fuisse, legem, prophetas et Sabbati observantiam reprobantem. Iidem et Barnabæ interficiendi opportunitatem observabant. Sanctus vero Christi apostolus Barnabas, cum omnes fratres congregasset : Vos, inquit, scitis quomodo una vobiscum omni tempore versatus fuerim, unumquemque admonens et hortans, ut in gratia et Domini nostri Jesu Christi fide constanter permaneatis, et ejus præcepta observetis, et ab omni pravo opere mentem et manus cohibeatis. Namque oportet omnes nos sisti ante tribunal Christi [35], ut recipiat unusquisque propria corporis sui, quæ fecerit, sive bona, sive mala : præterit enim figura mundi hujus, et Dominus venturus est de cœlo judicare vivos et mortuos. Nolite igitur negligentes esse, scientes, quod qua hora non putatis, Dominus noster veniet [36]. Ærumnas et labores libenter perferatis, corda vestra spe confirmantes, quod adventus Domini prope sit. Recordemini quæ vobis sæpe dixi, præsentis vitæ res, sive prosperæ, sive adversæ sint, breves et caducas esse, omniaque hæc celeriter præterire : futuri vero illius sæculi bona semper in eodem statu permanere, æterna et finem nullum habentia. Neque enim regnum cœlorum aliquando præterire poterit : neque judicium illud finem habebit, sed semper erit, his qui peccando vitam transegerunt, immortalem pœnam afferens, et finem nullum habituram. Date igitur operam, ut sine culpa et labe in die illo extremo inveniamini, ne in gehennam sempiternam decidatis. Memoria repetite, quot signa et prodigia per me servum suum Deus ipse apud vos effecerit, et pro me Deum orate. Ego enim jamjam immolandus sum, et tempus illud prope est, quo ab hoc corpore dissolvendus sum, sicut Dominus noster Jesus Christus mihi significavit. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi : nunc reposita mihi est corona justitiæ, non solum autem mihi sed et omnibus qui propter Christi confessionem certamen sustinuerint* [37].

XX. Hæc cum dixisset, una cum omnibus Deum oravit : multusque fletus hominum fuit, eo quod Apostolus ille dixerat tempus prope esse, quo a corpore dissolvendus foret. Barnabas vero cum panem et calicem sumpsisset, et divini ministerii ordinem totum complevisset, una cum fratribus particeps factus est Eucharistiæ mysteriorum. Quo facto Marcum secum habens secessit, et ipsi seorsum dixit : Hodie infidelium Judæorum manibus me consummari oportet : tu vero extra civitatem occidentem versus egredere, et corpus meum invenies : quod cum sepelieris, exi e Cypro, et ad Paulum proficiscere, et esto cum illo, quoad Dominus res tuas disposuerit : futurum enim est, ut nomen meum per totum orbem terrarum divulgetur.

XXI. Post hæc ingressus est Barnabas in synagogam, et Judæos ipsos docebat, illis persuadere studens Dominum Jesum esse Christum viventis Dei Filium. Illi vero Judæi, qui e Syria illuc venerant, furore perciti, e synagoga surrexerunt, et manibus in eum conjectis, in obscuram quamdam synagogæ illius cellam usque ad multam noctem custodierunt. Cumque illum eduxissent, et multis cruciatibus affecissent, postremo nefarii homines eumdem lapidaverunt, et accenso rogo quodam magno, beatum Barnabæ corpus in eum conjecerunt, ut nullæ ipsius reliquiæ superessent. Divina vero Providentia factum est, ut apostoli corpus integrum permaneret, neque ab igne ipso læderetur. Marcus igitur, ut Barnabas præceperat, extra urbem egressus occidentem versus cum quibusdam fratribus, reliquias sancti Barnabæ clam abstulit, et in spelunca quadam, stadiis fere quinque ab urbe distante, sepelivit. Mox in urbem reversi, planctu et lacrymis eum prosecuti sunt.

XXII. Illo autem tempore contra Salaminæ urbis Ecclesiam persecutio magna commota est, om-

[34] Act. xv, 37 [35] II Cor. v, 11. [36] Luc. xii, 40. [37] II Tim. iv, 7.

Digitized by Google

nesque alii alio dispersi sunt. Itaque sancti apostoli Barnabæ sepulcrum deinde ignotum erat. Proinde Marcus cum e Cypro navigasset, ad Paulum venit, qui erat Ephesi, eumque de Barnabæ martyrio certiorem fecit. Id cum illa audivisset, lacrymavit, et Marcum secum tenuit. Postea vero cum Petrus apostolus divina revelatione jussus esset Romam proficisci, secum duxit et Marcum, quem quodammodo sibi filium genuerat. Illi cum essent in urbe Roma, Evangelium Marcus conscripsit : quod Petrus apostolus legit, et divino Spiritu scriptum cognovit atque approbavit. Itaque Marcum ipsum per manuum impositionem ordinavit, et ut maxime idoneum in urbem Ægypti Alexandriam, Libyam et Pentapolim misit. Quo cum Marcus venisset, Domini Jesu Christi Evangelium illis regionibus prædicavit, ita ut multi ad Christi fidem conversi fuerint. Cum vero novem annos Dei fidem Marcus in ea regione docuisset, martyrio in urbe Alexandria functus est.

XXIII. Multo autem tempore postea, cum Christiana fides latius fusa esset, et imperatores Christiani Romanorum imperio potirentur, miracula quædam magna Deus ipse in eo loco edebat, ubi reliquiæ sancti apostoli et generosi martyris Barnabæ repositæ fuerant. Nam cum multi homines impuros spiritus habentes per locum illum transirent, spiritus ipsi voce magna clamantes egrediebantur. Multi etiam paralytici, et claudi, variisque morbis et cruciatibus vexati, ad eum locum profecti pernoctabant : qui omnes curabantur : ob idque Salamina civitas gaudio magno perfundebatur. Quod vero divina quædam potentia in eo loco miracula efficeret, id quidem omnes cognoscebant : quænam tamen esset causa gratiæ illius tam copiosæ, id nequaquam intelligere poterant. Regionem autem illam sanitatis locum indigenæ appellabant.

XXIV. Cum vero beatus Martianus obiisset, sanctæ memoriæ Leo imperio successit. Huic erat gener Zeno Isaurus genere, qui post Leonem et ipse imperator fuit. Tempore autem illo in religioso Acœmetensium monasterio exstitit monachus quidam, qui, ut Judas inter apostolos, diaboli mores imitabatur. Illi nomen erat Petrus, qui fullonis artem exercebat, sanctam vero synodum in urbe Chalcedone celebratam aversabatur, et dogmatis Eutychiani erat propugnator. Ejusmodi hominem, ut corruptorem et pestilentem, atque apostolicorum dogmatum hostem acerrimum, ejus loci homines e monasterio expulerunt. Qui cum illinc expulsus fuisset, Constantinopolim profectus est, et assentatorum vitam imitatus, modo hanc, modo illam domum obibat, ventri et gulæ serviens : cumque exsecrabilis suæ hæresis participes homines quosdam honore præditos invenisset, illis adhærere cœpit, per quos etiam in ejus notitiam venit, qui erat gener imperatoris, patricius et excubitorum comes : sic enim appellabatur, qui excubiis præsidebat. Itaque Petrus ille cum religionis specie quadam se indulsisset, erat quidem assidue cum Zenone imperatoris genero, non audebat tamen propriam impietatem aperire. Eumdem autem Zenonem ad Orientis partes proficiscentem secutus est fullo ille usque ad urbem Antiochiam : ubi cum multos Apollinaris sectatores invenisset, una cum illis contra patriarcham temeritatem exercuit, adversus eum seditiosissimum quemque hominem concitans, et Chalcedonensem synodum convicians, ac patriarcham ipsum Nestorianum appellans.

XXV. Cum igitur Antiochena civitas multa seditione et tumultu perturbaretur, Petrus ille comitem Zenonem dolo aggressus : Nisi, inquit, hujus civitatis episcopus permutetur, fieri non potest, ut populus quiete vivat. Quinetiam multam auri vim ei proposuit, si ab eo impetraret quod petebat : patefecit enim illi consilium suum, quod antea occultaverat. Tunc infames quosdam et improbos homines, qui eadem, quæ ipse, sentiebant, persuasionibus suis secum duxit, et gravissima quædam scelera contra patriarcham falso conficta, ad imperatorem detulit. Sed ejus malitia nihil profecit, cum imperator apostolicorum dogmatum esset propugnator. Postea vero quam Leo ipse terrestre imperium dereliquit, et ad immortale illud regnum translatus est, imperio successit Zeno. Antiocheni vero, quos supra diximus, imperatori supplicationem obtulerunt, petentes fullonem illum Petrum sibi episcopum creari. Id quod factum est, auro ipso omnibus qui erant in aula regia, persuadente, ut Petri Fullonis patrocinium susciperent. Statim igitur ut Petrus ille ordinatus est episcopus, sanctam Chalcedonensem synodum anathemate fuit detestatus. Cumque Apollinaris sectatoribus placere studeret, qui Theopassiani appellabantur, eo quod Deum ipsum passum fuisse dicebant, novitatem quamdam pessimam excogitavit ut hymno illi, qui Trisagion appellatur, hoc etiam in fine adderet : *Qui crucifixus est propter nos.* Hæc cum sancti episcopi et Patres nostri audivissent, ad pravam illius opinionem refrenandam alacri et prompto animo aggressi sunt : et primum quidem litteris eum ab impietatis voragine revocare conati sunt. Sed cum eumdem repugnantem majore audacia et temeritate contra fidem orthodoxam efferri vidissent, omnes, qui sunt in orbe terrarum, episcopi, sententia pronuntiata, sub anathemate illum expulerunt.

XXVI. In hac orationis parte libenter eos, qui ex nostris hominibus non vitio, sed quadam mentis levitate, novitatem hanc temere amplexati sunt, his verbis compellarem : Quænam causa vos, fratres, adduxit, ut recte sentientem Patrum nostrorum doctrinam relinqueretis, et novitatem ab hæreticis nuper excogitatam sequeremini? Animadvertendum vobis erat, quemadmodum sancti Patres nostri non fictas fabulas secuti, nobis hunc hymnum canendum tradiderunt, sed divina quadam revelatione docti, quæ non uni aut alteri, neque in aliquo terræ an-

Digitized by Google

gulo, sed meridie ipso in luce clarissima universo Constantinopolitanæ urbis populo Christi amantissimo facta est, quo tempore beatissimus Pater episcopus et magister cum primis probatus Proclus Constantinopolitanæ sedi præsidebat. Quidquid autem divina gratia suggerente divinitus nobis revelatum est, illud nulla ex parte mancum, sed omnino perfectum est, et ad salutem idoneum, non indigens humanarum argumentationum inventis, neque additamento, vel subtractione aliqua, ut divinæ Litteræ docent, cum dicunt : Verbum, quod ego præcipio tibi hodie, vide ut illud valde observes, neque quidquam addas, neque ab eo aliquid imminuas, cum revera divinis eloquiis aliquid addere, vel detrahere, periculosum, ait, et perniciem iis, qui hæc faciunt, magnam afferat : non enim ii sumus, qui Christum corrigere possimus, sed qui Christo subjici et obedire debeamus. Hæc, et multa alia licet de hac re dicere nostris hominibus ita sentientibus, quos doceri cupimus, extremæ inscitiæ esse, hæretici hominis novitatem admittere. Desinant igitur cum hæretico homine deinceps sentire.

XXVII. Itaque cum Petrus ille ab omnibus episcopis sub anathemate (ut diximus) damnatus esset, et Zeno propter invasionem Basilisci ab imperio aufugisset, ipse quoque fugiens ad ignota quædam loca se contulit. Postea vero quam Zeno ad imperium reversus est, Petrum Fullonem requisivit, et Antiochenæ Ecclesiæ episcopum restituit, cum nondum anathemate liberatus esset : beatum vero Calendionem patriarcham in Oaxim exsulem relegavit, Fullone illo Antiochenæ sedis episcopatum vi capiente. Qui ut impius, et nullam spem reliquam habens, tyrannidem ipsam impune, vel scelerate potius exercebat, interficiens, proscribens, et omnes eos fugans, qui nolebant cum ejus impietate communicare. Sed hæc quidem missa faciam, cum multa sint, et propriam historiam requirant. Conferet autem se oratio nostra ad id, quod magis urget, ut sancti apostoli Barnabæ gratiam omnibus notam faciamus, et quanta patriam suam cura et benignitate prosequatur, declaremus.

XXVIII. Cum nondum contentus esset Petrus Fullo innumerabilibus illis malis, quibus Orientis partes affecit, in provincias etiam illas, quæ nihil ad eum pertinebant, manus injecit. Cum enim imperatoris, et eorum qui erant apud imperatorem gratiosi, lenitatem auro sibi comparasset, ipsius etiam Dei legem deinceps contempsit, et Cyprios homines Dei et fidei amatores, ac recta sentientes, omnibus modis vexare cogitavit, quoniam ejus insulæ habitatores pietatem a patribus suis traditam servantes, recusabant cum ejus impietate communicare. Itaque Cypri sedem sanctissimam, et a principio inde usque ab apostolorum tempore liberam, ipse arripere et sibi subjicere aggressus est, idque ad imperatorem retulit, falsum deferens ac dicens : Quoniam verbum Dei ab urbe Antiochia ad Cyprum insulam manavit, ob id Cypri Ecclesiam sub Antiochenæ sedis patriarcha esse oportet, quandoquidem apostolica et patriarchica sedes est.

XXIX. Hæc ille rectæ fidei et sententiæ desertor contendebat, cum tamen non ignoraret ea quæ in urbe Epheso sancta illa synodus, Cyrillo præsidente, definierat, a se violari atque corrumpi. Sed pietatis præco, et sanctissimus apostolus Barnabas patriæ suæ opportuno tempore subveniens, illius Petri stultitiam vel malitiam potius redarguit. Cum enim episcopus Salaminæ jussus fuisset ad regiam urbem se conferre, et adversus Antiochenos coram patriarcha causam dicere, præ timore torpescebat, Fullonis illius insidias suspectas habens. Erat tunc Salaminæ urbis episcopus Anthemius, vir cum primis admirabilis, quod ad rectam fidem et vitæ innocentiam pertineret, sed ad disputationem cum adversariis sustinendam, parum valebat. Cum igitur ancipiti cogitatione fluctuaret, neque certum haberet, quid ageret, num videlicet Constantinopolim proficisci deberet, necne : nocte in somnis astitit illi quidam, divinam quamdam speciem præ se ferens, et luminis splendore multo effulgens, lucidaque veste indutus, ac sacro habitu decorus, qui et hæc dixit : Cur ita tristis es nunc, episcope? Quomodo tantus iste torpor te corripuit? Cur vultus tuus ita concidit? Nihil mali ab adversariis tuis patieris. Hæc cum dixisset, ab Anthemio discessit; qui experrectus, et timore perterritus episcopus, in faciem se prostravit et multis lacrymis Deum ita precatus est ; Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, adjuva Ecclesiam hanc. Scio autem, quod illam adjuvas. Si visio hæc a te profecta est, fac, quæso, ut eadem iterum, ac tertio mihi ostendatur ut te mecum esse certo scire possim.

XXX. Interea episcopus ille divinis precibus attentius vacabat, ab omnium hominum congressione remotus. Nocte autem, quæ deinceps consecuta est, cum astitisset idem ille vir eadem forma et habitu, quo antea visus fuerat : Jam, inquit, tibi dixi nihil mali te passurum ex iis quæ tibi adversarii minantur. Nihil igitur suspicans, prompto animo ad urbem Constantinopolim venias. Hæc cum dixisset, discessit. Episcopus vero rursus Domino gratias egit neque quidquam alicui dixit, sed exspectabat tamen revelationem tertiam. Nocte igitur consequente idem vir apparuit, qui gravius eum increpans : Quousque inquit, non vis credere verbis meis, quæ diebus his complenda sunt? Proficiscere in urbem regiam prompto et alacri animo : illic enim cum gloria reverteris, neque quidquam mali ab adversariis passus fueris, cum Deum ipsum propter me servum suum tui pugnatorem habeas. Tunc episcopus : Quæso, inquit, domine mi, dic, quis es tu, qui hæc mecum loqueris? Tum ille ait : Ego sum Barnabas, discipulus Domini nostri Jesu Christi, segregatus a Spiritu sancto, ut una cum Paulo apostolo electionis vase munus apostolicum inter gentes exercerem. Hujus rei signum hoc habeas : Egredere

Digitized by Google

extra urbem occidentem versus stadiis quinque, in eam regionem, quæ Sanitatis locus appellatur (per me enim Deus ipse in loco illo miracula efficit), et sub arbore Siliqua effodias : speluncam enim atque arcam invenies, quoniam illic totum corpus meum conditum est, et Evangelium manu propria scriptum quod a sancto apostolo et evangelista Matthæo excepi. Quoniam vero adversarii tui sursum et deorsum miscentes omnia, et jura quædam objicientes, tecum disceptant, Antiochiæ sedem apostolicam esse contendentes, et tu contra jus tuum illis opponas : Et mea, inquiens, sedes apostolica est : nam et apostolum habeo in patria mea. His dictis, Barnabas discessit.

XXXI. Episcopus vero experrectus, Deum adoravit, totoque clero et populo Christi amantissimo congregato, exiit in eum locum, quem per revelationem didicerat, multo apparatu, et cruce ipsa prælata. Cumque preces ad Deum misisset, jussit locum effodi : quem postquam paulum fodissent, invenerunt speluncam lapidibus obstructam. Illis autem sublatis, apparuit arca illa : qua detecta, invenerunt venerandas sancti et venerabilis apostoli Barnabæ reliquias, suavem gratiæ spiritualis odorem spirantes, invenerunt etiam Evangelium supra Barnabæ pectus impositum. Illam vero arcam plumbeo sigillo munierunt. Cumque Deum precati essent et adorassent, discesserunt, viris religiosis in loco illo ab ipso episcopo constitutis, qui vespertinis et matutinis hymnis Deum collaudarent. Ille igitur insigniores episcopos secum habens, venit in urbem regiam Constantinopolim, et ad patriarchæ domum deductus est. De cujus adventu cum imperator audivisset, patriarchæ ipsi mandavit, ut cum synodo, quæ illuc convenerat, omnium partium controversiam audiret, et quod illi videretur decerneret. Coacto igitur concilio, cum causa illa tractaretur, adversarii afferebant sua jura, ut sibi videbantur, quod Antiochena sedes apostolica et patriarchica sedes esset : ob idque contendebant et alias provincias sibi subjectas esse debere.

XXXII. Hæc cum assererent, iis, qui præsentes erant, rationi consentanea dicere videbantur. Beatus vero Anthemius paulum moratus, contra objiciens : Et mea, inquit, sedes apostolica fuit inde usque a principio et libertate honorata, qui et apostolum habeo in patria mea integro corpore constantem, beatissimum, inquam, illum Barnabam, sanctarum laudum præconiis celeberrimum. Hoc cum Anthemius opposuisset, nihil loci adversariis relictum est, cum episcopi, qui præsentes erant, silentio Anthemii orationem confirmassent. Adversarii vero ipsi rubore perfusi, muti remanserunt, responso illo tam justo perculsi. Hæc cum imperator audivisset, episcopum Cypri ad se accersiri jussit, et de revelatione sancti apostoli Barnabæ diligenter ab eo quæsivit. Ille nihil ex his, quæ vera cognoverat, occultavit, sed ordine rem omnem imperatori narravit. Ille hæc audiens, valde gavisus est, divinæ gratiæ divitias admirans, quod imperii sui temporibus tantum miraculum a Deo factum cognosceret.

XXXIII. Tunc Antiochenæ urbis episcopum illinc expulit, et jussit, ut in posterum Cypri episcopo, quod ad eam causam pertinebat, nihil omnino molestus esset. Beatum vero Anthemium episcopum ita rogavit : Quoniam sancti pontificatus tui temporibus Domino nostro Jesu Christo placuit, sanctum suum apostolum Barnabam revelare, jube, quæso, celeriter Evangelium illud, quod inventum est, nobis afferri. Id si feceris, mihi filio tuo gratissimum erit : habebis enim et meipsum posthac tibi, pater, in omnibus obtemperantem. Assensus est ejus petitioni episcopus, et quemdam ex iis, quos secum habebat, una cum fidelissimo imperatoris ministro episcopum misit, qui Evangelium illud in urbem Constantinopolim attulerunt. Erant autem libri tabellæ thyinis lignis compositæ. Evangelium illud imperator in manus sumpsit, et deosculatus est, auroque multo exornatum in palatio suo reposuit, ubi ad hodiernum usque diem servatur, et in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatii oratorio Evangelium ex eo libro recitatur. Episcopum vero Anthemium magnis honoribus prosecutus, pecuniis multis donatum, ad insulam Cyprum remisit, eique mandavit ut sancto apostolo Barnabæ templum in eo loco erigeret, ubi venerandæ ipsius reliquiæ inventæ fuerant. Multi autem ex optimatum numero pro illius templi ædificatione pecuniam contulerunt.

XXXIV. Ille igitur in Cyprum reversus, multos artifices atque operarios collegit, et ædificationi non mediocrem operam dedit, et apostolo Barnabæ templum valde magnum tum ædificio, tum multo et vario ornatu insigne construxit. Ad eam vero templi partem, quæ ad Libyam spectat, aulam quamdam composuit, quatuor porticus habentem, et cellas hinc atque illinc e regione sibi oppositas in aula construxit, ut qui divina officia in templo illo monachi celebrarent, in illis cellis habitare possent. Quin etiam e longinqua regione aquæ ductum derivari fecit, et in medio atrio concham quamdam pulcherrimam construxit, in quam aqua illa defluaret, ut tam qui eo in loco habitabant, quam qui peregre venissent, abunde aquis illis frui possent. Multa etiam alia hospitia illic ædificavit, in quibus peregrini et hospites recreari possent, ita ut qui locum illum vidisset, parvæ alicujus et jucundæ urbis figuram videre sibi visus esset. Dein arcam illam, in qua Barnabæ apostoli reliquiæ conditæ erant, in dextera sacræ aræ parte collocavit, qui locus multo argento et marmoreis columnis ornatus erat. Diem vero festum, quo beati apostoli et generosi martyris Barnabæ memoria celebraretur, Patres agi per singulos annos constituerunt, in Idus Junii, ut Romani numerant : ut vero Cyprii Constantienses, die undecimo ejus mensis, qui ab illis dicitur Mesores, et decimus numeratur : ut

Digitized by Google

autem Asiani homines, vel Paphii numerant, decimo nono mensis, qui Phthipatus dicitur, et nonus numeratur. Hoc igitur anni tempore in eum locum, quem supra diximus, gentiles plurimæ conveniunt, et divina officia concelebrant in gloriam Patris, Filii, et Spiritus sancti, cui debetur gloria in sæcula sæculorum. Amen.

XXXV. Reliquiarum sancti apostoli Barnabæ revelatio ita se habuit, ut diximus. Quæ vero miracula quotidie a sanctissimo ipsius sepulcro abunde proficiscuntur, ea si quis conscribere velit, ne multis quidem voluminibus (ut opinor) illa complecti poterit. Nos igitur ad eorum, quæ supra diximus, memoriam redeuntes, virum hunc pietatis causa omnibus certaminibus egregie functum, ob idque cœlesti corona donatum, hymnis divinis prosequamur, et eumdem beatum prædicantes, laudum præconiis celebremus. Hic enim, tanquam oliva quædam fructifera, in domo Dei plantatus quotidie fructus suavem odorem spirantes Deo ipsi offert. Hic imperatorum gloria, sacerdotum jucunditas, populorum exsultatio, eorum, qui angustiis premuntur, consolatio, afflictorum profugium ac recreatio, desperatorum spes atque adjutor, peregrinorum requies, ægrotantium medicina, sanorum custos, spiritualium gratiarum fons, Ecclesiæ murus, orthodoxorum firmamentum, fidelium hominum propugnatio, totius orbis terrarum decus. Cæterum tot et tantæ sunt, beatissime apostole Jesu Christi Barnaba, laudes tuæ, ut omnium hominum mentem atque orationem superent. Nihilominus tamen nostri ser- A monis paupertatem exiguam illam quidem, sed promptam certe, acceptam habens, pro nobis apud eum, quem dilexisti, Christum unigenitum Dei Filium et Verbum, intercedere non graveris, ut ille a præsenti et laborioso hoc sæculo nos eripiat, nobisque concedat, ut remissionem peccatorum, clementiam et misericordiam multam assequamur in illo die terribili, cum venerit judicare vivos et mortuos.

XXXVI. Tuum vero successorem, qui sanctam sedem tuam gubernat, firmam atque immobilem, cujus et tu propugnator fuisti, fidem eodem sensu tuentem, orthodoxæ veritatis legitimum et verum doctorem, Salvatoris nostri imitatorem, pastorem et Patrem nostrum, qui præsens est, et sanctam tui memoriam illustrem repræsentat, Deum exora, B ut multis annorum circulis in sanctissima tua sede conservet valentem, et populum ipsius in pace et tranquillitate regentem, qui et veritatis doctrinam omni cum sanctitate et justitia dirigat. Te insuper oramus, ut qua cura patriam tuam semper prosecutus es, eadem et nunc illam prosequaris, eamque tuis sanctis apud Deum precibus custodias, et a scandalis operantium iniquitatem eripias, ut in pace, modestia ac pietate vitam in hoc sæculo ducamus, et misericordiam Domini nostri Jesu Christi exspectantes, ad æternam illam vitam pervenire possimus, cujus nos omnes participes fieri optamus gratia, misericordia et benignitate Domini nostri Jesu Christi : cui gloria sit, Patrique et sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Digitized by Google

INDICES.

I.

INDEX RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM

QUÆ IN PROCOPII COMMENTARIIS IN OCTATEUCHUM EXPLICANTUR.

Revocatur lector ad numeros grandiori charactere in textu expressos.

A

Aaronis virga, 408.
Ab aliquo esse de causa dicitur, 81.
Abies justitiam denotat, 210.
Abimelech parricidii pœnas luit, 505. Abimelechi nomen commune regibus Gerarorum, 158.
Ablactari nunquam de impiis dicitur, 142.
Abortum qui efficit lege divina non supplicio afficitur, 582.
Abrahamus non usus est illicita vaticinandi arte, 127. Abrahamus propheta fuit, 140. Abrahamus rex quomodo nominetur, 146. Abrahami fides qualis fuerit, 126. Abrahami patientia et fortitudo, 120. Abrahæ filii qui sint, 118. Abram Nini tempore fuit, 464.
Absolonis capillorum pondus, 307.
Abyssus, 20. Abyssus quid sit, 10.
Acetum quid significet, 386.
Achab levis et inconstans fuit, 537.
Actionum divinarum modus cognosci potest et debet, 431.
Adamus ante lapsum habuit spiritum sanctum, 42. Adamus non propter se paradiso ejectus est, 71. Adami nominis ratio explicatur, 41.
ἀδολεσχῆσαι, 151.
Adoratio et cultus imaginum differunt, 273.
Adversis in rebus Deus semper præsto est suis, 163.
Adulans alicui contra Deum illi cui adulatur in manus traditur, 432.
Adulatio prohibetur, 361.
Adulterium est maximum delictorum quod in mulierem committitur, 451.
Aeamim, 184.
Ægypti et Palæstinæ collatio, 437.
Ægyptii a Mestraim, 110. Ægyptii divinis honoribus coluerunt aquam, 234. Ægyptii natura pecuniæ sunt avidissimi, 215. Ægyptii olim apud omnes sapientiæ laudem habuerunt, 530. Ægyptii proclives ad voluptatem, 120. Ægyptii venerati sunt hircos et vitulos, 240. Ægyptiorum multi Hebræis abeuntibus se comites junxerunt, 242.
Ænan locus, 184.
Æoles ab Elisa, 110.
Æqualitas amicitiæ mater est, 70.
Aer cœlum nominatur, 31. Aer nominatur spiritus Dei, 10.
Ætatis annus vicesimus initium ad res gerendas, et sexagesimus finis, 378.
Ætatum conditiones diversæ, 378.
Æternum accipitur aliquando pro toto vitæ nostræ curriculo, 77.
Æternæ felicitatis varia nomina, 319.
Æthan cantor sapientia celebris, 550.
Æthiopes a Chus, 110.
Affectiones naturales, 324.
Affectus bifariam necantur, 244. Affectus equorum instar raptant homines, 259. Affectus quam ob causam homini sint dati a Deo, 95.
Affines qui nominentur in Scripturis, 219.
Affinitatis improbæ eventus, 550.
Afflictiones Israelitis inferri cur Deus permiserit, 124.
Agareni iidem qui et Ismaelitæ, 153.
Agnus victima pura fuit in lege, 248.
Agricultura viro bono ex animi sententia succedit, 158.
Ἄγρωστις herba, 462.
Agrostis herba, 24.
Achiman, 492.
Albedo morbus qualis sit, 346.
Ambitio et invidia causæ sunt seditionum, 406.
Ambulare coram Deo quid sit, 88.
Amicitia quomodo conservetur, 70.
Ammonitæ et Moabitæ quare non ingrediantur ecclesiam, 159.
Ammonitarum situs, 159.
Amor Dei arctius nos tenet quam cognatorum amor, 340.
Amorrhæus sonat loquax, aut irritator, 495.
Amor malorum momentaneus est, 154. Anathemata etiam temere facta non sunt contemnenda, 514. Anathemata, 380. Anathema, 415, 450.
Ancho urbs, 498.
Angelus proprius est cuivis Christiano, 384. Angelum unicuique, subsidii causa, Deus apposuit, 251. Angeli mali ante diluvium quædam mulieribus occulta aperuerunt, cum quibus congressi sunt, 320. Angeli non fuerunt Deo socii in creatione hominis, 35. Angeli non possunt creare quidquam, 113. Angeli præsides sunt populorum, 464. Angeli quando creati, 5. Angeli subsidio nobis a Deo mittuntur, 428. Angeli super homines succenturiati, 581. Angelorum conspectus amicis res jucunda, hostibus horrenda, 418. Angelorum creationem cur Moses omiserit, 6. Angelorum mentio fit demum temporibus Abrahæ, 62. Angelorum sermones quantum ad virtutem a qua moventur Dei sunt, 129. Angelorum nomen piis tribuitur, 94. Angelis circumdat pios Dominus, 177. Angelos esse creatos, 11.
Anima appellatur homo, 358. Anima hominis quomodo incrementum acquirat, 44. Anima ipsa ulciscitur hominem cum peccato violatur, 90. Anima non gignit animam, 59. Anima quibus rebus polluatur, 349. Anima una eademque et in sensibus et in intellectu operatur, 50. Anima præcipuas vires a sanguine accipit, 249. Animæ cognatio cum Deo, 50. Animæ origo, 50, 229. Animæ immortalitas annuntiatur, 126. Animæ potentiæ tres, 37. Animam qui exstinguit eodem crimine quo homicida tenetur, 357. Animæ animalium quales sint et unde creatæ sint, 31. Animæ corporibus in utero formatis divino more infunduntur, 58. Animæ hominum et animantium quomodo differant, 35.
Animalia bruta initio abstinuerunt esu carnium, 41. Animalia cur perdantur a Deo, 96. Animalia hominum mores instituunt, 33. Animalia non resurgent, 102. Animalia quomodo alia munda, alia immunda nominentur, 100. Animalia restituto homine abolebuntur, 329. Animalia significant gentes et populos, 327. Animalia ter-

Digitized by Google

restria aquatilibus præstantiora, 33. Animalium nomine mores indicat Scriptura, 326. Animalium quæ cibis interdicta sunt allegoria, 344. Animalium quæ immolantur tres sunt species et quid designent, 331. Animalium ruminantium allegoria, 342. Animalium tres secundum ætatem differentiæ, 126. Animalium varii usus 32.

Animantium brutorum tres differentiæ, 61.

Animata jure naturæ præstantiora sunt inanimatis, 81.

Animus aliquando utriusque tam lepræ quam sanitatis particeps est, 353. Animi communes conceptus hauriunt aquam vivam, 344. Animi communes conceptus a Deo impressi redarguunt homines, 65. Animi nomen designat vim sentientem, 37.

Antipodes non esse, 19.

Apelles Marcionis discipulus scripsit opus in quo nititur convincere Scripturam esse falsam, 98.

Ἀφαίρεμα, 388.

Aphricæ nomen ab Apher filio Abrahami, 152.

Apopompæus, 356.

Apostoli judices orbis, 208. Apostoli nullam terræ portionem dominio acceperunt, 432. Apostoli non soli sunt columnæ Ecclesiæ, 300. Aqua est signum vitæ, 189. Aqua mundi principium, 11. Aqua viva est cœlestis doctrina, 220. Aquæ cur supra firmamentum evectæ sint, 20. Aquæ defectus allegorice, 143. Aquæ omnes in mare fluunt, 21. Aquæ et aeris affinitas, 31. Aqua ventorum vi non minuitur, 106. Aquæ vivæ, 166. Aquarum allegoria, 20.

Aquilæ natura, 461.

Ara legis et gratiæ, 295.

Arabes bellorum avidi sunt, 161.

Araboth, 478.

Arad urbs, 498.

Arbelus rex Assyriorum, 464.

Arca adoranda erat sub imaginibus vitulorum, 275. Arca Noe quali figura fuerit, 97. Arca typus Christi fuit, 293.

ἀρχὴ, 7.

Arma non licebat in tabernaculo Domini reponere, 517.

Ars est principium artificialium operum, 6.

Aser divitiæ, 209.

Assyriorum reges, 464.

Astabæi populi a Sabatha, 111.

Astarthe Venus, 545.

Astra non designant futuram hominis vitam, 29. Astra non esse in cœlo fixa, 100.

Astrologi genethliaci Deum faciunt auctorem peccati, 28. Astrologorum decades, 275.

Astutia aliquando commendatur, 330.

Asylorum ratio, 432.

Attendere et audire differunt, 89.

Audire et attendere quid differant, 89.

Augurum modus inquirendi futura 151.

Aulæa idem quod et cortinæ, 298.

Aurora quid sit in sacris Literis, 180.

Aurum gratiam portendit, 295.

Auscultatio quid sit, 118.

Auscultatione aliorum majora in religione discimus, 248.

Avaritia non obsequitur legi nec reveretur gratiam, 379. Avaritiæ crimen alienum esse debet a viro bono, 155.

Aves ex aquis natæ, 30. Aves in lege interdictæ quid significent, 345. Aves noctivagæ, 344. Avium et piscium affinitas, 31.

B

Baculus nominatur Christus, 229. Baculus sive virga est regni symbolum, 225. Baculorum diversi usus, 253. Baculorum usus apud priscos, 189.

Badarsanes, 100.

Balaamus, 417. Balaamus ex ruditu asinæ auguratus est, 419, 230. Balaamo quare angelus apparuerit Balgaad, 490.

Ballam antiquata, 198.

Baptisma sacrum jam olim in lege delineatum est, 347.

Baptismus quid, 22. Baptismi formula, 184. Baptismi mysterium, 22. Baptismi ritus apud antiquos, 480. Baptismi sacramentum cur aquæ elemento potissimum constet, 11. Baptismi typus 296. Ex baptismo proficiscitur illuminatio vera per illuminationem spiritus, 252.

Bathor mons, 498.

Beatus mensura, 530.

Beata virgo domicilium Christi, 298.

Beati gloria inter se differunt, 449.

Beelphegor, 423.

Beelsephon, 258.

Bellum spirituale non est visible, 504. Belli lex victoribus donat quæ victi possederunt, 244. Bella Domini, 416. Bella divina quænam sint, 427.

Benedicitur aliquando melior a deteriore, 178. Benedicitur quod minus est a majore, 357.

Benedicens an sit major eo quod benedicitur, 122.

Benedictiones spirituales sanctis hæreditario obveniunt, 471. Benedictionum differentia, 172. Benedictionum usus, 197.

Beneficia ecclesiis ex animo conferenda, 292.

Bethel quid, 118.

Bethor, 489.

Blasphemiæ pœna, 374.

Bona hominis duo, 83.

Bona opera non debent naturæ accepta referri, 414. Bona opera præter ea quæ imperantur facienda sunt, 304.

Bonitas Dei impiis occasio est indurationis, 254.

Bono viro res ex animi sententia succedunt, 158.

Bonorum nomine comprehenduntur bona immobilia, 152.

Bos significat tactum, 325. Boum nomen doctoribus verbi Dei sæpe tribuitur, 328.

Bovillus sanguis venenum est, 24.

Butomum herba, 24.

Buxus significat constantiam mentis, 210.

Byssus, 297.

C

Cædes Deo displicet, 428.

Cæremoniæ quid cæleste præ se ferant inquirendum est. 523. Cæremoniæ quare sint institutæ, 309.

Caini exemplum quantum profuerit posteris, 91. Caini morbus, 186.

Calamitatibus aliorum lætari non est humanum, 139.

Calceamenta præstantiora pedibus, 253.

Calebi nomen quid significet, 401.

Caligo non potest referri ad prædicamentum substantiæ, 15.

Camini fuligo significat ignis gehennæ pœnam, 241.

Candelabrum aureum, 294. Candelabri mysterium, 391.

Canes in Scriptura nominantur homines impudentes, 284.

Capillorum ablatio honoris et gloriæ significat ablationem, 362.

Cappadoces a Mosoch, 110. Cappadoces Philistini fuerunt, 158.

Cappore, 548.

Capra significat olfactum, 325.

Carbunculus quid significet, 55.

Carmelus pagus, 518.

Carmen quid sit, 259.

Caro conspurcatur magnis sceleribus, 349. Caro movet voluptates et vicissim, ab illis movetur, 106. Caro non peccat, 334. Caro quid significet in sacris Litteris, 93. Carnium esus etiam ante diluvium in usu fuit, 100. Carnium esus non fuit frequentatus ante diluvium, 109. Carnium facultas donum Dei est, 396.

Casia, 307.

Castigantur a Deo filii non apostatæ, 276.

Castis occulta Dei patent, 271.

Castitatis causa est animus, non corpus, 149.

Castra Dei, item alia dæmonum, 178.

Catechumeni in conventum Ecclesiæ admittuntur in quo laudibus celebratur Deus, 337.

Cedrus significat immortalitatem, 210.

Cedrinum lignum Christi corpus demonstrat, 332.

Cenezæorum situs, 127.

Cetorum magnitudo, 32.

Chaldæi ab Arphaxat orti sunt, 112. Chaldæorum mos in fœderibus jungendis, 126.

Chananæi proprie Sidonii, 128.

Charitas fide et spe præstantior legem implet, 278.

Cherubim, 293. Cherubim quid sint in sacris Litteris, 79.

Chœnix et Ephi sunt synonyma, 337.

Christiana vita superat mundi illecebras, 250. Christiano civis angelus proprius est, 384.

Christiani advenæ sunt in hac terra, 220. Christiani Deum evidentius contemplantur quam priscus populus, 223. Christianos oportet corpore et animo puros esse, 271.

Christus appellatur angelus, 145. Christus baculus nominatur, 225. Christus cur noctu resurgere voluerit, 17. Christus Deo Patri æqualis, 22. Christus Dominus est qui legem dedit, 472. Christus ejusdem est substantiæ cum Patre, 228. Christus eo tempore est passus quo Adamus vetitum cibum edit, 66. Christus eques, 208. Christus est altare de terra erectum, 279. Christus est propheta a Mose promissus, 444. Christus ex duabus naturis compositus est, 295. Christus in Evangelio hominum more nos alloquitur, 135. Christus laborum nostrorum quies est, 94. Christus locus sanctus, porta cœli, domus Dei, 164. Christus manus, brachium, dextra Patris, 227. Christus mediator est absque cujus ope Deo appropinquare non possumus, 291. Christus pro nobis orat, 240. Christus pro omnibus passus est, 410. Christus quare jejunarit quadraginta diebus, 280. Christus quare jubet sanguinem suum bibere, cum tamen esus sanguinis lege interdictus sit, 327. Christus quare petra, 138. Christus quoad humanitatem forma erat inhonesta, 216. Christus quomodo a nobis offeratur, 390. Christus quomodo fuerit sub lege, 228. Christus quomodo judicaturus sit mundum, 170. Christus quomodo serpens dici possit, 416. Christus quomodo vitulo, arieti, hirco, turturi, columbæ, comparetur, 132. Christus rex et sacerdos est secundum ordinem Melchisedech, 339. Christus sacerdos est

Digitized by Google

secundum humanitatem, 122. Christus serpens nominari potest, 226. Christus sol justitiæ, 248. Christus taurus appellatur, 200. Christus volens passus est, 146. Christus virga nominatur, 204. Christi æternitas, 187. Christi caro quomodo edatur, 342. Christi carnes sunt sacræ Scripturæ, 250. Christi contemplatio duplex juxta duas ejus naturas, 132. Christi descensus ad inferos, 204. Christi divinam generationem non possumus enarrare, 231. Christi et Mosis similitudo, 444. Christi fratres quatenus sint sancti, 409. Christi fuga absque metu fuit, 431. Christi membra cur non sint rupta a militibus, 252. Christi mysterium non est recens, 297. Christi mysterium suo fulgore perstringit oculos, 322. Christi passio interventu aquæ conscientiam nostram repurgat, 333. Christi regnum erit æternum, 304. Christi resurrectio, 206. Christi sabbatismus, 93. Christi sacerdotium quando incœperit, 339. Christi sacrificium undique absolutum et perfectum est, 356. Christo adest et inest naturaliter Spiritus sanctus, 136. Christo convenit vere nomen sancti sanctorum, 296. Christum adorarunt mater et discipuli, 186. Christum quomodo in præsentiarum participemus, 249. Christum repræsentant 298.

Cibus nullus justis est vitandus, 102. Cibus nullus rejiciendus nisi qui intemperantiæ ancillatur, 348. Cibo necessario naturam fraudare vitium est, 263. Cibi cum moderatione sumendi sunt, 263.

Cinctura quid significet, 252.

Cinæorum situs, 127.

Circumcisio a Josue facta, 403. Circumcisio non est fœdus sed fœderis signum, 130. Circumcisio non patefacit aditum ad promissiones, 402. Circumcisionem diversa membra appetunt. 256. Per circumcisionem externam interna prædicitur, 132. Circumcisionem spiritualem docuerunt apostoli, 200.

Circumcisi animi indicium, 402.

Clamor mentis penetrat ad aures Dei, 258.

Claudicatio quid sit in Scripturis, 180.

Cleodemus propheta, 152.

Coccineum filum typus est Ecclesiæ, 332.

Coccinum typus est sanguinis Christi pro nobis effusi, 350.

Cœlestium rerum speculatio obscuritatem etiam doctis parit, 124.

Cœlum cur primo creatum, 8. Cœlum non esse sphæricum, 8. Cœlum non esse sphæricum aut mobile, 100. Cœlum non est causa fertilitatis, 138. Cœlum primum et secundum seu medium, 17. Cœlum primum domicilium Christi et beatorum, 18. Cœlum principium et finem habere, 8. Cœli formam quidam existimarunt hemisphæricam, 8.

Cœna Domini, 206.

Cogitationum nostrarum ordo, 78.

Cognoscere quid sit, 81.

Colendi Deum varii sunt modi, 404.

Columba visum significat, 325.

Columbini pulli quid repræsentent, 326.

Columnæ tabernaculi apostolis significant, 300.

Commoda nostra non debemus comparare incommodo alterius, 281.

Communes animi conceptus a Deo impressi redarguunt homines, 65.

Communio bonorum, 376.

Conceptus mulierem contaminat, 345.

Conciliorum usus, 167.

Confessio. A confessione et pœnitentia cur peccatores abhorreant, 68.

Cogitationes humanæ qua nos perducant, 403.

Conjugium captivæ mulieris quare a lege permittatur, 148. Conjugium Christi Ecclesiæ, 150, 167.

Connubium fratrum et sororum permissum liberis Adami, 89. Connubii cum gentibus societas Deo displicet, 147.

Consecratio legis non perfecte tenet sanctitatem, 273.

Consecrata Deo vel sunt sancta vel anathemata, 380. Consecratorum Deo differentiæ, 379.

Consortium impiorum vitandum est, 368.

Contingentia, 29.

Contionum duo genera, 393.

Conviciis perscindendo proximum discimus, etiam Deum blasphemare, 284.

Convivia post ablactationem, 142.

Corda extenuantur quæ recipiunt sacra dogmata, 257.

Core seditionem excitat, 406.

Coronare capillum signum nobilitatis et fortitudinis, 189.

Coriandri natura, 437.

Corpus est causa animæ ut peccato commaculetur, 334. Corpus omne finitum est, 318. Corpus potest immortale fieri per cibos ad eam rem apparatos, 74. Corporis contagio vix in senectute liberamur, 151. Corpora non sunt hominibus pœnæ nomine data, 54.

Correctionem non omnes libenter admittunt. 129.

Corruptionis nomen comprehendit peccatum et pœnam peccati, 105.

Corus quid, 134.

Creare aliquid quomodo homo dicatur, 39. Creare et facere differunt, 463.

Creatio angelorum quare sit omissa a Mose, 6. Creatio convivio magnifico confertur, 25. Creatio renovatur per inspirationem, 42. Creationis dies primus qua in re sequentes antecellat, 8. Creationis historiam cur legislatori Moses præponat, 2. Creationis ordo, 23, 25.

Creatura universa visibilis aqueo humore circumdatur, 100. Creaturæ Dei sunt perfectæ, 111. Creaturæ inanimatæ quomodo Deum laudibus celebrent, 20. Creaturæ initio creationis perfectæ prodierunt, 23. Creaturæ nullæ post primum diem ex non existentibus factæ sunt, 126. Creaturæ rationales et entia tenentur lege aliqua secundum quam sunt a Deo ordinata, 62. Creaturarum pulchritudo Dei notitiam in nobis generat, 117.

Creatus cur dicatur mundus et non factus, 7.

Credentes sequitur benedictio domini, 171.

Criminibus non statim fides adhibenda est, 135.

Crucis supplicium cur exsecrandum nominetur, 450

Cubitus quomodo geometrice nominetur, 98.

Cultus Dei per instrumenta musica a Davide excogitatus est, 515. Cultus et adoratio imaginum differunt, 273.

Cupressus typus est virtutis et cœlestis doctrinæ, 210.

Curiositas reprehenditur, 2.

Καμινεῖον, 425.

Κοιναὶ ἔννοιαι, 344.

Κοσυμβοί, 304.

Χειδράδες, 330.

Χλίδωμι, 520.

Χολ, 457.

D

Dæmon Apopompæus, 356. Dæmoniis sacra fiebant in montibus, 362. Dæmones alii alibi operantur, 164. Dæmones an possint concumbere cum mulieribus, 94. Dæmones cur aliquando vera dicant, 441. Dæmones habitant in singulis ethnicis, 274. Dæmones incantamentis non habent potestatem in animas, 319. Dæmones lucrum putant si animas hominum abstrahant a Deo, 215. Dæmonum castra, 178. Dæmonum malitia an sit privatio vel substantia, 5. Dæmonum operationes quibus nos decipiunt se quoque extendunt in aves, 362. Dæmonum vaticinia inutilia sunt. Dæmonum vis in subditos efficax est, 417.

Damascus condita ab Ur, 112.

Dans judicium, 208.

Daniel in Babylonem a Deo ablegatus est ut pietatis semina illic sparger et, 115. Daniel reputatur omnis qui divina sapientia præditus est. 315.

Davidis sepulcrum, 529. Davidem prophetam fuisse, 526.

Decalogi distinctio, 273.

Decepti demum fraudem sentiunt, 69.

Deficere a Deo maximum damnum est, 274.

Delicta (ob) aliena nemo puniendus, 281.

Denarii numeri mysterium, 25. Denarii numeri mysterium, 187.

Deus ab initio statim multorum deorum opinionem oblatam esse voluit, 62. Deus æternus infinitus, 7. Deus affectibus non perturbatur, 125. Deus aliter laudatur in futuro sæculo, 338. Deus amat per paucos vincere, 289. Deus an solum universalia creavit an etiam particularia, 229. Deus bifariam novisse aliquid dicitur, 312. Deus cum bonus sit quare inimicitiarum inter animalia auctor sit pagina, 70. Deus cur creaverit hominem quem sciebat lapsurum, 80. Deus cur crearit homines quos malos fore sciebat, 53. Deus est ens principalissimum, 225. Deo nihil est infinitum, 41. Deus est pater noster ex gratia, 463. Deus exaudit sanctos etiamsi mortui fuerint, 84. Deus in adversis præsto est suis, 163. Deus malorum preces repudiat, 84 Deus mortem non creavit, 54. Deus non est auctor mortis, 75. Deus non est ut homo, 78. Deus non fert illos qui etiam specie tenus impie agunt, 274. Deus non habet figuram, 318. Deus non verbis solum dehortatur a vitiis sed reipsa opitulatur, 137. Deus nos erudit ut homo filium, 78. Deus nunquam dubitat, 78. Deus omnium quidem Deus est quatenus creator, sed præcipue piorum Deus est, 130. Deus Pater et Filius unum sunt, 151. Deus per similitudines et typos indicat futura, 123. Deus propter Christi cædem ita exasperatus est, ut nullis precibus flecti potuerit, 189. Deus quare diabolo multa permittat, 61. Deus quare hominem mori voluerit, 56. Deus quando puniat peccata, 105. Deus quomodo aliquid dicere dicatur, 11. Deus quomodo aliquid non dare dicatur, 459. Deus quomodo conspiciatur, 181. Deus quomodo juret, 131. Deus quomodo loquatur, 311. Deus quomodo pœnitere dicatur, 96. Deus quomodo quiescat, 46. Deus quomodo videatur, 117, 133. Deus quomodo videre dicatur, 12. Dei bonitas impiis occasio est indurationis, 254 Dei curam erga nos non minus adversæ res quam secundæ confirmant, 80. Dei

Digitized by Google

dextra est Filius, 260. Dei dialecti, 11. Dei digitus, 240. Dei electio aut descriptio duplex est, 381. Dei facies quid sit, 315. Dei gloria, 292. Dei hostes non sunt amore complectendi, 218. Dei jussus et imperium quid sit, 32. Dei manus, 43. Dei nomen in creatione usurpatur, Domini in legislatione, 118. Dei nomen ministris Dei aliquando tribuitur, 182. Dei nomen tetragrammatum, 233. Dei nomina, 181. Dei notitia vera quænam sit, 279. Dei potentia est Filius Dei, 131. Dei virtus quid, 51. Dei vultus sive facies est Christus, 132. Deo bifarium placemus, 347. Deo consecratorum differentiæ, 379. A Deo deficere maximum damnum est, 274. Deo major debetur honosque parentibus, 217. Deo punienti facile etiam est pœnam removere, 236. Deo quinque rebus conjungimur, 379. Deo voce non est opus, 11. Deum donorum suorum non pœnitet, 71. Deum in carne habitare non est absonum, 221. Deum lædit qui justos lædit, 140. Deum videre quid sit, 318. Deum visum esse ab aliquo non aliquem vidisse Deum eur dicat Scriptura, 313. Deos plures esse qui opinantur diabolo sunt similes, qui ab initio hoc persuadere conabatur, 62. Dii dicuntur homines, 40.

Diabolus expetit saltem in minima apud nos hærere parte, 243. Diabolus nobis nolentibus peccatum ingerere non potest, 66. Diabolus Pater est peccatorum, 276. Diabolus piis trifariam struit insidias, 214. Diabolus quanto sit nobis inferior, 71. Diabolus quomodo puniatur a Deo, 69. Diabolus seditionis molitor est, 362. Diabolus sua creatione bonus erat, 10. Diabolo permittuntur aliqua a Deo, 61. Diabolo potestatem nos tentandi quare Deus permittat, 66.

Diaconus absente presbytero baptismum administrat, 551.

Didrachmum, 306.

Dies bifariam intelligitur. 13. Dies Domini, 16. Dies festi, 46. Dies fuit ante solis creationem, 26. Dies justorum in numerato tenet Deus, 289. Diesne an nox prior ordine fuerit, 15, 15. Dies pariendi impletos esse, dicitur solum de sanctis mulieribus, 153. Dies pro morte in Scripturis, 145. Diis sapientes viri est comparandus sæculo, 280. Dies unus in Scripturis pro multis ponitur, 49. Dici Græcum nomen unde deductum, 12. Diei septimi festivitas, 46.

Digitus Dei, 240.

Dilatandi verbum quomodo accipiatur, 170, 174.

Diligendi proximum viam demonstravit Christus, 278.

Diluvium non est fato imputandum, 104.

Divinatio per insomnia, 418.

Divina inspiratio quid sit. 47. Divinæ cognationis differentia, 409. Divinæ res non ad ostentationem humanam comparatæ sunt, 433. Divini cultus varii modi, 404. Divini vultus ostentatio, 388. Divino vultui se opponere, 320. Divinarum actionum causæ sunt obscuræ modus tamen facile cognosci potest, 431. Divinorum judiciorum ratio, 402. Divinis non admiscenda sunt humana, 340.

Divitiæ maximum momentum malo ad peccandum, 155. Divitiæ quænam proprie dicantur, 174.

Doctores verbi Dei boves appellantur, 528.

Doctrinæ in Ecclesia quatuor sunt differentia, 394. Doctrina veritatis mutatur pro captu eorum qui sermonem excipiunt, 256.

Dolus non omnis culpabilis, 161.

Domesticorum malitia familia destruuntur, 61.

Dominus nusquam dicitur a Mose visus esse sed solum a tribus patriarchis, 221.

Domus bifariam accipitur, 105. Domus nomine bona mobilia et supellex comprehenduntur, 152. Domus nomine significantur, divitiæ et generis propagatio, 214.

E

Ebrietas Loti, 134.

Ebrius aliquis bifariam dicitur, 109.

Ecclesia constituta vox Dei ad nos pervenit, 391. Ecclesia est spelunca, 138. Ecclesia externa exstruitur ad exemplar ecclesiæ primogenitorum, 292. Ecclesia mons Domini nominatur, 290. Ecclesia nunc arcta, nunc ampla est, 300. Ecclesia quomodo filios suos pariat, 73. Ecclesia tollit idola, 176. Ecclesiæ et Christi conjugium, 150, 167. Ecclesiæ ornatus, 298. Ecclesiæ probatio consistit in tolerandis calamitatibus, 156. Ecclesiæ solatium in persecutionibus, 175. Ecclesiis beneficia ex animo conferenda, 292.

Ecstasis, 58. Ecstasis quid, 124.

Eleemosynæ principium suscipere Deum, 6.

Elementa non possunt per se suas operationes absolvere, 10. Elementorum ex quibus homo constitutus est allegoria, 325. Elementorum proprietates, 21.

Elias alio modo assumptus est quam Henoch, 95. Elias cur in Carmelo altare exstruxit, 536. Eliæ exemplo Deus docuit quo pacto corpora in aera sint subvehenda, 91.

Elimæi ab Elam orti sunt, 112.

Elom, 495.

Embryo imperfectus non inter homines connumeratur, 58.

Emmanuel, 304.

Enakim urbs, 490.

Engasion gaber, 532.

Enochi exemplum docet quo pacto ab impiis in judicio segregandi simus, 91.

Ens principalissimum et immutabile est Deus, 223.

Ephi et chœnix sunt synonyma, 337.

Ephod, 510.

Epinicia quatuor in divinis litteris, 499.

Episcoporum officium, 177.

Epispastrum, 299.

Ἐπίθεμα, 388.

Ἐπιφυλλίδες, 505.

Equorum allegoria, 259.

Erat verbum non denotat semper æternitatem, 9.

Esau designat quercum, 156.

Esdras scripturarum collector, 456. Esdræ tempore idola a sacrificulis in montis Garizim caverna abscondita sunt, 440.

Ethnicis (in) singulis dæmones habitant, 274.

Eththi quid significet, 152.

Eunuchi nomen etiam illis tribuitur qui non sunt castrati propter officium, 191. Eunuchorum genera, 452.

Eusebii liber de nominibus locorum, 184.

Eva non didicit præceptum Dei ex Adamo, 57, 65.

Evæorum situs, 128.

Evangelica vita est præstantior legali, 138. Evangelicis doctoribus silentium periculosum est, 393. Evangelium difficilius et operosius est lege, 250.

Ex, particula indicat materiam, 81.

Excelsa quid fuerint, 550.

Exemplar Samaritieum, 455.

Exsecratio injusta non lædit, 417.

Exsequiarum officium non convenit sacerdoti, 340.

F

Facere et creare quid differant, 7.

Facies Dei quid sit, 315. Facies Dei quid, 66. Facies est sedes sensuum, 43. Facies terræ, 43.

Facundia humana nihil differt a mutis si conferatur cum divina, 228.

Fames fuit in Judæa ante utramque direptionem urbis, 468. Fames spiritualis, 119.

Fatum astrologicum impugnatur, 28.

Femina dicitur omnis homo vitiis irretitus, 217.

Femur designat semen, 180.

Fenus et usura ex impietate oriuntur omnemque pellunt humanitatem, 377.

Feræ ad vindictam impiorum creatæ 85.

Fermentum, 530.

Fertilitas non a cœlo aut stellis, 139. Fertilitatem nullam sentiunt peccantes, 73.

Festa Judæorum typi fuerunt Christi, 287. Festa legis cur a nocte incipiant, 15.

Festum tabernaculorum cujus rei monumentum fuerit, 14. Festum tubarum, 372. Festi dies, 46. Festi tabernaculorum explicatio, 426. Festi dies quare instituti sint a Deo, 309.

Festorum celebrandorum spiritualis ratio, 285.

Fidelis homo etiam unicus toto populo infideli præstantior est, 403. Fideles nominantur bestiæ, 212. Fideles sequitur benedictio Domini, 171. Fidelibus Christus protectionem largitur, 393.

Fides Abrahami qualis fuerit, 126. Fides absque operibus est mortua, 342. Fides Gedeonis, 504. Fides interveniente gratia est necessaria ad salutem, 155. Fides mortua est absque operibus, 251. Fides non caret mercede, 171. Fidei de Christo fundamenta, 250. Fidei via parandæ justitiæ non est ab initio ostensa Israelitis, 257. Fide violata valeat natura et cognatio, 441.

Fidum dupliciter in Scripturis dicitur, 463.

Filius Dei est dextra Patris, 131. Filii prophetarum prophetæ nominantur, 540.

Fimbriæ, 302.

Finis quid sit, 319.

Firmamentum est secundum cœlum, 17. Firmamenti materia, 18.

Fœdus salis, 409.

Fons aquæ vivæ, 166. Fontes aquarum quomodo terra ebullire dicatur, 48.

Forma est præstantior materia, 4.

Fortitudo a Dei obedientia separata non est virtus, 404.

Fortunæ nomen quomodo usurpetur in sacris Litteris, 169. Fortunæ res non sunt committendæ, 424.

Fratris et proximi nomen etiam hosti tribuitur, 450. Fratres propter religionem paternam a Mose nominantur Judæi, 218. Fratrum nomen consobrinis tribuitur in sacris litteris, 167. Fratrum nomine consobrini comprehenduntur, 141.

Fraus quædam non est culpabilis, 161. Fraudem tum demum sentimus cum jam decepti sumus, 69.

Fuga Christi absque metu fuit, 451. Fugæ exempla, 179.

Digitized by Google

G

Gabaon ubi sit, 489.
Gad tentatio aut probatio, 209.
Gæbal, 439.
Galaaditis situs, 502.
Galatæ a Gamor, 110.
Galgala revolutio, 485.
Garizim, 439.
Garizim montis ingens altitudo, 440.
Gaudii et exsultationis nomine aliquando Christus intelligitur, 155.
Gedeonis fides, 504.
Generationis nomen aliquando significat sæculum, 125.
Generationes quatuor a primordiis mundi, 276.
Geneseos liber, 1.
Genethliacorum ars incerta et detestanda, 27.
Gentes quasi additamentum quoddam obrepserunt legi divinæ, 358. Gentes septuaginta numero post divisum orbem, 464. Gentes sunt filii Abraham, 117. Gentium conversio, 402.
Gerar, 550.
Geraritica regio ubi sita sit, 111.
Gerarorum reges dicti Abimelechi, 158.
Gergesæorum situs, 128.
Getuli ab Evila, 110.
Gigantes quid sint, 95.
Gihon appellatur Nilus, et Silo, 529.
Gog, 420.
Gladius Domini, 470. Gladius pro pœna seu supplicio sumitur in Scriptura, 79. Gladius verbi Dei, 447.
Gloria Dei, 292. Gloria Dei quæ sit, 314.
Græci quidam simul Deum Hebræorum venerantur, nec tamen fugiunt idololatriam, 269. Græci si in nymphas incidissent, comas nutriebant, 586.
Graminis fructus, 23.
Gratia non operibus salvatur etiam is qui plurima bona opera facit, 148. Gratiam invenire in oculis Dei, 312. Gratiæ agendæ Deo ob accepta beneficia, 195. Gratiæ semper agendæ sunt pro acceptis beneficiis, 416. Gratiarum actione nihil pio homini prius, 150.

H.

Habitare in domo Domini, 157.
Hærem, 415.
Hæresum auctores omnium pœnas luent quæ hæretici deliquerint, 283.
Hæretici depascuntur agros ecclesiæ instar belluarum, 282. Hæretici humana admiscent divinis, 340. Hæretici Ismaelitis similes qui gladio victum quærunt, 192. Hæretici quidam Christi aliquando cessaturum regnum aiunt, 504. Hæretici sunt plagiarii, 280. Hæreticorum conventicula fugienda sunt, 357. Hæreticorum inventiones lapidibus similes sunt, 271. Hæreticorum libri plurimi sunt, 146. Hæreticorum pœna mors est, 280.
Harmonia universitatis cujus nos admoneat, 2
Hebræa lingua quare ab Heber integra conservata sit, 14. Hebræi non fuerunt Ægyptii, 259.
Hebron, 489.
Heliopolis, 492.
Herba graminis, 23. Herbæ semine carentes, 24. Herbarum venenatarum usus, 24.
Herodis juramentum, 525.
Heroum urbs, 195.
Hieroglyphicæ artis origo, 320.
Hierosolymitani excidii typus, 184.
Hin est mensura sex cyathorum, 371.
Hiu mensuræ quantitas, 404.
Hircus qui propter peccatum principis immolatur quid significet, 333.
Historia Mosis duplex est, 2. Historiæ sacræ usus, 496.
Hœdi pro expiandis peccatis imo labantur, 248.
Homicidia quædam celebrantur in Scriptura, 218.
Homo ante lapsum an immortalis fuerit, 74. Homo ante lapsum non habuit carnem spiritualem, 54. Homo duplici natura constat, 41. Homo ex quatuor elementis compositus est, 324. Homo ex superflua et inutili parte terræ est creatus, 50. Homo in se habet semina et fontes virtutis, 344. Homo natura politicus est, 43. Homo non dicitur imago Dei factus esse, sed secundum imaginem, 482. Homo non inquinatur ab illis quæ ingrediuntur corpus, 341. Homines piscibus conferuntur, 343. Homo quare sit morti destinatus, 54. Homo quatenus ad imaginem Dei sit creatus, 47. Homo quomodo comparetur brutis animantibus, 33, Homo quomodo creare aliquid dicatur, 39. Hominis creatio differt creatione reliquorum animantium, 49. Hominis dignitas, 36. Hominis imperium in animalia, 72. Hominis maximum exitium est a Deo negligi, 85. Hominis natura ante lapsum, 47. Hominis opus quodnam fuisset si permansisset in paradiso, 51. Hominem Deus reliquis animantibus ut Dominum et regem præfacit, 57. Homines cur olim ita longævi, 92. Homines imperium in animantes, etc., sermonis usum successione quasi, ab Adamo acceperunt, 57. Homines omnes quasi unum animal computantur, 227. Homines primi non habuerunt notitiam diaboli, 62. Homines quomodo omnes moriantur, 93. Homines sic a Deo ordinati sunt ut statis horis corpus curent, 63. Homines universi servi sunt Christi, 377. Hominum victus ante diluvium, 73. Hominibus primis cur cibus a Deo sit datus cum immortales essent, 60. Hominibus singulis bonus et malus genius a Deo appositus est, 231.
Hospes activus, hilaris et expeditus esse debet, 134. Hospites comitari utile est, 135.
Hospitalitas Loti, 136. Hospitalitas non ex munerum magnitudine sed ex animo judicanda est, 149. Hospitalitas non minima felicitatis causa Abrahamo, 149. Hospitalitatis exemplum, 134.
Hostiæ pacificæ bifariam dividuntur, 331.
Humana non admiscenda divinis, 340. Humanæ cogitationes quo nos perducant, 403. Humani corporis habitus, 37. Humanis viribus non possumus quod justum est cognoscere, 360.
Humilitatis exemplum, 134. Humilitatis præceptum, 179.
Hyacinthus, 298.
Hypocrisis prohibetur, 361.
Hysopus habet virtutem purgandi, 350. Hysopus ostendit fervorem spiritus, 352.

I.

Iberi a Thobel, 110.
Idolum quid sit, 273. Idola abominationes nominantur, 240. Idola tolluntur ab Ecclesia, 176. Idola universa excisa sunt Procopii sæculo, 309. Idolorum artem Judæi tollunt, 378.
Idolothytis quare abstineant sancti, 67.
Idumæi servierunt Israelitis post captivitatem Babylonicam, 153.
Ignis extremo die dividendus, 23. Ignis illuminationem piis, impiis conflagrationem portendit, 124. Ignis nomen quomodo Deo tribuatur, 221. Ignis Scripturæ naturam repræsentat, 388. Ignis symbolum, 292.
Ignorantia hominem inducit ad peccatum, 103.
Illuminatio vera unde proficiscatur, 251.
Imago Dei, 36. Imago Dei bonorum omnium complementum, 41. Imago Dei duplici ratione acquiritur, 41. Imago Dei in homine quid sit, 47. Imago Dei in homine restituitur per Christum, 39. Imaginum compositionem cur Judæi prorsus tollant, 378. Imaginum cultus et adoratio differunt, 273.
ἱμάτιον, 165.
Imperium quid, 279.
Impietas in parentes damnatur, 449.
Impii benignitatem Dei sentiunt quam tamen contemnunt, 234. Impii mente peccant, justi labiis, 267. Impiorum inimicos nos esse oportet, 395. Impiorum vitam Deus non expetit scire, 93. Impiorum societas res est periculosa, 407. Impios quomodo Deus non noscat, 101.
Impositio manuum quid significet, 339.
Imprecationum efficacia a Deo pendet, 388.
Improbis quædam mala jam adsunt quædam occurrunt, 84.
Imprudentia facit serviles spiritus, 128.
Impuritas duplex est in homine, 349.
Impurorum hominum societas vitanda est, 343.
Incarnatio Salvatoris per serpentem signatur, 226.
Incestus, 190.
Incircumcisus aliquis diversa ratione dicitur, 255.
Indurare aliquem quomodo de Deo dicatur, 237.
Infantes qui tamen videntur innoxii cur a Deo puniantur, 244.
Infideli toto populo unus homo fidelis præstantior est, 403.
Initium et primum quid differant, 245.
Injuriam accipere quam facere præstabilius est, 360.
Injustitia perdit et corrumpit terram, 97.
Injusti quare serventur causa justorum, 135.
Inspiratio Dei est Spiritus sanctus, 47. Inspiratio divina, 42
Institutio applicat nos ad portum stabilem, 217.
Intelligibilia quomodo percipiantur, 117.
Intemperantiæ exemplum, 396.
Intemperans quis sit, 109.
Intestinis quænam partes corporis adnumerentur, 305.
Iris an sit naturalis, 107.
Isaac typus Christi, 144. Isaacus et Rebecca typus Christi et Ecclesiæ, 150. Isaaci corporis magnitudo, 139. Isaaci nomen cur non mutatum, 131.
Isachar mercedem significat, 207.
Isaias propheta serra dissectus, 546.
Israelitæ quater aquæ causa murmurarunt, 416. Israelitæ convertentur ad Christum postremis temporibus, 179. Israelitæ Deum et numina Ægyptia pariter coluerunt, 273. Israelitæ quoties et quibus in locis Deum tentarint, 403.
Ismaeli arum sacerdotes decimo an-

Digitized by Google

no circumciduntur, 208. Israeliticæ terræ divisio, 495.

J.

Jabis vicus, 498.
Jabok fluvius, 180.
Jacobus simplex fuit, non tamen ideo stultus, 154. Jacobi persona nunc apostolos, nunc Christum designat, 167.
Jephonne quid significet, 401.
Jephte votum, 427. Jephte votum, 505. Jephte exemplum, 380.
Jericho lunam significat, 487.
Jerichuntis restitutio, 487.
Jerichuntini typus fuerunt extremi judicii, 380.
Jerusalem regno et sacerdotio destinata fuit, 475.
Jethro quisnam fuerit, 2 8. Jethronis nomen significat superfluum, 219.
Jobus existimatur omnis homo qui patienter fert adversa, 313. Jobi historiæ scopus, 61.
Jona columba, 126.
Jones a Joban, 110.
Jordanis Evangelii principium, 11.
Joseph in Ægyptum a Deo ablegatus est ut pietatis semina illic spargeret, 115. Josephus typus Christi, 186.
Josias librum Deuteronomii inventum legit, 444
Josua typus Christi, 219. Josue typus Christi fuit, 268.
Judadæi Æthiopes a Judadan, 111.
Judas Iscariotes ortus est ex tribu Dan, 208. Judæ nomen quid significet, 203. Judæ peccatum cur non remittebatur ei, 361.
Judæi consulto injustitiæ adhæserunt, 290. Judæi prohibentur alibi quam ad tabernaculum sacrificare, 337. Judæi quare a Juda denominati, 202. Judæi sunt Caino similes, 88. Judæorum conversio in fine sæculi futura, 146. Judæorum rejectio, 402. Judæis regnum cœlorum cur non promittatur, 53.
Judaici regni finis initium fuit doctrinæ Christi, 203.
Judicem Christi exemplum observare convenit, 443.
Judicium quid, 279. Judicium Dei dicitur piorum sententia, 279. Judicia Dei quanta sapientia, potentia et clementia abundent, exemplum, 239. Judicium Dei est et juste justum sequeris, 284, Judicii extremi typus, 380. Judicia Dei publica quibus plectit homines qualia sint, 310. Judiciorum Dei modus, 136. Judiciorum Dei ratio, 402.
Juliani apostatæ cavillum, 182.
Juramentum exscindendi Nabalis cur violarit David, 518. Juramentum Herodis, 525. Juramentum per circumcisionem, item per membra nuptiis inservientia, 147.
Jurans id per quod jurat Deum facit, 178.
Jusjurandum quare Deus adhibeat, 157.
Jus naturale, 320. Jus naturale compendium est legis, 361.
Justitia non requirit æqualitatem in pœnis et præmiis, 86. Justitiæ opera, 261.
Justificatio manat ex fide, 247.
Justificamur gratis in Christo, 278.
Justo omnia in bonum cedunt, 483. Justo viro nullum membrum turpe est 147. Justum cognoscere non est humanarum virium, 360. Justi cognati invicem, 133. Justi in ædibus omnia celeriter fiunt, 134. Justorum vis et potentia, 135. Justis Deus etiam corporis robur suppeditat, 167. Justis nullus cibus est vitandus, 102. Justos qui lædit, Deum lædit, 140.

L

Lachis urbis situs, 489.
Lactis allegoria, 206. Lacte alendi Catechumeni, 257.
Lætari calamitatibus aliorum non est humanum, 139.
Laminæ, 302.
Lapides in Scriptura denotant sanctas virtutes, 164. Lapides quid allegorice, 17.
Legislationis cur præponatur a Mose creationis historia, 2.
Legislator parum curat historicum sensum, 375.
Leo si cubat terribilior est propter pectoris amplitudinem, 203.
Lepra mortis signum est, 226. Lepra quale malum, 346. Lepræ sex species, 346.
Levitarum maledictio in benedictionem conversa est, 20.
Levitici librum tanquam inutilem quidam male rejiciunt, 323.
Lex amara est, 262. Lex avet res sanctas in locum segregatum recondere, 336. Lex cedit gratiæ, 461. Lex cur in medio ignis latæ, 124. Lex cur non omnibus hominibus data sit, 635. Lex cur permittat connubium captivæ, 148. Lex etiam utilis est Christianis, 362. Lex naturæ incitat ad colendum Deum, 81. Lex non explicat diserte promissiones divinas, 228.
Lex non potest præstare suis cultoribus Spiritum sanctum, 295. Lex non potest sanctimoniam præstare, 357. Lex nullum crimen inconsulto admissum punit violentius, 131. Lex ostendit fidem interveniente gratia esse necessariam ad salutem, 155. Lex per angelos data, 132. Lex præterita in memoriam revocat et futura adumbrat, 14. Lex primo homini data non fuit difficilis, 55. Lex primo homini non sensili voce data est, 62. Lex quæ præcessit corruptionem tabularum differt ab ea quæ secuta est, 320. Lex resurrectionis tempus nobis delineavit, 370. Legis abrogatio significata est per fractionem tabularum, 311. Legis consecratio non perfecte tenet sanctitatem, 273. Legis definitiones, 434. Legis doctrina quomodo nos Christo adducat, 264. Legis doctrina quomodo recipiatur in Ecclesiam, 297. Legis duo principalissima munera, sacerdotium et regnum, 201. Legis et prophetarum unus fuit cultus, 370. Legis loco habendum est omne quod Deus imperaverit, 263. Legis Mosaicæ membra, 2. Legis sanctimonia non est sectanda Christo apparente, 273. Legis tempora, 362. Legis vita humilior est quam Evangelica, 138. Legis vita subjecta est timori mortis, 229. Legi amicus Deo amicus est, 310. Legi quomodo mortis nomen tribuatur, 54. Legem Domini mente insculptam tenere oportet, 291. Legem legenti intelligentia, fide et assiduitate opus est, 480. Leges quare a Deo datæ, 67.
Liber vitæ, 103. Liberi quomodo puniantur pro peccatis parentum, 275. Liberi non tam ex concubitu quam ex benevolentia Dei proveniunt, 128. Liberorum calamitate parentes affliguntur, 108. Liberorum multitudo benedictio Domini, 167.
Libertas et servitus quare differentiam delictorum invehant, 361. Libertatem non oportet intercidere etiamsi diabolus impediat, 231.
Liberum arbitrium, 29.
Locus quid sit dialecticis, 316. Loci variæ significationes et notæ, 316.
Lolium, 24.
Loti ebrietas, 139. Lot quare inebriatus fuerit, 109. Loti filiæ veniam merentur, 139.
Lucerna significat puram doctrinam, 300.
Luctus qui impenditur mortuo vitæ contrarius est, 366.
Luda vicus, 489.
Ludendi verbo Scriptura pugnam aliquando intelligit, 142
Lugere an deceat virum sanctum, et quinam lugendi, 520. Lugendi modus a Deo præscribitur, 366. Lugendi tempus apud Judæos fuit triginta dierum, 213.
Lumbarum mysterium, 252.
Luna qualis fuerit initio creationis, 26. Lunæ mutationes et vicissitudines, 26. Lunæ usus, 26, 27.
Lupis comparari possunt fideles, 212.
Lutra, 297.
Lux materia caret, 25. Lux Mosis multum differt a vera luce, 573.
Luxuria et voluptates plerumque lepram gignere consueverunt, 384.
Lydorum situs, 112.

M

Machabæi quare suillis carnibus abstinuerint, 67.
Madianitæ ab Abrahamo orti sunt, 219.
Madaroth, 503.
Magia damnatur, 365.
Magi fuerunt ex posteris Balaami, 421.
Magistratibus reverentia deferenda est, 284.
Magnum quid esse duplici ratione dicitur, 39. Magnus habetur qui in omnibus virtutem servat, 158.
Mala punica urbium speciem præseferunt, 303.
Malchas scriptor rerum Judaicarum, 152.
Maledictio in benedictionem conversa, 200.
Maledicentia, 116.
Malum cavere satius est quam admittere, 418. Mala non originem trahunt a Deo, 243. Mala summa cum summis bonis semper contendunt, 70. Mali hominis sunt totius mundi hostes, 2. Mali et peccatores quid differunt, 121. Mali origo tollenda est, 244. Malorum hominum commercium quantum nocest, 70.
Mandatum quid, 279.
Mandragora, 171.
Mandya, 516.
Mane quid sit in sacris Litteris, 180.
Manetis error, 9.
Manichæi docent Deum absque elementis non posse punire fontes, 271. Manichæorum error refellitur, 32.
Manna quale fuerit, 396. Manna non est proprium, sed ex interrogatione ortum, 266. Manna spirituale, 278. Mannæ subministratio quid doceat, 263.
Manus Dei quæ sint, 43. Manus signum est operum, 227. Manuum impositio quid significet, 339.
Mare quid allegorice, 118. Mare typus baptismi, 259. Ex mari oriuntur flumina et fontes, 21. Maria plura esse, 21.
Maroz, 503.
Mas est omnis homo qui ad virtutem contendit, 217.
Masonroth, 516.
Massepha civitas, 490.
Materia non fuisse increatam, 4.
Matricem aperit Dominus in generatione sanctorum, 169.
Matrimonium non fuit initio creationis in paradiso, 81. Matrimonium

Digitized by Google

sancti non propter voluptatem, sed propter liberos contraxerunt, 128.
Mechir mensura 530.
Medi a Madai, 110.
Medicina quatenus utilis sit, 534.
Mediis humanis nos uti Deus vult, 543.
Meditationibus divinis subinde augetur Dei notitia, 223.
Mel duplex, 330. Mel significat carnalem voluptatem, 330.
Melathra quid fuerint, 331.
Melchisedecus non fuit angelus aut spiritus sanctus, aut Sem, 122.
Mendacium quod bonum finem propositum habet veritati æquipollet, 525.
Mens speculationi rerum divinarum delita subinde proficit in visione Dei, 279. Mentis vox penetrat ad aures Dei, 258.
Mercenarius est qui religionem quæstum arbitratur, 369.
Merom vicus. 489.
Messis, 286.
Metus socordibus utilis est, 270. Metu majore minor expellitur, 230.
Michael angelus, 418. Michael archangelus præfectus cœlestium virtutum, 178.
Ministri Dei non sunt abstrahendi in mundi negotia, 279. Ministris Evangelii silentium periculosum est, 303.
Miraculum est regeneratio, 483. Miracula subsequuntur incredulitatem, 265. Miraculorum initium per lignum fit, 221.
Misericordia minora delicta abolet, 281. Misericordiæ Dei amplitudo, 515.
Moabitæ et Ammonitæ quare non ingrediantur Ecclesiam, 139. Moabitarum situs, 139.
Modius, 134.
Molochidolum, 359.
Momentum quid, 34.
Moneta probata utuntur mercatores, 147.
Monoceros, 420.
μόνορχις, 368.
Montes quid significent allegorice, 118.
Mors et vita hæc sunt res mediæ, 527. Mors naturalis non pœna ducitur, 275. Mors non est a Deo creata, 54. Mors non est creata a Deo, 256.
Mors quasi somnus quidam est, 171. Mors somnus vocatur, 461. Morti quam ob causam homo sit destinatus, 54. Mortem non domuerunt Henoch aut Elias, 91.
Mortificatio pura quænam sit, 347.
Mos aqua, 216.
Mosaicæ legislationis membra, 2.
Moses æternæ vitæ non ignarus fuit, 152. Moses cur arcana mysteria omittat, 3. Moses cur suas laudes in scripta sua retulerit, 399. Moses dedit Judæis litteram, ipsi sibi reservavit rem, 257. Moses est qui virtutibus quibus Moses præditus fuit coruscaverit, 313. Moses fuit per omnia verissimus Domini typus, 229. Moses homo Dei, 216. Moses non fuit ingratus filiæ Pharaonis, 217. Moses quid ab aliis legislatoribus differat, 2. Moses salutem adeptus est interventu sacramentorum, 215. Mosis auctoritas, 1. Mosis cædes fuit argumentum pietatis, 218 Mosis corpus quidam transmutatum dicunt, 478. Mosis genus dicendi, 2. Mosis historia duplex est, 2. Mosis incredulitas, 266. Mosis linguæ vitium cur Deus non emendarit, 224. Mosis scopus in scribendo, 12. Mosis scriptura comparari potest amœnissimo paradiso variis arboribus exculto, 362.
Mosphetan, 502.
Muliebri tactu abstinere divinum munus est, 140.
Mulier dicitur etiam virgo, 345. Mulier in quibus posterior et in quibus æqualis viro, 57. Mulieris officium, 57.
Multiplicationis duplicis meminit Scriptura, 130.
Mundus citra divinam opem vivere nequit, 173. Mundus est corruptibilis, non tamen interiturus, 74. Mundus magna quædam urbs, 12. Mundus non est æternus, 15. Mundus non est animal, 8. Mundus universus constat duabus partibus, 354. Mundi æternitatem quomodo Græci probare voluerint, 3. Mundi materiam non esse fortuito inventam, 4. Mundi partes alioqui utiles hominibus, tamen quoque malos lædere norunt, 85. Mundi partes deformes collatæ ad rationem universi sunt pulcherrimæ, 12. Mundum cur Deus creasse, non fecisse dicatur, 7. Mundum Deo coæternum non esse, 4. Mundum quomodo Christus judicaturus sit, 170.
Munus bifariam in Scriptura usurpatur, 324. Munus differt a sacrificio, 82.
Musicis instrumentis Deum colere, a Davide excogitatum est, 515.
Myrtus typus est piorum, 210.
Mysteria antiquitus statuis insculpebantur, 320. Mysteria Christi celebraturi a Venere abstinere debent, 252.

N

Nascendi ordo non meretur prærogativam, sed animus, 83.
Natalitia convivia, 142. Natatilia omnia repunt, 130.
Natura cedit voluntati Creatoris, 242. Natura cursum suum a sexto die exorsa est, 46. Natura hominis ante lapsum, 47. Natura manca facta est in primo homine, 414. Natura est contraria Deo, 9. Natura quomodo producat aliquando imperfecta, 229. Naturæ accepta referri non debent bona opera, 41. Naturæ cursus cur aliquando interpoletur, 289. Naturam hominis non esse depravatam a nativitate, 105. Naturam necessario cibo fraudare vitium est, 263.
Naturale jus compendium est legis 361.
Nazaræi nihil differebant a sacerdotibus sacra munera exsequentibus, 30.
Ninive in Arabia oppidum quoddam nominatur, 111.
Ninus rex, 464.
Nisan mensis idem qui nobis Aprilis, 376.
Noachus est omnis perfectus coram Deo, 313. Noachus est typus Christi, 106.
Nomen Dei tetragrammatum, 233. Nominum ingeminationes in vocando desiderium significant, 68. Nominum mutatio, 130. Nominum mutatio subjecti mutationem designat, 245.
Nosce teipsum, proverbium unde ortum sit, 441.
Notitia Dei duplex, 312. Notitia divina varie distribuitur hominibus, 313. Notitia substantialis, 312.
Nox quid sit, 12. Noctis etymologia Græca, 12. Noctis utilitas, 13. Noctes cur in lege diebus præponatur, 13.
Nubium nomen sanctis tribuitur, 462.
Nuditas per se non est turpis, 164.
Numen infinitum est, 318. Numinis afflatus non est loco aut numero alligatus, 397.
Numeri quaternii et denarii mysteria, 25. Numeri senarii mysterium, 45. Numerorum divisio, 15.
Nuptiæ non sunt aspernandæ, 167. Nux naturaliter vigilias inducit et somnos fugat, 174.

O

Obedientiam Deus ante omnia requirit, 224.
Obolus ferreus et argenteus, 306.
Octavus dies resurrectionis est, 355.
Octonarii mysterium, 16.
Oculus in corpore respondet menti in animo, 367.
Odor bonus Christi, 296.
Og rex Basan, 417.
Oleum typus est lætitiæ.
Ὁμοούσιος, 228.
Opera ex abundanti, 429. Opera hominum masculea aut feminea, 286. Opera sine fide mortua. 342.
Ophianorum sive Ophitarum hæresis, 61.
Ophitæ Estheni nominantur, 545.
Oppressorum clamorem Deus exaudit, 220.
Opulentissimi etiam suos dolores habent, 73.
Orationis incensum sive thymiama, 296.
Orandum etiam pro illis est qui diversam sequuntur religionem, 239. Orandum non voce solum sed mente, 151. Orantes pueri exaudiuntur a Deo, 143.
Oriens quid allegorice, 118.
Ornamenta Ecclesiæ, 150.
Ossium allegoria, 251.
Otium maxime infestat humanum animum, 80.
οὐρανός, 2.
Ovis significat gustum, 325. Ovibus designantur pusillanimes, 327.
Oza cur punitus sit a Domino, 522.
Ozæ exemplum, 321.

P

Paleæ quid, 232.
Palæstinæ laus et comparatio cum Ægypto, 437.
Palæstini a Chanaan, 110.
Pallium et tunica differunt, 165.
Palmarum urbs, 498.
Panis supersubstantialis quem nominat Oratio Dominica, 368. Panes duodecim in templo Apostolos significabant, 375. Panes propositionis, 329.
Parabolis cur utantur prophetæ, 537.
Paradisus tres arbores differentes habuit, 61. Paradisi situs, 51.
Paralipomenon libri usus, 547
Parentes honorandos esse Christus exemplo suo docuit, 278. Parentes post Deum secunda causa sunt ut simus, 278. Parentes qui offendunt graviter accusantur in Scriptura sacra, 449. Parentum peccata non excludunt liberos a salute, 124.
Pariendi dies impletos esse, dicitur solum de sanctis mulieribus, 153.
Partus mutili, ut cæci, claudi, quare fiant. 229.
Passionis et resurrectionis Domini dierum numerus, 14.
Pastores qui, 166.
Paterna domo exire quid sit, 141.
Pater noster Deus est ex gratia, 463. Patris nomen quibus tribuatur, 276. Patres pii non despondeant ethnicas uxores suis liberis, 163. Patres spirituales, 197.
Patientiæ exemplum in Abrahamo, 120.
Paulus in quod cœlum raptus sit, 18.
Paulus quomodo aliquando versute egerit, 350.
Pax omnibus bonis anteponenda, 179. Pacis laus, 447.

Digitized by Google

Peccator mutire vix audet in conspectu Dei, 550. Peccatori omnis creatura hostilem se præbet, 483. Peccatores cur ad confessionem et pœnitentiam difficulter progrediantur, 68. Peccatores comparantur ære alieno oppressis, 376. Peccatores Deus patitur usque dum mensura est repleta, 469. Peccatores et mali quid differant, 121. Peccatores quomodo sint lugendi, 423. Peccatores urbes statuunt, 89.

Peccatum est iter devium a recta via, 388. Peccatum hominis Deus non pertrahit in solem, 68. Peccatum importat intolerabilem servitutem, 71. Peccatum libenter inquirit causas quibus se velet, 68. Peccatum nemo vitare potest, 387. Peccatum non omne ad mortem est, 347. Peccatum qui committit quasi cæcus peccare existimatur, 65. Peccatum Scriptura spinas nominat, 229. Peccatum simul cum mundo est, 3. Peccati immunis in hoc sæculo nemo esse potest, 349. Peccati naturam non esse ingenitam, 9. Peccati nomen victimæ pro peccatis tribuitur, 409. Peccati pœna et castigatio differunt, 385. Peccati radices penitus e corpore erui oportet, 55. Peccato abstinere primum hominis bonum, secundum erubescere ob culpam, 83. Peccato nemo caret, 390. Peccato quomodo moriamur, 347. Peccata dicuntur etiam ea quæ inconsulto et ignoranter agimus, 331. Peccata e nobis proficisci demonstrat lex universa, 84. Peccata faciunt ut homo mortem vitæ præferat, 85. Peccata operibus nostris abolenda sunt, 377. Peccata per species et singulatim confitenda sunt, 307. Peccata quædam orationibus hominum possunt dissolvi per gratiam Christi, 377. Peccata quando puniantur a Deo, 105. Peccata quomodo sint punienda, 509. Peccatorum aliquæ reliquiæ sempermanent in nobis in hac vita, 412. Peccatis alienis non est communicandum, 281.

Peccat inconsulto qui prætextu religionis observat, quod tamen observandum non erat, 331. Peccare de anima proprie dicitur, 334. Peccantibus mediocriter offertur occasio pœnitentiæ, 88.

Pelliceæ tunicæ quid, 54.

Pentateuchi definitio, 435.

Per particula indicat instrumentum, 81.

Peregrini apud gentes contemnebantur, 363. Peregrinos comitari utile est, 153.

Perfectionem quomodo consequamur, 328.

Persecutiones fugiendæ sunt, 163.

Petra Christus, 138.

Petræ multæ sunt, sed falso dictæ, 317.

Phantasia hominis quid oblata re aliqua agat, 78.

Pharan oppidum, 121.

Pharaoni exitium cur prædicatur, 22.

Pharazon, id est potentes, 500.

Phase, 245.

Pherizæorum situs, 127.

Philosophiæ usus, 231. Philosophiæ quatenus danda sit opera, 217.

Philosophi propriis viribus ea assequi non possunt, quæ ex Scripturis docentur, 166.

Phinees exemplum, 423.

Φοιβήσετε, 442.

Phutæi in Africa a Phut, 110.

Phylacteria quid fuerint, 406.

Pietas non judicatur ex magnitudine munerum, 350. Pietas præfertur naturæ, 195. Pietatis via omnibus patet, 350.

Pili portendunt peccata, 351.

Pinguedo in sacrificiis virtutis typus est, 329.

Piorum sententia judicium Dei dicitur, 279.

Pipiones quid repræsentent, 326.

Pisces hominibus conferuntur, 343. Piscium divisio, 31. Piscium et avium affinitas, 31.

Plantæ cur ante solem creatæ, 23. Plantæ quales initio creatæ sint, 23. Plantis vitæ inest, 30.

Platanus arbor, 174.

Plumbi allegoria, 261.

Pœnæ aliorum docent nos pœnitentiam, 423. Pœnæ commensurantur peccatis, 90. Pœnas delictorum in hoc sæculo dare exoptandum est, 276. Pœnas nemo persolvere debet propter aliena delicta, 281.

Pœnitentia Dei quid sit, 514. Pœnitentia est portus securitatis, 86. Pœnitentia non cadit in Deum, 96. Pœnitentiam agentes fertilitas insequitur, 73. Pœnitentiam docent nos pœna et calamitates aliorum, 423.

Pœnitentes odio prosequi grande flagitium est, 183.

Pollutio ad breve tempus durat nisi radices egerit in animo, 345.

Pondera justa sunt indicia bonorum morum, 343.

Populus totus aliquando unius impii causa punitur, 407. Populum suis manibus sontes punire utile fuit, 363.

Portis (in) veteres cœtus habebant, 455.

Postium allegoria, 23.

Prasinus lapis quid significet, 55.

Præceptum quid, 279. Præceptum Dei etiam mulieri datum, 57. Præcepta quædam non sunt servanda, 331.

Præscientia Dei non efficit futura peccata sed denuntiat, 29. Præscientia rerum futurarum cur homini non sit data, 30.

Preces malorum non repudiantur a Deo, 84. Preces prophetarum sunt efficaces, 141. Precum efficacia a Deo pendet, 388.

Primogenitorum consecratio quid doceat, 256.

Primum et initium quid differant, 245.

Principium dicitur vel causæ vel temporis ratione, 5. Principii nomen quomodo accipiatur, 6. Principia cognitionis de Deo, 78.

Principis cura super populo qualis esse debeat, 425.

Privilegium aliquod qui a Deo acceperit, et recte erga illud afficitur ab eo excludi non potest, 375.

Procopii sæculo idola universa excisa sunt, 309.

Procreandæ prolis maxime studuerunt prisci, 167.

Prodigiosi partus semper exitia et pericula portendunt, 91.

Progressio in negotio salutis, 393.

Prophetiæ certitudo, 205. Prophetiæ claritas unde, 3.

Propheta a Mose promissus est Dominus Jesus Christus, 444. Prophetæ an acceperint munera, 513. Prophetæ non omnia providerunt, 522. Prophetæ plures fuerunt quorum libri non exstant, 510. Prophetarum preces sunt efficaces, 141. Prophetarum tempus medium est inter legem et gratiam, 360. Prophetarum tria tempora, 361.

Prophetis non omnia revelantur, 430. Prophetis quomodo revelationes factæ sint, 58, 65.

Propheticæ visiones quales sint, 538.

Propinqui invicem omnes sumus si fidei sincera religio spectetur, 248.

Propitiatorium Christus est, 293.

Proprietas bonorum est initium omnis injustitiæ et fraudis, 376.

Proverbum: Ne ingrediaris in domum fratris tui, si adversa jactaris fortuna, 169. Proverbium: Nosce teipsum, ejusque origo, 441. Proverbium: Suo sibi jumento mortem apportare, 75.

Providentia Dei erga pupillos et viduas, 284. Providentia Dei malitiam nostram ad bonum finem deducit, 186. Providentia Dei huc respicit ne indignis dentur honesta, 159. Providentia divina omnia perlustrat, 294. Providentiæ divinæ rationes sapientia et judicio plenæ sunt, 462.

Prudentiæ nomen etiam in malam partem sumitur, 524.

Pseudoprophetæ abjiciuntur et alii in eorum locum substituuntur, 533.

Psomphton phanech, 193.

Ψυχικοὶ, 367.

Ptolomais olim Ancho dicta est, 498.

Pudor datus est homini ut esset telum adversus peccatum, 60.

Pueri orantes exaudiuntur a Deo, 145.

Puericia virtutibus ornata senectuti anteferenda est, 511.

Puerperæ quare sint immundæ in lege, 345.

Pulchritudo formæ non est causa impudicitiæ, 149.

Purificatio verba nobis non hic sed in futuro sæculo obtinget, 335. Purificatio perficitur tribus rebus, 550. Purificatio quænam requiratur, 297. Purificationum origo, 441.

Puris omnia pura, 341.

Pulvis quid, 50.

Pythagoræ dogma de immortalitate animæ, 231.

Q

Quadragenarius numerus mali ominis est in Scriptura, 455.

Quæstiones quædam vitandæ, 251.

Quaternarius numerus afflictionis symbolum est, 147. Quaternarii numeri mysterium, 25.

Quis, dictio hæc poni solet de raro contingentibus et de rebus magnis, 142.

R

Raguelis nomen denotat divinum pastorem, 220.

Rahab meretricis laus, 481.

Rama, 489.

Raphaim, 521. Raphaim ubi fuerint, 27.

Ratio nostra voluptate obfuscatur, 69.

Rationale sacerdotis, 302.

Regnum Christi æternum erit, 304. Regnum cœlorum, 18.

Regeneratio est magnum miraculum, 483.

Religio falsa est cisterna pertusa, 220.

Reptilia omnia vescuntur terra, 70. Reptilibus et hominibus perpetuum inter se bellum est, 70.

Remissio peccatorum nulla est post hanc vitam, 251. Remissionem peccatorum donant passio Christi et baptismus, 145. Remissionem peccatorum habemus in solo Christo per fidem, 332. Remissionem peccatorum septenario numero concludit Scriptura, 86. Resurrectio, 360. Resurrectio non fuit semper manifestata, 455. Resurrectionis Christi gloria vicit supplicii ignominiam, 305. Resurrectionis spes a Deo ostenditur, 73. Resurrectionis spes confirmatur creatione hominis, 50. Resurrectionem corpus nanciscitur beneficio animæ, 51. De resurrectione universali, 102.

Rex sacerdote inferior est, 428. Re-

Digitized by Google

gi non licebat sacrificare, 382. Reges sacerdotum munia apud antiquos obire poterant, 339.
Rinocorura torrens Ægypti nominatur, 490.
Robur corporis a Deo justis suppeditatur, 167.
Romani a Benjamin, 194.
Ros Benjaminis filius a quo Romani, 194.
Rosis initio creationis nullæ spinæ, 25.
Rubedo significat iram et furorem, 156.
Rubus ardens denotabat mysterium incarnationis Christi, 222. Rubi ardentis miraculum, 25.

S

Saba, 532. Saba oppidum ubi situm fuerit, 121.
Sabachta remissio, 376.
Sabæi a Save, 110.
Sabbatum quomodo sanctificetur, 277. Sabbatum spirituale, 277. Sabbatum typus incarnationis Christi, 278. Sabbati mysterium, 14. Sabbati violatio, 405. Sabbato nullum opus vitandum nisi quod impellente avaritia suscipitur, 348. Sabbata sabbatorum, 372. Sabbatorum una pro prima ponitur, 16.
Sabbatismus Christi, 93.
Sacerdotium Christi quando inceperit, 339. Sacerdotium excedit omne humanum fastigium, 398. Sacerdotium non temere abripiendum est, 301. Sacerdotii laus, 415.
Sacerdotalis stola, 301.
Sacerdos honoratior est principe, 333. Sacerdotis animus confertur arcæ fœderis, 483. Sacerdotem esse creaturæ congruit, 122. Sacerdotem non oportet luctui deditum esse, 340. Sacerdote rex inferior est, 428. Sacerdotes consortium profanorum hominum vitare debent, 341. Sacerdotes non solum ex tribu Levi originem traxerunt, 233. Sacerdotes regum munia apud antiquos obire poterant, 339. Sacerdotes sobrii esse debent, 340. Sacerdotes soli in lege inungebantur oleo et sanguine, 339. Sacerdotum ordo bellicosus est, et oppugnat vitia, 504.
Sacra quæ fiunt in honorem dæmonum qualia sint, 324.
Sacramentorum interventu salutem adipiscimur, 215.
Sacrificium est quod fit de rebus inanimatis, 324. Sacrificium et munus differunt, 82. Sacrificium vaccæ rubræ, 411. Sacrificii Christi initium a cœna sumendum, 247. Sacrificia pacifica bifariam dividuntur, 331. Sacrificia quare apud priscum mundum peracta, 79. Sacrificia quomodo Deus desideret, 82. Sacrificiorum differentia, 287. Sacrificiorum reliquiæ quando et ob quam causam damnentur in cibis, 338.
Sacrificare alibi quam ad tabernaculum non licebat, 357. Sacrificabant aliquando pii quovis loco, 512. Sacrificarunt antiqui thure, 82. Sacrificandi ritus, 328. Sacrificanti pure gaudium innascitur, 83. Sacrificantes Græci discalceati ad sacra commeabant, 222.
Sæculum præsens in quinque dividitur tempora, 246. Sæculum præsens septenario comparatur, 376.
Sagor oppidulum, 137.
Sal æternitatem et soliditatem denotat, 330. Sal symbolum est prudentiæ, 330. Salis fœdus, 409. Salis usus, 573. Salem ubi sita fuerit, 121.
Salomoni non conveniunt promissiones de perpetuitate regni Davidici, 525.
Salutis consequendæ ordo, 393.
Samaria quæ et Neapolis, 440.
Samaritieum exemplar, 435.
Sameas Salamites, 433.
Samgar, 500.
Sampson nusquam justus vel propheta appellatur, 508. Sampson serpenti comparatur, 208.
Samuel Mosi comparatur a Davide, 506. Samuel non apparuit Sauli post mortem, 519. Samuelis genus, 510.
Sancta sanctorum, 296.
Sanctificatio, 42. Sanctificatio vera et typica, 364. Sanctificationis modus alius erit in futuro sæculo, 506.
Sanctificare quid, 46. Sanctificari quid, 364.
Sanctimonia legis non est sectanda Christo apparente, 273.
Sancti in æterna vita gloria inter se differunt, 449. Sancti in hoc mundo stellæ et sidera creduntur, 247. Sancti non colunt creaturam, 485. Sancti non habebant rem cum uxoribus gravidis, 128. Sancti quatenus fratres Christi sint, 409. Sanctorum preces Deus exaudit etiam si mortui fuerint, 84. Sanctorum scripta sunt sacra anathemata, 269. Sanctorum vita est hic peregrinatio, 89.
Sanguis bovillus venenum est, 24. Sanguis est vehiculum animæ in animalibus, 357. Sanguis pro anima accipitur, 84. Sanguis symbolum est animæ humanæ, 338. Sanguinis allegoria, 252. Sanguinis esus cum in lege interdicatur quare Christus jubet sanguinem suum bibere, 327.
Sanitas ante morbum et recuperata post morbum, differunt, 521.
Sapiens solus liber est, 146. Sapientis in domo nemo deses est, 117.
Sapphirus commonstrat beatam virginem, 291.
Sara exemplum mulieribus propositum imitentur, 131.
Saraceni iidem qui et Ismaelitæ, 153.
Satanas adulterinam lucem infudit hominum mentibus, 247. Satanæ renuntiamus in baptismo, 184.
Satietas pater est contumeliæ, 437.
Satis faciendum est fratribus proinjuria, 335.
Saul quare rex datus Judæis, 95.
Scenopegia, 372.
Scriptura duos proposuit canones qui nos omni virtute ornant, 278. Scriptura Mosis comparari potest amœnissimo paradiso variis arboribus exculto, 362. Scriptura ostendit mores nostros petitis similitudinibus ab animalibus, 342. Scriptura sacra contrarietatibus caret, 17. Scriptura sacra quomodo legenda, 1. Scriptura sancta sæpe repetitionibus utitur quæ tamen non sunt contrariæ præcedentibus. 49. Scriptura sæpe de uno quasi de duobus loquitur, 131. Scriptura sæpe quædam non narrat sed per alia significat, 176. Scriptura apostolicæ omnibus instar spiritualis convivii appositæ sunt, 374. Scripturæ mos est, alia agere et alia sub his significare, 222. Scripturæ mos est ut in repetitionibus addat quæ antecedentibus deesse videbantur, 75. Scripturæ origo, 1. Scripturæ sacræ repetitiones quem usum habeant, 17.
Scortatio animæ, 274. Scortatio non est fructus puri cordis, 140. Scortatio quam horrendum crimen apud priscos fuerit, 90. Scortatio spiritualis, 403.
Scythæ a Magog, 110.
Sebachtenita Sebachata, 114
Seditionum causa, 406.
Seductores non sunt perimendi, 185.
Seir mons, 121.
Seminis profluvium duplex, 333. Seminum diversitas, 386.
Semiramis, 464.
Senarii numeri mysterium, 45.
Sensus quinque quomodo percipiant Christum, 246. Sensus sunt fores corporis nostri, 249. Sensibus quomodo res percipiantur, 117.
Senum nomen quibus tribuatur in Scripturis, 490.
Sepeliri cum Christo quid sit, 392.
Sephoræ nomen significat visitationem vel pulchram, 220.
Septenarius est symbolum creationis mundi, 105. Septenarius finis est revolutionis temporum, 333. Septenarius numerus in Scriptura pro perfectione sumitur, 86. Septenarius numerus libertatis symbolum est, 90. Septenarius numerus repræsentat præsens sæculum, 376. Septenarius numerus ubique in scriptura multitudinem denotat, 461. Septenarii numeri mysterium, 187.
Septimi diei festivitas, 46.
Seraphim, 293.
Serpens non fuit erecta statura creatus a Deo, 70. Serpens peccati pater nominatur in Scriptura, 226. Serpentis morsus est mors, 415. Serpentis vox quid sit, 321.
Servitus est ascititium malum, 281.
Servitus et libertas quare differentiam delictorum invehant, 361.
Servi cur septimo anno liberi dimittendi, 277. Servi in illis quæ contra religionem sunt domino obedire non debent, 281. Servorum allegoria, 255.
Sebum quid significarit in sacrificiis, 331.
Siccitas allegorice, 143.
Sicera significat omnem ebrietatem, 340.
Sicli pretium et pondus, 514.
Siclus, 307.
Signum non semper est res nova et præter naturæ cursum, 107. Signa quærere est contra Deum, 416. Signis impii, pii moventur doctrina, 225.
Simila quid sit, 334. Simila repræsentat vitam, 330.
Similitudinibus et typis futura indicantur a Deo, 123.
Simi homines non habent rectos olfactus meatus, 367.
Simonis magi exemplum, 352.
Simplicia vetustiora compositis, 4.
Simulacrum, 359. Simulacra et idola quid differant, 273.
Sinæ montis situs, 472.
Sirenes dicuntur pii propter facundiam et hymnos, 212.
Smaragdus, 301.
Sobne exemplum, 353.
Societas impurorum hominum vitanda est, 345.
Sol cur non sit in primo cœlo, 17. Sol cur post plantas et lucem creatus sit, 25. Sol diem non parit sed indicat, 13. Sol non est lucis origo, 25. Sol receptaculum lucis, 25. Solis et lunæ motus, 26. Solis usus, 26 et 27.
Sophora, 532.
Sors divina et fortuita, 424. De Sortibus, 494.
Species seu forma est præstantior materia, 4.
Speculatio rerum intelligibilium comparatur cœlo sereno, 316.
Speculativa vita pendet ex practica, 303.
Speculorum usus in sacris, 297.
Spelunca ecclesia, 138.
Spes in Christo nos hilares efficit, 389.
Spiraculum quid in sacris Litteris, 50.
Spiritus Dei in quibus permaneat,

Digitized by Google

95. Spiritus Dei solum Spiritus sanctus nominatur, 10. Spiritus differentia, 295. Spiritus et spiraculum quid differant, 50. Spiritus nomine significatur intellectiva potentia, 37. Spiritus prærogativa in spirituali cultu valet, 415. Spiritus non peccat, 334. Spiritus sanctus homini indefinite adest, 508. Spiritus sanctus quomodo in columbæ specie apparuerit, 133. Spiritus sancti opus est linguas mutare, 113. Spiritus vitæ quid sit, 51. Spiritus unus est nullamque patitur divisionem, 265. Spiritus unus et una ejus in omnibus virtus est, 397. Spiritum eumdem habuerunt prophetæ et Apostoli, 265. Spiritu eodem sancti ante et post Christi adventum sunt sanctificati, 397.

Statuæ imperatoriæ confugientes ad ipsas servant, 249. Statuis antiquitus insculpebantur mysteria, 320.

Stellæ matutinæ nomen angelis tribuitur, 6. Stellæ non sunt causa fertilitatis, 139. Stellæ sunt in secundo cœlo, 17. Stellas non esse in cœlo fixas, 100.

Sterilitas lugubris fuit antiquitus, 383.

Substantiæ incorporeæ et animæ nostræ ex nihilo creatæ, 4. Substantiæ incorporeæ nullam admittunt divisionem, 59.

Succhot tabernacula, 183.

Summum Hebræis quid dicatur, 19.

Superhumerale, 301.

Superliminaris allegoria, 254.

Superstitiosis prædictionibus non est fides adhibenda etiamsi aliquando veræ sint, 362.

Synodorum usus, 167.

Sychimitas quomodo delere potuerint Simeon et Levi, 201.

Symeon et Levi quomodo potuerint delere Sychimitas, 201. Symeonis maledictio in benedictionem conversa est, 201. Symeonis tribus cur non sit benedicta a Mose, 473.

Syneton quid sit, 497.

Syri ab Aram orti sunt, 112.

T.

Tabernaculi dimensio, 299. Tabernaculi velum Christi carnem significat, 295.

Talionis lex a Christo est emendata, 446.

Temperantiæ commendatio, 289. Temperantiæ exemplum, 505.

Tempus creationis et redemptionis sanctum, 254. Tempus legis prophetarum et gratiæ, 360. Tempus non est numen, 104.

Tenebræ genitæ et non genitæ, 14. Tenebræ per se non subsistunt, 10. Tenebras non esse substantiam, 15.

Tentatio Christi, 61. Tentationes fervent in deserto, 119. Tentationes Israelitarum, 403.

Terminus vitæ nostræ respicit animi nostri propositum, 289.

Terra in aquis subsistit, 19. Terra quomodo polluta dicatur, 339. Terræ nomine quidquid in corporibus crassius est intelligitur, 238.

Testamentum Dei a Christo apertum, 130. Testamentum Dei quomodo sit in homine, 130. Testamentum Novum Veteris fuit scopus, 5. Testamentum Vetus cur paulo obscurius, 5. Testamenti Veteris libros quidam juniorum prophetarum comportavit, 114.

Testimonium quid, 279.

Tetamum quid sit, 468.

Thalamin, 492.

Thare primus statuas et idola fecisse dicitur, 114.

Tharsis, 533.

Thenach vicus, 502.

Theologia canticum est, 461. Theologia difficilis aditu est, 271. Theologia, duplex, 315.

Thus signum est bonæ fragrantiæ bonorum operum, 330.

Timor et promissio homines a malo avertunt, 63.

Titanes, 521.

Tobal, 126.

Transferendi verbum quomodo usurpetur, 93.

Tribulationes a Deo in bonum nostrum immittuntur, 124.

Trinitas, 48. Trinitatis nomine curbaptizemur, 22. Trinitatis sanctæ una est operatio, 51. Trinitatis tres personæ ostenduntur, 113, Trinitatis typus, 531.

Tristitia hominis peculiaris est, 73.

Tuba, 272. Tubarum mysterium, 394.

Tunica et pallium differunt, 165.

Turtur significat auditum, 325.

U

Uncini, 302.

Unctionis sacerdotalis mysterium, 304.

Uncti nominantur etiam hi qui unctionem externam non habent, 191.

Universitatis harmonia cujus nos admoneat, 2.

Usura omnem pellit humanitatem, 377.

Uxores ethnicas non despondeant pii patres suis liberis, 163. Uxoribus gravidis, lactentibus, sterilibus abstinebant sancti, 128.

V

Vasa omnia tabernaculi fuerunt typi futurorum, 29.

Vaticinia dæmonum non ad utilitatem spectant, 420.

Venena prosunt etiam, 24.

Venenatarum herbarum usus, 24.

Venus mascula damnatur a Deo, 359.

Ventus vel aer nominantur spiritus Dei, 10. Venti dicuntur spiritus Dei, 260.

Verba Dei nullum auctarium admittunt, 435. Verbi Dei natura, 437.

Versutiæ nunquam inter bona connumerantur, 330.

Vesperæ nomine quid intelligendum, 247.

Vestimenta naturalia et artificialia, 59.

Victima pro peccatis peccati nomen habet, 409. Victimas quomodo Deus desideret, 82. Victimarum finis et usus, 323. Victimarum partes quid significent, 328.

Victoria nostra non est in mundo, 394.

Victus hominum ante diluvium, 73.

Viduas et pupillos Deus sua providentia tuetur, 284.

Vinctorum cura habenda, 432.

Vindicta Deo permittenda, 183.

Vinum nota illorum est qui crediderunt, 206.

Vir est finalis causa propter quam condita est mulier, 56. Viri mille curis obruti conspecta muliere exhilarantur, 57. Viri officium, 58. Viris major loquendi libertas competit quam mulieribus, 399.

Virga Aaronis, 408. Virga est regni indicium, 226. Virga sive baculus nominatur Christus, 225. Virgarum diversi usus, 253.

Virgo hæc non est casta cujus animus libidine ardet, 149.

Virtus ante peccatum et pœnitentia acta inter se differt, 321. Virtus imperii et dominationis causa, 72. Virtus in simplicitate non in versutia consistit, 330. Virtus lætior exsurgit suppresso pœnis peccato, 103. Virtus non debet naturæ accepta referri, 414. Virtus potentissimum philtrum ad amorem conciliandum, 150. Virtutis bonus odor est, 166. Virtutis etiam minimi successus non absque divina virtute innascuntur hominibus, 138. Virtutis fundamenta jacienti Deus cætera adjungit, 130. Virtutis opera vitam nobis procurant, 338. Virtutem quidam fugiunt non odio, sed pudore, 129. Virtutem qui in omnibus servat magnus habetur, 138. Virtutes omnes in uno eodemque homine cernere non est impossibile, 104. Virtutes sacrificii loco Deo offerendæ sunt, 240.

Visibilis aliquando pro mirabili seu spectabili ponitur, 8.

Visiones propheticæ quales, 538.

Visitatio Dei terribilis et formidolosa est, 353.

Visus prædicatur etiam de auditu, 278.

Vita et mors sunt res mediæ, 327. Vita mali in mortem festinat, 153. Vita nostra mari comparatur, 543. Vita præsens palæstra est futuræ vitæ, 56. Vitæ exitus est victoria sanctorum, 394. Vitæ sedes in sanguine est, 305. Vitæ terminus certus non est nobis constitutus, 289.

Vitia diversa in uno homine reperire impossibile est, 104.

Vitis an fuerit ante diluvium, 109.

Vitulo comparatur Christus, 291. Vitulis designantur fortes, 327.

Vocatio Dei exspectanda est, 301. Vocatio gentium, 184. Vocatio gentium, 398. Vocationis gentium tempus et auctor, 201. Vocationi divinæ omnia postponenda, 229.

Volumina sanctorum sunt sacra anathemata, 269.

Voluptas hominem inescat et rationem obfuscat, 69. Voluptas omnis aqua seu humore et terra perficitur, 232.

Votum Jephte, 505. Vota Deo facta conservanda, etiamsi hominis vitam concernant, 380. Vota non temere esse facienda, 506. Votorum ratio, 427.

Vulpes qui nominentur in Scriptura sacra, 507.

Vultus Dei ostentatio, 388.

X

Xanthicus mensis annum inchoat apud Judæos, 376.

Z

Zabulon quid significet, 206.

Zebec urbs, 497.

Zizania, 24.

Zoar oppidulum, 137.

Zoroaster fuit Assur, 112.

Digitized by Google

II.

INDEX ANALYTICUS

AD PROCOPII COMMENTATIONES IN ISAIAM PROPHETAM.

Revocatur lector ad paginas Editionis Parisiensis numeris crassioribus in textu Latino expressas.

—

A

Aaronis virga, quæ juglandes reddidit, quid significet, 179. Aaronem Christus in Ægypto est allocutus, 163.

Abba Pater, in spiritu per Christum inclamare nobis datum est, 138.

Abel, quod Caino fratri suo crediderit, mortem sibi conciliavit, 668. Abel sanguis clamavit ad Deum, 657.

Abisac virgo, quæ Davidem fovebat, ab eo non cognita, 117.

Abiud igne divino consumptus, 99.

Abominatio quid proprie, 49. Abominationibus terra repleta, 47.

Abraham cur patriam egredi jussus, 107. Abraham Deus vocavit ab extremis terræ, 455, 457, 460, 461. Abrahamus exsultavit, ut videret diem incarnationis Christi, etc., 42. Abraham Dei Verbum vidit in hominis speciem transformatum, 91. Abraham, cum Deum esset intuitus, terram se esse et pulverem dixit, et cur, 95. Abrahæ posteros idololatria summa laborasse, 457. Abraham cur plenus dierum esse dicatur, 22. Non omnes, qui semen sunt Abrahæ, sunt ejus filii, 18.

Abyssus, id est, vitiorum multiplicitas, 509. Abyssum operantes apprehendet confusio, 262. Abyssus implebitur serpentibus, 207.

Acceptio personarum apud Deum nulla, 200.

Accusatus vincet, 28.

Achaz rex impius, 108. Achazi conjux absque virili semine concepit, ut aiunt Judæi, 117.

Achor vallis erit in requiem armentorum populo Dei, 736, 739.

Achordanus, Assyriorum rex, tacita interiit morte, 433.

Actionis studio nos perpetuo vitæ cursu, non secus ac Moses, exerceri decet, 3.

Adamus de terra formatus, 503. Adam per Emmanuelem restauratus, 118. Adam (in) omnes morimur, et in Christo omnes vivificabimur, 150. Adami utriusque discrimen, 117. Adama terram illam virginem, ex qua effictus Adam, significat, 228. Adamus mystice, 616.

Adeps Christi corpus significans, 624, 625.

Adonis avi sui, suæque sororis filius, et ipsius Adonidis elegans fabula, 258. Adonis colebatur sacris, 258.

Adulatio simpliciores attollit, 71.

Adventus uterque Christi, 58.

Ægyptus profana et impura, 193. Ægyptus Deo vacua, ac dæmonum ibi vim suam exercentium abundans, 366. Ægyptus ad Christi pueri adventum maximis cumulata beneficiis, 263. Ægypti manufacta a facie Domini movebuntur, 262. Ægypti civitates quinque lingua Chananæa erunt loquentes, 270. Ægypti oracula, ad adventum Christi, tacuerunt ac defecerunt, 192-193. Ægyptum captivam rex Assyriorum aget, 274. Ægyptii tanquam mulieres, erunt in timore, 270. Ægyptii ab elementis quatuor obsessi, 90. Ægyptii aquam bibent juxta mare, 268. Ægyptii regni, imperante Augusto Cæsare, cœpit abrogatio, 266. Ægyptii excitabuntur in Ægyptios, 262. Ægyptiacum regnum a Romanis eversum, 193. Ægyptiorum falsitas et mendacium, 240. Ægyptiorum spiritus turbabitur in ipsis, 262-263. Ægyptios percutiet Dominus plaga magna, et sanabit eos, 270, 271. Ægyptiorum (in) perniciem cuncta movebuntur, quæ Deus creavit, 7. Ægyptiorum ad Deum conversio prædicta, 261. Ægyptios omnes ad se pertraxit Christus, 271. Ægyptiorum dii qui et quales olim fuerint, 123, 366, 367. Ægyptii cur gens excelsa dicuntur, 259. Ægyptii idololatriæ fuerunt addictissimi, unde gens conculcata dicti, *ibid.* Ægyptii servient Assyriis, 270, 272. Ægyptum cur insulam vocavit propheta, 275.

Æquitatem videt oculus Domini, 25.

Aer in profundissimas tenebras in Ægypto conversus, 212. Aer luce destitutus, 85.

Æthiopum negotiatio laborabit, 514, 519, 521. Æthiopum juvenes, et senes nudos rex Assyriorum aget, 274.

Afflictio humilitatem parit, 70. Afflictio iniquorum de longe veniet, 163, 164.

Aggæus quo tempore prophetavit, 372.

Agallim civitas, 227.

Agar aperuit oculos, et protinus aquam vidit, 61.

Agnus nobiscum versatus peccata sustulit, 504. Agni allegorice expositi, 80.

Agonia quid sit, 116.

Agricolas malos Dominus male perdet, 76.

Agricolatio Dei simus, 630.

Alæ navium, id est, vela, 258. Alarum terræ nomine apostoli designati, 306. Alas assument, qui Deum exspectant, sicut aquilæ, current, et non laborabunt, 447, 448. Alis (in) terræ portenta sunt audita, 304, 306, 312.

Alienigenæ ante Christi adventum in Judæa nulli fuere, 51. Alienigenæ moraliter qui dicantur, 48, 49.

Altitudo humiliabitur hominum, 52-54. Altitudo virorum cadet, 54-56. Altitudines Dei in ejus gutture, 80.

Amicitia ut conciliatur, 633.

Amictus gloriæ pro spiritu mœroris, 698. Amictus gloriosus, 702.

Ammon interpretatur populus nobiscum, 190.

Ammonitæ in Ecclesiam Domini ad decimam usque generationem sunt ingressuri, 258. Ammonitas lex caret Domini Ecclesiam ingredi, 659.

Amorrhæorum iniquitates nondum impletæ, 12.

Amos propheta quo tempore vixit, 4.

Ananiam D. Petrus spiritu oris sui interfecit, 552.

Angelus magni consilii 149. Angeli peccata ulcisci, sed non remittere possunt, 181. Angeli cœlestes ad murorum recentis Jerusalem custodes constituti, 712. Angeli mitentur rogantes pacem, amare flentes, 305. Angeli Ecclesiam custodiunt, 404. Angeli congregabunt electos a summo cœlo, usque ad ejus terminos, 207. Angeli etiam judicabuntur a judicibus, 62. Angelorum voces Hierosolymis auditæ, quæ illinc discedendum monerent, 13. Angelorum primaria, et naturalis vita quæ, 100. Angelorum Dei consilium verum, 507, 509. Angelos suos facit spiritus, et ministros suos flammam urentem, 98. Angelicis virtutibus, tanquam vallo, cingebatur Israel, 151. Angeli mali, tortores Dei, 207. Angeli mali in Tani principes, 363, 364. Angeli mali per gigantes significati, 205. Angelorum malorum ministerio ad impios ulciscendos utitur Dominus, 356.

Anima una, pro mutuo consensu, 709-711. Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur, 146. Anima omnis hominis pertimescet, 199, 205. Animæ beneficium non leve, 35. Anima semen cœlo demissum accipit, 29. Anima verbo Dei nutritur, 326. Anima divino timore cincta, principatus et potestates superare potest, 229. Animas mortuorum ab inferis evocare pythonici videntur, 140. Animæ vitam significant ea, quæ oculus non vidit, etc., 626. Animæ ornatus, 148. Animæ mortalium ante adventum Christi vim patiebantur Satanæ, 154.

Animalia quæ in Ægypto pro diis colebantur, 566, 567. Animalia quædam feminæ solius opera nascuntur et exsistunt, 117.

Animi sensus divino perficiuntur spiritu, 1. Animi motus interni purgandi, 25.

Annus acceptabilis, 536, 700, 701, 706. Annus redemptionis adest, 719, 720, 721. Annus retributionis Sion, 410.

Antiochus Epiphanes, Asiæ rex, templum cum sacrilege spoliasset, cum morte vitam commutavit, 156. Fuit genere Græcus, *ibid.* Antiochus, in Judæos persecutus, cum Machabæos urgeret afflictio, 156.

Antiquius primo fine caret, 545

Digitized by Google

Apanna, urbs florentissima, 245.
Aper ferox exponitur allegorice, 16.
Apis est exiguum, et viribus carens animal, quod in hoste ulciscendo emori consuevit, 123. Apum allegoria, 122.
Apostoli, Ecclesiæ magistri, 565. Apostoli, Ecclesiæ muri, 563. Apostoli, speculatores et custodes appellati, 592. Apostoli, oculi Ecclesiæ perspicaces et acuti, 641. Apostoli, Ecclesiæ primitiæ, 710. Apostoli, salutis fontes, 196. Apostoli, angeli vocantur, 509. Apostoli, messores, 146. Apostoli, sapphiri vocati, et fontes aquarum, et fundamenta orbis terræ, 616. Apostoli, piscatoriam vitam agentes, mare fatigabant, 471. Apostoli peccatorum remittendorum acceperunt a Christo potestatem, 678. Apostoli peritia navigandi mare superarunt, 471. Apostoli nulla gestare calceamenta jussi, 193. Apostolorum doctrina in omnia regna propagata, 42, 710. Apostolos nobis duces rex justus largitus est, 383. Apostolos duodecim elegit Jesus, 456. Apostolos primum, deinde prophetas creavit Deus, 102.
Apostolicorum sudorum fructus, 341.
Aqua elementorum omnium maxime vitam tuetur 391. Aquæ nomine quid in Scripturis significari solet, 129. Aquæ nomine intelligitur doctrina, 227. Aqua, id est, Evangelii promulgatio, 624. Aqua, id est, verbum Dei vita præditum, 391. Aqua aliena quæ dicatur, 290. Aqua, quæ fertur et perit, Judaicus significatur populus, 381. Aqua multa, gentes multæ, 250, 251. Aquæ ductus Ecclesiæ doctores indicant, 460. Aquæ robur Dominus exercituum auferet a Judæa, 60, 61. Aqua fidelis divini baptismatis, 401. Aqua saliens in vitam æternam, 196. Aqua de Salvatoris fontibus haurienda, 61, 191. Aquæ Ægyptiacæ deficient, 268. Aquæ Ægypti, tanquam fluvius, ascendunt, 267. Aquam angustam dabit Dominus impiis, 371. Aquæ baptismatis virtus, 61. Aqua in sanguinem in Ægypto mutata, 212. Aqua in sanguinem mutata, baptismi typus, 193. Aquæ rationales, 476. Aquam in vinum in nuptiis commutavit Christus, 145. Aquarum congregatio disiccata, 267.
Aquila magna pro Babyloniis, 531. Aquilarum renovatur juventus, 448.
Aquilone (ab) venit fumus, 225.
Arabes, nunc Saraceni, 215. Arabes interpretantur, vespertini, 227.
Aram, id est, Syria, 109.
Araneorum telæ comparantur scribæ et Pharisæi, 668.
Aratores peregrini venient, 698, 703 et 704.
Architectus sapiens allegorice, 64. Architecti scientiarum periti, 65.
Arcturus, 206.
Arena maris infinita numero, et ad agriculturam inutilis, 172.
Areas, præfectus regis Damascenorum, 244.
Argentum impurum tropologice, 31, 32. Argentum reprobum, 30.
Ariel vicus, qui Areopolis dicitur, 225. Ariel civitas pro Jerusalem, 355, 356, 357. Ariel interpretatur, Dei leo, 228, 355. Ariel cubitorum duodecim, 355. Ariel conteretur, ut vas solet testaceum in minutas confringi particulas, 369.
Arietes gentium imperatores significant maximos, 687.
Arioli ventriloqui, 265.
Armatura Dei nobis induenda, 594. Armatura judicialis, 674.
Arnon, Moabitarum urbs munitissima, tropologice, 130.
Asarach, Assyriorum Deus, 423.
Ascensus quid sit, 226.
Assedec, Ægypti civitas, 270.
Asinus cognovit præsepe domini sui, 10. Asinus significat gentes, 390. Asini et bovis differentia, 10, 11. Asino et bove junctis arare lege cautum erat, 10.
Aspides volantes, 366, 367. Aspides pro diis, 367. Aspidum genimina de semine serpentum egredientur, 223. Aspidum foramina, id est, hæreticorum latibula, 184. Aspidum ova frangere qui dicantur, 667.
Assumptionis verbum quid significat, 6.
Assur cadet non gladio viri, etc., 376, sed gladio divino percussus, 378.
Assyrius, expugnata Tyro, movit etiam in Ægyptios, 365. Assyrii apum nomine significati, 120. Assyriorum princeps quis dicatur, 167. Assyrii botris comparati, 260. Assyrii quandiu orbis imperio sunt potiti, 200. Assyrii quibus dominati sunt nationibus, et quotannis floruerunt, 120; quod ipsi templum Dei diripuerant, a Medis deleti sunt, *ibid.* Assyrii Dei flagello percussi, 175. Assyriorum imperium eversum, 378. Assyrios Deus de terra sua ac de montibus suis perdet, 221. Assyriorum reges orbem vastarunt universum, 420. Assyriorum centum octoginta quinque millia Domini interfecit angelus, 423, 433.
Astra ad quid creata, 515. Astra tanquam folia de vite, ac de ficu, omnia cadent, 48.
Astrologia a Chaldæis inventa, 48.
Atheorum civitates eversæ, 317. Atheorum animæ vastatæ, 558.
Audacia quid, 83. Audacia et timiditas inter se contrariæ, 163.
Audiendi verbum ad mentem refertur magis, 20.
Auditio multa portentosas calamitatum significat narrationes, 280.
Auditores prudentes, qui, 65.
Auditus et visus differentia, 5. Auditu audientes, et non intelligentes, 98, 102.
Auguratio a Cretensibus inventa, 48.
Auribus percipere quid sit, 20, 479. Aurum obrisum quod, et quale, 211.
Auster, spiritus est vehemens, 192.
Autumnus quid signet, 256. Autumni fructus fugaces, quid mystice, 15.
Avis nomine quid significetur, 530, 531.
Azotus, urbs Palæstinæ maxima et munitissima, 274. Expugnata, 275.
Azymorum septimus dies celebris, 24.

B

Babylon confusionem significat, 200. Et quid allegorice, ibidem, etc., 201. Babylonis filia virgo, 552. Et quænam ista sit, 534. Babylonis filia misera, 216. Babylonis nomine Hierosolymorum innuitur civitas, 599. Babylonem curavimus, et non est sanata, 13. Babylon a Cyro subacta, 1. Babylon cecidit, et ejus omnia simulacra, 276. Babylon, dæmonum et ferarum facta latibulum, 215. Babylon posita in luti barathrum in perditionem, 220. Babylon in solitudinem, sicuti Sodoma et Gomorrha, redacta, 217. Babylon non habitabitur in perpetuum tempus, 214, 215. Babylon intelligibilis quæ, 213.
Babylonii idololatriam adauxerunt, 645, 646. Babyloniorum imperium ad Medos delatum, 277.
Balaam, tanquam ariolus, futura prævidit, 2. Balaam inutilis divinatio, 235, 236.
Baladan, et Baladon, 432, 433.
Balanus, 103.
Balborum diserta erit lingua, 410.
Baptismi effectus, et virtus, 25.
Baptismatis virtus peccata remittit, Christoque reddit conformes et in cœli regiam ingressum præbet, 61. Baptismatis ope nos, tanquam terræ mandati cum Christo sepelimur, 53, 54. Baptismatis vicem, mare, ignis columna, et nebula suppleverunt, 497.
Baptizat Salvator in Spiritu sancto et igne, 98. Baptizari Spiritu et igne, quid, 25, 35.
Barba, vifilis naturæ, fortitudinisque symbolum, 120. Barbam radere, est luctus, et ignominiæ signum, 121.
Basan quis locus, et quid significet, 56.
Basiliscus serpens, solo necat aspectu, 668. Basiliscus quid anagogice, 674.
Beatus quis vere, 241. Beatus, qui seminat super omnem aquam, ubi bos et asinus ambulat, 10, 386. Beatus, qui in Sion habet semen, ac domesticos in Jerusalem, 376, 377, 378. Beati, qui plorant, quoniam ridebunt, 588. Beatorum spectacula nunquam intuebuntur profani, 200.
Behelphegori initiabantur Israelitæ, 323.
Bel Græcis Saturnus, cui liberos suos in sacrificium offerebant permulti, 528. Bel cecidit, 527, 528.
Belial et Christi nulla societas, 83.
Bellatores allegorice, 63.
Bellum animarum, 479. Bella, et bellorum rumores sub consummationem mundi, 106. Bellis est impleta terra, 220.
Beneficia multa quibus collata sunt, multum exigetur ab eis, 4.
Bestiæ agri Deo benedicent, 489.
Biblus civitas : et Biblinæ litteræ quænam erant, 258.
Blasphemias in Deum cum audiebant Hebræi, suas lacerabant vestes, 418.
Blemmyes qui, et quales inter Ægyptios homines, 275.
Boni definitio, 82. Bona beatorum, quæ oculus non vidit, nec in cor hominis ascenderunt, 29. Boni exsultabunt cum gloria Domini, 312. Bonis Deus semper adest : a peccatoribus longe recedit, 208.
Bos agnovit possessorem suum, 10. Bovis concubitus a vepribus et spinis erit, 119. Bos et ursus simul pascentur, 177, hujus loci explicatio, 182. Boum nomine quid significetur, 124. Bove, quia purus est, et in sacrificium offerebatur, Israel significatur, 390. Boves nullo metu pascent in montibus, 124.
Bosor interpretatur, caro, vel carneus, 721. Bosor, quid mystice, 20. In Bosor Deo sacrificium, 408.

Digitized by Google

Brachium Domini, quid sit, 119, 327. Brachium suum revelavit Dominus, 594, 598.
Buccinæ sonus ingens futurus, 254.
Buccinatores, 505.
Butyrum, cibus infantium primus, 123. Butyrum et mel comedet omnis qui relictus est in terra, 119, 121. Quid moraliter, 123.

C

Cæcitas ex Israelis parte contigit, 346. Cæci, cæcorum duces, 641. Cæcos Dominus ducet in via, quam non noverunt, 470, 476. Cæcorum oculi videbunt, 339, 360, 410.
Cæsaris nomen, imperatorum Romanorum commune, 364.
Cain primogenitus, sed maledictus : Abel autem honore affectus, 8.
Caiphas propter sacerdotii, qua fungebatur, dignitatem, prophetavit, 2, 189, 484.
Calamitates, sunt futurorum bonorum semina, 134. Calamitatum differentia, 12, 13.
Caligo super gentes, 680, 683.
Calix salutaris, 585. Calix in manu Domini vini meri plenus musto, 584. Calix ruinæ, calix furoris Dei, 382, 584. Calix in sacra Scriptura in bonam et in malam partem usurpari solet, 585.
Calvitium, ignominiæ symbolum, et quid allegorice, 224.
Camelorum greges ad Christum venient, 680.
Canes impudentes animo, nescientes saturitatem, 636, 677.
Canities, gloria senis, 63.
Captivitatis duo genera, 706.
Caput omne quid significat, 13. Caput omne in laborem et tristitiam, 11. Capitis et caudæ nomine quid significetur, 160.
Carbones ignis tropice quid, 536, 537. Carbones purgatorii quid mystice, 98.
Carbunculus mystice, 616.
Carmelus, mons Samariæ, 388. Carmelus erit manifestus, 393, 397. Carmelus moraliter expositus, 169. Carmeli nomine Judaicus intelligitur populus, 389. Carmeli sterilia loca gentes Dei cognitione privatas significant, 424.
Caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt, 309. Caro a febre corrumpitur, 309. Caro cadet universa, 758, 759. In carne qui metit, terram comedet, 229. Carnis opera a divina avertunt lege, 142. Omnis caro fenum, 435. Carnem proximi sui unusquisque devorat, 45. Carnem suam crucifixerunt, qui sunt Jesu Christi, 705. Caro Christi, vere est cibus, etc., 61. Caro Salvatoris, miraculorum effectrix, 98. Et mundi peccatum sustulit, 99. Caro Christi sursum assumpta et elevata, 41.
Carthago, urbs Africæ, Tyriorum colonia, 298. Carthagine non amplius veniunt naves, 296. Carthaginis ululate naves, 295, quoniam periit munitio vestra, 296, 298.
Castigat nos Deus, ad pietatem provocans, 156.
Cauda mystice pseudoprophetam significat, 160.
Cauponantes verbum Dei, 85.
Caupones miscent vinum aquæ, 30. Quid mystice, 31, 85. Caupones vinum diluentes, 82.
Cedar Arabiæ civitas, 283, 472. Cedar, posterorum Esau sedes, qui diu adversus Jerusalem, et legem hostes se præbuerunt, 472. Cedar gloria deficiet, 281. Cedar omnes oves Christo congregabuntur, 680, 686.
Cedrus omnis Libani procera et sublimis humiliabitur, 525. Cedrus in terra aquis carente, 456. Cedri pro superbis et elatis, 158. Cedri malas significant potestates, 55.
Chalane, locus turris Babel, 157, 163.
Chaldæi in siderum disciplina multum versati, 432. Chaldæos omnes Dei furor populatus, 206. Chaldæorum Deus auferet semen, 542.
Chales, reliquiarum Israel typus, 18.
Chanaam interpretatur, æstus, seu commotio, 211. Chanaam exsecratus est Noe, 210.
Charitas non cogitat malum, 28.
Chermel in saltum reputabitur, 359. Chermel pro Judæorum populo, 359. Chermel Ecclesiæ frequentiam et sublimitatem demonstrat, 397.
Choreb mons, ubi in rubo Mosi Deus apparuit, 99.
Chorus quid sit, 104.
Christiani a Christo nuncupantur, 465, 470, 482, 631. Christiani corona redempti, 743.
Christus idem, quod unctus, 531. Christus, regum Hebræorum commune nomen, 501. Christus, sol justitiæ, et lux vera, 441. Caput credentium, 484. Princeps pacis, 150. Lux gentium, 535. Exspectatio gentium, 319. Apostolus et pontifex, 129. Solus rex justus inter mortales fuit, 380. Rex simul et pontifex, sanctus, innocens, et cœlis celsior factus, 189. Lumen quod illuminat omnem hominem in hunc mundum venientem, 681. Primus et ultimus, vitæ initium et finis, 543. Panis vivificus, 61, 401. Ipsamet sapientia, 85. Virtutum omnium dominus, 567. Sæculi novi primitiæ, 150. Filius Dei, et rex gloriæ, 33. Legis et prophetarum finis ultimus, 576. Flos campi, et lilium convallium, 710. Patris exuvia, et electa sagitta, tanquam in pharetra reconditus, 532. Dei virtus et Patris, 149. Resurrectio et vita, 151. Angelus magni consilii, 149. Omnium piorum hominum fundamentum, 504. Natura Dei Filius, 612. Omnium inspector, et arbiter, 616. Justitia, salutare, et lampas in mundo, 710. Justitiæ fons, 555. Et alia ejus ante et post incarnationem nomina, 505, 551. Christus super omne quod nominatur constitutus, 151. Christus unus nomen a Patre, quod est super omne nomen, judiciumque in omnes accepit, 721. Christus nobis factus a Deo sapientia, justitia, sanctificatio et redemptio, 182. Christus, peccati profligator, petra factus, supra quam suam ipse construxit Ecclesiam, 41. Christus Matre editus paupercula, per omnia ambulavit humilia, 600. Christus non ex sanguine carnis, neque ex voluntate viri natus, 126. Christus secundum humanitatem unctus, 464. Christus cur ex semine David venire voluit, 152. Christus Deus et homo qui humanitatis ratione inungitur a Patre, 699. Christus in ruinam, et resurrectionem multorum venit, 124. In Christo omnis habitavit deitatis plenitudo, 98. Christus aliis sanctificatio, aliis offendiculum exstitit, 135. Christus omnem animorum et corporum infirmitatem credentibus sanare poterat, 13. Christi generationem quis enarrabit, 596, 604. Christus ex David secundum carnem erat oriturus, 113. Christi corpus Spiritu sancto, terrenaque substantia constare, 263. Christi quietus, et sine strepitu adventus, 129. Christi adventu pax in universo terrarum orbe, 46. Christi mysterium longe ea, quæ cernitur, creatura majus, 541. Christi os, tanquam gladius acutus, 551, 552. Christi oraculorum virtus, 626. Christum Samaritanum, edacem, vinosum, nothum, ac dæmoniacum appellare Judæi non erubuerunt, 67. Christus tyrannum mundanum judicavit, 271. Christus, quatenus Deus, passioni non obnoxius, 601, 603. Christi livore sanati sumus omnes, 596. Et sicut ovis, ad victimam ductus est, ibidem. Christus peccata nostra portavit, et pro nobis doluit, 596. Christus non sui, sed nostri causa subiit mortem, 525. Christus passus non sui (quia peccatum non admisit), sed in nostri debiti persolutionem, 601. Christus ex infirmitate cruci est affixus : vivit autem ex virtute Dei, 151. Christus unus pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt amplius sibi non vivant, 601. Christus crucis mortem nostræ salutis causa pertulit, quam nullus vel angelus, vel potestas, vel homo fuerat subiturus, 721. Christus salutem operatus est in medio mundi, quia carnem de terra, non cœlo demissam habuit, 513. Christus figuris omnibus finem imposuit, 22. Christi in terram descensus monti comparatus, 41. Christus duos condidit populos in recentem unum hominem, 613. Christi exitus, quid sit, 126. Christus descendit ad inferos, 114. Christus omnium dormientium primitiæ factus est, 333. Christus solus morte superior evasit, 465. Christus etiam secundum carnem glorificatur, 627. Christus non seipsum clarificavit, ut pontifex fieret, 294. Christi nomen, et signum salutis nunquam defecturum, 631, 632. Christum in omnes gentes regnare contigit, 613. In Christum qui credit, in divinam ejus transformatur pulchritudinem, 607. Per Christum, est omnium conversio, et per eumdem ad Patrem ac Deum via, 619. Christus formetur in nobis, 505. Qui est in Christo, nova est creatura, 471. Christi populus honestate et prudentia commendabilis, 82. Christum nomine quidem permulti, sed opere pauci profitentur, 172.
Cibus vitam protrahens quis et qualis, 61. Cibi Ægypti qui, 16. Cibi intelligibiles, 356.
Cimyras cum Myrrha filia rem habuit, ex qua Adonim suscepit, 258.
Circumcisio nihil est, 714. Circumcisionis minister fuit Christus propter veritatem Dei, 677.
Cisternæ rimosæ, 290.
Citharæ sonus cessabit, 305.
Citium, oppidum insulæ Cypri, 298.
Citiensium (de) terra venit captivus, 295, 298.
Civitas Dei, id est, Ecclesia, 427. Civitas requisita, et non derelicta, 708, 711. Civitas adultera oblationi tradita, 296, 300, 301. Civitas obsessa, 16. Civitas igne succensa, tropologice, 15, 16. Civitates fortes in cumulum positæ, 516, 517. Civitas adversus civitatem, 262. Civi-

Digitized by Google

tales desertæ, ac desolatæ in generationes instaurabuntur, 698, 703. Civitates ita desertæ fient, ut non habitentur, 98.
Clamor quid sit, 197. Clamoris nomen quot modis usurpatur, 75.
Claudus saltabit, sicut cervus, 410. Claudi multi prædas facient, 405.
Clavis domus David in humero ejus, 292. Claves regni habebant scribæ, 203. Clavis scientiæ, 137, 581.
Cleophæ cor Deus aperuit, 99.
Cœlum, Domini thronus, 92, 729, 741, 758. Cœlum mundanæ fabricæ supremum exsistit, 115. Cœlum Dominus manu sua formavit, 514, 515, 521, 542, 544, 563. Cœlum, tanquam fumus firmatum est, 580. Cœlum fixum, 466. Cœlum ex aqua, non igne, constat, 466. Cœlum animatum non esse, contra quorumdam opinionem, 212. Cœlum omnia splendore et amplitudine superat, 515. Cœlum cur, et quando gaudere dicitur, 212. Cœlum exsultavit desuper, 508. Cœli januæ apertæ sunt, 304, 307. Cœlum audiat quid loquatur Deus, 6. Cœlum claudi quando dicitur, 307. In cœli ornamentum Dominus inducet manum, 304, 307. Cœlum commotum, 2. Cœlum, sicut liber, plicabitur, 408. Cœlum irascetur, 210. Cœlum tenebris induetur, et quasi saccus indumentum ejus, 570, 573. Cœlum, id est, cœlestes virtutes, 504, 544. Cœli omnes tabescent virtutes, 408. Cœlum transiturum, 308, 678. Cœlum novum, 741, 744. Cœlum quid moraliter, 8.
Cognitio ignorationem deturbat, 138.
Collis omnis excelsus humiliabitur, 54, 56, 435. Colles vastabit Dominus, 470, 476. Colles pro adversariis potestatibus, 459. Colles audiant judicium Domini, 7. Colles exsilient, 624, 630. Collium nomine prophetæ, et sacerdotes intelliguntur, 175. Colles allegorice, 170, 505. Colles pro impietate, 8.
Colloquia humana dissipavit verbum Dei, 130.
Columbæ cum suis pullis quid indicant, 690. Columbarum natura, 226.
Concludendi verbum, pro obridere, et affligere, 346.
Conjectoris definitio, 63.
Consiliarii mirabiles, 65. Consiliarius mirabilis, Dei Verbum, 164. Consiliariorum munus et officium, 36, 64.
Consilium antiquum verum, 316, 317. Consilium magnum, quod a sæculis latebat, 149. Consilium mortalium magni consilii destruet angelus, 130. Consilium malorum iniqua cogitabit, 280.
Consolandi verbum, pro spe, 579.
Consolatio ibi frequens, ubi est pœnarum acerbitas, 586. Consolatio lacti comparata, 754.
Contritio a Domino veniet, 199, 205.
Contumeliæ soboles, est omne peccatum, 211.
Conyza quid sit, 631.
Cor in corpore principatum tenet, 436. Cor nostrum omni custodia servandum, 25, 111. Cor lapideum Dominus avellet, 613. Corda perscrutatur Deus, 25. Corde mundi Deum videbunt, 91.
Corona pulchritudinis in manu Domini, 708, 711. Corona spei, Dominus Sabaoth, 318. Coronæ nomen significat eos, qui in Christo cum virtute et laude vixerunt, 711. Corona superbiæ, 331. Corona contumeliæ, 363.
Correptio Dei utilitate non caret, 675.
Corruptibile hoc induere incorruptionem decet, 689.
Corruptio manavit a peccato, 320.
Crapulatus cadet, et resurgere non poterit, 304.
Creatore nihil antiquius, 145.
Credendi verbum quid proprie, 107.
Credere nos oportet, ut intelligamus, 107, 110. Credentium pater est Deus, 26. Credit (qui non), jam judicatus est, 34.
Crucis venerandæ erecto signo, restituta fuit libertas, 188. Crux divina signum Salvatoris, 188, 213. Crucis promulgatio, 565. Cruce Christus nostri causa glorificatus, 185. Crucem Christus universæ gentis nomine est amplexus, 189. Crucem (per) sumus adepti salutem, 632. Crucis partes quadrifariam distinctæ, quid significant, 188. Cruce (in) tantum nobis est gloriandum, 188. Crucis signum manifestum et conspicuum, 254. Crucis signum permulti in palmis, aut brachiis inuri sibi curabant, 496. Crucis aspectum et nomen dæmones refugiunt, 58.
Cubiculorum nomine mansiones apud Deum significantur multæ, 335. Cubicula mortuorum etiam designant sepulcra, 335.
Cucumerarium, 15.
Culices contra Ægyptios, 114.
Cupiditates resectæ arescent, 288.
Currus Dei, hoc est, angeli, 759.
Custodes sancti qui sint, 712.
Cyparissus ascendet pro stœba, 624, 631.
Cyrus, Medorum et Persarum rex, Dei christus, 201, 500, 516. Cyrus Babylonem expugnavit, 221, 489. Cyro reconditos in tenebris thesauros prodere Deus erat pollicitus, 280. Cyrus templum Dei restaurari jussit, ejusque sanctam supellectilem restitui, 120. Cyrum (per) redemptio particularis, per Christum autem universorum hominum, 533.

D

Dæmon apostata, 239. Dæmon Moabitarum, 235. Et ejus imbecillitas, 236. Dæmones, lacus contriti, qui aquam continere non possunt, 440. Dæmones astuti et captu difficiles, 218. Dæmones obsceni et caliginosi, 218. Dæmones quidam in terræ visceribus jacent: et circa sepulcra versantur, 140. Dæmones desertis incultisque gaudent locis, 215. Dæmonum lex de colendis idolis, Græce νόμος appellata, 265. Dæmonum vaticinatio nihil prævisere nec prædicere potest, 545. Dæmones sibi futurorum notitiam arrogant, 525. Dæmones in futuris prædicandis per mortuos, evocatorum animorum personam induunt, 557. Dæmones ante Christi adventum futura se mentisque cogitationes intelligere fingebant, 509. Dæmones in nostram grassantur naturam, 525. Dæmones, qui gentes in fraudem deduxerunt, qualia passuri, 523. Dæmones in simulacris latebant, 264. Dæmones hominum infestant corpora, 184. Dæmones hominum animas quondam diripiebant, 705. Dæmones in homines tyrannidem exercebant, 270. Dæmones vivum in se Dei verbum non admittunt, 140. Dæmones quomodo morbos sanare, si futura prædicere queunt, 139, 140. Dæmones non prius dimittunt, quam virtutibus sublatis, in consilii errorem compulerint, 16. Dæmones, principes Taneos, 364. Dæmonum virtus ab impotentia non differt, 536. Dæmonum vires frangebat Christus, 182. Dæmones perierunt, 560. Dæmones mittentur in abyssum, 207. Dæmoniorum onus quam grave est animabus, 528. Dæmonia in Babylonia saltabunt, 214. Dæmonia lasciviunt in nobis, et tanquam choreas ducunt, 218.
Dago, externorum populorum simulacrum, quod Ascaloni et Gazæ colebatur, 528. Dago contritus est, 527.
Damarum historia naturalis et allegoria, 213.
Damascus, Syrorum metropolis, 127. Damascus cum regibus suis et subditis in Assyriorum potestatem venit, 109. Damascus dissoluta et in fugam conversa, 244. Damascus tolletur a civitatibus et erit in ruinam, etc., 243, 245. Damasco (in) non amplius erit regnum, 244.
Damnati suam ipsorum vicem lugebunt, 311. Damnatorum non moritur vermis, 400.
Daniel senioribus Babyloniis jus dixit, 65. Daniel, plerique tres, captivi quidem corpore, non autem animo, 705. Daniel somniis futura prædixit, 2. Daniel in agrestium animalium formis imperiorum vices vidit, 2. Danielem cum sociis in regis aula eunuchum fuisse, 434. Danielem (per) significantur prudentes et perspicaces, 505.
David mansuetissimus, 293. David choros ad hymnorum modulationem, psalmosque et cultum Dei præstantiorem instituit, 30. David, Christi typus, 232.
Deebon ara oracula reddens ruit, 223, 225.
Desertum Dominus in paludes faciet, 602. Deserta ædificabuntur sempiterna, 76, 698. Et excitabuntur priora, *ibid.* Deserta relictorum agni depascentur, 77. Desertæ nomine quid in Scriptura significetur, 611, 620.
Deus est spiritus, 349. Finis optatus, lætitia plenus, 70. Universorum dux, 59. Omnium natura Dominus, 138. Virtutum Dominus, 733. Nostræ salutis peritus artifex, 156. Ignis consumens, 98, 170. Sacer et magnus gladius in draconem sinuosum, 552. Deus principio et fine caret, 501. Deus tantus est, ut omnia compleat, nec ad ejus investigationem via aliqua longiore, aut navigatione sit opus, 406, 407. Deus fortis, Hebræo monosyllabo dicitur, El, 172. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, cur ita dicitur, 43, 44. Deus quodam pacto generat, 604. Deus de Deo, 503, 604. Deus ex Virgine natus, 113, 116. Deus in Judæa natus, 40. Deus se ad carnis participationem demisit, 43. Dei natura mutationem non patitur, 601. Deus semper idem, ejusque sententia, vel natura nunquam immutatur, 528. Dei vires cum nullis comparandæ, 732. Dei natura nihil sublimius, 651. Deus loco non concluditur, sed in dignis sursum requiescit virtutibus, 729. Deus cum ulciscitur scelera, non ponit humanitatem, 236. Deus non esurit, nec laborat, neque ipsius sapientiæ erit investigatio, 447, 448. Deum, cur divina Scriptura iratum, dolentem et pœnitentem dicat, 4. Deus perturbationum expers, 33. Deus super Cherubim sedet, 420. Deus cur dicitur sedere, 92. Deus elucebit in consilio, 73. Deus in cœtu deorum judicabit, 45. Deus quibus hominibus, et quomodo olim visus, 91. Deum vidit nemo, et vivet, 732. Deo præsentia sunt

Digitized by Google

omnia, 501. Deus non in abscondito locutus, neque in loco tenebroso, 522. Deus verbis olim prædicebat, nunc vero reipsa efficit, 238. Deus si suam a nobis revocaret providentiam, nos interire necessum esset, 562. Deo (a) qui se elongant, peribunt, 12. Deus deserit eos, a quibus desertus est, 15.

Dii de terra ascendentes, qui sint, 140. Dii conflatiles, 478.

Dextera Domini, quid, 132. Dextera Dei, unigenitus ejus Filius, 503.

Dextri ad præparatum sibi a mundi constitutione regnum vocati, 208.

Diabolus, Dei furor, 585. Diabolus, turpitudinis tons, 83. Diabolus, superbiæ partus, 211. Diabolus, nequitiæ et superbiæ parens, 211, 340. Diaboli plura nomina et quæ, 339. Diabolus, Babylonis princeps, 213. Qui adversus Deum colentes assidue bellum gerit, *ibid.* Diabolus superbia elatus, sociis secum assumptis, a Deo recessit, 55. Diabolus mortis appellatione significatus, 319. Diabolus se in lucis angelum transformat, 83. Diabolum is habet patrem, qui agit scelerate, 26. Diaboli vires superatæ et excisæ, 701. Diabolus salutem non consecuturus, 567. Diaboli (qui sub) tyrannide vitam vixerunt, in ferarum naturam transierunt, 640.

Diadema regni in manu Dei, 708, 711.

Dicere idem quod docere, 84. Dicere est aliquanto, quam facere simplicius, aliquanto etiam acerbius, 84.

Dies duplo major, quam naturalis patitur cursus, factus, 430, 431, 432. Diei nomine Christi significatur incarnatio, 558. Dies Domini venit insanabilis, 199, 208, 209. Dies ligni vitæ, 741. Dies retributionis venit, 719, 721. Dies magnus quis dicatur, 24. Dies æterni, 728.

Dilectionis perfectæ caput, 25.

Diliges Dominum Deum tuum, et proximum tuum sicut teipsum: istud totum continet legem, 172.

Dioscuros navigantibus dare salutem, arbitrabantur antiqui, 189.

Divi, seu divinatores, exstirpandi, 113.

Divinatio a Palæstinis inventa, 48. Divinatio, per mortuorum evocationem, 357. Divinationes de corde dissipabit Dominus, 507, 509.

Divinitas manet invisibilis, 91.

Divites in infernum descendent, 77. Divitum animæ camelis comparatæ, 686. Divitis et Lazari pauperis parabola, 311.

Divitiæ instabiles, 49. Divitiæ inique congestæ evomentur, 705. Divitiæ, injuriarum et contumeliæ hortatrices, 49. Divitiarum studium quam grave sit malum, 49

Doctores sunt capitis instar, 224. Doctores mali causam mortis afferunt, 228.

Doctrinæ semen est disciplinarum fundamentum, 11.

Dogmatum falsorum imago animo impressa est idololatria, 49, 58.

Dolor et metus menti perpetuo tenebras offundunt, 534. Dolor abibit, 410, 411. Dolor, qui secundum Deum est, 387.

Dominus est unus, 497. Dominus Deus, ipsa est Trinitas, 467. Dominus Sabaoth, cur ita dicatur, 95. Dominus Sabaoth, nomen Dei, 581. Dominus Sabaoth, unigenitus Dei Verbum, 91. Dominus erit in nomen et in signum perpetuum, neque deficiet, 624, 631.

Domus multæ si fuerint, in desertum erunt, 77. Domus gladio viduatæ, 104. Domus ita desertæ, ut in eis non sint homines, 98. Domus desertæ peribunt, 305. Domus Jacob, quæ, 47. Domus Jacob in laqueo, 131, 132. Domus Domini supra firmam salutaremque petram fundata, 47. Domus Dei gentibus, non Judæis nota, 40. Domus Dei in vertice montium, 39, 40, 42. Domus Dei est in cœlis, 43. Domus pro mundo, 567. Domus, pro universa invisibilis visibilisque mundi structura, 97.

Donum, quod supra mundi conditionem est, finem non habet, 151. Donum a Deo unusquisque habet proprium, 496.

Dormitio sanctorum, mors appellatur, 331.

Draco princeps omnium, quæ sunt in aquis, 338. Draco juxta papyrum, calamum, butonium, suum posuit cubile, 268. Draco homines, tanquam hiems aspera, steriles efficit, 590. Draco Ægyptius, 268. Draconis nomine diabolus intelligitur, 339, 340. Draco agetur in hamo, 338.

Dynastes, id est, præpotens, 62.

E

Ebrietate ad omne malorum genus disjiciuntur homines, 307.

Ebriosi regnum Dei non possidebunt, 77.

Ebrius cadet et non poterit resurgere, 304, 307, 313. Ebrii absque vino, 348.

Ecclesia Dei una, 191. Ecclesia Dei ubique terrarum, 138. Ecclesiæ ubique terrarum propagatæ, 345. Ecclesia orbe toto diffusa, 184. Ecclesiarum omnium una est ubique et catholica, 565. Ecclesia catholica ab extremis ad extrema pertingit, 390. Ecclesia, domus et civitas Dei viventis, 711, 738. Ecclesia, civitas nova, quæ super petram stat et immobilis permanet, 404. Ecclesia, domus et mons Dei, 40, 41, 73. Ecclesia, hortus Christi, 660. Ecclesia, spelunca, et stabulum firmum et stabile, 411. Ecclesia, specula et pacis visio, 318. Ecclesia Christi excitari cœpit, cum Judæorum instituta observari desieruut, 564. Ecclesiam Christus sibi virginem castam ascivit, non habentem maculam, vel rugam, 513, 712. Ecclesiæ idem fundamenta jecit, qui fundamentum est, 519. Ecclesiæ Christi supra petram fundatæ, 35, 36. Ecclesia Dei in evangelico verbo ædificata, 198. Ecclesia vivis lapidibus constans, expugnari non potest, 516. Ecclesia (in) Deus posuit primum apostolos, deinde prophetas, 63. Ecclesiam muro cingit Christus, 695. Ecclesiæ muri inexpugnabiles, 717. Ecclesiæ murus est Christus, apostoli et ejusdem discipuli, 563. Ecclesia virorum numero exigua primum, infinita autem multitudine deinceps aucta, 593. Ecclesiam angeli custodiunt, 404. Ecclesiæ inconcussa firmitas clavorum nomine significatur, 611. Ecclesiam (adversus) inferi portæ non prævaleburit, 427. Ecclesia dealbata, quæ antea nigra fuerat, 485. Ecclesia valde dives, 401. Ecclesia innumeris virtutum capitibus excelsa, 691. Ecclesia judicii et justitiæ plena, 594. Ecclesia Christi libera, 745. Ecclesia (in) animarum magna differentia, 255, 256. Ecclesiæ in hac vita inter impios, tanquam in medio mari relinquuntur, 512. Sed in futuro sæculo illustrandæ sunt, *ibid.* Ecclesia (in) bonorum et malorum pueri simul coeunt, 183. Ecclesia Dei aquis olim, et Deo omnique bono destituta, sed aliunde nunc iis irrigua, 460. Ecclesiæ ab apostolis de gentium conversione factæ, 194. Ecclesiæ per apostolos excitatæ, 17. Ecclesiæ insularum voce designatæ, 306, 312. Ecclesia (in) salutem cum gloria percipiemus, 555. Ecclesiæ terræ luxerunt, 503. Ecclesia Judæorum adultera, 26.

Echinus allegorice, 218.

Echo quid sit, et ex quo et quomodo fiat, 217. Et quid moraliter, 218.

Edamus et bibamus: cras enim moriemur, 286, 290, 301.

Edom, quæ regio et quid mystice significet, 719, 720, 723. Edom interpretatur, fulvus, vel terrenus, 721.

El Hebraice, quid in Scriptura significat, 150, 272.

Elamitæ interpretantur contemptores, et invisibiles hostilesque significant potestates, 290.

Elatio animi quid et quam pessima, 14. Elatio omnis quiddam habet dæmonicum, 55.

Eleale et Esebon clamavit, 223. Eleale transitus interpretatur, 241.

Electum genus, 492. Electus Domini Israel, 507. Electi pauci, 456.

Eliacim, regis Ezechiæ œconomus, 417.

Elias solitudine delectatus, hominum turbas solebat effugere, 5.

Eloquium Dei iræ plenum, 376. Eloquium Dei ignitum, 99.

Elymam oris sui spiritu divinus Paulus excæcavit, 552.

Emmanuel interpretatur, nobiscum Deus, 130. Emmanuel est Dei Verbum, quod carnem assumpsit, 117. Emmanuel, fons aquæ salientis in vitam æternam, 129. Emmanuelis appellatio non est de futuro, 114. Emmanuel Judæis scandalum, gentibus stultitia, 135. Emmanuel ex sancta Virgine natus, 117. Emmanuel adhuc puer, quod in Adamo manserat, purum et incorruptum, est imitatus, 118. Emmanuel nomen ejus vocabis, non vocabunt, sicuti in Evangeliis legitur, 113.

Ephraim, columba amens et vecors, 274, 275, 671. Ephraim nomine cur decem Israelis tribus appellentur, 109, 115.

Episcopi, non tanquam principes, aut imperatores, sed consiliarii a Deo conceduntur populo, 36.

Epistolæ biblinæ super aquas, 252, 253. Quæ sint, 258.

Epulæ spirituales, 640.

Equos sibi multiplicare lege prohibitum, 49. Equorum usum omnes sanctitate illustres semper sunt aversati, 49.

Ericii quid designent, 215. Ericii in Babyloniorum domibus habitabunt, 214. Sunt mures spinis acutis horridi, 215.

Errantium cor instabile, ebriorumque more, cupiditatibus agitatur et vacillat, 615.

Digitized by Google

Errore (ab), quem dudum secutus sis, recedere perdifficile, 630.
Esau, Edom dictus, qui terram significat, quod terreno vitæ genere delectatus sit, 282. Esau primogenitus, sed odio habitus: Jacob autem a Deo dilectus, 9.
Esebon, Moabitica civitas, 256. Esebon camporum fertilitas, 239. Esebon, interpretatur, rationes, 241. Esebon lamentatur, 257.
Eunuchus ne dicat: Ecce ego sum lignum aridum, 636, 637, 638, 647.
Evangelium est verbum super terram abbreviatum, 172. Evangelium est Dei virtus, 450. Evangelium ut a lege veteri differat, 525, 760. Evangeliorum (in) oraculis nihil pravum, nihilque sinuosum, 519. Evangelii lucem aversantes tenebræ mentis excipient, 142. Evangelium ante Salvatoris adventum annuntiatum in ignorantiæ tenebris ambulantibus, 145. Evangelii prædicatio vitam conciliat æternam, 532. Evangelium (qui) docent, de Evangelio vivant, 301. Evangelium in universo mundo prædicandum, 42.
Evangelizantium pedes speciosi, 590.
Exactores carpuntur, 70. Exactorum virgam dissipabit Dominus, 144-147.
Excelsi conterentur injuria, humiliabuntur, et gladio cadent, 176.
Excommunicationis exempla, 205.
Ezechias absque virili semine conceptus, ut aiunt Judæi, 117. Ezechiæ pietas insignis, 174. Ezechias fuit in Deum admirandæ pietatis, 414. Induitur sacco, 418. Ezechias suis precibus Rapsacæ fudit exercitum, 552. Ezechiæ oratio, cum ægrotavit et morbo convaluit, 429, 450. Ezechiæ vitæ Deus quindecim adjecit annos, 429. Ezechiæ trecenta auri talenta tributi imperavit Assyrius, 175.
Ezechiel Dei gloriam per ænigmata vidit, 92.

F

Falx tropologice, 46.
Famis nomine quid significetur, 141. Fames dura, quæ sit in Scriptura, 141-145. Fames audiendi verbi Dei, 61. Famem (propter) multitudo facta est mortuorum, 77. Fames invadet eos, qui copia rerum elati, in cæteros petulantius se gerunt, 391. Famem sequitur gladius, 584-588.
Felicitatis prædicatio superbiam parit, 71.
Fenum pro peccatis, 476.
Ferarum provocabulum tropice, 640, 641.
Fermentum modicum totam adulterat massam, 35.
Fidelium nutritii reges et nutritiæ reginæ, 566.
Fides una, 191. Fides est intelligentiæ radix, 598. Fides intelligentiam necessario præcedere debet, 107. Fidei compendio justos facit Christus, 353. Fidem et opera virtutum Deo offerre decet, 22. Fidei scutum, 594. Fidem bibere, 145.
Figmentum suum Deus non odit, 332.
Filiorum differentia, 11. Filiorum duplex genus, 137, 138. Filiorum appellatio in sacris Scripturis, quid, 8. Filius glorificat Patrem, 497. Filii per adoptionem, 485. Filii alieni Dei mentiti sunt, 294. Filii hujus sæculi, filiis lucis prudentiores, 167. Filii iniqui, semen nequam, 11. Filius hominis veniet in nubibus, 264. Filii Dei omnes dicuntur homines, ratione creationis, 484. Filius Dei natura ex Deo Deus, 503, 554. Filius Dei Unigenitus solus peccati laqueos evitavit, 180. Filius Dei repletus est aquis, 460. Filii Dei divinitas invisibilis, 91. Filii Dei generationem quis enarrabit, 596, 604. Filium novit nullus, nisi Pater : nec Patrem, nisi Filius, 125.
Flos de radice ascendet, 176. Explicatur varie, 179.
Flumen Dei repletum est aquis, 582. Flumina Dominus in inaquoso faciet, 489. Flumina, pro tentationum insultibus, 484. Fluminis impetus lætificabunt civitatem Dei, 254. Flumina aquæ viventis, 195. Flumina elevaverunt vocem suam, 254. Et simul manu plaudent, *ibid.*
Fluvii terræ omnes, tanquam regio habitata, 252. Et quid hoc designet, 254. Fluvius pacis, 405. Fluvius incivius in Sion decurrens, 382. Fluvii pro legis doctrina, 476. Fluvii nomine philosophandi intelligitur ratio, 268. Fluvios Dominus desertos in comminatione sua ponet, 570, 572 et 573. Fluviorum etiam nomine apostoli, et evangelistæ signantur, 492. Fluviorum multorum nomine intelliguntur angeli, 404. Fluvii Æthiopiæ, qui sint, 257.
Fons perennis, 660. Fons egredietur de domo David, potabit torrentem inimicorum, 624, 632. Fons aquæ salientis in vitam æternam, 61, 196. Fontes apparuerunt aquarum, et revelata sunt orbis terræ fundamenta, 196. Fontes aperientur in medio camporum, 456. Fontes Israelis, 196. Fontes salutis, 196.
Forceps mystice, 99.
Fornax paupertatis, 341.
Fornicatio, id est, idololatria, 644. Fornicatio duplex, animi et corporis, 30.
Fortis quid a gigante distet, 62.
Fortitudinis duo extrema vitiosa, 83.
Fraudes, quæ divinatione constant, 423.
Fructus horreis sempiternis digni, 16. Fructus autumnales, pro vitæ suavitatibus, 16. Fructuum spiritualium ubertas, 630.
Fullonis ager quid mystice, 110, 111.
Fumus in ignem mutatus, 738. Fumus furoris Dei, 736, 738. Fumus moraliter, 111.
Fundamenta terræ tropice, 505. Fundamenta, id est, pii homines ut apostoli, prophetæ, etc., 504.
Funiculus scelerum, 81.
Furor Domini, tanquam vallis sulphure succensa, 576. Furor Domini sicut grando, 348. Furor Domini super omnes gentes, 408. Furor Domini judicii tempore in impios venturus, 390. Furor ardens cum gloria, 576.
Futura quatenus perquirenda Christianis, 141.

G

Galea salutis, 594.
Galilæa gentium, 397. Galilæa erit manifesta, 393, 397.
Gaudium tympanorum cessabit, 305. Gaudium verum et solidum, est Christus, 652.
Gaza lingua Persica, idem est quod divitiæ, 455.
Gazareni qui dicantur, 536.
Gebon peribit, 225.
Gedeone duce hostium innumera multitudine superata, quid significet, 147, 148.
Genesareth lacus, in Evangelio mare vocatur, 144.
Gemitus abibit, 410, 411.
Gentes omnes, tanquam gutta de cado, et tanquam saliva, 646. Gens universa, et subjecta genti multitudo differunt, 42, 43. Gentes a dæmonibus captivæ detinebantur, 699, 704. Gentibus visus est restitutus, 355. Gentis, populique nomen conjunctim frequenter usurpatur, 11. Gentium singularum nomine continentur pauci, 43. Gentes olim cæcæ, nunc visum adeptæ sunt, 477. Gentes omnes tanquam gutta situlæ, 443. Gentes Israelitarum filii, 484. Gentes omnes in Christum speraturæ, 319. In gentes omnes Domini manus excelsa, 221. Gentes permisit Deus in viis suis ambulare, 619. Inter gentes judicabit Dominus, 45 Gentium multarum vox in montibus quid ostendit, 203. Gentium omnium vocationem unigenitus Dei est operatus, 633. Gentes Deus ad spirituales invitat epulas, 640. Gentes ambulabunt in lumine Christi, 680, 684. Gentes, quæ non servient Christo, peribunt, 680. Gentium timor cessavit, 393, 396.
Geon, Ægypti fluvius, id est, Nilus, 269.
Gepha, regio barbara, quæ camelorum commendatur fecunditate, 686.
Germen beatorum hominum florens, fructus edidit uberes, 383.
Gibbor Hebraice quid, 150.
Giezi angeli visi sunt armati, 675.
Gigantes cœli concludentur fundamentis, 208. Gigantis nomen in bonam partem usurpatum : et quid istud significet nomen, 62. Gigantes omnes sunt excitati, 220. Gigantes veniunt, ut impleant iram Dei, 199. Gigantem qui ceperit, accipiet spolia, 562. Gigantes tropice quid, 203, 207.
Gladius Domini in cœlo est inebriatus, 408. Gladius Domini sanguine est impletus, 408. Gladius, id est, Dei verbum, cujus ope dæmonum fraudes propellimus, 552, 594. Gladius orationis, 46. Gladii in aratra contundentur, 39, 46. Gladius adversus diaboli tyrannidem exstitit, 552. Gladium sanctum, magnum et validum super serpentem draconem fugientem inducet Dominus, 334, 337, 338. Gladius quid mystice, 181.
Gloriæ et honoris differentia, 168, 195. Gloria Dei universus orbis repletus, 94. Gloria Domini erit in insulis maris, 304. Gloria Domini videbitur, 435. Gloria, id est, Christus, 754. Gloriam meam alteri non dabo, 538, 541. Gloria hominis, tanquam flos feni, 435. Gloria peccatorum descendit in infernum, 220.
Gloriosos conturbabit cum fortitudine Dominus, 176.
Gomorrhæ nomen quid significat, 17, 217. Gomorrhæ populus quid indicat, 20. Gomorrhææ sarmentum fecit vinea Dei, 15. De Gomorrhæis nihil omnino superest, 17.
Gramen, genus herbæ maxime fecundum, 161, et quid moraliter, *ibid.*, etc., 162.
Grandine Dei intelligitur ira, 390. Grandinis copia in Ægypto calamitosa, 195.
Gratia per Christum data, 626. Gratia superabundavit ubi abundavit delictum, 28. Gratia salvi sumus, 516.
Grex omnis Domini dispersus, 10.

Digitized by Google

H

Hæretici oppugnant Ecclesiam, diabolo, tanquam duci milites, obtemperantes, 427. Hæretici sophisticarum rationum fastu veritatem oppugnare, vel persecutionem movere conantur, 252. Hæretici aspidibus comparati, 184. Hæreticos silentio oportet vincere, et non cum eis de rebus vanis decertare, 427. Hæreticus, post adhortationem alteram, devitandus, 427.

Hermogenes a divino Paulo Satanæ traditus, et cur, 205.

Herodiani qui fuerint, 181.

Hierosolyma ad Sionis sita radices, 286. Hierosolyma per Assyrios expugnata, 283.

Homo primus de terra terrenus, secundus de cœlo cœlestis, 309. Homo pretiosior lapide ex Suphir, 210. Homo omnium ratione præditorum, post angelos, præstantissimus, Deique imagine honoratus, 50. In hominis fabrica nihil est, quod quisquam reprehendat, 515. Homines Dei veluti quædam sunt germina, 562. Homo in plaga exsistens, et sciens ferre infirmitatem, 546. Homo comedens brachii sui carnes, non saturabitur, 159. Homines ferrei in aurum et argentum conversi, 694. Homines elongabit Dominus, et multiplicabuntur, qui relicti sunt in terra, 98. Omnis homo a cognitione est infatuatus, 671. Homo, qui puer Dei dicitur, 576. Homo Juda, germen dilectum, 73. Hominis vita septuaginta annorum spatio concluditur, 29, 300.

Honesti definitio, 83. Honesti naturæ non adhærescit, qui in Dominum non credit, 83.

Honor pro requie, 185.

Hortus Christi floribus abundat, 631.

Hosanna in excelsis, puerorum inclamatio, 138.

Hostiæ, quæ umbram futurorum bonorum habebant, 22. Hostia, quæ tollit peccata mundi, 22. Hostiam viventem unumquemque seipsum offerre decet, 22.

Humeri nomine significantur vires, 190.

Humiles Deus gratia cumulatos in altum evehit, superbisque resistit, 649. Humiles populi salvabuntur, 223. Humiles exaltabuntur 324. Humiles, pro beatis rerum arcanarum interpretibus, 383.

Hymnorum modulationem David instituit, 30.

I

Idola ex materia pretiosa constabant, 53. Idola coli cœpere, lege Dei despecta, 7. Idola deargentata ac deaurata comminuentur, 371. Ab idolis nihil adjumenti sentiebant, qui ea fabricabant, 59. Idolorum cultu sublato, bonorum spem annuntiari decuit, 231. Idolorum arguitur imbecillitas, 528. In idolis abscondebantur dæmonia, 166. Idola Ægyptiorum animalibus consecrata, 528. Idola Ægypti ad Salvatoris adventum commota, et in abyssum deturbata, 166.

Idololatria cur fornicatio dicatur, 536. Idololatria falsorum dogmatum, 49, 58.

Idolothytis qui vescuntur, dæmoniorum participes fiunt, 166.

Idumæa erit in desertum, 283. In Idumæa mactatio multa, 408. Idumæorum gens ad Arabiæ petram maxima, ab Esau deducta, qui Edom dictus, 282. Idumæi semper Israelitis inimici, etsi uterque populus a duobus fratribus originem duxerit, 282. Idumæorum sapientia periit, 283.

Ignis duplex virtus, 169. Ignis urens accendetur, 167. Ignis ardens cunctis diebus, 736. Ignis progredietur in montes ratione præditos, 170. Ignis sanctificat, 170. Ignis opus cujusque probabit, 98. Ignis vindictæ sempiternæ, 577. Ignis murus, 135, 288. Sine igne divino neminem purgari posse, 98. Ignem Dominus pluit in Sodomam, 556. Ignis appellatione sanctus significatur Spiritus, 629. Igni cur Deum Scriptura comparat, 98. Ignem in se accenderunt Judæi, 577. Ignis per allegoriam fuse explicatus, 98, 99 Ignis purgatorius, 99. Ignis inferni non exstinguetur, 400, 576, 758, 759. Ignis mystice, 38.

Illusores nulla veritate, sed virtutis opinione ducuntur : et Rabbi cognomentum sibi comparant, 66.

Imagines sanctorum martyrum in navium proris olim depictæ, 189.

Imperium Christi sempiternum, 182.

Impietas, quæ latebat, producetur, et redarguetur, 504, 513.

Impius prævalet adversus justum, 612. Impius cum in malorum multitudinem venit, contemnit, 288. Impius justitiam non discet in terra, nec veritatem faciet, 326. Impius auferetur, ut non videat gloriam Domini, 326. Impius super Libani cedros exaltatus. 178. Impius, pro diabolo, quod ipse sit impietatis auctor et princeps, 560. Impium Christus interficiet spiritu labiorum suorum, 552. Impii quibus rebus terreri solent, 312. Impii conterentur, 33, 58. Impiis non est gaudium, 649. Impios ulciscentur adversariæ potestates, 207. Impiorum multitudo mari comparata, 192. Impiorum opulentia cessabit, 305. 313. Impiorum civitas in sæculum non ædificabitur, 316. Impiorum terra cadet, 329, 331, 333. Impiorum via recta facta est, 475.

Improborum non potest non infelix exitus esse, 67. Improbos magis resipiscere quam interire, Deus maluit, 290.

Incantatio ab Ægyptiis inventa, 48.

Incarnationis divinæ negotium, 117.

Incensi nomine quid significatur, 23, 24.

Inclamare in Scripturis quid sit, 197.

Incredulitas, fornicationis animi et corporis causa, 30.

Incredulorum semen in perditionem factum, 393.

Increpandi verbum quo sensu sumptum, 250.

Infernus subtus exacerbatus est, 220. Infernus dilatavit animam suam, et aperuit os suum ne cesset, 77. Infernum deprædatus est Christus, 132.

Iniquitas, tanquam ignis, succendetur, 159, 161.

Iniquus ex utero, 541. Iniquus deficiet, 334, 360. Iniqui ex aliorum abigendi consortio, 35. Iniqui comburentur, neque erit qui exstinguat, 33, 38. Iniquorum Deus perdet injuriam, 210.

Injuria propulsanda, 26. Injuriam qui facere dicantur, 211.

Injustitiæ genus duplex, unum animi, alterum corporis, 26.

Inopia non est timentibus Dominum, 676.

Insulæ exspectarunt Christum, 580, 680 Insulæ per allegoriam, 306, 312. Insulæ pro Ecclesiis, 413, 466. Insula etiam animam voluptatibus inundatam significat, 472, 522.

Ira quid a furore differt, 89. Ira furoris Dei, sicut ignis devorat, 376. Ira quasi fluvius violentus veniet a Domino, 675. Iram suam de sancto Dominus inducit super habitatores terræ, 334, 336, 337. Iram suam Deus in gentem iniquam mittet, 165.

Iracundus vir, minime pulcher, 663.

Irascor. Non irascetur in finem Deus, neque in sæculum iracundiam servabit, 194.

Isaac Deum vidit, 91.

Isaias propheta, Amos filius, 417. Isaias carbone divino purgatus, 100. Isaias apostolatus gratiam excepit, 102. Isaias cur trito et crasso utebatur pallio, 275. Isaiæ labra expiata carbone, 616. Isaiæ os Deus implevit prophetici spiritus gratia, cum purgatione opus non haberet, 98. Isaias ut vidit Dominum, 91.

Israel, id est, divinitatis contemplator, 639. Israel primogenitus Dei, non autem unigenitus vocatus est, 9. Israel, hæreditatis Domini funiculus, 8. Israel, Dei populus, solusque benedictus. 272. Israel seipsum vendidit, 541. Israel fuit fidei in Christum primitiæ, 272, 273. Israel sanctus in medio exaltatur Ecclesiæ, 198. Israel omnis domus delectatur contentionibus, 100. Israel gloria et pinguia deficient, 246, 248. Israel avulsus adventu Christi, et insertæ gentes, 124. Israelis fructu terrarum orbem impletum iri, 342. Ab Israel Dominus abstulit caput, et caudam, etc., 159, 160. Israel egressus de terra Ægypti, tanquam dies, 191. Israel lux erit in ignem, 167. Israel intelligibilis quis dicatur, 533, 534. Israelis reliquiæ salvabuntur, 18, 171 et 172. Israel salvabitur omnis, cum gentium intraverit plenitudo, 362. Israelis filii quando colligentur, 123. Israel filii multos dies sedebunt sine rege, et sine sacrificio, etc., 18. Non omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ, 18.

Israelitæ gravius, quam Judæi, peccarunt, 155. Israelitæ ad vituli confectionem animum adjiciunt, 3. Israelitæ in duas partes per Jeroboam divisi, 75. Israelitæ a se Deum repulerunt, 9. Idola religiose coluerunt, ligno ut dicerent, Deus meus es tu, 10. Israelita veros cibos, Ægyptius nunquam comedit, 16. Israelita verus cœlesti pane nutritur, 16.

J

Jacob, semen Abraham, 455. Jacob, Domini portio, 8. Jacob patriarcha cur postea Israel nuncupatur, 157. Jacob auferetur iniquitas, 335, 341, 343. Jacob filii germinabunt, 535, 540. Jacob Deum vidit facie ad faciem, 43. Jacob Deum hominis specie vidit, 91. Ad Jacob Verbum, quod erat in principio, misit Pater, 157. Jacob appellatio in Israelem et Judæam divisa, 75. In Jacob Dominus misit mortem, 153.

Jacobus (divus), Domini frater, primus Hierosolymorum episcopus, 247, 252.

Jasus interpretatur, convertens, 107. Judæorum reliquiarum sub mundi finem salvandarum typus, *ibid.*

Jazir, Moabitarum civitas, direpta, 237.

Digitized by Google

Jazir interpretatur, robur, seu vires, 240.
Jebus civitas, 353.
Jejunium ad quid institutum, et ut jejunandum, 24. Jejunium absque vitiorum abstinentia non prodest, 636. Jejunii veri clamor ad Deum usque penetrat, 657. Jejunio anima est humilianda, 636. Jejunium verum corporis quidem labores in occulto subit, vultus autem hilaritatem in apertum depromit, 657.
Jericus muri sola Josue voce dejecti, atque prostrati, 57.
Jeremias, urbs valida, murusque æneus firmissimus a Deo vocatus, 307.
Jeroboam impius, ad quem decem tribus, relicto Davidis regno, defecerunt, 238. Jeroboam decem tribus Israelitarum deficere curavit, 75.
Jerusalem lateribus constructa, 157. Jerusalem, civitas dives, 403, 404. Jerusalem tripliciter intelligi convenit, 562 Jerusalem virgo, quæ nullam habet idololatriæ labem, 423, 424. Jerusalem sensibilis cum a Judæis est adempta, pia quoque urbis disciplina sublata est, 564. Jerusalem recens, quæ, 712. Jerusalem recentis propugnacula, quæ et qualia, 917. Jerusalem cœlestis, civitas Dei viventis, 43, 256. Jerusalem, quæ sursum est mater nostra, 43. Jerusalem terrenam repudiavit Dominus, 394. In Jerusalem olim in manu Domini connexionis vinculo servata, nunc relicta est, 67. Jerusalem, veluti superliminaria, 94. Propter Jerusalem non quiescet Dominus, 708. Jerusalem regnabit Dominus, 504, 508. De Jerusalem Domini verbum exibit, 39, 40, 44. Jerusalem in fructuum habitabitur ubertate, 701. Jerusalem Cyri, Darique instaurata mandato, 690. Jerusalem prædicuntur afflictiones, 357. Jerusalem fletu flevit, 371. Jerusalem Babylonis nomine nuncupata, 545. Jerusalem cum eversa fuit, mira erat integrorum virorum paucitas, 19.
Jesse, Davidis pater, 184.
Jesus Hebraice Salvatorem significat, 324, 551. Jesus Nave reges quinque vi captos spelunca conclusit, 308. Jesus Nave, reliquiarum Israel typus, 18. Jesus Nave, veri Jesu typus, 704.
Jesus, Josedechi filius, sacerdotum princeps, 188.
Jesus Christus unus Dominus per quem omnia, et nos per ipsum, 468. Jesus nobis auctor salutis, 127, 715. Jesus, carbunculus, et adamas vocatus, 616.
Joach, filius Asaph, a commentariis, 413.
Joachaz captivus, 120.
Joannes Bapt. lucerna ardens et lucens, 441.
Job significat eos, qui animo manent infracto adversus omnia, 505.
Jonas ex ventre ceti remeavit incolumis, 115.
Jordanis retroactus cursum suspendit, 519, 572. Jordanis deserta florebunt, et exsultabunt, 437.
Josephus somniis futura prædixit, 2. Josephus per spicas quæ sibi, et fratribus essent eventura, prævidit, 2.
Jubal, musicorum organorum auctor, 77.
Judæa firmamentis sublatis concidit, 67. Judæa corruit, 60. Judæam Nabuchodonosor postremus expugnavit, 156. Judæi unde sic vocati, 282. Judæi, filii scelerati, et populus iniquitatibus plenus, 17. Judæi versantur in tenebris, 577. Judæi stulti, 345, 346. Judæi a Deo aversi ob fidei cæcitatem, 104. Judæi confusi sunt, cum gentes ab idolorum cultu ad pietatem transierunt, 477. Judæis visus est ademptus, 333. Judæorum mens veritatis non admittit lumen, 346. Judæi crasso et pingui ingenio prædiți., 29. Judæi magis, quam ipsa bruta, a ratione alieni, 10. Judæi patrem sibi diabolum ascripserunt, 10. Judæos nunc etiam occupat pertinacia, 153. Judæi assimilantur Babyloni quia impii, 15. Judæi abacti, quod divinis non paruerint monitis, 4. Judæi corporalem generis splendorem, hoc est semen Abrahæ jactabant, 12. Judæi in veteri lege remanent, 133. Judæi sterilibus comparantur arboribus, 105. Judæorum impietatis, et calamitatis epilogus, 66, 67. Judæi cur Sodomorum et Gomorrhæ nomine vocentur, 18. Judæos non uno separatim morbo affici, sed omni confertim malorum genere, tanquam colluvie, opprimi, 14. Judæi non facile credebant prophetis, 280. Judæorum sacrificia aversatur Deus, 22. Judæorum cordi, cum legitur Moses, obtenditur velamen, 346. Judæorum deserta domus, 48. Judæi ut furentibus militibus Jesum tradiderunt, sic sunt et ipsi Romanorum copiis traditi, 68. Judæi quod in Salvatorem scelus impie committere ausi sint, jugi per Romanos interitu puniti sunt, 157. Judæi non potuere gravius peccare, quam cum dixerunt: Tolle, tolle, crucifige eum: non habemus regem, nisi Cæsarem, 15. Judæos dispersos Dominus colliget a quatuor terræ plagis, 186. Judæorum reliquiæ salvæ factæ sunt, 17.
Judas botrus inutilis abscissus, 255. Judas et Ephram, post Babylonicam servitutem, Hierosolymis simul habitarunt, 188. Judas promissione Christi honoratus, 9. Judas pseudopropheta, 161.
Judices cauponibus non absimiles, 84, 85 Judicum munus et officium, 62. Judices supra thronos duodecim sessuri, 56.
Judicium nunc est hujus mundi, 701. Judicium Domino cum populo suo, 27. Judicium in veritate educet Deus, 463. Ad judicium veniet cum senioribus populi, 69. Judicium in deserto requiescet, 385. In judicio Dominus exercituum exaltabitur, 77. Judicii nomine etiam legem significari, 465.
Jugum legis, 148.
Justificamur non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam Dei, 494.
Justitiæ portæ, 324. Justitia Dei in sæculum, 182. Justitia Dei non deficiet, 580. In justitia Deus sanctus glorificabitur, 77. Justitia in Sion civitate fideli requievit, 30. Justitia habitabit in Carmelo 385. Et obtinebit justitia requiem, 386. Justitia, non mœnia, custodit ac tutatur civitatem, 621, 622. Justitiæ generationes vocabuntur plantatio Domini in gloriam, 698, 703. Justitiam qui fecerit, lætitia exultabit, 710. Justitiæ disciplinæ mystes, et initiator, Christus, 326. Justitiam esurientes et sitientes, beati, 311. Justitiam discite, qui habitatis terram, 326. Justitiam qui non didicerit, in interitum ibit, 326.
Justus ex fide vivit, 576. Justus prior est accusator sui, 45, 94. Justus palmæ comparatus, 105. Os Justi meditabitur sapientiam, 196. Justum quemlibet oderunt Judæi, inutilemque vocitabant, 622. Justorum cogitationes sunt etiam judicia, 89. Justorum via præparata, 322, 324. Super justos oculus Domini, 23.
Justi viri tolluntur, neque quisquam est, qui consideret, 636. Justorum decem nomine civitas servari potest, 19. Justi quinque si inter Sodomitas fuissent, non perissent, 66, 73. Justi sepultura erit in pace, 636. Justi in nubes assumentur ut in aere Domino occurrentes, ut cum eo perpetuo degant, 309.
Juvenis moribus, 64. Juvenes remp. administrare, non leve malum est, 65.

L

Labia impura cur habere dicebat Isaias, 95.
Labore quæ nobis ipsi comparamus, ea diligimus magis, et in majori habemus pretio, 3.
Lac gentium quid sit, 693. Lac rationale, 624. Lac per metaphoram, 685.
Lacrymam omnem Dominus auferet ab omni facie, 316, 319.
Lacus ipsos, maria vocare Scriptura solet, 192.
Lætare, sterilis, quæ non paris, etc., 609, 610 et 611, 620.
Lætabuntur qui habitant in petra, 469, 472.
Lætitia recessit omnis terræ, 303. Lætitia sempiterna super sanctorum caput, 323. Lætitia ex omni domo tolletur, 385. Lætitia iniquorum descendet in infernum, 220. Lætitia avium, 410. Lætitiam bibent in monte Sion, 316, 318.
Lancea moraliter exposita. 46.
Laodicæa, urbs florentissima, 245.
Lapis angularis, electus, et pretiosus in Sion, 135. Lapis pretiosus in fundamenta Sion immissus, 349. Lapides de via projiciendi, 647. Lapides, id est, orbis terræ fundamenta, 196. Lapides sancti volvuntur super terram, 616. Lapides electi, 617.
Laqueus in cubilibus ubique, et in domibus simul, 470, 477. Laquei animorum vitandi, 478.
Later tabescet, 304, 314.
Lateres ceciderunt, 155. quid allegorice, 157.
Lavacrum regenerationis nos purgat, 27. Lavacri salutaris gratia, 46.
Lavacro sacrosancto quasi nix dealbamur, 28.
Laudatio fortem nunquam insolentem facit animum, 71.
Laus quid a gloria et honore distet, 168. Laudes quisquam acceptas Deo non decantabit, qui falsas de eodem cogitationes mente tueatur, 195. Laus non est pulchra in ore peccatoris, 581.
Legati turbabuntur, 199, 208, 209.
Leo, animal natura crudivorum, 185. Leo et bos comedent paleas, 741. Leo, vitulus, atque taurus simul pascentur: et puer parvus ducet eos, 177. Leo in tribulatione et angustia, 366, 367. Leo, sicut bos, vescetur paleis, 177. Expositio hujus loci, 182, 183, 184.
Leprosi extra castra pelli jubebantur, 92.
Levitica tribus sola sacerdotio fungebatur, 271.
Lex, est vinculum, quæ justum efficit neminem, sed ad pœnas servat constrictos, 349. Lex est justi et injusti regula, agenda imperans, prohibensque fugienda, 20. Lex non est ad fraudem, lucri causa, excogitata, sed veritatis magistra: omnibus gratis est proposita, 141. Lex

Digitized by Google

per angelos in manu Mosis mediatoris ordinata, 116. Lex Dei, veritas, 182, 465. Lex Dei in ore justi, 581. Lex Dei cur obsignata sigillo dicatur, 137. Leges Domini de ipsius carne manarunt, 44. Lege Dei despecta, creaturæ serviebant potius gentes quam Creatori, etc., 7. Legis defectum adventu suo supplevit Christus, 25. Lex Mosaica præsenti sæculo præmia concludebat, vitæ prolixitatem, terræque bona, et pacem nominatim significans, 701. Lex tanquam pædagogus, 477. Lex vetus, veritatis effigies, quam nova perfectior expulit, 182. Lex vetus soli Israelitico populo angelorum voce promulgata : sed Christus est gentium exspectatio, 319. Legis veteris et Evangelii discrimen, 505, 760. Lex ad peccatorum purgationem infirma, 353. Legis præcepta corporalia, 25. Legis umbra Evangelium significabat, 152. Legis compendium, 23. Lex recens, 44. Lex evangelica de cœlesti, imo etiam de terrestri Sione prodiit, 44. Lex Christi omnibus populis pacem enuntiavit, 46.

Libanus, mons Phœniciæ, gentes significans, 559, 588. Libanus omni idololatriæ genere refertissimus, 55. Libanus cum elatis concidet, 186, 188. Libanus erubuit, 393, 396, 399. Libanus in bonam, et in malam partem in Scripturis usurpatur, 55, 56. Libanum, Jerusalem solet nuncupare Scriptura, 177. Libani nomine omnium Judæorum significantur tribus, 424. Libanus, alienigenarum mons, lignis abundans ad domorum constructionem idoneis : et quid mystice, 691.

Liber novus magnus, 124, 125. Liber signatus, 558.

Libido intemperantium effrenata gravi dolore pungit, 147.

Ligna campi saturabuntur, 158. Ligna, quæ cariem non sentiunt, 155. Ligni vitæ dies, 741. Ligna agri applaudent ramis, 624, 630.

Linguæ balbutientium discent loqui pacem, 380, 382. Linguæ ab effectis contrariis descriptio, 96. Lingua pacis diserta, 384. Linguæ nomine sermones significantur impii, 192.

Linum operantes apprehendet confusio, 269. Linum fumigans Deus non exstinguet, 463, 464, 467.

Litteræ biblinæ quæ, et quales, 258.

Lobnam, Judææ civitas, 420, 421.

Locus æternus quis dicatur, 400.

Locustæ capiuntur a ludentibus, 394.

Lorica justitiæ nobis induenda, 594.

Lot incorrupte jura dicens a Sodomis rejectus, Christi typum gessit, a Judæis rejecti, 19.

Lucifer, qui oriebatur mane, de cœlo decidit, 220. Descendit ad inferos, et ad fundamenta terræ, *ibid.* Lucifer terram commovit, reges concussit, vastavit orbem universum, urbes expugnavit, etc., 220.

Luctus idoneus, lætitiæ principium, 226. Luctus ad vesperam erit, 250, 251. Luctus appellatione quid indicatur, 753, 754.

Lugebunt omnes, qui lætabuntur corde, 305, 309, 311. Lugentibus per Christum allata consolatio, 702.

Lumborum clamor quid sit, 225. Lumborum nomine quid intelligitur, 224.

Lumen, res est omnium longe maxima, universique boni effectrix, 659. Lumen, Dei verbum, quod Ecclesiam illustrat, 255. Lumen intelligibile nunquam exstinctum iri, 696. Lumen de lumine, 467, 604.

Luna lumen suum non datura, 199, 314. Luna erubescet, 314. Lunæ lux erit quasi lux solis, 372, 373. Luna tropice, 697.

Lupi rapaces, 26, 27. Lupi et agni pascentur simul, 177, 741.

Luti instar sumus, qui de terra fingimur, 515.

Lux est substantia tenebrarum dissipatrix, 85. Lux cæcitatem non parit : imo cernendi vim ad actum provocat, 1. Lucis appellatione discipulos suos nuncupavit Christus, etc., 612. Lucis ac tenebrarum nomine quid ibi significetur, 512. Lucis ac tenebrarum nulla societas, 85.

Lysias, dux Antiochi Epiphanis contra Judæos, 156.

M

Machabæorum libri citantur, 156.

Madiam, regio barbara, camelorum fecunda, 686.

Madianitarum reges internecione deleti, 175.

Maledictus, qui fidit in homine, 156.

Malum quid sit, 82, 83. Malum est ejus, quod rectum est, depravatio, 669. Mala qui in alium cogitat, ipse sibi damnum meditatur, 68. Mali nesciunt intelligentiam, 636. Mala Dominus creat, 508. Malum non est in civitate, quod non fecerit Dominus, 329.

Manasses futurorum notione per sortilegia adipisci frustra conatus : quia futura prædicere, tantum est Dei, 539.

Manicarum nomine quid intelligitur, 519.

Manna quid repræsentabat, 660

Mansuetudo Dei ineffabilis, 342.

Mansiones multæ apud Deum Patrem, 185.

Manus Domini quid sit, 325, 543, 565. Manus Dei erecta, 164. Manum Dei excelsam nemo avertere potest, 22. Manus omnis dissolvetur, 199.

Mare istius vitæ, 57. Mare Dominus comminatione sua desertum faciet, 570, 572 et 573. Maris appellatione significantur impii, 192. Maris aqua continebatur tropice, 506, 512. Mare pro insulis, et ipsarum incolis, 189. Mare Rubrum quid figurabat, 190. Mare in siccum conversum, 490. Mare Ægypti desolabit Dominus, 191.

Maria Virgo, Emmanuelis Mater, legi Deuteronomicæ non obnoxia, 117. Maria Virgo sacrosancta nubi levi comparata, 264.

Mars in aprum mutatus, et cur, 258.

Martyres per ignem probati, 617.

Masculum omne in Domini conspectum venire jussum, 25. Masculi nomine principes ac duces intelliguntur, 328.

Matrimonium amplexi vitam Deo simul et mundo tribuunt, 639, 640.

Medi argenti rationem non habent, neque auro indigent, 214. Medi, gens divitiis abundans, 215. Medi quid per transsumptionem significent, et a quo nominati, et a quo oriundi, 216.

Mediocritatis definitio, 85.

Melchisedech, Christi typus, 42. Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, 25.

Melitenses a divo Paulo Christi fidem edocti, 189.

Mempheos principes errare facient Ægyptum, 262.

Mendacium, est hominibus naturalis quidam morbus, 96. Mendacium, luti instar, aureo tanquam in vase, apud externæ sapientiæ magistros, reconditur, 625.

Mens magna allegorice, 167. Mentem exercet rerum necessariarum penuria, 3. Mentem sinceram Deus ad rerum spiritualium contemplationem provocat, 1. Mentis occulta perspicit Deus, 25.

Mensa intelligibilis, 640.

Mercenarii graviter accusantur, 242.

Messis quid mystice, 146.

Metit male, qui male seminavit, 194.

Metuentibus Deum, innotescet ejus manus, 751.

Metum, qui est in peccatis, Christus nobis ademit, 612.

Michæas quo tempore vixit, 4.

Miraculorum Christi brevis epilogus, 197, 198.

Misericordia Domini in ponderа, 349.

Moab, idem est quod ex patre, 189. Moab resectum est cornu, et robur ejus conculcatum, 323. Moab injurius valde, arrogans, et fastuosus, 323. Moab contumeliosus dæmonem apostatam significat, 239. Moab, velut cithara, sonabit, 237, 241. Moab pro dæmone, qui in Deum sese efferebat apud Moabitas, 323. Moab filia erit, sicut avis avolantis pullus alatus, 228. Moab pœnas impietatis non effugiet, 322. Moab semen quid, 228. Moab gloria in multis divitiis afficietur, 234, 238 et 239.

Moabitæ dæmonibus suos immolabant liberos, 257. Moabitæ in Ecclesiam Domini in progeniem usque decimam, et in sæculum sunt non intraturi, 228, 238. Moabitarum præceptiones humanis innixæ rationibus, 224. Moabitas cavet lex Domini ecclesiam ingredi, 639. Moabitarum dæmon, 235, 236. Moabitis nocte peribit, 223. Moabitidis viri quid signant, 224. Moabitidis lumbus, et cor ejus clamat in ea, 223, 225.

Moloch tabernaculum, 307.

Monachorum sancti cœtus, 705. Monachorum exercitationes, 519.

Mons. — Montis definitio, 41. Mons Dei quid sit, 41. Mons Domini est in cœlis, 43. Mons sanctus, id est, Ecclesia, 184. Mons pro excelso vitæ genere, 289. Omnis mons aratus arabitur, 119. Quid significat, 123, 124. Mons campestris, quid sit, 201, 202 et 204. Mons Sion cœlestis, 41. Mons in novissimis diebus erit manifestus, 59, 40 Mons, pro malis potestatibus, 56. Omnis mons humiliabitur, 455. Montes vastabit Dominus, 470, 476. Montium verbo quid allegorice, 560. Montes pro spiritibus immundis, 459. Montes cœlestes, 373. Montes complanabit Dominus, 507, 511. Adversus montes Dominus judicio contendet, 27. Montes exsilient, 624. Montes ratione prædiri, 170. Montes pro impietate, 8. Montes allegorice, 90, 730, 731.

Mores bonos corrumpunt colloquia prava, 26. Mores sceleratos cum est amplexa civitas, ad posteros, tanquam in legem, parentum flagitia transeunt, 48, 49 De moribus disputatio non est aperta, 25, 26.

Mors ab Adamo ad Mosen usque regnavit, 321. Mors per

Digitized by Google

Adamum in omne genus humanum grassatur, 320. Mors hostis ultima cessabit, 321. Mortis stimulus, peccatum, 320. Mortis imperium, revocatis in vitam omnibus, irritum faciet Christus, 333. Mors tempore resurrectionis absorbebitur, 322.

Mortale hoc induere immortalitatem decet, 689.

Mortui Domini qui sint, 330. Mortui vitam non videbunt, neque medici eos suscitabunt, 526, 528. Mortuorum resurrectio probatur, 329, 330, 333. Mortuorum ossa in vitam revocabuntur, 333.

Moses lingua balbus, Ægyptiorum disciplinis instructus, quibus ingenio, prudentiaque longe superior evasit, 51, 95. Moses universa Ægyptiorum sapientia instructus, 268. Moses ex rerum contemplatione, ad hominum curam avocatur invitus, 5. Mosis doctrina, tanquam imber super terram, et quasi stillæ super germina ejus eloquia, 74. Moses mediator vocatus, 116. Moses populi exstitit consiliarius, 36. Moses, miraculorum patrator, divina usus virga Israelitas in libertatem asseruit, 179. Moses in contemplatione et actione totam transegit vitam, 3. Moses, simulato gregis pascendi studio, totos quadraginta annos in Ægyptiorum disciplinis versatus, 3. Moses cur extra castra tentorium fixit, 107. Mosis vultus cur gloriam consecutus, 195. Mosen Christus est allocutus, 263.

Mulier masculum enixa in lege septem dies erat immunda, 117. Muliebrem mundum Dominus humiliabit, et auferet, 72. Mulieres septem virum unum apprehendent, etc., 73.

Mundus unus, ac ejus opifex Deus unus, 501. Mundus universus per Christum Patri reconciliatus est, 150.

Murmurare invicem nolite, 103.

Murmuratores a serpentibus perierunt, 659.

Murorum appellatione doctores indicantur Ecclesiæ, 695. Murus testaceus, 259. Murus igneus, 15. Murus allegorice, 56, 57.

Mus pro deo habitus, 759.

Muscæ ex stercoribus natæ hominibus molestæ, et odiosæ, 122. Muscæ caninæ in Ægyptiorum plagam, 114. Muscarum nomine quid intelligitur, 119. Muscas, id est, imbelle et infirmum exercitus hostilis genus, dispergit Dominus, 123. Muscarum allegoria, 120, 122. Muscis sibilabit Dominus, 119.

Mussitatores obedientiam discent, 361.

Myrtus ascendet pro conyza, 624, 631.

N

Nabaiot arietes ad Christum venient, 680, 686.

Nabeoth, quæ civitas, 686, 687.

Nabuchodonosor visionibus futura prospexit, 2. Nabuchodonosor Danielis Deum magnum esse, signis adactus, confessus est, 568.

Nadab igne divino conflagravit, 99.

Nathanael, verus Israelita, in quo dolus non est, 27.

Natura inconstans et lubrica eget potentiori ad retinendum aliquo, 577.

Naves Tharsis, 689 et 690. In navium proris deorum imagines depingebantur, 189.

Nazaræis vinum et sicera interdicebatur, 85.

Nebrid urbs ubi sita, 226, et ejus vallis, 227.

Nechora interpretatur aromatum cella, 433.

Necyomantia, 644.

Negotiatio Tyri, merces sancta Domino, 296, 297.

Negotiatorum semen, quasi messis comportatæ, Negotiatores gentium, 296.

Nemrim aqua deserta, 223, 226.

Neomenia sempiternis annis digna, 24.

Neptalim possessionis descriptio, 144.

Nilus septem ostiis in mare sese exonerat, 191, 192. Nilus nullum præferebat animalis genus, quod pro deo non haberetur, 123.

Ninive, quasi aquarum pascua, aqua ejus, 119.

Nix quid sit, et ex quo, et quomodo fiat, et concrescat, 28.

Noam (per) fide intelliguntur probati, 305.

Nobiles in infernum descendent, 77.

Nolo, verbum communiter usurpatum, 23.

Nomen Christi permulti in palmis, aut brachiis inuri sibi curabant, 496. Nomina sanctorum hominum arripiebant ethnici, 496.

Novacula inebriata quid mystice, 121.

Novum nihil sub cœlo, 541.

Nova Dominus faciet, 489.

Nox venit, cum nemo operari poterat, 209. Nox meridiana, 231.

Nubes quomodo, et ex quo fit, et quid mystice, 74, 265. Nubes roris ante messem, 260. Nubes Christi corpus significans, 263. Et sacrosanctam Virginem, 264. Nubes justitiam stillaverunt, 508. Nubes idololatriæ, 146. Nubes, id est, sacrorum mysteriorum interpretes, 513. Nubes mystice quid, 264, 688.

Nuntii celeres, 252, 259.

O

Occulta in apertum Dominus educit, 168.

Oculi interni, 91. Oculorum nomine quid intelligitur, 168. Oculis lippientibus sol est inutilis, 68. Oculi Domini sublimes, 54. Oculi Domini in omnia regna terræ, 289.

Olea Ecclesiæ denotat fructum, 460.

Olera infirmorum sunt cibus, 61.

Olfactus voluptate Deum delectari credere, est indignum, 23.

Oliva bona quid mystice, 247.

Onocentauri habitabunt in Babylone, 214, et quod genus sit animalis, 215. Onocentauris dæmones obviabunt, 410.

Onocrotali, asini agrestes, 215. Onocrotali tropice, 218.

Opera virtutum Deo offerre decet, 22.

Opiniones falsæ, sunt idola, 58.

Opprobrium hominum non timendum, 580. Opprobrium populi sui Dominus auferet ab omni terra, 316, 320, 321.

Oracula divina assidua meditandi diligentia nostris imprimuntur mentibus, 5. Oracula, ad Christi statim adventum tacuerunt, ac defecerunt, 192, 193.

Oratio sanctorum, sacer est gladius, 552.

Oreades nymphæ, 258.

Orgiorum festa etiam a Judæis solemniter celebrata, 258.

Orientis et Occidentis nomine hominum genus significatur universum, 676.

Orion lucem non dabit, 199. Et quid eo significetur, 206.

Orphanos (in) scribuntur symgraphæ, 164.

Oryx avis, cui comparantur Jerosolymitani, 585.

Os Domini quid significet, 29. Os Domini a mendacio est alienum, 29. Os de cordis abundantia loquitur, 581.

Ossa dicuntur animæ virtutes, 661. Ossa eorum Deus dissipabit, qui hominibus placebant, *ibid.* Ossa sicut herba, germinabunt, 751-755.

Otium Deus odit, 21.

Ova allegorice, 168.

Ovis pabulum a vepribus et spinis erit, 119. Ovis (de) peccatorum comedere, quid sit, 668. Ovium nomine quid significatur, 124. Ovium natura et allegoria, 213. Ovium vellus quid, 123.

Ozias rex Samariæ a Salmanasare captus, 109. Ozias initio pius, sed rerum successu elatus, sacrum ministerium usurpavit, et lepra statim est percussus, 92.

P

Pagi speluncæ usque in sæculum erunt, 585.

Palea allegorice, 183.

Palma quid in Scriptura denotet, 460.

Palmites vitis, discipuli sunt Christi, 255.

Panis, qui cor hominis confirmat, 241. Panis robur Dominus exercituum auferet a Judæo, 60, 61. Panis afflictionis, 371. Panem cœli dedit eis, 61. Panem de cœlo Israelitis largitus est Deus, 8. Panis de cœlo, qui mundo vitam largitur, 141, 471. Panis vivificus recondendus, 61, 630. Panis vitæ Christus, 401.

Papaver excutiatur virga, 353.

Pardus requiescet cum hirco, 177.

Parvuli mystici, 139.

Pascha calceatis pedibus edendum, 193.

Passiones hujus sæculi non sunt ad futuram gloriam condignæ, 28.

Pastophorium, 292.

Pastores nihil omnino a dormientibus differentes, 642. Pastores multi demoliti sunt vineam Dei, 19. Pastores fornicantes, 31. Pastores stulte egerunt, et Dominum non quæsierunt, 19. Pastores mercenarios accusat graviter Christus, 242.

Patientia spem operatur, spes autem non confundit, 256.

Paulus (D.) de tribu Benjamin ortus, 153. Paulus (D.) oris sui spiritu Elymam excæcavit, 552.

Pauper populus Domino benedicet, 316, 317. Pauperis rapina in principium domibus, 69. Pauperes in pace requiescent, 223.

Pauperiem propter Deum patientes, beati, 311.

Paupertatem (ad) fortiter ferendam adhortatio, 202. Paupertas, ad pietatem dux et magistra, 49.

Pax non est impiis, 542. Pax tranquillissima de copioso flumine inundavit Ecclesiam, 755. Pax nullo fine terminata, 150. Pax per carnem concisis illuxit, 17. Pacis nostræ disciplina super Christum, 596. Pacis Christi non erit finis, 151. Pacem omnia, quæ cœlum, quæ terram

Digitized by Google

incolunt, per Christum adepta sunt, 150. Pacem qui loquitur ore, et occulte in se ipso habet odium, est lupus rapax, 27.
Peccare qui faciunt homines, delebuntur, 359. Peccaverunt omnes, et egent gloria Dei, 745. Peccat (in quo quisque), in hoc ipso sibi affert contumeliam, 211.
Peccantium hominum duæ species, 69.
Peccatoribus (a) Deus longe recedit, 208. Peccatores exsistentes a vulva, 541. Peccatores Deus ad terram usque deprimit, 211. Peccatores conterentur, 33. Et comburentur, neque erit qui exstinguat, 33, 38.
Peccatum omne contumeliæ soboles est, 211. Peccata qui committit, sibi longa vincula connectit, 81. Peccata qui facit, ex diabolo est, 10. Peccata in auctorem suum testabuntur, 45. Peccatis suis quisque, tanquam catenis, constringitur, 37. Peccata longe a Deo separant, 655. Peccata cessare facit curatio, 288. Peccata rubro assimilantur colori, 28. Peccatum ad mortem, quid et quale, 94, 289. Peccata confiteri non erubescendum, 494. Peccatorum naturæ gramini herbæ comparata, 161, 162. Peccata taurorum aut hircorum sanguis tollere non poterat, 21. Peccata ante Salvatoris adventum medicinam admittebant, cum in Babylone essent prophetæ, 13. Peccatorum remittendorum potestatem a Christo acceperunt apostoli, 678.
Pedes calceati quid designant, 193, 194.
Pentecostes magnus dies et celebris, 24.
Perfectus audit, mentem ad legis voluntatem convertens, 20.
Persarum regnum primus sibi subjecit Cyrus, 215.
Persecutionem propter Deum patientes, beati, 311.
Petra, Palæstinorum civitas, 472. Petra deserta, quid, 129, 230. Petra imperium Assyriorum significans, 378. Petra, quæ Christi corpus excepit, 578. Petra scandali, 135. Petrarum scissuræ quid mystice, 58. Petram (super) viæ deprehendi non possunt, 411.
Petrus (D.) spiritu oris sui Ananiam et Sapphiram interfecit, 552. Petrus (D.) cur dicitur Petra, super quam suam Christus ædificavit Ecclesiam, 41, 42. Petro (D.) Christus regni cœlorum claves tradidit, 715.
Phaasson, rex Damasci, captus, 109.
Pharaonis nomen Ægyptiorum regum commune, 563. Pharao cognomine Nechao, apud quem tot Moses edidit portenta, 564. Pharao, princeps magnus, cubat in medio fluminum suorum, 266. Pharao draconis nomine vocatus, 268. Pharao mari absorptus, 59. Pharaonis cor cur Dominus induravit, 730. Phar.. tropice, 490, 491.
Pharisæi originem a Sodomis duxerunt, 240. Pharisæorum doctrina ligni et lapidibus similis, 694.
Phœniciæ mercatores messi comparati et cur, 298.
Phylegus a D. Paulo Satanæ traditus, ut blasphemare desineret, 205.
Pinus metaphorice, 692. Pinus lugeat, 359.
Piorum via recta, 322-324
Pisces tropice, 267.
Piscina de Spiritus sancti fontibus profluens, 290. Piscina, baptismatis typus, 111. Piscinæ aqua, Scripturæ veteris ac divinitus inspiratæ sermo significatur, 290, 291.
Plaga quid, 13, 14. Plaga pro servitute, 271.
Planetarum defectus, 212.
Plantatio Domini, tanquam Dei agricultura, 703. Plantatio infidelis, 247
Pleiades, 206.
Pluvia cœlestis, 74. Pluviæ nomine evangelicæ promulgationis significatur munus, 629.
Pœnitentia eluit peccata, 632. Pœnitentia tempus dolorum prævertendum, 756.
Populus animal ratione carens, 160. Populus Dei ex quibus gentibus effectus, 19.
Portarum appellatione quid ostenditur, 718. Portarum nomine Ecclesiæ doctores significati, 695. Portas æreas Dominus conteret, 507. Portæ per allegoriam, 691.
Potentes Scriptura muro et urbibus comparare solet, 307. Potentes potenter arguentur, 4, 33.
Potestates adversæ, scelerum ultrices, 213. Potestates malæ in profundissimas inferni partes a Salvatore demissæ, 586. Potestates supernæ nihil torpens, nihilque frigidum habent, 93.
Potus vivificus et salutaris, 145. Potus dolosus, 85.
Prava erunt in recta, 435-438, 441, 470.
Primo quod est antiquius fine caret, 543.
Primogeniti in lege naturæ maledicti, qui, 9. Primogenito omnis naturæ nihil præstantius, 145. Primogenita in Ægypto luxerunt, 195.
Princeps futuri sæculi, 150. Princeps huius mund ejicietur foras, 701. Principis attritio in paucitate populi, 11. Principes imperabunt cum judicio, 380, 519. Principes Jerusalem infideles socii furum, munera diligentes, etc., 84. Principes furum participes, 30. Utilitati dedecus præponunt, 31, 32 Principum nomine quid allegorice, 151. Principum studia, moresque subditi imitari solent, 32. Principes Judaicæ gentis, canes muti et cæci, 649. Principes mutabunt potentiam, 447.
Principium quod non habuit, extremum non est habiturum, 543. Principio nihil prius, nec antiquius, 145.
Probitas nequitiam deturbat, 138.
Profundi nomen quid significat, 115.
Prophetæ definitio, 1, 63. Prophetæ, Israelis fontes, 196. Prophetæ, cur videntes appellati, 5, 200. Propheta videt principe animi parte, tanquam per somnium reapse informata, 1. Propheta divinæ voluntatis nutum contemplatur, 5. Prophetæ animi puritate, et spiritus virtute attolluntur adjuti, 74. Prophetæ plerumque solent aperte ita loqui, ut nulla sit opus interpretatione, 2. Prophetæ per symbola aliquando loquuntur, 2. Prophetarum qualis scribendi stylus et character, 212, 213. Prophetæ an intelligant ea quæ loquuntur, 1, 2, 470. Prophetæ cur nubes dicantur, 74. Prophetæ populi exstiterunt consiliarii, 56. Prophetarum chorus primum Jerusalem carpit institui, 682. Prophetas Judæi partim ferro, partim lapidibus interfecerunt, 577. Prophetarum vita qualis, 275. Prophetæ divinam et ineffabilem mente exceperunt virtutem, 212. Prophetæ inter Judæos sublimes et pauci, 7. Prophetarum alii visionis, alii verbi vocabulum suarum vaticinationum exordiis præfixere, 6. Prophetam extra Jerusalem perire non licet, 343. Prophetæ ethnicorum argento corrupti vaticinabantur, 286. Prophetarum Dominus claudet oculos, 358.
Prophetiæ de futuris exsistunt, 4. Prophetia paterna, 6. Prophetia per somnia, 2. Prophetiæ falsæ in veras prophetias scriptæ, 164. Prophetiæ munus penes Judæos ad Joannem usque stetit, 63.
Prophetissa concepit et peperit filium, 124.
Proselytus quis dicatur, 221.
Prudens in tempore tacebit, 60.
Prudentiam prudentum Dominus abscondet, 339.
Pruna purgatoria, 98. Prunæ nomine significatur Christus, 98.
Puer infans super foramen aspidum, 177. Puer Dei exaltabitur, et glorificabitur valde, 596, 597, 599. Puer Christi quis dicatur, 184. Puer priusquam bonum et malum cognoscat, non obtemperabit malitiæ, 112. Pueris suis Christus serpentes et scorpiones conculcandi facultatem largitus est, 184. Puerorum nomine quid intelligitur, 158, 183.
Pupillus in depastionem iniquis, 163. Pupillus tropologice, 26. Pythagoræ discipuli, pro omni ratione, ac testimonio, Ipse dixit, usurpare erant soliti, 383.
Pythones de ventre loquuntur; 140. Pythonum signa dissipabit Dominus, 507.
Pythonici de terra loquuntur; istud ratione, et exemplo probatur, 139, 140.

Q

Quadrupedum nomen pro Ægyptiorum diis, 566.
Quercus, turpitudinis arbor nuncupatur, 56. Quercus omnis Basan humiliabitur, 952, 56. Quercus Basanitidis, ululate, 177, 359.
Quinquagenarii in acie militari, 65.

R

Raasin, rex Damasci, 171. Raasin populus volens, 2.
Racemorum nomine quid ostenditur, 255.
Raiphan idolum, 307.
Rama, civitas Saul, apprehendetur a timore, 173.
Ranæ de terra exstiterunt in Ægyptiorum plagam, 114. Ranas terra ebulivit in Ægypto, 212.
Rapsaces adversus Deum impie debacchatus, noctu per angelum deletus, et a suis filiis interemptus, 251. Rapsaces mentis a Deo factus impotens, 420. Rapsacem impium et furentem ultus est Dominus, 59.
Ratio, quæ prodest aliis, seipsam non ignorat, 1.
Regina cœli, 479.
Regionum appellatione significantur Ecclesiæ, 234.
Reliquiæ servatæ, quarum primitiæ discipuli fuere Salvatoris, 576. Reliquiæ Judæorum ultimis temporibus salvandæ sunt, 21. Reliquiæ salvæ factæ sunt, 17. Reliquiarum nomine quid intelligendum veniat, 187.
Remmon aqua implebitur sanguine, 225 et 227.
Requie Deo dilecti fruuntur, 185.
Requiescendi verbum quid significat, 50.
Resurrectionis probatio, 319, 320.
Rex bonus ad salutem operatur omnia, 407. Rex justus regnabit, 380, 519. Regis est imperare, 36 Regis dignitas

Digitized by Google

in multa gente, 11. Regem sibi postularunt Israelitæ, 56. Reges omnes terræ venient, ut Christo serviant sub jugum unum, 43. Omnes gentium reges in honore dormierunt, 220. Reges omnes gentium de thronis suis excitati, 220. Reges Hebræorum de more inungebantur oleo, 510. Reges, qui non servient Christo, peribunt, 680, 683, 684, 693. Reges Arabum et Saba dona allaturi, 689.

Rhinocoruna, urbs Ægypto contermina, 546.

Rinocuri, Ægypti civitas, 261.

Ros Dei, resurrectionis erit causa, 531, 533.

Ruben primogenitus, rejectus : et promissione Christi Judas honoratus, 9.

Ruinam sequitur contritio, 584.

S

Saba, gens Æthiopiæ, ex qua regina ad Salomonem est profecta, 482, 515.

Sabaim quid sit, 519.

Sabana, Moabitarum civitas, lamentatur, 237.

Sabaoth quid significat, 33, 83.

Sabbata qui custodit, beatus, 636, 638. Sabbati cessatio quid spiritualiter, 24.

Sacerdos, populorum est caput, 160. Sacerdotes, loquimini ad cor Jerusalem, 435, 440. Sacerdotes collibus significati, 175. Cum sacerdotibus populi Dominus in judicium veniet, 27. Sacerdotum nomine intelliguntur angeli, 440. Sacerdotes idolorum non, nisi proposita mercede, respondebant, 286. Sacerdotium regale, 492. Sacerdotio mutato, et legis mutatio fiat est necesse, 271. Sacerdotii ibi significatur translatio, 703.

Sacrificium Deo, spiritus contribulatus, 22. Sacrificiis translatis, transmutari sacerdotium oportet, 23. Sacrificium laudis, 22.

Sagittæ Dei multæ secundum tempora fuerunt, una autem ante omnes electa, et eximia, id est, Christus, 552.

Salix vitalem significat facultatem, 496.

Salmanar Assyrius contra Samariam, et Judæam, 129.

Salmanasar Samariam cepit, 109.

Saltus nomine quid in Scripturis significari solet, 739. Saltus allegorice, 179. Saltus mystice, 640.

Salvari cunctos, et ad veritatem pervenire Dominus exoptat, 69.

Salvator nobiscum est peregrinatus, 31. Salvator, quæ quisque meruit, in futurum sæculum recondit, 701.

Salutis nomen, pro Jesu positum, 590. Salutem, quæ est a Deo, videbunt omnes fines terræ, 590.

Samaria, Israelitarum metropolis, 127. Samaria, hodie Sebasta, 109. Samaria cum regibus suis et subditis in Assyriorum potestatem venit, 109. Samariam Nabuchodonosor postremus expugnavit, 156. Samariæ direptio per Isaiam prædicta, et expressa, 155.

Samuel, Annæ filius, 432. Samuel in Saulis probrum ab inferis evocatus, 115. Samuelis assumpta persona dæmon locutus est, 140.

Sanctificare nomen Dei, quid sit, 556. Sanctificandi verbum quot modis usurpatur in Scriptura, 169.

Sanctus in sanctis, nomen Domini, 649. Sanctus in medio Sion exaltatus, 191. Sanctus solus Deus, 536. Sanctus, sanctus, sanctus per orbem universum decantat Ecclesia, 94. Sancti adversus principatus et potestates victoria sunt potiti, 214. Sancti per ignem probati, 617. Sanctis Dei constat civitas, 616. Sancti nuncupantur lapides qui super terram volvuntur, 616. Sanctorum oratio, sacer est gladius, 552. Sanctis ne misceantur profani, legibus cautum, 95, 96. Sanctorum imagines in navium proris olim depictæ, 189. Sanctorum hominum nomina multi arripiebant ethnici, 496. Sanctorum penuria sub mundi finem, 63. Sanctorum nomine sacra Christi intelliguntur oracula, 626.

Sanguinarii diabolo patre nati, 228.

Sanguis salutaris, 319. Sanguis Christi, vere est potus, 61. Sanguinem filiorum suorum obliviscetur nunquam Deus, 536.

Sanitas mystice, 151.

Sapiens intelligit quæ loquitur, 2. Sapiens in oculis Dei quis dicatur, 85. Sapientum sapientiam Deus convertit in stultitiam, 383. Sapientum consilium infatuabitur, 262. Sapientum periit consilium, et eorum defecit sapientia, 283. Sapientes ethnici nomine quidem commendantur, sed vitæ probitate sunt obscuri, 168.

Sapientiæ definitio, 85. Sapientiæ spiritus ignorationem non operatur, 1. Sapientia Dei, rerum omnium est architectrix, 618. Sapientia Dei multiplex propter Ecclesiam innotuit, 721. Sapientiam sapientum Dominus evertet, 210, 359. Sapientiæ principium, timor Domini, 76, 133.

Sapphiram D. Petrus spiritu oris sui interfecit, 551.

Sapphiri mysterium, 616.

Saraceni, quondam Arabes, 215.

Saron evasit palus, 395, 397.

Satanas per adolescentem, id est, Christum, ibit in combustionem, 154. Satanæ et angelis ejus præparatur ignis, 400. Satanam contumeliosum, et fraudulentum condemnavit Christus, his verbis : Nunc judicium est hujus mundi, 464. Satanas assimilatus muro, 307.

Satietas fastidium, et aversionem parit, 743.

Scelesta qui operatur, Christo rege nunquam gaudere poterit, 209.

Scientia quid sit, 85. Scientiæ occultæ nulla utilitas, 85.

Scribæ regni claves habebant, 203. Scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, 137. Scribarum disciplina lignis et lapidibus comparata, 694. Scribæ Gomorrhæ habebant sarmenta, unde unam fellis et botrum amarissimum collegerunt, 240.

Scriptura divina ad communem omnium utilitatem data, 2, 3. Scriptura sacra ad hominum captum sese accommodat, 157. Scripturæ divinæ sensus multiplex, 2, 3. Scripturarum divinarum difficultas quo potissimum spectat, 3. Scriptura humano more alloquitur mortales, 3.

Sculptile qui facit, maledictus, 49, 166. Sculptilia in bestias facta, 527, 528. Sculptilia, ululate in Jerusalem, et in Samaria, 163, 166.

Sculptura cur dicitur Dei Filius, 695.

Sebana interpretatur conversio, 240.

Sedecias rex captus, et crudeliter excæcatus, 287.

Seir mons Arabiæ, et illustris Esau civitas, 282.

Semen sanctum, fulcimentum ejus, 98, 105. Semen nequam, quid, 12. Seminis appellatio quot modis usurpatur, 705.

Semitæ, id est, scripta prophetarum, 476.

Senex quot modis usurpari solet, 63.

Seniores in Jerusalem in plateis sedebunt, 701. Coram senioribus glorificabitur Dominus, 304, 308.

Sennacherim, Assyriorum rex, a suis ipsius filiis interfectus, 423, 433.

Sennacherimus Samariam evertit, 155.

Sensus animi naturales divino perficiuntur spiritu, 1.

Septenario numero eorum, qui præfuerunt Ægypto, exprimitur multitudo, 193.

Sepultura justi erit in pace, 636.

Seraphim circa Domini gloriam stantes, 91, 93. Seraphim interpretantur, flagrantes, seu ferventes, 93, et cur alas habere dicantur, *ibid.* Seraphim manus, quid, 100.

Sermo visibilis, 6.

Serpentibus implebitur abyssus, 207. Serpens bestiarum omnium prudentissimus, 337, 338. Serpens totus ubique synnosus, et pravus, omniumque calces observans, 338. Serpens Evam sua seduxit prudentia, 167. Serpens comedet terram, quasi panem, 741. Serpentes ova pariunt, 667. Serpenti terra vesci toto vitæ tempore imperatum fuit, 229. Serpentum naturam, et virus assumpserunt iniqui, 229. Serpentes pennati, 223. Serpentem Dominus interficiet, 334, 333.

Servus, pro circumciso populo, 477. Servi Dei comedent, bibent et exsultabunt, 741.

Seth, Moabitarum civitas, facta habitatoribus meditatio, 256.

Sibillus Dei quid, 119.

Signum Domino in perpetuum in Ægypto, 270. Signum attollite in monte campestri, 199, 202. Signum elevabitur velut a monte, 252. Signum Dominus elevabit in gentes, 186, 187, 188. Signo dato Deus vult ratam et rectam promissam facere gratiam, 112. Signum temporis ratione triplici dividitur, 114. Signum super insulas levabit Dominus, 562. Signa contra Ægyptum missa, 114. Signum Filii hominis, id est, crux, 188.

Siligo spiritualis, 23.

Siloe aquæ vadunt cum silentio, 2, 128, 129.

Siloa quid significat, 139.

Simeoni et levi Jacob cum fausta precaretur, eorum furori maledixit, 210.

Simoni cor Deus aperuit, 99.

Sinistri ignis æterni torrebuntur supplicio, 208.

Sion civitas ubi sita, et quid mystice, 30. Sion, mons peraltus, in quo constructum Domini templum fuerat, 299. In Sion monte convivium paratum, 318. Sion civitas fidelis, et judicii plena, quomodo facta est meretrix, 30, 31. Sion tribus modis intelligi convenit, 562. In Sion sanctus habitabit populus, 371. Sion Dominus fundavit, 223. Sion filia virgo, 423, 424. Sion filias dominatrices Deus humiliavit, 72. Sion filiorum et filiarum sordes Dominus abluet, 73. De Sion exibit lex, 39, 40, 44. In Sion montem qui insurgunt, elidet eos Deus, 155, 156. In monte Sion regnabit Dominus, 136, 304, 308, 315. Sionis fixes, Christi regis inscribuntur titulo, 584. Sionis nomine con-

Digitized by Google

tiata ex gentibus Ecclesia designatur, 382. Propter Sion non tacebit Dominus, 708. Sion, id est Evangelicum verbum, in quo Dei ædificatur Ecclesia, 198. Sion nova, id est, Ecclesia, 752. Sion judicio et justitia est impleta, 393. Sion, tanquam ager, arabitur, 48. Sionem consolatur Dominus, 579.

Sirenes, quod volucrum genus : et quid mystice, 215. Sirenum cubile, 410. Sirenes Deo benedicent, 489. Sirenes externæ doctrinæ professores, sermonis facundia et lepore præditos significant, 492. Sirenes in Babylone requiescent, 214, 215.

Sodoma cæcitatem, sterilitatem, etc., significat, 17, 217. Sodoma inter quinque urbes primas obtinuit, 28. Sodomorum urbs ut erat præcipua, ita quoque nequitia præter cæteras, abundabat, 19. Sodomorum principes, qui, 20. Sodomorum vita scelerata et impura, 240. Sodomorum clamor multiplicatus, 26. De Sodomis nihil omnino superest, 17.

Sol obtenebrabitur, 314. Sol retroactus decem gradibus, 115, 429, 430, 431, 432. Solis lux erit septupla, 372, 373. Sol non amplius erit in lucem diei, 681, 682, 696. Sol confundetur, 314. Solis miseriam excipient tenebræ, 205. Sol pro Deo habitus, 452.

Solemnitates quæ potissimum celebrandæ, 24.

Somnus regis Ezechiæ scriba, 413, 317. Transfugit ad hostes, 292, 415.

Somnia nobis profert obscura natura, exercente vim intelligendi Deo, 3.

Spelunca, Ecclesia Christi, 508.

Spes super spem, 548. Spes est immortalitatis in Ecclesia Dei, 693. Spes non prius abjicienda, quam exitum res ipsæ sortiantur, 566. Spes nobis conciliat salutem, 391. Spem qui habet in homine, exsecrandus, 275.

Sperare. Qui sperat in Domino beatus, 286.

Spicæ nomine Christi discipulorum significatur cœtus, 246.

Spinæ erunt loco panis et vini, 121, 122.

Spiritus sapientiæ et scientiæ, 85. Spirituum differentia, 388. Spiritus octuplex, 176, 177. Spiritum pro scriptis, Scriptura usurpare solet, 332. Spiritus vehemens quis dicatur, 193. Spiritus salutis, id est, spiritalis doctrina, 332. Spiritus reptiles et venenati corporis sensibus incubant, 184. Spiritus omnipotentis, 630. Spiritus divinus hostes arcet, 16. Spiritu Dei vehementi qui victus est, ac superatus, exarescit. Spiritus Dei, sicut aqua in valle, 376. Spiritus appellatione sola, sanctus significatur Spiritus, 436. Spiritus sanctus, sapiens architectus, 64. Spiritus sanctus est vita, lux et potestas, 180. Spiritus sanctus pro gratiarum varietate non est varius, sed semper idemque varias habens operationes, 180. Spiritus sanctus in specie columbæ super Christum descendit, 457.

Spolia quid allegorice, 146.

Sponsæ ornamenta quid significent, 564. Sponsas ornari quid, 563. Sponsæ Christi oculi stibio decorati, 616, 619.

Satanæ vires attrivit Christus, 132.

Silva pro iniquorum carnibus, 170.

Stellæ cœli lucem non dabunt, 199, 209. Stellæ de cœlo casuræ, 314. Stella a stella gloria differt, 185.

Stephanus plenus gratia et fortitudine, 22.

Stercora moraliter exposita, 90.

Stobœa quid, 631.

Stola per allegoriam, 148.

Struthio camelorum natura, 215. Struthiones per allegoriam, 492. Struthionum stabula, 410. Struthionum filiæ Deo benedicent, 489.

Stultitia pro humilitate, 625. Per stultitiam prædicationis, Deo placuit salvos facere credentes, 625.

Stultus stulte loquetur, 380, 585. Stulti fient principes Taneos, 262.

Stupor habens noctis meridianæ significationem, 231.

Sublimitas sublimis Christi, apostolorum et discipulorum eminentiam significat, 546.

Sulphur in Sodomam pluit Filius a Patre, 536.

Supellex pro animabus, 567.

Superbia, soror est iniquitatis, 211. Superbia, fons omnium malorum, 55. Superbia, dux est ad contumeliam, 56. Superbiæ parens diabolus, 211.

Superbus peribit, 559, 560. Superbi cedris comparati, 158. Super omnem superbum dies Domini exercituum, 52, 55. Superborum Deus deprimet contumeliam, 210.

Suphir, Indiæ regio, lapidum pretiosorum fecunda, 211. Et quid allegorice, 212.

Sur Chobet, 174.

Surdorum aures audient, 410.

Sycomori mystice, 157, 158.

Synagoga Judæorum fornicatrix, 644.

T

Tabernaculum David, Ecclesiæ typus, 232. Tabernacula, quæ non movebuntur, 403, 404.

Tanathan, exercitus Assyrii præfectus, 275.

Taneos campus, ubi per Mosen portenta sunt edita, 364. Taneos defecerunt principes, 262.

Tauri appellatione quid significetur, 283. Tauri mystice, 80.

Tecta vana, pro superbia et fastu, 289. Tectorum nomine inanes et sublimes significantur disciplinæ, 224.

Teglathphalasar Damascum cepit, 109.

Tela aranearum quid significet, 669.

Temperantia scortatori valde dura, 134.

Templum sub Zorobabel et Jesu restauratum, 572. Templum divinum quod, 15. Templum Dei in terra, 97, Templum, id est, Ecclesia, 513.

Tempus cognatum est iis, quæ in aspectum cadunt, 41. Tempora continuo motu conficiunt astra, 515. Temporum ratio cur a quibusdam historiographis præmissa, 6.

Tenebras Dominus fecit, 508. Tenebræ trium dierum in Ægypto, 115. Tenebræ in Ægypto profundæ, 195.

Tentorium Mosis extra castra fixum quid significet, 108. Tentorii desertio, templum Hierosolymitanum significat, 15.

Terram Dei fundavit manus, 542, 545. Terram, solus firmavit Dominus, 507, 508. Terra exsistit mundanæ fabricæ infima, 115. Terra in mundi medio librata, manet immobilis, 466. Terra, scabellum pedum Dei, 741, 749, 758. Terra tota impleta cognitione Domini, 177, 182, 183. Terram habitantibus timor, fovea et laqueus, 304, 306. Terra in habitationem, ut plantæ, et animalia in usum hominibus cesserunt, 515. Terræ facies quid sit, 509. Terra erit ardens noctu et interdiu, et non exstinguetur in perpetuum tempus, 410. Terræ obstupuerunt termini, 447. Terræ habitatores erunt pauperes, 505. Terra tota propter furorem iræ Domini comburetur, 159. Terra audiat verba oris Dei, 7. Terra corrupta, pro iis, qui terrena sapiunt. 309. Orbem terræ Dominus corrumpet, 305, 309. Terræ bases super quo solidatæ, 212. Terra misericordiam germinavit, 598. Terra egit impie propter habitatores suos, 304, 305. Omnis terra cum lætitia clamat, 220. Terræ omnes clamabunt habitatores, 335, 337 Terra inhorruit, 2. Omnis terra in igne Domini et gladio judicabitur, 758. Terra luxit, et corruptus est orbis, 305. 309. Terram vorabit maledictio, quoniam peccaverunt, qui incolunt eam, 303, 304. Terra relinquetur deserta, 98. Omnis terra erit vepres et spinæ, 119, 121. Terra dissipatione dissipabitur, ac direptione diripietur, 303, Terra turbatione turbabitur, 304, 307, 313. Terra vertetur in sulphur, 410. Terra suum revelabit sanguinem, et non abscondet interfectos suos, 334, 335. Terra inebriabitur sanguine, 408, 629. Terra a suis movebitur fundamentis, 210, 212. Terra populi mei spinas et gramen proferet, 385. Terra sicut vestimentum, veterascet, 580 Terra transitura, 508. Terra longinqua, quid, 204 et 205. Terra mansuetorum, 401. Terra nova, 741, 744. Terra quid tropologice, 8.

Terrenus homo per lignum fumigans significatus, 465.

Testa, quæ Bibli perferebat litteras, 258.

Testamentum æternum, habitatores terræ mutaverunt, 303, 305. Testamenti Veteris et Novi discrimen, 125. Testamentum recens, 466.

Thammuz, id est, Adonim, lugebant mulieres, 258.

Tharacha, rex Æthiopum, 175.

Tharsis naves quid ostendunt, 689, 690.

Theman (in)non amplius erit sapientia, 283.

Terebinthus, 105.

Thesauri abditi nulla utilitas, 85. Thesauri justitiæ, 395. Thesauros in terra colligere prohibuit Christus, 49. Thesaurum Christi in vasis fictilibus habemus, 625.

Theudas pseudopropheta, 161.

Thronus exaltatus quis dicatur, 97. Thronus David Ecclesiæ præsidem significat, 252.

Tinea depascens quid significat, 575, 576.

Timiditas quid, 85.

Timor Domini disciplina et sapientia, 676. Timor apprehendet impios, 399.

Titiones duo fumigantes, 111.

Torcularia Deo placentia, 720.

Tortores Dei, adversariæ potestates, 207.

Traditiones fabulosas Scripturæ sacræ adjungebant Judæi, 31.

Tribulatio super tribulationem, 348.

Tribus omnes amputabuntur e terra, 205.

Trinitatis personæ distinctæ, 468. Trinitas unus Deus, 467, 468. Trinitas in una divinitatis natura, 95.

Digitized by Google

Tristitia abibit, 410, 411.
Trituratores. 522.
Tunica justitiæ, 708. Tunica lætitiæ, 148, 587.
Turris præalta humiliabitur, 52-56. Turris allegorice, 137.
Turturum natura, 226.
Tygris flumen pedibus transmissum, 634.
Tyrus, robur maris, 298. Tyrus, emporium omnibus regnis universæ terræ, 296, 298, 301. Tyrus tanquam canticum erit adulteræ, 296, 300. Tyrii non amplius mercaturam facturi, et cur, 298.

U

Ululatus quid sit. 236.
Umbra nulla est opus, exorta veritatis luce, 22. Umbra ad Christi adventum evanuit, 395. Umbra mortis quid, 146.
Unctio lætitiæ lugentibus, 698. Unctionis nomen significat hilaritatem, 702. Unctio mystica, 319.
Undæ spirituales, 755.
Unguento ungentur in monte Sion, 316, 318, 319. Unguentis liniri militiæ studium profitentes solebant, 534.
Urbes munitas Dominus evertet, 322, 325, 324. Urbium appellatione potestates adversariæ designatæ, 317. Urbes relinquentur desertæ, 303. Urbes multæ post Christi crucem ita deletæ, ut ne nomine quidem supersint, 104.
Urias sacerdos, 124. Et ejus lex, 126.
Ursi quid moraliter, 670, 671.
Uvam fellis Dei vinea produxit, 15.

V

Vaccam boum alet homo, 119, 121. Quid tropologice, 123.
Væ Assyriis, virga iræ et furoris in manibus eorum, 346. Væ coronæ injuriæ, 348. Væ, qui descendunt in Ægyptum auxilii causa, 376. Væ desiderantibus diem Domini, 82. Væ gens peccatrix, 11. Væ multitudini gentium multarum, 250. Væ prophetantibus de corde suo, 509. Væ prævaricantibus legem, 304-306. Væ iis, qui conjungunt domum domui, et agrum agro copulant, etc., 77. Væ, qui dicitis malum bonum, et bonum malum, etc., 82. Væ, qui dicit Patri, Quid generabis; et matri, Quid paries, 514, 515, 520. Væ qui in equis et curribus confidunt, 275. Væ, qui expergiscuntur mane et siceram sectantur, 77. Væ iniquo, quia mala pro operibus manuum ejus evenient ei, 60. Væ, qui in abscondito consilium inierunt, 359. Væ scribentibus iniquitatem, 163. Væ terræ navium, 252-258. Væ, qui trahitis peccata, tanquam funiculo longo, 81. Væ vobis divitibus, quoniam consolationem vestram tulistis, 511. Væ vobis legisperitis, etc., 581. Væ vobis, qui nunc ridetis, quoniam lugebitis, 511. Væ vobis, qui saturati estis, quoniam esurietis, *ibid.*
Vallis pro vitiis, 289. Valles audiant fundamenta terræ, 7. Valles vertentur in picem, 410.
Vaniloqui de ventre loquuntur, 140.
Vasa Domini quæ dicantur, 594. Vas (omne) hostile cessabit, 622. Vasa corruptibilia, id est, diabolicæ nequitiæ ministri, 619.
Vaticinantes per mortuos, 265.
Vaticinia per dæmonas, et astra fieri, 556.
Venalia non sunt, quæ Dei sunt, 632.
Veneficium ab Ægyptiis inventum, 48. Veneficia sunt idolorum servitus, 556.
Ventris nomine quid significatur, 241.
Ventriloqui qui dicantur, 265.
Venus penetravit ad inferos ut amasium inde referret, 258.
Verbum quid sit, 150. Verbum ubi abest, auditu nihil opus, 64. Verbum operosum in aurem audientem penetrat, *ibid.* Verbum principibus attributum, lex autem populo, 20. Verbum abbreviatum Deus faciet in toto orbe, 171, 172. Verbum in Sina monte traditum, 44. Verbum e cœlis pluviæ et nivis instar a Patre descendit, 629. Verbum Evangelii quando omnibus inclaruit, 41. Verbum accepimus fidei, quod salutarem justitiæ conciliat confessionem, 678. Verbum, id est, Deus, 8. Verbum Dei in sinu Patris recumbens, videndum se præbuit hominibus, 91. Verbum Domini, facto ex Jerusalem docendi principio ad omnes dimanavit, 44. Verbum Dei unigenitum, 81. Verbum Dei, latex vivus, 196. Verbum Dei carnem assumpsit, 117, 118. Verbum Dei omnibus populis pacem enuntiavit, 46. Verbi Dei nomine Salvatoris præcepta significari, 442. Verbum Dei vita præditum aquæ comparatum, 391. Verbum Dei, animæ pabulum, 326. Verbum Dei vivens, efficax, et omni ancipiti gladio acutius, 358. Verbum Dei semper vivum, semper manens, vitamque sempiternam afferens, 442.
Veritas mendacium compescuit, 46. Veritatis lumen meridiana luce clarius, 231. Veritatis (ad) indagationem nostræ sufficiunt meditationes, 3. Veritatis (ad) indagationem sensuum omnium certissimus est visus, 5. Veritatis possessio labore, sudore et pulvere comparatur, 5. Veritatem qui indagat anxie ipsam tandem aliquando facie ad faciem repertam intuebitur, 142. Veritate demonstrata, mendacii arguitur natura, 58. Veritas, per Christum data, 626.
Vermis, qui non moritur, 400, 576, 758, 759. Vermis tropice quid, 458.
Vespasianus armis Ægyptum occupavit, 267.
Vespertiliones Dominus projiciet, 52, 53. Vespertiliones adorare quis dicatur, 58. Vespertilionibus templa construebant ethnici, 59. Et qualis earum natura, *ibid.*
Vestimentum salutis, 148, 708. Vestimenta sua lacerabant Hebræi, cum in Deum audiebant blasphemias, 418.
Vestis nuptialis, 111.
Via regia et media, 373. Viæ, id est, sacræ Scripturæ, 558, 559. Via pura et via sancta, 406. Via Domini, judicium, 322-324. Viæ nomine quid in Scriptura significetur, 132.
Videndi verbum dupliciter sumitur, 6. Ad eorum explanationem, quæ videntur, oratione est opus, 5. Videndi, vel visionis vocabulum suarum vaticinationum exordiis prophetæ præfixerunt, 6. Videntes videbunt et non cognoscent, 98, 102.
Vidua vera quæ, et quid mystice, 26. Vidua in direptionem iniquis, 165. Viduas (in) falsæ scribuntur syngraphæ, 164. Viduæ judicio non attendunt principes seu judices, 30, 84. Viduæ nomine quid in Scriptura significetur, 611. Viduæ suscitatur filius, 98.
Villicus iniquitatis, 167.
Vincula peccatorum, 81.
Vindictam nominis persæpe, tanquam vi, in nos attrahimus, *ibid.*
Vinea Domini Sabaoth, 115, 256. Vinea Domini, domus Israel, 73. Vinea Domini uvarum loco fecit spinas, *ibid.* Vineam Sorech Dominus plantavit, et in ejus medio turrim ædificavit, *ibid.* Vineam suam Dominus ex Ægypto transtulit, 123. Vineæ facta est dilectio in cornu, 2. Vinea Sebana a Moabitis colitur, 240. Quid moraliter, *ibid.* Vinea Sebana lugebit, 234-239. Vineæ cultus deseritur, quid tropologice, 122. Vinea spinifera, 74. Vineæ tentorium, 15. Vinea et vinum lugebunt, 305-305, 311. Vinea Sodomorum, vinea eorum, 249. Vineæ acceptio multiplex, 239. Vineæ nomine quid significatur, 14, 15.
Vinitores peregrini venient, 698, 703, 704.
Vinum cor lætificat hominis, 241. Vinum spirituale, 32. Vinum sacerdotibus et Nazaræis interdictum, 85. Vino succensi quæ et qualia committunt scelera, 77. Vinum injuste damnatorum bibunt judices, 84. Vino ad iracundiam proni abstineant, 85. Vinum adulterinum, 269. Vinum Pharisæorum, fel draconum, et aspidum insanabile, 240. Vinum bibent in monte Sion, 316, 318, 319. Vini et lactis mystica generatio, 624, 632. Vinum pro Christi passionis mysterio, 625.
Viperarum genimina, 667.
Virga, regiæ majestatis symbolum, 178. Virgam exactorum dissipabit Dominus, 144-147. Virga virtutis, 179. Virga (in) iniquitates eorum visitabo, 12. Virgæ acceptiones variæ, 178, 179. Virga egredietur de radice Jesse, 176-178. Virga directionis, virga regni tui, 538.
Virgo an puella discrepet, 116, 117. Virgo, quæ Davidem fovebat ab eo non cognita, 117. Virgo in utero habebit et pariet filium, 112, 114, 116. Virgo generavit, 604. Virgo Babylonis quæ sit, 534. Virginem (in) Spiritus sanctus sese demisit, eamque Altissimi virtus obumbravit, 609. Virginum sanctarum exercitationes, 519.
Virtus Dei, rerum omnium opifex, 132. Virtus in infirmitate perficitur, 394. Virtus superabundavit, cum abundavit infirmitas, 4. Virtutis jugum sceleratis durum, 134. Virtutis præmium, quod et quale, 168. Virtuti cuilibet malitia semper adjacet, 289. Virtutum et vitiorum incrementa a minoribus incipere solent, 11. Virtutum parentes, sunt honestæ animi cogitationes, 241, 242. Virtutem (ad), nisi per laborum difficultates, non patet aditus, 134. Virtutum studia gentibus olim inaccessa, 559. Virtutum gloriatio, Deus, 755. Virtutum ministrarum cœlestium quantum est momentum, 109. Virtutes omnes, quæ in cœlis sunt, Deum habent pro fine, 526. Virtutes cœlorum lugebunt, 573.

Digitized by Google

Visionis communio, 6. Visionis vocabulum in initio libri sui cur posuerit Isaias, 5. Visiones novem Isaiæ contra gentes, 199.
Visitatio erit cum tonitru et commotione, 354-357.
Visus et auditus discrimen, 5. Visum homini cæco Christus sputo restituit, 98, 102.
Vita hominum quot annis modo concluditur, 300. Vitam largitur perpetuam, qui vitæ fons est, 650.
Vitis peregrina quæ sit, 241. Vitis, Ecclesiæ denotat fructus, 460. Vitis Dei vera est ad ipsius imaginem sata, 16. Vitem vastavit aper de silva, 387. Vites lugere, quid sit, 256.
Vitula triennis tropice, 225, 226.
Vituli nomine quid intelligendum, 183.
Vituperatio fortem nunquam contrahit animum, 71.
Voluptatis via lata, 224. Voluptatis illecebræ duces immittuntur a diabolo, 83. Voluptatum undis immergimur, 510. A voluptatibus corporis jam assuetis recedere, est perdificile, 650. Voluptatem sectantur infiniti, honestatem pauci, 154. Voluptates scaturientes exsiccandæ, 474.
Vox audietur tanquam buccinæ, 252. Vox clamantis in deserto, 435, 440, 441. Voces visibiles, 6.
Νόμος omnem domum, vicum, civitatem, et regionem ibi significat, 265.
Vulneris definitio : quid a plaga et livore differat; et quid mystice significet, 13.
Vultures feminæ solius opera nascuntur, 117.

Z

Zabulon terræ descriptio, 144.
Zacharias, Barachiæ filius, 124.
Zacharias quo tempore prophetavit, 126, 372.
Zelavit Dominus adversus Jerusalem et Sion zelum magnum, 473.
Zelus quid ibi significet, 475. Zelus bonus, 253. Zelus cum tribuitur Deo, non passio aliqua : sed in eos, qui peccant, animadversio demonstratur, 473. Zelus populum apprehendet ineruditum, 526, 527. Zelum suscitabit Dominus, 470, 473. Zelo flagrarunt beati martyres, 473.
Zorobabel, Christi typus, 188.
Zizania, semen nequam, 12.
Zythum facientes contristabuntur et animis dolebunt, 26.

III.

IN OPERA JOANNIS MOSCHI.

A

Abibas continens et a sæcularibus rebus abstractus, 3091, a. A patre reprehensus patienter sustinet, *ibid.* Partem hæreditatis suæ in pauperes distribuit, 3091, c.
Abramius abbas, postmodum factus episcopus Ephesi, 2935, c.
Achilla Alexandrinæ Ecclesiæ episcopus, 3083, b.
Addas monachus Mesopotamenus, platano **inclusus**, 2923, a. Barbari manus eum occidere volentis **obrigescit**, *ibid.* Restituitur senis oratione, *ibid.*
Adelphius episcopus Arabessi dæmoniacam **oratione** liberat, 2991, b.
Ægina civitas Ciliciæ, 2875, c.
Agiodulus abbas fratrem mortuum ut ei pacis **osculum** præbeat excitat, 2859, c.
Alexander Alexandrinæ civitatis episcopus, 3083, b.
Alexander patriarcha Hierosolymitanus **benignus** in furem famulum, 2885, a.
Alexander Cilix moribundus a dæmone **correptus**, 3054, b.
Alexander monachus monachis salutaria verba **profert**, 3055, a.
Amanus mons, 2946, c. In eo invenitur corpus **sancti** anachoretæ, *ibid.*
Anastasii imperatoris mors, 2888, d., *seq.*
Anaxanonis abstinentia, 2895, b. Mortem suam prædicit, 2895, c.
Anazarbus, metropolis secundæ Ciliciæ provinciæ, 2906, d.
Andreas abbas Messenius sanat fratrem dæmoniacum, 2982, a, *seq.*
Angeli monacho sacrificanti dextra lævaque astant, 3087, a. Non admonent eum consecrantem juxta ritum hæreticorum, cur, 3087, b. Angeli apparili baptizant puellam paganam quæ omnia bona erogaverat homini sibi necem dare volenti, 3098, c, *seq.* Angeli apparitio abbati Leontio, 2855, b. Angelus monachum interrogat, ubi vult sepeliri, 3047, c.
Animæ vitiis varia medicamenta, 2934, a.
Antinous civitas, ubi sita, 2898, d.
Apamiensis secunda Syrorum provincia, 3079, d.
Apollinaris Alexandrinus patriarcha, 3071, a. Adolescentem verecundum et pauperem arte insigni et charitate adjuvat, 3071, c.
Arsenoites Thebaidis civitas, 2923, b.
Asini monasterii nuncupati Mardes factum memorabile, 3026, d.
Athanasius Alexandrinæ civitatis episcopus, 3083, b. Athanasius puer in littore maris episcopum simulans catechumenos baptizat, 3083, c. Ecclesiæ et episcopo cum sociis traditur, 3086, a.
Athanasii abbatis admonitiones et mirabilis ejus visio, 2994, d.
Athenogenes episcopus Petrensis, 2987, c.
Aurifex juvenis cruci auream de suo peculio ex pietate quædam addit, 3087, c, *seq.* Adoptatur ob opus hoc pietatis in filium a patricio, 3090, a.

B

Babylas mimus, audita Evangelii sententia ad meliorem vitam convertitur, 2879, c. Item duæ ejus concubinæ, *ibid.* Cum iisdem religiosum habitum assumit, *ibid.*
Baptismus quotuplex, 3046, c. De baptismo ab iis qui fidem non habent collato, an validus, 3086, c. *seq.* Baptizati sancto chrismate uncti, 2854, d. Nudi sancto oleo ungebantur, 2854, d.
Barnabas anachoreta spinam pedi infixam non evellit, 2859, b.
Blasphemus in beatam Virginem Gaianus miraculose pedibus et manibus truncatus punitur, 2902, d.

C

Cæcorum trium relatio, quomodo excæcati fuissent, 2930, d.
Calamon monasterium, ubi situm, 3026, b. 3050, b.
Canis monacho viam ostendit, 3026, c.
Caparasima vicus civitatis Phœnicis, 2910, c.
Castitas Deo monachos familiares efficit, 3022, a.
Charitas mira cujusdam sancti Patris, 2859, a. Charitas cujusdam senis habitantis in cellis Cuziba, 2870, b.
Christophorus centies in nocte flectit genua, 2963, a. Ejus visio de accensis candelis rite certantium, 2963, b. In Hierosolymam tendit ad crucem adorandam, 2963, c.
Christus medicus animarum, 3007, b.
Clemens stromateus, 3046, d. Hypotypateon quintus nominatur, *ibid.*
Columba faliginosa et squalida apparet super caput monachi Syri hæresim Severianam profitentis, 2966, c.
Communio accepta, ut mos erat, die sancto cœnæ Dominicæ, 2935, d. In linteo mundissimo involvitur et in armario reponitur, *ibid.*
Conon presbyter Alexandrinus, in monasterio Penthucula, 2854, c. Factum mirabile abbatis Cononis, 2862, d.
Conon alter abbas semel comedit in hebdomada panem et aquam, 2870, a.
Consecrationis verbis a pueris joco prolatis super pane, panis et saxum in quo positus igne cœlitus delapso consumuntur, 3032, a. *seq.*
Continentia commendatur, 2978, c.
Conversio cujusdam militis ad miraculum Dei in se factum, 2867, a.
Cor mundum in sæculo et tabernis gerere difficile est,

Digitized by Google

3075, d. *seq.* Deus nihil requirit nisi cor mundum, *ibid.*

Cosmas eunuchus, 2891, d. Ejus reliquiæ pretiosæ, *ibid.* Paralyticum sanat, 2894, a.

Cosmas scholasticus et aspectu et doctrina docens annis XXXIII, in omni se virtute exercuit, 3039, d. *seq.* In solitudine tria ista consecutus est, non jurare, non mentiri, non ridere, 3042, b.

Cyriaco abbati lauræ Calamonis B. Maria cum Joanne Baptista et evangelista apparet, 2902, a. Cellam ejus ingredi B. Maria recusat propter Nestorii libros, *ibid.*

Cyriacus princeps periculo latronum eripitur, infantum intercessione quos a morte servaverat, 3031, c.

D

Dæmonum opus, quale est, 2974, c. Dæmones apparent prope cellulam solitarii, cur non ingrediuntur, 3027, a. Dæmon in habitu monachi ad cellam cujusdam senis in Raythu, 2984, a. Quomodo dæmon apparuerit cuidam seni in forma pueri nigerrimi, 3627, b. Quomodo dæmon Isaac abbati apparuit in forma adolescentis, 3027, c.

David latronum princeps ad monasticam vitam aspirat, 3003, c. Minatur mortem omnibus monachis nisi recipiant eum, 3006, b. Admissus fit exemplum virtutis et ab angelo sibi peccata esse remissa audit, *ibid.* Extra psalmorum cantum mutus, 3006, c.

Deo quid majus, 3007, a. Deus ubique est, *ibid.*

Dionysius Seleuciæ episcopus, 2938, a.

Dionysius Ascalonis civitatis episcopus, 3046, b.

Distractiones tempore orationis ingerit diabolus, 2910, b.

E

Eleemosyna quæ in pauperes confertur, a Christo tanquam sibi exhibita suscipitur, 3059, a. *seq.* Eleemosyna Zenonem imperatorem a pœna liberat, 3042, b. Liberat a morte mercatorem Tyrium, nomine Moschum, 3063, a. *seq.* Eleemosynæ merces : puellæ paganæ, quæ eleemosynam fecerat, baptismus datur ab angelis, 3098, c. *seq.* Eleemosynarii filius qui Christum curatorem elegerat, divitem filiam, Deo sic disponente, uxorem accipit, 3090, b. *seq.* Quomodo triticum germinaverit in monasterio propter cessationem consuetæ eleemosynæ, 2941, b. *seq.*

Elias archiepiscopus Hierosolymorum, 2851, c. A vino abstinet, ut solebat, cum esset monachus, 2883, b. In Haila relegatus propter Chalcedonensem synodum, 2883, c.

Elias abbas tentationem carnis superat territus visione mirabili, 2866, b, *seq.*

Eliæ solitarii dictum, 2907, a.

Ephræm Antiochenus patriarcha, 2883, c. Hæreticum causa fidei in ignem provocat, 2886, a, *seq.* Ejus stola in igne manet illæsa, 2886, c.

Episcopus quidam architectis servit, 2886, d. Columna ignis super caput ejus apparet, 2887, a. Ephremio comiti episcopatum prædicit, 2887, b.

Eucharistiæ miracula, 2875, c.; 2877, b. Maximum et stupendum miraculum S. Eucharistiæ sub Dionysio Seleuciæ episcopo, 2935, c.

Eugenius abbas, postmodum episcopus Hermopolis in Ægypto, 3054, b.

Eulogius Alexandrinus patriarcha templum Juliano martyri mirabili visione erigere jubetur, 3010, c. Eulogius ædificat ædem sanctæ Dei Genitricis, quæ cognominatur Dorothea, 2930, d.

Eustochius Jerosolymitanus archiepiscopus, 2858, d.

Evagrii philosophi mirabilis conversio, 3078, b, *seq.* Cum chirographo a Synesio accepto sepelitur, 3079, a. Mortuus satisfactum sibi a Christo renuntiat, *ibid.* Testatur id chirographo in manu ejus in sepulcro invento, 3079, c. Servatur miraculosum chirographum, 3079, d.

Excommunicatus monachus post mortem absolvitur et liberatur, 3071, a, *seq.*

F

Femina monacho fugienda, 3107, c. Femina quædam ne fratri cuidam scandalo sit, conspectum ejus fugit et in eremum vadit, 3050, b. Feminæ sanctimonialis egregium factum, per quod compunctus adolescens ejus amator, monachus effectus est, 2911, d.

Fides si desit recta, nullæ sunt virtutes, 2874, a.

Fides viro suo a muliere servata, quomodo ambo adjuventur, 3067 a, *seq.*

Flavianus Antiochiæ patriarcha apud Peram relegatus ab Anastasio propter Chalcedonensem synodum, 2883, c.

Fornicationis spiritus in abbate, 2862, c. Quomodo Deus eum punivit, *ibid.*

G

Gaianus mimus B. Virginem blasphemans punitur truncatis manibus et pedibus, 2902, d.

Gennadii Constantinopolitani patriarchæ laus eximia, 3007, c

Genuflexio monachi tabulam excavat ad quatuor digitos.

Georgius abbas inclusus prævidet repentinum magnumque terræ motum quo corruerunt urbes maritimæ Phœnicis, 2906, c. Georgius in cella manens in ecclesia invenitur ut communicet, 2990, a, *seq.*

Gerasimus abbas ex leonis pede aculeum extrahit, 2966, d. Ei gratus est leo et obsequiosus, 2967, a. Gerasimi (B) monasterium, 2859, c.

Gevemer dux Palæstinæ in sanctum monumentum ingredi vult, ab ariete impeditur, 2903, b.

Gregorii papæ humilitas Joanni Persæ in salutando exhibita, 3015, d.

Gregorius anachoreta et Thaleleus ejus discipulus, 2947, c.

Gregorius Cappadox furnum ingreditur, vestimentoque suo illum detergit, nihil omnino ab igne læsus, 2950, b. Persequitur leones usque ad Jordanem, 2950, c.

H

Hæresis spiritale adulterium visione ostenditur, 3066, c. *seq.* Unde nascuntur hæreses, 2926, d. Hæreticorum consortia vitanda, 2862, a. De communicatione cum hæreticis, 2871, b. *seq.* Hæreticis locus præparatus fetidus, ignes evaporans, visione ostenditur, 2871, c, 2874, a.

Hebræus quidam moribundus baptismum expetens arena baptizatur, 3046, a, *seq.* Sanitati restituitur, *ibid.*

Homicidæ pulchrum dictum ad monachum qui eum sequebatur dum duceretur ad decollandum, 2923, b. De homicida sene qui de eodem crimine accusabat adolescentem, 2923, d. Quomodo adolescens liberatur, *ibid.*

Homo similitudo Dei fuit ab initio, 3019, c. Factus est similitudo bestiæ postquam a Deo excidit, *ibid.* Homines ab hominibus corrigendi, non ab angelis, 3087, b.

Humilis majorem gloriam habet quam rex, 3102, c. Humilitas episcopi, 3102, *b. seq.* Humilitas monachi senis mollit agricolam furentem, 3110, *b.* Humilitas conciliat fratres, *ibid.*

I

Ignis et aqua meritis sanctorum panno deferuntur, 2874, c.

Imaginis B. Mariæ Dei Genitricis adoratio, 2899, b. Ejus adorationem dæmon, ut a tentatione fornicationis desistat, omitti stipulatur, *ibid.* Imago immaculatæ Virginis Mariæ in specula senis, 3051, a. Coram hac imagine candela accensa miraculose non minuitur, 3051, b.

Imago Theodosii monachi in aquam demissa, aquam scaturire facit, 2939, b.

Infantulus dierum viginti quinque designat patrem suum ore et digito, 2979, a.

Isaac abbatis Thebæi visio, qua reconciliationem cum inimico ante communionem necessariam esse dicit, 3030, a.

Isidorus monachus Melitensis, 2878, b. Jugiter flens, et maximum peccatorem se vocans, cur, *ibid.*

J

Jeremiæ prophetæ ossa in Tetraphylo Alexandriæ requiescunt, 2931, a.

Joannes Chrysostomus Constantinop. episc. in exsilium mittitur in Cucusum, 2991, d. In qua domo mansit, *ibid.* Throno Dei assistere Adelphio revelatur, 2994 b. Ejus laus, 3070, d.

Julianus episcopus Rostrensis, 2951, d. *seq.* Venenatum calicem, signo crucis ante edito, innoxius ebibit, *ibid.*

Julianus Arabs cæcus moneturne se ab Ecclesia separet, 2954, c, *seq.*

Julianus Stylites mittit cuidam seni pannum involutum habentem intus tres carbones ignis, 2874 c. Factum mirabile Juliani Stylitæ, 2875, a, *seq.* Prædicit mortem Simeonis Stylitæ, 2911, a.

Julianus senex monasterii Ægyptiorum LXX annis in spelæo vivens admodum pauper, 2906, d. Nocte cœlitus cella ejus illustratur, 2907, a.

Juramentum duorum fratrum nunquam sese ab invicem separandi, 2955, a. De juramentis temere factis, 3107, b.

L

Lapides pretiosos projicit in mare mercator, ne propter eos occidatur a nautis, 3094, a.

Digitized by Google

Lapsas spelunca, ubi sita, 2854, b. Quomodo fit ecclesia, *ibid.*
Latro fit monachus, 3031, d. Ad sæculum redit, ut crimen infanticidii morte expiet, 3034, b.
Leo papa, ejus epistola super tumulum sancti Petri posita, apostolica manu emendatur, 3011, a, *seq.* Sanctus Leo Eulogio per visum se exhibet, 3011, c. Ad sepulcrum sancti Petri audit sibi peccata dimissa, præterquam impositionis manuum, 3014, b, *seq.*
Leo monachus, genere Cappadox, se vendit ut alios liberet, 2978, a, *seq.* Martyrio afficitur, 2978, b.
Leo iter præbet monacho in semita præ sentibus valde angusta, se erigendo in posteriores pedes, 3034, a. Leo Gerasimum abbatem semper comitatur, quia ex ejus pede aculeum extraxerat, 2967, a. Nutritur a sene, *ibid.* Pascit asinum monasterii, *ibid.* Asino per furtum sublato, ejus officium supplet ferendo aquam, etc., 2967, b. Leonem pascit quotidie Paulus Helladicus, 3030, c. Leones a sene pascuntur in spelunca, 2854, c.
Leontius abbas videt angelum altari astantem, 2855, b.
Leontii Cilicis misericordia erga pauperes, 2914, c.
Linguæ continentia, 2862, b.
Lycos Thebaidis civitas, 3027, c.

M

Mansuetudo mulieris illustris, qua arte hanc virtutem edocta sit, 3098, a.
Macarius Hierosolymorum archiepiscopus, 2866, b, 2954, c.
Marcellus Scythiota, 3018, a, *seq.*
Marcus anachoreta hebdomadas integras jejunat, 2862, b. Operatur die ac nocte, *ibid.*
Mardes mons, ubi situs, 3026, c.
Mare Rubrum duo monachi pedibus perambulant, 2986.
Mare mortuum, 2871, c.
Mariam Dei Genitricem esse credit Ecclesia catholica et apostolica, 2871, b. Maria Virgo (B.) apparet Cyriaco, cur in cellam ejus intrare recusat, 2902, a. B. Mariæ commendata uxor a marito Constantinopolim proficiscente, cum filia a morte præservatur, 2927, a, *seq.*
Mariæ meretricis conversio et vita, 2879, a, *seq.*
Mariæ mulieris peccatricis submersio, 2927, c.
Menas diaconus monasticum habitum deserit, 2982, a. A Simeone Stylita divinitus agnoscitur, et ad monasterium suum remittitur, 2982, d. Ejus pœnitentia post fugam Deo grata signo ostenditur, *ibid.*
Miliarisia, genus numismatis, 3059, a.
Miracula cur in Ecclesia fiant, 3106, c. Miraculum Domini erga uxorem et filiam viri fidelis, qui hospitio suscipere monachos consueverat, 2927, a. *seq.* Miraculum sanctæ Dei Genitricis erga Cosmianam uxorem Germani patricii, 2903, a. Miraculum fontis baptismalis in Cæanensium civitate, 3106, c. Miraculum baptisterii castelli Cedrebatis, 3107, a.
Missæ celebrandæ etiam olim certum tempus præscriptum, 2874, b.
Monachi tres mortui inveniuntur a piscatoribus Pharonitis, 2983, b. Monachi duo nudi ingrediuntur ecclesiam ut communicent, nec aspiciuntur ab aliquo nisi ab abbate Stephano, 2983, d. Monachus a puella rustica prudenter retractus, ne cum ea peccaret, 2890, b, *seq.* Monachus inclusus in monte Olivarum dæmoni jurat, 2899, b. Monasticæ vitæ laus, 3019, b.
Mortis meditatio et silentium opus veræ philosophiæ, 3023, d. Mortuus in monumento erult oculos homini eum spolianti, 2931, c. Mortuæ puellæ stupendum miraculum, quæ exspoliatorem detinuit, nec eum relaxare voluit donec is promitteret se monachum futurum, 2931, d, *seq.* Mortuus et sepultus Thomas mulierem super se impositam non patitur, 2945, b. Mortuus anachoreta genibus flexis, manibus in cœlum extensis post XV annos integer perseverat, 2946, c.
Moschus mercator Tyrius miseræ mulieri eleemosynam dat, ut maritum redimat, 3063, a, *seq.* Ejus visio in carcere, *ibid.*
Mulier religiosa monachum a turpi desiderio compescit, 3094, c. Mulier prudens monachum in se impetentem sapienti consilio rejicit, 3096, a, *seq.*
Myrogenes hydropicus ab interna hydropisi postulat liberari, 2858, d. Preces tantummodo petens reliqua omnia munera recusat, *ibid.*

N

Namanes Saracenorum nationis dux, 3023, b.
Negligentia religiosi punita, visione ignis ostenditur, 2899, a. Negligens sui, sitii moriens in deserto a sociis aquam postulat, quæ pedes suos circumfluebat, 2863, a, *seq.*
Nestorii libri, ingressum beatæ Mariæ Virginis impediunt, 2902, a.
Nonnus presbyter noctu in templo orans invenitur, et stella super caput ejus apparet, 2962, b. Manus ejus lucebant tanquam lampades ignis, *ibid.*
Nuptiæ et procreatio liberorum relinquendæ his qui terrena respiciunt, 3022, a.

O

Oblationes sanctificatæ et perfectæ verbis in via dictis, 2871, a. Oblationis verba ordinatus tantum dicere debet, *ibid.* Oblationis tempore olim Spiritus sanctus visus, 2871, a, 2874, c, 3015, b.
Occidere monachum tentans Saracenus a terra absorbetur, 2958, c. Occisor monachi morte divinitus punitur, 2867, c.
Olympius abbas hæreticorum fugam, linguæ et ventris continentiam docet, 2862, b. Olympius fert mala præsentia intuitu æternorum, 3003, b.
Operantes Deus adjuvat, 3007, a.
Orationis efficacia, 3035, b. Oratio militis septies per diem repetita, 2926, b. Oratio Adelphii dæmoniacam liberat, 2991, b. Zachæi oratio pestem Cæsarea avertit, 2995, c. Oratio pro mortuis, 2898, d, *seq.*
Oratorium super reliquias sanctorum exstructum, 2946, c.
Orentus sago inverso eversionem Sina docet, 2987, c.

P

Palladius abbas, 2919, a. Ejus conversionis causa, *ibid.*
Pardus mulio, mire pœnitet cur, 2959, b. Leoni se devorandum exponit, 2959, c.
Patientia duorum senum erga latrones, 3103, c, *seq.*
Patricius periculum metuens prælatura abdicat, 2954, b.
Paulus patriarcha Alexandriæ, 3098, c.
Paulus Helladicus, ejus vita, 3030, c.
Paupertas commendatur, 2978, c. Paupertas Deo grata, dum Juliani cella nocte cœlitus illustratur. Paupertas Myrogenis nihil recipientis nisi preces, 2858, d.
Penthucula monasterium, ubi situm, 2854, c.
Petrus abbas, postea Chalcedonensis episcopus, 2998, a.
Philosophiæ opus semper meditari mortem, 3023, d.
Piis et in spirituali exercitio sudantibus propinquat Deus, 3007, a.
Pœmen abbas nudus Leoni accumbit, 3034, d. A bestiis devoratur, *ibid.*
Pœnitentia omni ætati convenit, 3027, b.
Polychronius presbyter novæ Lauræ, 2855, c.
Pontici monachi vita austera, 2938, d.
Presbyter virgo, calumniose apud episcopum accusatus, ab angelo e carcere liberatur et ad eumdem carcerem reducitur, ignorante custode, 2970, d, 2971, a, *seq.*
Psalmorum perpetua meditatio dæmones perturbat, concitat, irritat, perdit, contristat, e contra nos commovet, 3018, c.
Pierygius mons, ubi situs, 2947, a.
Ptolemais civitas Phœnices, 2910, c.
Pueri missam celebrant, verba consecrationis super panem proferendo, 3082, a, *seq.* Ab igne cœlesti panis et saxum consumuntur, 3082, b. Pueri monasterio traduntur et ecclesia loco illo miraculoso exstruitur, 3083, a.

R

Romani gerunt bellum in Africa cum Mauritanis, 2867, a. Victi fugantur a Barbaris, et plurimi illorum passim cæduntur, *ibid.*
Ruffinus qui ecclesiasticam conscripsit historiam, 3083, b.
Rumellensis episcopi vita et sanctitas, 3014, c, *seq.* Rumellum parvum oppidum non procul ab urbe Romana, *ibid.*

S

Sacerdotii dignitas et onus, 3014, b, *seq.*
Sæcularium colloquia fugienda monachis, 3027, a.
Sali in aqua liquescenti comparatur monachus cum mulieribus conversans.
Saraceni tres dæmonio repleti evaginatis gladiis se invicem concidunt, 3023, c. Saracenus qui anachoretam occiderat, ab ave raptus in sublime in terram dimittitur, 2867, c. Saracenus monachum necare volens, terra aperta absorbetur, 2958, c. Saracenus monachum volens cædere biduo immobilis hæret, 2995, d.
Sepulcri virginis spoliator ab ea retinetur, nec dimittitur, nisi se monachum fore juraverit, 2931, d.
Scythiotæ monachi, 2907, d.

Digitized by Google

Scythopolis secunda Palæstinæ metropolis, 2906, a.
Sergii anachoretæ factum pulchrum, 2987, a. Leoni imperat, *ibid.* Sergius anachoreta novit divinitus monachum non baptizatum esse, 3002, b. Prævidet Sergius Gregorium monachum fore patriarcham, 3005, a.
Simeon Stylita fulgure percussus interit, 2911, a.
Sisinnius abbas episcopatui renuntiat, 2951, a. Ejus charitas erga mulierem Saracenam, 2999, a.
Spes nulla salutis extra catholicam Ecclesiam, 2871, b.
Stella super caput defuncti monachi conspicitur dum ad sepulcrum defertur, 2858, b. Stella super caput Nonni apparet, 2962, b.
Stephanus monasterii Æliotarum presbyter, 2914, c. Perstat in cella, tentationes dæmonis superans, 2915, a. Egregium ejus dictum ad tres senes, 2915, b.
Stylitæ cujusdam vita, 2994, a.
Stylites monachus Severianam hæresim profitens Ephræm Antiochenum ad ignem provocat in causa fidei, 2886, b. Ejus conversio ad fidem catholicam, *ibid.*
Synesius episcopus Cyrenes, 3078, b. Evagrium philosophum sodalem suum in studiis liberalibus ad fidem Christi convertit, 3078, b.

T

Tædium quomodo superandum, 3003, c.
Tentationes. In tentationem induci, quid, 3102, a.
Tetrapylus, locus Alexandrinis venerabilis, cur, 2930, d, *seq.*
Thaleiæi archiepiscopi Thessalonicensis mors detestabilis, 2895, d.
Thaleiæus abbas sexaginta annos transigit in vita monastica nunquam flere desistens, 2911, c.
Thecla de iniquorum manibus erepta, 2867, a.
Theodorus Seleuciæ episcopus, 2935, c.
Theodorus Rosensis episcopus, 2953, c.
Theodorus Darnæ civitatis episcopus, 3011, c.
Theodorus sæcularis solum die Sabbati et Dominico die comedens, 3023, a.
Theodorus anachoreta in mari dulcem aquam oratione sua efficit, 3042, b.
Theodosius solitarius de pugna spirituali et Dei auxilio visione docetur, 2918, a.
Theodosius abbas suis orationibus a Deo obtinet fontem fratribus monasterii in scopulo, 2938, c, *seq.*
Theodotus patriarcha Jerosolymitanus 2882, b. Lecticam clerico cedit in itinere, *ibid.*
Theophanes Nestorianus hæreticorum in inferno visione ab hæresi revocatur, 2871, c.
Theophilus patriarcha Alexandrinus, 3078, b.
Thomas apocrisiarius cœnobii Apamiensis, 2946, a. De miraculo corporis ejus post mortem, *ibid.*
Turrium Jordanis monasterium, 2855, c, 2958, d.

V

Ventris continentia, 2862, b.
Vini abstinentia consulitur, 3050, b.
Virgines quinque quæ exire voluerunt e monasterio ut acciperent viros, a dæmonio correptæ sunt, 2998, d.
Virtus hominum in quo consistit, 3007, a. Virtutes, quomodo requiruntur, 3063, d.

Z

Zachæus abbas Cæsarea pestem precibus suis avertit, 2995, b, *seq.*
Zoili lectoris varia pietatis exercitia, 3058, c. *seq.*
Zozimus Cilix episcopatum renuens ad cellulam suam redit, 2986, a. Babylonis episcopatum ei deferendum divinitus indicatur, 2986, b.

IV.

IN OPERA S. SOPHRONII HIEROSOL.

Revocatur lector ad columnas editionis nostræ.

A

Abrahæ felicitas promissa, 3327, b. Abrahæ Christus promissus et optatus, 3346, d.
Abstinentia libidines mortificat, 3850, a.
Acediæ vitium, 3463, 3465, c. Flamma dæmonii meridiani, *ibid.*
Acephalorum polycephala hæresis, 3283, a. Labiis innumerisque linguis hæresis acephalorum, 3223, a. Fidelibus ac piis impiissime ac scelestissime sese opponunt, *ibid.* Doctrinas confundunt inconfusæ Trinitatis, *ibid.*
Adam rex a Deo constitutus, 3734, b. Dominabatur creaturis terrestribus, 3231, b Mandata Dei transgreditur, 3303, a. Extorris declaratur a communione paradisi, 3314, a.
Adventus Domini secundus, 3314, d.
Aerum mutationes ignotæ ante peccatum Adami, 3231, a.
Agapii paralytici simulata fides, 3523, 3526, 3527, a. Ejus visio, 3527, c. Ejus communio et mors, 3530, a, *seq.*
Agarenorum gens, 3206, c. Occupant et obsident Bethleem impii Agareni, 3212, c. Arca eorum, 3207, b.
Alexandria Ægypti atque Libyarum metropolis, 3547, b. Alexandriæ festum Imago nuncupatum quotannis celebratur, 3687, b.
Ammonius Alexandrinorum Ecclesiæ dispensator, 3423, c. Ammonii scrofas habentis in gutture sanatio miraculosa, *ibid.*, *seq.*
Andreas apostolus a Petro baptizatur, 3371, b.
Angeli corpora cœlestia vocati, 3319, d. Tabernacula Dei, carbones, turbines, flammæ, etc., *ibid.* Angelorum creatio opus Verbi, 3321, b. Angeli sunt immortales non natura sed gratia Dei, 3182, a. Angelorum natura, 3516, a. Cœlum cursu expeditissimo transmittunt. 3319, d. Cœlum et æthera replent, *ibid.* Creatoris voluntatem indeflexe perficiunt, *ibid.* Animas mortuorum excipiunt, 3320, b. Hominis custodes, 3319, d. Elogium angelorum, 3319, b. Ad angelos precatio, 3320, a Per angeli vocem Deus incarnatur, 3278, c. Angeli apparitio ad Cyrillum Alexandrinæ episcopum, 3694, d. Angeli veste candida apparent discipulis Christum in cœlos ascendentem intuentibus, 3970, d.
Animæ hominum permanent incorruptæ, 3182, a. An fuerint creatæ ante corpora, vel ante hujus mundi productionem, *ibid.* Animarum vita præcedens, a quibus excogitata, 3259, c. Animæ languores, 3491, b. Animæ bellum adversus divitias et corporis juventutem, 3455, b.
Anna Mariam Virginem post sterilitatem et per preces genuit, 3267, a. 3270, a.
Anna sterilis, 3266, d. Samuelem generavit, quoniam Deus voces ipsius exaudivit, 3267, a. Annæ prophetia explicata, 3297, d. Anna dies noctesque in templo Domini consumit, 3327, d, 3330, a.
Anna ancilla Dei Heracliense prædium cum aliis virginibus habitans, 3590. b. Quomodo tria sunamithia degiutit, 3590, d. Ejus visio, 3591, b. Sanatio. 3591 c.
Antonius Thebæus viscerum magnum dolorem patiens, 3602, a. Cum fide venit ad SS. martyres Cyrum et Joannem, 3602, b. Ejus visio, 3602, c. Sanatus in Thebaidem redit, plantat vineam et ad templum SS. martyrum per singulos annos partem fructuum affert, 3602, c, *seq.*, 3603, a.
Aphantis mulier Ægyptia ad tumulum SS. martyrum Cyri et Joannis sanata, 3603, a *seq.*
Aphrotisiades civitas Asiæ, 3631, d.
Apollinaris refellitur, 3166, a. In concilio Constantinopolitano condemnatur, 3186, a.
Apollinarius Alexandriæ urbis episcopus, 3678, c. Quomodo reliquias SS. trium puerorum Babylonicorum obtinet et eas collocat in templo Alexandrino, 3678, c, 3679, a, *seq.*
Apostoli sicut luminaria fulgentes in firmamento sanctæ Ecclesiæ, 3863, c. Apostoli lapides lapidis angularis, 3898, c. Apostoli præter Petrum et Andream a Jacobo et Joanne baptizantur, 3371, b. Apostoli mittuntur ad gentes quarum loquela illos imbuerat Spiritus sanctus, 3983, a. Per apostolos Christus illuminat mundum, 3978, d. Apostoli cum Christo homines judicabunt, 3346, b. Apostolica dignitas superat martyrii amplitudinem et nitorem, 3362, b.
Aristotelis discipuli, sapientiæ jam corruptæ sapientissimi defensores, qui quæ dicunt nesciunt, 3290, a.
Arius in concilio Nicæno condemnatus, 3183, d. Detractor infestissimus S. Trinitatis, 3691, d.
Arianorum impietas, 3154, b, 3155, c.
Athanasia mulier Ægyptia Christiana, 3682, c. Deprehenditur cum tribus ejus filiabus, 3682, c. Ejus martyrium, 3685, c. Ubi sepelitur, 3686, a, 3694, a.
Athanasia uxor Marcellini, Ægyptia, 3507, d. SS Martyribus Cyro et Joanni non credit, imo crebrius illos deridet, *ibid.*, 3510, a, 3511, a, *seq.* Quomodo pulicem

Digitized by Google

comprehendere volens incurvata manet, 3511, b, *seq.* Ejus visio, 3511, d. Sacrum limen templi SS. martyrum calcans sanatur, 3514, a. Hos martyres prædicat, 3514, b.

Atheran, panis qui post coctionem rursus in ollis decoquebatur, 3603, d.

B

Babylon Ægypti, 3579, b.

Baptismi collatio, 3695, b. Baptismi balneus, 3859, c.

Basilii liturgia, 3982, c. *seq.*

Benedictio vocatur sacrificium missæ, 3990 a.

Bethleem cœlestis, 3203, a. Ubi vera lux orta est, ubi æterna vita floruit, etc., 3209, b. Deifera civitas, 3211, a

C

Cadmus, unde ortus, 3646, a. An apud Græcos primus magister litterarum, *ibid.*

Cæsarea civitas Palæstinæ, quondam Turris Stratonis vocata, 3658, b.

Calix, ejus significatio, 3986, b. Calici sidus et quatuor animalia, *ibid.*

Callinicus filius Dorotheæ, qui ovum serpentis absorbuerat, 3535, c. Visio matris ad tumulum SS. martyrum Cyri et Joannis, 3539, b. Quomodo dracona quæ ovum generaverat advenit in medio multitudinis, et puer sanatur, ex ipsius ore exeunte serpente, 3539, et *seq.*

Calus qui pedem fregerat, sanatur candelæ oleo delibutus, SS. Cyro et Joanne sic præcipientibus in apparitione, 3450, c.

Candela accensa ante tumulum SS. martyrum Cyri et Joannis, 3486, c.

Candelabræ et cerei, quid significant, 3986, c.

Canobi dæmonis oracula, 3694, b. Quomodo ara hujus dæmonis evertitur et ejus oracula cessant, 3695, 6.

Canones sacri, 3367, a.

Castaliæ fluentum, 3646, d. Castalici fluentis silentium, 3410, c.

Chalcedonense concilium perimit profanam dualitatem, Eutychen et Dioscorum, 3186 b. Ab Ægyptiis odio habitum, 3574 a.

Charitatis virtus, 3359, d. Scutum Christianæ charitatis, 3691, b.

Cherubim oculis plena et quadriformia, 3316, c. 3554, Deum vehere dicuntur, *ibid.*

Chosroes, rex Persarum, ense lethali cæditur, 3810 a.

Christodorus dispensator basilicæ SS. martyrum Cyri et Joannis, 3438, a. A tempestate liberatur invocatis SS. martyribus, 3438, c, *seq.* In gravem morbum incidit, 3439, c. Ejus visio, 3442, b. Sanatur, 3442, c.

Christus promissus Abrahamo, Davidi, 3327, b, *seq.* Sanctorum omnium vehemens desiderium ibat ad Christum, 3327, c, *seq.* Per angeli vocem incarnatus est, 3278, c. Conceptio Christi ineffabilis, 3250, d. Sine semine Christi conceptio, 3283, a. Christus oritur, per nativitatem, per resurrectionem, 3202, a. Christus infans lactans dicitur, 3747, c. Uberum virginalium fluentis enutritur, 3250, b. Christus anima intelligenti atque invisibili præditus, 3266, a. Animam sibi creat, 3266, b. Veram carnem suscepit in Maria et ex illa, 3207, d. In Christo duæ naturæ distinctæ, 3282, a, *seq.*, 3274, b. Duplex quoad naturam sed non duplex quoad hypostasim, 3259, c. Christi divinitas, 3208, a. Christus fugit iram tyranni, 3750, a. Crucem mortemque voluntarie patitur 3978, c. Christus ut mortuus mortuos secum surgere facit, 3922, c. Resurrexit resuscitans mortuos, *ibid.* Christi resurrectio astruitur, 3642, c, 3914, a, *seq.* Christi ascensio, 3967, a, *seq.* Super alas cherubim in cœlis evehitur, 3967, b. Christus judex unicuique reddit secundum suum laborem, 3595, b. Mediator dicitur, 3742 a. Sapientia Patris, character, imago, sigillum, etc., 3522, a. Lux dicitur, 3202, a. Salus quæ in Deipara Virgine apparuit, 3212, b. Pax nominatur, 3307, d. Sanctificatio et Redemptio, *ibid.* Cibus noster, 3204, d. Procurator omnium, et humanæ naturæ custos, 3650, a.

Christus ductus ad Annam et Caipham habuit manus alligatas non a tergo sed ante pectus, 3987, b.

Cobiotes Marcotensis, surdus factus cum camelis hæreret, 3594, a. Sanatur vadens ad tumulum SS. Cyri et Joannis, 3594, b.

Colicamon morbus, qualis est, 3427, a.

Columbarum natura et indoles, 3300, d. Columbæ pennas induere, quid, 3227, a. Columba ad Noe in arcam rediens, 3300, d, 3301, a.

Communio percipitur, 3522, a. Juvenis communicans sonitum terribilem naso reddit et cæcus fit, 3522, a, *seq.*, 3522 c. Communio sumpta in basilica SS. martyrum Cyri et Joannis, 3554, b. *seq.* In communione percipitur Christus, 3551, c. Communio incruento et vivifico sacrificio, 3702, d.

Commistionis conjugalis ordinem evertunt homines, 3470, a. In hoc convenienter reprehenduntur, *ibid.*

Concilia quatuor universalia recepta in divinis Ecclesiæ dogmatibus, 3185, c.

Confessariorum officia, 3366, b, *seq.* Confitendorum peccatorum multi modi, 3366, a.

Confusio æterna, quos manet, 3471, a.

Constantinopolitanum concilium trifulgurem Macedonii, Apollinarisque et Magni impietatem exstinxit, 3186, a.

Constantinus, qui primus Christianus Romanorum sceptra roboravit, 3410, a.

Corpus vivificum et sanguis salutaris Christi distribuitur, 3567, a. Singulis Dominicis diebus sumere hanc immortalem escam promittit in somnio Stephanus, 3567, a. Corporis Christi ac sanguinis vivifica ac beata perceptio, 3574, a. Corporis et sanguinis Christi præsentia realis, non figuræ repræsentativæ, 3983, c.

Cosmæ et Damiano quale miraculum tribuitur, 3519, d.

Cosmiana incolumis corpore venit adoratum reliquias SS. martyrum Cyri et Joannis, 3531, c. In itinere de jumento cadit, 3531. Ejus precatio ad tumulum sanctorum, 3534, b. Sanatur sese credens in somnio percussa alapa in mamillis, 3535, d.

Creatio mundi, 3179, c. Unus Deus omnia condidit, Pater et Filius et Spiritus sanctus, 3179, c. Omnia per unigenitum Filium Pater in Spiritu sancto fecit, *ibid.* d. Cœlum et terra, omniaque quæ illorum ambitu continentur, solo nutu creata, 3321, b. Cuncta per Dei Verbum facta sunt, 3263, d, 3296, c.

Creatio angelorum opus Verbi, 3321, b.

Creatio hominis ex nihilo, 3204, a. Creatio hominis opus Verbi, 3321, b.

Credenti omnia possibilia, 3678, a.

Crucis salutaris interventu nostri sensus ab omni probro expurgantur sordentis maculæ, 3314, b. Crucis elogium, et salutatio, 3314, b, *seq.* Christianorum tutelaris et fidissima custos, 3315, a. Crux figurata, 3870, c, *seq.* 3873, a. Crux in secundo adventu Christi viam præmuniet cœlestium virtutum choris, 3314, d.

Crucis Exaltationis festum, 3711, a. Olim festum Exaltationis Resurrectionem antecedebat, 3505, a. Ratio hujus permutationis, 3306, a, *seq.* Crucis adoratio fulgida, 3306, c. Crucis adoratio mentem remolitur, et avocat ab obscenorum operum confusanea turpitudine, 3311, d.

Crucis ligni vitalis adoratio in medio jejunii, 3314, b, 3878, a.

Crucis triumphus in Chosroem, 3810, a, *seq.*

Crux propugnaculum Dei maximum, 3807, c. Potens hominum tutamen, *ibid.* Malorum optimum remedium, *ibid.* Crucis lignum in medio terræ nostræ salutis causa, 3314, b.

Cyrillus Alexandriæ episcopus post Theophilum, 3687, d. Vir evangelicus, pietatis propugnator, 3395, c. Ejus scripta, 3187, b. Apparet ei angelus, 3694, d. Transferre jubet corpora SS. Cyri et Joannis e templo sancti Marci ad Canobum, prope Alexandriam, 3694, d; 3414, a, *seq.*; 3395, c. Ejus elogium, 3411, c.

Cyrus Alexandriæ civis, 3678, b. Arte sua medicus, *ibid.*, cujus officinam videre est in templo Trium Puerorum, *ibid.* Quomodo Cyrus artem suam exercet non solum corpora sed animas sanans, 3679, b, *seq.* In Arabiam ad mare Ægyptiacum confugit, 3682, a. Caput tondet et vestimenta monachorum induit, 3682, b. Tres virgines ad martyrium excitat, 3682, c, *seq.* Deprehenditur, adducitur ad tribunal Syriani præsidis Alexandriæ, 3683, a; 3690, c. Ejus martyrium, 3683, c. *seq.* 3686, a, 3407, b. Ubi sepelitur, 3686, b; 3694, a; 3583, c. Basilica in ejus honorem, 3379, a. Translatio reliquiarum sancti Cyri, 3694, b; 3414, a, *seq.* S. Cyri apparitiones et miracula a col. 3423 ad col. 3663.

D

Dæmon, an sanitatem porrigere possit, 3410, d. An veritas ab illo sit exspectanda, 3410, c. Dæmonibus tribuuntur morbi, 3623, a; 3627, a. Dæmon intrat in corpus hominis post susceptionem sacrorum Christi mysteriorum, 3530, a. Dæmonis Canobi oracula et præscriptiones, 3694, b.

Damascus metropolis Cœlesyriæ, 3622, c. In toto Oriente principali jure regnabat, *ibid.* A Nino et Semiramide circumdatur muris, *ibid.* Multorum regum monumenta in ea conspiciuntur, 3622, c.

David in regem a Deo assumptus, 3209, c. David parens Christi, prophetiæ dono illustratus, 3204, c. Psalmorum modulator, 3582, c. Davidis pietas, discretio, 3211, b. Cur noluit aquam bibere e cisterna Bethleem, 3211, c; 3212, a. Qualem Deus Davidi felicitatem promittit, 3327, c. David secundum sensum mysticum id est Christus, 3255, b.

Deodata virgo Christiana martyr, 3682, c; 3690, c.

Digitized by Google

Deus ex magnitudine creaturarum cognitus, 3303, a. Deus unus est, 3219, a. Dei potentia, 3418, a, *seq.* Dei immensitas, 3526, b. Dei bonitas erga peccatores, 3455, d. Deo cuncta facillima sunt et possibilia, 3235, a. Dei opera non reticere, 3698, a. Dei beneficia, 3204, a. Voluntas Dei omnipotens, 3209, a. Quis ei obsistere valeat, *ibid.* Qui voluntatem Dei paternam facit, ille intrabit in regnum cœlorum, 3207, b. Dii efficimur, 3204, b.

Diabolus bellua odio in homines flagrans, 3246, b. Sagittæ absconditæ diaboli, *ibid.* Diabolus draco, 3398, d. Quorum auctor habetur, 3398, d; 3542, c. Diaboli invidia, 3466, b. Calamitatibus homines afficit, 3549, c. Eos accendit ad mutuam inimicitiam, *ibid.*

Diaconi, 3987, a. Eorum vestimenta, 3987, b.

Didymus, ejus sententia de animarum præexsistentia refellitur, 3182, b. Resurrectionem perimit, *ibid.* Condemnatur, 3186, c.

Diocletianus ubicunque Ecclesiis persecutionem suscitat, 3682, b; 3399, c.

Dionysius Damascenus, 3622, d

Dioscorus refellitur, 3166, a. In concilio Chalcedonensi condemnatur, 3186, b.

Discretio virtutum omnium regina, 3211, c.

Divitiæ optabiles his qui post divitias egent, 3147, b.

Dominica, ejus significatio, 3786, c. Dominica genu non flectitur, *ibid.*

Dorotheæ cujus filius ovum serpentis absorbuerat lamentationes in basilica SS. martyrum Cyri et Joannis, 3538, c, *seq.*

E

Ecclesia, cur ita nuncupatur, 3983, a. Sponsa Salvatoris, 3570, b.

Elephantinus morbus, 3467, d; 3470, d. Moyses elephantino morbo pressum cum leproso sequestrabat, 3467, d. Ejus causa, *ibid.*; 3470, a.

Elias ascensionem Christi figurans, 3974, c; 3978, a.

Emmanuel duplicem habet significationem, 3274, a; 3178, b.

Ephesinum concilium, 3186, a. Dejecit hominicolam Nestorium, *ibid.*

Epiphanii (S.) liturgia, 3982, c.

Epitrullium, vestimentum diaconi, 3987, c.

Eucharistia, *vide* Corpus Christi.

Eudoxia virgo Christiana, martyr, 3682, c; 3690, c.

Eugenius geometra Ægyptius, 3583, b, *seq.* Quomodo fit hydropicus, 3583, c. Ejus visio ad sepulcrum SS. martyrum Cyri et Joannis, 3586, a, *seq.* Sanatur, 3586, d.

Eulogius Alexandrinæ præsul Ecclesiæ, 3438, a, 3423, c.

Eutyches negat Domino carnem ejusdem atque nobis esse naturæ, 3293, c; 3294, a. Refellitur, 3163, b; 3170, b. In Chalcedonensi concilio condemnatur, 3186, b.

Evæ maledictio irrogata, 3202, a. Evæ maledictio in benedictionem commutata; 3242, b. Evæ præceps lapsus prudentem facit Mariam Virginem, 3262, a.

Evagrii sententia de præexsistentia animarum, 3182, b; 3259, c. Resurrectionem perimit., *ibid.* In v synodo condemnatur, 3186, c.

Evangelia quatuor ordinantur, 3999, a. Quid exprimunt, *ibid.* Evangelica documenta sequi in summis dogmatibus, 3226, c.

F

Fatum sine ratione introducitur, 3503, b.

Feræ non laniabant ante peccatum, 3221, b

Festum sanctæ Crucis, *vide* Crux.

Fides stipendium salutis, 3435, c. Fidei sinceritatem auri loco exigit Deus, 3205, b. Fidei differentia et infidelitatis, 3506, b. Fidei arma, 3691, b. Fidei finis salus animæ, 3210, b. Fidei inconcussa petra, 3226, c. Fide salutem lucrari, 3494, a. Fides recta, quomodo utilis, 3458, b; 3459, a. Fidei potentia, 3595, b.

Filii Dei, quinam, 3227, c; 3275, c; filii adoptivi, 3298, b; filii lucis, 3227, b, *seq.* Filius Dei, Deus, 3219, b. Filius Dei æternus, 3271, b, incircumscriptus, *ibid.* Filius Dei dextera Dei et brachium, 3296, c; 3275, c. Filium Dei cum gaudio et fide recipere, 3227, c.

Fistulæ remedium a SS. martyribus Joanne et Cyro per somnium indicatum, 3638, c.

G

Gabriel archangelus a Deo missus ad Virginem Mariam, 3235, c. Significatio nominis hujus Gabriel, 3275, b. Gabriel lætitiæ angelus, 3250, c. Arcanorum interpres scientissimus, 3318, d. Precatio ad sanctum Gabriel, 3318, d.

Gaianitarum hæresis, 3462, b.

Geddæi naulomachi fistulam habentis sanatio miraculosa, 3453, a, *seq.*

Gennadius, e cujus capite egressæ sunt muscæ, 3487, a, *seq.* Ejus visio, 3487, d. Percutitur a conductore camelorum, 3490, a. Caput ejus sauciatum verberibus, stercore cameli aquæ immisto ungit et sic sanatur, 3490, b.

Georgius a dæmone agitatus mortem sibi consciscere tentat, 3634, a, *seq.* Quomodo a SS. martyribus Cyro et Joanne sanatur, 3635, b.

Georgius a muliere suem accipit ut eum offerat SS. martyribus Cyro et Joanni, 3606, a. Sus comeditur et non offertur, 3606, c. Georgius in suem mutatur, 3607, a

Georgius Cyprius, pedibus ex operatione dæmonis infirmatur, 3627, a. Ad Cyrum et Joannem super humeros asportatus effertur, 3627, b. Ejus visiones, 3627, c.

Georgius presbyter Tarso natus ut Paulus apostolus, 3614, c. Patre mortuo, fit cæcus Alexandriæ, 3614, d. Sanatur ad tumulum SS. Cyri et Joannis, *ibid.*, *seq.*

Gesius sophista, medicus, deridens Christianos, etiam Cyrum et Joannem martyres, 3514, d, *seq.* Humeros cum collo arefactos habet et omni motu carentes, 3515, b. Multoties ei apparentes SS. martyres ei præcipiunt tintinnabulum cum sagmate in collo suspendere, et ori frenum injicere, et intrare in templum suum, dicens: Stultus sum, 3518 *seq.* Facit hoc et sanatur, 3519, a.

Gethsemani hortus, ubi est sepulcrum Matris Dei, 3825, b.

Grammaticorum facetæ artes, 3287, c.

Gratia, quam B. Virgo Maria invenit apud Deum, qualis est, 3246, b; 3247, a, *seq.* 3251, a.

H

Hæreticorum nomina, 3190, c, *seq.*

Helena imperatrix, quæ invenit sanctum lignum, 3819 b.

Helias leprosus, 3462 d. Ad Cyrum et Joannem venit, diu manet in basilica et recedit sanitate non recuperata, 3463, c. Abeunti obviant SS. martyres, revertere ei præcipiunt et totum corpus ungere stercore cameli aqua fontis dissoluto, 3463, d; 3466, a, *seq.* Totum ejus corpus sanatur præter faciem quia eam non inunxerat, 3466, b.

Helpidia hemorrhoissa, ad tumulum SS. Cyri et Joannis sanatur bibens myrtum vino mistum, 3495, b.

Hierapolis Syriæ civitas, 3658, *a*

Homo rex constitutus eorum omnium quæ supra terram sunt, 3230, b. Hominis creatio ad imaginem Dei, 3230, a. Bonus creatus est, *ibid.* Homini Deus divinum ac salutare mandatum imposuit, postquam condidisset illum, 3230, b. Ejus status in paradiso ante peccatum, 3231, *a.* Hominis lapsus, 3230, c. Ejus status post peccatum, seu effectus ipsius peccati, 3231, b. Homo in pristinum decus restituitur, 3234, b.

Humanitas in terram corruptionis misere deturbata, rursus de terra erigitur a Christo, 3274, c.

Hydropisis causa, 3583, c.

Ibas, ejus epistola ad Marim Persam, 3187, a. Ejus doctrina condemnata in concilio Constantinop. II, *ibid.*

Impietatis abyssus, 3226, c. Igne qui non exstinguetur factorem suum cognoscent impii, 3503, a.

Incarnatio ex Virgine Deo conveniebat, 3270, b. Incarnatio inenarrabilis Filii Dei Mariæ revelatur ab angelo, 3250, d. Incarnationis dogmatis expositio, 3159, 3162 *seq.* Filius Dei ingressus uterum intactum B. Mariæ ab omni contagione liberæ, 3159, d. Non per phantasiam factus, 3162, a. Carnem nobis consubstantialem et animam rationalem animabus nostris consimilem assumit, *ibid.* Finis incarnationis, *ibid.* Utero Virgineo deportatus, tempus explevit legitimi puerperii, 3162, a. Duæ nativitates ejusdem Dei Verbi, 3163, d. Non alius quidem miracula operatus est, alius autem perpetravit humana, 3167, c. Incarnationem Verbi negantes, 3223, b. Qui circa incarnationem erraverunt, 3282, a; 3295, a. Incarnationis effectus in nobis, 3283, b.

Inferni tenebræ, 3303, a. Supplicia reproborum finem non habebunt, 3183, b.

Invidia genitrix mortis, 3250, a. Invidia pellenda, 3487, b.

Isaac figura Christi, 3923, d.

Isaias a Deo inspiratus, 3271, c. Isaias prædixit incarnationem Verbi ex Virgine, 3271, b; 3251 b; 3271, b.

Isidorus de Majuma, pulmone laborans, 3431, a, *seq.* Sanat eum fides sua in SS. Cyrum et Joannem qui in visione ei præcipiunt comedere citri portionem, 3431, b. Comedit, evomit vermem cum cibo, et sanatur, 3431, c.

Isidorus filius Dionysii Damasceni, 3623, a. Epilepticus sanatur ad tumulum SS. Cyri et Joannis, liniendo se porcino adipe a capillis usque ad ungulas, 3623, c, *seq.*

J

Jacobus apostolus ab Andrea baptizatur, 3371, b.

Jacobus frater Domini Hierosolymitanus episcopus, 3207, a; 3303, c.

Digitized by Google

Jecoris vitio laboranti remedium per somnium indicatur a SS. martyribus Cyro et Joanne, 3638, d.
Jejunii virtus, 3851, d; 3854 a; 3882, d; 3894, a. Jejunium coercet ac frangit intemperantem carnis appetitum, 3310, c. Profligat spiritus circumdantis nos aeris incolas, 3311, a. Puros et amicos Dei nos reddit, *ibid.* Agilitatem parit corpori, 3311, d. Chaldaicum ignem exstinguit, 3314, a. Servat incolumem civitatem Ninivitarum, *ibid.* Fecit Moysen contemplatorem Dei, 3863, b. Jejunium dierum quadraginta, 3311, a. Jejunium quod praecedit divinam passionem ac venerandam resurrectionem, 3702, c.
Jesus id est Salvator, 3234, a; 3299 d. Varii ejus tituli, *ibid.*
Joannes miles, persecutione orta, Jerusalem venit, 3682, b. In Ægypto habitat, cum Cyro, *ibid.* *Vide* Cyrus Alexandriæ civis... Ad tribunal Syriani cum Cyro adducitur, cum Cyro martyrii palma decoratur, 3683, c; 3686 a. Ejus miracula a col. 3423 ad col. 3663. Joannis (S.) martyrii laus, 3579, a. Basilica in ejus honorem, *ibid.*
Joannes Baptista major omnibus qui e mulieribus nati sunt, 3339, b. Ejus generatio ab archangelo Gabriel annuntiata, 3326, a. Duplici modo praecursor Salvatoris, 3326, c. Utriusque testamenti mediator, 3339, d.
Joannes evangelista consobrinus D. N. J.-C. secundum carnem, 3371 b. Zebedaeus pater ejus, Salome mater ejus, 3786, a. Filius tonitrus vocatur, *ibid.* A Petro baptizatur, 3371, b. In terra tres habuit matres, 3371, c. In sua domo excepit Mariam, 3790, a, Ephesum venit, *ibid.* Theologus vocatur, 3787, d; 3790 b.
Joannis Chrysostomi liturgia, 3982, c.
Joannes patriarcha Ecclesiae Alexandrinae, 3454, a. Sub eo quae a martyribus Cyro et Joanne gesta sunt describuntur prodigia, 3438, b; 3454, a.
Joannis Muematis sanatio ad tumulum SS. martyrum Cyri et Joannis, 3575, d. *seq.*
Joannes de Byzantio, propter pedes sanatos toto vitae tempore martyribus Cyro et Joanni servire se devovet, 3454, a.
Joannis de Cyno, Ægyptii, in ambobus oculis habentis albugines, sanatio ad tumulum SS. Cyri et Joannis, 3 62, *seq.*
Joannes ulcerosus sanatur se liniendo vitro trito aquis solis immisto, quod ei jussum fuerat in visione a SS. martyribus, 3470, b, *seq.*
Joannis Chrysonis femora putrefacta habentis sanatio miraculosa, 3474, d.
Joannes caecus Romanus annos 8 sub divo transigit ad templum SS. Cyri et Joannis, 3659, a; 5662, d. Quomodo sanatur, *ibid.*
Joannia mulier Hierapoleos cui ob pulchritudinem copulatur Theodorus proconsul, 3658, a. Mariti sorores aemulatae eam maleficiis aggrediuntur, 3658, b. Bibit venenum, mortem quidem evadit, sed dolores incessabiles in ventre sentit, 3658, b. Sanatur ad tumulum sancti Cyri et Joannis, 3658, d.
Jonas figura Christi, 3930, b.
Josephus a fratribus venditus, figura Christi, 3902, c.
Josephus sponsus Mariae, ex vera uxore sua quatuor habuit filios et tres filias, 3571, b.
Judaeorum exsecranda incredulitas, 3212, a. Judaei scripto tabeliae significati, 3547, a. Judaeorum perfidia in Christum figurata, 3212, a, *seq.* Judaei in praeceps acti propter incredulitatem eorum effatis divinis, 3227, b.
Judicii ultimi signa. 3317, c, *seq.* Judicium ultimum astruitur, 3320, d; 3498, d; 3862, a.
Juliana caeca et Juliana cataphorica, 3490, c.
Juliani comitis conversio et sanatio a SS. martyribus Cyro et Joanne, 3455, b, *seq.*
Juventutis delictorum Deus non reminiscitur, 3455, d.

L

Leo (S.) papa, ejus epistola ad Flavianum adversus Eutychen et Nestorium, 3187, d.
Leontius diaconus, S. Sophronii notarius, 3199, a.
Lex duplici modo nota, 3347, a. Legi finem dedit Christus, et legis novae factus est exemplar, 3335, a.
Libidinosus aurigae infirmo et impotenti comparatur, 3455, c
Lignum genuit mortem cum comedit Adam fructum, 3810, a. Lignum perdidit mortem quando clavis tenuit Christum, *ibid.* Ligni divini adoratio, 3819, a. *Vide* Crux.
Liturgiae preces, aliae ab aliis diversae. cur, 3982. a, *seq.* Typus vero institutionis mysteriorum invariabiliter ab omnibus servatus, 3982, c.
Lucas a Deo inspiratus, quod conscripsit, 5235, b. Lucae Evangelium, quid exprimit, 3999, b.
Lupellus, piscis marinus, 3447, b.

M

Macedonius in concilio Constantinopolitano condemnatus, 3186, a Macedonianae impudentiae atheismus, 3222, a.
Magi qui fidem ante omnes gentes sunt amplexi, 3746 b; a Perside profecti, 3743, c.
Magia, ejus effectus, 3542, d, *seq.*; 3626, b.
Maledictio vetus deleta per lignum, 3322, b.
Maleficium, 3482, d; 3487, b; 3498. d; Maleficia soluta, 3546, d; 3626, c. Maleficium datum in mulierem quae dolores ventris incessabiles habet, 3658, b.
Mamithe, vicus a Canopo duobus stadiis distans, 3687, d. Domicilium daemonum, *ibid.* Templum in eo vico aedificatum a Theophilo Alexandriae episcopo, *ibid.*
Manipuli, diaconorum vestimenta, 3987, d.
Marci Evangelium, 3999, b.
Maria e sterili Anna progenita, 3270, a. Maria cum viris non educata, neque inter pueros masculos unquam versata, 3258, c. Ab omni contagione libera, 3159, d. Virgo immaculata, 3162, d; 3563, c. Omnes viros et feminas superat sanctitate, 3351, b. Angelorum ordines superavit, 3238, c. Fulgores archangelorum obtenebravit, *ibid.* Virtutibus potentior virtus prodiit, *ibid.* Sola inter mulieres virgo paritura, 3271, b. Sola inter mulieres Dei mater appellanda, *ibid.* Ab Isaia virgo appellatur, 3271, c; nitidiori puritate exornatur a Spiritu sancto in eam superveniente 3274, d. Virgo post partum integerrima, 3258, c. Qualem gratiam invenit apud Deum, 3246, b, *seq.*; 3247, a; 3251, a. A S. Petro baptizatur cum Joanne evangelista, 3371, b. In domo Joannis evangelistae manet, 3790, a. In horto Gethsemani ejus sepulcrum, 3825, b.
Maria Virgo Deipara, 3212, b; 3299, b; 3242, c. Maria cisterna sacra, 3210, a; 3212, b. Maria genitrix supercoelestis gaudii, 3258, b. Maria mysticum diversorium ineffabilis gaudii, *ibid.* Maria fons misericordiae, 3846, c. Maria solum auxilium generis humani, 3855, c. Maria spes animarum nostrarum, 3859, b. Maria sola pulchritudo angelorum, 3927, b. Receptaculum lucis omnem illuminantis creaturam, 3982, a.
Mariae Ægyptiacae vita, 3697, *seq*
Maria filia Joannis diaconi, quae ad tumulum SS. martyrum Cyri et Joannis ex alta fenestra in pavimentum delabitur illaesa, 3451, b, *seq.*
Mariae hydropicae sanatio ad tumulum SS. Cyri et Joannis, 3482, a, *seq.*
Martyres laudantur, 3390, d, *seq.* Martyrum invocatio, 3383, a. Martyres colimus, 3511, a. Martyres oblationibus laetificati, 3514, b. Martyrum reliquiae adorantur, 3531, c. Virtus martyrum post mortem 3414, d. Daemonium in fugam convertunt, a, 3415. Apud Christum pro nobis intercedunt, 3510, a. Martyrum virtus, unde oritur, 3554, c.
Martyriae, quae ex maleficio viscera laesa patiebatur, sanatio miraculosa, 3482, d, *seq*
Maru adhuc parvula, a dentibus et auribus dolens sanatur infuso melle per aures, quod matri ejus per somnium jussum fuerat a SS. martyribus Cyro et Joanne 3447 d, *seq.*
Maschalae, vestimenta diaconi, 3987, b.
Matthaei Evangelium, 3999, b.
Mechir, mensis apud Ægyptios, 3407, b.
Melchisedech figura Christi, 3990, b.
Mennae martyris templum in Libya. 3595, a,
Mennas loripedes sanatur ad tumulum SS. martyrum Cyri et Joannis, pedes ungens oleo, quod ei praeceperant per somnium SS. martyres, 3435, b, *seq.*
Mennatis Philoponi sanatio ad tumulum SS. Cyri et Joannis, 3431, c, *seq.*
Mennatis pueri linguam extra os pendentem habentis sanatio miraculosa, 3579, b, *seq.*
Menoutha, ara daemoni Canobi exstructa ab Ægyptiis, 3694 c. In hoc loco apponuntur reliquiae SS. Cyri et Joannis, 3694, d, *seq.*
Menuthis daemon Ægyptius, qui spe recipiendae sanitatis adorabatur, 3410, b, *seq.* Habitabat in castello, 3410, b; 3414, a
Miraculorum utilitas in Ecclesia Dei, 3479, c.
Monachorum ad Jordanem degentium usus tempore quadragesimae, 3702, c, *seq.*
Moyses legis scriptor, 3498, d.
Myrrhae loco Deus a nobis deposuit incorruptam animae corporisque integritatem, 3205, b.

N

Narses episcopus Ascalonis, 3803, a. Ejus doctrina, 3803, a. *seq.*
Natalis dies Domini, dierum domina appellata, 3201, b. Gemina laetitia nos cumulat, 3201, a. Gemino splendore nos perfundit, *ibid.*
Nativitatem Christi et locum exortus hujus contoeri de-

Digitized by Google

siderabant justi, prophetæ, angeli, 3210, c.
Nazareth in qua Evangelia Dei recitata sunt, 3289, a, In qua a Gabriele archangelo Maria fuit salutata, 3300, a.
Nemesio expræfectus, cæcus, ad tumulum SS. martyrum Cyri et Joannis manus imponit super oculos Photini cæci qui visum recuperat, ille vero non sanatur, cur, 3502, b, *seq.*
Nestorius refellitur, 3163, a; 3170, d. Ejus hæresis, 3282, a; 3291, b; 3293, b. In concilio Ephesino condemnatur, 3186, a.
Nicolaus philosophus, Herodis eruditor, filiorumque Antonii et Cleopatræ magister, 3622, d.
Nonnus Libyus ad tumulum SS. Cyri et Joannis sanatus pedem suum linieus oleo candelæ SS. martyrum et cerote, 3607, d, *seq.*
Numerus septimus numerus mysticus apud S. Scripturam, 3383, d.

O

Oblatio vocatur sacrificium missæ, 3990, a.
Olivarum mons, e quo cum humana natura in cœlum Deus revertitur, 3289, b; 3979, b.
Opulentia luxuriæ genitrix et magistra omnis libidinis, 3455, b.
Orarium, ad pedes defluit et sinistro superponitur humero diaconi, 3987, c. Ejus significatio mystica, *ibid.*
Orationis virtus, 3622, a; 3438, c.
Origenis sententia de præexsistentia animarum refellitur, 3182, b. Origenes in quinta universali synodo condemnatur, 3186, c.
Origenistæ paradisi plantationem projiciunt, 3182, c. Nolunt Adam in carne formatum fuisse ex eo Evam formatam fuisse vituperant, *ibid.* Principio angelos a Deo creatos fuisse prohibent, *ibid.* Æternitatem suppliciorum negant, 3183, a.

P

Pachomius pater monachorum et optimæ vitæ magister magnus, 3595, d.
Panis vocatur sacrificium missæ, 3990, a. Panis, id est corpus Domini, 3983, c. Portamus panem in disco populoque apponimus, 3990, b.
Pascha dies lætitiæ, in qua adepti sumus libertatem, 3915, c.
Patricius Pelusiotes, albugines in ambobus oculis habens, sanatur ad tumulum SS. Cyri et Joannis balneis utendo, 3598, b. *seq.*
Paulus capite laborans, ad tumulum SS. Cyri et Joannis sanatur, percussus ictibus baculi 3475, a, *seq.*
Paulus candidatus et Maria mater ejus in Domino mortua, 3830, b.
Paulus apostolus, gratia æmulus Petri, 3355, a. Apostolatus dignitate proxime accedens, *ibid.* Gregi ethnico destinatus, 3358, c.
Petrus princeps apostolorum, 3355. A Christo baptizatus, 3371, b. Petrus super quem Ecclesia fundata est, 3691, d. Circumcisorum apostolus factus, 3358, c. Petri et Pauli communis solemnitas, 3358, c, *seq.*
Petri paralytici sanatio ad tumulum SS. Cyri et Joannis, et conversio ejusdem ad fidem catholicam, 3571, c, *seq.*
Petri Characis, circa collum scrofas habentis, sanatio miraculosa, 3630, d.
Petrus Alexandriæ episcopus, 3691, d.
Philemon diaconus a Phœnice, jecoris vitio laborans, fistulamque habens, 3635, d. Quomodo sanatur, *ibid. seq.*
Photinus cæcus ad tumulum SS. Cyri et Joannis sanatur, alio cæco in oculos ejus manus imponente, 3506, b.
Pianoth Ægyptii paralytici sanatio. 3603, c. *seq.*
Portæ inferi, hæreses odio Christum habentes, 3571, d.
Puerorum trium Babylonicorum reliquiæ in templo Alexandrino collocatæ, 3678, c, *seq.*
Præsanctificatorum liturgia, cui tribuitur, 3982.
Psalmi Veteris Testamenti initio cujusque officii sive matutini sive serotini cantati, 3991, c.

R

Ratiocinationum humanarum silet vilitas ubi Deus est qui denuntiat, 3235, a.
Redemptor sese declarat Christus per suam nativitatem et resurrectionem, 3203, a.
Resurrectio Christi astruitur, 3642, c. Resurrectio mortuorum inchoata, 3202, c.
Resurrectionis donum, 3303, a. Ingressum ad immortalem vitam nobis largitur resurrectio, 3506, b.
Rhodii tauri silentium, 3410, c.
Rhodope Theopoleos visio, 3639, c. Ejus mors, *ibid.*

S

Sabelliana exsecrabilis impietas, 3222, a; 3154, c.
Sacerdotem convenit esse ignem ardentem, irreprehensibilem, 3983, c. Sacerdotes archangelorum vicem gerunt, *ibid.* Locum Seraphici chori tenent sacerdotes, 3987, a.
Sacrificii missæ ordo et ejus ritus varii, 3991, b, *seq.*
Salome filia Josephi qui Christi pater existimabatur, 3363, b; 3786, b. Salome soror Jacobi, Josæ, Judæ, Symeonis, necnon Mariæ ac Annæ, 3363, c. Mater Joannis evangelistæ, 3786, a.
Salutationis angelicæ paraphrasis, 3235, d, *seq.* 3242, a, *seq.*
Sancti honorantur multis modis, 3387, c. Laus sanctorum debitum, 3390, a, *seq.* Sanctorum zelus pro fide catholica, 3566, c. Sancti plus salute corporis animarum integritatem desiderant, 3426, b. Sancti etiam boni puniendo sceleratos, 3507, c.
Saraceni in Oriente omnia diripiunt, 3198, d.
Sarapammon sciron habens in pede, sanatur ungens pedem suum oleo et cerote tumuli SS. Cyri et Joannis, 3486, d.
Senuphius monachus Ægyptius magnæ virtutis, 3686, c. Theodosio prædicit victoriam in Barbaros, 3687, a.
Seraphim sex alis exornata, in prima cœlestium exercituum acie collocata, 3315, c. 3219, c. suo ardore cæteros omnes incendunt, *ibid.* Expressum quoddam divinæ similitudinis simulacrum præ se ferunt, *ibid.* Secundaria lumina splendorem quantum fas est citra ullum medium excipiunt, 3315, d. Sacratissimam Trinitatem ter sanctam prædicant, 3219, c.
Simeonis prophetia explicata, 3297, d.
Sophronius Damascenus, 3666, b. Alexandriæ ambobus oculis infirmatur, *ibid.* Ad tumulum SS. Cyri et Joannis cum fide veniens, sanatur, 3667, a, *seq.* Sophronio scribenti multoties ei apparuerunt SS. martyres Cyrus et Joannes, 3383, b. Nunc atramentum et calamum porrigentes, nunc quaternionem sumentes, falsa corrigentes, *ibid.* Expositio fidei suæ ad Sergium, 3151, c. *seq.* Bethleem ingredi non valet impeditus a Saracenis. 3206, b, se comparat Job, 3147, b. Adamo a paradisi habitatione proscripto, 3206, a. Moysi qui non potuit ingredi in terram promissam, 3209, a, *seq.* Davidi aquam e cisterna Bethleem bibere cupienti, 3209, c.
Stellæ propter nos creatæ, 3502, c. Stellis subjectos esse homines et ipsum Deum, credere impium est, 3502, d, 3503, a.
Stephanis cancrum habens, ad tumulum SS. Cyri et Joannis sanatur, SS. martyres visibilibus manibus tangunt ejus passionem, 3478, c, *seq*
Stephanus Asianus, sanguinem per os et ventrem simul fundens, ad tumulum SS. Cyri et Joannis sanatur, scolopendra e capite ejus exit, 3651, d, *seq.*
Stephanus hæreticus, in oculis albugines habens, vadit, ad tumulum SS. Cyri et Joannis, 3566. Quomodo per multas apparitiones SS martyres eum adducunt ad fidem catholicam et ad sanationem, *ibid. seq.*
Syrianus præses Alexandriæ civitatis, 3682, c; 3691, a.

T

Taurinus lordus sanatur pedes suos ungens salita coturnice exsiccata et trita, remedium hoc in visione ei præscribitur a SS. martyribus Cyro et Joanne, 3587, a, *seq.*
Temperantiæ stola fulgens, 3859, d.
Thecla protomartyr, 3795, a. Audit Paulum prædicantem et fidem Christi amplectitur, 3795, c; 3798, a. Opes immensas deserit, *ibid.* Ad ignem damnatur, ignis eam non lædit, 3798, b. Ad Seleucum urbem Syriæ venit, *ibid.* Chlamydem lacerat juvenis qui osculari eam volebat, 3798, c. Ejus martyrium, *ibid.*
Theoctista virgo Christiana, martyr, 3682, c; 3690, c.
Theodora uxor Theodori SS. martyrum basilicæ dispensatoris, bis sanatur ad tumulum SS. Cyri et Joannis, 3443, b, *seq.*
Theodora quæ absorbuerat ranam, ad tumulum SS. martyrum sanatur bibendo aquam ante escam, 3495, c, *seqq.*
Theodoritus, ejus scripta adversus Cyrillum, 3186, d.
Theodorus Alexandriæ civis, in utrisque oculis albores habens sanatur ad basilicam SS. Cyri et Joannis, sese lavando ad fontem SS. Martyrum, 3430, a, *seq.*
Theodorus Cyprius, medicus, a magia factus lordus, ad basilicam SS. martyrum Cyri et Joannis sanatur liniendo pneumone porci et vino torrido membra quæ patiebantur, 3626, a, *seq.*

Digitized by Google

Theodorus subdiaconus, podagram habens, et hæreseos Juliam Halicarnaseos, ad tumulum SS. Cyri et Joannis per multas visiones ad fidem catholicam adducitur et sanatur, 3550, a, *seq.*

Theodorus adolescens cæcus, precatur cum magna fide in basilica SS. Cyri et Joannis, visum recuperat, 3522, a, *seq.*

Theodorus ex maleficio viscera inflammata habens, sanatur a SS. martyribus Cyro et Joanne, 3498, b.

Theodorus cæcus et habens dæmonium, ab iisdem martyribus sanatus, fit monachus in eremo Jordanis, 3647, a, *seq.*

Theodorus servus Procopii, a cane marino in arena obrutus, invocat SS. Cyrum et Joannem qui super aridam eum ponunt, 3619, c, *seq.*

Theodorus præsul Ecclesiæ Alexandrinæ post Eulogium, 3438, a, *seq.*

Theodosius imperator, sceptrum fidei operibus honestavit, 3686, b. Ex prædictione Senuphii monachi vincit barbaros, *ibid.*

Theophilus Alexandriæ episcopus, 3686, d. In loco Canopo Apostolis erigit templum, 3687, c.

Theophili manibus et pedibus vincti sanatio ad tumulum SS. Cyri et Joannis, 3542, d, *seq.*

Theopompus ad tumulum SS. Cyri et Joannis liberatur a maligno spiritu qui eum torquebat ab annis 18, 3466, c. *seq.*

Tonsura in sacerdotis capite circinata spineam coronam significat, 3986, d.

Trinitatis dogma astruitur, 3151, 3154, *seq.* Numeratur Trinitas non essentiis nec naturis, sed subsistentiis, 3155, c. Trinitatis una substantia, 3218, b. Trinitas ter ab angelis sancta prædicatur, 3219, c.

Turris Stratonis vocatur Cæsarea Palæstinæ, 3658, b.

V

Valentinianorum error, 3162, a; 3283, a.

Victima altaris, Christus, 3987, d.

Virginitatis excellentia, præ connubio ejus eximiæ prærogativæ, 3259, a. Quis ad virginitatis sanctitatem non anhelet, accedens propius ad Deum natum, 3204, b.

Vitam illam, quæ post præsentem vitam futura est, credimus æternum permansuram, 3183, b.

Z

Zacharias languorem testiculorum patiens, a SS. martyribus Cyro et Joanne in visione sanatur, 3474, a.

Zebedæus matrimonio junctus Salome filiæ S. Josephi sponsi Mariæ, genuit Joannem evangelistam et Jacobum, 3371, c.

Zozimas monachus, 3689, a. Vadit ad eremum Jordanis, 3703, a. In monasterium quoddam intrat, 3702, a, *seq.* Miratur vitam monachorum, *ibid.* Ex consueto usu monasterii Zozimas Jordanem trajicit, 3703, a. Quomodo vivit in eremo Jordanis, 3703, c. *seq.* Mulier nuda ei occurrit, currit post eam quæ fugit, eam assequitur, 3706, a, *seq.* Pallium ei porrigit, 3707, a. Audit vitæ enarrationem Mariæ Ægyptiæ, 3710, d. Redit ad monasterium, et anno sequenti tempore Paschatis ei affert divina mysteria, 3722, a, *seq.* Invenit eam mortuam, 3723, b. Quomodo nomen ejus cognoscit, *ibid.* Sepelit eam, 3726, a.

Zozimus Byzantinus medicus sanatur ad tumulum SS. Cyri et Joannis sese lavans in fluentis calidis, quod ei præceptum fuerat a SS. martyribus, 3618, b.

ORDO RERUM

QUÆ IN TOMO TRIPARTITO CONTINENTUR

—

PARS PRIMA.

PROCOPIUS GAZÆUS, SOPHISTA CHRISTIANUS.

Notitia. 9

Commentatio Joan. Christ. Ernesti de Commentariis Procopii in Heptateuchum et Canticum. 14

Præfatio Ang. Mai. 18

Monitum Jac. Gesneri. 19

COMMENTARII IN GENESIM. 22
— IN EXODUM. 511
— IN LEVITICUM. 690
— IN NUMEROS. 794
— IN DEUTERONOMIUM. 894
— IN JOSUE. 991
— IN JUDICES. 1042
— IN LIBRUM I REGUM. 1079
— IN LIBRUM II. 1119
— IN LIBRUM III. 1147
— IN LIBRUM IV. 1179
— IN LIBRUM I PARALIPOMENON. 1202
— IN LIBRUM II. 1210
— IN PROVERBIA. 1222

PARS SECUNDA.

COMMENTARII IN CANTICA CANTICORUM. 1545

FRAGMENTA in Cantica. 1759

EPISTOLÆ. 2718

Monitum ad Epistolas. 2718

Epistola prima. — Hieronymo. 2718

II. — Pythio. 2719

III. — Diodoro. 2722

IV. — Hieronymo. 2722

V. — Alypo et Stego grammaticis et Jerio Romano. 2725

VI. — Palladio. 2725

VII. — Gessio insigni medico. 2726

VIII. — Zachariæ fratri. 2726

IX. — Epiphanio. 2727

X. — Sosiano. 2727

XI. — Joanni. 2727

XII. — Diodoro 2730

XIII. — Zachariæ et Philippo. 2730

XIV. — Victori fratri. 2730

XV. — Diodoro. 2731

XVI. — Eidem. 2731

XVII. — Eidem. 2734

XVIII. — Dorotheo. 2734

XIX. — Zachariæ et Philippo, fratribus. 2734

XX. — Zachariæ fratri. 2735

XXI. — Eidem. 2738

XXII. — Thomæ fratri. 2738

XXIII. — Eidem. 2738

XXIV.—Zachariæ et Philippo, fratribus. 2739

XXV. — Zachariæ. 2739

XXVI. — Philippo fratri. 2739

XXVII. — Constantino. 2742

XXVIII. — Ulpio. 2742

XXIX. — Sosiano. 2742

XXX. — Ulpio. 2742

XXXI. — Silano. 2743

XXXII. — Philippo fratri. 2743

XXXIII. — Zachariæ. 2746

XXXIV. — Epiphanio. 2746

XXXV. — Joanni. 2746

XXXVI.—Zachariæ et Philippo, fratribus. 2747

XXXVII. — Ephiphanio. 2747

XXXVIII. — Zachariæ et Philippo fratribus. 2747

XXXIX. — Athenodoro. 2750

XL. — Sosiano. 2750

XLI. — Nephalio. 2750

XLII. — Palladio. 2751

XLIII. — Nestorio. 2751

XLIV. — Stephano 2754

XLV. — Diodoro. 2754

XLVI.—Zachariæ et Philippo fratribus. 2755

XLVII. — Diodoro. 2755

Digitized by Google

XLVIII. — Irenæo. 2755
XLIX. — Zachariæ et Philippo. 2758
L. — Eisdem. 2758
LI. — Eisdem. 2758
LII. — Hieronymo. 2759
LIII. — Agapeto. 2759
LIV. — Dorotheo. 2759
LV. — Stephano. 2762
LVI. — Sabino. 2762
LVII. — Hieronymo 2762
LVIII. — Orioni. 2766
LIX. — Apollonio. 2766
LX. — Nephalio. 2766
LXI. — Silano. 2767
LXII. — Diodoro. 2767
LXIII. — Epiphanio. 2770
LXIV. — Gessio medico. 2770
LXV. — Antiocho. 2771
LXVI. — Stephano 2771
LXVII — Diodoro. 2772
LXVIII. — Nonno. 2774
LXIX. — Hieronymo et Theodoro. 2774
LXX. — Hermeæ. 2774
LXXI. — Orioni. 2775
LXXII. — Anatolio. 2775
LXXIII. — Dorotheo. 2775
LXXIV. — Pancratio. 2778
LXXV. — Gessio perito medico. 2778
LXXVI. — Philippo. 2778
LXXVII. — Hieronymo. 2779
LXXVIII. — Diodoro. 2779
LXXIX. — Marcello. 2779
LXXX. — Sabino. 2782
LXXXI. — Dorotheo. 2782
LXXXII. — Stephano. 2783
LXXXIII. — Petro. 2783
LXXXIV.—Zachariæ et Philippo fratribus. 2783
LXXXV. — Eisdem. 2783
LXXXVI. — Orioni 2786
LXXXVII. — Diodoro. 2786
LXXXVIII. — Cyriaco. 2787
LXXXIX. — Zachariæ et Philippo fratribus. 2787
XC. — Eudemoni. 2787
XCI. — Nephalio. 2787
XCII. Nestorio. 2790
XCIII. — Zosimo et Macario. 2790
XCIV. — Zachariæ fratri. 2790
XCV. — Orioni. 2791
XCVI. — Joanni. 2791
XCVII. — Sossiano 2791
XCVIII. — Joanni. 2792b
XCIX. — Philippo fratri. 2792b
C. — Evagrio. 2792b
CI. — Nilo. 2792b
CII. — Clidonio (desideratur). 2792c
CIII. — Zachariæ fratri. 2792c
CIV. — Dorotheo. 2792c

FRAGMENTUM EX RESPONSIS THEOLOGICIS. 2792c

PARS TERTIA.

Monitum Anssii Villoisonis in Panegyricum Anastasii. 2793

PANEGYRICUS IN IMP. ANASTASIUM. 2793

Monitum Combefisii ad locum de sancta Sophia. 2825

DE SANCTA SOPHIA. 2827

MONODIA IN SANCTAM SOPHIAM TERRÆ MOTU COLLAPSAM. 2837

JOANNES MOSCHUS.

Notitia. 2843

PRATUM SPIRITUALE. 2847

Lipomanus ad lectorem. 2847
Procœmium auctoris 2851
Caput primum. — Vita sancti Joannis, et de spelunca Sapsas. 2851
II. — De sene, qui in propria spelunca pascebat leones. 2854
III. — Vita Cononis presbyteri monasterii Penthucula. 2854
IV. — Visio abbatis Leontii. 2855
V. — Relatio abbatis Polychronii de tribus monachis. 2855
VI. Ejusdem relatio. 2858
VII. — Vita et mors cujusdam senis qui recusavit abbas fieri in monasterio Turrium. 2858
VIII. — Vita abbatis Myrogenis hydropici. 2858
IX. — De mira cujusdam sancti Patris charitate. 2859
X. — Vita abbatis Agioduli. 2859
XI. — Dictum abbatis Olympii. 2859
XII. — Vita Barnabæ anachoretæ. 2862
XIII. — Vita abbatis Marci anachoretæ. 2862
XIV. — De fratre qui a spiritu fornicationis impugnabatur, et leprosus effectus est. 2862
XV. — Factum mirabile abbatis Cononis. 2862
XVI.—Relatio abbatis Nicolai de seipso et sociis. 2863
XVII. — Vita magni senis. 2865
XVIII. — Vita alterius senis monasterii lauræ, qui cum leonibus dormiebat. 2866
XIX. — Relatio abbatis Eliæ de seipso. 2866
XX. — Conversio cujusdam militis ad miraculum Dei in se factum, cujus etiam vita compendiose describitur. 2867
XXI. — Mors anachoretæ et ejus interfectoris. 2867
XXII. — Vita alterius senis Cononis. 2870
XXIII. Vita Theoduli monachi. 2870
XXIV. — Vita senis cujusdam habitantis in cellis Cuziba. 2870
XXV.—De fratre monasterii Cuziba, necnon de abbate Joanne. 2870
XXVI. — Vita fratris Theophanis, ejusque mirabilis visio, et de communicatione cum hæreticis. 2872
XXVII. —Vita presbyteri villæ Mardandos. 2874
XXVIII.—Factum mirabile abbatis Juliani Stylitæ. 2875
XXIX. — Miraculum sanctissimæ Eucharistiæ. 2876
XXX. — Vita Isidori monachi Melitinensis, alterumque miraculum circa sanctissimam Eucharistiam. 2878
XXXI.—Conversio et vita Mariæ meretricis. 2879
XXXII. — Conversio et vita Babylæ mimi, necnon Cometæ et Nicosæ concubinarum ejus. 2879
XXXIII. — Vita sancti episcopi Theodoti. 2882
XXXIV. — Vita divi Alexandri patriarchæ Hierosolymitani. 2885
XXXV. — Vita Eliæ Hierosolymorum archiepiscopi, et de Flaviano Antiochiæ patriarcha. 2885
XXXVI. — Vita Ephræm Antiocheni patriarchæ, et quomodo Styliten monachum a Severianæ hæreseos impietate converteret. 2885
XXXVII. — Vita episcopi, qui cathedra relictavenit in sanctam civitatem, et mutato habitu ministrabat architectis. 2886
XXXVIII. — Mors. Anastasii imperatoris impii. 2887
XXXIX. — Vita monachi monasterii abbatis Severiani, et quomodo a puella rustica prudenter retractus fuerit, ne cum ea peccaret. 2890
XL. — Vita abbatis Cosmæ eunuchi. 2891
XLI. — Vita abbatis Pauli Nazarbensis. 2895
XLII.— Vita abbatis Anaxinontis servi Dei. 2895
XLIII. — Detestabilis mors impii Tablæi archiepiscopi Thessalonicensis. 2895
XLIV. — Vita senis monachi prope civitatem Antinoum commorantis, et de oratione pro mortuis. 2898
XLV. — Vita monachi inclusi in monte Olivarum, et de adoratione imaginis sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ. 2899
XLVI. — Mirabilis visio abbatis Cyriaci lauræ Calamonis, et de duobus impii Nestorii libris. 2899
XLVII. — Miraculum sanctæ Dei Genitricis contra Gaianum mimum qui eam in theatro blasphemabat. 2902
XLVIII. — Miraculum item sanctæ Dei Genitricis quo Cosmiana uxor Germani patricii coacta est ex hæresi Severiana ad veram Christi fidem redire. 2903
XLIX. — Mirabilis visio ducis Palæstinæ, qua et ipse coactus fuit prædictæ hæresi abrenuntiare, et Christi Ecclesiæ communicare. 2903
L.—Visio et dictum abbatis Georgii inclusi. 2906
LI.—Vita Juliani senis monasterii Ægyptiorum. 2906
LII. — Dictum abbatis Eliæ solitarii. 2907
LIII. — Vita senis Cyriaci ex monasterio Sanctæ Sabæ. 2907
LIV. — Vita monachorum Scythiotarum, et de sene Ammonio. 2907
LV. — Visio cujusdam senis commorantis in Scythi, et de abbate Irenæo. 2910
LVI. — Vita Joannis discipuli senis magni, qui morabatur in vico Caparasma. 2910
LVII. — Mors Simeonis Stylitæ, et de Juliano abbate etiam Stylite. 2911
LVIII. — Item de Juliano. 2911
LIX. — Vita abbatis Thalelæi Cilicis. 2911
LX. — Factum egregium sanctimonialis feminæ, per quod compunctus adolescens ejus amator, monachus effectus est. 2911
LXI. — Vita abbatis Leontii Cilicis. 2914

Digitized by Google

LXII. — Vita abbatis Stephani monasterii Æliotarum presbyteri. 2914
LXIII. — De eodem. 2915
LXIV. — De eodem. 2915
LXV. — De eodem. 2915
LXVI. — Vita abbatis Theodosii solitarii. 2917
LXVII. — De eodem. 2917
LXVIII. — De eodem. 2917
LXIX. — Vita abbatis Palladii, et senis Thessalonicencis inclusi, nomine David. 2919
LXX. — Vita monachi Addas Mesopotameni inclusi. 2923
LXXI. — Pulchrum dictum homicidæ ad monachum qui eum sequebatur dum duceretur ad decollandum 2923
LXXII. — Relatio abbatis Palladii de sene homicida, qui adolescentem falso deeodem crimine accusabat. 2925
LXXIII.—Vita Joannis militis Alexandrini. 2925
LXXIV. — Ejusdem Palladii verax dictum de hæresibus. 2925
LXXV. — Miraculum Domini erga uxorem et filiam viri fidelis, qui hospitio suscipere monachos consueverat. 2927
LXXVI. — Submersio Mariæ mulieris peccatricis. 2927
LXXVII. — Relatio trium pauperum cæcorum, quomodo excæcati fuerint. 2929
LXXVIII. — Stupendum miraculum puellæ mortuæ, quæ exspoliatorem detinuit, nec eum relaxare voluit, donec is promitteret se monachum futurum. 2931
LXXIX. — Maximum et stupendum miraculum sacratissimæ Eucharistiæ sub Dionysio Seleuciæ episcopo. 2933
LXXX. — De fonte concesso a Deo fratribus monasterii in Scopulo ad orationes abbatis eorum Theodosii. 2938
LXXXI. — De puteo aqua impleto, submissa imagine ejusdem abbatis Theodosii. 2939
LXXXII.—Vita Joannis senis monasterii Scopuli. 2939
LXXXIII. — De eodem. 2939
LXXXIV. — Vita et mors anachoretæ ejusdem monasterii servi Dei. 2942
LXXXV. — Quomodo triticum ejusdem monasterii germinaverit propter cessationem consuetæ eleemosynæ. 2942
LXXXVI. — De altero ejusdem monasterii anachoreta qui statim ut communionem sacram sumpsit, consummatus est. 2943
LXXXVII — Inventio corporis Joannis anacho retæ nuncupati Humilis. 2943
LXXXVIII — Vita abbatis Thomæ apocrisiarii cœnobi Apamiensis, et de miraculo corporis ejus post mortem. 2945
LXXXIX. — Inventio corporis sancti anachoretæ in monte Amano. 2945
XC. — Mors duorum anachoretarum montis Pterygii. 2947
XCI. — Vita abbatis Gregorii anachoretæ, et Thalelæi ejus discipuli. 2947
XCII. — Vita fratris Gregorii Cappadocis, et inventio corporis Petri solitarii sancti Jordanis. 2949
XCIII. — Vita abbatis Sisinii qui episcopatui renuntiavit, et ejus discipuli 2951
XCIV.— Vita abbatis Juliani episcopi Bostrensis. 2951
XCV. — Vita Patricii senis monasterii in Scopulo. 2954
XCVI. — De eodem, et de Juliano Arabe cæco. 2954
XCVII — Vita et mors duorum fratrum monachorum, qui nunquam ab invicem separari juraverant. 2955
XCVIII. — De eodem fratre superstite. 2958
XCIX.—Vita Antonii senis monasterii in Scopulo. 2958
C. — Vita Petri Pontici monachi. 2958
CI. — Vita Pardi monachi Romani. 2959
CII. — Relatio Sophronii sophistæ de eo quod sibi in via contigerat. 2959
CIII. — Vita et virtus abbatis Stratigii. 2962
CIV. — Vita abbatis Nonni presbyterii. 2962
CV. — Vita sancti senis Christophori, genere Romani. 2962
CVI. — Relatio abbatis Theodori de monacho Syro Severiano. 2966
CVII — Vita abbatis Gerasimi. 2966
CVIII. — Vita presbyteri virginis, ejusque uxoris itidem virginis. 2970
CIX. — Vita abbatis Georgii, qui nunquam turbabatur. 2971
CX. — Dicta egregia sancti cujusdam senis Ægyptii. 2974
CXI.—Factum cujusdam viri calvi et sacco induti 2975
CXII. — Vita et mors Leonis monachi, genere Cappadocis. 2973
CXIII. — Admonitio abbatis Joannis de Petra. 2978
CXIV. — Vita abbatis Danielis Ægyptii. 2978
CXV. — Admonitiones abbatis Joannis Cilicis. 2979
CXVI. — De fratre cui falso objiciebatur subtrasisse numisma. 2979
CXVII. — De fratre dæmoniaco ab abbate Andrea sanato. 2981
CXVIII. — Vita Menæ diaconi monachi in Raythu. 2982
CXIX. — De dæmone qui in habitu monachi profectus est ad cellam cujusdam senis in Raythu. 2985
CXX. — De tribus monachis mortuis inventis a piscatoribus Pharonitis. 2985
CXXI. — Vita et mors abbatis Gregorii Bysantini, et alterius Gregorii Pharonitæ ejus discipuli. 2985
CXXII. — De duobus monachis, qui nudi ingressi sunt ecclesiam ut communicarent, nec visi sunt ab aliquo, nisi ab abbate Stephano. 2985
CXXIII. — Vita abbatis Zozimi Cilicis. 2986
CXXIV. — Ejusdem relatio. 2986
CXXV. — Factum pulchrum abbatis Sergii anachoretæ. 2987
CXXVI. — Egregia responsio abbatis Orenti montis Sina. 2987
CXXVII. — Vita abbatis Georgii sancti montis Sina, et alius cujusdam ex Galatia Phrygiæ. 2987
CXXVIII. — Vita Adelphii episcopi Arabessi, et de beato Joanne Chrysostomo. 2991
CXXIX. — Vita cujusdam Stylitæ. 2994
CXXX. — Admonitiones abbatis Athanasii, et mirabilis ejus visio. 2994
CXXXI. — Vita abbatis Zachæi Sanctæ Sion. 2995
CXXXII. — De eodem. 2995
CXXXIII. — De sancto monacho, qui Saracenum venatorem per duos dies immobilem reddidit. 2995
CXXXIV. — Vita Theodori anachoretæ 2998
CXXXV. — De quinque virginibus qui exire voluerunt e monasterio, et a dæmonio correptæ sunt. 2998
CXXXVI. — De charitate abbatis Sisinii erga mulierem Saracenam. 2999
CXXXVII. — Relatio abbatis Joannis de abbate Callinico. 2999
CXXXVIII. — De abbate Sergio anachoreta, et de monacho gentili, qui baptizatus est. 3002
CXXXIX. — Prædictio abbatis Sergii de Gregorio præposito monasterii Pharan. 3002
CXL. — Vita ejusdem Gregorii patriarchæ Theopolitani. 3003
CXLI. — Prudens responsio abbatis Olympii. 3003
CXLII.—Alia prudens responsio abbatis Alexandri. 3003
CXLIII. — Vita David latronum principis, postea monachi effecti. 3003
CXLIV. — Admonitiones unius ex senibus qui erant in Cellis. 3006
CXLV — Vita beati Gennadii patriarchæ Constantinopolitani, et de ejus lectore Charisio. 3007
CXLVI. — Visio Eulogii patriarchæ Alexandrini. 3010
CXLVII. — Mirabilis emendatio epistolæ beati Leonis Romani pontificis ad Flavianum scriptæ. 3011
CXLVIII. — Visio Theodori, episcopi Darme, de eodem beatissimo Leone. 3011
CXLIX. — Stupenda relatio Amos patriarchæ Jerosolymitani de sanctissimo Leone pontifice Romano. 3014
CL. — Vita et sanctitas episcopi civitatis Rumelli 3014
CLI. — Relatio abbatis Joannis Persæ de beatissimo Gregorio Romanæ urbis episcopo. 3015
CLII. — Vita et dicta Marcelli Scythiotæ, abbatis monasterii Monidion. 3018
CLIII. — Responsio monachi monasterii Raythu ad fratrem sæcularem. 3021
CLIV. — Vita Theodori sæcularis, hominis Dei. 3021
CLV. — Relatio abbatis Jordanis de tribus Saracenis qui se invicem interfecerunt. 3025
CLVI. — Responsio cujusdam senis ad duos philosophos. 3025
CLVII. — Relatio duorum monachorum monasterii Subevorum Syrorum de cane, qui fratri viam ostendit. 3026
CLVIII. — De asino qui monasterio nuncupato Marcles inserviebat. 3026
CLIX. — Vita abbatis Sophronii solitarii, et admonitiones Menæ ducis cœnobii Severiani 3027
CLX. — Quomodo dæmon apparuerit cuidam seni in forma pueri nigerrimi. 3027
CLXI. — Vita abbatis Isaac Thebæi, et quomodo etiam die apparuerit dæmon in figura adolescentis. 3027
CLXII — Responsio abbatis Theodori Pentapolitani super solutione abstinentiæ vini. 3029
CLXIII. — Vita abbatis Pauli Helladii. 3030

Digitized by Google

CLXIV. — Responsio abbatis Victoris solitari ad monachum pusillanimem. 3031
CLXV. — Vita latronis nuncupati Cyriaci. 3031
CLXVI. — Vita latronis monachi effecti et postea in sæculari habitu decollati 3031
CLXVII. — Vita et mors abbatis Pæminis solitarii. 3034
CLXVIII. — Dicta abbatis Alexandri senis. 3035
CLXIX. — Vita senis cujusdam capti oculis in monasterio abbatis Sisci. 3035
CLXX. — Vita cujusdam sanctæ mulieris in eremo defunctæ. 3035
CLXXI. — Vita duorum mirabilium virorum, Theodori philosophi et Zoili lectoris. 3038
CLXXII. — Vita prædicti Cosmæ scholastici. 3039
CLXXIII. — Factum mirum Theodori anachoretæ, qui oratione sua in mari dulcem aquam effecit. 3042
CLXXIV. — Factum naucleri viri religiosi, qui pluviam a Domino impetravit. 3042
CLXXV. — Relatio de Zenone imperatore, viro eleemosynario. 3043
CLXXVI. — Pulchra relatio abbatis Andreæ de decem viris peregrinantibus, inter quos fuit et adolescens Hebræus. 3043
CLXXVII. — Mala mors monachi Ægyptii, qui habitare voluit in cella Evagrii hæretici. 3047
CLXXVIII. — Vita senis cœnobii Scholarium, viri simplicis. 3047
CLXXIX. — Vita sanctimonialis feminæ, quæ erat ex sancta civitate. 3049
CLXXX. — Vita Joannis anachoretæ, qui in spelunca villæ Sochus morabatur. 3051
CLXXXI. — De eodem. 3051
CLXXXII. — Vita abbatis Alexandri Cilicis, qui prope mortem a dæmone abreptus est. 3054
CLXXXIII. — Mirabile factum senis Ægyptii, nomine David. 3054
CLXXXIV. — Vita abbatis Joannis eunuchi, nec non juvenis monachi, qui nunquam bibere statuerat, atque alterius senis valde orationibus dediti. 3055
CLXXXV. — Vita mulieris fidelis, quæ mira sapientia virum suum gentilem ad fidem convertit. 3058
CLXXXVI. — Vita Moschi mercatoris Tyrii. 3062
CLXXXVII. — Doctrina abbatis Joannis Cyzici pro acquirendis virtutibus. 3063
CLXXXVIII. — Vita duorum fratrum Trapezitarum Syrorum. 3066
CLXXXIX. — Vita mulieris quæ fidem servavit viro suo negotiatori, et ambo a Deo adjuti sunt. 3067
CXC. — Miraculum de ligno donato abbati Brachæ Ægyptio. 3070
CXCI. — Vita compendiosa sancti Joannis Chrysostomi patriarchæ Constantinopolitani. 3070
CXCII. — Relatio de quodam monacho monasterii divi Gregorii papæ, quomodo post mortem ab excommunicatione fuerit absolutus. 3071
CXCIII. — Factum mirabilis charitatis sancti abbatis Apollinaris patriarchæ Alexandrini erga juvenem divitem ad inopiam redactum 3071
CXCIV. — Admonitio senis qui morabatur in Scythi, facta cuidam monacho ne ingrederetur tabernas. 3075
CXCV. — Vita Evagrii philosophi a Synesio Cyrenes episcopo ad Christi fidem conversi. 3078
CXCVI. — Miraculum, quod pueris Apamiensibus contigit, qui joco verba sanctæ consecrationis protulerunt. 3079
CXCVII. — Relatio Ruffini de sancto Athanasio et aliis pueris sodalibus. 3083
CXCVIII. — Responsio sancti Athanasii episcopi Alexandrini, num quis sine fide baptizari possit. 3086
CXCIX. — Relatio de sene quodam simplice, qui cum sacramentum offerret, angelos videbat. 3087
CC. — Quomodo juvenis aurifex a viro patricio sit in filium adoptatus. 3087
CCI. — Vita viri Constantinopolitani nobilissimi, cui pater moriens Dominum Jesum Christum reliquit curatorem. 3090
CCII. — Vita Abibæ sæcularis hominis filii, servi Dei. 3091
CCIII. — Relatio de quodam lapidario, qui prudenti consilio vitam in mari servavit. 3094
CCIV. — Quomodo mulier religiosa et timens Deum, monachum a turpi desiderio compescuerit 3094
CCV. — De alia muliere prudenti, quæ se impetentem monachum sapienti consilio rejecit. 3095
CCVI. — Qua arte mulier quædam illustris mansuetudinem edocta sit. 3098
CCVII. — Vita puellæ Alexandrinæ, quæ a sanctis angelis de sacro fonte fuit levata. 3098
CCVIII. — Pulchra responsio senis, facta fratri qui a tristitia impugnabatur. 3099
CCIX. — Pulchra admonitio cujusdam sancti viri super verbis orationis Dominicæ: *Et ne nos inducas in tentationem.*
CCX. — Quomodo sanctus episcopus altercantem secum alterum humilitate superavit. 3102
CCXI. — De sene magnæ virtutis, qui fratrem sua illi suffuratum, a carcere liberavit. 3102
CCXII. — De duobus senibus, qui mira patientia erga latrones usi sunt. 3103
CCXIII. — Cur signa et prodigia divinitus in sancta Ecclesia fiant. 3106
CCXIV. — Miraculum fontis baptismalis in Cæsaraugustanensium civitate. 3106
CCXV. — Aliud miraculum baptisterii castelli Cedrebatis. 3107
CCXVI. — Prudens consilium de non temere definiendo, deque non servando quæ temere definita fuerint. 3107
CCXVII. — Optimum senis consilium, ne monachus mulieri appropinquet. 3107
CCXVIII. — Quomodo abbas Sergius injuriantem agricolam patientia confuderit. 3107
CCXIX. — Quomodo frater quidam humilitate diacono de se conquerenti conciliatus sit. 3110

S. SOPHRONIUS, HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

Notitia in S. Sophronium. 3115
Præfationes Ang. Maii. 3125
VITA S. SOPHRONII EX VARIIS COLLECTA. 3125
Caput primum. — Communia cum magistro suo Joanne Moscho studia Alexandriæ; unde *Prati spiritualis* auctor dictus. 3125
II. — Sanctorum Cyri et Joannis miracula scribit, sancto Joanni Eleemosynario familiaris; Romam abit; redit in Palæstinam 3131
III. — Patriarchatus Sophronii et certamina adversus Monothelitas. 3136
IV. — Romam mittitur Stephanus a Sophronio: hic urbe a Saracenis capta moritur. 3141
Vitæ epitome ex Mæneis Græcorum 3145

OPERA S. SOPHRONII.

EPISTOLA SYNODICA AD SERGIUM PATRIARCHAM. 3147
ORATIONES. 3201
Oratio I. — In Christi natalitia. 3201
Anton. Ballerini Præfatio in sequentem homiliam. 3212
II. — In SS. Deiparæ annuntiationem. 3217
III. — De Hypapante sive occursu Domini. 3287
IV. — In exaltationem S. Crucis. 3302
V. — De festo S. Crucis. 3310
VI. — De SS. angelis et archangelis. 3331
VII. — Encomium in S. Joannem Baptistam. 3322
VIII. — Encomium in SS. apost. Petrum et Paulum. 3333
IX. — Encomium de S. Joanne evangelista. 3363
Monitum in sequens opusculum. 3365
DE PECCATORUM CONFESSIONE. 3365
FRAGMENTUM DE BAPTISMATE APOSTOLORUM. 3371
Ang. Maii præfatio in Vitam SS. Cyri et Joannis. 3373
LAUDES IN SS. CYRUM ET JOANNEM. 3379
NARRATIO MIRACULORUM SS. CYRI ET JOANNIS. 3423
I. — De Ammonio octavario scrofas habente in gutture. 3423
II. — De Theodoro qui albores in utrisque oculis habuit. 3430
III. — De Calo qui pedem eruperat. 3430
IV. — De Isidoro qui pulmone infirmabatur. 3431
V. — De Menna Philopono qui emphraxin habuit. 3431
VI. — De Gegdæo naulomacho qui fistulam habuit. 3434
VII — De Menna lordo. 3435
VIII. — De Christodoro œconomo qui per stagnum navigans periclitatus est, et dum de navigationis molestia ægrotasset, in morbum incidit. 3435
IX. — De Theodora uxore ejusdem œconomi oculos graviter dolente. 3443
X. — De Maru filia œconomi quæ per dentes etiam et aures doluerat 3447
XI. — De Maria filia diaconi quæ per fenestram altam ceciderat, et cadens in nihilo læsa est. 3451
XII. — De Juliano comite qui ex maleficio dissolutus est membris. 3455

Digitized by Google

XIII. — De Helia leproso. 3462
XIV. — De Theopompo dæmonizante. 3466
XV. — De Joanne ulceroso. 3467
XVI. — De Zacharia qui languorem testiculorum patiebatur. 3470
XVII. — De Joanne Chrysone qui putrefacta femora habuit. 3474
XVIII. — De Paulo caput vermibus plenum habente. 3475
XIX. — De Stephanide quæ cancrum habuit. 3478
XX. — De Maria hydropica. 3479
XXI. — De Martyria quæ ex maleficio viscera læsa patiebatur. 3482
XXII.—De Sarapammone sciron habente in pede. 3483
XXIII. — De Gennadio qui caput plenum muscis habuit. 3487
XXIV.—De Juliana cæca, et Juliana cataphorica. 3490
XXV. — De Helpidia hæmorrhoissa. 3491
XXVI. — De Theodora quæ absorbuerat ranam. 3495
XXVII. — De Theodoro qui a sanctis jussus est comedere aspidem. 3498
XXVIII. — De Nemesione expræfecto et Photino cæco. 3502
XXIX. — De Athanasia quæ non credidit sanctis Cyro et Joanne martyribus. 3507
XXX. — De Gesio iatrosophista. 3514
XXXI. — De Theodoro, qui cum communicasset naso sonitum reddidit, et statim cæcus effectus est. 3519
XXXII. — De Agapio gentili. 3523
XXXIII. — De Cosmiana, quæ ad sanctos oratum abiit, et de jumento cecidit corpusque contrivit. 3531
XXXIV. — De Dorothea, cujus filius Gallinicus nomine cum ad sanctos pergeret, ovum deglutiverat serpentis. 3535
XXXV. — De Theophilo qui a magia manibus et pedibus vinctus est. 3542
Initium miraculorum quæ in Ægyptios et Libyos scripta sunt. 3547
XXXVI. — De Theodoro subdiacono podagram habente. 3547
XXXVII. — De Joanne subdiacono qui albugines in ambobus oculis habuit. 3562
XXXVIII. — De Stephano similiter in oculis habente albugines. 3566
XXXIX. — De Petro paralytico. 3571
XL. — De Joanne Mnematita sanctorum qui renum patiebatur dolorem. 3575
XLI. — De puero Menna qui linguam extra os pendentem habebat. 3579
XLII. — De Eugenio geometræ hydropico. 3583
XLIII. — De Taurino lordo. 3587
XLV. — De Anna ancilla Dei quæ tria deglutiverat samamistria. 3590
XLV. — De Cobiote surdo camelario. 3591
XLVI. — De tribuno cæco. 3595
XLVII. — De Patricio albugines in oculis habente. 3598
XLVIII. — De Antonio Thebæo qui viscerum patiebatur dolorem. 3599
XLIX. — De Piamoth et Georgio qui sanctorum oblationes fraudati sunt. 3603
L. — De Nonno semiaridum pedem habente. 3607
Initium miraculorum quæ in exteros scripta sunt. 3611
LI. — De Georgio qui cataractas pertulit. 3611
LII. — De Zozimo archiatræ paralysin sustinente. 3618
LIII. — De puero Eleutheropolitæ. 3619
LIV. — De Isidoro epileptico. 3622
LV. — De Theodoro Cyprio qui a magia factus est lordus. 3626
LVI. De Georgio Cyprio qui pedibus ex operatione dæmonis infirmatus est. 8627
LVII. — De Cyriaco Rhodio dæmonium passo. 3627
LVIII. — De Petro Ammada qui scrofas habuit. 3630
LIX. — De Stephano Aphrodisio qui extraxit e capite scolopendram. 3621
LX. — De Theodoro Byzantio qui incendium habuit. 3634
LXI. — De Philemone Macrocomite qui jecoris vitio laborabat fistulamque habebat. 3635
LXII. — De Rhodope quæ habuit ebullientes carbunculos. 3638
LXIII. — De Helpidio ex maleficio faciem quatiente. 3642
LXIV. — De muto. 3645
LXV. — De Theodoro cæco et habente dæmonium. 3647
LXVI. — De Mena Lycio in morbum aquæ intercutis incidente. 3650
LXVII. — De Georgio qui a spiritu agitatus semetipsum occidit. 3651
LXVIII. — De Joannia quæ a maleficio torsiones patiebatur. 3655
LXIX. — De Joanne cæco Romano. 3659
LXX. — De Sophronio monacho, qui hæc scripsit, oculos passo. 3665
Vita et conversatio et martyrium et partialis narratio miraculorum SS. illustrium Anargyrorum Cyri et Joannis. 3678
Alia Vita acephala SS. martyrum Cyri et Joannis. 3690
VITA MARIÆ ÆGYPTIÆ quæ ex meretrice asceta facta est in solitudine Jordanis. 3698
Caput primum. — S. Zozimæ vita monastica accessus ad Jordanem, inventa ab eo Maria. 3698
II. — Maria cum Zozimo, divinitus sibi noto loquens, eidem exponit vitæ suæ meretriciæ sordes. 3706
III. — Mariæ conversio et vita in eremo. 3711
IV. — Sacra communio Mariæ præbita, sepultura curata. 3719
Præfacio Petri Matrangæ in Anacreontica S. Sophronii. 3726
ANACREONTICA. 3734
I. — In Deiparæ Annuntiationem. 3734
II. — In Chris i Domini Nativitatem. 3739
III. — In Magorum adorationem. 3743
IV. — In Occursum Domini. 3750
V. — In Christi Domini nostri Baptismum. 3755
VI. — In miraculum magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi de Lazaro. 3759
VII. — In diem Palmarum. 3766
VIII. — In mysticam et divinam cœnam Salvatoris Christi. 3771
IX. — In sanctum Paulum apostolum. 3773
X. — In certamina sancti Pauli apostoli. 3779
XI. — In Joannem theologum. 3784
XII. — In sanctum protomartyrem Stephanum. 3790
XIII. — Ejusdem in sanctam protomartyrem Theclam. 3795
XIV. — In excidium sanctæ urbis a Persis captæ. 3799
XV. — In seipsum sive in prodigum. 3799
XVI. — In sanctos martyres Ægyptios, 3799
XVII. — In Narsetem episcopum Ascalonis et de dogmatibus. 3802
XVIII. — In venerandam crucem. 3806
XIX. — In ascensionem et in seipsum. 3811
XX. — De desiderio suo sanctæ urbis et sanctorum locorum. 3818
XXI. — In avum Monam œconomum noni Alexandriæ falso accusatum sub Phoca quod Theodosium Mauricii filium excepisset. 3825
XXII. — In dominum Paulum candidatum et Mariam ejus matrem in Domino mortuam. 3850
XXIII. — Hymnus in Joseph. 3855
TRIODIUM. 3839
COMMENTARIUS LITURGICUS. 3982
ORATIO. 4002
TROPARIUM HORARUM. 4006
In locum hospitibus destinatum. 4010
In Joannem Eleemosynarium, Alexandriæ patriarcham. 4010
FRAGMENTUM dogmaticum de Eunomii opinione. 4010
SPURIA, de laboribus, certaminibus et peregrinationibus SS. Petri et Pauli. 4011
ALEXANDER MONACHUS.
Monitum. 4014
DE VENERANDÆ AC VIVIFICÆ CRUCIS INVENTIONE. 4015
Historicum encomium Alexandri monachi de inventione pretiosæ et vivificæ crucis. 4073
LAUDATIO IN BARNABAM APOSTOLUM. 4087
Indices Analytici. 4107

FINIS TOMI OCTOGESIMI SEPTIMI.

Parisiis. — Ex Typis L. MIGNE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Hand-Buchbinderei
Max Schedl
München, Erhardtstraße 25

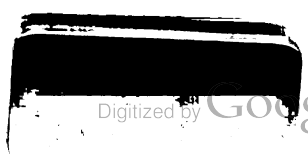

Digitized by Google